This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

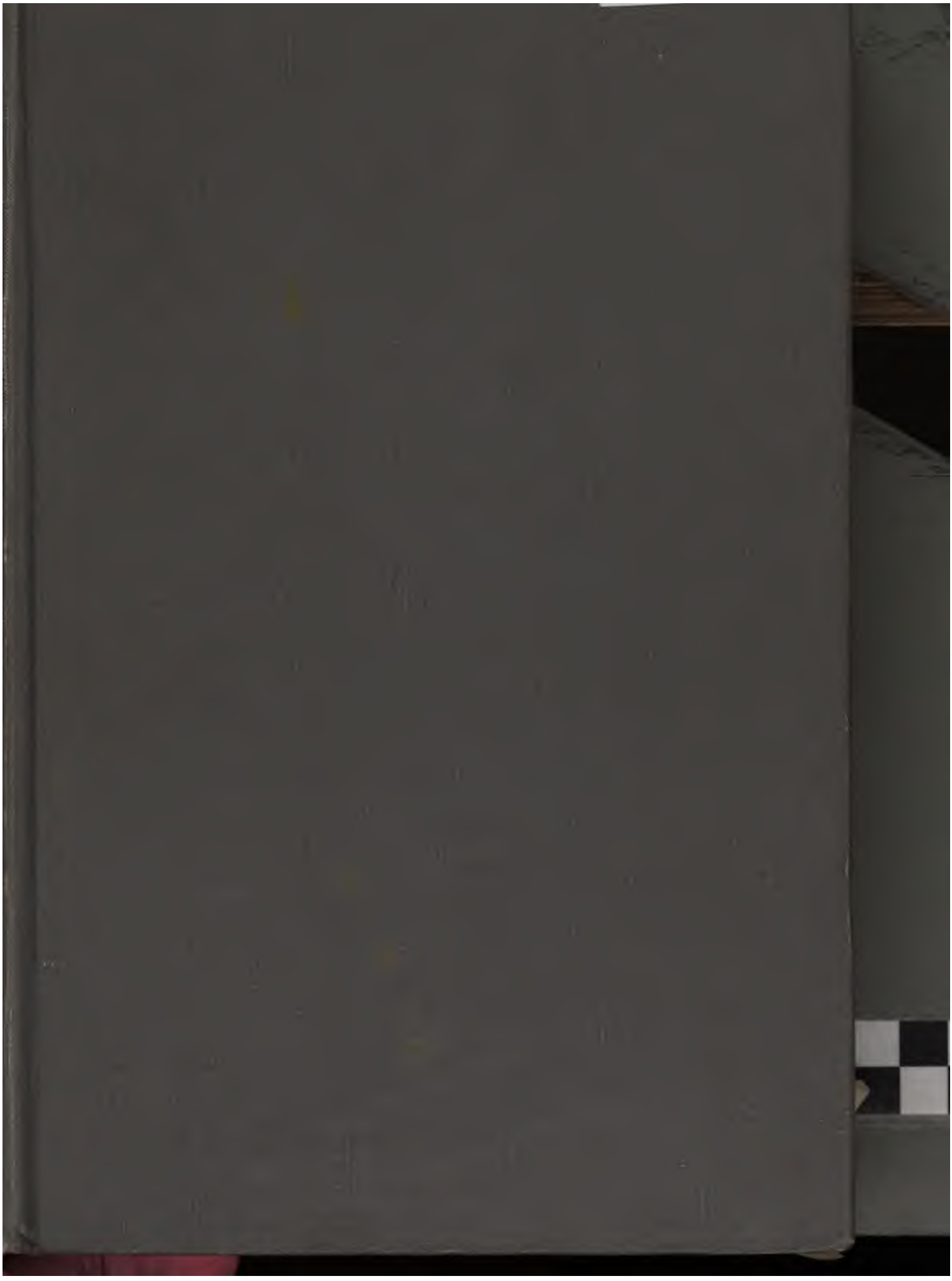

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
ARTES SCIENTIA VERITAS
1817
LIBRARIES

MAKASSAARSCH-HOLLANDSCH

WOORDENBOEK,

MET

HOLLANDSCH-MAKASSAARSCHE WOORDENLIJST,

OPGAVE VAN

MAKASSAARSCHE PLANTENNAMEN,

EN

VERKLARING

VAN EEN TOT OPHELDERING BIJGEVOEGDEN

ETHNOGRAPHISCHEN ATLAS,

DOOR

D^R. B. F. MATTHES, 1812 - 1902.

AFGEVAARDIGDE VAN HET NEDERLANDSCH BIJBELGENOOTSCHAP OP CELEBES.

UITGEGEVEN VOOR REKENING VAN

HET NEDERLANDSCH BIJBELGENOOTSCHAP,

TE AMSTERDAM, BIJ FREDERIK MULLER.

GEDRUKT BIJ C. A. SPIN & ZOON.

1859.

gevolgd is, doordien ik dit laatste tijdens de zamenstelling van mijn Woordenboek nog niet bezat. Van daar welligt nu en dan eenig voorbeeld uit dit heldendicht ontleend, dat men in de Chrestomathie te vergeefs zou zoeken.

G. G., *d. i.:* Geschiedenis van Gôwa en eenige andere rijken van Zuid-Celebes. *Vergel. Makass. Chrest., bl.* 137.

Godsd. *Hieronder te verstaan een Handschrift, dat den gang der openbare Godsdienstoefeningen, alsmede preek en gebeden bevat.*

I-latt., *d. i.:* I-lattobâd̃ja. *Dit is slechts een smerig nietsbeduidend verhaal.*

Inl. Wetb., *d. i.:* Inlandsch Wetboek. *Dit Handschrift bevat een Compendium van Wetten, door Inlanders op last van het Gouvernement opgemaakt uit den Rãpañg, en geraadpleegd bij de zittingen der Landraden. Vergel. Mak. Chrest. bl.* 462.

Kel., *d. i.:* Kêloñg. *Dit is eene verzameling van* Kêloñg's. *Verg. Mak. Chrest., bl.* 419.

Koèrroé, *d. i.:* Koèrroé-koèrroé-d̃jâñgañg. *Verg. Mak. Chrest. bl.* 415.

Lal., *d. i.:* Lalâkoeñg. *Hieronder eigenlijk hetzelfde te verstaan als onder* sînrilí. *Vergel. Mak. Chrest. bl.* 492, *reg.* 12, *vlgg.*

Mâdi. *Verg. Mak. Chrest., bl.* 357.

NB. Hier geldt hetzelfde als ik reeds boven bij D. Moes. *heb aangemerkt, namelijk, dat de aanhalingen meestal geschied zijn volgens een ander Handschrift, dan het in den tekst der Chrestomathie gevolgde.*

Maoet., *d. i.:* Maoètoe-l-anbiyâï (مَوْتُ ٱلْأَنْبِيَاءِ). *De titel van dit werk* (*lett.:* de dood der profeten) *zou stellig niet doen verwachten, dat de inhoud van zoo smerigen en puur zinnelijken aard is. Het behandelt de geheimenissen van den* coitus, *alsof het de hoofdwaarheden des geloofs waren.*

Minnebrief.

Rap., *d. i.:* Râpañg. *Verg Mak. Chr., bl.* 199, 238 *en vooral* 456.

Rap. K. G., *d. i.:* Râpañg Kâli-Gôwa. *Dit is een Handschrift over* Râpañg, *afkomstig van den* Kâli, *of:* Opperpriester, *van* Gôwa.

Rap. T. D̃j., *d. i.:* Râpañg Tôpe-D̃jâwa. *Dit is een Handschrift, afkomstig van den Ímañg* (إِمَام) *van Tópe-D̃jáwa, een plaatsje in de Zuiderdistrikten van het Gouvernement van Celebes en onderhoorigheden.*

Ik heb dit eenvoudig aldus betiteld, dewijl het van bl. 31 *tot bl.* 53 *over* Râpañg *handelt. Voorts vindt men bl.* 1 *tot* 19 *eene soort van almanak, bl.* 20 *tot* 30 *de Makassaarsche vertaling van eèn Boegineesch scheepswetboek, dat ik later in het oorspronkelijk met bijvoeging van een' Hollandsche vertaling aan het publiek hoop meé te deelen; en bl.* 54 *tot* 62 *eenige stukken over voorteekenen, alsmede over gelukkige en ongelukkige tijden. Verg. Mak. Chr., bl.* 260.

Roy., *d. i.:* Rôyoñg, *of:* Tocrinâoeñg, *of:* Pâd̃ja-pa dàëñg. *Verg. Mak. Chrest., bl.* 417.

Sinr., *d. i.;* Sînrilí. *Dit Handschrift bevat een groote menigte* sînrilí's. *Verg. Mak. Chrest. bl.* 311.

Sinr. K. G., *d. i.:* Sînrilí Kâli-Gôwa. *Dit Handschrift is afkomstig van den* Kâli, *of:* Opperpriester, *van* Gôwa, *en bevat insgelijks eene menigte van* sînrilí's.

S. T̃jin., *d. i.:* Sîti-T̃jîna ri-Bantâëñg. *Dit is een* sînrilí, *waarin een bijzonder mooi meisje, genaamd Sîti-T̃jîna te Bantâëñg, de hoofdpersone is.*

Tam., *d. i.:* Tamîm, *een verhaal gevolgd naar het Arabisch. Vergel. d'Herbelot in zijne Bibliothèque Orientale, op:* Tamim.

Tar., *d. i.*: Tarâssoló. *Dit Handschrift is aldus door mij betiteld, omdat het van bl.* 1 *tot* 25, *en van bl.* 46 *tot* 69 tarâssoló's *en dergel. bevat, vergel. Mak. Chrest. bl.* 304. *Blads.* 26 *tot* 45 *en bl.* 69 *tot* 102 *vindt men insgelijks eene verzameling van* kêloñg's, *vergel. Mak. Chrest. bl.* 419.

Tjoèwi. *Vergel. Mak. Chrest., bl.* 411.

Behalve het aanhalen van zooveel voorbeelden, achtte ik ook een vergelijking met andere, inzonderheid de verwante Polynesische, talen, voor het Hollandsch publiek van groot gewigt. Deze talen en dialecten zijn op de navolgende wijze door mij aangeduid:

Arab., = *Arabisch.*

B. *of:* Boeg., = *Boegineesch.*

Boel., = *Boeloekóémbaasch dialect.*

Bonth., = *Bonthainsch, of juister: Bantáëñjsch dialect.*

Ch., *of:* Chin., = *Chineesch.*

Jav., = *Javaansch.*

Mal., = *Maleisch.*

Port., = *Portugeesch.*

Sal., = *Saleyereesch dialect.*

Snskr., *of:* Sanskr. = *Sanskritsch.*

Sd., *of:* Sund., = *Sundaasch.*

Toer., = *Toeratéyaasch dialect. Men vergel. hierbij mijne "Inleiding op de Mak. Spraakkunst"*

Dat ik het Maleisch en Javaansch aanvankelijk met de voor die talen gebruikelijke karakters en later met Romeinsche letters liet drukken, geschiedde enkel tot bevordering van den spoed, dewijl ik bemerkte, dat het bezigen van onderscheiden alphabeth's in één en hetzelfde werk, bij het drukken geen geringe moeite en oponthoud veroorzaakte. De transcriptie van het Maleisch geschiedde steeds volgens het Woordenboek van Roorda v. Eijsinga, niet zooseer wegens sympathie, maar enkel en alleen, omdat dit Woordenboek tot dusverre in ons Vaderland het meest in gebruik is. Bij de transcriptie van het Javaansch ging ik eenvoudig slechts zoo te werk, dat ik de Javaansche letters één voor één met Romeinsche wedergaf, opdat een ieder, die slechts het alphabeth dier taal mogt kennen, in staat zou zijn, om de woorden in het Javaansch Woordenboek van J. F. C. Gericke, uitgegeven door T. Roorda, op te zoeken.

Niet minder dan de overgroote menigte van voorbeelden, en de overvloedige vergelijking met andere talen, getuigt voorzeker menige opmerking omtrent Makassaarsche zeden en gebruiken van mijne zucht, om, bij gebrek aan andere hulpmiddelen, den beoefenaar van het Makassaarsch zoo spoedig mogelijk al datgeen te verschaffen, wat hij voor zijne studiën van noode heeft. Beter ware het welligt geweest, om dergelijke onderwerpen in eenig ethnographisch werk te behandelen. Doch daartoe ontbrak mij tot dusverre de tijd; en ziedaar de reden, dat ik in mijn Woordenboek daarvan voorloopig opnam, wat tot het verstaan van sommige spreekwijzen noodzakelijk diende meégedeeld te worden.

Eindelijk merke men nog de drie volgende bijzonderheden op, die evenzeer als al het andere, dat ik tot dusverre in het midden bragt, enkel en alleen een gevolg zijn van het boven door mij aangegeven standpunt.

Vooreerst heb ik steeds zorg gedragen, om de Makassaarsche woorden met Romeinsche letters te transcriberen, en dat wel volgens een vast, reeds in het eerste Deel mijner Makassaarsche Spraakkunst meégedeeld stijsteem.

Ten andere heb ik, ofschoon dit niet volstrekt noodzakelijk geweest ware, gedurig bij de naamwoorden, die niet op eene vocaal (ij) eindigden, met voorvoeging van bep., *d. i.*: bepalend, *aangeteekend, op welke wijze het achtervoegsel* a, *dat dikwijls gelezigd wordt, om aan* bepalend *lidwoord uit te drukken, wordt aangehecht; men vergelijke Makass. Spraakk.*, § 60.

Ten derde heb ik 't meestal bij de naamwoorden bekend gesteld, indien zij tot aanbechting van de persoonlijke voornaamwoorden, een nasaal aannemen, te weten: door het woord met het voornaamwoord van den eersten persoon enkelv. er achter, op te geven en er vóór te plaatsen vnw., *d. i. voornaamwoord. Vergel. Makass. Spraakk.* § 137, *lett.* b.

Nadat ik in dezer voege mijn Makassaarsch-Hollandsch Woordenboek voltooid had, begreep ik, dat het voor den beoefenaar der Makassaarsche taal, vooral voor Zendelingen en ambtenaren des Gouvernements, ook niet ondienstig zou zijn, om eene soort van Hollandsch-Makassaarsch Woordenboek te hebben. Na rijp overleg achtte ik het best, om, in stede van een gewoon woordenboek, eenvoudig een Hollandsch Register op mijn Makassaarsch Woordenboek te leveren, en daarin telkens bij ieder woord naar de rubriek, of liever het Makassaarsche wortelwoord, waaronder het voorkomt, te verwijzen, ten einde den Lezer in staat te stellen, om niet enkel de beteekenis der woorden, maar ook de wijze waarop zij gebruikt worden, en in welk verband zij voorkomen, te leeren kennen.

Aan het einde van dit Register vindt men ook nog een aanhangsel betreffende Botanie. Daarover het volgende: In het laatst van mijn verblijf te Makassar trachtte ik mij de welwillendheid en kunde van den vooral in de botanie zeer bedreven Dr. Bauer ten nutte te maken, en met zijne hulp zooveel mogelijk de wetenschappelijke benamingen voor de onder de Makassaren voorkomende planten op te sporen. Door mijn vertrek naar Holland werd ik tot mijn leedwezen verhinderd, om ZHd. alle in het Woordenboek vermelde gewassen behoorlijk te vertoonen. En zoo restte mij bij mijn terugkeer in het vaderland nog menig voortbrengsel uit het plantenrijk, waarvoor ik enkel en alleen de Makassaarsche benaming kende. Wel had ik nu en dan eenige dienst van Hasskarl's Aanteekeningen over het nut, door de bewoners van Java aan eenige planten van dat eiland toegeschreven (Amsterdam bij Johannes Müller 1845). *Doch meestal liet dit werkje mij onbevredigd, aangezien het zich, gelijk de titel zelf aanduidt, geheel tot Java bepaalde, en ik bovendien, zoo de besproken plant ook al insgelijks op Celebes te huis behoorde, toch dikwerf niet wist, onder welke benaming zij in het Makassaarsch bekend stond.*

Toen ik hierover met den Heer F. A. W. Miquel, vroeger Hoogleeraar in de botanie te Amsterdam, thans sedert kort in diezelfde betrekking te Utrecht geplaatst, sprak, gaf ZHG. mij den raad, om het Herbarium Amboinense van G. E. Rumphius te doorloopen; dewijl deze bekende botanicus wel hoofdzakelijk de planten van Amboina, waar hij zich gewoonlijk ophield, beschreven, doch ook hetgeen hem van elders met Inlandsche vaartuigen werd aangebragt, niet versmaad had. In dit werk vond ik dan ook verscheidene Makassaarsche plantennamen. En dit gaf mij aanleiding, om, daar mijn Woordenboek reeds grootendeels afgedrukt was, een aanhangsel daaraan toe te voegen, waarin ik al die bij Rumphius voorkomende Makassaarsche woorden, door zijne onbedrevenheid met de taal niet weinig onkenbaar geworden, excerpeerde en zooveel mogelijk verbeterde.

Dat ik hierbij meestal de tegenwoordig in de wetenschap gebruikelijke benamingen konde opgeven, heb ik enkel aan Professor Miquel te danken, ten deele aan zijne Flora, ten deele aan zijne mondelinge mededeelingen, waarvoor ik ZHG. bij dezen mijn' hartelijken dank betuig.

Op dit aanhangsel liet ik vervolgens ook nog eene Lijst volgen van alle Makassaarsche

plantennamen, die in mijn Woordenboek voorkwamen. Ik acht het overbodig, de doeltreffendheid hiervan aan te toonen. Ik vertrouw, dat een ieder die gereedelijk zal erkennen.

"Maar," hoor ik, dunkt mij, menigeen bij den eersten aanblik uitroepen, "waartoe die ver-"zameling van platen, bij een taalkundig Woordenboek? Van zoo iets was immers nog nooit te "voren sprake." Ik acht mij dus verpligt hiervan rekenschap te geven.

Reeds bij de eerste zamenstelling van mijn Woordenboek, zag ik duidelijk in, dat het moeijelijk, ja volstrekt onmogelijk was, om van onderscheidene voorwerpen, die in Europa geheel onbekend, of geheel anders zijn, enkel door omschrijving eenig juist denkbeeld te geven. Een getrouwe afbeelding was hier noodig. En dit bragt mij op het denkbeeld om eene zooveel mogelijk volledige verzameling te maken van alle voorwerpen, die tot het leven en de huishouding der Makassaren behooren.

In Holland teruggekeerd, had ik aanvankelijk zeer veel moeite, om iemand te vinden, die bereid en bekwaam was, om grootendeels enkel uit liefde tot de schoone en verheven taak die het Nederlandsch Bijbelgenootschap zich gesteld heeft, verreweg de meeste tot die collectie behoorende en nog enkele andere van elders ontleende voorwerpen af te teekenen. Dank zij der welwillendheid van den Heer J. van Maurik, Architekt te dezer stede, die niet enkel geheel belangeloos toestond, dat zijn leerling, de Heer C. A. Schröder Jr., tot zelfs de uren welke hij anders in zijne dienst besteedde, voor een groot gedeelte aan deze moeijelijke taak wijdde, maar bovendien den jeugdigen kunstenaar steeds met raad en daad ter zijde stond. Het voegt mij niet, om over de voortreffelijke wijze, waarop de Heer Schröder zich van zijne taak gekweten heeft, uit te weiden. Doch ik vlei mij, dat het publiek, zoowel met het werk van den Heer Schröder, als met de lithographiën van den in zijn vak zoozeer bedreven' Heer T. Brüggemann tevreden zal zijn.

Aangezien deze platen welligt ook voor de ethnographie van eenig belang zijn, wordt er een zeker aantal exemplaren voor het publiek afzonderlijk verkrijgbaar gesteld. Ik heb daarom gemeend, behalve de verklaring aan het einde van het Woordenboek, nog bovendien voor den Atlas een beknopte duidelijke Uitlegging te moeten plaatsen. De uitvoerige beschrijving van de Makassaarsche gebouwen, in eerstgemelde Verklaring voorkomende, heb ik grootendeels aan de Heeren van Maurik en Schröder te danken; en deze heeft daardoor gewis, uit een architektonisch oogpunt beschouwd, wetenschappelijke waarde.

Bij de overige platen heb ik meestal eenvoudig naar het Woordenboek verwezen. Hier en daar echter zal men ook nog het een en ander vinden, dat eigenlijk in het Woordenboek te huis behoord had, doch daar door mij over het hoofd gezien werd. En dit brengt mij als van zelf tot de Lijst van Verbeteringen en Toevoegsels aan het einde van mijn werk, die tot mijn leedwezen grooter geworden is, dan ik verwacht had.

Veel zou ik tot verontschuldiging kunnen bijbrengen. Doch de voorname oorzaak van het kwaad is gelegen in den spoed, waarmede ik mijn werk heb trachten uit te geven. En wie zal het den man, die nog zooveel land ter beploeging voor zich ziet liggen, die nog een Spraakkunst, Chrestomathie en Woordenboek voor het Boegineesch, die nog een Bijbelvertaling, zoowel in Makassaarsch als Boegineesch, te bearbeiden heeft; wie, zeg ik, zal het dien man ten kwade duiden, dat hij alles in het werk stelt, om terug te spoeden naar Celebes, en zijn werk met ijver voort te zetten? — Maar bovendien was er nog een dubbele reden, die mij bij dag en nacht aanzette, om niet te vertragen.

De Zendelingen in het Gouvernement van Celebes, de Heeren W. M. Donselaar, en A. Goudswaard, mannen die van wege hunne kunde en bezadigden ijver, van wege hunne braafheid en waar-

achtige godsvrucht, van wege hunne verdiensten omtrent de vroeger zoozeer verwaarloosde Europesche gemeente te Bantâëñg, de achting van alle weldenkenden in die gewesten wegdragen, zij wenschten, overeenkomstig de vroeger van de Hooge Regering te Batavia bekomen magtiging, zoo spoedig mogelijk insgelijks in hunne eigenlijke betrekking van Zendelingen op te treden. Daarvoor was het hun noodzakelijk, om eerst de Makassaarsche taal grondig te beoefenen. Geen wonder dus, dat het hun niet genoeg was, dat ik hun reeds vroeger mijne Spraakkunst en Chrestomathie in manuscript ten gebruike afstond. Zij hadden ook behoefte aan een uitvoerig Woordenboek. En mijn *pligt was het, hun dit hoe eerder des te liever te bezorgen.*

Doch niet enkel bij de Zendelingen, maar ook bij het Gouvernement bestond groote behoefte aan een werk van dien aard. — Bij herhaling wendde het pogingen aan, om door zijne Ambtenaren een Makassaarsche woordenlijst te doen vervaardigen. Doch vruchteloos. Eindelijk besloot de Gouverneur-Generaal, zoo ik wel onderrigt ben, op voorstel van den Gouverneur van Celebes en onderhoorigheden, den Hoog Edel Gestrengen Heer D. F. Schaap, om geen verdere pogingen in het werk te stellen, maar de uitgave van mijn Makassaarsch Woordenboek af te wachten.

Mogt die goede verwachting niet gekeel beschaamd, en mijn werk, ofschoon nog zeer gebrekkig, ten minste dienstig bevonden worden, om, nevens mijne Spraakkunst en mijne Chrestomathie, den Zendeling en Ambtenaar meer en meer den weg te banen tot een grondige beoefening der Makassaarsche taal! Mogt alzoo mijn arbeid eenmaal blijken, zoowel voor de wetenschap als voor Kerk en Staat eenige vrucht te hebben voortgebragt!

B. F. MATTHES.

AMSTERDAM, December 1859.

MAKASSAARSCH WOORDENBOEK.

ᨀᨀ (ka). Eerste letter van het Makassaarsch alphabeth.

ᨀᨀ (1°. ká.) Vergel. *á* N°. 1.

(2°. *ka*). (Vergel. het Jav. ꦏ) Welligt oorspronkelijk niets anders, dan een woordje, om de aandacht ergens op te vestigen, waarvoor wij bijv. *zie!*, de Arabieren هَا, إِنَّ, enz., de Hebreeuwen הִנֵּה, de Latijnen *ecce!*, anderen wederom wat anders, bezigen; bijv. Têdoñga bêdeñg, kanitoênoe-bêmbe-mâmi, *de buffels, zie! zij werden in zoo groote menigte geslagt, dat het was, als of het maar geiten waren.* (S. Tjin.) — Inâï-ka noepalañgêri?, *wie is het, zie! van wien gij dat gehoord hebt?* (Djay.) — Inâï-kaântoe arênna? lett. *wie is het, zie! die, zijn naam?*, d. i. *Hoe heet hij?* (Bid.) — Inâï-ka-kôntoe?, lett. *wie? zie! gij daar?* dat is: *wie zijt gij?* (Tamîm.) — Tâoe âpaka-kôntoe, ânroñg? lett. *wat voor mensch? zie! gij daar, moedertje?* d. i. *wat zijt gij voor mensch, moedertje?* (Tam.) — Kodîya-ka-nîyá tâoe añgkâna, *dat het niet gebeure, zie! er is iemand, die zegt*, d. i. *dat niemand zegge.* (Djayal.) — Pisiyâpa-âremi-ka bañgînna lêbá koebâttoe?, *hoeveel dagen, zie! is dat geleden? ik weet het niet regt*, d. i. *zie! eenige dagen geleden, ben ik gekomen.*

Âreka. Vergel. *âre* N°. 1.

Iyâreka. Vergel. *âre* N°. 1.

Îyaka. Vergel. *îya.*

Kâla. Vergel. *âla* N°. 1.

Âñjdjo-ka, enz. Vergel. *âñjdjo.*

Ñgâpa-ka iyâñjdjo, na-îya nikasoesâñg?, *Hoe! zie dat eens! daarover zoo bezorgd te zijn!* d. i. *wat reden bestaat er, om daarover zoo bezorgd te zijn?*

Van daar dit *ka*, al naar het verband, op onderscheidene wijzen te vertalen:

a) ka . . . ka, *of . . . of;* lett. *zie! . . . zie!*, bijv.: Têdoñg-ka, djârañg-ka, lett. *zie! buffels!, zie! paarden!* v. d. *of buffels, of paarden.* (Djay.). — Kaîya . . . kaîya. Vergel. *îya.*

b) ka, *dewijl, daar, want;* lett. *zie!* bijv. lalâmpa-má, ka-bêlla-doêdoewi, lett. *ik zal gaan, zie! het is zeer ver*, v. d.: *want het is zeer verre.*

c) ka = 't Malcische *îjôba, och of! ware het dat!* (= 't Makass. *kâdé*) lett. *zie!* bijv.: ka-nîyádjânne, *och of ik ware, enz.* lett. *zie! men neme*

na, *één of beide handen van voren tegen zijn lijf aankouden.*

/ / / \ (kâñgkoñg), *soort van groente, Convolvulus reptans. L.*

/ / / / (1° kîkí), of kîkí-kîkí, (verg. het Mal. كيكل, *knagen, knabbelen*), *afkluiven, afknabbelen.* — Tákîkí battâñgkoe, *ik krimp inéén van de pijn in het lijf.* — Tákîkí-mi, *hij krimpt al inéén;* geb. van iemand die *op sterven ligt.*

(2° kîkí), ie —, ie — *schreeuwen*, van blijdschap bijvoorbeeld. Ook gebez. van het geluid dat de Marêgé's bij het dansen maken. Zoo insgelijks van het *hinneken* der paarden. Vergel. ñgîsi. Boeg. idem.

(3° K?íkí) = kôkó, *bijten.* Vergel. het Mal. كيكت.

(4° mápak?íkí bâdjoe-gâdóe), *zijn gádóe onder het loopen een weinig opnemen of opligten.* (S. Tjin.)

/ / / / (k?îñgkîñg), *de sarong eventjes opligten*, gelijk de Inlandsche vrouwen loopende dikwijls doen.

Kîñgk?îñgañg, instrumentje dat de weefster aan de *pakarâkkañg* vastmaakt, om die te kunnen opligten tot 't doorlaten der draden.

Pakîñgk?îñgañg, *de kleéren opligten voor iets* (opdat zij daardoor niet besmet worden). (Sinr. Tar.)

/ / / / (kôekañg), *wees*, v. d. ook overdragtelijk geb. van iemand, die *verlaten*, die *alleen*, die *zonder minnaar* is. — Kôekañg lâppassá, *een wees, die beide ouders verloren heeft*, (lett. *die los is, door niets meer gebonden.*)

/ / / / (1° kô?ekóe), *geraakt, gevoelig, gramstorig, gramschap*, bep. kô?ekoeka. — Pañgalarrôwañg kô?ekóe, *hartstogt, gramschap.*

Kakóekôekañg, *'t verstoord zijn, 't misnoegen.*

(2° ákôekóe), *kirren* (duif). Bôekoeróe bâdjí ákôekóe, *eene aangenaam kirrende duif*, v. d. *eene verleidelijke slechte vrouw.* B. idem.

(3° kôekoe), *met beide armen uitgooijen*, bijv. een *net.* (Dat. Moes.)

/ / / / (kôeñgkoeñg), ákôeñgkoeñg, *krimpen, inkrimpen.* — Tákôeñgkoeñg, idem; bijv.: Tákôeñgkoeñgi limâñgkoe, *ik krijg de klem in mijne handen.*

\ / / / (kêkóe) = *rékóe.*

\ / / \ / / (1° kêké), bep. kêkeka, *scheur*, in een *kleed* bijvoorbeeld, *scheuren, gescheurd;* v. d. een *gat;* v. d. *datgeen wat men afgescheurd heeft*, d. i. *een stuk*, bijv.: karâttasá si-kêké, *één stuk papier*, van daar: *één brief.* (Tar.)

Pañgékêkañg, *datgeen wat men, bij het scheuren van de stof voor een kleed, weggooit.*

(2° kêke), bep. kekêya, *klein.*

(3° kêke) = *kékesé*; v. d. pakêke, *schop, spade*, bep.: pakekêya. — Pakêke-pa ampasisáláki, *een spade*, (wij zouden zeggen: *de dood*) *alleen kan hen scheiden*; geb. van *echtgenooten.* Vergel. *kalíboñg.* — Pakêke nikôwañg. Vergel. *kówañg.* — Pakêke panrôlí. Vergel. *panrólí.*

/ / \ / / \ (1° kôko), bep. kokôwa, (vnw. kokôñgkoe, kokônta, kokônna), *tuin.*

Pakôko, *tuinman*, (bep. pakokôwa).

Pakokôwañg, lett. *tuiniering*, v. d. *tuin, die bewerkt wordt.*

(2° ákôkó-kôkó), *kakelen (hen);* ook geb. van het geluid van *kalkoenen.* (Djay.) = 't Jav. ꦔꦺꦴꦏꦺꦴꦏꦺꦴꦏ꧀

(3° ákô?kó), *bijten*, bijv.: *een hond.* (B. ô?kó, mô?kó). — Pârisí-bâttañg áñgô?kó, *bijtende*, d. i. *snijdende buikpijn.*

Kókôkañg, *stang* (paard).

Nipikókôki boembêra ânjdjo taoèwa. Vergl. *boembéra*.

Pasikôkó, *in elkander doen bijten*, d. i. *in elkander doen sluiten*, d. i. *zamenklinken;* bijv.: ânoe nipasikôkó, *iets dat zamengeklonken is*.

(4° kôkó), *iets sterk, in hooge mate doen*; (B. ôkó) bijv.: Nakôkóki lâri djârañga, *het paard is op de kol*. — Nakôkóki lâri bisêyañga, *het schip wordt* (bijv. door storm) *met allergeweldigste vaart voortgedreven, zoodat er aan geen sturen meer te denken valt*. — Nakôkóki mâllá taoèwa, *de menschen worden door de allersterkste vrees voortgejaagd*.

(kôñgkoñg), *hond*. Ook als scheldwoord gebezigd, en alsdan minder beleedigend dan *têlañg-ânroñg ânne*, en dergel.

Kôñgkoñg-kôñgkoñg, soort van waterhoen, genoemd naar zijn *geluid*, dat wel iets heeft van het *blaffen* van een' *hond*. De Europeanen bestempelen dezen vogel soms met den naam van *verklikker*. Vergl. *bintâpoe* en *poenróró*. — De koñgkoñg-kôñgkoñg wordt op Bonthain genoemd: bôka-bôka.

Kôñgkoñg-djéné, *otter*. NB. op Bima genoemd: *lako-oï*, insg. lett. *waterhond*.

Bij het *álógo* en andere spelen, wordt het woord *kóñgkoñg* gebezigd voor ons: *een streepje aan krijgen*.

Másoèro-kôñgkoñg ri, *hondsch zijn jegens*.

Ágâóe-kôñgkoñg, *hondsch behandelen*, bijv.: têyá inâkke noegâóe-kôñgkoñg, *ik wil niet hondsch* (als een hond) *door u behandeld worden*.

(kakâmbañg). Vergel. *kâmbañg*.

(kakatoèwa), bep. kakatoewâya, *nijptang*. Mal. kakatoèwah. (B. idem.)

(kokôtjí), bep. kokôtjika, soort van vogel die gedurig roept *kokotjí*. (B. idem.)

(1° kâkkará), *getornd zijn*. (Sinr.) — Tákâkkará, idem. — Kâkka-kâkkará, *tornsel*. (Kel.)

(2° kâkkará sômbalaka), *de zeilen losmaken, ontrollen*. — Tákâkkará, *losgemaakt, geopend zijn*, bijv. een' *baarmoeder* bij de bevalling.

(kîkirí), bep. kîkirika, *vijl*. B. idem. Jav. en Mal. *kikir*.

Tâoe-kîkirí = 't Mal.: *qrañg kikir, vrek*.

(koekoèrang), Saleyer. = *pakéróe, rasp*.

(kôkkoró), *afbrokkelen*, bijv. eene *muur*, of *de oever eener rivier*, v. d. ook overdragt. geb. van menschen, die bijv. *in hun fortuin achteruitgaan*.

(kîkirí-kâkará), bep. kîkirí-kâkaraka, 't Mal. kikir kakar, soort van bloem, *Ageratum Conyzoïdes, L*.

(kâkalá), *lagchen*. B. kâká. — Kákâli, *iemand belagchen, bespotten*. (Sinr.)

(kakâloé). Vergel. *kâloé* N°. 1.

(koèkkoeloé), bep. koèkkoeloeka, *afgestroopte huid*. Verg. *boékoéleñg*. — Koèkkoeloé-bâwi, *zwoord*.

(kâkkasá.) — Kakkâsañg, *uitschudden*, een *doek* bijv.; *openslaan*. — Bômboñg tákâkkasá, of tákakkâsañg, *jong geopende uitspruitsels der bladen*. (Mâdi.) — Kakkâsañg boljênna. Vergel. *bóljeñg*. (Boeg. *wakkâsañg*, idem). — Kakkâsang banrâñgañga. Vergel. *banrâñgañg*. — Kakkâsañg lábâya ri-dallekâñgkoe, *den tegenzin uitschudden voor mij*, d. i. *mij laten blijken*. (Kel.)

(kîkkisí), *schrapen, afkrabben*. (Mal. كيكس.) NB. op Gowa niet verstaan, alleen te Makasser.

(kékesé), *graven;* bijvoorb.:

Âñjdjo bîriñg-binañgâya, nakêkesêki djêné, *die oever van de rivier wordt door het water uitgegraven*, d. i. *afgebrokkeld*.

𑀳𑀳𑀸 (kâpa). Kâpa-kâpa, bep. kâpa-kapâya, *een kabaai*. B. idem.

𑀳𑀳𑀸 (kâpañg), *meenen, gissen, denken, meening, vermoeden, achterdocht, suspicie*. (B. idem.) — Kôdi-kâpañg, *wantrouwend*. — Kâpañg-sâla, *argwaan*. — Taêna kapânna, ta-niboêntoeloé, *het is niet te denken, dat hij niet gevonden zou worden*. — Tâoe-nikâpañg, *iemand die verdacht is*. — Djâri kâpañga, lett. *de achterdocht wordt*, v. d. *men krijgt suspicie*. (Rap. T. Dj.) — Tâoe nipakanaîya nikâpañg, *de man, op wien men zegt suspicie te hebben*, te weten: van *diefstal* of *iets anders*. (Brief.) — Kâpañg-djîya, *het is slechts eene meening*, d. i. *het is te betwijfelen, te wantrouwen*. (Sinr. K. G.)

Piti-kâpañg-kâpañg, *iets verkeerd meenen, zich vergissen, het mis hebben*, bijv. ka-gâssiñgkí pitikâpañgkapâñgi, *daar wij het dikwijls mis hebben*. (Brief.)

𑀳𑀳𑀸 (kâmpí), *hoeden, vee* bijv. Boeg. idem. — Pakâmpí, bep. pakâmpika, *hoeder, oppasser*, bijv. van *paarden*, van *buffels*, enz. Verg. *kâmmí*.

𑀳𑀳𑀸 (kâmpîñg), *bijwerk*, bijv. geb. van een Gouvernements-ambachtsman, die in zijne leêge uren bovendien voor anderen werkt. B. idem.

𑀳𑀳𑀸 (kâpoé) *digt maken, sluiten* (doch zoo, dat er een kleine opening blijft), bijv. een *baadje*, de *oogen*, enz. Boeg idem. — Sâssañg-kâpoé, *donker*, doch zoo, dat de sterren bijv. nog zigtbaar zijn. — Rômañg sikâpoé, *een digt bosch*. (S. Tjin.)

𑀳𑀳𑀸 (kâmpoe), bep. kampoêwa, = 't Mal. كمڤوه, *werkdoosje*. (Tar. Sinr. K. G.) — Kâmpoe nâwa-nâwa, lett. *doosje van het denken*, d. i. *het verstand*. (Tar.)

𑀳𑀳𑀸 (1° kâpe), bep. kapêya, *lam*.

(2° kâpe), *wenken, toewenken*. (B. idem.) Bijv. Nikâpe-mi sâñgge kâpe; nipañjdjódjôkañg-mi empôwañg, *hij werd herhaaldelijk gewenkt, terwijl men hem eene zitplaats aanwees*. (Mâdi.) — Nikâpe-âná-gallârrañg, *als eene gallârrañg's dochter gewenkt worden*. (S. Tjin.)

(3° Sôñgkó kâpe-kâpe), bep. kâpe-kapêya, soort van *muts* of *kap*, die oude menschen soms opzetten tegen de koude, bedekkende niet slechts het hoofd van boven, maar ook de ooren en den nek. B. idem. — Pakâpe-kâpe, iemand die dikwijls zulk een muts draagt.

(4° kâpé), bep. kâpeka, *doek om te kipassen*, of *de vliegen te verjagen*, van daar ook: *waaijen met een waaijer, wuiven met een doek of vlag*. (B. idem); bijv.: Nikâpé-mo bandêra koênjí; *men wuifde met* (*deed wapperen*) *eene groene vlag*. (Djay). — Kâpé socmâñgá, door middel van *wuiven met een doek*, den levensgeest van een ziek kind trachten te behouden, of anders terug te roepen, gelijk soms door een *sánro* geschiedt. Verg. *soemâñgá*.

𑀳𑀳𑀸 (1° kâmpe). Tákâmpe = *tákâppo*, *aankomen*. (Sinr.) Vergel. *kâppo* N°. 3.

(2° kâmpe), bep. kampêya, *baai*, bijv. kampêna Dîma, *baai van Bima*. (B. idem.)

𑀳𑀳𑀸 (1° kâppó), bep. kâppoka, *bogt; deuk*, (in *zilverwerk* bijv.); *bogt in den grond*, v. d. *lage uitgeholde grond*. — Ákâppó, *een' deuk hebben*. — Nikâppó gebezigd van het *in de breedte vouwen* der stukken kapas, vóórdat men ze op de knie met een mes glad snijdt. — Bontôwa nakâna

kâppó, *den hoogen grond houdt hij voor een uitgeholden*. NB. gebez. van iemand, die uit verlegenheid of kwaadheid niet meer weet, wat hij zegt of doet. (Dat. Moes.) — Kâppó-kâppó nikékesé; bônto-bônto nitambo'engi, lett. *een lage uitgeholde grond wordt gedurig meer uitgegraven, een hooge grond wordt gedurig meer opgehoopt.* Zin: *De armen worden steeds armer, de rijken altoos rijker.*

(2° ákâppo), *zich vereenigen, zamenkomen.*

(3° tákâppo), *aankomen.* (Boeg. idem.) Van daar: tákâppo-mi, *het is reeds klaar;* lett. *reeds aangekomen.*

(kâppoñg). Aldus op Tope-Djâwa genoemd: de groote *síso* of *bódjo*. Vergel. *kapóteré.*

(1° kâmpo). Pakâmpowi bidâna, zijne Sarong zoo vastbinden, dat dezelve aan regter- en linkerzijde *met ruimte* of met *een boezem* valt. Vergel. *gámpoeñg*. (Rôyoñg).

(2° mákâmpo), *rijk zijn.* (Sinr.) Bijv.: toe-mákampôwa tinrôna, *zij, wier slaap rijk is*, d. i. zij die alles hebben, wat gevorderd wordt, om lekker te kunnen slapen, die bijv. een goed en van dikke gordijnen omhangen bed hebben, wier slaap door geen gedruisch of iets anders gestoord wordt, enz. Waar echter in de Sînrilí's vooral op gedoeld wordt, is, dat zij niet *alléén* in bed liggen. (Sinr. K. G.)

(3° kâmpo of tákampo), *komen tot, doordringen tot, bereiken;* bijv. pôle tákâmpo ri-bañgkênna sapanâya, *komen tot aan den voet van de trap.* (Mâdi). — Tákâmpo tâle ri-kâmpong, *doorgaan tot, bereiken een kampong aan de overzijde.* (Tar., Sinr., en Dat. Moes.) — Mákâmpo ta-nikâmpo, *komen, zonder dat een ander tot ons durft te komen*, d. i. *aanvallen zonder weêrkeerig aangevallen te worden.* (S. Tjin.)

(kâmpong), Mal. een kampong, *een omheinde plaats.*

(ko'epa), soort van schelp.

(ko'epoe). Vergel. 't Mal. كوڤو en 't Jav. ꦏꦸꦥꦸ. Ko'epoe-ko'epoe, bep. ko'epoe-koepo'ewa, 't Mal. كوڤوه, *kapel.*

(kêppañg), Boeg. = *témpañg*, *mank, kreupel.*

(kêppó), bep. kêppoka, *deuk, bogt.* Boeg. kâppo. — Ákêppó, *met deuken zijn*, v. d. *ingebogen, gedrukt, ingedrukt worden*, bijv.: *de borst;* als: antêmpa-têmpa barâmbañg; sâla kêppó, *zich op de borst slaan, zóó, dat het weinig scheelt of dezelve wordt ingedrukt.* (Mâdi.) Vergel. *káppó* N°. 1.

(1° kômpa), soort van muzijkinstrument, eertijds in gebruik. (G. G.)

2) kômpá, = *táñgkoe*, = *táñgkirí*, *spalken.*

(kôpi), bep. kopîya, *koffij.*

(kôpé), = *tádóliñg*. — Só'esoe ákôpé. Vergel. *só'esoe*. — Bó'elo kôpé. Vergel. *bó'elo.* (B. idem.)

(kômpoñg), *hulp, hulptroepen*, = *tómboñg*. — Nikômpoñg, = *nitómboñg*, *geholpen worden met werkvolk, met hulptroepen* en dergel., bijvoorb.: Po'enna nisâoeroeká, kompôñgiyá, *zoo ik overwonnen word, help mij dan met hulptroepen.*

Kompôñgañg, soort van koker, meestal van tâlá-blad, soms ook van goud, tot beveiliging van den nagel des linkerduims, dien voorname dames soms zeer lang laten groeijen.

(kapoñgkôlañg), geb. van

de *borsten* van een jong meisje, die reeds *een weinig beginnen op te zwellen*. Ook geb. van 't *kertebeest*. Vergel. *djõñga*.

(kapañggârañg), *het zigtbaar worden van het zand en van de steenen door het vallen van het water*.

(1° kapôpang) *zoom* (van naaiwerk.)

(2° kapôpañg), (Boeg. apôpañg,) een *bóeñgkeñg* of *pinang-schaal*, gevouwen, en gebezigd om rijst, of ook om kleêren, in te wikkelen. NB. wordt *digt genaaid*, terwijl de *talempãñgañg* maar digt gebonden wordt.

(kapêta), bep. kapétâya, *zegen, zegenen, gezegend;* bijv.: Âlla kapêta, *de zegenrijke God*. (Sinr.) — Tôêna-kapêta, *gering maar gezegend (tevreden.)* (Tar.)

Pañgapétâï, *het zegenen*, (Rap.) v.d. *de gunst*.

(kapatîyañg). Vergel. *pâti* N°. 1.

(kapôteré), bep. kapôtereka. Aldus op Tope-Djâwa ook genoemd de kleine *bódjo*, of *siso*. Vergel. *kâppoñg*.

(kompanîya), bep. kompaniyâya. Vergel. ons woord *compagnie*. Van daar: bâdilí si-kompanîya, 24 *geweren*. (Mâdi.)

(kopâñja), soort van wapen, eertijds in gebruik.

(kapiyâlo), bep. kapiyalôwa, *zware drukking boven op het hoofd*, zoodat men de oogen slechts met moeite kan opslaan (meestal ten gevolge van koorts). — Kapiyalôwañgá, *ik heb zware drukking boven op het hoofd*. NB. Volgens sommigen te lezen: *kapeâloe* en *kapealóewañgá*.

(kâppará), bep. kâpparaka, soort van *metalen schenkblad*, grooter dan de *tûlañg;* (Boeg. idem). — Kâppará tâñgkoeloé. Vergel. *tâñgkoeloé*.

(kapôrroé), bep.: kapôrroeka, *rimpel*. (Boeg. idem). — Ákapôrroé, *gerimpeld*. (Bid.)

(kâperé), bep.: kâpereka, 't Arabische كافر *ongeloovige*.

 (1° kâporó), bep. kâporoka, 't Mal. كافور, 't Jav. — Kâporó-bâroesoé, = 't Mal. كافور بارس, *kamfer van Baros op Sumatra*, ('t Jav.)

(2° kâporó), bep. kâporoka, eene manier van geld opzetten bij het *tõñgkó*-spel.

 (kômpará), bep. kômparaka. Dit heet bij het omispel, zoo één der spelers geen enkel prentje, noch spadille, manille, basta of ponto, in zijne hand krijgt, als wanneer er moet overgegeven worden.

 (1° kapâla), bep. kapalâya, Mal. en Jav. *'t hoofd, de voornaamste*, bijv.: Bône-bâllá kapâla, *voorname hof-juffers*. (Mâdi). — Van daar: Tâoe-añgkapalaîyañgkañg, *de man die als hoofd over ons staat, ons hoofd*.

De *kapâla* van eene sarong is *het middelste*, dus als 't ware *'t hoofd* van de *póeñjîja*. (Verg. *póeñjîja*). Nevens de kapâla ook nog wel andere strepen, en deze genoemd, ter onderscheiding van de eigenlijke *kapâla*, de *kleine kapâla's* of *kapâla-tjádi's*.

De *kapâla's* van een *pasâpoe* of *Makass. hoofddoek* zijn *vier* in getal, aan *ieder'* hoek *één*.

Kapâla dâtjiñg. Vergel. *dâljiñg*.

(2° kâpalá), bep. kâpalaka, *dik;* gebezigd van *huid* bijv., of van *planken*. — Djâri kâpalá, *dik worden, vereelten*. — Kâpaláki kerêna djôekoeka, *dik zijn de moten van de visch*. — Kâpaláki pocrôêna, *hij is vol met pokken*. — Kâpalá-bîberé,

dik van lippen, *diklip;* dus genoemd een' soort van visch.

(3° kâppalá), bep. kâppalaka, *schip*, 't Mal. كَفَل.

(kâpilí), *aanvallen*. Boeg. idem. (GG.)

(kâmpilí), bep.: kâmpilika, *zak van karong*. (Jav. kampil.) Boeg. idem.

(kapoêloeñg), = *katoêloeñg*.

(kapoelâga), bep.: kapoelagâya, Mal. en Jav. *kardamon*, *Amomum Cardamomum*, *L.*

(kâpasá), bep.: kâpasaka, 't Mal. كَافَس, *boomwol*, *katoen*, *katoenheester*, *Gossypium indicum Lam.* 't Boeg. *âpâ*, idem. — Nikâpasá gebezigd van de bewerking der kapasvrucht, waarbij men de *karópeng met de hand er afdoet*.

Kâpa-kâpasá, 1°) *de slapen van het hoofd*.

2° soort van *struik*, welks hout slechts goed is om te branden.

3° soort van *vogel*.

4° soort van *visch*, veel overeenkomst hebbende met de *bête-bête*, en van glinsterende schubben voorzien.

(kâppisí), *slinken; = kempesé*.

(kapêsá), *zachtjes of voorzigtig voelen of betasten*. Boeg. kapêsâ.

(kîpasá), bep.: kîpasaka, 't Mal. كِيفَس, *waaijer* (Djay).

(kêmpesé), 't Mal. kimpes, *slinken;* bijvoorb. Kêmpesé bâttañg-lompôna, *zijn dikke buik slinkt*. — Kêmpesé poeroekânnoe, *uw' zak* (*uw' beurs*) *slinkt*.

(kôpasá), bep.: kôpasaka, één van de *vier* soorten van kaarten bij het *omi*-spel, hebbende één of meer *ananas-vruchten* op het prentje; gelijk staande met één der beide *roode* kleuren in het *quadrille-* en *omber-spel;* het Portugesche copas, *harten*.

(kompâsoe), bep.: kompasoêwa, (verbastering van het Hollandsche *kompas*), *passer*.

(kapeâloe). Vergel. *kapiyâlo*.

(1° kâbá), bep. kâbaka, *ondoordringbaar, moeijelijk om door heen te dringen, door heen te komen;* bijvoorb.: rômañg kâbá, *een ondoordringbaar bosch, een bosch, dat zoo digt begroeid is, dat men er naauwelijks door kan*. — Kâbá-îdji roêkoeka, *het gras staat nog zoo hoog en dik, dat er geen doorkomen aan is*. (NB. Antwoord van iemand die gevraagd wordt, of men al zou kunnen jagen.)

(2° Kâbá), bep. kâbaka. Si-kâbá, een *bosje* (Sirih). B. idem. — NB. één bosje Sirih bestaat uit *tien lónjdjó's*, *elk* van *vijf* bladen, alzoo vijftig bladen.

(3° kâba), bep. kábâya, 't Arabische كَعْبَة, naam van den tempel te Mekka. Vergel. Mr. S. Keijzer's Handboek voor het Mohammed. Regt, blz. 47, Noot 1.

(kâmbañg), *gezwel, opzwelling, opgezwollen*. — Kâmbañg-lôlo, *opzwelling van het tandvleesch*. — Kâmbañg-âssi, *jicht*. — Kâmbañg-djêné, *waterzucht*. — Kâmbañg-dîñgiñg, *opgezwollen van koude*. — Kâmbañg bâwañg. Vergel. *bâwañg*. — Kâmbañg bâmbañg, *opgezwollen van hitte*. — Ákâmbañg, *opzwellen, zwellen, vloeijen*, bijv.: *papier*; ook gebez. van een' baarmoeder bij de bevalling. — Gârrîñg-ákâmbañg, *waterzucht*. — Karâttasá-ákâmbañg, *vloeipapier*.

Kakâmbañg, = 't Mal. سَلِنْدَغ, soort van *shawl*. Vergel. 't Maleische كَكَمْبَن, *doek die rondom het lijf geslagen wordt*.

(1° kâmboe), bep. kamboêwa; vnw.: kamboêñgkoe, *het hart*, of *binnenste* van iets, *de*

kern. — Mâte-kâmboe, gebez. van een' *kállañ* of *Inlandsche schrijfpen*, die *van binnen vergaan* is. — Kâmboe-palâpa. Vergel. *palápa*, op *lápa* N°. 1. — Gôgosó-kâmboe. Vergel. *gógosó.* — Mákâmboe-kâyoe, *in hout*, d. i. *in een' doodkist nederliggen.* (Sinr. D. M.)

Nikâmboe-boelâëñg, *met goud gevuld*, geb. van iets, dat bijv. *van binnen van goud en van buiten van zilver is.* — Áñgâmboe, *indringen*, (een *wapen* bijv.) staat tegen over: *soelípá.*

(2° Kâmboéki oéna), *zijn hoofdkaar, hetzij van vreugde, hetzij van droefenis of uit verlegenheid, met de handen wrijven, en daardoor geheel in de war brengen.* Men vergelijke hiermede onze phrase: *met de handen in het haar zitten.* — Kâmboéki kalênna, *zijn ligchaam, hetzij van vreugde, hetzij van droefenis of uit verlegenheid, met de handen wrijven.* — NB. de beteekenis van dat *kâmboé* wel te onderscheiden van die van *káñgkañg, krabben.* (B. idem.)

𑂰𑂱𑂲 (1° kâmbe), v.n.w. 1 pers. mannl. vrl. meerv. — Ikâmbe, = *kâmbe.*

(2° kambêï, máñgambêï, *aannemen, grijpen*, iets dat ons toegereikt wordt. (Tar.) B. idem, v. d. iemand, die, bijv. in een gevecht, vervolgd wordt, als 't ware *aannemen*, v. d. *zijne zaak opnemen, hem te hulp schieten.* (Mâdi.)

Sikambêï, *elkander aannemen*, bijvoorb.: Sikambêï kañjñjînna matânna, *zijne wenkbraauwen en oogen nemen elkander aan*, d. i. *komen digter bij elkander;* geb. van oude menschen, wier wenkbraauwen door veelvuldige zorg en moeite digter tot de oogen zijn zamengetrokken. (Tam.) Vergel. *Siyálle*, op *álle.*

𑂰𑂱𑂲𑂹 (kîmboñg.) — Pakîmboñg djéneka bijv. gebez. van jongens, die, bezig zijnde met baden, het water al spelende *opscheppen en in de hoogte gooijen.* (Kêloñg.) — Tákîmboñg-kîmboñgi djéneka, *het water wordt door de volte van het vat er bij het versjouwen als 't ware uitgeschept, springt er als 't ware uit.* — Op de vraag, waarom een jongen bij het overbrengen van een glas wijn gemorst heeft, (Ñgâpa na-tábâlle âñggoroka? *Hoe komt het dat de wijn gemorst (gestort) is?*) zou deze kunnen antwoorden: Tákîmboñg-kîmboñgi, tôewañg, *het is bij het dragen als 't ware opgeschept, als het ware opgesprongen*, d. i.: *Het komt door de schommeling, door het verdragen.*

𑂰𑂱 (koébañg), = 't Arabische قُبَّة, *koepel, gewelf, verwelfsel boven een graf.*

𑂹𑂰𑂱 (kêboé), *sluiten.* (Rap.) — Nakêboéki kidônna nagâya, *de Naga heeft haar staart gesloten, de staart van de Naga is gesloten*, d. i. *in malkander gekronkeld.* (Rap. T. Dj.)

Pakêboé, bep. pakêboeka, *deur.* — Ânroñg-pakêboé, *post van de deur.*

𑂹𑂰𑂱𑂹 (kêbó), bep. kêboka, *wit, grijs.* — Râppo-râppo-kêbó, = *ráppo kaláwasá.* Verg. *kaláwasá.* — Boênga-kêbó, *witte- of melattie-bloem.* — Djéné-kêbó, *wit water.* Zoo soms genoemd de *baróéboé*, dewijl daardoor de zee met schuim overdekt wordt. — Kêbó-poètta. Verg. *póétta.* — Kêbótârriñg. Verg. *tárriñg.* — Kebóna matâya, *het wit van het oog.* — Kebôkañg, soort van duif, *kanariedуif.*

𑂰𑂱𑂲 (kômba), Sal. = lêkó, *sirih.*

𑂰𑂱𑂲 (kômbañg). — Tâna-kômbañg, *land dat braak ligt.* (Boeg. idem.) V. d. overdragtelijk geb. van een' *ongetrouwde vrouw*, of van eene *weduwe.*

𑂰𑂱𑂲 (kóbí) *eentjes met den wijsvinger aanraken* of *aanstooten*, ten einde de aandacht op

iemand of iets te vestigen; bijvoorb.: Kôbí-kôbí-sâĩ karâẽñga, *stoot den vorst eens eventjes aan* (daar ik hem gaarne apart wenschte te spreken.) Boeg. kâbi.

Kôbí-mâta, *iemand met de oogen op het een of ander opmerkzaam maken;* hem bijvoorb. wenken, dat het tijd is, om heen te gaan.

Kóbîkañg, *slot*, (van een geweer).

Pakóbí, *trekker;* (van een geweer).

Pakóbîkañg, *a) het een of ander bezigen, om daarvoor met den wijsvinger aan te raken of aan te stooten;* bijv.: Toenâkoe nipakóbîkañg, *men stoot elkander aan, om de aandacht op mijne ellende te vestigen.* (Sinr.)

b) Pakóbîkañg. Verg. *bĩssoró.*

2) kôbí, bep. kôbika, *soort van timmerhout.*

(kômbé), gebez. van het *eenigzins loshangen* van iets, bijv. van een *touw*, dat gespannen is. Boeg. *máómpeñg.*

(1° kômboñg), *zwellen, rijzen.* Verg. het Mal. *gumboñg*, *zwellen.* — Tákômboñg, *gezwollen zijn;* bijv. geb. van kleêren, die *wijd zitten, niet aan het ligchaam sluiten.* — Van bloemen gebezigd, beteekent het: *ontluiken.*

Pakômboñg, *doen zwellen, doen uit elkander gaan, uit elkander halen*, bijv. *de blaadjes eener gesloten melattie-bloem.* (Sinr.)

(2° djârañg pakômboñg), *een paard, welks staart in het midden wit en overigens van andere kleur is.*

(kimbôkañg, soort van *koperen kandewasch-kommetje*, waarvan men zich bij het dîner bedient, even als onze in Oost-Indie algemeen gebruikelijke *vingerglazen.*

(kambôti), bep. kambotîya, een van bladeren gevlochten mandje. B. *ampóli.*

(Kambôdja), bep. Kambodjâya, naam eener landstreek in Azie. Van daar: bâkóe-bâkóe- en: papañgadjaîyañg Kambôdja.

(kobâyá), bep. kobâyaka, *kabaai.* — Kobâyá Bântañg, *Bantamsche kabaai.* Boeg. idem.

(kâmbará), bep. kâmbaraka, (Mal. كَمْبَر,) geeft het *dubbele* te kennen van *menschen, huizen, garen*, enz. Bijv.: Bânnañg kâmbarátâlloe, of: lîma, *drie- of vijfdraads-garen.* — Bâllákâmbará, *twee huizen die te zamen door middel van een' soort van bruggetje vereenigd zijn.* — Âná-kâmbará, *tweelingen.* — Kâmbará êmba, lett. *overspelige tweelingen*, aldus genoemd een tweelingpaar, waarvan de een een *jongen*, de andere een *meisje* is. — Kâmbará padarewâñg. Vergel. op *darêwa.*

Kambâri (verg. 't Maleische كمبارى), *bij noodweêr iemand te hulp springen*, lett. *maken dat hij niet meer alleen is, hem als 't ware tot' een tweelingpaar maken.* Bijv.: *kambáriyá lîntá, help mij spoedig*, bijv. bij het dragen van zware lasten. NB. *kambâri* ook gebezigd, ofschoon de persoon, die hulp verlangt, *niet alléén* is, aangezien men ook van *kâmbará-tálloe, kâmbará-áppá*, enz. spreekt. Men zie slechts boven: *bánnañg kâmbará-tálloe*, enz.

(kabîri), bep. kabirîya, *gelubt, ontmand.* Mal. en Jav. idem. — *Djâñgañg kabîri, een kapoen.* Mal. هايم كبيرى. NB. op Gowa niet begrepen; daar slechts geb. djâñgañg nipakatjómó, *vet gemeste haan.*

(kambîriñg), = *kamîriñg.* Vergel. op *bîriñg.* (Sinr. K. G.)

(kimbôeroe), bep. kimboerôewa. Verg. 't Mal. چمبورو, *jaloersch.* B. *empóeroe*, idem.

Pakimbôeroe, *het jaloersch zijn, jaloerschheid.* — Baînne pakimbôeroe, *eene jaloersche vrouw.*

(kimbôro). — D̃jẫngaŋ̃ áŋ̃gimborôwi, *een kip die voor het eerst een ei zal leggen.* — Baînne áŋ̃gimborôwi, eertijds gebez. van een vrouw dic *voor het eerst zwanger is*; thans ook wel geb. van een meisje dat *reeds begint te blozen* bij den aanblik van een' jongeling.

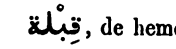 (kôeboeroé), bep. kôeboeroeka, 't Arab. قبور, 't meerv. van قبر, *graf.* — Pakoeboêrang, *begraafplaats, kerkhof.*

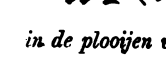 (kâbalá), bep. kâbalaka, 't Maleische كَبَل, *onkwetsbaar, ijzervast.* Boeg. *mákâbaŋ̃.*

Pakâbalá, *middel om ijzervast te maken.*

 (kâbilí), *knijpen.* Boeg. *kabâtti*, idem. — Kâbilí-tânroé, bep. kâbilí-tânroeka, *gierig.*

 (kambîlo), bep. kambilôwa, soort van *doos* of *kist van lontarblad* (*lékó-bâllo*). Boeg. *kampîlo*, idem.

 (kâboeloé), *stoeijen.* — Kâboeloé ammânoe. Allergemeenst scheldwoord, gelijk staande met ons: *neuk je móer*, en zeer ligtelijk aanleiding tot amok gevende.

Sikâboe-kâboeloé, *met elkander stoeijen.* Gebez. van *coïtus.* — Baînne-kâboelaŋ̃, *eene vrouw, die voor niets anders deugt dan voor coïtus.*

 (Kâbelé), bep. Kâbeleka, 't Arabische قَابِيل, *Kain.* (Rap. T. D̃j.)

 kîbalá), bep. kîbalaka, 't Arab. قِبْلَة, de hemelstreek, waar Mekka ligt, en werwaarts de Mohammedaan zich bij zijn gebed met het aangezigt wendt. (Maoet.)

 (1° kimbôloŋ̃), *iets van voren in de plooijen van zijn kleed stoppen, en daarmede bedekken.* (Tar.) V. d. overdragtelijk: *iemand koesteren, bijzonder voor hem zorgen.* — Ákimbôloŋ̃gi lâyaŋ̃-lâyaŋ̃ga, geb. van den vlieger, wanneer het touw *niet strak staat, maar met een bogt is*, (als 't ware *met plooijen.*)

Tákimbôloŋ̃, *ergens toe behooren*, bijv. Samâta tákimbôloŋ̃gi ri-Gôwa, *Samâta behoort tot Gówa, zit als 't ware in de plooijen van het gewaad van Gówa.* — Toêwaŋ̃ ânoe tákimbôloŋ̃gi ri-toe-málompôwa empowânna, *het ambt van N. N. staat in naauw verband tot dat van den Gouverneur, is als 't ware in de plooijen van het gewaad des Gouverneurs.* — Dâsi-dâsi kítákimbôloŋ̃ ri-kasalamakkânna, *welligt worden wij als het ware in de plooijen van het kleed zijns heils gewikkeld*, d. i.: *worden wij zijn heil deelachtig.* (Tar. D. M.)

(2° *kimbóloŋ̃*), eertijds in gebruik, = *tiyánaŋ̃.*

 (kôembalá), bep. kôembalaka, *stout, ondeugend.* — Kakôemba-koembalânna-mi, *hij is al op den leeftijd, dat de kinderen gewoonlijk een beetje ondeugend worden; hij begint al een beetje ondeugend te worden.*

 (kaboewârraŋ̃). Vergel. op *boêwará.*

 (kâboesóe), *iets geheel zijn.* Verg. 't Mal. هَابُسْ. Bijv.:

Îya nakâboesóeki pâno, *hij is geheel en al met vlekken.* — Îya nakâboesóeki pôeroe, *hij is geheel en al met pokken.* — Sikête-kête-d̃ji na-máŋ̃gâboesóe nibôöŋ̃, (het stuk stof) *is weinig slechts, doch het is genoeg, om mij geheel meê te omsluijeren.* (Sinr.) — Ŋ̃gâlle-kâboesóe, *iemand of iets geheel en al nemen, geheel en al tot zijn eigendom maken;* v. d. *iemand tot slaaf maken;* v. d.: *iets verbeurd verklaren;* v. d. *de volle waarde van personen of zaken doen betalen;* v. d. *iemand iets geheel en al ontne-*

men, d. i. *zonder hem eenige schadevergoeding te geven.* (Rap. en Inl. Wetboek.)

(kambo͡essoeloé), bep. kambo͡essoeloeka, *buil*, v. d. *alles wat uitsteekt;* v. d. *kleine hoogte van den grond*, (kleiner dan *bóetoeñg*.) — Kambo͡essoeloé-ñgâseñg kalênna, *zijn ligchaam is geheel met bultjes overdekt.*

(1° kâmá), bep. kâmaka, 't Arabische قامة (Godsd.), *de verheffing bij het gebed.*

(2° kâmma), bep. kammâya; vnw. kammâñgkoe, *wijze*, v. d. kâmma-ânne, kâmma-mînne, kâmma-mônne, *op deze wijze*, d. i. *alzoo.* Mal. بكّين. — Kâmma-ântoe, kâmma-ânj͡djo, kâmma-mîntoe, kâmma-môntoe, kâmma-mînj͡djo, kâmma-môñj͡djo, *op die wijze*, d. i. *aldus.* Mal. بكّيت. — Kâmma-tôdoñg-ânj͡djo, *insgelijks op die wijze*, v. d. *insgelijks aldus.* — Kammâya-mâmi-ânj͡djo, *zoo slechts* (*op die wijze slechts*), *zoo voorts*, *zoo verder*, *verder.* — Kammâya-tōñg-ânj͡djo pôle, *zoo ook verder.* — Ri-âllo kammâya-ânj͡djo, *op den zoodanigen*, d. i. *zooveelsten dag.* (Tar.)

V. d. *kâmma* en *kammâya*, zonder bijvoeging van *ânne* of *ânj͡djo*, of andere dergelijke voornaamwoorden, *aldus* of *alzoo;* bijv.: taêna tâoe, kâmma mátoewâna, *er is niemand, wiens geluk zoodanig* (*zoo groot*) is. (D͡jay.) — Kâmma kanânna ahalonnco͡ed͡joeñga, *aldus was het woord der sterrewigchelaars.* (D͡jay.) — Kâmma-îd͡ji pakanânna, na-nîyámo bâttoe Iyânoe, *aldus was nog zijn spreken, zie! daar kwam NN.*, d. i. *terwijl hij nog aan het spreken was, kwam NN.* (Mâdi; D͡jay.) — Kâmmaï, *het is zoo.* — Kâmma tôdoñg, *insgelijks zoo.* — Kâmma tôñj͡dji, *het is immers insgelijks zoo*, v. d. *is het insgelijks zoo?* — Bârañg kâmma, *welligt zoo.* — Kâmma-îd͡ji álepâna (kîlaka), na-lâñj͡ñjámo, *zoo is 't, nog likt*, (d. i. *raakt*, of *gaat ergens langs*) *de bliksem, en reeds is hij weder verdwenen*, d. i. *zoodra de bliksem treft, is hij ook weder verdwenen.* — Kâmma-pînne, na-koebâttoe, *wanneer het zóó is, kom ik.* — Ákâna ta-kâmma, *iets zeggen, dat niet zoo is*, d. i. *onwaarheid spreken.* — Mânna oembârañg ta-kâmmaki-ânne, *al waren wij ook niet zoodanig*, d. i. *in zoodanige*, of *gelijke omstandigheden.* — Tâoe kammâya, *de zoodanige menschen*, d. i. *de menschen, zooals zij zijn;* v. d. ikattênne tâoe kammâya, *zoodanige menschen als wij zijn.* (NB. dit is in den mond van een' *Inlander*, zoo veel als: *wij Inlanders;* en in den mond van een *Europeaan*, zoo veel als: *wij Europeanen.* (Brief.) — Na-erônoe-d͡ja kâmma âla ri-lîno, âla ri-Âherá, *wo wil geschiede!* (letterl. *zij aldus!*) *zoowel op aarde, als in den Hemel.* — Kammâya tômpapôle, *zoo ook verder.* — Kâmma-kâmma, *aldus*, niet zoo als het stellig is, maar *zooals het ons voorkomt*, of *toeschijnt*, v. d. *waarschijnlijk.* NB. deze wijziging in de oorspronkelijke beteekenis van het woord wordt in het Makassaarsch meermalen door deszelfs verdubbeling aangeduid. Vergel. mijne Mak. Spraakk. § 46, lett. *a*, en § 72, lett. *b.* — Kâmma-mâmi. Vergel. *mâmi* op *ma* N°. 1.

Ka-kâmma, lett. *ware het aldus.* Vergel. op *ka* N°. 2, lett. *c.* Bijv.: Ka-kâmma na-nîyá koelleyânna, ta-koepabeyâñga-mi álâmpa D͡jâyalañgkâra, *zoo het aldus ware, dat er mogelijkheid op bestond, zou ik D͡jáyalañgkâra niet laten gaan.* (D͡jay.) — Ka-kâmma-d͡ji ta-niyâlle, mâteï, *ware het maar eens aldus, dat (het kind) er niet uitgehaald was*, d. i. *ware het kind er niet uitgehaald, zoo zou het dood zijn.* (Rap.)

Kâmma-d͡ji wordt insgelijks in de beteekenis

van *ta-kámma-dji* gebezigd, bijv.: Kâmma-dji ta-mâte, koesôro allêyang Itôewang, *het is immers zoo*, (d. i. *Is het niet zoo?*) *het (paard) is niet dood*, d. i. *Is het niet zoo? wanneer men eens aanneemt, dat het (paard) niet dood ware*, d. i. *ware het (paard) maar niet dood; zoo zou ik het voor mijnheer laten halen.* (Brief.) — Kâmma-dji ta-niyá toe-málompôwa irâya mâê; *ware de Gouverneur maar niet hier in het oosten*, te weten: *in het ten oosten van Makassar gelegen Gówa.* (Brief.)

Bârang-kâmma-djiyâpa, en: bârang-kâmmaiyâpa, *gebezigd* om een *wensch* te kennen te geven, bijv.: bârang-kâmma-djiyâpa kísitjíní pôle, *mogen wij elkander weder zien!* (Bid.) lett. *hoedanig iets, of wat voor iets gebeurt er wellicht nog? — Dat wij elkander wedersien.* — Bârang-kâmma-djiyâpa kílîba nipasitjíní!, *Mogen wij spoedig bij elkander gebragt worden*, d. i. *elkander spoedig ontmoeden!* (Bid.) — Bârang-kâmma-djiyâpa kísalâmá ri-garínta, kí-naláboewîyang oemoerôeta Âlla taâla! *Moogt gij herstellen van uwe ziekte en moge God uw leven verlengen!* — Bârang-kâmma-djiyâpa na-nâí empowânta! *Moogt gij rijzen in rang, tot hoogere betrekkingen geroepen worden!* — NB. op dezen wensch wordt doorgaans geantwoord: Dâsi-dâsi, lett. *wellicht.* Dit bevestigt alzoo de boven aangegeven letterlijke beteekenis der phrase: bârang-kâmma-djiyâpa. Men vertale alzoo woordelijk: *Wat voor iets zal er wellicht gebeuren? — dat uw rang rijze*, d. i. *wellicht zal uw rang rijzen;* en zeer goed past dan hierop het antwoord: *ja, wellicht*, (*dâsi-dâsi*). — Bârang-kâmma-djiyâpa, na-niyá tôdong kípalálângi, atânna Âlla taâla; *mogen wij ook bescherming vinden bij hem, wij, die de dienaren zijn van Allah.* (Tar. D. M.)

Tákâmma = 't Mal. تريكيت, lett. *in zoodanigen toestand gebragt*, v. d. *zoo.* (Bid.) Vergel. mijne Makass. Spraakkunst, § 177.

Kámma en *kammáya* zijn in het Hollandsch dikwijls met ons *gelijk* te vertalen, ofschoon de letterlijke beteekenis die van *zoo* of *aldus* blijft; bijvoorb.: Taêna ânoe kâmma sôesa-pamaîna Iyânoe, *er is niets gelijk aan het hartzeer van NN.;* lett. *het hartzeer van NN., er is niets, dat aldus is.* (Djay.) — Niyá pamatêî riyabânna kâmma bôelang sampôelo-angâppá tjayâna, *er was een teeken op zijn voorhoofd met een' glans, als van de maan op den* 14^den *der maand;* lett. *een glans van de maan op den* 14^den *der maand, aldus was het teeken*, enz. (Djay.) — Ta-kâmma riyolôwanga djaîna, *niet zoo veel als te voren;* lett. *het vroegere, niet zoo*, of *aldus, was de menigte er van.* — Ta-kammânna, of ta-kâmma-kammânna, (verg. het Mal. دغن سلاتيڤ), *het ongelijke van iets, hetgeen ergens niet bij behoort*, v. d. *iets onbehoorlijks*, in zedelijken zin, d. i. *iets onbetamelijks*; v. d. ook: *al datgeen wat 's menschen geluk verstoort*, als: *ongeluk, rampspoed*, enz., bijv.: ônjdjongi ta-kâmma-kammânna, *des te grooter is zijne zonde of schuld.* (Brief.) — Bârang niyá ta-kammânna, *wellicht heeft hem eenig ongeluk getroffen.* (Mâdi en Bidas.) — Ngêrang ri-ta-kammâya, *in ongelegenheid brengen.* (Kel.) — Alâmá riyoebôenna kammâya mâta-allo, *het teeken op de kruin van zijn hoofd gelijk eene zon;* lett. *een' zon, aldus was het teeken*, enz. (Djay.)

Kammáya in het Hollandsch ook soms te vertalen met: *gelijk ook, alsmede*, bijv.: Sikâmma baînne mantarîya, siyagâng baînnênna toe-mábitjarâya, kammâya baînnênna soedâgaraka, *al de vrouwen der mantri's, benevens de vrouwen der*

raadsheeren, gelijk ook de vrouwen der kooplieden, lett. *zoo ook de vrouwen der kooplieden.* (D͡jay. Rap.)

Kammâya en *kammâya-mi* soms in het Hollandsch te vertalen met: *als:, te weten:, dat is:*, en dergel. meer: bijv. poeñggâwa tallo͡ewa, kammâya: karâëñg Bontopâno, karâëng Mamâmpañg, karâëñg Pâsí, *de drie poeñggâwa's, als:* (te weten:) lett. *aldus*, of *alzoo: karâëñg Bontopâno, karâëñg Mamámpañg, karâëñg Pásí.* (Rap.) — Na-noesârelâlokañg ânne-kâmma dâllé mád͡jâï, kammâya-mi: kâdó âllo-allômañg, geef ons heden veel leeftogt, *als:* (*dat is:* of *te weten:*) lett. *aldus:*, of *alzoo: onze dagelijksche rijst.*

Kammâya, even als het Mal. سمڤاي, soms geb. in het begin van een zin, en alsdan best over te zetten met ons: *wat betreft*, bijv. kammâya toemáñgempôwañga, *wat betreft de in pand gegeven' personen.* (Rap.) — Kammâya toewañgkatoewôwaï Iyânoe; *wat betreft degenen, die zorgen voor NN.* (Rap.)

Ânne-kâmma, kâmma-kâmma, kâmma-kâmma ânne, ânne-ri-kâmma-kammâya, *in deze of de tegenwoordige wijze van bestaan*, d. i. *op den tegenwoordigen tijd*, d. i. *tegenwoordig, thans.* — Sañggênna kâmma-kâmma, *tot nu toe.*

Sakâmma-kammâna, = satoeñggoe-toeñggoena, *voortdurend, altoos;* lett. *terwijl het tegelijkertijd voortdurend zoo was.* Vergel. Mak. Spraakk. § 209.

Kammâya, soms *de manier van bestaan zelve*, d. i. *de zonder hulp van anderen bestaande, de magtige*, bijv.: kamînañg kammâya, *de Almagtige*, d. i. *God.* — Âlla-taâla kammâya, lett. *God is de magtige;* v. d. *ik laat het geheel aan Állah's beschikking over.* — Na-ânj͡djo kanâñgkoe, toc-málompôwa kammâya, *zoo is mijne meening, maar de Gouverneur is de magtige*, d. i. *de Gouverneur moet het weten*, of: *ik laat het aan zijne beslissing over*, of: *ik dien mij aan zijne uitspraak te onderwerpen.* (Brief.) — Na-ânj͡djo kanâñgkoe, ikâtte kammâya, *Zoo is mijne meening, maar gij zijt de magtige*, d. i. *ik moet de zaak geheel aan U overlaten.*

Añgkammâï, *magt hebben, heerschen over*, v. d.: *bezitten.* — Tâoe añgkammâyaï, of: añgkammaîyaï, *de magtigen, de menschen, die de magt, het bewind, in handen hebben.* — Kâmma-tôd͡jeñg, *waarheid*, lett.: *ware wijze van bestaan.* Vergel. op *tôd͡jeñg.*

Âná si-kâmma-kâmma, lett. *kind, één wijze of soort geheel op zich zelf genomen*, v. d. *een eenig kind;* = *ána si-tâoe-tâoe.* — Nîyá-îd͡ji agânna ânne? — Si-kâmma-kammânna-mâmi, *is er nog meer van? Neen, dit is het eenige.* Vergel. mijne Makass. Spraakk. § 46, lett. *e.*

Pakâmma, *aldus doen zijn, doen blijven, aldus maken, of doen, aldus uitwerken;* bijv.: pakâmmasa-mîntoe riyôlo, *laat die zaak nu vooreerst maar zoo.* Bedoeling: *later zal ik die wel afdoen.* (Brief). NB. Deze zelfde phrase wordt ook gebezigd, om op beleefde wijze een ons aangeboden geschenk te weigeren, letterlijk: *laat het nu vooreerst maar zoo blijven*, te weten: *zonder geschenk.* — Pakâmmasa-mîñd͡jo riyôlo ámântañg irawâñgañg parentâna pêtoró-Mâroesóe, *laat het land vooreerst maar zoo blijven, onder het bestuur van den Assistent-Resident van Maros.* (Brief.) — Lâri-mi taoe͡wa, na-pakâmma mâllá, *de man is weggeloopen, aldus heeft vreeze hem doen handelen*, d. i. *hij is van vrees weggeloopen.* — Na-ta-t̂inro, ta-kânre tômmo napisárîñgi to͡ewañg-po͡etiri, na-pakamma soesâna, añjt͡jîníki mañggêna, *en de vorstin had geen' lust*

tot slapen, noch eten meer; en wat haar zoo deed zijn, was de kommer bij den aanblik haars vaders. (D̃jay.) — Na-ânj̃dj̃o saŋ̃ggênna, napalolokîya nagâya, ádj̃âri kâloró-ŋ̃gâseŋ̃gi, na-pakâmma lompôna nagâya, *en overal, waar de naga langs ging, werd alles beek, de grootte van den naga deed dit aldus zijn,* d. i. *het werd alles beek ten gevolge van de grootte van den naga.* (D̃jay.)

Siŋ̃gkâmma, lett. *van één wijze*, v. d. *gelijk;* = *Saŋ̃gkâmma.*

Sikâmma, *a*) *gelijk;* bijv.: Sikâmma ânj̃dj̃o, sikâmma ântoe, sikâmma mîn̂j̃dj̃o, sikâmma mîntoe, sikâmma môn̂j̃dj̃o, sikâmma môntoe, *gelijk dat*, v, d. *aldus.* — Sikâmma ânne, sikâmma mînne, sikâmma mônne, *gelijk dit*, van daar: *alzoo.*

b) *aldus, alzoo*, bijv. sikâmma lompôna, *zoodanig was zijne grootte.* (D̃jay.) — Sikâmmaî seŋ̃gânne, (of: seŋ̃gântoe,) kanâŋ̃gkoe, *alzoo*, (of: *aldus*,) *is wederom dit*, (of: *dat*,) *mijn woord.* NB. dit is het gewone slot der brieven; wij zouden zeggen: *en hiermede eindig ik;* of, *dit is het wat ik u te zeggen had.* — Sikâmma sallôna bâttoewi-seŋ̃ Kompanîya Balânda, *na verloop van zekeren tijd*, lett. *zoo en zoo lang daarna, kwam wederom de Hollandsche Compagnie.* (Brief.) — Sikâmma-tōŋ̃ silalônna, lett. *zoo aanstonds ook*, d. i. *oogenblikkelijk.* Verg. *silalónna*, op: *lâlo.* — Ri-sikammânna ânne boêlaŋ̃ga, *op den zooveelsten van deze maand.* (Tar.) — Na-pônna pâleŋ̃ ta-nasarêya toe-málompôwa sikâmma, siyâpa-siyâpa paŋ̃gamaseyânna, *en indien de Gouverneur zoo veel stuks niet kan missen, dan zoo veel als zijne barmhartigheid maar geven wil.* (Brief.) — Sikâmma-pi pôle d̃jaîna, *nog eens zoo veel*, lett. *nog eens aldus.* — Sikâmma-mi, letterl.: *het is nu zoo*, (en daar moet het thans maar bij blijven), d. i. *het is genoeg.* — Sikâmma tômmakôntoe átj̃îní bâdj̃í, *gij hebt thans ook genoeg zegen genoten*, d. i. *van dit oogenblik af, zult gij geen zegen meer ondervinden.* — Sikâmma tōŋ̃-mîntoe battoêkoe ri-ballânoe, *dat is ook genoeg, mijn komen tot uw huis*, d. i. *ik kom voortaan niet meer bij u aan huis.* — Sikâmma tômmakôntoe ádj̃âri tâoe (= átj̃îní bâdj̃í. Vergel. op: *táoe*), *gij hebt thans ook genoeg zegen ondervonden*, d. i.: *voortaan zult gij geen zegen meer ondervinden.* — Pasikammâya, *het voor genoeg houden*, v. d. *de tevredenheid.*

c) Sikâmma, lett. *zoo te zamen;* v. d. *al, allen*, bijv. sikâmma taoêwa, *al de menschen.*

Saŋ̃gkâmma, lett. *van één wijze*, v. d. *gelijk.* (Verg.: *sikâmma* lett. *a* en *siŋ̃gkâmma.*) Bijv.: baînne ta-saŋ̃gkammannâya, *de vrouw die niet zijns gelijke, maar van minder afkomst is.* (Rap.) — Âná ta-saŋ̃gkammânna, *iemands kinderen, bij eene vrouw van minder afkomst.* — Roêwa saŋ̃gkâmmakâmma, *twee tegelijk.*

Saŋ̃gkammâŋ̃gi, *gelijk zijn aan iemand, hem evenaren*, bijv.: ânj̃dj̃o toêwaŋ̃ga, taêna nasaŋ̃gkammâŋ̃gi maŋ̃ggêna, *die heer lijkent niet op, evenaart niet zijn' vader.* (D̃jay.)

Antekâmma, *op welke wijze? hoe? hoedanig?* Vergel. het Saleyeresche *ánte-kamóêwa*, hetwelk dezelfde beteekenis heeft, alsmede het Sal. *ántemáë* en *rînte-máë*, die beide gelijk staan met het Makassaarsche *kére-máë.* — Kâdé inâkke; ântesâï-sêdeŋ̃-kâmma, *zoo ik eens in uw geval ware, dan zoudt gij eens wat anders zien*, lett. (*dan zoudt gij*) *eens* (*zien*) *hoe ik te werk ging.* (Mâdi.) — Ânte-âre-kâmma, *ik weet niet, hoe?* d. i. *op welke wijze dan ook.* — Antekâmma nîyáka nisoerokâna

ânne ri-Râpañga, letterl. *hoedanig is, hetgeen vermeld staat in dezen Rápañg*, d. i. *zooals vermeld staat in dezen Rápañg*. (Inl. Wetb.) — Lêbá-mi koesôero pakâmma pallôenna, antekâmma kípakanâya, *ik heb zoo laten koken als gij gezegd hebt*. (Brief.) — Taêna lômpo antekâmma, *niet bijzonder groot*. — Ta-ânte-doedôewaï-kâmma rannôenta, lett. *onze vreugde, hoe zou het anders kunnen zijn? is niet bijzonder groot*, d. i. *is natuurlijk niet bijzonder groot*. (Rap. K. G.) — Ri-antêna-kâmma, of ri-anteyânna kâmma, lett. *op het hoe van de wijzen*, d. i. *op hoedanige wijze, hoe;* bijvoorb.: riantêna kâmma, of: ri-anteyânna kâmma, na-kíkâna, koekaloepâïkí; *hoe kunt gij zeggen, dat ik u vergeet?*

Kammâna, = *kámma*, bijvoorb.: kammâna-ânjdjo, = *kámma-ánjdjo*, *aldus*. (Djay.) — Kammâna-mônjdjo, = *kámma-mónjdjo*, *aldus*. (Djay.) — Lânri (of: ri) - kammâna-mînjdjo, of: mônjdjo, *wegens het aldus zijn, omdat het aldus is*, d. i. *deswegens, om die reden*.

Kammôewa, Toer. dialect = *kámma*, *gelijk*, bijv.: kammôewa-mâmi kâllí, *gelijk eene omheining*.

(kâmmí), *hoeden, bewaken;* bijv.: nakâmmíki Sêtañg, lett. *een Satan hoedt*, v. d. *bezielt hem*.

Pakâmmí, bep. pakâmmika, *hoeder, bewaker*. (Djay.) — Pakâmmí-djêrá, *grafwachter*.

(kâmmoe), bep. kammôewa, *warm*. Boeg. *mákámmoe*, idem. — Kâmmoe-kâmmoe, *laauw*. — Kâyoe-kâmmoe, soort van hout met geurige bast, *Sassafras, Parthenoxylon N. v. E.?*

(kâmo), *iets afvegen*, of *afdroogen*, door er eventjes met een' doek op te drukken, = *kámasá*. Boeg. idem.

(kôema). — Kôema-kôema, bep. kôemakoemâya, soort van welriekend hout. Verg. het Mal. كمكما, het Jav. ꦏꦸꦩꦏꦸꦩ, Sanakr. *koeñgkoema*, *Saffraan*.

(kôemañg), *mot*. Boeg. idem.

(kêmoeñg), *a*) *zich sluiten, tot malkander komen*, bijv. 't water, waar een vaartuig door heen gevaren is.

b) *zich doen sluiten, tot malkander doen komen*, bijvoorbeeld: *de lippen*.

Pakêmoeñg, *zich doen sluiten, tot malkander* doen komen.

Pasikêmoeñg, idem, doch meer gebezigd van twee voorwerpen, die geheel en al van elkander gescheiden zijn, bijv. twee stukken van een' tafel.

(kémó).—Ânroñg-kémôkañg, *zoogster*. (Djay.) — Saribâttañg-kémôkañg, *zoogbroeder*. NB. Men vindt ook *kémókañg* = *saribâttañg-kemókañg*. (G. G.)

(kammôemmóe), bep. kammôemmoeka, *paarsch, purperkleurig*. Boeg. idem. — Kammôemmóe-mi, lett. *hij ziet reeds paarsch in zijn gezigt*, d. i. *hij heeft te diep in het glaasje gekeken*. Verg. *édja*. — Nikammôemmóe, *paarsch geverwd* of *gekleurd worden*.

(kamámâllañg), *obstructie, verstopping* in den onderbuik.

(koemímisí,) een zeker geluid met de lippen maken, ten teeken dat men verdriet heeft. Boeg. *mákoemímí*.

(koemêtcré), bep. koemêtereka, *Gecommitteerden*. (Rap. K. G.)

(kamôedi), bep. kamoedîya, Mal. *roer*. Vergel. *góeling*.

(kammâna). Vergel. *kámma* N°. 2.

(kamînañg), geb. om den overtreffenden trap uit te drukken, bijv. kamînañg-lômpo, *zeer groot, grootst.* — Kamînañg-kâmma, *de Almagtige*, d. i. *God.* Vergel. op *kâmma* N°. 2.

kamoèniñg), soort van boom, welks hout voor meubels en voor kris-scheeden gebezigd wordt, *Aurantiacea* (*glycosmis*). Soms vervaardigt men ook van den wortel van dezen boom de *balémbeñg* en *pañgoèloe-sélé.*

kamânjñjang), *benzoïn.* Boeg. idem. Mal. كمڤين.

Ook naam eener negory bij Maros. Verg. *kamînjñjañg.*

(*kamînjñjañg*), = 't Mal. كمڤين, *benzoïn.* (Sinr.) = *kamânjñjañg.*

(kammayâñg), verzakking en verharding van de nier of lever, gepaard met koude koorts, bekend onder den naam van *koek.*

(kammeyâra). — Âñgiñg-kammeyâra, *wind, die niet vergezeld gaat van regen.*

(kamânra). Vergel. op *mânra.*

kamânre), bep. kamanrêya, boom welks wortels geb. worden als geneesmiddel, en bij het maken van *doèpa*, genaamd: *Callecarpa. Sp.*

(kamîriñg). Vergel. *bîriñg.*

(kamoèroe), bep. kamoeroèwa, vnw. kamoeroèñgkoe, kamoeroènta, kamoeroènna, *neus.* — Kalîboñg-kamoèroe, *neusgaten.* — Âppá-kamoèroe, *neustop.* — Bâtañg-kamoèroe, *neusbeen.*

(kamâlo), bep. kamalôwa, (Boeg. idem), soort van heester, welks harst als roodachtige klomp uit China wordt aangevoerd, en waarop men warm water gooit, ten einde het aftreksel te bezigen tot het rood verwen van zijden stoffen. Het drabbige, dat aldus overblijft, en *tâï-kamâlo* heet, wordt door de goudsmeden gebruikt, om *vormen* van te kneden. Ook bezigt men deze *tâï-kamâlo*, om het staal of ijzer van messen, parañg's, en dergelijke meer, in het gevest vast te maken.

Nikamâlo, *met kamâlo rood geverwd worden.*

(koèmilí), bep. koèmilika, *taai.*

(kêmalá), bep. kêmalaka, verknoeijing van ons *kaaiman.*

(kamalêti), bep. kamaletîya, soort van geweer, eertijds in gebruik. (Rap. G. G.)

(kammoèwa). Vergel. *kâmma.*

(kâmasá), = *kâmo.*

(kâmisí), bep. kâmisika, Arab. *Donderdag.* Boeg. idem. 't Mal. هاري خميس.

Nikâmisíki djoèkoeka. Dit ziet op eene bepaling in Sêgeri en aangrenzende distrikten, volgens welke alle visch, die des donderdag's in de bîla's (of sêro's) aan strand gevangen wordt, van het eerste ploegen af tot aan het paddie-stampen toe, den regent van het distrikt toekomt.

(1° kâta). Vergel. op *ka* N°. 2, lett. c.

(2° kâttá), bep. kâttaka, *kanker.* B. *kâtta*, idem. — Kâttá ipântará, *uitwendige kanker.* — Kâttá ilâlañg, *inwendige kanker.*

(1° kâttañg), 't Mal. كتم, *schaaf.* Boeg. idem.

Ákâttañg boèñga, *de pandangbladen met de pakerékañg niet fijn snijden, maar schaven.* Vergel. op *kéré* N°. 1.

Nikâttañg, eigenl. *afgeschaafd worden*, en v. d. geb. van de *besnijdenis* der *vrouwen*, dewijl daarbij slechts zulk een klein gedeelte van het pudendum wordt weggenomen, dat het meer een *afschaven* dan een *afsnijden* is. NB. Voor het *besnijden* van *mannen* bezigt men: *nisoènná.* Vergel. *soènná* N°. 1.

(2° kâttañg), soort van vrouwen-siriedoos. Verg. *lópá-lópá*. — Kâttañg-nisîñgkoeloé. Deze *kâttañg* verschilt slechts hierin van een' gewone *kâttañg*, dat de *hoeken* (*sîñgkoeloé*) *met goud belegd zijn*.

𑻠𑻵𑻲 (1° kâti), bep. katîya, geeft eene geldswaarde te kennen. *Één kâti* = 10 *tâí*, = 80 *reaal*. (Rap.) B. idem.

Pônto-kâti, soort van *armband*. Vergel. op *pónto*.

(2° kâti), het Jav. ꦏꦠꦶ, *honderd duizend*. Boeg. en Mal. idem. Vergel. het Skr. *kóti*, *tien millioen*.

(3° kâtti), bep. kattîya, het Mal. كَتِّي, soort van gewigt, = $\frac{6}{7}$ Amsterd. pond. Boeg. *kâtti*, idem.

Balòekañgi ákâtti, *bij het kátti verkoopen*.

(4°. kâtti-kâtti), bep. kâtti-kattîya, soort van insekt, veel overeenkomst hebbende met bijen en wespen. B. idem. — Ádjâlló-kâtti-kâtti, lett. *amok maken als een zwerm kátti-kátti's*. Bijv. gebezigd van een' hoop soldaten, die zich, in den strijd, met de grootste woede verdedigt, en alles om zich nederlegt.

Kâtti-mòemmóe, soort van *kommel*.

𑻠𑻵𑻳 (1° kâtoé), ákâtoé-kâtoé, *veel praten, snappen, zaniken, pruttelen*. (Bid.)

(2° ápikâtoe), *zenden*. Boeg. *mádeátoe*, idem.

Pikatòewi, *zenden aan;* bijv. bârañg ákòelleï napikatòewi sòerá pêtoró Tôpe-Djâwa, *welligt kan hij een brief zenden aan den Gezaghebber van Tópe-Djáwa*. (Brief.) — Na-koepikatòewi lôntará Petoró Mâroesóe, *ik zend een' brief aan den Adsistent-Resident van Maros*. (Brief.) — Kòeñjdjoeñg koepikatòewikí ânne sòeraka, *ik wil u zenden dezen brief*. (Brief.)

Pikatoewîyañg, *zenden aan*, bijv.: Na-kípikatoewîyang-lâlowá, *zend het mij toch*. — Tâoe nipikatoewîyañgaï Iyânoe, *de slaven, die NN. toegezonden zijn*.

Papikâtoe, vnw. papikatòeñgkoe, doch liever: papikatòekoe, *zending, commissie, bootschap, geschenk*, (Djay.) *waren die men iemand toezendt om meé te handelen, commissiegoederen* (Rap.)

Papikatòewañg ri, *iets ten geschenke zenden aan*. (Brief.)

Papikatòewi, *laten overbrengen aan*, bijv.: Toenipapikatoewîya, *zij die gebezigd worden om iets over te brengen*, bijv.: *goederen*. (Rap). — Tâoe napapikatoewîya sòerá toebitjarâya-bòetta, *de man, wien de bilját́ra-bóetta bezigt, om een brief te zenden*. (Brief.)

(3° kâtoe-pêpé). Vergel. op: *tóetoe* N°. 1.

(4° kâtoemamâí). Vergel. op: *tóetoe* N°. 1.

𑻠𑻶𑻵 (1° kâtté), bep. kâtteka, = 't Arab. خَطِيب, *prediker*.

(2° kâtte), of: ikâtte, vnw. 2 pers. mann. en vrouw. enk. en meerv., gebezigd tegen meerderen in jaren of stand, of ook tegen gelijken, welke men slechts weinig kent. Verg. mijne Mak. Spraakk. § 146.

(3° kâtte), of: ikâtte, vnw. 1 pers. mann. en vrouw. meerv. *wij*. Vergel. mijne Makass. Spraakk. § 153.

𑻠𑻶𑻵 (kâteñg). — Sikâteñg-kâteñg, = *sikátoñg-kátoñg*. (Dat. Moes.) Verg. *kátoñg* N°. 1.

𑻠𑻵𑻶 (1° kâtto), *maaijen, snijden, afsnijden*.

Pakâtto, bep. pakattôwa, *mesje om de paddie te snijden*.

Pakâtto-kâtto, *iemand die van onder, de vloer van het huis openbreekt, om zoo bij de geliefde te*

kunnen komen en haar tot zijn' wil te brengen. NB. Gewoonlijk bedient zoo iemand zich van eene *pinang-schaar*, (*kalakátti*), dewijl hij daarmede de bindsels los kan knippen en alzoo minder geraas behoeft te maken.

Pakattôwañg, *oogst*, *oogsttijd;* bijvoorb.: tâlloeñg-mi pakattôwañg oemoerôena, *hij is reeds drie oogsttijden oud*, d. i. *twee jaar oud*, (= *tálloeñg-mi bárá*. Verg. *bárá* N°. 5.)

Kátto wordt ook gebezigd in de beteekenis van *afgemeden*, *afgebroken worden;* bijv.: lakátto-mi ñjawâna, *zijn leven zal zoo aanstonds afgemeden worden*, d. i. *hij ligt op sterven.* — Pakattôwi-ñjâwa, *emands levensdraad afsnijden.*

Pañgattôwi, *datgeen wat de vrouw, in geval van scheiding, den man moet aanbieden*, als 't ware *tot afsnijding van den huwelijksband.* Vergel. *lêkó-papaníka*, *op: níka.* — Ásâre pañgattôwi, *een pañgattówi geven.*

(2° kâttó-kâttó), bep. kâtto-kâttoka. Dus genoemd de kleine *goñgs*, waarbij de *padjógé's*, of *publieke dansmeiden*, dansen. Boeg. *kâttó-kâttó.*

(1° kâtoñg). — Sikâtoñg-kâtoñg, *tegen elkander aanklotsen, aanslaan.* Geb. van de *rá's* van een vaartuig. (Dat. Moes.)

(2° kâttoñg), *ducaton.*

(1° kîta), geen Macass. maar Maleisch, كيت, *wij.* (Tar.)

(2° kîttá), bep. kîttaka, 't Arab. الكِتَاب, *de Bijbel, de Koran.*

(3° pakîtta,), Boeg. *iemand in 't spel wat voorgeven.*

(1° kîtí), bep. kîtika, *eend.* Boeg. îtí. — Kîtí mâná djâñgañg. Verg. *djâñgañg.* — Kîtí-lâkí, *het mannetje van de eend.* — Kîtí-gâna, *het wijfje.* — Kîtí-bâlañg, *kraal- of wilde eend.* — Kîtí-bâllá, *huis- of tamme eend.* — Kîtí-maradjâla, kleine soort van eend. — Kîtí-êdja, *roode eend*, iets grooter dan de *kîtí-maradjála.* — Kîtí-marabâka, grootste soort van eend.

(2° kîtí-kîtí), bep. kîtí-kîtika, soort van medicinaal plantje.

(kôetañg), *borstrok*, *keurslijf*, (Mal. en Sd. idem, Jav. ꦕꦺꦴꦠꦁ).

(1°. kôetoe), bep. koetoêwa), *luis.* Mal. idem, Boeg. *ôetoe.* — Kôetoe-kôñgkoñg, *vloo.* Mal. كوتو انجغ. — Ákôetoe, *luizen, luizen vangen.*

(2° koèttoe, bep. koettoêwa, *traag*, *lui.* Boeg. idem.

(kêntóe), *met de knieën naar binnen en het onderste der beenen naar buiten gebogen loopen.*

(kête), = *kâde* N°. 3, *weinig.* — Sikête = *sikâde.* (Sinr.)

(kêntoñg). — Mákêntoñg, *reeds half verdord, verdroogd, verrot of dood zijn en daardoor op het punt van te vallen.* (Tar.)

(1° kôta), bep. kotâya, *kaauwsel*, *pruimpje*, te weten van *sirih.* (Mâdi.) — Kôtaï, iets *kaauwen*, (*sirih* bijv.) Boeg.: *ôta*, *môta*, *kaauwen.* — *Si-kotâñg*, *één pruimpje.* — Kôta (ñgôta) polêañg, *herkaauwen, sirih* bijv.

Pakôta, *doen*, of *laten kaauwen*, bijv.: Ápakôta bêrasá, *rijst laten kaauwen.* NB. Dit geschiedt door den waarzegger, of den Sanro, tot ontdekking van den schuldige.

Pikotâï, *iemand te kaauwen geven.* (Kel.)

(2°. kôta), bep. kotâya, *eene bevestigde plaats*, *vesting*, *kasteel*, *hoofdplaats.* Mal. en Jav. idem. — Kôta, dikwijls het Fort bij uitnemendheid, d. i.: *het fort Rotterdam*, gelijk *bénteñg tâñga*, *het*

fort Vredenburg. — Ilâlañg kotâna, geb. van alles, *wat binnen het eigenlijk territoor van een land gelegen is*, van daar bij Tam.: na-koekâna-mo: oemmâna Moehâmma, toe-ilâlañg-kotâna-tôngá, *ik behoor tot de Sekte van Mohammed, en ben nog wel afkomstig uit den eigenlijken zetel van het Islamisme.* NB. hij was een inwoner van Medina.

(1° kônta), bep. kontâya. (B. idem.) — Kônta-bisêyañg, = *lâñjga biséyang.* Verg. op *répé* N°. 2.

Pakônta, *iemand die kónta's maakt.*

(2° kônta), bep. kontâya, *half-gaar*, bijv. geb. van *rijst*, van *vleesch*, van *gebak*, enz., bijv.: kôntaĭ kanrêya, *de rijst is half-gaar.*

(kôntoe), = *kámma* N°. 2. Verg. boven. Bijv. kôntoe-mîñjdjo, of kôntoe-mîntoe, *aldus, dus.* (Rap.) — Kôntoe-mînne, *alzoo, zoo.* — Kôntoe, *aldus, alzoo, zoo*, bijv.: Kôntoe-ñgasênta, *zoo zijn wij allen.* (Kel.) — Kôntoe, *gelijk.* (Sinr.) — Kontóèwa, = *kammáya, wat betreft*, enz., (Rap.) — Ka-kôntoe, = *ka-kámma, ware het aldus;* bijv.: Ka-kôntoe-djá djâñgañg-djâñgañg, *ware ik slechts een vogel.* (Tar.) — Kontóènna, lett. *zoo zij het*, v. d. *laat het*, enz., bijv., kontóènna ta-djâri, *laat het niet gebeuren.* — Pônna bêlla-kâmma padjōñgâñga, kontóèñgkoe têya lâmpa, *indien de jagtplaats zoo ver is, laat mij dan niet gaan.* — Kontóènna sitjôba-tjôbakí, *laat ons elkander op de proef stellen*, d. i. *elkanders krachten beproeven;* d. i. *zien, wie de sterkste van ons is.* (Djay. en Dat. Moes.)

Ânne-kôntoe, = *ánne-kámma*, = *kámma-kámma-ánne, thans, tegenwoordig.* (G. G.)

Ânne-mônne-kôntoe, = *ánte-mi-kámma.* (Rôyoñg.

Sikôntoe, = *sikámma, al, alle.*

Pakôntoe, *zoo doen zijn, zoo maken, zoo doen*, v. d. *maken, veroorzaken.* (Sinr. Mâdi.)

(kôté), *kakelen.* Geb. van *kippen.* Mal. كُوكُق, Boeg. *kótó.*

Kôté-kôté, overdragtelijk geb. van *veelvuldig praten*, zooals wij ook soms ons woord *kakelen* gebruiken. (Bid.)

(kôntoñg), 't Mal. *koentiñg*, zijnde volgens Roorda v. E. "de grootste soort van "*schuit* met een *schuinsch zeil* of *layartandja.* (Tar.)

(kôttó). — Tákôttó = *tábóèttóe*, = *ásánrá*, = *tásánrá.*

(katâñgka), bep. katañgkâya, naam eener soort van *boom.* (Rap. K. G.) Boeg. *atákka* V. d. nâí-katâñgka, lett. *even statig als een katáñgkaboom opklimmen, naar boven gaan.* (Mâdi.)

(koetîka), = *kotíka.*

(kotîka), bep. kotikâya, = 't Mal. كتيك. Aldus door den Inlander genoemd alles, hetzij geschrift, of tabel, of figuur, of wat het ook wezen moge, waaruit hij zien kan, welke tijd hem gunstig is, welke niet. Zoo heeft hij bijv. een *kotíka Djóhoró*, die hem leert, wanneer hij uit of t'huis moet varen, om gelukkig tegen de roovers te zijn. — Zoo heeft hij een *kotíka Pátima*, (NB. Hierbij te denken aan Fatimah, de dochter van Mohammed!) om te zien, of de persoon, welke hij ontmoet, op dat tijdstip goed of kwalijk gezind is. — Zoo heeft hij nog verscheidene andere *kotíka's.*

(katagîyañg), soort van ziekte van iemand, die lang en sterk opium geschoven heeft, en zulks nu moet nalaten, als wanneer er gedurig vocht uit neus en oogen komt. B. idem.

(katiñgâlo), bep. katiñgalôwa, *vlieg.* — Katiñgâlo lômpo, en: katingâlo laóèloeñg,

soorten van vliegen. — Ki-tanrîbâna katiñgalôwa, *des morgen's zeer vroeg*, bijv. *te vier ure, wanneer de vliegen nog niet vliegen.*

(katâpañg), naam eener soort van boom, wier vrucht eenige overeenkomst heeft met die van de *añgkâñg*; de kern heeft in smaak wel iets van de kanarie, *de Terminalia Catappa L.* Mal. idem. Boeg. *atâpañg.*

(katoêpá), bep. katoêpaka. Men neemt het uitbotsel van een' klapper-, ook wel van een tâlá-blad, maakt hiervan een peperhuisje, en vult dit half met rijst (*bérasá-kówasá*). Wanneer men dit gekookt heeft, verkrijgt men een' zeer goeden kost voor de reis, bekend onder den naam van *katoêpá.* Soms wordt ook het blad der *pándañg-râmpe* gebezigd, hetgeen aan de rijst eene aangename geur mededeelt.

(katoepêpé.) Vergel. *kâtoe* N°. 3.

(katoempîrisî), bep. katoempîrisika, naam van een klein medicinaal plantje, gebez. tot verkoeling.

(katâmbá), bep. katâmbaka, naam eener soort van visch. Boeg. idem.

Katâmbá-bâtoe, naam eener soort van *katâmbá.*

(1° katîmbañg), *sprinkhaan.* — Katîmbañg-âse (lett. *paddie-sprinkhaan*), naam eener soort van *sprinkhaan.*

(2° Katîmbañg), naam eener soort van struik, met groote bladen.

(katoêba), bep. katoêbâya, verbastering van 't Arabische خُطْبَة, *preek.* — NB. De eerste *katoêba* wordt 's morgens zeer vroeg na het eindigen der vasten van roemâllañg voorgelezen, en is van bijzonder groot gewigt voor den Inlander; v. d. de phrase: na-êpéki katoêba. Vergel. *épé* N°. 1.

(katômboñg.) — Djoêkoé katômboñg, naam eener soort van visch.

(katoêmbará), bep. katoêmbaraka, *Koriander*, *Coriandrum Sativum L.* Boeg., Mal. en Jav. idem.

(katâmmoe), = *dámpoelóe* N°. 2. Van daar: katâmmoe-dandaoerêya, hetgeen iemand te kennen geeft, die *nergens zijn weérga heeft.* (S. Tjîna.)

(katâmmoñg), *de pitten en het vleezige van een' râppo-îjídóe.* — NB. Het *vlies* om de *katâmmoñg* heet: *sálloe.* Vergel. *sálloe* N°. 3. — Het *vlies* om de *pit* alleen, heet: *bádjoe.*

(katoemamâî). Vergel. *kátoe* N°. 4.

(katîntiñg), *doorn*, *prikkel;* ook overdragtelijk: de *punten* aan den rand van een schenkblad.

Ákatîntiñg allôwa, *de zon steekt.*

Boêlo katîntiñg, naam eener soort van bamboe met groote *doornen*, ook wel genoemd: *boêlo totówañg*, dewijl men deze soort van bamboe niet kappen kan, zonder eerst de doornen afgehouwen te hebben. Vergel. *tóto* N°. 2.

(katênta). — Añgkatentâî, = *añgkatentâñgi*, *iets het laatst doen.* (Rap.) Vergel. *katéntañg.*

(katêntañg), gebez. van *het laatste kind*, wel te verstaan, wanneer men berekent geene kinderen meer te zullen krijgen. — Ook spreekt men van *lálá katéntañg*, *de laatste kam van een pisangboom*, *de eenige kam die er overblijft, nadat men de andere reeds afgesneden heeft.*

Aŋ̃katentâŋ̃gi, *iets het laatst doen.*

(katoetoèwi). Vergel. *toétoe* N°. 1.

(katôndeŋ̃), naam eener soort van *boom*, geschikt voor timmerhout.

(koetâdeŋ̃), *welligt.* (D̃jay.) Vergel. *koetâéŋ̃.*

(kâttiŋ̃-dâppoŋ̃). — Mákâttiŋ̃-dâppoŋ̃, *glimmend-donker van kleur;* bijv.: lélèŋ̃ mákâttiŋ̃-dâppoŋ̃, *glimmend donker zwart.*

(koetânaŋ̃), *vragen.* Boeg. oetâna, mákoetâna. — Na-nakoetânaŋ̃ tâoe, napanagallîya, *en hij vroeg naar den man*, (d. i. *wie de man was*), *van wien hij het in pand genomen had.* (Brief.)

Pakoetânâŋ̃gaŋ̃, *iemand of iets bezigen om ergens naar te vragen; iemand ergens naar vragen;* bijvoorb.: Îya-d̃ji koepakoetânâŋ̃gaŋ̃ ri-kâtte, *en dat slechts*, (of: *hiernaar slechts*), *vraag ik van u.* — Nipakoetânâŋ̃gaŋ̃ ânoe, *ergens naar gevraagd worden.* (Rap.) — Ampakoetânâŋ̃gaŋ̃ ri-ânoe ânoe, *N.N. ergens naar vragen.* (Rap.) — Ampakoetânâŋ̃gaŋ̃gi âŋ̃d̃jo tanâna Iyânoe, *hem vragen naar dat land van N.N.* (Brief.) — Na-nipakoetânâŋ̃gaŋ̃ patânna têdoŋ̃, *er wordt navraag gedaan naar den eigenaar van den buffel.* (Inl. Wetb.)

(katiyôló), bep. katiyôloka, *glinsterworm.*) — Kâŋ̃ŋ̃jiŋ̃ kâmma katiyôló, *wenkbraauwen, zoo schoon als een glinsterworm*, dewijl deze in de duisternis een' blinkende lichtstreep vertoont. NB. Welligt ook heeft men het derde van de vergelijking te zoeken in het *uitstekende*, het *in 't oog vallende* van beide.

(katârâŋ̃), *vorm.*

Ákatârang, *vormen* (*steenen* bijv. en alles, wat met een' vorm gemaakt wordt.) Boeg. idem.

Nâî-katârâŋ̃, lett. zoo *opklimmen*, dat men als 't ware tot *vorm*, tot *model* of *voorbeeld* strekken kan, d. i. hetzij op een bevallige, hetzij op een gepaste wijze, bijv. niet scheef, maar regttoe, ergens opklimmen. (Mâdi). — Bâlî-katârâŋ̃, op bovengemelde wijze ergens *heengaan of terugkeeren.* (Mâdi en S. T̃jîn.)

 (katîrâŋ̃), *traag, lui.*

 (katîri), bep. katiriya, = *dîltî*, *kittelaar.*

 (kâtteré), *scheren.* — Nikâtteré óe-t̃jerâna, *het korten, knippen*, (niet het *scheren*, zoo als de letterlijke beteekenis van *kâtteré* zou aanduiden) *van het bloedhaar*, of *het haar, waarmede het kind ter wereld gekomen is.* NB. Dit geschiedt naar 't goedvinden der ouders, vroeger of later, meestal, wanneer het kind één of twee jaar oud is; alsdan *d̃jad̃jákkang*, gepaard met feestelijkheden.

(kontoèroeŋ̃), naam eener soort van plant, wier bladen als groente gebruikt worden.

(katoenrâpalá), bep. katoenrâpalaka, roode vlekken of builtjes op het ligchaam, ten gevolge van muggebeten, of 't steken van brandnetels en dergelijke meer.

kâtalá), bep. kâtalaka, *jeuk.* Mal. كاتل, Boeg. *kâtâ*, idem; = *gâtalá.* — Tâoe-kâtalá, *geil, wellustig mensch.* — Tâoe kâtalá pad̃jâna, *iemand, wiens achterste jeukt*, d. i. *iemand die nooit kan blijven zitten.* — Bisêyaŋ̃ kâtalá pad̃jâna, *een schip dat altoos op reis is.*

(kântalá), bep. kântalaka, *dik*, bijvoorbeeld: *pap*, of *brei.* Vergel. op *t̃jéoró.* = *gânli.*

(kâttilí), *inzamelen, afplukken*, bijv. *bloemen* of *vruchten*. Vergel. *poépoeloé*.

(kâtoeloé), bep. kâtoeloeka, *hiel*.

Siyôñjdjó-kâtoeloéki, *zij trappen elkander op de hielen*, d. i. *volgen elkander onmiddellijk op, maken bijzonder veel spoed*. (G. G.)

(katoèloeñg), *zich verzamelen*. — Mâte-tôdjeñg-mi kadjâwo, na-katoèloeñg bêre-bêre, *hij is werkelijk dood als een kadjáwo* (soort van schelpdier), *waar zich mieren om heen verzamelen*. NB. wordt bijv. toegepast op een' dief of schelm, dien men ergens dood vindt liggen, terwijl zich terstond eene groote menigte om het lijk verzamelt.

Katoelòengi, *zich ergens op of om verzamelen*; bijv.: Nakatoelòeñgi mantegâya kaloewâra, *er verzamelen zich op de boter mieren*, d. i. *de boter geraakt vol mieren*.

(katoèwo). Vergel. op *toèwo*.

(katôwañg), *aarden pot*. Boeg. idem. — Katôwañg-Tjîna, soort van *katówañg*, die van binnen groen is, en uit China komt. Boeg. idem. — Katôwañg-bòèñga, *bloempot*.

(kâttasá), *uitsnijden*, met een *mes* bijvoorbeeld, als: *bloemen*, of *mâle* N°. 1.

(kântisí), *slijpen, wetten*. Vergel. hierbij: *péyó*. — Tjîní-sâï ânjdjo taòewa, nakântisíki gigînna rinâkke, *ziet eens dien man, hoe hij zijne tanden slijpt, hoe boos hij op mij is*.

Bâtoe-kantîsañg, *slijpsteen*.

(koetâëñg), = *koetâdeñg*. (Djay.)

(kada). — Pakadâñgi matânna, *zijne oogen sluiten*. (Djay.)

(kândoe), = *mári, ophouden*; bijv.: taêna kandoèna bosîya, = *taêna pamarînna bosîya, het houdt niet op met regenen*. — Taêna kandoèna pamaîna, (of: ñjawâna), gebez. van iemand, die *zeer moedig* of *bráni* is.

(1° kâdé), *och of!, gesteld dat; ware het dat*; welligt lett.: *ei lieve! zie! eens aangenomen, dat*, enz. Vergel. *ka* N°. 2 *lett. c* en *de* N°. 2; bijv.: kâdé-djá-kâna kâna si-boekòewañg! *och of ik één enkel woord kon spreken!* (Sinr.) — Kâdé-dji na-êró-mâmo ânne Djâyalañgkâra ritòewañg-Pòètiri-Raâna-Dêwi; bârañg añggâppatônjdji tjòètjoe karâëñga tâoe bâdjí-bâdjí, lett.: *och of deze Djáyalañgkára maar verliefd wierd op de prinses Raâna-Dêwi*, v. d.: *zoo deze Djáyalañgkára eens verliefd wierd op de prinses; welligt kreeg de vorst dan nog schoone kleinkinderen*. (Djay.)

Ka-kâdé, = *kâdé*, bijv.: ka-kâdé-dji na-nîyá anâna boerânne; koekâna, enz., *ware het maar, dat hij een' zoon had; zoo zou ik meenen*, enz. (Djay.) Ka-kâdé-dji na-koemâte, *ware ik gestorven*, enz. (Djay.)

(2° kâde), = *kîda*. Boeg. kêde. Mal. كجاب.

Si-pakâde-mâta, *één oogenblik*; v. d.: Na-si-pakâde-mâta-dji, nabâttoe-mo, *één oogenblik slechts, en hij kwam*.

(3° kâde). Vergel. het Javaansche ꦱꦶꦏꦺꦢꦺ, *weinig. Sikâde, = sikéde, = sikéte, een weinig*; bijv.: Sikâde-mâmo, namâte, *een weinig slechts, en hij was dood*, d. i. *het scheelde maar weinig, of hij was dood*. — Sikâde badjîna, lett. *zou het goede daarvan slechts een weinig zijn?* d. i. *het is bijzonder goed*. Dikwijls gebezigd door den overwinnaar, die de volkeren, welke in onderwerping komen, in genade aanneemt, zooveel als: *dat is goed van u gedaan, dat verheugt mij, dat is mij bijzonder aangenaam*. — Tásikâde, *bij beetjes*.

(kâdeñg), 't Arab. قَدِيم, *eeuwig*. (Kêloñg.)

(kânde). — Kânde-kânde-ôelará, *Momordica Balsamina L. Var.* Boeg. *kânde-kânde ôelá*, idem.

(1° kâdó), bep. kâdoka, = *kânre, eten, rijst*. Vergel beneden. — Kâdó-tînó. Vergel. *tînó*. — Kâdó-nidêdé. Vergel. *dêdé* N°. 2. — Kâdó-kadâmañg (D. Moes), = *kâdó-nidêdé*. — Kâdó ta-sîra. Vergel. *sîra* N°. 3. — Kâdó-kalôtoró. Vergel. *kalôtoró*. — Kâdó-másîñgkoeloé. Vergel. *sîñgkoeloé*. — Kâdó-bôelo. Vergel. *bôelo*. — Kâdó-lêkó-lêkó, eene lekkernij, bestaande in rijst met fijn geraspte welriekende bladen van allerlei aard, alsmede gebakken en gedroogde visch, trassie, enz. Dit geregt wordt gegeten in de nachten van de maand roemâllañg, en ziet er zeer mooi uit, v. d. in de Sînrilî's een' sierlijke haarvlecht hiermede vergeleken. (Dat. Moes.) — Kâdó-bîssoe, = *kâdó-lêkó-lêkó*. — Kâdó-pôle. Dus te Makassar genoemd: de portie gekookte rijst met toebehooren, die ieder van de gasten, bij gelegenheid van bruiloften en dergelijke meê naar huis krijgt. Op het maôedoé-feest worden die portie's, al naar gelang van den rang der personen, voor wie zij bestemd zijn, in meer of min met gekleurd papier, nagemaakte bloemen, geverwde eijeren, enz. versierde bakken, te huis bezorgd. Bij dit *pôle* vergelijke men *érañg-pôle* op: *pôle* N°. 2. NB. In Gôwa spreekt men eenvoudig van: *kâdó*, niet van: *kâdó-pôle*. — Bêmbeñg-kâdó. Vergel. *bêmbeñg*. — Bâllá-kâdó, = *soñgkôkañg*. Vergel. op *sôñgkó*. — Lôntará, na taêna kádôna, *brief zonder iets om van te eten*, d. i. *zonder bijgevoegd cadeau*. (Tar.)

Âkâdó, = *kânre, ñgânre, eten* (werkwoord), doch gewoonlijk tegen *meerderen* in stand of jaren gebezigd.

Sêsa-mákádôkoe, of: sêsa-pêpé-mákádôkoe, *overblijfselen van hetgeen, waarvan ik gegeten, of van hetgeen waarvan ik mijn eten gekookt heb*, d. i. *hetgeen ik, na aftrek van begrafenis-onkosten, van schulden, en dergelijke meer, nalaat*. (Rap. T. Dj.) — Âná ta-nakâdó nîka, *een kind, waar geen nîka voor gegeten is*, d. i. *plaats gehad heeft*, d. i. *een kind, uit onwettige gemeenschap geboren, onecht kind*. — Nakâdóki pêpé parasâñgañga, *vuur verslindt (verteert) het land*. (Rap.) — Ikâmbe ta-nakâdó bassînoe, ikâoe ta-nakâdó bassîmañg, lett. *ons verslindt niet*, d. i. *ons doodt niet uw zwaard, en u doodt niet ons zwaard*. (Rap.) — Kâdó-pêpé, *overwonnen landen*, als zijnde grootendeels door vuur verwoest. — Bitjâra-mâmi añgkâdóki, lett. *de Raad eet slechts*, d. i. *laat boete betalen*. (Rap.) — Tâoe-nakâdóka tjôeke, lett.: *de menschen, van wie de salaris eet*, d. i. *de menschen van wie salaris genomen wordt*. (Rap. K. G.) — Añjdjâri ânoe-nikâdó-kádôna, letterl. *datgeen van hem, wat gegeten wordt, groeit*, v. d. *hij krijgt allerlei boomvruchten van zijn land*. (Rap. K. G.)

Pakâdó, lett. *het eten*, v. d.: *het beboeten;* v. d.: *beboeting, boete*. (Rap.). NB. ook gebezigd van het geld, dat men terstond na zijn huwelijk, aan den vorst, of, zoo men van geringen stand is, aan den toe-maïlâlañg of gallârrañg brengt, doch gewoonlijk terug krijgt, alzoo letterlijk: *hetgeen de vorst*, (of anders, hetzij de toe-maïlâlañg, hetzij de gallârrang), *eet*, d. i. *in ontvangst neemt*.

Kádôkañg, *toespijs*, bestaande in: *visch* en dergelijke, die men bij de rijst eet. Wel te onderscheiden van: *lapâkkañg*. Vergel. op: *lâpá* N°. 2.

— Bâlló-âllīñg Balânda sikâde, îya kíkâdó-kádô-kañga, *een weinig Hollandsche azijn, die wij als toespijs bij het eten gebruiken kunnen*, d. i. *alleen om bij ons eten te doen*, dus: *slechts een weinigje*. — Sâreyá ǰêla kâdo-kádôkañg, *geef mij wat zout, om bij het eten te gebruiken, wat zout voor dagelijksch gebruik*, d. i. *slechts een weinig*. — La-kí-âpaï? — La-koekâdó-kádôkañg-ǰi, *wat zult gij er meé doen? — Ik wil het slechts voor dagelijksch gebruik hebben.*

Pakádôkañg, datgeen, waarin men het eten doet, of datgeen, waarop men het neêrzet, van daar: ons *schoteĺs*, en ook: ons *etenstafel*.

Gâóe-pakádôkañg, of: papakádôkañg, *feestmaaltijd*. (Rap. K. G.) — Pônna nipapanaóeñgañg âse, málîbaï nipapakádôkañg toe-mâte (of: nipapakádôkañgi ri-toe-mâte), *zoo men daarop*, (d. i. *op dien dag,*) *paddie plant, zal die paddie spoedig gebruikt worden, om den menschen te eten te geven bij gelegenheid van een sterfgeval*, met andere woorden: *gebruikt worden voor een lijkmaal*. (Kotîka.)

(2° kâdo), *knikken met het hoofd*. Boeg. idem. NB. Eene *achterwaartsche* beweging met het hoofd geeft *toestemming;* eene *voorwaartsche* daarentegen een *roepen*, een *tot zich wenken*, te kennen.

Tákâdo-kâdo, = *tárádo-rádo*, (vergel. *ádo*), *gedurig met het hoofd voorover knikken*. Gebezigd van een' oud' man, die onder het gaan gedurig met het hoofd *voorover knikt*. Zoo ook gebez. van een ruiter, die niet vast op zijn paard zit, en daardoor hetzelfde doet.

J̌âñgañg-ǰâñgañg pakâdo, *een lokvogel*, die als 't ware den anderen vogels *toeknikt*, om toch maar te naderen.

(kîda), = 't Mal. كِجَتْ, *met de oogen knippen, blikken, ooglongkjes geven*. — Ákîda-kîda, overdragtelijk gebez. van het *fonkelen* van een diamant, gelijk ook van het *glinsteren* en *gedurig bewegen* van sommige kleedsieraden; v. d. kîda-kîda, naam eener soort van *versiersel*, dikwijls aan den rand van de *timbáwo* gehangen.

Si-pakidâñg, *één oogenblik*. Vergel. 't Maleische سكجَتْمات, en 't Javaansche ꦱꦏꦶꦗꦻꦠ꧀ꦩꦠ.

Bintôeñg sikîda-kîda, *sterren, die elkander als 't ware toelonken, fonkelen*.

(1° kîdi), Saley, *klein*.

(2° sikîdi), Bonth. = *sikáde*. Vergel. *káde* N°. 3.

(kîdo), Boeg. idem. — Ákîdo kañjñjiñg, *de wenkbraauwen optrekken*, of *zamentrekken*. — Sikîdo-kañjñjîñgi, *elkander wenken geven*.

Ákîdo-kîdo-mâta, *de oogen op en neêr slaan*. NB. bij het *ádjállīñg*, slaat men de oogen regts en links. Verg. beneden.

(kîdoñg), = *íñgkoñg*, *staart*.

Kîdoñg-mâta, *uiterste hoek*, (letterl.: *staart*) *van het oog*. (Bid.) — Kîdoñg koelîǰa. Vergel. op: *koelîǰa*.

Dâeñg mákîdoñg, letterl.: *een dâeñg met een staart*. Aldus soms genoemd een *rat*.

(kêde), = kâde N°. 3, *weinig*. — Sikêde, = *sikáde*.

(kêndé). — Tákêndé, *opschrikken*.

(kêdo). Vergel. het Boeginesche *kédo*, *bewegen*.

Tákêdo-kêdo, *op en neêr wippen*.

Papêkañg pakêdo-kêdo, *hengelaars, die de hengel niet stil houden, maar gedurig doen op- en neêr wippen*; hetgeen men vooral tot het vangen van enkele soorten van visschen pleegt te doen. (Dat. Mocs.)

(kônda), bep. kondâya, Boeg. idem.

Kônda djéneka, gebez. van water, dat niet bijzonder laag, en ook niet bijzonder hoog staat, alzoo de *middelstand van het water*, (noch eb, noch vloed).

(1° kôdi), bep. kodîya, *slecht*, *boos*, *ondeugend;* bijvoorb.: kôdi patjinîna, *slecht is zijn zien*, v. d. *hij wordt duizelig.* — Kôdi-tâppa, *slecht van voorkomen*, v. d.: *leelijk.* — Pamâï-kôdi, *flaauwte.* — Kôdi-pamâï, *flaauw.* — Kôdi-bâwa, *slecht van mond*, v. d. *verklikker*, *aanbrenger.*

Kodîya, lett.: *het slechte*, *het kwade*, v. d. geb. achter werkwoorden van *vreezen*, bijv.: mâlláká kodîya nakâna, *ik vrees*, *dat hij zegge*, lett. *ik vrees het kwade*, (hierin bestaande:) *dat hij segt*, enz., vervolgens bezigt men: *kodîya*, en insgelijks *kodîya-ka*, zonder dat er een werkwoord van vreezen voorafgaat, bijv.: kodîya-ka îya-djî áñgâlleï sêleka, *ik vrees dat hij het is*, *die de kris heeft weggenomen.* (Brief.) Lett.: *Dit is het kwade*, d. i.: *hier ben ik bang voor*, *dat*, of nog letterlijker: *daar hij het wel wezen zal*, *die*, enz.

Kakodîyang, a) *slechtheid*; b) *in slechten toestand verkeeren;* c) *kwaad ondervinden van;* bijv.: Nikanâya tâoe-tôdjeñg, mânna la-nakakodîyañg, ka-lêbá-na-kanângi, ta-nasassalîyaï, *hij*, *die een tâoe-tódjeñg heet*, *ofschoon hij daardoor in slechten toestand*, d. i. *in ongelegenheid zou geraken*, enz. (Rap. K. G.) — Ri-gâóe nakakodîyañga kalênnoe, *in eene zaak*, *waardoor gij zelf in slechten toestand zoudt kunnen geraken*, d. i. *ongelukkig zoudt kunnen worden.* (Rap. K. G.) — Noekakodîyañg-djî, lett. *gij ondervindt er immers kwaad van*, d. i.: *het is immers slecht voor u.*

Kodî, áñgodî, *kwaad doen*, *iets slecht maken*, *iets slecht doen.*

(2° kôdi), bep. kodîya, = 't Maleische كودى, *twintig stuks*, *geweren* bijv., of *pieken*, of *bijlen*, of *sárongs*, of *kleedjes*, of wat het ook zij.

(1° kôndé), bep. kôndeka, 't Maleische كوندى, *een' haarknoop*, eene manier om het haar op de kruin van het hoofd op te rollen, en vast te steken, gelijk de Chinesche vrouwen doen.

(2° Kônde), soort van kaarten bij het *patóewi-en kówa-góñggoñg-spel.*

(1° kôdo), = *bóékkóe* N°. 3.

Kôdo-kadâñgkañg. Verg. *dáñgkañg.*

(2° kôdó-kodôkañg), *iets willen spreken of doen*, *doch door vrees daarvan teruggehouden worden.*

(1° kôndo), bep. kondôwa, *reiger.* Mal. كوندو. — Kôndo-têdoñg. Kleine soort van reiger met een bosje gele veêren in den nek. — Kôndo-póera, kleiner dan de *kóndo-tédoñg*, en met donker-vale veêren. — Tâï-kôndo, *reigerdrek;* en dewijl dit wit van kleur is, ook gebez. om het *semen virile* aan te duiden; v. d. *tárátîjí-mi tâï-kondóna*, *het semen virile is uitgespat.* — Natâï-kôndo matânna, *zijn oog is met reigerdrek*, spottenderwijze gezegd van iemand die een *boelalák-kañg* heeft. Vergel. op: *boelalákkañg.*

(2° kôndo-kôndo), bep. kôndo-kondôwa, naam van een struik voor omheiningen, behoorende tot de familie der *Acanthaceae.*

(kâdo-kadâñgkañg). Vergel. *kódo-kadáñgkañg.*

(kôdo-kadâñgkañg). Vergel. *kódo* N°. 1 en *dáñgkañg.*

(kandâga), bep. kandagâya, soort van *Molukksche kist* of *koffer*, van *roembîya*-bladen gemaakt en met schelpen belegd, veel overeenkomst hebbende met de *tatóemboe;* en alleen

hierin van de laatste onderscheiden, dat deze hooger, en niet zoo langwerpig is. Vergel. *tatóemboe.* (Sinr. Tar.) Boeg. idem.

(kadapâñgañg), soort van visch.

 (kadâmañg). — Kâdó-kadâmañg; verg. *kâdó* N°. 1.

(kadâtoñg). — Kadâtoñgi, *zijn' of haar' armspieren staan sterk gespannen.* Gebezigd van een' barende vrouw, van iemand, die iets zwaars voorttrekt, van iemand, die een groot net wil uitgooijen, enz. (Dat. Moes.)

(kádâro), bep. kádarôwa, *schaal.* Boeg. idem. — Kádâro-kalóekoe, *klapperschaal.* Ook gebez. als *maat.* — Kádâro-óeloe, lett. *hoofdschaal,* v. d. *schedel.* Boeg. idem. — Kádâro-kañjñjiñg, lett. *wenkbraauwschaal,* v. d.: been van binnen onder de wenkbraauwen, *wenkbraauwboog.*

Ákadâro, spelen met de beide helften van een' klapper-schaal.

(Kadîri). — Tambâko-Kadîri. Vergel. *tambâko.*

(kadêra), bep. kaderâya, Port. *stoel.* Boeg. idem.

(kandôrá), bep. kandôraka. — Lâme-kandôrá. Vergel. *láme.*

(kâdoró), bep. kâdoroka, *stijf, onbuigzaam.* Boeg. *mákâdó.* — Kâdoró tâñgará, *stijf, onbuigzaam in het oordeelen,* v. d.: *sterk op zijn stuk blijvende staan, onverbiddelijk,* enz. — Kâdoró-óeloe, *stijfhoofdig, hoofdig.* — Kâdoró ri-kateyâñga, *stijf in het niet willen,* d. i. *halsstarrig.* — Tâoe kâdoró, *een hoereloopper.* — Kâdoróki óerábattânna, *de spieren van zijn' buik staan stijf,* d. i. *zijn buik is opgezet, gespannen.* — Ñjâwa mákâdoró, lett.: *stevige, sterke, goede levenskracht,* v. d.: *goede gezondheid.* Dikwijls verbonden met *bóekoe mágássiñg,* en gezegd: *ñjáwa mákâdoró, siyagâñg bóekoe mágássiñg.* Vergel. *bóekoe* N°. 1. — Pônna tîmoró, kâdoróki boekóewa, *in de Oostmoesons zijn de beenderen stijf,* d. i. *hard, stevig,* d. i. *gevoelt men zich sterk.*

Pakâdoró boekóewa, *de beenderen stijf,* v. d. *vast, stevig, sterk maken,* d. i. *maken, dat men zich sterk gevoelt.*

Kâdo-kâdoró-dji, *hij is gezond,* = *ákóelle-kóelle-dji,* = *gássiñg-gássiñg-dji.* Vergel. *kóelle* en *gássiñg* N°. 2.

(kâdalá), bep. kâdalaka, het Maleische كدل, *melaatschheid.*

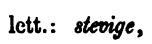 (kadâlle), bep. kadallêya, soort van heester met eetbare peulvrucht.

 (kadâwo), bep. kadawôwa, soort van boom, welks boontjes gebrand, en met *tâiáñjiñg, tâpoe-bérasá* en *kóenjí* gekaauwd, en dan op den buik van het kind, dat pijn in het lijf heeft, gespuwd worden, (*nipórasá.*) — De bast van dien boom heet *solda,* en wordt op een' steen fijn gewreven met water. De pap, die hierdoor ontstaat, aangewend bij verzwikkingen, en bij in- of uitwendige kneuzingen. Boeg. idem.

 (1° kandâwo), *met een gleuf,* of *een weinig uitgehold zijn.*

(2° nikandâwo malêla), *met staal doorstoken of verwond worden.* (D. Moes.)

 (kandawâri), bep. kandawarîya, soort van bordes op zij van een huis, of ook op zij van de *banáwa's,* (vergel. *banáwa*), wel te onderscheiden van de *tâla-tâla,* die niet zoo lang en altoos achter aan het huis is. Vergel. *tâla* N°. 4. Boeg. idem.

 (koendêse). — Ákoendêse, soort

van kinderspel, veel overeenkomst hebbende met het *ásiparú*, (vergel. beneden). Alleenlijk wordt dit niet met bamboesjes, maar met boontjes gespeeld, en moet men hierbij nog ten slotte de boontjes voor een gedeelte in zijne regterhand nemen. En zoo de ander raadt, hoeveel men opgenomen heeft, ontloopt hij daardoor de *kóñgkoñg*, wij zouden zeggen: het *streepje*.

𝒶𝒶 𝒶 (1° kâna), bep. kanâya, vnw. kanâñgkoe, kanânta, kanânna, *woord*. — Kâna si-boekôewang, *één woord*. — Kâna-sitâppá, *waarachtig woord, eed*. Vergel. *tâppá* N°. 4. — Kâna-tôd̃jeñg. Vergel. *tód̃jeñg*. — Parôentóe-kâna. Vergel. *róentóe*. — Oèroe-kâna. Vergel. *óeroe*. — Bârañg-kâna. Vergel. *bárañg*. — Âpâlá-kâna. Vergel. *pálá* N°. 4. — Bôko-kâna. Vergel. *bóko*. — Kâna-nitôeñggeñg. Vergel. *tóeñggeñg*. — Palêko kanâya. Vergel. *lêko* N°. 2. — Pabêlo kanâya. Vergel. *bêlo*. — Taêna kanâñgkoe, lett. *ik heb geen woord*, d. i. *ik heb niets te zeggen, ik onderwerp mij geheel aan uwen wil*. — Âpârê-kâna, *een woord maken, zamen stellen*, bijv.: ápârê-kâna ri-parânna kâna, *een woord zamenstellen op medewoorden*, d. i.: *een antwoord op iemands woorden zamenstellen*. (Rap. K. G.) Vergel. verder op *pârê* N°. 1. — Âpârê-pârê kâna. Vergel. op *pârê* N°. 1. — Taêna ântoe ákôelle ampîlampâî kâna, *daar kan niemand een woord tegen doen gaan*, d. i. *een woord tegen zeggen*. — Têyatôñgi îya râba kanânna, *hij wil ook niet, dat zijn woord valle*, d. i. *hij wil ook niet erkennen, dat hij het mis gehad heeft*. (Rap. K. G.)

Âkâna, *spreken, zeggen*.

Nakâna kalênna kaloemâñj̃ñjañg, *hij roemt zich zelven rijk*. — Nakâna kalênna, *hij verbeeldt zich ijselijk veel*, bijv. *dat hij mooi, dat hij kundig, dat hij rijk is*, enz. — Koekâna, inâkke, *ik voor mij, zeg*, d. i. *meen, vermeen*. — Toe-mákâna, *iemand die spreekt*, v. d. soms geb. voor een *regter*. (Rap.) — Sâpi, d̃jâñgañg, kîtí, d̃jôekoeka tanikanâ-mo, *koeijen, hoenders, eenden, terwijl de vischen niet meer te noemen zijn*, lett. *niet meer te zeggen is*, namelijk: *hunne menigte*. (D̃jay.) — Ákâna-tôd̃jeñg. Vergel. *tód̃jeñg*. — Tâoe êró-nikâna, *iemand die van zich wil laten spreken*. Wordt dit nu bijv. gezegd van iemand, die veel op zijne schatten pocht; zoo geeft het te kennen iemand, die *voor rijk wil doorgaan, rijk wil genoemd worden*. Ziet het op iemand, die *hevig dreigt*, zoo staat het gelijk met: *éró-nikamallákkañg, wenscht gevreesd te worden, wil van zijne magt laten spreken*. Ziet het op iemand, die zich veel op zijn *goed voorkomen* laat voorstaan, zoo beteekent het zoo veel als: iemand die *algemeen voor mooi* (*bâd̃jí-bâd̃jí*) *wil doorgaan*, enz. — Kaërónikanâñg, *zucht om van zich te laten spreken*.

Ákâna-kâna, *zeggen, vertellen*. Vergel. mijne Mak. Spraakk. § 166 1° en 2°. — Toe-mákânakâna, *iemand die spreekt, wiens voortdurende bezigheid het is, om te spreken, boodschappen over te brengen;* van daar: een *sóero*, of *zendeling*. (Rap. K. G.)

Kâna-kanâñgi, of kâna-kanâñgañgi, *iemand* (*iets*) *zeggen, vertellen*.

Pakâna, *laten spreken*, bijv.: koepakâna riyôlo baînnêñgkoe. Ditgezegde gebezigd, wanneer men ergens geïnviteerd wordt, en het antwoord van 't goedvinden zijner vrouw wil laten afhangen. Het beteekent letterlijk: *ik zal eerst mijne vrouw laten spreken*, d. i.: *haar laten zeggen, of zij al dan niet van de invitatie gebruik wil maken*. — Zoo ook: pakâna-balânda, *met Hollandsche woorden doen zijn*,

d. i.: *in het Hollandsch overzetten.* — Kanâï, letterl. *spreken tot iemand;* doch gewoonlijk gebezigd in den zin van: *tegen iemand uitvaren* en *hem uitschelden.* Het staat alzoo in het gebruik tegenover *pakanâï*, dat altoos een' vriendelijke *bestraffing* of *teregtwijzing* te kennen geeft. Vergel. beneden.

Pakanâï, a) *spreken tot iemand;* bijvoorb.: Mânna ta-nipakanâïkí, *ofschoon het ons niet gezegd is.* (Rap K. G.) — Napakanâïyá, letterl. *hij spreekt mij toe*, v. d. *hij bestraft mij.* (Rap. K. G.) = Êró-d͡ji nipakanâï, lett. *hij wil zich immers laten toespreken, teregtwijzen*, d. i. *hij is gezeggelijk.*

b) *spreken met het oog op, spreken over, omtrent, of van iemand of iets;* bij voorbeeld: Tâoe nipakanaïya nikâpan͡g, *de man van, of omtrent wien gezegd wordt, dat suspicie* (bijvoorb. van *diefstal*) *bestaat* (Brief). — Îya tôn͡jd͡ji ampakanâï bâte-batêya, letterl.: *hij spreekt immers zelf van de bâte-bâte's*, d. i. *hij wijst zelf degenen aan, die meé moeten gaan.* (Rap. K. G.) — Pakâmma pallo͡enna, antekâmma kípakanaîya, *zoo koken, als gij gezegd hebt*, letterl.: *zoo als is, hetgeen gij daaromtrent gezegd hebt.* (Brief.)

Ápakanân͡gi, *voor, ten gevalle, ten behoeve van iemand*, of *iets, spreken*, bijvoorb.: ápakanân͡gi boettâya, *spreken voor het land*, v. d.: *Bilj́árabóetta* of *Rijksbestierder zijn.* (Rap., G. G.) — Nanapakanân͡gá to͡ewan͡g Iyânoe, *NN. heeft voor mij, ten behoeve van mij, gesproken*, dat is: *is mijne voorspraak geweest.* — Nipakâna-kanân͡gi pôle ri-to͡ewan͡g, letterl.: *er werd verder gedurig ten zijnen gevalle gesproken door den Arabier*, d. i. *hij werd verder door den Arabier onderwezen.* (Rap. K. G.)

Pakâna-to͡d͡jên͡gan͡g, *een eed doen* (ákâna-tô-d͡jen͡g), *zweren voor, ten behoeve van*, d. i. *beëedigen*, (*iets*).

Pakâna-sitappâkkan͡g Rewatâya, *een' eed doen* (ákâna-sitâppá) *voor God*, d. i. *een' eed van trouw aan God doen.* (Rap. K. G.)

Ampakâna-boettân͡gi, *voor de waarheid van het een of ander dien eed afleggen, waarbij men niet slechts zijn eigen persoon, maar ook zijn gansche land met zich verwenscht*, zoo men zijne lippen met leugentaal mogt bezoedelen. NB. deze eed natuurlijk slechts af te leggen door hen die een land te besturen hebben.

Sipakâna, a) *elkander laten spreken.*

b) *tot elkander spreken, te zamen spreken.* (Rap. K. G.)

Pati-kâna-kâna, *allerlei praatjes houden, babbelen.*

San͡gkanâï, *het ergens omtrent eens zijn.* (S. T͡jin.)

(2° kânna), het Boeg. *kánna*, = het Makassaarsche *tába* N°. 1. Vergel. *rómbo.*

(1° kânan͡g), *regterzijde, regtsch, handig, geschikt, passend.* Mal. كانن idem. — Kânan͡g-gîyó, *handig, geschikt in zijn bewegingen.* — Kânan͡g-gâóe, *handig, geschikt in zijn doen.* — Kânan͡g-pamâí, *handig, geschikt van aard*, d. i. *ieder overeenkomstig zijn aard en inborst behandelende, en onder allerlei soort van menschen op zijn gemak.* Vergel. *kaïri.*

(2° kânan͡g), *stuurboord*, als zijnde aan de *regterzijde* van het schip. B. idem.

(3° kânan͡g), soort van boom, welks gom als geneesmiddel gebezigd wordt.

(kâne), bep. kánêya, soort van brandhout.

(kǒena). — Pakǒena, *aldus maken* NB. Bonthainsch, of nog juister: Boegineesch, zamengesteld uit: *pakóe*, *aldus maken*, van *koe*, = *kóewa*, *aldus*, + *na*, vnw. 3 pers.

(kênna), = *kére* N°. 2, *waar*, *wat voor*, *wat voor iets*, *welk*, *wat*, 't Mal. مان en 't Boeg. *kénna*, idem. Bijvoorb.: kênna tangkênna, enz., *waar is deszelfs tak*, enz. (Mâdi.) — Kênna-mo ta-málannâssi?, lett.: *waar is het niet verliefd doen worden?* d. i. *hoe! zou ik niet verliefd worden?* (Sinr.) — Kênna-gâóe koegaǒkang? lett. *wat voor daad zal ik doen?* d. i. *wat zal ik doen?* (Kel.) — Kênna noengaîya? *wat is het, dat gij verkiest?* (Kel.)

(kênang), *menschen*, 't Maleische منشى (Tar. Godsd.)

Ikénânne, = *kénang*, of welligt = *kénang ânne*. — Kénâning, = *kénang*.

(kônne), Bonth. en Sal., = *anrînni*, *hier*. Vergel. het Boeg. *ko* of *koe*, *aldaar*. (Mâdi.)

Kônne-kônne, Bonth. en Toer, = *kámma-kámma ânne*, *tegenwoordig*. Vergel. 't Boeginesche *koekoewâë*, idem. Men zie ook op *kámma* N°. 2.

(kanîkî), bep. kanîkika, de plaats boven op een padoewâkang, of handelsvaartuig, ter weêrszijde van de *bóekkóe*, (vergel. *bóekkóe* N°. 3), wordt van onderen geformeerd door de *padóngkó's*. (Vergel. *dóngkó* N°. 2.) Boeg. idem.

(kanîngking), *pink*, = 't Maleische كلفكغ.

(kanǒekoe), bep. kanoekóewa, vnw. kanoekǒengkoe, *nagel*, *klaauw*. B. idem. Mal. كوكو. — Pôkó-kanǒekoe, als 't ware *de stam of oorsprong van den nagel*, dus: *dat gedeelte, waar hij uit de vingertoppen te voorschijn komt*. — Kanǒekoe-mâtjang, *tijger-klaauw*. Gebezigd als *amuleet*. — Kanǒekoe-djângang-djângang, lett. *vogel-klaauw*, v. d. *de krul boven aan het lemmet der kris*, doch onder de *kânjtjing*. Vergel. *kânjtjing*.

(kanângga), bep. kanangâya, soort van bloemdragenden boom, de *Uvaria Cananga. L.* Mal. en Boeg. idem.

(kanîti), Saleyer., = *kábili*.

(kanǒenang), soort van boom, welks hout veel gebruikt wordt voor *masten* en *roeiriemen*.

(koenîni), = *koenîya*. (D. Moes.)

kénâning). Vergel. *kénang*.

(kanâyong). — Kâna-kanâyong, kinderspel, waarbij de kinderen om het andere de vuistjes op elkander zetten, en wel zoo, dat de duim altoos naar boven steekt, en dient om wederom de vuist van een' ander op te doen rusten. Ondertusschen zingen de kinderen: „Kâna-kanâ-„yong karǒenroeng; têpó, pariyepânoe, paribǒenga-„simbolênnoe." Bij de woorden: *tépó*, *pariyepânoe*, steekt het kind, welks vuist de bovenste is, zijn duim *onder den arm*, (vergel. op: *épa*), en bij de laatste woorden, brengt het die *aan de bloem van de simbólong*. (Vergel. op: *simbólong*).

(koenîya), bep. koeniyâya, *woord*. — Mânna koenîya, (of: kǒeni-koeniyâna) ta-nîyá, *men vernam zelfs geen woord*, *hoorde letterlijk niets*. Mákoenîya, *spreken*. (Sinr.)

(kanâre), bep. kanarêya, 't Maleische كنارى, soort van amandelboom, *Canarium sp.* Van daar: tôkeng kanâre, *een tokeng met den vorm van een kanarie-noot*. Vergel. op: *tókeng*.

(kanâwa), bep. kanawâya, soort van boom.

(kânnassá), bep. kânnassaka. Dit wordt gebez. van alle eetbare waren, welke door middel van *zout*, *azijn*, *olij* of *brandewijn* of iets anders van dien aard, tegen bederf gewaarborgd worden: *ingelegde eetwaren*. (Boeg. idem.) Zoo kan men er bijvoorbeeld onder verstaan: *zout vleesch*, *Europesche ham*, *zoute visch*, *haring*, *atjar's* (*zuren*), als: *augurkjes*, enz., *vruchten op brandewijn*, *sardijntjes in olij*, enz.

Pakannâssañg, *de plaats waar*, of: *de pot*, *waarin* men de *kánnassá* bewaart.

(kînisí), = *kâde* N°. 3. — Si-kîmisí, *een weinig*, *een klein stuk*.

(1° kâtja), bep. katjâya, *glas*. Boeg. Mal. Sd. Jav. Sskr. idem.

(2° kâtjá), bep. kâtjaka, *ondeugend*. — Kâtjáki, *hij is ondeugend*. Van daar ook gebez. van *verboden omgang met vrouwen*. Boeg. *mákâtjá*, idem.

(kâttji), bep. katjîya, *zuur*. Boeg. *kâtji*, idem. — Nikâttji-lêmo, *met limoensap gezuurd*, of *zuur gemaakt worden*.

Pakâttji, *datgeen wat zuur maakt*. Alzoo genoemd de navolgende ingrediënten voor de groente bij de rijst, als: *baïnañg*, *tjaramélé*, *bálló állíñg*, *tjámba*, *tjámba djáwa*, *sáttoelóe*, *lémo kápasá*, *lémo pakasóemba*, *lémo marítja*, *lemo kámbañg*, enz. Men zie op de aangehaalde woorden.

(1° kâñjtjiñg), (vergel. 'tMal. Sund. en Jav. *kâñjtjiñg*, *knoop*), het bovenste deel van het lemmet eener kris, dat uit de scheede pleegt uit te steken. Boeg. idem. — Kâñjtjiñg mandâppoñg, soort van gouden halssieraad, van voren op de borst hangende. Vergel. *mandâppoñg*.

(2°. kâñjtjiñg), één van de vorstelijke *pabóñgka-sétañg's*, bestaande in *twee* kleine bekkens, die tegen elkander geslagen worden. (S. Tjin.) Vergel. *bóñgka*.

(kâtjóe), *buigen*.

Tákâtjóe-kâtjóe, *gebogen*, *te buigen*, *buigzaam*, bijvoorb.: een *stuk rottan*, of een *boomtak*.

Pakâtjóe, *buigen*, bijv.: pakâtjóe-sâï âñjdjo, *buig dat eens*.

Katjóeki, *ergens op of over buigen*; bijv.: Katjóeki-sâï bâbalá doñgkóna, *buig eens een zweep op zijn' rug*, d. i.: *geef hem eens terdeege met de zweep op zijn' rug*.

(kîñjtjá). — Kîñjtjá-kîñjtjá, bep. kîñjtjákîñjtjaka, *zacht omgebogen*, bijv. *een' vrucht*. Mal. كُنْچُق, *krom*.

Pakîñjtjá-kîñjtjáki karemênna, *de vingers een weinig achterover buigen*, zooals de *padjóge's* of publieke dansmeiden bij het dansen plegen te doen.

(kêtji), bep. ketjîya, *brik*. Mal. ketjie. — Âmbiñg-kêtji. Vergel. *ámbiñg*.

(kêtjé). — Ákêtjé, soort van kinderspel, waarbij een zeker aantal pitten in vieren verdeeld wordt, en men vooraf raden moet, hoeveel er alsdan overschieten zullen. Het antwoord luidt *tarroesóena*, d. i., *dat er niets overschiet*, — *sérêna*, d. i. *dat er één overblijft*, — *roewánna*, *dat er twee*, of: *tallóenna*, *dat er drie resten*. Boeg. idem. Jav. ꦠꦫꦸꦱꦺꦤ꧀.

(kôttjí), *ergens uitpeuteren*, of *uithalen*, of *uitnemen*, hetzij door zijne hand of vinger er in te steken, of op eenige andere wijze; bijv.: *boeken* uit een *trommel*, *vuilnis* uit de *ooren*; *eten*, dat tusschen de *tanden* zit, *eijeren* uit een *nest*, (Rap.) B. *móti*. — Áñgôttjíki djéneka, lett. *het water peutert hier uit*, d. i. *spoelt landwaarts in*, *neemt een bogt landwaarts in*. — Áñgôttjí ri-kaîri,

of: ri-kânañg, agâñga, *de weg loopt links* of *regts.* — Âñgôttj̃í ri-kaîri pêpeka, *de brand breidt zich links uit.* — Âñgôttj̃í ri-kaîri bârisika, *de aanval wordt linksaf gedirigeerd.* — Âñgôttj̃íki, ákôttj̃íki bâraka, lett. *de westmoeson peutert, neemt iets uit de oostmoeson*, d. i.: *maakt zich meester van een gedeelte der oostmoeson*, d. i.: *het is weér van de westmoeson, afschoon de tijd van de oostmoeson reeds daar is.* — Na-kíkôttj̃í lappakkânna, *wij steken onze hand in de holte, gevormd door de buiging der knie.* (Maoet.)

Kottj̃îkañg, *broekzak.* B. idem.

Pakôttj̃í-kôttj̃í, lett. *een peuteraar*, d. i.: *een dief die eene kleine opening in den bamboezen wand maakt, en zoo het een of ander uit een huis haalt, uitpeutert;* v. d. ook: *iemand die eene vrouw op onvoegzame plaatsen tracht beet te pakken.*

(kôñj̃tj̃i), bep. koñj̃tj̃îya, *sleutel.* Sd. Mal. Jav. *kóeñj̃i*, Skr. *koeñj̃ikâ*, idem.

(kôtj̃e), bep. kôtj̃e-kotj̃êya. — Tâoe-kôtj̃e-kôtj̃e, *iemand die los in den mond is, vuile aardigheden vertelt.* B. *mádólje-dólje.*

(katj̃îkoró), bep. katj̃îkoroka, *holte in den nek, nek.* B. *tj̃ákoñg.*

(kâtj̃añg-gôreñg), eigenlijk Mal., doch in het Makass. gebez. voor eene soort van lange peulvrucht.

(katj̃âmbañg), (Mádi), soort van *zijden buikband met franjes, eertijds in gebruik.*

(katj̃oèboñg), soort van plant, wier vrucht en zaad een bedwelmende kracht hebben, Mal. كچوبغ, *Datura fastuosa L.* Men heeft twee soorten van *katj̃oèboñg*, te weten: *kammóemmóe* en *kébó.*

(katj̃oènda), bep. katj̃oendâya, *arrowroot, arrowrootheester.*

(katj̃ânnoñg), *blaar.* B. idem. bijv.: katj̃ânnoñg nakânre pêpé, *brandblaar.* — Katj̃ânnoñg natirîki dj̃éné-bâmbañg, *blaar van het storten van kokend water.* — Pòeroe-pòeroe katj̃ânnoñg, *soort van puistjes, die in blaren overgaan.*

(kâtj̃ilí), *goed raken.* (Staat tegenover *bétj̃oló, afschrampen.*) — Nikâtj̃ilí-mi, *hij is goed geraakt;* en wanneer zulks met een geweer geschied is, beteekent het zoo veel als: hij is *mors dood.* — Ta-kattj̃îlaï, *hij raakt het niet goed*, dat is: *hij raakt het slechts even*, of: *hij gaat er langs.* NB. Deze phrase bijvoorbeeld gebezigd onder het *ámóloñg-táboe*, eene soort van spel. Vergel. *póloñg.*

(katj̃ôwá), bep. katj̃ôwaka, kleine soort van kakkerlak.

(koetj̃âï), bep. koetj̃aîya, soort van groente voor den Inlandschen kost. (Kel.) Boeg. idem.

(kâdj̃añg), soort van *matten*, gemaakt van koewalbladen. Jav. en Mal. idem. — Kâdj̃añg si-bakkârrañg, *één stuk kádj̃añg.* Vergel. *bakkárrañg*, op *bákkará* N°. 2.

Kâdj̃añg-pâda, soort van *rek* op de praauwen, waarover men de *kádj̃añg* leggen kan, tot beschutting tegen de zon.

Kâdj̃añg-ròempoe, soort van langwerpig en van boven in een' hoek uitloopend deksel, dat men soms in het graf op het lijk zet. — Ook soort van *los dak*, soms op de *praauwen* gezet.

(kâñj̃dj̃á), bep. kâñj̃dj̃aka, soort van visch, door de Maleijers *kákap*, en door de Europeanen gewoonlijk *kaalkop* genoemd.

(kîdj̃añg). — Tákîdj̃añg, *ontstellen.*

(koênjdjoeng), *doel, oogmerk, met opzet, met zekere bedoeling handelen, willen, voornemens zijn.* Bijv.: Koenjdjoênna kanânna-dji pâleng, (= *póro-kanânna*, vergel. *póro* N°. 1), *het was dan maar, om wat te zeggen*, lett. *de bedoeling was dan maar, om eenige woorden of klanken voort te brengen.* (Bid.)

Tákoênjdjoeng, staat wat den vorm betreft gelijk met *tálangérang*, en beteekent lett.: *in dien toestand geplaatst zijn, dat men eenig voornemen koestert*, v. d. *met opzet, met zekere bedoeling handelen.* (Tar.) — Vergel. mijne Makass. Spraakk. § 177. Bijvoorb.: Tákoênjdjoengá bâttoe-bâttoe, crôna-dji koetjîní anâna Toêwang, *ik kom met opzet, (met eene bijzondere bedoeling), gedurig aan; het is, om mijnheer's dochter te zien.*

Koenjdjoêngi, a) *zich iets voornemen;* b) *zijn voornemen ergens toe uitstrekken;* van daar: *ergens heengaan*, alzoo: nîyá la-koekoenjdjoêngi, = *nîyá la-koemângéi, ik zal ergens heengaan.*

(kêdjoe), bep. kedjoêwa, 't Portug. *queijo, kaas*, Mal. en Jav. idem.

(kênjdjé), geeft te kennen eene *laagte* tusschen twee verhevenheden. (B. idem.) Bijv.: kênjdjéki agâng̃a, *de weg zakt als 't ware*, d. i. *loopt naar beneden, om vervolgens weêr te rijzen.* — Mákênjdjéki tanettêya na-agâng toe-Bonêya; *de hoogten zakken in door de menigte van Bonieren die er overgaan.* (Rap. K. G.) — Tâoe-kênjdjé, *iemand met ingevallen' lendenen.*

(kêdjo), bep. kedjôwa, Bonthainsch, = *kéya.*

(kôdja), bep. kodjâya, = 't Maleische كوجو of كوجه, *Moor*, of *Mohammedaan uit Hindostan.* Jav. en Boeg. idem.

(kanjdjâppang), soort van *schelp (slak.)*

Van daar ook, wegens overeenkomst in vorm, de naam eener soort van donderbus. NB. De *kanjdjâppang* is hierin van de gewone *pambrasá* onderscheiden, dat de loop niet geheel rond is, zoo als bij laatst genoemde, maar van onderen plat uitloopt.

(kânjdjará), *dansen.* — Mákânjdjará Malôkoe, eene soort van *Molukschen dans* uitvoeren. (G. G.)

Pakânjdjará, *een dansen;* v. d. si-pakânjdjará bokôna, *het was een geraas, als of er achter hem gedanst wierd;* d. i. *hij had een groot gevolg achter zich.* (Mâdi.) — Pakânjdjará, ook gebezigd van een' zekere manier van *slaan op de gánrang.* Vergel. *gánrang* N°. 2.

Pakanjdjâri, *ergens dansen*, bijvoorb.: âppá ilaôena (Tambakôla), napamassîki bôloe, âppá irayâna napakanjdjâri tanrôekang, *aan den westhoek van Tambakôla spartelen bóloe-vissehen*, (vergel. *bássí* N°. 3), d. i.: *vindt men menigte van bóloevisch; aan den oosthoek van Tambakóla*, (NB. *in Boeloekóempa*), *dansen de hertebeesten*, d. i.: *vindt men menigte van hertebeesten.*

(kônjdjará), bep. kônjdjaraka, verbasterd van *ponjaard.*

(1° kâdjalá), bep. kâdjalaka, *duur.* (2°. kádjalâna), *moge;* bijv.: kádjalâna bâttoe toêwang, *moge mijnheer komen!* — Kádjalâna mâte, *moge hij sterven!* (Tar.)

(kanjdjîlo), bep. kanjdjilôwa, soort van visch. (Rap.) — Kanjdjîlo nirôttó. Vergel. *róttó* N°. 2.

(kanjdjôlí), bep. kanjdjôlika,

soort van licht, bij de inlanders in gebruik; wordt gemaakt van een *panrarássañg*, of *dun gemaakt bamboeetje*, waartegen men boomwol (kâpasá), met fijn gestampte *kamíri-*, of *sapíri-noot* heeft aangeplakt. — Padêñgka-kañjdjôlí, *een persoon die kañjdjóli*, eigenlijk de *sapíri-noot* voor de *kañjdjóli* stampt, d. i. *kañjdjóli's vervaardigt.* NB. Hiermede aan de hoven één slaaf uitsluitend belast. (Bid.)

(kódjoló), bep.: kódjoloka, *vermoeid.* Bijv.: îya-mi nikódjoló-bôñgga si-tâñga rêyalá; *hem werd als 't ware voor het vermoeijen van zijne dijen betaald één halve reyaal.* (Rap.)

Ampakódjôlañg, *moei maken, vermoeijen.*

(1° kadjâwo), bep. kadjawôwa, soort van *groot schelpdier*, B. idem. Bijvoorb.: mâte-tôdjeñg-mi kadjâwo, nakatóeloeñg bêre-bêre; letterl.: *hij is werkelijk dood als een kadjâwo, waar de mieren zich om heen verzamelen.* NB. gebezigd wanneer men bijv. eene groote menigte menschen om het pas gevonden lijk van een' dief of roover ziet staan. Vergel. *katóeloeñg.* — De *kadjâwo* wordt ook wel genoemd *sabâñgañg*, dewijl de schelp dikwijls als zoodanig geb. wordt.

(2° kadjâwo), soort van geweer, eertijds in gebruik. (Rap.)

(kañjdjâï), bep. kañjdjaîya, soort van lans met een' ijzeren punt, in den vorm van onze vischhaken.

(kâñjñjañg), = *tântañg* N°. 1. Van daar: koepakâñjñjañgi kanânna, = *koepatantâñgañgi*, = *koepatódjeñgi*, = *koepatântoewi kanânna, ik bevestig iemands woorden.* (Godsd.)

(kânjí), bep. kânjika, *vleugel, vlerk*, ook geb. van de *vinnen* van een visch.

(kâñjñjiñg), *wenkbraauw*, Maleisch كِنغ, Boeg. *ânniñg* en *ânjñjiñg*. — Pôkó-kâñjñjiñg, *uiteinden der wenkbraauwen* van binnen. — Âppá, of: tjâppá, kâñjñjiñg, *uiteinden der wenkbraauwen aan de buitenzij.* — Pasimbâñgañg-kâñjñjiñg, *de ruimte tusschen de beide wenkbraauwen.* — Paroentoèkañg-kâñjñjiñg, lett.: *ontmoeting der wenkbraauwen*, van daar nagenoeg hetzelfde als: *pasimbâñgañg-kâñjñjiñg.* — Ákîdo-kâñjñjiñg, *de wenkbraauwen optrekken.* — Kádâro-kâñjñjiñg. Vergel. *kádâro.*

(koènjí), bep. koènjika, a) *geel*; = 't Maleische كُونِغ. Boeg. *ónjñjí.*

b) kurkuma, = 't Maleische كُونِيتْ. — Kâyoekoènjí, soort van *hout*, gebez. om *geel* te *verwen.* — Gârriñg djéné-koènjí, *geelzucht.*

Nikoènjí, *geel geverwd worden.*

Koènjí-koènjí, *geelachtig*; bijv.: êdja-koènjíkoènjí, *geelachtig rood.*

(kâyoe), b. kayoèwa, vnw. *kayoèñjkoe*, *hout.* Jav. en Mal. idem. Boeg. *ádjoe;* ook dikwijls gebezigd bij het optellen van zoodanige voorwerpen, waarop *wij* ons woord *stuk* kunnen toepassen; bijv. bij het optellen van *beesten*, en insgelijks van *stukken lijnwaad.* — Kâyoe-tène, *zoet hout.* — Kâyoe-tène Balânda, *kaneel.*

Kâyoe insgelijks benaming voor één van de vier soorten van kaarten bij het *omi*-spel, hebbende één of meer houtjes of stokjes op het prentje, en gelijk staande met ons *klaveren* bij het quadrille- en omber-spel. — Kâyoe pòeti, soort van boom: *Melaleuca Cajuputi*, vooral bekend om zijn olie. — Kâyoe-djâwa, soort van boom, van daar: ámâke kâyoe-djâwa, *groen met wit dragen*, naar de *groene* bladen en *witte* bloemen van den *kâyoe-djâwa* boom. — Kâyoe-pòeli, soort van *boom.* Vergel. *pòeli*

N°. 1. Van daar: ámâke kâyoe-poêli, *rood, geel en groen dragen*, naar de *drie* kleuren van de *káyoe-poêli-bloem.*

Tôpe mákayoêwa, *het linnen aan het stuk.* (Rap.)

(kîyó), *roepen*; bijvoorbeeld: kîyómâë, *herwaarts roepen, roepen om herwaarts te komen, ontbieden.*

Pakîyó, *een roepen;* bijv. pakîyoka sábînna lâmboesoeka, *het roepen, het tot zich roepen*, of *trekken, het zich beminnelijk maken, is de getuige van de regtschapenheid*, d. i.: *daaruit blijkt het, dat iemand regtschapen is.* (Rap. K. G.)

Kiyôkañg, *roepen voor, ontbieden voor;* bijv.: koekoetánâñgañgi toêwañg, âpa âre koetâëñg, nakiyôkañgi kalâóe Iyânoe, napaoêwañg-sá Itoêwañg, nakiyôkañgaï, *ik vraag aan mijnheer, wat het toch is waarvoor*, d. i. *waarom hij N. N. naar Makassar ontbiedt; en mijnheer zegge mij, waarvoor*, d. i. *de reden waarom, hij N. N. ontbiedt.* (Brief.)

Pakiyôkañg, a) *voor iemand bezigen om te roepen*, d. i. *bezigen om hem te roepen.*

b) *laten roepen voor iemand* of *iets*, d. i. *iemand* of *iets laten uitroepen.*

c) *ergens voor roepen*, of *uitnoodigen*; bijvoorb.: Âpa-mo nipakiyôkañg? *wat wordt gebezigd, om meé te roepen?* d. i. *waarmede wordt geroepen?* d. i. *waarmede trekt men de menschen tot zich?* (Rap. K. G.) — Pakiyôkañg ri-pâsaraka, *op de markten laten uitroepen*, v. d. *een order uitvaardigen.* — Pakiyôkañg agâma-Isilâñga, *de Mohammedaansche Godsdienst laten uitroepen*, dat is: *doen verkondigen.* — Îya nikâna nidjoêkóe-lômpo, nipakiyôkañga, lett.: *dat heet een' groote visscherij, die gebezigd wordt, om voor te roepen*, d. i. *waarvoor geroepen of genoodigd worden menschen in het land.* (Rap.)

(kêya). — Kêya-kêya, bep. kêya-keyâya, soort van snip, die loopende eene zekere schommelende beweging maakt. B. idem. V. d.: kêya-keyâna-bâdilika, *de haan van het geweer.* — V. d. ook: ádjâppa tákêya-kêya, even *als een kéya-kéya loopen.* V. d. ook: ákêya-kêya, gebezigd van *de beweging van man en vrouw bij den coïtus.* V. d. ook: baînne lêbá nikeyâï, *eene vrouw die beslapen is.*

(kêyó). — Ákêyó, *schreeuwen* (ganzen). B. idem.

(1°. kôyañg), 't Maleische كويين, 't Javaansche ꦏꦺꦴꦪꦁ, *een kóyan*, maat van 27 pikel's te Batavia, en van 20 pikel's te Makassar.

(2°, kôyañg), = *kowâyañg* N°. 1. (D. Moes.)

(1° kôyó), bep. kôyoka, 't Maleische كُويْق, *pleister.*

(2° kôyó), *ñjóyó*, = *kayáwo*, met dit onderscheid, dat hetgeen waar men naar *grijpt*, eenigzins in de hoogte is.

(kiyâmá), bep. kiyâmaka, 't Arabische قِيامة, *Opstanding.*

(kîyoró). — Kiyôri, *bestrooijen*, (Djay.), *begiftigen.* — Pañgiyôri, lett. *een bestrooijen, een begiftigen;* van daar: *bijdragen in eten of geld voor een feest*, bijvoorb.: *ásâre pañgiyóri.* (Rap. K. G.)

Pañgiyôri, ook gebezigd van het *terug geven* van het geld, dat de jonggetrouwde vrouw, aan de vorstin, of vrouw des toe-máïlâlañg's of glârrañg's overhandigd heeft.

Pañgiyorîyang, *feest, waarbij ieder eene gift in eten of geld meé brengt, tot goedmaking der onkosten.* (Rap. K. G.)

Kiyôrañg, *ergens over uitstrooijen;* van daar: *verstrooijen;* en ook in een' overdragtelijken zin gebezigd van het *verstrooijen* van *menschen.* (Rap.)

(Kayîli), naam van een rijkje van Celebes. Van daar: kalêwañg-Kayîli, soort van *kalêwañg.* Vergel. beneden op *kalêwañg.*

(kayâwo), *aangrijpen, grijpen naar* iets, wat maar ter naauwernood onder ons bereik is. V. d. een *greep, behendigheid, handigheid.*

Kayawôwañg, *grijpen voor iemand naar iets,* bijv.: kayawôwañg-sá ânjdjo sêleka, lett. *grijp eens voor mij naar die kris,* d. i.: *grijp eens naar die kris, en geef mij dezelve aan.* — Kayawôwañg-sá ânjdjo râppo-kayôewa, *pluk mij eens die boomvruchten.*

(kîyasá), = *kéyasá.*

(kêyasá), bep. kêyasaka, 't Arab. قِيَاس, *redenering,* v. d.: *gedachte.* (S. Tjin.)

(1° kârá), bep. kâraka, Boeg. *ârâ,* even als de *soemállañg,* één der twee draden van de *schering* (*anéya,* vergel. *âne* N°. 1.) — Ook aldus genoemd het *touwtje of witte garen,* dat de *kârá* met de *pakarâkkañg* verbindt, en haar alzoo van de *soemállañg* afscheidt, ten einde er de *pâkañg,* of *inslag,* door te kunnen halen. — Pakarâkkañg, *een langwerpig, rond houtje,* dat boven op het weefgetouw ligt, en door middel van *wit garen* (*kârá*) aan de *kârá* vastgemaakt wordt. Men zie boven.

(2° kârá), bep. kâraka, B. *kârâ,* naam eener kleine soort van kikvorschen, die de paddie op het veld vernielt.

(3° kâra-kâra), bep. kâra-karâya, soort van plant met ranken en witte peulvruchten, die boontjes bevatten, welke, even als de *kâljañg, bôtoró,* enz., eetbaar zijn. (Boeg. idem). *Canavallia gladiata. L.*

Kâra-kâra-rômañg, *wilde kâra-kâra.*

(4° kârrá) bep. kârraka, *slijm.* — Ákârrá, *slijm opgeven, schrapen, spuwen.*

(1° kârañg), ñgârañg, 't Maleische غڬ, *zamenstellen, maken, een gedicht* bijvoorbeeld, of *eenig ander geschrift.* Boeg. idem.

Pakârañg sînrilí, *een sînrilí's maken,* v. d.: *dichtkunst.*

(2° kârañg), *koraalrots.* Boeg., Mal., Sund., Jav. idem. Sanskr. *khara, kharañg, scherp, puntig.*

(3° kârañg), *openen, open maken, losmaken,* v. d.: *spreiden.* Bijv.: kârañg pâyoeñg, *een regen-* of *zonnescherm openen, open maken.* — Kârañg sômbalaka, *de zeilen losmaken.* — Kârañg kâsoró, *een matras open maken, spreiden.* — Kârañg katînrôwañg, *een bed spreiden.* — Kârañg djâlika, *de matten losmaken, ontrollen, spreiden.*

Kárampatômpó, het witte verhemelte, dat van boven, (vergel. *tómpó*), over de voor een lijk bestemde *boelékañg,* of *draagkoets,* is uitgespreid, (nikârañg.)

(kârí), bep. kârika, *schrab, kras.* Boeg. *kâri.*

Ákârí, *schrabben, krassen.* — Tákârí-kârí, idem.

Kâríki bêrasaka, = *kârisíki bérasaka,* van daar: Nakârí-má itôewañg, lett.: *mijnheer heeft wat van mij, als ware ik eene maat met rijst, afgeschraapt,* v. d. *heeft zich ten mijnen koste bevoordeeld,* (bijvoorb. bij verdeeling van goederen), *is mij vóór geweest, heeft mij eene vlieg afgevangen, is mij een end vooruit,* (*op de reis* bijvoorbeeld).

— Têyako mâriñgi nikâri, *laat u geene vlieg afvangen.*

(1° kâriñg). — Tási-kâriñg-kâriñg bâdjoe-badjoènna, *zijne kleêren hangen aan lappen, (stukken.)*

(2° kârriñg), = *sârriñg, hevig, sterk, hard.* — Timoró kârriñg, *hevige* of *sterke oostmoeson.* Vergel. *timoró.* — Bârá kârriñg, *sterke westmoeson.* Men zie *bârá* N°. 5.

Karrinna rotiya, *het harde of bruine* (de *korst*) *van het brood*, (het tegenovergestelde van *aténna rotiya, het weeke of binnenste van het brood.* Vergel. *âte.*)

(kârroé), ñgarroé, *weenen.* — Ñgâpa si-kârroé-karroèna mâmi, *waarom huilt het zoo altoos door*, lett.: *wat is het toch? — het is sleckts één weenen maar.*

Pakârroé, *doen weenen.*

Pañgârroé, *geween, gehuil.*

(kâre), bep. karêya, geeft iemand van goede geboorte te kennen, is echter minder dan *dâëñg.* — Kâre-Pôle. Aldus volgens den kâli, of Opperpriester van Gôwa, genoemd de *anroñggoé-roe-padédeka*, of *het hoofd der goudsmeden*, die de eerste *djiñgará*, of *dinará* heeft geslagen.

(kânre), bep. kanrêya, (vergel. *kádó* N°. 1), *eten, rijst.* Boeg. *inánre.* — Djéné-kânre, *rijst-water.* — Kânre-Djâwa, *koek, gebak.* — Kânre-koènji, *rijst met klappermelk en een weinig zout, die men door middel van kurkuma (koènji* lett. b.) *geel geverwd heeft.* — Kânre-kânre, *spijs.*

Ákânre, ñgânre, áñgânre, máñgânre, *eten*, w.w. Boeg. *ânre, mânre.* — Ñgânre-daniyâri, *met het aanbreken van den dageraad eten*, gebezigd van *'s morgens te vier ure in de vasten maand*, als wanneer men gewoonlijk eene goede maagversterking neemt; v. d. *ñgânre-daniyâri* dikwijls gebezigd om te kennen te geven, dat men *vast.* — Sêsa-máñgânre, = *sésa mákádó.* Men zie op: *Kádó* N°. 1. — Toe-máñgânre gâdji, *iemand die als 't ware loon eet*, d. i. *verdient*, d. i. *voor loon ergens dient*, alzoo: *een vrije bediende*, in tegenstelling van: *pandeling (toe-máñginrañg)*, en *slaaf (âta).* — Ákânre ilâlañg, *inwreten*, bijvoorbeeld van *kanker* gebezigd. — *Ákânre* soms gebez. van *het uitwerking doen* van een geneesmiddel, lett. *eten*, v. d.: *effect doen.* — Ákânre-pêpeka, lett.: *het vuur verslindt;* van daar: *er is brand.* — Nakânre pêpé ballâna Iyânoe, of: Ballâna Iyânoe, nakânre pêpé, *het huis van N. N. staat in brand;* letterl.: *het huis van N. N. wordt door vuur verslonden.* — Áñgânre poesâka riyânoe, *eene erfenis voor N. N. eten*, d. i. *in ontvang nemen.* NB. gebezigd van een' gevolmagtigde. — Kânre-lêkoka, lett. *het blad*, of *de sierih, eten*, hetzij *geheel* of *een stuk daarvan*, van daar gebezigd, om *zon- en maansverduistering* te kennen te geven, bijv.: ákânre-âllowi lêkoka, lett.: *het afnemen van een stuk heeft plaats bij dag*, d. i. *het is eene zonsverduistering.* — Ákânre-bâñgi lêkoka, *het afnemen van een stuk heeft plaats bij nacht*, d. i.: *het is eene maansverduistering.* — Tanakanrêyai baînne, lett. *eene vrouw eet niet*, d. i. *eene vrouw heeft geen deel aan de winst, noch aan het verlies van haren man.* (Rap. T. Dj.)

Áñgânre, *eten*, ook overdragtelijk gebezigd voor: *beboeten.* — Áñgânre bâwañg, *te onregt beboeten.* (Rap. K. G.)

Boelâëñg kânre-pôle. Men zie op: *boelâëñg.*

Pakânre, *doen eten, spijzigen;* v. d. tâoe-nipakânre, lett. *iemand die gespijzigd wordt*, v. d. *iemand*

die ergens enkel voor den kost werkzaam is. (Inl. wetb.) — Pakânre náwa-nawânna, *zijn' gedachten laten eten*, d. i.: *laten werkzaam zijn.* (Rap. K. G.) — Nipakânre d͡jéné-âwoe, palêyó kalôtoró, enz., lett.: *gespijzigd worden met*, d. i. *vermengd worden met aschwater, drooge kalk*, enz. NB. bijvoorbeeld gebezigd van *indigo.* — Boelâëñg mâriñg nipakânre-pôle, = *boeláëñg kánre-pôle.* Men zie boven.

Pakanrêyañgi, *iemand voorzetten om te eten;* bijvoorb.: ânj̃d͡jo bembêya nipakanrêyañgá, *die geit wordt mij te eten voorgezet.*

Pikânre, lett.: *doen eten, doen verteren;* v. d. pikânre sôempa, lett.: *vervloeking laten eten*, d. i. *met vervloeking treffen*, d. i. *vervloeken.*

Pañgânre, *een eten*; v. d.: *beboeting, boete.* Vergel. *pakádó* op: *kádó* N°. 1. (Rap.)

Sikânre, *elkander eten, verslinden.* Van daar: sikânre matâñgkoe, *mijn' oogen sluiten zich;* lett. *de oogleden verslinden als 't ware*, d. i. *maken onzigtbaar het overige van de oogen.* — Sikânre-tété, *digt bij, vlak naast elkander zijn*, bijv.: sikânre-tété-ki bâllaka, *de huizen staan vlak naast elkander.* — Âmêmpo sikânre-tétéki, *zij zitten vlak naast, bijna op elkander.* Vergel. *télé* N°. 2. NB. Deze spreekwijze welligt in dezervoege te verklaren. Men is zoo digt bij elkander, dat *men elkander letterlijk raakt*, (*tété* N°. 2), en het is als wilde men *elkander opeten*, (*sikânre.*)

Kanrêyang, lett. als 't ware *eting*, v. d. *eten;* bijv.: bâd͡jíki kanreyânna, lett. *goed is de eting er van*, d. i. *het is lekker om te eten.* NB. *bádjíki kanréna*, zou eenigzins dubbelzinnig zijn, zou ten minste insgelijks kunnen overgezet worden met: *zijn rijst is goed*, d. i. *smakelijk.* — Kôdi kanreyânna, *slecht om te eten*, soms overdragtelijk gebezigd van eene vrouw, met wie men den coïtus niet verkieslijk acht. Zoo bijvoorbeeld van eene vrouw met *bíberé* of *poerássi tolási.* Men zie vooral op *tolási.* — Kanrêyañg êd͡ja, lett. *rood eten*, v. d. soort van visch: *roode kaalkop.*

Sikanrêyañg, *zameneting, in zameneting zijn, in zulk een positie verkeeren, dat bijvoorbeeld een wapen als 't ware van ons vleesch verslinden*, d. i. *ons raken* of *treffen kan;* d. i. *onder het bereik daarvan zijn*, bijvoorb.: sikanrêyañg bâdilí, of: marîyañg, *onder het bereik van een geweer of kanon zijn.*

Pañganrêyañg, in het algemeen: *plaats van eten*, v. d.: *een tafel, een schotel, eene weide voor buffels* en andere beesten. (Inl. wetb.) — *Pañganréyañg* ook geb. voor *het vruchtgebruik* van iets.

Sipañganrêyañg, *zamen eten*, bijv. *uit één schotel, aan één tafel.*

Âkânre-kânre, *snoepen.* NB. niet in den zin van *stilletjes eenig eten weg nemen*, maar in dien van *wat lekkers eten*, dus als 't ware *slechts in schijn eten.* (Vergel. over deze verdubbeling mijne Makass. Spraakk. § 166, 3°.

Kânre-kanrêyang, *een snoeperijtje, een lekkernij*, die *eigenlijk niet* den naam van *eten* verdient.

Pakânre-kânre, *een snoeper, iemand die veel van zulke snoeperijtjes houdt.*

Pitikânre-kanrêï, *nu eens van dit, dan eens van dat snoepen.* Ook overdragtelijk gebezigd van *veelvuldige* en *willekeurige beboeting.* (Inl. wetb.) Vergel. mijne Mak. Spraakk. § 166, 2°. en 3°.

(1° kâro). — Kâro-kâro, *zich haasten, schielijk, in de haast.* — Barîbasá-kâro-kâro (Mal. van Makassar: *pagi-pagi lakas*), *zeer vroeg in den morgen.*

Kâro-karôwi, *iets haastig doen.*

(2° kârró), bep. kârroka, ligt groene reiger met langen hals en snavel, aldus genoemd wegens 't schreeuwen van *kárró*. Men zie: *gárró* N°. 2.

(3° kârró-kârró), bep. kârró-kârroka, *keel, strot.* (Rap.) Bijv.: tâppoé-kârró-kârróki toe-mábitj̃arâya, *de regter is met een' doorgesneden strot*, d. i. *zoo goed als niets meer waard.* (Rap. K. G.) B. *tigárro.*

(4° kârró-kârró), *knarsen, knappen*, bijvoorb. geb. van *onrijpe mañga-vrucht* onder het eten.

(5° kârro), bep. karrôwa, soort van hofgezang bij geboorte, besnijdenis, enz., afkomstig uit *Loe.*

(6° kârro), bep. karrôwa, *geschonden, heiligschendend;* bijv.: kârro-mi poewasâya, *de vaste is geschonden.* — Hârañgi, mákârro tôñgi, *het is verboden en heiligschennis.* (Kel.)

(kâroñg), soort van vrucht, = *árró-árró* N°. 2. (Dat. Moes.)

(1° kânro), ñgânro, áñgânro, *aanroepen, smeeken* (God.)

Pañgânro, *het bidden.*

Kanrôwañg, pañganrôwañg, a) *bidden voor iemand*, v. d. *iemands voorspraak zijn.* (Inl. wetb.)

b) *bidden tegen iemand; kwaad van den Hemel afsmeeken tegen iemand.* — Ta-lômo-lomôwaï, pônna nipañganrôwañgi, *hij zal het moeijelijk te verantwoorden hebben, zoo men God smeekt, dat hem kwaad wedervare.*

(2° kânro), ñgânro, = *koenráriñg, kermen*, v. d.: ñgânro-ñjâwa, ñgânro-toeboe, *lijden naar ligchaam en ziel.*

(kîra), ákîra, *meenen.* Mal. en Jav. idem.

Kîra-kîra, a) *ongeveer.*

eener soort van boom, met groote vrucht, die verscheidene juist in elkander passende pitten of noten bevat. Zulk eene vrucht soms op tafel gezet en al de pitten door elkander gegooid, als wanneer de kunst hierin bestaat, om die weder precies in elkander te doen sluiten; van hier welligt de naam van *kîra-kîra.*

Ákîra-kirâï, *iemand lagen leggen.* (Rap. T. Dj.)

Sikîra-kîra, *elkander belagen.* (Mádi.)

(kiri), ákiri, *met gesloten mond de tong bewegen, en alzoo een smakkend geluid voortbrengen, ten teeken van afkeuring,* = *ákoeroé* N°. 2.

(1° koera), bep. koerâya, 't Maleische en Javaansche *koera-koera, landschildpad.* — Kânredjâwa koera, soort van Inlandsch gebak, in den vorm van een schildpad.

(2° koera). — Ñgoera, of máñgoera, Bonth. en Saley. = *ñgápa*, of *máñgápa.* — Máñgoe-máñgoeraï, = *ñgápa-ñgápaï.* (Mádi.) — Ta-nikoerâï, = *ta-niyápa-apâï.* Vergl. *ápa* N°. 1 en *álo* N°. 2.

(koerañg), *minder, ontbreken, te kort komen, te weinig zijn.* Boeg., Mal., Sd., Jav. idem. — Koerañgi djéneka, *er is te weinig water, komt water te kort.*

Koerâñgi, *verminderen.* — Koerâñgi ri, *korten van; afdoen van; aftrekken van.* — Koerâñgi kâna nisoerôwañgaï, *verkorten*, d. i. *afdoen van, de boodschap die hem is opgedragen.* (Rap. K. G.)

Kakoerâñgañg, 1° *behoefte.*

2° *in behoeftige omstandigheden zijn;* v. d.: kakoerâñgañgá, *ik ben in behoeftige omstandigheden.*

Kakoerâñgi, *ergens vermindering*, d. i. *schade bij lijden.* (Rap. K. G.)

(koeriñg). — Ákoeriñg-koeriñg, *treuren om, verlangen naar.* (Sinr.)

(1° koeroe). — Ákoeroe-koeroe, *iemand*

met zamengetrokken wenkbraauwen donker en scherp aanzien, zoo als bijvoorbeeld een bijziende doet, die zich moeite geeft, om iemand te herkennen.

(2° kŏ̂eróe), = *kíri*.

(3° kŏèrróe), geluid, dat men maakt om de kippen te roepen, Boeg. *kárróe*, v. d.: ákŏèrróe soemāñgânа, *iemands soemāñgá* (of *bijzonderen levensgeest*), men zie op: *Soemāñgá*, *roepen*, hetzij om te voorkomen, dat die wegvliege, hetzij om te maken, dat dezelve terugkeere, wanneer hij reeds weggevloden is. Zoo zegt men bijv.: kŏèrróe soemāñgânoe, anâkoe, *roep uwe soemāñgá*, *mijn kind*, te weten: opdat dezelve niet ontvliede. Deze woorden gebezigd jegens een kind, dat er bijzonder lief uitziet; dewijl men vooronderstelt, dat de booze geesten zoo veel lieftalligheid met nijdige oogen moeten aanzien, en er dus op uit zijn, om zulk een kind, waar zij slechts kunnen, kwaad te berokkenen. Derhalve geeft men met deze phrase ingewikkeld te kennen, dat het kind een beminnelijk voorkomen heeft; en het is in de oogen van den Inlander verkiesliker, om dit op deze wijze aan te duiden, dan ronduit te zeggen: *îjapódé-pódé-mámo*, of dergelijke, (men zie beneden); vermits dit de nijdigheid dier geesten ligtelijk nog meer gaande zoude maken.

Âpakŏèrróe soemâñgá, *iemand met bérasá rágirági en bénte-áse*, (men zie beneden op: *bénte* en *rági*,) *bestrooijen*, *om zijne soemāñgá te roepen*, te weten: opdat dezelve niet vliede. NB. Dit geschiedt ten opzigte van bruîgoms en van alle hooggeplaatste personen, wanneer men hen verwelkomt, uit vreeze dat de booze geesten uit wangunst op hun geluk of hun' hoogen rang hunne *soemāñgá* zullen doen vlieden. — Na-pŏènna karâëñga añggaŏèkañgi gûoe; na-tábañgkâñgi tâocdjâï; koepakŏèrróe-soemâñgáko si-kâyoe têdoñg lêleñg, *zoo de vorst iets doet*, *waardoor het volk schrikt*, *bezig* (d. i. *offer*) *ik één zwarten buffel*, *om de door de schrik reeds weggevlogen*' (of: *op het punt van weg te vliegene*) *soemāñgá terug te roepen*. (Rap. K. G.)

Papakŏèrróe-soemâñgá, lett. *een oproepen van de soemāñgá*, v. d. *een middel tot bewaring van de soemāñgá*, v. d. *een geschenk in kris* of *piek*, of andere dergelijke dingen bestaande.

Kŏèrróe-kŏèrróe djâñgañg, naam van zeker lied, voor kleine kinderen te zingen.

(1° kŏèroeñg), 't Mal. كورغ, 't Boeg. *óeroeñg*, *opsluiten*; v. d.: koeroèñgañg, *kooi*, *hok* (beest), Boeg. *oeróeñgáñg*, bijvoorb. koeroèñgañg djâñgañg, *kippe-hok*.

(2° kŏèroeñg), gedeelte van een schip, te weten: *de ruimte onder de boèkkóe*. Men zie op *bóèkkóe* N°. 3.

(3° kŏ̂eroeñg), *digtmaken*, bijv.: een *regen-* of *zonnescherm*.

(kêri), bep. kerîya, soort van timmerhout. — Kêri-tânroe, en: kêri-bayâwo, soorten van *kêri*.

(1° kêróe), *afschrapen*, *schrappen*, *uitkrabben*, *raspen*, B. *kâri*, bijv.: kêróeki pakalâñjñjiñg, *afschrappen en schoonmaken het een of ander*. Vergel. het Maleische كَرُق, *schrabben*, *krabben*.

Pakêróe, soort van rasp. B. *pakâri*.

(2° kêróe), *betooveren*. B. *éroé*. — Kêróe ri-râppodidîya, *door middel van de gele pinang*, *of anders de olij daarvan*, *het hart van een meisje betooveren*, *of op zich doen verlieven*.

(kêroeñg). — Kêroeñg-kêroeñg, gemeenste soort van visch. B. *géroeñg-géroeñg*. V. d.: pakânre kêroeñg-kêroeñg, *een zeer arm mensch*, letterlijk: *iemand die kéroeñg-kéroeñg eet*.

(1° kêré), ñgêré, *fijn snijden, kerven, in moten snijden* (bijv.: *visch*). B. *géré*. Bijv. ñgêré tambâko, *tabak fijn snijden, kerven*. (Dat. Mocs.) — Kêré rò̀kó́e, = pôloñg rò̀kó́e, *gras snijden*. — Sikêré, bep. kêreka, *één moot* (*visch* bijv.). — Pakerêkañg, of: pañgerêkañg, *machine om pándañg-bladen fijn te snijden*, bestaande in een regten stok, die op een voetstuk staat, en waarin zich eene ronde opening bevindt, om het pandañg-blad door te steken, hetwelk alsdan met het mes wordt afgeschraapt of gekorven. Dat fijn gemaakte pandañg-blad met geurige bloemen vermengd en tusschen de kleêren gelegd.

Kêré-kêré bôko, lett. *zijn rug als 't ware snijden*; v. d. *zijn' handen van achteren op zijn' rug houden*.

Pakêré-kêré, bep. pakêré-kêreka, *zaag*, lett.: *werktuig om als 't ware fijn te snijden, werktuig dat dient om iets te verrigten, dat veel overeenkomst heeft met fijn snijden*.

(2° kêre), kêre-mâë, *waar? wat voor? welk?* B. *kégi*, bijv. kêre, (of: kêre-mâë), pamantañgânna? *waar is zijn verblijf?* — Bâttoe kêre-ko-mâë? *waar komt gij van daan?* — Lâmpa kêre-ko-mâë? *waar gaat gij heen?* — Kêre-mâé sañggênna noepalêmba? *tot hoever hebt gij gecopiëerd?* — Kêre-rewâsa, *op wat voor tijd? wanneer?* verg. 't Mal. اڤنبيل, zameng. uit اڤ + بيل. Kêre pakêyañg koepâkeï? *wat voor kleed zal ik aandoen?* (Mâdi). Verg. 't Mal. مان. — Kêre-mo âllo mábâdjí kipalampâñg? *wat voor dag is goed, om op te gaan?* vergel. 't Mal. مان. (Djay.) — Kêre-mo ook soms gebr. voor: *siyapáya-mo, wanneer*. — Kêre-kêre-mâë, *waar ook*. — Tákêre-tákêre, *nu eens, dan eens*. (Brief.) — Kerêyañg, kerêyañg-mâë, *waar? wat voor? welk?* — Bâllá kerêyañga kípamantâñgi? *welk huis bewoont gij?*

(kêreñg), *wegkrabbelen*, gebezigd van een hoen, dat de aarde met zijne pooten *wegkrabbelt*. (B. idem.) V. d. overdragtelijk: ákêreñg-rômpoñg, *op den veertigsten dag na de geboorte van een kind, het schenkblad wegnemen, dat men terstond na de bevalling in de kraamkamer gebragt heeft*. Welligt lett.: *datgeen wegnemen, waaraan men zien kon, dat er een kraamvrouw was*. NB. op dit schenkblad bevinden zich: *bénte áse* en *bérasá-rági-rági*, alsmede: eene aangestoken *kañdjóli* in een mandje, voorts *water* in een' goed met pisangblad digt gemaakten pot; eindelijk: een *pot met de nageboorte*. — Ákêreñg dôwé, *weggrabbelen, grabbelen naar duiten*, die men bijv. op den grond gooit. — Ákêreñg djéné matânna, *zijne tranen weg* of *afwisschen*. (Dat. Moes.) — Pañgerêñgañg, *het zand, dat* bijv. *door het krabbelen van een hoen is bijéén gebragt*. — Padjâla pakêreñg-kêreñg, *visschers die den visch uit hunne netten halen*, lett. doen als een haan, die de aarde *met zijne pooten wegkrabbelt*. (S. Tjin.)

(1° kêró), *hoozen, uitscheppen*. B. idem. — Kêró, pakêró, bep. pakéroka, *een timba, een putemmer*.

Kêró timba. Men zie *timba* N°. 1. — Kêró lôdjoñg. Men zie *lódjoñg* N°. 1.

Kérôkañg, plaats in een schip, waar gehoosd wordt, zijnde bij de *tóembalá's*.

Djéné-kérôna sawîya, lett. *het waterhoozen van de matrozen*, = *royána sawíya*, en gebez. van de

belooning voor hun' arbeid aan boord (NB. misschien ook letterlijk de *intrest van hun hoozen.*) Vergel. *djéné-ôewañg* en *djéné-bânri.*

(2° kôdi-kêro), of: kêro-dôêdoe, *wrevelig, knorrig, ligtgeraakt.*

Kôdi-kerôwi, *wrevelig, knorrig, ligtgeraakt zijn jegens iemand,* of *wegens iets.*

(1° kôra). — Tâoe-kôra-kôra, bep. kôra-korâya, geb. van iemand, wiens lijk niet, zoo als naar gewoonte, tot ontbinding overgaat, maar *geheel uitdroogt,* terwijl de nagels hunne groeikracht behouden. NB. de Inlanders vertellen, dat dit soms plaats vindt. Men denke hierbij aan den grafkelder te *Boni.* — Tâoe-kôra-kôra, ook geb. van iemand, die door ouderdom als 't ware *geheel uitgedroogd, kindsch geworden is.* NB. zoo iemand doorgaans onschadelijk gemaakt door hem achter in huis, even als een beest, tusschen eene bamboezen omheining in te sluiten. — Nabôlímá ákôra-kôra, lett. *hij laat mij als 't ware geheel uitdroogen,* d. i. *neemt geene notitie meer van mij.* NB. klagt eener vrouw over haren man.

(2° kôrra-kôrra), bep. kôrra-korrâya, soort van vaartuigen, vroeger, vooral bij de hoñggi-togten in de Molukko's gebruikt.

(1° korâng), *Koran,* Arab. القُرْآن = *korówañg.*

(2° korâñg), *het colon transversum,* of *dik gedarmte.*

(1° kôró), máñgôró, *gelijk snijden, glad snijden met een mes.* (G. G.) B. *góró,* idem.

Máñgôró-ôró, *snijden,* bijv. *bloemen en derg. uit papatjéda.* (Rap. K. G.)

(2° gârriñg-kôró), bep. kôroka, *inkrimping van het gemak,* soort van ziekte onder Inlanders niet vreemd en zeer gevaarlijk.

(3° djâñgañg kôro), bep. korôwa, *een kaan welks kleur groen met wit is,* of ook: *swart, geel* en *wit.* B. idem.

Djâñgañg-kôro-bôêwa-tâlá, *een kaan welks kleur geel met zwart is, naar de vrucht van den tálá-boom.* Men zie op *tálá* N°. 1. NB. vreemd dat men niet het Makassaarsche *ráppo-tálá,* maar het Mal. *bôêwa-tálá* bezigt!

Taripañg-kôro, *witte klip-tripañg.*

(1° kôroñg), Saleyer. en Bonth. = *óeriñg, pot* (rijst.) — Tíno-kôroñg, soort van vogel. Men zie op *tíno.*

(2° kôroñg,) een dam om het opgeschepte zoutwater in de koelpannen te brengen.

(1° kônro), bep. konrôwa, *de borst van een beest.*

(2° kônro), ákônro, *mokken, een' wrok koesteren.*

Konrôwi, *mokken tegen iemand.*

(karâkka), Saley. = *barâmbañg.*

(karâñgkañg), *vele dingen te gelijk in zijn' vuist nemen.*

(karôêñgkoeñg), *masker.* — Karôêñgkoeñg kôñgkoñg, een *masker dat een' hond voorstelt.* — Ámâke, of: antâma ri-karôêñgkoeñg, *een masker aandoen.*

(karakâdji). Men zie *garagâdji.*

(kârañgkîdjañg), = *tárañgkídjañg.* (D. Moes.)

(koerâga), bep. koeragâya, *list, bedrog.* Boeg. *oerâga.*

Koeragâï, *iemand bedriegen,* v. d. *een meisje lagen leggen, hare eer rooven,* bijv. ânjdjo tôêwañga

êróká nakocragâï, *die heer wil mij lagen leggen, mijne eer rooven.* — Pakoerâga, *een bedriegen.*

(karagâdji), = *garagádji.*

(kanrâpañg), Sal. = *pakátto, paddiemesje.*

(karâppoé), ákarâppoé, *knappen, knarsen*, v. d. *iets hards dat knapt, zoo als beschuit, stuk bijten.* B. *mágarâppoé.* — Ákarâppoé-gîgi, *knarsetanden.* — Mâte-ko, mâte koekarâppoé. Men zie op *mâte.* — Bôyó karâppoé. Men zie *bóyó.* — Taîpa-karappoèkañg, lett. *knappende mañgga-vrucht*, d. i. *mañgga*, die nog zeer hard en alleen gestoofd, eetbaar is; v. d. overdragtelijk: *een zeer jong meisje.*

(karâppe), bep. karappêya, soort van *leéren patroontasch* of *ransel.* Boeg. *karâppe.*

(kanrèpí), bep. kanrèpika, *zak* of *zakje* van lontarbladen, waarin men bijv. *áse-lólo* bewaart.

(karêpoé), bep. karêpoeka, *rimpelig, grof, leelijk.* B. idem.

(karépé). Men zie *répé* N°. 2.

(karôpeñg), *bast van de kapasvrucht.*

(kanrôpeñg), *omhulsel der bómboñg.* Men zie *bómboñg.*

(1° karôppó), bep. karôppoka, = het Javaansche, het binnenste vleeschachtig gedeelte der buffelshuid, dat gedroogd en in olij gebakken, als lekkernij bij de rijst gegeten wordt.

(2° karôppó), bep. karôppoka, *verdorde bladen.* Wegens het *ligt beweegbare* worden zulke bladen ook wel geb. als zinnebeeld van *onbestendigheid* en *veranderlijkheid.* (Tar.)

(koenrêpá), ákoenrêpá, soort van kinderspel, voor kleine meisjes. Deze zitten daarbij op de hurken, en met de handjes nevens den schoot. In deze positie moeten zij even als kikvorschen in de hoogte springen.

(kârañg-patômpó). Men zie *kárañg* N°. 3.

(karampâllañg), *tegengehouden, teruggehouden, opgehouden, belemmerd, gestuit worden* door iemand of iets, bijvoorbeeld: Karampâllañg-má, napakâmmaî tòewañg, *ik ben teruggehouden door mijnheer.* — Karampâllañgi djambâñgkoe, *mijn naar de beste kamer gaan wordt tegengehouden;* d. i. *ik heb geen stoelgang.* — Karampâllañgi nappasâkoe, *mijne ademhaling wordt belemmerd*, d. i. *ik kan geen adem halen.* — Karampâllañgi djéneka, *het water wordt gestuit.* — Karampâllañgi baliya, *de vijand wordt tegengehouden, belet om te vlugten, is ingesloten.*

(kâre-pôle). Men zie *kâre.*

(karampâsañg), = *bâssoeñg.* Vergel. het Arabische حرام.

(karâbá), bep. karâbaka, *takkebos.*

(karâmbañg). Men zie *rámbañg.*

(karâboe), bep. karabòewa, 't Mal. كرابو, *oorkrab.* — Ñgâñgalá-karâboe. Men zie *ñgáñgalá.*

(karâmboe), bep. karambòewa, Saley. = *tédoñg.* — Bòeto-karâmboe, *kruik*, letterlijk *'t membrum virile van een' buffel.*

(karâbé), ákarâbé, *krabben, een kat* bijvoorb. — Âpa ânjdjo kâra-karâbé? *wat is dat voor gekrab* (geritsel)*?*

Sikarâbé, *elkander krabben.*

(karêba), bep. karebâya, *berigt,*

tijding, nieuws. Mal. خبر. — Pakarebâñg, *kennis geven aan.*

(karóbá), bep. karôbaka, *pokdalig.*

(kôroba), bep. korobâya. Aldus op Celebes, zoowel onder Makassaren als Boeginezen genoemd de offerhande op den 10den van de maand ذوالحجّة. Welligt verminking van 't Arab. قُرْبَان, tenzij men te denken hebbe aan 't Arab. قُرْبَة, *godvruchtige handeling, waardoor men als 't ware nader tot God komt.*

(1° karibôbo), bep. karibobôwa, *afval* van de kapas bij het *lólisi*, gebezigd tot het maken van *kañjdjóli*. Men zie *kañjdjóli*. —

Nîyá-mi karibobôna, lett. *er is al wat vuiligheid aan*, d. i. *zij heeft al iemand die op haar verliefd is.* Gebezigd van *jonge meisjes*, zoowel als van *weduwen.*

Karibobôwañg, *vuiligheid in zijn oog hebben.*

Nikaribobôwi, *van karibóbo gezuiverd worden.*

(2° karibôbó), *vol gaten zijn*, bijvoorb.: *hout, bamboe*, iemand's *ligchaam van wege zweren.*

(karêmeñg), *vinger.* — Si-karêmeñg, *één vinger breed.* — Karêmeñg-bâñgkeñg, *teen.* — Sâmboeñg-karêmeñg. Men zie: *sámboeñg.*

Pôloñg kâre-karêmeñg, *aan snippers snijden*, bijvoorb. *lâme.*

(koerâmmóe), bep. koerâmmoeka, groote soort van kwartel, die men op Java wel laat vechten.

(korômma), bep. korommâya, *dadel.* Boeg. idem. Sund., Mal., Perz. خُرْم, Jav. ꦏꦸꦫꦩ.

(karoemîmisí), = *koemîmisí.*

(karimânañg). — Karimanâñgi, *medelijden hebben met*, v. d. *zich ontfermen over;* v. d.: *sparen, ontzien.* Bijvoorbeeld: karimanâñgi karaênnoe, kênañg, *spaart uwe vorsten, vergiet geen vorstelijk bloed, o! menschen!* N.B. vermaning, die men den soldaten bij het begin van den strijd toeroept. Men zie ook op *tóetoe* N°. 1 en *pállá* N°. 5.

Pañgarimanâñgi, *verzorgen, koesteren* (Djay. Rap. Godsd.) — Pañgarimanāñgînna Iyânoe ri, *'t zorgen van N. N. voor* (Rap. K. G.) — Tampañgarimanāñgîyaï, *het niets sparen*, (te weten: *voor den vorst.*) (Rap. K. G.)

(karâmasá), bep. karâmasaka, soort van boompje, welks bladen in de geneeskunst gebruikt worden.

(karâmoesóe), *krabben, een kat* bijv.), = *karâbé.*

Sikarâmoesóe, = *sikarâbé, elkander krabben.*

Pitikâra-karamóesi, *in het dolle, in het onzekere, naar iets krabben of grijpen.*

(1° karêta), bep. karetâya, *wagen.* Jav. en Mal. idem. Port. *Carreto.* — Tjîñjtjiñg întañg-karêta, (men zie *tjîñjtjiñg*), *ring*, er uitziende als een wagenrad, omzet met diamanten.

Si-pakâre-karetâñgi, *het is een wagenrid*, d. i. *het is de moeite waard, met een wagen daar naar toe te rijden.*

(2° karêta), bep. karetâya, Sal. = *bótoró*, soort van *zwarte boontjes.*

(koeratoe), 't Arab. كُوْرَة, *staat, stad.* (Tar.)

(1° koerîta), bep. koeritâya, soort van visch.

(2° koerîta), bep. koeritâya, *kinderbuikband.* Mal. van Mak. idem.

(kocrôtoñg), gemeene soort van

visch, leelijk, zwart, gespikkeld. Wanneer men die eet, krijgt men, volgens het zeggen van den Inlander, al ligt vlakken op het lijf; v. d.: pakânre koerôtoñg, *iemand die koerôtoñg eet*, als scheldwoord gebezigd tegen *een vuil mensch*. (Kel.)

(karoentîgi), bep. karoentigîya, soort van bloem: *Lawsonia alba L.* De bladen der *karoentîgi* gebezigd om de nagels van handen en voeten rood te verwen. — Âmâta-mâta karoentîgi. Men zie op *mâta* N°. 1.

(keretârisí), bep. keretârisika, verbastering van het Hollandsche *Secretaris*.

(karâttasá), bep. karâttasaka, *papier*. Boeg. *karáttasá*, Mal. كرتس, Jav. , Arab. كرطاس, van het Grieksche χάρτης, het Lat. *Charta*.

Djârañg djâmpi-karâttasá. Men zie *djámpi*.

(karatoêsa), bep. karatoesâya, *kardoes*.

(karâna), bep. karanâya, 't Maleische كارن, *reden, wegens*. Jav. en Skr. idem. (Dat. Moes.) — Karâna Âlla, *om God's wille*. — Ákarâna-Âlla, *om Gods wille iets doen*, bijv.: ákarâna-Âlla-sâkí rinâkke, *doe het eens om Gods wille voor mij*. (Djay.)

(karêna), bep. karenâya, *spel*. — Karêna-dôboló, bep. karêna-dôboloka, lett. *verdubbelingspel*, v. d. *vingt et un*. — Ákarêna, *spelen*, v. d. ook gebez. van het *dansen* der *prinsen* en *prinsessen* aan de hoven. — Ákarêna pâdañg, *schermen*. — Ákarêna ewâñgañg-paboendoêkañg, *oorlogs-wapenen hanteren*. (Djay.)

Kâre-kârenâñg, *spel, uitspanning, voorwerp van uitspanning, speelgoed*. (Djay.)

Pakarêna, *speler, vorstelijke danser* of *danseres*. Boêyañg-pakarenâñg, *speelkaarten*.

(karotjîtjí), bep. karotjîtjika, *kroes, gekruld*. Gebez. van *haar*.

(korotjâtji), bep. korotjatjîya, kleine dartele zwart- en kroesharige duiveltjes, die echter, volgens den Inlander, geen kwaad van eenig belang kunnen doen.

(karâdjá), bep. karâdjaka, 't Arabische خَرَاجَة, *tol, belasting*. (Rap. K. G.)

(karâñjdjiñg), *mand*. Boeg. en Mal. idem, Jav. .

(karâñjí). Men zie *rañjí*.

(karîyóe), bep. karîyoeka, *nachtuil*. — Karîyóe kapappâsañg. Vergel. *pâppasá* N°. 1.

(koerîyá), bep. koerîyaka, *schilfer* op het hoofd. Mal. كُورَف.

(kariyâkkañg). Men zie op *rîyá* N°. 2.

(kareyâñgo), bep. kareyañgôwa, *Acorus Calamus L.* De wortel daarvan goed middel tegen buikpijn.

(karoênroeñg), 't Mal. *kadondoñg*, de *Pongartia dulcis Bl.*, soort van boom, welks bladen en vruchten eene geneeskundige kracht hebben.

(karôró), = 't Mal. *karoñg*, eene stof die vervaardigd wordt van de draden of vezels in het blad van de *kóewalá*. Van deze *karóró* maakt de Inlander *zakken*, ook wel *zeilen*, hetzij tot afwering van de zon, hetzij voor zijne praauwen, enz. B. idem. Van daar: goêloeñgi karôroka, *de zeilen oprollen;* panâíki karôroka, *de zeilen ophalen;* soêñgkeï karôroka, *de zeilen openmaken of ontrollen;* panâoeñgi karôroka, *de zeilen laten vallen of neêrdoen*.

(koenrâriñg), ákoenrâriñg, *klagen, kermen.*

(1° koènroeloé, bep. koènroeloeka, soort van *komkommer.*

(2° koènroeloé), *langzaam voortgaan*, bijvoorb. iemand's *werk.*

(konrâli), touw, waarmede de *batâkañg* aan de *ayóka* wordt vastgemaakt.

(karâwa). Men zie *râwa* N°. 2.

(karòwa), Sal. = 't Boeg. *aroewâ*, = het Mak. *sagantóédjoe, acht.*

(karoewêñg), *namiddag*. Boeg. *arawíñg.*

Karoewêñg-karoewêñg, *alle namiddagen.* Mal. van Mak.: *saban-sorei.* — Kâroe-karoewêñg, *van middag, nog onzeker op welk uur.* Mal. v. M. *sorei-sorei.* — Ri-karoewêñga, *in den afgeloopen namiddag.* — Ânne karoewêñga, *thans, dezen namiddag.* — Karoewêñg-pi, *aanstaande namiddag.*

(korôwañg), = *korâñg* N°. 1, *Koran.*

(kariwîsi), *haten.* (Lalâkoeñg.)

(karoewîsi), *haten*, = *kariwîsi.*

(korôwisí), bep. korôwisika, ons woord: *kruiser*, door de Inlanders gebezigd niet alleen van onze *kruispraauwen*, maar ook van *andere Europesche oorlogsvaartuigen.*

(1° kârasá), bep. kârasaka. — Papañgadjaîyañg-kârasá, groote soort van beteldoos.

(2° kârrassá), bep. kârrassaka, gebezigd van alle personen en zaken, die *indruk maken, ontzag* of *vrees inboezemen*, bijv.: kârrassá-tjinîkañgi, *hij heeft een imponerend voorkomen;* geb. van iemand, die zwarte wenkbraauwen en zware bakkebaarden heeft. — Kârrassáki Iyânoe, *NN. boezemt ontzag of vrees in.* — Voorts komt *kârrassá* zeer dikwijls voor van alle personen en zaken, waarin de Inlander meent, dat de een of ander onheil-aanbrengende geest woont. Wanneer bijvoorb. een heer zijnen jongen, wegens slecht gedrag, verwenscht, en deze kort daarop eenig onheil ondervindt, zal hij van hem zeggen: mijnheer is *kârrassá;* of wanneer bijvoorb. iemand ziek wordt, na onder een' boom geslapen te hebben, zoo noemt hij dien boom *kârrassá;* of wanneer in een huis dikwijls lijken zijn, heet zoodanige woning *kârrassá;* of wanneer iemand met veel ongeluk te kampen heeft, wordt hij *kârrassá* genoemd, zoo spreekt men bijvoorb. van: *âná kârrassá;* wij zouden zeggen: *een ongeluks-kind.* (Djay.)

(1° karîsá), bep. karîsaka, *stekelig, ruig, ruw*, bijv.: *een baard*, die in lang niet geschoren is. — Karîsá-mi, gebezigd van een paard, welks haken nog slechts eventjes uit zijn. Vergel. *láttañg-mi* en *nârroesóe-mi* op *láttañg en târroesóe.* — Tâoe djâï karisâna, *iemand die veel heeft dat steekt*, d. i. *iemand die veel op zijn geweten heeft.* — Kâmma-mîñjdjo, pônna nîyá karisâta, *zoo gaat het, indien wij wat ruigs (wat stekeligs) hebben*, d. i. *indien wij wat op ons geweten hebben.* — Boèlo-karîsá, soort van bamboe.

(kârisí), bep. kârisika, = *kárí.* Vergel. het Javaansche ꦏꦫꦶ, *lijn, streep, linie*, en het Maleische كارس, *schrabben, lijnen trekken.*

Kârisíki bêrasaka, met een stokje over de met rijst gevulde maat *heenschrapen* of *strijken*, opdat dezelve niet al te vol worde. — Pañgârisí, de naam van dit stokje.

(karòessoe), bep. karoessoèwa, *rimpel.* — Ákaroèssoe, *gefronst, norsch van gelaat.* — Áka-

rûêsoe-abânna, *gerimpeld, gefroust van voorhoofd.*

(karôêsoeñg), = *karóêsoe.*

(kârosó). — Karôêsañg, *het uitschrapsel van de kokosnoot, waar men de melk met de hand heeft uitgeperst.* Soms slechte vrouwspersonen met een *karóêsañg* vergeleken. (Tar.)

(kîrasá), bep. kîrasaka, soort van boom, die op het oog veel van een mañggistan heeft.

(koerîsi), bep. koerisîya, geb. van *kris, bâdi* of *piek*, wanneer het lemmet zoo bewerkt is, alsof er doornen op liggen. — Koerîsibâñjdji. Vergel. *bâñjdji.*

(kôrasá), bep. kôrasaka, *boek*; bijv. karâttasá si-kôrasá, *één boek papier.*

(korôsi), bep. korosîya, 't Arabische كُرْسِي, *zetel.* (Tar.)

(karâëñg), *vorst, vorstin*, al naar gelang van het bijgevoegde of verzwegen *boerânne* of *baînne.* — Karaêñgkoe boerannêya, *mijne vorstelijke vader.* — Karaêñgkoe baînnêya, *mijne vorstelijke moeder.* NB. beide deze uitdrukkingen ook dan te bezigen, wanneer *vader* of *moeder* juist geen *karáëñg*, maar toch van goede geboorte is. Vergel. *áëñg.*

Bâkoé-karâëñg. Men zie *bákoé.* — Gâñgañg-karâëñg. Men zie *gâñgañg.* — Âllo-karâëñg, lett. *Koningsdag*, v. d.: *luwe, zachte dag*, waarop de zon niet al te sterk schijnt, het Fransche *jour de dâmes.* — Karâëñg mágâoé, *een regerend vorst.* Men zie op *gâoé* N°. 2. — Karâëñg-lôwe. Men zie op *lówe.*

Kakaraêñgañg, *koningrijk, regering, koninklijke waardigheid.*

Âkarâëñg, of: mákarâëñg, a) *vorst* of *vorstin zijn, den titel van karáëñg hebben, of dragen.* Verg. Mak. Spr. § 167, 2°; b) *een heer* of *meesteresse hebben*, v. d. een *geliefde* of *minnaresse hebben.* (S. Tjin.) v. d. *onder een vorst staan, onder een vorstelijk bestuur zijn.* Vergel. Mak. Spraakk. § 167, 1°.

Pakaraêñgañg, a) *het karáëñgschap, de titel van karáëñg of vorst*; b) *afhankelijkheid van een vorstelijk bewind.*

V. d. âreñg-pakaraëñgânna, *zijn naam als karáëñg* of *vorst.* (Rap.) — Âdá-pakaraêñgañg, *adats van wege de afhankelijkheid van een vorstelijk bestuur, de adats ten opzigte van karáëñg's* of *vorsten.* (Rap. K. G.)

Ñgânre, ñginoeñg-mi sipakaraêñgañg Datôêwa ri-Koerîpañg, *het gansche karáëñg-schap van Datôêwa ri-Koerîpañg*, d. i.: *al het volk van Datôêwa ri-Koerîpañg met hunnen heer, at en dronk.*

Nipakakarâëñg, *koning gemaakt, tot koning aangesteld worden.*

Nikaraêñgañg, *tot vorst, tot heer gemaakt*, d. i. *als zoodanig beschouwd worden.* — Toe-nikaraêñgañg, *iemand die als vorst* of *heer beschouwd wordt*, v. d. *opperheerscher, gebieder.* Verg. 't Mal. يغ دڤرتون (Djay.) — Toe-nikaraëñgâmmañg, *onze Heer.*

Âkâra-karâëñgî, *zich ergens aanstellen alsof men koning ware.* Vergel. mijne Makk. Spraakkunst, § 166, 3°.

(karâoesoé), ákarâoesoé, *naar iets trachten te grijpen;* bijv. geb. van een' *drenkeling.*

Pitikâra-karâoesoé, *naar alle kanten grijpen, nu her- dan derwaarts.*

(1° kâla). Men zie op âla N°. 1.

(2° kalâ), bep. kalâka, *kraai.* — Kêbó-mi kalâka, letterlijk: *de kraai is wit geworden.* Gebez. van iemand, die als 't ware flaauw van den honger is, zoodat hij niet goed meer uit de oogen kan zien, en *de zwarte kraai hem zelfs wit toeschijnt.*

(3° tákâla), Boeg., ook in 't Makass. gebruikt, = *táboêloesoé.* Vergel. op *boêloesoé.*

(4° kâlla), bep. kallâya, 't Arab. قضاء, *gebeden, die op vastgestelde tijden te verrigten zijn*, als de *sóêboe, lôhoró*, enz., v. d.: ábâyará kâlla, *zulk een vasten bidstond, dien men verhinderd is geworden om waar te nemen, later inhalen.*

(5° kâllá lôlo), = *lôlo* N°. 4.

(6° kâllá), bep. kâllaka, *blaauw*, (nog niet bloedende), *ten gevolge van knijpen* of *slaan.* Ook gebez. van boombladen, die wel niet verdord zijn, maar toch reeds in stede van de *groene*, eene *vale, roodachtige* kleur gekregen hebben.

(1° kâlañg). Vergel. het Maleische *alañg-alañg, dwars, dwarsbalk*, en het Javaansche *alañg, dwars*, waarvan *palañg, dwarsbalk, hinderpaal*, en *malañg, dwarsboomen, beletten*, afgeleid zijn. Zoo ook het Makassaarsche *kálañg*: *dwars, dwarshout, dwarsbalk;*

bijvoorbeeld: *het dwarshout bij de sañgkîlañg* van de praauw, waaraan de *lôlo* wordt vastgebonden. Vergel. *sañgkîlañg* en *lôlo* N°. 4;

bijvoorbeeld: *de dwarshouten die de bâñgkeñg-sálará stutten.* Vergel. *bâñgkeñg-sálará* op *bâñgkeñg;*

bijvoorbeeld: *de dwarshouten voor de panóêndoé*, of liever voor de *bâñgoe-bâñjoe*, waarop de *panóêndoé* rust, vergel. op *bâñgoe* en *tóêndoé;*

bijvoorbeeld: *de dwarsbout om de deur te sluiten*, of ook: *het dwarshout, boven de opening der deur, tot stutting van de beide deurstijlen;*

bijvoorbeeld: *het dwarshout onder aan de sámboeñg-lâyañg van een vorstelijk huis*, vergel. *sámboeñg-lâyañg*, en ook: *sâgañg.*

Tákâlañg, *dwars geplaatst zijn*, bijv.: Âpa noepâré tákâlañg-kâlañg? *wat loopt gij mij toch in den weg?* lett.: *wat doet gij toch, om u zoo dwars voor mij te plaatsen?* — Âñjdjo baïnnêya tóêli tákâlañg-kâlañg ri-matâñgkoe, *die vrouw is altoos dwars voor mijne oogen geplaatst*, d. i.: *het beeld dier vrouw zweeft mij altijd voor de oogen.*

(2° kâllañg), (vergel. het Maleische كلم en het Arab. ظلم), *duister, donker*, bijv.: djârañg kâllañg, *donker-bruin paard.* — Djârañg kâllañg râppo-râppo djâwa, *kastanje-bruin paard.* — Djârañg kâllañg-soemâlloé, idem. — Djâñgañg kâllañg, *een haan die de kleur van een djárañg kállang heeft.* — Kâllañg ook eigen naam eener kris. (G. G.)

Kallâñgañg, *duisternis.* — Kallâñgañg râpá. Men zie: *râpá* N°. 1. — Ri-kallâñgañg si-patâuna, = *bóêlañg panrápí*, of *panjóloñg.* (Kel.) Vergel. *bóêlañg, rápí* en *sóloñg* N°. 2.

(3° kâllañg), 't Maleische قلم, *pen.* Ook overdragtelijk gebez. voor den *penis*, even als men ook het *semen virile* met *inkt* (*dâwá* N°. 1) vergeleken vindt. (Maoet.)

Kâllañg bodôwa, eene kris, behoorende tot de rijkssieraden van Gôwa.

(1° kâli), bep. kalîya, = 't Mal. كالى, *keer, maal.*

Sikâli, a) *één keer, één maal.* — Róêwañg-kâli, *twee keeren, twee malen.*

b) Sikâli, *in één keer*, v. d.: *te gelijk, te zamen*, bijv.: sikâli ámóêko-pi, *morgen tegelijk.* NB. gebezigd door iemand die gevraagd wordt of hij zekere zaak nog van daag wil behandelen, en die

daarop antwoordt, dat hij dezelve maar morgen met nog andere kwestie's zal afdoen.

c) sikâli, *ten eenenmale; volstrekt, bijzonder, buitengemeen;* bijv.: sikâli ákiyó-djîya, (= *djî* + *îya*,) *hij roept volstrekt of vooral maar*, d. i. *roept sterk, onophoudelijk maar.*

d) tási-kâli-kâli, *keer voor keer*, v. d.: *zeldzaam*, en ook: *langzaam;* bijv.: tás,-kâli-kâli-îdji, *zeldzaam is het er nog.* — Ásêlé tási-kâli-kâli-îdji, *hij draagt nog slechts nu en dan een kris;* zooveel als: *hij is nog jong, nog niet volwassen.* NB. voorname inlanders, die den mannelijken leeftijd bereikt hebben, gaan nooit zonder kris uit. — Ádâkka tásikâli-kâli, lett. *keer voor keer*, (*voetje voor voetje*), d. i. *langzaam zijne voeten voorwaarts zetten.*

Sikâli-kalînna, *op eens;* bijv. koetâyañgi tôewañg ri-bañgîya, na sikâli-kalînna bâttoe-mâmo rikaroewêñga, *ik wachtte mijnheer des avonds, en daar kwam hij maar op eens des namiddags.*

(2° kâli), bep. kalîya, 't Arab. القاضى, *de regter*, v. d. *opperpriester.* Dergelijke vindt men slechts één in het gansche rijk van Gôwa.

Kakalîyañg, *Kali-schap, waardigheid van Opperpriester.*

(3° kâli), Saley., = *kênañj.*

(4° kâllí), bep. kâllika, *haag, omheining*, 't Mal. ڤاكر. NB. zulk een *kâllí* bestaat gewoonlijk in paaltjes van heele bamboe, *ánroñg-kâllí* genoemd, waardoor men op 3, of 5, of 7 plaatsen een lange gespleten bamboe, *djároeñj* genaamd, heensteekt. Verder wordt de ruimte dier paaltjes, of *ánroñg-kâllí's*, aangevuld door oploopende gespleten bamboezen, *pañgánañj* genoemd. — Lâmbará kâllí. Men zie *lámbará.* — Kâllí tâllassá. Men zie *tállassá.*

Kâlliki, *omheinen;* bijv. kâlliki bôeñgoeñga, *den put omheinen.* (Inl. wetten.) — Bôelañg nakâllí-bintôëñg, *eene maan omheind*, (d. i. *omgeven,*) *van sterren.* (Djay.)

Pakâllí, *behangsel, gordijnen.*

(5° kâlli-kâlli, bep. kâlli-kallîya, soort van heester met dorens, wier bladen aan de deuren en vensters gehangen worden, tot wering van booze geesten, wanneer bij voorbeeld ergens eene kraamvrouw is, of in geval van aanstekelijke ziekte, enz. *Dilivaria ebracteata.* Juss. Boeg. *álli-álli.*

(6° kallîki), = *pádá* N°. 1, *roepen, noodigen,* (Dat. Moes.) bijv.: tântoe ta-nasâlakí pañgallikînna, lett.: *gij zult niet misloopen zijne noodiging*, d. i. *het is zeker, hij zal niet nalaten u te noodigen.* (Brief.)

(1° kâliñg), *donkerbruin.*

(2° kâlliñg), = 't Mal. كالغ, *blik.* — Bâssikâlliñg, *blik.* (Dat. Moes.)

(1° kâloé), ákâloé, *zich oprollen, zich ergens omwinden, omslingeren.* (B. idem.) Bijvoorb.: parîya pâleñg mákâloé ri-tjotjorânna, *parîya dan slingert zich om de leuning van haren trap.* (Sinr.) — Kalêleñg dâëñg mákâloé, lett. *een kalêleñg, een zich overal om heen slingerende mijnheer.* — Ôelará ákâloé-kâloé, *een slang die zich sterk of gedurig oprolt.* (Djay.) Vergel. mijne Makass. Spraakk. § 166, 2°.

Sikâloé, *zich in malkander winden;* bijv. Nâga sikâloé, *een zich in malkander windende, een zich oprollende, zich kronkelende draak.* (Djay.)

Pakâloé, *ergens omwinden;* bijv., pakâloé talibannânna, *zijn' krisband omwinden.* (Rap. K. G.) — Pakâloé sélêna, *zijn kris aangorden*, lett.: *zijn kris*, of eigenlijk: *zijn krisband omwinden.* — Sirâtañg-

dò̂edoewi nipakâlóe ri-âyá, *het is zeer geschikt om om de lendenen gewonden te worden.* (Sinr. Kel.) — Pakâlóe kanâya, *de woorden omwinden*, v. d.: *omwenden, schikken*, te weten: totdat zij op hunne plaats zijn, v. d.: bâd͡jíki batêna pakâlóe-kâna, lett.: *goed is zijne manier om woorden te draaijen*, d. i.: *hij heeft een' goeden stijl.* — Ta-koewassêñgaï koepakâlóe, (*ik weet het wel*, doch) *ik weet het niet behoorlijk uit te drukken.*

Kakâlóe, *ring van bindrotting*, waarmede het roer aan de *tínrá* wordt vastgehecht.

(2° kâlló́e, *schrapen, uitschrapen;* v. d. kâlló́e-d͡jíná, *het uitschrapsel van de tálañg der levende muskusrat.* (B. idem.) NB. wordt met de *timpâoesóe, pañggíliñg*, enz., gebezigd om de *míñjá bádó* te berooken. Vergel. *bádó* N°. 2.

Kalò̂ekoe-kallò̂ekañg. Men zie: *kalò̂ekoe.*

(kâloeñg). — Kâloeñg-kâloeñg, iets dat ergens aan vast gemaakt wordt om geluid te geven, = *gíriñg-gíriñg.*

(1° kâle), bep. kalêya, vnw. kalêñgkoe, kalênta, kalênna, *ligchaam, lijf.* Boeg. *âle*, idem. — Toe-ri-kâle, *lijfvolk.* — Âta-ri-kâle, *lijfslaaf.* — Baînne-kâle, lett. *lijfvrouw*, v. d.: *'s konings voornaamste vrouw.* — Kâle-bâllá, lett.: *het ligchaam van een huis*, v. d.: *het binnenste van een huis*, dat gedeelte waarin men komt wanneer men de *palâdañg* dóór is. (D͡jay. Dat. Moes.) Vergel. *nalâdañg.* NB. De *d͡jâmbañg* en *sónroñg* behooren niet tot de *kâle-bâllá.* — Kalênna boettâya, *het binnenste van het land.* (Mâdi.) — Kâle-bisêyañg, *het binnenste van een vaartuig*, dat gedeelte van het vaartuig, hetwelk bijvoorbeeld bij een' padoewâkañg of handelspraauw, onder de *bòkkóe* is. Vergel. *bòkkóe* N°. 3. — Bâmbañg-kâle. Men zie *bâmbañg.* — Kalênna, lett.: *zijn eigen ligchaam*, v. d.: *hij zelf.* — Sò̂erá kalênna Iyânoe, *brief van N. N. zelven*, v. d.: *particuliere brief.* — Ákâle-boerânne-mi, of: ákâle-lôlo-mi, lett.: *hij heeft reeds het ligchaam van een man*, of: *van een' jongeling*, d. i. *hij is reeds man*, of: *huwbaar.* — Ákâle-baînne-mi, of: ákâle-lôlo-mi, *zij heeft reeds het ligchaam eener vrouw*, of: *eener maagd*, d. i.: *zij is reeds huwbaar.* — Têpoe-kâle-má, *ik gevoel mij geheel lekker*, lett.: *ik ben met*, d. i. *heb, een volkomen*, of: *volmaakt, ligchaam.* — Êrañg-kâle; niyêrañg-kalêï. Men zie op *érañg.* — Panâí kalênna. Men zie op: *nâí* N°. 1. — Ri-kâle, *onder hen zelve, onder de hand;* bijv.: sitâba ri-kâle, *onder de hand overéénkomen.* (Rap. T. D͡j.) — Sipâré ri-kâle, *onder de hand met elkander*, (of: *te zamen*,) *doen.* (Rap. T. D͡j.)

Kâle-kalênna, *hij op zich zelven*, v. d.: *alleen, afzonderlijk.* (Rap.) — Ri-kâle-kalênna, *op zich zelven, alléén.* (D͡jay.), bijvoorb.: átînro kâle-kalênna, *alleen, afzonderlijk slapen.* (Rap. K. G.) — Êrú-kâle-kâle, *uit zich selven willende*, d. i.: *vrijwillig.* — Ágâóe kâle-kâle, *uit zich selven, geheel op eigen gezag, geheel willekeurig, handelen.* — Gâóe kâle-kâle; *willekeurige handeling, willekeur.* — Máñgâï kâle-kâle, *geheel uit zich zelven genegenheid voor een meisje opvatten*, d. i. zonder iemand omtrent het voorwerp zijner liefde te raadplegen. (Sinr.) — Ambôyaï kalambò̂esañg kâle-kalênna. Men zie op *bóya.* — Sò̂erá kâle-kalênna Iyânoe, *brief van NN. afzonderlijk*, v. d. *particuliere brief van NN.*, = *sò̂erá kalênna Iyânoe.* — Ânoe ri-kâle-kalênna, *goederen, die beide echtgenooten, ieder afzonderlijk, bij het huwelijk meêbrengen*, = *sisíla.* Vergel. *síla.* (Inl. wetb.) — Na-napasiyagâñg pârisí ri-kâle-ka-

lênna, *hij heeft er meé vereenigd afzonderlijken wrok*, d. i. *hij heeft ingelijks gehandeld uit partikulieren wrok*.

Sâwi kâle-kâle. Vergel. op *tóeñggalá*.

Îya-mâmi nikalêyañg, lett.: *dat slechts*, (bijv.: *het ongeluk*,) *wordt als 't ware tot zijn ligchaam gemaakt, als 't ware geheel één met hem*. (Sinr. Kel.)

Amparikalênna, *op zich zelven stellen*, d. i.: *op zich nemen, zich toeeigenen*, bijv.: naparikalênna mîñjdjo toe-málompôwa, *de Gouverneur heeft dat op zich genomen*. — Inâkke amparikalêñgkoe inrânna Iyânoe, *ik voor mij neem op mij*, d. i. *sta in voor de schuld van N. N.*

Pakalêyañg, *gestalte*. — Pakalêyañg tîpá, *vlugge* (*vive*) *gestalte*. — Bâdjí-pakalêyañg, *schoon*, d. i. *evenredig, welgebouwd, van gestalte*.

(3° kâllé), bep. kâlleka, *rond*, *met een glooijing loopende*, bijv. ákâlléki bañgkênna mêdjañga, *de voet van de tafel is rond* (*loopt met een bogt*).

ꦏꦭꦺꦴ (kâlo), = 't Mal. *kaloköh*, volgens P. P. Roorda v. Eysinga in zijn Woordenboek bij de beknopte Maleische Spraakk. en Chrestom., *kranswerk, bloemwerk*. Van daar: timoêñgañg nikâlo-kâlo, *een poort, voorzien van sieraden, die naar krans- of bloemwerk geleken* (G. G.).

ꦏꦭꦺꦴꦁ (kâlloñg), *hals*. B. *állooñg*, idem. — Bâtañg kâlloñg, *hals*. Verg. *bátooñg* N°. 1. — Kâlloñg bâdjoe, *krang van een baadje*, lett.: *de hals van een baadje*. — Kâlloñg têdoñg, lett.: *buffelhals*, v. d. *buffelhuur*, betaald voor het huren van een span karbaauwen, bij gelegenheid van den ploegtijd, bestaande naar gelang van de meerdere of mindere opbrengst, in een zeker getal bossen paddie, soms wel 100 bos, (op Segerie 50 bâsse's. Verg. *bássa* N°. 2.) Voorts verstaat men ook in Segêrie en andere streken onder *kálloñg-tédoñg*: zekere belasting, door den regent in te vorderen van ieder, die rijst-velden heeft, zijnde *één* van de 10 *bássa's*. Deze naam ook wel eens toegepast, ofschoon de landbouwer zijne velden zonder buffels, enkel met een patjol, of spade, bearbeidt.

Ngâlloñg, *in de keel blijven steken*, bijv. eene *visschgraat* (*bóekoe-djóekóe*), bijv.: nakâlloñgi bóekoe djóekóe, *hij heeft een' visschgraat in zijne keel*. — Nakâlloñg-mi lilâna, lett. *de tong blijft hem in de keel steken*, verspert als 't ware de passage in zijn keel, zoodat er geen woorden meer door kunnen. Gebezigd van iemand, die er zich met zijn spreken zoo ingewerkt heeft, dat hij niet meer weet, wat te zeggen. Vergel. *lîla*.

Nakâlloñgá djéné, *ik verslik mij*, lett. *er blijft mij water in de keel steken*.

ꦏꦶꦭꦺꦴ (kîlé), bep. kîlaka, = 't Mal. كيلت, *blikzem*. Boeg. *bílá*.

ꦏꦶꦭꦶ (kîli). Kîli-kîli, bep. kîli-kîliya, *een gouden*, of: *koornen ringetje of schijfje* tusschen het gevest (*pañgóeloe*) en het lemmet der kris. Boeg. idem.

ꦏꦶꦭꦺꦴ (kîlo), ákîlo-kîlo, *flikkeren, glinsteren*, bijv.: een' *vuurvlieg*. B. idem, verg. 't Mal. كُمِيلَغ.

ꦏꦺꦭꦁ (kêlañg). Tâna kêlañg, *kruisland*. Men zie *kúmbañg*.

ꦏꦺꦭꦶ (kêlí), bep. kêlika, = t' Mal. كُولِت, *het buitenste, 't huisel, omhulsel, vel, huid, leder, bast, schil, schaal*, enz. Boeg. ôelí, idem. Bijv. koelîna taêwa, *iemand's vel of huid*. (Djav.) — Kêlí-têde, *mosselschep*. — Kêlí-moetiyâra, *paarlemoer*. — Kêlí-mâte, *verharding van het vel*, ten gevolge van verwonding bijv. Misschien zou men

het ook voor *likdoren* kunnen bezigen. De Inlander, die nooit laarzen draagt, schijnt van deze plaag bevrijd te blijven, en er dus ook geen woord voor te hebben.

(kò͡eliñg), mákò͡eliñg, *wederkeeren, wederom.* (Sinr.)

Mákoe-mákò͡eliñg, *dikwijls wederkeeren*, v. d.: bij *herhaling, gedurig*, bijv.: mákoe-mákò͡eliñg-mo noepabênroñg binábâkoe,[1] *bij herhaling, gedurig, schokt gij mijn gemoed.* (Sinr. Tar.) Vergel. *binábá.*

Pakò͡eliñg, *iets doen wederkeeren*, v. d.: *iets herhalen, bij herhaling doen.*

(1° kò͡eloe). — Kò͡eloe-kò͡eloe, bep. kò͡eloe-koelò͡ewa, dat gedeelte van het hoofdstel des paard's, dat ter weêrszijde van den kop komt en den stang vasthoudt. Bij den Inlander gewoonlijk van touw. — Kò͡eloe-kò͡eloe ádj̃âpiñg-dj̃âpiñg. Vergel. *dj̃ápiñg.* — Kò͡eloe-kò͡eloe árâpporâppo. Vergel. *râppo* N°. 2.

(2° kò͡elloe), bep. koellò͡ewa, *vonk.*

Kò͡elloe-kò͡elloe, iets dat op een vonk lijkent, v. d.: *vuurvlieg.* — Padj̃annâñg ákò͡elloe-kò͡elloe, *eene lamp, die flikkert als eene vuurvlieg*, d. i.: *die op het punt staat om uit te gaan.* — Bâmbañg allôwa mákò͡elloe-kò͡elloe, of: kò͡elloe-kò͡elloewi allôwa, *de zon glinstert.*

(kò͡eloeñg). — Koelò͡eñgañg, soort van beestenstal boven op een *banáwa*, en ook des noods op andere vaartuigen.

(kò͡elle), *kunnen, vermogen, bestand zijn tegen, in staat zijn tot*, bijv.: ta-koekoellêyaï koc-âpelé, *ik kan het niet van buiten leeren.* NB. Men merke op deze herhaling van *koe.* Zoo zegt men ook: ta-koewassêñgaï koe, enz. Men zie op *áseñg* N°. 2. — Másârro-tôñgi gârriñg-gârriñga, naîya málîba-dj̃i mákò͡elle, de ziekten zijn ook erg, maar genezen toch spoedig; eigenlijk: *de patienten zijn spoedig weder krachtig*, d. i.: *gezond.* (Rap. T. Dj̃.) — Tâoe añgkò͡elle kalênna, = : *táoe nîyáníyá, iemand, die zelf iets vermag*, d. i.: *die er warmpjes inzit, een vermogend mensch.* — Nabâdj̃îdj̃i koetj̃înî nakò͡elle-tôñjdj̃i kalênna, lett.: *ik zie immers, dat hij zelf ook nog al goed wat vermag*, d. i. *er goed* (of: *warmpjes*) *inzit.* — Ta-nakoellêya-mo bômbañga kâppalaka, *het schip is niet meer bestand tegen de golven.* (Dj̃ay. Rap.) — Gâoé ta-nakoellêya boekò͡enta siyagâñg pamaîta, *de zaken, waartoe ons gebeente en onze geest niet in staat zijn*, d. i.: *waartoe wij noch naar ligchaam noch naar geest in staat zijn.* (Rap. K. G.)

Pakò͡elle, of: koellêyañg, *mogelijkheid*, bijv.: pônna nîyá pakoellêna, of: koelleyânna, *zoo er mogelijkheid op is.*

Kò͡elle-kò͡elle, *magtig, sterk, gezond*, bijvoorb.: kò͡elle-kò͡elle kalênna, *magtig op zich zelven, niet afhankelijk van eens anders gunst.* — Ákò͡elle-kò͡elledj̃i, *hij is immers sterk*, v. d. *gezond;* v. d. *is hij gezond?* — Ta-mákò͡elle-koellêyaï, *hij is ongezond, ongesteld.* — Ákò͡elle-kò͡elle-mi, *hij is weder gezond.*

Sakò͡elle-kò͡elle, *zooveel mogelijk;* bijv. sakò͡elle-kò͡elle koegaò͡kañg, *ik doe het zooveel mogelijk.*

Pikò͡elle-koellêï, *iets zooveel mogelijk doen;* bijvoorb. pikò͡elle-koellêï mâñge-ko, *ga gij, en ga niet één enkele keer, maar doe dit zooveel mogelijk*, d. i. *ga gij zooveel mogelijk.*

(kêlla). — Kellâï, *verlangen, verlangen naar iemand of iets.* (NB. met een' Accusativus en ook met *ri.*) Bijv.: añgkellaîyaï, *de man die ergens naar verlangt.* — Na-sâbá pasayâta ákellaîya ri-bâdj̃ika, *wegens uwe ontferming, die mijn welzijn*

(lett.: *het goede*,) *verlangt.* (Brief). — Na-ta-koekellaîya nakaloepâĭ itôèwañg, *ik verlang, dat mijnheer het niet vergeet.* (Brief.) — Nakellâĭyá señg tôèwañg Iyânoe mâñge ábalĭ ápâttassá, enz., *N. N. verlangt wederom, dat ik ga helpen in orde schikken.* — Bilâlaka ákellâĭ ñgâseñgi, *de* عُوذٌ *verlangt naar hen allen*, d. i.: *noodigt hen allen.* (Godsd.)

Pañgellâĭ, *een verlangen*, v. d. *bevel.*

Pakêlla-kêlla, *sterk verlangende*, v. d. *baatzuchtig, schraapzuchtig.* — Lômpo-kêlla-kêlla, *groot, sterk van verlangen*, d. i. *schraapzuchtig.*

(1° kêloe), door middel van een hout, dat men tusschen het touw, waarmede twee planken of andere zaken zamen gebonden zijn, insteekt, die voorwerpen ter deege *vastdraaijen* of *vastschroeven.*

(2° kêloe), bep. kelôèwa. Aldus genoemd *de houten*, die in de huizen van voorname Inlanders van onderen langs de binnenzijde van het dak naar boven loopen en in de *simóèñgañg* uitkomen, tot stutting van de *pañjámboeñg.* — Barôèga nikêloe, *een barôèga, die van een kêloe voorzien is*; tenzij men liever denke aan *kêloe* N°. 1. Dan is het: *een barôèga, die zeer stevig is, waarvan men de bamboezen goed vastgedraaid heeft.* (G. G.)

(3° kêlloé), bep. kêlloeka, een jonge nâñgkavrucht, die zich nog niet lang geleden gezet heeft. (Kel.)

(kêle. — Tákêle-kêle, = *tálálo-lálo*, = 't Mal. تَرَلَال, *zeer, buitengemeen.* (Sinr.)

(kêlo), bep. kelôwa, *streek, trek, list, foppen*, bijv.: Ta-nakelôwa-má lâĭsí másagalâna, *mij fopt (misleidt) niet kare zeldzame slankheid.* (Sinr.)

(1° kêloñg), 't Mal. *panton*, soort van gezañg. Vergel. mijn Mak. Leesb. in de Aanteek. op de kêloñg's. B. *tloñg.*

Ákêloñg, *zingen.*

Pakêloñg, *zanger.*

Nikelôñgañg, *tot kêloñg gemaakt worden, gebezigd worden om te zingen; voor zang gebezigd worden.*

(2° kêloñg), soort van boom, welks hout gebezigd wordt tot het maken van allerlei gereedschap.

(1° kôlá), bep. kôlaka, een oud Makassaarsch woord, = *tókeñg*, een halssieraad, eene soort van snoer, v. d.: râtoe-sikôlá, *even als de schakels van een tókeñg geheel uit malkander vallen*, v. d. gebez. van iemand, die *zoowel zelf, als zijne nakomelingen, geheel te gronde gaat.* Vergel. *râtoe* N°. 2.) Met deze woorden drukt men onder anderen zijn schroom uit, om bij het vermelden van de namen der vorsten een' fout te begaan, bijv.: râtoe-si-kôláká! *moge ik met mijne nakomelingen geheel te gronde gaan!* te weten: zoo ik niet mijn best doe om de namen der vorsten zoo naauwkeurig mogelijk op te geven. (Vergel. G. G. in het begin.)

(2° pâlloe-kôlá), bep. pâlloe-kôlaka, een geregt, bestaande in *láme-kandóró, met klappermelk en zout gekookt*, ook wel *kólá* alleen genoemd. Insgelijks bekend onder den naam van *pâlloe-Bóètoeñg.*

(1° kôlañg), het Mal. كُولَمْ, *vijver.* (Bid.)

(2° kôlañg), *beneveld zijn;* bijv.: kôlañgi allôwa, of bôèlañga, *de zon* (of: *de maan*) *is beneveld.*

(1° kôloe), bep. kolôèwa, Holl. *kool.*

(2° kôloe-kôloe), Sal. = *bóyó-Pampóena*. Vergel. *bóyó*.

(kôlo). — Kôlo-kôlo, bep. kôlo-kolôwa, de oploopende bamboezen aan iedere zijde van venster of deur één, terwijl de bamboezen boven en beneden aan venster of deur, *batóraŋ̃* heeten. (Boeg. idem.) Deze *kôlo-kôlo's* genoemd: *kôlo-kôlo áménteŋ̃*, *staande cólo-cólo's*, ter onderscheiding van de *kólo-kólo-tápámpaŋ̃*, *dwars liggende kólo-kólo's*, zijnde de heele bamboezen die soms dwars door de *paŋ̃ánaŋ̃* eener deur heen loopen. NB. gewoonlijk heeft men in plaats van de *kôlo-kôlo tápámpaŋ̃* eener deur, slechts *gespleten bamboezen*, en deze heeten dan: *ríya-ríya*. Vergel. beneden op: *ríya* N°. 1.

(kalâkká), bep. kalâkkaka, soort van mat, gemaakt van *palápa-ínroé*, en onder eene vrouw van voorname afkomst gelegd, wanneer zij bevallen moet. Boeg. idem.

(kalakkî), door meerderen tegen minderen gebezigd, wanneer zij dezen vriendelijk willen toespreken, zoo veel als: *mannen; menschen;* bijv. tegen *bedienden* of *onderhoorigen*. Boeg. idem. Ook wel gebezigd tegen *jongere broeders*.

(kalîŋ̃kaŋ̃), *silver-* of *goudmoor*, soort van zijden stof met zilveren of gouden strepen.

D̃jâmboe-kalîŋ̃kaŋ̃, soort van d̃jamboe-vrucht, rood met witte strepen.

(kalîki), bep. kalikîya, Boeg. en Bonth., = *tâŋ̃aŋ̃-tâŋ̃aŋ̃ nikánre*, *papaya*, *Carica Papaya L.*

(kalîkiŋ̃). — Kalikîŋ̃gaŋ̃, Saley. = *kírisí*, *katen*.

(kaloêkoe), bep. kaloekôewa, vnw. kaloekoênŋ̃koe, kaloekoênta, kaloekoênna, *klapperboom*, *kokosnoot*, *Cocos nucifera L.*, B. idem. Jav. . — Kaloêkoe ákalôŋ̃koŋ̃, *eene klappernoot die nog knapt*. NB. dan slechts gebruikt als *roedjak*. — Kaloêkoe kalloêkaŋ̃, ook wel genoemd: kanrêyaŋ̃ karâëŋ̃, *een jonge noot, die men nog van binnen uitschrapen kan;* welk schrapsel zeer smakelijk is, om zoo te eten. Soms wordt dit *kaloêkoe-kallôêkaŋ̃* ook overdragtelijk gebezigd van een *jong meisje* (Kel.) — Kaloêkoe-áŋ̃gâssi, *vleezige noot*. Gebezigd van een *kokosnoot*, wanneer zij van binnen meer vastigheid heeft, als 't ware *vleezig is*. Men zie: *ássi* N°. 5. — Kaloêkoe tôwa, *oude klapper-noot*. — Balâwo-kaloêkoe, *klapperrat*, d. i.: *eekhoren*.

Kaloekoêwi, *met klapper*, d. i. *met olij*, die van de *kokosnoot* gemaakt wordt, *besmeren*. (Kel.)

(kalêkê). — Kalekêki, een kind *met zijn armen omvatten*, en zoo koesteren.

Van daar: sikalekêki, overdragtelijk: *veel van elkander houden, zeer aan elkander gehecht zijn*.

(1° kalêŋ̃keŋ̃), *inéén krimpen*, *buigen*, (Mâdi), dikwijls gebruikt van *het kromstaan der vingers*, bijv. tengevolge van ziekte, of ook van sterke inspanning of koude; zoo insgelijks gebez. van *kinderen*, die *met de armen en beenen opgetrokken, en in malkander gedoken liggen te slapen*. — Kalêŋ̃keŋ̃-d̃jâŋ̃gâŋ̃gaŋ̃, *krump*, letterlijk: *inéénkrimping als een kip*.

Kaleŋ̃kêŋ̃gi, *in malkander gekrompen of getrokken, eigens op liggen*.

(2° Kalêŋ̃keŋ̃), = *lâppalá*, vergelijk beneden; bijv.: kâna ta-nakâdó kalêŋ̃keŋ̃, *woord dat zelfs niet in Arabische letters vervat of daarmêe te schrijven is*. (G. G.)

(1° kalôñgkoñg) *jonge vruchten van den klapperboom.* (Tar. Lalak.) Overdragtelijk gebez. van eene *zeer jonge vrouw.*

Kalo͡ekoe-ákalôñgkoñg. Men zie op *kalo͡ekoe.*

(2° Kalôñgkoñg), = *kalêñgkeñg* N°. 1.

(*kaloekó͡ekañg*) soort van ongesteldheid waarbij men inwendig koud of warm is, zonder dat dit uitwendig merkbaar is.

(kalakâtti), bep. kalakattîya, *pinangschaar.* Ofschoon men nu bij iedere *pinangschaar* van hare *bóñgga's* of *dijen* spreekt, onderscheidt men toch van de gewone *kalakátti:* een *kalakátti nibóñgga*, en verstaat hieronder een *kalakátti*, wier *bóñgga's* of *dijen met goud beslagen*, alzoo: *bóñgga's* bij uitnemendheid, zijn.

(kalañgkâri), bep. kalañgkarîya, = 't Mal. كَلَمْكَارِى, *Indisch gebloemd katoen.*

(kaleñgkeré), bep. kalêñgkereka, soort van *aal.*

(kalâkasá), bep. kalâkasaka. — Âssi-kalâkasá, *stuk vleesch aan de linker- en regter borst van het beest.*

(kaliñgôñgo), ákaliñgôñgo, ñgaliñgôñgo. Van geluid gebezigd, beteekent het: *dof, niet helder, zijn;* van *lucht* gebez. die door het een of ander verspreid wordt: *zóó stinken, dat men er hoofdpijn van krijgt,* als 't ware *dof* in het hoofd wordt.

(kalâpa). — Kalâpa-lâo͡e, het Mal. كلاق لاوت, volgens Inlanders eene kokosnoot, die uit zee komt aandrijven, en als geneesmiddel gebezigd wordt.

(kalîpe), *leég-zijn.* Gebez. van vruchten, wier pitjes verdroogd zijn. Ook wel overdragtelijk van andere zaken gebezigd. = *éperé.*

(kalo͡empañg), = *bo͡eñgoró*, soort van boom, de *sterculia foetida L.*, met stinkende bloemen, doch vruchten, wier bast gebrand wordt, ten einde de asch, met water vermengd, als geneesmiddel, of ook tot bereiding van verfstof uit *kaso͡emba*-bloem te bezigen. Van daar: koelebâñgañg-bo͡eñga-kalo͡empañg-ko, *ik houd zoo veel van u als van (stinkende) kalo͡empañg-bloemen.* Mal. كلمڤغ. Boeg. *alo͡empañg.*

(2° kalo͡empañg), dat gedeelte van het heft der *gáyañg*, hetwelk onmiddellijk op het lemmet volgt.

(3° kalo͡empañg-djîná), *het geheele teeldeel der muskuskat met het vel mede.* NB. deze *kalo͡empañg-djîná* opgehangen en bewaard, ten einde te bezigen bij het berooken van de *mîñjá bádó.*

(kalo͡empiñg), = *kalómpiñg.*

(kalêpoe), bep. kalepo͡ewa, *geheel*, bijv.: karâttasá kalêpoe, *papier dat nog geheel*, d. i. *niet gescheurd, is.* — Bo͡elo kalêpoe, *bamboe dat nog heel* (niet in stukken gesneden) *is.*

Ákalêpoe, a) *heel*, d. i. *niet stuk zijn;* bijv.: ákalêpoe-mi señg pôle pannêya, *het bord* (dat gebroken was) *is weêr heel geworden*, d. i. bijv. *gekramd* of *gelijmd.*

b) *geheel*, d. i. *in hun geheel*, d. i. *voltallig zijn;* bijv.: ákalêpoe-mi toe-mabitjarâya, *de raadsheeren waren voltallig*, (lett. *in hun geheel.*)

c) *het eens zijn, overéén stemmen*, lett. *als 't ware één geheel uitmaken.*

Pakalepo͡ewi, *iemand tot het voorwerp maken, waartegen men zich vereenigt*, bijv.: Iyânoe nigâppa nipakalepo͡ewi ri-tao͡ewa, *de menschen vereenigen zich, spannen zamen tegen N.N.*

(1° kalêpe), = *kaljówá*, kleine soort van *kakkerlak.*

(2° Kalêpé. Men zie *lépé* N°. 2.

(kalômpiñg), = *léyó* N°. 2, sierihblad gevouwen, met kalk en tabak er in, alsmede gambier er bij, voor een pruimpje. Boeg. idem. — Kalômpiñg-soelêñgka. Dus genoemd de *kalómpiñg*, wanneer het blad gevouwen is in den vorm van iemand, die *met de beenen gekruist zit*. Vergel. *soelêñgka* N°. 1. — Kalômpiñg pakâpé-soemâñgá. Dus genoemd de *kalómpiñg*, wanneer het sierihblad zoo gevouwen is, dat het aan de eene zijde den vorm van een vlaggetje vertoont. Verg. *kâpé* N°. 4. — Pañgadjâï tâlloeñg-kalômpiñg, *drie pruimpjes sierih*.

(kalapâkkañg). Men zie op *lâpá* N°. 2.

(kalípômpoñg). Men zie *kalíbóñg*.

(kaloepepêyañg). Vergel. *kaloemâñjñjañg*.

(kalampêtó), bep. kalampêtoka, goede soort van *visch*. (Kêloñg.)

(kalipôètoesóe). Men zie beneden op *pôètoesóe*.

(kalipôtosó). Vergel. *pótosó*.

(kalipôñjtjiñg), *omkrullen*; geb. van *touw*, wanneer men niet zorgt, dat het strak gespannen blijft. Boeg. *mágalipôñjtjeñg*. NB. Zulk *omgekruld* touw breekt ligt.

(kalipârañg), *plotseling voor een oogenblik duizelig worden*.

Kalipárâñgañg, *duizeligheid*.

Kakalipárâñgañg, *plotseling in een' toestand van kortstondige duizeligheid verkeeren*. Men vergel. *párañg* N° 2.

(kaloèpasá), bep. kaloèpasaka, 't Mal. كلوفس, *schil*, *bast*. Men zie *bâbí* en *bóekóèleñg*.

Kaloepâssi, *pellen*, *schillen*.

(koelîpasá), bep. koelîpasaka, *kakkerlak*. Mal. ليڤس.

(kalâmbá), bep. kalâmbaka, 't Mal. كَلَمْبَق, *agila-hout*, gebez. bij reukwerken.

(kalâbó). — Tákalâbó âte, *verschrikt*, *ontsteld*. (Sinr.)

(kalîmboé), bep. kalîmboeka, *mantel*, *kleed*, *sprei*, *dekkleed*. Boeg. *salîpoe*, idem.

Ákalîmboé, lett. *met een mantel zijn*, van daar: *iets als mantel gebruiken*; bijv.: Nakalîmboéki lipâna, *hij gebruikt zijne saroñg als mantel*, d. i. *wikkelt zich in zijn' saroñg, als ware die een mantel*.

Kalimboèki, *met een sprei toedekken*. (Bid.) — Nikalimboèki-mi lîpá, *het werd met een saroñg toegedekt*. (Djay.)

(kalîboñg), *gat*, bijv. om huispalen in te zetten. (Rap. T. Dj.) Boeg. *alâbóñg*, idem. — Kalîboñg-tôli, *oorgat*. — Kalîboñg-kamoêroe, *neusgaten*. — Kalîboñg-pa ampasisâláki, lett. *een gat of grafkuil alleen kan hen scheiden*, v. d. *de dood alleen kan hen scheiden*. Bijv. gebez. van *echtgenooten*.

Kalíbômboñg, of: kalípômpoñg, *hol*, *holte*, *holligheid*..

Tâoe, kalíbômboñg oêna, *een wangunstig mensch, die er steeds op uit is anderen te bedriegen*, welligt lett.: *viens hoofdhaar zelfs hol*, alzoo *van binnen anders* is dan het *zich uitwendig voordoet*.

(kalôbañg), *gat*, *kuil*. Vergel. *kalîboñg*. — Kalôbañg pêyó, *modderkuil* of *poel*. — Kalôbañg djoèkóe, = *róéñgga*, *vischkuil*. — Ook

de 16 openingen van het *pagalatjâñgañg*, (vergel. *galâtjañg*,) gewoonlijk *kalóbañg* genoemd.

(koelâmboe), bep. koelambóewa, 't Mal. كلمبو, *gordijn*, van een *bed* bijv. (Djay. Bid.) Men spreekt soms van de *âbañg*, of het *voorhoofd*, van de *bâñgkeñg*, of de *voeten*, van de *pílisí*, of de *wangen*, (d. i. op zij, van boven,) van de *sári*, of de *zijden*, van de *bóko*, of het *achterste gedeelte*, en van de *dallékañg*, of het *voorste gedeelte* van de *koelâmboe eens beds*.

(kalibañgâñg), of kalibañgâäñg, *verstomd staan*, *beteuterd zijn*. (Tam.)

(kalíbômboñg). Men zie: *kalíboñg*.

(kalabîni), *paar*, bijv. man en vrouw, mannetje en wijfje. — Ákalabîni, *paren*, v. d. *trouwen*. B. *málaïbíni*.

Sikalabîni, *zamenparen;* v. d. *trouwen*. — Roêwa sikalabîni, *beide*, *man en vrouw*.

Pasikalabîni, *doen trouwen*.

Pasikalabiníyañg, *een zekeren tijd bezigen tot trouwing voor*, of: *bezigen om op te trouwen*, bijv.: îya-mi nipasikalabiníyañgi âñjdjo taoêwa, *hij* (*die dag*) *wordt gebezigd*, *om daarop te laten trouwen die menschen*, d. i. op *dien dag trouwen die menschen*. (Rap. T. Dj.)

(kalimboewâsañg). — Gârríñg, (of: râmmoesóe), ta-kalimboewâsañg, ongesteldheid, waarbij men inwendig verhit is en toch niet zweten kan, = *kaloekóekañg*.

(kalambâoé), bep. kalambâoeka, Boeg. = *gâñjdjeñg kóñgkoñg*. Men zie *gâñjdjeñg*.

(1° kalâmañg). — Kalâmañg, oorspronkel. *goed*, en v. d. kalamâñgañg, oorspronkel. *beter*, *verkieslijk*, (Boeg. idem,) en v. d. gebezigd in zinnen als de volg.: *kalamâñgkoe mâte*, het is *goed*, v. d. wegens het verband: *beter*, (Spraakk. § 82,) *dat ik sterve*, v. d. *laat mij maar liever sterven*.

Kalamâñgkoe tâna-kômbañg,

Pabinêyañg ta-nitóerí.

Têyá na-ôñjdjó.

Têdoñg lêbá ayokâï.

Het is goed, v. d. wegens het verband: *beter*, *dat ik braakland blijve*, *een paddieveld zonder gleuf*, (*streep*, men zie: *bíne* en *tóerí*,) d. i. *ik wil liever braakland* enz. *blijven*, *dan te gedoogen*, *dat mij betrede een buffel*, *die reeds onder het juk geweest is*. Zin: *liever ongetrouwd*, *dan een weduwenaar tot man genomen*. — Kalamañgâñgkoe ta-ñgînoeñg, âla îya âñjdjo koewînoeñg, *beter dat ik niet drinke*, d. i. *ik wil liever niet drinken*, *dan dat te drinken*. — Kalamañgâñgkoe tâppóe-kóelí, tâppóe tásirâëñg-râëñg, kâla Sarâni álonjdjokîyañg topêkoe, lett. *het is beter*, *dat ik*, enz. d. i. *liever laat ik mijn vel stuk scheuren*, *en vanéén rijten*, *dan te gedoogen dat de Christenen mijn kleedje insgelijks voor zich gebruiken*, d. is. *dat de Christenen mijne vrouw insgelijks beslapen*. (Dat. Moes.)

(2°. kalâmmañg), Saley., = *sássañg* N°. 2, *duister*, *duisternis*.

(kalîmoñg), vergel. *kalíbong*, *kuil*, — Si-kalîmoñg tiñggîna, lett. *één vorstelijke grafkuil diep*, v. d. *zoo diep of hoog als de lengte van een' man met uitgestrekte armen;* dewijl dit de maatstaf is voor de diepte van het graf, wanneer er een vorst begraven zal worden. Deze zelfde uitdrukking ook gebezigd om te kennen te geven de *hoogte* van de *síriñg* onder het *vorstelijk huis*. Het is den geringen man ontzegd, zoo wel om bij zijn leven zulk een' hooge *síriñg*, als

om na zijn' dood zulk een' diepen grafkuil te hebben.

(kalômañg), soort van slakkehuisje aan strand. Men zie *bíkoe*.

(kalamâñgañg). Men zie op: *kalámañg*.

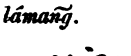 (kalimoèñgañg), = *kalímoñg*.

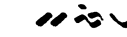 (kalimoèmmoeñg), = *kalimómmoñg*.

(kalimômmoñg), *in den mond houden, sierih* bijv. of een klontje *suiker*, of een stuk *drop*. — Kàna nikalimômmoñg, *woorden die men als 't ware kaauwt, of in den mond houdt*, d. is: *niet behoorlijk uitspreekt*.

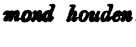 (kaloemême), naam van een rood beestje, dat de lengte van een halven vinger heeft en van vele pootjes voorzien is. Zoodra men het aanraakt, rolt het zich geheel in malkander, even als een knoop er uitziende. Welligt zamengesteld uit *kâloe* N°. 1. + *méme*. — Ook aldus genoemd zekere plaats bij Boelecomba, die bekend is wegens goede saguweer.

(kalimômoró), *spoelen in den mond, water* bijv. Boeg. *mákalimómó*.

(kalimâtá), bep. kalimâtaka, een springende bloedzuiger, zeer lastig voor menschen en beesten, vooral wanneer die in neus of oor dringt. Het eenige middel om het beest er weêr uit te krijgen, is een stuk gedroogde visch er bij te houden, dewijl het zeer ligt daar op afkomt.

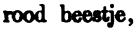 (kaloemâñjñjañg), *rijk*.

Kaloemâñjñjañg kaloepepêyañg, *schatrijk*, zoo *rijk*, dat men bij den aanblik van den rijkdom als 't ware *verstomt*. Vergel. *pépe* N°. 2. NB. het *kâloe* van *kaloepepêyañg* welligt een herhaling van *kâloe* in *kaloemâñjñjañg*; om aan *kâlóe* N°. 1 te denken, ware wat gezocht.

Kakaloemâñjñjâñgañg, *rijkdom*.

(kâllañg-maïssâna), soort van kris zonder bogten, en bijzonder zwart van kleur. Vergel. *kállañg* N°. 2 en 't Arab. مَيْسَان.

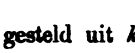 (kalâttá), ákalâttá, *bijten*; mecstal gebez. van *menschen*, doch ook o. a. van *paarden*. B. *galâttá*, idem. — Nikanâya kalâttá pañgâlle pêpé, = *nikánre*, = *niyâlle-pañgâlle-pépé*. (Rap.) — Koegâppa koekalâttá lilâkoe, *ik bijt mij op mijn' tong*, bijv. onder het eten. — Nakalâttáki tjîñjtjiñg, lett. *hij heeft een beet van ringen*, d. i. *hij heeft een teeken van het dragen van ringen op zijn' vinger*.

Sikalâttá, *elkander bijten*, bijv. twee vechtende vrouwen. — Pañgalattâkkañg-tjîñjtjiñg, *teeken van het dragen van ringen*. — Kâla-kalâttá bîberé, *sterk op de lippen bijten*. (Mádi).

(kalîntañg), = *kéloró*.

(koelântoé), bep. koelântoeka, *knie*. Mal. لُوتُتْ. — Ákoelântoé, *knielen*. — Ákoelântoé siwâli, *met één been knielen*. — Ákoelântoé pimbâli, *met beide beenen knielen*. — Tjoètjoe-koelântoé. Men zie *tjoètjoe*.

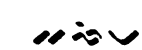 (kalôtoró), bep. kalôtoroka, *droog*. — Djoèkoé kalôtoró, *gedroogde visch*. Kâdó kalôtoró, *rijst* (*kówasá*), die men eerst gekookt, vervolgens in de zon *gedroogd* en eindelijk in een *boèñgkeñg* of *pinañgschaal* gewikkeld heeft. Wanneer men de *kâdó kalôtoró*, die doorgaans op *reis* wordt meê genomen, wil eten, weekt men die in koud water, doet er suiker bij, en zet ze vervolgens onder iets zwaars. Hierdoor begint de rijst weêr te zwellen en wordt alzoo eetbaar.

Kalotôri, *droog maken, drooyen.*

(kalantoêwé), *geheel voorover en met de armen eenigzins in malkander gebogen staan.* NB. heeft veel van de houding bij het *rókkoñg* (رُكُن) van het gebed, met dit onderscheid, dat men de armen optrekt. B. *mákalóétóe*, idem.

(kalâde), bep. kaládêya, *ezel.* Mal. كلدى. Jav. ꦏꦭꦢꦺ.

(koelîtja), bep. koelitjâya, *neet, luizeneijeren.* — Taêna sisâlá, mânna kâmma kîdoñg-koelîtja, *het verschilt zelfs niet zoo veel als de staart van een neet*, d. i. *zelfs geen klein ziertje.*

(kolôdjoñg), 't Arabisch قُلْزُوم, *Roode zee.* (Djay.)

(kalîyañg). Men zie op: *lîyañg.*

(koelâyoe). Men zie *lâyoe* N°. 1.

(kolâyoé), bep. kolâyoeka, *gordijn.* — Másanrakîya kolâyoé, ta-napatîmbá, *geen gordijn, dat hij niet openslaat*, te weten: om bij de geliefde te komen.

(kaliyâbo), bep. kaliyabôwa, soort van haan, welks kleur tusschen die van den *djâñgañg lâppoeñg*, en die van den *djâñgañg édja* in is.

(kaliyâwá), bep. kaliyâwaka, *slingeraap.* B. idem.

(kaloêroé), *oprollen*, v. d. soort van *cigaar*, welke de Inlander rookt, bestaande uit tabak, die in een blad van *pisañg*, of *lontar*, of *nípa*, of ook wel *Chineesch papier* gewikkeld wordt, bep. kaloêroeka.

Tákaloêroé, *opgerold, omgekruld zijn, omkrullen*, bijv. het *scherpe* van een *mes*, of de *randen* van een *schaar*, wegens de hardheid van hetgeen men snijden of knippen wil.

Têmpa kaloêroé. — Vergel. *témpa.*

— (kaloêroeñg). Djârañg djâmpi-kaloêroeñg, soort van *djárañg-djámpi* met een' zoogenaamde aalstreep over den rug, alsmede zwarte manen, staart, en pooten.

(kalêro). Men zie: *léro.*

(kâloró), bep. kâloroka, *bergstroom*, die in de goede moeson uitdroogt. — Kâloró-barâmbañg. Men zie: *barámbañg.*

Kâlo-kâloró, *beek.*

Kalôrañg, *vore*, op *rijst-* of *bouwveld*, van wege het ploegen; *gleuf van de landing-plaats; passage* tusschen twee banken in rivier of zee. — Kalorânna boewadjâya, *de gleuf langs de ruggegraat van den kaaiman.*

(koelîrañg), Sal., = *baînañg.*

(kóeloeroé), geb. van het *zich zamentrekken* van een *touw*, of iets anders, dat, gespannen zijnde, aan de eene zijde losgelaten wordt.

(koelôrañg), soort van *wit* vlies, dat eventjes boven op een wond te zien is, en hetwelk er volgens den Inlander afgenomen moet worden, zoo de wond spoedig genezen zal.

(kêloró), bep. kêloroka, 't Mal. كلور, 't Jav. ꦏꦭꦺꦴꦫ, soort van boom, *Moringa pterygosperma. Gärtn.* Men zie *kalîntañg.* NB. de *bladen* en *vrucht* als groente gegeten, en de wortel gebezigd om de kracht der mostaard te vermeerderen. Op Saleyer heet deze boom: *rówe* N°. 1. — Gâtta kêloró. Men zie *gátta.*

(kaloêla), bep. kaloelâya, *onafscheidelijk, bij elkander behoorende*, zoo als bijv. een *soldaat en zijn zwaard*, alzoo is het *zwaard* de *kaloelâna sorodadówa.* Zoo ook *de heer en zijn lijfknecht;* derhalve is de *slaaf* de *kaloelâna karâëñga.*

Zoo ook is *ketgeen ik altijd bij mij heb: kaloelákoe.* (Rap. en Mâdi.) Boeg. idem.

(kalêloé), bep. kalêloeka, Bonthainsch, = *lépé* N°. 3.

(kalêleñg), soort van rank of slingerplant zonder bladen, die zeer taai en dus bij wijze van touw te gebruiken is. (Tar., Mâdi.) — Kalêleñg djéné, of: lômpo, eene soort van *kalêleñg*, die de dikte van een mans-arm heeft, en vol drinkbaar water is. — Kalêleñg tjâdi, kleine soort van *kalêleñg*. — Kalêleñg tâmbará, soort van *kalêleñg*, die als tegengift (*tâmbará*) gebruikt wordt, insgelijks behoorende tot de ingredienten van het *djéné pasili*, als zijnde een gepast *symbool* van de *uitbreiding van geslagt*. — Kalêleñg mâlimâli. Men zie *mâli* N°. 2.

Sañgkalêleñg, lett. *door kalêleñg zamen verbonden*, d. i. *zamen-schuldig, medepligtig*. — Niyâni risañgkalelênna, *het wordt bekend (erkend) door zijn' medepligtige*. (Rap. T. Dj.)

(kalôló). — Lêmo kalôló. Men zie: *lóló* N°. 1.

(kalâwiñg), *op den arm dragen*, bijv. *kinderen*. — Kalâwiñg pamaîna, = *érañg pamaîna, het toedragen zijner genegenheid*. Maleisch بارهات, bijv.: katoetôewi tôñgi kalâwiñg-pamaînoe, *let wel op het toedragen uwer genegenheid*, d. i. of: *weest vooral vriendelijk jegens de menschen, en maak u niet gehaat;* of: *zie wel toe, wien gij uwe toegenegenheid toedraagt*. (Rap. K. G.)

Pakalâwiñg-êpoé, *sierihdoos-dragers*. Aldus genaamd de *âná-karâñg's*, welke of zelve de sierihdoos dragen, of althans tot 's vorsten onmiddellijk gevolg behooren. (Djay.) Zij worden ook wel genoemd: *âná-ribóko*. Vergel. *bóko* N°. 1, en *âná*.

Pakalawîñgañg, dat gedeelte des ligchaams waarmede men een klein kind draagt; van daar: de *zijden* des ligchaams.

(kalêwañg), soort van sabel. B. idem. — Kalêwañg boelâëñg-mâta. Men zie *boelâëñg-mâta* op *boelâëñg*. — Kalêwañg Kayîli. Men zie *Kayîli*.

(kalôwá), bep. kalôwaka, soort van boom met groote vruchten, die ieder 2 à 3 noten bevatten. Deze noten worden gekookt, en dan neemt men het binnenste er uit, dat week en zwart van kleur is, en gebezigd wordt om sambal van te maken. De vrucht oud zijnde, heet gewoonlijk *kalówá*, anders *pâñgi;* v. d. *pókó pâñgi*, = *pókó kalówá*. Volgens sommigen geen onderscheid, als alleen dat *pâñgi* Boegineesch en *kalówá* Makassaarsch is.

(kalôwe), bep. kalowêya, *gedroogde vruchten*.

(kalawâki), *hoeden, bewaren, oppassen*.

Pakalawâki, bep. pakalawakîya, *hoeder*, bijv. van *vee*.

(kaloewâñgkeré), bep. kaloewâñgkereka, soort van boom, *Combretum. Sp.*

(kalâwará), bep. kalâwaraka, ons *klaver*, in 't kaartspel.

(kaliwâra), bep. kaliwarâya, = *kaloewára*.

(kaloewâra), bep. kaloewarâya, *mier*. — Kaloewâra êdja, *roode mier*. — Kaloewâra lêleñg, *zwarte mier*.

(kalêweré), Men zie: *tjótjoró* N°. 1.

(kalâwasá), bep. kalâwasaka,

boom van de grootte van den mañggaboom, met kleine appeltjes, die veel overeenkomst in grootte en vorm met uijen hebben. Deze appeltjes in water met zout gelegd, en als *aĵar* bij den inlandschen kost gegeten. Deze *ráppo kalâwasá* ook genoemd: *ráppo-ráppo-kébó*. Verg. *kébó*.

(kalawâssañg), *grondgebied*, bijv. kalawassêñgkoe, *mijn grondgebied, de plaats waar ik heer en meester ben*, bijv. *mijn huis*. — Kalawassênna karâëñga, *het grondgebied van den vorst, het land, waar men zijne bevelen eerbiedigt*.

(1° kâlasá) *omwinden, omvlechten, omslingeren, koepelband*, die ergens om gewonden is. — Kalêwañg-nikâlasá, *een klewañg, die als 't ware omwonden*, of: *met koepels beslagen is*. — Kalêwañg nikâlasá-boelâëñg, *een klewañg, die als 't ware met gouden koepels of banden beslagen is*. Zoo spreekt men ook van: *bérañg-bádi nikálasá*.

(2° Kâllassá). — Tákâllassá, *schrikken, ontstellen*. — Tákâllassá-mi atêñgkoe, *mijn hart is ontroerd*. (Sinr. Dat. Moes.)

Pakâllassá, *doen schrikken, verschrikken*.

(kalîsí), *gerimpeld, zamengetrokken zijn*, het *vel* bijv., ten gevolge van koude, of van ziekte, als de cholera en dergel. — Kalîsí-ñgâseñg kalêñgkoe, na-pakâmma dîñgiñg, *mijn gansche ligchaam is gerimpeld van de koude*. Bijv. te bezigen van een drenkeling, of van iemand, die lang in 't bad geweest is.

Kalîsí ook gebez. van het *zamentrekken* der *baarmoeder* na de bevalling, waartoe men eenige dagen achter elkander telkens één *îjóepá* warm water op den buik der kraamvrouw uitgiet.

(kalòesoé), *wrijven*, bijv. *goed*, dat gewasschen wordt. Boeg. idem. — Nakalòesóeki oelòènna, *hij wrijft zijn hoofd*, bijv. uit verlegenheid met eene zaak.

Pasikaloesòèkañg, *tegen malkander doen schuren of wrijven;* bijv.: napasikaloesòèkañg bañgkênna, *hij wrijft of schuurt met zijn beenen tegen malkander*.

(kalasêre). Men zie *kála*, op *âla* N°. 1 en *sére* N°. 1.

(kalôssará), bep. kalôssaraka, *droog, geen smaak meer hebbende*. Geb. van *eten*, bijv.: van *gekookte rijst*, die zoo *droog* is, dat zij geheel uit elkander valt; van *vleesch*, dat door den ouderdom van het beest zoo droog is, dat er volstrekt geen vet meer aan gevonden wordt; van *stokkerige lóbá*, die geen smaak meer heeft.

(koelâoe), bep. koelaòèwa, = 't Mal. كُلِيْك en مَنْتِيك, *bezoar*. Boeg. *oláoe*, idem. Hieronder te verstaan: *allerlei versteende voorwerpen, waaraan men eene bijzonder heilzame kracht toeschrijft*. Zoo spreekt men bijv. van: *koelâoe óelará, een versteend slangetje*, als probatum tegen het steken van slangen; zoo spreekt men zelfs van *koelâoe-âllo, koelâoe-bóelañg, koelâoe-îjámba*, enz. — Koelâoe nagâya, één der rijkssieraden van Gôwa, neêrgedaald uit den Hemel, 3 dagen na Toe-mánòèroeñga.

Ook heeft de Inlander een bijgeloof dat oude menschen een *koelâoe* binnen krijgen, v. d. *ákoelâoe-mi, hij heeft reeds een koelâoe*, met andere woorden: *hij is reeds oud*. Bij den dood van zoo iemand, tracht men zijn *koelâoe* op te vangen.

(kalaòèmañg), soort van *slak*.

(kalaòèsoé), bep. kalaòèsoeka, *spiering*.

(1° kâwa), bep. kawâya, *groote ronde ijzeren pan*, ook geb. voor het koken van de trîpañg·

(2° kâwa), bep. kawâya, *koffij*. — Kâwa Balânda, *chocolade*.

(3° kâwa), het Mal. كاوت. — Kâwa-bâssi, = *bâssi-lénĝkeré*, *ijzerdraad*. — Kâwa-gâllañg, = *gâllañg-lénĝkeré*, *koperdraad*. Verg. *djâlíñg* N°. 1.

(kâwañg), 't Mal. كاون, *troep*, *kudde*.

(kâwe). — Kâwe-kâwe, bep. kâwe-kawêya, *onbekwaam voor de voortteling*.

(1° kâwo), *gewonnen*, bij het patôèwi-, en bij het kôwa-gôñggoñg-spel. — Kâwo-bañg, één van de dertig soorten van kaarten bij het patôèwi- en kôwa-gôñggoñgspel.

(2° mâta-kâwo), *Venusziekte*.

(kâwoñg), = *kâoñg* (Tam.)

(1° kôèwa). — Kôèwa-kôèwa, bep. kôèwa-koewâya, *groene kanarie duif*, = *kebókañg léleñg*, ook genoemd: *rónroñg-bâloe*. Verg. *rónroñg*.

(2° kôèwa), Toer., Bonth., en Sal., *spreken*, *zeggen*. (Sinr. Mâdi.)

(kêwé). — Tákêwé-kêwé, *glinsteren*. *schitteren*. (Sinr., Tam.)

(1° kôwa) beteekent in het kôwa-gôñggoñg-spel: *de op tafel liggende kaart niet ruilen*, maar voor de andere spelers *laten liggen*.

Kôwa-gôñggoñg, soort van Chineesch kaartspel met dezelfde kaarten als het patôèwi-spel te spelen.

(2° tákôwá), gebez. van de *eerste opriśping tot braken*: bijv. *taéna-mâñĝka-dji koetáláñge*, *sañĝgênna-djá tákówá*, *ik heb toch* (*gelukkig*) *niet gebraakt*; *zoo ver slechts is het gekomen*, *dat ik begon op te rispen*. — Pasâpoe tákôwaka ri-kasôèmba, *de hoofddoek waarvoor men sooveel kasôèmba gebezigd heeft*, *dat die als 't ware haar maag overladen heeft*. (Mâdi).

(1° kôwañg), ákôwañg, = ádôwá N°. 1, *galopperen*, een paard bijv.

(2° kôwañg), dat gedeelte van het ijzer van een *pakéke*, dat hol is, en waar men het bamboezen heft insteekt, v. d.: pakêke nikôwañg, *een spade*, *die zulk een kówañg heeft*; staande tegenover een pakêke die uit één stuk, en geheel van ijzer is, een *pakéke panróli*. Vergel. *pakéke* op: *kéke* N°. 3.

(kôwí), bep. kôwika, = *kôí*. — Nâga-sikôwí, lett. *een draak die zich in malkander haakt*, d. i. *oprolt*. (Djay.)

(kôwoñg). — Kôwoñg-kôwoñg, = *bóelloeñg*, *soort van zeekwab*.

(1° kowâyañg). — Kowâyañg-bâllañg, = *tjáñge*, *kiekendief met witten kop*. — Kowâyañg-bâtoe, soort van grooten roofvogel, die altijd in zijn nest een stuk steen zou hebben, om zijn' snavel te slijpen.

(2° ákowâyañg), *steigeren*, bijv. een *paard*.

(kâwará). — Kawâri, *binden*, bijv.: de *balâdé's*. Men zie beneden op: *balâdé*. (Sinr.) — Kawâri, bep. kawârika, plaatjes die men kinderen ombindt, om op de borst te dragen. B. idem.

Kawârrañg, een zekere hoeveelheid paddie te zamen gebonden, een *bos* paddie. NB. twéé kawârrañg's = *één bâsse*. — Nikawârrañg, *tot kawárrañg's*, of: *bossen*, *gemaakt worden*.

(kawâroe), ákawâroe, *door middel van gebeden*, *of duivelsbanningen of tooverformulieren van den invloed der booze geesten bevrijden*. NB. dit geschiedt meestal door de bîssoe's, en wel bij groote rampen als aanstekelijke ziekten, of ook bij zeer gewigtige plegtigheden, als het verplaatsen der rijksornamenten, en dergelijke meer. (Tar., Tam.)

Koekawâroe-ko têdoñg, *ik offer voor u buffels*

tot wering der booze geesten, lett. *ik bevrijd u met buffels van den invloed der booze geesten.*

(kŏèwalá), bep. kŏèwalaka, soort van boom, gebezigd om *guren* en *karóró* van te maken, *Corypha Gebanga Bl.*

(koewâsa), bep. koewasâya, Mal. كواس, *magtig*. B. idem. — Koewâsa-bôró, *algemeen gemagtigde*. — Koewâsa-d͡jâlaŋ̃, *speciaal gemagtigde*. NB. dit *bóró* eigenlijk ons *borg*. Zoowel dit als het volgende *koewâsa-d͡jâlaŋ̃* dus eigenlijk geen Makassaarsch, en slechts op de hoofdplaats Makassar gebezigd.

Kakoewasâ̂ŋ̃, *magt*.

Aŋ̃kakoewasâ̂ï, *ergens magt over hebben*. Men zie: *kowâsa* N°. 2.

(1° kôwasá), bep. kôwasaka. — Âse kôwasá, soort van rijst die men gewoonlijk eet. Men zie *âse*.

(2° kowâsa), bep. kowasâya, = *koewâsa*.

(1° kâsa), bep. kasâya, *neteldoek*. Boeg. idem. — Kâsa bôló-bôló, fijne soort van *neteldoek*. — Kâsa bandîya, zeer fijne soort van *neteldoek*. (Kel.) — Kâsa Beŋ̃ggâli, *Bengaalsch neteldoek*. — Kâsa mábŏèŋ̃ga, = *kalaŋ̃kári*.

(2° kâssá), bep. kâssaka, verg. 't Mal. كاست, *hard, ruig, ruw*, v. d. *sterk*, bijv. kâsoró kâssá, een *buldzak die te hard* (d. i. *te vast gestopt*) *is*. — Taîpa-tînó-kâssá, *eene maŋ̃gga-vrucht, die wel rijp, maar toch nog wat hard is*. Men zie *máŋ̃gkalá*. — Kâssá palagêsaŋ̃, sterk van *palagêsaŋ̃*, (men zie beneden,) d. i. *gespierd*. — Bâd͡joe kâssá, *ruw, ruig*, of *dik, ondoorschijnend, baadje*, gedragen door vrouwen die te oud zijn voor de *patóla-râwaŋ̃* en *kakânna-râwaŋ̃*.

(1° kâssí), bep. kâssika, *zand*. Boeg. *kâssi*. Kâssí-kêbó, *wit zand*. In de kêloŋ̃'s gebezigd, als beeld voor het *semen virile*. (Kel.)

Kassikîya, = *kâssika*. (S. T͡jin.) Vergel. mijne Makass. Spraakk. § 61.

Kâssí-kâssí, *strooi-zand*.

(2° kâssi), Saley., = *kâlt͡ji, zuur*.

(kâssĭŋ̃), = *gâssĭŋ̃*. Men zie beneden.

(kâsoé), bep. kâsoeka, *muil, slof, schoen*. Ch. Mal. Sd. Jav. *kasoet*, idem.

(kâso), bep. kasôwa, *spar, rib*, van een dak. Mal. en Boeg. idem.

(kêssa), bep. kessâya. — Âná-âná kêssa, *een voor zijn' ouderdom klein kind*. — Pŏèroe-pŏèroe kêssa. Men zie *pŏèroe* N°. 1.

(kêsó), *schuren*, bijv.: *ijzerwerk* en dergel., doch gewoonlijk ofschoon ook *gígi* verzwegen worde, gebezigd van het *tanden schuren*. Mal. كوسق, Boeg. *gésó*, idem.

Kêsóki t͡jômó, *iemand of iets schuren*, d. i. *smeren, met vet*.

Sikêsó, *elkander schuren;* bijv.: sikêsó-mi d͡jaraŋ̃koe d͡jŏŋ̃gâya, *mijn paard schuurt als 't ware reeds te zamen met*, d. i. *aan het hertebeest*, d. i. *mijn paard is reeds vlak bij het hertebeest*.

Pakêsó, *het schuren*, v. d. *schuursel*, bijv. pakesôna tambakôwa, *de tabak, die hij bij het sierikkaauwen tegen zijn' tanden aanschuurt of wrijft*. (S. T͡jin.)

Kêsó-kêsó, bep. kêsó-kêsoka, *luit, viool*. — Pakêsó kêsó-kêsó, *strijk-stok*.

(1° kôso), Holl. *kous*. — Kôsolîma, *handschoen*.

(2° kôso), ákôso tâboe, *suikerriet knabbelen*, of *kaauwen*.

(kassipâlli), bep. kassipalliya, = 't Boeg. *pemâli*, = 't Arab. مكروه, *gebezigd* van iedere daad, die naar de heerschende denkbeelden onder de Inlanders verkeerd is, en gewoonlijk nadeelige gevolgen na zich sleept. Zoo noemen zij bijvoorb. kassipâlli: het *vertrappen van eten*, het *loopen in de zon op het midden van den dag*, het *dooden van eenig dier in een huis waar een kind is van beneden de* 40 *dagen*. (Tar.)

Mákassipâlli, *zich houden aan het kassipálli*, d. i. *datgeen nalaten wat voor kassipálli gehouden wordt*. (Rap.)

Pakassipalliyañg, *het zich houden aan het kassipálli*, d. i. *het nalaten of vermijden van datgeen, wat voor kasipálli gehouden wordt*.

(kasoèmba), bep. kasoembâya, soort van heester, welks bloem gebezigd wordt om rood te verwen, en ook om als medicijn te gebruiken, *saffraan*. Mal. en Jav. idem. Skr. *koesoembha*.

Nikasoèmba, *rood geverwd worden*. — Nikasoèmba si-pâtoeñg, *met* 20 *kátti's* (d. i. 25 *oude ponden*,) *kasoèmba rood geverwd worden*. (Mádi).

(kasoèma). Men zie *soéma* N°. 1.

(kasoèmañg). Men zie *soémañg*.

(kasatoèri), bep. kasatoeriya, *muskus*. Mal. Jav. Skr. *kastoeri*, idem. — Boèñga kasatoèri, *muskusbloem*.

(kasatêla), 't Mal. كَسْتِيل, *Castilie*, v. d. *Spanje*.

(kasádjântañg), houten, die van boven de *boékkoé* van een vaartuig vormen. Ook aldus genoemd de oploopende bamboezen tot vorming van het dak van een huis. NB. deze loopen binnen de *lilikañg*, terwijl de *káso's* zich van buiten bevinden.

(kasiyá), bep. kasiyaka, *gevoel* bijv. dingíng kasiyâna, *het geeft een koud gevoel*, bijv. *in de maag*: d. i. *verkoelt de maag*; gebez. van komkommers en dergelijke. — Bâmbañg kasiyâna, *het geeft een heet gevoel*, bijv. *in de maag*, d. i. het *verhit de maag*; geb. van *doeriyañg* en dergel. — Kôdi kasiyâna, *het geeft een slecht* (*onaangenaam*) *gevoel*, bijv.: *aan het lijf*, d. i. *zit ongemakkelijk*, gebez. *van kleéren*; bijv. *in de maag*, d. i. *het smaakt niet lekker*. (Boeg. *kaséyá*, idem.

Ákasiyá, *gevoelen, voelen*, v. d.: a) *iets bevoelen*, met de hand; bijv.: een' *klomp*;

b) iets *proeven*, *smaken*, enz. (Vergel. *kanjáne* op: *ñjáme*,) bijv.: kasiyá sâï, *proef het eens*. — Koekasiyá badjína, *het smaakt mij lekker*. — Lèbá koekasiyá Djoempândañg, *ik heb Makassar geproefd*, d. i. *leeren kennen*.

(kassiyañg, = *kassoewiyañg*. (D. M.)

(kosiyañg). — Ákosiyañg, = *ákassoewiyañg*. (Brief.)

(kâsará), bep. kâsaraka, = het Mal. كاسر, *grof*. Boeg. *máwássá*.

(kâsoró), bep. kâsoroka, *matras*. Mal. كاسُر, Boeg. idem.

Kâso-kâsoró, lett. *iets dat den vorm heeft van een matras*; geb. van een jong pisangblad, waarin men rijst (kôwasá) met klappermelk gewikkeld, en hetwelk men zóó opgerold heeft, dat het den vorm van een *buldzakje* heeft, terwijl het ontrold zijnde, insgelijks eenige overeenkomst daarmede heeft.

(kassoewiyañg), *hulde, gehoorzaamheid, dienst*. B. idem.

De benaming van *kassoewiyañg* ook gegeven aan de *báte-salápañg*, als die meer dan anderen den koning (en vóór dat er nog een koning in

Gôwa was, den *patjálla*,) moeten hulde brengen. Vergel. over *bâte-salâpañg* op: *bâte* N°. 1.

Ákassoewîyañg, iemand *hulde* of: *gehoorzaamheid bewijzen*, *diensten of werk voor iemand verrigten*. (Djay.) — *Ákassoewîyañg* ook gebezigd van iemand die de *pokken heeft*, als zijnde een' gevaarlijke ziekte, waaraan bijna iedereen als 't ware *zijn hulde moet bewijzen*.

Nikassoewiyâñgi, *gehuldigd worden*, *kassoewîyañg ontvangen*. (Rap. K. G.)

Pakassoewîyañg, een *bewijzen van hulde*, *of gehoorzaamheid*, een *verrigten van arbeid voor iemand*, v. d. *belasting*, en dergelijke, als zijnde de voornaamste bestanddeelen van de *kassoewîyañg* voor een' vorst.

(kasoewâri), bep. kasoewarîya, *Casuaris*.

(koesîssiñg), = *sîssiñg*, *terdeege onderzoeken*. (Sinr., Dat. Moes.)

(koesîssilí), bep. koesîssilika, = *sîssilí*, soort van kleine *mugjes*.

(kassîyañg), = *kassoewîyañg*.

(kasaôewañg). Men zie *sâoe* N°. 4.

(kâsi-âsi), bep. kâsi-asîya. Men zie *âsi* N°. 3.

(kâî) a) *haken*, *aanhaken*, *toehaken*. Boeg. idem. Mal. كايت; bijv. topêya, pônna nîyá kaîna, *de kleedjes zoo die toegehaakt worden*. (Rap.) b) *haak*, v. d. *hetgeen aan een kleedje als 't ware is aangehaakt;* d. i. *rand*, *zoom*, bijv.: kâî-sôêlañg pimbalîya, *de rand die aan beide zijden*, d. i. *door en door geborduurd is*. (G. G.) Vergel. *sôêlañg* N°. 1.

Sikâî, *aan elkander gehaakt*, v. d. *zamenhangende*, *zamengebonden*, bijv.: toe-sikâî gantoerôna, *menschen wier gantôêro's* (,vergel. op *gantôêro*,) *aaneên verbonden zijn*, d. i. *buurlieden*. (Sinr.) Sikâî-kîdokâñjñjiñg, oud woord, = *sikîdo-kañjñjîngi*. (Rôyoñg). Verg. *kîdo*.

Pakâî, bep. pakâîka, *haak*. — Pakâî tâï-tôli, lett. *oorhaak*, d. i. *oorlepeltje*, behoorende tot de *rôwe-rôwelé*. Vergel. op *rôwelé*. — *Pakâî* insgel. geb. van de *haak*, waarmede de *stang* aan de *kôêloe-kôêloe âdjâpiñg-djâpiñg*, en *kôêloe-kôêloe ârâppo-râppo* vastgehecht wordt. — *Pakâî* ook gebez. van de geringste soort *slaven*, letterlijk: iemand die een putemmer, of wat het ook zij, dat in het water gevallen is, moet *ophaken*, d. i. *ophalen*. (G. G.) —

Pôke-pakâî, eene soort van piek met weêrhaken aan het lemmet. — Bêntenñg pakâî. Vergel. *bêntenñg*. — Pakâî-rarâme, *haak*, gebez. om de paddie-stoppels uit den grond te trekken. Hiertoe bedient men zich dikwerf van den horen van een hertebeest, die dan ook daarvan zijnen naam ontleent. Men zie *djôñga* N°. 1. Eindelijk *pakâî* ook geb. van de *haak* om het zout in de zoutpannen bij elkander te schrapen.

Pakaîkañg, *voor iemand haken*, of *met een haak naar zich toehalen*, bijv. *zout*. (S. Tjin.).

Pakâî-kâî, menschen die met een *boe* visschen, lett. *de bamboezen vischfuik uit de diepte ophaken*. (S. Tjin.) Vergel. *boe* N°. 1.

(kâoe), = *ikâoe*), = *ko*. Men zie boven.

Ákâoe-kâoe, a) het voornaamw. kâoe bezigen. Van daar: Ákâoe-kaôewañg, *iemand met het voornaamwoord kâoe*, *ikâoe*, *ko* of *noe*, *toespreken*.

b) *knorren;* v. d.: Pakâoe-kaôewi, *iemand beknorren*. (Djay.)

(2° kâoe-kâoe, bep. kâoe-kaôewa, *kapok*, *boomwol*, *Gossampinus alba*, Hmlt. B. idem.

(kâêñg), zamengetrokken uit: *ka-*

ráëñg; v. d.: kaêñgkoe, = *karaëñgkoe*. Vergel. op: *karáëñg*.

(kâoñg), het Mal. en Arab. قوم, *volk*, *geslacht*. — Kaônna nabî Âdañg, *het geslacht van den profeet Adam*. (Rap. T. *Dj*.)

(kôî), bep. *kôîka*, = *kówí*, *schakel*.

Sikôî, *aan elkander geschakeld zijn; in elkander haken*, v. d. *met elkander overhoop liggen*.

Nasikôî-kôî-mâmo âñjdjo baïnnêya, *hij is als 't ware aan dat meisje geschakeld*. Dit kan bijvoorbeeld gezegd worden van een minnaar, die aan het verblijf zijner geliefde gekluisterd is, haar overal volgt. Soms ook wordt het gebezigd van de *huwelijks-gemeenschap*.

Pasikôî, *aan elkander schakelen*.

Papasikôî, *gesp*.

(kaêké), bep. kaêkeka, *kabbeling op zee*, veroorzaakt door de tegenovergestelde rigting van stroom en wind. Boeg. idem.

(kaîndí-îndí). Men zie *índí*.

(kaîri), bep. kaïrîya. 't Mal. كيرى en 't Jav. ꦏꦶꦫꦶ, *linkerzijde*, *linksch*, v. d.: a) *onhandig*, *ongeschikt*; van daar b) *bakboord*, als zijnde aan de linkerzijde van het schip. Vergel. 't Boeg. *kaïri*, *bakboord*.

(kêoró), ñgêoró, *strooijen*, van daar: ñgêoró lêssoró. Men zie *léssoró*.

Keôri, *strooijen op*, d. i. *bestrooijen*, te weten: met *bénte-bénte*, d. i. *verwelkomen*, een' *vorst* bijv., of ander hooggeplaatst personaadje.

Keôrañg, insgelijks *bestrooijen*, doch naar het schijnt *zoo*, dat men bijzonder ver gooit.

(ka-âlí-âlí), bep. ka-âlí-âlika. Men zie: *álí* N°. 2.

(kaôèloé). Men zie *oëloé* N°. 2.

(kaôèwasá), bep. kaôèwasaka, soort van boom met peulvruchten, die donker-geel, en van witte, jeuking-veroorzakende haren voorzien zijn; van daar de naam van *djárañg-goëloeñg kaôèwasá*, gegeven aan een *Isabelle-paard*, dat bijzonder *geel* van kleur is en daarbij *witte* manen en staart heeft. Men zie *goëloeñg*.

(kaâssa), Sal., = 'tBoeg. *aserá*, = 't Mak. *salápañg*, *negen*.

(kâoesoé), bep. kâoesoeka, = *kóso* N°. 1, *kous*.

(kaosârá), bep. kaosâraka, 't Arab. كَوْثَر, naam eener rivier van het Mohammedaansche Paradijs. (Maoet.)

(kahâra), 't Arab. القَهَّار, *de Almagtige*.

(kahârí), Sal. = 't Mak. *kawárí*, soort van kindersieraad.

ᨀ

ᨀ (ga). Tweede letter van het Makassaarsch Alphabet.

ᨀ (ga), of: galê, of: galêndôñg, door meerderen in rang of jaren tot minderen, bijvoorbeeld tot *bedienden* of *kinderen* gebezigd, wanneer zij dezen vriendelijk willen toespreken, te vergelijken met *bîsañg* N°. 1 of *bisadêñg*, en welligt best met *vriendje*, of dergelijke woorden, in het Hollandsch over te brengen; bijvoorbeeld: erâñgañg-sâga ri-Djoempândañg, *breng mij dat eens naar Makassar, vriendje!* — Âlle-mâë, galê, of: galêndoñg, *breng dat eens hier, vriendje!* Boeg. *ga, galê*, idem. — NB. *galéndoñg* alleen door vrouwen gebezigd.

ᨀᨊ (goñg), naam van een muzijk-instrument, een groot koperen bekken, dat loshangend met een' elastieken hamer geslagen wordt. Mal. en Jav. idem.

ᨀᨀ (gâgá), 't Mal. گاگڤ, *stamelen, hakkelen, stotteren*. Boeg. idem. — Boèkoeroé gâgá. Vergel. *boèkoeroé*.

ᨀᨀ (gâñgga), bep. gañggâya. Râppogâñgga. Men zie *râppo* N°. 2.

ᨀᨀ (1° gâñggañg), Mal. = 't Mak. *kâñgkañg* N°. 2.

(2° gâñggañg), *zich ter deege uitstrekken*. — — Toemiñgâra gâñggañg. Men zie: *toemiñgâra*.

Pagâñggañg, *ter deege uitstrekken*, of *uitrekken*.

Tágâñggañg, *sterk uitgestrekt, sterk getrokken*, bijv.: pôtó-pôèli tágâñggañg, *een stevige knoop, die bovendien nog sterk getrokken* of *aangehaald*, en daardoor nog vaster gemaakt is. (Kel.)

ᨀᨀ (gîñggañg), soort van *gestreept*, of ook wel *geruit Oost-Indisch lijnwaad, giñggañg*. Mal. en Jav. idem.

ᨀᨀ (gîgi), bep. gigîya, vnw. gigîñgkoe, *tand*. Mal. idem. Ook gebez. voor *oliefantstand* of *ivoor*. Men zie: *gâdîñg* N°. 1. — Gîgi panañgârrañg, *de vier voorste tanden*, (boven en beneden.) Vergel. *tâñgará*. — Gîgi ri-dallêkañg, = *gîgi panañgârrañg*. — Gîgi lasôèna, *hoektanden*. Verg. *lasôèna*. — Gîgi ñgâñgalá, *kiezen*. Vergel. *ñgáñgalá*. — Gîgi gôèntoeróe, *dondersteenen*. Verg. *gôèntoeróe*. — *Gîgi* ook gebezigd van de *pennen* op de *pañganéyañg's* van de *pañganéyañg-mémpo*. Verg. *âne*. N°. 1. — Eindelijk ook gebez. van het *scherpe*, wij zouden zeggen het *ijzer* van den *ploeg*: *ploegkouter*.

Añggîgiñg, welligt zamengetrokken uit *añggigîyañg, watertanden naar, sterk verlangen naar iets*, bijv. naar *eten, drinken*, enz.

ᨀᨀ (gîgiñg), añggîgiñg. Men zie: *gîgi*.

ᨅᨀᨀᨊ (gêñggo), ágêñggo, ágêñggo-gêñggo, a) *schudden*, bijv.: de *balémbeñg* van een kris, (Mâdi.); *schokken*, bijv.: een *land*, iemand's *gemoed*.

b) *geschud*, of *geschokt zijn*, bijv. een *land*, iemand's *gemoed*.

ᨅᨀᨀᨊ (1° gêñggoñg), *mond-orgel*, of

mond-trompetje, gemaakt van de *palápa* van den *saguweerboom*, of ook van *ijzer* of van *soewâsa*. Mal. idem. Jav. ꦠꦺꦴꦁꦠꦺꦴꦁ.

(2°. gêñggoñg), *tor*. — Gêñggoñg-kalo'ekoe, soort van *tor*, die soms groote verwoesting onder de klapperboomen aanrigt.

Gêñggoñg-djâwa, één van de *rówe-rówelé*. Men zie op *rówelé*.

ꦏꦺꦴꦁ (gôgá), = *bêmbañg*.

ꦏꦺꦴꦁꦒꦺꦴꦁ (gôñggoñg). Kôwa-gôñggoñg, soort van Chineesch kaartspel.

ꦏꦏꦠꦫ (gagâttará). Men zie *gáttará*.

ꦏꦏꦫ (gágará) *zóó spreken dat het sterken indruk maakt*, v. d. gebez. van *engelen-taal*, (Tam.); v. d. ook *iemand hard aanspreken*, *toesnaauwen* en dergelijke, bijv.: gágará-sâï âná-ânaka, namâllá, namônó, *spreek de kinderen eens wat hard aan, opdat zij bang worden en heengaan;* v. d. *opjagen*, bijv.: *wild; voortjagen*, *voortdrijven*, bijv. *buffels; aanhitsen*, *aanzetten*, bijv. *paarden*.

ꦏꦺꦏꦺꦴꦫ (go'egoeróe). — Goego'erañg, *strooijen*, of *laten vallen*, bijv.: nagoego'erañg riñggína ripapañgadjaîyañga, *hij laat zijne Spaansche matten in de sierihdoos vallen*.

Goego'eri, *ergens in strooijen* of *laten vallen;* bijv.: na-papañgadjaîyañga nagoego'eri riñggí, *hij laat Spaansche matten in de sierihdoos vallen*.

ꦏꦺꦒꦺꦫ (gégeré), bep. gégereka, *geraas*, *getier*, *oproer*, *schreeuwen*, *beweging maken*, *druk zijn*. Mal. كيكر. Bijv.: gégeré sárânna ânjdjo djâñgañg-djâñgañga, *druk is het geluid van dien vogel*. — Mágégeré ook gebez. *van de sáwa-slang* die gezegd wordt een geluid te maken, dat veel overeenkomst heeft met het gekraai van den haan. (Rap. K. G.)

Kagégêrañg, *ergens over schreeuwen*, *geraas* of *oploop voor maken*. (Djay).

ꦏꦏꦒ (gañggâla), *wederstaan*, *beletten*. — Êró ta-nigañggalâya, = êró takalawânna Âllataâla, *de onwederstaanbare wil van God*. Men zie *láwa* N°. 1.

ꦏꦏꦴ (gâgasá), de kapas, nadat zij met de *lolísañj* van pitten gezuiverd is, *door middel van tikárroeñj's op en neêr gooijen en zoo doende zuiveren*.

ꦍꦏꦏꦴꦍ (gêgosó), *schudden*, bijv.: gêgosó-sâï ânjdjo taïpâya, *schudt eens dien máñjga-boom*.

Tágêgosóki boettâya, *de aarde wordt geschud*, d. i. *davert*, *dreunt*. (Djay.)

ꦏꦺꦏꦺꦴꦍ (1° gôgosó), bep. gôgosoka, soort van lekkernij. Boeg. idem. De *gógosó* wordt gemaakt van *áse-póénóe*. Deze wordt eerst in de wasem gekookt (ni-sôñgkoló), vervolgens uitgeschept in een kom, en met klapper-melk en een weinig zout vermengd; daarna in een bamboe gestoken, waaruit het in den vorm van een' worst te voorschijn komt; eindelijk in een driedubbeld gevouwen pisangblad gewikkeld en geroosterd (nilâñgga). Soms doet men binnen in die worst nog vleesch of dergelijke; alsdan heet het *gógosó kámboe*. Vergel. *kámboe* N°. 1.

(2° gôgosó), één van de dertig soorten van kaarten bij het pato'ewi- en kôwa-gôñggoñg-spel.

ꦏꦏꦗ (gâñgañg), *moeskruiden*. Vergel. 't Jav. ꦄꦕꦺꦴꦩꦥ *gekookte groenten*. — Gâñgañg-bôsi, *witte Champignon's*. — Gâñgañg-kîlá, *gele Champignon's*. — Gâñgañg-kâla-kâla, en gâñgañg-pîpisí, ook soorten van *Champignon's*. (NB. De beide eerstgenoemde soorten de beste en gewoonlijk gekookt, de twee laatste minder en meestal geroosterd, (ni-lâñgga).

Gâñgañg-karâëñg, *soort van groente, = gónra.* — Gâñgañg bâoé-balânda, = *tjamâni balânda.* Men zie *tjamâni.*

Nigâñgañg, *tot groente gemaakt, als groente gebruikt, gegeten worden.*

(gâppa) *krijgen, ontvangen, vinden, vatten, begrijpen;* bijv. añggâppa-pôle, *wederom krijgen,* d. i. *herkrijgen.* — Pônna noebôyaï na ta-noegappâ, *zoo gij het zoekt en niet vindt.* — Nagâppaï minasânna, *hij krijgt, verkrijgt, zijn wensch.* — Nagâppaï soeroegâna lîno, lett. *hij krijgt den Hemel van de wereld,* d. i. *hij smaakt de Hemelsche zaligheid voor zoo ver die op deze wereld te smaken* is, d. i. *hij heeft op Aarde reeds een voorsmaak van den Hemel.* — Kígâppa nikapétaîya, *wij krijgen het gezegend worden,* d. i. *ons valt te beurt gezegend te worden.* — Koegâppa koelâñgeré, *ik krijg te hooren.* — Mâllaká ânne nagappâya señg na-âsseñg, *ik vrees dit, dat zij het wederom te weten krijgen.* (Bid.) — Nagâppa nalóekká, *hij krijgt te stelen,* d. i. *hij steelt.* — Nagâppa-îdji natoemaïlalâñgañg karâëñga ri-Mâroesóe, *hij kreeg het nog gedaan, om toe-maïlálañg te maken den karâëñg van Maros.* (G. G.) — Pônna nîyá pâsoe nigâppa nikéró, *zoo er een knoest in de planken van het schip is, waartegen aangehoosd wordt,* d. i. *die onder het hoozen geraakt wordt.* (Rap. K. G.) — Na-ta-nagappâ nâwa-nawânnoe patannâya tôdjeñg, *uw verstand vat* (d. i. *doorziet*) *niet, wien het naar waarheid toekomt.* (Rap.)

Pañggâppa, een *krijgen, ontvangen, vinden, vatten, bevatten, begrijpen,* bijv.: lâmmoró-pañggâppa, *gemakkelijk van bevatting* of *begrip.*

Sigâppa, *elkander nemen of vatten,* v. d. *met elkander in aanraking komen,* v. d. áñgagâñgi sigâppa baînnêya, *huwelijksgemeenschap hebben met de vrouw.* (Maoet.)

Pasigâppa, *zamenvatten, zamennemen, vereenigen* eenige dingen. (Sinr.)

Ampigappaîyañgi, *voor iemand laten krijgen, vatten, opvangen,* bijv.: ampigappaîyañgi agânna karâëñg-Barrômboñg, *voor karâëñg-Barrómboñg laten krijgen,* d. i. *opvatten, opvangen, zijne* (*weggeloopen*) *slaven.* (Brief.)

Pigâppa-gappâï, *ergens zoo veel mogelijk aan vatten, iets zoo veel mogelijk trachten te vinden,* of *te treffen.* (Maoet.)

(gâmpoeñg), *wijduit zitten, aan regter- en linkerzijde met ruimte gedragen worden,* een *sarong* bijv.; v. d. tâoe-gâmpoeñg, *een windmaker, een zwetser.*

(gêpé), *verdubbelen, bij elkander voegen.* (Rap.)

(gômpo), bep.: gompôwa, *hoop, bende,* (volks), *stapel.* Vergel. het Mal. كُمْفَل en كُمْفَل.

Pagômpo-gompôwañg, *hoop, verzameling van menschen.*

(gâppoeróe), bep. gâppoeroeka, een gewas, welks blad op gelijke wijze als de sierih gebruikt wordt.

(gâmbañg), *gist,* in den vorm van kogeltjes. B. idem. Men heeft twee soorten van *gâmbañg: gâmbañg-téne,* of *zoete gist,* waarin onder anderen *rijstemeel, kaneel, notenmuskaat, kruidnagel* enz. gedaan worden; en *gâmbañg-sárro,* of *sterke gist,* een sterker' soort van gist. Beide worden gebezigd tot het maken van *tápe* en *bálló-áse* of *brom.* — Voorts gebruikt men als *gist* de *tái-bálló* of *het drabbige van de saguweer,* en zoo men *zoete*

broodjes (*róti téne*) wil maken, insgelijks *zoete saguweer*.

ꦒꦩ꧀ꦧꦺꦴ (1° gâmbo), bep. gambôwa, = 't Javaansche ꦩꦏꦸꦪ꧀ (gamboeh) soort van Madureesche dansers, met schild, boog of Dadap, en gekleed met een sarong en lange sjerp, sondé genaamd. Men zie J. F. C. Gericke, in zijn Jav. Woordenb.

(2° gâmbo), bep. gambôwa, *slordig*. — Tâoe gâmbo, *iemand wiens kleêren* bijv. *zeer los en slordig aan het lijf zitten*.

ꦒꦺꦧ (gôeba), bep. goebâya, volgens van Hoëvell in zijn' Bidasari bl. 251 beteekent كوبة *bloemen bij elkander voegen*, en wordt de *tjempâka* aan smalle bamboesjes gehecht, en zoo in het haar gedragen. Dit zou alsdan كوبة heeten Edoch, zoo deze verklaring op Java welligt de ware is, te Makassar heeft men mij steeds eene andere gegeven, en wel de navolgende: Men neemt eene *tjempâka*- of, zooals men te Makassar zegt: *tjampâga*-bloem, en steekt in elk van hare blaadjes, een paar *geopende* (niet *gesloten*, zooals bij de *sôentiñg* /) *melattie-bloemen*, en wel zóó, dat slechts een der blaadjes van de melattie-bloem, door het *tjempâka*-blad wordt heengehaald, en alzoo aan de buitenzijde van hetzelve zich vertoont, terwijl het overige van het *melattie*-bloempje, zoowel het wit als het groen, (men zie *sôentiñg*,) aan de binnenzijde van het *tjempâka*-blad blijft hangen. In één van de blaadjes der aldus hangende *melattie*-bloem steekt men ook soms nog weder eene andere melattie-bloem.

Gôeba-âñgge, bep. gôeba-añggêya, (vergel. 't Mal. *añjgit*, *aan één rijgen*), hierin van de gewone *gôeba* onderscheiden, dat één der blaadjes van het melatti-bloempje aan de binnen- en de overige aan de buitenzijde van het *tjempâka*-blad gebragt worden.

Gôeba-soerampâti, bep. gôeba-soerampatîya, = *tôdó-pâpañg*, soort van net van aan elkander geregen' melatti-bloemen. Zulk een *gôeba soerampâti* dikwijls over de lijken uitgespannen.

ꦒꦺꦩ (gôembañg), groote soort van pot voor drinkwater. — Gôembañg-bâtoe, *een steenen* of *Chinesche pot*. B. idem.

ꦒꦧꦂ (gâbará), bep. gâbaraka, *sprei*. (Rap.) Boeg. idem.

ꦒꦩꦽ (gambâre), bep. gambarêya, soort van boom, welks wortels en bladen als medicijn geb. worden.

ꦒꦩꦽꦫꦼ (gâmberé), bep. gâmbereka, *gambir*, een struikgewas met een kleine witte bloem met een bruinen rand, waarvan de bladen tot een dik sap gekookt worden, dat vervolgens tot balletjes of koekjes gevormd, en met betel gekauwd wordt. Men zie J. F. C. Gericke in zijn Jav. woordenb. op ꦩꦏ.

ꦒꦶꦩ (1° gîmbará), bep. gîmbaraka, *preekstoel*, Arab. منبر. Men zie *mîmbará*.

(2° mágîmbará), = *ádjîdjîrí*, *op één rij zijn*. (Kel.)

ꦒꦺꦩꦽ (goembêra), bep. goemberâya, = *boembéra*. Men zie beneden.

ꦒꦶꦩ꧀ꦧꦭ (gîmbalá), bep. gîmbalaka, *schaap*.

ꦒꦭ (1° gâma). — Gâma-gâma, iets *in alle rigtingen vast- of zamenbinden*, bijvoorbeeld: een *doos* die uit malkander dreigt te vallen; zoo ook: eene *deur*, die men ter deege digt wil maken, (Kel.)

(2° gâma), bep. gamâya, = *agâma*. Men zie beneden.

(3° gâmá), bep. gâmaka, *slieren* of *draden* slijm, v. d. *taripañg gâmá*.

ꦏꦴꦩ꦳ (gâmmi), bep. gammîya, soort van visch, welke iets op den nek heeft, dat *kleeft*, en alzoo het aas vasthoudt. Dit wordt soms afgesneden en aan den mast geplakt, ten einde zich van staanden wind, goeden wind, bij voortduring te verzekeren; ook door kooplieden en anderen gebezigd om het geluk als 't ware vast te houden. Zulk een *gâmmi* genoemd een *paloelo'wi*. Men zie op *lo'eloe* N°. 1.

ꦏꦴꦩꦺꦴ (gômmó), bep. gômmoka, 't Mal. كُمُقْ, *vet*. Vergel. *tjo'mó*.

ꦏꦴꦩꦺꦤ꦳ (gamo'enté), bep. gamo'enteka, *zuur*, *stroef van gezigt*. Boeg. idem.

Âgamo'enté, *met een zuur gezigt zijn*, *een zuur gezigt hebben*.

Pagamo'enté, *het met een zuur gezigt zijn*, *het zetten of hebben van een zuur gezigt;* bijv.: Kâmma-mâmi bârá-la-ro'entoeñga ilâo'e pagamoentc'na, *zij zag er zoo zuur*, *zoo donker uit als de regenbui die uit het westen zal nederkomen* (Bid.)

ꦏꦴꦩ꦳ (gamâttjiñg), gebez. van het geluid van *ijzer*, *duiten* en dergel. bij het *vallen*. NB. *mâtljiñg* gebezigd, wanneer er tegen aan *geslagen* wordt.

ꦏꦴꦩ꦳ (gâmmará), *bevreesd maken*, v. d. *ontzag inboezemen*, v. d. *bang maken*, *overbluffen*. B. idem. Bijv.: taênaï gammarâna boettâya, *er is geen bevreesd maken van het land*, d. i. *er is niemand*, *die het land ontzag inboezemt*. (Bid.) — Tâoe-gâmmará, bep. gâmmaraka, *iemand die vrees*, *ontzag*, *inboezemt*, *een fier menseh*. — Tâoe-nigâmmará, *iemand die overbluft wordt*. — Êróki nagâmmará ltoêwañg, *hij wil mijnheer bang maken*, *overbluffen*. — Ânjdjo bîlika gâmmaráki, *die kamer maakt bevreesd*, d. i. *het spookt daar*.

Tâoe-pagâmmará, *bluffer*, *overbluffer*.

ꦏꦴꦩꦺꦴꦫꦺ (gâmoeroé). Verg. 't Jav. ꦔꦼꦩꦸꦫꦺ en 't Mal. كَمُورِ, *schel* (geluid), *luidruchtig*, *geraas*, *getier*.

Tágamo'erañg, *ergens luidruchtig over zijn*, *iets toejuichen;* bijv.: Nitágamo'erañg bôtîñg lábo'ena, *men schreeuwde*, *was luidruchtig van pleizier over*, d. i. *juichte toe*, *zijn lang haar*. (Mâdi). Verg. *bôtîñg*.

ꦏꦴꦩꦺꦴꦫꦺ (go'emoeroé), = *állo-karâëñg*.

ꦏꦴꦩꦺꦴꦭ (1° gâmalá), bep. gâmalaka, *vereelt*, *ongevoelig*, v. d. *verstokt*, *door de wol geverwd*.

(2° gâmmalá), bep. gâmmalaka, *verstijfd*.

Ampagammâllañg, *doen verstijven*, bijv.: ampagammâllañgi boñggânna, *zijne dijen doen verstijven*, d. i. *vermoeijen*.

ꦏꦴꦩꦺꦴ (1° gamâsi), bep. gamasîya, soort van visch.

(2° gamâsi), bep. gamasîya, soort van boom, *Artocarpus incisa* L.

ꦏꦴꦩꦺꦴꦱꦺꦴꦭꦺ (gamôssoló), bep. gamôssoloka, = *kambo'essoeloé*.

ꦏꦴꦠ (gâtta), bep. gattâya, = 't Mal. كَتَّهْ, *gom*, *lijm*, B. *gátta*. — Gâtta-kêloró, *gom van den kelorboom;* v. d. overdragtelijk: een zeker wit kleverig vocht, dat een' zwangere vrouw eenigen tijd vóór de bevalling zou kwijt raken.

ꦏꦴꦤ꦳ (1° gântañg), 't Mal. كَنْتَغْ, soort van maat, voor rijst en dergel. Te Makassar is *één gântañg* = 20 *kâtti's*. (G. G.) — Tjoepâna nipatjo'epá, gantânna nipagântañg, lett. *zijn eigen maat wordt gebezigd*, *om hem meé te meten*, v. d. overdragtelijk: zijn stand en afkomst worden in aanmerking genomen, bij het opleggen van boeten en dergelijke.

(2° gântañg) — Sôñgkó-gântañg. Men zie *sóñgkó*.

(3° gântañg). — Gântañg-gântañg, de spier aan het bovenste gedeelte van den achterpoot van een beest.

(1° gânti), door middel van de *tíñgkeré* de enkele draden tot drie-dubbelde, enz. *zamendraaijen*. Vergel. 't Mal. كَنْتِ, *spinnen*.

(2° gânti), = *kántalá*.

(3° gânti). — Gânti-djāñgânna, *de afkomst en deugden van zijn kemphaan verheffen*.

(gîntiñg). — Ri-gintîñgañg, *te voren*. (Djay.) bijv. ri-gintîñgañg ta-tátabâna-pa, lett. vertaald: *te voren, terwijl nog niet is het daardoor*, d. i. *door de gedreigde ramp, getroffen worden*, d. i. *vóór dat de gedreigde ramp ons trof*. — Ri-gintîñgañg niyâna-îdja itôewañg, *te voren, terwijl mijnheer er nog is*. (Brief.) — Gintîñgañg ri-tallassâkoe, lett. *te voren*, d. i. *vóór mijn sterven, gedurende mijn leven*, d. i. *zoo lang ik nog leef*. (Kel.) — Ri-gintîñgañg niyâna-mo pañgamaseyânta, nakêre-mo wâttoe napanaîkañg, lett. *daar gij dan zoo gunstig gestemd zijt, zoo laat ons vooraf*, d. i. *vóór alle andere dingen*, d. i. *nu, terstond, bepalen op welk tijdstip*, d. i. *wanneer, de bruîgom zal opgaan*.

(gîtte), Saley = *kátte* N°. 2.

(gôetoe). — Gôetoe-gôetoe, bep. gôetoe goetôewa, a) de beide *knobbels* onder aan het been ter regter- en linkerzijde bij den voet, *buiten- en binnen- enkel*.

b) het van boven *uitstekend gedeelte* van het schouderblad, *spina posterior* genoemd, of *kam van het schouderblad*.

c) gôetoe-gôetoe kaîjîkoró, *de knobbel in den nek*.

d) *knobbel* bij 't gewricht van hand en arm, aan de buitenzijde; of *handgewricht aan den buitenkant*.

(gôetoeñg). — Gôetoeñg-gôetoeñg, = *gótoñg-gótoñg*, = *bóetoeñg-bóetoeñg* N°. 1.

(gêntoeñg), *hangen, ophangen*. Mal. كَنْتُوْغ, B. *gâtoeñg*.

Tâoe nigêntoeñg, *iemand die opgehangen is*.

Tágêntoeñg, *opgehangen zijn*, v. d. *hangen*, bijv. *gordijnen*.

Pagentôeñgañg, *galg*.

Pagentôeñgañg-âte, *hartader*.

(gêté), bep. gêteka, *geil, wellustig*.

(gênteñg) = *gîntiñg*; bijv.: genteñgâñgkoe ta-riyânjdja, *eer dat ik in de andere wereld ben*, (Tar.), lett. *te voren, terwijl ik niet*, enz.

(gôtoñg). — Gôtoñg-gôtoñg, = *gôetoeñg-gôetoeñg*, = *bóetoeñg-bóetoeñg* N°. 1, *met gras begroeide heuvelljes*. — Mámêmpo ri-gôtoñg-gôtoñg, *op eene hoogte*, d. i. *veilig, zitten*. (Rap.)

(gantôema), bep. gantoemâya, soort van *luis*, die gewoonlijk in de *kleéren* der inlanders huisvest, wel te onderscheiden van de *kóetoe*, of *haarluis*. Boeg. *tóema*.

Ta-bassôraî gantoemâya, *zelfs de kleérluis wordt er niet aan verzadigd*. Gebez. van kleêren, die geheel en al aan flarden hangen.

(1° gantâyañg), touwen, die men door de oogjes van een zeil heenhaalt. Vergel. *sóesoeróe* en *parîmpiñg*.

(2° gantâyañg), banden van bindrotting om de gânrañg. Vergel. *tambérañg*.

(gâttará). — Gagâttará, bep. gagâttaraka, *klatergoud*. Mal. كَكْتَرْ, idem.

(1° gantôero), bep. gantoerôwa, *uiterste benedenrand van 't dak*. (Sinr. Dat. Moes.)

2° gantôero), bep. gantoerôwa, soort van *visch*, groot en zeldzaam.

Naîya gannâna-mo tâlloem-boêlañg sallôna lampâna toe-baranîya, *toen er vol of verloopen was een tijd van drie maanden, nadat vertrokken waren*, d. i. *sedert het vertrek van, de helden.* (Djay.) — Ta-gannâkka-pa sikâmma oemoeroêna, lett. *zijn leeftijd is nog niet zoo vol*, d. i. *hij is nog niet zoo oud.* (Rap.) — Gânná-mo si-tâoeñg, *er was vol één jaar*, d. i. *er was verloopen één jaar* (Inl. wetb.) — Gânná-pi si-tâoeñg, *wanneer er één jaar vol*, d. i. *verloopen, zal zijn* (Inl. wetb.) — Taêna-pa koegânná si-tâoeñg nabolîkoe Gôboronamêñg irâwa ri-Pañgkadjêné, d. i. *ik ben nog geen jaar vol*, d. i. *er is nog geen jaar verloopen, sedert het Gouvernement mij hier te Pañgkadjêné geplaatst heeft.* (Brief.) — Na-pônna gânná-mo pintâlloe mámanrâki, *en zoo er een getal van drie keeren vol is, dat hij schade heeft aangerigt*, d. i. *zoo hij tot drie keeren toe schade heeft aangerigt.* (Inl. wetb.) — Roêwañg-kâyoe mêmañg-djî, taêna nagânná tâlloeñg-kâyoe, *twee stuks slechts*, (over *mémañg* zie men beneden,) *en niet is het getal van drie stuks vol geworden*, d. i. *twee stuks slechts, en geen drie.* (Brief.) — Ri-gannâna boêlañga, *bij het vol-zijn van het tijdvak van één maand*, d. i. *op den laatsten der maand.* — Djârañg ta-gânná si-bâra, *één paard, of ten minste zoo weinig paarden, dat er geen stal meé gevuld wordt*, lett. *paarden, geen stal vol.* (Mâdi.) — Gânná-bâli, lett. *aan beide zijden vol* of *volkomen*, v. d. gebezigd van *even* getallen. Men zie *bâli* N°. 6. — Si-bâtoe roepîya, bîlañg-gânná, lett. *één gulden, gerekend vol*, v. d. *één gulden koper van honderd en twintig duiten.* Alzoo genoemd in tegenstelling van *si-bâtoe roepîya, tásampoêlo oêwañg*, of: *bîlañg sampoêlo oêwañg, één gulden koper van slechts tien dubbeltjes* of *honderd duiten.* — Nîyá-mîntoe mâñge gannâna oêwañg koewallêya, si-rêyalá, lett. *hiernevens gaat hetgeen vol-maakt de som van één reaal*, of *twee gulden, welke ik van u genomen*, d. i. *geleend, heb.* Zin: *na u een gedeelte van de geleende twee gulden reeds vroeger gerestitueerd te hebben, zend ik thans hiernevens het resterende, zoodat de schuld nu volkomen is afgedaan.* — Gânná-ñgâseñg paroeroêenna, *volledig, volkomen, volkomen in orde, was hunne gansche uitrusting.* (Djay). — Gânná-sâñgká, *ten volle volledig*, d. i. *bijzonder volledig.* — Gânná-âî, wellígt letterlijk: *volmaakt van geest.* Vergel. *âî* en het stellig daarvan afgeleide *mâî* en *pamâî;* van daar: tâoe-gânná âî, gebez. van een *door en door knap en regtschapen mensch.* (Sinr.)

ﻟﻮ (goêna), bep. goenâya, vnw. goenâñgkoe, *loon, nut, voordeel.* Mal. كُون, *nut.* — Goênaï, *iemand beloonen, loon geven, betalen*, bijv.: áñgâpaï na-kígoêna? *waarom geeft gij loon? waarom betaalt gij?* (Bid.)

Pagoêna, *het beloonen.*

Goenâñgi, *voor iemand tot loon, tot belooning maken, of geven;* bijv.: si-bâtoe-djа nigoenâñgi, *één stuk slechts wordt hem tot loon of belooning gegeven.* (Rap.)

ﻧﻮ (gêno), *schudden, inkt* bijvoorbeeld. Tágêno, *aan het schudden gebragt zijn, schudden, waggelen*, een' *kast* bijvoorbeeld.

Génôwi, lett. *doen schudden*, v. d. gênowi bôttoloka, *de flesch schudden;* en: génôwi bôttoloka, lett. *de flesch doen schudden*, te weten: *den inhoud*, v. d. *eene flesch, die met het een of ander gevuld is, schudden.*

ﻧﻮ (gôna), bep. gonâya, gebezigd van menschen die denzelfden naam of titel voeren, bijvoorb. gonâkoe, *mijn naam-* of *ambtgenoot.*

(goêntoeroé), bep. goêntoerocka, *der*. Vergel. het Jav. , *het ratelend geluid van den donder*.

Gîgi-goêntoeroé. Men zie *gîgi*.

(gentoêro), bep. gentoerôwa, = *jantóero*.

(gânda), *bang maken*. (Mâdi.)

(1° gâdîñg). — Gîgi-gâdîñg, *ivoor*. Mal. كَادِغ, idem. = Tâboe gâdîñg. Men zie *táboe*. — Boêlo gâdîñg, gele soort van bamboe, waarvan de jonge uitspruitsels fijn gehakt en als amulect gedragen worden. — Bâtoe-gâdîñg, soort van steen, zoo wit als ivoor, gebezigd om *goerínda*, *slijpsteen*, van te maken. Boeg. *bátoe-lagádîñg*.

(2° gâdîñg), *buikstukken*, *vloerhouten* van een praauw. Mal. كَادِغ, idem.

(gândi), bep. gandîya, = 't Mal. كُنْدِي, *waterkruik*. — Ook soort van sieraad, behoorende tot de *rówe-rówelé*.

(gâdoé), bep. gâdoeka, *staatsiekleed*, *hofkleeding*.

Ágâdoé, *in hofkleeding zijn*.

(gâdoeñg), 't Mal. كَادوغ, Chinesche wortel die als geneesmiddel gebruikt wordt.

(gâde), bep. gádêya, het Mal. كدى, *kraam*, *winkeltje*.

Ágâde, *een winkeltje houden*. (Rap. T. Dj.)

(gâdoñg), 't Mal. كُدُغ, *pakhuis*, *magazijn*.

(goêdañg), *pakhuis*, *magazijn*; in de -kamer.

(gêndoñg), 't ... *heup dragen*.

(gânda-poêra), soort van plant, *Hibiscus abelmoschus*.

(gôndoló), het Mal. كُنْدُل, = het Makassaarsche *pédá*, *kqal*.

(1° gâna), bep. ganâya, vnw. ganâñg-koc, *wijfje* van beesten; bijvoorb. djârañg gâna, *merrie*. — Ânroñg-gâna, lett. *een wijfje dat reeds moeder is*, v. d. een oude vrouw, die jongelieden, welke ternaauwernood den huwbaren leeftijd bereikt hebben, tracht over te halen, om met haar gemeenschap te hebben, zoo het heet, om hun het ambacht te leeren. (Kel.)

(2° gâna). — Gâna-ganâñgi, *ergens goed op letten*, bijv.: gâna-ganâñgi palampâna toe-malompôwa, na-noebâttoe-mâë rinâkke, lett. *let goed op het heengaan van den Gouverneur, en kom gij dan herwaarts tot mij*, d. i. *zie het zoo te schikken, dat gij bij mij komt, wanneer de Gouverneur heen-, of van huis gegaan is*.

Pigâna-ganâî, *iemand of iets bezigen om goed te letten*, d. i. *goed letten op iemand of iets;* bijv. pigâna-ganâî panjárînna, na-noemâñge, of: noenîyá anjdjôreñg, lett. *let goed op zijn ontwaken en ga*, of: *en wees daar;* d. i. *maak dat gij ge daar zijt, wanneer hij ontwaakt*.

(3° gânná, bep. gânnaka, 't Boeg. *gâ kánná*, en 't Mal. كُنف, *vol*, *volledig*, bijv.: Niyâlle-mi sitoêdjoe gânná *juist zooveel kapas genomen, als voor*

tegen een *goed*, als tegen een *slecht* mensch te bezigen. (Sinr.)

ꦒꦔ (1° gânrañg). — Karâttasá si-gânrañg, *één riem papier*. Boeg. idem.

(2° gânrañg), = het Maleische كَنْدِغ, soort van *trom*. Boeg. *gánraŋ̃*. — Oelôenna gânrañga, *het bovenste van de gánraŋ̃*, dat bij het bespelen aan de regterzijde komt. — Padjâna gânrañga, *het onderste van de gánraŋ̃*. — Over de *gantáyaŋ̃* of *tambéraŋ̃* en de *bánneŋ̃* der *gánraŋ̃* zie men op deze woorden zelve. — Men heeft onderscheidene manieren van het slaan op de *gánraŋ̃*, als: *gánraŋ̃-tálloe*, waarbij men beurtelings, nu eens op de *déloe*, dan eens op de *pádja*, tot driemaal toe, slaat. Deze manier ook genoemd *bále-soemáŋ̃á* (D. Moes.); dewijl men als 't ware aan beide kanten de *soemáŋ̃á* oproept. Voorts heeft men: *tôenroeŋ̃-palámpa*, dat wat spoediger gaat, en het *pakáŋ̃djadjará*, dat plaats vindt bij het *máŋ̃jaroe*, en het *ten strijde trekken*. Wanneer een kind geboren wordt van een regerend vorst, heeft men *zeven* variatie's in het bespelen van de *gánraŋ̃*. Bij de geboorte van een prinsje van minder rang, bedient men zich van *vijf*, en bij de geboorte van een dâéñg, van *drie* variatie's.

Nigânrañg, *van gánraŋ̃-muzijk vergezeld worden*. (G.G.)

(3° gânrañg). — Nigânrañg, *geslagen, getuchtigd worden*, bijvoorbeeld een *kampoŋ̃* door den *vorst des lands*, of het *eene leger* door *het andere*.

Sigânrañg, *elkander slaan, handgemeen worden*.

ꦒꦔ (1° garíñg), *grein*.

(2° gârríñg), *ziek, ziekte*. — Gârríñg bâmbañg, *een' heete ziekte*, d. i. *een' heete koorts*. — Gârríñg kôdi, *een' besmettelijke ziekte*. — Gârríñg-gârríñg, *ziekelijk*.

Garríñgi, pakagârríñg, *ziek maken;* bijv.: âpa añggarríñgi? *wat heeft hem ziek gemaakt? waardoor is hij ziek geworden?*

Pagârríñg-garríñgañg, *ziekelijk van aard*.

ꦒꦏ (1° gâroe), bep. garôewa, soort van boom, *Aloë-hout*, *Aloëxylon Agallochum L.* Sd., Mal., Jav., Boeg. idem.

(2° gâroe), *roeren, omroeren*, bijv.: *de suiker* in een glas water, *aanroeren, aanraken*, bijv. *geld;* v. d. têyako gâroe-gâroewi, lett. *roer het niet zoo telkens aan, zit er toch niet zoo gedurig met je handen aan.* — Añggâroe-gâroewi baînne, *eene vrouw aanroeren*, v. d. *haar kwaad doen, haar onteeren*. (Djay.)

Tágâroe, *geroerd, omgeroerd, aangeroerd zijn;* van daar: tágâroe-gâroe pamaîna ri-iyânoe; sâllomi lampâna; lett. *mijn gemoed is als 't ware omgeroerd*, d. i. *is ontroerd, onrustig, bekommerd, bezorgd van wege N. N., dewijl hij reeds zoo lang weg is*.

Tágâroe-garôewañg, *ontroerd, onrustig, bekommerd zijn, met betrekking tot;* v. d.: âñjdjo tâoe-gârríñga nitágâroe-garôewañg-mi, *wat dien zieke betreft, men maakt zich ongerust over hem*. — Nitágâroe-garôewañg bâdjí-badjína, lett. *men roerde zich, men was in beweging over*, d. i. *men juichte toe, hare schoonheid*. — Nitágâroe-garôewañg bôtíñg láboèna J-Mâdi, *men juichte toe het lange hoofdhaar van Mâdi*. (Mâdi.)

(3° gârróe). — Pagârróe-gârróe, *iemand met geweld of tegen zijn zin meêsleepen of sleuren*.

ꦒꦼꦏ (garêñg), = *garíñg* N°. 1, ons woord *grein*, soort van stof.

ꦒꦏꦴ (1° gâro). — Garôwañg, eigenl. geen

Mak. maar Boeg. *opening, gat, reet, gaping.* — Ágarôwañg, met eene opening zijn, bijv.: ágarôwañg rînrînna, *zijn muur heeft een gat, een kijkgat* bijvoorbeeld. — Ágarôwañg tontôñgañga, *er is een reet in het venster.* — Ágarôwañg lokôna, *zijne wond gaapt.* — Ágarôwañgko-ântoe, gebez. tegen eene vrouw, die hare sarong te hoog opligt, waardoor het *pudendum* zigtbaar wordt.

(2° gârró), = *kárró*, N°. 2. Van daar: tannoêñgañg-gârró, men zie *tannóêñgañg*, op *tánnoeñg*, welligt aldus genoemd, dewijl het weven met zulk een *tannóêñgañg djárañg-djárañg* of *gárró* veel leven veroorzaakt, als 't ware een *geraas*, gelijk aan het *geschreeuw* van den vogel *kárró.*

ꦒꦶꦫꦶꦁ (gîriñg). — Gîriñg-gîriñg, 't Mal. كِيرِغْ, *schelletjes die tot sieraad dienen.* — Nigîriñg-gîriñg, *van zulke schelletjes voorzien;* bijvoorbeeld: sâmañg nigîriñg-gîriñg, *een paardentoom met kleine schelletjes.* (Mâdi.) — Pakêboé nigîriñg-gîriñg, *eene deur met kleine schelletjes.* (Dat. Moes.)

ꦒꦺꦫꦺ (gôeroe), bep. goerôewa, *leeraar*, Sd. Mal. en Jav. idem. Skr. *goeroe, zwaar, gewigtig, groot, uitstekend, eerwaardig, godsdienstleeraar.*

Âná-gôeroe, *leerling.*

Gôeroe-gôeroe timbôesañg, men zie: *timbôesañg.*

Ampagôeroewi, *iemand onderwijzen.*

ꦒꦼꦤꦫ (gênra), bep. genrâya, soort van vrucht, eenige overeenkomst hebbende met de *kanâre*-vrucht.

ꦒꦼꦫꦼ (gêré). — Gêré-gêré, bep. gêré-gêreka, *slijm.*

ꦒꦼꦤꦿꦺ (gênre), = *pañgadjâï*, = *lékó nilâppá.* (Royoñg.)

ꦒꦺꦫꦺ (gêro). — Pagêro, bep. pagerôwa, een stuk hout, dat ergens aan vastgehecht wordt, en bij de minste beweging een *dof* geluid veroorzaakt, in tegenstelling van het *heldere* en *schelle* geluid der *gîriñg-gîriñg.* — Pakêboé-nipagêro, een deur, die van binnen voorzien is van een stuk hout, waardoor men bij het open- en digtmaken eenig geluid verneemt.

ꦒꦺꦴꦫ (1° gôra), ágôra, *luidruchtig zijn, hoera roepen.* Boeg. idem.

(2° gôrrá), ágôrrá, *rooven.*

Pagôrrá, bep. pagôrraka, *roover.* — Pagôrrá-mâlí, bep. pagôrrá-mâlika, *struikroover.* Vergel. het Boeg. *mâlí, drijven*, bijv. *op het water*, en *paboêrá-mâlí* op *boêrá* N°. 2.

ꦒꦺꦴꦤꦫ (gônra), = *gâñgañg karâëñg*, soort van groente.

ꦒꦏꦫꦶ (1° garîgi), één van de dertig soorten van kaarten bij het *patôewi-*, en *kówa-góñg-goñg-spel.*

(2° garîgí), bep. garîgika. — Tôede garîgí. Men zie *tôede.*

ꦒꦫꦺꦒꦺ (garôñggoñg), ágarôñggoñg, gebez. van 't geluid, dat veroorzaakt wordt door 't slaan van hout tegen bamboe, v. d. *eene basstem hebben.*

ꦒꦫꦶꦒꦺꦱꦺ (garrigôegoesóe), = *garóegoesóe.*

Garrigoegôesañg, *stof in zijn oogen hebben*, bijv. ásarâyaï garrigoegôesañg; *hij hield zich, alsof hij stof in zijn oogen gekregen had.* (D. Moes.)

ꦒꦫꦒꦤ (garagantâya), bep. garagantâya, 't Maleische كُنْتَ, *klok.*

ꦒꦫꦒꦗ (garagâdji), bep. garagadjîya, 't Mal. كَرَكَاجِى, *zaag.*

Ágaragâd͡ji, *zagen*, v. d.: *de rigting van de scherpe zijde eener zaag volgen*, d. i. *laveren*.

(garo͡egoesoé), = *baro͡éboé* N°. 1, *gruis*, *snippers*, *vodden*, *lorren*, *kruimels* (brood); doch van *menschen* niet in gebruik, gelijk *baro͡éboé*. Boeg. *garo͡égoé*.

Ágaro͡egoesoé, *als boommeel* (*bo͡éboé*), *als stof naar beneden vallen*; v. d.: ágaro͡egoesoéki taīpâya, *de mañgga's vallen als stof*, d. i. *in groote menigte*, *af*.

Garoego͡esañg, *stof in zijn' oogen hebben*; bijv.: másarâyaī garoego͡esañg, *hij deed alsof hij stof in zijn oogen kreeg*. (S. T͡jin.)

(garé͡posó), *knappen*, bijv. *suikerriet* onder het eten.

(garo͡embañg), *geraas*, bijv. door het *verschuiven* en *verzetten* van *stoelen* of *tafels*.

(gorrámâlí). Men zie *górrá* N°. 2.

(garoemêsa), *zich gereed maken*, *aanstalten maken*, bijv. *om aan wal te gaan*, = *márewâñgañg*. Vergel. *éwa* N°. 2. Boeg. *mároemésa*.

(garâttá), *ciseleren*.

(garo͡eta). — Garo͡eta-têdoñg, *aardbezie*.

(garôto), bep. garotôwa, *droesem*. — Garôto-tâoe, *een gemeen mensch*, als 't ware *uitvaagsel*.

(garo͡etoesoé), *onophoudelijk naar beneden vallen*. (Oudtijds gebezigd.) — Garo͡etoesoé-mi bo͡éboeka, *het meel* (van den boom, ten gevolge van het knagen der wormen,) *valt gedurig naar beneden*. — Garo͡etoesoé-mi ao͡ewa, *het stof valt gedurig naar beneden*.

Mágaroeto͡esañg paminâsa dowaâñgkoe, *mijne wenschen en gebeden vallen gedurig naar beneden*, d. i. *ontvallen gedurig aan mijn' mond*, d. i. *ik prevel gedurig gebeden*. (Sinr.)

(garo͡eda), = *goeró͡eda*.

(goerî͡nda), bep. goerindâya, 't Mal. كُرِنْدَ, *wet-* of *slijpsteen*. Boeg. idem.

Ágoerî͡nda, *slijpen*, *aanzetten*, een *mes* bijvoorbeeld.

Pagoerî͡nda, *iemand die slijpt*, of *aanzet*, *zwaardveger*. (G.G.)

(goero͡eda), bep. goeroedâya, = 't Mal. كُرُودَ, *griffioen*. (Bid.) — Râpañg-râpañg goero͡eda, *een nagemaakte griffioen*.

Goero͡eda, insgelijks naam van één der rijkssieraden van Gôwa. (G.G.)

(gorôdi), bep. gorodî͡ya, *boor*. Mal. كُورْدِى. B. *pagóro*, idem. — Gorôdi pañ-dj͡âgoeróe, *fret* (*kuipersboor*).

Ágorôdi, *boren*.

(garidimôñg), verbastering van *kardamon*. Men zie *kapoelâga*.

(1° garêno), ágarêno, eigenlijk geen Mak. maar Boegineesch: *rammelen*, bijv. gebezigd van *messen* en dergelijke, die men door elkander gooit, v. d. *ágarénowi boeko͡éwa*, lett. *het been rammelt*, gebez. *van een been dat gebroken is*, zoodat de stukken tegen elkander *aanschuren*.

(2° La-garêno), een koelâoe van *sâñga*-hout, tot de rijkssieraden van Gôwa behoorende.

(garâñt͡jiñg), ágarâñt͡jiñg, of: ágâra-garâñt͡jiñg, *rammelen*, bijv. *duiten*, die geteld worden, of *een bos sleutels*, die men schudt. Vergel. 't Maleische كَمَرَنْچِغ, *klatering*, *gerammel*.

(garê͡dja), bep. gare͡djâya, 't Portug. *igreja*, *kerk*.

(gârisí), bep. gârisika, = 't Maleische en Javaansche *gâris*, = *kâri*. Men zie boven.

(gârroesóe), *glanzen* met een schulp. Boeg. idem.

Lîpá-gârroesóe, *eene geglansde saroñg*.

Pâpañg pagarroêsañg, *plank om te glanzen*.

(garêse), *ritselen*, *geritsel*, *gedruisch*. Boeg. idem. Bijvoorbeeld gebezigd van *bladen*. Zoo ook van *ratten* of *herten*, wanneer zij ergens overloopen. — Ri-garêse balawôwa, lett. *bij het geritsel der muizen;* ook geb. voor: *bóelañg panrápí* of *pañjóloñg* (,men zie *rápí* en *sóloñg* N°. 2); hetzij, dewijl dit naauwelijks hoorbaar, dus iets zeer gerings is; hetzij dewijl het meest vernomen wordt, wanneer de duisternis reeds gevallen is. (S. Tjin.)

(garênseñg), soort van *koperen pan*.

(1° gâla). bep. galâya, Boeg., naam van een spel, gespeeld op een' soort van dambord met *tien* zwarte en *dertien* witte schijven.

Nigâla, *geslagen* of *genomen worden*, bijv.: een schijf in het *gâla*-spel.

(2° gâlá), bep. gâlaka, Boeg. = 't Mak. *pâtiri*.

(3° gâla-gâla), bep. gâla-galâya, *pak*, bestaande uit *harpuis*, *kalk* en *kapok*, en dienende tot bepleistering der vaartuigen. Boeg. idem.

Gâla-gâla Balânda, *teer*.

(4° gâla), ágâla, *ergens om heen loopen, zich ergens om wikkelen, zoodat men niet voort kan*, Boeg. idem; bijv.: Nagâlaï bañgkêñgkoe ôteré, *er wikkelt zich touw om mijne voeten, zoodat ik niet voort kan*, d. i. *ik raak met mijne voeten verward in touw*. — Nagâla-gâlaï bañgkêñgkoe kôñgkoñg, *er loopt mij gedurig een hond om de voeten, zoodat ik niet voort kan*.

Sigâla-gâla, *gedurig om elkander heenloopen, elkander kruisen* of *passeren*; bijv. gebez. van de *wolken*.

(1° gâllañg), = 't Boeg. *gâllañg*, *messing*, *geel koper*. — Gâllañg-lêñgkeré, *koperdraad*. Vergel. *léñgkeré*. — Gâllañg kêsó-kêsó, *snaar van een viool*.

Bâróe-gâllañg. Men zie: *bâróe*.

(2° gâllañg-gâllañg), *aardworm*. Zoo ook genoemd de wormen waaraan de kinderen dikwijls lijden. — Tâï-gâllañg-gâllañg, *kleine hoopjes zand*, ontstaan door het kruipen der aardwormen onder den grond; ook gebez. als geneesmiddel.

Ágâllañg-gallâñgañg, *de wormen hebben*.

(3° gâllañg), = 't Mal. كَلِغ, *enkelring*.

Pagallâñgañg, dat gedeelte van den voet, waarom men de *gelañg's*, of *enkelringen* draagt.

(gâllí). Dit heet in 't *omi*-spel, zoo één der spelers acht kaarten van één kleur in zijne hand krijgt, als wanneer hij het spel gewonnen heeft. NB. *gâllí-káyoe* (, of: *gâllí* van de kleur genaamd: *káyoe*,) is: *bâmbañg*, of: teeken van *ongeluk*, en *gâllí-boelâëñg* (, of: *gâllí* in de kleur genaamd: *boelâëñg*,) is *dïñgïñg-dïñgïñg*, of teeken van *geluk*. — Tjôerá-gâllí. Men zie *tjôerá*.

(1° gâloeñg), *rijstveld*. Boeg. idem.

Ágâloeñg-gâloeñgi o'ena, *hij heeft golvend haar*, lett. *zijn hoofdhaar is als een* (golvend) *rijstveld*.

(2° gâlloeñg-gâlloeñg), *krullend*, *gekruld*, *met krullen*, bijv.: *hoofdhaar*.

(gâle), bep. galêya, 't Port. *galé*, *galei*. (G. G.)

(2° galê). Vergel. *ga*.

(gâllo). — Gâllo-gâllo, soort van aardvrucht, wortel van de *tóñjâjoñg*. Men zie beneden.

(gîliñ), 't Mal. كيلغ, *draaijen* (, als een *molen*); v. d. *omdraaijen*, *omkeeren*, v. d. ook: *vermalen*, *fijn wrijven*. Boeg. *gîli*, idem. Bijv.: sâla-gîliñ, *verkeerd draaijen*. — Gîliñ karetâya, *den wagen omdraaijen*, d. i. *doen omkeeren*. — Gîliñ kalênna, *zich zelven draaijen*, hetzij dat men *zich* naar iemand *toedraait*, (D. Moes); hetzij dat men *zich* van iemand *afwendt*, *zich omdraait*. (Kel.) — Gîliñ kanânna, *iemands woorden verdraaijen*.

Rânte gîliñ-Gôwa, soort van halsketting, welligt het eerst op Gôwa *gedraaid* of *vervaardigd*.

Tâoe gîliñ-lâda, *iemand die met alle winden meé draait*, *nu zus*, *dan zoo spreekt* (, *als 't ware draait evenals een peperkorrel*). — Patôla gîliñ-lâda, letterlijk: *een kleedje dat men even als een peperkorrel kan omdraaijen*, v. d. *een kleedje*, *dat aan beide zijden kan gedragen worden*. (Mâdi.)

Tágîliñ, *omgedraaid zijn* of *liggen*, bijv. tágîliñ-mi allôwa, lett. *de zon is al omgedraaid*, d. i. *het is reeds ongeveer één ure 's namiddags*. — Nigîliñ-pi natágîliñ, *wanneer zij omgedraaid*, d. i. *omgekeerd* of *omgelegd werd*, *kwam zij op eene andere zijde te liggen*. Zin: *zelve had zij geene kracht meer daartoe*. (Djay.)

Pagîliñ, *iemand die koopwaren doet ronddraaijen*, d. i. *rondvent*.

Pañggîliñ, werktuig tot 't *omdraaijen* van het een of ander gebezigd; van daar *het handvatsel van het spinnewiel*, *waarmede men de lémba-lembârañ omdraait*. Van daar ook: pañggîliñ lasokîtî, *schroevendraaijer*.

Gilîñgañ, *molen*.

(gôlañ). — Lôeloe-gôlañ-gôlañ. Men zie: *lôeloe* N°. 1.

(gôliñ), *roer*. Boeg. idem. — Ágôliñ, *sturen*.

Pagoelîñgañ, *plaats waar de stuurman zit om te sturen*.

(1° gôloeñ), *oprollen*, *rollen*. Mal. كولغ, idem.

Tágôloeñ, lett. *aan het rollen gebragt zijn*, d. i. *rollen*, *draaijen*, bijv.: *het rad van een' wagen*; of in één woord: *alles wat rond is*.

Gôloeñ-gôloeñ, in het algemeen *alles wat opgerold wordt*, v. d. *zijde*. (Djay.)

Mágôloeñ-gôloeñ, *rollen* bijv. *over den grond*.

Goelôeñgañ, *oprolsel*, v. d.: *rol*, *opgerold goed*, *een kluwen* (, *garen* bijv.). — Goeloeñgânna Sêtañga, lett.: *het rolsel van den Duivel*, d. i. *iemand die door den Duivel voortgerold wordt*. — *Goelôeñgañ* is insgelijks de naam van een vrij dik *langwerpig rond bamboesje*, hetwelk onder het weven tusschen de *kárá* en *soemállañ* gestoken wordt. — Sôeñgke goelôeñgañ, *een' rol losmaken*, *ontrollen*.

(2° gôloeñ). — Djârañ gôloeñ, *Isabelle-paard*. — Djârañ gôloeñ-kêbó, *wit of zeer ligtgeel Isabelle-paard*. — Djârañ gôloeñ-kaôewasá, *een Isabelle-paard dat donker-geel is*, *met witte manen en staart*; dus genoemd wegens overeenkomst in kleur met de *kaôewasá*. — Djârañ gôloeñ-panôwañ, *een geappelde Isabelle*.

(gêlañ), 't Mal. كيلغ, *porselein*, *Portulaca oleracea L.* — Gêlañ-tâna, soort van *gêlañ*. — Nigisîrañ gâñgañ-gêlañ, *als porselein fijn geworven worden*. NB. overdragt. gebez. van een *lijk* dat men mishandelt. (Mâdi).

(gêlé), *kittelen*. Mal. كيلى idem.

(gôlla), bep. gollâya, *suiker*. Mal. كُول idem. — Gôlla kâssí, *fijne suiker*, of *broodsuiker*, 't Mal. كُول فاسر. — Gôlla bâtoe, *kandij* of *klontjes suiker*, 't Mal. كُول بات. — Gôlla êd̃ja, *bruine suiker*, gemaakt van zoete saguweer. Te Bonthain heet dezelve *râppo-gãñgga*. — Gôlla lẽlen̄g, lett. *zwarte suiker*, doch hetzelfde als *gólla éd̃ja*. — D̃jẽné-gôlla, *stroop*, 't Maleische ايرِ كُول.

(gôlin̄g), 't Mal. كُول, *rollen*, *rondrollen*, *wentelen*; bijv. gebezigd van een *paard*. — Ágôlin̄g-gôlin̄g, *zich bij herhaling wentelen*.

(gôló), bep. gôloka, soort van wapen, korter dan de *gáyañg*, en slechts aan één zijde scherp. Boeg. idem. Ma كُولق, *kouwer*, *kakmes*. Jav. ꦏꦩꦺꦴꦏꦺꦴꦮꦺꦂ, soort van *kris*, of klein zwaard, dat door priesters gedragen wordt.

(galîn̄gkañg). — Ágâli-galîn̄gkañg, soort van kinderspel. Hierbij worden de kinderen in tweeën verdeeld. Onder het zingen van *ágâli-galîn̄gkañg* verwisselen de beide groepen één voor één met elkander. Boegineesch *mágâli-galîn̄gkañg*, idem.

(galâgañg), een los bamboezen dek, gelegd op de *tóembalá's* of *dwars-balken* van het schip, welke het ruim (rôwañg) formeren. Boeg. *galágañg*, idem. De *galágañg* komt alzoo in de padoewâkañg op den grond van de *kâle-biséyañg*, gelijk de *palápparé* op de *banáwa* den grond van de *kâle-biséyañg* bedekt.

(galâñggañg), *ergens hard op bijten*, bijvoorb.: nigalâñggañg-pi (sôñgkoloka), narôka, *wanneer men er hard op bijt*, (te weten: op de *sóñgkoló*,) *dan eerst gaat de sóñgkoló van elkander*. NB. teeken, dat de *sóñgkoló* lekker en vast in elkander is! (Mâdi.)

(galîgí), bep. galîgika, *handig*, *vaardig*, *vlug*.

(galîgiñg). — Añggalîgiñg gigînna, *knarsetanden*. (Mâdi.)

(galoègoe), *weérgalmen*.

(galágará), bep. galágaraka, gebez. van een *beekje* of welligt juister een *straal water*, die bij ergen regen over eene anders drooge plek grond heenloopt; ook gebez. van het *water* eener *rivier*, dat in de westmoeson over eene in de oostmoeson geheel opgedroogde plek heenstroomt. Boeg. idem. — Nâí-mi galágarâna, lett. *zijn galágará rijst reeds*, v. d. zooveel als: *het water komt hem reeds tot aan de lippen*, en gebezigd van iemand, die *op sterven ligt*.

(galâmpañg), *vlak*, *glad*. (S. T̃jin.)

(galâppó), = *áppo*. Boeg. idem.

(goelimpâpa), bep. goelimpapâya, soort van boom met stevig hout.

(goelîpasá), = *koelîpasá*.

(galêmboñg), *roeren*, *zich bewegen*, bijv.: t̃jêrá-îdji mágalêmboñg, lett. *het bloed blijft zich nog bewegen* (in den buik), v. d. *komt er niet uit*. NB. geb. van eene vrouw die *belust* is. — Ágalêmboñgi battânna, *hij heeft roering in den buik*. (S. T̃jin.)

(goèloe-bâttañg), = *bóne-bâttañg*, = *bóne-kámboe*. (T̃joèwi.)

(galimboèwará), *uit malkander stuiven*, *zich verstrooijen*, bijv.: *menschen*, *buffels*, *vogels*, *vliegen*, enz. V. d.: galimboèwará-mi pamaîna, overdragtelijk gebezigd van iemand die *zich ontzet*, of *versteld staat*, op het hooren van eenige tijding.

Pagalimboèwará, *doen uit malkander stuiven*.

(goeloembèe), bep. goèloembèya, *soort van sarong*, welks bladen gebezigd worden voor de tangiri-bèyo. Men zie: *tângirí*.

(galoèmaka), bep. galoèmaka. Men zie *galoèma en kawoè*.

(galoemêyá), *door malkander wemelen als de mieren*.

(goelêta), bep. goeletâya, *bokaal, kelk*.

(galêterê), bep. galêtereka, *geil, wellustig*. Vergel. *moèwí*.

(galêndoñg). Vergel. *ga*.

(galâtjañg), soort van spel, gewoonlijk in rouwtijd gespeeld. (Tar.)

Ágalâtjañg, *galâtjañg-spelen*; en dewijl men bij het *galâtjañg*-spel nu eens uit dit, dan weder uit dat vakje de boontjes neemt, ten einde daarmede voort te tellen; zoo bezigt men *ágalâtjañg* overdragtelijk van iemand, die *ergens in snuffelt*, bijv. in een doos met papieren; van iemand die *allerlei omhaalt;* nu met dit, dan met dat zich bezig houdt; nu dit, dan dat onderneemt. Boeg. mágalâtjañg, idem. — Koegalâtjañgî soerâna, *ik speel als 't ware galâtjañg met zijne geschriften, ik snuffel in zijn kist met geschriften*.

Pagalatjâñgañg, het blok of bord voor dit spel.

(galîtji), bep. galitjîya, gebez. van *kleine, onbezielde voorwerpen*, zelden van *kleine menschen*.

(galîtjirí), *haastig, driftig zijn*, in spreken of doen.

(galôdjo), bep. galodjôwa, het Mal. كلوه, *gulzig*.

(galîya), Sal. = *taéna*.

(gâllará), 't Mal. كلر, *betitelen*. (G. G.)

Gallârrañg, *hoofd* van een' kampoñg of negrie.

Ágâlla-gallârrañg, soort van spel; wij zouden zeggen *gallárrañgje spelen*.

(galloèrañg). Men zie *gâlloeróe*.

(gâlloeróe), bep. gâlloeroeka, *golven in de openbare zee*, terwijl *bómbañg* gezegd wordt van de *golven, die aan het strand breken*. — Gâlloe-gâlloeróe, bep. gâlloe-gâlloeroeka, *kleine golfjes*.

Mañggâlloeróe battâñgkoe, *ik heb roering in mijn buik*.

Pañggâlloeróe, *het heen en weder golven, het zich bewegen* (der golven). (Mâdi.)

Galloèrañg, *groote zeegolven* tegen het einde der Oostmoeson uit het noorden opkomende, zonder dat er sterke wind is. Deze *galloèrañg's* zijn alzoo de voorboden van de Westmoeson.

(galênroñg), soort van garenklos. Boegineesch idem. De *galénroñg* bestaat uit een stuk uitgehold bamboe, waar men het garen om heen windt, en een stokje, dat door het bamboe gestoken wordt, doch dat vooral niet te dik moet zijn, opdat het bamboe goed draaijen kan. Wanneer men dan het stokje aan beide zijden ergens aan vast maakt, is de *galénroñg* zeer gemakkelijk in het gebruik voor de vrouw, die eenig handwerk verrigt. Men heeft ook *galénroñg's* zonder stokje om door te steken.

Bâdjoe-galênroñg. Men zie *bâdjoe*.

Pônto-galênroñg. Men zie *pónto*.

Nigalênroñg, *om een galénroñg gewonden worden*, bijv. een *zijden draad*.

(gîlirí), 't Mal. كيلر, *veranderen, vervangen, aflossen*.

Gilîrañg, *afwisseling, aflossing.* — Ágilîrañg, *bij beurten rondgaan*, bijv.: ágilîrañgi djagâya, *de wachtbeurten gaan volgens een vast rooster rond.*

(gîliñg-lâda). Men zie *gîliñg*.

(goelêweré). — Gâyañg goelêweré, eertijds in zwang, thans niet meer. Indien men verzuimd had, om, na het verdeelen der kinderen, de vereischte *pañggâyañg* (,men zie op *gâyañg* N°. 1,) te betalen, verloor men daardoor alle aanspraak op eenig kind, zoolang totdat de moeder ten vierden male gebaard had, als wanneer men wederom dit vierde kind (,doch ook *dit* kind *alleen*, en geen van de kinderen die later geboren mogten worden,) voor zich kon reclameren. De *betaling* nu, tot het onder bovengemelde omstandigheden *lossen* van *een vierde kind*, heette, volgens een kundig Inlander, *gâyañg goelêweré.* (Rap.)

(gâloesóe), bep. gâloesoeka, ringen van bindrotting, om de roeiriemen in te steken. Boeg. idem.

(galêsa), bep. galesâya, *onrustig, ongeduldig*; bijv.: galêsa-mi ri-kalênna, *hij is ongeduldig, onrustig in zichzelven, hij heeft eene slechte conscientie.* Vergel. het Mal. لِيسَهْ, *rusteloos, ongemakkelijk, kwelling.*

(galâsará), *in groote menigte zigtbaar zijn*, of *zich vertoonen;* bijv.: galâsará bo'koeroesó'ena, *zijn ribben zijn alle zigtbaar.* — *Galâsaráki djõñgáya, de hertebeesten vertoonen zich in groote menigte.*

(galâëñg) — Ágâla-galâëñg, *stuivertje wisselen.*

(gowâri), bep. gowarîya, vnw. gowarîñgkoe, *kamer, vertrek.*

(gâssa), bep. gassâya, soort van *klokkemetaal.* Vergel. 't Mal. كَفَس, en 't Jav. ꦒꦮꦱꦱ and 't Boeg. *gâssa*, idem.

(1° gâsiñg), *tol.* Boeg. en Mal. idem. — Ágâsiñg, *met de tol spelen.*

(2° gâssîñg), *sterk, gezond;* bijv. *gâssîñg-gâssîñg-djî, hij is immers sterk, gezond*, d. i. *is hij gezond?* — Koewâlle-gâssîñg Iyânoe, *ik neem*, d. i. *maak, N.N. tot mijne sterkte* of *steun*, d. i. *ik stel mijn vertrouwen in hem.* — Ñgâlle mágâssîñg, *zich met kracht of geweld iets toeëigenen.* — Gâóe mágâssîñg, *een sterke of geweldige daad*, d. i. *geweld.* — Ágâóe mágâssîñg, *geweld plegen.* — Gâssîñgi tátôro, *hij struikelt sterk*, d. i. *hij struikelt gedurig.* — Gâssîñg-djinâoeñg ri-messîgika, *hij gaat immers sterk*, d. i. *dikwijls, naar de moskee*, d. i. *gaat hij dikwijls naar de moskee?*

Gassîñgi, pakagâssîñg, *sterk maken, versterken, ondersteunen.*

(gîsiñg), *'t regts en links draaijen, veel moeite aanwenden* om iets tot stand te brengen; bijv.: tjarâdéki añggîsiñgi gâoeka, *hij is handig om de zaak zoo te wenden, dat zij tot stand kome.* (D. Moes).

(1° gôesóe), Toer. en Bonth, =*rótasá, verward zijn;* gebez. van *haar, garen*, enz.

(2° gôesóe), *wrijven, schuren;* bijv. gôesóe-mêmañg lāñgirîkoe, *wrijf vooruit maar de lâñgier voor mijne begrafenis fijn.* NB. de lâñgier *geklopt* voor levenden, en *fijn gewreven* voor lijken. (Mâdi.)

Pasigoesôekañg bañgkênna, *met zijn beenen tegen malkander schuren of wrijven.* Vergel. *kalôesóe*.

(gôesoeñg), *zandbank.* B. en Mal. idem.

(gêssoñg), *schudden, heen en weêr schudden*, doch niet met oogmerk om te *vermengen;* dit uitgedrukt met *nónó* N°. 2. (Kel.)

(gôsse), bep. *gosséya, zeewier, Alga.* Boeg. idem.

(gîsirí), *fijn wrijven;* (dit geschiedt dikwijls met een' klapperdop;) bijv. de *mostaard.* Mal. كيسر, idem.

Gisîrañg, *ergens op fijn wrijven, ergens tegenaan schuren* of *wrijven.*

Sigîsirí, *elkander fijn wrijven* of *schuren*, v. d. gebez. van menschen of beesten die hevig *te zamen worstelen.*

(gôèsoeróe). — Sigôèsoeróe, *in groote menigte en verward door elkander loopen.*

(gêsará), a) *bederven, vernielen, vernietigen, verstoren;* b) *bedorven, vernield, vernietigd, verstoord zijn;* bijv.: gêsará-pamâí, *gekrenkt, gegriefd*, lett. *wiens gemoedsrust verstoord is.* — Ágêsará-lêkó, lett.: *de zierik vernielen*, d. i. *de bóèl op een feest in de war schoppen.* (Rap.) — Ágêsará-kâna-lêbá, *vorige woorden vernietigen*, d. i. *veranderingen daarstellen*, of: *zijn woord verbreken.* (D. Moes). — Ágêsará gâóe-lêbá, *vorige daden vernietigen*, d. i. insgelijks: *veranderingen daarstellen.* (D. Moes).

Gésará ook gebez. van de *bedwelming* of *verrukking* der vrouw bij het uitschieten van het sperma genitale. Vergel. *toèmpa* N°. 3. (Maoet.)

Añggesârri, *vernietigen.* Zoo vindt men in den Râpañg: añggesârri kâna-lêbá, *vorige woorden vernietigen*, in den zin van: *vorige regtsuitspraken vernietigen* en de zaken op nieuw behandelen.

Kagesârrañg, *ergens voor vernielen, verwoesten.* (Mâdi).

(gâssalá), bep. gâssalaka, 't Mal. كاسل, *oneven.*

(1° gâóe), bep. gâoeka, *blaauw.* Boeg. idem. — Tjôèrá nîyaka gaôèna, *de ruiten* (van eene saroñg), *waar een blaauwe draad door heenloopt.* (NB. dit is iets ongewoons of zeldzaams.) Soms gebez. als zinnebeeld eener vrouw, die nevens haren echtgenoot nog een' vreemden man heeft, met wien zij het houdt. (Tar.)

Nigâóe, *blaauw geverwd worden.*

(2° gâóe), bep. gâoeka, *daad, zaak, feest.* Boeg. idem. — Gâóe-mágâssîñg. Men zie *gâssîñg* N°. 2. — Gâóe-gâóe, *feest.* — Gâóe pakádôkañg *eetfeest, maaltijd.* (Rap.) — Sâñgká-gâóe. Men zie *sâñgká* N°. 1. — Djâî-gâóe. Men zie *djâi* N°. 1. — Gâóe-bâwañg. Men zie *báwañg.* — Bâligâóe. Men zie *bâli* N°. 6. — Gâóe-kôñgkoñg. Men zie *kóñgkoñg.* — Natâba gâóe-gâóe, = *natâba érañg, betooverd.*

Ágâóe, *werkzaam zijn, handelen.* — Ágâóe kâlekâle, *op eigen gezag handelen.* Men zie *kâle* N°. 1. —

Ágâóe-mágâssîñg, *zich schuldig maken aan geweldige handelingen, geweld plegen.* Men zie *gássîñg* N°. 2. — Karâëñg mágâóe, *een regerend vorst*, die dus niet enkel een vorst in naam is, maar ook werkelijk als zoodanig iets *te doen* heeft.

Gaôèkañg, *de insignia* of *rijkssieraden.* — Gaôèkañg-Loe, *Rijkssieraad van Loe*, v. d. soort van *pabóñgka-sétañg.* Men zie op *bóñgka.* — Ânágaôèkañg, *zonen van een regerend vorst;* lett. *zonen van een vorst, die de rijkssieraden van het land bezit.* (Mâdi.)

Añggaôèkañg, *iets doen, verrigten*, enz., bijv.: pônna téne-pamâí nagaôèkañg, *zoo hij een pret maakt*, d. i. *een pleizierpartijtje aanlegt.* Men zie *téne.* — Ri-nagaóèkânna ágâóe kâle-kalêya, lett. *dewijl hij het op eigen gezag handelen gepleegd heeft*, d. i. *dewijl hij dat op eigen gezag gedaan heeft.*

Vergel. *kûle* N°. 1. — Nampânna ânjdjo niyá koegaôkañg, na-koepâlá ri-Iyânoe, *het is voor het eerst dat ik, wat doende*, (d. i. *een feest gevende,*) *N.N. verzoek, om*, enz. (Brief). — Pônna niyá nagaôkañg karâëñga, *zoo de vorst wat doet*, d. i. *een feest geeft.* (Rap.)

Pañggaôkañg, *'t doen*, v. d. *handeling, daad, gedrag*, bijv.: pañggaôkañg lêbá napañggaôkañga, *de daden die hij gedaan heeft.*

Pigaôki gâóe, *iemand iets doen*, bijv.: Naallêyañg ta-kôelle napigaôki gâóe toêwañg-Pôetiri, *zoodat hij de vorstin niets konde doen.* (Djay).

Sipagâóe mágâssiñg, *elkander geweld doen.* (Rap).

Pati- of pitigâóe-gaôki, *nu eens zoo, dan eens dus handelen, niet weten wat te doen*, bijv.: ta-patigâóe-gaôki-tôñgâñgakí, pônna niyá sêké, *de handen staan ons ook niet verkeerd, zoo er eene moeijelijkheid is.* (Rap.)

(1° gâë), bep. gaêya, soort van lang vischnet van maniñjdjo touw. — Ágâë, añggâë, *met zulk een net visschen.* — Pagâë, visschers, die zulk een net gebruiken.

(2° gâë), *verwijden, losmaken*, bijv.: de *kólokólo's* van een' wand, ten einde zoo in huis binnen te dringen. (D. Moes).

(gaêyañg), = *gâyañg* N°. 1.

Pañggaêyañg, = *pañggâyañg*. Men zie *gâyañg* N°. 1.

ᨙ (ñga). Derde letter van het Makassaarsch Alphabeth.

ᨙᨙ (ñgâñga), 't Mal, غاي, *gapen, wijd openstaan*, bijv.: *eene deur*, of *de mond;* als: máñgâñgaï nagâya, *de nâga gaapt, spert zijn' bek open.* (Djay.)

Táñgâñga, *geopend.*

Pañgâñga, *open maken*, bijv.: pañgâñga bawâna, *zijn mond*, of *bek, wijd open sperren.*

Siñgôwá-Siñgâñga. Vergel. *ñgówá* N°. 2.

(ñgêñge), *huilen, janken*, een *kind* bijvoorb.

Âná pañgêñge, *een jankend kind, een schreeuwleelijk.*

(ñgâñgará), *schreeuwen, hard praten;* lett. *wijd openstaan*, bijv. *een deur*, v. d. als 't ware *met een wijdopenstaanden mond schreeuwen.*

(ñgâñgalá). — Gîgi-ñgâñgalá, bep. ñgâñgalaka, *kiezen.* Men zie *gîgi.*

Ñgâñgalá-karâboe, soort van waterplant.

Ñgâñgalá-têdoñg, of: karâmboe, soort van *gras*, gebez. tegen het uitvallen van 't haar. *Poa sp.*

(ñgâpa). Men zie *âpa* N°. 1.

(ñgâpasá). Men zie *âpasá.*

(ñgântá), bep. ñgântaka, *geil, wellustig.*

(ñgârrá). — Ñgârrá-ñgârrá, bep. ñgârrá-ñgârraka, *verhemelte* van den mond.

(1° ñgâroe.) Vergel. beneden op *âroe.*

(2° ñgârroé). Men zie *kârroé* N°. 2.

(ñgîrañg). Men zie *îrañg.*

(ñgâllo), *hoofdpijn hebben*, = 't Mal. غلو, men zie van Hoëvell Bidas. bl. 329, = 't Jav. ꦒꦭꦺꦴ.

(ñgaliñgôñgo). Men zie *kaliñgóñgo.*

(1° ñgôwa), *begeerig, onvergenoegd zijn.* Boeg. idem. — Ñgôwa-dodoewi, *hij is zeer begeerig;* bijv. gebezigd van iemand die bijzonder veel eten op zijn bord neemt. — Âñgôwa-máñgînoeñg, *brassen, slempen.*

Kañgowâñg, *begeerig.*

Kañgowâî, *ergens begeerig naar zijn;* bijv.: nanakañgowâî ta-îya andenna, *en hij is begeerig naar hetgeen hem niet toekomt.* (Rap.)

(2° ñgôwá), *gapen;* v. d.: siñgôwá, *zamen gapen.* B. *sikówá*, idem. — Siñgôwá-siñgâñga, *staan gapen van verbazing.* — Siñgôwá-siñgañgâñg, *ergens over staan gapen van verbazing.*

Siñgowâkki, *malkander aangapen*, bijv.: Âpa noepârê siñgowâkki? *Wat staat gij malkander aan te gapen*, zonder iets uit te voeren?

(ñgôwé), áñgôwé, 't Mal. بَلَكْ, *balken, blaten, loeijen.* Boeg. idem.

(ñgâseñg), *al, alle, geheel.* — Îyañgâseñg, *zij allen.* Vergel. *âseñg* N°. 1.

(ñgîsi), áñgîsi, *de mond open, en de tanden tegen elkander, lagchen, grinneken.* Ook gebez. van het *hinneken* der paarden. Ook gebez. van het *gapen* van een *wond.*

Ñgâpa noepañgîsi? *waarom lacht gij zoo?* NB. grof uitgedrukt, en vooral niet tegen hooggeplaatste personen te bezigen.

Âpa noepañgisîyañg? *Waar lacht gij over?*

(ñgêsalá), Saley. *'s morgens.*

(ñgâî), 't Mal. كاسيه, عاسيه, *achten, liefhebben, beminnen, ergens zin in hebben, van houden.* — Toe-niñgâî, *iemand die bemind wordt, geliefde.* — Nañgâî-ñgâî ânjdjo baînnêya, *hij is verliefd op die vrouw.*

Pañgâî, *het beminnen, de liefde.*

Siñgâî-ñgâî, *elkander beminnen.*

Pasiñgaîyañg, *het van elkander houden*, v. d. *goede verstandhouding.*

ᨕ

ᨕ (pa) vierde letter van het Makassaarsch Alphabeth.

ᨕ (1° pa), achter aan een woord gehecht, geeft te kennen, dat daarop bijzonder de nadruk valt. De kracht van dit woordje is in het Hollandsch, nu eens door *onderschrapping* van het onmiddellijk voorafgaande woord, dan eens door *omschrijving*, met behulp van *nog*, *vooral* en andere woorden, weder te geven. Boeg. idem. Men vergel. het Mal. ڤون. Dit *pa*, verbonden met het pers. voornaamwoord van den eersten persoon enkelvoudig (*á*), wordt: *pá;* met het persoonlijk voornaamwoord van den eersten persoon meerv. (*kaⁿg* of *kí*), wordt: *pakáⁿg* en *paki;* met het persoonlijk voorn. van den tweeden persoon (*ko* of *kí*), wordt *pakó* of *paki;* met het pers. voorn. van den derden persoon (*a* of *i*), wordt: *pa* of *pi*.

Bijv.: ta-tjinîkapá, *ik zie nog niet;* Mântaⁿg-pakô, *zoo gij blijft.* — Inâï-pa-pôle sirâtaⁿg mâte? *Wie is het meer billijk, dat sterve* (,dan ik)? (Mâdi.)— Si-kâli-pa-pôle, *nogeens, nogmaals.* Mântaⁿg-pi tâlloe, *er blijven nog drie over.* — Si-tjâⁿgkirí-pa, of: si-tjâⁿgkirí-pa-pôle, *nog één kopje.* — Taênapa, *nog niet.* — Bellâⁿg-pi na-Marisso, *nog verder dan Marisso.* — Másârro-lâbiríki mákoetânaⁿga ri-tacêwa; másarrôwaⁿg-pa îya lábirîna mákoetânaⁿga ri-kalênna, *het is zeer goed, te vragen aan de menschen, maar nog veel beter is het, om aan zichzelven te vragen.* (Rap.) — Âla-pa, âpa-pa, âla-pa-sêⁿg, âla-îya-pa-sêⁿg, âpa-pa-pôle, âpa-pa-îya, âpa-pa-sêⁿg, na-îya-pa-sêⁿg, *hoe veel te meer.* Men zie *âla* en *ápa.* — Îya-pa na-kí-agâⁿg, pônna karâëⁿga áscêroki, lett. *dát gebeurende*, namelijk *zoo de vorst ons beveelt, gaan wij*, d. i. *dan eerst gaan wij mede; zoo de vorst ons beveelt.* (Rap.) — Îya-pa koekâna toe-barâni antânnaⁿg-pântoeka kalênna na-nibâdilí, letterl. *dien eerst noem ik een onverschrokken held, die zich zelven als een pántóe plant, om op geschoten te worden*, d. i. *dan eerst noem ik iemand een' onverschrokken' held, wanneer hij in het gevecht onwrikbaar pal blijft staan, evenals een paal, waarop men bezig is te schieten.* (Rap. K. G.) — Nasitcêróe-pâⁿjdjo âppaka; namábâdjí, *die vier overeenstemmende*, d. i. *zoo die vier overeenstemmen; is het goed.* (Rap. K. G.) — Kâmmapîⁿjdjo gaoêna soerôwa, namábâdjí, *zoo zijnde het gedrag van den gezant*, d. i. *wanneer het gedrag van den gezant zoo is; is het goed.* (Rap. K. G.) — Pônna ta-katjinikâⁿga ri-kalênta, aⁿjdjôreⁿg-pisêⁿg riyanâta, lett. *zoo het niet blijkt aan ons zelve, dan blijkt het weder daar bij onze kinderen*, d. i. *zoo het niet blijkt aan ons zelve, dan toch aan onze kinderen.* (Vergel. het Boeg. *koe-ri*, = *aⁿjdjóreⁿg-ri.* Men zie *aⁿjdjóreⁿg* op *áⁿjdjo.*) (Rap. K. G.) — Tétê-âppá-pi, nâmpá tásâriⁿg, lett.: *toen het vier ure was, toen pas ontwaakte ik*, d. i. *ik ben pas om vier ure ontwaakt.* (Brief.) — Âmcêko-pi sâllaⁿg koelâmpa, *morgen zal ik gaan.* — Riyallônna-pi

(, of: pa,) Salasâya, na-nisôènná, *Dingsdag wordt er besneden;* d. i. *er heeft een besnijdenis-feest plaats.* (Brief.) — Ri-Sannênna-pa sâllañg koebâttoe, *aanstaande Maandag kom ik.* (Brief.)

(2° pa), *hij die een handwerk of beroep uitoefent.* (Rap.)

(3° pa), onafscheidbaar voorvoegsel tot vorming van:

a) zelfstandige naamwoorden, als: palôèkká, *dief*, van *lóèkká;* papisáriñgi, *het voelen, het gevoel*, van *pisáriñgi*, men zie *sáriñg* N°. 1; pabâlle, *geneesmiddel*, men zie: *bâlle* N°. 5; pamantâñgañg, *verblijfplaats*, van *mântañg*, men zie *ántañg*. Vergel. mijne Makass. Spraakkunst § 48 en 50.

b) Causative en transitive werkwoorden, als:

pantâma, *doen binnentreden*, men zie *antâma;*

pantamâï, *binnentreden bij iemand*, men zie *antâma*. Vergel. mijne Mak. Spr. § 181.

c) den Comparativus der bijvoegelijke naamwoorden, bijv.: patîñggi = *tiñggíyañg*, *hooger*, van *tíñggi*, *hoog;* palômpo, *grooter*, van *lómpo*, *groot*. Vergel. mijne Mak. Spr. § 81.

(4° pá), bep. pâka, 't Mal. قَاهَتْ, *beitel, dissel.* Boeg. idem.

Ampâ, of: ámâ, *beitelen.* — Bôèñga nipâ, *gebeitelde bloemen*, d. i. *bloemen, die met een beitel in het hout gesneden zijn*, soort van lofwerk.

(5° pá), bep. pâka, *tros*, doch uitsluitend van *pinañgnoten* geb., bijv. râppo si-pá, *één tros pinañgnoten.*

(6° pá), bep. pâka. — Si-pá, *één vierde tâï*, d. i. 2 *reaal* of 4 *gulden.* (Inl. Wetboek.) Vergel. *áppá* N°. 2.

(7° pá), bep. pâka, verbastering van ons *pacht*, ook gebezigd van *pachter;* bijv.: Tjîna antâgalakaï pâka, *de Chinees, die de pacht heeft;* en: Tjînapâka, *de Chinesche pachter.*

(8° pá), zamengest. uit *pa* + *á*, voornw. 1 pers. m. en vr. enk. Vergel. *pa* N°. 1.

ᨕᨘ (1° pi). Men zie: *pa* N°. 1.

(2° pi), onafscheidbaar voorvoegsel, gebezigd tot vorming van causative en transitive werkwoorden, als: pirâssi, *doen vól-worden, vól-maken, vullen*, van râssi, *vol;* pilañgêri, *luisteren naar*, van lâñgeré, *hooren.* Vergel. mijne Mak. Spr. § 180.

(3° pï), *klei*, bijv. bôètta-pí, *klei-aarde.*

ᨕᨘ (piñg, pim, pin of: piñj, of ook wel de neusletter geheel weggelaten, al naar gelang van de letter waarmede het woord begint, waarvóór het geplaatst wordt), onafscheidelijk voorvoegsel, hoofdzakelijk tot vorming van telwoorden, ten einde ons *maal* of *voud* of dergel. te kennen te geven, als: pintâlloe, *driemaal*, van *tâlloe*; piñgâppá, *viermaal*, van *áppá;* pilîma, *vijfmaal*, van *líma;* pimbâlibâli, niet: *aan één zijde*, maar als 't ware *vermenigvuldigd*, bijv. het *tweevoud* daarvan, alzoo: *aan weêrszijden*, van *bâli* N°. 6. Vergel. het Jav. *ên* en de Jav. Spraakk. van Taco Roorda § 319, alsmede mijne Makass. Spraakk. § 21, 22 en 117.

ᨕᨘ (poeñg, poem, poen, of: poeñj, al naar gelang van de letter, waarmede het woord begint, waarvóór het geplaatst wordt), onafscheidbaar voorvoegsel, gesteld vóór eigennamen en andere benamingen van personen, alsmede van dieren en zaken, die men als personen beschouwt. Het vervangt welligt enkel de plaats van een' vereerenden titel, hetzij, dewijl de persoon zulk eenen titel niet bezit, hetzij dewijl die tot bevordering van de kortheid, of ook uit zekere bescheidenheid, of om welke andere reden ook, verzwegen wordt; als

Poeñg-karéké, van *Karéké*, eigen naam van een persoon; Poeñg-kôndo, van *kóndo, reiger;* enz. Vergel. vooral mijne Mak. Spraakk. § 47. — NB. Meer gebruikelijk dan dit ﻥ is in een' zelfden zin het onafscheidbaar voorvoegsel *i*. Vergel. beneden *i* N°. 3.

(2° poeñg, poem, poen, of: poenj), = *poènna* N°. 2, = *pónna, indien;* bijv.: poènggkoe, *indien ik*; poènnoe, *indien gij*.

ﻥ ﹼ (1° poñg), ons Holl. *pond*.

(2° poñg, pom, pon, ponj), = *poeñj, poem*, enz. N°. 2, = *pónna, indien*.

ﻥ ﹷﹷ (1° paka), onafscheidbaar vóórvoegsel, gebez. tot vorming van causative werkwoorden, bijv.: pakalômpo, *groot maken*, enz., van lômpo, *groot*. Vergel. mijne Makass. Spraakk. § 183.

(2° pâkká), ápâkká, *ééndragtig zijn, beraadslagen*. Vergel. het Mal. *pakat*, eene verbastering van 't Arab. مُوَافَقَة.

Nipakkâkki, *men is het er over eens*.

Kerêyañg-mo, of kêre-mo kípapakkâkki? *wat zijn wij overééngekomen?*

(3° pâkká), bep. pâkkaka, *wrang*. Boeg. *pákkâ*.

Pamâkká, *dat wat wrang maakt, adstringeert*, zooals bij de *láwará-ténró:* de *padâda-* en *parâppá-*vruchten.

ﻥ ﹷﹷ (1° pâkañg), *inslag*. Boeg. idem. Men zie *áne* N°. 1.

Nipâkañg, wordt gebezigd van de draden, die bij het weven door het *opzetsel* (*pañganéyañg*) worden heengehaald; van daar: nipâkañg gâoé, *er wordt eene draad van blaauw garen door de pañganéyañg heen gehaald*.

(2° pâkkañg). Men zie *ákkañj*.

ﻥ ﹷﹷ (1° pâñgka), bep. pañgkâya, gebez. van alles, wat den vorm van een *hoek* heeft, = *péñgka*. Boeg. *pâkka*. — Van daar: pâñgka, de balken aan het voor- en achter-einde van het schip, die in den vorm van een *pâñgka* gelegd zijn. — Pâñgka-binâñga, *tak van een' rivier*. — Bôke-pâñgka, piek met twee of drie punten, bij wijze van een vork, vooral op Saleyer als staatsiewapen gebezigd. — Pâñgka-lañgôtiñg, een rijksvaandel van Maros, dat naar Gôwa overgebragt, den naam van *Soeleñgkáya* kreeg. Men zie beneden.

Pâñgka-pâñgka, *de haak* achter aan het vaartuig, waaraan men het *roer*, of de *góéliñj* ophangt, wanneer het schip stil ligt.

Pañgkâya, insgelijks benaming voor het sterrebeeld: *de groote Beer*.

(2° pâñgká), bep. pâñgkaka, 't Mal. فَنْكَتْ, *rang, klasse*.

Sampâñgká, lett. *van gelijke klasse*, v. d. *even oud, even groot*, enz., wordt gebezigd van alles wat maar *aan elkander gelijk* is.

ﻥ ﹷﹷ (pâkki), bep. pakkîya. Gebezigd van iemand, die *zoo wat van alles weet*. Boeg. *pákki*. Vergel. 't Arab. فَقِيه.

ﻥ ﹷﹷ (pâkkîñg), *overgieten*.

ﻥ ﹷﹷ (1° pâkoe), bep. pakôewa, 't Mal. *pákoe, nagel, spijker*. — Pâkoe-pâkoe, *zwikje, pennetje*. B. idem.

(2° pâkoe), bep. pakôewa, 't Mal. فاكو, *varenkruid*. — Pâkoe-balâwo, soort van *pâkoe*. (*Polypodium?*) — Nirôntú-pâkoe, *als pâkoe-groente gekneed worden*. NB. geb. van *een lijk dat men mishandelt*. (Mâdi).

ﻥ ﹼ ﹷﹷ (pâke), *zich kleeden, zich kleeden met*, v. d. *aantrekken, dragen, gebruiken*, bijv. pâke-bâ-

d̃joe, *een baadje aantrekken.* — Pâke makôta, *eene kroon dragen.* Boeg. en Mal. idem.

Pakêyañg̃, *kleeding.*

Pâke-pakêyañg̃-boerânne, lett. *alles, wat een man gebruikt*, vooral tegen den vijand, of, om het hart eener geliefde te veroveren; inzonderheid gebezigd van zekere tooverformulieren.

Pipakêï, *iemand het een of ander aan te trekken, te gebruiken geven*, bijv.: pipakêï d̃jârañg̃, lett. *een paard zich doen kleeden*, d. i. *een paard opzadelen.* — Pipakêï pabâlle, *iemand geneesmiddelen doen gebruiken*, d. i. *geneesmiddelen toedienen.*

Pasipâke, *te zamen laten dragen of gebruiken.* (Brief.)

(pâñg̃ke), bep. pañg̃kêya, *tak.* (Sinr.) NB. van *groote takken* gebez. in tegenstelling van *tâñg̃ke.* Boeg. *pâkke.*

(poèká), bep. poèkaka, groote soort van vischnet. Boeg. idem. Mal. بُوكَتْ. — Panâoeñg̃-poekâna, *zijn net nederlaten.* — Kâllí-mi poekânoe, *kual om, en doe digt uw net*, leterlijk: *maak tot een omheining uw net.*

(poèñg̃kóe), bep. poèñg̃koeka, *os sacrum*, of *heilig been.*

(pêkañg̃), *vischhoek, hengel.* — Ôteré pêkañg̃, *hengeltouw*, gebezigd om in diep water te visschen; anders bedient men zich van *tâsi* N°. 2. Men zie beneden.

Mêkañg̃, ámêkañg̃, *hengelen.* — Âmêkañg̃-lâdoeñg̃, *met lood* (in zee) *visschen.* — Âmêkañg̃ oelôrañg̃, *met een hengelstok* (in de rivier) *visschen.*

(pêñg̃ka), bep. peñg̃kâya, = *pâñg̃ka*, en gebezigd van alles wat den vorm van een' hoek heeft, als: een *tweesprong*, enz., bijv.: balâñg̃goe pêñg̃ka-pêñg̃ka, *boeijen in den vorm van een pêñg̃ka*, gewoonlijk in Gôwa gebezigd voor de kettingjongens. NB. de beide uiteinden van de *pêñg̃ka* zijn met ringen aan de voeten, en het punt waar de beide zijden zamen komen, is insgelijks door middel van een ring om het lijf vastgemaakt.

Pamêñg̃ka-mêñg̃ka, *de schooten* op een vaartuig, als zijnde in den vorm van een *pêñg̃ka.*

Pêñg̃ka insgelijks naam eener geliefkoosde groente, die den vorm van een *pêñg̃ka* heeft, en daarom dikwijls als beeld van *dubbelzinnigheid, dubbelhartigheid, ongedecideerde liefde*, en dergel., meer gebezigd wordt. (Sinr.)

Agâñg̃-ápêñg̃ka, *tweesprong, kruisweg.*

Simbôleñg̃-pêñg̃ka. Vergelijk *simbôleñg̃* en *d̃jôñg̃a* N°. 1.

Napêñg̃ka nâwa-nawâñg̃koe, *mijne gedachten zijn in tweeën gescheiden*, d. i. *ik wantrouw.*

(pêñg̃ko), bep. peñg̃kôwa, *strik, laag.* — Tânnañg̃ pêñg̃ko, *lagen leggen.*

Ápêñg̃ko, of: ámêñg̃ko, *strikken;* bijv. amêñg̃ko d̃jôñg̃a, *herten strikken.*

(1° pôka). — Pôka-pôka, *ontleden, verdeelen*, een *hert* bijv.

(2° pôka). — Mokâï, *ontginnen.* — Tâna-pokâñg̃, *ontgonnen land.*

(pôke), bep. pokêya, *piek, lans.*

Âmôke, *met een piek doorboren*; bijv.: toe-mámôke, *hij die iemand met eene piek doorboort.* (Rap.) — Nipôke d̃jôñg̃âya, *het hert wordt met de lans doorstoken.*

(1° pôkó), bep. pôkoka, B. *pôóñg̃*, *boom, stam.* NB. eigenlijk het *onderste gedeelte* van den *stam*, terwijl het *overige* van den stam *bâtañg̃* heet. Zoo wordt *pôkó* ook gebezigd van *het onderste* of *het begin* van een *tak*, dat gedeelte van

een' tak, 't welk het digtst bij den stam is. Van daar beteekent *pôkó* overdragtelijk: *oorsprong, oorzaak, bron, begin, reden, grond, grondslag, hoofdzaak, hoofdsom, kapitaal, boom* of *honk* bij het krijgertje spelen. Ook aldus genoemd het touw, dat aan het benedenste van de *ra* of *bãoe* vastzit. Vergel. 't Mal. فوهن, *boom, boomstam, oorsprong, bron, reden*, enz., en فوكق, *hoofdsom, kapitaal, grondslag*. — Pôkó-âse, eigenlijk *het onderste* van den *stam* of de *halm van de paddie-plant*, doch ook wel genomen als = *bâtañg-âse*.

Pôkó-kâyoe, = 't Mal. فوهن كايو, *zware boom*, ter onderscheiding van den pîsañg- en andere boomen, die geen *houten* stam hebben. — Mâñge ñgâlle pôkó-kâyoe, letterl. *een' boom gaan nemen* (om tegen te leunen), d. i. *tot iemand zijne toevlugt nemen*, hetzij door zich aan zijn' dienst te verbinden, hetzij op andere wijze, = *mâñge ñgâlle pamañjâjêñgañg*, of: *mâñge bóya palâlãñgañg*. — Âñjdjo bâllaka nañgâï na-âlle pôkó, letterlijk: *dat huis houdt er van, om den stam*, of *boom, weg te nemen*. Bedoeling: gedurig sterft de meester, of meesteresse, van dat huis. — Bôsi taêna pokôna, lett. *regen die geen stam heeft*, waaruit hij is voortgekomen, d. i. regen, die als 't ware zonder wolk geweest is, d. i. *een zeer klein regenbuitje* (Sinr.); zoo wat hetzelfde als: bôsi taêna bañgkênna, *regen die geen voorloopers gehad, zich niet door een' zigtbare wolk heeft laten aankondigen*. = Pôkó-bôñgga, lett. *stam van een dij*, v. d. *het bovenste van een dij*. — Pôkó-kâñjñjîñg, lett. *stam van de wenkbraauwen*, v. d. *datgeen van waar als 't ware de wenkbraauwen uitgaan*, d. i. *de binnenzijde van de wenkbraauwen*. — Pôkó-kanôekoe, lett. *stam eens nagels*, v. d. als 't ware *oorsprong eens nagels*, d. i. het gedeelte eens nagels dat het verst van den top des vingers verwijderd is. — Nilâmporóki ri-pokôna, *het wordt opgestapeld bij zijn' boom, stam, oorsprong*, d. i. bij hem aan wien alles zijn oorsprong verschuldigd is, d. i. *het wordt overgelaten aan God*, d. i. *er wordt besloten tot den eed*. (Rap. T. Dj.) — Niboêboé pokôna, lett. *zijn stam wordt uitgerukt*, toegepast op iemand die eerst alles wat hij heeft, aan den schuldeischer betaald, en ten slotte, ook zijn eigen persoon als pandeling gegeven heeft, die dus als 't ware evenals een boom uit den grond gerukt is. (Rap. T. Dj.) Men zie op *boêboé* N°. 1. — Oelotenna binãñgâya anrâï ri-Tâlló; si-pôkoka antâle ri, enz., *de rivier loopt in den beginne oostwaarts naar Tello, en vervolgens steekt de eene stam* (, d. i. *de eene tak*,) *over naar*, enz. (Rap. K. G.) — Oènti si-pôkó, *één geheele tros pisañg-vruchten*. — Pôkó-bâte, *hoofdvaandel*, v. d. hij die dit hoofdvaandel voeren mag, d. i. *de voornaamste der bâte-salápañg's*, of *negen kiesheeren van Gówa*. (Rap.) — Pôkó-baïnnênna, *iemand's hoofd- of voornaamste echtgenoote*. (G. G.) — Pôkó-bolo, *de stam* of *het onderste van een bamboe*. — Pôkó-djoekoé, *de hoofdvisch* of *de voornaamste visch*, van een *vijver* bijv. (Rap.) — Ânne-pôkó-kanâñgkoe, *dit is de hoofdzaak van mijn zeggen* of *meenen*, d. i. *dit bedoel ik hoofdzakelijk*. — Na-îya pôkó, la-koekânakanâñgko, *en wat de hoofdzaak*, of ook: *de reden, oorzaak*, enz., *betreft, zoo zal ik u zeggen*.

Ápôkó, *met een' stam zijn, een' stam hebben*, bijv.: Bâtoe âpôkó, *steen die een' stam heeft*, d. i.: *vast in den grond staat*, v. d. = *bâtoe tâllassá*, d. i. *rots*. — Tâoe-mápôkó, *iemand, die een' stam heeft*, alzoo als 't ware ter deege *vast-gewortelt* is, d. i. *iemand die een groote familie heeft*, zoodat zijn ge-

slacht niet ligt van de plaats, waar hij zich bevindt, verdwijnt. — Pâra-mápôkó paŋgassênna, *hun weten heeft gelijkelijk één stam*, d. i. *berust gelijkelijk op één grond*, d. i. *zij kunnen gelijkelijk gronden bijbrengen voor hetgeen zij vernomen hebben.* (Rap. T. Dj.)

Nipokôkaŋg, *tot stam, tot hoofdzaak gemaakt worden*, v. d. toêloesoé nipokôkaŋg, = *toêloesoé nikánre, wordt altoos tot hoofdschotel gemaakt*, zoo als bijv. bij den Europeaan *de aardappel*, bij den Inlander *de rijst.* Zoo zegt men: koepokôkaŋg inâkke kanrêya, *ik voor mij maak de rijst tot mijn hoofdschotel.*

Papokôkaŋg, *het een' stam of oorsprong doen hebben*, of *nemen;* v. d.: *voortbrenging*, v. d.: *oorsprong.*

Papokóki, *een oorsprong doen nemen;* bijvoorb.: papokôki nâwa-nâwa mánâba, *juiste (goede) gedachten een oorsprong doen nemen*, d. i. *juiste gedachten voortbrengen.* (Rap. K. G.)

(2° pôkkó), bep. pôkkoka, *stomp*, van *hand* of *voet* bijvoorb.

(1° pôŋgko), bep. poŋgkôwa, *palmiet*, 't bovenste gedeelte van den klapperboom, wel te verstaan: het weeke daarvan, dat nog in de bast besloten zit. Boeg. *póko.* Ook gebezigd van de paddiehalm, wanneer de *bóêleré* nog in de *bâtaŋg-âse* zit, doch op het punt is, van er uit te schieten. NB. *jonge meisjes dikwijls met een póŋgko vergeleken.*

Pôŋgko panîsi. Men zie *panîsi.*

(2° (pôŋgko). — Pôŋgkowi kaloekoêwa, *de klappernoot met een hakmes dóórhouwen* of *breken*, v. d. welligt *pamóŋgko-kalapáya*, een ring, zoo hard, dat de harde klapperschaal voor een enkelen tik daarmede bezwijken zoude. Deze ring behoort tot de rijkssieraden van Gôwa.

(pakâkasá), bep. pakâkasaka, *huisraad*, v. d. in het algemeen: *de toebehooren van iets;* bijv.: bâdilí lôlloŋg pakâkasâna, *een gewcer met zijn toebehooren.* Mal. فركاكس, idem.

(pikâtoe). Men zie op *kâtoe* N°. 2.

(poekiyânjdjeŋg), of: *namnam*, Mal. zekere soort van vrucht, de *Cynometra cauliflora L.*

(pâkkirí), bep. pâkkirika, 't Arab. فقير, *bedelmonnik.*

(pâŋgkoeroé), bep. pâŋgkoeroeka, soort van vaartuig, veel overeenkomst hebbende met de *birówaŋg*, zijnde bijv. insgelijks voorzien van een mast, bestaande uit drie houten, alsmede *bâŋgkeŋg-sálará*, doch missende de *pamároeŋg* en de *bâŋgkoeŋg-barátaŋg.*

(pâkkeré), bep. pâkkereka, = *pâkkirí.*

(pâŋgkoró). — Pâŋgko-pâŋgkoró, bep. pâŋgko-pâŋgkoroka, kleine Javasche praauw, met omgekrulde stevens.

(pîkirí), 't Mal. فيكر, *denken, meenen, verstand.*

(pôkará), *splijten, doen van één gaan, doen barsten, ontbinden.* — Tápôkará, *gespleten zijn, zich splijten, van één gaan, barsten, zich ontbinden*, bijv. een *lijk.* — Dalîma tápôkará, *een gespleten granaat-appel.*

(pâkalá), 't Mal. فكل, *kalefateren*, een vaartuig. Men zie op *báróé* N°. 1. Boeg. idem.

(pâŋgkoeloé), bep. pâŋgkoelocka, *bijl, hakmes.* — Ápâŋgkoeloé, mâŋgkoeloé, ámâŋgkoeloé, *hakken, houwen.* (Rap. T. Dj.)

Pâñgkoe-pâñgkoeloé, = *ánroñg-oélará*. Men zie *ánroñg*.

(poèkalá), bep. poèkalaka. — Sapoèkalá, geb. van een kris *zonder bogten*.

(pôkoló), bep. pôkoloka, *stomp*, *bot*, *onbedreven* in het een of ander. — Lâdiñg pôkoló, *stomp*, *bot mes*.

(pâñgkasá), *knippen* haar. — Nipâñgkasáki oèna, *zijn haar wordt geknipt*. Vergel. *goènjîjiñg*, *gónjîjiñg* en *pâppá* N°. 3.

NB. *nipóloñg oèna* zou meer te kennen geven dat men iemand uit smaad het hoofdhaar *afsneed*. Vergel. *póloñg*.

Máñgkasá bîne eertijds in gebruik voor *moéboé bîne*, (men zie *boéboé* N°. 1) v. d. *pamañgkássañg*, de tijd, waarop dit gewoonlijk geschiedt. (Rap.)

(pakaîya), welligt af te leiden van *pâka*, hetzelfde woordje, dat gebezigd wordt tot vorming van causative werkwoorden (,men zie mijne Makass. Spraakk. § 183), en dus zooveel als: a) *doen worden*, en v. d. *onderwerpen*, b) *laten geworden*, of *geschieden;* bijv.: koepakaîya-mi kalêñgkoe ri-toèwañg, *ik onderwerp mij zelven aan mijnheer*, welligt lett.: *ik doe mijn ligchaam worden voor mijnheer*. — Napakaîya-mi balînna, *hij heeft onderworpen zijn' vijand;* welligt letterlijk: *hij heeft doen worden zijn' vijand*, te weten: *voor zich zelven;* of misschien lett.: *hij heeft zijn' vijand in een lijdelijken*, d. i. *afhankelijken*, *toestand gebragt*. — Têyakí mâllaki, toèwañg, pakaîyaï sarênta, *wees niet bevreesd*, *mijnheer*, *onderwerp u aan uw lot*, welligt lett. *laat geworden uw lot*. — Ampakaîyá sarêñgkoe, *ik onderwerp mij aan mijn lot* (Tar.), well. lett. *ik laat geworden mijn lot*. — Pakaîyaï sarênnoe ri-Âlla-taâla, *vertrouw op God;* welligt lett.: *laat geworden uw lot bij God*. — Nipakaîyaï sarênna ri-Âlla-taâla, *God heeft verhoord zijn gebed;* welligt lett. *God heeft laten geworden zijne bede*. — Ta-nipakaîya, of: ta-nipakaïyâï pañggappâna, = *ta-nipadjarîyaï pañggappâna*, d. i. *hem wordt niet toegestaan het verkrijgen daarvan*, d. i. *hij mag het niet behouden* (*het gevonden goed*). (Rap. T. Dj. vergeleken met Inl. Wetb., waar men in hetzelfde verband leest: *ta-nipákaässâï-pañggappâna*.)

(pakîhi), bep. pakihîya, 't Arab. فقيه, *iemand die in de kennis van Koran en Sonnat ervaren is*, later inzonderheid: een *regtsgeleerde*. Verg. Mr. S. Keyzer's Handb. voor 't Moh. regt, bl. 3 N°. 1.

(pagâñg). — Si-pagâñg, *één gedeelte*, bijv.: nîyá-djîntoe sipagâñg, lett.: *er is immers een gedeelte* (van de menschen), *dat insgelijks zoo is*, d. i.: *er zijn immers meer menschen die zóó zijn* (, zóó handelen); *gij zijt immers niet de eenige*. (Tam.)

(pâñggañg). Men zie *áñggañg*.

(pâñggoñg), 't Mal. *pañggoñg*, *tooneel*.

(poèga). — Ápoèga, *met knikkers spelen*.

(pêñggoñg). — Tápêñggoñg-pêñggoñg, *waggelen*, bijv. een *dronken man*.

(pôñggo), bep. poñggôwa, *blok* of *boei* voor gekken.

(pagâga), bep. pagagâya, = 't Mal. *kaki-koeda*, soort van plantje, welks blad in vorm veel overeenkomst heeft met een' *paardenhoef*, en in de geneeskunst gebezigd, ja ook als salade gegeten wordt, de *Hydrocotyle asiatica L.*

(pâgará), bep. pâgaraka, 't Mal. ڤاڬر, 't Jav. ꦥꦒꦂ, *omheining*. (Sinr. K. G.)

(pîñggirí), bep. pîñggirika, *een in de*

stof ingeweven of *vast-opgeplakte rand*, hetzij van een *poerôesañg* (*schuifband*), hetzij van een *koelâmboe* (*gordijn*), hetzij van iets anders. Jav. en Mal. *piñggir*, *boord*, *kant*, *rand*, *zoom*.

Men vergel. vooral beneden op *tâberé*.

(pañggîliñg), *de klieren* van de timpâoesoé, welke gebrand, en alzoo met andere ingrediënten gebezigd worden tot het maken van *dôepa* en *satâñggi*, alsmede tot het berooken der *bâdô*-olij. (Sinr.)

(pañggalâsañg), soort van visch.

(pagâwe), bep. pagawêya, 't Mal. تكاوى, *werktuig*, *instrument*, *gereedschap*, v. d. de *benoodigdheden* voor het een of ander, v. d. ook *hanteren*.

Pagawêyañg, *werktuig*, *instrument*.

(poeñggâwa), bep. poeñggawâya, *aanvoerder* van een leger bij de Makassaren, *hoofd der krijgsmagt* op Gôwa, *kapitein* van een schip, verg. 't Mal. en Jav. *poeñggawa*, *hofgroote*, *staatsdienaar*, en 't Sanskr. *poeñggawa*, *stier*, in zamenstellingen: *uitstekend*.

(pâñgi). — Pôkó-pâñgi, bep. pāñgîya, = *pôkó kalôwá*. Men zie *kalôwá*.

(pâñgîñg. Men zie *âñgîñg*.

(pâñgoeñg), Sal. *bil*.

(1° pañgôké), bep. pañgôkeka, soort van plant, veel overeenkomst hebbende met de *âlará*, en tot schuilplaats dienende voor de wilde varkens.

(2° pañgôké). Men zie *óké*.

(pañgâkasá). Men zie *âkasá* N°. 1.

(pañgapâñg). Men zie *ápa* N°. 1.

(pañgoêmpoé). Men zie *óempoé*.

(pañgêmpañg). Men zie *émpañg*.

(pañgêpé). Men zie *épé* N°. 1.

(pañgântará). Men zie *ântará* N°. 1.

(pañgoedôèkañg). Vergel. *óedóé*.

(pañgândará). Men zie *ándará*.

(pañgânañg). Men zie *ánañg* N°. 1.

(pañganoêwañg). Men zie *ánoe*.

(pañgoedjârañg), verg. *óedjará* N°. 2.

(pañgadjâï), *sierik* of *betel en toebehooren*, d. i. *sierik-blad* met *pinangnoot*, *gambir*, *kalk* en *tabak*. NB. men zou eigenlijk moeten zeggen: *pañgedjâï*, *datgeen wat rood maakt*, te weten: *de lippen*, van *édja*, *rood*. — Ápañgadjâï, *betel kaauwen*.

Papañgadjaîyañg, *beteldoos*. — Papañgadjaîyañg kârasá, een' bijzonder groote soort van beteldoos. Vergel. *kârasá* N°. 1.

Papañgadjîyañg, = *papañgadjaîyañg*. (Djay.)

(pañgâra), *uitnoodigen*, *aansporen*, om te eten, te werken, of, wat het ook zij, te verrigten; bijv.: Nañgânre-mo karâëñga, áñgânre-tôñgmi Djâyalañgkâra, nipañgâra ri-karâëñga, *de koning at, en Djâyalañgkâra at ook, daartoe door den koning uitgenoodigd wordende*. (Djay.) — Bîberé pâle ápañgâra ri-sawînna, *lippen, zacht* (*vriendelijk*), *om zijn scheepsvolk aan te sporen*. (Dat. Moes.)

Pañgára, zonder bijvoeging van hetgeen waartoe men aangespoord wordt, dikwijls in den Râpañg genomen voor *uitnoodiging tot werk voor den vorst*, d. i. *heerendienst*. (Rap. K. G.) — Mápañgâra, alzoo: *heerendienst laten verrigten*. (Rap.) — Nipañgâra, *tot werk uitgenoodigd worden*, v. d. *heerendienst verrigten*. (Rap.)

Papañgarääñg, *iets bezigen*, *of hebben om heerendienst voor te laten verrigten*; bijv.: pônna má-

lômpo pañgarâya, kammâya djamâñg djéné-panâïka, masîgika nipapâñgarâäñg, enz., *zoo het een groote heerendienst is, als het bijvoorbeeld het werken aan de kanalen, het werken aan de moskee is, waartoe heerendienst verlangd wordt* (Rap.)

(pôñgoró), bep. pôñgoroka, *dol, zinneloos, gek.* — Pôñgoró ri-pânrañg. Men zie *pânrañg*. — Pôñgoró-pamâï ri, *verzot* of *verliefd op*, een *meisje* bijvoorbeeld. — Nabattôewi poñgorôna, *zijne krankzinnigheid komt over hem*, d. i.: *hij wordt weder krankzinnig.* (Brief.)

Pôñgo-pôñgoró, *een weinig gek, simpel, onnoozel.*

Poñgôri, pôñgo-poñgôri, *gek maken, het hoofd op hol brengen*, v. d. *verleiden*, een *meisje* bijvoorbeeld.

Kapoñgôri, *gek, verzot, verliefd worden op;* bijvoorb.: sirâtañgi nikapoñgôri ri-karâëñga, *het is gepast*, (d. i. *natuurlijk*), *dat de vorst op haar verzot* of *verliefd worde.* (Bid.)

(pañgerêñgañg). Men zie *kéreñg*.

(pañganrêyañg). Men zie *kánre*.

(pañgâlá). Men zie *âlá* N°. 2.

(pañgôeloe), bep. pañgoelôewa. Men zie *ôeloe* N°. 1.

(pañgalôntoñg), touw, dat aan de *pelôkañg* vastgemaakt wordt, om het zeil regt te trekken.

(pañgalânro). Men zie *alânro*.

(pañgîlasá), bep. pañgîlasaka. Men zie *îlasá*.

(pôeñgisí), bep. pôeñgisika, = *róñgkelé, tros.*

(pôeñgoesoé), bep. pôeñgoesoeka, = *pôessoe* N°. 2, doch *pôeñgoesoé* meer gebezigd, wanneer de *klos* garen geheel klaar is om van de *ánátiñgkeré* af te nemen.

(pañgâsi-âsi). Men zie *âsi* N°. 2.

(1° pâpa), bep. papâya, *stuk bamboe, dat in tweeën gespleten is, bamboe-lat.* — Bôesa pâpa. Men zie *bôesa* N°. 1.

(2° pâpá), bep. pâpaka. — Djâñgañg-pâpá, soort van haan, die, graauw van kleur en met een platte kam, er op het oog als eene hen uitziet.

(3° pâppá), *gelijk snijden, afsnijden*, v. d. *gelijkelijk verdeelen, naauwkeurig bepalen* (, vergelijk 't Mal. نافت, *regelmatig, effen*, en het Jav. , *gelijk hoog, gelijk lang*, enz., alsmede 't Jav. , *afgesneden, afgekapt);* bijv.: nipâppá ôena, *zijn haar wordt gelijk gesneden*, of *afgesneden*, d. i. *geknipt.* Men zie ook *pâñgkasá*. — Kâmma tôñgi pôle napâppakînna bitjarâya karaênta-Mátowâya, enz., lett. *verder heeft K. M. de zaken gelijk afgesneden*, d. i. *naauwkeurig bepaald, welke soort van zaken of kwestie's ieder te behandelen had.* (Rap.)

Pâppá, bep. *pâppaka*, (B. *pâppá*,) gebezigd bij het optellen van onbezielde langwerpige voorwerpen, als: *pilaren, zonne- of regenschermen, stokken, geweren, pieken, kanonnen, waaijers, naalden*, enz., bijv.: bênteñg si-pâppá, *één pilaar*, of: *paal*, lett. *een stuk pilaar* of *paal.* — Si-pâppá tâboe, *één stuk suikerriet.* — Pônto sipâppá, *groote zware soort van pónto*, (men zie *pónto*,) die slechts *één stuk* uitmaakt, en niet, gelijk andere *pónto's*, uit schakels is zamengesteld.

Sampâppá, *gelijkgesneden, gelijk, op ééne lijn;* bijv.: tadewa-sêñg noewagâñg sampâppá pamen-

teñgânna pamaînoe, *uw moed staat nog gelijk met dien van uwe medemakkers.* (Rap. K. G.) — Âpâkabâdjíki sampappâna empôna, lett.: *goed maken het gelijk-*, of *op ééne lijn zitten van hen*, d. i. *hen precies gelijk-*, d. i. *op ééne lijn, doen zitten* (Godsd.)

(4° pâppá), bep. pâppaka, soort van groente, (een *ophiogloss.?*) Boeg. *pâppá.*

(pâpañg), *plank, bord.* B. *pépâñg.* Jav. en Mal. *papan*, idem. — Pâpañg-bâtoe, *schrijflei.* Pâpañg-garrôesañg, *plank om op te glanzen.* Men zie *gárroesóe.* — Pâpañg-bisêyañg, *planken aan de buitenzijde van het schip.* — Pâpañg-lâmma, de twee planken van een vaartuig, die het laatst worden aangebragt, één aan iedere zijde, komende boven de *pápañg-biséyañg.* Vergel. *lámma* N°. 2. (NB. tusschen deze *pápañg biséyañg* en *pápañg lámma* is aan de linkerzijde de *djonjdjõñgañg.*) Nâî-mi pâpañg-lammâna, *de laatste planken zijn er al op*, d. i. *het vaartuig is klaar.*

(1° pâmpañg), *dwarsch.* Boeg. *wámpañg*, idem. — Sambîla pâmpañg, *dwars gooijen.* — Tápâmpañg, *dwars gesteld*, bijv.: sômbalá tápâmpañg, *zeil dat dwars* of *regt gesteld is*, in tegenstelling van een: *sómbalá tándá*, of *zeil dat schuins staat* (, men zie *tándá* N°. 2). — Lâri-pâmpañgi djõñgâya, *de hertebeesten loopen in zoo groote menigte, dat zij als 't ware gedurig dwars tegen elkander komen.* Boeg. *lári wámpañg*, idem. — Mâtepâmpañgi, *zij sterven in zoo grooten getale dat de lijken als 't ware dwars over elkander liggen.* — Ñgânre-pâmpañgi balawôwa, *de muizen vernielen alles, als 't ware in alle rigtingen tot zelfs in de dwarschte toe.* (Rap. K. G.)

Pampâñgañg, = *párañg- báli, slagveld.* (Mâdi.) Vergel. boven de phrase *mâte-pámpañg.*

(2° pâmpañg), één van de dertig soorten van kaarten bij het *patôewi-* en *kówa-gõñggoñg*-spel.

(pâpi), even als *bássoeñg* en *máwêkewêke*, gebezigd tot afwending van de nadeelige gevolgen, zoo men zich soms aan heiligschennis mogt schuldig gemaakt hebben, bijvoorbeeld door niet de vereischte naauwkeurigheid bij het opnoemen van de namen der oude vorsten in acht te nemen. Volgens sommigen is de letterlijke beteekenis = *tóêgoeróe, vallen.* Zoo zegt men: iyâñgkoe máwêke-wêke; iyâñgkoe pâpi. Verg. *wéke.*

(pîpa), bep. pipâya, *kuip.*

(1° pîpí), bep. pîpika, soort van gewas, evenals de *pîpisí*, op de takken der boomen te vinden, doch kleiner. Boeg. idem. — Pîpí pîpína bâtañg batânna, lett. *de pîpí is zijn pîpí, de stam is zijn stam*, d. i. *de stam met al wat er op zit, komt hem toe.* Bedoeling: "Al wat de slaaf bezit, komt zijn meester toe."

(2° pîpí), bep. pîpika, 't Mal. قيفت, kleine vogel die veel naar een musch gelijkt.

(3° pîpí). — Pîpí-pîpí, *een klein stuk van eenig geregt nemen.*

(4° pîpi). — Pîpi-pîpi, bep. pîpi-pipîya, soort van kapel, doch kleiner dan de *kóêpoe-kóêpoe.*

(1° pòêpóe), = *tóêli, doorgaan, niet ophouden, onophoudelijk*, bijv.: têya-ko lâmpa pòêpóedji ásaîle-sâko, *loop toch niet onophoudelijk door, kijk eens terzijde.* — Sampoerôêna-pòêpóe kassoewiyânna, *zijne eerbewijzing aan den koning is volkomen en zonder ophouden.* (Rap.)

(2° pòêpóe). Vergel. het Mal. قوفت, *blazen, waaijen*, v. d. welligt: poepòêkañg, *blaasbalg*, = *bésó-besókañg*, van *bésó.*

(3° pòêpoe). Vergel. het Mal. قوقو, *geslacht*,

linie, v. d. welligt, bij wegsnijding der laatste lettergreep, *sámpoe*, bep. *sampóewa*, = het Mal. *sapoepoe*. Men zie *sámpoe* N°. 1.

(4° pôepóe), bep. pôepoeka, soort van sambal van visch.

(5° pôepóe). Vergel. het Boeg. *pôepóe*, = het Makass. *lâboesóe*, v. d. ápôepóe-lêle. Men zie beneden op *lêle* N°. 1. Vergel. ook het Makass. *pôepoesóe*, op *pôesoe* N°. 1.

ꦥꦺꦥ (pêpá), a) *benaauwen*, b) *in het naauw*, Boeg. *pépá*; bijv.: pêpá-mi baliya, *de vijand benaauwt ons reeds*, d. i. *de vijand is reeds zeer nabij*. Pêpáki ri-kânre, *hij is in het naauw ten opzigte van rijst*, d. i. *hij heeft gebrek aan rijst*. — Pêpáki ri-balânjdja, *hij heeft gebrek aan zakduiten*. — Naânne gâoeka, pêpá-dôedoe-mi papisáriñkoe, *wat deze zaak betreft, zeer benaauwd is mijn gevoel*, d. i. *ik zit er zeer meê in verlegenheid*. (Djay.) — Pêpámi, *hij heeft het reeds benaauwd*, v. d. *hij ligt op zijn uiterste*.

Tákapêpá, *in het naauw gebragt zijn*, v. d. *in verlegenheid zitten*, bijvoorb. *om geld*.

ꦥꦺꦥꦺ (pêpoe), = *tépó*, *breken*, en, evenals dit, ook geb. van het *breken* of *afvallen* der hoornen van een hert.

ꦥꦺꦥꦺ (1° pêpé), *slaan*, *kloppen*. Boeg. *péppe*. Onder anderen ook gebezigd van het *slaan* van de *kapas*.

Papêpé-kâpasá, werktuig om de kapas te kloppen. — Papêpé-bânnañg, houten werktuig om de zijde meê te kloppen. NB. een *mooije dij* hiermeê vergeleken.

Pépêkañg, *iets bezigen om meé te slaan*, bijv.: kâyoe nipépêkañgi, *er wordt hout gebezigd, om meé te slaan*.

(2° pêpe), bep. pepêya, *stom*, *sprakeloos*. B. id.

(3° pêpé), bep. pêpeka, *vuur*. — Pêpé lômpo, *groot vuur*, v. d. *groote fakkel*. — Kâtoe-pêpé. Men zie *kâtoe* N°. 3. — Ákânre pêpeka, *er is brand*. Men zie: *kânre*.

Sârro pêpeka, *de brand is erg*. — Nakânre pêpé bâllaka, *het huis staat in brand*. Men zie: *kânre*.

Pêpé-pêpé, a) soort van brandhout;

b) *vuurtjes*, *lichtjes*, v. d.: nitoênoe pêpé-pêpé, *er worden lichtjes aangestoken*. NB. Dit gaat gepaard met het *ámâta-máta karoentigi*, en heeft plaats drie dagen vóór het eindigen der groote vasten van رمضان.

ꦥꦺꦥꦺ (pêmpeñg), gebezigd om het *dubbele* van sommige dingen uit te drukken, bijv.: bâdilí ápêmpeñg, *geweer met dubbele loop;* van daar ook: tambâko si-pêmpeñg, *een tweetal plakken tabak*. — Sâgoe si-pêmpeñg, *een tweetal platte koekjes sago*. — Laîya si-pêmpeñg, *twee stukjes gember of meer*. Vergel. *tôettóé* N°. 5. — Van daar beteekent *ápêmpeñg* ook: *ter zijde van*, of *nevens*, *naast iemand het een of ander doen*, bijvoorb. *zitten* of *gaan*.

ꦥꦺꦥ (pômpa), het Holl. *pomp*.

ꦥꦺꦥꦺ (1° pôpó). — Popôkañg, *vrouwelijke kwelgeest*, die gedurig *pópó* schreeuwt. Dezelve wordt, volgens zeggen van den Inlander, vooral op Saleyer gevonden, en veroorzaakt ziekten en andere rampen. Men heeft tweederlei soort van *popókañg: gewone popókañg's* en *popókañg mánáñggalá*. De eerste zou met het gansche ligchaam, de laatste alleen met het hoofd en de ingewanden rondwaren, 't overige van 't ligchaam te huis latende.

(2° pôpó). — Popôkañg, één der dertig soor-

ten van kaarten bij het *palóewi-* en *kúwa-góñg-goñg*-spel.

(3° pôpo). — Popôwañg, *buffel-badkuilen.*

(4° pôppó). — Bóêlo pôppó, bep. pôppoka, = *bóêlo tállañg.* Men zie *bóêlo.*

(5° pôppó), bep. pôppoka. — Kâyoe-pôppó, *de Ocynium sp.*

(pômpoñg), Sal. *buik.*

(popôkañg). Men zie *pópó* N°. 1.

(papâkoeloé), bep. papâkoeloeka, soort van visch ook gebezigd voor *djéné-dêriñg.*

(pipâtta). Men zie *pátta* N°. 4.

(papitâllañg). Men zie *tállañg* N°. 2.

(pompîdó), bep. pompîdoka, *ren Janhen.* NB. Op Gôwa niet gebruikelijk, aldaar in dezer voege omschreven: boerânne anséléki síróena, antôkeñgi sanróena, *een man die zich van lepels in stede van kris of halsketen bedient.*

(1° pâpará), bep. pâparaka, Bonth. *aag water.*

(2° pâpará), = *sampáppá;* alzoo: ri-paparâna Kayîli, = *ri-sampappâna Kayíli,* v. d. *op de grenzen van Kayíli.* (Sinr. K. G.)

(3° pâpará). — Pâparáki kaloekoêwa, *den buitensten bast van de kokosnoot afhakken* of *afsnijden* (, zooals meestal gebeurt, wanneer men dezelve gebruiken wil).

(4° pâppará), = het Boeg. *pápá, bijna óp-zijn,* v. d. *voor verreweg het grootste gedeelte sterven* (, *omkomen*); van daar: Nakânre-pâpparáki pêpeka, *de brand verteert bijna alles,* d. i. *verreweg het grootste gedeelte der huizen.*

(1° poêpoeroé), *lang-duren.*

Poêpoeroékô sorokâoe, ta-mátjoélá, ta-mátâñg-ke, ámoemoesoé patjaîrañg, noebôñg djâla-djâla! *Moge het u altoos slecht gaan! Moogt gij zonder nakomelingen of takken zijn!* (d. i. *zonder nakomelingen,*) *slobberende in een' vuilnisplaats onder het huis, en gewikkeld in* (, men zie *bóñg,*) *kleederen zoo vol gaten als een vischnet!* NB. Één der ergste verwenschingen!

Tâoe-poêpoeroé, bep. poêpoeroeka, = *tâoe sósoló,* menschen die door een' vorst tot de ergste slavernij gedoemd zijn, en wier afstammelingen ten eeuwigen dage aan het hof slaaf blijven. (Rap.)

Papoepoêrañg, *iets lang doen duren;* v. d.: papoepoêrañg badjoênna, *zijn baadje lang dragen.*

Sipâpoepoêrañg, *het lang maken met elkander,* v. d.: pôro sipâpoepoêrañg-djaki baînnênta! *moogt gij lang leven met uwe vrouw! Moogt gij haar lang behouden!*

Énéki napâpoepoêrañg, *wij zijn versleten als een kleed, doordien hij ons lang gedragen heeft.* (Kel. Sinr.) NB. dit zijn de woorden eener vrouw die geruimen tijd op zeer intiemen voet met haren minnaar geweest is.

(2° poêpoeroé), bep. poêpoeroeka, soort van plant, wier bladen op Makassar gebezigd worden bij het maken van de badak en het wasschen van kleêren. Vergel. het Mal. en Jav. *poepoer, blanketsel,* dat van de plant *dielam, Melissa, L.* gemaakt wordt.

(pôpporó), *korter, kleiner maken,* v. d. a) *afnemen* of *verminderen in waarde;* b) *iets afdoen,* te weten: *van de schuld,* d. i. *vergeven.* Bijvoorb.: pôpporóki, *maak het wat korter, neem er een stuk af,* als: *van een hout* of *bamboe.* — Popporóna añggâkoe, *het afnemen, verminderen*

mijner waarde. (Sinr. Kal. G., Dat. Moes.) — Âñj-djo bâllaka êroki nipôppo-pôpporó tiñggîna, *dat huis verlangt, dat er wat van deszelfs hoogte worde afgenomen*, d. i. *het is verbazend hoog.* — Karâëñg taêna popporôna ri-atânna, *een vorst die er niets afdoet*, te weten: *van de schuld*, d. i. *die geen vergiffenis aan zijne slaven schenkt.*

Âpâlá pôpporó, *vergiffenis vragen.*

Âpâlá-poppôrañg, *ergens vergiffenis voor vragen*, bijv.: koepâlá-poppôrañg-tôñgi ri-Petorôkoe, *ik heb ook daarvoor vergiffenis gevraagd aan mijn' Adsistent-Resident.* (Brief.)

Pamôpporó, bep. pamôpporoka, *vergiffenis, genade.*

Pamoppôrañg, *iemand*, of: *ergens voor, vergiffenis schenken;* bijvoorbeeld: ta-koellêya nipamoppôrañg, *het is onvergeeflijk.* — Naniyá Dâëñg-Êmpo bâttoe ápâlá-pôpporó; âpa-djì na-nipamoppôrañg-mo, *Daëñg Empo kwam vergiffenis vragen; waarop hem vergiffenis geschonken werd.* (Brief.) Vergel. vooral *pôró* N°. 2.

(papânralá). Men zie: *pânralá.*

(poèpoeloé), *afplukken*, bijv. *bloemen.* Boeg. *pôeloeñg.* (Bid. en Sinr. K. G.) Het wordt uitsluitend gebezigd van het *plukken* van bloemen, zooals de *melatîe*, terwijl *kâttilí* gebezigd wordt van het plukken van bloemen, wier steel men voor een gedeelte meê afknakt, zooals van de *tjampâga.* Men vergelijke het Mal. en Jav. *poepoel, verzameling, inzameling, oogst van peper en andere vruchten.*

(papoèwa), bep. papoewâya, 't Mal. *papoewah, kroes, gekruld.*

(popôwañg). Men zie *pópo* N°. 3.

(1° pâppasá), *'s morgens vroeg* (Djay.) Boeg. *pâppá*, idem. — Boêka pâppasá, *'s morgens zeer vroeg, vóórdat nog de dagelijksche vaste van de maand roemâllañg is ingegaan.*

Kapappâsañg, *'s morgens vroeg zijn*, bijv.: nibôôñg, nakapappâsañg, (het kleed) *wordt over het hoofd geslagen, en zoo is het* (nog) *des morgen's vroeg*, d. i. *het wordt over het hoofd geslagen tot des morgen's vroeg.*

Karîyoé kapappâsañg, *een nachtuil die door het daglicht overvallen wordt*, en nu overal tegen aanvliegt, v. d. overdragtelijk van iemand die *verlegen* is, en zich niet weet te redden, ook van iemand die in dronkenschap *gedurig verkeerd loopt*, enz.

(2° pâppasá), pâppasáki ámâppasáki koêwalaka, *het blad van den koewal-heester met een houtje opensteken, ten einde er het vezelachtige tot bereiding van koewal-touw uit te nemen.* Boeg. idem. (D. Moes.) Men vergelijke het Javaansche *papas, afsnijden, doorsnijden.*

(papâssañg), soort van heester, welks bladen als groente gegeten worden, vooral door zogende vrouwen.

(1° pîpisí), bep. pîpisika, *kampernoelie*, witte en roode soort, bekend onder den naam van: *tóli-balâwo, muizen-oren*, en niet alleen in den Chineschen kost, maar ook als geneesmiddel gebezigd. Boeg. *pîpí.*

(2° pîpisí), met bijvoeging van *kamóeroe, neus*, of: *óeroesoé* N°. 1, *snot: den neus snuiten.* Boegineesch *pâpí.*

(poêpoesoé). Men zie *póesoe* N°. 1.

(papâoesoé). Men zie *pâoesoé.*

(pampâoesoé). Men zie *pâoesoé.*

(pabambâëñg). Men zie *báëñg*.

(pabóerámálí). Men zie *bóerá* N°. 2 en *málí* N°. 3.

(pabâlle). Men zie *bâlle* N°. 5.

(pamâkkañg). Men zie *ákkañg*.

(pamâki), = *pamáke*, *beslaan*, *beleggen*, met *goud* bijvoorb. (Dat. Moes); als: bádí nipamâki, *een bádí die beslagen is*, hetzij met *goud* of eenig ander metaal.

(pamâke). Men zie *pamáki*.

(pamêñgka). Men zie *péñgka*.

(pamóekoesóe), bep. pamóekoesoeka, = *maríija-kidoñg*. Men zie op *maríija*.

(pamóengañg), de bamboe, geheel boven op het huis, in de lengte van het dak, rustende onmiddellijk op de *panrâñgká* (, men zie op *râñgká* N°. 1), en wordende daarop vastgedrukt door de *djáñgka-djáñgka* (, men zie op *djáñgka*,) en *rákka-rákka* (, men zie op *rákka* N°. 3).

(pamapârañg). Men zie *mápará* N°. 1.

(pamoedóekañg). Vergel. *óedóe*.

(pamedâñgañg), *borduurraam*.

(pamâdjá). Men zie *pádjá* N°. 2.

(pamâyañg), soort van vaartuig, *kruispraauw*, 't Mal. *pemájañg*, volgens Roorda v. E. soort van boot met bamzoezen op zijde, om dezelve voor omslaan te behoeden.

(pamâra). Men zie *pára* N°. 4.

(pamâroeñg), *steven*. Boeg. idem. — Pamâroeñg-riyôlo, *vóórsteven*. — Pamâroeñg-ribôko, *achtersteven*.

(pamêro). Men zie *méro* N°. 2.

(pâmoró), bep. pâmoroka. Aldus op Celebes genoemd zeker *erts*, afkomstig uit *Lóewoe*, en dat met het ijzer gemengd, aan de kling of het lemmet van een kris, zeer mooije *aders* of *vlammen* geeft, v. d. ook de *aders* of *vlammen* zelve *pâmoró* genoemd. Boeg. idem. Vergel. het Mal. , idem, en het Jav. gemengd metaal, op *vermengd*.

(pamóeloé), bep. pamóeloeka, *lans* van râmisí, (verg. beneden,) met een fijne ijzeren of koperen punt. B. idem.

(pamâliñg-maliñgi). Men zie *máliñg* N°. 2.

(pamâí). Men zie *áí*.

(1° pâta). — Patânna, of: ampatânna, het Mal. , en wordt, evenals dit, geplaatst achter het woord, dat den bezitter te kennen geeft. Op de vraag bijvoorb. wien het een of ander toebehoort? zal het antwoord kunnen volgen: Inâkke patânna, *aan mij*, lett. *ik ben er de eigenaar van*. — Patannâya bisêyañg, *de man wien een schip toebehoort*, *de eigenaar van een schip*. — Patânna-djamâñg, een groote schotel, behoorende tot de rijkssieraden van Gôwa. Vergel. mijne Mak. Spr. § 64.

Ampatâñgi, *bezitten*, bijvoorb.: Inâï ampatâñgi ânjdjo baïnnêya? — Inâkke ampatâñgi; letterlijk: *wie bezit die vrouw*, d. i. *wiens vrouw is dat?* — *Ik bezit haar*, d. i. *het is de mijne*. — Îya-pa-sêñg nakípatâñgi pôle; *daarna bezitten wij* (*dat land*) *weder*, d. i. *krijgen wij het weder in bezit*.

Ampatâï, *bezit nemen*, *zich toeëigenen*.

(2° pâtá), bep. pâtaka. — Si-pâtá-tâna, *een stuk land*, *een rijstveld*. Vergelijk het Mal. *pátah*, *breken*.

(3° pâtá), *zeer*; bijvoorb.: pâtá-tóena, *zeer gering* (gemeen). (Sinr. en Kel.)

(4° pâtta), bep. pattâya, = het Mal. *pâtah*, *teekening*, *schets*, *afbeelding*, *kaart*. Boeg. idem.

Pipâtta, lett. *de teekens bepalen*, v. d.: pipâtta-sâï ânjdjo djâraṅga, *neem eens de teekens van dat paard op*, d. i. *zie eens, welke gunstige of ongunstige teekens dat paard bezit*. Vergel. hierbij vooral het op *tampalésoe* aangeteekende.

ᨅᨚᨀ (1° pâtaṅ, pâtam, pâtan of: pâtanj, al naar gelang van de letter, waarmeê het onmiddellijk volgende woord begint), = *áppá*, *vier*. NB. Deze vorm gebezigd, wanneer 't getelde in het allernaauwste verband tot het telwoord wordt gebragt, bijv. *pâtam-bóélaṅg*, *vier maanden*. Verg. verder vooral mijne Mak. Spraakk. § 90.

(2° pâttaṅ), *nacht*. Jav. ꦔꦼꦁ, *donker*, *duister*, *duisternis*, Mal. غلم, Sd. ꦔꦼꦁ, *avond*, *nacht*.

Si-pattânna bóélaṅga, *op den eersten dag*, lett. *nacht, der maand*.

ᨅᨚᨀ (pântá), bep. pântaka, *de knoken van de knieën der buffels*, of: *koebeenen*, Boeg. idem; v. d.: ápântá, *spelen met deze knoken*. NB. De spelers planten in hun midden een' staak, en gooijen om beurten een *pántá* daarover heen, die aan elk van de beide zijden een teeken heeft, het een van *máte*, *dood*, het ander van *gâṅjo*, *gewonnen*. Naar gelang van hetgeen boven komt, wint of verliest men.

ᨅᨚᨄ (1° pâti), volgens sommigen eigenlijk Boeg., doch ook zeer gebruikelijk in 't Makass., = *píti*, onafscheidbaar voorvoegsel, te kennen gevende, dat de werkzaamheid, die door het werkwoord aangeduid wordt, verschillende rigtingen neemt, bijv. patilâmpa-lampâï, *nu her- dan derwaarts heengaan*, d. i. *woerven*, *dolen*; pati-mâllá-mâllá, *nu dit, dan dat vreezen*, d. i. *vreesachtig zijn*; pati-gâóe-gâóe, *nu dit, dan dat doen*, d. i. *onbezonnen handelen*. Vergel. mijne Mak. Spr. § 185.

Kapatîyaṅg, *overal bekend*, v. d. *bijzonder goed bekend*, *beroemd*, *berucht*; bijv. ânjdjo toe-málompôwa kapatîyaṅgi ri-karaëṅga ri-Balânda, *die gouverneur staat zeer gunstig bekend bij den koning van Holland*. (G. G.)

(2° pâti), bep. patîya, geeft te kennen het *zuivere* van de kapas, enz., als 't ware *het hart er van* (âti); bijv.: *patîna kâpasaka*, hetgeen er van de kapas overblijft, nadat dezelve behoorlijk gezuiverd is. — Patîna kopîya, het *zuivere* van de gekookte koffij.

(3° pâti), *het treffen*, v. d. *uitwerking doen*, v. d. ook: *zamenwerken*, *overeenstemmen*, *het zamen vinden kunnen*.

Sipatîyaṅg, *het zamen treffen*, v. d. *uitwerking doen*, enz.; bijv.: ta-nasipatiyâṅgaï paballêya, *het geneesmiddel doet geen effect*. — Ta-napatîya-mi, of: ta-nasipatiyâṅga-mi, góéliṅga bisêyaṅga', lett. *het roer en het schip kunnen elkander niet meer treffen*, d. i. *het schip luistert niet meer naar het roer*. — Ta-nasipatiyâṅgakí, *hij kan het niet met ons vinden*.

(4° pâtti), bep. pattîya, 't Mal. كتي, *kist*, *bus*, *doos*. — Pâtti-pâtti, bep. pâtti-pattîya, een hout, vlak vóór de *lémba-lembáraṅg* van een schip.

ᨅᨚᨁ (1° pâtoeṅg), = *gântaṅg*, *twintig kâlti's*. (Rap.)

(2° pâttoeṅg). — Bóélo pâttoeṅg, bijzondere soort van bamboe. Men zie *bóélo*.

ᨅᨚᨁ (pântóé), bep. pântoeka, soort van zwaar houten knodsje, in de Zuider-districten van het Gouvernement van Makassar en Onderhoorigheden veel door dieven gebezigd, die iemand daarmede een' slag op de slapen van het

hoofd toebrengen, en hem vervolgens knevelen of afmaken.

(1° pâto), *teeken, afscheidingsteeken*, bijvoorb. aan de randen van het weefsel door een streepje van de eene of andere kleur te maken; v. d.: patôna boelôwa, *de teekens*, d. i. *de gewrichten van de bamboe*. Van daar ook: pôle ri-patôna, lett. *terugkeeren tot het teeken dat men gemaakt heeft*, d. i. *zijne overeenkomst houden*. (Tar.) — Nî-yá-má ânne ri-patôkoe; *ik ben er op den dag, dien ik overeengekomen was*, d. i. *op den bepaalden dag*. — Lêbá-má sipâto-pâto, *ik ben zamen overeengekomen met*, enz.

(2° pâttó), bep. pâttoka, een stok dien men in den grond plant, om op te mikken. — Pâttó nibâdilí, *een pâttó gebezigd om op te schieten*. (Rap. K. G.)

Ápâttó, soort van spel, waarbij men een paal of bamboe, die op zekeren afstand in den grond geplant is, met steenen tracht te raken.

(pînta), bij het roepen verkortender wijze gebezigd voor *sámpoe-pintálloe*. Men zie: *sámpoe* N°. 1.

(pîti), = *pâti* N°. 1.

(pîttó), Boeg. = *tóttó* N°. 4, *pikken*; geb. van *hoenders*, vooral van *kemphanen*; v. d.: papîttó, *den overwonnen haan*, welk's kop over de *parasíla*, eene soort van houten gaffeltje, gelegd wordt, *door den overwinnaar laten pikken*.

(pœtta), bep. poettâya, *vernietigd, uitgestorven, zoo goed als uitgestorven, zonder familie, zonder aanspraak op zijn' eigen' kinderen te mogen maken, in een' slaafschen toestand verkeerende*, enz.; bijv.: pœttaï lâmbaraka, *de stoeterij is uitgestorven*. — Pônna ta-manâkka karaênta namâte, pœtta-djisêng karaênta, *zoo onze vorstin zonder kinderen komt te sterven, is haar geslacht immers weder uitgestorven*. (Rap.) — Lêbá-mi nibâttaï karâêngga ilâlang ri-Bône, pœtta-mi Mangkâsaraka, *de koning van Gówa is binnen Bône onthoofd* of *gedood, en alzoo is het Makassaarsche volk vernietigd*. (Rap., G. G.) — Mámœtta lâmoeng-lâmoeng, *planten vernietigen, vernielen*. (Kel.)

Tâoe-pœtta, a) *iemand die geen sœnrang betaald*, en daardoor bij de verdeeling geen regt op eenig kind van hem heeft. (Rap.)

b) *iemand die zoo goed als uitgestorven is, die geen familie meer bezit*.

c) *een slaaf*, als wiens zelfstandigheid geheel vernietigd is.

Bâlli-pœtta, *prijs voor een slaaf*. (Rap. T. Dj.)

Sânra-pœtta, eigenlijk geen Makassaarsch maar Boegineesch. Het beteekent letterlijk: een *pand* (, *sánra* N°. 3), *dat vernietigd is*, opgehouden heeft het eigendom van den schuldenaar te zijn, dewijl de pandhouder het in zeker opzigt niet enkel in pand genomen, maar ook gekocht heeft, alzoo hetzelfde als: *bálli-tágalá*, waarmede het ook in het Inl. Wetb. verwisseld wordt. Vergel. op *tágalá*.

Kêbó pœtta, *puur wit* of *blank*, gebez. van een gezigt, waarop geen *geel*, veelmin eenige roode tint, te zien is. NB. zulk een blank is in de oogen van een Inlander leelijk.

(pœti). — Pœti-pœti, *stuit*.

(poetêng), Bonth. = *kebókang*. Men zie boven op *kêbó*. (G. G.) B. idem.

(pœto), bep. poetôwa, *oom*. Dit woord gebezigd door *die* neven, wier vader ouder is dan de oom; anders bedient men zich van *póewang* voor een *vorstelijken* oom, en *póewá* voor

een' oom van *minder hooge afkomst*. Men zie *póéwá* N°. 2 en *pôéwañg*.

(pêtá), bep. pêtaka, het Mal. en Jav. *petak*, *vak*, *afdeeling*.

(pêtó), bep. pêtoka, *gebonden*, *lijmig*, *dik*, bijv.: *rijstewater* of iets anders.

(1° pôtá), bep. pôtaka, *klomp*, klei bijv. — Ápôtáki tjêraka añjdjôreñg, *het bloed ligt daar aan klompen*. — Ápôtáki pêyoka, *de klei ligt aan klompen*.

(2° pôtá), Bonth. = *péyó*, *klei*.

(pôti), bep. potîya, vnw. potîñgkoo, Toer. en Sal., = *kîdoñg*, *staart*.

(pôntoe), naam van de op drie na hoogste kaart in het *omi*-spel, ons *Ponto* in 't *ombre* of *quadrille*-spel.

(pôte), ápôte-pôte, *mompelen*, *prutselen*, *kijven*, *knorren*, *snappen*; bijv.: sâñgga-pôte âñjdjo ânaka, *dat kind is een aardige snapper*. — Âbâwa-pôte, *veel praten*, of: *snappen*. (Bid.)

(pôtó), bep. pôtoka, *knoop*, (Tar.) *knoopen*, *een knoop leggen*. (Sinr.) Boeg. idem. — Pasâpoe pôtó-pôtó, *een hoofddoek gebezigd om de betel in te knoopen* (Mâdi.) — Pôtó-pôéli, *stevige knoop*. Men zie *póéli* N°. 1. — Pôtó-pôéli tágâñggañg. Men zie *gâñggañg*. — Pôtó-djâla, *net-knoop*, *knoop zooals men bij net- of breiwerk bezigt*. (Kel.) — Pôtó-pôéroesóe. Verg. *póéroesóe*.

(pônto), bep. pontôwa, *armband*, 't Boeg. *pôtto* en 't Mal. *pontokk*, idem. — Pônto sipâppá, pônto kâti, pônto Djâppoñg, pônto bûsará, pônto galênroñg, soorten van *armbanden*.

Pônto-bâñgkeñg, *beenband*, *beenring*. — Pônto-bâñgkeñg bóélá, en: pônto-bâñgkeñg bûsará, soorten van *beenbanden*.

Pônto-nagâya, een *pónto*, behoorende tot de rijkssieraden van Gôwa.

Papontôwañg, dat gedeelte van den arm, hetwelk digtst bij de hand is, en om hetwelk men de *pónto's* draagt, v. d. ook genomen voor den ganschen benedenarm, van den elleboog af. — Pipontôwi, *iemand een armband aandoen*. (Mâdi.)

Mâñge pônto-pônto, = *mâñge nótoró djóékóe*- Men zie *tótoró*.

(patôkoñg). Verg. *tókoñg* N°. 1.

(pitîka), verknoeijing van *kotîka*. (Mâdi.)

(patikâla), bep. patikalâya, 't Sund. Mal. en Jav. *kala*, *schorpioen*.

(patâñgá), Boeg. = *patâñgará* (S. Tjin.) Men zie op *tâñgará*.

(patiñgâllá), bep. patiñgâllaka, *tusschentijd*, Boeg. *patiñgâllâ*; bijv.: patiñgâllá-doerîyañg, *tusschentijd van de doerîyañg*, d. i. *de tijd waarop men geen doerîyañg vindt*. — Patiñgâllá-pakattôwañga, *de tusschentijd van den oogst*, d. i. *de tijd, waarin niet geoogst wordt*, als 't ware: *het tijdvak tusschen twee oogst-tijden*. (Tar.) — Patiñgâllámi taïpâya, *de tijd van de mañgga's is voorbij*.

(patimatârañg), in de Sînrilí's gebezigd, om een *vorst* te kennen te geven, zamengesteld uit het Javaansche ꦫꦫꦺ, *heer*, *vorst*, en het Jav. ꦲꦱꦩꦏꦭꦁ, naam van een distrikt, vroeger een rijk op Java, Sanskr. *manthara*, *man*, *tharang*, *fort*, *sterkte*. (D. Moes.)

(patatôélañg), soort van boom, met bladen, die den vorm van pijpenstelen hebben, en van binnen een zeer vergiftig etter bevatten. De *patatôélañg* in Toeratêya en elders voor omheiningen gebezigd.

(poentâna, bep. poentanâya, Boeg. *potâna*, *land*, *vaste wal*.

(patôya). Men zie *tôya* N°. 1.

(poentiyâná), bep. poentiyânaka, volgens den Inlander, een vrouwelijke kwelgeest, met een holte in den rug, die ontstaan zou zijn, door als kraamvrouw te bezwijken. Zij roept gedurig op huilenden toon *ñja! ñja!* Boeg. idem.

(patânrá). Men zie *tânrá* N°. 1.

(pântará), ipântará, pantarânna, ipantarânna, pantarañgânna, ipantarañgânna, *buiten*, *uit*, *behalve*, *met uitzondering van*, *zonder*; bijv.: gâdjîna sampoêlo roepîya, ipântará kanrêna *zijn loon is tien ropijen*, *zonder rijst er bij*, lett. *de rijst blijft er buiten*. Het tegenovergestelde zou zijn *ilâlañg kanrêna*. — Ipantarânna anrôñgkoe, *behalve mijne moeder*. — Ipantarañgânna bâllaka, *buiten het huis*. — Ipantarañgânna Djâyalañgkâra, *buiten*, *of zonder Djâyalañgkâra*. — Nadjâri-mo ipantarañgânna boettâya ri-Poloñgbâñgkeñg, *hij geraakte buiten het land van Poloñgbâñgkeñg*, d. i.: *hij raakte zijn regentschap kwijt*. — Nakâna-mo karâëñga: pantarañgânnako-bēñg boettâya, *en de vorst heeft gezegd*: "*maak*," *zoo zeide hij*, "*u weg uit het land*." Vergel. *sôêloé* N°. 1. — Ipantarannâya-pa ânne talloêwa, niwârisí: êrañg-matênna, inrânna, papasânna, *wanneer deze drie dingen er buiten*, *er af*, d. i. *afgedaan*, *zijn*, te weten: *de begrafenis-onkosten*, *de schulden*, *en de legaten*; *dan eerst wordt er geërfd*. (Rap. T. Dj.)

Païpântará, of: paripantârañg, *buiten doen zijn*, *buiten stellen*, *als buiten beschouwen*, *uitsluiten*.

(pâtirí), bep. pâtirika, *naarstig*, *ijverig*, *bezig*.

(pîtará), bep. pîtaraka, = het Arab. فِطْرَة, gift in rijst, na het einde der vasten van de maand roemâllañg, voor de priesters.

(poêtará), 't Mal. *poetar*, = 't Jav. *ꦥꦸꦠꦂ*, *rond omheen-*, *in een kring draaijen*. — Poêtará nâí, *opwinden*. — Pasâpoe poêtará. Men zie *pasâpoe* op *sâpoe* N°. 3. — Poêtará-bâlé, 't Mal. قوتر بالق, *draaijer*, *verdraaijer* van woorden, *leugenaar*.

Poetârañg, 't Mal. فتارن, *spil*.

(poêtiri), bep. poetirîya, het Mal. en Jav. *poetri*, *dochter van een vorst*. Sanskr. *poetrí*, *dochter*, 't vrouwelijke van *pôetra*, *zoon*.

Poêtiri-sâï, soort van Maleische lekkernij van *eijeren* en *kanare*, met *santañg*.

(pêtoró), bep. pêtoroka, Portug. *feitor*, *factor*, *onderkoopman*, *een Europeaan aan het hoofd van een buitenpost*, *gezaghebber*, *Adsistent-Resident*.

(patarâtá), bep. patarâtaka, bindrotting, of jonge bamboe, gebezigd om de *patóñgkô's* aan de *káso* vast te hechten. Boeg. *pañgâtâ*.

Pataratâkkañg, een touw, bijv. van gamoeti, dat opwaarts loopt, en waaraan de *patóñgkô's* soms met *patarátá* worden vastgehecht, om ze zoo weder met de *káso's* te verbinden.

(pitanrâssi). Men zie *tánrasá*, N°. 1.

(patîliñg). Men zie *tîliñg* N°. 1.

(1° patôla). Men zie *tôla* N°. 1.

(2° patôla), bep. patolâya, soort van *komkommers*. Boeg. en Mal. idem. — Patôla oêlará, soort van *patôla*, met bijzonder lange wit gestreepte vrucht. — Patôla rômañg-rômañg, *wilde patôla*.

(3° patôla), bep. patolâya, soort van geweer, eertijds in gebruik. (Rap.)

(4° patôla), bep. patolâya, soort van *zijden stof*, v. d. *een zijden kleed.* Boeg. en Jav. idem. Skr. *paṭola*, eene soort van gewone stof, soort van *chits*. Dikwijls wordt *patóla* even als *ṭjínde*, in de kêloñg's en sînrilí's gebezigd, om de *geliefde* aan te duiden. (Sinr.) — Patôla râwañg, naam van een kleedje, dat de meisjes dragen. Gelijk het woord *râwañg* aanduidt, is het zeer doorschijnend. Later wordt het door een kleedje van dikker stof vervangen.

ᨕᨚᨔ (1° pâtasá), bep. pâtasaka, *mooi, fraai*, bijv. eene *vrouw*, een *paard.*

(2° pâttassá), *bergen, opbergen, goed bewaren, behoorlijk schikken;* bijvoorb.: ampâttassáki pakâdókânna, *zijne eetschotels behoorlijk schikken en schoon maken.* (Maoet.) — Pâttassá kalênna, *zich bergen, uit den weg gaan.* (Ḍjay.)

ᨕᨚᨔ (pântasá), bep. pântasaka, *rustbank.* — Pântasá-patoeriyolôwa, lett.: *de rustbank der voorouders.* Dit is een klein ledikantje, dat sommigen in hun huis hebben, en waarop zij zich verbeelden, dat de voorouders rusten, weshalve zij er dan ook des vrijdag's hunne offerhanden brengen.

ᨕᨚᨖ (pântisí), bep. pântisika, *'t klonterige*, een *klont*, een *klomp.*

ᨔᨚᨖ (pîtisí), bep. pîtisika, *penning, Balische duit*, over Bima gangbaar.

ᨔᨚᨕ (pôetoesóe), *rond draaijen*, (onzijd. en bedrijv.); bijv.: napoêtoesóeká lâso-ânñgîñg, *ik word door een wervelwind rondgedraaid, overvallen.* (S. Tjin.) — Poêtoesóeki, tápoêtoesóeki, pamaîkoe, lett. *mijn verstand draait rond*, d. i.: *ik weet niet meer, wat mij te doen sta.*

Kalipoêtoesóe, en: kalipoetoêsañg, idem, doch in hooger graad.

ᨕᨘᨚᨘᨖᨘ (pôtosó), *in de knoop, in de war zijn*, vergel. *pôtó;* bijv. *garen*, of *touw;* van daar ook overdragtelijk: iemand's *verstand* (*pamâí*), en gebezigd van menschen, die niet meer weten, wat hun te doen sta.

Kalipôtosó, idem, doch in hooger graad, ons: *geheel in de knoop*, of *in de war zijn.*

Sikâlipotôsi, of: sikâlipotôsañg, *geheel in elkander geknoopt* of *verward zijn.* Van daar bij voorbeeld: sikâlipotôsi kanâya, *de woorden zijn geheel verwikkeld* of *verward.* — Sikâlipotôsi râmmañga, *de wolken zijn als 't ware geheel in elkander geknoopt*, of: *verward*, d. i.: *kruisen malkander in allerlei rigtingen.*

ᨕᨚᨘᨘ (pâtihá), 't Arab. فَاتِحَة, naam der eerste Sura des Koran's. (Godsd.)

ᨕᨚᨗ (1° pâdá), *roepen, noodigen.*

Pamâdá, bep. pamâdaka, *iemand die roept, noodigt.*

(2° pâda), Boeg., = het Jav. ꦥꦢꦃ, *gelijk, gelijkelijk, zamen;* bijv.: îya-pa pâda-padañgkoêwa bâttoe mâë, *die tegelijk met mij hier gekomen waren.* — Ta-napadâî pamâí ta-máminrâya, *het is niet gelijk* (, *staat niet gelijk met*,) *het hart dat onveranderlijk is, altijd hetzelfde blijft.* (Kel.)

Pâda-pâda, *te zamen.* (Mâḍi.)

Papâda-padâñg, *tegelijkertijd het een of ander doen.* (Maoet.)

(3° pâda). — Kâḍjañg-pâda. Men zie *káḍjañg.*

ᨕᨘᨗ (pâdañg), 't Mal. ڤدڠ en 't Jav. ꦥꦢꦁ, *zwaard, degen.*

ᨕᨘᨗ (pândañg), naam van plant of boom. Boeg. idem. Hiervan verschillende soorten, als: pândañg-râppo, of: pândañg-nikânre, zijnde de

ananas die men gewoonlijk eet, Ananassa sativa. Lindl.; pândañg-boèñga, of: poèdá, 't Jav. en Mal. poedakh, *Pandanus inermis. Rwdt;* pândañg-Djâwa, of: pândañg-katîntiñg (NB. deze beide laatste soorten vroeger in groote menigte digt bij het fort Rotterdam gevonden, hetwelk van daar door de Inlanders genoemd wordt: *Oedjoeñg-Pândañg*, en bij verkorting: *Djoempândañg*); pândañg-djâí, afgel. van djâí N°. 2, *naaijen*, of: pândañg-sábe, van *sábe, zijde;* pândañg-râmpe, of: bâóe, de *Pandanus latifolius Rmph.;* pândañg padâllé; pândañg-simbôleñg.

(pândi). — Pândi-pândi, bep. pândi-pandîya, *klein vlaggetje*, soort van *weêrhaan*. Boeg. idem.

(pândó), bep. pândoka, het beslag van een piek of kris. B. idem. — Pôke nipândó-boelâëñg, *een piek met goud beslagen*. — Pôke nipândó-boelâëñg lêleñg, een piek op zoodanige wijze met goud beslagen, dat het *zwart* er hier en daar tusschen zigtbaar is. — Sêlé-nipândó, of bij verkorting: sêlé-pândó, kris, wier schede vlak onder de balêmbeñg tot circa op de helft verguld is, dan weêr een gedeelte niet, en eindelijk geheel onder aan het uiteinde weêr wel. Men heeft ook: sônrí-pândó, en: bâdí-goèroe-kâyoe-pândó.

(pîndoe), bij het aanspreken, verkortenderwijze gebezigd voor: *sámpoe pinróèwañg*. Men zie *sámpoe* N°. 1.

(poèdoe), *spoedig*.

Poèdoe-poedóèwi, *spoed maken met iets*, bijv.: napoèdoe-poedóèwi palêbáki gâóe mátâñgkasaka, *zij spoeden zich om de zuivere* (goede) *daden te volbrengen*.

(poèdé), bep. poèdeka, boom welks bladen als medicijn gebezigd worden. — Poèdé-kôñgkoñg, soort van kruipplant.

(pédá), bep. pédaka, *kaal*, wordt bijv. gebezigd van een *menschenhoofd*, van *beestenhuid*, van *laken*, enz.

(pôdañg). — Pôdañg-pôdañg, *een kluit aarde met gras begroeid*, zooals men niet alleen op de onder water staande *paddie velden* maar ook in de zee aantreft. — Komt ook voor als beeld van het *pudendum muliebre*.

(pôdi), het Mal. نودى, soort van steen, volgens Roorda v. E. waarschijnlijk de *amathist*.

(pôndi). Pôndi-pôndi, bep. pôndi-pondîya, *patroon* van een gewęer. Boeg. idem.

(pôndó), bep. pôndoka, (verg. het Arab. فُنْدُق, *logement, herberg*, en v. d. het Mal. فُنْدُن, *loods, planken hut*, en het Jav. ꦥꦸꦤ꧀ꦢꦺꦏ꧀, *herberg, logement,*) a) een hutje boven op de banâwa, dienende tot logis van den gezagvoerder; ook wel soms op andere vaartuigen aangetroffen,

b) een zeker gedeelte van het huis, welligt = *papallóèwañg*, of *djámbañg*, of *sónroñg* (Bidas.) NB. de benaming van *póndó* in de Makassaarsche huizen niet gebruikelijk.

Pôndó-pôndó, *een hutje*.

(padâkkí). Men zie *dákki*.

(pandêgará). Men zie *dégará*.

(padôpe), oud woord = *simbóleñg*. (Koèrr.)

(padômañg), Mal., *zeekompas*.

Padomâñgi, *het zeekompas toepassen op*, d. i. *op het zeekompas kijken naar;* bijv.: âlle sâí padomâñgi âñjdjo liyoèkañga, *komaan, kijk eens op het kom-*

pas naar dat eiland, d. i. *in welke streek dat eiland ligt.*

(padâti), bep. padatîya, het Mal. قلاتي, het Jav. ꦥꦢꦠꦶ, *kar*, of *rijtuig met twee wielen, buffelkar*, op Java in gebruik, v. d. door verwarring: *rad* van een stoomboot, *wiel* van een wagen.

(padatâri), bep. padatarîya, *Hemel.* (Sinr., Dat. Moes.)

(padâda), bep. padadâya, soort van boomvrucht, iets kleiner dan de *parâppá*, en in den vorm van een' appel; gewoonlijk wordt dezelve gebezigd voor de *pamâkká*. De *padâda* komt soms voor als beeld van de *vrouwelijke borsten* (Kel.)

Nipadâda ook gebezigd van het *aanzetten* van *mes* of dergelijke op het *weeke padâda*-hout, hetwelk soms plaats vindt na het *nikântisí* en het *nipéyó*. Vergel. *kântisí* en *péyó*.

(padóeni), bep. padoenîya, 't goedvinden van den vorst, of wie in zijn naam bewind voert, omtrent de hoeveelheid en wijze van betaling eener schuld. Wanneer bijv. iemand, bij gebrek aan geld, in goederen betalen wil, en de door hem voorgebragte goederen volgens 's vorsten uitspraak het bedrag der verschuldigde som uitmaken, is deze *verklaring* een *padóeni*, waarin men berusten moet, v. d. het gezegde: gannâkkaï si-nâni, ta-gannâkkaï si-nâni; tarîma-djîya; padóeni riyolowânna, *hetzij één nâni genoeg is of niet, neem het maar aan;* (want) *er is een padóeni vooraf gegaan.* Uit sommige plaatsen van den Râpañg zou men echter opmaken, dat *padóeni* en *si-póloñg*, of *één half tâí*, of 4 *reyaal*, woorden van één en dezelfde beteekenis waren. (Rap.)

(1° padâra). Men zie *dára* N°. 1.

(2° pâdará), *roosteren;* doch hierin onderscheiden van *lâñgga*, dat men bijv. den visch zeer hoog boven het vuur legt, v. d.: djóekóe nipâdará.

(pâderé), *gelijk-snijden*, bijvoorb. *hoofdhaar.*

(padâllé), bep. padâlleka, *leguwaan.* — Pândañg-padâllé. Men zie *pándañg*. — — Âlîla-padâlléki, *hij heeft eene leguwaans- of dubbele tong*, d. i. *hij spreekt met eene dubbele tong*, tegen den een' zus, tegen den ander' zoo.

(padóeli), het Mal. فدولى, *belangstellen, bemoeijen.* (Bid.)

(padoewâkañg), soort van handelsvaartuig, hebbende *twee* masten, die ieder uit drie houten met *bâñgkeñg-sálará* bestaan, *salómpoñg, pamároeñg riyólo* en *ribóko, póndó's* boven op, *léñgóe-léñgóe, ánjdjoñg róewallóñdjó, twee góeliñg's, galóemá*, en *bóroló.*

(padewâkañg), = *padoewákañg.*

(1° pâna), bep. panâya, *boog.* Boeg. idem. Jav. ꦥꦤꦃ, Mal. فانه. — Âná-pâna, *pijl.* — Pâna-djéné, *waterspuitje* (, kinderspeelgoed). — Ápâna, *met pijl en boog schieten.*

(2° panâ), ąpanâ. Men zie *ná* N°. 6.

(1° pânniñg), *smelten*, bijv.: boelâëñg nipânniñg, *gesmolten goud;* van daar: boelâëñg-nipânniñgá, *moge ik worden als gesmolten goud!* d. i. *moge ik geheel te gronde gaan!* te weten: wanneer ik niet de vereischte naauwkeurigheid in het vermelden van de namen der koningen in acht neem. (G. G.)

(2° pânniñg). — Râtoe-pânniñga, verknoeijing van ons: *Raad van Indië.* (Rap.)

(pânne), bep. pannêya, *bord.* Boeg. *pânne.* — Pânne-djâwa, a) soort van bord, dat, vol-

gens de overlevering, uit den Hemel gevallen is. (Rap.) b) naam eener bloem, van daar: álĭpá-tjoèrá-pânne-djâwaĭ, *hij draagt een saroñg die gestreept is als de bloem pânne-djáwa.*

Pânne lâheré bâteñg. Men zie op *lâheré.*

Pânne-pânne, *porselein, aardewerk.*

(pânneñg), = *pánniñg* N°. 1. Men zie boven.

(1° pâno), bep. panôwa, 't Mal. بَانُو, *gevlekt van huid*, zoowel van menschen als beesten. Als teeken van schoonheid beschouwd, vooral zoo het is *pâno-boelâëñg.* (D. Moes.) Verg. 't Jav. *witte vlekken op de huid.* — Pâno-boeñjtjiní, soort van huidziekte. Men zie *boeñjtjíní.*

Panôwañg, *gevlekt.* Djârañg goèloeñg-panôwañg, en: barobèmboeñg-panôwañg. Men zie *goèloeñg* en *barobèmboeñg.*

(2° pâno). — Pâno-pâno, eene Labiata.

(3° pânno-pânno), bep. pânno-pannôwa, soort van schelpvisch.

(4° pânno), Sal. *vol*, Boeg. *pánno*, idem.

(1° poèna), Boeg. = 't Mal. فُوبَ en 't Makass. *patánna.*

Papoèna, *de zijne doen zijn*, v. d. *tot zijn wil brengen* eene vrouw. (Mádi.)

(2° poènna), = *pónna.*

(poèni). — Poèni-poèni, bep. poèni-poenîya, = *poène-poène.*

(poènoé). — Âse poènoé, bep. poènoeka, soort van donkerkleurige rijst, *oryza glutinosa* R., die gebezigd wordt, om gebak van te maken, om in de wasem te koken (sôñgkoló), voor *kânre-koèñjí*, voor *kádó-bóélo*, en dergel. meer. B. idem, Jav. *ketan*, Mal. قولت.

(poène). — Poène-poène, bep. poène-poenêya, soort van boschduif, groen en blinkend van kleur.

(pônna), *indien*, ook soms te vertalen met ons *of;* bijv.: ta-koewassêñgaĭ, pônna lamâñge-djakî, *ik weet niet, of gij zult gaan*, = *póénna.*

(panakkoèkañg), bij Valentijn genoemd *Pannekoekshoek*, waar vroeger een kasteel der Makassaren stond. De naam is af te leiden van *nákkoé*, alzoo welligt de *plaats waar iemand door sterk verlangen naar de zijnen bezield werd.*

(panoèñgkoeloé). — Men zie op: *toéñgkoeloé.*

(poenâga), bep. poenagâya, soort van boom (timmerhout) op het gebergte, ook op de eilanden en aan strand, *Calophyllum inophyllum sp.* De vrucht gebezigd als *gásiñg* N°. 1 voor de kinderen, terwijl haar binnenste bedwelmend is, en soms ook dient tot het maken van *kanjdjóli.*

(panâbá). Men zie *tábá* N°. 2.

(panâmbe), bep. panambêya, *treknet.* Boeg. idem. — Ábêsó panâmbe, *een panâmbe voorttrekken.* — Ápanâmbe, *met een panâmbe visschen.*

(panoèmboeñg), pot voor drinkwater, doch kleiner dan *barânniñg.* Boeg. idem.

(pinâboeroé), bep. pinâboeroeka, 't Mal. قنابر, *gezaaid* of *gestrooid zaad;* van daar: *hagel* (om meê te schieten.) — Âná-pinâboeroé, *hagelkorrels.*

(pannîti), bep. pannitîya, *speld, pin, naald.* Jav. *peniti.* Sd. en Mal. idem. Port. *alfinete* of *alfenete.*

(panêtte), bep. panettêya, de bamboezen, die soms op de vlerkpraauwen een vierkant vormen, dat wel aan beide zijden van het

vaartuig uitsteekt, maar zich toch bevindt binnen in het vierkant, dat uit de beide *barâtañg's* en de beide *palewâi's* bestaat.

(pinâti), bep. pinatîya. Aldus bijv. in Sanrabône en andere rijken genoemd de persoon, die belast is met het toezigt over de *kakaraeñgañg* of *kalompówañg*, *rijkssieraden*. (NB. alleen in Gôwa heet zoo iemand Layâka.) Dewijl nu een vorst terstond zijn bewind verliest, zoodra de rijkssieraden uit zijn huis verdwijnen; zoo beteek. álêbasáki pinatîya riyoelôenna, overdragtelijk: *iemand van den troon stooten*. (D. Moes.) Men heeft ook *Pináti's* als wachters bij de *saóekañg's*. Vergelijk het Portug. *Penates*, *Huisgoden*.

(pancêndóe). Men zie *tóendóe*.

(pinâná). Men zie op *nâná* N°. 3.

(pinâtjoe), bep. pinatjôewa, het Portug. *pennacho*, het Fransche *pennache*, *panache*, *vederbos*, *pluim*, op een hoed, zooals bijv. de Boetonsche grooten dragen.

(panânrá), = *patânrá*.

(pinâwañg), *volgen*, *opvolgen*, *gehoorzamen;* bijv.: minâwañg-ko mâë, *volg mij*. (Woorden van een heer tot zijn' bediende.) — Ampinâwañgi parentâna Iyânoe, *de bevelen van N. N. opvolgen*. — Toe-minâwañg, lett. *volgers*, v. d. *gevolg*. — Toe-napinâwañga tâoe, *menschen die door anderen gevolgd worden*, d. i. *leermeesters* en *voorgangers*. (Rap. T. Dj.)

Paminawâñgañg a) *het volgen bezigen voor*, d. i. *volgen voor*, of *ten gevalle van iemand;* van daar: ampaminawâñgañgi ri-kadjowâkañga, *voor iemand volgen in het djówá-schap*, d. i. *iemand als djówá opvolgen* of *vervangen*. (Rap.)

b) paminawâñgañg, *kassoewíyañg ergens voor verrigten*, te weten: voor het bezit van zekere velden, lett. *volgen*, *gehoorzaamheid voor bewijzen*. (Rap. K. G.)

Papinâwañg, a) *iemand die volgt;*

b) *doen volgen*, v. d.: *onderwerpen;* bijv.: papinâwañgá, lett. *doe mij volgen*, v. d. overdragtel. gebez. voor: *doe mij deelen in den koop*, of: *geef mij een aandeel in hetgeen gij gekocht hebt*. Vergelijk *tjâppa* N°. 3, *tjówé* en *antáma*.

Tápinâwañg, = *pinâwañg*, *volgen*, bijv.: bârañg kâmma-djiyâpa kítápinâwañg tôdoñg! *mogen wij ook volgen uw voorbeeld!* (Tar.)

Sipîna-pinâwañg, sipâpinâwañg, lett. *elkander volgende*, v. d.: *achteréénvolgens*.

(pancêwa-nocêwa). Men zie *tóewa* N°. 4. (Tar.)

(panâwará). Men zie *tâwará* N°. 2.

(pânasá), bep. pânasaka, soort van plant, gebez. zoowel in de geneeskunst, als voor atjar of zuur; vooral op Bonthain gevonden. Boegineesch *pánâ*.

(panîsi). Volgens sommigen Boeg. = *báróe* N°. 1, en aangezien men *báróe* heeft van *klapper*boomen, van *ínróe's*, van *roembíya's*, van *kóewalâ's;* zoo zou *póñgko-panîsi* zooveel zijn als de *póñgko* N°. 1 van één dezer boomsoorten. (S. Tjin.) Volgens anderen zou dit *póñgko-panîsi* niets anders zijn, dan de *wortel van jonge rotting*, die als *póñgko* gegeten wordt.

(panîsirí), bep. panîsirika, = *pasísirí*. Men zie *sísirí* N°. 3.

(panâoeróe), = *pinâboeróe*. (Rap.)

(pinâhañg), Sal. = *pinâwañg*, *volgen*.

(1° pâñjtja), bep. pañjtjâya, een *dégo-dégo* met *wâlla-sóedji* aan de zijden, *káso's* van suikerriet; *patóñgkó* van sierih, allerlei versierselen van boven, als: granaatappelen, pinañg, (zoowel jonge als oude: *ráppo-lólo* en *ráppo-tówa*,) enz.; voorts van binnen rijkelijk voorzien van jonge klappers, pisañg's, pompelmoezen, enz. Zulk een *pánjtja* bij gelegenheid van het *spin*-feest, wanneer de heer des huizes dit ten minste toestaat, door een' minnaar aan het huis zijner geliefde gezonden. (Boeg. idem). Van daar de spreekwijze: ápanâí pâñjtja ri-takkâya, *een pánjtja doen opgaan bij gelegenheid van het spinnen.* — Zoo ook genoemd de toestel, waarin men op het feest van *maóeloé* de rijst, eijeren, enz. naar het hoofd van zijn land brengt. — Insgelijks bij andere gelegenheden, als besnijdenis, trouwen, een *pánjtja* gebezigd.

Pâñjtja-parasâda. Vergelijk het Sanskr. *pantja-prasada*, volgens Wilson in zijn Dictionary, *a temple with four pinnacles and a steeple*, zamengesteld uit *pantja, five*, en *prasada, a palace*. Van daar wellig, wegens overeenkomst in vorm met zulk een tempel, het Mal. فنجم فرساد, eene prachtige soort van badhuis. Men zie Isma Jatiem, bl. 127 en 128, alsmede Meursinge in zijn Mal. leesb. eerste aflever. bl. 38. Van daar ook misschien om dezelfde reden in het Makassaarsch *pánjtja parasáda* gebezigd van eene soort van *wagen*, of liever *wandelend paleis*. (Men zie Djay.)

(2° pâñjtja), mâñjtja, *dansen*, en wel een dans door twee mannen uitgevoerd. Boegin. idem, (Djay.)

(pâttjí). — *Tápâttji*, *geopend zijn*, wordt gebez. van iemand's *láso* N°. 1 of *penis*.

(1° pâtjóe), a) *zich buigen*, bijv.: *tak*, *riet*, of iets derg., *buigzaam* (,Boeg. idem); bijv.: lîma pâtjóe, *een arm die door oefening buigzaam geworden is*, zoo zelfs, dat men hem bij het gewricht van den elleboog geheel naar achteren kan buigen. Bij de vrouwen treft men dit zeer veel aan, gelijk ook wel bij de vorsten. (Dat. Moes., Sinr.)

b) *buigen*, *ombuigen*, bijv.: pâtjóeki palagesânna, *zijn armen buigen*, bijv.: *achterwaarts buigen*, zoo als de *padjógé's* of *publieke dansmeiden* bij het *dansen* plegen te doen.

(2° pâttjóe), Bonth, = *pássoé* N°. 4.

(pâttje), bep. patjêya, B. *mápásse*, het Mal. تاجم, het Jav. ꦲꦱꦶꦤ꧀ *scherp*, *bijtend* van smaak, *heet* op de tong; v. d. overdragtelijk gebezigd van de *stemming des gemoeds*, bijv.: siyagâñg pâttje pamaîna, *met veronwaardiging* (Djay.) — Márânnoe, mápâttjeî pamaîmañg, *wij zijn verheugd en aangedaan*. (Rap. K. G.) — Taêna-tôdjeñg-mi patjênoe, *jij hebt werkelijk geen gevoel in je lijf* (Mádi).

Kapattjêyañg, *hartzeer hebben*, *gegriefd worden*, *bewogen worden met* (Djay., Sinr.)

Kapâttje-pâttje, *kevig hartzeer veroorzakende* (Sinr.), van daar: *kevig hartzeer*, wij zouden zeggen: *medelijden inboezemend*, v. d. *zelf kevig hartzeer hebbende*. (Tar.)

(pâñjtjé). Tâoe-pâñjtjé, bep. pâñjtjeka, *een dwerg*, B. idem. Djâñgañg-pâñjtjé, *Japansche kip*.

(1° pâttjó) *wikkelingen*, *uitpersen*, *pers*, (werktuig). — Pâttjó dâdí, *melken*.

Pamatjôkañg, *iets dat men uitgeworgen heeft*. (Tar.)

(2° pâttjó), bep. pâttjoka, 't Mal. كلادى

't B. *aládi* soort van plant, genaamd: *Arum Colocasia R.* De wortels zijn, gekookt, meelig en zeer smakelijk om te eten, terwijl de bladen het eigenaardige hebben, dat 't water er niet stil op blijft liggen, maar gedurig heen en weder glijdt of rolt. v. d. djéné nipalête ri-lêkó-pâttjó, *water dat gedurig heen en weder rolt over het pâtjó-blad*, zoodat het gevaar loopt van naar beneden te komen; v. d. geb. als beeld van iemand die *gevaarlijk ziek is, zoodat hij ieder oogenblik dreigt te bezwijken.* Men zie *tâoe-nipaéná-éná*, op *éná*.

(1° pîtjá), Mal. en Jav. *breken.*

Bòeta-pîtjá, bep. bòeta-pîtjaka, *stekeblind.* — (2° pîtjá). — Pîtjá-pîtjá, dezelfde visch als de *kánjdjá*, maar dus genoemd, wanneer de *kaalkop* nog zeer klein is; iets grooter heet dezelve *salamáta* en zeer groot: *kánjdjá.*

(1° pîtjing), Bimanesche of Balinesche duit, soms gebezigd als halssieraad voor een kind.

(2° pîtjing-dòewa), één van de dertig soorten van kaarten in het *patòewi-* en *kówa-gónggong*spel.

(pîtjo). — Pîtjo-pîtjo, bep. pîtjo-pitjôwa, slingerplant, gebezigd om zwart te maken, en ook als medicijn.

(1° pòetjá), bep. pòetjaka, het Maleische توجت, *bleek, troebel, onklaar;* bijv.: djéné pòetjá, *troebel water.*

(2° pòetjá), bep. pòetjaka, soort van slingerplant.

(pòenjtja), bep. poenjtjâya, het gedeelte van de saróng, dat volgens een geheel ander patroon bewerkt is dan het overige. De *pòenjtja* bestaat soms uit eenige strepen, die alsdan *kapála's* heeten, waarvan echter alleen de middelste bij uitnemendheid *kapála* genoemd wordt; de andere heeten *kapála-tjádi's* (, kleine *kapála's*). — Pòenjtja-tacòewa, overdragtelijk: *de voornaamste der menschen*, of ook: *de schoonste der vrouwen* (Sinr.) — Mádi-dâëng ri-Mâkka, poenjtjâna Lâyoe, *Mádi-dâëng ri-Mákka, de pòenjtja* (, d. i. *het sieraad,*) *van Láyoe* (, in Binâmo).

(1° pòetjóe), bep. pòetjoeka, 't Mal. فوچق, *top van een' tak, de teedere spruitjes aan de takken.* Men zie *bómbong*. Bijvoorbeeld: mânna tangkênna, poetjòena, mátène-ngâseng, *tot aan de takken, ja tot aan de uiteinden der takken toe*, d. i. *geheel en al, van top tot teen, gelukkig.* (Kel.) — Pòetjóe lîla, *het puntje van de tong.* (Maoet.)

(2° pòetjóe), de medicinale wortel van de patôla. Boeg. idem.

(pòetjé), bep. pòetjeka, *slingerplant*, wier bladen als groente gegeten worden.

(pôtjá), *kneden;* v. d. ápôtjá-pôtjáki boengâya, *de bloem met de hand stuk wrijven, verfrommelen*, lett. *ter deege kneden.*

Ápôtjá-pôtjá, gebezigd van *stof*, bijv. van een *hoofddoek*, beteekent: *als 't ware kneden* met asch en tamarinde. NB. dit geschiedt gewoonlijk vóórdat men tot het *verwen* overgaat. (Mádi.)

(1° pôtji), bep. potjîya, Holl. een *potje, trekpot.* — Pôtji-sâwo. Men zie *sâwo.*

(2° pôtjí), bep. pôtjika, *navel.* Boeg. *pósi.* — Pasîkó pôtjí, *draad, waarmede de navelstreng wordt afgebonden.* — Pôtjí (, marîyang, bâdilí), *suutgat.* — Pôtjí-djéné, *maalstroom.* — Pótjîna tampârang, *diepte, bodem der zee.* (Djay.) — Pôtjí-bâllá, *navel*, d. i. *middenpunt, van het huis;* v. d. ook dus genoemd de *paal die juist in het middenpunt van het huis gevonden wordt*, v. d. ook wederom aldus genoemd de *bóeli-bóeli*, of *het potje olij* met stukjes

hout van al de palen, gelijk ook een kleine hoeveelheid goud, hetwelk men bij de inwijding van het huis, boven aan dien paal, of zoo er geen paal juist in het midden staat, aan dien paal, welken men binnenkomende, het digtst aan de regterzijde van het middenpunt aantreft, heeft opgehangen. Vergel. *bénteñg* N°. 3. — Pótjína bisêyañga, *de opening onder in het schip voor het water.*

Pamôtjí, geschenk voor den scheepsbouwmeester, wanneer de *pótjí* klaar is.

(3° pôtjí), één van de 30 soorten van kaarten bij het *patówi-* en *kówa-góñggoñg*-spel.

(pânjtja-parasâda). Men zie *pânjtja* N°. 1.

(pitjónañg). — Âná-pitjónañg, kogel, die door zekere soort van toovermiddelen altoos een mensch moet raken.

(pâtjará), 't Jav. *patjar*, = 't Mak. *károentígi.*

Bónga pâtjará-tjína, soort van *bloem.*

(1° pânjtjará), bep. pânjtjaraka, *kleine takel.* Men zie *tákalá.*

(2° pânjtjará), bep. pânjtjaraka, = 't Mal. فَنْجَر, *pand, handgift, voorschot.*

(3° panjtjâra), bep. panjtjarâya, *pont, schouw.* Boeg. idem.

(panjtjórañg), het Mal. en Jav. *pantjoeran, kleine waterval, val van water van eene kleine hoogte met een straal,* v. d. *goot* boven aan een huis. NB. *solóñjañg* gebez. van een goot langs den grond.

(pitjóroe). Men zie *tjóroe.*

(pêtjoró). — Tápêtjoró, *slippen* (, *glijden*), bijv. iemand's *voeten.*

(panjtjarôba), bep. panjtjarôbâya, *kentering van de moeson, ongestadig, wankelend.* Mal. idem.

(pâttjalá), mâttjalá, *al tastende naar iets grijpen om het vast te houden;* bijv.: ámâtjalá bâle-bâlañg, *al tastende naar kraalvisch grijpen.* V. d. ook overdragtelijk gebezigd van het *pidjetten* van iemand die flaauw valt, en wien men op deze wijze tracht bij te brengen.

(panjtjâlañg), Mal., soort van langwerpig vaartuig, dienende tot lossing van goederen.

(pótjalá), a) *zoek zijn,*

b) *zoek maken.*

Bijv.: pótjaláki dowêkoe, *mijne duiten zijn zoek.* — Pótjaláki konjtjîkoe, *mijne sleutels zijn zoek.* — Pótjalá nâwa-nawâñgkoe, lett. *mijn verstand is zoek,* d. i. *ik weet niet, wat mij te doen sta.* Nu eens zou ik dit, dan weder dat willen doen. — Tâoe-pótjalá, *iemand die zijn bóeltje zoek gemaakt heeft.*

(1° pâdja), bep: pádjâya, gebez. van mooi donkere of zwarte kleur: *liefelijk zwart,* het Mal. *ietam mânis, ligtbruin,* de *huid* bijv. Boeg. idem.

Pâdja-pa dâëñg, begin en naam van zeker lied, = *róyoñg* N°. 2.

(2° pâdjá), bep. pâdjaka, ronde platte van rotting vervaardigde schotel, om visch en dergelijke op te laten droogen, ook veel gebezigd als schotel voor het eten. Boeg. *pâdjâ.* — Bêmbeñg-pâdjá, lett. *het opbrengen van de pâdjâ's,* of *etens-schotel's.* Wanneer er een feest is, bestaat de *bémbeñg-pâdjá* voor den koning van Gôwa uit: *één bósoe-panóemboeñg,* met *pasêró* en *tapísañg; één palekókañg* met *palóeloé; vier en twintig pâdjâ's* met vleesch, visch

en andere *kádókañg's; vier en twintig padîñgîñg-dîñgîñg's.* Zoo het geen feest is, zijn er slechts *twaalf pádjá's* en *twaalf padîñgîñg-dîñgîñg's.* NB. *vier en twintig pádjá's* bij een feest, of anders *twaalf*, genoemd een *bembêñgañg.* Men heeft soms tot *achttien bembêñgañg's.*

Pamâdjá, bep. pamâdjaka, *pan.*

(3° pâdjá), bep. pâdjaka, 't Mal. فاجق, *grond-pacht, verponding.* Boeg. idem.

(4° pâdja), bep. padjâya, *billen* van een mensch, v. d. *de bodem*, of: *'t onderste* van iets, bijv. van de schêe der kris. — Padjâna bisêyañga, *het onderste*, of: *de bodem van het schip.* (Rap. K. G.) — Men spreekt ook van *padjána gánrañga*, zijnde het *onderste* of *dunne uiteinde der gánrañg.* Vergel. *gánrañg* N°. 2. — Nitoênroeñg-pâdjaï, *hij krijgt op zijn achterste.* — Mâta-pâdja, *de opening van het achterste.*

Ápâdja-pâdja, onder het gemeen ook wel gebez. voor de gemeenschap tusschen beide geslachten, ons: *broeken.* Een Inlander zal bijvoorb. eene vrouw bij wijze van scheldwoord toeroepen: koepâdja-ko, *ik zal je broeken.*

Sipâdja-pâdja, = *sikáboe-káboeloé.* Men zie op *káboeloé.*

(1° pîdjá), *solderen.* Boeg. *pîdjâ.* Mal. ڤيبجر.

Pîdjá-pîdjá, of: mîdjá-mîdjá, = het Jav. en Mal. *piedjit, pidjetten*, met de vingers, of met de volle hand, drukkende knijpen, namelijk: de matte leden van vermoeiden, tot opwekking; of de slapen van het hoofd en den nek tegen hoofdpijn. Men zie Olivier's Land- en Zeetogten, Deel I, bl. 141.

(pîñjdjeñg), oudtijds = *pánne, schotel, porselein*, en nog heden gebezigd op Salcijer voor eene soort van porselein, eenigzins graauw van kleur. (Mâdi.)

Tâká-pîñjdjeñg, naam eener klip aan de monding der rivier van Gôwa, dus genoemd dewijl Sawêri-Gâdîñg aldaar met deze soort van porselein zou geland zijn.

Boelâëñg pîñjdjeñg. Men zie *boelâëñg.*

(poedji), moedji, Mal. *prijzen, roemen, goedvinden.* Boeg. idem.

Pamoedji, *het prijzen, roemen, goedvinden.*

Ipoedjîyañg ta-máñgâï, *iemand die de meisjes prijst* (, vleit), *zonder te beminnen.* (Sinr.)

Kapoedjîyañg, *te prijzen* (Kel.)

(pêdja), Sal. = *pîroe.* — Papedjâäñg, = *papiróewañg.*

(pênjdjañg), soort van visch.

(padjêko). Men zie: *djéko.*

(padjannâñg). Men zie *djánna* N°. 1.

(panjdjâdjá), bep. panjdjâdjaka, soort van platte vaartuigen. Alleen in gebruik bij de roovers, die ze gewoonlijk bezigen achter en tegelijk met hunne *bîntá's.* Boeg. *panjdjâdjá.* Vergel. het Jav. , *een kleine schuit.*

(panjdjâra), Mal *gevangenis.*

pîdjará, het Mal. ڤيبجر, *solderen.* Baróega papîdjará, *eene baróega, die gesoldeerd*, d. i. *goed digt-gevlochten is;* alzoo de *baróega* van een *vorst*, ten minste van een voornaam persoon. — Bâdjíki pidjarâna rînrîñga, *de wand is goed gesoldeerd*, d. i. *goed digt-gevlochten.*

(padjâloé). Men zie: *djáloé.*

(padjâlló). Men zie *djállo.*

(pânjñjoe), bep. panjñjoêwa, *zeeschildpad.* Boeg. idem. Jav. . Mal. ڤيڤو.

(poênja), Mal. = *patánna*. Men zie *pâta* N°. 1. (Tar.)

(pênjá), bep. pênjaka, *plat*, bijv. kamoêroe pênjá, *platte neus*. — Rôti pênjá, *plat brood*. Boeg. idem.

(pônjá), bep. pônjaka, *ingedeukt*, *ingedrukt*, geb. van *mañgga-*, *djamboe-* en andere vruchten, insgelijks van een neus die van boven als 't ware *ingedeukt* is. Boeg. *mápônjá*.

(panjnjîki, bep. panjnjikîya, *vledermuis*. Boeg. *pánni*, idem. — Pâyoeñg panjnjîki, *als een vledermuis er uitziende pâyoeñg*. NB. aldus door de Inlanders genoemd onze *zijden parapluie's*.

(panjañggâya). Men zie *sáñgga*.

(panjilôrañg). Men zie *siloró* N°. 2.

(pâyoeñg), *regen- en zonneschcrm*. Jav. en Mal. idem. — Pâyoeñg balâki. Vergel. *balâki*. — Pâyoeñg sárañg. Vergel. *sárañg* N°. 1. — Pâyoeñg lômpo, *groote*, of *voorname pâyoeñg*, zooals de vorsten van den eersten rang gebruiken.

Ápâyoeñgi allôwa, *de Zon heeft een pâyoeñg*, d. i.: *er is een kring om de Zon*.

(pîya), *heelen*, *genezen*, bijv.: pîya-mi lokôna, *zijne wond is genezen*.

Ta-mápiyâî, *het geneest niet*. (Kel.)

(pîyóe), ápîyóe, *piepen*.

(pêyó), bep. pêyoka, *slijk*. Vergel. *îjâîri*. — Pêyó-lântañg, *moeras*. — Ápêyóki, *het is slikkerig*.

Nipéyó gebezigd van het *aanzetten* van een mes of dergelijke op kleiner en zachter of fijner steen, dan reeds bij het *nikántisi* heeft plaats gehad. Vergel. *kántisi* en ook *padáda*.

(pôyó), bep. pôyoka. — Pôyópôyó, naam van een geringen zeer algemeenen struik, *Uraena lobata L.* (Sinr.) Vergel. *lalôepañg*.

(piyanî). Men zie *áni* N°. 1.

(piyôlo). Men zie *ólo* N°. 4.

(pêyasá), = *palésañg*, *wegschuiven*, *wegdoen*, bijv.: *kalêleñg*. (D. Moes.)

(1° pâra), *zamen*, *gezamentlijk*. Boeg. *páda*, idem. Bijvoorbeeld: pâra-môteré, *zamen terugkeeren*. — Ápâra-pamâî, *éénstemmig zijn*. — Nadjâri-mo sibâdji-bâdji pâra-îya, *en het gebeurde, dat zij elkander onderling een pak gaven, zamen slag leverden*. — Parânna tâoe, *zijne mede-menschen*.

Mânna ta-paramânna. Men zie *mánna*.

Parasêro, lett. *gezamentlijk iets aanraken*, v. d. *maatschappij*.

(2° pâra), bep. parâya, de *kiem* van de kokosnoot, wanneer deze reeds tamelijk groot is, = *tîmbo-kalóekoe*. Vergel. *tîmbo*.

Paratôló, bep. paratôloka, a) hetzelfde als *pâra* N°. 2, maar nog *klein*;

b) zeer oude *tálá*-vruchten.

(3° pâra), bep. parâya, *eene baarmoeder die verzakt is*. Van daar: baînne ásoêloé parâna, *eene vrouw, wier baarmoeder naar buiten komt*. — Baînne parâñg, = *baînne ásoêloé parâna*.

(4° pâra), bep. parâya, de *binnenzijde*, en pamâra, *de buitenzijde des benedenarms*.

(5° pârá), bep. pâraka, *bosch met kleigrond*, langs de oevers eener rivier bijvoorb. Boeg. *pârâ*.

(6° pârá), bep. pâraka, *zoutachtige grond*. — Pâráki tanâya, *de grond is zoutachtig*.

(7° pârá). — Pârá-pârá, bep. pârá-pâraka, *platvisch*.

(8° pâra), bep. parâya, Bonth. = *pamákkañg*, *zolder*.

(9° pâra). — Pâra-pâra, bep. pâra-parâya, soort van stellaadje, waar langs men de ranken laat oploopen.

(10° pârrá), bep. pârraka, *bijtend*, gebez. zoowel van *spijs*, die te sterk gezout is, als van pompelmoezen en dergel., die een' sterken onaangenamen smaak hebben. Boeg. *mápârrâ*.

ᨅᨔᨑ (1° pârang̃), *veld*. Boeg. en Mal. *pâdang̃*, idem. — Bâllá-bâllá-pârang̃, *een veldhuisje*, d. i. *een wachthuisje op de paddievelden*.

Nirâppa ri-tâng̃a-pârang̃. Vergel. *râppa* N°. 5.

Pârang̃-lâkkeng̃, = *parallákkeng̃*. Men zie *lâkkeng̃*.

Tjillá mákapârang̃, lett. *schitteren, als wanneer de Zon op een zandvlakte schijnt*, v. d. *sterk schitteren*, bijv. van *kleêren* gebez.

(2° pârang̃), ápârang̃, a) *ophouden;* b) *doen ophouden, blusschen*, bijv.: pârang̃-mi âng̃ing̃a, *de wind heeft opgehouden*, d. i.: *is gaan liggen*. — Pârang̃-mi gêgereka, *het geschreeuw heeft opgehouden*, d. i. *is over*. — Pârang̃-mi pêpeka, *het vuur heeft opgehouden*, d. i. *is uitgedoofd*. — Pârang̃-mi nascênna, *zijne gramschap heeft opgehouden*, d. i. *is voorbij*. — Lêbá-mi koepârang̃ pêpeka pimbâli-bâli, *ik heb het vuur gebluscht aan beide zijden;* overdragtelijk gebezigd voor het: *tot bedaren brengen van twee twistende partijen*.

(3° parâng̃). — Baînne parâng̃. Men zie *pâra* N°. 3.

(4° pârrang̃), *lijdzaam, ongevoelig*, voor *verwonding* bijv., ook voor *berisping* en *kastijding*. Boeg. *mápârrang̃*. — Ápârrang̃á, lett. *ik houd het uit*, v. d. *ik vast*. [NB. dit ook wel uitgedrukt met ng̃ânre-daniyâriyá, lett. *ik eet slechts 's morgens zeer vroeg* (, en verder op den dag niet), d. i. *ik vast*.]

Parrâng̃i, *iets verdragen, verduren, tegen iets bestand zijn, het tegengaan*, bijv.: *zijne vrees*. (Djay). — Niyá-îdji bâttoe râmmoesoeka, mîng̃ka koekoêllemi koeparrâng̃i, *de koorts komt nog wel, maar zóó kan ik het uithouden*.

ᨅᨔᨑ (pânrá), *verderven, bederven, te gronde gaan*.

Kapanrâkang̃, a) *bederving, 't bederven, verderf, ongeluk;* b) *bederven aan, ten gevolge van*. Bijv.: pônna kapânrakânna tôn̈djdja namápânrá, *indien* (die goederen) *hun eigen bederf bederven*, d. i. *indien zij uit hunnen aard aan bederf onderhevig zijn, en dien ten gevolge ook bederven*. (Rap. T. Dj). — Na-pônna mápânrá, na teyâï kapanrâkang̃ bâlóebâlóe, *zoo de goederen bederven en het niet aan de goederen ligt dat zij bederven, maar aan den anakóda*. (Rap. T. Dj.) — Si-lâppa-dji nakapanrâkang̃, *ten gevolge van een enkel woord wordt hij ongelukkig*.

Panrâki, manrâki, ámanrâki, of mámanrâki, *bederven, vernielen, in het verderf storten*.

Kapanrâki, *bederven, te gronde gaan voor rekening van*. (Rap.)

Pânra-panrâki pamaîkoe, *mijne goede gezindheid jegens u, mijne toegenegenheid voor u, verderven, doen ophouden*..

ᨅᨔᨑ (pânrang̃), *rust-*, of *slaapplaats*, het zij van *levenden* of *dooden*, v. d. mânna koepârê-dja pânrang̃ dallêkang̃ ballâna, *al maakte ik ook mijn graf*, d. i. *al stierf ik ook, vóór hare woning*. (Sinr. K. G.) — Van daar: pông̃oró ri-pânrang̃, *zoo gek, dat men, even als een doode, om niets meer denkt, doodelijk krankzinnig, stapelzot*.

ᨅᨔᨑ (1° pâri), 't Mal. فري, 't Jav. ꦥꦫꦶ, 't Pers. پری, parî, benaming eener soort van schoone en goede nimfen of feeën, *eene toovernimf*. Verg. Gericke in Jav. Woord.

(2° pârri) naam eener soort van vogels.

(3° pârri), ápârri-pârri, *zich spoeden, zich haasten.* — Ápârri-pârri-dŏ̀doewi, *hij haast zich sterk, hij overhaast zich.* — Ápârri-pârri rīnrīnna ballâkoe, *spoed maken, voortmaken, met de wanden van mijn huis.* (Brief).

Papârri-pârri, *zich doen spoeden, maken dat iemand zich spoedt, maken dat iets spoedig geschiedt, iets haastig verrigten,* enz.

Papârri-parrī, *zich spoeden tot iemand.* (Rap.)

(pârriñg). Bŏ̀elo-pârriñg, harde soort van bamboe, geb. tot bouwen, enz.

(1° pârroe), bep. parrŏ̀ewa, *naar pis stinkende.* Boeg. *mápárroe.*

(2° pârroé), bep. pârroeka, *darmen, ingewanden.* Mal. ڤُرُت, *buik, ingewanden.* — Pârroé-tôwa, *groote darmen.* — Pârroé-lôlo, *kleine darmen, navelstreng.* — Siyâlle pârroé-lolôñg koe pârroé-towâkoe, lett. *mijne kleine darmen komen tot mijne groote darmen.* Gebez. *door iemand die sterken honger heeft.*

Ábâlle-pârroé, oorspronkelijk geen Makass., maar het Boeg. *mábálle-párroé*, letterlijk *een valschen bedriegelijken inborst hebben;* v. d. *uit haat of wangunst iemand bedriegen* of *misleiden;* het bijvoorbeeld opzettelijk voor iemand verzwijgen, dat hem hier of daar eenig kwaad te wachten staat. Vergel. *bálle* N°. 4.

(pâroeñg), soort van slangvormige kris of lans. Jav. en Boeg. idem.

(pânroeñg), = *póndó*, letter *a*.

(1° pâré), *maken, bouwen, doen, verrigten, behandelen, beschouwen als, verzinnen,* enz. — Âpa kípâré ámântañg? *wat doen wij* (nog langer) *te blijven?* (Men zie *álle.*) — Ápâré bâllá, *een huis maken* of *bouwen.* — Âpa nipâré oelâmbí? *wat wordt* (tot) *oelámbí's gemaakt?* d. i. *waarvan maakt men oelámbí's?* — Tâoe-ampârekaï ŏ̀emoeroé paminasâna ri-kâoe, lett. *iemand die zijn leven maakt tot een leven* van *verlangen naar u,* d. i. *die zijn gansche leven door naar u verlangt.* (Tar.) — Ta-niparêkaï sâbi, *hij wordt geen getuige gemaakt,* d. i. *niet als getuige genomen.* (Rap. T. D̃j.) — Mâñge ri-Bit̃jaráya, na-nasŏ̀ero pârć kalênna, *naar den Regter gaan om dien de zaak zelve te laten behandelen,* d. i. *om dien de zaak te laten beslissen.* (Rap. T. D̃j., Inl. wetb.) — Koepâré-gârrīñg-mînne ri-mámatâkoe bâñgi-bâñgi, lett. *ik maak eene ziekte,* d. i. *ik maak mij ziek,* d. i. *ik word ziek, van alle nachten te waken.* — Koepâré-gârrīñg gârrīñg ta-koebañgŏ̀eñgañg, *ik maak eene ziekte,* d. i. *ik maak mij zelven ziek,* d. i. *ik word ziek, ik krijg eene ziekte, eene ziekte waarvan ik niet zal opkomen.* (Sinr.) — Natîriñg ápâré-gârrīñg, *plotseling maakte hij eene ziekte,* d. i. *gaf hij eene ziekte voor, hield hij zich ziek.* (Br.) — Âpa-mo koepâré-gârrīñg? *wat voor ziekte zal ik voorwenden?* (Kel.) — Mannântoe (, zamengesteld uit *mánna ánloe,*) d̃jâmmēñg kŏ̀eñd̃joeñgd̃ji napâré-pârć, *dat hij zelfs zou willen sterven, dit is maar gemaakt, voorgegeven, niet gemeend.* (Sinr.) — Ápârć, of: ápârć-pârć, kâna, *woorden maken,* v. d. *woorden verzinnen, uit zijn duim zuigen;* bijv.: âpa-tōñg-âre kípârć-kâna, *maken,* d. i. *verzinnen, wij eenig excuus, welk dan ook.* (Rap. K. G.) — Koepârćki tê̂ne, *ik maak,* d. i. *ik beschouw haar als lief.* — Pôro nîyá napârć mâta-mâta (, of: pañgoerâñgi,) saribattâñgkoe ri-nâkke! *moge mijn broeder* (dit geschenk) *beschouwen als een aandenken aan mij!* — Ka-nipârć-îd̃já sôbá, *daar ik nog als bondgenoot beschouwd word.* (Brief.) — Noepârć kalênnoe kâmma tâoe-koerâyo-râyo, *gij maakt,* d. i.

beschouwt, stelt u aan, als waart gij een vrije bediende. (Men zie *ráyo.*) — Âpâré kasalâñg, *als boete beschouwen.* (Inl. wetb., Rap. T. D̃j). — Âpâré-âná-âná-ki, *hem tot kind maken*, d. i. *hem als kind beschouwen*, d. i. *voor den gek houden.* — Ta-kíparê kaï âdá, *wij maken het niet tot adat*, d. i. *beschouwen het niet als adat*, d. i. *wij zijn niet gewoon.* (Rap. K. G.) — Ânne pâreka, *dit doen, deze daad.* (Bid.) — Parêna, *het doen*, d. i. *de praktijk van iets.* — Parêna Âlla-taâla, *het maken*, d. i. *het werk van God*, d. i. een *prachtstuk.* — Kâdé-d̃jîya koeta-pâré, *zoo ik maar geen schepsel* (, te weten: *van God*,) *ware*, enz. (Kel.) — Tâoe natoed̃jo'ewa pâré, *zij, wie een doen* (, eene zaak,) *treft*, d. i. *zij die in eene zaak betrokken zijn.* — Pâré ta-koesânna-sânna, *een doen, eene daad, eene zaak, iets dat ik niet verwacht had.* (Kel.) — Âpa-mo parêna? *wat is er van* (, d. i. *aan*,) *te doen.* (D̃jay.) — Tâlloe-tô'ñd̃ji parêna toe-linôwa, *er zijn ook drie dingen te doen voor de menschen.* (Rap. K. G.) — Parêna Âdaka, *het doen*, d. i. *de uitspraak, beschikking van den Regter*, (Rap. T. D̃j.)

Papâré, *een doen, een maken, een maaksel, een behandelen, een daarstellen, een beschikken, beschikking*, enz.; bijv.: gâd̃ja papâré, *een olijfant, die slechts een maaksel* (van menschen) *is*, d. i. *een nagemaakte olijfant*, staat tegenover: *gâd̃ja tô'd̃jeñg-tô'd̃jeñg, een wezenlijke olijfant.* — Têya-lâlo-kí pinrâï paparêna toemábid̃jarâya, ka-lê'bá-mîntoe ni-bid̃jâra, *wil niet veranderen de beschikking van den Bild̃jára-bô'etta, daar deze reeds uitspraak in de zaak gedaan heeft.*

Parêkañg, a) *een maken, een doen, een maaksel*, enz. bijv.: taêna-môntoe parékânna, *er is niet meer van* (, d. i. *aan*,) *te doen.* — Pânrá, taêna-mo parêkânna, *bedorven, en wel zoo, dat er niets meer aan te doen is.* (D̃jay.) — Parêkañg-salo'ewara, *maaksel van een broek*, d. i. *een stuk goed, waarvan een broek kan gemaakt worden.* — Parêkañg-mêd̃jañg, *een stuk hout, om een tafel van te maken.* — Parêkañg-balâñjd̃ja, *iets om onkosten van te maken*, d. i. *een beursje, een voorraad geld.* — Parêkañg-bîne, *datgeen waar men zaadpaddie van maakt*, d. i. *de paddie, die men bezigt om weder te zaaijen.* — Parêkañg-râppo, lett. *datgeen waar men vruchten van maakt*, d. i. *de bloesem;* v. d. overdragtelijk: *begin.* (Mâdi). — Parêkañg-bo'entiñg, *zij wie men tot zijne vrouw denkt te maken*, d. i. *de bruid.* Vervolgens beteekent *parékañg*, ook zonder bijvoeging van *bo'entiñg*: een *bruid;* en van daar: parekâñgañg, *tot zijne parékañg*, of *bruid, maken* of *nemen.* (G. G.)

b) parêkañg, *doen aan, doen met*, bijv.: Âpa naparêkañgi âñjd̃jo d̃jo'ekoeka? *Wat doet hij aan*, d. i. *met, dien visch?*

Paparêkañg, a) *iemand iets maken, iemand iets toedichten*, b) *bezigen om iets te doen* of *te maken;* bijv.: nipâparêkañg-d̃ji ântoe pao'ewa, *die woorden worden hem toegedicht*, (d. i. hij heeft het nooit gezegd). — Âllo bâd̃jí nipâparêkañg âpa-âpa, *een dag, die goed is om gebezigd te worden tot het doen van iets*, d. i. *een dag waarop het goed is het een of ander te doen.* (Rap. T. D̃j.)

Pîti-pâré-parêki, *iets verkeerd*, lett. *nu hier, dan daar doen.* (Rap. T. D̃j.)

(2° pâre), bep. parêya, vnw. parêñgkoe, parênna, *paddie.* — Pâre-po'enó'e, = *áse po'enó'e.* Jav. ꦥꦺꦴꦤꦺ, Sd. ᮕᮧᮔᮨ, Mal. ڤادى.

Âpâre-pâre, *nalezing houden*, bijv.: gâloeñga ri-Tambakôlá, tâlloen-tâoeñg nikâtto, si-tâoeñg nipâre-pâre. Vergel. op *tâoeñg.*

(3° pâre), bep. párêya, = *tjípoeroé*, *honger*, *hongersnood*.

ꦥꦤ꧀ꦫꦺ (pânre), bep. panrêya, 't Mal. *pandej*, *ervaren*, *kundig*, *baas*, *kunstenaar*. — Pânre-bâssi, *ijzersmid*. — Pânre-kâyoe, *timmerman*. — Pânre-kâna, *ervaren in het spreken*. Boeg. idem.

ꦥꦫꦺꦴ (1° pârô), bep. pâroka, *rasp*. Jav. ꦥꦫꦺꦴꦏ, Boeg. *páróe*.

(2° pârro), Holl. ons: *vrouw*, in 't kaartspel.

(3° pârro), bep. parrôwa, *schor*.

ꦥꦶꦫꦁ (pîrang), *hoeveel?* Jav. ꦥꦶꦫꦁ idem. — Pîrang-âre. Men zie *âre*. — Pîrang-âllo-maki bâttoe? *Hoeveel dagen geleden, zijt gij gekomen?* — Pîrang allôwang-má, *eenige* (, *onbepaald hoeveel,*) *dagen geleden ben ik gekomen*. NB. deze uitgang *ang* achter *âllo* geeft aan *pîrang* deze beteekenis van *eenige*, (onbepaald hoevele), 't Mal. ببراف. — — Zoo ook ri-pîrang-allôwanga, *over eenige daden* of *eenige dagen geleden*, al naar gelang van het volgende, bijv.: ri-pîrang-allôwanga sâllang koekalâóe ri-Djâwa, *over eenige dagen zal ik naar Java gaan*. — Ri-pîrang-allôwanga lébá-koebâttoe ri-Bône, *vóór eenige dagen ben ik van Bône gekomen*.

ꦥꦶꦤ꧀ꦫ (pînra). Men zie *înra*.

ꦥꦶꦫꦶ (pîrí). — Pîrí-pîrí, bep. pîrí-pîrika, soort van vogeltjes (, blaauwe en witte).

ꦥꦶꦫꦶꦁ (pîring), *bord*, *schotel*. Boeg. Mal. Sd. Jav. idem.

Sîssí-pîring. Men zie *sîssí* N°. 2.

ꦥꦶꦫꦺꦴ (pîroe), bep. pirôewa, *speeksel*. — Ápîroe, *spuwen*.

Papirôewang, *spuwbak*.

ꦥꦺꦫ (1° pôera), Boeg., = 't Mak. *lébá* (Sinr.)

(2° pôrá), bep. pôeraka, *ringworm*, soort van huidziekte.

ꦥꦺꦫꦁ (pôerang), môerang, Sal., = *óndang* N°. 1. Papôerang, = *paóndang*.

ꦥꦺꦫꦺꦴ (1° pôeroe) bep. poerôewa, vnw. soms: poerôengkoe, doch beter: poerôekoe, 't Mal. ڤورو, *puist*, *zweer*. Boeg. idem. — Pôeroe-lômpo, lett. *groote puisten*, v. d. *pokken*. — Pôeroe-Djâwa, *Spaansche pokken*. Onder het gemeen als scheldwoord gebezigd. — Pôeroe-bâtará, *mazelen*. Verg. *bâtará* N°. 2. — Pôeroe-kâpalá, soort van *mazelen*, waarbij de uitslag bijzonder *dik* is. Vergel. *kápalá* N°. 2. — Pôeroe-pêpé, *heete puisten*, lett. *vuurpuisten*, ten gevolge van verhitting. Vergel. *pépé* N°. 3. — Pôeroe-djông, soort van blaren, die opengaan, en het vleesch doen uitpuilen (, ten gevolge van slechte levenswijze). Vergel. het Jav. ꦤꦺꦫꦺ *een zwarte vlek op de huid*.

Pôeroe-pôeroe, *puistjes*. — Pôeroe-pôeroe kêssa, soort van *kleine puistjes* die erge jeuking veroorzaken. Vergel. *késsa*.

Pôeroe-pôeroe-lâppó. Men zie beneden op *lâppó* N°. 1. — Pôeroe-pôeroe sông, soort van kleine *puistjes*, de zoogenaamde *roode hond*.

(2° pôeroé). — Lêmo pôeroé. Men zie *lémo*. Vergel. het Jav. ꦭꦺꦩꦺꦴ, naam eener soort van Chinasappelen.

ꦥꦺꦫꦺꦴꦁ (1° pôeroeng). — Pôeroeng-pôeroeng, *zevengesternte*. Boeg. *wórong-póróng*, idem.

(2° pôeroeng), *bij malkander schuiven*, om bijvoorbeeld in zijn' zak te steken, of in een' kast, dan wel elders, weg te bergen, als: *duiten*, die op een tafel verspreid liggen, enz.

(3° pôeroeng), = *koéroeng* N° 3, *digtmaken*, bijvoorb. een *regen-* of *zonnescherm*.

ꦥꦺꦫꦺ (pêre) *wenden*, *draaijen*. (D. Moes.)

Tápêre-pêre, *waggelen*, bijv. *iemand die dronken is*.

(pêreñg), ápêreñg, *een flaauw licht verspreiden*, gebez. van de *Zon* bijv., of van *sterren*, of van eene *kañjâjóli'*, enz.

(pôre), bep. porêya, *sterk, stevig, flink*; bijv.: pôre ballâna, *zijn huis is goed, sterk.* — Pôre agâñgkoe, *mijn maat* (,in het spel bijv.,) *is flink, knap.*

(1° pôro). Dit woordje geeft een *wenschen* te kennen (, Boeg. *pódo*, idem); bijvoorb.: pôro napaôewañg-tôñgá, *och of hij mij ook zeide!, mogt hij mij ook zeggen!* — Pôro ninânro-lâlo-ǰji ri-Âlla-taâla bâttoe mâñge, enz., *God geve, dat* (die brief) *kome*, enz. (Tar.)

Pôro-niyâna, lett. *moge plaats vinden het zijn er van*, d. i. *moge het gebeuren*, of ook: *moge het er maar zijn!* v. d. *zoo het er maar is; hoe? dit komt er niet op aan.*

Pôro-kanânna, *het is maar om wat te zeggen, kwanswijze.*

(2° pôró), verkorting, of welligt het grondwoord van *pópporó*. Men zie *pópporó*. Bijvoorb: pôró-makô, *vergeef gij*. — Pôró-má, *vergeef mij.*

(parâkká). Men zie *râkká* N°. 4.

(parrâkañg), soort van spook, voorgesteld met gloeijende kolen op het hoofd. Boegineesch idem.

(parâñgká). Men zie *âñgká* N°. 1.

(2° parâñgká). Men zie *râñgká* N°. 1.

(panrâñgká). Men zie *râñgká* N°. 1.

(poeroêkañg), *zak, broekzak, geldzak, beurs, surtout*, van een' *kijker* bijvoorb. Boeg. *poeróêkâñg*, idem.

(parakêǰi), bep. paraketǰîya, *perkiet.*

(parakâra), bep. parakarâya, *zaak, stuk, artikel.* Jav. en Sd. *prakâra*, idem; Mal. بركار, idem. Skr. *prakâra, onderscheid, gelijkheid, soort, wijze, manier.*

(pirôkkoló). Men zie *rókkoló.*

(poerôkkoló), = *pirókkoló.*

(parâga), *wagen.* — Ñgâlle parâga, *zich met levensgevaar* (, lett. *een waagstuk doende*,) *iets toeëigenen.* (Mâdi.)

Añgkaparagâï, *zich ergens aan wagen;* v. d.: añgkaparagâï ampanaîki, *wagen om aan te vallen.*(Rap.)

Pâra-parâga, *kans, risico.*

(parâñggi), bep. parañggîya, 't Mal. en Jav. *Prañǰǰi*, 't Pers. فرنكى, lett. *Frankisch, Frank*, in het Makassaarsch de gewone benaming voor de *Portugezen.* (G. G.) Vervolgens ook gebez. van alle andere Europesche volken, ja zelfs van Maleijers, in één woord, van al de volken, die niet tot de Makassaren en Boeginezen behooren.

Pîriñg boêñga-Parâñggi, *een schotel, beschilderd met bloemen.* NB. men voegt er bij *Parâñggi*, dewijl zulk aardewerk natuurlijk van elders komt. (D. Tǰamm.)

Boêñga-boêñga Parâñggi, = 't Mal. *boêñga pôêkol-ámpat*, soort van bloem-plant wier wortels als geneesmiddel gebezigd worden.

(1° parâñge), bep. parāñgêya, 't Mal. فراغى, *gesteldheid, geaardheid, inborst, karakter.*

Pâra-parâñge, = *parâñǰe.* -

(2° parâñge). Men zie *râñǰe.*

(poenrâñgā), bep. poenrāñgâya, de *Gmelina Asiatica. L.*, soort van boom, welks vrucht een sap bevat, dat de Inlander in de oogen

van de kat druppelt, wanneer die traag wordt om muizen te vangen. Ook wordt deze vrucht gebez. om *kanjdjóli* van te maken, evenals de *sapíri-noot*. Voorts legt men de bladen en vruchten van dien boom dikwijls in water te weeken, ten einde vervolgens met dit water de tabak te besprenkelen, en alzoo een aangenamen geur daaraan te geven. Boeg. *djámpoe-rãñga*.

ᨅᨊᨅ (1° parâpá), bep. parâpaka. — Siparâpá, *één vierde*. NB. men zou verwachten *parâppá*. Men zie *áppá* N°. 2.

(2° parâpa), bep. parapâya, soort van groente.

(3° parâppá), bep. parâppaka, soort van boom, die een zeer goed brandhout oplevert. Deszelfs vrucht heeft den vorm van een' appel en is iets grooter dan de *padâda*, waarmede zij anders veel overeenkomst heeft. De smaak is zuur en men eet dezelve uit de hand met zout. Men zie *pamákká* op *pákká* N°. 3. Soms wordt de vrucht ook als beeld van de *vrouwelijke borsten* gebezigd. (Kel.) Boeg. *benrópa*.

ᨅᨊᨄ (parîmpiñg), ringetjes aan den rand van het zeil, ten einde het touw door te halen. Vergel. *sóèsoeróè*.

ᨅᨘᨊᨄ (parêmpá). Men zie *rêmpá*.

ᨅᨊᨄᨗ (parimpoèñgañg), het Maleische فرهمفونن, *vereeniging*. (Sinr.)

ᨅᨘᨊᨄᨕ (parêmpasá), bep. parêmpasaka, soort van heester, welks bladen tegelijk met roode uijen in water geweekt worden, en alsdan een zeer goed laxeermiddel opleveren, *Gendarussa vulgaris Nees v. E.*

Boewâgañg, palîli, parêmpasá, lôwe, na-êrañg âñgîñg mámîrí. Men zie *líli* N°. 2. NB. Het *parémpasá-blad* in deze phrase gebezigd wegens de beteekenis van het ww. *parémpá*, namelijk: die van: *afweren*. Men zie verder: *boewágañg* en *lówe* N°. 3.

ᨅᨊᨗ (1° parâmbá). Men zie *rámbá* N°. 1.

(2° parâmbá). Men zie *rámbá* N°. 2.

ᨅᨊᨗᨚᨛᨊ (parabândaharâñg), 't Mal. قبندهران, *schatkamer*.

ᨅᨊᨚᨀ (paramâta), bep. paramatâya, met het vnw. paramatâkoe, 't Maleische فرمات, *juweel*, *edelgesteente;* van daar dikwijls eigennaam van een paard. (Brief.) Boeg. idem.

ᨅᨊᨚᨈ (paramânna). — Mânna ta-paramânna. Vergel. *mánna*.

ᨅᨊᨚᨛᨉ (pâramadâni), bep. pâramadanîya, 't Mal. فرمدانى, 't Jav. ꦥꦫꦩꦢꦤꦶ, *tapijt*.

ᨅᨘᨊᨘᨊᨗ (parôèmoeñg-roemôèñgañg), van *óèmoeñg*, *berooken*, is eigenlijk een Boegineesch woord, van daar die tusschenvoeging eener *r;* wordt echter ook in het Makassaarsch gebezigd, beteekent het zelfde als *sabâñgañg*, een groote aarden rookpot op een *ókoñg sáñgká*, staande bij alle zieken, doch vooral bij kraamvrouwen, bij besnijdenis, bij trouwen en dergel. meer gebruikelijk. Dikwijls *paarden-*, *honden-*, *katten-*, *apenhaar* daarop gegooid; wanneer bijvoorb. een pas geboren kind schrikt van een paard of een ander beest, brandt men terstond de haren van het dier, dat dien schrik veroorzaakt heeft, ten einde alzoo, gelijk men meent, de nadeelige werking te voorkomen of weg te nemen. Voorts onderscheidene kruiden, als: *lékó-lánra*, *ñgâñgalá-karámboe*, enz., zoo ook buffel-hoornen, in den pot gegooid.

ᨅᨊᨚᨘᨕᨗ (pâramaësôèri), bep. pâramaësoerîya, = het Mal. فرميسورى, 't Jav. ꦥꦫꦩꦺꦱꦸꦫꦶ, *vorstin*. Vergel. het Sanskr. *paramêswara*, *het hoogste wezen; Siwa; Wisnoe; Paramês-*

warî, *Doergâ*, zamengesteld uit *parama*, *beste*, *voornaamste*, *eerste*, en *iswarî*, *meesteresse*. (D͡jay.)

(panrîta), bep. panritâya, a) *geleerd*, b) *bouwmeester*; bijv.: panrîta-kâna, *welsprekend*, *die de regelen der welsprekendheid verstaat*. — Panrîta-bâllá, *die huizen weet te vervaardigen*, *een huisbouwmeester*. (G. G.) — Panrîta bisêyan͡g, *een scheepsbouwmeester*, (d. i. *scheepstimmerman*. Verg. 't Boeg. *panrîta*, *bouwmeester*, en 't B. *pânre*, *bekwaam*, 't Mal., Sd., Jav. en Sanskr. *pandîta*, *geleerde*, *leeraar*.

Kapanritân͡g, *geleerdheid*.

(parênta), bep. parentâya, 't Mal. en Jav. *parentah*, *bevel*, *bestuur*. — Âparênta, marênta, ámarênta, *besturen*, *regeren*. — Amparêntaï, *iemand iets verordenen*, *bevelen te doen*. (Bid.) — Parênta-sâï ân͡j d͡jo tôewan͡g-tôewan͡ga, *zorg eens*, *dat het dien heeren aan niets ontbreekt*, dat zij genoeg te eten en te drinken hebben; lett.: *geef eens orders voor die heeren*.

(poerîti), = *gâssin͡g* N°. 2; bijv.: poerîtikí sâssalá kalênta, = *gâssin͡gki sâssalá kalênta*, *wij zullen sterk berouw hebben*. (Rap. T. D͡j.)

(poerôtoe), soort van boom, *Ficus sp.*

(paratôegalá), bep. paratôegalaka. — D͡jâmboe-paratôegalá. Men zie *d͡jámboe* en *tôegalá*.

(parantâlan͡g). Men zie *rántalá*.

(paratôló). Men zie *pára* N°. 2.

(peretîwi), bep. peretiwîya, *Onderwereld*. (Mâdi.). — Toe-peretîwi, *bewoners der Onderwereld*.

(parâda), bep. paradâya, in het Makass. en Boeg. zoowel van *verguldsel*, als van *verf* gebezigd, het Mal. en Jav. *prâda*, *dunne plaat van eenig metaal*, *verguldsel*. Gewoonlijk hierbij gedacht aan het Portugesche *placa* en *chapa*, *plaat* (blad van metaal). Waarom niet liever aan het Portugesche *paráda*, het Fransche *parade*, *pronk*?

Sâpoe-parâda, *besmeren met verf*, d. i. *verwen*.

Áparâda, a) *vergulden*; b) *verwen*, bijv.: êroká sôero parâdaï ballâkoe, *ik wil mijn huis laten verwen*.

Paparâda, *verwer*. — Paparâda-boelâën͡g, *iemand die de kunst verstaat om te vergulden*. (G. G.)

Râppo-parâda, = 't Mal. *bôewah-prâda*, soort van vrucht die uitwendig veel overeenkomst met de *ballâtoen͡g* heeft, doch van binnen veel verschilt en een roode verfstof bevat.

Bâtoe parâda, *marmer*.

Âse-parâda. Men zie *áse*.

(poerîna), bep. poerinâya, vnw. poerinân͡gkoe, 't Boeg. *ôere*; bijv. ânron͡g-poerîna, *tante*. — Mân͡gge-poerîna, *oom*. — Âná-poerîna, *neef*, het Fransche *neveu*.

(paradjan͡jd͡jîyan͡g), 't Mal. قرجنجين, *verbond*, *overeenkomst* (Inl. Wetboek.)

(parîya), bep. pariyâya, naam eener soort van slingerplant, gebezigd als groente en ook als geneesmiddel, zoowel uit- als inwendig, *Momordica Charantia*, *L.* De *parîya* is zeer bitter van smaak en komt daarom voor als beeld van *afkeer*. (Sinr.) Boeg. idem. — Parîya lâboe, parîya rôman͡g, en: parîya tâloen͡g, soorten van *parîya*. — Nikâkká parîya-tâloen͡g, *als wilde parîya gerukt*, (heen en weêr getrokken) *worden* (, NB. gelijk met de *parîya* geschiedt, wanneer men die schoon wil

maken). Deze spreekwijze gebez. van *een lijk dat heen en weér gesleurd wordt.* (Mâdi.)

(pariyâma), bep. pariyamâya, een tijdvak, hetzij van *acht*, of van *twaalf* jaren.

(pariyâsañg), 't Mal. فرهياسن, *versiersel, opschik.* (Bid.)

(parârañg), Boeg. en Bonth., = *padâllé, leguwaan.*

(paroêroe). Men zie *rôêroe* N°. 2.

(panrôró). Men zie *rôró* N°. 2.

(poenrôró), bep. poenrôroka, soort van *waterhoen.* Men zie *bintâpoe* en *kóñg-koñg-kôñgkoñg.* Boeg. idem.

(paroerâlañg), = *ótó, merg;* bijv.: paroeralânna boekoêñgkoe, *het merg mijner beenderen.* (Sinr.)

(panrárâssañg). Men zie *rárasá.*

(pânralá), bep. pânralaka, *vorm,* zoo als gebezigd wordt tot het maken van gebak, of tot het vormen van steenen, of tot het drukken, en dergel. meer; bijv.: pânralá-kânre-djâwa, *vorm voor gebak.* — Pânralá-bâta, *vorm voor steenen.* — Pânralá-oekîrañg, *lettervormen.* — Soêrá-nipânralá, *gedrukt boek.*

Papânralá, a) *het vormen, het drukken;* b) *vormer, drukker.* Vergel. *katárañg.*

(parâlloe), bep. parallôêwa, 't Arabische فرض, *goddelijke instelling,* v. d. *hetgeen noodzakelijk geschieden moet, noodzakelijk, noodig.*

(parâlle). Men zie beneden op: *rálle.*

(paroêla), = *âssi.* — Paroelânna boékoelêñgkoe, *het vleesch van* (, d. i. *het vleesch binnen,*) *mijn vel.* (Sinr.)

(1° panrôlí), bep. panrôlika, *koevoet.* Boeg. idem. — Panrôlí-kâyoe, *handspaak.* — Pakêke-panrôlí, *een spade geheel van ijzer.* Vergel. *kéke* N°. 3 en *kówañg* N°. 2.

(2° panrôli), soort van boozen geest, die een geluid maakt als het ruischen van den wind. Zoodra de Inlanders meenen, dat hij nadert, zoeken zij hem te verdrijven, door zooveel mogelijk allen te zamen in de rijstblokken te stampen. Volgens sommigen worden de *káwe-káwe's* na den dood *panróli's.* Boeg. idem.

(parallâkkeñg), = *párañg-lákkeñg.* Men zie *párañg* N°. 1 en *lákkeñg.*

(paralênte), bep. paralentêya, 't Mal. فرلنتى, *ontuchtig, zedeloos.*

(parâwañg), 't Mal. en Jav. *práwan, maagd, maagdom.* In de conversatie is het wat triviaal, om voor *maagd* dit woord te bezigen; alsdan gebruikelijk: *táoe-lólo,* eigenlijk *jong mensch,* doch bij uitnemendheid van een *jong meisje* gebezigd.

(parêwa). Men zie *éwa* N°. 2.

(parewâñgañg. Men zie *éwa* N°. 2.

(parâsa), 't Arab. فارس. — Parasâya, *de Perzen.* (G. G.)

(pârisí), bep. pârisika, *pijn, smart.* Boeg. *pádí;* Jav. ; bijv.: pârisí-gîgi, *tandpijn.* — Pârisí-pamâí, *hartzeer.* — Pârisí ri-kâlekalênna. Men zie *kâle* N°. 1.

Âpârisí, *pijn hebben;* bijv.: inâkke ta-mápârisá, *ik heb geen pijn, geen hartzeer.* — Pârisíki Sapadîla, *Spadille forcé* (in het omispel); als wanneer de persoon, die Spadille in de hand heeft, troef moet maken.

Párîsi, *pijn veroorzaken, iemand zeer doen, kwellen, plagen.*

Kapárîsañg, *in een smartelijken toestand verkeeren, pijn, smart, leed ondervinden;* bijv.: naníyá nakapárîsañg ri-Karâëñg-âna-Bâdjeñg, *hij ondervindt grievende bejegening van Karâëñg-áná-Bádjeñg.*

(pânroesoé), Bonth., = *djároeñg-kálli.* Men zie *kálli* N°. 4.

(parêssa), het Mal., Sund., Jav. en Sanskr. *pariksa, onderzoeken;* bijvoorb.: nîyá-îdja bitjâra la-niparêssa, *er zijn nog zaken die moeten onderzocht worden.* (Brief.)

Paparessâñg, *iets bezigen, om onderzoek naar te doen, iets tot het voorwerp van onderzoeking maken, ergens naar onderzoeken;* bijv.: nipâparessâñg-mi ânjdjo séleka, *er is onderzoek gedaan ten opzigte van, omtrent, naar, die kris.* (Brief). — Paparêssa, *onderzoek.*

(pirâssi). Men zie *rássi.*

(poerâssi), bep. poerassîya, *tandvleesch.*

(poèroesoé), *strijken* met de hand, v. d. *streelen, afstroopen, toehalen,* of *toeschuiven,* een *broek* bijv., of eenig ander kleedingstuk; bijv.: djâñgañg nipoèroesoé, *een haan die gestreeld* of *gekoesterd wordt,* waarvoor men bijzonder veel zorg draagt. — Pôtó poèroesoé, *knoop in de schooten* (bâya-bâya's), wanneer het zeil *opgerold* is. — Koepoèroesoé-nâoeñg-mi tjotjorânta; taêna-mo koepoèroesoé-nâí, *ik strijk wel naar beneden gaande met de hand langs de leuning van den trap van uw huis; doch ik zal er stellig niet meer langs strijken, opgaande,* d. i. *gij kunt er op rekenen dat ik nimmer terugkeer.*

Poèroe-poèroesoé ânoe, *ergens gedurig met de hand langs strijken.*

Poeroêsañg, *band, waarmede een broek wordt toegehaald.*

(pêrosó) bep. pêrosoka, het Jav. , het Pers. en Mal. فيروزة, een groen edel gesteente, *Turkoois.* De inlanders beweren dat het een uitwerpsel van de *bóékoeróe-djáwa,* of *kleine tortelduif,* is.

(pôrasá), met bijna gesloten mond het een of ander, bijv. gekaauwde sierih of water, *uitspuwen;* zoo als bijv. de *sánro,* d. i. *Inlandsche doctor,* of *doctores,* bij de behandeling van patienten doet. (Boeg. *póró*).

Papôrasá, datgeen, wat op deze wijze uitgespogen wordt, uitspuwsel.

Pamôrasá, 't Mal. قمورس, *donderbus.*

(porâssi), = *poerássi.*

(pôrisí), bep. pôrisika, *voorhuis* van een Europeesch huis.

(parasâñgañg), *land, negrie.* — Âná-parasâñgañg, *kind van een land,* d. i. *inboorling.*

Parasâñgañg tjádi, *kleine negrie.* Dit zou men kunnen bezigen, om ons *dorp* te vertalen. De Inlander kent het onderscheid tusschen *dorpen* en *steden* niet.

(parasâñgeñg), = *parasâñgañg.* (D. Moes.)

(parasâdja), *vergeefs.*

(parasîla), bep. parasilâya, soort van gaffeltje, waarop de in het gevecht overwonnen haan met zijn' kop gelegd wordt.

(pirâoe). Men zie *râoe* N°. 2.

(*pereóna*), 't Ar. فِرْعَوْن, *Pharao.*

(paraêle), bep. paraëlêya, 't Arab. الفرائض, *de goddelijke voorschriften,* v. d.

voor den Mohammedaan: *alle voorschriften des Korans*, v. d. bij uitnemendheid *die* voorschriften, welke betrekking hebben op de *verdeeling van erfenissen*.

ꦥꦫꦲꦶꦪꦱ꧀ꦔ꧀ (parahiyâsang), 't Mal. فرهياسن, *sieraad*. (Djay.)

ꦥꦭ꧀ (1° pâlá), bep. pâlaka, *het holle van hand* of *voet;* bijv.: pâlá-lîma, *de palm van de hand*. Boeg. *pálá*. — Pâlá-bângkeng, *voetzool*. — Tjóetjoe-pâlá-bângkeng. Men zie *tjóetjoe* N°. 1. — Si-pâlá, *één hand breed*. — Pâlá-mêyong, lett.: *katteklaauw*. Aldus door den Inlander genoemd eene soort van boompje, welks takken, wanneer men die van den stam afscheurt, steeds den vorm van een *katteklaauwtje* vertoonen. De Inlanders kennen aan zulk een takje een bijzondere kracht toe, tot *verkrijging* van hunne *wenschen*, enkel en alleen op grond van de beteekenis van *pálá* N°. 4.

(2° pâla), bep. palâya, *de Myristica fragrans, Houtt*. Boeg. Sd. Mal. Jav. idem, Sanskr. *phala*. — Râppo pâla, *muskaatnoot*. — Bóeng-a pâla, *foelie*.

(3°. pâla). — *Sapâla-pâla* schijnt derzelfde beteekenis te hebben als het Mal. *serta*, en alzoo te dienen om twee volzinnen zeer naauw met elkander te vereenigen, om bijvoorbeeld te kennen te geven, dat twee dingen tegelijkertijd plaats vinden, nu eens in het Hollandsch te vertalen met *terwijl*, dan eens met *wanneer*, dan weder met wat anders; bijv.: sapâla-pâla koelâmpa, koesiyagângi tóewang Iyânoe. *als ik dan gaan moet, ga ik met mijnheer N. N.* — Sapâla-pâla noedjîná, nataîpatôdjeng lâlo, *als gij dan genegenheid moet opvatten, moge het dan zijn voor eene taîpa-tódjeng*, of *beste soort van mánggá's*, d. i. *voor een meisje van de uitstekendste hoedanigheden* (Kel.) — Sapâla-pâla kíâsseng bâsa Mangkâsará, na-kítarróesi-tômmo, *terwijl gij reeds wat Makassaarsch kent, tracht het nu ook grondig te leeren*. — Sapâla-pâla mângeyá ri-Djâwa, na-koetârroesóe-tômmo antâma ri-Balânda, *als ik naar Java ga, zal ik ook maar doorgaan naar Holland*. — Sapâla-pâla mângeyá riballâta, koemângge-tômmo ádjóngga, *als ik tot u kom, zal ik ook maar tegelijk gaan jagen*. (NB. Dit kan men bijvoorb. ten antwoord geven, wanneer de vorst ons een jagt voorstelt, en tegelijkertijd proponeert, om eerst nog eens daarover te komen praten.) — Sapâla-pâla-ko bâlóe-bâlóe, îya-tông lâlo ânoe bâdjika, *als gij verkoopt, moge het dan tevens wat goeds zijn!*

(4° pâlá), ápâlá, *vragen, verzoeken*. — Ápâlá-dowâng, *beden vragen*, d. i. *bidden*. — Ápâlá kâna, *een woord vragen;* v. d.: *vergunning vragen tot iets*, bijv. om een overtreder der wet binnen 's koning's erf te binden (Rap. K. G.); v. d.: *verlof vragen om heen te gaan*, v. d.: *afscheid nemen;* v. d. ook gebezigd van: een meisje dat haren minnaar *bedankt*, hem zijn *congé* geeft (Kel.)

Ampapâlá-kanâî, of: ampapâlá-kanângi, *iemand zijn afscheid geven*, hem, op zijn verzoek, vergunnen om heen te gaan.

Sóerá papâlá, *een verzoekschrift*.

Ápâlá-pâlá, *gedurig vragen, als 't ware zijn ambacht maken van het vragen*, v. d. *bedelen*.

Papâlá-pâlá, *bedelaar*.

Papalâkki, *iemand iets vragen;* bijv.: Na-îya patânna bisêyang nipapalâkki sóessoeng, *de eigenaar van het vaartuig wordt gevraagd om sóessoeng* (, men zie sóessoeng N°. 2). (Rap. K. G.)

Papalâkkang, a) *bezigen*, een tijd bijvoorbeeld,

tot vraging, om op te vragen, te verzoeken; b) *voor iemand vragen.* Bijv.: ânne allôwa bâd͡jíki nipapalâkkan̄ parêkan̄-bîne, *deze dag is goed om te bezigen tot het vragen van,* enz., d. i. *deze dag is goed* (, gelukkig), *om op te vragen paddie tot het zaaijen van nieuw gewas.* — Ikâtte tôdon̄ narannoêwan̄, ampapalâkkan̄gi soêrá-biseyânna, *en hij vertrouwt ook, dat gij een scheepspas voor hem zult vragen.* (Brief.) — Toêloen̄-sá, na-noepapalâkkan̄gá pôle ri-toe-málompôwa lā roêwampoêlo-papânna, *help mij eens, om den Gouverneur voor mij nogmaals een twintig stuks latten te verzoeken.* (Brief.)

Papalakkîyan̄gi, *iets ergens voor vragen, verzoeken* (, *vorderen*); bijv.: roêwan-tâï tôdon̄ nipapalakkîyan̄gi, *zestien reyaal worden daarvoor gevraagd* (Rap. K. G.)

Ápâlá-toeloêñgan̄ riyânoe, *hulp vragen van N. N.*

Papâlá-toeloêñgan̄, a) *hulpvraging;* b) *voor het een of ander hulp vragen* of *verzoeken*, bijv. riyânoe, *aan N. N.* als: ântoe, koepapâlátoeloêñgañga rikâoe, *datgeen, waarvoor ik u om hulp gevraagd heb.* — Koepapâlá-toeloêñgan̄ ri-toêwan̄, *ik vraag mijnheer om hulp voor,* te weten: *het hieronder volgende.* (Brief.)

Papâlá-toeloêñgi, *iemand bezigen om hulp aan te verzoeken, aan iemand hulp verzoeken;* bijv.: naânne papâlá-toeloêñgañga, toêwan̄ iyânoe nipapâlá-toeloêñgi, *en wat betreft dit verzoeken van hulp; mijnheer is het, wien men om deze hulp verzoekt.*

(5° pâllá), bep. pâllaka, *onverschillig* omtrent het welzijn van hen, tot wie wij in naauwe betrekking staan, en wier belangen wij zorgvuldig behoorden ter harte te nemen (, Boeg. *mâllá*); bijv.: áñgâpaî napâllá-kâmma pamaînoe rinâkke? *waarom zijt gij zoo onverschillig omtrent mij?* (NB. woorden eener moeder tot haren zoon.) (D͡jay.)

Kapallâkki, *onverschillig zijn omtrent iemand:* bijv.: têya-ko kapallâkki karaênnoe, kênan̄; *weest niet onverschillig omtrent uwen vorst, mannen;* d. i. *spaart uwen vorst, waakt voor hem.* (NB. woorden gesproken tot het volk, wanneer het ten strijde trekt.) — Têya-ko kapallâkki kakânnoe, *wees niet onverschillig omtrent uwen oudsten broeder,* d. i. *bewaak hem goed.* (Mâdi.)

Sikapallâkki, *onverschillig zijn omtrent elkander, elkander's belang niet ter harte nemen;* bijv.: îya nasikapallâkki-mo taoêwa sipamanâkan̄, sisari bâttan̄, alâmá pânrá-mîntoe boettâna, *wanneer bloedverwanten en broeders onverschillig geworden zijn omtrent elkander's weêrkeerig belang, is dit een teeken dat de ondergang van hun land nabij is.* (Rap.)

ᨕᨗᨑᨗ (1° pâlan̄). (Vergel. het Jav. ᨕᨗᨑᨗᨈᨗᨊ᩠ᨊ, *dwarshout, dwarsboom, dwarsbalk, hinderpaal,* van ᨕᨗᨑᨗᨈᨗᨊ᩠ᨊ, *dwars,* ᨕᨗᨑᨗᨈᨗᨊ᩠ᨊᨕᨗᨑᨗᨈᨗᨊ᩠ᨊ, *dwarsboomen.*) — Pâlan̄-toêká, of: pâlantoêká, lett. *dwarshouten van een' trap,* v. d. *treden van een trap.* Vergel. *toêká.*

Pâlan̄-pâlan̄, *dwarshouten tot steuning van den mast.* — Pâlan̄-pâlan̄ âmbîn̄, een dwarshout in den vorm van een rek om touwen aan vast te binden boven de *pagoelîn̄gan̄.*

Ampâlan̄-pâlan̄gi banawâya, *de banáwa van een pâlan̄-pâlan̄ voorzien.* (G. G.) Vergel. *kâlan̄* N°. 1.

Papâlan̄, = *lanrâsan̄, aanbeeld, hakbord.*

(2° pâlan̄), Toerat., = *baróega.*

(3° pâllan̄), *walgelijk van smaak, sterk,* bijv. *boter* of *olij.* Boeg. *mápállan̄.*

ᨕᨗᨑᨗ (pâlí), bep. pâlika, eigenl. Boeg., doch ook in 't Mak. gebruikt, *naar visch* of *bloed* of *lij-*

ken riekende, bijv.: pâlí rasânna, *het heeft eene visch-* of *bloedlucht*. NB. heeft overeenkomst met *mâñjñjeré*, doch geeft een erger' graad van stank te kennen.

(2° pâlí), iets ergens *omwinden*, bijv. sîkó-âyá si-pâlí, lett. *buikband*, *één omwindsel*, v. d. *buikband die één keer om het lijf gewonden wordt*. — Sîgará si-pâlí, *een sigará die één keer om het hoofd gewonden wordt*. — Si-pâlí-d̃ji nâwa-nawânna, lett. *zijn verstand is maar één keer omgewonden*, d. i. *hij heeft niet veel verstand; is dom*.

(3° pâllí). — Pâllí-pâllí, bep. pâllí-pâllika, het Boeg. *pálli*, *een klein stukje*, *een snippertje*, papier bijv. of linnen (vergelijk het Jav. ꦮꦭꦶ, *half*, *helft*); bijv. karâttasá si-pâllí-pâllí, *een klein stukje papier*.

(4° pâlli), bep. pallîya, *weinig haar* aan de oogen en wenkbraauwen, of aan het schaamdeel *hebbende*, hetgeen voor een teeken van ongeluk gehouden wordt.

ᨅᨑᨚ (1° pâliñg). — Pâliñg-pâliñg, het gedeelte van den arm, van den schouder af, tot aan den elleboog, *de bovenarm*. (Mâdi). Ook gesproken van de *pâliñg-pâliñj* van een paard, en alsdan het bovenste gedeelte van de voorpooten.

(2° pâliñg). — Pâliñg-pâliñg, = *ínro-ínro*. Verg. *ínro*.

ᨅᨑᨚ (1° pâloe). Vergel. het Mal., Sund. en Jav. *pâloe*, *klopper*, *hamer*.

Pâloe-pâloe, bep. pâloe-palo͡ewa, *klopper*, *hamer*, *knods*, *werktuig* om de bedding van een zoutpan meê vast te kloppen. Boeg. idem.

Kânre-d̃jâwa-pâloe, gebraden bras of d̃jagoñg, fijn gemalen, en, met suiker en geraspte klapper gemengd, in een' vorm gedaan.

(2° pâlloe), bep. pallo͡ewa, vnw. pallo͡eñgkoe, soort van kombuis, zijnde niets anders dan een bak van hout of bamboe, in den vorm van een langwerpig vierkant, die met zand gevuld is, en gewoonlijk drie *târiñg's* (, men zie beneden op *târiñg*,) bevat. — Pâlloe-tj̃ádi, *een kleine pâlloe*. NB. deze gewoonlijk van gebakken aardewerk, en slechts groot genoeg, om één enkelen pot op te zetten. Ook verschilt de vorm geheel, zijnde niet langwerpig vierkant, maar aan de eene zijde met een hoogen en ronden rand.

Âpâlloe, *koken*. — D̃jéné lêbá-nipallo͡ewa, *het gekookte water*. — Pâlloe-sâla, *halfgaar*. — Pâlloe-mâra, lett.: *droog kooksel*; v. d. d̃jo͡ekóe pâlloe-mâra, *visch gekookt met tamarinde en zout*. — Pâlloe-mâra têdoñg, *buffelvleesch*, *gekookt met tamarinde en zout*. — Pâlloe-mâra lâme, *lâme-kandóró*, of *lâme-Balánda*, *gekookt met bruine suiker*. — Pâlloe-mâra o͡enti, *pisañgvrucht gekookt met bruine suiker*. — Pâlloe-mâra bôyó, *bóyó-soelápá met suiker gekookt*, enz. — Tînro-pâlloe-mâra, even als de visschen bij de pâlloe-mâra, *in allerlei rigtingen door elkander liggen te slapen*.

Pâlloe-bâsa, lett. *nat-kooksel*, en verschilt hierin van de *pâlloe-mâra*, dat er veel water op blijft, terwijl bij het laatstgenoemd geregt het water nagenoeg opgekookt wordt. — Pâlloe-bâsa d̃jo͡ekóe, *visch met blimbiñg*, *zout en veel water gekookt*. — Pâlloe-bâsa têdoñg, *buffelvleesch met blimbiñg*, *zout en veel water gekookt*. — Zoo ook *pâlloe-bâsa* van hertevleesch en meer dergel. gemaakt.

Âpâlloe palêle. Men zie *lêle* N°. 1.

Pâlloe kôlá. Men zie *kólá* N°. 2.

Pâlloe bo͡etoeñg, = *pâlloe kólá*.

Pâlloe-d̃jâwa, manier om de rijst te koken

waarbij het water niet afgegoten wordt (, ni-ri̍risi̍).

Nipâlloe-kêbó, *gekookt worden tot dat het wit is.*

Papallo͡ewaŋ̃gi, *voor hem koken.* — Noenipa pallo͡ewaŋ̃-mo, *voor ú wordt er gekookt.* — Nipapallo͡ewaŋ̃-makô, *er wordt voor u gekookt.*

Papâlloe, a) *het koken;* v. d. kâyoe-papâlloe, lett.: *kook-* v. d. *brandhout.* (D. Moes); b) papâlloe, *kok;* v. d. papâlloe gôlla, *iemand die suiker kookt;* v. d. papâlloe gollâna Maŋ̃gkâsaraka, *de Makassaarsche suikerkokers.* NB. Hieronder te verstaan de bergbewoners, bijv. die bij de koffijtuinen van Gôwa te Pêñjt̃joŋ̃, boven Bonthaiñ, wonen. Deze menschen worden ook genoemd *pamoñjt̃jónna Maŋ̃gkâsaraka*, men zie *móñjt̃joŋ̃* N°. 1, en insgelijks de *Toe-râya's van Gówa.* — Si-pallo͡ewaŋ̃, *één kooksel.*

Pâlloe-pâlloe, een langwerpig vierkant van steenen boven op de graven, tenzij men zich van een *talo͡étoé* bediene. Vergel. *talo͡étoé* N°. 2. Wegens overeenkomst in vorm met de voor het koken bestemde *pâlloe*, welligt genoemd: *pâlloe-pâlloe*, lett. *hetgeen lijkent op een pâlloe.*

(1° pâle), bep. palêya, *zwak*, v. d. *lusteloos*, v. d. ook *zacht, teeder, vriendelijk.* (Boeg. idem); bijv.: mápâle-ñgâseŋ̃-mo ânne patintiŋ̃gânna moñjt̃jôŋ̃gkoe, *ik ben over mijn gansche ligchaam lusteloos, tot zelfs in de openingen der huid waar de haartjes door te voorschijn komen.* (Sinr.) Bîberé pâle ápaŋ̃gâra ri-sawînna, *lippen, zacht* (, of *vriendelijk,*) *om zijn scheepsvolk aan te sporen.* (Dat. M.) — Pâle boewâkkaŋ̃-mâta, *zacht* (, of *vriendelijk,*) *de oogen opslaande.* Men zie *bóewá* N°. 3.

(2° pâle), bep. palêya, naam eener ster, *de Avondster.* Boeg. idem. — Pâle mánôentoeñga bâñ̃gi, *de avondster die den ganschen nacht door schijnt;* geb. als beeld van een *meisje dat er altijd mooi uitziet.*

(3° pâle), *iets met smaak* of *zekeren zwier verrigten.*

(pâleŋ̃), = het Boeg. *pâle*, woordje gebez. bij het maken eener gevolgtrekking, ons: *dan;* bijv.: âpa pâleŋ̃? *wat dan?* — Siganrâï pâleŋ̃ kâmma? *Is het dan gepast om zoo te handelen?* (Sinr.)

(1° pâlo). — Pâlo-pâlo, bep. pâlo-palôwa, *hoed.* Boeg. idem. — Pâlo-râga, eene soort van gevlochten hoed, die zóó gemaakt is, dat er geen kogel dóór dringt, dewijl hij op het hoofd ronddraait wanneer er iets tegen aankomt. Verg. *râga* N°. 3. — Pâlo t̃jîmpá, eene soort van gevlochten hoed, zooals gewoonlijk op de jagt en op reis gebezigd wordt. Verg. *t̃jîmpá.*

(2° pâllo), gebezigd van vruchten die er op het oog rijp uitzien, doch geplukt zijnde, slechts *week* zijn; komt ook voor van vruchten die onrijp afgeplukt en alleen door kunst of broeijing *week* gemaakt zijn. Boeg. *mápállo.*

(3° pâlló), bep. pâlloka, *aars-darm.* B. idem. — Âsco͡eloé pallóna, eene ziekte, waarbij de *pállo* naar buiten komt; door de medici genoemd: eene *voorvalling van het darmkanaal.*

Tâï-pâlló. Men zie *tâï* N°. 2.

(pîla), *hoemeer, des te meer, hoe langer des te meer,* Boeg. idem; bijvoorb.: na-âñ̃djo âná roewâya sisâribâttaŋ̃ pîla-lômpo-lômpo-tômmi, *en die twee broêrtjes werden hoe langer des te grooter.* (Djay.) Men zie *péla* N°. 2.

(pîli) *geheel duizelig of bewusteloos ter*

nederstorten, bijv. geb. van *menschen*, ook van *hanen* bij de hanengevechten.

(pîle), mîle, 't Mal. en Jav. *pîlih*, *kiezen*, *uitkiezen*, *uitzoeken*. Boeg. *île*.

Pamîle, *'t kiezen*, *keuze*. (Rap. K. G.) — Pamilêï, lett. *het een of ander*, bijv. *koopwaren*, *bezigen om uit te kiezen;* bijv.: êrô-pi nipamilêï ri-sawînna, *zoo hij* (, te weten: *de anakóda,*) *wil, dat er eene keuze gedaan worde door zijne sáwi's*, d. i. *zoo hij zijne sáwi's uit de gekochte goederen wil laten kiezen*. (Rap. T. D̃j.)

Pamilêyañg, lett. *keuze*, doch altoos in slechten zin genomen, zooals wij spreken van *uitgezocht slecht*, en van *uitschot;* bijv.: pamileyânna taôewa, *het uitschot des menschdoms*. — Taêna-mo d̃jôekóe, pamilêyañg-mâmi, *er is geen visch meer* (, bijv. *op de markt*); *het is slechts uitschot* (*afval*).

(pôelá), bep. pôelaka, mengsel van rijst met het een of ander, bijv. met *d̃jagoñy*, of *sálá-sálá*, of *dámpoeloé ôenti*, of *líseré taïpa* (, d. i. *mañggapitten*), of *sikápa*. Men zie *sálá* N°. 4, *dámpoeloé*, *ôenti*, *taïpa* en *sikápa*. NB. bij schaarschte van rijst neemt men gewoonlijk tot deze *pôelá* de toevlugt. Boeg. *pôelâ*.

(1° pôeli), bep. poelîya, vnw. poelîñgkoe, en: poelîkoe; doch het laatste beter. Men vergelijke het Jav. , *teruggekeerd*, *hersteld*, *zich herstellen*, *in den vorigen staat terugkeeren; stand houden*, *weêrstand bieden*, *wreken*. Het Makass. *pôeli* gebezigd van alles wat *twee* personen, of zaken, *gelijkelijk*, of *te zamen*, *doen* of *ondervinden*, (Boeg. idem); bijvoorb. in het hanengevecht, wanneer beide eigenaars hunne hanen zien sterven, zoodat geen van hen overwinnaar is. Zoo ook in het dobbel- of ander spel, wanneer het *pâri* staat; bijv.: pôeli gâoeka, *de zaak staat pari*. — Zoo ook: sâwi pôeli, *matrozen*, *die als het ware één en hetzelfde lot hebben met hun schip*, *daarop dienen van het oogenblik af*, *dat het gebouwd is*. Zoo ook: pôtópôeli, een knoop, waardoor *twee touwen vereenigd* worden, die *even sterk* zijn, elkander als 't ware *gelijk staan*, v. d. *een stevige knoop*. (Tar.) — Zoo: kâyoepôeli, soort van boom, welks takken zich zoo sterk om andere boomen slingeren, dat zij zich daarmede als 't ware vereenzelvigen, *Loranthus sp.* Ook genoemd *malaïjôewi*. Vergel. vooral op *malaïjôewi*. — Zoo: kâd̃jañg-pôeli, *een stevige kâd̃jañg* (op dezelfde wijze te verklaren als het voorafgaande); v. d. gebez. als beeld van *standvastigheid* en *getrouwheid*. (Tar., Kel.) — Mákâd̃jañg-pôeli, *een vaste woning hebben*, in tegenstelling van: mákâd̃jañg-kâd̃jañg, *een' tijdelijke woning hebben*.

Zoo ook: papôeli, lett. *doen gelijkstaan*, te weten: *de straf met de misdaad;* bijv. *een moord met doodstraf vergelden* (*jus talionis*). (Rap.) — Nipapôeli, *volgens het jus talionis* (, d. i. hier: *met den dood,*) *vergolden worden*. (Inl. Wetb.) — Tanipapoelîyaï, *hij wordt niet volgens het jus talionis vergolden*. (Rap. T. D̃j.)

Nipasipoelîyañg, *zoo vastgemaakt worden*, *dat het niet meer los kan*.

(2° pôeli), (een schip) *van de kiel op vernieuwen* (Rap., Inl. Wetb.)

(3° pôeli). — Ápôeli-pôeli, *zeggen*. (Sinr.)

(pôeloeñg). — Poelôeñgañg, 't bovenste van de bôekkoé van een padoewâkañg; ook op andere vaartuigen aangetroffen. De *poelôeñgañg* van een praauw staat gelijk met de boembôeñgañg van een huis.

(1° pôelo), het Jav. en Mal. *pôeloeh*, *tiental*. Boeg. idem. — Sampôelo, *tien*. — Sampôelo assêre, *elf*. — Sampôelo anrôewa, *twaalf*. —

Sampoêlo antâlloe, *dertien.* — Sampoêlo ñgâppa, of: áñgâppá, *veertien.* — Sampoêlo allîma, *vijftien.* — Sampoêlo ñgânnañg, of: áñgânnañg, *zestien.* — Sampoêlo antoêdjoe, *zeventien.* — Sampoêlo assâgantoêdjoe, *achttien.* — Sampoêlo assalâpañg, *negentien.* — Roêwam-poêlo, *twintig.* — Tâlloem-poêlo, *dertig.* — Pâtampoêlo, *veertig.* — Lîmam-poêlo, *vijftig.* — Ânnampoêlo, *zestig.* — Toêdjoe-poêlo, *zeventig.* — Sagantoêdjoe-poêlo, *tachtig.* — Salâpam-poêlo, *negentig.* Vergel. mijne Makass. Spraakk. de §§ 97, 98 en 99.

Kasampoêlo, mákasampoêlo, of: mákapisam-poêlo, *tiende;* v. d.: kasampoelôna, mákasampoe-lôna, of mákapisampoelôna, *de* of *het tiende van hem, haar, het* of: *hen,* v. d. *ten tiende.* Vergel. mijne Mak. Spraakk. § 119. Vergel. ook het Mal. كسمبولة en het Jav. ꦏꦱꦩ꧀ꦥꦸꦭꦸ.

Mákasampoelôna assêre, *de* of *het elfde van hem, haar, het,* of *hen,* v. d. *ten elfde.* — Máka-sampoelôna anroêwa, *de* of *het twaalfde van hem, haar, het,* of *hen;* v. d. *ten twaalfde.* — Mákasam-poelôna antâlloe, *de,* of: *het dertiende, van hem, haar, het* of *hen,* v. d. *ten dertiende.* — Mákasampoe-lôna añgâppá, *de* of *het veertiende van hem, haar, het,* of *hen;* v. d. *ten veertiende.* — Mákasampoe-ôna allîma, *de* of *het vijftiende van hem, haar, het, of hen;* v. d.: *ten vijftiende.* — Mákasampoelôna áñgânnañg, *de* of *het zestiende van hem, haar, het, of hen;* v. d. *ten zestiende.* — Mákasampoelôna an-toêdjoe, *de* of *het seventiende van hem, haar, het,* of *hen;* v. d. *ten seventiende.* — Mákasampoelôna as-sâgantoêdjoe, *de* of *het achttiende van hem, haar, het, of hen;* v. d. *ten achttiende.* — Mákasampoelôna assa-lâpañg, *de* of *het, negentiende van hem, haar, het,* of *hen;* v. d. *ten negentiende.*

Tâwa-sampoelôna, *één tiende.* Vergel. het Jav. ꦱꦱꦩꦥꦸꦭꦸꦤꦶꦁ, zamengest. uit ꦱꦩ, *deel,* = 't Mak. *táwa,* + ꦥꦸꦭꦸ, *tien.* Vergel. insgel. het Mal. سمڤولو, welks *per* welligt gelijk staat met het Jav. ꦱꦩ. Men zie mijne Mak. Spraakk. § 121.

Pisampoêlo, *tien-maal.* Vergelijk het Jav. ꦥꦱꦥꦸꦭꦸ. Men zie ook mijne Mak. Spr. § 117.

Lâppá-sampoêlo, *tienvoud.* Verg. mijne Mak. Spr. § 118.

(2° poêlo-poêlo), 't Mal. فولو, = het Mak. lîyoe-liyoêkañg. (Rap. T. Dj.)

ᨅᨊᨗᨔ (1° pêlá), *weywerpen,* v. d. *verdrijven, verstooten,* eene *vrouw* bijv. — Toe-nipêlá, *een bal-ling.* — Pêlá dôwé, *geld weggooijen, vermorsen.* — Mámêlá wâttoe, *biduren weggooijen,* d. i. *veron-achtzamen, versuimen.* — Kôko nipêlá, lett. *een tuin die weggeworpen wordt,* d. i. *een tuin zonder omheining;* staat tegenover een *kôko-nipakadjârré, een tuin, die stevig omheind is.* Men zie *djârré.* — Tápêlá, taêna alleyânna, lett.: *weggegooid, zoodat er geen nemen van is,* gebezigd van *iemand van ver-regaand losse levenswijze.* — Mêlá, *weggooijen,* soms per euphemisme gebezigd voor: *tátâi, kakken.* Verg. *tâi* N°. 2.

Pamelâkkañg, *wegwerping, het wegwerpen;* v. d.: pamelakkânna bâraka, lett. *het weggooijen van de Westmoeson,* v. d. *het einde van de Westmoeson.* — Pamelâkkañg-tâoe, *uitschot van het menschdom.*

Pêlá-pêlá, *verkwisten, vermorsen.*

Pamêlá-melâkki kâna karâëñga, lett.: *tegen den vorst met woorden morsen,* d. i. *gemeene uitdruk-kingen, smaadredenen bezigen tegen den vorst.* (Rap.)

Sipêlá, *elkander verstooten,* v. d. *van elkander scheiden, echtscheiden.*

Pasipêl̃a, *doen echtscheiden.*

(2° pêla), = *pĩla*, *hoe meer, des te meer, hoe langer, des te meer*, enz. — Pêla d̃jâĩ, *hoe langer des te meer.* — Pêla lômpo, *hoe langer des te grooter.* — Pêla mâë âllo, pêla bâd̃jí, *bij den dag beter.*

(pêló), *oprollen*, het zeil. Boeginees idem.

Pelôkañg, *het hout dat onder aan het zeil is;* terwijl *bãoe* N°. 3 boven aan hetzelve gevondenwordt.

Pamêló, *hout dat gestoken wordt in een gat aan het einde van de pelókañg, ten einde deze om te draaijen.*

(1° pôle), = het Boeg. *pôle, komen;* bijv.: pôle tákâmpo ri-bâllá-lompôwa, *komen tot aan 's koning's huis.* (D. Moes., Mâdi). — Âñg̃iñg battoèwa ri-Bârañg, polêya ri-Kôdiñgârañg, *de wind komende van Bárañg, komende van Kódiñgárañg.* (Dat. Moes.) — Ta-polêyaĩ parêya, *de paddie komt niet*, d. i. *er wast geen paddie.* (Inl. Wetb.) — Pôle-ônro-mi, het Boeg. *pôle-ónro-ni, hij is hersteld*, wordt soms ook door Makassaren gebezigd.

Ampôleĩ t̃imoe-timoènna, = *ampapôleĩ t̃imoe-timoènna*, = *ampabâttoe t̃imoe-timoènna.* (Mâdi.) Vergel. *papôle* hier onder.

Papôle, *doen komen*, bijv.: *geld*, d. i. *betalen;* als: ápapôle-d̃ji sitâñga rêyalá si-kâyoe d̃jârañg têdoñg-ka, *hij betaalt slechts een halve reaal voor elk paard of buffel.* (Rap.)

Papolêyañg, *ergens voor doen komen, voor betalen*, bijv.: roèwan-rêyalá-d̃ji nipapolêyañgi, *twee realen slechts worden hem daarvoor betaald.* (Rap., Inl. wetb., Rap. T. D̃j.)

Sipôle, *zamenkomen*, geb. van echtgenooten, die na eene scheiding weder zamen trouwen. (Rap.) NB. *Sipóle* zou hier ook zeer goed kunnen beteekenen: *tot elkander terugkeeren.* Vergel. *póle* N°. 2.

Sipolêyañg, *zamenkomen met*, v. d. *overeenstemmen met, neérkomen op*, v. d. ook: *uitkomen*, te weten: *eene berekening* of *telling;* bijv.: Sipolêyañgi ri-kanannâya Iyânoe, *het komt overeen met*, d. i. *neder op, het zeggen van N. N.* (Brief). — Pônna sipolêyañg-d̃ja ri-pañgolôna nâwa-nawâñgkoe ri-oekirĩta, *zoo het zamenkomt*, d. i. *overeenkomt met*, d. i. *nederkomt op, mijne gedachte ten opzigte van uw schrijven*, d. i. *zoo mijne gedachte ten opzigte van uw schrijven juist is.* (Brief). — Sipolêyañg-d̃ji, de hoeveelheid gelds *komt overéén met* hetgeen er zijn moet, v. d. *het komt uit.*

Pasipolêyañg, *iets doen zamenkomen met wat anders*, v. d. *twee dingen met elkander vergelijken*, v. d. *het een of ander controleren door het te toetsen aan de waarheid*, bijv.: *eene rekening*, bijv.: *iemands gedrag*, enz., als: kodĩya-ka napasipolêyañgi ri-kâtte, *uit vreeze dat hij het* (, te weten: *wat ik hem verteld heb*), *zal controleren*, of *aan de waarheid toetsen, bij u.* (Brief).

(2° pôle), *terugkeeren;* v. d. *wederom, nog, nogmaals, her-, terug*, en dergel. meer, soms insgelijks ons *ook;* bijvoorbeeld: ta-polêyaĩ pakekêya, lett. *de spade keert niet terug*, d. i. *blijft op het kerkhof*, te weten: van wege de menigte der lijken, die begraven moeten worden. (Tap.) — Êrañg-pôle, *terugbrengen*, v. d. *te huis brengen;* als: namádjânnañg kasalamâkkañga ri-bâtañg-kalênna, na-naêrañg-pôle mâñge ri-boètta-simemañgânta, parasâñgañg la-kíkad̃jannañgĩya, *dat hem bestendig vergezelle het geluk, en dat hij het ook medeneme naar het land, waarvoor wij van den beginne af bestemd zijn, het land, waar wij eeuwig zullen verblijven!* vergel. verder *érañg.*

Îya-tōñg-pôle, lett. *dat er ook nog bij*, v. d. *bovendien nog*. — Înâï-pa-pôle sirâtañg mâte? *wie is het nóg billijk dat sterve?* te weten: wanneer *ík* niet *zou sterven!* (Mâdi.) — Inâï-pa-pôle anjtjîníki kabadjikânna arîñgkoe, pônna ta-inakkêya? *wie ziet er nog de braafheid van mijne jongere zuster, zoo ik het niet doe?* (Bid.) — Na-îya djoemallâna ôlóôló napêlaka, 3000 têdoñg, djârañga-pôle, siyâpatōñg djaîna, *en het getal der weggevoerde* (geroofde) *beesten bedraagt* 3000 *buffels, de paarden nog* (, of: *ook*,) *daaronder gerekend, zoo veel als er dan geweest zijn*. NB. Aldus uitgedrukt, dewijl het getal der *buffels* verreweg dat der *paarden* overtrof; ware het gelijk geweest, zoo zou men gezegd hebben: 3000 *tédoñg siyagâñg djárañg*, 3000 *buffels en paarden*. — Tâoeñg-pôle, lett. *nog één jaar*, d. i. *het toekomende, het volgende, jaar*, het Boeg. *tâoeñg-paîmâñg*.

Polêyañg, *wederom, nog*, enz.; bijv.: ásâssapolêyañg, *wederom wasschen, nog eens-*, of *overwasschen*. — Ápâlloe-polêyañg, *wederom- nog eens koken, over-koken*. — Ápakaramôela polêyañg, *wederom beginnen*. (Rap. T. Dj.)

Papôle, *doen terugkeeren, nog eens doen zijn, herhalen;* bijv.: papôle bîlañg, *eene telling herhalen*, d. i. *nog eens tellen, óvertellen*. — Papôle kâna, *nog eens* of *óverzeggen*. — Papôle kîyó, *nog eens roepen*. — Papôle birîta, *nog eens noodigen*. — Ampapôleï sárâya, *doen terugkeeren de stem* of *het woord*, d. i. *het verbond ontbinden, elkander* als het ware *zijn woord teruggeven*. (Rap.) Vergel. *ampôleï sárâya*, op *ôle* N°. 1.

Papôle soemâñgá. Men zie *soemâñgá*.

Ápapôle ook gebezigd voor *ápadéko, de jonge paddie stampen*, (men zie op *déko*,) de paddie als 't ware *doen terugkeeren* tot denzelfden toestand, waarin zij vroeger aan de aarde is toevertrouwd, d. i. *tot rijstkorrels*.

Sipapôle bâloé, *elkander terugzenden koopwaren*. (Rap. T. Dj.)

(3° pôle). — Ampôleï sárâya, pôleï tîñjdjánoe, mâñge ampôle (môle) tîñjdjána, môle-môle, pamôle-môle. Men zie beneden *ôle* N°. 1.

(pôloñg), môloñg, *snijden, afsnijden, afhouwen, eene snede, een stuk*. Mal. *pótoñg*, Boeg. *pólo*, idem; bijv.: pôloñg oelôenna, *iemand's hoofd afsnijden, afhouwen*, d. i. *onthoofden*. — Pôloñg bañgkênna, *iemands been afsnijden* of *afzetten*. — Pôloñg rarânna, *de kam van een' haan afsnijden*. Men zie *sódo*. — Pôloñg rôekóe, *gras snijden*. Men zie *kéré rôekóe*, op *kéré* N°. 1. — Pôloñg ôena, *iemands hoofdhaar afsnijden* (, bijv. *uit smaad*). NB. Kan niet gebezigd worden voor *'t haar knippen*. Men zie *góeñjîjiñg, páñgkasá*, en *pápá* N°. 3. — Ámôloñg tâboe, *suikerriet doorsnijden, doorhouwen*. Soort van spel, waarbij men twee of meer stukken suikerriet in één slag tracht door te houwen. — Pôloñg si-pagâñg, *een gedeelte* (, bijv. *van zekere som gelds*,) *afsnijden*, d. i. *korten*. — Ámôloñg kanânna, *iemands woorden afsnijden*, d. i. *iemand in de rede vallen;* v. d. ook: *iemand verhinderen, om datgeen te volvoeren, wat hij zegt te willen doen*, d. i. *iemand beletten om zijn voornemen te volbrengen*. (D. Moes.) — Bênteñg-pôloñg. Men zie *bénteñg* N°. 3. — Toe-ámôloñg lîla karâëñg, lett. *iemand die een vorst de tong afsnijdt*, v. d. *iemand die de nadrukkelijke bevelen eens konings opzettelijk overtreedt*. NB. nog sterker uitdrukking dan *toeánémpa bâwa-karâëñg*. (Vergel. *témpa*. — Ámôloñg dolâñgañga, *de zee doorsnijden*, met een vaartuig, d. i. *doorklieven*. (Dat. Moes.) V. d. ook, zonder

bijvoeging van *dolâñgañg*, in dezelfde beteekenis genomen; bijv.: padâñggañg ámôloñga-d̃ji, ábâd̃jí ápasimombâlañgi, *wanneer de kooplieden slechts de zee doorklieven*, d. i. *het ruime sop kiezen, en 't niet langs de kust houden, is het goed, dien (dag) tot zeilen te bezigen*, d. i. *op dien dag te zeilen*.— Ta-nilalôwi bokôna; ta-nipôloñg dallekânna; *het is niet vergund er achter te loopen; ook mag men niet de plaats, die er vóór is, dóórsnijden*, d. i. *men mag er nock achter-, noch vóór loopen*. NB. Er wordt hier gesproken van het vervoeren van het rijksvaandel, waarbij men op zij moet blijven staan totdat het gepasseerd is. — Si-pôloñg, *één snede, één stuk, één gedeelte, één half, de helft;* bijv.: roêwan-tâí assi-pôloñg, *twee tâí en één half*, d. i. 20 *reaal*. (Rap.) — Pôloñg-pâdañg, *stuk van een degen*, v. d. gebezigd van een piek, wier lemmet van een stuk van een degen gemaakt is. (Mâdi). — Pôloñg-tâlloe kanoekoênna, *zijn nagels zijn in drieën gebroken*. — Pôloñg-parroêna, of ook met weglating van *párroé*, eenvoudig: polônna, *zijn broeder* of *zuster*. (Mâdi.) — D̃iñg̃iñg-si-pôloñg-mi, *hij is al voor een gedeelte koud*. NB. gebezigd van iemand die *op sterven ligt*. — T̃jâre-t̃jâre tási-pôloñg-pôloñg. Men zie: *t̃jâre*. — Ápôloñg-pôloñg, *aan stukken*, v. d. ook: *stukkend zijn*.

Polôñgañg, molôñgañg, ámolôñgañg, *voor, met betrekking tot iemand*, of *iets*, ook: *ergens snijden, doorsnijden, doorklieven*, te weten: de *lucht* of het *water*. Bijvoorb.: na-napolôñgañg bâlañg-bâlañg dallekânna, *de vleêrmuizen doorsnijden hem de lucht*, (of: *de plaats*), *die zich vóór hem bevindt*, d. i. *doorklieven de lucht vóór hem heen, vliegen vóór hem uit*. (Mâdi.) — Âmolôñgañg ri-Dedêkañg, *met betrekking tot Dedêkañg de zee doorsnijden*, d. i. *voorbij* of *langs Dedêkañg varen*. (Dat. M.) — Zoo ook: ámolôñgañg ri-sacêkañg, *een afgodstempeltje voorbijgaan*, lett. *bij een afgodstempeltje de lucht doorsnijden*. (Mâdi.) NB. Het zou ook wel kunnen zijn, dat men den vorm *polôñgañg, ámolôñgañg*, hier causative op te vatten had, zoodat het lett. aldus ware: *het schip de zee*, of: *onze voeten de lucht, doen doorsnijden*, of *doorklieven*.

Pamolôñgi, lett. *datgeen, waarop men snijdt;* van daar: een kwart-gulden, of meer, dien men onder den navel legt, bij het afsnijden van de navelstreng, en die later bestemd is voor de sânro.

Ákapolôñgañg, *ieder als 't ware een stuk*, bijvoorb. van het *huis, bezetten;* van daar: *ieder' zijn afzonderlijke werkplaats in het paleis hebben*, bijvoorbeeld: de *goudsmeden* hun afzonderlijke plaats, de *ijzersmeden* insgelijks, enz.

ᨀᨚᨛᨊ (1° palâkka, naam eener streek van Bône. — Toe-Palakkâya, eig. *de menschen van Palâkka*, v. d. *de Bonieren*. (Mâdi.)

(2° palâkka), bep. palakkâya, *hooge plaats*, v. d.: *de Allerhoogste*. (Sinr.) Van daar ook = *pántasá*. (D. Moes.)

Âssi-palâkka, lett. *vleesch, dat hoog*, d. i. *met bulten en builen*, of: *geheel opgezwollen, is*. V. d. âssi-palakkâyá, *moge ik worden als een vleesch* (, of *ligchaam,*) *dat vol met builen*, of: *vreeselijk geteisterd is*, d. i. *moge de allerhevigste smart mij treffen!* te weten: wanneer ik niet naauwkeurig genoeg ben in het vermelden van de namen der vorsten.

ᨀᨚᨛᨊᨒᨘ (palâki), bep. palakîya. Men zie *lâki*.

ᨀᨚᨛᨊᨒᨘᨀᨚ (palâkkó), bep. palâkkoka, deksel van een' pot om groente te koken, welks rand breeder is dan de opening van den pot, even als bij de *lêñgá* het geval is. Beide verschillen overi-

rigens veel van elkander. De *palákkó* loopt op; de *léñgá* daarentegen gaat geheel naar beneden. Boeg. idem.

(palîkañg), de sarong vastmaken, gelijk de vrouwen dat gewoonlijk doen om het midden van het lijf, geheel strak, van achteren en van voren even lang. Vergel. *bídá*. — Áñjowê-yañg-mi palîkañg. Vergelijk *sówe*. — Palîkañg-sôesoe, gebezigd wanneer de vrouwen de sarong op bovengemelde wijze vastmaken, maar *boven de borsten*. — Boênga palîkañg, eene soort van bloem of strik, gevormd bij het vastmaken van de sarong.

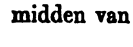 (palakâso), soort van geweer, eertijds in gebruik. (Rap.)

(polôñggi), bep. polonggîya, naam van een' afgod in Segêri, wien men bij den aanvang van het ploegen hulde brengt.

(palagêsañg. Men zie *lágesé*.

(palóêñgañg), *hoofdkussen*. — Gârrîñg-gârrîñg-palóêñgañg-mi, lett. *zij is wat hoofdkussen-ziek*. Verbloemde uitdrukking voor: *áñgîrañg-mi*, de vrouw *is belust*. Men vergelijke het hieronder volgende *mápalóêñgañg ri-boñggânna*, doch vooral het op *lêbasá* verklaarde *tálêbasá-pimbâli-mi paloeñgânna*.

Tálêbasá-pimbâli-mi paloeñgânna. Men zie *lêbasá*.

Palóêñgañg ook soms = *palâñgga-sâri*, blokjes hout, die men van onderen langs het schip aanlegt, wanneer het zich in de *lañggâñg* en op de *palâñgga's* bevindt. Men zie op *lâñgga*.

Paloeñgâñgi, *tot hoofdkussen maken*, bijv. palóêñgañg napaloeñgâñgi, *hij gebruikt een hoofdkussen om met zijn hoofd op te liggen*. (S. Tjin.)

Mápalóêñgañg ri-boñggânna, *iemands dij als hoofdkussen gebruiken*, d. i. *tegen iemands dij aanliggen, op iemand's schoot*, of *knieën, liggen* (Kel.)

(palâpa). Vergel. *lápa* N°. 1.

(palîpí), bep. palîpika, *zijde, kant;* insgelijks geb. van de *heup*. — Palîpí tâlá, = *ôerá tálá, vezel's van het tálá-blad*. NB. Hiervan gemaakt de *sóñgkó îjílo-îjílo*.

 (palóêmpá). Men zie *lóêmpá* N°. 1.

(palêpá). Men zie *lépá* N°. 1.

(palêmpeñg), = *tanróêkañg lómpo*. Vergel. *djîñga* N°. 1, en *tanróêkañg* op *tanróe*.

(palômpoñg), *maag*.

(polôpi). Men zie *lópi*.

(palâmpañg-arêñg), *kinnebakken*. Men zie *lámpañg* N°. 4 en *arêñg* N°. 3.

(palâmbîñg), = *ámbîñg*.

(palîbo). Men zie *líbo* N°. 3.

(palêmba). Men zie *lémba* N°. 2.

(palêmbañg), soort van lang geweer, eertijds in gebruik. — Âná-palêmbañg, *kogel van een palémbañg*. (G. G., Rap.)

(polâmbîñg), = *palâmbîñg*. (S. Tjin.)

(palîma), bep. palimâya, = 't Mal. فَلِيمَ, *bevelhebber, veldheer*. (D. M.)

 (palemôrañg). Men zie *lémo* N°. 2.

 (palemôri.) Men zie *lémo* N°. 2.

 (pallâta), bep. pallatâya, *aangeslibt land*. NB. op Gôwa niet bekend, daar slechts geb. *boêtta ámâra*.

 (palântá). Men zie *lántá*.

 (palâttiñg), een dun bamboesje, waar de weefster het garen om windt, en dat zich

bevindt in een ander dikker uitgehold bamboesje, *taróponĝ* genoemd. — Pabâsa palâttiñg is een *tóñĝka* of *bamboe*, met water, waarin men de *palâttiñg* van tijd tot tijd nat maakt. — Palâttiñg palolîyañg. Vergel. *lóli* N°. 1.

(palîta), bep. palitâya, Mal. en Pers. *lamp.* (Djay.)

(palantóeká), bep. palantóekaka. Vergel. *pâlañg* N°. 1.

(palâdañg), een uitstekend gedeelte vóór aan het huis, waar men gewoonlijk bezoek afwacht, en hetwelk men door moet gaan om in het eigenlijke huis te komen, soort van *bordes* of *uitstek*. Boeg. *palâbañg*.

(palândó), 't Mal. قَلَنْدُقْ, *steenbokje.*

(palâna), bep. palanâya, Mal. en Jav., *zadel.* — Palanâî, pipakêî palâna, *opzadelen* een beest.

(poelâna), *bij herhaling, gedurig.* (Sinr., Rap. K. G.)

(palêtjé). Men zie *létjé.*

(1° palâdjañg). Men zie *ládjañg.*

(2° palâdjañg), oud woord, = *salâñgga.* (Rôyoñg).

(pilâdjará). Men zie *ádjará.*

(palêyó), bep. palêyoka, *kalk.* — Palêyó-Balânda, *krijt.* Verg. het Jav. ꦥꦭꦺꦪꦺꦴ ꦧꦭꦤꦢ, en het Mal. كافور بلند.

(1° palîyasá), bep. palîyasaka, soort van boom, welk's bast, bladen en wortels in de geneeskunst gebruikt worden. Boeg. *pâli.*

(2° palîyasá), het Mal. فَلِيَّسْ, *verre zij het van u.*

(pilarî). Men zie *lári* N°. 1.

(pilóeroe), bep. piloeróewa, vnw. piloeróeñgkoe, 't Portug. *pelouro, kogel.*

(palâlo). Men zie *lâlo* N°. 1.

(palîlí). Men zie *líli* N°. 1.

(pilôlloñg). Men zie *lólloñg* N°. 3.

(palálâkkañg). Men zie *lálá* N°. 1.

(paloelóewi). Men zie *lóeloe* N°. 1.

(pâlisí), *zich omdraaijen;* bijv. koepâlisí tînrôkoe, *ik draai mij in mijn slaap om.* (Sinr.)

(palîsoe), = *tampalîsoe.*

(paloésoe). Men zie *lóesoe.*

(palêssó). Men zie *léssó* N°. 2.

(pîlasá), bep. pîlasaka, *bleek.*

(pîlisí), bep. pîlisika, *wang.* Boeg. *pîlí.* — Napîlisí-mi bádilîna, *hij legt zijn geweer al aan*, lett. *hij houdt het al aan de wang.* — Pilîsi, *op iemand aanleggen.*

(poelasâri), bep. poelasarîya, *boom*, welks *bladen, jonge ranken en bast* in de geneeskunst gebez. worden, *Alyxia stellata R. S.*

(1° pâwo), Boeg. Bonth. en Sal., = *taîpa, mañggaboom.* — Salînriñg póetjóe-pâwo, *een selindañg* (, lange smalle doek, die over den schouder en ook wel om den buik gedragen wordt,) *van de kleur der póetjóe's* of *uitspruitsels van den mañggaboom.*

Pâwo-pâwo, soort van plantje, welks blaadjes eene geur als van mañgga's verspreiden.

Pâwo-djâñgki, soort van boom. Men zie *djáñgki.*

(2° pâwo). — Pâwo-pâwo, soort van geldbuidel, Jav. ꦲꦱꦩꦲꦱꦩ, Chin. *geldbeurs, geldzak.*

(1° póewa), bep. poewâya, *pest.* (Rap.)

Pœ̂wa ôló-ôló, *vee-pest*, of *vee-ziekte*. — Mâte-pœ̂waï asêya, *de paddie is als 't ware door een pest*, d. i. *geheel en al, vernield*.

(2° pœ̂wá), = het Boeg. *pœ̂wá* en *pœ̂wañg*, *vader*; bijv.: Pœ̂wá Gôlo, *de vader van Gôlo*. (Brief). — *Poewâkoe*, *mijn vader*, ook gebezigd tegen een *oom* of *tante*, die ouder is dan onze *vader* of *moeder*. — NB. dit *pœ̂wá* gebezigd wanneer er van menschen sprake is, die niet tot een vorstelijk gealacht behooren, anders bedient men zich van *pœ̂wañg*.

Pœ̂wá-pœ̂wá, Sal. *voorouders*.

(pœ̂wañg), (vergel. het Boeg. *pœ̂wañg*, *vader*, en 't Boeg. *pœ̂wá*, *heer*,) *vader*, gebez. van een' *vader* van vorstelijken bloede, anders gebruikelijk *pœ̂wá* N°. 2. Een vorstelijke *oom*, of *tante*, wanneer die ouder is dan *vader* of *moeder*, insgelijks met *pœ̂wañg* betiteld. Is *vader* of *moeder* daarentegen ouder, zoo heet het slechts *pœ̂to*, *oom* of *âya*, *tante*. (Rap.)

(pœ̂wí). — Pœ̂wí-pœ̂wí, bep. pœ̂wí-pœ̂wika, soort van houten muzijk-instrument, *Clarinet*. Boeg. idem. Van d. papœ̂wí-pœ̂wí, *iemand die dit muzijkinstrument bespeelt*; v. d. *een muzijkant*.

(pœ̂we), *splijten*, *kloven*, *spleet*, *stuk helft*. Boeg. idem. Pœ̂we, of: ámœ̂we, rœ̂wa, *halvéren*. — Si-pœ̂we, *één half*. — Bœ̂lañg si-pœ̂we, *halve maan*. — Âná-sipœ̂we, *kinderen van een' vorst en eene vrouw van minder afkomst*, hetzij er een huwelijk voorafgegaan zij, of niet; alzoo maar *voor de helft* (si-pœ̂we) van vorstelijke afkomst. Vergelijk *ána-ri-tamárappóna karâëñga*, op *ráppo* N°. 2. (Rap.)

Pœ̂we bœ̂lo, *een bamboe precies in tweeën splijten*, v. d. *iets juist in tweeën deelen*, v. d. gebezigd van de *verdeeling van kinderen*, *waarbij ieder*, *zoowel man als vrouw*, *even veel kinderen tot zijn aandeel krijgt*. (Rap.)

Si-pœ̂we-kâle, lengte van het uiterste van den middenvingertop tot aan het midden van het lijf.

Poewêna kôntoe kalœ̂koe, menschen die even goed bij hem passen, met hem harmoniëren, als de twee stukken van een klapperboom, dien men door midden klooft, op elkander sluiten. (Mâdi.)

(pôwa). — Tápôwa, *overhellen*, bijv. *de kast*. — Tápôwaï mâñge riyôlo, *de kast helt voorover*. — Tápôwaï mâñge ri-bôko, (de kast) *helt achterover*.

(pôweñg), naam eener soort van boom. (Tj̃œ̂wi.)

(powâgañg), ook wel genoemd: *pôle-sâpa*, soort van medicinale plant.

(poewâdi), 't Arab. فُوَادِي, *mijn hart*. (Tar.)

(poewâde), het Mal. فوادى, *pronk-* of *bruidsbed*. Vergel. van Hoëvell's Bidas. bl. 398. (D̃jay.)

(powâd̃jo), een oud Boegineesch woord, een' *satan* of *duivel* te kennen gevende, v. d. powad̃jôwañg, *menschen die onder den invloed van een' powâd̃jo staan*. En dit nu wordt beweerd van zoodanige *ouders* die bij herhaling dood geboren kinderen krijgen, of wier kinderen althans korten tijd na de geboorte weder sterven. Als middel tegen de werking van zulk een boozen geest voorgeschreven het wasschen of baden met water uit een pot, waarin men den gedroogden kop van een aap, die zijn' natuurlijken dood gestorven is, gegooid heeft.

(pawo-d̃jâñgki). Men zie *pâwo* N°. 1.

(powad̃jôwañg). Men zie *powâd̃jo*.

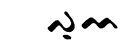 (poèwará), *in groote menigte*, verg. het Jav. 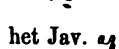 , *algemeen bekend, openbaar*. Bijv.: lâri-poèwaráki d̃jōñgâya, *de herten springen in groote menigte uit het bosch te voorschijn*. — Mâte-poèwaráki, *alles is dood* (, in groote menigte dood). — Lâri-poèwaráki tâoe-d̃jōñgâya, *de jagers zetten in grooten getale het wild achterna*.

(pawâllañg), *armband van roode koralen*, of *van in goud nagemaakte koralen*.

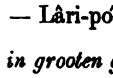 (pawâli), heet aan de toptafel een worp van *twee vieren*.

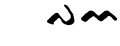 (piwâli), ápiwâli, *antwoorden*.

Piwali, *iemand antwoorden*. Men zie *wâli* N°. 1.

(poewâli), = *piwâli*. — Îya kípa-poewalîyañg añgkanâya, *hem antwoorden wij, dat*. (Rap. K. G.)

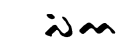 (poewâsa), bep. poewasâya, *vasten*. Boeg., Jav., Sd., en Mal. idem.

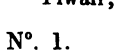 (pôwisí), bep. pôwisika, soort van schelpjes.

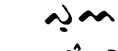 (1° pâsá), *steken*, *insteken*, v. d. *een stukje hout* (wig) *in een spleet steken, ten einde een' plank te kloven*. Boeg. idem.

Pamâsá, *een wig*. Ook aldus genoemd de beide stukjes hout, die, nevens de *patódó*, in de wijde openingen van de *pañganéyañg* gestoken worden, ten einde de gansche machine (*pañganéyañg mémpo*) stevig te doen staan. Men zie *pañganéyañg* op *áne* N°. 1.

(2° pâssa), bep. passâyá, soort van raam, dat de weefster vlak vóór zich heeft, en waar zij het afgeweven goed om windt.

(3° pâssa). Si-pâssa, bep. passâya, *één vinger* dikte. NB. beter: *si-panjd̃jódjó*, vergel. *d̃jódjó*.

(4° pâssa), pâssaï, mâssaï, kanjd̃jôlí, *de toebehooren voor de kanjd̃jôlí tegen een bamboeseje, de panrárássañg genaamd, aansmeren*. Boeg. *mápássá*.

 (1° pâsañg), 't Mal. *pâsan, bevelen, verordenen*. Boeg. *pâsâñg*. — Sòero ta-ṇipâsañg, *een zendeling, die geene orders van noode heeft*, v. d. ons spreekwoord: *een goed verstaander heeft maar een half woord noodig*, het Lat. *sapienti sat*. — Pâsañg-mánakkòena, *een order*, d. i. *een boodschap* of *bericht, van zijn verlangen naar mij*. (Sinr.) — Pâsañg la-battòekoe, *boodschap dat ik komen zal*. — Pâsañg pañgoerañgîñgkoe, *boodschap dat ik om iemand denk*. — Pâsañg párisîkoe, *boodschap van mijn verdriet*.

Pasâñgañg, *bevelen geven aan*, bijv.: Sikâmma-mîñd̃jo napasâñgañgaï soerôkoe, *zoodanige boodschap slechts was het, die hij aan mijn' zendeling meégaf*. (Brief.)

Ápâsañg, *verordenen*, ook dikwijls gebez. met de bijzondere beteekenis van *verordenen, dat het een of ander na onzen dood aan zeker persoon vervalt*, v. d. *bij testament vermaken*.

Papâsañg, *het bij testament vermaken, een testament*.

Papasâñgi, *aan iemand vermaken*, bijv.: lêbáki ápâsañgi, pôle toe-marâëñg napapasâñgi, *nadat hij iets vermaakt* (, wij zouden zeggen: *reeds een testament gemaakt*) *had, heeft hij het vervolgens weder aan een' ander vermaakt*. (Rap. T. D̃j.) — Îya ri-bokôwa napapasâñgi, *hij aan wien hij het later vermaakt heeft*. (Rap. T. D̃j.) — Îya nikanâya papâsañg,

matêya-pa na-naâlle toe-nipapasāñgîya, *bij datgeen wat papâsañg* (testament) *genoemd wordt, ontvangt hij, aan wien iets vermaakt wordt, zulks pas bij den dood des erflaters.* (Rap. T. Dj.) Men vergelijke hierbij vooral op *toêroeñg* het onderscheid tusschen *papâsañg* en *papitoêroeñg*.

Papasâñgi en *papasâñgañg* ook gebezigd in de beteekenis van: *omtrent iemand het een of ander verordenen, mededeelen;* v. d. *tegen iemand waarschuwen*, bijv.: koepapasâñgañg-mi, of: koepapasâñgi-mi ânne ballâta, *ik waarschuw tegen uw huis*, te weten: wegens de slechte behandeling daar ondervonden. — Tâoe êróki nipapasâñgi, *de man voor wien men moet waarschuwen.* — Tâoe lêbá nipapasâñgi, *de man voor wien men gewaarschuwd heeft.*

Pâpa-papâsañg riyâñgîñg, *last aan den wind.* Aldus genoemd zeker formulier, dat vooral de zeeroover aanwendt, om den wind als 't ware te bezweren, opdat hij juist zoo waaije als men het verlangt.

Papâsañg-pasâñgi, letterlijk: *iemand bezigen om hem gedurig boodschappen te zenden.* d. i. *iemand gedurig boodschappen zenden*, bijvoorbeeld, in stede van zelf te komen. (Kêloñg.)

(2° pâsañg), 't Mal. *pâsañg, koppel, paar.* — Si-pâsañg, *één koppel, één paar.* Boeg. idem.

(3° pâssañg), *heesch, schor.*

(1° pâsoe), bep. pasoêwa, vnw. pasoêñgkoe, *kwast* of *knoest* van een' boom. — Ook gesproken van *pâsoe* bij een paard; alsdan = *tampalîsoe.* — Pasoênna boelôwa, *de kwasten* of *knoesten*, d. i. *de gewrichten, van het bamboe.* — Pasoênna bisêyañga, *de knoesten van het vaartuig*, d. i.: *de knoesten van het hout, die nog zigtbaar zijn in de planken van het vaartuig.* Daar nu volgens de meening van den Inlander, de voorspoed eener praauw afhangt van de plaats, waar die knoesten aangetroffen worden; zoo zegt men: nîyá pasoênna bâdjí *er zijn onder zijn' of haar knoesten, die goed, of gelukkig zijn*, van een praauw, *die gelukkig vaart*, en ook overdragtelijk van menschen, *die gelukkig in hunne ondernemingen zijn.* V. d. ook: pâsoe ri-kérôkañg, *een gelukkig mensch*, dewijl men zich verbeeldt, dat een *knoest in de kérôkañg* (, men zie *kêró* N°. 1,) *van het schip*, stellig geluk aanbrengt. (Rap. K. G.)

Pâsoe-pâsoe, *wang-* of *jukbeen.*

Pipâsoewi boelôwa, a) *aan de knoesten van het bamboe werken, zich daarmede bezig houden;* van daar: a) *de knoesten van het bamboe wegmaken; het bamboe gladsnijden;* b) *op de knoesten van het bamboe letten*, bijvoorb. om te zien, of die iets goeds voorspellen; van daar: nitêbá ta-nipipâsoe, *gehouwen worden zonder dat men op de knoesten van het bamboe acht geeft.* NB. overdragtelijk geb. van een lijk, dat op de vreesselijkste manier verminkt wordt. Men houwt letterlijk, zonder te zien waar. (Mâdi).

(2° pâsoe), *zonder geld toppen*, gebezigd van menschen, die, ofschoon geen geld hebbende, toch bij het hanengevecht toppen, in de hoop dat de haan, op welken zij wedden, de overwinning behalen zal. Valt dit tegen, zoo maken zij zich uit de voeten en geven alzoo dikwerf aanleiding tot verregaande oneenigheid. Boeg. idem.

(3° pâsoe), *passen* in het Omi-spel.

(4° pâssoé), *ergens op eens uitschieten*, zooals bijv. de pit uit een' vrucht, waarop men knijpt. V. d. ook gebezigd van het *uitbotten* der jonge tak-

[illegible] v. d. [illegible] van het [illegible] bij een paard. Boeg. *mapôsoé*.

[illegible] (1° pôso). Boeg. [illegible] *uitsprekend*, [illegible] — [illegible] *niet uitsprekend*, [illegible] d. i. ook van het [illegible]

[illegible] (1° pôsoka, bep. pôsoka, *spijker*. (G. G.) [illegible] — Pâsó-sâppañg, *spijker van ijzerdraad*. (NB. de gewone soort voor [illegible] — Nipâsó, *gespijkerd worden*.

[illegible] (1° pâsú-pâsoka, bep. pâsú-pâsoka, soort van [illegible]

[illegible] (1° pîsañg). — Pîsañg-pîsang, *loopplank* [illegible]

[illegible] (1° pîsañg), *dragen*. (NB. wanneer dit door één persoon geschiedt). Boeg. *isâñgi*, idem.

[illegible] (pîsañg), 't Mal. *pañgsan*, *flaauwte*, *flaauw vallen*.

[illegible] (pôesoe), *afnemen* in grootte, in vermogen; v. d. *slijten*, *slinken*, *achteruit gaan*, *verminderen*, enz.; wordt bijv. gebezigd van menschen, wier *geldelijk vermogen begint af te nemen*. — Tâoe-pôesoe, *iemand*, *die achteruit gaat*, *in verval is*.

Pôepoesóe, idem. Boeg. *pôepóe*. Wordt *pôesoe* gewoonlijk slechts van menschen gebruikt; dezen vorm treft men insgelijks en wel meestal aan, wanneer er van *saken* gesproken wordt, bijv. van een stuk *hout*, dat door de vlam *verteerd*, van een *potlood*, dat door gebruik *gedurig kleiner wordt*; zoo ook van een *mes*, welks scherpe zijde begint te *slijten*; zoo ook van eene *kaars*, die *opbrandt*; zoo ook van de *haken* van een paard, die reeds aan het *slijten* zijn.

Pôepôesi, *doen afnemen*, *tot het einde doen naderen*; v. d. *ten einde brengen*; bijv. *een tijdvak*; zoo als de vasten van de maand roemâllañg.

Kapôepôesañg, *het einde*, van een *tijdvak* bijvoorbeeld.

(2° Pôessoe), bep. poessôewa, = *bónté*, de klos garen die men van de *ánâ-tîñgkeré*, welke met gedroogd djagoñg-blad of papier omwonden is, afschuift. Boeg. *pôelîóe*. Vergel. *bónté*, en ook *pôeñgoesoé*.

(3° pôessoe). Pôessoe-pôessoe, bep. pôessoe-poessôewa, soort van piek, bestaande in een stuk pinañghout, of bamboe, waaraan men een scherpe punt gemaakt heeft. Boeg. idem.

[illegible] (1° pêsa). — Pêsa-pêsa, *laten polsen*, of de ouders van een meisje genegen zijn, om hunne dochter met een' zoon van ons te laten trouwen. NB. Dit gaat het *mûñge ádjâñgañg-djâñgañg* vooraf.

(2° pêsá). — Kapêsá, *betasten*, *bevoelen*; bijv. kapêsáki boerannêya ri-baïnnêya, *de man betast*, *bevoelt*, (NB. *op onbetamelijke wijze*) *de vrouw*.

[illegible] (1° pêsó), bep. pêsoka, *mank*, *kreupel*. (Rap.) Boeg. idem.

(2° pêso) gebez. van het *glad*, *zonder onkruid zijn*, van een *weg*. (Tar.) Eigenl. Boeg., doch ook in het Makassaarsch gebruikt; beter evenwel *lôelóe* N°. 2.

(3° pêso), gebezigd van het *over-stampen* van de rijst in het kleine rijstblok, of in de tweede kleine opening van het lange rijstblok.

(4° pêsó), één van de dertig soorten van kaarten in het *patôéwi*-spel, = *mânisí*.

[illegible] (1° pôso), *afgemat*. — Pôso-pamâí, *hijgen*, *kortademig zijn*. — Âlle-mi posônoe, *neem dat* (voor) *uwe moeite*.

Posôwi, *afmatten*, *vermoeijen*.

Paposôwañg, dat gedeelte van het ligchaam,

vlak onder de *dèloe-âte*, dat bij iemand die hijgt, zigtbaar op en neêr gaat.

Kapôso-posôwi, *zich voor iemand vermoeijen* of *moeite geven;* bijv.: átarîma-kâsiyá ri-kâtte siyagûng ri-Ñjôñja, kíkapôso-posowîñgkoe, *ik bedank U en Mevrouw, dat gij u moeite geeft voor mij, voor mij zorgt.* (Brief).

(2° pôso), = *boêno* (G. G., Dat. Moes., Mâdi). NB. van *vorsten* mag men nooit *boêno* bezigen; alsdan *pôso* gebruikt.

(3° pôsó), Sal. *navel.*

(4° pôssó), *frommelen, leenig maken*, iets dat oorspronkelijk hard is, bijv. een *kartonnen dooeje*, eene *sarong, die stijf van het glanzen is.* (Mâdi.) — Zoo ook zegt eene vrouw, die wat hard wordt aangepakt: Napôssó-má tòèwañg, lett.: *mijnheer frommelt mij.* NB. dit ziet *niet* zoo zeer op hare kleeren, maar meer daarop, dat hij haar op onvoegzame wijze aanpakt.

(pasîkí), bep. pasîkika, *voorvechter* (D. M.) Boeg. idem. Verg. *sîkí.*

(poesâka) bep. poesakâya, *erfenis.*

Poesâkaï, *iets beërven, erven.*

Ampoesakâï, *bij uitersten wil bespreken, vermaken.*

Nipapoesakâñg, *te erven gegeven*, d. i. *vermaakt worden aan.*

(pasikâla), ons: *fiskaal.*

(pasañgalînna). Men zie *sañgâli.*

(pasâpoe), bep. pasapòèwa. Men zie *sâpoe* N°. 3.

(pasâmpe). Men zie *sâmpe.*

(pôsoporâgañg) 't Mal. *poespa-rágam*, = het Sanskr. *poesjpa-raga*, *een topaas*, zamengest. uit *poesjpa, bloem*, en *râga, kleur.*

(pasibêñgkoró). Men zie *bêñgkoró.*

(pôsíbalâná). Men zie *balâná.*

(passamêñg), ons *passement.*

(pasantîmpo). Men zie *tîmpo*

(pasiyagâñg. Men zie *agâñg* N°. 2.

(pasiyadjîñgañg), het Boeg. *paseadjîñgañg, een leenman, die tegelijkertijd tot de familie (seadjîñg) van den leenheer behoort*, en dus wel te onderscheiden van *palîlí*, een' *gewoon leenman.* (Inl. Wetb.)

(pasiyâlle). Men zie *âlle.*

(pâsará), bep. pâsaraka, *markt.* Sund., Mal. en Jav. *pâsar*, Boeg. *pâsá*, Pers. بازار. — Bêrasá-pâsará. Men zie beneden op *bérasá.* — Mâta-pâsará. Men zie *máta* N°. 1. — Pâsará-nabî, *markt* of soort van kermis voor kinderen op den *tienden* en twee volgende dagen van de maand ذو الحجّة; alzoo na het eindigen van de vasten dier maand.

Ápâsará, *de markt bezoeken*, hetzij als verkooper, hetzij als kooper.

Papâsaraka, *de menschen die de markt bezoeken*, vooral als *verkoopers.* (Djay.)

Si-papasârañg-dji, *een afstand van een' marktgang slechts*, d. i. *een paar uur ver.*

(pâsirí), bep. pâsirika, *Pasir*, naam eener plaats op de Oostkust van Borneo; van daar: een *talibánnañg Pâsirí.* Vergel. *tâli* N°. 2.

(pisárîñgi). Men zie *sáriñg* N°. 1.

(1° pasâla). Men zie *sâla* N°. 1 en 6.

(2° pâssalá), bep. pâssalaka, 't Arab. فصل, *hoofdstuk, afdeeling.*

(pasîli). Men zie *sîli* N°. 1.

(pasilêyó). Men zie *léyó* N°. 2.

(pasoèwí), bep. pasoèwika), soort van boom (timmerhout). Boeg. idem.

(posôsó). Men zie *sósó* N°. 1.

(pasisâlá). Men zie *sálá* N°. 7.

(pâï), bep. pâïka), = 't Mal. *pâhit* en 't Jav. *pait, bitter*, v. d. *gal*. Boeg. idem. — Taêna tôdjeñg pâleñg kâoe païnoe, lett.: *gij hebt dan werkelijk geen gal*. Zin: "men kan u de grootste be-"leedigingen zeggen, zonder dat gij boos wordt." (Mâdi).

Kâyoe-pâï, = *bidâra pâï*, soort van boom welks bast en hout zeer bitter van smaak zijn, en als geneesmiddel gebruikt worden. Vooral zou het besmeren van het gezigt met een pap van dit hout of ook van den bast zeer heilzaam zijn tegen de *bâttí* (, men zie op *bâttí* N°. 4). Wegens den bitteren smaak van hout en bast, wordt deze boom ook gebezigd als beeld van *afkeer*.

(1° pâoe), bep. paoèwa, vnw. paoèñgkoe, *spreken, zeggen, vertellen*.

Pâoe-pâoe, ápâoe-pâoe, a) *veel praten*, b) eenvoudig = *ápâoe, spreken, zeggen, vertellen;* bijv.: Âpa noepâoe-pâoe? *wat zegt gij? wat vertelt gij?* c) pâoe-pâoe, *verhaal, vertelling, geschiedenis*.

Papâoe, *het spreken, het zeggen, het vertellen;* bijv.: papaoènna taoèwa, *de menschen vertellen*, 't Fransche *on dit*.

Paoèwañg, pâoe-paoèwañg, *vertelling, verhaal, geschiedenis*.

Papâoe-pâoe, a) *een verhaler*, b) *iemand die veel praat*, v. d. *een snapper*, v. d. ook: *een verklikker, een aanbrenger*.

Papaoèwañg, *tegen iemand spreken over het een of ander;* bijv.: âppáki tâoe roepânna ta-mâka nipapaoèwañg ri-âppaka tôdoñg roepânna, *er zijn vier soorten van menschen, tegen wie men niet kan spreken over de vier volgende soorten van dingen*. (Rap. K. G.) — Bissoèwa ta-mâka nipapaoèwañgaï gâoe-pakalabîni, *de bissoe's tegen wie men niet over trouwen kan praten*. (Rap. K. G.)

Sipaoèwañg, of: sipapâoe, *met elkander spreken, zamen praten, redetwisten*.

(2° pâoe), mámâoe, *binden;* bijv.: kâmma-mînne mâë nipâoe sêtañg mákâtjaka, *alzoo is hier de ondeugende satan gebonden*. (Tam.) — Djârañg nipâoeka, *het paard dat gebonden is;* v. d. *het paard, waarvoor men bijzonder zorg draagt*, hetwelk men op stal laat staan, terwijl de andere maar buiten rondloopen. (Rap.) — Pamaoèkañg, letterlijk: *de plaats, waar men als een paard gebonden is*, als *'t ware zijn' stal heeft*, van daar: *waar men zijn vast verblijf heeft;* van daar ook gebezigd voor: *geboortegrond, vaderland*.

(3° pâoe). — Tápâoeki rasânna, *de geur is overal verspreid;* v. d.: tápâoeki toèwañg, *mijnheer riekt sterk*, bijv. naar drank, bijv. naar oliteiten in 't haar. (Kel.)

(1° pâë), *afscheuren, afrukken*, bijv.: *vruchten* of *takken*.

Râppo si-pâë, *één tros pinañg's*. (Rap.) — Koemápâë-kôntoe râppo, *ik ben met u als een tros pinañg's*, d. i. *ik ben het met u eens*. (S. Tjin.)

(2° pâë). — Pâë-pâë, bep. pâë-paêya, de *Zingiber Cassumunar Roxb*.

(pâo), Sal. en Boeg. = *taïpa*.

(pôëñg), *een groote tak*.

(pôöñg), Sal., 't Mal. *pôhon, boom, boomstam*.

Ânroñg-tâoe mápôóñg, *hoofden, die een' stam hebben*, d. i. *wier voorouders bekend zijn, die van goede afkomst zijn*, = *ânroñg-tâoe ápôkó*. Vergel. *pôkó* N°. 1. (D. Moes.)

 (paiñgá). Men zie *iñgá*.

 (paântañg). Men zie *ántañg*.

 (paâri). Men zie *âri* N°. 2.

 (paoèwará), ápaoèwará, jagen zonder het wild van te voren te laten opdrijven, = *andâssa*, hetgeen beter Makassaarsch is.

 (paêssóé). Men zie *éssóé* N°. 2.

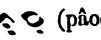 (pâoesóé), vergel. het Mal. *páwoes*, *walvisch*. — D̃joèkóé pampâoesóé, of: papâoesóé, *walvisch*.

(païssêñgañg). Men zie *ïsseñg*.

(pâhañg), = het Jav. *paäm*, *zich iets herinneren, herkennen*, van het Arab. , *het verstaan, verstand;* v. d. ook *opstellen*, bijv. *een' brief, een gedicht*, enz.

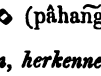 (pahâla), bep. pahalâya, *verdienste, verdienstelijkheid, vergelding, belooning*. (Godsd., Rap. K. G.) Mal. idem.

##

 (ba). Vijfde letter van het Makassaarsch alphabeth.

 (1° ba), woordje dat een' sterke toestemming te kennen geeft. Boeg. idem. — Op de vraag bijv. "soèwará-d̃ji pâsaraka? *is de markt druk bezocht?*" volgt soms het antwoord: Ba. Soèwará-d̃ji, *wel stellig, die is goed bezocht*. Op de vraag: "*moet* g ij *dat doen?*" kan men antwoorden: ba, inâkkemi, *wel stellig, dat is* m ij n *werk*.

(2° ba). — Tâoeñg-ba, = het Jav. *Bé*, zijnde de naam van de *tweede* letter van het Arabische alphabeth, en van het *zesde* jaar van een *Windoe*. Vergel. Gericke in zijn Jav. woordenb. op en op . (Rap. T. D̃j.)

(3° ba), Saleyereesch, a) = het Makassaarsche *ta*, onafscheidbaar voornaamwoord van den *eersten* persoon, mannelijk en vrouwelijk, meervoudig, bijvoorbeeld: *d̃jarâmba*, *ons paard*. Vergel. *ta* N°. 3.

b) = het Makassaarsche *ta*, onafscheidbaar voornaamwoord van den *tweeden* persoon, mannelijk en vrouwelijk, enkel- en meervoudig, bijvoorbeeld *d̃jarâmba*, *uw paard*. Vergel. *ta* N°. 4.

 (1° bañg), woordje, dat den klank van het *tikken*, of *vallen* nabootst. Vergel. *bantimóèroeñg* en *bantinóttó*.

(2° bañg), Mal. *bañg*, roeping tot het gebed in de moskee door den bilâlá. (Godsd.)

ꦧ (1° boe), bep. boêwa, 't Mal. *boeboe*, *vischfuik*. Boeg. idem.

(2° boe). Vergel. *boe-têlañg-ânroñg*.

ꦧ꦳ (boeñg), *waterput*. Boeg. *bóêdjoeñg*.

ꦧꦼꦁ (bêñg). Men zie *bêdeñg*.

ꦧꦴ (bó), verbastering van ons *boek*.

ꦧꦴꦁ (1° bōñg), = *bówoñg*. Men zie beneden.

(2° bōñg), ons *bom*. — Mariyañg bōñg, *een mortier*.

ꦧꦏ꦳ (1° bâká), bep. bâkaka, *mand* van gevlochten bamboe voor suiker, visch, enz.

(2° bâkká), ábâkká, *groeijen, opgroeijen, wassen, uitdeijen, toenemen, groot worden, den wasdom, den huwbaren leeftijd bereiken* (, Boeg. *pákká*,) bijv.: ábâkkáki djamânna, *zijn werk vordert*.

Âse-bâkká, *onharige paddie*. Vergel. *áse*.

Pabâkká, *doen groeijen, opgroeijen*, enz., bijv.: nipabâkká tiñggîna empowânna, *de hoogte van zijn' rang wordt vermeerderd;* d. i. *hij neemt in rang toe*. — Ânne karâëñga napabâkkáki tâoe kâtoe-katoewôwañg; *deze vorst maakte, was oorzaak, dat de menschen* (kinderen), *die verzorgd werden, den huwbaren leeftijd bereikten*. (G. G.) NB. Het al of niet voorspoedig zijn der ouders met hunne kinderen wordt aan de wijze van bestuur des koning's toegeschreven!

Pibâkká, *doen groeijen, opgroeijen*, enz., v. d.: baînne nipibakkâna, *de vrouw die hij als 't ware heeft doen opgroeijen*, d. i. *die hij gehuwd heeft, toen zij nog jong was*. (Mâdi.)

Kabakkâkkañg, of: kabâkká-bakkâkkañg, *het groeijen*.

(3° bâkká). — Djâñgañg bâkká, *een haan die wit is over het gansche lijf en hier en daar met roode spikkel's*.

(4° bâkká), Sal., *groot*. Men zie *ópoe*.

(5° bâkka), ábâkka, Sal., *galoppéren* (paard); overdragtelijk gebez. van soldaten, die met drift *op elkander inrennen*. (D. Moes.)

Bakkâî, of: ámakkâî, of: mámakkâî, *met de voorpooten tegen iemand aanspringen*, een *paard* bijv. (Bid., Mâdi.)

ꦧꦏ꦳꦳ (1° bâñgka), a) *een groot gat*, of: *lek, hebben*, v. d.: *geheel stuk*, of: *vernield zijn*,

b) *een groot gat maken, geheel stuk breken*, Boeg. idem. Bijvoorbeeld: bâñgkaî kâppalaka, *het schip heeft een groot lek*. — Bâñgka pakébôena kotâya, *de poort van het fort heeft een groot gat, is geheel stuk*, v. d. in oorlogs-tijden: *het fort is genomen*, v. d.: bâñgka kotâya, idem. Zoo ook: bâñgka Gôwa, *Gówa genomen zijnde*, enz. — Bâñgka-ôeriñg, *als een rijstpot stuk gaan;* v. d.: bâñgka-ôeriñgi baînnêya, geb. wanneer bij eene bevalling de bilnaad scheurt. — Bâñgkaî rînriñga, *den muur doorbreken*. — Nibâñgka-ôeriñg parasāñgânna, lett. *zijn land is als een rijstpot stuk gegooid*, d. i. *veroverd en verwoest*. (Rap.)

Bâñgka-ôeloe, soort van hommel met gespleten kop, van daar haar naam. Boeg. *bákka-ôeloe*.

(2° bâñgka). — Tábâñgka, *schrikken, ontstellen, verbaasd zijn;* bijv.: ta-tábañgkâkí, *gij verschrikt niet*. (Rap. K. G.) — Tábañgkâñg, *ergens van schrikken, ergens over verbaasd zijn;* bijv. iya-mînjdjo kanâya koetábañgkâñg, *daarover ben ik verbaasd*. (Brief.) — Gâoé natábañgkâñga taôewa, *eene zaak*, of: *daad, waarvan de menschen schrikken*. (Rap. K. G.) — Ânne battôenoe rinâkke, toêwañg, koetábañgkâñgi, *wat uw komen tot mij betreft, mijnheer, ik ben er van verschrikt*. — Nitábâñgka-bañgkâñg-mi garrînna, *men is ontsteld, bekommerd, over zijne ziekte*.

Tábañgkâñg ook gebez. als uitroep van verwondering: *het is ontzettend!*

ꞩ ⁄⁄ (bâñgkañg). — Tábâñgkañg, *onverwachts, op eens, soms*, bijv.: ámêmpo-mêmpowá siyagâñg tôewañg iyânoe; tábâñgkañg bâttoemâmi si-tâoe, *ik zat met N. N., toen daar op eens een man kwam.* — Îya-d̃ji añgkâna, tábâñgkañg nakâna, inâkke añgkâna, *hij slechts heeft het gezegd, en op eens beweert hij, dat ík het gezegd heb.* — Tábâñgkañg nîyá-mo lêyañg, *eensklaps zag hij daar een hol.* (Tam., D̃jay.) — Pônna tábâñgkañg ánjâla pamaînoe ri-Rewatâya, *zoo soms uw gemoed zondigt tegen het Opperwezen* (Rap. K. G.) — Tábâñgkañg battoêwako ri-Gôwa, pabattoêwañgá tabeyâkoe ri-karâëñga, *soms komt gij te Gówa*, d. i. *zoo gij te Gówa komt, breng dan mijn groeten over aan den koning.* — Tábâñgkañg niyallêyako sâllañg karâëñg; katoetoêwi pañggaoekânnoe, *soms zult gij tot koning genomen worden*, d. i. *zoo gij tot koning zult genomen*, of: *gekozen worden; let dan op uwe daden.* — Tábâñgkañg ninanrôwako, *wellicht wordt u gegeven*, d. i. *zoo u gegeven wordt*, enz. (Rap. K. G.)

ꞩ ⁄⁄ (1° bâkoé), bep. bâkoeka, *maat, meten*; v. d. *maat* van *tijd*, d. i.: *duur*, d. i. *zoo lang als*; bijv.: bâkoé-natabâna gârriñg mañggêna, tînañg lakkâkkaï riyampína mañggêna, lett. *naar de mate*, d. i. *den duur, van het ziek zijn haar's vaders*, d. i.: *zoo lang als haar vader ziek was, scheidde zij nooit van haren vader.* (D̃jay.) — Bakoêna tâoe, *naar den duur van zijn mensch-zijn*, d. i. *zoolang als hij mensch is*, d. i. *van zijne geboorte af aan.* (D̃jay.) — Bâkoé niyâna ri-Parâñggi, *naar den duur van zijn zijn te Parâñggi*, d. i. *zoolang als hij te Parâñggi was.* — Erônoc bâkoécki pamaînoe, lett. *uw eigen wil, uw eigen zin, mete*, d. i. *zij u tot maatstaf*, d. i. *gij moet het zelf weten, uw' eigen' zin volgen.* — Koebâkoé erôkoe, *ik handel willekeurig*, lett. *ik meet mijn' wil*, d. i. *vraag slechts naar mijn eigen wil, handel willekeurig*; of welligt beter dus te verklaren, *ik meet*, wel te verstaan: *mijn eigen wil* is het slechts die meet, door mij tot maatstaf genomen wordt. — Noebâkoé erônoc, *gij handelt willekeurig.*

Bakoêkañg, *meting, maat.* (G. G.)

Pabâkoé, a) *het meten, maatstaf, maat*, bijv. van *paarden*, als: narâpí pabâkoé, *het heeft de voor gouvernementspaarden vereischte maat.* — Nalâlo pabâkoé, *het is boven* —; en: koerânna ri-pabâkoé, *het is beneden de maat;*

b) *doen*, of: *laten, meten.*

Pabâkoé-erôki, lett. *den wil slechts doen meten, tot maatstaf nemen voor*, of: *bij*; a) hetzij den *wil* van *een' ander*; v. d. *iemands zin doen* (D̃jay.),

b) hetzij den *wil* van *zich zelven, zijn' eigen wil*, v. d.: koepabâkoé-erôki ânjd̃jo kokôwa, *ik doe, laat, het willen slechts*, te weten: *van mijzelven*, d. i. *mijn eigen wil, meten dien tuin*; met andere woorden: *het willen* slechts bestuurt mij, en geen gevoel van *regtvaardigheid*, d. i. *ik handel willekeurig met dien tuin.* — Noepabâkoé-erôki ânjd̃jo kokôwa, *gij handelt willekeurig met dien tuin.* — Teyâïyá atânnoe, na-êróká noepabâkoé-erôki, *ik ben uw slaaf niet, en gij wilt naar willekeur met mij handelen.* — Atânta kôelleki pabâkoé-pamaîki; tâoe-marâëñga ta-koeliêyaï, *omtrent onze slaven kunnen wij onzen eigen zin volgen; met anderen gaat dat niet.* — Tanakoellêyaï nipabâkoé-pamâïkîya toeñggoêna, *men kan niet altijd doen, wat men wil.* (Rap. K. G.)

Sibakoêkañgá allôwa, lett. *ik heb het gelijk met*

de Zon afgemeten, d. i. *ik ben tegelijk met het ondergaan van de Zon aangekomen.*

(2° bâkoé). — Bâkoé-bâkoé, bep. bâkoé-bâkoeka, soort van boom, welks bast gebezigd wordt, om touw van te maken. NB. ook genoemd *kâyoe Soémba.*

(3° bâkoé), bep. bâkoeka, 't Mal. *bâkol*, *mand.* Boeg. idem. — Lâda bâkoé-bâkoé. Men zie *lâda.* — Bâkoé-râmpa, *kruiden-mand* of *doos.* Vergelijk *râmpa* N°. 3. — Bâkoé-pabâlle, *medicijn-mand.* NB. men heeft twee soorten van *bâkoé-pabâlle*, te weten: *bôdoñg*, *rondachtig*, en *lâboe*, *langwerpig.* — Bâkoé-karâëñg, of: bâkoé-djadjâkkañg, soort van mandjes, die bij gelegenheid van feesten, als: besnijdenis, en dergelijke, van geboorte, of van ziekte, enz., met rijst gevuld worden, om daarin, bij wijze van kandelaar's, de kañdjdjôlí's te zetten. NB. voor een' regerend vorst, en alle prinsen of prinsessen van eersten rang (âná-karâëñg ambanîya ri-gaôèkañga) worden 18 (pinrôèwañg salâpañg), en voor minder voorname personen 14 (pinrôèwañg toèdjoe) zulke mandjes gebezigd. Geringe menschen mogen er hoogstens 7 hebben. Anders is het *bâssoeñg.* — Bâkoé-padêñgka. Men zie *dêñgka.* — Bâkoé-rômoñg. Men zie *rômoñg.*

(bâñgkoeñg), soort van *haak*, aan het uiteinde van de barâtañg, om de *palewâi* van de *berôwañg* meê vast te houden.

(bâkke), bep. bakkêya, *kreng*, *lijk.* Boeg. idem. Sd., Mal. en Jav. *bañgke.* Het wordt alleen gebezigd van *menschen* en *kemphanen*, en is wel te onderscheiden van *mâyá*; het eerste beteekent slechts eenvoudig weg ons *lijk*, het tweede meer ons *afgestorvene.* Men zal bijvoorbeeld spreken van de *bâkke's*, of *lijken*, op een slagveld, van de *bâkke*, of *'t lijk*, van een mensch dat men op den weg vindt liggen, zonder te weten van wien het is. Ziet men daarentegen een lijk grafwaarts dragen; zoo bezigt men het woord *mâyá.* — Van alle beesten behalve de kemphanen, wordt noch *bâkke* noch *mâyá* gebezigd. Men omschrijft het bijv. met te zeggen: *têdoñg-mâte*, *een doode buffel*; *djârañg-mâte*, *een dood paard*, enz.

Nibâkke, *tot lijk gemaakt worden*, v. d. *gedood*, *overwonnen worden.* Insgelijks alleen van *menschen* en *hanen* geb. (Kel.)

Bâkke-tôèwo, lett. *een levend lijk*, van daar: *iemand, die als 't ware tot een lijk gemaakt, als een lijk te beschouwen is, doordien men hem geheel overwonnen heeft, en die alleen door te vlugten zijn leven gered heeft*; v. d. soms gebez. van iemand *die lafhartig zijne wapenen en letterlijk alles wat hij bezat in de steek gelaten heeft, om zijn leven door de vlugt te redden.* Ook deze spreekwijze komt natuurlijk enkel van *menschen* en *hanen* voor. Dat men op een' *haan*, die eenmaal *bâkke-tôèwo* geweest is, weinig vertrouwen stelt, wanneer hij wederom in de *wâla-wâla* of *kampplaats* (,men zie beneden op *wâla* N°. 1,) gebragt wordt, spreekt van zelf. (NB. *tôèwo* geen Makass. maar Boeg., = *tâllassá*, N°. 2.) Bijvoorb.: ânjdjo taôèwa bâkke-tôèwoï, *die man is een bâkke-tôèwo*, d. i. *een lafaard die zijn leven door de vlugt gered heeft.* — Râsa-bâkke, *lijklucht.* NB. overeenkomstig het boven gezegde, alleen dan gebezigd, wanneer men zeker weet, dat het van een *mensch* of *haan* is. — Gîliñgi bakkêna, *iemand's dood wreken*; lett.: *iemand's lijk omdraaijen, omkeeren*, welligt aldus uitgedrukt, dewijl men het lijk van zijn' vriend niet mag aanroeren, vóórdat men den gedooden gewroken heeft.

(bâñgkeñg), *voet, been, poot, klaauw, het einde* of *slot*, van een *gedicht* bijv. (Sinr.), *het onderste* van iets, *een piédestal* bijv., *het hout waar de áná-tíñgkeré op rust*, enz. — Ádjâppa-bâñgkeñg, *te voet gaan.* — Bâñgkeñg-bôdo, soort van *duif.* Vergel. *bódo.* — Bôdo-bâñgkeñg, *kortpoot*, bijnaam voor *varkens.* — Pâlá-bâñgkeñg, *voetzool.* Men zie *pálá* N°. 1. — Lâpá-bâñgkeñg, *muil, voetschoeisel* (, men zie *lápá* N°. 2), naam van het geld, dat men een' *sóero*, of *bode*, die bij eene regtzaak heen en weêr heeft moeten loopen, te betalen heeft, als 't ware *voor het verslijten zijner schoenen* (Rap. T. Dj.); van daar zegt men: íya-mi nilâpá-bañgkêñgi, *daar werd lápá-báñgkeñg voor betaald.* (Rap.) — Bâñgkeñg-tôpe, *het onderste van de tópe* (, men zie beneden op *tópe*), of die *opening* van de *tópe* welke bij het dragen *onder*-komt. Vergel. *bawána topéya* op *báwa.* — Bâñgkeñg-sâlará, *het voetstuk voor de twee achterste kouten van den grooten mast.*

Bâñgkeñg-bârá, lett. *de voeten*, v. d. *de voorloopers van de Westmoeson;* v. d. a) soort van *vliegende mieren*, zich vertoonende bij het *begin* van de *Westmoeson;* b) de zwarte wolken die men tegen het einde der Oostmoeson in het Westen ziet opkomen. (Tar.) — Bôsi taêna bañgkênna, lett. *regen zonder voeten*, d. i. *regen dien men niet heeft zien aankamen*, alzoo: *regen, dien men niet op grond van zwarte wolken had kunnen verwachten, een klein regenbuitje.*

Sibâñgkeñg-bañgkêñgi bakkêya, *de lijken liggen voet aan voet*, of *met de voeten tegen elkander*, d. i. *kunnen wegens de overgroote menigte niet behoorlijk begraven worden.*

(bâñgko), bep. bañgkôwa, soort van boom, welks bast gebezigd wordt bij het zwartverwen van kleêren. Boeg. *bákko.* Wanneer echter het goed er te lang in blijft liggen, bederft het; v. d. lâlo-bâñgko, *eene oude vrijster.* (Kel.) Vergel. *lálo* N°. 1. — Nibâñgko, *met báñgko geverfd worden.*

Ibâñgko, een rijkssieraad van Gôwa. — Âñgge-Bâñgko, een donderbus, insgelijks onder de rijkssieraden van Gôwa behoorende.

(bîkoe), bep. bikoêwa, soort van slakke huisje, dat men tegen de boomen aan vindt. NB. De slakkehuisjes aan strand heeten *kalómañg.*

(bîñgkoeñg), inlandsch werktuig, om den grond meê om te hakken. Ook timmermanswerktuig, een *dissel.* Boeg. idem. — Bîñgkoeñg lombôñgañg. Men zie *lómboñg.*

Pamîñgkoêñgañg kâyoe, *hetgeen met de dissel van het hout wordt afgehakt,* = *tátalá, krullen.* Vergel. *tátalá* N°. 1.

(bîke). — Tábîke, = *tásoêñgke.* — Tábîke sîñgaraka, gebez. van den tijd die onmiddellijk op het *sísi-mi ráya* volgt, en nog vóór het opgaan der zon; circa 5 ure.

(boêka), bep. boekâya, Mal. en Jav., eigenlijk: *opening, openen;* van daar in 't Makass. soms gebruikt voor het *eindigen van de vasten.* Boeg. idem. Men zal bijv. zeggen: lêbá-pi boêka (, zonder bijvoeging van *poewasáya*), = *lâppassápi poewasáya, wanneer de vasten geëindigd zullen zijn.* — Boêka-pañgadjâï, 's avonds te 6 ure bij Zonsondergang in de vastenmaand, als wanneer men weder *sierih* mag pruimen. Vergel. *pañgadjâï.* — Boêka-djêné-bâmbañg, 's avonds te 7 ure in de *vastenmaand*, als wanneer men weder koffij of thee mag drinken. — Boêka-kânre, 's avonds ongeveer

te 8 ure in de *vastenmaand*, als wanneer men weder rijst mag eten. — Bo̍ka-pâppasá, *zeer vroeg in den morgen*. Vergel. *pâppasá* N°. 1.

(1° bo̍kkoe), bep. boeko̍ewa, vnw. boeko̍eñgkoe, *been, beenderen*. B. idem. — Bo̍kkoe kâlloñg, *halsbeen*. — Bo̍kkoe-dj̃o̍kó'e, *vischgraat*. — Bo̍kkoe-dôñgkó, *ruggegraat*. — Bo̍kkoe o̍eroesó'e, of: bo̍kkoe-ro̍esó'e (, Mal. *roesoekh*), *ribben*. — Ta-o̍ewa boeko̍ennа, *iemand's beenderen*, d. i. *hulp*. — Âlêbasáki boeko̍ennа, *iemand's beenderen wegduwen*, v. d. *iemand verdringen, iemand vervangen*. (Rap. K. G.) — Ka-kâmma-îdji koesâriñg to̍etoelo'e bo̍kkoe-boeko̍eñgkoe. Vergel. *to̍etoelo'e*. — Ñjâwa-mátêpoe-pa siyagâñg bo̍kkoe-mágâssiñg, *wanneer men volkomen gezond en sterk is* (, vergel. *ñjáwa*, over: *ñjáwa mátêpoe*), lett. *met sterke* (gezonde) *beenderen*.

Boeko̍ewi, kênañg, *spant al je krachten in, mannen!* (, laat als 't ware uw' beenderen werken.) NB. gezegd tegen menschen, die bezig zijn iets zwaars te dragen, en die wel wat meer moeite mogten aanwenden.

(2° bo̍kkoe). — Kâna si-boeko̍ewañg, *één woord*. Vergel. mijne Mak. Spraakk. § 116.

(3° bo̍kkko'e), bep. bo̍kkkoeka, 't Mal. *boeñgkoel, bult*. — Bo̍kkko'e-kâyoe, *kwast in het hout*.

Bo̍kkko'e ook soort van *dak* op een praauw, van *bamboe* en *kâdjañg* gemaakt. Vergel. *ko'eroeñg* N°. 2. Boeg. idem.

Àbo̍kkko'e, *knobbelig, hobbelig*. — Bo̍tta-bo̍kko'e, *hobbelig*, d. i. *bergachtig, land*. — Lâmpa-nâïká ri-bo̍tta-bo̍kkoeka, *ik ga op naar het bergachtige land*. NB. Hierbij denkt men te Makassar aan: Toeratêya. — Lâmpa-antâmá ri-bo̍tta-bo̍kkoeka, *ik ga het bergachtige land binnen*. NB. Hierbij denkt de Inlander aan: het land van Gôwa.

Àbo̍kkko'e-bo̍kkko'e, *gebukt loopen*.

(4° bo̍kkko'e), één van de dertig soorten van kaarten bij het *patô'ewi-* en *kôwa-gôñggoñg*-spel.

(bo̍ké), 't Mal. en Jav. *boekit, berg, heuvel*. (D̃jay.)

(1° bo̍ñgkeñg), schaal van een pinañg-blad, die op zekeren ouderdom afvalt, wordt o. a. gebezigd, om op reis gaande de gekookte rijst in te wikkelen. De bo̍ñgkeñg alsdan genoemd *lôpoe*. Men zie *lôpoe* N°. 2. — Lâkkábo̍ñgkeñg, *evenals een pinañgschaal van den boom scheiden, doen afvallen*. (D. M., Sinr. K. G.)

(2° bo̍ñgkeñg), soort van *koffertje*, gemaakt van de bast van den *roembîya-*, of sago-boom, van boven en aan de kanten met *lañjl̃jo'eneñg's*, of ook soms met fijn-gesneden *bamboesje's* overdekt.

(bo̍ñgko), bep. boeñgkôwa. — Âná bo̍ñgko, *laatst-geboren-, jongste kind*.

(bêká), bep. bêkaka, *kuif* van vogels en menschen, doch bij de laatsten de *kuif op het midden van het hoofd*, zooals de Inlanders dit soms hebben, ter onderscheiding van de *bósañg* of *kuif van voren*. Naar de *kuif* wordt de *kaketoe* ook dikwijls genoemd *bêká*, dus zooveel als *kuifvogel*.

(bêkkañg), soort van wormen, die de paddie vernielt.

(bêko), bep. bekôwa, 't Mal. en Jav. *beñgkokh, krom*; wordt geb. van iets dat *slecht* is *uitgedrukt*, zooals wij ons ook bedienen van de phrase *krom spreken*. (Rap. T. D̃j.)

(1° bôka). — Bôka-bôka, bep. bôkabókâya, Bonth. = *kôñgkoñg-kôñgkoñg*. Men zie op *kôñgkoñg*.

(2° bôkká), bep. bôkkaka, *gedrukt*, een paard bijvoorb. Boeg. idem.

ꦱꦁ꦳ (bôñgka), *wegjagen.*

Pabôñgka-sêtañg, *duivelverdrijver.* Hieronder verstaat men gewoonlijk die instrumenten, welke bij gelegenheid van ziekte, of van geboorte, of van het afsnijden van den navel, of van besnijdenis en tanden schuren, of van trouwen, enz., gebezigd worden, tot verdrijving der booze geesten. Soms noemt men ze ook eenvoudig: *pabâlle, geneesmiddel.* De voornaamste zijn: de *âppo*, de *bóêlo síya-síya, de adîdi, ódja, móro, bóêndoé, ánâ-bâtljiñg*, en *ljoerîga*, alsmede: *dâmará-dâtoe* en *lâë-lâë.* De *pabóñgka-sêtañg's* der *bîssoe's* bestaan, nu eens in de *tikârroeñg's* der *înroé's*, als bossen zamengebonden, dan eens gemaakt van bamboe en lontarblad, en allerlei figuren voorstellende, dan eens bekend onder den naam van *gaoêkañg-Loe*, hebbende den vorm van een haan, en bij bijzonder plegtige gelegenheden aan het hof van Gôwa gebruikelijk. Verg. *gâoé* N°. 2.

ꦱꦁ꦳ (bôkki), bep. bokkîya, *duister, niet duidelijk;* bijv. de inhoud van eenig geschrift.

ꦱꦁ꦳ (bôñgki), bep. boñgkîya, soort van pot voor drinkwater, grooter dan de *bóêsoe.*

ꦱꦁ꦳ꦁ (bôko), bep. bokôwa, *achterdeel, hetgeen achter is*, zoowel van *tijd* als *plaats* gebezigd. — Bôko-oêloe, *achterhoofd.* — Bôko-lîma, *de rug van de hand* (, staat tegenover: *pâlá-lîma*). — Bôko-tôli, *dat wat achter het oor is*, als 't ware: *de rug van het oor*, v. d.: mânna âpa nipaoêwañgko, noeparibôkotolînnoe-dji, *wat men u ook zegge, gij laat het niet in uwe ooren, maar daar achter gaan*, d. i.: *gij geeft er geen acht op.*

Tâoe-bôko, iemand die ontvangen weldaden niet meer gedenkt, als 't ware achter zijn' rug plaatst. Vergel. beneden *bokówi.*

Ri-bôko, aan hetgeen achter is, v. d. *achter;* bijv.: tâoe ri-bôko, *iemand die achter is, die later leeft.* — Kamînañg ri-bôko, *allerlaatst;* als: nabî ri-bokôwa, *de laatste profeet* (Tar.) — Âná ri-bôko, lett. *kinderen die achter den vorst zitten*, v. d. de *pakaláwiñg époé's.* Vergel. *ánâ* en *kaláwiñg.* — Ri-bokôkoe, *achter mij*, v. d. ook: *na mij, nadat ik zal heengegaan zijn.* (Djay.) — Toe-ri-bokôna, a) *de menschen die na hem leven*, b) *de menschen die hij achterlaat, die hij niet meé op reis neemt*, d. i. *zijne vrouw* en *kinderen.* (Rap. T. Dj.)

Têmpa-bôko. Men zie *témpa.*

Añjtjînîki bokôna, a) *zien hetgeen men achter zich heeft*, of *hetgeen ergens achter is*, d. i.: niet alleen letten op hetgeen voor oogen is, maar ook op dat wat *buiten het bereik van zijn gezigt valt*, hetgeen men *achter zich heeft*, alzoo: *eene zaak terdeege bekijken;* b) *zien op datgeen wat na dezen gebeuren zal, op de gevolgen van iets.* (Rap. K. G.) — Inâkke taoê kâle-kâle, taêna áñgallêyañgá bokôkoe, *ik ben geheel alleen, er is niemand, die voor mij haalt, hetgeen achter mij is*, d. i. *hetgeen ik niet zie en dus ook niet zelf halen kan*, d. i.: *er is niemand, die zich om mij bekommert*, of *mij helpt in de behartiging mijner belangen.* — Kâla bokôna lîno koeparidal-lêkañg, (*liever*), *dan dat ik u eene wereld van achter*, d. i. *een omgekeerde wereld, eene wereld zooals zij er niet werkelijk uitziet, voor oogen stel*, d. i. *dan dat ik u met allerlei mooije praatjes tracht te misleiden.* (Sinr.)

Kâna-bôko, of: bôko-kâna, lett.: *een gezegde van achter*, d. i.: *een gezegde dat niet eigenlijk op te vatten, niet zoo gemeend is.* Wanneer wij bijv. te midden van een' zware regenbui tegen iemand, die ons komt bezoeken, zeggen, dat hij thans wel zou doen van op te stappen, of wanneer bijv. eene naijverige

vrouw haren man toevoegt: *ga maar naar uwe minnaresse, die de oorzaak uwer koelheid is.* Vergel. *tôeñjgeñj.* Dergelijke gezegden zijn *bóko-kâna*, en men spreekt van: ásâre bôko-kâna, *iemand zulk een bescheid* of *antwoord geven.* — Bij het *kâna-bóko* of *bóko-kâna* is het onverschillig, of het uit *gekheid* dan wel uit *wrevel* gebezigd wordt, en alzoo wel te onderscheiden van *pisóla.* Men zie *sóla* N°. 2.

Ásâre bôko Iyânoe, *N. N. zijn rug toedraaijen, voor hem aan de haal gaan.* (D. Moes.)

Lôñjdjó-bôko. Dus genoemd de paddievelden van den koning van Gôwa, welligt dewijl zij zoo veel opbrengen, dat de benoodigde maaijers wegens hun groot aantal, letterlijk *rug aan rug* staan.

Lântá-bôko. Dus genoemd de paddievelden van den *Rijksbestuurder*, of *toe-mábiljára-bóetta* van Gôwa, misschien wel, dewijl zij aan de eene zijde hooger liggen dan aan de andere, alzoo als 't ware verdiepingen hebben. Men zie *lántá.*

Bôko-bôko, soort van houten *rugsteunsel voor de weefster.*

Mônó-bôko, *achteruit-gaan.*

Ri-bokowânna, *naderhand, daarna.*

Ábôko, *achteruit-gaan*, = *mónó-bóko.* (Tam.)

Bokôwi ânoe, *het een of ander achter zijn' rug doen zijn*, d. i. *achter zijn rug hebben* of *houden.* (Rap. T. Dj.)

Ábokôwi pasoerôwañg, *een bevel niet opvolgen*, (Godsd.)

Sibokôwi, gebez. van twee menschen, die bijv. in één huis wonende, te gelijkertijd, of nagenoeg tegelijkertijd, op reis gaan, *elkander* dus als 't ware *den rug toedraaijen;* hetgeen bij de Inlanders voor *kâssipâlli* gehouden wordt. Ook gebezigd van menschen, die, zamen ergens zijnde, ongeveer te gelijkertijd ieder naar zijn huis gaan. — Sibokôwi kanâya, *de woorden draaijen elkander als 't ware den rug toe*, d. i. *spreken malkander tegen.*

Paribôko, *achter iemand's rug plaatsen*, v. d. *ontstelen.*

Papâribokôwañg, *iemand maken tot het voorwerp, waaraan men iets ontsteelt;* bijv.: tâoe nipapâri bokôwañg, *hij, aan wien iets ontstolen wordt.* (Rap.)

(2° bôkkó), bep. bôkkoka, *goed gevuld*, Boeg. idem; bijv.: gâdoñg bôkkó, *een goed-gevulde voorraadschuur.* — Bâsse bôkkó, *goed-gevulde*, d. i. *zware bos* (paddie); v. d. overdragtelijk: *een zwaarlijvig mensch.* — Ñgânre-bôkkó, *zich oppropppen met eten.* (Rap. K. G.) — Tâoe-bôkkó, *een goedgevuld*, v. d. *welgesteld mensch.* (Kel.)

ꦏꦺꦴꦏ꧀ (bôkoñg), *voorraad* levensmiddelen. Boeg. idem. — Îya la-nabôkoñga, *dat wat hij als leeftogt zou gebruiken.* (Rap. K. G.)

Pibôkoñgîyañgi, *iemand iets als leeftogt meégeven;* bijvoorb.: pônna mâteyá pibôkoñgîyangá tjiñjtjîñgkoe, lett.: *zoo ik dood zal zijn, moet gij mij mijn' ring als leeftogt meégeven*, d. i. *moet gij mijn ring besteden voor het bâtja talákkiñg*, en mij alzoo *een goeden overtogt naar den Hemel bezorgen.*

ꦏꦺꦴꦏꦺꦴ (bakôekoeñg), soort van visch, groot met taaije huid, en altijd op smerigheid azende.

ꦏꦺꦴꦏꦴ (biñgkôká), bep. biñgkôkaka, *ligtblaauwe vogel's.*

ꦏꦺꦴꦏꦴꦮꦺ (bakâpo), *nest*, van *kippen* bijv. — Nitânnañg bakâpo, lett. *tot een nest gemaakt worden*, v. d. *bewaard worden om te broeijen.* NB. Deze spreekwijze gebezigd van gebrekkige kinderen, die men niet verdeelt tusschen de ouders (, of de meesters, zoo deze tot den slavenstand behooren), maar

wacht totdat zij zelve weder kinderen hebben, ten einde die dan te verdeelen.

(1° bâkará), bep. bâkaraka. — Pôkóbâkará, *broodboom*, *Artocarpus sp.* Boeg. *bâkâ*.

(2° bâkkará), *openen*. — Tábâkkará, *geopend, ontloken zijn*, een *bloem* bijv. Boeg. tábâkkâ. — Tábâkkará, of mámâkkará pòeroeñg-pòeroeñga, *het zevengesternte komt te voorschijn*, = *soemâkkará pòeroeñg-pòeroeñga*.

Bakkârrañg, = *soeñgkéyañg*, van *sòeñgke;* v. d. gebez. bij het tellen van sommige voorwerpen, die *geopend, opengeslagen* worden; bijv.: kâdjañg sibakkârrañg, *één stuk kâdjañg-mat*. Zoo ook gevoegd bij *tâpperé* en *djâlí*. NB. Is het echter een *stoelmatje* (*tâpperé kadéra*), zoo bezigt men 't woord *lâwará*. Vergel. Mak. Spr., § 110 en 113.

(bakkârrañg). Men zie *bâkkará* N°. 2.

(bâñgkará), bep. bâñgkaraka, *oorring*, of *oorsieraad*, Boeg. idem, v. d. ook: *dat geen wat zich op zij van den kop van een' haan bevindt*. — Bâñgkará-rôwelé, *hangend oorsieraad*. Men zie *rówelé*. — Bâñgkará-toe-Pôkó, een sieraad, behoorende tot Gôwa's rijkssieraden. — Lâwi-lâwi bâñg- Men zie *lâwi*.

Pabañgkârañg, dat gedeelte van het oor, waarin men ringen en dergelijke draagt.

Bâñgka-bâñgkará, bep. bâñgka-bâñgkaraka, eene *synanthèree*.

(biñgkòeroe), bep. biñgkoerò̀ewa, 't Mal. *mañgkoedoe*, soort van boom, welks wortels gebezigd worden om rood te verwen, de *Morinda citrifolia L.*

(bò̀ekará), Toer. = *sòeñgke*, *openen*. Vergel. 't Mal. *boeka*. — Boekârañg, of: bò̀eka-boekârañg, *'t openen;* bijv.: bâdjíki boekârañg-bawâna, lett.: *goed is het openen van zijn mond*, d. i.: *hij spreekt goed, is welsprekend*. (Sinr., S. Tjin.)

(bò̀eñgkará), Sal.,=*bò̀ekará*,=*sòeñgke*.

(bò̀ekoeró̀e), bep. bò̀ekoeroeka, *tortelduif*. Boeg. *bákkóe*. — Bò̀ekoeró̀e lômpo, of: gâgá, of: dêndañg, of: têdoñg, *groote tortelduif*. — Bò̀ekoeró̀e-Djâwa, kleine soort van *tortelduif*.

(bêñgkoró), *mengen*.

Sibêñgkoró, *zich mengen*.

Pasibêñgkoró, *zich te zamen doen vermengen*, d. i. *zamen vermengen*.

(bôñgkará), = 't Mal. *boñgkar*, *optrekken*, *ophalen*, Boeg. idem; v. d. bôñgkará balâñgo, *het anker ligten*. — Bôñgkará loerâñgañg, *lading ontschepen*, *ontladen*. — Bôñgkará bò̀etta, *spitten*. — Ámôñgkará rahasiyâna, *iemand's geheimen openbaren*.

(bôkoró), bep. bôkoroka, *een kleine koperen*, *zilveren* of *gouden kom*. Jav. *bokor*, idem. Sd. en Mal. *bokor*, een *kleine kom*, *bekken*, *waschkom*, ook: *een kleine kruik*, of *kan*, *met* of *zonder deksel*. Boeg. idem.

(bakarâñjtjiñg), soort van Sumbawaasch schild. (D. Moes.)

(1° bâñgkalá), bep. bâñgkalaka. — Tâna-bâñgkalá, *hoog-land*, *hooge grond;* zoo bijv.: *de opgehoogde plaats voor hanen-gevechten*, bij gelegenheid van groote feesten. Boeg. idem.

(2° bâñgkalá), bep. bâñgkalaka, soort van timmerhout.

(3° bâñgkalá), = *mâñgkalá*.

(bañgkò̀elí), bep. bañgkò̀elika, boombast, die zoo diep in een gleuf van het hout zit, dat die er niet uit te snijden is, zonder dat de paal

of balk beschadigd wordt. Boeg. idem. — Tarîpañg bañgkôli. Men zie *tarîpañg*.

(bôekkoeloé), Toer. = *môekkoeloé*. NB. dit welligt de primitive vorm.

(boékôeleñg), *vel, huid*, van *menschen*, of *dieren*, zoo lang als die nog aan het ligchaam vastzit. Verg. *kóekkoelóe*.

Boékôeleñg pâdja-pâdja, *liefelijk zwarte huid*. Men zie *pâdja* N°. 1. — Boékôeleñg târrîñg. Men zie *târrîñg* N°. 2. — Boékôeleñg tôede, = *bâbí tóede, mosselschelp*. — Boékôeleñg kâyoe, = *bâbí káyoe, bast van een' boom*. — Boékôeleñg lâme-lâme, = *bâbí láme-láme, aardappelschillen*. Voorts *boékóeleñg* gebezigd van *schillen* van alle soorten van vruchten.

(bôñgkalá), bep. bôñgkalaka, 't Mal. *boñgkal*, soort van goud gewigt. *Één bóñgkal* = ongeveer 20 *maas*.

Boelâeñg ábôñgkalá *goud aan klompen* of *staven van circa* 20 *maas*.

(bañgkâwañg, 't Mal. *bañgkáwan, daklat, lat waaraan het dakriet wordt vastgehecht*. — Patôñgkó si-bañgkâwañg, *één stuk atap* of *dakriet*.

Pabañgkawâñgañg, latten die in de lengte van het dak loopen, en waar men de *patóñgkó's* als 't ware aan rijgt.

(boekôewañg). Men zie *bóekoe* N°. 2.

(bâkkasá). Verg. *bókkosó*. — Baînne ta-nabâkkasá-pi tjêrá, lett.: *eene vrouw, die nog geen bloed gestort*, d. i. *nog geene stonden gehad heeft*. — Nabâkkasá-mi tjêrá, *zij heeft reeds de stonden*.

(bîkasú), bep. bîkasaka. — Tâna bîkasá, *onvruchtbaar land*.

(bîñgkasá), bep. bîñgkasaka, *lek;* gebez. van een *groot lek*, in een schip, anders *bónjtjoró*.

Baînne bîñgkasá, *eene vrouw die door moeijelijke kraam veel geleden heeft*. Er is in dit geval tweederlei soort van *bîñgkasá*, te weten: *bîñgkasá bâsa*, wanneer er eene verzakking van de baarmoeder heeft plaats gehad, waardoor de vrouw gedurig *vocht kwijtraakt;* en *bîñgkasá kalótoró*, hetgeen doorgaans nog gevaarlijker is, dewijl er alsdan geen *vocht* te voorschijn komt en men dus eigenlijk niet weet wat de lijderesse deert.

Bîñgkasá irâte, *lek van boven*, d. i. aan de *pápañg-biséyañg, zijplanken van het schip*. (Rap. K. G.) — Bîñgkasá irâwa, *lek van onderen*, d. i. *aan de kiel van het vaartuig*. (Rap. K. G.)

(boeñgkoesóe), Mal en Jav., *bundel, pak, ingewikkeld*. — Boeñgkoesóeki bañgkênua, *zijne voeten bedekken, inwikkelen*. — Boeñgkoesóena Sêtañga, = *goeloeñgánna Sétañga, iemand die door den Duivel in eeuwigheid rondgewenteld wordt*. (NB. dewijl men vergeten heeft, de banden der lijkkleeren los te maken. — Boeñgkoesóeki, geb. van een kind, dat bij de geboorte *een vlies over het geheele hoofd* heeft. Vergel. *bóñg* N°. 1 en *bówoñj*. — Âmâná-boeñgkoesóeki, *zij baart zulk een kind*.

(bôñgkasá), bep. bôñgkasaka, *branding* op zee. Boeg. idem. Ook gebezigd van iemand wiens voorkomen onwillekeurig onze aandacht tot zich trekt, d. i. *iemand van eerbiedwaardig mannelijk voorkomen*, of ook wel: *eene schoone vrouw*.

Boñgkâsi, *ergens met geweld tegen aanslaan*, of *klotsen*, geb. van *golven*. (Mâdi.)

(bôkkosó).

Tábôkkosó, *storten*, bijv. van bloed geb.

Tábokkôsi, *ergens tegen aan storten;* bijv.:

pônna marâëñg nakamatêï, marâëñg natábokkôsi tjêrá, enz., *zoo hij op eene andere plaats komt te sterven dan waar zijn bloed gestort is.* (Rap.)

ꦧꦁ꦳ꦏꦺꦮꦺ (bañgkaoèloe). Men zie *báñgka* N°. 1.

ꦧꦒ (bâgá), bep. bâgaka, naam eener soort van visch.

ꦧꦺꦒ (bôgá), 't Arab. بُغَاء, *eene begeerlijke, eene wenschelijke zaak.* (Rap.)

ꦧꦺꦒ (bôñgga), bep. boñggâya, vnw. boñggâñgkoe, *dij.* — Pôkó-bôñgga, *het bovenste van de dij.* — Nikôdjoló-bôñgga. Men zie *kódjoló.* — Bôñgga kanânna toe-málompôwa, *de regterdij*, wij zouden zeggen: *de regterhand, van den Gouverneur.* — Met den naam van *bóñgga* ook bestempeld: het hout dat geheel van onderen in de lengte van het spinnewiel gevonden wordt, en waarop men iets zwaars legt of anders den voet zet, ten einde het verschuiven van het spinnewiel te voorkomen; als 't ware *de dij van het spinnewiel.* — Zoo spreekt men ook van: *boñggánna boelékañga.* Vergel. *boelékañg* op *bóèlé.*

Mábôñgga, bij gelegenheid van het slagten van een' buffel of andere beesten, de *dij* aan den vorst of aan het hoofd der plaats *geven.* (Rap.) bijvoorb.: pôènna átòènoe-têdoñg toe-máïlâlañga ilâlañg-mâë ri-Gôwa, ta-máboñggâï, *zoo de toe-máïlálañg een buffel slagt binnen Gówa, behoeft hij hiervan geen bout aan den vorst te geven.* (Rap. K. G.) — Sikâli tôñjdji nibôñgga, *er wordt ook slechts ééns een bout* (, te weten: *van een buffel*) *aan de Overheid gegeven.* (Rap. K. G.)

Lêkó nibôñgga-djâñgañg, *sierihblad*, zoo gevouwen, dat de einden naar binnen komen, aldus eenigermate den vorm van een' *kippebout* hebbende.

ꦧꦒꦺꦪ (bagêyá), bep. bagêyaka, sago met bruine suiker en geraspte klapper, die in een pisañg-blad gewikkeld, vervolgens plat gedrukt, en tusschen heete steenen gebakken wordt.

ꦧꦒꦺꦉ (bagôré), bep. bagôreka, boom, welks takken geheel met dorens bezet zijn. De vrucht zit in een' harde schaal, en bestaat uit 4 pitten, of boonen, die als *knikkers* of ook bij het *galáljañg*-spel gebezigd worden, v. d. ook: *bagóré* = *knikker.* Boeg. idem. Deze pitten bevatten een witte en harde, doch eetbare zelfstandigheid, die bitter van smaak is, en, fijn gewreven, de dienst van wormkruid doet, of ook gebezigd wordt, om daarmede de borsten eener zogende vrouw te besmeren, wanneer men verlangt om het kind te spenen.

ꦧꦒꦭ (bâgalá), bep. bâgalaka, geb. van een *wel-geproportionneerd* meusch, niet *te lang*, en niet *te kort*, niet *te dik*, en niet *te mager.*

ꦱꦁ꦳ꦭꦶ (Beñggâli), bep. Beñggalîya, *Bengalen, Bengaalsch.* Vergel. *kâsa* N°. 1.

ꦧꦒꦺꦭꦧ (bâge-lâba), bep. bâge-labâya, 't Mal. بهاگی لاب, 't Jav. *bage-lâba*, handelsterm, lett. beteekenende: *deeling van winst.* Men heeft: *bâge-lâba sañgkámma*, waarbij *winst* en *verlies gelijkelijk gedeeld* worden, (Rap. T. Dj.) en *bâge-lâba samatóèla*, waarbij een *overeenkomst* wordt aangegaan, en wel deze, dat de Anakôda volstrekt geen risico, maar dan ook van de winst slechts *een derde* zal hebben, terwijl de eigenaar van het goed *twee derden* erlangt. (Rap. T. Dj.) Vergel. *samatóèla.*

ꦧꦒꦺꦴ (bâgoesóe), bep. bâgoesoeka, 't Jav. en Mal. *bágoes, mooi, fraai;* v. d. bâdilí bâgoesóe (men zie *bádilí*), soort van *mooije geweren* met één loop.

ꦧꦁ꦳ꦭꦶ (Bañggâï). Onder dezen naam be-

kend een groep eilanden aan de Oostkust van Celebes. — Bâtoe Bañggâï, soort van *schelpjes*, veelal gehecht op de *kandâga's*. Vergel. boven.

ꦧꦔ (bâñga), een *Pandanus sp.*

ꦧꦔꦶ (bâñgi), bep. bañgîya, vnw. bañgîkoe, en: bañgîñgkoe, doch het eerste beter, *nacht, avond.* Boeg. *wânni.* — Bâñgi-bâñgi, *alle nachten.* — Ribañgîya, *in den afgeloopen nacht.* — Ânne bañgîya, *heden nacht.* — Bâñgi-pi, *aanstaande nacht.* — Bâñgi tâllassáki, *des nachts leeft zij.* (Bid.) — Naîya-bañgîna-mo lébâta-mo áñgânre, mâñge-makî, enz., *toen het nacht geworden was, en wij gegeten hadden, gingen wij*, enz. (Brief.)

Sibâñgi, lett. *één nacht*, v. d. *gisteren.*

Sibâñgiyâñgañg, *eergisteren.*

Sibâñgiyañgâñgañg, *vóór-eergisteren.*

Ábâñgi, *overnachten.* — Lanrâîká ri-Âmboñg, la-bâñgi si-pâttañg, *ik zal* (van Makassar) *naar Ambon gaan, om daar één nacht te overnachten.* NB. Hiermede bedoelt de Inlander niet *één nacht*, maar *één jaar;* het is alzoo zoo veel als: *ik zal naar Ambon gaan, om daar één jaar te verblijven.* Welligt is deze spreekwijze hieruit te verklaren, dat de koopluî, wanneer zij te Ambon één nacht óverblijven, om handel te drijven, gewoonlijk langer, ja wegens de verandering van moeson tot één jaar toe aldaar vertoeven moeten.

La-bâñgi-bâñgiyá, *ik zal er eenige jaren verblijven.* (NB. *la-mántañg-mántañjá* zou aanduiden *voor eenige maanden.*) (Ôendañg-ôendañg).

Pabâñgi, *doen overnachten.*

ꦧꦔꦺ (bâñgoe). — Bâñgoe-bâñgoe, bep. bâñgoe-bañgôewa, het *hout* waarop het middelste of voorste *bamboe* van den grooten mast rust. Men zie *panôendoe* op *tôendóe.* Boeg. idem.

ꦧꦔꦸ (bâñgoeñg), (vergel. het Mal. *bâñjoen, opstaan, wakker worden*, en het Jav. *bañgoen, oprigten, herstellen, daarstellen, verbeteren,*) a) *opstaan, ontwaken*, b) *doen opstaan, opwekken, oprigten, ópzetten, bouwen;* bijv. bâñgoeñg-makô, *ontwaak gij.* — Bâñgoeñg-tôêróe, *gedurig opgaande volgen*, d. i. *geheel met den wind meé zeilen.* (D. M.)

Nibâñgoeñg, *wakker gemaakt, opgewekt worden.* (Rap. K. G.); of: *opgerigt, gebouwd worden.* (Rap. K. G.) — Mámâñgoeñg bâllá, *een huis oprigten, bouwen.* (Rap.) — Bâñgoeñg-kâllî, lett.: *het opstaan*, of: *het oprigten eener gevallen omheining;* van daâr overdragtelijk gebezigd van: *de herstelling van een volk dat zijne onafhankelijkheid verloren had.* (G. G.) — Bâñgoeñg palayârañg, *een' mast oprigten, opzetten.*

Bañgôêñgañg oelôênna, *zijn hoofd overend* of *in de hoogte heffen.* (Mâdi.)

Pamañgôêñgañg, a) *oprigten voor iemand;* b) *bezigen een zekeren tijd tot oprigting*, of *om daarop op te rigten;* bijvoorb.: pamañgôêñgañgi masîgî, *voor iemand eene moskee bouwen.* (G. G.) — Bôêlañg bâdjika nipâmañgôêñgañg bâllá, *de maand die goed (gelukkig) is, om daarin een huis te bouwen.* (Rap. T. Dj.)

ꦧꦔꦺꦴ (1° bâñgo), bep. bañgôwa, *verstandeloos, gek, onzinnig.* Boeg. idem. — Tâoe-bâñgo, lett. *onzinnig*, v. d. *slecht, volk;* dikwijls gebezigd voor: *menschen die heimelijk roovers zijn.* — Bisêyañg tâoe-bâñgo, *praauwen van geheime roovers.*

Bâñgo-bañgôwi, of: bâñgo-bañgôwañgi, of: pibâñgo-bâñgowi, *iemand als onzinnig beschouwen*, v. d.: *misleiden, bedriegen.*

Kabañgôwi, *als gek behandelen, den gek meé steken;* bijvoorbeeld: âñjdjo bitjarâya nikaba-

ñgôwi, *met die rede wordt de gek gestoken.* (Rap. K. G.)

Kabañgôwañg, *onverstand, onzinnigheid.* (Tar. D. Mat.)

(2° bâñgo). Bâñgo-bâñgo, bep. bâñgo-bañgôwa, = *bâñjoe-bâñjoe.* Men zie op *bâñjoe.*

ꦧꦺꦴꦔ (boèñga), bep.: boeñgâya, vnw.: boeñgâkoe, en niet: boeñgâñgkoe, zoo als men soms te Makassar hoort, *bloem, bloesem.* Maleisch idem. Boeg. *oèñja.* — Boèñga êdja, lett. *roode*, v. d. ook *tjampâga-bloem.* Men zie *êdja.* Dikwijls geb. als eigen naam voor een paard. — Boèñga-bâtoe, *spons.* — Boèñga-bâróe, lett. *bloem van den bâróe-boom*, NB. *een gele bloem;* v. d.: naam eener soort van visch. Van daar ook: pasâpoe boèñga-bâróe, *gele hoofddoek.* — Ânna noepoèpoeloé boèñga nilâmoeñg-lamoèñgkoe, *gij hebt geplukt mijne bloem*, d. i. *geroofd mijn maagdom* (Sinr. K. G.) — Boèñga-sîñgkoeloé, de verst uitstekende knokkel van den elleboog, wanneer men de hand aan den schouder brengt. — Boèñga bâra. Men zie *bâra* N°. 3. — Boèñga palîkang. Men zie *palîkañg.*

Boèñga-boèñga, soort van timmerhout.

Âboèñga, *met bloemen zijn, met bloesem zijn*, v. d. *bloeijen;* bijv.: Mâñge áboèñga, *bloemen gaan strooijen op de graven der afgestorvenen.* — Âboèñgaï pôkókayoèwa, *de boom bloeit.* — Âboèñgaï tampârañga, *de zee bloeit*, d. i. *is vol schepen.* — Âboèñga-rêyaï tampârañga. Men zie *réya.*

Djamâñg áboèñga-boèñga, bloemwerk.

Boeñgâï, *met bloemen bestrooijen.*

Âboèñga-boeñgâï, *ergens als 't ware bloesem*, d. i. *aanleg, voor hebben;* bijv.: naboèñga-boeñgâïmi gârrîñg pênteñg, of: gârrîñg rôkoñg, lett.: *hij heeft reeds een' bloesem voor tering*, d. i. *hij heeft reeds een' aanleg tot*, of liever: *een beginsel van tering.*

ꦧꦺꦴꦔꦒꦺꦴꦔ (boèñgoeñg), *put.* — Boèñgoeñg ta-máêsá, lett. *een put, die nimmer droog wordt;* v. d. zekere gleuf op het lemmet van een *sâkkîñg-sâkkîñg*, die den eigenaar veel geluk voorspelt, als 't ware *eene bron van geluk, die nimmer opdroogt.*

ꦧꦺꦔꦺꦴ (bêñgo), bep. bêñgôwa, *dronken, bedwelmd;* v. d. als 't ware *dronken*, of: *geheel ontlutst* van ontsteltenis en verwarring. (Djay.) — Mábêñgo-bâlló, *dronken van saguweer.* — Bêñgo-tambâko, *ziek van het rooken.* — Bêñgo-râppo, *bedwelmd van het kaauwen van pinañg.* — Bêñgo-bômbañg, *zeeziek.*

Âmêñgowi rasânna, *de lucht van het een of ander bedwelmt hem.*

Pamêñgo, *iets dat bedwelmt.* NB. ook van *vergift* gebezigd.

ꦧꦺꦴꦔꦒ (1° bôñga), bep. bôñgâya, soort van *visch.*

(2° bôñga), bep. bôñgâya), *los*, in zijne manier van leven; bijv.: ñgâpa noebôñga-kâmma? *hoe komt gij zoo los?* — Tâoe-bôñga-bôñga, *los mensch.*

Âbôñga-bôñgâï, *ergens los meê te werk gaan, er meê spelen, het uit ligtzinnigheid verknoeijen*, of: *opmaken.*

Pabôñga-bôñgâï, *zich los jegens iemand gedragen, zich állerlei ongepaste vrijheden veroorloven.* — Pabôñga-bôñgâï ñjawâna, *met zijn leven spelen.*

Pabôñgâñg, = *táoe-bôñga-bôñga.*

Pabôñga-bôñgâñgi, = *pabôñja-bôñgâï.*

Sibôñga-bôñgâï, *op losse manier met elkander omgaan, te zamen spelen*, of *stoeijen.*

ꦧꦺꦴꦔꦒꦺꦴꦔꦒ (boeñgâñgá), = *soèñgke, open maken.* (Mádi).

ꦧꦺꦴꦔꦒꦺꦴꦔꦒꦺꦴꦔ (boeñgoèñgañg), = *boewoèñgañg*, = *boemboèñjañg.*

(bâñgará). — Tábâñgará, *gapen* (zich openen), v. d. *beginnen te ontkiemen*. Boeg. *tábâñgá*.

Bâñgará ook in de beteekenis van *aangapen*, en van daar *verschrikt, verwilderd staan kijken;* wordt bijvoorb. van buffel's en ook van menschen gebezigd.

(boèñgoró), bep. boèñgoroka, naam van zekeren boom, = *kaloêmpañg* N°. 1; en dewijl de bast van de vrucht van dien boom, wanneer die als geneesmiddel gebezigd wordt, er donkerbruin, ja bijna zwart uitziet, zegt men: râppo, nâí boeñgorôna, *eene pinañgnoot, die van binnen zwart geworden is*, alzoo: *een' sleckte pinañgnoot;* v. d. geb. als zinnebeeld van een *gering en ellendig mensch* (Kel.)

(bôñgoló), Sal. = *tóñgoló, dooſ.*

(bi̇̂ñgasá), met de hand, doch voorzigtig, en alzoo *gelijk, afscheuren*, een *blad* bijv.; staat tegenover: *si̇̂nré*, dat, eenvoudig *scheuren* beteekent. Wegens dit *gelijke* in de beteekenis, bezigt men het woord *bi̇̂ñgasá* insgelijks, even als het woord *ôelasá*, van de *vakken* of *kasten*, waarin zich bij de *pompelmoes-* en *tálá*-vrucht het eetbare bevindt. Daar nu de *bi̇̂ñgasá* van de *tálá*-vrucht bijzonder vast en hard is, zoodat zij niet dan met behulp van een mes of dergelijke uit elkander te krijgen is; zoo spreekt men in de sînrilí's van *bi̇̂ñgasâna kámma tálá*, ten einde *onverbreekbare vriendschap* aan te duiden. (Mâdi).

(boèñgasá) bep. boèñgasaka, *het eerste* van wat het ook zij, v. d.: palêle boeñgasâna, *een meisje van haar maagdom berooven*. (Kel.) — Sântañg boèñgasá, *de eerste klappermelk die men uit eene kokosnoot perst*. — Râppo boèñgasá, *de eerste vrucht van een' boom*. — Tâoe boèñgasá, *iemand die voor de eerste keer met eene vrouw slaapt*. — Boèñgasá tjinîkoe: *het eerste, het begin van mijn zien*, d. i. *mijner liefde*. — Na-âlle boèñgasá-bâssi, lett. *het begin van het ijzer heeft hem beet;* d. i. nog niet gewend zijnde, om uit een wond, door ijzer veroorzaakt, bijv. ten gevolge van aderlating, of kris-steek, bloed te zien vloeijen, krijgt hij daarvan een flaauwte of ziekte.

(bêñgisí), bep. bêñgisika, *rijstdiefjes*, soort van vogeltjes. — Bêñgisí-djâwa, of: dôñgá, *ligt-blaauwe rijstdiefjes* met *witte wangetjes*. — Bêñgisí-bâllañg-oêloe, soort van *rijstdiefjes* met *witte kopjes*. — Bêñgisí-sâppañg, *donkerroode rijstdiefjes*. Men zie *sâppañg*. — Bêñgisí-bâtará, *donkerroode rijstdiefjes vol witte spikkels*.

(bâpá), bep. bâpaka, = *mâñgge, vader*.

(bampâré), = *bárañg-páré*. Men zie *bárang*. — Bamparêkoe mâte, *het is mij onverschillig of ik sterf* (omkom); *laat mij maar sterven*. (Bid.)

(bampêsoé), bep. bampêsoeka, soort van medicinaal plantje.

(1° bâbá), = balâbá, *ergens óm-winden*, bijv. *een touw*, 't Boeg. *bábá*, 't Mal. *babat*, en 't Jav. , *omwonden*. NB. *bábá* beteek. eenvoudig: *ergens óm-winden*, terwijl *kálasá* te kennen geeft, dat dit *zóó* geschiedt, dat men het touw, of wat het ook zij, *in elkander vlecht*. — Kalêwañg nibábá-boelâëñg-mâta, *een kalêwañg met zilver als 't ware omwonden*.

Pabâbá tôli-tôli. Men zie *tôli*. — Pabâbá sêlé, *een band* van zilverdraad of dergel., *hetwelk om de scheê der kris gewonden*, of: *geslagen, wordt*, deels tot sieraad, deels om de scheê goed zamen te houden. NB. Niet bij alle krissen gebruikt.

(2° bâba), Bonth., = *bâwa, mond, opening.* (Rap.)

ꦱꦱ (bâmba), bep. bambâya, *mooi mensch* (S. T̃jin.)

ꦱꦱ (bâmbaŋ̃), *heet, warm.* — Bâmbaŋ̃-pamâí, *warm, driftig, verstoord.* — Bâmbaŋ̃-kâle, *warm van gestel.* (Brief). — Bâmbaŋ̃ ñgôpá-ôpá. Men zie *ópá* N°. 3.

Bârāŋ̃ sârrokí bâmbaŋ̃-ilâlaŋ̃, lett.: *welligt zijt gij inwendig zeer verhit*, d. i. *welligt hebt gij gebrek aan stoelgang.* — Bâmbaŋ̃-pâd̃ja-barânniŋ̃. Men zie: *barânning.* — Bâmbaŋ̃gi, *hij is heet*, d. i. *heeft de heete koorts.* — Bâmbaŋ̃-bâmbaŋ̃gi gârīŋ̃ga, *de ziekte is zeer erg*, of ook: *woedt hevig.* — Karêba bâmbaŋ̃ (, in oorlog), *heete, verontrustende, tijding.* — Kâna bâmbaŋ̃, = *kâna tôd̃jeŋ̃*, = *kânalómpo*, = *kâna bâttalá, eed.*

Bâmbaŋ̃, even als het Mal. *pânas*, ook gebez. van het *ongeluk-aanbrengende* van een huis, ten gevolge van overlijden; weshalve men dit *bâmbaŋ̃* door middel van *pasíli* tracht weg te nemen. — *Bámbaŋ̃* ook gebez. van eene betrekking tusschen twee bloedverwanten, die te *na* is, dan dat zij gevoegelijk zamen kunnen trouwen. De betrekking tusschen volle neef en nicht bijvoorbeeld is *bambaŋ̃*. Dus liever geen huwelijk.

Bambâŋ̃gi lâmpa, *iets gedurig* (, telkens,) *warm maken, opwarmen, opkoken.*

Kabambâŋ̃gaŋ̃, *hitte.* (D. Moes.)

ꦱꦶ (bâbí) bep. bâbika, *bast* van een boom, *schil* van een vrucht. — Bâbí-tóede, *mosselschelp*, = *bóekóelenŋ̃-tóede.* Men zie *bóekóelenŋ̃.*

ꦱꦺ (bâbóe), bep. bâboeka, volgens sommigen soort van *muzijkinstrument*, volgens anderen soort van *kleedingstuk*, dat thans geheel in onbruik geraakt is. In de Boeginesche heldengedichten komt dikwerf een kleedingstuk van dien naam, een soort van bâdjoe, voor. — *Álimûi bâboeka* beteekent in het eerste geval *de bâbóe hanteren*, in het tweede *de mouwen van de bâbóe bezigen, daarin zijne armen steken.* (G. G. en Rap. K. G.)

ꦱꦶ (bîbí), *bij kleine stukjes ergens met de hand afbreken*, of *afpeuzelen*, bijv.: *van een' visch, die vóór ons op tafel staat;* v. d. ook: *met de hand schillen*, of *pellen*, bijv. *een ei.* (Bid.) Boeg. *bíbí.*

Tábîbí, *bij kleine beetjes wegraken;* bijv.: tábîbími lâttaŋ̃ga, *de steenpuist raakt bij kleine beetjes etter kwijt, en alzoo langzamerhand weg, er komt gedurig een beetje etter uit de steenpuist.*

Si-bîbí, *een stukje, een beetje.*

Pabîbí, *bij kleine stukjes laten afpeuzelen*, v. d. overdragtelijk: *zeer gering voordeel laten genieten.* (Rap.)

ꦱꦺ (1° *bóeboé*), *uittrekken, te voorschijn trekken.* — Móeboé bîne, *zaadpaddie uit den grond trekken*, ten einde later weder te planten. — Bóeboé pâdaŋ̃ga, *het zwaard uit de scheede trekken.* — Bóeboéki ballâna, lett., *zijn huis* (uit den grond) *trekken*, d. i. *opbreken.* — Bóeboéki patoŋ̃gkôna bôtoloka, *het deksel*, d. i. *de kurk, van de flesch uittrekken*, d. i. *de flesch ontkurken;* van daar: paboéboébôtoló, *kurketrekker.* — Niboéboé pokôna, lett.: *zijn stam wordt uitgerukt*, v. d. overdragtelijk geb. van een *schuldenaar*, die, na alles gegeven te hebben, wat hij bezit, zijne schulden nog niet kan afbetalen, en daarom ten slotte *zijn eigen persoon verpandt.* (Rap. T. D̃j.)

Táboéboé, lett. *uitgetrokken zijn*, geb. van de kris, die wel niet geheel, maar toch voor een klein gedeelte uit de scheede valt. Vergel. *bóeboesóe, bóeroesóe, bólosó.*

Bóebo̍eki, *uittrekken aan*, bijv. bóebo̍eki d̃jâ-ñganga, *aan de kip uittrekken*, te weten: de *veêren*, d. i. *plukken de kip.*

Bóebo̍ekang, *vallen* (, touwen om de zeilen meê te hijschen).

(2° bo̍eboé), bep. bo̍eboeka, a) *het meel dat door het knagen van de wormen uit hout of bamboe valt*, b) die *wormen* zelve. Boeg. *báboé*, idem. Jav. *boeboek*, *vermolmd*, *poeder*, *mijt*, *made*. Mal. *boeboekh*, *stof, dat in bamboes zit*, *rijstworm*, *houtworm*.

T̃jâre-bo̍eboé. Men vergel. *t̃jâre*. — Âliñg-bo̍eboé. Men zie *âliñg*.

Boebo̍ekang, *vermolmd*.

ꦧꦼꦩ (1° bo̍emboeñg). — Boembo̍eñgang, = *boeñgóeñgañg*, = *boewóeñgañg*, *het bovenste gedeelte* van *het dak*. Vergel. het Mal. بُبُوغَنْ Men zie ook *panráñgká* op *ráñgká* N°. 1, en *simóeñgañg*. Boeg. *boewóeñgañg*, idem.

(2° bo̍emboeñg), Bonth., = *t̃impo*, *bamboe om water te halen.*

(3° bo̍emboeñg), *vol*, *gevuld;* geb. van een maat met rijst, kat̃jañg en dergel. meer, in één woord van alles, wat men maar met iets dat niet vloeibaar is *gevuld* heeft; bijv.: têya-kô bo̍emboeñg-do̍edoe, *doe 't niet te vol.* — Bo̍emboeñgi battânna baînne tiyânañga, lett. *de buik der zwangere vrouw is vol*, d. i.: *het oogenblik harer bevalling is nabij.*

Bo̍emboeñg-boembo̍eñgi, *het vat vol maken*, bijv. de *maat.*

ꦧꦼꦩ (bêmbañg), *in menigte door malkander loopen.* Boeg. *mábi̍mbañg.*

Tábēmbâñgañg, *ergens voor door malkander loopen.* (D. Moes.)

ꦧꦼꦧꦼ (bêbe), Toer. en Bonth., = *béwe.* — Tábêbe, = *tábéwe;* gebez. van *'t lichten* van den bliksem. (Sinr.)

ꦧꦼꦩꦧꦼ (bêmbe), bep. bembêya. — Bêmbe lâki, *bok.* — Bêmbe gâna, *geit.* Boeg. idem.

ꦧꦼꦩꦧꦼ (bêmbeñg), *wegnemen*, *opnemen*, *opbrengen*, bijv. *eten*, of *drinken*, *sierih*, enz. — Bêmbeñg-pâdjá. Men zie *pádj̃á* N°. 2. — Bêmbeñg-kâdó, a) *het leveren van rijst door de onderdanen aan den vorst*, *wanneer deze een feest wil geven*, (G. G.); b) *voorname menschen*, wien het eten behoorlijk gebragt wordt, wanneer zij hier of daar met eenig werk belast zijn. (Rap. K. G.)

Tábêmbeñg, *opgeligt*, *in de hoogte geligt zijn.* — Pabêmbeñg, *zij*, *die voor den vorst opbrengen* het *eten*, enz.

Pamembêñgañg, *voor iemand opzetten;* bijv.: Napamembêñgañg-mi pañgadjâï ri-tâlañg boclâëñg, *hem wordt sierih op een gouden schenkblad aangeboden.*

ꦧꦺꦴꦩ (bômbañg), *golf.* Vergel. *gálloeróé.* Boeg. idem. — Bêñgo-bômbañg, *zeeziek.* Men zie *bêñgo.* — Bômbañg-pi, namámîse, *eerst toen de zee hol stond*, *begon men te scheppen* (roeijen). Men denke aan ons spreekwoord: "den put dempen, wanneer het kalf verdronken is."

Bômbañg-tâlloe, *drie elkander onmiddellijk opvolgende golfslagen.* Zulks treft men, volgens de Inlanders, aan tusschen *Tanakéke*, en de *liyó̍ekañg tálloem-bató̍ewa*, genaamd: *Báoe-ló̍ewañg*, *Satáñga* en *Dáyañg-dayâñgañg*, en wel alle etmalen eens, hoewel niet steeds op den zelfden tijd. Het moet hoogst gevaarlijk voor de praauwen zijn. Men zie: *ló̍ewa.* (Kel.) — Lo̍emóe-mi bômbañga. Men zie *lo̍emóe* N°. 1. — Bômbañg-bômbañg, *kleine golfjes.*

ꦧꦺꦴꦧꦺꦴ (1° bôbo), bep. bobôwa, *krop.* Boeg.

idem. — Bôbo-d̃jâñgañg, *kippevoeder*. (Rap. K. G.) — Âsâre bôbo, *voeden, vogels*, bijv.

Bôbowi, *voeden*, de *kippen* bijv.

Âbôbo d̃jo̍ekó'e, lett. *visch voeden;* v. d.: *vergeven met eene soort van vergift, die gemaakt wordt van de wortels van* de *to̍ewa*. Men zie *to̍ewa* N°. 5. V. d. ook: nigâppa-mi nibôbo Iyânoe, *N. N. is vergeven.*

(2° bôbó). — Bôbóki limânna, *zijne hand eenigzins uitgestrekt, maar met een kuiltje houden.*

Lîma kabôbó, eene *hand* op deze wijze gehouden.

Têmpa kabôbó, een *klap* met eene aldus gehouden hand. (NB. eigenl. Boeg., doch ook in het Mak. gebruikt.)

(3° bo̍bó), *uitbroeijen* eijeren; bijv. bo̍bó-mi d̃jâñgañga, *de hen heeft hare eijeren al uitgebroeid.* — D̃jâñgañg-soñgko̍koe-d̃ji ântoe, bo̍bó ilâlañg bilîkoe, *dat is mijn gekoesterde haan* (vergel. op *sóñgkó*), *uitgebroeid in mijne kamer.* (Mâdi.)

(4° bo̍bó). — Bo̍bó-bisêyañg, *de ruimte binnen den omtrek van een vaartuig.* Boeg. idem. Van daar op zee een *vaartuig* dikwijls uit zeker bijgeloof, ten einde de booze geesten te verschalken, in stede van *biséyañg*, genoemd: *bóbó.*

(5° bo̍bó), *ergens een gat in maken*, bijv. *in een wand.* — Bóbo̍na bad̃jo̍ewa, de *opening* van boven aan het *baadje*, om het hoofd door te steken.

(bômboñg), *uitspruitsel* van de bladen der palmen en andere boomen, reeds meer ontwikkeld dan de *po̍et̃jóe*, en minder dan de *marawântiñg*. Overdragtelijk gebezigd van *jonge meisjes.* (Kel.) Boeg. idem. — Sâma-bômboñg, gebezigd van elk *langwerpig* voorwerp, dat overal *even dik* is, bijv.: een *liniaal.* — Bômboñg-pândañg, *bómboñg van pândañg.* Dewijl deze er *wit* uitziet, wordt zij dikwerf gebezigd als zinnebeeld van den *grijsaard.* (Tar.) — D̃jârañg bômboñg-pândañg, *paard dat de kleur van de bómboñg-pândañg heeft, een vos met witte manen en staart.*

Bómboñg-pândañg is insgelijks de benaming van zeker Makassaarsch gezang.

(boembo̍ñgañg). Men zie *bo̍emboeñg* N°. 1.

(babôtó), bep. babôtoka, een geregt van half-rotten visch, die met fijn gesneden *tóloñg*-blad bestrooid, en in een blad van denzelfden naam gewikkeld en gekookt wordt. Men zie *tóloñg* N°. 2..

(babâñjoe), bep. babāñjo̍ewa, middel om de tanden zwart te maken, bestaande in de *schil* van een *granaat-appel*, stinkend *klapperwater*, en *padákkí*. Meestal wordt de granaatappel-schil (,ko̍elí dalîma,) afzonderlijk in den mond gestoken en gekaauwd. Daarbij neemt men van tijd tot tijd een pen met kapas omwonden, en met het oude klapperwater bevochtigd, in den mond, tusschen de tanden. Voorts verzuimt men niet, om, zoo dikwijls men met de operatie ophoudt, de tanden te wrijven met een pruimpje tabak, dat in de *padákkí* gedoopt is.

Âbabâñjoe, *babāñjoe gebruiken.*

(1° bâbará). — Bâba-bâbará, gebezigd van iemand, die wat koortsig is: *warm zijn, droog van huid en inwendig gloeijende zijn.*

(2° bâbará), a) *bakken met vuur onder en boven.*

b) soort van gebak, gemaakt van geel van eijeren, met een weinig meel en sap van *pândañg*-bladen. (Mâdi.)

baïnnéya, d. i. *ik vrees dat de vorstin mij overleve*, d. i., *dat ik een' vroeglijdigen dood ondervinde.* (Gebez. door een' vorst, die bang is om zijner wettige echtgenoote ontrouw te worden.)

(6° bâtta). — Bâtta-bâtta, *Tabernae montana sp.*

ꦱꦤ (1° bâtañg), *stam, steel, stengel.* Mal. idem. Boeg. *wâtañg.* — Bâtañg-âse, *halm der paddie* (, op het veld staande). — Bâtañg-kâlloñg, *hals.* — Bâtañg-kalênna, *zijn ligchaam, hij zelf.* — Bâtañg-kâllañg, *stift van een pen.* — Bâtañg-kamoêroe. Men zie *kamóêroe.* — Bâtañg-banâwa, lett. *de kiel van een vaartuig;* doch eertijds in gebruik, als titel van een hoofd. (Rap.) — Bâtañg-padjêko, titel van een hoofd, dat zorgt voor het *beploegen* van de ornamentsvelden van Gôwa. Boeg. *wâtan-râtoe.* Men vergel. *padjéko* op *djéko.*

Si-bâtañg-karêmeñg, *één vinger breed.*

Ábâtañg, *met een stam, met een ligchaam zijn, een ligchaam*, of *tot ligchaam hebben;* bijv.: Nabâtañgi rewâta, *een geest heeft hem tot ligchaam, woont in hem*, d. i. *hij wordt door een' geest bezield.*

Djôñga sambâtañg, *mannetjes-hert, dat takken aan zijne hoornen begint te krijgen.* Vergelijk *djóñga* N°. 1.

Batâñgañg-bâdilí, *loop van een geweer.*

(2° bâttañg), *buik*, Boeg. *wâttañg.* — Bâttañg-bîtisí. Vergel. *bítisí.* — Lâpá-bâttañg, *een laag* (*in*) *de buik*, d. i. *ontbijt.* Vergel. *lápá* N°. 2. — Sîkó-bâttañg, *buikband.* — Mâñge-bâttañg, *miskraam.* (G. G.) — Âpa koepâré, mântañg, ka-kírépé-mi battâñgkoe? *wat doe ik, meer te blijven daar gij gebroken hebt mijn' buik*, d. i. *mij mijne paddievelden, en alles wat tot levensonderhoud dienen kan, ontnomen hebt?*

(3° bâttañg), *gierst.* NB. Op Saleijer wordt de *bâttañg*, of *gierst*, genoemd *bánne* N°. 2, en gekookt zijnde: *kánre-tóppá.* Verg. *tóppá* N°. 5.

(4° bâttañg). — Bâttañg-bâttañg, soort van *boom. Meliosma sp.*

ꦱꦤ (bântá). — Bântá-bântá, bep. bântábântaka, soort van verkoudheid, gepaard met erge benaauwdheid, die zich soms bij kinderen vertoont. Boeg. idem.

ꦱꦤ (1° bântañg), *draad* of *koord.* Boeg. idem. Van daar: bântañg-tâñga, *de fijne draad, juist tusschen de twee raderen van het spinnewiel.* — Bântañg dêko, *de dikke draad* of *koord, tusschen de beide raderen over en weêr loopende.* Vergel. *déko* N°. 2. — Bântañg bîssoró. Verg. *bíssoró.*

(2° bântañg), soort van medicinale plant, die tevens als *groente* gegeten wordt. — Bântañg-binâñga, soort van *bántañg*, insgelijks in de geneeskunst gebezigd.

(3° bantâñg), *instorten* in eene ziekte. Mal. *bintan;* bijv.: bantâñg poelâna ânjdjo taôewa, *die man stort gedurig weder in.*

ꦱꦤ (1° bâti). — Bâti-bâti, *tegenspreken.*

Sibâti-bâti, *elkander tegenspreken, over eene zaak disputeren, redetwisten* (in der minne).

(2° bâti), *zeer bijzonder*, verg. het Jav. ꦲꦱꦭ, *buitenmate, bijzonder*, afgel. van ꦲꦤꦱꦭ. Bijvoorb. bâti erôkoe, *bijzonder sterk is mijn verlangen.* (Tar., G. G.)

(3° bâtí), eigenl. Boeg. = *ássalá* N°. 2. Van daar: la-nipibâtí, êróki nibatîkañg, of: la-nibatîkañg, = *la-nipiyássalá.* Men zie *ássalá* N°. 2.

(4° bâttí), bep. bâttika, *spikkel;* v. d. *zwarte vlekjes op het gezigt, van wege de Zon.* (NB. de *bidára-pâí* een goed geneesmiddel daarvoor.) Boeg. *bátti.*

ꦧꦠꦸ (1° bâtoe), bep. batoêwa, vnw. batoêñg-koe, *steen*. Boeg., Mal., en Jav. idem. Van daar: *weegsteen*, of *steen, gebezigd om te wegen*, eertijds in gebruik. (G. G.) Dit woord ook gebezigd bij het tellen van sommige voorwerpen. Men zegt bijv.: bâllá roêwam-bâtoe, *twéé huizen*. Zoo insgelijks voorkomende bij het tellen van: *kokosnoten* (Rap.), van: *schepen* (D̃jay.), van: *huizen* (Rap.), van: *broeken* (, waarbij men insgelijks bezigt *lâwará*. Men zie beneden.), enz. Vergel. mijne Mak. Spraakk. § 108. — Âmbará si-bâtoe, *één amberbal*, behoorende tot de *rôwe-rôwelé*. Men zie *rôwelé*. — Bâtoe-âñj̃t̃joeroé, of: bâtoe nidêñgka, *puin*. Vergel. *áñj-t̃joeroé* en *déñgka*. — Bâtoe-mâwañg, *puimsteen*. Vergel. *áwañg* N°. 1. — Bâtoe-barâni, *zeilsteen*. Men zie: *barâni* N°. 2. — Bâtoe-dalîma, *robijn*. — Bâtoe-tâllassá, lett. *levende steen*, v. d. *rots*. — Bâtoe-êdja, *robijn*. — Bâtoe-Bañggâï, vergel. *Bañggâï*. — Bâtoe-lâga, soort van schelpvisch. — Bâtoe-lâga patîtilí, een *bâtoe-lâga*, waarop men de geneesmiddelen doet voor het zetten van medicinale *stippen*. Men zie *tîtilí*.

Boêñga bâtoe, een *Gnaphalium sp.*

Lâboe-bâtoe. Men zie: *lâboe* N°. 2.

Ambâtoe-bâtaï. Men zie *bâta* N°. 1.

Âbâtoe, = *ákalépoe*, a) *heel*, d. i. *niet stuk, zijn;* bijvoorbeeld: bâd̃jíki ábatoênna, taêna t̃jappîna, taêna téñgerêna, *het is goed dat het heel is, zonder stuk er uit, en zonder barstjes.*

b) *in zijn, haar*, of *hun, geheel*, of: *geheel, niet ten deele, niet stuksgewijze, zijn;* bijvoorbeeld: mánâï-mônne mábâtoe ri-bolatîñgkoe, *mijne ziekte*, te weten: *het hartzeer, stijgt in haar geheel, stijgt heel* (, niet ten deele,) *tot in mijn bolátiñg*. (Sinr.) Men zie: *bolátiñg*.

(2° bâttoe), *komen;* bijv.: bâttoe kêre-ko mâë? *waar komt gij van daan?* — Bâttoewá ri-Bantâëñg, *ik kom van Bantâëñg*. — Bâttoe-makî ri-Bantâëñg? — Minâssa-má, *zijt gij gekomen van?* v. d. *zijt gij wel geweest te, Bantâëñg? — Ja dikwijls.*

Bâttoe ri-arênna pañggâoêkânna, lett. *zijne handelwijze komt van zijn' naam*, d. i. *is in overeenstemming met zijn' naam*. NB. Deze spreekwijze bijv. door den Inlander gebezigd, wanneer iemand *Vrede* heet, en nu ook toevallig zeer *vreedzaam* of *vredelievend in zijne manier van handelen* is.

Bâttoe-âdá, gebez. van eene officiële visite der vorsten bij het Bestuur. Vergel. *âdá* N°. 2.

Bâttoe noemâlo-d̃ji, lett.: *hij komt maar om te passeren*, d. i. *hij gaat niet eens zitten, hij komt maar eventjes aan*. — Anoêenna tōñg, bâttoe ri-mañggêna, *het behoort hem ook toe als komende*, d. i. *als zijnde afkomstig, van zijn' vader*. (Brief.) — Ka-bâttoewi koesoêro t̃jîní takâdderêna, *daar ik bevolen heb om te komen zien*, of: *vernemen, zijn toekomstig lot*. (D̃jay.) — Bâttoe-mâmo ântoe kí-soêro pâlloe, lett.: *gij hebt slechts te bevelen dat men het kome koken*, d. i. *laat het maar dadelijk koken, zonder er iets anders aan te doen*. (Brief.)

Bâttoe-bâttoewi, *hij komt telkens*. Vergel. Mak. Spr. § 166, 2°. — Tâoe bâttoe-battoêwa, lett.: *de menschen die slechts gedurig van elders komen, ergens niet t' huis behooren*, d. i. *de vreemdelingen*.

Battoêwi, *komen tot;* bijv.: nabattoêwi poñgorôna, *zijne krankzinnigheid komt tot hem, bevangt hem, hij wordt weder krankzinnig*. (Brief.) — Nabattoêwi-mo tásêlá-matânna, *tot hem kwam*, d. i. *hem beving, de slaap*.

Pabâttoe, *doen komen, volvoeren, bewerkstelligen*.

Pabattóewañg, a) *iets bezigen*, of: *hebben, om voor te komen, ergens voor komen*; bijvoorbeeld.: taêna tômpa na-niparêssa, âpa napabattóewañg, *men heeft ook nog niet onderzocht, waarvoor*, of *waarom, zij gekomen zijn.* (Djay.)

b) *een zekeren tijd bezigen tot koming*, d. i. *om op te komen;* bijvoorb.: íya-ânne allôwa napabattóewañg gârríñg, lett. *juist dezen dag bezigt siekte om op te komen*, d. i. *juist op dezen dag komt er ziekte.*

c) = *battóewañg, beteekenis, begrip.* Men zie beneden op: *battóewañg.*

Kabattóewañg, a) = *pabattóewañg*, lett. *a* en *b*, zoodat men ook zeer goed kan zeggen: *íya-ánne allôwa nakabattóewañg gârríñg.*

b) *het komen, het ergens van komen, afkomstig zijn, oorsprong;* bijv.: ta-noewâssañg-badjîka kabattoewânna, *gij weet niet goed waar het goed van daan komt*, d. i. hier: *of het niet gestolen is.* (Inl. Wetb.)

c) tâoe-kabattóewañg, *iemand tot wien de booze geesten komen*, v. d.: *een bezetene.*

Battóewañg, of: pabattóewañg, of: pamattóewañg, letterlijk: *koming, 't komen*, v. d. overdragtelijk het *tot stand komen*, het *zich vormen van een denkbeeld*, bij het vernemen van een *woord;* alzoo: *beteekenis, begrip;* bijv.: ta-mánggâssañg battóewañg siyagâñg âdá, lett. *de beteekenis* (der *woorden*, of ook: der *zaken*), *gelijk ook de adats*, of: *gewoonten, niet kennende*, d. i. *onbeschaafd.* (Tar.) — Bârañg nasâla-pamattóewañgi, *welligt begrijpt hij het verkeerd.* (Brief.)

Battóewañgi, of: ámattóewañgi, *iets begrijpen, verstaan.*

Battoewâñgi, *iets doen begrijpen, iets uitleggen.*

Battóewañgîyañgi, *iemand iets uitleggen, doen begrijpen.*

ꦠꦤ꦳ (1° bântóe), Mal. en Jav., *helpen.*

(2° bântóe), bep. bântoeka, *lui, log, loom*, in zijne *bewegingen* bijvoorbeeld. — Tâoe-bântóe, *log mensch.* — Djârañg bântóe, *lui paard.*

(3° bântóe). — Bantóena panambêya, soms gebezigd, om niet te zeggen: *boetóna panambéya*, wegens de letterlijke beteekenis van *bóéto.* Men zie beneden op *bóéto.*

ꦠꦤ꦳ (bântoeñg), *ophalen, optrekken, ophijschen.* Gebez. van *visschen*, van *zeilen*, enz. (Dat. Moes., Bid.) Boeg. *bâttoeñg.*

ꦠꦫꦤ꦳ (1° bâte), bep. *batéya*, (vergel. het Jav. ꦧꦲꦺꦪ꦳ *teeken, spoor, blijk, oorzaak,*) *teeken;* v. d. *al wat tot teeken dient.* Boeg. idem. Zoo onder anderen gebezigd voor: *vlag*, voor: *vaandel;* v. d. *hij die een vaandel mag gebruiken*, d. i. *een vorst.* — Bâte-salâpañg, *de negen kiesheeren van Gówa.* — Tóedjoe-bâte, *de zeven kiesheeren van het voormalig leenvorstendom van Téllo.* — Tjêrá batêya. Men zie *ljêrá.* — Batêya ri-Lâñgika, *de Hemelteekenen.* — Bâte ônjdjó, *teeken, van treden*, d. i. *voetspoor.* — Bâte-lâdîñg, lett. *teeken*, of *spoor, van een mes;* v. d. overdragtelijk: dat gedeelte van 't pudendum eener vrouw, waar zij besneden is. (Maoet.) — Ámôteré-mi nagâya mâñge pôle ri-batêna, *de Nâga keerde terug naar zijn teeken*, d. i. *naar zijne plaats.* (Djay.) — Ântoe pokôna nikanâya gâóe mábâdjî, ântoe ampaëmpôwaï gâoeka ri-batêna, gâóe mánabâya ri-bitjâra âdaka, siyagâñg ri-bitjâra sâraka, *dat is de bron van hetgeen men noemt eene goede behandeling van zaken, dat men op hare plaats laat*, d. i. *niet met elkander verwart, de zaken die tot de adats*, vergel. *áda* N°. 1,

en de zaken die tot de sárá (, men verg. *sárá* N°. 1,) *behooren.* (Rap.) — Pôle ri-batêna, *terugkeeren tot zijn teeken*, d. i. *tot zijne plaats*, en v. d. overdragtelijk: *tot zijn' vorigen toestand* (Rap.) — Pônna naagâñg-mâmo batêna, *zoo slechts de zaak háár teeken*, d. i. *háár spoor*, (*het spoor* dat *zij* te volgen heeft,) *ga*, d. i. *zoo de zaak slechts naar behooren geschiede.* (Rap. K. G.) — Batêna-mâmo koebattoèwi, *de sporen*, d. i. *de overblijfselen* (*van de stad*) *vind ik slechts.* — Pasâpoe bâte-Djakâtarânoe, *uw hoofddoek, die het teeken*, d. i. *merk, van Batavia heeft*, d. i.: *uw Bataviasche hoofddoek.* (Mâdi.) — Bâte-lappâna, lett.: *het teeken van haar vouwen*, v. d.: *de sierih, die zij gevouwen*, of *tot een pruimpje gekneed had.* (Mâdi.) — Âmâtoe-mâtoewi batêna ámâná tâoe-towânoe ri-kâoe, lett. *nuttig is het teeken van ter wereld brengen*, d. i. eenvoudig: *nuttig is het ter wereld brengen van u door uwe ouders*, d. i. *het is uwen ouders goed, dat zij u ter wereld gebragt hebben.* (Djay.) — Bâte-tannoènna Iyânoe, lett. *het teeken van weven van N. N.*, v. d. *haar weefsel, haar weefwerk.* (Mâdi.) — Djâñgañg bâte-katoewôna, *het hoen, het teeken van zijne verzorging*, d. i. *het hoen, dat hij verzorgd heeft.* (Tar.) — Bâdjíki batênoe pâlloe, lett. *goed is uw teeken van koken;* v. d. *uwe manier van koken, uw koken*, d. i. *gij kookt goed.* — Nîpi-nîpisí batênoe môloñg, *dun zij uw teeken, uwe manier, van snijden*, d. i. *snijd toch dun.* — Bâdjíki batêna málêkó-bâlló Mañgkâsará, *goed is zijn teeken, zijne manier, van Makassaarsche handschriften lezen*, d. i. *hij leest goed Makassaarsche handschriften.* (G. G.) — Ânte-tôñgkâmma kâoe batênoe? *Hoe is uw teeken*, d. i. *uwe manier van handelen*, d. i. *wat is dat nu voor manier van doen! Hoe komt gij nu tot zoo iets!*

Bâte-bâte, a) bamboezen, loopende door de palen van het huis en uitkomende aan de binnenzijde van het dak. [NB. Tusschen deze *bâte-bâte's* en het *dak* heeft men eene bergplaats, genaamd *lándará*. Onder aan deze *bâte-bâte's* worden de *kandawâri* en *tâla-tâla* (, vergel. *tâla* N°. 4) vastgemaakt.]

b) *vorstenzonen*, als 't ware *kleine vorstjes.* Verg. Mak. Spr. § 46, lett. *c.*

Karâêñg pabâte-bâte, wel te onderscheiden van de *bâte's*, of *onafhankelijke vorsten;* als 't ware *vorsten*, die maar een *schijn van waardigheid*, of die maar een *klein vaandel* hebben; alzoo: *ondergeschikte regenten.* Vergel. Mak. Spraakk. § 46, lett. *c* en *d.* — Paribatêna, *op zijn, haar*, of: *hun, teeken*, en v. d. *plaats, doen zijn*, of: *laten;* bijvb.: taêna naparibatêna kanânna, lett. *hij laat zijne woorden niet op hunne plaats*, d. i. *hij trekt zijne woorden in.* (Inl. Wetb.)

Mámâte, *teekens maken*, v. d. *teekens*, of *plannen maken voor zijn werk*, v. d. oudtijds eenvoudig gebezigd voor: het *maken van kunstwerken;* bijv.: máñgâssengi mámâte, *hij is bedreven in het daarstellen van allerlei werk.* (G. G.) — Máñgâssengi mámâte soèki Djâwa, soèki Boègisí, *hij is bedreven in Javaansch en Boegineesch borduurwerk.* (G. G.)

Batêï, *beteekenen, ergens een teeken aan maken*, v. d. *onderscheiden, uitkiezen*, v. d. ook: *iemand in zijne gedachten van anderen onderscheiden*, en v. d. *kennen, herkennen*, enz. bijv.: soèro nibatêï. Men zie: *soèro.* — Âllo nibatêï, *een beteekende*, d. i. *uitgekozen*, d. i. *voor het een of ander vastgestelde dag, verschijndag*, enz. — Ta-koewassêñga-mi koebatêï, *ik kan hem niet meer beteekenen*, v. d. *niet meer te huis brengen, herkennen.*

Sibatêï, *elkander beteekenen*, v. d. *herkennen;* bijv.: ta-siyassêñga-mi sibatêï. Men zie *ásseñg* N°. 2.

Pabatêï, *eene plaats bezigen om teekens te maken*, v. d. *ergens teekens maken, voorteekens geven*, bijv.: napabatêï rônroñg-bâloe gantoerôkoe, *onder den uitersten benedenrand van mijn dak laat een vogel rónroñg-báloe* (, verg. op *rônroñg*,) *zich hooren;* lett. *geeft hij voorteekens.* (Mâdi.)

Kabatêyañg, *te beteekenen*, v. d. *te kennen, kenbaar, te herkennen*, enz., bijvoorb.: kabatêyañg-mi sombalâna, *zijne zeilen zijn reeds te kennen.* — Kabatêyañgi ri-roepânta, *het is op uw gelaat te kennen*, d. i. *kenbaar, te lezen.* — Kabatêyañg-mi gaôeta, *het is al kenbaar, te zien, wat gij in den zin hebt.*

Bateîyañg, *teeken, bewijs.* (Rap.)

Pamatêï = *bateîyañg, teeken, bewijs.*

(2° bâté), bep. bâteka, = 't Jav. *batik, geschilderd*, van lijnwaad, en wel, door die plaatsen, welke ongekleurd moeten blijven, met kokende was te bestrijken; *op die wijze geschilderd lijnwaad.* — Ânoêlisí-bâté, *batikken* kleedjes.

(3° bâtte). — Bâtte-bâtte, ábâtte-bâtte, *pikken, vechten*, geb. van *hanen.* (D. Moes.) V. d. overdragtelijk ook van menschen. (Mâdi.) — Insgelijks overdragtelijk gebez. van het *elkander raken* der *steenen* in den strijd. (Mâdi.) Boeg. *bíte.*

ꦧꦠꦺꦁ (bâteñg), het Arab. بَاطِن, *inwendig;* bijv.: ri-bâteñga, *in het inwendige*, d. i. *in het binnenste, in het hart.* (Rap.) — Pânne lâheré-bâteñg. Men zie *láheré.* — Nîka-bâteñg, eene *níka*, die *soms* op de *níka-láheré*, of: de *níka voor den priester*, volgt, en alleen tusschen de jonggetrouwden plaats heeft. (Maoet.)

ꦧꦶꦤ꦳ꦠ (bîntá), bep. bîntaka, *roofzuchtig*, heeft een *ampélañg*, of soort van verschansing, van voren, voorts meestal twee *póndó's* bovenop, en *twee rijen roeiriemen* aan iedere zijde, alsmede *twee masten*, die elk uit *drie houten* met een *báñgkeñg-sálará* bestaan. Boeg. idem.

ꦧꦶꦤ꦳ꦠꦶꦁ (bîntîñg) = *béntéñg* N°. 1, *met één hand iets dragen*, en wel zóó, dat het *hangt*, bijv.: *een visch*, of wat het ook zij. (Mâdi.) Boeg. *mábîtjañg*, idem.

ꦧꦺꦠ (1° bêta), bep. boetâya, *blind*, Mal. idem. Boeg. *éta.*

(2° bêtta), bep. boettâya, *aarde, grond, land.* — Bêtta pí, *kleiaarde.* Men zie *pí* N°. 3. — Bêtta rôsó, *magere*, d. i. *onvruchtbare, grond.* — Si-bêtta bêleñg. Men zie *béleñg.* — Tâoe-boettâya, *de menschen van het land*, d. i. *bewoners des lands.* Wanneer het echter staat tegenover *vreemdelingen* (*táoe-ádóñgkó-dóñgkó*), beteekent het: *de inboorlingen, vaste bewoners des lands.*

Toe-mábitjâra-bêtta, *lands-, of rijksbestierder.*

Toe-mábêtta, a) *menschen die grond bezitten, grondbezitters.* (Rap.)

b) *menschen, die in een land zijn, bewoners van een land* (Djay.); v. d. *zij die eenvoudig bewoners des lands zijn, en niet tot een voornamen stand behooren*, d. i. *geringe menschen.* (Rap.)

Paboettâëñg, *grondgebied.* (Rap.)

ꦧꦺꦠꦶ (bêtti). — Pakabêtti, *eeren, hoogschatten, met onderscheiding behandelen.* (Rap.)

ꦧꦺꦠꦶꦁ (bêtîñg), = *bótiñg*, = *bótjîñg* = *bótjeñg.* Men zie beneden. (Mâdi.)

ꦧꦺꦤ꦳ꦠꦶꦁ (bêntiñg), *verloofde, bruid, bruígom.* Boeg. *bótiñg.* — Bêntiñg berêwa, *de jonge bruid* of *bruígom.* Dikwijls als eigennaam voor een paard gebezigd.

Âbo͡entiñg, *trouwen.*

Amboentîñgi Iyânoe, *met zeker meisje trouwen.*

Pabo͡entiñg, *laten* (doen) *trouwen;* v. d. ook voor: *een huwelijksfeest geven.*

Paboentîñgañg, a) *bruiloft.*

b) *een zekeren tijd bezigen tot trouwen, om op te trouwen*, bijv.: ânjdjo ri-bâñgi-napaboentîñgañga sâllañg anâna Iyânoe, *dien nacht waarin trouwen zal de dochter van N. N.*, lett.: *dien zij bezigen zal om te trouwen.* — Bo͡elañg bâdjika nipaboentîñgañg, *de maand die goed* (gelukkig) *is om daarin te trouwen*, lett.: *goed om gebezigd te worden voor het trouwen.* (Rap. T. Dj.)

(1° bo͡etóe), bep. bo͡etoeka, *spoedig, zonder reden;* bijv.: bo͡etóe-lârro, *spoedig* (zonder reden) *boos.* — Bo͡etóe-bo͡etóe tînrowi nâoeñg djarâñgkoe, *spoedig* (*zonder reden, enkel uit kuren,*) *gaat mijn paard liggen.*

(2° bo͡etóe). — Boetó͡ekañg, eene opzwelling, ten gevolge van stooten en drukken, of ook ten gevolge eener wond die niet goed genezen is. Gebez. van menschen en beesten.

(3° bo͡ettoe), bep. boettó͡ewa, *knobbels* op het ligchaam; bijv.: bo͡ettoe-kâlloñg, *halsknobbel*, v. d. *de adamsappel.*

Bo͡etta mábo͡ettoe-boettó͡ewa, lett. *de grond met knobbels*, d. i. *met kleine verhevenheden.* (Rap. T. Dj.)

(4° bo͡ettóe). — Tábo͡ettóe, = *tákóttó*, = *tásánrá, ásánrá*, men zie op *sánrá;* v. d.: pôle bo͡ettóe, *onverrigter zake terugkeeren.* (Mâdi.)

(1° bo͡etoeñg). — Bo͡etoeñg-bo͡etoeñg, = *go͡etoeñg-go͡etoeñg*, = *gótoñg-gótoñg*, = *bénte-bénte* N°. 2, *kleine met gras begrocide verhevenheden*, of *heuveltjes*, gelijk men op den weg van Makassar naar Bantâëñg, alsmede bij de graven van Gôwa in menigte vindt.

(2° bo͡etoeñg.) — Vergel. *mo͡etoeñg*, *branden*, *schroeijen*, *verschroeijen*, dat welligt van *bo͡etoeñg* af te leiden is. Van daar: bo͡etoeñg-tâna, *droogte tegen het einde der Oostmoeson*, welligt lett. *verschroeijing van grond.* — Bo͡etoeñg-tâna-kêke-mi, *het is eene kleine droogte.* — Bo͡etoeñg-tâna-lôwe-mi, *het is eene groote droogte.* — Bôsi-bo͡etoeñg-tanâya, *de regen bij het einde van de Oostmoeson.* (Sinr. K. G.)

(3° bo͡etoeñg), soort van boom, welks *bladen*, *stam* en *wortels* in de geneeskunst gebruikt worden,

(4° bo͡etoeñg), naam van een eiland bij Celebes, *Boeton.* — Lâme-Bo͡etoeñg. Men zie *lâme.* — Pâlloe-Bo͡etoeñg. Men zie *kólá* N°. 2.

(bo͡eto), bep. boetôwa, *het scrotum.* Mal. *boetoe*, idem. — Lîseré bo͡eto, *teelballen.* — Sâmbî-sâmbî bo͡eto. Men zie *sâmbî.*

Onder den naam van *bo͡eto* en in den vorm van *buffelballen* ook bekend één van de *rijkssieraden* van Gôwa. (Rap.) Men vergel. 't Tijdschr. v. N. Indie, Jg. V., Aflev. IV, bl. 429.

Bo͡eto-karâmboe, lett. *buffelballen.* Aldus door de Inlanders algemeen genoemd onze *kruiken* voor Seltzer- en Fachinger-water. — Bo͡eto-djâroeñg. Vergel. *djâroeñg* N°. 1. — Bo͡eto-panâmbe, *zak van een panâmbe*, waarin men bij het visschen, den visch tracht te lokken.

Nibo͡eto, *gelubt worden.* — Djâñgañg nibo͡eto, *gelubte haan*, d. i. *kapoen.*

(1° bêta), mêta, *overwinnen*, *winnen* in het spel. Boeg. idem. — Nibêta, *overwonnen worden*, *verliezen* in het spel. — Betâna Sambaôpoe, *toen Sambaôpoe overwonnen was.*

(2° bêta), = *pánrá*. Boeg. idem. Bijv.: bêta-mi ri-tjîpoeroé, *hij is te gronde gegaan, ongelukkig geworden door hongersnood*, ri-gârrĩñga, *door de ziekte*. — Îya-iyânna-mo tâoe bêta boettâna, *al wiens land te gronde gegaan, ongelukkig geworden is*. (Rap. K. G.)

NB. Welligt beteekent dit *béta* oorspronkelijk: *overwonnen zijn*. Men zie *béta* N°. 1.

(3° bêta), *aan de haal gaan, het land ontruimen* (verlaten); bijv. op het vernemen, dat de vijand nadert, of op welk ander slecht gerucht het ook wezen moge. (Boeg. idem.)

NB. Welligt beteek. dit *béta* oorspronkelijk: *zich door vrees laten overweldigen*. Men zie *béta* N°. 1.

(4° bêta). — Pabêta, zijn volk verzamelen, hetzij om gemeenschappelijk tegen den vijand op te trekken, hetzij om gemeenschappelijk te vlugten.

Deze beteekenis volgens de door mij geraadpleegde Inlanders ook van toepassing op een in den Rap. K. G. voorkomende plaats: *napabéta-béta-tõñg mábóendóe*. Alsdan zijn deze woorden aldus te vertalen: *en hij verzamelt ook steeds in den oorlog de zijnen om zich heen*. Het is echter niet te ontkennen, dat de zin wel zoo goed zou klinken, als men volgens *béta* N°. 1 vertaalde: *en hij is ook steeds overwinnaar in den oorlog*.

(bêntañg). — Tábêntañg, *aan het terugkaatsen gebragt zijn*, v. d. *teruggekaatst worden;* bijv. tábêntañgi piloerôewa, *de kogel wordt teruggekaatst*. — Tábêntañgá, *ik word teruggekaatst*. Gebezigd wanneer twee personen tegen elkander aanbonzen. — Sâra tábêntañg, *teruggekaatst geluid*, d. i. een *echo*.

(bête), bep. betêya. — Bête-bête, soort van visch. Boeg. idem.

Bête-bête karîsá, bête-bête tôpá, bête-bête tinôemboe, en: bête-bête silâmmañg, soorten van *béte-béte*.

Sômbalá bête, een zeil in den vorm van een *béte-béte-visch*, d. i. van een *driehoek*.

(bêteñg). — Âbêteñg-bêteñg, *voor oogen zweven;* bijv.: nabêteñg-bêteñgá âñjdjo tâoematêya, *mij zweeft* (gedurig) *het gezigt van dien doode voor de oogen*. (Sinr.)

(1° bênte), bep. bentêya. — Bênte âse, de korrels, die uit den bolster springen, wanneer men de *paddie* op eene heete pan legt. — Bênte-birâlle, ontstaat uit de *djágoũg*, of *turksche tarwe*, op dezelfde wijze als de *bénte-âse* uit de paddie.

(2° bênte), bep. bentêya. — Bênte-bênte = *bóêtoeñg-bóêtoeñg*, *kleine met gras begroeide heuveltjes*.

(3° bênte), bep. bentêya. — Bênte-bênte, soort van medicinale plant, zeer laag bij den grond groeijende met witte bloempjes. (Mâdi, S. Tjin.)

(1° bênteñg), mênteñg. Men zie *bĩntĩñg*.

(2° bênteñg), *borstwering, bolwerk, wal*. Jav. idem. Skr. *bhitti*, *een wal van aarde of metselwerk*. Boeg. *béteñg*, idem. — Bênteñg tâñga, *het fort Vredenburg*, als liggende tusschen het fort *Rotterdam* en de thans verwoeste vesting van *Sambaópoe*.

Âbênteñg, *met een bénteñg zijn;* van daar: ábênteñgi taôewa ri-bîriñg-kâssika, *de menschen verschansen zich als 't ware aan het strand*, d. i. *verzamelen zich in grooten getale aan het strand*.

Bentêñgi, *bénteñg's oprigten tegen*.

(3° bênteñg), *paal*. — Bênteñg kâllí, *paaltjes eener omheining*. Vergel. *kállí* N°. 4. —Bênteñg

bâllá, *palen van een huis.* — Bênteñg mánârroesoé, *palen die tot boven in het huis doorloopen.* — Bênteñg bôdo, *korte palen*, d. i. *palen* die slechts tot aan de *padóñgkó-kéke's* loopen. — Bênteñg tâñga, *middelste paal.* NB. Soms vindt men een' paal juist in het middenpunt van het huis (, *pólji-bállá*, men zie *pólji* N°. 2); deze loopt dan tot aan het dak. In de huizen, die een' *panjámboeñg* hebben, bijv. die van vier palen in de breedte, vindt men geen' paal juist in het midden, en dan geldt de uitdrukking *bénteñg tâñga* van de *twee* middelste palen, die slechts tot aan de *padóñgkó-kéke* loopen. — Bênteñg pôloñg, een paal, dien men ongeveer halve man's lengte boven de vloer afgehouwen heeft, en waarop van tijd tot tijd geofferd wordt, vooral bij gelegenheid van de inwijding van een huis. — De *bénteñg-póloñg* ook genoemd: *bénteñg-palálañg*, van *lálañg*, als zijnde *binnen* de lijn van de andere palen. Vergel. *lálañg* N°. 1. — Bênteñg-pakâï, *de buitenste palen aan den wand van het huis*, aldus genoemd, dewijl de Inlander, die steeds zooveel mogelijk langs den wand gaat, daar ligt blijft *haken* met zijn' kleêren, van *kâï*. Vergel. boven op *kâï*.

Bênteñg-bênteñg, a) de paaltjes van de *ánátiñgkeré* en ook van de *tiñgkeré* zelve.

b) = *táoe-táoe*. Vergel. *táoe* N°. 4.

c) de houten of bamboezen, die op de *padóñgkó* staan, en van daar tot boven in het huis loopen. Zij zijn hierin onderscheiden van de *panjámboeñg's*, dat zij op zich zelve staan, en niet, gelijk deze, als 't ware de verlengstukken van de *bénteñg's* zijn. Vergel. *panjámboeñg* op *sámboeñg*.

(1° bêto), bep. betôwa, welligt oorspronkelijk = *tódó*. — Betôna lambaroêwa, *dat geen waar de rog meê steekt*, soort van *angel*. Men zie *lambâroe*.

Kâna ta-nabêto lîla, *woord dat men niet op de tong neemt*, welligt lett. *niet aan de tong rijgt.*

(2° bêto), Sal., = *lambâroe*.

(bôtá), bep. bôtaka, = 't Jav. *boeta, een démon, Titan*, of *reus*. Skr. *bhóéta*, een Démon, booze verslindende, vooral op begraafplaatsen rondwarende geest. — Bôtá Bilasâmba, één der voornaamste *bótá's*.

(bôtiñg), eigenl. Boeg, geb. van de manier, waarop krijgshelden en struikroovers gewoonlijk hun hoofdhaar dragen. Zij scheren het haar van voren een weinig weg, en laten het overige zoo lang mogelijk groeijen, zoodat er eene soort van staart ontstaat, die zij om het hoofd winden en, na de punt naar binnen gestoken te hebben, met een hoofddoek bedekken. (Mâdi.) — Kakkâsañg bôtiñga, *de bótiñg los maken* en alzoo de lange haren los laten hangen. NB. dit geschiedt in den oorlog, bij het amokmaken, en ook bij het *máñgároe*. Men zie: *ároe*. — Botînna djalâya, *het bovenste gedeelte van het net, dat gedeelte waarbij men het net vasthoudt, en dat in den vorm eenige overeenkomst met een bótiñg heeft;* v. d. îya antâgaláki botînna djalâya, *hij houdt de bótiñg van het net in handen;* v. d. overdragtelijk voor: *hij heeft de magt in handen.* — Botînna lâyañg-lâyañga, *de papieren staart van den vlieger, die eenige overeenkomst heeft met een' bótiñg;* v. d. lâyañg-lâyañg ábôtiñg, die soort van vlieger welke een' *bótiñg* heeft. — Botînna kondôwa, de kam achter aan den kop van den reiger, die eenige overeenkomst heeft met een' *bótiñg*.

Bôtiñg = *bóetiñg*, = *bótjiñg*, = *bóljeñg*.

(1° bôté), bep. bôteka. *het vleezige van de bil, linker- en regterbil.*

(2° bôté). Bôté-d̃jo̍kóe, Bonth, = *bayáwo d̃jóékóe, vischkuit.*

(bônté), bep. *bónteka,=póessoe* N°. 2.

(1° bôto), *raden, waarzegger.* (D̃jay.) — Bôto-botôwañ̃g, *raadsel.*

(2° bôttó), *stinken.*

Bôttó-toero̍eñ̃gañ̃g, naam eener boete te Tôpe-d̃jâwa, nog in 1854 in zwang, bestaande in de som van 2 gulden, welke door den *Lómó*, of *Regent*, wordt ingevorderd, zoodra men een' dooden buffel, of iets anders dat maar vuil is, of *stinkt*, over boord gooit. Het woord beteek. lett. *de inscheepingsplaats stinkt.*

Bôttó-tâï, soort van visch.

(bônto), bep. bontôwa, *'t vaste land, wal, oever.* Boeg. *bótto.*

Ábônto, *aan wal gaan.*

Nâï ábônto, *aan wal klimmen.*

(batâkañ̃g), *disselboom* van den ploeg. (G. G.)

(bintâpoe), bep. bintapo̍ewa, soort van waterhoen. Men zie *poenróró*, en *kóñ̃gkoñ̃g.* Boeg. idem.

(bantimâra), bep. bantimarâya, soort van groote tor, die de klapperboomen vernielt.

(bantimo̍eroeñ̃g), naam van den waterval bij Maros, waarschijnlijk zamengesteld uit *bañ̃g* N°. 1 en *timo̍eroeñ̃g* N°. 1.

(bintatôëñ̃g), soort van boom, welks bladeren geb. worden in de geneeskunst. De boonen van dien boom worden als groente gegeten.

(bantinôttó), bep. bantinôttoka, soort van vogel, soms *timmerman* genoemd, dewijl hij met zijn' snavel op den stam des booms klopt, ten einde er de wormen, zijn gewoon voedsel, uit te doen komen, welligt zamengesteld uit *bañ̃g* N°. 1, dat den klank van het *tikken* nabootst, en *tiṇóttló.* Men vergelijke hierbij *tóttó* N°. 4, alsmede T. Roorda's Jav. Spraakk. § 416, over het zoogenaamde oude Passief.

Daar deze vogel altoos van beneden naar boven voortgaande tegen den boom aanklopt, wordt hij gebezigd als beeld van *rijzing* in geluk en voorspoed. Van hier ook, dat men dikwijls bij de koopluî den kop van een' *bantinóttó* aantreft, dien zij hier of daar dood hebben vinden liggen. (NB. zoo zij hem dood schieten, is het niet het ware!) Zij houden zich alsdan overtuigd van gedurigen vooruitgang in hunne zaken. Zulk een *bantinóttó-kop* in dat geval een *paloelóewi* genoemd. Men vergel. op *lóeloe* N°. 1.

(bantiyâñ̃ggoró), naam van een' boom.

(1° Batâra), bep. batarâya. Men vergelijke het Jav. *Batara*, titel van een' God van den eersten rang, ook van eene incarnatie van een Godheid. Skr. *bhaṭṭâra, vereerenswaardig*, ook *een heilige, eene Godheid, een vorst.* In het Makassaarsch de benaming van *Batâra* soms gegeven aan de *Godheid.* (Sinr.) Welligt ook oudtijds een titel voor de koningen van Gôwa, even als *râtoe.* (Rap. K. G.)

Mábatâra, *bidden, verzoeken.* (Sinr.)

Pabatarâñ̃g, *bede.* (Sinr., Kel.)

(2° bâtará). bep. bâtaraka, Sal. = *birâlle*, Boeg. *bâtá.*

Bâtará tôd̃jeñ̃g, *garst.*

(batôrañ̃g), het onderste en bovenste bamboe of hout van een' wand. Boeg. idem.

Zoo ook het onderste bamboe of hout van eene deur. (NB. het *bovenste* heet *kálañg*. Vergel. *kálañg* N°. 1.)

ꦧᦵᦠᦷᦔᦶ (boêteré). — Âloé boêteré. Men zie *áloé* N°. 1.

ᦔᦵᦠᦷᦔᦶ (bênteré), *beschroomd zijn*. — Ta-bênteré, *onbeschroomd zijn, naar niemand* of *niets luisteren, om niets geven*. — Ta-bentêraï, *hij geeft om niets*.

ꦧᦷᦔᦷᦑᦷ (1° bôtoró), bep. bôtoroka, soort van rank met boonen, wier pitten gebakken en met zout gegeten worden. Op Saleijer *karéta* genoemd. Men zie *karéta* N°. 2.

(2° bôtoró). Verg. het Jav. ꦥꦩꦺꦴꦤ꧀ꦢꦺꦴꦫ, *speler, dobbelaar*.

Âbôtoró, *dobbelen*. Boeg. *bótó*.

Botôri, *ergens op raden, zetten*, bijv. *op een' kaan wedden, zetten* eene zekere som.

Botôrañgi, *besteden om te dobbelen, verdobbelen*, eenig *geld* bijv. (Rap. T. D̃j.)

Pabôtoró, *dobbelaar*.

ꦧᦵᦑᦶᦟᦷ (bâttalá), bep. bâttalaka, *zwaarte, gewigt, zwaar, drukkend, bezwarend*. — Bâttalá-gîyó, *zwaar in zijne bewegingen*, d. i. *log, loom, traag*. — Bâttalá-kâle, *zwaar van ligchaam*, v. d. ook gebruikt voor: *loom*. — Bâttalá râte, *zwaar van boven, topzwaar*. — Battalâna, lett. *hetgeen iemand zwaar maakt, hem gewigt bijzet*, v. d. welligt: *zijne vrouw en kinderen*. — Âñgêrañg-bâttaláki baïnnêya, *de vrouw draagt een vracht met zich mede*, d. i. *is in gezegenden staat*. — Âñgêrañgi battalâna, *het zware van eene zaak dragen*, d. i.: *er verantwoordelijk voor zijn*. — Bâttaláki ri-pañggaôekañg mábâdjika, *hij is zwaar*, v. d. *traag, in het doen van de goede daden*. — Bâttaláki boewâkkañg-matânna, *hij is zwaar*, d. i. *loom, in het opslaan zijner oogen*, d. i. *hij slaat zijne oogen loom op*.

Battâllañg na, *zwaarder dan*. (Rap, K. G.) Vergel. mijne Mak. Spraakk. § 80.

Kabattâllañg, a) *zwaarte, loomheid, traagheid*.

b) *zwaar, drukkend zijn voor;* bijv.: nakabattâllañgi bône-boettâya, *het is bezwarend, drukkend voor de bevolking des lands*.

c) *zwaar, drukkend achten voor iemand;* bijv.: koekabattâllañgi kanânna Iyânoe, *ik houd het gezegde van N. N. voor drukkend* (, *voor grievend*,) *voor hem*.

Battâlli, *zwaar maken, bezwaren, verzwaren*.

Battallîyañgi, *'t zwaar maken voor, doen drukken op, iemand;* bijv.: ta-mákoellêyaï nibattallîyañg balôenna, *dat* (te weten: *de schulden van den overledene*,) *kan men niet doen drukken op zijne weduwe*. (Inl. wetb.)

Na-îya-mo nibattallîyañg ambâyaráki, *op hen doet men het drukken*, d. i. *op hen rust de verpligting, dat te betalen*. (Inl. wetb.)

Sambâttalá, of: simbâttalá, *even zwaar, van even veel gewigt* of *waarde;* bijvoorbeeld van *getuigen* gebezigd. (Rap.)

Pasimbattâlli, *van even veel gewigt achten*.

Pasimbâttallîyañg, *even zwaar achten als;* bijvoorb.: nipasimbâttallîyañgi, *even zwaar geacht worden als hij*. — Nipasimbâttallîyañgi âñjdjo gâoé roewâya, *even zwaar geacht worden als die twee zaken*. (Rap. K. G.)

ꦧᦵᦑᦶᦟᦷ (bantâlañg), hetzelfde als *balâdé*, maar gewoonlijk van *touw*. — Bantâlañg ôkoñg. Men zie *ókoñg*.

ꦧᦵᦑᦶᦟᦷ (bantîlañg), *loods, schuur, bewaarplaats voor een praauw*. (Rap.) Boeg. *battîlañg*.

(bâtilí), bep. bâtilika, *kom*, of *kuip* van metaal, hetzij van *gállañg* N°. 1, of van *koper*, of van *goud*, of iets anders. Maleisch *bâtil*, idem. (Bid.)

(bantôlañg), soort van knop aan het eind van de piek, (wel te verstaan dat eind, hetwelk het verst van het lemmet verwijderd is,) alleen door den koning van Gôwa en diens Bi-tjâra-boèttа, gelijk eertijds ook door den koning van Tello, te gebruiken, tenzij gemelde vorsten zulks aan één hunner grooten vergunnen.

(bîntoló), bep. bîntoloka, *bultjes*. Mal. *bintil*, *blaar*, *bobbel*.

(boèntalá), bep. boèntalaka, soort van visch. Boeg. idem. Wegens het vergiftige van dezen visch, wordt hij gebezigd, als beeld van een gevaarlijk mensch, dat men zoo veel mogelijk ontloopt. (Kel.)

Wanneer men echter de vergift-buis er uitsnijdt, kan de visch gerust gegeten worden. En alsdan schijnt de *boèntalá* van *Garâssí*, eene negrie bij *Tópe-Djáwa*, in de Zuiderdistrikten van het Gouvernement van Makassar, een' zeer goeden naam te hebben, van daar deze soort van *boèntalá* gebezigd als beeld van een meisje dat voor den jongman bijzonder veel aantrekkelijks heeft. (Kel.)

Boèntalá doerîyañg, soort van *boèntalá*.

(boèntoeloé), áboèntoeloé, mámoèntoeloé, *ontmoeten*, *treffen*, *vinden*, *ondervinden*, bijv.: *rampen*. — Pônna noebôyaï na ta-noeboèntoèla, *zoo gij het zoekt en niet vindt*. — Taêna-kí koeboèntoeloé ri-bâllá, *ik trof u niet te huis*. — Ta-koeboèntoeloéki, of: ta-koeboèntoèlaï, linôkoe aherâkoe! lett. *moge ik noch mijne wereld, noch mijn' Hemel vinden!* d. i. *moge ik noch hier, noch namaals geluk ondervinden!* (te weten: *wanneer ik geene waarheid spreek*.)

Siboèntoeloé, *elkander ontmoeten*, of *treffen*. V. d.: *handgemeen worden* in den oorlog. (Rap. K. G.) V. d. ook: *bij elkander passen*, *op elkander sluiten*; bijv.: pâoe-pâoe ta-siboèntoeloé, *taal*, *die niet op elkander sluit*, *wartaal*.

Pasiboèntoeloé, *elkander doen ontmoeten*, of *treffen*; bijv. pasiboèntoeloé bitjâra, lett. *maken*, *dat de zaken goed op elkander sluiten*, d. i. *de zaken in orde brengen*.

Boentoèlañg, *iemand te gemoet gaan*. (Rap. K. G.)

Boentoèli, *iemand te gemoet gaan*, of *komen*; v. d. *verwelkomen*, v. d. ook: *roepen*, doch slechts gebezigd van het *roepen* van *sánro's*, en van menschen van goede afkomst. Bijv.: antekâmma biyasâya niboentoèli oetoèsañga, *zooals de gezanten gewoonlijk verwelkomd worden*. (Djay.) — Boentoèli-mâë sanrôwa, *roep den doctor*. — Boentoèli karâëñga ákâdó, *den vorst roepen om te eten*.

Boentoéli geeft ook soms te kennen dat men den genoodigden gast *laat weten*, *dat het tijd is om te komen*, *hem als 't ware te gemoet komen*, of *afhalen*. (Rap. K. G.)

Boentoèli parêya, *de paddie als 't ware te gemoet komen*, *verwelkomen*, of ook: *roepen*, d. i. *bij het bewerken der paddievelden al het noodige* (vooral *zekere bijgeloovigheden* niet te vergeten!) *doen ter vermijding van kassipálli*. (Rap. K. G.)

Boentoelîyañg, *het tegemoetkomen*; bijv. boentoeliyânna parêya, het *boentoèli* (, zie boven,) *van de paddie*.

Pamoentoèli, *hij die iemand tegemoet gaat*, of *verwelkomt*; bijv.: pamoentoelînna karâëñga, *zij die den vorst tegemoet gaan*. (Djay.)

Kaboentoêlang, a) lett. *ontmoeling met een boozen geest;* v. d. *ziekte daaraan toegeschreven*, = *kaserôwañg*. Men zie *séro* N°. 2.

b) *te ontmoeten.*

(bôtoló), bôtoloka, 't Port. *hotelha*, Eng. *bottle*, *flesch*. — Boelâeñg-padêdeka si-bôtoló, *één flesch stofgoud.* (Bid.) — Salâñggabôtoló, *schouders als de buik eener flesch naar beneden loopende.* Men zie *saróso.*

(batoelâga). Men zie *bâtoe* N°. 1.

(boetêlañgânroñg), scheldnaam, zamengest. uit *boe* + *têlañg*, *vrouwelijk schaamdeel*, + *ánroñg*, *moeder.* (D. M.)

(battoêwañg). Men zie *bâttoe* N°. 2.

(1°. Bontoewâlá), bep. Bontoewâlaka, naam eener plaats digt bij Makassar. Van daar welligt ook een soort van kris aldus genoemd.

(2° bontoewâlá), één van de dertig soorten van kaarten bij het *patôewi-* en *kówa-góñggoñg*-spel.

(bâttasá), bep. bâttasaka, *helder*, *duidelijk;* gebez. van *geluid.* — Taêna nabâttasá, *het is onduidelijk*, *onverstaanbaar.*

(bîtisí), bep. bîtisika, 't Mal. *betis*, *been*, *het deel tusschen de knie en den voet.* Boeg. *bîtí*, idem. — Bânneñg-bîtisí. Men zie *bânneñg.* — Bâttañg-bîtisí, *het dikke*, lett. *de buik van de bîtisí*, d. i. *de kuit.* Boeg. *wâttam-pîtí*, idem.

(bôêtoesóe). — Boetôesañg, *op eens treffen*, of *bevangen*, bijv.: na-naboetôesañg-mi larîya, *hij is op eens aan de haal gegaan.* (Mâdi.)

(bêttesé), *barsten*, een *zak* bijv., *door-* of *openbreken*, een *steenpuist*, bijv. — Âbêttebêttesé koelîna, *haar vel is gebarsten.* (Bidas.)

Pabettêsi, *losbarsten tegen*, bijv.: marâëñg nakalarrôwi, marâëñg napabettêsi, *hij laat zijne gramschap losbarsten tegen een' ander', dan op wien hij verstoord is.*

Pabettêsañg, lett. *losbarsting*, geb. bijv. van iemand, die te huis komende, zonder reden losbarst tegen zijne vrouw, niets goed vindt, maar op alles aanmerking maakt.

(bôntisí), 't Holl. *boontjes*, *snijboontjes*, enz.

(bintôëñg), *ster.* Boeg. *witôëñg*, idem.

(bâdá), bep. bâdaka. 't Mal. *bâdakh*, *rhinoceros.*

(bâdañg). 't Mal., Sd., en Jav. *badan*, *ligchaam;* bijv.: mádjârré ri-badânna, *vast*, *sterk*, *in zijn ligchaam*, v. d. *in zich zelven*, d. i. *vast in zijn geloof.* (Sinr.)

(bândá), bep. bândaka, gebez. van *kleine menschen* en *beesten*, zoo veel als: *dwerg.* Komt echter ook voor van *paddie*, bijv.: âse-bândá, *zeer laag bij den grond staande paddie.* Vergel. *âse.* — Âse-bândá djâmalá. Verg. *djámalá.*

(bândañg), naam van het eiland *Banda.* Âsêre-bândañg. Men zie *sére* N°. 2. — Sâñggarábândañg, soort van Inlandsch geregt, bestaande uit fijngesneden kip en allerlei specerijen. Vergel. *sáñggará.*

(bâdí.) — Bâdí-bâdí, bep. bâdí-bâdika, eene soort van *mes* of liever *wapen*, ook gebezigd om te hakken, even als de *bérañg*, waarvan zij in vorm alleen voor zoover onderscheiden is, dat haar stompe zijde, of de rug van het wapen, tot de punt toe nagenoeg regt loopt, terwijl die van de *bérañg* aan het uiteinde eenigzins rond is. Mal. *bâdejbâdej*, *een mes*, *kleine platte kromme ponjaard.* Jav.

badik, *eene soort van messen*. — Bâdí-góeroe, soort van priesterwapen. — Bêrañg-bâdí. Men zie: *bérâñg*.

(bândiñg), soort van *boomvrucht*.

(1° bâdó), bep. bâdoka, Bonth. en Sal., = *birálle*.

(2° bâdó), naam van een' boom, welks kleine noten gebruikt worden voor de beroemde Makassaarsche *olij*, eene *Sapindacea?*

(bâdoñg), *kolf* van een geweer. (D. M.)

(bândoñg), soort van *net*. Boeg. *bánroñg*. — Âbândoñg, *visschen met een bándoñg-net*. — Bândoñg djéné, de scheppers, die men bij de zoutpannen bezigt, om het zeewater daarin te pompen.

Pabândoñg, *hij die met een bándoñg-net vischt*.

Pabandôñgañg, een bamboezen stellaadje in de zee, van wier hoogte men de *bándoñg* in het water neêr laat. — Tânnañg pabandôñgañg, *een pabandôñgañg zetten*.

(bîdá), gebez. van het *vastbinden* van de *saroñg* om het *lijf*, zoo als de mannen dat plegen te doen, van voren schuins en daardoor langer dan van achteren; bijv.: bîdá-ko lîpá, *bind uwe saroñg vast*. — Tâmpo-tâmpo bidâna. Men zie *tâmpo* N°. 2. (Mâdi.) — Âbîdá ipântará, de saroñg *buiten*, d. i. *boven*, *de kris vastmaken*. — Âbîdá-sóesoe, *de saroñg boven de borsten vastbinden*. NB. is niet geoorloofd in tegenwoordigheid van den vorst.

(1° bóendóe) bep. bóendoeka, *oorlog*. — Âbóendóe, *strijden*, *oorlogen*. — Lêle-bóendóe. Men zie *léle*. — Paboendóekañg, *oorlogvoering*, *het oorlogvoeren*.

(2° bóendóe), oud Makass. woord, = *bérañg*. (Rap.) Van daar welligt dit *bóendóe*, ook gebezigd van een soort van *pabóñjka-sétañg* voor kleine kinderen, bestaande in een groot mes, dat aan de scherpe zijde met *bóêlo karísá* bedekt is.

(bêdeñg), of zamengetrokken: *bēñg*, wordt gebezigd bij het doen van mededeelingen, voor wier waarheid men niet instaat, die men zelf maar van hooren zeggen vernomen heeft; v. d. bij het verhalen van een sprookje of fabel, en dergel. meer. Dikwijls wordt de kracht van dit woordje in het Hollandsch het best weêrgegeven met behulp van ons *zou* of *moet*, van ons *gelijk men verhaalt*, en dergel. meer; bijv.: añgkâna: óewañgmi bēñg êró napanîyá, *hij beloofde dat hij zou maken*, *dat het geld er was*, d. i. *dat hij zou betalen*. (Brief.) — Nîyá bêdeñg sêre karâëñg, enz., *er was eens*, *zoo luidt het verhaal*, *een koning*, enz. — Îya bēñg kanânna pêtoró Mâroesóe, *dit waren*, *volgens hun zeggen*, *de woorden van den Adsistent-Resident van Maros*. (Brief.) — Ñgâpa-bēñg? lett.: *waartoe dat woordje bēñg gebruikt?* d. i. *waarom nog te kennen gegeven*, *dat gij niet voor de waarheid van het gezegde instaat? het is immers aan geen' twijfel onderhevig;* v. d. gebezigd als *toestemmend antwoord*, bijv. op de vraag, of *het een of ander geschieden kan?* Wij zouden zeggen: *wel stellig*. (Rap., Djay., Sinr.)

Pabedêñgañg, *iemand iets slechts van hooren zeggen mededeelen;* bijv. koepabedêñgañg-djakô ânjdjo, *ik deel u dat van hooren zeggen mede*, *ik sta u niet voor de waarheid in*.

(bôdá), bep. bôdaka, a) stuk bamboe, bij wijze van drinkglas gebezigd. Boeg. idem.

b) bamboezen kokertje, waarin de ingrediënten voor het sierihpruimpje fijn en onder elkander ge-

stampt worden. Vergel. *padéñǰka-déñǰka*, op: *déñǰka*.

ꦧꦺꦴꦤ (bônda), Mal. *moeder*.

ꦧꦺꦴꦢꦶ (bôdi), bep. bódîya, soort van boom, welks bladen in de geneeskunst gebez. worden.

ꦧꦺꦴꦤ꦳ꦼꦁ (bôndeñg), naam van een praauw. (Tar.) — Bôndeñg-bôndeñg, ook naam van een praauw. (Tar.)

ꦧꦺꦴꦢꦺꦴ (bôdo), bep. bodôwa, *kort*. — Bôdo-bâñgkeñg, en: bâñgkeñg-bôdo. Men zie *bâñǰkeñg*. — Bôdo paṭjîní, *kort van gezigt, kortzigtig*. — — Bôdo ḍjâmpañg, *kort in het behartigen*, v. d. *onachtsaam*. — Mábôdowi allôwa, *de Zon is kort*, te weten: bij den ondergang; gebez. van *ongeveer vijf ure des namiddags*. (G. G.)

Bodôwi, ámodôwi, *kort maken*, v. d. *bekorten, inkorten, inhalen, verkorten*, enz.; bijv.: bôlí-kâmma koebodôwi, *laat mij 't bekorten*, d. i.: *om kort te gaan*.

Bodowîyañg, *het kortmaken, 't verkorten*, enz.; bijv.: bodôwiyânna sœraka, lett. *de verkorting van*, v. d. *het uittreksel uit, den brief*.

Bodôwañg, = *boenówañg* (*bíla*), doch meer gebezigd wanneer er van kleine vischvijvers sprake is. (Bap.)

Paébá bôdo-bodôwa, *zij*, die incisie's in den saguweer-boom doen, opdat de saguweer er uitdruppele. NB. Deze uitdrukking in *Kœrróe-kœrróe-ḍjâñgañg* gebez., dewijl de insnijdingen slechts in een zeer *klein* gedeelte van den boom plaats hebben.

ꦧꦺꦴꦢꦺꦴ (1° bôdoñg), *rond*. — Kâdó bôdoñg, *rijst* (, onverschillig welke soort of hoe klaargemaakt,) *die zóó in een blad gewikkeld is, dat men een ronden vorm verkrijgt*. — Âñjḍjo kanânna tœwañg ta-nitarîka-mi nabôdoñg, *die woorden van mijnheer behoeven niet meer gelijk gesneden te worden om ze rond te maken*, d. i. *zijne woorden laten niets te wenschen overig, zij zijn geheel naar behooren, volkomen goed en duidelijk*.

Bôdoñg-bôdoñg, = het Jav. *teroñg*, soort van *meloen, Solanum, sp.*, welligt dus genoemd wegens den ronden vorm. — Bôdoñg-bôdoñg pârrá, soort van *bódoñg-bódoñg*. Men zie *párrá* N°. 10. Deze soort gebezigd als middel tegen kiespijn, door de vrucht te roosteren, en er dan, terwijl zij nog heet is, in te bijten.

Bódôñgi lêkó-œnti, *pisañǰbladen rondmaken*, of *snijden*, ten einde daarmede den bodem van een mandje, waarin men het een of ander doen wil, te bedekken.

Bódoñgîyañgi, *het rond maken voor iemand*, van daar welligt: *hem den overgang gemakkelijk maken om iets te raden, door de eerste lettergreep van het woord in kwestie op te geven*; bijv.: bôdoñg-bódôñgi-sâï, *geef eens de eerste lettergreep van het te raden woord op*.

ꦢꦶꦢꦢꦫꦶ (bidadâri), bep. bidadarîya, Mal. *Hemelsche nympk*. (Bid.)

ꦧꦤ꦳ꦼꦢ꦳ꦗ (bandêḍja), bep. bandeḍjâya, *een vierkant* Chineesch *houten schenkblad*; terwijl *lódjoñg* een *rond* Chineesch *houten schenkblad* is.

ꦧꦤ꦳ꦢꦶꦪ (bandîya), bep. bandiyâya. — Kâsa bandîya. Vergel. *kâsa* N°. 1.

ꦧꦤ꦳ꦢꦫ (bandâra), bep. bandarâya, 't Mal. *bendahâra, schatmeester, ontvanger*.

ꦧꦤ꦳ꦢꦺꦫ (bandêra), bep. banderâya, 't Port. *bandeira, vlag*. Sund., Jav. idem.

Bandéra insgelijks één van de dertig soorten van kaarten bij het *patœwi*- en *kówa-góñggoñg*-spel.

Pabanderâñg, *vlaggestok*.

ꦢꦶꦢꦫ (bidâra), bep. bidarâya, soort van

boom, welks hout ook gebezigd wordt bij het maken van *bedakh* (Tar., Mâdi.), *Zizyphus sp.* Boeg. idem. — Bidâra pâï, de zoogenaamde *wilde bidâra*, die veel op *Sumbawa* gevonden wordt. De bast en het hout van dezen boom bitter van smaak en een goed geneesmiddel tegen *bâttí*. Men zie *pâí*.

(boêndoeróe), 't Holl. *boender*, v. d. *borstel*.

(bandâla), bep. bandalâya, 't Mal. *bandella*. Portug. *baal*.

(bâdilí), bep. bâdilika, *geweer*, Sund., Mal., Jav. *bĕdil*, idem. Boeg. *bâlilí*, idem. — Bâdilí sélé-sélêkañg, *pistool*. — Bâdilí bâgoesóe. Men zie *bágoesóe*. — Bâdilí ápêmpeñg. Men zie *pémpeñg*. — Bâdilí lômpo, *grof geschut*. (G. G.) — Âná-bâdilí, *kogel*.

Âmâdilí, *schieten*. — Êroká nabâdilí-boêlo, *hij wil mij met een' bamboe schieten*. — Bâdilí-boêlo-sâï, *schiet hem eens met een bamboe*, enz. Deze phrases gebezigd, wanneer men *niet wetende waar iemand zich opgehouden of wat hij gedaan heeft, stout weg het een of ander opnoemt, als wist men zulks zeer goed, ten einde langs dien weg achter de waarheid te kunnen komen. Treft men nu het juiste*, zoo heet het: koetâba-mi koebâdilí-boêlo, *ik heb hem met een bamboe getroffen*.

Pamâdilí, *schutter*.

(bandôla), bep. bandolâya, Portug. *kruidhoorn*.

(bîdalá). Men zie *bilálá*.

(bânnañg), 't Mal. *benañg* en 't Jav. , *garen*. Boeg. *wânnañg*. — Bânnañg-boelâëñg, *goud-draad*. — Bânnañg-boelâëñg djâpponñg, soort van *gouddraad*, minder dan de *bânnañg tíñgkoró*, insgelijks eene soort van *gouddraad*.

(1° bâni), bep. baníya, *bij*. — Djénébâni, *honig*. — Tâï-bâni, *was*. — Roêmoeñg-bâni, *honiggraat*.

(2° bâni), = *ambâni*, men zie beneden; bijv.: bâni-mi sampoêlo âllo, = *ambâni-mi sampoêlo âllo*. — Anrínni ri-bâni-baníya, *hier in de nabijheid*.

(1° bâne). — Banêyañg, *onderbuik*, gedeelte van den buik onder den navel. (G. G.) Boeg. *wanéyañg*, idem.

(2° bânne), Sal., = *bâttañg* N°. 3.

(bânneñg). Bânneñg-bîtisí, het vleezige van de *bítisí*, d. i. *de kuit*. Boeg. *wânneñg*. — Bannênna gânrañga, *het middelste*, of: *dikste, gedeelte der gânrañg*.

(bîne), bep. binêya, *zaadpaddie*. Boeg. *wíne*. — Panâoeñg bîne, *paddie zaaijen*. (Rap. K. G.)

Pabinêyañg, *veld voor zaadpaddie*. — Pabinêyañg ta-nitoêrí, *een veld voor zaadpaddie, waarop nog geen streep of gleuf met den ploeg gemaakt is*; v. d. overdragtelijk voor een: *ongetrouwde vrouw die nog maagd is*.

(1° boêni), bep. boenîya. — Âná-boêni, *onechte kinderen*. (Godsd.) NB. Onder *ánâ-boêni* verstaat men kinderen, door een vrije of slaaf buiten huwelijk verwekt bij eene vrije vrouw of de slavin eens anders. — De kinderen die iemand bij zijn' eigen'slavin, buiten huwelijk, verwekt, heeten geen' *ánâ-boêni*, maar: *ána-âta*, *ánâ-góendí*, dewijl iemand tot zulk een' bijslaap volkomen geregtigd is volgens het *pípí pípína*, *bâtañg batânna*. Vergel. *pípí* N°. 1. Om die reden de kinderen van een vorst, buiten huwelijk bij één zijner onderdanen verwekt, ook nooit *ánâ-boêni* genoemd, dewijl de on-

derdanen als zijn' slaven beschouwd worden. Vergel. *ânâ-ri-tamarappónna karâëñga* op *ráppo* N°. 2. — Baînne tiyânañg bóèni, *vrouw die zwanger gaat van een onecht kind.* (Rap.) Vergel. het Mal. *boenie, verbergen.*

(2° bóèni). — Tâï-bóèni, *nageboorte.* Men zie *tâï* N°. 2.

(bóène), soort van Indische aalbessen. Boeg. idem. De vrucht van de *bóène* kleiner dan die van de *lóbe-lóbe.* Twee soorten van *bóène*, namelijk: *bóène-tédoñj*, en: *bóène-marílja;* de eerste de grootste en lekkerste. — Lâwi-lâwi bóène. Men zie *lâwi-lâwi*, op: *lâwi.* — Bóène-bóène sóñgó ri-roepânna, lett.: *als 't ware besjes zweet op zijn gezigt.* Wij zouden zeggen: *parels zweet op zijn gezigt.*

(bóèno), *dooden; uitdooven, blusschen,* vuur. Jav. *boenoeh*, Mal. *boenoh*, Boeg. *óèno.* — Koebóèno ri-katînrôwañg, = *koebâtta ri-tápperé.* Men zie *bâtta* N°. 5.

Sibóèno, *elkander dooden.*

Pasibóèno, *iemand die orders geeft tot het weêrkeerig dooden;* v. d. *aanvoerder in den strijd.*

Nipasiboenôwañg, *gebragt worden in een' toestand van weêrkeerig dooden*, d. i. *gevaar-loopen om zijn leven te verliezen.* (Rap., Inl. Wetb.)

Boenôwañg, pamoenôwañg, *het dooden.* — Boenowânna, of: pamoenowânna, biláya, *het binnenste*, of: *de doodkamer, van de búla* of *bamboezen visschfuik;* d. i. *de binnenste afdeeling van de búla, waarin men de visschen opschept en vervolgens natuurlijk doodmaakt.* Men zie *búla* N°. 3.

(bêne). — Tábêne, *als druppel*, of *in druppel's ergens aan blijven hangen;* geb. van *water, olij, pis, stront*, enz.; bijv.: tábenêyaï djéneka, *het water hangt in druppels*, bijvoorbeeld aan een' stok, dien men uit een vat met water getrokken heeft.

Tábêne-bêne, *gedurig als druppel*, of *in druppels, ergens aan hangen,*

Pabêne-bêne, *iets als druppel* of *in druppels ergens aan laten hangen.*

(bônañg). — Lômpo-bônañg, *vloed;* staat tegenover: *eb.*

Sómpó-bônañg. Men zie *sómpó* N°. 3.

(1° bône), bep. bonêya, *inhoud, vulsel.* — Taêna nabonêna, *het heeft geen' inhoud, het is ledig.* — Bône-bâllá, lett. *vulsel van een huis*, bepaald gebezigd voor *dienstmaagden* aan een *hof.* — Bonêna bâllaka, *het vulsel van het huis*; geb. *van alle bewoners van het huis: de huisgenooten.* —

Bône-bóètta, *bewoners van een land.* — Bônekâmboe, *ingewanden.*

Bonêï, monêï, *vullen*, v. d. *ergens in doen, ergens in schenken, ergens in zetten*, en v. d. *ergens zetten; stellen;* bijv.: bonêï djéné ri-padjénêkañga, *water vullen*, of: *doen, in de badkuip.* — Bonêï bâdilika, *het geweer vullen*, d. i. *laden.* — Bonêï tôpe, *een kleedje vullen*, d. i. *aantrekken;* van daar overdragtelijk, wanneer men de geliefde met een *kleedje* vergelijkt: *een meisje trouwen*, of ook wel eenvoudig: *gemeenschap met haar hebben.* (Tar.) — Bonêï âñggá, *een' prijs*, of: *waarde, op iets stellen, een' prijs bepalen.* — Bonêï bâte-lîma, *eene handteekening stellen*, of *zetten* op het een of ander. — Amboneîyaï bâlli-póètta maradekâya, lett. *het stellen van een slavenprijs op den vrijen*, d. i. *het vernederen van den vrijen man tot een slaaf.* (Rap. T. Dj.)

Boneîyañg, *ergens voor vullen, voor stellen, voor*

zetten; bijv.: nibôneîyañgi inrânna, *gesteld, besteed worden tot afdoening zijner schulden.* (Rap.)

Pamône, of: pamonêyañg, datgeen wat gebezigd wordt, om het een of ander in te doen, te bewaren: *koker, doosje, potje, kistje,* bijv.: pamonêï-dâwá, *inktkoker, inktpotje.* — Pamonêyañg oèbá, *kruidhoorn.* — Pamonêyañg tambâko-kamoèroe, *snuifdoos.*

(2° bône), Sal., = *kássí* N°. 1, *zand.*

(bónó), bep. bónoka, *walgelijk van smaak, meelig,* bijv. gebez. van *visch, bedorven* bijvoorb. *vleesch.* Boeg. idem. — Djoèkoé bónó-bónó, *halfrotte visch.*

(binâñga), bep. bināñgâya, *rivier.* — Pokónaï bināñgâya, a) *de tak der rivier,* b) *de oorsprong der rivier.* Hiermede in *Maoet.* vergeleken de *tómpó sómboñg.*

Bîna-binâñga, *kreek.*

(binábá), bep. binâbaka, de ader, welke door de borst loopt, en bij gemoedsaandoeningen hevig klopt; v. d.: ânna tábênroñg binábâna barambâñgkoe, *de ader van mijn' borst beweegt zich heen en weêr,* d. i.: *mijn gemoed is hevig ontsteld, verontrust.* (Sinr.)

(boenêne), bep. boenenêya, *een ver-afgeschilde jonge kokosnoot.*

(binnânasá), bep. binnânasaka, geeft in de oude geschriften te kennen: *al de raadsheeren van Gówa,* bijv.: den Rijksbestierder, den Toe-maïlâlañg, de bâte-salâpañg's, enzz. (Rap. K.G.)

(binâyá), = *binâyo.*

(binâyo), *rondfladderen, nergens voor goed gaan zitten.* Boeg. *binâdja,* bijv.: nîyámi sēñg binayôna Itoèwañg, *mijnheer is al weder aan het rondfladderen.*

Tábinâyo, = 't Boeg. *tábinâdja, rondfladderen;* bijv.: nîyá-mi sēñg tábinâyo, *hij is al weder aan het rondfladderen.* (Kel.)

(baniyâga), 't Mal. *baniyâga, handeldrijven;* v. d.: tjamâra baniyagâya; vergel. *tjamâra* N°. 1. — Sêlé baniyâga, *een kris, die door de kooplui van elders is aangebragt.* (Mâdi, Sinr.)

(1° bânnará), bep. bânnaraka, soort van maat, eertijds in gebruik, zoo groot, dat er veertig handvol in gaat. (G. G.)

(2° bânnará). — Bânnará battâñgkoe, *ik ben hardlijvig.* Boeg. *mábânrá baboewâkoe,* idem.

Nisâñggará ábânnará. Men zie *sáñggará.*

(3° bânnará), bep. bânnaraka, *belasting,* verg. *sabânnará;* v. d. bannarâna toeroeñgâñgkoe, *de ankeragiegelden, die mij toekomen.* (D. Moes.)

(bônará), *rotten.* — Têdoñg bônará, *een buffel, die ligt te rotten.* — Bônaráki tâoe matêya, *het lijk rot.* — Râsa bônará, *rotlucht.*

(banâwa), bep. banawâya, soort van vaartuig tot transport van beesten, met *kandawâri* aan beide kanten en *koelóèñgañg* bovenop, gewoonlijk *twee masten* hebbende, die elk uit *drie houten* met *bâñgkeñg-sálará* bestaan. Boeg. idem.

Bâtañg-banâwa, *kiel van een banâwa,* v. d.: titel van een *hoofd.* (Rap.)

(banôwa), bep. banowâya, *scheede* van een *kris* bijv., Boeg. *wanóèwa.* — Sônrí nibanowâï, *een sónrí die van scheede voorzien is.* (G.G.) — Banôwa bâdilí, *al het hout aan een geweer.* Men zie *bádoñg.* — Banôwa boèlá, *scheede uit één stuk.* Men zie *boèlá.*

Boèlo-banôwa, soort van *bámboe.* Men zie *boèlo.*

(binoèwañg), = *láriñg, streep, kring* (,maan). (D. Moes.)

(bânoesóe), *afstroopen.*

(bénoesóe), bep. bénoesoeka, *gekneusd, geschaafd zijn.* Boeg. *mábénjóe.* — Bénoesóe bangkêngkoe, *mijn voet is geschaafd.*

(bâtja), mâtja), 't Mal. *bâtja*, *lezen.* Boeg. idem. — Bâtja dôwang, *gebeden lezen.* — Âsóero mâtja, *laten lezen*, te weten: *gebeden;* v. d. *een feest aanleggen*, dewijl beide bij den Inlander steeds gepaard gaan. — Bâtja talâkking, *talákking* (men zie beneden,) *lezen.* — Bâtja-katóeba, *een' preek lezen.* — Bâtja-sâla, lett. *verkeerd (slecht) lezen*, v. d. *iemand verdenken*, bijv.: nabâtja-sâla-má Iyânoe, *N. N. verdenkt mij, heeft achterdocht op mij.* (Rap.) — Bâtja ri-parânna karâéng, *lezen in het binnenste zijner mede-vorsten*, d. i. *hen doorgronden, hen door en door kennen.* (G.G.)

Batjâângi, *iemand voorlezen;* bijv. îya batjâângi, angkanâya, *dit uzelven* (pamaînoe) *vóórlezende*, d. i. *vóórhoudende*, d. i. *dit bij u zelven bedenkende, dat*, enz. (Rap. K. G.)

Pamatjâângi, *iemand bezigen*, of *hebben, om gebeden voor te lezen*, d. i. *gebeden lezen voor, of ten behoeve van*, bijv.: toe-nipamatjâânga, *degenen voor wie gelezen wordt*, d. i. *voor wie men gebeden leest op de graven*, d. i.: *de overledenen.* (Rap. K. G.) — La-koesóero pamatjâângi Nabîta, lett. *ik zal laten lezen voor onzen Profeet;* v. d. *ik zal een offer voor den Profeet in de moskee brengen*, dewijl over zulk een offer eerst gebeden moeten gelezen worden. NB. Zulk een offer bestaat gewoonlijk in *pisang* en dergel.

(bâttjiing). — Âná-bâttjiing, Boeg. *ána bâtjiing*, soort van duivelverdrijver, bestaande in twee platte staafjes, die ieder aan beide einden een langwerpig vierkant, insgelijks plat, blokje hebben. Zij zijn geheel van ijzer, en worden, tot wering van de booze geesten, met geweld tegen elkander geslagen.

(bânjtji), 't Mal. *bintji*, *haten*, *afkeer hebben.* (Tar.) Boeg. *bâtji*, idem.

(bâtjó), bep. bâtjoka, = *bâsó*, *een klein jongetje, jongeheer.* Boeg idem.

(bîtjoe), — Bîtjoe-bîtjoe, bep. bîtjoe-bitjóewa, *windas.*

(bînjtjoe), = *léseré*, *op zij schuiven.*

Binjtjóewang, *ergens voor op zij schuiven;* v. d. *achteruit krabben, zich terugtrekken.*

(bóetjóe), *iets langwerpigs met den arm in de hoogte, ergens naar toe gooijen*, Boeg. idem; bijv. een *póessoe-póessoe* (men zie: *póessoe* N°. 3), bijv.: *táboe* (stuk *suikerriet*). NB. dit laatste gewoon kinderspel; bij hetzelve trachten de kinderen met een stuk suikerriet zoo op een ander stuk suikerriet te mikken, dat dit laatste breekt; bijvoorb.: la-koebóetjóe-ko pôke, *ik zal u met een lans gooijen.*

Paboétjóe, *iets bezigen om meê te gooijen*, bijv. la-koepaboétjóeki pokêkoe, *ik zal met mijn lans werpen.*

(bêtjé), *smerig.* (NB. beter: *lóetjá.*) Bijv.: bêtjéki agâânga, *de weg is smerig.* — Ngâpa noemâânge ábêtjé-bêtjé (, bijvoorbeeld gebezigd tegen kinderen die in de plassen liggen te ploeteren), *waarom gaat gij u nu zoo smerig (vuil) maken?*

(bôtjiing). Men zie *bótiing.*

(bôtjé), bep. bôtjeka, eene plant, wier bloem ligtblaauw is, en de gedaante van een' pluim heeft. Deze bloem wordt als groente met *kâljang* (soort van peulvrucht) gekookt. Zij wordt ook wel in azijn gelegd, en bij wijze van *zuur* (*atjar*) gegeten.

(bôtjeñg), = *bótjíñg*.

(1° bôtjo), bep. bótjôwa, *rot, afdeeling* (soldaten). Boeg. idem. Voorts bezigt men dit *bótjo* ook, even als het Makass. *tôempoe*, om de onderscheidene groote staten van Celebes aan te duiden. Vergel. *tôempoe*.

(2° bôtjó), bep. bôtjoka, Boeg. een *saroñg*, of iets anders van dien aard, dat men bij gebrek aan beter, *als gordijn over een slapend kind gehangen heeft*.

(bitjêkañg), *oogontsteking*. Boeg. idem.

(binjtjâna, bep. binjtjanâya, *beleediging, lastering*. 't Mal. *bintjána* en 't Jav. *banjtjana, moeite, moeijelijkheid, bezwaar, plaag, ramp, onheil*. Skr. *bhandjana, brekend, bedervend, bedroevend, kwellend;* en *wantjana, bedrog*.

Ábinjtjâna, *beleedigen*. (Rap.)

(boenjtjînî), bep. boenjtjînika, *grashagedis*. — Boenjtjînî kâlasá, soort van hagedis. — Pâno boenjtjînî, soort van huidziekte. Men zie *páno* N°. 1. Boeg. *boeljînî*, idem.

(boetjîtjî), bep. boetjîtjika, aldus genoemd alles wat *zeer, zeer klein* is; van daar gebezigd van de vruchten die zich pas gezet hebben, na het afvallen der bloesems (Mâdi), Boeg. *baljîljóe*, idem; bijv.: boetjîtjî, boetjîtjî nakânre balâwo, *telkens zetten zich vruchten, en dan worden zij door de muizen opgegeten*.

(2° boetjîtjî), bep. boetjîtjika. Zoo ook genoemd zeker beestje, dat naar Inlandsch geloof in den buik van sommige vrouwen gevonden wordt en haar belet, om immer moeder te worden. Boeg. *baljîljî*, idem.

(boetjênjtjeñg), *op de teenen loopen, trippelen*. (S. Tjin.)

(bitjâra), bep. bitjarâya, *gesprek, redenering, raad, regtsgeding, kwestie, zaak, spreken, redeneren, raad geven, pleiten, regterlijke uitspraak doen*. Boeg. idem. Mal *bitjára, gesprek, redenering, raad*, enz. Jav. *bitjara*, of *witjara, raad*, enz. Skr. *witjára, redenering*. Bijv.: bitjarânna katjipoèrañga, *de zaak van den hongersnood*. — Âdá-bitjâra, *Raad*. — Toe-mábitjâra, *raadsheer*. — Toe-mábitjâra-boètta, of ook wel eenvoudig: Bitjâra-boètta, *Rijksbestierder*. NB. Alzoo in Gôwa genoemd de eerste persoon na den koning. — Toe-nibitjâra, *hij, voor wien*, (*hij, ten wiens behoeve,*) *regt gesproken* (*, regterlijke uitspraak gedaan,*) *wordt*. (Rap.) — Lêbá-mi nabitjâra Âlla taâla, lett. *God heeft zijn vonnis uitgesproken*, v. d.: *hij is overleden*.

Pabitjarâñg, a) *iemand maken tot het voorwerp waarvoor men regterlijke uitspraak doet*, bijvoorb. pônna si-tâoe-dja tâoe-nipabitjarâñg, *zoo er slechts één persoon is, waarover regterlijke uitspraak gedaan wordt, zoo de kwestie slechts handelt over één slaaf*. (Rap. K. G.)

b) *aan iemand zeggen;* bijv.: nîyá tâoe tôwa ampabitjarâñgá pabâlle; *er was een oud man die mij zeide* (*, mij opgaf,*) *een geneesmiddel*. (Djay.)

Bitjarânna, welligt letterlijk: *wanneer dit de zaak, dit het geval was*, v. d. *ware het dat;* bijv. bitjarânna naniyá berasâkoe, *ware het, dat ik rijst had*.

(bêtjeré), = bêseré.

Betjêrañg, *twistzucht*.

(bônjtjoró), bep. bonjtjoroka, *lek*, Jav. en Mal. *boljor*, idem.

NB. *Tábónjtjoró* wordt in de Makassaarsche vertaling des Koran's ook gebezigd van het *opwellen* des *waters* uit een *rots*. (Koran).

(boetjîllá). — Táboetjîlláki matânna, gebezigd van oogen, waarvan alleen het *wit* zigtbaar is, ten gevolge van een stuip bijvoorb. Boeg. *moenjtjêllá*.

(bêtjoló), *afschrampen* (even raken), *schram*. — Nibêtjolóki ânâ-bâdilí, *hij krijgt een schramschot*.

(1° bâdjá), bep. bâdjaka, B. idem, 't Mal. *bâdja*, *staal*.

(2° bâdjá), bep. bâdjaka, *Morinda citrifolia*, *L*.

(bâdjañg), = *báyañg*, *doorschijnend*. (Sinr. K. G.

(1° bâdjí), bep. bâdjika, *goed*, *wel*; bijv.: bâdjí kanreyânna, *goed om te eten*. (NB. *bâdjí kanréna* ware eenigzins dubbelzinnig, als kunnende ook beteekenen: *goed is zijn gekookte rijst*.) — Ânne-mâë ri-bâdjí-boettâna Gôwa, *vroeger*, *toen Gówa goed*, d. i. *bloeijende*, *nog niet overwonnen*, *was*. — Bâdjí pamâí, *goed van hart* (gemoed), d. i. *edel*. — Bâdjí kalênna, (of: toebo'ena,) lett. *goed van ligchaam*, d. i. *gezond*. — Na-pônna nîyámo pâleñg ri-bô-ta; âpa-ka badjî'ina-mâmo, lett.: *en zoo gij ze* (te weten: *zekere woorden*,) *dan reeds in uw boek* (, *uw woordenboek*,) *opgeteekend hebt*, *wat is het? — wel het goede slechts er van*, d. i. *des te beter*. (Brief).

Bâdjí-mi, a) *het is goed*. (NB. antwoord op een' *boodschap*, bijv. op de vraag, of wij op zekeren tijd te spreken zijn.)

b) *hij is weêr wel*, *hij is hersteld*. (NB. wanneer er over iemand's gezondheid gesproken wordt.)

Ta-ko'elle bâdjí, *het kan niet goed worden*, d. i. *herstellen*.

Bâdjí-bâdjí-mi, *het is wat beter met zijne gezondheid*.

Bâdjíki bisêyañga, *het vaartuig is in goeden staat*. Gebezigd op zee, om aan te duiden, dat het *lek* is. Dit geschiedt uit bijgeloovige vrees, dat anders het ongeluk hoe langer des te slimmer worde.

Ante-kâmma bâdjí lábo'ena? *hoe is de lengte goed?* d. i. *hoe lang moet het zijn?*

Âllo bâdjí, *goede*, of *gelukkige dag*. Dit bij uitnemendheid toegepast op de maand Roemâllañg; van daar zal men een' Inlander bij het eindigen van de vasten onder anderen toewenschen: pôro lâlo-djaki' gâppa âllo badjî'ita tâoeñg pôle? *Moogt gij het volgende jaar uw' goeden dag*, d. i. *de maand Roemâllañg*, *weder beleven!*

Baînne bâdjí-bâdjí, *eene schoone vrouw*.

Sabâdjí-badjî'ina, *zoo goed*, *zoo mooi*, *mogelijk*, *op zijn best*, *op zijn mooist genomen*; bijv.: na-sabâdjí-badjî'ina-djа, pônna nagâppa, *op zijn mooist zou het zijn*, *zoo hij kreeg*, enz. (Bid.)

Bâdjí soms gebezigd, om ons *juist*, *precies* en dergel. uit te drukken; bijv.: badjíki, of: âla-bâdjíki, ta-kílâñgeré ânjdjo karebâya, *zou het goed*, of: *juist*, *zijn*, *als men beweerde*, *dat gij dat gerucht niet gehoord hebt?* d. i. *zoudt gij dat gerucht niet gehoord hebben?* — Op de vraag "of het zal regenen", antwoordt soms een Inlander: "âla-bâdjíki, kísâla? lett. *zou het goed of juist zijn*, *als men zeide*, *dat gij het mis hebt?* d. i. *gij moet het immers beter weten*, *dan ik*." — Âla-bâdjíki niyâpa, lett.: *wat zou goed zijn*, *dat er gedaan werd*, d. i. *wat valt er te doen?* Boeg. *âla-mádélje-gi riyâga?* — Badjína ta-inâkke, lett. *het goede* (, d. i. *juiste*,) *van de zaak is*, *dat ik het niet ben* (, *ik het niet gedaan heb*,) d. i. *ik ben het stellig* (, of ook: *immers*,) *niet*. — Mânna mátînro-tînro-djа, na-máñgânre baïnnêya,

nitâwa-rôèwa-bâdjí-dji, *al had de vrouw ook niets anders gedaan dan slapen en eten, zoo worden zij* (, te weten: *de gemeenschappelijke goederen van man en vrouw,*) *toch maar precies* (juist) *in tweeën gedeeld.* (Rap. T. Dj.) — Toe-málompôwa la-koemāñgêï, naîya bâdjí tōñg koewagâñg siboentôèlañg, *ik zou naar den Gouverneur gaan, en juist* (, lett.: *goed ook dat,*) *kwam hij mij tegen.*

Kabadjîkañg, a) *het goed zijn*, v. d. *deugdelijkheid, welzijn, enz.*, b) *in een goeden, gelukkigen, toestand verkeeren*, c) *het ergens goed bij hebben, ergens goed bij varen;* bijv.: ampâoewi ri-toe-málompôwa, mâka nakabadjîkañga boettâya ri-Sanrabône *zoo te spreken met den Gouverneur, dat het welzijn van Sanrabône daardoor bewerkt worde,* lett. *het land van Sanrabône daardoor in een gelukkigen toestand verkeere.* — Sañggênna gâóe êroka napañggâoekâñgañg ri-boettâya ri-Pôloñgbâñgkeñg, nakanâya kabadjîkañg siyagâñg kasannâñgañg, *alle daden welke hij wenscht te verrigten in Pôloñgbâñgkeñg, waardoor hij vermeent, dat het land gelukkig en rustig zal zijn.* — Koekabadjîkañg-dji, pôñgkoe pakâmmaï, *ik vaar er immers goed bij*, d. i. *het is immers goed voor mij, zoo ik het aldus doe.*

Badjîki, *goed-maken*, v. d. *'t goed doen;* v. d. ook: *iemand tevreden stellen, bevredigen, verzoenen;* bijv.: badjîki, of: mámadjîki pamaîna mañggêna, *het gemoed van zijn' vader goed maken*, d. i. *tevreden stellen*, d. i. *zijn' zin doen.*

Sikabadjîki, *zich met elkander verzoenen.* Ook per euphemisme gebezigd van de eerste huwelijksgemeenschap van een pas getrouwd paar; omdat de jonge vrouw zich geruimen tijd houdt, alsof zij niets van haar' man wil weten.

I'amadjîki, *het goed maken, het tevreden stellen, het voldoen, voldoening* (satisfactie); bijv.: ásâre pamadjîki, *voldoening*, of: *satisfactie, geven.*

Pakabâdjí, *goed maken, 't goed doen, in orde brengen.*

Kabâdjí-bâdjikânna, *het is op zijn best.*

(2° bâdji), mádji, *slaan;* v. d.: *een' goeden slag ergens in doen*, bijv.: in *eten, drinken, winst bij het spel*, enz.; het zelfde wat wij soms in het dagelijksch leven zeggen: *hij veegt hem ter deege.*

Nibâdji ri-Iyânoe, *ter deege waargenomen worden door N. N.*, soms per euphemisme gebez. van eene *vrouw*, die met zeker iemand *in ongeoorloofde gemeenschap leeft.*

Sibádji, *elkander slaan, elkander een pak geven, zamen vechten.* (Djay.) NB. Insgelijks per euphemisme gebezigd van den *coïtus* tusschen man en vrouw.

ꦧꦚꦗꦶ (bâñjdji), bep. bañjdjîya. — Ôekirí bâñjdji, soort van snijwerk, waarvan de figuren in elkander loopen. — Koerîsi bâñjdji, gebezigd van kris, bâdí of piek, waarvan de doornen in elkander loopen. Vergel. *koerîsi.*

ꦧꦚꦗꦺꦴ (bâdjoe), bep. badjôèwa, vnw. badjôèñgkoe, *baadje*, soort van overkleed, door mannen zoowel als door vrouwen gedragen. Mal. en Jav. idem. Boeg. *wâdjoe.* — Bâdjoe galênroñg, een kort mannen baadje, dat bijzonder wijd is, en daardoor vrij los hangt, met korte mouwen, die even over de ellebogen komen; welligt zoo genoemd wegens de overeenkomst met een *galénroñg.* Men zie boven. — Bâdjoe kobâyá, een baadje, dat nagenoeg als een' vrouwen-kabaai is. Men zie *kobâyá.* — Bâdjoe sôsó, *een baadje met knoopjes, dat tot over de knieën reikt, en welks mouwen tot aan de handen komen.* — Bâdjoe bôdo, *kort baadje.* —

Bâd͡joe râwaŋ̃, *doorschijnend baadje.* — Bâd͡joe kâsa bôló-bôló, *baadje van dik neteldoek.* — Bâd͡joe sarâni. Men zie *saráni.* — Bâd͡joe-rânte, *hemd van ijzer-* of *koperdraad.*

Het woord *bádjoe* ook gebez. van het *vlies* om de *pitten* der *ráppo-t͡jídoé.* Vergel. *katámmoŋ̃.*

Bâd͡joe-bâd͡joe, soort van buisje met korte mouwen, soms door mannen gedragen.

(bîd͡ja), bep. bid͡jâya, vnw. bid͡jâŋ̃koe, *nakomeling, geslacht,* v. d. *bloedverwant, familie* in het algemeen. Boeg. *wîd͡ja,* idem. Mal. *biedji, zaad.* — Bîd͡ja ri-bôko, *afstammeling van ver verwijderden graad.* — D͡jâŋ̃gaŋ̃ bîd͡ja, *een haan van goede afkomst.* — Bîd͡ja pamanakkânna, *zijne familie.*

Ábîd͡ja, mábîd͡ja-bîd͡ja, *kinderen krijgen.* (Inl. Wetboek.) — Tabîd͡ja, *zonder kinderen.* (Rap. K. G.)

Sipabid͡jâŋ̃, *met elkander vermaagschapt.*

(bîd͡jé). — Tábîd͡jé allôwa, Sal. = *tábód͡joló allôwa.* Vergel. *bód͡joló* N°. 1.

(bôŋ̃d͡jeŋ̃), *naakt.* — Sôlará bôŋ̃d͡jeŋ̃, *geheel naakt.* — Tɔ̂enoe-bôŋ̃d͡jeŋ̃gi d͡jɔ̂ɔ̂kkoeka, lett. *den visch naakt braden,* d. i.: *den visch, zooals hij uit het water komt, in de vlam houden, en op deze wijze braden.*

(bôd͡jo), bep. bod͡jôwa, Boeg. = het Mak. *síso,* soort van schelpdier, te vinden in de kralen en moerassen.

(bâd͡jará). Sal. *betalen.*

(bɔ̂ɔ̂d͡joeróé). Vergel. het Mal. *boed͡jor, overlangs, de lengte van eene vlakte,* en het Jav. *banj̃d͡joer, voortgaan, vervolgen, regt doorgaan, doorreizen,* enz. En zoo beteekent het Makass. *bɔ̂ɔ̂d͡joeróé* welligt oorspronkelijk: *regt doorgaan, dóórloopen;* v. d.: sissí-bɔ̂ɔ̂d͡joeróé, *een schub die regt doorloopt,* v. d. overdragtelijk: *een mensch die regt door zee gaat, een opregt mensch.* — Si-âllo, si-pâttaŋ̃ bɔ̂ɔ̂d͡joeróé, lett. *één dag en nacht regt doorloopende,* d. i. *een gansch etmaal door;* bijv.: na-koe-si-âllo, si-pâttaŋ̃ bɔ̂ɔ̂d͡joeróé ta-máŋ̃gânre, ta-máŋ̃gînoeŋ̃, ta-mátînro, *een gansch etmaal door, heb ik niet gegeten, noch gedronken, noch geslapen.* — Si-kâle bɔ̂ɔ̂d͡joeróé tiŋ̃ggîna, lett. *een ligchaam, regt door loopende,* d. i. *een geheel ligchaam met de hand uitgestrekt hoog.*

Boed͡jɔ̂ɔ̂ri, *regt doorgaan, voortgaan met betrekking tot* iemand of iets, tot een tijd, enz., bijv.: naboed͡jɔ̂ɔ̂ri allôwa párisîna, *zijn pijn ging regt door, ging voort, met betrekking tot den dag,* d. i. *zijn pijn duurde den ganschen dag door.* — Ênroeŋ̃ ri-naboed͡joerînnoe, lett. *een hartstogt, die regt doorging, die voortging met opzigt tot u,* d. i. *een hartstogt dien hij u bestendig toedroeg.* (Kel.)

(bâŋ̃d͡jɔ̂ɔ̂loéé), bep. bâŋ̃d͡jɔ̂ɔ̂loeka, *boert, scherts, jokkernij, schertsen, boerten, stoeijen.* — Bâŋ̃d͡jɔ̂ɔ̂e-bâŋ̃d͡jɔ̂ɔ̂loéé, *voor de grap, niet zoo gemeend.*

Baŋ̃d͡jɔ̂ɔ̂li, *stoeijen met,* eene *vrouw* bijvoorb. (Inl. Wetb.)

(1° bɔ̂d͡jɔ̂ló), *uitsteken, dóórsteken.* — Bɔ̂d͡jɔ̂ló-padêŋ̃gka-dêŋ̃gka, (, men zie: *padêŋ̃gka-dêŋ̃gka* op *dêŋ̃gka*), een stokje met knop, dat men *door* een kleine opening in den bodem van de *bódá* tot aan de knop toe, *héénsteekt* (, men zie *bódá* lett. *b*). Als de ingredienten voor het sierihpruimpje onder elkander gestampt zijn, duwt men de knop, en alzoo tegelijkertijd het pruimpje naar boven. Boeg. idem.

Tábɔ̂d͡jɔ̂ló, *ergens dóórgestoken zijn;* v. d. *er-*

gens uit komen kijken; v. d. *uitbotten* (, wanneer het van *planten* gebezigd wordt), *dóórkomen, te voorschijn komen* (, wanneer het op *de Zon* wordt toegepast). Vergel. *bídjé.*

(2° bôdjoló), soort van boom. Wanneer men den stam van binnen met een hout dóórstoot of dóórsteekt, komt daaruit een weeke witte zelfstandigheid te voorschijn, en deze stof wordt gebezigd om bloemen en dergelijke uit te kneden of te snijden, even als wij uit was doen; v. d. tômponǧ bôdjoló. Men zie *tómponǧ.* Boeg. idem.

(1° bânjá), bep. bânjaka, *gans.* Jav. *banjak*, idem.

(2° bânjnjá). — Bânjnjá-bânjnjá, *gekheid maken* (, staan lagchen en spotten). (Kel.) Boeg. idem.

(bânjnjanǧ), a) *strak, gespannen*, bijv. *touw* op *schepen.* — Bânjnjanǧi ânǧinga, *de wind staat strak, blaast sterk.*

b) *uittrekken*, eene *lijn* bijv. — Bânjnjanǧi lolôwa, *aanbrassen.* — Bânjnjanǧi bâya-bayâna, *de schoten aanhalen* (, = *âlle-âlle bâya-bayâna*).

Pabânjnjanǧ, een beambte, eenigermate gelijk staande met *towânǧ.* Men zie *tówa* N°. 1.

(boènji). — Pabòènji-boènjiyanǧ, het Mal. *boènji-boènjie-an, muzijkinstrument.*

(bônjó), bep. bônjoka, *beursch, overrijp.* Boeg. idem.

(bânjará), bep. bânjaraka, soort van visch.

(bânjoró), bep. bânjoroka, soort van timmerhout, vooral gebez. voor de *pâpanǧ lâmma, Mâppa sp.*

(bînjará), *iemand bewezen diensten herinneren om hem zijne ondankbaarheid te verwijten*, of ook: *tegen anderen over deze bewezen diensten spreken;* bijv.: ânjdjo tòèwanǧa bînjará-ko, *die Heer werpt u zijne vroeger bewezen diensten voor de voeten.*

Pamînjará, *het verwijten.* (Rap. K. G.)

(bâya). — Bâya-bâya, bep. bâya-bayâya, *schoten* op een schip. Boeg. *bâdja-bâdja*, idem. — Âsâre, of: anrorôsanǧ, bâya-bâya, *de schoten loslaten, vieren.* — Bânjnjanǧ, of: ánǧâlle-âlle bâya-bâya, *de schoten aanhalen.*

Bâya-bayâi sômbalaka, idem.

(1° bâyanǧ), 't Mal. *bâjanǧ, schaduw*, v. daar: *spooksel, schim*, (Sinr. K. G.); van daar ook; *afschaduwing, afschijnsel;* v. d. ook: *dun, doorschijnend.* Boeg. bâdjanǧ, *dun, doorschijnend.* — Tâllanǧ-bâyanǧ, *schemeren* ('s avond's). — Âti-bayânna kîlaka, lett. *het doorschijnende hart van den bliksem*, dichterlijke omschrijving van den *bliksem.* (Sinr., Tar.) — Pépé bâyanǧ, *metaal tot dunne platen slaan.*

Âbâyanǧ, *met een afschijnsel zijn, een afschijnsel* (eene verafschaduwing) *hebben*, of: *geven;* v. d. *zigtbaar worden, zich vertoonen.*

Pabâyanǧ, *doen zigtbaar worden, vertoonen;* v. d. pabâyanǧ roepânna, *zijn gelaat vertoonen.* (Kel.) — Fabâyanǧ-kâle, lett. (*zijn*) *ligchaam vertoonen;* v. d.: *zich vertoonen;* bijv.: ápabâyanǧ-kâle-sâko, *ei lieve! vertoon u nog eens, laat u nog eens zien.* (Mâdi.)

Bayânǧanǧ, lett. *een doorschijnende plaats;* v. d. *een' ondiepte vol steenen*, = *bâwo-bâyanǧ.* Men zie *bâwo* N°. 1.

Pibâyanǧ tallassâna, letterl.: *zijn leven*, d. i. *den duur van zijn leven* (, de ure van zijn dood,) *als een beeld op den spiegel doen te voorschijn komen;* v. d.: door middel van een *éranǧ* of *djîmá, zien, hoe lang men nog te leven hebbe.* NB. Sommige in-

landers beweren hiertoe bij magte te zijn. (D. Moes.) Vergel. *tóntoñg aténna* op: *tóntoñg*.

Bâyañg-bâyañg, *schemering*. — Boètta bâyañg-bâyañg, *land dat nog in de schemering ligt*, d. i. *land hetwelk men*, bijv. op zee zijnde, *in de verte* waarneemt, zonder het nog goed te kunnen onderscheiden.

Ábâyañg-bâyañg, *schemeren*.

Tábâyañg-bâyañg, *verafschaduwd worden*; bijv.: ikâoe-dji tábâyañg-bâyañg ilâlañg riyatîkoe, lett.: *gij slechts wordt in mijn binnenste verafschaduwd*, d. i. *uw beeld slechts woont in mijn binnenste*. (Tar.)

(2° bâyañg), 't Mal. *bâjan*, *perekiet*, groene vogel met gelen bek, Boeg. idem.

(3° bâyañg), soort van boom (, rood gevlamd hout).

(4° bâyañg). Vergel. het Arab. بَيْن nom. act. van بان, *scheiden*, *echtscheiden*; v. d.: tâllá-bâyañg, een echtscheiding, waarbij geen hereeniging meer mogelijk is, tenzij de vrouw eerst in het bed eens anders is overgegaan. Vergel. *tállá* N°. 4. (Sar.)

ᨅᨊᨗ (1° bâyoe), Bonth., = *páré* N°. 1., *maken*. (Sinr.)

Bayoèwañg, = *parêkañg*, *bruid*. Vergel. *parêkañg* op *páré* N°. 1. Boeg. *badjóewañg*. — Êmpo-ri-bayoèwañgi, *hij* of *zij*, *vrijt*, *is geëngageerd*.

Sipabâyoewâñgañg, *zamen verloofd zijn*.

(2° bâyoe), = *mároe*. — Ábâyoe, = *ámároe*. — Pabâyoe, = *pamároe*.

ᨅᨊᨗᩮ (bâyo), bep. bayôwa, = *toe-ri-djéné*. Men zie op *djéné*. (Kel.) — Lâñgirí-Bâyo. Men zie *lâñgirí*.

ᨕᨊᨗ (bîyañg). — Pabîyañg, = *pabéyañg*. Men zie *béyañg*.

ᨕᨊᨗ (bîyoeñg), *scheef*, *dwars*; bijv.: bîyoeñgi pamênteñgânna, *het staat scheef*, bijv. het *huis*. — Bîyoeñgi bawâna, *hij heeft een scheeven mond*.

ᨅᨊᨗ (boèyañg), *papier*. (NB. geen *schrijfpapier*, zoo als: *karáttasá*, maar *gekleurd papier* en dergel. meer. Boeg. oèdjañg, idem. — Boèyañg-pakarenâñg, *speelkaarten*.

Áboèyañg-boèyañg, *kaart spelen*.

ᨅᨊᨗ (boèyoeñg). — Kaboèyoeñg-boèyoeñg, = *kaboèyoñg-boèyoñg*. (Sinr. K. G.)

ᨅᨊᨗᩮ (boèyo). — Boèyo-boèyo, *glinsteren*; bijv.: boèyo-boèyowi matâna allôwa, *de Zon glinstert*. (Sinr.)

Kaboèyo-boèyo, welligt lett.: *doende glinsteren*; v. d. *glinstering veroorzakend*, v. d. *glinsterend*, *schitterend*, v. d. *kostelijk*, *kostbaar*.

Mákaboèyo-boeyôwañg, *glinstering*, *schittering veroorzakend*; bijv.: âñgîñg mákaboèyo-boeyôwañg, welligt letterlijk: *wind die schittering*, *glinstering*, *veroorzaakt*, *een wind*, *die alles voor onze oogen doet glinsteren*. (Sinr.)

= *mákaboèyoñg-boèyoñg*, = *mákaboèyoeñg-boèyoeñg*.

ᨅᨊᨗᩮ (boèyoñg). — Mákaboèyoñg-boèyoñg, (Sinr.), = *mákaboèyo-boeyówañg*. Men zie *boèyo*.

ᩮᨅᨊᨗ (1° bêya), bep. beyâya, *tol*, *belasting*. Mal. en Jav. idem. — Nibêya-mi, *het is belast*, *er is belasting van betaald*. (Rap.)

Pabeyâñg, *havenmeester*.

Kântoró pabeyâñg, *haven-bureau*.

(2° bêya). — Bêya-bêya, *blozen*, bijv.: wegens kwade conscientie; als: bêya-bêyá ri-toèwañg, *ik bloos voor mijnheer*.

ᩮᨅᨊᨗ (bêyañg). — Pabêyañg, *vergunnen*, *toelaten*; bijv.: ta-koepabeyâñga-mi álâmpa Djâya

laŋ̃kâra, *ik laat Djáyalaŋ̃kâra niet meer vertrekken*. Mal. *bejar*, idem. (Djay, Rap., Sinr.)

(bêyo), bep. beyôwa, soort van vogel, geelachtig van kleur, en bekend door zijn praten. Jav. en Mal. idem.

(bôya), *zoeken;* bijv. nîyá-mi boyâta, (of: paboyâta,) bâttoe, *er is iemand om u te zoeken, te noodigen.*

Boyâna toemálompôwa, *degenen die door den Gouverneur uitgezonden zijn om te zoeken.* — Taêna boyânna anrînni, lett.: *er is hier geen zoeken naar*, d. i. *het is hier niet te vinden.* (Rap. K. G.)

Ábôya-mi karâëŋ̃ga, *de vorst zoekt.* NB. Dit geeft te kennen, *dat hij honger heeft.* — *Tjípoeróe*, van een' vorst gebezigd, zou te plat uitgedrukt zijn. — Taêna-mo mâka nabôya pamâïka, *het gemoed heeft niets meer te zoeken*, d. i. *men kan niets meer verlangen.* — Toe-máboyâya, *de man die zoekt*, v. d. in regten: *de man die eischt, reclameert, aanklaagt;* in één woord: *eene zaak in regten vervolgt* (Rap.); van daar: soèrá-pabôya, *brief van réclame.* — Namábôya warisîna, *zijne erfgenamen zoeken de zaak in regten*, d. i.: *brengen haar voor den Regter.* (Rap. T. Dj.) — Ambôyaï kalamboesânna, *zijn regt zoeken, eene zaak in regten vervolgen.* (Inl. Wetb.) — Ambôyaï kalamboesaŋ̃ kâle-kalônna, *hij wil zijn eigen regter zijn*, lett.: *hij zoekt zijn eigen regt.* —

Amboyâŋ̃, *zoeken naar*, bijv.: amboyâŋ̃gaï kabâdjikânna parânna taoèwa, *het zoeken naar*, d. i.: *trachten te bewerken, het welzijn zijner medemenschen.* (Rap. K. G.)

Pabôya, *doen*, of: *laten, zoeken.*

Paboyâï, a) *bezigen om te laten zoeken*, d. i. *bezigen om meé te zoeken*, bijv.: na-noesâre pôle bâlóe-bâlóe, na-napaboyâï, *en geef gij hem nogmaals koopwaren, om meé winst te zoeken*, d. i. *te handelen.* (Rap. T. Dj.)

b) *iemand bezigen*, of: *hebben, om te diens opzigte*, v. d.: *bij, van*, of: *tegen hem te zoeken*, v. d. *zoeken bij*, of: *tegen iemand;* bijv.: toe-nipabôyaîya, *de man tegen wien men het zoekt*, te weten: in regten, d. i.: *de aangeklaagde.* (Rap. T. Dj.)

Paboyâŋ̃, *iemand hebben*, of *bezigen, om voor te zoeken*, d. i. *zoeken voor iemand;* bijv.: kalênnadji napaboyâŋ̃ bâdjí, *hij zoekt slechts geluk voor zich zelven*, d. i. *is een egoïst.*

Sipaboyâŋ̃ kôdi, *kwaad tegen elkander zoeken*, d. i.: *elkander kwaad trachten te berokkenen.* (Rap. T. Dj.)

Ábôya-bôya, *gedurig zoeken, sterk zoeken;* bijv.: ábôya-bôyaîŋ̃djo pamaîkoe, toèwaŋ̃, ri-bitjarânna toèwaŋ̃ pesekâla, *mijnheer, ik zoek sterk*, d. i.: *ik weet volstrekt niet, hoe ik het heb met de uitspraak van den fiskaal.* (Brief.) — Ábôya-bôya-îdji pamâïka ri-iyânoe, *mijn gemoed zoekt*, d. i. *verlangt nog sterk, nog iets meer*, d. i. *ik ben nog niet tevreden met hetgeen ik gezien*, of *ontvangen heb*, v. d. ook gebezigd door eene vrouw die bij den coïtus niet voldaan is; hetgeen ook dus wordt uitgedrukt: koepaboyâï boerannêŋ̃koe, *ik zoek wat, ik heb een grief, tegen mijn' man.* Vergel. boven *paboyâï.*

Tâoe taêna bôya-boyânna, lett. *iemand die niet kan vinden*, te weten: *die dingen, waarvan de kennis den Inlander boven alles noodig toeschijnt*, als: *éraŋ̃ kaboerannéyaŋ̃* en dergelijke *éraŋ̃'s* meer.

Ta-djarîyaï bôya-boyânta ri-Balandâya, *de kennis dier éraŋ̃'s helpt ons niet tegen de Hollander's.*

Toe-mábôya-boyâya, *de menschen die gedurig* (winst) *zoeken, wier beroep het is, winst te zoeken, menschen die handel drijven.* (Rap. T. Dj.)

Tâoe pabôya-bôya, *iemand die altoos zoekt, er altoos op uit is wat te verdienen, en daarvoor geene moeite ontziet.*

Pabôya-boyâï kalênna, *bij zich zelven iets sterk zoeken*, d. i. *iets geheel missen*. NB. ziet op iemand die zeer *ongeschikt* is voor den *coïtus*.

Pabôya-boyâñg (, of: paboyâñg-katâllassânna), *datgeen waarmede men dagelijks zijn levensonderhoud zoekt*, d. i. *middel van bestaan, beroep, ambacht*, enz.

ꦧꦺꦴꦪꦺꦴ (bôyó), bep. bôyoka, soort van komkommer, behoorende alzoo tot de *cucurbitaceae*. — Bôyó soelâpá, of: bôyó tẽne, soort van *bóyó*, het Mal. *lâboe*. — Bôyó lâba, insgelijks soort van *bóyó*. — Bôyó pampoẽna, ook soort van *bóyó*. — Bôyó karâppoé, ons *agurkje*. — Bôyó bilôkka, soort van *bóyó*, groot en waterig, te Makassar gewoonlijk genoemd: *kraai*.

Bôyó-bôyó, Boeg. *bódjó-bódjó*, soort van doos om olij, kammen en dergel. in te bergen, aldus genoemd, dewijl die eenige overeenkomst in vorm heeft met een *bóyó karâppoé*.

Bôyó-bôyó-balâwo, eene *Bryonia sp.*

ꦧꦺꦴꦪꦺꦴꦁ (bôyoñg). — Bôyoñg-bôyoñg, *beginnen met;* bijv.: toe-nabôyoñg-bôyoñg nâkkoé, *iemand wiens hartstogt nog in de eerste phase en van daar zeer innig is.* (Sinr., Kel.)

Nabôyoñg-bôyoñgi, *zij begint op haar verhaal te komen, het begint met haar te schikken;* bijvoorb. geb. van eene *kraamvrouw*, of van eene *vrouw* die *haren man verloren heeft*, enz. — Nabôyoñg-bôyoñgi râmmoesoé, *hij heeft een beginsel* (, eene aandoening,) *van koorts.*

ꦧꦪꦫ (bâyará), *betalen*. Mal., Sund., Jav. *bajar*. Boeg. *wádjá*.

Bayâri, *voor iemand*, of: *ergens voor betalen.* (Inl. Wetb.)

Bayarîyañgi, a) *aan iemand betalen* (Inl. Wetb.), b) *ergens voor betalen, bezigen tot betaling van*, bijv. nibayarîyañgi inrânna, *wordt gebezigd tot betaling zijner schulden.* (Inl. Wetb.)

Kabayârañg, *betaling;* v. d.: ákabayârañg, *met betaling.* — Takabayârañg, *zonder betaling;* v. d.: toẽkará takabayârañg, lett. *het is verwisselen, maar geen betaling*, d. i. *eene verwisseling van twee personen of zaken, die niet gelijk staan, zoodat alzoo de een niet als betaling* (aequivalent) *van den ander te beschouwen is.* Tegen een meisje gebezigd, heeft het bijv. dezen zin: *Ik kan wel een' ander tot vrouw bekomen, maar niemand, die met u gelijk staat.* (Sinr.)

Pabâyará, *doen betalen.*

Pabayârañg, *bezigen tot betaling van het een of ander;* bijv. na-îya-môntoe koepabayârañg, *en dat* (geld) *bezig ik tot betaling*, enz. — Oẽwañg naînrañg, oẽwañg napabayârañg, *zoo hij geld geleend heeft, moet hij ook geld bezigen om te betalen*, d. i.: *ook in geld terug-betalen* (Rap. T. Dj.)

ꦧꦺꦪꦭꦺꦴ (biyâlo), tábiyâlo, *in een oogenblik voorbij zijn en daarom ook slechts ten halve waar te nemen;* bijvoorb. te bezigen van een *bliksemstraal*, die *op eens* gezien, ook *op eens* verdwenen is; bijv. tábiyâlo koetjîníki, *ik zie het, maar in een oogenblik is het voorbij, ik zie het maar ten halve.* — Tábiyâlo koelâñgeré sárânna, *ik hoor het geluid, maar oogenblikkelijk is het voorbij*, zoodat ik niet zeker weet wat het is. (Bid.) — Âlâñgeré biyalôna sárànna, *iemand's stem slechts ten halve hooren.* — Taẽna mêmañg natábiyâlo, *er is zelfs geen schijn van hem zigtbaar geworden, hij heeft zich zelfs niet voor een oogenblikje vertoond.*

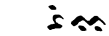 (biyôla), 't Port. *viola, viool* (muzijkinstrument.) — Oêloe biyôla, *'t hoofd*, d. i. *het bovenste*, of *dunne gedeelte, van een viool*, v. d. ook aldus, wegens overeenkomst in vorm, genoemd het *voorste gedeelte* van een *toop*, vervangende de *pamâroeñj-riyôlo* van andere Inlandsche vaartuigen.

(bayâwo), bep. bayawôwa, *ei.* — Bayâwo-boembêra, *eijeren van roode boommieren.* — Bayâwo-djoêkoé, *vischkuit.* — Dîdi-bayâwo, *dojer.* — Êdja-bayâwo idem; doch minder gebruikelijk, meer als eene vertaling van 't Mal. *mejrah telor* te beschouwen.

Ábayâwo, *eijeren leggen.*

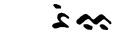 (biyâwasá), bep. biyâwasaka, a) soort van visch, b) naam eener sterregroep, waartoe onder andere behooren *Castor* en *Pollux*, gelijk ook *Jupiter.*

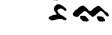 (biyâsa), bep. biyasâya, *gewoon zijn, gewoonte.* Mal. en Jav. idem. Skr. *abbjâsa, oefening, praktijk.* — Àdá biyasâna boettâya, *de gebruiken en gewoonten des lands.*

Pakabiyâsa, *doen gewennen.*

Pakabiyasâñg, *ergens aan doen gewennen.* (Rap. K. G.)

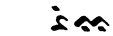 (biyâï), *draaijen, vlechten.* (D. Moes.)

(1° bâra), bep. barâya, *kraal, beestenkraal, beestenstal, afgeperkte ruimte voor eene hertejagt.* — Bâra djârañg, *paardenstal.* — Mantâma ri-barâna, (even als een beest) *in zijn stal binnen gaan*, v. d. *ergens geheel te huis zijn.* (Rap.) — Bâra-bâra batoêwa, *de omheiningen van opgestapelde steenen.* (Dat. Moes.)

Pabarâñgi, *een' kraaljagt voor iemand doen plaats hebben.*

(2° bâra), bep. barâya. — Bâra pêpé, *vuurkolen, kolen vuur.* Mal. *bâra, kool, gloeijende kool.* Boeg. *wâra*, idem.

(3° bâra). — Bâra-bâra, bep. bâra-barâya, *gordel, buikband.* — Bâra lâkkasá. Vergel. *lâkkasá.* — Ikâmbe málîpá-barâya, *wij*, (te weten: *de Maleijers,*) *die eene saroñj bij wijze van bâra*, d. i. *niet aan elkander genaaid, dragen.* — Boêñga bâra, soort van *bloem*, of *strik*, gevormd bij het vastmaken van den buikgordel. — Sisâmboeñg boêñga-bâra, *elkander bij de boêñga-bâra vasthouden.* NB. gebez. van twee *vechtenden.* (D. Moes.)

Bâra ook gebezigd als benaming voor één van de rijkssieraden van Gôwa, het zelfde als in 't Tijdschr. voor N. Ind. Jg. V, Aflev. 4, bl. 429, verkeerdelijk genoemd wordt *Bonaija.*

Pibarâï, *iemand een' buikgordel ten geschenke geven.* (Bap. K. G.)

Papibaraîyañg, *iemand* (eene zekere *som* bijvoorb.) *in den buikgordel steken.* (G.G.)

(4° bâra). — Si-bâra, het Jav. *sa-bara, honderd millioen*, eertijds ook in Gôwa gebruikelijk. (Rap. K. G.) — *Sibâra-barâna*, zoo veel als: *een getal dat niet meer uit te spreken is*, lett. *één honderd millioen honderd millioenen er van.*

(5° bârá), bep. bâraka, *Westen-wind, regenbui.* (Bid.) Boeg. *bârâ*, idem. Jav. *barat, wind, windvlaag, stormwind.* Mal. *bârat, West, Westen.* — Bârá tâppá, *Westenwind.* — Bârá-dâya, = *bârat dâja, Zuidwestenwind.* — Bârá lâoé, = *bârat lâwoet, Noordwestenwind.* — Bârá-bârá, *zachte Westenwind.* — Wâttoe bârá, *Westmoeson.* — Bârá lôlo, *begin der westmoeson.* — *Bârá lolôwa* dikwijls eigennaam van een *paard.* — Bâñgkeñg-bârá. Men zie *bâñgkeñj.* — Oêloe-bârá, *begin van de Westmoeson.* —

Bârá tâlloem-bâñgi, lett. *de Westmoeson van drie nachten*, d. i. dat gedeelte van de Westmoeson, waarin de regen telkens drie dagen achter elkander bijna onophoudelijk voortduurt. Dit is volgens de Inlanders gewoonlijk in het begin der Westmoeson het geval. Hierop zou de *bârá tôedjoe bâñgi*, of *Westmoeson van zeven nachten*, vervolgens de *bârá pinrôewañg-tôedjoe bâñgi*, of *Westmoeson van veertien nachten*, en eindelijk de *bârá patampôelo bâñgi* of *de Westmoeson van veertig nachten*, volgen. — Tâlloeñg-mi bârá oemoerôena, *hij is reeds drie westmoeson's*, d. i. *twee jaar*, oud, = *tâlloeñg-mi pakattôwañg*. Vergel. *kâtto* N°. 1.

(6° bârá), bep. bâraka, *bedakh*, soort van poeder van rijstemeel gemaakt. Boeg. *bâdá*, idem. — Bârá kêbó, *witte bedakh*. NB. de *bedakh* die de dames gebruiken, om zich het ligchaam, inzonderheid het gezigt, meê te besmeren. — Bârá pabâlle, *de bedakh* die men als geneesmiddel bezigt, insgelijks door er zich meê te besmeren. — Bârá dîñgîñg, bârá kâmmoe, en: bârá bâmbañg, soorten van *bedakh*, aldus genoemd, naar gelang van de min of meer heete specerijen, die men in de bedakh doet, als: *notenmuskaat*, enz. — Bârá lôeloé, *hetgeen* op het aangezigt achterblijft, wanneer men zich met bedakh besmeerd, en vervolgens zeer zacht met een doek afgeveegd heeft, zooveel als *blanketsel van bedakh*.

Âbârá, a) *bedakh gebruiken*, b) *bedakh maken*.

Bárâki, *iemand met bedakh besmeren;* bijvoorb.: *ábárâkiyá, besmeer mij met bedakh.*

Ook met den naam van *bârá* bestempeld eene soort van welriekende witte balletjes, waar de vrouwen zich meê besmeren, tot verkoeling en sieraad, en waarvan de *bedakh* het voornaamste bestanddeel is.

Pabárâkañg, eene *klapperdop*, of *bak* voor de toebereide bedakh. (Bid.)

(7° bârra). — Kabârra-bârra, bep. kabârra-barrâya, *overal bekend*, zoowel in goeden als kwaden zin. (Mâdi.)

ꦱꦫ (1° bârañg), *welligt*, *soms*, Mal. *bárañg kâli*. Jav. en Boeg. *bára*, idem; bijv.: bârañg nâoeñg-sá riyôlo ri-Djoempândañg, *welligt is het goed dat ik maar vooreerst naar Makassar ga.*

Bârañg-parêna, *het is mij onverschillig;* lett. *welligt....* (ik weet het niet,) *het is zijn werk.*

Bârañg-parêkañg, *onverschillig zijn ten opzigte van*, d. i. *zich niet bekommeren om iemand;* of: *ten opzigte van eene zaak*, d. i. *die verwaarloozen, niet behartigen.* — Noebârañg-parêkañg-dji, ons spreekwoord: *van eens anderman's leêr is het goed riemen snijden*, letterl.: *gij verwaarloost zijne zaak maar*, te weten: om enkel uw eigen belang te behartigen. — *Bárañg* soms ook gebez. om 't *wenschen* uit te drukken, bijv.: bârañg ákôelle-kôelle-mi, *moge hij hersteld zijn!* letterlijk: *welligt is hij reeds gezond.* — Dikwerf wordt er in dit geval ook bijgevoegd: *kâmma-djiyâpa*. Men zie *kâmma* N°. 2.

Barañgâï. Misschien is dit woord aldus te verklaren: "is dat nog eene zaak om van *welligt* te spreken?!" v. d. "is dat eene zaak die nog aan twijfel onderhevig kan zijn?!" v. d.: *stellig, immers*, enz. Bijvoorbeeld op de vraag wie het een of ander gedaan heeft, volgt soms het antwoord: barañgâï, ta inâkke, *ik stellig niet, ik immers niet.* (Kel.) — Barañgâï ka-koekâna, *ik heb het u immers wel gezegd* (, lett.: *was het nog twijfelachtig?* te weten: *dat dit gebeuren zou, daar ik 't u gezegd had?* (Tar.) — Barañgâï, ka-Âlla-taâla-dji ampadjâri âlañg

lôlloñg bonêna, *God slechts heeft immers de wereld geschapen met al wat daarin is.*

Bârañgkâna. Dit woord wordt gebezigd om te kennen te geven, dat er het een of ander volgt tot opheldering en verklaring van het voorafgaande, te vertalen met: *bijvoorbeeld, te weten, namelijk, dat is, met andere woorden*, en dergel. meer; als: na-îya bâllaka-dji, tawâna baïnnêya, bârañgkâna tâoe-balo'ewa, *en wat het huis betreft, dat is het deel van de vrouw, te weten:* (, *wel te verstaan:*) *de weduwe.* (Rap.) — Kammâya bârañgkâna, pônna kíkalarrôwi atânta, *als bijvoorbeeld, zoo wij ons boos maken op onze slaven.* (Rap.) — Sikâmma ta-kírâpika, bârañgkâna salâmañg, *al onze tekortkomingen, dat is:* (, *of:*) *onze fouten.* Op de woorden: "To'ewañg Iyânoe ábêseré toemalompôwa," "*N. N. ligt overhoop met den Gouverneur*," wordt bijv. door iemand geantwoord: "Ñgâpa bârañgkâna?" "*Hoe! wat zegt gij daar? zeg dit nog eens met andere woorden. Ik begrijp u immers verkeerd? hoe toch zou dit mogelijk zijn!*" (Rap., G. G., Godsd.)

Po'ewa mábârangi. Dit beteek.: *zij sterven in ontzettend groote menigte, als door een pest weggesleept.* Het gebruik van *mábárañg* duidt misschien hierop, dat er *zóóveel* bezwijken, dat men onmogelijk meer met zekerheid opgeven kan *hoeveel?* Men kan slechts zeggen: *welligt* zooveel of zooveel. (Mâdi).

Sibârañg, *elkander wantrouwen*, of: *verdenken;* eigenlijk: *niet zeker van elkander zijn*, de een van den ander denken, dat hij *welligt* iets kwaads in den zin heeft; bijv.: sibârañgi ânjdjo ta'ewa, *die menschen wantrouwen elkander.*

(2° bârañg). Vergel. het Jav. *barañg, eenig bijzonder ding, eenige zaak, eenig goed, iets, dingen, goed, goederen.* Mal. idem. Vergel. ook het Jav. *sabarañg, alle bijzondere; alle, wie het ook zijn mogen.* Zoo ook het Makassaarsche *bárañg*, of: *sabárañg* (, Boeg. *bára*, of: *sibára*), = *îya-iyánna-mo, wie* of *wat ook;* bijv.: bârañg, of: sabârañg tâoe, *welk mensch ook.* — Bârañg-sére (, Boeg. *bára-se'ewa*), *één wie*, of: *wat ook; één, nog niet zeker wie* of *wat.* — Ta-bârañg-tâoe (, 't Boeg. *tâ-bára-tâoe*), 't Mal. *boekan bárañg-bárañg mánoesjia, geen alledaagsch, geen gering mensch.* — Bârañg-âpa, *wat ook*, v. d. *ánna ta-bárañg-âpa ánna ta-paramánna.* Vergel. *ánna.*

Bârañg-bârañg, 't Mal. *bárañg-bárañg*, 't Jav. *barañg*, 't Boeg. *wâram-párañg, goed, goederen;* en v. d. mábârañg-bârañg, *met goederen zijn, goederen bezitten.* (Rap. K. G.)

Ampabârañg-barâñgañgi pamaîna, lett.: *goederen doen zijn*, of: *stellen voor zijn gemoed*, d. i.: *zijn gemoed vervullen met de gedachte aan goederen*, v. d.: *haken naar goederen*, bijvoorb. *naar geschenken.* (Oud Contract der vorsten van *Toeratéya.*)

(3° bârañg). Bârañg-bârañg, een knoestig gewas, dat uit oude boomen en daken te voorschijn schiet, met een blad in den vorm van een' waaijer. Het is bitter van smaak, en deszelfs afkooksel wordt met klappermelk en ko'enjí vermengd, als wanneer het een zeer goed purgeermiddel is, vooral voor kraamvrouwen.

ꦧꦫꦶ (1° bâri), bep. barîya, *zuur geworden*, eten, Boeg. *wâri;* bijvoorb.: bâri-mi, *is bedorven;* gebez. van gekookte *rijst*, of *vleesch*, of *soep*, of welk eten ook, dat bijvoorbeeld een' nacht is over blijven staan en nu *zuur geworden* of *bedorven* is. — Tôttó bâri, dus genoemd *het puntje van de bek der kiekens*, als stinkende gelijk bedorven eten. Van daar: nipaso'eloʻeki tôttó barîna, *dit puntje wordt er afgedaan.* (NB. anders, zoo meent de Inlander, zouden

de kiekens niet goed groeijen); v. d. overdragtelijk gebez. van een meisje dat *besneden* wordt.

(2° bârí), bep. bârika, *vlammen* (*in het hout*), *gevlamd*, *gestreept*; v. d. *vlakken van een' muskuskat*, of *djíná*. — Djâñgañg bârí, *haan die gestreept*, bijv. wit en zwart van kleur is. Boeg. idem.

ꦱꦫꦶꦁ (bâriñg). — Tábâriñg-bâriñg, *rusteloos*, *ontrust*, *bekommerd*.

Tábâriñg-bariñgañg, *bekommerd over*. — Nitábâriñg-bariñgañg-mi garrinna, *men is bekommerd over zijne ziekte*.

ꦱꦤꦿꦶ (bânri) bep. banríya, *goud*. (Rap., Bid.) — Djéné-bânri, *intrest van goud*. — Over de *djéné-bânri* bij het *bâlli-tâgalá* vergel. op *tâgalá*.

Ásíkó-bânri, zoowel van *mannen* als van *vrouwen* gebezigd, geeft te kennen, dat zij *met de prachtigste stof gekleed zijn*; doch zóó, dat het *bâdjoe* en de *tópe* van onderscheiden kleur zijn. Zijn die beide van dezelfde kleur, zoo heet zulk een prachtkleeding *pasañgíñgañg*. Vergel. *sâñgíñg*.

Waarom men nu juist spreekt van *ásíkó-bânri*, *van gouden knoopen voorzien*, is mij niet regt duidelijk. Welligt heeft alleen het *prachtige* van de kleeding daartoe aanleiding gegeven. Het zou echter ook kunnen zijn, dat het dragen van *gouden armbanden* en dergel., hetgeen daarmeê steeds gepaard gaat, de uitdrukking heeft doen ontstaan.

ꦱꦫꦺ (1° bâróe), bep. bâroeka, de schors van zekere boomen, die men bezigt bij wijze van *zwam*. Ook gebruikt tot het *digtstoppen* van de *naden* der vaartuigen. Boeg. idem. — Ook gebezigd tot het maken van touw, doch dit is niet bestand tegen de vocht. Deze *bâróe* gewoonlijk genomen van den *íntóe*-boom, ook wel van den *roembíya*-boom, zoo ook van den *pókó bâróe-gâllañg*.

(2° bâróe) bep. bâroeka, soort van boom, *Hibiscus tiliaceus L.* Mal. idem. Jav. en Boeg. *wâróe*. — Boènga-bâróe. Men zie *boènga*. — Bâróe lâóe, soort van *bâróe*-boom, *Hibiscus populeus*, *L.* — Pôkó bâróe-gâllañg, ook soort van *bâróe*-boom.

ꦱꦫꦺ (bâroeñg). — Bâroeñg-bâroeñg, *hut*, *stulp*, Mal. *bâroñg*, idem.

ꦱꦫꦺ (1° bâro). — Tâï-bâro, en: tabarôwañg (, verbastering van *tâï-barówañg*), = *tâï-láso*.

(2° bâro). — Sambâro-bâro, = *sañgkámma*. (Koèrróe).

(3° bâro). — Bâro-bâro, bep. bâro-barôwa, = *bára-baráni*, *vermetel*. (S. Tjin.)

(4° bârro), naam eener plaats op Borneo; v. d. *boeláëñg Bârro*. Men zie *boeláëñg*.

(5° bârro). — Bârro-bawíyang, opzwelling van de klieren aan beide kanten van de keel, doorgaans gepaard gaande met koorts.

(6° bârró), bep. bârroka, = *óto* N°. 1, *borstlap* voor kinderen.

ꦧꦶꦫ (bíra) bep. birâya, soort van gewas, eene *Aroïdea*, een' man's lengte hoog, en in den stam vocht bevattende dat jeuking veroorzaakt. Deszelfs bladen een halve arm lang en iets minder breed, gebezigd om garen in te wikkelen, als volgens de meening der Inlanders vastigheid aan de kleuren gevende.

ꦧꦶꦫꦁ (bírañg), *grof wit linnen*. (Sinr.) Boeg. *wídañg*. — Bírañg sibirâñgi, lett.: *bírañg dat met bírañg is*; v. d. overdragtelijk: *menschen van gelijke*, *en* (in tegenstelling van *boeláëñg*, *goud*) *even geringe afkomst*. (Sinr.)

Pabirâñgañg, de *naad* die de twee lange smalle lappen, waarvan een saroñg gemaakt wordt, te zamen verbindt, zoodat die de vereischte breedte

krijgen. (NB. om vervolgens van die twee, nu eenigzins breeder geworden, strooken goed een *saroñg*, of soort van *vrouwenrok*, te vervaardigen, naait men de beide, in vergelijking met de twee andere, nog steeds smalle uiteinden aan elkander, zoodat men aan een sâroñg steeds twee elkander kruisende naden ontwaart. Laatstgenoemde *naad* is bekend onder den naam van *paëntêñgañg*. Vergel. *êntêñg*.)

(bîri). — Bîri-bîri, bep. bîri-biríya, soort van schelpvisch (, *wenteltrapje*). Boeg. idem.

(bîriñg), *kant*. Boeg. *wíriñg*, idem. Mal. *bierih, boord, lijst*. — Bîriñg-kâssí, *kust, strand*. — Bîriñg-mâta, *rand van het oog*. — Birînna lâñgika, lett. *de rand des Hemels*, v. d. *horizont, gezigtseinder*. — Birînna pasapoèwa, *de rand van de hoofddoek*. — Bîriñg-lîpá, *rand van een saroñg*. — Bîriñg-kalênna, *de zelfkant*, van een' *hoofddoek* bijv., *de kanten die niet meer behoeven gezoomd te worden*. — Bîriñg nidjâí, *een omzoomde kant*, bijv. van een *hoofddoek*. — Pôke-bîriñg, soort van piek, ook genoemd: *pôke-Sambáwa*, of: *Sambáwasche piek*, en ook: *toèmbá*. Van de *pôke-bíriñg* heeft men twee soorten: 1° *bíriñg-kópé* met twee gaatjes in het lemmet, en 2° *bíriñg tôñgoló*, die als 't ware *doof* is, die twee gaatjes of oortjes niet heeft.

Bîriñg-djêné, soort van groente, gebruikt bij schildpad, en aan den kant van het water groeijende, eene *Myrtacea?*

Ábîriñg, *aan den kant zijn*, bijv.: mábîriñg bâlañg, *visschen aan den kant van een kraal*. (Rap.) — Ábîriñg-mi lâmpa toe-málompôwa, lett. *de Gouverneur is al aan den rand om te gaan*, d. i. *gaat binnen kort*. — Ábîriñg-mi tambaroèwa, lett. *het Nieuwejaar is reeds aan den rand*, d. i. *het is binnen kort Nieuwejaar*. — Ábîriñg-mi gâppa tjilâka, *hij was reeds aan den rand om een ongeluk te krijgen*, d. i. *hij kreeg bijna een ongeluk*. — Ábîriñg-mi nâssêñg bâsa Mañgkâsará, *hij is reeds aan den rand om Makassaarsch te kennen*, d. i. *hij kent reeds bijna Makassaarsch*. — Ábîriñg mâñge, *ergens langs gaan*.

Kamîriñg, *het ergens langs gaan;* v. d. kamîriñg lânri âñgîñg in de sînrilí's: *de wind die ergens langs gaat*, te weten: *langs het huis der geliefde*. (Sinr.) — Sônrí nikamîriñga malêla = *sónrí nibíriñga maléla, de sónrí met een rand van staal*.

Tînrañg-bîriñg, of: toènrañg-bîriñg. Vergel. *tínrañg*, en: *toènrañg*.

Sitînrañg-bîriñg. Verg. *tínrañg*.

Sitoènrañg-bîriñg. Verg. *toènrañg*.

Átjíní-bîriñg. Verg. *tjíní*.

Sitjîní-bîriñg. Verg. *tjíní*.

Bîriñg-kâna, in het voormalig *rijk van Tello* de eerste persoon na den *koning*. — Zijne waardigheid stond eenigermate gelijk met die der volkstribunen in het Romeinsche rijk. Tegen zijn' wil vermogt de koning niets te doen. Boeg. *pabíriñg-áda*. Hij was voorts de man, die de woorden des konings tot het volk, en omgekeerd de woorden des volks tot den koning overbragt. Hij was als het ware de *rand* van beider *woorden*, met andere woorden: de man, langs wien de *woorden* van *koning* en *volk voorbij gingen*, van *bíriñg*, men zie boven, en *kâna* N°. 1.

(bîroe), bep. biroèwa, naam eener soort van boompje, welks bladen gebez. worden bij de bereiding van *mádá;* alsmede om de sierih in te wikkelen. B. idem.

(bîn̂roé), ábîn̂roé, *bij het vuur zitten, zich bij het vuur warmen;* bijv.: ábîn̂roéká, tôewaŋ̃, dîn̂gîn̂gá, *ik zit bij het vuur, mijnheer, ik ben koud.*

(bîn̂ró), bep. bîroka, *scheel.* — Bîn̂róbîn̂ró d̃jâŋ̃gaŋ̃, *loenzen.*

(1° bôera), *bedriegen, foppen, veinzen.* (Sinr., Tar.)

(2° bôerá). — Pabôerá-mâlí, bep. pabôerá-mâlika, eigenl. Boeg.; lett. *iemand die evenals een pisaŋ̃-bast op het water ronddrijft;* v. d. *zwendelaar, lediglooper, schurk;* zamengest. uit het Boeg. *bôerá,* = *mâsa-oênti, pisaŋ̃-bast,* en 't Boeg. *mâlí, drijven,* bijv. *op het water.* Verg. *pagórrá-mâlí* op *górrá* N°. 2.

(bôenraŋ̃), *flaauw,* of *ligt van kleur.* Alleen van *oogen* geb. — Toe-mábôenraŋ̃ga matânna, *de menschen die ligtkleurige oogen hebben,* d. i. *de Europeanen,* in tegenstelling van de *Makassaren,* die meestal *donkere oogen* hebben. (D. Moes.) — Bôenraŋ̃-mi matânna, *zijne oogen staan reeds flaauw.* NB. gebezigd van iemand die *op sterven ligt.*

(bôerí). D̃jâŋ̃gaŋ̃ bôerí, bep. bôerika, een haan die veel overeenkomst heeft met de *d̃jâŋ̃gaŋ̃-boerínti,* doch met langer' strepen. Boeg. *mânoe-bôerí,* idem. Jav. *boerik, pokdalig.* Mal. *boerikk, gestreept, gespikkeld, pokdalig.*

(1° bôeroeŋ̃). Mal. *vogel.* — Bôeroeŋ̃ garêd̃ja. Aldus te Makassar genoemd de Hollandsche mosschen, dewijl men die derwaarts overgebragt, en bij de nu verlaten kerk in het fort losgelaten heeft, waar zij zich nog heden in grooten getale ophouden; terwijl men ze elders bijna te vergeefs zoekt.

(2° bôeroeŋ̃), soort van *riet,* gebez. tot bindsel, *Maranta arundinacea, L.*

(3° bôeroeŋ̃). Bôeroeŋ̃-bôeroeŋ̃, fijn rood insektje.

(bôenre), bep. boenrêya, soort van *schepnet.*

(bôenreŋ̃). Bôenreŋ̃, of: bôenreŋ̃-bâttaŋ̃, *dikbuikig.* — Tâoe-bôenreŋ̃, *iemand met een' dikken buik.*

(bêrá), Sal., = *bâttalá, zwaar.* Mal. *brat,* idem.

(bêraŋ̃), *kakmes.* Jav. idem. Mal. *pâraŋ̃.*

Bêraŋ̃-bâdí, *jagtmes.* Men zie *bâdí.* — Bêraŋ̃-kalêwaŋ̃, in Tocratêya = *kalêwaŋ̃.* (Mâdi.)

Nibêraŋ̃-bôelo, *met een kakmes gehouwen worden, alsof men een stuk bamboe ware.* (Mâdi.)

(bênra), lett. *van alle kanten komen.* Boeg. idem, bijv.: nabênra pôke, *er wordt van alle kanten met pieken gestoken.*

Sibenrâ̂ï, *van alle kanten tot elkander-,* of: *zamenkomen;* bijv.: nasibenrâ̂ï goŋ̃, lett. *van alle kanten komen er goŋ̃je zamen,* d. i. *van alle kanten verneemt men het geluid der goŋ̃.*

Pasibenrâ̂ï, a) *van alle kanten op iemand doen aankomen,* b) *iemand bezigen om van alle kanten op aan te komen of aan te vallen;* d. i. *van alle kanten op iemand aankomen, hem aanvallen;* bijv.: napasibenrâ̂ïyá koŋ̃gkônna Iyânoe, d. i. *de honden van NN. vallen van alle kanten op mij aan.* — Nîyá d̃jâ̂ï tâoe ampasibenrâ̂ï bâraŋ̃-barânna toe-matêya, d. i. *er zijn vele menschen, welke van alle kanten op de goederen van den overledene afkomen,* om die onder zich te verdeelen.

(bêroe), bep. berôewa, vnw. berôeŋ̃koe, *nieuw.* Boeg. *bâroe,* en Mal. *bhâroe,* idem. — Bôentiŋ̃ berôewa, *de jong-getrouwden.*

Berôèwi, *vernieuwen.*

ᨕᨗᨕᨘᨗ (1° bêre), welligt te vergelijken met ons woord: stuk. (Verg. Mak. Spraakk. § 87.) — Si-bêre, = *sére, één*, bijv.: tâoe si-bêre, *één mensch.* — Pasâpoe si-bêre, *één hoofddoek.* — Âná si-bêre-bérêna ânne, = *ánâ si-tâoe-taoênna-ánne, dit is zijn eenigste kind.* — Sibérêya, = *séréya, het eene*, of ook: *het andere.* — Si-bérêyañga, = *séréyañga, het eene, het andere.* — Tási-bêre-tási-bêre, = *tásére-tásére, elk, alle*, bijv.: tási-bêre-tási-bêre parasâñgañg, *elk land, alle landen.* (Djay.)

(2° bêre). — Bêre-bêre, Boeg., = *kaloewára, mier.*

(3° bêre). — Bêre-bêre, de *Melastoma asperum, L.*

(4° bêré), *doorbreken*, een *steenpuist* bijv.

ᨕᨗᨕᨘᨗ (1° bêreñg). Bêreñg-bêreñg, *glazemaker* (insekt). — Bêreñg-bêreñg êdja, bêreñg-bêreñg dêntoe, en: bêreñg-bêreñg pôppó, soorten van *bérenñg-bérenñg.*

(2° berêñg). Berêñg-berêñg, *bekken* (van den omroeper). NB. alleen te Makassar in gebruik.

ᨕᨗᨕᨘᨗ (bênre). — Âllo bênre-bênre, = *állo óemboe-óemboeróe.* Vergel. *óemboeróe.*

ᨕᨘᨗᨕ (1° bêró), tábêró, *slordig, bemorst zijn*, geb. van een *schrift* bijv. wanneer er inktvlakken op liggen, of zoo de regels scheef loopen, en derg. meer. Ook gebez. wanneer men spreekt over het *maken van een kleed;* bijv.: têya-ko pabêró-bêrókîntoe, *doe het niet slordig, vermors het niet.* Boeg. idem.

(2° bêro). — Tábêro, *door de lengte bijna langs den grond sleepen;* bijv.: tábêrowi bañgkênna, *zijne beenen sleepen nagenoeg langs den grond;* van een' ruiter gebez. die bijzonder lange beenen heeft.

(3° bêro). — Pamêro-mêrowi, *iets in groote hoeveelheid verbruiken;* bijv. pañgadjâï, d. i. *gedurig-door sierih-kaauwen, en daarbij telkens weder een nieuw pruimpje nemen.* Zoo ook bijvoorbeeld *pakéyañg*, d. i. *telkens weder een nieuw kleed dragen.* Vergel. *tjamêro* en *éro* N°. 2.

ᨕᨘᨗᨕᨗ (bênroñg). — Tábênroñg, *heen en weêr bewogen*, bijv.: pôkó-kayoèwa, *de boomen*, v. d. ook overdragtelijk tábênroñg-mi binábâna, *zijne binábá is in beweging gebragt;* d. i. *zijn gemoed is ontsteld, verschrikt.* Vergel. *binábá.*

Pabênroñg binábâna, *iemand verontrusten, doen ontstellen.* (Sinr., D. Moes., Mádi.)

Bênrong-bênroñg, soort van riet, met eene bloem als eene witte wollen pluim, welligt aldus genoemd wegens de bewegelijkheid van de bloem. Dit riet wordt dikwijls gebezigd voor omheiningen. — Boékoèleñg-bênroñg-bênroñg, *eene huid zoo mooi van kleur als ligtgeel bénroñg-bénroñg-riet.*

ᨕᨘᨗᨕ (bôrrá), bep. bôrraka, *Borak*, het paard van Mohammed. (D. Moes).

ᨕᨘᨗᨕ (1° bôrí), = *parasáñgañg;* v. d. bijv. de eigen naam *Bórísállo*, en andere.

Sambôrí, of: simbôrí, *in één land*, d. i. *te zamen zijn, makkers zijn, schoolkameraden*, enz. (Sinr.)

(2° bôri). — Bâtoe-bôri, Sal. = *bâta, metselsteen.* Vergel. *bâta* N°. 1.

ᨕᨘᨗᨕ (bôriñg), *snip*, met regten snavel. — Bôriñg-lômpo, *groote snip*, met krommen bek.

ᨕᨘᨗᨕᨗ (bôre). — Bôre-bôre, bep. bôre-borêya, zeldzame uitdrukking, op zee soms gebez. voor *ánâ, kind*, uit vrees, dat de booze geesten anders het kind kwaad zouden doen.

ᨕᨘᨗᨕ (1° bôró), ons *borg.* — Nâï borôkiko? *wie is uw borg?*

(2° bôro), Toer., = *kámbañg; opzwellen.*

(3° bôrró), bep. bôrroka, *opgeblazen, hoogmoedig.*

ꦱꦺꦴꦫꦺ (1° bôroñg), *bundel, hoop, menigte, bloemen* bijvoorbeeld, of: *vruchten.* Boeg. *óroñg*, idem. Vergel. het Mal. *bóroñg, iets in het groot doen, in het groot handelen.* — Bôroñg-lêkó, *een bundel sierih;* alzoo ook genoemd een *hert*, dat zeer oud geworden zijnde, een bijzonder zwaren bundel hoornen op zijn kop heeft. Vergel. *djôñga* N° 1, (Kel.) — Bintôëñg ábôroñg-bôroñg, *'t zevengesternte*, als 't ware: een *hoop sterren.* — Djâñgañg bôroñg-rârañg, *een haan met grooten kam.* — Tjiñjtjiñg întañg-mábôroñg, *een ring met vele diamanten.*

Wâkkilí, of: kowâsa, bôroñg, *algemeen gemagtigde.*

(2° bôroñg).— Bôroñg-bôroñg, *eiland.* (D. Moes.)

(3° bôroñg), Bonth., = *rómañg, bosch.* — Bôroñg-bôroñg, *kreupelbosch.*

ꦱꦺꦴꦫꦺ꦳ (barâkká), bep. barâkkaka, 't Mal. *berkat, zegen.* Boeg. *barákká*, idem. — Barâkkáki, *hij is gezegend.*

Barákká ook gebez. als: geschenk van iemand die veel *zegen* van den Hemel ontvangt, hetzij door tot hoogen rang op te klimmen, hetzij door veel schatten te vergaderen, hetzij door hoogen ouderdom te bereiken, hetzij door op eenige andere wijze bijzonder grooten vooruitgang te maken. Zulk een *barákká* bestaat bijv. in wat geld, of een' kris, of wat het ook wezen moge, en zal, meent men, hem, wien het gegeven wordt, den zegen van Âllah in dezelfde mate doen ondervinden; v. d. zegt men bijv.: sâre-má barâkká, *geef mij een barákká.* [NB. De gift echter van een' *regerend vorst*, of *karáëñg mágáoe*, die alleen wegens geboorte tot zijne hooge waardigheid opgeklommen is, heet nooit *barákká*, aangezien men die verheven afkomst aan niemand kan meêdeelen. Zulk een geschenk slechts *piljóeroe* genoemd.]

ꦱꦺꦴꦫꦺꦏꦁ꦳꦳ (barôekañg), soort van visch.

ꦱꦺꦴꦫꦺꦴꦏꦁ꦳꦳ (barrôkañg), *kropgezwel.*

ꦱꦺꦴꦫꦺꦒ (barôega), bep. baroegâya, soort van bamboezen gebouw tot het houden van vergadering, en tot huisvesting van vreemdelingen bestemd. Boeg. idem.

Âmêmpo ri-barôega, *op den eigenlijken dag van het feest*, d. i. bijv. bij een besnijdenisfeest op den dag der besnijdenis zelven, *tegenwoordig zijn.* Vergel. *matánna gáoeka* op *máta.*

Âbarôega, lett. *in een baróega zamenkomen*, v. d. in het algemeen *gezelschappen bijwonen*, al is het ook niet in een *baróega.*

Pabarôega, *iemand die gezelschappen bezoekt, feesten*, of *partijen bijwoont.*

Bâroe-barôega, soort van *bamboezen zitplaats*, = *dégo-dégo.*

ꦱꦺꦴꦫꦺꦒꦫ (biragâra), bep. biragarâya, *lastering.* (Sinr.) — Nibiragâra, *gelasterd worden.* (Kel.)

ꦱꦺꦴꦫꦺꦤ꦳ (banrâñgañg), *een bos bokken-* of *ander haar*, of ook wel: *een bos lange veêren, die men onder aan een piek hangt.* NB. zulke pieken omgekeerd en voor den vorst uitgedragen. Boeg. *banrâñga*, idem. — Pôke banrâñgañg, *een piek met een banrâñgañg.* — Poerôekañg banrâñgañg, *zak voor een banrâñgañg.* — Kakkâsañg banrâñgañga, *de banrâñgañg van de zak ontdoen, en haar los laten hangen*, zoo als bijv. in den oorlog geschiedt.

ꦱꦺꦴꦫꦺꦁꦤ꦳ (barâñgeñg), *rattekruid.* Boeg. *warâñgâñg.* Mal. *barángan.* — Sêlé nibarâñgeñg, *vergiftigde kris.* — Barâñgeñgi sêleka, *de kris vergiftigen.*

(bariñgañg). — Bariñgañg toèká, *sporten eener ladder.* (Tar.) Boeg. idem.

(boerotñgeñg), grooter dan de *bíribíri*, maar van binnen insgelijks met eene soort van wenteltrapje. Boeg. idem. V. d. beeld van *valschheid*, als van buiten glad, van binnen gedraaid zijnde. (Sinr.)

(baroeñgâñga), bep. *baroeñgāñgáya*, soort van boom, welks bladen en stam als medicijn gebezigd worden.

(binrâpá), bep. binrâpaka, boompje, welks bladen als geneesmiddel en als *pilǰóeroe* gebruikt worden.

(barâmbañg), *borst.* — Kâloró-barâmbañg, *gleuf van voren aan de borst*, tusschen de beide rijen ribben.

(1° baroêboé), bep. baroêboeka, *gruis, snippers, vodden, lorren.* — Baroêboé-tâoe, *iemand die weinig beteekent;* wij zouden zeggen: *een lor van een mensch.* — Baroêboé-kâyoe, *gruis van hout*, d. i. *spaanders.*

(2° baroèboe), bep. baroebotwa, een droge alles verzengende wind in de Oostmoeson, vooral in de Noorder distrikten van het Gouvernement van Celebes en onderhoorigheden waaijende.

(1° baroèmboeñg). — Djârañg baroèmboeñg, *schimmel.* — Boeg. *baróempoeñg.* — Baroèmboeñg-kêbó, *witte schimmel.* — Baroèmboeñg-pârepoènoé, *ijzerschimmel.* — Baroèmboeñg-panôwañg, *appelschimmel.* — Baroèmboeñg-talâppó, = *baróèmboeñg-panôwañg*, doch met eenigzins *grooter plekken.* — Baroèmboeñg-tambâga, *koperschimmel.* — Baroèmboeñg-tǰêrá, *roodschimmel.* — Baroèmboeñg dârć, *vale schimmel.*

Djâñgañg-baroèmboeñg, *haan die schimmelkleurig is.*

Bâroe-baróèmboeñg ook van andere voorwerpen dan van *paarden* en *hanen* gebezigd, lett. beteekenende: *veel van een schimmel hebbende*, v. d. *grijs;* bijv.: bâroe-baroèmboeñg oêna, *grijs is zijn hoofdhaar.*

(2° baroèmboeñg), *berooken;* bijv.: nibaroèmboeñg doêpa, *met dóêpa berookt worden.* (Sinr.)

Pabâroemboènñgañg, soort van pot om te berooken; bijv. gebruikt door iemand die lang ziek geweest is, of ook door jonggetrouwden, ten einde de zweetlucht weg te nemen. NB. men plaatst den pot onder zich, en gaat er vlak boven zitten, zich geheel met een saroñg overdekkende.

(barêbé), bep. barêbeka, *schor, dof, niet helder van geluid*, geb. van de *stem*, ook van het geluid van *slecht glas* of *porselein*, wanneer men er tegen tikt.

(bârro-bawîyañg). Men zie *bârro* N°. 5.

(barâbasá), *inregenen.* Boeg. idem.

(barîbasá), bep. barîbasaka, *morgen, ochtend;* v. d. ñgânre-barîbasá, *des morgen's eten*, v. d. *ontbijten.* — Ri-barîbasaka, *gepasseerden morgen.* — Ânne barîbasaka, *dezen morgen.* — Barîbasá-pi, *aanstaande morgen.* — Naîya barîbasânamo tîmboró-makî mâë ri-Segêri, *des morgen's vroeg gingen wij naar Segêri.* (Brief). — Barîbasá-barîbasá, *alle morgens.* — Bâri-barîbasá, *'s morgens, ik weet niet juist hoe laat.*

(baramoèntcñg), soort van boom.

(boèrá-mâlî). — Paboèrá-mâlî. Men zie *bóèrá* N°. 2.

(barâta), *rouw.* (Jav. *brata, boetedoe-*

ning, Skr. *wrata*, een verdienstelijke, hetzij vrijwillige, of door eene gelofte op zich genomene *strenge oefening* of *boetedoening*.) Dit woord ook gebez. van de volslagen rust en werkeloosheid, tegen het begin van den zaaitijd, gelijk ook later op andere tijdstippen, en die ons aan den rouw wegens een' overledene denken doen. (Rap. K. G.) Boeg. idem.

(barâtañg), de bamboezen die op de *lépa-lépa palewâï*, *de balólañg*, enz. op zij uit de praauw steken en waarover dan in de lengte van het vaartuig aan beide kanten een andere bamboe, *palewâï* geheeten, gelegd wordt, zoodat op deze wijze de dusgenoemde *vlerken* ontstaan. Boeg. *barâtâñg*.

(barâtoe), bep. baratoèwa, *het salaris voor den patânrá* en voor den *tóñgkó-houder*. Vergel. het Jav. *bratoe*, *voorschot* bij het spel.

(birîta), bep. birîtâya, *berigt*, *mare*, *goede naam*. Boeg. idem. Mal. *brieta*, *berigt*, *tijding*. — Birîta-makô, *gij hebt* (krijgt) *een' goeden naam*. (Rap. K. G.)

Kabirîtâñg, *het hebben van een' goeden naam*, *'t geëerd zijn*, *eer*, enz.

Pobirîtâï ri, Boeg. = *añggâppaï birîta ri*, *een' goeden naam verwerven bij*.

Pabirîtâñgi, *iemand ergens kennis van geven*.

Birîtâï, *iemand noodigen tot een feest*, lett. *hem er berigt van geven;* bijv.: tâoe nibirîtaîya, *de genoodigde menschen*. (Djay.)

Pabirîta, *iemand die noodigt*, bijv.: pabirîtâna karâëñga, *degenen die de gasten uit naam des konings noodigen*. (Djay.)

(boerîntî), bep. boerîntika, *kleine zwarte vlekjes op de huid;* v. d. djâñgañg boerîntî, *gespikkelde haan*. Men spreekt van: *boerîntî-kébó* wanneer de *witte*, en van: *boerîntî-lêleñg*, wanneer de *zwarte* kleur de bovenhand heeft.

(baratâmmoe), het Mal. *bertemoe*, *ontmoeten*, soms in hèt Makassaarsch gebez. van de *huwelijksgemeenschap*. (Maoet.)

(1° barâná), bep. barânaka, soort van hoogen zwaren boom, wel te onderscheiden van de *maráná*.

(2° barânna), bâra-barânna, a) *ergens iets aan doen;* v. d. *zich om iemand*, of: *iets*, *bekommeren*, *bekreunen;* v. d. ook: *iets veranderen*, *ergens wat afnemen*, *iets verminderen*, bijv.: têya-kô bâra-barannâï, = *téya-kó âpa-apâï*, *doe er niets aan*. — Ka-lêbá-má ta-nabarânna, *daar hij zich om mij niet bekreund heeft*. (Sinr.) — I-ta-nibâra-barânna, = *i-ta-nipînra pinrâï*, *menschen waaraan men niets veranderd*, *menschen van wier tanden en pudendum men niets afgenomen heeft*, d. i. *menschen die niet besneden*, *en wier tanden niet geschuurd zijn*. (Dat. Moes.)

b) *ergens iets van hebben;* v. d. *ergens eenige overeenkomst meê hebben*, bijv.: nisâre-sēñg-pôle râppo-râppo mábâra-barânna roepânna, *zij ontvangen al weder vruchten*, *wier voorkomen wel iets heeft van*, d. i. *eenige overeenkomst heeft met*, te weten: *die vruchten*, *welke zij op Aarde gezien hebben*. (Makass. Vert. des Korans, Sur. 2, vs. 23.

(1° barâni), bep. baranîya, vnw. baranîñgkoe, *stout*, *vermetel*, *durven*. Boeg. *waráni*, Mal. *barâni*, Jav. *baranni*, idem. — Barâni pamâî, *kloekmoedig*, *onbeschroomd*.

(2° barâni.) Bâssi barâni, bep. baranîya, *magneet*. Jav. *branni*, naam van hard gemaakt *ijzer*, *staal*. Mal. *besie brânie*, *magneet*. — Bâtoe-barâni, *zeilsteen*. Mal. en Boeg. idem.

(barânniñg), *groote pot* voor drinkwater, kleiner dan de *gôembañg*. — Sêró, of eigenlijk: pasêró, barânniñg, een klapperdop met een bamboe er aan, om het drinkwater meê uit de *barânniñg* te scheppen. — Bâmbañg pâdja-barânniñg, *zoo heet als het onderste van een barânniñg*, d. i. *alles behalve heet of koortsig*, integendeel *zoo koel, als het onderste van zulk een pot*, die bijzonder koel pleegt te zijn.

(barônañg), soort van visch.

(boerânne), bep. boerannêya, vnw. *boerannéñjkoe, man, mannelijk*. Boegin. *woroánne*. — Mâte-boerânne, *als man*, d. i. *op het slagveld, sterven*.

Âboerânne, *met een man zijn, een' man hebben, getrouwd zijn met;* gebez. van eene *vrouw*.

Boerannêyañg, *tot man maken*, of: *nemen*, d. i.: *trouwen*.

Paboerânneyânna-mi, *zij is reeds huwbaar*, lett. *haar tijd, om met een man te zijn, is reeds daar*.

Bôera-boerânne, *een jongetje*.

Êrañg-kaboerannêyañg. Men zie *érañg*.

(barâttjoeñg), soort van vuurwerk, kleine papieren pijpjes welke met kruid gevuld zijn, door de kinderen te Makassar in groote menigte afgestoken. (G. G.)

(barôtji), bep. barotjîya. — Salôewará-barôtji, *een kort broekje van gestreepte zijde*, met twee- of drieërlei kleuren. Vergel. het Mal. *baroetjie, manufactuur van zijde en katoen*.

(baritjâlla), bep. baritjallâya, *iemand, die het terstond opmerkt, wanneer er iets niet goed is, wanneer er iets niet is, zoo als het behoort*. Dit woord gebezigd in goeden en in kwaden zin. In het eerste geval is het *iemand die bij de hand, een goed opmerker is*. In het tweede geval betcekent het: *een vitter, bediller*. Men vergel. het Mal. *berie, geven*, en *tjelá, vlak, smet, fout*.

(birânjoé), *heen en weder drijven*, bijv. een *schip* bij windstilte; ook overdragt. geb. van iemand die *ligt te zieltogen*. Vergel. *mânjoé* op: *ânjoé*. Welligt te denken aan het Mal. *berhânjoet*.

(barâyañg), = *ânoe tátíliñg, iets dat schuins loopt;* v. d.: salâñgga barâyañg, letterlijk *schuinsloopende schouders*. Met deze uitdrukking tracht de moeder van *Toe-másaláñjga-baráyañg* de misvormdheid haar's zoons te vergoelijken. Wij zouden zeggen: "zijne schouders zijn niet scheef, zij loopen maar wat schuins." (G. G.)

(barâla), bep. baralâya, = *barahála*.

(baralô), bep. baralôka. Men zie *boroló*.

(birâlle), bep. birallêya, *djagoñg, Turksche tarwe*, Boeg. *barâlle*. — Birâlle nisâpoé. Men zie *sâpoé* N°. 2.

(boroló), bep. borolôka, *vast planken dek* op een schip, wel te onderscheiden van de *galóemá*, die wat lager ligt dan de *boroló*, overigens hetzelfde is. NB. volgens sommigen niet te zeggen: *boroló*, maar: *baraló*.

(bônroló), bep. bônroloka, *schaamteplaatje van goud*. Men zie *djémpañg*. Boeg. *bonrólañg*.

(barôewañg), 't Mal. *beroewañg, beer*. (Rap. T. Dj.)

(birôwañg), soort van praauw, hebbende *één* mast, die uit *drie houten* en *báñgkeñg-sálará* bestaat, alsmede *pamároeñg* en *báñgkoeñg-barátañg*.

(1° bârrassá), *vegen*.

Pabârrassá, bep. pabârrassaka, *bezem*.

(2° bârrassá), = *áppo*.

(bârrisí), bep. bârrisika, het Jav. *baris, troepen krijgsvolk*, 't Sd. en Mal. *báris, streep, lijn, rij, gelid* van *krijgslieden, klankteeken*. Alzoo in *Dâtoe-Móeseñg* geb. van de *gelederen der soldaten*. Zoo ook gebez. van de *klankteekens*, of de *teekens* die *i, oe, e* en *o* te kennen geven. Zoo ook: ábârrisí, *exerceren* (soldaten). Boeg. idem.

(1° bârocsoé), bep. bârocsoeka, soort van *boom*.

(2° bârroesoé), ábârroesoé, *gebeden over iemand prevelen*, gelijk dikwerf door den *sânro* geschiedt, die alsdan daarbij gedurig op den lijder blaast, Boeg. *wárroeñg;* bijv.: D͡jâyalañgkâra ambârroesoéki toèwañg Poètiri, *D͡jáyalañgkára prevelde gebeden over de Prinses*. (D͡jay.)

Na-âñd͡jo tâoe-gârriñga nibarroèsi-mâmi, *wat dien zieke betreft, men prevelt maar gebeden over hem*, gebez. van iemand die *zeer erg ziek is*.

(birâsa), *geen uitwerking meer doen, niet meer aangenomen worden*, bijv. een *geneesmiddel*, eene *raadgeving*, enz.

(bîrisí), *afkeerig zijn, haten*, Mal. *bintji*, Boeg. *batîji*.

Kabîri-bîrisí, *hatelijk, gehaat*.

Kabirîsi, *haat koesteren jegens iemand*. — Nikabirîsi, *gehaat worden*, bijv.: toe-nikabîrisînta, *menschen die door ons gehaat worden*. (Inl. Wetb.)

(boèrasá), bep. boèrasaka, rijst met klappermelk in een pisañgblad gewikkeld, en dan gekookt, na alvorens terdeege met *koèwalá* omwonden te zijn; van daar: balâbá-boèrasáki, *iets*, wat het ook zij, *ter deege omwinden*.

(boèroesoé). — Táboèrocsoé, of: tá-boèroe-boèrocsoé, *vallen, ontvallen*, en wel ten gevolge van het *losraken* of *opengaan* van *datgeen, waardoor iets vast-* of *tegengehouden wordt;* bijv.: het *geld*, door het *breken* van den *zak*, het *woord*, door het *openen* van den *mond*, eene *broek*, door het breken van de *poeroèsañg*, eene *saroñg*, door het *losgaan* van den *knoop*, het *kind*, dat op eens, geheel onverwacht, uit den *moederschoot* te voorschijn komt. — Kâna táboèroe-boèrocsoé, *los woord*, woord, dat men er uitflapt, zonder daarbij te denken.

Kaboerdèsañg-má, soms per euphemisme geb. voor: *tábóeroesoé-mi taíñgkoe*.

(bêrasá), bep. bêrasaka, *ongekookte ontbolsterde rijst*, 't Mal. en Jav. *bëras*, en 't Boeg. *bárá*, idem. — Bêrasá pâsará, allerlei soort van *bérasá* door elkander.

Âbêrasá-îd͡ji kânrêya, = *kóntaï kanréya, de rijst is nog maar half gaar*, letterl.: *nog bras-achtig, nog als bérasá*.

(bêresé). Vergel. 't Mal. *tjerejberej, verstrooid*.

Tábêre-bêresé, *verstrooid liggen*, bijv. *volden*, of *papieren* op een' *tafel*.

Pabêre-bêresé, *verstrooijen*.

Berêsañg, *verstrooid laten liggen;* v. d. *door achteloosheid zoek maken, verleggen*, zoodat men 't niet vinden kan, iets *laten vallen*, zonder het terstond te bemerken.

(borâssiñg), áborâssiñg, *niezen*. Mal. *bersin*, Boeg. *barassíñgañg*, idem.

(bôrosó), *barsten*, bijv. bôrosóki ballassêya, *de zak barst*. — Ambâni-mi bôrosó battânna ri-pañganrêya, *zijn buik barst bijna van het eten*.

(bâri-sâllañ). 't Mal. *bĕrie-salām, groeten.* (Godsd.)

(birâëñg), naam eener soort van boom, *Ficus sp.*, waaraan, volgens bewering van den Inlander, nooit bloemen komen; van daar: boêñga birâëñg, *een birâëñg-bloem*, zoo veel als: *wonderbloem*, of: *witte raaf.* (Sinr., Tar.)

(birâhi). Mal. en Jav. *beminnen, liefhebben.*

(barahâla), bep. barahalâya, *Afgod*, 't Mal. *berhâla*, en 't Jav. *brahäla.*

(1° bâla). — Bâla-bâla, bep. bâla-balâya, *begonnen maar nog onvoltooid werk;* v. d. overdragt. ook geb. van een *bruid.* (Rap.)

(2° bâla), bep. balâya, *ramp, tegenspoed,* = 't Mal. *belâ*, 't Jav. *bilaï*, 't Arab. بَلَا.

(3° bâllá). bep. bâllaka, *huis.* Boeg. *bôla.* Zoo ook genoemd één van de dertig soorten van kaarten bij het *patôêwi-* en *kówa-gôñjgoñg*-spel. — Bâllá lompôwa, lett.: *het groote huis;* v. d. *het huis van* een *kamponjshoofd*, of van een *prins.* Ook wel gebez. voor den *vorst* zelven. — Bâllá-lôwe, insgelijks lett. *groot huis;* v. d. zoo veel als: *huis van den vorst*, v. d. ook van den *vorst* zelven gebez.; bijv.: naâlle bâllá-lôwe, lett.: *het vorstelijk huis heeft hem opgenomen.* NB. dit ziet op den slaaf, die, door zijn meester mishandeld, zijne toevlugt tot den vorst neemt, als wanneer alle vervolging ophoudt. (Rap.)

Bâllá-kêppañg, lett. *een mank huis;* aldus genoemd eene ster, die met de *Bâloe* en *Bâloe-márôeroeñg* tot het *Zuiderkruis* behoort.

Bâllá-nitâtarapâñgi, een huis welks *palâñggalómpo's* ver uitsteken. Aldus genoemd wegens het snijwerk. Vergel. *tâta-rápañg* op *tâta* N°. 1. — Bâllá-nitôdó. Vergel. *tôdó.* — Bâllá-nitônroló. Vergel. *tónroló.*

Ápâlá bâllá, *huisvesting verzoeken.* (Inl. Wetb.)

Bâllá-bâllá, *huisje, krib.* — Bâllá-bâllá kâyoe, *houten huisje, rustbank.* — Bâllá-bâllá pârañg, *wachthuisje op het paddieveld.* (Rap.)

Paribâllá, *in huis opnemen, huisvesten, herbergen.*

Ábâllá ri, *te huis zijn, inwonen, zijn intrek nemen bij;* bijv.: *Ábâlláki ri-nákke, hij woont bij mij.* — Kê-djakô mâë ábâllá? *waar neemt gij uw' intrek?* — Êmpo-mi tabâllá-karâëñg, lett.: *hij zit niet meer als een vorst in zijn huis*, d. i. *hij bewaart niet meer de deftigheid van een vorst, loopt als een razende rond.* (Mâdi.)

Ballâki, ámallâki, *te huis doen zijn, opnemen in zijn huis, herbergen, bezitten, hebben*, bijv. natoeroêñgañgi anâna baïnnênna, nîyaka naballâki, *en zijn daarvoor aansprakelijk zijne vrouw en kinderen, die hij bij zich in huis heeft.* (Rap.) — Koetâlloem-boêlañg-mônne naballâki goeroedâya, *de griffoen houdt mij reeds drie maanden in zijne woning.* (Bid.) — Na-poênna ámallâki-ko bârañg-bârañg, *en zoo gij goederen in uw huis hebt, bezit*, enz. (Rap. K. G.)

Ballakîyañg, *huisvesting*, bijv.: ballâkiyânna lâmboesoeka, lett.: *de huisvesting van*, d. i. *het zich verwerven*, of: *zich eigen maken van de regtschapenheid.* (Rap. K. G.)

Ampaballâki, of: amballâkañgi, ballâna Iyânoe, *het huis van N. N. bewonen*, bijvoorbeeld *in huur hebben.* — Tâoe-ampabâllakîyaï, *de bewoner.* — Mákôdi nipaballâki, *slecht om bewoond te worden.* (Rap. T. Dj.)

Paballâkañg, *oprigting van een huis;* v. d. *plaats waar men een huis wil zetten;* v. d. pabâlla-ballâ-

kañg, *oprigting van een huis* in overdragtelijken zin; v. d. *huisselijk-*, of: *huwelijksleven*, *huwelijk*, = *pakalabiniyañg*, vergel. *kalabíni;* bijv.: gêsará-pabâllá-ballâkañgi, lett.: *hij verstoort iemand's huwelijk*, door zaden van tweedragt uit te strooijen, of door overspel met iemand's vrouw te plegen, of op welke andere wijze ook.

Sibâllá, *éénhuizig*, *te zamen één huis bezittende*, of: *bewonende*. — Siballâkoe, lett.: *mijne huisgenoote*, of: *mijn huisgenoot*, door den man van zijne vrouw, en weêrkeerig door de vrouw van haren man gebezigd, wanneer men op nederigen toon, bijv.: tegen een' vorst wil spreken; = *siñgoeríñgkoe*, vergel. *óeriñg*.

Pasibâllá, *in één huis doen zijn*, *doen zamen wonen*.

Pasiballâkañg, *zamenwoning*.

(4° bâlla), 't Mal., Sd. en Jav. *bĕlah*, *splijten*, *kloven;* bijv.: tjîñjtjiñg bâlla-rôtañg, *een ring die veel overeenkomst heeft met een gespleten rotting*.

(1° bâlañg), *kraal*, *stilstaand water*. Boeg. idem. NB. zulk een *bâlañg* heeft wel geen omheining; echter is het alleen aan den eigenaar vergund om daar te visschen of tôñjdjoñg's te plukken (, vergel. beneden op *tôñjdjoñg*). De *bâlañg* is dus in overdragtelijken zin *afgesloten* of *omheind;* v. d., dat men hier het woord *bâlañg* gewoonlijk met *kraal* vertaalt, en van *vischkralen*, gelijk ook van *tôñjdjoñg-kralen* spreekt. — Bâle-bâlañg, *kraalvisch*. (NB. *bâle* Boeg., = 't Mak. *djóekóe*, *visch*.) — Kîtí-bâlañg, *kraaleend*.

(2° bâlañg). — Bâlañg-bâlañg, kleine soort van vleêrmuis. (Mâdi.) Boeg. idem.

(3° bâllañg), *bont*, *gevlekt*. 't Boeg. *mábâllañg*, alsmede het Jav. en Mal. *bĕlañg*, idem. — Bâllañg koênjí, lett. *bontgeel;* v. d. *gal* (, wel te verstaan: die uitgespogen wordt. Vergel. *pâí*). — Djârañg bâllañg-bâñgkeñg,, *paard met witte pooten*, lett.: *bont*, doordien de pooten *wit*, d. i. hier: van eene andere kleur dan het overige van het beest zijn.

Bállañg in het spel staat tegenover: *óekirí munt*, en beteekent ons: *kruis*.

(1° balî), *helpen*. Boeg. idem. — Balî añjdjâma, *medewerken*.

(2° bâli), bep. balîya, vnw. balîñgkoe, *vijand*. Boeg. idem.

Balîyañg, *als vijand beschouwen*, v. d. *bevechten*, *weêrstaan*. (D. Moes.)

Sipabalîyañg, *met elkander in vijandschap zijn*. (Djay.)

Bâli-bâli kanânna, *iemand's woorden vijandig zijn*, d. i. *iemand tegenspreken*.

Sibâli-bâli kanânna, *elkander tegenspreken*. — Sibâli-bâli ewāñgânna, *de wapenen tegen malkander voeren*.

(3° bâli), het Mal. *bálas*, *vergelden*, *beantwoorden*; bijv.: bâli soerâna, *het antwoord op zijn' brief*. — Bâli kanânna, *iemand's woorden beantwoorden*. (Godsd.) Ook wel zonder *kâna*, in de beteekenis van: *antwoorden*. (Brief.) Boeg. *pabâli âda*.

Sibâli-bâli, *elkander antwoorden*.

(4° bâli), *terugkeeren*.

Baliyâñgañg, a) *het terugkeeren*. (Sinr.)

b) *doen terugkeeren*, v. d. *terugbrengen*, *teruggeven;* bijvoorb.: koebaliyâñgañgi, *ik geef het hem terug*. NB. De vorm *bâli* voor *terugkeeren*, niet meer aangetroffen; alsdan gebruikt: *bâlí* N°. 5.

(5° bâlí), *keeren*, *wenden*, *draaijen*, *terugkeeren*, vergel. 't Mal. *bâlikh*, *keeren*, *omkeeren*, *wederkeeren;* bijv.: bâlí katârañg. Men zie *katárañg*. —

Bâlí olôwañg, *den steven wenden, eene verloren reis hebben.* Ook overdragtelijk gebez., bijv. van iemand, *die tot zijne oude betrekking moet terugkeeren.* — Bâlíki mâñge ri Gôwa, lett. *hij wendt, keert om,* d. i. *valt af, zich wendende tot Gówa.* — Bâlíki ri-empowânna, *hij keert terug tot zijne plaats.* — Ñgâpa noebiţ̃ára bâlí-bâlí? *waarom spreekt gij met slenters? waarom draait gij?* NB. beleefde uitdrukking, om niet te zeggen: *waarom liegt gij?* Boeg. *pabâlí-bâlí.* — Bâlí-bâlí-mâta, *iemand die den menschen een rad voor de oogen draait, een goochelaar.* — Bâlí-bâllañg, *trouweloos, schurk, bedrieger;* welligt te denken aan het *bállañg* (, of *kruis*,) van de *duit*, in tegenstelling van het *óekirí* (, of *munt*), alzoo iemand, die, wanneer het *munt* (*óekirí*) is, zoo draait, dat het *kruis* (*bállañg*) wordt. — Âñgiñg bâlí-bâlí, *gedurig draaijende*, d. i. *onbestendige wind*, nu eens Noord, dan eens Oost, enz.

Balîkañgi, *iemand den rug toedraaijen*, v. d.: *hem afvallen*, of: *ontrouw worden.*

6° bâli), = *wâli*, welligt: *zijde.* — Âbâli-gâóe, *iemand in zijne betrekking ter zijde staan, ambtgenoot, plaatsbekleeder, plaatsvervanger zijn.* (Boeg. idem.) Wordt bijvoorbeeld gebez. van den koning van Têllo, genaamd: *Toe-ménañga-ri-Makowáyañg*, als *Rijksbestierder* van Gôwa's koning, *Toe-niţ̃álló* (G. G., Rap. K. G.) — Âbâli-êmpo, lett. *ter zijde zitten.* NB. zou in het gebruik hierin van *âbâli-gâóe* verschillen, dat het laatstgenoemde alleen gebezigd wordt van personen, wier rang volkomen gelijkstaat, zooals bijvoorbeeld in Gôwa, vooral in oude tijden, het geval was. De koningen van *Gówa* en *Têllo* waren beide *karâëñg mágâóe.*

Gânná-bâli, lett., *volkomen aan de zijden*, d. i. *even* (getal). Vergel. beneden *ta-simbâli*, *oneven* (getal). — Ri-bâli-tallôênna ânne tâoeñga, lett. *aan deze zijde van de drie*, d. i. *twee jaren, vóór dit jaar*, d. i. wanneer men bijvoorb. Anno 1858 sprekende gedacht wordt: *in* het jaar 1856; alzoo: *in het vóórlaatste jaar.* — Ri-bâli-appâna ânne tâoeñga, *drie jaren vóór dit jaar*, d. i.: *in het jaar* 1855, wanneer men namelijk Anno 1858 sprekende gedacht wordt; alzoo in het *vóór-voorlaatste jaar.* — Men zou ook kunnen zeggen: ri-bâli-roewânna ânne tâoeñga, *verleden jaar*, doch dan bezigt men liever: *ri-si-tâoeñga.*

Bâli-ţ̃joemâ. Hiermede bedoeld: *de Vrijdag die op den tegenwoordigen Vrijdag volgt.* Zoo spreekt men ook van: *bâli-sâttoe*, *bâli-âhá*, enz. — Bâli-pâsá. Hiermede bedoeld: *de marktdag die volgt op den tegenwoordigen marktdag*, gewoonlijk over vijf dagen. — Zoo spreekt men ook van: *bâli-bôêlañg*, en: *bâli-tâoeñg.* — Bâli-parasâñgañgá, *ik ben uit de negrie, die aan de uwe grenst.* — Bâli-bâllá-ká, *ik ben uw buurman.*

Bâli-timbâñgañg, *tegenwigt.* — Pônna nîyá pâsoe ábâli antâle, *zoo er knoesten in het hout zijn, welke tegenover elkander zitten* (, ieder in een tegenovergestelde plank). (Rap. K. G.)

Ábâli-bâli, *ter eene zijde, van weêrszijden, ter zijde zijn van;* bijv.: agâñgkoe ábâli-bâli, atânna karaênta Pôpo, *de slaven van ons beide, ter eene zijde van mij, ter andere van Karaênta Pópo.* Bijv. gebez., wanneer *ik* eene *slavin*, en *Karâëñg Pópo* een' *slaaf* heeft, welke wij beide te zamen hebben laten trouwen.

Sibâli-bâli ballâna, *tegenover* (vis à vis) *zijn huis.*

Pimbâli, of: pimbâli-bâli, *aan weêrszijden.* Vergel. boven op *piñg.*

Sambâli, of: simbâli, = *sin̄gkámma*, en: *saṅ̄gkámma, gelijk;* bijv. bâṅ̄gkeṅ̄g, ta-simbâli, *beenen die ongelijk zijn;* gebez. van *iemand die mank is.* — Tâoe simbâli-bâli, *iemand die van gelijke afkomst als een ander is.* — Tâocwá simbâli-bâli, *ik ben iemand van gelijke afkomst.* — Baînne ta-simbalînna, = baînne ta-saṅ̄gkammânna, *eene vrouw die niet van gelijke* (, d. i. *van minder,*) *afkomst is, als haar man.*

Ta-simbâli ook geb. voor ons: *ongelijk*, van daar *oneven* getal; bijv.: ta-simbalîyaï, *het is een oneven getal.*

(7° bâli). — Bâli-bôdo. Men zie *bíla-bódo*, op *bíla* N°. 3.

(8° bâlli), bep. balliya, vnw. balliṅ̄goe, *koopen, prijs.* Boeg. *álli;* bijv.: nibâlli si-tâí, *voor één tál gekocht worden.* (Mádi.) — Bâlli-tâgalá. Vergel. *tágalá.* — Bâlli-ñjâwa, lett., *prijs van iemand's leven,* v. d. *geldelijke waarde van iemands persoon,* = *áṅ̄ggá pasarána, zijne waarde, wanneer hij als slaaf op de markt verkocht wordt.* (Rap.) — Bâlli kalênna, *losprijs voor een' slaaf,* lett. *prijs van zijn ligchaam.*

Pabâlli, *laten koopen iets,* v. d. ook, *iemand iets laten koopen,* d. i. *het hem verkoopen.*

Pamâlli, a) *'t koopen,* dat wat koopt: *koopprijs.*

b) *laten koopen, bezigen om te koopen,* bijv. *geld bezigen om te koopen.*

Pamalli̇̂, *koopen met betrekking tot;* v. d. *koopen voor,* of *van iemand; koopen ergens,* enz.; bijvoorb. I-Pâtt̄jó na-pamalli̇̂ iparâna karâeṅ̄g Âloe, *van I-Pâtt̄jó heeft de zwager van Karâeṅ̄g Âloe gekocht* (, te weten: *de buffels*). (Brief.) — Inâï noepamalli̇̂? *van wien hebt gij* (dat) *gekocht?* — Tâoenapamallîya, *de man van wien hij gekocht heeft.* (Inl. Wetb.) — Bâllá-napamallîya, *het huis, waar hij gekocht heeft.* (Inl. Wetb.)

Balliyaṅ̄g, *bezigen om voor te koopen;* bijv.: napônna ânoc kíbâlli-bâlli, kíballîyaṅ̄gi, nitokkô-ṅ̄gaṅ̄gi, *en zoo het iets is, dat wij gekocht hebben, wordt tot vergoeding daarvan betaald de som, waarvoor wij het gekocht hebben,* lett. *die wij besteed hebben om het voor te koopen.* (Rap. T. D̄j.) — Âṅ̄jd̄jo bâdilika sampôelo âppá koeballîyaṅ̄gi, napônna nîyá ampanrâki; îya tômpa koeballîyaṅ̄gaï, nabâyarîyaṅ̄gá, *dat geweer heb ik voor veertien reaal gekocht; en zoo er iemand is, die het bederft, die betaalt mij de som, waarvoor ik het gekocht heb.*

Pamallîyaṅ̄g, a) *bezigen tot kooping, bezigen een zekeren tijd, om daarop te koopen,* bijv.: âllo bâd̄jí nipamallîyaṅ̄g, *dag, waarop het goed is te koopen,* lett. *goed om gebezigd te worden tot kooping;*

b) *koopen voor iemand,* bijvoorb.: kípamallîyaṅ̄g-tôṅ̄gá, *koop gij ook voor mij.*

Piballîyaṅ̄g, *aan iemand iets laten koopen,* v. d. *iemand iets verkoopen;* bijv.: ta-koepibâlliyâṅ̄gaï ântoe, lett.: *ik laat hem dat niet koopen,* d. i. *ik verkoop hem dat niet.*

(9° bâllí), bâllíki, of: mâllíki, d̄jâṅ̄gka-d̄jaṅ̄gkâya, *de oploopende d̄jáṅ̄gka-d̄jáṅ̄gka's met latten, die langs het dak loopen, vastdrukken.*

Pamâllí, de naam van zulk een *lat.*

ꦭꦺꦮ (1° bâloe), bep. baldêwa, baldêṅ̄goe, *weduwe,* of: *weduwenaar.* Boeg. *wâloe.* — Boerânne-bâloe, *weduwenaar.* — Bâloe-boerânne, *een man, die zonder echtgenoote leeft,* hetzij hij vroeger getrouwd geweest zij, of niet. — Baînne-bâloe, *weduwe.* — Bâloe-baînne, *eene vrouw die zonder man leeft,* hetzij zij vroeger getrouwd geweest zij, of niet.

Bâloe-rônroñg, vergel. *rónroñg*.

Bâloe-râppo-mi. Men zie *râppo* N°. 2.

Tâwa-bâloe, verdeeling van goederen bij het overlijden van één der echtgenooten.

Dîñgîñg-bâloe, *erg koud*, hetgeen volgens den Inlander een teeken is, dat er weldra iemand *weduwenaar* of *weduwe* worden zal, van daar de uitdrukking: *weduwenaar-* of: *weduw-koud*.

Bâloe ook naam eener ster, even als de *bâloe máróeroeñg*, en de *bállá képpañg* (, vergel. *bállá* N°. 3), behoorende tot het *Zuiderkruis*.

Bâloe-máróeroeñg, naam eener ster, even als de *bâloe* en *bállá-képpañg*, behoorende tot het *Zuiderkruis*.

Kabaloêwañg, *het weduwenaar-*, of: *weduweschap;* v. d. ook soms gebez. van de *gemeenschappelijke goederen* van man en vrouw (men zie: *tjákkará*), als die, in geval van overlijden, voor een *groot* gedeelte aan hem of haar, die overblijft, vervallen. (Rap. T. Dj.)

(2° bâloé), *oprollen;* bijv. *djálika*, of: *tâppereka, de matten*.

Pamâloé, het hout, hetwelk de *tanjdjéñgañg's*, of: *tanrâkañg's* van het weefgetouw te zamen vereenigt, en om hetwelk de *pañganéyañg* gewonden wordt.

(3° bâloé), bâloé-bâloé, *verkoopen, verkoop, koopwaren* (Rap. T. Dj.) Boeg. idem.

Bâloé-baloêkañg, *koopwaren*.

Pabâloé-bâloé, *verkooper, koopman*.

Baloêkañgi, *verkoopen aan iemand*. — Baloêkañgi riyânoe, *het een of ander voor iets verkoopen*, d. i. *het verkoopen om iets anders voor in te koopen*, bijv.: mânna inâkke kíbaloêkañg ri-kîpasá, *al verkocht gij mij, om een waaijer in mijne plaats te koopen*, of: *om een waaijer te koopen voor het geld dat ik zou opbrengen*. (Bid.)

Pibaloêki, *aan iemand verkoopen;* bijv.: Inâï ampibaloêki-ko? *wie heeft het u verkocht?*

Sipibâloé-bâloé, *elkander gedurig iets verkoopen*, bijv.: sipibâloé-bâloé tâoe, *elkander gedurig menschen verkoopen*.

Sambâloé gebez. van twee menschen, die door het gedurig *verkoopen* van den een, en het gedurig *koopen* van den ander, *te zamen verbonden* zijn, wordt alzoo gebezigd, zoowel van *kooper* als *verkooper;* bijv.: *sambâloé-dadíkoe* kan zoowel *mijn vaste melkboer* beteekenen, als *de man die dagelijks (gedurig) bij mij melk koopt*. — *Sambâloé-djoekóékoe* zoowel: *mijn vaste vischboer*, als: *de persoon die altoos bij mij visch koopt*. — Nitâppóe ri-sambaloêna, *het wordt uitgemaakt* (, d. i. hier: *bekend,*) *door den man, aan wien hij altoos (zijne gestolen' goederen) verkocht*. NB. Men denke hier aan een' dief, die een' ander in zijn geheim neemt, aan wien hij steeds de gestolen goederen tegen geringen prijs verkoopt. De heeler nu verraadt den man van wien hij het goed *gekocht* heeft, en alzoo *den dief*. (Rap. T. Dj.)

Pabaloêkañg, *het verkoopen;* bijv.: âdá biyâsa pabaloêkañga siyagâñg pabîseyâñgañga, *verkoops- en scheepsgebruiken*. (Rap. T. Dj.) — Pônna pânrá, na-pabâloékânna-djja ampanrâki, *zoo er schade is, en het verkoopen der goederen slechts de schade aanbrengt*, d. i. *zoo er slechts met schade verkocht wordt*, zonder dat de anakôda daaraan schuld heeft. (Rap. T. Dj.)

Pabâloé-baloêkañg, *het verkoopen, het gedurig verkoopen*. (Rap. T. Dj.)

(4° bâloe), *flaauw doen vallen* door bloedverlies;

bijv. nabâloewá, *ik val flaauw van bloedverlies*, lett. *het doet mij flaauw vallen.* — Nabâloe-ko, *gij valt flaauw van bloedverlies.* Vergel. *bôẽñjasá*, en: *láoesóe.*

(1° bâle), = 't Mal. *blah*, *zijde*, *kant.* — I-bâle, *bezijden*, *aan de eene zijde*, *aan de overzijde*, bijv. ibâle ri-Silâyará, *aan de overzijde op Saleijer.* — I-bâle-mâë, *aan deze zijde.* — I-bâle añ-djôreñg, *aan gene zijde.* — I-bâleyânna ballâna tôewañg Iyânoe, *naast het huis van N. N.* — I-bâleyânna mâë ballâna tôewañg Iyânoe, *aan deze zijde van het huis van N. N.*. — I-bâleyânna añ-djôreñg ballâna tôewañg Iyânoe, *aan gene zijde van het huis van N. N.* — Bâle-bâlêyañg, *aan deze en gene zijde.* — Si-bâlêyañg-kâle, eene lengte van den top des middelsten vingers tot aan de andere zijde des ligchaams, d. i. tot aan den verst verwijderden schouder.

(2° bâle), Boeg., = 't Mak. *djôékóe*, *visch.* — Bâle-kêbó, lett. *witte visch*, v. d. soort van *visch.* — Bâle-bâlañg, *kraalvisch.* — Bâle-tampârañg, insgelijks soort van *visch.* — Bâle-têko, bep. bâle-têkôwa, Boeg., = het Mak. *kañjdjílo nilâñgga*, *geroosterde kañjdjílo.* Vergel. *kañjdjílo.*

(3° bâle), bep. balêya, *lekker van smaak*, (Kel.) Boeg. *wâle*, idem; bijv.: bâle-îdji pañgâdjaîñgkoe, *ik heb nog een lekkeren smaak van de sierih in mijn mond.*

Mâta-bâle, *'t wit van een schijf*, lett. *een lekker oog*, als 't ware een *oog*, waar de schutters *begeerig naar zijn.* Misschien ook heeft men te denken aan *het oog van een visch*, volgens *bâle* N°. 2. Vergel. *sassárañg.*

Balêï, *lekker maken;* bijv.: balêï gâñgañga, *het een of ander* (, het zij gedroogde, of versche visch, hetzij vleesch of iets anders,) *in de groente*, die bij de rijst gegeten wordt, *doen*, *om er een lekkeren smaak aan te geven.*

Pabâle, hetgeen tot bovengemeld doel in de groente gedaan wordt; bijv.: Âpa pabalêna âñjdjo gâñgañga? — Djôékóe kalôtoró, — djôékóe bâsa, *wat is de pabâle van die groente? — Gedroogde visch*, — *versche visch.*

Pamâle, = *pubâle.*

Pabâle-balêyañg, potjes om sambal's en dergel. die lekker bij de rijst smaken, te doen.

(4° bâle). — Bâlle-bâlle, *liegen*, *leugen*, *bedriegelijke woorden.* Boeg. *bâlle-bâlle;* bijv.: toe-wañgêrañga bâlle-bâlle mâñge ri-karâëñga, *zij*, *die bedriegelijke woorden* (leugentaal) *tot den koning brengen.* (Rap.)

Ballêyañg, *iemand bedriegen*, bijvoorb.: Nabal-lêyañg-má tôewañg, *mijnheer heeft mij bedrogen.*

Mábâlle-ballêi, *bedriegelijk handelen jegens iemand*, of: *ten opzigte van iets.*

Pibâlle-ballêï, *iemand bedriegen.*

Ábâlle-pârróe, vergel. *pârróe* N°. 2.

(5° bâlle). — Ballêï, *onder geneeskundige behandeling nemen, iemand geneeskundig behandelen, iemand geneesmiddelen toedienen;* bijv. niballêï bâlló ri-Añggârisika, *hij werd door de Engelschen geneeskundig behandeld met saguweer*, d. i. *de Engelschen gebruikten saguweer als geneesmiddel voor zijne kwaal, dienden hem saguweer daarvoor toe.* (G. G.) NB. welligt *brandewijn* bedoeld. — Tâbí amballêï karâëñga, na-taêna ákóelle ampâkabâdjíki ri-garrînna karâëñga, *de doctoren namen den vorst onder hunne geneeskundige behandeling, doch konden hem niet doen herstellen van zijne ziekte.* (Djay.) — Pônna nîyá tâoe mâte-mâte-djâñgañg, naniballêï, napîya,

zoo er iemand is die de vallende ziekte heeft, en geneeskundig behandeld wordt, en herstelt. (Inl. Wetb., D̃jay.)

Balleîyañg, a) *'t geneeskundig behandelen,* bijv.: taêna ballêïyânna, *er is geen geneeskundige behandeling voor, het is ongeneeslijk.*

b) *iemand als medicijn voorschrijven of geven het een of ander;* bijv.: boêñga koêma-koêma-kêbó nibâlleîyañgi karâëñga, *witte koêma-koêma-bloem wordt den vorst als geneesmiddel gegeven.* (D̃jay).

Pabâlle, bep. paballêya, *geneesmiddel.* — Pabâlle paoêroé, *zalf, smeersel.* Men zie beneden op: *oêroé* N°. 2. — Ápabâlle, *geneesmiddelen gebruiken.*

Bâlle ook naam eener soort van medicinalen wortel.

(6° bâlle), *omgooijen, uitstorten.*

Tábâlle, *uitgestort zijn.* (Sinr.) Boeg. *tábólló.*

Táballêï, *ergens op gestort zijn;* bijv. bâte dâwá natáballêï, *een vlak, ontslaan, doordien ergens inkt tegen uitgestort is,* d. i. *een inktvlak.*

Amballêyañgi, *ergens op uitstorten.*

(bâleñg.) — Bâleñg-bâleñg, zoogenaamde *stangkogel's*, of: kogels die twee aan twee door middel van een stang te zamen verbonden zijn. Welligt is dit woord een verknoeijing van *bâlí-bâlí*, vergel. *bâlí* N°. 5, dewijl het eigenaardige dezer *stangkogels* is, dat zij gedurig draaijen.

(1° bâló), bep. bâloka, ons *balk.* — Dôwé bâló, vroeger soort van munt, bestaande in kleine *staafjes koper.*

(2° bâlo), bep. balôwa, *bont;* bijv.: D̃jârañg bâlo, *bontkleurig paard, sjek.* Boeg. idem. — D̃jârañg bâlo-dôndó, *een sjek met een streep op den kop, als* 't ware *met een masker*, vergel. *dóndó* (Mâdi.) — D̃jârañg bâlo-lâba, als 't ware een *flaauwe sjek, een d̃jámpi* (valk) *met witte vlekken.*

(3° bâlló), bâlloka, *saguweer.* — Bâlló-âllïñg, *zure saguweer*, v. d.: *azijn.* — Bâlló âse, *saguweer van rijst*, d. i. *brom.* — Tâï-bâlló, *het drabbige van de saguweer.* — Lêkó bâlló. Men zie *lêkó* N°. 3.

Paballôkañg, *een zuiper, dronkaard.*

(1° bîla), bep. bílâya, *ligtbruin.* Boeg. idem. — D̃jârañg bîla, *ligtbruin paard.* — Bîla lôlo, *bijzonder ligtbruin.* — Bîla-pâla, *een notemuskaatkleurig paard.* (Mâdi). — D̃jâñgañg bîla, *een haan die ligtbruin van kleur is.*

(2° bîla) bep. bilâya, soort van vruchtboom met noten, die een zoetachtig sap hebben en zeer geurig zijn. Boeg. idem. — Bîla-Balânda, soort van vruchtboom. Mal. *kawista*, Lat. *Feronia Elephantum.*

(3° bîla), eene soort van bamboezen vischfuik, door de Maleijer's *séro* genoemd. Boeg. *bállá*, idem. — Bîla-bôdo, lett. *korte bîla.* Hieronder verstaat men de korfjes die de visscher, in iedere hand één, houdt, en welke hij bij laag water op den visch tracht te zetten; volgens sommigen zou men niet *bíla-bódo*, maar *bâli-bódo* behooren te zeggen. — Bîla si-tîbañg, *één vak van een' bîla.* Men zie: *tîbañg* N°. 2. — Bîla si-laboêwañg, *één bíla.* Vergel.: *laboêwañg* op *láboe* N°. 4. — Boenowânna bilâya, of: pamoenowânna bilâya. Vergel.: *boêno.* — Bodowânna bilâya. Men zie *bódo.*

(4° bîla). — Bîla-bîla, bep. bîla-bilâya, eigenlijk Boegin., een reep lontar-blad, waarin men een zeker aantal platte knoopen gelegd heeft, die elk aan beide zijden drie vouwen vertoonen, zinspelende op het onder den naam van *Lámoem-Patoêwe ri-Timoêroeñg* bekende verbond, waarbij Bône,

Wâdjo en Sôppeñg als broeders te zamen verecnigd zijn. Men heeft tweederlei soort van *bîla-bîla*, de eene gebezigd om de *paseadjiñjañg's* van Bône tot een feest te noodigen. (NB. deze alleen, niet de bondgenooten!), de andere om hen op te roepen, ten einde met den leenheer tegen den vijand op te trekken. — De eerste *bîla-bîla* bestaat uit 80 knoopen, om aan te duiden, dat het feest over 80 dagen zal plaats hebben. De andere heeft zooveel knoopen als er nog dagen verloopen moeten, vóórdat de oorlog begint. De vorm van de knoopen der beide *bîla-bîla's* verschilt slechts weinig. Grooter onderscheid bestaat er in de wijze, waarop de beide *bîla-bîla's* worden aangenomen. De *bîla-bîla* voor een feest, wordt door den vorst, voor wien zij bestemd is, met de regterhand aangenomen, terwijl hij met de linkerhand de bij het dansen gebruikelijke beweging maakt. Vergel. *ákaléyó* op *léyó* N°. 2. — De *bîla-bîla* voor den oorlog daarentegen, die, even als de andere *bîla-bîla*, door den gezant met de regterhand wordt overgereikt, neemt de vorst met de linkerhand aan, tegelijkertijd de regterhand aan de kris slaande, ten einde vervolgens te *máñjároe*. Vergel. *ároe*. — Wil de vorst van de oproeping niets weten, zoo zegt hij bijvoorb.: "pakâmma-mîntoe. Sañgkâmma-mîntoe koetarimâna siyagâñg ta-koetarimâna; *laat het maar zoo blijven. Het komt op hetzelfde neêr, of ik de bîla-bîla aanneem, al dan niet.*" Indien men echter zonder geldige reden weigert om zich op het ontvangen van één der beide *bîla-bîla's* tot den leenheer te begeven, laat deze zulks niet ongestraft. — Wat de afleiding van het woord betreft, zoo zou men, indien de gewoonte van het zenden der *bîla-bîla's* niet van de Boeginezen afkomstig ware, die van *bîla* N°. 3 kunnen afleiden, omdat de menschen door middel van zulk een *bîla-bîla*, even als de visschen in een *bîla*, of *vischfuik*, worden zamengebragt. Doch een *bîla* N°.3 heet in het Boeg. *bâllâ*. Men denke dus liever aan het Boeginesche en Makass. *bîlañg*, *tellen*, dewijl de *bîla-bîla* met hare knoopen tevens een middel is, om te berekenen, hoeveel dagen er nog verloopen moeten, hetzij vóór den oorlog, hetzij vóór het feest. — Mápatântañg bîla-bîla, *een bîla-bîla overal laten rondgaan*. (Mâdi, D. Moes.)

ᨕᨗᨑᨚ (bîlañg), *tellen*. Boegin. idem. Mal. *bilañg*, *tellen*, *rekenen*, *opsommen*, *vertellen*, *verhalen*. — Sôegi-bîlañg, of: djâî sôegi-bîlañg, vergel. *sôegi*. — Bîlañg-tâoe, *menschen die slechts per hoofd, en niet naar stand of betrekking geteld worden*, van daar: *de geringste klasse des volks*. (G. G., Rap. K. G.) — Lôntará-bîlañg, *dagregister*.

Bîlañg-bîlañg, *hulpmiddel om te tellen*. Hiervoor bezigt de Inlander in het dagelijksch leven een *bómboñg*, die hij aan reepen snijdt, of scheurt, en vervolgens aan elkander vastmaakt, op die wijze eene soort van zeer lang koord vervaardigende. Zooveel stuks nu als hij in zijn geheugen bewaren wil, zooveel knoopen maakt hij ook in de *bómboñg*. Bij het *tellen* der gebeden bedient men zich gewoonlijk van een snoer met koralen, ons *rozenkrans*, of *paternoster*, het Arab. تَسْبِيح. Vergel. *tantâñgi bîlañg-bîlañg* op *tântañg* N°. 1.

Bilâñgañg, *honderdtal*. — Si-bilâñgañg, *één honderd*. — Roêwam-bilâñgañg, *twee honderd*. — Ri-tâoeñg si-sáboêwa tâlloembilañgânna, *in het jaar* 1300.

ᨕᨗᨑᨗ (bîlí), bep. bîlika, *kamer*. Mal. *bielikh*.

— Toe-ri-bîlí, *kamenier*, zoowel van de *vorstin* als van den *vorst*.

(1° bîloé), *loeven* (, NB. staat tegenover *toêroé*). Ook gebezigd van een' vlieger. Boeg. idem. Mal. *bejlokh*. — Lâri bîloé, *al loevende er snel doorgaan*, bijv. een *schip*.

(2° bîloé), bep. bîloeka, soort van **praauw**, die alleen door den koning van Gôwa **mag** gebruikt worden. Heeft veel overeenkomst met de praauw *palâri*, is echter slanker en puntiger of hoekiger dan deze. Ook bestaat er eenig verschil in den vorm van de *sangkûlang*. Voorts vindt men op de *bîloé* een *palayâràng panjôrong*, hetgeen niet altoos op de praauw *palâri* het geval is. (G.G.)

(boêlá), bep. boêlaka, *rond*, *aardkloot*. Mal. *boelat*, *rond*, als een *stok*, *bal*, *cirkel*. — Kâlekâle boelâna, letlerlijk *alleen*, gelijk een boom die *rond*, of *zonder takken* is, v. d. *geheel alleen*, *zonder eenige familie*.

Boêlá-mi, *zij is reeds rond*, gebezigd wanneer de paddieaar reeds een weinig begint te zwellen; later spreekt men van *bássoró-mi* (, vergel. *bássoró*); van beide kan men ook zeggen *tiyânangi aséya*. Verg. *tiyânang*.

Tjîñjtjiñg boêlá-lâttjoé, *ronde gladde ring*. — Banôwa boêlá. Men zie *banôwa*.

(1° boêlang), *maan*, *maand*. Sd. en Mal. *boelan*. — Jav. *woelan* en *boelan*. Boeg. *ôêlâng*. — Boêlang panrâpí, of: panjôlong, lett.: *overvallende*, of: *verrassende maan*; v. d.: *de zestiende van de Arabische maand*, d. i. *de eerste na volle maan*, of: *de eerste van afnemende maan*. Deze nacht, volgens het zeggen van den Inlander, aldus genoemd, dewijl er dan een oogenblik is, dat de Zon niet meer, en de Maan nog niet zigtbaar is. Wie alzoo van de duisternis profiteren wil, wordt ligtelijk door de Maan overvallen. Jongelui eten dien avond ook nooit, vóórdat de Maan is zigtbaar geworden. Deze *nacht* ook genoemd: *garêse balâwo*. Men zie *garêse*.

Boêlang lâboesoé bangîya, *volle maan*. — Boêlang si-poêwe, *halve maan*. — Boêlang pâke pâyoeng, *een maan met een kring daarom*. — Boêlang ákânre lêkoka. Men zie *kânre*. — Si-pattânna boêlanga, *op den eersten der maand*. — Ri-roêwam-bangîna boêlanga, *op den tweeden der maand*. — Ri-tâlloem-bangîna boêlanga, *op den derden der maand*. — Ri-sampoêlo bangîna boêlanga, *op den tienden der maand*. — Ri-sampoelôna ásére boêlanga, *op den elfden der maand*. — Ri-sampoelôna anroêwa boêlanga, *op den twaalfden der maand*. — Ri-gannâna boêlanga, *op den laatsten der maand*. — Pîrang-bângi-mi boêlanga, of: siyâpa-mi bangîna boêlanga, *de hoeveelste is het?*

Máboêlang, *maanden*, d. i. *lang*, *ergens zijn*; pônna máboêlang riîya, *zoo het* (, eenig goed,) *maanden*, d. i. *lang*, *bij hem verbleven is*. (Rap.) — Mânna máboêlang ilâlang pamonêyang, *ofschoon het vermaand*, *maanden*, dat is: *lang*, *gebleven is in een' pot*. (Rap. K. G.)

Boêlang-boelângang, *maanziek*, ook gebez. van een' *windbuidel*. — Boêlang-beroêwang, = *boêlang-boelângang*.

(2° boêlang), *met eene spoor wapenen*; bijv.: niboêlang-mi djângang, *men doet den haan eene spoor aan*. — Boêlang-lâlo. Dit wordt gebezigd van de gewone manier om den haan de spoor aan te binden, te weten *onder den linkerpoot*. — Boêlang pâtang, *de spoor een weinig hooger*, *boven de klaauwen vastbinden*. — Boêlang pâtang ilâlang,

de spoor op bovengemelde wijze aan de binnenzijde binden. — Bo͡elang̃ pâtang̃ ipântará, *de spoor op bovengemelde wijze aan de buitenzijde binden.* — Bo͡elang̃ koelântoé, *de spoor aan de binnenzijde op de hoogte van de knie binden.* NB. Dit geschiedt bijvoorbeeld, wanneer een groote haan met een' kleinen vecht.

Pamo͡elang̃, *het binden van de spoor*, en v. d. het daarvoor gebezigde *touw.* (Sîti T̃j.)

(1° bo͡eli). Bo͡eli-bo͡eli, bep. bo͡eli-boelîya, *klein potje*, vooral gebezigd, om een toovermiddel in te doen, waarmede men de harten der meisjes tot zich trekt. Vergel. *kéroé* N°. 2. Boeg. idem. — Bâwa bo͡eli-bo͡eli, *leelijke kleine mond*, er uitziende als een *bóéli-bóéli.*

(2° bo͡eli). Pabo͡eli, bep. paboelîya, de bittere bast van een' boom, dien men in de saguweer doet, om die aangenaam en onschadelijk te maken. De *pabóéli* van den boom, genaamd *támboe*, wordt voor de beste gehouden. Boeg. idem. (Rap.) = *paséne.* Vergel. *séne.*

(1° bo͡eloe), bep. boelo͡ewa, vnw. boelo͡eng̃koe, *haar* (NB. niet van *hoofdhaar* gebez. verg. *óé*); *dons, veders*, enz. Boeg. Mal. en Sund. *idem.* Jav. *woeloe.* — Bo͡eloe-mâta, *ooghaartjes;* v. d. *de benedenranden van een atappen dak.* — Bo͡eloe-so͡emí, *knevels;* v. d.: pabo͡eloe-soemîkang̃, *gedeelte van het gezigt, waar men de knevels draagt.* — D̃jârang̃ bo͡eloe-dâré, *paard met apenhaar*, d. i. *een muisvaal paard.* — Pônna sisâla-mi boelo͡eng̃koe tîng̃kokôkoe, têya-maki tappâkki ri-nâkke, *zoo mijne veéren in strijd zijn met mijn kraaijen*, d. i. *niet meer passen bij mijn kraaijen*, d. i. *zoo mijne woorden en daden met elkander in strijd zijn, behoeft gij mij niet meer te gelooven.* — Pônna taênamo nasinro͡epa boelo͡eng̃koe tîng̃kokôkoe, mânna kípabâlliyá ri-kông̃kong̃, taêna-tômmo naêró álôllong̃, *indien mijn haar*, d. i. *mijn gedrag, niet gelijk is aan mijn kraaijen*, d. i. *mijne woorden, al verruilt gij mij ook tegen een' hond, zoo zal ook die hond niets meer in zijn' bek willen nemen*, d. i. *dan ben ik volstrekt voor niets meer goed.*

D̃jâng̃ang̃ bo͡eloe-sapîri, *hoenders die de kleur van kamirie-noot hebben*, d. i. *paarsch zijn.* — D̃jâng̃ang̃ bo͡eloe-siro͡ewa, *een haan die tweederlei kleur van veéren heeft.* — D̃jâng̃ang̃ bo͡eloe-âwoe, *aschkleurige hoenders.*

Lâmma bo͡eloe. Vergel. *lámma* N°. 3.

Bo͡eloe-bo͡eloe, *pluim*, van een *hoed* bijvoorbeeld.

(2° bo͡eloe), Boeg., = het Mak. *mónjt̃jong̃, berg.*

(bo͡elloeng̃), soort van *zeekwab.* Boegin. idem.

(bo͡elé), *dragen* met een draagboom over den schouder. (NB. dit geschiedt minstens door twee personen.) Boeg. *óelé.*

Âllo-bo͡elé, = *állo-óénjd̃joeroé, sterfdag*, lett. *dag, waarop iemand gedragen wordt*, te weten: *grafwaarts.*

Nibo͡elé-bâwi, *als een varken*, en v. d. *geheel gebonden, gedragen worden;* v. d.: bo͡elé-bâwi kalênna, *na overgave van de kris, zich geheel in iemands magt stellen.*

I-Bo͡elé, vroeger een rijkssieraad van de *Bádjeng̃schen* (, *toe-Bádjeng̃a*), bestaande in een blaasroer, thans op Gôwa.

Pabo͡elé, *drager, koelie.* — Paboelêna padjekôwa, vergel. *padjéko*, op *djéko.*

Boelêkang̃, *draagstoel*, of *tandoe*, insgelijks gebez. van de draagkoets waarin het lijk grafwaarts gedragen wordt. — Boelêkang̃ Ârá, *een Arabische lijk-*, of *draagkoets*, zijnde in den vorm van een'

driehoek. — Boelêkañg gallârrañg, *een lijkkoets* in den vorm van een vierkant, gebezigd voor *gallárrañg's* en andere menschen van dergelijken stand. — Boelêkañg râtoe, *vorstelijke boelékañg*, insgelijks den vorm van een vierkant hebbende, maar met drie verdiepingen, waarvan de onderste en grootste het lijk bevat. NB. deze boelêkañg gewoonlijk door dertien menschen gedragen, en met acht zonneschermen behangen, terwijl vier vooruit gedragen worden. Ook wordt er vóór en achter de boelêkañg een buffel geslagt, ten einde beide zijden daarmede te besprengen. — Boñggânna boelêkañga, lett. *de dijen van de lijkkoets*, zijnde pinañgstammen, die den bodem van de *boelékañg* in de lengte formeren, al naar gelang van den stand des overledenen *twaalf*, of *acht*, of *zes*, of *vier*, of *twee* in getal. Een *boelékañg Árá* heeft er altoos *drie*.

(bo͡elen̄g), *kakkerlak*, een schurftig mensch. Boeg. idem. Jav. *boele, wit van vel, blank*, ook: *een uitslag op de huid.* — Têdoñg-bo͡elen̄g, *witte buffel.* — D̄jâran̄g-bo͡elen̄g, *wit paard* (,= *d̄já-ran̄g-Balánda*). — D̄jâñgan̄g-bo͡elen̄g, *witte haan.* (Dat. Moes.)

(bo͡elo), bep. boelôwa, *bamboe.* Mal. *boeloh*, idem. — Bo͡elo pârrîn̄g, bo͡elo pâttoen̄g, bo͡elo totôwan̄g, of: katîntin̄g, **bo͡elo** banôwa, bo͡elo karîsá, bo͡elo dêya-dêya, bo͡elo **gâdîn̄g**, en: bo͡elo tâllan̄g, of pôppó, soorten van *bamboe*.

NB. Het ligchaam eener vrouw soms vergeleken met een *bamboe;* bijvoorb.: so͡enran̄g napamallîya bo͡elo, *de so͡enran̄g, waarvoor hij als 't ware bamboe*, d. i. *het ligchaam zijner vrouw, koopt.* (Sar.)

Kâyoe-bo͡elo, soort van *boom*.

Bo͡elo kôpó, een hangend klein dik stuk bamboe, dat bij de *tannó͡enn̄yañg gárró* de plaats van de *tanrâkañg* inneemt.

Kâdó-bo͡elo, *áse-po͡enóe met klappermelk en zout, die men in een van binnen met klapperblâren bekleede bamboe doet.* NB. wanneer men nu deze bamboe maar op het vuur legt; wordt de rijst van zelve gaar.

Âbâdilí-bo͡elo. Vergel. *bádilí*.

Pabo͡elo-si-batâñgi, *ten opzigte van het een of ander als één bamboe*, d. i. *het ééns zijn, overéénstemmen in meening.* (S. T̄jin.)

Bo͡elo-bo͡elo, a) *dat wat in vorm overeenkomst heeft met een bamboe;* van daar: *ránte bo͡elo-bo͡elo*, eene soort van gouden ketting; v. d. kamo͡eroe bo͡elo-bo͡elo, *een neus zoo regt en glad, als ware hij van bamboe.* (Sinr.)

b) eene *Tradescantia?*

(1° bêla), bep. belâya, *vriend.* (NB. niet geb. voor: *vriendin*, alsdan geb. *dénañg*.)

(2° bêlá), [vergel. het Mal., Jav. en Sund. *bĕlah, gespleten, splijten, barsten,*] *omhouwen;* bijv.: mábêlá rômañg-rômañg, *hout omhouwen, omhakken.* (Mâdi en D. Moes.) Boeg. *wélá*.

Bêlá, *afgehouwen hout.* — Bêlá nito͡enoe, *afgehouwen takken die gebrand worden.* — Bêlá-îd̄ji, *het is nog ruw, nog pas afgehouwen.*

(3° bêlla), bep. bellâya, *ver*, Boeg. *mábêla;* bijv.: ambanîya nalalôwi, bellâya ta-narâpí, *hetgeen nabij is, gaat hij voorbij, hetgeen verwijderd is, bereikt hij niet.* — Kêre agâñg bellâya? (men zie: *ambâni*) *wat is de verste weg, de omweg?* — Koetd̄jîní-bêllad̄ji, *ik zie uit de verte.* — Âbêllaï bâd̄jí-bâd̄jíkânna na-ikâoe, *hij is verreweg beter* (schooner) *dan gij.* (Tam.) — Mábêlla-mîya âla-nibo͡ewañga rikad̄jâwa-d̄jawâñg, *het zij verre, dat hij tot slavernij*

vernederd (, lett. *in slavernij weggegooid,*) *zou worden.* (Rap. T. D̃j.)

Bellâñg, *verder;* bijv.: bellâñg-pi, *nog verder.*

Sikabellâï, *ver van elkander verwijderd zijn;* bijv.: kâmmaï lâñgika na-boettâya, tappâna, si-kabêllaînna tappâna soedâgaraka, *zoo ver de Hemel van de Aarde is, zoo ver is het er ook af, dat haar gelaat gelijke op dat van den koopman.* (Bid.) — Ta-sikabellâyaï Barômboñg na-Panakkoêkañg, *niet ver zijn Barómboñg en Panakkoêkañg van elkander verwijderd,* d. i. *ik was er digt bij, toen ik dit of dat ried.*

Pakabêlla, *verwijderen.*

(bêlañg). — Bêlañgi nipâya, *de nipa bladen in den modder weeken,* alvorens ze tot dekking van het dak te bezigen; v. d. ook: bêlañgi boelôwa, *de bamboe stinkt als iets dat in den modder gelegen heeft.*

(bêlîñg). — Bêlîñg-bêlîñg, *geduriy regts en links kijken.* — Kabêlîñg-belîñgañg, *geduriy aan het regts en links kijken zijn;* v. d. *ons met allerlei zaken inlaten, die ons niet aangaan;* v. d. taêna koekabêlîñg-belîñgañg, d. i. *ik kijk niet geduriy regts en links, ik kijk maar regtuit;* d. i. *ik stoor mij niet aan de praatjes der menschen, ik ga maar stil mijn' gang; ik doe maar stil mijn pligt en daarmede uit.*

(bêleñg), *zweven, voorbij-,* of: *wegzweven;* v. d.: *wegzweven met iets,* d. i.: *iets op eens wegpakken;* bijv.: tábêleñgi ri-roepâñgkoe, *hare beeldtenis zweeft mij voor de oogen.* — Tábêleñg-d̃ji, *het zweeft slechts voorbij* of *weg;* bijv.: gebezigd van een paard dat als het ware *over den grond zweeft,* van een stoomschip dat met ontzettende vaart *uit het gezigt verdwijnt.* — Si-boêtta bêleñg, lett.: *het gansche land zweeft als het ware voorbij,* d. i. *is naauwelijks meer zigtbaar;* v. d. gebez. van den tijd *tusschen licht en donker.* — Êróki nibêleñg, *hij loopt gevaar van op eens weggepakt te worden,* te weten: *door den duivel;* v. d. gebez. van iemand die erg ziek is, zoodat hij gedurig buiten kennis is.

Pakabêleñg, lett. *doen wegzweven;* v. d.: *doen wegzweven iemand's gedachte,* d. i. *iemand in de war brengen,* door gedurig wat weg te nemen, of hem op andere wijze lastig te vallen.

Kabelêñgañg, *in de war raken.*

Nabêleñg-bêleñgi sêtañg, *hij wordt op eens weggepakt door den duivel.* Vergel. boven.

Pabêleñg-bêleñg, *gedurig iets doen wegzweven;* v. d. *gedurig iets stilletjes wegpakken,* v. d. ons: *wat lange vingers hebben.*

(1° bêlo), en: bêlo-bêlo, *sieraad, verfraaijing, versieren;* Boeg. idem.; bijv.: bêlo-bêlo-d̃jéné, *versierselen* van de bômboñg's der klapperboomen en andere gemaakt, en in het water gezet, bij gelegenheid van groote feesten, als trouwen, enz. — Nibêlo-bêlo d̃jamârró, *versierd met smaragden.*

Bêlo-bêlo-kâna, lett.: *sieraad van de woorden;* v. d. *woorden die dienen tot sierlijkheid,* om zekere ronding aan de zinnen te geven, enz.

Pabêlo, *een versieren;* v. d.: si-pabêlo-barambânna, lett.: *een versieren van zijn' borst;* en v. d. bij Mâdi: eene menigte van helden, die vóór hem uitgaat, om den vijand af te weren, en alzoo als 't ware *zijn sierlijk borstharnas uitmaakt.*

Belôwi, bêlo-belôwi, *opsmukken, opsieren;* bijv.: kâna nibelôwi, *opgesmukte, sierlijke woorden.* — Pakabâd̃jíki-mâmo ockirînoe, têya-kô bêlo-belôwi,

schrijf maar netjes, en laat alle ornamenten achterwege.

Pabêlo-bêlo kâna, *met bélo-bélo-kána*, (vergel. boven), *doen zijn*, bijv. *zijne rede.*

(2° bêlo), naam eener soort van thans in onbruik geraakt kleedingstuk.

(3° bêlo). — Tâoe-Bêlo, *Belloresche zeeroovers;* v. d. *zeeroovers* in het algemeen.

(4° bêlo), teeken tot herkenning van den weg; soort van *wegwijzer*. Boeg. *wêlo.*

ᨅᨛᨊᨛᨈ (1° bêloñg), *de tóbo* (, vergel. *tóbo* N°. 2,) van den *tálá*-boom, die wegens de overeenkomst ook wel genoemd wordt: *láso mámêloñg*. Vergel. *mêloñg* en *láso*. Deze *bêloñg* ook wel gebezigd als geneesmiddel tegen de *sáwañg-rómbo*, of *sáwañg siñjkáppó*. Vergel. *sáwañg*.

(2° béloñg), ábêloñg, tábêloñg, *afhangen, loshangen.*

ᨅᨛᨊᨛ (1° bôlá), ábôlá, *ontvlammen*, gebez. van *groote vlam;* bijv.: van *brand.*

(2° bôla), bep. bolâya, *kluwen.*

(3° bôla), = *íllá*. Men zie *íllá* N°. 3.

Pabôla, bep. pabolâya, = *paíllá*, vergel. *íllá* N°. 3.

ᨅᨛᨊᨛ (bôlañg). — Bôlañg-bôlañg, *spinnekop.* Boeg. *bólam-pólañg*, idem. — Roémoeñg-bôlañg-bôlañg, *spinneweb.*

ᨅᨛᨊᨛ (bôlí), *bewaren, stellen, plaatsen, ergens neérzetten, laten staan, laten zitten, laten blijven, laten zoo als het is, laten;* bijv.: môlí pamaína, *zijn hart stellen*, v. d.: *hartelijkheid betoonen, hartelijk zijn.* Vergel. *lámoeñj-*, en: *parámpe pamaína* op: *lámoeñj*, en *rámpe* N°. 3.

Bôlí ri-pamaína, *in zijn gemoed bewaren*, v. d.: a) *iemand of iets niet vergeten, maar in het geheugen bewaren.* (Sinr.)

b) *iets niet kenbaar maken maar verzwijgen.*

c) *iemand's woorden aannemen, daaraan geloof slaan.*

Bôlíki ñjawâna, *zijn leven ergens stellen*, d. i. *zijn leven laten.* (Djay.)

Bôlí-sâmi, *laat het vooreerst maar blijven.* NB. bijv. geb. tegen iemand die ons geleend geld terug wil geven. — Mambauíya bôlí-sâmi, *laat de meisjes die nabij zijn*, d. i. *de meisjes van hier, vooreerst maar zitten.* (Kel.) — Bôlíká kôntoe kalâo'e, lett.: *laat mij aldus*, of: *in die positie, zijn, dat ik westwaarts ga*, d. i. *laat mij westwaarts gaan.* Vergel. *kóntoe.* (Tar., Sinr.) — Bôlíká kâmma gârríñg, lett.: *laat mij aldus worden*, d. i.: *in die positie komen, dat ik ziek ben*, d. i. *laat mij ziek worden.* Verg. *kámma* N°. 2. (Djay.) — Bôlí-má riyôlo kâmma ápâlá-kâna, *laat mij eerst afscheid nemen.* (Djay.) — Bôlími riyôlo kâmma soemêñgka ri-Mâseré, *laat haar eerst Máseré aandoen.* (Djay.) — Bôlíki kâmma koelappâssañg, *laat mij hem loslaten, vergunning geven om te gaan.* (Djay, Mâdi, en Ilâttob.) — *Ámôlí*, aan het hof van Gôwa ook gebezigd voor: *slapen*, en elders per euphemisme voor: *tátâï, naar de beste kamer gaan;* bijv.: pônna mámôlí-mo karâeñga, ambâñgoeñg-tômmi mámâta, *en zoo de koning slaapt, staan zij ook op om te waken.*

Bôlí-bôlí, *zorgvuldig bewaren;* v. d. dôwé ni-bôlí-bôlí, *spaarduiten.* — Bôlí-bolína, *iemand's goederen*, of: *bezittingen.*

Bolîkañg, *bewaren voor;* bijv.: îya-mînne nibolîkañgi toe-mábitjarâya, *dit wordt bewaard*, te weten: *in dit geschrift*, d. i.: *opgeteekend, voor de regters.* (Inl. Wetb.)

Pamôlí, *het bewaren;* bijv.: sâla-pamôlí, *slecht van bewaren, slecht*, of: *op slechte* (, *verkeerde,*) *plaats, bewarende;* v. d. nasâla-pamôlíki sâllañg ri-

ânne soèraka, *hij zal verleggen dezen brief*, lett.: *verkeerd zijn van leggen, ten opzigte van dezen brief.* (Brief.)

Pamolîkañg, *het bewaren, bewaarplaats;* v. d.: pamolîkañg djéné-bôsi, *regenbak.*

Pamôlí-molîkañg, *iets zorgvuldig voor*, of: *tegen, iemand bewaren;* bijv.: noepamôlí-molîkañg toeniyerânnoe, *gij bewaart zorgvuldig*, d. i. *kropt uw' wrok op, jegens uwe onderhoorigen.* (Rap. K. G.) Ta-napamôlí-molîkañg-má kâna, lett.: *hij bewaart* of: *spaart, geene woorden voor mij.* Zin: *hij braakt zijn' gal ter dege tegen mij uit.*

(1° bôloe), bep. bolòewa, naam eener soort van *visch.* (Rap.) — Bôloe-bândañg, soort van *bôloe.*

(2° bôloe), soort van Inlandsch *gebak.*

(1° bôle), het Mal. *bôleh*, *kunnen*, v. d.: sa-bôle-bolêna, *zoo veel mogelijk.* (Brief, Djay.) — Tàoe bôle-bôle, *iemand die veel vermag, hetzij door verstand, of door kracht, of door moed*, of door wat 't ook zij. (Dat. Moes.) — Bôle-bôle pabalêna, *zijne geneesmiddelen zijn probaat.*

Kabôle-bolêyañg nipâoe-pâoe, *vermaard*, lett.: *sterk besproken wordende.*

(2° bôle), bep. bolêya, Boeg. = 't Mak. *biláloe*, soort van *schelp*, gebez. om kleêren te glanzen.

(1° bôlo). — Bôlo-âte. Men zie *bolátiñg.*

(2° bôló). — Kàsa bôló-bôló, *zeer fijn neteldoek.* Boeg. idem.

(3° bôlo), bep. bolôwa. — Âñgiñg bôlo, op Bima hetzelfde als in de Noorder distrikten van het Gouvernement van Celebes en onderhoorigheden de *barôèboe-wind.* Vergel. boven *barôèboe* N°. 2.

(4° bôllo). — Tábôllo, = *tábâlle, uitgestort, vergoten, zijn.* (Sinr. K. G.)

(5° bôllo), *plukken, afplukken*, geb. van *bloemen;* bijv.: bôllo-sâï âñjdjo boeñgâya, *pluk die bloem eens.* — Lêbá bôllo-mi, of eigenl.: lêbá nibôllo-mi boeñgâya, *de bloem is al geplukt*, overdragtelijk gebez. van *eene vrouw, die geen maagd meer is.*

Bôllo, bep. bollôwa, gebez. bij het optellen van *bloemen;* bijv.: bòèñga ròèwam-bôllo, *twee bloemen*, lett. *twee afpluksels.* (Djay.) Boeg. idem. Vergel. Mak. Spraakk. § 114. — Bòèñga si-bôllo-bôllo, *één eenige bloem;* v. d.: bòèñga si-bôllo-bollôkoe, *mijn éénigste bloempje*, voor: *mijn eenigste kind.* — Bòèñga si-bôllo-bollôwa, *de eenigste bloem, de bloem die éénig is in hare soort;* bijv.: gebez. van een *bijzonder mooi meisje.*

(1° bôloñg), Boeg., = 't Mak. *lêleñg* N°. 1, *zwart.* — Djârañg bôloñg, = *djárañg lêleñg, zwart paard.*

(2° bôloñg). — Sibôloñg-bôloñg, *te zamen*, bijv. *in één huis* (Bid.)

(3° bôloñg), = *rókó* N°. 1, *inwikkelen* (Dâëñg Tjamm.), *omgeven, omringen*, v. d. *goed voor iemand of iets zorgen, goed oppassen iemand*, enz.

(balâkañg), *nabij, niet verwijderd van* (,Boeg. idem); bijv.: mânna lâmboesóe-mâmo, balâkañg-djì tòègoeróe sâllañg, *ofschoon hij ook regtschapen zij, het is nabij* (, niet ver meer verwijderd), *dat hij vallen* (, d. i. *zijne grootheid verliezen,*) *zal*, d. i. *zijn val is nabij.* — Balâkañg tápanâoeñg-tôñgi, *hij zal ook weldra vernederd worden.* (Rap. K. G.) — Ânne boettâya ri-Gôwa bâla-balâkañg-mi la-pânrá, *dit land van Gówa is den ondergang nabij.* — Djârañg-balâkañg, *een veulen, dat*

er niet ver meer van daan is, om een goed paard te worden, d. i. *een veulen dat wat goeds belooft.* — D̃jârañg balâkañg-îd̃ji, *het is nog maar een veulen, dat wat goeds belooft.* — Ook overgedragen op een *meisje:* bâla-balâkañg ânne anâna taôèwa, *gij zijt een meisje, dat wat goeds belooft* (dat aanleg heeft, om mooi te worden). — La-balâkañg karaêennoe, *uw' aanstaande meesteresse.* (S. T̃jin.)

Balâkañg ook gebezigd van werkzaamheden, die niet ver meer verwijderd zijn van iemand's wezenlijke taak: *voorbereidende werkzaamheden;* bijv.: îya-mînne balakâñgkoe, *dit is mijn voorbereidend werk.*

Bâla-balakâñgkoe, *mijne voorbereidende werkzaamheden van verschillenden aard;* terwijl *balakáñg-koe* slechts op *één voorbereidend werk* schijnt te doelen.

(balâki), bep. balakîya, naar het schijnt, zooveel als: *zich voor alles laten gebruiken;* v. d. pâyoeñg balâki, een gewone Chinesche *regen-* of *zonnescherm, die dagelijks en door iedereen gebruikt wordt.* — Baînne balâki, *eene vrouw die zich voor alles laat gebruiken*, ook voor zoodanig werk dat eigenlijk aan mannen past, als: hout hakken, in de boomen klimmen, enz.

(balîka), Sal. = *salâñgga, schouder.*

(bilôkka), bep. bilokkâya, vergel. *bóyó.*

(boelêñgkañg), *met een hout of bamboe, bij wijze van hefboom, omkeeren*, bijvoorb.: *iets zwaars*, = *soelîbá.* Boeg. idem.

(bâliñgkâkasá), bep. bâliñgkàkasaka, *levendig, vlug.*

Bâliñg-bâliñgkâkasá, *bijzonder vlug.*

(boèloekoèmba, bep. boèloekoembâya, soort van *kroon*, gemaakt van *tálá*-blad, en van lapjes goed van allerlei kleur. Zulk een' kroon hangt men dan boven een achterover liggend klein kind, opdat het gedurig daar naar grijpe en zich zoo doende vermake.

(bâlî-katârañg). Men zie *katârañg.*

(balikârañg), *herstellen, bekomen van*, bijv. van *ziekte*, van *kommer* of *verdriet*, enz., als: balikârañg-mi baloèwa, *de weduwe is bekomen van hare droefenis, zet zich over haar verlies heen.* (Kel.) — Êmpo ta-bâlikarânna, lett. *hij zat, nog niet bekomen zijnde van zijn hartzeer*, d. i. *zijn' kommer nog niet kunnende verzetten;* met andere woorden: *nog geheel ter neêr geslagen van droefenis.* (D. Moes., Sinr.) Boeg. idem.

(balekârañg), = *balikârañg.*

(boelêñgkará), *het onderste boven-, in de war-*, of *door malkander gooijen.* NB. op Gôwa niet bekend!

(balañgkôwá), bep. balañgkôwaka, groote soort van roofvogel: *kiekendief met zwarten kop.* Boeg. idem.

(balâñggoe), bep. balañggoèwa, *boeijen*, en wel gewoonlijk *beenboeijen* en *van ijzer.* Boeg. *balâñggoe*, idem. Jav. *balĕñggoe, handboei*, Mal. *lañggoe, boei.* — Balâñggoe kâyoe, *houten beenblok.* — Balâñggoe lîma, *houten handboei*, hebbende eenigzins den vorm van een krakeling, met een pen in het midden.

Pabâlañggoèwañg, *gevangenis.*

(balañggôwá), bep. balañggôwaka, = *balañgkówá.* (Sinr.)

(balâñga), bep. balāñgâya, 't Mal. *belâñga, een aarden pan of pot zonder ooren.*

Boegineesch idem. — Ôeriñg-balâñga. Men zie *ôeriñg*.

ꦭꦭꦴꦁ (balâñgo), bep. balañgôwa, *anker*. — Balâñgo paṉgântará, *werp-*, of: *klein anker*. — Âbalâñgo, *ankeren*.

ꦧꦶꦭꦴꦁꦒꦁ (bilâñgañg). Men zie *bîlañg*.

ꦧꦺꦭꦴꦁꦮ (boelâñgo), bep. boelāñgôwa, = 't Boeg. *anâñgo*, het Mal. *walasâñgi*, *stinkvlieg*, soort van vlieg die de paddie vernielt.

ꦭꦩ꦳ꦮ (balampôwá), bep. balampôwaka, = *balañgkówá*, = *balañggówá*.

ꦭꦭꦧ (balâbá), = *bâbá* N°. 1; v. d. ook dus genoemd eene soort van *rek* boven de *bóekkóe* van het schip, om *touwen om*, of *aan vast, te binden*. Boeg. *balábá*, idem.

ꦭꦧꦴꦁ (balâbañg). — Kôñgkoñg-balâbañg, soort van hond, welks haar boven de oogen overend staat, bij wijze van een' kuif. (Rap.)

ꦭꦩꦴꦁ (balâmbañg), *warm houden*, of: *maken, warmen* (, Boeg. *balámpañg*, idem); bijv.: balâmbañg pêpé, *vuur bewaren door er fijne asch en áwañg op te leggen*. — Balâmbañg limânna ri-pêpé, *zijne handen warmen bij het vuur*. — Balâmbañg lêkoka, *het sierihblad warm maken*, ten einde het tegen het jeuken van puistjes aan te wenden.

ꦭꦧꦶ (1° balîbí). — Balibîkañg, *ergens viesch van zijn, den neus voor optrekken*, = *parîñgîkañgi*. Men zie *rîñgí*.

NB. *balibîkañg* in Gôwa niet gebruikelijk.

(2° balîbi), bep. balibîya. — Djârañg balîbi, een paard dat ligtbruin van kleur is, en wel van een *ligter* bruin, dan de *bîla* N°. 1; alzoo: *een vos*; v. d. dewijl de aard dezer soort van paarden dikwijls eenigzins valsch is: tâoe-balîbi, iemand wien men niet veel vertrouwen kan, die veel belooft, zonder iets na te komen. — Balîbi-sâssañg, *donkerkleurige vos, zweetharige vos*. — Djâñgañg balîbi, *een haan die de kleur heeft van een' djárañg balîbi*.

ꦭꦭꦺꦭ (balo'embañg). — Bôsi balo'embañg, *stofregen*.

NB. Dit woord is in Gôwa niet bekend!

ꦭꦭꦺꦧꦺ (balo'eboe), bep. baloebo'ewa, soort van pot voor water, iets kleiner dan de *go'embañg* (Mâdi, en Djay.) Boeg. idem.

ꦭꦺꦭꦺꦭ (balêmbeñg). — Balêmbeñg-kâyoe, een uitwas onder aan den stam van sommige groote boomen, daarmede te zamen, en dat wel tot onder den grond toe, voortgroeijende. Men vindt zulk een *balêmbeñg* dikwijls aan den *tjampâga*-boom, als wanneer men daaruit natuurlijk zeer breede bladen kan houwen. Boeg. idem. Ook met den naam van *balêmbeñg* bestempeld het bovenste van de scheê van een kris, gewoonlijk van de *tónasá*, of: het *hart*, van den stam des tjampâga-boom's gemaakt.

ꦭꦩꦺꦭꦺ (balômboñg), soort van *visch*.

ꦭꦭꦴꦧꦺꦮ (ballâboeroe), bep. ballâboeroeka, een *hoop*, een *stapel*. Boeg. idem. Vergel. het Mal. *balâboer, spijs, voorraad*. Jav. *bĕlaboer, een overvloed van spijzen*. Bijv.: ballâboeróeki kânre-Djawâya, *het gebak is opgestapeld*. — Ballâboeróeki toe-matêya, *de lijken liggen op elkander gestapeld*. — Paballâboeroe, *aan stapels doen zijn; opstapelen*. (S. Tjin.)

ꦭꦭꦭꦺ (1° balâbasá), bep. balâbasaka, soort van zijden stof met gouddraad. Boeg. idem.

(2° balâbassá), bep. balâbassaka, *liniaal*. Vergel. het Jav. *blĕbĕs, maatstok*.

ꦭꦧꦶꦭꦺ (balîbisí), bep. balîbisika, *kieuwen*, van een' *visch*.

(balo͡eboesoé), bep. balo͡eboesoeka, mannetjes hert, hetwelk nog geen' hoornen, maar slechts twee knobbeltjes op den kop heeft. Vergel. *d̃jõñja* N°. 1.

balêbesé, *eventjes met de hand schudden;* v. d. *sprenkelen*, bijv.: *water;* v. d.: *eventjes met de hand schudden*, of: *eene ligte beweging daarmede maken, ten teeken van afwijzing of afkeuring.*

Balebêsi, *iemand besprenkelen*, met *water* bijv.

Balebêsañg, *iemand met eene ligte beweging der hand een teeken van afwijzing of afkeuring geven;* bijv.: mâñgeyá ri-to͡ewañg, nabalebêsañgá, *ik ging naar mijnheer, maar hij gaf mij met eene ligte beweging der hand te kennen dat ik hem ongelegen kwam.* — Kíbalebêsañgá ri-lîma-kaïrînta, ánâgaláká-sēñg ri-lîma-kanânta, *gij moogt mij met eene ligte beweging der linkerhand afwijzen; ik vat toch uwe regterhand beet;* d. i. *wat gij ook doen moogt, gij raakt mij toch niet kwijt.* — Têya-kô, nabalebêsañg-d̃jakô, *kom hem niet te lijf, want hij behoeft slechts eene kleine beweging met de hand tegen u te maken*, te weten: *om u af te weren.* NB. ziet op een *zeer sterk* mensch.

Pabalêbesé, *iemand die besprenkelt.* (Rap.)

(bolamâta), bep. bolamatâya, soort van *visch* met zeer groote oogen.

(bâlamoetâgi), eene struikachtige *synantheree.*

(ballâto͡é), bep. ballâto͡eka, *graszode.* Boeg. idem.

(ballâto͡eñg), = 't Mal. *ramboetan*, soort van vrucht, de *Nephelium lappaceum L.* Boeg. idem.

(balîtañg), opéénhoping van bloed, ten gevolge van stooten of slaan, op de eene of andere plaats van het ligchaam, zoodat het bloed als 't ware op het punt is van er uit te barsten. Zoo bijv. de roode striemen van iemand die eene geeseling ondervonden heeft; zoo ook de roode plek van iemand, die een' stoot met de lans ontvangen heeft, zonder dat het vel nog door is, ofschoon het weinig scheelt, of het bloed komt er uit. Boeg. idem.

(balo͡etá), bep. balo͡etaka, naam van eene jagt-lekkernij, bestaande in hertebloed met aan stukjes gesneden darmen, hetgeen men tot een pap gekookt heeft.

(boelîntá), *omkeeren*, bijv.: een boek of wat het ook zij, mits men het zonder bamboe of hout doe. Vergel. *boelé̃ñgkañg.*

(bolâtiñg), *maagholte;* ook genoemd *bolóting* en *bólo-âte.* (Sinr.) Men zie *bolóti̇ñg* en *bólo* N°. 1. Boeg. *olóti̇ñg.*

(bolôtiñg), = *bolâtiñg.*)

(bâlañg-tôdó. Men zie *tôdó.*

(bâlítânrá), *iemand te onregt beschuldigen, en deswegens de straf dragen, die anders den beschuldigde zou zijn opgelegd.* (Rap.) Boeg. *wâlítânrá*, idem. Welligt zamengest. uit: *bâlí* N°. 5 en *tânrá* N°. 1.

(Balânda), bep. Balandâya, *Holland*, soms ook wel bij uitnemendheid de *Hollandsche soldaten.* — D̃jârañg Balânda, = *d̃jârañg bo͡elé̃ñg*, *wit paard.*

Âtjînî-Balânda, of: patjînî-Balânda. Vergel. *tjînî.*

(balâdé), bep. balâdeka, *banden*, hetzij *vier* of *zes*, of zooveel als men wil, gewoonlijk van lontarblad, die men kruiselings over elkander legt, en waarin men eenig voorwerp, een

pokje bijv., of ook *een zwaar boek*, kan plaatsen, dat dan, nadat de enden van oven zamengebonden zijn, zeer gemakkelijk te dragen is. Boeg. idem.

Bayâwo nibâlâdêki, eijeren, die op bovengemelde wijze met lontarblad omwonden zijn.

(balândoñg). Balandôñgañg, *oprollen;* bijv.: sômbalá nibalandôñgañg, *opgerolde zeilen*. B. *sómpá ribalandôñjañg*, idem. — Ábalandôñgañgi toèwañg, *mijnheer vaart met opgerolde zeilen.*

(balêndañg), soort van rukwind uit het Zuid-Oosten. Boeg. *valénrañg*.

(baladâda). Bâdjoe-baladâda, een *baadje* van *zijde*, *satijn*, of andere kostbare stof; terwijl de *saroñg* en *broek* van minder stof zijn.

(bâlo-dôndó). Men zie *bâlo* N°. 2.

(balâná), bep. balânaka, soort van *visch*. Balâná moèmoé, soort van *balâná*.

Pósi-balâná (zooveel als *póljí-balâná*, vergelijk *póljí* N°. 2), volgens den Inlander een zeker punt in de baarmoeder, dat bij den *coïtus*, ofschoon moeijelijk, toch zou kunnen geraakt worden, hetgeen alsdan een bijzondere voluptas zou te weeg brengen. (Maoet.)

(balânjdja), bep. balañjdjâya, *onkosten, zakgeld, vertering, geld.* (G.G.) Mal. *belandja*. Jav. *blonjdja*, Sund. *balannja*, Boeg. *balânjlja*, idem. — Balânjdja pataripâñgañg, *voorschot voor de tripañg-visscherij.*

Ábâla-balânjdja, *op de markt gaan om het een en ander te koopen.* (Dat. Moes., Mâdi.)

Ábalañjdjâï biseyânna, *de noodige onkosten doen*, of: *maken, voor zijn schip.* (Rap. T. Dj.)

(ballañjîroe), bep. ballañjirotèwa, *een vagabond, een slecht mensch.*

NB. In Gôwa niet gebruikelijk!

(balîra), bep. balirâya, 't Mal. *balîra, schietspoel*, Boeg. *walida*, idem.

(balîrañg), 't Mal. *balîrañg, zwavel.* (Rap. K. G.) Vergel. *tjóló.*

(bâlloeróe), bep. bâlloeroeka, *helder, zuiver zijn;* gebezigd van: *glas, water, oogen*, enz.; van *menschen*, zoowel wat hun voorkomen, als hun inborst betreft. Van *bloemen* gebezigd, geeft het bij uitnemendheid de om haar zuiver wit zoo geliefde *melattie-bloem* te kennen. (Sinr.)

(bâleré), bep. bâlereka, 't Mal. en Arab. بَالِغ, *huwbaar, volwassen.*

(bâlloró). — Ballôrañg, of: kaballôrañg, *bevreesd zijn*, Boeg., doch ook in het Makassaarsch soms gebruikt.

(bòèlerè), bep. bòèlereka, *de halm met de aar.* NB. wel te onderscheiden van de *pókó-*, en *bâtañg-âse*, als groeijende aan de *bâtañg-âse*, en hebbende aan het uiteinde eene *paddie-aar*. De *bòèlerè's* staan tot de *bâtañg-âse* als de *takken* tot den *stam* van een' boom. Boeg. *bóèlé*, idem. Mal. *boelir, aar, halm met de aar.* Jav. *woeli, halm, aar.*

(balâla), bep. balalâya, *gulzig* (,Boeg. idem); bijvoorb.: balâla-má la-ñgânre, *ik heb bijzonder sterken eetlust* (na ziekte bijv.).

Kabâlalâñg, *gulzigheid.*

(balâlo), *spoedig.*

Balalôwañg, *met spoed doen gaan;* v. d. *doen vallen, doen sterven, doen verdwijnen;* bijv.: kammoèwa-mâmi bênroñg-bênroñg târrá râoñg, na îrí-îrí âñgiñg, ta-nabalalôwañg; *zij waren gelijk aan een bénroñg-bénroñg-boompje vol bladeren, dat door den wind wordt heen en weér geslingerd, zonder*

dat die het doet omvallen. NB. geeft te kennen, dat men met gezwinden tred, en echter zonder te struikelen, voortgaat. (D. Moes.)

(balo͜elañg), Sal., = 't Boeg. *belo͜elañg*, of: *welo͜elañg*, = 't Mak. *bóeko͜eleñg*. Vergel. 't Mal. *belo͜elañg*, idem.

(balo͜eloeñg), ábalo͜eloeñg, *zich in groote menigte ergens heen begeven;* geb. bijv. van *menschen, herten, paarden.*

(balôlañg), = *bilólañg*.

(balôlí), *oprollen, omkrullen.* Boeg. idem.

Tábalôlíki, *het krult om;* bijv. gebezigd van het *scherpe* van een mes, of van de *randen* van een' schaar, die *omkrullen*, ten gevolge van de hardheid van het voorwerp, dat men snijden of knippen wil, = *tákalo͜eroeki*.

(bilâlá), bep. bilâlaka, eene waardigheid in de moskee, het Arab. مُؤَذِّن, dus genoemd naar den eersten *aankondiger van het gebed*, met name بلال. Vergel. Weil's Mohammed, bl. 50, Noot. 57.

(bilâlañg), soort van boom op 't gebergte. Boeg. idem. — Bilâlañg-bâssi, en: bilâlañg bayâwo, soorten van *bilálañg*.

(bilâloe), bep. bilalo͜ewa, soort van schelp, gebez. om te glanzen.

(bilo͜elo͜e), bep. bilo͜eloeka, *fluweel.* Boeg. idem. Jav. *baloedroe*, Sund. *biloedroe*. Mal. *beloedoer*, en *beloedoe*. Portug. *veludo*.

(bilôlañg), soort van vaartuig, visschers-praauw met vlerken, lang, diep en smal; heeft slechts een mast in één hout bestaande, en dus geen *báñgkeñg-sálará*.

Pabilôlañg, *iemand die zich van een bilólañg bedient*, van daar overdragtelijk = *táoe pabóya-bóya*. Vergel. *bóya*.

(bilôlloñg), ábilôlloñg, *ergens aan blijven hangen*, bijv. *een pluisje*, of *een draad, aan een kleed.*

Pabilôlloñg, *iets medeslepen;* bijv. gebez. van het *kleed* dat een *pluisje*, of *draad, meésleept.*

Tápabilôlloñg, en van daar: tábilôlloñg, *medegesleept zijn door, blijven hangen aan;* bijvoorb. een *pluisje*, of *garen*, aan een *kleed.*

(boelâle), bep. boelalêya, 't Mal. *boelálej, snuit van een olijphant.*

(boelîli), Bonth. = *boeñjîñjíní*.

(boelêleñg), *ronddraaijen*, v. d. lawêyañg boelêleñg. Men zie *lawéyañg* op: *láwe*. — Ñgâpa noemînro boelêleñg? *Waarom draai je zoo* (, loop je zoo in en uit), zonder iets uit te voeren?

Boelelêñgañg, = *lawéyañg boelêleñg*.

Paboelêleñg tjînî, *de oogen doen ronddraaijen;* v. d.: *rondkijken.* (Kel.)

(boelalâkkañg), *witte vlek*, of *parel in het zwart van het oog.* Boeg. *oelálá*, of: *boelálá*, idem. Vergel. het Mal. *balálakh, witte plek op het oog;* en 't Jav. *balolok, verbijsterd, verblind.*

(balâwo), bep. balawôwa, *muis, rat.* Boeg. idem. — Balâwo-tjîtjî, *stinkmuis*, genoemd naar haar geluid: *tji, tji, tji*. — Balâwo-kalo͜ekoe, lett. *kokosboom-rat;* v. d.: *eekhoren.* — Balâwo kêreñg-kêreñg, = *balâwo-tjîtjî*. — Balâwo-bo͜etta, *aardmuis*, d. i. *mol.* — Râmmoe-râmmoeso͜e balâwo, *eene zeer ligte koorts, binnenkoorts.*

Bâla-balâwo, lett. *iets dat er als een muisje uitziet, het peezig gedeelte aan de binnenzijde van den bovenarm, vlak bij den elleboog*, hetwelk als 't ware

den vorm van een langwerpig stukje vleesch, of van een *muisje* heeft.

(bo'eloewâra), bep. bo'eloewarâya. Djâñgañg bo'eloewâra, soort van hoenders, wier kleur zeer ligt rood is, doch niet zoo ligt als van den *djâñgañg balíbi*, of *voskleurigen haan;* tusschen de kleur van den *djâñgañg balíbi* en die van den *djâñgañg lâppoeñg* in.

(1° bâlasá), *vergelden*, *teruggeven*. Van daar hetzij: *erkentelijk*, of: *dankbaar zijn voor;* hetzij: *wreken*.

Van daar ook: *antwoorden*, *beantwoorden*. Boeg. *wâlá*, Mal. *bâlas*, Jav. *walès*, idem. — Balâssañgi, *teruggeven aan*, *als antwoord bezigen op;* bijv.: soerâna Iyânoe nabalâssañgaï soerâna Iyânoe, *antwoord van N. N. op den brief van N. N.*

Pabâlasá, *bezigen tot vergelding van; bezigen als contra-cadeau voor;* bijv.: pabâlasá patîmporônna, *een contra-cadeau geven voor hetgeen men bij het overlijden van één zijner betrekkingen* (volgens Inlandsche gewoonte) *ten geschenke bekomen heeft.* Zoo ook spreekt men van: pabâlasá pañgântarâna, en van: pabâlasá êrañg-erânna, *contra-cadeaux geven voor* hetgeen door de woorden *pañgântará*, en *érañg-érañg* uitgedrukt wordt. Vergel. *ântará* N°. 1, en *érañg*.

Pabalâssañg, *vergelding*, *belooning*, *wraak*, enz.

Sibâla-bâlasá, *elkander vergelden*, enz.; v. d.: aibâla-bâlasá bambânna, dîñginna, *warmte en koude wisselen elkander gedurig af.*

(2° bâlasá), bep. bâlasaka, *de paaltjes van een bíla*, of *bamboezen vischfuik*, Boeg. idem; v. d. het spreekwoord: ta-koellêya mêntañg bilâya, pônna taêna balasâna, lett. *de vischfuik kan niet staan zonder de bálasá's*, d. i. *eene daad, hetzij goed of kwaad, kan niet onvergolden blijven.* NB. Men lette hierbij op de dubbele beteekenis van *bálasá*, te weten: die van *paaltjes van een' bíla*, en die van *vergelden*. Men zie boven op: *bálasá* N°. 1.

(3° bâllasá), bep. bâllasaka, *deernis*, *deerniswaardig*. Mal. *balas*, *deernis*, *medelijden*, *aangedaan zijn*. Jav. *wêlas*, *medelijden*, *deernis*, *gunst*, Sund. *aandoenlijk*. Bijv.: narâsa bâllasaka, *zij gevoelde deernis* (Djay.) — Gârrîñg bâllasá, lett.: *deerniswaardige*, d. i. *allergevaarlijkste*, *ziekte*. (G. G.) — Bâllasá-mi, *hij is gevaarlijk* (ziek). — Nabâllasáki, ka-kalênna-mâmi, *hij is deerniswaardig*, d. i.: *heeft het zwaar te verantwoorden, daar hij maar alleen is.*

(ballâsi), eene bewerking die het *lólisí* voorafgaat, daarin bestaande, dat men de kapas tot kokarden maakt, d. i. de kapas rondom de pit naar buiten omkeert, uit malkander pluist; waardoor het lôlisí des te gemakkelijker gaat. Boeg. *wâllâsi*, idem.

(ballâsse), bep. ballassêya, soort van *zak*.

(bilo'esoe), bep. biloesô'ewa, soort van *schelp*, gebezigd om ringen en armbanden uit te maken, of te boren. Boeg. *belô'esoe*, idem.

(bo'eloesoé). — Tábo'eloesoé-mi, gebez. van iets *wat eenmaal gesproken*, of *gedaan is*, *en nu niet meer in te trekken*, of *te veranderen*, *is;* zoo veel als: *het is eene afgedane zaak*, *het is uitgemaakt*, Boeg. *tábo'éloé*, idem; bijv.: tábo'eloesoé-mi kanâñgkoe, *het is er nu eenmaal uit*, *ik heb het nu eenmaal gezegd*, *en kan het niet meer intrekken.* — Tábo'eloesoé-mi; inâkke tâoe-kôdi, *het is nu eenmaal zoo*, *ik ben een slecht mensch.* Zin: "Ik kan "'t niet helpen, dat de menschen allerlei slechts "van mij vertellen. Ik heb nu eenmaal den naam

"van een slecht mensch." — Op de woorden: "Bôsi, toêwañg", "het zal regenen mijnheer!" wordt bijv. geantwoord: "Tábôêloesoé-mi lampâkoe", (dat is wel mogelijk, doch ik keer nu niet meer terug.) *Ik ben thans eenmaal op weg.*

(bêlasá). — Niyâlle bêlasá, *in eens weggerukt worden*, te weten: door een boozen geest; d. i.: *plotseling* (, aan eene beroerte bijv.) *sterven.*

(bôlosó), *geschaafd, afgeschaafd*, v. d.: *zonder vel, zonder verf;* bijv.: toêgoeroé-mi, nabôlosó, *hij viel en schaafde zich.* — Bôlosó-mi pakêboeka, *de verf van de deur is afgeschaafd.* — Bôlosó-mi limânna natâba djêné, *zijne hand is zonder vel ten gevolge van het (kokend) water.*

Tábôlosó, *ergens uitvallen*, bijv. een *kris* uit de *scheede.*

(bilasâmba). Men zie *bótá.*

(bîlasâri), bep. bîlasarîya, *een ligt vrouwspersoon;* op zee uit bijgeloof geb. van *vrouwen* in het algemeen.

boelâsará), bep. boelâsaraka. — Boêta-boelâsará, soort van blindheid, waardoor het oog uitwendig onbeschadigd, en toch onbruikbaar is. Boeg. idem.

(boelâëñg), *goud.* Boeg. *oelâwâñg*, idem. — Si-boelâëñg, = het Mal. *sâtoe mas*, eene hoeveelheid goud, ter zwaarte van *vier náni's*, of *pitten* van de *râppo-liyóêkañg.* — Boelâëñg tînó, *fijn goud.* — Boelâëñg lôlo, *jong*, of: *slecht, goud.* Boelâëñg-mâta, *zilver.* Vergel. *mâta* N°. 2. — Boelâëñg-âse-lôlo, *goud dat er uitziet als jonge paddie;* v. d.: *stofgoud.* — Boelâëñg-boêboé, *stofgoud.* Vergel. *boêboé* N°. 2. — Boelâëñg-kâssí, *stofgoud.* Vergel. *kâssí* N°. 1. — Boelâëñg ta-nipadôntenñg, *stofgoud, dat nog niet tot een klomp is zamengesmolten.* — Boelâëñg mâriñg nipakânre, *goud, dat zoo zuiver is, dat het bij de bewerking nog zeer goed met wat koper of ander metaal vermengd kan worden.* — Boelâëñg kânre-pôle, = *boelâëñg mâriñg nipakânre* (Rap.) — Boelâëñg-djâpiñg. Vergel. *djápiñg.* — Boelâëñg-djôroñg, soort van *goud;* welligt te lezen: *boelâëñg-Djóró, Djohorsch goud.* (Rap. K. G.) — Boelâëñg-Samôêlá, soort van *goud.* — Boelâëñg-Môtoñg, soort van *goud.* — Boelâëñg pînjdjeñg, soort van *goud.* Men vindt het in platte stukjes, v. d. de naam van *pînjdjeñg*, als 't ware: *goud in den vorm van platte schoteltjes.* — Boelâëñg-Sagâí, en: boelâëñg-Bârro, insgelijks soorten van *goud.* — Boelâëñg-palêle. Men zie *lêle* N°. 1.

Djêné-boelâëñg, *vergulden.* — Djêné-boelaêñgi, *vergulden.* — Bânnañg-boelâëñg. Men zie: *bánnañg.* — *Boelâëñg* ook gebezigd als benaming voor één der vier soorten van kaarten bij het *Omi*-spel, hebbende één of meer gele kringetjes op het prentje, en gelijk staande met ons *harten*, of: *ruiten* in 't *Quadrille-* en *Omber*-spel.

Boelâëñg ook gebezigd door menschen van goede geboorte, zoo als *áná-karâëñg's* en dergel., om elkander aan te spreken; = 't Boeg. *kámo.*

Âná-boelâëñg, dus genoemd: *kinderen van slaven.*

Niboelâëñg, *met goud beslagen worden.* (Rap. K. G.)

Boelâëñg siboelaêñgi, *goud dat is met goud, dat zamenkomt met goud;* v. d. overdragtelijk: *menschen van gelijke, van even goede afkomst.* Verg. *birâëñg.*

(1° bâwa), bep. bawâya, *mond*, van *menschen, beesten*, enz.; *woord.* (Sinr.) Bijv.: bawâna bināñgâya, *de monding der rivier.* — Bawâna

marîyañga, *de monding van het kanon* (, het voorste gedeelte). — Bâwa-bâdilí, *laadgat.* — Bâwa-tôpe, *de monding van een kleedje*, d. i. *de opening van een kleedje, die bij het dragen bovenaan komt* (; staat tegenover: *bâñgkeñg-tôpe*). NB. De Inlanders letten er zorgvuldig op, dat de *bâwa-tôpe* niet van onderen komt. Zulk eene vergissing ware *kassipâlli.* (Tar.) — Sâppoñg-bâwa. Men zie *sâppoñg.* — Toeánêmpa bâwa-karâëñg. Vergel. *témpa.*

Bâwa bij het opmeten van praauwen genomen voor *de breedte.* (Rap. K. G.)

(2° bâwa), 't Mal. *bâwah, beneden.* — Ri-bâwaâñgîñg, = 't Mal. *di-bâwah añgin, benedenwinds.* (Djay.)

ꦱꦮ (1° bâwañg), *nietswaardig, slecht, gering, vruchteloos, vergeefsch.* Boeg. idem. Bijv. nigâóe-bâwañgi riyagâñga, *hem is kwaad gedaan*, d. i.: *hij is aangevallen, op den weg* (Rap.) — Nigâóe-bâwañgi ri-tâoe-bañgôwa, *hij is aangerand door slecht volk.* — Nigâóe-bawâñgañg-mi anâna Iyânoe, *de dochter van NN. is onteerd*, lett. *haar is kwaad gedaan.* — Teyâïyá soêro-bâwañg, *ik ben geen zendeling, die zoo maar van de straat is opgeraapt.* — Tâoe-bâwañga, *de geringe menschen.* (Rap.) — Mápâré-bâwañg, *als nietswaardig beschouwen.* — Mápâré-bâwañgi soêro, *een' zendeling*, d. i. *de betrekking van zendeling als van geen belang beschouwen*, v. d.: *iemand die er volstrekt niet voor deugt zendeling maken.* (Rap.) — Mápâré-bâwañgi soerôwa, *den zendeling als nietswaardig beschouwen, met minachting behandelen.* — Naâlle- (, of: napâré-) bâwañg-kí sâbi, *hij zal u voor niets tot getuige nemen.* — Tâllañg-bâwañg-kí sâllañg, *gij zult voor niets verdrinken.* — Gârrîñg-bâwañg-kí sâllañg, *gij zult voor niets ziek worden.* — Napâré-bâwañgi kâna, of: nîyá bâwañg napâré kâna, *hij zal zich voor niets verontschuldigen.* — Lârro-bâwañgi, *hij wordt voor niets* (, *zonder voldoende reden,*) *boos.* — Álâmpa-bâwañg, *voor niets*, d. i. *vergeefs, loopen.* — Bâttoe-bâwañg-djá, *ik kom zonder bepaald doel*, ik kom zoo maar eens kijken. — Kâmbañg-bâwañg, *eene nietswaardige*, d. i. *eene eenvoudige, eene geringe opzwelling, eene opzwelling die niet veel te beteekenen heeft.*

Bâwañg-bawâñgañg, *gering achten iemand* of *iets;* bijv.: na-pônna nîyá êró ambâwañg-bawâñgañgi; inâkke ântoe nabawâñgañgá, *en zoo er iemand is, die wil gering achten* (mijn zegel); *die acht ook mijn persoon gering.*

Sibâwañg-bawâñgañg, *elkander gering achten.*

(2° bâwañg), soort van kleine ligtgele vogeltjes.

ꦧꦮ (bâwi), bep. bawîya, vnw. bawîñgkoe, *varken.* Boeg. idem. Sd., Mal., Jav. *babi.* — Ânábâwi, of bâwi tjâdi-tjâdi, *big, speenvarken.* — Djânna-bâwi, *spek.* — Papôloñg-bâwi, *varkensslagter.* — Ádjâlló-bâwi taôewa, geb. van iemand die in den oorlog alleen tegenover eene groote menigte stand houdt, en even als een woedend varken zich verdedigt.

Ábâwi-bâwi, *varkentje spelen.* NB. één der jongens verbeeldt een varken dat hare jongen verdedigt.

Bâwi ook gebezigd als benaming voor één van de *dertig* soorten van kaarten bij het *patôewi*-spel.

Ook bij het *padâñgañg* (damspel) spreekt men van *bâwi*, wanneer iemand door de tegenpartij wordt ingesloten en vastgezet.

Bintôëñg-bâwi, naam eener ster, *Betelgeuze?* Volgens den Inlander komen de varkens eerst te

voorschijn, wanneer de *bintôëñg-bâwi* nedergedaald is; van daar de naam.

Bârrobawîyañg. Men zie *bârro* N°. 5.

Bâwi-bawîyañgi, *iemand als 't ware tot een varken maken*, d. i. *hem even weinig tellen als een varken*; v. d. *zeer nalatig zijn in het volbrengen zijner orders*, bijv. pas te drie ure komen, wanneer hij ons reeds te 12 ure besteld heeft. NB. men zou echter de phrase ook aldus kunnen verklaren: *als een varken, even lui als een varken, voor iemand zijn*, van daar *zeer traag zijn in het nakomen zijner bevelen.*

(1° bâwo), bep. bawôwa, vnw. bawôñgkoe, Bonth., = *ambâwa, ondiepte.* — Bâwobâyañg, *een' doorschijnende ondiepte*, d. i. *eene ondiepte met steenen.* (Sinr. K. G.)

(2° bâwo), bep. bawôwa, vnw. bawôñgkoe, Bonth., = *tómpó;* v. d.: de berg van Bonthain genoemd *Bâwo-karâëñg*, en niet *Bâwa-karâëñg*, zooals sommigen verkeerdelijk beweren; alzoo: de berg die als 't ware *gelijk een vorst is, en boven de andere bergen uitsteekt.* (Sinr. K. G.)

Vergel. het Boeg. *wâwo* = het Mak. *irâte.*

(bîwe), ábîwe-bîwe, *de lippen tegen elkander gesloten vooruit-steken*, zoo veel te kennen gevende als: *praat maar toe, ik heb het niet gedaan, je liegt het.* Boeg. *mábîwe-wîwe*, idem.

(1° boèwá). — Táboèwá, *overloopen;* bijv.: pintâlloe-mi táboèwá djéneka, *het water is driemaal overgeloopen.*

Boewâkki, *ergens overloopen;* bijv.: naboewâkkimi djénć tâbiñga, of: agâñga, *het water stroomt over de oevers*, of: *over den weg, heen.* — Lôñgorómînne gâñgañga, ka-pintâlloe-mi naboewâkki rêre, *de groente is al zacht, daar het water reeds driemaal over de randen van den ketel gestroomd is*, d. i. *reeds driemaal over-gekookt heeft.* (Rap. K. G.)

(2° boèwá), *spoedig;* bijv.: boèwáki djamânna, *de werkzaamheden gaan spoedig.* — Boèwáki tannoènna, *het weven gaat spoedig.*

(3° boèwá), a) *rijzen, opgaan*, b) *doen rijzen, doen opgaan, opnemen; opligten;* bijv.: dâlle, dâëñg mamboèwá, *de Zon, de opgaande mijnheer.* — Boèwá ri-bâwa, *opnemen in den mond;* v. d. *in den mond nemen*, bijv.: *iemand's naam.* (Sinr.) — Boèwá simbôleñg, *een haarvlecht overend zetten, oprigten*, v. d. *opmaken.* (S. Tjin.)

Táboèwá, *opgaan, rijzen;* bijv.: táboèwá-mi Allôwa, *de Zon is opgegaan, is op.* (Sinr., Tar.)

Boewâkki, *doen opgaan*, v. d. *opligten;* bijv.: boewâkki matânna, *zijne oogen opligten, opheffen.* (Sinr., Tar.)

Pamboewâkki, *een tijd tot opgaan*, of: *rijzen, bezigen;* bijv.: napamboewâkki dâlle, *de tijd, waarop de Zon opgaat.* (Kel.)

Boewâkkañg, a) *het opligten, het opheffen*, bijv.: boewâkkañg matânna, *het opligten* (, opheffen,) *zijner oogen;* als: pâle boewâkkañg-mâta, *bevallig* (, liefelijk,) *in het opligten der oogen:* bijv. gebez. van een meisje. — Bâttaláki boewâkkañg-matânna, *zwaar, langzaam, is het opligten* (, opheffen,) *zijner oogen.* NB. volgens den Inlander vóórteeken van spoedigen dood.

b) boewâkkañg, *opligten, opheffen naar*, bijv.: boewâkkañg matânna, *zijn oogen opligten naar iemand*, d. i. *hem aankijken;* als: taêna mêmañg naboewâkkañg matânna ri-nâkke, *hij heeft mij volstrekt niet aangekeken.* — Boewâkkañg-sâï matânnoe rinâkke, *ligt uwe oogen eens naar mij op*, d. i.: *kijk mij eens aan.*

Siboewâkkañg, *zamen opstaan;* v. d. siboewâkkañgá Allôwa, lett. *ik ben tegelijk met de Zon opgestaan*, d. i.: *tegelijk met het opgaan der zon vertrokken.*

(4° bo͡ewá). — Bo͡ewá-bo͡ewá, *nut*, Boeg. idem. Taêna bo͡ewá-boewâna, *vruchteloos.*

Vergel. het Mal. *boewah*, *vrucht.*

(5° bo͡ewa), 't Mal. *boewah*, *vrucht.* — Bo͡ewa-boewâna atîkoe, het Mal. *boewah atiekoe.* (Bid.) — Âná-boewâna parasâñgañga, *de bewoners van het land.*

(6° bo͡ewa), 't Mal. *bo͡ewat*, = 't Makass. *páré* N°. 1. (Rôyoñg.)

(bo͡ewañg), *weggooijen*, *wegwerpen*, *werpen.* Boeg., Mal., en Jav. idem. — D͡jâla-bo͡ewañg, *werpnet.* — Bo͡ewañg-mi, *werp het uit*, te weten: *het net.* — Bo͡ewañg-bâtañg, lett. *als een stuk hout weggooijen*, v. d.: *iemand geheel prijs geven, overgeven*, d. i. *hem slaaf maken.* — Tâoe-nibo͡ewañg-bâtañg, *iemand die slaaf gemaakt wordt.* (Rap.) — Nabo͡ewañg-bâtañg-mi kalênna, *hij heeft zich zelven als een stuk hout weggegooid*, d. i. *hij heeft zich geheel overgegeven.* — Ta-nabo͡ewañg-má rimâta, *hij werpt mij geen blik meer toe, kijkt mij niet meer aan.* — Ámo͡ewañg dâdoe, *dobbelsteenen gooijen.* — Ámo͡ewañg lêle-bo͡endo͡e, lett. *krijgskunst uitgooijen*, v. d.: *aanwenden.* Zoo bijvoorb. ânrowi bâd͡jí pamoewânnoe lêle-bo͡endo͡e, lett. *laat toch goed zijn uw aanwenden der krijgskunst*, d. i. *wend toch uwe krijgskunst ter dege aan.* (Mádi.) — Bo͡ewañg balâñgo, *anker uitwerpen.* (D͡jay.) — Koebo͡ewañg sarêñgkoe ri-Âlla-taâla, *ik werp mijn lot op God*, d. i. *ik vertrouw op God.* (Tar.) — Tambo͡ewañgi ri, *hij vertrouwt niet op.* (Rap. K. G.) — Nibo͡ewañgi balîya, *de vijand wordt als 't ware weggegooid*, d. i. *op de vlugt gedreven.* (Rap. K. G.) — Sibo͡ewañg-bo͡ewañgi balîya, *de vijanden drijven elkander om beurten op de vlugt.*

Bo͡ewañg-bo͡ewañg, *iets dat men weggooit;* v. d.: ánarâï bo͡ewañg-bo͡ewañg. Men zie *tára* N°. 1. — Doch *bo͡ewañg-bo͡ewañg* wordt bij uitnemendheid gebezigd van een' *offerhande, die men* soms, op reis zijnde, naar men meent, tot wering van ongeluk, *in zee gooit.* Zulk een *bo͡ewañg-bo͡ewañg* bestaat in *eijeren*, met *sierih*, *pinañg*, *bénte*, en *bérasá rágirági.* Bij gebreke hiervan bedient men zich in nood ook wel voorloopig van een *kalómpiñg*, vergel. boven; en deze wordt dan genoemd: *sámbebo͡ewañg-bo͡ewañg*, of: *hetgeen een bo͡ewañg-bo͡ewañg vervangt.*

Bo͡ewañg-bo͡ewañg pasâpoe, soort van kinderspel, waarbij de eene helft der jongens voor ruiters, de andere voor paarden spelen. De ruiters gooijen elkander een hoofddoek toe, totdat die valt. Alsdan worden de rollen verwisseld, en zoo gaat het verder voort.

Pabo͡ewañg, het wild voor een groote jagt opdrijven naar de plaats, waar het gezelschap vergaderd is.

Boewâñgi, *werpen op iemand.*

Pamoewâñgi, *iemand maken tot het voorwerp, om op te werpen*, d. i.: *op iemand werpen;* bijv.: inâï-pa-pôle koepamoewâñgi panrannobo͡ewañg? *Op wien zal ik anders mijne hope werpen*, d. i. *vestigen?* (D͡jay.) — Karâëñg-nipamo͡ewañgîya bâtañg-kâle, *de koning, aan wien men zich geheel overgeeft.* — Siboewâñgi pasôrañg, *elkander met de lans*, lett.: *het hout van de lans, gooijen.* (Mádi.)

Boewâñgañg, a) *een uitgooijen;* bijv.: taêna nagânná si-boewâñgañg, bij het kaartspelen gebe-

zigd, lett.: *er is niet genoeg voor een uitgooijen*, d. i.: *mijn spel is niet mooi genoeg, om te vragen;* v. d. overdragtelijk gebezigd van een *slecht, onbruikbaar mensch.* — Vergel. *mâñje.* — Koeboewâñgañg, *ik moet eene kaart uitgooijen*, d. i.: *de beurt is aan mij om uit te spelen.*

b) boewâñgañg, iets dat men in overdragtelijken zin *ter behandeling uitgooit*, of: *te voorschijn brengt*, v. d. *zaak, stuk, punt, artikel*, bijv.: tâlloem-boewâñgañg, *drie artikels.* — Pâtam-boewâñgañgi, *het is in, bestaat uit, vier stukken* (*artikels*, of *punten*). (Rap. K. G.)

(boèwi). — Boèwi-boèwi, bep. boèwiboewîya, naam eener soort van *visch.*

(1° boèwoeñg), = *oèboeñg, kruin.* Boeg. idem.

(2° boèwoeñg). Boewoèñgañg, = *boemboèñgañg.* Men zie op: *boèmboeñg* N°. 1.

(bêwe), bep. bewêya, *zeever* (spuw). Boeg. idem. — Âbêwe-bêwe, *kwijlen.*

Tábêwe, *spuwen*, overdragt. geb. van den *bliksem*, als 't ware *vuurstralen uitspuwen*, d. i. *bliksemen, weêrlichten.* (Sinr.)

Tâbe-tábêwe, *gedurig*, of *sterk, spuwen*, insgelijks van den *bliksem* geb. (Sinr.)

(bôwañg), *onbeschoft;* bijv.: bôwañgbâwa, *onbeschoft*, d. i. *los, van mond*, d. i.: *er maar alles uitflappende tegen wien het ook zij.* — Pabôwañg-bowâñgi, lett. *iemand bezigen om onbeschoft tegen te zijn*, d. i. *iemand onbeschoft behandelen.*

(bôwe), bep. bowêya, *overgrootvader.* (G. G.) Boeg. idem.

Bôwe-bôwe, *voorzaten, voorouders.*

(bôwoñg), *sluijer, het hoofd omsluijeren*, v. d. ook = , *bidkleed*, zooals bijv. de *kâttê* gebruikt bij het voorlezen der *katoèba.* (Godsd.) Boeg. idem. — Átoèñgkoesoè bowônna, *zich geheel in de saroñg wikkelen, zoodat men die zelfs over het hoofd heen-trekt.* NB. Dit doet de Makassaar gewoonlijk wanneer hij zich te slapen legt. Dikwijls komt het ook voor van den teleur gestelden minnaar en den treurenden weduwenaar, die als 't ware hun leed in een *diepen ongestoorden slaap trachten te vergeten.* (Djay., Sinr., Tar.) — Bôwoñg (, of: bôöñg, of: bōñg,) djâladjâla. Vergel. *djâla.*

Âbôwoñg, (of: ábôöñg, of: ábôñg), ook gebez. van kinderen, die bij de geboorte een vlies over het bovenhoofd hebben, *met een helm geboren worden.* — Âmâná-ábôñgi, zulk een kind baren.

Bôwoñg-lâñgí, naam van een gebergte van Gôwa, wegens deszelfs hoogte aldus genoemd, *als 't ware door den Hemel omsluijerd.*

(boewâgañg), heester welks bladen als geneesmiddel gebezigd worden, *Clerodendron paniculatum, L.* Vergel. *parémpasá.* Boeg. idem.

(bowâgañg), = *boewágañg.*

(boewoèñgañg). Men zie *boèwoeñg* N°. 2.

(boewâdja), bep. boewadjâya, *krokodil, kaaiman.* Boeg. idem. Mal. *boewája.* — Lîlaboewâdja. Vergel. *lîla.* — Sîssí-boewâdja. Vergel. *sissí* N°. 2.

Boèwa-boewâdja, *hout* dat van voren onder aan het schip begint, en van boven binnen de twee zijden van de *soerémpá* uitkomt, dienende insgelijks tot steun van de boegspriet (âñjdjoñg).

Âboèwa-boewâdja, *kaaimannetje spelen.* NB. één der jongens verbeeldt een' krokodil die hare eijeren verdedigt.

(boewâya), bep. boewayâya, = *boewádja, krokodil, kaaiman.*

(boewará). Vergel. het Javaansche *boewara, algemeen bekend, openbaar.*

Kaboewârrañg, *openbaar, bekend, publiek;* bijvoorbeeld: kaboewârrañg-mo, *het is reeds publiek.* — Tâoe-kaboewârrañg gâoe-badjina, of: gâoe kodîna, *iemand wiens goede,* of: *slechte, daden overal bekend zijn.*

(boewisí). — Paboewisí, bep. paboewisika, *belasting.* (Rap.) Boeg. idem.

(1° bâsa), bep. basâya, *nat, vochtig.* Sund. *baseh*, Mal. *bâsah*, idem. Jav. *basah, verrot, vergaan.* Bijv.: djoekoe bâsa, lett. *natte*, v. d. *versche, visch* (, in tegenstelling van: *djoekoe kalôtoró, drooge*, d. i. *gedroogde, visch*). — Mâte-bâsa, lett. *nat sterven;* geb. van eene kraamvrouw, die *sterft, nadat de vrucht reeds uit den moederschoot is.* — Bâsaï karâeñga, *de vorst is nat,* om niet te zeggen: *verwond.* — Bâsa-kalôtoróki karâeñga, lett.: *de vorst is droog gewond;* d. i. door pieken en kogels geraakt, doch zonder dat die doorgedrongen zijn. NB. de Inlanders meenen dat dit bij sommige menschen mogelijk is, eene soort van *ijzervast.*

Basâï, *natmaken, begieten,* bijv.: basâï lâmoeñg-lâmoeñga, *de planten begieten.*

Bâsa-basâï limânna, *zijne hand gedurig nat maken, betten.* NB. geb. wanneer iemand bijvoorbeeld eene wond heeft.

Pabâsa-bâsa, *gieter.*

Bâbasá, *sprenkelen* (NB. ook wel gebezigd voor *besprenkelen*); bijvoorbeeld: nibâbasá-mo djémâwará, *er werd rozenwater gesprenkeld.* (Djay.)

Tábâbasá kalêma, *hij valt af, het gaat achteruit met zijne gezondheid, met zijn voorkomen.* Welligt letterlijk: *zijn ligchaam neemt gedurig af,* even als eene hoeveelheid water, waarmede men aan het *sprenkelen* is.

Babâssi, *sprenkelen tegen iemand,* d. i.: *iemand besprenkelen met;* bijv.: lébáki, mâñge-mi Poetiríya ambabâssi djéné-mâwará Djâyalañgkâra, *daarna ging de Prinses rozenwater sprenkelen op Djáyalañgkára,* d. i.: *Djáyalañgkára besprenkelen met rozenwater.*

Babâssañg, *sprenkelen op,* v. d. *besprenkelen;* bijv.: nakoebabâssañg kamâse ta-niñgaiñgkoe, lett. *dat ik sprenkele op,* of: *tegen,* d. i.: *als 't ware afspoele, mijne versmade ellende.* (Sinr. K. G.)

(2° bâsa), bep. basâya, *spraak, taal.* Boeg., Jav., Sund., Mal. idem. Skr. *bhásá.*

Ábâsa-Balânda, *de Hollandsche taal gebruiken, Hollandsch spreken.*

Pabâsa-Balânda, *iets als 't ware Hollandsch doen spreken,* d. i.: *iets in het Hollandsch vertalen;* bijv.: pabâsa-Balânda soerá-Mañgkâsará, *een Makassaarsch geschrift in het Hollandsch vertalen.*

Pabâsa-Balandâñgi, *voor iemand in 't Hollandsch vertalen.*

Sibasâï, *elkander's taal spreken,* v. d. *elkander verstaan;* bijv.: ta-sibasâï, *zij spreken malkander's taal niet,* v. d. *zij verstaan elkander niet.* — Ta-siyassêñga-mi sibasâi, *zij kunnen malkander niet meer verstaan.* NB. geb. van *twistende menschen.*

Simbâsa, *één en dezelfde taal gebruikende;* bijv.: tâoe ta-simbâsa, *menschen die ieder eene andere taal spreken.*

(bâssañg), aldus op Saleijer genoemd *de gekookte djagoñg.*

(bânsa), 't Jav. *boñgsa,* en 't Mal. *bangsa, geslacht, afkomst, volk, natie.*

ꦱꦶ (1° bâsi), bep. basîya, *opgeld*, *agio*, bijv. van het *papieren geld*, als: de *recepis*, of van de *zilveren munt*. Boeg., Mal. en Jav. idem.

(2° bâssi), bep. bassîya, *ijzer*. Boeg. *bâssi*, en Mal. *besie*, idem. — Bâssi dâseré, *staafijzer*, lett. ijzer in den vorm van de bamboezen eener vloer, d. i. in lange platte staven. — Dîñgîñg bâssi, *geweldig koud*, hetgeen voor den Inlander een vóórteeken van oorlog is; van daar de uitdrukking met *bâssi*, *ijzer;* dus zooveel als een *koude*, die weldra het *trekken* van het *ijzer*, of *zwaard*, *uit de scheede*, ten gevolge zal hebben. Vergel.: *dîñgîñg bâloe* op *bâloe* N°. 1.

(3° bâssí), bep. bâssika, *streep*, *teeken*, *onderscheidingslijn*, *lijn*, of *streep aan de buitenzijde van het schip*, *meetsnoer*. Boeg. *bátlji*, idem. — Ilâlañg-bâssí, *binnen een' lijn;* v. d.: lâlañg-bassîna Gôberenamêñg, lett.: *hetgeen binnen de lijn*, d. i.: *eene onderhoorigheid*, *van het Gouvernement is*. — Bâssí-mánoêntoeñg. Vergel. *toêntoeñg* N°. 2. — Bassí málâmboesoé, *een regtgespannen meetsnoer;* v. d. gebez. als beeld van een *goed* en *regtschapen* regent; bijv.: Toe-málompôwa bâssí-málâmboesoêna boêtta Selêbesé, *de Gouverneur is het regte meetsnoer van Celebes*, d. i. *een goed en regtschapen bestuurder van Celebes*.

Pabâssí, *eene lijn trekken*, door het gespannen *meetsnoer*, of *bâssí*, dat met Chinésche inkt zwart gemaakt is, gedurig op te ligten en dan weder los te laten.

Mámâssí, *een' streep maken;* v. d.: ook gebez. van het *zwemmen* en *springen* der visschen in het water.

Pamassîkañg, of: pamassîki, *met betrekking tot iemand*, of *tot eene plaats*, d. i. bijv. *onder iemand's regering*, of: *ergens*, *strepen maken;* bijv.: ta-napamassîkañg djoêkoé, *onder zijne regering*, *ziet men geene strepen van visschen*, d. i. *ziet men geene visschen in het water spartelen;* d. i. *onder zijne regering*, of: *ten gevolge van zijn slecht bestuur*, *is er gebrek aan visch*. — Âppá ilaoêna Tambakôla napamassîki bôloe, *aan de westzijde van Tambakóla*, (, in het Boelecombasche,) *maken strepen*, d. i. *spartelen in het water*, d. i. *worden in menigte gevonden*, *bóloe-visschen*, d. i. *aan den westhoek van Tambakóla vindt men veel bóloe-visch*.

(4° bâssí). — Tábâssí, *ergens uitslippen*, *uitspatten*, *uitspringen*. Boeg. *tábâtlji*, idem; bijv.: tábâssí-mi djêneka, *het water spat uit zijn' mond*. — Tábâssí-mi anâna djalâya, *de mazen van het net springen er als 't ware uit;* wij zouden zeggen: *vallen*. — Tábâssí-mi djêné dâwaka, *de inkt spat uit zijn pen*. (NB. meer gebruikelijk het werkwoord: *tárâtlji*. Verg. *rátlji*.)

Pabâssí, *doen spatten*, bijv. het *water* uit zijn' *mond;* d. i. *het water spritsen*. — Pabâssí-djádjalâna, *zijn arm*, *waarmeê men naar beneden tegen iets aandrukt*, *als 't ware laten uitspringen;* d. i.: *deszelfs binnenste geheel naar voren laten uitpuilen*. NB. vele inlanders brengen het hierin, door de lenigheid hunner ledematen en ook door oefening zeer verre. (Mâdi).

Bâssí-bassîkañg-balâwo, *rotteval*. (NB. dus genoemd, wegens het *uitslippen* en *uitspringen* van het houtje, dat de klep der val tegenhoudt.

ꦱꦶ (bâsiñg). — Bâsiñg-bâsiñg, *eene tjikoênroe* met openingen even als eene fluit. Men zie *tjikoênroe*. Boeg. idem.

ꦱꦺ (bâssoeñg), *opgezwollen van buik*, vooral ten gevolge van onbetamelijke woorden of daden,

tegen wien het ook zij, doch vooral jegens vorsten (, Boeg. *bŏêssoem-pŏêssoeñg*, idem, Jav. *boesoeñg*, *gezwollen*, *een gezwollen buik*, *waterzucht*, Mal. *boesoeñg*, *gezwollen*, *gezwollen van buik*, Sund. *waterzucht*); bijv.: bâssoeñgi ri-boerannênna, *zij heeft een opgezwollen buik van haar' man*, d. i.: *zij is zwanger*. — Iyâñgkoe bâssoeñg, *moge ik geen' opgezwollen' buik krijgen!* te weten: door de namen der oude vorsten met te weinig naauwkeurigheid op te geven. (G. G.)

Kabassoêñgi, *ergens bássoeñg van worden*; bijv.: koekabassoêñgi âñjdjo kanâya, *ik word bássoeñg, krijg een opgezwollen buik, van dat woord*. — Kânanikabassoêñgi, *woord waardoor men bássoeñg wordt*.

Kabassoêñgañg, *in den toestand van bássoeñg zijn*; bijv.: iyâñgkoe kabassoêñgañg, *moge ik geen bássoeñg worden!* te weten: door onnaauwkeurigheid in de opgave der oude vorsten.

ꦱꦱꦺ (1° bâssé), bep. bâsseka, *klein meisje*. Boeg. *bátljé*, idem.

(2° bâsse), bep. bassêya, (Rap.) Boeg. *wásse*, idem. NB. *kawárrañg* is een *bos* paddie, zoo als die van het land komt. Te huis gekomen bindt men *twee kawárrañg's* te zamen, en zulk een dubbele bos heet: *bâsse*. Vergel. *kawárrañg* op *káwará*. Het woord *bâsse* wordt meestal weggelaten bij de opgave van het getal *bossen paddie*, bijv.: siyâpa tjokkowânna âse, *hoeveel duizenden bossen paddie zijn er?*

Nibâsse, *tot bâsse's gemaakt worden*.

Nibâsse-pâre, *geworgd worden*, op de wijze als zulks gewoonlijk onder de inlanders geschiedt, te weten: met denzelfden *knoop* of *strik*, als gebezigd wordt tot het *binden* van de *bâsse's paddie*. De strik wordt digtgetrokken door twee mannen, die, ter weêrszijde van het slagtoffer, dat op den grond ligt, gezeten, ieder een end in de hand nemen.

ꦱꦱꦺꦴ (bâsó), bep. bâsoka, = *bátljó*, *klein jongetje*, *jonge heer*. (Boeg. idem, doch alleen van prinsjes gebezigd.)

ꦱꦧꦴ (1° bîsa), bep. bisâya, *vermogen*, *kunnen*, *kundig* (, Jav. *bisa*, *bekwaam*, *vermogen*, *kunnen*, *kundig*, *ervaren*; Sund., Mal. *biesa*, *verstandig*, *bekwaam*, *kundig*, *ervaren*); bijv.: bîsa paballêna, *zijne geneesmiddelen vermogen wat*, d. i.: *zijn van goede uitwerking*. — Sânro bîsa, *een sânro*, *wiens middelen eene goede uitwerking hebben*.

(2° bîsá). — Bîsá-bîsá, *zeer fijn kloven*, bijv. *bamboe* of *hout*. Boeg. *wísá*, idem.

(3° bissa), bissâï, *schoonmaken met een weinig water*; bijv.: *kom*, *tafel*, *stoelen*, en dergel. Boeg. idem. Ook gebez. van de gewone *reiniging*, zoowel van mannen als van vrouwen, na het doen hunner behoefte. Het *wasschen* daarentegen van *kleêren*, zoo als dit gewoonlijk met *veel water* geschiedt, niet met *bissa*, maar met *sássa* uitgedrukt, bijv.: bissâï-mâmi, têya-kô sassâï, *maak het maar met een weinig water schoon, en doe het niet in de wasch*.

Pabissa-lîma, lett.: *een handenwasschen*. Aldus genoemd de tripañg, die de poeñggâwa en de matrozen, alvorens huiswaarts te keeren, nog voor zichzelve vangen, nadat de visscherij eigenlijk reeds afgeloopen is, als 't ware, om *hunne handen nog af te wasschen*.

Pabissâñg, *waschkom*, *lampetkan*.

Mêdjañg pabissa-roepâñg, ons: *waschtafeltje*.

ꦱꦧꦴ (1° bîsañg), = *bisadêñg*. (Tar., Mádi).

(2° bîsañg), *schaal* eener vrucht; bijv.: taîpa ábîsañg, *eene mañggavrucht die reeds een schaal om de pit heeft*.

ꦱꦧꦶ (bîsí). — Ábîsí-bîsí, *fluisteren*. Mal. *biesikh*, en Jav. *bisik*, idem.

Pabîsí-bisîki, lett.: *over iemand*, of: *iets fluisteren;* v. d. *lasteren*, *belasteren*. (Sinr.)

ꞔO (bîssoe), bep. bissoêwa, eene soort van *toovenaar*, of ook wel *toovenaresse*, die zich een zekeren naam van heiligheid heeft weten te verwerven, voorgevende door een hooger geest bezield te worden. Deze bîssoe's hebben overal toegang, tot zelfs in de slaapvertrekken der jeugdige vorstinnen, daar zij meestal den schijn aannemen van *onbekwaam tot den coïtus* te zijn. Boeg. idem.

Âreñg-bîssoe, *naam bij de geboorte door een' bîssoe gegeven*. (G. G.)

Boêñga bîssoe, = *boêñga tjapâtoe, eene roode bloem die fijn gewreven, zeer geschikt is om de schoenen meê zwart te verwen*. (D̃jay.) NB. deze bloemen worden veel gebezigd door *de bîssoe's;* van daar haar naam.

Bîssoe-bissoêwi, *iemand met bîssoe-middelen betooveren*, d. i.: *iemand met mooije praatjes bedotten;* bijv.: bâttoewá la-nabîssoe-bissoêwi, *hij komt mij met allerlei praatjes bedotten*. — Têya-kî tâppá, toêwañg; la-nabîssoe-bissoêwi-d̃jakî, *vertrouw hem niet, mijnheer; hij zal u met allerlei praatjes bedotten*.

ꞔ⌃O (bîse), bep. bisêya, *korte roeiriem*, of liever: *schepper*. (Kel.)

Âmîse, *scheppen*, *roeijen*, zoo als alleen op de vorstelijke praauwen geschieden mag. Boeg. *wîse*. Anders het woord *gâyoñg* gebez. Verg. boven.

Pabîse, *vorstelijke roeijer*. (Rap.)

Bisêyañg, algemeene benaming voor elk vaartuig, hetzij groot of klein. — Soêrá-bisêyañg, *praauwpas*, vergel. *soêrá* N°. 1.

Paribisêyañg, *inschepen*.

Âbisêyañg, *varen*.

Pabîseyâñgañg, *het varen;* bijv.: êrañg-pabîseyâñgañg. Vergel. *érañg* (, = *érañg pasimombálañg*). — Âdá biyâsa pabîseyâñgañga, *de scheepsgewoonten*. (Rap. T. D̃j.)

Sambisêyañg, *iemand die mede op een vaartuig is*. (Rap.)

Bîse-bisêyañg, a) *een klein vaartuig;* b) *een nagemaakt vaartuig;* c) *een pleiziervaartuig*.

ꞔO (1° boêsa), bep. boesâya, *schuim*, van den *mond* bijv., of van de *rijst*, enz. — Boêsa-pâpa. Wanneer men een in tweeën gespleten stuk bamboe, (*pâpa* N°. 1), aan de eene zijde in het vuur steekt, komt er aan de andere zijde kokend schuim uit, en dit noemt men *boêsa-pâpa;* v. d. het spreekwoord: mânna noelâñgêï boêsa-pâpa ta-tjinîkakô bâd̃jí, *al zwomt gij ook in kokend heet schuim*, d. i. al deedt gij ook het onmogelijke; *toch zult gij niet gelukkig zijn*.

Lâñgirí-boêsa. Vergel. *lâñgirí*.

Âboêsa bawâna, *hij schuimbekt*.

(2° boêsa). — Boêsa-boêsa, soort van *visch*.

(3° boêsá), bep. boêsaka, *het weeke, het zachte, het vermolmde* van *hout;* bijv.: pêláki boesâna, *doe het zachte* (, *het weeke,*) *van het hout weg*. — Kâyoe boêsá, *zacht*, of: *week, hout*. Vergel. *tamboêsá*.

ꞔO (boêsañg), *warm, benaauwd van warmte*.

Boêsañg-boêsañg pamâí, als 't ware *warm van gemoed;* v. d. *boos, verstoord*. (Mâdi, D. Moes., Tar.)

ꞔO (boêsoe), bep. boesoêwa, *kruik, gendie*. — Boêsoe-kadâro, pot voor drinkwater, gemaakt van de *kadâro*, of *klapperschaal*. — Boêsoe panoêmboeñg. Men zie *panoêmboeñg*.

⌃ꞔO (besâñg), ons: *bezaan* (op een schip).

⌃ꞔ⌃O (bêse). — Tábêse-bêse, *woest, onbezonnen, zorgeloos, onbedachtzaam zijn, niet naden-*

ken bij hetgeen men spreekt of doet; bijv.: têya-kô tábêse-bêse ri-pañggâoekânnoe, *handel niet onbedachtzaam*, denk er eerst over na. — Têya-kô tábêse-bêse ádjâppa, *loop niet zoo onbezonnen toe*, zie toch waar gij loopt. — Tábêse-bêse-mi áñgînoeñg bâlló, *hij drinkt maar woest, maar onbezonnen toe van de zaguweer*, d. i.: *hij drinkt er zich dronken aan.* (Mâdi).

(bêseñg). — Bêseñg-bêseñg, soort van *visch.*

(bêsó) *trekken;* bijv.: bêsó sômbalaka, *de zeilen optrekken, hijschen*, hetgeen op inlandsche vaartuigen het ontrollen voorafgaat. (Dat. Moes.) — Bêsóki lolônna, *de lólo* (, vergel. *lólo* N°. 4,) *naar binnen trekken* (, wanneer men bijvoorb. wil loeven). — Bêsó kanânna, *zijn woord intrekken.* — Mêsó, ámêsó, djîkirika, de , *uittrekken, uitrekken, met slependen toon uitspreken.* (Godsd.); v. d.: bêsó-bêsó-djîkiríki, een gedicht, of wat het zij, even als gewoonlijk de *djîkirí, op slependen toon zingen.*

Pabêsó, a) *het trekken*, b) *datgeen waarmede getrokken wordt*, als touw en dergel. (Rap.) — Djârañg pabêsó, *trekpaard.*

Bêsó-besôkañg, = *poepóèkañg, blaasbalg.* Vergel. *póèpóé* N°. 2.

Pabesôkañg, *iemand bezigen om voor*, of: *over, iemand uit te trekken, uit te rekken*, enz., bijv.: nipabesôkañg-mi papirâoe, lett.: *er werd weegeklag over hem uitgerekt*, d. i.: *er werd op slependen toon weegeklag over hem aangeheven.* (Mâdi.)

(bôsañg), *manen* van een paard. Ook gebez. van *de kuif* op het *voorhoofd van een mensch.*

NB. *béká* is een *kuif* midden op het hoofd.

(bôsi), bep. bosîya, *regen.* — Wâttoe-bôsi, *regen-* of *Westmoeson.* — Bôsi-bôsi, *zachte regen.* — Bôsi ritji-rîtji, *stofregen.* Men zie *rîtjí* N°. 1. — Bôsi balòèmbañg. Men zie *balòèmbañg.* — Bôsi âwoe, *aschregen.* — Bôsi ôló. Men zie *ôló* N°. 1. — Bôsi bòètoeñg-tanâya. Men zie *bòètoeñg* N°. 2. — Bôsi bòèñga-taîpa, *regen, vallende ten tijde van 't bloeijen der mañgaboomen.* — Bôsi panrâmpá-rarâme, *regen die de stoppels van de afgesneden paddie omver doet buigen.* Men zie op: *rámpá* N°. 1 en op: *rarâme.* — Bôsi paròèroesóé bòèñga-lañgôtiñg, *regen, tijdens het afvallen van de bloemen des lañgótiñg's.* Men zie *ròèroesóé* en *lañgótiñg.*

(bôsó), *zich zat eten*, of *drinken.* Boeg. *mábóèsá*, idem; bijv.: tâoe-bôsó, *iemand die zat is.* — Bôsó-mi battânna ibâlalâya, *hij heeft zich zat gegeten, de gulzigaard.*

(bôssoñg). — Bossôñgañg, *opvliegend van aard*, Boeg. idem.

Kabossôñgañg, *opvliegende aard, drift.*

(bisâko), = *boesáko.* (Rap. K. G.)

(boesâkoe), = *boesáko.*

(boesâko), soort van geweer, eertijds in gebruik. (Rap., G. G.)

(bisampôle), eene negrie van Bantâëñg, wier *djûñgañg balíbi* tot de *djûñgañg bídja's* behoort. Vergel. *bídja.*

(basâttoe), bep. basattòèwa, basta, één van de voornaamste kaarten in het *Omi*-spel, v. d. gebez. als beeld van de *geliefde.* (Sinr.) Vergel. *sapadíla.*

(bisadêñg), = *bísañg* N°. 1. Dit woordje schijnt zekere gemeenzaamheid en ook soms eenige scherts aan te duiden, welligt best te vertalen met ons: *vriendje!, toch!, wel zoo!, wel! kom!*, en dergel.; bijv.: ñgâpa-kô bisadêñg? *wel vriendje! wat mankeert je?* — Âpa noekoeñjdjòèñgi bisadêñg?, *wat verlangt ge, vriendje?* — Êró-tôñg-ko

ñgânre bisadêñg?, *wilt ge ook wel wat eten, vriendje?* — Nasârcyá dôwé Itoêwañg. — He! bisadêñg? *Mijnheer heeft mij duiten gegeven. — Wel! vriendje! wel! kom! heeft hij werkelijk zoo'n gulle bui gehad?* — Koepaoêwañgi toêwañg bisadêñg, *ik zal het eens aan mijnheer zeggen, vriendje!* Hiermede bedreigt bijv. de eene bediende den ander uit gekheid, wanneer de laatste eenig kwaad bedreven heeft.

NB. in plaats van *bisadêñg* kan men ook gebruiken: *de*. Vergel. *de* N°. 2.

(1° bâsará), 't Mal. *besar, groot.* (Sinr.)

(2° bâssará), bep. *bâssaraka*, soort van *boom*.

(3° bâssará). — Tábâssará, *te voorschijn komen, stralen uitschieten*, bijv.: geb. van de *Zon*.

(bâssoró), *verzadigd zijn*. Boeg. *máwâssó*, idem; bijv.: ábâssoró-mi asêya, lett.: *de paddie is verzadigd;* gebez. van de *paddie*, wanneer de aren *reeds sterk gezwollen* zijn; vroeger heet het *bóêlá-mi*. Vergel. *bóêlá*. Van beide gebezigd: *tiyánañgi aséya*.

Pabassôrañg, het *vleezige* of liever de *pezen* aan de *binnenzijde* van den *boven-arm*. Bij een paard noemt men *pabassórañg* de holte op zij van het beest, schuins boven de achterpooten, die bij het eten opzwelt.

(bîssoró), bep. bîssoroka, soort van machine, dienende tot zuivering van de kapas. Het is een *boogje*, welks *hout*, of *bamboe* men *bátañg*, en welks *koord* men *bántañg* noemt; deze *bántañg* wordt gedurig aangehaald, en dan weder losgelaten, door middel van een klein *haakje*, *pakóbîkañg* geheeten. Dit geschiedt in een mand, waarin men de te zuiveren kapas gedaan heeft, en die bekend is onder den naam van *salárañg*. Vergel. 't Mal. *boesor*, *boog*, *halve cirkel*, *schietboog*. Jav. *boesoer*, soort van *boog*.

Nibîssoró, *gezuiverd worden met de bîssoró;* gebez. van *kapas*.

(bêseré), *twist, tweespalt*.

Âbêseré, *twisten;* bijv.: toe-mábêsereka pâdja ri-tâñga-roepânna, *iemand, bij wien het zwart in strijd is met het wit*, v. d. *iemand wiens gelaat mooi zwart is*. Vergel. vooral: *mólló*.

Besêri, *twisten met*.

Bêse-besêrañg, *op zekeren tijd*, of *op zekere plaats, gedurig twist en oneenigheid hebben*. (Rap. T. Dj.)

(1° bôsará), beteekent, naar het schijnt, oorspronkelijk: *uitgestrooid, uitgespreid;* van daar: tôli-tôli-bôsará, *een tóli-tóli* van de kris (, vergel. beneden op *tóli*), *uit dubbelde koorden bestaande, zware*, wij zouden zeggen: *colossale, tólitóli*. (Mâdi.) — Pônto-bôsará, een armband, uit verscheidene gouden ringen bestaande.

Bosârrañg, *uitstrooijen, uitspreiden, ten toon spreiden; algemeen bekend maken;* bijv.: noebosarrânna lábâya ri-dallekâñgkoe, *wanneer gij voor mij uitspreidt, mij openlijk laat blijken, uw' walging*, of: *afkeer van mij*. (Sinr., Kel.) — Nibosârrañg-mi kanâya, añgkâna: la-boêntiñg-mi toêwañg, *het is algemeen bekend, dat mijnheer gaat trouwen*. — Nibosârrañg-mi kanâya, añgkâna: la-soêloé-mi toemálompôwa, *het is algemeen bekend, dat de Gouverneur naar buiten*, of: *uit, zal gaan*.

(2° bôsará), bep. bôsaraka, soort van metalen presenteerblad. Boeg. idem.

(boêssoeloé), bep. boêssoeloeka, gebezigd van zekere ziekelijke *bulten* op het ligchaam. — Âboêssoeloé kalênna, *hij heeft bulten op zijn ligchaam*.

(bâï), *ergens op rijden, iets berijden;* bijv.: koebâï kayo͡ewa, *ik zit te rijden op het hout.* — Koebâï d͡jarâ͡ngkoe, *ik rijd op*, of: *berijd, mijn paard.* — D͡jâra͡ng âpa nabâï? *welk paard berijdt hij?* — Âbâï-râkka, lett. *met de beenen schrijlings te paard zitten;* v. d. overdragtelijk bij de verdeeling van kinderen gebezigd: *voor de eene helft aan den vader, voor de andere aan de moeder toebehooren.* Vergel. *râkka* N°. 3.

Ba͡îya͡ng, a) d͡jâra͡ng ba͡îya͡ng, *rijpaard.*

b) ba͡îya͡ng, ámaîya͡ng, *ergens op laten rijden;* bijvoorb. gebezigd van den man, die zijne vrouw *achter zich op zijn paard laat zitten*, gelijk onder de Inlanders zeer gebruikelijk is. — Ba͡înne-nibaîya͡ng, *eene vrouw die achter een' man op het paard zit.* — Sibaîya͡ng, gebezigd van twee *vrouwen die achter elkander op een paard zitten.*

(1° bâo͡e), bep. bâoeka, *reuk, rieken, geur, welriekend;* van daar ook gebezigd om de *geliefde* aan te duiden, Boeg. idem; bijv.: tâoe ampârekaï o͡emoero͡e paminasânna ri-kâoe, bâo͡e, *de man die zijn gansche leven slechts verlangt naar u, o! welriekende geur!* d. i. *naar u, o! geliefde!* (Tar.) — Pândaⁿg-bâo͡e, lett.: *welriekende pândaⁿg.* Vergelijk vooral *pándaⁿg.* — Gâⁿgaⁿg bâo͡e-balânda. Vergel. *gâⁿjaⁿg.* — Bâo͡eki âⁿjd͡jo tao͡ewa, *die man riekt lekker.*

(2° bâoe), bep. bao͡ewa, vnw. *bao͡eⁿgkoe, zoen, kussen*, Boeg. idem; bijv. Iyânoe ambâoewi âⁿjd͡jo baînnêya, *N. N. kust die vrouw.* — Pabâttoe-sâï bao͡eⁿgkoe ri-anrôⁿgkoe, *breng eens over mijne kussen*, d. i. *mijne groeten, aan mijne moeder.* NB. het *overbrengen van groeten* alleen op deze wijze uit te drukken onder echtgenooten, onder geliefden, onder ouders en kinderen, onder broeders en zusters, en ook onder elkander niet verwante maar toch bevriende vrouwen.

(3° bâoe), bep. bāo͡ewa, *ra* van een *vaartuig.* (NB. dit is op de inlandsche vaartuigen het *hout*, of *bamboe*, boven aan het zeil; terwijl de *pelô͡ka͡ng* onder aan het zeil zich bevindt. Boeg. idem.

(4° bâoe), Sal., = *béroe.*

(bâoe͡ng), Bonth., = *bâⁿgoe͡ng.* Vergel. boven.

(1° bâé). — Bâé-bâé, bep. bâé-bâëka, *staal.* (D. Moes.) Boeg. idem.

(2° bâë), Sal., = *âse, paddie.*

(3° bâé), bep. bâëka, = *biⁿgkó͡eroe.* (D. Moes).

(bâë͡ng). — Bâë͡ng-bâë͡ng, en zamengetrokken: bambâë͡ng, *grens.*

Âbâë͡ng-bâë͡ng, of: ábambâë͡ng, *grenzen, aangrenzen.*

Pabâë͡ng-bâë͡ng, of: pabambâë͡ng, of: pabâmbaê͡ngaⁿg, lett. *het aangrenzen*, v. d.: *grens*, (Rap.); bijv.: ri-pabâmbaênna bâd͡jika kodîya, lett. *op de grenzen van het goede en het kwade*, v. d. overdragt. gebez. van eene ziekte, wanneer men nog niet weet, welke wending de ongesteldheid nemen zal, ten goede, of ten kwade. — Pabâmbaênna kâⁿnjⁿji͡ng, lett.: *het aan elkander grenzen der wenkbraauwen*, v. d. *de ruimte tusschen de beide wenkbraauwen;* alzoo = *pasimbâⁿgaⁿg kâⁿjⁿji͡ng.* Vergelijk *simbaⁿg.*

(bâo), bep. baôwa, *kraaltjes.*

(bo͡ei), *boei*, (drijfton.)

(bôö͡ng). Vergel. *bówoⁿg.*

(bao͡ekaⁿg). Aldus genoemd de vrucht van den *înro͡e*-boom. NB. Hiervan snijdt men soms een oorringetje, en bezigt dat bij kleine kinderen om gaatjes in de ooren te maken. We-

gens de bijtende kracht van het sap is enkele aanraking met het oortje voldoende, om langzamerhand eene opening te doen ontstaan.

(bâïtoêla), bep. bâïtoelâya, het Arab. بَيْتُ ٱللَّهِ, lett. *het huis van God*, v. d. *het heiligdom*.

(baëtalamâli), 't Arab. بَيْتُ ٱلْمَالِ, *schatkist*.

(baînañg), soort van vrucht, *blimbiñg*, de *Averrhoa Bilimbi, L.* Boeg. idem. — Baînañg-rômañg, *wilde blimbiñg*. — Baînañg-soelâpá, soort van blimbiñg, de *Averrhoa Carambola, L.* — Baînañg-Sîyañg, het Mal. *nam-nam*, de *Cynometra cauliflora, L.*

Nibâï-baînañg, *met gleuven, even als eene baînañg-vrucht;* bijv.: tjêperé nibâï-baînañg, *een tjéperé* (men zie beneden op *tjéperé*), *met gleuven even als een blimbiñg*.

(baînne), bep. baïnnêya, vnw. baïnnêñgkoe, *vrouw*. — Âná baînne, *dochter*. — Mâte-baînne, *als eene vrouw*, d. i. *op het kraambed, sterven*.

Âbaînne, *met eene vrouw zijn*, v. d.: *eene vrouw nemen*, d. i. *trouwen*.

Baïnnêyañg, *tot vrouw maken*, d. i. *trouwen*.

Pabaïnnêyañgi, *iets*, bijv. het *geld*, *bezigen om te trouwen*. (Rap. T. Dj.)

(baîtjoe), Boeg., = het Mak. *tjâdi*, *klein*. (Rap.)

(bâï-râkka). Men zie: *bâï*.

(1° bâoesoé), bep. bâoesoeka, *wind*. Boeg. idem. NB. Op zee uit bijgeloof, ten einde de booze geesten te misleiden, gebez. voor het meer gebruikelijke *âñgiñg;* bijvoorb.: ábâñjñjañgi bâoesoeka, *de wind staat strak, blaast sterk*. — Tâoe ta-mánâssa baoesoéna, *iemand, die niet opregt is*, lett. *wiens wind niet zeker is*.

(2° bâoesoé), = *lipoe;* bijv.: nabâoesoéká rasânna, = *nalipoewá rasánna*. Men zie *lipoe*.

(bâhañg), Sal. = *doêdoe*.

(bahîne), Sal. = *baînne*.

(Bahôna), naam eener negrie, digt bij *Bontobâñgoeñg* op Saleijer, wier *djâñgañg-tjampâga* tot de *djâñgañg-bîdja's* behoort. Men zie *bîdja*.

ᨕ

ᨕ (ma). Zesde letter van het Makassaarsch Alphabeth.

(1° ma), geeft, naar het mij voorkomt, te kennen, dat er op *stelligen*, op *zekeren* toon gesproken wordt; van daar dikwijls gebezigd, waar wij ons van den verleden tijd zouden bedienen; van daar ook voorkomende in den tegenwoordigen tijd; en dikwijls met behulp van *reeds*, *al* en dergelijke woordjes te vertalen; van daar ook soms in de gebiedende wijs te gebruiken; van daar insgelijks in den toekomenden tijd aangewend, wanneer men stellig overtuigd is, dat iets zijn, of gebeuren zal. Bij *vragen* gebezigd, zou het kunnen aanduiden, dat men een *stellig* en *zeker* antwoord verlangt, of ook, dat men aanneemt, dat het een of ander stellig *zóó* is. Nu en dan schijnt men zich ook hoofdzakelijk van dit woordje te bedienen, ten einde den volzin een weinig langer, ik zou haast zeggen een weinig ronder. te maken, dewijl die anders als 't ware eenigzins kort af, om niet te zeggen, stug en gebiedend in de ooren zou klinken. Boegin. *na*, idem.

Dit *ma* verbonden met het voornaamwoord van den eersten persoon enkelvoudig (*á*), wordt: *má;* met 't voornw. van den eersten persoon meerv. (*kaŋ̃g*, of: *kí*): *makáŋ̃g* en *makí?;* met het vnw. van den tweeden pers. (*ko*, of: *kí*): *makó*, en *makí?;* met het vnw. van den derden persoon (*i*, of: *a*): *mi*, en *no*. Zoo zegt men: la-lâmpa-má; la-lâmpa-makâŋ̃g, of: la-lâmpa-makí?; la-lâmpa-makô, of: la-lâmpa-makí?; en: la-lâmpa-mi, of: la-lâmpa-mo.

Voorbeelden van *ma* in: *má; makáŋ̃g*, of: *makí?;* en: *makó*, of *makí?:*

Ásóêro-makô ámâlli bóêlo? — Lêbá-má, *hebt gij bamboe laten koopen? — Stellig heb ik dat.* Welligt lett.: *gij hebt stellig bamboe laten koopen?* enz. — Sâllo-makontâyaŋ̃gá? — Sâllo-má, *wacht gij mij reeds lang? — Reeds lang doe ik dat*, d. i. eenvoudig: *ja reeds lang.* Welligt lett.: *gij wacht mij stellig reeds lang?* enz. — Sâre-má, *geef mij.* — Êróŋ̃gâseŋ̃g-makâŋ̃g, *wij willen allen* (*stellig*). — Takoewassêŋ̃gaï, aŋ̃gkâna nîyá-makô bâttoe, *ik wist niet dat gij er al waart.* — Ñgânre-makô, *eet gij.* (NB. de gewone uitdrukking waarmede men iemand uitnoodigt om van een of ander geregt wat te nuttigen; men zou ook kunnen zeggen: *ñgânre-kó;* doch dit is te kortaf, te gebiedend; de verlengde uitdrukking is beleefder en vriendelijker.) — Têya-makô boelêkiyá, *draag mij maar niet.* (NB. minder gebiedend dan: *têya-kó boelêkiyá.*) (D̃jay.) — Sâbará-makô riyôlo, *heb gij maar voor-eerst wat geduld.* (NB. vriendelijker dan *sábará-kó riyólo.*) (D̃jay.) — Koewâpa-makô? *wat zal ik toch met u doen? Wat zal ik met u beginnen?* (NB. niet zoo kort-af als: *koewápa-kó.* Vergel. *âpa* N°. 1. — La-lâmpa-má, *ik zal gaan, het is stellig mijn voornemen om te gaan.*

Voorbeelden van *ma* in: *mi* en *mo:*

Natiyânañg-mo ânjdjo poetiriya, *en die vorstin werd zwanger.* (Djay.) — Âmâná-mi si-tâoe boerânne, niyârenñg-mi ri-karâëñga Moekâddañg, *zij baarde een zoontje, en dat werd door den vorst Moekâddañj genoemd.* (Djayal.) — Nisôero-mi ri-karâëñga, *hij is door den vorst gezonden.* (Djay.) — Âkôelle-kôelle-mi, *hij is al* (reeds) *hersteld.* — Sâllo-mi taêna nabâttoe, *het is al lang geleden dat hij niet gekomen is.* — Nâmpa-mi roêwañg-âllo, *het is pas zoo gedurende twee dagen.* — Siyâpa oemoeroêna? — Tâlloen-tâoeñg-mi, *hoe oud is hij? — Hij is reeds drie jaren.* — Bâñgi-mi, *het is al nacht.* —

Têté-ânnañg-mi, *het is reeds*, of, zonder bijvoeging van: *reeds, het is zes ure.* — Pîrañg-bâñgi-mi ânne bôelañga? of: siyâpa-mi bañgîna bôelañga? *de hoeveelste van de maand is het al? —* Tâlloem-bâñgi-mi, *het is reeds de derde.* — Nîyámi, *het is er stellig, het is er al.* — Âpa-mi noekâna? *wat is het geweest dat gij gezegd hebt? —* Soenakânna-mi, lett.: *zijn besnijden* (, d. i. *de tijd waarop hij behoort besneden te worden,*) *is er al, is daar.* (NB. dit geeft den leeftijd van twaalf, dertien, jaar te kennen.) — Lêbá-mi, *het is reeds* (, of *stellig,*) *klaar.* — Pôro ákôelle-kôelle-lâlo-mi, *moge hij hersteld zijn! —* Kêre-mi pamântañgânnoe? *geef mij bepaald op, waar uwe verblijfplaats is.* — Ânne taoennâya Iyânoe, lêbaka natâseré anâkoe 210 roepîya, îya-mo, *wat deze slaven van NN. betreft, welke mijn zoon op* 210 *ropijen getaxeerd heeft, dat is eene gedane zaak.* Zin: "dat is nu eenmaal "zoo; ik zal er dus maar genoegen mede nemen." — Îya-mi na-kíkâna-ñgâseñg sôekoeróe âla-hâmdoelîlla, ka-ta-mâka-makâï lompôna pâñgamâseyânna Âlla-taâla ri-kâtte-ñgâseñg, lett. *dit is bepaald zoo, dit is stellig, of zonder bedenken, namelijk: dat wij Gode dank zeggen, daar bijzonder groot is de ontferming des Allerhoogsten over ons allen;* v. d.: *deswegens zeggen wij Gode onzen dank, dewijl zoo bijzonder groot is,* enz. (Djay.) — Zoo ook: îya-mîntoe, of: îya-môntoe, lett. *dat en niets anders is het stellig,* en van daar wegens het verband insgelijks dikwijls met *deswegens* te vertolken. — Pônna ri-Bône âná-karâëñg, toe-Bône-mi; pônna ri-Gôwa âná-karâëñg, toe-Gôwa-mi, *zoo vorstenzonen zich in Bône ophouden, zijn zij zonder bedenken Bonieren,* d. i. *worden zij als Bonieren beschouwd; en zoo vorstenzonen zich in Gówa bevinden, zijn zij zonder bedenken Gowarezen,* d. i. *worden zij als Gowarezen beschouwd.* (Inl. Wetb.) — Pâré-mi, *maakt het.* — Pâré-mîntoe, *maakt dat.* — La-lâmpa-mi, *hij zal stellig gaan, hij staat op het punt van te gaan.*

Sâma [, en van daar: sâmá; sâmakâñg, of: sâmakî; sâmakô, of: sâmakî; en: sâmi, of: sâmo]. Vergel. *sa* N°. 1.

Taêna . . . . . ma, of: ta . . . . . ma, gebezigd bij *ontkenning* van een *stelligen* zin; als ik bijv. beweer dat het een of ander er *stellig geweest is,* en thans *niet* gevonden wordt; v d. gewoonlijk in het Hollandsch overgezet met: *niet meer.*

Bijvoorbeeld: ta-máñgânre-má, ta-máñgînoeñg-má, *ik eet niet meer, ik drink niet meer.* (Djay.) — Na-kîpiyâsseñgîyañgá pônna ta-sâwe-makî, *gij moet het mij maar zeggen, zoo gij geen' tijd meer hebt.* — Natjînî-mi karâëñga, taêna-mi ri-bâroegâya, *zij zagen, dat de vorst niet meer was in de baróega.* (Djay.) — Ta-koewassêñga-mi, *ik weet het niet meer.*

Na-taêna-mo ânoe kâmma, soesâna pamaîna roêwa sikâlabîni, lett. *de beide echtgenooten waren bekommerd, en wel zoo bekommerd, dat er niets meer*

te vinden zoude zijn hetgeen daaraan gelijk was, d. i. *zij waren zeer bekommerd.* (D̃jay.)

Tînañg . . . . . ma, *nooit*, of: *nimmer, meer;* bijvoorb. tînañg niyâkka-mo nasikatînrôwañg karâëñg-baïnnêya, *hij sliep nooit meer met de vorstin.* (D̃jay.)

Mâma [en van daar: mâmá; mâmakâñg, of mâmakî; mâmakô, of: mâmakî; en: mâmi, of: mâmo], *maar; slechts.* Bijvoorbeeld: la-lâmpa-mâmá, *ik zal maar gaan.* — Têya-mâmakî pañga-pâñgá ri-pamâî, *wees toch maar niet boos op mij.* (Brief.) — Îya-mâmi, îya-mâmi, lett.: *dat slechts, dat slechts.* Wij zouden zeggen: *dat slechts en niets anders.* — Bôlí-mâmi añj̃d̃jôreñg, *leg het daar maar neêr.* — Si-lâwará-mâmi, nalêbá, *één blad maar, en het is af;* bijvoorb.: *afgeschreven.* — Bâd̃jí-bâd̃jí-mâmo tappâna, *mooi slechts was haar gelaat*, d. i.: *er was geen enkele trek in haar gelaat, die niet mooi was;* d. i.: *haar gelaat was bij uitstek mooi.* (D̃jay.) — D̃jâmmeñga kammoêwa-mâmi, lett. *het sterven is zóó maar*, d. i.: *heeft niets te beteekenen.* (Kel.) — Pasapoêñgkoe kâmma-mâmi; îya-d̃jîya bâd̃joe-bad̃joêñgkoe talâlo koepadarâna; *mijn hoofddoek, dat is zoo maar*, dat is: *die kan mij minder scheelen; maar mijn baadje, daarvan spijt het mij meer.* — Baïnnêñgkoe kâmma-mâmi, anâkoe-môñj̃d̃jo, *mijne vrouw is zóó maar*, d. i.: *mijne vrouw, daar geef ik niet om, maar mijn kind!* (daar is mij meer aan gelegen.) — Îya-mâmo-sêñg allôwa, *dezen dag nog slechts.* (Kel.) — Kâtte-d̃jîntoe têya, inâkke-mâmo-sêñg; of: îya-mâmo-sêñg inâkke, *gij wilt niet, met mij is dat ook slechts het geval*, d. i. *gij wilt niet, hoeveel te meer ik.*

(2° má). Vergel. *ma* N°. 1.

(3° má), onafscheidelijk voorvoegsel, dat in het Boegineesch zeer dikwijls, doch in het Makassaarsch slechts nu en dan voorkomt; = *á* N°. 4. Vergel. beneden. Het wordt alzoo gebezigd: a) om werkwoorden van naamwoorden af te leiden, bijv.: *mátóewa, met geluk*, v. d. *gelukkig, zijn; máñroñj̃, mámáñgge, met eene moeder, met een' vader zijn*, d. i. *eene moeder, een' vader bezitten* (Inl. Wetb.) (, vergel. het Mal. برانتغ, *met geluk*, d. i. *gelukkig, zijn*, van انتغ, *geluk*); *málâbirí, prachtig zijn*, van *lâbirí, prachtig*, als: lîpá-málâbirí, *eene prachtige saroñj̃, eene saroñj̃ die prachtig is*, (D̃jay.); *málómpo, groot zijn*, van: *lómpo, groot*, als: toe-málompôwa, *de groote heer*, d. i.: *de Gouverneur*, lett.: *de man die groot is; mátj̃ádi, klein, jong zijn*, van *tj̃ádi, klein*, als: pôkó-kâyoe ri-mátj̃ádîna, *een boom terwijl hij klein* (jong) *is* (D̃jay.); *mákuróewa*, of: *mákapinróewañg, een tweede zijn, een tweede zijnde*, van *kuróewa*, of *kapinróewañg.* Verg. Makass. Spraakk. § 119 en § 175, 1°.

b) Welluidendheidshalve vóór bedrijvige en onbedrijvige werkwoorden; bijvoorb.: *mánjómba, = ánj̃ómba*, van *sómba.* Vergel. Mak. Spraakkunst, § 175, 2°.

c) Bovendien vindt men nog een overblijfsel van dit onafscheidbaar voorvoegsel in verscheidene werkwoorden, wier oorspronkelijke vorm tegenwoordig met een *m* schijnt te beginnen. Zoo vindt men onder anderen: *mántañj̃*, dat stellig een' zamentrekking is uit: *máñtañj̃*, van: *ántañj̃*. Vergel. vooral Mak. Spraakk. § 175, 3°.

(1° mañg), vnw. 1 pers. meerv. mann. en vrouw., Boeg. *mâñg*, idem; bijv.: parasâñgâm-mañg, *onze negerijen* (D̃jay.) — Anoêmmañg, *de*, of: *het onze.*

(2° mañg, mam, man, of: manj̃, al naar gelang

van de letter, waarmede het woord begint, waarvóór het geplaatst wordt), *ofschoon*, *al ware het ook;* bijv. mâñgkoe lâmpa, *ofschoon ik ga.* — Mânna, = *mañg*, *mam*, *man*, of: *manj*. Bijvoorbeeld: mânna ikâmbe, atânna Gôboronamêñg, na panrâkitōñg, *al ware het ook ons*, d. i. *zelfs ons*, *die dienaren van het Gouvernement zijn*, *zal hij in het verderf storten.* — Mânna ri-nâkke, kâmma-tôñjdji narâpika nâwa-nawâñgkoe, lett. *al ware het ook aan mij*, d. i. *zelfs*, *ook*, *aan mij is hetzelfde in de gedachte gekomen.* (Djay.) — Koewîtoeñg mânna si-dâlle, *ik denk zelfs elken dag aan*, enz. (Kel.)

Mânna ta-paramânna, = *mânna ta-bârañg-âpa*, = *mânna na-oembârañg kâmma*, *ofschoon het slechts van geringe waarde is.* NB. deze phrase is moeijelijk te verklaren; welligt te denken aan het Sanskr. *parama*, *beste*, *uitstekendste*, *voornaamste*, *eerste;* alsdan zou de letterlijke beteekenis zijn: *ofschoon het ook niet het eerste in zijne soort zij;* bijv.: mânna ta-paramânna, koeñgâï-djji parasāñgâñgkoe, *ofschoon het niet van de beste is*, *zoo heb ik mijn land toch lief.* — Mânna ta-paramânna, ka-pamâteînna pamâï-todjêñgkoe ri-kâoe, *ofschoon het*, te weten: *hetgeen ik u geef*, *niet van de beste*, d. i. *slechts van geringe waarde*, *is;* neem het toch aan *als een bewijs van mijne opregte genegenheid voor u.*

Âmânna = *mânna* (D. Moes.) Vergel. *á* N°. 5, alsmede Mak. Spr. § 214, coll. § 99.

◡ (mi). Men zie *ma* N°. 1.

◡ (miñg], = *mēñg*.

◟◡ (mēñg), = *mâïñg*, = *lêbá*. (GG.)

◡◟ (mo). Men zie *ma* N°. 1.

◡◟ (moñg), soort van *mooi fijn linnen.*

◡// (1° mâka), gebezigd waar wij ons bedienen van *te* met de onbepaalde wijs van een werkwoord, bijv.: mâka nigaôèkañg, *om gedaan te worden*, *om te doen.* En even als ons: *dit is te doen* eene dubbele beteekenis heeft, te weten: zoowel die van *dit kan gedaan worden*, als die van: *dit moet gedaan worden*, *dit is raadzaam om te doen;* zoo geeft *mâka* nu eens *de mogelijkheid*, of *gelegenheid*, *tot iets*, dan eens het *raadzame*, om iets te doen, of te laten, te kennen. Vergel. het Boeg. *mâka.* Zoo zegt men bijvoorbeeld in 't Boeg. ânákâroeñge makâë ri-côlé, *de vorsten-kinderen*, *die kunnen*, of: *die moeten*, *gedragen worden in boelékañg's.*

Bijvoorbeeld: pônna mâka têne-têne-ñgâseng pamaîna, *indien er gelegenheid voor hen allen ware*, *om zich te amuseren*, d. i.: *zoo zij zich konden amuseren.* — Mâka siyapâya nabâttoe? *wanneer zou het voor hem zijn om te komen?*, dat is: *wanneer zou hij kunnen komen?*, of: *wanneer zou het zaak zijn*, *dat hij kwame?* [NB. Siyapâya nabâttoe sâllañg? zonder *mâka* er bij, zou beteekenen: *wanneer zal hij komen?*] — Mâka inâkke la-sôèro? *zou het voor mij zijn*, *om te bevelen?*, dat is: *zou ik het kunnen bevelen?* of: *zou het zaak zijn dat ik het beval?* — Pasâñgalînna nagâya-djji mâka ákoèlle antoèloeñgkí, *er is niemand*, *behalve alleen de nâga*, *om ons te kunnen helpen.* (Djay.) — Taêna marâëñg koewâsseñg mâka ákoèlle ampabâttoe-kí nâï ri-tompôna mônjtjoñga, *ik weet niemand anders om ons te kunnen brengen*, enz. (Djay.) — Mañgkoeboèmidjîntoe mâka nikoetânañg, *de Mañgkoeboèmi slechts is er*, *om gevraagd te worden*, d. i.: *hem slechts kunnen wij vragen.* (Djay.) — Sikâmma kâra-karâëñg mâka áñgêrañga papikâtoe, *al de vorsten die er waren om over te brengen het gezondene*, d. i. *de geschenken*, d. i.: *die de geschenken moesten overbrengen*, *wier taak het was de geschenken over te*

brengen. (Djay.) — Îya tjîní mâka napadjarîya, *zie slechts op hetgeen zij te doen hebben.* (Rap.) — Mâka îya lambâtjaï? *is hij er de man voor, om dat te zullen lezen?* d. i. *zou hij dat kunnen lezen?* en van daar ook eenvoudig: *zou hij dat lezen?* — Naânne ri-kâmma-kammâya taêna koelleyânna, mâka la-têne-pamaîna, *tegenwoordig is er geene mogelijkheid toe, om zich te zullen amuseren,* d. i. *dat zij zich zouden amuseren.* (Djay.) — Itoêwañg-mamîñjdjo, mâka pasitômpóki oeloênna salañggânna, lett. *zijnheer slechts is er, om te,* d. i. *die kan, zetten zijn hoofd op zijne schouders,* d. i.: *hem die zoo goed als dood is als 't ware weder levend kan maken,* d. i. *hem uit groote verlegenheid kan redden.* — Itoêwañg-mâmo koerannoêwañg (, of: koepanrânnoewâñgi,) ampâoewi ri-toe-málompôwa, mâka nakabadjîkañga boettâya ri-Sanrabône; *mijnheer slechts vertrouw ik, dat zóó tot den Gouverneur zal spreken, dat het welzijn van Sanrabóne daardoor bewerkt worde.* — Ta-mâka nidoñgkokîyaï ântoe bisêyañga, *het is geene zaak, aan boord van dat vaartuig te gaan.* (Rap. T. Dj.) — Ta-nasâla-môntoe, itoêwañg, kâna, mâka nakabadjîkañga boettâya, nasânnañg tâoe-tjádîya, napâoe ri-toe-málompôwa, *dat kan niet missen, of hij zal den Gouverneur een woord zeggen, waardoor het welzijn des lands bewerkt wordt, en waardoor het kleine volk zich rustig houdt.* — Nikanâya-djî kâyoe-tjampâga, koewâssenǧ, mâka djârré-djârré, *dat wat tjampâga-hout heet, weet ik slechts, dat nog al sterk* (stevig) *is.* (Brief.) — Sambêna; îya bâdjika, mâka ákoellêya nipâré sorodâdoe, *plaatsvervangers voor hen, wel te verstaan: die geschikt zijn om soldaat te worden.* (Brief.)

(2° máka), vóór de hoofdgetallen geplaatst, dient tot vorming van rangschikkende telwoorden. Vergel. *ka* N°. 5, lett. *c*, en *má* N°. 3, lett. *a*. Men zie ook Mak. Spraakk. § 119.

(3° mâka). Ta-mâka-mâka, *zeer, bijzonder,* Boeg. *tâ-máka-máka,* idem; bijv.: ta-mâka-makâï kalompowânna, *bijzonder, buitengemeen is zijne grootheid.*

◡ ⁄⁄ (mâkkañg). Vergel. *ákkañg.*

◡ ⁄⁄ (mâñgka), a) vóóraan-geplaatst in een' volzin, = *míñgka, maar, echter;*

b) in het midden van den volzin geplaatst, is het niet met *míñgka* te verwisselen, ofschoon men het in het Hollandsch ook soms zeer goed met *maar* kan vertolken. Het schijnt, even als dit woordje, de kracht der uitdrukking te versterken en gelijk te staan met: *werkelijk, bijzonder,* enz.; bijv.: *hij houdt zich maar goed,* = *hij houdt zich regt* (, *werkelijk,*) *goed,* als: taêna-mâñgka-djî koetálâñge, *ik heb toch maar niet gebraakt, ik heb gelukkig volstrekt niet gebraakt* (, ik was wel misselijk, maar ik heb toch werkelijk niet gebraakt). — Taêna ânoe-kâmma ranoênna Iyânoe, wâttoe sitjînîna mâñgka saribattânna, *onuitsprekelijk groot was de vreugde van NN., toen hij zijne broeders werkelijk ontmoette.* — Taêna-mâñgka-sêñg koepârépâré, *ik heb op het oogenblik weér volstrekt niets te doen.* (Brief.) — Toêgoeróeki ri-djârañg taêna mâñgka-djî nañgâpa, *hij valt van zijn paard, moge hij maar geen ongeluk gekregen hebben!, als hij maar geen ongeluk gekregen heeft!* — Taêna-mâñgka-djî antâma ânjdjo gârrîñga ri-paboêttaênna Gôwa, *die ziekte is immers werkelijk niet in het Gówasche doorgedrongen?* — Nîyá-mâñgka-djî katallassânna tâoe-tjádîya, *de geringe man heeft immers in de daad om van te leven?* — Salâmá-mâñgka-mi, lett. *hij is maar weér heel wel,* d. i.: *hij is werkelijk hersteld.* — Op de vraag, of iemand de koorts heeft,

volgt soms het antwoord: Taêna-mâñgka-sēñg, *werkelijk niet.* — Ákoêlle-koêlle-mâñgka-má, *ik ben in de daad beter*, lett.: *ik ben maar beter.* — Naníyá-mâñgka-mo koegappâñgi pabâlle, *ik heb maar*, d. i.: *ik heb werkelijk, een geneesmiddel voor hem gekregen.* (D̃jay.)

◡ ◡́ ◡́ (mâñgkiñg), *slechts, niet anders dan, uitsluitend;* bijv.: mâñgkiñg boelâëñg-pi nipaballíyañgi, *niet dan voor goud is het te koop.* — Mâñgkiñg d̃jârañg-pi, nabâï, *slechts, wanneer er een paard is, rijdt hij.* — Sollâna natêya-mâñgkiñg têdoñg bâttoe-bâle-pa ri-Sambâwa nipagâwe, *opdat er niet uitsluitend* (, enkel,) *Sambâwasche buffels gebezigd worden.* (Sinr., Tar.) — Mâñgkiñg na-íya, *hij alleen is het*, te weten: die iets zoo goed weet, of zoo goed kan doen; v. d. gebezigd van iemand, die zich te regt of te onregt daarop beroemt; van daar ook naam van een *uitstekend vaartuig.* (S. T̃jin.)

◡ ◡́ ◡́ ◝ (mâñgkó), bep. mâñgkoka, Mal. *mañgkokh, kom, kommetje, kopje.* (D. Moes.) Boeg. idem. — Mâñgkó-sígará. Men zie *sígará.*

Mâñgkó-mâñgkó, een plantje welks bladen eenigzins den vorm van *platte kommetjes* hebben, gebezigd als geneesmiddel, en ook gekorven met pândañg-bladen, *Panax cochleata, L.*

◡ ◡́ ◡́ (míñgka), *maar, echter;* vergelijk *máñgka.*

Míñgka soms gebezigd tot bevestiging van iemand's gezegde, ons: *wel stellig;* misschien letterlijk ons: *het is maar zoo.* Soms ook gebezigd tot antwoord, wanneer iemand iets onmogelijks, of bijna onmogelijks, beweert; bijvoorbeeld, als iemand van zeer ondergeschikten rang eens zeide: "Inâkke pâlá-palâkoe, êró-ká ádj̃âri toe-málômpo, "*ik zal verzoeken om Gouverneur te worden*"; zou een ander daarop kunnen antwoorden: "Míñgka, *maar . . . . .* of: *jammer dat er een maar bij is;* of: *dat kunt gij begrijpen!?*

◡ ◡́ ◡́ (míkí), ámíkí, *trekken, scheutsgewijze zeer doen;* geb. van een *steenpuist*, en andere zweren, van de *tanden*, van het *hoofd* bij erge hoofdpijn.

◡ ◡́ ◡́ ◝ (móêko), ámóêko, *morgen.* — Móêko mêmbará, *morgen*, of *overmorgen.* — Na-íya battóêta-mo mâñge ri-ballâna Âroe-Mandâlle; ámoekóna ásíma-makí ábit̃jâra-tòmmakí, *den volgenden dag, nadat wij gekomen waren aan het huis van Âroe-Mandâlle, hebben wij vertiend en ook zaken afgedaan.* (Brief.)

Pamoekôwañg, a) *het morgen zijn;* v. d. *de dag van morgen;*

b) *het morgen doen worden voor iets*, d. i. *iets morgen doen plaats hebben; iets uitstellen tot morgen;* bijv.: têyaï nipamoekôwañg, *het wil*, d. i. *moet, niet tot morgen uitgesteld worden.* (D. Moes.)

◝ ◡ ◡́ ◡́ ◝ (mêkkó), mêkkó-mêkkó, *zich als een slang bewegen.* Boeg. idem.

◡ ◝ ◡́ ◡́ (môkkí). — Môkkí-môkkí, *kwispelstaarten;* gebezigd van *paard, hond*, en dergel., doch ook van *gemeene vrouwspersonen*, wanneer zij al gaande allerlei bewegingen maken, om de aandacht tot zich te trekken.

◡ ◝ ◝ ◡́ ◡́ (môkkeñg), *geestelijke.* Boeg. idem. Hieronder te verstaan: de *bídalá, de kátté*, enz.

Anroñggóeroe môkkeñga, *het hoofd der mókkeñg's*, alzoo genoemd de hoogste geestelijke in *Sanrabóne.*

◡ ◝ ◡́ ◡́ ◝ (môkó), môkó-môkó, *knorren;* v. d. *uurwerk, horlogie.* Boeg. *mánókó-nókó, knorren.* B. *mókó-mókó, uurwerk, horlogie.*

(makâmoe), Nominativus van het Arab. مَكَام, *plaats.* — Makâmoelo-mahamoêdoe, 't Arab. مَقَامُ ٱلْمَحْمُود, *de plaats van den Geprezene.* (Tar.)

(makôta), bep. makotâya, *kroon.* Boeg. en Mal. idem. Jav., Sund. en Sanskr. *makoeta.*

(mîkirí). Men zie *îkirí.*

(mâkkalá), *lagchen.* Vergelijk *noemákkalá.*

(mâñgkalá), bep. mâñgkalaka, = *báñgkalá* N°. 3, 't Mal. *mañgkal, halfrijp,* Boegin. *báñgkalá,* idem; bijv.: taîpa mâñgkalá, *eene mañgga die nog niet geheel rijp, maar toch vatbaar is, om door broeijing rijp te worden,* = *taîpa-tînó-kássá.* Vergel. *kássá* N°. 2.

(moêkkoeloé), ámoêkkoeloé, *uitschieten, opzwellen,* bijv.. ámoêkkoeloé-mi birallêya, *de djagoñg schiet reeds uit,* wel te verstaan: nog onder den grond; alleenlijk is de aarde daarboven reeds opgezwollen en op het punt van de plant door te laten. Zoodra dit geschied is, spreekt men van *átómpó-boêtta.* — Ook gebez. van de *borsten van een jong meisje,* die *reeds beginnen uit te puilen,* ongeveer op dertienjarigen leeftijd in Oost-Indie. Men zie: *boêkkoeloé.*

(môñgkoló), *uitpuilen;* bijvoorb.: ámôñgkoló-mi soesoênna, *hare borsten puilen uit.* NB. gebezigd van eene volwassen, huwbare vrouw. — Ámôñgkolóki parañgkâna, het gedeelte van het ligchaam van boven tusschen de beide beenen puilt uit. (NB. door de sterke spanning van de broek.) Verg. *rañgká* N°. 1. — Ámôñgkolóki poerassîna, *zijn tandvleesch puilt uit;* bijvoorbeeld ten gevolge van een' tand die niet op zijne plaats zit en boven de andere uitgroeit.

(Mañgkâsará), bep. Mañgkâsaraka, *Makassar, Makassaar,* Boeg. *Mañgkâsá.* — Kâna-Mañgkâsará-mînjdjo, lett. *dat is een Makassaarsch woord;* onder anderen gebez. wanneer men iemand op bedekte wijze te kennen geeft, dat het zijn tijd is, om heen te gaan, een einde aan zijn bezoek te maken, bijvoorb. door te vragen hoe laat het is, of door gedurig te gapen, enz. Zoo zegt men ook: Nasâre-makî kâna Mañgkâsará toêwañg, *mijnheer gaf ons onder bedekte termen te kennen, dat wij wel mogten opstappen.*

(mokâï). Men zie *póka* N°. 2.

(mâñggá), *verdichten, namaken,* Boeg. *máñgká,* idem; bijvoorbeeld: toe-lîno nimâñggá, lett. *een verdicht, nagemaakt, mensch, geen wezenlijk mensch;* v. d.: *een beeld;* = *râpañg-râpañg-tâoe.* (Bid.) — Baînne nimâñggá-mañggâna, *het is zijne vrouw niet, zij gaat er slechts voor door,* lett. *het is zijne verdichte vrouw.* — Kâna-nimâñggá, *verdichte, verzonnen woorden.*

Pamañggâkkañg, *iemand maken tot het voorwerp, wien men toedicht,* d. i. *iemand toedichten;* bijvoorb.: nipamañggâkkañgá kâna, = *nipaparékañjá kâna, mij worden woorden toegedicht.*

(mâñggañg). Vergel. *âñggañg.*

(mâñgge), bep. mañggêya, *vader.* — O! mañggêna! *o! vader van hetzelve,* te weten: *een kind.* Zoo soms uit spotternij een *getrouwd man* toegesproken die nog *geen* kind heeft, anders wordt de naam van het kind er bij gevoegd. — Mâñggeâwo, *stiefvader.* Vergel. *áwo.* — Mâñgge-poerîna, *oom.* Vergel. *poerîna.*

Ámâñgge, of: mámâñgge, *met een' vader zijn, een' vader hebben;* bijv.: tôdjeñg-todjênna sarâna mábitjarâya, ta-máânroñg-pakî ta-mámâñgge-pakî,

het ware van de manier van behandeling van regtszaken is, zoo wij noch moeder noch vader hebben, d. i. *die als 't ware niet kennen bij het uitspreken van regt, dan alleen acht geven op het regt.* (Inl. Wetb.)

Mañggêyañg, *tot vader maken*, d. i.: *als vader aannemen;* bijv.: ikâtte koemañggêyañg, *ik neem u als vader aan.*

(môgá), ámôgá, = *toemiñýára, achterover liggen.*

(miñggirí), *trillen* (eventjes) van *vreugde*, of *genot*, of *afkeer*, enz.

(môgará), = *mógá.*

(mâñggisí), bep. mâñggisika, Mal. en Jav. *mañggis*, naam eener zeer lekkere boomvrucht, *de Mañggistan*, *Garcinia Mangostana*, *L.* Ook de naam van een sieraad, behoorende tot de *rówe-rówelé.*

(mâñga), *erg trekken*, *overal*, of *geheel en al*, *scheutsgewijze zeer doen;* bijv.: het *hoofd* bij erge hoofdpijn, de *tanden* bij erge tandpijn, de *ooren* bij inwendige verzwering.

(1° mâñgañg), *moede*, bijvoorb.: mâñgañg ámêmpo, ádjâppa, enz., *moede van te zitten*, *van te gaan.*

Âñgkamañgâñgañgi, *moei maken*, *vermoeijen.*

(2° mâñgañg), verlenging van *mañg* N°. 2, = *mánna;* bijvoorb.: mañgâñgkoe, = *máñgkoe*, = *mánna koe.*

(mâñge), vnw. mâñgêñgkoe, *gaan.* — Mâñge-bâttoe, *gaan en komen*, d. i. *heen en weêr gaan.* — Ta-mâñgêyaki, *wij gaan niet.* (Rap. K. G. — Mâñge-maki, *ga gij*, d. i.: *speel*, of: *vraag gij maar.* NB. zoo zal men bijvoorb. in het *Omi*-spel tot zijn buurman zeggen, wanneer men zelf geen spel heeft, om te vragen. — Âñjdjo-mi mâñge, tanikâna âñjdjo mâñge, lett. *die ging, en men kon niet zeggen: daar gaat hij;* d. i. met zooveel spoed ging hij, dat men hem naauwelijks met de oogen kon volgen. (Mádi.) — Êrañg mâñgé, *derwaarts brengen.* (Rap. K. G.) — Âñjdjo-mâñge ri-bâllápamánâïkâñgkoe, mâñge nabôya ôpasaka, *in de huizen, waar ik bezoeken zou gaan afleggen, daar zocht de oppasser.* — Koelambôesi-tômmo mâñge; bâttoewá mâñge, *ik ging regt daarnaar toe; ik kwam daar.* (Brief.) — Mâñge ri-mâñge-mâñge-yânna, lett.: *gaan naar zijn eigen gaan*, d. i.: *gaan verwaarts men zelf verkiest.* (Inl. Wetb.) — Mánâssa-mîntoe mâñgêna ri-kâoe Soedîyañg, *dat is zeker, dat tot u gaat*, d. i. *aan u afgestaan wordt, het land van Soedîyañg.* (Brief.) — Kínâmpa mâñge nikîyó, lett. *wij gaan pas genoodigd worden*, d. i. *wij zijn pas genoodigd.* (Rap. K. G.) — Mâñge-bâttañga, lett. *het gaan*, d. i. *weggaan*, of: *verdwijnen, van den buik*, wel te verstaan: *het dikke van den buik;* van daar gebezigd van: *miskraam;* als: mânna mâñge-bâttañga, ta-nîyá-ôempa, (na zijne geboorte) *had zij* (te weten: *zijne moeder,*) *zelfs geen miskraam meer.* (G. G.). Zoo ook: kôdi-ka mâñge-bâttañgi, *uit vreeze dat de dikke buik weder weg mogt gaan*, d. i.: *uit vreeze, dat zij een miskraam mogt hebben.*

Mâñgêï, *gaan naar*, of: *tot, ergens naar toe gaan;* bijv.: parasâñgañg la-namâñgeîya, *het land werwaarts hij zoude gaan.* (Rap. T. Dj.) — Toe-na-mâñgêï, lett. *de menschen*, d. i.: *vrouwen, tot welke hij ging*, d. i. per euphemisme voor: *zijne bijwijven, zijne hoeren.* (Rap., G. G.) — Nîyá la-koemâñgêï, = nîyá la-koekoeñjdjôêñgi, *ik wil ergens heen gaan, ik wil naar zekere plaats*, of: *naar de beste kamer gaan.*

Pamâñge, *doen gaan, brengen.* — Pamâñge añjdjôreñg, *derwaarts doen gaan*, d. i.: *derwaarts brengen.* — Pamâñge ri-bâsa-Mañgkâsará, *doen gaan*, d. i.: *overzetten, vertalen, in het Makassaarsch.* — *Ápamâñje* gebez. van het *afdrijven* der *vrucht* door eene bezwangerde vrouw.

Pamāñgêï, *iemand*, of *iets*, zoo ook bijvoorb. *eene plaats, maken tot het voorwerp, waar men naar toe gaat;* v .d. *ergens naar toe gaan*, v. d. ook: *ergens op aanvallen.* (Djay.)

Pamāñgêyañg, *bezigen tot het gaan, bezigen om op te gaan;* bijv.: âllo bâdjí nipamāñgêyañg mábâlóe-bâlóe, *een dag geschikt om op te gaan verkoopen.* (Rap. T. Dj.)

Māñgêyañg, *een gaan*, bijv.: taêna nagânná si-māñgêyañg, = *taêna nagânná si-boewâñjañg.* Vergel. *boêwañg.*

(mêñgañg), *op en neder gaan; nu wat beter, dan wat slimmer zijn*, bijv. iemand's *ziekte.*

(môñgañg). — Môñgañg-môñgañg, = het Mal. *berêñg-berêñg*, eene soort van *bekken.* (Djay.)

(máñgâboesóe). Verg. *kâboesóe.*

(miñgânne). Verg. *mâñg.*

(máñgîrañg). Verg. *îrañg.*

(mâñgarîbi), bep. mâñgaribîya, 't Arab. مَغْرِب, *het Westen;* van daar: a) het biduur tegen Zonneondergang, alzoo 's avonds *over zes ure.* — Pasîmbañgânna isâya mâñgaribîya, *de tijd tusschen îsa en máñgarîbi*, dat is: *tusschen zes en half zeven ure 's avonds:*

b) *Mauritanie;* bijv.: bâssi Mâñgarîbi; *ijzer afkomstig van Mauritanie.* (D. Moes.)

(mañgâli), bep. mañgalîya, soort van *visch.* Boeg. idem. Wanneer het kind zal beginnen te eten, legt men den *gedroogden staart van dezen visch*, alsmede een *siñjkólo* en een stuk *kâyoe lêleñg*, of *ebbenhout*, in een kom met water, ten einde dit water vervolgens over de rijst te sprenkelen. Daar de eigenlijke beteekenis van het woord *mañjâli* die van *schromen* is, acht men de bijvoeging van zijnen staart een goed middel om het kind op later leeftijd *beschroomd* en *bescheiden* in zijn spreken te doen zijn; v. d.: bâwa-ta-nikîdoñg-mañgâli, *een mond die onbescheiden in het spreken is;* lett.: waarbij men verzuimd heeft, om van den *staart der mañgâli* gebruik te maken.

(máñgoelâppá). Verg. *oelâppá.*

(mañgîwañg), *haai.* Boeg. idem. — Mañgîwañg-tôké, soort van *haai.* — Mañgîwañg-lôntará, en: mañgîwañg-tinôemboe, eetbare soorten van *haai.*

Mañgîwañg ook naam eener sterrengroep.

(Mañgâsa), een plaatsje van Gôwa, bekend door zijne markt- en offerplaats. Deszelfs *djâñjañg-bóeleñg-bóeleñg* behoort tot de *djâñjañg-bîdja's.* Vergel. *bîdja.* — Toe-Mañgâsa, *iemand van Mañgâsa;* van daar: katoe-Mañgasâñg, *het: een man van Mañjâsa zijn*, d. i. *'t afkomstig zijn van Mañjâsa.* (Rap.)

(mâppañg), *muf.* Boeg. *mákâppañg*, idem.

(mêmpo). Vergel. *émpo.*

(môpañg). Vergel. *ópañg* N°. 1.

(môppó). Verg. *óppó.*

(mopôti), 't Arab. مُفْتِي, *een Mufti.* (G. G.)

(1° mâpará) *overal*, of, *in grooten getale, verstrooid liggen;* bijv.: ámâpará-mo kîtika, *de eenden liggen in grooten getale verstrooid*, op het water bijv. — Ámâparáki taïpâya, *de mañgga's lig-*

gen in groote menigte verstrooid, op den grond bijv. — Pamâparâna toe-koewallêya ñjawâna, *de dooden liggen in grooten getale op den grond uitgestrekt.* (Mâdi.) — Rappônna ámâpará ri-boettâya, *de vruchten liggen overal op den grond verspreid.* (Tam.) Vergel. het Maleische *kapâran*, *verstrooid*, *verspreid, liggen.*

(2° mâpará). Men zie *pâpará* N°. 3.

(mêmporo), ons: *Mevrouw.* Aldus door den Inlander genoemd de *vrouw* van den Gouverneur; terwijl alle andere getrouwde dames slechts *ñjónja* heeten.

(mâmbañg), Mal., eene soort van *luchtgeesten.*

(mâboeñg), geb. van het *doffe geluid* van het *vallen* van *zware vruchten*, als *kokosnoten* en dergel.; ook van het *geluid* van een *kanonschot.*

(mâmboeñg), *bijna dood;* bijvoorb. gebez. van *menschen.* Zoo ook van *boomen*, die ten deele hol, maar toch nog niet dood zijn.

(mo̱emba). Vergel. *o̱emba.*

(mîmbará), bep. *mîmbaraka*, 't Arab. مِنْبَر, *preekstoel;* wordt ook verbasterd in *bîmbará* en *gîmbará.*

(mêmbará), *overmorgen.*

Pamembâraña, *het overmorgen doen worden voor het een of ander*, d. i. *het tot overmorgen uitstellen;* bijv.: têyaï nipamembâraña, lett.: *het wil*, d. i. *het moet, niet tot overmorgen uitgesteld worden.* (D. Moes.)

(1° mâma), bep. mámâya, Sal., = het Makass. *paña̱adja̱ái.* (Vergel. het Mal. *mâmah*, en het Jav. *mamah, kaauwen*). Bijv.: nipamembêñgaña-mi mâma, *er werd sierih voor hem opgebragt.* (Mâdi, Dat. Moes.) — Mâma-makô, *kaauw gij sierih.* Pamámââña, = *papâñjadja̱iyaña*, *sierihdoos.*

(2° mâmá), *vol;* bijv.: *mâmá baro̱ega*, *de baro̱ega is opgepropt vol.* — Namâmá bôsi, *vol*, d. i. *doorweekt, van regen.*

(3° mâmá). Vergel. *ma* N°. 1.

(mâmmaña). — Kâna-nimâmmaña, woord, dat men als 't ware inslokt; woord dat men niet uitspreken, veel min schrijven, mag. Dit woord, dat slechts aan weinigen bekend zou zijn, wordt bij wijze van amuleet gebezigd, onder moeijelijke omstandigheden. Volgens zeggen van zeker' Inlander, zou dit geheimzinnig woord niets anders zijn dan het door God zelven uitgesproken كُنْ, letterlijk *wees*, v. d. zoo veel als: het aanwezen worde u geschonken door mijn' wil! (Boeg. *âda ri-âmma*, of: *âda tâ-mâlâssoé.*)

(1° mâmi). Vergel. *ma* N°. 1.

(2° mâmmí), aldus in het gebergte genoemd de *kat.*

(mámco̱e), = *mámo̱eroeñg*, = *mámârroeñg.* Vergel. *mo̱eroeñg* en *ârroeñg.*

(mâmo). Vergel. *ma* N°. 1.

(mo̱emoeñg), *stug;* bijv.: tâoe-mo̱emoeñg, *stug mensch.*

(mêmaña), *vroeger.* 't Mal. *mêjmaña*, en 't Boeg. *mémaña*, idem.

Van daar: a) *te voren, vooruit, reeds;* bijvoorb.: lêbá-mêmaña-djaki koepikato̱ewi so̱erá, *reeds vroeger zond ik u een brief.* (Brief). — Bâraña lêbáki o̱ekiri mêmaña so̱eraka ri-karoewêña, *welligt hebt gij dien brief vroeger, namelijk gisteren namiddag geschreven*, d. i. *welligt hebt gij dien brief reeds gisteren namiddag geschreven.* — Sibâñgi-mêmaña, *reeds gisteren.* — Lanrînna êró-mêmaña-tôñjdjá átimboró, *daar ik vroeger immers ook Zuidwaarts*

wilde gaan. — Âpâoe-mêmañg, *vroeger*, of *te voren, zeggen*, d. i.: *voorzeggen.* — Âtjîní-mêmañg, *vroeger*, of *vooruit, zien*, d. i. *voorzien.*

Van daar: b) *van vroeger tot nu toe, al lang, altoos;* met vóórvoeging van *taëna, niet*: *altoos niet*, d. i.: *nooit*, v. d.: *volstrekt niet, stellig niet;* bijvoorbeeld: ânoe pânrá-mêmañg, *iets dat al lang* (, lett.: van vroeger tot nu toe,) *bedorven is.* — Ânoe la-mâte-mêmañg, *iemand die al lang op sterven ligt.* — Memâñgkoewi, *ik ben van vroeger tot nu toe, ik ben altoos, van ouder tot ouder, dit of dat geweest.* NB. bijv. te bezigen door iemand, wiens vader, en grootvader, en overgrootvader, reeds in dezelfde betrekking als hij geplaatst zijn geweest. — Memânnaï, *hij is het van ouder tot ouder.* — Kâmma-mêmañgi, *het is altoos zoo* (, lett. *van oudsher*). (Djay.) — Kâmma-mêmañg, taëna antâppoewi arênna toe-málompôwa, lett.: *het is van oudsher*, of: *altoos, zoo, niemand noemt den Gouverneur bij zijn' naam*, d. i. *nooit noemt men den Gouverneur bij zijn' naam.* — Pamâí si-tâñga-mêmañg, ênroeñg ta-mádjâï-mêmañg, — toe-sâllo têya-mêmañg, *een hart, dat altoos maar half, een verlangen dat nooit veel was, — iemand die nooit gewild heeft* (Kel.) — Taêna-mêmañg naboewâkkañg matânna ri-nâkke, *hij heeft nooit de oogen naar mij opgeslagen*, d. i.: *hij heeft mij volstrekt niet aangekeken.* — Kammâya ânjdjo ri-têdoñga rowañg-kâyoe mêmañg-dji bâttoe mâñge ri-karâëñg-Âloe, taëna nagânná tâlloeñg-kâyoe, *verder wat die buffels betreft, er zijn stellig slechts twee stuks* (, wij zouden zeggen: *nooit meer dan twee stuks*) *tot karâëñg-Âloe gekomen, en geen drie stuks.* (Brief.)

Van daar: c) *vroeger*, dan iets anders, wat het ook zij, zal gebeuren, d. i. *dadelijk, terstond;* met vóórvoeging van *taëna, niet:* zelfs niet vroeger dan wat het ook zij, d. i.: *nimmer*, v. d.: *volstrekt*, of: *stellig, niet;* bijv.: kâmma-kâmma-mêmañg-ânne, *nu terstond.* (Djay.) — Patâdjaï-mêmañg-mâmi, *maak het maar terstond gereed.* (Brief.) — Ânoe-mênañgi, *doe het dadelijk.* — Nâmpa mêmañg-ko koetjîní, na-koekâna-mêmañg-tômmo, *zoodra ik u voor het eerst zag, zeide ik terstond.* (Kel.) — Têya-mêmañg-ko, lett.: *doe het toch niet, vóór wat het ook zij*, d. i.: *doe het toch nimmer, doe het toch volstrekt niet.*

Simemâñgañg, *ergens vroeger*, enz., *meê verbonden zijn;* van daar: pamâí simêmañgâñgkoe, *de goede gezindheid, die vroeger met mij geweest is*, dat is: *mijne genegenheid van weleer.* (Sinr.) — Bôetta simêmañgânta, *het land waarvoor wij van vroeger tot nu toe*, d. i. *altoos, bestemd geweest zijn*, d. i.: *ons eeuwig Vaderland, de Hemel.*

(mêmé), *kruipen*, bijv.: mêmé kaloewarâya, *de mier kruipt.*

Dit *mémé* kan ook gebruikt worden van een *horlogie*, dat *te langzaam loopt.*

(mômiñg), 't Arab. مُؤْمِن, *gelooovende, geloovig.*

(môma), = *pállo* N°. 2.

(mômmoñg), *onvruchtbaar zijn;* bijv.: mômmoñgi têdoñga, *de buffels zijn onvruchtbaar.* (Rap. K. G.) — Baînne-mômmoñg, *eene onvruchtbare vrouw.*

(môminí), bep. mominîya, = *mómiñg.*

(mámâte). Men zie *bâte* N°. 1.

(môməró), *zacht en lekker om te eten;* bijv.: môməróki bôyoka, *de bóyó is* (gekookt zijnde) *zeer zacht en lekker om te eten.* — Zoo

wordt *mómoró* ook van *láme* en andere aardvruchten gebezigd.

◡ ◡ ◠ (mîmilí), bep. mîmilika, *traag, loom, talmen, langzaam gaan.*

◡ ◡ ○ (mâmasá), *slinken;* bijvoorbeeld: *groente* bij het koken. Van daar: *zich in malkander voegen, in malkander zakken*, bijv.: *goederen* of *papieren* in een mand, door drukking of instamping. — Van daar ook: *weinig plaats innemen;* bijv.: daŋ̃gâŋ̃gaŋ̃ mâmasá, *koopwaar die weinig plaats inneemt en toch veel waard is*, als: *goud, vogelnestjes* en dergelijke. NB. staat tegenover: *bâlóe-bâlóe rompáya.* Vergel. *rómpa.* Zoo ook bijv.: mâmasáki pakeyâŋ̃koe, *mijne kleêren nemen weinig plaats in, sluiten goed aan het lijf, zitten glad.* — Van daar ook: *in getal afnemen, verminderen, verdwijnen*, enz.; bijv.: mâmasá-mi lâmpa toe-Gowâya, *de Gowarezen zijn allen weggegaan;* letterl.: *weggeslonken.* Zoo ook bijv.: mâmasá-mi tâlloen-tâoeŋ̃ lampâna, *er zijn sedert zijn vertrek reeds drie jaar weggeslonken*, d. i.: *verloopen.*

Mámâssi, of: pakamâmasá, *doen slinken;* bijv.: pakamâmasá-sâï lipânoe, na-noemâlo taoèwa, letterl.: *doe eens uw' saroŋ̃ slinken*, d. i.: *neem uw' saroŋ̃ wat bij elkander; doe haar wat meer om het lijf sluiten, opdat de menschen voorbij kunnen loopen.*

◡ ◡ ◠ (1° mámâssí). Vergel. *bássí* N°. 3.

(2° mámâssi). Vergel. *mámasá.*

◡ ◡ ◠ (mîmisí), = *móemoesóe.* Boeg. *mímí*, idem.

◡ ◡ ○ (moemoesóe), *zuigen, slobberen;* bijv. van *eenden* geb.: moemoesóeki kîtika, *de eenden slobberen.* — Moemoesóe patjaîraŋ̃. Men zie op: *póepoeróe* N°. 1.

Kamoemoesóe, geb. van *eene pijp* (het zij mouw of iets anders), *die niet strak, maar met plooijen uitloopt en eenigzins de gedaante heeft van iets waaraan gezogen kan worden;* bijv.: kamoemoesóeki, limânna badjoèŋ̃koe, *de mouwen van mijn baadje loopen met plooijen uit.* Van daar: *kamóemoesóe*, gebez. van eene *bloem* die nog *half gesloten* is. Van daar ook gebez. van de *voorhuid.*

◡ ◜ (1° mâta), bep. matâya, vnw. matâŋ̃koe, *oog.* Boeg., Sund., Mal. en Jav. idem. — Tômpómâta. Men zie: *tómpó.* — Patjiñjtjîŋ̃gaŋ̃g-mâta. Men zie *tjiñjtjiŋ̃g.* — Kebóna matâya. Men zie *kêbó.* — Lélênna matâya. Men zie *lélêŋ̃g.* — Edjâna matâya. Men zie *édja.* — Tâoe-tâoe-mâta. Men zie *tâoe* N°. 1. — Birînna matâya. Men zie *bíriŋ̃g.* — Lîseré-mâta. Men zie *líseré.* — Boèloemâta. Men zie *bóèloe* N°. 1. — Môñjtjoŋ̃g-mâta, zooveel als: *bóèloe-mâta, ooghaartjes.* Vergelijk *móñjtjoŋ̃g* N°. 4. — Ámôñjtjoŋ̃g-mâta, als 't ware *met zijne ooghaartjes werken;* v. d.: *iemand met nijdige oogen aanzien* [, dewijl *nijdige* en *kwaadaardige* menschen hunne *oogen*, en bijgevolg, hetgeen vooral in het oog valt, ook hunne *ooghaartjes, sterk bewegen;*] v. d.: *iemand bij een' ander in verdenking brengen*, hetzij door *toovermiddelen*, hetzij door *laster* (, vergel.: *saradási*); bijv.: namôñjtjoŋ̃g-mâta-má ri-baïnnêŋ̃koe, *hij heeft mij bij mijne vrouw in verdenking gebragt, het hart mijner vrouw, hetzij door toovermiddelen, hetzij door laster, van mij vervreemd.* NB. welligt heeft men ook de *ooghaartjes van nijdige en kwaadaardige menschen* als *saradási* geb. — Mâta-pâdja. Men zie *pádja* N°. 4. — Mâta-patjîní, lett.: *een oog, dat altijd op den uitkijk is voor iemand;* v. d.: *een vertrouweling;* als: koepâré-ko mâta-patjîní, siyagâŋ̃ tôli-palâŋ̃geré, lett.: *ik maak u tot een oog, dat steeds op den uitkijk, tot*

een oor, dat steeds luisterende is, d. i.: *ik maak u tot mijn vertrouweling*. Zoo ook: mâta-patjinna karâëñga, *de vertrouweling des koning's*. — Mâta-âllo, lett.: *oog van den dag*, d. i: *de Zon;* van daar *matánna allówa* dikwerf overdragtelijk gebezigd van *vorsten* en hooggeplaatste *regenten*. Zoo ook bijv. van den Gouverneur van Celebes. — *Toe-ri-matánna* bij verkorting gebez. voor: *toe-ri-matánna allówa*, lett.: *menschen die bij de Zon zich bevinden*, en toegepast op diegenen, welke zich in de onmiddellijke nabijheid der vorsten bevinden. — Mâta-djâla, *mazen van een net*. — Mâta-djâroeñg. Verg. *djâroeñg*.—Mâta-panâí, lett.: *oog van het opgaan*, te weten: *naar het vorstelijk paleis*. V. d. geb. van de *voornaamste dagen, waarop men opgaat naar het vorstelijk paleis*, te weten: de *bâñgi-lébañg* (, vergel. beneden op *lébañg* N°. 2), gelijk ook de *dagen* onmiddellijk *vóór het begin*, en onmiddellijk *na het einde* van de *beide groote vasten* van *roemállañg* en *bóelañg-áádji*. — Matânna gâoeka, lett.: *het oog van het feest;* v. d.: *de ware dag van het feest*, d. i.: *de dag waarop de hoofdplegtigheid plaats heeft*. [NB. Men houde hierbij op het oog, dat bijvoorbeeld *trouw-* en *besnijdenis-feesten* der Inlanders verscheidene dagen duren.] Zoo zal iemand bijvoorb. vragen: "siyapâya-mi na-matânna gaoêna?" "*wanneer is de ware dag van zijn feest?*" En kan men antwoorden: "Ñjêppé-doêdoe-mi ânne la-matânna gaoêna," "*het is thans reeds zeer op handen, dat de ware dag van zijn feest er zal zijn*." — Mâta-pâsará, lett.: *oog van de markten*, van daar: de voorname markt, die vroeger, vooral in de maanden Julij en Augustus, te Makassar gehouden werd; dewijl de *cáñgkañg*, die alle jaren omstreeks Februarij allerlei kostbare koopwaren uit China aanbragt, tegen dien tijd wederom met tripañg, karet, en dergelijke, door de inlandsche praauwen in menigte te Makassar aangevoerd, vol geladen werd. Het was dien ten gevolge voornamelijk de tijd, waarop oude handelszaken afgedaan, en nieuwe begonnen werden. [NB. Tegenwoordig is dit geheel veranderd, en ziet men zelden, of nooit meer een' *wáñgkañg* te Makassar.] Op de vraag: "siyapâya-mi noewâlle dôwé?" of: siyapâya-mi noebâya-rá-ká?" "*wanneer neemt gij geld op?*" of: "*wanneer betaalt gij mij?*" volgt gewoonlijk het antwoord. "mâta-pâsará, *in Julij*." — Matânna lâdiñga, lett. *het oog*, v. d. *het scherpe, de sneé van het mes*. — Matânna pokêya, *het oog*, v. d.: *het ijzer*, of: *de punt, der lans*. — Mâta-oêwañg, lett. *oog*, v. d.: *het voornaamste, van het geld*, vergel. *oêwañg* N°. 1, v. d. *zilver, klinkende munt;* bijv.: djâï mâta-oewânna, *hij heeft veel klinkende munt*. (Inl. Wetb.)

Âssoeñg si-mâta, *een rijstblok met één oog*, d. i. *één gat;* v. d.: *een klein rijstblok*. — Mâta-lâlañg, lett.: *oog van den weg;* v. d.: *gids, loods*. — Mâta-kâwo. Vergel. *káwo* N°. 2.

Ook met de benaming van *mâta* bestempeld: de drietallen kaarten van dezelfde soort in het *kówa-góñggoñg*-spel.

Mâta-mâta, lett.: *iets dat als 't ware een oog is, iets dat ons als 't ware de persoon voor oogen stelt, een geschenk tot aandenken;* bijv.: na-kípâréki mâta-mâta, *beschouw dit als een aandenken*. Zoo ook: îya-mônne bôlí pâré-mâta-mâta ri-nâkke, *bewaar dit tot een aandenken aan mij*.

Âmâta, mámâta, *des nachts waken*. (Rap.)

Âmâta-mâta, *als 't ware waken;* v. d. *feestvieren;* dewijl de feesten der Inlanders ook des nachts voortduren. Van daar: ámâta-mâta djêné, *waken*

en *feestvieren* bij de *badkuip* en *djadjákkañg*, bestemd voor 't bruidspaar, op den derden dag na het *nâí kalénna bóentiñga*. Zoo ook: ámâta-mâta kalîboñg, *waken en feestvieren bij de kuilen voor de palen*, den nacht vóórdat men die des morgens in den grond zal zetten. Zoo ook: ámâta-mâta-karoentîgi, *waken en feestvieren bij gelegenheid van het roodverwen der nagels met karoentîgi*, hetzij in de dagen van het trouwen, hetzij drie dagen vóór de *palappássañg*. — Ri-mámâta-matâkoe, *wegens mijn feestvieren*.

(2° mâta), bep. matâya, *raauw, onrijp, ongaar, ongekookt*. (Boeg. idem, Mal. *mantah*, Jav. *mĕntah*.) Bijvoorb.: salòewará sâbe-mâta, als 't ware *eene broek van ongare zijde*, d. i.: *een' broek van de slechtste soort van zijde;* staat tegenover: salòewará sâbe-tînó. Vergel. *tînó*. — Boelâëñg-mâta, als 't ware: *ongaar goud*, d. i.: *goud van de slechtste soort;* v. d. *zilver*.

◡◠ (mântañg). Vergel. *ántañg*.

◡◝ (mâttí). Vergel. *âttí* N°. 3.

◡◠ (1° mâtoe). — Mâtoe-mâtoe, bep. mâtoe-matòewa, vnw. mâtoe-matòeñgkoe, *nut;* bijvoorbeeld: taêna natîní mâtoe-mâtoe, lett.: *hij ziet geene nuttigheid*, v. d.: *hij ziet niets van eenig nut;* v. d. *hij ziet niets*. (Koran.) — Ta-máñgâseñg mâtoe-mâtoe, *onbeschaafd*.

Âmâtoe-mâtoe, *nuttig*.

Pamâtoe-matòewañg, *het nuttig zijn, nut*.

(2° mâtoe). — Mâtoe-matòewañg, *veronachtzamen, weinig werk van maken*, Boeg. idem; bijv.: talâlo noemâtoe-matòewañgá, *gij veronachtzaamt mij al te zeer*. — Talâlo noemâtoe-matòewañgi pañggaòekañga, *gij maakt al te weinig werk van de zaak*.

◡◠ (mâttoeñg), ámâttoeñg, ámâttoeñg-mâttoeñg, gebezigd van het *geluid* van *kanonnen* en andere schietwapenen, van het *geluid* van het *paddie-stampen*, van het *geluid* van de *goñg*, wanneer die valsch en kortaf klinkt (D̃jay.), van het *geluid* van *'t trappen*, enz. Boeg. *mábâttoeñg*, idem.

◡◠ (mântoe), bep. mantòewa, vnw. mantòeñgkoe, = *mîntoe, schoonzoon*.

◡◝◠ (mate), bep. matêya, vnw. matêñgkoe, *sterven, dood*. Boeg. idem. Bijv.: mâte-lîma, of: bâñgkeñg, *verlamd aan hand*, of: *voet*. — Mâte-bâmbañg, *dood van kitte*. — Mâte-tirêre, *dood van dorst*. — Mâte-tîpoeróe, *dood van honger*. — Bòeyañg mâte, *vuile kaarten*, bijv. bij het *patòewi*-spel, lett.: die zoo goed als *dood zijn;* daar zij uitgespeeld zijn, en nu maar op de tafel blijven liggen, totdat het spel uit is. — Mâte-pôkó, lett.: *dood aan den stam;* v. d. gebezigd van iemand, die *impotens* is. — Mâte-âká, lett. *dood aan den wortel;* v. d. insgelijks *impotens*. — Toe-mâte, *een doode;* v. d.: antoematêyañgi, *voor iemand's begrafenis zorgen* (Rap.), en v. d. wederom: patoematêyañgi, *iets*, bijv. *geld, bezigen*, of: *besteden, voor iemand's begrafenis*. — Tâoe-mâte-sîya-sîya, *een zelfmoordenaar*. (Mal. *mâti tiejâda salâmat*.) — Mâte-mi, lett. *hij is dood;* v. d. *zoo goed als dood;* v. d. *heeft gebrek;* bijv.: namâte-mînne pañgâtaînna Toe-málompôwa ri-Pôloñgbâñgkeñg, *de onderdanen van den Gouverneur in Póloñgbâñgkeñg hebben gebrek*. — Aan de toptafel wordt dit *mâte-mi* gebezigd, wanneer iemand gooit: *twee éénen, twee tweeën, twee vieren, twee en één*. — Mântañg-mi mâte ri-tômpódâseré, *hij blijft*, of: *leeft nog, doch is zoo goed als een lijk, dat nog maar boven aarde*, letterl. *boven op de vloer van het huis, staat*, om zoo aanstonds be-

graven te worden; van daar: *hij is reeds zeer oud en zwak.* — Mâte baînneï, *zij sterft als vrouw*, d. i.: *op het kraambed.* — Mâte-boerânneï, *hij sterft als man*, d. i.: *op het slagveld.* — Mâte-áloêrañgi, *zij sterft beladen*, d. i.: *zwanger.* — Mâte-dâra, *op huwbaren leeftijd sterven.* Gebezigd van jongens zoowel als meisjes. Deze uitdrukking doelt hierop dat het vooral te bejammeren is (, vergel. *dâra* N°. 1), wanneer iemand op het best van zijn leven komt te sterven. Deze uitdrukking wordt ook van *hertebeesten* gebezigd die hun natuurlijken dood sterven. Men zie *dâra* N° 1.

Mâte-kalâbi-lábîrañgi, *hij sterft op het best van zijn leven*, = *mâte-dâraï.* — T̃jîn̂na-mâte. Men zie *t̃jîn̂na* N°. 3. — Mâte-ko, mâte koetoêla, letterlijk: *moogt gij sterven en ik u overleven!* NB. scheldwoord eener vrouw jegens haren man. — Mâte-ko, mâte koekarâppoé, *moogt gij sterven en ik u aan stukken bijten!* NB. insgelijks scheldwoord eener vrouw jegens haren man. — Mâte-ko, mâte koepariyolôwañg, *moogt gij sterven, en moge ik u maar vooruit laten gaan!* NB. Ook al scheldwoord eener vrouw tegen haren man. — Mâte-ko, nasâmbañg poêwa, *moogt gij sterven, als 't ware de pest tot halster krijgende*, d. i. *moge de pest u wegslepen!* NB. insgelijks scheldwoord eener vrouw tegen haren man. — Mâte-ko nalôlloñg d̃jîñg! *moogt gij sterven, door een d̃jîñg* (, men zie *d̃jîñg* N°. 1,) *beetgepakt wordende!* Insgelijks scheldwoord eener vrouw jegens haren man. — Mâte-ko, mâte nitábañgkâñg! *moogt gij een' onverwachten dood sterven!* NB. Insgelijks gebezigd om uit te schelden. — Âllo-mâte, lett. *sterfdag*, d. i.: dag, waarop iemand sterft of zal sterven; = *âllo-oênjd̃joeroé;* = *âllo-boêlé.* — Tâlloem-bâñgi ta-matênna boêlañga, *drie nachten vóór het sterven*, d. i.: *vóór het einde der maand.* — Na-ânjd̃jo bit̃jarâya, nîyá-mi sampoêlo tâoeñg matênna, *wat die zaak betreft, dezelve is reeds tien jaar dood*, d. i. *tien jaar geleden.* — Pasid̃jâî mâte, *zoo zamennaaijen, dat het niet meer los kan.*

Ta-mâte, lett. *niet sterven*, soort van *heester*, aldus genoemd wegens het ligt wortelschieten van deszelfs hout. Ook aldus genoemd één der *rówe-rówelé's.*

Mâte-mâte, a) *doen alsof men sterft, overeenkomst hebben met iemand die sterft;* bijv.: mâte-mâte d̃jâñgañg, lett. *zijn als een kip die sterft;* v. d. *de vallende ziekte hebben;*

b) *gedurig sterven, in grooten getale sterven.*

Âmâte-matêyañg, *ergens sterven, in grooten getale, de een voor, de andere na.* (Rap. K. G.)

Kamatêyañg, a) *het sterven;* bijvoorb.: êrañg-kamatêyañg. Vergel. *êrañg.* — Kamâteyânna boêlañga, *het sterven*, d. i. *het einde, van het licht*, d. i. *tegen nieuwe Maan.*

b) *sterven aan;* bijvoorbeeld: nakamatêyañg ânjd̃jo lôkoka, *hij zal aan die wond sterven, die wond is doodelijk.* (Inl. Wetb.) — Lôkó-koekamatêyañg, *wond waaraan ik zal sterven.* — Mâka koekamatêyañgi garrîñgkoe, *zou mijne ziekte doodelijk voor mij zijn?* lett. *zou ik aan mijn ziekte sterven?* — Mâka koekamatêyañgi ri-garrîñgkoe, idem.

c) *een sterfgeval in zijne familie*, of: *onder zijne huisgenooten, hebben*; bijv. kamatêyañgá, *ik heb een sterfgeval in mijne familie*, of: *onder de huisgenooten.*

Kamatêï, *ergens sterven*, bijv.: ta-nakamâteîyaï têdoñg, *daarin* (, d. i. *in die kraal,*) *zullen geen' buffels sterven.* — Anjd̃jôreñg ri-nakamâteîya, *op de plaats waar hij gestorven was.* (Mâdi.) — Poênna

toc-nipanroepâya nakamatĕï kanânna, koepitabâï hŏèkoeñg, *zoo bij hem, ten wiens huize men het vermiste goed herkend heeft, het woord als 't ware op de lippen sterft*, d. i. *zoo hij zich niet weet te verantwoorden* (, zoo hij niets tot zijne verontschuldiging weet te zeggen); *zal ik hem straffen.*

Pamâte, *doen sterven, dood maken, dood verklaren, voor dood houden*, bijvoorbeeld: pônna napamâte-mo patânna bârañg, *zoo de eigenaar van het goed* den anakôda *voor dood houdt*, d. i. *hem afschrijft.* (Rap. T. Dj.) — Talâlo noepamâte-sîrí-ká, *gij maakt dat ik mij dood schaam*, v. d. *gij doet mij vreeselijke schande aan.*

Pamatêyañg, *sterven ten opzigte van iemand*, d. i.: *iemand door den dood ontvallen;* bijv. pamatêyañg-ânáki têdoñga, *de buffels sterven hem*, of: *bij hem, als jongen.*

(mîntoe), bep. mintŏèwa, vnw. mintŏèñgkoe, *schoonzoon* of *schoondochter*. Mal. *menántoe*, Jav. *mantoe*, Sund. *minnantoe*, Boeg. *ménâtoe*, idem.

Mintŏèwañg, *tot schoonzoon*, of: *schoondochter, maken, als schoonzoon*, of: *schoondochter, beschouwen, tot schoonzoon*, of: *schoondochter, hebben;* bijv.: koemintŏèwañgi, *ik heb hem tot schoonzoon.* — Iyânoe nimintŏèwañgi ri-nâkke, *N. N. is schoonzoon van mij.*

(mŏètoeñg), welligt af te leiden van *bŏètoeñg* N°. 2, vergel. boven: *branden, schroeijen, aanbranden, verschroeijen* (Tam.); bijvoorb.: kânremŏètoeñg, *aangebrande rijst.*

(mêtĕ). Vergel. *ĕté.*

(mêntĕñg). Verg. *ĕntĕñg.*

(Môtoñg), naam eener plaats; v. d.: *boelâëñg Mŏtoñg.* Men zie *boelâëñg.* — Waar dit *Mŏtoñg* ligt, is mij onbekend; misschien heeft men wel te denken aan het in v. d. Aa's geograph. Woordenb. vermelde *Mothon*, dat aldaar genoemd wordt een vorstendom op de Noordoostelijke landtong van Celebes.

(mantêga), bep. mantegâya, 't Port. *manteiga*, *boter*. Boeg., Sund., Mal., en Jav. idem.

(matagŏèrí), bep. matagŏèrika, Sal., = *panrîta, timmermansbaas*, hetzij voor *huizen*, of *schepen.*

(mátâppa-djâroeñg). Vergel. *tâppa* N°. 2.

(matattâkañg), dus genoemd het rijksvaandel van Binâmo, één van de drie Toeratêyasche rijken. (Kel.)

(moetîyá), bep. moetîyaka, = *moetiyâra.*

(moetiyâra), bep. mŏètiyarâya, = *moetîyá, parel*, Boeg. idem, Mal. *moetieja*, of: *moetiejâra*, Jav. *mote, moetjara*, of *moetiara*, Sund. *moetjara*, Sanskr. *moetya*. — Kŏèlí-moetiyâra, *paarlemoer.*

(mântari), bep. mantarîya, het Mal. *mantrie, minister van een vorst.* Vergel. ook het Jav. *mantri, plaatsvervanger van den vorst*, thans titel van een ondergeschikt ambtenaar. Skr. *mantrí, raadsman*, of *minister van den vorst.*

(mîntará), Sal. *morgen.*

(môteré). Vergel. *ŏteré* N°. 2.

(motâllá), bep. motâllaka, 't Arab. مُطْلَق, *generaal, algemeen;* bijv.: wâkkilí motâllá, *een generaal gemagtigde.*

(matôwañg), = het Mal. *mentoewakh, schoonvader* of *schoonmoeder*. Boeg. *matŏèwañg*, idem.

Toe-pamâto-matowânna, *hunne wederzijdsche schoonouders.*

(mâdá), bep. mâdaka, *toebereide opium, opium vermengd met bîroe-blad*. Boeg. idem. Mal., Sund., en Jav. *mâdat.*

Âmâdá, *opium-schuiver.*

Madâkañg, *bezigen om opium voor te schuiven*, bijv.: *geld.* (Rap. T. Dj.)

Pamâdá, *opium-schuiver.*

(mâdañg). Men zie *ádañg.*

(mândañg). Vergel. *ándañg.*

(mândi). Âse mândi. Vergel. *áse.*

(mâdo). Vergel. *ádo.*

(mândo), bep. mandôwa, naam eener soort van *sabel* of *houwer*, zooals de Dayaksche koppesnellers gebruiken.

(mêdá). Vergel. *édá* N°. 3.

(mônda). Âmônda-mônda, *achterover liggen te spelen*, bijv. geb. van *kinderen; lui achterover liggen*, bijv. ook van *groote menschen* gebezigd. Boeg. idem. Vergel. het Sanskr. *manda, traag, loom.*

(môndó), *neigen, eene ligte buiging met de knieën maken*, zooals door de *dansers* en *danseressen* geschiedt. Van daar: áljâppa môndó-môndó, *loopen al neigende, telkens eene kleine buiging met de knieën makende.* Boeg. idem. Vergel. het Jav. *mandat, buigen, inbuigen*, door de zwaarte van een' last.

(mandîke), bep. mandikêya, 't Mal. *mandiekie, watermeloen.* Boeg. idem.

(mandâppoñg), figuren van dun gesla gen goud, die ergens los op gelegd kunnen worden. — *Kâñjîjiñg mandâppoñg.* Men zie *kâñjîjiñg* N°. 1.

(mandônoe). Boêyañg mandônoe, *verguld papier*, = *salasârri.*

(mandoêra), één van de dertig soorten van kaarten bij het *patoêwi-*, en *kówa-góñg-goñg*-spel.

(môdalá), bep. môdalaka, 't Mal. *módal, inleg, ingelegd geld, fonds, kapitaal.* (Kel., Rap. T. Dj.)

(mandalîka), bep. mandalikâya, een' vergiftige oneetbare vrucht; v. d.: zinnebeeld van een meisje, dat veel aanzienlijker of rijker is dan hij, die naar hare hand dingt, zoodat de pogingen van den minnaar naar alle waarschijnlijkheid zullen mislukken. (Sinr. K. G., Kel.) Boeg. idem.

(mandâî), naam eener negrie in het Tellosche, bekend wegens hare saguweer; v. d. *bálló-Mandâî.*

(mânna). Men zie *mañg* N°. 2. — Âmânna, = *mánna.*

(mânañg), = parapamâî, *overéénstemmen, het ééns zijn;* bijv.: lânri manânna-mo tâoe tjádîya, *dewijl het kleine volk 't eens was.*

Manâñgi, of: mânañg-manâñgi, *gezamentlijk iets doen;* bijvoorb.: mânañg-manâñgi ânjdjo djamâñga, *dat werk gezamentlijk verrigten.* Vergel. het Boeg. *mánáñg, alle.*

(1° mânî). Mânî-mânî, bep. mânî-mânika, *koraal.* Jav. *manni, edelgesteente, het edelste van iets.* Sanskr. *mani, manih, edelgesteente, juweel, peerl.*

(2° mânni), bep. mannîya, 't Arab. منى, *sperma genitale.* — Teyâï mânni-tâoe, bârañg manni-kôñg-koñg, *geen menschelijk zaad, welligt maar hondenzaad.* Aldus soms een man uitgescholden. NB.

Volgens de موت الانبياء zou het *sperma genitale* uit vier bestanddeelen zijn zamengesteld: 1° *manîkañg*, waaruit het hart zou voortkomen; 2° *mânni*, als oorsprong van *aderen, hersenen, lever, long, darmen;* 3° *wâdoe*, als oorsprong van *huid, beenderen, tanden, navel;* 4° *wâdi*, als oorsprong van *bloed, vleesch, aangezigt, oogen, nieren.* (Maoet.)

(3° mâni), = *bâdjî*, bijv. manînna naniyá toêwañg, *het is goed dat mijnheer er is.* — Manînna ta-înâkke, = *badjîna ta-inâkke.* Vergelijk *bâdjî* N°. 1. (Sinr.)

(moênoe), = *âppá* N°. 3, *punt, top, uiteinde.*

(mênañg). Vergel. *énañg.*

(1° mêne), zamengetrokken uit: *mâë ânne, herwaarts,* v. d. *hier naar toe komen;* bijv.: tjînde ilâoe mêne, *een tjînde die van Java herwaarts gekomen is.* (Sinr., Tar.)

(2° mêne), titel van een boek, welligt het Arab. مِنَح, collectief meervoud, waarvan het enkelv. مِنْحَة, *geschenk*, welk woord in vele titels van werken voorkomt. Vergel. het Jav. *mennak*, idem. (Rap.)

(mônó). Vergel. *ónó.*

(1° mânikañg), het Mal. *mânikam, robijn*, het Jav. *mannikĕm, edelgesteente*, Sanskr. *mânikja, mânikjañg, robijn.* (Mâdi.) — Mânikañg koênjî, *topaas.*

(2° manîkañg). Men zie *mânni* N°. 2.

(manâñgi), bep. manâñgîya, soort van *visch.*

(manînna). Men zie *mâni* N°. 3.

(moenâpe), bep. moenapêya, Arab. مُنَافِق, *huichelaar.* (Rap. K. G.)

(manînjdjo), bep. maninjdjôwa, soort van boom, welks bladen als groente en als geneesmiddel gebezigd worden, *Gnetum Gnemon L.* Boeg. idem.

(manîyañg), Boeg., = 't Mak. *timboró, 't zuiden.* (Rap. T. Dj.)

(1° Manîla), bep. Manilâya, het eiland *Manila.* — Rânte-Manîla, eene soort van gouden ketting, aldus genoemd, omdat die oorspronkelijk van Manila herwaarts gebragt is. (D. Moes.)

(2° Manîla), bep. Manilâya, het Port. *Manilha*, één van de hoogste kaarten uit het *Omi*-spel; ons *Manille*, in het *Omber-* en *Quadrille*-spel; v. d. gebez. als *beeld* van de geliefde. (Sinr.) Vergelijk *Sapadîla.*

(1° manâssa), bep. manassâya, vnw. manassâñgkoe, soort van *toop* met *drie masten* en *salómpoñg.*

(2° manâssa). Vergel. *nássa.*

(manîsañg), 't Mal. *maniesan, zoetigheid*, in de kelong's zooveel als: *djénú-báni, honig.* (Kel.)

(mânisí), = *pésó* N°. 4.

(1° minâsa), vnw. minasâñgkoe, *wenschen, verlangen.* Boeg. *mámanâsa*, idem.

Minasâï, a) *ergens naar verlangen;* bijv. koeminasâï-doêdoewi koetarîma, *ik verlang er zeer naar te ontvangen.* (Brief.) — Panassâna koeminasâï, lett. *naar het zeker-maken daarvan verlang ik*, d. i. *ik verlang naar zekerheid.* (Brief.)

b) *voor iemand*, of *iets, verlangen;* bijv.: tâoekoeminâsaîya ri-bâdjika, *de man wien ik het goede toewensch.* (Tar.)

Paminasâï, *iemand tot het voorwerp maken, waarvoor men iets verlangt;* v. d. *iemand iets toewen-*

schen; bijv.: toe-koepaminâsaîya ri-bâdjika, *de man, wien ik het goede toewensch.* (Tar.)

Paminâsa, bep. paminasâya, vnw. paminasâng-koe, *het wenschen, wensch, verlangen, hoop.*

(2° minâssa), *herhaaldelijk, dikwijls;* bijv. minâssa-má bâttoe, *herhaaldelijk ben ik er geweest.* — Djâng-ang-minâssa, *een haan die herhaaldelijk overwonnen heeft.* — Tâoe-minâssa, *een man die herhaaldelijk in den strijd de overwinning behaald heeft, een held.* — Baînne-minâssa, *eene vrouw die dikwijls van man verandert.*

(mánossôrang), = *mánjossórang.* Men zie *sossórang.*

(mâtjang), 't Jav. *matjan, tijger;* v. d. ámâtjang-mâtjang, soort van spel dat eenige overeenkomst heeft met ons *jeu d'assaut.* Het wordt insgelijks door twee personen gespeeld, waarvan de een twee, de ander vier en twintig steentjes of schijven heeft. De *twee* steentjes of schijven moeten *tijgers*, de vier en twintig andere *menschen* voorstellen. De *tijgers* trachten de *menschen te dooden* (, *ámóénowi málja-ang-ja*), d. i. *de schijven te slaan.* De *menschen* moeten hun best doen om de *tijgers vast te zetten* (, ang-koeragâï).

Lîla mâtjang. Vergel. *lîla.*

Mêyong bâlo-mâtjang, *een kat die zwart, wit en geel van kleur is.*

(mâttjing), ámâttjing, en: ámâttjing-mâttjing, *klinken*, geb. van *ijzer*, dat tegen ijzer aankomt, van een *klok*, die slaat, van *duiten* die tegen malkander geschud worden, van eene *goede stem.* Boeg. *mátljing.* Vergel. *gamâtljing.*

(mo'enjtjeng), *smoel, snoet;* bijv.: mo'enjtjeng-bâwi, *varkenssnoet.* — Sâgang-mo'enjtjeng, *muilband.*

(mêtjé), bep. mêtjeka, soort van pînang-boom met kleine vruchten.

(mênjtjo), a) *besmeerd, beklad, zijn;* bijv. gebez. van een' *brief*, waarin eenige woorden doorgehaald, of waarop een paar inktvlakken gevallen zijn; zoo ook van een' *deur*, die men met smerige hand aangeraakt heeft, enz.

b) *besmeren, bekladden;* van daar: mênjtjowi ânaka, *met een mengsel van kruiden zeker teeken op het voorhoofd van een jong slapend kind maken*, tot wering van booze geesten. Dit teeken bestaat nu eens in een' Arabische ب, welligt als het begin der woorden: بسم الله, enz., *in den naam van God*, enz., dan eens in een' Arabische م, welligt den naam van محمد, *Mohammed*, te kennen gevende, dan eens in andere figuren.

Menjtjôwi, *ergens op smeren* of: *kladden.*

(1° mônjtjong), *berg.* — Pamônjtjong, *bergbewoner.* — Pamonjtjônna Mangkâsaraka, *de Makassaarsche bergbewoners.* NB. hieronder te verstaan de menschen bij de koffijtuinen van Gôwa, te Pênjtjong, boven Bantâëng.

Mônjtjong-mônjtjong, *bergje*, dat is: *heuvel.*

(2° mônjtjong), *kleur, voorkomen;* bijv.: mônjtjong-bo'elo, *bamboe-kleur*, d. i.: *groen.* Boeg. idem, v. d.: *nimónjtjong-bo'elo, groen geverwd worden.* — Tôwa-mônjtjong, *donkerkleurig.* — Djâng-ang mônjtjong-silêyó, *een haan die groen met zwart gemengd*, d. i. *blaauwachtig van kleur is.* Men zie *léyó* N°. 2. — Dâraï bo'ekkó'e, bâdjí monjtjônna, *jammer dat hij een bogchel heeft, want hij heeft een goed (gunstig) voorkomen.* — Tîng-gi-mônjtjong-gi, *hij heeft een eerbiedwaardig voorkomen.*

Monjtjông-gi, *kleurig maken*, v. d.: monjtjông-gi

ânjdjo paradâya, *maak die verf kleurig*, d. i. *maak, dat dezelve een' goede glansrijke kleur heeft.*

(3° môñjtjoñg), *saguweerhaar*, gebez. tot het maken van touw, bezems, enz.

(4° môñjtjoñg), *het haar dat over het menschelijk ligchaam verspreid is*, met uitzondering van het hoofdhaar. (Djay.); bijv.: mênteñg monjtjôñg-koe, *mijn haar staat op*, of: *overeind*, bijv. van *koude*, of van *vrees*. — Môñjtjoñg-mâta. Men zie *máta* N°. 1.

(mâtjakîyoeñg), aldus te Makassar genoemd de tempel van Joosje, een Chineschen afgod.

(mâdjañg), Sal. *staan*.

(mâdji). — Mâdji-ko, *foei jij!* Boeg. idem; bijv.: mâdji-ko êró-nikâna, *foei jij, je wilt van je laten spreken*. — Mâdji-ko kôrañg-sîrí, kôrañg-pañgâlí, *foei! jij, onbeschofte! onbeschaamde!*

(mâñjdjeñg), *ergens op rusten, ergens op leunen*, bijv.: op den rug van de leuning van een' stoel.

Pamañjdjêñgañg, *steunsel*, v. d.: *oorzaak* (Rap.)

(mâñjdjo). Men zie *áñjdjo*.

(mîñjdjo). Men zie *áñjdjo*.

(mêdjañg), *tafel*. Sund., Mal., Jav. *medja*, Portug. *mesa*, of: *meza*, idem.

Parimêdjañg, *op de tafel leggen*.

Pamedjâñgañg, soort van dobbelspel, *toptafel;* = *padadôewañg*.

(mônjdjo). Men zie *áñjdjo*.

(1° Madjapâï), bep. Madjapaîya, = *Modjopâi*. Vergel. beneden. (Sinr. K. G.)

Dit *Madjapâi* insgelijks naam eener kris, welligt afkomstig van *Madjapâï*.

(Modjopâï), naam van het bekende rijk van *Modjopáit* op Java.

(mañjdjâttiñg). (Sinr.) — Lêkó mañjdjâttiñg, *eene slechte soort van sierih;* v. d.: *beeld van iemand van slechte inborst*.

(mádjânnañg). Kâyoe-mádjânnañg, vergel.: *djánnañg;* heet op Bantâëñg: *rárá*. Men zie *rárá* N°. 5.

(Madjôsi), 't Arab. مَجُوس, *Magiers*. (Tam.)

(mâdjassoêlo), bep. mâdjassoelôwa, een flikkering als van vuur, die de Inlander zich soms, bijv. in geval van ziekte, verbeeldt te zien, en welke, uit het ligchaam voortkomende, alsdan een voorbode van den dood zou zijn. Boeg. idem. Vergel. *soêlo* N°. 1. Verg. ook het Jav. *maja, licht, glans*, en het Mal. *mája, schim, schaduw*.

(mâñja). — Mâñja-mâñjaï = *áriñgariñgi, iets zacht, voorzigtig doen* of *behandelen; niet hardhandig zijn*. Boeg. idem; bijvoorb.: mâñja-mâñja noetôñgkó pakêboeka, *doe de deur voorzigtig digt*. — Mâñja-mâñjaï baïnnênnoe, = *mâñja-mâñjaï añjdjámaï baïnnénnoe, behandel uwe vrouw voorzigtig*. NB. gewone raad onder de Inlanders aan een' bruîgom gegeven.

(mâñjóe). Vergel. *áñjóe*.

(mîñjá), bep. mîñjaka, *olij*, Boeg. idem. Mal. *mienjakh*. — Mîñjá-tâna, *jodenlijm*.

Mîñjâki, *iemand met olij besmeren*.

Pamîñjá, *het met olij besmeren*, bijv.: mîñjá pamîñjâna karâëñga, *olij voor den vorst om zich meê te besmeren*.

Pamîñjâkañg, *olijpotje*.

(mâñjñjeré), *een' vischsmaak*, of *vischlucht*, ook *een' bloedlucht hebbende;* bijv.:

mânjñjeréki agâñga, lett.: *de weg heeft een bloedlucht;* geeft te kennen, dat er op dien weg veel menschen vermoord worden. — Ôlóôlóo mânjñjeré, lett. *naar bloed riekende beesten*, v. d.: *verscheurende beesten.*

Mánjñje-mánjñjeré geb. van een *huis*, waar dikwijls lijken zijn; bijv.: âñjdjo bâllaka kôdi, mânjñjemânjñjeréki, *dat huis is slecht, er zijn gedurig lijken.* Wij zouden zeggen: *het riekt naar lijken.* Zoo ook gebez. van *aarde*, waar bijv. een lijk begraven is, of die volgens de waarzeggerij slecht is om een huis in te zetten.

(mánjoelíbá). Vergel. *soelíbá.*

(mánjaleyôri). Vergel. *saléyoró.*

(1° mâyá), bep. mâyaka, 't Arab. ميّت, *een doode, een lijk*, wel te onderscheiden van *bákke.* Men zie boven op *bákke.* (Mádi, Kel.)

(2° mâya). — Boêñga mâya-mâya, bep. mâyamayâya, soort van heester, welks bladen als geneesmiddel en als groente gebezigd worden.

(1° mâyañg), *de bloem van de pinañg*, Jav. idem, Mal. *de bloesem van den kokosboom, betel-* of andere boomen van die soort. Sund. *bloesem.* — Másâppe-mâyañg, *even als een máyañg van den boom afrukken, afscheuren.* (Sînr. K. G.) Vergel. *sáppe* N°. 2.

(2° mâyañg), mâyañg-mâyañg, *aan schijfjes snijden.* Boeg. idem.

(mâyo), mâyo-mâyo, *gedurig heen en weér gaan, heen en weér loopen*, zoo als bijv. jongelingen doen, om de opmerkzaamheid der schoone sekse tot zich te trekken. Ook gebez. van *slechte vrouwspersonen.* — Mâyo-mâyo poenrôró, *als een poenróró* (, vergel. boven op *poenróró*), d. i. *met trippelenden gang heen en weér loopen.*

Pamayôwi, *iemand* of *iets maken tot het voorwerp, waarbij men gedurig heen- en weder loopt;* bijv.: napamayôwi toe-Djoempândañg balalâya, *de gulzige menschen van Makassar gaan* (, d. i. hier: *zeilen,*) *daar gedurig heen en weér.* (Kel.)

(mîyo). Vergel. *îyo.*

(mêya), bep. meyâya, *pis.*

Támêya, *pissen.* Boeg. *téme*, idem. — Támêya bâtoe, *het graveel hebben.* — Támêya-ríri, *koude pis.* — Támêya nâna, *kromme druiper.* Vergel. *nâna* N°. 1.

Pameyâñg, *blaas.*

(mêyoñg), *kat.* Boeg. idem. — Mêyoñg bâlo-mâtjañg. Men zie *mátjañg.*

Mêyoñg-mêyoñg, een insektje, er eenigermate uitziende als een kat.

Ámêyoñg-mêyoñg, lett. *katje spelen*, te vergelijken met ons: *blindemannetje spelen.*

(môyo). — Ámôyo-môyo, *digt bij de kim zijn*, Boeg. idem; bijv.: ámôyo-môyo-mi Allôwa, *de Zon is reeds digt bij de kim*, d. i. het is digt bij zes ure 's avonds. — Van daar overdragtelijk: ámôyo-môyo-mi ânaka, *het kind is reeds op het punt van uit den moederschoot te voorschijn te komen.*

(1° mâra), door de *Zon*, of door *koking*, *opdroogen.* V. d. gebezigd van: *kraal*, of *gracht*, of wat anders door de *Zon is opgedroogd;* als: boêtta ámâra, *aangeslibt*, letterl. *opgedroogd*, *land.* Vergel. *pallâta.* — V. d. ook gebez. van: *vleesch*, dat in water gekookt is tot dat het *droog werd*, Boeg. idem. — Pâlloe-mâra. Verg. *pálloe* N°. 2. — Dîñgîñg mámâra, *drooge koude.*

(2° mâra), welligt in sommige woorden als voorvoegsel te beschouwen; men vergel. onder anderen: *marasêlang*, van *sêlañg*, *duiken*, zoo veel als: *duiker*, soort van vogel, die zeer sterk in *het duiken* is. Men vergel. ook *maradjâlá*, *marabáká*, enz.

(3° mârrá), bep. mârraka, *paauw*. Sund. en Jav. *mĕrak*, Mal. *merakh*, idem.

◡◠ (1° mârañg). Verg. *árañg* N°. 1.

(2° mârrañg). Vergel. *árrañg* N°. 2.

◡◠ (mânra). — Kamânra, bep. kamanrâya, *stuk van een paddieveld*, dat iemand, volgens de verdeeling van den arbeid, voor zijne rekening krijgt om te bewerken. (Tar.) Van daar: kamanrâna, overdragtelijk: *iemand's taak*.

◡◠ (1° mâri). Vergel. *ári* N°. 2.

(2° mârri), *rijstplanten*.

Pamârri, *rijstplanter*, *landbouwer*.

Pamarrîyañg, *rijstveld*.

◡◠ (1° mâriñg), = *ákŏelle*, *kunnen*, *mogen*; bijv.: mâriñg-djá antâma, *ik mag immers wel binnen komen*. — Mâriñg-nipamoppôrañg, *verschoonlijk*. — Mâriñg-tôñgkí nikîyó, *nu, gij kunt ook geroepen worden*, d. i.: *gij laat u ook wel roepen*. — Mâriñg-tôñgkí nipibâñgo-bâñgo, *gij kunt ook gefopt worden*, d. i.: *gij laat u ook foppen*.

(2° mâriñg), *willen*, *toelaten* (, vergel. het Jav. *parĕñg*, *er genoegen meé nemen*, *bewilligen*); bijv.: têya-kô mâriñg nipanaîki, *wil u niet laten aanvallen*. (Rap.) — Têya-kô mâriñg salâsa, *wil mij niet zonder hoop laten*. (Tar., Mâdi, Dat. Moes., Sinr.)

◡◠ (mâroe), bep. marŏewa, a) eene vrouw, die niet de eenige echtgenoote van iemand is, maar dit lot met anderen deelt;

b) een man wiens vrouw het met een ander houdt, die dus als 't ware het bezit zijner vrouw met een' ander deelen moet. (Rap.) Boeg. idem.

Vergel. 't Mal. *mâdoe*, *veelwijverij*, en het Jav. *maroe*, benaming, welke onderscheidene vrouwen van één man elkander geven.

Âmâroe, a) *meer dan éene vrouw tegelijk hebben*;

b) *het met meer dan één man houden*.

Marŏewañg, *mede-echtgenoote zijn met*; *vrouw van één en denzelfden man zijn tegelijk met*; bijv.: îya-keñg koe-tâ-namarŏewañg, nabîrisí-djа ri-nâkke; oñjdjôñgañg-mînne sâllañg, ka-namarŏewañgá, *zelfs toen zij nog niet mijne mede-vrouw was* (, d. i. toen de vorst mij nog niet nevens haar tot echtgenoote genomen had,) *haatte zij mij reeds*. *Hoe veel te meer zal zij dit dan doen, nu zij mijn' medeechtgenoote wordt* (, d. i. nu de vorst ook mij, nevens haar tot vrouw neemt). (Bid.)

Pamâroe, *meer dan éene vrouw tegelijk tot echtgenoote hebben*; bijv.: napamâroewi rŏewa sisâribâttañg, *hij had twee zusters tegelijkertijd tot vrouw*.

◡◠ (mârroeñg). Vergel. *árroeñg* N°. 2.

◡◠◝ (mârró). Vergel. *árró* N°. 1.

◡◠ (mînra). Men zie: *ínra*.

◡◠ (mîrí). Vergel. *íri*.

◡◠◝ (mînro). Vergel. *ínro*.

◡◠ (1° mŏeri), támŏeri, *glimlagchen*. — Mŏeri-moerînoe, *uw glimlagchen*. (Tar.)

(2° mŏeri). — Mŏeri-mŏeri, bep. mŏeri-moerîya, soort van *struik*, welks bladen gebezigd worden voor *paloelŏewi*, wegens de beteekenis van *támŏeri*, te weten: die van *glimlagchen*. Vergel. *mŏeri* N°. 1.

◡◠ (mŏeroeñg), mámŏeroeñg, = *mámárroeñg* = *mámŏe*. Vergel. *árroeñg* N°. 2 en *mámŏe*.

◝◡◠ (mêra), 't Mal. *mejrah*, *rood*; v. d. mámêra, = *ápañgadjâi*, *sierih kaauwen*. (S. Tjin).

(mêroé), ámêroé, *zich uitrekken.*

(mêré), = *mâkkañg, zwijgen, ergens genoegen meé nemen.*

(mêreñg). — Mâme-mámêreñg, of: ámêreñg-mêreñg, geb. van het *ratelen* des *donders.* (Tar., Sinr.) Zoo ook geb. van het *geraas* van talrijke *krijgsscharen.* (Mâdi).

(1° mêro), ámêro, Toer. *slepen langs den grond;* gebez. van een kleed bijv.; ook van de *voeten.* Men vergel. *béro* N°. 2.

(2° mêro). — Pamêro, bep. pamerôwa; moest eigenlijk zijn: *paméra*, en = *pañgadjâi, sierih met toebehooren voor een pruimpje.* (Rap. K. G.) Vergel. boven op *méra.*

(mônrañg). Men zie: *ónrañg.*

(1° môró), ámôró, *snorken, brullen.* Ook geb. van het *geschreeuw* van een *hertebeest*, dat loopsch is. Boeg. *máñgóró*, idem. — Ámôrómôró, *als 't ware brullen*, v. d.: *brommen, knorren, ontevreden zijn;* geb. van *menschen.*

(2° môro), bep. morôwa, soort van duivelverdrijver, van bamboe gemaakt.

(môroñg), mámôroñg, *zitten.* (Sinr.) Pasimôroñg, *doen zamenzitten*, v. d. te Bonth. *ni-pasimóroñg* gebezigd van het *eerste zamenzitten van bruid en bruidegom;* alzoo = *nâi kalénna bóentiñga.* Vergel. *nâi* N°. 1.

(Mârañgkâbo), bep. Mârañgkabôwa, het Mal. *Menañgkâbau*, de naam van een Maleisch koningrijk, in het binnenste van Sumatra.

(marakôeyoe), bep. marakoeyôewa, soort van *boom.*

(Marêgé), bep. Marêgeka. Aldus genoemd een volkstam van Nieuw-Holland, die zich bijzonder met tripañg-visscherij bezig houdt; v. d. *Pamarégé, tripañgvisschers* in 't algemeen. Vergel. *taripañg.*

(1° moenrâñgasá), bep. moenrâñgasaka, = katoenrâpalá, doch in geringer graad.

(2° moenrâñgasá), gebezigd van het *overeind staan* van het haar dat over het gansche ligchaam verspreid is, met uitzondering alleen van het hoofdhaar. Men zegt bijv.: moenrâñgasá boelôenna, = *mêntenñg boelôenna*, of: *monjtjónna.* Vergel. *éntenñg.*

(marapâwo), bep. marapawôwa, naam eener soort van *boom.*

(marabâká), bep. marabâkaka. — Kîtí-marabâká, groote soort van *eend.* Men zie *maradjálá.*

(maratôñgkeñg), naam eener *slingerplant* met welriekende bloem.

(morotâbá), bep. morotâbaka, 't Arab. مُرَتَّبَة, *rang, aanzien.* (Rap.)

(maradêka), bep. maradekâya, *vrij.* Boeg. idem. Mal. *mardahejka*, Jav. *mardika.* — Djâñgañg-maradêka, hoenders, die men te Tjalêndoe-lêndoe, of te Palambêyañg, of op andere heilige plaatsen, bij wijze van offerhande, *vrij-*, of *los-gelaten* heeft.

Maradekâñg, of: pâkamaradêka, of: pamaradêka, *vrij maken.*

(maradêdé), bep. maradêdeka, soort van geneeskundige plant, het Mal. *tjâkarbejbekâ.* Vergel. beneden *tjâkará* N°. 1.

(marâná), bep. marânaka, *variengienboom*, of: *ficus Indica.*

(maritja), bep. maritjâya, *peper.* Boeg., Jav., Sanskr. idem. — Lâda-maritja. Ver-

gelijk *lâda*. — Marîtja-kîdoñg, = *pamoêkoesoé*, *staartpeper*.

(maradjâñg), *koraal*, *koralen*, Pers., Arab., Mal. مرجان, Jav. en Sund. *mardjan*.

(maradjâlá), bep. maradjâlaka. Kîtí-maradjâlá, kleine soort van *eend*. Men zie *marabâká*.

(marîñjo), bep. marîñjôwa, aldus vroeger de Europesche schout van Makassar genoemd. Verg. het Port. *meirinho*, *een geregtsdienaar*.

(marîyañg), *kanon*, *geschut*. Mal. en Sund. *mariejam*, Jav. *mariĕm*, idem. — Âná-marîyañg, *kanonskogel*. — Marîyañg-gâssa, *kanon van gâssa*. Verg. *gâssa*. Aldus genoemd onze kanonnen.

(moerîyañg), *ontwaken*, *opschrikken uit den slaap*. (Tar., Kel.)

(maralîke), bep. maralikêya, naam eener soort van *timmerhout*.

(marawântiñg), jong uitspruitsel van de bladen der palmen en andere boomen. Verg. *bómboñg*.

(manrîwasá), bep. manrîwasaka, naam eener soort van *visch*.

(1° mârasá), bep. mârasaka, *diarrhée*. — Mârasá-tjêrá, *bloed-diarrhée*, of: *dyssenterie*. Vergel. *tjêrá*. — Mârasá oêroesoé, lett. *slijm-* of *snot-diarrhée*. Vergel. *oêroesoé* N°. 1.

Âmârasá, of: ámâra-mârasá, *diarrhée hebben*.

(2° mârrassá), ámârrassá, *in ontzettend groote menigte aanwezig zijn*; bijv.: ámârrassáki poeroêna, *hij is vol met zweren*. — Ámârrassáki rappônna, *de boom is beladen met vruchten*. — Ámârrassáki kîtika ri-bâlañga, *de kraal is vol met eenden*. — Ámârrassáki djoêkoeka ri-pañgêmpañga, *de vijver is vol met visschen*.

(marasâpi), bep. marasapîya, soort van *paling*. Deze soort nooit gegeten door den Inlander; de *kalêñgkeré* daarentegen wel. Volgens sommigen heet deze *paling* in het Makass. niet: *marasâpi*, maar: *masâpi*, evenals in het Boegin.

(marasêlañg), soort van *watervogel* met langen spitsen regten snavel en glimmend zwart. — Ook is er eene soort met witten hals en witte plekken op de vleugels, te Makassar genoemd *duiker*; van *sêlañg*, *duiken*. Men vergel. *mâra* N°. 2.

(mênrasâsa), bep. mênrasasâya, = orasâsa; v. d. naam eener kris met vergiftigd lemmet. (GG.)

(marâëñg), *ander*, *anders*; bijv.: taêna marâëñg koerannoêwañg, *er is niets anders waarop ik vertrouw*, enz. — Nipâkkîñg ri-marâëñg, *ergens anders in gegoten worden*. — Na-ta-mákoellêya naêrañg marâëñg sawîya, *de matrozen kunnen het* [, d. i. hier: *hunne zaken* of: *kwestie's*,] *niet elders*, d. i.: *voor een' anderen regter*, *brengen*. (Rap. T. Dj.) — Marâëñg na, *ander*, *anders dan*; bijv.: tînañg ábitjârá siyagâñg boerânne-marâëñg, nakarâëñga, *ik heb nog nooit met een' ander' man gesproken dan met den koning*. (Bid.) — Âpa maraênna ikâoe siyagâñg I-Moekâddañg? *Wat is er van u en van I-Moekáddañg*, *dat anders is?* d. i.: *wat is het onderscheid tusschen u en I-Moekáddañg?* NB. hier volgens het verband: wat kan het schelen of *gíj*, dan wel, of *I-Moekáddañg* haar trouwt? (Djay.) — Taêna ântoe maraênna ilâoé ri-Maritjâya, nanrînni (, = *na-anrînni*), lett. *of zij te Maritjâya dan wel hier zijn*, *geen van beide is anders*; d. i. *het maakt geen verschil uit*, *of zij te Maritjâya*, *dan wel hier zijn*. (Brief.) — Êrañg-mi anrâî

anâkoe, taêna maraênna ri-ballâta, *breng mijn kind naar uw huis, het maakt geen verschil uit of het bij u, dan wel bij mij is.* — Taêna mâsiñg-maraênna, of nog beter: ta-mâsiñg-maraêñgaï, *zij zijn volstrekt niet van elkander onderscheiden, verschillen volstrekt niet van elkander.*

Maraêñgañg, hetzelfde als: *maráëñg*, maar meer met het oog op datgeen waarmede iets vergeleken wordt; bijv.: maraêñgañg na-îya ânjdjo, *anders dan dat.* — Maraêñgannâya Itoêwañg, *anderen dan mijnheer.* — Ri-maraëñgânna pôle, *onder meer andere*, te weten: dan *de*, of: *het genoemde*, d. i.: *en meer dergelijke.* — La-koesâre-kô maraêñgañga, *ik zal u iets anders geven*, te weten: *dan het vermelde.* NB. alleen te bezigen, wanneer er meer dan twee dingen zijn, waaruit men te kiezen heeft; anders gebez. *séréya.* Vergel. *sére* N°. 1.

Parimâraêñgañga, *zijn vertrouwen stellen in andere dingen*, te weten: *dan de vermelde.* (Rap. K. G.)

Kamâraêñgañg, *het anders*, d. i. *onderscheiden, zijn, het verschillen;* bijv.: kêre kamâraëñgânna ânne kâllañga siyagâñg ânjdjo? *wat is het onderscheid tusschen deze pen en die?*

Mâra-maraëñg, *geheel anders*, te weten: *dan gewoonlijk*, d. i.: *vreemd, zonderling, bovennatuurlijk, wonder;* bijv.: mâra-maraëñg papisárîñgkoe, *ik heb eene vreemde, onaangename gewaarwording.*

(merâo). — Meraolo djânnati, 't Arab. مِرَاعُ ٱلْجَنَّةِ, *de vettigheid van het Paradijs.* (Tar.)

(marahâla), 't Arab. مَرْحَل, *een dagreize.* (Sar.)

(1° mâlá), *slapen, verdoofd, verstijfd zijn;* bijv.: *de ledematen*, door vermoeijenis of koude.

(2° mâllá), *vreezen;* bijv.: mâllá-mi ri-Ânoe, *hij is bevreesd voor N. N.*

Kamallâkkañg, *bevreesd zijn voor, ontzag hebben voor;* bijv.: kamallâkkañgi Iyânoe, *ontzag hebben voor N. N.* — Nikamallâkkañg, *gevreesd worden.* (Rap. K. G.) — Na-nakoetânañg-tôñg-mâmo itoêwañg toe-Sanrabonêya nakamallâkkañga, *opdat mijnheer ook de Sanrabonier's vrage, waarom*, of: *waarvoor, zij bevreesd zijn.* — Koekamallâkkañgîñjdjo, *ik ben daarvoor bevreesd.* (Brief).

Pimallâkki, *vrees doen ontstaan bij iemand*, d. i. *hem bevreesd maken.*

Pakamâllá, *doen vreezen;* bijvoorb.: napakamâllá-ká la-nabôeno, lett.: *hij deed mij vreezen*, d. i.: *bedreigde mij, dat hij mij dooden zou.*

Pîti-mâllá-mâllá, *in gedurige vrees zijn.* (Brief.)

Pîti-mâllá-mallâkki, *gedurig voor iets bevreesd zijn.*

Kamâllá-mâllá, *vreeselijk, verschrikkelijk.*

Mallâkkañg, of: pamallâkkañg, *bevreesd, een lafaard.*

(mâlañg), 't Mal. *mâlam, nacht.* — Rimâlañg toêdjoe-lîkoroka, Mal. *in den 27sten nacht van de maand roemâllañg*, = het Arab. لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ; wordt in de minnebrieven, wegens de beteekenis van de Arabische benaming van dien nacht, te weten die van: *nacht des Raadsbesluits*, gebezigd, om het tijdstip aan te duiden, waarop 's minnaars lot beslist is, met andere woorden waarop hij zijn wensch verkregen heeft. (Tar.) Vergel. ook: *takádderé* en *lébañg* N°. 2.

(1° mâli). — Mâli-mâli, bep. mâli-malîya, de *Leea rubra Bl.*, soort van struik, welks bladen wegens de beteekenis van het in klank veel overeenkomst daarmede hebbende *mâlîñg-mâlîñg*,

te weten die van *gedurig om iemand denken*, dikwijls als *patómpoló* gebez. worden voor meisjes, opdat de jonge heeren toch later veel om haar mogen denken. Boeg. idem.

(2° mâli). — Kalêleñg mâli-mâli, bep. mâli-malîya, soort van *kalêleñg*, die in de Oost-moeson *flaauw* en in de West-moeson *bitter* van smaak is; v. d.: beeld van iemand, die zeer *veranderlijk* is, of ook: *in wiens waar karakter men zich ligt vergist*. (Kel.)

(3° mâlí), Boeg. *drijven*, bijv. op het water; v. d.: *pagórrá-mâlí*, en *paboérá-mâlí*. Men zie op *górrá* N°. 2 en *boérá* N°. 2.

(1° mâliñg), 't Mal. *màlim*, *leidsman*, 't Arab. مُعَلِّم, *leermeester*.

(2° mâlīñg). — Ámâlīñg-mâlīñg, *gedurig om iemand*, of: *iets*, *denken*; bijv.: ámâlīñg-mâlīñgá rikâtte, *ik denk altijd aan u*. — Sârrowi mâlīñg-mâlīñg ri-lîno, *hij denkt nog sterk om de wereld*; geb. van iemand, die op sterven ligt, en wien het daarbij moeijelijk valt van de wereld te scheiden.

Pamâlīñg-malîñgi, *om iemand bekommerd zijn*.

Sipamâlīñg-malîñgi, *om elkander bekommerd zijn*; bijv.: ta-sipamâlīñg-malīñgîya-mi, *zij bekommeren zich niet meer om elkander*, *ontzien elkander niet meer*. NB. onder anderen van twee vechtende partijen gebezigd.

(1° mâle), bep. malêya, *wimpeltjes van gekleurd papier*, zooals men bij de *kádó-pôle's* van het *maoêdoé-feest* aan de *adjóerañg's*, of: *patôdó-bayáwo's* vindt vastgehecht.

(2° mâlle), ámâlle-mâlle, = *kâle-kalénna*, = *átoeñggáleñg*, *alleen zijn*; bijv.: ámâlle-mâlle-mi lampâna, *hij is alleen gegaan*.

Sipamâlle-mallêyañg, = *sipatoeñggaléñgi*, *het alléén met elkander afdoen*; bijv. geb. van twee vijanden, die, zonder vreemde hulp, te zamen krijg voeren.

Sipamâlle-malléyañg ook gebezigd van: *menschen* of *schepen*, die zich naast elkander en van andere menschen of schepen een weinig afgezonderd, dus in zooverre, eenigermate alleen, of liever: *zamen alleen* bevinden.

(3° mâlle), ámâlle, *zigtbaar worden*, *zich vertoonen*. Vergel. *tâlle* N°. 2.

(mâlo). Mâlo-mâlo, bep. mâlo-malôwa, soort van klein *insekt*.

(mîllá). Verg. *îllá* N°. 3.

(mîliñg). Verg. *îliñg*.

(moêla). Verg. 't Mal. en Jav. *moela*, *oorsprong*, *begin*, Sanskr. *móela*, *wortel*, *oorsprong*, *begin*.

Pakâramoêla, bep. pakâramoelâya, *begin*, *aanvang*.

Ápakâramoêla, *beginnen*. (D̃jay.) Boeg. *mápamoêla*, idem.

Papakâramoelâāñg, *bezigen*, bijv. een *tijd*, *om op te beginnen*; als: âllo bâd̃jí nipapakâramoelâāñg, *dag die goed*, of: *geschikt*, of: *gelukkig*, *is om gebezigd te worden tot het maken van een begin*, d. i.: *dag*, *die goed is om daarop een begin te maken*. (Rap. T. D̃j.)

(mêloe), bep. meloêwa, *een' onaangenamen bijsmaak hebbende*. NB. meestal gebezigd van *groente*. Boeg. idem.

(mêlé), *onophoudelijk* (, *hartelijk*,) *lagchen*. (Bid.) Boeg. idem.

Kamêlé-mêlé, *een lagchen veroorzakende*, v. d.: *belagchelijk*, *bespottelijk*; bijv.: gâoe kamêlé-mêlé, *belagchelijke zaak*.

(mêleñg). Vergel. *éleñg*.

(mêloñg), ámêloñg, of; ámêloñg-mêloñg, *hangen, afhangen;* bijv.: de *láso*, of *penis*. Van daar: *láso-mámêloñg;* en aldus dikwijls wegens de overeenkomst genoemd: de *bêloñg*, of *tóbo* van een *tálá-boom* (, vergel. *bêloñg* N°. 1), gelijk ook een' soort van *tóbo* aan de *siñgkáppó*. — Beide *láso-mámêloñg's* gebezigd als medicijn tegen *sáwañg-rómbo*, of: *siñgkáppó*. Daarom *die ziekte* ook wel eens genoemd: *láso-mámêloñg*.

(1° môle). Verg. *óle* N°. 1.

(2° môlle). Vergel. *ólle* N°. 2.

(môlló), = *bêñgkoró;* v. d. i-môlló pâd̃ja, *iemand die niet enkel zwart van kleur is, maar bij wien het zwart als het ware met wit vermengd is*, alzoo: iemand die *zeer mooi zwart is*, = *toe-mábê-sereka pâd̃ja, iemand bij wien het zwart als het ware in strijd is met het wit.* (Sinr.)

(malîkoe), 't Arab. مَالِك, *koning*. (Tar.)

(Malôkoe), bep. Malokôewa, *de Molukken, Moluksch*. — Ásêre-Malôkoe. Vergel. *sére* N°. 2.

(malîge), bep. maligêya, *paleis*. Mal. *máligej, paleis*, of, dat gedeelte van het paleis, waar de slaapvertrekken zijn. Jav. *malige, een troon, een gouden stoel, een koepel*, (D̃jay.)

(malat̃jôewi), bep. malat̃joewîya, soort van boom, *Loranthus sp.*, die gewoonlijk wordt voortgeplant door de vogeltjes, genaamd *t̃jóewi-t̃jóewi*, van waar ook de naam *malat̃jóewi*. Deze vogeltjes eten de vrucht van de *malat̃jóewi*, de grootte hebbende van een peperkorrel, en leggen vervolgens hun excrementa op de takken of bladen der boomen neder, met dit noodlottig gevolg, dat hieruit weldra de takken van de *malat̃jóewi* voortspruiten, en zich om die boomen heenslingeren, totdat deze ten laatste sterven. Van daar wordt de *malat̃jóewi* [, hetgeen eigenlijk de Boeginesche naam is voor het Makassaarsche *káyoe-póéli*, en het Mal. *tahie-bôêroeñg*,] door de Inlanders ook bestempeld met den naam van karaênna kayôewa, *de vorst der boomen, de boom voor wien alle andere boomen als voor hun heer en vorst moeten bukken;* v. d. de phrase: *nalañgkêi-mi malat̃jóewi parasâñgañga*. Men zie *láñgke*. Men vergel. voorts *káyoe-póéli*, op *póéli* N°. 1 en *t̃jóewi-t̃jóewi*, op *t̃jóewi*.

(mollo-d̃jâd̃ji), dus door den Inlander genoemd de slagader in de nabijheid van den navel. Welligt verbastering van *móéla-d̃jâd̃ji*, Boeg., = *pakáramóéla âd̃jâri*, lett. *beginnen te worden*.

(malîyañg), *terugkeeren*. Vergelijk *báli* N°. 4.

(môêloró). Verg. *óéloró*.

(málîlí), bep. málîlika, eene soort van *varenkruid*, eene *ophioglosa*.? Vergel. *líli* N°. 1.

(malêla), bep. malelâya, *staal*. Boeg., Mal. en Jav. idem. — Sêlé-malêla, = râd̃ja-tôêmpañg. Men zie op *rádja* N°. 3.

(moelâle), ámoelâle, *zich als een paard over den grond wentelen, zich heen en weêr gooijen*. (Mâdi.)

(mâllasá), *zijpelen, doorzijpen, laten doorzijpelen*. Mal. *melas*, idem. Bijvoorbeeld: d̃jêné-ámâllasá, *water dat ergens doorgezijpeld*, of ook; *water dat ergens uit den grond is opgezijpeld*, zoo als men dikwijls op het gebergte aantreft. — Ámâttíki pad̃jannâñga ámâllasáki, lett. *de lamp*

druppelt, en zijpelt door, d. i. *lekt.* — Mâllasáki gò̂mbañga, *het water zijpelt door de gò̂mbañg heen.*

(mâlisí), *veranderen, verkleuren*, B. *bâlí*, idem; bijv.: tápintò̂djoewi ámâlisí roepânna tásiyâllo, d. i. *zeven maal per dag veranderde haar voorkomen.* (Djay.) — Ámâlisí-mi boelò̂nna djârañga, *het paard is van kleur veranderd.* — Namámâlisí-ñgâseñg Bò̂egisika, *al de Boeginezen veranderen*, te weten: van *partij*, d. i. *vallen af.* (GG.)

(malaêká), bep. malaêkaka, 't Arab. مَلَاكَة, 't meerv. van مَلَاك, *engel.* (Tar.)

(mâwa), bep. mawâya, naam eener soort van *boom*, gebez. voor *pasórañg-póke.* Men vergel. *sórañg.*

(1° mâwañg). Vergel. *áwañg* N°. 1.

(2° Mâwañg), naam van een kraal in Gôwa, bekend door groote hoeveelheid van tôñjdjoñg-bloemen. (D. Moes.)

(mò̂ewa). Mò̂ewa-mò̂ewa, bep. mò̂ewa-moewâya, vnw. mò̂ewa-moewâñgkoe, = *mò̂ewa-mò̂ewasá, gelaatstrekken, gelaat*, (Sinr.); bijv.: mò̂ewa-moewânna âñjdjo tò̂ewañga siñgkâmmaï tò̂ewañg Iyânoe; *die heer ziet er even eens uit als* (, lijkent op,) *N. N.*

Koemò̂ewa-mò̂ewaï, *zijn gelaat staat mij voor*, ik ken hem wel, maar ik kan hem niet t'huis brengen.

Simò̂ewa-mò̂ewa, of: sammò̂ewa-mò̂ewa, *van één gelaat*, of: *voorkomen, veel op malkander gelijkend.*

(mò̂ewí), ámò̂ewí-mò̂ewí, *trekken, gedurig in beweging zijn;* bijvoorb.: *bawána, iemand's mond.* — Zoo ook: ámò̂ewí-mò̂ewí padjâna djâñgañga, *het achterste van de kip is in gedurige trekking.* — V. d. ook welligt: baînne-mò̂ewí, *eene geile, wellustige vrouw.* — Boerânne-mò̂ewí, *een geil, wellustig man.*

(moewapâkkañg), 't Arabisch مُوَافَقَة, *overeenkomen, het eens zijn.*

(mâwará), 't Mal. en Jav. *máwar, rozenboom, roos.* (Djay.) — Djêné-mâwará, *rozewater.* — Bò̂eñga djêné-mâwará, = *bò̂eñga-djêrá.* Vergel. *djêrá.*

(mò̂ewasá). — Mò̂ewa-mò̂ewasá, bep. mò̂ewa-mò̂ewasaka, *physionomie, gelaatstrekken.* Boeg. idem. Vergel. boven op *mò̂ewa.*

(mawâï), bep. mâwaîya, naam eener soort van *boomen*, gebez. voor palen en dergel., ook voor *pasórañg-póke.* Vergel. *sórañg.*

(1° mâsa), bep. masâya. — Mâsa-ò̂enti, *bast van den pisañg-boom*, bijvoorb.: kâmma-mi mâsa-ò̂enti kalênna itò̂ewañg, *het ligchaam van mijnheer is reeds als de bast van den pisañg-boom*, d. i. *kilkoud.* — Rôkóki mâsa, *iets in den bast van een' pisañg-boom wikkelen.*

(2° mâsá). — Mâsá-mâsá, bep. mâsá-mâsaka, soort van kleine *vischjes.*

(3° mâsa), welligt het Mal. *másа, trouwens, echter, hoewel, verondersteld, toegestaan dat het zoo is*, doch tegenwoordig in het gebruik = 't Makass. *máka* N°. 1; bijv.: mâsa la-kâmma, *Hoe! zou het zoo kunnen zijn?* — Mâsa la-napakâmma toe-málompôwa? *Zou de Gouverneur dus kunnen handelen? Dit kan immers niet.* — Mâsa êróki napasarêyañg âñjdjo poetiríya? *Zou't mogelijk zijn, dat hij die vorstin wilde geven? Immers stellig niet.* (Djay.)

(4° mâssa), ámâssa, *slinken*, een *gezwel* bijv.; *zakken*, het *water* bijv.; *verminderen, ingenomenheid* of *vertrouwen* bijv.

Mâssa-mâssa kalênna, *afvallen*, in *gezondheid*, in *voorkomen*.

(mâssañg), ámâssañg, *hemmen*.

Ámâssañg-mâssañg, *bij herhaling hemmen*.

(mâssí). Vergel. *bássí* N°. 3.

(mâsiñg), = 't Mal. *mâsiñg-mâsiñg*, *een iegelijk*; bijv.: mâsiñg, of: mâsiñg-mâsiñg, marâëñg adâna toe-kêboka, lett. *in alles anders*, d. i. *geheel anders, zijn de gewoonten der blanken*.

(mâse). Vergel. het Jav. *asih* en het Mal. *kâseh*, *gunst*, *liefde*, *beminnen*.

Mâse, en: mâse-mâse, welligt oorspronkelijk: *gunst, liefde, beminnen*; en van daar bij uitnemendheid: *gunst* en *liefde* jegens *ongelukkigen*, d. i. *medelijden, deernis*; en v. d. wederom: die toestand waarin men het medelijden van anderen het meest behoeft, alzoo: *deerniswaardige toestand*. (Tar.) — Tâoe-mâse-mâse, *deerniswaardig mensch*. Boegin. idem.

Pamasêyañg, *het deerniswaardig zijn*; van daar: *deerniswaardigheid, deerniswaardige toestand*.

Pamâse-masêyañgi ri-Iyânoe, lett.: *deernis met*, of: *van wege, iets doen ontstaan bij iemand*; v. d. *medelijden met*, of: *voor, iets inroepen bij iemand*; bijv.: taêna mâka koebôkoñg. Âpa-dji na-koepamâse-masêyañg ri-toêwañg, *ik heb niets, om voorraad voor de reis van te koopen. Derhalve roep ik mijnheer's medelijden daarvoor in.* — Na-âñjdjo koepamâse-masêyañga, 25 roepîya, *datgeen, waarvoor ik uw medelijden inroep, is eene som van* 25 *gulden*.

Kamâse-mâse, *deerniswekkend, deerniswaardig, ellendig, gering*.

Kamasêyañg, of: áñgamasêyañg, *deernis, medelijden hebben met, zich ergens over ontfermen, begunstigen, zegenen*; bijv.: toe-nikamasêyañg, *begunstigd, gezegend mensch*.

Pañgamasêyañg, of: pañgamâse-masêyañg, a) *ontferming, deernis, medelijden, gunst*; bijv.: pañgamâseyânna Âlla taâla, *de ontferming, de gunst van God*.

b) *deerniswaardigheid, deerniswaardige toestand, ramp, ongeluk*; bijv.: natoêdjoe-tôñgá pañgamasêyañg, *ook mij heeft een ongeluk getroffen*; als: het overlijden van vriend of betrekking.

Sâro-mâse. Vergel. *sâro* N°. 1.

(mi-sêñg), vergel. *ma* N°. 1 en *sêñg*.

(moêsiñg), het Mal. *moesim*, het Arab. مَوْسِم, *tijd van de verzameling der pelgrims in Mekka*, en van daar is het in gebruik gekomen voor de *saizoenen der regelmatige winden*, die naar de streken van waar zij waaijen, *Mausim van Aden, Guzerat, Malabar*, enz. genoemd worden. (Gids 1846, N°. 5, bl. 359). In onze Oost-Indische bezittingen spreekt men gewoonlijk van *Oost-* en *Westmoeson*. Vergel. *bárá* N°. 5 en *timoró*.

(1° mêsa), *dreigen* met den vinger.

(2° mêsa). — Lâssóe-kamêsa, *vóór den tijd geboren worden*. — Ámâná-kamêsa, *vóór den tijd baren*.

(mêsañg). Aldus genaamd twee teekens op de graven der Inlanders, 't een aan het hoofd-, het ander aan 't voeten-einde. Wanneer het graven van mannen zijn, zoo zijn die teekens rond of hoekig, anders plat-langwerpig. Boeg. idem.

(mêssóe). Men zie: *éssóe* N°. 2.

(mêsé), bep. mêseka, het Arab. اَلْمَسِيح, *de Messias*; v. d. *Messiaansch*; v. d. ook soms gebez. als gelijkluidend met: *pamoembâna bóelañga*, wanneer er van onze Christelijke maanden sprake is; bijv.: mesêna Seppetêmberé roêwampoc-

lôna anroêwa, *den twee en twintigsten van September.* (G. G.)

(mêssó)., Vergel. *éssó* N°. 2.

(môsa). — Ámôsa-môsa, *hijgen.* Boeg. idem.

(môsé). Vergel. *ósé.*

(1° môso), bep. mosôwa, *vergiftig.* Boeg. idem; bijv. oêlará môso, *vergiftige slang.*

(2° môssó), gemeene uitdrukking voor *slapen;* bijv.: môssó-makô-sēñg? *slaap je* (, wij zouden zeggen: *ronk je,*) *al weêr?* Bijv. geb. tegen een' slaaf, die gedurig ligt te slapen, in plaats van te werken. — Taêna marînna môssó, *hij houdt nooit op met ronken.*

(mâsiki), 't Mal. en Jav. *maski, ofschoon, al ware 't ook.*

(misekîñg), 't Arab. مِسْكِين, *arm, behoeftig.* (Godsd.)

(masîgí), bep. masîgika, 't Arab. مَسْجِد, *moskee.*

(masâpi), bep. masapîya. Men zie *marasâpi.* Boeg. idem.

(mosatakâlliñg), naam eener piek. (Mâdi). Welligt 't Arab. مُسْتَقْضٍ.

(moesoetârá), *liniëren.* Boeg. idem; bijv.: moesoetâráki karâttasá, *papier liniëren.* — Ôteré-moesoetârá, bep. moesoetâraka, *linieertouw.*

Pamoêsoetarâkkañg, of: pâpañg-moesoetârá, *linieerplank.* Vergel. 't Mal. *misthar*, en 't Arab. مِسْطَرَة, *liniaal.*

(mosotârá), = *moesoetârá.*

(moesoetahîli), bep. moesoetâhilîya, 't Arab. مُسْتَحِلّ, *geoorloofd achtende.*

(masîda). Vergel. *sîda.*

(masîdoeñg), naam eener soort van *visch.*

(mâsirí), = *mîkirí.*

(masoêroeñg), 't Mal. *mas-oêroñg*, *Marcassiet.*

(moessâra), ámoessâra, *al liggende met handen en beenen slaan*, hetzij door ziekte of dronkenschap.

(mosâra), ámosâra, geb. van *menschen* en *viervoetige beesten* [, NB. niet van *vogel's*, men zie *râpa* N°. 3], die op sterven liggende over den grond *stuiptrekken.*

(masôwe), bep. masowêya, soort van *boom.*

(moesahâdda), 't Arab. مُشْهَد, *iemand die voor 't geloof gevallen is.* (Kel.)

(masahôró), bep. masahôroka, 't Arab. مَشْهُور, *algemeen bekend, beroemd.* (Djay).

(masohôró), = *masahóró.* (Tar. D. M.)

(mâí). Men zie *âí.*

(mâïñg), = *lêbá.* (Sinr., D. Moes., Mâdi).

Mēñg, = *mâïñg.*

Miñgânne, = *mâïñg-ánne*, = *lêbáki;* bijv.: miñgânne, áboêndoé-mi taoewîya, *dit geschied zijnde* (, d. i. *daarna*), *hebben die menschen geoorloogd* (, gevochten). (Tam.) — Soempâëñg-djá lalâmpa, ka-rârañgi allôwa, miñgânne bôsi-mi, ta-djarîya-má lâmpa, lett.: *zoo even zou ik gaan, daar het mooi weêr was; daarop kwam er regen en thans ga ik niet meer.*

(mâoe). — Mâoe-mâoe, ámâoe-mâoe, *in den slaap praten*, Boeg. *mámáoe-máoe*, idem. —

Kâna-mâoe-mâoe, lett.: *praatjes van iemand die slaapt;* v. d. *verwarde taal, woorden zonder slot of zin.*

(mâoeñg), = *ñjáoñg*, = *ánjáoe-ñjáoe*, *maauwen, krollen.*

(mâë), welligt oorspronkel. = *mâñge, gaan;* v. d. *ergens naar toe gaan, ergens heen, herwaarts, derwaarts, herwaarts komen, derwaarts gaan;* bijv.: mâë-mâë-ri-kaîri, *het gaat links af, links heen.* — Mâë-mâë-ri-kânañgi, *het gaat regts af, regts heen.* — Mâë-mâë-t̄imboróki, *het gaat Zuidwaarts.* — Mâë-mâë-wâráki, *het gaat Noordwaarts.* — Râga-pi mâë roèwam-boèlañg nakoèlle, enz., *er zullen ongeveer twee maanden meê heenloopen eer het kan*, d. i. *over een paar maanden kan het.* — Átâyañg-tâyañg râga-mâë roèwam-boèlañg, tâlloe **âreka**, *er loopen ongeveer twee, of drie, maanden met wachten heen*, d. i. *ongeveer twee of drie maanden wachten.* — Tj̄îñj̄tj̄iñg-t̄j̄îñj̄tj̄iñg mâë, lett. *den kant van ringen uit*, d. i.: *ringen en zoo wat.* — **Mâë-ko** *kom herwaarts.* — Lâmpa-makô-mâë añj̄djôreñg, *ga gij derwaarts.* — Ânne-mâë agâñga, *hier loopt de weg heen.* — Âñj̄djo-mâë agâñga, *daar loopt de weg heen.* — *Ánne mâë* ook nog gebez. in de beteekenis van *vroeger;* welligt letterlijk zoo veel als: *aan deze zijde van den tegenwoordigen tijd*, d. i. *vroeger, in vroeger tijd;* bijv.: ânne-mâë ri-bâd̄jí-boettâna Gôwa, *vroeger, toen Gówa nog bloeide (, nog niet overwonnen was).* — Ânne-mâë, gôlla-tôñj̄djá, *vroeger was ik als suiker* (voor u). (Kel.) — **Karaênta** ânne-mâë, *onze vorst van vroeger, onze voormalige vorst.* — Âpa-mâë niyassêñgañgi. Men zie *ásseñg* N°. 2.

Pamaêyañg, *bezigen om herwaarts te komen;* bijv.: **kêre-âre-mi** âllo d̄jâri la-kípamaêyañg rinâkke, *op welken dag zult gij herwaarts tot mij komen*, lett.: *welken dag zult gij bezigen om tot mij te komen?*

(maämoèmañg), 't Arabische مَأْمُوم, *door den Imâm voorgegaan in het gebed; bij het bidden den voorganger volgen in het gebed, hem nadoen en naspreken.* (Godsd.) — Sâllañg-mâämoe-mâñgkoe, zoo veel als: *mijne onderdanige groeten, de groeten van iemand die volgt*, d. i. dus: *onderdanig is.*

(máîta). Vergel. *íta.*

(maoèdoé), bep. maoèdoeka, verbastering van het Arab. مَوْلُود, *geboortedag van Mohammed.* — Kânre-maoèdoé, *rijst welke men op den geboortedag van Mohammed ten geschenke geeft.*

(maîro), bep. maïrôwa, naam eener soort van *vischjes.* — Maîro-lélañg, en: maîro bânnañg, soorten van *maîro.*

(maêrá), bep. maêraka, 't Arab. مِعْرَاج, *Hemelvaart*, te weten: van *Mohammed;* v. d.: *een boek over de Hemelvaart van Mohammed.* (D. Moes.)

(mâârêpa), bep. mâârepâya, 't Arab. مَعْرِفَة, *kennis, bekendheid, gemeenzaamheid;* v. d.: bâoe-mâârêpa, *gemeenzame kussen, kussen zooals zeer gemeenzaam met elkander bekende vrienden elkander geven.* (Tar., D. Moes.) — NB. Misschien ook heeft men te denken aan het Arab. عارِف, *geduldig, standvastig, bestendig*, met vóórvoeging van *má* N°. 1.

(Maärdèpolo-Kârahî), 't Arab. مَعْرُوف آلْكَرْخِي, naam van een *Imâm*, ook genoemd: *Imâm* صفِي. Volgens de legende was hij een Europeaan van afkomst, en werd hij als zoodanig herkend door den koning

van Mekka, die onverwachts een kalêñgkeré in zijn bokaal liet gooijen, waardoor hij schrikte, en in zijne ontsteltenis de Hollandsche afkomst verried, uitroepende: *Donderslag!* — Daarna verdween hij, en werd nooit meer gezien, tot spijt van een ieder. De Inlander verbeeldt zich, dat de Imâm nog steeds een goede geleider der brieven is, en zet daarom dikwijls zijn' naam onder op het addres, of ook wel in den brief zelven. (Tar.)

(mâïlí), 't Jav. *maïl*, een geschreven talisman, dien voorname Inlanders boven de tali-bânnañg aan den band van de *pâwo-pâwo* (,vergel. *pâwo* N°. 2), hangen.

(mâäloemîmañg). Vergelijk 't Arab. مَعْلُوم, *bekend, zeker*, en إِمَام, *geloof*; v. d.: bâoe mâäloemîmañg, *kussen waarop men zeker vertrouwen kan, die wel gemeend zijn.*

(mâäsîya), bep. mâäsiyâya, 't Arab. مَعْصِيَة, *ongehoorzaamheid, verzet.*

(moehârrañg), 't Arab. مُحَرَّم, naam der eerste maand van het Mohammedaansche jaar.

(mâheré), bep. mâhereka, مَاهِر, *verstandig, schrander, knap* in het een of ander, bijv. in het *schieten.*

(maharîbi), bep. mâharibîya, = *mañgarîbi*, 't Arab. مَغْرِيب, *ondergang der Zon*, v. d. *gebed bij Zonneondergang.*

(meherâbi), 't Arab. مِحْرَاب, een nis in de muur van de moskee, waarvan een hoofdvereischte is, dat zij zoo geplaatst is, dat, wanneer de geloovigen zich met hun gelaat daarheen gerigt hebben, zij juist in de rigting van de قِبْلَة zijn. Vergel. Mr. S. Keyzer's Handb. voor het Mohamm. regt, bl. 47, Noot 2.

(mahâlló), bep. mahâlloka, 't Ar. مَخْلُوق, *geschapen*, v. d. *schepselen, menschen.*

(mahâsará). 't Arab. مَحْشَر, *verzameling, vergaderplaats;* v. d.: pârañg-mahâsará, *het veld der Opstanding, het veld waar de menschen na den dood vergaderd worden voor het Oordeel.* (Tam.)

(ta). Zevende letter van het Makassaarsch Alphabeth.

(1° ta), *niet.* Boeg. *tâ*, idem. NB. verschilt alleen hierin van *taéna* (, men zie beneden), dat het nooit op zich zelf staat, maar altijd met een woord verbonden moet worden; bijv.: ta-koewassêñgaï, *ik weet het niet.* — Tarâppo, *geen vruchten hebben*, of *dragen;* zamengesteld uit: *ta* + *râppo*, *met vruchten zijn, vruchten dragen*, van *râppo* N°. 2. — Ta-márâppo, = *tarâppo*, zamengest. uit

ta + *márâppo* = *ráppo*. — Ta-mákoellêyaï, *het kan niet*, zamengest. uit: *ta* + *mákóelle* = *ákóelle* + *a* + *i*. Men zie *a* N°. 6 en *i* N°. 1. Verg. ook Mak. Spr. § 136, lett. *d*. — Pabâlle ta-pârisí-bâttañg, *een geneesmiddel waardoor men geen buikpijn meer heeft*, d. i.: *een middel tegen buikpijn*. — Taîya, zamengest. uit: *ta* + *íya*, en taïyâï, zamengesteld uit *ta* + *íya* + *i* N°. 1, lett.: *hij, zij*, of *het, is het niet*, v. d. in het Hollandsch dikwijls eenvoudig met ons *niet* en *neen* te vertalen; bijv. ta-mámôleyá samâya ka-taïyâï, *ik zal mijne belofte niet houden, daar hij het niet is*, te weten: *de man mijner keuze*. (Kel.) — Pônna taîya-mo itóewañg antóeloeñgá, enz., *indien mijnheer het niet meer is die mij helpt*, d. i.: *zoo mijnheer mij niet meer helpt*. (Brief.) — Lânri taïyâna paradjañdjîyañg, *wegens het niet zijn van eene overeenkomst*, d. i.: *dewijl er geene overeenkomst bestaat*. (Rap. T. Dj.)

Têya, = *taíya*. Vergelijk *mêñg*, voor *mâiñg*. **NB.** dergelijke verzachting van *aï* vindt men immers ook in andere talen; men denke slechts aan den Hebreeuwschen status constructus der naamwoorden als בֵּית, in stede van בַּיִת. (Taco Roorda Grammatica Hebr. volum I, § 296). Zoo insgelijks aan de uitspraak van *ai* in het Fransche *mais*, enz.

Teyâï, = *taïyâï*, men zie *téya*; bijv.: teyâï bâsa-Balânda-mînne, *dit is geen Hollandsch*; lett.: *niet is het Hollandsch, dit*.

Teyâï soms bevestigend gebezigd, even als het Mal. *bóekan*; bijv. teyâï djâï djôñga, lett.: *zouden er niet veel hertebeesten zijn?* d. i. *er zijn heel veel hertebeesten*.

Tîya, = *téya*, = *taíya*. — Tiyâï, = *teyâï*, = *taïyâï*; bijv.: na-pônna tîya ânjdjo boenga kóema-kóuna kêboka, ta-mákoellêyaï gâssîñg karâëñga, *zoo niet is, zoo er niet is, die witte kóema-kóema-bloem, kan de vorst niet herstellen*. (Djay.) — Âla-koekâna: sóna, na-tiyâï, âla-koekâna: tiyâï sóna, na-sóna, *ik zou zeggen: het is een droom, en het is er toch geen; ik zou zeggen: het is geen droom, en het is er toch wel een*. (Djay.)

(2° tá), onafscheidbaar voorvoegsel, gebezigd tot het vormen van objective toestandswoorden, Boeg. idem, Mal. *ter;* bijv. tásóenñgke, *geopend zijn*, van *sóenñgke*, *openen*. Vergel. mijne Makass. Spraakk. § 177.

(3° ta), onafscheidbaar voornaamwoord van den tweeden persoon mannel. en vrouwel., enkelv. en meerv., gebezigd tegen *meerderen*, en tegen menschen, die wel gelijk met ons in rang, of jaren staan, doch met wie wij niet op gemeenzamen voet verkeeren; 't Boeg. *ta* en 't Jav. *ta*, idem; bijv.: ballâta, *uw huis*, djarânta, *uw paard*. Vergel. *kí* N°. 2, en *kátte* N°. 2, *ko, noe*, en *káoe* N°. 1. Vergel. ook Makass. Spraakk. § 144.

(4° ta), onafscheidbaar voornaamwoord van den eersten persoon mannelijk en vrouwelijk meerv., zoowel tegen meerderen als tegen minderen en gelijken gebez., Boeg. *eróta*, *onze wil*. Vergel. *ki* N°. 3, *kámbe*, *kátte*, N°. 3, *kañg* N°. 1, en *mañg* N°. 1. Vergel. ook Makass. Spraakk. § 152.

(5° tá), onafscheidbaar voorvoegsel, gebezigd tot vorming van telwoorden, die een verdeeling aanduiden, alzoo dienen om te kennen te geven, dat bij *elk* van de bedoelde personen of zaken, of denkbeelden zooveel stuks behooren als door het telwoord worden aangeduid, Boeg. idem; bijv.: tá-pintóedjoewi ámâlisí roepânna tásiyâllo, tápintóedjoe-tôñgi ámînra rasânna, *zeven keeren per dag veranderden het voorkomen* (, d. i. hier: *de kleur*,) *en*

de geur, te weten: van zekere bloem. (D̃jay.) — Kí-tâwa-rôèwaï na kí-âlle tási-tawânta, *wij verdeelen het in tweeën, en nemen elk ons deel.* (Rap.) — Mâsiñg tároewânna pokêna, *elk met twee pieken* (Brief.) — Tá-rôèwa-rôèwa, *twee aan twee, elk twee, bij tweeën.* — Tási-kâde, *bij beetjes.* Vergel. *kâde* N°. 3. — Tási-kâli-kâli, *bij enkele keeren*, v. d. *zeldzaam, langzaam.* Vergel. *kâli* N°. 1, lett. *d.* — Tási-dâlle, *bij enkele dagen.* — Têya-kô kaloepâïyá ilalânna tási-tâoeñga, *denk één in het jaar, elk jaar één, aan mij.* (D̃jay.) — Tásêre-tásêre, of: tási-bêre-tási-bêre, parasâñgañg, *elk land afzonderlijk.* (D̃jay.) — Âlle-mâmi s̃inré-s̃inré tároèwam-bâtañg karêmeñg, *neemt de stukken, en scheurt van ieder's stuk twee vingerbreed af.* (Mâdi.)

Vergel. Makass. Spraakk. § 122.

◠ (tañg), eene manier van geld opzetten bij het *tôñgkó*-spel. Vergel. vooral *tôñgkó.*

◠ (toe). Vergel. *tâoe* N°. 1.

◟◠ (1° te). *Lékó-te, thee.*

(2° te). Bonth. = *ke*, = *kére* N°. 2. (S. T̃jin.)

◠◝ (tỗ), bep. tôka, 't Mal. *prâhoe tôp*, soort van handelsvaartuig, op *Bañj̃d̃jarmâssiñg* vooral in gebruik, hebbende *sómbalá bóèloe-d̃jãñgañg, drie op zichzelve staande masten*, en alzoo geen *bâñgkeñg-sálará;* voorts: een *ámbiñg-kétji*, of: *brikspiegel*, een *Europeesch roer*, en een *óèloe-biyóla*, die de plaats van de *pamároeñg-riyólo* vervangt.

◠◝ (1° toñg), ons Holl. *ton.*

(2° tōñg), geeft te kennen dat er ergens nog iets bij komt: *meer, nog, daarbij, bovendien, ook, insgelijks.* Boeg. *to*, idem. *Tōñg*, verbonden met het vnw. van den eersten persoon mann. en vrouwel. enkelv. (, *á* N°. 1), wordt: *tôñgá;* verbonden met het vnw. 1 pers., mann. en vrouw., meerv. (, *kí* N°. 3, of *kañg* N°. 1,) wordt: *tôñgkí* of: *tôñgkañg*, en: *tôñgakí*, of: *tôñgakáñg*, vergel. *a* N°. 6; verbonden met het voornw. 2 pers., mann. en vrouw., enkel- en meervoud (, *ko*, of: *kí* N°. 2), wordt: *tôñgko*, of *tôñgkí*, en: *tôñgakó* of *tôñgakí*, vergel. a N°. 6; verbonden met het vnw. 3 pers. mann. en vrouw. enkel- en meerv. (, *i* N°. 1,) wordt: *tôñgi.* Vergel. Mak. Spraakk. § 211.

Tōñg, verbonden met *d̃ja*, wordt: *tôñjd̃ja*, vergel. Makass. Spraakk. § 26; verbonden met *ma* N°. 1, wordt: *tômma*, vergel. Mak. Spr. § 16; verbonden met *pa* N°. 1, wordt: *tômpa*, vergel. Mak. Spraakk. § 16; verbonden met *sēñg*, wordt: *tôssēñg*, vergel. Mak. Spraakk. § 22.

Bijvoorbeeld: ri-sérêya parasâñgañg, pârañg, ri-parânna tōñg, *in een land, eene vlakte, namelijk: eene vlakte, insgelijks van het vermelde land*, d. i. *in één van de vlakten van het land.* (Tam.) — Kanampânna nîyá tâoe nañgâï anâkoe, ikâoe-tômpa, *dewijl men pas zeggen kan, dat er menschen zijn, welke mijn kind bemint, als gij er ook zijt*, d. i.: *mijn kind bemind niemand zoo zeer als u.* (Bid.) — Îya-tōñg-ântoe, *dat is het ook juist.* (Rap. K. G.) — Ákoèlle-koèlle-tôñjd̃ji, *hij is immers ook wel?*, v. d.: *is hij ook wel?* — Ákoèlle-koèlle-tômmi, *hij is ook weêr beter.* — Nîyá d̃jâï rapânnoe; ikâoe tôñjd̃ji koeñgâï, *er zijn velen aan u gelijk, en daarbij* (, d. i.: *desniettegenstaande,*) *zijt gij 't slechts die ik bemin.* (Kel.) — Ka-nîyá êró koepâoe ri-tôèwañg, na-ta-koekellaîya na-lâñgeré tâoe marâëñg, pasâñgalînna I-tôèwañg tôñjd̃ji na-inâkke, *daar ik mijnheer wensch te spreken, en verlang, dat niemand anders het hoore behalve mijnheer en ik* (, lett.: *behalve mijnheer slechts ook benevens mij*). — Îya-tôssēñg ásambêyañgi, *die vervangen ook weder hun-*

ne plaats. (Rap.) — Âñjdjo-tôssēñg noelâmpa? *waarom gaat gij ook alweêr?*

Tôñgañg, = *tōñg*. NB. het achtervoegsel *añg* schijnt alleen van tijd tot tijd welluidendheidshalve gebezigd te worden, om als 't ware een' zekere ronding aan den volzin te geven; bijv.: pônna sisâlá-má kâna-todjêñgkoe, teyâï-tōñgâñga-má tâoe, *zoo ik scheid van*, d. i.: *ontrouw word aan, mijn' eed, moge ik ook geen mensch meer zijn*, d. i.: *met de dieren gelijk gesteld worden!* (NB. de *a* vóór *má*, gelijk ook beneden vóór *mi* en *i*, insgelijks welluidendheidshalve tusschengevoegd, vergel. *a* N°. 6). — Ta-mâka-mâka-tōñgâñgami soesâna pamaîna, *zeer groot was ook haar hartzeer.* (Djay.) — Ta-bâkká-tōñgâñgaï bârañg-barânna, *zijne goederen nemen ook niet toe.* (Rap. K. G.) — Teyâï-tōñgâñgá bêmbe, teyâï tōñgâñgá kîtí, *ik ben ook geen geit, en ook geen eend*, d. i.: *ik ben evenmin een eend als een geit.* Zin: "Ik ben wel niet zoo bang als een geit voor regen, maar ik houd toch ook niet zooveel van de nattigheid als een eend. Ik houd er niet van, om mij nat te laten regenen."

Tôdoñg = *tōñg*.

(1° tâká), bep. tâkaka, *rif.* Boeg. idem.

(2° tâkka), átâkka, geb. van hen, die *komen helpen spinnen*, en bij die gelegenheid op koffij met gebak en dergel. meer onthaald worden. Even als het *ápadéko*, is ook dit *átâkka* eene aanleiding tot kennismaking voor de jongelui. Het vindt onder anderen plaats in Bantâëñg, Boeloekómpa, Toeratêya en Saleijer.

(3° tâkka), Sal. = *báttoe, komen.* (Sinr. K. G.) Vergel. het Jav. *téka, komen.*

(tâkkañg), *stok, staf.* 't Boeg. *tákkañg*, het Jav. *téken*, en het Mal. *toñgkat*, idem.

Átâkkañg, *met een' stok zijn, een stok hebben*, of: *dragen.* — Átâkkañg-pôke, *een' lans, even als een stok in de hand houden.* (D. Moes.)

(1° tâñgka), bep. tañgkâya. Sêlé tâñgka, eene kris, wier lemmet zonder *kanóékoe djâñgañg-djâñgañg* is. Hoogst zeldzaam.

(2° tâñgká), of: sitañgkâkañg, *met elkander gelijk staan;* v. d. *te zamen van één en denzelfden stand zijn;* v. d. ook: *te zamen kinderen van denzelfden vader en dezelfde moeder zijn.*

(1° tâñgkóe), = *táñgkiri*, alleen met dit onderscheid, dat *táñgkóe* geb. wordt, wanneer iets *geheel dóór*-gebroken is. Boeg. idem.

(2° tâñgkoe), bep. tañgkóewa, *verbrijzeld, aan stuk, vergaan*, = *ámoró*, met dit onderscheid dat *táñgkoe* een' minder' graad te kennen geeft.

(1° tâñgke), bep. tañgkêya, vnw. tañgkêñgkoe, *spoor van een haan.* NB. de *natuurlijke-*, niet de *kunstspoor.*

(2° tâñgke), bep. tañgkêya, vnw. tañgkêñgkoe, *tak*, Boeg. *tákke*, idem, bijv.: mânna tañgkênna, poetjóena, mátêne-ñgâseñg. Vergel. *póetjóe* N°. 1. — Âñjdjo bâllaka nañgâï naâlle tâñgke, lett.: *dat huis houdt er van om de takken weg te rukken;* geb. van een *huis*, waar gedurig *bedienden* of *kinderen* sterven. Vergel. *pókó* N°. 1.

Átâñgke, *met takken zijn;* v. d.: ta-mátâñgke, *zonder takken zijn.*

Patañgkêyañg, *vertakking;* v. d.: *gewrichten, ledematen.* (Tar.)

(tâkko), bep. takkôwa, het Boeg. *tákko, sterk;* bijv.: tâkko djâppa, *ver kunnen loopen, zonder moei te worden.* — Tâkko óerá, *sterk, veérkrachtig van spieren.* Vergel. het Mal. *tegoh, sterk, vast.*

(tâñgko), Sal. *droog*.

(tîká), bep. tîkaka, *op zijn hoede, waakzaam*. (Rap. T. D̃j.)

(tîñgkañg), de onderste rand (van hout) aan de *patóñgkó* der *bóekkóe* van een schip.

(tîkóe), âtîkóe, bij hoog water de monding eener rivier met bîla's afzetten, ten einde, bij het vallen van het water, de visschen, die uit zee binnengekomen zijn, daarin te drijven. NB. zulk eene visscherij mag alleen op last van den vorst plaats hebben. Boeg. idem.

(tóeká), bep. tóekaka, *trap*. — Tóeká nisêñgkará. Vergel. *séñgkará*. — Ânroñg-tóeká, *de opstaande houten van een' trap*, of *ladder*. — Ânátóeká, *de sporten*, of *treden, van een trap*, of: *ladder*, = *pâlantóeka*, vergel. *pâlañg* N°. 1.

Átóeká-toekáki, *het gaat trapsgewijze*, lett.: *als met trappen*.

Tóeká-tóeká, a) naam van een *vierkant raam* dat op een voetstuk staat, en waarin onderscheidene bamboesjes met de verschillende kleuren van zijde in de dwarste gestoken zijn, zoodat zij als 't ware eene soort van ladder daarstellen. Van deze *tóeká-tóeká* brengt men de draden op de *pañganéyañg-mémpo*.

b) naam eener soort van *spel*, dat door twee jongens gespeeld wordt. De een windt een touw in den vorm van een' ladder om zijne handen, en de ander moet het alsdan daaraf ligten, zonder het touw uit malkander te halen.

(tóekoeñg), = *láñgga*.

Katoekóeñgañg, = *kalañggáäñj*; v. d. mátimátinrowá mátinro koekatoekóeñgañg, *ik slaap, en het is, alsof ik niet gelijkvloers, maar op een rooster* of *stellaadje*, alzoo: *zeer ongemakkelijk, lig*; van daar: *ik slaap zeer onrustig*. (Dat. Moes.)

(1° têké), *dragen*, gebez. van een lastdier, dat aan beide kanten een' last draagt, Boeg. idem; bijv.: óenta átêké bârañg-bârañg, *kameelen, dragende aan iedere zijde goederen, beladen met goederen*. (D̃jay). — Têké sambâli-balînna, *menschen die even naauw met hem verbonden zijn, als de eene vracht van het lastdier met de andere*. (Mádi.)

Átêké-têké, of: sitêké-têké-mi bintôëñga, *de sterren zijn als 't ware even ver van elkander als de beide vrachten van een lastdier*, die ieder aan ééne zijde van het beest hangen, d. i. *de sterren zijn zeer digt bij malkander*, of, zoo men aan meer vrachtdieren tegelijk denkt, is de zin: *de sterren zijn twee aan twee en elke twee op gelijken afstand van elkander*. (Rap. T. D̃j.)

Patêké, a) *een beest een vracht doen dragen aan beide zijden*, d. i. *het beest beladen met;* bijv.: nipatêkéki bârañg-bârañg, *zij* (te weten: *de kameelen*) *werden beladen met goud*. (D̃jay., Rap.)

b) D̃jârañg-patêké, *vrachtpaard*.

Tekêkañg, een toestel voor de vrachtpaarden om de goederen aan te hangen.

(2° têke), Bonth., = *ádónteñg*, *stelten*.

(1° têko), bep. tekôwa, *bogt*, in eene *rivier* bijv.

Átêko, *met een' bogt zijn*, bijv.: átêko-tîmboróki agâñga, *de weg loopt met een bogt Zuidwaarts*. — Átêko-têko mâñge-mâñgeï agâñga, *de weg loopt met bogten*.

(2° têkko), *zwenken;* bijv.: átêkko-tîmboróki, *hij zwenkt Zuidwaarts*. (NB. alleen van personen te bezigen, gelijk *átêko* alleen van den *weg* en derg. voorkomt.

◝◠◞◝ (têñgko), bep. teñgkôwa, 't Jav *tike*, 't Mal. *tejkej*, *balletje toebereide opium*.

Âtêñgko, *opium schuiven in balletjes*, of *pilletjes*.

Pateñgkôwañg, *pijp voor het âtêñgko*, Boeg. *ateñgkôñg*, idem.

◠◝◞ (1° Tôká), bep. Tôkaka, naam van een plaatsje in Gôwa, bekend wegens zijn' sierih.

(2° tôka). Tôka-tôka, bep. tôka-tokâya, naam eener soort van *visch* (*kleine rog*).

◠◝◞ (tôñgka), bep. toñgkâya, een stuk bamboe, waar de Inlander water in bewaart om tot blussching van brand aan te wenden. Ook geb. tot verzending van tabak te Bantâëñg en te Boeloekômpa. — Tôñgka-dôwé, lett. *duiten-bamboe*, v. d. zoo veel als: *spaarpot*. Boeg. *tôka*, idem.

◠◝◞ (tôñgkañg), soort van *Chineesch vaartuig*.

◠◝◝◞ (1° tôké), bep. tôkeka, soort van groote hagedis, *gekko*, Boeg. idem, Mal. *tôkej*, Jav. *tĕkek*.

(2° tôké). Tôké-tôké, soort van *visch*.

◠◝◝◞ (tôkeñg, *halsketen*. — Nalôèka tôkeñg nakaôèlañg ri-ayâna, lett. *zij nam de halsketen van iemand's hals, en slingerde* (, wond,) *die om hare lendenen*. NB. Een aanstaande *schoonzoon* wordt hier vergeleken bij een *halsketen*. Zin alzoo, dat de jongman van nu af aan door de aanstaande schoonmoeder, als haar eigen kind beschouwd werd. (S. Tjin.) — Tôkeñg-boôèlo-boôèlo, een gouden collier, bestaande uit verscheidene afdeelingen, even als het *bamboe*. Vergel. *boôèlo-boôèlo* op *boôèlo*. — Tôkeñg-tinârá, *halssieraad van een kind, hangende op de hoogte van het keelkuiltje*. — Tôkeñg-aibâtoe, *een tôkeñg uit één stuk goud of derg*. — Tôkeñg-tâli-tâli. Men zie *tâli* N°. 1. — Tôkeñg-niyâná, *een tôkeñg die voorzien is van kinderen*, d. i. *van vele versierselen, vele bijzaken*.

Nitôkeñg, *als tôkeñg om den hals gedragen worden*. (Bid.)

Ânôkeñg pasâpoe, *een pasâpoe dragen bij wijze van tôkeñg*, d. i.: *een pasâpoe van voren om den nek slaan, en de beide slippen naar achteren laten hangen*.

Pitokêñgi, *iemand iets als een halsketen omhangen*. (Mâdi.)

Tôkeñg-tôkeñg, lett.: *iets dat eenige overeenkomst heeft met een tôkeñg of halssieraad*, v. d.: *een streep*, of *plooi*, vlak onder de *lémba-lembârañg*, die eerst dan *zigtbaar zou worden, wanneer jongens* of *meisjes den huwbaren leeftijd bereikt hebben*. (Kel.)

◠◝◞◝ (1° tôkko), *stijven*.

Patôkko, bep. patokkôwa, *stijfsel*; = *patâsi*. Vergel. *tâsi* N°. 1.

(2° tôkko), bep. tokkôwa, = *lâgoe, zangwijze, melody*.

◠◝◞◝ (1° tôkoñg), *zet-bamboes* op een praauw; bamboezen, gebezigd om het vaartuig voort te duwen; wij zouden zeggen: om te boomen. (Kel.) Boeg. idem.

Âtôkoñg, *boomen, de tôkoñg gebruiken*.

Nôkoñg, idem.

Patôkoñg, *iemand die boomt*. — Djâñgañg-djâñgañg patôkoñg, *een zwarte albatros*, soort van vogel, welke door de zeelui gewoonlijk *een dominé* genoemd wordt. Bij laag water haalt hij met zijn' langen bek den visch op, hetgeen wel eenige overeenkomst heeft met iemand die staat te *boomen*; van daar de naam van *patôkoñg*.

(2° tôkkoñg), *vergoeding in geld*, of *waarde*, zoowel voor *personen* als *zaken*. (Rap. T. Dj.) Boeg. idem.

(tôñgkó), *dekken, sluiten, digtmaken*, een' *brief* bijv. (D̃jay.) — Toe-nitôñgkó, *gevangene.* — Tôñgkó rôègi, lett. *de schade dekken;* v. d.: *schadeloos stellen.* — Bâllá lêbá-tôñgkó, = *lêbá nitôñgkó, een huis, dat overdekt,* d. i.: *met dekriet belegd is.* (Dat. Moes.) — Tôñgkó mêd̃jañg, *tafel dekken.* — Tôñgkó ôerĩñg, *een van lontarblad gevlochten deksel voor de ôerĩñg.* (NB. zou eigenlijk moeten zijn: *patôñgkó ôerĩñg.*)

Patôñgkó, *bedekker, deksel;* v. d. ook *atap, dak, dekriet.*

Katoñgkôkañg, *bedekking.*

Ákatoñgkôkañg, *met bedekking.*

Takatoñgkôkañg, *zonder bedekking;* bijvoorb. pônna takatôñgkokâñga oelôènna mâñge ri-pâsaraka taôèwa, *zoo de man zonder bedekking* (, d. i.: *zonder hoofddoek,*) *naar de markt gaat.* (NB. hetgeen zeer onvoegzaam geacht wordt.) (Rap. T. D̃j.) — Pônna takatôñgkokâñga barambânna mâñge ri-pâsaraka taôèwa, *zoo de vrouwen zonder borstbedekking,* d. i. *zonder baadje* (, of *bovenkleed*), alzoo met naakten boezem, *naar de markt gaan.* (NB. ook bij Inlanders zeer onvoegzaam geacht, en alleen door vrouwen van geringen stand geschiedende.) (Rap. T. D̃j.) — Na-taêna-pa nakatoñgkôkañg inrânna, *en zijne schulden* (daarmeê) *nog niet gedekt,* d. i. *afgedaan, zijn.* (Rap. T. D̃j.)

Tôñgkó-tôñgkó, naam eener soort van dobbelspel. Dit spel wordt gespeeld met één grooten vierkanten dobbelsteen, die op ieder van zijne zijden, twee vakjes heeft, waarvan het eene *rood*, het andere *wit* is. Deze steen bevindt zich in een klein koperen busje, waarin het juist behoort te passen. De *paêrañg-tôñgkó*, of: *houder van de tôñgkó*, doorgaans een Chinees, maakt met houtskool op een mat een vierkant, en trekt buiten aan dit vierkant, uit elk van de punten een' regte lijn, alzoo aan ieder van de zijden van het vierkant een vak formerende. Vervolgens plaatst hij het koperen busje op dit vierkant, na onder een doek, opdat niemand het zien kan, den *lîseré-tôñgkó*, of *dobbelsteen*, naar goedvinden daarin gekeerd te hebben, en zegt: *tánnañg-makó*, d. i. *zet op* (gij die spelen wilt!).

Al wie nu *twee* stapeltjes duiten of andere munt, naast elkander, er *één* stapeltje er boven op, zet, in één der vier door de strepen (t̃jôrí) gemaakte vakken, en het treft, dat aan die zij juist het *rood* onderaan is, wint zijn' inzet driedubbeld; is dit mis, zoo verliest hij eenvoudig zijn opzet. Deze opzet heet *tôñgkó.*

Al wie *drie* stapeltjes, met *één* er op, zet, en de goede plaats treft, wint dubbeld. Is het rood juist aan de tegenovergestelde zijde onderaan, zoo speelt hij *pari* (*lâri dowêna*). Is het rood aan de zijde van één der beide andere vakken onderaan, zoo betaalt hij zijn opzet aan den *tôñgkó-houder.* — Deze *opzet* heet niet *tôñgkó*, maar: *tañg.*

Al wie zijne duiten in één der vier vakjes zet, doch zoo, dat hij daarmede een regte lijn formeert, welke aan één der vier strepen (NB. hier en beneden niet te verwarren met de zijden van het vierkant!) begint, wint insgelijks dubbeld, wanneer het *rood* juist in dat vak onderaan is. Bevindt het *rood* zich in het aangrénzend vak, en wel dat, aan welks ééne streep de rij duiten begint, onderaan, zoo speelt hij *pari* (*lâri dowêna*). Is het *rood* aan één der beide andere zijden van het vierkant onderaan, zoo is hij zijn geld kwijt. Deze manier van opzetten heet *léyañg.*

Al wie zijne duiten in één der vakken zóó zet, dat zij insgelijks eene regte lijn formeren, doch die midden tusschen de beide strepen van zulk een vak doorloopt, zoo wint hij zijn opzet enkelvoudig, hetzij het rood aan die zijde onderaan is, of aan de tegenovergestelde; in de beide andere gevalllen verliest hij. Deze manier van opzetten heet *tóembá*.

Al wie een stapeltje duiten zet op een streep, wint enkelvoudig, hetgeen hij opgezet heeft, wanneer het *rood* slechts in een der aangrenzende vakken onderaan komt; anders verliest hij dezelfde som. Deze manier van opzetten heet: *káporó*.

Al wie te gelijk *léyañg* en *káporó* zet, heeft natuurlijk dubbele kans. Deze manier heet *léyañg-ka* bij verkorting.

Wanneer men een stuk geld voor de helft *tóñgkó* en voor de andere helft *tañg* wil zetten; zegt men eenvoudig: *o-tañg*.

O-léyañg is voor de eene helft *tóñgkó*, en voor de andere *léyañg*.

Tañg-ljówañg is voor de eene helft *tañg*, voor de andere *tóembá*.

Zet men *tañg*, en plaatst er een stuk geld boven, zoo heet dit stuk *táoe*, en geeft te kennen dat men bedoelt niet het vak waarin het *tañg* staat, maar het tegenovergestelde. — *Koetáoewi dowé'koe*, of: *tàñgkoe*, geeft te kennen, dat ik het *tañg* op deze wijze opzet. Zulks anders te doen, ware *kassipálli*. — Zoo heeft men ook: *táoe toñgkókoe*, en *koetáoewi toñgkókoe*.

Léyañg-táoe is, wanneer er één duit onder aan de streep van de rij duiten gezet wordt, en geeft te kennen, dat men *léyañg* bedoelt in het aan de regterzijde aangrenzend vak. Ook dit geschiedt wegens *kassipálli*.

Ôpoé-ópoé gebez. van den *tóñgkó-houder*, wanneer hij het *rood* gedurig op dezelfde plaats onderaan brengt.

Tóénjgeñg-tóénggeñgi gebez. van den *tóñgkó-houder*, wanneer hij gedurig van het eene vak tot het tegenover liggende overgaat, met het onderaanbrengen van het *rood*.

Lésse-lésse geb. van den *tóñgkó-houder*, wanneer hij gedurig van het eene vak tot het aangrenzende, en dan weder terug gaat, met het onderaanbrengen van het *rood*. Varieert hij gedurig, dan zegt men: *taéna nanássa, hij is veranderlijk*.

Hetgeen door de spelers gewonnen wordt, ontvangen zij niet geheel, maar met een' korting van *róéwañg óéwañg âppá dówé si-réyalâna*, d. i. *één* duit op de *tien*. Dit gekorte geld heet *ljóéke* of *barâtoe*, en wordt terstond in een bamboe gedaan, terwijl het slechts ten deele bestemd is voor de bedienden.

Naérañg-sássañgi, geb. van den *tóñgkó-houder*, wanneer hij zelf niet weet, waar het *rood* onderaan is.

Tâï-báni heet de met *was* (, vergel. *tâï* N°. 2), of dergel. besmeerde plek boven op het deksel van het koperen busje, tot herkenningsteeken voor den *tóñgkó-houder*.

Tôñgkó póétará, soort van *tóñgkó*-spel, dat gespeeld wordt met een koperen busje, zonder *tâï-báni* bovenop. Het busje wordt zoo lang rondgedraaid (, vergel. *póétará*), totdat het in het daartoe met houtskool geteekend vierkant teregt komt.

(tiñgkôko), átiñgkôko, *kraaijen* (haan), Mal. *kókokh*, idem; bijv.: átiñgkôko-bâs-

soró-mi d̄jâñgañga, *de hanen kraaijen, verzadigd zijnde*, te weten: van het eten. NB. dit geschiedt 's avonds tusschen 9 en 10 ure. — Átī̂ñgkôko-tâñga-bâñgi, *de hanen kraaijen te middernacht.* NB. dit geschiedt ongeveer te 11 à 12 ure 's nachts. — Átī̂ñgkôko-daniyâri, *de hanen kraaijen bij 't aanbreken des dageraads.* NB. ongeveer te 4 ure 's morgens. — Átī̂ñgkôko-pâppasá, *de hanen kraaijen ongeveer te vijf ure 's morgens.* — Átī̂ñgkôko-râpá-mi, *de hanen kraaijen onophoudelijk door.* Doelt op denzelfden tijd als het voorafgaande.

(tekâ̂ñgañg), soort van pijn aan de toppen der vingers, tusschen nagel en vleesch, *vijt.*

(takâberé), bep. takâbereka, Arab. تَكْبِير, *verheerlijking van God door uit te roepen:* اللهُ اكبر, *God is groot!*

(takâbboró), bep. takâbboroka, 't Arab. تَكَبُّر, *zelfsverheffing, verwaandheid, vermetelheid.*

(takâdderé), 't Arabische تَقْدِير, *voorbeschikking, noodlot;* v. d. ook gebez. van iedere bijzondere omstandigheid, die ons door Gods beschikking overkomt; van daar zelfs gebez. van de verliefdheid op een meisje, en inzonderheid van de *beslissing van 's minnaar's lot* door het ontvangen van het jawoord; bijv.: sañggênna battoewî̂ñgkoe takâdderé, *sedert de beslissing van mijn lot gekomen is*, d. i.: *sedert ik het jawoord ontvangen heb.* (Tar.)

Toe-natakaddêrañga ñjawâkoe, *zij, voor wie ik door het noodlot bestemd ben*, d. i.: *zij, op wie ik door het noodlot beschikt ben om verliefd te worden.* (Minnebrief).

(tóekânna), átóekânna, *elkander tegelijk eene wonde toebrengen*, Boeg. *mátoekấnna*, idem; bijv.: átóekânnaï d̄jâ̂ñgañga, *de hanen brengen elkander tegelijk eene wonde toe.* Ook soms gebezigd van *menschen*, wanneer zij malkander bijv. met de linkerhand bij den broekband vastgrijpen (, *sitágalá-poerôesañ̄ji*), en dan met de regterhand de kris tegelijk in het lijf stooten.

(1° tañgkî̂rañg), = *tañgkaîrañg*, *kapstok*, en v. d. gebez. als beeld van het menschelijk *hart*, waaraan als het ware de genegenheid voor iemand vastgehaakt wordt. (Sinr. K. G.)

(2° tañgkî̂rañg, Bonth., = het Makass. *patañ̄-kéyañ̄*. Vergel. *tâñ̄gke* N°. 2.

(tâñgkirí), twee balken, of enden van een scheur, aan elkander hechten, door middel van stukken bamboe of hout, die men aan beide vastspijkert. Ook gebez. van het *spalken* van een gebroken bamboe of hout (, bijv.: een *pelókañ̄*, of *góelîñ̄*,) tusschen twee andere bamboezen of houten; v. d. overdragtelijk: tâñgkiríki lasôna, *iemand's penis als 't ware spalken*, dewijl hij reeds te oud is voor den coïtus. Boeg. idem. Vergel. *tâñ̄kóe* N°. 1.

(takêra), Sal. = *palagésañ̄* (S. Tjin.) Vergel. *lâgesé.*

(tâñgkeré), *doen rusten*, bijv.. tâñgkeré Iyânoe ri-palagesânna, *iemand doen rusten*, of *steunen*, *op zijn arm.* (Maoet.)

(tîkará), één van de dertig soorten van kaarten bij het *patóewi*-spel.

(tikârroeñ̄), de *aren*, *stengels*, of *stelen van het klapper-* of *înróeblad;* = *îjapîyóe*, Boeg. *tikârroeñ̄*, idem. — Mátikârroeñ̄-rôepaï, *hij heeft als 't ware tikârroeñ̄'s op zijn gelaat*, d. i. *de aren van zijn gezigt zijn opgezwollen van kwaadheid.*

(tîñgkeré), bep. tîñgkereka, *spinrok, spinnewiel.* — Âná-tîñgkeré, of: mâta-tîñgkeré, *spil* waar het garen omgewonden wordt. — Lêkó-tîñgkeré, *de beide raden van het spinnewiel.* — Bênteñg-bênteñg-tîñgkeré. Vergel. *bénteñg* N°. 3 op *bénteñg-bénteñg* lett. *a.*

(tîñgkoró), bep. tîñgkoroka, *kikvorsch.* — Bânnañg-boelâëñg-tîñgkoró. Men zie *bânnañg.*

(tóekará), 't Mal. Sund. en Jav. *tóekar, wisselen, ruilen;* bijv.: tóekarâna apiyóeñgkoe, *het verschuldigde geld voor*, lett. *in ruil voor, mijn opium.* (Mâdi, Sinr.)

(têkeré), bep. têkereka, soort van *plant*, die in de poelen groeit, en aan wier wortels men kleine eetbare meelachtige knobbeltjes vindt.

(tâkalá), bep. tâkalaka, *katrol boven aan den mast voor de bóekóekañg's, takel*, Boeg. *takâlá*, idem.

(1° tâñgkoeloé), bep. tâñgkoeloeka, naam eener soort van *boom*, die zelden bloemen krijgt. (Tar.) Boeg. *tâkkoé.* — Kâppará-tâñgkoeloé, *een kâppará* (, soort van schenkblad, men zie boven,) *met uitgewerkten rand*, even als het blad van den *tañgkoeloé*-boom. — Tâlañg-tâñgkoeloé, *een tâlañg* (, men zie beneden op *tâlañg* N°. 1,) *met uitgewerkten rand*, even als het blad van den *tâñgkoeloé*-boom.

(tóeñgkalá), bep. tóeñgkalaka, *een streng garen*, bestaande uit 20 *djâliñg's*, vergel. *djâliñg* N°. 1, Boeg. *tóekalá*, Mal. *tóekal*, Jav. *toekĕl*, idem.

(tóeñgkoeloé), *stutten.* Boeg. *tóekóé*, idem.

Nitóeñgkoeloé, *gestut worden*, Boeg. *ritóekóé*, gebez. van den koning van Gôwa, of eertijds van dien van Têllo, of van den Bitjâra-bóetta, later ook van den koning van Bône, wanneer hij, bij plegtige gelegenheden, op een *tâpperé bódoñg* gezeten, achter zich twee oude vrouwen heeft zitten, die hem als 't ware *stutten.* NB. dit gebruik, volgens den Inlander, hierdoor ontstaan, doordien in vroegere tijden, toen de koning eens een' wind liet, de toe-máïlâlañg dit niet wetende, verstoord vroeg, wie zulks gedaan had. Eene achter den vorst zittende oude vrouw zeide maar spoedig, dat zij de schuldige was, en redde dus de eer des konings, v. d. dit gebruik.

Âpatóeñgkoeloé, Boeg. *patóekóé, met het hoofd op één of beide handen, op één of beide armen rusten.*

Panóeñgkoeloéna bisêyañga, *de stutten, op zij tegen het vaartuig aangezet, in de lañggâñg.*

(tekôlañg), *omdraaijen, omwringen, omslingeren*, bijv.: *iemand's haren.* (Bid.) Boeg. idem.

(takawîñg), 't Mal. تَقْوِيم, *almanak*, Arab. Infinitivus van قام in den II vorm.

(tâñgkasá), bep. tâñgkasaka, *zuiver, rein, schoon;* bijv.: tâñgkasá-pamâí, *zuiver van gemoed, eerlijk.* — Tâñgkasá, taêna sâla-salâna, *zuiver, zonder gebrek, onschuldig.* — Na-ânne gâoeka, koekâna ânne, tâñgkasáki ri-nâkke, *wat deze zaak betreft, ik meen dit, dat mijn geweten zuiver is*, d. i.: *dat ik daarin goed gehandeld heb.* — Tâñgkasáki taënâna, te weten: *djârañg lêleñg, het is zuiver*, d. i.: *zuivere waarheid, dat ik er geen heb*, te weten: een *zwart paard.* (Brief.)

Tañgkâsi, *reinigen, schoonmaken*, bijv.: een *paard*, eene *kamer*, enz.; *als rein beschouwen, hei-*

ligen; bijv.: pôro nitañgkâsi-lâlo-d̃ji arênnoe, nanilañj̃ñj̃iñgi, *Uw naam worde geheiligd!*

(tiñgkasá), bep. tiñgkasaka, *dammen* der rijstvelden, *aarden walletjes* der zoutpannen.

Átiñgkasáki? *gaat het over rijstdammen?*

(toèñgkoesoé), *zich geheel inwikkelen*, bijv. in een *saroñg*, zoo als de Inlander doet wanneer hij wil slapen. Boeg. *toèkoé*, idem.

Antoèñgkoesoé bowônna, *zich zoo omsluijeren, dat nagenoeg het gansche ligchaam bedekt is.* (D̃jay., Bid.) Vergel. *bówoñg*.

(tôkkosó), *eene groote hoeveelheid* water, of iets anders, dat vloeibaar is, *tegelijk uitgooijen;* bijv.: tátôkkosóki bosîya ri-bañgîya, *de regen is van nacht als met emmers van den Hemel gekomen.*

Tátôkkosó ook gebez. van iemand die bijv. *veel bloed tegelijk overgeeft.*

Tátokkôsi, *ergens in groote hoeveelheid tegelijk tegen uitgegooid zijn;* bijv.: tátokkôsi d̃jéneka, *het water komt ergens in groote hoeveelheid tegelijk tegen aan.*

(tañgkaîrañg), = 't Mal. *sampieran*, alles waaraan men iets ophangt, of waaraan iets hangt; bijv.: een *kapstok*. (Rap.)

(1° tâñgga), *dragen, verdragen*. Mal. *tañggoñg*, idem; bijv.: lânnasá ta-koetañggâya, *het hartzeer dat ik niet kan dragen.* (Sinr.)

(2° tâñggá), welligt letterl.: *stellen, zetten*, van daar: *inzetten*, bij een spel, als het *Omi*. Van daar ook: *geld besteden tot aankoop van handelsartikelen*, dit er als 't ware voor *zetten*. Van daar ook gebez. van het *zetten*, of *niet verwerpen*, d. i. *aannemen van een huwelijksaanzoek* en dergel. meer. Bijv.: tâñggá-kô ilâlañg, *zet in*. — Siyâpa tañggânoe, *hoeveel zet gij?* — Tátâñggá-ñgâseñg-mi ri-dañggâñgañg, *al mijn geld is in handelsartikelen gestoken.* — Tátâñggá-mi dâñggañgâñgkoe, *mijn koop is gesloten* (*gearresteerd*, of *vastgesteld*). Ook wel overdragt. gebezigd voor: *mijn huwelijksaanzoek is aangenomen.* — Lêbá-tátâñggá têdoñg la-toèd̃joebañgîkoe, d. i. *de buffels zijn reeds gesteld*, d. i. *gereed, voor de offerhande op den zevenden dag na mijn overlijden.* (Mâdi.) — Patâñggá, *laten stellen, bezigen om te stellen*, enz., bijv.: patâñggátōñg sâi oewâñgkoe, *besteed ook eens wat voor mij om van die handelsartikelen te koopen.* — Mápatâñggá kârraka d̃jéné ri-kallônna, onder het gorgelen het water een poos in de keel houden, het als 't ware *bezigen om het slijm te doen binnenblijven.* (Maoet.)

Patañggâkkañg, *bezigen om voor te stellen, stellen voor*, enz.; bijv.: na-kârró-karrôna napatañggâkkañg, *hij zet er zijn' strot*, d. i. *zijn leven, voor op het spel.* (Rap.)

Tañggâkkañg, twee overend staande bamboezen van het weefgetouw, die door de *pamâloé* tezamen vereenigd worden. Vergel. *tanrákañg* op *tánrá* N°. 1, en *tañjd̃jéñgañg* op *tâñjd̃jeñg*.

(1° tâgó), bep. tâgoka, *dronk, slok, teug, scheutje*, Boeg. *tâgó* en Mal. *togokk*, idem.

(2° tâgo). — Tagôwi, *ergens afnemen*, of *afligten;* bijv.: pônna lêbá-mo niyâne, nitagôwi-mi, *zoo de draden op de pañjanéyañg uitgespannen zijn, worden zij er afgenomen*, te weten: om ze op het weefgetouw over te brengen.

(tâñggoñg), 't Mal. *tañggoñg, dragen, verdragen, dulden*, (Sinr.) v. d.: *ergens aansprakelijk, verantwoordelijk voor zijn.*

Âpâlá-tañggôñgañg, = *ápálá kána*. Vergel.

pálá N°. 4; als 't ware: *iemand verzoeken dat hij ons heengaan gedooge.*

(tîñggi), bep. tiñggîya, *hoog;* bijvoorb. djârañg tîñggi, *een hoog, een groot paard.* — Tâoe tîñggi, *een hoog, een lang mensch.* (NB. *táoe láboe* voor *lang mensch* niet gebruikelijk.) — Tîñggi Allôwa, *de Zon staat hoog aan den Hemel.* — Îyamînne sâllañg, tîñggi-tiñggîna-pi boelañg, *het zal gebeuren terwijl de maan nog hoog aan den Hemel staat,* d. i. *nog in den loop dezer maand.* — Tîñggi gîyó. Men zie *gîyó.* — Tîñggi lâñgga. Men zie *láñgga.* — Tîñggi-mônjtjoñg, naam éener plant, *Filix quaedam,* die boven op het gebergte gevonden wordt; van daar niet enkel als geneesmiddel, maar ook als *pitjóéroe* gebezigd tot bereiking van een hoogen rang, opdat men als 't ware even zeer in aanzien moge stijgen als de *tîñggi-mônjtjoñg* boven hare medeplanten verheven is. — Tîñggi tjinnâna, *kevig* (sterk) *van hartstogt.*

Tiñggîyañg, *hooger.*

Patîñggi, soms = *tiñggîyañg, hooger,* v. d. *zeer hoog.* (Sinr. K. G.) Vergel. Mak. Spraakk. § 81.

Pakatîñggi, *hoog maken, hoog achten.*

Samatîñggi, of: santîñggi, of: sintîñggi, *even hoog.*

Pasintîñggi, *even hoog maken,* v. d.: koe pasintîñggi boelâëñg samatiñggînoe, *ik zal een draad van goud nemen even lang als gij hoog zijt.* (Mádi.)

(toênga), *zich uitsluitend met iets bezig houden, onverdeeld voor iets zorgen,* of *waken,* Boeg. *tóéñgka,* idem; bijv.: ânne padjannâñga îya tômmi noetoênga, *zorg jij maar uitsluitend voor deze lamp.* — Ânne toêwañga îya tômmi noetoênga, *pas jij dezen Heer uitsluitend op.* — Ikâoe taêna marâëñg, îya tôñg-mâmo noetoênga, tînrôwa, *gij doet niets anders dan slapen.* — Âpa noetoêñgga-toêñgga ri-nâkke? *wat is je uitsluitend werk bij mij?* Vergel. het Mal. *toñggoe,* en het Jav. *toeñggoe, hoeden, oppassen, bewaken, de wacht houden.*

(toênggoe), *onophoudelijk, altijd zijn;* bijv.: toênggoe-mi gaoêna I-toêwañg, ádjéné-karoewêñga, *onophoudelijk, altijd is het 't werk van mijnheer, om zich 's namiddag's te baden,* d. i. *mijnheer baadt zich altoos des namiddag's.* — Toênggoe gaoêna ânjdjo, of: gâóe toênggoêna ânjdjo, *dat doet hij altoos* (, onophoudelijk).

Toeñggoêwañg, *iets onophoudelijk doen zijn, iets onophoudelijk doen, onophoudelijk voortzetten, volhouden,* bijv. ânne toêwañga natoeñggoêwañg-mi la-pilâdjaraka ampiyâsseñg-assêñgi kanânna Mañgkâsaraka, *deze heer zet onophoudelijk voort,* d. i.: *gaat onophoudelijk voort met, het leeren, om grondig te leeren kennen* (, zich eigen te maken,) *het Makassaarsch.*

Satoêñggoe-toeñggoêna, *altoos, voortdurend.*

(toêñggeñg), *omkeeren, 't onderste boven keeren,* bijv.: *boomen,* of *flesschen,* of *drenkelingen.* (Sinr.) Boeg. idem. Bijvoorbeeld: rôïlí ta-tátoêñggeñg, lett. *een tros, die niet het onderste boven gekeerd is;* v. d. overdragtelijk voor: *menschen, die door een' ongestoorde vriendschap te zamen verbonden zijn.* (Mádi.) — Mânna noetoêñggeñg oeloênnoe, noepaïrawâñgañg, na-noepaïratêyañg bañgkênnoe; ta-tjinîkako bâdjí (, of: *tañggappáko bádjí,* of: *ta-moentóélako bádjí*), *al keert gij uw hoofd ook naar beneden, en uwe voeten in de hoogte, gij ziet toch geen goed,* d. i. *gij krijgt toch niets gedaan, krijgt uw' zin toch niet.* — Ánoêñggeñg, *over stag gaan.* — Ánoêñggeñg pêló, *over stag gaan, na het oprollen van het zeil.* — Ánoêñggeñg-Bâyo, *over stag gaan zonder de zeilen op te rollen, op de*

wijze van de Báyo's of Toe-ri-djéné's. — Ánoêngengi djârangga, *het paard zet den kop tusschen de voorpooten*, en gooit zijn achterste in de hoogte; van daar: djârang-panoênggeng, *een paard dat zijn kop tusschen de voorpooten zet.* — Toênggeng-toênggengi, geb. van den *tóngkó-houder*, wanneer hij gedurig het *rood* van den steen nu eens vlak voor zich zelven dan eens vlak voor zijn maat, die tegenover hem gezeten is, onderaan brengt. Vergel. *tóngkó.* — Kâna nitoênggeng, lett. een *omgekeerd woord*, d. i.: *een woord* hetwelk *in tegenovergestelden zin is op te vatten;* hetzelfde als: *bóko-kâna*, vergel. *bóko* N°. 1. — *Toénggeng* (in het *Omi*-spel), = onze uitdrukking *Solo* in het *Quadrille*-spel, dus genoemd, dewijl men dan doorgaans een mooi spel hebbende, de kaarten openlegt. — Toênggeng roêwa, *twee matador's: Sapadíla* en *Manîla*, enz. NB. met een even getal matadors te vragen, of Solo te spelen, is *bámbang*, of *kássipálli.*

(têgang). — Têgang-têgang, *los zijn en zich daardoor heen en weder bewegen*, gebez. van een *tak* bijv., maar ook zeer dikwijls van *tanden.*

(tôge), bep. togêya. — Kâtjang (tibôwang-tjâdi), *die uitgeloopen is.* De *tóge* als groente gegeten en tot dat einde door Chinezen te koop aangeboden. Ook aldus genoemd eene soort van oorringen wegens overeenkomst in vorm met een *tóge.*

(tînggi-mônjtjong). Men zie *tínggi.*

(toegânti), schijnt in de oude geschriften te kennen te geven: *de gansche bevolking van Gówa*, even als waarschijnlijk *Binnânasá* op *al de Raadsheeren*, en *Batára*, of: *Rátoe*, op den *vorst van Gówa* doelen. (Rap. K. G.)

(toenggentêya), eene *Synantheree.* Vergel. *toênggeng* + *téya.*

(tôegoeróe), *vallen*, bijv.: tôegoeróeki ri-djârânna, *hij valt van zijn paard.* — Tôegoeróe, taêna rappoengânna, *vallen zoodat er geen oprapen aan is;* bijv. overdragtelijk geb. van iemand die in de schulden zit, zoodat er geen redding meer mogelijk is. — Tôegoeróeki ballînna, *de prijs er van valt*, d. i. *daalt, gaat naar beneden.* — Tôegoeróemi arênna, lett. *zijn naam is gevallen*, v. d.: *hij is zijn' goeden naam kwijt geraakt.* — La-tôegoeróeki imânna, *zijn geloof staat op vallen*, d. i. *loopt gevaar om te bezwijken.* (Rap. K. G.) — Tôegoeróeki, of: tôegoe-tôegoeróeki kalênna, *hij valt af* (in *voorkomen*, of *gezondheid*). — *Tóegoeróe* ook geb. van het *afvallen* der *hoornen* van een *hert.*

Patôegoeróe, *doen vallen;* bijv.: patôegoeróe mánjâla, *doen vallen als schuldig*, d. i. *schuldig verklaren.*

Katoegoêri, *ergens op-*, of *invallen.* (Inlandsch Wetb.)

Pitoegoêri, *ergens op-, of in doen vallen*; bijv. napitoegoêri-kí pangamasêyang, *hij doet op ons vallen gunst*, d. i.: *bewijst ons gunst.* (Djay).

Toegoêrang a) *het vallen;*

b) toegoêrang, noegoêrang, mánoegoêrang, *doen vallen.*

Katoegoêrang, *het vallen.*

(toenggâra), 't Mal. *tonggára, Zuidoost.* — Salâtang-mánoenggâra = 't Mal. *selátan menonggára, Zuidzuidoost.*

(tâgalá), *houden, vasthouden, grijpen, aangrijpen, aannemen;* bijv.: na-nitâgalá-mo karâêng I-Dâtoe-Moêseng ri-râdja-râdja Galêsong, *en karáëng I-Dátoe Moêseng werd aangegrepen door*

den regent van Galésoñg. (Dat. M.) — Antâgaláki baïnnêya, *de vrouw aangrijpen*, of *vasthouden*, d. i. *haar trachten te onteeren.* — Mánâgalá ri-Iyânoe, lett.: *zich vasthouden aan N. N.*, v. d.: *onderworpen zijn aan N.N.* (G. G.) — Ânâgaláki parentâna parasâñgañga, *het bestuur des lands vasthouden*, d. i.: *het bestuur in handen hebben.* — Tâgalá poewasâya, *de vasten houden.* — Ânâgalá agamâna, *zijne Godsdienst houden*, d. i.: *godsdienstig zijn.* — Ânâgalá imânna, *zijn geloof vasthouden*, d. i.: *vasthouden aan zijn geloof.* — Natâgalá-mi djamâñga, *hij heeft het werk aangegrepen*, d. i. *aanvaard.* — Âpa koetâgalá? *Wat houd ik vast?* d. i.: *wat krijg ik tot pand? tot waarborg?* — Tâoe-antâgalakaï, *de man die iets vasthoudt, iets tot pand neemt*, v. d. ook: *de lombardhouder.* (Rap.)

Bâlli-tâgalá, hierin van *tâgalá, in pand nemen*, onderscheiden, dat het pand, hetzij *zaak* of *persoon*, tegen de volle waarde getaxeerd wordt, onder voorwaarde dat de pandhouder het pand des verkiezende niet behoeft terug te geven, maar voor de voorgeschoten waarde kan behouden. Hij neemt het alzoo niet eenvoudig in pand, maar koopt het als 't ware (*bálli* N°. 8). Dan alleen kan de schuldenaar suo jure (, natuurlijk tegen betaling van de verschuldigde gelden,) op lossing van het pand aandringen, indien het pand bestaat in een' slavin, en deze intusschen één of meer kinderen gebaard heeft, waarvan alsdan, indien er slechts één kind is, de helft der getaxeerde waarde, en zoo er twee of meer kinderen zijn, de eerstgeborene, als *djéné-bánri*, *intrest van goud* (, geld), aan den pandhouder toekomt. Aangezien dus bij het *bálli-tágalá* de pandhouder eenigermate als eigenaar van het pand beschouwd wordt, heeft hij ook, indien het pand verloren mogt gaan, geen réclame meer op de voorgeschoten gelden. (Inlandsch Wetb., te vergelijken met Rap. T. Dj., waar in stede van *bálli-tágalá* voorkomt: *tágalá sánrapoëtta*, hetgeen echter blijkbaar hetzelfde moet beteekenen, men zie *sánra* N°. 3.)

Pitâgalá, of: patâgalá, *doen houden, doen vasthouden*, enz.

Panagâlli, of: patagâlli, *iemand*, of: *iets, maken tot het voorwerp, waaraan men vasthoudt;* bijvoorb. nabî kípatagallîya, *de profeet aan wien wij ons vasthouden.* (Tar.) — Âpa koepanagâlli? *waaraan houd ik vast?*, d. i.: *wat krijg ik tot pand*, of *waarborg?*

Panagalli, *iemand maken tot het voorwerp om iets van of bij te houden;* v. d.: *van iemand iets houden, van iemand iets in pand nemen;* bijv.: tâoe napanagallîya, *de persoon van wien hij het in pand genomen heeft.* (Brief.)

Tagâllañg, a) *het vasthouden;* v. d.: datgeen waaraan men iets vasthoudt; *een handvatsel;*

b) *het houden, het in pand nemen*, van daar: *het pand* hetzij *persoon* of *zaak.* (Inl. Wetb.)

c) *ergens voor houden, voor in pand nemen;* bijv.: bârañg-bârañg natagâllañgaï, tápêlá-mi, *het geld waarvoor hij een persoon, of zaak in pand genomen heeft, is weg*, d. i.: *is hij kwijt.* (Inl. Wetb.)

Ampitagâlli, *doen vasthouden, doen houden aan;* bijv.: ampitagâlli lêñgóe karâëñga, *den vorst een schild doen vasthouden*, d. i.: *hem tot den oorlog aanhitsen.* (Rap. K. G.)

Pitagallîyañgi, *iemand iets vast te houden*, of *te houden, geven;* v. d.: a) *geven, toevertrouwen;* bijv.: tjá-napitagallîyañgi tâoe-râïka ñgâlle kâyoe, *het zegel* (het verzegeld bewijs), *dat hij gegeven heeft*

aan de menschen die Oostwaarts, d. i. *te Gówa, gekomen zijn, om hout te halen.* (Brief.)

b) *iemand iets voorschrijven*, waaraan hij zich te houden heeft. (Rap.)

Pâpitagâllañg, *het laten vasthouden doen plaats vinden voor iemand*, v. d. *iemand iets laten vasthouden;* van daar: a) *iemand iets voorschrijven;* bijv.: na-napâpitagâllañg karaênta-Mátowâya, *en karaênta-Mátowáya heeft voorgeschreven.* (Rap.)

b) *iemand een persoon*, of *zaak, in pand doen houden*, of *geven;* bijv.: ampâpitagâllañgi atânna, *iemand zijn' slaaf in pand geven.* (Inl. Wetb.) — Pônna bârañg-bârañg nipâpitagâllañg, *zoo goederen in pand gegeven worden.* (Inl. Wetb.)

Panâgalá, *'t houden;* bijv.: âpa panâgalâkoe? *wat is mijn houden?* d. i.: *wat is hetgeen waaraan ik mij kan vasthouden?* d. i.: *wat krijg ik tot pand*, of *waarborg?*

Panagâllañg, *het houden, het in pand houden;* bijv.: soêrá-panagâllañg, *pandeling-*, of: *lombardbriefje.* — Bâllá-panagâllañg, *een pand-*, of: *lombardhuis.*

Sitâgalá lîma, *elkander bij de hand nemen;* v. d. ook: *gezamentlijk naar den Regter gaan;* gebez. van twistende partijen. (Inl. Wetb., Rap. T. Dj.); = *siyerâñgañg mâñge ri-Biljarâya.* (Rap. T. Dj., Inl. Wetb.) Vergel. *érañg.* — Sitâgalá-poerôsañgi, lett.: *zij grijpen elkander bij den broekband;* gebezigd van *twee menschen die zeer verbitterd zijnde, elkander met de linkerhand bij den broekband grijpen, en met de regter- tegelijk de kris in het lijf stooten.*

Pasitagâllañg, a) *een zamen aan iets vasthouden*, v. d.: *eene overeenkomst, een verbond;* bijv.: kâmmamînjdjo pasitagallânna Bône Kompaníya, *zoo is de overeenkomst van Bóne en de Compagnie.* (Rap. T. Dj.)

b) *iemand doen vasthouden aan*, v. d.: *iemand iets voorschrijven*, om zich aan te houden; bijv.: na-kípasitagâllañg toe-Sanrabonêya toe-Djîpañga ânne râpañga, *wij schrijven den menschen van Sanrabóne en Djípañg te zamen dezen Rápañg voor.* (Rap.)

(tâñggalá), *geheel afgemat.*

(tîgala), = *tágalá.* (Kel.)

(tîñggalá), 't Mal. *tiñggal, blijven, achterblijven;* bijv.: tâoe tîñggalá kanânna, *iemand wien's woord achter-*, d. i.: *uitblijft, die zijn woord niet houdt.* (Tar.)

(tôegalá), *zaaijen*, en wel zoo dat men gaatjes maakt en daarin het zaad gooit; bijv.: koetôegalá-mi birallêkoe, of: tibowâñgkoe, *ik zaai mijne djagoñg*, of *kaljaiñg.*

Toegâlli, *bezaaijen;* bijv.: koetoegâlli-mi kokôñgkoe, *ik bezaai mijn' tuin.*

Djâmboe paratôegalá, = het Mal. *djámboe biedji*, dus genoemd wegens de menigte van pitjes, die als 't ware, even als de zaadkorrels in den grond, zoo ook regelmatig in de vrucht zijn neêrgelegd.

(tôeñggalá), bep. tôeñggalaka, *enkel, eenig, eenig in zijne soort*, v. d.: *zelf hooggeplaatst en met andere voornamen in gezelschap zijnde.* Boeg. *tóeñgká*, idem, Mal. *toeñggal, eenige, enkele*, Jav. *toeñggal, éénheid, vereeniging, aanéén.* Bijv.: lâme tôeñggalá, *aardappelen, éénig in hunne soort*, d. i.: *groote aardappelen.* — Sâwi-tôeñggalá, lett.: *een sáwi, die alléén aan boord is*, te weten: zonder koopwaren bij zich te hebben; v. d. *een sáwi die voor loon meévaart*, dewijl de zoodanige nooit handel mag drijven. Een *sáwi-tóeñggalá* ook genoemd: *sáwi kále-kále.* — Tôeñggalá dâlle, *el-*

ken dag, dag aan dag. (Sinr.) — Toèñggalá têko binâñga, *elke kronkeling van eene rivier.* (Sinr.) Vergel. *másére-bóri, elke plaats, alle plaatsen, overal,* op *sére* N°. 1. — Toèñggalá agâñg, lett. *elken weg,* v. d. *den ganschen weg over.*

Átoeñggâleñg, *alleen zijn;* bijv.: átoeñggâleñga sitôbó, *het man tegen man vechten.* (Rap.) — Ábêseréki toèwañg natoèñgga-toeñggâleñg, *mijnheer is handgemeen geworden man tegen man.* — Átoèñgga-toeñggâleñg-mi toe-málompôwa añjdjôreñg, *de Gouverneur is daar eenig,* d. i.: *in zoodanig gezelschap, als niet aan ieder toekomt,* d. i.: *in gezelschap van andere hooggeplaatste personen.*

Patoèñggalêñgañg, *het alleen doen;* bijv.: nakíboèndoé ri-bâssi, patoèñggalêñgañg, *en laat ons vechten, het alleen,* d. i. hier: *met ons beide, doende;* d. i.: *laat ons te zamen vechten.* (D. Moes.) — Bâyañg patoèñggalêñgañg, *schaduwen die het alleen doen, die eenig in hare soort zijn,* v. d.: *schaduwen die hooggeplaatst zijn;* v. d.: *schaduwen van menschen die hooggeplaatst zijn;* v. d. gebez. van *hooggeplaatste personen,* die zich bijvoorbeeld in eene overeenkomstig hun rang met draperieën versierde baróèga bevinden, terwijl de menigte van nieuwsgierigen, die alsdan rondom de baróèga staat, niets anders dan hunne schaduwen gewaar wordt. (Sinr. K. G.)

Toeñggalêñgi, *iets alleen doen zijn, iets alleen doen;* bijv.: tâlloewi gâóe, ta-mákoèlle nitoeñggalêñgi, *er zijn drie dingen, welke niet alleen kunnen gedaan worden.* (Rap. K. G.) — Toe-mánoèñggalêñgîya bâte, *hij die een vaandel* (de heerschappij over een land) *alleen doet zijn,* d. i. *alleen bezit.* (Rap.)

Katoèñggalêñgañg, *alleen, op zich zelven zijn,* of: *geraken;* bijv.: katoèñggalêñgañg-mi karâëñga, na-nigâppa nibâtta, *de vorst bleef alleen* (verlaten door de zijnen), *en werd gedood.*

Sipatoèñggalêñgi, *het te zamen alleen afdoen;* bijv. gebez. van twee vijanden, die, zonder vreemde hulp, te zamen vechten.

(toeñggâleñg). Vergel. *toèñggalá.*

(tâgalakîyoeñg), boompje, welks bladen en wortels als geneesmiddel gebez. worden.

(tîgisí), tátîgisí, *op zij liggen.*

Patîgisí, *op zij leggen.*

(têgasá), bep. têgasaka, *sterk;* bijv.: tâoe-têgasá, *een sterk, stevig mensch.*

(tâñga), bep. tañgâya, *het midden, middelpunt, middelst, helft, een half,* Boeg. idem, Sund., Mal., Jav. *tĕñgah.* Bijvoorb.: sêre si-tâñga, *anderhalf.* — Lâbi ri-si-tañgâna, *meer dan op de helft.* — Tâñga-lîma, *het midden van de hand.* — Tâñga-karêmeñg, *het midden van de vingers,* v. d.: *middelste vinger.* — Tañgâllo, *middag.* — Tâñga-bâñgi, *middernacht.* — Ri-tañgâna taóèwa, *in het midden van,* d. i.: *onder, de menschen.* — Ânátañgâya, *het middelste kind.* — Taêna si-tañgâna, *iets niet ten halve maar geheel, ten volle, zijn.* — Taêna mêmañg si-tañgâna J-Mâdi, lett.: *J-Mâdi was nooit maar een half mensch,* d. i.: *hij liet nooit den moed zakken.* (Mâdi). — Lônna la-si-tâñga-tâñga pamaîta, *zoo uwe genegenheid slechts eene halve zijn zal.* (Kel.) — Tâoe-tañgâya, *de menschen die in het midden staan,* d. i.: *de onpartijdige menschen, de scheidsregters.* (Rap. T. Dj.)

Átâñga, *voor de helft, op de helft, in het midden, half zijn.* Van daar: *onpartijdig zijn.* Van daar ook: natâñgaï bârrisika, *hij gaat midden door de*

gelederen. — Átâñga-pamâí ásâre, *maar half van harte geven.*

Nâñga, mánâñga, *half, ten halve handelen;* v. d. *door de vrees als 't ware maar een half mensch zijn*, d. i.: *den moed laten zakken;* bijv.: naîtoeñgá la-mánâñga, *zij meent, dat ik den moed zal laten zinken.* (Tar., Kel.)

Pinâñga, *moedeloos maken.*

Tañgâî, átañgâî, antañgâî, of: ánañgâî: a) *iets ten halve doen:* bijv.: têya-kô ánañgâî noewañga-masêyañg tâoe-d̄jâî, *ontferm u niet ten halve over de menigte*, d. i.: *zorg goed voor haar.* (Rap. K. G.)

b) *ieder de helft geven*, v. d.: *billijk zijn, geheel onpartijdig handelen, als scheidsregter eene zaak behandelen;* bijv.: toe-málompôwa antañgâî ânj̄djo gâoeka, *de Gouverneur beslist die zaak als scheidsregter.* (Rap.)

Átañgâñgi, *ergens op de helft van zijn*, v. d.: átañgâñgi ñgânre, *half*, of: *bijna, verzadigd zijn.*

(tâñgañg). — Tâñgañg-tâñgañg, soort van *boom.* — Tâñgañg-tâñgañg nikânre, soort van *tañgañg-tañjañg*, het Mal. *papâja*, de *Carica Papaya L.* — Tâñgañg-tâñgañg d̄jârrá, soort van *tañgañg-tuñgañg*, het Mal., Sund. en Jav. *d̄jarak*, naam van een struikgewas, de *Ricinus communis L.*, van welks vrucht de castor-olij gemaakt wordt. Vergel. *d̄járrá* N°. 2. Men heeft twee soorten van *tañgañg-tañjañg d̄járrá*, te weten: *kamóemmóe* en *kêbó.* — Tâñgañg-tâñgañg kâllí, soort van *tañgañg-tañgañg*, welks vrucht, even als de *kĕmiri-*, of *sapíri-noot*, gebezigd wordt tot het vervaardigen van de *kanj̄dj̄ólí*, *Curcas purgans M. d. K.*

(tâñgará), *zien, ergens goed op letten, staren, fixeren, goed overwegen, grondig beoordeelen, op zijn hoede zijn*, Boeg. *tañgá*; bijv.: ápâlá tâñgará, *raadplegen, om raad vragen.* — Ásâre tâñgará, *raad geven.* — Mátj̄íní ánâñga-nâñgará, *goed toekijken, uitkijken, uitzien.* (G. G.)

Pitâñgará, *doen beoordeelen*, v. d.: *voorstellen.*

Pitañgârri, *iemand in overweging geven.*

Sipitañgârri, *beraadslagen met elkander.* (Dat. Moes.)

Gîgi panañgârrañg, *tanden, die als 't ware op den uitkijk staan*, v. d. = *gîgi ri-dallékañg, de twee bovenste vóórtanden.*

Patâñgará, *iemand die goed overweegt*, v. d.: pânre patâñgará, *een kunstenaar, die volgens een doordacht plan te werk gaat.*

(tâñgeré), bep. tâñgereka, soort van *boom* (timmerhout). Boeg. idem.

(1° tâñgoró), bijv. gebez. van 't geluid van een trompet: *zuiver* van klank, *helder, goed klinkend.*

(2° tâñgoró), *heftig, fel zijn;* geb. van *koorts;* bijv.: natâñgoró-bâmbañg, nad̄jâlló, *hij krijgt een' felle koorts en maakt amok.* NB. dit laatste meermalen gevolg eener ijlende koorts.

(tîñgâra), *naar boven-*, of: *ópkijken;* v. d.: *tegen iemand opzien*, v. d.: *smeeken, afbidden*, v. d.: *uitkijken naar iets, wachten op iets*, enz., Boeg. idem; bijv.: nitîñgâraï ri-toe-mánîñgarâya, *er wordt door iemand naar boven gekeken*, te weten: naar iemand die boven op het huis is. (Rap.) — Máñgaîya ri-taoewa, na-ta-mánîñgâra nibâlasá, *de liefde tot de menschen zonder uitkijken naar*, d. i.: *zonder wachten op, belooning.* (Rap.) — Îya na-tîñgarâya bâte, *zij tegen wie een vaandel als 't ware opziet*, d. i. *die een vaandel voeren.* (Rap.) — Átîñgâraï boewad̄jâya ri-kâtte, *de kaaiman slaat de oogen op naar u*, d. i.: *verlangt iets van u te hebben*, bijv.: *eten.* — Átîñgâ-

raï toe-matênta ri-kâtte, *uwe afgestorvenen slaan de oogen op naar u*, d. i.: *verlangen iets van u te hebben.*

Tátĩ̃ngâra, lett.: *in dien toestand gebragt zijn dat de menschen naar ons opkijken;* v. d.: *zich duidelijk vertoonen, goed zigtbaar zijn;* bijv.: natátĩ̃ngâra-dôêdoe-pa rewâna, *zoo zijne stoutheid* (, vrijmoedigheid,) *zich zeer sterk vertoont*, of: *openbaart.* (Rap.)

Panĩ̃ngarâï, a) *iemand tot het voorwerp maken, ten wiens behoeve men óp-ziet*, v. d.: *ten gevalle van iemand óp-zien*, d. i.: *ten gevalle van iemand de oogen ten Hemel slaan*, d. i.: *voor iemand bidden;* bijv.: karâëñg, koepanĩ̃ngâraîya ri-bâdjika, *de vorst, wien ik het goede*, d. i.: *wien ik zegen toebid*, lett.: *de vorst voor wien ik de oogen ten Hemel sla, om het goede.*

b) *iemand maken tot het voorwerp, waartegen men óp-ziet*, v. d.: *tot iemand opzien;* bijv.: napanĩ̃ngarâï-kí̃ boewadjâya, *de kaaiman ziet op tot u*, d. i.: *hoopt op u, verwacht spijs van u.*

Sitĩ̃ngâra, *tegen elkander óp-zien;* bijv.: sitĩ̃ngâra lêñgóe, *tegen elkander's schild óp-zien*, v. d.: *elkander beoorlogen.* (Rap. K. G.)

(téñgeré), bep. téñgereka, *barst*, in een *muur* bijv., of *porselein.* — Katjinîkañg **téñgerêna**, *haar barst komt te zien.* NB. ziet op eene vrouw die haar' sarong te hoog opligt, waardoor het pudendum muliebre zigtbaar wordt.

Têñge-téñgeré, *kleine barst, barstje;* bijv.: taêna **têñge-téñgerêna**, *er zijn geen' barstjes in.*

(tĩ̃ngâllo), *op het drooge liggen*, bijv. om zich in de Zon te koesteren. NB. bijna uitsluitend van den kaaiman gebez. Boeg. idem.

(tôñgoló), bep. tôñgoloka, *doof.*

(1° tâpa), bep. tapâya, *boetedoening, zelfkastijding*, Boeg., Jav., Sund., Mal. idem; Sanskr. *tâpa, hitte, kwelling, kastijding.*

Âtâpa, *boete doen, een kluizenaarsleven leiden.* — Toe-átâpa, *kluizenaar.*

(2° tâppa), bep. tappâya, *aangezigt, voorkomen.*

Mátâppa-djâroeñg, *er als een naald uitziende, even puntig en scherp als een naald;* epitheton van een *piek.* (D. Moes.)

(3° tâppá), *vertrouwen, gelooven*, Boeg. *tâppâ*, idem; bijv.: tîpá tâppá, *ligt van gelooven, ligtgeloovig.* — Ta-tappâkka-ko ri-nâkke? *gelooft gij mij niet?* (Bid.) — Na-pônna nîyá tîmbo ta-mátappâna Kompanîya, *en zoo er opwelt het niet-vertrouwen van de Compagnie*, d. i.: *zoo er twijfel oprijst bij de Compagnie*, of: *het Gouvernement.*

Tappâkki, *iemand vertrouwen*, of: *gelooven.* Vergel. *bôêloe* N°. 1.

Patâppá, *iemand tot een voorwerp van vertrouwen maken*, v. d.: *vertrouwen op iemand, iemand vertrouwen;* bijv.: koepatâppáki Âlla-taâla, *ik vertrouw op God.* — Ta-narâtañg nipatâppá tâoe-kammâya ânjdjo, *zoodanige menschen zijn niet te vertrouwen.*

Sipatâppá, *elkander vertrouwen;* bijv.: Boettâya ri-Gôwa siyagâng Gôberenamêng ákâna-sipatâppáki, *Gówa en het Gouvernement vertrouwen elkander.* — Sipatâppáki Gôwa Bône, *Gówa en Bône vertrouwen elkander.* (Inl. Wetb.)

Patappâkkang, *geloovig, ligtgeloovig.*

Katappâkkang, *het vertrouwen, het gelooven, het geloof.*

(4° tâppá), *raken.* Vergel. *tâba* N°. 1; bijv.: bâni mátâppá, *een zwerm bijen die zich ergens komt neêrzetten*, en alzoo het voorkomen van een' ronden klomp heeft. (D. Moes.)

Tappâkki, *iets*, of *ergens, raken;* bijv.: natappâkki, *hij raakt het, hij grijpt het ware.*

Tátâppá, *gebragt zijn in den toestand van te raken*, v. d.: *raken;* v. d.: tátâppá ri, *ergens aanraken, tot iets komen, tot iets doordringen;* bijv.: tátâppá ri-toe-málompôwa, *komen tot den Gouverneur.* — Tátâppá ri-Padatâri, *tot den Hemel doordringen.* (Sinr., Tar.)

Pitâppá, *doen raken;* bijv.: mápitâppá ámâdilí, *doen raken bij het schieten*, te weten: *zijn geweer;* van daar: *raken met zijn geweer.* (G. G.) — Tâoe-pitâppá ámâdilí, *een goed schutter.*

Sitâppá, welligt letterl.: *malkander raken, malkander treffen, op malkander slaan;* v. d. gebez. van alles wat *waar*, en ook van alles wat maar *goed en eenvoudig weg* gezegd of gedaan wordt; bijv.: mákâna-sitâppá, *eenvoudig weg mededeelen, beknopt de waarheid zeggen*, v. d.: *een' eed doen.* (Rap.); v. d.: pakâna-sitappâkkang Rewatâya. Vergel. *kâna* N°. 1. — Ágâóe sitâppá, *eenvoudig weg, zonder streken, handelen.* — Ânroñg-lôntará sitâppá, *eenvoudig geschreven alphabeth.*

Dikwijls wordt ook in stede van *sitâppá*, eenvoudig slechts *tâppá* gebezigd; bijvoorb.: djéné tâppá, *eenvoudig* (zuiver) *water.* — Tiyâï kîpasá tâppá, kîpasá nîyá karanâna, *het is geen eenvoudige, geen gewone waaijer, maar een waaijer, waarmede men eenige bedoeling heeft.* (Bid.) — Sêlé-tâppá, *gewone, eenvoudige, kris.* — Tâoe-tâppá, *eenvoudige, geringe, menschen.* (Rap.) — Antappâkki, of: ánappâkki, of: ánâppá-nâppá, of: ánâppá-nappâkki, *eens anders eigendom aanraken, daarmede handelen, als of 't het zijne is, het gebruiken zonder vergunning te vragen;* bijv.: Inâï soêro-kô ánâppá-nâppá antâma ri-bilîkoe? Ta-koekêllaîya-kô ánâppá-nâppá, *wie heeft u gelast zonder mijne toestemming in mijne kamer te komen? Ik verlang dat gij zoo iets niet zonder mijne vergunning doet.* — Nitappâkki niyâmbí, niyâlle-kaï, *wordt zonder vergunning beklommen*, of *weggenomen.* (Rap.) — Ta-noetappakkîyaï noewâlle pañganoewâmmañg, *gij moet niet zonder onze toestemming onze goederen wegnemen.* (Rap.) — Ka-nikâna nâí ri-bâllá ánâppá-nappâkki ballâna taoêwa, *daar hij gezegd wordt zonder vergunning in iemand's huis te zijn opgeklommen.* (Inl. Wetb.) — Lânri ánappakkînna nâí ri-ballâna, *dewijl hij zonder permissie van den bewoner in dien's huis is opgeklommen.* (Rap. T. Dj.) — Têya-kî mâllá, toêwañg, inâkke-pi antappâkki, *wees niet bang, mijnheer, ik zal hem wel zonder zijne vergunning beet pakken.* Wij zouden zeggen: ik zal hem wel zonder veel complimenten ter dege beet pakken.

Sitappâkki, *elkander zonder vergunning, zonder omwegen, beet pakken;* gebez. *van jonggetrouwden*, bij de eerste huwelijksgemeenschap, alsmede van: *twee vechtende partijen;* gelijk ook van: twee personen, welke zeer gemeenzaam met elkander omgaan, zoo zelfs dat zij elkander's goed gebruiken kunnen zonder vergunning te vragen; bijv. boerânne anâna taoêwa, sitappâkki-mêmañgi, *het zijn dappere kerels, zij pakken elkander terstond zonder veel complimenten aan.* — Ta-koellêyaï nitjînî-tjînî ânjdjo toêwañga siyagâñg toêwañg Iyânoe, tâoe-sitappâkki, *men kan die twee heeren niet tot voorbeeld nemen, want die zijn zoo gemeenzaam met elkander bekend, dat de een het goed van den ander gebruikt zonder diens vergunning te vragen.*

^~ (tâmpañg), *verbranden*, den mond; gebez. van *te veel kalk* bij een sierih-pruimpje, Boeg. *tâppañj*, idem; bijv.: natâmpañgi palêyó bawâkoe, lett.: *mijn mond wordt verbrand door kalk*, d. i. *het brandt mij sterk in den mond van wege de kalk.* (Kel.)

NB. Dit *tâmpañg* ook gebez. voor *bedwelmen, doen duizelen, duizelig maken*, dewijl *te veel kalk* bij een sierih-pruimpje niet slechts den mond verbrandt, maar ook *bedwelmt* en *duizelig maakt;* bijvoorb.: natâmpañgá tâoe, *ik duizel van de menigte van menschen.* — Natâmpañgá kâna, *ik word duizelig*, of: *half suf, van al het gepraat.*

(1° tâpi). — Tâpi-tâpi, bep. tâpi-tapîya, soort van *vischje.*

(2° tâpi), *wannen.* Boeg., Jav., Sund. idem.

(3° tâppi), bep. tappîya, *rand van den gevel.* Jav. *tĕpi*, Mal. *tepie, rand, zoom.*

(1° tâpoe), bep. tapôewa, vnw. tapôekoe, en vooral niet: tapôengkoe, *gruis* van *rijst.*

(2° tâppóe), *afbreken;* v. d.: a) *afbreken* als onbedrijvig werkwoord, *touw* bijv. v. d., *af-, afgedaan, doorgehouwen-, stuk zijn, ophouden;* bijvoorb.: tâppóe ñjawâna, *zijn levensdraad breekt af*, d. i. *hij sterft.* — Înrañg tâppóe, *geleend geld dat zonder interest maar ook zonder mindering moet teruggegeven worden;* als 't ware: *een schuld in eens af*, zonder intrest of iets anders. (Rap. D̃j.) — Ta-mátâppóe, en: ta-tâppóe, *onafgebroken, gedurig door, zonder ophouden* (D̃jay.) als: d̃jamâng ta-tâppóe, *werk waar geen end aan is.* — Ta-mátappôekaï natâba sîmpoeñg-pamâî patânna bâllá, *den eigenaar van een huis treft onophoudelijk kommer.* (Rap. T. D̃j.) — T̃jêrá ta-tâppóe, *bloedvloeijing eener kraamvrouw;* of ook gebezigd van: *elkander onophoudelijk opvolgende maandstonden.* — Tási-tâppóe-tâppóe-mâmi, *het gaat maar aan stukken*, d. i.: *stuk.* (Kel.) — Na-pônna tâppóe âppá oerâna bit̃jarâya, *en zoo nageleefd worden*, zoo men zich houdt aan, *deze vier beginsels van het behandelen van regtszaken.* (Inl. Wetb.) — Tâppóeki d̃jêneka, *het water breekt af*, d. i. *houdt op, drooyt op.* (Kel.) — Tâppóe-Bit̃jâra, *eene afdoening van den Raad, Raads-uitspraak, besluit.* — Natâppóe ballînna, *de prijs er van is vastgesteld.* (Rap. T. D̃j.) — Tâppóe-mi gântañg-gantânna, *de gântañg-gântañg van het beest* (, men zie *gântañg* N°. 3,) *is doorgehouwen, is stuk, is door.*

b) *afbreken*, als bedrijvig werkwoord; bijvoorb. ánâppóe rannôenna, *iemand's hope afbreken*, d. i.: *verijdelen* (D̃jay.) — Antâppóe panrânnoewânna, idem. (S. T̃jin.) — *Tâppóe* ook gebezigd van de *nalezing* der *rijstvelden* door de behoeftigen, nadat de oogst van een veld is afgeloopen; als 't ware *een einde maken* aan het overgebleven gewas.

Tappôeki a) *voor*, of: *bij iemand*, of *ergens, afbreken, afgebroken worden;* bijvoorbeeld: inâkke-mi natappôeki sâmbî-sêró, letterl. *bij mij breekt het touw van den waterremmer af.* Zin: met ons velen gebruiken wij dien waterremmer, en juist, nu ik hem gebruik, breekt het touw. Overdragtelijk gebezigd, beteekenen deze woorden zooveel als: "Wij "hebben alles te zamen gedaan, en nu komt het "ten slotte alleen op mijn hoofd neêr. Wij hebben "bijvoorbeeld altoos te zamen ontrouw gepleegd, "en nu word ik er ten slotte alleen voor aange-"sproken." Hetzelfde insgelijks aangeduid met de woorden: inâkke-mi natappôeki bântañg-bîssoró, *nadat wij de bîssoró lang te zamen gebruikt hebben, breekt juist de bântañg*, of *het koord van het boogje, terwijl ik het bij mij aan huis heb.*

b) *afbreken*, als bedrijvig werkwoord, v. d. *verderven;* v. d. ook: *afdoen, beslissen;* bijvoorb.: tappôeki Aherâna ri-linôna, *zijn toekomstig geluk afbreken*, d. i.: *verderven, voor zijn wereldsch.* (Sinr.) — Koetappôeki koetod̃jêñgañgi, vertaling van het

Arab. أَشْهَدُ, (Godsd.), *ik verklaar het ten volle, met volkomen overtuiging.*

Tappoekîyañg, *ergens voor uitmaken;* bijvoorb.: nibâyará-mi ri-lêbá nitappoekîyañgaï, *er wordt betaald, naar dat men daarvoor te voren uitgemaakt,* of *bepaald, heeft.* (Rap. T. Dj.)

(3° tâppoe), átâppoe, *noemen,* v. d.: *opnoemen, benoemen,* enz. Boeg. *tâppoe,* idem; bijv.: átâppoe hoeroepoêna, *deszelfs letters opnoemen,* d. i.: *elk van de letters uitspreken.* (Godsd.) — Koetâppoemêmañg kalêñgkoe la-djoêloe-tôpe, *ik heb het altoos wel genoemd,* d. i. *altoos wel voorspeld,* of: *gezegd, dat ik één kleedje met haar zou dragen,* d. i. *dat ik met haar trouwen zou.*

Tappoêwañg, *noemen voor iemand, iemand iets opnoemen;* bijv.: mânna koetappoêwañg-ko hoeroepoêna, ta-noebattoewâñgiyá, *ofschoon ik u de letters opnoem, gij begrijpt mij toch niet.*

Átâppoe-tappoêwañg, lett. *iemand gedurig iets opnoemen;* v. d. *raden,* bijv. een *raadsel.*

Panappoêwañg, *iemand iets opnoemen;* bijvoorb. ta-nipanappoewâñgaï ri-karâëñga bâte-bâte naägâñg, *niet worden hem door den vorst genoemd de bâte-bâte's, welke hij kan mêe nemen.* (Rap. K. G.)

(tâppoeñg), Sal., = *bárá* N°. 6, *bedakh.* Vergel. het Mal. *tepoñg, meel.* — Tâppoeñg-tâwará, en: nitâppoeñg-tawâri, vergel. *tâwará* N°. 2.

(tâmpoe). Boêyañg tâmpoe-baniyâga, soort van *ligt-blaauw papier.* (Sinr.)

(tâmpoeñg), = *tîmpoeñg.*

(1° tâpe), bep. tapêya, soort van eten, dat ontstaat door bij de *sóñgkoló* (, men zie beneden,) gist te doen. Het water, dat men hiervan kan afscheppen, heet *brom,* of: *bálló âse,* en is geliefkoosde drank onder de Inlanders. Boeg. idem, Mal. *tapej, mout, zuurdesem.*

(2° tâppê), *aankleven, aanhangen, nabij zijn, gehecht zijn aan, gesteld* of *gezet zijn op,* bijv.: tâppédoedoêwa awallînna baïnnêya, *de naaste awálli's* (, vergel. beneden op *awálli*,) *der vrouw.* (Sar.) — Tâppéki ri-Ânoe, *hij is verkleefd aan, gehecht aan, NN.* — Tâppéki mâñge ri-Kâmpoñg-bêroe, *hij is er op gesteld, houdt er van, om naar Kámpoñg-bâroe te gaan.*

(tâmpe). Vergel. het Jav. *tampik, afwijzen, van de hand wijzen, afkeuren, weigeren, versmaden, uitsluiten.*

Tampêyañg, *naar achteren wegduwen,* of: *wegdoen, hetzij met één of beide handen.* (Sinr.)

(tâmpeñg), *lappen, kleéren* bijv. of *een' ketel.* (Tar.)

Tâmpeñg-pâkkeré, *een bedelaars-deken.*

(1° tâpo), átâpo, *geneesmiddelen gebruiken, geneeskundige behandeling ondergaan,* Boeg. idem; bijv.: âñjdjo toêwañga sâla-tâpowi, ri-garrînna, *die heer is slecht behandeld in zijne ziekte.*

Tapôwi, *practiseren over iemand;* bijv.: tapôwisâï âñjdjo ânaka, *practiseer eens over dat kind.*

Patâpo, *als geneesmiddel aanwenden;* bijv.: âñjdjo paballêya nipatâpo ri-garrînna, *dat geneesmiddel wordt aangewend in zijne ziekte.*

(2° tâppo), *aanvallen,* Mal. *tampoh,* of: *tampoeh,* Jav. *tĕmpoeh,* idem.

Tappôwi, *op iemand,* of: *iets, aanvallen;* bijv.: tappôwi âñjdjo tâoe-djâlloka, *valt op dien amokmaker aan.*

Tappówi ook gebez. van: *iemand haastig te gemoet komen, iemand als 't ware aanvallen.*

Sitappôwi, *elkander aanvallen;* bijvoorb.: sitappôwi-mi balîya, *de vijanden vielen elkander aan.*

(1° tâmpo), bep. tampôwa, *opgeblazen, pogchen, snoeven.* Boeg. *támpo*, idem.

(2° tâmpo). Tâmpo-tâmpo, *iets sierlijk in orde brengen, fraai en gevoegelijk schikken;* bijv. tâmpo-tâmpo bidâna, *de saroñg voegzaam en sierlijk om het lijf gorden.* (Mâdi.)

(1° tîpá), Saley., = *tóppá* N°. 4, *dindiñg.*

(2° tîpá), bep. tîpaka, *rasch, schielijk, vlug;* bijv.: tîpá pañgamasêyañg, *teêrgevoelig.* — Tîpá lîma, *handig.* — Pakalêyañg mátîpá, *vlugge, slanke, gestalte.* (Sinr.)

(tîmpoeñg), = *támpoeñg, bedorven,* v. d. *verlegen,* bijv.: *katoen, vergaan, vermolmd,* een *paal* bijv. Zoo zegt men bijv.: tîmpoengi appâna, *de punt er van* (, bijv. van het *potlood,*) *is vergaan.* — Tîmpoeñg-mi tâoe-djaîya áñgêrang patowâna, lett.: *het getal van hen die wat konden aanbrengen tot een gastvrij onthaal, is vergaan, is op,* d. i.: *ieder heeft wat gebragt.* (Djay.) — Tîmpoeñg-mi pokóna, lett.: *zijn stam is vergaan,* gebez. van iemand die *afgeleefd is,* voor den coïtus niet meer deugt. — Tîmpoeñg koebâñgoeñg pôle, *eene vrouw, die als 't ware vergaan,* of: *versleten, is van ouderdom, doe ik herleven,* maak ik bijvoorb. weder gelukkig door haar te trouwen. — Tîmpoeñg-lâsá, *zonder nakomelingen,* of: *kinderen, sterven.*

(tîmpo), bep. timpôwa, *stuk bamboe om water in te halen,* te Bantâëñg *bóemboeñg* genoemd. Vergel. *bóemboeñg* N°. 2.

Sêlé pasantîmpo, *kris, waarvan de scheede geheel met goud beslagen is, met uitzondering alleen van de balémbeñg;* welligt zamengesteld uit *pa* + *san* + *tîmpo,* dus als 't ware een scheede, die *gelijk aan een* goudgele *tîmpo gemaakt is.* — Men heeft ook *bádí-góeroe pasantîmpo,* en: *béraŋ-bádí pasantîmpo.*

(1° tóempá), *tegen iets aanzetten,* v. d.: *stutten,* bijv. een' boom die dreigt om te vallen, en waar men *een bamboe tegen aanzet;* van daar ook: *zich tegen iemand of iets verzetten, twisten, een twistgeding zamen hebben.* (Rap.) Bijvoorbeeld: natóempá erôna toe-málompôwa, *hij verzet zich tegen den wil des Gouverneurs.* — Nitóempá-pôke, *met een lans gestut;* van daar, al naar het verband: *met een lans gestoken, doorstoken,* of ook: *voortgeduwd worden.*

Patóempá, *een stut;* ook geb. van de *bamboe,* waarmede men de *djarámbá* (, soort van Inlandsch venster, vergel. *djarámbá,*) openzet.

Panóempá, = *patóempá;* bijv.: taêna panoempâkoe, lett.: *ik heb er niets tegen aan te zetten,* d. i.: *ik kan er niets tegen doen.*

Sitóempá, lett.: *tegen malkander aanzetten;* v. d. *zich tegen malkander verzetten;* bijvoorbeeld: sitóempá ri, *tegenstrijdig met.* — Sitóempá kâna, *redetwisten.*

Pasitoempâkkañg, a) *het zich tegen malkander verzetten;* v. d. bijvoorb.: *strijd van gevoelens,*

b) *tegen over elkander doen staan,* bijv.: pasitoempâkkañg kanâya, *met elkander twisten, eene zaak voor den regter hebben.* (Rap.)

(2° tóempa), *uittrekken,* bijv.: een saroñg, door die over het hoofd heen te halen. Wanneer iemand dit met zijne eigen saroñg doet, en die om den linkerarm slingert, is zulks een teeken, dat hij amok wil maken. Men zegt dan: natóempa lipâna. — Antóempaï tôkeñga ri-barambânna, *de tókeñg over het hoofd heen van de borst afnemen.* (D. Moes.) — Tóempa sámânna djâraña, *den toom van het*

paard over zijn kop heenhalen, d. i.: *het paard van zijn hoofdstel ontdoen.*

(3° toêmpa), *het sperma genitale doen uitschieten*, bij den coïtus. Ook geb. van de actie der vrouw bij die gelegenheid.

◠◡ (toêmpañg), *padde.* Boeg. *tóêpañg*, idem.

◠◡ (toêmpi), bep. toempîya, *plak, reep;* bijv.: tambâko si-toêmpi, *een plak, een reep, tabak.* (Mâdi.)

Toêmpi-toêmpi, platte koekjes van fijn gemaakte *lóêre-loêre*-vischjes en in den vorm van een driehoekje gekneed.

◠◡ (toêppoe), eigenl. Boeg. = 't Mak. *tirañg* N°. 1, *ergens tegen drukken*, v. d. *iets tegen houden, ondersteunen, steunen;* v. d. ook: *ergens op rusten;* v. d. ook: *tegen eene hoogte oploopen, eene hoogte beklimmen;* bijv.: koetoêppoe baringañg toekâkoe, *ik druk van onderen tegen de sporten van mijne ladder*, opdat die niet uitglijde, en op den grond valle. Overdragtelijk geb. door een' vader, die iemand's dochter ten huwelijk vraagt voor zijn' zoon en alzoo voorkomt dat zijn geslacht uitsterve. — Na-nitoêppoe-mi ri-sanrôwa, *en zij* (te weten: de *kraamvrouw*,) *werd door de vroedvrouw bij de knieën vastgehouden*, ten einde niet voorover te vallen. — Ri-barîbasaka koetoêppoe monjtjônna Patirôwañg-Djawâya, *'s morgens vroeg beklom ik den berg Patirówañg-Djawáya.*

Patoêppoe-bâtoe, lett.: *iemand die op een steen*, d. i.: *op iets hards, rust;* v. d. overdragt.: *iemand op wien men zich van wege zijn' geboorte en edele inborst, volkomen verlaten kan.* (Rap. K. G.)

Ápatoêppoe, *ergens tegen aan doen drukken, op doen rusten;* bijv.: ápatoêppoewi tâkkañg-bassîya irâwa ri, *den ijzeren staf doen rusten onder op.* (Godsd.)

Patoeppoêwañg, *datgeen wat ergens tegen aan drukt*, bijv.: *een zware steen, dien men onder tegen de ladder aanzet*, opdat die niet uitglijde.

◠◡ (toêmpoe), bep. toempoêwa, vnw. toempoêkoe, *krijgsmagt*, niet enkel de *soldaten*, maar ook de *bevelhebbers.* — Toempoêna Gôwa, *de krijgsmagt van Gówa.* (Mâdi, D. Moes.)

Voorts wordt dit *toêmpoe* ook gebezigd, om de onderscheiden groote staten van Celebes aan te duiden. Vergel. *bóîjo* N°. 1.

◝◠◡ (têmpa), bep. tempâya, *klap, kloppen, met de hand op iets slaan*, Boeg. idem; bijv.: átêmpami toêwa, *de menschen klappen met de handen.* — Koesarêyañg-ko têmpa-bâmbañg, *ik zal je een fermen klap geven.* — Têmpa-kabôbó. Vergel. *bóbó* N°. 2. — Têmpa-kaloêroé, een klap met het vlakke van de hand, terwijl het geraakte voorwerp als 't ware *in malkander rolt;* men zie *kaloêroé.* Van daar legt de Inlander de vlieg deze woorden in den mond: "pônna têmpa-kabôbó, ámotê-"rañg-djá; pônna têmpa-kaloêroé, taêna-mo koe-"motêrañg, *zoo ik een témpa-kabóbó ontvang, keer* "*ik terug; doch zoo het een témpa-kaloêroé is, blijf* "*ik voor altoos weg.*" — Taêna marâëñg noegaêkañg, têmpa-têmpa-mâmi telânnoe, lett.: *gij doet niet anders dan maar gedurig tegen uw pudendum te slaan.* NB. door de Inlanders gebezigd tegen eene slavin die bijna den ganschen dag niets uitvoert. — Têmpa empôwañg, *met de hand op eene zitplaats slaan*, ten teeken, dat men iemand verzoekt zich daar neder te zetten. — Têmpa Korâñga, (*tot drie keeren toe*) *slaan*, d. i.: *de hand leggen, op den Koran*, d. i. *zweren.* — Têmpa barâmbañg, *op de borst slaan.* — Têmpa-bôko, lett.: *op den rug tikken;* van daar: *achterhalen, vinden*, gestolen, of vermist, goed. — Pônna nîyá toe-málâri na-nitêm-

pa-bôko, *zoo iemand wegloopt en achterhaald wordt.* (Rap.) — Ta-mákoellêyaï nibalo͡ekañ ânoe nitêmpa-bokôwa, po͡enna ta-lébâkka-pa nibitjâra, *men mag niet verkoopen vermist of gestolen goed, dat men vindt, of achterhaalt, vóór dat de Regter uitspraak heeft gedaan.* (Rap.) — Toe-ánêmpa bâwakarâëñ, lett.: *iemand die een' vorst een klap op den mond geeft*, dus zijne woorden als 't ware tegenhoudt, v. d.: *iemand die de bevelen van den vorst niet opvolgt.* — Têmpa-Djâwa, soort van kinderspel, te vergelijken met ons *handjeklap*, gespeeld door twee kinderen.

Samatêmpa, niet *eens*, maar *eenige keeren achter elkander*, als 't ware *te zamen, tegelijkertijd, kloppen.* Men zie een voorbeeld hiervan beneden.

Panempâäñ, *voor iemand kloppen;* bijv.: nipanempâäñ-mi empôwañ samatempâna, lett.: *er werd voor hem op eene zitplaats geklopt en dit kloppen had eenige keeren tegelijk of onmiddellijk achter elkander plaats*, d. i.: *hem werd herhaaldelijk met de hand eene zitplaats aangewezen.* (D. Moes.)

Sitêmpa, *elkander slaan.*

Sitêmpa-têmpa, *elkander gedurig slaan, gedurig tegen elkander aanslaan;* bijv.: kôntoe-mâmi pamaîkoe bômbañga sitêmpa-têmpa, *mijn hart is slechts gelijk aan de golven die gedurig tegen elkander aanklotsen.*

(têmpañ), *hinken, mank zijn, kreupel.* **Mal.** *timpañ*, idem.

(têpoe), *afgedaan.* (Sinr.), v. d. *geheel, volkomen*, Boeg. idem; bijv.: têpoe-mi djamânna, *zijn werk is afgedaan.* — Têpoe-mi pakattôwañga, *de oogst is afgeloopen.* — Têpoe-bâttoe, *komen, terwijl men volkomen met het noodige uitgerust is.* Alzoo bijv.: van een' *koning* gebezigd, geeft het te kennen, dat hij *met staatsie komt;* van *geregtsdienaars*, die iemand moeten oppakken, geb., geeft het te kennen dat zij *behoorlijk van wapens en boeijen voorzien zijn.* — Têpoe-kâle-má, *ik gevoel mij geheel lekker*, lett.: *volkomen van ligchaam.* — Natêpoe-tômmo pamaîna, *en het deed haar ook goed;* lett.: *haar gemoed was ook in een' volkomen' toestand.* (Bid.) — Tepo͡ena bañgîya, taêna koetînro, *ik heb den ganschen nacht niet geslapen.* — Ta-koetepo͡ena bañgîya, koepamenâñgañg, idem. Vergel. *énañg.* (Sinr. K. G.) — Têpoe-djînne bañgîya koekaënroeñgînnoe, *ik heb dezen ganschen nacht aan u gedacht.* (Sinr.)

Patêpoe, of: pakatêpoe, of: pakatêpoe-têpoe, *afmaken, voltooijen, volkomen maken;* bijv.: patêpoewi kalênna, lett.: *zijn ligchaam volkomen*, v. d.: *onkwetsbaar, ijzervast, maken*, zoo als de Inlanders meenen te kunnen doen.

(têpé), bep. têpeka. — Ampîyoeñg si-têpé, *een bol amfioen*, d. i. 4 à 5 kâtti's amfioen.

(têpó), bep. têpoka, *stuk, gebroken;* bijv. gebez. van *beenbreuk;* bijv.: noemátêpó, *gij breekt uw been, of arm, of welk lid het ook zij.* (Kel.)

Tépó ook geb. van het *breken* of *afvallen* der *hoornen* van een *hert.*

(1° tôpa), bep. topâya, dus genoemd de *vijf* deelen van den Koran die weder ieder *zes ádjoeso͡é's* bevatten. Vergel. *ádjoeso͡é.* Welligt is dit *tópa* een' verknoeijing van 't Arab. طَوَاف, *deel, stuk.*

(2° tôpa), ons *toppen.*

(3° tôpá). — Bête-bête tôpá. Men verg. *bête.*

(4° tôppá), bep. tôppaka, *dinding*, of: *gedroogd vleesch.*

(5° tôppá). Kânre tôppá, Sal. *gekookte gierst.*

(tôpañg), *in een sároñg wikkelen en zoo wegdragen*, bijv.: *een kind;* doch vooral in den krijg gebezigd van het op deze wijze *wegdragen* der *lijken.* (Mâdi.) Boeg. *tópa*, idem.

(1° tômpañg), nômpañg, ánômpañg, *met citroensap schoonmaken*, eene *kris* bijvoorbeeld. Boeg. idem.

(2° tômpañg), *op den buik-*, of *voorover-liggen.*

Patômpañg, *op den buik*, of *voorover, doen liggen;* bijv.: ampatômpañg patoemiñgâraï Iyânoe, lett.: *N. N. op zijn' buik doen liggen en hem dan weér achterover gooijen*, d. i.: *naar eigen goedvinden en geheel willekeurig met N. N. te werk gaan.* (Rap. K. G.) — Patômpañg limânna, *zijne hand voorover doen liggen*, d. i.: zijne hand zoo houden, dat de rug boven, en de palm onder komt. NB. het tegenovergestelde heet: *patára.* Vergel. *tára* N°. 2. — Patômpañg sélêna, *zijne kris*, wel te verstaan: *het langste end van de balémbeñg, voorover doen liggen.* NB. dit is het teeken dat men de kris wil trekken.

Patômpañgi mâñgkoka, *de kom voorover-*, of: *op den buik, leggen*, d. i.: *de kom omkeeren.*

Tátômpañgi ôerîñga, *de rijstpot is voorover gelegd*, d. i. *ligt het onderste boven.* — Tátômpañgi assôenna, *zijn rijstblok is voorover gelegd*, d. i. *ligt het onderste boven.* (Rap. K. G.)

Tompâñgi, *ergens op voorover leggen;* v. d.: tompâñgi-sâï ânjdjo bâtoe, *leg daarop een' steen.*

Tompâñgañg, een stuk hout, of iets anders wat het ook zij, waarop men zich, voorover-, of op den buik, gelegen, over het water laat voortdrijven. Vergel. het Mal. *tompáñgan, doortogt, plaats in een vaartuig, of wagen, passage.* Wanneer een Inlander zulk een *tompâñgañg* heeft, om van tijd tot tijd wat uit te rusten, zwemt hij des noods overal naar toe; bijv.: ákôelle-djá bâttoe ri-Kodiñgârenñg, pônna nîyá tompâñgañg, *ik kan immers* (te weten: *al zwemmende*) *op Kodiñgárenñg komen, zoo ik een tompâñgañg heb.* — Naniyá lekôna boêñga-kôêma-koemâya ri-limânna si-lâwará, na-îya napâré tompâñgañg, *en hij had één blad van de kôêma-kôêma-bloem in zijne hand* (, te weten: *terwijl hij zwom*), *en dit maakte hij tot, bezigde hij voor, tompâñgañg.* (Djay.) — Mânna si-bâtañg-dja bôêlo napâré tompâñgañg, *al is het ook maar een stuk bamboe, dat hij tot een tompâñgañg maakt.* (Rap.)

Mátompâñgañg, *een tompâñgañg hebben.* (Rap.)

(3° tômpañg), oud woord, = *páré* N°. 1, *maken, doen.*

(tôpe), bep. topêya, *lijnwaad, linnen, stof;* ook: soort van *wit kleed* in den vorm van eene saroñg, dat voorname inlanders, zoowel mannen als vrouwen, in stede van laatstgenoemd kleedingstuk bezigen, wanneer zij gaan slapen. (Sinr., Tar.) Er is ook een soort van *tópe*, die bij feestelijke gelegenheden gedragen wordt, insgelijks *wit* van kleur, doch doorgaans met een *mooijen rand.* — Tôpe-Toeratêya, *wit linnen van Toeratéya*, d. i.: *bírañg.* (Rap. K. G.) — Ngâlle tôpe, *een kleed*, te weten: een *bidkleed, nemen*, v. d. *zijn gebed verrigten.* (Rap. K. G).

Átôpe, *met een kleed zijn, een kleed dragen;* bijv.: patôla, lâ-koetopêya, *een patóla* (, men zie op *patóla* N°. 4), *die ik zal dragen.* (Sinr.)

Patópe; v. d.: tjîñjtjiñg rôttó patôpe, men zie: *róttó* N°. 2.

(tômpó), bep. tômpoka, *het bovenste*, Boeg. *tóppó*, idem; bijvoorb.: tômpó-boettâya, *het bovenste, de oppervlakte, der aarde.* — Tômpó-

môñjtjoñga, *het bovenste, de kruin, des bergs.* — Tômpó-mâta, *bovenlid van 't oog.* — Tômpó-bâñgkeñg, *het bovenste van den voet, de wreef.* (Tar.) — Natômpó-môñjtjoñg, lett.: (*de zon*) *is aan het bovenste van het gebergte*, d. i. *reeds zigtbaar*, = *tábódjoló-mi Allówa.* Verg. *bódjoló* N°. 1. — Ákôèlle-djji, noepanâí bârañg-bârañg, katômpó-djji, *gij kunt het goed ontschepen, daar het bovenop ligt.* — Âtômpó-bòètta, *boven den grond uitkomen*, bijv.: *zaad.* — Âtômpó-baînne, *boven op eene vrouw liggen;* v. d. *gemeenschap met haar hebben.* (Tam.) — Âtômpóki djârañga, gebez. van het *dekken van de paarden*, welvoegelijker dan: *álâloewi djárañga.* Verg. *lâloe.*

Ânômpó-mi garrînna, lett.: *zijne ziekte gaat al boven op hetgeen zij geweest is*, d. i. *zijne ziekte neemt al toe.*

Antômpó, lett. *ergens op liggen*, wordt van daar ook gebez. voor: *bedekken, onzigtbaar maken*, en van daar verder overdragtelijk voor: *overschaduwen, overtreffen*, in schoonheid of iets anders; bijv.: nakâna pamaîkoe, taêna-mo ântoe tâoe antômpó-kí; na-niyá-îdja pâleñg, *ik dacht eerst, dat er niemand was, die u overschaduwde* (, in schoonheid overtrof); doch thans weet ik, dat *er dan toch nog zoo iemand is.* (Bid.)

Tompôki, lett.: *liggen boven op iemand*, of *iets;* v. d. = *lalóèwi.* Vergel. *lâloe.*

Patômpó, a) *plaatsen boven op*, bijv.: napatômpómi irâteyânna kanrêya, *hij heeft het boven op de rijst gelegd.*

b) *iemand, die*, of *iets, dat ergens boven uitsteekt;* van daar: têdoñg-patômpó, *een buffel met een knobbel, of kwab op den nek.* Zulks alleen bij de buffels van het mannelijk geslacht aangetroffen, en van daar beschouwd als teeken van *kracht* en *moed.* Boegin. *tédoñg-palâsa.* Vergel. *lâsa* N°. 3.

Sitômpó, *boven op elkander zijn.*

Pasitômpó, *boven op elkander doen zijn;* bijv.: pasitômpóki oclòènna salañggânna, *iemand het hoofd op de schouders zetten*, d. i. *iemand redden, die in zulk een gevaarlijke positie verkeert, dat het zoo goed is alsof zijn hoofd reeds van den romp gescheiden ware.*

(tômpoñg). — Bòèñga-tômpoñg, bloemen gestoken op de spleten van een bamboe, dat men slechts aan het eene uiteinde gespleten heeft. Boeg. idem.

Tômpoñg-bódjoló, kunstbloemen van *bódjoló.* Men zie *bódjoló* N°. 2.

Tâboe-tômpoñg, vijf à zes stukjes suikerriet, gestoken op de punten van een aan de eene zijde gespleten bamboe. NB. Een *tâboe-tómpoñg* te Makassar gewoonlijk voor één duit verkocht.

Tômpoñg-tômpoñg, a) *een bundel lanjtjóèneñg's*, zamengebonden, en door het volk van Bâlló (bij Tôpe-Djâwa) als wapen gebruikt.

b) soort van *korfje*, met een van boven gespleten bamboezen steel, gebez. tot het plukken van zoodanige vruchten, als niet tegen vallen kunnen. Zulk een *tómpoñg-tómpoñg* ook wel geplant op de graven, ten einde daarin dòèpa, of: harst, te branden.

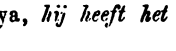 (tappâkki). Vergel. *tâppá* N°. 3 en *tâppá* N°. 4.

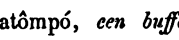 (Toe-pôkó), of: I-toe-pôkó, het volk van Layakâya. (Verg. beneden op *Layáka.*) Dit zijn vrije menschen, en zelfs de Koning mag niet over hen beschikken zonder toestemming van *Layakáya.* (Rap. K. G.)

(tapâkkoró), 't Arab. تفكّر, de Infinitivus van فكر in den V-vorm; alzoo: *bij zich zelven overpeinzen.* (Godsd.)

(tâppoeñg-tawâri). Vergel. *tâppoeñg.*

(tampâyañg), soort van *pot* voor olij, of water.

(tampeyâlañg), = *tampéyañg, met den rug van één of beide handen buitenwaarts, iets wegduwen, wegdoen;* of ook: *met den voet op zij schoppen,* v. d.: *versmaden.* (Sinr., Tar.)

(tâmparâ), = 't Arab. ظاهر, *openbaar, zigtbaar, uiterlijk, uitwendig;* bijv.: pañgânro ta-tamparâkoe, *mijne bede binnen's mond's* (niet naar buiten komende), d. i.: *mijne geheime bede.* (Sinr.) — Bâdjí ta-tâmparaka, *het goed dat niet zigtbaar, niet uitwendig, is,* dus: een *innig,* of ook: *een buitengewoon zeldzaam, goed.* (Sinr.) — Koèkañg ta-mátâmparâkoe, *mijne niet zigtbare,* d. i.: *mijne verborgen, ellende,* of ook: *mijne ellende die niet zigtbaar, niet algemeen,* d. i. *zeldzaam, is.* (Sinr.)

Tâmparâ-dâtjíñg. Vergel. *dâljíñg.*

(tampârañg), *zee,* Boeg. *tappârañg,* idem. — Tampârañg lâba, *meer,* vergelijk *lâba* N°. 3. — *Tampârañg lábâya* is de naam van een groot meer op Celebes, ook genoemd *meer van Témpe.* — Tampârañg lompôwa irawâñgañg âñgíña, *de Zuidzee.* — Âba, of: rônroñg, tampârañg, *zeebeving.*

Átampârañg, *als eene zee zoo groot,* d. i. *zeer groot, zijn;* bijv.: átampârañg-mi pañgaînna rinâkke, *zeer groot is zijne liefde voor mij.*

Patampârañg, *groot, uitgebreid, doen zijn als de zee;* v. d.: *iets algemeen bekend doen zijn.* (Tar.)

(tâpperé), bep. tâppereka, *stroomat,* Boeg. *tappéré,* idem; bijv. geb. om op te liggen, en gewoonlijk van *pándañg-bladen.* — Tâpperé raoèkañg, *een van bindrotting gevlochten mat.*

NB. Bij het tellen van de gewone *tâpperé's,* alsmede van de *tâpperé-raoèkañg's* gebezigd het woordje *bakkârrañg.* Men zie boven op *bákkará* N°. 2.

Tâpperé-kadêra, *stoelmatje.* Bij het optellen van deze soort van *matjes* geb. het woord *láwará.* Vergel. op *láwará* N°. 1.

Bâtta ri-tâpperé. Vergel. *bátta* N°. 5.

(tîmpará), *iets met geweld beletten,* of *verbieden,* of *afweren;* bijv.: ñgâpa ikâoe lantîmpará-ká ri-boettâkoe? *waarom wilt gij mij iets beletten op mijn eigen land?* — Natîmpará-ká, *hij werkt mij tegen?* — Ñgâpa na-nibôñgkaï ri-boettâya? . . . . Tâoe-ánîmpará kâna-karâëñg? *waarom wordt hij het land uitgejaagd?* . . . . *Dewijl hij iemand is die pruttelt tegen de bevelen van het Bestuur.*

(timpôroñg), menigte van menschen die op eene plaats te zamen komen, hetzij op het geroep van amok, of om te condoleren bij overlijden, of om welke andere reden ook. (Rap.); v. d. átimpôroñg, *in groote menigte toesnellen,* en ook: *daar komen waar men* uit den aard der zaak *veel menschen te wachten heeft;* v. d. bijv. *een' zieke bezoeken, een condoleantie-bezoek afleggen, iemand verwelkomen,* en dergel. meer, Boeg. *mátimpôroñg,* idem; bijv.: mâñge timpôroñg tâoematêya, *wegens iemand's overlijden gaan condoleren.* — Mâñge timpôroñg tâoe-gârrîñga, *iemand die ziek is, gaan bezoeken.* — Mâñge timpôroñg

padâñggañga, *de kooplieden* (, die pas aangekomen zijn,) *gaan verwelkomen.*

Timporóñj ook gebezigd van den *Westen-wind*, die op last des minnaars der geliefde een bezoek brengt. (Sinr.)

Patimpóroñg, a) zich, aan een sterfhuis bijv., als 't ware door eenig geschenk laten vertegenwoordigen; bijv.: patimpôroñg boênga, lêkó, enz. *bloemen, sierih, en andere geschenken, zenden bij gelegenheid van iemand's overlijden.*

b) *een' oploop maken*, of *veroorzaken.* (Rap.)

Papatîmporôñgañg, *iemand tot het voorwerp maken waarvoor een groote oploop plaats heeft;* bijv.: toe-nipapatîmporôñgañg, *iemand wegens wien een groote oploop plaats heeft.* (Rap.)

(tapâla), *immers niet;* welligt zamengest. uit: *ta* N°. 1, *niet*, + *pâla* = *âla* N°. 1. Vergel. vooral *tâla* N°. 3. Bijvoorb.: tapâla nîyá anâna, *zij heeft immers geen kind.* (Bid.) — Tapâla kâoe patânna, *het is immers uw eigendom niet.* — Tapâla inâkke añgkâna, *ík zeg het immers niet.* — Tapâla taêna dinarâkoe, *ik heb immers dinar's* (Bid.)

Vergel. het Boeg. *talâñgka*, welligt zamengest. uit *tâ* + *âla* + *áñgka*, *zijn.*

(tampîliñg), *oorvijg, een klap om de ooren geven.* (Bid.) Mal. en Jav. idem.

Patampîliñg, *het geven van oorvijgen.*

Tampilîñgi, *iemand een klap om de ooren geven.*

(tîpoeloé), bep. tîpoeloeka, *stomp*, de *punt* van een' *degen* bijvoorbeeld, of van een' *naald*, enz.

Tipoêli, *stomp maken;* bijv.: tipoêli-sâï ânjdjo pádâñgkoe, *maak eens stomp de punt van mijn zwaard.*

(toempîlañg), *afstooten, afzetten*, bijv.: *een stuk hout, dat in het water drijft.* Boeg. *toepîlañg*, idem.

(tômpoló), geb. van het *leggen* van zekere medicijnen op het zachtste gedeelte van een kinderhoofd. NB. Hieraan grootc invloed op dc vorming van het karakter toegeschreven.

Patômpoló, de medicijnen, voor bovengemeld doel gebezigd. Vergel. bijv. *soêgi-mánâî* op: *soêgi.* — Bârañg nitômpoló-ko patômpoló-dârć, *welligt zijt gij beplakt met de patómpoló van apen;* gebezigd tegen iemand, die allerlei gekke streken begaat.

(timpalâdja), Boeg., = het Mak. *sámboeñg-láyañg.*

(tampalîsoe), bep. tâmpalisoêwa, eene soort van *sterretje* in het haar, gelijk ieder mensch er ten minste één boven op zijn hoofd heeft. Ook bij paarden wordt zulk een sterretje aangetroffen, doch wanneer dit juist op den buik is, wordt zulks beschouwd als een slecht teeken. De ruiter valt alsdan ligt van zijn paard; en in den oorlog worden de kogels door die *tampalîsoe* op den buik van het paard aangetrokken. Boeg. *palîsoe*, idem. Men zie *palîsoe.*

(timpôlosó), *om het hoofd winden*, bijv.: *een band.* Boeg. *tipóló*, idem.

(tâppassá), *raken, aanraken;* bijv.: dâlle! táboêwá-ko mâë, na-tâppassá borîkoe, *kom herwaarts, opgaande zon! en raak*, d. i. *bestraal, mijne plaats.*

Sitâppassá, *elkander aanraken;* bijv.: sitâppassá-pasâpoewi, *zij raken elkander met een hoofddoek aan*, slaan malkandcr eventjes uit gekheid daarmede.

Patâppassá, *doen aanraken, smakken, smijten.*

Tátâppassá, *in den toestand gebragt zijn van te raken;* v. d. *raken;* bijv.: tôegoeroéki tátâppassá nâoeñg ri-boettâya, *hij valt, en smakt tegen den grond.* — Tátâppassáki siñgarâna, antâma mâé, lett. *het licht raakt hier binnen komende,* d. i. *dringt hier binnen.*

Tappâssañg, *iets doen raken,* v. d. *smijten, werpen;* bijv.: nitappâssañg ri-batoêwa, (het gewasschen goed) *wordt gesmeten op,* d. i.: *geklopt op, de steenen.* (Mâdi.) — Antappâssañgi kalênna, van *menschen* geb.: *zich op den grond nedergooijen* (Bid.); van de *golven* gebez.: *zich werpen op, aandruischen tegen.* (Djay.) — Tappâssañg-bômbañg, *golfslag.*

Sitappâssañg, *elkander nederwerpen, worstelen,* het Zwitsersche *ringen.*

(tâpisí), *klenzen, doorzijgen, ziften,* Mal. *tâpis,* Boeg. *tâpí,* idem.

Tapîsañg, *zeef* van *tálá*-blad gevlochten, in den vorm van een peperhuis.

(tâpesé). Vergel. het Mal. *tâpies, klappen, slaan.*

Tapêsañg, welligt lett.: *ergens tegen slaan,* en v. d. *afweren, afwenden, wegduwen;* bijv.: na-nitapêsañg-dja ri-Sîti-Bidasâri, *en hij werd afgeweerd (weggeduwd) door Sîti-Bidasâri.* (Bid.) — Tapêsañg oêroesoêna, *zijn snot weggooijen,* d. i. *zijn neus snuiten.* (Sinr., Mâdi.)

Tâpe-tapêsañg sowêna, *zijn gedurig achteruitslaan (met de hand), en zijn slingeren (daarmede).* (Mâdi.)

(tîpasá), a) *breken, afbreken, afplukken;* bijv.: mânna lêkó-kayoênna ta-koetîpasá, *zelfs zijne boombladeren breek ik niet.* (G. G., Rap. K. G.)

b) *breken,* als onbedrijvig werkw. v. d. *bros zijn,* bijv.: kâyoe tîpasá, *bros hout.*

(toêmpasá), *overgieten, uitgieten;* bijv.: toêmpasá-sâï âñjdjo mîñjaka, *giet die olij eens over.* — Bâte natoêmpasá dâwá, *een groote inktvlak,* lett.: *vlak van wege het overgieten, het storten, van inkt.*

Tátoêmpasá, *overgegoten zijn.*

Toempâssi, *ergens in-,* of *opgieten, begieten, bemorsen;* bijv.: nitoempâssiyá kôpi, *men heeft koffij op mij gegoten,* of: *gemorst.* — Koetoempâssi-mi kalêngkoe, *ik heb mij zelven begoten,* of: *bemorst.* — Natoempâssiyá kôpi, *hij heeft mij met koffij bemorst, begoten.*

Toempâssañg, *ergens op uitgieten,* v. d. *weggooijen;* bijv.: toempâssañg-mi âñjdjo djêneka, *gooi dat water weg.*

(toempâssañg). Vergel. *toêmpasá.*

(têppoesoé), átêppoesoé, = *lâhoesoé, geëindigd, op* (, niet meer voorhanden,) *zijn;* bijv.: lêbá têppoesoéki, na-koebâttoe, *hij was er niet meer, hij was weggegaan; zie! daar kwam ik,* d. i. *naauwelijks was hij weggegaan, of ik kwam.* — Têppoesoé-dji ásoêloé lampâna, nakâna, *zijn weggaan was slechts geëindigd,* of *voorbij, had slechts plaats gehad,* d. i.: *hij was naauwelijks weg, of hij zeide.* (Bid.) — La-têppoesoéki ñjawâkoe, *mijn bewustzijn zal mij begeven,* d. i.: *ik ben op het punt, om van vermoeidheid neêr te zijgen.* — Têppoesoémi ñjawâna, *zijne ziel is er niet meer,* d. i.: *hij is dood.*

(timpâoesoé), bep. timpâoesoeka, het Mal. *timpâoes,* een dier van hetzelfde geslacht als het *opossum, didelphus, philander.* Boeg. idem.

(1e tâba), *treffen, raken.* Boeg. *tâppa,*

kánna, idem; bijv.: natâba-bôsi, *getroffen door regen*, d.i. *beregend*. — Ânâba-d͡ji, *het is immers getroffen, niet krom maar juist uitgedrukt, goed gezegd*. — Mánâba gâóe, *zich gedragende zoo als 't behoort*. (Sinr.) — Mánâba ri-bit͡jâra-âdaka, *treffende, overeenstemmende met de Adats*. (Rap.) — Kâna ta-mánâba ri-pamaîkoe, lett.: *woorden die niet passen voor mijn gemoed*, d. i.: *mij beleedigende, krenkende woorden*. — Natâba kanàya, *het woord raakt*, d. i.: *doelt, zinspeelt op*. — Lèbáki, natâba soèkará lômpo Dimàya, *de Bimanezen heeft een' groote ramp getroffen*. NB. ziet op de *uitbarsting* van den berg *Tambóra*. (Brief.) — Tâba ri-baînne, *eene vrouw aanraken*, v. d. *gemeenschap met haar hebben*. (Maoet.) — Nâba ri-ilorôkoe, *het smaakt mij*. — Taêna natâba bêya, *tolvrij*, lett.: *hetgeen geen tol treft*. — Natâba goêntoeróe, *door den donder getroffen*. — Natâba-êrang̃. Men zie *érang̃*. — Natâba gâóe-gâóe. Men zie: *gáóe* N°. 2. — Nitâba-sikâli-mi, lett.: *hij is in eens*, of *geheel*, (men zie *sikâli* op *kâli* N°. 1) *geraakt* (getroffen), v. d. *hij is in eens weg;* bijv. geb. van iemand die een' *steek* met *kris* of *piek* krijgt, en terstond dood neêrvalt.

Tabâï, *ergens aanraken*, v. d.: tînang̃ koetâba-tabâï ânj͡djo baïnnêya, *ik heb die vrouw nooit in het minst aangeraakt*. NB. antwoord op de beschuldiging van een' poging tot verkrachting.

Tátâba, *in den toestand gebragt zijn van te treffen*, d. i.: *treffen, raken, stooten;* bijv.: bâd͡jíki nipataêna mêmang̃ balâya ri-gintîngang̃ ta-tátabâna-pa, *het is goed om de ramp te voren te niet te doen, terwijl zij nog niet getroffen heeft*, d. i.: *er nog niet is*. (D͡jay.) — Kâppalá tátâba ri-batoêwa, *schipbreuk*, lett.: *een schip stootende op de banken*. (Inl. Wetb.) — Tátâbaï toêwang̃, lett. ons: *mijnheer raakt hem, mijnheer heeft hem beet*, d. i.: *hij is dronken*. Ook wel gebezigd van iemand die gelukkig in handel of iets anders is. — Nantâma-mo ri-rômang̃a, natátâba-mo pâng̃koeloêna panritâya, *hij is het bosch binnengegaan, en dat is geraakt door de bijl des scheepstimmerman's*, d. i.: deze heeft hout in 't bosch gekapt. (Inl. Wetb.).

Tátabâï, *aan iemand*, of *iets*, of *ergens treffen, ten deel vallen;* bijv.: sîra ka-nîyá soêsa antátabâïkí, *welligt treft u kommer, hebt gij kommer*. (Brief.)

Tabâng̃i, *iets treffen, iets raken*, v. d.: koetabâng̃i pakádôna Iyânoe, *ik trof het eten van N.N.*, d. i.: *ik trof het juist dat N.N. aan het eten was*. — Koetabâng̃i gâóe-gaoêna karâêng̃a ri-Gôwa, *ik trof het juist dat er een feest was van den Koning van Gówa*.

Pitâba, *doen treffen, doen raken*.

Pitabâï, *iets iemand*, of *ergens, doen treffen, doen raken*, enz.; bijvoorbeeld: pitabâï pabâlle, *geneesmiddelen doen treffen iemand*, d. i.: *iemand geneesmiddelen doen innemen*. (D͡jay.) — Toe-mápitâbaîya lîma ri-soerôwa, *zij die de hand geslagen hebben aan den gezant*. (Inl. Wetb.) — Pitabâï bâdilí, *een geweer doen treffen iets*, d. i. *ergens op raak schieten*. — Ampitabâï rôrosó, *iemand straf doen treffen*, d. i. *iemand straffen, iemand beboeten*. (Rap., Inl. Wetb.) Vergel. *rórosó* N°. 2. — Nipitabâï pâré, of: papâré, *met de doodstraf gestraft worden, de doodstraf ondergaan*, dus als 't ware: *met iets van belang gestraft worden*, vergel. *páré* N°. 1; staat tegenover *nipasâla* (, vergel. *sâla* N°. 1), en het bovenstaande *pitabâï rórosó*, die beide van *mindere lijfstraffen* en van *beboetingen* gebezigd worden. — Bârang̃îya-d͡jîîn͡jd͡jo napitabâï kâna toe-málompôwa, lett.: *welligt laat de Gouverneur zijn woord slechts dat treffen;* d. i.: *welligt doelt de Gouverneur met zijn*

gezegde enkel daarop. (Brief.) — Na-nipâñgīñg tanipitabâï âllo, *het wordt in den wind gehangen, en zoo, dat men het door geene Zon laat treffen*, d. i. *buiten de Zon.* — Mápitabâï pamâí-karâëñg, lett.: *iets het hart van een vorst doen treffen*, d. i.: *iets ten gevalle van een vorst doen, een' vorst pleizier doen.* (Rap. K. G.)

Pitâbaîyañg, *het iemand*, of *ergens, treffen van iets doen plaats vinden voor*, of: *naar gelang van het een of ander*, d. i.: *iets bezigen om daarnaar iemand*, of *ergens, iets te laten treffen* (, vergelijk Makass. Spraakkunst § 180); bijvoorbeeld: empôna toe-mánoênroeñga nipitâbaîyañgi rôrosó, lett.: *het zitten*, d. i: *de betrekking*, of: *stand, van hem die geslagen heeft, wordt gebezigd om hem daarnaar te beboeten*, d. i. men beboet hem naar gelang van zijn' stand of betrekking in de maatschappij. (Inl. Wetb.)

Patâba, *doen raken, doen treffen;* bijv.: patâbasâï âñjdjo rantêya, lett.: *doe die kinketting eens raken*, te weten: aan den *haak* van het gebit van het paard, d. i.: *maak die kinketting eens vast.* — Patâba pamilêna, *zijne keuze doen treffen*, d. i.: *eene keuze doen.* (Rap. K. G.) — Patâba ilorôna, *het iemand's smaak als 't ware goed laten treffen*, d. i.: *hem laten smullen.* Zoo ook: la-mâñgeyá patâba îloró, *ik zal gaan smullen.* — Patâba âná, *iemand, bij de verdeeling, kinderen doen treffen*, d. i. *doen krijgen*, d. i. *hem bij de verdeeling der kinderen ook een deel toekennen.* (Rap.) — Patâba-sikâli-mi, lett.: *doe het in eens*, of *geheel, raken;* v. d. tegen een schutter geb.: *raak het in eens, in één schot;* tegen iemand die aan het eten is, geb.: *maak het in eens*, of *geheel, op.*

Patabâñg, *doen treffen voor iemand;* bijvoorb.: kípatabâñg-lâlowá sikôntoe kâna, taënâya naroêroeñg ânne ri-soêraka, lett. *doe s.v.pl. voor mij die woorden het juiste treffen, welke niet volgen, niet goed geplaatst zijn, in dezen brief*, d. i.: *plaats de woorden zooals het behoort*, d. i.: *corrigeer s.v.pl. dezen brief voor mij.*

Sitâba, *malkander raken, zamentreffen.* V. d. *bij elkander passen, voegzaam, billijk.* (Rap.) V. d. ook: *het zamen treffen, het zamen kunnen vinden, vrede sluiten, overéénstemmen, het zamen eens zijn, zamen heulen, het met malkander houden, zeer intieme gemeenschap hebben*, bijv. een *man* en eene *vrouw.* (Rap. T. D̃j.) V. d. ook: *te gelijk met iets anders plaats vinden*, v. d.: *juist.* (D̃jay.)

Bijvoorbeeld: sitâba-tâba-ewâñgañgi, *zij raken malkander met de wapenen.* — Sitâba-pâoe, *overeenstemmen, het eens zijn in hun spreken.* — Sitâba-d̃jintâma, *ergens juist in passen*, bijv. een *mes* in de *scheede.* — Sitâba tîtí soñgôna, *juist was zijn zweet opgedroogd.* (D. Moes., Mâdi.) — Gâoé sitâba, *een gedrag dat juist is zoo als het behoort.*

Sitâba en *sitâba-tâba* ook gebezigd van alles wat in geene uitersten vervalt, bijvoorb. niet te veel en niet te weinig, niet te groot en niet te klein. Op de vraag, of er veel gevangen is, antwoordt men bijv.: sitâba-tâba, *zoo, zoo; tamelijk.* — Zoo zegt men ook: sitâba-tâba lompôna bâllaka ri-îya, *het huis is noch te groot, noch te klein voor hem, juist groot genoeg voor hem, middelmatig van grootte.* — Sitâba-tâba ewāñgânna, *zijne wapenen zijn redelijk goed.* Van daar overdragtelijk een gemeene uitdrukking om te kennen te geven, dat iemand's *penis* tamelijk groot is. — Gâoé sitabâya, *de matigheid.* (Rap. K. G.)

Pasitâba, *malkander doen raken, doen zamen-*

treffen. Van daar: *bij elkander doen passen*, enz., *maken dat de zaken zamen passen, iets naar behooren schikken, uitmaken*, enz. Vergel. boven *sitâba*.

Bijvoorbeeld: tâoe pasitâba-tâba, *iemand die twee jongelui zamen doet treffen, bij elkander brengt*, d. i.: *een koppelaar*, of: *eene koppelaarster*. — Pasitâbaï pakeyânna, lett.: *zijne kleêren in overeenstemming doen zijn met den vorm zijns ligchaams*, v. d.: *aanpassen*. — Pasitâba-tâbaï pakeyânna, *zijne kleêren bij malkander doen passen*, bijv.: zorgen dat de kleur van zijn baadje past bij die van zijne overige kleeding. — Pasitâba-tâbaï ilorôna, lett.: *maken dat de geregten in overeenstemming zijn met iemand's smaak*, d. i. *iemand lekker laten eten*. — Pasitâba-tâbaï, *maak het gepast, wees matig*. NB. gewone waarschuwing tegen iemand die met veel graagte eet, of drinkt; ook tegen iemand die aan het schertsen is. In het laatste geval zouden wij zeggen: "pas op, ga niet te ver, blijf binnen de "perken der welvoegelijkheid." — Pasitâba-tâbaï pañgaînta, *matig uwe liefde*. — Taêna napasitâba, *hij doet het niet matig*, hij vervalt tot uitersten. — Kípasitâbaï pepêna, *wij maken het vuur daarvoor matig*, d. i. *wij houden het boven een matig vuur*. (Rap. K. G.)

Pasitabâï, *iets bezigen, om ten opzigte daarvan zamen te treffen*; v. d. onder anderen: *omtrent het een of ander met elkander overéénkomen*; bijv.: kâna âpa-âre koepasitabâï, tôewañg, *wat ik ook met mijnheer moge overéénkomen*.

Pasitabâñg, a) *overeenkomst, verbond, schikking* (Rap.);

b) *het in overéénstemming zijn der voorstelling met het voorwerp zelf*, v. d.: *de waarheid, de ware toedragt der zaak*;

c) *iets voor iemand doen zamentreffen*; van daar bijv.: *iemand aanpassen* kleêren, als: mâë-ko pasitabâñgá pakeyâñgkoe, *kom gij mij mijne kleêren aanpassen*.

Pasitâba-kanâñg, *eene zamenspanning*.

(2° tâbá), *gooijen*, Boeg. idem; v. d.: sômbalánitâbá-tâñga. Vergel. op *sómbalá*.

Patâbá, a) *iets bezigen om meê te gooijen, ergens meê gooijen*; bijv.: een *sapíri-noot* of *duiten*, waarmede men onder het spelen op het een of ander mikt; bijv.: koepatâbáki sapiríya, *ik gooi met de sapíri-noot*. — Patâbákintôerañg, *gooi dat maar neêr*, bijv.: een zware vracht waarmede iemand op zijn schouders komt aanloopen;

b) de noot, of de duit, waarmede men bij het *lôbañg*-spel mikt; bijv.: koepalîbowi patâbaka. Men zie boven: *líbo* N°. 1.

Panâbaka, naam van een *pamóeloé*, behoorende tot de rijksornamenten van Gôwa.

(tâbañg), *omhouwen*, bijv.: een boom; *houwen*, bijv.: *balken*. (Rap.) Mal. *tebañg*, of *tâbañg*, *afhouwen, afkappen, snoeijen*.

Tabâñgañg, *omhouwíñg*, bijv.: kâmma ôenti tábañgânna mêmañg-tômmi, letterl.: *zijn' omhouwing als van een' pisañg-boom is er al reeds lang*, d. i.: *het is al lang tijd om hem even als een' pisañg-boom om te houwen*; overdragtelijk gebezigd van iemand die oud en gebrekkig begint te worden, zoodat wij zeggen zouden, dat *het hoog tijd is dat hij sterft*. NB. deze boom wordt altoos omgehouwen wanneer de vrucht bijna rijp is.

(1° tâmbá), welligt: *bijeenkomen*; doch niet meer in gebruik.

Patâmbá taôewa, *het volk bijéénroepen*, te weten: *tot het verrigten van eenig werk*, gelijk door

de daartoe bevoegde autoriteiten geschiedt. Boeg. *patâmpâ*, idem.

Papatambâkkañg, *menschen ergens voor bijeenroepen;* bijv.: âñjdjo taoèwa nipapatambâkkañg, *die menschen worden er voor bijééngeroepen.*

(2° tâmbá) *kloppen, uitkloppen.*

Patâmbá, a) *het uitkloppen.* — Eertijds zou men eens uit hongersnood de houtworm (boéboé N°. 2) uit de bamboezen huiswanden *geklopt* en zich daarmede verzadigd hebben, v. d.: îya tôdoñg ânne karâëñga antabâñgi pâré nikanâya patâmbá-rîn-rîñg, *onder dezen vorst trof*, d. i.: *had juist plaats, een daad die heet het uitkloppen van de wanden*, d. i. *was er een zeer groote hongersnood.* (G. G.) Volgens anderen is deze plaats wederom anders te verklaren; vergel. onder N°. 3.

b) *iets laten kloppen, ergens meê kloppen;* bijv.: patâmbá toñgkâya, *met de tóñjka kloppen.* NB. om te zien of er nog iets in is. Vergel. boven *tóñgka.* — Patâmbá bañgkênna, *met de voeten kloppen*, bijvoorbeeld terwijl men ligt te slapen. NB. dit wordt voor kassipâlli gehouden!

(3° tâmbá) gebez. van het *bekleeden* der *bamboezen wanden* met *matten*, Boeg. *tâmpá*, idem; bijv.: tâmbáki rîñrîñga kâdjañg, of: sarêyoñg, *de bamboezen wanden van binnen bekleeden met kádjañg*, of: *saréyoñg-matten;* v. d. ook volgens sommigen de onder N°. 2 aangehaalde plaats aldus te verklaren: *onder dezen vorst hall juist plaats het bekleeden der bamboezen wanden met matten.* NB. Dat men dit oudtijds niet gedaan heeft, is wel zonder kwestie; het zou dus zeer goed kunnen wezen, dat dit onder dezen vorst voor het eerst beproefd was.

(4° tâmba), *vermeerderen*, hetzij: *toenemen*, hetzij: *bijdoen.* Jav. *tambah, bijvoeging, vermeerdering*, Mal. *tambah, toevoegen, bijdoen, vermeerderen.*

Antambâñg, *toenemen*, met betrekking tot persoon of zaak, bijv.: îya tôdoñg ânne karâëñga antambâñgi parêya, *onder de regering van dezen vorst nam ook zeer toe de rijst.* (G. G.)

Katambâñg, a) *aan het toenemen zijn;* bijv.: katambâñgi djarânna, *het getal zijner paarden neemt toe.*

b) *vermeerdering, bijvoegsel;* bijv.: koewâllekatambâñg-ka-kô-îya, *of, ik neem er u nog bij*, d. i.: *dood ook u.* (Mâdi.)

Tambâï, *ergens bijvoegen.*

Tâmba-tambâï, *ergens een klein beetje bijdoen.*

Patambâï, *het ergens bijvoegen;* v. d.: gâñgañg-patambâï, *eene groente die als toespijs* (, *bij de rijst* bijv.,) *gegeten wordt.* (Tar.)

تَبِيب (tâbî), bep. tâbika, 't Arab. تَبِيب, *geneesheer.*

تَبِيڭ (tâbîñg), *een' hooge plaats;* v. d. bijv. een *steilte*, een *dijk*, in één woord: *alles wat in betrekking tot iets anders hooger is;* zoo kan het bijv. gebezigd worden van een *schrijftessenaartje*, van een *boek*, enz., dat zich op een' tafel bevindt. Jav. *těmbiñg, rand, kant, boord, zoom, oever*, Mal. *tebiñg, opstaande kant eener rivier, bank* (in de rivier). — Tâbîñg-djâï, lett. *vele hoogten;* v. d. naam eener streek in Binâmo, ook *Duivelsstoelen* genoemd. — Tâbîñgi, *het is steil.* — Katoebâssañg-tâbîñg. Men zie *katoebássañg*, op *tóebasá.*

تَمبِيڭ (tâmbîñg), klein huisje achter het grootc huis, en wel onder deszelfs dak, doch met een' eigen opgang. NB. alleen door geringe lieden bewoond, die eene op zich zelve staande woning moeijelijk zouden kunnen bekostigen. Voor vor-

sten ware het kassipâlli, om zulk een *tâmbĭng* achter hun huis te hebben. (Sinr. K. G.)

't Boeg. *tâmpĭng*, idem, doch ook gebez. voor 't Mak. *djĭâmbăng*.

ᨕᨚ (1° tâboe), bep. tábŏewa, *suikerriet*. Mal. *teboe*, Jav. *tĕboe*, Boeg. *tâboe*, idem.

Tâboe gâdĭng, soort van *suikerriet*, *Saccharum spontaneum L.?* — Tâboe-tâboe, kleine soort van *suikerriet*, zonder sap. — Tâboe-sâla, eene *graminee*, insgelijks soort van *suikerriet*, zonder sap, gebez. bij het opdrijven der visschen. Men bevestigt namelijk eenige stukken van dit riet aan een' lijn en jaagt daarmede den visch voort. Ook bij het breijen gebruiken de Inlandsche vrouwen een stuk *tâboe-sâla*, om met één van de stalen pennen, die zij daarin steken, het werk vast te zetten. — Tâboe si-pâppá, *één stuk suikerriet*. — Tâboe sôso (, eigenl.: nisôso), *afgeschraapt, schoongemaakt suikerriet*. Vergel. *sóso* N°. 2. — Tâboe tômpoñg. Vergel. *tómpoñg*.

(2° tâboe). — Tâboe-tabŏewañg, *poort van een' kampoñg*, of *poort in de omheining van het huis eens welgestelden inlanders*. Boeg. idem.

ᨕᨚᨊ (tâboeñg), Sal., *vallen*.

ᨕᨚᨑ (tâmboe), bep. tambŏewa, soort van *boom*. Men zie *pabŏéli*, op *bŏéli* N°. 2. Boeg. idem.

ᨕᨚᨊ (tâmboeñg), 't Mal. *tamboen, hoop, stapel, ophoopen, stapelen*. Jav. *tamboen, opgestapeld*. — Tâmboeñg-palâpa, gebezigd van het *trouwen* van *twee bróers* met *twee zusters*, letterlijk: *opeenhooping van palâpa's*. Verg. *palâpa*, op *lâpa* N°. 1.

Âtâmboeñg-tâmboeñg, *zich ophoopen, op hoopen, op stapels liggen*, bijvoorb. gebezigd van *lijken*. (Djay.)

Tâmboeñg ook: *stapelen op iemand*, in overdragtelijken zin; van daar: *toevertrouwen aan, zich verlaten op iemand;* bijv.: pônna natâmboeñg-mo bĭjarânna toe-Sanrabonêya, *indien de Sanrabóniërs hunne zaken stapelen*, te weten: *op den vorst*, d. i.: *zoo zij hunne zaken stellen in handen van den vorst*.(Rap.) — Tâoe-tâmboeñga ri-sarênna, *de menschen die 't stapelen op hun lot*, d. i.: *zich op hun lot verlaten*, d. i.: *vertrouwen dat God het wel met hen zal maken*. — Tâmboeñgi ri-taŏewa, *hij verlaat zich op de menschen*. (Tar., Rap.) — Tâoe-antâmboeñgaï sarênna, *de man die zijn lot stapelt*, te weten: *op God*, d. i.: *in handen stelt van God*, d. i.: *vertrouwt, dat God zijn lot ten beste schikken zal*. (Tar.) — Tâoe-antâmboeñgaï panrânnoewânna siyagâñg mâsemasêna, *hij die zijn vertrouwen (hoop) en zijn' deerniswaardigen toestand stapelt*, te weten: *op God*, d. i. *geheel in handen van God stelt;* d. i. *vertrouwt dat God zijne hoop niet verijdelen noch hem in zijne ellende begeven zal*. — Tâmboeñga, *het stapelen*, te weten: *op God*, d. i. *het zich geheel aan zijn God overgeven*. (Rap. K. G.)

Patâmboeñg, *bezigen om op te hoopen, ergens meé ophoopen;* bijv.: djŏekoekaîya nipatâmboeñg-lôro-mâmi, *de visch werd maar opgestapeld*, of: *op hoopen gegooid, als of het slechts vuilnis ware*. (S. Tjin.)

Tambŏeñgi; *ergens ophoopen, opstapelen;* v. d.. tambŏeñgi bŏeñgoeñga, *den put dempen*. (Inl. Wetb.) Boeg. *timpŏeñgi*.

ᨕᨚᨊ (1° tîbañg), *schaar in de sneé* van een *mes*, of iets anders, dat gebezigd wordt om te snijden. — Bêrañg tîbañg, *een hakmes met een schaar in de sneé*. (Mâdi.)

(2° tîbañg), *vak, afdeeling*, Boeg. idem; bijv.: rînrîñgkoe si-tîbañg, *eén vak van mijn' muur*.

(Mâdi.) — Zoo kan men insgelijks een *padasérañg* (, vergel. *dâseré*,) een *tîbañg*, of *vak*, noemen. — Zoo spreekt men ook van de *vakken*, of *tîbañg's*, van een *bîla* of *bamboezen vischfuik*. Vergel. *bîla* N°. 3.

ᨀᨚᨛ (1° tîmba), bep. tĭmbâya, *wateremmer*, *emmer*. Mal. en Jav. idem. — Kêró-tîmba, emmers gebezigd om bij de zoutpannen het *zout water* uit de waterleiding in de *koelpannen* te scheppen, vervaardigd van de *lîwasá*. Vergel. *kêró* N°. 1.

Tîmba rôwañg, 't Mal. *timbá roewañg*, *de bodem* van een vaartuig, waar zich het water verzamelt.

Tĭmbâi djêné, *begieten*, bijv.: *planten*.

Tĭmbâäñg, *water tegen iets aangooijen;* v. d.: *iets wegspoelen;* bijv.: na-koetĭmbâäñg kôekañg nikabânjtjiyâñgkoe, *opdat ik wegspoele*, d. i.: *van mij doe, mijne gesmade ellende*. (Sinr. K. G.)

(2° tîmbá), nîmbá, ánîmbá, mánîmbá, *met een bamboe openzetten*, bijv.: *een venster*, of: *bedgordijnen*, of wat het ook zij. Boeg. *tîmpá*, idem; bijv.: ta-koetimbâkkaï tontoñgâñgkoe, *ik zet mijn venster niet open*. (Sinr., Mâdi.)

Tîmbá-sarêyoñg, *het openen van een mat van pándañg-bladen*. En dewijl men zulk een mat eertijds algemeen gebruikte tot afschutting van de slaapplaats, gelijk ook nog tegenwoordig onder de geringe standen geschiedt, zoo wordt dit *tîmbá-saréyoñg* gebezigd van de som, welke de bruîgom aan de familie der bruid betalen moet, eer hij tot de geliefde wordt toegelaten. Wij zouden zeggen: *som tot opening van de gordijnen van het huwelijksbed*. — Voorts wordt dit *tîmbá-saréyoñg* ook nog gebezigd van een' boete door de overwonnen volken aan den overwinnaar te betalen, dewijl deze genoodzaakt is geweest, om op zijne vaartuigen het *dek* van *saréyoñg op te laten ligten*, of wel: *er af te nemen*, ten einde te kunnen schieten; derhalve zooveel als: *schadevergoeding voor het verlies aan ammunitie*. (G. G.)

Timbâkkañg, het luik dat met een bamboe opengezet wordt.

ᨀᨚᨛ (tîmbañg), *wegen*. Boeg. idem. Jav. *timbañg*, *wedergade*, *gelijk in gewigt zijn*. Sd. en Mal. *timbañg*, *gewigt*, *wegen*.

Tîmbañg-tîmbañg, *overwegen*, *wikken*.

Tĭmbâñgañg, *weegschaal*. — Djarôenna, of: lilâna, tĭmbâñgañga, *de evenaar der weegschaal*.

Sâma-tîmbañg, *balans*.

ᨀᨚᨛᨊ (tîbo), *een weinig eten in de hand nemen, en vervolgens tegelijk in den mond gooijen*. Boeg. idem.

ᨀᨚᨛᨊ (tîboñg). — Ápatîboñg, *in de hoogte en zoo ergens in-*, of *opgooijen*, bijvoorbeeld een *kogel* in een *vesting*.

Tátîboñg, *in de hoogte, en zoo ergens in-*, of *opgegooid zijn*.

Patibôñgi, of: pitibôñgi, kâna, lett.: *woorden uitgooijen, om iemand te kwetsen*. Bijvoorb. gebez. van iemand, die zich ongunstig uitlaat over den een' of ander, met oogmerk dat deze, in de nabijheid zijnde, zulks hoore. — Wanneer die persoon nu weêrkeerig hetzelfde doet, wordt van beide gezegd: *sipatibôñgi kâna*.

ᨀᨚᨛᨊ (1° tîmbo), *opschieten*, *uitspruiten*, *groeijen*, *wassen*. (Dat. Moes., Tar.); Mal. *tomboh*, idem; bijv.: pârisí gigînna la-tîmbowi, *het kind heeft pijn van het doorkomen der tanden*. — Tîmbo-kalôekoe, *de kiem van den klapperboom* binnen in de oude noot; = *pára* N°. 2. — Tîmbo-tânrañg-mi. Men zie: *tánrañg* N°. 1. — Tîmbo-tâni,

iemand die volstrekt geen familie heeft, = *tâoe-pôetta*, vergel. *pôetta*. NB. welligt is *tâni* zamengetrokken uit: *ta-niyá*, *is niet*.

T̂imbo-sôesoe, *een meisje, bij wie de borsten als 't ware uitspruiten*, d. i.: *zich beginnen te vormen*, v. d.: sâñgiñg t̂imbo-sôesoe bône-ballâna, *hij heeft allemaal jonge meiden in zijn huis*. — T̂imbo-lâñj-ñjá. Men zie: *lâñjñjá*.

T̂imbo-t̂imbo âse, *uitbotsel van de paddiestoppels*. NB. lekker voedsel voor de paarden. — T̂imbo-t̂imbo-pâd̃ja, kleine plantjes met witte knopjes, op het veld groeijende, en welligt dus genoemd, dewijl de kinderen dikwijls eenige vezels uit de bloem plukken en de bloem daarna tegen hun achterste (*pâd̃ja* N°. 4) wrijven, wanneer zij zich terstond weder herstelt, en als 't ware op nieuw uitbot. *Cyperus sp.*

T̃imbôwi, *ergens op-*, of *ingroeijen;* bijv.: natĩmbôwi rôekóe-rôekóe palloènna, *er groeit onkruid in zijn keuken*. NB. doelt hierop dat er niet meer gekookt wordt. (Rap. K. G.)

(2° t̂imbo). — T̂imbo-t̂imbo, bep. t̂imbo-tĩmbôwa, *doos*, of ook wel: *koker*, om de *palôeloóe-niyôemoeñg* in te bewaren. Verg. *loêloóe* N°. 3. B. idem.

(toèbañg), naam eener soort van kris, welligt primitief afkomstig van *Toêban* op Java.

(1° toèmbá), manier van geld opzetten bij het *tôñgkó*-spel. Vergel. *tôñgkó*.

(2° toèmbá), bep. toèmbaka. Sund., Mal., Jav. *toembak*, *lans*. (Bid.); = *pôke-bîriñg*, of: *Sambâwa*. Verg. *bîriñg*.

(3° toèmbá), *stapel;* bijv.: kâyoe si-toèmbá, *één stapel hout*.

Panoembâkkañgi kâyoe, *hout voor hem opstapelen*. (Sîti T̃jîna).

(toèmbañg), *invallen*, een *huis* bijv.; *omvallen*, een *boom* bijv. Boeg. *tôempañg*, idem, Mal. *toembañg*, *vallen*, *tuimelen*.

Patoèmbañg, *doen invallen*, of: *omvallen*.

(toèboe), bep. toebôèwa, 't Mal. *tôèboeh*, *ligchaam*. (Sinr.)

(toèboeñg). — Toèboeñg-toèboeñg, = *lañggâñg*, plaats, waar een schip op stapel ligt, of gerepareerd wordt; van daar, dat ook iemands huis soms overdragt. zijn *toêboeñg-toêboeñg* genoemd wordt.

Patoèboeñg-toèboeñg, = *palâñgga*, *houten* die men dwars onder het schip legt, wanneer het gerepareerd wordt. Vergel. *lâñgga*.

(1° toèmboe). — T̃jîñjt̃jiñg întañg-toèmboe, ring met één grooten diamant, omgeven van eene menigte kleine diamantjes, welligt zooveel als *fijngestampte diamanten*. Vergel. het Mal. *tombokh*, *fijnstampen*. (D. Moes., Tar.)

(2° toèmboe), *nôèmboe*, *ergens met de vuist tegen stompen*. Boeg. *tâboóe*, idem.

(3° toèmboe). Vergel. het Mal. *tomboh* en het Makass. *t̃imbo* N°. 1.

Toèmboe-kârró, welligt lett.: *het opwellen uit de keel* (, verg. *kârró* N°. 3); v. d.: palâmpa toèmboe-kârró, lett.: *woorden uit de keel doen opwellen*, d. i.: *in gezelschap een mooi verhaal doen*, of: *een aardig raadsel opgeven*, of: *een' mooije kêloñg reciteren*, en dergel. meer.

(têbá), *houwen*, *hakken*, *inhouwen*, *afhouwen*, *doorhouwen*. — Têbâna d̃jamboèwa, *haksel van de d̃jâmboe*. NB. niet slechts van den *bast*, maar ook van een gedeelte van 't hout des *d̃jâmboe*-booms meê. — Têbáki taoèwa, *naar iemand houwen*. — Têbá-pâdañg, *met een zwaard houwen*.

(Bid.) — Têbá kallônna, *iemand's hals afhouwen.* (Bid.) — Têbáki gântañg-gantânna, *de gântañg-gântañg*, (, vergel.: *gântañg* N°. 3,) *doorhouwen.* — Kâyoe-nitêbá-pimbâli, *boom die aan beide zijden ingekakt is*, NB. ten einde hem later met meer gemak te kunnen omhouwen. (Rap. K. G.)

Panébâkkañg, lett.: *afhaksel*, of *afhouwsel;* v. d.: *splinters, krullen*, = *tâtalá* N°. 1.

ᨅᨚᨔ (têmbá), *schieten*, Boeg. idem. Mal: *timbakh.* — Têmbá-mi. Deze uitdrukking, gebezigd bij het *galâljañg*-spel, wanneer men *aan zijne eigen zijde* in een' leêge opening uittelt, of *dôljo* wordt, en juist daar tegen-over, *aan de zijde van de tegenpartij* eene met boontjes gevulde opening heeft; alsdan moet men wel insgelijks vooreerst zijne beurt voorbij laten gaan, maar mag toch ook tegelijkertijd die boontjes er uitnemen. Deze boontjes worden alzoo als 't ware *geschoten*, v. d. welligt de phrase: *têmbá-mi.*

ᨅᨚᨔ (têmbañg), naam eener soort van kleine *vischjes.* Boeg. idem. — Têmbañg-môñjtjoñg, en: têmbañg-Djâwa, namen van soorten van *têmbañg.*

Âkâwañg-têmbañg-mi nâoeñg, *zij dalen neder in troepen, zoo groot als de menigte van têmbañg-vischjes in het water.* (Mâdi.)

ᨅᨚᨔᨊ (têmbó), bep. têmboka, *muur.* Jav. *tembok, scheiding tusschen de rijstvelden*, Sund. *timhok, muur*, Mal. *timboekh, muur, dijk, wal.*

ᨚᨊᨔ (1° tôbá), *ergens een klein stukje afsnijden*, v. d.: *zijn' nagels snijden*, of *knippen*, en: *hoeven* van een *beest snijden.* Boeg. idem.

Pabâlle nitôbá, *geneesmiddel*, dat ergens bij kleine stukjes afgesneden wordt; ook eenvoudig weg genoemd: *tôbá-tôbá.* (S. Tjin.) — Tjiñjtjiñg nitôbá, ring waar de goudsmid kleine stukjes heeft uitgesneden, ring met kleine kerfjes; v. d. deszelfs Maleische naam *tjinljin doeri-pandañg*, d. i.: *ring met pandañg-doren's.* — Tjiñjtjiñg tôbá-tôbá, = *tjiñjtjiñg nitôbá.* — Tjiñjtjiñg tôbá-întañg, een ring welks diamant niet rond maar aan de kanten hier en daar een weinig afgesneden is.

Lâdiñg patôbá, *mes voor het snijden van de nagels.*

(2° tôbá), bep. tôbaka, het Sund., Mal., Jav., Arab. *tobat, bekeering, verbetering van gedrag*, v. d.: *bekeerd, zich bekeeren;* v. d.: *zijn vorig gedrag verwenschen;* v. d. in het algemeen: *verwenschen, vervloeken, verwenscht, vervloekt, verachtelijk.* Bijv.: koetôbáki âñggoroka, *ik verwensch het drinken van wijn.* — Tôbá-tôbá badjîna, *wel! hoe mooi!* lett.: *vervloekt! verdomd! hoe mooi!* — Tôbá-tôbá kodîna, *verdomd! hoe leelijk!* — Tôbá-tôbá panritâna, *verdomd! hoe geleerd!* — Tôbá-tôbá pañgassênna, *verdomd! hoe beleefd!* — Tôbá-ko, *foei jij!* lett.: *vervloekt jij!* — Tôbá-ko bellâna Gôwa, *wel foei! wat is Gôwa ver!* lett.: *verdomd, jij Gôwa! wat is dat ver!*

Tobâkkañg, *verwenschingen uitbraken tegen iemand*, of *iets*, d. i.: *iemand*, of *iets, vervloeken;* bijv.: koetobâkkañg-ko, *ik vervloek u.* — Na-ta-na-kânre bawîya Nabî Moehâmma, lébâna-djî natobâkkañg pintâlloe, *Mohammed at geen varkensvleesch, nadat hij het tot drie keeren toe verwenscht had.*

Patôbá, *iemand zich doen bekeeren, tot bekeering brengen.* (Rap. K. G.)

ᨚᨊᨔ (tôbañg), *rijstpot.* Boeg. idem.

ᨚᨊᨔ (tômba), tombâya, *dobber* van een' hengel; *boei* van een anker; *hout* dat bovendrijft op de plaats, waar de *bôêto-panâmbe* zich bevindt. Boeg. idem.

(tômbé), bep. tômbeka, *lellen* (onderkam) van een' *kaan*. Boeg. idem. Ook gebezigd van het *vel*, dat bij sommige, vooral oude, menschen, *onder de kin* hangt. Ook gebezigd van het *vel* onder aan het *scrotum*.

(1° tôbó), bep. tôboka, *kris, steken, doorboren;* bijvoorb.: tôbóki saŋ̃gênna mâte, *steek hem dood.*

Sitôbó, *elkander steken.*

Patôbó, *bezigen om te steken;* bijvoorb.: natôbó napatôbó, *hij bezigt een kris om te steken.* (Inl. Wetb.)

(2° tôbo), bep. tobôwa, *bloementros*, van *klapper-* en *pinaŋ̃*-boom. (Tar.)

(3° tôbo). Tôbo-tôbo, naam eener soort van medicinalen struik, *Ficus sp.*

(1° tômboŋ̃), = *kómpoŋ̃, helpen met werkvolk*, of *hulptroépen*, of dergel. Boeg. idem.

(2° tômboŋ̃), *vermeerderen, bijdoen;* bijv. eene *armée;* bijv.: de *geweren;* bijv.: den *leeftogt*, enz. D̃jamẫŋ̃ ta-pó̤epoesoé, na-kânre ta-nitômboŋ̃, *veel werk, en weinig inkomen;* lett. *zonder vermeerdering van rijst.*

Tombô̤ŋ̃gi, *ergens bij doen*, bijv.: kítombô̤ŋ̃gi pôle d̃jé̤né, *wij doen er weder water bij.* (Rap. K. G.)

Katombô̤ŋ̃gaŋ̃, *aan het toenemen zijn;* bijv.: katombô̤ŋ̃gaŋ̃gi garrîn̂na, *zijne ziekte neemt toe.*

Ampatombô̤ŋ̃gaŋ̃, *ergens iets bijvoegen.* (Mâ̤di.)

(tambâko), bep. tambakôwa, *tabak.* — Tambâko-rôkó-maki̤, *rook een cigaar.* — Tambâko-Kadi̤ri, Boeg. *ilo-Kadíri*, de gewone Inlandsche tabak. NB. welligt afkomstig van *Kĕdiri* op Java. — Tambâko-Saŋ̃ggalêya, *Chinesche tabak.* — Tambâko-kamó̤eroe, *snuiftabak.* — Pamonêyaŋ̃ tambâko-kamó̤eroe, *snuifdoosje*, zoo als de geestelijken dikwijls dragen.

(tambó̤ekoe), bep. tamboekó̤ewa, even als de *tatarípaŋ̃*, doch in de *paŋ̃épé-lo̤enasá.* Verg. *épé* N°. 1.

(tambaŋ̃kâle), *de saroŋ̃ over regter- of linker-schouder vastknoopen*, zooals de vrouwen gewoonlijk doen, wanneer zij zwaar werk te verrigten hebben. Vergel. het Mak. *ámbaŋ̃*, = het Boeg. *támpaŋ̃, vastbinden*, en *kâle* N°. 1.

(tambâga), bep. tambagâya, *rood koper*, Sund., Mal., Jav. *tembâga* idem.

(tambẫŋ̃gaŋ̃), 't Mal. en Jav. *tambẫŋ̃an, veerschuit, vaartuig, waarin men overvaart, vrachtschuit.*

(1° timbo̤eboeroé), *opwellen*, bijv. *water.* (D̃jay.)

(2° timbo̤eboeroé), Sal. *koude koorts.*

(t̂imbo-t̂imbo-pâd̃ja). Men zie *t̂imbo* N°. 1.

(tabêya), bep. tabeyâya, *groete.* Jav. *tabe*, Mal. *tâbekh*, of *tâbeh*, idem.

(tâmbará), bep. tâmbaraka, *tegengift*, Boeg. *támpá*, idem. Soms beeld van een *goed mensch* in tegenstelling van: *râl̃joeŋ̃, vergift*, als beeld van een *doortrapt slecht mensch.* (Bid.)

(tambâroe), het Mal. *tâhoen bhâroe*, *'t Nieuwe jaar.*

(tâboeroé), 't Mal. *tâboer, zaaijen, spreiden, strooijen.*

Tâboeroé moetiyâra, *met parels als bezaaid;* van een *kleedje* gebezigd.

(tambêraŋ̃), het Mal. *tambieraŋ̃*, de touwen, welke op groote schepen dienen om den mast te houden. Boeg. *tambéra*, idem. Dus ook ge-

noemd de *banden van bindrotting*, om de *gânrañg*; = *gantâyañg* N°. 2.

(tâberé), bep. tâbereka, eenig *versiersel*, bijvoorb. van gouddraad, of: zijde; of: *verguldsel*, dat op den rand van een *koelâmboe* (gordijn), en dergel., ook wel tot afzetting van de verschillende vakken van een *kâdó-pôle*, hetzij *los opgenaaid*, hetzij *los opgeplakt*, wordt, zoodat men het er gemakkelijk weder kan afnemen. Men vergel. het Mal. *tâbir*, *gordijn*, *behangsel*. Men zie voorts boven op *pîñgirí*.

(1° timbârañg), gebezigd van eene soort van plotselinge ongesteldheid bij kleine kinderen, welke door de sânro's, of aan het betrekken van eene nieuwe woning, of aan andere dergelijke bespottelijke redenen wordt toegeschreven.

Têya-kô timbârañg, gebezigd tegen een kind dat uitgelaten vrolijk is, zoo veel als: *Pas maar op dat gij geen timbârañg krijgt!*

Papôle timbârañg, *de timbârañg* (die een jong kind bedreigt) *doen terugkeeren*, alzoo: *afwenden*. Dit geschiedt doorgaans op den derden dag na de geboorte. De sânro brandt haar van paarden, buffels, enz., in een *sabâñgañg*, en na hare hand boven de rook gehouden te hebben, drukt zij daarmede zachtjes het voorhoofd, den navel en de beentjes van het kind, onder het opnoemen van al de beesten, wier haar gebrand wordt, bij elk de woorden bezigende: timbârañg-pi djârañga (, of: têdoñga, of welk beest ook), noetimbârañg tōñg, lett.: *zoo het paard die ziekte mogt krijgen, dan eerst krijgt ook gij haar.*

(2° timbârañg). Timbarâñgi, synoniem met *rappówi*, *kiyóri*, en dergelijke meer, als: koetimbarâñgi-ko tjîní, = *koerappówi-ko tjíní*. Vergelijk *ráppo* N°. 2. (Dat. Moes.) — Koetimbarâñgi-ko dôwañg, *ik schenk u mijne voorbede, ik bid voor u.* (Tjôewi.)

(timbârró), bep. timbârroka, = *kârró-kârró*, *strot*. Vergel. *kárró* N°. 3.

(timbôeroeñg), bamboe om het vuur meê aan te blazen.

(tîmboró), bep. tîmboroka, *'t Zuiden*, *Zuidwaarts*.

NB. *Timboró* heeft in het Bonth. de beteekenis van *Oostwaarts*.

Timboró-sâko, *ga gij eens naar het Zuiden*, of *Zuidwaarts*. (NB. te Bantâëñg: *Oostwaarts*.)

Patimbôri, *heengaan tot iemand die ten Zuiden van ons woont*. (D. M.)

(tôebirí), bep. tôebirika, *steil*, *ondoorgrondelijk*. Boeg. idem. Mal. *tôebor*, *grondeloos*, *onpeilbaar*, *diepte*, *afgrond*.

(toembêra), bep. toemberâya, *lood*, Boeg. *toemâra*, idem. — Toembêra-kêbó, *tin*. Verg. het Mal. *timah poetih*.

(tâbalá), bep. tâbalaka. — Tâoe-tâbalaka, *het volk*, *de menigte*, *de manschap*, in tegenstelling van de *hoofden* en *bevelhebbers*. Boeg. *tâbá*, idem.

Patábâllañg, soort van *damspel*, als 't ware het spel, dat enkel met *tâoe-tâbalá* gespeeld wordt, waarbij niet, even als in het schaakspel, van hoofden, als een *koning* en *koningin*, *raadsheeren* enz., gesproken wordt. NB. Het bord evenals bij ons van hout en vierkant; bij het *padâñgañg*-spel daarentegen wordt slechts eene figuur op het zand getrokken en bedient men zich van stukken steen.

(tâmbalá), = *tédoñg*, *buffel*. (Mádi.)

(timbâllañg), *iemand*, of *iets*, door-

gronden, *in iemand's binnenste lezen*, *weten wat hij wil*, of *in den zin heeft*; v. d.: ta-koewassêñgaï koetimbâllañgi, *ik weet niet wat hij in den zin heeft*. — Pâoe ta-nitimbâllañg, *woorden*, *wier bedoeling niet te peilen*, of *te doorgronden is*.

(toèmbalá), bep. toèmbalaka, de dwarsbalken van het schip, die het ruim formeren. Boeg. idem. — Toèmbalá mánârroesoé, *de toèmbalá's, die van buiten een weinig uitsteken*.

(tômboló), bep. tômboloka, *het knopje* boven op een *glas*, of *deksel*, op een *tol*, op een *sôñgkó-gâdóe*, of wat het ook zij. NB. de gouden *tômboló* op de *sôñgkó-gâdóe* van de kinderen des konings van Gôwa bestaat uit *vijf*, en bij minder voornamen uit *twee* à *drie* lagen. Boeg idem. — Tômboló-bayâwo, een klein stukje gekleurd papier, dat onder en boven tegen het op de *adjoèrañg* (, vergelijk beneden,) gestoken *ei* aankomt.

(tabalîyañg), soort van plant, wier bladen gebezigd worden voor het *djéné-pasîli*, vergel. *sîli* N°. 1, *Gendarussa vulgaris*.

Tabalîyañg-lâñgí, insgelijks soort van heester, *Gratophyllum hortense Nees v. E.*

(timbâwo), bep. timbawôwa, *gehemelte*, bijvoorb. boven een ledikant of een troon. (Djay.) — *Timbâwo* ook gebezigd van het doek dat in de huizen van voorname Inlanders bij wijze van plafond boven het hoofd is uitgespannen in het receptie-locaal. Boeg. idem.

(tibôwañg), 't Mal. *kâîjañg*, *boonen*, *phaseolus sp.* — Tibôwañg-lômpo, of: kôpé, *groote-*, en: tibôwañg-tjâdi, *kleine* soort van *tibôwañg*. — Tibôwañg-tjîkó, insgelijks eene soort van *tibôwañg*.

(1° tâbasá), vergel. *tâba* N°. 1. — Natâbasá bôsi, *bevochtigd*, *besproeid door den regen*.

(2° tâbasá), de gedroogde lâñga-plant *uitkloppen*, opdat de vrucht er afvalle.

(tamboèsá), bep. tamboèsaka, = *boésá* N°. 2, *vermolmd*; doch in minder graad, en meer van binnen in het hout, zoodat het niet terstond in het oog valt.

(tîmboesoé), = timboêboeroé; bijv.: djêné tîmboesoé, *water dat uit den grond opwelt*. — Tîmboesoé îloròkoe, *ik heb een' smaak in mijn mond*, *als of het eten er weêr uit zal komen*, d. i.: *ik ben misselijk*.

(timboèseñg), = *timboéboeroé*, N°. 1, *opwellen*.

Goèroe-goèroe timboèseñg, gebezigd van alles, tot zelfs steen en hout toe, hetgeen de Inlander aanroept, in het volle vertrouwen, dat hierdoor als 't ware geld uit den grond zal *opwellen*. Ook aldus genoemd een mensch, die ons altoos hulp verleent, wanneer wij die van noode hebben.

(toèbasá), a) *afbrokkelen*, *naar beneden vallen*, *storten*; bijv.: toèbasá birînna pangêmpañga, *de rand van den vijver brokkelt af*, *valt naar beneden*. — Têya-kô mâñgêï; toebâssaï, *ga daar niet heen; het mogt eens instorten*.

b) *doen afbrokkelen*, *doen naar beneden storten*, bijv.: *de verhevenheden van een weg*, v. d.: *effenen*, *slechten*, bijv.: *de oneffenheden*, of *hoogten*.

Katoebâssañg, a) *'t naar beneden vallen*, bijv. van *een berg*. (Sinr. K. G.)

b) *aan het naar beneden vallen zijn*; bijv.: katoebâssañg tâbîñg, *een steilte* (, steile oever,) *stort naar beneden*, *valt weg*, v. d.: overdragtelijk: *een'*

geregtelijke vervolging stort naar beneden, d. i.: *valt weg, houdt op, wordt geschorst.* (Rap.)

◠◡ (1° tâmmá), bep. tâmmaka, *einde*, het Arab. تَتِمَّة; v. d. de شَهَادَة of *geloofsbelijdenis*, als het *einde* van de opleiding voor den Islam, Boeg. *tâmmá*, idem; v. d. *moslem worden, zijne belijdenis doen.* (D͡jay.)

Patâmmá, a) *het moslem worden;*

b) *iemand aannemen als moslem*, lett.: *moslem doen worden.*

Papatâmmá, *het als moslem aannemen;* v. d.: pasâre-patâmmá, of: papatâmmá, geschenk, dat men den Priester geeft, als men zijne belijdenis gedaan heeft, bestaande meestal in *vier* of *acht reaal*, alsmede in *een stuk linnen.*

(2° tâmma). — Tâmma-tâmma, *uitknijpen, uitdrukken;* bijv.: *goed*, bij het *wasschen.* (Mâdi.)

◠◡ (tâmaŋ̃), 't Mal. en Jav. *taman, tuin, hof met een vijver, gewoonlijk met een speelhuisje daarop, hof om zich te vermaken.*

◠◡ (1° tâmmoe), *omgeven, rondom*, Boeg. *tâmmoe*, idem; bijv.: tâmmoewi, nalarî kotâya, *hij loopt rondom het fort.* — Lompôna âñd͡jo kayo͡ewa koesâwaláki koetâmmoe, *ik ben niet bij magte om dien boom te omvatten.* — Tâmmoe-tao͡enna, *zijne verjaardag.* — Tâmmoe-mi bat͡jâna, *hij heeft rond*, of *alles, gelezen;* = *tâmmá-mi, hij is volleerd in den Koran.* — Átâmmoewi sâssaŋ̃ga, *het is rondom*, d. i. *geheel*, of: *volkomen duister.* — Tâmmoe-mâta-mi, of: tâmmoe-matânna-mi, zooveel als: *hij*, of: *zij, trekt rondom*, d. i.: *van alle kanten, de oogen tot zich;* v. d.: *hij*, of: *zij, is al op zijn*, of: *haar, mooist.* NB. geb. van jongens en meisjes, die weldra besneden zullen worden. Vergel. *so͡entiŋ̃.* — Bo͡elaŋ̃ natâmmoe-tâmmoe bintô͡eŋ̃, *eene Maan omgeven van sterren.* (D͡jay., Bid.) — Lêkó tâmmoe-o͡erá. Men zie *lékó* N°. 3. — Tammoelîliŋ̃. Vergel. *lîliŋ̃.* — Tammoesissí, lett.: *rondom geschubt*, v. d. naam eener soort van slang, vergel. *sissí* N°. 2. Dus genoemd de *toemálâboe* of *tamálâboe*, wanneer zij reeds oud is. (Sinr.)

Pitâmmoe, *doen omgeven, rondom doen zijn;* bijv.: pitâmmoewi bâsa, *maak het rondom*, d. i.: *overal, nat.*

(2° tâmmoe), bep. tammo͡ewa, geb. van eene plant en wel te onderscheiden van hare wortels. De *appel*, of *vrucht* bijv. van de *lâme-lâme* die onder den grond gevonden wordt, is e̱en *tâmmoe.* Boeg. *tâmmoe*, idem.

◠◡ (1° tîmaŋ̃), *opvangen*, bijv. iets dat men in de hoogte gegooid heeft, B. idem; zoo onder anderen gebez. van *goed*, dat men onder het wasschen *in de hoogte gooit*, en weêr *opvangt.* (Mâdi.) — Simbôleŋ̃ paŋ̃ggâoekânnoe, natîmaŋ̃-tîmaŋ̃ baînne, *uw' haarvlecht, die*, loshangende, van achteren *door een meisje wordt opgevangen*, opdat die niet langs den grond slepe. (D. M.)

Baînne tîmaŋ̃-timâŋ̃gaŋ̃, *eene vrouw die bijzonder ligt en fijn van maaksel is*, als 't ware zoo ligt, dat men haar in de hoogte gooijen en weêr opvangen kan.

(2° tîmaŋ̃), Mal. *spelen, dartelen.*

Tîmaŋ̃-timâŋ̃gaŋ̃, het Mal. *tiemaŋ̃-timâŋ̃gan, bijnaam, geliefkoosde naam.* (D͡jay.)

◠◡ (tîmoe), Boeg. en Sal. *mond.*

Tîmoe-tîmoe, bep. tîmoe-timo͡ewa, voornaamwoord tîmoe-timo͡eŋ̃koe, *oorlogsverklaring.* NB. Hij die dezelve overbrengt, neemt den brief, waarin zij vervat is, tusschen den duim en den middelsten vinger van de regterhand, terwijl

hij den wijsvinger vooruit gestoken daarboven oplegt. Op deze wijze overhandigt de gezant het stuk zonder een woord te spreken, het alleen eenigzins opligtende en dan als 't ware uit de hoogte en met zekere verachting overreikende. (Rap.)

(tîmoeñg). — Timoêngañg, *opening, poort.* — Timoeñgânna paboendoêkañga, *eene opening midden tusschen de verschillende corpsen eener armée.* NB. soms ontstaat die opzettelijk, ten einde den vijand in te sluiten en dan van alle kanten aan te vallen; bijv.: mâte-mi ri-timoeñgânna paboendoêkañga, *hij is omgekomen door zich in zulk eene opening te wagen.*

(ta-mâka). — Tá-mâka-mâka. Vergel. *máka* N°. 3.

(tâmmoekôñjṭji), bep. tâmmoekoñjṭîya, soort van plant, wier wortels zeer geschikt zijn om *atjar* of *zuur* van te maken, *Kaempferia pandurata. Roxb.*

(toemîgisí), *regts*, of *links, liggen*, = *tigisí.*

(timoêngañg). Men zie *timoeñg.*

(toemiñgâra), *achteroverliggen.* — Toemiñgâra gâñggañg, *geheel achterover, uitgestrekt op den grond liggen.* Men zie *gâñggañg* N°. 2.

Patoemingâra, *achterover doen liggen;* bijv.: ampatômpañg patoemiñgâraï Iyânoe. Vergel. *tómpañg* N°. 2.

(tammoepâwo), medicinale plant, ook geb. voor *lapákkañg.* Vergel. *lápá* N°. 2.

(timâboeñg). — Bôsi-timâboeñg, = *bôsi sárro.* Vergel. *sárro* N°. 2.

(timoêmoeñg), *zich vereenigen.* Boeg. idem.

(ta-mâte). Vergel. *máte.*

(toemîndá), átoemîndá, of: tátoemîndá, *achterover vallen.*

(tamânañg). Men zie *ánâ.*

(1° toemâniñg), *bedienen.* Boeg. idem.

Antoemaniñgi ânâ-ânâ, *een klein kind oppassen.*

Patoemâniñg, *bediende*, hetzij van het vrouwelijk of mannelijk geslacht.

(2° toemâniñg), *den schijn van iets aannemen, voorgeven iets te zijn of te doen, kwanswijs iets zijn of doen;* bijv.: ásaîle-sâri-mâmi, toemâniñgi kari bobôwañg, *hij keek maar op zij, hij deed als of hij vuiligheid in zijn oog gekregen had.* (S. Tj.)

(tamánanoênroeñg). Vergel. *nanoênroeñg.*

(tamátjîinna). — I-dâëñg ri-tamátjîinna, een *sélé tátarápañg*, behoorende tot Gôwa's rijkssieraden.

(tamánjâla), naam van een piek, eertijds tot de rijkssieraden van Bâdjeñg behoorende, thans in 's Gouvernements handen.

(támêya). Men zie *méya.*

(támoêri), bep. támoerîya, eene *Conyza sp.* Vergel. *móêri* N°. 1.

(1° timoêroeñg), welligt = *móêroeñg;* bijv.: bôsi-timoêroeñg, *regen die met geraas naar beneden komt, ruischende regen.* (Sinr.); welligt ook is het = het Mal. *toêron, nederdalen.*

(2° timoêroeñg), = het Mal. *temoêron;* bijv.: tôloñg timoêroeñg, *van ouds her, altijd, zoo.* Vergel. ook het Mal. *toêron-temoêron, nageslacht, nakomelingschap.*

(3° timoêroeñg), soort van klein *insekt.* (Sinr.) Volgens sommigen = *báñgkeñg-bárá*, l. *a.* Vergel. *báñgkeñg.*

(tîmoró), *Oostenwind, zeewind.* Boeg. *tîmó*, idem. — Wâttoe-tîmoró, *de Oostmoeson.* — Tîmoró bâttañg, tijd van de Oostmoeson, waarop men op Saleijer de *bâttañg* of *gierst* plant, als wanneer de Oostenwind reeds van tijd tot tijd begint te waaijen, doch spoedig weder ophoudt. — Tîmoró kârriñg, *een sterke Oostmoeson.* Vergel. *kârriñg* N°. 2); ook als eigennaam van paarden gebezigd.

Lêkó-kâyoe katimôrañg, *bladeren in de Oostmoeson*, d. i. *verdorde blâren.* (Sinr. K. G.)

Tîmo-tîmoró, soort van *vogeltje*, rood geelachtig, maakt zijn nest in den grond en vertoont zich zelden anders dan in de Oostmoeson, v. d. de naam *tîmo-tîmoró.*

(timôroñg), welligt = *móroñg, zitten;* bijv.: timôroñg-mâmá añgkamasêyañg kalêñgkoe, *ik zit maar, mij zelven beklagende.* (Sinr.)

(ta-márâppo). Vergel. *ráppo* N°. 2.

(ta-málâboe). Men zie *lâboe* N°. 1.

(toe-málâboe). Men zie *lâboe* N°. 1.

(ta-málâte). Men vergel. *lâte* N°. 1.

(tâmmoelâwa), bep. tâmmoelawâya, medicinale wortel.

(Tamálaoêloeñg), naam van een' buffel, die volgens de legende, eertijds van Gôwa naar Bône liep, en van daar terugkeerende, eene groote menigte andere buffels meêbragt.

(tâmasá), *doortrékken*, geb. van *water* en al wat maar vloeibaar is; bijv.: natâmasáki bôsi, *regen heeft het doortrokken, het is doortrokken van regen.* Boeg. *tâmá*, idem.

(toêmisí), 't Mal. *tôêmis, stooven.*

(tômisí). — Katômisí, *iets dat uitgekaauwd*, of *uitgeperst is;* bijvoorb.: katômisípañgadjâï, *een uitgekaauwd pruimpje sierih.* (Djay.) — Katômisí-kaloêkoe, het binnenste van de kokosnoot, dat men overhoudt, nadat het uitgeperst is. — Katômisí-tjâmba, hetgeen er van de tamarinde overblijft, nadat zij uitgeperst is.

(tâmmoesissí). Men zie *tâmmoe* N°. 1 en *sissí* N°. 2.

(1° tâta), *inleggen, beleggen met goud, zilver*, enz. Boeg. idem. Sund. en Jav. *tatah, beitel*, Mal. *inbeitelen*, ook: *inleggen met goud, zilver*, enz. — Sêlé tâta-râpañg, *een kris wier heft en scheede geheel verguld en van fraai snijwerk voorzien zijn.* Vergel. *râpañg.* — Men heeft ook een' *bádí-góeroe tâta-râpañg* en *sónrí tátarâpañg.* — Kompôñgañg tâta-râpañg, *een met goud beslagen kompôñgañg.* (S. Tjin.) Vergel. boven op *kómpoñg.* — Bâllá nitâtarapâñgi. Vergel. *bâllá* N°. 3.

(2° tâta), *zich gereed houden* op iets.

Patâta, *zich doen gereed houden, iemand waarschuwen dat hij zich gereed houde.*

Sipatâta, *elkander waarschuwen om zich gereed te houden.*

(3° tâttá), *afhouwen, afsnijden, omhouwen.* Boeg. *wátta*, idem. Vergel. het Jav. *tětak, besnijdenis*, en het Mal. *tetakh, houwen, hakken.* Bijv.: toemánâttaka birâlle, *iemand die djagoñg afsnijdt.* (D. Moes.) — Tâttá ôterêna, *het touwtje van iets afsnijden*, te weten: om het te laten vallen. (Bid.) — Tâttá kánjina, *de vleugels* van een' vogel *afsnijden.* (Bid.) — Bâdjíki tattâna bisêyañga, *goed is het afsnijden van 't vaartuig*, d. i.: *het is goed gebouwd.* — Kôñgkoñg mâte nitâttá kallônna, *een hond, wien men den hals heeft afgesneden.* (Tjoêwi.)

Tattâkañg, *kreupelhout.* (Mâdi, Kel.)

(4° tâttá), gebezigd van *ésá* (, vergel. beneden), om aan te duiden, dat het water *bijzonder laag staat.* (Rap. T. Dj.)

(5° tâttá), mátâttá, bep. mátâttaka, lett. *gewoon zijn*, v. d.: a) *iets lang, ja tot vervelens toe, doen;* bijvoorb.: tâttáki matâñgkoe añjtjiníki ânoe, *mijne oogen zien het een of ander tot vervelens toe.* Van daar: patattâkki mâta, *de oogen ergens lang op gevestigd houden, ergens lang op staren.* Boeg. *patât-tárri*, idem.

b) *bedreven zijn, hetzij in goed of kwaad, doortrapt, ervaren, gereed, geschikt, kundig.* (Rap.) Boeg. *mátáttá*, idem. — Tâttá rí, *geschikt voor.* (Rap. K. G.) — Padjârañg tâttá, *een goed ruiter.* — Tâttákâna, *bedreven in het spreken, welsprekend.* — Kânamátâttá, *een geschikt woord;* v. d.: nipakâna-mátâttá, lett. *iemand geschikt*, d. i. *geheel overeenkomstig de waarheid, laten spreken*, v. d. ook: *hem een' eed laten doen.* (Rap.) — Tâttá-mêmañg boelekâñgkoe, *mijn lijkkoets staat reeds lang gereed.* (Mâdi.)

Añgkatattâkki, *ergens bedreven in zijn;* bijv. **añgkatattakkíyaï** tañggaóekañgi kodíya; añgkatattakkíyaï añggaóekañgi bâdjika, *het bedreven zijn in het niet-doen van het kwade, en het bedreven zijn in het doen van het goede* (Rap.)

(1° tântañg), a) *uitstrekken, uittrekken, uitrekken, strak spannen;* b) *zich uitstrekken, uitgestrekt, strak gespannen, vast zijn.* Bijv.: átântañg lêkó kêké, *een blad zoo uittrekken dat het scheurt;* v. d.: *een blad stuk trekken.* (D. Moes.) — Tântañg bâya-bayâna, *de schoten van het vaartuig staan strak.* (Bid.) — Baînne tântañg imânna ri-Âlla-kamâse, *eene vrouw die haar geloof aan een onfermend God, gespannen houdt*, d. i.: *wier geloof aan een onfermend God vast is.* (Sinr.) — Tâoetântañg rewâna, *iemand die zijn' moed gespannen houdt*, d. i.: *die dapper is.* — Taêna-pi tântañg rewâna, *zijn moed is nog niet gespannen*, zoo veel als: *zijn moed is nog niet ontwaakt.* NB. gebezigd van een' haan, die nog niet geheel tot den strijd gezind is. — Tantânna ri-gâoe karâëñga ri-Gôwa, *de vasthoudendheid, de onverzettelijkheid, van den koning van Gówa.* — Tâoe-tântañg pamâí, letterl.: *iemand, wiens gemoed zich regt uitstrekt*, v. d. *met geen slenters omgaat*, alzoo: *een opregt mensch.* NB. het Boeg. *mátáttañg* op gelijke wijze gebezigd.

Tantâñgi, *spannen voor iemand*, of *iets;* bijv.: tantâñgi bîlañg-bîlañg, *ergens voor*, of: *tot het tellen van iets, de bílañg-bílañg van bómboñg spannen*, d. i.: *er knoopen in leggen, en dus natuurlijk ook, tot het maken of leggen van die knoopen, de bílañg-bílañg gedurig spannen.* (Kel.) Vergel. op *bílañg*.

Patântañg, *zich doen uitstrekken*, d. i. *iets uitstrekken*, v. d.: a) *strak spannen, sterk aanhalen;* b) *verspreiden;* bijv.: patântañg bîla-bilâya, *de bíla-bíla overal laten rondgaan.* Vergel. *bíla* N°. 4. (D. Moes., Mâdi.)

Tátântañg, a) *uitgestrekt, gespannen, strak gezet zijn*, bijv.: tátântañg bâya-bayâna, *zijne schoten zijn sterk gespannen, staan strak.* (Tar.)

b) *verspreid zijn.*

Tantâñgañg, *ergens vast bij blijven*, bijvoorb.: tantâñgañgi lébá kanânnoe, *blijf vast bij*, d. i.: *houd u aan, hetgeen gij vroeger gezegd hebt.*

(2° tântañg), Bonth. = *tóegoeróe, vallen;* v. d. tantânna djéné-matânna, *het vallen, het vloeijen, zijner tranen.* (Mâdi, Sinr. K. G.) — Tântañg-alínta-má-ânne. Men zie *alínta.* — Tântañg-ri-pâsarakâï pâpiïnrânnoe, lett. *het geld dat gij geleend hebt, valt*

als het ware op de markt; v. d.: *het geleende geld is soo goed als weg*, of *verloren*. (Rap.)

◠◠ (tântoe), bep. tantoèwa, *zeker, vast, bepaald*, Mal. idem. — Taêna-tântoe, *niet zeker*, v. d. *tijdelijk*.

Patântoe, of: tantoèwi, *zeker maken, vaststellen, bepalen*.

Tantoèwañg, *zeker maken*, v. d. *verzekeren, stellig verklaren*; v. d. ook: *iets voor zeker houden, zich ergens van overtuigd houden*; bijv.: koetantoèwañg-dji patjinikoe ri-toèwañg siyagâñg ri-toemálompôwa, añgkâna: taêna boètta nakellâï pânrá; âpa-pa-îya âla bonêna na-napasîyará, *ik houd mij stellig overtuigd, dat gij en de Gouverneur het verderf eens lands niet verlangt, veel min deszelfs bewoners wenscht te verstrooijen*; lett. *ik houd slechts voor zeker mijn zien aan u en den Gouverneur*, enz.

Patantoèwañg, a) *iets zeker maken voor*, enz.; b) *het zeker zijn, zekerheid*; bijv.: ásâre patantoèwañg, *een vaste tijdsbepaling opgeven, een' tijd bepalen*; bijv.: Kipinrâñgi-má djarânta . . . Bâdjími; sâre-mâmo patantoèwañg, *leen gij mij uw paard . . . . Goed, bepaal slechts den tijd*, (zeg slechts wanneer gij het gebruiken wilt.)

◟◠ (tîtañg), naam eener soort van *visch*.

◟◟ (1° tîtî), bep. tîtika, a) *droog, opgedroogd, zweet* bijv. (D. Moes.) B. *tátti*, idem.

b) *opdroogen*, v. d. *tátîtî*, *opgedroogd zijn*.

(2° tîtî), bep. tîtika, *tittel*. (Rap. T. Dj.)

(3° tîti), *onophoudelijk slaan*, bijv.: nitîti gânrañga, *de gánrañg wordt aanhoudend geslagen*. — Van daar overdragtelijk: nitîti ri-balînna, *door zijn' vijand onophoudelijk geslagen*, v. d. *vervolgd, worden*.

◟◟ (tîntiñg), *steken, doorsteken*; bijvoorb.: *oorlellen*. — Tîntiñg patôñgkó, *patóñgkó*, of *dekriet, doorsteken* met jonge bamboe, of met rottan, of met *boéroeñg* vooral. Vergel. *boéroeñg* N°. 2. — Sômpó-tîntiñg. Men zie: *sómpó* N°. 3. — Nitîntiñg kamoeroènna, *zijn neus wordt doorstoken*. NB. dit geschiedt bijv., wanneer iemand's hoofd in den strijd afgehouwen, en van te weinig haar voorzien is, om het daar bij vast te houden.

Patintîñgañg, letterl. *doorsteking*, v. d. *plaats van doorsteken, kleine opening*, bijv.: patîntiñgânna monjtjôñgkoe, *de kleine openingen in de huid waar het haar door te voorschijn komt*. (Djay., Sinr.)

◠◠ (1° toètoe), *zorgen, voorzigtig zijn*, Boeg. idem; bijv.: toètoe-ko, *pas op, wees voorzigtig, krijg geen ongeluk*. — Tâoe-toètoe, *iemand die zijne betrekking met ijver waarneemt*. — Katoetoèwi, *zorgen voor, beschermen*; bijv.: katoetoèwi karaênnoe, kénañg, = *karimanâñgi karaênnoe, kénañg*; vergel. *karimánañg*. — Katoetoèwi kalênna, *voor zich zelven zorgen, voorzigtig zijn*. — Katoetoèwi ânjdjo lanterâya, *pas op die stolp*, dat gij er niet tegen stoot. — Katoetoèwi lilâna, *zorgen voor zijne tong*, d. i.: *haar bedwingen*. (Rap.) — Katoetoèwi máténêya, *past op het geluk*, dat het u niet ontslippe, d. i.: *zorgt dat gij niet ongelukkig wordt*. — Katoetoèwi rasânna, lett. *zorgen voor zijn' geur, dat die niet verloren ga*; v. d.: *zijn' geur wat bij zich houden, dien niet verspreiden*. (Kel.) — Katoetoèwi tiñggîna, *zorgen voor zijne hoogte*, d. i. *oppassen dat men niet al te hoog zich verheffe*. (Kel.) — Tâoe-nikatoetoèwi, lett.: *iemand, dien men bijzonder moet oppassen*, v. d.: *die gevaarlijk ziek is*.

Pañgâlle-toetoèwañgi, *zorg op zich nemen voor, zorg dragen voor, zorgen voor*; bijvoorb.: mâte-mi mañggênoe, taêna-mo pañgâlle-toetoèwañg-ko,

uw vader is dood, er is niemand meer die voor u zorgt.

Kâtoe-pêpé, welligt zamengetrokken uit *katoêtoe-pépé*, de plaats van het huis, vlak boven de kookplaats, waar het roet blijft hangen, v. d. ook het *roet* zelf.

Kâtoe-mámâí, (welligt zamengesteld uit *katoêtoe* en *mámâí*, men zie *mâí* op *áí*) = *katoetoêwi, verzorgen, zorg dragen voor*, enz., bijv.: kâtoe-mámâí sâï ânjdjo ânaka, *zorg eens voor dat kind.*

(2° toêtoe), *spreken.* (Rap.) Jav. en Boegin. idem.

Patoetoêwañg, *spreken voor iemand, zijne voorspraak zijn;* bijv.: ápatoetoêwañg sawînna ri-kalâmboesânna, *voor zijne matrozen spreken* bij den Regter, *wanneer zij gelijk hebben* (Rap. T. Dj.)

(3° toêtoé), geb. van het *vervolg*, of *het resterende*, van een *geschrift* of *boek*, bijvoorbeeld: toêtoénâya sînrilika, *het vervolg van de sînrilí, het resterende van de sînrilí*, wier eerste gedeelte reeds vroeger gecopiëerd is.

(4° toêtoe), het Mal. *toêtop, sluiten;* v. d.: samatoêtoe soelañgkâna, *zij zitten met de beenen van voren gekruist*, en dat wel, niet los, maar *vast*, of *goed, gesloten.* (Siti Tjina.)

(5° toêttoé). Sâgoe si-toêttoé, of: si-patoêttoé, *een twintigtal platte sago-koekjes.*

(toêtoeñg). — Sitoêtoeñg-toetoêñgañg, = *droêroeñg-roêroeñg.* (Tjoêwi.)

(1° toêntoeñg), *zoeken;* bijv. iyânna koetoêntoeñg kâle-kaboerânneyâñgkoe. Soort van verwensching van zich zelven, letterl.: *moge ik niet zoeken mijn dapper ligchaam!* Zin: "het komt niet "meer te pas, dat ik van mijne dapperheid ge-"wage; ik heb alle aanspraak op den naam van "dapperheid verloren." Boegineesch *toêtoeñg*, idem.

Toentoêñgi, *zoeken*, v. d. *onderzoeken, naar.*

(2° toêntoeñg), *geheel, tot aan het einde toe, tot aan het einde van iets komen;* bijv.: toêntoeñg âllo, of: mánoêntoeñg âllo, *den ganschen dag door.* (Sinr.) — Toentoênna allôwa koetâyañg-ko, *ik wacht u den ganschen dag.* — Toêntoeñg lîno, *mijn gansche leven door*, lett.: *zoo lang als ik in de wereld ben.* (Kel.) — Toêntoeñg-tête, *alles brug;* v. d.: *overal vrijen toegang hebben*, v. d.: *iets vermaken toêntoeñg-tête*, d. i.: *iets geheel vermaken.* (G.G.) — Ta-noetoêntoeñgi linôwa, *gij zult niet tot aan het eind van de wereld komen*, d. i.; *gij zult niet zoo lang leven als de wereld bestaat.* — Toêntoeñgi binâñgâya, *geheel tot aan het einde der rivier komen*, d. i.: *de rivier geheel afvaren tot aan het einde toe*, of: *de gansche rivier langs wandelen* (gaan). — Ñgâpa taêna natoêntoeñgi badjoênnoe bañgkênnoe?, *waarom komt uw kleed niet tot aan het einde uwer voeten toe?*, d. i.: *waarom reikt het niet tot aan uwe voeten toe?* — Ñgâpa kípâke bâdjoe ánoêntoeñg? *waarom draagt gij een kleed, dat geheel tot aan de voeten* (, tot onder toe,) *reikt?* — Bâssí-mánoêntoeñg, *een meetsnoer dat genoegzame lengte heeft, een goed meetsnoer*, v. d. overdragtelijk gebezigd van *een regent, die berekend is voor zijne taak.* (Rap. K. G.)

(3° toêntoeñg), Bonth., Toer. = *âppá* N°. 3, *uiteinde.* Jav. *toentoeñg, de bovenste*, of *uiterste, punt van iets.* — Toêntoeñg-kâñjñjîñg, *de uiteinden der wenkbraauwen*, bij de slapen van het hoofd. (Sinr.) — Toêntoeñg-lêboñg, lett. *het uiteinde der jonge bamboe* (, men zie: *lêboñg*), en wegens de overeenkomst in vorm met een mooijen vinger, die aan

den top zeer dun is, wordt de *toêntoeñg-lêboñg* menigmaal gebezigd, nu eens om de *vingers* daarmede te vergelijken, dan eens om ze daardoor aan te duiden. (Sinr.)

(4° toêntoeñg). — Patoêntoeñg, eene soort van *sânro*, die uit het gebergte afkomstig is, en geen ander geneesmiddel kent dan water, waarbij hij uit het hoofd eenige formulieren prevelt.

(5° toêntoeñg). — Patoêntoeñg, *op en neêr schudden*, bijv.: een' *zak* (ballâsse), opdat de inhoud zich meer en meer in elkander voege; bijv. een' *flesch*, wel te verstaan: met den hals naar beneden, ten einde het water, of wat er anders in zij, uit te laten loopen.

(têtta), *vader*, alleen van vorstelijke personen gebezigd.

(tênta), bep. tentâya, geb. van iets dat *niet gelijk* met eenig ander voorwerp loopt, maar *langer* of *korter* is. (Tar.)

(1° tête), bep. tetêya, *brug*, en wel een *klein bruggetje*, bijv. een plank die men over het water of de diepte gelegd heeft, Mal. *tietie*, idem; v. d. in het algemeen gebez. van iederen *overgang*, v. d. geb. van een *bijzonder gevaarlijk tijdstip*, bijv. van eene *derde*, *vijfde* of *zevende*, bevalling, die volgens de Inlanders meer dan een' vroegere of latere hagchelijk, en dus eene soort van *overgang*, of *brug*, *over een gevaarlijken afgrond* te noemen is. — Tête bâdjí, *brug tot*, *aanleiding tot*, *oorzaak van*, *goed*, d. i.: *van zegen*, of: *voorspoed*.

Mátête, lett.: *met een brug zijn*, *een brug hebben*, *over een brug gaan*, *over de brug komen*, *gaan als over een brug;* bijv.: mátête tîñgkasâna, *over de rijstdammetjes even als over een brug gaan*. NB. ziet op iemand die zich tot zijn werk op de rijstvelden begeeft. (Tar.) — Natête oêdjóe, *mijne gedachten*, *de gevoelens van mijn hart*, *komen over de brug*, d. i.: *worden op het papier gebragt*. (Tar.) — Âtête ri-takâdderêna, *over zijn lot*, *als ware het een' brug*, *heenloopen*, d. i.: *in zijn lot berusten*. (Tar.) — Mânna na-toêboe koetête, *al moet ik ook over ligchamen*, d. i. *lijken*, *als over een brug*, *heenloopen*. (Sinr.) — Mânna na-boêkoe koetête, *al moest ik ook over beenderen*, d. i. insgelijks: *over lijken*, *heen*, enz. (Sinr. K. G.)

Patête, *over een brug*, *als over een brug*, *doen gaan*.

Sipatête, *elkander over een brug*, *als over een brug*, *doen gaan;* bijv.: sipatête ri-oêdjoeñg-tôbó, *elkander over de punt der kris*, *als over een brug*, *doen heenloopen*, d. i.: *met de kris te zamen vechten*. (Mâdi.)

Patetêï, *iemand*, of: *iets*, *als 't ware tot brug gebruiken om over te gaan;* v. d. overdragt.: *iemand*, of *iets*, *tot oorzaak hebben;* bijv.: ikâoe napatetêï napânrá taoêwa, lett.: *het verderf der menschen*, *het heeft u tot brug*, of *oorzaak*, *gehad; gij zijt de oorzaak*, *dat de menschen in het verderf gekomen zijn*.

Patetêyañg, *brug;* van daar: *brug tot*, *aanleiding tot*, *oorzaak van*. Vergel. *tête*. — Patetêyañg lânri ikâtte na-koekaloemâñjñjañg, *gij zijt als 't ware de brug*, *waarover ik gegaan ben*, *om rijk te worden*, d. i.: *ik heb het aan u te danken*, *gij zijt de oorzaak*, *dat ik rijk geworden ben*. — Bârañg patetêyañg lânri ikâtte sâllañg, toêwañg, naniyá tôdoñg têne koeboêntoeloé, *welligt zou ik door u ook geluk deelachtig worden*. (Brief.)

(2° têté), *tikken*, *slaan*, Boeg. idem, Jav. *tetek*, *op iets dat hard is slaan*, *kloppen*, *aankloppen*, *aantikken*. Bijv.: têté sêre-mi, *het is reeds één ure geslagen*, *het is één ure*. — Boeñga têté âppá, het

Mal. *poekol ampat*, eene soort van bloem. — Sikânre-tété. Vergel. *kânre*. — *Tété* ook gebez. van het *slaan* met de *balíra* onder het weven; v. d. tété-Bôntobiraënnoe, *uw slaan met de balíra op de wijze der menschen van Bónto-biráëñg*. (Mâdi.)

Tétêki, *ergens op slaan*, v. d.: tétêki gigînna, *iemand de tanden uitslaan*. (Rap.)

Patété, *een slaander*, v. d.: *een vuurslag*.

(têteñg), *op de hand nemen*, zonder vast te houden. Boeg. *téteñg*, Mal. *táliñg*. (Sinr.)

Tetêñgañg pôke, *handvatsel*, of: *hout van de piek*.

(tênteñg), *tibówañg*, *gebakken*, *en dan*, *nog heet zijnde*, *in de suiker gerold*.

(1° tôtó), = *patetéyañg*, van *téte* N°. 1, in de beteekenis van *brug tot*, *aanleiding tot*, *oorzaak van;* bijv.: koebâsa-ñgâseñgi oelóeñg-koe djéné siyagâñg kalêñgkoe iya-ñgâseñg, natôtó ânne, bâdjí koesâriñg, *ik maak mijn gansche hoofd*, *ja mijn geheele ligchaam*, *nat met water*, *en dit is de oorzaak*, *dat ik mij beter gevoel*. (Brief.)

(2° tôto), *afsnijden;* v. d.: a) *tot den grond toe glad afsnijden*, *omhouwen*, een' *boom* bijv. (Tar., Mâdi.) Boeg. idem. Jav. *toetoeh*, *snoeijen*. Mal. *tóetoer*, *snoeijen*, *aftoppen*. — Kâppalá nitôto. Deze uitdrukking gebezigd van Europesche schepen, die door roovers buit gemaakt zijn en waarvan deze de masten voor een gedeelte afgekapt hebben, ten einde ze vervolgens op zijn Inlandsch op te tuigen.

b) *snoeijen;* bijv.: tôto sâï âñjdjo pôkó-kayóewa, *snoei eens dien boom*.

Lâdiñg panôto, *snoeimes*.

Bóelo totôwañg, soort van *bamboe*, = *bóelo katíntiñg*. Men zie *katíntiñg*.

(3° tôto). — Pitôto, *weeklagten aanheffen over een' doode*. (Mâdi.)

(4° tôttó), bep. tôttoka, *snavel;* v. d.: átôttó, *pikken* met den bek; gebez. van het *eten* van *hoenders*. Jav. *totok*, *met den bek of snavel pikken*. Bijvoorb.: natôttó djâñgañg mátjôra, *een glansrijke haan*, d. i.: *een haan van edele afkomst*, *pikt*, d. i. overdragtelijk: *een man van goede afkomst pikt uit*, d. i. *wijst aan den schuldige*. (Rap. T. Dj.)

Nóttó, lett. *pikken*, op zee uit bijgeloof gebez. voor: *ñgânre*, *eten*.

Átóttó insgelijks gebez. van het *bijten* van de *slang*. (Rap.)

Tóttó, *snavel*, ook overdragtelijk gebez. van de *punt* van een *kaléwañg*, *bádí*, *bérañg* of *sónrí*. NB. van de *punt* van een *piek* of *kris* heb ik het nooit gebez. gevonden; dan gewoonlijk gebruikt: *óedjoeñg*. (D. Moes.)

(tôntoñg), *kijken*, *door een venster kijken*, *uitkijken;* bijv.: ka-kâmma-dji mátôntoñg Âlla-taâla, lett.: *zoo God uit het venster keek*, d. i.: *zich vertoonde*, of: *zigtbaar ware*. (Rap. K. G.) — Tôntoñg atênna, lett.: *in zijn hart*, of: *binnenste*, *kijken*. NB. sommige Inlanders verbeelden zich, dat zij door middel van een *érañg* in hun binnenste kunnen lezen, hoeveel tijd zij nog te leven hebben. (D. Moess.)

Patontôñgi, *iets bezigen om uit te kijken;* bijv.: djadjârañg napatontôñgi, *een djadjárañg*, *waar zij door het venster ziet*, of: *kijkt*, lett.: *die zij bezigt om door het venster te kijken*. (Kel.)

Tontôñgañg, *een venster*, lett.: *uitkijking*, *plaats van uitkijken;* v. d.: ápâré tontôñgañg roepânna, *iemand's gelaat tot een venster maken*, *om naar binnen te kijken*, d. i.: *maken dat men iemand's inborst*

op zijn gelaat kan lezen. (Rap. K. G.) — Tontôñgañg sâla, lett.: *een valsch venster;* gebez. van een langwerpig venster dat bij bijzondere gelegenheden, onder andere, wanneer er een lijk uitgevoerd moet worden, tot deur dient. — Âná-tontôñgañg, lett.: *kinderen van een venster;* v. d.: *de opstaande middenhouten,* of: *bamboezen, van een venster.* —Ânroñg-tontôñgañg, lett.: *de moeder van een venster;* v. d.: *het boven- en benedenhout,* of *bamboe, van een venster.*

(tatoèmboe), bep. tatoemboèwa, soort van Moluksche *koffer,* van *roembîya*-blâren, en *met schelpen belegd.* Men zie *kandâga.*

NB. Volgens sommigen heeft men te lezen: *katoèmboe;* en zou dit Boeg. wezen, = *kandâga.*

(toètoe-toètoeroé). Men zie: *toèroé.*

(tâttará), bep. tâttaraka, *vlak;* bijv.: pârañg tâttará, *vlak veld.* — Agâñg tâttará, *een vlakke open weg zonder boomen.* — Nânrowi bâdjí tattarâna sañdjatâya, lett.: *maak het scheepstuig goed vlak,* of: *gelijk;* d. i.: *breng alles aan boord behoorlijk in orde* (D. Moes.)

Tâttará in de Sinrili's ook gebez. van het *glad,* of *vlak maken,* d. i. *spannen,* van het *weefgetouw;* v. d.: tâttará-toe-Sâmbaopoènoe, *uw op de wijze der menschen van Sámbaópoe* (, d. i.: *op geschikte wijze,*) *gespannen weefsel.* (Mâdi.)

Sintâttará, = *siñgkâmma,* = *sañgkâmma, gelijk aan.* (Tar.) — Sintâttará boettâya, *gelijk aan de aarde;* v. d.: *begraven.* (Kel.)

(tîtirí), *slingeren.*

Tátîtirí, *aan het slingeren gebragt zijn, slingeren, zwaaijen, waggelen;* bijvoorb.: koedjâgoeroé-ko noetátîtirí, *ik stomp u, dat gij waggelt.* — Gâssiñg-gâssiñg-mi, miñgka ádjâppa tátîti-tîtirí-îdji, *hij is al weér beter, doch hij loopt nog waggelende.*

Patîtirí, *doen slingeren,* v. d.: *wegslingeren, neérsmijten, wegsmijten.* (Tam., Rap. K. G.)

(tîtoró), *brokkelen, afbrokkelen;* bijv.: tîtoró-ñgâseñg-mi gigînna, *al zijne tanden zijn afgebrokkeld.*

Tîtoró ook gebez. van het *afbrokkelen,* of: *afvallen,* van de *hoornen* van een *hert.*

Patîtoró, *doen afbrokkelen;* bijv.: patîtoró kañdjîdjôlí, *eene kañdjîdjólí ontdoen van de kool.* Wij zouden zeggen: *de kaars snuiten.*

(toetoèrañg). Men zie *toèroé.*

(têtteré), bep. têttereka, *spoedig;* bijv.: têtteré lâri-lâri, *hard, vlug, loopen.*

Têtteré, vlug, op zee uit zeker bijgeloof gebezigd voor *djárañg, paard.*

Âpatêtteré, *met de beenen staan,* of: *zitten, wiegelen.*

(tôtoró), = *tónda, voorttrekken, voortslepen;* mâñge nôtoró djoèkoé, *al zeilende met hengels visschen;* lett.: *de visschen voorttrekken.*

(tâta-râpañg). Vergel. *táta* N°. 1.

(tatarîpañg), = *tári-tarípañg.* Vergel. *tarípañg.*

(tâtalá), bep. tâtalaka, = 't Jav., Sund. en Mal. *tatal, spaander, splinter, krullen.* — Ârâppoeñg tâtalá, *krullen oprapen.*

Tâtalá ook gebezigd van den *cirkel,* of *kring,* in het zand, dien men door middel van een stuk touw om den tol getrokken heeft; lett.: *datgeen, wat als 't ware eenigermate den vorm van een krul heeft.*

(tîtilí), bep. tîtilika, *tittel, stip,*

medicinale stippen, dat is: *stippen*, welke de sanro iemand hier en daar op het ligchaam, vooral op het voorhoofd, maakt tegen de *kaserówañg*, alzoo een: *pabálle ta-kaserówañg*, of *middel tegen de kaserówañg*. Vergel. *sêro* N°. 2. Boegin. idem. — Mâñgkó-tîtilí, *een Chinesche kom met sterretjes*, of *stipjes*.

(toètoeloé), bep. toètoeloeka, *loom, zwak*, bijv.: ka-kâmma-îdji koesâriñg toètoeloé boèkoe-boekoèñgkoe, *daar ik nog een gevoel heb, alsof mijne beenderen loom, zwak, zijn*, d. i.: *daar ik mij nog zwak gevoel.*

(tôttoló), bep. tôttoloka, eene machine om buffels en andere beesten, als ook om misdadigers, te binden en alzoo te vervoeren. Boeg. *tóttó*, idem. Er zijn twee soorten van *tóttoló*: 1°. een ring van rotting, die om den hals van den misdadiger gaat, en in een bamboezen stok gestoken wordt, dien de geleider vasthoudt; 2°. een bamboezen stok waar men de armen van den misdadiger langs uitstrekt, terwijl men zijne handen daaraan vastmaakt door middel van ringen van rotting.

(tantâlisí), bep. tantâlisika, plant, wier bladen veel overeenkomst hebben met die van de *pâtîjó*, en gebezigd worden als geneesmiddel tegen *kapeâloe*. Men zie boven.

(tâtoewá), bep. tâtoewaka, soort van *roofvogel*, grijs en gespikkeld, en ter grootte van een' huisduif.

(1° tânda), bep. tandâya, 't Mal. *tânda*, en 't Jav. *tonda, teeken, merk*. — Djârañg-tânda, *paard met een vlek van voren op den kop.*

(2° tândá), *schuins stellen*, geb. van *zeilen*, B. idem; bijv. tândá-mi sômbalaka, *breng het zeil schuins.*

Tátândá, *schuins gesteld zijn*, v. d.: *schuins staan;* bijv.: tátândá sombalâkoe, *mijne zeilen staan schuins*, te weten: om onder zeil te gaan. (Tar.) NB. een *sómbalá tátândá* staat tegenover: een *sómbalá tápâmpâñg*. Vergel. *pâmpañg* N°. 1.

(tâdí). Tâdí-tâdí, bep. tâdí-tâdika, soort van kleine praauwtjes, of: sloepen, door de zeeroovers gebezigd bij de *bintá's*. Vergel. *bintá*.

(tâdó), bep. tâdoka, *strik, val, strikken*, Boeg. idem; bijv.: tâdóki djoñgâya, *het hert strikken*. — Ôteré-tâdó, *het touw van de striklans.*

Patadôkañg, *iemand maken tot het voorwerp, waarvoor men strikt*, d. i.: *voor iemand, ten gevalle van iemand, strikken.*

(tîndá). Tátîndá), *achterover hellen.*

(tîndañg), Mal. *trappen, schoppen.* (S. Tjin.)

(Tîdoeñg), naam eener plaats bij Gôwa, waar de *Toe-ri-djéné's*, of: *Báyo's*, eenigen tijd gevestigd zijn geweest; van daar worden deze menschen ook wel *Tîdoeñgers* genoemd. (Koèrroé-koèrroé djâñgañg.) Er bestaat insgelijks een landschap *Tîdoeñg* op de Oostkust van Borneo. Vergel. Bijdrag. tot de taal- land- en volkenkunde van Neêrlandsch Indië, Tijdschrift van het Koninklijk Instituut, Deel IV, N°. 3, bl. 250 en 255; waar o. a. gezegd wordt, dat de Tîdoeñgsche stammen *zeepraauwen bouwen*. Dit doet ons onwillekeurig aan de *Toe-ri-djéné's* denken. Welligt heeft het landschap *Tîdoeñg* op Borneo zijn' naam aan een volkplanting van *Tîdoeñger's*, of *Toe-ri-djéné's* te danken. Het zou ook kunnen zijn, dat *Tîdoeñg* in Gôwa een volkplanting van de Tîdoeñgsche stammen op Borneo is.

(tîde), Sal., *niet.*

(tîndo). — Tîndo-tîndo, bep. tîndo-tîndôwa, *kruidje roer mij niet.* Boeg. idem. Zoo ook genoemd zekere soort van *boom*, welks hout gebezigd wordt voor *balémbeñg* en dergel.

(1° tóeda), bep. toedâya, = *tîndañg-bâlí*, a) een bamboe dat in dezelfde rigting en nevens de *palâñgga tjâdi* loopt, doch niet als deze doorgaat. Het dient slechts om van beide zijden de palen te steunen;

b) het hout dat met soms van boven aan de deur tusschen de beide stijlen aanbrengt. Boegin. idem.

(2° tóedá), átóedá, *met de hoornen stooten;* v. d. ook gebezigd van jongens, die uit gekheid, *bokken*, of *koeijen*, *nadoen;* van daar ook *sitóedá* gebezigd van menschen die *elkander als 't ware stooten toebrengen*, d. i. *te zamen zwaar overhoop liggen*, bijv. *met elkander in proces zijn.*

(tóedañg), Boeg. *zitten.* (Sinr., Tar.)

Sitoedâñgañg, *zamen zitten met.* (Kel.)

(tóedóe), *schoppen*, *trappen*, *stampen.* (Mâdi.) Boeg. idem.

Tóedóeki, *schoppen tegen*, *iemand een schop geven.*

Patóedóe, *een schoppen*, *een schop*, bijv.: ásâre patóedóe, *een schop geven.* — Si-patóedóe dâllekânna, *het was alsof er vóór hem gestampt wierd*, d. i. *hij had eene groote menigte menschen vóór zich uitloopen.* (Mâdi.)

(tóendóe). Pantóendóe, bep. pantóendoeka, het voorste van de drie bamboezen, waaruit de mast van een vaartuig bestaat, en dat gewoonlijk rust op een' vooruitstekenden arm, *bâñgosbâñgoe* genaamd. Boeg. idem.

(tóede), bep. toedêya, *schelpdier.* Boegineesch idem. — Kóelí-tóede, *mosselschelp.* — Tóede-lâttjóe, tóede-bômbañg, tóede-garigí, tóede-bâñgko (veel gevonden bij de bosschen van *bâñgko*-hout), tóede-bâyañg, tóede-bóeloe, soorten van *tóede.* — Bóeñga-tóede, soort van *bloem.*

Tóede-tóede, soort van medicinale slingerplant.

(tóedoñg), Mal. *zonnehoed.*

(têdá), bep. têdaka, = *pâdjá* N°. 2, doch grooter, en van *tikárroeñg's* vervaardigd.

(têdé). Rînrîñg-têdé, een wand die gemaakt is door heele bamboe's als 't ware tot splinters plat te slaan en dan te spouwen. Boegin. idem.

(têdoñg), *karbaauw*, of *buffel.* Boeg. idem. — Bâñgkeñg-têdoñg, *buffel-poot;* v. d. pariyolôwañgi bâñgkeñg-tedônna, lett.: *zijn' buffelpooten vooruit laten gaan*, v. d. waarschijnlijk wegens den bijzonder *zwaren tred* van dit beest: *ontzettend veel leven maken en tegen iedereen uitvaren*, ten einde te voorkomen, dat men ons wegens een' beganen misslag onderhoude. Een man bijvoorbeeld die buitenshuis ongeoorloofde gemeenschap gehad heeft, en weet, dat zulks aan zijne vrouw niet onbekend gebleven is, zal t'huis komende, de huisgenooten om allerlei gezochte redenen bestraffen en uitschelden, opdat de vrouw, zijn' drift bespeurende, maar stilzwijge over haar' grieve. Dit dan genoemd: *zijn buffel-tred vooruit laten gaan.* Deze phrase ook wel soms gebezigd van iemand die op minder gewelddadige wijze een *verwijt voorkomt*, dit als 't ware *even als een karbaauw vertreedt.* — Mâte-mi na-ônjdjó têdoñg. Vergel. *ónjdjó.* — Têdoñg bônará ri-Djakâtará nârá, têdoñg mâte ri-djoerôenna ta-nârá, lett.: *een' buffel die te Batavia ligt te rotten, ruikt hij, doch een dooden buffel onder*

den buitensten rand van het dak ruikt hij niet. Zin: "hij ziet wel den splinter in een's ander's oog, "doch bemerkt niet den balk in zijn eigen oog." — Têdoñg-D̃jâwa, = *t̃jápi* N°. 1, *een koebeest.*

Têdoñg-têdoñg, soort van schelp. (Lijst.)

◠◝◡ (tônda), *voorttrekken, voortslepen*, een *lijn*, of: *touw* bijv., *op sleeptouw nemen*, een schip *boegseren*. Mal. idem. Boegin. *tónra*. Van daar: tônda, bep. tondâya, een van een haak voorziene vischlijn, die in volle zee wordt voortgetrokken. NB. deze *tónda* niet van *aas*, maar boven de haak van eene *veér* van den *kóro-haan* voorzien. Deze heeft in het water eenige overeenkomst met den visch *t̃jóemí-t̃jóemí*, en wordt alzoo door de groote vischen voor een goeden buit gehouden!

Sitônda, *elkander voortslepen*, bijvoorbeeld: bisêyañg sitônda, lett.: *vaartuigen, die elkander voortslepen*, = *biséyañg sisíkó-síkó*. Verg. *síkó*. — Sitôndaï kôñgkoñga, per euphemisme gebez. van het *spelen* van *twee honden*, lett.: *de honden slepen elkander voort.*

◠◝◡◝ (tôdó), nôdó, *steken, ergens in steken, ergens doorsteken, aanrijgen*, bijv.: *kralen.* (Sinr.) of: *een doosje* (Rap.) Boeg. idem. Van daar ook: *de stok die in den grond gestoken wordt om de praauw vast te leggen.* Van daar ook *titel* van *hoofden*, die als 't ware *even als stokken in den grond geplant*, d. i. *door de daartoe bevoegde autoriteit aangesteld, zijn.* Zoo bijvoorbeeld genoemd *vijf* van de *regenten* van 's Gouvernement's Noorder-Distrikten, te weten: de lômó van Maros, de gallârrañg van Bontôwa, de gallârrañg van Tañgkóeroe, de karâëñg van Tanralîlí, en de karâëñg van Simbañg. Zoo ook de *vier kiesheeren*, of *rijksgrooten* van Binâmo. (Mâdi, D̃jay.) — Van daar ook: *iemand, die even als een vast in den grond gestoken stok blijft staan, voor iemand instaat, borg staat, een borg.* NB. *tódó*, of: *tâoe-tódó*, wel te onderscheiden van *tâoe-sâñggó*. De eerste kan pas aangesproken worden, wanneer de persoon voor wien hij zich als borg gesteld heeft, weggeloopen, of overleden is. De tweede moet reeds betalen, zoodra de schuldenaar maar niet op den bepaalden tijd aan zijne verpligting voldoen kan. Vergel. *sáñggó*. (Rap. T. D̃j.) — Natôdó-ká katîntiñg, *mij steekt een doren.* — Pârisí-dóedoewi batêna nôdó, *het steken daarvan doet mij veel pijn.* — Baînne lêbá nitôdó, lett.: *eene vrouw die doorstoken is geworden;* vuile uitdrukking voor: *eene vrouw die reeds haar virginitas verloren heeft.* — Tôdó-pâpañg, = *góeba soerampáti.* Verg. *góeba.* — Tôdó-sâï ânj̃d̃jo bânnañga ri-d̃jâroeñga, *steek eens die draad in de naald.* — T̃jîñj̃t̃jiñg tôdóbâo, *ring van aan elkander geregen kraaltjes.* — Bâlañg-tôdó, eene omheining, bestaande in houten paaltjes, met dwarsbalken aan elkander verbonden. NB. zulk een *bâlañg-tódó* gewoonlijk om koekralen, om offerplaatsen en ook soms om de huizen aangetroffen. — Bâllá-nitôdó, *een huis met patódó's.* Men zie beneden op: *patódó* lett. *c.*

Tódó ook gebez. bij het *gallárrañg*-spel (,verg. *gállará*,) in de beteekenis van: *het is gestoken, het is getroffen, geraden.*

Tódôki, a) *ergens insteken;* van daar: talibânnañg-nitódôki, lett.: *krisband, waarin men goud gestoken*, of: *gewerkt, heeft.*

b) *borg staan voor iemand;* bijv.: toe-natôdókîya, *de man voor wien hij zich borg gesteld heeft.*

Patôdó, *steker;* v. d.: *priem;* bijv.: patôdó pôt̃jí, *laadpriem.* Vergel. *pót̃jí* N°. 2.

Van daar ook: de *tikârroeñg*, of wat het ook

zij, hetgeen men door de onderkaak van den visch steekt om dien huiswaarts te dragen.

Van daar ook: *angel*, eener *bij* bijvoorbeeld.

Van daar ook: *een bamboe*, of *hout*, *dat ergens doorgestoken wordt*, als: a) de beide houten, die door de twee *pañganéyañg's* van de *pañganéyañg mĕntenñg* en de *pañganéyañg mĕmpo* gestoken worden, ten einde die zamen te verbinden. Men zie *pañganéyañg* op *âne* N°. 1;

b) een bamboe, die door de beide *tĭnrâ's* van de *bâñgkenñg-sâlará* gestoken wordt, ten einde den mast vast te hechten;

c) de houten die onder de *palâñgga's*, door de palen van het huis gestoken worden, ten einde het gebouw meerdere stevigheid te geven. Vergel. *bâllá nitôdó;*

d) houten, of bamboezen, die men door het dak en de *râkka-râkka's* (, men zie *râkka* N°. 3,) heensteekt, ten einde de laatsten op het eerste vast te hechten.

Patôdó-bayâwo, *afgeschaafde bamboesjes*, *waaraan men de eijeren van de kâdó-pôle*, bij gelegenheid van het *maôedóe*-feest, *steekt.*

Pâpatódôkañg boèñga, een bamboezen stok, aan welks uiteinden men een stuk *gâbba-gâbba*, of *palâpa roembĭya*, (verg. op *lâpa* N°. 1) vastmaakt, ten einde daarin de bloemen te steken, die men wil rondventen.

Sitôdó, *elkander steken*, *doorsteken.*

Pasitôdó, lett.: *elkander doen doorsteken*, v. d. bijv.: *zijn wapen iemand doen doorsteken;* d. i.: *iemand met zijn wapen doorsteken*, *iemand aan zijn' degen rijgen.*

Tôdó-tôdó, a) eene soort van jagtlekkernij. Men neemt stukjes hertevleesch, en rijgt die, met allerlei ingredienten gekruid, aan een bamboesje, om ze vervolgens te roosteren. Welligt wordt het woord *tódó* hier verdubbeld, wegens het *gedurig bij stukjes aanrijgen van het vleesch.*

b) *aanhitsen*, *aanstoken*, lett.: *als 't ware iemand steken*, *aanporren.* Het woord *tódó* hier verdubbeld, dewijl de beteekenis van *steken* niet eigenlijk maar overdragtelijk is op te vatten.

c) *iemand polsen*, lett.: *als 't ware eventjes steken.* Wij zouden zeggen: *aanstooten;* bijv.: tôdótôdó sâï ânjdjo baïnnêya; bârañg êróki ri-nâkke, *pols die vrouw eens; misschien heeft zij wel zin in mij.*

Panôdó, = *patódo.* — Djôñga panôdó, *een hert*, welks hoornen nog maar vier à vijf duim lang en zonder takken zijn. Vergel. *djôñga* N°. 1.

(tôdoñg), = *tōñg* N°. 2.

(tôndo), Sal. *omheining.*

(Tôndoñgkoèrá), naam eener plaats in de Berg-regentschappen van het Gouvernement van Celebes en onderhoorigheden, alwaar boven op eene rots eene soort van *rĭta*-boom gevonden wordt, welks bittere bast men als *tâmbará* bezigt; v. d.: tâmbará-Tôndoñgkoèrá, of: tâmbará ri-Tôndoñgkoèrá, *tegengift van Tôndoñgkoèrá.* (Kel.)

(tĭndañg-bâlí), bep. tĭndañg-bâlika, = *tóeda* N°. 1, a) hout, dat men van boven aan de deur tusschen de beide stijlen aanbrengt, ten einde die tegen te houden;

b) het hout of bamboe, dat men soms langs de vloer tusschen twee palen legt tot bevordering van de stevigheid.

(tĭndoró), het Boeg. *tĭnro*, *volgen*, *vervolgen*, *achterna zitten.* (Rap.)

(tĭdolâmba), = *tâmpeñg-pák-*

keré, doch kleiner; meer geb. om het een of ander toe te dekken.

(1° tâna), bep. tanâya, *land, landerij, paddieveld.* (Rap.) Jav. *tannah, land, landschap, landstreek.* Mal. *tânah, aarde, grond, land, landschap, gewest, landgoed, landerij.*

(2° tâna). Kâyoe tâna, soort van timmerhout.

(3° tâná), = het Mal. *tânakh, koken*, bijv. *olij.* — Tâná-mĩ̂ñjá, = *tâï mĩ̂ñjá.* Vergel. *tâï* N°. 2.

(4° tâná). — Si-tâná, Bonth., = *si-tôènroeñg, één tros*, kokosnoten; bijvoorb.: koetâná-kôntoe kalôèkoe, *ik ben als een tros kokosnoten met u*, d. i.: *ik ben het met u eens.* (Sĩ̂ti T̃j.)

Si-tanâkkañg, = *si-tâná.* (Tar.)

Sitanâkkañg kaloñgkônna, lett. *één tros uitmaken met haar' jonge klappers*, d. i.: *trouwen met haar' jonge stamgenooten.* (Kel.)

(1° tânañg), = *léwa, in evenwigt blijven, balanceren, vast liggen, niet slingeren*, Boeg. idem; bijvoorb.: mátânañg nisowêyañg, *in evenwigt blijven (balanceren), wanneer er meê geslingerd wordt.* (Sinr.) — Dàëñg mátânañg, *een mensch die vastligt, niet slingert;* v. d.: *iemand die kalm en rustig, zich zelven steeds gelijk blijft.*

(2° tânañg), nânañg, *planten*, bijv.: *zaadpaddie*, nadat die eerst uitgerukt is (, *bôéboé* N°. 1,) Boeg. *mátânañ̃*, Mal. *tânam*, en Jav. *tanněm*, idem. — Âse tânañg, *paddie die reeds uitgerukt en pas weêr geplant is.*

(3° tânnañg), *planten*, in overdragtelijken zin; als: a) *eene vlag*, of *een standaard, planten;*

b) *iemand aanstellen* in de eene of andere betrekking, bijv.: nitânnañg karâëñg, *als koning geplant*, d. i.: *tot koning aangesteld, koning gemaakt worden;*

c) *iets oprigten, iets instellen*, bijv.: tânnañg bâllá pâpiladjârañg, *eene school oprigten;*

d) *stellen*, of: *plaatsen;* bijv.: tânnañgi djârañga, *de paarden vóórspannen*, lett.: *planten*, of: *stellen*, te weten: *vóór den wagen.* — Átânnañg pêñgko, *een strik zetten.* — Tânnañg-makô, lett.: *plant*, d. i.: *zet op*, te weten: *uw geld*, bij het een of ander spel. — Átânnañg bakâpo. Vergel. *bakâpo.* — Tânnañg atînna, lett.: *zijn hart ergens op zetten;* v. d.: *de bedoeling, de gezindheid van zijn gemoed;* bijv.: tânnañg-atînna itôèwañg bâdjíki ri-taôèwa, *hij meent het goed met de menschen.* — Tânnañg-atînna Iyânoe êróki paboèntiñg, *N. N. is van plan een huwelijksfeest te geven.* — Tânnañg-atînna Iyânoe êróki kaloemânjñjañg, *N. N. heeft er zijn' zinnen op gezet*, d. i.: *wenscht, rijk te worden.* — Taêna nanânnañg dallêna, *zijn geluk is onbestendig*, lett.: *hij plant, zet niet vast in den grond, zijn geluk.* — Sâla-tânnañg. Men zie *sâla* N°. 1. — Tâoe-átânnañg mêdjañg, *houder van een toptafel.*

Patânnañg-mêdjañg, *liefhebber van toptafels.*

Tannâñgi, *voor iemand*, of *iets*, of *ergens, planten;* bijv.: tannâñgi karettâya, *planten voor den wagen*, te weten: *de paarden*, d. i.: *den wagen inspannen.* — Tannâñgi lâmboesóe, = *kalamboêsi*, lett.: *het regtschapene voor iemand planten*, d. i. *iemand kwaad met goed vergelden.* Vergel. *lâmboesóe* N°. 1.

Mátânnañg-tânnañg, *gedurig planten, nu hier, dan daar;* bijv. mátânnañg-tânnañg pañgâi, *hare liefde nu hier dan daar planten*, d. i. *nu aan dezen, dan aan genen schenken.* (Sinr.)

(tâni). — Tîmbo-tâni. Vergel. *timbo* N°. 1.

(tânniñg), Sal. = het Boeg. *tjânniñg*, = het Mak. *téne.* (Sinr.)

(tânnoeñg), *weven*, Boeg. *tânnoeñg*, Mal, *tenon*, Jav. *tĕnoen*, Sund. *tinoen*, idem.

Tannoènganñg, *weverij*, *weefgetouw*. — Tannoènganñg-bôdo, *kort weefgetouw*. Dit is de meest gewone manier van weven, als wanneer de weefster op den grond zit, met de voeten naar voren, en digt bij de tanjdjènganñg's. — Tannoènganñg-djârañg-djârañg, is even als *tannoènganñg-bódo*, alleenlijk met dit onderscheid, dat de weefster op een bank, of andere verhevenheid, als 't ware op een paardje, zit. Deze manier ook genoemd *tannoènganñg-gárró*. Men zie *gárró* N°. 2. — Tannoènganñg-lâboe, *lang weefgetouw*.

(tînañg), *nooit*, *nimmer*; bijv.: tînañg koetjîní memâñgaï, *ik heb het nooit van te voren gezien*. — Tînañg koepakâmma sâllang, nimmer zal ik aldus handelen.

(tînó), bep. tînoka, *rijp*, *gaar*. — Lâlo tînó, *overrijp*. — Mátînó riyoegîyañg, van *goud* gebez.; lett.: *gaar bij het toetsen*, d. i. *zuiver* goud. (Sinr.) — Boelâèñg toèdjoe tînó, *zeven keer opgekookt*, d. i.: *bijzonder zuiver*, *goud*. (Tar.) — Kâdó-tînó, lett.: *gaar eten*, en wordt gebezigd van alle *spijs die reeds toebereid*, *hetzij gekookt* of *gebakken is*, zooals bijvoorbeeld ons *brood*; en staat tegenover: *bókoñg*, hetgeen zulke spijs te kennen geeft, die nog toebereid moet worden. (Kel.) — Akâdó-tînó-mi, *hij heeft reeds gekookt eten voor de reis*, d. i. *hij is reeds reisvaardig*; van daar: pakâdó-tinôkañgi, *iemand eten voor de reis klaar maken*. — Saloèwará-sâbe-tînoka, lett.: *de broek van gare zijde*, d. i.: de beste soort van zijden broeken, staat tegenover: *saloèwará-sâbe-matâya*. Men zie *mâta* N°. 2. — Pônna tînó-mi djamboèwa, rêpámi panjñjikîya, *zoo de djámboe's rijp zijn*, *zijn de vleêrmuizen in grooten getale er bij*, d. i.: *waar een volwassen meisje is*, *komen de jonge heeren in menigte op af*. — Âná taêna natînó, aldus genoemd het kind, welks vader of moeder van geringer afkomst is.

Tînó-kôroñg, soort van mooijen gelen vogel. NB. wanneer die vogel dikwijls bij het huis komt fluiten, is dit een teeken dat men spoedig gasten zal krijgen; van daar ook de naam: *tînó-kóroñg*, *pot gaar*, zoo veel als: maak maar dat het eten gaar is, aanstonds komen de gasten. Men zie *kóroñg* N°. 1. In 't Mal. heet deze vogel: *soètji-pricjokk*.

Santînó, *even gaar*; v. d.: *van gelijke*, *van even edele*, *afkomst*.

(toènа), bep. toenâya, *gering*, v. d.: a) *van geringe waarde*; b) *nederig*. Bijvoorbeeld: ikâtte pâleñg toenâya, *wij geringe menschen dan*. — Toènа-kâna-kâna-ñgâseñg, *zoo gering dat een ieder er over spreekt*, d. i.: *algemeen gering geacht*. — Tâoe toènа-pamâï, *een nederig mensch*. — Âlletoènaï kalênna. Verg. *âlle*.

Toenâï, of: pakatoènа, *gering doen zijn*, *gering maken*; v. d.: a) *vernederen*; b) *als gering beschouwen*, *gering achten*.

toènoe), *branden*, Boeg., Mal. en Jav. idem; v. d.: in *den brand steken*; bijv.: *een huis*. (Inl. Wetb.). V. d. a) *ontsteken*, bijv. *eene lamp*;

b) *boven het vuur houden*, *bakken*, *roosteren*, bijv.: átoènoe rôti, *brood bakken*. — Djâñgañg nitoènoe, *geroosterde kip*. Boeg. idem.

c) ook gebezigd van het *slagten* van *beesten*, welligt, dewijl het vleesch spoedig daarna boven het vuur gebragt wordt, om het te bereiden; bijvoorb.: toe-mátoènoe-bañgîya têdoñg-niloèkká, *zij die 's nachts een gestolen buffel slagten*. (Rap.) — Ni-

toênoe-djâñgañg, *als kippen, alsof het kippen waren, geslagt worden*, als: bembêyaîya, ka-nitoênoe-djâñgañg-mâmi, *de geiten waren in zoo groote menigte, dat men ze maar slagtte als of het slechts kippen waren.* (S. Tjin.)

Toenoêwañg, a) *het branden, het slagten*, v. d. têdoñg-toenoêwañg, *een slagtbuffel*, of een buffel die voor niets anders meer deugt dan om geslagt te worden.

b) *branden voor iemand*, of *iets;* bijv.: na-koetoenoêwañgi djâñgañg, *ik slagt voor hem een hoen.*

Patoenoêwañg, a) *iemand*, of *iets, maken tot het voorwerp waarvoor men brandt*, d. i. *branden voor iemand*, of *iets*, bijv.: na-nâwa-nâwa mánjalâna toe-niyêrañgînta nipâtoenoêwañgi têdoñg, *en voor de slechte gedachten onzer onderhoorigen worden buffels geslagt.* NB. bij wijze van zoenoffer. (Rap.)

b) *branding, middel*, of *plaats om te branden, oven;* bijv.: patoenoêwañg-palêyó, *kalkoven.*

ᨅᨚᨅ (1° têna), = *taéna.* Men zie beneden.

(2° têna), átêna, *uitnoodigen.* Boeg. *máténa*, idem; bijv.: mâñge átêna ánânañg, *gaan om uit te noodigen tot het planten van de paddie.* NB. hierbij te gelijkertijd een feest. — Mâñge antênaï sanrôwa, *de doctoren uitnoodigen om te komen, haar laten roepen.* — Mâñge átêna pabâlle, *om geneesmiddelen gaan vragen.*

Patêna, hetgeen men meêbrengt, als men de sânro komt roepen. Dit bestaat gewoonlijk in *dertig duiten* (dôwé si-tâli), *één boeje sierih* (,lêkó si-kâbó), en *drie*, of *vijf, pinañgnoten.* Deze *paténa* ook genoemd: *sánrañg, pasánrañg*, of: *panjánrañg.* Vergel. *sánrañg* N°. 2.

Tenâï, *ergens toe uitnoodigen, iemand iets voorslaan;* bijv.: natenâï-makî álâmpa toêwañg, *mijnheer noodigt ons om meê te gaan.* — Tenâï ñgânre, *iemand uitnoodigen*, of *voorslaan, om te eten.* — Tenâï tînro, *iemand uitnoodigen*, of *voorslaan, om te slapen.* (G.G.)

Tenaîyañg, *voorslag.* — Patenâñg, *ergens voor noodigen;* bijv.: ânjdjo garrînna atânta êró-mi nipatenâñg sânro, *men moet eene sánro roepen voor die ziekte van uw' slaaf.*

ᨅᨚᨅᨚ (têne), bep. ténêya, *zoet, aangenaam, lekker;* bijv.: kâyoe-têne, *kaneel.* — Âta-máténe, *een slaaf die zijn' meester aangenaam is, slaaf in wien men behagen schept;* v. d. een slaaf die als vrij mensch beschouwd en als zoodanig behandeld wordt. (G. G.) — Téne-pamâî, a) *zoet, aangenaam, van gemoed* voor *anderen*, v. d. *vriendelijk;* bijv.: tâoe téne-pamâî mêmañg-tôñgi toewâñg, *mijnheer is ook altoos vriendelijk.* — Mânna napalibôïyá taoêwa, mânna natoênroeñgá, mânna natoêdoêkiyá; koewâlle-ñgâseñg-djî téne-pamâî, *ofschoon de menschen mij uitschelden, ja zelfs ofschoon zij mij slaan en schoppen, ik neem het alles maar vriendelijk, of goed, op;*

b) *aangenaam van gemoed* voor *zich zelven;* v. d.: *zich aangenaam*, of *lekker gevoelende, zich aangenaam gevoelen, een pretje hebben;* bijv.: téne-pamâî nagaêkañg, *hij maakt een pretje, legt een pleizierpartijtje aan.* (Rap. K. G.)

Anténêï, *zoet maken.*

Anténêyañg, *zoet maken;* bijv.: anténêyañgi pamaîna, *iemand's gemoed zoet*, d. i. *lekker, maken, hem genoegen doen.*

Katénêyañg, *met iemand*, of *ergens mede, lekker zijn, in iemand*, of *iets, behagen scheppen;* bijv.: taêna tañgkaténêyañg-kí, *er is niemand, die geen behagen in ons schept.* — Toe-nikaténêyañga ri-Âlla-taâla, *hij, in wien God behagen schept*, 't Arab. رضى الله عنه. (Godsd.) — Kíkaténêyañg ânne

pasarêkoe, toèwañg, *zie in gunst neder op dit mijn geschenk, mijnheer.* — Kíkaténêyañg-djá ânne, Râdja, ri-niyâkoe ri-ballâta, *gij neemt er immers genoegen meé (vindt het immers goed), dat ik tot u kom.* — Koekaténêyañgi niyâta mâë ri-bâroeñg-baroèñgkoe, *ik ben er lekker meé, verheug er mij over, dat gij tot mijne stulp komt.* — Naîya noegaoèkañg nakaténêyañga toe-parasâñgañga, *en doe gij dat, waardoor de bewoners des lands zich wel gevoelen.* (Rap. K. G.)

Sikaténêyañg, *in elkander behagen scheppen, lief jegens elkander zijn.* (Bid.)

Paténe. Men zie *tjampâga.*

Têne-têne, hierin naar het schijnt van *téne* onderscheiden, dat het een geringer graad van *zoet* te kennen geeft; bijv.: pônna mâka têne-têne-ñgâseñg pamaîna, *zoo zij zich allen maar wat vermaken* (amuseren) *konden.*

Têne-ténêyañg-pamâí, of: patêne-ténêyañg-pamâí, *verstrooijing, ontspanning.* NB. de verdubbeling van *téne* geeft te kennen, dat er niet zoo zeer van *pret*, of *pleizier* sprake is, maar meer van *verstrooijing, ontspanning.*

(tónó), bep. tônoka, geb. van sommige vruchten, als *mâñgga, djámboe*, en dergel. meer; wanneer zij niet meer *mâñjkalá* en toch nog niet *tínó* zijn; v. d.: *ráppo-tónó*, wegens overeenkomst in kleur, ons: *oranje.* Boeg. idem.

(tinômpañg), = *mópañg, voorover liggen;* v. d.: *het onderste boven liggen;* bijv.: tinômpañgi âñjdjo ânaka, *het kind ligt voorover.* — Tinômpañgi bisêyañga, *het vaartuig ligt voorover*, d. i.: *ligt het onderste boven, is omgeslagen.*

Patinômpañgi, *iets voorover*, en v. d.: *het onderste boven, leggen.*

Tátinômpañg, *voorover gelegd zijn*, v. d. *voorover*, of: *het onderste boven, liggen.*

(tinoèmboe), bep. tinoemboèwa, soort van *zeevisch, koningsvisch.* — Bête-bête tinoèmboe. Men zie *bête.* — Mañgîwañg tinoèmboe. Men zie *mañgîwañg.*

(tenemâlañg), soort van reukwerk, (Sinr.), bestaande in etter, of gom, van zekeren boom, er vuil grijsachtig uitziende en kleverig, één der ingredienten van doepa, stañggi en Makassar-olij.

(tanêtte), bep. tanettêya, eigenlijk Boeg. = 't Mak. *mónjtjoñg-mónjtjoñg gamósoló, heuvel, hoogland, bergrug.* — Si-tanêtte, *den geheelen heuvel, den geheelen bergrug, over.* — Tâna tanêtte, *terras.*

(tinâdoró), bep. tinâdoroka, soort van *visch.*

(tinânañg), *paddieplant* (Inl. Wetboek); bijv.: ta-napânjdjarî (, = *ta-napanaîkañg,*) tinânañg, *onder zijn bestuur groeit er geene paddieplant.* NB. als bewijs van onregtvaardig bestuur beschouwd.

(tinârá), bep. tinâraka, *pols*, hetzij aan de hand, hetzij op de hoogte van het keelkuiltje, hetzij aan den voet. Boeg. idem. — Tinâráki sanrôwa, *de sánro voelt den pols.*

Tinárâkki, *iemand den pols voelen;* bijv.: natinárâkkiyá sânrowa, *de sánro voelt mij den pols.*

(tinoèloé), eigenl. Boeg., = het Makass. *toèloesoé, regtuit gaan, regt doorgaan;* v. d.: a) *ergens geheel doordringen;* bijv.: mátinoèloémônne paroèralânna boekoèñgkoe, *het dringt mij geheel door tot in het merg mijner beenderen*, te weten: *het hartzeer.* (Sinr.)

b) *niet van koers veranderen, bij zijn besluit*, of *voornemen, blijven;* bijv.: Mátinoêloé-makî? *zijt gij reeds tot een vast besluit gekomen?*

c) *regt door zee gaan, opregt, getrouw, zijn.* (Tar.)

(tinôwá), átinôwá, *met het hoofd in de hoogte en fier daarhenen loopen*, zoowel van menschen als beesten gebezigd.

(tônasá), bep. tônasaka, *'t hart, 't binnenste*, van het *hout*; = *atênna kayóêwa*. (Kel.) Boeg. *tóná*, idem.

(ta-nisamân̄ga), de halve keten, welke *Toe-mánóêroeñga* aan haren zoon achterliet, behoorende tot de rijkssieraden van Gôwa.

(tinâoe). — Tátinâoe, *bezonken*, bijv. geb. van *koffij*, of: *water, niet troebel;* v. d. ook geb. van *ongestoorden, rustigen slaap.* (Tar.)

Patinâoe, *doen bezinken*, bijv.: patinâoe-bâd̄jíki pamaîta, lett.: *laat goed bezinken uw gemoed, maak dat uw verstand niet troebel zij*, d. i.: *overdenk het kalm en rustig.*

(tan̄g-tj̄ôwan̄g), manier van geld opzetten bij het *tóñgkó*-spel, ten deele *taiīg*, ten deele *tóêmbá*. Vergel. *tóñgkó.*

(tâd̄ja), *gereed, klaar zijn, zich gereed maken*, bijv.: tot iemands ontvangst; als: lêbáki, **rânnoe-dôêdoe-mi** ammâna, na-natâd̄ja-mo anâna, *groot was toen de blijdschap zijner moeder, en zij maakte zich gereed tot ontvangst haar's zoon's.* (Bid.) — Bâd̄jí tad̄jâta, *onze ontvangst is goed.*

Tad̄jâï, *gereed zijn voor*, bijv.: sollâna na-koe-wâsseñg kíkoetad̄jâï, *opdat ik in staat zij, voor u gereed te wezen* (opdat ik u behoorlijk kunne ontvangen). — Kâmma kíkoênj̄d̄joeñg nitâd̄jaîya, *het is, alsof men op ons gewacht had, gerekend had op onze ontvangst.*

Patâd̄ja, *gereed doen zijn, gereed maken.*

(1° tân̄j̄d̄já), bep. tân̄j̄d̄jaka, *de houding* van *menschen* of *beesten*, de *vorm* van *onbezielde voorwerpen, een' vorm maken, een houding*, of *figuur, doen aannemen;* bijv.: tan̄j̄d̄jâna Iyânoe, *de houding van N. N.* — Tan̄j̄d̄jâna d̄jâran̄ga, *de houding van het paard.* — Tân̄j̄d̄jâna mêd̄jan̄ga, *de vorm van de tafel, de omtrek.* — Bâd̄jí tan̄j̄d̄jâna bâllaka, *goed is de vorm van het huis*, v. d.: *het huis is netjes gebouwd.* — Tân̄j̄d̄já-sâï, *maak eerst eens een' vorm*, bijv. van de *tafel.* NB. om te beoordeelen, of zij in dier voege afgewerkt, bevallen zoude. — Lakoetân̄j̄d̄já-tân̄j̄d̄jáki riyôlo, *ik zal er eerst een vorm van maken.* NB. vóór dat ik het werk geheel afmaak. — Toe-antân̄j̄d̄já-tân̄j̄d̄já, *iemand die vormen, modellen, maakt.* — Natân̄j̄d̄jáká pôke, lett.: *hij doet een piek een' houding*, of *figuur, tegen mij aannemen;* d. i.: *hij heft een piek dreigend in de hoogte tegen mij.* — Nitân̄j̄d̄jáká sêlé, *ik word bedreigd met een kris, men neemt een kris dreigend tegen mij op.* Boeg. *tán̄j̄l̄já*, idem.

(2° tân̄j̄d̄já), 't Mal. *tand̄jakh*, eene soort van schuinsch zeil, Boeg. *tán̄j̄l̄já*, idem.

Nipanan̄j̄d̄jâkan̄g sômbalá, geeft te kennen, dat er een *sómbalá-tán̄j̄d̄já* voor een vaartuig genaaid wordt. (D. Moes.)

(3° tân̄j̄d̄já). — Patân̄j̄d̄já, *gereed maken.*

Tátân̄j̄d̄já, *gereed gemaakt, gereed;* bijv.: tátân̄j̄d̄já-n̄gâseñg-mi katînrôwan̄ga, *al de slaapplaatsen zijn gereed.*

(tâd̄ji), bep. tad̄jîya, voornaamwoord tad̄jîn̄gkoe, *lancet, kunstspoor* van een *haan*, om meê te *vechten*, Boegin., Maleisch en Javaansch idem.

(tân̄j̄d̄jeñg), *steun, datgeen waarop*

men zich verlaat, (Tar.), *steunen*, Boeg. idem; bijv.: tânjdjeñg ri, *steunen op, zich verlaten op, vertrouwen op, zich beroepen op.* (Dat. M., Rap., Tar.) — Tâoe-tânjdjeñga ri-sarênna, = tâoe-antânjdjeñgaï sarênna, *iemand die steunt op, vertrouwt op, zijn lot*, d. i.: *vertrouwt, dat zijn lot door God's beschikking goed zal zijn.*

Tanjdjêñgañg, *steun;* v. d. ook = *tanrâkañg*, zooveel als de *steun van het weefgetouw.* NB. in Gôwa niet gebr., maar *tañggâkkañg*. Men zie *tâñggá* N°. 2. — Pôke-tanjdjêñgañg, soort van *piek*, die als 't ware 't schild *steunt*, dewijl het steeds tegelijk daarmede voor den koning wordt uitgedragen, als koninklijk rijkssieraad. Het lemmet is bedekt met een sarômboñg van rood laken, waaraan een belletje is vastgemaakt.

Saribâttañg sitanjdjêñgañg, *broeders, die één en denzelfden steun*, d. i. *denzelfden vader en dezelfde moeder hebben.* (G.G.)

Tátânjdjeñg, *ergens tegen aan steunen*, of *rusten*, bijv. eenig voorwerp tegen een muur.

Tátanjdjêñgi, *ergens tegen aan gezet zijn, ergens tegen aan staan;* bijv.: lawêyañg tátânjdjeñgîya ilâoé mábâñgkeñg-rînriñg, *de lawéyañg die aan de Westzijde* (, dus aan den kant van Mêkka,) *tegen den voet van den wand aanstaat.* (D. Moes.)

Patânjdjeñg, *ergens tegen doen rusten*, of *steunen;* bijv.: têya-kô áñgâlleï kâyoe nipatânjdjeñg, na ta-ikaôewa ampatânjdjeñgi, *neem niet weg het hout, dat* (door andere menschen gehakt en vervolgens tot later) *tegen de boomen van het bosch aangezet is, en hetwelk gij er niet tegen aangezet hebt.* (Rap. K. G.) — Kamoêroe kâmma boêlo-nipatânjdjeñg, *een neus als een bamboe dat men ergens tegen aan gezet heeft.* NB. voor mooi gehouden.

(tâdjó), bep. tâdjoka, als 't ware de verlengstukken der *gâdiñg's*, ofschoon niet daaraan sluitende. Vergel. *gâdiñg* N°. 2. Boeg. idem.

(tânjdjoñg), naam eener soort van *boom*, *Mimusops Eleñgi L.*, welks kleine bloempjes van doornen voorzien zijn. Deze bloem in de kêloñg's gebezigd als zinnebeeld van den *minnaar.* (Kel.) Vergel. 't Mal. *tandjoñg, punt.*

(tînjdjá), = *tînjá.* Roeg. idem.

(tînjdjo). Lâmmañg-tînjdjo. Men zie *lâmmañg.*

(toêdjoe), *treffen*, v. d. *juist op een plaats, zich juist ergens heen rigten;* v. d. *bereiken, toereiken;* v. d. *uitwerking hebben, nut, voordeel, loon, dienst, werk, dienen, werken*, enz., Jav. *toedjoe, juist, toevallig, ter regter tijde; iets waarmede men naar een doel werpt; noedjoe, naar een doel werpen, juist treffen, juist op een tijd*, of *oogenblik gebeuren*, Mal. *menoedjoe, den koers naar iets rigten.* Bijv.: natoêdjoe goêntoeroé, *door den donder getroffen.* (Rap.) — Tâoe natoedjoêwa pâré, *zij die in een' zaak betrokken zijn*, lett. *zij, wie een daad betreft.* — Átoêdjoe-mâta, *ergens met de oogen aan-raken, zijne oogen ergens op vestigen*, Boegin. *mátoêdjoe-mâta*, idem. — Natoêdjoe-toêdjoe matâñgkoe ânjdjo baïnnêya, *ik heb mijne oogen op die vrouw gevestigd, geslagen.* NB. gebezigd door iemand die *verliefd* is. — Toedjoêñgkoe mîntoe, têya-makî soesâï, *ik zal er voor zorgen, dat is mijn werk, bekommer er u maar niet over.* — Îya-mîntoe koetoêdjoe-âta ri-boettâya, *daarvoor raakt het mij*, d. i. *daarvoor valt het mij ten deel, dat ik slaaf*, d. i. hier: *onderdaan, ben van het land*, d. i.: *daarvoor ben ik onderdaan des lands.* — Îya toñg-mîntoe koetoêdjoe ámântañg ri-boettâna taoêwa, lett.: *daarvoor treft, valt het mij ook*

ten deel, te wonen, enz., d. i.: *daarvoor woon ik ook in iemands land*. NB. ook te bezigen tegen hem, in wiens land men zich bevindt, hetzij bijvoorbeeld tegen den Gouverneur, of tegen den koning van Gôwa. — Na-îya-mo antoêdjoewi sîma ámôterêna sawînna ântoe, lett.: *hem treft, valt ten deel, de sîma*, d. i. *hij zorgt voor*, d. i.: *betaalt, de vracht voor het terugkeeren van zijne matrozen*. (Rap. T. Dj.) — Ámêntenŋ ri-toedjoênna oeloênna tâoegârrîŋga, *staan juist bij het hoofd van den zieke*. (Djay.) — Ri-toedjoênna Djamarâäŋ, *juist precies te Djamarâäŋ* (, bij Galêsoŋ). — Si-âllo-djîŋjdjo natoêdjoe oêbaka, lett.: *het kruid raakt slechts*, d. i. *strekt zich slechts uit tot*, v. d.: *is slechts toereikend voor, één dag*. (Brief.) — Âpa toedjoênna pôkó-kaloekoêwa? *wat is het nut van den klapperboom?*

Toedjoêwaŋ, a) *ergens voor*, of *aan werken*, v. d.: *ergens voor zorgen, ergens aan meé doen;* bijv.: inâkke antoedjoêwaŋi ŋgâseŋ kâdoka, *ik zal zorgen voor al het eten*.

b) *ergens voor doen strekken, ergens voor gebruiken;* bijv.: âpa nitoedjoêwaŋ pôkó-kaloekoêwa? *waarvoor wordt de klapperboom gebruikt?*

Átoêdjoe-toedjoêwaŋi, *ergens als 't ware voor werken;* v. d.: *iets voor eigen rekening doen*, bijv.: *eten*, of *drinken*.

Patoêdjoe, *doen werken, laten werken, bevelen, orders geven;* bijv.: ta-koellêya nipatoêdjoe, *hij kan niet gebezigd worden om te werken*, d. i.: *hij is ongeschikt, onbruikbaar*.

Patoedjoêwaŋ, a) *iemand iets doen treffen;* v. d.: *iemand iets tot zijn aandeel doen krijgen;*

b) *het raken*, v. d.: *het juist zich ergens heen richten*, v. d.: *doel, oogmerk, plan, ontwerp*.

Patoedjoêŋ, zamengetrokken uit: patoedjoêwaŋ; bijv. sisâla-patoedjoêŋ djârangga, lett. *het voornemen van het paard is in strijd met dat zijns meesters*, d. i.: *het paard wil bijvoorbeeld regts en de ruiter links*, of omgekeerd.

Pitoêdjoe, *doen treffen;* bijv.: pitoêdjoe-tôŋgá, *doe mij ook een aandeel hebben* aan 't gekochte.

Pitoedjoêwi, *iets besigen om aan te raken, ergens aanraken;* bijv.: âŋgîŋ mámîrí koepâsaŋ pitoedjoêwi tôntoŋgânna, lett.: *blazende wind! ik gelast u, haar venster aan te raken, te beroeren*. (Tar.)

Pitoêdjoewîyaŋ, *het ergens aanraken*, v. d. ook: *het ergens een aandeel aan hebben, doen plaats vinden voor iemand*, d. i. *iemand ergens een aandeel aan geven;* bijv.: pitoêdjoewîyaŋ-tôŋgi Iyânoe, *geef NN. ook een aandeel*.

Sitoêdjoe, en: sitoedjoêwaŋ, *malkander raken*, of: *treffen;* v. d.: *te zamen passen, bij malkander behooren*, of: *voegen, gepast zijn, op één rij staan*, bijvoorb. *stoelen, op malkander slaan, zamenwerken, overeenstemmen, overeenkomen*, enz., bijv.: îya-mi naägâŋ sitoêdjoe toe-Pôloŋ-bâŋgkeŋga, *die waren geposteerd*, of: *stonden, tegenover*, d. i. *moesten weêrstand bieden, het hoofd bieden, aan het volk van Póloŋ-bâŋgkeŋ*. NB. dit zou ook kunnen vertaald worden: *die waren opgewassen tegen het volk van Póloŋ-bâŋgkeŋ*, doch dit strookt hier minder met het verband. (G.G.) — Na-taêna sitoedjoênna, na noetâgalá, *er is niets passends voor te zeggen*, d. i. *er is geen grond voor, dat gij vasthoudt*, enz. (Brief.) — Ta-sitoedjoêwa-má sitinrîyaŋ saŋgkammâŋgkoe, *het is niet gepast dat ik meer naast mijns gelijken zit*. (Sinr.) — Sitoedjoêwaŋgá toêwaŋ ri-ballâna Iyânoe, *ik heb mijnheer getroffen, ontmoet, ten huize van NN*.

Pasitoêdjoe, *doen zamen raken, doen raken, doen*

treffen; v. d.: *doen overeenstemmen, gelijkstellen met, voor gepast houden*, enz.; v. d. ook: *beschikken*. Bijvoorb.: nipasitoèdjoewi riyâñjdjo sâllañg pañggâoekânna, *men doet hem treffen*, te weten: *straf*, d. i.: *hij wordt bestraft, naar mate zijne daad zal zijn*. — Napasitoèdjoe-mi gaoèna bâtañg-kalênna, *hij doet overéénstemmen zijn gedrag met zijn persoon*. (Sinr.) — Napasitoèdjoewá pâleñg anâkoedâra-dâra-boelâëñg, *mijn kind stelt mij dan gelijk, op één lijn, met haar gouden dâra-dâra-spel* (,verg. *dâra* N°. 3), d. i.. *heeft hiervoor evenveel over als voor mij*. (Bid.)

Pâpasitoèdjoe, lett.: *het zamen doen raken;* v. d.: *het beschikken, beschikking* (Tar.); bijvoorb.: tamâka-mi ânne pamaîta sikâlabîni ri-nâkke, âpa-mo sâllañg pâpasitoedjoènna Âlla-taâla ri-kâtte roèwa, *bijzonder goed is de gezindheid van u en Mevrouw jegens mij. God moge wat over u beschikken!* te weten: *wat goeds*, d. i.: *God moge het u vergelden!* — Âpa-âre sâllañg pâpasitoedjoènna Âlla-taâla rikâtte, *wie weet, wat God over u beschikken zal!* NB. Deze woorden zoowel in goeden als kwaden zin gebezigd. In het eerste geval voege men er in zijne gedachte bij: *wat goeds*, in het laatste: *wat kwaads;* het komt alzoo in dit opzigt overéén met ons *vergelden*.

Pasitoèdjoewîyañg, *het ergens meé zamenraken doen plaats vinden voor*, d. i. *iemand*, of *iets, doen zamenraken met, doen passen bij, in overeenstemming doen zijn met;* bijv.: Âpa-tōñg-mâmo pâleñg lakoepasitoèdjoewîyañgi posôta ri-nâkke, pônna tîriñg la-koekâna-tôdoñg pôsowá, lett.: *wat zou ik dan nog in overeenstemming doen zijn met uwe moeite voor mij, zoo ik maar terstond zeide, dat ik moei was?*, d. i.: *hoe zou ik dan uwe moeite voor mij beantwoorden, zoo*, enz.

(2° toèdjoe), *zeven*. Mal. *toèdjoeh*, idem. — Sampoèlo antoèdjoe, *zeventien*. — Toèdjoe-poèlo, *zeventig*. — Toèdjoe-bilâñgañg, *zeven honderd*. — Toèdjoe-sâboe, *zeven duizend*. Verg. Mak. Spraakk. § 86 en § 94.

Pintoèdjoe, of: pintoedjoèñg, *zevenmaal*. — Lâppá-toèdjoe, *zevenvoud*. Vergel. Mak. Spraakk. § 117.

Katoèdjoe, of: mákatoèdjoe, of: kapintoèdjoe, of: mákapintoèdjoe, *zevende*. — Katoedjoèna, of: mákatoedjoèna, of: kapintoedjoèna, of: mákapintoedjoèna, *ten zevende*. Verg. Mak. Spraakk. § 119.

Tâwa toedjoèna, *één zevende*. Vergel. Makass. Spraakk. § 121.

Tátoèdjoe, *elk*, of: *ieder, zeven*. — Tápintoèdjoe, *elk*, of: *ieder, zevenmaal*. Vergel. *tá* N°. 5 en Mak. Spraakk. § 122.

(tôdjá), bep. tôdjaka, = *djéné-oèriñg mâta*. Verg. *oèriñg*. Deze *djéné-oèriñg* gemaakt van *pâtjó*, of *lâme*, of *pisañg*, die men met de schil en al kookt (, *ápâlloe-sâla*), en vervolgens fijn snijdt, om ze met klappermelk en suiker te eten. Dewijl nu deze klappermelk en suiker niet tegelijk daarmede gekookt worden, spreekt men van *djéné-oèriñg mâta*. Vergel. *mâta* N°. 2. NB. men maakt ook *tôdjá* van *kádó-kalótoró*.

Todjakânna-mi pâtjoka, *de pâtjó is reeds goed om tôdjá van te maken*. (Kel.)

(tôdjeñg), *waar, juist, opregt;* bijv.: tôdjeñg-pamâî, *opregt van gemoed*. — Kâna-tôdjeñg, *een waar woord;* v. d.: a) de *ware naam* van *iemand*, of *iets;* bijv.: kâna-todjêñgkoe karâëñg, *mijn ware naam slechts is: vorst*. Bedoeling: wanneer gij mijne waardigheid van karâëñg niet respectcert, ontneemt gij mij alles en ben ik dus tot het uiterste in staat.

NB. gebez. door een vorst wien men beleedigd heeft, en die op het punt is van amok te maken.

b) *een eed*, v. d.: pakânatodjêngangi, *iets beëedigen*, of: *bezweren*.

Baînne-todjêngkoe, *mijn' ware, mijne echte vrouw, de vrouw waarmede ik werkelijk getrouwd ben*, ter onderscheiding van die vrouwen, waarmede men zonder *nîka* leeft. (Djay.) — Baînne tôdjeng ri-kanânna, *eene vrouw die trouw is aan haar woord.* — Tâoe-tôdjeng, *gegoede menschen* (Rap.); van daar: âssalá katâoetodjêngang, *afkomst van een tâoe-tôdjeng*, d. i. *goede afkomst.* (Rap. K. G.) — Kâmma-tôdjeng, of: kôntoe-tôdjeng, a) *ware wijze van bestaan, waarheid*, vergel. *kâmma* N°. 2;

b) *waarlijk*, of: *juist, zoo;* als: kâmma-tôdjengi, *het is waarlijk*, of: *werkelijk, zoo, juist zoo.*

Tôdjeng-todjênna, of: sitôdjeng-todjênna, *waarlijk.* Vergel. *si*, lett. *b.*

Patôdjeng, *waar maken*, v. d. *verzekeren, bevestigen, toestemmen, gelijk geven;* bijv. napatôdjengi toe-málompôwa, antekâmma ri-kanantâya, râdja!, *de Gouverneur bevestigt het, zoo als het is in uwe woorden, vorst!*, d. i.: *de Gouverneur geeft u gelijk.* (Brief.) — Todjênganga, nodjênganga, mánodjênganga, *waar maken*, v. d. *iets voor datgeen houden, wat het werkelijk is;* bijv.: mánodjênganga mákârro, *heiligschennis werkelijk voor heiligschennis houden.* (D. Moes.)

(tôñjdjong), = *talípoé*, soort van *waterlelie*, eene plant met groote ronde bladeren, en bloemen die voorzien zijn van eetbare pitten, wordt veel gevonden in de kralen, van waar de kraal bij Gôenong-sâri, in Gôwa, ook heet: *Bálañg-tôñjdjong*. (D. Moes.) Boeg. *tónjtjoñg*, idem. — Sônrí mátônjdjong-gâdiñg, naam van een *sónrí*, welligt wegens overeenkomst in vorm van het ivoren heft met de *tónjdjoñg-bloem*. (D. Moes.)

(tidjârróe), bep. tidjârroeka, soort van piek, Boeg. *todjárróe*.

(tádjôró). Vergel. *djóró* N°. 1.

(tadjâllí), bep. tadjâllika, 't Arab. تجلى, *verschijning, openbaring*, bijv.: *van God aan de menschen;* v. d. ook voor *God zelven* geb. (Tar.)

(toèdjoelîkoró), het Mal. *tóédjoeh-liekor, zeven en twintig;* v. d.: bângi toèdjoelîkoró, aldus genoemd de 27ste van de maand *roemállang*, als wanneer er 's avonds eene groote menigte van lichtjes wordt opgestoken, en men van alle kanten het gooijen met voetzoekers verneemt. Men zie: *pépé* N°. 3, op *pépé-pépé*, lett. *b;* = ليلة القدر. Vergel. beneden op *láëlatolo kádará*, alsmede Mr. S. Keyzer's *Handboek voor het Mohammed. regt*, bl. 91.

(todjîwa), naam eener beste soort van kris; v. d.: wâla-wâla todjîwa, soms overdragtelijk gebez. van een hanen-kampplaats, waar goed gestreden wordt. (S. Tjin.)

(tînjá), bep. tînjaka, *gelofte*.

(tâyang), *wachten*, Boeg. *tádjáng*, idem; bijv.: koetâyang-ko, *ik wacht u.*

Patayângi, lett.: *iemand bezigen, om bij*, of: *van hem, te wachten op, te verwachten;* d. i.: *van iemand verwachten* het een of ander; bijv.: taêna marâëng kípatayângi ânjdjo, *er is niemand anders, van wien wij dat verwachten.*

(tâyoe), *verwelken.* — Mátâyoe matânna, of: tâyoe-mâtaï, lett.: *zijne oogen verwelken;* v. d.: *zien er uit, als verwelkten zij, gelijk verwelkende bloemen.* Dit nu kan gezegd worden van

iemand die slaperig is, ook van iemand die lang in den wind heeft staan wachten, ook van iemand, die zeer bedroefd en ternêer geslagen is, ook van iemand die op sterven ligt, enz. (Tar.) — Tâyoe-tâyoe-mâtaï, idem, *maar in minder graad.*

(1° tâyo), *iemand*, bijv.: *een kind, tot zich roepen, terwijl men de hand, met de palm boven, vooruitsteekt*, Boeg. *tádjo*, idem; v. d.: átâyo-bânri, *de handen uitsteken om eene zekere som gelds van den bruigom te verzoeken*, eer men hem bij gelegenheid van het *náï-kalénna bóéntiñga*, inhet huis der bruid toelaat. (S. Tjin.)

(2° tâyo). — Tâyo-tâyo, bep. tâyo-tayôwa, soort van plant, gebez. voor *piljóéroe*, ook bij het maken van bedakh.

(3° tâyo). Tâoe-tâyo, *iemand van een lang net postuur.*

(4° tâyo), bep. tayôwa, het verlengsel van de padôñgkó, tot vorming van de *sóuroñg*. Vergelijk *sóuroñg*.

(1° tîya). Vergel. *ta* N°. 1.

(2° tîya), in de taal van het dagelijksch leven soms gebezigd, = *íya;* bijvoorbeeld: toedjóéñgkoe tômmi tîya, = *toedjóéñgkoe tômmi íya.*

(tóéyo), bep. toeyôwa. — Tâoe-tóéyo, *zelfmoordenaar.* NB. In Gôwa niet bekend; wel *táoe máte síya-síya.*

Tóéyo-tóéyo, soort van witte uiltjes, doorgaans tegen het einde der Westmoesson in menigte om de lamp vliegende, en aldus dikwerf zich als 't ware aan *zelfmoord* schuldig makende, van waar dan ook de naam van *tóéyo-tóéyo.* Zij hebben een wit stof op de vlerken dat nog sterker bijt dan een spaansche vlieg. — NB. deze benaming in Gôwa niet bekend; wel *ínrañg-ínrañj*, of: *djáï-ínrañj* Vergel. *ínrañg.*

(1° têya). Men zie *ta* N°. 1.

(2° têya), *niet willen.* Boeg. idem. Bijv.: têyaï, *hij wil niet.* NB. wel te onderscheiden van: *teyáï.* Men zie *ta* N°. 1. — Îya-mi koetâdeñg koe-têya ta-nalannâsi, *het wil* (behoort) *niet, dat de rust mijns harten ongestoord blijve*, d. i. *zij moet de rust van mijn hart verstoren.* (Sinr.) — Têya-tôñgi ta-kítjíní, *het wil* (behoort) *ook niet, dat wij haar niet zouden zien*, d. i.: *wij moeten haar zien.* (Sinr.) — Têya-kô, *wil niet*, v. d. *wacht u om.* — Têya-kô ta, *wacht u dat gij niet* (doet); d. i.: *doe het vooral;* bijv.: têya-kô ta-sóéro paséwañgá móéko, d. i. *laat het mij toch vooral morgen zeggen.* (Brief.) — Têya-mi añgkâna, *niemand zegge, het zij er ver van daan, dat*, enz. — Teyâï-mi añgkanâya: ânne noepâlá; mânna ánjdjo noekaërôki, koesarêyañg-djakô, *gij vraagt mij dit, en het lijdt geen twijfel, dat ik het u geve, daar ik u zelfs dat, hetgeen veel beter is, zonde geven;* lett. *dat niemand zegge*: (hoe!) *gij vraagt dit* (van hem)! (want) *al ware het dat gij dat* (, hetgeen zooveel beter is,) *van mij verlangdet, ik zou het u geven.* (Djay.)

NB. het ware welligt beter, dat ik de twee laatst hier aangehaalde voorbeelden onder *téya* en *teyáï* op *ta* N°. 1 gebragt had. Vooral dit *teyáï* met *mi* er achter, (in stede van: *téya-mi,*) doet mij hiertoe overhellen. Doch het voorafgaande is reeds afgedrukt.

Kateyâï, *van iemand*, of *iets, niet willen weten;* bijv.: nakateyâï-mi, *hij wil niet meer weten van hem*, of *haar;* onder anderen gebezigd van iemand, die vooreerst niet meer van zijne vrouw wil weten, zonder haar daarom voor altoos te verstooten.

Sikateyâï, *niet van elkander willen weten.*

Baînne patêya-têya, *eene vrouw die maar niet trouwen wil*, de minnaars alle afwijst.

(1° tôya). — Tátôya-tôya, *ver naar buiten uitsteken*, bijv. gebez. van *een' tak*. Zoo ook van iemands *keup*. (S. T̃jin.) Zoo ook van iemand's *armen*, wanneer hij die *ver uitstrekt*. — Âmpatôya kalênna, lett. *haar ligchaam ver doen uitsteken;* v. d. gebezigd van eene ligte vrouw, die hare borsten op een onbetamelijke wijze ontbloot. — Ampatôya baŋ̃kênna, *zijne beenen ver uitstrekken*, bijv. te bezigen van iemand, die op een hoogen stoel gezeten is, zoodat zijne voeten juist den grond raken, maar meer ook niet.

(2° tôya), *dralen, talmen*, bijv.: ŋ̃gâpa noetôya-gâóe? *waarom talmt gij in de zaak?* (Sinr.)

(tiyânaŋ̃), *zwanger zijn*, bijvoorb. tiyânaŋ̃-mi asêya, lett.: *de paddie is zwanger*, d. i. *de aren zijn gevuld*. Het begin dezer zwangerschap heet: *bóélá-mi*, men zie boven op *bóélá*; en later spreekt men van: *bássoró-mi*, vergel. op: *bássoró*.

Pakatiyânaŋ̃, *doen zwanger zijn, bezwangeren.* (Rap.) — Tiyanẫŋ̃gaŋ̃, *zwanger zijn van*, v. d. *in den moederschoot dragen*, bijv. ânâ boerânne nitiyanẫŋ̃gaŋ̃, lett. *jongetjes die in den moederschoot gedragen worden*, d. i. *waarvan de moeders zwanger zijn.* (Rap. T. D̃j.) — Mâte-ilâlaŋ̃-bâttaŋ̃gi ânaka nitiyanẫŋ̃gaŋ̃ga, *in den moederschoot sterven de kinderen waarmede de moeders bezwangerd zijn, waarvan de moeders zwanger gaan.* (Inl. Wetb.)

(tâyiro, 't Arab. طاير, *vogel.*

Tâyironnâsari, 't Arab. طاير النّصر, *de vogel der hulpe*, de vogel die helpt, om den brief *over te brengen.* (Tar.)

Tâyirolo awoliyâï, 't Arab. طاير الاولياء, lett.: *de vogel der wâli's*, of *heiligen;* toegepast op *den Engel Gabriël*, die voorgesteld wordt als bode tusschen God en Mohammed, en wien men dus als 't ware het overbrengen zijner brieven gerust kan aanbevelen. (Tar.)

(teyâlaŋ̃), = *talâlo;* bijv.: teyâlaŋ̃ dâŋ̃kóe, *zeer onbeschoft.* NB. komt zelden voor.

(1° târa), *wederstaan, dragen*, bijv.: *armoede.* (Rap.) — Tarâï, *ergens wederstand aan bieden*, v. d. a) *weren, afweren;* b) *tegenhouden, opvangen;* bijv.: tarâï-sâï d̃jéné-bosiya, *vang het regenwater eens op.* — Ânarâï bowaŋ̃-bowaŋ̃, lett.: *iets, dat gegooid wordt, opvangen;* v. d. = *áñjémpá râga.* (Mâdi). Vergel. *sémpá.* — Patâra, *hij*, of *zij, die, hetgeen dat draagt, weêrstand biedt;* v. d.: patarâna bâdilika, lett.: *datgeen van het geweer, hetwelk weêrstand biedt;* v. d.: *de pandeksel.*

(2° târa). Patâra, *iets vóór-houden, vóór zich uitgestrekt houden;* van daar: a) patâra pâlá-limânna, *de palmen zijner handen voor zich uitstrekken, en wel zoo, dat de rug der hand onderkomt;* v. d. dewijl dit bij het bidden geschiedt: *bidden.* (D̃jay.) — Soms wordt *patâra* ook alleen, zonder bijvoeging van *pâlá-limna*, genomen in de beteekenis van *bidden.* (Sinr.)

b) patâra, *iets overhandigen, aanbieden, geven, bezorgen*, dewijl men hierbij gewoonlijk de bovengemelde beweging maakt.

c) patâraï soŋ̃kóna, *zijn' pet* als 't ware *voorhouden*, d. i.: *afnemen en die omkeeren*, opdat men er het een of ander in legge.

d) patâraï lipâna, *zijne saroŋ̃*, of: *een gedeelte daarvan*, voor zich *uitstrekken*, of: *voorhouden*, opdat men er het een of ander in legge.

c) patâra dâri, een schepnet voorhouden, ten einde den visch in op te vangen. Men zie *palóempá-djóekóe* op *lóempá* N°. 1.

Patâra-gôlĩng. Men zie *dákará*.

(3° târrá), bep. târraka, *vol, volgeladen;* bijv.: kâppalá târrá ri-bârañg-bârañg, *schepen volgeladen met goederen.* (Djay.) — Âñjdjo kaloekóewa târrátóenroeñg, *die klapperboom heeft volgeladen*, of *volle, trossen.* Vergel. *tóenroeñg* N°. 1. — Târrá lêkó, *volgeladen, vol met bladen;* geb. van *boomen.* (Kel.) — Târrá-mi, lett. *hij is vol geladen*, v. d. overdragtel. geb. van iemand die te veel gedronken heeft.

Tarrâki, *iets vol laden;* bijv.: *een vaartuig.*

(târañg), *scherp*, Boeg. *mátárâñg*, idem, Mal. *târañg, scherpe punten*, even als de klaauwen der roofvogels, *uitstekende tanden der wilde zwijnen.* — Târañgi Allôwa, *de Zon schijnt sterk*, lett. *is scherp.* — Târañg-mi, *zij zijn reeds scherp*, te weten: gîgi lasoenâna djârañga, *de haken van het paard*, d. i.: *de haken zijn er reeds goed uit*, d. i.: *het paard is reeds goed vijf jaar oud.* — Târañg-mâta, *scherp van gezigt, ver-ziende.* — Târañg-gîgi, *scherptandig*, op zee uit zeker bijgeloof gebez. voor: *kóñgkoñg, hond.* — Târañg-bâwa, *vinnig*, lett.: *scherp van mond.* — Bâlló-âllĩng târañg, lett.: *scherpe azijn*, v. d.: *azijn die behoorlijk zuur is.* — Ta-badjîkaï tarânna, (de azijn) *is niet goed zuur, is te flaauw.*

(1° tânrá), Boeg. *tânrâ*, iets *drukken, naar beneden drukken*, door er het een of ander op te leggen; bijv.: tânráki soëraka, *de brieven* door middel van een liniaal of presse-papier *drukken*, opdat zij bijv. niet door den wind opgenomen worden.

Van daar overdragtelijk: *iets drukken*, in de beteekenis van: *er voor zorgen, het toezigt over houden, besturen*, en dergel.; bijv.: tâoe-tânráki biseyâñgkoe, *de man die het toezigt houdt over mijn vaartuig.* — Tâoe-tânráki ewāñgâñgkoe, *de man die het toezigt over mijne wapens houdt.* — Toe-málompôwa antânráki boettâya ri-Selêbesé, *de Gouverneur heeft het bestuur over Celebes.*

Van daar ook overdragtelijk: *iemand drukken*, in de beteekenis van: *hem bezwaren*, of: *beschuldigen;* bijv.: koetânrá-ko álóëkká, *ik beschuldig u van diefstal.*

Patânrá, a) bij het weven een langwerpig plat houtje, dat boven op het weefgetouw gelegd wordt, ten einde de draden naar beneden te drukken.

b) *een opzigter* van de *padadóewañg*, of *pamedjâñjañg.*

Nipatanrâki, *gebezigd worden om ergens op te drukken.*

Pitanrâki, *iemand ergens op doen drukken*, of: *op iemand*, of: *iets, het een of ander doen drukken.*

Van daar overdragtelijk: *iemand het toezigt ergens over doen houden, iemand met het bestuur ergens over belasten;* bijv.: Gôberenamêñg ampitanrâki Iyânoe boettâya ri-Selêbesé, *het Gouvernement draagt N. N. het bestuur over Celebes op, laat als 't ware dien last op zijne schouders drukken.*

Van daar ook overdragtelijk: *het een of ander op iemand doen drukken*, in de beteekenis van: *iemand het een of ander op zijn' rekening stellen, hem als schuld toerekenen;* bijv.: koepitanrâki-ko álóëkká, *ik doe de beschuldiging van diefstal op u drukken, beschuldig u van diefstal.* — Napitanrâkimá ri-bârañg-bârañg niloëkkaka, lett.: *hij laat het op mij drukken, wat de gestolen goederen betreft;* d. i.: *hij beschuldigt mij van de goederen gestolen te hebben.*

Tanrakîyañg, lett.: *op iemand doen drukken*, het een of ander; bijv.: koetânrakîyañg-ko bârañg-bârañg nilo'kkaka, d. i.: *ik doe op u drukken de gestolen goederen*, v. d.: *ik beschuldig u van de goederen gestolen te hebben.*

Tanrâkañg, = *tañjdjêñgañg*, of = *tañggâkkañg*, zoo als men in Gôwa bezigt (,vergel. op: *tâñggá* N°. 2,) twee overeind staande bamboezen, die door de *pamâloé* te zamen vereenigd worden, aldus genoemd dewijl men met het weefgetouw daar tegen aandrukt.

(2° tânra), Boeg. = *bâte* N°. 1. — Nitânra, = *nibatêi*. (Sîti Tjin.)

(1° tânrañg), *eene saguweer-ladder* van bamboe, om in den saguweer-boom te klimmen, doorgaans circa 20 voet hoog. Boeg. idem. — Timbotânrañg-mi Allôwa, lett.: *de Zon is reeds zoover boven de kim als de lengte van een' tânrañg*, d. i.: *'s morgens ongeveer te 9 ure.*

(2° tânrañg), = *tânreré*, *sierik-staak.*

(1° târí), *gelijk afsnijden*, *snijden*, als: *papier*, *visch*, *kleêren;* bijv.: badjo'nna bâdjíki tarína, *zijn kleed is goed gesneden*, *heeft een goed snid.* — Âñjdjo kanânna to'ewañg ta-nitarîka-mi nabôdoñg. Vergel. *bódoñg.*

(2° târi). — Tarîyañg, soort van waarzeggerij. De waarzegger houdt een mandje aan een touw vast, en vraagt bijv. aan *A.* of *hij* het vermiste gestolen heeft. Wanneer nu het mandje zich beweegt, wordt *A.* voor schuldig gehouden; anders acht men zijne onschuld bewezen. Soms bedient men zich ook van een *padîñgîñg*, of *wan*, die men laat rondrollen; de persoon, vóór wien de *wan* tegen den grond begint te slaan, die is de schuldige; v. d.: mátâri-tarîyañg, overdragt. gebez. bijv. van iemand die een huwelijks aanzoek overbrengt, wanneer hij naauwkeurig let op de gezigten en antwoorden, ten einde daaruit op te maken, of er kans op goeden afloop besta al dan niet. (Sîti Tjin.)

(1° târiñg). Dus genoemd de steenen, waarop men het eten te koken zet, en dewijl men hiervoor meestal *drie* steenen bezigt, wordt dit woord dikwijls overdragtelijk toegepast op een *drietal* personen, of zaken; gewoonlijk ziet men *drie* zulke *târiñg's* op één *pálloe* (,men zie boven op *pálloe* N°. 2); van daar ook gesproken van: *târiñg-tâñga*, of *middelste târiñg*. (Mâdi.) Boeg. idem.

(2° târrîñg), alles wat *hard gebakken is*, zoo dat het er *geel* uitziet; van daar in de sînrilí's gebezigd van de *gele*, in de oogen der Makassaren bijzonder schoone, *kleur*, (Sinr., Mâdi.), bijv.: boékò'leñg-târrîñg, of: kêbó-târrîñg, *een' helder gele huid* (, tusschen *pádja* N°. 1 en *kébó* in), *eene huid, die het geel van de schil der lâsá nabij komt.* — Lêkó târrîñg, *gele sierik.* NB. de beste soort.

(tânriñg), *minnaar*, *iemand die achter de vrouwen loopt.* (Mâdi.) Boeg. *tjánriñg*, idem.

(târroe), bep. tarro'ewa, *kiekendief.*

târoeñg), 't Mal. *târo'em*, *indigo-plant.*

(tânroé), bep. tânroeka, *koorn.* Boeg. idem, Mal. *tandoekh.* — Bâllá-tânroé, huis met buffelhoornen boven op den gevel van het dak, hetgeen men enkel bij vorstelijke woningen aantreft.

Tanro'kañg, zooveel als *gehoornde*, wordt gebezigd van het mannetjes hert, doch niet, vóór dat de beide hoornen zóó ver uitgekomen zijn, dat elk van twee, of vier, takken voorzien is. Men heeft *tanro'kañg lómpo*, en: *tanro'kañg tjádi.* Vergel. *djóñga* N°. 1.

(târre). — Târre-târre, bep. târre-tarrêya, soort van vogel: *zeemeeuw*. (Dat. Moes.)

(tânre), Bonth en Toer.: *niet, geenszins*. (Mâdi.)

(tânreñg), = *tânre*. (Sinr. K. G.)

(1° târo), mánâro, *plaatsen, stellen, nederzetten, nederleggen, afzetten, afleggen, nederlaten, doen nederdalen*. Boeg. idem, Mal. *tároh;* bijv.: nitâro d̃jéné-kammoêna, *het warm water* (voor de kraamvrouw) *wordt afgezet*, te weten: *van het vuur*. NB. Van den volgenden ochtend na de bevalling af gooit men drie dagen achter elkander, telkens één *d̃joépá* warm water op den buik der moeder uit. Ook bezigt men dagelijks een weinig warm water voor het kind, om het, na het *niyoêróe* met olij en dergel., af te spoelen. Dit gebruik van warm water duurt tien, vijftien, twintig dagen, of zoolang als men goedvindt. Wanneer men nu hiermede uitscheidt, heet dit: *nitâro d̃jéné-kammoêna*. — Târo oerâñgi, = *ámóli oerâñgi*, = *tároerâñgi*. Vergel. *oerâñgi*. (D. Moes).

Tarôwi, narôwi, mánarôwi, a) *ergens plaatsen*, b) *doen plaatsen*, enz. bijv.: toe-mánarôwi tattâkañg, *iemand die neérlegt, neérvelt, kreupelhout*. (Mâdi.) — Mábâttalá, na-koetarôwi, *wanneer de last te zwaar is, laat ik hem dien neérzetten*, d. i.: *bevrijd ik hem daarvan*. (G. G.) — Nitarôwi-mi kaloekoêwa, lett.: *men doet naar beneden dalen*, d. i.: *plukt reeds, de kokosnoten*. — Nitarôwi-mi tâïpâya, *de mañgga's worden reeds geplukt*. — Nitarôwi-mi dañggâñgañga, *de koopwaar wordt reeds neérgelaten*, d. i.: *uit de praauw genomen*.

Tarôwañg, *plaatsen, nederzetten, doen nederdalen, naar beneden brengen, ten gevalle van iemand, voor iemand;* bijv.: tarôwañg-má nâoeñg pôke-mátâppa-d̃jarôêñgkoe, *breng voor mij naar beneden mijne een' naald in fijnheid evenarende piek*. (D. Moes.) — Na-nitarôwañg-mo bêdeñg I-Mâdi bâd̃joe bâssi sagantoêd̃joe, *er werden voor Mádi naar beneden gebragt acht ijzeren baadjes*. (Mâdi.)

(2° târo), nâro, ánâro, *iemand alles, wat hij bezit, ontnemen, zijn huis in brand steken, en hem zelven als slaaf wegvoeren*. NB. gelijk soms op last van den vorst geschiedt; v. d. ook: *iemand met geweld uit eens anders woning halen*. — Toe-mánarôwa tâoe, *hij die iemand met geweld ergens van daan haalt*. (Rap.) — Kítâro-tômmi toe-irâte-soeleñgkâna, *wij rukken ook met geweld mede haar die op zijn' schoot zit*. (D. Moes.)

Panarôwi, *iemand tot het voorwerp maken waarbij men iemand*, of *iets, met geweld weghaalt;* bijvoorb.: pônna soêro nipanarôwi tâoe-ballâna, *zoo men bij een soêro met geweld menschen uit het huis haalt*. (Inl. Wetb. en Rap.)

(tânro), *aanreiken, aanbieden*.

Sitanrôwi, *elkander iets aanbieden*, v. d.: sitanrôwi ewâñgañg, *elkander als 't ware toereiken*, of *aanbieden, de wapenen*, d. i. *de wapenen tegen elkander rigten; zamen vechten*. (Mâdi.)

Patanrôwañg, *iemand iets aanreiken, overhandigen;* bijv.: na-napatanrôwañg soêraka, *en hij overhandigde* (hem) *den brief*. (D̃jay.)

Pâpitanrôwañg, *het iemand iets aanreiken doen plaats vinden voor*, d. i. *iemand iets aanreiken, overhandigen, overleveren*, hetzij openlijk, of heimelijk, hetzij zelf in persoon, of door middel van anderen. Zoo kan het bijvoorbeeld gebezigd worden van iemand die voor een' ander iets steelt of laat stelen. Dan zegt men van zoo iemand: napâpitanrôwañgá ânoe, *hij bezorgt mij dit of dat*. — Zoo

komt het insgelijks voor van iemand, die een' ander te kennen geeft, dat hij tegen zekeren tijd een jong meisje tot zijn' dienst kan krijgen; van zoo iemand heet het: napâpitanrôwañgi Iyânoe, *hij levert hem als 't ware dit of dat meisje over.*

(1° tîrañg), = *tóeppoe, met de voeten ergens tegen drukken;* bijvoorb.: átîrañgá ri-mêdjañga, *ik druk met de voeten tegen de tafel.* — Koetâgaláki; na-tîrañgi ri-mêdjañga; *ik greep hem, doch hij hield zich tegen, door met de voeten tegen de tafel aan te drukken.* — Van daar overdragtelijk: koekîyóki; na-tîrañgi têya, *ik roep hem; maar hij blijft halsstarrig weigeren.* — Zoo ook *átîrañg* gebezigd van *een paard, dat volstrekt niet voort wil.*

Sipatîrañg, *met de voeten tegen malkander drukken;* van daar overdragtelijk gebezigd van: *twee* boomen, wier stammen elkander *van onder raken,* doch *van boven van elkander verwijderd zijn.*

Patîrâñgañg, de plank, waar de vrouw bij het weven met de voeten tegen rust.

(2° tîrañg), *oester.* Sund. en Mal. *tieram*, Jav. *tirĕm*, idem. — Tîrañg-bâtoe, *klipoester*, gemeene soort, en graauw van kleur. (Mâdi.)

(tînrá), a) nînra, mánînrá, *iets regtstandig ergens inzetten;* b) *regtop ergens in,* of *op, staan.* Bijv.: mánînrá pasiriñgañg, *de stokjes voor een pasiriñgañg* (, verg. *siriñg*,) *in den grond zetten.* (Tar.) — Nitînrá-tômmi riyoelôenna, ri-bañgkênna, *er werden ook aan zijn hoofd- en voeteneinde stokjes in den grond geplant.* NB. om te weten waar men de *mésañg's* te stellen heeft. (Mâdi.) — Tinrâna sañgkîlañga, *de opstaande houten*, die het boven- en benedenhout van de *sañgkîlañg* vereenigen, en boven het eerstgenoemde uitsteken, zoodat men het roer met een ring van bindrotting, of jonge bamboe (, *kakâloë*), daaraan kan vasthaken. — Tinrâna bâñgkeñg-sâlaraka, *de opstaande houten van de bâñgkeñg-sâlará.* — Tînrá-boêtta, *grenspalen;* van daar: tînrá-boettâya ri-Gôwa, of: tînrá-boettâna Gôwa, lett.: *de grenspalen*, v. d.: *het grondgebied, van Gówa;* bijv.: nîyá-djа ri-tînrá-boettâya ri-Gôwa, (het hout) *is immers op het grondgebied van Gówa.* (Brief.) — Tînrá-tibôwañg, *boonenstaken.* (Sîti Tjîn.)

Tátînrá, *ergens regtstandig in gezet*, of *geplant, zijn*, d. i.: *ergens regtstandig in staan.*

Patînrá, *iemand die*, of: *iets, dat regtop ergens in*, of: *op, staat;* van daar: simbôleñg-patînrá, men zie: *simbóleñg.*

Patinrâkki, *iets regtstandig ergens in*, of: *op, doen staan.*

Patinrâkkañg, *kandelaar.* — Patinrâkkañg-kañjdjôlí, soort van *blaker voor de kañjdjóli.* Verg. *kañjdjóli.*

(1° tînrañg), 't Mal. *tîndañg*, *schoppen.* Tinrâñgañg, *iemand schoppen.* — Tinrâñgañg lîno, *de wereld als 't ware wegschoppen, niets meer van haar willen weten.*

Patînrañg, *een schoppen;* bijv.: ásâre patînrañg, *een schop geven.*

(2° tînrañg), *niets meer van iemand willen weten, hem niet meer kunnen zetten, ja hem overal zooveel mogelijk benadeelen;* bijvoorbeeld: natînrañg-mi pamâoekânna, *hij wil niets meer van zijn vaderland weten.*

NB. Welligt zijn dit *tînrañg* N°. 2 en het *tînrañg* N°. 1 oorspronkelijk hetzelfde. In het voorbeeld van "*tinrâñgañg lîno*" ziet men ten minste den geleidelijken overgang in de beteekenis van *schoppen* tot die van: *niets meer van iemand willen weten.*

Tînrañg-bîriñg, nagenoeg hetzelfde als: *tîn-*

rañg, doch *biriñg* schijnt aan te duiden, dat de *verwijdering* nog grooter is, zoodat men zelfs geen *rand*, wij zouden zeggen: zoodat men letterlijk *volstrekt niets meer van hem zien*, of *weten*, *wil*. Vergel. *biriñg*.

Sitînrañg-biriñg, *volstrekt niets meer van elkander willen weten*, *elkander volstrekt niet meer kunnen zetten*.

Tînrañg, = *toênrañg*.

(tîrí), *gieten*, *inschenken*, Boeg. idem; bijv.: bosîya ri-bañgîya kâmmaï djénénitîrí, *de regen van van nacht was gelijk aan water dat uitgegoten werd*.

Patîrí, *hij die koper-, of ander werk giet*. (G.G.)

Tátîrí, *gegoten zijn*, v. d. *storten*; bijv.: bôsi tátîrí, *stortregen*. — Tátîrí-tîríki bosîya, *het stortregent*.

Tîríki, *ergens op gieten*.

Nitîrikîyañg-mi kamalôwa, (het water) *wordt op de kamâlo gegoten*.

(tîriñg), *plotseling*.

(tînri), *nevens elkander*; bijv.: ámêmpo átînri, *nevens*, *naast*, *elkander zitten*.

Nitinrîyañg, *nevens iemand geplaatst worden*, v. d.: *nevens iemand zitten*. (Sinr.)

(tîro), átîro, *van de hoogte naar iets zien*; van daar: *zich een weinig oprigtende*, *naar iets verwijderds kijken* (D. Moes.); v. d.: *op iets staren*, v. d.: *sterk toezien*; v. d. ook: *bespieden*, Boeg. idem; bijv.: átîro-tîro-sâï karâëñga ri-Gôwa, *kijk eens* (bijv. op een' boom klimmende) *ter dege uit naar den koning van Gówa*, of hij reeds komt. — Mâñge tîro-tîroï-parasâñgañga, *het land gaan bespieden*. — *Átîro-tîro* ook gebezigd van iemand, die zijn oog op een meisje heeft laten vallen.

Patîro, *iemand die*, of: *iets dat*, *uit de hoogte naar iets kijkt*; van daar: tjîñjtjiñg-patîro, lett. *een ring*, *die* als 't ware *op de andere uit de hoogte nederziet*, d. i.: een ring met een' grooten steen, tusschen andere ringen zonder steen, die dan *tjiñjtjiñg-nitîro* kunnen genoemd worden. Vergelijk *tjiñjtjiñg*.

(tînro), *slapen*. Boeg. idem. — Tînro-tînro, *liggen*. — Átînro-baînne, *als een vrouw liggen*; v. d.: *met de beenen opgetrokken en bij elkander liggen*. — Tînro-tâdjaï, lett.: *zij ligt gereed*, te weten: *voor den coïtus*; gebezigd van eene vrouw, die zeer onachtzaam ligt, op haar' rug, met de beenen opgetrokken, en wijd van elkander. Vergel. *tâdja*. — Tînro-mêmpo, *zittende slapen*. — Tînro-mâñggañg. Men zie *áñggañg*. — Toe-mátînrôwa, *de ontslapene*. — Tînro-djâñgañg-djâñgañg, *sluimeren*; *niet vast*, *maar even als de vogels*, *slapen*. — Si-tînro-tînrôna mâmi, *het is slechts één en slapen van hem*, d. i.: *hij doet niets anders dan slapen*, *hij slaapt altoos*.

Tînro-tînrôwañgi, *ergens ter dege op slapen*, d. i.: *ergens goed over nadenken*. Vergel. *émpo-empó wañgi* op: *émpo*.

Añgkatînrôwi, *ergens op liggen*, *op slapen*.

Patînro, lett.: *doen slapen*; v. d.: nipatînrowi ri-kakarâëñgânna, geb. van iemand, *wien men als 't ware laat slapen*, d. i.; *schorst*, *in zijne vorstelijke waardigheid*.

Katînrôwañg, *slaapplaats*; bijv.: sisâlá-katînrôwañg, vergel. *sálá* N°. 7.

Sikatînrôwañg, *zamen slapen*. (Inl. Wetb.)

Santînro, *zamenslapende*, v. d.: santînrôkoe, *mijne slaapgezellin*, gebez. van een *bijzit*, of: *hoer*; = *pañgepékoe*, vergel. *épé* N°. 1.

(toêra), bep. toerâya, *een tak*, waaraan *tálá-, klapper-, ínroé-*, of *nípa-vruchten* hangen.

(toênra), *vloek, vervloeking, eed.* (Sinr.)

Patoenrâñgi, *iets vervloeken.* (Kel.)

(toênrañg), = *tínrañg* N°. 2.

Toênrañg-bîriñg, = *tínrañg-biriñg.*

Vergel. *tínrañg* N°. 2.

(toêrí), *gleuf*, of *streep*, *maken met de ploeg*, ten teeken, dat het werk begonnen is.

(toêroé), *volgen, gehoorzamen, toegeven, afhouden* een vaartuig, *voor den wind afvaren.*

Patoêroé, *doen volgen.* — Ta-patoêroé, *niet doen volgen;* v. d.: *weérhouden, afraden, afwijzen, weigeren.*

Ánoeroêki, *iemand*, of *iets*, *navolgen*, of: *nabootsen.* — Ápitoeroêki, *iemand*, of *iets*, *tot het voorwerp maken, dat men navolgt.*

Toêroé-toeroêkañg, *nabootsen.*

Samatoêroé, lett. *zamen volgen*, v. d.: *overeenstemmen.* Boeg. idem. — Pasâmatoeroêkañg, *overeenstemming*, v. d.: *datgeen waarin men overeenstemt.* (Rap. T. Dj.)

Sitoêroé, lett.: *zamen volgen;* v. d.: *het eens zijn*, of *worden*, *overeenkomen;* bijv.: sitoêroéki garagantâna kotâya, (*mijn' horologie*) *loopt gelijk met de klok van het Fort.*

Toêtoeroé, verlengde vorm van *toêroé.*

Sitoêtoeroé, *elkander volgen;* v. d. bijv.: *achter elkander loopen*, gebez. van *menschen* en *beesten*, v. d. bijv.: *elkander opvolgen*, als: *ongelukken* en *rampen;* v. d. bijv.: *elkander opvolgen in geslacht* van vader op zoon.

Sitoêtoe-toêtoeroé, idem.

Átoetoêrañg, *van geslacht tot geslacht.* — Satoêñggoe-toeñggoênaï átoetoêrañg, *van eeuwigheid tot eeuwigheid.*

Mákatoetoêrañg, *elkander opvolgen;* bijv.: mákatoetoêrañg-mônne dowaâñgkoe, *mijne beden volgen elkander op*, d. i.: *ik bid onophoudelijk.* (Sinr.)

(toêroeñg), *nederdalen, zich nederlaten*, v. d.: *komen, landen*, enz., Boeg. idem; bijv.: Toemánoêroeñga, lett.: *de uit den Hemel nedergedaalde.* Aldus genoemd de eerste vorstin van Gôwa, dewijl men meende, dat zij van Hemelsche afkomst was. — Padjêko mánoêroeñg. Aldus genoemd *de ploeg* waarmede men in *Segéri*, van wege het Inlandsch Bestuur, en onder allerlei feestelijkheid, een' aanvang maakt met ploegen. Ook dit werktuig zou uit den Hemel nedergedaald zijn. — Toêroeñg-sânroé. Men zie *sânroé.*

Patoêroeñg, *doen nederdalen, doen komen.* — Nipatoêroeñg-toe-máloêkká-mi, *men doet hem nederdalen als*, d. i.: *men houdt hem voor een' dief, beschouwt het, dat hij als dief komt.* (Rap.)

Gânrañg-papatoêroeñg, *alarm-trom*, lett.: *gânrañg die doet nederdalen.*

Toeroêñgi, *nederdalen, komen, tot iemand*, of *iets;* bijv.: âñjdjo âná-ânaka, djâï tâoe antoeroêñgi, *vele menschen komen tot die popjes*, d. i.: *komen, om die popjes te zien.* — Âpa nitoeroêñgi? *waar gaat dat naar toe?* — Natoeroêñgi-kôñjdjo sôñgó dîñgîñg, *wat daalt daar bij u neder*, d. i.: *wat breekt u daar op eens uit, het koude zweet!* — Na-nitoeroêñgi, *er wordt tot hem nedergedaald*, hetzij men hem *te hulp schiet*, of *aanvalt.* — Toeroêñgiyá, of: toeroêñgi-kí?, lett.: *daalt tot mij*, of: *tot ons, neder.* NB. dit is de kreet van iemand, die bijv. door roovers overvallen wordt, en om hulp roept. Wij zouden zeggen: *help! help!*

Áloêmpá tátoêroeñg-toêroeñg, *op en neêr springen*, bijv.: bij het *máñgâroe.* (D. Moes).

Pitoèroeñg, lett.: *doen nederdalen, doen komen,* te weten : *goederen*, d. i.: *vermaken.*

Papitoèroeñg, *het doen nederdalen, het vermaken;* bijv.: îya nikanâya papitoèroeñg, añjdjôreñg mêmañg-mo ri-toe-nipitoèroeñgîya, ri-tallassâna toewápitoèroeñga, *dat wat pitoèroeñg heet* [,NB. integenstelling van *papâsañg*, men zie: *pâsañg* N°.1], *komt dadelijk tot dengeen aan wien het geschonken wordt, ja nog bij het leven van den schenker.* (Rap. T. Dj.)

Pitoeroèñgi, *doen nederdalen iets op iemand*, v. d. bijv.: *iemand iets schenken;* bijv.: napitoeroèñgimi dîñgîñg bâtoe-bâmbañga, *hij deed koude neérdalen op den heeten steen.* — Sâbá nipitoèroeñgînna karâëñga âná-mátoèwa, *dewijl den vorst geschonken is een gelukskind.* (Djay.)

Toeroèñgañg, a) lett.: *plaats waar men zich nederlaat;* v. d.: *plaats van inscheping.* (Sinr., Kel.) — Toeroeñgânna Kâmpoñg-bêroe, *de inschepingsplaats van Kâmpoñg-bároe* (te Makassar). — Bôttótoeroèñgañg. Men zie *bóttó* N°. 2.

Átoeroèñgañg, *met een toeróèñgañg zijn*, v. d.: kêre-mâë átoeroèñgañg biseyânnoe? *waar is de plaats, om naar boord van uw vaartuig te gaan?* lett.: *waar heeft uw vaartuig zijn toeróèñgañg?*

b) *afklimming, afstamming.* Mal. *katoerónan;* idem. — Toeroeñgânna, *zijne vrouw en alle familie in nederdalende linie*, als: *kinderen*, enz. (Rap.)

c) *doen nederdalen;* bijv.: nakôkóki lâri sâllañg, na-kí-natoeroèñgañg, *hij zal met een geweldige vaart op de vlugt gaan, en ons doen nederdalen*, d. i.: *ons doen volgen, ons medeslepen.*

d) *nederdalen tot*, of: *op;* bijv.: natoeroèñgañgi anâna, *het daalt neér tot*, of: *op, zijne kinderen*, d. i.: *de kinderen deelen in de straf huns vaders.* (Rap.) — Ta-natoèroeñgâñgaï karaênna, *het daalt* (komt) *niet neér op zijn heer*, d. i.: *de heer lijdt niet, is niet aansprakelijk, voor het gedrag zijn's slaafs.* (Inl. Wetb.)

Katoeroèñgañg, soort van *ziekte*, waardoor te Makassar vele pasgeboren kinderen in de *negen*, vooral de *drie*, eerste dagen worden weggerukt. Onder de Europeanen heet deze ziekte: *de klem.*

(toènróe). Mal. *tondokh, zich buigen, zich onderwerpen.*

Patoènróe, *zich doen buigen, onderwerpen;* bijv.: nipatoènróe-mi ri-karâëñga ri-Gôwa, *hij is door den koning van Gówa onderworpen.*

Pitoènróe, *doen bukken*, v. d.: *terneérdrukken*, v. d.: *dringen*, of: *dwingen, tot iets;* bijv. na-mápitoènróe gârrîñg, (mij) *doet bukken, drukt ter neder, brengt onder hare magt, eene ziekte.* (Tar.) — Lâbi pitoenróèkoe djînne, *het is immers door mij sterk te dringen.* (Kel.)

(1° toènroeñg), *tros*, te weten: *kokosnoten.* Boeg. idem. NB. één toènroeñg bevat soms tot *vier en dertig* kokosnoten toe. Vier zulke *toènroeñg's* hoogstens aan één boom gevonden. — Oènti si-toènroeñg, = *oènti si-pókó*, alleen met dit onderscheid, dat het gebez. wordt van de *reeds afgesneden tros.* — Voorts wordt *toènroeñg* ook enkel gebez. van het *middenrif*, waaraan de pisañg-vruchten vastzitten, en van daar: *het midden-*, of *verheven, gedeelte over de geheele lengte van het lemmet eener kris;* v. d.: sêlé-nitoènroeñg-Mañgarîbi, *een kris die in het midden van het lemmet van Mañgarîbisch ijzer voorzien is.* (D. Moes.)

(2° toènroeñg), *de rug*, van een *mes* bijv., of dergelijke. Boeg. idem.

(3° toènroeñg), noènroeñg, *slaan, kloppen, ver-*

slaan, wordt ook gebez. om ons *vermenigvuldigen*, in de cijferkunst, uit te drukken. Boeg. *oênroé*, idem. — Nôênroeñg tâmboró, *de trommel slaan*. — Tôênroeñg-sâpoe, *geeselen;* bijv.: nitôênroeñg-pâd̃jaï, *hij krijgt voor zijn achterste*. Men zie *pâd̃ja* N°. 4. — Tôênroeñg-lâba, *met koelheid, met onverschilligheid slaan*, d. i.: *iemand koel behandelen*. (Kel.) — Tôênroeñg-kânaï, *iemand met woorden slaan*, of *treffen*, van daar: *hem ergens over onderhouden*. (Kel.) — Ândênroeñg ri, *straffen, beboeten*.

Patôênroeñg, lett. *doen slaan, doen kloppen;* bijv.: têya-kô patôênroeñgi pakêboeka, *laat de deur zoo niet kloppen*, d. i.: *gooi ze niet zoo hard digt*. — Patôênroeñg kalênna ri, *zich zelven doen slaan*, of *kloppen, tegen*, d. i.: *ergens tegen aan slaan*, of *klotsen;* bijvoorbeeld de golven tegen het strand. (Kel.) Zoo ook gebezigd van iemand *die zich met geweld tegen den grond aansmijt*, zich nu op deze, dan op die zijde gooit, *zich* als het ware *tegen den grond doet slaan*, of *kloppen*. — Patôênroeñg kâna, lett.: *een woord doen slaan*, te weten: *ergens op*, v. d.: *een spreekwoord bezigen*. Vergel. het Arab. ضرب مثلا.

(tôêreñg), = *antôêreñg*. Men zie: *ântoe*.

(têrá), átêrá, *oprispen*. NB. bij de Inlanders geen onbeleefdheid, maar een compliment voor den gastheer.

(têrañg), = *tîrañg* N°. 2. (Mâdi.)

(1° tênreñg), nênreñg, *beven, rillen*. Boeg. *ténre*, idem.

Patênreñg, *doen rillen*. (Tar.)

(2° tênreñg). — Tênreñg-tênreñg pokêna, *te paard gezeten zijn lans zóó in de hand houden, dat men die op zijn teenen laat rusten*. (Mâdi). Boeg. *ténreñg*, idem.

(tênró), bep. tênroka, naam eener soort van *visch*. Boeg. idem. — Tênró-lâboe, = *taróêdá*, soort van *ténró*. NB. wanneer men dezen visch in het water ziet, is dit een teeken van ondiepte. — Tênró-bâttî, insgelijks een soort van *ténró*. — Lâwará-tênró. Men zie *lâwará* N°. 2.

(tônra), *beboeting, die volgt op* (, lett.: *voortgesleept wordt door*:) *de vergoeding van de schade, aan personen*, of *goederen, aangebragt, en evenveel als deze bedragende;* dus zooveel als: *pasleep van de tôkkoñg*, (men zie: *tôkkoñg* N°. 2,) of de *pañjâpoé* (, men zie *sâpoé* N°. 1). Vergel. 't Boeg. *tônra*, = het Mak. *tônda*. (Rap. T. D̃j., en Inl. Wetb.)

(tônrañg), *zich uitstrekken*, v. d.: *met uitgestrekte beenen zitten*, of *liggen*. Bijvoorbeeld: tonrânna (êre), *de plaats van waar het water zich uitstrekt;* d. i.: *waar het zijn oorsprong neemt*. — Tônrañg-bôêlo-mi Allôwa, lett.: *de Zon is reeds boven de kimmen ter lengte van een uitgestrekt stuk bamboe*. — Si-tônrañg-bôêlo-mâmi, nasârá Allôwa, *nog een poosje vóór Zonneondergang*. — Si-tônrañg d̃jêné, of: si-tônrañg-êre, lett.: *naar het uitstrekken van het water*, d. i.: *langs het water*. (Mâdi.) — Âtônrañg kâloé, *de beenen uitstrekken en dan kruisen*. Vergel. *kâloé* N°. 1.

Âpatônrañg, *zich doen uitstrekken;* bijv.: âpatônrañg bisêyañg, lett.: *een vaartuig zich doen uitstrekken*, v. d.: *de kiel opzetten, begin maken met bouwen*.

(1° tôré), átôré, = lôêkká N°. 2, *stelen*.

Patôré, = *palôêkká, dief*.

(2° tôré), bep. tôreka, het Mal. *tauriet*, het Jav.

toret, Arab. تَوْرِيَة, *de wet van Mozes, de Pentateuch.*

(3° tôre). Torêyañg, *wegstooten, wegschoppen.* (Bid.) — Mânna nitorêyañg-kí, ta-nisaîle-dèmpakí, *ofschoon men ons wegschoppe, ziet men niet eens ter zijde meer naar ons om.* (Bid.)

(1° tôro). Tátôro, *met de voeten ergens tegen stooten;* v. d. *struikelen.*

Tátôro-tôro, *gedurig struikelen.*

Tórôwañg, a) *tegen aan stooten, tegen aan schoppen;*

b) *een ergens tegen aan stooten;* bijvoorbeeld: koetórôwañg-bâwa, *ik ben iemand, aan wien ieders mond zich stoot*, d. i.: *op wien ieder wat te zeggen heeft.* (Lalâkoeñg).

(2° tôró). Tátôró, = *tádjóró.* Vergelijk *djóró* N°. 1.

(3° tôro). Torôwi. Dit heet aan de toptafel, wanneer iemand *twee drieën* gooit; als wanneer hij insgelijks wint.

(4° tôro), *slepen*, bijvoorbeeld gebezigd van een *lang kleed.* Boeg. mátôro, idem. — Kobâyá-tôro, *lang bidkleed* voor de mannen.

Tjòètjoe-torôwañg. Verg. *tjóèljoe* N°. 1.

(5° tôro), ook gebezigd voor het: *zetten*, of: *opzetten* bij hanengevechten; bijv.: siyâpa torôna ânjdjo djâñgañga? *Hoeveel zet gij op dien haan?*

(1° tônró), bep. tônroka, *de schoft* van een *paard.* — Djârañg tíñggi-tônró, *een paard hoog van schoft.*

(2° tônro), = *bíriñg.* (D. Moes.)

(tárâñgká). Men zie *âñgká* N°. 1.

(tarôèñgkoe), bep. taroeñgkôèwa, het Port. *tronco, soort van gevangenis;* van daar in het algemeen: *gevangenis, opsluiten, gevangen zetten.* (Djay.) — Toe-nitarôèñgkoe, *een gevangene.*

(târañgkîdjañg), soort van *vergiftigd geel ijzer*, komende van elders, en soms gebezigd voor krissen; v. d.: sêlé-niyôèdjoeñga târañgkîdjañg, *de kris met een punt van dit ijzer.* Vergel. *kídjañg* en *tárañg.* (Mádi.)

(tarakôló), bep. tarakôloka, *buks.* Boeg idem.

(tarikalânna), = *tási-kálikáli*, lett. *d, zelden*, vergel. *káli* N°. 1; bijv.: tarikalânna-ko ênroeñg, *zelden verlangt gij* (naar mij). (Tar.)

(tarâñgga), *dragen, verdragen, verduren:* bijv.: antarâñgga kanânna, *iemands woorden dragen*, d. i.: *zich daaraan onderwerpen, zich daarnaar schikken.* (Djay.)

(tarîgoe), bep. tarigôèwa, *Europeesch koren*, Sund., Mal., en Jav. *trigoe*, Port. *trigo, koren.* — Lâboé-tarîgoe, *meel.*

(taroeñgâdja), cene *Cassia Tagera L.*

(taripañg), *tripañg*, soort van *visch.* Boeg. idem. Van dezen visch vindt men onderscheidene soorten. De voornaamste heeten aldus:

taripañg-kâssí, *zandtripañg*,

taripañg-bâtoe, *zwarte klip-tripañg*,

taripañg-kôro, *witte kliptripañg*,

taripañg-pândañg, *ananas-tripañg*, als 't ware *met doornen*, even als de *pándañg*,

taripañg-Kâyoe-Djâwa, *tripañg van Káyoe-Djáwa*, dat gelegen zou zijn bij Marêgé, volgens anderen dus genoemd wegens de *roode kleur*, men zie op *djáwa*,

taripañg-lêleñg, *zwarte tripañg*,

tarîpañg-kâsóe, *platte tripañg*, lett.: *tripañg als een muil*,

tarîpañg-boèwañg-koèlí, bij verbastering genoemd: *bañgkóèlí*, *ontvelde tripañg*, NB. volgens sommigen is de naam van *bañgkóèlí* de eenig ware, zooveel te kennen gevende als: *iets ronds*; deze soort zou dezelfde zijn als de *tarîpañg-káyoe-Djáwa*, met dit onderscheid alleen dat laatstgenoemde doorgesneden is,

tarîpañg-Marêgé, *Marégésche tripañg*,

tarîpañg-gâmá, dus genoemd wegens de *slieren* (draden) *slijm*, welke daaraan hangen, vergel. *gâmá* N°. 3,

tarîpañg-gâmá-bâttí, *gevlekte gâmá-tripañg*,

tarîpañg-tâï-kôñgkoñg), *vuile tripañg*, letterl.: *tripañg als honden-stront*,

tarîpañg-Djâppoñg, *Japansche tripañg*,

tarîpañg-kêbó, *witte tripañg*,

tarîpañg-koènjí, *gele tripañg*,

tarîpañg-dôñgá, *valsche ananas-tripañg*, vergel. *dôñgá*,

tarîpañg-môsé, soort van tripañg, die niet boven op, maar eenigzins onder het zand gevonden wordt, zoodat men er met de hand als 't ware in moet schuiven, om ze te krijgen, vergelijk *mósé* op *bósé*,

tarîpañg-kaèwasá, *geelachtige tripañg*, of: *tripañg die de kleur heeft van de peulvruchten van de kaèwasá*, NB. ook welligt aldus genoemd wegens overeenkomst in vorm,

tarîpañg-kâtjañg-gôreñg, *kâtjañg-góreñg-*, of: *gebrande, tripañg*, dus genoemd wegens de kleinte, als 't ware zoo klein als *kâtjañg-góreñg*,

tarîpañg-talêñgko, eene soort van *tripañg* die zoo vast aan den grond zit, dat men er haar bezwaarlijk geheel af krijgt, vergel. *talêñgko*; wegens het veelvuldige vocht, dat er uit komt, heet zij ook *tarîpañg-tjérá*.

Vergel. I. N. Vosmaer's korte beschrijving van het Zuid-Oostelijk schier-eiland van Celebes, in het bijzonder van de Vosmaer's of Kendari-baai, blz. 162.

Patarîpañg, *tripañg-vissche*r. Aldus dikwijls genoemd gemeene vrouwspersonen, die als 't ware 's nachts op tripañg-visscherij uitgaan; van daar in gezelschap liever gebruikt: *pamarégé*, af te leiden van *Marégé*, onder welken naam men eigenlijk de hier gevestigde *Nieuw-Hollanders* verstaat, welke zich inzonderheid met de tripañg-visscherij onledig houden.

Târi-tarîpañg, vierkante blokjes hout, die onder in het vaartuig de geheele lengte van de kiel door, drie in de breedte, op korten afstand van elkander, aangebragt zijn tot het geven van meerdere stevigheid. (Rap. K. G.)

Tatarîpañg, = *târi-tarîpañg*.

(tarôèmpoe), bep. taroempoèwa, Port. *trunfo*, *troef*, in het kaartspel, bijv. in het *Omi*-spel.

(tarôpoñg), *verrekijker*, ook een *bamboe* waarin men de *palátting* bewaart. Men zie *palátting*. Boeg. idem. Vergel. het Mal. *trópoñg*, *een pijp* gelijk die van een orgel, *verrekijker*, *telescoop*, *roeper*. Jav. *tropoñg*, *een weverspoel*.

(toèroempêta), bep. toèroempetâya, ons: *trompet*.

(tárâmbañg). Men zie *ámbañg*.

(taroembêbé). Târoembebêkañg, of: patâroembêbé, *iets verleggen*, zoodat men het niet vinden kan, *iets uit achteloosheid*

ergens laten vallen, zonder zulks terstond te bemerken.

(toèroembêta), = *toèroembêta*.

(tônrabâtoñg). Talibânnañg-tônrabâtoñg, *een krisband van roode zijde, geheel met goud gestikt.*

(tânrabâyo), bep. tânrabayôwa, *nevelvlek* (?) NB. aldus genoemd, dewijl de *Báyo's* (, vergel. boven op: *Báyo,*) hieruit een *teeken* (, Boeg. *tânra* = het Mak. *bâte* N°. 1, of: *pamatêi,*) van goed weder zien.

(tânroé-balâñga), een *sónrí*, behoorende tot Gôwa's rijkssieraden. (Rap.)

(tarîma), *ontvangen, aannemen*, Boeg., Sund., Mal., en Jav. idem; bijv.: ánarîma êrañg-kamatêyañg. Vergel. *érañg*. — Tarîma-kâsi, Mal. en Jav. *bedanken* voor eene genoten gunst.

Îya-mi koepatarîma-kâsi, *ik zeg u dank daarvoor.* (Brief.)

Katarimâñg, *aannemelijk*, v. d.: *welgevallig;* bijvoorb.: katarimâñgi papalâna toèwañg, *de bede van mijnheer is Gode welgevallig.*

Pitarimâï, *iemand te ontvangen geven;* v. d. *toezenden, ter hand stellen;* bijv.: ka-kalêñgkoe pitarimâï òewañg, *daar ik hem zelf geld heb toegezonden*, of: *betaald.* (Brief.)

(Tânriñg-mâta), naam van een kampoñg in *Galésoñg*, waar veel *mâñgga*-vruchten zijn; v. d.: taîpa-Tânriñg-mâta, men zie *taîpa*.

(tarâtté), bep. tarâtteka, 't Arab. en Mal. ترتيب, *orde, schikking;* bijv.: ta-mábadjîkaï tarattêna, *de zaak is slecht aangelegd, overlegd;* wanneer men, bijv., bij de behandeling eener kwestie met Inlanders, niet den regten weg inslaat, zoodat men hun vrees, in stede van vertrouwen, inboezemt.

(tárînti). Men zie *ínti* N°. 2.

(târi-tarîpañg). Men zie *tarípañg*.

(tirotâsí), bep. tirotâsika, naam eener soort van *boom*.

(tárâdo). Târâdo-râdo. Men zie op *ádo*.

(taroèdá), bep. taroèdaka. Verg *tánró*.

(taradîdi), bep. târadidîya, = *máta-pâdja, het fundament.* Verg. *pâdja* N°. 4.

(taroèna), Sal. *jongeling*.

(tárônú). Vergel. *ónó*.

(toerinâoeñg), = *róyoñg*.

(táróèdjoeñg-roèdjoeñg). Vergel. *óèdjoeñg*.

(tânreré), bep. tânrereka, *sierihstaak*, staak, waar men de sierihbladen langs laat groeijen, even als bij ons de *snijboonen* en dergel. langs de boonenstaken. Boeg. idem. (Kel.)

(tinróèroe), = *tinróri* (, vergel. *tínroró* N°. 2), = *róèroeñg, volgen*.

(tirêre), *dorst, dorstig zijn;* bijv. tirêre-dòèdoewá, *ik heb sterken dorst.*

(1° tînroró), = *tábiyâlo*, vergel. *biyâlo;* bijv.: mákêbó-kêbóki na-mátînroró pádjâna, *zij is wit van kleur met een tint van liefelijk zwart.* (Sinr. K. G.)

(2° tînroró). — Tinrôri, = *tinróèroe* = *róèroeñg, volgen*.

Tinrôrañg, *hij*, of: *zij, die*, of: *datgeen wat ergens op volgt;* bijv.: âná oeloewânna siyagâñg tinrorânna, *zijn oudste kind met het kind dat daarop volgt.* (Rap.)

(toerêre), = *tirére.*

(tároerâñgi). Vergel. *oerâñgi.*

(tárâlle). Vergel. *âlle.*

(tárôèloé). — Tárôèloé-mâta, *naoogen;* bijvoorbeeld: koetárôèloé-mâtaï, *ik oog hem na.* Vergel. *ôèloé* N°. 2. (Mâdi.)

(tônroló), bep. tônroloka, *houten, die men soms van weêrszijde in de palen drijft, ten einde daarop de palâñgga lómpo's te doen rusten.* Boegin. idem. Op zulke tônroló's plaatst zich de dief, of al wie maar een aanslag op de bewoners van het huis wil doen, ten einde daar eene goede gelegenheid af te wachten. Ook aldus genoemd de beide houten die in de tanrâkañg's van het weefgetouw gestoken worden, ten einde de pamâloé op te laten rusten. Ook op de schepen gesproken van *tónroló's.* (S. T̃jin.) — Bâllá nitônroló. Vergel. *bállá* N°. 3.

(tárâwañg), *begraven*, bijv. een *lijk.* Vergel. *áwañg.*

(toerôwañg), *lekken*, Boeg. idem; bijv.: toerôwañgi patôñgkoka, *het dak lekt.*

(1° tânrasá), *meenen, ergens voor houden;* bijv.: nitânrasá toe-málôèkká, *voor een' dief gehouden worden.* (Inl. Wetb., Tar., Rap.)

Pitanrâsai, *iemand iets aanrekenen.*

(2° tânrasá). — Tanrâsañg, = *lanrásañg.* Vergel. *lánrasá.*

(tarâsi), = het Jav. *trasi*, ingelegde zeevisch, die, fijngestooten met sambal, als toespijs bij de rijst gegeten wordt. Boeg. idem.

(târroesoé), nârroesoé, ánârroesoé, lett.: *regt dóórgaan*, v. d. *dóórloopen*, v. d. *ergens geheel door heen komen*, v. d. *ergens in doordringen, ergens door en door in ervaren zijn*, enz., Boeg. *târroé*, idem, Mal. en Jav. *troes, door, regtdoor, regtuit, door en door, regtstreeks, geheel en al.* Bijv.: bêntenñg-mánârroesoé, *een paal die tot boven in het huis doorloopt.* Vergel. *bêntenñg* N°. 3. — Nârroesoé-mi, *zij zijn reeds geheel door*, te weten: de *haken* van een paard. — Bâñgkenñg-tôpe târroesoé, *de rand van een kleed die door en door gewerkt*, of *geborduurd*, is, zoo dat dezelve er aan beide zijden even mooi uitziet. — Ta-nitârroesoépa, *er is nog niet in doorgedrongen*, d. i.: *het is raadselachtig.* — Tâoe-bôto târroesoé, *een waarzegger die in de diepste geheimenissen doordringt, een kundig waarzegger.* (D̃jay.) — Mánârroesoéki mámâtja kîtá, *hij is door en door bedreven in het lezen van de schrift.* (G. G.)

(tárôsá). Men zie *rósá* N°. 1.

(tarôsi), bep. tarosîya, het Mal. *trôesie, koperrood.*

(1° tîrasá), bep. tîrasaka, het Mal. *tieras, pluksel.* NB. niet, zoo als bij ons, gebruikt voor wonden, maar tot dezelfde doeleinden als de kapok en dergelijke, namelijk om kussens of matrassen op te vullen.

(2° tîrasá), *kapas zuiveren*, door te kloppen.

(tîrisí), *met zijn nagels dood*, of *open knijpen*, bijv.: een *luis*, of *zweer.*

(têrasá), bep. têrasaka, *hard*, bijv.: de *bodem van een grond*, een *tafel*, een *steen; gestreng.*

Katerâssañg, *hardheid.*

Têra-têrasá, 't hardste gedeelte van het been, *scheen.*

(tânrasoèla), bep. tânrasoelâya, eene *ader* van het voorhoofd, die bij den Inlander zigtbaar opzwelt, wanneer hij zich erg boos maakt,

(Mâdi); bijv.: pîla mámênteñg-mi tânrasoêla ri-abânna, *de tánrasoêla stond* (, d. i. *zwol op,*) *hoe langer des te meer op zijn voorhoofd*, d. i. *hij werd hoe langer des te vertoornder*. NB. *Tánrasoêla* eigenl. Boeg., = 't Mak. *lába-lába*. Vergel. *lába* N°. 2.

(târasoêloé), bep. târasoêloeka, een dieven-werktuig, langer en platter van vorm, doch op de zelfde wijze als de *pántoé* gebezigd; heeft ook veel overeenkomst met de *simámboe*, doch is minder lang.

(tarâssoló), bep. tarâssoloka, het Arab. ترسول *gezonden*, en gebez. voor het *begin* of de *inleiding* van een *zend-brief*, gewoonlijk in cene menigte van heilwenschen bestaande.

(taraoêwe), bep. târaoewêya, *regenboog*. Boeg. idem.

(târahorâma), het Mal. *terhhormat*, van het Arab. حُرْمَة, *eerbied, ontzag*, lett. *met eerbied bejegend, geëerbiedigd, geëerd worden*, v. d. ook, bij verwarring van denkbeelden: *eerbiedig;* bijv.: sâllañg târahorâma, *eerbiedige groeten*. (Tar.)

(1° tâlá), bep. tâlaka, naam eener soort van boom, *Borassus flabelliformis L.*, Boeg. *tá*, idem. — Tâlaka ri-Sâñggariñgañg. Men zie *Sáñgariñgañg*. — De *tálá*-vrucht is van onderen geel, van boven zwart; vergel. *kóro-boêwa-tálá*, op: *kóro* N°. 3. — Lâlañg-tâlá. Vergel. *lálañg* N°. 2.

(2° tâla). — Patâla, lett.: *blootleggen, gereedstellen, klaar-*, of *vóórstellen*, v. d. ook: *opdisschen*, enz.; bijv.: patâlaï kalênna, *zich bloot geven, zich bloot stellen, zich klaar*, of: *ter beschikking stellen*, onder andere gebez. van iemand, die *zich beroep-*, of: *benoembaar, stelt*. Zoo ook gebezigd van een *slecht vrouwspersoon*, dat *haar ligchaam aan een ieder veil geeft*. — Patâlaï kalênna ri-balîya, *zich bloot geven aan den vijand*. — Îya-mi na-koepatâla mêmañg kanâya ri-kâtte, *daarom heb ik het u van te voren voor oogen gehouden*, d. i. *vooruit gezegd*.

Tátâla, eigenl.: *blootgelegd*, v. d. *uitgekregen*, uit de *kast* bijv.; *uitgezet*, uit de *góedañg* bijv.; *klaar*, het *rijtuig* bijv., dat ingespannen is; *opgedischt, het eten* bijv. — Tînro-tátâla-tâlaï, *zij slaapt open en bloot*, d. i.: *zonder schut*, of *gordijn*, in één woord, zóó, dat een ieder haar zien kan.

(3° tâla), = *tapála, immers niet;* welligt zamengesteld uit *ta* + *ala* N°. 1. Bijvoorb.: tâla inâkke añgkâna, *ik zeg het immers niet;* welligt lett.: *wat! ik zou het zeggen?... Neen, dat niet.* — Tâla djâmmēñgi añjdjâya, *de afgestorvenen zijn immers niet dood*, (Kel.); welligt lett.: *wat! de afgestorvenen zouden dood zijn?... Neen, dat niet.* — Tâla anâna ântoe soedâgaraka, *zij is immers niet de dochter van dien koopman* (Bid.); welligt lett.: *wat! zij zou de dochter van dien koopman zijn?... Neen, dat niet.*

(4° tâla). — Tâla-tâla, bep. tâla-talâya, wel eens verward met *kándawári*, doch eigenlijk daarvan onderscheiden. De tâla-tâla is minder lang en altijd van achteren aan het huis. Boeg. idem.

(5° tâllá), bep. tâllaka, 't Arab. طلاق, *verstooting eener vrouw, echtscheiding, verstooten;* bijv.: tâllá-tâlloewi ântoe baïnnêya, lett.: *verstoot die vrouw drie keeren achteréén*, d. i.: *scheid u voor goed van die vrouw*. NB. wanneer men zijne vrouw driemaal verstooten heeft, mag men haar, volgens de Mohammedaansche wet, niet terugnemen, tenzij dat zij in het bed van een' ander is overgegaan.

(6° tâllá), = *tallâñgañg náoeñg*, vergel. *tállañg* N°. 2; bijv.: nipanâoeñg-mi bânnañga, nitâllá tápintâlloe, tápiñgâppá, tápilîma, sañggênna lê-

leñg, *het garen wordt er in gedaan* (te weten: *in de indigo*), *en ondergedompeld drie, of vier, of vijf keer, zoo lang tot dat het zwart is.* Boeg. idem.

(1° tâlañg), *metalen*, bijv. *koperen, schenkblad*, dat zich door diepte en hoogen rand van de *t̃jêperé* onderscheidt. Boeg. idem. Mal. en Jav. *talam*, Sund. *talĕm, schenkbord, bak.* — Tâlañg tâñgkoeloé, *een tâlañg met uitgewerkten rand*, bijv. met punten, of, zoo als de Inlanders zeggen, met *katîntiñg's* of *doornen.*

(2° tâllañg), *zinken*, overdragtelijk: *wegzinken, diep doordringen*, bijv. *in de vijandelijke drommen.* (Mâdi.) Boeg. *tâllañg.*

Tâllañg-bâyañg, letterl.: *het zinken van de schaduw*, v. d.: *schemeren* ('s avond's).

Boêlo-tâllañg, soort van bamboe die *zinkt*, wanneer zij in het water komt, = *boêlo-pôppó.* Vergel. *boêlo.*

Boêñga tâllañg, eene plant uit de familie der *Leguminósae.* (*Desmodium?*)

Tallâñgi, *doen zinken.*

Tallâñgañg, idem.

Sitallâñgañg, *elkander doen zinken;* bijv. sitallâñgañg bârañg-bârañg, lett.: *elkanders goederen doen wegzinken*, d. i. *elkander's goederen zoek maken, elkander in hun goederen benadeelen.* (Mâdi).

Papitâllañg, *vischlood*, lett.: *datgeen wat doet zinken.*

(3° tâllañg), = 't Mal. *telan, slikken.*

(1° tâli), bep. talîya, *dertig duiten*, of: *een vijfstuiverstukje.* Boeg., Mal. en Jav. idem. — Tôkeñg tâli-tâli, een *tôkeñg*, bestaande uit eenige kleine ronde gouden plaatjes, ter grootte van onze *vijfstuiverstukjes*, en één dat wat grooter is in het midden.

(2° tâli), het Mal. en Jav. *tâli, touw, koord*, enz.; v. d.: tâli-bânuañg, lett.: *een band*, of *koord, van garen*, of *draad.* Vergel. *bânnañg.* Zoo gewoonlijk genoemd: de *krisband*, of *band*, waarmede de kris aan het lijf wordt vastgehecht. Boeg. *taliwânnañg.* — Talibânnañg-Djâppoñg. Men zie: *Djâppoñg.* — Talibânnañg-nisoêlá. Men zie *soêlá.* — Talibânnañg-nidjâî-Djâwa. Vergel. *djâî* N°. 2. — Talibânnañg-tônrabâtoñg. Vergel. *tônrabâtoñg.* — Talibânnañg-bâñgkeñg-tôpe, *een krisband, bewerkt even als een bâñgkeñg-tôpe.* Vergel. *bâñgkeñg.* — Talibânnañg-Pâsirî. Vergel. *Pâsirî.*

Âtâli-tâli toêwañg, *mijnheer laat zijne praauw met touwen voorttrekken.*

Antâli-talîyañgi biseyânna, *iemand 's vaartuig met touwen voorttrekken;* bijv.: koesoêro tâli-talîyañgi biseyâñgkoe, *ik laat mijn vaartuig voorttrekken.*

(3° tâllî), bep. tâllika, *eed, verbond.* (Kel.) — Âtâllî ri, *zweren op.*

Patâllî, *doen zweren.*

Patallîkañgi, *ergens op doen zweren;* bijv.: patallîkañgi korôwañga, *doen zweren op den Koran.* (G. G.)

Sitâllî, *zamenzweren, zamen een verbond sluiten.*

Pasitallîkañg, *het zamen zweren, het zamen een verbond sluiten;* v. d.: *een verbond.*

(tâlloe), *drie.* Boeg. *tâlloe*, Jav. *tĕloe*, idem. — Sampoêlo antâlloe, *dertien.* — Tâlloempoêlo, *dertig.* — Tâlloem-bilâñgañg, *driehonderd.* — Tâlloessâboe, *drieduizend.* Vergel. Mak. Spraakk. § 86 en § 89. — Ri-talloêwa, *over-overmorgen.*

Pintâlloe, *driemaal.* — Lâppá-tâlloe, *drievoud.* Vergel. Mak. Spr. § 117.

Katâlloe, of: mákatâlloe, of: kapintâlloe, of:

mákapintâlloe, *derde*. Katallo͝enna, of: mákatallo͝enna, of: kapintallo͝enna, of: mákapintallo͝enna, *ten derde*. Vergel. Mak. Spr. § 119.

Tâwa-tallo͝enna, *één derde*. Vergel. Mak. Spr. § 121.

Tátâlloe, *elk*, of *ieder*, *drie*. — Tápintâlloe, *elk*, of *ieder*, *driemaal*. Vergel. *tá* N°. 5 en Mak. Spraakk. § 122.

Tâlloe-tâlloe, *met hun drieën*. (D̃jay.)

Tallo͝ewi, a) *tot drie maken*, *in drieën deelen;*

b) *met hun drieën iets doen;* bijv.: nitallo͝ewi nito͝enroeñg, *door drie personen geslagen worden*. — Âbêseréki to͝ewañg, na-nitallo͝ewi, *hij heeft een pak gehad van drie personen*. NB. *nito͝enroeñg* hier weggelaten, dewijl 't uit 't verband blijkt dat dit hier bedoeld wordt. — Ñgâpa taêna noeto͝empá ri-kanânna Iyânoe?.... Kítallo͝ewi-mi, *waarom hebt gij uw niet verzet tegen de woorden van N. N.?.... Wij hebben het met ons drieën gedaan*. (Rap. K. G.)

(tâloeñg), gebez. om aan te duiden, dat de tijd van de eene of andere vrucht reeds voorbij is; bijv.: kêre-mi doerîyañga?.... Tâloeñg-mi, *waar zijn de doeriyan's? De tijd is er reeds van voorbij*.

(1° tâle), *antâle* (, vergel. boven *bâle* N°. 1), *naar de overzijde gaan*, *övergaan*, *översteken;* bijv.: antâle-ko, *ga gij naar de andere zijde*, *ga gij hier naast*. — Pônna narâpí-mo lêkó-tolînna tâle nakarâwa, *indien het kind zoo groot is*, *dat het zijn oorlelletje met de hand over het hoofd heen kan raken*. (Rap. T. D̃j.)

Sitâle, of: sintâle, *over en weêr gaan*.

Sitálêï, *over- en weêr tot elkander gaan;* bijv.: sitálêï-pi ewâñgañga, enz., *wanneer de wapenen over en weêr tegen elkander gaan*, d. i.: *wanneer men van weêrskanten de wapenen bezigt*, d. i.: *handgemeen is*.

(2° tâlle). — Tátâlle-tâlle, *zigtbaar* of *openbaar worden*, bijv.: iets dat vroeger onzigtbaar of verborgen was; v. d. gebez. van eene zamenzwering die eindelijk losbarst. Zoo ook van een goed plan dat lang in het geheim gekoesterd is, en eindelijk openbaar, of verwezenlijkt wordt, enz. Boeg. idem.

Patâlle-tâlle, *zigtbaar*, of *openbaar*, *maken;* bijv.: napatâlle-tâlle-mi gao͝ena, *hij maakt openbaar*, *volvoert*, *de daad*, *welke hij reeds vroeger heimelijk in den zin gehad heeft*.

(tîllá), tátîllá, *in geringe mate in ons binnenste aanwezig zijn;* bijv.: âñjd̃jo tátîllá-mi ri-pamaîkoe, *ik heb reeds een weinig genegenheid voor die vrouw*. — Pônna nîyá tátîllá ri-pamaîkoe ambâta-bâtaîya-ko, *zoo er iets in mijn binnenste is*, *dat u verdenkt*, d. i.: *zoo ik u in het minst verdenk*. (Brief). — Nîyá-mi tîllá ri-nâwa-nawâñgkoe, of: nîyá-mi tátîllá ri-pamaîkoe, *er zit iets in mijn binnenste*, *ik heb een weinig suspicie*. — Taêna mêmañg tátîllá, of: tîllá, ri-pamaîkoe, *ik heb nooit de minste suspicie gehad*. — Tîllá-mi ri-atîñgkoe, *ik heb een weinig suspicie*.

(tîlîñg), tátîlîñg, *hellende*, *schuinsch*, bijv. eene *praauw*.

Patîlîñg, *doen schuinsch zijn*, *doen hellen;* bijv.: mábiṭ̃jâra mápatîlîñg, *bij het regt spreken de weegschaal naar één zijde doen overslaan*. (Rap. K. G.)

Tîlîñgi, *ergens voor overhellen;* van daar: *iets van alle kanten bekijken*, *iets goed zien* (G. G.), en daartoe *het hoofd nu naar deze*, *dan naar gene zijde doen overhellen*. Vergel. vooral de *sînrilí van Mâdi*, waarin *tilîñgi roepánna* gebez. wordt van een *af-*

gehouwen hoofd, dat men, in de hand houdende, van alle kanten bekijkt.

ﺗﻴﻠﻮ (tîloe), *pijn ondervinden, zeer doen;* zoo bijv. gebezigd van *de oogen* van wege schel licht; zoo ook gebezigd van *ledematen* die aan *rhumatiek* lijden, als: Tîloe-ñgâseñg bâtañg-kalêñgkoe, *ik ben geheel rhumatisch.* Vergel. غِيلُو in van Hoëvell's Bidas., bl. 329, zekere soort van *ziekte*, of *pijn der beenderen.* Vergelijk 't Boeg. *máñgíloe*, *rhumatiek hebben.*

Tîloe ook gebezigd van het *eggig*, of *stomp*, *zijn* der *tanden*, ten gevolge van het eten van zure vruchten. Vergelijk 't Mal. *ñjieloe*, idem.

ﺗﻮﻠﺎ (1° tóelá), *iets ondersteunen*, door er het een of ander tegen aan te plaatsen; bijvoorb.: *stutten* een *boom*, die op vallen staat. Boeg. idem.

(2° tóelá), *zoeken;* bijv.: tóelá-mâmi agâñg lompôwa, lett.: *zoek maar naar*, d. i: *volg slechts, den grooten weg.* — Tóeláki birînna binâñgâya, *hij volgt* (houdt) *den oever der rivier.* — Átóelá-tóelá, *sterk zoeken, opsporen*, bijvoorb. een *moordenaar.* (Brief.)

Patóelá, *laten zoeken*, bijv.: patóeláki gâla-gâla, *de pik* als 't ware *laten volgen de naden van het schip*, d. i. *pik stoppen in de naden van het schip.* — Patóelá mánâí mánâoeñg, te weten: *póeîjóe liláña*, letterlijk: *het puntje zijner tong op en neêr laten zoeken*, of *volgen*, bijvoorb.: *een spleet*, d. i.: *het puntje zijner tong op en neêr langs een spleet laten gaan.* (Maoet.)

(3° tóela), eertijds, zooals men mij gezegd heeft, = *sisálá, scheiden;* van daar: tóela-tâllassá, lett. *scheiden*, maar zóó, dat men *zelf in het leven blijft*, d. i. *overleven.* Doch men heeft ook: tóela-mâte, lett. *scheiden*, maar zóó, dat men *zelf sterft*, d. i. *eer sterven.* Meestal wordt dit *tállassá*, of *mâte* weggelaten, en heeft men uit het verband op te maken, welk van de beide bedoeld wordt. Boeg. idem.

(4° tóela), = *tóla* N°. 2, v. d.: *toelabâla;* = het Mal. *toelakh-belá*, *een middel tot afwering van ongeluk.* Boeg. idem. Het wordt vooral gebezigd van een koperen schenkblad (kâppará), waarop men *sierih*, *pinañg*, en dergel. meer, voorts een *potje drinkwater*, en een mandje *bérasá rági-rági*, alsmede *bénte-âse*, of *bénte birâlle*, met een aangestoken *kañjdjóli* er in, geplaatst heeft. Dit blad wordt op de slaapplaats gesteld van hem, die op reis of voor een' moeijelijke, eenigzins gevaarlijke, zaak van huis is. Het afbrokkelen van de *kañjdjóli* is een slecht, en het tegenovergestelde een goed teeken. In het eerste geval begeeft men zich naar de moskee om een offer te brengen, meestal in suiker met klapper bestaande, in de hoop, dat de afwezige daardoor als 't ware het zoete en vette der aarde deelachtig worde.

Patóelabalâñg, a) *een offer tot wering van onheil;*

b) *voor iemand*, of *iets, zulk een offer brengen.*

ﺗﻮﻠﻰ (1° tóeli), *doorgaan, regt op iets toegaan, gestadig, gedurig zijn*, Boeg. idem; bijvoorb.: tóeli-irâte-mi matânna, *zijne oogen* (, of eigenlijk: *zijne oogappel's*) *staan reeds gedurig naar boven;* gebezigd van *iemand die op sterven ligt.* — Ri-lîno tóeli mâñge ri-Âherá, *in de wereld tot in den Hemel*, d. i.: *op Aarde en in den Hemel.* (Rap.)

Toelîyañg, *ergens gedurig*, of *gestadig, bij zijn, ergens in volharden, iets volhouden;* bijv.: mâka natoelîyañg-dji ânne sîmbaraka?, *zou dit heldere weêr het volhouden*, d. i. *voortduren?*

Tátoelîyañg, *aan het voortduren gebragt zijn*, d. i.: *voortduren*. (S. Tjîna.)

(2° toèli), bep. toelîya, naam eener soort van *boom* met taai kleverig hout.

(toèloe). — Katoèloe-toèloe, *droomen*, doch alleen van zulk *droomen* gebezigd, waarbij men 's nachts in den slaap die voorwerpen aanschouwt, welke men pas gedurende den afgeloopen dag gezien heeft.

Pakatoèloe-toèloe, lett.: *iemand laten droomen*, in tegenstelling van: *iemand uit den droom te helpen*; v. d.: iemand *bedotten*, of: *foppen*. (Kor.)

(toèloeñg), *helpen*. Boeg., Sund., Mal., Jav. idem.

Toeloèñgañg, *hulp*; bijv.: ápâlá-toeloèñgañg, en: papâlá-toeloèñgañg, vergel. *pálá* N°. 4.

(têlañg), het middelste gedeelte van de *sómboñg*. Men zie beneden. — Têlañg-ânroñg, *télañg eener moeder*, scheldwoord van de ergste soort, dat door den Inlander meestal niet ongewroken aangehoord wordt.

Têlañg-karâëñg, soort van *zeegewas*; v. d. têlañg-têlañg karâëñg, soort van ornament, behoorende tot de *rówe-rówelé*.

(1° tôla), *opvolgen*, Boeg. idem; bijvoorbeeld: karâëñg koetolâya, *de vorst, dien ik opvolg*.

Patôla, *kroonprins*. — Patolâna Gôwa, dus genoemd de naaste familie des konings van Gôwa, of die familie, welke in aanmerking komen kan, om hem in de regering op te volgen, als: *zonen, broeders* en *volle neven van echte geboorte*. NB. wanneer men spreekt van den *kroonprins van Gówa*, bezigt men altoos zijn' titel van *Karâëñg-Katâñgka*, *Prins van Katâñgka*.

Sitôla, *elkander opvolgen*; bijvoorb.: mâte sitôla -tôlaï, *zij sterven de een voor, de ander na*.

Pasitôla, *elkander doen opvolgen*. NB. *pasitôlaï síkó-áyá* komt soms voor van het *in elkander, en zoo om het lijf draaijen* van twee *buikbanden*.

(2° tôla), *voortduwen, wegstooten, afwenden*, Boeg. idem, Mal. en Sund. *tóèlakh*, idem, Jav. *toelak, terugkaatsing, afwijzing, geneesmiddel*. Bijv.: ta-koetôla soemâñgânoe, nâoeñg-makô ri-kappalânoe, enz., lett.: *ik stoot niet weg uw soemâñgá*, d. i.: *ik heb niets tegen u*. Wij zouden zeggen: *niet dat ik je weg wil jagen, maar het is tijd om schoep te gaan*. (Djay.) — Toe-nitolâya ri-boettâya, *menschen wien men het land ontzegd heeft*. NB. gebez. van *geringe menschen*; van vorsten daarentegen gebezigd: toe-nitjindêya ri-boettâya. Vergelijk *tjínde* N°. 3.

Tolâï, *tegen iemand*, of *iets, aanduwen, wegduwen*; bijv.: natolâï-makî álâmpa toèwañg, lett.: *mijnheer duwt ons weg*; v. d.: *noopt ons, zijn huis te verlaten*.

(tôlañg), *houten halster*; gebezigd voor wilde *buffels*. (Rap.)

Tôlañgi tedônnoe, *doe uw' buffel een tôlañg aan*. (Inl. Wetb.)

Pasitôlañg, gebezigd van het *zamenbinden* van *buffels*.

(tôli), bep. tolîya, vnw. tolîñgkoe, *oor*; v. d. gebezigd van alles wat den vorm van een oor heeft. — Lêkó-tôli. Men zie *lékó* N°. 3. — Kalîboñg-tôli, *oorgat*. — Bôko-tôli. Men zie *bóko* N°. 1; v. d. paribôko-tolînna, men zie insgel.: *bóko* N°. 1. — Ôló-tôli, *oorworm*. — Tôli palâñgeré, *een oor dat steeds toeluistert*, v. d.: *iemands vertrouweling*, vergel. *máta-palîní*, op *máta* N°. 1.

— Tôli-pâtti, *oor*, of *hengsel*, *van eene kist*. — Tolînna tîñgkereka, *het oor van het spinnewiel*, zijnde een houtje, dat aan de *lémba-lembárañ* wordt vastgemaakt, en als het ware het *handvatsel* is voor de *draaipen*, of *pañggîliñ*, die daarin gestoken wordt. — Tôli-tôli-sélé, *oor van het band aan de scheede eener kris*. — Pabâbá-tôli-tôli, *band, dat men om het band van de scheede windt*, ten einde dit daarnaan vast te hechten.

Pitôli-tôli, *aanhooren, luisteren naar, toeluisteren*. (Rap.)

Tátolîñgañg, zamengetr. uit: *tátóliyâñgañg*, lett.: *gebragt zijn aan het hooren ergens naar*, d. i. *iets hooren* (D. Moes.)

(tôlo), bep. tolôwa, *onnoozel, stom*. — Kâyoe-mátôlo, lett.: *onnoozel hout*, verdichte naam van een' boom, in de volgende woorden: bârañg mátôtowi kâyoe-mátôlo mañggêkoe, *welligt heeft mijn vader gesnoeid, zich bezig gehouden met, den boom der onnoozelheid*. NB. Hieraan uit gekheid de *onnoozelheid des zoons* toegeschreven. (Sinr. K. G.)

(1° tôloñg), *in malkander gevouwen pisañgbast* (, vergel. *másа* N°. 1), tot bewaring van *áse-lólo* en *sierih*.

(2° tôloñg), soort van *boom*, welks blad gebezigd wordt bij het maken van *babótó*. Men zie boven.

(3° tôloñg), = *bákóe* N°. 1, gebezigd om *sedert, zoo lang als*, en dergelijke uit te drukken; bijv.: tôloñg niyâna, *terwijl hij was, zoo lang als hij was*. — Tôloñgá tâoe, tînañg mábâlle-bâlleyá, *zoo lang als ik mensch ben heb ik nooit gelogen*. — Tôloñgi ânâ, of: tôloñgi tâoe, ta-málâte tjînîkânna, *zoo lang als zij mensch is, leeft, verwelkt, haar voorkomen niet*. — Tôloñgi bâllá, *sedert het huis bestaat, zoo lang als het huis bestaat*. (Kel.)

(4° tôloñg), = rôèroeñg. Bijv.: tôloñg-timôèroeñg. Vergel. *timôèroeñg* N°. 2.

Sitôloñg-tôloñg, = *árôèroeñg-rôèroeñg, kort achter elkander volgen*, of: *opvolgen*, of: *loopen*.

(5° tôloñg), Sal., = *mémpo, zitten*.

Patôloñg, *doen zitten*, v. d.: patôloñgi ôèrîñga, *den pot op het vuur zetten*, lett.: *den pot doen zitten*.

(talâka), bep. talakâya, *poel, vijver*. Jav. *tĕlaka, een klein meer, waterpoel, vijver*. Mal. idem. Sund. *bronwel*. Sanskr. *tálla, poel, vijver*. — Tâna talâka-pândañg, naam van zekere paddievelden bij Boelôwa in Têllo, welligt dus genoemd, dewijl op die plaats vroeger *buffel-poelen* en veel *pándañg-boomen* geweest zijn. (G. G.)

Patalakâñg-têdoñg, *buffel-poel*.

(talâkkîñg), 't Arab. تَلْقِين, lett.: *onderwijs*, v. d.: *rede bij het graf*. (Dat. Moes., Mádi.)

(talâkko), bep. talakkôwa, vnw. talakkôñgkoe, eene soort van *bidkleed* voor *vrouwen*, dat over het hoofd heengaat, en tot eventjes over de knieën neêrhangt. Onder deze *talâkko* nog een *kleine talâkko* gedragen, die slechts tot aan den hals komt. Boeg. idem. NB. de mannen bedienen zich bij het gebed van eene *kobáyá tóró*. Vergel. *tóró* N°. 4.

(talêñgko). — Talêñgkowi bisêyañga, *de praauw van voren en van achteren aan het strand vastmaken*, opdat die stil blijve liggen. Boeg. idem. — Tarîpañg-talêñgko. Men zie *tarípañg*.

Pânaleñgkôna, of: pâtaleñgkôna, bisêyañga,

de beide touwen waarmede de praauw op bovengemelde wijze vastgebonden is.

(toelêkeñg), *op zij leunen*, terwijl ámânjd̃jeñg *achterover leunen* beteekent. Vergel. *mânjd̃jeñg*.

(tálâñge). Men zie: *láñge* N°. 3.

(tallo͜eñgañg), Boeg. = *talo͜ema*.

(talâppó), bep. talâppoka. — D̃jârañg baro͜emboeñg-talâppó. Men zie *baro͜emboeñg* N°. 1.

Âlañg talâppó. Men zie *álañg* N°. 2.

(talîpóe), bep. talîpoeka, = *tónjd̃joñg*.

(talempâñgañg), een *bo͜eñgkeñg*, of *pinañgschaal*, die, na gevouwen en gevuld te zijn, slechts *digtgebonden* wordt, en niet digtgenaaid, zoo als de *kapópañg*. Vergel. *kapópañg* N°. 2.

(talîbo), bep. talibôwa, soort van groote *schelp*. Boeg. idem.

(to͜ela-bâra), bep. to͜ela-barâya, 't Mal. *tó͜elakh-bára*, *ballast*.

(talo͜ema), bep. taloemâya, soort van *vrucht*.

(1° talo͜etó͜e), bep. talo͜etoeka, eigenl. geen Mak. maar Boeg. Aldus genoemd de *witte looper*, of: het *witte linnen*, dat over den trap, en nog verder in het vorstelijk huis gespreid wordt, om over te loopen, bij gelegenheid van besnijdenis, trouwen, begrafenis, enz.

(2° talo͜etó͜e), bep. talo͜etoeka, Boeg. *talúttó͜e*, soort van *omheining*, die men dikwijls om de graven aantreft, bestaande in stukken ongespleten bamboe, die vlak naast elkander in den grond geplant, en door middel van een lange bamboe, welke men daar doorheen steekt, te zamen verbonden zijn. NB. bij vorstelijke graven bedient men zich nooit van zulk een *talo͜etó͜e*.

(toelâdañg), *voorbeeld ter navolging*, 't Jav. *toeladan*, van *toelad*, *noelad*, *navolgen*, en 't Mal. *toelâdan*, idem. Bijv.: áñgâlle toeladânna, *ergens een patroon, een model, van nemen*. — Toelâdañg-so͜erá, *model*, v. d.: *concept, van een' brief*.

(talâd̃ja), bep. taladjâya, soort van doos van gevlochten lontarblad, in den vorm van een *doeriyañg*-vrucht, gebez. om *dódoró*, of *kanáre*, of andere lekkernijen in te doen.

(1° tôloró), *iets rijgen, aan een draad rijgen*, bijv.: *koralen*, Boeg. *tóló*, idem.

Si-tôlo-tôloró, *een reeks*.

Átôlo-tôloró, *elkander volgen*.

(2° tôloró), *ten deele week en ten deele hard; ten deele wit en ten deele zwart zijn*. Gebez. van *láme-láme*, van *pisañg* en meer dergel. vruchten, wanneer die slecht zijn.

(tálâlo). Men zie *tálo* N°. 1.

(1° tâlasá), bep. tâlasaka, *rang, rij, rangschikken*. Boeg. *tálâ*, idem.

(2° tâllassá), bep. tâllassaka, *leven, levend*. — D̃jêné-tâllassá), *levend water, eene bron*. — Bâtoetâllassá, *levende*, d. i. *groei-steen*, en v. d.: *rots*. (D. M.) — Tâllassá pôle, *herleven*. — Kâllí-tâllassá, *eene levende omheining*, d. i.: *eene omheining van den een of anderen heester vervaardigd*. Zoo bijv. eene *omheining van tâñjañg-tâñjañg*, waar men gespleten bamboezen tegen aangebragt heeft. — Tâllassá ta-mâte, *onsterfelijk*. — Karaênta tâllassaka ta-mâte, *onze onsterfelijke* (onze eeuwige) *Heer*, d. i. *God*. (Inl. Wetb.) — Tâllassaka ta-mâte, *het eeuwige leven*.

Tallâssi, *levend maken, doen leven;* bijv.: tal-

lâssiyá, karâëñg, *laat mij leven*, d. i.: *spaar mijn leven, o vorst!*— Nipapolêyañgi, sañggênna mâka natallassînna rôèkóe, *er wordt betaald, zoodra het* (beest) *weder van gras kan leven*, d. i. *weder kan grazen*. (Rap. T. Dj.)

Tâlla-tâllassá, *levenswijze*. — Bâdjíki tâlla-tallassâna, *goed is zijne manier van leven, hij leeft er goed van, kan goed leven*. — Tâoe-átâlla-tâllassá, *een welgezeten mensch, iemand die behoorlijk leven kan*. (Rap. T. Dj.)

Katallâssañg, *het leven*, v. d. *middelen van bestaan*. — Paboyâñg katallâssañg, lett.: *het zoeken van het leven*, v. d. ook: *middelen van bestaan*. — Pañgagâñg katallâssañg, lett.: *de weg tot het leven*, v. d. insgelijks: *middelen van bestaan*.

Toe-patâllassâñgañg, in het voormalig leenvorstendom van Tello het hoofd der *tôdó-lima's*.

(talîse), bep. talisêya, Boeg. = *katâpañg*.

(tôèlisí), het Mal., Sund., Jav. *toelis, schrijven, teekenen, griffen*, v. d.: tôèlisí djâritaôèñgkoe, *het boek waarin mijne geboorte staat gegrift*, d. i.: *het boek mijns noodlots;* v. d.: *mijn lot*. (Sinr.)— Anôèlisí bâté, *batikken*. Vergel. *bâté* N°. 2.

(tôèloesóe), = *tárroesóe, regtuit gaan;* v. d. ook gebezigd van iemand, die *regt door zee gaat, opregt*, is. Vergel. het Mal. *toeloes, opregt, zuiver*, en het Jav. *toeloes, voorspoedig, duurzaam, zijn; vast, zeker, onveranderlijk*. Bijvoorb.: ri-lîno tôèloesóe ri-Âherá, *hier en namaals*, lett. *in de wereld, regt doorgaande tot in den Hemel*. — Tôèloesóe lampâna, *hij gaat er onder door, bezwijkt, onder zinkt* bijv. — Pamâí tôèloesóe, *een opregt hart*. (Rap.)

Patôèloesóe, *regtuit doen gaan*.

Toelôèsañg, = *patôèloesóe*, bijv.: toelôèsañgi mâë, = *patôèloesóéki mâë, iemand regtuit herwaarts doen komen*.

Antoelôèsi, *regelregt ergens op aan gaan*.

(tolâsi), bep. tolasîya, soort van *heester*. Vergel. het Mal. *soelâsie*, en het Jav. *tělasih* of *sělasih*, naam van een donkerkleurig heestergewas.

De pit van de *tolâsi*-vrucht is *zwart;* van daar djîâñgañg lêleñg-tolâsi, een *geheel zwarte haan*. — Bîberé-tolâsi, *zwarte lippen*. — Poerâssi-tolâsi, *zwart tandvleesch*. NB. De *coïtus* met eene vrouw, die *bîberé-* of *poerâssi-tolâsi* heeft, door de Inlanders niet goed geacht; van daar heet het bij hen van zoodanige vrouw: *kódi kánreyánna*. Vergelijk *kánre*. — Tolâsi-djâtiñg, soort van *tolâsi*, die zeer spoedig hare bladeren verliest; v. d.: beeld van iemand die veranderlijk en weinig te vertrouwen is. (Tarass.)

(tôlosó), *in eens op-*, of *overgieten*. NB. *tíri* beteek.: *langzaam op-*, of: *overgieten*.

Tólôsañg, *in eens ergens op-*, of *overheen-gieten;* bijv.: na-koetólôsañg kôèkañg-nikabâñjtjiyâñgkoe, lett.: *ik zal over mijne gehate ellende op eens uitgieten*, te weten: het vocht van de jonge klappernoot van Madjapâï, ten einde die ellende als 't ware af te spoelen. (Lalâkoeñg).

(1° tâwá), bep. tâwaka, 't Boeg. *tâwâ*, = *bárroesóe* N°. 2; het Jav. en Mal. *tâwar, geneesmiddelen toedienen, vergezeld van betoovering*, of *bezwering*. Bijvoorbeeld: tâwá-sâï tôèwañg, = *bárroesóe-sâï tôèwañg*. — Tâoe bâdjí tawâna, = *tâoe bâdjí pabárroesóéna, iemand die de kunst verstaat van het ábárroesóe, een goed sánro*. — Djêné-tâwá, *water waarover al blazende tooverformulieren en gebeden gepreveld zijn*.

(2° tâwa), *verdeelen, deelen* in de *cijferkunst, deel.* — Taêna-pa natâwa-roèwa, *het is nog niet in tweeën gedeeld*, d. i.: *het is nog niet op de helft.* (Djay.) — Tâwa-roèwa-mi, *het is op de helft.* — Tâwa-tallòènna, *een derde.* — Tawâna boewadjâya, *het deel*, d. i.: *de prooi, van den kaaiman.*

Tawâäng, of: tawâëng, of: tawâng, a) *deel;* bijv.: roèwan-tawâng ri-si-pîkoeloeka, letterl.: *twee deelen op de pikol;* doch te Makassar gewoonlijk gebez. voor: *twee derden van de pikol!*

b) *iets voor een gedeelte*, v. d. *iets ten halve*, of: *voor de helft, zijn;* bijv.: tawâëng bêrasá tibôwang, *voor de helft aan rijst, en voor de helft aan boonen.*

Patâwa-tawâëng, *verdeeling.*

Tawâï, *iemand toedeelen*, bijvoorbeeld: Iyânoenitawâï, *het wordt aan NN. toegedeeld.* (Rap. K. G.)

Átawâï, *voor een deel, ten deele, bij iemand*, of: *ergens, zijn;* bijv.: átawâï-mi bâmbanga, letterl.: *de warmte is maar ten deele bij hem*, d. i.: *hij is reeds ten deele koud.* NB. gebezigd van iemand die *op sterven ligt.*

Tâwaîyang, *iemand iets tot zijn deel geven, iemand iets toedeelen;* bijv.: ta-natawâïyânga-paki? Âlla-taâla, *wanneer God het ons niet toedeelt.*

(3° tâwá). Tâwá-tâwá, bep. tâwá-tâwaka, eig. Boeg., naam van een muzijk-instrument, een kleine *gong.*

(4° tâwa). Tâwa-tâwa, bep. tâwa-tawâya, naam van een' *vogel.*

(1° toèwa), bep. toewâya, vnw. toewângkoe, *geluk.* — Mátoèwa, *gelukkig zijn;* v. d.: Mátoewâya, *de gelukzalige*, d. i. *God.* (Rap.) — Îya naâlle, of: îya napârê, mátoèwa, lett.: *een gelukkig zijn, een geluk, heeft het genomen*, of *gedaan;* van daar: *het is gelukkig.*

Oèpá lôllong toèwa, pônna noegâppa ânjdjo empôwanga, of: noegâppa ri-minasânnoe, *een zeer groot geluk, indien gij die betrekking krijgt*, of: *indien gij krijgt overeenkomstig uw wensch.*

Katoewâng, *in gelukkigen toestand verkeeren, gelukkig zijn.* NB. men heeft mij beweerd, dat men ook kan zeggen: *kamatoewâng.* Indien dit werkelijk goed te keuren is; zoo zou men moeten aannemen, dat dit van *mátoèwa*, zamengesteld uit: *toèwa, geluk*, en het voorvoegsel *má* (, vergelijk *má* N°. 3, lett. *a*), afgeleid is.

Sitoewâng, *gelukkig zijn met, slagen in iets*, bijvoorb.: taêna pabâlle naâgâng sitoewâng, *er is geen geneesmiddel, dat hem baat*, lett.: *gelukkig met hem is.* (Djay.)

Pasitoèwaîyang, *het iemand geven, ergens gelukkig meê te zijn*, d. i.: *iemand ergens in doen slagen;* bijv.: sollâna naniyá tôdong nipasitoèwaîyangki? mánabâya, *opdat* (Âlla) *ons doe slagen in*, d. i.: *ons doe verkrijgen, het goede* (Tar.)

(2° toèwa), *kunnen doen*, Boeg. idem; bijv.: tatoèwá, *ik kan het niet, neem het niet op mij.* — Taêna-pa koetoèwa, *ik kan het nog niet.* — Tatoewâï bêdeng, *hij kan het niet, zoo als hij zegt.* — Ta-toèwa-má, lett.: *ik kan het niet meer, neem het niet meer op mij;* dikwijls door den Inlander gebezigd, waar zijne bedoeling eigenlijk is die van: *téyá, ik wil niet;* doch dit ware tegenover hooggeplaatste porsonen wat te vermetel.

Patoèwa, *het kunnen doen;* bijv.: taêna patoewâkoe, *ik zie er geen kans op, ik kan het niet.* — Taêna pâtoewâna ri-tallassâna, lett.: *er is geen mogelijkheid op, wat zijn leven betreft;* d. i.: *er is geene kans*, of *hoop, op zijn leven.*

Toewâï, a) *ergens toe in staat, ergens voor bere-*

kend zijn; bijv.: koetoewâï-djîñjdjo koewâmbí, *ik ben er toe in staat, ik zie er kans toe, om te klimmen;*

b) *iemand in staat,* of *berekend, achten.* (Rap.)

(3° to͡ewa). Pito͡ewa, *meenen, het er voor houden.* (Brief.) Boeg. idem.

Papito͡ewa, *het meenen;* v. d.: *meening;* als: pâpitoewâkoe, *mijne meening, mijne overtuiging.*

(4° to͡ewa). To͡ewa-toewâï, *beschimpen, gering, niet vol, achten.*

Sito͡ewa-toewâï, *elkander beschimpen.*

Pano͡ewa-no͡ewa, *beschimping, geringachting.* (Tar.)

(5° to͡ewa), bep. toewâya, = het Sund. *toewa*, en het Mal. en Jav. *toeba*, naam van een gewas, van welks wortels men een gom maakt, die in het water geworpen wordt om de visschen te bedwelmen, en zoo te vangen. Men zie op: *bóbo* N°. 1.

Men vergelijke vooral ook J. K. Hasskarl in zijne Aanteekeningen over het nut, door de bewoners van Java aan eenige planten van dat eiland toegeschreven, die van drie soorten van *To͡eba* spreekt, de *Dalbergia heterophylla Wld*, de *Dalbergia purpurea Rwdt*, en de *Pongamia sericea Vent.* Volgens hem wordt het vergift niet van de wortels maar van den stam gemaakt. — D͡jo͡ekóe-nito͡ewa, = *d͡jó͡ekóe-nibóbo.*

(6° to͡ewa), Boeg. = het Makass. *bâlló* N°. 3. (Mâdi.)

(1° to͡ewañ̃g). Tátato͡ewañ̃g-to͡ewañ̃g, *in groote hoeveelheid,* of: *met groot geweld, aankomen,* of: *komen,* welligt letterlijk: *uitgegoten zijn,* vergelijk het Mal. *toewañ̃g, gieten.* — Het komt onder anderen voor van den *regen,* bijv.: bôsi-tátato͡ewañ̃g-to͡ewañ̃g, of ook wel: bôsi-to͡ewañ̃g-to͡ewañ̃g, *stortregen.* (Rap. K. G.) — Voorts wordt *tátó͡ewañ̃g-to͡ewañ̃g* ook geb. van den *donder*, ja zelfs van *woorden*, van *handelingen*, enz.

(2° to͡ewañ̃g), het Mal. en Jav. *toewan, heer.*

(1° to͡ewi). In eene soort van Chineesch kaartspel, dat ook onder de Makassaren in gebruik is, noemt men *twee* kaarten van dezelfde soort: *sito͡ewi, een paar;* v. d. de naam van dit spel: *patoewíyañ̃g.*

(2° to͡ewí), *blazen* met den mond; ook gebezigd van 't *aanblazen* van *vuur.*

Pato͡ewí, *blazen tegen, wegblazen;* bijv.: pato͡ewíki oembo͡enna, *den damp,* van *sigaren* bijvoorb., *wegblazen.*

(to͡ewĩñ̃g). To͡ewĩñ̃g-to͡ewĩñ̃g, naam eener soort van *vliegende visschen.*

(to͡ewo). Vergel. het Boeg. *to͡ewo, leven.*

Kato͡ewo, *zorgen voor;* bijv.: tâoe-añ̃gkatoewôwaï Iyânoe, *zij die voor NN. zorgen.* (Rap.) — D͡jârañ̃g-nikato͡ewo, = *d͡járañ̃g-nisóñ̃gkó, een paard dat niet losloopt maar op stal staat, als 't ware opgesloten is, een paard waarvoor men bijzonder zorg draagt.* — Mâñ̃gge-kato͡ewo, *iemand die bij afwezigheid des vaders, voor een kind zorgt.* — Ânroñ̃g-, of âmmákato͡ewo, *iemand die, bij afwezigheid der moeder, voor een kind zorgt.* — Âná-kato͡ewo, *een kind waarvoor gezorgd wordt, een aangenomen kind, een pupil.* — Tâoe-kâtoe-kato͡ewo, *menschen die nog verzorgd worden;* v. d. zooveel als: *kinderen.* (GG.)

(1° têwa). Têwa-têwa, *aanporren, aanzetten,* bijv.: ri-kodîya, *tot het kwade,* of: ribâd͡jika, *tot het goede.*

(2° têwá). Tewâkkañ̃g, *kuiltje in de wangen,* doch minder diep dan de *t͡jawákkañ̃g,* of *t͡jewákkañ̃g.*

(1° tôwa), bep. towâya, *oud.* Boeg. *máĩjówa.* — Tâoe-towâkoe, *mijne ouders;* men denke aan ons *mijn oude lui.* — Ânroñg-tôwa, *stammoeder.*

Tówa gebezigd om het *donkere* van eene kleur aan te duiden, bijv.: *gâóe-tówa, donkerblaauw.* [*Lólo* daarentegen geeft het *ligte* van eene kleur te kennen.]

Towâáñg, towâñg, lett. iemand die *ouder is dan anderen,* van daar: *een hoofd, een opziener, een mandoor.* (Rap.)

(2° tôwa), bep. towâya, *grootvader,* of: *grootmoeder;* v. d. towâáñg, *als grootvader,* of: *grootmoeder, beschouwen, tot grootvader,* of: *grootmoeder, hebben;* bijv. îya-mi natowâáñg Iyânoe, *hij is het, wien NN. tot grootvader heeft,* d. i.? *hij is de grootvader van NN.*

(3° tôwá), *uitkijken.*

Towâki, *uitkijken naar iemand, begluren,* enz.; bijv.: mâsiñg mátowâki Mâdi, *elk keek uit naar Mâdi, begluurde Mâdi.* (Mâdi.) — Ásoèloé antowâki anâna, *uitgaan om haar' zoon te begluren.* (Djay.)

(tôwé), een weinig naar beneden *uitsteken,* v. d. ook: bîberé tôwé-tôwé, *een onderlip die een weinig naar beneden omgekruld is.* NB. voor zeer mooi gehouden. (D. Tjamm.) Verg. *tjóñgkañg.*

(tôweñg), = *tóeñg.*

(tawâkkalá), 't Arab. تَوَكَّل, *vertrouwen op iemand.*

Pâtawakkâllañg kalênna ri, lett.: *zich zelven doen vertrouwen op,* v. d.: *zich zelven toevertrouwen aan,* d. i.: *zijn vertrouwen stellen in.* (Bid.)

(towâñgîñg), átowâñgîñg, *een luchtje scheppen,* welligt zamengest. uit: *tówá* N°. 3 + *âñjîñg,* dus als 't ware: *uitkijken naar den wind,* Boeg. idem, bijv.: Boèsañgá, la-mâñgeyá átôwatowâñgîñg, *ik heb het benaauwd, ik zal een luchtje gaan scheppen.*

(tawâpa), het Arab. طَوَاف, *de gewijde omgangen die de pelgrim om de kába* N°. 3 *maken moet.* Vergel. Mr. S. Keyz. Hb. voor het Mohamm. regt, bl. 105 vlgg.

(towâna), bep. towanâya, *gast,* Boeg. idem, bijv.: ñgânre towâna, *als gast* (, als vreemdeling,) *eten,* d. i. *slechts weinig eten.*

Átowâna, *onthalen;* bijv.: átowâna-têdoñgi, *zij onthalen op buffelvleesch.* (Inl. Wetb.)

Patowanâñg, *onthaal.*

(1° tâwará), *dingen.* Mal. *táwar,* Boeg. *táwá,* idem.

Tawârri, *bedingen, ergens op afdingen;* bijvoorbeeld: tâlloewi gâóe, ta-nitawârri, *er zijn drie dingen, waarop niet afgedongen wordt.* — Kanânna nabîya ta-nitawarrîya-mi, *op de woorden van den profeet wordt niet afgedongen.* (Rap. K. G.)

(2° tâwará). Vergel. 't Mal. *táwar* en het Jav. *tawa, een tegengift gebruiken;* v. d.: panâwará, bep. panâwaraka, *tegengift,* 't Mal. *penáwar,* en het Jav. *pannawa,* idem.

Tâwará-tâna, = *tjákará-bébe,* of: *tjákará-kíti-kíti.* Men zie *tjákará* N°. 1.

Tâppoeñg-tâwará, soort van *bedakh,* gemaakt van *tjákará-bébe, kurkuma* en *rijst.* Verg. *táppoeñg.*

Nitâppoeñg-tawâri, *met táppoeñg-táwará besmeerd worden;* bijv.: nitâppoeñg-tawâri-mo kalâmbá, *zij werden met een bedakh,* eigenlijk: *een táppoeñg-táwará, van agila-hout besmeerd.* (Djay.)

(tawâro), bep. tawarôwa, *sagomeel.* Boeg. idem.

(towâli), *terugkeeren.* (Tar.)

(toewalônroñg), het Boeg. *towalónroñg*, naam van een' wijze, die in overoude tijden, lang vóór de invoering van het Islamismus op Celebes, zou geleefd hebben. Wegens het aanzien, waarin hij bij zijne tijdgenooten stond, schijnt hij later als de voornaamste, of wel als het hoofd der afgestorvenen beschouwd te zijn. Van daar wellig, dat *Towalónroñg* soms in de Boeginesche kêloñg's voorkomt als eensluidend met: *Anjâjáya, de Afgestorvenen, de Zaligen.* — Katoepâna Toewalônroñg. Hieronder verstaat men een op de graven neder te leggen *leége katópá*, of juister: *een peperkuisje voor de katópá, zonder rijst er in.* Vergel. *katópá.* Zulke *katoepâna Toewalónroñg's* moet men nog heden ten dage in sommige streken op iemands graf nederleggen, wanneer er ten minste nog zeer jonge kinderen achterblijven. Die *katópá's* zouden pas op den derden dag weder huiswaarts gebragt, en in wat water gedoopt worden, terwijl men ze alsdan bezigen zoude, om daarmede de kinderen van den overledene te besprenkelen. Het aanbieden dezer leége *katópá's* aan de afgestorvenen, geeft te kennen, dat zij voor hunne herinnering geen voedsel meer van de achterblijvende kinderen moeten verlangen, met andere woorden, dat zij de achterblijvende kinderen thans vergeten, en hen na hun verscheiden niet door geestverschijningen moeten verontrusten. De *katoepâna Toewalónroñg* behoort alzoo tot de *sábiyâî.* Vergel. op *áî.* — **Têya-kô** kâdóki katoepâna Toewalônroñg, lett.: *wil niet eten de katoepâna Toewalónroñg*, d. i.: *wil mij niet vergeten.* — NB. deze woorden in de *sinrilí* van *Dâtoe-Móeseñg* gebezigd door Dâtoe-Móeseñg tegen zijne vrouw. Hieruit zou men welligt kunnen afleiden, dat het nederleggen der *katoepâna Toewalónroñg* eertijds niet enkel plaats had ten behoeve van jonge kinderen. Edoch mij heeft men slechts van laatstgenoemden gesproken en wel van kinderen, die nog zoo jong waren, dat zij niet eens konden spreken. (D. Moes.)

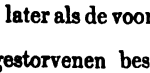 (tâwasá), bep. tâwasaka, het Mal., Sund., en Jav. *tâwas, aluin.* Boeg. idem. — Djénénitâwasá, *water waar men aluin in gedaan heeft.*

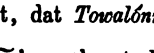 (tawâssañg), soort van stinkende *klipvisschen.*

(tâsá), bep. tâsaka, 't Boeg. *tâsâ, rijp, gaar.* — Gârroesóe-tâsá, *goed, deugdelijk, geglaasd.* Men zie *gárroesóe.*

(1° tâsi), *stijven*, Boeg. idem.

Patâsi, bep. patasîya, *stijfsel*, = *patókko.* Vergel. *tókko* N°. 1.

(2° tâsi), bep. tasîya, *vischlijn*, van de *oelórañg*, of *hengelstok*, om in rivierwater te visschen. Boeg. idem.

(têsañg), *'t aandeel* van den *bewerker*, aan het gewas van een paddieveld. Boeg. idem.

Toe-mátêsañg, lett.: *zij die de têsañg genieten;* v. d.: *de bewerkers der paddievelden.* — Têsañg-têsañg-djá, *ik bewerk de velden maar*, zij zijn niet mijn eigendom.

Toe-mápâpitesâñgañg, lett.: *zij die anderen de têsañg laten genieten, degenen die paddievelden door anderen laten bewerken, de eigenaars.* — Koepâpitesâñgañgi, *ik laat ze bewerken.*

NB. Na aftrek van de *áse-pasáwalá*, krijgt de *toe-mátêsañg* twee derden en de *toe-mápâpitesâñgañg* één derde van het gewas.

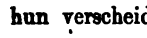 (têsí), *met den mond*, of *bek, pellen*, bijv.: *een' rijstkorrel*, gebez. van *menschen* en *beesten*, doch vooral van *muizen* en *ratten.*

(tôso), bep. tosôwa, *heftig van aard.*

(tasâbe), bep. tasábêya, het Arab. تَسْبِيح, *lofprijzing van God*, of het roepen van سبحان الله; *rozenkrans.* (Godsd.)

Boênga tasâbe, de *Canna Indica, L.*

(tâsseré), *taxeren, schatten.* — Sâla-tâsseré, *misschatten*, te laag waarderen.

(1° tâî), *wegen;* bijv.: ânoe-nitâî, *iets dat gewogen wordt*, (Rap.); v. d.: zekere zwaarte of waardij in geld, op Celebes, = *acht reaal*, of *zestien gulden recepis*, van 120 *duiten* de *gulden*. Het Mal. *tâhil*, volgens Roorda van Eys. zekere zwaarte of waardij in geld, welke op verscheidene plaatsen verschilt. Het Jav. *taïl* volgens Gericke *een gewigt ter zwaarte van twee Spaansche matten.*

Taîkang, *weegschaal.* (G. G.)

(2° tâî), bep. tâya, vnw., taînggkoe, *vuil, drek, mest, roest, zaagsel, zaksel, drab*, enz. Boeg. idem. Jav. en Sund. *taï*, Mal. *tâhie.* — Tâï-pâlló, *eerste*, of *zwarte, afgang* van *kinderen die pas geboren zijn*, en *laatste*, of *zwarte, afgang* van *menschen die spoedig zullen sterven.* Men zie: *pâlló* N°. 3. — Tâï-tôli, *vuilnis van de oren.* — Tâï-kamoêroe, *vuiligheid van den neus.* — Tâï-bâssi, *ijzerroest.* — Tâï-tambâga, *koperroest*, of: *kopergroen.* — Tâï-Sêtang, *duivelsdrek*, of: *assa foetida.* — Âmêmpo tâï-djângang, lett.: *zitten als een hoopje kippe-stront.* Soms in het dagelijksch leven gebezigd van het *op de hurken zitten* van *kleine kinderen.* — Tâï-bâni, lett.: *bijen-uitwerpsel*, v. d. *was.* Ook aldus genoemd de met *was* of dergel. besmeerde plek boven op het deksel van het busje bij het *tôngkó*-spel tot herkenningsteken voor den *tôngkó-houder.* Vergel. *tôngkó.* — Tâï-minjá, of: tâná-minjá, *het bezinksel van de klappermelk*, dat als lekkernij gegeten wordt. — Tâï-boêni, *nageboorte.* Vergel. *boêni* N°. 2. — Tâï-gîgi, soort van *boom*, welks vruchten uit een groote pit en slechts weinig vleesch bestaan, dat bij het eten tusschen de tanden blijft kleven, v. d. dan ook de naam van *tâï-gîgi.* — Tâï ângîng, lett.: *windstront*, aldus genoemd eene soort van zeer fijn mos, dat om de boomtakken groeit, en voor medicijn gebezigd wordt, *Usnea sp.*

Tátâï, *kakken.* — Tátâï-tjêrá, *bloedafgang hebben, den rooden loop hebben.*

(1° tâoe), bep. taoêwa, vnw. taoêngkoe, *mensch.* Boeg idem. Bijv.: teyâï tâoe-nibattoêwi, lett.: *het is geen mensch om bij te komen*, d. i. *een norsch, onvriendelijk, mensch.* — Taêna-mo noemâte-tâoe, lett.: *gij sterft niet meer als een mensch*, maar als een beest, d. i. bijvoorbeeld: *zonder eerlijke begrafenis.* — Taêna-mo koemâte-tâoe sâllang, lett.: *ik zal niet meer als een mensch*, maar als een beest, *sterven*, d. i.: ik heb geene kinderen meer, die mij de laatste eere bewijzen, en voor eene behoorlijke begrafenis zorgen kunnen. — Sikâmma-tômmakôntoe ádjâri-tâoe, lett.: *gij zult niet meer als mensch leven*, d. i. *gij zult geen geluk meer smaken.* Vergelijk over de phrase: *sikámma tômmakóntoe* op: *kámma* N°. 2. Eene soort van verwensching. — Pônna sisálá-má kâna-todjêngkoe, teyâï-tôngâânga-má tâoe, *zoo ik scheid van mijn' eed*, d. i.: *aan mijn eed ontrouw word, moge ik niet meer als mensch beschouwd*, moge ik met de beesten gelijk gesteld, *worden!* d. i.: *moge ik geen geluk meer smaken!* — Mátâoe-sére. Vergel. *sére* N°. 1. — Másoêro-tâoe. Vergel. *soêro.* — Tângatâoe-mi, lett.: *hij is reeds op de helft als mensch*, d. i.: *hij is zoo wat* 40 *jaar oud.* — Taoênna-mâmi ángganâkkangi, na teyâï kôngkong, lett.: *een mensch*

heeft hem slechts gebaard, en geen hond, d. i.: *hij heeft zooveel van een hond, dat hij slechts in afkomst daarvan verschilt.* Soort van scheldtaal. — Têya-kô pânrá-panrâki pamaîkoe ka-tâoe kísiñgâï doêdoe, *verstoor niet mijne genegenheid voor u, daar wij menschen zijn, die veel van elkander houden.* — Boettâna taoêwa, *'s menschen land*, v. d.: *iemand's land*, v. d.: *een land dat niet aan ons zelve toebehoort, een vreemd land.* (Kel.) — Îya-tômmîntoe koetoêdjoe ámântañg ri-boettâna taoêwa. Vergel. *toêdjoe* N°. 1. — Âná-djarânna tôñjdji taoêwa nabaloêkañg, *hij heeft slechts een paard verkocht, dat geteeld was door zijn eigen paarden.* — Anoênna-tôñjdji taoêwa nabaloêkañg, *hij heeft slechts zijn eigendom verkocht.*

Toe, zamengetrokken uit: *tâoe;* bijv. toe-tâbalaka, *de menigte.* — Toe-ri-kâle, *lijfvolk.* — Toemáñgînrañg, *een schuldenaar.*

Tâoe-tâoe, datgeen wat overeenkomst heeft met een mensch; v. d. een *nagemaakt mensch*, een *beeld;* v. d. ook: *schaduw;* bijv.: tappâna kâmma-mâmi tâoe-tâoe-boelâëñg, *zij zag er uit als een gouden beeld.* (Bid.) — Tâoe-tâoe mâta, het beeld van iemand, dat even als in een spiegel, in het oog van een mensch zich vertoont. — Ka-taêna lêbá tâoe-tâoe koewagâñg, *er is zelfs geene schaduw van mensch* (, geen mensch hoegenaamd,) *bij mij geweest.* (D. Moes.) — Padôñgkó-nitâoe-tâoe, *een padôñgkó* (, men zie op *dôñgkó* N°. 2,) *die met allerlei beeldjes*, of *figuren, versierd is.* (D. Moes.)

Âná si-tâoe-tâoe, *een éénig kind.* NB. âná si-tâoe, beteekent: *één kind.* (Bid.) — Êró si-tâoe-taoêñgkoe, *mijne eenigste liefde.* (Sinr.)

Si-taoêwañga, *de eene man*, en wanneer er van *twee* personen sprake is, ook: *de andere man.* Vergel. *sértyañga* op *sére* N°. 1. (Rap., GG.)

Taoêwañg, *voor een mensch houden*, of: *rekenen*, bijvoorb.: tânre tâoe nataoêwañg boerânne, *zij achten niemand een' man*, d. i.: *houden niemand voor mannelijk, voor dapper.* (Mâdi.)

Kataoêwañg, *het pudendum*, hetzij bij *man*, of *vrouw.*

Pakatâoe, *tot mensch*, of *menschelijk*, en v. d. *tam, maken.*

Pâkataoêwañg, *tammaking;* bijv.: pâkatâoewânna djâñgañg-djâñgañg lîyaraka, *het tam maken van den wilden, schuwen, vogel.* (Rap. K. G.)

Mátâoe, *menschelijk*, v. d. *vriendelijk, zijn.* (GG., Rap.)

Mátâoe-tâoe, *verafschaduwd worden, zich vertoonen, zigtbaar zijn*, bijv.: mátâoe-tâoe-mi pañgaîñgkoe toêñgga-toêñggalá patañgkêyañg, *mijne liefde vertoont zich, is zigtbaar, aan elk gewricht van mijn ligchaam.* (Tar.)

Patâoe, *iemand mensch maken, als mensch beschouwen en behandelen;* v. d.: *vriendelijk toespreken;* v. d. ook in het algemeen: *toespreken;* bijv.: taêna napatâoewá, *hij spreekt mij niet aan.* — Napatâoewi toe-nigêntoeñga, *hem heeft aangesproken de opgehangen man*, wien hij gepasseerd is. NB. dit gezegd, wanneer iemand een plaats, waar zoo iets voorgevallen is, voorbijgegaan en later ziek geworden is! — Napatâoe-kí rewatânta, *uw beschermengel spreekt u aan.* NB. gebezigd tegen iemand die niest. — Taêna koepatâoe-ko, mâñgka siyâpa oemoeroênoe? *ik spreek u niet aan, maar hoe oud zijt gij.* NB. gezegd tegen een kind, hetwelk men naar zijn' ouderdom vraagt, dewijl de Inlander anders bang is, dat de booze geesten het kind ten gevolge dier vraag kwaad zullen doen.

Pâta-patâoe, vooral gebezigd van het *aanspre-*

ken door een boozen geest. De verdubbeling schijnt hier aan te duiden, dat men aan geen eigenlijk toespreken te denken heeft. Verg. Makass. Spraakk. § 166, 3°. — Kodîya ka-napâta-patâoe-kí, *uit vreeze dat hij u toespreke*, of *aanspreke*, te weten: *de booze geest*, d. i.: *uit vreeze dat hij u eenig ongeluk berokkene.* (Bid.)

(2° tâoe), in het *kówa-góñggoñj*-spel genoemd de kaarten die bij het *patoèwi*-spel heeten: *lolîyañg*, *lámboesoé*, *tîna*, *báwi*, *tîkará*, en *djóboñg*.

(3° tâoe), manier van geld opzetten bij het *tóñgkó*-spel. Verg. *tóñgkó*.

(4° tâoe). Tâoe-tâoe, dus aan een huis genoemd de twee onder de *báte-báte's* regt naar beneden loopende bamboezen of houten, welke de *kandawári* en *tála-tála* helpen formeren, ook genoemd *bénteñg-bénteñg*. Vergel. *bénteñg* N°. 3. NB. Welligt oorspronkelijk ook niets anders dan: *hetgeen op een mensch gelijkent.* Men zie *táoe-táoe*, onder *táoe* N°. 1.

(5° tâoe). Tâoe-tâoe, dus op een schip genoemd het hout dat de *soerémpá* steunt. NB. ook dit welligt oorspronkelijk: *hetgeen op een mensch gelijkent.* Men zie ook *táoe-táoe* onder *táoe* N°. 1.

(tâoeñg), *jaar*, Boeg. idem. Sund. en Jav. *taoen*, Mal. *táhoen*. — Tâoeñg-tâoeñg, *jaarlijks*. — Ri-si-tâoeñga, *verleden jaar*. — Nâmpa-mo rôèwampoèlo-tâlloen-taoènna koebâlli ri-Iyânoe, *pas 23 jaar geleden heb ik het van NN. gekocht.* (Brief.) — Gâloeñga ri-Tambakólá, tâlloen-tâoeñg nikâtto, si-tâoeñg nipâre-pâre, *de rijstvelden van Tambakólá, daar wordt drie jaren achtereen geoogst, en één geheel jaar door nalezing gehouden.* NB. deze overdreven uitdrukking geeft de uitgestrektheid der velden van Tambakólá, in Boeloekoèmpa, te kennen.

Pataoènñgañg, *moeson*, en dewijl de *regentijd* of *Westmoeson* voor den Inlander van het grootste belang is, vermits hij alsdan zijne paddievelden bearbeidt en bezaait; zoo noemt hij de *Westmoeson* dikwijls de *moeson* bij uitnemendheid, of *pataoèñgañg*. (Kel., Rap.) Dit woord welligt lett.: *daarstelling van een jaar;* v. d. *de deelen die een jaar daarstellen*, of *te zamen uitmaken*, v. d.: *jaargetijde*, of *moeson*. Bijv. ta-polêyaï pataoèñgañga, *de regentijd komt niet te voorschijn*, of: *keert niet terug*, d. i. *er is geen gewas, geen goed jaar meer.* (Rap. K. G.) — Na ta-napilarîya pataoèñgañg, *terwijl een regen- of zaai-tijd hetzelve* (, d. i. het land,) *niet verlaat*, d. i.: *het altijd een goed jaar is.* (Rap. K. G.)

(tâëñg), soort van *boom* (timmerhout). Boeg. idem.

(tôé), = *tówé*.

(tôëñg), *wieg*, *schommel*. — Tôëñg-lîpá, eene soort van *kinderwieg* of *schommel*, gemaakt van eene saroñg, wier twee einden men van boven aan de zoldering heeft vastgemaakt.

Átôëñg, *schommelen*, v. d. *heen en weêr gaan;* bijv.: *de slinger van een uurwerk.*

(taîpa), bep. taïpâya, *mañgga-boom*, *Mangifera Indica*, *L.* Taîpa-bâñjá, taîpa-bâñjápâpañg, taîpa-kalôñgkoñg, taîpa-kâtţi, taîpa-dâmmá, taîpa-manîsañg, taîpa-tañggoèni, taîpa-dâëñg, taîpa-manrônroñg, taîpa-tâñgañg-tâñgañg, taîpa-lasoèna, taîpa-koèkkoeloé, taîpa-mâlisí, taîpa-batţâñg, of mâtţañg, taîpa-palêyó, taîpa ânâ-ôrañg, taîpa-Djâwa, taîpa-dôdoró, taîpa-râwo-râwo, taîpa-salêyañg, taîpa-djoèroe-mâta, taîpa-kânre-djâwa, taîpa-Tânriñg-mâta (, vergel. boven op *Tánriñg-máta*), taîpa tôdjeñg, bekend als zeer goed (Kel.),

taîpa kâtalá, taîpa-balîra, taîpa-dârć, taîpa-sârre, taîpa- boèkoe-têlañg, taîpa-boènreñg-bâttañg, taîpa-d̄jâroeñg, taîpa-bagôré, taîpa-rôwe-rôwe, taîpa-lêle-d̄jîwa, taîpa-kaloèmpañg, taîpa-kôpé, taîpa-másâle, taîpa-balânda, taîpa-bâlló-âllīñg, taîpa-kammoèmmóe, taîpa-bâtoe, taîpa-sâkkocloe, taîpa-lêleñg, taîpa-bayâwo, taîpa-boèto-gallârrañg, taîpa-boelâëñg, en: taîpa-d̄jâmbo-d̄jâmbo, of: d̄jômbe-d̄jômbe (Rap.), soorten van *mañgga*.

Taîpa-d̄jômbe-d̄jombêya, naam der plaats, waar *Toe-mánóeroeñga* op Aarde zou zijn neêrgedaald.

Taîpa-karappoèkañg. Vergel. *karáppóe*.

(taoèto), bep. tâoetôwa, Chin. *een nagemaakte bloem;* v. d. t̄jîñjt̄jiñg boèñga-taoèto, soort van *ring*. Men zie *t̄jîñjt̄jiñg*.

(taêna), *niet*, en zamengetrokken: *téna*. — Taêna-pa, *nog niet*. — Taêna-mo, *niet meer*. — Îya-d̄ji taêna, of îya-d̄ji taënâna, *hij, zij*, of *dat*, slechts *is er niet*. — Taêna nabôya, ta-nîyá, *hij heeft alles, wat hij maar zoekt, hij zoekt niets zonder het te vinden*, lett.: *hij zoekt niets dat er niet is*. — Taêna nakaërôki, taêna, *al wat zij maar begeerden hadden zij*, zooveel als: *zij konden niets verlangen, dat er niet was*. (Brief.)

Katenâñg, of: kataënâñg, of: kataënâñgañg, *het niet zijn;* bijv.: taniyassêñgaï kataënânna, *men weet niet, hoe hij verdwenen was*. (Brief.)

Pataêna, *tot niet maken, te niet doen, vernietigen*, eene *schuld* bijv., d. i. *kwijtschelden*. — Pataêna arênna, *zijn' naam schrappen*. — Pataêna sirîna, *iemands eer rooven*.

Pâtaënâñg, lett.: *iets niet doen zijn*, of: *gebeuren, voor iemand*, d. i.: *iemand iets weigeren;* bijv.: ápâláká oèwañg, koenapâtaënâñg, *ik vroeg hem om geld, doch hij weigerde het mij*.

(taîya). Vergel. *ta* N°. 1.

(taïyâi). Men zie *ta* N°. 1.

(taârâta), = *tárahoráma*. (Tar. D. Mat.) NB. volgens sommigen heeft men te denken aan het Mal. *harta, goederen, rijkdom*, en zou *sállañg-taârâta*, betcek.: *rijke, overvloedige groeten!!?*

(taâla), 't Arab. تعالى, van daar: Âlla-taâla, *de Hoogverheven God*.

(taâlló), 't Arab. تعلّق, v. d.: *afhankelijkheid, afhankelijk, onderworpen, onderdanig, verkleefd, verknocht zijn;* bijv.: mádjâï karâëñg taâlló ri-îya, *verscheidene vorsten zijn afhankelijk van hem, zijn hem onderworpen*, of *onderdanig*. (Djay.) — Taällôki, *onderworpen, verkleefd, zijn aan;* bijv.: o! toe-nataällôki pamâí! *o! gij, aan wie mijn hart verkleefd is!* (Tar.)

(taôwa), bep. taowâya, medicinale plant, ook gebez. als *lapâkkañg*. Vergel. *lápá* N°. 2. Boeg. idem.

(tâha), Sal., = *lêkó* N°. 3, *blad*.

(tâhañg), het *op eene kaart houden* bij het *patóèwi*-spel, d. i.: die in de hand houden, in de hoop dat men die spoedig bij eene soortgelijke zal kunnen bijgooijen, Vergel. het Jav. en Sund. *taän*, en het Mal. *táhan, uithouden, volhouden*, enz.

(tâhoeñg), 't Mal. *táhoen, táoeñg*.

(tahâdjó), 't Arab. تَهَجُّد, *gebed in den nacht*. (G. G.)

(tahâya), 't Arab. تَحَيَّى, *begroeten, verwelkomen*, v. d. *sállañg-patáhayákoe, mijne welkomstgroeten*.

(tahîyá), bep. tahîyaka, 't Arab. تَحِيَّة, *heilgroet, begroeting*. Aldus genoemd een kort formulier, dat in de moskee gebezigd wordt, en waarvan het begin aldus luidt: التحيات

المباركات الصلوات الطيبات لله, enz. (Godsd.) *lofprijzing van God*, vooral door te bezigen de woorden: لا اله الا الله, *er is geen God, buiten Allah.*

(tahalêlé), 't Arab. تَهْلِيل,

ᨕ

ᨕ (da). Achtste letter van het Makassaarsch Alphabeth.

ᨕ (1° daŋ̃), het Hollandsche *dan*, soms zelfs op Gôwa in het gesprek gebezigd als stopwoordje.

(2° daŋ̃), het Hollandsche *dam*. — Bâtoe daŋ̃, *damschijven*. — Padâŋ̃gaŋ̃, *damspel*.

ᨕ (di), dit woordje achteraangehecht, bij een vraag, waarop men stellig een toestemmend antwoord verwacht, ons *immers*, bijv.: Âŋ̃ggoró-di? *Wijn, immers?* — Soms achter dit *di* ook nog weder *ga* (; vergel. boven op *ga*,) gevoegd; bijv.: Âŋ̃ggoró dîga? *Immers wijn, vriendje?*

ᨕᨗ (1° de), *of;* bijv.: âta, de-maradêka, *slaaf of vrij*.

(2° de), = *bisadêŋ̃*, vergel. *bisadêŋ̃;* bijv.: tjé! têya-makô de, *foei! doe dat toch niet, vriendje!* (Kôerroé-kôerroé djâŋ̃gaŋ̃). Men zie ook bij dit *de* op *kâdé* N°. 1.

ᨕᨗ (1° dēŋ̃), het Hollandsche *duim*, soms zelfs op Gôwa onder de paardenkoopers gebruikt.

(2° dēŋ̃), *de Deenen*. (G. G.)

ᨕᨘ (dâkka), *stap, trede*. Maleisch *djaŋ̃ká*, idem.

Ádâkka, *treden, stappen;* bijv.: ádâkka-mi nâï, *hij treedt, zet zijne stappen, opwaarts, naar boven*. (Godsd.) — Ádâkka tási-kâli-kâli, *voet voor voet verzetten, langzaam treden*.

Andakkâï, *ergens op-*, en van daar: *overheentreden;* bijv.: andakkâï kâdó-tînó, lett.: *over het eten* (, vergel. *kâdó* N°. 1, en *tînó*) *heenstappen, er niet van gebruiken*, gebez. van iemand die op een feest, of ergens als gast zijnde, vóór het eten, of vóór den afloop van het feest heengaat, hetgeen als kassipâlli beschouwd wordt.

Padâkka, *doen vooruit treden, een' stap voorwaarts laten doen*, bijv.: *een paard*.

ᨕᨘ (dâŋ̃ká), ádâŋ̃ká, = *dóŋ̃gkó* N°. 2. (Bid.) NB. van menschen gebezigd, meestal met de nevenbeteekenis van: *ergens achter gaan zitten om weg te schuilen*.

ᨕᨘ (dâŋ̃kaŋ̃). — Ákadâŋ̃kaŋ̃, *op vier pooten, op handen en voeten loopen*, Jav. *braŋ̃kaŋ̃*, idem. (Djay.)

Kâdo-kadâñgkañg, of: kôdo-kadâñgkañg, = *ánoe-sikôî, iets in malkander geschakelds.*

◡ ◢◢ (dâkkí), *kleven, aan blijven hangen*, vergel. *rákkí* N°. 3. Boeg. *dákké*, idem.

Padâkkí, a) *doen kleven, aanplakken, hechten;* b) *koperroest.*

◡ ◢◢ (dâñgkóe), bep. dâñgkoeka, *onbeschoft.* Vergel. het Jav. *digoeñg, hoogmoedig, trotsch.*

◡ ◢◢ (dóekkoe), ádóekkoe, *zich voorover buigen met het ligchaam.* Boeg. *tjóekoe*, idem, Jav. *doko, gebukt zitten.* Vergel. beneden *dóendoe.*

Padoekkóewañg, *het zich voorover buigen met het ligchaam*, van daar: padóekkoewânna têdoñga, lett.: *het zich voorover buigen der buffels*, van daar: *de lig-* of *vergaderplaats der buffels.*

◝ ◡ ◢◢ (dêñgka), *stampen;* bijv.: ádêñgka bêrasá, de *lêssoró*, of *aren*, die door het *álóda* van de halmen gescheiden zijn, met houten stokken *stampen* in het rijstblok. — Ádêñgka kôpi, *koffij fijn stampen.* — Kâmma toe-nidêñgka-tâlloe barambâñgkoe, *mijn borst is als of er tot drie keeren toe op gestampt is.* NB. gebez. van *hevigen schrik.*

Padêñgka, a) *stamper;* men zie bijv. beneden onder *padéñgka-déñgka;* voorts ook gebez. van het *werktuig, waarmeê men de bedding der zoutpannen waterpas klopt;*

b) *het stampen.* — Bâkóe-padêñgka, soort van groote *manden*, die men gewoonlijk bij het rijstblok zet, wanneer men aan het *stampen* is, opdat de opspringende aren, of korrels, zooveel mogelijk daarin vallen, en alzoo niet verloren gaan; v. d. de naam van *bâkóe-padéñgka*, ofschoon zij overigens niet uitsluitend voor de rijst gebezigd worden.

Deñgkâñg, = *goñj*, soort van koperen *muzijkbekken.* (S. Tjin.)

Ádêñgka-dêñgka, lett.: *als 't ware stampen*, geb. van de gewoonte der Inlandsche grooten, om zich de vleezige deelen des ligchaams met de vuist te laten tikken.

Padêñgka-dêñgka, de toestel, gebezigd tot het bereiden van een sierihpruimpje, aldus genoemd, dewijl de ingredienten daarvoor als 't ware *even als rijst gestampt worden;* het *stampertje* alléén heet: *padéñgka;* de *koker*, waarin gestampt wordt, heet *bódá* lett. *b.*, en het houtje, hetwelk van een knop voorzien, tot aan dien knop toe door de eene opening van de *bódá* naar buiten gestoken wordt, ten einde het pruimpje, wanneer het gereed is, naar boven te duwen, heet *bódjoló* N°. 1.

◝ ◡ ◢◢ ◝ (1° dêko). — Padêko, *jonge paddie stampen*, hetgeen gepaard gaat met feesten; v. d.: âssoeñg-pâpadékôwañg, *een groot rijstblok*, als hiervoor gebezigd wordende.

(2° dêko). Dêko-dêko, *kronkelen*, eene *slang* bijv., of eene *rivier.*

◡ ◝ ◝ ◢◢ (dôké), bep. dôkeka, *hart.* *Dóké*, even als het Mal. *djantoñg*, *hart*, gebezigd van den langwerpigen bloesem van den *pisañg*-boom, welligt wegens de overeenkomst in kleur, Van daar sirikâya-dôké, *de sirkaya-vrucht*, die eenigzins de gedaante van zulk eene *dóké* heeft. Men zie *sirikáya.*

Soms worden de borsten eener vrouw vergeleken met de *dóké*, zoodat men zegt: *katjiníkañgi dokéna*, in stede van: *katjiníkañgi soesóenna;* van daar ook de *sirikáya-dóké* insgelijks *sirikáya sóesoe* genoemd.

◡ ◝ ◢◢ ◝ (1° dôko). — Dôko-dôko, bep. dôko-dokôwa, *kleine riviergarnaaltjes.*

(2° dôkkó), gebezigd van het *geheel ombuigen*

(*overhangen*) van de paddiehalmen. Zoo zegt men: dôkkó-mi asêya, *de paddiehalmen hangen reeds over* (van wege de zwaarte der aren). Boeg. idem.

(dôkkoñg), Sal. *mager*.

(1° dôñgkó), bep. dôñgkoka, *rug*. — Bo'ekoe-dôñgkó, *ruggegraat*. — Tâñga-dôñgkó, *het midden van den rug*.

Bo'etta mádôñgkó-koerâya, *de grond die even als de rug van een landschilpad in het midden naar boven loopt*. (Rap. T. D̃j.)

(2° dôñgkó), ádôñgkó, *zitten*, bijvoorb. op een *paard*, of in een *wagen*, of op een *vaartuig*, en dergel. meer. — T̃jînna mádôñgkó, *hartstogt* (, toegenegenheid), *die er slechts boven op zit, onbestendige, veranderlijke hartstogt*. (Tar., Kel.) — Ádôñgkó ri-d̃jârañg, *zitten*, of *rijden*, *op een paard*. — Ádôñgkó ri-bisêyañg, *zitten*, of *varen*, *op eene praauw*. (D̃jay.) — Bâllá-nidôñgkó, huis, welks eene gedeelte iets lager ligt dan het overige; = *bállá nilâñgká*, vergel. *lâñgká* N°. 1. NB. het eene gedeelte zit als 't ware boven op 't andere.

Tádôñgkó, *gezeten zijn, nederzitten;* bijv.: soerâna Iyânoe bâttoe mâñge tádôñgkó ri-dallêkañglábirîna karâëñga, lett.: *brief van N. N., komende nederzitten voor zijne Majesteit den koning*, d. i. *brief van N. N. aan Zijne Majesteit den Koning*. (D̃jay.)

Doñgkôki, *zitten op;* bijv.: ka-nîyá-d̃jî nagâya koedoñgkôki, *daar ik maar op den draak rijd*. (D̃jay.)

Padôñgkó, a) *huisbalken*, waarop de *dódoso's* rusten. — Ook op de schepen gesproken van *padôñgkó*, bijvoorbeeld op de *padoewákañg's* en andere, en alsdan het kromme hout vlak boven en in dezelfde rigting als de *lêñgóe-lêñgóe*. — Padôñgkókêke, *kleine padôñgko's*, deze komen op eenigen afstand boven de *padôñgko's* voor de *dódoso's*, en dienen om de *lilîkañg's* te steunen.

b) padôñgkó, *doen zitten;* bijv.: Na-napadôñgkó-mo ri-dallekânna karâëñga soerâna, lett. *en hij deed zitten voor den vorst zijn' brief*, d. i.: *en hij bragt den brief in tegenwoordigheid van den vorst*. (D̃jay.) — Padôñgkó bâte-limânna, *zijne handteekening doen zitten*, d. i. *zetten*. — Ta-nipadoñgkôkaï ri-Bit̃jâra, lett.: *men laat de zaak niet nederzitten voor den Regter*, d. i.: *de zaak wordt niet voor den Regter gebragt*. (Rap.) — Kamo'eroe nipâdopadôñgkó, *een neus die zoo mooi is, dat hij als 't ware met studie op het gezigt gezet is*. NB. de verdubbeling doelt hier weder op het overdragtelijke der uitdrukking.

Padoñgkôki, *ergens op doen zitten;* bijvoorbeeld tâoe lê'bá nipadôñgkókîya ri-Âlla taâla kalompôwañg kakowasâñga, *de man, op wien God heeft doen zitten de grootheid en magt*. (Tar.)

Pidoñgkôki, *ergens op doen zitten;* v. d. *ergens op leggen*, bijv.: pidoñgkôki-sâï ânj̃djo bâtoe, *leg daar eens steenen op*.

Doñgkôkañg, *voertuig*, als: *wagen*, *rijpaard*, *vaartuig*, enz.; ook een *steen*, of *bank*, of wat het ook zij, dat men bezigt, om den voet op te zetten, en alzoo gemakkelijker te paard te stijgen; van daar: d̃jârañg êró nidoñgkôkañg, têyaï niloempâkki, *een paard, dat met een doñgkókañg moet bestegen worden, en zich niet laat bespringen*.

Padoñgkôkañg, (Maoet.), *datgeen wat men bezigt om op te staan*, of *te zitten*, bijvoorbeeld onder het baden.

Tâoe-ádôñgkó-dôñgkó, lett.: menschen die nu hier, dan daar, zitten, of ook: menschen die eigenlijk niet op eene plaats gevestigd zijn; van daar

vreemdelingen, menschen die ergens tijdelijk gevestigd zijn, en dus geene velden, geen tuinen en dergel. op die plaats bezitten, echter ook eenige kassoewîyañg voor den vorst meê moeten doen, ofschoon natuurlijk minder dan de *tâoe-bóétta*, *de vaste bewoners des lands*, v. d. zegt zulk een *tâoe-ádôñgkó-dôñgkó:* "Ñgâpa kísârrowá ri-kassoewîyañg; tâoe-dôñgkó-dôñgkó-djá ri-boettâya, koe-"boêboé ballâkoe, nakoelâmpa. Inâkke djâñgañg-"djâñgañg manrîbá-djá. Kêre-kêre kâyoe-málâm-"pañg, îya-sēñg koepadoñgkôki, *waarom vordert "gij zooveel kassoewîyañg van mij? Ik ben maar een "vreemdeling in het land, ik breek mijn huis op, en "ga heen. Ik ben slechts een trekvogel. Waar een "schaduwrijke boom is, daar vestig ik mij.*"

(dâkará). Padâkará, soort van krijgsdans, door prinsjes uitgevoerd; thans niet meer in gebruik; = *padîkirí*, = *patára-gólíñg*.

(dîkirí). Padîkirí, = *padâkará*, = *patára-gólíñg*.

(díñgkôleñg), *ergens aan hangen*, bijvoorbeeld een vrucht aan den tak van een' boom. Bijvoorbeeld ádíñgkôleñgi ri-tañgkênna ânjdjo dalimâya, *die granaatappel hangt aan den tak van den boom.*

Padíñgkolêñgañg, *datgeen, waar de vrucht, of iets anders, aan hangt*, bijvoorbeeld: kâdé natjîní padíñgkôleñgânna atêñgkoe; êróki nakâttilí, *zoo hij het takje zag, of vinden kon, waar mijn hart, even als een vrucht, aan hangt, zou hij het zeker willen afplukken*, d. i. *zoo hij mij dooden kon, deed hij het gewis.*

(dâñggañg), ádâñggañg, *handel drijven*, Mal., Sund. en Jav. *dágañg*, Boeg. *dâñgkañg*, idem.

Padâñggañg, *handelaar*. — Padâñggañg-bîriñg, *kusthandelaar*.

Dañggâñgañg, *koopwaren*. (Rap. T. Dj.)

Padañggâñgañg, *koophandel*. — Bâllá-padañggâñgañg, *factorij*.

(dâgeñg), het Sund., Mal. en Jav. *dágiñg*, *vleesch*. (Djay.)

(dêgo). Dêgo-dêgo, bep. dêgo-degôwa, *kribbe;* ook: *bamboezen zitbank*, en *bamboezen tafel*. Boeg. idem.

(dêñggo), naam van een' Makassaarschen krijgszang.

(dôñggo). Dôñggowi âñjdjo taoêwa, *die mensch heeft een vooruitstekend voorhoofd.*

(dêgará). Pandêgará, *door en door kundig en daarbij vlug van verstand.* NB. eigenlijk geen Makassaarsch, beter *tjarádé.*

(dâñgá), bep. dâñgaka, *groote witte kaketoe.*

Dâñgá-dâñgá, *kleine groene kaketoe*. Boegin. idem.

(dâñge), bep. dāñgêya, *asthma, benaauwdheid op de borst.*

Dâñge-tjâdi, *ligte verkoudheid;* bijv.: na-koedâñge-tjâdi, *ik ben ligt verkouden.*

(dâñgo), bep. dāñgôwa, eene soort van *boog*, die boven aan de vlieger wordt vastgemaakt, ten einde een brommend geluid te veroorzaken. Dit geluid heet: *mámóé*, of: *mámóéroeñg*, of: *mámárroeñg*.

(dâñgoñg), ádâñgoñg, gebez. van het geluid van de *goñg*, wanneer die geslagen wordt. Vergel. het Mal. *dáñgoñg, eentoonig, gonzend geluid, gonzen, dommelen.*

(díñgíñg), *koud*, Mal. *dieñjin*, idem. —

Dîñgîñg-bâloe. Vergel. *báloe* N°. 1. — Dîñgîñg-bâssi. Vergel. *bássi* N°. 2. — Dîñgîñg-dîñgîñg pamaîkoe ri-kâoc, lett.: *mijn gemoed is koel jegens u*, d. i.: *ik neem u kwalijk*. NB. de verdubbeling duidt in dit en de volgende voorbeelden al wederom het overdragtelijke van de beteekenis aan. — Dîñgîñg-dîñgîñgi ânne toèwañga, *deze heer is koud*, d. i.: *bedaard* (in goeden zin genomen), *niet driftig en opbruisend, van aard* (, zoo als bijv. *bámbañj* zou te kennen geven). — Dîñgîñg-dîñgîñg-mi gârrîñga, lett.: *de ziekte is al bekoeld*, d. i.: *afgenomen in heftigheid*. — Bâñgi dîñgîñg-dîñgîñg, lett.: *koude*, of: *koele, nacht;* aldus genoemd de nacht, die volgt op de drie nachten van het *átóènoe pépé-pépé*, men zie *pépé* N°. 3). — Mádîñgîñg-dîñgîñg, *al etende en drinkende waken, de wacht houden*, bijv. bij het oprigten van de *baróèga-lówe*. (Rap. K. G.) NB. welligt wegens de *koelte* van den *nacht*. Van daar ook: ádîñgîñg-dîñgîñg-mi batêya, geb. van het *vaandel*, wanneer een vorst ten oorlog wil trekken, en het vaandel vooraf naar beneden heeft laten brengen, opdat *hoofden* en *bíssoe's* daarbij *al etende en drinkende waken*.

Dîñgîñg in het Makassaarsch ook dikwijls gebez. om een koel en aangenaam gevoel aan te duiden; van daar niet zelden voorkomende als beeld van *geluk* en *voorspoed*, vergel. *bámbañj*, dat juist in tegenovergestelden zin gebezigd wordt; bijv.: bâllá dîñgîñg-dîñgîñg, *een huis waar veel geluk woont*. — Tâoe-dîñgîñg-dîñgîñg, *een mensch die veel geluk heeft*.

Padîñgîñg, *een wan*. — Ápadîñgîñg, *wannen*. — Padîñgîñg-dîñgîñg, een van *tálá*-blad gevlochten presenteerblaadje voor de *palóèloé-niyóèmoeñj*.

(dêñgé), *op het midden van den rug dragen*. Boeg. idem.

(dêñgoñg). — Mádêñgoñg-dêñgoñg, gebez. van 't geluid van *gánrañj* of *trommel*. Boeg. *dêñgo-rêñjo*, idem.

(dôñgá), bep. dôñgaka, = *tjádi, klein*, gebez. van een soort van *tripañj* (vergel. *tarípañj*), en ook van een soort van *bêñgisí*, vergel. *bêñgisí*.

(dôñgó), bep. dôñgoka, *onnoozel, onwetend*. Mal. *doeñgoe*, idem.

Sipidôñgó-dôñgó, *elkander onwetend laten*, van daar: *elkander foppen*. (Rap. T. Dj.)

(dângalá), bep. dângalaka, *duizelig;* bijv.: dângalá oelòènna, *hij is duizelig in het hoofd*. — Tâoe dânga-dângalá, *iemand, die allerlei domme streken begaat, iemand, wien de handen in alles verkeerd staan*. NB. ook hier geeft de verdubbeling het overdragtelijke te kennen.

(dâmpí), = *ámpí*, Boeg. *dáppe;* bijv.: dampîna towâya, *op één na de oudste*. — Dampîna paboelêna padjekôwa, *de sterren digt bij de paboèlé's van de padjéko*. Vergel. *boèlé* en *djéko*.

(dâmpeñg), *geheime minnaar, boeleerder, hoer*. — Sipâoe-dâmpeñg, of: sipaòèmba-dâmpeñg, *elkander voor een hoer uitmaken*. (Rap. T. Dj., Inl. Wetb.) — Ádâmpeñg, *hoereren*.

Dampêñgi, *hoereren met iemand;* bijv.: ânjdjo baïnnêya nidampêñgi riyatânna, *die vrouw houdt het met haren slaaf*.

Padampêñgañg, *besteden*, bijv. *het geld, om voor te boeleren of te hoereren*. (Rap. T. Dj.)

(dâppoñg). Lêleñg mákâtdjiñg-dâppoñg. Men zie *lêleñg*.

(dòèpa), bep. doepâya, soort van *renkwerk, vierook*, Boeg., Sund., Mal., en Jav. idem,

Sanskr. *dhûpa;* wordt gemaakt van de *óló-ûló* (, men zie beneden op *óló* N°. 1), met *gâroe* N°. 1, en *îjinrâna-hout*, ook *kamânre*. De *dôepa* gewoonlijk verkocht in spits toeloopende bolletjes, welke men met *bîroe*-blad omwikkelt. Naar den vorm van deze bolletjes genoemd de *dôepa-dôepa*, eene soort van plant.

Doepâï, *iemand*, of *iets*, *bewierooken*.

Padoepâñg, *wierookvaatje*.

(dôempi), bep. doempîya, Bonth., = *kânre-djâwa*, *gebak*. Vergel. *kânre*.

(dômpá), bep. dômpaka. — Sarâoeñg dômpá-dômpá, = 't Boeg. *pâlo-pâlo-dómpá*, groote soort van *saráoeñg*. Men zie: *saráoeñg*.

(dôpe), tádôpe, *naar beneden uitsteken*, *afhangen*, bijv. gebez. van den *tak* van een boom, die, geknakt zijnde, of ook van nature, in strijd met de rigting van de overige takken, naar beneden loopt. — Zoo ook van iemand's *armen*, wanneer hij die niet oprigt, maar stil langs zijn lijf laat hangen.

Simbôleñg-padôpe. Men zie *simbôleñg*.

(dâpará), bep. dâparaka, al wat gebezigd wordt om *op te staan*, of: *te liggen*, als: *hout*, *steen* en dergel. meer. Zoo bijv.: daparâna bâllaka, *de vloer van het huis*. — Daparâna bisêyañga, dat gedeelte van het vaartuig waar men kan *liggen*, of *loopen*, hetzij boven of beneden.

Nidâparáki tâpperé, *een matje wordt gebezigd om op te liggen*.

(depâra), *bedienen*, Boeg. idem, (G. G.) — Toe-mádêparâna karâëñga, de vrouwen die den vorst moeten vergezellen wanneer hij ergens heengaat, ten einde hem te bedienen; zij zijn soms twaalf in getal, en kenbaar aan de *padîñgîñg-dîñgîñg* voor de *palóeloé*, die zij steeds bij zich hebben.

Padeparâñg, = *empówañg padâwa-dawâñg*. Vergel. *dâwa* N°. 2.

(1° dâmpoeloé), *beplakken*, bijv. *met kalk: de stop van een flesch*, of: *de opening van een' pot*. — Ook gebez. van het *met geneesmiddelen beplakken* of *besmeren* van de *slapen* des hoofds.

(2° dâmpoeloé), het weeke onder aan den stam van boomen of gewassen, waaruit de wortels voortspruiten. (Tar.)

(dômpalá), bep. dômpalaka, *zul*, *zukkel*.

(dêmbá). — Ádêmbá-dêmbá, geb. van het *geluid* van de *gânrañg*, Boeg. idem, ook van het *geluid* veroorzaakt door het *kloppen* van het *hart*.

(dôboló), het Port. *dobro*, het Fransche *double*, het Holl. *dubbel;* van daar: karêna-dôboló, lett.: *'t verdubbelings-spel*, v. d. *vingt et un*, *spelen*.

(dâmmi), het touw aan het eind ombuigen, en dit eind op zekere plaats in het touw inlasschen, om alzoo een lus te formeren, Boeg. idem; bijv.: tálâkkasáki dammîya, *het laschwerk gaat los*. — Lêbá-mi koedâmmi, *ik heb het eind van het touw op bovengemelde wijze ingelascht*.

(dâmmé), = *gâna* N°. 1.

(dâmmo), titel van een hoofd op Sumbâwa. (D. Moes.)

(dâmará), *hars*, *fakkel van hars*. Mal., Sund. en Jav. *dâmar*, Boeg. *dâmá*, idem.

Dâmará-dâtoe, een bamboe van boven een weinig gespleten, ten einde eene soort van korf te maken, waarin men hars kan gieten, die bij zekere

gelegenheden aangestoken wordt. Men zie *pabóñgka-sétañg* op: *bóñgka*.

Dâma-dâmará, soort van *timmerhout*.

(dâma-dâmará). Men zie *dâmará*.

(dâtañg), soort van grooten zwarten vogel, door de Europeanen soms genoemd *de dominé*.

Dâtañg-kêbó, insgelijks eene soort van vogel, *witte dâtañg*, of: *albatros*.

(dâtoe), bep. datoêwa, titel van een *hoofd;* bijv.: *Dâtoe-Móeseñg*, *Dâtoe ri-Mariyo* Mal. *dâtoe*, of *dâtukh*, *eerwaardig*, *aanzienlijk*, een eeretitel van *oudsten* of *opperhoofden*. Jav. *datoek*, *grootvader*, *een oud man*, en Jav. *datoek*, een *oudste*, *hoofd*, *voorname*, *edele*.

(dâtté), *knippen* met den vinger, Boeg. idem.

(1° Dâtó), bep. dâtoka, benaming van een *oud*, *eerwaardig*, *mensch*. Van daar gebezigd voor den *afgod* der Chinezen: *Joosje*. Van daar ook de Mohammedaansche *Hoogepriester* van Makassar genoemd: *Dâtó-káli*. — Van daar ook deze benaming gegeven aan den *Gouverneur*. Vergel. het Mal. *dâtukh* en het Jav. *datoek* bij: *dâtoe*.

(2° dâtó), bep. dâtoka. Aldus genoemd een *sánro*, die zijn' patienten geen ander geneesmiddel voorschrijft dan *water*, dus genoemd naar den *sikóeyoe-dâtó*. Vergel. *sikóeyoe*.

(dîttí), bep. dîttika, *kittelaar*.

(dóeta), bep. doetâya. Aldus genoemd de *man* en *vrouw*, die, de eerste als afgevaardigde van den bruîgom, en overbrenger van de *sóenraŋg*, de tweede als woordvoerster voor de bruid, over het al of niet toelaten des bruidegoms onderhandelen. In het algemeen gebeurt dit op denzelfden dag als het *náí kalénna bóentiñga*, doch bij voorname vorsten duurt deze discussie, waarvoor men altoos de best bespraakte menschen kiest, soms eenige dagen. Boeg. idem, Mal., Jav. en Sanskr. *doeta*, *zendeling*, *bode*.

(dêttoñg), *krom*, *gebroken*, van *taal*, Boeg. idem.

(dônteñg), *stolten*, *klonteren*, *klont*, *klomp*, *kluit*. — Djêné-ádônteñg, *geklonterd water*, d. i. *ijs*. — Ri-mádontênna djêneka, *bij het stolten van het water*. Dit ziet op het *sperma genitale* en wordt in de minnebrieven gebezigd van het tijdstip van den *coïtus*. (Tar.) — Si-dônteñg, *een klomp*. — Si-dônteñg-âsai, *een klomp*, of *stuk*, *vleesch;* ook bijv. geb. van een *balletje gehakt*, dat als 't ware aan malkander *geklonterd is*.

(dâttoeloé), bep. dâttoeloeka, gebez. van *kleine menschen* en *beesten*, ook van *gewassen*.

(dâda), het Jav. *dada*, en het Mal. *dáda*, = het Makass. *barámbañg*, *borst*. (Dâêñg Tjam.)

(dândañg), *zitten te peinzen*, *zonder iets te doen*, of *zich te bewegen*.

Pidândañg, *luisteren;* bijv.: pidândañg kâmma djâñgañg, lett.: *luisteren als een kip*, d. i. *zeer aandachtig luisteren*, met het hoofd een weinig voorwaarts gebogen, zooals de kippen soms staan kunnen.

Pidandâñgi, *luisteren naar iemand* of *iets*, *afluisteren*. (Djay.)

(dâdí), bep. dâdika, *melk*, Boeg. idem, Mal. *dádie*. — Pâttjó dâdí, *melken*, vergel. *pátljó* N°. 1.

Dâdí-dâdí, de *Tabernae montana crispa?*

◡◡ (dâdoe), bep. dadoèwa, *dobbelsteen*, het Port. *dado*, Boeg. idem.

Padadoèwañg, = *pamedjâñgañg*, *toptafel*.

◡◡ (dîdi), bep. didîya, *geel*, Boeg. *márîdi;* bijv.: râppo-dîdi, soort van pinañg, men zie: *kéróe* N°. 2. *Ráppo-dîdi* ook dikwijls eigennaam van paarden. — Djâñgañg-dîdi, *geelkleurige hoenders*. — *Dîdi-mi* gebez. van het *graan* wanneer het reeds *geel* is. — Dîdi-bayâwo, *dojer*. Men zie *bayáwo*.

◡◡ (dîndîñg), ádîndîñg, *op de toonen staan*.

◡◡ (doèdoe), *zeer, sterk, bijzonder;* bijv.: mâllá-doèdoewá, *ik ben zeer bevreesd*. — Taîya doedoèwa ânjdjo oèwañg sampoelôwa, îya lêbá-djî napâkasirîkoe toèwañg Iyânoe, *het is niet zoo zeer om die som van tien reaal, maar dewijl hij mij schande aandoet*, door de schuld te ontkennen en mij alzoo tot een' leugenaar te maken. (Brief.)

Âpadoèdoe, *iets zeer, iets sterk, doen;* van daar: *sterk, vlug, tikken met een hout*, bij gelegenheid van het *padéko*, terwijl een ander die *toonen als 't ware opvangt*, zeer langzaam tikkende (,áñgâlleï).

◡◡ (doèndoe), *zich voorover buigen met 't hoofd*. Vergelijk 't Mal. *tondokh, neigen*. Men zie hierbij: *dóèkkoe*.

Doèndoe-doèndoe, soort van zee-insekt, dat even als een *getoomd paard, den kop naar beneden houdt*, van daar bij ons genoemd: *zeepaardje*.

◝◡◡ (1° dêndañg), *zingen*, vergelijk het Mal. *dendañg, vrolijk zingen*, en het Jav. *dendañg*, naam van een *lied*. Van daar: boèkoeroédêndañg, naam eener soort van groote *tortelduif*, ook genoemd: *boèkoeroé-tédoñg*, of: *lómpo*, of: *gágá*. Vergel. *boèkoeroé*.

(2° dêndañg). Tjâpé-mádêndañg, *zeere oogen hebben:* uitsluitend op Makassar gebezigd; elders *lélesé*. Vergel. *tjápé*.

◝◡◝◡ (1° dédé), *ach! helaas!* Boegin. idem.

(2° dédé), *beuken, smeden, maken, vervaardigen;* bijvoorb. mandédé bâta, *steenen maken*, of *bakken*. (GG.) — Kádó-nidédé, *netjes en hoog opgestapelde rijst;* = *kádó-kadámañg*. Men zie *kádó* N°. 1.

Padédé-bâssi, *smid*. — Padédé-oèrîñg, *pottebakker*. — Padédé-boelâëñg, *goudsmid*.

Padédêkañg, a) *aanbeeld*,

b) *smeden, maken, voor iemand*, bijv.: padédêkañgí tjoetjoènna palekôkañg-boelâëñg-mâta, *voor zijn kleinkind een zilveren palekókañg vervaardigen*. (Brief.)

(3° dédé), oudtijds = *pasâla., in de boete slaan, beboeten;* bijvoorb.: nidédéki lîmañg-kâti álîmantâï, *zij werden beboet voor* 55 *tail*. (G.G.)

◝◡◝◡ (1° dênde), ádênde, *op één voet staan;* v. d.: *krijgertje spelen, terwijl de krijger op één been moet loopen*. — Dênde-dênde, bep. dêndedendêya, naam eener plant aan het zeestrand, de gedaante hebbende van *bolletjes op pooten*. Deze bolletjes zijn aanvankelijk *groen*, en later *wit* van kleur. Dikwijls raken zij los, en dan is het als of zij *op één been voortloopen;* van daar welligt de naam van *dénde-dénde*. (Dat. Moes., Kel.)

(2° dênde), *rammelen, geraas maken;* gebezigd van de *wielen* van een' *wagen*, die hard voortrolt, van de *pañgîlasá* van de *góèliñg*, wanneer een vaartuig er snel doorgaat. (S. Tjin.)

◡◝◡◝ (dôdó), tádôdó, *slaap, vaak, hebben, slaperig zijn*. Men zie *tjádódó*.

◡◝◡◝ (dôdoñg), *zwak*, Boeg. idem; bijvoorb.: dôdoñg-mi, *hij is reeds zwak;* gebezigd van

iemand die *zeer erg ziek* is. — Dôdoñg-bâwañg-mi, *hij heeft zich voor niemendal vermoeid.* — Mádôdoñg pakâdó, *zwak in het eten.* — Ri-dodônna bo'elañga, *gedurende het zwak zijn van het licht*, d. i. *met het einde van het licht, en tegen nieuwe maan.*

Kadodôñgañg, *zwakte;* bijv.: kadôdoñgânna bo'elañga, *de zwakte van het licht*, d. i.: *de tijd tegen nieuwe maan.*

Dodôñgi, *zwak maken, verzwakken.*

(1° dôndo), dôndo-dôndo, *al sussende en zingende op den arm dragen*, een *kind* bijvoorbeeld (Kel.); van daar: ârañg-dôndo, of: dôndo-dôndo, naam dien men een kind geeft, wanneer het nog zeer jong, als 't ware in den leeftijd van het *dóndo* is, en die naderhand door den waren naam vervangen wordt. Zulk een *ârañg-dóndo* is bijvoorb.: *bâtjó* (,men zie boven op *bâtjó*), of: *bâsé* (men zie op *bâsé* N°. 1).

Dóndo ook overdragtelijk gebezigd van het *dragen*, of *voortstuwen* van een *vaartuig* door den *wind.*

Dondôwañg, datgeen wat men *sust;* van daar: overdragtelijk gebezigd van de *râga* N°. 3, wanneer men die zoo zachtjes met de armen op en neêr laat gaan, even als of men werkelijk bezig ware om een kind *in slaap te sussen.* (Mâdi.)

(2° dôndó), bep. dôndoka, of: dôndó-dôndó, *masker, mom-aangezigt*, Boeg. idem, niyá-mi dôndoka bâttoe, overdragtelijk gebezigd van het *komen* van *iemand die gevreesd wordt.*

Âdôndó-dôndó, *een masker dragen.*

(dâdadoembâ), nabootsing van het geluid van de *gânrañg.* (Ko'erroé.)

(dâdará.) — Bayâwo-nidâdará, 't Mal. *dâdar*, het Jav. *dadar*, *eijer-struif;* te Makassar ook wel gebezigd in stede van: *bayâwo-ni lêñggañg.* Vergel. *lêñggañg.*

(dânderé), bep. dândereka, *iets hoogs;* v. d.: tâoe-dânderé, *groot zwaar mensch;* v. d. ook gebezigd van: *hooge boomen*, bij uitnemendheid van de *kalo'empañg* N°. 1 en *rîta.*

(dôdoró), bep. dôdoroka, soort van Inlandsch gebak, van *âse po'enó'e*, *klappermelk* en *suiker.*

(dîndiromâï), soort van *gezang.* (D. Moes.)

(dâdasá), de haartjes van het voorhoofd en de wenkbraauwen uittrekken, of anders scheren, en vervolgens met *mîñjá-dâdasá* langs het haar van het voorhoofd een zwarten streep maken. Hiermede meenen de Inlandsche dames hare schoonheid niet weinig te verhoogen. Boeg. idem. — Mîñjá-dâdasá, bep. dâdasaka, soort van *olij*, gebezigd bij het *dâdasá*, en gemaakt van *sapîrinoot*, die gebrand, en dan fijn gewreven wordt.

(dêdesé), bep. dêdeseka, 't Mal. en Jav. *dedes*, *civet*, *muskus.* — Bo'eñga-dêdesé, Mal. *muskusbloem.*

(dôdosó), bep. dôdosoka, *zolder-balken*, loopende in de lengte van het huis, en rustende op de *padôñgko's*, die daarmede kruisen. — Ook op de schepen gesproken van *dódosó.* — Zelfs heeft men op eene *padjâla* een *dódosó-galâgañg* bij het roer, zijnde eenige bamboezen wat hooger dan het middelste van de praauw, en met *galâgañg* overdekt.

(dandao'ere). Verg. *katâmmoe.*

(dîndiñg-âëreka, *plank, die men in het graf tegen*

het lijk aanzet. Welligt heeft men te denken aan het Mal. *dinding-âjer*, dus zooveel als: *een dam tegen het water*. NB. Alleen te Makassar is dit woord in zwang; elders spreekt men maar eenvoudig van *pâpañg*, *plank*.

(dôeni), bep. doenîya, *lijkkist*, waarin men zand doet. Zulk een *dôeni* maar zelden gebezigd; bijna uitsluitend alleen in dat geval, dat het lijk zeer ver vervoerd moet worden. Boeg. idem. Ook genoemd: *âlloeñg*.

NB. *dôeni* soms ook eenvoudig = *pâtti*, v. d.: djêné máparidoenîya, *doe water in de kisten*, of: *vaten*, te weten: voor de zeereis. (D. Moes.)

(dênañg), gebezigd *van hen wier kinderen te zamen gehuwd zijn* (Djay.) — Ook gebezigd van *vriendinnen;* terwijl *béla* N°. 1 enkel van *vrienden* gebruikt wordt.

(Denemârá), *Denemarken*. (Rap. K. G.)

(doenîya), *wereld*, Mal., Jav., het Arab. دنيا (Dat. Moes.)

(dânniyâri), bep. dânniyarîya, het Mal. *din'árie*, *dageraad*. Boeg. idem.

(1° dînará), bep. dînaraka, soort van *boom* (timmerhout).

(2° dînará), het Arab. دِينَار, een goudstuk ter waarde van een Hollandschen dukaat. Aldus heet de eerste gouden munt, die onder *Toe-mâmênañgari-agamâya*, en wel, naar het schijnt, door *Kâre-Pôle* geslagen werd. Zij wordt ook wel genoemd: *djiñgará*, en schijnt slechts de waarde van ongeveer één gulden gehad te hebben. (Rap. K. G., GG.)

(dâtjiñg), Ch. een *balans*, of *weegschaal*, waarmede gewogen wordt, door het gewigt verder van, of naar het draagpunt der balans te schuiven. Mal. idem, Jav. *datjin*, *een pikol*, een gewigt van honderd katti's, of 125 oude ponden. — Kânredatjiñgkoe, *huur voor het gebruiken van mijn weegschaal*.

Kapâla-dâtjiñg, soort van belasting, eertijds in gebruik, eigenlijk: *dat gedeelte van de dâljiñg, waaraan het goed gehangen wordt*, v. d. *dat gedeelte van het weeggeld*, of *van de belasting, hetwelk voor den koning bestemd was*. (Rap. K. G.

Tâmparâ-dâtjiñg, *dat gedeelte van de dâljiñg, hetwelk de weger in de hand houdt;* v. d.: *de som welke aan dezen voor zijne moeite ten deel viel*. (Rap. K. G.)

(dêtjeñg). Boegin. = 't Mak. *bâdji* N°. 1.

Dêtjeñg-lâlañg, = 't Mak. *bâdji-lâmpa*, gebezigd wanneer men *op een gelukkig tijdstip, op een gunstig oogenblik, ergens komt;* bijvoorb.: dêtjeñg-lâlañgá, *ik kom op een gelukkig tijdstip*. — Zoo ook: koewêrañg ânjdjo dôweka dêtjeñg-lâlañg, *ik neem die duit* (, welke ik op den weg vind, terwijl ik van plan ben om te gaan dobbelen,) *mede, het is een gunstig teeken voor mij* (ik zal met die duit stellig winnen).

(dôtjo), bep. dotjôwa. Dit woord gebezigd van iemand, die in het *galâljañg*-spel, bij het tellen, teregt komt in eene opening, zonder pitten, als wanneer hij wachten moet met spelen, zoo lang totdat de ander insgelijks *dôljo* wordt, hetgeen gelijk staat met het *verloopen* in het *billard-spel*, of met het *komen in den put* op het *ganzebord*, en dergelijke. Boeg. idem. — Bijvoorbeeld: mânna ta-dôtjo, nadotjôwañg-dji kalênna, *ofschoon hij geen dôtjo is, maakt hij zich zelven maar dôtjo voor haar;* in de keloñg's gebezigd van een' min-

naar, die zich opoffert voor de geliefde, geheel voor haar leeft. (Tar.)

(dôd͡ja), bep. dod͡jâya, *portier, koster*, in de moskee. Boeg. idem.

(dâya), 't Mal. *dâja*.

Bârá-dâya, 't Mal. *bârat-dâja*, *Zuidwest*. — Salâtañg-dâya, 't Mal. *salâtan-dâja*, *Zuid-zuidwest*.

(1° dâyañg), Mal., *hofjuffer*.

(2° dayâñg, 't Arab. دَيَّان, *Vergelder, Regter, God*. (Tar.)

(1° dêya). Dêya-dêya, bep. dêya-deyâya, soort van *gezang* voor het kind, gedurende de veertig eerste nachten na de geboorte; eertijds alleen bij vorsten gebruikelijk.

(2° dêya). Bo̍elo-dêya-dêya, soort van *bamboe*, die vergiftig is, en daarom tot het maken van hanensporen, gelijk ook van lansen, gebezigd wordt.

(dôyoñg), *buigen met het hoofd*. Boeg. *rôd͡joñg*.

(deyâñga), titel van een hoofd op Sumbâwa. (D. Moes.)

(dêyarâñga), titel van den Rijksbestierder op Sumbâwa. (D. Moes.)

(1° dâra), *jammer;* bijv.: dâraï âñd͡jo pañgassêñgañga ta-noepâkeï, *het is jammer, te bejammeren, dat gij die kennis niet gebruikt, niet aanwendt*. — Mâte-dâra-mi anâkoe, lett.: *mijn kind is gestorven op een leeftijd, dat het* (bijzonder) *te bejammeren is;* gebezigd van het *ongetrouwd sterven* van *huwbare jongens*, of *meisjes*. — Mâte-dâra-mi d͡jōñgâya, *het hertebeest is zijn' natuurlijken dood gestorven, en niet door de strik of het schot des jagers*, gelijk eigenlijk zijn bestemming geweest ware, zoodat het als 't ware *te bejammeren* is, dat het op deze wijze zijn leven eindigt. (Kel.)

Padâra, *voor jammer houden, bejammeren, beklagen, medelijden hebben met*; bijv. talâlo koepadarâna, *ik beklaag hem zeer*. — Koenipadâra mâtêne, *het wordt jammer gevonden, dat ik gelukkig ben;* d. i.: *men benijdt mij*, of: *gunt mij niet, het geluk*. (Tar.) — Mápadarâya ri-kalênna, *het medelijden hebben met*, of: *zich bekommeren om, zijn eigen ligchaam*. (Rap. K. G.)

(2° dârá), bep. dâraka, = het Boeg. *dârâ, tuin;* van daar: âse-dârá, = *âse-kôko*, = *âse-pasôsô, tusschentijds gezaaide-* of: *tuin-paddie*.

(3° dâra), bep. darâya. — Dâra-dâra, soort van *spel*, veel overeenkomst hebbende met het *galâ̍d͡jañg*-spel. Alleenlijk bezigt men in stede van *zeven*, slechts *vier* pitten voor iedere opening. (Bid.) Boeg. idem.

Padâra-darâñg, het bord voor het *dâra-dâra*-spel.

(dâri), bep. dari̍ya, soort van *net, schepnet*. Boeg. idem. — Âtânnañg dâri, *een schepnet uitzetten*. — Ádâri, *met een schepnet vischen*.

(dârê), bep. dâreka, *aap*.

(do̍ëri), Mal. *doren*. — T͡jiñt͡jiñg do̍ëripândañg, soort van *ring*, als 't ware *van dorens voorzien*, even als de *pândañg-katintiñg*. Vergel. *pândañg*.

(do̍ënroeñg), naam eener soort van vogel uit de Molucco's. — D͡jâñgañg-do̍ënroeñg, *een haan*, die eenige overeenkomst daarmede heeft, over het lijf *ligt-bruin*, van bek en pooten *ligt-geel*. Boeg. *mânoe-do̍ënroeñg*. — D͡jâñgañg-do̍ënroeñg-boelâëñg, *een d͡jâñgañg-do̍ënroeñg*, doch die *goudgeel* van bek en pooten is. Boeg. *mânoe do̍ënroem-poelâwâñg*.

(1° dêre), Saley., = *lére* N°. 3, = *bélla* N°. 3, *ver*.

(2° dêré), ádêré, *rollen, voortrollen*, bijv. gebez. van een' *wagen*, een' *knikker*, een *duit*, enz. Boeg. idem.

Dêré-dêré, soort van spel waarbij men een' steen schuins stelt en om beurten een duit naar beneden laat *rollen*. De kunst bestaat hierin, om elkander's duit te raken.

(dôrá). — Dôrá-dôrá, bep. dôrá-dôraka, soort van *vogel*, zeer klein, heeft wel iets van een papegaaitje. Boeg. idem.

(dôre). — Dôre-dôre, bep. dôre-dorêya, soort van kleine niet gewilde visschen, Boeg. idem; van daar: tâoe-dôre-dôre, *Janhagel, gemeen.*

(dorâka), bep. dorakêya, *misdrijf, misdaad, zonde, ontrouw, ongehoorzaam, oproerig.* Sund. idem, Jav. *doeraka*, Mal. *durhaka*, Sanskr. *doeráka, barbaarsch.*

(darândañg), soort van beest met groote scherpe scharen, gevonden op zee.

(doerîyañg), Mal. en Jav. *doerian*, soort van vrucht, *Durio zibethinus L.* Boeg. idem.

(doerîyasá), bep. doerîyasaka, *gebloemd neteldoek.* Boeg. idem, Mal. *doeriejâ, gestreept neteldoek.*

(darêwa), ádarêwa, eigenlijk het Boeg. *mádarâwa*, = het Makass. *ádâwa-dâwa.* Vergel. *dâwa* N°. 2.

Padarewâñg, a) *een tijd besigen om op te koken en te bakken;*

b) *iemand of iets, bezigen om voor te koken en te bakken*, d. i. *voor iemand of iets koken en bakken;* bijv.: âpa ânjdjo nipadarewâñg? *waarvoor*, d. i.: *waarom, wordt er gekookt en gebakken?* .... Atânna itdêwañg nisdênná, *de slaaf van Mijnheer* (, NB. hiermede duidt een Inlander o. a. zijn *eigen kind* aan,) *wordt besneden.*

c) *het koken en bakken*, v. d.: *de plaats van koken en bakken;* bijv.: kâmbará-padarewâñg, *eene bâllá-kâmbará* (, men zie *kâmbará*,) *waar gekookt en gebakken wordt.*

(dârisí), *afschaven, afschrappen*, bijv.: een *rotting*, en wel op deze wijze, dat men haar tusschen de scherpe zijden van twee messen, die men digt bij elkander houdt, héénhaalt. Boeg. idem.

(dâlañg). — Tâoeñg-dâlañg (Rap. T. Dj.), = 't Jav. *Dal*, zijnde 't *vijfde jaar* van de Jav. *windoe.* Men zie Jav. Woordenb. van Gericke op *windoe.*

 (1° dâlle), bep. dallêya, *Zon, dag*, Boeg. idem; bijv.: kammêwa dâlle, dâlle tambanîya-pi tañgâllo, *zij is gelijk eene Zon, en wel eene Zon die nog verre van den middag verwijderd is*, dus als 't ware gelijk eene Zon, die nog steeds aan het toenemen is. (Sinr.) — Mânna si-dâlle, *al is het ook maar één dag.* (Kel.) — Dâlle-dâlle, *dagelijks, alle dagen.*

(2° dâllé), bep. dâlleka, *gewin, winst, voordeel, leeflogt, geluk*, Boeg. idem; bijv.: lâmmoró-dâllé, *gelukkig.* (Rap. K. G.)

Âdâllé, *met geluk zijn, geluk smaken.*

Padâllé, *gelukkig maken.*

Papadâllé, *het gelukkig maken;* bijv.: pâpadallêta ri-nâkke, *uw gelukkig maken van mij.* — Djâï-djînjdjo sâllañg pâpadallêna Âlla taâla, lett.: *veel zal zijn het gelukkig maken van God.*

(3° dâllé), ádâllé, *zich ergens heen-rigten;* bijv.: mádâllé manrâíki, *hij rigt zich oostwaarts.* (Rap. T. Dj).

Padâllé, a) *het zich rigten, rigting;* bijvoorb.: katoetoêwi padallênoe, *let op uwe rigting*, d. i.: *pas op, dat gij u rigt, verwaarts het behoort.* (Rap· T. D̃j.)

b) *zich ergens heen doen rigten;* bijv.: pandâllé mâë ri-nâkke ewāñgânna, *tegen mij zijne wapenen rigten.* (Rap. K. G.)

Dallêkañg, a) *zich rigten naar;* v. d.: *verschijnen*, of: *zich bevinden, in tegenwoordigheid van;* bijv.: andallêkañgi karâëñga, *verschijnen voor den vorst.* — Andallêkañgi kâdoka, lett.: *vóór het eten zich bevinden*, d. i.: *aan tafel zitten.* (Rap. T. D̃j.) — Lâri-mi roêwañg-âllo, roêwam-bâñgi, nadallêkañg-mi tâlloeñg-âllo, *zij waren twee dagen en twee nachten voortgeloopen, en zij waren reeds in het gezigt van drie dagen*, d. i.: *zij waren reeds den derden dag ingetreden.*

b) *het zich ergens heen rigten*, v. d. *het voorste gedeelte*, v. d. ook: *de tegenwoordigheid* van *iemand*, of: *iets*, bijv.: dallekânna bâllaka, *het voorste gedeelte van het huis.* — Ri-dallêkañg bâllaka, *vóór het huis.*

Sidallêkañg, *in tegenwoordigheid met*, d. i.: *tegenover.*

Sidâllé-dallêkañg, idem.

Pandallêkañg, *het verschijnen in iemand's tegenwoordigheid;* bijv.: pandâllekâñgkoe, *mijne verschijning in iemand's tegenwoordigheid;* v. d.: *mijn komen tot iemand in gedachte*, v. d.: *mijn denken aan iemand.* (Kel.)

(dîloe), *Codille*, in het *Omi*-spel, het Port. *Codilho.*

(doêlañg), *een houten schenk-* of *presenteer-bord.* Mal. en Jav. idem. (D̃jay.)

Doêlañg-doêlañg, *knieschijf.*

Doêlañg-doêlañg-lîma. Men zie *lîma* N°. 1.

(1° doêloé), *rollen, al rollende maken*, bijv. *pillen.* of *ónde-ónde* (, vergel. *ónde*), of iets anders van dien aard.

Tádoêloé, *rollen, voortrollen*, bijv. gebezigd van een' *bal*, Boeg. idem.

(2° doêloé). Ádoêloé-doêloé, soort van *kinderspel*, waarbij men eenige *kamirie*-noten op één rij plaatst, en die vervolgens met eene andere tracht te raken. Gelukt dit, zoo krijgt men al de noten, die links van de getroffene liggen. De uiterste noot aan de regterzijde heet *óêloe.* Vergelijk *óêloe* N°. 1.

(3° doêloé). Doêloé-doêloé, bep. doêloé-doêloeka, naam eener soort van *boom.* Boeg. idem.

(doêloeñg), *aanvoerder* eener armée bij de Boeginezen.

(dôlí), *zich wentelen, rollen;* bijv.: toêgoeroé-mo andôlí-dôlí, *hij viel, rollende over den grond.* (Bid.) — Andôlí-dôlí-mi bawîya, *het varken rolt over den grond*, bijvoorbeeld door den jager geschoten zijnde.

Padôlí-dôlí, *doen rollen*, of: *wentelen, omrollen, omwentelen;* bijv.: nipadôlí-dôlí-mi ri-balînna, *hij wordt door zijn vijand omgerold.* NB. Dit gebeurt gewoonlijk op het slagveld, hetzij uit verwoedheid, hetzij om den gesneuvelde te berooven.

(dôleñg). — Tádôleñg, *hangen*, gebez. van alles, wat zich beweegt, bijv. *kokosnoten* aan den klapperboom.

(dolâñgañg), *openbare zee.* Boeg. idem.

(dalîma), bep. dalimâya, *de Punica Granatum L.* — Râppo-dalîma, *granaatappel.* Boeg. idem. In de sînrilí's soms gebezigd als beeld van

de *borsten* eener vrouw. (Sinr. K. G.) Sund., Mal., Jav. idem, Sanskr. *dâlima*.

Bâtoe-dalîma, *granaat* (,edelgesteente).

Dâli-dalîma, soort van sieraad, behoorende tot de *rówe-rówelé's*.

(dâllelé), bep. dâlleleka, 't Arab. دَلِيل, *bewijs, betoog, bewijsplaats, wegwijzer, de Koran*. (Tar.)

(dôlokaêda), bep. dôlokaêdâya, 't Arab. ذُو ٱلْقَعْدَة, *de elfde maand* van het Mohammedaansche jaar.

(1° dâwá), bep. dâwaka, 't Arab. دَوَاة, Boeg. idem. — Djêné-dâwá, *inkt*.

(2° dâwa). Ádâwa-dâwa, *eten klaarmaken en koekjes bakken* (, vergel. *darêwa*); v. d.: empôwañg padâwa-dawâñg, plaats in een vorstelijk huis, waar de spijzen toebereid worden, vóórdat men ze op het vuur zet; = *padepaṙâñg*, men zie op: *depára*.

(dâwañg). Dâwañg-dâwañg, = *balañgkówó*. (Sinr.)

(dêwa), bep. dewâya, *een God, Godheid, Goddelijk Wezen*. Sund., Jav., Mal. idem. Sanskr. *déwa*, welks vrouwelijke vorm *déwí* ook als voorzetsel geplaatst wordt voor eigennamen van vorstinnen en vrouwen van hoogen rang der oudheid. (Bid.)

(dêwi), het vrouw. van *déwa*. Men zie boven.

(1° dôwá), ádôwá, = *kówañg* N°. 1, *galopperen*, bijvoorbeeld gebezigd van een *paard*. Boeg. idem.

(2° dôwa), 't Arab. دعاء; v. d.: dowâäñg, *bede*; = *dówañg* N°. 2. — Djêné nidowâï, of: nidowâñg, *water, waarover gebeden zijn uitgesproken; gewijd water*.

(1° dôwañg), *garnaal*. — Dôwañg-karôró, *kreeft*.

Dôwañg-lômpo, dôwañg-bêrasá, dôwañg-tâna, en: dôwañg-lâttá, soorten van *garnalen*.

Álipá-dôwañg, *eene sarong dragen die de kleur heeft van een garnaal*, d. i.: *ligt geel is*.

(2° dôwañg), 't Arab. دعاء, *bede*, Boeg. idem. Ápâlá-dôwañg, *bidden*.

(dôwé), bep. dôweka, ons: *duit*, Jav. *doewit*, en Mal. *dóewiet*, idem; bijv.: niyá dowêna, *geld hebben*. — Dôwé-lâma, *gangbare duiten*. Vergel. *lâma* N°. 1.

(dawâri). Nadjoemoe-dawâri, *sterren die gedurig rondwentelen*. (Rap. T. Dj.) Vergel. 't Arab. نُجُوم, *sterren*, 't meervoud van نَجْم, *ster*, en دوّار, *gedurig rondwentelend*. Men zie hierbij op *sayári*.

(dowâäñg). Men zie *dówa* N°. 2.

(dâssa), andâssa, *zelf al jagende het geheele bosch doorloopen om het wild op te sporen*; = *paóewará*. — Nidâssa-mi rômañga, *het bosch is door de jagers zelve doorgetrokken tot opsporing van het wild*.

(dâsi). Dâsi-dâsi, *welligt*.

(dêssa), bep. dessâya, Mal. en Jav. *desa, dorp*.

(dôsa), bep. dosâya, *zonde*. Sund., Jav., Mal., Sanskr. idem.

(dâseré), bep. dâsereka, *vloer*. Mal. *dâsar*, en Jav. *dasar*, idem. NB. Ook op sommige schepen, bijv. op de *banáwa*, gesproken van: *dâseré*. — Bâssi-dâseré. Men zie *bássi* N°. 2.

Padasêrañg, *de onderscheidene vakken van een' woning*, letterlijk: *van een' vloer* (, naar de rijen van palen). (Rap.)

(dâä), Sal. *slecht*.

(dâĭ), of dâĭ-dâĭ, eene vrouw die bij liefdeszaken gezonden wordt, om te onderhandelen. (S. T̃jin.)

(dâëñg), titel van iemand van edel, ofschoon geen vorstelijk, geslacht. Deze titel ook wel gegeven aan *karâëñg's*, wanneer dezen nog kinderen zijn. Ofschoon de titel van *dâëñg* primitief van hooge afkomst getuigde, werd hij later dikwijls eigendunkelijk aangenomen, en verloor daardoor veel van zijne waarde. Boeg. idem. De Makassaren, wien deze titel van *dâëñg* met regt toekomt, zijn daarop niet weinig gesteld. Zoo wil bijv. de tegenwoordige *gallárrañg* van *Takállará* (in de Zuiderdistricten van het Gouvernement van Celebes en Onderhoorigheden) niet gaarne met zijn ambtstitel van *gallárrañg*, althans veel liever met den adellijken titel van *dâëñg-Bántañg* aangesproken worden. — Een Inlander spreekt zijne vrouw, alsmede oudere zuster, gewoonlijk met den titel van *dâëñg* aan, tenzij zij van vorstelijken bloede en alzoo met *karâëñg* aan te spreken zijn. Eene jongere zuster daarentegen wordt eenvoudig bij haren naam genoemd. — Dâlle, dâëñg-mambŏewá. Men zie *bŏewá* N°. 3. — Kalêleñg dâëñg-mákâlŏe. Men zie *káloe* N°. 1. — Bŏelañg dâëñg-mátj̃ôra. Men zie *t̃jóra*. — Dj̃âñgañg dâëñg-málôttañg. Men zie *lóttañ̃* N°. 2. — Barâni dâëñg-márêwa. Men zie *réwa*. — Bâgalá dâëñg-máloelŏewañg. Men zie *lóeloe* N°. 1.

Daênta, *onze dâëñg*, gebezigd door de *volgelingen* van een' *dâëñg;* ook wel door *vorsten*, wanneer zij veel met een' *dâëñg* op hebben. Zoo spreekt bijvoorbeeld de tegenwoordige koning van Gôwa altoos van den Opperpriester van dat rijk, als: *daênta, onze dâëñg*. — Daëntânoe, zamengetrokken uit: *Daênta ânoe, onze dâëñg NN.* (D. Moes.)

Padaêñgañg, *dâëñg-ṣchap;* van daar: *iemand's titel* als *dâëñg;* bijv.: âpa padâëñgânnoe?, *wat is uw titel als dâëñg?*

(dôëñg). Lembârañg-dôëñg. Men zie: *lembárañ̃* op: *lêmbará*.

(dâhoe), Sal., = *táwa* N°. 2, bijvoorbeeld: dâhoe tallŏenna, = *táwa tallŏenna*.

(dôholó), 't Arab. ذُخُول, *uitoefening van den coïtus*.

(na). Negende letter van het Makassaarsch Alphabeth.

(1° na), welligt oorspronkelijk niets anders dan een woordje, dat men bezigde, om de aandacht ergens op te vestigen, der Arab. ها (ha), of إِنَّ (înna), der Hebreeuwen הֵן (hēn), of הֵא (hē), het Syr. ܗܘ (ho), het Chald. הָא (ha), het Lat. *ecce*, het Grieksche *ἰδού*, en ons: *zie!* Van daar:

a) voorkomende op plaatsen waar men zich in het Maleisch van het woordje حلك bedient, en nu eens met *wijders*, *voorts* en dergel., dan eens met *en*, dan weder in het geheel niet te vertalen, Boeg. idem; bijv.: márânnoe-dŏedoe-mi, na-nakâna-mo, lett.: *hij verblijdde zich zeer; zie! hij zeide*, d. i.: *hij verblijdde zich zeer, en zeide.* (D͡jay.) Vergel. **Mak.** Spraakk. § 214, op *na*, 1°.

b) voorkomende daar, waar wij ons woordje *opdat* gebruiken, = *sollâna* N°. 1, Boeg. idem; bijv.: lalâmpa-má sâllañg, na-koet͡jîní-tōñg âñd͡jo bâllaka, *ik zal gaan, zie! dan zie ik ook dat huis;* d. i.: *ik zal gaan, opdat ik ook zie dat huis.* Vergel. **Mak.** Spraakk. § 214, op *na* 2°.

c) voorkomende bij vergelijkingen, en te vertalen met ons *dan*, Boeg. idem; bijv.: lompôwañgi na-Iyânoe, lett.: *hij is grooter, zie N. N.!* d. i.: *hij is grooter, wanneer men let op, hem vergelijkt met, N. N.;* d. i.: *hij is grooter dan N. N.* Vergel. **Mak.** Spraakk. § 83 en § 214 op *na* 3°.

d) voorkomende als persoonlijk voornaamwoord van den *derden* persoon, mannl. en vrouwl. enkelv. en meerv., Boeg. idem; bijv.: nakâna-mo, *hij, zij,* of *het, zeide, zij zeiden.* — Ballâna, *het huis van hem, haar, het,* of *hen,* d. i.: *zijn, haar,* of *hun huis.* — Koñgkônna Iyânoe, *de hond van hem,* te weten: *N. N.*, d. i.: *de hond van N. N.*, of wat wij in het dagelijksch leven wel gebruiken: *N. N., zijn hond.* — Tálâlo niñgaînna ri-mañggêna, lett.: *zeer sterk was het bemind worden van haar door den vader van haar*, d. i.: *zij werd zeer door haar' vader bemind.* (D͡jay.) — Lĕbáki âñd͡jo nalâñgerêna-mo kanânna panrîta hâkîñga, Moekâddañg Moekâddeñg, mâsiñg nîyá-mi ilâlañg ri-pamaîna, enz., letterlijk: *daarna, zie! het hooren door hen,* te weten: *Moekâddañg en Mokâddeñg, daarvan,* d. i.: *van de woorden van hem, den wijze, was er in het binnenste van elk van hen,* enz., dat is: *daarop, toen Moekâddañg en Moekâddeñg hoorden de woorden des wijzen, dachten zij ieder bij zichzelven.* (D͡jay.) — Na-âñd͡jo tábañgkâna Tŏewañg-pŏetiri, sîñgará-tŏmmi, lett.: *zie! dat opschrikken van haar,* te weten: *de princes, het was ook reeds licht*, d. i.: *en toen de vorstin opschrikte uit den slaap, was het ook reeds licht.* (D͡jay.) — Lĕbáki âñd͡jo nit͡jinînamo Pŏetiri Raâna-kassîyañg, mâñge-mi toe-baranînna Mâseré, *nadat de vorstin Raâna-kassîyañg gezien was, gingen de voorvechters van Máseré,* enz. (D͡jay.) Vergel. Makass. Spraakk. § 137.

(2° na), Boeg. = *ma* N°. 1. Van daar: nâmo,

= *mâmo, íya-mâmo;* bijv.: Tjo͡ewi-nâmo, = *Tjo͡ewi íya-mâmo.* (Tjo͡ewi.)

(3° ná). — Ápanâ, *rusten.* — Ápanâ-pamâí, *een beetje rusten, wat ademhalen.*

Tápanâ pamaína, *zijn gemoed komt tot rust, komt tot bedaren.* NB. gebez. van iemand, die zich boos gemaakt heeft.

Ápanâki bo͡endoeka, *den oorlog rekken.* — Ápanâki parentâna, *iemand's bevelen op de lange baan schuiven.*

Ápâna-panâki, *iets gedurig op het sleeptouw houden.*

(ni), onafscheidbaar voorvoegsel, gebez. tot vorming van de objective, of voorwerpelijke, toestandswoorden, gewoonlijk passive, of lijdende, werkwoorden genoemd, Mal. en Jav. *di*, Boeg. *ri*, idem; bijv.: nibo͡eno, *gedood worden*, van *bo͡eno, dooden.* Vergel. Mak. Spraakk. § 176.

(noe), = *ko.* Men zie boven. Hierin alleen van *ko* onderscheiden, dat het laatste a) nooit achter aan de zelfstandige naamwoorden gehecht wordt, en in één woord nimmer ons bezittelijk voornaamwoord kan helpen uitdrukken; b) nooit *vóór*, maar steeds *achter* de werkwoorden, en andere deelen der rede, met uitzondering natuurlijk van de zelfstandige naamwoorden, en als zelfstandige naamwoorden gebezigde woorden, geplaatst wordt. Bijvoorbeeld: ballânoe, *het huis van u*, d. i.: *uw huis.* — Noeto͡enroeng-mi ânjdjo-ânaka, *gij hebt dat kind geslagen.* Vergel. vooral: Mak. Spr. § 141.

(nâkkó'e), *haken, verlangen;* bijv.: nâkkó'eká ri-kâoe, *ik verlang naar u.* — Pâsang-mánakko͡ena, *bootschap, dat zij naar mij verlangt.* (Sinr.)

Mákanâkkó'e-nâkkó'e, *sterk verlangen naar iemand*, of *iets, inboezemend;* bijv.: ânna mámo͡eroeng bôsi-mákanâkkó'e-nâkkó'e, *er ruischt* (, klettert,) *een regen die mij sterk naar u doet verlangen.* Zin: ik kan niet slapen van het gekletter van den regen, en denk daardoor des te meer aan u. (Sinr.)

Panakko͡ekang, *sterk, onophoudelijk, verlangende;* bijv.: tâoe-panakko͡ekang, *iemand, die sterk verlangt*, bijv. gebezigd van iemand, die, op reis zijnde, heimwee naar zijne betrekkingen ondervindt. Hiernaar welligt genoemd de hoek van *Panakko͡ekang*, bij Makassar, waar vroeger een vermaard kasteel gestaan heeft.

Kanakko͡eki, *naar iemand*, of *iets, verlangen;* bijv.: nâkkó'e, koekanâkkó'ekînnoe, *het verlangen, waarmede ik naar u verlang.* (Sinr.)

(nâkke), *ik.*

Inâkke, = *nâkke.* Vergel. *i* N°. 4.

(nîka), bep. nikâya, het Arab. نِكَاح, *huwelijk.* — Nîka-lâheré. Men zie *lâheré.* — Nîka-bâteng. Men zie *bâteng.*

Panîka, *een huwelijk kerkelijk inzegenen.* (Djay.)

Lêkó papanîka. Hieronder verstaat men, behalve de sierih, het geld, een halven gulden, of meer, al naar gelang van stand en vermogen des bruidegoms, dat bij gelegenheid van de nîka betaald wordt. In geval van scheiding moet de vrouw juist evenveel teruggeven. Dit heet de *pangatlóki.* Vergel. *kátto* N°. 1.

(nêké), bep. nêkeka, *baatzuchtig.*

(nêngke). Vergel. *ánang* N°. 1.

(nangkâla), Bonth. = *padjéko.* Men zie *djéko.*

(nâkasá), bep. nâkasaka, 't Arab. نَكْس, *ongelukkig*, bijv. gebez. van *dagen*, of in het algemeen van *tijden.* (Rap. T. Dj.); v. d.: nâkasá

koepalampâñg, *ik ben op een ongelukkig tijdstip vertrokken*, d. i.: ik heb allerlei tegenspoed.

(1° nâga), bep. nagâya, *draak, serpent*, fabelachtig dier. Boeg., Mal., Jav., Sanskr. idem. Ook volgens sommigen gebez. voor den *Melkweg* (*?*), volgens anderen voor het hemelteeken: *de Draak* (*?*). — Ook naam eener soort van *kris*.

(2° nâga). Nagâñgi, = *gâllañg-gallâñjañgi*, *hij heeft de wormen*. Vergel. *gâllañg* N°. 2.

(ninggirí), *trillen*, doch in minder graad dan *mińggirí*.

(nâgasâri), bep. nâgasarîya, naam van een heester die zeer schoone bloemen draagt, en welks bladen in de geneeskunst gebezigd worden. Eertijds heette hij *lówe* N°. 3. De *nágasâri* ook gebezigd voor omheiningen, de *Acacia aurea*, of: *Calophyllum nagasari*, Boegin., Mal., en Jav. idem.

(nâgasôewi), bep. nâgasoewîya, soort van *donkergroenen steen*. Boeg. idem.

(nôñgañg), Bonth., = *kaláóe*. Vergel. *láóe* N°. 1.

(nêñge). Ânêñge-nêñge, *kwijnen, zukkelen, gedurig ziek zijn*, Boegin. idem; Bonth. *árêke-rêke*. Men zie *rêke* N°. 2.

(nâmpa), *pas*. Boeg. *náppa*, idem. — **Nâmpa** soempâëñg, *zoo even pas*. — Na-inampânna-ânne, of: na-inampânna-pânne, *nu voor het eerst;* bijvoorb.: ka-tînañg lébâkkaï napilarî baïnnênna, mânna si-pâttañg, na-inampânna-ânne, *daar hij zijne vrouw volstrekt nooit, zelfs geen enkelen nacht alleen liet;* (als) *nu voor het eerst*. (Bid.) — Ñgâpa nocnâmpa-bâttoe, *waarom komt gij nu pas?* (nu voor het eerst?) — Nâmpá lâmpa ri-ballâkoe, na-koekâna riyagâñga, lett.: *pas was ik van huis gegaan, of ik zeide*, enz., d. i.: *van het oogenblik af, dat ik mijn huis verliet, zeide ik* (gedurig) *op den weg*. (Kel.) — Nampâñgkoe napakâmma, *voor het eerst heeft hij mij zoo behandeld*. (Brief.) — Nâmpa mêmañg-ko koetjînî, na-koekâna-mêmañg-tômmo, lett.: *pas heb ik u vroeger gezien, of ik zeide terstond*, d. i.: *toen ik u voor het eerst gezien heb, zeide ik terstond*. (Kel.)

(nîpa), bep. nipâya, naam eener soort van boom, de *Nipa fructicosa L.* Boeg. idem.

(nêmpá), *digt in malkander gewerkt;* bijvoorb.: nêmpáki oekirîna, *het is digt in malkander geschreven*. — Nêmpáki djalînna, *de vloer is digt in malkander gevlochten*. — Nêmpáki tannoênna, *het is digt in malkander geweven*.

(nâpará). Men zie *ápará*.

(nâppasá), bep. nâppasaka, *adem*, het Boeg. *náppásá*, 't Mal. en Javaansch *napas*, 't Arab. نَفَس, idem. NB. Volgens den Inlander komt de adem bij een *bráni*, of een *amokmaker*, door het *regter-*, bij *iemand die bevreesd is*, door het *linkerneusgat* naar buiten; van daar geeft *gúliñg nappasá na* bij een amokmaker te kennen, dat hij zijn adem niet meer door het *regter-*, maar door het *linkerneusgat* naar buiten brengt, met andere woorden, dat hij begint te bedaren, dat hij ophoudt met amok te spuwen. (D. Moes.) — Bêsóki nappasâna, *zijn adem optrekken*, of *ophalen*. (Maoet.)

(nâppasoe), bep. nâppasoeka, *drift*, het Boeg. *náppásoé*, het Mal. *nafsoe*, het Jav. *nĕpsoe*, en het Arab. نَفْس, idem.

(nîpisí), bep. nîpisika, *dun*. Mal. *niepis*, of *tiepis*, Jav. *tipis*, idem.

Nipîsi, *dun maken*, of: *schaven*.

(nabî), 't Ar. نبي, *profeet*.

(nâmbo), bep. nambôwa, een diepte tusschen de zandbanken, of tusschen een zandbank en het strand. — Nâmbo-nâmbo, kleine diepten van dien aard.

(1° nômbó), = *bádjí* N°. 1; v. d.: tâoe-nômbó, = *tâoe-bádjí*; v. d.: limânna pakasinômbó, *zijne handen zijn bijzonder goed*, of *vaardig, om allerlei dingen te maken.* (G.G.)

(2° nômbó), = *empówañg*, = *pamantâñgañg*. (D. Moes.)

(nâmo). Men zie *na* N°. 2.

(noemâkkalá), *lagchen*. Vergel. *mákkalá*.

(noemêra), *weenen*.

(noemâlo), ergens *langs* of *voorbijgaan, voortlrekken, voortgaan*; bijv.: râmmañg-noemâlo, *voorbijtrekkende wolk*. — Ri-dallêkañg-ballâna toêwañg ânoe koenoemâlo, *ik passeer voorbij het huis van NN.* (Rap., D. Moes., Djay.)

(1° nâna), bep. nanâya, *etter*, Mal. *nânah*, Jav. *nannah*, idem; bijv.: âlle nâna, *veretteren*. — Nâna-poêroe, *etter*, of *stof*, *in de pokken*, *koepokstof*. Vergel. *tjáni*.

(2° nâná), *in malkander zakken, zich in malkander voegen*; bijv.: nâná-mi asêya ri-ballassêya, *de rijst heeft zich in elkander gevoegd in de zak*, d. i.: *de zak is geheel vol, er kan niets meer bij*. — Tâoenâná, overdragtelijk: *een bezadigd, bedachtzaam mensch*.

Panâná, *in malkander doen zakken*, enz.: bijv.: panânáki asêya, *doe de rijst zich goed in elkander voegen, maak de zak ter dege vol*. — Panânáki sômbalaka, *het zeil een beetje laten zakken*.

Tánânáki pamaîkoe, lett.: *mijn gemoed is in malkander gezakt*, v. d. *terneêr geslagen*. — *Tánáná* ook gebezigd van het *water*, dat als 't ware *in malkander gezakt is*, d. i.: *zeer laag staat*.

(3° nâná). Pinâná, = *pilañgéri*, *luisteren naar*. (Dat. Moes.)

(4° nâná). Pinâná, *iemand een klein gedeelte van een' koop overdoen*; bijv.: pinâná-tòñgá, *doe mij een klein gedeelte van uw' koop over*.

Tápinâná, *een klein gedeelte van den koop krijgen*.

(5° nâná), bep. nânaka, eene soort van bamboe, wier bladen een' eigenaardigen vorm hebben, van daar: een lans, wier punt hiermede eenige overeenkomst heeft, genoemd: *lékó-náná*. (Mâdi.)

(nânañg). Men zie *tánañg* N°. 2.

(nâní), bep. nânika, pitjes van de *ráppo-ráppo liyóekañg*, worden gebezigd voor het wegen van goud. *Vier nâní*, = *si-boeláëñg*, verg. *boeláëñg*. Boeg. idem.

(nîní), = *néné, fijn*; bijv.: rânrañg-mánîní, = *rânrañg-mánéné, fijnhakken*. — Âwañg-mánîní, = *áwañg-néné, fijne áwañg*.

(nôenoé), het garen, dat aan strengen om de *lawéyañg-boelêleñg*, of *boelelêñgañg* gespannen is, *afwinden, en losjes weg in een mandje doen*, ten einde voor het weven te gebruiken. Boeg. *mánánnoé*, idem. Ook gebezigd van iemand die door een ander met een piek doorstoken zijnde, die lans al meer en meer naar zich toetrekt, ten einde nog vóór zijn' dood, den aanvaller een' stoot met de kris te kunnen geven.

(1° nêné), Boegin., = het Mal. *nejnekh*, = het Makass. *tówa* N°. 2, *grootvader, grootmoeder*.

(2° nêné), bep. nêneka, = *nîní, fijn*, Boeg. *mánánní*, idem; bijv.: rânrañg-mánêné, *fijn hakken*. —

Âwañg-mánéné, of: âwañg-néné, *fijne áwañg.* — Boékoêleñg-néné, *fijne huid.*

Ânéné âwañg, *kaf op een wan zoo schudden, dat het fijne zich van het grove scheidt.* (Tar.) — Néné kôpi, (gebrande) *koffij met een padîñjîñg* (*wan*) *zuiveren.* Boeg. *nánné*, idem.

(3° nêne), bep. nenêya. — Tâoe-nêne, *iemand, die ligt, of spoedig klaagt*, bijvoorbeeld bij den geringsten arbeid, of de onbeduidendste pijn, of den minsten tegenspoed.

(nôna), 't Mal. *nónâ, juffer, juffrouw, jonge juffrouw.*

(1° nôno), *opdroogen*, bijvoorbeeld nôno-mi kanrêya (, of ook minder juist: *ôerîñga*), *de rijst is opgedroogd*, de rijst is op het koolvuur, waarop men ze, na het afgieten van het water, gezet heeft, geheel droog geworden.

Si-nonôwañg-ôerîñg, een afstand zoo ver, dat men gedurende den tijd, welke vereischt wordt om dien af te leggen, de rijst behoorlijk koken en geheel voor de tafel bereiden kan; ongeveer een half uur ver.

(2° nônó), *omschudden*, bijv. om te vermengen, als: *een drankje*, of *een flesch met inkt.* (NB. *gés-soñg* beteekent meer: *heen en weêr schudden.*)

Tánônó, lett.: *omgeschud, door malkander geschud, geschokt, zijn;* bijv. sârrowá tánônó, *ik ben als 't ware door malkander geschud*, bijvoorbeeld gebezigd door iemand, wiens paard *ongemakkelijk* is om op te zitten, om te berijden.

(naniri), bep. nanîrika, soort van *groente*, = *kâñjkoñg.* (Mâdi.)

(nanînriñg), *daauw.* Verg. *âpoeñg.* (Sinr.) Boeg. idem.

(nanôènroeñg), *jong blad.* (Sinr.) V. d.: *een pas volwassen mensch.* — Nanôènroeñg-bêroe-tâoe, = *ánâ-râra sôentiñg.* (S. Tjin.) — Bîlî-mánanôènroeñg, lett.: *kamer die er als 't ware jeugdig uitziet;* v. d. *een mooi vertrek*, of ook misschien: *een nog niet gebruikt vertrek.* (D. Moes.)

Ta-mánanôènroeñg, soort van *boom*, welks bladen door mannen of vrouwen gebruikt worden die geen kinderen willen krijgen. NB. daartoe een band van deze bladen om het lijf gebonden.

(nêneré), = *lêleré.*

(nôèdjoeñg), 't Arab. نُجُوم, *sterren*, en dikwijls verwisseld met اهل النجوم, *sterrewigchelaars.*

(nôèdjoemoe), = *nôèdjoeñg.*

(nâdjisí), 't Arab. نَجِس, *onzuiver, bezoedeld.* (Maoet.)

(1° nîyá), *zijn;* bijv.: nîyá ampisañg-kâï, *er is iemand die het verbiedt.* (Brief.) — Tînañg niyâkka kílâñgeré, nanîyá nabâlóe tâna karâëñga ri-Gôwa, *nooit hoorden wij er van*, lett.: *waren wij hoorende, dat de koning van Gówa een paddieveld verkocht*, lett.: *was verkoopende.* (Brief.) — Âpa na-koekoetânañg, añgkâna: ñgâpaï noenîyá?, *weshalve ik vroeg: waarom zijt gij hier?*, d. i.: *zijt gij gekomen?* of: *komt gij?* (Brief.) — Sibâñgi nanîyá, *gisteren was hij er*, d. i.: *kwam hij tot mij.* (Brief.) — Nîyá-nîyá-dji, *er is immers nog al, zoo tusschen beide, middelmatig.* — Tâoe nîyá-nîyá, *iemand die ordentlijk wat heeft* (, zonder daarom rijk te zijn), *een wel-gezeten mensch.*

Panîyá, *doen zijn, laten zijn;* bijv.: ôèwañg bēñg êró napanîyá, *zoo als hij zeide zou hij maken, dat het geld er was*, d. i.: *zou hij betalen.* (Brief.) — Têya-makî panîyáki ri-pamaîta bâta-batâya, *laat er geen twijfel* (, achterdocht,) *zijn in uw hart.* (Brief.)

Niyâkki, of: kaniyâkki, *zijn bij;* bijv.: sâñgiñg rânnoe-mâmi, añgkaniyâkki Datoêwa ri-Koeripañg, *de Dâtoe van Koeripañg was in groote vreugde*, lett.: *geheel vreugde slechts was er bij den Dâtoe van Koeripañg.*

Kaniyâkkañg, *het wezen*, of: *bestaan.*

(2° niyá), bep. niyaka, 't Arab. نِيَّة, *voornemen, doel, oogmerk.*

Âniyá, *zich voornemen*, v. d.: *bij zich zelven overpeinzen.* (Godsd.)

(1° nârañg), mánârañg, Saley, = *biyâsa*, (Mâdi.)

(2° nârañg), Sal. *tam*, geb. van *beesten.*

(nâre), bep. narêya, soort van *boom* (*timmerhout*).

(nânro), *stellen, plaatsen, bewaren, achterlaten, maken, gedoogen, toelaten, laten*, vergel. *bóli.* Bijvoorb.: barâni-pamâïka ánânro bidjâra, *die onbeschroomd is, om zijn gevoelen neêr te stellen*, d. i.: *bekend te maken, te zeggen.* (Rap. K, G.)

Nânro-nanrôna, Sal., = *bóli-bolina*, = *bârañg-barânna*, lett.: *datgeen, wat men ergens neder stelt*, of *bewaart*, v. d.: *iemand's goederen*, of *bezittingen.* (Sinr.) — Êró nanânro bannarâna toeroeñgâñgkoe, lett.: *hij wil bewaren*, v. d.: *hij wil zich toeëigenen, ankeragie-gelden, die mij toekomen.* (Dat. Moes.) — Málôwe ênroeñg noenânro, *gij stelt een sterk verlangen* (naar u) *bij mij neder*, d. i.: *laat een sterk verlangen naar u bij mij achter.* (Sinr.) — Îya-mi nânro djâï soêrá koewoêkirí, *dit stelt het geval daar*, d. i.: *dit maakt dat ik veel brieven te schrijven heb*, d. i.: *deswegens heb ik veel brieven te schrijven.* — Na-îya-mo sâllañg nânrowi, taêna nânaoêrañgîyañg ammâna, *en dit zal maken, dat hare moeder niet aan haar denkt*, d. i.: *hierdoor zal hare moeder niet aan haar denken.* — Niyallôwi-mi nânro bâdjí kalotorôna, *het wordt in de Zon gelegd, om te maken, dat het goed droog wordt*, d. i.: *het wordt in de Zon gelegd, totdat het goed droog is.* — Ta-nânrowi nanrâba kalâbirânnoe, *stelt niet daar het geval*, d. i.: *gedoogt niet, dat valle uwe heerlijkheid.* (Rap. K. G.) — Îya ta-nanrôwaï djânnañg lâmboesoeka ilâlañg ri-pamaïta, *dit gedoogt niet, dat de regtschapenheid voortdurend in ons gemoed setele.* (Rap. K. G.) — Soerâna Iyânoe, ninânro-lâlo-dji ri-Âlla taâla, bâttoe mâñge tádôñgkó ri-dâllekânna, enz., *brief van N. N., moge het toegelaten worden door den Hoogverheven Allah, dat die komt tot*, enz. — Nânro-mi kâmma, = *bóli-mi kâmma*, lett.: *stel het zoo daar*, d. i.: *laat;* als: nânro-mi kâmma koewêrañg, *laat mij brengen.* (Tam.) Zoo ook: nânro-mi kâmma nitâyañg, *laat er gewacht worden, laat men afwachten.* (Djay.) — Tâoe-ninanrôwa, *de vertrouwde menschen.* (Mâdi.)

(noêri), bep. noerîya, = *nóri.*

(noêroe), 't Arab. نُور, *licht.* (Tar.)

(nênroñg). Vergel. *ténroñg* N°. 1.

(nâri), bep. norîya, eene *loeri*, soort van *papegaai.* Jav. idem, Mal., Sund. *noeri.* — Nôri-Sêrañg, *noêri van Ceram;* noêri-Papoêwa, *noêri van Papoewa;* noêri-Toedôre, *noêri van Tidore;* noêri-Taranâti, *noêri van Ternate*, en noêri-Bâtjañg, *noêri van Batchian*, soorten van *noêri.*

(narâka), bep. narakâya, *de hel*, Sund. *noraka*, Jav. *naraka*, Mal. *nâraka*, Sanskr. *naraka*, idem.

(nârawasâtoe), bep. nârawâsatoêwa, 't Mal. *narwastoe, nardus*, geb. bij de bereiding van *dóepa*, komt veel van Kayîli (men zie boven), alsmede van Pasir (, men zie boven op *pâsirí*.)

(nîlañg), *saffier*. Jav. *nila*, 1° *blaauw, donkerblaauw, een donkerblaauwe wolk; amethist;* 2° *indigo*. Sund. *saffier*. Mal. *niela, donkerblaauw, indigo;* en *nielam, saffier*. Sanskr. *nilâ, donkerblaauw, indigo, saffier*.

(nâwa), vnw. nawâñgkoe, *denken, overdenken, gedachte*. Boeg. idem.

Ânâwa-nâwa, *veel*, of *sterk, denken;* v. d.: *iets goed overdenken;* v. d. ook: *loeren op iets, iets in den zin hebben*. — Âsâre nâwa-nâwa, lett.: *goede gedachten geven;* v. d.: *inlichting geven*. — Ânâwa-nâwai sâre-mâtjilakâkoe, *veel aan mijn ongelukkig lot denken*. — Gâoé-ninâwa-nawâya, *de goed-overdachte zaak*. — Gâoé-ta-ninâwa-nawâya, *de niet overdachte zaak*. (Rap. K. G.) — Tâoe nîyaka nâwa-nawânna, *de man die zijne gedachten steeds laat werken;* v. d.: *de man van overleg*, v. d.: *de man van vernuft*, enz. (Rap. K. G.) — Nîyá kôdi, na-nâwa-nâwa ñjawâkoe, *er is iets kwaads, waar mijn hart op denkt*, d. i.: *ik heb iets kwaads in den zin*. — Tôèli nanâwa-nâwá ânroñg-taôèñgkoe, *mijne hoofden loeren altijd op mij*, willen mij afzetten, om een' ander' in mijne plaats aan te stellen. — Tôèli nanâwa-nâwa ñjawâkoe, *hij loert altijd op mijn leven*. — Tôèli nanâwa-nâwá ri-kodîya, *hij loert altijd op mij, om mij ongelukkig te maken*.

Sipanâwa-nawâï, *goed te zamen overwegen;* v. d. nañgâñg-mo sipinâwa-nawâï, *en hij overwoog de zaak goed met hem*. (Djay.)

(nâssa), bep. nassâya, *blijkbaar, zeker, vast*, Jav. *nas, vast, zeker*. — Tâoe ta-mánâssa ôôna, *een wispelturig mensch*, lett.: *wiens wil niet vast is*.

Panâssa, *vaststellen, overtuigen, bepalen, verzekeren*. — Panassâñg, *zekerheid, blijkbaarheid;* v. d. *rekenschap*, bijv.: ásâre panassâñg, *rekenschap geven*. — Sôèrá-panassâñg, *pas*.

(nâssoe), bep. nassôèwa, vnw. nassoeñg-koe, 't Arab. نَفَس, *adem, lust, drift, hartstogt*. — Lômpo-nâssoe, *driftig*. — Nâssoe-pêpéki, lett.: *hij is driftig als vuur*, d. i. *zeer driftig*.

Panassôèwañg, *driftig* van aard.

(nôèssóe). Ânôèssóe-nôèssóe, Bonth., = *râpa* N°. 3, *spartelen*.

(nâsari), 't Arab. النَّصْر, in genitivo, *hulp*. (Tar.)

(naâñg), 't Arab. نَعَمْ, woordje van bevestiging en toestemming. (Tam.)

(1° nâî), *klimmen, opklimmen, naar boven gaan, opgaan, rijzen, stijgen in prijs*, enz. Ook gebezigd van het *gaan* naar plaatsen die ten Zuiden van ons gelegen zijn. Bijvoorb.: nâî ádjârañg, *te paard stijgen*. — Nâî ábônto, *aan wal klimmen*, of *stijgen*, of *gaan*. — Nâî ri-Mâkka, *opgaan naar Mekka*. — Nâî âdji, *ter pelgrimsreize opgaan naar Mekka*, vergel. *âdji*, N°. 2. — Âbisêyañg lâmpa nâî, *opvaren* eene rivier. — Nâî kalênna bôèntiñga, *de bruigom gaat zelf op;* gebezigd van den prachtigen optogt des bruigom's naar het huis der geliefde, bij welke gelegenheid tegelijkertijd het *ámêssóe-mëssóe* (, vergel. op *êssóe* N°. 2,) een' aanvang neemt. — Nâî-mi Allôwa, *de Zon gaat al op*. — Ri-mánaîna Allôwa, = *ri-tápána-panâîkánna Allôwa*. — Nâî ri-Gôwa, ri-Tôpe-djâwa, *opgaan naar Gówa, naar Tópe-djáwa*. NB. bijv. gebezigd door iemand die zich te Makassar bevindt, vermits de genoemde plaatsen ten Zuiden van Makassar gelegen zijn. — Nâî-nâoeñg, *ergens op- en af gaan*. — Nâîki pamaîkoe, *mijn gemoed windt zich op, ik wind mij op*, hetzij door gebruik van sterken drank.

of dergelijke, hetzij door kwaadheid, of wat het ook zij. — Âbaînne nâĭ, *boven zijn' stand trouwen.* — Âboerânne nâĭ, *boven haar' stand trouwen.* — Bâttoe-mi nâĭ, het Boeg. *pôle*, dit heet in het *gâla*-spel, wanneer men de zwarte schijven aan de eene helft van het bord zoo weet te plaatsen, dat men de tegenpartij met haar' witte schijven afsluit, en toch nog één van zijn' eigen schijven bewegen kan, zonder dat de vijand daardoor gelegenheid krijgt om eenige schijf te nemen. — Nâĭ-nâĭki Allôwa, *de Zon rijst al hooger en hooger.* (Mâdi.)

Panâĭ, a) *het klimmen, het naar boven gaan, het opgaan;* bijvoorbeeld: karâëñg-bâdjĭ ándenroeñg ri-bône-boettâna, nitjînîki panaîna, ta-nitjinîkaï panadenna, *een goed vorst bestraft* (, *beboet* bijv.,) *zijne onderdanen. Edoch men ziet wel het opklimmen, maar niet het afdalen;* d. i.: de boete wordt wel door den man die misdreven heeft, bij den vorst gebragt, doch hij krijgt die onder eene heusche vermaning weder in het geheim meê naar huis.

b) *doen klimmen, doen naar boven gaan, doen opgaan, doen rijzen;* bijv.: djéné-panâĭ, of eigenlijk: djéné-nipanâĭ, *datgeen waardoor men het water op zekere plaatsen laat rijzen*, v. d.: *een kanaal, eene waterleiding.* (Rap.) — Ápanâĭ loerânna bisêyañga, lett.: *doen klimmen* (op den wal), d. i. *aan wal brengen, de lading van het vaartuig*, d. i. *het goed lossen.* — Panâĭ ri-lêlañg, *op vendutie opveilen.* — Toe-ápanâĭka kassoewîyañg, *zij die schatting opbrengen, de schatpligtigen.* — Panâĭ kalênna, lett. *zich naar boven begeven.* Gebezigd van een' prins, die na een vruchteloos huwelijks-aanzoek, met een groot gevolg op het huis van de ouders der geliefde klimt, en vervolgens zijne kris op de *bénteñg-póloñg* nederlegt, ten bewijze, dat hij zich uit waarachtige liefde tot het meisje, geheel aan hare ouders overgeeft. In zulk een geval mogen de ouders zijn verlangen niet blijven afslaan. — Panâĭ nassodenna, *iemand tergen, aanhitsen.* — Kanapanâĭ-mêmañg-djĭ ri-pâoe, *daar hij immers terstond gezegd heeft*, lett.: *terstond onder zijne woorden opgenomen heeft.*

c) *klimmen op*, v. d.: *aanvallen op.*

Pâna-panâĭ, *ter dege aanvallen op;* bijvoorb.: pâna-panâĭ-maki, *laat ons een duchtigen aanval doen*, te weten: *op de flesch*, d. i. *laat ons eens ferm drinken.* NB. deze uitdrukking gebezigd onder *drinkebroêers.*

Panaîki, *iemand*, of *iets, maken tot het voorwerp, om tegen op te gaan, tegen op te stijgen*, v. d. *om op aan te vallen;* bijv. têya-kô mâriñg nipanaîki, *wil niet gedoogen, dat men u op het lijf kome*, d. i. *wil u niet laten aanvallen.* (Rap.) — Ampanaîki boêtta-lompôwa, *een aanval doen op het uitgestrekte land.* (Rap.) — Panaîkiyá dèmboe, *tot mij stijgt op rook.* (Sinr.)

Papanâĭ, lett.: *het naar boven doen gaan*, van daar aldus genoemd hetgeen in de moskee door den *bîdalá* gelezen wordt, terwijl de *kâttê* het spreekgestoelte bestijgt. (Godsd.)

Pâna-panâĭ, *een weinig doen rijzen;* v. d.: kîpâna-panâĭ-pi, toêwañg, lett.: *doe het nog wat rijzen*, bijv.: *uw bod;* van daar: *doe er nog wat op, mijnheer!*

Tápâna-panâĭ, *meer en meer in de hoogte gevoerd worden;* bijv.: tápâna-panâĭki, lett.: *hij wordt meer en meer in de hoogte gevoerd*, d. i. *hij rijst meer en meer*, v. d. overdragtelijk: *hij gaat vooruit*, bijv. in *negotie*, of wat het ook zij.

Ri-tápâna-panâîkânna Allôwa, of: ri-tápanâî-nâîkânna Allôwa, lett.: *ten tijde van het meer en meer rijzen der Zon;* gebezigd van 's morgens *ongeveer te tien ure;* = *ri-mánaîna Allówa*, = *riyállo-paláppassaka.* Vergel. *láppassá.*

Mánaîkañg ri, *bij iemand, in iemand's huis opklimmen;* v. d. *ergens een bezoek afleggen;* bijv.: na-pôenna ámánaîkañg-kî ri-taôewa, *zoo wij een bezoek afleggen bij iemand.* (G.G.)

Vervolgens wordt van dit *mánaîkañg*, als ware het een primitieve vorm, wederom afgeleid: pamánâîkâñgi, *iemand*, of *iets, maken tot het voorwerp, waarbij men een bezoek aflegt;* bijv.: taêna bâllá koewâssañg la-koepamánâîkâñgi, *ik weet geen huis om op te loopen, om een bezoek te brengen.*

Zoo ook van *mánaîkañg* afgeleid: pamánâîkâñgañg, *het afleggen van een bezoek.* (Rap.)

Kanaîkañg, a) *het klimmen, het opklimmen;* enz.; bijv.: kanaîkañg ri-bâllá, *opklimming op, bestijging van, een huis,* d. i.: *inwijding van een huis.* — Kanaîkañg-ri-bâllá-mi, *het is inwijding van het huis.*

b) *aan het rijzen, in rijzenden toestand zijn;* v. d.: lîntáki kanaîkañg, *hij vliegt spoedig op, wordt spoedig boos.*

c) *in een toestand zijn, dat men tegen ons opklimt, boven over ons heen gaat;* van daar: kanaîkañgi bisêyañga ri-djêné (, of ook zonder: ri-djêné), *de praauw krijgt water boven over zich heen.*

Kanâî-naîkañg, *gedurige rijzing, het telkens een beetje klimmen;* van daar: kanâî-nâîkânna Allôwa, = *tápanâî-nâîkánna Allówa, de Zon is nog meer en meer aan het rijzen,* d. i.: *'s morgen's circa te tien ure.* Van een *mensch* gebezigd, beteekent het: *hij is 25 à 30 jaar oud.*

(2° nâî), of inâî, *wie?* bijv. nâî, of inâî, arênna? lett.: *wie is hij, zijn naam?* d. i.: *hoe is zijn naam?*

Nâî-nâî, of: inâî-inâî, *wie ook, al wie.*

(nâoe). — Nâoe-nâoe, *ontevreden zijn;* bijv.: koenâoe-nâoe-kî, *ik ben ontevreden op U.* — Nîyá nâoe-naôekoe ri-tôewañg, *ik ben ergens ontevreden over op mijnheer, ik heb wat te reclameren van mijnheer.*

(nâoeñg), *nederdalen, afstijgen,* Boeg. *no;* bijv.: nâoeñg ri-bisêyañg, *op een vaartuig nederdalen,* d. i.: *aan boord gaan.* — Nâoeñg ri-messîgika, *afdalen naar de moskee,* d. i.: *gaan naar de moskee.* NB. hier gebez. *nâoeñg*, dewijl de Inlander, om zich naar de moskee te begeven, eerst van zijne op palen staande woning naar beneden moet komen, en de moskee bovendien gewoonlijk niet op palen gebouwd wordt. — Ábisêyañg lâmpa nâoeñg, *eene rivier afzakken, afvaren.* — Nâoeñg ri-Mâroesóe, *afdalen naar Maros.* NB. bijv. gebezigd door iemand, die zich te Makassar of te Gôwa, of op eenige andere ten Zuiden van Maros gelegene plaats bevindt. — Djêné-nâoeñg, *het vallen van het water.* — Áboerânne nâoeñg, *beneden haar' stand trouwen.* — Ábaînne nâoeñg, *beneden zijn' stand trouwen.* — Ri-naôenna leleríya, *beneden de leléri,* die bijvoorbeeld hooger op het strand staat. (D. Moes.)

Naôeñgañg, lett.: *het naar beneden gaan,* v. d.: *het Noorden.* (Mâdi.)

Naôeñgi, *afdalen tot iemand;* bijv.: kâmma lêbá-ká boerânne noenaôeñgi, *ik ben net als een man tot wien gij nederdaalt,* d. i.: *op wien gij uit de hoogte nederziet,* d. i.: *het is net als of ik van zoo veel minder afkomst ware dan gij.* NB. verwijt van een' man aan zijne vrouw.

Panâoeñg, a) *het nederdalen;* bijv.: ta-nitjinîkaï panaoênna. Men zie boven op *nâï* N°. 1.

b) *doen nederdalen;* bijv.: panâoeñg loerânna, *de lading doen nederdalen in een vaartuig*, d. i.: *de goederen laden.* — Panâoeñg râppo-kâyoe, *vruchten doen nederdalen*, v. d. gebez. van het *plukken* van *vruchten*, die niet één voor één, maar in massa te gelijk worden ingezameld. — Panâï panâoeñg, lett.: *doen opklimmen en afdalen*, bijv. geb. wanneer men een gedeelte van de offerhande in een' boom ophangt en het andere gedeelte in de zee werpt tot bevrediging van den kaaiman; zoo ook, wanneer een gedeelte van de spijs door den *sânro* gewijd en het andere in de zee gegooid wordt. Dit geschiedt o. a. bij gelegenheid van de offerhanden voor de afgestorvenen, dewijl sommigen van de familie onder de kaailuî huizen, en de anderen in hoogere gewesten zich ophouden.

Papanâoeñg, lett.: *het doen nederdalen*, of: kanaoênganñg, lett.: *nederdaling*, aldus genoemd de *vier* reaal, of *acht* ropijen, te betalen aan den anakoda door den *sâwi*, die buitentijds het schip voor goed verlaten wil; dus zoo veel als: het *neêrleggen*, of *betalen* van *geld*, of welligt beter: *het geld voor het nederlaten*, of *van boord laten gaan.* Ook aldus genoemd de som van *vier* reaal, of *acht* ropijen, te betalen door den eigenaar van een' slaaf aan den vorst, wanneer de slaaf weggeloopen is, en tot dezen zijne toevlugt genomen heeft, dus zooveel als: *het geld voor het doen afdalen van het vorstelijk huis.* Het betalen van dit geld heet: *âsârekanaoênjañg.*

Pâpanaoênñgi, *eene plaats bezigen om ergens te doen nederdalen;* bijv.: nipâpanaoênñgi toe-mâte ântoe bâllaka, *er wordt een doode uit dat huis naar beneden gelaten.* (Rap. T. Dj.)

NB. *Nâoeñg* in het Makassaarsch ook dikwijls gebezigd, om den *overtreffenden trap* te kennen te geven. Welligt is dit gebruik hieruit te verklaren, dat men bij het *afdalen*, als 't ware den gewonen of gelijkvloerschen weg verlaat, om één der beide *uitersten*, d. i. hier: de *laagte*, te kiezen; bijv.: lârro-tôdjeñg-makô nâoeñg, *gij wordt waarlijk erg boos.* — Lâri-tôdjeñg-kô nâoeñg, *loop zoo hard als je kunt.* — Mâkkañg-lâlo-makô nâoeñg, *houd je toch dood stil.* (Mâdi.) — Bâmbañg-âllo-makô nâoeñg, noegârriñg, *loop maar braaf in de zon, dan zult gij wel ziek worden.* — Patasâna-mo, ânjdjonâoeñg!, *wat is dat verrukkelijk mooi!* — Mânna na-îya-djânjdjo nâoeñg, *al zij het ook voor zoo iets voortreffelijks.* (D. Moes.) — Ballâna-minjdjo nâoeñg toe-mâlompôwa, *sapreloot! dat huis van den Gouverneur moet je zien! dat is een mooi huis!*

(nâë), bep. naêya, soort van grootc lekkere *roode vissehen.*

(naîmi), 't Arab. نَعِيم, *aangename positie, overvloed, goederen, vreugde.*

Djânnatonnaîmi, 't Arab. جَنَّةُ ٱلنَّعِيم, *de hof des overvloeds, het Paradijs.* (Tar.)

(nâhasá), = *nâkasá.*

ᨕ (t͡ʃa). Tiende letter van het Makassaarsch Alphabeth.

ᨕ (1° t͡ʃá) bep. t͡ʃâka, het Mal., Sund. en Jav. *t͡ʃap*, *zegel*, *signet*, *stempel*, en v. d.: alles waar een zegel op staat, als: een *pas*, een *bewijs van slavernij*, enz. (Rap.) Boeg. idem. — T͡ʃá-pêpé, *brandmerk*.

(2° t͡ʃá), *verf*, *vernis*. Mal. *t͡ʃat*, *verf*, *vernis*, Jav. *t͡ʃet*, *met olij schilderen*, Sund. *verf*, *schilderverf*, *vernissen*, het woord is van Chineschen oorsprong.

ᨕᨗ (t͡ʃí), bep. t͡ʃîka, het Mal. *t͡ʃit*, of *t͡ʃitta*, 't Jav. *t͡ʃita*, *sits*, gebloemd Chineesch lijnwaad.

ᨕᨘ (t͡ʃé), *foei*, Boegin. idem, Mal. *t͡ʃih*, idem. Bijv.: t͡ʃé, pâré-mi mẫge sinâmpé gintî̃gaᾶ̃g niyânoe anvînni, lett.: *foei! doe het, zoo aanstonds gaande naar N. N.;* (doe het vooraf,) *terwijl gij nog hier zijt*, d. i.: *het is niet noodig dat gij terstond reeds naar N. N. gaat, doe eerst mijn werk.* — T͡ʃé, na-noelâmpa-sē̃ᾶ̃g, *foei, gaat gij alweder heen?* — 'T͡ʃé, têya-makô de, *foei! doe dat nu toch niet, vriendje!*

ᨕᩕ (t͡ʃâká), *goed stellen*, bijv.: een *kanon*. Boeg. idem. Van daar: t͡ʃakâkkaᾶ̃g, *de bout van ijzer*, of wat het ook zij, *waarop het kanon rust*. Boeg. idem.

ᨕᨘᩕ (t͡ʃâᾶ̃gke), bep. t͡ʃaᾶ̃gkêya, het Mal. *t͡ʃeᾶ̃gkej*, het Sund. en Jav. *t͡ʃĕᾶ̃gkeh*, *nagel*, *kruidnagel*.

ᨕᩕᨘ (1° t͡ʃâko). — T͡ʃâko-t͡ʃâko, bep. t͡ʃâko-t͡ʃakôwa, soort van lange bamboezen draagkist, waarin men het lijk legt, om het grafwaarts te brengen. Boeg. idem.

(2° t͡ʃâkkó), *iemand een geneesmiddel, dat in een lapje gewikkeld is, op de tong uitpersen*, of liever: *druppelen*, waardoor hij de slijm, hetzij van boven of beneden, *kwijt raakt*. Dit dikwijls bij kinderen aangewend; van daar: ânaka nit͡ʃâkkó, het kind wordt op bovengenoemde wijze behandeld. Boeg. *t͡ʃákkó*, idem.

Pat͡ʃâkkó, *bezigen voor het t͡ʃákkó;* bijv.: pabâlle nipat͡ʃâkkó, *een geneesmiddel, dat gebezigd wordt voor het t͡ʃákkó.*

(3° t͡ʃâkkó), meer dan *verzadigd*, letterlijk: *opgepropt met eten, zijn.*

ᨕᩕ (t͡ʃîka), bep. t͡ʃikâya, *kolijk*. Boeg. idem. — T͡ʃîka-kapappâsaᾶ̃g, *kolijk die men 's morgens vroeg*, en: t͡ʃîka-tâᾶ̃ga-bâᾶ̃gi, *kolijk, die men te middernacht, krijgt*. NB. volgens den Inlander vereischen beide een verschillende geneeskundige behandeling.

ᨕᩕᨘ (t͡ʃîko), bep. t͡ʃikôwa, *een gat in de vloer van de d͡ʃámbaᾶ̃g* der op hooge palen gebouwde bamboezen huizen, ter vervanging van onze bestekamers, v. d.: napârĕki t͡ʃîko kalappôkaᾶ̃g, *hij maakt een gat voor het naar beneden ploffen*, te weten: van de vuiligheid. Deze spreekwijze ook wel overdragtelijk gebruikt van iemand, *die zich*

van eene zaak zoekt af te maken. Men zie *lâppó* N°. 1. — Napaboyâñgi tj̃îko-kalappôkañg, lett.: *hij zoekt voor hem een tj̃îko-kalappókañg.* Wij zouden zeggen: *hij graaft hem een' kuil om in te vallen.*

Zulk een *tj̃îko* ook wel gemaakt vlak bij de plaats, waar eene vrouw zal bevallen, wanneer deze gedurende de verlossing dikwijls zekere behoefte moet vervullen; v. d.: ámêmpo ri-tj̃îko, *in barensnood zitten*, lett.: *bij de tj̃îko zitten.*

Soms dient de *tj̃îko*, volgens Inlandsch bijgeloof, ook, evenals het *openen* van *deuren, vensters, kisten*, enz., om bij moeijelijke verlossing het kind uit den moederschoot te voorschijn te doen komen, of ook om stervenden het uitblazen van den laatsten adem gemakkelijker te maken. — Toe-mátj̃îko nâwa-nawânna, *iemand van een open gemoed, een opregt mensch.* (D. Moes.)

Patj̃îko, a) alzoo in vorstelijke huizen genoemd: de *padj̃ambâñgañg*, men zie op: *dj̃ámbañg;*

b) = *pasâbañg*, lett.: *eene opening maken*, v. d.: *ruimte, plaats, maken om te passeren;* bijv.: patj̃îko-sâdá, *maak eens eene opening voor mij, laat mij eens passeren.* (Tam., Kel.) — Ápatj̃îko pamaîna, lett.: *eene opening maken tot zijn binnenste*, v. d.: *als 't ware den weg banen tot zijn binnenste*, v. d.: *in zijn binnenste ingaan, zich zelven beproeven.* (Rap. K. G.)

(2° tj̃îko). — Tj̃îko-tj̃îko, bep. tj̃îko-tj̃ikôwa, naam eener soort van *visch.* Boeg. idem.

(tj̃ikoñg), eene *Sapindacee* [*Schmidelia?*]

(tj̃oêke), bep. tj̃oekêya, *salaris*, voor den regter bijvoorbeeld, bestaande in een zeker gedeelte, hetzij in Natura of waarde, van de personen of zaken in kwestie. (Inl. Wetb.) Boeg. idem. Sund. en Jav. *tj̃oeke*, het Mal. *tj̃oekej, cijns, accijns, tol, impost.* (Rap.)

Añj̃tj̃oêkeï, *ergens salaris voor invorderen;* bijv.: gallârrañg Iyânoe añj̃tj̃oêkeï, *de gallárrañg N. N. vordert salaris in.* — Ânjdj̃o bârañg-bârañga ni-tj̃oêke, *voor dat goed wordt salaris gevorderd.* — Ânoe ta-nitj̃oekêya, *datgeen, waarvoor geen salaris gevorderd wordt.* (Rap.)

Tj̃oekêyañg, a) *als salaris invorderen voor de personen of zaken in kwestie*, bijv. na-pônna toêdj̃oetâoe, kamînañg toenâya niyâlle tj̃oêke, na-îya irawâñgannâya toedj̃oêwa, oêwañg-mâmi nitj̃oekêyañgi; tároêwan-reyalâna si-tâoe tj̃oekêna, *zoo de kwestie is over zeven slaven, wordt de geringste als salaris genomen* (voor den regter); *en zoo de kwestie is over minder dan zeven slaven, wordt er maar geld als salaris voor gevorderd; twee reaal per slaaf.* (Inl. W.)

b) *als salaris invorderen van iemand*, bijvoorb.: roêwan-rêyalá nitj̃oekêyañgi toêwañg Iyânoe riyânjdj̃o bârañg-bârañga, *eene som van twee reaal wordt er als salaris gevorderd van NN., van wege de uitspraak over die goederen.*

Mátj̃oêke, *met salaris zijn;* v. d.: *salaris ontvangen.* (Rap.)

Patj̃oêke, a) *met salaris doen zijn;* v. d. *salaris doen ontvangen*, bijv. *iemand.*

b) *tot salaris maken*, v. d. *als salaris betalen*, bijv. een' zekere som.

Patj̃oekêyañg, een zekere som *als salaris betalen ten gevalle van* iemand, d. i. *voor iemand het salaris voorschieten.* (Rap.)

(tj̃êkka), bep. tj̃ekkâya, *onregt.* (Rap.) Boeg. idem.

(tj̃êkké), *vreten*, = *bóêboesâbalá*, = *tj̃aroewâra.* Mal. *tj̃ekekh*, idem.

(1° tj̃êñgke), átj̃êñgke, *nederhurken, op de hurken zitten;* v. d. overdragtelijk: *van achteren diep liggen;* gebezigd van een *vaartuig*. Vergel. *sósó* N°. 3. Boeg. idem. Daar nu de Inlander bij den *coïtus* soms op zijne hurken zit, beteekent *tj̃eñgkêï baïnnéya: de vrouw beslapen.* — Lêbá-mi nitj̃eñgkêï, *zij is beslapen.*

(tj̃êko), bep. tj̃ekôwa, = *dj̃ékoñg*. — Sîma-tj̃êko, vergel. *sîma*. (Rap.)

(tj̃êñgkoñg), *met kromme en korte armen geboren*. Boeg. *séñjkoñg*, idem. Jav. *tj̃eko, korte, kromme misvormde armen.*

(tj̃ôka), *doorsteken, doorboren*. (Rap.) — Tj̃ôka-tj̃ôka, bep. tj̃ôka-tj̃okâya, soort van *ponjaard*, in Gôwa gebruikt.

(tj̃ôñgkañg). Bîberé-tj̃ôñgkañg, een bovenlip die een weinig naar boven *omgekruld* is. NB. teeken van schoonheid!

(tj̃ôkko), a) *verbergen, iets heimelijk doen*, bijv.: mâtj̃añg añjtj̃ôkko kanoekoênna, *een tijger die zijne klaauwen verbergt, iemand die zich veel beter voordoet dan hij werkelijk is.* — Ta-nitj̃ôkko, *niet bedekt, onbewimpeld.* — Na-âlle, na tanatj̃okkôwa pañgallêna, *hij neemt, en hij verbergt zijn nemen niet*, d. i.: *hij neemt het openlijk*. (Rap.)

b) *zich verbergen, in het geheim te werk gaan;* bijv.: soêro-tj̃ôkko, *spion.* — Mâñge átj̃ôkko ilâlañg ri-rômañga, *zich gaan verbergen in het bosch*. (Djay.) — Átj̃iní átj̃ôkko-tj̃ôkko, *bespieden*, lett.: *zien en wel zulks heimelijk doen.*

Tj̃ôkkowîyañg, *iets verbergen voor iemand;* bijv.: ta-mákoêlle-sikâli-kalîya-kî koetj̃ôkkowîyañg ri-patj̃inîkoe, *ik kan u volstrekt niet verbergen wat ik gezien heb.*

Átj̃ôkko-tj̃okkôwañg, *kwanswijs verbergen voor iemand;* v. d. *verstoppertje spelen*, te weten: met zaadkorrels, die men ergens onder den grond, binnen een' bepaalden kring, verbergt.

Ampatj̃okkôwañgi, *het zich verbergen doen plaats vinden voor*, d. i. *zich verbergen voor iemand.* (Bid.)

(tj̃akâkkañg). Verg. boven op *tj̃âká*.

(1° tj̃âkará). Tj̃âkará-kîtí-kîtí, soort van *gewas*, *Kalanchoë crenata*, *L.*, gebezigd in de geneeskunst, = *táwará-tána*, vergel. *táwará* N°. 2. Mal. *tj̃ákar bejbekh*, lett. *eendeklaauw.*

(2° tj̃âkkará), bep. tj̃âkkaraka, *gemeenschappelijk*, Boeg. idem; bijv.: âná-tj̃âkkará, *gemeenschappelijke kinderen, kinderen van hetzelfde ouderpaar.* — Tj̃akkarâna gallârrañga, *de gemeenschappelijke goederen van den gallárrañg, goederen* die *hem* zoowel als *zijner vrouw* toebehooren, *goederen die hij na zijn huwelijk verworven heeft.* (Rap.)

(tj̃âñgkirí), bep. tj̃âñgkirika, *kopje*. Boeg. idem. Jav. *tj̃añgkir.*

(tj̃âkkoeróe), *inkrimpen*, vooral gebezigd van den *penis*. Boeg. *tj̃ákkoé*, idem. Ook naam eener plant, de *Kaempferia Galanga L.*, wier wortel in de geneeskunst der Inlanders gebezigd, doch nooit aan mannen gegeven wordt, als volgens Inlandsch begrip *impotentia* te weeg brengende.

Tátj̃âkkoeróe, in malkander krimpen; v. d. overdragtelijk: *in zijn' schulp kruipen.*

(tj̃akôró), gebezigd van het *zich zamentrekken* van een *touw*, of iets anders, dat, gespannen zijnde, aan de eene zijde losgelaten wordt. — Ook wel gebezigd van *water*, dat *zich* als 't ware *zamentrekt*, of *in malkauder zakt*, zooals wij zeggen: *valt.*

(tj̃iñgkârra), bep. tj̃iñgkarrâya,

bruidschat. Men zou kunnen zeggen *antâran* N°. 1, vergel. *panjoêki* op *soêki* N°. 1. Vergel. het Mal. *tjiñgkaram*, *handgeld*, *godspenning*, *handgift*, *onderpand.*

(tjikoênroe), bep. tjikoenroêwa, = *sikoênroe*, *paddie-halm*, ook wel als fluit gebezigd. — Tjikoênroe-nibalâbá, *een tjikoênroe*, *die omwonden is* aan één der beide uiteinden met het groote blad der *pândañg-katîntiñg.*

(tjîkoró), bep. tjîkoroka, *achterhoofd.*

(tjoêkoeróe), 't Mal., Sund. en Jav. *tjoekoer*, *scheren.* Vergel. 't Mak. *kâtteré.*

(tjâñgkoerîdi), bep. tjâñgkoeri dîya, een oorlogsvaandel van Gôwa. (G. G.)

(tjakâlañg); soort van *zeevisch*, donkerblaauw of zwart van kleur. Boeg. idem. — Bîtisí kâmma bâttañg-tjakâlañg, *kuiten* (eener vrouw) *die, even als de buik van den tjakâlañg-visch, van onderen met eene zachte glooijing oploopen.*

(tjakôle), bep. tjakolêya, eene soort van deksel, van tâlá-blad gevlochten, en door den sânro van tijd tot tijd boven de padoepâñg gehouden, opdat zij van wierook doortrokken worde. Boeg idem.

(tjikâli), bij het roepen verkortenderwijze gebez. voor *sâmpoe-sikâli.* Vergel. *sâmpoe.*

(tjêkelé), bep. tjêkeleka. — Pôke-tjêkelé, *een piek met een klein vergiftig lemmet*, alleen door vorsten te gebruiken.

(1° tjokkôwañg), *afdeeling soldaten.* (Rap.) Boeg. idem.

(2° tjokkôwañg). — Si-tjokkôwañg = *si-sâloe*, *éénduizend.* (G. G.) — Si-tjokkôwañg-lômpo, lett.: *één groote tjokkôwañg*, v. d. *tienduizend.*

(tjîgi). — Tjîgi-tjîgi, bep. tjîgi-tjigîya, de overblijfselen van het bij de bevalling eener vrouw verscheurde maagdevlies, die zich als knobbeltjes voordoen. Boeg. idem.

(tjêñggeré), *sterk*, *flink*, *gezond worden*, bijv. gebez. van een' visch, die buiten het water geweest zijnde, weder daarin wordt nedergelaten. (Bid.) Ook gebez. van *kinderen*, die goed beginnen te loopen, *krachtig worden*, van *zieken* die reeds zoover hersteld zijn, dat zij weder *krachtig* beginnen te worden.

(tjâñge), bep. tjāñgêya, roode roofvogel met witten kop.

(tjôñga), mátjôñga, *opkijken*, *naar boven kijken.* (Mâdi). Boeg. idem.

(tjáñgîroe), *het gezigt van pijn vertrekken.* Boeg. *mádjañgîroe*, idem.

(1° tjâpá), of: tjâpá-tjâpá, *gering achten;* v. d.: *wagen*, Boeg. idem; bijvoorbeeld: natjâpá-tjâpá-ká paràñgkoe tâoe, *mijne medemenschen achten mij gering*, *maken misbruik van mijne goedheid.* — Toe-tjâpá, *waaghals;* lett.: *iemand die alles gering acht; tegen niets opziet.*

(2° tjâppa), mátjâppa, het Boeg. *tjáppa*, *een verbond sluiten.* (GG.) — Tjappâya ri-Boeñgâya, *het Boeñgaaisch Contract*, gesloten in de legertent van Speelman tusschen *Boeñgáya* en *Barómboñg.* Men zie Valentijn in Nieuw- en Oud-Oost-Ind. Deel III over de Makassaarsche zaken. — Tjâppaáboeñgâya ri-Oêdjoeñg-pândañg, lett.: *het verbond, dat gebloeid heeft*, d. i. *tot volkomenheid gebragt is, te Oêdjoeñg-pándañg*, of: *in 't Fort Rotterdam*, d. i.: *het te Oêdjoeñg-pándañg in* 1824 *vernieuwd Boeñgaaisch Contract.*

(3° tjâppa), mátjâppa, Boeg., *deelgenoot zijn*,

meédoen aan iets; bijv.: mátj̃âppa ri-pâraḍj̃añj̃ḍj̃î-yañg̃-máberoêwa, *deelgenoot zijn van de nieuwe overeenkomst.* — Mâñge átj̃âppa-tj̃âppa, *er op uit gaan, om te zien, of men ook iemand vinden kan, die eene groote massa koopen wil, en die tegelijkertijd bereid is, daarvan wat over te doen.*

Patj̃âppa, *deelgenoot maken*, laten meêdoen aan iets, bijvoorb.: pônna mâlli-kí bêrasá, kípatj̃âppa-tôñgá, *zoo gij rijst koopt, laat mij dan ook in uw' koop deelen;* d. i.: *doe er mij dan wat van over.* Bijvoorbeeld gebezigd door iemand, wien het niet gelegen komt, om eene groote massa te gelijk te koopen.

(4° tj̃âppa), bep. tj̃appâya, het Boeg. *tj̃áppa*, = 't Mal. *sepah*, = 't Mak. *tj̃áma* N°. 1, *een betelpruimpje.*

5° tj̃âppá), bep. tj̃âppaka, Boeg., = 't Mak. *áppá* N°. 3, *'t end, 't uiteinde, 't uiterste* van iets, bijvoorb. van een *bidkleed* (Godsd.), van een *stok* (Godsd.), van een' *sôerá des Kóran's* (Godsd.), van den *wijsvinger* (Godsd.) — Âlîpá tj̃âppá-tj̃âtoró, *eene saroñg dragen, die aan de randen geruit is.* Vergel. *tj̃átoró.*

(1° tj̃âpi), bep. tj̃apîya, *rund, os, koe*, Sund., Mal. en Jav. *sápi*, idem. — Âná-tj̃âpi, *kalf.*

(2° tj̃âppi), bep. tj̃appîya, *geschonden.* Mal. *tj̃ápikh, misvormd, mismaakt aan hand* of *voet* bijv. B. *tj̃ípe*, idem. — Tj̃âppi-bâwa, *hazelip.* — Taêna tj̃appîna, *er is geen stuk uit;* overdragtelijk gebez. van een mensch die in alles regtvaardig handelt. Tj̃âppi sárâya, *het verbond is geschonden.* (Rap.) — Nitj̃âppi (, men zie *sóñgalá*,) gebezigd van het *afzetten* van de *randen van een rijstveld*, en *wegsnijden* van *kleine oneffenheden.*

(3° tj̃âppi), bep. tj̃appîya, één van de dertig soorten van kaarten bij het *patóewi-* en *kówa-góñg-goñg*-spel.

(tj̃âppoé), = *láboesóe, op, niet meer voorhanden;* bijv.: tj̃âppoé-mi, na-ta-gannâkka-pa pôle, *op is het geld, en nog is het niet voldoende,* d. i. *ik ben insolvent.* — Tj̃âppoé-âraba, de laatste woensdag, vóór Nieuwe Maan; alsdan een ongelukkige dag, en niet gewerkt maar gebeden. De daarop volgende nacht een gelukkige voor dieven.

(tj̃âpé), bep. tj̃âpeka, *rood en ontstoken van oogen.* Boeg. idem. Vergel. het Sund., Mal., en Jav. *tj̃ape, vermoeid.* — Tj̃âpé-mádêndañg̃, *zeere oogen hebbende.* Men zie *déndañg̃* N°. 2.

(1° tj̃âpo), bep. tj̃apôwa, soort van medicinale plant, Mal. *tj̃âpó*, plant die de geur van *salie* heeft, *Conyza balsamifera.*

(2° tj̃âppo), gebez. van het *uitvallen*, en v. d. ook van het *wisselen* van tanden; bijv.: tj̃âppo-mi gigînna ânaka, of ook bij verkorting: tj̃âppo-mi ânaka, *het kind heeft reeds tanden gewisseld.*

(3° tj̃âppó), bep. tj̃âppoka, *de kop van de opiumpijp*, of *pateñgkówañg̃*. Vergel. *tj̃óepá* N°. 1. Boegin. *tj̃áppó*, idem. Deze kop ook genoemd: *tj̃óeliñg̃.*

(tj̃âpoñg̃). Tj̃âpoñg̃-tj̃âpoñg̃, *eendegroen, kroost.*

(tj̃împá). Tátj̃împá, *naar boven omgebogen*, of *omgekruld, zijn*, bijv. *van achteren in den nek naar boven omgekruld zijn*, te weten: *het hoofdhaar.* Boeg. idem.

Patj̃împá, naar boven ombuigen, bijv.: een *vinger*, of *hand*, of *voet*, zoodat die eenigzins opsteekt.

(tj̃îpó), bep. tj̃îpoka, een plat hoofddeksel, of mutsje, dat men boven op het hoofd legt van een lijk onder de *dj̃óemba.* Zulk een *tj̃ípó*

ook uitsluitend door vrouwen gedragen bij het bidden, onder de *talâkko-tj̃âdi*. Boeg. idem.

 (1° tj̃oêpá), bep. tj̃oêpaka, *opiumpijp*, Boeg. idem, Mal., Sund. en Jav. *tj̃oepakh*, de *kop* van een *opiumpijp*, ook de *pijp* zelve. Vergel. *paténgkówang̃*, op *téng̃ko*.

(2 tj̃oêpá), bep. tj̃oêpaka, het Maleische *tj̃oêpakh*, soort van *maat*. *Één tj̃oêpá = vier kâtî's*, of *vijf Amsterdamsche ponden*. — T̃joepâna ni patj̃oêpá, gântang̃ nipagântang̃. Men zie boven op *gântang̃* N°. 1.

(tj̃êpá), bep. tj̃êpaka, soort van *visch* (plat).

(tj̃êmpe). T̃jêmpe-tj̃êmpe, bep. tj̃êmpe-tj̃empêya, soort van *medicinalen heester*.

(tj̃ôppong̃), *welig* in het *groeijen*, *welig opschieten*, *sterk uitgroeijen;* gebezigd van *planten*, *boomen*, *menschen*.

(tj̃appoêko), soort van *boom*, *Ficus sp*.

 (tj̃ampâga), bep. tj̃ampagâya, = het Mal., Jav., Sund. en Sanskr. *tj̃ampáka*, naam van een' *boom* met tulpvormige, welriekende, gele of witte bloemen, *Michelia Champaka L.* NB. deze boom ook genoemd: *paténe*. Verg. *téne*. — T̃jampâga-tânroé, en tj̃ampâga-bayâwo, soorten van *tj̃ampága*. — Manrallêna tj̃ampagâya, *het bloeijen van den tj̃ampága-boom*, d. i.: *de tijd van het beploegen der rijstvelden*. (Kel.) — D̃jângang̃-tj̃ampâga, soort van hanen, die rood, zwart, geel en wit van kleur zijn.

 (tj̃ampoêgi), bep. tj̃ampoegîya, = *párroé-lólo*, *navelstreng*. B. idem.

(tj̃ampêgo), bep. tj̃ampegôwa, gebezigd van iemand, die, ofschoon zijn leeftijd het niet meer gedoogt, er nog altijd op uit is om zich op te schikken; v. d.: tâoe-tôwa tj̃ampêgo, *een oude gek*, *die nog altoos wil pronken*.

(tj̃apâtoe), = *sapâtoe*.

(tj̃ampâda), bep. tj̃ampádâya, soort van *boom*, veel op Bali te vinden, en eenige overeenkomst hebbende met de *rappo-tj̃idóe* of *nang̃ka*. Vergelijk het Mal. *tj̃ampadakh*, eene zekere groote vrucht.

 (tj̃ápôdé). T̃jápôdé-pôdé, bep. tj̃ápôdé-pôdeka, gebezigd van een kind dat *er lief*, of *mollig*, *uitziet*. Ook wel gebezigd van eene *kleine*, maar *welgemaakte*, *vrouw*.

(tj̃âmpoedâda, gebezigd van het reeds *appelvormig maar toch nog niet eetbaar zijn* van de *d̃jámboe's*, *granaatappels*, en alle andere dergelijke ronde vruchten. Van daar overdragtelijk gebezigd van het *in het midden reeds appelvormig zijn van de borsten van een jong nog niet huwbaar meisje*.

NB. eigenlijk Boeg. = het Makass. *ádd̃ámboe-d̃jámboe*, *er als d̃jámboe's uitzien*.

(tj̃apîyoé), bep. tj̃apîyoeka, *de aren*, *stelen*, of *stengels van het înroé-* of *klapperblad*. Men zie *tikárroeng̃*.

(tj̃apîyo), bep. tj̃apiyôwa, *hoed*. Mal. idem, Port. *chapeo*, Fransch *chapeau*. (D. M.)

(tj̃apâroe), bep. tj̃aparoêwa, vnw. tj̃aparoêng̃koe, *een soort van potje met een dekseltje*, bijv. voor *bedakh*, of *haarolij*. Boeg. idem.

 (tj̃îpoeroé), bep. tj̃îpoeroeka, *honger*, *eetlust*, *hongersnood*. — Mâte-tj̃îpoeroé, *dood van den honger*.

Katj̃ipoêrang̃, *hongersnood*.

 (tj̃êperé), bep. tj̃êpereka, soort

van *schaal*, Boeg. idem, Mal. *tjieper*, Jav. *tjeper*, *vlak*, *ondiep*, *plat*. Vergel. *tálañg* N°. 1.

 (tjapîla), bep. tjapilâya, *praatziek*. Boeg. idem.

 (tjòepalá), bep. tjòepalaka, *verward*, *zonder einde*, *zonder uitkomst;* bijv.: tjòepalá-mi nâwa-nawâñgkoe, *mijne gedachte is verward*, ik zie geen' uitkomst meer. — Bitjâra-tátjòepalá, *verwarde regtszaak*, *eene zaak waar geen eind aan komt*.

 (tjampoelâkkó), bep. tjampoelâkkoka, soort van *vogel*, groen, wit en geel, gedurig roepende: o! o! Boeg. idem.

 (tjâmpalôga), bep. tjâmpalogâya, zoodanige *pándó* (beslag) eener speer, waarbij een gedeelte zwart tusschen twee gedeelten zilver of goud is. Boeg. idem. — Nitjampalôga), een weinig *belegd* of *beslagen worden met metaal*.

 (tjampalagîyañg), soort van boontjes, wier gebruik sterke diarrhee veroorzaakt. Boeg. idem.

 (tjampalêyá), bep. tjampalêyaka, soort van *schelp* (slak) met vleeschachtige staart. Boeg. idem.

 (tjâmba), bep. tjambâya, naam eener soort van boom met lekkere zure vrucht, *Tamarindus Indica L.* Boeg. *tjámpa*, idem. — Âlêkó-lôlowi tjambâya, *de tamarindeboom krijgt weder jonge bladen*, gebez. als zinnebeeld van iemand die als 't ware *verjongd wordt*. — Tjâmba-djâwa, naam eener soort van slingerplant met veel doornen. — Tjâmba-tjâmba, soort van medicinale plant (waterafdrijvend). NB. met *pagága* gekookt, en gebez. door hen die eene venerische ziekte hebben.

 (tjâmbañg), *bakkebaard*. Boeg. idem.

 (tjòebí), eigenlijk het Mal. *tjòebit*, *knijpen*, en dikwijls gebez. in plaats van het Makassaarsche *kábilí*, *knijpen*, wegens de overeenkomst in klank met *káboelóe*. Men zie boven. — Si-tjòebí, *een knijp vol*, gelijkstaande met ons: *une prise* de tabac.

 (tjòebeñg), *geschonden*, waarvan iets is afgebroken, = *tjáppi* N°. 2; *afgeschilferd*, bijv. gebez. van *porselein*.

 (tjêbá), *plooi*, of *voren*, *op het voorhoofd*, hetzij van nature, hetzij ten gevolge van verwonding.—Tjêbáki, of: tjebâkkañgi, Iyânoe, *N.N. heeft een voren op het voorhoofd*. Boeg. idem.Verg. *tjári*.

 (tjôba), *pogen*, *beproeven*. Boeg., Mal., Sund., Jav. idem; bijv.: átjôba ri, = *átjíni ri*, *zich toeleggen op*, bijv.: *ri-gáóe-bádji*, of: *ri-gáóe-kódi*.

Patjobâñg, *ter toetsing geven aan;* bijv.: ampatjobâñgi atîñgkoe siyagâñg takâdderêkoe, *en mijn hart*, *en mijn lot* (mijne verliefdheid) *aan haar* (, de geliefde,) *ter toetsing geven*. (Tar.)

Patjôba-tjobâñg, *verzoeking*, vergel. *panjóri*, op: *sóri*.

 (tjôbó). — Tjôbó-tjôbó, bep. tjôbó-tjôboka, = *lâdiñg-boerânne*. Vergel. *lâdiñg*.

 (tjobêkañg), soort van muzijkinstrument, welligt een *viool*, doch thans niet meer in gebruik. Men vergel. het Mal. *tjòebit*, *knijpen*. (D. Moes.)

 (tjabîya), bep. tjâbiyâya, soort van *medicinale plant*. Boeg. idem.

 (tjambêró), *een weinig verstoord*, of *geraakt*, *zijn*.

 (tjôberé), *met den wijsvinger der regterhand langs den mond strijken*, zoo veel te kennen gevende, als dat men te onregt door iemand beschuldigd wordt, en zich dus om zijne bestraf-

fing niet bekommert. Het komt in bedoeling neder op ons: *je liegt het.* Boeg. *tj̃óbé*, idem.

(tj̃ábâle). — Tj̃ábâle-bâle, eigenl. Boeg. = het Makass. *karánnoe-ránnoe*, gebez. van een *lief schoon kind*, welligt zooveel als ons *een lekker kind.* Vergel. *bâle* N°. 3.

(tj̃âmboló), bep. tj̃âmboloka, 't Mal. *tj̃ambol*, soort van klein doosje voor reukwerk en zalven (Bidas.) Vergel. van Hoëvell's Bidasari, Mal. tekst, bl. 8, r. 1.

(tj̃amboèwé). — Koèlí-tj̃amboèwé, bep. tj̃amboèweka, soort van groote *schelp*, gebez. om water te hoozen. Boeg. idem.

(1° tj̃âma), átj̃âma, *kaauwen.* — Si-tj̃âma, *een kaauwsel* sierih; v. d. *één betelpruimpje.*

Átj̃âma-bâwi, *smakken* met den mond, lett.: *kaauwen als een varken.*

(2° tj̃âmmá), bep. tj̃âmmaka, *een staafje* van ijzer, koper, zilver, of goud, *om de opium meé in de pijp te doen.* Boeg. *tj̃ámmá*, idem.

(tj̃âmmí), Bonth. = *méyoñg.*

(tj̃âmme), *aangedaan, bewogen, geraakt, verstoord, zijn.* — Átj̃âmme-dòèdoe pamaîna, *hij was zeer verstoord.* (Bid.)

(tj̃âmmo), bep. tj̃ammôwa, *tandeloos.*

(1° tj̃òèmí), bep. tj̃òèmika, *kolen.* — Tj̃òèmí-bâtoe, *steenkolen.* — Tj̃òèmí-kâyoe, *houtskool.* — Mônj̃tj̃oñg-tj̃òèmika, *de steenkolen-mijnen.* — Bâllá-tj̃òèmika, *het steenkolen magazijn.*

(2° tj̃òèmí). — Tj̃òèmí-tj̃òèmí, bep. tj̃òèmí-tj̃òèmika, *inktvisch.* Boeg. idem.

(tj̃ême). — Tj̃ême-tj̃ême, bep. tj̃êmetj̃emêya, medicinale struik, *Melanthesa Bl.* B. idem.

(tj̃ómó), bep. tj̃ómoka, *vet, lijvig.* Tj̃ómó-tj̃ómó, soort van *visch.*

(tj̃amòèmmóe). — Dâëñg-Tj̃amòèmmóe, naam van zeker lied voor kinderen.

(tj̃amâni), bep. tj̃amanîya, soort van welriekend kruid, gegeten in de *pâlloe-mâra*, verg. *mâra* N°. 1 en *pâlloe* N°. 2. — Tj̃amâni-Balânda, eene andere soort, insgelijks in de *pâlloe-mâra* gedaan, ook genoemd: *gâñgañg-báóe-Balánda*, vergel. *gâñgañg.*

(tj̃ámônó), = 't Boeg. *tj̃ámâné.* — Tj̃ámônó-mônó, bep. tj̃ámônó-môneka, geb. van een *schoon lief* kind.

(1° tj̃amâra), bep. tj̃amarâya, gebez. zoowel van menschen als beesten, onder andere van *buffels*, bij welke dat gedeelte van het oog, hetwelk anders zwart is, er wit uitziet. (S. Tj̃in.) — Tj̃amâra baniyagâya, de buffel, die even als een koopman overal rondtrekt, v. d. = *tédoñg palâki*, vergel. *lâki.* (D. Moes.)

(2° tj̃âmmará), bep. tj̃âmmaraka, de *modderboel* onder de *dj̃ámbañg.* Men zie beneden op *dj̃ámbañg.* Boeg. *tj̃ámmá*, idem. Vergel. het Jav. *tj̃ĕmĕr* en het Mal. *tj̃emar, vuil.*

Patj̃ammârañg, *de plaats van die modderboel onder de dj̃ámbañg.*

(tj̃ámêro). Vergel. *béro* N°. 3. — Patj̃ámêro-mêro = *paméro-méro*, Boeg. idem; bijv.: patj̃ámêro-mêrowi pañgadj̃âï, of: pakêyañg, = pamêro-mêrowi pañgadj̃âï, of: pakêyañg.

(tj̃âmalôti), bep. tj̃âmalotîya, *kamelot*, eene soort van fijne wollen stof. (Djay.)

(tj̃îta), *aan iemand denken, naar iemand verlangen.* Mal. *tj̃ita, aandoening, neiging, begeerte*, Jav. *tj̃ita, hart*, Sanskr. *tj̃itta*, het *hart*, als zetel des verstands beschouwd. Bijv.: na-pòènna nîyá gâóc-másòèkará ri-kâoe, tj̃îta-mâmá, *en zoo gij in*

moeijelijke positie komt, denk dan maar aan mij. (D̃jay.)

(tj̃ôntenĝ), gebezigd van het *besmeren* van het voorhoofd van een kind met een mengsel van kruiden, tot wering van booze geesten, en wel zoo, dat men daarop een Arabische *ba* (ب), of *mîm* (م), of andere dergelijke figuur, zet. Vergel. *ménj̃tj̃o.*

(tj̃ônto), bep. tj̃ontôwa, Mal. *monster, staal, model.*

(tj̃âtoró), bep. tj̃âtoroka, *ruitsgewijze, schaakspel,* Mal., Sund., Jav. *tj̃atoer,* idem. — Álîpá-tj̃âppá-tj̃âtoró, *eene sarong dragen die aan de enden* (tj̃âppá) *ruitsgewijze* geborduurd of bewerkt is.

Patj̃atôraĝ, *schaakbord.*

(1° tj̃ândá), = *sândá, peilen.*

(2° tj̃ândá), gebezigd van eene soort van *dans;* van daar: ta-koewassênga-pi koetj̃andâkaĝ tôenroeĝ-ganrânna, *ik kan nog niet dansen naar zijn slaan* (spelen) *op de gânraĝ.* Spreekwoord, welks zin is: "Ik weet nog niet hoe hij alles verlangt "gedaan te hebben." — Ta-koewassênna, koetj̃andâkaĝ pamaîna, *ik kan het hem niet naar den zin maken.* (Kel.)

(tj̃âdi), bep. tj̃ádîya, *klein.* — Tâoetj̃ádîya, *het kleine volk, de geringe man, het plebs.* — Tj̃âdi-pamâî, *klein-,* of *mismoedig.* — Poeĝgâwa-tj̃âdi, lett.: *kleine poeĝgâwa,* van daar: *onderpoeĝgâwa.* — Bânnaĝ tj̃âdi, = *bânnaĝ âloesoé, fijn garen.* (D. Moes.)

Tj̃âdi-pôkó, soort van Makassaarsch gezang.

Tj̃âdi-tj̃âdi, *zeer klein;* bijv.: tj̃âdi-tj̃âdi-d̃ji, *een heel klein beetje maar.* — Bôyó tj̃âdi-tj̃âdi, *een zeer kleine bóyó.* Men zie: *bóyó.* — Tj̃âdi-tj̃âdi pamâî, *verstoord, geraakt;* als: têya-kô átj̃âdi-tj̃âdi pamaîki ri-nâkke, lett.: *wees niet verstoord op mij.*

(tj̃ândoe), bep. tj̃andoèwa, Chin. toebereide opium, opium die voor het gebruik door koken met water week of sapperig gemaakt is. Boeg., Mal., Sund. en Jav. idem.

(1° tj̃âdó), átj̃âdó, *suffen, mijmeren, droomen, niets doen.* Boeg. idem.

(2° tj̃ádo), átj̃ádo, *hikken.*

Tátj̃ádo, *aan het hikken gebragt zijn,* v. d. *hikken;* bijvoorb. tátj̃ádo-mi, *hij hikt reeds, reutelt al,* d. i.: *is op het punt van den laatsten snik te geven.*

Tj̃ádôwaĝ, *hik.* — Tj̃ádôwaĝ-bâkkáki, *het kind heeft de groei-hik.*

(tj̃îda), *iemand verrassen,* hetzij door *spoed,* hetzij door *vreemde, onberaden handelwijze;* van daar: *iets bijzonder gaauw doen, onbezonnen, tegen allen goeden raad aan iets doen,* enz., Boegin. idem; bijv.: natj̃îda naâlle, lett.: *hij verrast, hij neemt,* d. i. *hij neemt* (het) *gaauw.* — Tj̃îda-makô mâĝe, lett.: *ga gij, de menschen verrassende,* d. i.: *ga gij gaauw.* — Natj̃îda ñjawâna, lett.: *zijne ziel verrast hem, is er gaauw,* d. i. *hij sterft plotseling.* — Natj̃îda tj̃îka, lett.: *kolijk verrast hem;* d. i. *hij krijgt plotseling kolijk.* — Natj̃îda-tj̃îda-d̃ji bòettaD̃jâwa, (het stoomschip) *wordt eenigzins verrast door Java,* d. i. *het stoomschip heeft Java bijzonder spoedig bereikt.* — Tj̃îda-kô máĝâï, lett.: *gij bemint verrassend gaauw,* d. i.: *gij bemint, vóórdat gij het voorwerp uwer genegenheid eigenlijk nog kent.* (Sinr.) — Natj̃îda pêpé, lett.: *het eten wordt door vuur verrast,* d. i.: *naauwelijks staat het eten op het vuur, of het is reeds aangebrand.* — Tj̃îda-kô márânraĝ-gâóe, lett.: *gij hebt tot verrassing of bevreemding van een ieder volgehouden;* d. i.: *tegen*

allen goeden raad aan hebt gij volgehouden. Zin: "Het is uw eigen schuld dat de zaak zoo geloopen "is; waarom hebt gij ook niet naar goeden raad "geluisterd?" (Kel.) — T̃jîda-kô, balâla, *je gaat ook zoo gaauw, zoo onbedacht, te werk, gulzigaard.* Zin: "je luistert ook naar geen waarschuwing. Ik heb "het wel zien aankomen, het is uw eigen schuld." — Nit̃jîda ri-sallolônna, *door zijn tijdgenooten voorkomen, verrast worden* (in den strijd). (Mâdi.)

Pat̃jîda, *doen*, of *laten, verrassen; iemand maken tot, beschouwen als, een mensch, dat anderen verrast*, hetzij door *spoed*, hetzij door *vreemde, onberaden, handelwijze;* bijv.: napat̃jîdá itóewañg, lett.: *mijnheer beschouwt mij als iemand, die onbezonnen handelt*, v. d.: *mijnheer verwijt mij, dat ik dollemanswerk verrigt, en allen goeden raad in den wind geslagen heb.*

(t̃jîdi). Âtjîdi, of: tátjîdi, *uitspatten.* NB. gebezigd van *tái* N°. 2. Boeg. idem.

T̃jidî, *ergens in uitspatten;* bijvoorb.: nat̃jidî saloewarâna, *het spat uit in zijn' broek.*

(t̃jîdóe), bep. t̃jîdoeka, *punt, puntig, spits*, v. d.: *ruiten* in het kaartspel. — Râppo-t̃jîdóe, lett. *puntige vrucht*, v. d. soort van *vrucht*, het Mal. en Jav. *nâñgka*, de *Artocarpus integrifolia, L.* — Râppo-t̃jîdóe-móemoesañg, soort van *râppo-t̃jîdóe*, dus genoemd wegens het *zachte* der vrucht, die als 't ware *gezogen*, of *geslurpt, kan worden*, vergel. *móemoesóe.* — Râppo-t̃jîdóe kóemilí, eene minder zachte soort van *râppo-t̃jîdóe*, vergel. *kóemilí.*

Ânjîdóe kâllañg, *eene pen punten*, v. d. *vermaken.*

Mát̃jîdóe, *met een punt*, of *spits*, v. d. *geprikt zijn op*, d. i. *geheel en onverdeeld verliefd zijn op, een meisje.* (Tar.)

T̃jidóeki, *spits, puntig maken;* bijv.: koet̃jidóeki pottolókoe, *ik maak een punt aan mijn potlood.*

(1° t̃jînde), bep. t̃jindêya. Vergelijk 't Jav. *t̃jinde*, volgens Winter: zekere gekleurde zijden stof, van het vaste land van Indie afkomstig; volgens Gericke in zijn woordenb.: *een zijden gebatikte stof, een gebloemd zijden kleedje;* en 't Mal. *t̃jindej*, volgens Roorda van Eijsinga in zijn Woordenb. *eene soort van gekleurd katoenen kleed, zijden gordel.* Volgens de kooplieden te Makassar heeft men onder *t̃jínde* te verstaan: eene soort van *katoenen* of *zijden stof*, naar een bijzonder patroon en van het vaste land van Indie afkomstig, v. d.: "alles wat daarvan gemaakt wordt; vooral gebezigd voor *buikgordel.* In de sînrilí's en kêloñg's ook overdragtelijk gebruikt van *schoone meisjes*, en, in één woord, van alles dat uitstekend is in zijne soort; bijv.: kâna-kanâñgi t̃jînde la-koesalampêya, *zeg aan de t̃jínde, welke ik over den schouder wensch te dragen*, d. i.: *het meisje, dat ik tot mijne vrouw wensch te nemen.* (Sinr.) — T̃jînde-patôla. beste soort van *t̃jínde*, meestal van *zijde*, doch ook wel eens van *katoen.* Verg. *patôla* N°. 4.

(2° T̃jindêya ri-Gôwa), een van de rijksvaandels van Gôwa, gemaakt van *t̃jínde.* Verg. *t̃jínde* N°. 1.

(3° t̃jînde), *ergens uit doen gaan;* v. d.: a) *ergens uit halen, uit nemen;* bijv. nit̃jînde-tômmo tôpe ilâlañg limânnoe, *het kleedje wordt u ook uit de handen gehaald, genomen.* NB. *het kleedje* hier als beeld voor de *geliefde* gebezigd. (Tar.)

b) *ergens uit zetten, uit jagen, wegjagen;* bijv.: toe-nit̃jindêya ri-boettâya, *iemand die uit het land wordt weggejaagd, het land wordt uitgezet*, vergel. *toe-nitolâya* op *tôla* N°. 2. NB. bij het *nit̃jínde* wordt den schuldige één dag toegestaan, om zoo-

veel mogelijk van het zijne meê te nemen; wat er dan nog overblijft, is voor de Âdá's. — Na-poênna têya, tj̃îndeï ri-ewâñgañg̃, *en zoo hij niet wil, jaag hem dan weg met de wapenen.* (Rap.)

(tj̃îdoñg̃), mátj̃îdoñg̃, Bonth. en Toer., = *ámémpo, zitten.* (Sinr. K. G., S. T̃jin.)

(tj̃ênde). — T̃jênde-tj̃endêyañg̃, *iets met gemak*, of *vlug, doen; iemand met gemak aankunnen;* bijv.: koetj̃ênde-tj̃endêyañg̃-dj̃îñjdj̃o, *ik kan dien man met gemak aan.* Boeg. *tj̃énre-tj̃enréyañg̃*, idem.

(tj̃idâkoe), bep. tj̃îdakoêwa, een doek dien men om de middel heenslaat en tusschen de beenen doorhaalt, om de pudenda te bedekken. Vergel. *soeñg̃kálli* en *pasámbañg̃.*

(tj̃ádôdó) = *tádódó, slaap hebben*, (Brief); welligt verwarring met het Boeg. *tj̃ákaróêdóe*, = *tádódó.* Vergel. *dódó.*

(tj̃andâna), bep. tj̃ândanâya, *sandelhout.* Mal., Sund., Jav. Sanskr. idem.

(tj̃êndoló), bep. tj̃êndoloka, soort van Inlandsche *lekkernij*, gemaakt hetzij van rijste- of van sago-meel, dat als pap gekookt en dan door eene soort van bamboezen raam met kleine gaatjes gegooid wordt. Als het nu den vorm van korrels bekomen heeft, wordt het met klappermelk vermengd en zoo met stroop gegeten.

Patj̃endôlañg̃, de naam van het *raam.*

(tj̃aní), bep. tj̃ânika, Boeg. = 't Mak. *nâna-póêroe, koepokstof.* Vergel. *nâna* N°. 1.

(1° tj̃âniñg̃), *begeeren, verlangen.* Boeg. idem; bijv.: âpa koetâdeñg̃ natj̃âniñg̃ ri-nâkke? *wat zou hij welligt van mij verlangen?* (D̃jay.) T̃janînna karâêñg̃a, lett.: *de vrouw, in wien de vorst zijn behagen schept*, titel van één der voornaamste bijwijven des koning's.

(2° tj̃ânniñg̃), het Boeg. *tj̃ánniñg̃*, = het Mak. *téne*; bijv.: tj̃ânniñg̃-pamâï, = *téne-pamâï.* (D. Moes.)

T̃jânniñg̃-râra, *bloedkleur, roodheid des gelaats, blos.* Vergel. *râra* N°. 2. NB. wordt zoowel gebez. van iemand, die een mooi blosje op het gelaat heeft, als van hem, die, tengevolge van het drinken van verhittende dranken, eene hoog-roode kleur heeft. Om zulk een mooi blosje te bekomen kaauwt men soms sierih onder het prevelen van allerlei gebeden.

(1° tj̃îna), bep. tj̃înâya, *China, Chinezen, Chineesch.* Boeg., Mal., Sund., Jav., Sanskr. idem.

(2° tj̃îna), één van de dertig soorten van kaarten bij het *patóêwi*-spel.

(3° tj̃îñna), bep. tj̃îñnâya, *verlangen, begeerte.* Boeg, idem. — T̃jîñna-mâta, *oogenlust*, dikwijls eigennaam van een *paard.*

T̃jîñna-mâte, lett.: een toestand, zoo treurig, dat men als 't ware *verlangt te sterven*, v. d.: *ongeluk, verderf.* (Rap. K. G.); bijv.: pattâna tj̃îñnamâte, lett.: *de afteekening van ongeluk*, d. i.: *een zeker teeken op de schubben* (sîssí's) der *hanenpooten, dat ongeluk voorspelt.* (D. Moes.)

Mátj̃îñna, *verlangen, begeeren.*

Katj̃îñnâï, *ergens naar verlangen;* bijv.: ta-noekatj̃îñnaîyaï tj̃ádîkoe, *gij zult zelfs het geringste van mij niet begeeren.* (Rap. K. G.)

Sikatj̃îñnâï, *naar elkander verlangen;* v. d.: tasikatj̃îñnaîyaï bârañg̃-bârañg̃, *zij begeeren niet elkanders goed.* (Rap. K. G.)

Katj̃îñna-tj̃îñna, *begeerlijk.*

Patjînna-tjînna, *begeerig.*

(tjînî), *zien.* — Tabeyâna karâëñga, nasôero tjînî-kî, lett.: *de groeten van den vorst, en hij beveelt mij naar u te komen zien*, gewone uitdrukking van den bode, die uit naam zijn's meester's eenig geschenk overbrengt. — Mâñge átjînî tâoe-gârrîñg, *een' zieke gaan zien*, d. i. *bezoeken.* — Mâñge átjînî padâñggañg, *pas aangekomen kooplui gaan zien*, d. i.: *verwelkomen.* — Ta-tjînîkapá tjêrá, koenabaïnnêyañg atânta, lett.: *ik had nog geen bloed gezien*, d. i.: *nog geene stonden gehad, toen uw slaaf mij trouwde.* — Pîrañg-bôelañg-mi battânta?... Si-bôelañg-má ta-tjînî tjêrá, *hoeveel maanden zijt gij reeds zwanger?... Één maand heb ik de stonden niet gehad.* — Añjtjînîki sañgkammânta, *zien*, of: *letten op*, d. i.: *toezigt houden over, onzes gelijken.* (Rap. K. G.) — Ballâkoe kîtjînî, lett.: *zie op mijn huis, mijnheer*, d. i.: *ik geef u mijn huis tot pand, tot waarborg*, gebezigd als antwoord op de vraag: *wat krijg ik tot pand*, of *waarborg, voor de geleende som?*—Ballâkoe natjînî oewânta, = *ballâkoe kîtjînî*, beteek. lett.: *uw geld* (, het geld dat gij mij geleend hebt,) *ziet op mijn huis*, d. i.: *mijn huis is er goed voor.* — Átjînî bâdjî, of: *kôdi*, ri-Iyânoe, *goed*, of: *kwaad, zien*, d. i.: *ondervinden, van NN.* — Sarênta têya-tôñgi ta-kîtjînî, *ons lot moeten wij zien*, d. i.: *ondergaan, ons lot kunnen wij niet ontgaan.* (Kel.) — Ta-îya ânjdjo natjînî kanâñgkoe, *mijn woord ziet*, of *doelt, daar niet op.* — Tjînî-balandâï sâï, *kijk eens op zijn Hollandsch*, d. i. *door den verrekijker.* (Kel.) — Nitjînî-bâli, *als vijand gezien*, of: *beschouwd, worden;* als: natjînî-bâli-má I-tôewañg, *Mijnheer beschouwt mij als vijand.* — Átjînî ri-gâoe-mábâdjî, lett.: *uitzien naar goede werken;* v. d.: *zich toeleggen op goede werken.* — Átjînî ri-gâoe-kôdi, *zich toeleggen op kwaad-doen.*

Átjînî bîriñg, welligt lett.: *naar de randen van iemand's gezigt kijken;* van daar: *hem wat schuins aankijken, zich een weinig bevreemden over iemand's manier van handelen, als hem niet passende en geenszins van hem te verwachten.* Men zal bijvoorbeeld zeggen: *koetjînî-bîriñgi ánjdjo tôewañga*, als iemand ons wat beloofd heeft en het naderhand weigert te geven, voor de leus maar zeggende, dat hij het niet meer heeft; als iemand zich bij het minste gevaar maar terugtrekt; als iemand van fatsoenlijke afkomst zich iets toeëigent dat hem niet toekomt, enz.

Sitjînî-bîriñg, *elkander een weinig schuins aankijken, zich over elkander's manier van handelen een weinig bevreemden, elkander niet ten volle vertrouwen.* Vergel. *bîriñg.*

Têya-kô tjînî-tjînîki tâoe-kaloemânjñjañga, lett.: *zie niet op de rijke menschen*, d. i.: *neem de rijke menschen niet tot voorbeeld.* NB. de verdubbeling van het werkwoord heeft hier welligt plaats wegens het overdragtelijke van de beteckenis. — Takoellêyaï nitjînî-tjînî ânjdjo tôewañga, *men mag dien heer niet tot voorbeeld nemen.*

Tjînîki, *kijken naar, toekijken, wachten op, tegemoet zien;* bijvoorb.: nitjînîki-mâmi pamaîna, *zijn laatste snik wordt slechts tegemoet gezien;* gebezigd van iemand, die zeer erg, ja hopeloos, ziek is.

Patjînî, a) *een ziender, een kijker;* bijv.: patjînî-Balânda, *een Hollandsche kijker*, v. d.: *een verrekijker.* Vergel. *tarópoñg.*

b) *het zien, het kijken;* bijv.: sâssañg patjînîkoe, men zie *sâssañg* N°. 2. — Kâmma koesâriñg siyagâñg patjînîkoe ri-toe-Gowâya, nakâna, *zoo*

vermeen ik, en is mijn zien, of: *zie ik*, d. i.: *bespeur ik*, of ook: *ben ik van oordeel, ten opzigte van de Gowarezen, dat zij zeggen*, enz. (Brief.) — Ri-patjinikoe âla ri-Datoéwa ri-Lampoéla, âla ri-soele wâtanga, âla ri-Âroe-Panjtjâna, taêna koetjîní tanapakâmma ri-erónâya toéwang Pêtoró, *wat betreft mijn zien*, d. i.: *mijne opmerkingen, mijn oordeel, zoowel omtrent Datoéwa ri-Lampoéla, als omtrent den Soelewâtang, en omtrent Ároe Panjtjâna, zoo heb ik nooit gezien, opgemerkt, bespeurd, dat zij niet overeenkomstig den wil van den Adsistent-Resident handelden.* (Brief.)

c) *doen zien, bezigen om te zien;* bijv.: patjîní tâoe-gârring, lett.: *bezigen tot het bezoeken van een' zieke*, d. i.: *het een en ander tot verkwikking van een' zieke zenden.* — Patjîní padânggang, *het een en ander bezigen*, d. i.: *zenden, tot verwelkoming van pas aangekomen kooplui.*

Tjinîkang, *zien voor*, v. d.: *zorgen voor;* bijv.: toe-átjinîkang-kang ri-kabâdjikâmmang, *iemand die voor ons ziet, tot ons heil*, d. i.: *die voor ons heil zorgt.*

Patjinîkangi, a) *iemand*, of *iets*, maken tot het voorwerp waarvoor men ziet, of zorgt; v. d. *zien voor, zorgen voor;* bijv. anakodâya-mi ampatjinîkangi dongkôkang, *de anakóda ziet uit naar, zorgt voor, een vaartuig.* (Rap. T. Dj.)

b) *laten zien voor iemand*, bijv.: patjinîkang-lâlowi âse-bâkká mêmporo râga 100 bâsse, *laat voor Mevrouw*, d. i.: *de vrouw van den Gouverneur, uitzien naar*, d. i.: *zoeken, ongeveer* 100 *bos onkarige paddie.* (Brief.)

Pâpitjinîkang, *iemand iets laten zien;* van daar pâpitjinîkang âpa-âpa ri, *iemand iets laten zien*, v. d. *iemand iets als pand geven, voor geleende gelden.*

Sitjîní, *elkander zien*, of: *ontmoeten;* bijv.: bâttoewá ángagâng-kí sitjîní, *ik kom om u te ontmoeten, ik kom u bezoeken.*

Sitjîní-bîring. Vergel. *bîring.*

Têya-kô sitjîní-tjîní-pamaîki, *wil geen wrok in uw binnenste koesteren jegens hem; wil het hem niet kwalijk nemen.*

Pasitjîní, *elkander doen ontmoeten*, bijv.: ampasitjînikaï gaoéna, *het elkander doen ontmoeten van zijne handelingen;* d. i.: *het maken, dat zijne handelingen op elkander slaan, met elkander in overeenstemming zijn.* (Rap. K. G.)

Pasitjinîkang, *ontmoeting.*

Katjinîkang, a) *te zien zijn;*

b) *aan het zien, aan het uitzien zijn;* van daar: katjîní-tjinîkang, *sterk uitzien*, of *begeerig zijn*, of ook: *nu naar dit, dan naar dat, uitzien*, d. i.: *nu dit, dan dat begeeren;* bijv.: têya-kô katjîní-tjinîkang ri-toe-kaloemânjnjanga, *wees niet te begeerig om een rijk man te zijn.* — Tâoe-katjîní-tjinîkang, *iemand, die van daag dit, morgen dat begeert;* bijv.: *iemand die nu op dit, dan weder op dat meisje verliefd is.*

Pîtitjîní-tjinîki, *een droom, waarbij men nu eens dit, dan eens dat*, in één woord: alles verward door elkander *ziet.* Vergel. *pîti.*

(tjînong), *helder.* Boeg. idem.

Tjínôngi, *helder maken.*

Mátjínônnong, *bijzonder helder.* (Tar.) Boegin. idem.

(tjinagoérí), bep. tjinagoérika, de *Sida acuta L.* Boeg. idem.

(tjínônnong). Men zie *tjînong.*

(tjoenîya), bep. tjoeniyâya, het Mal. *tjoenîya*, volgens Roorda van Eysinga in diens

woordenb. *een platbodemd vaartuig zonder kiel*, door de Chinezen uitgevonden.

꩜꩜ (tj̃âtj̃á), bep. tj̃âtj̃aka, *kagedis*. Mal. *tj̃itj̃akk*, Sund. *tj̃atj̃ak*, Jav. *ṭj̃ɛtj̃ak*, idem.

꩜꩜ (tj̃ânj̃tj̃ang̃), *fijn snijden*, of: *hakken;* bijv. tj̃ânj̃tj̃ang̃ kâpasá, *kapas op de knie fijn snijden* en alzoo gladder maken. Boeg. *tj̃itj̃ang̃*, Mal. *tj̃intj̃ang̃*, idem.

꩜꩜꩝ (tj̃âtj̃ó), átj̃âtj̃ó, *stuivertje wisselen*.

꩜꩜ (1° tj̃îtj̃á), bep. tj̃îtj̃aka, Boeg. = *tj̃átj̃á*.

(2° tj̃îtj̃a), bep. tj̃itj̃âya, *vuil der oogen*. Boegin. idem.

Patj̃itj̃âng̃, *plaats van het vuil der oogen*, d. i.: de binnenhoek van het oog, waarin zich gedurende den slaap doorgaans het meeste vuil ophoopt (Kel.)

꩜꩜ (tj̃îtj̃í), átj̃îtj̃í, *piepen*, 't Mal. *tj̃ietj̃it*, *tjilpen*, *fluiten;* gebezigd van een' *vogel*, van een *vleêrmuis*, van een *muis*. Boeg. idem.

꩜꩜ (tj̃îñj̃tj̃ing̃), *ring*, Mal. *tj̃intj̃in*, Boeg. *tj̃itj̃ing̃*, idem. — Tj̃îñj̃tj̃ing̃ panj̃dj̃ódj̃ó, *ring van den wijsvinger*.

Tj̃îñj̃tj̃ing̃-rôttó, tj̃îñj̃tj̃ing̃-rôttó-patôpe, tj̃îñj̃tj̃ing̃-boɔ̀ng̃a-karoentîgi, tj̃îñj̃tj̃ing̃-paramâta, tj̃îñj̃tj̃ing̃-bâng̃keng̃-kîtí, tj̃îñj̃tj̃ing̃-boɔ̀ng̃a-taɔ̀to, tj̃îñj̃tj̃ing̃-sîmpoeng̃-pamâí, tj̃îñj̃tj̃ing̃-sâga-Malâkka, tj̃îñj̃tj̃ing̃-patîro, tj̃îñj̃tj̃ing̃-tôbá-întang̃, tj̃îñj̃tj̃ing̃-tôbá-tôbá, tj̃îñj̃tj̃ing̃-doɔ̀ri-pândang̃, tj̃îñj̃tj̃ing̃-boɔ̀ng̃a-katoɔ̀mbará, tj̃îñj̃tj̃ing̃-boɔ̀lá-lâttj̃oé, tj̃îñj̃tj̃ing̃-boɔ̀lá-niyoɔ̀kirí, tj̃îñj̃tj̃ing̃-bâlla-rôtang̃, tj̃îñj̃tj̃ing̃-bâtoe-dalîma, tj̃îñj̃tj̃ing̃-dj̃amârró, tj̃îñj̃tj̃ing̃-întang̃, tj̃îñj̃tj̃ing̃-întang̃-karêta, tj̃îñj̃tj̃ing̃-întang̃ mábôrong̃, tj̃îñj̃tj̃ing̃-paramâta-môñj̃joñg̃-boɔ̀lo, tj̃îñj̃tj̃ing̃-tôdó-bâo, tj̃îñj̃tj̃ing̃-koɔ̀poe-koɔ̀poe, tj̃îñj̃tj̃ing̃-bêreng̃-bêreng̃, tj̃îñj̃tj̃ing̃-nâga, tj̃îñj̃tj̃ing̃-paramâta-êdj̃a, tj̃îñj̃tj̃ing̃-lâsá-boɔ̀lo, tj̃îñj̃tj̃ing̃-bâtang̃-âlará, tj̃îñj̃tj̃ing̃-lêng̃oé-lêng̃oé, tj̃îñj̃tj̃ing̃-nagasoɔ̀ewi, tj̃îñj̃tj̃ing̃-biloɔ̀esoe, tj̃îñj̃tj̃ing̃-kadâro, tj̃îñj̃tj̃ing̃-boɔ̀eloe-dj̃ârang̃, tj̃îñj̃tj̃ing̃-soewâsa, tj̃îñj̃tj̃ing̃-boelâëng̃, tj̃îñj̃tj̃ing̃-boelâëng̃-mâta, tj̃îñj̃tj̃ing̃-gâllang̃, tj̃îñj̃tj̃ing̃-tambâga, en: tj̃îñj̃tj̃ing̃-toembêra, soorten van *ringen*.

Tj̃îñj̃tj̃ing̃-bâssi, a) *ijseren ring;* b) soort van *glinsterwormen*.

Tj̃iñj̃tj̃îñgi, *omringen, omgeven*. (Sinr.)

Pitj̃iñj̃tj̃îñgi, *iemand een ring aandoen*. (Mâdi.)

Patj̃iñj̃tj̃îñgang̃, *ringvinger;* ook aldus genoemd: *de omtrek van 't oog*.

꩜꩜ (1° tj̃oɔ̀tj̃oe), bep. tj̃oetj̃oɔ̀wa, vnw. tj̃oetj̃oɔ̀ng̃koe, *kleinkind*. — Tj̃oɔ̀tj̃oe-koelântoé, *kinderen van de kleinkinderen*, of *kleinkinderen in het derde lid*. — Tj̃oɔ̀tj̃oe-pâlá-bâng̃keng̃, *kinderen van de kinderen der kleinkinderen*, of: *kleinkinderen in het vierde lid*. — Tj̃oɔ̀tj̃oe torôwang̃, *kinderen der tj̃oɔ̀tj̃oe pâlá-bâng̃keng̃*, of: *kindskinderen in het vijfde lid*. NB. al deze verschillende graden, die op de *tj̃oɔ̀tj̃oe*, of *kleinkinderen in het tweede lid*, volgen, worden met den algemeenen naam van *tj̃ɛ̀tj̃é* bestempeld.

Tj̃oetj̃oɔ̀nna pîyoé, Boeginesche verwensching die zooveel schijnt te beteekenen als: *Moge ik met al mijne nakomelingen verwenscht*, of *vervloekt, zijn!* bijv. tj̃oetj̃oɔ̀nna pîyoé! pônna êroká pôle ri-kâoe. *Moge ik met al mijne nakomelingen vervloekt zijn, zoo ik immer weêr van u weten wil*.

Ampatj̃oɔ̀tj̃oepiyoɔ̀kang̃, op bovengemelde wijze vervloeken.

(2° tj̃oɔ̀ttj̃oe), *min, van weinig voorkomen;* bijv.: tâoe-tj̃oɔ̀ttj̃oe, *iemand die er min uitziet, weinig voorkomen heeft*, Boeg. idem.

꩜꩜꩜꩜ (1° tj̃êtj̃é), bep. tj̃êtj̃eka, = 't Mal.

t̃jiet̃jie, kindskind, in het derde, vierde, vijfde lid, enz. Men zie *t̃jóêt̃joe* N°. 1.

(2° t̃jêt̃jé), bep. t̃jêt̃jeka, soort van *grassnip*, dus genoemd naar haar geluid.

(t̃jêt̃jeñg), Boeg. = *t̃jéko*, = *d̃jékoñg, valsch*; bijv. tâoe-t̃jêt̃jeñg-gâóe, *iemand die valsch handelt*. — Tâoe-t̃jêt̃jeñg-nâwa-nâwa, *iemand die valsch gezind is*. — Tâoe-t̃jêt̃jeñg-bôtoró, *een valsche speler*.

T̃jêt̃jêñgi, *valsch zijn jegens iemand*; bijvoorb.: naT̃jêt̃jêñgiyá, *hij handelt valsch jegens mij*.

(t̃jôt̃já), = *bóêboesâbalá*, = *t̃jároewára, vreten*, Jav. *t̃jot̃jok*, idem.

(t̃jôêt̃joepîyóe). Men zie: *t̃jóêt̃joe* N°. 1.

(1° t̃jót̃jôrañg). Men zie *t̃jót̃joró* N°. 2.

(2° t̃jot̃jôrañg), soort van lange *léla*, gebezigd op inlandsche praauwen. Boegin. idem. Mal. *sat̃jórañg*.

(1° t̃jôt̃joró), = *kaléweré, kleiver*, hetwelk meer door Maleijers en Boeginezen gebruikt wordt.

(2° t̃jót̃joró), *afglijden, zich laten afzakken*; bijvoorb.: t̃jôt̃joróki ri-kaloekoêwa, *hij laat zich afzakken uit den klapperboom*; van daar: t̃jót̃jôrañg, a) *leuningen* van een' trap (Sinr.); b) *doen afglijden*.

Pat̃jôt̃joró, *doen afglijden*.

Pat̃jót̃jôrañg, *ergens doen afglijden*.

(t̃jêt̃jélelê), uitroep, zoowel bij vreugde als droefenis gebezigd. Boeg. idem. Vergel. *t̃jé* en *léle* N°. 2.

(t̃jâya), bep. t̃jayâya, *glans*, Jav. *t̃jakja*, Mal. *t̃jhája*, of *t̃jája*, Sanskr. *t̃jhâja*, idem.

(t̃jîyóe), átjîyóe, *sjilpen* (vogels). — Átjîyóe-t̃jîyóe tolîñgkoe, *mijne oren tuiten*, van geschreeuw of geraas. Boeg. idem.

(t̃jîyoeñg). T̃jîyoeñg-t̃jîyoeñg, het Mal. *t̃jieoem-t̃jieoem, eau-de-Cologne*.

(t̃jîyo). Kat̃jîyo, *onschuldig*.

(t̃jârí), *plooi* of *voren* op zij van het gelaat, hetzij van nature, hetzij ten gevolge van verwonding. — T̃jâríki roepânna Iyânoe, of: t̃jâríki Iyânoe, *N. N. heeft een t̃járí op zij van zijn gelaat*. Boeg. idem. Vergel. *t̃jébá*.

(t̃jâroe), = *t̃jâroewára*.

Pat̃jâroe, = *pat̃jároewára, het vreten*. (Mádi.)

T̃jâroe-t̃jâroe, bep. t̃jâroe-t̃jarôewa, soort van *onthaal* voor *schip*, of *huis*, of *land*, hetwelk bijvoorb. bij het betrekken van een nieuw huis, of in geval van ziekte en bevalling, hier en daar op de plaats, waarvoor het eten bestemd is, wordt neêrgezet.

Pat̃jarôewañg, of: pat̃jâroe-t̃jarôewañg, a) *spijziging* van *schip, huis* of *land*, b) het een of ander tot *t̃jároe-t̃jároe bezigen voor*; bijvoorb.: ballâna, *zijn huis*.

(t̃jâre). Men vergel. het Maleische *t̃járikh, scheuren*.

T̃jâre, bep. t̃jarêya, of: t̃jâre-t̃jâre, bep. t̃jâre-t̃jarêya, *gebruikte kleêren, sloopen, lakens, vaatdoeken*, enz., ook wel de *stof* daarvoor, wanneer men die ten minste reeds eenigen tijd in huis heeft. — T̃jâre-t̃jâre-t̃jâpoñg, eigenlijk Boeg., doch ook wel door de Makassaren gebezigd voor: *t̃jâre-t̃jâre-d̃jáppó*. Men vergel. *d̃jáppó*. — T̃jâre-t̃jâre tâsipôloñg-pôloñg, *lappen, lompen* (stukjes linnen). — T̃jâre-t̃jâre tâoe, *lor van een mensch*. — T̃jâre-boêboé. Hieronder verstaat men niet enkel *kleê-*

ren en *linnengoed*, maar ook allerlei *kleinigheden*, *snuisterijen*, *rommelarij*, in één woord, alles, wat men in een huishouden aantreft, behalve goud- en zilverwerk. Dit *boéboé* duidt op een *menigte* van voorwerpen, die als 't ware even moeijelijk te tellen zijn, als de *boéboé*. Vergel. *boéboé* N°. 2.

(1° tjârró), bep. tjârroka, gedeelte van het schip, waar de *pángka's* zich bevinden. NB. de *kerókang* ter plaatse van de *toémbalá's*.

(2° tjârró), átjârró, geeft te kennen een geluid als het *ádângjong* (, vergel. boven), doch minder helder, en niet zoo sterk, bijv. gebezigd van den *wind*, of ook wel van het afschieten van geweren. Boeg. *mátjére*, idem.

(1° tjîrí), *uitspatten*, geb. van *méya* en *tái* N°. 2. Boeg. idem.

(2° tjîrí) = *tjoélá;* bijv.: taêna-mo tjírina, lett.: *hij heeft geen uitbotsel*, van daar: *geen nakomelingen, meer.*

(tjîro), bep. tjirôwa, soort van *visch.*

(tjoérá), bep. tjoéraka, *streep*, v. d.: *patroon* voor de *weefster*. Mal. *tjoéra*, *streep*. Boeg. *tjoérá*, idem. — Lîpá-tjoérá, *gestreepte sarong*. (Sinr.) — Tjoérá-gâllí, geb. van een *sarong* met *zwarte* en *blaauwe ruiten*. (Mádi.)

(tjoéroe). — Pitjoéroe, bep. pitjoeroéwa, = *paloelóéwi*, van *loéloe* N°. 1, en aldus genoemd datgeen, wat men bij gelegenheid van trouwen bij de *pasoénrang*, of bij het bouwen van een huis in de *lówa-lówa* (, men zie op: *lówa* N°. 2,) doet, die onder den middelsten paal van de woning begraven wordt. Boeg. idem. Als *pitjoéroe* bijv. gebez. *rámpang-rámpang* (, vergel. *rámpang*), *tinggi-mónjtjong*, en dergel. meer. Men meent, dat daardoor het geluk van het echtpaar, gelijk ook dat van de bewoners van het huis bewerkt en bevorderd wordt. De opgenoemde planten welligt gebezigd wegens de beteekenis van *rámpang*, *zich uitbreiden*, en van *tinggi*, *hoog*.

(tjêrá), bep. tjêraka), *bloed*. Boeg. *tjéro*, idem. — Parasângang pasolôngang-tjerâna anrônna, *het land, waar het bloed zijner moeder gevloeid heeft, het land, waar hij geboren is.* — Ânátjêrá, Boeg., = het Mak. *ánáa si-póéwe*. Vergel. *póéwe*. — Tjêrá ta-tâppóe, *aanhoudende stonden*, of ook: *bloeding die niet ophoudt*, d. i.: *bloedvloeijing*, zoo als soms bij kraamvrouwen plaats vindt. — Tjêrá-batêya, lett.: *het bloed van het vaandel*, d. i.: het bloed van een buffel, of ander offerbeest, dat vóór den aanvang des oorlogs tegen het vaandel gesmeerd wordt. Van daar: mângge átjêrá-bâte, *het vaandel met bloed gaan besmeren*. (Mádi.)

Tjêrá-kdenjí, een geelachtig rood vocht, dat zich na de bevalling eener vrouw bij de kraamzuivering ontlast.

Átjêrá, lett.: *bloeden*, v. d.: *stonden hebben*. — Sitjerâkkang, *door bloedverwantschap zamenverbonden zijn.*

Patjêrá, a) *doen bloeden*. (Rap.)

b) letterl.: het beest, welks bloed ergens tegen aan gesmeerd wordt, zoo als bijvoorb. met de wijding van het vaandel vóór den oorlog het geval is. Van daar ook gebezigd van de hoofdzakelijk in *kippen*, als ook in *wit linnen* en *goud* (meestal één maas) bestaande gift, welke men den schrijver laat bezorgen, die eenig bijzonder oud en daardoor in zijn oog zeer heilig boek voor ons zal afschrijven. Zulks durft hij niet te beginnen, uit vreeze van bâssoeng te worden, vóór dat hij, onder het prevelen van gebeden, wat bloed van een haan en een' hen tegen zijn papier aangesmeerd heeft. Dit

laatste *patjérá* ook genoemd *sánraṅg*, *pasánraṅg*, *panjánraṅg*. Vergel. *sánraṅg* N°. 2.

Patjerâkkaṅg, *bezigen om op te bloeden;* v. d. âllo napatjerâkkaṅg Sîti-Hâwa, *de dag waarop Eva gebloed*, dat is: *de stonden gehad, heeft.* (Rap. T. Dj.)

Sipatjêrá, *elkander doen bloeden*, bijv.: door elkander een wond toe te brengen. (Rap.)

Tjêrá-tjêrá-mâta, naam eener soort van *visch* met *roode oogen.*

(tjêrê), bep. tjêreka, = het Sund. *tjĕret, ketel*, en = het Jav. *tjeret, theeketel, theepot, trekpot.* Boeg. idem. Zulk een gouden, zilveren, of koperen trekpot behoort tot de onderscheidingsteekenen van den vorst en de prinsen.

(tjênreṅg), *draven*, bijv. gebez. van een *paard; op een draf loopen.* Boeg. idem.

(tjéró). — Tátjéró, *een weinig water scheppen*, door overhelling naar één zijde; geb. van een *vaartuig.* Boeg. *séró*, idem.

(tjôra), *glans, glinsteren.* Boeg. idem, Jav. *tjoroṅg, vlam, vlammen, stralen, schitteren;* bijv.: bolaṅg dâëṅg-mátjôra, *de maan, een glinsterende dâëṅg.* (Sinr.) — Tjorâna pêpeka, *de glans van het vuur.* — Djâṅgaṅg-mátjôra, *glansrijke haan, haan van goede afkomst*, overdragtelijk voor *iemand van goede geboorte.* Men zie op: *tóttó* N°. 4. — Mâta-mátjôra, *glinsterende, vonkelende oogen.* (D. Moes.)

(tjôrí), bep. tjôrika, *streep, kras.* Boeg. idem., Mal. *tjóéra* en Jav. *tjorek.*

(tjôriṅg). — Djâraṅg-tjôriṅg, *paard met een bles*, of witte streep van voren op den kop. Boeg. idem.

Sélé-tjôriṅg, naam eener kris, waarvan de schcede, even als bij de tatarâpaṅg, geheel verguld is, doch het handvatsel niet.

(1° tjôroṅg), *trechter*, Mal., Sund., en Jav. idem.

(2° tjôroṅg). — Tjôroṅg-tjôroṅg, een toestel door de Chinezen *sipówa* genoemd, en door hen gebez. bij het tellen.

(tjoerîga), bep. tjorigâya, een ijzer met ringen aan de beide einden, gebezigd als duivelverdrijver. Men zie *pabóṅga-sétaṅg* op: *bóṅga.*

NB. *tjoerîga* eigenlijk Boeg., doch in 't Mak. meer gebruikelijk dan: *lâdiṅg-lâdiṅg.* Vergelijk *lâdiṅg.*

(tjarîmpé), bep. tjarîmpeka, = *tjalêperé*, = *tjalîmperé.* (D. Moes.)

(tjâri-boéboé), = *tjâre-boéboé.* Men zie *tjâre.*

(tjarâmmeṅg), het Mal. *tjermin* en het Jav. *tjĕrmin, spiegel.* Boeg. *tjâmmeṅg*, idem. — Tjarâmmeṅg-mâta, *bril.*

Tjarámmeṅg door de Inlanders ook gebezigd van de *glazen ruiten* onzer ramen; v. d.: bâllá-tjarâmmeṅg, *een huis met glazen ruiten.*

Âtjarâmmeṅg, *met een spiegel*, of: *van een spiegel voorzien, zijn*, v. d.: *zich spiegelen.*

Âbâṅgkeṅg-tjarâmmeṅg-mi soesoéwa, de borsten beginnen als 't ware reeds voorzien te zijn van een spiegel, ja reeds is het onderste van den spiegel daar, d. i. de borsten zijn reeds zooverre bij het meisje gevormd, dat de jongeheeren daarnaar, even als in een' spiegel, beginnen te kijken. Dit ziet in Oost-Indie op een meisje van *elf* à *twaalf* jaren.

Patjarammêṅgi, *het een of ander bezigen om zich in te spiegelen;* bijvoorb.: âñjdjo kayoéwa

kǒelle nipat͡jarammêñgi, *dat hout is zoo mooi glad, dat men er zich in kan spiegelen.* — Ambâni-mi nipat͡jarammêñgi soesǒewa, lett.: *de borsten zijn bijna reeds zoover ontwikkeld, dat de jonge heeren daarnaar, even als in een spiegel, kijken;* = *ábáñ͡j-keñg-t͡jarâmmeñg-mi soesǒewa.*

T͡jâra-t͡jarâmmeñg, lett.: *hetgeen op een spiegel lijkent,* v. d. *schouderblad.*

(t͡jaramêlé), bep. t͡jaramêleka, soort van *boom* met appeltjes ter grootte van morellen, en die gebezigd worden voor sambal. Boeg. idem.

(t͡jarâdé), bep. t͡jarâdeka, *schrander, scherpzinnig, ervaren, doortrapt, listig,* Mal. *t͡jerdikh,* idem.

(t͡jinrâna), bep. t͡jinranâya, = *t͡jandâna.* Men zie boven.

(1° t͡jarît̂lá), bep. t͡jarît̂laka, soort van *worm,* die de paddie vernielt.

(2° t͡jarît̂lá), bep. t͡jarît̂laka, soort van *boom.* Boeg. idem. — Lêkó-t͡jarît̂laka nipalêleñg, *de t͡jarît̂lá-bladen worden gebezigd om zwart te maken,* of: *te verwen.*

(t͡jâroewâra), = *bǒeboesábalá, vreten.*

(1° t͡jâllá), *át͡jâllá,* even als *ánjórong,* gebezigd van het *betalen* van *pasǒenrañg,* van *kanaǒeñgañg,* en van *kasalâñg.*

Pat͡jâllá, *laten betalen.* (Inl. wetb.)

Pâpat͡jâllá, *het laten betalen.* (Inl. wetb.)

(2° t͡jâlla), *laken, misprijzen, berispen.* Jav. *t͡jĕla, slecht, ondeugend, gebrekkig,* Mal. *t͡jelâ, gebrek, smet,* enz. Sanskr. *t͡jhala, slechtheid, bedrog.* — T͡jâllarewâta, *door de Goden gelaakt, voor eeuwig verdoemd.* (GG.)

Pat͡jâlla, vóór de verkiezing van een koning was dit in Gôwa de titel van hem die de hoogste magt in handen had, gelijk hij dan ook de besluiten der *Bâte-salápañg* vernietigen konde, v. d. zijn naam *pat͡jâlla, laker, bediller.* (Rap.)

Tâoe-pat͡jâlla-t͡jâlla, *iemand die steeds in anderen wat te berispen vindt.*

(3° t͡jâllá), bep. t͡jâllaka, soort van *oogzalf,* om de oogen meê zwart te verwen; v. d.: át͡jâlláki matânna, *zijne oogen aan de randen zwart verwen met die zalf.* Mal. *t͡jelakh,* idem, Jav. *t͡jĕlak, een zwarte rand om de oogen.*

(t͡jâllí), *ie-schreeuwen,* ten gevolge van *pijn,* of *schrik.* Boeg. *t͡jálli,* idem.

(t͡jâlloñg), = *t͡jólloñg.* Men zie beneden.

(t͡jîllá), bep. t͡jîllaka, *glans.* Boeg. idem. — Át͡jîllá, *blinken, glinsteren.*

Pat͡jîllá-t͡jîllá, *een blinken, een glinsteren.*

(t͡jîlo). Sôñgkó t͡jîlo-t͡jîlo, bep. t͡jîlo-t͡jilôwa, soort van gevlochten mutsje, dat de mannen dikwijls dragen. Boeg. idem.

(t͡jǒelá), bep. t͡jǒelaka, *uitbotsel, spruit, loot.* — Át͡jǒelá, *uitbotten, ontluiken, er weder boven op komen;* onder anderen gebezigd van iemand die bijv. *tot armoede vervallen was.*

(1° t͡jǒelañg), soort van *bloem.*

(2° t͡jǒelañg). Añt͡jǒelañg-t͡jǒelañg, *iets,* bijv.: *opium, oprollen en tot een balletje maken.* (D. Moes.)

(t͡jǒeliñg), *kop* van de *opiumpijp,* of *pateñgkówañg.* Vergel. *t͡jáppó* N°. 3 en *t͡jǒepá* N°. 1.

(t͡jêla), bep. t͡jélâya, *zout.* — T͡jêlat͡jêla, *brak, zoutachtig.*

Bôttó t͡jélânoe, lett.: *uw zout stinkt.* Er bestaat een spel onder de Inlandsche jeugd, waarbij men

elkander al zwemmende tracht te krijgen. Eerst wordt het water ter dege geroerd, zoodat er belletjes ontstaan. In dit schuim moet ieder zijne vingers steken, en wie te laat komt, zoodat de belletjes reeds verdwenen zijn, moet het eerst de anderen vangen; hem tart men alsdan uit met de woorden: bôttó tj̃élânoe, *uw zout stinkt*, met andere woorden: *het water*, eigenlijk: *het zout, dat gij geschept hebt, deugt niet.* Zoodra hij één der jongens achterhaald heeft, moet deze op zijne beurt de krijger zijn, enz.

Nitj̃éla, *gezout worden:* bijv. tj̃âmba-nitj̃éla, *tamarinde met zout vermengd.*

Patj̃élâñg, *zoutpannen.*

Patj̃éla-tj̃élâñg, soort van *zoutvat*, alleen onder de voornamen in gebruik.

(tj̃êllé), = *éllé, spotten.* (D. Moes.)

(tj̃ôló), bep. tj̃ôloka, *zwavel.* Boeg. idem.

(tj̃ôlloñg), = *tj̃állonǧ.* Tátj̃ôlloñg, *ergens eventjes uitsteken.* Boeg. *tj̃állonǧ*, idem. NB. niet bij dames te gebruiken, dewijl *tátj̃ôlloñg-mi, het steekt er eventjes uit*, door de Inlanders gewoonlijk gebezigd wordt, wanneer de *penis* bij ongeluk eventjes uit de broek te voorschijn komt. Dit *tátj̃ôlloñg-mi* ook gebezigd van een *stembriefje*, dat eventjes uit de bus steekt. (Rap. T. Dj.)

Patj̃ôlloñg, *eventjes doen uitsteken, eventjes uitsteken*, bijvoorbeeld: ápatj̃ôlloñg lilâna, *zijne tong uitsteken.*

Patj̃ollôñgi, eventjes uitsteken tegen; bijv.: napatj̃ollôñgiyá lîlana, *hij steekt zijne tong tegen mij uit.*

(tj̃ilâka), bep. tj̃îlakâya, *ongeluk.* Mal. en Jav. idem.

(tj̃alâppá), bep. tj̃alâppaka, = *kánj-tj̃iñg* N°. 2, soort van *pabóñǧka-sétañg.*

(tj̃alîmperé), = *tj̃alêperé;* v. d. in de sînrilî's: toe-tj̃alîmperé bawâna, *de menschen, die iemand gewoon is te zenden, om het woord voor hem te voeren.* (D. Moes.)

(tj̃alêperé), *babbelen, snappen.* Vergel. *tj̃arîmpé* en *tj̃alîmperé.* — Tâoe-tj̃alêperé, *een rammelaar.* — Âbâwa-tj̃alêperé, *veel* (onophoudelijk) *praten.* — Âná-tj̃alêperé, *een aardig snappertje.*

(tj̃alôbi). Vergel. *ánañg* N°. 1.

(tj̃alôbe), mátj̃alôbe, *de óeloe-sóesoe's* (vergel. *sóesoe* N°. 1) *eener vrouw met de vingers beroeren*, of *aanraken.* (S. Tj̃in.) Boeg. idem.

(tj̃alabâī), bep. tj̃âlabaîya, gebez. van een' *haan*, die er als een' *hen* uitziet, die bijvoorb.: *veéren* als een *hen* heeft, doch voorzien is van een *kam* (*ráranǧ* N°. 1) en *lel* (*tómbé*). B. idem.

Padâñggañg-tj̃alabâī, menschen die den schijn aannemen van vreedzame handelaren, doch in de daad slechts zeeroovers zijn.

(tj̃âllamîlleré), bep. tj̃âllamîllereka, naam eener soort van *kris.*

(tj̃alôdoeñg). Vergel. *ánañg* N°. 1.

(tj̃alâna), Mal. en Jav. = 't Mak. *salóewará, broek.* (D. Moes.)

(tj̃alêlé), bep. tj̃alêleka, *kwartel*, kleiner dan de *koerámmóe.* Boeg. idem.

(tj̃âwá). — Tj̃awâkkañg, *kuiltjes in de wangen*, (Tar.), = *tj̃ewákkañǧ.* Boeg. *tj̃áwá*, idem.

(tj̃âwañg), *teder, fijn*, in *ligchaamsbouw* en in *manieren*, van eene vrouw gebez. tot haren lof, van een' man ten teeken van verwijfdheid. Boeg. idem.

(tj̃oêwi). — Tj̃oêwi-tj̃oêwi, bep. tj̃oêwi-tj̃oewîya, soort van kleine *gele vogeltjes*. — Tj̃oêwi-tj̃oêwi-bâra-pêpé, soort van *tj̃oêwi-tj̃oêwi*. Van daar de naam van zeker lied, waarin van deze vogeltjes gesproken wordt, en dat men bij gelegenheid van besnijdenis, trouwen, en meer dergelijke gelegenheden laat zingen. Men spreekt van *tj̃oêwi-lâboe*, gebez. voor *vorsten;* van *tj̃oêwi-bódo*, gebez. bij *gallárrañg's* en andere dergelijke voorname inlanders; van *tj̃oêwi-nilâboró*, *veranderde*, of *gewijzigde*, *tj̃oêwi*.

Patj̃oêwi-tj̃oêwi, *de vrouwen die de tj̃oêwi-tj̃oêwi zingen*.

(tj̃êwá). — Tj̃ewâkkañg = *tj̃awâkkañg*. Vergel. *tj̃áwá*.

(tj̃ôwa), bep. tj̃owâya, *kuur*, *nuk*, *gril*. — Tâoe-tatj̃ôwa, *iemand zonder kuren*, *minzaam*.

Katj̃owâï, *iemand*, of *iets*, *bespotten*. (Kel.)

(tj̃ôwé), átj̃ôwé, Boeg. = 't Mak. *pinâwañg* en v. d. geb. als: *voor eene geringe hoeveelheid deel hebben aan iemand's koop*. Wanneer bijv. iemand eene groote hoeveelheid suiker gekocht heeft en een ander daarvan eenige ponden overneemt, zoo heet dit *átj̃ówé;* bijv.: patj̃ôwétôñgá, *doe er mij ook een klein gedeelte van over*. Dit *átj̃ówé* ook gebez. van iemand, die bij wijze van gunst een klein plaatsje aan boord van een schip meê krijgt. Vervolgens ook overdragtelijk gebez. in de beteekenis van *zich in een ander man's zaken steken;* bijv.: ñgâpa kímâñge átj̃ôwé?, *waarom gaat gij u ook in die zaak steken?* — Âpa noepârć-tôñg átj̃ôwé, of: âpa-tôñg noepatj̃owêkañg? *wat doet gij, u daarmede te bemoeijen?*

(tj̃awâkkañg). Men zie *tj̃áwá*.

(tj̃ewâkkañg). Men zie *tj̃éwá*.

(tj̃awêoe). Aldus op Bima genoemd het zelfde wat op Saleyer den naam van *popókañg* draagt. Vergel. *pópó* N°. 1.

(tj̃âoe). — Tj̃âoe-tj̃âoe, *tergen*, *spotten*. Boeg. idem. — Kâna tj̃âoe-tj̃âoe, *spotrede*.

(tj̃âïrí), bep. tj̃âïrika, *slijk*, *modder*, zoo als bijv. in de buffel-kuilen, gelijk ook onder de *dj̃ámbañg's* der huizen. NB. *péyó* beteekent *dikke modder*, als in de paddie velden.

Patj̃aîrañg, plaats onder de *dj̃ámbañg* van het huis, waar men allerlei slijk en drek neêrgooit, van daar de spreekwijze: *moémoesoé patj̃aîrañg*, in: poêpoeróe-ko sorokâoe, ta-mátj̃oélá, ta-mátâñgke, ámoémoesoé patj̃aîrañg, noebôñg dj̃âla-dj̃âla! Vergel. op: *poêpoeróe* N°. 1.

Patj̃aîrañg-tâoe, *iemand van geringe afkomst en gemeen gedrag*. Ook toegepast op menschen van goede afkomst, maar die zich deze onwaardig maken door allerlei gemeene handelingen.

(tj̃êoró), *vloeibaar*, Jav. *tj̃oewer*, *dun*, *gesmolten*.

Tj̃eôri, *vloeibaar*, *dun*, *maken;* bijv.: tj̃eôri; kântalá-doêdoewi, *maak (die pap) vloeibaar*, *wat dunner*, *zij is te dik*.

(tj̃âoeloé), bep. tj̃âoeloeka, soort van Bengaalsche katoenen saroñg's van cen bijzonder patroon, vroeger op Celebes zeer gezocht. (Djay., D. Moes.)

ᨕ

ᨕ (d̄ja). Elfde letter van het Makassaarsch Alphabeth.

ᨕ (1° d̄ja), *slechts*, *maar*, *immers*.

Dit *d̄ja*, verbonden met het voornaamwoord van den eersten persoon enkelvoudig (*á*), wordt: *d̄já;* met het voornaamwoord van den eersten persoon meervoudig (*kaŋ̄g*, of: *kí*), wordt: *d̄jakâŋ̄g*, en *d̄jaki?;* met het voornaamwoord van den tweeden persoon enkel- en meerv. (*ko*, of: *kí*), wordt *d̄jakó*, en *d̄jaki?;* met het voornaamwoord van den derden persoon enkel- en meerv. (*a*, of: of *í*), wordt *d̄ja*, en: *d̄ji*. Zoo zegt men: álâmpa-d̄já; álâmpa-d̄jakâŋ̄g, of: álâmpa-d̄jaki?; álâmpa-d̄jakô, of: álâmpa-d̄jaki?, en: álâmpa-d̄ji, of: álâmpa-d̄ja. Vergel. Makass. Spraakk. § 211.

Voorbeelden van *d̄ja* in *d̄já; d̄jakâŋ̄g*, of: *d̄jaki?*, en: *d̄jakó* of *d̄jaki?*:

La-lâmpa-d̄já, *ik zal maar gaan*. — Êró-d̄jakâŋ̄g, *wij willen immers*. — Ákoêlle-koêlle-d̄jakô, of: ákoêlle-koêlle-d̄jaki?, *gij zijt immers wel*, d. i.: *zijt gij wel?* — Ákoêlle-koêlle-d̄já, *ik ben slechts* (,of ook: *immers*,) *wel*.

Voorbeelden van *d̄ja* in *d̄ja*, of: *d̄ji*:

Panrîta hâkiŋ̄ga-d̄ji, mâka áŋ̄gâsseŋ̄gîntoe, *de wijze slechts is er om dat e weten*, d. i.: *kan dat weten*. (D̄jay.) — Nikanâya-d̄ji kâyoe îjâmpâga, enz. *dat wat îjampâga-hout heet slechts*, enz. (Brief.) — Teyâi-d̄ji sâllaŋ̄ Tanêtte napanrâki, *niet slechts Tanêtte zal hij verderven*. — Nîyá-d̄ji koekâtto, *er is slechts om te oogsten*, d. i.: *het is maar zoo zoo, het is redelijk met den oogst, doch meer niet*.

Îya-d̄jînne, zamengetrokken uit: *îya'-d̄ji-ânne, dit slechts en niets anders*, d. i.: *dit juist*, of: *dit zelfde*.

Îya-d̄jînj̄d̄jo, of: îya-d̄jîntoe, zamengetrokken uit: *îya-d̄ji-ânj̄d̄jo*, of: *îya-d̄ji-ântoe, dat slechts en niets anders*, d. i.: *dat juist*, of: *dat zelfde*.

Îd̄ja, *nog*(, in de beteekenis van *nog overig zijn*, het Mal. *másih*); *tot nog toe*.

Even als *d̄ja*, met de voornaamwoorden verbonden, als: *îd̄já, îd̄jakâŋ̄g*, of: *îd̄jaki?, îd̄jakó*, of: *îd̄jaki?*, en: *îd̄ja*, of: *îd̄ji;* bijv.: nîyá-îd̄ji, *er is nog*.

(2° d̄já). Men zie *d̄ja* N°. 1.

ᨕ (d̄jaŋ̄g), *wurglas, klok, uur*. Jav. en Sund. *d̄jam*, Mal. *d̄jám*, idem, Pers. جام, *glas*.

ᨕ (d̄ji). Men zie *d̄ja* N°. 1.

ᨕ (1° d̄jiŋ̄g), 't Arab. جِنّ, *een geest, genius, daemon*. — Âbêla-bêla d̄jiŋ̄g, *bevriend zijn met een daemon, met een' duivel*. — Tâmbará-d̄jiŋ̄g, soort van *tegengift tegen den invloed der d̄jiŋ̄g's*.

(2° d̄jiŋ̄g), de Arab. letter جيم, v. d.: d̄jiŋ̄g-âwalá, 't Jav. *D̄jimawal*, zijnde het *derde* jaar van de Javaansche *windoe*. — D̄jiŋ̄g-âhirá, = het Jav. *D̄jimakir*, zijnde het *achtste* jaar van de Javaansche *windoe*. (Rap. T. D̄j.)

ᨕᨕ (1° d̄jâkká), bep. d̄jâkkaka, 't Arab. صَدَقَة, *aalmoes*, het geven van een gedeelte van zijn bezittingen tot aalmoezen aan de armen of tot Gods-

dienstige einden, om daardoor het overige gedeelte te heiligen; in het bijzonder het geven van een deel van den oogst aan den priester, Mal. *zakât* en Jav. *d̃jakat*, idem. (G. G., Dat. Moes.)

(2° d̃jâkká), bep. d̃jâkkaka. — Si-d̃jâkká, één omspansel met de beide duimen en de beide middelste vingers, die men tegen elkander aanbrengt. NB. geb. bij het opgeven van dikte van hout en dergel. Boeg. *t̃jákká*, idem.

(d̃jâñgka), bep. d̃jañgkâya, *kam*, Boeg. *d̃jákká*, idem, Mal. *d̃jañgká*, en Jav. *d̃joñgka*, *passer*. — D̃jâñgka-o͡eloe, *koofdkam*. — D̃jâñgka-tânnoeñg, *weverskam*. — D̃jâñgka-sâgantoe͡d̃joe, *een kam met tachtig tanden*. — D̃jâñgka-salâpañg, *een kam met negentig tanden*. — D̃jâñgka-si-t̃jokkô wañg, *een kam met duizend tanden*. — D̃jâñgka si-t̃jokkôwañg-sére, *een kam met duizend en één tanden*, en zoo voort tot: d̃jâñgka si-t̃jokkôwañg-toe͡d̃joe, *een kam met duizend en zeven tanden*. — D̃jâñgka-d̃jârañg, *roskam*. — D̃jâñgka-pâtta, *kam voor kaarten*, d. i. *passer*. — D̃jâñgka-roe͡koé, lett.: *gras-kam*, v. d. *hark*. — D̃jâñgka-boe͡tta, lett.: *grond-kam*, v. d. insgelijks: *hark*.

Ád̃jâñgka, *met een kam zijn, een kam gebruiken, zich kammen, kammen;* als: nalêbá-ád̃jâñgka lañgagâñg-kí sit̃jîní, *zij heeft zich reeds gekamd om U te gaan bezoeken*, d. i.: *haar toilette is voltooid*. — Ád̃jâñgka-d̃jârañg, *roskammen*.

D̃jâñgka-d̃jâñgka, lett.: *datgeen, wat in vorm eenige overeenkomst heeft met een kam.*, v. d.:

a) de boven het dak van een huis uitstekende bamboezen, hierin onder anderen onderscheiden van de *râkka-râkka* (, men zie *râkka* N°. 3), nevens welke zij zich bevinden, dat de bamboezen van boven gespleten zijn, en daardoor eenige overeenkomst met een kam hebben.

b) het bovenste gedeelte van de *sañgkîlañg* eener praauw, wanneer dit ten minste even als een *kam* van pennen voorzien is.

Nit̃jîní-tômmi rômañg ád̃jâñgka-d̃jâñgka, lett. *het was voor het oog even als of de bosschen van kammen voorzien waren;* d. i.: de afstand was zoo groot, dat de boomen er net uitzagen als pennen eener kam.

(d̃jâñgki). Pâwo-d̃jâñgki, boom die op het oog veel overeenkomst heeft met een *mañgga*-boom. Deze boom niet op Celebes gevonden, maar wel op Nieuw-Holland, onder de Marêgé's. De vrucht, die ook in de geneeskunst aangewend wordt, heeft een harde schaal, nog grooter en daarbij langwerpiger dan die van de kokosnoot. Deze schaal soms aangetroffen op Celebes, en dan gebezigd, om het een of ander in te bewaren; vergel. *pâwo* N°. 1.

(d̃jîñgká). Pad̃jîñgká (Sîti T̃jin.), Boeg., = het Mak. *pal̃jîmpá;* vergel. *t̃jîmpá*.

(d̃jîkí), *in de gaauwigheid iemand*, of *iets, wegpakken, wegnemen*, bijv.: nad̃jîkí-mi balañgkôwá, *het is op eens door een balañgkówá weggepakt*. — Nigâppa-mi nid̃jîkí karâêñga, *de vorst is in een oogenblik weggenomen*. NB. gebezigd van *plotselingen dood*. — D̃jâñgañg-d̃jâñgañg-d̃jîkí soort van *kleinen groenen vogel*.

(d̃jîkoe), bep. d̃jikoe͡wa, *elleboog, hoek*. Sund., Jav., Mal. *sikoe*, idem.

(d̃joe͡ñgkí), bep. d̃joe͡ñgkika, soort van *bestekamer*, die men soms van buiten aan de d̃jâmbañg aanhecht.

(d̃joe͡kóe), bep. d̃joe͡koeka, *visch*. —

D̃jo̍ekoó-kalôtoró, lett.: *drooge*, v. d.: *gedroogde, visch.* — D̃jo̍ekoó-bâsa, lett.: *natte*, v. d.: *versche, visch.*

D̃jo̍ekoó-ê̍d̃ja, *roode vischjes.* Hieronder te verstaan eene soort van kleine vischjes, genaamd *lo̍ere-lo̍ere*, voor wier bereiding met roode rijst Makassar algemeen bekend is. — Deze benaming van *d̃jo̍ekoó-ê̍d̃ja* ook gegeven aan één van de *dertig* soorten van kaarten bij het *patô̍ewi-* en *kôwa-gôñg-goñg*-spel.

D̃jo̍ekoó-t̃jâpi, *rundvleesch.*

Âd̃jo̍ekoó, *visschen.* — Nid̃jo̍ekoó, *gevischt worden.* (Rap.)

(d̃jêka), Bonth. = *ânne.*

(d̃jêko), bep. d̃jekôwa, *krom.* Boeg. idem. — Agâñg-d̃jêko-d̃jêko, *omweg.*

Pad̃jêko, *ploeg*, en ook bepaald: *het kromme hout van den ploeg dat de landman vasthoudt.*

Pad̃jêko ook naam eener *sterrengroep* in den vorm van een' *ploeg*, ons sterrebeeld *Orion* (?). — Paboelêna pad̃jekôwa, lett.: *de dragers van de Pad̃jêko*, insgelijks benaming eener sterrengroep, (*Spica?*)

Nipad̃jêko, *gebezigd worden voor het ploegen;* bijvoorbeeld gebezigd van *buffels.* (Inl. Wetb.)

Âpad̃jêko, *met een ploeg zijn*, van daar: *voor den ploeg gebruikt worden*, insgelijks gebezigd van *buffels.* (Rap. T. D̃j.)

Nipâpad̃jekôwañg, *gebezigd worden om meé te ploegen;* insgelijks gebezigd van *buffels.* (Inl. wetb.)

(d̃jêkoñg), = *t̃jêko*, = *t̃jêl̃jeñg*, *valsch.* (Rap.) — Sîma-d̃jêkoñg. Men zie *sîma.*

D̃jekôñgi, *valsch zijn jegens iemand.*

(1° d̃jôkko), *ophouden, pauseren.* B. idem. Wanneer men bijvoorbeeld krijgertje speelt, en ten laatste wat rusten wil, wordt er geroepen: *d̃jókkó, d̃jókkó*, enz., en gedurende die *pause* staat alles stil. Ook gebezigd van *wapenstilstand* bij gelegenheid van *oorlog.*

(2° d̃jôkko), bep. d̃jokkôwa, *een weinig krom.*

(d̃jôñgko), bep. d̃joñgkôwa, soort van Chineesch vaartuig: *jonk.*

(D̃jakâtará), naam van een voormalig vorstendom in de omstreken van Batavia; van daar ook gebezigd voor het tegenwoordig *Batavia.*

(d̃jîkirí), bep. d̃jîkirika, 't Arab. ذِكْر, = *râte, vermelding van Álla's of Moehammed's lof.* (Godsd.) — Bêsó d̃jîkirí. Verg. *bêsó.* — Bêsó-bêsó d̃jîkirí. Vergel. *bêsó.* — Áñgâlle d̃jîkirí. Vergel. *álle.* — Lâgoe-lâgoe d̃jîkirí, de wijs waarop gewoonlijk de d̃jîkirí wordt opgedreund.

(d̃jîñgkirí), bep. d̃jîñgkirika, *krekel,* 't Jav. *d̃jañgkrik*, Mal. *t̃jiñgkrikk*, idem.

(d̃jâkkalá), *vangen, grijpen.* — D̃jâkkalá-pôle, *weder vangen*, of: *grijpen.*

Pad̃jâkkalá-tâoe, *het opvangen*, of: *oppakken, van menschen, geforceerde rekrutering.*

(d̃jîñgkalá), bep. d̃jîñgkalaka, 't Mal. *d̃jiñgkal, span.* — Si-d̃jîñgkalá, *één span* (breed). — Ád̃jîñgkalá, *spannen.*

(d̃jâga), *waken, de wacht houden, oppassen*, Boeg., Mal., Sund., Jav. idem; Sanskr. *d̃jâgrĕ, waken, wakker*, of *waakzaam zijn.* — D̃jâgapôke, *met de piek waken, de piek hanteren, de piek gebruiken.* (Mâdi.)

D̃jâga-d̃jâga, *waken, de wacht houden*, v. d. *feest vieren;* dewijl dit bij Inlanders des nachts doorgaat, en er dan tegen booze geesten gewaakt en gebeden moet worden. V. d. ook eenvoudig: *d̃jâga, feest.* (Rap.)

Djagâi, *ergens voor waken;* van daar *bewaken, bedienen.*

(1° djâñggó), bep. djâñggoka, *baard, sik* der *bokken* en *geiten.* Boegin. *djáñgkó*, Mal. *djañgkoet*, en Jav. *djeñggot*, idem, Jav. *djañggoet, de kin.*

Bo'eñga-djâñggó, soort van bloem die als 't ware een' baard heeft, *Poiciana Caesalpinia pulcherrima L.*

(2° djâñggó), Sal. *strik.*

(djo'eñgge), bep. djoeñggêya, hoofdtooisel van gekleurd papier, en dergel., zooals de padjôgé's dragen. Boeg. idem.

(2° djo'eñgge), bep. djoeñggêya, *de uiteinden van een' wipplank;* v. d. ri-djo'eñgge-djo'eñgge-allôwa, *zoover mogelijk naar het Oosten.* (S. Tjin.)

Mádjo'eñgge-djo'eñgge, *aan het eind van een plank zittende op en neêr wippen.* (Kel.)

(djôgé), *dansen.* Boeg. idem, Mal. *djóget*, en Jav. *djoged*, of: *djoget*, idem.

Padjôgé, *publieke danseres, dansmeid.*

(djâgoeroé), bep. djâgoeroeka, vergel. 't Jav. *djagoer, een gebalde vuist.*

Añjdjago'eri, *iemand met de vuist slaan.*

Pañjdjâgoeroé, *vuist.* — Gorôdi-pañjdjâgoeroé, *fret* (kuipersboor).

Sidjâgoeroé, *elkander met vuisten slaan, bokken.*

(djo'egará), *uitspelen*, Boeg. idem; bijv.: djo'egará-ko, *speel uit.*

Djoegârañg Sapadîla, *de Spadille bezigen om uit te spelen*, d. i.: *daarmede uitspelen.* (Kel.)

(djoñggôlañg), soort van *vaartuig.* Vergel. ons *gondel.*

(1° djâñgañg), *hoen*, v. d.: *sterrengroep,* in den vorm van een *hoen*, het sterrebeeld *schorpioen* (?).

Kîtí mâná djâñgañg, lett.: *eene eend brengt een kuiken ter wereld.* Toegepast op eene vrouw, die een kind in overspel baart.

Djâñgañg-lâki, *haan.* — Djâñgañg-gâna, *hen.* — Djâñgañg-ro'eñgka, *jonge kip.* — Âná-djâñgañg, *kuiken.* — Ânroñg-djâñgañg, *eene hen, die reeds gebroeid heeft.* — Bo'eta-bo'eta-djâñgañg, gebez. van iemand, die 's nachts volstrekt niet, doch over dag wel, zien kan, lett.: *als 't ware blind als een kip.* — Mâte-mâte-djâñgañg. Men zie boven op *mâte.* — Kalèñgkeñg-djāñgâñgañg. Men zie *kalénjkeñg* N°. 1.

Djâñgañg-bo'elenj, djâñgañg-baro'emboeñg, djâñgañg-tjampâga, djâñgañg-êdja, djâñgañg-kâllañg, djâñgañg-balîbi, djâñgañg-bâkká, djâñgañg-boerîntí, djâñgañg-bo'erí, djâñgañg-lêlenj, djâñgañg-mônjtjoñg-silêyó, djâñgañg-îdjo, djâñgañg-pâpá, djâñgañg-leyôrañg, djâñgañg-bo'eloe-siro'ewa, djâñgañg-bo'eloe-âwoe, djâñgañg-bo'eloe-sapîri, en djâñgañg-dîdi, soorten van *hoenders.*

Djâñgañg-Balânda, *een kalkoen.*

Djâñgañg-djâñgañg, letterl.: alles wat overeenkomst heeft met een hoen, van daar in het algemeen: *vogel, gevogelte.* Vergel. Mak. Spr. § 46. — Djâñgañg-djâñgañg-rewâta, *zwaluw.* — Tînro-djâñgañg-djâñgañg, *als de vogeltjes*, d. i.: *zeer onvast, slapen.*

Djâñgañg-djâñgañg ook overdragtelijk gebez. van een *geest*, die, even als een vogel, rondvliegt. Wanneer iemand pijn in arm, of been, of ergens anders, heeft, vertelt de sânro soms, dat hij bezeten is van een *djâñgañg-djâñgañg-táoe-mâte-nibo'eno*, of: *táoe-mâte-lâmmasá*, d. i.:

van den geest van iemand die vermoord, of *verdronken is.*

Mânna ânjdjo djâñgañg-djâñgañg-dja noepâsañg, na-îya bâttoe ri-nâkke, *al hadt gij ook maar een vogeltje*, wij zouden zeggen: *al hadt gij ook maar een kind, gezonden.* (Mâdi.)

Máparíbá djâñgañg-djâñgañg, lett.: *een vogeltje laten uitvliegen.* Wij zouden zeggen: *een balletje opgooijen*, d. i. *iemand polsen.* (Kel.); als: mâë ádjâñgañg-djâñgañg; *gaan polsen*, bijv. de vader van een jongman bij den vader van diens geliefde. — Dôñgkó-mi djâñgañg-djāñgânna, lett.: *zijn vogel gaat reeds zitten*, v. d. overdragtelijk: *het huwelijksaanzoek is welkom.* (S. Tjin.)

(2° djâñgañg). — Pidjâñgañg, = *papisáriñgi*; bijv.: kôdi pidjāñgâñgkoe, *ik heb een voorgevoel van eenig onheil.*

(1° djôñga), bep. djōñgâya, *hertebeest.* Boeg. idem. — Djôñga-lâki, *het mannetje.* — Djôñga-gâna, *het wijfje.*

Het mannetjes-hert draagt verschillende namen, al naar gelang van de meerdere of mindere ontwikkeling der hoornen. Wanneer het nog slechts twee knobbels heeft, spreekt men van: *balóbocsóe*, of ook wel te Bantâëñg van: *ráppo-ráppo-lá*, naar eene vrucht van dien naam, vergel. *lá* N°. 3. Wanneer er twee hoornen dóór zijn, heet het beest *panódó.* Nadat deze tot drie keeren toe zijn afgevallen, ontstaan er weder twee knobbeltjes, nog kleiner dan de vroegere, *kápoñg-kólañg* geheeten, die vervolgens vervangen worden door twee hoorntjes in den vorm van een haarvlechtje, dat de figuur van een pâñgka heeft. Deze hoorntjes van daar ook genoemd *simbóleñg-péñgka.* Nadat deze *simbóleñg-péñgka's* wederom tot drie keeren toe zijn afgevallen, vertoonen zich weldra twee hoornen, ieder met één takje of haak, gewoonlijk *pakâí-raráme* genoemd, dewijl zij werkelijk gebezigd worden om de paddiestoppels uit den grond te trekken. Ook deze *pakâí-raráme's* vallen tot drie keeren toe af, om alsdan vervangen te worden door twee hoornen, die elk van twee takjes voorzien zijn, en den naam dragen van *saréñgké.* Meestal spreekt men slechts eenvoudig van *djôñga sambálañg*, wanneer er reeds takken aan de hoornen zijn, en die echter nog niet zoover uitgegroeid zijn, dat men er den naam van *tanróékañg* op toepassen kan. *Tanróékañg-ljádi* heet, wanneer ieder hoorn slechts twee takken (grooter dan bij de *saréñgké*) heeft. Zijn er echter *vier takken* aan ieder hoorn, gelijk plaats vindt wanneer de vorige hoornen weder tot drie keeren toe zijn afgevallen; zoo is het hertebeest een *tanróékañg-lómpo*, of *palémpeñg.* Eindelijk, als ook deze hoornen tot drie keeren toe zijn afgevallen, krijgt het twee hoornen met eene groote menigte takken; v. d. dan ook de naam van: *bóroñg-lékó*, of met eene half Maleische uitdrukking *bóroñg-síri*, d. i.: *met gehoornte gelijk aan een bosch sierih.* Zulk een oud hertebeest, dat men slechts hoogst zelden aantreft, wordt zooveel mogelijk in het leven gespaard.

Ádjôñga, *op de hertejagt zijn;* bijv.: tâoe-ádjōñgâya, *de hertejagers.*

Padjōñgâñg, a) *hertejagt;* b) *voor iemand een hertejagt doen plaats hebben.*

(2° djôñga). Toe-djôñga-djôñga, een vrolijk en opgeruimd mensch, die overal op zijn gemak is en steeds wat te keuvelen of wat aardigs te vertellen heeft.

(djîñgará), bep. djîñgaraka, = *dínará* N°. 2. (Rap. K. G.)

(djâppa), *gaan, stappen;* bijv. geb. van een *paard.* Boeg. *djóppa,* idem. — Ádjâppa tôegoeróe, *loopen en vallen;* gebezigd van een kind dat pas begint te loopen. — Ádjâppaï horolosîkoe, *mijn horlogie gaat* (, loopt).

Djappâng djappâna, letterlijk: *laten gaan zijn gaan, gaan met zijn gaan;* v. d.: *zijn' eigen gang, zijn ouden gang, gaan;* bijv.: tâllassá-ko nâí, ámotêrang-kô ri-garrînnoe; noedjappâng djappânoe, noesowêyang sowênoe, *moogt gij weder opleven,* of *opfleuren, moogt gij bekomen van uwe ziekte, en weder gaan als van ouds, weder zwaaijen met de armen als van ouds!*

Padjâppa, *doen gaan.*

Padjappâï, *eene plaats* bijv., of: *een weg, bezigen om daar te gaan;* v. d. *begaan;* bijv.: másoêwaráki parasângânga nipadjappâï, *het land is levendig, vrolijk, om te begaan,* d. i.: *door te trekken.* (Rap. K. G.)

Pâpadjappâng, de *plaats* bij het hanengevecht, alwaar men de hanen *bekijkt,* als 't ware: *laat loopen,* vóórdat men er op wedt.

Ádjâppa-djâppa, *wandelen;* geb. van *kleine, álâlang* daarentegen van *groote,* afstanden.

Padjâppa-djâppaï djâranga, *het paard een weinig laten loopen,* of *stappen,* d. i.: *het laten afstappen.*

Padjâppa-djappâng, *een wandelen, eene wandeling;* bijv.: si-padjâppa-djappângi, *het is juist een wandelingje,* d. i.: *het is niet ver, om daarheen te wandelen.*

(1° djâmpang), *opmerkzaam zijn,* bijv.: ta-mádjâmpang, *onopmerkzaam.*

Djampângi, *ergens opmerkzaam op zijn, het behartigen, ergens belang in stellen, attentie's hebben voor iemand, iemand met onderscheiding behandelen.* Boeg. idem.

Toe-êró ngâsenga nadjampângi, lett.: *iemand die zich met alles wil bemoeijen;* v. d.: *een bemoeial.*

Sidjampângi, *belang stellen in elkander.* — Tasidjampângi, *elkander onverschillig zijn.*

(2° djâmpang). Djâmpang-paloêngang, een stuk geborduurde zijde aan de uiteinden van het hoofdkussen.

(1° djâping), soort van *schelpvisch,* Boeg. idem; van daar: boelâëng-djâping, *goud, dat in platte stukjes gevonden wordt, den vorm hebbende van gemelde schelp.* (Rap.) Van daar ook: djâping-djâping, of: koêloe-koêloe-ádjâping-djâping, *een koêloe-koêloe* (men zie boven op *koêloe* N°. 1) *van platte schijfjes,* hetzij van *hoorn,* of van *metaal,* als *zilver* en dergel. [NB. wanneer het geen platte schijfjes maar *knoopen* zijn, zoo spreekt men niet van *djáping-djáping,* maar van *ráppo-ráppo,* vergel. *ráppo* N°. 2.

(djâmpi), Boeg. idem. Djârang-djâmpi, bep. djampîya, *een valk.* — Djârang-djâmpi-karâttasá, *een witte,* lett. *papierkleurige,* d. i.: *ligtkleurige, valk.* — Djârang-djâmpi-kaloêroeng, een valk met een zoogenaamde aalstreep over den rug, alsmede zwarte manen, staart, en pooten.

(1° djâppoé), *grijpen, nemen, met de vingers opnemen,* bijv.: *wat rijst* om te eten, *in de hand nemen.* (Godsd.) Boeg. *djáppoé.* — Si-djâppoé, *een greepje* (met de vingers), van *rijst* bijvoorbeeld. — Sâla-djâppoé, *verkeerd grijpen;* v. d. sâla-djâppoémi, gebezigd van iemand, die *verlegen,* en daardoor *zeer onhandig* zijnde, *verkeerd grijpt.*

(2° djâppoe). Kadjappoêwi, *notitie nemen,* van den inhoud eener missive bijvoorbeeld. (Tar.)

Boegineesch *adj̃âppoéwi*, idem. Verg. *kasoémañg* op: *soémañg*.

(dj̃âmpe), bep. dj̃ampêya, *regen*, een woord, dat zeldzaam voorkomt, en *bijna*, zoo niet *geheel*, alleen op zee soms gebezigd wordt voor *dj̃éné*, *water*, opdat de booze geesten niet bemerken zullen, waarover gesproken wordt. — Dj̃âmpe-loemoé, = *dj̃éné-lâba*, *zoet water*. — Dj̃âmpe-kâdoró, = *dj̃éné-lj̃éla*, *zout water*.

(dj̃âppó), bep. dj̃âppoka, *rot*, *vergaan*, *verrotten*; bijv. gebezigd van *hout* en van *kleéren*. — Ádj̃âppó-ká âla-ta-kâmma, *moge ik verrotten als het niet zoo is*.

(dj̃âppoñg), *Japan*, *Japansch*. — Talibânnañg-Dj̃âppoñg, een krisband, op zijn Japansch met *kalíñgkañg* (men zie boven) en dergel. meer bewerkt. — Pônto-Dj̃âppoñg, *Japansche pónto*, verg. *pónto*. — Bânnañg-boelâëñg-Dj̃âppoñg. Men zie: *bânnañg*.

(dj̃êmpañg), *digt maken*, *stoppen*, *sluiten*, bijvoorbeeld door het deksel op een doos te zetten.

Dj̃émpañg ook gebezigd als benaming voor het *plaatje dat de meisjes*, *zoo lang zij nog geheel naakt loopen*, *meestal tot bedekking van het pudendum dragen*.

Padj̃êmpañg-solôñgañg, sluis van een zoutpan, om te beletten, dat het water, hetwelk in de pannen is, er weêr uit loopt.

Padj̃empâñgañg-dj̃éné, *sluis*.

(dj̃êpé), bep. dj̃êpeka, *week*, *zacht*; v. d. *pap*, *brij*. (Godsd.)

Padj̃epêkañg, *het potje*, *daar pap voor kinderen in gekookt wordt*.

(dj̃ôpó), bep. dj̃ôpoka, *plek*; bijv.: rômañg tási-dj̃ôpó-dj̃ôpó, *een bosch aan plekken*, *een bosch*, *waarvan men slechts hier en daar een plek met boomen begroeid ziet*. — Râmmañg tási-dj̃ôpó-dj̃ôpó, *wolken hier en daar in plekjes verdeeld*.

(dj̃oempândañg), = *Ôedj̃oeñg-pândañg*. Men zie op *pândañg*.

(dj̃oempâí), bep. dj̃oempâïka, eene bittere doch geliefkoosde groente van den Inlander. Dikwijls wordt de *dj̃oempâí* wegens de beteekenis van *pâí*, te weten die van *bitter*, en ook welligt wegens den *bitteren* smaak dier groente gebezigd als beeld van *onwil* en *weigering*. (Sinr., Kel.) Boeg. *dj̃oepâí*, idem.

(1° dj̃âbá), bep. dj̃âbaka, *vogelkooi*, *duivenhok*. Boeg. *dj̃âbá*.

(2° dj̃âba), = *dj̃áma* N°. 1. Mal. *dj̃ábat*, idem.

(dj̃âmbá), = *rámbá* N°. 2.

Tádj̃âmbá-dj̃âmbá = *tárâmbá-rámbá*.

Padj̃âmbá-dj̃âmbá, = *parâmbá-rámbá*. (Mádi.)

(dj̃âmbañg), in de Makassaarsche huizen niet, gelijk het Mal. en Jav. *dj̃amban*, enkel *de beste kamer*, maar in het algemeen, dat gedeelte van het huis, (op zij, of ook wel van achteren), waar gekookt wordt, en waar men, indien zulks ten minste niet buiten geschiedt, zijne behoefte verrigt, en zich vervolgens met water reinigt, dat dan door de openingen in de bamboezen vloer, naar beneden stroomt in de *tj̃ámmará*, die dáár onder het huis gevonden wordt. — Dj̃âmbañg-sampâppá, aldus de *dj̃ámbañg* genoemd, wanneer die even lang is als het overige van het huis, zoo veel als: *gelijk daarmede afgesneden*, vergel. *pâppá* N°. 3. Dj̃âmbañg-átênta, een *dj̃ámbañg*, die niet zoo lang is als het overige gedeelte van het huis. Verg. *ténta*.

Ádjâmbañg, *zijn behoefte doen, naar de beste kamer gaan.* — Ta-mákȯelle ásȯeloé djambâñgkoe, *mijn djámbañg kan er niet uitkomen*, d. i.: *ik kan mijn' behoefte niet doen.*

Padjambâñgañg, *het doen van zijn' behoefte, de plaats waar dit geschiedt.*

(Djâmbi), bep. Djambîya, naam van een rijk op Sumatra, van daar welligt: tâmbará-Djâmbi, een bijzonder goede soort van *tegengift.* (Kel.)

(djâmboe), bep. djambȯ̂ewa, naam eener soort van vrucht, de *rozeappel*, *Eugenia jambolana.* Jav.. Sund., Mal. en Sanskr. idem. Boeg. *djámpoe.*

Djâmboe-Marêgé, djâmboe-Sêloñg (de *Jambosa Samarangensis D. C.*), djâmboe-paratȯ̂egalá ('t Mal. *djamboe-biedji*, de *Psidium pomiferum L.*), djâmboe másôñg, of: dâré (, = 't Mal. *djamboe-moenjet*, de *Anacardium Occidentale*), djâmboe-tjôñgkilí, djâmboe-kalôñgkoñg, djâmboe-kâpasá, djâmboe-djénć (, = 't Mal. *djamboe-ájer*, de *Cerocarpus aqueus Hsskl.*), djâmboe-sȯ̂esoe, djâmboe-marîtja, en djâmboe-bôlo (, de *Jambosa macrophylla D. C.*), soorten van *djámboe.*

Djâmboe-djâmboe, soort van *boom*, welks bast eenige overeenkomst heeft met die van den *djámboe*-boom.

Ádjâmboe-djâmboe, *er als djámboe's uitzien*, bijv.: de *borsten* eener vrouw. Verg. *tjámpoe-dáda.*

(djâbe), bep. djabêya, geb. van iemand die *zich gaarne goed voordoet, zich gaarne mooi opschikt*, ten einde daardoor aan anderen te behagen. Meestal wordt het op jongeluî van beide seksen toegepast, en strekt dan volgens den Inlander juist niet tot oneer. Bij getrouwde vrouwen en oude menschen acht men het minder tot lof. Boeg. idem.

(djâboñg), Sal. *mostaard.*

(djâmbo). — Djâmbo-djâmbo, bep. djâmbo-djambôwa, *kwast*, *franje*, Boeg. idem. Vergel. 't Mal. *djámboe-djámboe*, *besprenkelen*, *versieren.* — Taîpa-djâmbo-djâmbo, men zie *taîpa.*

(djȯ̂emba), bep. djoembâya, a) een tabbaard, een groot ruim kleed met wijde mouwen, dat door de Arabische priesters en v. d. ook door bejaarde vrouwen bestendig, alsmede door mannen van zekeren leeftijd bij groote feesten, of ook bij het gebed, gedragen wordt. Boeg. idem., Arab. جُبَّة.

b) *wit lijkkleed*, zoowel voor mannen als vrouwen, doch alleen onder de gegoede menschen gebezigd.

(djômbe). — Djômbe-djômbe, bep. djômbe-djombêya, = *djámbo-djámbo*, *franje.* Boeg. idem; v. d.: ádjômbe-djômbe, of: tádjômbe-djômbe, *als franje hangen;* v. d.: *naar beneden hangen*, *overhangen*, bijv.: *de takken van een boom, ergens over heen hangen, over den rand van iets heen hangen*, bijv. een *doek.* — Bȯeñga-djômbe-djômbe, *bloemen, die even als franjes in het haar hangen, bloemen die men in het haar dȯraagt.*

(djôboñg), *koer.* Ook benaming van één van de *dertig* soorten van kaarten bij het *patȯ̂ewi*-spel.

(djambâtañg), *hoofd*, *brug*, en wel een *groote steenen brug*, een *hoofd*, een *steiger.* Boeg. idem, Mal. *djambátan.* Vergel. *tête* N°. 1 en *paláppará*, op *láppará.*

(djabatâñgiñg), = *djabatâñgeñg.*

(djabatâñgeñg), het Mal. *djábat tángan*, *de hand drukken*, *de hand geven.* (Djay, Rap.)

ꦗꦩ꦳ꦧꦭ (djâmbalá), een *flesch*, of *pot*, of wat het ook zij, *digt maken*, door iets hards, bijvoorb. *kurk*, of *hout*, in de opening te stoppen; bijvoorb.: djâmbalá-sâï bôtoloka, *maak deze flesch eens digt*, bijv. met een *kurk*. Vergel. *sássañg* N°. 1.

ꦗꦩ (1° djâma), *aanraken*, v. d. *behandelen, onder handen nemen, bewerken, bearbeiden, doen, aantasten, aanvallen*, den *vijand* bijv. Mal. *djâmah, tasten, voelen, aanraken, aanroeren, de hand opleggen.*

Djâma limânna, *iemand's hand aanraken*, of *betasten*; v. d.: *iemand begroeten.* — Ádjâma-bâtoe, *metselen.* — Pônna êró-kammânta añgkellâïyá ádjâmaï ânne ri-Âroe-Lalôlañg, *indien gij verlangt, dat ik dit doe ten opzigte van Ároe-Lalôlañg*, te weten: hem op te sporen en op te pakken. (Brief.)

Mápasidjâma tâoe, *menschen malkander doen raken*, of: *ontmoeten*, d. i.: *menschen bij malkander brengen.* (Tar.)

Djamâñg, *werk, taak, pligt.*

Padjâma, *iemand die aanraakt*, enz., v. d.: padjâma-întañg, *juwelier.*

Ádjâma-djâma, *eventjes betasten*, bijvoorbeeld: bañgkênna, *iemand's voeten.* NB. geschiedt door ieder, die bij een' meerdere binnenkomt. (S. Tjin.)

(2° djâmá), bep. djâmaka. Sîssí-djâmá, *allerlei soort van karet door malkander.* — Tarîpañg-djâmá, *allerlei soort van tripañg door malkander.*

(3° djâmmá), *aanbrengen* iets kwaads van een ander.

Djammâkki, *iemand beschuldigen, aanklagen*; bijvoorb.: nadjammâkkiyá, *hij klaagt mij aan.*

Padjammâkkañg, a) *beschuldiging, aanklagt*; b) *tot voorwerp van beschuldiging maken*, d. i.: *beschuldigen*; bijv.: kâmmaï toe-máïlâlañga kípañjdjammâkkañg ri-karâëñga, *het is alsof wij den toemáïlâlañg bij den vorst aanklagen.* (Rap. K. G.)

Padjâmmá-djâmmá, *verklikker.*

ꦗꦩ (djâmmañg), het Arab. زمان, *tijd*; v. d.: djâmmañg ânne-allôwa taêna-mo nîyá bâdjí, of: ânne djâmmañga taêna-mo, enz., lett.: *de tijd van heden is niet goed meer*; v. d.: *de tegenwoordige manier van leven is niet goed meer.* — Ânne djâmmañga bœntiñg-âná-ñgâseñg-mi, *tegenwoordig trouwen zij allen als kinderen.* — Ânne djâmmañga sipaboyâñg-mâmi kôdi, ta-sipaboyâñg bâdjí toelinôwa, *tegenwoordig zoeken de menschen maar elkander's kwaad in stede van goed.* (Brief.) — Ânne djâmmañga djâmmañg-rôtasá, lett.: *de tegenwoordige tijd is een verwarde tijd*, d. i.: *het is tegenwoordig een warboël.* — Tâoe-djâmmañg-mi, lett.: *hij is iemand, die reeds een' tijd lang geleefd heeft*, d. i.: *hij is iemand van zekeren*, of *gemiddelden, leeftijd*, d. i.: *dertig, veertig, jaar oud.*

Djâmmañg-djâmmañg-mi, idem.

ꦗꦩ꦳ (djâmé). Djâmé-djâmé, bep. djâmédjâmeka, datgeen wat aan het vleesch blijft hangen, wanneer het door den slagter niet gelijk is afgesneden.

ꦗꦩ꦳ (1° djâmmēñg), *sterven.* (Sinr.) — Djâmmēñgaîya, *het sterven.* Vergelijk Makass. Spraakk. § 61.

(2° djâmmēñg), Saleijer., = *péyó, klei.*

ꦗꦩ꦳ (djîmá), bep. djîmaka, Jav. *djimat*, Mal. *djiemat*, = 't Arab. عِزِيمَة, *amulet, talisman.*

Djîmaka, het vaandel van Galêsoñg.

ꦗꦩ꦳ (djoemâ), bep. djoemâka, 't Arab. جُمُعَة, de dag der zamenkomsten in de moskee, *vrijdag.*

Ádjoemâ, *vrijdag houden, de vrijdagsche Godsdienstoefening in de moskee bijwonen.* — Toe-ladjoe-

mâka, *de menschen die de vrijdagsche Godsdienstoefening wenschen bij te wonen.* (Godsd.)

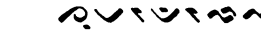 (d͡joemâdelé-aĕwalá), 't Arab. جمادى الاول, naam der *vijfde maand* van het Mohammedaansche jaar.

(d͡joemâdelé-âherá), 't Arab. جمادى الاخر, naam der *zesde maand* van 't Mohammedaansche jaar.

(d͡jamârró), bep. d͡jamârroka, *smaragd.* Boeg. *d͡jamárró,* Mal. *zamroed,* Sund. *ambroed*, Jav. *d͡joemĕroed,* Pers., Arab. زُمُرُّد, of: زُمُرُّد.

D͡jamârró sid͡jamârrokîya, *de smaragd die is met eene smaragd;* v. d. overdragtelijk: *de menschen van gelijke,* of: *even goede, afkomst.* Vergel. *boeläĕñg,* en: *bîrañg.*

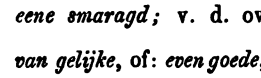 (d͡jamoĕrroe), bep. d͡jamoerroĕwa, *knorrig* van voorkomen.

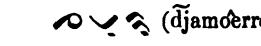 (d͡jâmmeré), bep. d͡jâmmereka, *door-nat;* bijv.: taêna koebâsa, mîñgka d͡jâmmerémá, *ik ben niet nat, maar door-en-door nat.*

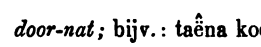 (d͡jâmalá), bep. d͡jâmalaka, = *d͡jâddalá, ondeugend;* bijv.: d͡jâmalâna âñjd͡jo ânaka, *de ondeugendheid van dat kind.* — Âse-bândá-d͡jâmalá, soort van *áse-bándá,* aldus door de Inlanders genoemd, omdat zij als 't ware *ondeugend,* d. i.: *traag,* is, om vrucht te geven.

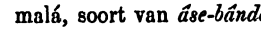 (d͡joemâlla), bep. d͡joemallâya, Arab. جُملَة, *som, verzameling.* — Âlle d͡joemâlla, *optellen.*

Âd͡joemâlla, *ééne som, één geheel, uitmaken;* bijv.: na-koepantâmaï ântoe âd͡joemâlla ri-sâteñg koepikâtoewîyañgi ammâkoe, *en ik voeg dat bij het satijn, hetwelk ik* (vroeger) *aan mijne moeder gezonden heb, om daarmeê één geheel uit te maken.*

Lôntará pad͡joemallâñg, een boek, waarin men zoo wat van alles, hetgeen men maar belangrijk vindt, opteekent of verzamelt. Zoo zou men bijv. onze *verzenboeken* en *adversaria* kunnen noemen.

(d͡jâti), bep. d͡jatîya, soort van boom, *de Indische eik,* beroemd om de deugdzaamheid van het hout, de *Tectona grandis L.* (Mâdi.) Boeg. idem. — D͡jâti-tânroé, en: d͡jâti-bayâwo, soorten van *d͡jâti.*

 (d͡jâtiñg). — Tolâsi d͡jâtiñg, men zie *tolâsi.*

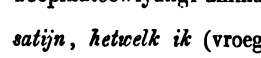 (d͡jîntañg), *komijn, komijnzaad.* Jav. en Sund. *d͡jintĕn,* Mal. *d͡jintan.*

 (d͡jîntoe), zamengetrokken uit *d͡ji,* men zie *d͡ja* N°. 1, + *ántoe.*

 (D͡jatappârañg), verkorting van *Âd͡ja-tappárañg,* een Bondgenootschap van Celebes bestaande uit de rijken van *Sidénreñg, Sawîto, Sôĕpa, Alîta, en Rápañg.* (Koĕrroé.)

 (d͡jâddalá), bep. d͡jâddalaka. Tâoed͡jâddalá, *een slecht mensch;* = *táoe-d͡jáhelé.* Vergel. *d͡jáhelé.*

 (d͡jandêla), bep. d͡jandelâya, *venster,* Mal. *d͡jandejla,* Jav. *d͡jandela,* Sund., *d͡jannela,* Port. *janella.*

 (1° d͡jânna), bep. d͡jannâya, *vet, reuzel.* — D͡jânna-bâwi, *varkensvet,* v. d.: *spek.* — Pad͡jannâñg, of: pad͡jannâñgañg, *lamp.*

(2° d͡jânná). Tákad͡jânná, *verbaasd, onthutst zijn.* (D͡jay., Tar.) Boeg. *tákad͡jánná,* idem.

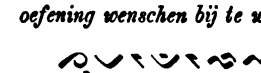 (d͡jânnañg), welligt oorspronkelijk: *staan;* v. d.: *vast en bestendig zijn, volharden,* enz., Boeg. *d͡jánnañg* idem; v. d. *over iets staan,* of *gesteld, zijn, het bestuur in handen hebben,* en van daar wederom de titel van een zeker hoofd. (Rap.)

Vergel. het Jav. *d͡jĕnnĕn̄g, het staan, stand, het regeren; regering; d͡jĕd͡jĕnnĕn̄g, oprigten, overeind zetten; opzigt; het opzigt hebben; opziener, opzigter, baas*, enz.

D͡jânnan̄gi tînrôna, *vast* (gerust) *is zijn slaap.* — Kâyoe-mád͡jânnan̄g, soort van hout, waarvan men gaarne het een of ander maakt, wegens de letterlijke beteekenis van *d͡jânnan̄g*, te weten die van *vast, duurzaam.* — Mád͡jânnan̄g ri-îya, ápilan̄gêri, *er bij blijven*, of *voortgaan, met ergens naar te luisteren.*

D͡jannân̄gi, *ergens over staan*, of *gesteld, zijn, ergens het bestuur over hebben, ergens hoofd*, of *mandoor, over zijn;* bijv.: boerannêya-mi nad͡jannân̄gi ânne taôewa; baïnnêya-mi nad͡jannân̄gi Iyânoe, *over de mannen is gesteld deze mensch, en over de vrouwen NN.* (Rap.) — Tâoe-an̄d͡jd͡jânnan̄gîyaï, *de man die over hem gesteld is*, of: *heerschappij voert, het hoofd van zijne plaats* (Inl. Wetb.) — Ri-Karaênta ri-Pôpo nid͡jannân̄gi, lett.: *worden bestuurd door*, v. d.: *zijn ondergeschikt aan, afhankelijk van, Karaênta ri-Pópo.* (Rap. K. G.) — Taêna ta-nid͡jannân̄gi, an̄ggênna nikanâya sôero, *allen, die sôero heeten, kunnen niet anders dan bestuurd worden;* van daar: *ondergeschikt, afhankelijk zijn.* (Rap. K. G.)

Kad͡jannân̄gi, *ergens bestendig*, of *voortdurend, zijn;* bijv.: kíkad͡jannân̄gi sâssalâlan̄ga, lett.: *wij zijn voortdurend met het berouw;* v. d.: *wij hebben voortdurend berouw.* (Kel.) — Karâën̄g nakad͡jânnan̄gîya, *de heer bij wien hij*, te weten: *de slaaf, voortdurend*, of *altoos*, (hier zoo veel als: *sedert onheugelijken tijd,*) *geweest is.* (Rap.)

D͡jannân̄gan̄g, a) *gebied, bewind;* bijv.: d͡jânnan̄gânna Gôwa, *het gebied van Gówa.* — D͡jânnan̄gânna taôewa, *iemand's gebied, het land waarover iemand gebiedt*, v. d. ook: *de menschen waarover iemand heerschappij voert*, d. i.: *zijne onderdanen.* (Rap. T. D͡j., Inl. Wetb.)

b) *een hoofd, een mandoor*, bijv.: na-nasôero dâyan̄g-dayânna mân̄ge ri-d͡jannân̄gan̄g-paboelêna siyagân̄g boelekânna, enz., *en zij beval hare hofjuffers te gaan tot den mandoor over hare koeli's en hare draagkoetsen.* (D͡jay.)

Kad͡jannân̄gan̄g, *een hoofd*, of *mandoor.*

Toe-mákad͡jannân̄gan̄g, *iemand die met het bestuur*, of *toezigt, belast is, een hoofd*, of *mandoor.* (Rap.)

Pakad͡jânnan̄g, *bestendig doen zijn*, van daar: *vereeuwigen.*

ﻮﻮ (1° d͡jîná), bep. d͡jînaka, *muskuskat.* Boeg. idem. — Kâlloé-d͡jîná, lett.. *uitschrapsel van een muskuskat*, v. d. *muskus.*

(2° d͡jîná), *innig zijn, innig liefhebben* (, niet oppervlakkig); bijv.: ânne enrôen̄gkoe, pîla mád͡jînákimâmi, *deze mijn hartstogt voor u wordt hoe langer des te inniger* (Tar.) — Toe-nad͡jîná, *iemand die zij innig lief heeft.* (Sinr.)

(3° d͡jîna), bep. d͡jînâya, 't Arab. زِنًا, *overspel.* (D͡jay.)

ﻮﻮ (d͡jôenan̄g), *naar beneden vallen, op den grond komen*, geb. van een' *vlieger.*

ﻮﻮ (d͡jôenoé), bep. d͡jôenoeka, 't Arab. جُنُب, *pollutus seminis effluxu, bezoedeld ten gevolge van den coïtus.*

Âd͡jêné-d͡jôenoé, *zich wasschen na den coïtus.* (Tam. vergel. met Koran. Sur. 4, vs. 46 en Sur. 5, vs. 9, Kel.)

ﻮﻮ (d͡jêné), bep. d͡jêneka, *water, waterzucht.* — D͡jêné-nâoen̄g, *het vallen van 't water.* —

D̃jéné-mâta, *tranen.* — D̃jéné-roèpa, = het Mal. *âjer-mŏéka, kleur*, of *glans, van het gelaat.* — D̃jéné-gôlla, *stroop.* — D̃jéné-lâba, *zoet water.* — D̃jéné-t̃jéla, *zout water.* — D̃jéné-înoeñg, *drinkwater*, ook gebezigd van het *vrucht-water* der barende vrouw. — D̃jéné-mâwará, *rozenwater.* Men zie *mâwará.* — D̃jéné-kânre. Men zie *kânre.* — D̃jéné-oèriñg. Men zie *oèriñg.* — D̃jéné-bêrañg. Aldus genoemd zeker gedeelte van de rivier van Gôwa, waar men dezen stroom gewoonlijk oversteekt, wanneer men door het binnenland van Makassar naar de Zuiderdistrikten reist, dewijl hij daar, ten gevolge van de menigte steenen, zeer goed te doorwaden is. Wegens het bruischen van het water, wordt het geraas aan de roerbanken van een snelzeilend vaartuig soms hiermede vergeleken. (D. Moes.) — Toeri-d̃jéné, *menschen die* als 't ware *op 't water wonen*, soort van menschen die altoos op zee rondzwalken, en bekend staan als stoute zeelui. Vergel. boven *báyo.* — D̃jéné-pasîli. Men zie *pasîli* op *sîli* N°. 1. Lôro-d̃jéné. Hieronder te verstaan de *balŏéboe*, of *katówañg*, of: *máñgkó-lómpo* met water, waarin men allerlei soorten van bloemen gedaan, en de *bŏmboñg* van een' klapperboom overeind gezet heeft. Zulk een *lóro-d̃jéné*, bij gelegenheid van *besnijdenis* en *trouwfeesten* in orde gebragt, bij de laatsten op den derden dag na het *nâî kalénna bŏéntiñga.* Ook wel eenvoudig tot het weren van *onheil* (, *sŏéloe* N°. 2,) gebezigd. — Tárât̃jí-mi d̃jéneka. Men zie *rât̃jí.* — D̃jéné-oèwañg, *intrest van geld.* — D̃jénéna kalênna Lakîyoeñg, *het water*, v. d. *het sperma genitale*, v. d. *het kroost van Lakîyoeñg zelf.* (D. T̃jam.)

Ád̃jéné, *zich mandiën*, of *baden.*

D̃jénêki, a) *zich ergens mandiën*, of *baden;* b) *zich doen baden*, v. d.: *baden;* bijv.: d̃jénêki d̃jârañga, *de paarden mandiën*, of *baden.* Van daar ook: d̃jénêki agâñga, *den weg nat maken, begieten.*

D̃jénêkañg, *ergens water op uitstorten;* bijv.: nid̃jénêkañgi-d̃jéné-kâmmoe bâtañg-kalênna, *er wordt warm water over haar ligchaam uitgestort.*

Pad̃jéné, ápad̃jéné, *het een of ander met intrest doen zijn*, d. i.: *intrest vragen*, of: *doen betalen, van het een of ander.* (Tam.); bijv.: ápad̃jéné âse, *intrest doen betalen van paddie.* (Rap.)

Pad̃jénêkañg, *badplaats, badkuip.*

Ád̃jéné-d̃jéné, *in het water plassen.*

(d̃jânnato), het Arab. جنّة, in Nomin. statu constructo, *tuin, hof.*

(d̃jânnatôlo-pêredawôsi), 't Arab جنّة الفردوس, *het Paradijs.*

(d̃jînisí), bep. d̃jînisika, *geslacht, soort, natie.* Jav. en Sund. *d̃jinnis*, Mal. *d̃jenis*, Arab. جنس, idem.

(1° d̃jâd̃já), *noemen.* — Inâï noed̃jâd̃já álâmpa?, *wien hebt gij genoemd*, d. i.: *geroepen, om te gaan?* — Inâï noed̃jâd̃já?, *wien noemt*, d. i.: *beschuldigt, gij?*

Pañjd̃jâd̃já, *slecht vrouwspersoon, hoer.* (Sinr.)

(2° d̃jâd̃ja), naam van een kris die thans niet meer in gebruik is. (G. G.)

(d̃jâñjd̃jâñg), Sal. *ergens op*, of: *naar staren.* (Sinr.)

(d̃jâñjd̃ji), *overeenkomen, beloven, toezeggen*, Boeg. *d̃jáñjt̃ji* idem, Jav. *d̃jañgd̃ji, overeenkomst, verbindtenis, verdrag, contract, voorwaarde, belofte, toezegging, aanbesteding, afspreken*, Mal. *d̃jand̃jie*, idem.

Bijv.: ânoe lêbaka kíkoed̃jâñjd̃ji, *datgeen wat*

ik u beloofd heb. — Djañjdjîñgkoe, *mijn lot*, lett.: *hetgeen mij toegezegd, voor mij verordend is*, te weten: door God. (Sinr.)

Djañjdjîyañg, *beloven aan.*

Padjañjdjîyañg, *overeenkomen ten opzigte van;* bijv.: na-teyâï lêbá napadjañjdjîyañg, *en zoo men daaromtrent niet is overeengekomen.* (Rap. T. Dj.) — Ânoe kípadjañjdjîyañga, *datgeen waaromtrent wij overeengekomen zijn.* (Rap. K. G.) — Pònna narâpímo lêbá nipadjañjdjîyañga, *zoo de tijd, waaromtrent men is overéengekomen*, dat is: *zoo de bepaalde tijd daar is.* (Rap. T. Dj.)

Sidjâñjdji, *zamen overéénkomen.*

Pasidjañjdjîyañg, *overéénkomst.*

(djânjdjo). Men zie *ânjdjo.*

(djîdja), Sal. *tante.*

(djîñjdjiñg), *hoog*, v. d.: *verheven, aanzienlijk;* bijv.: tâoe-djîñjdjiñg, *een aanzienlijk man.*

Pakadjîñjdjiñg, *hoog maken*, van daar: *verheerlijken.*

Djiñjdjîñgañg, a) *hoog doen zijn, in de hoogte heffen*, bijv. ten teeken, dat men met iemand, of iets, bijzonder ingenomen is. Men vergel. het Jav. *djoenjdjoeñg*, en het Mal. *djoendjoeñg, opheffen, naar het hoofd brengen*, ten teeken van eerbied.

Men zegt ook: djiñjdjîñgañg-oelâmbí, lett.: *oelâmbí's* (, men zie beneden op: *oelámbí,*) *in de hoogte heffen*, v. d.: *oelámbí's spannen.*

b) djiñjdjîñgañg, *zich hoog bevinden in vergelijking met anderen*, v. d.: *zich hooger bevinden dan anderen*, v. d.: *aan het klimmen zijn, opklimmen, opstijgen;* bijv.: djiñjdjîñgañgá ri-djârañg, *ik stijg te paard.* — Djiñjdjîñgañgá ri-toèká, *ik klim een trap op.*

(djîñjdjo). Men zie *ânjdjo.*

(djoèdjóe), bep. djoèdjoeka, a) *lont, tâli-âpi*, Boeg. idem;

b) soort van *pabóñgka-sétañg*, van *tjapîyóe's* gemaakt. Men zie op *bóñgka.*

(djoènjdjoeñg), *op het hoofd nemen*, Mal. *djondjoñg*, Jav. *djoeñgdjoeñg*, Boeg. *tjoèdjoeñg*, idem.

Djoenjdjoèñgañg, het Mal. *djondjóñjan, heer, gebieder.* (Djay.)

(djêdjé), *rood* en *ontstoken van oogleden zijn.*

(djôdjó), *wijzen, toonen;* bijv.: îya nadjôdjó ânjdjo kanâya, *daarop wijst*, of *doelt*, of *slaat, dat woord in den volzin.*

Djódjôkañg, *iemand iets aanwijzen;* bijv.: toenidjódjôkañga pamântañgânna toèwañg-Poètiri, enz. *de man, aan wien men aangewezen had het verblijf der vorstin.* (Djay.)

Pañjdjôdjó, *wijzer*, v. d.: *wijsvinger;* v. d.: si-pañjdjôdjó, *één wijsvinger lang*, of: de lengte van den top des wijsvingers tot in de holte tusschen wijsvinger en duim; ook gebez. voor *één wijsvinger dik.* Vergel. *pássa* N°. 3.

Pañjdjódjôkañg, *aanwijzing.*

(djônjdjo), bep. djonjdjôwa, soort van *waterketel*, of *tjéré*, bestaande in een *klapperdop* met een bamboezen tuit en hengsel, Boeg. *djonjtjo*, idem.

(djônjdjoñg) Boeg., *om niets geven, stoutmoedig, roekeloos zijn.* (Mádi.)

(djadjâkkañg). Hieronder verstaat men de *gebolsterde rijst* (,*bérasá,*) in *bákoe-karâëñg's*, met *kanjdjóli's* daarin gestoken, gelijk ook de sierih, pinañg, en dertig duiten, welke men te zamen nederzet bij pas geboren kinderen, zoo ook

wanneer later het *kátteré óe-ĭjerâna*, of de *besnijdenis*, moet plaats hebben. Zoo insgelijks bij de badkuip, die voor de jonggetrouwden is gereed gemaakt. Zoo ook bij gelegenheid van het *ámâta-mâta-kalíboñg*.

(djoñjdjôñgañg), pijp, die van de *lódjoñg* van het vaartuig naar buiten uitloopt, ten einde het overtollige water te ontlasten. Boeg. *djoñjtjôñgañg*, idem. — Boven deze *djoñjdjôñgañg* wordt geene lading meer geplaatst; van daar bij het meten de *djoñjdjôñgañg* genomen voor de *diepte* (Rap.); gelijk *báwa* voor de *breedte*.

Si-bâtoe-djoñjdjôñgañg, lett.: *één djoñjdjôñgañg*, doch ook genomen voor *één schip*, (Rap. K. G.)

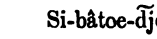 (djâdjará). — Djadjârañg, of djadjâreñg, *de plaats van het huis, waar men te zamen zit*, v. d. niet slechts: het *voorste gedeelte* van het huis, waar men menschen ontvangt, maar ook dat gedeelte, hetwelk door de *simbañg-tâñga* van het voorste gedeelte der woning gescheiden is, en waar de huisgenooten, zoowel mannen als vrouwen, zich gewoonlijk ophouden; welligt letterl. de *plaats waar men in rijen*, of: *naast elkander, zit*. Vergel. het Mal. en Jav. *djádjar*, *rij*. (Djay., en Sinr.) Boeg. idem. De toegang tot het laatstgenoemde gedeelte van het huis is den vreemdeling streng verboden. Wie daar zonder vergunning van den huisheer tracht door te dringen, wordt verdacht van iets kwaads tegen één van de vrouwen in den zin te hebben. Van daar is het *ónjdjó-djadjárañg*, *betreden van de djadjárañg*, een zware misdaad, die bij de vorsten meestal met den dood geboet wordt.

Padjadjârañg, 1) naam eener soort van wapen, certijds in gebruik. (G. G.) Vergelijk het Jav. *toembak djadjarran*, naam eener soort van piek, *hellebaard*.

2) de plaats, waar de vorst zit om regt te spreken. Aldaar gelegd een *tápperé bódoñg*, of *rond matje*, dat echter van niets anders dan lontarblad zijn mag.

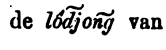 (djadjârañg). Men zie: *djádjará*.

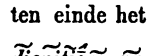 (djadjâreñg). Men zie *djádjará*.

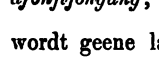 (djîdjirí), bep. djîdjirika, *rij*, *regel*, Boeg. *djídjí*, Mal. en Jav. *djadjar*, idem. (Tar.)

Ádjîdjirí, *op één rij*, of *naast elkander, zich bevinden*, bijv.: na-nipaêmpo-tômmo ri-kadêra-boelâëñg Moekâddañg Moekâddeñg ádjîdjirí tâlloe sisâribâttañg, *en men liet de broeders Moekáddañg, Moekáddeñg en Djáyalañgkára met hun drieën op één rij, en wel op gouden stoelen, zitten*. (Djay.) — Îya-tômpa oêroe manjdjîdjirí bâdilí lômpo ri-bênteñg-lompôwa, *onder zijne regering begon men ook het grof geschut op de groote bénteñg in rijen te scharen*, of *te plaatsen*.

Pasidjîdjirí, *op één rij stellen*. (Djay.)

Padjidjîrañg, *rangschikking*. Men zou dit woord ook kunnen bezigen voor ons *stelsel*.

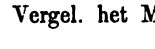 (djâdjalá), *drukken*, bijvoorb. met *de hand*, als: djâdjalá âyá, lett. *de lendenen drukken* (*met zijne handen*); v. d.: *met de handen tegen de lendenen staan*. — Ádjâdjalá siwâli ri-kaderâya, lett.: *aan ééne zijde* (*met de hand*) *op de stoel drukken*, d. i.: *met de eene hand op de leuning van de stoel drukken*, of *rusten*. — Nadjâdjaláki oelôenna, lett.: *hij drukt* (*met de hand*) *zijn hoofd*; d. i. *laat zijn hoofd op de eene hand rusten*.

Djádjâllañg, *met zijne hand ergens tegen aan drukken*; bijv.: djádjâllañg-sâï battâñgkoe, *druk eens op mijn buik*. — Djádjâllañg-sâï oelôeñgkoe,

druk eens tegen mijn hoofd. — D͡jád͡jâllan͡g antâma ri-bolotînna, *naar binnen tegen de maagholte aan drukken.* (Rap. K. G.)

(d͡jîd͡jîlí), bep. d͡jîd͡jilika, *verlangen* naar, *genegenheid* voor, iemand; bijv.: d͡jîd͡jilí tasilatêï, *een verlangen dat niet verwelkt*, of *ophoudt.* (Tar., Sinr.)

Pan͡jd͡jíd͡jîlan͡g, *naar iemand verlangen*, bijv.: ka-koepan͡jd͡jíd͡jîlan͡g-tômmi ri-mátênêya, *daar ik ook sterk verlang (haak, tracht) naar het geluk.* (Kel.)

(d͡jodjôlan͡g), *tuit*, van een *koffij-pot* bijv., of van een' *ketel.*

(d͡jôd͡joló), bep. d͡jôd͡joloka, = *d͡jóló.*

(1° d͡jârá, bep. d͡jâraka, soort van geliefkoosde stof (?) Men vergel. het Jav. *d͡jarit, lijnwaad, linnen, kleedingstof, een kleed, geverwde doek;* v. d. *de jonge meisjes* daarmede vergeleken; bijv.: mânna márâppoen͡g d͡jâraka, *ofschoon zich verzamelen de mooije meisjes*, lett. *de d͡jára's.* — D͡jârá bêroe toelisîna, *een d͡jára met eene nieuwe teekening*, of *nieuwe figuren, er op;* v. d.: *een bijzonder aanvallig meisje.* NB. Volgens sommigen heeft men hier te denken aan het Arab. ضَوْء, een stofje, dat even als een atoom door de lucht zweeft. Edoch hoe kan men dan spreken van *béroe toelisina!?* (Sinr., Tar.)

(2° d͡jârrá), bep. d͡jârraka. — Tân͡gan͡g-tân͡gan͡g-d͡jârrá. Vergelijk *tán͡gan͡g.* Boeg. *d͡járrá*, idem. — Mîn͡já-d͡jârrá, *Castor olie.*

(3° d͡jârra), *ergens gevoel van hebben, iets voelen;* bijv.: taêna-nad͡jârra ri-patoenrôenna ân͡jd͡jo tôewanga, *hij heeft geen gevoel van het pak slaag, dat die heer hem gegeven heeft.* — D͡jârra-makô, *hebt gij er nu gevoel van?* Zin: "voelt ge het nu? of wilt "gij nog meer? Hebt gij nu genoeg?" bijvoorbeeld gebezigd tegen een' jongen dien men een pak slaag gegeven, of ter dege doorgehaald, heeft. — D͡jârra-ngâseng-mi tâoe-t͡jádîya ri-pan͡ggâoékânna pêtoroka, *de kleine menschen hebben allen gevoel van*, d. i.: *lijden onder, de handelwijze van den gezaghebber.* — D͡jârra-má mânge ri-ballâna tôewang, *ik heb er al genoeg van, om naar mijnheers huis te gaan.* — Êróki nid͡jârra-d͡jârra, *hij moet wat gestraft worden*, lett. *men moet maken dat hij er wat gevoel van heeft.* — Kad͡jarrâï, *gevoel hebben voor iemand;* v. d.: tâoe êró nikad͡jarrâï, *een man voor wien gij gevoel moest hebben, wiens lot gij u moest aantrekken.*

(d͡jâran͡g), *paard.* Boeg. *n͡járan͡g*, Jav. *d͡jaran*, idem. — D͡jâran͡g-lâki, *hengst.* — D͡jâran͡g-gâna, *merrie.*

D͡járan͡g ook gebezigd voor den *boer* van het *Omi*-spel.

D͡jâran͡g-d͡jâran͡g, *schraag van hout of bamboe;* v. d. soms gebezigd voor de *simoên͡jan͡g van een huis*, lett.: *datgeen waarop men als 't ware paard kan rijden.*

Âd͡jâran͡g, *te paard zijn.*

Pad͡jâran͡g, *ruiter.*

Pad͡jarân͡gan͡g, *het te paard zijn, het paard rijden.* — Êran͡g-pad͡jarân͡gan͡g. Men zie: *éran͡g.*

Sipad͡jâran͡g-d͡jarân͡gan͡g, *een paardenrid;* v. d.: sipad͡jâran͡g-d͡jarân͡gan͡gi, *het is een end, dat de moeite waard is, om te paard naar toe te rijden.*

(d͡jâri), *worden*, v. d.: *ontstaan, geboren worden, geschieden, slagen, gelukken, toenemen, groeijen*, Sund. en Mal. *d͡jâdie*, Jav. *dadi*, Boeg· *t͡jád͡ji*, idem; bijv.: nad͡jâri-mo toe-Bonêya siyagâng Kompanîya, *de Bonieren werden het eens met*, d. i. *verbonden zich met, de Compagnie.* — Na-pônna d͡jâri

rûï mâë toêwañg, *en zoo het geschiedt, dat mijnheer Oostwaarts* (, d. i. hier: te *Goênoeñg-sâri*, vroeger verblijf des koning's van Gôwa,) *komt.* (Brief.) — Koekâpañg djâri-tôñjdjîñjdjo, koewanoêwang tanâkoe, *dan vermeen ik, dat het ook geschieden zal, dat ik mij toeeigen mijne velden.* (Brief.) — Nadjâri-mo sibâdji-bâdji pârâîya, *en het gebeurde, dat zij elkander onderling een pak gaven* (zamen vochten.) — Djarînna añjdjâya, *de afstammelingen der stervelingen*, d. i. *de stervelingen.* (D. Moes.) — Djâri-tâoe panritâya, *de afstammeling der wijzen.* (D. Moes.) — Djâri-taoênna taoêwa, *iemand's afstammelingen.* (Rap.)

Ta-djâri-taoêwa-má, lett.: *ik ben geen mensch meer*, te weten: *van ongeluk*, d. i.: *ik ben diep ongelukkig;*

of: *ik ben geen mensch meer*, te weten: *van mishandeling*, d. i.: *ik ben zoo vreeselijk mishandeld, dat men letterlijk geen mensch meer in mij herkennen zou;*

of: *ik ben geen mensch meer*, te weten: *wegens mijne slechtheid*, d. i.: *ik ben een beest gelijk.*

Zoo zegt men ook in den derden persoon: *ta-djâri-taoêwa-mi*, en met *ântoe* er achter: *ta-djâri-taoêwa-mîntoe.*

Ta-djarîya-mîntoe, = *ta-djâri-taoêwa-mîntoe.* (Rap.)

Padjâri, *doen worden, doen geschieden, doen ontstaan, voortbrengen, scheppen, daarstellen;* bijv.: poênna nipadjâri kanânna, *indien men doet geschieden zijn woord*, d. i.: *zoo men hem zijn' zin*, of: *zoo men hem gelijk geeft.* (Brief.) — Âlla-taâla ampadjarîyaï lâñgika, siyagâñg boettâya, *God, de Schepper van Hemel en Aarde.* — Padjâri oêwañg, *tot geld doen worden*, d. i.: *tot geld maken.* (Rap. T. Dj.) — Tâoepadjâri-djâri, *een toorenaar.* — Padjâri-djâri kalênna, *gedurig van gedaante veranderen.*

Pañjdjarî, *ergens worden, ergens toenemen, bij*, of: *onder, iemand toenemen, groeijen*, enz.; bijv.: îya-tôdoñg ânne karâëñga ta-napañjdjarî tinânañg, *onder de regering van dezen vorst groeiden er geen plantjes van zaad-paddie.* NB. zulks toegeschreven aan de slechte regering van den vorst.

Pañjdjâri, *het worden*, of: *groeijen;* bijv.: pañjdjarînna asêya, *het groeijen van de paddie.*

Kadjarîyañg, a) *het worden, wording;* bijv.: átoêwa-pi añgkasoesâñgi baloêna sawînna ri-kadjariyânna, *zoo hij* (, te weten: *de anakôda,*) *in staat is om te zorgen voor de koopwaren zijner sâwi's bij hare wording*, te weten: *tot geld*, d. i.: *bij het tot geld maken daarvan.* (Rap. T. Dj.)

b) *worden met betrekking tot iemand*, of *iets, tot tijd*, of *plaats.* — Âllo kîkadjarîyañga, *de dag waarop wij geworden*, d. i.: *geboren, zijn, onze geboortedag.* — Boêlañg la-sârá koetâëñg koekadjarîyañg riyanrônna, *toen de maan reeds aan het ondergaan was, werd ik welligt geboren in den moederschoot.* (Sinr. K. G.

(djârîñg). — Pañjdjârîñg-djârîñg, soort van *bekleedsel*, of *mat*, wordt van bamboe gemaakt en bevindt zich meestal geheel onder in het schip, nog onder de *sâmeré.* Boeg. idem. — Ook een *pañjdjârîñg-djârîñg* gebezigd op de *boêkkoé* N°. 3 van de *padoewâkañj* en van andere vaartuigen. — Bovendien wordt de *pañjdjârîñg-djârîñg* nog gebezigd voor *djaroêpi.*

(1° djâroeñg), *naald*, Boeg. idem, Mal. *djâroem.* — Boêto-djâroeñg, *oog eener naald;* bijv.: ta-tjinîka-má boêto-djâroeñg, *ik kan niet meer zien het oog eener naald.* — Mâta-djâroeñg, *punt*

eener naald. NB. Men zou verwachten, dat hieronder *het oog eener naald* te verstaan ware; doch hiervoor bezigt de Inlander alleen het boven aangegeven *bóeto-djâroeñg.* Welligt is dit *mâta-djâroeñg*, met de beteekenis van *punt eener naald*, in navolging van: *mâta-lâdiñg* en *mâta-póke*, vergel. *mâta* N°. 1.

Djaroênna timbâñgañga, men zie *timbâñgañg*, op: *timbañg*. — Djâroeñg-kâllí, dus genoemd de lange gespleten bamboe, die door de openingen in de paaltjes van heele bamboe (*ánroñg-kâllí* genaamd,) even als een naald wordt heengestoken. NB. bij de *kâllí-lámbará* spreekt men niet van *djâroeñg*, maar van *lámbará*. Men zie *lámbará*, en *kâllí* N°. 4.

(2° djâroeñg), één van de dertig soorten van kaarten bij het *patóewi-* en *kówa-góñggoñg*-spel.

(djârré), *vast, stevig, sterk;* bijv.: tâgalá-djârré, *stevig vasthouden.* — Sîkó-djârré, *stevig vastbinden.* — Kâyoe-djârré, *sterk, stevig, hout.* — Mâka djârré-djînne pâpañga, *zou deze plank sterk genoeg zijn?* — Djârré-mi pamêntañgânna, *het staat vast*, of: *stevig.* — Djârré riyagâma, *vast in het geloof.* — Toe-mádjârré-panâgalaka ri-toewânna, *de man, die zich stevig vasthoudt aan zijn geluk*, of: *lot*, d. i.: *die op Gods bestel blijft vertrouwen.* (Tar.) — Na-îya pañgapêtaînna Âlla-taâla mádjârréki ri-pañgoelóenta, *wat betreft de zegeningen van God, die zijn vastgehecht aan, verbonden met onzen leidsman*, d. i.: *door het geloof in onzen leidsman Mohammed te verkrijgen.* (Tar.)

Djarrêki, *vastmaken, stevig maken, bevestigen, vaststellen, zeker maken;* bijv.: boewâñgañg sampoelôwa anróewa añjdjârrekîyaï agamâta, *de twaalf artikels, die vaststellen ons geloof*, d. i.: *de twaalf artikels des geloofs.* — Âpa pañjdjârrekînta?, *wat is uw zeker maken?*, v. d.: *wat geeft gij mij tot waarborg?, tot onderpand?* Bijvoorbeeld gebezigd tegen iemand, die ons geld te leen vraagt. Vergel. *tágalá.*

Djârrekîyañg, *vast*, of: *stevig, maken, bevestigen, vaststellen, zeker maken voor iemand;* bijv.: lêbá nadjârrekîyañg-kañg adâmañg, *hij heeft voor ons bevestigd onze gewoonten.*

Pakadjârré, *vast*, of: *stevig, maken;* bijv.: pakadjârré pamêntañgânna, *stevig maken iemand's staan*, d. i.: *iemand vast*, of *stevig, doen staan.* — Kôko-nipakadjârré, *een tuin, die stevig gemaakt*, dat is: *behoorlijk omheind, is;* in tegenstelling van een *kóko-nipélá, een tuin die verstrooid*, d. i.: *niet behoorlijk omheind, is*, vergel. boven op *pélá* N°. 1. (Rap.)

Kadjarrêkañg, *sterkte, stevigheid*, v. d. ook gebez. van eene: *versterking*, of *verschansing.* (Rap.) — Van daar ook *zekerheid*, in een zin, als deze: Iemand waarschuwt ons: têya-kô tjâpá-tjâpakî ampanaîki ânjdjo bêntañga, *waag het niet, om die bêntañg aan te vallen....* Wij antwoorden: Taêna koemâllá. Nîyá-mi kadjârrekânna ri-nâkke, *ik ben niet bang. Ik ben er zeker van, ik ben zeker van mijne zaak.*

(djârró). — Djarrôkañg, of: djarrôki, *worgen.*

Kadjarrôkañg, *in een toestand verkeeren, waarbij men gewurgd wordt*, bijv. geb. van een *kind*, dat bij de geboorte *op de hoogte van den hals blijft steken*, en dien ten gevolge *stikt.* Van daar ook overdragtelijk geb. van de *bóeleré*, die maar eventjes uit de *bátañg-úse* uitschiet, en dan *blijft steken.*

(djîrí). — Tádjîrí, = *tátîtirí*, *slingeren*, *zwaaijen*. Boeg. idem.

(1° djóeroe), Mal. en Jav. *baas*, *meester*, *hoofd*, *bestierder*, *opzigter*, *iemand aan wien iets als zijn post is toevertrouwd*.

Djóeroe-bâsa, Jav. en Mal. *tolk*; v. d.: djóeroe-basâï, *de betrekking van tolk vervullen*. — Djóeroe-kôñjîji, Mal. *sleutel-bewaarder*. (Djay.) — Djóeroe-pâlloe, = *papâlloe*, *kok*, of: *kokkin*. (Djay.) — Djóeroe-tóelisí, Mal. en Jav. *schrijver*. (Rap.) — Djóeroe-móedi, Mal. *stuurman*. — Djóeroe-bâtoe, Mal. *stuurman van den voorsteven*, de man die de wacht houdt op den voorsteven van een vaartuig, die uitkijkt naar de *klippen*.

(2° djóeroe), ádjóeroe, op zee uit bijgeloof gebezigd voor *ápâlloe*, *koken*.

(3° djóeroe). Mádjóeroe-mâta, = *mádjóeloemâta*, *zijn gezigt wasschen*. Boeg. *mádjoemâta*, idem.

(djóeroeñg), *al wat van voren is*; v. d.: de plaats onmiddellijk vóór de *gantóero* N°. 1. (Sinr.)

(djêrá), bep. djêraka, *graf*, Jav. *djarat*, *graf*. — Boéñga-djêrá, lett.: *grafbloem*, aldus genoemd, dewijl men den boom van de *boéñga-djérá* gewoonlijk bij de graven plant. De eigenlijke naam is *Plumeria acutifolia L.*

Padjerâkañg, *kerkhof*.

(1° djôró). Tádjôró, *de maat overschrijden*, *iets te veel doen*, Boeg. *ádjóeroe*, idem; bijv.: tádjôró kakâloemânjñjañgânna, *buitengemeen is zijn rijkdom*. — Têya-kô tádjôró, *doe het niet te veel*. — Tádjôróki ñgînoeñg, *hij drinkt te veel*. — — Tádjôróki ñgânre, *hij eet te veel*. — Tádjôróki ákâna, *hij praat te veel*. — Lêbá tádjôró-mi batêkoe ákâna, *mijne wijze van spreken heeft de maat overschreden*, d. i.: *ik heb al te veel gezegd*. (Brief.)

(2° djóró), bep. djôroka, = *Djóróró*. — Boelâëñg-Djôró. Men zie *boeláëñg*.

(djôroñg). Boelâëñg-djôroñg. Men zie *boeláëñg*.

(djoerâgañg), 't Mal. en Jav. *djoerágan*, *koopman die ter zee vaart*.

(djarâppa), bep. djarappâya, naam van een buffel, die lange regte horens heeft. (Mádi.)

(djarópí), bep. djarópika, een *patóñgkó* aan de kanten van het vaartuig aangebragt, tegen het overslaan van de golven, vooral bij de *bisêyañg-patóéwiñg-tóéwiñg*, of *vaartuigen die op de vangst van vliegende vissehen uitgaan*. Boeg. idem.

Nidjarópí, *van een djarópí voorzien worden*, bijv.: nidjarópíki âñjdjo bisêyañga, *dat vaartuig wordt van een djarópí voorzien*.

(djarâmbá), bep. djarâmbaka, inlandsch venster van *bóéñgkeñg* (*pisañgschaal*), dat met een *bamboe*, of *patóempá*, opengeluwd, en opengezet wordt. Verg. *tóempá* N°. 1. — Djarâmbá nitêmpa-têmpa, *vensters die gedurig worden digtgeslagen*. NB. Met het geluid, hierdoor veroorzaakt, soms in de sînrilí's het krijgsgeraas vergeleken.

(djóeroe-bâtoe). Men zie *djóeroe* N°. 1.

(djarómá), *stoppen met de naald*. Boegin. idem, Mal., Sund., en Jav. *djarómat*. (Sinr., Kel.)

(djaromâmañg), de *Cleome* (*nova species*).

(djóeroe-móedi). Men zie *djóeroe* N°. 1.

(djaroemânisi), het Mal. *djárie-mânis, ringvinger.*

(djoeroesoé), *regt doorgaan:* v. d.: a) *ongestoord voortgaan;* bijv. djoeroesoé lampâkoe *ik ga ongestoord voort, heb geen verhindering*, of *oponthoud, op mijne reis.* — Tâoe-djoeroesoé, *iemand die een ongestoorde gezondheid geniet.*

b) *regt zijn;* bijvoorbeeld: kâyoe-djoeroesoé, *regt hout;*

c) *opregt zijn, regt door zee gaan;* bijv.: djoeroesoé-pamâi, *opregt van gemoed.* — Tâoe-djoeroesoé panggaoekang, *iemand, die opregt te werk gaat.*

(1° djâla), bep. djalâya, *net, vischnet*, B., Mal., Jav., Sanskr. idem. — Djâla-boewang. Men zie *boéwang.* — Djâla-Djâwa. Men zie *djáwa.* — Anjdjâla, *met een net visschen.* (Rap.)

Padjâla, a) *visscher* (D. Moes.); b) visschersprauw met *één mast*, bestaande uit drie houten en *báng-keng-sálará*, alsmede met een *kádjang-páda.*

Noebông djâla-djâla, *gij draagt een sluijer over het hoofd, die er uitziet als een net*, d. i. *vol gaten is.* Men zie over de spreekwijze: poepoeroé-ko sorokâoe, ta-mátjoelá, ta-mátângke, ámoemoesoé patjaîrang, noebông djâla-djâla, op het woord *poépoeroé* N°. 1.

Padjâla djâla, a) aldus genoemd, degenen, die bij het rondvoeren van den bruigom gedurig heen en weêr rijden, als 't ware *de visschers navolgen*, die bij het visschen bestendig in beweging zijn, zich nu hier dan daar bevinden. Of heeft men ook soms aan onze huwelijksfuik te denken?

b) ook aldus genoemd eene soort van ligte verschansing, als 't ware slechts een *netwerk*, vóór de eigenlijke verschansing of *bénteng*, welke alleen des nachts bewaakt wordt.

(2° djâlá), bep. djâlaka, soort van *vogel*, Boeg. idem, vergel. het Jav. *djalak*, naam van een' vogel met zwarte veêren, witte borst en gelen snavel, die een zeer scherp gezigt heeft.

Twee soorten van *djálá*, te weten: djâlá-têdong, een grijsachtige vogel van de grootte van een' duif, doorgaans op en bij de buffels zittende; en djâlá-boelâêng, van dezelfde grootte als de voorgaande soort, maar goudgeel, en even als de *béyo* bekend door zijn praten.

(3° djâla). Djâla-djâla, bep. djâla-djalâya, soort van *gras.* Boeg. idem.

(4° djâllá). Tádjâllá, *naar beneden geduwd, ondergedompeld zijn;* v. d.: tádjâllá-mi dallekânna bisêyanga, *de voorsteven van het vaartuig staat reeds onder water.*

Djallâkkang, *naar beneden duwen;* van daar ook: *onderdompelen, indompelen;* bijv.: djallâkkangi nâoeng kallônna, *duw zijn' nek naar beneden.*

(djâlang), alleen te Makassar bekend, in: wâkkelé-djâlang, *een speciaal gemagtigde;* en: kowâsa djâlang, *eene speciale volmagt.*

(1° djâlí), bep. djâlika, *rottingmat*, om bijvoorbeeld op den grond uit te spreiden. Boegin. idem. — Djâlí si-bakkârrang. Men zie *bakkârrang* op *bákkará* N°. 2.

(2° djâlí). Djâlí-djâlí, *spalken*, bijv. een *gebroken arm* of *been.*

(1° djâlîng), ádjâlîng, *vastbinden, bamboezen vloer* of *bíla* bijv. — Dâseré nidjâlîng-kâwa, *een vloer die met koper-*, of *ijzerdraad, vastgebonden is.* (Dat. M., Tar.) — Djâlîng-tangâya, *het bindsel in het midden van de vloer.* (Mâdi.) — Si-djâlîng, lett. *één bindsel* (*garen*), d. i.: een draad die *vijftig* maal de lengte heeft van *één windsel* om de

lawéyañg; twintig zulke djâlîñg's = *één tóéñgkalá*, of *streng*.

Pañjdjâlîñg, het bindsel van bindrotting, waarmede bamboezen van de vloer aan de *pañgándará* (, men zie op *ándará*,) vastgemaakt worden.

(2° djâllîñg), ádjâllîñg, *lonken, gluren*, Boeg. *djállîñg*, Mal. *djeliñg*, idem. — Ádjâllîñg kîdoñgmâta, *met den uitersten hoek* (, lett. *de staart*,) *van het oog lonken*. (Bid.)

Djallîñgi, *naar iemand lonken*.

(djâloé). Padjâloé, thans niet meer in gebruik, doch volgens sommige Inlanders, zooveel als: *djáñgañg katóéwo, een gekoesterde*, of *geliefkoosde kaan*, en van daar overdragtelijk: *een slaaf, wien men vrijheid gaf, om naar goedvinden, zonder níka, of zonder voldoening van sóénrañg, met een meid gemeenschap te hebben*. (Rap.)

(djâlló), ádjâlló, *amok maken*, Boeg. idem. — Añjdjâllóki batêya ri-Sanrabône, *amok maken tegen de rijksgrooten van Sanrabóne*, wordt hier gezegd van *het kleine volk* (de *tâoe-tjádíya*). — Tâoe-añjdjâllóki sarênna, *iemand die amok maakt met zijn lot*, d. i.: *iemand die steeds ontevreden is met zijn lot*, bijv. *van daag deze, morgen die betrekking verlangt*, enz.

Padjâlló, *amok-maker*.

(1° djîli). Kadjîli-djîli, *onverschillig, onbezonnen, zorgeloos, onachtzaam*, ook: *wild, schichtig*, bijv. een *paard*. Boeg. idem.

Tádjili-djîli, *onverschillig*, v. d.: *onbezonnen zijn*, enz.

(2° djîlí), bep. djîlika, *band, boekdeel*, het Arab. جلد, *huid, leder, band, boekdeel*. Het Mal. *djiled* en het Jav. *djilid*, idem.

(djoêloe), bep. djoclóêwa, vnw. djoclóêñgkoe, *gemeenschappelijk, gemeen*. — Djoêloemañggêta, *onze gemeenschappelijke vader, hij wien wij beide*, of: *wien wij gezamentlijk tot vader hebben*. — Saribâttañg djoêloe-mâñgge, *broeders*, of *zusters, uit één en denzelfden vader*. — Saribâttañg djoêloe-ânroñg, *broeders*, of *zusters, uit één en dezelfde moeder*. — Djoêloe-bânsa, *van één en hetzelfde geslacht*. — Djoêloe-êró, *éénswillend, éénsgezind*. — Djoêloe-ârañg, *van gelijken naam*. — Djoêloe-pamâí, *van gelijke gezindheid*. — Sâmpádjoelóênna. Men zie *sámpá* N°. 3. — Ádjoêloegâóe paloêkkaka, *gemeene zaak uitmaken*, d. i.: *heulen, met de dieven*. (Rap.) — Tâoe kídjoêloe-djoêloe kíbâlli, lett.: *menschen die wij koopen, gemeenschappelijk handelende*, d. i.: *slaven die wij voor gemeenschappelijke rekening koopen*. (Rap., Inl. Wetb.) — Tâoe-nidjoêloe-djoêloe, *menschen die gemeenschappelijk eigendom zijn van iemand*. (Inl. Wetb., Rap.) — Tâoe-kídjoêloe-djoêloe, *slaven die wij gemeenschappelijk bezitten*. (Rap.) — Ádjoêloe-ânámaki sâllañg karâëñga, (wanneer de koningin uw kind als het hare aanneemt) *zult gij een kind met de vorstin gemeen hebben*, d. i.: *een kind, dat zoowel haar als u toebehoort*. (Bid.)

Padjoêloe, *gemeenschappelijk doen zijn, als gemeenschappelijk goed beschouwen*. (Inl. Wetb.)

Padjoelóêwi, a) *maken tot*, of: *beschouwen als, het voorwerp, waaraan men gemeenschappelijk deel heeft;* bijv.: karâëñg kípadjoêloewîya, *de vorst dien wij beschouwen als onzen gemeenschappelijken vorst*, d. i.: *de vorst, dien wij allen erkennen*, d. i. *God*. (Tar.) — Bâge-lâba nipadjoêloewîya badjîna siyagâñg kodîna, *de bâge-lâba, waarbij voordeel en schade gemeenschappelijk gedeeld worden*. (Rap. T. Dj.)

b) *maken dat men gemeenschappelijk deel ergens*

aan heeft; bijv.: na-îya ta-napad͡jo͡eloewîya, *dat wat maakt dat iets niet gemeenschappelijk ondervonden*, of *gedragen*, *wordt.* (Rap. T. D͡j.)

(1° d͡jo͡eloeng). — D͡jo͡eloeng-d͡jo͡eloeng, soort van *visch.*

(2° d͡jo͡eloeng). — D͡jo͡eloeng-d͡jo͡eloeng, soort van *vaartuig*, geheel van hout, en rond van onderen, heeft drie op zich zelve staande masten zonder *báwgkeng-sálará*, alsmede: *boroló*, *d͡jo͡ewang-d͡jo͡ewang* (in plaats van *salómpong*), en twee *góeling's.* Vergel. het Mal. *d͡jo͡elong-d͡jo͡elong*, volgens het Woordenb. van Roorda van Eijsinga: soort van *bootje*, of *schuitje.*

(d͡jo͡ele), bep. d͡joelêya, *leelijk*, *onvoegzaam*, *ongepast*, *onbetamelijk;* bijv.: bâte-tanno͡enna Dâëng-Takênna d͡jo͡ele-mi ri-bo͡ekoelênnoe, *het weefsel van Dâëng-Takénna is leelijk*, *past niet*, *bij uw vel.* (Mâdi.) — Namád͡jo͡ele ri-kaîri, *zij behoort niet aan mijne linkerhand geplaatst te worden*, zij behoort aan mijne regterzijde. (Sinr.)

Kad͡joelêï, *leelijk zijn*, of *staan*, *aan iemand*, of *iets.*

D͡jo͡ele-d͡jo͡ele, een rijksvaandel van Bâd͡jeng, later in het bezit van Gôwa geraakt.

(d͡jôli), *sluiten.*

Panjd͡jôli, bep. panjd͡jolîya, *grendel*, *sleutel*, ook geb. van een *spijker*, die bijv. dient, om de deelen van een tafel aan elkander te bevestigen.

(d͡jôló), bep. d͡jôloka, *trechter.*

D͡jôd͡joló, = *d͡jóló.*

(d͡jalêko), bep. d͡jalekôwa, soort van *visch.*

(d͡jalângará), bep. d͡jalângaraka, soort van *wit klein vogeltje.*

(d͡jalâmpá), bep. d͡jalâmpaka, een bindsel van bamboe of rotting, dat boven aan de daken van vorstelijke huizen, gelijk ook, boven over de *bo͡ekkoé's* van goede praauwen wordt aangebragt, ten einde te voorkomen, dat de *patóngkó's* (atap) door den wind weggerukt, en dien ten gevolge het gansche dak, of de gansche *bo͡ekkoé* vernield, worden. — Bo͡ekkoé ta-nid͡jalâmpá, *een bo͡ekkoé* (, vergel. *bo͡ekkoé* N°. 4,) *zonder d͡jalámpá.* (Sinr.)

(d͡jalâmpó), geb. van het geluid der *lêngjoé-lêngjoé.* (Dat. Moes.)

(d͡jalêpeng), soort van *knop* of *gesp* voor de *páwo-páwo*, meestal van hoorn, soms ook van zilver of goud gemaakt. Boeg. idem.

(d͡jálôpó). — Tád͡jálôpó, *in malkander zakken*, bijv. geb. van een *zieke*, of iemand, die een *krissteek krijgt*, v. d.: *in eene eerbiedige houding*, *voorover gebogen op de hurken zitten.* (D. M., Mâdi.)

(d͡jalo͡emá), bep. d͡jalo͡emaka, = *galo͡emá*, 't Mal. *gelomat*, *planken dek*, verschillende hierin van de *boroló*, dat de laatste iets hooger ligt. Boeg. *galo͡emá*, idem.

(d͡jalâd͡já), 't Mal. *d͡jála-d͡jála*, *vlechten.* (D. M.) Boeg. *d͡jalâd͡já*, idem; bijv.: nid͡jalâd͡já d͡jamârró, *met smaragden doorvlochten.*

Nid͡jalâd͡já o͡ed͡joeng-tôbó, *door zulk een menigte van krispunten omgeven*, *dat zij elkander compleet*, *bij wijze van vlechtwerk*, *doorkruisen.* (Mâdi.)

(d͡jalânjd͡jang), naam eener negrie bij Go͡enoeng-Sâri in Gôwa, wier *d͡jânjang-kóro* tot de *d͡jângang bíd͡ja's* behoort. Men zie *bíd͡ja.*

(d͡ja-lâlang), Boeg. = *kódi-lámpa*, *op een ongelukkig tijdstip ergens komen*, wordt insg. door Makassaren gebez., en staat tegenover: *dél͡jeng-lálang.*

(djâwa), bep. djawâya), *Java, Javanen*, ook van andere natiën buiten Celebes gebezigd, onder anderen, van de Maleijers. (G. G.) — Râppo-râppo-Djâwa, soort van *vrucht*, door de Europeanen wel genoemd: *blaauw Jantje*. — Djârang kâllang-râppo-râppo-Djâwa. Men zie *kâllang*. — Pândang-Djâwa. Men zie *pândang*. — Kâyoe-Djâwa, soort van *boom*, welks bloesem en jonge vrucht als groente gegeten worden, terwijl de bast dient om vischlijnen zwart te maken en voor bederf te bewaren. De bast is *rood* van kleur, v. d. welligt de benaming van *taripang kâyoe-Djâwa*. — Djâla-Djâwa, soort van *lang groot net*. — Nidjâî-Djâwa. Men zie *djâî* N°. 2. — Nisâssa-Djâwa, *op Javaansche*, d. i. *Hollandsche, wijze gewasschen worden*, geb. van *kletren*. (Kel.)

Djâwa-Djâwa, *menschen* van *Boeton, Sumbawa* en andere Overwalsche rijken, die gewoonlijk tot de ergste slavernij gedoemd zijn. — Ágâoé-Djâwa-djâwa, *zich als slaaf gedragen*, v. d.: *ongemanierd zijn*, v. d. *slechte dingen doen*. — Âtînro-Djâwa-djâwa, *als een slaaf slapen*, d, i.: *zonder behoorlijke legerstede*. — Ngânre-Djâwa-djâwa, *als een slaaf eten*, v. d.: a) *slecht eten krijgen;* b) *gulzig, ongemanierd eten*. — Ákâna-Djâwa-djâwa, *als een slaaf spreken*, d. i.: *ongemanierd spreken*. — Ágîyó-Djâwa-djâwa, *als een slaaf zich bewegen*, v. d.: *ongemanierd zijn in zijne bewegingen*.

Kadjâwa-djawâng, *slavernij*. (Rap. T. Dj.)

(djâwi). — Djâwi-djâwi, bep. Djâwi-djawîya, soort van *boom*, welks wortels naar boven schieten en zich om den stam slingeren. (S. Tjin.) NB. Deze wortels geb. om de medicijn van te maken, die bekend is onder den naam van *patâkko-éerá*, als dienende inzonderheid tot versterking. Verg. *tâkko*.

(djoêwa), Sal. = het Mak. *djja* N°. 1 en = het Boeg. *móêwa*.

(djoêwang). — Djoêwang-djoêwang, aldus op de *djoêloeng-djoêloeng* genoemd dat gedeelte, waar men op andere inlandsche vaartuigen de *salómpong* vindt. Boeg. idem.

(djôwá), bep. djôwaka, *volk* (,integenstelling van de *hoofden*,) *manschappen, krijgsknechten, lijfvolk*, ook: *aanhang, sekte*. Boeg. idem.

Kadjowâkang, *djówá-schap; stand en betrekking van djówá*. (Rap.)

(djoêwelé). Tádjoêwelé, een zeer klein weinigje ergens *uitsteken*, bijvoorbeeld een *tak*. Zoo ook iemand's *heup*, waardoor zoo iemand onder het loopen, even als een eend, waggelt. Vergel. *tóya* N°. 1.

(1° djâî), *veel*. — Pêla-djâî, *hoe langer des te meer*. — Djaîna, *hunne, hare, hoeveelheid*, of: *getal;* bijvoorb.: kîra-kîra sibilângangang djaîna tâoe, *hun getal bedroeg ongeveer honderd man*. (Djay.) — Mádjâî-gâoé, lett.: *iemand die veel doet*, en geb. in *goeden*, en in *slechten* zin: a) *bedrijvig;* b) *allerlei slechte dingen doende*, als bijv.: *dobbelen, stelen, rooven*, enz. (Rap. K. G.)

Pakadjâî, *veel doen zijn*.

Papâkadjaîyang, *voor iemand veel maken;* bijv.: kípapâkadjaîyangá pamôpporó, lett.: *maak voor mij veel vergiffenis;* d. i.: *schenk mij in ruime mate vergiffenis*. (Djay., Brief, Tar.)

Djaîyang, a) *menigte;* bijv.: si-djaîyang tâoe, *eene menigte van menschen;* b) *meer;* bijv.: djaîyang na, *meer dan;* bijv.: na-djaîyângga-mo tâoe-tjâdi ángêwaï, *het kleine volk verzet zich meerendeels*.

Djâî, zamengesteld uit: *djaîi, iets met hun velen doen;* bijv.: Nidjâî nitoênroeng, *door velen geslagen*

worden. — Pânrá-mi nigâppa-mi nid͡jâï, *hij is verloren, hij wordt door velen tegelijk aangevallen.*

San͡jd͡jâï, *evenveel;* v. d. *het midden;* bijvoorb.: san͡jd͡jaîna baŋ̃gîya, *het midden van den nacht.* — Natâwa-san͡jd͡jâï-mi, *zoo verdeeld dat ieder even veel krijgt,* d. i.: wanneer er twee zijn *de helft,* enz. (Rap., Mâdi.)

(2° d͡jâï), *naaijen,* Boeg. idem, Mal. *d͡jâhit.* — Ânoe lêbá-d͡jâï, = *ânoe lêbá-nid͡jâï, iets dat genaaid is.* — Nid͡jâï-D͡jâwa, *geborduurd.* — D͡jâï-sŏegi, of: d͡jâï-sŏegi-bîlaŋ̃, *borduren.* Men zie *sŏegi.*

D͡jaîkaŋ̃, *het naaijen, dat wat genaaid wordt, naaiwerk.*

Pad͡jâï, *naaister.*

Pan͡jd͡jâï, *naad.*

Pan͡jd͡jaîkaŋ̃, a) = *pan͡jd͡jâï, naad;* b) *bezigen een zekeren tijd* bijv. *om op te naaijen;* als: âllo bâd͡jî nipan͡jd͡jaîkaŋ̃ poerŏekaŋ̃, *een dag die goed is om gebezigd te worden tot naaijen, waarop het goed is om te naaijen, een zak.*

(d͡jêī), 't Jav. *d͡jé,* zijnde *het vierde* jaar van de Jav. *windoe.* (Rap. T. D͡j.)

(D͡jâha), Sal., = *D͡jáwa.*

(d͡jôhoró), bep. d͡jôhoroka, *D͡jokor,* eene rivier en koningrijk aan den uithoek van het Maleische schiereiland; v. d.: de *D͡jokorezen;* en v. d. dewijl deze zich vroeger veel aan zeerooverij schuldig maakten, in het algemeen geb. voor: *zeeroovers.*

(d͡jâhelé), bep. d͡jâheleka. — Tâoe-d͡jâhelé, *een immoreel, slecht mensch.* Vergel. 't Arab. جاهل, *onkundig, dwaas,* en het Jav. *d͡jaïl, nijd, nijdig, kwaadaardig.*

(ñja). Twaalfde letter van het Makassaarsch Alphabeth.

(ñjeŋ̃). Ñjêŋ̃-ñjeŋ̃, soort van *beestjes,* die men in de Westmoeson zeer veel in de boomen hoort. Zij maken een zeer vervelend geluid, hetgeen wel eenige overeenkomst heeft met dat van onze scharenslijpen. De naam is naar het geluid *ñjeŋ̃-ñjeŋ̃,* enz. Boegin. idem. — Ân̄jêŋ̃-ñjeŋ̃, het geluid van dit beestje maken; *w.* d.: *vervelend zijn, zaniken, ergens om zaniken, tot vervelens toe om iets verzoeken;* bijvoorb.: âpa ân̄jd͡jo noeñjêŋ̃-ñjeŋ̃, *wat zanikt gij daar?*

(ñjâmaŋ̃), *aangenaam, frisch, lekker.* Boeg. idem. Mal. *ñjáman,* idem.

Ñjámaŋ̃ ook geb. voor *opfrissching,* en van daar: *verligting in de dienst.* (Rap.)

Ninjamâñgi, *in zijn werk verligt worden.*

Kanjamâñgañg, *het aangenaam, lekker zijn, gemak*, enz.; bijv.: kanjamâñgañg-dji noebôya, *gij zoekt slechts uw gemak.*

(njâme). Kanjâme, *proeven, smaken;* kanjâme-sâï, *proef eens.* — Bâdjíki kanjamêna, *het smaakt lekker.* — Koekanjâme badjîna, *het smaakt mij lekker.* — Koekanjâme kodîna, *het smaakt mij slecht.* — Lêbá-koekanjâme bôettaDjoempândañg, *ik heb het land van Makassar geproefd*, d. i.: *leeren kennen.*

Kanjamêyañg, a) *het smaken, het proeven;* bijv.: bâdjíki kanjâmeyânna rotîya, *het brood smaakt lekker.* — Kôdi kanjâmeyânna rotîya, *het brood smaakt slecht.*

b) *smakelijk;* bijv.: kanjamêyañgi rotîya, *het brood is smakelijk.*

(njâmó), bep. njâmoka, Boeg. = *lâmóe, muskiet.* Mal. *ñjámokh*, idem.

(njâta), bep. njatâya, *klaar, duidelijk.* Mal. *klaarblijkelijk*, Jav. *werkelijk, werkelijk waar.*

(njêñg-njeñg). Men zie *ñjeñg.*

(njônja). Mal. *Mevrouw.*

(1° njônjó), *aanlokken, vleijen, liefkozen.*

Panjônjó, *het vleijen, vleitaal, vleijerij;* bijv.: kâna-panjônjó ninjonjôkañgi riyanrônna, lett.: *vleijende, lieve, woordjes werden voor hem gebezigd door zijne moeder.* (Djay.)

(2° njónjó), ánjónjó, *zuipen, drinken*, zoo als de beesten doen, *slobberen* (eenden).

Panjónjó, *zuiplap.*

(njênjeré), bep. njênjereka, *baldadig, moedwillig, norsch, streng.* — Ôló-ôló mánjênjeré, *verscheurende beesten.*

(njâra). — Njâra-njâra, *voorbarig handelen.*

Âñgkanjâra-njarâï, *ten opzigte van iemand*, of *iets, voorbarig handelen;* bijv.: añgkanjâra-njarâï lôrosoka, *haastig zijn in het beboeten.* (Rap., Inl. Wetb.)

(njârrañg). Men zie *sárrañg* N°. 2.

(njâriñg), *ontwaken.* Men zie *sáriñg* N°. 2.

(njâre). — Ánjâre-njâre, *onophoudelijk praten, zaniken, drijnen, een kind* bijvoorbeeld (Rap.)

Panjâre-njarêyañg, *ergens om zaniken, om drijnen, om lastig vallen.*

(njîla), bep. njilâya, *indigo, Indigofera sp.* B. idem., Mal. en Jav. *nîla*, Sanskr. *nilâ.*

Ninjîla, *met indigo*, of *donkerblaauw, geverwd worden.*

(njâwa), *ziel* (als levensbeginsel), *leven, kracht, adem, geest;* Boegin. idem, Mal. Sund. en Jav. *ñjawa, ziel;* bijv.: îya-mâmo-njawâkoe ta-badjîka-pi tepôena, (mijne gezondheid is wat beter), *alleenlijk mijne ziel*, d. i.: *mijne krachten, nog niet is goed het volkomene er van;* d. i.: *ik gevoel mij nog niet sterk.* — Njâwa-mátêpoe-pa, *wanneer men volkomen sterk*, of *gezond, is.* — Njâwamákâdoró. Men zie *kádoró.* — Lômpo-njâwa, *veel moed hebbende.* — Njawâna-mâmi nâï nâoeñg, *haar adem ging op en neêr, zij heeg.* (Bid.) — Ânoemánjâwa, *iets dat leven heeft*, bepaald van *beesten* gebezigd.

(njoêwá). — Njoêwá-njoêwá, *hijgen.*

(njâoe). — Ánjâoe-njâoe, *maauwen, krollen*, v. d. overdragtelijk in de beteekenis van *knorren.*

Ñjâoe-ñjaôewañg, *ergens over knorren;* bijv.: âpa-mâmo noeñjâoe-ñjaôewañg? *waar knor je toch over?*

(ñjâoñg), = *ñjâoe-ñjâoe*, = *mâoeñg*, *maauwen*, *krollen*.

(ñjâha), Sal. = *ñjâwa*.

(ya). Dertiende letter van het Makassaarsch Alphabeth.

(1° yá). Men zie beneden op *á* N°. 1.

(2° ya). Men zie beneden op *a* N°. 2, 3 en 4.

(yañg). Men zie beneden op *añg* N°. 2.

(yâsiñg). Aldus genaamd *de* 36*ste sôerá* van den Koran, naar de twee Arabische letters يس, die aan het hoofd daarvan staan, en wier beduidenis onzeker is. Deze *sôerá* door Mohammed zelven *het hart van den Koran* genoemd, en daarom gelezen voor iemand, die op sterven ligt; daarom ook nog bij vele andere gewigtige gelegenheden gebezigd, inzonderheid bij het *eedzweren*, zoodat *bâlja yâsiñg* ook als een synoniem van het laatstgenoemde voorkomt.

(yaômile-âhira), het Arab. يوم الاخرة, *de jongste dag*, *de dag des Oordeels*. (Godsd.)

(ra). Veertiende letter van het Makassaarsch Alphabeth.

(ri). Dit woordje geeft slechts een verband of eene betrekking te kennen, zooveel als: *wat betreft*, *ten opzigte van*, of iets dergelijks, van daar, al naar gelang van den zamenhang, te vertalen met ons: *in*, *bij*, *op*, *te*, *van*, *naar*, *aan*, enz. Boeg. idem; bijv.: kâmma ri-lêbaka, ri-ta-máñgâpa-apâya, *gelijk in het verledene*, d. i.: *gelijk voorheen*, *toen er nog niets gebeurd was*, *het ongeluk ons nog niet ge-*

troffen had. (D͡jay.) — Riyâllo ri-bâñgi, *bij dag en bij nacht.* (D͡jay.) — Riyallônna Arabâya, *op Woensdag.* — Áñgâlle ri-ewâñgañg, *met het zwaard nemen.* (Tam.) — Na-ânj͡jo ri-nâkke, *en wat mij betreft.* (Brief.) — Na-ânne ri-soerâta, *en wat dezen uw' brief betreft.* — Ri-wâttoe kíkellaîñgkoe ampari soerâkkañg-kí ri-pañgassêñgkoe ri-ânne gâoeka ri-Âroe-Lalôlañg, *tijdens gij verlangdet* (, *toen gij verlangdet*), *dat ik voor u zou opschrijven, hetgeen ik wist, ten opzigte van deze zaak van Ároe-Lalôlañg*, enz. (Brief.) — Na-koepâlá-mi âñj͡jo sc̀leka ri-T͡jinâya, *en ik vroeg die kris aan den Chinees.* — Nâoeñg ri-Kekêyañg, *neérdalen*, d. i.: *gaan* (, bijv. van Makassar,) *naar Kekéyañg.* — Bâttoe i-râwa ri-Kekêyañg, *van Kekéyañg komen.* — Antâma ri-bò̀etta-Balânda, *in Holland komen.* — Bâttoe ilâlañg ri-bò̀etta-Balânda, *uit Holland komen.* — Na-bâttoewi ri-ballâna Iyânoe, *hij komt van het huis van N. N.* — Mâñge ri-ballâna, *gaan naar zijn huis.* — Ámântañg ri-D͡joempândañg, *wonen te Makassar.* — Na-îya kanânna soerâna Âroe-Mandâlle ri-karêba nalâñgereka, *en wat betreft den inhoud van Ároe-Mandâlle's brief omtrent* (betreffende) *het gerucht, dat hij gehoord had.* (Brief.) — Na-ânne gâoeka ri-Segêri, ri-pat͡jînîkoe, ri-wâttoe-niyâkoe irâwa, âla ri-Dato̍ewa ri-Lampo̍ela, âla ri-Soelewâtañga, âla ri-Âroe-Pañj͡jâna, taêna koet͡jîní, tanapakâmma ri-êrónâya to̍ewañg Pêtoró, *en wat deze zaak in Segéri, en mijn zien*, d. i.: *mijne opmerkingen, zoo wel aangaande den Dâtoe ri-Lampo̍ela, als den Soelewâtañg en Ároe-Pañj͡jâna betreft, tijdens mijn verblijf aldaar* (, lett.: *beneden*), *zoo heb ik nooit gezien* (*bespeurd*), *dat zij niet handelden overeenkomstig den wil van den Adsistent-Resident.* (Brief.) — Ballînna bisêyañga ri-bero̍enna, *de prijs van het vaartuig in zijn nieuw zijn*, d. i.: *toen het nog nieuw was.* (Inl. Wetb.) — Sâlaï riyâñggá-pasarâna, *hij is schuldig* (, *moet betalen*), *naar gelang van hunne waarde op de markt.* (Inl. Wetb.) — Nalîmpo-lîmpo ri-bône-bâllá, lett.: *en wat dienstmaagden betreft, die omgaven haar*, d. i.: *zij was omgeven van dienstmaagden.* NB. Men had *ri* eenvoudig kunnen weglaten, of *na* in *ni* veranderen. Doch beide minder goed. (D. Moes.)

(roe), het Boeg. *ro*, = het Mak. *ânj͡jo.* (S. T͡jin.)

(1° râká), *omhelzen*, Mal. *dâkap*, idem; bijv.: râká pano̍endoeka, *omvat de pano̍endóe* (, men zie op *to̍endóe*), teweten: opdat die niet uitschiete, bijv. door het trekken van een grooten visch.

Sirâká. *elkander omhelzen.*

(2° râka). Parakâï, *verzorgen*, bijv.: *een kind; zorgen dat iets goed in orde is*, bijv.: *een bed, een tafel; oppassen*, bijv.: *een hond, een paard.*

Parâkaîyañg, *ten gevalle van iemand verzorgen*, enz.; bijv.: parâkaîyañgá anâkoe, *verzorg mij mijn kind.*

Paparâka, *iemand die verzorgt*, enz.; bijv.: paparâka-d͡jârañg, *een paarden-oppasser.*

(3° râkka), *schrijlings zitten*, Boeg. idem. — Âbâï-râkka, vergel. *bâï.*

Râkka-râkka, bep. râkka-rakkâya, de zich kruisende boven uit het dak uitstekende bamboezen, waarop men als 't ware schrijlings zitten kan.

Rakkâï, *ergens schrijlings op zitten;* bijvoorb.: taêna tônroló, ta-narakkâï, *er is geen tônroló* (, men zie boven), *waarop hij niet schrijlings gaat zitten.* (Mâdi.) — Nirakkâï-mi ri-d͡jârañg, lett.: *er wordt schrijlings op hem gezeten door een paard*, d. i.: *een paard heeft hem tusschen de pooten*, d. i.: *hij is midden tusschen de pooten van een paard geraakt.*

Pirakkâï, *ergens schrijlings op doen zitten;* bijv. napirakkâïyá djarânna, lett.: *hij doet zijn paard schrijlings zitten op mij*, d. i.: *hij maakt, dat ik tusschen de pooten van zijn paard geraak.*

Parâkka, *schrijlings doen zitten;* bijv.: parâkka sâï anâkoe ri-djâraŋga, *laat mijn kind eens schrijlings zitten op het paard.*

Pasirâkka, *schrijlings op malkander doen zitten;* bijv. pasirâkka limânna, lettt.: *zijne handen schrijlings op malkander doen zitten;* v. d. *ze elkander doen kruisen, ze in malkander vouwen.*

(4° râkká), *kleverig*, Boeg. *râkká*, idem, bijv.: râkkáki ásâre, *hij is kleverig om te geven*, d. i.: *hij geeft niet graag* (, het geld kleeft te veel aan zijne vingers); staat tegenover: *lâmmoró-pamâï*, *mededeelzaam.*

Rákkáki, lett. *hij is kleverig*, ook gebezigd van iemand, die weigert, om zijn paard, of wat het ook zij, op ons bod te geven; wij zouden zeggen: *hij houdt zich taai, komt niets af.*

Parâkká, *lijm*, Mal. *perrâkat*, idem.

(5° râkka), bep. rakkâya, het Arab. ركوع, de buiging van het hoofd en bovenlijf, na het opzeggen van een gebed, waarbij men het ligchaam zoover voorover buigt, dat men de knieën in de handen kan vatten (Godsd.) — Rakkââŋg, idem. NB. bij de *râkka* heeft plaats: 1° *takâberé*, 2° *ipetitâhi*, 3° *pâtikâ*, 4° *paŋjoempoé*, 5° *rókko* N°. 6, of *rókkoŋg* N°. 2, 6° *soedjoé*, 7° *ittidûla*, 8° wederom *soedjoé*. NB. de *takâberé*, *ipetitâhi* en *paŋjoempoé* komen niet bij iedere *râkka* voor. (Godsd.).

(1° râŋgká), *ergens over uitgestrekt zijn;* v. d. *omvatten;* bijv.: aŋggênna narâŋgáki boewoeŋgaŋg, *alles wat een boewoeŋgaŋg omvat, alles wat daaronder is.* Men zie *boewoeŋgaŋg*, op *woeŋg*. (Rap., Tar.) — Toe-narâŋgká bâte, *zij boven wie een vaandel wappert, zij die een vaandel voeren.* (Rap.) — Si-raŋgkâna âlaŋga, lett.: *alles wat de wereld omvat*, d. i.: *de gansche wereld, alle landen der wereld*, enz. — Piraŋgkâkki, *iemand maken tot het object, waarover het een of ander uitgestrekt wordt;* bijv.: piraŋgkâkki anâna lâlaŋg si-poewe, lett.: *een halven zonnescherm boven het hoofd van zijn zoon doen houden, hem onder een halven zonnescherm doen gaan*, v. d. *hem de regering opdragen*, als wanneer hem dit teeken van vorstelijke waardigheid ten deel valt. (G. G.) — Îya nipiraŋgkâkki pâyoeŋg, *hem werd een zonnescherm boven het hoofd gehouden*, d. i.: *het bestuur opgedragen.* (Rap. K. G.)

Panrâŋgká, dus genoemd de *patôŋgkô's* onder de *pamoeŋgaŋg* van het dak, die in den vorm van een *pâŋga* aan elkander genaaid, en zoo op het dak gelegd worden; terwijl de andere *patôŋgkô's* aan de *káso's* zijn vastgemaakt.

Parâŋgká, a) *hetgeen ergens over uitgestrekt is;* v. d.: het bovenste gedeelte van de binnenzijde der beenen van een mensch, of beest;

b) *iets ergens over uitstrekken;* bijv.: kâdjaŋg mâïŋg niparâŋgká, *een kadjaŋgmat, die men boven een praauw uitgestrekt heeft.* (S. Tjin.)

(2° râŋgká), *iets over zich uitgestrekt hebben*, v. d. *ergens onder zitten;* bijvoorbeeld gebezigd van menschen, die onder een bed zitten, ten einde zich te verschuilen. Ook gebezigd van vogels, die onder de takken, bijvoorbeeld op den grond, zitten, zoodat zij niet terstond in het oog vallen.

Paraŋgkâkkaŋg, lett. *iemand*, of *iets, bezigen om onder te zitten.* Van daar: niparaŋgkâkkaŋgi ritâoe-mámoenôwa, *de moordenaar zit onder hem;* houdt zich bijvoorbeeld onder zijn bed schuil.

(1° râki), bep. rakîya, *vuilnis*, *vuil* van het *ligchaam*, dat bijv. bij het wasschen der handen er afgewreven wordt. Boeg. *râï*, idem.

(2° râkí), bep. râkika, Mal. *râkit*, *een vlot* van *hout* of *bamboe*. Boeg. *râï*, idem.

(3° râkkí), = *dâkkí* en *râkká* N°. 4. Jav. *rakĕt*, *digt aan elkander sluiten*, *naauw vereenigd*, *verkleefd*, *gehecht*. Sund. *rakat*, *kleven*, *aankleven*, *kleverig*, *kleven*.

Parâkkí, *doen kleven*, *plakken*.

(råkóe), = *râpá* N°. 1.

Sama-råkóe, = *sama-râpá*. (Mâdi.) Vergelijk *sáma* N°. 1.

(rîkoñg), = *rîkodoñg*, *ach! helaas!* Sinr.) — I-rîkoñg, = *rîkoñg*. (Sinr.) Verg. *i* N°. 4.

Máparikôñgañg, *medelijden hebben met iemand*, *zich over iemand ontfermen*, *aan iemand denken*. (Tar.)

(rôekka), Boeg., = 't Mak. *gĕgĕré*.

(rôeñgka), bep. roeñgkâya. — Tâoe-rôeñgka, *jongeling*. — Djâñgañg-rôeñgka, *jongekip*.

Árôeñgka, *teelen*, geb. van *beesten*. NB. van *menschen* geb. ábîdja, vergel. *bîdja*.

Parôeñgka, *voortteeling*, *fokkerij*. — Áparôeñgka, *eene fokkerij hebben*.

(1° rôekóe), bep. rôekoêka, *gras*. Boeg. *róe*, idem. — Rôekóe-râmbo-râmbo, soort van *gras*. — Rôekóe-bôelo-bôelo, eene *graminee*, onder anderen gebezigd om *vogelkooijen* (djâbá N°. 1,) van te maken. — Rôekóe-sanîgi, insgelijks eene *graminee*.

Rôekóe-rôekóe, *onkruid*; bijv.: natîmbôwi rôekóe-rôekóe, *er groeit onkruid op*.

(2° rôekoe). Rôekoe-rôekoe, bep. rôekoe-roekôewa, soort van *medicinalen heester*, welks bladen fijn gemaakt (*nigîliñg*), en op het hoofd van een verkouden kind gelegd worden. Boeg. idem.

(3° rôekkóe), árôekkóe, *smeulen*. Boeg. *dôekkóe*, idem; bijv.: kêre-mâë árôekkóe pêpeka, anjdjô-reñg-tômmi nibôeno, lett.: *waar het vuur ook moge smeulen*, *daar moet het ook gebluscht worden*; overdragtelijk gebezigd voor: *daar waar de twist ontstaat*, *moet die ook beslecht worden*. (Rap. T. Dj.) — Árôekkóeki sêñg bambânna, *de hitte smeult weder*; overdragtelijk gebezigd voor: *de koorts is weder aan het opkomen*.

Parôekkóe, *doen smeulen*, *aanhouden*, bijvoorb.: parôekkóe pêpé-bâra-ko, *houd het vuur aan voor kolen*; of ook: *aan het smeulen brengen*, *ontsteken*. (Koran.)

(1° rêká), *ter dege digt getrokken*, *aangehaald worden*; gebezigd van een *knoop*. Boeg. idem.

Parêká, *een knoop ter dege digt trekken*; v. d.: bâsse-niparêká, *een bâsse wier bindsel men ter dege digtgetrokken heeft*. (Kel.)

(2° rêka). Parêka-rêka, *op een middelmatigen afstand zijnde*, *niet te ver en niet te digtbij*. (D. Moes.)

Si-parêka-rekâñgi, *het is een middelmatige afstand*.

(rêkóe), árêkóe, *kraken*, bijvoorbeeld een *huis*.

Árêkóe-rêkóe gigînna, *hij knarsetandt*, = *áka-râppóe-gîgi*, verg. *karâppóe*.

(1° rêké). Tárêké-rêké, *aanhouden*, *niet ophouden*; bijv.: noemâkkalá tárêké-rêké, *niet ophouden met lagchen*, *hartelijk lagchen*.

Parêké-rêké, *iets niet doen ophouden*; bijvoorb.: sîñgará parêké-rêké, *onophoudelijk manen*; bijv. niparêké-rêké-mi ri-inrânna, *hij wordt onophoudelijk om zijne schuld gemaand*.

(2° rêke). Rêke-rêke, Bonth., *kwijnen*, gebezigd van *planten*, *beesten*, *menschen*. — Tâoe-rêke-rêke, *een ziekelijk mensch*.

(rêkeñg), Holl., ons: *rekenen*, *er voor houden*. (Tar.).

(1° rôka), a) *losmaken*.

b) *losgaan*, uit elkander gaan; bijv.: nigalâñg-gañg-pi (sôñgkoloka); narôka, *wanneer men er hard op bijt*, te weten: op de *sôñgkoló*, die bijzonder lekker en vast in malkander is; *dan eerst gaat de sôñgkoló uit elkander*. (Mâdi.)

Târôka, *losgemaakt zijn*.

Karokâñg, *het losmaken;* bijv.: karokânna âñj-djo rôkó-rôkoka, *het losmaken van die pakjes*.

(2° rôka). Târôka, *afnemen in grootte*, of *dikte;* bijv.: târôkaï kalênna, *zijn ligchaam neemt af*, *hij valt af*.

(1° rôkó), *inwikkelen*, *inpakken*, *omvatten*, *zamenhouden*. Boeg. *dókó*, idem; bijv.: kalêwañg nirôkó-boelâëñg, *een kalêwañg als 't ware met goud omwikkeld*, d. i. *met goud beslagen*.

Rôkó-rôkó, *bundel*.

Panrôkó, *bekleedsel;* v. d.: panrôkó toe-mâte, *een doodskleed*.

(2° rôkú), bep. rôkoka, *cigaar*, ons: *rooken*. — Tambâko-rôkó-makî, *rook een cigaar*.

(3° rôko). Târôko-rôko, *kugchen*. Boeg. *tádóko-rôko*, idem.

(4° rôkkú). — Rokkôki, *schenden*, *onteeren*, bijvoorb.: eene *vrouw*. (Rap.)

(5° rôkkó), *krom buigen*, een' *tak* bijv., of: *koperdraad*, of: *bamboe*. Boeg. *rákkó*, idem.

(6° rôkko), = *rókkoñg* N°. 2.

(1° rôkoñg), *teering*. — Nabôèñga-boeñgâï-mi rôkoñg. Men zie *bóèñja*.

(2° rôkkoñg), het Arab. رُكْن, (Godsd.), eene buiging onder het gebed, waarbij men met het ligchaam bijna een regten hoek vormt, en de handen plat tegen de beenen houdt.

(rîkodoñg), = *rîkoñg*, *ach!*, *helaas!*

Irîkodoñg, = *rîkodoñg*. Men zie op *i* N°. 4.

(rôñgkelé), bep. rôñgkeleka, *een tros*, gebez. van *kanâre*, van *tjaramélé* en dergel. meer. Boeg. *dóñgkelé*, idem.

(rôkkoló), vergel. het Mal. *meróegol*, *onteeren*, *schenden*, *schaken*, alsmede: *peróegol*, *onteerder*, *vervoerder*, *schaker*.

Pirôkkoló, *dwingen*, bijv.: pirôkkolóki álâmpa, *hem dwingen om heen te gaan*.

Pirôkkôli, *iemand dwang aandoen*, *iemand dwingen*.

Pirôkkolîyañg, letterl.: *het dwingen bezigen voor*, v. d. ook: *iemand dwingen*.

Sipirôkko-rôkkoló, *elkander dwingen;* van daar: sipirôkko-rôkkoló karâëñg, *elkander dwingen*, *op alle mogelijke wijze trachten over te halen*, *om de koninklijke waardigheid op zich te nemen*.

(rôñgkasá). Roñgkâsi, *zich gereed maken*, bijv.: om op te staan, om te paard te stijgen, om de reis te vervolgen, om onder zeil te gaan, enz., als: anroñgkâsi-mi tôèwañg, *mijnheer maakt zich gereed* (, bijv. *verkleedt zich*), *om uit te gaan*. — Bâñgoeñg-makô, roñgkâsi-makô, *staat op*, *en maakt u gereed*, *om de reis te vervolgen*. NB. gebez. tegen koeli's, wanneer men 's morgens vroeg de pleisterplaats wil verlaten.

(1° râga). Ârâga-râga, Boeg. *streelen*, *liefkoozen*, (Dat. M.), *troosten*. (Kel.)

(2° râga), *ongeveer*, gebez. bij getallen: râga rôèwa, *ongeveer twee*. (Djay.)

(3° râga), bep. ragâya, *ronde bal van gevlochten rottan.* Boeg. idem, Mal. *boewah râga.* — Ârâga, *met een râga spelen.*

Pâlo-râga. Vergel. *pâlo* N°. 1. — Sôñgkó râga-râga, eene soort van *sóñgkó*, gevlochten van bindrotting.

(4° râga). Râga-râga, eene *Lygodium sp.*

(râñggañg), *wijd uit elkander*, Boeg. idem; bijv.: râñggañgi lonjdjóna batoèwa, *de rijen steenen zijn wijd uit elkander*, bijv. gebez. van een *muur.* — Râñggañgi anâna rînrîñga, *de wand is wijd uit elkander gevlochten.* Men zegt ook bij verkorting: râñggañgi rînrîñga.

(râgi), bep. ragîya. Râgi-râgi, *veelkleurig*, Boeg. *dâgi-râgi;* bijv.: bêrasá-râgi-râgi, *ongekookte rijst van allerlei kleuren door elkander*, als: *rood, geel, wit* en *zwart.* NB. *kóènjí* maakt de rijst *geel*, *kóènjí met kalk* maakt ze *rood*, *hondskool* maakt ze *zwart.*

Parâgi-râgi, *veelkleurig maken*; bijv.: lîpá taniparâgi-ragîya, *de saroñg, die niet veelkleurig gemaakt is*, de saroñg die slechts twee kleuren heeft, bijv. *zwart* en *blaauw*, of *zwart* en *rood.* (Mâdi.) Verg. *rége.*

(rîñggí), bep. rîñggika, *Spaansche mat.* Boeg. idem.

(roèñgga), bep. roeñggâya, eene opening die men te midden van de paddievelden in den grond graaft, en waarin zich ten tijde van de Westmoeson menigte van visch verzamelt. (Rap.) Tegenwoordig bezigt men in plaats van *róèñgya* meer de woorden: *kalóbañg-djóèkóé.* Vergelijk *kalóbañg.*

(roègi), bep. roegîya, *schade*, *verlies.* Boeg., Jav. en Mal. idem. — Roègi-oèwañg, *geld-verlies.* — Roègiyá riyoèwañg, of: roègi-oèwañgá, *ik verlies ergens geld bij.* — Roègi-kô riyoèwañg, of: roègi-oèwañg-kô, *gij verliest*, enz. — Roegî-riyoèwañg, of: roègi-oèwañgi, *hij verliest*, enz.

(rêñggañg), = *sówe.*

(rêge), = *râgi.*

Parêge-rêge, = *parâgi-râgi.* (Mâdi.)

(rêñgge). Márêñgge-rêñgge, *vurig van aard zijn, veel beweging maken.* (Mâdi.)

(rañggôla), bep. râñggolâya, = *bóèñga siyántañg.* Vergel. *siyántañg.*

(rêgesé), = *réppesé.*

Sirêgesé, = *siréppesé.*

(rañggasêla), *mistrouwen*, *niet gelooven.*

(râñga). Kâyoe parâñga, hout met veel en zich wijd uitstrekkende takken; van daar: ápa-râñgaï Iyânoe, *N. N. heeft veel nakomelingen.*

(râñge), bep. rāñgêya, soort van *koek.* Boeg. *dâñge*, idem. NB. Men maakt een deeg van sagomeel en geraspte klapper, doet dat in een gloeijend gemaakten aarden vorm, bestrooit het met bruine suiker, en keert vervolgens den vorm, na dien met pisañg-blad bedekt te hebben, om. Binnen een paar minuten is alsdan de koek gaar.

Parâñge, *de vrouw die de râñge maakt.*

Parāñgêyañg, *vorm voor de râñge.*

(1° rîñgañg), *ligt*, Boeg. en Mal. idem. — Rîñgañg-tôli, *ligtgeloovig.* — Âte-rîñgañg, *long.* — Bâtoe-rîñgañg, = *bâtoe-máwañg*, *puimsteen.* Vergel. *bâtoe* N°. 1.

Rîñgâñgi, *ligter maken, verligten.*

Rîñgañgîyañg, *ligt maken voor iemand;* bijv.: narîñgâñgiyâñgkoe soesâya, *hij maakt ligt voor mij de zorg*, d. i.: *hij bevrijdt mij van de zorg.*

Kariñgâñgañg, *verligting.*

(2° riñgañg), Bonth. = *anrâi.* Vergel. *râya.*

(riñgí). — Kariñgí-riñgí, *viesch, er viesch uitziende*, bijv. gebez. van: *eten* en dergel. — Tâoe-kariñgí-riñgí, *een viesch mensch, iemand die er viesch uitziet*, v. d. overdragtelijk: *iemand die smerige dingen doet*, hetgeen men zelfs toepast op iemand, die *allerlei kuren heeft*, ook op iemand die *zich aan grootspraak en praal schuldig maakt.*

Pariñgîkañg, *ergens viesch van zijn, den neus ergens voor ophalen.*

(rôñgá), bep. rôñgaka, gemeene soort van *visch.*

(rôñgo), bep. roñgôwa, een wakker vorstenzoon van ongeveer dertig jaren. (Mâdi.) Boeg. *márôyo-rógo*, idem.

(1° râñgasá). — Karâñgasá ôena, *zijne haren staan in de hoogte.* Vergel. *karâmpañg* op *râmpañg*, en *moenrâñgasá* N°. 2.

(2° râñgasá), bep. râñgasaka, soort van *boom*, gebezigd voor houtskool.

(1° râpá), bep. râpaka, *digt*, zoo als timmer- en vlechtwerk, *digt aanéén gevoegd, digt gesloten, naauw aan één gesloten*, v. d.: *ergens naauw met verbonden*, bijv. *in plaats*, d. i. *digt bij, vast, onafscheidelijk;* bijv. in *tijd*, d. i. *onophoudelijk, onafgebroken.* Jav. *rapĕt*, Maleisch en Sund. *rápat*, idem. — Bôeta-râpá, zoo blind, dat men de oogleden niet kan openen, *stekeblind.* — Kallâñgañg-râpá, *stikdonkere duisternis.* (S. Tjin.) — Âtiñgkôko-râpá-mi djâñgañga, vergel. *tiñgkóko.* — Râpá empôna, *zijn zitten was vast*, d. i.: *hij zat goed.* (D. Moes.) — Sâma-râpá soleñgkâna, *zijn met de beenen voorwaarts gekruist zitten was zoodanig, dat het onderste gedeelte van de gekruiste beenen overal gelijkelijk aan de vloer*, of *grond, sloot*, of *raakte;* d. i.: *hij zat behoorlijk vast, met de beenen voor zich gekruist.* Vergel. *sâma* N°. 1. — Kâyoe-râpá, soort van hout, welks bast sterk zamentrekkend is. Uit dien hoofde bezigen de Inlandsche vrouwen een afkooksel daarvan om het pudendum te doen zamentrekken.

Anrapâkki, *digt bij iemand komen.* (Djay.)

Parâpá, *doen komen in iemand's nabijheid*, v. d. *berigten*, enz.; bijv.: îya koênjdjoeñg koeparâpá riyanâkoe, *ik wensch mijn' zoon te berigten, kennis te geven.*

Tárâpá, *digt bij gebragt, vast gemaakt, zijn*, enz.; bijv.: na-tárâpá-bâdjí-tôñgâñga pamempôkoe rirâmmañga; lett.: *mijn zitten was ook goed vastgemaakt, goed gesloten, aan de wolk*, d. i.: *ik zat ook goed vast in de wolk.* (Tam.)

Rapâkkañg, *voege* (timmermanswoord.) (Rap. K. G.)

(2° râpa), bep. rapâya, *laag bij den grond.* Boeg. *rápâ*, idem; bijv.: bâllá-râpa, *een huis dat laag bij den grond staat.* — Márâpa-tôñg âñjdjo mâñge âlaraka, *de álará was ook laag bij den grond*, d. i. *was geheel omgevallen en vertreden*, (Sîti Tjin.)

(3° râpa). — Árâpa-râpa, *spartelen*, bijv. een *hoen*, dat geslagt is, en op sterven ligt, bijv. een *vogel*, die aangeschoten is. Boeg. *dápa-rápa*, idem.

(4° râppa), bep. rappâya, een *vaâm*, de lengte van den top des eenen middenvingers tot dien des anderen. Boeg. *rápa*, idem. — Si-râppa ilâlañgkâle, lett.: *één vaâm binnens ligchaams*, d. i. één vaâm en nog bovendien de lengte van den top des eenen middenvingers tot op het midden des ligchaams, met andere woorden: een en een half vaâm.

Rappâï, *omvademen, iets bij vademen meten.* (Rap. K. G.)

(5° râppa), *plunderen, met geweld verbeurd verklaarde goederen nemen.* Boeg. *dâppa*, idem. — Râppaï Iyânoe, *NN. plunderen.* (Rap., Inl. Wetb.) — Râppaï bârañg-barânna Iyânoe, *het goed van NN. met geweld nemen.* — Nirâppa ri-tâñga-pârañg, *geheel en al genomen worden*, als 't ware *in het midden van de vlakte*, zoodat er niets kan wegschuilen.

(1° râpañg), *gelijkenis.* Boeg. idem; van daar welligt, wegens het *beeldsprakige*, insgelijks gebezigd voor eene verzameling van uitspraken der oude vorsten en geleerden, die de plaats van onze *wetboeken* vervangt; of misschien omdat men de *voorbeelden* der voorouders als rigtsnoer voor regtspleging volgt.

Râpañg-râpañg, *beeld, afteekening, tijpe, zinnebeeld, gelijkenis;* bijv.: kí-âlle-dji râpañg-râpañg, *het is maar een zinnebeeld.* — Râpañg-râpañg garóeda, *een nagemaakte garóeda.* (Bid.)

Nirâpañg, *beschouwd worden als gelijk, vergeleken worden met;* bijv.: nirâpañgi djâñgañg-djâñgañg máliyará, *hij wordt vergeleken met een schuwen vogel.* (Rap. K. G.) — Ka-pônna ânjdjo koegâppa oewâñgkoe, âná, koerâpañgi ikâoe ásâre-sarêya, *want, indien ik mijn geld nog krijg, mijn zoon! beschouw ik het zoo goed, als of gij het mij gegeven hebt.*

Rapâñgi, lett. *gelijk maken;* v. d. pônna ta-narâpañgîya pamallînna, *zoo hij niet gelijk maakt den prijs* (van den slaaf), d. i. *zoo hij niet betaalt, hetgeen de slaaf aan den ander gekost heeft.* (Inl. Wetb.) — Pônna tápêlá-mi anóenta koerapâñgi, *zoo het uwe weg is, zal ik het gelijk maken*, d. i. *het u in Natura, of in geldswaarde, juist teruggeven.*

Pasirâpañgânna Gôwa Bône, *het zamen één rápañg hebben van Gówa en Bóne, de overeenkomst*, of *hetgeen overeenkomt, in den Râpañg van beide.* (Inl. Wetb.)

Sanrâpañg, *gelijk.*

Âla-rapânna, = *ebarána*, = *barañgkána.* Vergel. *âla* N°. 1.

(2° râpañg). Râpañg-râpañg, soort van *hoogen struik.*

(1° râmpá), *omver-buigen*, bedrijv. en onbedrijv., van daar a) *op zij duwen, doen omver vallen;* bijv.: râmpáki pêpeka, *het vuur doen vallen, de vlam doen neêrslaan.* NB. *bij brand.* — Râmpáki nappasóena taóewa, *iemand's drift doen vallen, doen bedaren.* — Koerâmpáki róekóe-róekoeka, *ik doe omver vallen (ómbuigen) het gras;*

b) *omver-vallen;* bijv.: râmpáki róekóe-róekoeka, nagâñg tâoe-djâï, *er zijn zoo veel menschen over het gras heen geloopen, dat het geheel op zij gevallen is.* — Râmpá-rarâme, lett.: *het omver-vallen*, of *buigen, der stoppels* (door den regen), d. i. *de tijd die onmiddellijk op den oogst volgt.* (Kel.) — Râmpátâmmoewi, *zij vallen omver als vertrapte támmoe's.* (Mâdi.) Vergel. *támmoe* N°. 2.

Karampâkkañg, *in een gevallen toestand*, of *omgevallen, liggen;* bijv. nakarampâkkañg âlaraka, *de álará ligt omgevallen.* (Mâdi.)

Bôsi panrâmpá-rarâme. Men zie *bósi.*

(2° râmpá), Bonth., = *síkó, binden.*

(3° râmpa). Râmpa-râmpa, bep. râmpa-rampâya, *kruiden, specerijen.* Boeg. en Mal. idem. — Râmpa-râmpa kalôtoró, *droogerijen.*

(râmpañg), *zich uitbreiden;* bijv. nárâmpañg-mônne bâyañg máñgákalîya, *de schim der bespotting breidt hare armen reeds uit.* (Kel.)

Râmpañg-ràmpañg, boom, welks stam tot zékere hoogte oploopt, als wanneer de bladen zich naar alle kanten uitbreiden (árâmpañgi lekôna). Deze bladen gebezigd voor *piljoëroe*.

Karâmpañg oëna, welligt lett.: *zijne hoofdharen breiden zich naar alle kanten uit*, en van daar: *zijn hoofdhaar staat verward in de hoogte*.

Parâmpañg, welligt letterlijk: *de handen voor iemand uitbreiden;* en v. d.: *tegenhouden; weérstaan in regten; tegenhouden*, of: *aanhouden, vermiste slaven, beesten* of *goederen*, met doel om die aan den eigenaar terug te bezorgen; bijv.: toëwañg Iyânoe parâmpañgá kâdó, *mijnheer NN. houdt mij tegen* (, NB. terwijl ik heen wil gaan), *om te blijven eten*, d. i.: *mijnheer NN. houdt mij ten eten*. — Kammâya tôdoñg atannâya Âroem-Pône, poënna nigâppa niparâmpañg ri-toe-Gowâya, *zoo ook, wanneer de weggeloopen slaven van den koning van Bóne door de menschen van Gówa tegengehouden, en teruggebragt worden*. (Rap.) — Poënna têdoñg niparâmpañg, *zoo men weggeloopen buffels aanhoudt en aan den eigenaar terug brengt*. (Rap.) — Poënna nîyá bârañg-bârañg nilarîyañg, na-niparâmpañg, *zoo er goed is, dat men ontvreemd heeft, en hetwelk aangehouden en teruggebragt wordt*. (Rap.)

ᨔᨑ (râpí), *bereiken, konnen tot, toereiken*, Boeg. *dâpí*, idem; bijv. gebezigd van de *striklans* des *jagers*, van het *schot* van een *geweer*, enz. — Ta-narapîkaï nâwa-nawâñgkoe, lett. *mijn verstand bereikt*, of: *vat, het niet*, v. d. *ik kan het niet aannemen*, of *gelooven*. — Ta-nirâpí ninâwa-nâwa, of: ta-narapîkaï nâwa-nâwa, *het is niet te bereiken met het verstand;* v. d.: *het is onbegrijpelijk*. — Tanirapîkaï lâdoeñg, *het is niet met het peillood te bereiken*, d. i.: *het is onpeilbaar*. — Ta-manrapîka, *het reikt niet toe, is niet voldoende* (Tar.); v. d. katamanrapîkañg, *onvermogen, ellende*. (Tar.) — Tamanrapîka-má mánâí, *ik bereik het niet meer, om op te klimmen*, d. i.: *ik kan niet meer opklimmen, heb daartoe geen' tijd meer*. (Mâdi.) — Ta-koerapîkaï-sëñg ñgagâñg-kí mêmpo-mêmpo, *ik kan al wederom niet met u zitten, ik heb al wederom geen' tijd om mij met u te occuperen*. — Sikâmma-mînne koerâpika koeparisoërá, *alles, wat ik bereikt heb*, v. d. *te weten gekomen ben, schrijf ik*. — Sikâmma ta-kírâpika, *alles wat wij niet bereiken*, v. d. *al onze tekortkomingen, al onze schulden*. — Na-poënna kâyoe marâëñg, ákoëlle-dji lîntá, bârañg narâpídji-eröna itoëwañg, *en zoo het ander hout is, kan zulks immers spoedig; welligt zou dat te Makassar kunnen zijn op den dag, dat mijnheer verkiest*, lett.: *kunnen treffen mijnheer's verlangen*. (Brief.) — Narâpíki kîra-kîra tâñga-bâñgi, *en ongeveer middernacht was daar*, d. i. *het was ongeveer middernacht geworden*. (Brief.)

Panrâpí, *een bereiken, komen tot;* bijv.: nîyá panrapîna ri-gaoëkañga, *er is een komen van hem tot de rijkssieraden*, d. i. *hij reikt tot de rijkssieraden*, v. d. *hij is van vorstelijke afkomst*. (Rap. K. G.) — Boëlañg panrâpí, = *boëlañg panjóloñg*, = *ri-kallâñgang si-pattânna*, = *ri-garése-balawówa*. Men zie *boëlañg* N°. 1.

Rapîkañg, *reiken tot;* v. d. *aantreffen, betrappen;* bijv. taêna-mo koerapîkañg Âroe-Lalôlañg, *ik trof Âroe-Lalólañg niet meer aan*. (Brief.) — Narapîkañg-mi baïnnênna karâëñga ámêmpo, *en zij troffen de vrouw van den vorst aan, zittende*, enz. (Djay.)

Tárâpí, *daartoe gebragt zijn dat men bereikt*, v. d.: *bereiken*. (Djay.)

Pirapîki, *iemand bereiken, komen tot iemand;* v. d. *iemand inhalen, bijhouden.*

Pirâpí-rapîki, *iemand zoo veel mogelijk inhalen.*

Pirâpikîyañg, *iets doen komen tot*, bijv.: ta-koellêna-dji ta-koepirâpikîyañgi Tɔ̂wañg, lett.: *het is onmogelijk dat ik niet doe komen* (die zaak) *tot mijn heer*, d. i.: *ik mag niet naluten deze zaak ter kennisse van mijnheer te brengen.*

Sirâpí, *elkander bereiken, zamen komen;* van daar: a) *tot stand komen, toereiken, gebeuren;* bijv.: mânna la-pantamâkoe ri-Bône, ta-sirâpí, *zelfs mijne voorgenomen reis naar Bône komt niet tot stand, gaat niet door.* — Sirâpí-dji kanrêna, *hij heeft genoeg rijst, hij kan behoorlijk leven.*,

b) *tegelijk met iets anders zijn*, of *gebeuren, gepaard met, alsmede;* bijv.: kêre-mi mâë lâmpa-allôkoe, sirâpí lâmpa-bañgîkoe?, *waar is mijn gaan bij dag, alsmede mijn gaan bij nacht?* (Mâdi.)

Sirâpí-râpí, *elkander bereikende, elkander opvolgende, achtereenvolgens;* bijv.: pintâlloe sirâpí-râpí, *driemaal achter elkander.* (Godsd.)

Sikarâpí-râpí, = *sirâpí-râpí.* — Pintâlloe sikarâpí-râpí, = *pintâlloe sirâpí-râpí.* (Bid.)

Karapîkañg, a) *overvalling, verrassing;*

b) *in den toestand verkeeren, van overvallen, verrast, te worden;* bijv.: tâna-karapîkañg, *een veld, welks paddie*, nadat de aren reeds vrucht beloven, bij gebrek aan regen, als 't ware door de Zon *overvallen*, d. i. *verschroeid, wordt.* — Karapîkañg-mi palɔ̂kkaka, *de dieven worden overvallen*, of *betrapt.* — Bâwi-karapîkañg, *een varken door 't daglicht overvallen.*

(râppoeñg), *oprapen, verzamelen, rampassen*, of *met geweld ontnemen*, bijv.: *verbeurd verklaarde goederen.* — Âná-âná-nirâppoeñg, *een vondeling.* — Na-toe-nirâppoeñga, anɔ̂enna ñgâseñgi karâëñga, sañggênna râñgkaka boeñgɔ̂eñgañg, anoennâya toe-nirâppoeñga, *en wat betreft hen die gerampast*, d. i. *wier goederen verbeurd verklaard en hun deswegens met geweld ontnomen worden; al wat onder het dak van zoo iemand's woning gevonden wordt, is eigendom van den vorst.* (Rap.)

Rappɔ̂eñgañg, árappɔ̂eñgañg, márappɔ̂eñgañg, 't Boeg. *mádâppɔ̂eñgâñg, zich verzamelen;* bijvoorb. pîla márappɔ̂eñgañg, pîla márappɔ̂eñgañg rapânna *hoe meer zich van haar gelijken verzamelen, hoe meer er van haar gelijken bij elkander zijn.*

Parappɔ̂eñgañg, a) *zich doen verzamelen, verzamelen, vereenigen;* b) *verzamelplaats.*

(râmpoe), *vriendelijk zijn.* (GG.)

Sikarampɔ̂ewi, *vriendelijk jegens elkander zijn.* (Rap.)

(1° râmpe), bep. rampêya. Bɔ̂eñgarâmpe. Aldus genoemd de fijn gesneden *pandañg*-bladen, die, na korten tijd gelegen te hebben, en eenigzins week geworden te zijn, eene sterke welriekende lucht bekomen. Zij worden te gelijk met welriekende bloemen tusschen de kleêren gelegd, enz. Men zie Hasskarl's Aanteekeningen over het nut door de bewoners van Java aan eenige planten van dat eiland toegeschreven, op *pandan.* (Tar.)

(2° râmpe), tárâmpe, *aanlanden, teregt komen, aanspoelen*, Boeg. *râppe*, idem; bijv.: râmpe nâî ribontôwa, *op den wal drijven.*

Rampêï, tárampêï, *ergens aanlanden, bij iemand aanlanden;* bijv.: rampêïyá-mâë, *landt*, of *komt, hervaarts tot mij.* — Mânna nagâppa pɔ̂elo-pɔ̂elo natárampêï, *al landt hij ook op een eiland.* (Rap. T. Dj.)

(3° râmpe). Parâmpe, *te bewaren geven, toevertrouwen*, Boeg. idem; bijv. ânoe-niparampêya, *iets dat te bewaren gegeven wordt.* (Rap.) — Pôenna niyá tâoe-máparâmpe boelâëñg-ka, rêyalá-ka, *zoo er iemand is die te bewaren geeft, of goud, of realen.* (Rap.) — Tâoe-parâmpe-pamaîna, *iemand die zijn hart aan iemand te bewaren geeft* of *toevertrouwt;* v. d.: *het hartelijk met iemand meent, hem hartelijkheid betoont* (= *tâoe-mólí*, of *lámoeñg, pamaîna*). — Pamâî-niparampêkoe, *mijne betoonde hartelijkheid.* (Kel., Sinr.) — Têya-kô, âná, máparâmpe ri-djarînna, te weten: pamaînoe, *vertrouw niet, mijn kind, op zijne nakomelingschap.* (Sinr.) — Âlla-taâla-pa áñgâlleï parampêna, noemâte, *zoo God u ontneemt hetgeen hij u toevertrouwd heeft*, te weten: *den levensadem; dan eerst sterft gij.* (Rap.) — Toeniparampêna, *zijn vertrouwde menschen.* (Mâdi.)

Pâparampêï, *iemand maken tot het voorwerp waaraan men te bewaren geeft, iemand iets toevertrouwen;* bijv.: toe-nipâparâmpeîya, *de man aan wien men iets te bewaren geeft,* of *toevertrouwt.* (Rap.)

(1° râpo), *een ongelukskind zijn, ongelukkig in alles, in 't spel, in handelszaken*, enz. — Tâoe-râpo, *een ongelukskind.* Boeg. idem.

(2° râppo), bep. rappôwa, vnw. râppoñgkoe, a) *pinang, Areca Catechu L.;* b) *vrucht*, v. d. *nier, eelt*, enz.

Râppo-bâóe, of râppo-gâdiñg, geurige soort van *pinañg-noot.* (Kel.) — Râppo-dîdi. Vergel. *dîdi.* — Bâloe-râppo-mi, lett.: *hij*, of *zij, is reeds pinañg-weduwenaar*, of *weduwe;* gebezigd van hem, of van haar, die geëngageerd zijnde, dien band nog vóór het huwelijk, door den dood verbroken ziet. Wie van de twee overblijft, heeft weinig kans meer om te trouwen. En het eenige middel om den vloek weg te nemen bestaat hierin, dat zoo'n persoon naar een pinañg-boom gebragt, en daar met het hoofd tot drie keeren toe tegen aan geduwd wordt. Dit heet dan: *lébá-mi nipasîli*, men zie op *sîli* N°. 1. Men verg. ook: *kéróe* N°. 2.

Râppo-kâyoe, *boomvruchten.* — Râppo-tjîdóe, men zie: *tjîdóe.* — Râppo-tónó, men zie: *tónó.* — Râppo-gâñgga. Aldus te Bantâëñg genoemd de *bruine suiker.* — Râppo-râppo-Djâwa, soort van vrucht, de *Sysygium Jambolanum D. C.* — Râppo-râppo-kêbó. Vergel. *kébó.* — Râppo-râppo-liyóekañg. Vergel. *náni* en *liyóekañg.*

Ânoe-márâppo-nikâdoka, *iets dat eetbare vruchten draagt.* (Rap. K. G.)

Bâllá-nirâppo pañgâï, *een geliefd*, of *gezocht huis.* (Kóerróe). Vergel. *rappówi.*

Râppo-limânna, *het eelt van zijne handen*, v. d. árâppowi limâñgkoe, *mijne handen zijn met eelt.*

Parâppo, = *pasóló* of *panjóló*, het aandeel in geld of eetwaren, of iets anders, dat ieder der gasten voor een partij meêbrengt tot goedmaking der onkosten; parâppo-pinróewañg-tóedjoe, *veertien parâppo's* (Rap. K. G.) Ook onder den naam van *parâppo* bekend: het overhandigen van eene zekere som gelds door de jonggetrouwde vrouw aan de vorstin of vrouw des *Toe-máilálañg's*, of des *Gallárrañg's*, of van welk hoofd het ook zij.

Rappôwi, lett.: *vrucht geven;* v. d. in het algemeen: *beschenken, geschenken brengen.* Van daar: koerappôwi-ko tjîní, lett.: *ik schenk u een zien naar u*, d. i. *ik schenk u mijne belangstelling.* (D. Moes.)

Parirâppo, lett.: *onder de pinañg's rekenen;* v. d. *als pinañg beschouwen*, of *behandelen*, d. i. *geheel willekeurig met iemand te werk gaan.* (Rap.)

Râppo-râppo, *dat wat overeenkomst heeft met*

een vrucht; v. d.: *knoop, slot*, enz. Ook vindt men een visch van denzelfden naam.

Kôn̄tji-râppo-râppo, *hangslot*. — Ârâppo-râppo, *met knoopen zijn*; bijv.: kóèloe-kóèloe ârâppo-râppo, *een kóèloe-kóèloe van ronde knoopjes*, hetzij van hoorn, of metaal, als: zilver, goud, en dergelijke meer. Vergelijk *kóèloe-kóèloe*, op *kóèloe* N°. 1. —

Nirâppo-râppo, *met knoopjes versierd worden*; bijv.: bâbalá-nirâppo-râppo, *een zweep die met knoopjes versierd is*. (Mâdi).

Parâppo-rappôwañg̃, *knoopsgat*.

Ta-márâppo, bep. Ta-márappôwa, naam van een huis van de vroegere koningen van Gôwa te Sombaôpoe. Dit huis zou aldus genoemd zijn, omdat men bij het bouwen daarvan verzuimd had, om den Bouwmeester te beschenken (*rappówi*, of *kiyówi*), gelijk de gewoonten vorderden. — Âná-ri-ta-márappôna karâëñga, = *ánâ-si-poewéna karâëñga, de kinderen van den koning, bij eene vrouw van minder rang*, hetzij er een huwelijk voorafgegaan zij of niet. [NB. Aangezien alle onderdanen van den koning beschouwd worden als zijne slaven; zoo kan hij in dit opzigt met de vrouwen van zijn rijk naar goedvinden handelen, volgens de leer van het *pipí pipína, bâtañg̃ batánna*. Vergel. *pipí* N°. 1, en alzoo spreekt men bij een' vorst nooit van *ánáboéni*, of *onechte kinderen*.] Dat zulke kinderen *ánâ-ri-ta-márappóna karâëñga* genoemd worden, is of naar het paleis *Ta-márâppo*, of dewijl bij gelegenheid van het huwelijk der moeder, geene feestelijkheden zijn voorafgegaan. Het *rappówi* is hier dus ook achterwege gebleven. (Rap.)

(3° râppó), gebezigd van het geluid, veroorzaakt door het eten van hard-gebakken visch, of door het bewegen van een sterk geglansd kleed, of door het trappen op een verdord blad, enz., ons *kraken, knappen*. NB. wel te onderscheiden van *árâttó* en *álátto-láttó*, die beide een helderder geluid te kennen geven, (men zie beneden). — Râpó-râppóki nikânre, *het knapt onder het eten*.

Tóènoe parâppóki djóèkoeka, = *tóènoe-bón̄j-djeñg̃i djóèkoeka, den visch, zoo als hij uit het water komt, in het vuur gooijen, en op die wijze, in zeer korten tijd braden*. NB. men denke hierbij aan het geluid, waarmede zulks vergezeld gaat.

(rîmpoeñg̃), a) *vereenigen, vergaderen*, bijv. *menschen; bij malkander doen*, bijvoorbeeld: *duiten; tot een bos*, of *een bosje, zamenbinden*, bijv.: *rotting*, of *sierih*; v. d. ook: rîmpoeñg̃i bañgkênna, *de pooten van een beest zamenbinden*, om het te slagten. Boeg. *rîpoeñg̃*, idem. — Rîmpoeñg̃-bawîyañg̃, *pijn aan de ássoeñg̃-ássoeñg̃* (, vergel. *ássoeñg̃*), zoo als dikwijls bij hoogst zwangere vrouwen het geval is, welligt letterlijk: *pijn alsof men, gelijk een varken, gebonden was om geslagt te worden*.

b) *zich vereenigen*; van daar: óèmba-kí rîmpoeñg̃-rîmpoeñg̃ ñgânre, *komaan! laat ons bij malkander gaan zitten om te eten*.

Parîmpoeñg̃, *zich doen vereenigen*, v. d. *vereenigen, vergaderen, zamenbinden*.

Pasirîmpoeñg̃, *zich te zamen doen vereenigen*; v. d. insgelijks: *vereenigen*, enz.

Parimpóèñgañg̃-âte, = *pagentóèñgañg̃-âte*. Vergel. *géntoeñg̃*.

(1° róèpa), bep. roepâya, vnw. roepañg̃koe, *uiterlijk voorkomen, gedaante, gelaat, soort*, Boeg., Mal., Sund., Jav. idem, Sanskr. *roepa*; bijvoorb.: koekâna mêmañg̃, tóèwañg̃, nîyá-mînne roepânna kanâñgkoe, *ik heb het altoos gezegd, mijnheer! zie hier het voorkomen*, of: *het zigt-*

baar worden, dat is: *de verwezenlijking van mijn woord.*

Àroêpa, *een voorkomen hebben*, v. d. *zigtbaar zijn, zich vertoonen, tot stand komen, verwezenlijkt worden*, bijv.: kamâse-ta-mároêpa, *ellende die geen voorkomen, geen aanzien, heeft; versmade ellende.* (Sinr.) — Gâoé-ta-mároêpa, *eene daad zonder voorkomen*, d. i.: *eene geringe, niets beteekenende, onbeduidende daad.* — Kâna ta-mároêpa, *een woord dat niet zigtbaar*, d. i.: *niet verwezenlijkt, wordt;* van daar: *leugentaal.*

Àroepâï, *aan iemand* of *iets, met een voorkomen zijn*, v. d. *aan iemand*, of *iets, zigtbaar zijn, zich vertoonen, verwezenlijkt worden;* bijv.: ta-naroêpaîya-mi d̃jañd̃jîinna, *zijne belofte wordt niet zigtbaar bij hem;* d. i.: *hij houdt zijne belofte niet.*

Paroêpa, *een voorkomen doen krijgen, zigtbaar doen worden, verwezenlijken, tot stand brengen;* bijvoorb.: paroêpaï kanânna, *zijn woord houden.* — Na-ânne nîyá-mi paroepâna, *en dit heeft hij thans verwezenlijkt, doen gebeuren.* (D̃jay.)

Paroêpa-roêpa kalênna, *zich zelven allerlei voorkomens*, of *gedaanten, geven;* d. i.: *gedurig van gedaante veranderen*, = *padjári-d̃jári kalénna.*

Roêpaï, *iemand*, of *iets, herkennen, erkennen, leeren kennen, onderscheiden, begrijpen*, bijv.: nataêna-mo tâoe-áñgâsseñg anroêpaï toêwañg Poêtiri, *er was niemand meer die de vorstin konde herkennen.* — Tâoe-anroêpaï ânoe, *iemand die iets, hetwelk hij vermist had, ergens als het zijne herkent.* (Inl. Wetb.) — Koeroêpaï ântoe, *ik herken dat als het mijne.* (Inl. wetb.) — Ânoe niroepâya, *iets dat herkend wordt.* (Inl. wetb., Rap.)

Panroepâï, *herkennen bij iemand* (het een of ander, dat vermist was); bijv.: toc-nipanroêpaîya, *hij, bij wien men iets van het zijne, dat vermist was, herkent*, of *aantreft.* (Rap., Inl. Wetb.) — Taïyâï mi ântoe nipanroepâï, *dat* (goed) *wordt niet meer bij hem herkend* (*geëigend*), d. i.: *hij heeft er niets meer meê te maken*, d. i.: *de eigenaar kan er hem niet meer op aanspreken.* (Inl. wetb.)

Siroêpa, *elkander herkennen;* bijv.: ta-siyassêñga-mi siroêpa. Vergel. beneden op *ásseñg* N°. 2.

Sanroêpa, *van één voorkomen, éénsoortig, gelijk.*

Sinroêpa, = *sanróepa.*

(ꝑ roêppa), *ontmoeten, te gemoet gaan, handgemeen worden in den oorlog*, enz., Boeg. *mádóeppa*, idem; bijvoorb.: na-taêna tâoe-ákoêlle áñgagâñgi ároêppa mâta, *er is niemand, die zijn blik ontmoeten*, d. i.: *hem onder de oogen zien kan.* (D̃jay.) — Ároêppa-mâta-kí, kammoêwa întañg, d̃jamârró, nitjîní, lett.: *onze oogen ontmoeten haar*, enz., d. i.: *zij vertoont zich aan onze oogen als een diamant, als een smaragd.* (Sinr.) — Naroêppaï âñgîñg, (het schip) *ontmoet wind*, d. i.: *heeft tegenwind.* (Rap. K. G.) — Roêppaï-sâï âñjd̃jo kanânna Iyânoe, *ontmoet*, v. d.: *beantwoord eens naar behooren die woorden van NN.* (Rap. K. G.)

Paroeppâäñg, of: paroeppâñg, of: paroeppâëñg, *ontmoeting;* van daar: paroeppâñg-d̃jâí, *de naad van een kleed*, lett.: *de plaats, waar de stukken goed elkander bij het naaijen ontmoeten.* — Paroêppaêñna kâñjñjîñga, lett.: *de plaats waar de beide wenkbraauwen elkander ontmoeten;* van daar: *de plaats in 't midden tusschen die beide;* = *pasímbañgánna-kâñjñjîñga.* — Paroeppâñg-agâñga, lett.: *de ontmoeting van de wegen*, d. i.: *de plaats, waar de wegen zamenloopen, elkander kruisen.*

(roêmpá), tároêmpá, *ergens tegen stooten*, v. d.: *den grond raken;* enz.; bijv. roêmpá-mi

Balandâya, *de Hollanders zijn al slaags*, lett.: *stooten al.* — Roempâna Sombaôpoe, *de slag van Sombaópoe.* — Roempâna Soêpá, *de slag van Soépá.* — Sikâmma parasâñgañg, koerôempaka, *al de landen die ik aanraak*, v. d. *aandoe, bereik.* (D̃jay.) — Tárôempá-mi, *het raakt al grond*, gebezigd van iets dat men naar beneden laat. — Gâssiñgi tárôempá bisêyañga, *het vaartuig raakt gedurig aan den grond.* (Rap. K. G.) — Ânnoe taêna-mo tárôempáki matâñgkoe, *mijne oogen stooten niet meer op u*, d. i.: *treffen u niet meer aan.* (Sinr.)

Parôempá, *doen stooten*, of *raken.* (Maoet.)

Sirôempá, *tegen elkander stooten*, of *zeilen;* gebezigd van *vaartuigen.* — Piroempâkki, iemand tot het woorwerp maken, waar men *tegen stoot*, of *tegen aanloopt* (Tar. K. G.), v. d. ook: *iemand aanvallen;* bijv.: nipiroempâkki-mi ri-toe-Bonêya, *zij zijn aangevallen door de Bonieren.* (GG.)

(rôempoe). Kâd̃jañg-rôempoe, bep. kâd̃jañg-roempoêwa. Men zie *kâd̃jañg.*

(1° rêpá, *voortduren, gedurig, dikwijls, bij herhaling, plaats hebben;* bijv.: rêpá-pabâttoewânna, *hij komt dikwijls, bij herhaling.* — Márêpá-d̃já silábâkki, *ik kom immers gedurig bij u.* (Tar., Kel., Sinr.)

(2° rêpa), a) *in het naauw zijn;* v. d. onder anderen: *bijna op-zijn;* b) *in het naauw brengen, benaauwen*, Boeg. idem. Bijvoorbeeld: rêpa-mi lîno, lett.: *de wereld is in het naauw;* bijv. gebezigd, wanneer er oproer en tweedragt heerschen. — Répa-mi kanrêya, *de rijst is bijna op.* — Répa-mi katallâssañga, *er is bijna niet meer om van te leven.* — Répa-mi baliya, *de vijand maakt het reeds benaauwd, is reeds nabij.*

(1° rêmpá). Parêmpá, *met uitgestrekte armen tegenhouden; afweren;* bijvoorbeeld: parêmpáki riyagâñga, *iemand op den weg met uitgestrekte armen tegenhouden.*

(1° rêpé), het Boegin. *rappé*, = 't Mal. *réppesé, nabij zijn;* van daar: rêpéki, of. sirêpéki, taoêwa ri-messîgika, *de menschen staan*, of *zitten, zoo nabij elkander in de moskee, dat zij malkander verdringen.* — Tînro-rêpé-rêpé, of: sirêpé-rêpé, *gedrongen*, of *zeer nabij elkander, liggen.* — Mêntañg rêpé-rêpé, of: sirêpé-rêpé, *gedrongen*, of *zeer nabij elkander, staan.* — D̃jâppa rêpé-rêpé, of: sirêpé-rêpé, *gedrongen*, of *zeer nabij elkander, gaan.*

(2° répé), *breken*, bedrijv. en onbedrijv. Boeg. *rappa*, bijv.: répé âdá biyasâna boettâya, *inbreuk maken op de gewoonten des lands.* — Répé-mi dâdika, *de melk is gebroken*, d. i. *geschift.* — Répé ri-Mândará, *breken*, v. d.: *schipbreuk lijden, op Mandar.* — Na-ta-répêka, *en het geen schipbreuk lijdt.* (Rap. T. D̃j., Rap. K. G.) — Répé ôerîñgoerînna. Men zie *ôerîñg.* — Répé-mi paôerîñgôerîñgânna. Men zie *ôerîñg.* — Kírépé-mi battânna. Vergel. *báttañg* N°. 2. — Répé-répé-kâppalá, *wrak van een schip.*

Répé-répêkañg, *breekbare waar, porselein, aardewerk.*

Karépé, soort van Makassaarsche koeken, rond dun en bros, gemaakt van *âse-poênoé;* ook vindt men: *karépé-ôenti*, zijnde niets anders, dan halfrijpe pisañg, aan reepen gesneden, en zoo gebakken met olij. — Karépé-ôenti-nisâpoe, pisañg in reepen gesneden, en in de Zon gedroogd, vervolgens gebakken, en dan nog heet zijnde, in de suiker gerold.

Karépêki, *breken met betrekking tot, breken voor,*

bijvoorbeeld: na-pônna rêpé, patânna-d̃ji nakarépêki, *en zoo het vergaat, vergaat het slechts voor den eigenaar*, d. i.: draagt de eigenaar daarvan alleen de schade, en niet de man die nog poging aangewend heeft, om het te redden. (Rap. T. D̃j., Rap. K. G.)

Karépêkañg, a) *stuk gebroken zijn*, bijv.: karépékâñga-kônta: lett.: *de kónta* of *láñga van het vaartuig is gebroken*, en, dewijl alsdan het vaartuig natuurlijk niet meer gestuurd kan worden, zoo geeft deze phrase overdragtelijk te kennen, dat een land, of wat het ook zij, geheel te gronde gaat. (Rap.)

b) *ergens voor stuk gaan*, v. d.: *ergens voor te gronde gaan*. (Mâdi.)

(1° rêpó), bep. rêpoka, *lam, verlamd*, aan één of meer van zijne ledematen, hetzij door ziekte, of vallen, of schieten, of welke oorzaak ook, Boegin. idem; van daar overdragtelijk gebezigd van een' koopman, die veel tegenspoed gehad heeft, en wiens handen daardoor als 't ware *verlamd zijn* tot het ondernemen van nieuwe handelszaken. Zoo ook gebezigd van iemand wiens gezondheid als 't ware *verlamd*, d. i.: *kwijnende*, is. Zoo ook gebezigd van eene vrouw die te veel mannen gehad heeft, en wier krachten daardoor als 't ware *verlamd*, of *uitgeput*, zijn.

(2° rêpó), bep. rêpoka. Repôna, *iemand's vrouw, kinderen, bedienden, goederen*, in één woord, *alles*. Boeg. idem.

(rêmpo). Rêmpo-rêmpo, bep. rêmpo-rempôwa, *oude vuile dingen van geen waarde meer*. Boeg. idem.

(rômpa), bep. rompâya, *ongeredderd, boelig*, Boeg. *márómpá*, idem. — Rômpa bîlika, *ongeredderd is de kamer*. — Tâoe-rômpa, *een slordig mensch*. — Rômpa-rompâna, *iemand's boêltje, al wat hij in huis heeft*. — Bâloé-bâloé rompâya, *de goederen, die veel plaats wegnemen, niet goed in malkander geschikt*, of *gestouwd, kunnen worden*. (Rap. T. D̃j.) — Lâwará-rômpa, eene groote jagtlekkernij, bestaande in *raauw hertevleesch, met zout, limoen, en aromatieke kruiderijen*. Vergelijk *láwará* N°. 2.

Manrompâï, *maken, dat het een ongeredderde boêl wordt*, ons: *een boêl maken*. (Bid.)

(rômpañg). Tárômpañg, *voorover vallen*.

(rôpoe), a) *geheel*, althans zoo goed als geheel, *weg*, d. i.: *te gronde, zijn*; b) *geheel*, althans zoo goed als geheel, *weg*, d. i. *te gronde, doen zijn*; v. d. *geheel ten onder brengen, geheel tot zijn wil brengen*, Boeg. *márápo*; bijv.: rôpoewi tedônna, *zijne buffels zijn geheel*, althans zoo goed als geheel, *weg*, hetzij dat zij *gestorven*, of *geroofd*, zijn. — Narôpoewá Iyânoe, *NN. heeft mij geheel te gronde gericht* (, mij bijvoorbeeld alles ontnomen). — Narôpoe T̃idoeñga, *hij bragt de Toe-ri-d̃jéné's* (vergel. *T̃idoeñg*,) *geheel ten onderen*. (G. G.) — Másânrásânrákîya âná-dâra ta-narôpoe, *er zijn geen' jonge meisjes, welke hij niet geheel tot zijn wil bragt*. (Mâdi.)

(rôppó), *stuk*, maar toch nog niet geheel uit malkander, *zijn*.

(1° rômpó). Tárômpó, *rijzen, in fortuin* bijv., of *aanzien*. Boeg. idem.

(2° rômpó), = *mémpo, zitten*, v. d.: samarômpó, lett.: *gelijk-zitten*, v. d. *geheel zitten gelijk het behoort*, v. d.: *zitten met inachtneming van alles, wat behoort in acht genomen te worden, zoo zitten*

dat men ieder de eere geeft die hem toekomt; bijv.: pôlc tákâmpo tôdó-âppaka ri-Lâyoe; toêli mánâî samarômpo ri-sârînna, ámêmpo ri-dâllekânna I-Mâdi, Dâëñg-ri-Mâkka, *de vier tôdô's van Láyoe kwamen dadelijk, en gingen naar behooren zitten aan de zijde van I-Mâdi, Dâëñg-ri-Mâkka, terwijl zij zich later* (, te weten: op een gegeven sein,) *vlak vóór hem plaatsten.* (Mâdi.) — Samarômpóki ri-ballâna, *hij zit geheel naar behooren in zijn huis, hij geeft ieder die zijn woning binnentreedt de eere die hem toekomt.*

Tárômpó-d̄jâla, *even als een vischnet op eens in malkander gaan zitten,* of *zakken.* NB. gebez. van iemand die doorstoken wordt. (D. Moes.)

(3° rômpó). Rômpó-rômpó, bep. rômpó-rômpoka, *digt struikgewas,* of *plantsoen.* Ook gebezigd van *onkruid,* als *distelen* en *doornen,* waardoor de weg versperd of onbegaanbaar wordt, Boeg. idem. — Âná rômpó-rômpó, een *hoerenkind,* lett.: een kind dat als 't ware zoo maar in een *rómpó-rómpó* geboren is.

(rômpoñg), *bedekken;* bijvoorbeeld nirômpoñg lêkó-d̄jâmboe, *met d̄jâmboe-bladen bedekt,* of *overdekt, worden;* bijvoorbeeld: een *lijk.* (Mâdi). Van daar *rómpoñg* gebezigd van een *vischstaak,* dien men ergens in zee plant (*átánnañg*), en waaraan men met *kalêleñg* een takkebos vastbindt, die als 't ware den grond *bedekt,* opdat de vliegende visch (*tôewiñg-tôewiñg*) hierin hare eijeren neêrlegge. — Rômpoñg-bîriñg, *rómpoñg in de nabijheid van het strand* (Rap.), ter onderscheiding van de *rómpoñg-bélla, een rómpoñg verder in zee.* — Met den naam van *rómpoñg* ook bestempeld: de *takkebos,* welke men in een *rôeñgga,* of *kalóbañg-d̄jôekóe,* legt, dewijl deze de *oppervlakte van de rôeñgya bedekt.* — Kêreñg-rômpoñg, vergelijk *kéreñg.*

Nirômpoñg, *van een rómpoñg voorzien worden;* bijvoorbeeld: rôeñgga nilîlika, na-nirômpoñg, *de rôeñgga die afgeperkt en van een rómpoñg voorzien is.* (Rap.) — Nirômpoñgi lâbañgânna binañgâya, *de zeilgang* (, het bevaarbaar gedeelte der rivier,) *wordt door teekens aangeduid.*

Rómpoñg ook gebezigd van het *omgeven* van een *boom* met het een of ander, opdat hij niet beklommen of beschadigd worde. Zoo insgelijks gebezigd van het *afzetten* van een *weg,* die men verlangt dat niet begaan worde. Boeg. *róppo,* idem.

Niparômpoñg, *als rómpoñg gebezigd worden;* bijvoorbeeld: karâbaka niparômpoñgi kalôbañga, *de takkebossen worden gebezigd, om aan te duiden, dat het gat om te vissehen een eigenaar heeft.*

(roepâma), bep. roepamâya, *een verhaal.*

(rappôñjo), bep. râpponjôwa, *remise,* in het *Omi*-spel.

(1° roepîya), bep. roepiyâya, *ropij, gulden.* Boeg., Mal., Sund., Jav. idem, Sanskr. *roepja, schoon, fraai; zilver.* — Si-bâtoe-roepîya tásampôelo ôewañg, = het Mal. *sâtoe roepiejah tambâga, één gulden van tien dubbeltjes,* of *honderd duiten.* — Si-bâtoe roepîya, bîlañg-gânná (, vergelijk *gânná* N°. 3), = het Mal. *sâtoe roepiejah pejrakk, één gulden van* 120 *duiten.* — Si-bâtoe-roepîya karâttasá, = het Mal. *sâtoe roepiejah recepis,* of voor de duidelijkheid, dewijl *sâtoe roepîya pejrakk* ook wel aldus genoemd wordt, ter onderscheiding: *sâtoe roepiejah recepis kartas,* of *één gulden recepis papier,* die vroeger aan koers onderhevig was, nog in 1856 gemiddeld 126 duiten deed, thans gewoonlijk te-

gen pari berekend wordt. — Si-bâtoe roepîya mâta-ôewañg (, vergel. *mâta* N°. 1), = het Mal. *sâtoe roepiejah pejrakh pŏetih, één zilveren gulden*, die insgelijks vroeger aan koers onderhevig was, en nog in 1856 gemiddeld 130 duiten deed, thans ook gewoonlijk tegen pari berekend wordt.

(2° één van de *dertig* soorten van kaarten bij het *patôewi-* en *kówa-góñggoñg*-spel.

(râmpa-lâla), bep. râmpa-lalâya, soort van *medicinale slingerplant*, gebezigd voor *pilĵóeroe*.

(râppasá), *verbrijzelen, verpletteren*, hetzij door *gooijen*, of *slaan*, of *duwen*, of op welke andere wijze zulks ook geschiede; bijv.: râmpasáki-nâî, narâppasá, (het vaartuig) *drijft op het land en verbrijzelt*.

(râmpasá), = *rîmpasá, ergens op drijven, stranden;* bijv.: râmpasáki nâî ri-bontôwa, (het vaartuig) *drijft met geweld boven op den wal*.

Karampâsañgi, *hij strandt even als een vaartuig*.

(rîmpasá), = *râmpasá*.

(rêppesé), *nabij, benaderen*, Boeg. *rêppé, máddêppé*, Mal. *dampiñg*, idem; bijv.: ni rêppesé ri-tâoe-roewâya âñjdĵo, *door die twee menschen benaderd worden*. (Djay.) — Tâoe-árêppesé, *menschen die om en nabij ons zijn*. NB. wel te onderscheiden van *bedienden*, als buitenshuis wonende, doch uit groote genegenheid er steeds op uit zijnde om ons te dienen.

Sirêppesé, *nabij elkander zijn;* bijv.: sirêppesé-ki taôewa, *de menschen verdringen elkander* (van wege de menigte). — Tînro-sirêppesé, *gedrongen liggen*. — Mêntenñg-sirêppesé, *gedrongen staan*. — Âdĵâppa-sirêppesé, *gedrongen loopen*.

(rôpasá), *verschroeijen*, van iets *heets*, of ook van *verhitting, uit het gestel voortkomende;* bijv.: rôpasáki lilâkoe, *mijne tong verschroeit* (het vel gaat er af), bijv. ten gevolge *van heet drinken*. — Rôpasáki limâñgkoe, *mijne hand verschroeit* (het vel gaat er af), bijv. ten gevolge *van kokend water* of van *vuur*. — Rôpasáki biberékoe, *mijne lippen verschroeijen* (vervellen), bijv. ten gevolge van *heet drinken*, of ook ten gevolge van *verhitting, uit het gestel voortkomende*.

(1° rôpisí), bep. rôpisika, boom, welks bast als verfstof gebezigd wordt.

(2° rôpisí), Bonth. = *bâdó* N°. 2, soort van noot, geb. tot het maken van de bekende Makassar-olij.

(râba), *omvallen*, bijv. geb. van een *boom*, Boeg. *râba*, Mal. *rebah*, Jav. *rĕbah*, idem; bijvoorb. narâba oelôenna nâôeñg ri-palôeñgañg, *haar hoofd viel* (*van slaap*) *op een hoofdkussen*. (Djay.) — Râba-palayârañg. Men zie *palayâraĵ* op *láyará*. — Râba-bâte, naam eener boete, letterl. beteek.: *'t omvallen van een vaandel*, betaald door den overwonnene, dewijl zijn *vaandel* als 't ware gevallen is. (Rap. G. G.) — Râba kanânna. Men zie *kâna* N°. 1.

Parâba, *doen omvallen*, d. i. *vellen*.

Rábâî, *omvallen en op iemand neêrkomen;* bijv.: narábâî kâyoe-lômpo, lett.: *er is een groote boom op hem neêrgevallen*, bijv. gebez. van iemand die zijne vrouw moet afstaan, dewijl de koning van Gôwa haar tot de zijne begeert te maken.

(râbañg), Bonth., = *kâllí* N°. 4, *omheining*, Boeg. *râbañg*, idem.

Nirâbañg, *omheind worden*.

(1° râmbá), bep. râmbaka, *opgesmukt, opgesierd, prachtig*, Boeg. idem; bijv.: tâoe-râmbá, *iemand die mooi gekleed, opgesmukt is*. — Râmbáki pakeyânna, *zijne kleêren zijn mooi*. — Râmbáki

d̃jarânna, *zijn paard is opgesmukt, mooi opgetuigd.* — Râmbáki soêwaráki, *het is prachtig en druk* (feestelijk).

Karambâkkañg, *pracht, staatsie.*

Rambâki, *iets opsmukken, tooijen, versieren.*

Parâmbá, a) *smuk, sieraad.* (Sinr.)

b) *opsmukken*, v. d.: *iets maar voor de leus doen;* bijv.: kî́yó-parâmbá, *iemand voor de leus roepen*, of *uitnoodigen.*

Râmbá, bep. *râmbaka*, insgelijks naam eener soort van boom, welks jonge bladen als groente gegeten worden. Wegens de beteekenis van *râmbá* (, vergel. *kî́yó-parâmbá*,) bezigt men dezen boom ook als beeld van iemand, die slechts *voor de leus bemint.*

(2° râmbá). Tárâmbá-râmbá, *hangen*, v. d.: *ergens aan hangen*, v. d. ook *loshangen, slordig hangen;* bijv.: âpa tárâmbá-râmbá-ri-kalênnoe? *wat hangt er aan uw lijf?* — Tárâmbá-t̃jî́nde-mâmi, *hij werd gelijk een loshangende t̃jî́nde*, d. i.: *hij viel uitgestrekt op den grond neder.* (D. Moes.)

Parâmbá, a) *laten hangen*, enz., bijv.: âpa noepâré parâmbá-râmbá-óe!, *waarom laat gij uw haar zoo loshangen.*

b) het Boeg. *parâmpá, sprei, dekkleed* (vooral des nachts te gebruiken).

(râmbañg), *te zamen nemen;* bijvoorbeeld inâï noekalarrôwi? — Koerâmbañg-ñgâseñgi, *wien beknort gij? — Ik beknor ze allen te zamen* (ik neem ze allen te zamen). — D̃jâla-râmbañg, *net, waarmede men allerlei soort van visch, groot en klein, vangt.* Van daar overdragtelijk: rantâkañg d̃jâla-râmbañg, *een rantâkañg*, of *draaibas, geladen met allerlei, tot bijv. spijkers toe.*

Râmbañg soms ook gebezigd voor *verward*, als 't ware *alles te zamen genomen*, v. d. *niet goed uit elkander gehouden, verward;* bijv.: bit̃jarânna d̃jâ-ï-yâñga-mi râmbañg natâppóe, *zijne zaak is meer verward dan afgedaan.*

Panrâmbañg, *het te zamen nemen*, van daar: si-panrâmbañg-ñgâï-tôñgi, het is geen gebrekkige liefde, die ik u toedraag, maar al mijne liefde te zamen, mijne gansche liefde (Tar., Dat. Moes.)[1]

Rambâñgeñg, *eenige praauwen te zamen;* v. d.: márambâñgeñg, *met eenige praauwen te zamen zeilen.* (Tar.)

Ákarâmbañg, *nu dit, dan dat beginnen; van het een op het ander springen;* bijv.: karâmbañg-pâoe wi, *hij praat over allerlei, nu over dit, dan over dat.*

Ákâra-karâmbañg, = *ákarâmbañg*, doch wat sterker.

Pitikâra-karambâñgi, *in het onzekere, nu naar dit, dan naar dat grijpen.*

(1° râbóe), = 't Mal. *rebot, ontnemen, ontrooven*, 't Jav. *rĕbot, ontweldigd, ontrukt, beroofd*, enz.

Rábóeki, *iemand met geweld iets ontnemen* (Rap. T. D̃j.); bijvoorbeeld: âñd̃jo tóewañga nirábóeki bâyoewânna ri-Iyânoe, lett.: *dien Heer wordt door NN. zijne bruid ontweldigd;* v. d. overdragtelijk genomen: *ontvreid.* Zoo ook: âñd̃jo tóewañga nirábóeki ânâ-bádilîna ri-Iyânoe. Gebezigd van iemand, die bij het schijfschieten door NN. overtroffen wordt, zoodat het schot van NN. *digter* bij het *wit* is; hem wordt als 't ware de overwinning *ontrukt*, of: *ontnomen.*

(2° râbóe), a) *geheel aan stukken*, of: *gebroken, zijn; bijna geheel vergaan zijn;* b) *geheel aan stukken breken, deerlijk havenen.* Boeg. idem. Onder anderen gebezigd van *rijst* (*bérasá*), wanneer de korrels *gebroken* zijn. Zoo ook van een *vlag*, die *vol gaten*

geschoten is; bijv.: râboé-mi banderâya, napakâmma bâli, *de vlag is vol gaten, deerlijk gehavend, door de vijanden* (, lett. *aldus hebben vijanden gedaan*); of: lêbá-mi narâboé bâli banderâya, *de vijanden hebben de vlag deerlijk gehavend.*

ꦫꦴꦧꦺꦴꦁ (râboeng), Sal. *slaan.*

ꦫꦴꦩ꧀ꦧꦺꦴ (1° râmbo), bep. rambôwa, het overschietende garen, wanneer een kleed afgeweven is. Boeg. *râmpoé* idem.

(2° râmbo). Râmbo-râmbo, bep. râmbo-rambôwa, naam eener soort van *visch*, plat, lekker en bijzonder wit. Boeg. idem.

(3° râmbo). — Rœkoé-râmbo-râmbo. Vergel. *rœkoé.* Boeg. *roé-râmbo-râmbo*, idem.

ꦫꦶꦧ꧀ (ríbá), *vliegen.*

Panríbá, *het vliegen;* bijv.: tîngi panríbâna, *hoog is zijn vliegen, hij vliegt hoog.*

Paríbá, *doen vliegen; laten vliegen;* bijv.: djângang-djângang niparíbá, lett.: *vogels die men heeft laten wegvliegen;* gebezigd van menschen, die als 't ware voor den vijand weg vliegen, zich naar een ander land begeven. (Rap.)

Ríbâkkang, *doen vliegen, meé weg vliegen.* (Sinr.)

ꦫꦶꦩ꧀ꦧ (1° rîmba), *schitteren, glinsteren*, v. d.: lâkka márîmba edjâna, *eene lâkka* (men zie *lâkka* N°. 2,) *van schitterend of glinsterend rood.* (Sinr., Tar.)

(2° rimbá). Tárimbá, *heen en weér bewogen worden;* v. d. gebezigd van het *wapperen* eener *vlag*, van het *door den wind heen en weér bewogen worden* van een *kleedingstuk*, dat loshangt, van *hoofdhaar*, die *niet opgebonden zijn*, enz., van daar ook gebezigd van een' wand die *niet stijf vast zit aan de palen*, maar als 't ware eene zekere speling heeft, zoo ook van een *kleedingstuk*, dat hier of daar een weinig *losgemaakt* is, zoodat men er met de hand of met een wapen dóór kan steken, enz.

Parimbá, *zich doen heen en weér bewegen, doen wapperen, een weinig losmaken*, enz., bijv.: parimbáki banderâya, *de vlag doen wapperen.* — Koeparimbáki badjœnna, nâmpa koetôbó, *ik maak zijn bâdjoe-rânte een weinig los, en dan steek ik hem.* — Parimbáki rinrinnoe sikêde, na-koenâí, *maak den wand maar een weinig los, dan kom ik zoo naar boven.* — Parimbá bisêna, lett. *de schepriemen heen en weér bewegen*, d. i. daarmede gedurig op de randen van het vaartuig slaan, en ze dan in het water steken.

ꦫꦶꦧꦺꦴ (rîboe). — Rîboe-rîboe, bep. rîboe-ribœwa, een nagemaakt bloempje met een pluimpje op de bovenste *tómboló-bayáwo.* Verg. *tómboló.*

ꦫꦶꦩ꧀ꦧꦺꦴ (rîmboé), bep. rîmboeka, = 't Mal. en Jav. *riboet, storm.* (Bid.) Boeg. idem. — Rîmboéki antâma ri-tontôngânga, *het stormt in door het venster*, v. d., of: *het regent in*, of: *het waait in.*

ꦫꦺꦧ (rœba), bep. roebâya. — Pamâí rœba-rœba, *ligtzinnig hart.* (Kel.) — Ângîng rœba-rœba, *veranderlijke wind.*

ꦫꦺꦩ꧀ꦧ (rœmba), bep. roembâya, *groot en zwaar, dik;* geb. van een *mensch*, van iemand's *buik*, van een *boomstam*, enz.

Samarœmba, niet op een enkele plaats, maar *geheel*, niet op de eene plaats meer dan op de andere, maar *overal evenzeer, dik*, of *groot en zwaar, zijn.*

ꦫꦺꦩ꧀ꦧꦔ (rœmbang), a) *omver vallen*, bijvoorb.: het *rijstgewas* ten gevolge van zware regens;

b) *doen omver vallen; omver gooijen;* bijv.: nanirœmbang-mi pakéboéna Kâmpong, *en de poort van de Kampong werd omver gegooid.* (Bid.) B. *rœbang.*

(rôèmboe), bep. roembôèwa, *rook*. Boegineesch *rôèmpoe*, idem. [NB. *dikker rookwolk* dan *ôèmboe*.]

Ârôèmboe-rôèmboe, *rooken, rookerig zijn*.

Roembôèwi, *iemand te gemoet dampen, in het gezigt dampen*, bijv. ta-naroembôèwi ôèbá nalâri, *de kruiddamp komt hem niet in het gezigt, of hij gaat aan de haal*.

(1° rêmba), árêmba, *nevens elkander, op één rij, zijn*. Boeg. mádêmba-rêmba, idem. — Árêmba tâlloe-tâlloe, *met hun drieën op één rij zijn*. (D̃jay.) — Rêmba-rêmbaï d̃jârañga, *het paard leiden terwijl men er naast loopt*. — Nirêmba-rêmba ri-tâoe-d̃jaîya, *door de menigte begeleid worden*.

Sirêmba-rêmba, *nevens elkander op één rij zijn*.

(2° rêmbá). Rêmbá-rêmbáki bisêyañga, *vóór aan het vaartuig met de riemen scheppen*, ten einde hooger op te loeven. Vergel. *soelíbá*.

(rêbe). Tárêbe-rêbe, = *tábése-bése*. Vergel. *bése*.

(rêbó), bep. rêboka, *bouwvallig*, bijv.: *een huis, een vaartuig*.

(rômba), bep. rombâya, *vlam*, uit bijgeloof op zee gebruikt voor: *pépé* N°. 3, *vuur*. — Katjinîkañg-mi rômba-pepêna parasâñgañga, *reeds is de vlam van het vuur des lands te zien*, d. i.: *wij zijn reeds in de nabijheid van het land*.

Márômba, of: árômba, *vlammen, schitteren;* bijv.: lâkka márômba, *een schitterende lâkka*, men zie *lâkka* N°. 2. — Lâkka márômba ed̃jâna, *eene schitterend*, of *vuur-roode lâkka*. (Sinr., Tar.)

(rômbe). — Rômbe-rômbe, bep. rômbe-rombêya, Toer. = *d̃jámbo-d̃jámbo, franje, kwast*.

(1° rômbeñg), één van de dertig soorten van kaarten bij het *patôèwi-* en *kówa-góñg-goñg*-spel.

(2° rômbeñg), *lang haar*. — Bêmbe-rômbeñg, *een bok met lang haar*. — Ârômbeñg, *met lang haar zijn, lang haar hebben;* v. d.: árômbeñg-mi ôèna, *zijn hoofdhaar is lang*. — Ârômbeñg-mi d̃jañggôna, *zijn baard is langharig*, enz.

rômbo), bep. rombôwa, parômbo, *singel van een paard*. Boeg. *dómbo, padómbo*, idem. — Kôntoewá d̃jârañg, lêbá tákânna rombôkoe, *ik ben gelijk een vrachtpaard, waar men reeds den singel voor de tekékañg op vastgemaakt heeft*. Bedoeling: "ik kan niet terugtreden, ik moet mijn last "dragen." (Mádi.)

Parombôwañg, *het gedeelte van het paard waar de singel langs loopt*.

(rambêga), bep. râmbegâya, soort van boompje, welks fijne blinkende wol met de gewone wol vermengd wordt, ten einde daaraan eenigen glans te geven, *Calotropis gigantea, R. Br.* Boeg. idem.

(rambôèti), bep. râmboetîya, naam eener zeer fijne soort van wit doek. (Kel.)

(rabâna), bep. rabanâya, Mal. *tamboerijn*, kleine *trom*. (Tar.)

(roembîya), bep. rôèmbiyâya, de ware *sago-boom, Sagus sp*. Mal. idem.

(râbbolo-ârasêle alîñg), 't Arab. رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَلِيِّ *Hij die op een hoog verheven troon gezeten is*.

(râbelé-aôèwalá), 't Arab. ربيع الاول, naam van de *derde maand* van het Mohammedaansche jaar.

(râbelé-âherá),

't Arab. ربيع الاخر, naam van de *vierde maand* van het Mohammedaansche jaar.

(rimbo̍ewá), *opwellen*, v. d. *te voorschijn komen*, enz.; bijv.: rimbo̍ewáki d̄jéneka, *het water welt op.* — Rimbo̍ewáki têdoñga ri-barâna, *de buffel's komen op, komen te voorschijn uit hun kraal.* [NB. deze beesten zitten gewoonlijk tot aan den kop toe, in het slijk van de modderkuilen.]

Parimbo̍ewá, *doen opwellen, doen oprijzen*, of *te voorschijn komen;* bijv.: noeparimbo̍ewá nakko̍ekoe, *gij doet opwellen mijn hartstogt.* (Sinr.) = *limbo̍ewá.*

(rembâssañg), bamboe langs den rand van het vaartuig voor de riemen.

(1° râma). Râma-râma, *iets met hun velen doen;* bijv.: râma-râmaï, ke̍nañg, *doet dat met je velen, mannen!* — Kírâma-râmaï, *wij doen dat met ons velen*, bijv.: *het geven eener partij.*

(2° râma), een wit vocht, dat zich na de bevalling bij de kraamzuivering ontlast.

(3° râmá), eenig deel van het ligchaam, bijv.: het *hoofd, met water, waarin men zekere soort van bladen gedaan heeft, verkoelen*, of *betten.*

Rámâkki, *iemand een gedeelte van het ligchaam verkoelen* of *betten.*

(4° râmma), *in de hand nemen, met de hand omvatten;* van daar: kânre si-râmma, *een hand vol gekookte rijst.*

Râmma-râmma, *met kracht aangrijpen, vastklemmen met zijne hand*, bijv.: *het gevest van een kris;* als: árâmma-râmma paño̍eloe-sélé, *de hand aan het gevest van zijn' kris klemmen.* (Mâdi.)

(5° râmmá), *bang maken*, Boeg. idem; bijv.: êroká narâmma, *hij wil mij bang maken.* — Teyâïyá boerânne, mâka nirâmmá, *ik ben geen man om mij te laten bang maken.* (Tar.)

(râmmañg), *wolk.*

(rîmañg), *ordelijk;* bijv.: tâoe-rîmañg ri-pakeyânna, *iemand die netjes is in zijne kleeding.* — Tâoe-rîmañg ri-d̄jamânna, of: rîmañg añjd̄jâma-d̄jâma, *iemand die orde heeft in zijn werk.*

(ro̍emoeñg), *nest.* — Ro̍emoeñg-bôlañg-bôlañg, *spinneweb.* — Ro̍emoeñg-kaloewâra, lett.: *mierennest*, en aldus genoemd zekere soort van *koekjes.* — Ro̍emoeñg-palo̍ekká, *een dievennest.*

Áro̍emoeñg, *een nest maken.*

Paro̍emo̍eñgi, *ergens een nest maken;* bijv.: naparo̍emo̍eñgi karîyóe bo̍emboeñgânna, *er nestelen nachtuilen in het bovenste gedeelte van zijn dak*, geb. van *een hoorndrager.*

(1° rêmoe), = *rêmo.*

(2° rêmoe). Pasirêmoe-rêmoe, *iets dat uit elkander ligt weder maken;* v. d. ook: ikâtte pasirêmoe-rêmoewi o̍ewañg, na-kâoe mêlá-mêlá, *wij houden het geld bij elkander en gij verkwist het.* B. idem.

(rêmo), bep. remôwa, *verbrijzeld, tot gruis gemaakt*, Boeg. idem, Jav. *rĕmoek, rĕmak*, of: *rĕmĕk, verbroken, verbrijzeld, vergaan, gestrand;* bijv.: rêmo-ñgâseñgi bo̍ekoe-boeko̍eñgkoe, *mijne beenderen zijn alle verbrijzeld.* — Rêmo-sikâli bisêyañga, *het vaartuig is geheel verbrijzeld.*

(rômañg), *bosch.* — Rômañg-rômañg, *bosschaadje, struikgewas.*

(rômé). Rômé-rômé, bep. rômé-rômeka, = *d̄jámé-d̄jámé*, met dit onderscheid alleen dat het slechts gebez. wordt, wanneer er veel aan het vleesch blijft hangen, v. d. welligt ook gebezigd van *overbodige, overtollige dingen, artikelen van weelde;* bijv.: rômé-romêna kalênna, *de artikelen van weelde, die een Inlander aan zijn lijf hangt.* (Mâdi); bijv.: d̄jâï-do̍edoe rômé-romêna ânjd̄jo

toêwañga, *die heer heeft vele artikelen van weelde*, als: *blikjes*, *wijnen*, *likeuren*, enz. (*op reis meé genomen*).

(rômó), *kneden*, *frommelen*, *verkreuken*.

rômoñg). Bâkóe-rômoñg, soort van mand, van bamboe gevlochten. Boeg. idem.

(roemâllañg), 't Arab. رمضان, naam van de *negende maand* van 't Mohammedaansche jaar.

(1° râmasá), Mal. *râmas*, = *rômó*, *kneden*, *frommelen*.

(2° râmasá, = *karâwa*. (Mâdi.)

(3° râmassá), bep. râmassaka, = *roêmoesóe*, *bemorst*, *wanschouwelijk*, *onrein*; van daar: tâoe-râmassá, *iemand van slecht gedrag*, *die*, zoo als wij zeggen, *smerige dingen doet*.

(râmisí), bep. râmisika, dus genoemd de stukken, waarin men den stam van een *tâlá-*, of *ínroé-*, of *méljé*-boom gekloven heeft, vóórdat zij nog gladgemaakt of bewerkt zijn, gebez. voor den *stok* van de piek, voor de *balíra*, de *ánâ-líñgkeré*, de *panróró-bâdilí*, of *laadstok*, enz.

(râmmoesóe), bep. râmmoesoeka, *koorts*. Boeg. *rámmóe*, idem. NB. wel te onderscheiden van *bâmbañg*; het eerste bepaald gebezigd om *koude koorts* aan te duiden. Vergel. *bâmbañg*. — Râmmoesóe-boêñga-taîpa, *koorts ten tijde van de mañggabloesem*, d. i.: koorts in het begin der Westmoeson. — Râmmoesóe-boêñga-tjâmba, *koorts tijdens de tamarinde-bloesem*, d. i.: koorts in het begin der Oostmoeson. — Râmmoesóe-lîñgoe-lîñgoe, *ijlende koorts*.

(roêmoesóe), bep. roêmoesoeka, *morsig*, *onrein*. — Ároêmoesóe, *morsig*, *onrein*, *zijn*, v. d. = *áljérá*, *de stonden hebben*.

Paroemoêsañg, *het stonden hebben*; bijv.: sâremá lîpá, mânna paroêmoesânnoe-djâ, lett.: *geef mij eene saroñg*, *al is het ook eene*, *die gij gedragen hebt*, *toen gij de stonden hadt*. Uitdrukking, soms door geringe vrouwen gebezigd om te kennen te geven, dat zij zelfs met het slechtste kleedje tevreden zouden zijn.

Roemoêsi, *bezoedelen*.

(roemêsa), bep. roemesâya, Boeg., *onrust*. — Mároemêsa, *onrustig zijn*, *zich onrustig heen en weér bewegen*. (Kel.)

(remâoe), bep. remaoêwa, vnw. remaoêñgkoe, *voorhand* bij het *Omi*-spel; zameng. uit *re*, = 't Port. *rei*, *koning*, *heer* + *mâoe*, = 't Mal. *máu*, *willen*. — Mâñgeyânna remaoêwa, *de voorhand kan het eerst vragen*, of *uitspelen*. NB. bij het *Omi*-spel speelt de vrager ook altijd het eerst uit. — Remâoe-mâñge-mâmi, *het is een moetje*, *de voorhand mag niet passen*. NB. Soms bepaalt men dat hij, die aan de *voorhand* zit, moet vragen of uitspelen, hij moge een goed spel hebben, of niet.

(1° râta), bep. ratâya, = *líntá*, *vlug*; v. d.: râta-râta, eene soort van klein, zeer *snel vliegend insekt*, Mal. idem, bijv. álâmpa kâmma-mâmi râta-râta limânna, *hare handen gaan zoo vlug als de râta-râta's*.

(2° râttá), *met kleine niet doorloopende barstjes zijn*; bijv. gebezigd van *hout*, *steen*, *aardewerk*, Boegin. *rátta*, idem. — Nakânre-djîntoe balâwo nânro-nanrônoe; narâttá-râttá-djîntoe, *er knabbelen muizen aan zijn goed*, *zoodat het vol kleine barstjes wordt*, en er alzoo zeer onoogelijk uitziet. (Tar.) — Narâttá ñgâseñg-pi balâwo nânro-nanrônoe, noenâmpa-tômmo ásâssalá pamaînoe, *nadat uw goed vol kleine barstjes is* (, er alles behalve oogelijk uit-

ziet,) *door het geknabbel der muizen, nu eerst hebt gij berouw.* (Tar.)

(râtañg), *passen, voegen.* — Tâoe ta-narâtañg, *een onbehoorlijk, onvoegzaam, mensch;* als scheldwoord gebezigd.

Sirâtañg, *zamenpassen, geschikt zijn;* bijv.: sirâtannâya, of: ri-siratânna, *naar behooren, opgeschikte, voegzame wijze.* — Ta-siratâñga-kô, *het betaamt u niet.*

Pasirâtañg, *passende, geschikt,* of *voegzaam, achten.* — Îya ṇipasirâtañg añggaɔ̂kañgi, *hij is geregtigd, dat te doen.*

Pasiratâñgañgi, *voegzaam achten voor hem.*

(rântañg), soort van *mand* om het eten in te doen, wanneer men op reis gaat, bestaande uit eenige verdiepingen. Boeg. idem.

(1° râtoe), bep. ratɔ̂ewa, vnw. ratɔ̂ñgkoe, *vorst.* Misschien ook aldus eertijds genoemd de koningen van Gôwa. Vergelijk *batára* N°. 1. (Rap. K. G.)

(2° râtoe), oud Makassaarsch woord, = *tôegoeróé, vallen.* Verg. *kólá* N°. 1.

(3° râttoé). Tárâttoé, *een' wind laten.*

(1° râte), = *djîkirí.* (Mâdi.)

(2° râte), i-râte, *boven;* bijv. i-râte ri-bâllaka, *boven in het huis.* — I-râte ri-Bantâëñg, lett.: *boven te Bantâëñg.* NB. *irâte* geb. van alle plaatsen die Zuidwaarts van ons gelegen zijn. — Toe-ratêya, naam van een rijk, ten Zuiden van Makassar gelegen, letterlijk: *de menschen die boven,* d. i. *in het Zuidelijk gedeelte, wonen.* — Mêmpo irâte, *boven,* d. i.: *vooraan-,* of *vóór-zitten.* — Râssi i-râwa irâte. Men zie *rássi.* — Bâtja, i-ratêya napariyôlo, *iets dat boven,* of *vroeger, in een boek voorkomt, eerst lezen.* (Godsd.) — Têya-kô tjînî i-ratêï, tjînî i-râwa-kô, *kijk niet naar zijn hoofd, maar kijk naar beneden;* gebezigd van iemand, die reeds grijs, doch overigens nog zeer kras is. NB. Van een' man zeer goed te gebruiken; van eene vrouw minder, dewijl hierin zou opgesloten liggen, dat zij op hare jaren nog zeer *man-gek* was. — Kamînañg i-ratêna ballînna tarîpañga, *de hoogste prijs van de tripañg.*

I-ratêyañg, *hooger,* v. d.: na-îya i-râteyânna, *een hooger graad van iets.* — Na-îya irâteyâñgañga, *de hoogste graad.* (Rap. K. G.) — I-ratêyañgâñgîñg, = het Mal. *di-âtas añgin, in het Westen.*

Païratêyañg, *naar boven brengen.*

(3° râte), Sal. *het Zuiden.*

(4° râtté), gebezigd van *kleine puistjes,* die *zich hier en daar over het ligchaam verspreiden.* Zoo ook van *vonkjes vuur,* of *spatjes olij,* die *zich ergens neérzetten.* Van daar ook van het *geluid,* waarmede dit gepaard gaat: *zissen, knetteren.* Boeg. idem.

(rânte), bep. rantêya, *keten, ketting, boeijen;* van daar zoowel ons *halssieraden, halsketens,* als de *guirlandes,* of *ornamenten* aan een kleed, die den vorm van een *ketting* hebben. Boeg. idem.

Men heeft vele soorten van *rânte,* als: rântetôpe, rânte-bâdjoe, rânte lêpá, (men zie *lépá* N°.1,) rânte-Manîla, (men zie *Manîla* N°. 1,) rânte-nɔ̂eri, rânte-âppí-rânrañg, (men zie *áppí* N°. 3,) rânte-gîliñg-Gôwa, (men zie *gîliñg*,) rânte-pâyoeñg, en: rânte-bɔ̂elo bɔ̂elo (men zie *bɔ̂elo*).

Bâdjoe-rânte, men zie *bádjoe.*

(râttó), *knappen.* Verg. *láttó.*

(rîta), bep. ritâya. — Pôkó-rîta, soort van *boom,* welks bast men aan de paarden geeft, zoo zij aan wormen lijden; deze bast met klapper-

melk gemengd, ook door menschen gebezigd tegen hoest. De bloem van dezen boom stinkt allervreeselijkst, v. d.: koeñgâï-ñgâï-bo͡eñga-rîta-ko, *ik houd zoo veel van u, als van eene rîta-bloem.* Boegin. *lîta*, idem.

(rînte), Sal. — Rînte-mâë, = *ri-ânte-mâë*, = *ânte-mâë*, = het Mak. *kére-mâë*. Verg. *kére* N°. 2.

(rîto), *ligt breken, bros;* gebez. van *hout, goud*, enz. Boeg. *márâtto*, idem.

(ro͡entañg), árо͡entañg, árо͡entañg-ro͡entañg, *met rukken iets doen;* v. d. ook: *uit boosheid slaan en schoppen*, bijv. *kinderen.* — Bârá ta-márо͡entañg-ro͡entañg, *een Westenwind die niet met rukken*, of *met tusschenpoozen, maar gelijkmatig waait.* (Tar., Kel.) — Ro͡entañgi d̃jappâna, *hij loopt als 't ware met rukken*, d. i.: *met heftige bewegingen.*

Tárо͡entañgi ôtereka, *het touw wordt* als 't ware *telkens met een ruk strak gespannen.*

Patárо͡entañg d̃jo͡ekóe, lett.: als 't ware *met rukken hengelen*, dat is telkens wanneer men een' visch meent te bespeuren, den hengel eventjes in het water neêrlaten. (S. Ĩjin.)

(ro͡etoe). Árо͡etoe-ro͡etoe, gebezigd van het *aanhoudend geluid*, veroorzaakt door *paardengetrappel*, of het *loopen* eener groote menigte menschen, alsmede door het *vallen* van vruchten, die bij het schudden van den boom in aanzienlijke hoeveelheid naar beneden komen. B. idem.

(ro͡entóe). Tárо͡entóe, *zich stooten*, bijv.: ta-tárо͡entóeki toeto͡ewa, *de voorzigtige stoot zich niet.* — Tárо͡entóe bañgkênna, *hij stoot met zijn' voet ergens tegen aan.*

Roento͡eki, *zich stooten aan, stooten tegen*, bijv. noeroento͡ekiyá, *gij stoot* (loopt) *tegen mij aan.*

Siro͡entóe, *tegen elkander stooten.*

Paro͡entóe, a) *het stooten;* bijv.: paro͡entóe-bârá, lett.: *het stooten van de Westmoeson*, te weten: *op de Oostmoeson*, d. i.: *het begin der Westmoeson.* — Paro͡entóe-kâna, het woord, waarop men als 't ware *stoot*, het woord dat gedurig herhaald wordt, *stopwoord.*

b) *doen stooten;* bijv.: bâsse-niparo͡entóe, *een bâsse, die zoo ligt is, dat men haar tegen den grond kan doen stooten, op en neêr kan schudden met de hand.* (Kel.) — Amparo͡entóe bisêna, *zijne scheepriemen doen stooten*, d. i.: *daarmede onder het scheppen telkens tikken op den rand der praauw.* (Kel.)

Paroento͡ekañg, *stooting;* v. d.: paroento͡ekañg-kâñjñjiñg. Men zie: *kâñjñjiñg.*

Siro͡entóe, *tegen elkander stooten.*

Ro͡entóe-ro͡entóe, *gedurig stooten*, v. d.: *hevig kloppen, bonzen*, bijv.: *het hart.* — Pañgâï ro͡entóe-roento͡ekoe, *mijne vurige liefde*, liefde die het hart hevig doet kloppen. (Tar.)

Siro͡entóe-ro͡entóe, *gedurig tegen elkander stooten.*

(ro͡entoeñg), *nedervallen, nederstorten*, Boeg. *ro͡etoeñg*, Mal., Sund. en Jav. *roentoeh*, idem; bijv.: kâmma-mâmi bârá la-ro͡entoeñga ilâóe pagamoentêna, *zij zag zoo zuur* (zoo donker) *als wanneer de regenbui* (*de Westmoeson*) *in het Westen zal nederstorten*, d. i.: *komt opzetten.* (Bidas.) — Lâñgí! márо͡entoeñg-ko nâoeñg, *Hemel! stort in malkander.* (Tar.)

Roento͡eñgi, *doen nedervallen*, v. d.: *laten vallen;* bijv.: koelâmboe, *bedgordijnen* (D̃jay.); *sómbalá, zeilen.* (Bid.)

Roento͡eñgañg, *een val.*

Roento͡eñgañg, ook gebez. bij het *optellen* van *halsketens*, die uit verscheidene schakels bestaan,

dewijl zulk een *tókeñg*, als men haar aflegt, als 't ware *in malkander stort;* bijv.: tôkeñg si-roentoênganñg, *één tókeñg.*

Djâbá-rôentoeñg-roentoênganñg, *vogelknip-kooi.*

Lêbá tárôentoeñg-mi timbâwo, *er is doek tot bedekking van de zoldering opgehangen*, of *uitgespannen.*

(rênte), gebezigd van het *geluid* van de *gánrañg* en *trom*, van *geweren* en *kanonnen*, die afgeschoten worden, van *rijst* en *djagoñg*, die op een heete pan gelegd worden, om *bénte-áse*, of *bénte-birálle*, van te maken; overdragtelijk ook gebezigd van het *gerammel* van *menschen*, die veel praten.

(rêto), *laten knappen*, bijv.: *zijne vingers*, of *zijne handen.* NB. een teeken van droefheid, zooals bij ons het *wringen* der handen. (Sinr.)

(rôti), bep. rotîya, *brood.* Boeg., Sund., Mal., Jav. idem. — Rôti-têne, soort van *zoete broodjes*, waarvoor men zoete saguweer als gist gebruikt.

(1° rôto), árôto-rôto; gebez. van het *aanhoudend geluid*, door *schieten* veroorzaakt. Boeg. *mádóto-róto*, idem.

(2° rôttó), *frommelen*, bijv.: kañdjîlo-nirôttó, geb. van *gekookte kañdjîlo*, dewijl hij door het koken als 't ware *in elkander gefrommeld* wordt, of *inkrimpt.* — Tjîñjtjiñg-rôttó, een ring welks rand niet glad maar *gekarteld* is, met andere woorden, er uitziet als iets dat *gefrommeld* is. — Tjîñjtjiñg-rôttó-patôpe, *een tjîñjtjiñg-róttó*, die aan den regterduim, en alleen bij een *tópe* gedragen wordt.

(3° rôttó), *afbreken*, Boeg. *rátto*, idem; bijv.: ta-nirôttó kâyoe-kayoênñgkoe, lett.: *dat mijn hout niet afgebroken worde!* Bedoeling: dat er niets van het mijne, al zij het ook nog maar zoo weinig, eenigzins beschadigd worde! (Oud Contract van de vorsten van Toeratêya.)

(1° rôntó), = *rómó, kneden;* bijv.: *brood;* van daar ook: *in zout ingelegde ambáriñg's*, soort van kleine garnaaltjes, men zie *ambáriñg.*

(2° rôntó). Verg. *róêntóe.*

Niparôntó ri-padîñgîñg, *op en neér geklopt worden op een padîñgîñg*, een *streng garen* bijv., die uit de verf gehaald, en reeds uitgewrongen is.

(rantâkañg), *draaibas*, *kleine léla*, Mal. *rantáka*, idem.

(rôtoñgá), = *éró-tôñgá*, even als men in het Boeg. vindt *lótowá* voor: *êlo-tówá.*

(rântalá). Parantâlañg, *talmen, treuzelen.*

Tárântalá, idem; doch minder gebruikelijk.

(râtasá). Tárâtasá, *verstrooid, ordeloos, niet op zijn plaats zijn.*

(rântasá), *geheel stuk*, of *verdorven, en slecht zijn;* gebezigd van *menschen*, van *hunne handelingen*, van *huizen*, van *stoelen*, enz.

(rântoesóe). Rantôesañg, *iemand iets afrukken*, zoo als bijvoorbeeld een zakkerolder doet. (Bid.)

(rôêtoesóe), bep. rôêtoesoeka, *zeeworm*, klein doch zeer nadeelig voor de praauwen. B. *róêtóe*, idem.

Máparoetôêsañg, *het hart doorknagende* (even als de wormen een praauw), *verscheurende;* in de sînrilí's dikwijls parallel met *mápilannássi.* Vergel. *lánnasá.*

(1° rêtesé), *vol puistjes zijn*, zoodat om de randen van de groote puisten en tusschen de groote puisten zich weder een menigte

kleine puistjes vertoont; bijv.: árêtesêki biberêna, *zijne lippen zijn vol puistjes.*

(2° rêtesé). Parêtesé, paretêsi, = *djampâñgi*, *oppassen, zorgen voor;* bijv. *een zieke*, of *kinderen*, of *beesten;* als: paretêsi-sâï anâkoe, *zorg eens voor mijn kind.*

Parêtesîyañg, *ten gevalle van iemand oppassen*, of *zorgen voor*, bijv.: parêtesîyañgá djârañga, *pas mij op het paard.*

(rôtasá), bep. rôtasaka, *verward, garen* bijv., of *hoofdhaar;* v. d. ook: empôwañg rôtasá, *eene plaats waar alles in de war is*, eene plaats van oproer en verwarring.

Rotâssi, *verwarren, in de war brengen.*

Panrotâssi, *iemand die de boël in de war stuurt.*

(rîndañg), *onrustig, veranderlijk, ligtzinnig*, bijv.: rîndañg-pamâï, *onrustig, veranderlijk, ligtzinnig, van gemoed.* (Kel.) — Rîndañg-bâñgkeñg, *onrustig van voeten*, d. i.: *altoos uitloopende* (Kel.), *altoos in beweging.*

(rîdi), máridi, bep. máridîya, Boegin. *geel.* (Rap.)

(rîdeñg), *komen.* (Mâdi.)

(rênda), bep. rendâya, *passement, kantwerk van goud* of *zilver, galon.* Sund., Mal., Javaansch idem. Portugeesch *renda, kant, naaldewerk.*

(rôda), bep. rodâya, *rad, wiel*, Sund., Mal., Jav., Port. *róda.* — Âná-rôda, *spaak van het wiel.*

(rônda), het Port. *ronda*, het Holl. *ronde.* — Árôndaï padjagâya, lett.: *de wacht doet de ronde;* bij misverstand door de Makassaren gebezigd voor: *de wacht roept werda.* NB. deze uitdrukking is natuurlijk alleen in gebruik op de hoofdplaats Makassar; elders weet men van zoo iets niet af.

(rânnoe), *zich verheugen, blijde zijn;* en wanneer dit geschiedt met het oog op de toekomst: *hopen, vertrouwen*, Boeg. *rânnoe*, idem; bijv.: rânnoe-doêdoewá, *ik verheug mij zeer.* NB. dit is de gewone uitdrukking, die men bezigt bij het ontvangen van eenig geschenk; geeft zoo veel te kennen als onze woorden: *ik bedank u wel.* — Márânnoewi nipoêdji, *het verblijdt hem, om geprezen te worden.* (Rap.) — Âmôloñg hadjâna, ánâppóe rannoênna, *iemands verlangen afsnijden*, d. i.: *niet vervullen, en iemand's hope afbreken*, d. i.: *verijdelen.* (Djay.)

Rannoêwañg, *vertrouwen*, of *hopen, op iemand*, met en zonder *ri;* bijv. koerannoêwañg-doêdoe-ko, *ik vertrouw zeer op u.* — Anrannoêwañgá ri-toêwañg, *ik vertrouw* (ten opzigte van het een of ander) *op mijnheer.* — I-kâoe-dji koerannoêwañg pinrâñgiyá kadêra, *ik vertrouw*, of *hoop, van u, dat gij mij stoelen zult leenen.* (Brief.) — Ka-nirannoêwañgi ântoe ri-karâëñga ri-Sambâwa, *daar de Koning van Sambáwa vertrouwen in hem stelt.* (D. Moes.) — Toe-nirannoêwañg, *iemand op wien men vertrouwt.* — Tâoe-koerannoêwañga añjtjinîkañgi kabâdjikâñgkoe, *iemand, van wien ik vertrouw, dat hij voor mijn welzijn zorgen zal.* (Tar.) — Taêna marâëñg, toêwañg, koerannoêwañg, mâka aipapâoe toe-málompôwa, ikâoe-dji, *ik vertrouw*, of *hoop, op niets zoo zeer, als dat gij wel in de gelegenheid zult zijn, om met den Gouverneur te spreken.*

Panrannoêwañg, *hoop, vertrouwen.* — Sâla-panrannoêwañg, *teleurstelling.* — Lômpo-doêdoewi sâla-panrânnoewâñgkoe, *zeer groot is mijne teleur-*

stelling. — Kínanrôkoe sâla-panrannoêwañg, *gij stelt mij te leur.*

Panrânnoewâñgi, *iemand maken tot het object, waarop men vertrouwt;* bijv.: toe-nipanrânnoewâñgi, *de man op wien men vertrouwt.* — I-toêwañg-mâmo koepanrânnoewâñgi ampâoewi, *omtrent mijnheer slechts vertrouw ik, hij zal spreken,* enz. [NB. men zou hier ook zeer goed hebben kunnen schrijven: *koerannoêwañg*].

Panrânnoewâñgañg ânoe ri, *ten opzigte van het een of ander hopen,* of *vertrouwen, op,* d. i.: *het een of ander verwachten van,* bijv.: îya-mîñjdjo kípanrânnoewâñgañg ri-toe-málompôwa siyagâñg kípapâlá-toeloêñgañg ri-toe-málompôwa, *dat verwachten wij van den Gouverneur, en daarvoor vragen wij hulp van ZHE. Gestr.* — Îya-môntoe koepanrânnoewâñgañg riyanâkoe, *dat verwacht ik van mijn kind.* — Koepanrânnoewâñgañgi ri-toêwañg, nanatoêloeñgá, *ik verwacht dit van mijnheer, dat hij mij helpe.* (Brief.)

Pirannoêwañg, = 't Boegin. ◝◠◝◠, *vertrouweling.* (Rap.)

Karânnoe-rânnoe, *vreugde veroorzakende;* v. d.: *verblijdend;* bijv. karêba karânnoe-rânnoe, *verblijdende tijding.* — Âná karânnoe-rânnoe, *een kind, dat zijn' ouders vreugde veroorzaakt, een kind dat men met pleizier aanziet, een lief mooi kind.* — Râppo-kâyoe karânnoe-rânnoe, *boomvruchten die er goed uitzien, die men met welgevallen aanziet.*

Karannoêwañg, a) *het zich verblijden, blijdschap,* enz.; b) *zich verblijden over;* bijv.: koekarannoêwañgi battoêta, *ik verblijd mij over uwe komst.*

◝◠ (roênañg), ároênañg, *afvallen, bloesem* bijv., of *bladen.* (Rap.)

Tároênañg, idem. (Tar.)

Âse-bâkká paroenâñgañg, *onhariye paddie die ligt van de halmen afvalt.* (Kel.)

◝◠ (roênoé), bep. roênoeka, *slijm,* zoowel bij visschen als bij andere beesten. Zoo bijv. het *slijm,* dat boven op het vleesch blijft liggen, wanneer de buffel geslagt, en reeds van zijn vel ontdaan is.

◝◝◠ (1° rônañg), rônañg-rônañg, *glinsteren, blinken, schitteren,* Boeg. *mónañg,* idem; bijv.: djamârró rônañg-rônañg, *een schitterende smaragd.* (Sinr.) — Boelâëñg-rônañg-rônañg, *blinkend goud.* (Sinr.)

(2° rônañg). Tárônañg-rônañg, *dobberen, drijven.* Boeg. *mónañg-mónañg,* idem.

◝◠◯ (rânnasá), bep. rânnasaka, *klam, vochtig.*

Rannâssi, *bevochtigen.*

◝◠◝◯ (rinôsa), *half droog en half nat zijn,* Boeg. idem; bijv.: Kalôtoró-mi?... Taêna-pi, toêwañg; nâmpa rinôsa-mi, *is het al droog?... Neen, mijnheer; het is pas half droog.*

◝◝ (râtjá). Râtjá-râtjá, *hakken, aan stukken snijden.*

◝◝ (rânjtjañg), *vermorsen, verknoeijen,* bijv.: *papier,* door telkens hetgeen men beschreven heeft, te verscheuren en dan weêr op nieuw te beginnen. Zoo ook bijvoorbeeld *geld, goederen,* enz.

◝◝ (râttjí). Tárâttjí, *spatten,* geb. van het *uitvliegen,* of *uitschieten,* van *semen virile,* men vergel. op *djéné.* — Tárâttjí-mi tâï-kondôna. Men zie *kóndo.*

Rattjîki, *ergens op spatten;* bijv.: bâte dâwá naratjîki, *een inktspat.* — Na-kínagâppa tôdoñg naratjîki, ikâmbe márannoêwañga ri-toêwañg Iyânoe, *mogen* (de magt en het aanzien van mijnheer)

ook ons bespatten, d. i.: *ook op ons redunderen, die vertrouwen op mijnheer N. N.* (Brief.)

(râñjt̃jiñg), márâñjt̃jiñg, = *garáñjt̃jiñg*, *rammelen.* (D. Moes.)

(rât̃joeñg), *gift*, *vergift.* Mal. en Jav. *rat̃joen*, idem; beeld van een *doortrapt slecht mensch.* (Bid.) — Árât̃joeñgi, *iemand vergeven.*

(râñjt̃joeñg), *snijden*, *vermaken*, *aanpunten*, eene *pen*, of *potlood.* Mal. *rant̃joñg*, Boeg. *dâñjt̃joñg*, idem. Vergel. *t̃jidóe.*

(1° rît̃jí). Bôsi rît̃jí-rît̃jí, bep. rît̃jí-rît̃jika, *stofregen.* Boeg. *t̃janáljí* en Jav. *rit̃jih*, idem.

(2° rît̃jí). Áñgarît̃jí, *schreeuwen*, en wel zoo, dat men het geluid van *ñjei* maakt, v. d. geb. van: *vleêrmuizen*, v. d. geb. van: *kinderen*, die hetzij *huilende*, het zij *lagchende*, *ñjei-schreeuwen.*

(rît̃joe), bep. rit̃jóêwa, vnw. rit̃jóêñgkoe, *overhoop*, *het onderste boven*, *verwarring.* (D̃jay.), Boeg. idem; v. d.: tâoe-rît̃joe, *een slecht mensch.*

(1° râd̃já), bep. râd̃jaka, 't Arab. رجب, naam der *zevende maand* van het Mohammedaansche jaar.

(2° râd̃ja, bep. rad̃jâya, naam eener soort van *boom*, met zoete vrucht, op Makassar wel eens genoemd: *trommelstokken-boom*, wegens overeenkomst der vruchten met trommelstokken, de *Cassia Fistula L.*, Boeg. idem. NB. de vrucht door den Inlander gen. *kóyó*, als dikwijls bij wijze van *pleister* gebruikt wordende.

(3° râd̃ja), Mal., Jav. *vorst*, *vorstin.* (Sinr.) — Râd̃ja-âñgîñg, Mal. = het Makass. *Nâga* N°. 1, *Melkweg* (?) of *Draak* (?) (Rap. T. D̃j.) — Sêlé râd̃ja-tóempañg, eene kris met lemmet van *malêla* (, men zie *malêla*), terwijl op het staal een gouden *padde* gewerkt is. (Mâdi.) Men zie *tóempañg.*

(4° râd̃ja), het Arab. رَجْعَة, soort van *echtscheiding*, waarbij terugkeer nog mogelijk is. (Sar.)

(râd̃jañg), iemand bij den ingang der moskee, tot aan het middenlijf toe, levend in den grond begraven, en vervolgens met steenen dood gooijen. NB. soort van doodstraf, die thans in onbruik geraakt is.

(rêñjd̃jañg), *doorzigtig*, bijv.: een *mand*, die zoo gevlochten is, dat bijna alles er doorheen valt. (Kel.) Boeg. idem.

(rôd̃ja). Rôd̃ja-rôd̃ja, bep. rôd̃ja-rod̃jâya, *een ruiker van allerlei bloemen*, die bij de stelen te zamen gebonden worden. Volgens van Hoëvell's Bidas, bl. 251, is روج, wanneer de bloemen, zoo als de melatti, bij elkander gevoegd worden, in de gedaante eener roos. Deze *ródja-ródja* is geheel Maleisch, en in Gôwa niet gebruikelijk. Boeg. *óêñga ródja-ródja*, idem.

(rôñjd̃jo). Karôñjd̃jo-rôñjd̃jo, bep. karôñjd̃jo-roñjd̃jôwa, *ligtvaardig*, *onvoorzigtig.* (Inl. Wetb.)

(râñjd̃jalá). Tárâñjd̃jalá, *gestuit worden*, Boeg. idem; bijv.: ri-d̃jamânna, *in zijn werk.* — *Tárâñjd̃jalá* ook geb. van een praauw die half vastzit op een bank, en nu door het geweld der golven op en neêr gaat.

Parâñjd̃jalá, *stuiten;* bijv.: niparâñjd̃jaláki balîya ri-panâppowînna, *de vijand wordt gestuit in zijn aanval.*

(ridjâlologaêbi), het Arab. رِجَالُ ٱلْغَيْب, volgens den Inlander het Mal. راج اغن, = het Mak. *Nâga* (!?) (Rap. T. D̃j.)

(râñjí). Karâñjí, geb. van een *bovenlip*, *die al te veel naar boven omgekruld is*, als wan-

neer die door den Inlander insgelijks leelijk genoemd wordt. Vergel. *tjóñgkañg*.

(rânjoé). Pirânjoé, *zijn gezigt wasschen*. Djéné-pâpiránjoékañg, *waschwater*.

(rinjañg), márinjañg, *ijverig, bedrijvig*.

(râya), bep. rayâya, *'t Oosten*. — Opmerkelijk is het, dat men dit woord te Bantâëñg van het *Noorden* bezigt, terwijl in Bône *oerâï* het *Westen* te kennen geeft. Hieruit zou men afleiden, dat *râya* welligt oorspronkelijk de *landzijde* beteekent; v. d. ook welligt de benaming van de *Toerâya's*, het Boeg. *To-râdja*, een soort van bergvolk.

Anrâï, *Oostwaarts gaan*, dikwijls geb. van 't gaan naar de eene of andere plaats die Oostelijk ligt van het punt waarop wij ons bevinden.

I-rayâñgañg, *beoosten;* bijv.: i-râyañgânna Padjôki, *beoosten Padjóki* (in Gôwa).

(râyo). Râyo-râyo, *met goede woorden trachten te verwerven*, Boeg. *râdjo-râdjo*, idem; bijv.: râyo-râyo taôewa pamaîna, *met goede woorden trachten te verwerven iemand's hart;* of: boekoênna, *iemands hulp*. — Tâoe nirâyo-râyo, *menschen jegens wie men goede woorden dient te bezigen*, om iets gedaan te krijgen; v. d. gebezigd van: *vrije bedienden* in tegenstelling van *slaven*, over wie men volkomen heerschappij heeft, v. d. gezegd tegen slaven: noepâré kalênnoe kâmma tâoe-koerâyo-râyo, *gij stelt u aan, als of gij vrije bedienden waart*.

Râyo-râyo ook geb. van het *koppelen* van een *huwelijk*.

Baînne parâyo-râyo, *koppelaarster*.

(1° rîya). Rîya-rîya, bep. rîya-riyâya, *gespleten bamboezen*, die dwars door de gevlochten gespleten bamboezen (pangânañg) van een deur of wand heenloopen. Boeg. idem.

(2° rîyá), *leven, beweging, opschudding maken*, v. d. ook geb. van het *schreeuwen* van *kraaijen*, en van het *juichen* van *menschen;* bijv.: rîyáki taôewa, *de menschen maken beweging*, of *opschudding*. — Rîyáki boettâya, *het land is in beweging*, of *opschudding*.

Kariyâkkañg, *leven*, of *beweging, maken, voor*, of *tegen, iemand*, v. d. ook: *tegen iemand schreeuwen*, of *juichen;* bijv.: nakariyâkkañg kalâ mátâñgke-kâyoe, *en de kraaijen op de takken der boomen, schreeuwden tegen hem*. (Mâdi.) NB. slecht voorteeken! — Nikariyâkkañg tâpe-tapêsañg sowêna, *men schreeuwde tegen, men juichte toe, zijn gedurig achteruitslaan met de handen, alsmede zijn slingeren daarmede*. (Mâdi.)

(rîyoe). Rîyoe-rîyoe, bep. rîyoe-riyoêwa, naam eener soort van *medicinaal boompje*. Boeg. *dîyoe-rîyoe*, idem.

(rîyoeñg), *ruischen*, bijv. de *ooren*, Boeg. *dîyoeñg-riyoeñg*, idem.

Âpâkarîyoeñg-rîyoeñg, *de ooren doen ruischen*, bijv. geb. van het *gehuil* van *kinderen*.

(rîye), Sal. = *niyá* N°. 1.

(rîyo), Sal. en Bonth. *wasschen, baden, nat maken*. — Djéné-rîyo, *bad-, waschwater*. (Sinr.)

(roêyoeñg), soort van *dolfijn*, Boegin. *roêdjoeñg*, idem. De tranen van dezen visch opgevangen, en daaraan het vermogen toegeschreven, om het hart eener schoone aan zich te verbinden.

(rêya), bep. reyâya, soort van *riet*, in Toeratêya, insgelijks voor *patôñgkó* gebruikt, hebbende eene witte bloem, *Poa sp.*, Boeg. idem. — Mânna rêya, ka-patôñgkó; mânna bâtoe, ka-kantîsañg, mânna tâï, ka-tâï-bâni. Spreekwoord,

lett. beteekenende, *hoewel maar réya* (, stel er u meê tevreden), *daar gij die toch gebruiken kunt voor patóñgkó, hoewel maar steen* (, stel er u mee tevreden), *daar gij dien bezigen kunt als slijpsteen, hoewel maar vuilnis* (, stel er u meê tevreden), *daar het is vuilnis van bijen*, d. i. *was* (die immers te gebruiken is). Zin: "Haal ons toch niet het vel "over de ooren, vorder niet de gansche boete, daar "wij geven wat wij kunnen, en dit alles zeer wel "door u te gebruiken is." Volgens de inlandsche gewoonten van Toeratêya moet men na zoodanige verklaring genoegen nemen met hetgeen gebragt wordt, al zij het ook maar een gedeelte van het verschuldigde; wanneer ten minste de schuldige zooveel mogelijk aan zijne verpligting tracht te voldoen.

Rîn̂riñg-rêya, *muur van réya*. Beeld van iemand, op wien men zich niet verlaten kan. (Sinr.) — Âbo'eñga-rêya-mi tampârañga, *de zee is al als 't ware met réya-bloemen*, d. i. *met schuim, bedekt*. NB. dit heeft vooral plaats in het midden van de Oostmoeson.

(rêyo), eigenl. Boeg. = 't Mak. *márewâñgañg, alles in orde brengen*, voor een *ontvangst*, of ook voor een *feest*, als *braden, koken, de vlaggen uitsteken*, enz.

(1° rôya), *werken, zwoegen;* bijv.: royâna sawîya, lett. *het werken van de matrozen*, v. d.: *belooning voor hun moeite*, verg. *kéró* N°. 1. — Teyâï rôya-royânoe, lett.: *het is niet uw zwoegen*, v. d.: *het is niet door uw zwoegen verdiend* (maar door het mijne). — Rôya-âloe, lett. *werken als een rijststamper* (*âloe* N°. 2), d. i.: *zonder vrucht voor zichzelven, alleen tot voordeel van anderen, werken.*

(2° rôya). Rôya-rôya, soort van vogel, *snip*, Boeg. *ródja-ródja*, idem.

(3° rôyá). Rôyá-rôyá, *slechts toespijs eten*, zonder den hoofdschotel (zooals in Oost-Indië de *rijst*, in Europa de *aardappelen* of *het brood*) aan te spreken.

(rôyeñg), = *róeñg*, soort van machine, die dezelfde dienst doet, als de *boelelêñgañg*, of *lawéyañg-boelêleñg*, te weten om de streng garen om te spannen, en vervolgens het garen er langzaam af te trekken (*nóenoé*). Het verschil in vorm is hoofdzakelijk dit, dat het rad bij de *boelelêñgañg*, op de standaard ligt, terwijl het bij de *róyeñg*, door middel van een spil, er aanhangt. Boegin. idem.

(1° rôyoñg). Rôyoñg-rôyoñg, *wesp*. Boeg. *ródjoñg-ródjoñg*, idem. — Âyá-rôyoñg-rôyoñg, *wespen-lendenen;* gebezigd van de *lendenen* eener vrouw, die een zeer dun midden heeft, zeer *slank* is.

(2° rôyoñg). Tárôyoñg-rôyoñg, *waggelen, niet vast staan*, bijv.: een *huis*, een *trap*, enz.; bijvoorb. een *mensch*, die pas van ziekte hersteld is. Boeg. *táródjoñg-ródjoñg*, idem. — Tárôyoñg-rôyoñg îdji, *hij waggelt nog.*

(3° rôyoñg), soort van gezang voor kleine kinderen gedurende de veertig eerste dagen na de geboorte. De *róyoñg* wordt ook genoemd *pádja-pa dáëñg* wegens het begin van dit lied; en ook wel *toerináoeñg* zooveel als *tíro-náoeñg, uit de hoogte* op het menschdom *neêrzien.*

Parôyoñg, vrouwen die de *róyoñg* zingen voor kleine vorstelijke kinderen.

Royôñgañg, en: rôyoñg-royôñgañg, *de róyoñg zingen voor;* v. d.: koe-naroyôñgañg djîkirí ri-pa-

loeñgâñgkoe, *hij zingt d̃j́ikiri's voor mij op mijn hoofdkussen.* (Kel.)

(rêyalá), bep. rêyalaka, het Port. *real, een reaal, Spaansche mat.* Boeg. idem; Sund., Mal., Jav. *rejal.* Op Celebes heeft de *reaal* eene waarde van twee ropijen, alzoo 240 duiten. Bij het opgeven van een geldswaarde wordt het woord *réyalá* dikwijls weggelaten, en alleen het getal genoemd.

(rayêsañg), = *ráseñg*, Toer. = *tóêwa* N°. 1, *geluk.* (Sinr. K. G.)

(1° râra). Pirarâī, *iemand tot het een of ander aanzetten, animeren*, bijv. om te *eten*, Boeg. *pidarāī*, idem.

Pirarâñgi, *iemand iets sterk aanbevelen, iemand iets opdringen*, bijv.: *koopwaren, eten*, enz.

(2° râra), bep. rarâya, Sal. en Bonth., = *l̃j́érá, bloed*, vergel. 't Boeg. *dára* en 't Mal. *dárah.* — T̃jânniñg-râra, men zie: *l̃j́ánniñg* N°. 2. — Râraòète, soort van vocht, ten deele rood, ten deele wit, dat zich, na de bevalling eener vrouw, bij de kraamzuivering ontlast. NB. het rood is van de moederkoek, het wit van wege het vruchtwater, dat in een plooi van het lamsvlies is verborgen gebleven.

(3° râra). Âná-râra, bep. âná-rarâya, *maagd*, Boeg. *ánâ-dára*, Mal. *ánakh-dára*, Jav. *rara*, en *dara*, idem. — Âná-râra soèntiñg, men zie *soèntiñg*.

(4° râra). Manrârá, of: anrârá, bep. manrâraka, of: anrâraka, *algemeen, gemeen, overal besproken, overal bekend*, Boeg. idem; bijvoorbeeld: ânne bit̃jarânna anâna Iyânoe, îya-mâmi-sēñg manrârá, *die zaak van NN's dochter is overal bekend* (, overal wordt er over gesproken). — Îya-mâmo-sēñg manrârá, t̃jaoeloèna Kâmpoñg-T̃jîna, enz., *overal wordt er maar gesproken van de l̃j́áoeloé* [d. i. hier: *een mooi meisje*] *van den Chineschen wijk.* (Kel.)

Panrarâkkañg), *met betrekking tot iemand algemeen, overal besproken, overal bekend, zijn*, bijvoorb. ânne karâëñga napanrarâkkañgi d̃j́oèkóe, *onder zijne regering was er algemeen*, d. i. *veel, visch.*

Panrarâkki, = *panrarákkañg*. (GG.)

(5° rârá), Boeg., Sal., en Bonth., = *d̃j́ánnañg*, bijv. rârâki t̃inrôna, *hij slaapt vast*, of *gerust*, v. d. ook: *lang.* — Pôkó-rârá, Bonth., = *pókó-mád̃j́ánnañg*, men zie *d̃j́ánnañg*. — Boèñga-rârá, de *Erythrina sp.*

(1° rârañg), *kam* van een' *haan;* bijv.: òèlará-rârañg, *slang met een' kam.* — D̃j̃âñgañgbôroñg-rârañg, *een haan met grooten kam.*

Rârañg-d̃j̃âñgañg, de *Celosia cristata L.*

(2° rârañg), *in de Zon*, of *bij het vuur, verwarmen*, of *droogen;* bijv.: nirârañg riyallôwa, *in de Zon verwarmd*, of *gedroogd, worden.* — Nirârañg ri-pêpeka, *bij het vuur gedroogd worden.* — Ârârañg-mi kalênna boewad̃j̃âya, *de kaaiman droogt*, of *verwarmt*, v. d.: *koestert zich, in de Zon.* — Ârârañg-mi-Allôwa, *de Zon verwarmt*, of *droogt, reeds*, te weten: *het Aardrijk*, d. i.: *de Zon geeft reeds glans van zich*, d. i. *het is ongeveer te* 8 *à* 9 *ure 's morgens.* — Noe-ta-narârañg bâra-pepêna Narâka, *gij wordt niet gedroogd*, of *verwarmd*, d. i.: *geroosterd, verschroeid, door de vuurkolen der Hel.* (Sinr.) — Koepadâra noe-narârañg dâlle tábòèwá, *ik bejammer*, d. i.: *benijd het u, dat gij verwarmd*, d. i.: *gekoesterd wordt door de opgaande Zon.* (Sinr.) — Rarânna pêpeka, *de hitte*, of *gloed, van het vuur.* — Ârârañg-rârañg, *zich een weinig droogen*, of *warmen* in de Zon, of bij het vuur.

Tòènoc parârañg̃ d̃jòèkoeka, *den visch* (met den kop naar beneden) *schuins tegen het vuur aanhouden en zoo braden.*

(1° rânrañg̃), *ankertouw*. Boegin. idem. — Rânrañg̃-sâóe, *ankertouw van klapperbolster.* — Rânrañg̃-môñjt̃joñg̃, *ankertouw van saguweerhaar.* — Rânrañg̃-raòèkañg̃, *ankertouw van bindrotting.*

(2° rânrañg̃), *hakken, in stukken houwen.* (D. Moes.) — Rânrañg̃-mánéné, (den vijand) *kort en klein hakken.*

(3° rânrañg̃), *lang voortduren, lang volhouden.* Boeg. *dânrañg̃*, idem; bijv.: márânrañg̃-gâóe, *lang volhouden met iets te doen.* (Kel.) — Rânrañg̃i gâsiñg̃a, *de tol houdt lang vol*, te weten: *met draaijen.* — I-rânrañg̃-gâóe, *zij die lang aan iets werken, lang met iets bezig zijn.* (Tar.)

Siranrâñg̃añg̃, *het lang met elkander volhouden;* bijv.: siranrâñg̃añg̃i balîya, *de vijanden houden het lang vol met tegenover elkander te staan*, te weten: eer het tot een treffen komt.

(rîñra), *vlam, vlammen*, cene *kaars* bijv., of *vuur* om te koken. — Narîñra-môntoe (*matánna allówa*) ri-bâñg̃keñg̃ lâñg̃ikîya, *de Zon vlamt als 't ware even als een klomp vuur onder aan de lucht.* (Sinr. K. G.)

Parîñra pêpeka, *het vuur doen vlammen*, v. d.: *aanmaken.*

(rîrî). Támêya-rîrî, *druppelpis*, of *koude pis, hebben.* Men zie *méya.*

(r̃îñr̃iñg̃), *wand, muur.* Boeg. *rânr̃iñg̃*, Mal. *dindiñg̃*, idem. — Pâpañg̃-r̃îñr̃iñg̃, *schut*, of *schoorplank.* — R̃îñr̃iñg̃-kanîkî, *een plank op zij van het schip beneden de kanîkî.*

R̃îñr̃iñg̃i, of met transit vorm: rîñr̃iñg̃i, *iets met een muur omgeven*, v. d.: *beschutten, beschermen, helpen.* (Rap.)

Parîñr̃iñg̃, a) *beschutsel*, b) *iets bezigen om af te schutten.*

Karîñr̃iñg̃añg̃, *verschansing.*

Ákarîñr̃iñg̃añg̃, *met een' verschansing zijn;* v. d. kâna takarîñr̃iñg̃añg̃, *woorden zonder verschansing*, d. i.: *woorden die voor een ieder te vatten*, d. i.: *duidelijk, zijn.* (Tar.)

(ròèra), Boeg., = *sañg̃kálañg̃*, *verhindering.* — Pônna taêna ròèra, *zoo er geene verhindering is* (zal ik gaan). Men zie *sáñg̃kalá* N°. 2.

(1° ròèróe), een oud woord, volgens sommigen = *láwa* N°. 1, en v. d. geb. voor het *afschutten* van een gat, hetzij door er eene soort van omheining om te maken, hetzij door het slechts met het een of ander te overdekken; bijv.: mânna natamboèñg̃i, naroeròèka, nadjâppó-mo roeròêna, na-nakatoegòèri d̃jârañg̃ têdoñg̃-ka, enz., *al maakt men ook het gat digt, wanneer men het maar luchtig met het een of ander toestopt, indien dan, hetgeen men daarvoor gebezigd heeft, wegrot, en er een paard of buffel in het gat valt*, enz. (Rap.)

(2° ròèroe). Paròèroe a) *zich toe-*, of *uitrusten, zich kleeden.* (D̃jay.)

b) *iemand uitrusten;* bijv.: naniparòèroe-mo sañg̃gênna pâparoeròènna, *hij werd uitgerust*, of *toegerust, met alle mogelijke toerusting.*

(3° ròèroe). Pasinròèroe, *ongelegen, ongeroepen, komen*, v. d. *met slechte bedoeling, heimelijk, komen, binnensluipen;* bijv.: d̃jagâï toe-pasîñroeròèwa, *pas op de menschen die willen binnensluipen* (om te stelen). Boeg. *pasiróro*, idem.

Pasîñroeròèwi, *ongeroepen, ongelegen, komen tot, zich ongeroepen mengen in, binnensluipen bij.*

(4° roêroe), = *tinroêroe*, = *roêroeñg*, *volgen*; bijv. roêroewi toe-málompôwa, *den Gouverneur begeleiden.*

(roêroeñg), *volgen*, *overéénstemmen* in het een of ander, enz.; bijv.: kâna taënâya roêroeñg ânne ri-soêraka, *de woorden die niet volgen* (, niet goed geplaatst zijn,) *in dezen brief*, d. i.: *de fouten tegen den stijl in dezen brief.* Vergel. *tába* N°. 1. — Mároêroeñg-kânaï Iyânoe, *hij stemt overeen in zijne woorden met N. N.*, d. i.: *hij zegt hetzelfde als N. N.* (Rap. K. G.) — Lêbáki ároêroeñg-êrómi baïnnênna, *daarop stemde zijne vrouw in wil overéén met hem*, d. i.: *daarop was zijne vrouw het met hem eens.* (Bid.) — Mároêroeñg-gâoé, *overéénstemmen in daden*, d. i.: *eensgezind zijn.* (Rap.)

Paroêroeñg, *het volgen;* v. d.: paroeroênna, *hetgeen ergens bij behoort;* bijv.: na-paroeroênna, kâdó pâtan-roêpa, enz. *en wat er bij behoort, wat hun toekomt* [te weten: aan de bissoe's voor het toedienen hunner toovermiddelen] *bestaat hierin, dat men hun geeft vier soorten van rijst* (d. i.: *witte, roode, gele* en *zwarte* rijst), enz. (Rap. K. G.)

Paroêroeñg-pamaîki Iyânoe, *het met N. N. ergens over eens zijn.* (Rap.)

Roeroêñgi, *iemand volgen, met iemand overéénstemmen*, enz.; bijv.: ri-sannênna-pa sâllañg koewádôñgkó ri-bisêyañg, poênna naroeroêñgi-má Âlla taâla, *aanstaande Maandag zal ik scheep gaan, zoo Gods wil daarmede overeenstemt*, d. i.: *zoo God dat wil.* (Brief);

Paroeroêñgi, *iemand*, of *iets*, *doen volgen*, of *doen vergezeld gaan van*, *met iemand*, of *iets*, *doen overeenstemmen;* bijv.: pañgêmpañga ri-toe-Sawitôwa, naparoêroeñgîya pañgoêrañgîya Iyânoe, *de bepalingen voor die van Sawíto, welke N. N. heeft doen vergezeld gaan van het geheugen*, d. i.: *de bepalingen voor die van Sawíto, welke N. N. uit zijn geheugen heeft aangevuld.* (Rap.) — Bâdjí naparoêroeñgîya Sâraka Âdá-linôwa, lett.: *het goede, dat de Sárá* N°. 1 *en de Ádá* N°. 1 *elkander doet vergezellen*, d. i.: *het goede dat de Sárá* N°. 1 *en de Ádá* N°. 1 *te zamen vereenigt*, d. i.: *het goede, waarbij de Sárá* N°. 1 *en de Ádá* N°. 1 *gelijkelijk te pas komen.* (Tar.) NB. het goede, hier bedoeld, is *het huwelijk*, waarbij niet alleen de *adat*, maar ook de شرع te pas komt, als wordende door den Priester ingezegend.

Roeroêñgañg, a) *het vergezellen, het volgen, gevolg, geleide*, bijv. van *krijgslieden;* als: noewâsseñg-dji âpa roeroeñgânna pabaïnnêyañga, *gij weet immers wat het gevolg is van het trouwen?* d. i.: wat er op het trouwen volgt, welke verpligtingen er alsdan op u rusten. Zoo vraagt men bijv. den jongeling die zich in het huwelijk wil begeven. Tegen het meisje zegt men daarentegen: noewâsseñg-dji âpa roeroeñgânna paboerannêyañga, *gij weet immers wat u na het huwelijk te doen staat?* — Riroeroeñgânna tâwa-tawâya, *naar het deel dat hun toekomt*, lett.: *naar het volgen van het deel.* (Rap.) — Natâba roeroêñgañg, lett.: *getroffen door het gevolg*, te weten: *eener daad*, geb. van iemand, die beboet of bestraft wordt, van wege een daad die men wel niet weet, maar toch vermoedt, dat hij gedaan heeft, dewijl wegens de omstandigheden de suspicie op hem valt. Als bijvoorbeeld het gestolene op iemand's erf gevonden wordt, beschouwt men hem als den dief, zoolang het niet bewezen is, dat een ander het vermiste gestolen heeft.

b) *iemand volgen, vergezellen;* bijv.: mâñge anroeroêñgañg toe-málompôwa, *den Gouverneur vergezellen.*

c) *doen volgen, doen vergezellen;* bijv.: anroeroèñgañgi agânna taoèwa, *iemand's bedienden doen volgen, zich van iemand's bedienden laten vergezellen, iemand's bedienden meênemen.* (Inl. Wetb.)

Paroeroèñgañg, *het volgen, het vergezellen,* enz.; bijv.: paroèroeñgânna kanâya, *het op elkander volgen van de woorden.* NB. ziet hierop, dat men niet, nu over dit, dan over dat onderwerp spreke. (Rap. K. G.) — Pâra-áñgâlleï paroèroeñgânna tâwa-tawâna, *zij nemen gezamentlijk hetgeen hun als hun deel toekomt,* lett.: *het volgen van hun deel.* (Rap.)

Siparoeroèñgañg, *elkander vergezellen, te zamen met iemand,* of *iets, gaan,* enz.; bijv.: siparoeroèñgañg-bâdjíká antâma, *goed,* d. i. *juist, met hem ben ik binnengegaan.*

Paroerâñgañg, *gezel, volgeling,* v. d.: *jongen, soldaat, onderdaan,* enz. (Rap.)

Roèroeñg-roèroeñg, a) *kort achter elkander volgen, achter elkander loopen.*

b) naam eener soort van *slingerplant,* geb. voor *vitjoèroe,* ook als *palarísi* in de winkeltjes, wegens de beteek. van 't werkw. *róèroeñg.*

(roènroeñg), *zich kleeden,* = *paróèroe* (, men zie *róèroe* N°. 2), = *ásoró.*

(rêra), *weenen;* bijv.: márêra-rêra-mo ânaka, *het kind weent gedurig.* (Sinr.)

Rerâï, a) *ergens over weenen;* bijv.: âpa noererâï? *waar weent gij over? waarom weent gij?* (Djay.)

b) *ergens naar,* of *om, weenen,* als 't ware *naar verlangen;* bijv.: narerâï kodîya, *hij verlangt er compleet naar om gestraft te worden* (, hij houdt niet op met kwaad te stoken). — Koèlí márêra-rerâya, *het vel dat weent om, verlangt naar, slagen,* d. i.: *het vel van een roekeloos en onverschrokken held.* (Mâdi.)

(rêrañg), *voortduren, aanhouden,* bijv. *brand, regen,* enz.

(1° rêré), *beuken,* Boeg. idem; bijv.: rêré pakêboeka, *op de deur kloppen.* — Narêré djarânna, *hij beukt op zijn paard, slaat er gedurig op.*

(2° rêre), *borrelen, koken;* bijv.: árêre-mi kanrêya, *de rijst kookt.* Boeg. *réde,* idem.

(rênreñg), *bij de hand leiden.* (Djay., Bid.), *bij den toom leiden, voorttrekken,* een *wagen* bijv. en alsdan geb. van de *paarden.* — Rênreñg-rênreñgi djârañga, *het paard zachtjes leiden, het paard doen afstappen.*

Panrenrêñgañg, *tot iemand leiden;* bijv.: koepanrenrêñgañg-ko djârañg, *ik leid* (breng) *tot u paarden.* (Mâdi.)

Renrêñgi tâkkañg, *ergens een stok langs slepen,* bijv. *om een streep te maken.*

(1° róró), *opgestapeld, opgepropt zijn,* Boeg. idem; bijv.: áróróki djamâñga ri-nâkke, *het werk is voor mij opgestapeld,* d. i.: *ik ben overstapeld met werk.* — Áróróki taoèwa, *het is opgepropt vol met menschen.*

Pasiróróki djamânna, *iemand met werk overstapelen.*

(2° róró), *steken,* of *stooten;* bijv.: róró-mi pôke, *steek hem met een piek.* — Róróki marîyañga, lett. *het kanon steken,* v. d.: *de lading van het kanon aanzetten.* — Baînne lêbá-mi niróró, lett.: *eene vrouw, die reeds gestoken is,* v. d. *die haar virginitas reeds kwijt is.*

Rórôkañg, a) lett.: *steking;* v. d.: baînne-rórôkañg, *eene vrouw die lui en voor niets anders geschikt is dan voor den coïtus;*

b) rórôkañg, *ergens aan-* of *insteken;* bijv.: rórôkañg bawâna, *in iemand's mond steken.*

Panrôró, bep. panrôroka, lett.: *steker;* v. d.: panrôró-mariyañg, *de aanzetter* (, wij zouden zeggen: *vaststamper*,) *van een kanon.* — Panrôró-bâdilí, *laadstok van een geweer.*

(rôroñg), tárôroñg, *overhangen, overhellen, op het punt zijn van te vallen*, Boeg. *tádónroñg*, idem; geb. van een' *boom*, van een *huis*, ook overdragtelijk van *een oud mensch*, of *iemand die gevaarlijk ziek is.* — Rorônna, lett.: *het overhangen*, v. d. overdragtelijk: *de strekking, het oogmerk, van iets.* — Pônna nîyá âpa-âpa, tjîníki rorônna, taêna ântoe ta-niyâna rorônna namāñgêï, *zoo er iets is, let dan op het overhangen* (overhellen), d. i.: *ga dan na, naar welken kant het vallen zal*, d. i.: *let dan op, met welk oogmerk het geschiedt, want er is niets of het heeft eene zijde, verwaarts het overhelt*, d. i.: *want er is niets of het geschiedt met eenig oogmerk.* (Rap. K. G.) Bedoeling: "wanneer er bijv. iemand tot ons komt, die allerlei "mooije praatjes heeft, moeten wij wel onderzoeken of hij ook het een of ander in den zin heeft."

(rônroñg), *wekken;* v. d.: *schudden;* v. d. geb. van *aardbeving.* — Rônroñg-tampârañg, *zeebeving.* — Rônroñg-bâloe, naam van een' *vogel;* het is dezelfde als de *kebókañg*, die in Toeratêya *áoeñg* genoemd wordt. Volgens den Inlander zou het zacht-huilen van dezen vogel een teeken zijn, dat een man weduwenaar zal worden, dewijl een man minder hard misbaar zou maken dan eene vrouw. Wordt zijn geluid vernomen vroeg in den avond; zoo is het een veeg teeken voor jonggetrouwden. Laat hij zich in het midden van den nacht hooren; zoo geldt het getrouwden van middelbaren leeftijd. En tegen het aanbreken van den morgen, is hij de schrik voor oude echtelingen.

(rorôkîñg). Bayâwo-rorôkîñg, *ei dat stinkt*, Boeg. *tâló-dorôkîñg*, idem; v. d. ânárorôkîñg, *kind dat stinkt als een vuil ei;* scheldwoord door eene vrouw gebezigd jegens kinderen die haar man bij eene slavin verwekt heeft.

(rarâme), bep. râramêya, *stoppels*, bijv. sâllo-má añjdjâma, na-taêna raramêkoe, toewañg; *ik werk nu reeds zoo lang* (ben reeds zoo lang in betrekking), *en heb nog niet eens stoppels over, mijnheer*, d. i.: *mijn inkomen is nog zoo gering, dat ik letterlijk niets kan overleggen.* Boegin. *darâme*, idem.

(1° rôèroeloé), bep. rôèroeloeka, de touwen waarmede men het weefgetouw aan de *tañjdjéñgañg's* vast maakt, wanneer dit wat kort wordt; opdat de weefster met hare beenen uitgestrekt kan blijven zitten.

Rôèroeloé-bâllá, het touw, dat de breedte en lengte van een huis aanduidt, en hetwelk de bouwmeester, na voltooijing van het werk, oprolt en boven aan een *bénteñg-bódo* hangt. Dit weg te nemen, ware kassipâlli.

(2° rôèroeloé). Roeroelânna, Bonth., = *roeroeñgánna, de toebehooren van iets.* — Roeroelânna bâllaka, *de toebehooren van het huis, hetgeen tot het huis behoort*, als bijv. *het ameublement.*

(1° râràsá), de toebehooren voor eene kañjdjôlí tegen een dun gemaakt bamboesje *aansmeren*, = *pássa* N°. 4.

Panrárâssañg, de naam van dit bamboesje.

(2° râràsá). — Parârasá, Bonth., = *pâttassá* N°. 2.

(1° ?irisí), *het water afgieten van het eten, nadat het gekookt is;* bijv. ?irisíki kanrêya, *de rijst afgieten.*

Panrîrisañg, a) *afgietsel van de rijst;*

b) eene soort van bamboezen *zeef*, die men op de opening van de *cériñg* legt, om de rijst af te gieten.

(2° rîrisî). Parîrisî, *bij elkander schrapen, bij beetjes tot groote hoeveelheid verzamelen.*

(1° rôèroesoé), *afvallen*, bijv. *bladen der boomen;* bijv. ook: *een broek of ander kleedingstuk; uitvallen*, bijv. *hoofdhaar; afvallen van een' draad*, of *snoer*, bijv. *koralen.* — Rôèroesoé-pakêyañgi, *de kiezen vallen hem van het lijf*, d. i.: *hij wordt als 't ware van allen beroofd, gaat nagenoeg maakt heen.*

Rôsi parorèroesoé boèñga-lañgôtiñg. Men zie ôsi.

Roerorèsi, *iemand alles ontnemen*, lett.: *doen afvallen, wat men hem geyeven heeft*, zoo als de heer soms zijn' weêrspannigen slaaf openlijk pleegt te doen; v. d. ook: *iemand ontberen.*

(2° rorèroesoe), lett.: *doen af-*, of *uitvallen*, v. d.: *afplukken, aftrekken*, de bladen van een tak; *uitrukken* halmen uit een bos paddie.

(rèrèsé), *eryens strijkelings langs gaan, eryens dicht bij zijn, eryens naauw met verbonden zijn, eryens vast, geduriy, bestendiy zijn;* bijv.: rèrèsêki ballâna, *hij gaat zijn huis langs.* — Tôèli aurêrèsêki âna-badilikoe, lett.: *mijne geweerskogels zijn er geduriy dicht bij*, d. i.: *het schoelt telkens maar weinig, of it raakt mijn doelwit.* — Ta-narêrèsé borikoe, *hij komt niet langs mijne plants.* (Tar.) — Noororêsi ballâna, *ze zij langs haar huis.* (Sinr.)

Karêrèsé, transitive vorm: *bestendig, gedurig bij* [illegible] *gedurig doen;* bijvoorb. koe-nakarêresé [illegible]ker to Makassar) *is zulke*, d. i.: *die* [illegible]*durig bij mij*, d. i.: *heb ik er voortdurend kinder van.* — Tiñgkôko-karêresé-mi djâñgañga, *de hanen kraaijen reeds onophoudelijk door*, te weten: in den morgenstond. — Karêresêki lappôna mariyañga, *het gebulder van het kanon houdt gedurig aan.* — Nakarêresé-mi pârisî I-Ñjôñja, *Mevrouw heeft al gedurig pijn.* NB. gebez. van eene vrouw, die op het punt staat van te bevallen.

Pirêresé, en: pirerêsi, insgelijks transitive vormen: *ergens strijkelings langs gaan*, enz.; bijvoorb. pirerêsi Iyânoe, *strijkelings langs NN. gaan.* — Kâna-pirêresé, lett.: *woorden die er langs gaan* (in tegenoverstelling van: *woorden op den man af*), d. i.: *woorden, waardoor men iemand van ter zijde wil te verstaan geven, wat men bedoelt*, alzoo *zinspeling.* Hieronder verstaat men bijv. wanneer een Inlander zijn hond voor onbeschoft uitmaakt, opdat de buurman, met wien hij in onmin leeft, zich zulks aantrekke. (Tar.) NB. *kâna-pirêresé* wel te onderscheiden van *kâna pisôla*, dat *alleen* in slechten zin genomen wordt. — Napirerêsiyá kâna Itôèwañg, *mijnheer zinspeelt met zijne woorden op mij.*

(1° rôrosó). Panrôrosó, = *bâya-bâya.* Men zie boven.

Anrorôsañg bâya-bayâna, *de schoten vieren*, = *dsâre bâya-bayâna.* (D. Moes.)

(2° rôrosó), bep. rôrosoka, = *lórosó.*

(râra-ôète). Verg. *râra* N°. 2.

(râlle), = *bóèñga.*

Ârâlle, = *âbóèñga, bloeijen*, bijv. manrallêna tjampagâya, *het bloeijen van den tjampâga-boom.* (Kelong).

Parâlle, *het bloeijen*, v. d.: *hoog-rood*, of *purperkleurig, zijn;* v. d. ook: *glans*, en v. d. gebez. als beeld van een *aanzienlijk*, of *uitstekend persoon*, en van eene *mooije vrouw.* Zoo wordt *Mâdi* ge-

nocmd: parallêna Toeratêya, *de glans van het land van Toeratêya* (Mâdi.) Zoo wordt er in de minneliedjes van de *vrouw* gesproken als: parallêna d͡jad͡jârañga, *de glans van de d͡jad͡járañg*. (Sinr.)

(rêlla), bep. rellâya, 't Arab. رِضَاء, *welbehagen, welgevallen, vergunning, verlof, toestemming;* bijv.: rêlla-pamaîna la-nâgalá agâma, lett.: *het welbehagen zijns gemoeds*, d. i. *zijn verlangen, om Moslem te worden.*

(rôlle), *toewenken, toewuiven.* (Tar.)

Sirollêï, *elkander toewenken*, of *toewuiven.* (Tar.)

(1° râwa), irâwa, *beneden*, B. *riyáwa;* ook gebezigd bij het vermelden van plaatsen die ten Noorden van ons gelegen zijn, bijv. i-râwa ri-Mândará, *beneden*, of *in het Noorden, te Mandar.* — I-râwa ri-Pâre-pâre, *beneden*, of *in het Noorden, te Pâre-pâre.* — Râssi i-râwa i-râte. Vergel. *râssi.* Kamînañg-i-rawâna, *de laagste*, of *minste, graad van iets.* (Rap. K. G.)

Máïrâwa, *beneden*, *laag*, en v. d. *gering, zijn.* (Tar.)

Rawâñgañg, of: i-rawâñgañg, lett. *laag met betrekking tot iemand*, of *iets*, v. d. eenvoudig gebezigd voor *beneden.* — Rawâñgañg âñgîñg, *benedenwinds, loefwaarts.* — I-rawâñgannâya âyá lêbaka nabâd͡ja, *het vers beneden*, v. d.: *onder*, of *volgende op, het vers dat hij gelezen heeft.* (Godsd.) — Âná-i-rawâñgannâya, *het kind, dat beneden*, of *op het ander volgende, is*, d. i.: *het daarop volgende kind.* (Rap.)

Païrawâñgañg, *beneden*, of *onder, doen zijn, naar beneden brengen*, enz.

(2° râwa). Karâwa, *bevoelen, betasten, aanraken*, Boeg. idem, Mal. *râba.* (Bid., Rap. T. D͡j.)

(1° râwañg), *doorschijnend*, B. idem; bijv.: ábâd͡joe-râwañg-mi, *zij draagt reeds een doorschijnend baadje.*

(2° râwañg), *huiveren, huiverig zijn*, bijv.: râwañgi pamaîkoe, *mijn gemoed is huiverig.* — Têyakô râwañg, *wees niet bang;* geb. tegen iemand, die op een glibberigen weg en langs een' steilen afgrond gaande, verloren is, zoo hij bevreesd wordt. — Nabattoèwiyá râwañg, *huivering, angst, bevangt mij.*

(râwo), bep. rawôwa, naam eener soort van boom met een rijnsche vrucht, die de grootte van een geweerskogel heeft. — Râwo-nikânre, *eetbare râwo-vrucht.* — Râwo-dâré, *apen-*, of *wilde, râwo-vrucht.* B. *dâwo*, idem.

(rîwa), árîwa, *op den schoot nemen* (D͡jay.), *dragen* een kind, Mal. *rieba, schoot, op den schoot nemen.*

Riwâñg, *schoot.*

Ampariwâñgi, *iemand*, of *iets, op*, of *in, een' schoot doen zijn;* bijv.: êróká ampariwâñgi âná, lett.: *ik wil mijne kinderen op den schoot nemen*, d. i.: *hen in mijne verwenseching opnemen, wanneer ik niet de waarheid spreek.* Vergel. *ampakána-boettâñgi*, op *kána* N°. 1, en: *koepaïlálañg bonéna ballákoe* op *lálañg* N°. 1. — Ampariwâñgi kalênna riyânoe, *zich N. N. in den schoot werpen*, d. i.: *op den schoot van N. N. gaan zitten.*

Sirîwa, *elkander op den schoot nemen;* bijvoorb.: ámêmpo sirîwa, *zoo zitten, dat men elkander*, als 't ware, *op den schoot neemt*, v. d.: *de een vóór den ander*, of *achter elkander, zitten.*

(ròèwa), bep. roewâya, vnw. roewâñgkoe, *twee*, Mal. en Boeg. *dóèwa*, Jav. *ro*, idem, vergel. Mak. Spraakk. § 88. — Ròèwan-ròèpa, *twee soorten.* — Nalâmpa-mi karâëñga ròèwa sikâlabîni,

en de vorst ging heen met zijne vrouw, lett.: *ging heen als twee personen, vermits hij was met zijne vrouw.* — Ro̍ewa tâlloe-d̃ji siyagâñg, lett.: *twee, drie slechts te zamen*, alzoo: *meer dan een te zamen*, van daar gewoonlijk gebezigd voor ons: *indedaad niet weinig.* — Taêna âpa-âpa koepâré pamatêï-tâllassá ri-kâtte roewânna karâttasá si-lâwará, *er is niets, dat ik u als bewijs van leven kan toezenden, behalve een velletje papier*, d. i.: *een brief.* NB. die brief is het eenige bewijs; twee bewijzen, dus een ander bewijs nevens, of behalve dien brief, een bewijs, gewoonlijk bestaande in eenig geschenk, heeft hij niet. — Ro̍ewa pañgaîñgkoe, *mijne liefde is dubeld*, of *sterk.* (Ro̍yoñg.)

Sampo̍elo anro̍ewa, *twaalf.* — Ro̍ewam-po̍elo, *twintig.* — Ro̍ewam-bilâñgañg, *tweehonderd.* — Ro̍ewassâboe, *tweeduizend.* Vergel. Makass. Spraakk. § 86 en § 92.

Pinro̍ewañg, *tweemaal.* Verg. Mak. Spr. § 117. — Tâoe ta-pinro̍ewañga kanânna, sikalîya-d̃ji na kâmma, geb. van een gezant die de woorden zijns zenders niet verdraait, ze juist zoo overbrengt als zij hem zijn meêgedeeld, lett.: *die het woord zijns zenders niet verdubbelt, niet van één twee woorden maakt.* (D. Moes.)

Pinroewâñgi, *tweemaal maken*, of *doen, herhalen*, bijv.: ?sira napinroewâñgi ânjd̃jo pakammâya toe-D̃joempândañg, *welligt zijn er Makassaren die twee-maal-maken het zoo-doen*, d. i.: *er mogten eens Makassaren zijn, die zoo iets herhaalden.* (Brief.)

Lâppá-ro̍ewa, *tweevoud.* Verg. Mak. Spr. § 118.

Karo̍ewa, of: mákaro̍ewa, of: kapinro̍ewañg, of: mákapinro̍ewañg, *tweede.* — Karoewânna, of: mákaroewânna, of: kapînroewânna, of: mákapînroewânna, *ten tweede.* Vergel. Mak. Spr. § 119.

Tâwa-roewânna, *een half.* Verg. Mak. Spr. § 121.

Tárro̍ewa, *elk*, of *ieder, twee.* — Tápinro̍ewañg, *elk*, of *ieder, tweemaal.* Verg. *tá* N°. 5 en Mak. Spraakk. § 122.

Ro̍ewa-ro̍ewa, *met hun tweeën.* — Âro̍ewa-ro̍ewa-pamâï, *verdeeld*, of *het oneens, zijn.*

Roewâï, a) *tot twee maken, in tweeën deelen, met een tweede*, of *met een ander iets deelen;* bijv.: toewanro̍ewaîyaï sêre bâte, *zij die met hun beide één vaandel* (de heerschappij over één land) *bezitten.* — Na-pônna natête-bâd̃jí, naroewâï patânna bârañg-bârañg, *en zoo het de brug of aanleiding tot goed, tot geluk of winst, wordt, deelt hij dat met den eigenaar van de goederen.* (Rap. T. D̃j.)

b) *met hun tweeën iets doen;* bijv.: niroewâï, ni tallo̍ewi, nito̍enroeñg, *wordt door twee of drie menschen geslagen*, lett.: *wordt geslagen, en dit geschiedt door twee of drie.* — Âbêreréki to̍ewañg, naniroewâï [zonder bijvoeging van *nito̍enroeñg*, dat men uit het verband moet opmaken], *mijnheer heeft ruzie gekregen, en een pak gehad van twee menschen.* — Ñgâpa taêna noeto̍empá ri-kanânna toe-málompôwa?.... Kíroewâï-mi, kítallo̍ewi-mi, kí-appâkki-mi; mîñgka taêna koelleyânna, *waarom hebt gij u niet verzet tegen de woorden van den Gouverneur?.... Wel, wij hebben het met ons tweeën, met ons drieën, met ons vieren gedaan, maar het baatte niets.* — Mânna toe-sâla niroewâï-mo, nitallo̍ewi-mo ri-biṯjarâya, *ofschoon twee of drie menschen eenparig beweren, dat hij ongelijk heeft.* (Rap. K. G.)

Paro̍ewa, *tot twee maken, in tweeën verdeelen*, van daar: *zijne gedachten in tweeën verdeelen*, d. i.: *op twee gedachten hinken.* (Rap. K. G.) — Bârañg naparo̍ewa-ro̍ewa-d̃já, lett.: *welligt zal hij mij* (, te

weten: die tot dus verre zijne eenige vrouw was,) *tot twee maken*, d. i.: *nevens mij nog eene vrouw nemen; zoodat hij alsdan twee echtgenooten heeft.* (Bid.)

Amparoêwa-pamaîkañgi Iyânoe, *N. N. een onverdeeld hart toedragen.* — Taêna-âre îya, êróká paroêwa-pamaîkañg-kô, *ik wil u volstrekt geen verdeeld hart toedragen, volstrekt geen' tweede vrouw nevens u huwen.*

(roêwí), Bonth. en Boeg. *trekken;* v. d. welligt: roêwí-roewîkañg, soort van werktuig, waarmeê de weefster de kleuren voor de saroñg rangschikt.

(rêwa), *moed.* — Márêwa, *moedig zijn*, Boeg. *méwa*, idem. — Barâni dâëñg-márêwa, *een onverschrokken moedig mensch.*

Pakarêwa, *moed doen hebben, moed inboezemen, aanmoedigen.*

Parêwa, *moed doen hebben*, v. d.: *aanhitsen*, bijv.: *tot twist.*

(1° rêwañg), tárêwañg, *zwaaijen, waggelen.* — Ádjâppa-tárêwañg, zoo loopen, dat men nu regts dan links met het ligchaam overhelt, *al zwaaijende loopen, waggelen*, wel te onderscheiden van *tápére-pére*, hetgeen van dronkenluî gebezigd wordt. — *Tárêwañg* ook gebez. van *palen*, die niet stevig in den grond staan. Boeg. *tádéwañg-réwañg*, idem.

(2° márewâñgañg). Men zie *éwa* N°. 2.

(rôwa), Boeg. en Bonth. = 't Mak. *sêwará, levendig, vrolijk, aangenaam zijn;* en van hanen gebez.: *kraaijen;* bijv.: ta-manrôwa-mi djâñgâñgkoe, *mijn haan kraait niet meer.* NB. een slecht voorteeken! (Mádi.)

Karowâñg, *levendigheid.* (G. G.)

(rôwañg), *het ruim van een vaartuig.* Verg. het Mal. *timbá roewañg, de bodem van een vaartuig, waar zich het water verzamelt.*

(1° rôwe), Sal., = *kalîntañg*, = *kêloró.*

(2° rôwe). Tárôwe, *afhangen*, bijv. een *tak*, iemand's *armen*, ook iemand's *beenen*, wanneer hij op een hoogen stoel zit, zoodat zijn voeten den grond niet raken. — Tárôwe-rôwe, gebezigd wanneer dit *tárôwe* gepaard gaat met een ligte beweging.

(rawâté), bep. rawâteka, 't Arab. رَوَاتِبُ, de verrigtingen die tot de openbare Godsvereering behooren, als *gebed*, *lofprijzing* en derg. meer. (G. G.)

(rewâta), bep. rewatâya, vnw. rewatâñgkoe, *God, beschermengel, beschermgeest*, Boeg. *dewâta*, idem. Mal. en Jav. *dewâta*, Sanskr. *dêwatâ* en *dêwatya*, *een godheid van den tweeden rang.* Bijvoorb.: djâlla-rewâta, vergel. *djálla* N°. 2. — Rewatânnoe sâllañg átjâlla-ko, lett.: *uw bescherm geest zal u berispen*, geb. door iemand, die zich zonder reden slecht behandeld ziet. Djâñgañg-djâñgañg-rewâta, *zwaluw.*

Karewatâñg, plaats waar een *rewâta* zich ophouden en den menschen van tijd tot tijd voor een oogenblik eene menigte paddie, of boomvruchten, of iets anders te zien zou geven. Ook aan den *rewâta* van zulk een plaats het geluk of ongeluk, dat iemand ten deel valt, toegeschreven. — Boêtta-karewatâñg, *grond waar een rewâta zijn verblijf heeft.* (Dat. Moes.) Ook met den naam van *karewatâñg* bestempeld de *rijkssieraden.*

Parewatâñg, offerdag voor de rijkssieraden.

(rowâyá), bep. rowâyaka, 't Arab. رِوَايَةٌ, *overlevering, verhaal, vertelling.*

(rôwelé), = *rôïlí*. — Rôwe-rôwelé, = *rôï-rôïlí*.

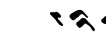 (rewâsa), bep. rewasâya, vnw. rewasâñgkoe, *tijd*, Mal. *riewâsa*, *dagteekening*, *tijdvak*. — Âñjdjo rewasâya, *te dien tijde*.

(rôwasá), = *soêwará*, (Mâdi.)

(1° râsa), bep. rasâya, vnw. rasâñgkoe, *gevoel*, *aandoening*, *gewaarwording*, *smaak*, *reuk*. Boeg., Sund., Jav., Mal., Sanskr. idem. — Bâoé rasânna, *geurig is de reuk er van*, d. i. *het riekt geurig*. (Sinr.) — Bâdjí rasânna, *het riekt goed*. — Kôdi, of bôttó, rasânna, *het stinkt*.

Ârâsa, *gevoelen*, *ondervinden*, *gewaarworden*, *smaken*, *proeven*, *rieken*; bijv.: noerâsa-mîntoe, *nu ondervindt gij het zelf eens*. NB. bijv. geb. tegen iemand, wien men gewaarschuwd heeft, doch te vergeefs, en die nu de nadeelige gevolgen zijner handelwijze ondervindt. — Ârâsa-mi toe-matêya, *er is reeds een' lucht aan het lijk*. NB. verzachtende uitdrukking, om niet te zeggen: *het stinkt reeds*. — Kâmma-mâmi toe-ta-manrâsa, *als iemand die nog nooit wat geproefd heeft*. (Kel.)

Râsaï op zee uit zekere bijgeloovigheid gebezigd voor het *stuk zijn* van het een of ander aan het vaartuig. Zeide men bijvoorbeeld *tépóki sómbalaka*; zoo zou zulks de booze geesten wakker maken, en daardoor groot ongeluk kunnen veroorzaken, uit dien hoofde gebezigd: *râsaï sómbalaka*. Wij zouden zeggen: *er is iets aan het zeil*.

(2° râsa), bep. rasâya, *kwik*, *kwikzilver*. Boeg., Sund., Jav., Mal., Sanskr. idem.

(3° râssa), bep. rassâya, *niet goed gaar* of *rijp*. — Lâttañg-râssa, een steenpuist, waar men tegen stoot, vóórdat de zweer behoorlijk rijp geworden is. V. d. ook: baînne râssa, een meisje, dat reeds met een' man gemeenschap gehad heeft, vóórdat het nog de stonden gehad heeft. Verg. *sóntoló*.

(râssi), bep. rassîya, *vol*; bijvoorbeeld: râssi i-râwa i-râte Karâëñga, *de vorst is vol, van onderen en van boven*, d. i.: *heeft onder zijn huis menigte van vee staan, en boven in zijn huis overvloed van paddie, geld, goud*, enz. (Rap. K. G.) — Râssi-tâoe, *vol met menschen*.

Pirâssi, *vol maken*, *opvullen*; bijv.: pâtam-pôêlo kâppalá nipirâssi ewâñgañg, *veertig schepen gevuld met wapenen*. (Djay.)

(râseñg), Toer. = *rayésañg*, = *tôêwa* N°. 1, *geluk*. (Sinr. K. G.)

(rîsa), Rîsa-rîsa, *in gedurige onrust zijn*; bijvoorbeeld gebezigd van een klein kind, dat 's nachts gedurig wakker wordt. — Rîsa-rîsa-mi ri-kalênna, *hij is onrustig jegens*, of *in*, *zich zelven*; v. d. *hij heeft een kwaad geweten*, of ook: *hij heeft een voorgevoelen van spoedig te zullen sterven*. — Âssi rîsa-rîsa, *het vleesch dat op de hoogte van de regter en linker kalepékañj van het beest gevonden wordt*. NB. Dit door de ouders gaarne aan hunne kinderen te eten gegeven, in de hoop dat zij daardoor voort zullen maken met hun werk. Deze verwachting berust alleen op de boven aangegeven beteekenis van *rîsa-rîsa*, *onrustig zijn*.

(1° rôêsa), bep. roesâya, 't Mal. *rôêsa*, *hert*, op Sal. en te Bonth. gebezigd in plaats van *djôñga* N°. 1.

(2° rôêssá), Boeg.; geb. van alles wat *in wanorde*, of *in slechten toestand*, is; v. d. *bedorven*, *beschadigd*, *verderf*, enz. Jav. *roesak*, Mal. *rôêsakk*, idem; bijv.: añggâppaï rôêssá ri-dolâñgañg, *haverij op zee krijgen*. — Rôêssáki tampârañga, *de zee is onstuimig*.

(rôesoé), verg. 't Mal. *rôésoekh*, *ribben*. — Bŏèkoe-rôesoé, bep. bŏèkoe-rôesoeka, = *bŏèkoe-ŏèroesoé*, *ribben*. Verg. *ŏèroesoé* N°. 2.

(rôesoeñg), *schuw*, gebezigd van menschen. — Árôesoeñg-rôesoeñg, *schuwen*. Boegin. idem.

(1° rêsá). Árêsá-rêsá, bij laag water *aan het strand schelpen zoeken*. Boegin. *márésa-ésa*, idem.

(2° rêssá), a) *fijn wrijven*. (Rap. K. G.) Boegin. *déssa*, idem.

Parêssá, *bezigen om fijn te wrijven;* bijv.: kadâro kĭparêssá, *wij gebruiken een kadâro, om meê fijn te wrijven*. (Rap. K. G.)

b) *slaan*, *beuken*.

Sirêssá, *elkander slaan*, of *beuken*. Ook gebezigd van den *coïtus* tusschen man en vrouw.

(rêse), *naderen*, *digt bij komen*.

Resêï, *iemand naderen*, *digt bij iemand komen*, bijv.: têya-kô resêï ânj̃dj̃o katj̃âya, *kom niet zoo digt bij dien spiegel* (, je mogt hem soms breken). — Têya-kô resêï ânj̃dj̃o ânaka, *kom niet zoo digt bij dat kind* (, je mogt het soms doen schrikken, of aan het huilen brengen).

Sirêse, *elkander naderen;* bijv.: sirêse-mêmpo, *digt bij elkander zitten*.

(rêso), *arbeiden*, *zich moeite geven*, Boeg. idem; bijv.: árêso-bâwañg, *voor niemendal werken*, overdragtelijk gebezigd van een *schip*, waarmede men eene reis maakt, zonder wat te verdienen. (Rap. T. Dj.) — Árêso mánabâya, *zich beijverigen op het goede*. (Rap. K. G.)

(1° rôsá), árôsá, tárôsá, *dutten*, *suffen*.

Parôsá, *doen dutten*, v. d.: *doen voorover knikken*, *iemand met zijn hoofd voorover*, of *naar beneden*, *duwen;* bijv.: parôsá-mi nâoeñg, *duw hem met het hoofd naar beneden*.

(2° rôssá), *ter dege beet paken;* bijv.: narôssáki bayoewânna, *hij pakt zijne bruid ter dege beet*. Bedoeling: "zoent en omhelst haar hartelijk."

Sirôssá, *elkander ter dege beet pakken;* bijvoorb. sirôssá-mi anj̃dj̃oreñg, *zij hebben elkander ter dege beet gepakt*. NB. Zulks kan onder anderen van jongens gebezigd worden, die, hetzij uit gekheid, of uit ernst, elkander al vechtende ter dege beet pakken.

(rôsi), bep. rosĭya. — Bŏèñga-rôsi, ons: *roos*.

NB. *bŏèñga dj̃éné-máwará* bij de Inlanders gewoonlijk = *bŏèñga-dj̃éré*. Verg. *máwará* en *dj̃éré*.

(rôsó), bep. rôsoka, *mager*. — Bŏètta-rôsó, *onvruchtbaar land*. — Márôsó, *mager worden*.

Karôsó-rosôkañg, *in mageren toestand*, *mager*. (Dj̃ay.)

(rasamâlañg), het Mal. *rasamálam*, zooveel beteekenende als: *bij nacht riekend*, en aldus te Makassar genoemd het Maleische *sedapmálam* (, zooveel als: *bij nacht aangenaam riekend*), of *soendal-málam* (, zamengesteld uit *soendal*, *een ontuchtige vrouw*, en *málam*, *nacht*), eene soort van bloem, 't Latijnsche *Polianthes tuberosa L.* — Dat de in Boeginesche en Makassaarsche gedichten vermelde *mĭñj̃á-rasamálañg* van deze *bloem* gemaakt zou worden, werd mij te Makassar door sommige Inlanders verzekerd, vergel. het door mij te Makassar bij Muller, Schmidt en C° uitgegeven Boeginesche Heldendicht op Dâëñg-Kalâbóe bl. 41 Aanteek. *ad.* Mijn vriend, de Heer W. M. Donselaar, te Bantâëñg, was echter van een andere

opinie. Volgens hem zou men niet aan het Maleische *rasamâlam*, maar aan het Mal. *rasamâla*, het Lat. *lignum papuanum R.*, te denken hebben, waarvan men in het V Deel van de Verhand. van het Bat. Genootsch. vindt opgeteekend, dat "de "binnenste zelfstandigheid der wortelen een geur "ademt als van *Narcissen* met Benzoïn gemengd"; alsmede dat "men uit den stam eene specerij en "hartsachtige olie trekt, die tot reukwerk wordt "bereid, en bij alle Oostersche volken in groote "waarde wordt gehouden." Het is zeer wel mogelijk, dat D. gelijk heeft; de uitgang *ñg* levert ten minste geen voldoend bezwaar tegen deze verklaring op, aangezien men ook bijvoorbeeld in het Makassaarsch *médjañg* bezigt voor het Mal. *medja*.

(1° râoe). — Raôewañg, = *ewâñgañg*; bijv.: raôewañg-bisêyañg, *scheepstuig*.

(2° râoe). Márâoe-râoe, *huilen, jammeren, klagen*. (Sinr.)

Pirâoe, *huilen*, een *hond* bijv.; *jammeren, klagen*. — Siyallêï-mi piraôewa, *het is reeds een onophoudelijk gejammer*. Men zie *álle*. NB. Dit geeft te kennen dat de toestand des zieken hoogst bedenkelijk is. — Piraôenna piraôewa, *het aanhoudend geween*. (Mâdi.)

Piraôewi, *wee- en jammerklagten aanheffen over iemand*; bijvoorbeeld nipiraôewi-mi toe-gârriñga, *er worden reeds jammerklagten over den zieke aangeheven*, te weten: door diens betrekkingen. Geeft insgelijks te kennen, dat er weinig hoop meer bestaat.

(3° râóe), *eene rotting afschrappen*, of *afschaven*, door die gedurig langs het lemmet van een groot mes, welks scherpe zijde geheel van onderen is, heen te halen. Boeg. *dâóe*, idem. Vergel. *dârisí*, hetgeen met twee messen geschiedt.

Raôekañg, *rotting* die op bovengemelde wijze afgeschrapt is; *bindrotting*. — Raôekañg-rômañg, soort van *bindrotting*. — Âse-raôekañg, men zie *âse*.

Panraôekañg, of: tâï-raôekañg, *de vuiligheid*, of *het afschrapsel, van de rotting*.

Parâóe, *iemand die afschrapt*. — Parâóe-sâppóe, *iemand die blaasroeren afschrapt*, d. i. *maakt*. (G. G.)

(râoeñg), Bonth., Toer., = *lékó* N°. 3, *blad*, 't Mal. *dâwon* of *dâun*, en het Boeg. *dâoeñg*, idem. — Márâoeñg-kâyoewi koêkañg nakabânjtjiyâñgkoe, *gelijk de bladen der boomen* (in menigte) *is mijne door haar gesmade ellende*. (Sinr. K. G.)

(râoñg), = *râoeñg*. (D. Moes.)

(rêï), 't Portug. *rei, koning*, v. d. *de heer* van het *Omi*-spel.

(rôëñg), = *róyeñg*.

(rôïlí), = *póeñgisí*, = *róñgkelé, een tros*; v. d.: árôïlí, lett.: *met een tros zijn*, v. d. ook: *iets bij wijze van een tros dragen*.

Rôï-rôïlí, *iets* dat bij wijze van een tros gedragen wordt, v. d. bijv.: de kleine sieraden die men aan de pasâpoe vastmaakt, en zoo over de schouders hangt.

(raêhoe), 't Arab. ريح, *wind*.

(râha), Sal. *Noorden*.

(rîho), 't Arab. ريح, *wind, adem*. (Tar.)

(râhebé), bep. râhebeka, 't Arab. راهب, *monnik, kluizenaar*. (Tam.)

(rahasîya), bep. râhasiyâya, 't Mal. *rahsieja, geheim*.

ᨅ

ᨅ (la). Vijftiende letter van het Makassaarsch Alphabeth.

ᨅ (1° la), *willen*, *zullen*, Boeg. idem; bijv.: la-lâmpa-má, *ik zal heengaan*. Men vergel. *âla* N°. 1, alsmede Makassaarsche Spraakkunst § 203 en § 214.

(2° la), in het Boegin. als onafscheidbaar voorvoegsel gebezigd vóór de eigen namen van mannen, komt in de Makassaarsche gedichten enkele keeren voor, in stede van *i*, soms ook wel te gelijk met *i*, bijvoorb.: I-la-bôndeñg, de naam van een' praauw. (Tar.)

(3° lá), bep. lâka, Bonth., soort van vrucht; van daar: râppo-râppo-lá, de benaming van twee knobbels bij het mannetje van het hertebeest. Men zie *djôñga* N°. 1.

ᨕᨅ (lé), geb. als verkleinwoordje, tot aanduiding van bijzondere teederheid, bijv.: dâëñg-lé, *mijn gebiedstertje;* kâka-le, *bróertje*, enz. (Tar.) Men vergel. het Duitsche *lein* in *Bäumlein*, en het Zwitsersche *li* in *Mädeli*. In gedichten ook verbonden met *wâoe*, bijv.: wâoe-lé. Men zie *wâoe*. Âoe-lé. Men zie *âoe*.

ᨅᨕ (loñg, lom, lon, loñj, al naar gelang van de letter, waarmede het woord begint, waarvoor het geplaatst wordt), *indien;* bijv.: lôñgkoe, *indien ik* (Sinr.); lônnoe, *zoo gij;* lônta, *zoo wij*, enz. Vergel. *lónna*, *poñg* N°. 2 en *pónna*.

ᨅᩕ (1° lâkká), *scheiden*, zoowel bedrijvig als onbedrijvig. Boeg. *málágá*, idem; bijv.: ta-ni-lakkâkaï ri-limânna, *het wordt niet gescheiden uit zijne handen*. (Rap.) — Málâkká-bóëñgkeñg, *iets ergens afscheiden*, of *afscheuren*, *even als men een' pinañgschaal afscheurt van den pinañgboom*. (D. Moes., Sinr. K. G.) — Lâkká bîrañg ri-ayâna, *de bîrañg van zijne ledenen scheuren*. (D. Moes.) — Lâkkáki katînrôwañga, *het ledekant uit elkander nemen, afbreken*. — Âlâkkáki sîrika, *hij scheidt van*, d. i. *zegt vaarwel, de schaamte*. (Rap. K. G.) — Taêna-mo nalâkká riyampîna póëtiri Raâna-Kassîyañg, *zij scheidde niet meer uit de nabijheid van Raâna-Kassîyañg*. (Djay.) — Tôpe ta-lâkká ri-ayâna, *een tópe die niet scheidt van zijne lendenen*, d. i.: *een tópe, die hij altoos draagt*. (Sinr.) — Lâkkáki katjâna horolosîkoe, *het glas van mijn horlogie zit los*. — Ta-na-álâkká-mi bóëlañg, nabâttoe, lett.: *er scheiden*, of *verloopen*, *geen maanden meer*, *eerdat hij komt*, v. d.: *hij komt nog deze maand*. — Ta-na-álâkká-mi póëlo bâñgi, nabâttoe, lett.: *er scheiden*, of *verloopen*, *geen tientallen van nachten meer*, *vóór dat hij komt*, v. d.: *hij komt weldra*.

Silâkká, *zich van malkander scheiden*, *van malkander scheiden*.

(2° lâkka), bep. lakkâya, naam eener soort van *schitterend roode katoenen stof*, Boeg. idem. NB. vroeger liet de Koning van Bône hiervan de zeilen zijner praauwen maken. Deze *lâkka*, even als de *patóla* N°. 4, *tjînde* N°. 1, en dergelijke meer

in de Sînrilí's en Kêloñg's gebez. als beeld voor *rijke* menschen. (Sinr., Tar.)

(1° lâñgká), bep. lâñgkaka, *verdieping*, geb. van de *verdiepingen* van een *rántañg* (,men zie boven), van de *verdiepingen* van een *kast*, d. i. van de *laden*, of ook *vakken* boven elkander, enz., Boeg. idem; bijv.: pamâkkañg tâlloen-lâñgká, *eene zoldering met drie verdiepingen*. — Rântañg tâlloen-lâñgká, *een rántañg met drie verdiepingen*. — Bâlláníláñgká, = *bállá nidóñgkó*. Vergel. *dóñgkó* N°. 2.

(2° lâñgká), bep. lâñgkaka, *niet volgeladen;* bijv.: bisêyañg-lâñgká, *een schip dat nog boven zijn ballast ligt, nog niet volgeladen is;* v. d.: kêre-mi bisêyañg lâñgká, ta-málîká? *waar vindt gij een schip, dat nog boven zijn ballast geladen en niet rank is*, niet onvast ligt, van daar overdragtelijk voor waar wordt gevochten, zonder dat er blood stroomt? — *Láñgká-mi* ook overdragtelijk gebez. van iemand die rijk geweest is en nu in armoedige omstandigheden verkeert, als 't ware *ontladen is*.

Lañgkâki, *een vaartuig, dat te vol geladen is, een weinig ontladen.*

(3° lâñgka), bep. lañgkâya, een soort van *vischfuik* van gevlochten bamboe, met een' stok er aan, waarmede zij door het water voortgetrokken wordt, ten einde aldus den visch te vangen.

(lâki), bep. lakîya, het *mannetje* van de beesten. Mal. en Jav. een *man*, *getrouwde man*, Boeg. *lâi*, idem.

Palâki, geb. van een beest, beteekent: *moedig, kwaadaardig, geene andere minnaars nevens zich duldende*, als 't ware, *de baas onder de mannetje's;* ook overdragtelijk van *mannen* gebezigd, en dan beteekenende: *moedig, onverschrokken*. — Lâso-palâki. Men zie *lâso* N°. 1.

Panlâki, Sal. = *lâki*.

(1° lâkoe), bep. lakoêwa, *gangbaar, gewild*. Mal. en Jav. idem.

(2° lâkoe). Álâkoe-lâkoe, *iets terdege doen*, Boeg. idem; bijv.: na-karâëñg mápatoêdjoe, na-djôwámálâkoe-lâkoe, *zoo een vorst zelf bevelen geeft; doen de soldaten terdege hun best*. (Mâdi.) — Álâkoe-lâkoe átêrá, *terdege oprispen*. NB. dit is den gastheer zeer welkom als bewijs, dat zijn eten goed smaakt. — Álâkoe-lâkoe-mi ñgânre, *zij aten terdege*.

(3° lâkkoe), álâkkoe, *in malkander gedoken liggen*, Boeg. idem. NB. in deze beteekenis alleen van *beesten* geb.; van *menschen* komt het enkel voor in de afgeleide beteekenis van *wegschuilen*.

(lâkkoeñg), álâkkoeñg, *altoos t'huis zitten*, of *hokken*.

(lâkkeñg), pârañg-lâkkeñg, of: parallâkkeñg, dat gedeelte binnen de omheining van een erf, hetwelk vóór het huis gelegen is. Men zie *párañg* N°. 1 en *parallákkeñg*.

(lâñgke), álâñgke, *blijven vastzitten;* bijv.: álâñgke-mi ri-kayoêwa, *het blijft hangen* (vastzitten) *in het hout*, bijv.; *iets, dat men in de hoogte gooit*.

Lañgkêï, *ergens blijven hangen*, of *vastzitten;* bijv.: nalañgkêï-mi gârrîñg-kôdi, lett.: *een booze ziekte*. [NB. aldus genoemd ziekten als *pokken, melaatschheid, tering* en derg. meer,] *blijft op hem zitten*, d. i. *hij heeft een booze ziekte gekregen*. — Nalañgkêï-mi malatjoêwi parasâñgañga, lett.: *er hecht zich malatjóewi vast aan den boom des lands*, d. i. *vernielt dien geheel en al*. Toegepast op een land, waar twist en tweedragt of andere oorzaken van verderf heerschende zijn. Men zie vooral *malatjóewi*. — Nalañgkêï-mi kâna-kôdi, *booze woor-*

den, d. i. *lasterlijke praatjes, blijven op hem zitten*, d. i. *worden op hem toegepast, ten aanzien van hem geloofd*. Van daar: laŋ̃kêyaŋ̃-kâna, *iemand, op wien alle praatjes blijven kleven, iemand op wien de laster met goed gevolg zijne pijlen afschiet*, (Sinr.), eenigermate ons *zondebok*. — *Laŋ̃kéyaŋ̃* ook gebezigd als benaming voor een soort van *bamboezen huis* op palen, dat bij gelegenheid van groote jagtpartijen als vereenigings-plaats en ten behoeve der toeschouwers gebouwd wordt. Welligt aldus genoemd dewijl dit de plaats is, waar men zich als 't ware *vasthecht*, de plaats, waar jagers en toeschouwers eigenlijk hun zetel gevestigd hebben.

Lâŋ̃ke-laŋ̃kêyaŋ̃, lett.: *iets dat overeenkomst heeft met een laŋ̃kéyaŋ̃*, gebez. van onze *koepeltjes*, wanneer zij ten minste op palen staan.

(lîká), bep. lîkaka, *rank*, geb. van een schip, dat niet genoeg geballast is, en daardoor slingert. Boeg. *lîká*, idem. Vergel. *láŋ̃ká* N°. 2.

(lîŋ̃ka), Sal. *gaan, heengaan*, Mal. en Jav. *laŋ̃kah, stap, schrede, overschrijden*, enz.; bijv.: lîŋ̃ka riyâŋ̃jdja, *heengaan tot de Afgestorvenen*, d. i. *sterven*. (Sinr.)

(lîkoe), bep. likoèwa, *kolk*, Boeg. idem; antâma ri-bîlí kammoèwa lîkoe, *heel ver*, of *diep*, lett.: *als in een kolk, in een kamer binnengaan*. (S. Tjin.)

(1° loèka), het Boeg. *lóèka, open maken*, geb. als 't Mak. *tóèmpa* N°. 2; v. d.: loèkaï tôkeŋ̃, *een' halsketen van iemand's hals nemen*. Vergel. *tókeŋ̃*.

(2° loèkká), áloèkká, *stelen;* bijv.: toe-máloèkká-âllo, *iemand, die bij dag steelt*. (Inl. Wetb.) — Ânoe-niloèkká, *iets dat gestolen wordt*.

Loekkâki, *bestelen*.

Paloèkká, *dief*. — Paloèkká-bâŋ̃gi, *iemand die bij nacht steelt*. (Inl. W.) — Paloèkká-djâŋ̃gaŋ̃g, *hoenderdief*, soort van *roofvogel*. — Djâŋ̃gaŋ̃g-djâŋ̃gaŋ̃g-paloèkká, een vogel ter grootte van een duif, die uit het Westen of Zuiden aan komende vliegen, ten teeken is, dat er *dieven* in de nabijheid zijn.

(lêká), a) zijn huis verlaten, om zich ergens heen te begeven;

b) *het huis doen verlaten, om zich ergens heen te begeven;* bijv.: lékâna ri-pârâŋ̃-bâli, *zijn vertrek naar het slagveld*. (Mâdi.)

Lêká lâmoeŋ̃-lâmoeŋ̃, *planten verplanten*.

Nilêká gebezigd van het *in staatsie overbrengen van bruid en bruïgom uit het huis der bruid naar dat des bruïgoms*, ten einde daar drie dagen te blijven, en alsdan weder terug te keeren. (Kel.)

(lêŋ̃kaŋ̃g), = *léŋ̃ggaŋ̃*. — Tálêŋ̃-kaŋ̃-lêŋ̃kaŋ̃g; *waggelen*, v. d. *besluiteloos zijn*. (Kel.)

(1° lêkú). Nalêkóki sômbalá, *het zeil slaat naar de andere zijde over*. Boeg. *málékósómpá*, idem.

(2° lêko). Álêko-lêko, *kronkelen, met kronkelingen loopen*, eene *rivier* bijv.

Lêko-lékôwaŋ̃, *met kronkelingen loopen*, v. d. *met slenters omgaan, ten opzigte van iemand*, d. i.: *hem foppen, bedriegen*.

Palêko, *laten kronkelen*, bijv.: palêko kanâya, *de woorden laten kronkelen*, dat is: *met slenters omgaan*.

(3° lêkó), bep. lêkoka, *blad*, v. d. het *blad* bij uitnemendheid, d. i. *het sierihblad*.

Lêkó-álâwará, *de sierik aan bladen bij elkander gevoegd*. Verg. *lâvará* N°. 1. — Lêkó-ákâbá, *sierik-*

blad aan bosjes bij malkander gevoegd. Men verg. *kábá* N°. 2. — Lêkó-nisalôssó, *sierihblad, gevouwen in den vorm van salóssó.* Verg. op *salóssó.* — Lêkó-nisalôessoeñg, *sierihblad, gevouwen in den vorm van een salóessoeñg.* Vergelijk op *salóessoeñg.* — Lêkó-átóentoeñg-lêboñg, *sierihblad, gevouwen in den vorm van tóentoeñg-lêboñg.* Verg. *tóentoeñg* N°. 3. NB. ook genoemd: *lêkó-padjógé*, dewijl de *padjógé's* het sierihblad aldus vouwen, wanneer zij het haren minnaar aanbieden. — Lêkó-tjômó, *sierihblad,* cenigermate gevouwen als de *lêkó-átóentoeñg-lêboñg,* doch breeder, en niet aan het cene uiteinde dunner, dan aan het andere, als het ware *vette sierih.* Verg. *tjómó.* — Lêkó óente-óente, *het sierihblad zóó gevouwen, dat het als 't ware gewrongen,* of *gedraaid, wordt.* Verg. *óente.* — Lêkó-pôtó, *het sierihblad gevouwen met een knoop.* Vergelijk *pôtó.* — Lêkó-pakâpé-soemâñgá, *sierihblad, gevouwen in den vorm van een vlaggetje.* Vergel. *kápé* N°. 4. — Lêkó-papanîka. Verg. *nîka.* — Lêkó-tâmmoc-óerá, of ook wel zamengetrokken: lêkó-tammóerá, *een sierihblad, welks aren in het midden van het blad juist te zamen komen,* alzoo: *rondloopen.* — Lêkó-salâsa. Men zie *salâsa* N°. 1. — Lêkó-sîkó. Men zie *sîkó.*

Lêkó-lêleñg, *zwarte,* of *slechte, sierih.* — Lêkó-târriñg, *gele,* of *goede, sierih.* — Lêkó-Bóegisí, lêkó-Mañgkâsará, en: lêkó-Tôká (vergel. *Tóká*), soorten van *sierih.* — Toe-mápasîyaraka lêkó, lett. *zij die verstrooijen de sierih,* = toe-mágêsaraka lêkó, lett. *zij die vernielen,* of *bederven, de sierih,* d. i.: *zij die op een feest de bóêl in de war schoppen.* (Rap.)

Lêko-bâlló, lett.: *saguweer-blad, tálá-blad, lontar-blad;* v. d. dewijl dit blad hiervoor eertijds gebezigd werd, en nog soms gebezigd wordt: *een handschrift,* bijv.: lêkó-bâlló-Mañgkâsará, *een Makassaarsch handschrift.* Van daar: la-koelêkó-bâlló sâï kanânna, *ik zal eens in schrift brengen, opschrijven, hare woorden.* (Kel.) Vergel. *lóntará* N°. 1.

Sêlé-lêkó-bódoñg, lett.: *kris met ronde bladen,* dus genoemd van wege de figuren op het lemmet. Lêkó-tôli, lett.: *blad van een oor,* v. d. *oorlelletje.*

Lêkó-lêkó, lett.: *dat wat veel van een blad heeft;* v. d. bijv. gebezigd van de *raderen* van een *spinnewiel.*

Álêkó, *met bladen zijn, bladen hebben.* — Álêkó-lôlo tjambâya, *de tamarinde-boomen hebben jonge blaadjes.* Verg. *tjámba.*

Palêkó, *met bladen doen zijn;* v. d.: palêkó bandêra, *eene vlag als 't ware bladen doen hebben,* d. i. *eene vlag doen wapperen.*

Parilêkó, *onder de sierih rangschikken,* v. d.: *met iemand handelen als ware hij maar sierih,* d. i.: *geheel willekeurig met iemand te werk gaan.*

Palekôkañg, soort van koperen bak, met een voet er onder, gebezigd om de *paloéloé-niyóemoeñg* op te leggen. Welligt aldus genoemd wegens de overeenkomst in vorm met een groot plat blad op een tak.

(4° lêko). — Palêko, Sal. = *pakálli,* men zie *kálli* N°. 4.

(lêñgko), = *léko* N°. 2; bijv. toe-málêñgko-bitjâra, *een man, wiens woorden kronkelen,* d. i. *die met slenters omgaat.* (Mádi.)

(lôka), bep. lokâya, Sal. en Boeg., = *óenti, pisañg.*

(1° lôkó), bep. lôkoka, *wond,* B. *ló,* idem. — Bâte-lôkó, *likteeken.* — Álôkóki, *hij heeft een wond, is verwond.*

Álokôki, *verwonden.* (Rap.)

Palôkokîyañg, *iets bezigen om neé te verwonden*, bijv.: pônna nîyá lôkó, nabâssi napalôkokîyañg, *indien er een wond is, en de dader ijzer gebezigd heeft tot die verwonding.* (Inl. Wetb.)

(2° lôko), *in elkander frommelen.* Boeg. idem. — Talôko, *in elkander gefrommeld zijn.*

Si-lokôwañg, lett.: *één frommeling*, v. d. *een* zekere *menigte*, of *hoeveelheid te zamen;* van daar: óe-si-lokôwañg, *een haarlok.* — Djâñgañg-djâñgañg si-lokôwañg, *een vlugt*, of *zwerm, vogels.* — Djârañg si-lokôwañg, *een kudde paarden.* — Djârañg-álokôwañg, *paarden in kudden, aan kudden.* (Rap. T. Dj.)

(1° lôñgkó), *onteerd zijn*, Boeg. idem; bijv. lôñgkóká, *ik ben onteerd.*

Palôñgkó, *onteeren;* bijv. nipalôñgkóki ri-belâna, *hij wordt onteerd door zijn' vriend.*

(2° lôñgko), bep. loñgkôwa, vnw. loñgkôñgkoe, = *póèljóe* N°. 1, *uitspruitsels, jonge blaadjes.* NB. wanneer die uitspruitsels wat ouder zijn, heeten zij *bómboñg*, en nog later bekomen zij den naam van *marawântiñg.* (Kel.) — Nilôñgko, *als jong uitspruitsel geplukt worden;* bijv.: mâñgkoe nilôñgko, gâñgañg-panambâï-mâmá, *ofschoon ik als jong uitspruitsel* (lôñgko) *geplukt word, zoo word ik toch behandeld, als ware ik eene groente die men er maar ten overvloede bij gedaan heeft.* (Lalak., Tar.)

(lañgkâna), bep. lâñgkanâya, Boeg., *een zeer hoog*, en van daar *een voornaam, vorstelijk, huis.*

(lêkó-nâná). Men zie *nâná* N°. 5.

(lâkkará), tálâkkará, *loslaten*, bijv.: een *blad* uit een *boek*, bijv. het *vleezige* uit een *kokosnoot.*

Lakkârrañg, *het loslaten, datgeen wat loslaat* als 't ware *het loslaatsel*, bijv.: sisîyañg-lakkarrânna *een klapper die nog zoo jong is, dat men er het vleezige, hetwelk als van zelf los laat, met een mes kan uitsteken.* (Kel.) Verg. *sîsi* N°. 1.

(lâñgkará), bep. lâñgkaraka, *wijd uit elkander*, van daar: *zeldzaam, schaarsch*, Jav. *loñgka, zeldzaam, schaars;* bijv.: pîla-lâñgkaráki tôèwañg, *mijnheer komt hoe langer des te zeldzamer.*

Lâñgka-lañgkâri, *ver uit elkander doen zijn*, bijv.: *de regels van een schrift.*

Pasallâñgka-lâñgkará, *evenver uit malkander doen zijn.*

(lakâri), bep. lakarîya, *zegel, lak*, het Portug. *lacre, lak.* — Lakâri, of: bonêï lakâri, *lakken.*

(lañgkêre), bep. lañgkerêya, *framboos.*

(lîkoró), het Sund., Mal., Jav. *likor*, geb. om de getallen van 21 tot 29 te vormen; van daar: mâlañg tôèdjoe-lîkoró, vergel. *mâlañg.* (Tar.)

(lêñgkeré), *opschieten*, bijv. *touw* en dergelijke; *tot een rolletje maken*, bijv. *duiten*, Boeg. idem. Mal. *liñjkar.* — Dôwé si-lêñgkeré, *een rolletje duiten.* — Bâssi-lêñgkeré, *ijzerdraad.* — Gâllañg-lêñgkeré, *koperdraad.*

Kalêñgkeré, soort van *paling*, dus genoemd dewijl hij *zich* als 't ware *opschiet*, of *oprolt.* Verg. *marasâpi.*

Paleñgkêrañg, *ingewanden.* (Mâdi).

(lôñgkoró), *welig groeijen*, bijv.: *gewassen*, ook *menschen*, verg. het Jav. *loñjkor*, *een kind dat voordeelig groeit;* bijv.: tôoe-lôñgkoró, *iemand die welig groeit*, d. i.: *die voor zijne jaren*

bijzonder groot en zwaar is. — Lôñgkoró-pabûkkáki, *hij groeit welig, is voor zijne jaren bijzonder groot en zwaar.* — Lôñgkoró bêroe-mábâkká, = *t̄imbo-sóesoe.* (S. T̄jin.) Vergel. *t̄imbo* N°. 1.

(lekowâlá), bep. lêkowâlaka, = *bíroe.*

(lañgkôewasá), Mal. = het Mak. *ládj̄a* N°. 2, soort van wortel, *maranta galanga*, of *alpinia galanga.*

(lâkkasá), *los zijn;* bijv.: nakellâïkí toe-málompôwa álâkkasá, *de Gouverneur verlangt, dat gij los*, te weten: *van krisband, zijt*, d. i.: *dat gij uw krisband losmaakt, dat gij uwe kris aflegt.* — Ta-málakkâsaï, *zij leggen hunne kris niet neder.* (Rap.) — Bâra-lâkkasá, *een bâra* (, vergel. op *bâra* N°. 3,) niet om het lijf gebonden, maar *los over den eenen schouder heenhangende*, en onder den anderen doorgehaald, terwijl de einden enkel met een' lossen knoop aan elkander verbonden zijn.

Lakkâssi, *losmaken, loslaten, vrijlaten, ontbinden, ontwarren;* bijv.: ta-nilakkâssi parêna, *niet wordt het doen daarvan vrijgegeven*, d. i.: *men is gehouden het te doen*, te weten: *om op te volgen de voorschriften der Ôendañg-ôendañg.* (Rap. T. D̄j.)

Lâkka-lakkassîyañg, naam eener soort van spel. Men neemt een stuk *tálá-* of *pisañg*-blad, en vouwt dit op zekere wijze in elkander, als wanneer de kunst hierin bestaat, om het te *ontwikkelen*, of *uit elkander te halen*, (lakkâssi), zonder dat het breekt.

(lâñgkasá), bep. lâñgkasaka, Sal., Bonth., = *t̄iñggi.* — Tâoe-lômpo-lâñgkasá, *zwaar gezet mensch.*

(1° lâga), *vechten*, bijv. geb. van: *beesten; ravotten*, bijv. geb. van: *menschen*, vooral van een *pas-getrouwd paar*, Boeg. idem, Mal. *lega*, idem, Jav. *laga, oorlog, krijg.*

(2° lâga). Bâtoe-lâga, bep. lagâya. Men zie *bâtoe* N°. 1.

(lâñgga), a) *ergens op rusten*, v. d.: *van het een of ander*, bijv. *van eenige voorwaarde, afhankelijk zijn*, v. d.: *nog en suspens zijn;*

b) *ergens op doen rusten*, v. d.: *roosteren, braden*, enz., v. d. ook: *van eenige voorwaarden afhankelijk doen zijn, en suspens houden.* — Tîñggi-lâñgga, lett.: *hoog rustende*, v. d.: *zich hoog verheffende, hoovaardig, trotsch.* — Tîñggi-lâñgga, ta-mátînó, lett.: *hoog op het rooster liggen en nog niet gaar zijn*, d. i.: *zich veel op zijne afkomst laten voorstaan, en toch uit geringe ouders geboren zijn.*

Lâñgga-bisêyañg, = *kónta* N°. 1, gleuf in de sañgkîlañg, waar het roer tegen aankomt, als 't ware *op rust*, en dewijl hiervan voor het zeilen alles afhangt, zegt men: bâd̄jíki lañggâna bisêyañga, lett.: *de lâñgga van het vaartuig is goed*, v. d.: *het vaartuig zeilt goed.* — Máñgâsseñgi málâñgga bisêyañg, *hij is ervaren in het op de juiste plaats aanbrengen van de lâñgga der vaartuigen.* (G. G., Rap. K. G.)

D̄jâñgañg-nilâñgga, *geroosterde kip.* — D̄jôekóe-nilâñgga, *geroosterde visch.* — Lêbá-mi koelâñgga anâna Iyânoe, *ik heb de dochter van N. N. en suspens gehouden, gewaarschuwd om niet te trouwen, zonder mij daarvan vooraf kennis te geven.* NB. Zoo iets mag alleen door een vorst geschieden, die dit dan ook soms doet met de dochter van één zijner onderdanen, die hij later tot bijzit of ook tot vrouw van minder rang denkt te nemen; v. d.: inâï d̄jâri namá-gêntoeñg lâñgga ri-îya, *wie zijt gij, dat gij haar en suspens durft te houden?* (gij zijt

immers geen vorst?) (Sinr.) — Bârañg-bârañg lêbá nilâñgga, *goed dat als 't ware en suspens gehouden is*, d. i.: hetwelk de Overheid bijvoorbeeld gewaarschuwd heeft, om niet te verkoopen, als zijnde gestolen goed. — Nipâkkañg-mi, pasâñgalînna pôenna lêbá nilâñgga, *men laat de zaak rusten, tenzij de Overheid gewaarschuwd hebbe, om dit voor alsnog niet te doen.* (Rap.)

Álâñgga-lâñgga, soort van kinderspel, waarbij men *kĕmîri*-noten tracht af te gooijen van een bamboe die op een paar andere noten rust (lâñgga.)

Silâñgga-lâñgga, *op elkander rusten;* bijvoorb.: silâñgga-lâñgga-mi bakkêya, *de lijken rusten op elkander*, d. i.: *liggen maar op elkander gestapeld, van wege de overgroote menigte.*

Palâñgga, a) *ergens op doen rusten* (D̃jay.);

b) *datgeen waarop het een of ander rust.*

Vandaar gebezigd van de *bamboezen*, waarop de vloer van het huis rustende is. Men heeft aan een huis *palâñgga-lómpo's* en *palâñgga-l̃jádi's*, d. i.: *groote en kleine palâñgga's.* De eersten loopen in de lengte van het huis, en rusten op de *patódó* lett. *c* (, verg. *tódó*), of op de *tónroló*, de laatsten loopen in de breedte van het huis, en rusten op de *palâñgga-lómpo's*, waarmede zij alzoo kruisen. — Sôeloeróe-palâñgga. Men zie *sôeloeróe.*

Van daar ook gebezigd van de *houten*, die men dwars onder het schip legt, wanneer het gerepareerd wordt. — Palâñgga sâri, = *palóeñgañg.* Men zie *palóeñgañg.*

Lañggâñg, *de plaats waar een schip op stapel ligt*, of: *gerepareerd wordt.* (Rap. T. D̃j.) — Palañggâñg, *een rooster.*

Kalañggâäñg, *niet gelijkvloers, maar als 't ware op een rooster, liggen;* v. d.: máti-mátînrowá mátînro koekalañggâäñg, *ik slaap, en het is, alsof ik niet gelijkvloers, maar als 't ware op een stellaadje of een rooster lig*, d. i.: *ik slaap zeer slecht en onrustig* (D. Moes.); = *máti-mátînrowá mátînro koekatoekóeñgañg.* (D. Moes.)

(lâgoe), bep. lagôewa, *zangwijs, melodie*, Boeg., Mal., Jav., en Sund. idem. Sanskr. *laghoe, ligt, niet zwaar, schoon*, enz.

Nalâgoe-lagôewañg bâdjí, *hij bedient zich van eene fraaije melodie.* (Godsd.)

(lâgo), bep. lagôwa, *zwager.* NB. wel te onderscheiden van *ípará. Ípará* gebezigd van de betrekking tusschen ons en de brôers of zusters onzer vrouw. *Lâgo* daarentegen duidt de betrekking aan tusschen ons en degenen die met een' brôer of zuster onzer vrouw gehuwd zijn. (Bid.) Boeg. idem.

Sipalagôwañg, *tot elkander staan in de betrekking van lâgo.*

(lîñggañg), lîñggañg-lîñggañg, álîñggañg-lîñggañg, *waggelen, niet vast liggen*, bijv. gebezigd van een *praauw*, die niet vol-geladen is. (Tar.)

Tálîñggañg-lîñggañg, idem: v. d. overdragtelijk: *onbestendig, veranderlijk, zijn.* Boegin. idem. Mal. *lañggañg, slingeren, zwaaijen.*

(lîñggó). Lîñggó-lîñggé, en: tálîñggélîñggé, *waggelen*, bijvoorbeeld een *rank vaartuig*, men zie *líká.* Ook overdragtelijk gebezigd van een' vorst die gevaar loopt, zijn rijk te verliezen, die alzoo als 't ware *waggelt* op zijn troon. Boeg. idem.

(lêñggañg), = *líñggañg, waggelen;* v. d. bayâwo nilêñggañg, *eijerstruif*, lett.: *eijeren, die men als 't ware doet waggelen op de pan.*

(lêñggó), álêñggó, soort van *dans* uitvoeren; geschiedt door één persoon.

(lôñggá), bep. lôñggaka, soort van *reus*. (Rap. K. G.)

(lôñggañg), *ruim*, een *kleed* bijv.; *los*, een *kris* in de *scheede* bijv.; *onbekrompen*; B. *lógá* idem, Mal. *loñggar*, *wijd en los*, *speling hebben*; bijvoorb.: tâoe-lôñggañg, *iemand die het ruim heeft, een rijk, vermogend, mensch.* — Lôñggañg-mi nilêyo tâlloen-tâoeñg, *er is ruimte*, d. i.: *genoeg leeftogt, om een beleg van drie jaren door te staan.* (Rap. K. G.) — Nisâoeróe lôñggañg, *in vermogen* (rijkdom) *overtroffen worden.* (Rap. K. G.)

Loñggâñgi, *iets ruim doen.* — Koeloñggâñgi koedjappâï Tôpe-Djâwa ilâlañg si-âllo, *ik doe het ruim*, d. i.: *op mijn gemak, om in één dag naar Tópe-Djáwa te gaan.*

Kaloñggâñgi, *ruimte hebben met betrekking tot iemand*, of *iets*; v. d.: *ruimte hebben ergens*; *ruimte hebben ergens voor*; bijv.: noekalôñggañgînna, *wanneer gij het ruimer hebt*, te weten: *op uw standplaats*, of *standpunt*, d. i.: *niet meer zoo in het gedrang staat.* (Rap. K. G.) — Átoeñggâleñga noekaloñggâñgi, *tot het man tegen man vechten hebt gij ruimte*, d. i.: *de handen ruim*, d. i.: *daartoe zijt gij in staat.* (Rap. K. G.)

Kaloñggâñgañg, *ruimte*, enz.

(lôgo), bep. logôwa, een stuk van de bast van de kokosnoot, waarmede de jongens spelen. Boeg. idem.

Âlôgo, *met de lógo spelen.*

(lâñggará), bep. lâñggaraka, *bedehuis*, kleiner dan een *moskee*, Jav. *lañggar*, een *huistempel, cel, kapel.*

(lagârré), bep. lagârreka, *snaak, potsenmaker, geestig mensch, die door onschuldige invallen amuseert.*

Lagarrêki, *iemand voor den gek houden.* Boeg. idem.

(lêgeré), bep. lêgereka, ons: *legger, legvat.*

(la-goeróeda). Men zie *goeróeda* en *la* N°. 2.

(lagarîsi), bep. lâgarisîya, het Portug. *algarismo, cijfers*, Boeg. idem.

(lâgesé). Palagêsañg, *de arm*, van den schouder af, tot aan de hand. — Kâssápalagêsañg, *gespierd*, lett.: *sterk van palagésañg.* Vergel. *kássá* N°. 2.

(lâñga), bep. lañgâya, naam eener plant, waarvan het zaad veel olie oplevert, *sesamum Indicum*, Boeg. en Mal. idem. Jav. *léñga, olie.* Dewijl dit *lâñga-zaad* zeer klein is, heeft men daarvan eene spreekwijze ontleend: siñgâï kâmma lâñga nipóewe-pâñgkoelóe, *zoo zeer door vriendschap aan elkander verbonden zijn, dat men evenmin van elkander gescheiden kan worden, als een sesamkorrel, wanneer men die met een bijl in tweeën wilde klieven.*

Verg. *tâbasá* N°. 2.

(lâñgí), bep. lâñgika, *uitspansel, firmament, hemel.* Boeg., Sund., Mal., Jav. idem. — Birînna lâñgika, *de rand van het uitspansel, de horizont.*

Lâñgí-lâñgí, *dat wat eenige overeenkomst heeft met den Hemel*; v. d.: *verhemelte.*

(1° lâñge), *zwemmen*, Boeg. *nañge*, Jav. *lañgi*, idem.

Lāñgêï, *ergens in zwemmen*; bijv. mânna noelāñgêï bóesa-pâpa, enz. Men zie *bóesa* N°. 1.

Palâñge, *doen zwemmen, laten overzwemmen*, bijv. *beesten.* (Rap. T. Dj.)

(2° lâñge). Lîpá (, of: pasâpoe,) palâñge, bep. palāñgêya, *eene saroñg* (, of: *hoofddoek*), die oorspronkelijk wit, doch vervolgens rood geverwd, en van figuren voorzien, is, Boeg. idem. — D̃jârañg-palâñge, *een ligte sjek.*

(3° lâñge), welligt oorspronkelijk: *naar buiten komen, uitkomen, uitgaan;* v. d.:

a) tálâñge, *overgeven, braken.* — Palâñge, *doen braken*, bijv.: palâñge ewāñgânna, *hun geschut doen braken*, d. i.: *hun geschut ontladen*, of ook: *hun geschut afschieten.*

b) palâñge, *ergens uit nemen;* bijv. nâmpa-mi nipalâñge bânnañga, *dan pas wordt het garen er uitgenomen*, te weten: *uit de olij.*

c) palâñge, *gestolen goed te regt brengen, terug bezorgen.* (Rap.)

d) álâñge, *verschieten*, bijv. geb. van de *kleuren* van een kleedje; als: mânna niyêmboñg ri-d̃jéné mánoèntoeñg âllo, ta-málañgêyaï, *ofschoon het kleedje den ganschen dag door wordt afgespoeld in het water; toch verschiet het niet.* (Sinr.)

(lâñgo), lâñgo-lâñgo, bep. lâñgo-lañgôwa, *roozee.* — Nilâñgo-lâñgo, *roozee geverwd worden.* — Lâñgo-lâñgo-tôwa, *bruin*, lett.: *donkerroozee;* bijv.: een *kleedje*, of *hoofddoek.*

(1° lîñga). — Lîñga-lîñgâï, *iets proeven, eten* bijv., of *drinken.* — Silîñga-lîñgâï, *elkander proeven;* gebezigd van *een jong paar* bij gelegenheid van *den eersten coïtus.*

(2° lîñga). — Kalîñga-lîñgâï, *iets niet regt begrijpen*, bijv.: koekalîñga-lîñgâï ânj̃d̃jo gâoeka, *ik begrijp die zaak niet regt, zij is mij duister.* — Koekalîñga-lîñgâï-mi, *ik herinner het mij maar flaauw meer, ik weet het niet regt meer, het is mij wat duister, niet regt helder.*

(lîñgoe), *bijster* of *in de war, zijn.* — Álîñgoe riyagâñga, *in de war zijn met den weg*, d. i.: *dwalen, dolen.* NB. soms ook *riyagâñga* weggelaten. (D̃jay., Tam.)

Lîñgoe-lîñgoe, *sterk in de war zijn*, van daar: *ijlen.*

(lêñgá), bep. lêñgaka, soort van deksel, voor een rijstpot, veel breeder dan de opening, en in het midden naar beneden loopende. Vergel. *palákkó.* Boeg. idem.

(lêñgañg), Boeg., = het Mak. *toemiñgára*, soms door de Makassaren gebezigd, zelfs in Gôwa.

(lêñgóe), bep. lêñgoeka, *schild.* Boeg. idem. — Lêñgóe-bôdoñg, *een rond schild.* — Gêntoeñg-lêñgóeká, lett.: *ik hang als schild;* v. d. *ik ben de scheidsman*, of: *scheidsregter*, of: *vrederegter*, tusschen twee twistende partijen, die zich niet met den twist bemoeit, als in zooverre hij zijn best doet, om de zaak weêr bijgelegd te krijgen.

Lêñgóe-lêñgóe, *datgeen wat eenige overeenkomst heeft met een schild*, v. d. aldus genoemd de verschansing, die de *salêmpoñg* van het overige van het vaartuig scheidt; van daar ook: *schut, schutsel.*

Álêñgóe, *met een schild*, v. d. *bedekt, zijn, zich verschansen, maken dat men buiten het gezigt van iemand is.* (D̃jay.)

Tálêñgóe, *als met een schild bedekt, uit het gezigt, aan het gezigt onttrokken, zijn*, van daar: *sterven, verscheiden.*

Lēñgóeki, *als met een schild bedekken, onzigtbaar maken, overschaduwen*, enz.; bijv.: ka-nîyá râppo nilēñgóeki ri-lekôna, *daar er een pinañg is, welke overschaduwd wordt door de bladen.* NB. ziet op een mooi meisje, dat men ergens verborgen

houdt. (Sinr.) — Matânna-d̃ji taò̀wa la-koelē-ñgò̀ki, *de oogen der menschen zal ik als met een schild overdekken*, te weten: opdat zij u niet zien kunnen. (Bid.)

Lễñgoekî̀yañg̃, *het overdekken, bedekken;* bijv. taêna lēñgò̀kiyânna toenâya, lett.: *er is geen bedekken aan de geringheid*, d. i.: *de geringheid is niet te bedekken.* (Tar.)

Palễñgóe, *als met een schild bedekken, verschansen, beschermen, geheim houden.* eene *zaak* bijv. — Kípalễñgóe-lâlowi ñ̃jawâkoe ri-goeroedâya, *bescherm gij mij toch tegen den griffioen.* (Bid.)

Palēñgò̀kañg̃, a) *beschutting, schutsel*, b) *zich bedekken ten opzigte van*, d. i. *tegen*, v. d. palēñgò̀kañgi ri-Iyânoe, lett.: *zich bedekken tegen hem door middel van NN.*, v. d.: *hulp zoeken tegen hem bij NN.;* bijv.: koepalēñgò̀kañg̃-ko ri-Âlla taâla, *ik zoek hulp tegen u bij God, roep God aan, dat Hij mij beschermе tegen u.* (Tam.)

Kalēñgò̀kañg̃, soort van ziekte, die ons op eens duizelig maakt, lett.: ziekte, waardoor ons bewustzijn als 't ware *bedekt wordt*, of *verdwijnt.*

ꦭꦼꦔꦺꦴ (lễñgo), Sal. *kals.*

ꦭꦁꦒꦺꦴꦠꦶꦁ (lañgồtiñg̃), soort van *boom.* Twee soorten: tânróe, en bayâwo, Boeg. *lañg̃ó̀ti*, idem.

ꦭꦁꦒꦶꦫꦶ (lâñgirí), bep. lâñgirika, = 't Mal. *lañg̃ier*, soort van boom, welks bast in water gelegd en vervolgens fijn gewreven en geklopt wordende, een wit schuim geeft; van daar door den Inlander gebruikt bij wijze van *zeep*, bijvoorbeeld tot het schoonmaken van het heft van zijn kris (pañgò̀loe-gî̀gi), zoo ook tot ligchamelijke wassching, vooral tot zuivering van 't hoofdhaar. In 't laatste geval na 't gebruik van *lâñgirí*, wat citroensap toe gebezigd, om een' frisschen geur te geven. Deze *lâñgirí* door de Inlanders gewoonlijk genoemd: *lâñgirí-bóesa;* door de Europeanen *zeepschors.* Behalve de *lâñgirí-bóesa* spreekt men ook nog van *lâñgirí-lâlará*, *lañg̃ier van paddie-stroo* (Mal. *merañg̃*), tot het zelfde doel als de bovengemelde *lâñgirí-bóesa*, namelijk tot wassching van 't haar, gebezigd, gelijk ook de *lâñgirí-Báyo*, aldus genoemd, dewijl de *Báyo's* of *Toe-ri-d̃jéné's* deze *lâñgirí* veelvuldig gebruiken, zij bestaat in de bladen van den struik, die bekend is onder den naam van *gò̀eloembúë.*

Âlâñgirí, *lañg̃ier gebruiken.* — Nalâñgirí taînna, lett.: *hij bezigt zijn tâï* (, men zie *tâï* N°. 2), *bij wijze van lañg̃ier*, d. i. *hij wascht zich met tâï.* Zin: "hij vreet zich van nijd en kwaadaardigheid op, "weet van kwaadheid niet meer, wat hij doet."

Palâñgirí, *het reinigen* (wasschen) *met lañg̃ier.* (Mâdi.)

ꦭꦁꦒꦼꦫꦺꦴ (lâñgeró), *hooren;* bijv.: mânna kílâñgereka, tînañg̃ kílâñgeréki, ábâlóe tâna karâëñga ri-Gôwa, *zelfs het hooren er van, hoorden wij nooit, dat de koning van Gówa zou verkocht hebben*, enz., d. i.: *wij hoorden er zelfs nooit in de verte over spreken*, enz. (Brief.)

Palâñgeré, *gehoor.* — Sâla-palâñgeréki, *hij hoort verkeerd.* (Rap. K. G.)

Lañgêri, *hooren*, of: *luisteren naar.* (Kor.)

Pilañgêri, *iemand*, of *iets, maken tot het voorwerp waar men naar luistert*, v. d.: *luisteren naar.* (Rap., D̃jay.) bijv.: taêna êró ampilañgêriyá, *er is niemand, die naar mij wil luisteren.*

Tálañgêrañg̃, lett.: *er toe gebragt zijn om te hooren;* van daar eenvoudig: *hooren;* bijv.: nitálañgêrañg̃-mi ri-bonêna parasâñgañga, *het werd gehoord door*, d. i.: *bekend bij, de bewoners van het land.*

(lêñgoró), *uit het gewricht gaan;* bijv.: lêñgoróki kallônna, *zijn hals gaat uit het gewricht*, zoo als ligt bij zeer jonge kinderen gebeurt, wanneer men niet oppast, dat zij buiten de gelegenheid zijn, om het hoofd te veel naar de eene of andere zijde te laten hangen.

(loñgôrañg), Boeg. *loñgórâñg*, dat gedeelte van de *bóéleré-áse*, hetwelk zich bevindt tusschen de *bátañg-áse*, en daar, waar de vrucht begint.

(lôñgoró), *lang duren;* van daar gebezigd van *lang koken*, enz., bijv.: nânro lôñgoró, *laat het lang koken.* — Gâñgañg-lôñgoró, *groente die zacht is door lang koken.*

Loñgôri, *lang doen duren;* bijvoorb.: pâlloewi loñgôri, of: loñgôri palloènna, *kook het lang.* — Loñgôri patoènroeñg, *langduring slaan.* (Bid.)

(1° lâñgisí), bep. lâñgisika, = tâboetaboèwañg, de *poort* van een vorstelijk erf; v. d.: toe-ri-bâñgkeñg-lâñgisîya (NB. *lâñgisíya* op zijn Saleyereesch, in stede van *lâñgisika*), *degenen die aan den voet van de lâñgisí zitten*, d. i. *zich in de nabijheid des vorsten bevinden*, alzoo overeenkomende met: *toe-ri-matánna*, vergelijk *mâta* N°. 1. (Sinr.)

(2° lâñgisí), = *lâisí*.

(1° lâpa). — Palâpa, bep. palapâya, een houtachtige buigzame twijg, zijnde de *steel* en het *middelnerf* van het blad der klapperboomen, pisañg's, papaya's, înroé's, nîpa's, tâlá's, roembîya's en andere boomen. Boeg. idem. De *palâpa* van de *roembîya* (*sagoboom*) heet in de Molucco's: *gabba-gabba*, en wordt op laatstgenoemde eilanden gebezigd tot het bouwen van huizen, hier volstrekt niet; echter bedient de bloemen-koopman zich te Makassar van een stuk *gabba-gabba*, dat, van de buitenste bast ontdaan, zeer week is, ten einde daarin de stelen zijner bloemen te steken, en ze zoo rond te venten. De *palâpa* van den *înroé*-boom dient tot vervaardiging van twee platte houtjes, welke boven op het weefgetouw gelegd worden, het een vóór, en het ander achter, het vereenigingspunt der *kârá* N°. 1 en *soemâllañg*. Naar de stof, waarvan men deze houtjes vervaardigt, heeten zij dan ook gewoonlijk: *palâpa*. — Kâmboepalâpa, *het binnenste van een palâpa;* v. d. overdragtelijk: *begin.* (Mâdi.)

(2° lâpá), bep. lâpaka, *laag, onderlaag, voering*, enz. Boeg. *lâpi;* van daar: lâpá-bâñgkeñg, *muil;* men zie *bâñgkeñg*. — Lâpá-bâttañg, *laag in de maag.* Aldus in het dagelijksch leven soms genoemd *een ontbijt.* — Lâpá-katînrôwañg, *beddelaken.* — Lâpá-djârañg, *een zadel, rij-kussen.* Jav. *lapak*, idem. — Lâpá-sôñgó, lett.: *een sweetdoek*, te weten: *van het paard*, d. i. *een sjabrak*, komende bij den Inlander tusschen het paard en zijn deken, bij ons tusschen het paard en het zadel. — Lâpáki djârañga?, *is het paard gezadeld?*

Lapâkki, *iets voeren, overtrekken, beleggen*, bijv. lapâkki djârañga, *het paard opzadelen.*

Palâpá, datgeen wat als *laag*, of *onderlaag*, of *voering*, gebezigd wordt; van daar:

a) het houten blok waarop een kanon van achteren rust;

b) palâpá-mêdjañg, *tafellaken;*

c) palâpá-barâmbañg, *borstbekleedsel, borstharnas;* v. d. wordt iemand soms overdragtelijk genoemd de *palâpá-barámbañg* des vorsten, d. i. de man die zijn' vorst in den oorlog beschermt;

d) de bij het *máñgároe* gebruikelijke phrase:

âlleyá palâpá-kalibonŋ̃, letterl.: *neem mij tot voering voor uw' grafkuil*, d. i.: *laat mij vóór u in den grafkuil nederdalen*, d. i.: *ik ben bereid, voor u te sterven.*

Lapâkkaŋ̃, *voering, onderlaag, laag*, gewoonlijk gebezigd van de *pariya* of *lóbá*, of wat het ook zij, hetgeen men bij de *pâlloe-mára* eet, v. d.: Âpa nilapâkkaŋ̃? *Wat wordt er bij de pâlloe-mára gegeten?* NB. Men onderscheide *lapâkkaŋ̃* wel van *kádókaŋ̃*.

Kalapâkkaŋ̃, *laag.*

Ákalapâkkaŋ̃, *met een laag zijn, een laag hebben;* v. d.: bintôëŋ̃-takalapâkkaŋ̃, lett.: *sterren zonder laag, sterren, waar geen laag vóór is*, d. i.: *sterren, wier glans door niets verduisterd wordt.* — Sîŋ̃gará-takalapâkkaŋ̃ ri-barambânna, *een onbeneveld licht in zijne borst.* NB. ziet op de *regtschapenheid.* — Sâllaŋ̃-dowâŋ̃-takalapâkkaŋ̃, *zuivere, onvermengde, gebeden*, gebeden, waarbij wij met onverdeelde aandacht tot God bidden, zoodat er zich als 't ware niets tusschen ons en God bevindt, hetgeen onze aandacht afleidt. (Tar.)

Palâpá-lapâkkaŋ̃gi, *voor iemand als 't ware beleggen*, of *overdekken;* v. d.: ta-napalâpá-lapâkkaŋ̃-má kâna, *hij overdekt als 't ware geene woorden meer voor mij*, d. i.: *hij houdt geene woorden meer voor mij terug*, te weten: opdat hij ter dege tegen mij uitvare.

(3° lâppá), bep. lâppaka, *vouw, vouwen, — voud*, Boeg. *lâppí*, Mal. *liepat*, idem. — Lâppá-rôèwa, *tweevoud*, verg. 't Mal. *doewa lâpis*, idem. — Lâppá-tâlloe, *drievoud*, enz. — Sâbe-lâppá, *zijde* in een papier *gevouwen.* — Álâppá paŋ̃gadjâï, *de sierik vouwen.*

Lappâkkaŋ̃, a) *vouwen voor iemand;*

b) *vouwing, het vouwen;* v. d.: *holle, gevormd door de buiging van de knie.* (Dat. Moes.)

Talâppá, *gebragt zijn tot het vouwen;* v. d. *zich vouwen;* bijv.: sârrowi tálâppá-baŋ̃kênna djâraŋ̃ga, lett.: *sterk is het zich vouwen van de pooten van het paard*, d. i.: *het paard valt gedurig op de knieën.* (Brief.)

Palâppá, *doen vouwen, doen op elkander slaan;* van daar: ápalâppá-mi djâŋ̃gaŋ̃ga, *de haan slaat reeds met de vlerken, klapwiekt reeds.* — Ápalâppámi taôèwa, *de menschen slaan reeds met de handen tegen de dijen*, of *tegen elkander.* NB. dit geschiedt gewoonlijk, wanneer de Makassaar den strijd beginnen zal; het is slechts eene soort van opwinding. — Bîse-nipalâppá-lîma, *schepriemen waarmede men telkens vijfmaal tegen den rand van het vaartuig aanklopt.* (S. Tjin.)

Lâppá-lâppá, *rijst die men in een jong klapperblad* (bômboŋ̃), *gevouwen, en zoo gekookt heeft.*

Lâppá-lappâkaŋ̃, *gevouwen goed.*

(4° lâppa), bep. lappâya, Boeg. idem. — Kânasi-lâppa, = *kâna si-boekóèwaŋ̃.* — Tá-si-lâppalâppa, *woord voor woord*, bijvoorbeeld: het een of ander verklaren. Verg. *bóèkoe* N°. 2.

(5° lâppa). Lâppa-lâppa, bep. lâppa-lappâya. — Lâppa-lâppa-tânnoeŋ̃, een uitgehold en in het midden voor een gedeelte gespleten stuk bamboe, meestal *bóèlo-bâttí*, dat aan de *tanjdjéŋ̃gaŋ̃'s* gehangen, bij het aanhalen van het weefgetouw, een geluid voortbrengt, hetwelk reeds op verren afstand te hooren is.

(lâpaŋ̃), *goed, geschikt* zijn. — Málâpaŋ̃ ri, *passen voor, sluiten op*, gebezigd van *kleéren*, v. d.: toe-málâpaŋ̃ga, of: toe-málâpaŋ̃ga topêna, *de menschen wier kleéren goed zitten*, of *slui-*

ten; v. d.: *de aanzienlijken.* (Kel.) — Toe-málâpañg̃ ri-ballâna, *iemand die het goed heeft in zijn huis.*

ᨕᨗᨔᨗᨈᨗᨔᨗᨈᨗᨔᨗᨈ

her-, dan derwaarts gaan, van daar: *dolen, dwalen.*

(1° lâmpañg), soort van *rijstbord*, gevlochten van *tâlá*-blad. Boeg. idem.

(2° lâmpañg). Palâmpañg, *voorraadschuur voor de paddie, paddie-huis.* (Rap.) Boeg. idem.

(3° lâmpañg), Boeg. = *lóewará, wijd, uitgestrekt;* bijv. iemand's *land* (GG.); van daar: kâyoe málâmpañg, *schaduwrijk hout;*

(4° lâmpañg). Palâmpañg-arêñg, *kinnebakken.* Men zie *arêñg* N°. 3.

(lâpóe). Lâpóe-lâpóe, bep. lâpóe-lâpoeka, *vlies;* ook geb. van *'t vlies tusschen vel en vleesch.* Boeg. idem.

(lâppoeñg). — Djâñgañg-lâppoeñg, *donkerbruine haan.*

(1° lâpé). — Tálâpé-lâpé, *bijzonder sterk zwaaijen met de armen.* (S. Tjin.) Ook gebez. van het *zwaaijen* van *loshangende takken.* Boegin. idem.

(2° lâppe), bep. lappêya. — Lâppe-bâttañg, *het kwabbige* of *vleezige, onder de maagkolte*, vooral bij dikke menschen sterk zigtbaar. Boeg. idem.

(1° lâppó), álâppó, gebezigd van het geluid van een kanon, dat afgeschoten wordt; v. d.: ápalâppó marîyañg (, of: bâdilí,) *een kanon* (, of: *geweer,*) *afschieten*, lett.: *doen knallen.* — *Álâppó* ook gebezigd van het *knappen* van *bamboe* of van *huispalen*, bij sterke droogte. Ook gebezigd van het *geluid*, veroorzaakt door het *doorbreken van het vruchtwater* bij eene barende vrouw; bijvoorb.: álâppó-mi djéné-inoènna, *haar vruchtwater ploft al.* Ook gebezigd van het *geluid*, door het *vallen* van iets zwaars veroorzaakt; bijvoorb.: lâppó-mi nâoeñg, *het is naar beneden geploft.* — Lâppó-kîtí, *eendekrop*, of: lâppó-djâñgañg, *hoenderkrop.* NB. beide worden door de kinderen gebezigd om op te blazen en meê te spelen. Wanneer zij er alsdan op trappen, barst het speelgoed met een *plof* vanéén, v. d. welligt de naam van *lâppó.* — Poèroe-poèroe-lâppó, soort van uitslag, dus genoemd, dewijl de puistjes den vorm hebben van een *lâppó-kîtí.*

Tjîko-kalappôkañg, *een gat*, of *opening*, in de vloer van de hoog boven den grond op palen staande huizen der Makassaren, ten einde iets door naar beneden te laten *ploffen* of *vallen.* Verg. *tjîko.*

(2° lâppo), bep. lappôwa, soort van *visch* (*steekvisch*). Boeg. idem.

(3° lâppo), Bonth. = *lóposó*, ergens *met zijn' voet in zakken.*

(lâppoñg), soort van *medicinale plant;* ook gebezigd om zwart te verwen.

(lîpá), bep. lîpaka, *saroñg*, soort van rok zonder banden of knoopen. NB. zoowel door mannen als vrouwen gedragen. Boeg. idem.

(lîpoe), *bedwelmen*, B. idem; bijvoorb.: kâmmaï koe-nalîpoe, *het is, als of ik bedwelmd word.* — Nalîpoewá ánâwa-nâwaï, *ik word verbijsterd* (suf) *van daarover te denken.* — Nalîpoewá âllo, *ik word bedwelmd van Zonnehitte.* — Nalîpoewá rasânna, *de lucht van het een of ander bedwelmt mij.*

(1° lîpoeñg), *rondom op verschillende plaatsen zich bevinden*, Boeg. *limpo*, idem, Mal. *liepot*, omvatten; bijv.: nalîpoeñg djéné parasâñgañga, *er is rondom het land op verschillende plaatsen water.*

Lipoèñgi, *ergens rondom op verschillende plaatsen zijn.* (Sinr. K. G.)

(2° lîpoeñg), *te zamen komen.* (CG.)

Palîpoeñg-sâmbalá, *een sambal-bak*, dus genoemd dewijl men daarin onderscheidene soorten van sambal in verschillende vakjes bijéén ziet. — Men heeft ook *palîpoeñg's* voor gebak, die even als de genoemde sambalbak plat en rond van vorm zijn, met één groot vak in het midden en kleine vakjes daar rondom, langs den rand van den bak. Deze kleine vakjes genoemd de *voet van den bak* (bâñg-keñg-palîpoeñg); v. d. bij Mâdi: ánîmbá bâñg-keñg-palîpoeñg, *het deksel van den bak eventjes opligten, zoodat men het gebak uit de kleine vakjes kan nemen.* (Mâdi.)

(lîmpo), Boeg. *omgeven;* bijv.: nalîmpo-kô taôèwa, *de menschen omgeven u.* — Nalimpôna-d̃ji palêt̃jé, *terwijl hij zich slechts van vleijerij omgeven ziet.* (Kêloñg, Sinr. K. G.)

(1° lôèpa). Kaloepâï, *vergeten, verzuimen*, Boeg. *aloepâï*, Mal. *lôèpa*, idem; bijv.: kaloepâï kalênna, *zich zelven vergeten, buiten zich zelven zijn, buiten bewustzijn liggen.*

Tákaloèpa, lett.: *hiertoe gebragt*, of *geraakt zijn, dat men vergeet*, v. d.: *vergeten.* (Rap.) — Pañgaloepâñg, *vergeten iets ten opzigte van iemand*, bijv.: têya-kô pañgaloepâñgi taôèwa oeloekâna, lett.: *vergeet niet ten opzigte van iemand een verbond*, d. i.: *blijf getrouw aan het verbond, dat gij met iemand gemaakt hebt.* (Rap.)

Lôèpa-loepâñg, *vergeetachtig.* (Rap. K. G.)

(2° lôèpa), *zonder pitten zijn*, eene *vrucht* bijv. Ook overdragtelijk gebezigd van eene vrouw, die geene kinderen krijgt. Boeg. idem.

(1° lôèmpá), *springen*, Mal. en Jav. *loempat*, Boeg. *lôèppâ* idem; bijv.: tâoe ta-na-áñga-gâñga lôèmpá, *zij die niet met hem springen*, v. d.: *hem niet volgen.* (Rap.) — Toe-málôèmpaka, *zij die als 't ware weggesprongen*, v. d.: *tot den vijand overgeloopen zijn.* (Rap.)

Loempâkki, *bespringen*, zoo als de haan de hen, of zoo als bij de hanengevechten de eene haan den anderen doet.

Loempâkkañg, *doen springen*, v. d.: *bij verraad overgeven, afvallen, ontrouw worden;* bijv.: naloempâkkañg-mi parasâñgañga, *hij heeft het land doen springen*, v. d.: *het bij verraad aan den vijand overgeven.* — Galêsoñg áloempâkkañg-mi Gôberenamêñg mâñge ri-Gôwa, *Galêsoñg is afgevallen van het Gouvernement, heeft de partij gekozen van Gówa.*

Palôèmpá, a) *doen springen*, v. d.: *smokkelen.* — Palôèmpá bêya, *sluiken*, vergel. *bêya* N°. 1. — Napalôèmpáki âpa-apâya, *hij heeft het goed binnengesmokkeld.* — Palôèmpá d̃jôèkóe, *de vissehen opjagen en maken dat zij boven het water opspringen*, ten einde ze in *dârî's* op te vangen.

b) *het springen.*

Palôèmpá ook genoemd dat gedeelte eener saroñg, waar het begin en het einde van het weefsel aan elkander genaaid worden. De *palôèmpá* grenst aan de *pôèñjt̃ja*, en loopt van daar tot aan den naad, komende, wat het patroon betreft, geheel overeen met het overige van de saroñg. NB. welligt lett. dat gedeelte waar men als 't ware moet *overspringen*, als zijnde tusschen de *pôèñjt̃ja* en het overige van de *saroñg*.

Áloèmpá-loèmpá, *huppelen.*

(2° lôèmpá). Palôèmpá, *bang maken;* bijv.: nipalôèmpáki sitôbó, *hij werd bang gemaakt om te vechten.* — Ta-nipaloempâkkaï kalênna ri-taôèwa, *hij werd zelf door niemand bang gemaakt.* (Rap. K.G.)

(3° lôèmpa), *overkoken, buiten de oevers treden*, bijv. gebez. van eene *rivier.*

(1° lépá), bep. lépaka, *plat*, Boeg. *lépañg*; bijv.: rôti-lépá, *plat, neêrgeslagen, brood.* — Dôñgkó-lépá, *platte*, v. d.: *goed gevormde, rug.* (D. Moes.)

Palépá, aldus te Bantâëñg genoemd dat gedeelte der zee, hetwelk men bij laag water met een steenen dammetje heeft afgezet, opdat de visch bij hoog water daarover gezwommen, verschalkt worde, zoodra het water begint te vallen. — Bŏètopalépá, de *zak*, of *het binnenste gedeelte, van een palépá.* — Mâñge ápalépá: *door middel van een pálépá gaan visschen.*

(2° lêpá), *likken, likkende drinken, slobben*, v. d. overdragtelijk geb. van het *likken*, d. i.: *treffen*, des bliksems, Boeg. *lépâ*, idem; bijv.: nalêpáki kîlá, *door den bliksem getroffen.* (Kel.)

(3° lêpa), *besmeren*, Boeg. idem; bijv.: lêpaï bisêyañga, *het vaartuig van buiten met kalk besmeren.* — Nilêpaï palêyó, *het wordt met kalk besmeerd*, d. i.: *ingevuld*, bijv. gebez. van: *metselwerk*, Jav. *lepa, pleisteren, bepleisteren.*

(4° lêpa). Lêpa-lêpa, bep. lêpa-lepâya, soort van vaartuig, gemaakt van een boomstam. Boeg. idem. — Lêpa-lêpa-palewâï, *eene lépa-lépa met vlerken.* — Lêpa-lêpa-palewâï-soewâli, *een lépa-lépa aan één zijde met een vlerk.* — Sôroñg lêpa-lêpa, lett.: *een lépa-lépa van wal stooten*, gebezigd, wanneer de bruîgom bijna onmiddellijk na het zenden der *pañjóéki* (, vergel. *sóéki* N°. 1), nog vóór dat de *níka* heeft plaats gehad, zich naar het huis der aanstaande begeeft om daar te blijven.

(5° lêpá). Álêpá-lêpá, *veel praten, ratelen, snappen.* (Bid.)

(lêppañg), Boeg. = *soeméñgka, aanlanden, tot iemand komen.* (Tar.)

(lêmpañg), *lever*, Boeg. idem, Mal. *limpa, lever*, Jav. *limpa, milt.*

(1° lêpe), bep. lepêya, hout dat van binnen in de lengte van het vaartuig langs de *gádíñg's* loopt.

(2° lêpé). — Kalêpé, *iemand*, of *iets, onder den arm nemen* door den arm tegen het lijf aan te drukken. Boeg. idem.

Kalepêkañg, de plooi, of vouw, tusschen buik en been, aan regter- en linker-zijde (, zoo wel bij *mensch* als *beest*), waarmede men als 't ware iets kan vasthouden even als tusschen arm en lijf.

(3° lêpé), *de letter r niet kunnen uitspreken, braauwen.*

(lêmpé), *zich buigen*, bijvoorbeeld gebezigd van een *degen*, of *kris.* (Dat. Moes.)

(lêmpoñg), Boeg., = 't Mak. *mántañg, zich ophoopen, blijven staan;* gebezigd van *water* en al wat maar *vloeibaar* is, bijv. álêmpoñgmi djéneka ri-tanâya, *het water blijft reeds hier en daar op den grond staan* (, men ziet reeds hier en daar plassen). — Lêmpoñgi tjerâna, *zijn bloed* (bijv. *het bloed, dat uit zijn' wond stroomt,*) *blijft op den grond staan* (, van wege de menigte). — Lêmpoñgi bināñgâya, *het water in de rivier staat zeer hoog.*

(1° lôpá). — Lôpá-lôpá, bep. lôpálôpaka, *beteldoos*, zooals de mannen van goede geboorte ze gewoonlijk gebruiken (, Jav. *lopak-lopak*, idem), hierin van de *káttañg*, of *vrouwen-beteldoos* onderscheiden, dat het deksel slechts even over den rand van de doos komt, terwijl die bij de *káttañg* tot onder aan den voet van de doos zinkt. Men zie *káttañg* N°. 2.

(2° lôpá). — Lôpá-lôpá, bep. lôpá-lôpaka, twee

reepen pisañg-blad in elkander gevouwen tot eene soort van vierkant doosje, hetwelk men gewoonlijk bezigt, om wat tabak in te bewaren. — Lôpá-lôpá râmpe, *een lôpá-lôpá van pándañg-râmpe*, gebezigd tot verspreiding van een aangenamen geur. Boeg. idem.

(lôpi), bep. lopîya, vnw. lopîñgkoe, Sal. en Boeg., = het Mak. *biséyañg*, *vaartuig*.

Palôpi, of: polôpi, aldus eertijds het hoofd van de praauw genoemd, die beide betrekkingen, die van *kapitein* en die van *stuurman*, in zijn persoon vereenigde. (Rap., Kel.)

(1° lôpoe), *door tooverformulieren in slaap brengen*, Boeg. idem. Volgens den Inlander zouden de dieven dit soms doen, en alzoo zonder gevaar alles kunnen weghalen.

Palôpoe, *slaapmiddel*. NB. Ook gebezigd bij kinderen, die niet slapen kunnen, en dan enkel in blaadjes van *tîndo-tîndo* bestaande.

(2° lôpoe), bep. lopôewa, Toer., = *talempâñgañg*, = 't Boeg. *lépo*, een *bóéñgkeñg*, gebezigd, om de gekookte rijst en dergel. in te wikkelen; verg. *bóéñgkeñg* N°. 1.

(1° lôpó). — Palôpó, bep. palôpoka, iets, dat men als lekkernij bij de gewone spijs gebruikt, gewoonlijk bestaande in eijeren met klappermelk en suiker. — Palôpó-doerîyañg, *een palôpó van doerîyañg*. Boeg. idem. — *Palôpó* ook overdragtelijk gebezigd van de *vrouw, met wie men, nevens zijn wettige vrouw, heimelijk gemeenschap heeft.* (Tar.), als 't ware: *een lekkernij bij de ge one spijs.*

(2° lôpó). Palôpó, *stellen, plaatsen*. (Sinr., Tar.)

Tálôpó, *geplaatst zijn*.

(3° lôpó). — Tálôpó, *in malkander zakken*, bijv. geb. van: iemand die *flaauw valt*. (Maoct.)

(lômpo), bep. lompôwa, *groot*, bijv. pabâlle-lômpo, lett.: *een groot geneesmiddel;* gebezigd van zeker mengelmoes van allerlei medicijnen, door den Boeginees *sipóépoe* genoemd. — Sambâwa lompôwa, lett.: *het groot-Sambâwa*, d. i.: *de hoofdplaats van Sambâwa waar de Sultan woont.* (D. Moes.) — Tâoe-lômpo-lâñgkasá, *zwaar gezet mensch*. — Mâke-lômpo, *zich prachtig kleeden;* staat tegenover: *mâke-lóésá-lóésá*. — Lômpo-pamâke, *een pronkerd*, iemand die wil uitblinken door zijne kleeding. — Toe-málompôwa, *de groote*, of *voorname, heer*. Aldus genoemd de *Gouverneur* van Celebes en Onderhoorigheden, alsmede weleer in Tâllo: een ambtenaar wiens waardigheid gelijk stond met die van Gôwa's *toe-máilálañg*. Ook wel in 't algemeen: *de grooten*. — Âllo-lômpo, *groote en voorname dagen*, v. d.: *heilige-*, of *feestdagen*. — — Bâñgi-lômpo. Men zie *bâñgi-sápa*, op *sápa* N°. 1. — Karâëñg-lômpo, *een groot*, v. d.: *een regerend, vorst*, = *karâeñg-mágáóe*, in tegenstelling van een' gewoon *karâëñg*, die alleen den titel van *karâëñg*, doch geen rijk te besturen heeft. (Bid.) — Lômpo-bâttañg, lett. *groot-*, of *dikbuikig*. Aldus genoemd een berg van *Bantâëñg*, wel te onderscheiden van den daarnaast gelegen *Báwo-karâëñg*. Verg. *báwo* N°. 2. — Lômpo-bâwa, *groot-spreker*, = *tâmpo* N°. 1. — Lômpo-pamâî, of: ñjâwa, *veel moed hebbende*. Men zie *pamâî* op *âî*. — Lômpowi gaóena, *zijn gedrag is groot, veel beweging makend*, v. d.: *hij is opbruisend, opvliegend van aard*. (Rap. K. G.) — Lômpo-bânnañg, *grof van draad*. — Lômpo-bônañg. Men zie *bónañg*. — Lômpo-îdji djîéné, *er is nog veel water*, van wege den sterken regen bijvoorbeeld. — Tábâñgka-lômpowá, *ik ben grootelijks*, d. i.: *zeer, ontsteld*. — Na-îya málômpo

koetábâriñg-bariñgañg, *deswegens ben ik grootelijks*, d. i.: *zeer*, *bekommerd*. — Áñgârróe-lômpo, *sterk weenen*. (Bid.) — Ábarâta-lômpo, *zwaar rouwen*. (Bid.) — Ádjâma-lômpo, *zwaar werken*, *zwoegen*. — Na-îya-djîya lômpo-lompôkoe-mo, *maar toen ik groot*, *volwassen geworden*, *was*. (Bid.) — Kamînañg lômpo, *zeer groot*, *allergrootst*.

Lompôwañg na, *grooter dan*.

Lômpo-lompôwi sarânna, *zijne stem groot*, of *zwaar*, *maken*; v. d.: *verheffen*.

Pakalômpo, *groot maken*, *als groot*, *als gewigtig*, *beschouwen*; bijv. pakalômpo kalênna, *zich zelven voor groot houden*, d. i.: *zich zelven verheffen*. — Pakalômpowi Âlla taâla, *God voor groot houden*, v. d.: *God verheerlijken*.

Kalompôwañg, *het groot zijn*; v. d.: *grootte*, *grootheid*, *aanzien*; v. d. ook: *de teekenen van vorstelijke grootheid*, d. i.: *de rijkssieraden*. — Tâkkañg-kalompôwañg, staf die een vorst bijvoorbeeld van het Gouvernement ten geschenke bekomen heeft, en welke thans tot de rijkssieraden behoort.

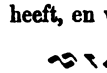 (lampêdo), de *Celosia argentea L.* Boeg. *lapêdjo*.

(lampêyañg), plant, wier wortel als medicijn, of ook als *aljar* (*zuur*), en wier blad in den Inlandschen kost gebruikt wordt, de *Zingiber Cassumunar*, *Roxb.*, Boeg. *lampêdjañg*, Jav. *lêmpoejañg*; idem.

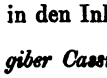 (lâpparâ), bep. lâpparaka, *vlak*, *effen*, *glad*, *ongeschonden*; Boegin. *máláppâ*, idem; bijv.: pârañg-lâpparâ, *vallei*. — Rêwaï mônjtjoñg nalîmbañg, na-nâmpa bâttoe nâoeñg ri-lâpparaka, *men moet twee bergen over*, *en dan eerst komt men in het vlakke*, v. d.: *in de vlakte*. (Brief.) — Dewijl alles, wat in een' vlakte ligt, bijzonder in het oog valt, wanneer men uit de hoogte daarop nederziet; vindt men *lâpparâ* ook soms gebezigd voor: *zigtbaar zijn*. — Lâpparâ-pamâî, lett.: *effen van gemoed*, *kalm van gemoed*, *overal op zijn gemak*, *niet gedwongen* (, verg. *kânañg-pamâî* op *kânañg* N°. 1). — Lâpparâ-kâna, a) *gemakkelijk sprekende*, *niet stootende*, of *stotterende*; b) *aangenaam* en *voorkomend in zijn spreken*.

Lappâri, *vlak*, *effen*, *maken*. — Lappâri djâlika, *de matten vlak*, *effen*, *maken*; v. d.: *uitspreiden*. — Lappâri gâoeka, *de zaak vlak*, of *effen*, *maken*, v. d.: *beslechten*.

Palâpparâ, *datgeen wat uitgespreid is*, v. d.:

a) de van gespleten bamboe gevlochten mat in de *kâle-bisêyañg* van een *banâwa*;

b) de vloer van een beestenstal, wanneer die van gespleten bamboe gevlochten is;

c) eene soort van bruggetjes, die men over de sloten legt, en welke in niets anders dan zamengevlochten gespleten bamboe bestaan.

Palappârañg, *iemand maken tot het voorwerp waarvoor men spreidt*; bijv.: nipalappârañgi tâpperé, *er wordt voor hem een matje gespreid*, *om op te zitten*. (Rap.)

(lappôró), bep. lappôroka, Jav. *lapoer*, ons woord *Rapport*.

(lâmporó), bep. lâmporoka, *stapel*, *hoop*, Mal. *lampor*, Boeg. *lâppó*. — Sîmalâmporó, verg. *sîma*.

Álâmporó, *met*, of *in*, *stapels zijn*; bijv.: álâmporóki kâsa máboeñgâya, *het gebloemd neteldoek ligt in groote stapels*.

Nilâmporó, *opgestapeld worden*; bijvoorbeeld gebezigd van de *paddie*. — Nilâmporóki ri-pokôna, men zie *pókó* N°. 1.

(lîmpoeróe), Boeg., = 't Mak. *tóe-toeloóe, slap, loom;* bijv. lîmpoeróeki boekoènggoe, lett.: *mijne beenderen zijn slap,* of *loom,* d. i. *ik gevoel mij slap,* of *loom.*

(lêpporó). Sileppôrang, *samenwooning in één huis,* of *één kampong.*

(lapêresé), = 't Jav. *lopéres,* of: *alperes,* = 't Mal. الفيريس, 't Port. *alferes,* een *vaandrik,* een *sous-lieutenant.* — Lapêresé-lâóe, *zeeofficier.*

(lâppalá), bep. lâppalaka, Jav. *lapal,* 't Arab. لفظ, *woord.* (Godsd.)

(lapâlang). Oêkirí-lapâlang, verknoeijing van لَفْظ, Arabische *woorden,* welke als amuleet op het een of ander geschreven zijn.

(lampoewîyang), = *lampóeyang.*

(lâppassá), bep. lâppassaka, a) *los, bevrijd, ontslagen, afgeloopen, afgedaan, verleden, geleden, voorbij,* Boeg. *lâppâ,* Mal., Sund., Jav. *lêpas,* idem;

b) *loslaten, los laten loopen,* bijv. een *paard.* — Ta-lappâssaï ri-djamânna, *hij komt niet vrij van zijne taak.* — Ta-lâppassá-má ri-djamâânggoe, *ik kom niet vrij van mijne taak.* — Soérá-lâppassá, *paspoort.* — Lâppassá-mi oêloe-kanânna soerôwa, *de gezant had gezegd wat hem gelast was.* — Lâppassá-mi bangîna, lett.: *de nachten* (te weten: *de gevaarlijke nachten,*) *van het kind zijn voorbij,* gebezigd van een kind, dat de *veertig* eerste dagen van zijn leven te boven is, gedurende welken tijd te Makassar vele kinderen aan de klem (katoeroêngang) sterven. — Lâppassá-mi patayâânggoe, *mijn tijd van wachten is voorbij,* d. i.: *ik wanhoop aan het een of ander.* — Lâppassá-patâyang-má, idem. — Lâppassá-pangâï-má, of: lâppassá-mi pangaînggoe, *ik houd niet meer van hem,* of: *van haar.* — Lâppassá-pi poewasâya, *wanneer de vaste voorbij is.* — Lâppassá-mi Oèdjoempândang, *zij zijn Makassar reeds voorbij,* te weten: *gevaren.* — Lâppassá-pi lêbá lâppassá ámoêko, *na morgen, als de vaste voorbij is.* — Taêna-pa lâppassá baratâya, *de rouw is nog niet voorbij.* — Taêna-pa nalâppassá-barâta, *zij zijn er nog niet vrij van om te rouwen,* d. i.: *zij houden nog niet op, om te rouwen.* — Koelâppassá djarânggoe, *ik laat mijn paard los loopen.* NB. wel te onderscheiden van: koelappâssang djarânggoe, (, men zie beneden). — Djârang-nilâppassá, *een paard dat losloopt,* integenstelling van een: djârang-nipâóe. (Bap.), vergel. *páóe* N°. 2. — Nilâppassá-mi djânganga, *de hanen worden al losgelaten,* te weten: *tot het gevecht.*

Tálâppassá, *losgemaakt, bevrijd, verlost, verleden, gepasseerd, voorbij zijn;* bijv.: tálâppassá-má ri-djamânggoe, *ik ben verlost van mijne taak, van mijn werk.* — Tálâppassá-mi baïnnêya, *de vrouw is verlost.* — Tálâppassá-mi ânaka, *het kind is verlost,* te weten: *uit den moederschoot.* — Tálâppassá-mi ri-batoêwa bisêyang, *een schip is de klippen voorbij,* of ook: *een schip, dat op de klippen geraakt was, is daar afgekomen.* — Tálâppassá-mi toêwanga, *mijnheer is gepasseerd, is voorbij.*

Palâppassá, *'t loslaten.* — Âllo-palâppassá = *rimánaîna allówa,* = *ri-tápâna-panâîkánna allówa,* geb. van circa tien ure 's morgen's, dewijl men alsdan de buffels, die aan het ploegen zijn, reeds ontspant wegens de hitte.

Pilâppassá, *loslaten;* bijv.: la-koepilâppassá pokêkoe, *ik zal mijne lans loslaten,* d. i.: *ik zal mijne lans werpen.*

Pilappâssi, *loslaten tegen iemand;* bijv.: la-koc-

pilappâssi-ko pòke, *ik zal eene lans tegen u loslaten*, d. i.: *ik zal u werpen met eene lans.*

Lappâssañg, *los doen zijn*, v. d.: *losmaken, loslaten, de vrijheid geven, vergunnen;* bijv.: koelappâssañg djarâñgkoe, *ik maak los mijn paard*, dat bijv. aan een' boom vastgebonden is. (NB. wel te onderscheiden van: *koelâppassá djarâñgkoe*, men zie boven). — Na-kílappâssañgá mâñge ampaboyâñgi pabâlle mañggêkoe, *vergun mij, om medicijn te gaan zoeken voor mijn' vader.* (Djay.)

Lappâssi, *losmaken, bevrijden, lossen, afdoen*, enz.; bijv.: lappâssi gâoeka, *de zaak afdoen.* (Rap.) — Lappâssi inrânna, *zijne schuld afdoen.* — Lappâssi ânaka, bij de verdeeling van een oneven getal kinderen, het jongste kind als 't ware *lossen*, d. i.: tegen betaling van eene zekere som, tot zich nemen, gelijk gewoonlijk door de moeder geschiedt. (Rap.)

Palappâssi, *het lossen*, v. d.: *losgeld*, en gebezigd van de som, welke de moeder bij verdeeling van een oneven getal kinderen tusschen haar en haren man te betalen heeft, tot erlanging van het resterende, of jongste, kind. (Rap., Inl. Wetb.)

Palâppassîyañg, *bezigen tot lossing;* bijv.: âñggá-pasarâna nipalâppassîyañgi, *de prijs, dien het op de markt gold, werd besteed tot lossing van het kind.* (Rap.)

Palappâssañg, *verlossing*, van daar: *het einde der vasten*, het zij op den tweeden der maand شوال, na de vasten in de maand رمضان, welke dag dikwijls verkeerdelijk de *Nieuwejaarsdag* der Inlanders genoemd wordt, (Arab. عيد الفتر); hetzij op den tienden der maand ذوالحجة. Deze laatste gewoonlijk bekend onder den naam van: *palappâssañg-hâdji* (, Arabisch يوم الاضحا, of: يوم القربان).

ꦮꦥꦶꦱꦶ (lâpisí), bep. lâpisika, *vlies, bekleedsel.* Boeg. *lâpí*, Sund., Jav., Mal., *lâpis, laag, stapel.*

Lapîssi tambâga, *verkoperen.*

ꦭꦺꦥꦺꦴꦲꦺꦴ (lêppoesóe), tálêppoesóe, *uitglijden, ontglijden, ontgaan, weggaan, afgedaan zijn;* bijv.: tálêppoesóe-má, *ik glijd uit.* — Na-tálêppoesóeki ri-limâñgkoe, *het ontglijdt aan mijne handen.* — Álêppoesóeki lampâna, nabâttoe tòewañg Iyânoe, lett.: *uitgegleden*, d. i. *afgedaan, was zijn gaan*, d. i.: *naauwelijks was hij heengegaan, of daar kwam N. N.* — Tálêppoesóe-pi ânne sérêya djamâñg, nâmpa sēñg nidjâma maraêñgañga, *wanneer dit eene werk zal uitgegleden*, d. i. *afgedaan, zijn, zal ook het andere verrigt worden.*

ꦮꦭꦺꦴꦱꦺꦴ (lôposó), *inzakken*, bijvoorb. lôposóká ri-pêyó, *ik zak in het slijk*, Boegin. *tálópó.*

Kalopôsi, *ergens in zakken.* (Rap.)

Palôposó, *doen inzakken*, bijv.: bâttoe-mi sēñg palôposó, lett.: *die komt al weêr om te doen inzakken* of *ingaan*, te weten: *zijn penis* in het *pudendum muliebre;* gebezigd van iemand die altoos achter de vrouwen loopt.

ꦮꦭ (1° lâba), bep. labâya, *winst, voordeel*, Mal. Jav. idem. Sanskr. *labha.* — Lâba tálâlo-lâlo, *overmaat van winst;* staat tegenover *róegi tálâlo-lâlo.* — Tâoe-lâba, *iemand die veel winst heeft, goede zaken maakt.* — Tâoe-bâttoe-lâba, *een handelaar, die van de reis komt en goede zaken gemaakt heeft.*

Kalabâñg, = *lâba, winst, voordeel, profijt.*

(2° lâba). — Lâba-lâba, bep. lâba-labâya, = *tanrasoêla.*

(3° lâba), bep. lábâya, *laf, smakeloos;* v. d.: djénélâba, *laf,* en v. d. *zoet, water,* in tegenstelling van *zout water.*

Dit *lâba* overdragtelijk gebezigd van alles wat *onaangenaam* is, en *afkeer* inboezemt; bijv.: lâbapamâi, *koel, onverschillig,* tegen iemand.

Lábâi, *laf, flaauw, maken;* bijv. een' *drank,* door er te veel water bij te doen.

Kalábâi, *koel en onverschillig zijn jegens.*

(4° lâbá), bep. lâbaka, *breed.*

Pâkalâbá, *breed maken, verbreeden.*

(5° lâbá), málâbá, *komen.* — Toe-málâbá, *menschen die komen, vreemdelingen.* (Kel.)

Lábâki, málábâki, *komen tot,* of *om, iemand;* bijv.: ta-ikâtte koelábâki, *ik kom niet om u.* (Kel.)

Silábâki, *zamen komen, bij elkander komen.* (Rap. Sinr., Tar., Kel.)

(6° lâbá), = *tébá.* (D. Moes.)

(1° lâbañg), *zich tot allen uitstrekken, zich overal verspreiden, zich overal heen begeven,* Boeg. idem. (Kel.) — Álâbañg-mi Allôwa, *de Zon heeft zich reeds overal verspreid* (, het is circa *negen ure*). — Nalâbañgi si-lîno, *zij gaan de geheele wereld rond.* — Kílâbañg-mi Kâmpoñg-bêroe kípaboyâi, *wij hebben gansch Kampoñg-bâroe door laten zoeken.* (Brief.)

Pilábâñgi, *iets tot allen,* of *overal, doen reiken,* bijv.: pilábâñgi ñgâseñgi ilâlañg kôta, *begeef u tot allen, niemand uitgezonderd, in het fort.* (Bid.) — Pilábâñgi si-bâtoe-kâle, noebárâki, *besmeer gij het geheele ligchaam met bedakh.* — Ampilâbañgîyaï rôewa tâlloe, *het tot twee à drie uitstrekken* (Rap. T. Dj.), d. i.: *aan twee of drie personen kennis geven.*

Pâpilábâñgañg, *het overal laten rondgaan doen plaats vinden voor,* v. d.: tâoe-ampâpilábâñgañgaï, *zij die* (een *besluit* bijvoorbeeld) *overal bekend maken.*

Palâbañg, *iets overal doen reiken;* v. d. bijvoorbeeld: *rond doen komen, zoodat ieder wat krijgt.*

(2° lâbañg). Labâñgañg, *straat.* — Lâbañgânna bināñgâya, *de zeilgang, het bevaarbare gedeelte, der rivier.* — Álabâñgañg, *met een straat zijn;* v. d.: *een straat doorgaan.*

(1° lâmba), bep. lambâya, *bogt,* Boeg. idem. — Lâmba-tâlloe, gebezigd van een *kris* met *drie bogten.* — Lâmba-lîma, gebezigd van een *kris* met *vijf bogten.* — *Lâmba* ook geb. van iedere *kris met bogten.* (Mâdi).

(2° lâmbá), *kruipen, voortkruipen,* van *klimop* en dergelijke planten gebezigd; v. d.: álâmbaka, *het voortkruipende,* d. i.: *klimop.* — Tâñgke-álâmbá, *voortkruipende tak,* d. i.: *rank.* — Tálâmbálâmbá oêna, lett.: *zijn hoofdhaar kruipt overal heen,* d. i.: *hangt los, hier en daar verspreid.*

Silambâkki, = *silambêñji.* Vergel. *lâmbeñg.*

(3° lâmba). — Álâmba-lâmba, *wat vooruit eten, vooruit proeven,* Boeg. *tálâmba-lâmba,* idem; bijv.: lâmba-lâmba-makî riyôlo, *eet eerst wat vooruit* (straks komt het eigenlijke dîner). Zoo ook: lâmba-lâmba toe-Lîñgkesé, lett.: *wat vooruit eten op de wijze van de menschen van Lîñgkesé,* dat wil zeggen: zooveel vooruit eten, dat men van het eigenlijke dîner niet meer gebruiken kan.

(lâbi), bep. lábîya, vnw. lábîñgkoe, *meer.* Boeg. *lâbî,* Mal. *lebeh,* idem. — Lâbi rôewampôelo, *meer dan twintig.* — Lâbi ri-si-tañgâna, *meer dan op de helft,* d. i.: *over de helft.* — Lâbi pitoenrôekoe-djînne, lett.: *dit is immers meer dan mij eenvoudig te doen bukken, te dringen,* of *te dwin-*

gen, d. i.: *dit is immers een bovenmatig dwingen*, of *dringen*. (Kelong). — Taêna lábînna, *er is niet meer over*, van *eten* bijvoorbeeld. — Lâbi ta-gânná, lett.: *meer* (ofschoon) *niet toereikend*; gebezigd van iemand, die meer wil doen, dan zijn vermogen toelaat, die zich bijvoorbeeld in schulden steekt, om toch met mooije kleêren te kunnen pronken, enz.

Kalábîyañg, a) *het meer zijn, het overschieten*; b) *meer zijn*; bijvoorbeeld: kalábîyañgi gaoêna, *hij doet meer dan noodig is*. — Tâoe-kalábîyañg-gâoé, *iemand die meer doet dan noodig is*.

Palábîyañg, *het meer zijn, het overschieten, overschot*; bijv.: îya-mâmi palâbiyânna, *dat slechts is er nog van over*; bijv. van *koopwaren*. — Palábîyañg-tâoe, *uitschot van het menschdom*.

Pilábî̂, zamengetrokken uit: *pilábîi*, *meer*, of *te veel, maken*; bijv. têya-kô pilábî̂ erânna, *maak niet te veel zijn' vracht*, d. i.: *geef hem niet meer te dragen dan hij torschen kan*. — Lâbi-lábînna, *het overschot van iets*.

(1° lâboe), bep. lábôewa, *lang*, bijv. lâboe-âyá, *lang van lendenen, slank*. — Lâboe-kâlloñg, *lang van hals, langhals*. Zoo soms uit zeker bijgeloof genoemd het *kertebeest*, opdat de booze geesten niet merken zullen waarover gesproken wordt. — Sêlé-lâboe, eene zeer lange soort van kris. — Toe-málâboe, lett.: *een lang mensch*, v. d.: naam eener slang, die oud geworden, den naam krijgt van *tammoesîssí*. Vergel. *tâmmoe* N°. 1 en *sîssí* N°. 2. Volgens sommigen heet deze slang niet *toe-málâboe*, maar *ta-málâboe*, doch welligt is dit laatste eene verbastering van het eerste. — Tâoe lâboe-âkkalá, lett.: *iemand die lang van verstand is*, v. d.: *wiens verstand ver reikt, verstandig*. — Tâoe-lâboe nâwa-nawânna, *iemand wiens gedachten lang zijn*, d. i.: *ver reiken*, v. d.: *iemand die doordenkt*, een *verstandig* mensch. — Málâboe añjtji nîkañgi ri-kabâdjikânna boettâna, lett.: *lang in het zorgen voor het welzijn zijn's land's*, d. i.: *wiens zorg voor het welzijn des lands verre reikt*, d. i.: *die goed voor het welzijn van zijn land zorgt*. (Rap. K. G.) — Koekîyó-lâboe-ko, *ik roep u hard*, lett.: *ik roep u zoo, dat mijne stem ver reikt*. (Rap.)

Lábôewi, *lang maken, verlengen*; bijv.: itôewañg-djîñjdjo sâllañg nalábôewi soesâna, *die heer zal slechts lang maken zijne moeite*, d. i.: *zal zich veel moeite berokkenen*. — Kîyó-lábôewi, *roepen het lang makende, het ver doende reiken*, v. d.: *hard roepen*, of *schreeuwen*.

Lâboewîyañg, *lang maken voor iemand*; bijv.: pôro nilâboewîyañg-lâlo-djî oemoerôena! *moge hem maar zijn leven verlengd worden!*

Sallâboe, *even lang*.

(2° lâboe), *zinken, verdrinken, vergaan*, een *schip* bijv. — Lâboe-bâtoe, *ankeragiegeld*, soort van belasting, onder andere te Tôpe-Djâwa, waar ieder vaartuig, na eenigen tijd geankerd te hebben, bij zijn vertrek aan den *lómó*, of *'t hoofd*, der plaats betalen moet, als 't een *padjâla* is, een halven gulden, een *papalîmbañg* één gulden, een *padewâkañg* twee gulden, een *balólañg* dertig duiten, enz. (Rap. K. G.) NB. het woord beteekent letterlijk: *zinken der steenen*, dewijl de Inlanders steenen aan hunne ankers binden, om ze beter te doen zinken.

(3° lâboe), *ankeren*. Boeg. idem. Mal. en Jav. *lâboeh*.

Palabôewi, *eene plaats bezigen om te ankeren, ergens ankeren*.

Labo͡ewaⁿg, *het ankeren*, van daar: *ankerplaats, reede;* bijv.: tiyâï labo͡ewaⁿg napalabo͡ewi, *het is geene ankerplaats om te ankeren, geene plaats waar men behoort te ankeren.* (Inl. Wetb.)

Sipalabo͡ewaⁿg, *zamen voor anker liggen.*

(4° lâboe). — Labo͡ewaⁿg, *stel.* — Si-labo͡ewaⁿg, *één-stel.* — Bîla si-labo͡ewaⁿg, *één bîla*, of *bamboezen vischfuik*, bestaande uit onderscheidene *tîbaⁿg's* of *vakken*. Verg. *bîla* N°. 3 en *tîbaⁿg* N°. 2.

(5° lâbo͡e), bep. lâboeka, *meel.* Boegin. idem. Vergel. *tawâro.*

(lâmboe). Lâmboe-lambo͡ewaⁿg, Boeg., = het Mak. *lâmoe-lamo͡esaⁿg*, of *lêmoe-lemo͡esaⁿg*, *muf, duf, schimmelig*, bijv. *kaas*, of *vruchten.*

(lâmboeⁿg), een voorwerp, dat te kort is, bijv. een *potlood*, *langer maken*, door er iets van een andere soort, bijv. een stuk bamboe, aan te lasschen of te hechten.

(lâmbe), = *îrî, blazen.* (D. Moes.)

(lâmbeⁿg), = *lâmbâ* N°. 2, *voortkruipen.*

Silambêⁿgi, = *silambâkki, in malkander kruipen, in malkander groeijen*, of *verward raken.* (S. T̃jin.)

(1° lâbó), bep. lâboka, *kolte;* v. d.: lâbó-tâⁿga, *land, gelegen in een vlakte tusschen de bergen*, van daar aldus genoemd: *de bergregentschappen van Maros.*

(2° lâbo), bep. labôwa, *mild, gulhartig.* — Âlâbo-lâbowá, *ik ben zeer mild.*

Palâbo-lâbo, *een zeer mild*, of *gul, mensch.*

(lîba), bep. libâya, *spoedig.* — Málîba, *zich spoeden.* — Lîba-libâï, *spoedig maken, bespoedigen;* bijvoorbeeld lîba-libâi battô͡ena, *zijne komst bespoedigen*, d. i. *spoedig komen.*

(lîmbaⁿg), *overtrekken, oversteken, overgaan*, bijv. een *rivier* of *berg;* v. d. soms gebezigd: voor *sterven*, als 't ware *oversteken naar een ander land*, Boeg. idem. — Pônna nîyá-d̃ja lîmbaⁿg-limbânna sâllaⁿg, *indien er slechts mogelijkheid zal zijn om over te steken.* NB. doelt hier op de heftige regenbuijen, waardoor alles als 't ware onder water staat. (Brief.)

Palîmbaⁿg, *doen overtrekken*, of *oversteken, overzetten, overbrengen;* v. d.: ka-mânna d̃jêné, ta-mákô͡elle-ô͡empa napalîmbaⁿg, *daar hij zelfs geen water meer kon overzetten*, v. d. *door zijn keel kon krijgen.* (D̃jay.)

Papalîmbaⁿg, eene soort van vaartuig tot 't overzetten van personen en goederen, met *bôêkkoé* en *d̃jarô͡epî.*

Pasilîmbaⁿg, *tot elkander doen oversteken*, van daar: pasilîmbaⁿg-lîmbaⁿg kanâya, *de woorden als 't ware tot elkander doen oversteken;* v. d.: *de woorden als 't ware door malkander gooijen;* d. i.: *de zaken verwarren.*

Limbâⁿgaⁿg, a) *een overvaart;* b) eene plaats die gevaarlijk is om te passeren, waar men ten minste weldoet om zich zoo stil mogelijk te houden, dewijl daar een heilige begraven is, of een booze geest rondwaart: als 't ware de *overvaart* over een diepen afgrond.

(lîmboeⁿg), *onzigtbaar zijn*, bijvoorbeeld een *huis*, door vele andere die daar vóór staan; bijv.: een *schip*, door vele andere, die daar vóór liggen.

(1° lîbo), *juist ergens in vallen, juist iets treffen, juist ergens op aan komen*, Boeg. idem; bijv.: nalîbowi kalîbo͡ⁿga, *hij valt juist in het gat.* — Nalîbowi mâta-balêna, *hij treft juist zijn doel-*

wit. Vergel. *bâle* N°. 3 — Koelîbowi tò̂roeñgânna Ò̂eĭjoempândañg, *ik zeil juist op de inschepingsplaats van Makassar aan*. — Mâka noelîbo-dĭji bināñgâna Tĭjikôwañg?, *zoudt gij juist tegenover de monding van de rivier van Tjikôwañg teregt komen?* — Koelîbowi kalîboñga, *ik tref juist het gat*, van daar: *ik gooi juist in het gat*.

Palîbo, *juist ergens in doen vallen*, of: *op aan doen komen;* bijv.: koepalîbowi patâbaka, *ik gooi juist met de patâbá in het gat*, bij het spel, genaamd *lôbañg*. Vergel. *patâbá*, lett. *b*, op *tâbá* N°. 2.

(2° lîbó). bep. lîboka, Boeg. *plek;* bijv.: râmmañg si-lîbó-dĭji, *wolk*, *één plek* (*plekje*) *slechts;* d. i.: *een klein wolkje*. (Sinr.) — Rômañg tási-lîbó-lîbó, *bosch aan plekken*, een bosch, dat niet aan één doorloopt, maar waarvan de boomen als 't ware bij plekken verdeeld zijn, hier een partij boomen, daar weder een partij boomen, enz. — Añgânre tási-lîbó-lîbó, *hier wat, daar wat eten*.

(3° lîbo). Palîbo, *uitschelden*. (Inl. Wetb.)

Sipâlí-palíbôwi, *elkander uitschelden*. (Inlandsch Wetboek.)

(1° lò̂emba), *streven, voedijveren, voorkomen*. Boeg. idem. Mal. *lomba*, idem. — Álò̂emba-dĭjârañg, *om het hardst rijden*. — Kodîya nîyá tâoe-álò̂emba-kô áñgâlleï, *pas op, dat niet iemand u voorkome met haar weg te halen*. (Djay.) — Nilò̂emba ri-tĭâtĭoka, *in het spel, genaamd tjâtjó, door zijn speelmakkers voorkomen worden*, v. d. overdragtelijk gebezigd van een ieder die zich, in welk opzigt dan ook, *de loef* ziet *afsteken*.

Ampiloembâï, *iemand voorkomen*. — Ampiloembâï nâí Iyânoe, *vóór NN. opklimmen*.

Djârañg palò̂emba, *een paard voor den wedren*.

(2° lò̂emba). Lò̂emba-lò̂emba, bep. lò̂emba-loembâya, *bruinvisch*. Boeginecsch en Malcisch idem.

(lò̂embó). Tálò̂embé, *op en neêr wippen*, of: *zich bewegen*.

Palò̂embé, *op en neêr doen wippen*, of: *bewegen*. Vergel. vooral *lò̂emé*.

(lêbá), *geëindigd, afgedaan, voltooid, verleden, voorbij zijn*, v. d.: *zóó, dat er niets aan ontbreekt*, d. i.: *volkomen, volstrekt*, v. d. ook geb. om den verleden tijd aan te duiden, gelijk in het Mal. *soedah*, bijv.: lêbáki kanâñgkoe ri-kâtte, tò̂añg, añgkanâya: pônna i-kâtte, taênaï posôwa ri-nâkke, *mijnheer, ik heb u eens voor altoos gezegd: zoo het voor u is, ken ik geene vermoeidheid*. (Brief.) — Kâmma ri-lêbaka, *gelijk in het verledene*, d. i.: *gelijk voorheen*. (Djay). — Ri-lêbaka allêyañg ânne-kâmma, *van vroeger tot nu toe*. (Rap. K. G.) — Na-ta-lébâkka-pa, *het is nog niet af*, te weten: *het werk*. — Lêbáki, *dat geschied zijnde, daarna*. — Lêbá-lêbá, *nadat er nog het een en ander gebeurd is, na verloop van weinig tijd, straks*, enz.; bijv.: pônna la-bâttoeki ânne karoewêñga, iyâreka na-lêbá-lêbá ri-bañgîya, *zoo gij van middag zult komen*, of *later op den dag, des avonds*. — Ânne ri-kâmma-kammâya bâdjí-bâdjí-sēñg koesâriñg. Ta-niyâsseñg, pônna lêbá-lêbá-pa sēñg, *heden gevoel ik mij alweêr wat beter, doch men weet niet of het eenigen tijd later*, bijv. *morgen, ook zoo zal zijn*. (Brief.) — La-nadoñgkôki lêbá-lêbá, *hij zal te paard stijgen* (, niet nu, maar,) *straks, later op den dag*. — Na-îya lêbânamo ballâna, *en toen haar huis voltooid was*. (Bid.) — Na-ta-kò̂elle-lêbâkka natâra pârisîna, *zij kon het volstrekt niet*, nam.: *uithouden de pijn*, enz. (Bid.) — Kâmma-lêbá, *volkomen gelijk*. (Bid.) — Sanrò̂epa-lêbá, *volkomen gelijk*. (Bid.) — Teyâï-lébâk-

kaï kanâñgkoe, *dat heb ik volstrekt niet gezegd.* — Taêna lébá koelleyânna, *het kan volstrekt niet.* — Ta-näissañg-lébâkka-pa lôntará, *hij verstaat de handschriften nog niet volkomen.*

Lébâkki, *afmaken, voleindigen, uitmaken*, een *geschil* bijv., *als afgedaan beschouwen;* bijv.: tâoe álébakkîya sarênna, *zij die hun lot als afgedaan beschouwen, meenen dat er toch geene verandering in te brengen is, wat zij ook doen*, die bijv. arm zijn en nu alle hoop opgeven, die bijv. eene weigering ondervonden hebben en nu den moed geheel laten zinken. (Tar.)

Palébá, *afmaken*, enz.; bijv.: la-koepalébáki Iyânoe, *ik zal een einde aan zijn leven maken, hem afmaken.*

Lébâkkañg, *afmaken, afdoen, voleindigen, ergens een einde aan maken;* bijv.: tâoe-álébâkkañga sarênna, = *tâoe-álébakkîya sarênna.* (Kel.) — Lakoelébâkkañgi bitjarânna Iyânoe, lett.: *ik zal zijne zaak afdoen*, d. i. *ik zal hem vonnissen.* — Siwâlidji nilâñgeré, na-nilébâkkañg-mâmo, *er wordt slechts van één kant gehoord, en dan maar uitspraak gedaan*, lett.: *de zaak afgedaan.* (Brief.)

Kalébâkkañg, *voltooijing, einde.* — Kalébâkkañg pamaîkoe, *mijne laatste genegenheid.* (Minnebr.)

Palébâkkañg, *voltooijing*, v. d. *beslissing, vonnis*, enz.; v. d.: soèrá-palébâkkañg ri-tâppoé-bitjarânna Dâëñg Iyânoe, *de acte van het vonnis van Dâëñg N. N.*

ᨀᨚᨔ (1° lêbañg), ons woord: *leiband.*

(2° lêbañg) a) *geluk, gelukkig;* b) *geluk aanbrengend, welkom;* bijv.: tâoe-lêbañg, *iemand die gelukkig is.* — Mámêmpo-mâmá soèñggoe ri-lêbañg-kalêñgkoe, *ik ben slechts gelukkig, dewijl ik het geluk in mij zelven bezit.* — Toe-lêbañga ri-minasânna, *zij die gelukkig zijn ten opzigte van hunne wenschen*, d. i.: *die hunne wenschen vervuld zien.* (Sinr.) — Lêbañg tînañg salâsa, *de gelukkige, de gelukzalige die nooit een wensch onvervuld ziet*, d. i.: *God.* (Sinr.) — Lebânna lîno, *het geluk der wereld*, v. d.: *zij die het geluk der wereld uitmaakt.* NB. gebez. van een *mooi* en *beminnelijk* meisje (Sinr.) — Mádjâi lêbañg rapânnoe, enz., *er zijn vele meisjes die er even goed uitzien als gij.* (Sinr.) — Mâñgkiñg na-îya lêbañga koekânro soèñggoe, *met die geliefde alleen bid ik om gelukkig te zijn*, of *te huwen.* (Sinr.) — Lêbañg pakanânnoe-mâmo, *uwe woorden zijn mij niet anders dan welkom.* (D. Moes.) — Bâñgi-lêbañg, letterl.: *gelukkige*, of *geluk-aanbrengende nacht*, zijnde: *de* 15 *van de maand* شعبان, = het Arab. ليلة البراءة, zijnde de *zuiveringsnacht*, of de nacht, waarin, volgens den Mohammedaan, de Engelen de registers indienen, in welke zij de handelingen der menschen gedurende dat jaar hebben opgeschreven, en nieuwe registers ontvangen, terwijl ook de doodsengel (Arzâël) de registers krijgt, waarin de menschen, die in dat jaar moeten sterven, zijn opgeteekend. Vergel. Mr. S. Keyzer in zijn Handb. voor het Mohamm. Regt, bl. 91, noot 1. In deze *bâñgi-lêbañg*, vraagt men elkander vergiffenis, en sluit vrede; van daar in de minnebrieven gebezigd van het tijdstip, waarop de jonggetrouwden het *éssoé-éssoé* (, men zie beneden op *éssoé* N°. 2) staken en *zich* als 't ware *met elkander verzoenen* (*sika badjîki*), met andere woorden: *de eerste huwelijksgemeenschap hebben.* (Tar.)

Lebâñgañg, álebâñgañg, málebâñgañg, *gelukkig zijn met, behagen scheppen in, houden van;* bijv.: sikôntoe-má málebâñgañg tôpe, *ik ben geheel gelukkig met een tôpe (behoef geen prachtiger kleeding* of *overvloed van sieraden);* overdragtelijk gebez., be-

teekent het: *ik ben tevreden met een eenvoudig maar beminnelijk meisje.* (Sinr.) — Nasarâya málebẫga̅ng̃, *hij schept slechts voor de lens in mij behagen.* (Sinr.) — I-ta-pò̂ra-koelebẫga̅ng̃, *zij van wie ik nooit gehouden heb.* (Sinr.) — Bâdjí-badjikẫga̅ng̃-djîntoe, ânjdja áng̃âlle, padatâri málebẫga̅ng̃, *het is immers beter, dat de gelukzaligen U tot zich nemen, dat de Hemellingen zich in U verlustigen.* Zin: "het „is immers maar beter dat gij sterft." (Dat. Moes.)

(3° lêba̅ng̃i), = *lábi*, bijv.: lêba̅ng̃i pimpâtampò̂lo mábaînne, *hij is meer dan veertig maal getrouwd.* (G. G.) — Lêba̅ng̃i si-tâoeng̃ mágấoe, nanabaïnnêya̅ng̃ karâëng̃a ri-Sombaôpoe, *meer dan één jaar was hij aan de regering geweest, toen hij trouwde met de vorstin van Sombaópoe.* (G. G.)

(1° lêmba), bep. lembâya, *golf, inham,* Boeg. idem. (Sinr.) — Lêmba-lântang̃, *diepe inham, baai.*

(2° lêmba). Palêmba, *overschenken, overgieten, inschenken,* v. d. ook: *overschrijven, copiëren, vertalen;* bijv.: la-koepalêmba ñjawânoe, lett.: *ik zal uw leven overgieten,* d. i.: *ik zal u het leven benemen,* v. d. de eigennaam van een vaartuig: bisêya̅ng̃ palêmba-ñjâwa, ta-nipalêmba ñjawâna, *een vaartuig, dat een ander het leven beneemt* (d. i. *overzeilt*), *en zelf het leven niet verliest* (d. i. *niet overzeild wordt*). Volgens sommigen is de eigennaam van dit vaartuig: bisêya̅ng̃ palêmba-nâwa, ta-nipalêmba nawânna; alsdan zou de beteekenis hierop nederkomen, dat de bouwmeester van alle uitstekende vaartuigen *het goede overgenomen,* lett.: *gedachten afgeschreven,* of *overgenomen,* had, doch dat geen man van geringe afkomst zulk een vorstelijk vaartuig tot model mag nemen, lett.: *deszelfs gedachten mogen niet overgenomen worden.*

Tálêmba-mi, *hij is overgegoten,* v. d.: *naar elders overgevoerd,* d. i.: *overleden.* — Tálêmba-lêmba anrônna, *zijne moeder is als 't ware overgegoten,* v. d.: *verhuisd.* (Rap.)

Pâpalêmba, *het overschrijven,* v. d.: *een afschrift, een copij.*

(lêmba̅ng̃). Pasilêmba̅ng̃-lêmba̅ng̃, *op één lijn,* of *naast elkander, plaatsen, tegen malkander wegen.* (Kel.) Boeg. *pasilémba-lémba,* idem.

(lêbo), *zoo afgebroken zijn, dat het is, als had men het met een mes doorgesneden,* of *met een zaag doorgezaagd;* als: lêbowi sikâli, *het is geheel gebroken,* bijv. geb. van een *arm* of *been.* — Lêbo-ñgâseng̃-mi pôkó-kayò̂wa, na-pakâmma ẫng̃ing̃-lômpo, *de boomen zijn alle afgebroken ten gevolge van sterken wind.*

(lêbong̃), *jonge bamboe.*

(1° lôbá), bep. lôbaka, *knol, raap, radijs,* Boeg., Mal., Sund., Jav. idem.

(2° lôbá). Lôbá-lôbá, = *lîbó-lîbó* (, men zie *lîbó* N°. 2); bijv.: lôbá-lôbáki boettâya, lett.: *het land is met plekken,* d. i.: het land is op de eene plek heuvelachtig, op de andere weder vlak, of ook: het land heeft hier en daar natte plekken, of water. — Ẫng̃ânre álôbá-lôbá, = *ẫng̃ânre tâsilîbó-lîbó.*

(3° lôba). Lôba-lôba, = *lôbá-lôbá* (, men zie *lôbá* N°. 2), maar van *kleéren* gebezigd; bijvoorb.: lôba-lôbaï badjò̂ng̃koe, *mijn baadje is slecht geverwd, zoodat het op de eene plek deze kleur, op eene andere weder eene andere kleur vertoont.*

(lôba̅ng̃), Mal. *gat.*

Palobẫga̅ng̃, soort van kinderspel, waarbij men tracht zooveel duiten mogelijk, te gelijk in een zeker gat te werpen.

(lôbi), Sal. *sluiten.*

Palôbi, *deur.*

(lôbe). Lôbe-lôbe, bep. lôbe-lobêya, soort van boom met kleine bessen, de *Flacourtia inermis, Roxb.*

(lôbo), bep. lobôwa, naam eener soort van *schelp*, gebezigd om rijstlepels van te maken. Boegineesch idem. Ook soort van ornament, behoorende tot de *rôi-rôili*. Men zie *rôili*.

(lômbó), bep. lômboka, *een hoop los zand aan den oever der zee.* NB. wanneer men, denkende, dat het reeds het strand is, met zijne praauw hierop komt, gaat men eensklaps naar beneden. (Sinr. K. G.)

(1° lômboñg), welligt lett.: *inschuiven*, v. d.: soort van *sierih-doos*, met eene *schuiflade*; tweederlei soort: van *inroé-blad* en van *hout;* de eerste soort alleen door vorsten van den eersten rang te gebruiken. Boeg. idem. [NB. *soróñgañg* heeft nagenoeg denzelfden vorm, doch wordt meer door geringen gebruikt.]

Biñgkoeñg lombôñgañg, eene soort van *biñgkoeñg*, die niet geheel van ijzer is, maar waarin men als 't ware slechts aan het uiteinde een stuk ijzer *ingeschoven heeft.*

(2° lômboñg), iemand *verrassen, overvallen, komen, zonder vooraf gewaarschuwd te hebben.* Boeg. idem; bijv.: lômboñgi ânjdjo toèwañga, *die heer komt geheel onverwachts*, zonder vooraf belet te hebben laten vragen. — Nilômboñgi Âroe-Panjtjâna, *Âroe Panjtjâna wordt overvallen* of *verrast*, *krijgt onverwachts bezoek.*

(lambôgoró), bep. lambôgoroka, soort van *visch*. Boeg. idem.

(limboêboé), = *alimboêboé*. Men zie *âliñg* N°. 1 en *boéboé* N°. 2.

(lamboêto), bep. lamboetôwa, naam eener soort van *boom*, welks vrucht den vorm heeft van de *boéto* van een *paard*. Men zie *boéto*, v. d. ook genoemd *lamboêto*. De stam, gebezigd voor timmerhout, de bladen als geneesmiddel en ook als groente.

(1° lâmbará), bep. lâmbaraka, alles wat in het wild rondloopt, zonder bepaald toezigt, v. d. gebezigd van de *paarden-stoeterijen*. Boegin. *lâmpá*, idem. — Nilâmbaráki djârañga, *de paarden loopen in het wild.*

(2° lâmbará), *draad*, Boeg. *lâmpá*, idem; bijv.: bânnañg si-lâmbará, *één draad garen.* Van daar wegens de lengte ook aldus genoemd de lange gespleten bamboe, die met de opstaande gespleten bamboezen, of *pañgânañg* van de *kâlli-lâmbará*, kruist, en daar even als een draad doorheen gehaald wordt. NB. bij de gewone *kâlli* spreekt men van *djâroeñg*. Zulk een *kâlli-lâmbará* verschilt hierin hoofdzakelijk van de gewone *kâlli*, dat zij de paaltjes van heele bamboe, of de *ânroñg-kâlli's* mist. Ook zijn de liggende en staande gespleten bamboezen minder digt in elkander gevlochten.

(lambâroe), bep. lambarôewa, soort van visch: *rog*. Boeg. idem. — Betôna lambarôewa, *de angel van de rog.* — Lambâroe-dêmi, *rog met rasp.* — Lambâroe-djâñgañg, en: lambâroe-bâtti (, men zie *bâtti* N°. 4), soorten van *lambâroe.* — *Lambâroe* insgelijks naam eener groep *sterren*, te weten; *de Slang* en de *Slangedrager* (?), alzoo genoemd wegens den vorm van den visch van dien naam. Zoo spreekt men ook in de sterrekunde der Inlanders van de *iñgkóuna lambarôewa*, of: *den*

staart der rog; zoo ook van de *betóna lambaróewa*, enz.

(lâbirí), bep. lâbirika, *heerlijk, prachtig, majestueus*, Boeg. *lábí*, idem; bijv.: ámâke-lâbirí, *prachtig gekleed zijn*, v. d. *pronken.* — Tâoe-lâbirí, of: lâbirí-dœdoe, lett.: *een majestueus*, of *zeer majestueus, mensch*, van daar: *een trotsch mensch.*

Añgkalábîri, *het prachtig zijn doen plaats hebben voor het een* of *ander*, v. d.: *iets prachtig doen zijn, prachtig maken.* (Tar.)

Álâbi-lâbirí, *trotsch zijn.*

Ápâka-lâbi-lâbirí, *het ergens prachtig*, v. d. *het ergens mooi maken*, of *opsieren;* bijv. bij gelegenheid van een feest.

Lábîrañg, *heerlijker, prachtiger;* van daar ook: *beter;* bijv.: lábîrañg-mâmá ântoe álampâya, *dan is het beter, dat ik keenga.* (Brief.)

Lâbirâñgañg, *voor beter houden;* bijv.: ta-mákoellêyaï nilâbirâñgañg ânjdjo tâoe-roewâya, *die twee menschen kunnen niet voor beter* (*minder schuldig*) *gehouden worden dan*, enz.

Kalábîrañg, *heerlijkheid, pracht* of *luister, majesteit.*

Kalâbi-lábirânna, *hij is op het best van zijn leven.* — Mâte-kalâbi-lábîrañgi, *hij sterft op het best van zijn leven.*

(lâboeroé), *vervallen, als afgedaan beschouwd worden;* van daar gebezigd van het *vervallen* van goederen aan den pandhouder, wanneer die niet binnen zekeren tijd gelost worden, Boeg. idem, Jav. *loebar*, het *vervallen* van eene regtszaak; bijv.: mânna mádjâñjdji-mâmo lâboeroé; tanipalalôwaï ri-Bitjarâya, *al is men ook overéengekomen, dat de goederen binnen zekeren tijd niet gelost zijnde, aan den pandhouder vervallen zullen; wordt zulks echter niet door den Regter toegelaten.* (Rap.)

Álaboerañg, *als vervallen beschouwen*, bijvoorb. álaboerañgi ânoe napâpitagâllañga, *een pand als aan den pandhouder vervallen beschouwen.* (Rap.)

(lâmberé). Sal. *lang.*

(lâboró), a) *versteenen*, b) *verwoesten, veranderen.* Boeg. *lábó*, idem, Jav. *lëboer, gesmolten, opgelost, vergaan, verdwenen, smelten, omkomen, te niet gaan*, Mal. *lábor, metaal smelten*, bijv.: lâboróki parasâñgânna, *iemand's land verwoesten, verdelgen* (Djay.) — Parasâñgañg-lâboró, *een verlaten land.* — Tjœwi-ni lâboró, *een tjœwi dat veranderd*, of *gewijzigd is* naar de Mohammedaansche begrippen, vergel. op *tjœwi.* — Lábôrañg, of: palábôrañg, *ergens voor veranderen.*

(lêmbará), iets, hetzij met een bamboe, hetzij met een toestel van pinañg-, klapper-, of tâlá-hout, *over één*, of *beide schouders dragen.* Boeg. *lémpá*, idem. — Ântoe lêmbaraka, *die vracht.* (Rap.) — Lêmbará-sambattalâna, *menschen met wie hij evenzeer harmonieert*, of *verbonden is, als twee gelijke vrachten onderling.* (Mádi.)

Lembârañg, *bamboe* of *toestel*, gebezigd om het een of ander op bovengemelde wijze te dragen, bijv. de *toestel* van de *grashaalders.* Vergel. het Mal. *lembáran, juk*, en het Jav. *lambarran, stellagie.* — Men heeft een *lembárañg-sambalóge*, gebezigd om de paddie naar huis te dragen, dus genoemd wegens het puntige of de overeenkomst met een *póke-sambalóge*, en ook een *lembárañg dœëñg*, of beter: *lembârañg-tœëñg* (van *tœëñg, schommelen*), die voor allerlei andere lasten gebruikt wordt.

Álembârañg, lett.: *met een draag-bamboe zijn*, v. d. overdragtelijk gebezigd van iemand, die op

zoodanige wijze als 't ware met een piek doorregen is, dat die voor en achter uit het ligchaam uitsteekt, en hem dus eenige overeenkomst doet hebben met een man, die *een lembárañg draagt.* (Mâdi.)

Lêmba-lembârañg, a) dat gedeelte van de schouders, waarop men gewoonlijk vrachten draagt;

b) de spil, waarom het rad van het spinnewiel draait;

c) de plank waarop de *lêñgóe-lêñgóe* van een schip rust;

d) een plank van het schip, op dezelfde hoogte als de onder letter *c* vermelde *lémba-lembárañg*, maar aan het voorste gedeelte van het vaartuig;

e) een sterrengroep, ons *Arcturus* (?)

(lebo͡erañg), *volkomen goed*, Boeg. *lebo͡erâñg*, idem; bijv. lebo͡erañg-maki, *gij zijt volmaakt wel.* — Lêboe-lebo͡erañg-maki, *gij zijt wat beter.* — Na-âñjdjo to͡ewañga taêna leboerânna, *die heer is niet volkomen wel, niet, zoo als het behoort.* — Taêna nalebo͡erañg ñjawâkoe, *ik ben ergens onlekker over.* — Taêna nalebo͡erañg bâllaka, *het huis is niet, zoo als het behoort, er mankeert iets aan.*

(limbo͡ewá), = *rimbo͡ewá.*

(lâbasá), *ergens over heen komen*, of *gaan;* bijv.: gîgi ta-lâbasá tambâko, *tanden waarover geen tabak is heengegaan*, d. i.: *tanden die geen tabak gekaauwd hebben.* (D. Moes.) — Inâkke ko͡elle-má álâbasáki ballâta, lanrînna bêbasá-má, *ik mag uw huis binnen treden* [, wij zouden zeggen: *over deszelfs drempel komen*], *dewijl ik er vrijen toegang heb.* Op de vraag: "kí-âssen̄g-d̄ji agâñga "nâoen̄g ri-Mâroesóe? *kent gij den weg naar Maros?*" kan men bijv. antwoorden: "Tînañg koelabâssa-pi, lett.: "*ik ben nog nooit dien weg overgegaan*, d. i. "*ik ben nog nooit derwaarts gegaan.*" — Rômañg tînañg nilâbasá-pi, *een woud hetwelk men nog nooit is binnengegaan*, waarin men nog nooit is doorgedrongen, v. d. overdragtelijk gebezigd van eene vrouw die hare *virginitas* nog niet verloren heeft. (Bid.)

(lâboesóe), bep. lâbocsoeka, *geëindigd, op* (niet meer voorhanden). — Lâboesóe-sikâli, *geheel op.* — Ta-málábo͡esa-pa kanânna, *zijn woord was niet geëindigd*, d. i.: *hij had nog niet uitgesproken.* — Lâboesóe-bâñgi, *een nacht geëindigd*, v. d.: *den geheelen nacht.* — Bo͡elañg lâboesóe-bañgîya, *volle maan.* — Lâboesóe-âllo, of: lâboesóena allôwa, *den geheelen dag;* als: lâboesóe-âllo, of: lâboesóena allôwa koetâyañg-ko, *ik heb u den ganschen dag gewacht.* — Lâboesóe-mi nad̄jo͡ekóe nad̄jâla, *den visch heeft hij allemaal op*, of *weggevischt.* (Brief.) — Lâboesóe-mi nipabâdilí, (nipalâppó), (*het kruid*) *is opgeschoten.*

Pâkalâboesóe, *op-maken;* bijv.: tâoe-ápâkalâboesóe, *iemand die de bóel opmaakt.*

Pilábo͡esi, *eindigen.*

Kalábo͡esañg, *einde* bijv.: kalâboesânna-mînne, *dit is het einde er van, dit is het laatste.* — Bad̄jîna naso͡ero pâlá bapâkoe, îya lêbá-mâmi ânne kalábo͡esañg, *het is goed, dat mijn vader het laat vragen, dit is juist volkomen het laatste.* — Kalábo͡esañg-kanâñgkoe-mînne, *dit is mijn laatste woord.* — Kalábo͡esañg-ero͡koe-mînne, *dit is mijn laatste wil* (ik maak geen verandering meer in mijn besluit). — Ântoe noepakammâkoe, koepâré-kalábo͡esañg-mi ri-kâoe, *dewijl gij mij zoo behandelt, beschouw ik onze vriendschap als uit* (*geëindigd*).

(1° làmboesóe), bep. lâmbocsoeka,

regt, in tegenstelling van *krom*, v. d.: *regtschapen, opregt*, v. d. ook: *regtvaardig, billijk*, Boeg. *lámpoé;* bijv.: lâmboesoéeki agâ͡ŋga, *de weg loopt regt.* — Bâd͡ji lamboesoêna, *het staat goed regt*, bijv. *een huis.* — Kâna-taêna lâmboesoé, *eene niet-regte*, of *onjuiste*, d. i: *kromme, uitdrukking.* NB. niet te verwarren met *kâna ta-mánâba.* Men zie boven op *tâba* N°. 1. — Ta-matêya lâmboesoeka, *de opregtheid sterft niet.* — Koebâd͡ji-lâmboesoé-ko, of: koesâoeroé-lâmboesoé-ko, *ik zegevier over u door de regtvaardigheid mijner zaak.* — Tannâ͡ŋgi lâmboesoé, = *kalambôesi, iemand steeds goed behandelen die ons kwaad doet*, lett.: *het regtschapene*, of: *regtschapenheid, voor iemand planten;* als: â͡ŋd͡jo koetânnaŋ͡gînna lâmboesoé, koebâtta ri-tâpperé-tô͡ŋd͡ji sâlla͡ŋg, *daar ik hem vriendelijk blijf behandelen, ofschoon hij mij slecht bejegent, zal ik hem wel overleven*, d. i.: *zal ik gelukkig en hij ongelukkig worden*, vergel. *bâtta* N°. 5. NB. woorden, gebezigd door eene vrouw, ten opzigte van haren man, die het bestendig met andere vrouwen houdt, of die zijne vrouw gedurig mishandelt, of derg. meer. Zoo ook: koetânnaŋ͡gînta lâmboesoé, toêwa͡ŋg, na-kípakâmma, kítjîní-tô͡ŋd͡ji ântoe sâlla͡ŋg, *ik behandel u altoos goed in weêrwil van uwe slechte bejegening, en gij gaat nog maar steeds zoo voort, doch het zal er u naar vergaan.* — Lambôesi, of: pakalâmboesoé, *regt maken, regtvaardig doen zijn, rigten;* bijv.: lambôesi, of: pakalâmboesoé, kalênna, ri, lett.: *zich zelven regtvaardig doen zijn jegens*, d. i.: *regtvaardig handelen jegens.*

Kalambôesi, a) *regtvaardig zijn jegens* iemand; v. d.: *hem geven wat hij verdient;* pônnoe mápârébâwa͡ŋg soêro; nikalambôesi-kô múboêndoé, *zoo gij de betrekking van zendeling als van geen belang beschouwt* (, vergel. op *bâwa͡ŋ* N°. 1), *zal het er u in den oorlog naar vergaan.* (Rap.)

b) *regtschapen zijn jegens iemand*, v. d. *iemand ook dan eene goede behandeling doen ondervinden, wanneer hij ons vroeger kwaad gedaan heeft;* bijv.: bâd͡jikâ͡ŋga͡ŋgi nikalâmboesîya ri-taoêwa, na-îya nikalâmboesîya riyatânna, *het is beter dat u kwaad met goed vergolden worde door vreemden, dan door eigen' slaven.* Bedoeling: "bega nog liever onregt "jegens vreemden dan tegen eigen volk." (Rap. K. G.) — Poênna nikalamboêsi boêtta lompôwa ri-parânna boêtta-lômpo, mânna ta-niboêndoé, pânrá-kâmma-tô͡ŋd͡ji toe-nibetâya; ka-Âlla-taâla ampamentê͡ŋgi toe-málâmboesoeka; na-taêna taniyâna kabâd͡jikânna toe-málâmkoesoeka, na-îya toe-nikalâmboesîya. Âpa-d͡ji na-nikatoetoêwi-doêdoe karâë͡ŋg mágâoeka, nikalâmboesîya ri-parânna karâë͡ŋg, *zoo het groote land zich door zijne medegroote landen kwaad met goed vergolden ziet* (d. i.: *zoo het groote land onregt pleegt jegens die andere landen, en deze dit met goed vergelden*), *al heeft er dan ook geen oorlog plaats, zoo is het zoo goed als of het overwonnen was; aangezien God den regtvaardige handhaaft en het niet anders kan, of het zal den regtvaardige beter gaan, dan den onregtvaardige, die zich kwaad met goed laat vergelden. Derhalve wachte zich de regerende vorst om onregt te plegen jegens zijne medevorsten, en zich alzoo kwaad met goed vergolden te zien.* (Rap. K. G.) — Mânna nakodî-kí taoêwa, toêwa͡ŋg, kíkalamboêsi-d͡jîya, *ofschoon de menschen u kwaad doen, Mijnheer, zoo behandelt gij hen slechts altoos goed.* (Rap. K. G.)

Kalamboêsa͡ŋg, *regtheid, opregtheid, regtschapenheid, regtvaardigheid*, v. d.: *ketgeen iemand regtmatig toekomt, datgeen wat hij verdient, zijn verdien-*

de loon; v. d. ook: *boete;* bijv.: pò̂nna noenikasalâï, tê̂ya-kô áñgâlle kalambò̂esañg; pò̂nnoewâlle kalâmboesânnoe, ni sâoeró̂eki boendó̂enoe, *zoo er tegen u misdreven wordt, wacht u dan om terstond te nemen, wat gij volgens het stiptste regt zoudt kunnen vorderen; wanneer gij dat doet, zult gij in den oorlog overwonnen worden.* (Rap.) — Nisâre-mi kalâmboesânna, *hij krijgt zijn verdiende loon.*

(2° lâmboesó̂e), dus genoemd één van de *dertig* soorten van kaarten bij het *patò̂ewi*-spel.

(lêbasá), *wegschuiven, wegduwen, van plaats doen veranderen*, v. d. *vervangen, afwisselen*, enz.; bijv.: álêbasáki pinatî̂ya riyoelò̂enna, *wegduwen de kroon van zijn hoofd*, d. i.: *iemand de kroon van het hoofd nemen.* (D. Moes.) — Nilêbasámi riyempowânna, *hij is weggeduwd*, of *verwijderd, van*, d. i.: *ontslagen uit, zijne betrekking.* — Álêbasáki boekò̂enna karaê̂nta, lett.: *de beenderen van den Vorst wegduwen*, d. i.: *den Vorst in zijne regering vervangen* (, *opvolgen*). (Rap. K. G.)

Tálêbasá, *weggeduwd, weggeschoven, van zijne plaats verwijderd, verschoven zijn;* bijv.: tálêbasá-mi bâraka, *de Westmoeson is weggeschoven*, of *vervangen*, te weten: *door de Oostmoeson*, d. i.: *de Westmoeson is voorbij.* — Tálêbasá-pimbâli-mi paloeñgânna, lett.: *aan beide zijden is zijn hoofdkussen weggeschoven*, v. d. overdragtelijk: geene der beide vrouwen, of minnaressen, wil thans meer 's nachts met hem te doen hebben. NB. ook toegepast op iemand, die zijne betrekking voor eene andere vaarwel gezegd heeft, en nu ook dezen post om de eene of andere reden verliest, zoodat hij als 't ware beide hoofdkussens kwijt is.

Palêbasá, *ergens afschuiven, ergens afnemen*, bijv. een *mes*, dat op den rand van een tafel ligt, en zoo aanstonds dreigt te vallen; zoo ook bijv. *een zware vracht*, die gevaar loopt, om zoo aanstonds van iemand's schouder naar beneden te komen.

Silêba-lêbasá, *elkander afwisselen, bij beurten, nu de een, dan de ander.* (Bid.)

Pasilêba-lebâssañg, *elkander doen afwisselen;* bijv.: pasilêba-lebâssañg topêna, *zijne kleederen elkander doen afwisselen*, d. i.: *nu dit, dan dat, kleed dragen.* Van daar overdragtelijk: *van nacht bij deze, morgen bij gene vrouw slapen.* NB. een roem van iemand die eene menigte van vrouwen heeft!

(1° lâma), Mal. en Jav. *duur, langdurig, oud;* v. d.: dôwé-lâma, *gangbare duiten*, Boeg. *dó̂ewí-lâma*, idem.

(2° lâmá), bep. lâmaka, *een span met de hand.* (Rap.) — Si-lâmá-pañjdjî̂djó, *een span*, genomen met *wijsvinger* en *duim.* — Si-lâmá-lômpo, *één span*, genomen met *duim* en *middelsten vinger.*

Lamâkki, *bespannen, meten met een span;* bijv.: djâppa kammoewânoe toe-nibâkó̂e nilamâkki, toenipasañjdjî̂-djâï, *uw gang is als die van iemand, wiens stappen met een span zijn afgemeten, wiens stappen alle even groot zijn.* (Sinr.)

(3° lâmma), bep. lammâya, *zacht, zwak, slap, flaauw*, bijv. een *wapen* dat *ligt buigt*, doch dan *zoo blijft staan*, ook geb. van een *Bestuur* dat *slap* is, Boeg. idem, Mal. *lemah;* bijv.: djâraña, lâmmaï bañgkênna riyôlo, *het paard is zwak in de voorpooten.* — Lâmma-mi âñgîña, *de wind verflaauwt al.* — Lâmma-soemâñgá, of: lâmma-bò̂eloe, *flaauwhartig*, bij de minste wederwaardigheid het hoofd latende hangen en den moed verliezende. — Tâoelâmma, a) iemand die noch tot coïtus noch tot iets anders deugt, *een lammeling;* b) *flaauwe kerel.* —

Tâoe-lâmma-pamâí, *iemand die zacht van gemoed is, een zachtaardig mensch.* — Pâpañg-lâmma. Men zie: *pâpañg*. NB. deze plank gewoonl. van zachter hout.

(4° lâmmá), bep. lâmmaka, een vetachtig zweet, dat men kort na den dood op de lijken waarneemt, Boeg. idem; bijv.: ásoêloé-mi lammâna toe-matêya, *het vetachtig zweet van den overledene komt reeds naar buiten.*

(lâmmañg), Boeg. en Bonth., = *kádóboêlo.* — Lâmmañg-tîñjdjo, Bonth., eene uitgezochte soort van *kádó-boêlo*, die er bijzonder goed uitziet; v. d.: bîtisí lâmmañg-tîñjdjo, *een kuit die gelijk een lâmmañg-tîñjdjo is*, d. i.: *een zeer mooije stevige kuit.* — Lâmmañg-bâtoe, soort van *jagtgeregt.* Men snijdt het beste vleesch van het hert aan dobbelsteenen en doet het vervolgens tegelijk met allerlei kruiderijen weêr in het vel. Vóór dat men dit echter geheel digt maakt, voegt men bij het vleesch nog een gloeijenden steen, die er binnen in blijft, tot dat hij geheel bekoeld en het vleesch zoogenaamd gebraden is.

(lâmmiñg), Mal. *lámin*, *ledekant.*

(lâmoé), bep. lâmoeka, *mug*, *muskiet*, Jav. *lamoek*, Mal. *ñjámokh*, idem.

Râppo-lâmoé, soort van *aardvrucht.*

(lâmoeñg), *planten;* bijv.: tâoe-lâmoeñg pamaîna, *iemand die zijn hart als 't ware plant*, v. d. *hartelijk jegens een' ander is*, *hem hartelijkheid*, *eene hartelijke*, *welmeenende*, *behandeling doet ondervinden.* Vergel.: *tâoe-môlí pamaîna* op *bólí*, en: *tâoe-parâmpe pamaîna*, op *râmpe* N°. 3. — Âñjdjo toêwañga nîyá-tôñjdji lâmoeñg-pamaîna ri-boêtta Djoempândañg, *die Heer was immers ook zeer hartelijk voor*, *bewees veel hartelijkheid aan*, *Makassar*, *deed het veel goeds ondervinden.*

Lamoêñg, *beplanten.*

Lamoêñgañg, *stek* of *plantje* om te planten.

Lâmoeñg-lâmoeñg, of: lâmoeñg-lamoêñgañg, *plantgewas*, *boom*, *plantsoen.* (Rap.)

Palâmoeñg-lamoêñgañg, *bezigen om op te planten;* bijv.: âllo-bâdjí-nipalâmoeñg-lamoêñgañg, *een dag die goed* of *gelukkig is om daarop te planten.* (Rap. T. Dj.)

(lâme), bep. lamêya, soort van aardvrucht, Boeg. idem. — Lâme-kâyoe, lâme-Boêtoeñg, lâme-kandôrá en: lâme-kamoêmmoé, soorten van *láme.* — Lâme-Djâwa, insgelijks eene soort van *láme.* Deze is *rood* van kleur, zoodat men van iemand, die een *roode* kleur heeft, dikwijls zegt: kâmma lâme-Djâwa roepânna, *hij ziet er uit als een láme-Djáwa.* — Van daar ook: râmmañg lâme-Djâwa, *roode* (onheilspellende) *wolken.* — Lâme-Balânda, of: lâme-lâme, onze *aardappel*, of: *Solanum tuberosum.* — Lâme-tâoe, *Piper, sp.*, Boeg. idem.

Lêkó lâme-lâme, bladen van eene wilde soort van *láme*, die geen vruchten voortbrengt. NB. deze bladen als geneesmiddel gebezigd.

(1° lîma), bep. limâya, vnw. limâñg-koe, *hand*, Boeg. idem. — Pâlá-lîma, *palm van de hand.* — Bôko-lîma, *rug van de hand.* — Pôkólîma, het gedeelte van de hand, vlak bij den pols, de *muis* van de *hand.* — Tâñga-lîma, *het middelste*, of *holle*, *gedeelte van de hand*, ook genoemd: *dóêlañg-dóêlañg-lîma*, als 't ware dat gedeelte van de hand, dat wel iets van een *presenteerbordje* heeft. — Âdjâma limânna, *iemand's hand betasten*, *groeten.* — Silâlo-lîma. Men zie *lâlo* N°. 1. — Lîma-bâdjoe, *handen*, d. i.: *mouwen*, van een *baadje.*

Lîma-lîma, *iets dat er uitziet als een hand:* van daar: *een handschoen.*

Álimâï, a) *kanteren*, bijvoorbeeld een *muzijk-instrument;* b) *zijne handen steken in de mouwen* van het een of ander kleedingstuk, vergel. *bâbóe*.

Parilimânna, a) *iets stellen in zijn eigen handen*, d. i.: *iets ontvangen*, of *aannemen* (Rap.); v. d. ook: i-nâï amparilîmaï tâoe-d̃jâlloka?, letterl.: *wie heeft den amokmaker in zijne handen genomen?* van daar: *wie heeft hem het eerst ontmoet*, of *wie heeft hem het eerst aangevallen?;* b) *iets in een ander's handen stellen*, d. i.: *aan iemand ter hand stellen*, of *overhandigen*. (Rap.)

Parilíma bij gevechten ook gebezigd voor *dooden*, welligt lett.: *ter dege onder handen nemen*. (Mádi.)

Añgkalîmaï mòènoe-soesòènna, *aan hare óéloe-sóésoe's* (, vergel. *sóésoe* N°. 1,) *peuteren met één vinger*. (Macet.)

(2° lîma), *vijf*, Boeg., Mal., Sund., Jav. idem. NB. opmerkelijk is het, dat in het Boeg. en Makass. *líma* zoowel *vijf* als *hand* beteekent. Welligt is de eerste beteekenis ontleend van het *vijftal* vingers eener hand. Vergel. Mak. Spraakk. § 91.

Sampòèlo allîma, *vijftien*. — Lîmampòèlo, *vijftig*. — Lîmam-bilâñgañg, *vijfhonderd*. — Limassâboe, *vijfduizend*. Vergelijk Makass. Spraakkunst § 86 en § 92.

Pilîma, *vijfmaal*. Verg. Mak. Spraakk. § 117. — Lâppá-lîma, *vijfvoud*. Verg. Mak. Spr. § 118.

Kalîma, of: mákalîma, of kapilîma, of: mákapilîma, *vijfde*. — Kalimânna, of: mákalimânna, of: kapilimânna, of: mákapilimânna, *ten vijfde*. Verg. Mak. Spraakk. § 119.

Tâwa-limânna, *een vijfde*. Vergelijk Makass. Spr. § 121.

Tálîma, *elk*, of *ieder*, *vijf*. — Tápilîma, *elk*, of *ieder*, *vijfmaal*. Vergel. *tá* N°. 5 en Makass. Spr. § 122. — Lîma-lîma, *met hun*, of *haar*, *vijven*.

Limâï, a) *tot vijf maken;* v. d.: *in vijven verdeelen;* b) *met hun vijven iets doen;* bijv.: koelimâïko, of: limâïyá, si-tâí, lett.: *ik maak één tâí van u tot vijf*, d. i.: *ik wed vijf tâí tegen één*, bijv.: *dat mijn haan het wint;* d. i.: *ik betaal vijf, en gij slechts één tâí in geval van verlies*. — Nitòènroeñg nilimâï, *door vijf man geslagen worden*. — Palimâï, *vijf tegen één doen wedden;* bijv.: palimâï-ko ipântará, *laat daar buiten vijf tegen één wedden*. NB. zoo spreekt bijvoorbeeld de vorst tegen zijne volgelingen, opdat deze alzoo voor *hem*, met het volk wedden, en daardoor de levendigheid bij het hanen-gevecht bevorderen.

(lòèmá). Bòètta-lòèmá, fijne soort van *aarde*.

(1° lòèmóé), bep. lòèmoeka, *zacht*, *week*, *malsch*, Jav. *loemĕr*, en Mal. *lemboet*, idem. — Âñgîñg-málòèmóé, *zachte wind*. (Tar.) — Lòèmóé-mi bòmbañga, lett.: *de golven zijn al zacht*, d. i.: *het is al windstilte*. — Lòèmóéki na-tâñgkasáki limânna, *zijne handen zijn zacht en goed schoon*. — Kâna-lòèmóé, *zacht woord*. — Lòèmóépamâí, *week van gemoed, weekhartig*. — Lóémòèki, *zacht maken;* van daar gebezigd van het *laten besterven* van *vleesch*.

(2° lòèmoe), bep. lóémòèwa, = *lòèmóé* N°. 1.

(3° lòèmóé), bep. lòèmoeka, *mos*, de *groene uitslag der muren in den regentijd*. Boegin. idem. Mal. en Jav. *loemoet*, *mos*.

Lòèmóé-loemòèkañg, *met mos begroeid*.

(4° lòèmoe), bep. loemòèwa, naam eener soort van boom, welks vruchten gewoonlijk *talóéma* heeten. Boeg. idem.

(lo̍mé). — Tálo̍mé, *op en neêr wippen*, of: *zich bewegen*. NB. hierin van *tálo̍mbé* onderscheiden, dat het doorgaans van iets *kleiners*, bijv. van een *klein takje* gebezigd wordt.

Palo̍mé, *op en neêr bewegen*, of *wippen*.

(lêma). — Álêma-lêma, *met hun velen iemand*, of *iets, opnemen, met hun velen iemand*, of *iets, ondersteunen*. Boeg. idem. (D͡jay.)

(lêmé). Álêmé-lêmé, *over den weg kruipen, langzaam gaan*, Boeg. idem, bijv.: álêmélêmé-kô, *loop toch langzaam;* gebez. tegen iemand, die zwaar ziek geweest, en nu nog zwak is. — Álêmé-lêmé-sâko mâë, *al is het dan ook langzaam, maar gij moest eens herwaarts komen.*

Lemêki, *iemand bekruipen*, bijv. geb. van *mieren, hagedissen*, enz.

Palêmé-lêmé, *iets langzaam doen.*

(1° lêmo), bep. lemôwa, *citrus sp., limoen*, Boegin. en Mal. idem. — Lêmo-kâpasá, eene fijne soort van *lémo*, die veel gebruikt wordt. — Lêmo-po̍ro̍e, eene soort van *lémo*, die geraspt en bij de *bo̍ẽ̃ga-râmpe*, of ook in haar-olij gedaan wordt, de *Papeda Rumphii Hasskl.* — *Lémo pakaso̍mba*, eene vrij groote soort van *lémo* met knobbels, en in de verf gemengd, tot verheldering van de kleuren, vergel. *kaso̍mba*. — Lêmo-marĩ̃ja, soort van *lémo*, iets kleiner, anders veel overeenkomst hebbende met de voorafgaande, voorzien van kleine knobbeltjes, ter grootte van peperkorrels. — Lêmo-kâmbaẽ̃, eene zeer groote soort van *lémo*, die in de bosschen te vinden is. — Lêmo-tê̍ne, een zoete soort van *lémo, Oranje-appel.* — Lêmo-kalôló, insgel. eene soort van *lémo*, men zie *lóló* N°. 1. — Lêmo-kalo̍kkoe, soort van vrucht, genaamd *pompelmoes*, de *citrus decumana, L.* — Lêmo-lêmo, kleine appeltjes die de geur van citroenen hebben, goed om te confijten.

(2° lêmo). Álêmo-lêmo, *bezoedeld, bemorst*, vergelijk 't Jav. *loemoed, bemorst*, bijvoorbeeld *met bloed.*

Palemôri [NB. de tusschenvoeging der *r* in het Boegineesch zeer gebruikelijk, komt ook in het Makassaarsch enkele keeren voor), *bezigen*, bijv. een *plaats, om te bezoedelen;* als: bâwa-binẫẽ̃ga na-mádjẫimpalemôri, *de monding eener rivier, waar velen het water troebel maken.* Overdragtelijk gebezigd van een meisje, dat zich met iedereen afgeeft. (Tar.)

Baînne palemôraẽ̃, *eene vrouw die het met vele mannen houdt.*

(1 lômo), bep. lomôwa, *gemakkelijk, alledaagsch*, Boeg. idem. — Ta-lômo-lômo, *niet gemakkelijk, moeijelijk, ongewoon*, als het bijv. van *ziekte* gebezigd wordt. (D͡jay.)

Nalômo-lômowá, *hij acht mij te gering, maakt misbruik van mijne goedheid.*

(2° lômo). Álômo, van *vel*, of *schaal, verwisselen, een nieuw vel*, of *een nieuwe schaal, krijgen;* gebezigd van de *krab*, de *slang*, enz., Boeg. idem. — Siko̍yoe-álômo, *krab die van schaal wisselt*, van daar: palomowânna sikocyo̍ewa, *tijd wanneer de krab een nieuwe schaal krijgt;* hetgeen doorgaans met Nieuwe Maan het geval is. Ook overdragtelijk gebezigd, wanneer *de lucht betrokken is, de zon niet doorkomt.*

(3° lômó), bep. lômoka, titel van een *hoofd*, en ook van een *bijwijf* of *vrouw* des konings, die van minder rang is en dus niet karâëẽ̃, of dâëẽ̃ genoemd kan worden. NB. wanneer de vorst met zulk een vrouw een wettig huwelijk wenscht te

sluiten; laat hij een ander in zijne plaats naar den Pricster gaan. Boeg. idem.

(4° lômó), = *loémoé* N°. 1. — Âwañg-lômó, = *áwañg-loémoé, fijne áwañg.* (Rap. K. G.)

(lamôtasá), bep. lamôtasaka, = 't Mal. *bloentas, de Pluchea indica Less*, boom, welks bladen gebezigd worden na het bad, als wegnemende de zweetlucht. Boeg. idem.

(lamêna), bep. lamenâya, soort van koperen krijgsharnas, Boeg. idem. (D. Moes., Mâdi.)

(lâmará), *krioelen;* bijv. pônna sârrowi bosîya, álâmaráki palôkkaka; *zoo het sterk regent, krioelt het van dieven.*

(lamâri), bep. lamarîya, het Port. *almario, kast.*

(lamôroe), bep. lamoerôwa, soort van *zeevisch.* Boeg. idem.

(lâmmoró), bep. lâmmoroka, *goedkoop, mild.* Mal. *moerah*, idem. Jav. *loma, milddadig, liefdadig, edelmoedig, gulhartig.* — Lâmmoró-pamâí, *mild van gemoed, teêrgevoelig.* — Lâmmoró-dâllé, *gelukkig.*

Lammôri, a) *goedkoop maken;* b) *begunstigen;* bijv. lammôri bâloé-baloekânnoe, *maak uw waar goedkooper.* — Nilammôri ri-Âlla taâla, *door God begunstigd worden.*

Pilammôri, lett.: *iemand maken tot het voorwerp dat men begunstigt;* v. d. eenvoudig: *iemand begunstigen,* of *gunst bewijzen.*

Lâmmorîyañgi, *iemand milddadigheid*, of *gunst, bewijzen;* v. d.: *hem begunstigen;* bijv. nilâmmorîyañgi ri-Âlla-taâla, *hij wordt begunstigd door God.* — Kinilâmmorîyañg pañgagâñg, *ons wordt gegeven een' weg te bewandelen.* (Tar.)

(lômoró), Sal. = *lâmmoró.*

(lâmoe-lamôsañg), *muf, duf, schimmelig, beschimmeld.*

(lêmoe-lemôsañg), = *lâmoe-lamôsañg.*

(lâmmasá), *stikken, verdrinken*, B. *lâmmá*, idem. — Mâte-lâmmasá, *verdronken.*

Lammâssañg, *doen verdrinken;* bijv.: âllo nanilammâssañg Iyânoe, *dag waarop N. N. verdronken is.*

(lêmoesoé), bep. lêmoesoeka, *geheel*, of: *overal, vuil, smerig*, bijv. tâoe-lêmoesoé, *een vuilpoes.*

(1° lâta). Lâta-lâta, gebezigd van het *geluid*, veroorzaakt door *veel geloop*, of *getrappel.* (Mâdi.)

(2° lâta), bep. latâya, geb. van iemand, die bij den minsten schrik opspringt, tegelijkertijd allerlei gekheid sprekende en doende. NB. deze toestand dikwijls onder de vrouwen aangetroffen. Boegin. idem. Mal. *lâta-lâta, nabaauwen, herhaaldelijk iets nazeggen.*

(3° lâta), = *batêi, ergens een onderscheidingsteeken maken;* bijv. bêntañg nilâta, *een paal waarop men een teeken gemaakt heeft*, om daar bijv. later te boren. Boeg. idem.

(4° lâttá), *met den mond smakken*, om een hond tot ons te doen naderen, gelijk wij, Europeanen, met hetzelfde doel een zeker geluid plegen te maken, doch enkel door de lippen gedurig sterk op elkander te drukken, en dan weder een weinig van elkander te verwijderen. — Âlâttá koñgkônna, zijn' honden op bovengemelde manier doen naderen. (S. Tjin.) Boeg. idem.

(lâttañg), *steenpuist*, Boegin. *lâttañg*,

idem. — Lâttañg djaîya matânna, *de steenpuist met veel oogjes* of *etterbuiltjes*. Verg. *sámpañjáde* N°. 2. — Lâttañg-mi; geb. van een *paard*, welks haken nog niet dóór zijn, wanneer het tandvleesch reeds begint te zwellen, als 't ware, gelijk is aan een *steenpuist*.

(lântá), bep. lântaka, *verdieping* van een *huis*, van een *gebergte*, van een *grond*, enz. Boeg. idem. — Lântáki, *het is met eene verdieping*, v. d.: *het gaat naar beneden, de grond is lager, men gaat eenige treden naar beneden*. — Lântáki pôle, *het is nog weér eene verdieping lager, men moet nog weder eenige treden naar beneden*. — Lântá-bôko. Men zie *bóko* N°. 1. — Agâñg-lântá-lântá, *een weg met verdiepingen*, dat is: *die nu hoog, dan laag is*.

Nilantâkkañgîntoe, (pas op,) *het gaat daar naar beneden*, lett.: *dat is tot eene verdieping gemaakt*.

Tâna, of: gâloeñg, kalantâkkañg, lett.: *een rijstveld met verdiepingen*, zoodat het water wegstroomt; v. d.: *een rijstveld dat gebrek aan water heeft*. — Kalantâkkañgi ri-djéné, *er komt water te kort*. — Kalantâkkañgi ri-balâñjdja, *hij komt geld te kort; hij heeft gebrek aan geld, niet genoeg geld*.

Palântá, *verdieping*, van daar: *de treden*, bijv. van een مِنْبَر, of *preekstoel* in de *moskee*. (Godsd). — Lantâna palântaka, *de treden*, bijv. van een مِنْبَر, of *preekstoel*. (Godsd.)

(lântañg), *diep;* bijv.: âñjdjo djéneka, niîyá sampoêlo lantânna, *dat water is tien* (vadem) *diep*. — Lântañg bañgîya, *het is diep*, of *laat, in den nacht*. — Lântañgi kanâya, *het woord is diepzinnig*. — Tâoe-lântañg-tjinîkañg, *iemand die ons, hoe meer wij hem zien, des te schooner voorkomt, innig mooi, innig lief*, enz. — Ta-lântañg nâwa-nâwa, *oppervlakkig*, lett.: *niet diep doordacht*. — Lântañg-îloró, *gulzig*, wiens smaak nooit bevredigd is, die nimmer genoeg gegeten heeft; v. d.: baînne lântañg-îloró, *eene vrouw die gekeel aan den wellust verslaafd is*.

(lântí), *huldigen*, Boeg. idem. — Nilântí-karâeñg, *als koning gehuldigd worden*. (Djay., G. G.)

(lântîñg), *slank;* bijv.: âyá málântîñg, een *slank midden, slanke lendenen*. (Tar., D. Moes.)

Lantîñgi, *slank doen zijn, een slank figuur geven*. (Sinr.)

(lâtóe), tálâtóe, *digt vallen*, een *kist* bijv. of *deur*, als: tálâtóeki pattîya, *de kist valt digt*.

Palâtóe, *doen*, of *laten, digtvallen;* bijv.: palâtóemâmi pakêboeka, *laat de deur maar digtvallen*. — Álâtóe-lâtóeki gigînna, *zijne boven- en beneden tanden vallen als 't ware gedurig op elkander*, d. i.: *hij klappertandt*.

(lântóe), = *koelântóe, knie*. (Sinr.)

(1° lâte), álâte, málâte, *verwelken, verdorren, verkleuren, verflensen, verbleeken, verkwijnen*. (Rap.) Boeg. idem.

Ta-málâte, *niet verwelken*, enz.; v. d.: a) naam eener bloem. (Sinr.); b) naam van het paleis des Koning's van Gôwa, in vroegere dagen, bij Sombaôpoe. Wat de beteekenis van dezen naam betreft, die schijnt te doelen op den spoed, waarmede het huis afgebouwd werd, zóó zelfs, dat de bladen der boomen, of bamboezen, die men voor palen genomen had, als 't ware nog niet eens verwelkt waren, toen het huis reeds af was; zoo ten minste zou men opmaken uit eene eenigzins korte en daardoor wat duistere plaats, welke aldus luidt: "nanikâna "ta-málâte, ka-ta-málatêyaï lekôna kayoênna,

"lekôna kayôenna niyallêya bêntenĝ, *het werd "Ta-málâte genoemd, dewijl de bladen der boomen, "wel te verstaan de bladen dier boomen, welke "men voor palen genomen had, niet verwelkten."* (Rap.) — Âná-ri-ta-málatêna karâëñga, letterl.: *het kind van den koning dat op Ta-málâte geboren is*, vervolgens ook overgegaan in een titel voor de kinderen van den eersten rang. (Rap. K. G.)

Palâte, *doen verwelken*, enz.; bijv.: dîñgîñg-palâte, *koude, die doet verwelken*, bijv. de *bloemen*. (Sinr.)

Palâteyânna Iyânoe, *afgesleten*, of *afgedragen, kleed van N. N.;* van daar overdragtelijk van eene *verstooten' vrouw*, ook wel overdragtelijk gebez. van een *bijwijf*, dat bij den dood van haren heer *verlaten achterblijft*. (Kel.)

Kalatêyañg, a) *verwelking, het verwelken*, enz.; b) *in een verwelkten toestand zijn;* v. d.: bôeñga-kalatêyañg, *eene verwelkte bloem*.

Silatêï, *zamen verwelken*, v. d.: *verwelken met iemand*, of *iets*, v. d.: *bestendig met elkander zijn*, (Kel.); v. d. ook: *verwelken*, of *verflaauwen, om met iemand*, of *iets, te zijn;* bijv.: silatêï-mi, lett.: *zij zijn reeds te zamen verwelkt*, overdragtelijk gebez. van man en vrouw, die *reeds lang te zamen geleefd hebben;* bijv.: djîdjilí ta-silatêï, *een verlangen dat niet verflaauwt om met de geliefde te zijn*, d. i.: *een verlangen naar de geliefde, dat niet verflaauwt*. (Kel., Tar.)

(2° lâtte). Kalattêyañg. Men zie *ôenti*.

(1° lânte), *van onderen, aan iets raken*, Boeg. idem; bijv.: *lânte-mi, het raakt den grond al*, bijv. gebez. van iets, dat men naar beneden laat. — Ta-koelantêyaï nâoeñg, *ik raak geen grond*. — Ta-lantêyaï anrînni balañgôwa, *het anker raakt hier geen' grond*.

Silantêï-mi, lett.: *zij hebben elkander reeds gepeild*, gebez. van man en vrouw die reeds zamen gemeenschap gehad hebben.

(2° lânte), Sal., = *djáli*. N°. 1.

(lâttó), álâttó-lâttó, gebez. van het *geluid*, veroorzaakt door het *eten* van eene *harde zelfstandigheid*, als: een *klontje suiker*, of een *stuk harde beschuit: knappen*. NB. wel te onderscheiden van *ráppó* N°. 3, dat een doffer geluid te kennen geeft, en van minder harde zelfstandigheid gebezigd wordt. Meer komt het overeen met *rátto*, dat alleen hierin van *láttó* verschilt, dat het geluid zich meer dan eens herhaalt.

(lîntá), *spoedig*. — Lîntá-barîbasá, *'s morgens zeer vroeg*. — Lîntáki nigâppa, in het dagelijksch leven gebruikt voor: lâmmoróki nigâppa, *het is gemakkelijk te vinden*. — Âse-lîntá, *paddie die zeer spoedig groeit*, en staat tegenover: *áse-djámalá*, men zie op *djámalá*.

(lôentoe), Sal., *weigeren*.

(lôeté), bep. lôeteka, het Mal. *leteh, zwak, magteloos*, enz.; bijv.: âñgîñg-málôeté, *een flaauw*, of *zacht, windje*. (Tar.)

(1° lêta), soort van *wapen*, eertijds in gebruik. (Rap.)

(2° lêttá), a) *op, afgedaan zijn;* b) *opmaken, afdoen*, enz. Boeg. *léttá*, idem. — Lêttá-mi dâwaka, *de inkt is geheel op*. — Lêttá-mi balîya, *de vijand is geheel verslagen*. — Koelêttá-rôewa-ko, *zou ik u beide afmaken* of *dooden*. (Tam.) — Lêttáki, *maakt het geheel op*, gebezigd tegen iemand, die bijv. iets van het een of ander gegeten heeft, en dien men aanspoort om ook de rest te nemen. — Na-sikâli-

d͡ja nasâppa, nalêttá ânj̃d͡jo âssi nipatâmboeñga, *hij hapte maar één, en op was al het vleesch, dat men opgestapeld had.* (D͡jay.)

(1° lête), álête, *heen en weêr glijden*, of *rollen*, Boeg. idem, bijv.: het *kwikzilver*.

Palête, *doen*, of *laten, heen en weder glijden;* bijv.: d͡jêné-nipalête ri-lêkó-pâtt͡jó, *water, dat men heen en weêr doet glijden*, of *rollen, over een pátt͡jó-blad.*

(2° lêtté), álêtté, álêtté-bâllá, *verhuizen*, Boeg. idem. — Gârrīñg-álêtté, *eene overerfelijke ziekte.*

Palêtté, *doen verhuizen, verplaatsen, naar elders brengen, verschuiven*, bijv.: *één dag.*

Pâpalettêki, *ergens heen doen verhuizen, ergens op overbrengen*, enz.; bijv.: pônna nîya-d͡ja napâpalettêki tâna marâëñg patânna bîne, *zoo iemand nog elders andere velden heeft om daarop zijne resterende paddieplantjes over te planten.* (Brief.)

Silettêki, lett. *tot elkander verhuizen*, v. d.: *met elkander verruilen*, of *verwisselen*, (Rap.); v. d. ook: *van den een op den ander overgaan;* bijv.: gârrīñga silettêki, *de ziekte gaat van den een' op den ander over.*

(lêntenīg), *blijven staan*, te weten: *iets vloeibaars.* NB. hierin onderscheiden van *lémpoñg*, dat het slechts gebezigd wordt van een kleine hoeveelheid, bijv. van het *water*, dat in druppels op het ligchaam blijft staan na het bad.

(1° lênto), bep. lentôwa, *schakel.*

Palentôwañg, *gewricht.* (Sinr.)

Lénto-lénto, aldus genoemd de dikke knoop aan het end van een touw, dat tot aan dien knoop toe, door de lus van een ander touw heengehaald wordt. NB. dit geschiedt opdat het touwwerk gemakkelijker draaije, en er alzoo geen krul ontsta, waardoor het bij sterke trekking, bijv. van een paard, ligt zoude breken. Vergel. *kalipóñj̃j̃iñg.* — Tálât-t͡jíki lênto-lentôna, *de knoop schiet er uit.*

Lênto-lentôwañg, = *palentôwañg.*

(2° lênto), geb. van het *afbreken* en *afvallen* van één onzer ledematen bij de gewrichten; v. d.: lênto-tási-lâsá-lâsáki, en: lênto ri-palâsa-lâsakânna, *afvallen bij de gewrichten.* Ook geb. van het *afbreken* en *afvallen* van een' *boom* of *tak* bij de *lâsâ's.* Verg. *lásá* N°. 2. Ook soms gebez. van het *uitvallen* der *tanden;* bijv.: añggalîgiñg gigînna sâla la-lênto, *zoo sterk met de tanden knarsen, dat het weinig scheelt of zij vallen uit.* (Mâdi.). — Nilênto, *bij het gewricht afgebroken worden.* — Lênto-kâlloñg, naam eener soort van *visch*, dus genoemd dewijl de kop van dezen visch, wanneer hij gekookt is, ligt afvalt.

(lôntañg), *gaarkeuken, saguweerkroeg.* Boeg. idem. — Lôntañg-t͡jêla, *bewaarplaats van het zout*, en dewijl deze *lóntañg's* gewoonlijk van gelijke grootte zijn, zoo dienen zij tevens, om de hoeveelheid zout te bepalen. Meestal bevat één lôntañg zout *vijftien pikol's.*

Palôntañg, *houder van een saguweerkroeg.*

Nilontâñgañg, *in de lóntañg gebragt worden.* (Mâdi.) — Nilontâñgañg-mi t͡jélâya, *het zout wordt in de lontañg's gebragt.*

(1° lôteñg), Jav. en Mal. = het Mak. *pamâkkañg*, *zolder.* (Sinr.)

(2° lôtteñg), *vechten*, zonder kunstsporen; geb. van: *hanen.* Boeg. idem. — D͡jâñgañg dâëñg-málôtteñg, lett.: *een haan, een vechtende dâëñg.*

D͡jâñgañg-palôtteñg, *vechthaan* zonder kunstsporen.

(lôtoñg), Boeg. = *lélenīg*, *zwart.*

Mâlo-málôtoñg, Boeg. = *málé-lélenīg*, *zwartachtig.* Vergel. *lélenīg.* (Sinr.)

(lantêboeñg), soort van *riet*.

(la-têya-ri-dò̂ni), rijksieraad van Bône, lett. beteekenende: *wil niet in de kist*. (Rap. K. G.)

(lantará), ons: *landraad*.

(lantêra, bep. lanterâya, *lantaren, stolp*. Jav. *lĕntera*, idem.

(1° lôntará), bep. lôntaraka, het Jav., Sund. en Mal. *lontar*. Het woord *lontar* is eigenlijk eene omzetting voor *rontal*, en zamengesteld uit het Jav. *ron, blad*, en het Jav. *tal*, = het Sanskr. *tâla*, en Mak. *tálá* N°. 1, en wordt thans eenvoudig gebezigd als benaming voor den *tálá-boom*, of *Borassus flabelliformis L.*, van welks bladen men zich bedient, om met een stift op te schrijven. Van daar dit *lóntará* ook weder genomen voor: *een lontarblad*; v. d. een *geschrift*, een *boek*, een *brief*.

NB. dewijl van dezen *tálá-* of *lontar-boom* ook wel saguweer komt, al zij het ook niet de echte saguweerboom (*Saguerus, s. Gomutus*); zoo wordt *lékó-bálló* gewoonlijk gebezigd voor het *tálá-blad*, en van daar voor *handschrift* en derg., verg. *bálló* N°. 3 en *lékó* N°. 3.

Lôntará-bîlañg, *dagregisters*. Men zie *bîlañg*. — **Ânroñg-lôntará**, *alphabeth*. — **Ábâtja lôntará**, *handschriften lezen*. — **Álôntará**, = *ábâtja lóntará*. — **Lôntaráki kanânna**, *iemands woorden in schrift brengen*. (Rap.)

Palontârañg, *verzameling van geschriften*. (Rap.)

(2° lôntará). Lontârañg, lônta-lontârañg, *zich op een open', ruime, plaats bewegen*, Boeg. idem; **bijv.**: lônta-lontârañg-kí, *laat ons in de ruimte naar eene open plaats gaan*. NB. woorden van twee menschen, die zamen op een naauwe plaats staan te vechten. — Pônna lônta-lontârañg nisâoeróeki, *zoo hij in de ruimte komt, wordt hij overwonnen;* bijv. gebezigd van een dik zwaar mensch, die zich moeijelijk wenden kan, en die dus in het open veld, ligt van achteren besprongen wordt.

Palontârañg, *iets in de ruimte brengen;* v. d.: *algemeen bekend maken*. (Kel.)

(3° lôntará), bep. lôntaraka. — Mañgîwañg-lôntará. Men zie *mañgîwañg*.

(lântasá), het Mal. *lantas, dóórgaan, dóórdringen*, bijv.: kanânna Itò̂wañg álântasáki bò̂koe, *het woord van mijnheer dringt door tot het gebeente*.

Palântasá, *een doordringen;* van daar: si-palântasáki bò̂koe, *het is een dóórdringen tot het gebeente*. (Tar.)

(lâda), bep. ladâya, Mal. *peper*. — Lâda-tânroé, naam van de gewone lange peper, Boeg. *ládañg*. — Lâda-tjâpá, door Inlanders ook genoemd: *láso-méyoñg*, eene soort van kleine roode peper, aan risjes, die ontzettend sterk is. De naam van *tjápá* doelt op de kleinte, dewijl zij als 't ware deswegens *gering geacht* wordt; verg. *tjápá* N°. 1. — Lâda-marîtja, = *láda tjápá;* vergel. boven *marítja*. — Lâda-bâkoé-bâkoé, soort van *peperstruik*, lett: *peper rond als een mandje*, verg. *bákoé* N°. 3. — Lâda-kôñgkoñg, soort van kruipplant zonder vrucht, wier bladen eenige overeenkomst hebben met die van de *láda-tânroé*.

(lânda), bep. landâya, *stekelzwijn*, B. idem, Jav., Sund., Mal. *landakh*.

(lâdîñg), *mes*, Mal. en Jav. idem. — — Lâdîñg-lâppá, *vouwmes*, v. d.: elk mes dat men toevouwt. — Lâdîñg-boerânne, soort van mes met lang lemmet en krom heft, terwijl alleen het einde van het lemmet scherp is. Dit mes gebezigd voor het *râoé*, men zie *râoé* N°. 3. — Lâdîñg-sânro,

mes met een ringetje aan de punt. — Lâdîñg pañgêbá, klein mesje, gebezigd om in de *tóbo* N°. 2 van den saguweerboom te snijden, tot verkrijging van saguweer. — Lâdîñg-tjîdóe, soort van mes, lett. *scherp mes*, = *lâdîñg boerânne*.

Lâdîñg-lâdîñg, = het ook in het Makass. meer gebruikel. Boeg. *tjoerîga*.

(lâdoeñg), *vischlood*, Boeg. idem. — Âmêkañg-lâdoeñg, *met een vischlood hengelen*, in diep water; anders: *ámêkañg-oelórañg*, verg. *pêkañg* en *óeloró*. — Lâdoeñg-pasândá, *een peil-*, of *dieplood*.

(lêdo), bep. ledôwa, eigenl. Boegin., = 't Makass. *lâsá* N°. 2. — Si-lêdo, lengte van den uitersten top des middel-vingers tot aan het gewricht, dat hand en arm vereenigt.

Paledôwañg, gewricht dat hand en arm verbindt. — Paledôwañg-bâdjoe, *het uitsnijdsel van een baadje*, datgeen, wat men van boven uit het baadje snijdt, ten einde de opening voor het dóórsteken van het hoofd te krijgen. Boeg. *paledôñjwádjoe*.

(lêndoñg), *aal*. Boeg. *lénroñg*.

(lôda). Álôda âse, de paddie met bamboezen stokken kloppen, ten einde de aren van de halmen te scheiden. NB. de Makassaar maakt gebruik van een langwerpig blok, dat in twee deelen gescheiden is; het een, een langwerpige bak, dient voor het *álôda âse*, het andere, bestaande in twee of meer ronde gaten, is voor het *ádéñjka* of *tombokken* van de rijst. Men zie *déñjka*. Boeg. *lóeda*, idem. — Dit *álôda-âse* geschiedt niet enkel in de *âssoeñg-láboe*, maar ook op een buffelhuid, en alsdan met de voeten.

(landâñgañg), *rek*, bijv. tot *droogen* van *visch*, enz. — Landâñgañg-bâllá, eene soort van *landâñjañg*, waarop men de potten en pannen zet. Het is als 't ware een tafel zonder pooten, die tegen den wand van het huis hangt, en van boven aan de zoldering met touwen is vastgemaakt. — Landâñgañg-katoepêpé, *een landâñjañg*, *hangende boven de kookplaats*, zoodat het roet er van onder tegen blijft hangen. — Landâñgañg-pôke, *een rek voor pieken*. Boegin. *landâñgañg bâsi*.

(lândará), bep. lândaraka, eene bewaarplaats, welke geformeerd wordt, door de boven-*bâte-bâte's*, of verlengde *padôñgkô's*, die men met bamboezen belegt, en door de binnenzijde van het laag naar beneden overhangend dak.

(lênderé), bep. lêndereka, het Mal. *lindir*, = het Mak. *géré-géré*, *slijm*.

(lâná), = *ónjdjó*. — Âlâná-lânáki, *iets vertreden*, van d. ook: *versmaden*, *minachten*. (Tam.)

(lânoñg), = 't Mal. لانون, een rooversvolk van Mindanao, dat de Oostersche zeeën onveilig maakt, v. d. gebruikt voor alle *zeeroovers*, van waar zij ook komen mogen. Boeg. *Nánoñg*.

(1° lîno), bep. linôwa, *wereld*; Boeg. idem. — Tâoe-lîno, *wereldling*, *mensch*. — Si-lîno-kêke, of: si-lîno-tjâdi, *de halve wereld*. (Sinr.) — Tâoe taêna linôna, *iemand die geene wereld*, *geen wereldsch genot*, *kent*; v. d.: *iemand die impotens is*. — Tâoe-lômpo-lîno, *iemand die onverzadelijk is in de voldoening zijner vleeschelijke lusten*.

Álîno, *in de wereld*, of: *zigtbaar*, *zijn*; bijv. álînowi toe-matêya, *de dooden verschijnen in de wereld*. — Sêtañg-málîno, *een zigtbare duivel*. (Rap. K. G.)

Ampalîno kalênna, *zich zelven in de wereld*

doen verschijnen; d. i.: *zich zelven zigtbaar maken.* (Tam.)

(2° lîno), bep. linôwa, *wind-stil.* Boeg. idem.

Kalinôwañg, *windstilte.*

Ákalinôwañg, *windstilte hebben,* of *krijgen.* (Djay.) Van daar overdragtelijk van het *niet slagen* van *den coïtus.*

(lênná), bep. lênnaka, Boegin., = 't Mak. *silálo-líma;* vergel. *lálo* N°. 1; van daar: oêwañg-lênná, *comptant geld.* — Lênná-mêmañg-pi, *altijd comptant.*

Ámâlli silennâkkañg, *iets tegen comptant koopen, boter bij den visch.*

(1° lôna), oud woord, = *ánâ, kind.*

(2° lônna), = *loñg, lom, lon, lonj, indien.* (Sinr.)

(lânnasá), *zich verwonderen, ontstellen, verslagen, bedroefd zijn, er somber uitzien;* bijv.: lânnasáká ri-pañggâoekânna, *ik ben verwonderd over zijne handelwijze.* — Tâoe pamâï-lânnasá, *een somber mensch.* — Ñgâpa noelânnasá kâmma? *waarom ziet gij er zoo treurig, zoo bedroefd, uit?*

Kalannâssañg, a) *zich verwonderen over; bewonderen;* v. d.: gâoé-nikalannâssañg, *wonderdaad, wonderwerk,* lett.: *daad, waarover men zich verwondert, waarover men verbaasd staat;*

b) *verwondering, verslagenheid, treurigheid.*

Kalannâssi, *ergens over verwonderd zijn;* bijv.: koekalannâssi gâoeka, *ik ben verwonderd, verwonder mij, over de zaak.*

Pilannâssi, *verwonderd,* of *versteld, doen staan, overdelpen van hartzeer en droefenis.* Vergelijk *róetoeoé.*

(lôenasá), bep. lôenasaka, Boeg. *lóelasá, kiel, bodem,* van een *schip.*

(lâttjí), *uitpersen,* bijv.: een *pit* uit de *schaal;* v. d.: iemand *verdringen, verdrijven,* bijv. *uit het land.* (Dat. Moes.)

Tálâttjí, *uitgeperst zijn;* van daar gebezigd van het: *geheel ergens uitschieten,* of *te voorschijn komen,* bijv. van een *stembriefje,* of *lot,* dat men in een *tóñgka,* of *stuk bamboe,* gedaan heeft. (Rap. T. Dj.) Van daar ook gebezigd van het *geheel uitschieten* of *uitsteken* van den *penis* bij den *coïtus.* B. *tálâtjí,* idem.

(lâttjóe), bep. lâttjoeka, *glad.*

Kalattjóekañg, soms geb. = *katénéyañg, met iemand,* of *iets, lekker zijn;* van daar: *in iemand,* of *iets, behagen scheppen, iets goedvinden;* bijv.: siyâpa-siyâpa nakalattjóekañg pamaîta, *zooveel als gij maar goedvindt.*

Lattjóekañg, soort van visch, groot en *glad* van schubben. — Lattjóekañg-bâtoe, soort van *lattjóekañg.*

Lâttjóe-lâttjóe, vrucht van den *inróe*-boom, waarvan dikwijls confituur gemaakt wordt, genaamd: *alóewa-lâttjóe-lâttjóe.*

(lânjtjóe), bep. lânjtjoeka, Inlandsche soort van brandpijl, door de dieven gebezigd om een huis in brand te steken. Boeg. idem.

(lîtjá), *fijn vermalen;* bijv. ta-litjâkkapi pañgâdjaîya, *het sierih-pruimpje is nog niet fijn gekaauwd in den mond.* — Ádêñgka málîtjá-dóedoe, *zeer fijn stampen.* (Rap. K. G.)

Litjâkkañg, *het fijn kaauwen,* bijv.: bâttoe-lâloko, mânna si-litjâkkañg-pañgadjâï-dji, *kom toch, al is het ook maar voor een oogenblikje,* lett.: *voor zooveel tijd als er verciscbt wordt om een sierih-pruimpje fijn te kaauwen.*

(lóetjá), bep. lóetjaka, *smerig,* bijv.

een *weg*. Boeg. idem. — Mâñge áloètjá-loètjá, *zich gaan smerig maken;* bijv. door in de plassen te ploeteren. Verg. *bêtjé*.

(lêtjóe), = *létjó, polijsten;* bijv. nalêtjóeki kalênna, *hij polijst zich zelven*, d. i.: *maakt altijd zijn toilette*.

lêtjé). — Palêtjé, *vleijen, lokken*. Boeg. idem. — Toe-nipalêtjé, *gunsteling*. — Palêtjé kalênna, *zich beroemen*. — Tâoe-nipoèroesoé nipalêtjé ri-karaêna, *een gunsteling zijn's konings*.

(létjeñg), álétjeñg, *springen* van het een op het ander, Boeg. idem; onder anderen gebezigd van een' vogel, die van den eenen tak op den anderen springt.

Létjêñgi, *ergens op springen;* bijv.: kodîya sâllañg nalétjeñgînnoe-djî ênroeñg, *uit vreeze, dat hartstogt even als een vogel op u mogt springen*, d. i. *uit vreeze, dat hartstogt u bevangen mogt*. (Tar.)

Palétjêñgañg, *vogelkruk*.

(1° lêtjó), *polijsten, glad maken*. Boeg. idem.

(2° létjo). — Létjôwañg-kâna, *leenspreuk, verbloemde spreekwijze*, als men bijvoorbeeld eene minder hoorbare zaak niet bij haren eigenlijken naam noemt, bijv. ons *naar achteren*, of *naar zekere plaats gaan*, en dergelijke meer.

(létjoñg), *geheel op-zijn*. Boeg. idem; bijv.: létjoñg-mi, *het is al geheel op*.

Palétjoñg, *iets geheel opmaken, iets geheel besteden;* bijv.: napalétjoñg-mi kanrêya, *hij heeft de rijst geheel opgemaakt, alles opgegeten*.

Létjôñgañg, *iets geheel opmaken voor, iets geheel geven*, of *besteden, voor;* bijv.: koelétjôñgañg-mi dowêkoe, lett.: *ik maak er op eens al mijn duiten voor op, zet er op eens al mijn geld op*. Uitdrukking die men soms bij het *tómjkó*-spel hoort bezigen. — Ânne lampâkoe, koelétjôñgañg-mi ñjawâkoe, *wanneer ik ga, geef ik er mijn leven geheel voor prijs*.

(lôtjeñg), *klok*. Jav. *lonjljeñg*, idem. — Âná-, of lîla-lôtjeñg, *klok-klepel*.

(lañjtjoènenñg), de in de *mónjljoñg*, of *'t saguweer-haar*, der *únróe*-boomen, stekende *pennen*, gebez. voor de *tómpoñg-tómpoñg*, voor *schrijfpennen*, voor de *boèñgkeñg* N°. 2, enz. Boeg. *lañjljoène*, idem.

(lotjîyañg), één van de dertig soorten van kaarten, bij het *patóewi*-spel.

(lâñjtjará), bep. lâñjtjaraka, *vlug*, Boeg. idem, Jav. *lanjljar, lang, uitgestrekt, snel, schielijk, vlug*, Mal. *lantjar, snel, vlug;* bijv.: lâñjtjaráki ambâtjaï, *hij leest het vlug*.

(lâttjirí), bep. lâttjirika, *snel;* bijv.: lâttjiríki lâri bisêyañga, *het schip glijdt er goed over*.

(lêtjoró), Boeg. = 't Mak. *pêljoró*. — Tálêtjoró, *slippen, glijden*.

(1° lâdjá), *vreezen*, Boeg. idem; bijv.: málâdjá-má sitoedâñgañg, *ik ben bevreesd om met hem te zitten*. (Sinr., Dat. Moes., Tar.) — Tâoeáñgâssañg lâdjá, = *táoe-áñgássañg âdá*, of *mâtoemâtoe, een welgemanierd mensch*. — Tampañgassêñgi lâdjá, *zich ongemanierd jegens iemand gedragen*. (D. Moes.)

(2° lâdja), bep. ladjâya, = *lañgkóewasá*, eene plant, wier wortel niet slechts in de geneeskunst, maar ook in den Inlandschen kost gebruikt wordt. Men heeft daarvan twee soorten: *édja*, *roode*, en *kébó*, *witte*, aldus genoemd naar de kleur van den wortel.

(3° lâdja). Lâdja-lâdja, twee palen die door latten

te zamen vereenigd zijn, en waaraan men de djagoñg ophangt, dienende alzoo tegelijkertijd tot beschutting. (Mâdi.)

(lâdjañg). Vergel. het Boeg. *lâdjañg*, = het Mak. *láyañg* N°. 1, *zweven, verdwijnen;* v. d. welligt: palâdjañg, a) *ergens naar toe zweven*, van daar: *zich ergens met spoed heen begeven;* bijvoorbeeld: pôle palâdjañg ri-bañgkênna sapanâya, *komen zweven*, v. d.: *komen, zich met spoed begevende, tot onder aan den trap.* (Mâdi, Dat. Moes.)

b) *doen zweven, doen wegzweven, doen verdwijnen;* bijv.: palâdjañg ri-êmpo, *doen zweven*, of *verdwijnen, van zijne plaats*, v. d.: *stilletjes weg-*, of *elders te bewaren, geven*, ons: *verdonkermanen*. NB. gebez. van een' slaaf, die zijne goederen, waarover hij, evenmin als over zijn eigen persoon, beschikken mag, buiten weten zijns meesters, weggeeft, of door een ander laat bewaren. (Rap.)

(lâñjdja), álâñjdja, soort van spel, waarbij twee of drie jongens zich naast elkander plaatsen, met het eene been voor-, en het andere achterwaarts, en alsdan zijn er twee of drie andere die één voor één, met hun been tegen die drie vereenigde beenen zoo hard mogelijk aanslaan. Boeg. *lâñjîja*, idem.

(1° lâdjoe), *walgen*, v. d. a) *tegenstaan, walgelijk zijn*, bijvoorb. gebezigd van iets, dat wij in te groote hoeveelheid gegeten hebben, b) *ergens van walgen;* bijv.: râppo-râppo ta-máládjoèkoe, lett.: *mijn vrucht die nimmer tegenstaat*, overdragtelijk gebezigd van een *meisje*, waaraan wij door onverbreekbare liefde verbonden zijn. (Bid., Tar.) — Nalâdjoe-má rasânna doerîyañg, *de lucht van doeriyañg staat mij tegen.* — Naládjoèna-dji goèna, na-êró, *wanneer het een loon is zoo groot, dat men er als 't ware van walgt*, d. i.: *zoo het loon buitengemeen hoog is, dan alleen wil hij*, of: *is hij bereid.* (Rap.) — Nalâdjoe-mi pagoèna-goèna, *hij heeft reeds een' overgroote menigte van geschenken ontvangen.*

Tjînna-tjîní ta-silâdjoe, *een verlangen der oogen, dat er niet van walgt om zich met het geliefde voorwerp bezig te houden*, d. i.: *een onverzadelijk verlangen naar het voorwerp zijner liefde.* (Kel.)

(2° lâdjoe), *gedurig lastig vallen*, met allerlei verzoeken.

Palâdjoe-ládjoèwi, *iemand maken tot het voorwerp dat men gedurig lastig valt;* bijv.: êró-pi nipaládjoe-ládjoèwi ri-bône-boettâna; nanâmpa koèlle karâëñg, *wanneer men bereid is, om zich gedurig door de bevolking van zijn land met allerlei verzoeken te laten lastig vallen; dan eerst is men geschikt om regent te worden.*

(lâñjdjo). Álâñjdjo-lâñjdjo, *schromen, ontzien;* bijv.: tânre tâoe noetaoèwañg; barâni noelâñjdjo-lâñjdjo, *er is geen man, dien gij een man acht; geen held, dien gij ontziet.* (Mâdi.)

Ásâre lâñjdjo-lâñjdjo, = *álâñjdjo-lâñjdjo.* (Mâdi.)

(lôdji), bep. lodjîya, Holl. *loge; Europeesch établissement, fort, kamp*, Jav. idem. Aldus dikwijls genoemd de kleine *forten* in het Gouvernement van Celebes, als bijv. die van Maros, Bantâëñg en Boeloekoèmpa.

(lôdjó). Álôdjó-lôdjó, soort van *krijgertje spelen.* Hij die krijgen moet heet *lódjó.* Boeg. idem.

(1° lôdjoñg), *bak*, op een praauw, Boeg. idem. — Kêró-lôdjoñg), soort van bak, soms gebez. om het zoutwater uit de leiding in de koel-

pannen te brengen. Vergel. *kérŏ* N°. 1 en *timba* N°. 1.

(2° lôdjoñg), een rond houten Chineesch schenkblad. Vergel. *bandédja*.

(lôñjdjó), bep. lôñjdjoka, *laag*, v. d. ook aldus genoemd de *slagen*, of *trekken* bij het kaartspel, onder anderen het *Ómi*, Boeg. idem. — Lâpá êdja tâlloe-lôñjdjó, *een rood zadel van drie lagen*, d. i.: bestaande in drie kussen's boven elkander. — Lôñjdjó-bôko, men zie *bóko* N°. 1. — Tôpe si-lôñjdjó, = *tópe si-lâwará*, *één kleedje*, lett.: *één laag*. (Rap. K. G.) — Lêkó si-lôñjdjó, *een pakje van tien stuks sierih-blad*.

Álôñjdjó, *met lagen zijn;* bijv.: álôñjdjóki pá-risîna, lett.: *zijn kommer is met lagen*, d. i.: als 't ware *opgestapeld*, v. d.: *hij heeft ramp op ramp*. — Tâoe-málôñjdjoka mâse-masêna, d. i.: *iemand, die door en door deerniswaardig is*. (Tar.) — Bâloe-málôñjdjó, *een weduwenaar*, of *weduwe, met lagen*, d. i. iemand die meer dan eens weduwenaar, of weduwe, geworden is. (G. G.) — Añjdjâri asêya álôñjdjó-lôñjdjó, *de paddie groeit als 't ware in lagen*, d. i.: *in grooten overvloed*. (Rap. K. G.)

Nilôñjdjó, *van een laag voorzien*, v. d.: *beslagen, belegd, gevoerd worden*. — Álôñjdjó-djéné, lett.: *water van een' onderlaag voorzien*, d. i.: *onder water een doek houden, die boven een geopend vat gespannen is* en op die wijze het water laten *doorloopen*, of *filtreren*. — Ádjéné djéné-nilôñjdjó, *zich baden in gezuiverd water*. — Pônna noebonêï pañgînoeñgâñgkoe, lôñjdjóki, *zoo gij mijn drinkgereedschap vult, zuiver het water dan eerst*. (Rap. K. G.) — Álôñjdjó kalôèkoe, *het binnenste van een klappernoot in een zeef doen, en zoo uitpersen*, tot verkrijging van klappermelk. — Málôñjdjóki tôñjdjá, teweten: *topékoe*, lett.: *ik voorzie mijn kleedje ook maar van een laag*, d. i.: *ik doe er ook nog maar een ander kleedje over heen*. Overdragtelijk gebez.: "ik neem er nog maar eene minnares bij." (Kel.) — Lôñjdjóki lîntá, lett.: *doe er gaauw nog een laag bij*, v. d.: *doe het nog eens gaauw*, bijv. gebez. van iemand, dien men reeds een steek met de lans gegeven heeft.

Álôñjdjokîyañg, *ergens een laag bij doen, een laag opleggen*, enz.; bijv.: kâla Sarâni álôñjdjokîyañgi topênoe, (*het is beter te sterven,*) *dan dat de Christenen op uw kleed een laag leggen*, d. i.: *u noodzaken, om over uw kleed nog een ander kleed te dragen*. Bedoeling: "het is beter te sterven, dan dat "gij, die mijne gade zijt, nog bovendien de vrouw "of bijzit van een Christen wordt." (Dat. Moes.) Zoo vindt men ook aan een vrouw, tegenover haar' man in den mond gelegd de woorden: kâla toe-lîno álôñjdjokîyañg-kô topênoe. Alsdan in dezervoege te verklaren: (*het is beter te sterven*) *dan dat de menschen u op uw kleed een laag leggen*, d. i.: *uw kleed nog door een' ander laten dragen*, d. i.: *aan uw vrouw nog een' ander tot man geven*. (D. Moes.)

Kalonjdjôkañg, a) *het met een laag zijn;* b) *in den toestand verkeeren dat men met een laag is;* bijv.: djôèle-má-ânne kalonjdjôkañg ri-marâëñg, *ik ben thans leelijk, word bespot, daar ik een ander kleed heb aangetrokken*. Bedoeling: "daar ik tegenwoor-"dig de maîtresse eens anders ben." (Kel.)

Silôñjdjó, *als lagen op elkander komen*, v. d. gebezigd van de *paddie-aren*, wanneer zij door de zwaarte op elkander liggen. — Silôñjdjó-lôñjdjóki tjilakâna, *zijn' ongelukken liggen als lagen op elkander*, d. i.: *het eene is nog niet voorbij, of hij heeft reeds weder iets anders*.

(lânjñjá), *verdwijnen*, Mal. *linnjap*, idem. — Timbo-lânjñjá, lett.: *'t uitspruiten*, of *opschieten, en weder verdwijnen*, te weten: van de *borsten van een jong meisje*. NB. De Inlander beweert, dat de borsten van een jong meisje niet lang, vóór dat zij zich geheel gevormd hebben, tot twee à drie keeren toe een weinig opzwellen, om weldra weder te slinken.

(lânjñjîñg), *zuiver, rein, heilig*. (Rap., Tar., Godsd.)

Lanjñjîñgi, *reinigen, als rein beschouwen, heiligen*. — Pakalânjñjîñg, *reinigen*.

(lênjá), bep. lênjaka. — Tâoe-lênjá, *iemand die gemaakt* of *geaffecteerd, is*.

(lênjoñg). I-lênjoñg, een gouden ketting, behoorende tot de rijkssieraden van Gôwa.

(lônjañg), Boeg., = *émboñj* N°. 1, *uitspoelen*.

(lâyá), *huiveren*. (Sinr.) Boeg. *lâdjá*.

Kalayâkkañg, *huiveren voor*, of: *van; vreezen, iemand*, of: *iets*.

(1° lâyañg), *zweven, verdwijnen, vervliegen*, bijv. de *geest* van den wijn, of de *kracht* van een geneesmiddel, Boeg. *lâdjañg*, Jav. *ñglajañg*, en Mal. *melâjañg-lâjañg, in de lucht zweven, zwevende vliegen*, Sund. *ñgalajañj, klapwieken;* bijv. álâyañg-mi pamaikoe, *mijn hart zweefde, ontvlood mij;* v. d.: *ik werd benaauwd*, bijv. bij het *passeren* eener gevaarlijke plaats. — Álâyañgi répé-oèrîñga, *de potscherf zweeft, snijdt door de lucht*.

Lâyañg-lâyañg, *vlieger*, Mal. *lâjañj-lajáñjan*, idem. — Oeloe-oeloènna lâyañg-lâyañga, *de bovenste punt*, als 't ware het *hoofd, van den vlieger*. — Lâyañg-lâyañg-mârrá, een *vlieger* die den vorm van een *paauw* heeft. Zoo heeft men ook een: lâyañg-lâyañg-boèlañg, in den vorm eener *halve maan*, zoo ook een: *lâyañg-lâyañg-kâppalá*, in den vorm van een *schip*, een: lâyañg-lâyañg-tâoe, in den vorm van een *mensch*, een: lâyañg-lâyañg-bòtoló, in den vorm van het onderste eener *flesch*, een: lâyañg-lâyañg-Palêmbañg, *een Palembangschen vlieger*, van achteren met een bundel reepen papier beplakt, een: lâyañg-lâyañg-ábôtîñg, een vlieger met een staart in den vorm van een *bótîñg*.

Sâmboeñg-lâyañg. Vergel. *sâmboeñg*.

(2° lâyañg), naam eener soort van *visch*.

(1° lâyoe), *verdorren, verleppen, verwelken*, Jav. *lajon, verwelkte bloem*, Mal. *lâjoe, verwelken, verdorren*.

Koelâyoe, idem.

(2° lâyoé), tálâyoé, *waggelen*, van wege zijne hoogte. Boegin. *lâdjoé* idem; bijv.: lâyoéki tiñgîna, *hij* (te weten: *de boom*,) *waggelt*, of *zwaait, van wege zijne hoogte*. (Kel.) — Tâoe-tîñggi-tálâyoé, *iemand, die waggelt van hoogte*. NB. doelt op *hoogmoed*.

(lîyañg), álîyañg, *overschrijden*, vergel. 't Mal. *liewat;* bijv.: nalîyañg-mi djéné goèsoeñg-Dâtoka, *water overschrijdt de bank van Dâtó*, d. i. *de bank van Dâtó staat onder water*. — Nalîyañg nassoènna, *zijn gramschap overschrijdt*, te weten: *de grenzen*, d. i.: *is bovenmatig*.

Paliyâñgi, = *pilalówi*, verg. *lâlo* N°. 1.

Kalîyañg, *ergens over heen gaan*, d. i. *het vergeten, veronachtzamen*, bijvoorb.: na-koegâppa-mo pôle koekalîyañgi, *ik heb het wederom vergeten*. (Brief.)

Kaliyâñgi, *iets maken tot het voorwerp waar men over heengaat;* v. d. *iets vergeten, veronachtzamen;* bijv.: nakaliyâñgi-má, *hij vergeet mij reeds*.

— Nakaliyâñgi-mi sapattâna, *hij vergeet reeds zijn' eeden.* (Sinr.)

Tákaliyañg, *daartoe gebragt zijn, dat men vergeet;* van daar: *vergeten, veronachtzamen.* (Sinr., Tar.)

NB. wat den vorm betreft, vergelijke men *tálañgérañg* op *lâñgeré*, en *tákalóepa*, op *lóepa* N°. 1.

(lîyoe), *digt, gevuld, niet hol*, Boegin. idem. — Bóelo-lîyoe, *bamboe, dat niet hol, dat gaaf is.* — Kâllañg-lîyoe, *eene pen, die niet hol, die gaaf is.* — Baînne-lîyoe, een' getrouwde vrouw, die nog geen kinderen gehad heeft. — *Lîyoe-mi* ook geb. van het *digt gaan* van een gat, v. d. overdragtelijk: lîyoe-mi nâwa-nawânna, *zij kan niet meer denken.* (S. Tjin.)

(1° lîyoeñg), welligt primitief = *lîyoñg*, en *léyoñg*, en beteekenende: *rondgaan;* van daar: liyóeñgañg, *ergens om rond gaan*, v. d.: *insluiten*, bijv. iemand die opgepakt of gedood moet worden; *omsingelen, belegeren*, bijv. eene *vesting.* (Djay., Rap.) Boeg. idem.

Paliyóeñgañg a) *insluiting;*

b) *iets bezigen om voor in te sluiten, ergens voor insluiten;* bijvoorb.: na-îya pônna lóekká, na-napaliyóeñgañga, *indien het een diefstal is, waarvoor men iemand omsingelt.* (Rap.)

(2° lîyoeñg). — Lîyoeñg-lîyoeñg, een *Dioscorea, sp.*

(lîyo). — Lîyo-lîyo, bep. lîyo-liyôwa, *'t vizier*, het *punt* waarop men kijkt bij het schieten, Boeg. idem.

Álîyo-lîyo, *mikken.*

(lîyoñg), *rondgaan.*

Liyôñgi, *ergens voor rondgaan*, v. d.: *rondgaan om iets te zoeken, zoeken;* bijv.: kêreyá la-máliyôñgi róepa kammóewa ikâoe? *waar zal ik rondgaan om te zoeken een voorkomen, gelijk het uwe?* (Tar.) — Ri-djadjârañg koeliyôñgi mákîyó-kîyó, *ik ga al roepende overal in de djadjárañg rond, om u te zoeken.* (Sinr.) — Toe-mádjânnañga-mo ritaóewa naágâñg-bêta-ri-Sômbaôpoe, ta-nipabeyâñga-mi niliyôñgi, *de slaven, die reeds ten tijde van de verovering van Sómbaópoe ergens voor goed geweest zijn, kunnen niet meer overal opgespoord*, d. i. hier: *gereclameerd, worden.* (Rap.)

(1° lêyañg), *grot, spelonk, hol.* Boeg. *líyañg*, idem.

(2° lêyañg), zekere manier van geld opzetten bij het *tóñgkó*-spel.

(1° lêyo), *insluiten, belegeren*, eene *bénteñg* bijv., Boeg. idem. Ook geb. van het *insluiten*, van iemand, die opgepakt moet worden. — Nilêyo-lêyo pôke, *omgeven van pieken.* (Mâdi.)

(2° lêyó), *mengen, vermengen, zich vermengen, omgaan.* — Málêyó dóepa, *dóepa mengen*, of *maken.* (G. G.) — Bâdjí ta-nalêyó salibânra, *een goed dat niet vermengd is met eenig gebrek*, d. i.: *een volkomen goed.* (Brief.) — Si-lêyó, *één mengsel;* v. d.: = *si-kalómpiñg.* (Djay.)

Silêyó, *zich vermengen, zamen zijn.* (Sinr.) — Djâñgañg mônjtjoñg-silêyó. Men zie *mônjtjoñg* N°. 2. — Silêyó Tjinâya, *zich vermengen*, d. i.: *veel omgaan, met de Chinezen.*

Pasilêyó, *met elkander vermengen.*

Málêyó-lêyó, *zich vermengen, omgaan.*

Silêyó-lêyó bitjarâya, *zich in de zaak wikkelen.*

Kalêyó, *omroeren.* (Rap. K. G.); bijv.: kalêyóki kawâya, *de koffij omroeren.*

Ákalêyó ook gebez. van het *draaijen* en *kronkelen*, in één woord, van de geheel eigenaardige

beweging der vingers, bij de Inlandsche dansen; bijv.: ta-koewassêñga koegacêkañg kaleyôna, *ik kan zijne beweging met de vingers bij het dansen niet maken*, van daar overdragtelijk voor: ik kan hem niet voldoen met mijn werk; ik weet niet, hoe hij het hebben wil.

Pakalêyó-dôdoró, groote houten lepel, om te *roeren*, gebezigd bij het maken van *dódoró*. Men zie boven op *dódoró*.

Pâkaleyôkañg, *roeren voer;* bijv.: nipâkaleyôkañg tawâro, *er wordt sagomeel voor geroerd*, of: *gemengd*.

(lêyoñg), = *liyoñj*.

Leyôñgi, = *liyôñgi;* bijv.: kêre-má la-máleyôñgi pamâî kôntoe ikâtte?, *Waar zal ik rond gaan om te zoeken een hart gelijk het uwe?* (Kel.)

(lôyó), onbedr. werkw., *zich naar beneden buigen; overhangen*, bijv. een *tak* van wege de zwaarte der vruchten; b) bedrijv. werkw., *iets naar beneden buigen*, bijv. een *tak*, die, losgelaten zijnde, terstond weêr opwaarts gaat; v. d.: bânimálôyó, een zwerm bijen, die, zich ergens nedergezet hebbende, niet het voorkomen van een ronden klomp heeft, maar, even als een zware tak, afhangt. (D. Moes.)

(Layâka), bep. Layakâya, aldus in Gôwa genoemd de persoon die het toezigt houdt over de rijkssieraden. NB. in Bône genoemd: *Pówam-mátówa;* in Sanrabône, Tâllo en elders heet hij: *Pináti*. Wanneer de geest, die in de rijkssieraden huisvest, zooals de Inlanders zeggen, in den *Layâka* vaart, zoodat hij bijv. offerhanden daarvoor verlangt, zoo wordt *Layâka* een *bíssoe*. Men zie beneden op *bíssoe*.

(liyêkañg), *eiland;* Boeg. *liboê-kâñj*, idem. — Liyêkañg-mágîmbará, *eilanden die op één rij liggen* (Kel.), men zie *gîmbara* N°. 2. NB. doelt op de *vrouwelijke borsten*.

Râppo-râppo liyêkañg, soort van *vrucht*. Vergelijk *nání*.

Lîyoe-liyêkañg, *eilandje*.

(leyâñg-ka), manier van geldopzetten, bij het *tóñjkó*-spel, ten deele *léyañj*, ten deele *káporó*. Men zie *tóñjkó*.

(lêyañg-tâoe), manier van geldopzetten bij het *tóñjkó*-spel. Men zie *tóñjkó*.

(lâyará), Mal., Sund., Javaansch *láyar, zeil*.

Palayârañg, *mast*, gewoonlijk bestaande uit drie houten, waarvan de twee achterste *palayárañj* bij uitnemendheid genoemd worden. Boeg. *paladjárâñj*. — Râba-palayârañg, soort van belasting, voor ieder' mast één maas, zooveel als: *maststrijken*. (Rap. K. G.)

(lâyoeroé), bep. lâyoeroeka, = 't Jav. *lajoer*, naam eener soort van *zeevisch*. Boeg. idem.

(lîyará), bep. lîyaraka, *wild, schuw, woest;* bijv. van een *paard* geb., Boeg. *máliyá*, Mal. *liejar*, idem.

(leyôrañg). Djâñgañg-leyôrañg, soort van haan, rood met witten staart. Vergel. boven *léyó* N°. 2.

(1° lâra), = 't Mal. *lárat, met het anker wegdrijven, slippen*. Boeg. idem.

(2° lâra), bep. larâya, gebezigd van een *lémokalôekoe*, of *pompelmoes*, die slecht van smaak, sterk, of bitterachtig is. Van daar gebezigd als beeld van een meisje, dat steeds norsch en stug is. Boeg. idem. (Kel.)

(3° lârá). — Lârá-lârá, *verdrijven.*

Silârá-lârá, *elkander verdrijven.* (Mâdi.)

(4° lârra), bep. larrâya, *algemeen bekend, algemeen,* enz. Vergel. 't Arab. ظاهر, *uitwendig, zigtbaar.* — Ka-lârraï-tôêna, *hij is algemeen bekend, als van geringe afkomst.* (Tar.) — Dâëñg ta-lârra, *een dâëñg, wiens afkomst weinig of niet bekend is.* (G. G.) — Lâda tântañg larrâna, lett.: *peper wier algemeene bekendheid zich verspreid heeft,* d. i.: *bijzonder sterke,* of *heete peper.* (D. Moes.)

Kalarrâñg, *overal bekend.* (Rap.)

Palârra, *algemeen bekend maken;* bijv.: tânrīñg ta-nipalarrâna, *minnaressen, die hij niet algemeen bekend maakt;* van daar: *zijne geheime minnaressen.*

Palarrâñg, *iets ergens algemeen bekend maken;* bijv.: inâkke-mônne djâmmēñg ta-nipalarrâñg, *ik sterf, zonder dat er notitie van genomen wordt.* (Kel.)

(5° lârrá), *insnijden, inkerven;* bijv. een *stuk hout* of een *staafje lood* of iets anders van dien aard, *rondom inkerven,* ten tecken, dat het op die plaats moet doorgesneden worden. Zoo ook gebez. van *visch,* bijv.: djôêkoé lêbá-nilârrá-lârrá, *visch, die gesneden is,* niet aan moten, maar *met kerven,* gelijk met den visch geschiedt, wanneer men dien bakken of *pâlloe-mâra* van maken wil. (Bid.) Boeg. *lârrâ,* idem.

(lârañg), Mal. *verbieden, verhinderen.* (Bid.)

(lânra), bep. lanrâya, soort van boom, welks bladen men in de rijst-pakhuizen legt, omdat de rijstluisjes, of daardoor de wijk nemen, of allen op die bladen komen azen, *Vitex trifolia L.* Boeg. idem.

(lânrañg), *zich naar alle kanten uitspreiden;* onder anderen gebezigd van de wortels van een' *boom.* (Mâdi.)

(1° lâri), *rennen,* een paard bijvoorb.; *hard loopen, weg loopen, vlugten,* Boeg. idem; Mal. en Jav. *lâri, loopen, op den loop gaan, vlugten.* — Larînna, *zijn rennen.* — Lâri horolosîkoe, *mijn horlogie rent,* v. d.: *loopt voor.* — Lâri dowêna, lett.: *zijne duiten loopen weg;* gebezigd van iemand die bij het *tôñgkó*-spel eenig geld heeft opgezet, en dit terug kan nemen, zonder evenwel te winnen, met andere woorden: pari-speelt, noch *wint,* noch *verliest.*

Palâri, a) *doen rennen, hard doen loopen, doen weg loopen;*

b) *een renner, een hardlooper;* v. d.: djârañg-palâri, *een hardlooper, een jagtpaard,* v. d.: bisêyañg-palâri, soort van pleiziervaartuig.

Larîyañg, *ergens hard meê weg loopen,* v. d. *met iemand op de hol gaan,* v. d.: *eene vrouw schaken;* bijv.: Bâtjó nilarîyañg ri-djâraña, *het paard is met Bâtjó op de hol.* — Nîyá sañgatâñgkoe nalarîyañg, *hij heeft eene slavin van mij geschaakt.* — Boerânne-álarîyañgaï, *de schaker.* (Djay., Inl. Wetb., Rap.)

Silarîyañg, *zamen wegloopen, aan de haal gaan;* bijv.: ka-ântoe anrônna silarîyañgi siyagâñg sitâoe-boerânne, *dewijl die moeder van haar met een' man aan de haal gegaan is.* (Brief.)

Palarîyañg, a) *het rennen, het wegloopen;* bijv.: nañgînrañg ripalâriyânna, *hij leent geld in zijn wegloopen,* d. i.: *gedurende den tijd, dat hij weggeloopen is.* (Inl. Wetb.)

b) *een' zekeren tijd bezigen om op weg te loopen, op zekeren tijd wegloopen;* bijv.: pônna napalarî-

yañg (, of: *kalarîyañg*,) âta, *zoo daarop*, te weten: *op dien dag, een slaaf wegloopt.*

Kalarîyañg, = *palarîyañg*, lett. *b.*

Pilarî (NB. vooral niet uit te spreken: *pilâri!*), *weg loopen ten opzigte van*, d. i.: *weg loopen van;* d. i.: *verlaten*, v. d. ook: *nalaten, achterlaten*, bijv. *goederen*, of *schulden*. (Inl. Wetb.)

Lâri-lâri, a) *bijzonder hard loopen*, enz., b) *doen, alsof men hard loopt, alsof men hard wegloopt;* van daar ook: bôsi lâri-lâri, *eene losse regenbui.* — Koetjîni-lâri-lâri-mâmo, *ik heb het maar ter loops gezien.*

Pâra-lâri-larîyañg, *gezamentlijk aan de haal gaan.*

(2° lârî), *draaijen;* Boeg. idem, Mal. *lârikh.* — Boêtta-nilârî, *land*, of: *grond, die* door een gracht of muur *ingesloten is*, op aanwijzing van een waarzegger. — Málârika boêtta-parasâñgañg, *het afpalen van een stuk grond* (om het een of ander op te zetten). (Rap. T. Dj.)

Palârî, *een draaijer.* (G. G.)

Palarîkañg, *draaibank.* Men heeft tweederlei soort: *palarîkañg-káyoe*, tot bewerking van *houten* voorwerpen, en *palarîkañg-gállañg*, voor het *polijsten* en *uitvijlen* van *tálañg's*, *kimbókañg's*, en dergelijke. — De *palarîkañg-káyoe* bestaat uit de volgende deelen:

a) djârañg-djârañg, *de zijstukken van den toestel*, waarop men onder aan den voet een' plank legt, om op te zitten; vergel. *djárañg;*

b) patoêmpá, de twee *stutten*, of *voeten* van den toestel. Vergel. *toêmpá* N°. 1;

c) een dwarshout, dat door de *djárañg-djárañg's* gestoken wordt, om deze te zamen te houden;

d) panjdjôli, *spil* tot vastzetting van het *dwarshout*, lett. *c;*

e) patarâi, *leunspan;*

f) bamboesjes om de *patarâi* op de *djárañg-djárañg's* vast te drukken, terwijl er om die bamboesjes en de *djárañg-djárañg's* een band van gespleten rôtan loopt;

g) het te draaijen voorwerp;

h) het *hout* of *wiel*, waarover het touw loopt, ten einde aan het te draaijen voorwerp geen schokkende beweging te geven.

De man die het hout bewerkt, zit op de plank, onder lett. *a* vermeld. De persoon, die het te draaijen voorwerp in beweging brengt, bevindt zich aan de tegenovergestelde zijde.

[De *pagoerindâñg*, of *toestel om te slijpen*, verschilt slechts weinig in vorm van de *palarîkañg-káyoe*. Alleenlijk vervalt het onder lett. *h* vermelde *hout* of *wiel*, en komt daarvoor in de plaats een *spil*, die aan iedere zijde van *een slijpsteen voorzien is.* Bij het slijpen zit hij, die de spil in beweging brengt, op de onder lett. *a* vermelde plank, en de man die het te slijpen voorwerp vasthoudt, aan de tegenovergestelde zijde.]

De *palarîkañg-gállañg* onderscheidt zich van de *palarîkañg-káyoe* hoofdzakelijk hierdoor, dat zij aan de regter- of linkerzijde, een soort van houten knop heeft, waaraan men de te polijsten *tálañg*, *kimbókañg*, of welk ander voorwerp ook, steken, althans vastmaken kan.

(3° lâri), bep. larîya, soort van *zeevisch*, met vijf streepen, v. d. ook wel eens genoemd: *vijfvinger-visch.* Boeg. idem.

(lâriñg), = *léré* N°. 2, *streep, kring;* van daar: larînna boêlañga, *de streepen die zich voor ons oog in de maan vertoonen.*

(lânri), bep. lanrîya, vnw. lanrîñgkoe,

reden, oorzaak, dewijl, wegens. — *Lânri*, bij vergelijkingen gebezigd, *dan;* bijv.: lompôwañgi lânri inâkke, *hij is grooter wegens*, d. i.: *vergeleken met, mij;* v. d.: *hij is grooter dan ik.* (Rap.)

Palanrîyañg, lett.: *veroorzaking;* v. d. *reden, oorzaak;* bijv.: îya-môñjdjo palânriyânna, na-taêna koebâttoe, ka-sânnañg-dò'doewi tînrôkoe, *dit is de reden van mijn wegblijven, dat ik zeer vast geslapen heb.* (Brief.)

(lânriñg), = *lânri.*

(lânre), *zich vervelen;* bijv.: ta-málânreï átjîní, *het verveelt hem niet om te zien.*

Kalânre-lânre, *verveling veroorzakende*, v. d.: *vervelend, wijdloopig.*

(lârro), *vertoornd zijn.*

Kalarrôwi, of: áñgalarrôwi, *vertoornd zijn op iemand* (Rap.); v. d.: *bestraffen, berispen.*

Pañgalarrôwi, a) = *kalarrôwi;* b) *het op iemand vertoornd zijn*, v. d. *toorn, gramschap;* bijv.: pañgalarrôwi bâttoe ri-Âlla-taâla, *God is vertoornd.* — Pârć-kô, of bôya-kô, pañgalarrôwi, *maak*, of *zoek, dat men boos op u wordt.* NB. dit geschiedt dikwijls door Inlandsche bedienden, wanneer zij van meester veranderen willen. Om zelve de dienst op te zeggen, dit durven zij niet; zij trachten alzoo hun' heer boos te maken, opdat deze hen wegzende.

Kalarrôwañg, a) *gramschap*, b) *op iemand*, of *om iets, boos zijn;* bijv.: âpa nakalarrôwañg, *waarom is hij boos?*

(1° lînroeñg), *overschaduwd, bedekt, veilig, onzigtbaar zijn.* Vergel. 't Mal. *lindoeñg, schaduw, lommer, toevlugt, wijk, beschaduwen, beschermen, toevlugt zoeken*, Boeg. *lindoeñg*, idem; bijv.: lînroeñg-mi kâppalaka ri-bokôna Kôdiñgâreñg, *het schip verschuilt zich achter Kódiñgáreñg* (een eiland bij Makassar).

Linrò'ñgi, *iemand overschaduwen*, of *overdekken;* bijv.: nalinrò'ñgi-mi ò'mboe-ò'bá, *hij is geheel overdekt met kruiddamp.*

(2° lînroeñg), *rondgaan;* v. d.: djéné-málînroeñg, *een draaikolk.* — Niyâlle-mi bisêyañga rilinrò'nna kâppalaka, *de praauw wordt meégesleept in het kielwater van het groote schip.*

Samalînroeñg, *gelijkelijk*, d. i.: *overal, rondgaan*, v. d. *zich overal verspreiden;* bijv.: samalînroeñg ri-lotênna, *de wind verspreidt zich overal op de zoldering.* (Sinr.)

(lò'rañg), *lading.* Boeg. idem; bijv.: ápanâí (, of: ámôñgkaráki) *lò'rañg*, letterl. *lading doen opklimmen*, te weten: *op den wal*, d. i.: *ontladen.* — Ápanâoeñg lò'rañg, *lading doen nederdalen*, te weten: *in het vaartuig*, d. i.: *laden.*

Álò'rañg, *met lading*, d. i. *beladen zijn*, v. d.: mâte-álò'rañg, *beladen sterven*, geb. van het *sterven* eener *zwangere vrouw.*

Palò'rañg-lêkó, *eene praauw, beladen met sierlijkbladen.*

(lò'nra), Sal. en Boeg. *vet.*

(1° lò'roe), Boeg. = *lò'roesóe.*

Silò'roe-lò'roe, *regtstreeks op elkander afkomen.* (Dat. Moes.)

(2° lò'roé), = *kalò'esóe, fijn wrijven.*

(lò'ere), bep. loerêya, of: lò'ere-lò'ere, soort van *vischjes*; Boeg. idem. — Lò'ere-kêbó, en lò'ere-lêleñg, soorten van *lò'ere.* — Bitjâra-lò'ere-lò'ere, *allerlei nietsbeteekenende praatjes.*

(1° lêrañg). Lêrañg-lêrañg, *draagbaar, lijkbaar*, Mal. *lejrañg, draagbaar.* Boeg. idem.

Lêrañg-lêrañg, *sleutelbeen.* Boeg. idem.

(2° lêrañg), *kippenhok.* — Mánâĭ ri-lerânna, even als kippen *in hun hok klimmen*, d. i.: *ergens zoo goed als t'huis zijn.* (Rap.)

(1° lêré), bep. lêreka. — Si-lêré, eene lengte van *één siñjkoeloé* en *één lêdo.* Boeg. idem.

(2° lêré), *streep, kring.* Jav. *lerek, langgestreept.* — Lêré-lêré-bâttañg, *streepen*, of *plooijen, van het vel, onder en ter hoogte van de maagholte.* — Kâlloñg-málêré-lêré, *een hals met kringen.* NB. voor zeer mooi gehouden. (Sinr., Tar.)

(3° lêre), bep. lerêya, Bonth. en Boel., = *bélla* N°. 3, *ver.* — Âmâĭ-lêre, lett.: *ver ademhalen*, v. d.: *zuchten*, = *ámâĭ-lómpo*, en: *ámâĭ-láboe.*

(4° lêré), *mede, verbonden zijn met*, v. d.: *geliefde, man, echtgenoote;* bijv.: Ânne nâkke ri-lerékoe, pôtó-pŏèli tágañggâñgkoe, lett.: *wat betreft mijne verbindtenis* (, bijv. *met haar*), *zoo ben ik gelijk een sterk aangehaalde stevige knoop.* (Tar.) — Ântoe lerénoe tjokkôwa, *wat betreft uwe geheime minnaressen.* (Tar.) — Mânna ri-leréna-mâmo, *ofschoon zij bij haar man is.* (Tar.)

Lerêkañg, *tot geliefde, tot man*, of *vrouw, maken*, d. i.: *nemen;* bijv. i-kâtte pâleñg toenâya, nisâli-kĭ nilerêkañg, *wij geringe menschen worden dan afgewezen om tot man*, of *tot vrouw genomen te worden.* (Kel.) — Mâñgkĭñg ikâoe koelerêkañg, koemáténe, *alleen wanneer ik u tot vrouw heb, ben ik gelukkig.*

Silerêkañg, *zamen verbonden zijn*, doch meestal uitsluitend gebezigd van een' man en vrouw buiten huwelijk.

(lêro), *kaauwen*, een *sierihpruimpje* bijvoorb. — Ákalêro, *mummelen, zonder tanden eten, met de tong vermalen;* Boeg. *mágalêro*, idem. — Toe-biyasâya ákalêro dêdjoeñg-toêmbá, lett.: *menschen, die gewoon zijn, de punt der lans met de tong te vermalen* (, vergel. ons *ijzervreter*), d. i.: *zeer stoute, vermetele krijgshelden.* (D. Moes.)

Kalêro ook genomen in de beteekenis van *kóta, een sierihpruimpje;* bijv.: sitanrôwi kalêro, *elkander een sierihpruimpje overreiken.* (Royoñg).

(1° lônre), bep. lonrêya, soort van *praauw.* (Sinr., Tar.)

(2° lônre). Lônre-lônre, soort van Makass. gezang. (D. Moes.)

(3° lônre), bep. lonrêya, = *kalépoe, geheel, in zijn geheel, niet gescheurd, niet aan stukken gesneden, niet gevouwen*, bijv.: *een vel papier, een boom, een rol zijde*, enz.; v. d. ook: *aan alle kanten zigtbaar, duidelijk.*

Palônre, *in zijn*, of *haar, geheel laten;* bijv.: palônre-mâmi, têya-kô lappakĭ, *laat het maar in zijn geheel, vouw het niet*, te weten: *'t papier.* — Palônre-mâmi, têya-kô poloñgĭ, *laat ze maar in haar geheel, snijd ze niet aan stukken*, bijv.: *de rol zijde.*

(lôro), bep. lorôwa, *vuilnis*, bijv. afgevallen bladen en dergel. in een tuin, vodden en gescheurd papier in eene kamer, enz. Van daar: têya-kô lôro-lorôwi agâñga, *maak den weg niet vuil*, door er bijv. *vodden* of *rotte bladen*, of wat het ook zij op neêr te gooijen.

Lôro-djéné. Men zie *djéné.*

(lônroñg), *jong.*

(lânreré). Bonthainsch, = *réresé.*

Kâna-pilânreré, = *kâna-piréresé.*

(lânrasá). Lanrâsañg, = 't Mal. *landâsan, een aanbeeld, hakbord.* Boeg. idem.

Pâpalanrâsi, *iemand*, of *iets*, *als aanbeeld gebruiken;* bijv.: kâyoe nipépêkañgi, kâyoe-tōñg nipâpalanrâsi, *er wordt hout gebezigd, om meé te slaan, te kloppen, en ook hout om als aanbeeld te gebruiken.* — Inâkke napâpalanrâsi, *mij gebruikt hij als aanbeeld*, d. i.: *hij schuift maar alles op mij.*

Vergel. *tanrâsañg*, op: *tânrasá* N°. 2.

(lârisí), *aftrek hebben*, Boeg. idem; bijv.: lârisíki gollâkoe, *mijn suiker heeft veel aftrek.*

Palârisí, *doen aftrek hebben.*

Palarîsi, bep. palârisîya, *een middel om de kopers te lokken.* Daartoe onder anderen gebezigd: *gâmmi* (, men zie op *gâmmi*) en de kop van een *âloé* N°. 4.

(loêroesoé), *regtstreeks op iemand afkomen*, onder anderen gebez. van *honden* en ook van *slangen*, Boeg. *loêroé*, idem; bijv.: naloêroesoéká kôñgkoñg, er *komt een hond regtstreeks op mij af.* (Tam.) Vergel. *loêsoe* N°. 1.

(lérasá), *veranderen, doen vervangen*, enz.; bijv.: lérasáki olowânnoe, *verander uw' koers.* — Nalérasá-mi kalênna âñgīñga, *de wind heeft zich*, of: *is, veranderd.* — Nilérasáki riyempowânna, *hij wordt ontslagen uit zijne betrekking, en door een' ander vervangen.* — Pintoêdjoewi nilérasá, *zij worden zevenmaal met verandering van stem aangeheven*, of *gezongen*, te weten: de *woorden* van een lied, bijv. van de *róyoñg.*

(lôrosó), bep. lôrosoka, eigenlijk slechts in het algemeen *straf;* bijv.: ânne allôwa noelâñgeré-mi sâllañg lorosônoe, *van daag zult gij uwe straf hooren;* doch dikwerf bepaald van *boete* gebezigd. Vergel. *rórosó* N°. 2.

Lorôsañg, *tot straf*, of *boete*, *maken, als zoodanig beschouwen;* bijv.: pakádôna-dji tâoe-salâya nilorôsañgi, *de beboeting slechts van degenen, die misdreven hebben, wordt hun als boete opgelegd*, d. i.: *zij worden naar gelang van hun stand*, of *betrekking, beboet.* (Inl. Wetb., Rap. K. G.)

Palorôsañg, *tot boete*, of *straf*, *maken voor iemand*, v. d.: *als boete*, of *straf*, *vaststellen voor iemand;* v. d.: palorôsañg kasalâñg, *iemand eene straf*, of *boete*, *opleggen.* (Rap.)

(1° lâlá), bep. lâlaka. — Ôenti si-lâlá, gedeelte van een tros pisañg's (, men zie *pókó* N°. 1), wegens de overeenkomst in vorm gewoonlijk *een kam* genoemd. — Nilâlá, even als *een kam pisañg's ingedeeld*, of *gesplitst worden*, v. d.: *afgedeeld, in classes verdeeld worden;* bijv.: kíkellâï nilâlá siyâpa âñjdjo kíkoetânañga? *in hoeveel artikels wenscht gij het gevraagde verhaal gesplitst te hebben?* — Nilâláki empowânna, *hunne zitplaatsen worden in classes ingedeeld*, d. i.: ieder wordt eene plaats overeenkomstig zijn' rang aangewezen.

Lâlá-lâlá, *als 't ware in classes indeelen;* v. d.: ñgâpa noelâlá-lâláki anâkoe?, *waarom deelt gij mijne kinderen als 't ware in classes?*, d. i.: *waarom stelt gij het een boven het ander?*

Lâlâkkañg, *eene zaak voor iemand in classes indeelen*, d. i.: *hem de zaak stuk voor stuk opgeven.*

Palâlâkkañg, a) dat gedeelte van den pisañg-boom, waaraan de *lálá's*, of *kammen*, vastzitten; b) *voor iemand in classes indeelen;* bijv.: nipalâlâkkañgi empowânna, *hem wordt eene betrekking gegeven naar gelang van zijn' rang.*

Sallâlâna kâmma ôenti, zij die even naauw met hem verbonden zijn, als de kammen van een pisañg-boom onderling. (Mâdi.)

(2° lâlá), *vuur geven, flikkeren*, geb. van een *vuurslag* en dergel., doch niet van *weérlicht*, Boeg.

idem; bijv.: têyaï álâlá, *het wil geen vuur geven, het ketst*, te weten: *het geweer*. — Ânne toedjoènna lâlaka, *van die zijde komt het geflikker, het lichten*, d. i.: *die rigting uit moet het land zijn*. NB. geb. door zeeluî die te midden van den nacht naar de ligging van het land zoeken.

(3° lâla), *verbrijzeld, geheel aan stukken zijn*, Boeg. idem; bijv.: lâla-mîya Bisampôle, *Bisampôle is geheel verbrijzeld, geheel verwoest*. (Mâdi.) — Lâla-mi pasapoènggkoe, *mijn hoofddoek is als 't ware verbrijzeld, geheel verbrijzeld, geheel aan stukken, vol gaten*. — Lâla-mi djōnggâya bâte-pôke, of: bâte-kônggong, *het hertebeest is door overgroote menigte van lansteken, of hondebeten, als 't ware verbrijzeld*.

(4° lâla). Verg. *léle* N°. 2.

(1° lâlang), i-lâlang, *binnen*, Boeg. *ri lálâng*, idem. — I-lâlang ri-bâllaka, *binnen in het huis*. — I-lâlang ri-soerâna Iyânoe, *binnen in de geschriften van NN.*, v. d.: *onder de geschriften van NN.* — Bâdjoe-lâlang, *een binnen-*, of *onder-kleed*. — Toe-máïlâlang, titel van een zeer voornaam ambtenaar in het rijk van Gôwa, door wiens handen alle zaken van eenig gewigt behooren te gaan, aldus genaamd wegens de *intieme* of *naauwe betrekking*, waarin de *toe-máïlâlang* tot den vorst staat. (Rap.) Van daar: katoèmáïlalânggang, *de betrekking van toe-máïlâlang*. — Bâttoe-lâlang ri, *komen binnen uit*. (Tar.) — Gadjîna sampoèlo roepîya ilâlang kanrêna, *zijn loon is tien ropijen en rijst*, lett.: *tien ropijen met rijst er binnen*, d. i. *ook de rijst behoort tot zijn loon* (verg. *ipântará kanréna*, op *pántará*). — Na-îya simâna, ilâlang sibilânggang rêyalá toèdjoe-rêyalá simâna, *van iedere honderd reyaal zeven reyaal vracht* (7 percent). (Rap. T. Dj.) — Na-îya simâna, ilâlang 100 rêyalá ásoèloé-mi 6 rêyalá, *wat de vracht betreft, van de* 100 *reaal gaat af*, d. i.: *wordt betaald* 6 *reyaal*. — Na-ilâlang sérêna saloèwará si-toènggkaláki, *in één broek gaat één streng zijde*, d. i.: *daarvoor is noodig één streng*. — Na-îya ballînna, ilâlang si-batoènna saloèwaraka tînoka 6 roepîya, lett.: *in één broek van de beste soort gaat*, d. i.: *één broek van de beste soort kost*, 6 *ropijen*.

I-lalânganggang, *meer naar binnen, inwendiger, inniger, intiemer*, bijv.: ilâlangânna kamedjâya bâttoe bâdjoe-badjoèwa, lett.: *meer naar binnen*, d. i.: *onder het hemd, komt het baadje*. — Ka-îya pangassênggkoe, taêna tâoe ilalânganga na-anrônna, na manggêna, *daar ik weet, dat er niemand intiemer*, of *nader, is dan hare ouders*. (Brief.)

Kalalânganggang ri, *verdiept in, verslaafd aan*, bijv. ri-bâlló, *aan saguweer*, bijvoorbeeld ri-baînne, *aan vrouwen*.

Païlâlang, *binnen in doen zijn;* bijv.: païlâlang soèrá, *in een brief doen zijn*, v. d.: *schrijven*, v. d.: païlâlang-soerâkkangi, *voor iemand in een brief doen zijn*, d. i.: *aan iemand schrijven*. (Djay.) — Koepaïlâlang ballâkoe, *ik geef mijn huis tot pand*, lett.: *het tot pand geven van mijn huis breng ik binnen, wil ik begrepen hebben onder, de condities, waarop gij mij geld voorschiet*. NB. dit bijvoorb. geantwoord op de vraag: Âpa koetâgalá? Men zie *tágalá*. — Koepaïlâlang bonêna ballâkoe, te weten: ri-sapattâkoe, lett.: *ik neem op*, of: *sluit in*, te weten: *in mijn eed, al wat in mijn huis is*. Zin: "Moge dit alles vervloekt zijn, wanneer ik onwaar-"heid spreek." Vergel. *ampakánaboettâñyi*, op *kâna* N°. 1, en *ampariwâñgi ánâ*, op: *riwa*.

Bênteng-palâlang. Verg. *bénteng* N°. 3.

(2° lâlañg), *schaduw*, v. d.: *zonnescherm*, en v. d.: *regenscherm*, Boegin. idem. — Lâlañg-tâlá, lett. *schaduw van een tálá-boom*, en dewijl deze boom weinig schaduw bij den stam, doch door zijn' hoogen kruin meer op eenigen afstand daarvan verspreidt, wordt *lálañg-tálá* gebez. als beeld van iemand, die zijne naastbestaanden doet achterstaan bij vreemden; zoo zegt men bijvoorbeeld lâlañg-tâlá ânjdjo taoèwa, *die man is eene tálá-schaduw*. — Lâlañg-si-poèwe, *een halve zonnescherm* van *tálá*, of *lontar*-blad, één der rijkssieraden van Gôwa. NB. dewijl de koning *Toe-mápárisika kallónna* slechts een *ánú-si-poèwe* was, kreeg hij en zijne opvolgers ook maar een *lálañg-si-poèwe*.

Lálâñgi, *iemand een zonnescherm boven het hoofd houden;* bijv.: tâllassá-îdji Toe-nidjâlló, nanilálâñgi lâlañg-si-poèwe, *nog bij het leven van Toe-nidjállo, werd hem een halve zonnescherm boven het hoofd gehouden*, d. i.: werd hem de koninklijke waardigheid opgedragen. (GG.)

Álâlañg, *met schaduw zijn;* v. d. palálâñgi, *iemand*, of *iets*, *bezigen om met schaduw bij te zijn;* v. d.: *ergens schaduw*, of: *bescherming vinden*, of *zoeken*, bijv.: ka-pôkó-bôsi noegâppa noepalálâñgi, *gij hebt tot eene regenwolk uw toevlugt genomen als ware dit een regenscherm*. (Tar.) — Bârañg kâmma-djî âpa naniyá-tôdoñg ikâmbe kípalálâñgi! *mogten ook wij bescherming vinden bij hem!* (Tar. D. M.)

Palálâñgañg, *schaduwrijke plaats, toevlugtsoord, toevlugt*. (D. Moes.) Ook geb. om ons woord *tent* te vertolken.

(3° lâlañg, *weg*. — Lâlañg-têdoñg, *buffel-weg*.

Álâlañg, *gaan*, vooral: *over land gaan*. Boegin. idem.

Lalâñgi, *gaan op zekeren tijd*, of *plaats;* bijv.: tâlloeñg-âllo, tâlloem-bâñgi nilalâñgi, *drie dagen en drie nachten werd er gegaan*. — Binâñga kòelle nilalâñgi, *een rivier, die kan begaan worden, een waadbare rivier;* = *binâñja kòelle nipantálêi*.

Lalâñgañg, *een gaan*, bijv.: namálâmpa-mo salâmpa-lampâna, kîra-kîra lalâñgañg tâlloeñg-âllo, tâlloem-bâñgi, *zij gingen maar altoos door, een gaan van drie dagen en drie nachten*, d. i.: *zij liepen drie dagen en drie nachten voort*. (Djay.)

Palalâñgañg, = *lalâñjañg*.

Palâlañg-lalâñgañg, *een wandelen;* v. d.: si-palâlañg-lalâñgañgi, *het is een wandelingje van belang*.

(1° lâliñg), *krijgsgevangen maken*. (G. G.) Boeg. idem.

(2° lâliñg), *iets ergens uit-*, of *afnemen om op de eene of andere plaats te brengen*, bijv.: *goederen*, Boeg. idem; als: nilâliñg-ñgâseñg-mi nâoeñg, *alles werd naar beneden gebragt*. — Kílâliñg-mi ripadîñgîñg, *wij nemen het*, te weten: *van het vuur, af, om het in een wan te doen*. (Rap. K. G.)

(lâloe), *spelen*, van het mannetje met het wijfje, wordt van alle beesten gebruikt.

Lalòèwi, *spelen met*.

Si-palâloe-djâñgañg-dji, nalâmpa, letterl.: *hij bleef slechts zoo lang als een haan op de hen zit, en toen ging hij weêr heen*, d. i.: *hij bleef slechts een oogenblikje*. Boeg. *djâlóe*, vergel. boven: *padjâlóe* op *djâlóe*.

(1° lâle), bep. lalêya. — Tâoe-lâle, *een man, die altijd bij de vrouwen* (hoeren) *loopt*, en omgekeerd: *eene vrouw die sterk op de mannen verzot is*, v. d.: bòèloe-lalêyañg, eene soort van ziekte bij kinderen, bestaande in slapeloosheid, en

toegeschreven aan ontrouw des vaders, of ook wel aan het verkeer van hoerenloopers in de nabijheid des kinds. Deze ziekte daarom ook genoemd: *bóê-loe-lasówañg*, men zie *láso* N°. 1.

(2° lâle), *onachtzaam zijn, op eene onachtzame wijze iets doen, flaauw zijn, verflaauwen.* Sund., Jav. *lali*, en Mal. *lâlej, vergeten, verzuimen;* bijv.: tôêwañg añjdjîná-lâle-mâmi, *mijnheer houdt slechts flaauw van mij.* — Lâle-mi ri-biyasâna, *hij is verflaauwd in zijn gedurig herwaarts komen.* (Sinr., Kel.) — Nibâyoe-lâle, *als onachtzaam, als flaauw beschouwd worden.*

Kalálêï, *onachtzaam, flaauw zijn ten opzigte van iemand*, of *iets, veronachtzamen.* (Sinr.)

(1° lâlo), *langs*, of *voorbijgaan*, bijv.: *een huis; doortrekken*, bijv. een *land;* v. d.: a) *overschrijden, overtreden;* b) *er doorgaan, kunnen, mogen*, v. d. ook gebezigd bij *wenschen*, vergel. 't Jav. *laloe, weggaan, verwijderd.* Mal. *lálo, voorbijgaan, doortrekken, overtrekken, uit den weg gaan, overtreden*, enz.; bijv.: ta-lâlo-lalôwa-d̃ji dodôñgkoe, *mijne zwakte gaat maar niet voorbij, gaat maar niet over.* — Lâlo-mi ri-pôêroesânna, lett.: *hij is zijn streelen voorbij*, v. d.: *wordt niet meer gestreeld.* (Mâdi.) — Lanrînna lalôna-mo d̃janj̃d̃jîñgkoe ri-Iyânoe, *dewijl ik overtreden heb mijn verbond met*, of: *mijne belofte aan, NN.* (Brief.) — Soerâna Iyânoe, pôro ninânro-lâlo-d̃ji ri-Âlla-taâla, bâttoe mâñge, *brief van N. N., moge het door den hoogverheven God toegelaten worden, dat hij kome*, enz. — Kípamoppôrañg-lâlowá, *mogt gij mij vergeven*, d. i.: *vergeef gij mij toch.*

Lalôwañg, *ergens voorbijgaan;* bijv.: koeparibôntowi, bônto nalalôwañgi âñgîñg mámîrí, *ik zal hetzelve*, te weten: *mijn ongeluk, plaatsen op een' wal, waar het geblaas van den wind langs gaat*, te weten: opdat die wind het dan meêneme.

Lalôwi, lett.: *ergens voorbijgaan, ergens dóórtrekken*, enz., v. d.: *eene grens overschrijden*, v. d. *overtreden;* bijv.: pârañg nalalôwi, *vlakten trekt hij door.* (D̃jay.) — Ta-nalâlowîya-mi bôêlañg siyagâñg âllo, nabâttoe, *er gaan* (daar ter plaatse) *geen Maan en Zon meer voorbij, eer dat hij komt*, v. d. *hij komt spoedig.* — Ta-koellêya-mi koelalôwi kanânta, lett.: *ik kan niet meer voorbij uwe woorden komen*, v. d.: *ik kan niet meer inbrengen tegen uwe woorden.* (Rap.) — Îya-iyânna-mo álalôwi, *al wie overschrijdt deze voorschriften*, enz. (Rap. T. D̃j.)

Pilalôwi, lett.: *iemand* of *iets, maken tot het voorwerp waar men voorbij gaat*, v. d.: *de grens van iets overschrijden, een voorschrift overtreden.*

Palâlo, *doen voorbij gaan, laten passeren, vergunnen, toestaan;* bijv.: ta-mápalalôwaï, *zij staan het niet toe.* (Rap. T. D̃j.)

Palalôwañg, a) *vergunnen, toestaan aan iemand;* bijv.: napalalôwañg-d̃jîñj̃d̃jo tanâna, *en hij liet hem dat land van hem maar behouden.* (Brief);

b) lett.: *iemand, die een ander voorbij-*, of *weg-, laat gaan;* v. d. gebez. van den *man*, die *zijne vrouw verstoot*, en ook weêrkeerig van de *verstootene vrouw;* zoo wordt bijvoorb. *Mádi* genoemd: palâlowânna toe-mámâná-sikalîya, *de man die de vrouwen, welke eens gebaard hebben, verstoot.* (Mâdi.) — Zoo heet het elders van eene vrouw: palâlowânna Râd̃ja Âd̃jañg, *de verstootene vrouw van Râd̃ja-Âd̃jañg.* (D̃jay.)

Palâlowâñgañg, = *palalówañj;* bijv. na-nipalâlowâñgañg-mo si-pôloñg ri-patannâya bâllá, *hem wordt een gedeelte van het huis door den eigenaar afgestaan.* (Inl. Wetb.)

Silâlo-lîma, *in elkander's handen overgaan*, v. d.: *silâlo-lîma-pi*, gebez. wanneer men *de koopwaar*, en *het geld* daarvoor, als 't ware terstond *in elkanders hand laat overgaan*, elkander dadelijk ter hand stelt; wij zouden zeggen: *boter bij den visch, comptant.*

Si-lalônna, lett.: *één voorbijgaan er van*, zooveel als: *één oogenblikje;* ziet dit nu op het verledene, zoo beteekent het: *zoo even.* Doelt men op de toekomst, zoo is het zeer goed te vertalen met: *terstond, oogenblikkelijk;* bijv.: si-lalônna álâmpa, *een oogenblik pas geleden*, d. i.: *zoo even is hij heengegaan.* — Si-lalônna-pa ânne nalêbá, *een oogenblik nog; en het is klaar*, d. i.: *zoo aanstonds, oogenblikkelijk is het klaar.* — Si-lalônna mêmañg sâllañg koegaôekañg, *ik zal het zoo aanstonds verrigten.* — Ri-si-lalônna mêmañg, *oogenblikkelijk.*

Tálâlo, of: tálâlo-lâlo, *zeer, buitengemeen*, welligt lett.: *de gewone maat overschreden zijnde.* Verg. 't Mal. *terlâlo.*

(2° lâlo), Toer., = *béla, vriend.*

(lîla), bep. lilâya, *tong.* Boeg. idem, Mal. *liedah;* bijv.: lilâna padjekôwa, lett.: *de tong van den ploeg*, geb. van het stuk hout, vlak onder het ploegkouter. — Lîla-tjâdi, of: âná-lîla, *huig.* — Álîla-padâlléki, *hij heeft eene leguwaans-*, d. i.: *een' dubbele tong*, d. i.: *hij spreekt met een' dubbele tong.* — Lilâna timbâñgañga, *de evenaar der weegschaal.* Men zie *timbâñgañg* op: *timbañg.* — Nakâlloñg-mi lilâna, vergel. *kálloñg.* — Toe-ámôloñg lîla-karâëñg. Vergel. *póloñg.* — Lîla-boewâdja, naam eener soort van *plant*, wier dikke bladen eene groote hoeveelheid sap bevatten, hetwelk de Inlander soms tot verkoeling op zijn hoofd gooit. — Lîla-gâdja, soort van *boom*, wegens zijne doornen gebezigd voor omheining. De bladen zijn ook van medicinaal nut.

Lîla-mâtjañg, soort van boom, ook met doornen, en evenzeer gebez. voor omheining, een *cactus.* De bladen insgelijks van medicinaal nut.

Lîla-lîla, soort van visch, *tong.*

(1°lîlí), *rondgaan, omgaan.* — Lîlí-bôetta, *het land rondgaan*, v. d. geb. van een *inspectiereis*, bijv. van den Gouverneur.

Álîlí-lîlí, *een weinig rondgaan, rondwandelen.*

Kalîlí, *doen rondgaan om*, v. d. *iets omgeven met*, bijv.: sêlé-nikalîlí Mañgarîbi, *eene kris, omgeven*, d. i.: *rondom bewerkt, met Mañgarîbi-ijzer.* (Dat. Moes.)

Lilîkañg, a) *doen rondgaan*, v. d. *overal heenvoeren*, v. d. ook: *ronddragen, in triomf rondvoeren*, bijv. een *bruígom.* (Djay.)

b) bamboezen, die in de lengte langs het dak van 't huis loopen.

Lilîki, *ergens om-*, of *rondgaan.*

Pililîki, of: palilîki, *iets ergens om heen doen gaan;* bijv.: lekôna kaloekôewa nipalilîki, *de klapper-bladen worden aan een touw rondom het huis*, der *kraamvrouw* bijv., *gehangen*, tot wering van booze geesten. — Nipilililîki tanâya, (de ploeg) *wordt gevoerd om de paddievelden heen.* NB. dit geschiedt alle jaren in Gôwa, bij aanvang van den ploegtijd, en gaat met allerlei feestelijkheden gepaard, waarbij de *bissoe's* doorgaans een' groote rol spelen. Wee hem die zijn akker durft te bewerken, vóórdat 's koning's velden op deze wijze gewijd zijn!

Karâëñg-palîlí, *vasallen, leenmannen*, letterl.: *vorsten der omliggende streken*, tenzij men aanneme, dat *lîlí* op grond van de Boegin. beteekenis, hier

zij: *volgen*, alzoo: *vorsten die volgen de bevelen van den leenheer.*

Âmpalilîkañg, *iemand tot vasal maken.* (G. G.)

Pakalîlí, bep. pakalîlika, het *witte omkleedsel* van de *wâla-sóêdji* der voor een lijk bestemde *boelékañg.*

(2° lîli), álîli, *uit den weg gaan, mijden;* bijv.: pòênna nîyá tâoe kíboentòêlañg, na-têya álîli, ikâtte-mi álîli, *zoo wij iemand tegen komen, die niet uit den weg wil gaan, moeten wij zulks maar doen.* (Rap. K. G.)

Lilîyañg, a) *het uit den weg gaan, het mijden;* bijv.: ka-ântoe balâya nanîyá liliyânna, *dewijl, wat die ramp betreft, er een ontgaan daarvan is*, d. i.: *dewijl die ramp te ontgaan is.* (Djay.)

b) *uit den weg gaan voor iemand*, of *iets*, bijv.: pòênna ta-kílilîyañg-memâñga, *zoo wij er niet terstond voor uit den weg gaan.* (Rap. K. G.) — Málilîyañg papisâñgka, *vermijden*, of: *nalaten, hetgeen verboden is.* (Godsd.)

Palilîyañg, *iemand*, of *iets, maken*, tot het voorwerp, waarvoor men *uit den weg gaat; iemand*, of *iets, vermijden;* bijv.: na-pòênna siboêntoelóe-kô parânnoe tâoe, noe-ta-napalîliyâñga, *en zoo uwe medemenschen u ontmoeten, en niet voor u uit den weg gaan.* (Rap. K. G.) — Kammoêwa-pêyó-má rîkoñg, napalîliyâñgkoe, *en als ware ik helaas! slijk, zoo gaat hij voor mij uit den weg, zoo schuwt hij mij.* (Sinr., Tar.)

Palîli, a) *uit den weg doen gaan;*

b) naam eener soort van medicinalen heester, dezelfde die men tegenwoordig *sîri* pleegt te noemen, verg. *sîri* N°. 2, bijv.: bowâgañg, palîli, parêmpasá, lôwe, na-êrañg âñgîñg mámîrî, *de medicinale gewassen, genaamd bowâyañg, palîli, pa-rémpasá, en lówe, mogen alle kwaad weren! en de wind het met zich mede voeren!* NB. Deze woorden gezongen bij een ziek kind. — Bowâgañg, palîli, nabâttoe katjîlakâñga, *mogen de medicinale gewassen bowâgañg en palîli voorkomen, dat u het ongeluk treffe!* (Rap. T. Dj.)

Pâli-palîli, *vooral uit den weg doen gaan;* bijv.: pâli-palîli kalênnoe, *maak u vooral uit den weg.* (Rap. K. G.)

(3° lîlí), *digt stoppen* met *band*, of *klei*, of wat het zij (Kêloñg); bijv. roêñgga-nilîlika, *de roêñgga die goed met klei bestreken is*, opdat het water niet door de eene of andere opening wegvloeije. (Rap.)

(lîliñg), *waskaars.* — Boêñga-lîliñg, van *bódjoló* N°. 2 gemaakte bloemen, in den vorm van een candelabre, waarin men een kaars kan steken. Deze voor het bruidspaar gesteld, en tegelijk met de *soênrañg* in staatsie rondgevoerd, v. d.: nipalîlí boêñga-lîliñg.

Tâmmoelîliñg, *rondom omgeven;* bijv.: tammoelîliñg-má bâli, *ik ben rondom van vijanden omgeven.*

(loêlañg). Loêlañg-loêlañg, de bovenste plank van de *salómpoñg* van een praauw, als 't ware het *deksel.* (S. Tjin.)

(1° loêloe). Âloêloewi âlimboêboeka, *het stuift.* Boeg. idem.

Loeloêwañg, *tegen iemand aanstuiven*, of *aanloopen.* — Bâgalá dâëñg-máloeloêwañg, *een vierkant stevig mensch, die overal tegen aan loopt, niets ontziet.*

Siloeloêwañg, of: siloêloe-loeloêwañg, *elkander tegen het lijf loopen;* v. d. ook: *elkander overzeilen*, van *schepen* gebez.

Paloeloêwi, = *piljoêroe*, men zie *tjoêroe;* wellig letterlijk: datgeen wat alles voor ons *weg doet*

stuiven, alle belctsclen voor ons geluk uit den weg ruimt.

Lo͡eloe-go͡elañg-go͡elañg, eene oud-Makassaarsche uitdrukking; lett.; *verstuiven;* v. d.: *met al zijne nakomelingen verstrooid worden;* bijv.: lo͡eloe-go͡elañg-go͡elañgá, *moge ik verstuiven!* d. i.: moge mijn geslacht verstuiven als het zand, mogen mijne nakomelingen naar alle oorden verspreid worden! te weten: wanneer ik niet de vereischte naauwkeurigheid bij het vermelden van de namen der vorsten in acht mogt nemen. (G. G.)

(2° lo͡eloé), *gebaand, voor ieder begaanbaar;* bijv. *een weg;* als: agâñg-málo͡eloé, *een gebaande* (voor ieder openstaande) *weg.* — Agâñg-málo͡eloé, mâñge añjdjorêñgañg, *een open weg naar den Hemel.*

Nakaloélo͡ekañg bênte-bênte-ri-tanâya, *de bénte-bénte op den grond wordt vertreden* (van wege de menigte menschen). (Mádi.)

(3° lo͡eloé), *afvegen, afdroogen*, bijv. zijne *handen*, Boeg. idem.

Palo͡eloé, lett.: *afveger, afdrooger;* v. d.: a) *een doek om af te vegen*, of *af te droogen.* — Palo͡eloé-niyo͡emoeñg, *een' berookte doek*, die bij voorname Inlanders na het dîner rondgaat, opdat men daarmede de handen afvege, en ze van visch-lucht en dergelijke zuivere. — Palo͡eloé-o͡eroesoé, onze *neus-* of *zakdoek.*

b) de *wisscher* van een kanon.

(1° lo͡eloeñg), *bij groote hoopen loopen*, of *gaan.*

Palo͡eloeñg, *bij groote hoopen doen gaan;* bijv.: îya palo͡eloeñg tao͡enna (GG.), *hij heeft veel menschen tot zijne beschikking.*

Paloclo͡eñgañg, *bij groote hoopen ergens heen doen gaan, doen toestroomen.* (Mádi.)

(2° lo͡eloeñg), *broeijen, vruchten* bijv., meestal door middel van blimbiñg-bladen, of stroo, en het besprenkelen met zeewater. Soms overdragtelijk gebezigd van iemand, die aankomende meisjes, of nichtjes, bij zich in huis neemt, met zeker bijoogmerk, ze alzoo als het ware broeit. (Kel.)

(lêla), bep. lelâya, een langwerpig kanon. Boeg. idem. Mal. *lejla.*

(lêlañg), *waakzaam*, Boeg. idem.

(1° lêle), *rond gaan*, v. d. *algemeen zijn, algemeen bekend zijn*, Boeg. idem; bijv. lêleī poewâya, *de pest gaat rond, slaat van den een op den ander, heerscht algemeen.* (Inl. Wetb.) — Lêleī mâte-mâná tâoe-tiyânañga, *de zwangere vrouwen sterven overal op het kraambed.* (Bap. K. G.) — Málêle ri-tao͡ewa, *rondgaan bij de menschen*, te weten: *voor schatting.* (Rap. K. G.) — D̄jôwá-nilêle, *d̄jówá's*, die, bij gebrek aan gewone d̄jôwá's, op last van den vorst, door den anrego͡eroe overal in de kampoñg's zijn bijéengebrâgt. — Lêle-bâñgi, lett.: *'s nachts rondgaan;* wordt gebezigd van den man, die van nacht bij deze, morgen bij gene vrouw slaapt. (GG.) — To͡ena-lêle, *rondom, algemeen bekend als gering.* (Sinr., Tar.) — Lâlañg-lelêya, *de algemeene weg*, van daar: *de weg dien allen behoorden te gaan.* (Rap. K. G.) — Po͡epoé-lêle, lett. = lâboesoé-ñgâseñg-mi; v. d.: po͡epoé-lêle asêya, oudtijds gebezigd van het *schraal staan* en slechts *ligte aren hebben* der paddie. (Rap.) — Lelêkoe la-mâñge d̄jâga, *het is mijne beurt, om de wacht te houden;* lett.: *het is rond gegaan en tot mij gekomen.* — Lêle-bo͡endoé, *het rondgaan van alles wat tot het krijgvoeren behoort*, van daar: *de krijgskunst;* bijv.: mángâsseñgi lêle-bo͡endoé, *hij is ervaren in de krijgskunst.* — Álâñgeré-lêle-d̄já-ânne,

ik heb het maar ter loops gehoord; het is slechts een marktgerucht. (Mâdi.)

Lelêï, *rond gaan bij* de menschen, hetzij om schatting te heffen, hetzij om eenig bevel uit te vaardigen, iets bekend te maken, bijv.: na-nilelêï taôewa mánîka, *er werd rond gegaan bij de menschen om hun voor te schrijven*, d. i.: *hun werd algemeen voorgeschreven, om volgens de Mohammedaansche wet te trouwen.* (Rap.) — Na-nilelêï taôewa, áñgâlle ñgâseñgi añggênna tâna-nipâpitagâllañga, *en den menschen werd overal, werd algemeen aangezegd, om hunne verpande rijstvelden alle terug te nemen.* (Rap.)

Palêle, *doen rondgaan*, v. d.: a) *rondventen*, bijvoorb. *koopwaar;*

b) *overal bekend maken*, bijv. *eenig bevel*, of wat het ook zij;

c) *geld voorschieten bij de toptafel*, lett.: *aldaar geld in omloop brengen;*

d) *van iemand of iets niet willen weten, verwijderen, afschaffen*, enz. Men denke slechts aan onze spreekwijze uit het dagelijksch leven: *iemand rondom laten loopen;* bijv.: ânne karâëñga mádjâï djamâäñg toe-riyôlo napalêle, *deze vorst heeft vele werken zijner voorgangers afgeschaft.* (G.G.) — Palêle-sâï, niyá bâte narattjîki djéné-dâwá, *maak die inktvlak eens uit.* — Palêle djârañg, *een paard van de hand zetten.* — Palêle patoñgkóna roepânna, *de doek, die hij voor zijn gezigt had, weg trekken.* (Tam.) — Na-nipalêleï ri-îya sîmpoeñg-pamâïka, *de kommer wordt van hem afgewend.* (Rap. T. Dj.) — Palêle tâï, a) *stront laten liggen;* b) *stront of vuiligheid wegdoen*, v. d.: *iets, als of het stront ware, verwijderen;* bijv.: napalêle tâï-anâna, lett.: *zij laat de vuiligheid harer jongen liggen, verwijdert zich daarvan.* NB. men denke aan de gewoonte der zoogdieren, om de jongen terstond na de geboorte van plaats te doen veranderen. — *Nipalêleï tâï* onder anderen ook gebezigd van *bruid* en *bruîgom*, wanneer zij te zamen voor de tweede keer naar het huis van de ouders des bruîgoms gebragt worden. Men verklaart de spreekwijze hieruit, dat het jonge paar eenigen tijd ten huize van de ouders des bruîgoms vertoeft, ja daar zelfs overnacht, zoodat het als 't ware derwaarts gaat, om te *tátâï.* (Verg. *tâï* N°. 2). Voorts wordt deze phrase ook gebezigd van het een of ander, hetwelk door iemand weggenomen en ergens verstopt was, en hetgeen nu op nieuw door een' ander stilletjes wordt weggepakt.

e) *overal doen rondgaan om wat te nemen, van alles wat nemen;* bijv.: ápâlloe palêle, gebezigd van eene bijzondere manier van vlecsch koken, waarbij men zich van allerlei kruiderijen en andere ingredienten bedient, dus *van alles wat neemt.* — Boelâëñg-palêle, goud dat met veel vreemde bestanddeelen vermengd is, waarbij men dus als 't ware *van alles wat genomen heeft.*

Papalêle, lett.: *iemand die overal doet rondgaan*, bijvoorbeeld *koopwaren;* v. d.: *rondventer van koopwaren.*

Pâpalelêyañg, *ergens overal kennis van geven;* bijv.: gâoé-nipâpalelêyañg, *eene zaak, waarvan men overal kennis geeft, eene zaak, die gepubliceerd, bij publicatie bekend gemaakt, wordt.*

Pilelêï, *iemand maken tot het voorwerp waarbij men rond gaat*, enz.; bijvoorbeeld añggênna nipilêleîya ewâñgañg ri-karâëñga, *allen bij wie de koning zijne wapenen doet rond gaan*, d. i. *allen aan wie de koning wapenen laat geven.* (Rap.)

Ampâpilelêyañgi ri; *iets overal rondbrengen*, v. d.: *bekend maken, aan.* (D̃jay.)

Lelêyañg, a) *doen rondgaan;* bijv.: pasâpoe nilelêyañg si-Toeratêya, *een hoofddoek die men geheel Toeratêya heeft laten rondgaan*, bijvoorbeeld, om bezigtigd te worden. (Mâdi.) — Na-îya noelelêyañg ri-Gôwa, *doe gij dat rondgaan*, v. d. *maak gij dat overal bekend in Gówa.* (Rap. K. G.)

b) *rondgaan met betrekking tot* iemand of iets, v. d.: *ergens rondgaan*, v. d. ook: *met iemand*, of *iets, rondgaan*; *iemand*, of *iets, overal volgen*, of *nagaan;* bijv.: mâñge lelêyañg, *ergens rondgaan*, bijv. om wat te verkoopen. — Lêle-lelêyañg-kí mâñge d̃jâga, *wij gaan om beurten ergens de wacht houden*, lett.: *het gaat bij ons rond om de wacht te gaan houden.* — Málelêyañg-kâna, *woorden nazeggen*, bijv. gebezigd van een *gezant*, die de woorden zijn's zender's overbrengt. (Inl. Wetb.) — Âñd̃jo toèwañga ta-koellêyaï nilelêyañg ri-parâñna tâoe, *die heer kan niet nagevolgd, geëvenaard, worden door zijne medemenschen.* — Nalêle-lelêyañgá, *hij doet mij na, hetzij in spreken*, of *doen.*

Kalelêyañg, *overal bekend zijn*, of *staan;* bijv.: ka-kalelêyañg-kô ânroñg málâssoekânnoe mád̃jânnañg ri-Bônto-lêbañg, *daar het algemeen bekend is, dat de moeder die u baarde, altoos op Bóntolébañg gewoond heeft.* (Sinr.)

Ri-marâëñg-d̃ji enroènna, na-ri-nâkke kalelêyañg, *hij houdt het immers met een andere, en toch heeft hij algemeen den naam mijn geliefde te zijn.* (Kel.)

Silêle-lêle, *zamen rondgaan*, v. d.: *zich vermengen met, omgaan met elkander.* (Tar.)

Samalêle, *gelijkelijk, tegelijk, rondgaan*, v. d.: *zich met iets vermengen;* bijv.: samalêle gârrîñga, lett.: *de ziekte gaat gelijkelijk rond*, d. i.: *de ziekte vertoont zich overal.* — Samalêle-mi bambânna, *de hitte is reeds gelijkelijk*, d. i.: *overal, over zijn gansche ligchaam, verspreid.* NB. gebezigd van iemand die de koorts heeft. — Samalêle-mi dîñgîñna, *de koude is reeds gelijkelijk*, d. i.: *overal, over zijn gansche ligchaam, verspreid.* NB. gebezigd van iemand die op sterven ligt. — Samalêle-mi gollâya kopîya, *de suiker en de koffij zijn reeds te zamen vermengd.* NB. bijvoorbeeld gebezigd, wanneer men zijne koffij, na er suiker in gedaan te hebben, met een lepeltje heeft omgeroerd, zoo dat de koffij en de suiker als 't ware gelijkelijk in het kopje zijn rondgegaan.

Pasâmalêle, *gelijkelijk doen rondgaan;* bijv.: napasâmalêle patjinîna, *hij laat zijn gezigt gelijkelijk rondgaan*, d. i.: *hij kijkt overal rond.* NB. Onder anderen ook gebezigd van *stervenden*, wanneer zij reeds *met de oogen draaijen.* — Pasâmalêle tawâna, lett.: *de deelen van iets gelijkelijk doen rondgaan*, d. i.: *iets gelijkelijk verdeelen, ieder eene even-groote portie daarvan toedeelen.*

(2° lêle). Lêle-lêle. Men zie *élla* N°. 3. Wanneer het roepen van *élla-élla* een poosje geduurd heeft, gaat het ten slotte over in: *lâla-lâla*, en v. d. in: *léle-lêle*, v. d. dit *lêle-lêle*, en ook *lâla-lêle*, geb. in dezelfde beteekenis als *élla-élla;* bijv.: álêle-lêleï bisêyañga = *élla-éllaï biséyañja.* — Álêle-lêleï d̃jowâna, = *áñjélla-ñjéllaï d̃jowâna.* Boeg. idem.

(3° lêlé), *voorttrekken*, bijv.: râmmañg-málêlé, = *râmmañj málóló, een voorttrekkende wolk.* (D. Moes.) Vergel. *lóló* N°. 1.

(1° lêleñg), *zwart;* bijv.: kâyoelêleñg, *zwart-*, v. d.: *ebbenhout.* — D̃jârañg-lêleñg, = *d̃járañg-bóloñj, zwart paard.* — Lêleñg-mákâttiñg-dâppoñg, of: lêleñg-kalâ, en: lêleñg-kâllañg,

pikzwart. — Lélênna matâya, *het zwart van het oog.* — Toe-málélenŋ, *zwarte menschen*, verbloemde uitdrukking voor: *rijstpotten.* — Êdja-lélenŋ-lélenŋ, *zwartachtig rood, donkerrood*, van *garen* gebezigd.

Lélenŋ-banôwa, lett.: *zwart van banówa*, soort van boom, welks bladen als geneesmiddel gebezigd worden, de *Graptophyllum hortense rubrum;* v. d.: pâdja-lélenŋ-banôwa, *het liefelijk zwarte, de pâdja-kleur* (vergel. *pâdja* N°. 1) *van het lélenŋ-banówa-blad.* (Sinr.)

Palélenŋ, *bezigen om meé zwart te maken, te verwen.*

Mâlé-lélenŋ, *zwartachtig.*

(2° lêllenŋ), Bonth, *zich vasthechten.*

Palêllenŋ, *vasthechten, vastmaken.*

Palellênganŋ, *ergens aan vasthechten;* bijv.: rânte-nipalêllenŋgânŋkoe, *ik ben als een keten die ergens aan vastgehecht is.* (Sinr., G. G.)

Silellênŋi, *zich aan elkander vasthechten*, of: *kleven;* bijv.: pônna ta-silêllenŋîya-mo, *zoo het niet meer aan elkander kleeft*, of: *blijft hangen.* (Rap. K. G.)

(lêloŋŋ), *veiling, publieke verkooping*, Mal. en Jav. *lélanŋ*, Port. *leilao;* bijv.: nanoelêloŋŋ bâranŋ-barânna, *en houd gij vendutie van zijne goederen.* (Rap. T. Dj.)

(1° lôlá), bep. lôlaka, Boeg. = *pónto si-páppá.* Men zie *páppá* N°. 3 en *pónto.* (D. Mocs.)

(2° lôla), bep. lolâya, soort van *slak*, er uitziende als een groote *boeróénŋeŋŋ.*

(1° lôli), bep. loliya, een handvol van pitten gezuiverd kapas, die men om een langwerpig rond houtje, *palátténŋ-palolîyanŋ* genaamd, gewikkeld, en er alzoo een pijpje van gemaakt heeft, Boeg. idem. — Nilôli, *tot een lôli gemaakt worden.* — Niboéboé-lôli, of: boéboé-lôli, letterl.: als 't ware *gelijk een lôli, van de palâtténŋ-palolîyanŋ afgeschoven worden*, en dus *geheel naakt*, of: *alleen, overblijven*, geb. van een' *man* of *vrouw*, die bij de echtscheiding zoo goed als niets mag medenemen. De man bijvoorb. behoudt in zulk een geval slechts één saroŋŋ, één broek en één hoofddoek, de vrouw enkel één saroŋŋ en één baadje. Men vergel. *solâri* op *sólará.*

Lôli-lôli, soort van kleinen *visch*, in den vorm eenige overeenkomst hebbende met een *lôli.*

Pâpanŋ-palolîyanŋ, een plank waarop men de lôli maakt.

(2° lôlí), *oprollen;* v. d.: lôlí-kamâlo, *een rol van kamâlo;* v. d.: bôŋŋga lôlí-kamâlo, *een dij als een rol van kamâlo*, d. i. een bijzonder mooi gevormde, ronde dij.

(lôlé), bep. lôleka, *de menschen die bij iemand behooren, gevolg*, enz.; bijv.: lolêna karâéŋŋa ri-Gôwa, *het gevolg van den koning van Gówa.* (Godsd.) — Âlôlé, *bij iemand behooren, zijn met.*

Inâkke sipalolêkanŋ, *ik met mijn gevolg.*

(1° lôló) [vergel. *ólo* N°. 1], *kruipen, voortkruipen*, een *draak* bijv. (Djay.), Boeg. idem; wordt ook gebezigd van alles, hetzij bezield of onbezield, wat, zonder beenen of pooten, zich *voortbeweegt*, van *visschen* bijv., van *vaartuigen*, enz.; als: batêna lôló kâppalá-pêpeka, kâmma-dji bóelo nipasôloroka. Men zie op *sóloró N°.* 2. — Râmmanŋ-málôló, *een voorttrekkende wolk.*

Âlolôki, *bekruipen*, bijv. eene *vrouw*, d. i.: *haar trachten te onteeren, tot zijn wil te brengen.* (Djay.)

Palôló, *doen kruipen, laten kruipen.*

Palôló-lôló, *maken dat iets als 't ware kruipt,*

of *voortkruipt*, v. d. bijv.: *iets zachtjes voortschuiven.* — Palôló-lôló kanânna, *zijne woorden als 't ware doen kruipen*, d. i. *in het spreken eene lange uitweiding maken* alvorens tot het eigenlijk doel zijner rede te komen.

Palolôki, *iets bezigen om over te kruipen;* bijv.: na-ânjdjo sanggênna napalôlokîya nagâya, *alles waarover de draak heengekropen, al kruipend gegaan, was.* (djay.)

Ákalôló, *ergens kruipen;* bijv.: nanâî-mo ákalôló ákadângkang, *zij kropen er op handen en voeten op.* — Lêmo-kalôló, soort van *lémo*-boom die zoo laag bij den grond staat, dat zijne takken als 't ware over den grond kruipen. Men zie *lémo* N°. 1.

(2° lôlo), = *áminâwang, volgen;* v. d.: toe-lolôwa, = *toe-máminâwanga, de volgelingen.* — Toelolôna karambôewa, *de buffelwachters.* (D. Moes.)

(3° lôlo), bep. lolôwa, vnw. lolôngkoe, *jong;* bijv.: tâoe-lôlo, *een jong mensch*, Boeg. idem. NB. meestal gebez. voor een *jong meisje*, zelden voor een *jongeling.* — Karâëng-lôlo, *jong vorst*, v. d.: *kroonprins.* — Kâli-lôlo, *jonge Opperpriester*, v. d.: *de man*, die bestemd is om den Opperpriester later te vervangen. — Bârá-lôlo, *jonge Westmoeson;* van daar: *begin der Westmoeson.* — Gâóe-lôlo, *jong blaauw*, van daar: *ligt-blaauw.* NB. zoo *lôlo* ook gebezigd bij andere kleuren. — Baînne lêbá-mâná-lôlo, *eene vrouw die jong kraams*, d. i. *pas bevallen, is.* — Pârróe-lôlo, vergel. *párróe* N°. 2. V. d. *lólo* = *párróe-lólo*, en ook in de sînrilí's in het algemeen gebez. voor alles wat binnen in het menschelijk ligchaam zich bevindt. V. d.: sîngará lôlo-kambôenna, *een licht in iemand's binnenste*, d. i. bijv.: *het verstand, het geloof*, enz. (D. Moes.)

Êrang-kalolôwang. Men zie *érang*.

(4° lôlo), bep. lolôwa, vnw. lolôngkoe, *touw*, dat aan het bovenste van de *bâoe* van een vaartuig (, men zie *bâoe* N°. 3), vastzit, als 't ware de *párróe-lólo* (men zie *lólo* N°. 3 en *párroe* N°. 2) van het zeil. Boeg. idem.

(5° lôlo), bep. lolôwa, titel van een hoofd, iets minder dan een *lómó*, N°. 3. Zoo bijvoorbeeld in de Noorderdistrikten van 't Gouvernement van Celebes en Onderhoorigheden: *de lólo van Kaloekoêwa.* Boeg. idem.

(1° lôlong), Toer. *dial*, = *kimbólong* N°. 1. (Sinr.)

(2° lôllong), *in den bek nemen;* bijvoorb. gebez. van *honden, katten.* (Sinr.), Boeg. idem. Van daar overdragtelijk gebezigd van *menschen*, die even als een hond het een of ander *zonder vergunning wegnemen.*

(3° lôllong). — Ápilôllong, *blaffen.* Vergelijk 't Mal. *lóelong, huilen, janken.*

(4° lôllong), *ergens meê verbonden zijn, ergens meê zamen hangen, ergens bij behooren;* v. d.: *met, benevens*, enz., Boeg. idem: bijv.: boettâya lôllong bonêna, *het land met zijne bewoners.* — Lôllong gâóekânna Gôwa, *hetgeen behoort bij de rijkssieraden van Gówa*, v. d.: *al de rijkssieraden van Gówa.* — Lôllong pakeyânna, *al zijn kleedingstukken*, lett. *al wat tot zijne kleeding behoort.* (Vergel. Tam., waar *lólong* wel afzonderlijk voorkomt, maar waar men uit het verband zien kan, dat op de kleeding gedoeld wordt.)

Lôllongânna, *de toebehooren*, van daar: *de vereischten, van iets.*

Silollôngang, *te zamen verbonden, zamen hangende, bij elkander behoorende*, v. d.: *in orde, gereed.* — Parânge taêna silollôngang, lett.: *een karakter dat niet zamenhangt*, d. i.: *een onvast karakter.* —

Bitjâra ta-silollôñgañg-mo-sēñg ânne koelampâï, *ik ga van daag al weêr voor eene onzamenhangende*, d. i.: *nietsbeteekenende, zaak, eene nonsens-zaak, op reis.* (Brief.) — Ta-silôlloñgâñga-pi soêrá-simâna karâëñg-Mârañg, *de vertieningsbrief van karâëñg-Márañg was nog niet gereed.* (Brief.)

Pasilollôñgañg, *in orde brengen, gereed maken, regelen*, enz.; bijv.: ápasilollôñgañg bôkoñg, *leeftogt gereed maken* (Djay.) — Lâ-koepasilollôñgañg sipamanâkañg, *ik zal mijne familie-zaken in orde brengen*, of ook: *het een of ander met mijne familie in orde brengen.*

(lalâkoeñg), soort van gedicht, hetzelfde als een *sinrilí*. Doch wanneer het gedicht gelezen wordt, bezigt men *lalâkoeñg;* wordt het gezongen, zoo heet het *sinrilí*. — Nilalâkoeñg siyagâñg kêsó-kêsó, gereciteerd worden bij het bespelen van de viool.

(loêloe-goêlañg-goêlañg). Men zie *loêloe* N°. 1.

(laloêpañg), Boegin. = *póyó-póyó*, naam van een kleinen algemeenen struik, de *Uraena lobáta L.*, die zeer spoedig zijne bloemen verliest; v. d. onder anderen gebezigd als beeld van iemand op wiens toegenegenheid men geen' staat kan maken; bijv.: laloêpañg-dji nasarâya málebâñgañg, *hij is gelijk een laloêpañg-struik, hij bemint slechts voor de leus.* Zin: Men kan op de bestendigheid en het welgemeende zijner liefde even weinig rekenen, als op den duur der *laloêpañg-bloem.* (Tar.) Ook gebezigd als beeld van een *gering* mensch, wegens het *kleine* en *nietige* van den *laloêpañg*-struik. (Sinr.)

(lêleñg-banôwa). Men zie *lêleñg* N°. 1.

(lálâtañg), *brandnetel.* Boeg. idem, Jav. *latĕñg.*

(lalêtoeñg), *vonk*, Boeg. idem.

(lálará), bep. lálaraka, *stroo*, gedeelte van de paddie, waar de aren aan geweest zijn, gebezigd tot het maken van bezems; ook wel gebrand en in het water gedaan om meê te wasschen; v. d. lâñgirí-lálará, men zie *lâñjirí.*

(laloêrá), bep. laloêraka, *gewigtige verhindering*, Boegin. *laloêrâ;* bijv.: la-koebâttoe, pônna taêna loêrá, *ik zal komen zonder gewigtige verhindering*, als bijvoorbeeld het overlijden van betrekkingen, of erge ziekte, hetzij van mijzelven, hetzij van de mijnen. [NB. wanneer ik zeg: *pónna taêna soêka-soêkará*, bedoel ik slechts eene *reden van weinig belang*, als bijvoorbeeld dat ik mij eenigzins onwel gevoel, of bezoek van iemand krijg.]

(lêleré), = *néneré*, *óvergaan*, *óverkomen*, *óverslaan;* bijv.: lêleré-mi pêpeka, *het vuur, de brand, slaat over*, van het eene huis op het ander.

Lelêrañg, álelêrañg, málelêrañg, *ergens op óvergaan;* v. d.: málelêrañg-mâmo tároerâñgi, *de gedachte aan haar gaat over, verspreidt zich over het gansche ligchaam.* (Sinr.)

Lelêri, a) *ergens op óvergaan;* bijv.: bârañg nalelêri-tôñjdjakí laletoênna, *welligt zullen de vonken er van ook tot ons overslaan.*

b) soort van slingerplant, de *Ipomoea pescaprae, L.* Verg. *óeloró* (D. Moes., Kel., Sinr. K. G.) De *lelêri* is te Makassar gewoon konijnen voedsel, en wordt ook rondom het huis gespannen, tot wering van booze geesten, wanneer er bijvoorb. een kraamvrouw is, of ook, wanneer er op de plaats

pest of andere aanstekelijke ziekte heerscht (*nikallíki lelêri*).

Silelêri, *op elkander óvergaan;* bijv.: silelêri-mi gârrĩ̃ga, *de ziekte gaat van den een' op den ander over.*

(lôloró), *vloeijen, stroomen.*

Lólôrañ̃g, a) *ergens meé wegstroomen*, d. i. *iets wegspoelen.* (Kel.)

b) *afstamneling.*

(lâllalîyó), bep. lâllalîyoka, Boeg., een paddiehalm die aan één der uiteinden met een *pandañ̃g*-blad omwikkeld is, in dier voege, dat hij den vorm van een trompet heeft.

(lalalêle), = *lêle-lêle.* Vergel. *lêle* N°. 2. (D. Moes.)

(lalowâsa), = *málôewasá*, het Boeg. *málôewañ̃g*, *ruim*, v. d.: *ruimte* (, of ook: *het ruim,*) *hebben*, v. d.: *vrij*, *niet gebonden*, *zijn* (in overdragtelijken zin).

Kalâlowasâĩ, *iemand ruimte doen hebben;* bijv.: tâoe ta-nikalâlowâsaîya, *de man, wien men geene ruimte laat, wien men als 't ware de handen bindt, die afhankelijk is.*

(lîlisí), *op vallen*, of: *instorten, staan*, bijv. een *oever*, of: *huis*, of: *rots.*

(lôelasá), bep. lôelasaka, Boeg., = *lôenasá*, *kiel* van een *vaartuig* (Rap. K. G.)

(lêlasá), *afvallen*, *vruchten* bijv. (Rap.) Van daar: lelasâna kaloekôewa, *de afgevallen vruchten des klapperbooms.*

(lêlesé), *zeere oogen hebben.*

(lôlisí), álôlisí, *de pitten uit de kapas doen*, Boeg. *málêlóe.*

(lôlosó), geb. van het *uitgaan*, *verdwijnen* van de *kleuren*, of de *teekening* van een *kleedje.* (Sinr.) Zoo ook geb. van eene deur waarvan de verf geheel afgesleten is. Boeg. *lôló*, idem.

Men vindt ook: *lôlosó-pakéyañ̃gi*, = *rôeroesóepakéyañ̃gi.* Verg. *rôeroesoé.*

(lalâoe), bep. lalaôewa, vnw. lalaôeñ̃gkoe, geb. van een kris met *zeven bogten*, Boeg. idem. — Lalâoe-sampâna, een *lalâoe*, met diepe *voren*, of *gleuven.*

(lalâoeñ̃g). — Bôsi-lalâoeñ̃g (GG.), *regen met zonneschijn.*

(1° lâwa), *beletten*, *verhinderen*, *tusschen beide komen*, *temmen*, *bedwingen*, Boeg. idem, Sund., Jav., Mal. *lâwan*, *weérstaan*, *tegenstand bieden;* bijvoorbeeld: lâwaï agâñ̃ga, *den weg afzetten.* — Nilâwaï pâsaraka, *de toegang tot de markt wordt belet*, d. i.: er wordt verboden, om aan iemand anders te verkoopen, dan aan hem, ten wiens gevalle men dit verbod uitvaardigt.

Palawâñ̃gi, *ten gevalle van iemand beletten*, bijvoorbeeld: nipalawâñ̃gi pâsará karâeñ̃ga, dat is: *er wordt op een markt verboden, om aan iemand anders dan aan den vorst te verkoopen.*

Kalawâñ̃g, *het weérstaan;* bijv.: êró-takalawânna Âlla-taâla, *de wil van God*, *waar geen beletten van is*, d. i.: *de onweérstaanbare wil van God.*

Palâwa-lâwa, een afschutsel, bestaande in eenige ver van elkander afstaande bamboezen paaltjes, die door middel van eenige dwars-liggende takken van bamboe, of palâpa-kaloêkoe, of wat het ook zij, verbonden zijn.

(2° lâwa), naam eener soort van *plant*, wier bloemen, vruchten, en *tâmmoe* N°. 2, in de geneeskunst gebruikt worden.

(3° lâwá). Silawâkkañ̃g, *om elkander heen loopen;* van twee vechtenden gebezigd. (Bid.)

(lâwañg), lett. plaats, en wel een omheinde plaats, inzonderheid de plaats op het veld, waar men de paddie eenigen tijd na den oogst opgestapeld laat liggen. — *Dáré-láwañg*, een aap die pas uit 't bosch komt, en er dus vrij smerig uitziet; v. d.: kâmma-mi dâré-lâwañg mâñge-mâñge, *hij loopt er maar smerig heen*, even als een *dáré-láwañg*; wij zouden zeggen als een boschmensch.

(lâwi). Lâwi-lâwi, bep. lâwi-lawîya, soort van wier, gegeten even als onze sterrekers, en ook als salade, Boeg. idem. — Lâwi-lâwi-boêne, kleine soort van *láwi-láwi*, dus genoemd wegens overeenkomst in vorm van 't blad met de *boêne*-vrucht, verg. *boêne*. — Lâwi-lâwi-bâñgkará, groote soort van *láwi-láwi*, dus genoemd wegens overéénkomst in vorm met eene *báñjkará*. Men zie: *báñgkará*.

(lâwoe). Lâwoe-lâwoe, *geeuwen, gapen*.

(lâwe), vergel. 't Jav. *lawe*, *draad*, *garen*.

Nilawêï, *om de lawéyañg gewonden worden*, gebez. van: *draden*.

Lawêyañg, eene machine, eenvoudig bestaande in twee houtjes, die door middel van twee lange elkander in het midden kruisende houten te zamen verbonden zijn. Om deze *lawéyañg*, wel te verstaan, om de smalle boven- en benedenzijde, windt men de drie- of vijfdubbele draden (, *kámbará-tálloe*, of *kámbará-líma*). — Toe-másalâñggalawêyañg, *iemand die geschouderd is gelijk een lawéyañg*, d. i. *volkomen welgemaakt*. (Tar.) Men zie *sarôeo*. — Lawêyañg-boelêleñg, lett.: *eene rondraaijende lawéyañg*, = *boelelêñgañg*. De gewone *lawéyañg* dient, om strengen te maken; de *lawéyañg-boelêleñg*, om het garen af te winden en los in een mandje te doen, voor de *pañganéyañg*. Men zie *nôênoé*.

(1° lâwo), Boeg. *gaan*. (Sinr.)

(2° lâwo), Boeg. = 't Mak. *lâoe* N°. 2.

(lîwá). Sund., Mal. en Jav. *liwat*, *voorbijgaan*, *passeren*, *voorbij komen*, *te bovengaan*, enz.

Tâlîwá-lîwá, *de maat van iets overschrijden*; bijv.: tâlîwá-lîwá-mi Dâëñg ri-Mâkka áñgînoeñg tôêwa, *Dâëñg ri-Mâkka ging zich te buiten in het drinken van tôêwa*. Men zie *tôêwa* N°. 6. (Mâdi.)

(lôêwa), a) *ergens uit-gaan*, of *komen*, v. d. *over-koken, over-loopen*; b) *ergens doen uit-gaan*, v. d. *uitspuwen*, Boeg. idem; bijv.: álôêwaï tjâñgkirika, *het kopje loopt over*. — Nalôêwaï pôle, *hij spuwt het weêr uit*, een *geneesmiddel* bijv. — Nalôêwa djannâna, *hij spuwt zijn vet uit, verwerpt, schopt zijn fortuin met voeten*. — Âñgânre-lôêwa, *braaksel eten*, overdragtelijk gebez. van een' getrouwde vrouw, die het met een' ander' man houdt.

Palôêwa, *ergens doen uit-gaan*, of *komen*, v. d.: *ergens uit-nemen*, bijv.: *goed* uit een *kist*.

Tâlôêwa, *aan het uit-komen gebragt zijn*, v. d. *er uit komen*, *uitgespuwd worden*; bijv.: tâlôêwa-mi ri-bômbañg-tallôêwa bisêyañga, *de praauw is door de drie golven uitgespogen*, d. i.: *niet bedolven*, d. i.: *de praauw is het gevaar te boven gekomen van door de drie golven bedolven te worden*. (Kel.) Vergel. *bómbañg*.

(lôêwañg), een gevaarlijke plaats, die door het een of ander overdekt, en alzoo onzigtbaar gemaakt is. Zoo wordt dit woord bijv. gebezigd van een *kuil*, dien men slechts luchtig overdekt heeft, zoodat men, daarover loopende, ligtelijk naar beneden zou vallen. Zoo gebezigd van begroeiden en daardoor onzigtbaren poel. Zoo geb.

van een sloot, die van boven geheel groen is, en daardoor ligtelijk voor vasten grond zou aangezien worden. Boeg. idem. Men waarschuwt elkander met de woorden: lo̍ewaⁿgi anrînni, *er is hier een lo̍ewaⁿg*. — Wanneer iemand in zulk een *lo̍ewaⁿg* gevallen is, zegt men: na-âlle lo̍ewaⁿg, *een lo̍ewaⁿg heeft hem beet;* d. i.: *hij is in een lo̍ewaⁿg gevallen*. Vergel. het Jav. *loewaⁿg*, *kuil*, *groeve*, *gat in den grond*.

Loewâⁿgaⁿg, Sal. *begraven*.

(lêwa), álêwa, *in evenwigt zijn*, *zijn evenwigt houden*, Boeg. idem. — Âmênteⁿg-lêwa, *al balancerende regtop staan*, geb. van een kind dat nog naauwelijks kan staan.

Palêwa, letterl. *in evenwigt doen zijn*, gebez. van de sânro, die bij het *nisápoe* (, vergel. *sápoe* N°. 4,) den buik der zwangere vrouw met de handen wrijft, om te maken, dat het kind goed ligt, en alzoo bij de bevalling het eerst met het hoofd uit den moederschoot te voorschijn komt.

Lewâï, málewâï, *in evenwigt doen blijven*, *in evenwigt houden;* van daar: koemálewâï pamâí, *ik houd mijn gemoed als 't ware in evenwigt*, d. i.: *ik houd mij bedaard*. (Tar.) — Nilewâï lêkó-nâná, *met pieken in evenwigt gehouden*, v. d. overdragtelijk voor: *geheel met lékó-náná's doorstoken*, *worden*. (Mâdi.) Vergel. *náná* N°. 5.

Palewâï, *datgeen wat het een of ander in evenwigt houdt*, v. d. geb. van de bamboezen op zij van de vlerk praauwen, tot bewaring van het evenwigt.

Lêwa-lêwa, *waterpas*.

Palêwa-lêwa, als 't ware *in evenwigt doen hangen;* bijv.: mápalêwa-lêwa nâkkóe, *zijne begeerte als 't ware in evenwigt houden*, d. i.: *daardoor niet overheerscht worden*. (Sinr.)

(1° lôwa), = *máte*. — Bo̍elaⁿg-lôwa, *doode*, d. i.: *donkere*, *maan*. (Kel.)

Álôwa-lôwa, *als 't ware dood zijn*, v. d.: *suffen*, *dutten*, *kindsch zijn;* bijv.: tâoe-la-lôwa-lôwa, *iemand die bijna suf is*, van ouderdom bijvoorbeeld.

(2° lôwa). Lôwa-lôwa, bep. lôwa-lowâya, a) kleine van *tálá*-blad gevlochten doosjes voor medicijnen, in de *bákóe-pabálle;*

b) een mandje van gevlochten *tálá*-blad, dat onder den middelsten paal van het huis begraven wordt. Vergel. *pilʃo̍eroe op ʃo̍eroe*.

(1° lôwe), bep. lowêya, oud woord, = *lómpo*, *groot*. — Karâëⁿg-lôwe, *groote vorst*, naam van een' afgod in de omstreken van Bantâëⁿg. — Bállá-lôwe, *groot*, v. d. *vorstelijk*, *huis*. Men zie *bállá* N°. 3. — Lômpo-lôwe, *verschrikkelijk groot*.

(2° lôwe), bep. lowêya, Bonth. en Boel., = *dʃáï* N°. 1, *veel;* bijv.: mádʃáï-mônne nâkkóe koekanâkkoekînnoe; málôwe-mônne ênroeⁿg, koekaênroeⁿgînnoe, lett.: *veel is het verlangen*, *waarmede ik naar u verlang*, *veel de begeerte waarmede ik naar u begeer*. (Sinr.)

Sallôwe, = *saⁿʃdʃáï*, = *saⁿgkámma*. (Rôyoⁿg).

(3° lôwe), bep. lowêya, een oude naam van de *nágasári*. Men verg. *nágasári*, en ook *parémpasá;* alsmede *líli* N°. 2.

(lowânaⁿg). Palowânaⁿg, *iemand in den weg staan*, *hem in zijne voornemens dwarsboomen*, *zijn geluk tegenwerken*, Boeg. idem; bijv.: âⁿʃdʃo taoèwa napalowânaⁿgá, *die man verhindert mijn geluk*, *werkt mijn geluk tegen*. — Toe-mápalowânaⁿg, *iemand die ons geluk tegenwerkt*. (Rap. K. G.)

(1° lâwará), bep. lâwaraka, *blad*, gebruikt bij het optellen van *platte* voorwerpen,

bijv.: karûttasá si-lâwará, *één velletje papier.* — Si-lâwará lîpá, *één sarong.* — Tâpperé-kadêra si-lâwará, *één stoelmatje.* Geb. insgelijks bij het tellen van *gábará's*, vergel. *gábará.* (Rap.) — Lâwará-o̲ekoe, *mijne hoofdharen.* (Sinr.) Vergel. Makass. Spraakk. § 110.

(2° lâwará), bep, lâwaraka, naam van zeker geregt, bestaande, hetzij uit raauw hertevleesch, hetzij uit raauwen visch en eenige ingredienten, als zout, limoensap en dergel., (D. Moes.) Boeg. *lâwá.* — Lâwará-rômpa, *lâwará*, gemaakt van fijngesneden raauw *hertevleesch*, dat toebereid wordt met zout, citroensap, peper, enz. Men zie *rómpa.* — Lâwará-tênró, *lâwará*, bestaande uit fijngesneden raauwen *ténró* (, men zie boven op *ténró*), met *zout*, *lâng̃a*, *limoensap*, *pisang̃-bâtoe*, *klappermelk* en *pamákká*, men zie *pamákká* op *pákká* N°. 3.

(lawârang̃), = *loewârang̃.*

(lo̲ewará), bep. lo̲ewaraka, *breed*, *uitgestrekt.*

Loewârri, *uitbreiden.*

Kaloewârrang̃, *uitgebreidheid.*

(loewârang̃), soort van *boom*, zeer hoog, en met een blad, hetwelk wel eenige overeenkomst heeft met dat van den tamarinde-boom. Voorts heeft die boom zeer groote en scherpe doornen, alsmede eene zeer langwerpige peulvrucht, vol met groote donkerbruine, platte, ronde pitten, die door de Makassaarsche kinderen gebruikt worden, om meê te spelen, terwijl de Javanen ze bovendien bezigen voor plooiwerk. Boeg. *loewârrang̃*, idem.

(lôweré), bep. lôwereka, *luur.*

(lo̲ewasá), bep. lo̲ewasaka, het Mal. *loewas*, *ruim.*

(liwâë), het Arab. لواء in genitivo, *standaard.* — Liwâëlehândi, de genitivus van لواء الحمد, *standaard des lofs.* (Tar.)

(1° lâsá), bep. lâsaka, soort van vrucht, *Lansium domesticum L.*, Mal. *lansat*, Boeg. *lâssé.*

(2° lâsá), bep. lâsaka, *lid*, *gewricht*, van het ligchaam. — Gârrîng̃-lâsá, *podagra.* — Si-lâsá, de lengte van één gewricht eens vingers. — Si-lâsá-ânrong̃-lîma, de lengte van één gewricht des duims. — Si-lâsá panjdjôdjó, *de lengte van één gewricht des wijsvingers.* — Lâsá-bo̲elo, *de leden*, *gewrichten*, of *deelen*, *van de bamboe.*

Palasâkkang̃, *gewricht.*

Palâsá-lasâkkang̃, idem.

Palâsá, = *palasâkkang̃.* NB. komt hoogst zeldzaam voor. (Maoet.)

(3° lâsa). Têdong̃-palâsa, eigenl. Boeg., = het Makass. *tédong̃-patômpó.* Vergel. op: *tómpó.* Van daar overdragtelijk: têdong̃-palasâna Gôwa, zoo veel als: *de held van Gówa*, *de baas onder zijne kameraden.* — Âpalâsaï, *hij is een stout*, *moedig*, *man*, *hij is een onverschrokken held.*

(4° lâssa). — Si-lâssa, *tienduizend*, Boeg. idem, Sund., Mal. *laksa*, Jav. *lĕksa*, *tienduizend*, Sanskr. *laksa*, *honderd duizend.* Verg. Mak. Spr. § 102.

(lâsso̲e), *geboren worden*, Boeg. *lâssoé*, idem; bijv.: lâsso̲eki ri-Kompanîya, *hij is als een kind van de Compagnie*, d. i. *van het Hollandsch Gouvernement.* (Mâdi.) — Tâlloen-tâoeng̃ lasso̲ena, *drie jaar nadat hij geboren is; drie jaar oud.*

Málasso̲ekang̃, *doen geboren worden*, van daar: *baren.*

Kalasso̲ekang̃, a) *geboorte;* bijv.: âllo kalasso̲ekang̃, *geboortedag.* — Âná-kalâssoekânna, geen *aangenomen*, maar *zijn eigen kind.*

b) *geboren worden uit iemand*, of *ergens*, of: *op zekeren tijd;* v. d. îya-mi âllo, nakalassoêkañg Iyânoc, *dit is de dag, waarop NN. geboren is.* — Dâlle la-sârá koetâëñg koekalassoêkañg riyanrôñgkoe, *wellîgt werd ik bij het ondergaan der Zon in den moederschoot geboren* (Sinr. K. G.)

(1° lâso), bep. lasôwa, de *penis*. Ook gebezigd als scheldnaam. (Bid.) — Oeloe-lâso, *hoofd*, of *eikel, van den penis.* — Bâwa-lâso, *opening van den penis.* — Âttá-lâso. Men zie *áttá* N°. 4. — Lasôna mañggênoe, *de penis uws vaders*, insgelijks als scheldnaam gebezigd. — Tâï-lâso, lett.: *vuiligheid van een penis*, ook als scheldnaam voorkomende. — Lâso-palâki, lett. *penis van een moedig man.* Men zie *paláki* op *láki.* Dus genoemd zeker teeken aan het lemmet van een kris, dat groot geluk in den krijg aanduidt. — Lâso-âñgîñg, *wervelwind.* — Lâso-kîtí, *de penis van een eend;* van daar: *schroef.*

E! lâso!, zooveel als: e bâsó!; e bâtjó! te vergelijken met ons: *jongens!* dat men in het dagelijksch leven zeer dikwijls bij uitroepen bezigt; v. d. a) teeken van *pleizier*, of *schik* in iets; b) teeken van vriendelijke *afkeuring*, of *bestraffing*, zooals wij zouden zeggen: *Jongens! wat heb je daar nu weêr gedaan?*

Boêloe-lasôwañg, = *boêloe-laléyañg.* Men zie op *lále* N°. 1.

Palâso-lâso-bâñgkeñg, letterl.: *iemand die als 't ware zijn láso aan den voet heeft zitten;* v. d.: *iemand die altijd het tegengestelde doet van hetgeen verlangd wordt.*

(2° lâsso), bep. lassôwa, *stevig, goed gebouwd;* bijv. boerânne-lâsso, *stevig, goed gebouwd, mensch.*

(3° lâsso). — Tálâsso, *vooruit loopen; vooruitgaan; voorafgaan*, bijvoorbeeld: tálâsso-mi biseyânna, *zijn vaartuig liep de andere vooruit.* — Tálâsso-mi kanânna, lett. *zijn woord is voorafgegaan*, d. i. *hij heeft zich reeds vroeger over de zaak uitgelaten.* — Lâssowi kanânna, lett.: *zijn woord loopt vooruit*, van daar: *hij bekreunt zich in zijn spreken om niemand; hij is in zijn spreken trotsch en opgeblazen.*

(lîsoe), bep. lisôewa, = *tampalîsoe*, B. idem. Van daar ook gebezigd van het vel op de knokkels der vingers, dewijl dit daar als 't ware *in elkander gedraaid is.* Van daar ook gebezigd van *water*, dat *gedurig ronddraait;* als: djêné-álîsoe, *een draaikolk.* Van daar ook gebezigd van 't bovenste van een *sóñjkó* of *muts*, wanneer de stof, waaruit die vervaardigd is, van boven in het midden als 't ware *in elkander gedraaid* is; van daar wederom pâdja málîsoe-sôñgkó, lett. *een podex met een lîsoe als van een sóñjkó.* Gebezigd om de *máta-pâdja* aan te duiden. (Daëñg Tjamm.)

(1° loêsá), *'t benaauwd hebben;* v. d. gebez. van *zieltogenden.*

(2° loêsá), *frommelen.*

Paloesâkkañg, *maken tot het voorwerp waar men mede frommelt;* bijv.: tôpe la-napaloesâkkañg, lett. *kleed, dat hij bezigen wil om te frommelen, kleed, waarmede hij wil frommelen;* v. d. kleed dat hij niet sparen of ontzien, maar altoos dragen wil. (Sinr.)

Âmâke loêsá-loêsá, *wel netjes doch slechts eenvoudig gekleed zijn.*

(1° loêsoe). Verg. *loêroesóe.*

Têdoñg-paloêsoe-loêsoe, = tedoñg-paloêroe-loêroesóe, *een buffel, die alles, wat in zijne nabijheid komt, vervolgt; een buffel, die amok maakt.* (Mâdu)

(2° lo͡esoe). — Álo͡esoe-lo͡esoe, *heen en weêr kruisen*, Boeg. idem; bijv.: álo͡esoe-lo͡esoewi d̄jâra͡ng, *de paarden kruisen heen en weêr.*

Palo͡esoe-lo͡esoe, *heen en weêr doen kruisen.*

(lêsa͡ng), a) *op zijde schuiven* (bedrijvig werkwoord), v. d.: *plaats doen maken, verwijderen, afschaffen, vernietigen;* bijv.: po͡enkoe mate, na-nîyá gac͡ekoe mánjâla; koekellâï nilêsa͡ng, *indien er na mijn' dood het een of ander is, hetgeen ik daargesteld heb, en dat verkeerd bevonden wordt; zoo verlang ik, dat zulks afgeschaft of vernietigd worde.* (Rap.) — Na-karaênta-mo Toe-mênaŋga-ri-Bônto-birâëng álêsaŋgi bit̄jâra kammâya, *en onze koning Toe-ménaŋga-ri-Bónto-birâëng heeft zoodanige bepalingen afgeschaft.* (Rap.) — Tálêsaŋg-mi allôwa, lett.: *de Zon is reeds weggeschoven*, van de plaats, die zij des middags te 12 ure inneemt, d. i.: *het is reeds ongeveer één ure.* — Tâoe-tînaŋg tálêsaŋg-lêsaŋga, *de slaven, die nooit verwijderd*, of *vervreemd, zijn.* (Rap.)

b) *op zijde schuiven* (onbedrijvig werkwoord); v. d.: *plaats maken, zich verwijderen*, bijv.: lêsaŋg-konto͡ereng, *ga gij daar van daan.*

Palêsaŋg, *op zijde doen schuiven, plaats doen maken, verwijderen, afschaffen, vernietigen*, enz.; bijv.: palêsaŋgi riyêmpowânna, *iemand uit zijne betrekking verwijderen.* (Rap.) — Palêsaŋgi ânj̄d̄jo pamonêyaŋg-dâwaka, *verwijder, neem weg, dien inktpot.* — Palêsaŋgi bâte-piro͡ewa, lett.: *verwijder de spatten van het speeksel*, bijv. *van den muur*, d. i.: *schrap de spatten van het sierih-speeksel af.* — Palêsaŋgi ânj̄d̄jo bo͡esa-bawâna ri-sâmaŋga, *verwijder, veeg af, dat schuim van het zadel.*

(lêsoe), Boeg. = *tâŋga.* — Lesoenna lâŋgika, *het midden van den Hemel.* (Kel.); en v. d.: de *vier windstreken*, aangezien de Makassaren zich den Hemel als een ronden bol voorstellen.

(1° lêse), eigenl. Boegin., = het Makassaarsche *lésseré, een weinig van plaats veranderen, een weinig opschuiven.* (Bid.) — Tâoe-bâd̄jí-álêse, *iemand die goed van plaats verandert, die er zich goed weet uit te redden.*

Lesêyaŋg, *ergens voor opschuiven*, d. i.: *voor uit den weg gaan.* (Bid.)

Silesêyaŋg, *voor elkander uit den weg gaan.*

Lêse-lêse, gebez. van den tôŋgkó-houder, wanneer hij het rood van den steen gedurig nu eens in dit, dan weder in het aangrenzende vak onder aan brengt, als 't ware heen en weêr schuift. — Vergel. *tóŋgkó-tóŋgkó* op *tóŋgkó*, doch leze daar: *lése-lése*, in plaats van *lésse-lésse.*

(2° lêsé). Palêsé, Sal. = *palét̄jé;* men zie *lét̄jé.*

(1° lêso), *bij de gewrichten doorsnijden;* bijv.: lêsowi boŋggânna, *de dij van het beest bij de gewrichten afsnijden.*

Lêso-lesôwaŋg, *gewricht*, Boeg. idem.

(2° lêssó), Boeg. *op zijde schuiven* (onbedrijv. werkw.), *plaats maken*, v. d.: lêssó ri-parasâŋgânna, *zijn land verlaten.* (D. Moes.) — Karâëŋg-lêssoka, = *karâëŋg ásóeloeka.* — Taêna nalêssó, *hij volhardt.*

Palêssó, *op zij doen schuiven, plaats doen maken;* bijv.: palêssó ri-kalômpowânna, *iemand uit zijne grootheid verwijderen*, bijv.: *onttroonen.* — Palêssókinto͡ereng, *zet het daarneêr*, bijv.: een *vracht*, lett.: *laat het neder uit uwe handen*, of *van uwe schouders, en plaats het daar.*

(lôssa), *ontbolsteren*, bijv.: *koffij*, in één der kleine openingen van het groote rijstblok. Boeg. idem.

(lôsĩ̂ñg), het Mal. *loesin*, *doeijn*. — Si-lôsĩ̂ñg, *één doeijn*.

(lasôèna), bep. lasoenâya, *uijen;* Boeg. idem. — Lasôèna-rômañg, *wilde uijen*. — Lasôèna-kêbó, *knoflook*. — Gîgi-lasôèna, *hoektanden* van een *mensch*, *haken* van een *paard;* v. d.: ásôèlóe-mi gîgi-lasoenâna, *de haken van het paard zijn reeds uit*, d. i.: *het paard is reeds vier jaar oud*.

(lâsirí), Sal. *vlug*, *gaauw*.

(lîsará). Lisârrañg. Toer. = *léssoró*, (Mâdi.) Men vergel. het Boeg. *lísé*, = het Mak. *ónjdjó*, *treden*, *vertreden*.

(lîseré), bep. lîsereka, *zaad*, *zuadkorrel*, v. d. gebezigd bij het optellen van kleine ronde voorwerpen; bijv.: paramâta si-lîseré, *één juweel*. (Bid.) Vergel. Mak. Spr. § 111. — Lîseré-mâta, *oogappel*. — *Lîseré* ook geb. van het *scrotum*.

(lôèseré). Loesêrañg, *slapen met*, *beslapen;* van daar: toe-niloeserânna, *de vrouw*, *die door hem beslapen wordt*, *waarmede hij slaapt*, hetzij: *bijzit*, of: *echtgenoote*. Boeg. idem. (Mâdi, Dat. Moes., Tar.) — Naloesêrañgi bodâna, lett.: *hij slaapt met zijn drinkbeker*, v. d.: *hij is verslaafd aan zijn drinkbeker*.

(lêsseré), het Boeg. *lése* (, verg. *lése* N°. 1), *een weinig van plaats veranderen*, *een weinig opschuiven;* van daar: djâñgañg lêsseré, *een haan die bij het gevecht telkens een beetje opschuift*, nu vóór-, dan achterwaarts, nu regts, dan links, ten einde een' gunstige positie tegenover den vijand te erlangen. — Tâoe-lêsseré, *iemand*, *die het altijd zoo weet te wenden*, *dat hij er goed afkomt*.

(lêssoró), bep. lêssoroka, de paddie-aar, nadat die door *stampen* of *treden* van den halm gescheiden is, Boeg. idem; bijv.: álêssoró asêya, *de paddie in een rijstblok stampen*, of *met de voeten op een buffelhuid treden*, ten einde de aar van dèn halm te scheiden. NB. deze laatste manier wordt altoos gevolgd voor de zaad-paddie, dewijl anders de korrels te veel zouden lijden, om daarvoor gebruikt te worden.

Palessôrañg, *het scheiden der aar van den halm*, op bovengemelde wijze, v. d. oudtijds: *de tijd*, waarop, en nog heden: *de plaats*, waar dit geschiedt. (Rap.)

Lessôrañg, = *palessórañg*, en dikwijls overdragtelijk gebezigd van alles, wat gedurig tot het een of ander gebruikt, waarop als 't ware bestendig met de voeten gestampt, wordt; v. d.: lessôrañg-tâoe, *eene vrouw*, *die haar ligchaam aan ieder man prijs geeft*. — Râmmañg napâré lessôrañg, lett.: *hij bezigt de wolken maar*, *om gedurig op te treden;* d. i. *hij gooit het maar altoos op de wolken*, *geeft maar altoos als voorwendsel op*, *dat hij beducht is voor regen*, te weten: wanneer hij geen lust heeft om te komen. (Tar.) — Ta-tôèwá niyâlle lessôrañg, lett. *ik kan mij niet altijd laten gebruiken voor lessórañg*, d. i. *ik bedank er voor*, *om altijd uwe geliefde genoemd te worden* (terwijl gij het eigenlijk met een ander meisje houdt).

(1° lâí), málâí, *ergens aan blijven hangen*, zoo als bijvoorbeeld de bijen aan de takken der boomen doen. (D. Moes.) — Tâoe-álâí-lâí ri-Gôboronamêñg, *menschen*, *die als 't ware aan het Gouvernement als aan een' tak blijven hangen*, v. d.: *menschen*, *die zich op het Gouvernement verlaten*, of, *het trouw aankleven*. Ook overdragtelijk gebez. van menschen, die hier en daar met hun praauw aanleggen. (S. Tjin.)

(2° lâí), B. = 't Mak. *marapâwo*, soort van *boom*.

(1° lâóé), bep. lâoeka, verg. het Sund., Jav., Mal. *laoet*, *zee*. Dewijl men te Makassar de zee aan de West-zijde heeft, zoo heet het *Westen* in het Mak. *lâóé*. NB. Te Bantâëñg geeft ditzelfde woord het *Zuiden*, en in Bône het *Oosten* te kennen.

I-lâóé, = *lâóé*, men zie *i* N°. 5; bijv.: tjîndeilâóé, *tjínde van het Westen*, *tjínde van over zee*, geb. van een *tjínde*, die van *Java*, of uit *Europa*, aangebragt wordt. (Sinr., G. G.) — I-lâóé ádâllé anrâí, *aan de Westzijde* (, dus aan den kant van Mekka, Medina en andere heilige plaatsen), *met het gezigt naar het Oosten*. NB. dit is volgens den Makassaar de beste zitplaats in een huis.

Kalâóé, *Westwaarts gaan*, of *zich begeven*. NB. terwijl wij slechts eenvoudig zeggen: *gaan*, of *zich begeven*, bezigt de Inlander daarvoor dikwijls: *zich West-*, of *Oostwaarts*, *zich Noord-*, of *Zuidwaarts*, *begeven;* bijv.: rewâsa kalaôekoe, *tijdens mijn Westwaarts gaan*, gezegd door iemand, die zich van Gôwa naar Makassar, of van Makassar naar Java, begeeft. (Brief, Rap.)

(2° lâoe), bep. laôèwa, naam eener soort van oneetbare vrucht, gebezigd als flesch, om de saguweer in te bewaren, Boeg. *lâwo-pâí*. — Bârañg âssalá-lâoe-djî, *welligt is het* (kind) *van het geslacht der lâoe*, d. i.: *gelijk de vrucht genaamd lâoe*, *die niet zinkt maar op het water blijft drijven*, d. i.: *welligt zal het kind niet omkomen*. (Bidas.)

(lâë). — Lâë-lâë, bep. lâë-laêya, Boeg., soort van *pabôñgka-sétañg*, bestaande in een lang stuk bamboe, waarop met twee kleine bamboesjes geslagen wordt. NB. de kleine bamboesjes heeten eigenlijk *bóélo-lâë-lâë*, en het lange stuk bamboe: *bóélo-palâë-laêyañg*.

(lâo), = *lâwo*, B. = 't Mak. *lâmpa*, *gaan*, *heengaan*. (Sinr.)

(laîya), bep. laïyâya, *gember*, Mal. *halieja*, idem. — Laîya-rômañg, of: *-tâoe*, soort van *gember*.

(Laîya-têya), vaandel van Bâñgkalá, lett.: *zou hij niet willen?* tenzij men liever bij *la* denke aan *la* N°. 2.

(laôèro), Sal. *rôlan*.

(laôèloeñg), soort van groote leelijke vlieg; v. d. naam van een hond; bijv.: i-laôèloeñg pônto-kâlloñg, *een hond*, *genaamd Ilaôèloeñg*, *met witte streep rondom den hals*. (S. Tjin.)

(lâëlotolokâdará, het Arab. ليلة القدر, *de nacht des Noodlots*, v. d. in de minnebrieven gebez. van het tijdstip waarop 's minnaars lot beslist wordt, waarop hij het jawoord zijner geliefde ontvangt. (Tar.)

(lâïsí), bep. lâïsika, *slank*. — Baîne-lâïsí, *eene vrouw van een slank mooi figuurtje*. (Sinr.) Boeg. idem.

(lâoesóé), *flaauw zijn*, *eene flaauwte hebben;* bijv.: lâoesóé, napakâmma tjîpoeróé, *flaauw zijn van den honger*.

Kalaôèsañg pamâí, a) *flaauwte*, b) *in de positie van flaauwte*, d. i.: *in zwijm liggen*, of *zijn*.

(lôhe), saley, = *lówe* N°. 2.

(lôhe-mahapôèloe), het Arab. لَوْحُ ٱلْمَحْفُوظ, *de tafel des noodlots*. — Tábâkkarâna bôèñga-boeñgâna lôhe-mahapôèloe, d. i.: *wanneer het noodlot*, (lot) *is uitgewezen*, *mijn lot beslist is*. NB. dit komt in minnebrieven voor, om den tijd aan te duiden, waarop de minnaar het jawoord zijner geliefde ontvangen heeft. Verg. *takâdderé*. (Tar.)

(lâherê), bep. lâhereka, het Arab. ظاهر, *zigtbaar, duidelijk, uitwendig.* (Tar.) — Nîka-lâheré, *de inzegening van het huwelijk door den priester.* NB. staat tegenover: *nîka-bâteñg;* vergel. *bâteñg.* — Pânne-lâheré-bâteñg, soort van porseleinen bord, volgens sommigen zoo genoemd, omdat het aan de *buiten-* en *binnenzijde* beschilderd is, volgens anderen, dewijl de vorm meêbrengt, dat alleen *het binnenste er van zigtbaar is.*

Lahêrañg, *zigtbaar maken, openbaren;* v. d.: tânriñg ta-nilâherânna, *zijne niet openbare,* d. i.: *zijne geheime minnaressen.* (Mâdi.)

Palahêrañgi, *voor iemand zigtbaar,* of *openbaar, maken,* d. i.: *iemand openbaren het een of ander,* bijv.: een *geheim.*

(lôhoró), bep. lôhoroka, = het Arab. ظُهْر, de tijd van het middaggebed, om 12 uur des middags. Boeg. *lóró,* idem.

(wa). Zestiende letter van het Makassaarsch Alphabeth.

(1° wá). Men zie *á* N°. 1.

(2° wa). Verg. *a* N°. 2.

(3° wa). Verg. *a* N°. 3.

(4° wa). Verg. *a* N°. 4.

(wañg). Men zie *añg* N°. 2 en 3.

(1° wi). Men zie *i* N°. 1.

(2° wi). Men zie *i* N°. 2.

(wâñgkañg), Chinesche jonk.

(wêke). Máwêke-wêke. De ware beteekenis van dit woord is volgens sommigen die van: *met zijn gansche geslacht verstrooid te worden.* Het wordt meestal verbonden met *bâssoeñg,* of *pâpi,* en dient tot afwending van de nadeelige gevolgen, zoo men zich soms aan heiligschennis mogt schuldig gemaakt hebben, door bijv. bij de vermelding van de namen der oude vorsten niet de vereischte naauwkeurigheid in acht te nemen. Men zegt alsdan: iyâñgkoe bâssoeñg, iyâñgkoe máwêke-wêke. Vergel. *bâssoeñg.* (Rap.)

(wâkkelé), bep. wâkkeleka, 't Arab. وَكِيل, *iemand, wien men iets toevertrouwt* (Inl. Wetb., Rap. T. Dj.), *zaakgelastigde, zaakwaarnemer, voogd,* ook wel *volmagt* (Rap. T. Dj.) — Wâkkelé-djâlañg, *speciaal zaakgelastigde.* — Wâkkelé-bôroñg, *generaal zaakgelastigde.* — Na-îya taënâya lêbá tákimbôloñg-mi wâkkelé, *wat betreft, dat ons geen volmagt zou gegeven zijn.*

Wakkêlañg, *iemand iets toevertrouwen;* bijvoorb. îya niwakkêlañg ampatômpañg patoemiñgârai toe-Bonêya, *hem werd toevertrouwd, om de Bonieren*

voor en achterover te gooijen, d. i.: *geheel naar willekeur met hen te handelen*. — Toe-niwakkêlañga, *iemand wien de goederen zijn toevertrouwd, ter hand gesteld*. (Rap. T. D̃j.)

Piwakkêlañg, *iemand iets toevertrouwen*, bijv.: ânne poètiri Raâna-kassîyañg, ikâoe koepiwakkêlañg, *de vorstin Raâna Kassîyañg vertrouw ik aan u toe*. (D̃jay., Rap. T. D̃j.)

(wâttoe), bep. wattoèwa, vnw. wattoèñgkoe, *tijd*, Sund., Boeg., Jav. *wáttoe*, Arab. وَقْت, idem. — Ri-wattoènna, *op zijn' tijd, stiptelijk*. — Âñjd̃jo ri-wattoèwa, *op dien tijd, toen*. — Riwattoèwa, *toen*. (Brief.) — *Wâttoe* ook gebezigd van de *vaste biduren;* van daar: mámêlá wâttoe. Men zie *pêlá* N°. 1.

(wâtampâtá), bep. wâtampâtaka, Boeg., = *ássoeñg-póloñg*. Verg. *ássoeñg*.

(wîtirí), bep. wîtirika, 't Arab. اَلْوِتْر, aldus genaamd de dag, waarop de Mohammedaan, die de pelgrimsreize naar Mekka doet, zijn gebed op den berg Ahrafat verrigt. (G.G.)

(wâtassá), bep. wâtassaka, = *kalawássañg, grondgebied*, plaats waar iemands bevelen moeten geëerbiedigd worden. Vergel. het Jav. en Sundasche *watës*, en het Maleische *bátas, grensscheiding*.

(wâdi), bep. wadîya. Men zie *mánni* N°. 2. Vergel. het Arab. وَدَى, *id quod post lotum e pene prodit*.

(wâdoe), bep. wadoèwa. Vergel. *mánni* N°. 2.

(wîndoe), 't Jav. *windoe*, zijnde een tijdkring van acht jaren.

(wâd̃jí), bep. wâd̃jika, het Arab. واجب, *noodzakelijk;* bijv.: karâëñg wâd̃jika, de *koning, die noodzakelijk*, d. i.: *uit en door zich zelven, bestaat*, d. i.: *God*. (Tar.)

(wâd̃jibolöoed̃jòedi, 't Arab. اَلْوَاجِبُ الْوُجُود, *hij die noodwendig en door zich zelven bestaat*, d. i. *God*. (Tar. D. M.)

(wâra), = *ára* N°. 2. NB. Te Bantâëñg wordt *wâra* gebezigd voor *het Westen*.

Wâra-warâya, naam eener ster, de *Noordster*.

(wârrañg). Boèñga-wârrañg, = *bénroñg-bénroñg*. (Mâdi.)

(wâri). Wâri-wâri, bep. wâri-wariîya, *morgenster*. (Sinr.) Boeg. idem.

(wârisí), bep. wârisika, 't Arab. وَارِث, *erfgenaam*.

(1° wâla). Wâla-wâla, bep. wâ la-wa lâya, plaats voor de hanengevechten. Boeg. idem.

(2° wâlla). Wâlla-soèd̃ji, *bamboezen vlechtwerk*, Boeg. idem, Jav. *wanjt̃jak-soed̃ji, een muur met traliewerk*.

(1° wâli), = *báli* N°. 3, v. d. *piwáli, beantwoorden, antwoorden*.

Piwalî, *iemand antwoorden*.

NB. *piwâli* in de Sînrilís ook gebezigd, ofschoon er niets voorafga, waarop te *antwoorden* valt. (D. Moèseñg.)

(2° wâli), = *báli* N°. 6.

Siwâli, of: siwalîyañg, *aan één zijde*, Boeg. *sewâli;* bijv.: ámêntteñg siwâli-bâñgkeñg, *op één been staan*. — Âlâñgeré siwâli-tôli, *met één oor hooren*, d. i. *iets maar half gelooven, er maar half naar luisteren*. — Âtj̃inî siwâli-mâta, *met één oog zien;* v. d.: *ergens maar half naar kijken, het maar half op iemand hebben*. — Ñgâlle siwâli, *het aan één zijde nemen*, d. i. *partijdig zijn*. — Ñgâlle-âlle

siwâli-ko, *gij neemt het van de andere zijde af*, d. i.: *gij doet oneerlijk* (smokkelt). — Siwâli . . . . siwâli, *aan de eene*, ... *aan de andere zijde*. (Rap.)

(3° wâlli), bep. wallîya, 't Arab. وَلِيّ, a) *vriend, heilige* (D̃jay.);

b) *naastbestaande*, de persoon, wiens toestemming tot het huwelijk van een meisje of vrouw vereischt wordt, zoo als *vader*, *grootvader*, *broeder*, *oom* of *neef*, en die ook de bruid bij de voltrekking van het huwelijk voor den Priester vertegenwoordigt. (Rap.)

Ta-mákoellêyaï áñgawâlli baïnnêya, *de vrouw kan niet als wâlli optreden*. (Rap.)

(wêle). — Siwêle-wêle, *wapperen, tegen malkander slaan, klappen*, bijv. *zeilen*. (Dat. Moes.)

(waloêha), bep. waloehâya, het Arab. اَلضُّحَا, gebezigd van den tijd, waarop de Zon reeds glans verspreidt aan den Hemel; op dien tijd ook gebeden verrigt door den geloovigen Mohammedaan. (GG.)

(wâsé). Wâsé-wasêna, *zijne beslommeringen*, Boeg. idem. — Lânriñg i-kâtte taëna wâsé-wasêkoe mâte, *voor u heb ik niets dat mij weêrhoudt*, d. i.: *voor u ben ik bereid, om te sterven*.

(wâsilí), = *wâselé*.

(wâselé), bep. wâseleka, het Arab. حَاصِل, *inkomst, opbrengst*. Jav. en Sund. *asil*, Mal. *hhâtsil*, idem.

(1° wâoe), uitroep van verwondering, van vreugde, van smart, enz., Boeg. *wa*, of *we*; bijvoorb.: wâoe t̃jilâka-má, *wee mij ongelukkige!* (D̃jay.) — Wâoe! sit̃jîní-d̃jakî pâleñg, *o! zoo zien wij elkander dan weêr*. — Wâoe! mâte-mi atânta, *o! uw slaaf is dood*. — Wâoe-lé, men zie *lé*. (Tar.)

Áwâoe, = *wáoe*, men zie *á* N°. 6. (D̃jay.)

(2° wâoe). Tâoeñg-wâoe, Jav. *wawoe*, zijnde het *zevende* jaar van een *windoe* (Rap. T. D̃j.)

(wâhido), 't Arab. وَاحِد, *één, eenig*.

ᨔ (sa). Zeventiende letter van het Makassaarsch Alphabeth.

ᨔ (1° sa), *eens*. Dit *sa*, verbonden met het persoonlijk voornaamwoord van den eersten persoon enkelvoud (*á*), wordt: *sá*, bijv.: parêkaⁿg-sá, *doe eens voor mij;* verbonden met het vnw. van den eersten persoon meerv. (*kaⁿg*, of; *kí*), wordt *sákaⁿg*, en *sákí*, bijv.: la-tjîní-sâkaⁿg, *wij zullen eens zien;* verbonden met het vnw. van den tweeden persoon enkel- en meerv. (*ko*, of: *kí*), wordt *sáko*, en *sákí*, bijv.: mâⁿge-sâko, of ook zamengetrokken ma-sâko, *ga gij eens* (Djay.); verbonden met het vnw. van den derden persoon enkel- en meervoudig, wordt: *sâï:* bijv.: na-koetjîní-sâï tappâna, *opdat ik het eens zie, zijn gelaat*, d. i.: *opdat ik zijn gelaat eens zie*. Tusschen *sa*, en het persoonlijk voornaamwoord vindt men ook het woordje *ma* N°. 1 tusschengevoegd; alzoo zegt men in den eersten persoon enkelvoud: *sámá;* in den eersten pers. meerv.: *sámakaⁿg* en *sámakí*, in den tweeden persoon enkel en meerv. *sámako* en *sámakí;* in den derden persoon enkel- en meerv.: *sámo* en *sámi*, bijv. ámântaⁿg-sâmako riyôlo, *blijf gij voor eerst eens hier*. (Djay.) — Têya-sâmakí riyôlo pantamâĭyá karâëⁿg, lett.: *bekleed mij vooreerst eens niet met de koninklijke waardigheid*. (Djay.) — Pakâmma-samîⁿjdjo riyôlo ámântaⁿg, *laat dat nu vooreerst eens zoo blijven*. (Brief.) — Bôlí-sâmi, lett.: *houd dat eens*, v. d. *houd dat vooreerst maar*. NB. gebezigd tegen iemand, die geleend geld terug wil geven. — Mambanîya bôlí-sâmi, îya-sâmo mábellâya, *laat die meisjes van hier eens rusten, mijn oog eens gevestigd op de meisjes van elders*, d. i. *ik zal de meisjes van hier vooreerst maar laten zitten, en vooraf eens mijne blikken werpen op de meisjes van andere plaatsen*. (Kel.) — Bâdjikâⁿgaⁿgîntoe pônna naêraⁿg-sâmo kalâóe, *het is beter hen eens Westwaarts te brengen*, d. i. hier volgens het verband: *het is beter, om hen eerst naar Maritjâya te brengen*. (Brief.) Vergelijk Makass. Spraakkunst § 211.

Sa soms ook verbonden met *sēⁿg*, van daar: *sásēⁿg*, ons: *eens weder*.

(2° sa), = *sáma*, bijv.: álâmpa-mi salâmpa-lampâna, = *álâmpa-mi sáma-lámpa-lampâna*, d. i.: *zij gingen, tegelijkertijd hun gedurig gaan*, d. i.: *zij gingen al gedurig voort*. — Satôeⁿggoe-toeⁿggôena, *tegelijkertijd met het voortduren er van*, te weten: *van den toestand*, of *de werkzaamheid*, waarover gesproken wordt; v. d.: *onophoudelijk, voortdurend, altoos*, vergel. Gericke in zijn Jav. woordenb. op ꦱꦤ vergel. ook mijne Mak. Spraakk. § 208, 4°, en § 211.

(3° sá), vergel. *sa* N°. 1.

ᨔ (*saⁿg*, *sam*, *san*, of: *sanj*, of ook wel *sa*, met verdubbeling van de eerstvolgende letter, al

naar gelang van de letter, waarmede het woord begint, vóór hetwelk men dit onafscheidbaar vóórvoegsel plaatst), = *sâma* N°. 1, bijv.: *sanróepa*, *gelijksoortig*. — Sampàñgká, *van gelijke klasse*, v. d. *even oud*, *even groot*, enz. Men zie *páñgká* N°. 2. — Sañgâñggá, *van gelijke waarde*. Men zie *áñggá*. — Sañgkâmma. Men zie *kámma* N°. 2. — Sañgkôntoe. Men zie *kóntoe*, enz. — Sallômpo, *evengroot*. Verg. Mak. Spraakk. § 75 en § 211.

ò (si), *één*, telwoord, Boeg. *si*, of *se*, idem; bijv.: si-tâoe-boerânne, *één man*, *één zoon*. — Si-kâli, *één keer*, *éénmaal*. Men zie *káli* N°. 1.

Dit *si* vervolgens gebezigd: a) tot aanduiding van ons onbep. lidwoord *een*, verg. Mak. Spr. § 59;

b) in de beteekenis van: *één*, *naauw verbonden*, *te zamen*, *één en dezelfde*; bijv.: sikatĩnrôwañg, *zamen slapen*, *met elkander slapen*. — Sitâgalá, *elkander vasthouden*. — Sitâba. Men zie *tába* N°. 1.

Simemâñgañg. Men zie *mémañg*. — Namálâmpa-mo rôewa sisaribâttañg, lett.: *twee die te zamen broeders waren*, d. i.: *de beide broeders gingen heen*. (Djay.) — Rôewa-sikalabîni, *de beide echtgenooten*. — Sirâtannâya, lett.: *met het behoorende er van*, v. d.: *naar behooren*. — Sitôdjeñg-todjênna, lett.: *met*, of *overeenkomstig*, *het ware er van*, te weten: van de zaak, waarover gehandeld wordt; van daar: *naar waarheid*, *waarlijk*, *in de daad*, verg. *tódjeñg*. — Sisâllo-sallôna. Men zie: *sállo*.

c) in de beteekenis van: *één*, *niet afgebroken*; bijv.: si-tĩnro-tĩnrôna-mâmi, *het is één gedurig slapen maar*, d. i.: *zij slapen maar onafgebroken*, *maar altoos*, *door*. — Si-lâmpa-lampâna-mâmi. Men zie *lámpa*.

d) *één*, *niet gedeeld*, *geheel*, *alle*; bijv.: si-barîbasá, *één geheele morgen*. — Si-karocwêñg, *één geheele namiddag*. — Si-parasâñgañg, *één geheel land*, d. i.: *al zijne bewoners*. — Si-bâtoe-, of: si-bâtañgkâle, *over het geheele ligchaam*. — Si-pasôerowânna, *al zijne orders*. (Rap. K. G.) Men vergel. hierbij Gericke in zijn Jav. Woord. op ꦱꦶ.

Âssi, = *si*. NB. de *a* hier gelijk in meer gevallen slechts als eene zachte aanblazing vóór de letter *s* te beschouwen. Zie beneden op *á* N°. 6; bijv.: âssi-tâí, âssi-pôloñg, = *si-tâí*, *si-pôloñg*, *één en een half tâí*.

ò (siñg, sim, sin, siñj, of ook wel eenvoudig: si, al naar gelang van de letter waarmede het woord, vóór hetwelk dit onafscheidbaar voorvoegsel geplaatst wordt, begint), = *sañg*, *sam*, *san*, *sañj*; bijv.: simbôri, *van één en dezelfde plaats afkomstig*. (Tar.) — Siñgkâmma, = *sañgkámma*, enz. Vergel. Mak. Spr. § 75.

ò\ (sēñg), *wederom*, Boeg. *si*; bijv.: lêbáki, ámánáki sēñg si-tâoe boerânne, *daarna*, *beviel zij al wederom van een zoon*. (Djay.) — Ámôêko-mâmisēñg ri-karoewêñga koebâttoe, *ik kom morgen maar wederom des namiddag's*. Vergel. *sédeñg* of *sedéñg*. Men zie ook Mak. Spr. § 211.

o\ (sō), *ásô*, *opzwellen*; bijv.: ásô tômpóbañgkênna, *de wreef van iemands voet zwelt op*. — Ásô-mi limânna, (roepânna), *zijne hand* (*zijn gezigt*,) *is opgezwollen*, zonder uitwendige oorzaak. NB. ware de zwelling ten gevolge van *slaan* of andere dergelijke uitwendige oorzaak, zoo zou men moeten gebruiken het woord: *kámbañg*. — Rôti ásô, *gerezen brood*. — Ásô battâñgkoe, *mijn buik is opgezet*.

o\ (sōñg), ásôñg, *op het hoofd dragen*; bijv.: málêmbará-mi boerannêya, másôñg-mi baĩnnêya, *de man draagt met een bamboe*, of *toestel* (men zie *lémbará*), *over één*, of *beide schouders*; *de vrouw*

draagt op het hoofd, d. i.: *de man krijgt meer dan de vrouw.* (Rap.)

Sôñgañg, *een vracht om op het hoofd te dragen, hoofd-vracht.* (Rap.)

ꝏ // (1° sâkká), bep. sâkkaka, (G. G.), soort van *zweer*, er uitziende als een dubbelde steenpuist. Boeg. *sákkâ*, idem.

(2° sâkká), bep. sâkkaka, het Arab. en Mal. صدقة, *aalmoes*, het geven van een gedeelte zijner bezittingen tot aalmoezen aan de armen of tot godsdienstige einden, om daardoor het overige gedeelte te heiligen. Jav. *d̃jakat*, idem. Zulk een *sákká* geeft de Inlander meestal na gelukkig volbragte handelsreis, of zoo hem eenig ander geluk ten deel gevallen is; bijv.: pasôèloé-mi sakkâta sikêde, lett.: *geef wat sákká's uit*, d. i.: "onthaal je vrien-"den en tegelijkertijd de armen eens van je winst." NB. dit geschiedt in de daad, uit vrees dat zij anders geen zegen op hun rijkdom hebben zullen.

ꝏ // (1° sâñgká), bep. sâñgkaka, *volkomen;* v. d.: a) *bijzonder goed;* b) *veel, overvloedig, veelsoortig, allerlei*, Boeg. *sákká*. Bijv.: lêbáki, nitowâna-mi soerôwa sâñgká patowâna, *daarna werd de gezant onthaald op een volkomen onthaal*, d. i.: *naar behooren onthaald.* (D̃jay.) — Sâñgká ewāñgânna, *volkomen is zijne wapenrusting*, d. i.: *hij is van allerlei wapenen voorzien.* — Sâñgkáki t̃jilakâna, *volkomen is zijn ongeluk, hij is buitengemeen ongelukkig.* — Bâkoé-bâkoé sâñgká-roèpa, *mandjes volkomen van soort*, d. i.: *mandjes van allerlei soort.* — Sêlé-sâñgká, eene kris, waarvan de kîli-kîli, alsmede het uiteinde en de *tóli-tóli* der scheede van goud voorzien zijn. — Taêna nasâñgká, *het is niet volkomen*, geb. van alles, waaraan *iets ontbreekt*, v. d. bijv. van iemand, die een *oor*, of een *oog*, of een *been*, of iets anders van dien aard mist. — Sâñgká-gâoé, *volkomen in zijn doen*, v. d.: *allerlei doende*, zoowel in goeden als in kwaden zin: a) *bedrijvig;* b) *allerlei*, of ook: *bijzonder groot kwaad doende;* bijv.: têya-kô sâñgká-gâoé, *voer toch niet allerlei kwaad uit*, maak bijv. geen ruzie. Van daar: sâñgká-gaoèki, *iemand allerlei*, of *bijzonder groot, kwaad doen*, v. d.: *eene vrouw onteeren;* als: âñj̃djo baïnnêya lêbá-mi nisâñgká-gaoèki ri-taoèwa, *die vrouw is onteerd door iemand.* Van daar ook: pasâñgká-gâoé, *volkomen*, en v. d.: *overvloedig doen zijn;* bijv.: lêbá-pi nipasâñgká-gâoéki ri-erónâya taoèwa roèpa-roepânna, *nadat men de kleuren van het kleedje overvloedig heeft doen zijn naar iemand's wil*, d. i.: *nadat al de onderscheidene kleuren van 't kleedje door iemand opgegeven zijn.*

Kasâñgkakânna, *al wat iemand benoodigd heeft* tot voeding, kleeding en dergelijke meer. (Bid.)

(2° sâñgka). — Pisañgkâï, *iets verbieden;* Boeg. *pesañgkâï*, idem.

Pâpisañgkâñg, *iemand iets verbieden.* (Rap. K.G.)

ꝏ // (sâki), bep. sakîya, vnw. sakîñgkoe, *ziekte, gebrek, mankement*, Boeg. idem. Vergel. het Jav. en Mal. *sákit, ziekte.* — Nîyá sakînna, *er mankeert wat aan*, bijv. aan iemand's *gezondheid*, aan *wapenen*, aan *een huis*, enz. Vergel. *leboèrañg*. (Rap.)

Másâki, *ziekte, gebrek, pijn, hebben.* (Sinr.)

Pisâki, *pijn veroorzaken, zeer doen.* (Kel.)

ꝏ // (sâkkîñg). Sâkkîñg-sâkkîñg, een langwerpig geestelijk wapen, soort van *dolk*. Boeg. idem, Jav. *sĕkiñg*, een *mesje*, Arab. Mal. سكّين, *het mesje* waarmede de *besnijdenis* verrigt wordt.

ꝏ // (sâñgki), *snijden*, bijv.: *gras, manen van een paard*, enz.; *knippen*, bijv. *hoofdhaar*. B. idem.

Saŋ̃gkîyaŋ̃g, *snijden voor.*

o // (sâŋ̃gkoeŋ̃g), *bajonet*, Boeg. idem, Jav. *saŋ̃gkoek.* — Bâdilí-ásâŋ̃gkoeŋ̃g, *geweer met een bajonet.* — Pôke-sâŋ̃gkoeŋ̃g, piek, wier lemmet van een bajonet gemaakt is.

o \ // (sâkke), bep. sakkêya, *rilling, koortsig gevoel.* (Sinr.)

o // \ (1° sâkkó), *benaauwen in de keel*, bijv. ten gevolge van *verslikking;* Boeg. idem; als: nasâkkóká d̃jêné, *mij benaauwt water*, dat in het zoogenaamde verkeerde keelgat gekomen is. — Nasâkkóká kânre, *mij benaauwt rijst*, waaraan ik mij verslikt heb. — Nasâkkó-mi ò̂emboe-ò̂ebá, *hem benaauwt kruiddamp*, die in zijn keel gekomen is.

Tásâkkó, *benaauwd zijn*, bijv. ten gevolge van *verslikking.*

(2° sâkkó). Sâkkó-sâkkó, bep. sâkkó-sâkkoka, gebraden rijstemeel met geraspte klapper en suiker.

o // \ (sâŋ̃gko), bep. saŋ̃gkôwa, soort van *schoffel*, Mal. *l̃jaŋ̃gkol*, idem. — Sâŋ̃gko-pâpa, in stede van een *sâŋ̃jko* maar een *pápa* N°. 1, of *bamboelat, bezigen.* (Dâëŋ̃gT̃jam.) Teeken van armoede en geringheid.

Saŋ̃gkôwi rò̂ekoé-rò̂ekoeka, *het onkruid uitwieden met een sâŋ̃jko.*

ò // (sîkí), *opnemen*, bijv. zijn' *haan* bij het begin of einde des gevechts; bijv.: zijn' *schild, piek* of *kris;* bijv.: zijn *saroŋ̃g* (lîpá), of *staatsiekleed* (gâdoé), ten einde dit kleedingstuk om het midden van het lijf vast te maken. V. d. ook overdr.: sîkí birîta, lett. *een goeden naam opnemen*, d. i. *verwerven.*

Pasîkí, die het als 't ware voor de anderen *opneemt* in den strijd, v. d.: *voorvechter.*

ò // (sîkoe), bep. sikò̂ewa, het schuinsche hout boven het ploegkouter, dat dient om de aarde uit de voren op zij te werpen. Boeg. idem. Jav. *siŋ̃gkal.* — Sîkoe-sîkoe, bep. sîkoe-sikò̂ewa, houten in den vorm van een *regthoek*, die men boven op het dek van binnen tegen de kanten van het vaartuig aanspijkert tot meerdere hechtheid. Boeg. idem.

Vergelijk het Sund., Mal., Jav. *sîkoe, elleboog, regthoek.*

ò // \ (sîkó), *binden; bindsel;* v. d.: *boe, bundel, knoop, band, strik*, enz., Boeg. *siyó*, idem; bijv. ásîkó-bânri. Men zie *bânri.* — Nisîkó-bâŋ̃gkeŋ̃g, gebezigd van het *verdrinken* wegens overspel of bloedschande; dewijl het *binden der voeten* hierbij plaats had. — Máŋ̃jîkó bisêyaŋ̃g, *een vaartuig binden*, v. d.: *maken, bouwen.* (G. G.) — Lêkósîkó, een sierihblad, dat aan beide zijden een kleinen inham heeft, even als of het daar *gebonden* ware geweest. NB. De Inlander eet zulk een blad nimmer, uit vreeze dat hij anders vroeg of laat in *banden* kome. — Nisîkóki galâya, 't Boeg. *dóeŋ̃jâ.* Dit heet in het *gála*-spel, als men wel de zwarte schijven zoo geplaatst heeft, dat de witte schijven van de tegenpartij afgesloten zijn, doch tegelijkertijd buiten de mogelijkheid geraakt is, om nog daar binnen zijn eigen schijven te bewegen, dus als 't ware *gebonden* is. — Sâbe si-sîkó, *één bindsel zijde*, ongeveer één kâtti. — Óe si-sîkó, *één haarvlecht.* — Sîkó-bâttaŋ̃g, of: sîkó-âyá, *buik-*, of *heupband, gordel*, v. d.: ásîkó-âyá, *omgord zijn.* — Tânnaŋ̃g sîkó, *strikken zetten*, of *spannen*, voor het wild. — Padj̃âga-sîkó, *iemand die de wacht houdt bij een jagtstrik.*

Sikôkaŋ̃g, *ergens aan binden;* v. d. d̃jâraŋ̃g nisikôkaŋ̃g, *paard, dat ergens aan vastgebonden is.* (Inl. Wetb.)

Sisîkó, *aan elkander gebonden zijn;* bijv. bisêyañg sisîkó-sîkó, = *biséyañg sitónda-tónda, praauwen die onderling aan elkander gebonden zijn.* NB. de verdubbeling doelt hier welligt op het *groot aantal* vaartuigen, waardoor de *verbinding onderscheidene malen* plaats heeft.

Pasisîkó, *zamenbinden.*

(soèkkañg), naam eener soort van *visch,* vol stekels.

(1° soèki). — Pañjoèki, bep. pañjoekîya, het zenden van gebak en andere geschenken aan de bruid door den bruîgom. Dit geschiedt na de *tjiñgkárra,* en is zooveel als een *bruidschat* (*antáran* N°. 2.) Verg. *tjiñgkárra.*

(2° soèki), = *soégi,* = *soédji, borduren.* (G.G., Rap. K. G.)

(3° soèkí), *peuteren;* v. d.: de vruchten met een' van een haak voorzienen bamboezen staak aftrekken. (Tar.) Mal. *tjoekil,* of *tjoñgkil, stoker, pennetje, peuteren, poken.* Jav. *tjoekil, uitpeuteren, uithollen.*

Pasoèkí, bovengemelde *van een haak voorziene bamboezen staak,* tot het *afstooten,* of *aftrekken,* van sommige vruchten.

(1° soèkoe), bep. soekoèwa. — Si-soèkoe, *een halve gulden koper,* of *zestig duiten,* Boeg., Jav., Sund., Mal. idem.

(2° soèkkoé), bep. soèkkoeka, *volkomen;* geb. van alles waaraan niets ontbreekt, hetzij in *goeden* of *kwaden* zin, Boeg. idem; bijv.: soèkkoé bayarâna, lett.: *volkomen is de betaling er van,* d. i.: *de volle som wordt betaald.* (Inl. Wetb.) — Ta-soèkkoèkaï pañjdjarînna asêya, *het groeijen van het rijstgewas is niet volkomen,* zoo veel als: *het is een slecht rijstgewas.* (Rap. K. G.) — Soèkkoéeki pañgamâ seyânna Âlla-taâla ri-nâkke, *volkomen,* d. i.: *zoo groot mogelijk, is de barmhartigheid van God jegens mij.* — Soèkkoéeki larrôna ri-nâkke, *volkomen,* d. i. *zoo hevig mogelijk, is zijn gramschap jegens mij.* — Soèkkoéeki katjilakâñgkoe, *mijn ongeluk is volkomen,* d. i.: *heeft het hoogste toppunt bereikt.* (Djay.)

(soèke), bep. soekêya, het zelfde als *bódá,* lett. *a,* met dit onderscheid dat de *soèke* van boven aan de eene zijde wat afgesneden is, ten einde gemakkelijker daaruit te kunnen drinken. Boeg. idem.

(soèñgke), *openen, ontvouwen, ontrollen, losmaken,* een *zadel* bijv. — Áñjoèñgke râhasiyâna, *iemand's geheimen openbaren.*

Soeñgkêyañg, *openen voor,* bijv.: soeñgkêyañgsâï noèdjoeñg ânne anâkoe Djâyalañgkâra, *open eens voor dezen mijn' zoon Djâyalañgkâra het boek der sterren,* d. i.: *zie eens wat de sterren aangaande hem voorspellen.* (Djay.)

Soeñgkêï, *openen voor,* bijv.: soeñgkêïyá, *open voor mij.*

(1° sêñgka), bep. señgkâya, een *afwijking* van den gewonen weg; bijv.: señgkâna binâñgâya, lett.: *een afwijking van den gewonen weg der rivier,* v. d.: *een spruit,* of *tak, van de rivier.* — Sêñgka-mi, *het gaat een anderen weg, het gaat scheef;* gebez. bij het *scheuren* van *linnen* en derg. Boeg. idem.

(2° sêñgka), = *soemêñgka,* Mal. *siñggah,* idem. (Rap.)

(sêñgkañg), tangetje, gebezigd om de haartjes van den baard uit te trekken. NB. de Inlander scheert zich niet, zoo als wij. Boegin. *síka,* idem.

(1° sêké), bep. sêkeka, *gestreng, norsch.* Boeg. *sékkañg,* idem.

(2° sêké), bep. sêkeka, *naauw, eng, moeijelijk, ingewikkeld;* bijvoorb. van *regtszaken* gebez., Boeg. idem; bijv. sêké-pamâĩ, *benaauwd* in de ademhaling, *asthma.* — Mâte-sêké-pamâĩ, *stikken.* — Âlâmpa-sêké, *voor eene moeijelijke zaak zich ergens heen begeven.* (Rap.) — Sêké ânne koelampâĩ, *ik ga voor eene moeijelijke zaak.* — Sêké ânne lampâkoe, *mijne reis vereischt spoed.* — Sêkéki soerôwa, *de bode is beperkt in zijn tijd, maakt veel spoed;* of anders: de *bode komt voor een moeijelijke zaak.* (Mâdi.)

Sekêki, n̄jekêki, mán̄jekêki, *naauw,* of *eng, maken, in het naauw brengen,* bijv. door iemand dringend te laten manen.

(sêñgke), tásêñgke, *vastzitten* met een vaartuig. Boeg. idem.

(sêko), ásêko, = *úlêko-lêko, kronkelen,* bijv. *eene rivier.* Verg. *lêko* N°. 2.

(sôñgka), welligt letterlijk: *duwen;* en van daar: soñgkâñg, a) *tegen iets duwen,* v. d.: *iets afwijzen, beletten, tegengaan, verhinderen,* Boeg. *sokkâñgi,* idem; bijv.: áñgâlí-tôñgá la-soñgkâñgi papâlá-toelôenna, *ik schroom ook, om af te wijzen zijn verzoek om hulp.* (Inl. Wetb.)

b) *naar iemand duwen, iemand iets toeduwen,* v. d.: *iemand iets doen geworden;* bijv.: îya ânne bêdeñg kanâya nisoñgkâñgaï, *toe-Bonéya, dit is, zegt men, het woord, dat gebragt werd tot de Bonieren.* (Rap.)

(sôñgkañg), = *ĩjóñgkañg.*

(sôñgké), bep. sôñgkeka, soort van *zijde* met goud of bloemen doorweven, Jav. *soñgket, met goud* of *bloemen doorweven, gekeperd; soñgkettan, goudlaken, en gekeperde stof, damast, borduursel.* Vergel. ook van Hoëvell's Bidas. Aant. bl. 342, reg. 8, over het Mal. سفكيت.

(sôkó), = *ambâni;* bijv.: koetjînísôkó-ko, *ik zie u van nabij.* (S. Tjin.)

Sisôkó, *vlak bij elkander zijn;* gebez. van menschen, die elkander nagenoeg verdringen van wege de *volte.*

(sôñgkó), welligt oorspronkelijk = *tóñgkó, bedekken,* en van daar gebezigd voor: *hoofddeksel, muts, pet,* enz.; Boegin. idem; Jav. *soñgkok,* soort van *muts* of *hoed,* zonder rand, gewoonlijk van fluweel, behoorende tot de oorlogskleeding der Javanen. — Sôñgkó-gântañg, soort van kinder*muts* of *pet.* — Sôñgkó-tjîlo-tjîlo. Men zie *tjîlo.* — Sôñgkó-Ârá. Men zie *Árá.* — Sôñgkó-gâdóe, *een sóñgkó, die men bij de gâdóe behoort te dragen.*

Soñgkôkañg, a) plaats in de vorstelijke huizen, waar men het eten, nadat het gekookt is, neêrzet, alvorens het binnen te brengen, ook genoemd: *bâllá-kádó.*

b) korf om op een' haan te zetten, waarvoor men veel zorg wenscht te besteden. — Van daar: djâñgañg-másôñgkó, lett. een haan dien men onder zulk een *soñgkókañg* bewaart, van daar een haan waarvoor men veel zorg draagt, *een vechthaan.* (Mâdi.)

Djârañg-nisôñgkó, *een paard dat men niet los laat loopen,* zoo als gewoonlijk geschiedt, maar dat men in een stal opsluit, waarvoor men alzoo veel zorg draagt, *een rijpaard,* = *djárañg nikatóewo.* (Rap.)

(sikâpa), bep. sikapâya, soort van eetbaren wortel op Tâna-kêke en elders (, men zie *pótélá*); niet behoorlijk afgekookt, heeft deze wortel eene bedwelmende kracht. Boeg. idem.

(siñgkâppó), bep. siñgkâppoka,

een *slingerplant*, veel overeenkomst hebbende met de *kalêleñg*, voorzien van een soort van *tóbo*, die wegens de overeenkomst *láso-mámêloñg* genoemd, en als geneesmiddel gebezigd wordt tegen de ziekte die uit hoofde van den naam der medicijn, gewoonlijk *sáwañg-siñjkáppó*, of: *láso-mámêloñg* heet. Vergel. *sâwañg*, en *mêloñg*.

(sikôpañg), ons *schoppen* in het kaartspel.

(sikâmma). Men zie *kámma* N°. 2.

(sikête). Verg. *kête*.

(sikâde). Men zie *kâde* N°. 3.

(sikêde). Verg. *kéde*.

(sikoètji), bep. sikoetjîya, ons Holl. *schuitje*. (Djay.)

(sikoènjará), het Holl. *schoener*.

(sikoèyoe), bep. sikoeyoèwa, *krab*. — Sikoèyoe-bâlasá, soort van *krab*. — Sikoèyoe-dâtó, soort van *krab*. Verg. *dâtó* N°. 2. — Sikoèyoe-karâka, soort van *krab*. — Sikoèyoe-pêpé, soort van *krab*. — Sikoèyoe-goèntoeróe, soort van *krab*. — Sikoèyoe álômo. Men zie *lómo* N°. 2. — Sikoèyoe-ádâmará, *krab, die aan den buik een uitwas heeft*.

(sâñgkará), bep. sâñgkaraka, *breed*.

Panjâñgkará, een dun bamboesje, dat in het weven de breedte van het te weven kleedje aanduidt.

(sîkirí), bep. sîkirika, = *djîkirí*. (D. Moes., Godsd.)

(sikoèra). Sal. en Bonth., = *siyápa*, *hoeveel*. Verg. *ápa* N°. 1, en *kóéra* N°. 2.

Sikoerânna, = *ñjapánna*, *áñjapánna*, *wanneer*, en = *siyapáya*, *wanneer*. Vergelijk *ápa* N°. 1 en *kóéra* N°. 2.

(sikoènroe), bep. sikoenroèwa, = *djikóénroe*.

(sîñgkirí), bep. sîñgkirika, naam eener soort van *kris*. (G. G.)

(soèkará), bep. soèkaraka, *moeijelijk, moeijelijkheid, hindernis*, Boegin. idem, Mal. en Sund. *soékar*, Jav. *djoekar*; bijv.: lêbáki natâba soèkará lômpo Dimâya, *de Bimanezen heeft een groote ramp getroffen*. NB. ziet op de uitbarsting van den berg Tambôra.

La-koebâttoe, pônna taêna soèka-soèkará, *ik zal komen, wanneer er niets is dat mij verhindert*, ligte ongesteldheid bijv., of ander nietig beletsel. NB. zoo er gewigtiger verhindering is, bezigt men bijvoorb. *lalóérá*.

(soèkoeróe), Mal. en Arab. شكور, *dank, dankzeggen*.

(sêñgkará), *van elkander zetten*, bijv. de *beenen* of *pooten*. — Toèká-nisêñgkará, een trap, waarvan men als het ware de beenen van elkander kan zetten, alzoo een *openslaande trap*, een *lampentrap*. Zoo zou dit woord ook zeer goed kunnen geb. worden van het *openen* van een *passer* en derg. meer.

(1° sâkalá), bep. sâkalaka, *moeijelijk*, bijv.: djamâñg sâkalá, *moeijelijk werk*. — Sâkaláki gappâna, *het is moeijelijk te krijgen*. — Sâkaláki bitjâra-Mañgkâsará, *het is moeijelijk om Makassaarsch te spreken*.

(2° sakâllá), bep. sakâllaka, *laken, lakensche stof*, Jav. *sañgkêlat*, Sund. Mal. *sakhlât*, Pers. سقرلات, *scharlaken, laken*.

(1° sañgkâla), bep. sâñgkalâya, het Boeg. *sakkâla*, = het Makassaarsche *póñggo*, *blok* of *boei*, voor gekken, Mal. *sañgkâla*, *boeijen*

kluisters. — Nisañgkâla, *met een sañgkâla gebonden worden.*

(2° sâñgkalá). — Tásâñgkalá, *aangehaakt zijn;* v. d.: *ergens aan blijven haken*, of *vastzitten*, Boeg. *tásákká.*

Sañgkâlañg, *haak;* van daar alles waarin iets blijft haken, als bijv. *mos*, *hout*, en dergel. meer, in eene rivier, waarin een net verward raakt, van daar: *beletsel.* — Sañgkâlañg-sôñgkó, *haak voor een pet.* — Sañgkâlañg-bâdilí, *haak voor een geweer.* — La-lâmpa-má, pônna taêna sañgkâlañg, *ik zal gaan, zoo er geene verhindering is.*

Pasâñgkalá, a) *aanhaken*, b) *verhinderen;* bijv.: pasâñgkaláki lampâkoe, *hij verhindert mijne reis.*

(3° sâñgkalá), het Mal. *sañgkal, loochenen, ontkennen*, Boeg. *sákká*, idem.

Pasañgkâlañgi, *iets ontkennen.* Vergelijk *sássalá* N°. 1.

(sañgkâlañg). Men zie *sáñgkalá* N°. 2.

(sañgkîlañg), *roerbank;* Boeg. idem; bijv.: âñgîñg bâttoe ri-sañgkîlañg, *wind, die van achteren op zij aankomt*, lett.: *die van de roerbank komt*, zoo veel als: *goede wind.* — Sañgkîlañg-irâte, *het bovenste hout van de roerbank.* — Sangkîlañg-irâwa, *het onderste hout van de roerbank.* — Sañgkîlañg-álôñjdjó, lett.: *een roerbank met lagen*, d. i.: *een roerbank waarvan het bovenste hout met een bogt loopt, en in het midden het onderste raakt.*

(sâkkoeloé), bep. sâkkoeloeka, een onaangename zweetlucht onder den arm hebbende. — Taîpa-sâkkoeloé, soort van mañgga; men zie *taípa.*

(sakêlá), = *sakállá* N°. 2.

(siñgkâllo), = *pasikói*, van daar: *vastknoopen*, bijvoorb. *een saroñg om den hals.* (S. Tjin.)

(sîñgkoeloé), bep. sîñgkoeloeka, *elleboog*, *hoek*, Boeg., Mal., Sund., Jav. *síkoe.* — Boêñga-sîñgkoeloé. Verg. *bóêñga.* — Si-sîñgkoeloé, lett.: *één elleboog*, van daar als *maat* gebezigd: de lengte van den elleboog tot aan den uitersten top van den middelsten vinger. — Si-sîñgkoeloé-kâñgkañg, de lengte van den elleboog tot aan het uiterste van de gebalde vuist. — Kâdó-másîñgkoeloé, *rijst* (kôwasá), gewikkeld in een pisañg-blad, hetwelk men den vorm van een *driehoek* gegeven heeft.

Panjîñgkoeloêna bâllaka, *de hoekpalen van het huis.* (Rap.)

Siñgkoêlañg, *met zijn' elleboog ergens langs schuren*, of: *wrijven.*

Sisiñgkoêlañg, *met de ellebogen langs elkander schuren;* ook bijvoorbeeld gebezigd van twee menschen, die strijkelings elkander voorbij loopen. Ook gebezigd van twee *huizen;* wanneer de hoek van het eene huis als 't ware langs den hoek van het andere schuift. Zoo insgelijks van twee *schepen*, wanneer de voorsteven van het eene schip bijna op zij van den achtersteven van het andere schiet.

(siñgkôlo), bep. siñgkolôwa, een houten blokje, ongeveer ter lengte van een span met duim en pink, waarin een pennetje van ijzer of koper zit, en dat de timmerlieden bezigen, om daarmede op het hout eene lijn te trekken, en alzoo bij het werken de juiste maat te bepalen. Boeg. idem. Zulk een *siñgkólo* gewoonlijk met de *kídoñg-mañgáli*, en een stukje *káyoe-léleñg*, of *ebbenhout*, gelegd in het water, waarmede de

rijst besprenkeld zal worden, die voor het kind bestemd is, hetwelk voor het eerst zal eten. Men meent, dat het kind daardoor op later leeftijd zijn' mond in toom zal houden; v. d.: bâwa ta-nisiñgkôlo, lett. een mond, waarbij men verzuimd heeft van de *siñgkôlo* bovenvermeld gebruik te maken, van daar: een mond die onbescheiden woorden uit, die niet in toom gehouden wordt.

(soeñgkâlli), bep. soeñgkallîya, = *pasâmbañg*, = *tjidâkoe*.

(sôñgkoló), bep. sôñgkoloka, *in wasem gekookte rijst*, Boeg. *sókkó*. NB. de rijst wordt in een' zak, die den vorm van een peperhuis heeft, gedaan, en deze zak in den met kokend water gevulden rijstpot gehouden.

Soñgkôlañg, de naam van dezen zak.

(sâga), bep. sagâya, *saga*, rank met boonen, waarin 5 à 7 pitjes of korrels zijn, die men gewoonlijk bezigt om goud meê te wegen, *Abrus precatorius L.* Boeg. idem. — Si-sâga-sâga, *één korrel.* (Sinr.) — Tjîñjtjiñg-sâga-Malâkka, soort van *ring*.

(sâgañg), *beteugelen*. — Ta-nisâgañg, *toomeloos*.

Sâgañg ook gebezigd voor het hout of bamboe, onder aan de *sâmboeñg-láyañg*, als 't ware de patôñgkó's tegenhoudende, ook genoemd: *salêwañg* N°. 1, en: *kâlañg* N°. 1.

Ságâñgañg, *inlandsch toom*. (Mâdi.) B. idem.

(sâñgga), *komen tot, reiken tot, tot, toereiken, genoegzaam, volkomen, volledig, voltallig zijn*. — Sâñgga-pa kôelle, *zoo ver de krachten reiken*, v. d.: *met inspanning van alle krachten*. — Nipakânre sâñgga erôna, *te eten krijgen, zooveel men wil*. — Sâñgga-mi erôkoe, *tot zoo ver wil ik gaan*, bijv. *in het bieden;* v. d.: *ik bied niet hooger*. — Sâñgga-mi pabakkâna, *zijn groeijen is als 't ware tot de uiterste grens gekomen*, d. i. *hij is volwassen*. — Sâñggalômpowi panrânnoewâñgkoe, lett.: *mijn vertrouwen is groot, en wel zoo, dat het niet grooter worden kan*, als 't ware *de grens bereikt heeft;* v. d.: *zeer groot is mijn vertrouwen*. — Sâñgga-lâmpa-má, *ik trek ten strijde en zal tot het uiterste volhouden*, d. i.: zelfs mijn leven niet ontzien. — Sâñgga-pañgânremá ânne, *ik heb reeds zoo veel gegeten dat ik niet meer kan, ben als 't ware tot de grens gekomen;* van daar: *ik heb genoeg gegeten*. — Sâñgga-mâlláká añjtjîníki lompôna siyagâñg gassînna, *ik ben zeer bevreesd*, lett.: *mijne vrees heeft als 't ware de uiterste grens bereikt, op het gezigt van zijne grootte en kracht*. (Djay.) — Sâñgga-padjâppa-má ânne, *ik kan niet verder loopen*. — Pâláki sâñgga-pâlá, *vraag er dringend om*. — Mânna sâñgga îya-djânjdjo nigaôekañg, *ofschoon dat slechts en volstrekt niets anders gedaan wordt*. (Maoet.) — Sâñggaï taôewa, *er mogen niet meer menschen binnen*, lett. *de menschen zijn gekomen tot aan de grens, zij mogen niet verder, zij mogen niet binnen gaan*. — Sâñggaï tannânna, lett. *hun inzetten gaat tot zoo ver*, d. i.: *zij mogen niet meer inzetten dan zoo veel*. — Têya-tôñgko sâñgga pamaînoe ri-karaênnoe, *wees ook niet onverschillig omtrent uwen vorst*, lett.: geef u geheel over aan uwen vorst, zonder daarbij eenige grens te kennen. (Rap.) — Sâñgga-sâñggaï lampâna djarânnoe, lett. *het loopen van uw paard is hard genoeg*, d. i.: *uw paard loopt wat hard*. NB. geeft zoo veel te kennen als: *houd uw paard wat in*.

Pasâñgga ewâna, lett.: *zijn weêrstand bieden tot het uiterste doen komen*, d. i.: *tot het uiterste toe weêrstand bieden*. (Rap. K. G.)

Sâñgga-lowêya, naam eener *piek* die tot de rijkssieraden van Gôwa behoort.

Panjañggáya, naam eener *kris*, behoorende tot Gôwa's rijksornamenten.

Pasañggâëñg, lett.: *het komen tot de grenzen*, v. d.: *termijn*, enz.; bijv.: mânna anrînniyânna-djа pasañggâëñga, *al is men ook slechts tot hier toe gekomen*. (Rap.) — Taêna îya pasâñggaênna, *er is geen termijn voor bepaald*. (Inl. Wetb.)

(sâgoe), bep. sagôewa, *sago*. Boegin. Mal., Sund., en Jav. idem. — Sâgoe-Lîñgga, *sago van Líñgga*, of *korrel sago;* eertijds kwam de korrel sago van *Líñgga* en die streken. — Sâgoe ápêmpeñg, *sago aan koekjes*, men zie *pémpeñg*. — Sâgoe-bôêlo, Makassaarsche vertaling van *sâgo-bamboe*, *sago in kleine koekjes*, of *stukjes*, niet plat zoo als bij de *sâgoe-ápémpeñg*, maar eenigzins *langwerpig*.

(sâñggóe), = *sâñggó*.

(sâñgge), = *sâñgga*. — Sâñgge oemoeróêna, *zoo ver zijn leven reikt*, d. i.: *zoo lang hij leeft*. — Ikâoe-mo ampâoewi sâñgge badjîna ritoe-málompôwa, *zeg gij er maar het beste van aan den Gouverneur*, hierin *zoo ver mogelijk*, of met andere woorden: *tot de uiterste grens, gaande*. — Nikîyó-mi, sâñgge kîyó, na-nikâpé sâñgge kâpé, *zij werden met aandrang*, of *herhaaldelijk*, *geroepen en gewenkt*, zoodat het bezwaarlijk sterker te doen ware. (D. Moes.) — Sâñgge niyâkoe anrînni, sârrowá lâmpa ri-Gôwa, lett.: *wanneer ik opklim tot den tijd van mijne komst te dezer plaatse*, d. i.: *sedert ik hier ben, ga ik dikwijls naar Gôwa*. — Sañggênna, *tot, sedert;* sañggênna-mînne, *tot hiertoe*. — Taêna namámclâkkaï wâttoe-pasambâyañga sañggênna antamâna Isilâñg, na-sañggênna mâtc, *sedert hij Moslem geworden was, verzuimde hij de bidstonden niet, tot aan zijn dood toe*. (GG.)

Sañggênna, *alle*, lett.: *het toereikende, het voltallige, van hen*, of: *van haar;* bijv.: sañggênna taôêwa, *al de menschen*.

(sâñggó), *iets aannemen, er voor in staan*, Boeg. *sâñggóé*, idem, Jav. *sañggoep*, *op zich nemen*, iets te doen bijv. — Koesâñggóki âñjdjo koepâré, *ik sta er voor in, dat ik dat maken zal, ik neem dat werk aan*. — Sâñggó naroêroeñgîya, *een aannemen* (van het woord), *waaromtrent men overeengekomen is*, d. i.: *een verbond*. (Sinr. K. G.) — Tâoe-sâñggó, *borg*, en wel zoodanig een borg, die betalen moet, zoodra de persoon, voor wien hij borg gebleven is, daartoe niet bij magte is; terwijl een *tódó* eerst aangesproken kan worden, wanneer degeen, voor wien hij zich als borg gesteld heeft, overleden, of althans weggeloopen, is. (Rap. T. Dj.)

Sañggôki, *instaan*, of *borg zijn, voor iemand;* bijv.: inâï sañggôki-ko? *wie is uw borg?* — Toenasâñggokîya, *de persoon voor wien hij zich als borg gesteld heeft*. (Rap. T. Dj.)

(sôêgi), = *sôêki*, = *sóêdji*, *borduren*, Mal. *soedjie*, idem. — Djâï-sôêgi, of: djâï-sôêgi-bîlañg, idem. NB. dit *bîlañg* doelt op het *tellen* van de steken.

Sôêgi-mánâï, soort van *boom*, die ontzettend hoog opgroeit, zoodat hij boven alle andere uitsteekt. De bast van dezen boom wordt bij de *patómpoló* gedaan, die men vorsten-kinderen op het hoofd legt. Men verbeeldt zich, dat zoodanig kind daardoor ook als 't ware boven zijns gelijken zal uitsteken.

(sôêñggoe), bep. soeñggôêwa, *gelukkig*. (Sinr.)

(sêñgge), bep. señggêya, *lawaai, beweging, windmakerij*. (Rap. K. G.) — Tâoe-sêñgge, *een lawaaimaker, windmaker*. Boeg. idem.

(sôñggá), tásôñggá, gebezigd van den *gang* van iemand, wiens eene been een weinig korter is dan het andere, of wiens eene been, hetzij door verwonding, hetzij door verlamming, een weinig *achterna sleept*. Boeg. idem.

(1° sâgantoèdjoe), *acht*. NB. Dit *sâgantoèdjoe* is waarschijnlijk voor *sagān-toèdjoe*, en zamengetrokken uit *sa-agāñg-toèdjoe*, dus *zeven* (, men zie *toèdjoe* N°. 2), *met één er bij*, d. i. *acht*. Men vergel. Mak. Spr. § 94.

Sampoèlo assâgantoèdjoe, *achttien*. — Sâgantoèdjoe-poèlo, *tachtig*. — Sâgantoèdjoe-bilâñgañg, *acht honderd*. — Sâgantoèdjoe-sâboe, *acht duizend*. Verg. Mak. Spr. § 86.

Pisâgantoèdjoe, *achtmaal*. Verg. Mak. Spr. § 117.

Lâppá-sâgantoèdjoe, *achtvoud*. Verg. Makass. Spr. § 118.

Kasâgantoèdjoe, of: mákasâgantoèdjoe, of: kapisâgantoèdjoe, of: mákapisâgantoèdjoe, *achtste*. — Kasâgantoedjoèna, of: mákasâgantoedjoèna, of: kapisâgantoedjoèna, of: mákapisâgantoedjoèna, *ten achtste*. Verg. Mak. Spr. § 119.

Tâwa sâgantoedjoèna, *één achtste*. Verg. Mak. Spr. § 121.

Tásâgantoèdjoe, *elk*, of: *ieder, acht*. — Tápisâgantoèdjoe, *elk*, of: *ieder, achtmaal*. Verg. Mak. Spr. § 122.

Sâgantoèdjoe-sâgantoèdjoe, *aan achten, met hun, of: haar, achten*. Verg. Mak. Spr. § 123.

(2° sâgantoèdjoe), één van de dertig soorten van kaarten bij het *patôèwi-*, en *kówa-gôñjgoñg*-spel.

(sâñggará), *braden*. — Sâñggarácènti, soort van lekkernij, bestaande in pisañgvrucht, welke men in meel wikkelt en vervolgens braadt, het Mal. *pisañg-gôreñg*. — Sâñggará-Bândañg, soort van geregt; men zie: *Bândañg*. — Djâñgañg-sâñggará, of eigenlijk: nisâñggará, *gebraden hoen*. — Sâñggará kôpi, *koffij braden*, of: *branden*. — Nisâñggará ábânnará, *half gaar gebraden worden*; men zie *bânnará* N°. 2.

Sañggârañg, *aarden braadpan*.

(sîgará), bep. sîgaraka, soort van hoog opstaande, spits uitloopende muts, gewoonlijk van wit linnen, soms ook wel rood en purperkleurig, alleen bij feesten gebez., zoowel door vorsten als geringen. Boeg. idem.

Mâñgkó-sîgará, soort van *kom*.

Nipisigârri, eigenlijk: *met een sîgará omwonden worden*; van daar gebezigd van het *vaartuig*, dat voor het eerst gereed ligt, om te water gelaten te worden, als wanneer de voor- en achtersteven met een pasâpoe omwonden worden; welke pasâpoe's vervolgens aan den scheepsbouwmeester vervallen.

(sigânra). Men zie *gânra*.

(Sañggarîñgañg), Kampoñg tusschen Bâllú en Sawâkkoeñg, op den weg van Makassar naar Tôpe-djâwa, waar de *tâlá*-boom klein, krom, en scheef is, bovendien zeer slechte vruchten dragende; van daar: koepâsiñgkôntoe-tâlá-ko ri-Sañggarîñgañg, *ik stel u gelijk met den tâlá-boom van Sañggarîñgañg*.

(sagâla), bep. sagalâya, *zeldzaam, schaarsch*. Boeg. idem. (Rap., Sinr.) Van daar *sagâla* ook gebezigd van *kinderziekte*, of: *pokken*, wegens het *zeldzame* dezer ziekte, als slechts nu en dan uitbrekende; v. d. *kêloñg-sagâla*, een gezang, dat bij gelegenheid van pokken gezongen wordt.

Djâmmēñgîya sagalâya, *het sterven is iets zeld-*

zaams, van daar: *iets kostelijks*, iets dat in mijne oogen zeer begeerenswaardig is. (Kel.)

 (Saŋ̃galêya). Tambâko-Saŋ̃galêya. Men zie *tambâko*.

 (Sagâí), naam van een Dajakschen stam op de Oostkust van Borneo, v. d. welligt: boelâëŋ̃-Sagâí, vergel. *boeláëŋ̃*.

(1° sâŋ̃ga). Mánjâŋ̃ga boelâëŋ̃, *goud in de smeltkroes louteren*. (GG., Tar.) Boeg. idem.

(2° sâŋ̃gá), *happen*. Boeg. idem.

(3° sâŋ̃gá), Boeg., *een blad met een mesje en langs een houtje gelijk afsnijden*. (Sinr.)

(4° sâŋ̃ga), bep. sâŋ̃gâya, soort van *brandhout*, gebezigd om kolen van te krijgen. Het bevat een vocht, dat sterke jeuking en zelfs schurft, ja, wat meer zegt, melaatschheid, zou veroorzaken. Boeg. idem.

(sâŋ̃giŋ̃), *geheel*, *alles*, bijv.: sâŋ̃giŋ̃ rômaŋ̃, *het is geheel*, of: *alles*, *bosch*, van daar: *vol met bosch*. (Djay.) — Sâŋ̃giŋ̃ baînne nipâré pakâmmí-parasâŋ̃gaŋ̃, *alle vrouwen werden aangesteld tot bewaaksters van het land*. (Djay.) — Nasâŋ̃giŋ̃ ôló-ôló-mâŋ̃jŋ̃jeré riyagâŋ̃ga, *het was alles verscheurende beesten wat men zag op den weg*, d. i. *het was vol verscheurende beesten op den weg*. (Djay.) — Téne mánjâŋ̃giŋ̃, *een zoet*, of *geluk*, *dat geheel*, *dat volkomen*, *is*. (Kel.)

Sâŋ̃giŋ̃gi, ánjâŋ̃giŋ̃gi, *iets geheel hebben*, of *krijgen*; bijv. ánjâŋ̃giŋ̃gi baïnnêya âná-tâwa, *de vrouw krijgt bij de verdeeling al de kinderen*, te weten: wanneer de huwelijks-gift niet voldaan is. (Inl. Wetb., Rap.) — Nasâŋ̃giŋ̃gi tâoe-áŋ̃gêraŋ̃ga, *de overbrenger der goederen*, d. i. hier: *de anakóda*, *heeft het geheel voor zijne rekening*, te weten: *het verlies*. (Rap. T. Dj.)

Pasaŋ̃giŋ̃gaŋ̃, *een stel kleêren van één en dezelfde stof*, als 't ware *één geheel uitmakende*. Vergel. *ásíkó-bânri*, op: *bânri*.

(1° sâŋ̃go), *snofneuzen*, *door den neus spreken*. Boeg. idem.

(2° sâŋ̃go). Sâŋ̃go-sâŋ̃go, bep. sâŋ̃go-sâŋ̃gôwa, soort van gewas, dat veel overeenkomst heeft met agar-agar, doch fijner, en doorgaans in zee op een halve mijl afstand van de monding der rivier te vinden is. Boeg. idem.

(3° sâŋ̃go). Saŋ̃gôwi, *beschieten*. (D. Moes.)

(sîŋ̃ga), bep. sîŋ̃gâya, Mal. *sieŋ̃ga*, Jav. , Sanskr. *singha*, *leeuw*. (Djay.)

(soêŋ̃gé). Tásoeŋ̃gé-ŋ̃gé, *snikken*. (Kel.)

(sêŋ̃gá), Boeg. = *oeráŋ̃gi*.

(sêŋ̃go), máŋ̃jêŋ̃go, *met het hoofd schudden*, bijvoorbeeld ten teeken van teleurstelling, of afkeuring.

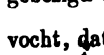 (sôŋ̃gá), bep. sôŋ̃gaka. Sôŋ̃gá-bâwa, *los in den mond*, *ligtvaardig in zijn praten*.

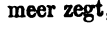 (sôŋ̃gó), bep. sôŋ̃goka, *zweet*. — Ásôŋ̃gó, *zweeten*, *uitwasemen*; bijv.: sôŋ̃gó-doêdoewá, *ik zweet sterk*.

(sôŋ̃goŋ̃), = *sôŋ̃*.

Soŋ̃gôŋ̃gaŋ̃, = *sôŋ̃jaŋ̃*. (G.G.)

(1° sâŋ̃garâ), bep. sâŋ̃garaka, *spleet van boven aan de striklans*. Boeg. idem.

(2° sâŋ̃garâ), *spaander*.

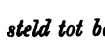 (1° sâŋ̃girí), bep. sâŋ̃girika, soort van *visch*. Boeg. idem.

(2° sâŋ̃girí), zonder olij, of water, *over een droogen slijpsteen heen en weér strijken*; bijvoorb. eene *kris*. Boeg. *sâŋ̃gí*, idem. — Sêlé-sâŋ̃girí-âllo-allôwa, *de kris die hij dagelijks over een droogen slijpsteen zal heen en weér te strijken*. (Dat. Moes.)

(1° sîñgará), bep. sîñgaraka, *helder, helderheid, daglicht, glans.* — Sîñgará-patjîní, *helder van zien*, d. i. *goed-*, of *scherp-ziende*, soms als epitheton van Mohammed gebezigd. (Tar.) — Siñgarâna boêlañga, *de glans der Maan.* — Allêyañg narapîki sîñgará, *tot dat het daglicht aanbrak.* (Djay.) — Sîñgará-mi, lett: *het is reeds helder*, v. d.: *er ligt reeds een groen waas over;* gebezigd van een *paddieveld.*

Siñgârri, *helder maken, verlichten, duidelijk maken, ophelderen;* bijv.: pañgagâñg ásîñgarrîyaï roepânna, *de weg tot opheldering van iemand's gelaat*, d. i. *de middelen tot zijn geluk.* (Tar. D. M.)

(2° sîñgará), *manen*, om *geld* bijv., Boeg. *siñjá*, idem. — Ásîñgará parêké-rêké, *onophoudelijk manen*, verg. *réké* N°. 1. — Ásîñgaráki samâya, *een gelofte maant*, te weten: om vervuld te worden. NB. dit geschiedt volgens de meening van den Inlander door het toezenden van eenige ramp, of wederwaardigheid.

Pasîñgârrañg, *bezigen om op te manen;* bijv.: âllo kôdi-nipasîñgârrañg papiînrañg, *een dag slecht om op te manen tot voldoening eener schuld.*

(sañgâli), *behalve, tenzij, maar.* (Tar.)

Pasâñgalînna, idem. Vergel. *pasâwalînna*, op: *sasoâli.* Boeg. *sañjadînna*, idem.

(sêñgalá), = *sóñgalá*, a) *geschonden zijn* door het afbreken van een splinter of stuk; bijvoorb. gebezigd van eene kast, die door het verzetten ergens langs schuurt, zoodat er een stukje afbreekt; b) *schenden* door het afbreken van een splinter of stuk.

Bijvoorbeeld: pînra-sêñgalá (, of: sóñgalá,)-mâmi dêdé-Djawâya, goerînda-Soerabayâya, letterl.: *wanneer gij een stuk ijzer, door Javanen gesmeed, en op Soerabâya geslepen, wilt veranderen; zoo zal er slechts een stuk afbreken;* v. d.: het is iemand die niet te verbeteren is, een onverbeterlijke zondaar. — Nisêñgaláki, of: nisóñgaláki boettâya, *de grond wordt afgezet.* NB. ziet op het met den ploeg *wegnemen* van de *groote oneffenheden* der rijstdammetjes; wanneer er van *kleine oneffenheden* sprake is, bedient men zich van *nitjáppi*, vergelijk *tjáppi* N°. 2.

(sóñgalá), = *séñgalá.*

(1° sâpa), *ergens een afkeer van hebben, iets vermijden, schuwen;* Boeg. idem; bijv.: sapâñgkoe tâoe-kammâya, *ik heb een afkeer van de zoodanigen.* — Nasâpaï bâle-kêbó, *hij heeft een afkeer van den visch bâle-kêbó*, uit vrees dat hij, daarvan etende, vlekken op de huid bekome. — Bâñgi-sapâna, dus genoemd onder de geringen hetzelfde wat de grooten uitdrukken met: *bâñji-lompóna*, te weten: de derde, vijfde, en zevende nacht na de geboorte van een kind, als zijnde bijzonder gevaarlijk voor hetzelve.

Pasâpa ri-sôesoe, *speenen (een kind).*

(2° sâpá), bep. sâpaka. — Si-sâpá, *één vak* (stuk grond). — Si-sâpá-kattôwañg tâlloem-bilâñgañg, *een vak, waar men driehonderd bos paddie uithaalt.*

(3° sâppá), bep. sâppaka, *wrang*, Boegin. *másáppá;* bijv. sâppá-îdji ânjdjo baïnnêya, *dat meisje is nog wrang*, 'd. i.: *nog niet huwbaar.*

(4° sâppa), *happen* naar iets; gebezigd van *een kaaiman, een draak, een casuaris*, enz. Boeg. *tjáppa*, Mal. *soewâp, hap;* bijv.: nasâppa-mi patôwanâna, *hij hapte naar hetgeen tot zijn onthaal gereed gemaakt was.* (Djay.)

(5° sâppa), *doorbreken*, Boeg. *sáppa*, bijvoorb.: áñjâppa-mi pañgêmpañg; ámóeboé-mi tînrá, lett.:

hij heeft den vijver doorgebroken en de grenspalen uitgerukt, d. i.: het contract overschreden. — Âsâppaï tjîñjtjiñga, *den ring doorbreken*, ten einde zoo van den vinger te rukken. (D. Moes.)

(sâppañg), *sappanhout*, welks bast gebezigd wordt om meê rood te verwen, *Caesalpinia Sappan L.* Mal. *sápañg*, idem. — Bêñgisí-sâpañg. Vergel. *bêñgisí*. — Pâsó-sâppañg. Men zie *pásó* N°. 1. — Kôñgkoñg-sâppañg, *een bruine hond.*

(1° sâmpá), ñjâmpá, *iemand die heen wil gaan, noodigen om nog wat te blijven*, als 't ware *tegenhouden.* (Tar., Bid.)

(2° sâmpá), Bonth. = *kálli*. — Sâmpá-kâkkará, bep. sâmpá-kâkkaraka, Bonth., = *kálli-lámbará*. Men zie *lámbará* N°. 2, en *kákkará* N°. 1.

(3° sâmpá), bep. sâmpaka, *ambtgenoot*, Boegin. idem. — Sampâkoe, *mijn ambtgenoot.* — Bâttoekêko mâë, sâmpá? *waar komt gij van daan, Collega?* — Âlla-taâla-djî sére, taêna sâmpá-djoelôenna, lett.: *God is een éénig God, geen mede-ambtgenoot hebbende*, d. i.: niemand hebbende met wien hij de heerschappij behoeft te deelen. (Godsd.) — Sâmpá-balînna, *iemand's ambtgenoot en assistent.* (GG.)

(1° sâmpañg), Mal. en Jav. *sampan, boot, sloep.*

(2° sâmpañg), *indien, zoodra*, enz. Boeg. *djámpañg*, idem. — Sâmpañg tété sére, *zoodra het één ure was.* — Sâmpañg têyaï taôewa, sâbi-tôñgkí sēñg riyôlo, *zoo iemand niet van ons wil weten; kunnen wij vooreerst ook nog wel buiten hem.* (Tar., Rap.)

(3° sâmpañg). — Tâoe-sâmpañg, *iemand die netjes is, alles behoorlijk opbergt.* — Tâoe-sâmpañg-sêoró, *een slordig mensch.* Verg. *séoró* N°. 2.

(1° sâpi), Sund., Mal. en Jav. = *tjâpi* N°. 1, *rund;* ook gebezigd van één van de dertig soorten van kaarten bij het *patôewi-* en *kówa-góñg-goñg*-spel.

(2° sâppí), de kris niet met de tâlibânnañg vastbinden, maar aan de linkerzijde *tusschen de saroñg insteken*, Boegin. *sáppí;* zoo ook gebezigd van het *insteken* van een *pasâpoe* of iets anders. (Mâdi.)

Pasâppí, lett. *iets bezigen om in te steken*, v. d. in de sînrilí's ook wel gebezigd even als *sáppí*.

Tásâppí, *ingestoken zijn*, v. d.: mâta-tásâppí, *oogen waarvan de appel*, of *het zwart, als 't ware boven in het ooglid gestoken*, d. i. alzoo: *bijna onzigtbaar, is.*

(1° sâpóe), mánjâpóe, gebez. van de *voldoening* der som, welke de moordenaar tot vernietiging der bloedschuld voldoen moet, zijnde de in geld getaxeerde waarde van den gedoode. Boeg. idem. NB. in de Ôendañg-ôendañg heet dit *bâñgoen.* — Pônna nîyá maradêka ámôeno âta; nasâpóeki, *zoo een vrij man een' slaaf doodt, moet hij diens waarde in geld voldoen.* (Inl. Wetb.) — Mánjâpóemi toe-álôkokîya, pôenna mánâssa-mo matênna ânjdjo ri-lokôna, *hij die de wond heeft toegebracht, moet de in geld getaxeerde waarde van den gedoode voldoen, zoo het ten minste bewezen is, dat de dood het gevolg is van die verwonding.* (Rap.)

Pôenna tâoe-tôdjeñg niboêno, nisâpóe-tôedjoewi, enz., *zoo een gegoed mensch gedood wordt, moet men daarvoor zeven tâí*, of *zes en vijftig reaal, voldoen.* (Rap.) Duidelijkheidshalve spreekt men ook soms van *sâpóe-máte*, ter onderscheiding van: *sâpóe-tállassá.* Dit laatste bedraagt de helft van iemands in geld getaxeerde waarde, en strekt tot voldoening niet van *dooden*, maar van *levenden.* Wanneer deze bijvoorbeeld door eens ander's wapen verwond, of ten onregte voor een *parrâkañg* uitge-

maakt zijn, zoo ook, als zij valschelijk van moord of overspel beschuldigd zijn. (Rap.) — Sâpoé-paⁿgâlle-pêpé, *voldoening wegens het dooden van een slaaf*, men zie: *paⁿgâlle-pépé*, op: *âlle*.

Pasâpoé, of: panjâpoé, de som die tot bovengemeld doel voldaan moet worden. (Rap.)

Sapoèkaⁿg, *tot voldoening van iemand eene zekere som betalen*, bijv.: na-îya nasapoèkaⁿgi tâoe naboenôwa, napâré kasalâⁿg, *deselfde som die hij betalen moet om den vermoorde te voldoen, beschouwt hij ook als boete*, d. i.: *moet hij nog bovendien als boete betalen*.

(2° sâpoé), *besmeren met*, of: *rollen in*; Boegin. idem; bijv.: nisâpoéki lâboé, *het wordt besmeerd met*, of: *gerold in, meel*. — Birâlle-sâpoé, of eigenlijk: nisâpoé, djâgoⁿg gebakken en dan nog heet zijnde in de suiker gerold. — Karépé-oènti nisâpoé, *reepjes pisaⁿg gebakken en dan nog heet zijnde in de suiker gerold*, verg. *répé* N°. 2.

(3° sâpoe). Pasâpoe, bep. pasapoèwa, vnw. pasapoèⁿgkoe, soort van *doek*. Boeg. idem. — Pasâpoe-poètará, *hoofddoek*. — Pasâpoe paloéloé, *een zakdoek*.

(4° sâpoe), *ergens met de hand overgaan, wrijven*; bijvoorbeeld: nisâpoe battânna, gebezigd van het *wrijven* van den *buik* eener zwangere vrouw. Vergel. *palévaï ânaka*, op *léwa* en *oèmbaⁿg*. — Sâpoe-bêrasáki tjoèpaka, *de maat is vol, tot aan den rand toe*. NB. dit ziet op de gewoonte der rijstverkoopers, om, als de maat geheel gevuld is, met de hand daarover heen te strijken, opdat de kooper ten minste geen opgehoopte maat bekome. Van daar wordt dit *sâpoe-bérasá* ook overdragtelijk gebezigd van andere dingen, die *tot aan den rand toe gevuld zijn*, of *wier inhoud tot aan den rand toe komt*. Zoo zegt men bijvoorbeeld: sâpoe-bêrasáki baïnnêya, letterlijk: *de vrouw* (NB. het zou eigenlijk moeten zijn: *de baarmoeder!*) *is tot aan den uitgang gevuld*, d. i. *de bevalling is nabij; het kind is reeds aan den rand, zal er zoo aanstonds uitkomen*. Ook bezigt men, ofschoon minder juist: sâpoe-bêrasá-mi ânaka, insgelijks in den zin van: *het kind is reeds aan den rand, zal er zoo aanstonds uitkomen*.

Sapoèwi, *ergens op wrijven*, of *smeren*; bijv.: *pabâlle, medicijn*. Vergel. 't Mal. *sâpoe*.

(5° sâppoé), soort van *boom* die veel op Borneo wordt aangetroffen. Boeg. *sâppoé*, idem.

(6° sâppoé), bep. sâppoeka, blaasroer, Boegin. idem. Mal. *sompietan*, idem.

ꦯꦩ꧀ (sâmpoe), bep. sampoèwa, Mal. *soedára sapoepoe, neef* (cousin), of *nicht* (cousine); wel te onderscheiden van *kamanâkaⁿg*, het Fransche *neveu, nièce*, Boeg. *sâppoe*. Ook gebezigd voor ons *vriendje*, bij het aanspreken. — Sâmpoe-sikâli, *broeders- en susterskinderen*. — Sâmpoe-pinroèwaⁿg, *de kinderen van de broeders- of zusterskinderen*. — Sâmpoe-pintâlloe, de kinderen van die kinderen, en zoo voorts. Verg. *poépoe* N°. 3.

Sâmpoe-sikâliyá maⁿggênoe; na-anrônnoe koewagâⁿg sâmpoe-pinroèwaⁿg, *ik ben een sâmpoe-sikâli van uw' vader, en uwe moeder is eene sâmpoe-pinroèwaⁿg van mij*. (Mâdi.)

Sampoèwaⁿg, *iemand tot zijn' sâmpoe* (, *neef*, of *nicht*,) *hebben*. (Sar. L. Mal.)

ꦯꦩ꧀ (sâmpoeⁿg), bij het aanroepen van iemand verkortender wijze gebezigd voor: *sâmpoe piⁿgâppá*. Verg. *sâmpoe*.

ꦯꦥ꧀ (1° sâpe), bep. sapêya. — Sâpelîma, *holte tusschen duim en wijsvinger*, of ook:

tusschen de andere vingers. — Sâpe-bâñgkeñg, *holte tusschen de toonen.* — Sâpe-bâwa, de holte aan regter- en linkerzijde van de opening des monds. — Sâpe-pâdja, holte tusschen de beide kanten van de opening van den podex.

(2° sâppe), a) *breken, afscheuren,* (onbedrijv. w. w.); b) *afscheuren* (bedrijv. w.w.), *afrukken, openscheuren,* Boeg. *sáppe.* Zoo bijvoorb. gebez. van het *afrukken* van een pinañg-noot van den boom, van het *afbreken* eener bloem van den stengel, enz. Ook gebezigd van het *havenen* van een hert door de honden, wanneer deze de stukken vleesch er *uitscheuren.* — Sâmpañg sâppeï tâñgkaîrañga, *zoo datgeen, waaraan iets hangt, breekt,* enz. (Rap.) — Sâppe-bombônna, *de jonge uitspruitsels der bladen zijn afgebroken.* (Tar.) — Bilâlañg sâla-sappêya, *de bilâlañg-tak, die maar half afgebroken is.* NB. wegens 't heen en weêr slingeren van zoo'n tak, wordt het zwaaijen der armen daarmeê vergeleken. (Mâdi.) — Sâppe-mâyañg. Men zie *máyañg* N°. 1. — Sâppe-bâwa, *den mond openscheuren.* NB. eertijds eene soort van straf! — Sâppe-sâppe djōñgâya, *het hertebeest in onderscheidene stukken scheuren.*

(sâmpe). Pasâmpe, *iets ergens over hangen,* Boeg. *pasáppe;* bijvoorbeeld: een *kleedingstuk* over den stoel, bijvoorb. een *pasápoe* met *rôi-rôili* over den schouder; vergel. het Mal. en Jav. *sampir, iets ergens over heen hangen;* v. d.: nidjâi-pasâmpe; gebezigd van het *toenaaijen* van een scheur, waarbij men den draad gedurig, na dien door de beide kanten van de scheur gestoken te hebben, schuins over de digt te maken opening heengooit, en dan weder doorsteekt. Dit is eene slordige manier van naaijen, en daarom soms overdragtelijk gebezigd om aan te duiden, dat men zich weinig moeite geeft om eene in de vriendschap ontstane breuk te heelen. (Kel.)

Sámpe ook genomen voor *tekékañg* (men zie *téké* N°. 1), dewijl deze over het lastdier wordt *heengehangen;* bijv.: râpañgá têdoñg lêbá irâte sampêkoe, *ik ben gelijk aan een buffel, die de tekékañg reeds op zijn rug heeft.* Bedoeling: ik kan niet terug treden, ik moet den last dragen. (Mâdi.)

(1° sâpo), bep. sapôwa, *boven-,* of *binnenlanden,* v. d.: *binnen gaan,* Boeg. idem. — Sâpo-kô mámênañg ri-gowarînnoe, *kom gij binnen in uw kamer slapen.* (Sinr.)

(2° sâpo), Sal. *huis.* — Sâpo-lôwe, *groot huis;* v. d. ook zoo genoemd: *de eerste regent* zelf.

(3° sâppo), *harden,* te weten: het *ijzer* van een *bijl* bijv., door het ijzer, wanneer het van een weeke soort is, met staal te beleggen, en vervolgens in het vuur te bewerken. Boeg. *sáppo,* idem.

(4° sâppo), ásâppo, van paddie gebezigd, geeft te kennen, dat de aren nog wel niet geheel gevuld zijn, doch dat men grond heeft zulks te verwachten. (Rap. K. G.)

(5° sâppo). Sâppo-bâwa, *iemand die zeer los in den mond is,* die bijvoorb. in gezelschap van vrouwen allerlei smerige taal uitslaat. Boeg. *másáppobáwa,* idem.

(sâpponñg). Sâpponñg-bâwi, soort van plantje, gebezigd in de geneeskunst, bijvoorb. voor *patómpoló,* tot verharding van den schedel.

(1° sîpá), ásîpá, *iemand lekker smaken,* of *goed doen;* gebezigd van *spijs,* of *drank,* bijv.: ásîpáki kádôkañga ri-nâkke, *het eten doet mij goed,* of *smaakt mij lekker.* Boeg. idem.

(2° sîpá), bep. sîpaka, 't Arab. , *hoedanig-*

heid, eigenschap, aard, karakter. — Sipâna bâloé-bâloeka, *de hoedanigheden*, v. d.: *de manieren van handeldrijven.* (Rap. T. D̃j.)

ò∧ (sîmpá), bep. sîmpaka, soort van *ronde roode waaijers*, gebruikt bij gelegenheid van *geboorte-, trouw-*, of *besnijdenis-feesten* en derg. meer. Boeg. idem.

ò∧ (1° sîpí), *nijpen, knijpen*, Boeg. idem. Sund. en Mal *sĕpit*, Jav. *sapit, tang, nijptang.* — Sipîna sikoeyoêwa, *de scharen van de krab.* — Pôke-sîpí, soort van piek, wier lemmet als 't ware van onderen tusschen twee stukken ijzer ingeknepen zit.

Sîpí ook gebezigd van de *knip* van de *striklans*, die gewoonlijk van hoorn gemaakt wordt.

Pasîpí, *nijptang.*

(2° sîpí), één van de dertig soorten van kaarten bij het *patoêwi-*, en *kówa-gõñggoñg*-spel.

ò∧ (sîmpoeñg), *bezorgd, bekommerd, bezorgdheid, kommer.* — Sîmpoeñg-pamâí, *hartzeer, kommer;* van daar: tj̃îñj̃tj̃iñg sîmpoeñg-pamâí, een **ring**, bestaande uit vijf of meer ringetjes, die uit **elkander** genomen, zeer moeijelijk weder in elkander te zetten zijn, tenzij men wete, hoe hier meê te werk te gaan; van daar de naam van *hartzeer-*, of *kommer-ring.*

Tâoe-pasimpoêñgañg, *iemand, die zich zelven veel kommer berokkent.*

ò∧< (sîpo). La-sîpo, eertijds rijkssieraad van *Loe*, op dit oogenblik in het bezit van den koning van Gôwa.

o∧ (1° soêmpa), bep. soempâya, *eed, vloek*, **Boeg.** idem.

Soempâï, *vervloeken, verwenschen.* (Bid.) Sund., **Mal.**, Jav. *soempah, vloek, vervloeking, eed.*

(2° soêmpá). Nisoêmpá-bâssi, *met ijzer beslagen worden.* Boeg. idem.

<o∧ (1° sêpá), *afsnijden.*

Pasêpá, de man die *afsnijdt* den linkerpoot van den bij het hanengevecht overwonnen haan, en die daarvoor dan ook het toezigt bij het hanengevecht moet houden.

(2° sêppá), *eng*, Boeg. *másémpañg̃*, idem; staat tegenover *lóéwará.* — Agâñg̃-sêppá, *steeg.* — Sêppá-mì, *hij is reeds benaauwd*, d. i.: *hij ligt op sterven.*

Kaseppâkkañg̃, *in het naauw zitten;* bijv.: kaseppâkkañg̃á ri-oêwañg̃, *ik zit in het naauw met geld.*

(3° sêppa), Sal. *dikwijls.*

<o∧ (sêmpá), ásêmpá, áñj̃êmpá, a) *achteruit slaan, schoppen*, Boeg. *másémpá*, Jav. *sepak*, Mal. *siepakh*, idem. — Áñj̃êmpá ragâya, *met de bal spelen*, eigenl. *de bal schoppen.*

b) soort van spel, waarbij de jongens elkander schoppen.

<o<∧ (1° sêpé), bep. sêpeka, *spleet, klove*, eener *rots* bijv. (D̃jay.)

Tásêpé, *ergens tusschen klemmen.* — Mâta-tásêpé, = *máta-tásáppí;* verg. *sáppí* N°. 2.

Pasêpé, *ergens tusschen doen klemmen;* v. d.: la-mâñge-mi sẽñg̃ ápasêpé, lett.: *hij zal al weêr gaan, om ergens tusschen te doen klemmen*, te weten: zijn *penis*, dus zooveel als: *hij zal al weêr gaan, om den coïtus uit te oefenen.*

(2° sêppé), bep. sêppeka, zamengetr. uit: siyêppé, verg. *éppé* N°. 2, *buur.* — Ñj̃êppé-doêdoemi, *zij is al zeer nabij, op handen*, bijv. bâraka, *de Westmoeson.* — Áñj̃êppé-mi álâmpa toe-málompôwa, *de Gouverneur zal welhaast heengaan.* —

Karâëñg-áñj̃êppeka ri-gaǒ̃kañga, *de prinsen die nabij de vorstelijke waardigheid zijn*, d. i. *daarvoor eer dan anderen in aanmerking komen.* (Inlandsch Wetboek.)

Pasêppé, *nabij doen zijn;* bijv.: pasêppéki riyagamâya, *houd het*, v. d. *houd u, zoo digt mogelijk aan hetgeen de Godsdienst voorschrijft.* (Rap.)

(sêmpo), Boeg. en Sal., = *lámmoró, goedkoop.*

(sôpa), *ergens schuins insnijden;* Boeg. idem; bijv.: koegâppa koesôpa limâñgkoe lâdi̇ñg, *ik heb mij schuins in de hand gesneden met een mes.* NB. bij het *kéré* N°. 1 snijdt men regt in.

(sôppé), bep. sôppeka, soort van visschespraauw, vooral bij de Toe-ri-d̃j̃éné's in gebruik met één masthout, met *bóǒ̃kkóe* N°. 8 en *pañjd̃j̃áriñg-d̃j̃áriñg* daarop, alsmede met *sañgkilañg-álóñj̃d̃j̃ó.*

(sôpó). Tásôpó. bep. tásôpoka, = *tátj̃ókko*, = *báteñg.*

(1° sômpo), *iets alleen op*, of *over den schouder, dragen;* bijv. *piek, rijkssieraden.* Boeg. *sóppo*, idem.

(2° sômpó), Boeg. = het Mak. *lómboñg* N°. 2, *overvallen, verrasseu.*

(3° sômpó). Sômpó-d̃j̃éné, = *sómpó-bónañg*, = *lómpo-bónañg*, *vloed*, *hoog water*, Boegin. *sómpó-ni oewáë*, idem. Geb. als beeld van iemand, die een meisje met menigte van allerlei schoone beloften als 't ware overstelpt. (Kel.) — Sômpó-t̃intiñg, *zeer hoog water;* zoodat het water overal doordringt, als 't ware alles *doorsteekt.* Vergel. *t̃intiñg.* (Kel.) — Sômpó-sompôkañg, zekere ongesteldheid, waardoor iemand's *penis* bij hoog water bijzonder lang zou worden.

(sapoǒ̃kalá), bep. sapoǒ̃kalaka, gebez. van een kris, geeft te kennen, dat het lemmet *zonder bogt* is. Boeg. idem. — Sapoǒ̃kalá-tôd̃j̃eñg, *een ware sapoǒ̃kalá-kris.*

(1° sâmpañgâde), bep. sâmpañgadêya, soort van medicinaal *plantje*, Boeg. idem.

(2° sâmpañgâde), = *lâttañg d̃j̃áï matánna.* Vergel. *lâttañg.* Boeg. idem.

(soǒ̃mpampâla), Boeg., = 't Makass. *wâselé, opbrengsten.*

(sapâtta), bep. sapattâya, *eed.* Jav. en Sund. *soepata*, of *sapata, vloek, vervloeking, eed.* Sanskr. *sjapatha, vervloeking, verwensching*, *eed.* — Másapâtta, *zweren;* bijvoorb. ásapâttaï ta-la-lêmpé, *hij zweert, dat hij niet zal buigen.*

Sapattâï, *ergens op zweren;* bijv.: nisapattâï, niyagâñg mádj̃oǒ̃loe tôpe, *men zweert er op, dat men nimmer één kleed met mij zal dragen*, d. i.: *zich met mij zal vereenigen.*

Pasapattâñgi, *besigen tot zweren*, bijv.: îya-iyân na-mo nakâna-kanâya, napasapattâñga, *welke woorden men ook besigen moge om te zweren.* (Rap. T. D̃j.) — Ta-mákoellêyaï sapâtta marâëñg napasapattâñg toe-mábi̇t̃jarâya, *de regters mogen geen' anderen eed besigen om te zweren.* (Rap. T. D̃j.)

Vergelijk hierbij *kâta* op *ka* N°. 2. Lett. *c.*

(sapâtoe), bep. sapatoǒ̃wa, *schoen.* Sund., Mal., en Jav. idem, Port. *sapâto.*

Boeñga-sapâtoe, = *boǒ̃ñga-t̃j̃apâtoe*, = *boǒ̃ñgabíssoe*, de *Hibiscus Rosa-Sinensis L.*

(sapâda), bep. sapadâya, Port. *espada, een degen* (S. T̃jin.), v. d. één van de *vier* soorten van kaarten in het *Omi*-spel met een *zwaard* op het prentje, gelijkstaande met ons *schoppen* in het *Quadrille-* en *Ombre*-spel.

(soempâdeñg). = *soempâñg* N°. 1. (Rap.)

(sapadîla), bep. sâpadilâya, Portug. *espadilha*, *spadille*, de hoogste kaart zoowel in het *Omi-*, als in ons *Quadrille-* en *Ombre*-spel. — *Sapadíla*, even als *Manîla* en *Basâttoe* (Sinr.), gebezigd als beeld van de *geliefde*, dewijl deze kaarten de *voornaamste*, of *hoogste* zijn uit het *Omi*-spel; zoo ook voor: *hooggeplaatste* personen. (Kel.) Men zie *Manîla* N°. 2 en *Basâttoe*.

(sapâna), bep. sapanâya, soort van trap zonder treden, alleen aan den ingang van de huizen der aanzienlijken aangetroffen, Boeg. idem. — Bañgkênna sapanâya, lett. *de voet van den trap;* van daar: datgeen wat van onderen dient om den trap tegen te houden, opdat die niet uitglijde.

(sâpará), bep. sâparaka, Arab. , naam der tweede maand van het Mohammedaansche jaar.

(sâmpará), *ergens aan blijven hangen, ergens blijven steken.* Zoo gebez. van iets, dat onder het vallen ergens aan blijft hangen. Zoo geb. van iets dat op het water drijft, en door het vallen van het water, niet verder voort kan, en ergens op het drooge blijft liggen, of steken. (S. Tjin.) Boeg. *tdsâppe*, idem. Ook gebez. van *menschen*, die, zoo als wij in het dagelijksch leven zeggen, ergens *blijven hangen.*

Pasâmpará, *doen blijven hangen;* van daar *tegenhouden.*

(sapîri), bep. sapiríya, soort van boom, *kĕmírinoot;* de *Aleurites Moluccana, Willd.* — Sapîri si-gôeloeñg, *een rolletje van het binnenste der kĕmírinoot met karibôbo vermengd*, gelijk zulks op de markt verkocht wordt tot het maken van de *kañjdjôli*, vergel. *kañjdjôlí*. — Tonasâna sapiríya, *het hart van het sapíri-hout.* NB. gebez. als beeld voor iets dat *onmogelijk* is, dewijl dit hout van binnen bros is. (Kel.) — Kâmma-kí toe-tînro riyâwañg-sapîri, *wij zijn als menschen die op sapíri-schillen liggen.* NB. deze schillen veroorzaken sterke jeuking; v. d.: *wij zijn zeer onrustig, en bekommerd.* — Djâñgañg-bôeloe sapîri. Men zie *bôeloe* N°. 1.

(sâppoeróe), njâppoeróe, *opkoken en zuiveren*, bijv. *goud.*

(sampêro), *met zijne voeten langs den grond tegen iets aanschoppen*, bijvoorb. mâñgkoena-ônjdjó, nasampêro-bâñgkeñg-mâmá, *ofschoon hij ook op mij trede, hij schopt maar met den voet tegen mij aan.* Zin: "hij acht mij zoo weinig, dat "het hem nog te veel moeite is, om zijn voet even-"tjes op te ligten, ten einde niet op mij te trappen. (Lalak.) — Tâoe tôwa-sampêro, *een zeer oud mensch*, lett.: *iemand die zoo oud is, dat hij zijne voeten niet meer opligt, maar langs den grond voortschuift.*

(sîpará), ásîpará, soort van kinderspel met bamboesjes, die in de hoogte gegooid en wederom opgevangen moeten worden. Boeg. idem.

Ásîpará-bâssi-kâlliñg, dit spel met stalen staafjes in plaats van met bamboesjes spelen.

(sîmpirí), bep. sîmpirîka, *smal*, bijv. een *stuk linnen*, ook des noods gebez. van een' *weg*, doch alsdan liever *séppá* N°. 2. NB. op Gôwa niet gebezigd!

(sampoerôna), het Mal., Sund. en Jav. *sampoerna*, Sanskr. *sampoerna*, *volkomen.* (Rap.)

(sâmparâdja), bep. sâmparadjâya. — Balâñgo-sâmparâdja, *een anker met twee ha-*

ken, Boeg. idem; van daar ook de naam van *sámparâdja* gegeven aan een krijgsvaandel, waarop zulk een anker is afgebeeld, behoorende tot de rijkssieraden van Bône. Soms ook al de insignia van dat rijk hieronder te verstaan.

(sêpoló), *slaan met de pooten*, bij het hanengevecht. Boeg. idem.

(sômpalá); tásômpalá, *een uil vangen, met den neus in den wind loopen, zoodanig in den wind op loopen, dat het schip niet meer vallen wil (terug deinst)*. Boeg. *tásómpâ*, idem.

(sompêlañg), *vóór zich wegduwen;* bijvoorb.: têya-kô sompêlañgi dallênoe rinâkke, *wil uw geluk niet van mij wegduwen*, d. i.: *wil mij in uw geluk doen deelen.* — Têya-kô sompêlañgi erôna toe-málompôwa ri-nâkke, *wil de gezindheid des Gouverneurs niet van mij afwenden.* — Nâmpa koesompêlañg êró si-tâoe-taôêñgkoe, *dan eerst zal ik van mij weg doen*, of *laten varen, mijne eenigste liefde.* (Sinr.)

(1° soempâëñg), en: ânne soempâëñg, *pas, zoo even;* bijv.: soempâëñg ânâ-ânâ mákôekañga, *de zoo even genoemde* (vermelde) *weeskinderen.* (Rap. K. G.) NB. men had des noods *ânâ-ânâ mákôekañga* kunnen weglaten, als wanneer *soempâëñg* toch zou beteekend hebben: *de zoo even vermelden.*

(2° soempâëñg), soort van band van goud, zilver, of wat het ook zij, soms om het onderlijf gedragen, door prinsjes van zeven à negen jaren. Boeg. idem.

(1° sâbá), bep. sâbaka, *reden, wegens, omdat*, Boeg. idem. Mal., Jav. en Sund. *sabab*, Arab. سبب idem. — Sâbá kammâna, *daarom, derhalve.*

Pasabâkkañg, *reden, oorzaak.* (Djav.)

Sabâkki, *ergens de reden*, of *oorzaak, van zijn;* bijv.: na-teyâï, i-tôewañg nasabâkki, tápêlá-mîñjdjo, lett.: *mijnheer is er de oorzaak van, dat het niet weg is*, d. i. *zonder mijnheer was het weg.*

(2° sâba), 't Arab. صبا, *Oostenwind.* (Tar.)

(1° sâbañg), ásâbañg, *gapen, eene opening hebben.* Boeg. idem.

Pasâbañg, *eene opening maken.*

Pasabâñgañg, a) *gaping, leemte* in iets, *tusschenruimte;* bijv.: ásâre pasabâñgañg, lett.: *tusschenruimte geven; ruimte geven om te passeren;*

b) *opening maken voor;* bijv.: pasabâñgañgi agâñg, *voor hem passage maken, plaats ruimen.*

(2° sabâñgañg), *een groote aarden rookpot*, staande op een *ókoñg-sáñgká;* = *paróemoeñg-roemóeñgañg*. Men zie boven.

(3° sâbañg), 't Arab. شعبان, naam der achtste maand van het Mohammedaansche jaar.

(sâmbá), *beweren, verklaren dat iets is*, bijv.: koesâmbá-âtaï, *ik beweer* (verklaar), *dat hij mijn slaaf is.* Verg. *tánrasá* N°. 1.

(sâmbañg), *halster*, of ook: *keelband* (voor menschen), ten einde hoed of muts op het hoofd vast te binden, hetzij hiervoor een band of doek gebruikt worde.

Sámbañg ook gebezigd van het *touw* van saguweerhaar, of van *bindrotting*, of van *kalêleñg*, waarmede de kop van den buffel aan de *ayóka* wordt vastgebonden.

Mâte nasâmbañg-pôewa. Men zie *mâte.*

Pasâmbañg, eene saroñg, of ook wel een doek, die om de middel geslagen, en onder de beenen, doorgehaald wordt, om de pudenda te bedekken, ook wel genoemd *bára-bára pasâmbañg*. Zulk een

pasámbañg ongelijks door de vorsten in plaats van broek gedragen, wanneer zij rouwen. Zoo ook bij gelegenheid van de *wijding* (*nilánti*), als wanneer ten minste de koning van Gôwa op een grooten steen moet zitten met geen ander kleedingstuk aan dan dit, tot aandenken aan de voorouders.

ᨈᨚᨔ (1° sâbi), bcp. sábîya, vnw. sábîñgkoe, *getuige*. Boeg. idem. — Âpa sábînna lâmboesoeka? *wat getuigt voor*, d. i.: *waaruit blijkt de regtschapenheid?* (Rap. K. G.)

Sábî, zamengetr. uit *sábîï*, *ten behoeve van iemand*, of *iets*, *getuigen;* bijv.: sábî kanânna Iyânoe, *voor de waarheid van NN's woorden getuigenis afleggen*. — Tâoe-nisábîya, *de persoon ten wiens behoeve getuigenis wordt afgelegd*. (Rap. T. Dj.)

Pâpisábîyañgi ri-iyânoe, *ten opzigte van het een of ander getuigenis afleggen bij iemand; omtrent het een of ander kennis geven aan iemand*, bijv.: pônnoe mámâlli âpa-âpa, na-ta-noewâsscñg-badjîka kabâttoewânna, mâē-ko pâpisábîyañgi ri-kapâla-bitjarâya, *zoo gij iets koopt, en niet regt weet, waar dat goed van daan komt; moet gij daarvan aan het hoofd van het Bestuur kennis geven*. (Inl. Wetb., Rap.) — Ampâpisábîyañgi añgkâna karâeñga Râdja-Âdjañg ámâná boerânne si-tâoe, *hun kennis geven dat de koning Rádja-Ádjañg een' zoon gekregen heeft*. (Djay.)

Pâsisâbi-sábîyañgi, *hen te zamen als getuigen doen optreden, hen gezamentlijk als getuigen oproepen*. (Rap. T. Dj.)

(2° sâbi), *missen, ontberen;* bijvoorb.: mâñgkoe noegoêna lâba, ta-koêlleyá sâbi, *ofschoon gij mij met koelheid behandelt, kan ik echter niet buiten u*. (Sinr., Tar.) — Ta-koellêya-mi nasâbi, *hij kan er niet meer buiten*, bijv. *het dobbelen*, enz. — Ñgînoeñg-îdjakí bâlló, karâeñg .... Sâbi-má, *drink nog wat zaguweer, mijnheer! .... Ik heb genoeg, ik kan het ontberen*. NB. beleefde manier van bedanken.

Pasâbi, *doen ontberen;* v. d.: pasâbi ri-soêsoe, *speenen*, een *kind* bijv.

Sábiyâí. Men zie *âí*.

ᨈᨚᨔ (sâmbí), *vastbinden*, bijvoorbeeld een *wateremmer* aan een *touw*. (Tar.) Jav. *sambĕt, gelascht, zamengehecht*. Mal. *sambat, vastmaken, vasthechten, vereenigen, verbinden*.

Tásâmbí, *ergens aan vastgebonden zijn*.

Pasâmbí, a) *het vastbinden;* b) *hetgeen vastbindt*, v. d. *band*. (Mâdi.) — Pasâmbí-îñgkoñg, *een staartriem*. — Pasâmbí-pañganêyañg, twee houtjes, of: klosjes, waardoor de kam boven de *pañganéyañgmênteñg* aan de uiteinden wordt vastgehouden, en die met een touw aan de zoldering bevestigd zijn.

Pasâmbí-salôewará, ons *galg* of *bretelles van een broek*.

Sâmbí-sambîna boetôwa, dat gedeelte van het pudendum, hetwelk als 't ware den *zak* aan den *penis* vasthecht.

ᨈᨚᨕ (1° sâboé), ánjâboé, het Jav. *saboet*, en 't Mal. *menjeboet, vermelden*. (Sinr.)

(2° sâboe), *duizendtal*, Boeg. *sáboe*, Jav. *ewoe;* idem; 't Jav. *sewoe, één duizend*.

Si-sâboe, *één duizend*. — Roêwa-sâboe, *tweeduizend*. Verg. Mak. Spraakk. § 86, en § 101.

Sáboe-káli, soort van boete, te betalen door hen die in den krijg overwonnen zijn, wanneer het land geheel veroverd en verwoest is, of ook wanneer men hiervoor beducht, zich nog bijtijds overgeeft; bestaat altoos uit 888 reaal en 88 duiten. (Rap., GG.)

ᮞᮥᮘᮧᮃᮔ᮪ᮌ (sâboeñg), *zeep*, Jav., Sund., Mal., Arab. *sâboen*, idem.

ᮞᮥᮙᮘᮧᮃᮔ᮪ᮌ (sâmboeñg), *lasschen, zamenlasschen, aanhechten*, Mal., Jav. idem. — Sâmboeñg-karêmeñg, twee enden touw uit elkander rafelen, zoodat zij als 't ware *vingers* krijgen, en ze dan vervolgens *in elkander lasschen*. — Sâmboeñg-âppí, *aanlasschen door middel van vlechten*. — Sâmboeñg-pôtó, *aanlasschen door middel van een knoop*. — Sâmboeñg-t̂inro, *een plotselinge dood*, wanneer iemand zich 's avonds nog gezond ter ruste begeeft, en den volgenden morgen dood in bed gevonden wordt. (Rap.) — Sâmboeñg-bâwa, de vertrouweling, die als het ware den *mond* zijns zenders *aan het oor* van hem tot wien hij gezonden wordt, *vasthecht*, met andere woorden: die de boodschap zijns zenders overbrengt. (Dat. Moes., Sinr.) — Siyapâyami nisâmboeñg o͡ena? *wanneer wordt zijn haar gesneden*, lett.: *wanneer worden schaar en hoofdhaar als 't ware in aanraking met elkander gebragt?* NB. van een vorst *nipâñgkasá* of *nipâppá* te bezigen, ware *kassipálli*.

Sâmboeñg-lâyañg, *voor-, en achtergevel van een huis*, bestaande uit *twee, drie, vijf* of *zeven* met *patóñgkó*, of *dekriet* (, verg. *tóñgkó*,) belegde vakken (lôñjd̂jó). Het getal *vakken* hangt af van den rang des bewoners. Een gering Inlander mag nimmer meer dan *twee* vakken hebben. De reden waarom men spreekt van *sâmboeñg-láyañg*, durf ik niet met zekerheid op te geven. — De Inlander vergelijkt soms de twee zeer laag afhangende zijden van het dak met de *vleugels* van een vogel. Welligt heeft men dus bij dit *láyañg* te denken aan hetgeen waarmeê een vogel door de lucht zweeft (, vergel. *láyañg*), d. i. aan de *vleugels van een vogel*, en v. d. overdragtelijk: *de beide zijden van het dak*. Alsdan zou *sâmboeñg-láyañg* niets anders zijn, dan *de plaats waar die twee zijden aan elkander gevoegd worden*, d. i. *voor-* en *achtergevel*.

Vergel. *t̂impa-lâd̂ja*, en *siléya*.

Patôñgkó-sâmboeñg-lâyañg, *de patóñgkó van de sâmboeñg-láyañg*.

Pasâmboeñg, *aanlassching, aanhechting*, v. d.: *zwaluw-staart* (timmermanswoord).

Pañjâmboeñg, de bamboezen of houten, die van de *padóñgkó's* (waarop de *dódosó's* rusten), tot boven in het huis loopen. Zij worden aan de *bénteñg's* vastgelascht. Vergel. vooral *bénteñg-bénteñg* op *bénteñg* N°. 3. NB. volgens sommigen heeten deze bamboezen: *sóedoe*.

ᮞᮥᮜᮩᮘᮩ (sâ̂be), bep. sábêya, *zijde*, Boeg. idem. — Sâ̂be-lâppá, *in een papier gevouwen zijde*. — Sâ̂be-átoe͡ñgkalá, *zijde aan strengen*. — Sâ̂be-mâta. Men zie *mâta* N°. 2. — Sâ̂be-kâmbañg, = *sâ̂be-mâta*. — Sâ̂be-râñggañg, naar het schijnt, soort van zijde, die thans niet meer bekend is. (Rap. K. G.)

ᮞᮥᮙᮩᮘᮩ (sâ̂mbe), *vervangen*. — Sambêna, *iemand's vervanger*, of ook: *datgeen wat het een of ander vervangt;* zoo bijv. gebezigd van *schoone kleêren*, die men tot *vervanging van vuile* aantrekt. — Toe-sâ̂mbe tâoe-towâna, *de man die iemand's ouders vervangt*, v. d.: *een voogd*.

Sisâ̂mbe-sâ̂mbe, *elkander gedurig vervangende*, van daar: *bij beurten*.

Sambêï, *doen vervangen;* v. d.: *verwisselen, verruilen*. — Koesambêï âñjd̂jo tâoe-roewâya, êróká úsambêï, *ik ruil die beide menschen (sluven) tegen andere*, d. i. *geef er andere voor in de plaats, ik wil ze ruilen*. (Brief.) — Sambêï pakeyânna, *zijne kleê-*

ren verwisselen; bijv.: *in stede van vuile, schoone kleéren aantrekken.* — Sambêï arênna, *zijn' naam tegen een ander verruilen,* of *veranderen.*

Sambêyañg, a) *iemand vervangen;* b) *doen vervangen,* d. i. *verwisselen, verruilen;* bijv.: sambêyañg-sá ânne rɔ̀epiyâya, *wissel mij eens deze ropij.* — Na-nisambêyañgi arênna, *zijn naam werd tegen een' ander' verruild.* — Sambêyañg boekɔ̀enna, *iemand's beenderen vervangen,* d. i.: *iemand's werk verrigten, in iemand's plaats dienen.* (Rap.) — Âsɔ̀ero sambêyañgi kalênna, *zich door iemand doen vervangen, iemand als zijn plaatsvervanger doen optreden,* bijv. *voor het gerigt.* (Inl. Wetb.) — Âsambêyañg-kí, *hij vervangt ons, is onze plaatsvervanger.* (Rap. K. G.) — Âsambêyañgaï, *iemand die een ander vervangt.*

Pañjambêyañg, *plaatsvervanger.* (Rap.)

Pasâmbe, *doen vervangen;* v. d.: *verwisselen, verruilen.* — Pasâmbe ɔ̀ewañg, *geld laten wisselen;* bijv.: pasâmbe-sâï ânjdjo ɔ̀ewañg-karâttasaka ridôwé, *laat dat papieren geld eens wisselen tegen koper.* — Napasâmbe tôñgi-sēñg djârañg Iyânoe, *en hij heeft hetzelve,* te weten: *zeker paard, doen vervangen,* d. i.: *verruild, tegen het paard van NN.* (Brief.)

Toe-pasâmbe, *wisselaar.*

Toewâmpasambêï imânna ri-barambânna ri-bârañg-bârañg, *iemand die het geloof in zijn' boezem verruilt tegen aardsche goederen.* (Sinr.)

ᨅᨚᨕ (1° sîmba), bep. simbâya. Zoodra het pas geboren kind gereinigd is, neemt de sânro het op haren schoot, en slaat met een bijl, en een kokosnoot, tegelijk op de vloer, ten einde te voorkomen, dat het immer meer schrikke. Vervolgens wordt die kokosnoot geplant, en wanneer zij opkomt, zegt men tot het kind: âpa ânjdjo simbânoe, *dat is uw sîmba.* NB. die kokosnoot heet alzoo *sîmba.* Bij vorsten bepaalt het zich niet bij één kokosnoot, maar bestaat de *sîmba* uit verscheidene kokosnoten. Boeg. idem.

(2° sîmba). Pasîmba djéné, *met water gieten.*

Simbâï djéné, *ergens water op gieten, iets begieten.* Doch op Gôwa meer gebruikelijk *timbâï.* Verg. *timba* N°. 1.

ᨅᨚᨕ (sîmbañg), *ergens tusschen zijn,* bijvoorb. taêna-mo parasâñgañg ásîmbañgi, *er is geen land meer tusschen beide.* — Toe-nasîmbañga dolâñgañg, *iemand die door een zee van een' ander' gescheiden is.* (Kel.) — Sîmbañg-tañgâna bâllaka, *het middenbeschot van het huis,* scheidende de woning in twee groote deelen, een voor- en achterdeel. — Sîmbañg-tañgâna bâraka, *het middelste, de helft van de Westmoeson.*

Pasîmbañg. Aldus genoemd het Makassaarsche lees- of scheidteeken (ᨆ᨞). Vergelijk Makass. Spr. § 38.

Pasimbâñgañg, of: pasimbâñgeñg, *het ergens tusschen zijn,* v. d.: *de ruimte die tusschen twee tijdstippen,* of *plaatsen, zich bevindt,* bijv. ri-pasîmbañgênna tînrôna siyagâñg ánjárînna, *tusschen slapen en waken.* — Pasimbâñgañg-kânjñjîñg, *de plaats tusschen de beide wenkbraauwen.* — Pasîmbañgânna kataɔ̀ewañga mâta-padjâya, *de plaats tusschen het pudendum en de opening van het achterste,* v. d. *bilnaad;* ook bij verkorting genoemd: *pasîmbañjânna kataɔ̀ewañga,* en: *pasîmbañjânna mâtapadjâya.*

Pasimbâñjañg ook, even als *álla,* gebezigd in de beteekenis van: *de ruimte* of *afstand* tusschen twee bewoonde plaatsen, en van daar onbewoonde

streek, waar men huis noch mensch te zien krijgt.

Kasimbâñgañg, = *pasimbâñgañg*, bijvoorb.: lalâmpa-má, pônna taêna kasimbâñgañg, *ik zal gaan, zoo er niets tusschen beide komt.* — Taêna-tômmo kabôneyânna kasimbâñgañga ri-boettâmañg, *ook is de tusschenruimte*, d. i. hier: het *gemis*, of: de *leemte, niet aan te vullen in ons land.* (Brief.) — Pañgâï takasimbâñgañg, lett.: *liefde, waar niets tusschen is*, d. i.: *onverdeelde liefde.* (Tar.) — Êrótakasîmbañgânna Âlla-taâla, *wil van God, waar niets tusschen*, of: *niets tegen te doen, is, de onweêrstaanbare wil van God.* (Djay.)

Takasîmbañgâñga-mi gâoeka, *het feest ging naar zonder tusschenpoozen, ging naar onophoudelijk door.*

ꦱꦶꦩ꧀ꦧꦸꦁ (sîmboeñg). Tásîmboeñg, *opspatten, opspringen;* bijv. gebezigd van *water*, waarin een gloeijende kogel valt, enz. Boeg. *tásîmboñg*, idem.

ꦱꦸꦧꦁ (soebañg), *oorversiersel* eener vrouw, Mal. *soebañg*, Jav. *soewĕñg*, idem.

ꦱꦸꦩ (Soemba), bep. Soembâya, dus genoemd de bewoners van het Sandelhout-eiland, die bij de Makassaren in slechten reuk schijnen te staan, v. d.: soemba-kô, *gij zijt een bewoner van Sandelhout-eiland*, zooveel als: *gij zijt een gemeen mensch.*

Pôkó-soemba = *pókó-bákoé-bákoé;* verg. *bákoé* N° 2. NB. wordt veel op Sandelhout-eiland gevonden; v. d.: ôteré-soemba, naam eener soort van touw, gemaakt van den bast van dezen boom.

ꦱꦸꦧꦶ (soebí), *uitpeuteren, uitsnijden*, bijv. een doorn uit iemand's voet; v. d.: *snijden op hout, sculpteren.* (G.G.) Van daar ook *inenten*, waarvoor men insgelijks, en welligt beter had kunnen bezigen: *padóñgkó*, of: *palétté, póéroe.* Boeg. idem.

Pasoebí, naam van een klein instrumentje, dat de weefster gebruikt om het garen door de *djáñgka* heen te halen.

ꦱꦸꦧꦸ (soeboe), bep. soeboewa, 't Arab. صُبْح, de tijd des gebeds te half vijf ure des morgens.

ꦱꦸꦩꦧꦸ (soemboe), bep. soemboewa, *pit* eener *lamp.* Mal. en Jav. idem. Boeg. *sómboe.*

Soemboe-soemboe, dat wat den vorm van een' *lampen-pit* heeft; v. d. gebezigd van *lange smalle wolken*, ook wel genoemd: *rámmañg si-pókó.* (Sinr. K. G.)

ꦱꦸꦩꦧꦺꦁ (soembeñg), ñjoembeñg, *woeten* in de aarde (varken), Boeg. idem. — Soembeñg-bâwi, aldus genoemd alles, hetzij aarde, of planten, waar een varken met zijn snuit in gewroet heeft, en hetgeen als geneesmiddel voor *rímpoeñg-bawíyañg* beschouwd wordt.

ꦱꦼꦩꦧ (sêmba), mánjêmba, = *séntó.* Vergel. 't Mal. *sambar*, idem, en Jav. *samběr, snel door de lucht vliegen, op iets aanvliegen.* (Mâdi.)

ꦱꦼꦩꦧꦁ (sêmbañg), iets zoo dragen, dat het aan de eene zijde boven den schouder, en aan de andere onder den arm komt, bijv. een *bandelier.* (Sinr.) Boeg. idem.

ꦱꦼꦩꦧꦺꦁꦀ (sêmboñg), gebezigd van iemand, die *niets wegsluit*, of: *bewaart;* v. d. in goeden zin genomen: *mild;* in kwaden zin genomen: *verkwistend, verslonzend.*

ꦱꦺꦴꦧ (sôbá), bep. sôbaka, het Jav. *sobat*, 't Mal. صُحْبَة, *gezel, vriend, bondgenoot*, Arab. *vriendschap.*

Pasobâkkañg, *bondgenootschap.*

ꦱꦺꦴꦩꦧ (sômba), = 't Mal. *sumbah, aanbidden;* ook gebezigd van het *eer bewijzen aan zeer hooggeplaatste vorsten;* hetgeen hierin bestaat, dat

men hen gedurig aanspreekt met *sombâñgkoe*, en daarbij de handen vlak tegen elkander voegende, die zóó naar het voorhoofd brengt, dat de punten van de duimen den tip van den neus raken. NB. dit manuaal dikwijls achterwege gelaten en enkel gezegd: *sombâñgkoe*. Jav. *sĕmbah*, B. *sómpa*, idem.

Sómba ook = *karâëñj*. (G.G., Mâdi.)

Sombaôpoe, naam eener thans verwoeste vesting van 't rijk van Gôwa.

Pasômba, *doen aanbidden*, of *huldigen*, v. d.: *tot onderwerping brengen*, (G. G.); bijv.: napasômbami pokêna, *zij hebben hunne lansen ten teeken van eerbied met het lemmet naar boven gehouden*. NB. wanneer de Inlander het lemmet naar beneden gerigt heeft, is dit een teeken dat hij de piek zoo aanstonds denkt te gebruiken, van daar is zulks strengelijk verboden, in tegenwoordigheid van den vorst.

Âmpañjombâñgi ânne karâttasá si-kékeka, (Tar.), *makende de vereischte sómba's bij dezen brief*, d. i.: *dezen brief met de vereischte sómba's overhandigende*.

(sômboñg), het geheele *pudendum muliebre*. — Tompóna sômboñga, *het gedeelte boven de sómboñj*; van mannen gebezigd geeft het te kennen bet gedeelte boven den penis.

(sibâkóe), bep. sibâkoeka, *gierig*.

(soebâga), = *sollâna* N°. 2, *slechts*, *maar*, men verg. Mak. Spr. § 211; bijv.: soebagâna-môñjdjo ikâoe lóekká = *sollâna-môñjdjo ikâoe lóekká*, *gij hebt reeds genoeg gestolen, dat het daar nu maar bij blijve*. — Soebagâna-môñjdjo, na-îya sĕñg ânne, *ik heb reeds genoeg aan dat, laat het daar nu toch maar bij blijven, zou er dit nu nog bij moeten komen?*

(sabâñgañg). Men zie *sâbañj* N°. 2.

(sibâñgi). Men zie *bâñgi*.

(soebâñgi), = *sibâñgi*.

(sambâbalá). Vergel. *bâbalá*.

(sâmboeñg-bîse), naam eener soort van *boom* (timmerhout).

(samboêta), bep. samboetâya, naam eener slechte soort van brandhout, die veel rook geeft. Boeg. idem.

(sambêta), iets, eene *praauw* bijv., met een bamboe tegenhouden, opdat het niet omvalle, of omsla, Boeg. idem; van daar: nisambêta pôke, lett.: *als het ware met een piek gestut worden*, van daar, al naar het verband: *met een piek gestoken, doorstoken*, of *voortgeduwd worden*. (Mâdi).

(sabânnará), bep. sabânnaraka, een ambtenaar die de betrekkingen van havenmeester en ontvanger-generaal van tollen en andere belastingen in zich vereenigt. Mal. en Pers. شَهْ بَنْدَرْ.

Kasabannârañg, *betrekking van sabânnará* (G.G.)

(sambâyañg), 't Mal. سمبهيغ, *bidden*. (D. Mocs).

(sábiyâî). Men zie: *sâbi* N°. 2, en *âî*.

(sâbará), 't Arab. صَبَرَ, *verdragen, geduld hebben, lijdzaam zijn*. (Rap.)

(sâmbará). Sâmbará sôna, *een droom uitleggen*. Boeg. *sâmpá*, idem.

(1° sâboeróe), *onderdanig*, v. d.: *nederig, bescheiden, vriendelijk, voorkomend zijn*; bijv.: sâboeróe-má ri-paparêta, *ik onderwerp mij aan uwe beschikking*. (Sinr., Tar.)

Pasaboêrañg, *onderdanig doen zijn, onderwerpen*.

(2° sâboeróe), bep. sâboerocka, het Arab. زَبُور, *de Psalmen*.

Simbolênna bâllaka, het ornament, dat bij vele Makassaarsche en Boegineesche huizen boven de *sâmboeñg-lâyañg* gevonden wordt, nu eens een paar buffelhoornen, dan eens wat anders voorstellende.

(soembêleñg), = *sambêleñg*.

(sômbalá), bep. sômbalaka, *zeil*, Boeg. *sómpâ*, idem. — Sômbalá-tâñjdjá, *een Inlandsch zeil*. — Sômbalá-Balânda, *Hollandsch zeil*. — Sômbalá-pañjôroñg. Men zie op: *sóroñg*. — Sômbalá bôeloe-djâñgañg, soort van zeilen die eenigzins den vorm van kippenveêren hebben. Men treft ze bijvoorb. aan op de *tó*, en de *sólló* N°. 3. — Sômbalá-nitâbá-tâñga, lett.: *een zeil dat in het midden geraakt is*, te weten: *met een roode streep*, v. d. *een zeil dat een roode streep in het midden heeft*. NB. zulk een zeil mag enkel door vorstelijke personaadjes gebruikt worden. (S. Tjin.) — Sômbalá-niyôerá-tâñga, = *sómbalá-nitábá-tâñga*. (D. Moes.)

Sombâli, *ergens naar toe zeilen*.

Mánjombâlañg, *doen zeilen*, v. d.: *bevaren* een vaartuig. (Tar.) — Nâï ánjombâlañgi bisêyañga, *de gezaghebber van het vaartuig gaat scheep*. — Îya-sêñg mánjombâlañg, *hij die alles doet zeilen, het bestuur in handen heeft, Regent*, of *vorst*, *is*. (Rap. K. G.)

Simômbalá, *zeilen*.

Pasimombâlañg, *bezigen om op te zeilen*; bijv.: âllo kôdi-nipasimombâlañg, *een dag waarop het niet goed is om te zeilen*.

Êrañg-pasimombâlañg, = *érañg-pabbseyâñgañg*. Vergel. *érañg*.

(sombêleñg), = *sambêleñg*; bijv.: teyâï-pântoe pasîkî koesômbelêñgañg, lett.: *er is geen voorvechter, dien ik afwijs*, d. i.: *met wien ik bang ben om te vechten*. (D. Moes.)

(sôboló), bep. sôboloka, *gat*, in den wand bijv. Boeg. *sábó*, idem.

(sâmbalôge), bep. sâmbalogêya, soort van *piek*, bestaande in een stuk *tálá*-hout, dat aan de punt scherp gemaakt is. Boeg. idem. — Lembârañg-sambalôge. Men zie *lembâraüg*, op: *lémbará*.

(sâmboeñg-lâyañg), vergel. *sámboeñg*.

(sambâwa), *Sambáwa*, naam van een eiland, behoorende tot het gebied van den Gouverneur van Celebes en onderhoorigheden. — Pôke-Sambâwa, soort van *piek*; = *póke-bîriñg*, = *tóembá* N°. 2.

(1° sâma), soms in zamenstellingen gebezigd: *gelijk*; van daar: a) *gelijkelijk, overal*; b) *tegelijk*, bijv.: *met andere menschen*, of *zaken*, v. d.: *gezamentlijk, tegelijk*; bijv.: *met eene andere handeling*, v. d.: *tegelijkertijd*, enz. Boeg. idem, Jav. *sama, gelijk, gelijkelijk, zamen, gezamentlijk*, Mal. *sáma, eveneens, gelijk, tegelijk, gezamentlijk*, enz. — Samalînroeñg. Men zie *línroeñg* N°. 2. — Samalêle. Men zie *lêle* N°. 1. — Samarômpó. Men zie *rómpó* N°. 2. — Nalâmpa-mi sâmalâmpa-lampâna. Men zie *lámpa*. — Nipanempâäñg-mo empôwañg samatempâna. Men zie *témpa*.

(2° sâma). Sâma-sâma, bep. sâma-samâya, soort van kleine witte insektjes, dikwijls gevonden in kleêren, die men geruimen tijd niet gedragen heeft. Boeg. idem.

(3° sâmá). Men zie *sa* N°. 1.

(1° sâmañg), *hoofdstel*, van een *paard* bijv., *toom*. — Sâmañg nigîriñg-gîriñg, *een toom dat met belletjes versierd is*. (Mâdi.) — Sâmañgi djârañga? *is het paard getoomd?*

(2° sâmmañg). — Pisâmmañg, *afluisteren.*

(sâmi). Men zie *sa* N°. 1.

(sâmmoe), bep. sammoêwa, *gelaatstrekken.* (Rap. K. G.)

(1° sâmo). Men zie *sa* N°. 1.

(2° sâmmo), bep. sammôwa, = *sâmmoe.* — Kôdi-sâmmo, *norsch en terugstootend van gelaat.* — Bâdjí-sâmmo, *vriendelijk en voorkomend van gelaat.*

(sîma), bep. simâya, a) een zeker gedeelte van de opbrengsten van een land ten behoeve van het Bestuur: *vertiening;* b) een zeker gedeelte van de koopwaren, die per praauw getransporteerd moeten worden, ten behoeve van poeñggâwa, anakôda en anderen: *vracht.* Boegin. idem.

Onder het Gouvernement moet men op Celebes van de 100 bâsse's paddie altijd 10 bâsse's, elk 12 kâtti's wegende, in geldswaarde afstaan, terwijl men de 100 bâsse's berekent tegen *f* 14. De vertiening geschiedt op tweederlei manier. Nu eens maakt men de berekening als het gewas nog op het veld staat, dit heet: *sîma-pênteñg*, of *staande vertiening*, men zie op: *ênteñg*. Dan eens wacht men, tot dat het *gemaaid* en *opgestapeld* is, van waar de benaming van *sîma-lâmporó*, men zie *lâmporó.*

De vracht wordt gewoonlijk op vier manieren berekend:

1° heeft men: *sîma-tâppá*, of: *ipântará*, waarbij men 1 van de 11;

2° heeft men: *sîma-ilâlañg*, waarbij men 1 van de 10;

3° heeft men: *sîma-târroesóe*, waarbij men 2 van de 12;

4° eindelijk heeft men *sîma-tjêko*, of *djêkoñg*, zooveel als: *valsche*, of *onbillijke*, *vracht*, waarbij men zelfs 5 van de 15 moet betalen. (Rap., Rap. K. G., Rap. T. Dj.)

Âsîma, a) *tienden innen;* b) *vracht invorderen;* bijv.: âsîma riyânoe, *vracht invorderen van NN.* (Rap. T. Dj.) — La-mâñge-maki âsîma, *wij zullen gaan vertienen.* — Âsîma-simâya bâlóe-bâlóe ri-padâñggañga, *het vracht-invorderen voor koopwaren van de kooplui.* (Rap. T. Dj.)

Simâñgi, *vracht opleggen aan, vracht invorderen van;* bijv.: siyâpa koesimâñgi sawîya? *hoeveel vracht moet ik invorderen van de sáwi's?* (Rap. T. Dj.)

(sîmang), Sal. en Boeg. = *ápálá-kâna.* Men zie *pálá* N°. 4.

(1° sóema). Men zie *sóemañg.*

Kasóema, = *kasóemañg, zich herinneren, weten, begrijpen.* — Kasoemâï, *iets weten;* bijv.: ta-koekasóemaîyaï, tâoe-âre, âpa-âre, *ik weet het niet, of het een mensch is, of wat het is.* (Tam.)

Pañgasóema, of: pañgasoemâï, of: pañgañjoemâï, of: pañgasóemaîyañg, *herinnering;* bijvoorb.: kâmma-mîñjdjo, pañgasóemaîñgkoe, tóewañg, kanânna toe-málompôwa ri-nâkke, *zoo herinner ik mij de woorden des Gouverneurs tegen mij, mijnheer.* (Brief.)

(2° sóemá), *tikârroeñg's insteken*, bijv. in een mand die stuk is.

Sóemâki, *ergens insteken*, bijv.: koesóemâki ânne bâkoeka, *ik steek tikârroeñg's in deze mand.*

Pasóemá, a) *het insteken van tikârroeñg's*, en van daar: *insteeksel;* b) *bezigen om in te steken;* bijv. pasóemáki ânne tikârroeñga, *deze tikârroeñg's bezigen om in te steken.*

(sóemang). Men zie *sóema* N°. 1.

Kasoèmañg, = *kasoèma*, *zich herinneren*, *weten*, *begrijpen*; bijv.: koekasoèmañg-mi, *ik herinner het mij*, *ik weet het*, *ik begrijp het*. — Koekasoèmañg-tômmi, *ik heb het ook begrepen*. (Tar.) — Takoekasoemâñgaï, *ik weet het niet*. (Djay.) — Ta-noc-kasoemânna-dji, *zoo gij het niet weet*. (Godsd.) — Bâdjí-pi nakasoemânna toe-mábâloeka, *wanneer hij goed kent den verkooper*. (Inl. W.)

Pañgasoèmañg, *herinnering*. (Tam.)

(soèmí), bep. soèmika. — Boèloe-soèmí, *knevels*. Boeg. idem.

soemêñgka, *aanlanden*. Mal. *sińgah*, idem.

(soemâkkará), = *tábákkará*, = *mámákkará*. Vergel. *bákkará* N°. 2.

(simoèñgañg), balk op het dak van een huis, loopende in de lengte van hetzelve, en door de uiteinden van de middelste palen heen, hebbende boven zich de panrâñgká. Verg. *râńjká* N°. 1. Men verwarre vooral *simóèńjañg* niet met de *boemboèñgañg*, die ook *boeńjoèńjañg* en *boewoè-ñgañg* genoemd wordt. *Boemboèńjañg* is het ganſche bovenste gedeelte van het dak; *simóèńjañg* alleen de gemelde balk.

(soemâñgá), bep. soemâñgaka, *levensgeest*, die volgens de Inlanders niet slechts bij den dood, maar ook in geval van flaauwte of schrik van ons wijkt; van daar ook soms te vertalen met *bewustzijn*; v. d. ook overdragtelijk gebezigd voor: *geluk* en *welvaart*. Boegin. idem. Onder de Maleijers bestaat een bijgeloof, dat de levensgeest van iemand op een ander, of op een dier, kan overgaan, of liever, dat er zulk een geheime betrekking tusschen die twee wezens kan ontstaan, dat het lot van den een geheel van den ander afhangt; v. d.: nasoèro pandédêkañg-mi djoèkoé-djoèkoé-boelâëñg si-kâyoe, na-napantâma soemāñgâna Sîti Bidasâri, na-nipantâma ri-tjâmboló, na-nibonêï djéné, *en hij liet voor haar een gouden vischje maken, om daarin den levensgeest van Sîti Bidasâri te doen; en dit vischje deed hij wederom in een met water gevuld doosje*. (Bid.) Vergel. te dezer plaatse over het Mal. سُمَاعت van Hoëvell's Bidasari, tekst bl. 6, reg. 5 v. o. en bl. 8, reg. 10, vertaling bl. 9, reg. 5, bl. 12, reg. 6; Aanteekeningen bl. 256, reg. 2 v. o. volgg.; bl. 260, reg. 5 volgg. — Sâyañg-soemâñgaká ri-nâkkoé-mámôlemôle, *mijn levensgeest*, d. i.: *mijn bewustzijn*, *begeeft mij gedurig van hevigen hartstogt*. (Sinr.) — Ákoèrroé soemāñgâna. Men zie *kóèrroé* N°. 3. — Ápakoèrroé-soemâñgáki. Men zie *kóèrroé* N°. 3. — Kâpé-soemâñgá. Men zie *kâpé* N°. 4. — Tôla soemāñgâna. Men zie *tóla* N°. 2. — Pôle-soemâñgáki, lett.: *zijn levensgeest komt*, v. d.: *hij ziet er gezet en welvarend uit*, *hij is perfect wel*, vergel. *pôle* N°. 1; ook gebez. van onbezielde voorwerpen, die *bijzonder groot*, of *veel in getal*, zijn; bijv.: pôle-soemâñgáki kâppala-pêpeka, *het stoomschip is ontzettend groot*. — Pôle-soemâñgáki kâppalaka rilaboèwañga, *er zijn ontzettend veel schepen op de reede*. — Ampapôle soemāñgâna, *iemands levensgeest*, *die door schrik of ontsteltenis gevloden was*, *doen terugkeeren*; vergel. *pôle* N°. 2. NB. zulks geschiedt door de toovermiddelen van de sânro. — Pasêre soemāñgâna, *de levensgeesten* (*van een kampoñg* bijv.) *vereenigen*, door er een net omheen te spannen. NB. dit geschiedt door een sânro, ten einde eene erge ziekte of ander kwaad op eens te bezweren. — Na-îya tappâna mantarîya kâmma-mi toe-nîyaka mallâna, taêna soemāñgâna nitjîní, *de*

visch, lang zonder schubben, en stekende als een aal. Boeg. idem.

(soemâllañg), één der beide draden van de pañganêyañg, die, door het kruisen dezer draden, aan de zijde van de weefster onder-, en aan de zijde van de *tañjdjêñjañg's* bovenaan komt. Men zie *kârá* N°. 1, Boeg. idem.

(soemâlloé). Kâllañg-soemâlloé. Vergel. *kállañg* N°. 2.

(soemêlañg), = *sêlañg*, *njêlañg*, ***onder water zwemmen, duiken.*** — Pêpé-soemêlañg, ***vuur dat onder water niet uitgedoofd wordt***, soort van *vuurwerk*. (G. G.)

(soemâwe). Tásoemâwe-mâwe, ***hijgen.*** Men zie: *tásoemâï-mâï*, en: *tásimâï-mâï*, en: ***tásináwó-náwó.***

(simâï). Tásimâï-mâï, ***hijgen.*** Men zie: *soemáwe*, en: *sináwó*.

(soemâï). Tásoemâï-mâï, = *tásimâï-mâï*.

(1° sântañg), het Mal. *santan*, Jav. *santĕn*, het uitgedrukte sap uit de kern van een **kokos**noot, *kokos-melk*, Boeg. idem.

(2° sântañg). Boêñga-sântañg, soort van *bloem*.

(sâttiñg), ons Holl. *satijn*.

(sâttoe), bep. sattoêwa, *Zaturdag*, Mal. ***saptoe***, of *sabtoe*, Jav. *saptoe*, idem, Arab. سبت, ***de sabbat.***

(sîta). Sîta ri-bitjâra, het Holl. *citeren*, ***dagvaarden.***

(1° sîntá), bep. sîntaka, *vlug*, *behendig*, **Boeg.** *másîttá*, idem.

(2° sîntá), voor een paar dagen geld leenen, **ten einde** zich uit eene oogenblikkelijke verlegen**heid te** redden, Boeg. *sîttá*, idem; bijv.: kocsîntádji ri-sceppékoe si-rêyalá, ***ik leen maar voor korten tijd bij mijn' buurman een reaal.***

(3° sîntá), bep. sîntaka, *stuip*, Boegin. idem. — Sîntá toe-mâte niboêno, zeer erge soort van *stuip*.

Tásîntá-sîntáki, *hij heeft stuipen.* — Tásîntá-sîntá-mi; gebez. van iemand die op sterven ligt: ***hij heeft reeds de laatste stuiptrekkingen.***

(4° sîntá), *uittrekken*, *uit de scheede trekken*, *rukken*, *wegrukken*, *weg trekken*, Boeg. *sîttá*, idem. Mal. *sintakh*. — Sîntá-sâï poeroêsañga, ***ruk eens los den broekband.*** — Sîntáki bâya-bâyana bisêyañga, ***de schoten van het vaartuig losrukken.***

Pasîntá, *zakkerolder*.

(1° sîtto), bep. sîttôwa. — Sîtto-simbôleñg, ***de vouw, het omgevouwene, van een haarvlecht.*** (Minnebrief.)

(2° sîtto), a) *breken*, (onbedrijv. ww.): b) *breken* (bedrijv. ww.); bijv.: sîtto-mi tañgkênna-kayoêwa, ***de takken der boomen breken reeds.*** — Koesîtto-mi tañgkênna kayoêwa, ***ik breek de takken der boomen.*** — Nasîttowi lîla, geb. van een kind dat te veel geprezen, als 't ware *gebroken*, of ongelukkig gemaakt, wordt *door iemand's tong*.

(1° sînto), bep. sintôwa, Boeg. idem. Dus te noemen alles, wat slechts losjes te zamen gevouwen is, zoodat het gemakkelijk uitéén gaat; of wat zoo dun is, dat het bij de minste aanraking uit malkander barst. Zoo heeft men bijv. een *sînto-pasápoe*, zijnde een stuk papier, gevouwen in den vorm van een vierkant, ten einde een *pasápoe* in te bewaren. — Zoo heeft men ook een *sîntotjînjtjiñg*, zijnde een stuk papier, gevouwen in den vorm van een achthoek, tot bewaring van een' ring. — Zoo vindt men ook op het feest van *maoêdóe*, boven op de *kádó-póle* voor de voorna-

men, of: een *sînto* van *kalañgkâri*, d. i. een stuk *gebloemd katoen*, tot de een of andere figuur te zamen gevouwen, of: een *pasâpoe-nisînto-djâñjañg-djâñgjañg*, d. i. *een pasâpoe tot de figuur van een' vogel te zamen gevouwen.* — Zoo bestempelt men eindelijk ook de *boenêne* (verg. boven) bij gelegenheid van trouw-, of ook van spinfeesten, wegens de gemakkelijkheid, waarmede die uit malkander gaat, of barst, met den naam van *sînto*.

(2° sînto), bep. sintôwa, = het Boeg. *sîto*, één van de pabôñgka-sêtañg's, bestaande voor een regerend vorst uit *acht*, en voor vorstenzonen uit *zeven* reepen lontarblad, die aan de uiteinden te zamen geknoopt worden, v. d. welligt de volgende plaats te verklaren: îya-tôñg sâllañg mádjâî sînto, îya-mo málîba lâppassá, *de zoodanigen hebben veel sînto's*, of *middelen tot wering van booze geesten, en zullen op den dag des Oordeels spoedig vrijgesproken worden.* Volgens sommigen is *mádjâî sînto* = *mádjâi gâóe-badjîna*. Misschien heeft men ook te denken aan de verbroedering, bij gelegenheid van feesten, door het uit gekheid gooijen met *sînto's*, of *boenêne's* te weeg gebragt. (Rap.)

(3° sînto), *weggooijen; = bóewañg*. (S. Tjin.)

ꦯꦤ꧀ (sóentiñg). Men neemt eene *tjampâka*-bloem, of *bóeñga-édja* (zijnde een' gele tulpvormige bloem met lange blaadjes), en steekt in elk der blaadjes van die bloem, een paar gesloten *melatti-bloemen*, of *bóeñga-kêbó*, en wel zoo, dat het witte aan de binnen-, en het groene, of dat gedeelte, hetwelk aan de steel grenst, aan de buitenzijde van het *tjampâka*-blaadje komt. Vergelijk 't Maleische سُنْتِيغْ. Volgens Roorda van E. en volgens Marsden *bloemen, welke in het haar gedragen*, of *achter de ooren gestoken worden*. Edoch de door mij gegeven verklaring heb ik te Makassar bij herhaling bevestigd gevonden, en komt overeen met de *sóentiñg's*, die ik mij aldaar heb laten maken. — Ânárâra-sóentiñg, eene maagd, die even als de melatti-bloem bij de sóentiñg nog gesloten, nog niet geheel ontloken is. NB. gebezigd van een meisje, dat nog geene stonden gehad heeft. Het is eigenlijk geen Makassaarsch. De Makassaar bezigt: *tâmmoe-mâta-mi*.

ꦱꦼꦠꦁ (sêtañg), *duivel, booze geest*, het Arab. شيطان. Hiervan onderscheidene soorten. Men zie bijv. *koroljâlji, panróli* N°. 2, *popókañg* op *pópó* N°. 1, *poentiyáná*.

ꦱꦼꦤ꧀ꦠꦺ (sêntó), *grijpen, wegpakken*, in de vlugt bijv., zoo als een roofvogel doet; v. d. overdragtelijk: nisêntó-mi oelóenna ri-pârañga, *zijn hoofd werd in eens op het slagveld afgeslagen*, lett.: *als door een roofvogel weggepakt.*

Djâñgañg-djâñgañg pasêntó-sêntó, *een roofvogel.*

ꦯꦺꦴꦠ (sôta), bep. sotâya, Port. *de vrouw* van het *Omi*-spel.

ꦯꦺꦴꦠ꧀ꦠꦶ (sôttiñg), = *pamâroeñg*, *steven* van een *vaartuig*.

ꦯꦺꦴꦠꦁꦒꦶ (satâñggi), bep. satañggîya, naam eener negrie in de Noorder-distrikten van het Gouvernement van Celebes en Onderhoorigheden, digt bij de hoofdplaats Maros. Ook soort van reukwerk, bestaande uit dezelfde bestanddeelen, als de *doepa*, doch alle in mindere kwantiteit en kwaliteit, terwijl er bovendien nog eene groote hoeveelheid grove poedersuiker bijkomt. Mal. *istañggie*, idem.

ꦯꦤ꧀ꦠꦶꦒꦶ (santîgi), bep. santigîya, soort van hout, dat zeer hard is, Boeg. idem; van daar: pû-

loe-pâloe-santîgi, *een knuppel van santîgi-hout*, alzoo cene soort van knuppel die zeer stevig is; v. d. de overdragtelijke spreekwijze: pañgerâñgañgi pâloe-pâloe-santîgi, *iemand een goede mep, een goed pak geven.*

(satiñjdja), 't Arab. إِسْتِنْجَاء, inf. in X van نَجَا, *pollutum stercore urinâ corporis locum mundavit*, sive *detergendo lapillis*, sive *abluendo aquâ*. — Djoênoé-satiñjdja, bep. djoênoé-satiñjdjâya, *wijwater*. (Kel.)

(santârri), bep. santarrîya, het Jav. en Mal. *santri, priester, geestelijke*. (D. Moes.)

(soettârra), bep. soettarrâya, *zijde*. Boeg. idem, Jav., Sund., Mal. *soetra, zijde, zijden stof*. Sanskr. *sôêtra*, een *draad*.

(sântalá), *ketsen*, een *geweer* bijv.; Boeg. idem.

(sâttoeloé), bep. sâttoeloeka, soort van *boom*, gebezigd in de geneeskunst, de *Sondoricum Indum L.*, Boeg. *sâttoé*.

(sôntoló). Lâttañg-sôntoló, een steenpuist, waar men tegen stoot, vóórdat de zweer behoorlijk rijp geworden is; van daar ook: baînne-sôntoló, *een meisje, dat reeds gemeenschap met een man gehad heeft, vóórdat het nog de stonden gehad heeft*. NB. Dit *sóntoló* in Gôwa niet bekend, welligt verknoeijing van het Mal. سنتو, *ergens tegen stooten*. Gewoonlijk bedient men zich van *rássa* N°. 3.

(sâda), = *sa* N°. 1, bijvoorbeeld: nakoemâñge sâda ri-Medîna, *ik ga eens naar Medina*. (Djay.)

Sáda, verbonden met het vnw. 1 pers. enkelv. mann. en vrouw. (*á*), wordt *sádá;* bijv.: sârc-sâdá papâñgadjiyânnoe, *geef mij eens uw beteldoos*. (Djay.) — Êró-sâdá mâñge añjtjîniki, *ik wil hem eens gaan zien*. (Djay.)

(1° sâdañg), naam eener kris, oudtijds in gebruik. (G.G.)

(2° sâdañg), het weeke gedeelte, vlak onder de kinnebakken van een mensch, soms ook wel genomen voor dit gedeelte te zamen met kin en kinnebakken.

(3° sâdañg), *zelfs*. (Djay.)

(sândá), *peilen*, Boeg. *sándá*, of: *sádá*, idem. — Lâdoeñg pasândá, *peil-*, of *dieplood*.

(sîda), másîda, *zeldzaam, niet*. (Sinr.)

(s'dañg), másîdañg, = *sîda, másîda*. (D. Moes.)

(sôêdañg), dus eertijds genoemd de *kóênroeloé* N°. 1; van daar de *sónrí* van Lakipadâda, één van de rijkssieraden van Gôwa (Rap. en Tijdschrift van Neêrl. Indie, Jaarg. V, Aflev. 4, bl. 429.), die in zulk een vrucht zou gevonden zijn, insgelijks met dien naam bestempeld. Onder *sôêdañga* verstaat men dikwijls *al de rijkssieraden van Gôwa*.

(sôêdoe), = *panjámboeñg*. Men zie *sámboeñg*.

(sôêdé), bep. sôêdeka, soort van groote bamboezen *braadlepel*. Boeg. idem. Vergel. *sôêlañg* N°. 2.

(sêdeñg, of: sedêñg), = *sêñg*. Men zie boven.

(sôdi), Sal. = kâde N°. 3.

Sisôdi, = *sikâde*.

(sôdo), geb. van het *afsnijden* van de kammen der hanen. Boeg. *îjódo*, idem.

(sadôko), naam eener soort van wapen, thans niet meer in gebruik. (GG.)

(sidâkka), bep. sidakkâya, 't Arab. صلاة, *aalmoes*. — Âsidâkka ri, *aalmoezen geven aan*. (D͡jay.) — Nisidâkka, *met aalmoesen begiftigd worden*. (D͡jay.)

(soedâgará), 't Jav., Sund., Mal., Pers. *soedâgar*, *koopman*. — Âsoedâgará, *handel drijven*.

Pasoedâgará, *koopman*.

(sodâgará), = *soedâgará*. — Âsodâgará, *handel drijven*. (Rap. T. D͡j.)

(sânderé), Mal. *sandar*, *leunen*, *aanleunen*, *op iets leunen*, *stutten*; bijv.: nisânderémâmi, *hij wordt maar in den rug gestut*, gebezigd van een *zieke*, die reeds zeer erg is.

Pañjandêri, *iets dat dient tot steuning*, of *stutting*. (Lalak.)

(sâdoró), *op-*, of: *in-doen*, *opzetten*; bijv.: te, nisâdoró dâdí, *thee*, *waarin men melk gedaan heeft*. — Bâd͡joe nisâdoró boelâëñg, *baadje waarop men goud gezet heeft*.

Pasâdoró, *bezigen om op-*, of: *in te doen*, *om op te zetten*; bijv.: dâdí nipasâdoró ri-te, lett. *melk*, *die gebezigd wordt om te doen in de thee*, *die gedaan wordt in de thee*. — Boelâëñg nipasâdoró ri-bâd͡joe, *goud dat gebezigd wordt om te zetten op een baadje*, *dat gezet wordt op een baadje*. Boeg. *sádó*, idem.

(soedâra), Mal. *broeder*. (D. Moes.)

(soêndalá), bep. soêndalaka, Mal. *soendal*, Sund., Jav. *soendêl*, *hoer*.

Pasoêndalá, *iemand die ontuchtig leeft*.

Pasoendâlañg, *ontucht*.

(Sandâwo), bep. Sandawôwa, *Mangarei*, eene landstreek op Flores, of Ende, wier *d͡jáñgañg-dídi* tot de *d͡jáñgañg bíd͡ja's* behoort. Vergel. *bíd͡ja*.

(soendâwa), bep. soendawâya, 't Mal. *sindâwa*, en 't Jav. *sĕndawa*, *salpeter*. (G.G.)

(soendoêseñg), 't Arab. سُنْدُس, soort van *dunne zijden stof*. (D. Moes.)

(1° sânna), *verwachten*, *denken*. B. idem. (Sinr.) — Ta-ni-sânna-sânna, *onverwacht*. — Gâóe ta-koesânna-sânna sikâli, *eene gebeurtenis die ik volstrekt niet verwacht had*. — Ta-koesânna-sannâï, *ik verwachtte het niet*.

(2° sânná), *erg*; bijv.: sânná-mi, *hij is erg*, bijv.: *de zieke*. — Tálâlo sannâna, *het is zeer erg*. — Taêna nasânná-doêdoe garrîna, *zijne ziekte is niet zeer erg*. (Sinr.)

(sânnañg), *gerust*, *vergenoegd*, *tevreden*, *kalm*, *rustig*, *helder*, Boeg. *sánnañg*, Jav. *sĕnnĕñg*, en Mal. *senañg*, idem. — Sânnañg pamâí, *kalm*, of *gerust*, *van gemoed*. — Sânnañg tînrôna, *hij slaapt gerust*. — D͡jéné-sânnañg, *stil water*. — Pabâlle-sânnañg, *stil-middel*. — Sânnañgi lampâna ôêwañga, *het geld gaat kalm*, d. i. *ongevoelig*, of *ongemerkt*, *weg*. — Ta-sânnañg, *onrustig*.

(sâni), = *d͡ji*. (Tar.) Îya-sâni, = *iya-d͡jíya*, *maar*. (Rap.) Vergel. *íya*.

(sânneñg), het Arab. اِثْنَانِ, *twee*; van daar: âllo-sânneñg, *de tweede dag* der week, of *Maandag*. — Riyallônna sânneñga, *op Maandag*.

(sína), *bejammeren*. — Ta-mâka-makâï sínâna pamaíkoe, lâñgeréki, napâoe âná-âná ri-ballâkoe, àñgkâna níyá-kí bâttoe ri-bañgína âhaka ábôya, koe-taêna-kírapíkañg ri-bâllaka, *het heeft mij zeer gespeten*, *zeer leed gedaan*, *van mijn volk te vernemen*, *dat gij Zaturdag avond bij mij geweest zijt*, *en mij niet t'huis getroffen hebt*. (Brief.)

(síno), bep. sinôwa, *eenzaam*, *stil*,

somber, Boeg. idem, Jav. *sonnja*, of *soennja*, Mal. en Sund. *soenji*, Sanskr. *sjoênya*, idem.

Kasîno-sinôwañg, a) *eenzaamheid;* b) *in eenzamen verlaten toestand verkeerende.* (Djay.)

(1° soênná), bep. soênnaka, *besnijdenis, besnijden*, Arab. سُنَّة.

Soennakânna-mi, *zijn tijd van besnijdenis is reeds daar, hij is reeds zoo oud dat hij besneden kan worden.* NB. geb. om den ouderdom van een jongen aan te duiden, circa 12 jaren.

(2° soênná), bep. soênnaka, *de Traditie*, of *Overlevering* in de Mohammedaansche kerk, Arab. سُنَّة (Kel., G. G., Godsd.)

(soênoé), bep. soênoeka, soort van *visch*, Boeg. idem. — Soênoé-lêleñg, *zwarte soênoé*, soênoé-êdja, *roode soênoé*, en: soênoé-bâttí, *gespikkelde soênoé*, soorten van *soênoé*.

(sêne), *vermengen*. Boeg. idem. — Nisêne kamâñjñjañg, *vermengd met benzoïn.* (Sinr.)

Pasêne, = *paboéli*, vergel. *boéli* N°. 2.

(1° sôna), bep. sónâya, vnw. sónâñgkoe, *droom*, in de keloñg's gebez. als: *bode.* (Tar.) Van daar: koesônaï Iyânoe, *ik droom van N. N.*

Pisôna, *doen droomen;* bijv.: koepisônaï kalêñgkoe, *ik doe hem droomen van mij.*

Pâpisónâñgi, lett.: *iemand*, of *iets, maken tot het voorwerp, waarvan men iemand laat droomen;* bijv.: Iyânoe pâpisónâñgi kalênna rinâkke, lett.: *N. N. maakt zich zelven bij mij tot het voorwerp waarvan ik droom*, d. i.: *ik droom van N. N.*

(2° sôna). Âpisôna, *vertrouwen*, Boeg. *mápesóna*, idem; bijv.: pisôna-má ri-Âlla-taâla, *ik vertrouw op God.*

Pisônaîyañg, *vertrouwen op;* bijv.: îya nipisônaîyañg ampatômpañg patoêmiñgâraï toe-Bonêya, lett.: *er werd op hem vertrouwd*, d. i.: *hem werd toevertrouwd om de Boniërs voor- en achterover te gooijen*, d. i.: *geheel willekeurig met hen te handelen.*

Pâpisonâñg, *doen vertrouwen op, het vertrouwen op iemand doen plaats vinden;* bijv.: kípâpisonâñgmi kalêmmañg ri-toe-málompôwa, *wij geven ons geheel over aan den Gouverneur.* — Koepâpisonâñgmi ri-Âlla-taâla, lett.: *ik laat het vertrouwen op God plaats hebben*, d. i.: *ik vertrouw op God.* (Rap., G. G.)

(sanîgi), bep. sanigîya, beste soort van *gras* voor de paarden.

(sinâpañg), 't Holl. *snaphaan.*

(sinâmpé), = *sinampéré.*

(sinampêrê), *aanstonds*, ook ons: *eventjes, voor een oogenblikje*, Boeg. *tjinámpé;* bijv.: la-sêñgka-sâdá ri-toêwañg-Poêtiri Mandoe dâri, sinampêré-doêdoe, *ik zal eens eventjes aangaan bij de vorstin Mandoedâri.* (Bid.) — Mânna tásinampêré-djja, *als is het ook maar telkens voor een oogenblikje.* (Brief.)

(soenîya), bep. soeniyâya (Rap.), voorschriften omtrent het huwelijk, vervat in het geschrift getiteld: مَوْتُ اَلْأَنْبِيَاء; welligt het Arab. سُنِّيَّة, van سُنِّي, van سُنَّة.

(saniyâsa), bep. saniyasâya, *gereed*, Boeg. idem. — Saniyâsa-mi patowanâñga, *het gastelijk onthaal is gereed.*

(sinâloé), naam van een berg in Toeratêya, waar eene offerplaats des koning's van Bâñgkalá is.

(sinôlé), bep. sinôlcka, opgerolde pannekoek van tawâro, geraspte klapper en zout.

(sinâwó). Tásinâwó-nâwó, *hij-*

gen. Vergel. *tâsoemâwe-máwe*, op: *soemáwe*, en: *tâ-soemâï-mâï*, op: *soemâï.*

(sinâssá), bep. sinâssaka, *rustig, kalm.* — Sinâssá-mi taoèwa, *de menschen zijn rustig, in de rust.* — Ásinâssá-mi tampârañga, *de zee is rustig, kalm, effen.* (Sinr.)

(sinâoe), bep. sinaoèwa, *spinazie.* Boeg. idem, de *Amarantus spinosus, L.* — Sinâoe-katîntiñg, en: sinâoe-êdja, soorten van *sináoe.*

(soèdji). Mal. *borduren.* Men zie boven *sóegi.*

(soèdjóe), het Arab. سجود, *zich nederwerpen*, of *nederbuigen*, bijv.: voor *God*, en ook voor *zijn' meerderen onder de menschen.* (Djay., Godsd.)

Ásoedjoèki, *zich nederbuigen voor.*

(sîñjdjakâpe), bep. sîñjdjakapêya, kleine van *tálá*-blad gevlochten doosjes voor medicijn, in de *bákóe-pabálle.* Boeg. idem.

(1° sañjdjâta), bep. sañjdjatâya, 't Mal. *sindjáta, wapen;* v. d. *gereedschap.* (S. Tjin.)

(2° sañjdjâta), = *saniyâsa, gereed, berekend voor.*

(sîñjdjalâla), bep. sîñjdjalalâya, het Arabische ذى الجلال, de genitivus van ذو الجلال, *de majestueuze*, d. i.: *Allah.* (Sinr., Tar.)

(1° sâya). Vergel. het Mal. *sájañj, medelijden, betreuren, bejammeren.*

Pasâya, *medelijden met iemand hebben;* bijv.: lânri napasayâkoe toe-málompôwa ânne ribitjarânna katjipoèrañga, *dewijl de Gouverneur medelijden met mij heeft, wegens den hongersnood.* (Brief.)

Pâpasâya, *het medelijden hebben;* bijv.: pâpasayâna Iyânoe ri-boettâya, *het medelijden van N. N. met het land.* (Rap. K. G.)

(2° sâyá), ásâyá, *zweven*, een *vogel* bijv.

(sâyañg), *verdwijnen*, Boeg. *sádjañg*, idem; bijv.: ásâyañgi pamaîkoe, of soemâñgâkoe, *mijn adem*, of *mijn levensgeest, ontvliedt.* Wij zouden zeggen: *ik schrik geweldig.* — Sâyañg-soemâñgáká ri-nâkkóe, *ik bezwijk bijna van verlangen.* (Sinr.) — — Másâyañg-rânnoe-mo, *hij verliest de koop, heeft geen koop meer.* — Nanânrowá sâyañg-rânnoe, *hij laat mij zonder koop.* — Toe-másâyañg-âti, letterlijk: *iemand zonder hart*, v. d.: *koel, onverschillig, mensch.* (Rap. K. G.)

Tásâyañg, = *sáyañg.*

Kasayâñgañg, a) *het verdwijnen* (Rap.); b) *in den toestand verkeeren, dat er iets van ons verdwenen is, iets vermissen;* bijv.: kasayâñgañgá ri-bârañg-bârañg, *ik vermis goed, ik ben wat kwijt.* (Inl. Wetb.)

Pasayâñgiñg, a) *doen wegraken voor* iemand; b) een zekeren tijd, of zekere plaats, bezigen, om op weg te raken; van daar: op zekeren tijd, of zekere plaats, wegraken. (Rap. T. Dj.)

(sâyóe), a) *missen*, van daar: *ijdel*, of *vruchteloos, zijn, in zijne verwachting te leur gesteld worden;* b) *iemand achterstellen, versmaden*, Boeg. *sádjóe;* bijv.: taîya-mîntoe sayóena, *er is geen missen aan, het kan niet missen, het moet noodzakelijk zoo gebeuren.* (D. Moes.) — Sâyóe-dji pâleñg rannoèñgkoe, *mijne vreugde dan mist slechts*, d. i.: *is slechts ijdel.* (Sinr.) — Pôñgkoe sâyóe-djа sêñgpôle, *zoo ik al weder mis*, d. i.: *in mijne hope teleur gesteld word.* (Tar.) — Koepabâtarâñg ta-sâyóe, *ik bid God, dat ik niet misse*, d. i.: *niet in mijne hoop teleurgesteld worde.* (Tar.) — Naâsseñg-mo kalênna nisâyóe, *zij wist, dat zij door haar man achtergesteld, versmaad, werd.* (Djay.)

Pasâyoé, *doen missen*, v. d.: *verzuimen;* bijv.: ka-îya pasâyoé mápâkadjârró bâra, *daar hij verzuimd heeft den stal stevig te maken.* (Rap.)

Kasayoèki, *doen missen voor*, van daar *verijdelen, verderven, verloren doen gaan voor;* bijv.: rôewa-mi noekasayoèki, ta-saribattânnoe tôdoñg sâllañg nîyá, ta-boerannênnoe tôdoñg, *twee dingen doet gij missen, voor u verloren gaan; gij zult noch echtgenoot, noch broeder meer hebben.* — Ambâni rôèwaï nikasayoèki ta-bôèñga tôdoñg sâllañg, mañggêta ta-kîtjînî tôdoñg, *zoo aanstonds zijn er twee dingen voor ons verloren, verijdeld, zoo wel het erlangen van de bloem, als het wederzien van onzen vader.* (Djay.)

(sâye), 't Ar. سَيِّد, *heer.*

(1° sîya). Sîya-sîya, bep. sîya-siyâya, 't Mal. *sieja-sieja, ijdel.* Boeg. idem. — Tâoe-mâte-sîya-sîya, een zelfmoordenaar.

Pakasîya-sîya, *verijdelen.*

(2° sîya). Sîya-sîya, bep. sîya-siyâya, Boegin. *séya-séya*, soort van gezang, gedurende de veertig eerste nachten na de geboorte van een kind gezongen. NB. in Bône alleen bij de geboorte van een vorstelijk kind; in Wâdjó insgelijks bij die van andere kinderen gezongen.

Bôèlo sîya-sîya, een stuk bamboe, ongeveer ter lengte van een' mansarm, en aan de eene zijde ter dege gespleten, wordt onder voorname Inlanders gebezigd bij gelegenheid van ziekte, bevalling, besnijdenis en tanden schuren, trouwen, enz. Alsdan plaatsen de daarmede belaste vrouwen zich voor den persoon wien het aangaat, en slaan zich onder het zingen van de *síya-síya*, gedurig met het gespleten gedeelte van de *bôèlo síya-síya*, eerst op de palm, dan op het midden der vlakke linkerhand, tot verdrijving der booze geesten. Aldus geschiedt het in Gôwa en Bône. In Wâdjó neemt iedere vrouw twee *bôèlo-síya-síya's* in hare hand, en slaat die, achter den bewusten persoon staande, tegen elkander.

Pasîya-sîya, de vrouwen die de *síya-síya* zingen.

(sîyañg), 't Mal. en Jav. *siejañg, dag, daglicht.* (Dat. Mocs.)

(1° sîyo). Verg. 't Mal. *soewâp, in den mond nemen.*

Siyôwañg, *in den mond nemen;* bijv.: nasiyôwañgi kanrêna, *hij neemt zijn rijst in den mond.* — Âñjiyôwañg-mi kânre, *hij neemt rijst in den mond.*

Siyôwi, *iemand in den mond doen nemen*, v. d.: *iemand iets in den mond stoppen;* bijv.: ñgânre-makô; têya-kô êróki nisiyôwi, *eet toch, want gij moet niet verlangen, dat men u het eten in den mond zal stoppen.*

Siyowîyañg, *aan iemand iets in den mond stoppen.* — Bâwa-ta-nisîyowîyañg pârróe-lolônna, iemand die vuile taal uitalaat en kwaad spreekt, lett.: *bij wien men verzuimd heeft, om terstond na de geboorte de afgesneden navelstreng door een' zanro langs den mond te doen strijken.*

(2° sîyo), bep. siyôwa, *valsche vlecht*, om in het haar te steken. Boeg. idem.

(sêyo). Sêyowi asêñgkoe, *mijne paddie heeft aren zonder korrels er in.*

(sôyó), *in slaap doen vallen.* (Maoet.)

Tásôyó matâñgkoe, *mijne oogen vallen digt van den slaap.*

Tásôyó-sôyó matâñgkoe, *mijne oogen vallen gedurig digt van den slaap.*

(sôyoñg). Tásôyoñg-mi allôwa, =

náoeñg-mi allówa; geeft te kennen den tijd van ongeveer 's namiddags *vijf ure*, gaat het *móyo-móyo* vooraf.

(sâyá-kóèmba), bep. sâyá-koembâya, 't Mal. *sájap-koembañg*, soort van *tor*, wier vlerken zeer mooi zijn, en soms met bloemen zamengevoegd, in het haar gedragen worden.

(siyâpa). Men zie *ápa* N°. 1.

(siyâmá). Verg. *ámá* N°. 1.

(siyântañg). Bóèñga-siyântañg, soort van bloem, *Ixora L.* Twee soorten daarvan: de eene *kébó*, die eigenlijk niet *wit*, maar *roozeekleurig* is, de andere *édja*, of *rood*.

(sâyido), 't Arab. سَيِّد, *heer, voornaamste, hoofd.*

(sâyidolomôrosalîñg), 't Arab. سيد المرسلين, *de heer*, of *voornaamste, der gezanten.* (Tar.)

(siyenâñgañg). Men zie *énañg*.

(sayâri). Nóèdjoemoe-sayâri, *planeten.* Vergel. 't Arab. نُجُوم *sterren*, en سَيَّارَة *een planeet.* (Rap. T. Dj.)

(sîyará). Tásîyará, *verstrooid zijn, uit elkander gaan*, een *klomp* bijv. (Rap. K. G.); *zich ontbinden*, een *lijk* bijv. Boeg. *tásîyá*, idem.

Pasîyará, a) *verstrooijen*, b) *bestrooijen*, bijv.: nipasîyará, *bestrooid, bezaaid worden*, bijvoorbeeld een *rijstveld.*

Tásîya-sîyará, *sterk*, of *geheel, verstrooid zijn.*

Pasîya-sîyará, *sterk*, of *geheel en al, verstrooijen.* (Djay.)

Siyârrañg, *verstrooijen*, van daar: *uitstrooijen*, bijv.: *een berigt* (Rap. K. G.), *uit elkander doen staan*, bijvoorb.: *de bamboezen van een bîla.* (Sinr. K. G.)

(siyoerâñg). Men zie *oerâñg* N°. 2.

(sêyoró), *schijnen;* bijvoorb. seyorôna allôwa, *het schijnen der Zon.*

Seyôri, *beschijnen;* bijvoorb. *eene plaats;* gebez. van de *Zon.* (Tar.)

(siyâlo), bep. siyalôwa, *afschijnsel.* Van daar gebezigd van datgeen, wat men *niet goed onderscheiden* kan, waarvan men als 't ware slechts een *afschijnsel* waarneemt; bijv.: koetjîní-siyâlo-dji, *ik zie het slechts flaauw* (*in het verschiet*). — Koetjîní-siyâlo-dji hoeróèna sóèraka, *ik zie de letters slechts als in de schemering;* gebezigd van iemand, die een slecht gezigt heeft, of bij flaauw licht gezeten is.

Doch van deze beteekenis van *afschijnsel* is ook zeer goed af te leiden die van: *glans;* bijvoorb. siyâlo tâñga-roepânna, *het afschijnsel*, en van daar: de *glans*, *van het midden van haar gelaat*, of: *van haar volle gezigt.* (Sinr.)

(1° sârá), bep. sâraka, 't Arab. شَرْع, *wet*, en wel bepaald gebezigd voor de *kerkelijke*, of *geestelijke wet*, v. d. ook: *degenen die belast zijn met de handhaving dier geestelijke wet.* (Rap.) B. idem.

Sarâkkañg, *bij zichzelven ten behoeve van iemand Arabische gebeden*, of: *formulieren, opzeggen.*

(2° sârá), bep. sâraka, het Arab. شَرْط, *voorwaarde, bepaling, vereischte*, bijv.: saråna áñgâna kôdaîyaï bisêyañga, *de vereischten van den anakóda.* — Saråna kasoerôwañga, *de vereischten van het sóèro-schap, van een sóèro.* (Inl. Wetb.) — Saråna máséléka, *de bepalingen omtrent het dragen van de kris.* (Rap. K. G.) — Saråna mábitjaråya, *bepalingen omtrent het behandelen van regtszaken*, of ook: *de vereischten eener goede behandeling van regtszaken.* (Inl. Wetb.) Boeg. idem.

(3° sârá), 't Mal. *sarah, overgeven, toevertrouwen.*

Sarâkkañg-mâmo ri-Âlla-taâla, *geef het maar over aan*, d. i.: *vertrouw op, God.* (Bid.) Boegin. *sarâkâñg*, idem.

(4° sâra), ásâra, *veinzen, voorgeven, huichelen, voor de leus*, of *kwanswijs, iets doen*, bijv. ásarâya-mi gârrîñg-gârrîñg, *hij hield zich ziek, gaf voor dat hij ziek was.* (D. Moes.) — Nasârayâï-dja pâleñg, *hij veinst*, of *huichelt, dan slechts.* (Sinr.) — Na-pônna ásarâya, na-sâla tâppóe-bitjarâya, *en zoo de vonnissen der regters slechts voor de leus, en verkeerd zijn.* (Rap. K. G.) — Mâñge-kô ásarâya ambalóèkañgi, *ga gij kwanswijze om dat te verkoopen, neem den schijn aan, als of gij dat wildet verkoopen.* (Bid.) — Naniyá-mo sére âllo, nasâra-sarâï ápâlákâna ri-Paradâna-Mântari, *op zekeren dag nam hij voor de leus afscheid van den Ferdâna-mantri.* (Djay.)

(5° sârá). Sarâkañg, 't Mal. *sârat, overladen, diepladen*, bijvoorb. een *vaartuig*, Boeg. *sárá*, idem. Verg. *tárrá* N°. 3.

(6° sârá), = *sáwá* N°. 3, *ergens midden door gaan.* Boeg. idem.

(7° sâra), bep. sárâya, vnw. sárâñgkoe, *geluid, stem*, enz. Boeg. *sáda*, Mal. *soewára, stem.* — Sâra-sârro, *hard geluid, harde stem.* — Sâra-tábêntañg, *echo*, verg. *béntañg.* — Kakodîyañg-sárâya, *wantuidendheid, wanklank.* — Ásâra, *geluid geven.*

Pasâra, a) *het geluid geven, geluid;* b) *geluid doen geven.*

Ânoe-ásâra-sárâya, *de muzijk-instrumenten.*

Pasâra-sárâñg, idem.

(8° sâra), *niet meer kunnen bereiken*, wat men vroeger vermogt. Bijv. geb. van *menschen*, die vroeger zeer vlug en mooi schreven, doch dit nu *niet meer kunnen;* van *paarden*, die vroeger zeer geschikt waren voor de hertejagt, doch nu *geen enkel beest meer vangen kunnen;* van *vaartuigen*, die vroeger uitmuntend zeilden, doch nu *niet meer.*

(9° sârá), *ondergaan, nederdalen*, bijv. *de Zon;* als: dâlle-sârá, *ondergaande Zon.* (Tar.) — Sârá-âllo, *tijd van Zonneondergang.* — Bâdjoe-másárá-dâlle, *een baadje, er uitziende als een ondergaande Zon*, d. i.: niet geel en niet rood, tusschen deze beide kleuren in. (S. Tjin.)

Kasárâkkañg, *de plaats waar de Zon onder gaat;* v. d. *het Westen.* (Rap. T. Dj.)

(10° sâra). Sâra-sâra, het Mal. *sañgsára, folteringe, lijden.*

Ápasâra-sâra-gâóe, *iemand folteren*, v. d. *despotiek handelen, knevelen, los leven, een losbol zijn*, in één woord: *allerlei kwaad doen.* Boeg. idem.

(1° sârañg). Páyoeñg-sârañg, eene soort van *páyoeñg*, die veel overeenkomst heeft met de *páyoeñg-lómpo;* doch evenwel kleiner is. Dezelve wordt gebruikt door menschen, die ook van goede geboorte zijn, doch *niet zoo hoog als de karâëñg-mágáóe's.*

(2° sârrañg), njârrañg, *iets heftig, iets sterk doen.* — Tâoe-njârrañg-gâóe, *iemand die heftig in zijne handelingen is*, van daar: *een tyran, een driftig, opvliegend mensch.* — Tâoe-njârrañg ri-baînne, *iemand die sterk bij de vrouwen loopt, een zeer wellustig mensch.* — Tâoe-njârrañg ri-înoe-inóèngañg, *iemand die sterk drinkt.* — Njàrrañg-dóèdoe-mi boewadjâya, *de kaailuî maken het zeer erg*, slepen gedurig iemand meê. — Ánjârrañgi ânjdjo ânaka, kâmma kôñgkoñg, lett.: *dat kind is heftig, speelt den baas over zijne speelmakkertjes als een hond.*

(1° sânrá). Ásânrá, of: tásânrá, *gestoord*, of *gestuit worden;* bijv.: ri-gâóe-sâla, *in een slechte*

daad; daarvan teruggehouden worden, die niet meer doen. — Ásânráki, of tásânráki, pamaĩna, *hij is wel genegen om het te doen, maar kan er toch niet toe besluiten;* = *tábo͝ettó͝eki pamaĩna;* = *tákŏttóki pamaĩna.* Verg. *kóttó*, en *bo͝ettó͝e* N°. 4. Van daar *másánrá* in de sînrilí's en kêloñg's gebezigd voor: *niet;* bijv.: ânnoe másânrá-mo koewôlla mákânakâna, *gij spreekt niet meer met mij.* (Sinr.) — Másânrá-mônne pasânna koetálañgêrañg, *ik hoor toch niet meer naar de boodschappen, die zij mij zendt.* (Sinr.)

(2° sânra), bep. sanrâya, = *ewãñgañg.* Vergel. *éwa* N°. 2.

(3° sânra). Vergel. het Boeginesche *tásánra, verpand zijn,* en: *pasánra, verpanden,* hetgeen ook soms in de Makassaarsche kêloñg's voorkomt. Van daar: sânra-po͝etta, men zie: *po͝etta.*

(1° sânrañg). Sanrâñgañg, *vorm,* Boeg. idem; bijv.: sânrañgânna kalêya, *de vorm van het ligchaam.* — Sânrañgânna rabanâya, *de vorm,* van daar: *de reepen, het hout, der rabána* (muzijkinstrument). (Tar.) — Zoo ook genoemd de bamboezen doos, waarin zich de gekookte rijst bevindt van de *kádó-póle* voor de voornamen.

(2° sânrañg), = *téna* N°. 2, *een' sánro,* of *Inlandsche doctores, verzoeken, om hetzij bij een' kranke, of bij een' kraamvrouw, te komen.* NB. beter bedient men zich van *téna* N°. 2.

Sânrañg, pasânrañg, pañjânrañg, *hetgeen men meêbrengt, als men de sánro komt roepen.* NB. ook hiervoor liever gebezigd: *paténa*, verg. *téna* N°. 2. — Meer gebruikelijk is *sánrañg, pasánrañg,* of *pañjánrañg* voor het *loon* in geld of eten, of kleêren, of wat het ook zij, waarvoor men van een' go͝eroe de een of andere *érañg* erlangt, of ook een *saradási.* (Sîti Tjîna.) — Eindelijk komt *sánrañg, pasánrañg,* of *pañjánrañg,* ook voor van de hoofdzakelijk in wit linnen, kippen en goud (meestal één maas) bestaande gift, welke men den schrijver laat bezorgen, die eenig bijzonder oud, en daardoor in zijn' oogen zeer heilig boek voor ons zal afschrijven. Zulks durft hij niet te beginnen, uit vreeze van *bássoeñg* te worden, vóórdat hij onder het prevelen van gebeden, wat bloed van een' haan tegen zijn papier aangesmeerd heeft. Wegens dit laatste bedient men zich meestal van 't woord *palĩérá*, verg. *lĩérá.*

(1° sâri), bep. sárîya, vnw. sárîñgkoe, *zijde, kant, de zijden van een mensch,* Boeg. *sáde,* idem. — Ri-sâri, *bezijden, langs.* — Lâmpa-sâri, *schuins, scheef, gaan.* — Lâmpa-sâri batênoe môloñg rôti, *gij snijdt schuins,* of *scheef, het brood.* — Tjînî-sâri, *op zij zien.* — Âñgîñg ri-sâri, *zijwind.*

Sárî, *met zijne zijde ergens naar toe gerigt zijn.* (Maoet.)

(2° sâri), ásâri, *bovendrijven,* bijv. *vettigheid* op *eten* en derg. (Rap. K. G.)

(3° sâri), bep. sarîya, Boeg. Sâri-pañgadjâī, *het speeksel van het sierik-kaauwen.* (Djay.)

(4° sâri), *uitscheppen,* bijvoorbeeld: zijn *vischfuik.* Boeg. idem.

(5° sârí). Kasarîkañg, *zich het een of ander aantrekken, eene aanmerking op zich toepassen.*

(6° sârí), *insteken,* iets nieuws in iets ouds.

Sárîki, *ergens insteken;* bijv. sárîki kâllika, *nieuwe bamboezen in de bamboezen omheining steken,* ter vervanging van de oude. — Sárîki patôñgkoka, *nieuw dakriet in het dak steken,* ter vervanging van het oude.

Pañjárîki, *het insteken van iets nieuws in iets*

ouds; bijv.: kâmma patôñgkó tâdja la-pañjârikîñgkoe, *hij is gelijk een nieuw dakriet, dat gereed is, om mij als oud dakriet te vervangen.* (Mâdi.)

(1° sâriñg), *voelen, gevoelen, ondergaan, merken, bemerking,* Boeg. *sâdiñg;* bijv.: kôdi koesâriñg, *ik voel mij slecht, ik ben niet lekker, niet regt in orde.* — Bâdjí koesâriñg, *ik voel mij lekker,* of *wel.* — Ta-nasâriñga-mi kalênna, *zij had geen bewustzijn meer.* (Bid.) — Koesâriñg niyâna añjdjôreñg, *ik bemerk, bespeur, dat hij daar is.* — Koesâriñg-dji, mîñgka taêna koewêró kâna-kâna, *ik merkte wel wat, doch ik hield mij maar stil,* lett.: *ik wilde niet spreken;* bijv. gebezigd door iemand, die bespeurt dat er dieven in zijn huis zijn, doch geen kans ziende, om ze te verdrijven, het maar veiliger acht, hen stil te laten begaan.

Kasáriñgañg-mi parasâñgañga, *het gaat slecht in het land,* en wel ten gevolge van het plegen van onregt, het bedrijven van bloedschande, of andere ergerlijke misdaden. Wij zouden zeggen: *het land heeft er al weet van, ondervindt het reeds,* te weten: *de gevolgen van al het onregt.*

Pañjáriñgañg boettâya, *de misdrijven die de welvaart des lands verstoren;* bijv.: *bloedschande, verkrachting van regt en billijkheid,* enz.

Pisáriñgi, *ergens gevoel van hebben* (Djay.), bijv. mânna kítoènroeñgá, taêna-mo koepisáriñgi, *ofschoon gij mij slaat, ik heb er geen gevoel meer van.*

Pâpisáriñgi, *het ergens gevoel van hebben; gevoel.*

Pâpisáriñgañg, = *pápisáriñgi, gevoel.*

(2° sâriñg). Ñjâriñg, áñjâriñg, mánjâriñg, of: tásâriñg, *ontwaken,* Boeg. *pasâdiñg;* bijv.: nâmpá tásâriñg, *ik ben pas ontwaakt,* of: *tot bewustzijn gekomen.*

(3° sârriñg), *hevig, sterk, krachtig, indrukmakend;* verg. *sárro* N°. 2. — Sârriñg parentâna, *streng zijn zijne bevelen.* — Sârriñgi kanânna, *zijne woorden zijn krachtig.* — Sârriñgi mâke, *hij verslijt veel kleêren.*

Sarriñgi, *hevig, sterk, krachtig, doen zijn.*

(sârroé), bep. sârroeka, *sterk* van smaak of reuk; bijv.: tambâko-másârroé, *zeer sterke tabak,* in goeden zin genomen. — Bâllú-másârroé, *sterke saguweer.* — Na-îya rasânna boettâya, másârroéki, na-mábâmbañg, *wanneer de aarde eene sterke lucht heeft, is dit een ongelukssteeken.* (Rap. T. Dj.)

(sânroé), bep. sânroeka, *groentelepel.* Boeg. idem. — Toèroeñg-sânroéká ri-ballâna, lett. *ik ben als een lepel tot zijn huis gekomen,* d. i.: toen ik daar kwam, was men juist aan het eten, en maakte ik van de uitnoodiging gebruik, om meê aan te zitten. — Sânroéki gâñgañga, *de groente opscheppen.*

(1° sâre), *geven;* bijv.: pônna nisâreki ânoe târañg, kísâre toe-másarêya si-dôwé, *zoo u iets scherps* (bijv. een *mes*) *gegeven wordt, geef gij dan den gever een duit.* NB. anders wierd de vriendschap afgesneden. — La-koesâre-ko bâbalá, *ik zal je met de zweep geven.* Men zie *bábalá.* — Ásâre pamantâñgañg. Men zie *ántañg.* — Ásâre pasabâñgañg. Men zie *sábañg.* (Bid.) — Ásâre-pamâí, *toegevend, inschikkelijk.* — Sarênna, *datgeen wat iemand van den Hemel gegeven,* of *toegezonden wordt, iemands lot.* (Rap.) — Ásâre-sâre bâya-bayâna, = *anrorósañg bâya-bayâna, de schoten vieren.* — Ásâre lolônna, *de lólo vieren* (naar buiten laten schieten). Vergelijk *lólo* N°. 4. — Nîyá-mi sâre-allônna lalâmpa, *reeds is de dag gegeven* (*bepaald*), *waarop hij*

zal heengaan. — Sâre-d̃jañd̃jd̃jînna, of: âllo-sâre-d̃jañd̃jd̃jînna, *de dag dien hij bepaald had.* (D. Moes., D̃jay.)

Sarêyañg̃, *geven aan;* bijv.: ânne koesarêyañg̃-ko, *ik geef dit aan u.* — Ta-la-sarêyañg̃-kanâï, *hij wil niet toegeven aan zijn woorden*, d. i:. *hij wil zijn zin niet doen, hij wil hem niet gehoorzamen.* (D. Moes.)

Pasâre, *het geven*, v. d.: *geschenk.*

Pasarêï, lett.: *iets bezigen om het te geven aan iemand*, v. d. *iets aan iemand geven;* bijv.: pônna taêna-d̃ja koelleyânna la-nipasarêï ôewañg̃ ri-Iyânoe, *zoo er geen mogelijkheid bestaat, dat het geld door N. N. gegeven worde.* NB. Men kan hier ook zeggen: *la-nisâre* enz.

Pasarêyañg̃, *maken tot een geschenk*, v. d.: *geven*, v. d.: *afstaan, toegeven, vergunnen;* bijv.: têyaï napasarêyañg̃ tedônna toe-Gowâya, naroepâya ri-Mariťjâya, *hij wil niet afgeven den gestolen buffel van den Gowarees, welken deze zelf herkend heeft te Mariťjâya.* — Na-nipâlá, na-ta-nipasâreyâñga, *het gestolen goed wordt opgeëischt en niet afgegeven.* (Inl. Wetb.) — Koepasarêyañg̃-lêkó-si-lâwaráki kalêñgkoe ri-kâtte, *ik geef mij zelve als een bladsierih aan u over.* (Bid.) — Ta-nipasarêyañg̃ pakôntoe, *het wordt niet vergund zoo te handelen.* (Brief.)

Sisâre-kâna, = *sid̃jâñd̃jd̃ji.* (Rôyoñg̃).

(2° sârre), bep. sarrêya, plant, wier wortel gebezigd wordt als medicijn, en insgelijks voor den Inlandschen kost, *Andropogon muricatus L.* (Kel.) Aan deze plant ziet men slechts zelden bloemen. (Tar.) Boeg. idem.

(1° sâro). Boeg. *loon.* — Âsâro-mâse, *voor Gods loon arbeiden*, v. d. bijv. een' ambtenaar, die op reis is, een eind wegs vergezellen, zonder daarvoor eenig loon te trekken. Zoo ook gebez. van de hulp bij gelegenheid van een feest ten hove, door de onderdanen verleend, dewijl zij dit geheel voor niets plegen te doen, alleen om de gunst van hunnen vorst te verwerven, *zijn hart te winnen.* (Rap. K. G., G. G.) Van daar: sâro-masêkoe, *zij voor wie ik alles over heb gehad, enkel uit hartelijke genegenheid.* (Sinr.) NB. men vergel. vooral *mâse.*

Pasâro-mâse, *menschen die ons hart trachten te winnen door ons gratis allerlei diensten te bewijzen.*

(2° sârro), bep. sarrôwa, *sterk, hevig, erg, ziekte* bijv.; Boeg. *mâsárro.* — Sârro-rânnoe, lett.: *sterk in vreugde*, v. d.: *in groote verrukking.* — Másârro-lâbiríki, mákoetânañga, *het is sterk*, d. i.: *zeer goed, te vragen.* (Rap. K. G.) — Sârro-gâóe, lett.: *sterk in zijn doen*, v. d.: *hevig*, of *driftig*, v. d. ook: *ongebonden, los, wellustig.* — Sârrowi mâē ádjôñga, *hij is sterk in het gaan jagen*, d. i.: *hij gaat veel, dikwijls, op de jagt;* verg. *gâssiñg̃* N°. 2. — Sârro-má lâmpa, *ik ga dikwijls.* — Ñgâpa kí-sârrowá ri-kassoewîyañg̃? *waarom vordert gij zoo veel kassoewîyañg̃ van mij?*

Sarrôwi, *hevig, sterk, doen zijn;* bijv.: sarrôwi sárânna, lett.: *zijne stem sterk maken*, v. d.: *hard*, of *luid, spreken.*

Sisârro, *hevig jegens elkander zijn*, geb. van menschen, die te zamen een woordenstrijd hebben.

(sânro), bep. sanrôwa, soort van Inlandschen *doctor* of *doctores*, Boeg. idem. — Sânro pamâná, *vroedvrouw.* — Pasanrôwañg̃, *het loon voor de sânro*, bij gelegenheid van een' bevalling, terstond na het *nitâro d̃jêné-kammôêna* (, vergel. op *târo*), gemiddeld één reaal, ook wel veel meer, naar gelang van stand en vermogen der kraamvrouw.

Kasanrôwañg, *het sánro-zijn, de betrekking van sánro.*

ò^ (1° sîrá). Mal. *sieroet, breijen, splissen, vlechten*, een *net* bijv. (D. Moes.) Boeg. *sîrâ*, idem.

(2° sîrá), *rafelen, uitrafelen*, Boeg. idem.

(3° ?sîra), *worden, geschieden*, Boeg. idem; bijv.: tîriñg ?sîraï lampâta, tòewañg, pabattòewañg-mâmá sallâñgkoe, *zoo de reis doorgaat, mijnheer, breng dan mijne groeten over.* — Ta-?sîra, naam van een geneesmiddel, dat de bissoe's kaauwen tot afwering van staatsonheilen, beteekenende: *het geschiedt niet.* (Rap. K. G.) — Kâdó ta-?sîra. Aldus genoemd de voor een reis bestemde *kádó-tîno*, als de reis *niet doorgaat* (ta-?sîraï lampâna). Zulke *kádó ta-?sîra* niet gegeten door jongeluî, uit vreeze, dat alsdan de reeds bestaande, of later te vormen, huwelijksplannen verijdeld worden.

Pasîra, *doen worden, doen geschieden;* bijv.: pasîraîntoe boendòenoe, *doen worden* (geschieden, plaats hebben) *dien voorgenomen oorlog van u.* (Mâdi.)

(4° ?sîra), *welligt;* bijv.: ?sîra ta-koekoellêyaï koewâpelé, *welligt zou ik het niet van buiten kunnen leeren*, of: *ik mogt het eens niet van buiten kunnen leeren.* — ?Sîra ka-nîyá sòesa antâtabâï-kí, *welligt hebt gij hartzeer, kommer.* (Brief, Tar.)

ò^ (1° sîrí), bep. sîrika, *beschaamd, schroomvallig, verlegen, schaamte, eergevoel, schande*, Boeg. idem, bijv.: tâoe-sîrí, of sîrí-sîrí, *iemand die beschaamd*, of *verlegen, is.* — Toe-másîrí, *iemand die ten gevalle van een ander beschaamd is*, d. i.: *een man, die zich de zaak van een ander, welke beleedigd is, aantrekt.* — Ta-másîrí, *onbeschaamd, eerloos.* — Sîrí-âti, *nijd, wangunst.* — Karâëñg, sirîkoedji kí-atâï, lett.: *mijn eergevoel sleeht hts, mijnheer, hebt gij tot slaaf.* Zin: "mijn eergevoel slechts dient "u; wanneer gij mij dat dus ontneemt, houdt alle "betrekking tusschen ons op, en geef ik niets meer "om uw leven." NB. onder anderen geb. door een bediende, die van zijn' meester een grove beleediging ondervonden heeft, bijv. voor *télañj-ânroñj* uitgescholden is, en nu op het punt staat, om de kris te trekken. — Pônna taêna-mo sirîkoe, mânna koepanobôkañg-kí, taêna-mo nalântañg-lântañg, *zoo ik mij mijn eergevoel laat rooven, al stak ik u dan ook met mijne kris, zoo zou het niet diep meer gaan.* — Sîríká, *ik ben beschaamd.* — Mâte-sîríki, *hij heeft geen eergevoel meer, geene eer meer.*

Kasirîkañg, a) *zich schamen over;* bijv.: îya-djji nikasirîkañg, *daarvoor slechts moet men zich schamen.* (Rap. K. G.) — Koekasirîkañgi, *ik schaam mij daarover.* (Rap. K. G.) — Siyagâñg koekasîrîkânna ânne gâoeka, *terwijl ik beschaamd ben over deze zaak.* (Brief.)

b) *zich schamen ten overstaan van iemand*, d. i. *ontzag*, of *vrees, voor iemand koesteren;* bijv.: nanakasirîkañg bali-gaòena, *opdat zij ontzag hebben voor zijn' plaatsvervanger.* — Toe-nikasirîkañg, *iemand voor wien men verlegen is, voor wien men ontzag heeft, een aanzienlijk man.*

c) *zich schamen ten gevalle van iemand*, v. d.: *iemand's partij trekken, hem in zijne eer herstellen;* bijv.: ka-ânne boettâya ri-Gôwa mádjârré-mi nikasirîkañg, *daar dit land van Gówa zeer in zijne eer hersteld is.* (Rap. K. G.)

Tâoe-pasirîkañg, *iemand die beschaamd is* van aard.

Pasirîki, *iemand maken tot het voorwerp, waarvoor*, of *ten gevalle waarvan, men beschaamd is*, d. i.: *zijne partij trekken, hem in zijne eer herstellen;* bijv.: badjîna naniyá itòewañg ampasirîkiyá, *het is goed*

dat mijnheer mij in mijne eer herstelt, mijne eer redt; gebezigd door iemand, die op het punt was van een pak slaag te krijgen en daarvan bevrijd werd door een' derde; zoo ook door iemand die door een ander uit geldelijke verlegenheid gered is. Zoo ook door iemand die door een ander beleedigd werd, en door een' derde in zijne eer hersteld is, enz. — Pasiríki-lâlowá, *red mijne eer.*

Pakasîrí, *schande aandoen;* bijv.: kâmmaîntoe karâëñga napakasîrí, *dat is zoo goed als den Koning schande* (oneer) *aandoen.* (Rap. K. G.)

Kasîrí-sîrí, *schandelijk.*

(2° sîri), bep. sirîya, naam eener soort van *boom* met langwerpige bladen, die groen en rood van kleur zijn, en in het badwater gedaan worden, gedurende de maand صفر, eertijds bekend onder den naam van *palîli.* Men zie *lîli* N°. 2. Boeg. idem.

(3° sîri), 't Mal. *sierih.* — Mákâllañg sîri-êdja, *het zwart dat men op de lippen krijgt, na het rood van het sierih kaauwen.* (Sinr., K. G.)

(sîriñg), holte onder eene bedstede, ook de ruimte onder een op palen gebouwd huis, en dergel. meer.

Pasirîñgañg, de plaats van zulk een sîriñg. (Tar.)

(sîroé), bep. sîroeka, *lepel.* Boeg. *sînroé,* idem, onbepaald of het een *rijstlepel* (sîroeñg) dan wel een *groentelepel* (sânroé) is. — Sîroé-marîyañg, *lepel,* d. i.: *schepper,* voor het kruid *van een kanon.* — Ásîroéki djêné-djêpé, *brijwater-lepelen.* (Bid.)

(sîroeñg), *rijstlepel.* Boeg. idem. — Ásîroeñg-kânre, *rijst scheppen,* uit een pot bijv.

(sînré), *scheuren, vanéén scheuren, verscheuren, van iemand afscheuren,* B. id.; bijv.: nisînré -mi paroêroe-matênna, *zijn doodkleed wordt al gescheurd.* NB. geb. van iemand die *erg ziek* is, ja *op sterven ligt.* — Tásînréki pamaîkoe, *mijn gemoed is verscheurd, vanéén gereten.* NB. geb. van *ergen schrik.* (D. Moes., Sinr. K. G.)

(1° soêrá), bep. soêraka, *geschrift, brief.* Boeg. idem, Mal., Jav. *soerat.* — Soêrá-bisêyañg, *praauw-* of *scheepspas.*

Parisoêrá, *in schrift brengen.*

Parisoerâkkañgi, *voor iemand in schrift brengen, iemand iets schrijven.*

(2° soêrá), bep. soêraka, Arab. سورة, een *hoofdstuk* van den *Koran.*

(3° soêra), bep. soerâya, *voetangel.* Boeg. idem.

(4° soêra), bep. soerâya, naam eener soort van kris met 9 of 11 bogten. — , naam eener soort van kris, eertijds in gebruik. (G. G.)

(5° soêra), 't Arab. عاشوراء, de *tiende* dag van de Mohammedaansche maand Moeharram. (Godsd.)

(soêrañg), Boeg., soort van plant als *lâme.*

(soênrañg), *huwelijksgift.* — Ásoênrañg, *huwelijksgift geven.* (Rap.)

Pasoênrañg, *het geven van een huwelijksgift.*

(soêroeñg). Tásoêroeñg, wegens lengte of hoogte, *van boven ergens aan raken,* of *stooten;* bijv.: tásoêroeñg-mi ri-pakêboeka, *hij raakt,* of *stoot, wegens zijne lengte, van boven met zijn hoofd aan de deur.* — Tásoêroeñg-mi nâî ri-pamâkkañga, *het is tot aan de zoldering toe opgestapeld.* — Tásoêroeñg-mi nâî ânaka, *het kind, dat nog in de baarmoeder is, raakt reeds van boven,* te weten: aan de *bolóliñg.*

Kasoerôẽngaŋ̃g, naam eener soort van ziekte of ongesteldheid, bij een jong kind, welke daaraan toegeschreven wordt, dat de moeder op nieuw zwanger is. Het kind in den moederbuik stoot als 't ware reeds tegen dat kind, hetwelk hiermede alles behalve in zijn schik, en dien ten gevolge gedurig sukkelende is; van zulk een kind heet het: *niyálle-mi katínrowánna, zijne slaapplaats wordt reeds ingenomen*, te weten: *door een ander kind.*

Na-kísoèroeŋ̃g-soèroeŋ̃g-lîla-mo lilâna, *en wij raken met het puntje onzer tong het puntje van haar tong aan.* (Maoet.)

(soèro), bep. soerôwa, *zendeling, zenden, bevelen*, Boeg. idem; bijv.: pônna nisoèro-kîyóki, *zoo men ons laat roepen*, of *noodigen.* (Rap. K. G.) — Másoèro-tâoe ri-paŋ̃gâtaînna, *op humane, vriendelijke, wijze, bevelen geven aan zijne onderdanen;* lett.: *hen bij het geven zijner bevelen als menschen beschouwen*, of *behandelen.* (G. G.) — Másoèro-kôŋ̃gkoŋ̃g ri, *op hondsche, norsche, wijze, bevelen geven aan*, lett.: iemand *bij het geven zijner bevelen als een hond behandelen.* — Ásoèro-karâëŋ̃g, *bevelen geven als een vorst, uit de hoogte bevelen geven.* — Ásoèro ri-baînne, *zenden tot*, v. d.: *vragen om de hand, van eene vrouw.* — Nisoèro, *gezonden worden*, ten einde voor een' zoon of pupil een meisje ten huwelijk te vragen. (Rap. T. D̃j., Inl. Wetb.) — Soèro-tâppá, *gewoon zendeling.* — Soèro-nibatêï, *een hoofdzendeling.* (Rap. T. D̃j., Inl. Wetb.) — Ânroŋ̃ggoeroènna soerôwa, idem.

Soerôwaŋ̃g, a) *zenden*, of *bevelen, aan;* b) *ten behoeve van;* bijv.: ânne koesoerôwaŋ̃gaï kalâóe Iyânoe, *deze* (weggeloopen slaven), *waarvoor ik N. N. bevolen heb, tot u te gaan.* — Mânna gâóe marâëŋ̃g noesoerôwaŋ̃gá, *al ware het ook iets anders, dat gij mij gelasttet* (*verzocht*). — Kâna-nisoerôwaŋ̃gaï, *de boodschap die hem is opgedragen.* (Rap. K. G.)

Ampasoerôwi, *iemand*, of *iets, maken tot het voorwerp, waaraan men zendt;* of ook: *iemand* of *iets*, bijv. een *tijd, bezigen, om te zenden tot;* bijv.: anâna Iyânoe ampasoerôwi anâna Iyânoe, *de zoon van N. N. zendt tot, laat ten huwelijk vragen* (*door zijn vader*, of *iemand anders van jaren*) *de dochter van N. N.* (Bidas.) — Na-îya ampasoerôwi âñd̃jo tâoe-aŋ̃gêraŋ̃gaï tâoe-papikatoèwa, *en hij zond tot dien man, welke den present-slaaf gebragt had.* (Brief.) — Na saŋ̃ggênna nikâna nîyá, koepasoerôwi-ŋ̃gâseŋ̃g-mo, na-taêna nîyá ampagappâŋ̃gá, *en alle plaatsen, waar hij gezegd werd te zijn, daar zond ik heen, doch er was niemand die hem voor mij vond.* — Añd̃jôreŋ̃g-sēŋ̃g nikâna nîyá, koepasoerôwi-sēŋ̃g, *daar werd hij ook gezegd te zijn, en ik zond er insgelijks iemand heen.* — Pônna nipasoerôwi, *zoo zij daarop* (,d.i.: *op dien dag,*) *ten huwelijk gevraagd wordt.*

Pasoerôwaŋ̃g, *bevel, last, boodschap;* bijv.: pasoèrowânna karâëŋ̃ga, *de last, de bevelen, van den vorst.* (Rap. K. G.) — Toe-nipasoerôwaŋ̃g, *de man aan wien een last gegeven wordt.* — Iyânoe nipasoerôwaŋ̃g aŋ̃ggaoèkaŋ̃gi, *N. N. wordt gelast te doen*, enz. — Inâï ampasoerôwaŋ̃gi? *wie heeft dien last gegeven?* Pônna nîyá noepasoerôwaŋ̃g, *zoo gij iemand eenigen last geeft.* (Rap. K. G.)

Niyâsseŋ̃g-pi nisoèro-soèro, *wanneer zij reeds zoo oud zijn, dat zij hier en daar naar toe kunnen gezonden worden, gebezigd kunnen worden tot het doen van kleine commissie's.* (Rap. K. G.)

Âta soèro-soerôwaŋ̃g, *vertrouwde bediende dien men gewoonlijk voor het doen van boodschappen gebruikt.* (D. Mocs.)

Sŏêro-kâna, = *séro-kána*, *vermelden*. (D͡jay.) Verg. *séro* N°. 2.

ꦱꦺꦫꦁ (Sêrang͡), *Ceramsche roovers*, van daar: *roovers* in het algemeen.

ꦱꦺꦫꦺ (1° sére), bep. sérêya, welligt zamengetrokken uit *si-bére* (, men zie boven op *bére* N°. 1, en op *si*, als ook mijne Mak. Spr. § 87), *één*, telwoord, en van daar ook gebez. als ons onbep. lidw. *een*. — Pamâĭ-sére, *één hart*, v. d.: *eensgezind*. — Nîyá bêdeng͡ sére karâëng͡, *er was eens, zoo luidt het verhaal, een vorst*. — Másére-bôri-mi êrang͡-kâna noet͡jallâkoe, *op alle plaatsen* (, vergel. *si*, lett. *d*,) *is het berigt, is het bekend, dat gij aanmerkingen op mij maakt*.

Sérêya, lett.: *de eene*, of *het eene*, doch ook gebez. voor ons: *de andere*, of *het andere*, wanneer ons bijv. van *twee* voorwerpen *het eene* getoond wordt, en wij *het andere* insgelijks verlangen te zien. Zijn er echter meer dan twee voorwerpen, zoo bezigen wij: maraêng͡anga, *een ander*, bijv.: dan het getoonde, men zie: *maráëng͡*. — Tâmeng͡ siyagâng͡ tōng͡ sérêya, *Támeng͡ met dien eenen*, d. i.: *dien anderen man*. (Tam.)

Mátâoe-sére, *als één man*, v. d. *éénstemmig, eensgezind, zijn*. (Rap. K. G.) — Tásére, *elk één*. Vergel. Mak. Spr. § 122. — Tásére-tásére, *elk, welk ook; alle* [, = *tásibére-tásibére*, men zie boven op *bére* N°. 1]; als: tásére-tásére parasâng͡ang͡, *elk land, alle landen*. — Bârang͡-sérêna, *één, wie, of wat, ook; één, nog niet zeker, wie, of wat;* bijv.: nalâmpa-mi âñd͡jo tŏêwang͡a, bârang͡-sérêna, *die Heer*, of *zijne vrouw, één van hen beide*, (het is nog niet zeker wie) *is gegaan*. Verg. *bárang͡* N°. 2. — Âla-sére, of: kâla-sére, of: sâla-sére, = het Mal. *ũleh soewãtoe, één eenige persoon*, of *zaak*, vergel. *sâla* N°. 5; als: kâla-sérêna, têdong͡-ka, d͡jârang͡-ka, *één eenige van de beide soorten van beesten, of buffels, of paarden*. d. i.: *één van beide, of buffels, of paarden*, (Rap.) Zoo ook: sâla-sérêna-mo málôkó, *één eenige, eén individu, van hen*, te weten: *van den vervolgde, en den vervolger*, d. i.: *één van hen beide wordt gewond*. (Rap.) Zoo ook: sâla-sérêna âñd͡jo lêbá nisêrokanâya irateyânna ânne, *één eenig ding van de onderscheidene boven opgenoemde dingen*. (Rap. T. D͡j.)

Séréyang͡a wordt, even eens als *séréya*, gebez., om ons: *de eene*, of *het eene*, en *de andere*, of *het andere*, uit te drukken. De vorm *séréyang͡* duidt er meer op, dat men twee personen of zaken, tegenover elkander stelt. Over dit achtervoegsel *ang͡* vergelijke men *ang͡* N°. 2, alsmede Mak. Spr. vooral § 80, § 83 en § 179.

Ásére, *zich vereenigen;* bijv. ásére-ñgâseng͡-mi, *zij hebben zich allen vereenigd*, of *verzameld*. — Ásére-sére-lômpo, *groote vergadering houden*.

Kasérêyang͡, *het één zijn*, v. d.: *de éénheid, de leer van God's éénheid*. (Tar. D. M.)

Pasére, *vereenigen*. v. d.: ook gebez. van het *optellen* in de *cijferkunst;* bijv.: toewampasérêyaĭ agamâya, *iemand die de Godsdienst vereenigt, bij malkander houdt, er voor zorgt, haar voorstaat*. Zoo soms in brieven een voornaam geestelijke door de Inlanders betiteld.

Pakasére, *tot één maken*, v. d.: *vereenigen;* v. d.: pakasére ri-Âlla taâla, *in den gebede tot God vereenigen*. (Rap. K. G.)

(2° sêre), ásêre, geb. van een' haan, die zijn hof maakt, gelijk ook van alle soorten van dansen; bijv.: ásêre-Malôkoe, *op de wijze der Molukker's dansen*. Boeg. idem. Dit is eene soort van krijgsdans door 12 personen uitgevoerd. Ongeveer

in 1660 zou deze dans door *Madjîra*, broeder van *Mandar-sjah*, Koning van Ternate, te Makassar bekend geworden zijn. De Ternatanen zouden volgens de legende op het denkbeeld van dien dans gekomen zijn door het gezigt van eenige vogels die door de lucht fladderden. — Ásêre-Bândañg, *een Bandaschen dans uitvoeren*. NB. geschiedt door twee mannen. — Ñgâpa noewásêre-Bândañg, lett.: *waarom danst gij op zijn Bandasch;* v. d.: overdr. *waarom loopt gij zoo heen en weêr zonder iets uit te voeren?*

Serêyañg oelôenna, *met iemand's hoofd dansen*, d. i. iemand's hoofd, na het afgehouwen te hebben, al dansende aan het volk laten kijken. (Mâdi.)

Pasêre, *een danser*.

Tásêre-sêre, *zwaaijen*, als 't ware *al dansende loopen*, geb. van een *dronken* mensch.

(3° sêré). Sêré-sêré, bep. sêré-sêreka, naam eener soort van *vogel* die de hoenders doodpikt. Boeg. *sárroé*, idem.

(1° séró), *waterscheppen*, doch ook geb. voor *waterschepper*, een *timba*, van *nípa*-blad, of *boeñgkeñg* gemaakt, ofschoon dit eigenlijk zou moeten zijn: *paséró*. — Séró-panôemboeñg, *waterschepper voor een panôemboeñg*, men zie: *panôemboeñg*. Boeg. idem. — Paséró mîñjá, *een olijschepper*. NB. hiervoor dikwijls gebez. de mooije ronde schaal van de *bíla*-vrucht (, men zie *bíla* N°. 2), en daarom komt zulk een schepper ook soms voor als beeld van iets dat *mooi rond* is. (D. Tjamm.)

(2° sêro), *langs schuiven*, *langs schuren*, en *zoo raken*. — Sêro-kâna, lett.: *zijn woorden ergens langs laten gaan*, v. d.: *vermelden*, = *sôero-kâna*, men zie *sôero*. — Nasêro baïnnêñgkoe, *hij schuift langs mijne vrouw*, zoodat hij haar even raakt. NB. dit wordt beschouwd als te groote gemeenzaamheid, en geeft dikwijls aanleiding tot amok. — Toe nasêro boerânne, *eene vrouw, waar de mannen op zij langs schuren*, v. d. *een slecht vrouwspersoon*. — Serôna tjînîkoe, lett.: *het ergens langs strijken van mijne oogen*, v. d. *mijn hartstogt*. (Kel.)

Kaserôwañg, = *kaboentôêlañg*, lett.: *aanraking, ontmoeting*, te weten: met een' *boozen geest*, v. d.: *ziekte, ontstaan door ontmoeting met een boozen geest*. Inzonderheid is men hiervoor beducht bij het passeren eener met menschenbloed bevlekte plaats.

Pabâlle ta-kaserôwañg, *middel tegen de kaserówañg*.

Parasêro, vergel. *pára* N°. 1.

Tásêro, *langs den grond slepen*, bijv. een *kleed*.

Pasêro, *ergens eventjes doen langs schuren*, v. d.: *ergens eventjes door-halen*, bijv. *garen* door de *verf;* als: koepasêrowi bânnañga ri-njîla, *ik haal het garen eventjes door indigo*.

Piserôwi, *ergens langs doen schuiven;* bijv. koepiserôwi tjînî, *ik laat mijne oogen langs u heen strijken*, d. i.: *naar u zie ik*. (Sinr., Mâdi, Kel.)

Tînañg koesêro-serôwaï ânjdjo baïnnêya, *ik heb die vrouw nooit, zelfs ook maar niet eventjes, aangeraakt*. NB. bijv. gebezigd op de beschuldiging van onteering of verkrachting eener vrouw.

(3° Sêró), oude naam van het tegenwoordige *Tálló*, bij Makassar.

(sôrañg). Pasôrañg, *greep*, of *hout* eener speer. Boeg. idem. — Sitanrôwi pasôrañg, *elkander de greep*, of *het hout, der lans overhandigen*, van daar: *te zamen met de lans vechten*. (Mâdi.)

(sônra). Tásônra, *schuins, scheef, staan*, een *paal* bijv.

(sôrí), *uitvorschen, beproeven*, Boeg. idem. — Sôrí-sôrí, *uitvorschen, beproeven, verzoeken*.

Pañjôrí, *verzoeking.*

(sônrí), bep. sônrika, een regt zwaard, even als de kalêwañg, doch langer. — Sônrí-tâtarâpañg. Men zie: *tâta-rápañg*, op: *tâta* N°. 1. — Sônrí-pândó. Men zie: *pándó.* — Sônrí-tâppá. Men zie *tâppá* N°. 4.

(sôre), *aan den grond,* of *op het drooge raken; op den wal gezet worden; landen;* gebez. van een Inlandsche praauw; van daar: *aanlanden, aankomen.* Boeg. idem. (Sinr.)

Sorêyañg, *landingplaats* eener Inlandsche praauw.

(1° sôró), Boeg., = 't Mak. *mónó, wijken,* bijv.: sôróká-nâkke ri-Tjañgkíyo, *ik wijk terug voor Tjañgkíyo.* (Mâdi.)

(2° sôro). Sôro-sôro, bep. sôro-sorôwa, hetzij *âloesóe, fijne* soort, of: *kásará, grove* soort van *zeef* voor gemalen koffij, of: rijst, of derg., Boeg. idem; wordt gemaakt van bamboe. — Nisôro-sôro, *gezeefd worden.*

(3° sôró), Bonth., = *sóso* N°. 2, *met een mes afschrapen,* een *wortel* bijv.

(4° sôro), = *séro* N°. 2. — Sôro-kâua, = *séro-kâna.* (Tar.)

(sôroñg), *schuiven, voortschuiven, duwen,* Boegin. en Mal. idem, Jav. en Sund. *soeroeñg.* — Sôroñg nâí tontôñgañga, *het venster opschuiven.* — Áñjôroñg kâppalá, *een schip voortduwen,* van daar: *te water doen gaan.* (Djay.) — Sôroñg lêpa-lêpa. Verg. *lépa-lépa* op *lépa* N°. 4. — Sôroñg-bôko, lett. *naar achteren-,* of *achteruit-, duwen,* v. d.: *achter doen blijven, achterlaten;* v. d.: bâloe-nisôroñg-bokônoe, *uwe achtergelaten weduwe.* (Sinr.) — Áñjôroñg kasalâñg, letterl.: *eene boete voortduwen,* v. d.: *betalen.* Zoo *áñjóroñg* ook gebezigd van het *betalen* van *kanaoèñjañg* en van *paséenrañg.*

Pañjôroñg, *datgeen wat voortduwt,* v. d.: sômbalá-pañjôroñg, = *sómbalá-djádi, kleine zeilen aan de palayárañg-djádi,* als 't ware dienende om het vaartuig *voort te duwen.*

Sorôñgañg, a) *tegen iets duwen, het voortduwen;* b) *datgeen wat geschoven wordt,* van daar: *schuiflade;* van daar: soort van *sierihdoos met schuiflade.* Vergel. *lómboñg.* — Sorôñgañg-Djâwa, *een Javaansche sierihdoos.* NB. deze is van boven mooi *plat,* v. d. geb. om een *dóñgkó-lépá* meê te vergelijken. Vergel. *lépá* N°. 1.

Pañjorôñgañg, a) *betaling* (Rap.); b) *bezigen om meé te betalen,* bijv.: pônna tôpe nipañjorôñgañg niyâñggá-pâsaráki, *zoo men een kleedje bezigt om meé te betalen, wordt het op de markt getaxeerd.* (Rap.)

Sisôroñg-sôroñg, *elkander voortduwen;* v. d.: *elkander tot het een of ander aanzetten.* (Djay.)

(sônroñg), nagenoeg hetzelfde als de djâmbañg, doch hierin van laatstgenoemde onderscheiden, dat de *sónroñg* gelijkvloers met het overige van het huis, en niet, zooals deze, iets lager is. Bij voorname Inlanders slechts vindt men een *sónroñg;* en niemand anders dan een *karáèñgmágáoe* mag er *twee,* aan ieder van de beide kanten *één,* hebben. Boeg. idem.

(sarêñgké), bep. sarêñgkeka, gebezigd van het hertebeest, wanneer zijne twee hoornen reeds elk van twee takjes voorzien zijn. Men zie *djóñga* N°. 1. Boeg. idem.

(Sirôekañg), naam van een berg in Binâmoc.

(Sarakâti). Râppo-Sarakatîyañg,

eene pinañg-noot, die er op het oog zeer goed uitziet, doch die van binnen vol zwarte strepen en stinkende is. Overdragtelijk gebezigd van eene schoone vrouw, doch die bij den coïtus tegenvalt. (Kel.) Boeg. *alósi-Sarakatíyañg*, idem.

(sirikâya), bep. sîrikayâya, naam eener soort van vruchtboom, *Anona squamosa L.*, Boeg. idem. — Sirikâya-dôké, soort van *sîrikáya*, dus genoemd wegens den langwerpigen vorm van zijn' vrucht, waardoor deze eenige overeenkomst heeft met de *dóké* der pisañg-vrucht. — Sirikâya-soèsoe = *sirikáya-dóké*. Men zie *dóké*. — Sirikâya-Balânda, soort van boom, *de Amerikaansche zuurzak, Anona muricata L.*

(sorokâoe), *een slechten weg bewandelen*, v. d.: *zich in het verderf storten;* bijv. tâoe-la-sorokâoe mêmañg-tōñg, *iemand die altijd den slechten weg op wil.* — Poèpoeroé-kô sorokâoe, ta-mátjoélá, ta-mátâñgke, ámoémoesoé patjaîrañg, noebôñg-djâla-djâla. Men zie: *poépoeroé* N°. 1.

Pasôrokâoe, *op den slechten weg brengen*, bijv.: napasôrokâoe-má kabotôrañga, *het dobbelspel heeft mij op den slechten weg gebragt.*

(soeroèga), bep. soeroegâya, *Hemel*, Mal. *sorga*, idem.

(1° Sanrâñgañg), naam eener plaats, digt bij Galêsoñg, bekend door haar bijzonder zoet suikerriet. (Tar.)

(2° sanrâñgañg). Men zie: *sánrañj* N°. 1.

(sarâmpañg), een nagemaakt boompje, dat van bladen en bloemen voorzien is, dienende tot sieraad bij het: *ámáta-máta-karoentîgi*, bij de *kâdó-póle*, enz.

(sarâpo), bep. sarapôwa, eene tijdelijke uitbreiding van het huis, eene soort van toevoegsel achter aan het gebouw, bestemd voor een feestviering. Boeg. idem.

(soerâppiñg), eene omheining met doornen en dergelijke meer tot wering van den vijand. Boeg. idem.

(soerâmpiñg), een ijzer, gebezigd om een stuk hout voor kris- of piekscheede uit te hollen, en van binnen glad te schuren. Boeg. idem.

(soerêmpá), bep. soerêmpaka, twee houten, die elkander kruisen, en op wier snijpunt de boegspriet rust. (Kel.) Boeg. idem.

Men zie *sóera* N°. 4.

(soerampâti). Gòèba-soerampâti. Men zie *gòèba.*

(sarâbbá), bep. sarâbbaka, Boeg. *sarâbbá*, het Arab. شربة, *sorbet, wijn, stroop*, een drank die op Celebes van peper, suiker, kruidnagelen, gember, enz. gemaakt wordt.

(sarôba), bep. sarobâya, piek van *bòèlo-karîsá.* (Mâdi.)

(sarôbañg), = *sarôba.*

(sarômboñg), *sloop, bekleedsel, foudraal.* — Nisarombôñgi tôpe-koènjí, *er wordt een geel kleed als sloop* (als foudraal) *om gedaan.*

(soeroèbañg), *tulband*, Mal., Sund., Jav. *serban*, idem, Pers. سربند.

(saribâttañg), welligt zamengesteld uit *sa* + *ri* + *bâttañg* N°. 2, dus lett.: *uit één moederschoot voortgekomen;* v. d.: *broeder, zuster.* — Saribâttañg-sòèsoe, *zoog-broeder*, of *zoog-zuster.*

Pasâribattâñgañg, lett.: *het broeder-*, of *zusterschap*, v. d.: *alle bróer's en zuster's.* (Djay.)

Sisâribâttañg. Men zie boven *si* lett. *b.*

(sârañg-bòèroñg), Mal. *sârañg-bòèroñj*, *vogelnestje;* v. d.: de vogel die de be-

kende en zoo zeer gezochte Oost-Indische vogelnestjes vervaardigt, de *hirundo esculenta.*

 (sarimânañg), = *toêtoe* N°. 1, bijv.: kílîpáki-sarimânañg, *wij trekken haar als ware zij eene saroñj met omzigtigheid aan.* (Kel.)

Sarimanâñgi, = *katoetóêwi.*

 (sirâtañg). Men zie *rátañg.*

 (sirôêntóe). Men zie *róêntóe.*

 (sorôti), *voortreffelijkheid, uitstekende hoedanigheid* (NB. op Gôwa niet gebruikt!); bijv.: taêna sêre sorôti napamêntêñgi, lett.: *hij heeft geen één uitstekende hoedanigheid;* gebezigd van iemand die letterlijk niets heeft, waardoor hij zich van de groote menigte onderscheidt, bijvoorb. geene kennis, geene schoonheid, geene beminnelijkheid van karakter, in één woord, niets wat hem eenigzins aanbeveelt. — Djâï soro tîna, *hij heeft veel gaven, veel voortreffelijke eigenschappen.* — Mânna sêre sorôti ta-nîyá ri-îya, *er is niets uitstekends aan hem.* — Baînne âppá sorôti napamêntêñgi, *vier voortreffelijke eigenschappen moet eene vorstin bezitten.* (Bid.)

 (sarôndeñg), een geregt, bestaande in *tibówañj-lómpo*, met gebraden geraspte klapper en fijngestampten gedroogden visch, alsmede zout. Boeg. idem.

 (sorodâdoe), bep. sôrodadôêwa, Port. *soldado, soldaat.* (D. Moes.)

 (saradâsi), bep. sâradasîya, Boeg., dus genoemd ieder middel, om verdeeldheid tusschen twee personen daar te stellen; van daar gebezigd van allerlei soort van toovermiddelen, als: honden- en katten-haar, dat men onder iemand's hoofdkussen legt, opdat hij bijv. met zijne vrouw als hond en kat te zamen leve. Op dezelfde wijze gebruik gemaakt van eene gebroken naald, als zinnebeeld van het verbreken der vriendschap, van jeukboonen (, men zie *kaoêwasá*), van brandnetels (*lálâtañj*), en dergel. meer als zinnebeelden van afkeer. Voorts wordt *saradâsi* ook gebezigd van het gevaarlijkste aller middelen, te weten: den *laster*, en v. d. insgelijks van den *lasteraar* zelven. Zoo zegt men bijv. in het dagelijksche leven: Âpa âñjdjo sâradasîya bâttoe, *daar komt die lasteraar aan.* Vergel. *mónjîjoñg-máta*, op *máta* N°. 1.

 (sarâni), bep. saranîya, *Christen*, Boeg. en Mal. idem, het Arab. نَصْرَانِيّ, *Christelijk.* — Bâdjoe-sarâni, een soort van kort vrouwenbaadje. — Nisarâni, *tot Christen gemaakt*, v. d. *gedoopt, worden.*

 (sâri-djânjdji), = *sâre-djânjdji.*

 (sâre-djânjdji). Men zie *sâre* N°. 1.

 (sarîyañg), ons Holl. *sergeant;* van daar: *oppasser, dienaar.* (Djay., D. Moes.)

 (sarêyoñg), mat van de bladen van zekere soort van ananas; v. d. tîmbá sarêyoñg, men zie *tîmbá* N°. 2.

 (sariyâwañg), het Mal. *seriejáwan, scheurbuik.* Boeg. idem.

 (sânrará), = *sânderé* (Rap.)

 (sânreré), = *sânderé.*

Panjanrêri, = *panjandéri.* (Mádi.)

 (sînrilí), bep. sînrilika, soort van gedicht, te vergelijken met het Mal. شعر. NB. wanneer zulk een *sínrilí* eenvoudig gelezen, niet gezongen, wordt, noemt men die *lalákoeñg.* — Sînrilí bâya-bayâna, *het geluid der schoten dat zoo lieflijk klinkt als het zingen van een sínrilí.* (S. Tjin.)

Sinrîlañg, *tot sínrilí maken, als sínrilí beschou-*

wen, als sînrilí zingen; bijv.; ta-nisînrilâñgaï ribâllá-lompôwa, *men mag zulke gedichten niet zingen in het paleis van den Koning.*

 (sinrôlo), bep. sînrolôwa, soort van *kruipplant*, wier bladen als geneesmiddel gebezigd worden. Boeg. idem.

(sarôssoé), bep. sarôssoeka, soort van *puistjes* bij volwassen menschen. Boeg. idem.

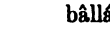 (sarôso), bep. sarosôwa, *scheef*, of *ongelijk op-*, of *afloopend;* bijv. gebez. van een *berg*, van den *grond*, enz., v. d. ook: salâñggasarôso, = *salâñgga-bótoló*, schouders die niet, even als de *salâñgga lawéyañg*, van boven in een regte lijn loopen, maar veel overeenkomst hebben met den buik eener wijnflesch.

 (sarâoeñg), soort van zonne-, of regenhoed, Boeg. idem. — Sarâoeñg-dômpá-dômpá. Men zie *dômpá.*

 (sirâëñg). Tásirâëñg-râëñg, *van één gescheurd worden.* (D. Moes.)

 (1° sâla), bep. salâya, *missen, fout, gebrek, valsch, verkeerd*, enz. Boeg. idem. Jav., Mal. en Sund. *salah.* — Sâla-djâppoé, *verkeerd grijpen.* Vergel. *djáppoé* N°. 1. — Sâla-battoèwañg, of: sâla-pamattoèwañg, *misverstand;* als: nasâla-pamattoèwañgi, *hij verstaat*, of: *begrijpt, het verkeerd.* — Sâla-panrannoèwañg, *teleurstelling.* Men zie: *rânnoe;* van daar: pasâla-panrânnoewâñgi, *iemand teleurstellen.* — Paramâta-sâla, *een valsche juweel.* — Oèwañg-sâla, *valsch geld.* — Sâla-atèká, *slecht van inborst.* — Sâla-wâttoe, *ontijdig.* — Gâoé-sâla, *misdrijf.* — Ápâlloc-sâla, *met schil en al koken.* — Anrâmma-râmma pañgoèloc-sélé, sâla-la-répé, *de hand aan het gevest van zijn kris klemmen, zoo dat het bijna brak*, lett.: *het miste maar, om te breken;* vergel. het Fransche: *il manqua me tuer.* (Mádí.) — Iyânna nîyá párisí mámêmpo-sâla, *opdat er geen hartstogt*, of *minnepijn, zij, die verkeerd*, of *op een verkeerde plaats, zit*, d. i.: *opdat ik mijn hartstogt niet tegelijkertijd op een ander meisje vestige.* (Kel.) — Toe-mámêmpo-salâya, *zij die zitten zonder iets uit te voeren;* ook geb. in goeden zin van hen, die eenvoudig met den vorst zitten te praten, hem gezelschap houden. (Rap.) — Ewâñgañg-sâla, *waarloos tuig*, of *gereedschap* (, gereedschap dat als 't ware wel gemist kon worden). — Nipadâkkí-sâla, ergens zoo opgeplakt worden, dat men het er gemakkelijk weder afnemen kan, met andere woorden: *ergens los opgeplakt worden.* — Pòènna nîyá tâoe-sâla-ròèpa, *zoo er iemand is, die valschelijk beweert, het een of ander als zijn eigendom te herkennen.* (Rap.) — Bâtja-sâla. Men zie *bálja.* — Âñgîñg-sâla, *verkeerde wind*, v. d.: *wind, die gewoonlijk in een andere moeson waait.* — Kêre âñgîñg noesombâlañg?.... Taêna másâla, karâëñg, *op wat voor wind zeilt gij?.... Er is voor mij geen verkeerde wind*, d. i.: *het is mij onverschillig welken wind wij hebben, mijnheer.* — Bârá-sâla, *een verkeerde Westenwind*, die vóór het invallen van de Westmoeson waait. — Tîmoró-sâla, *een verkeerde Oostenwind*, d. i.: *een Oosten wind, die waait terwijl het nog geen Oostmoeson is.* — Âmâná-ñjâla, *een miskraam hebben.* — Âná-sâla, *een onecht kind.* — Sâla-kâna, *slecht spreken*, v. d.: *eene zaak in regten slecht verdedigen, en daardoor verliezen;* van daar soms éénsluidend gebezigd met: *nisáoeróe, zijne zaak verliezen.* (Inl. Wetb., Rap. T. Dj.) — Tâoe-mâñjâla, *een schuldig mensch.* — Âñjâla asêya, *het is misgewas.* — Pônna ta-salâ, *indien ik het niet mis heb, zoo ik mij niet vergis.* — Âñjâlaï, *het*

is fout (gezegd). — Ta-nasâla-môntoe, *dat mist niet* (dat gebeurt stellig). — Tanoesâla-mîntoe, mâka gannâna, *gij zult niet missen mij te bezorgen, zoo veel als ik daartoe noodig heb.* NB. hier ter plaatse bedoeld: stoelen, tafels, eten, drinken, enz. wat de koning van Gôwa maar van noode heeft tot onthaal van den Gouverneur en zijn gevolg. (Brief.) — Mâka ta-salâkí ânjdjo? *zoudt gij u daarin niet vergissen?* (Brief.) — Ta-másalâ ákoetânanñg? *doe ik niet verkeerd, met te vragen?*, d. i.: *mag ik vragen?* — Têya-kí? pañgêrañg-salâïyá, *neem mij niet kwalijk.* — Tâoe-salâya ri-kâmbe, *zij die jegens ons misdreven hebben.* — Sâla-tânnañgi, *hij is in eene verkeerde*, of *valsche, positie, weet niet hoe hij het heeft, is er verlegen meé*, bijv. gebez. van iemand die te vergeefs zit te wachten; v. d.: pasâla-tânnañgi, *iemand in eene verkeerde positie brengen;* bijv.: karâëñga ri-Gôwa napasâla-tânnañgi Balandâya, *de koning van Gówa werd door de Hollanders in eene verkeerde positie gebragt.* (Hij had stellig een' aanval van de zijde der Hollanders verwacht en wist niet hoe hij het had, nu zulks niet geschiedde). — Sâla-sâppe. Men zie *sâppe* N°. 2. — Sâla-ôteré. Men zie *óteré* N°. 1.

Sâla ook gebez. bij het *ódé-ódé*, wanneer de duiten zoo vallen, dat bij de eene *bâllañj* N°. 3, bij de andere *óekirí* boven is, als wanneer geen der beide partijen wint, dus zooveel als *verkeerd gegooid.*

Pisâla, *iets slecht doen, missen*, v. d. *slecht schieten;* bijvoorb. pisâlaï, *hij schiet slecht.* — Tâoepisâla, *slecht schutter.*

Pisalâï, *doen misloopen*, v. d.: *verijdelen;* bijv.: nakoenjdjoènñgi ântoe, toèwañg, napisalâï agâñga, *ja, mijnheer, die gids heeft ons opzettelijk den regten weg doen misloopen, ons op een dwaalweg gebragt.* — Nakoenjdjoènñgi napisalâï mâta, *hij wendt opzettelijk de oogen van ons af, wil ons niet kennen.* — Na-pônna nakoenjdjoènñgi napisalâï natâppóe oerâna bijarâya, *en zoo men opzettelijk in gebreke blijft om zich te houden aan de grondbeginselen van regtspleging.* (Rap.) — Pisalâï erôna, *iemand's pogingen doen misloopen*, v. d.: *verijdelen.* — Pisalâï batoèwa, lett.: *een vaartuig de klippen doen misloopen*, v. d.: *de klippen mijden.*

Pasâla, lett.: *als schuldig beschouwen*, v. d.: *bestraffen*, inzonderheid *beboeten*, aangezien hierin bij den Inlander meestal de straf bestaat. — Ta-nipasalâko, noegappâna, *men zal u niet als schuldig beschouwen, het u niet kwalijk nemen, wanneer gij iets vindt.* NB. hierbij denkt men doorgaans verder in zijne gedachte: "Maar zoo gij het u toeëigent, "zijt gij een dief."

Pasalâñgi, *als boete opleggen aan iemand;* bijv.: na-sâpóe-matênna nipasalâñgi ri-tâoe-nakaêmbaîya, *en hun sâpóe-mâte* (, men vergel. *sâpóe* N°. 1), te weten: *de sâpóe-mâte van de onteerde vrouw en den onteerder, wordt hem* (, den onteerder,) *als boete opgelegd door*, of: *ten behoeve van, den man, ten wiens huize hij overspel gepleegd heeft.* (Inl. Wetb.)

Pâpasâla, *het beboeten, beboeting, boete.*

Pañjalâñgi, *misdrijven tegen*, of *ten opzigte van*, het een of ander; bijv.: pañjalâñgi sârá, *tegen de sárá* N°. 1 *misdoen, haar overtreden.* (Kel.)

Kasalâï, *iemand maken tot het voorwerp, jegens hetwelk men misdrijft;* bijv.: koekasalâï-makí?, *ik heb misdreven jegens u.* — Êró-pi nikasalâï riyanâna, na-nâmpa kòelle ádjâri mâñgge, *eerst, wanneer men gedoogt, dat kinderen iets misdrijven jegens*

ons, dan eerst kan men vader worden, is men geschikt om vader te worden. — Êrô-pi nikasalâï risawînna, *een anakoda moet gedoogen, dat er van tijd tot tijd door zijne matrozen iets tegen hem misdreven wordt*, d. i. moet niet bij het minste vergrijp driftig worden, maar zijn geduld bewaren. (Rap. T. D̃j.)

Kasalâñg, *slechtheid, misdaad, straf, boete.* (Rap.) — Bârañg-bûrañg natagâllañgaï, nakasalâñg, *het geld, dat hij heeft doen houden*, d. i. *waarvoor hij den slaaf in pand genomen heeft, verbeurt hij als boete.* (Rap. T. D̃j.)

Sâli, *als slecht beschouwen, voor slecht verklaren*, v. d.: *afkeuren.*

Sâli-mâra, naam eener soort van bloemen, die als 't ware *afkeerig zijn van de droogte*, zamengesteld uit *sâlimâra* N°. 1.

Salîyañg, *afkeuring*, bijv.: racêkañg, taêna-mo sâliyânna, lett.: *de rotting die in geen geval te verwerpen is*, d. i.: *waarvan men bijna alles kan maken.* NB. v. d. gebezigd als zinnebeeld van iets *zeer voortreffelijks.* (D. Moes.)

Tâoe-pasâli-sâli, *iemand die maar altoos afkeurt.*

Sâla-sâla, *slecht*, in overdragtelijken zin, of ook in geringen graad; vergel. Mak. Spraakk. § 72 en § 166. Bijvoorb.: D̃jâñgañg têpoka káñjina, nitcênroeñg-sâla-salâya, *de haan, welke vlerken men als 't ware slecht* of *mis, slechts ten halve, geslagen heeft, zoodat zij er nog aan blijven hangen.* (D. Moes.) — Sâla-sâlaï koeboerannêyañg, *het zou eene mésalliance*, of *huwelijk beneden mijn stand, een huwelijk, dat als 't ware mis was, zijn.* NB. gebezigd door eene vrouw. De man zou zeggen sâla-sâlaï koebaïnnêyañg. — Sâla-sâla-mi palampâkoe, lett.: *mijn gaan is al wat mis*, v. d.: *het is al wat laat, om te gaan.* — Sâla-sâla-mi pabattcêkoe, *ik kom al wat laat*, men is, bijvoorbeeld, reeds aan het eten. — Sâla-sâla-mi la-pañganrêkoe, *het is al wat laat om te gaan eten.*

Sâla-salâñg, a) *misgeboorte;* v. d. sâla-salâñgi pañganrêkoe, *mijn eten is als 't ware eene misgeboorte, ik kan maar half mijn genoegen eten.* NB. de beleefdheid brengt mede, dat men met eten uitscheidt, zoodra de gastheer niet meer eet, van daar deze phrase gebezigd door iemand, die ergens binnenkomt, waar men reeds bezig is met eten.

b) *als 't ware slecht zijn, als 't ware missen, ten opzigte van;* bijv.: baînne nasâla-salâñg boerânne, lett. *eene vrouw, ten opzigte van wie een man als 't ware in gebreke gebleven is;* wordt gebezigd van een meisje, dat ongeoorloofde gemeenschap gehad heeft, en wier lust nog maar half voldaan is. — Koesâla-salâñgi, *ik heb het*, bijv. een *hert, maar half, niet naar behooren, geraakt.*

(2° sâlá), bep. sâlaka, Boeg. idem, Mal., Jav. en Sund. *Salak, de Zalacca edulis Rwdt.*, soort van boom, welke te Makassar geen vrucht draagt; deze wordt echter dikwijls van Bali aangebragt. Boeg. idem, Mal., Jav., en Sund. *salak.*

(3° sâlá), bep. sâlaka, soort van *gom*, gebezigd voor de *dóêpa*, afkomstig van Borneo. Boeg. idem.

(4° sâlá). Sâlá-sâlá, bep. sâlá-sâlaka, naam eener soort van *boom* met langwerpige vrucht, *Bruguiera* (*?*). Verg. *póêlá.* Boeg. idem.

(5° sâla), = Jav. *salah* en Mal. *sâlah, ondeelig, ondeelbaar, bijzonder.* — Sâla-sêre, *een eenige persoon*, of *zaak*, men zie boven op *sére* N°. 1. — Sâla-îya-iyânna-mâmo ewāñgânna bisêyañga nidjâma, *welk scheepstuig er ook behandeld*, d. i.: *ge-*

bruikt, worde. (Rap. T. Dj.) — Sâla-îya-iyânna saŋgkâmmannâya, *en alle dergelijke meer.* (Rap. T. Dj.) — Ri-sâla-si-îya-iyânna kasoesâŋgkoe, *in alle mogelijke, moeijelijke omstandigheden, waarin ik maar kom.* — Sâla-sa-îya-iyânna, = *sâla-si-îya-iyânna.* (Rap., Godsd.)

(6° sâla), *zich verwijderen,* Boeg. idem. — Salâï, *zich verwijderen van;* bijv. nasalâï ballâna, *hij verwijdert zich van zijn huis.* — Ta-nasâlaîyaï soêsa, *hij houdt niet op, kommer te hebben.* — I-ta-koesâla, *menschen van wie ik mij niet verwijder met mijne gedachte,* van daar: *menschen aan wie ik altoos denk.* (Kel.) — Ta-koesalânoe, *ik denk altoos aan u, word u niet ontrouw.* (Kel.) — Ta-koesalâ-kí koewoerâŋgi, *ik houd niet op aan u te denken.* — Pônna nisâla âŋjdjo bitjarâya, *zoo men afwijkt van die voorschriften.* (Rap. K. G.)

Pasâla, *iemand of iets van zijne plaats verwijderen;* bijv.: pasâla riyempowânna, *iemand uit zijne betrekking verwijderen,* d. i. *hem ontzetten.* — Pasâla lapâna djâraŋga, *het paard ontzadelen.* — Inâï ampasâlaï ri-batêna? *wie heeft het van zijne plaats genomen?* — Pasâlaï ri-gaêkaŋga, *iemand verwijderen van de vorstelijke waardigheid,* d. i.: *iemand de vorstelijke waardigheid ontnemen.* (Rap.) — Pasâla antâlcï, *iets van zijne plaats verwijderen en naar de overzijde brengen.* (Sinr., Sinr. K. G.) — Pasâlaï sélêna, *zijne kris van hare plaats verwijderen,* d. i.: *de kris,* die de Makassaar gewoonlijk van voren draagt, *op zij schuiven* of *duwen.* NB. dit doet de Inlander bijv., wanneer hij vergiffenis vraagt, ten teeken van onderwerping, aangezien hij daardoor te kennen geeft, geen gebruik van zijn wapen te willen maken.

Sipasalâŋg sêlé, *elkander de kris op zij,* of: *vlak tegen het lijf, duwen;* gebezigd van menschen die zeer gedrongen naast elkander zitten, zoodat zij zich ter naauwernood kunnen roeren.

Pisâla, *verwijderen,* v. d.: pisâlaï-kâyoe, lett.: *hout verwijderen,* te weten: *uit het bosch;* soms uit bijgeloof gebezigd voor: *nâbaŋg-kâyoe,* dewijl de booze geesten, hoorende dat men hout wil kappen, zulks welligt zouden verhinderen.

Pisalâï, a) *verwijderen van;* v. d.: ta-natappêwa-kí karâêŋga, miŋgka ta-napisâla-sâlaîya-kî, *de vorst beschuldigt u niet, maar begrijpt toch dat gij er van weten moet;* lett.: *kan u toch in zijne gedachten niet van het voorgevallene verwijderen,* of: *afscheiden.*

b) *iemand,* of: *iets, maken tot het voorwerp waar men zich van verwijdert;* v. d. *zich ergens van verwijderen,* v. d. *ergens meê ophouden;* bijv.: na-kítêya-mo ápisalâï aŋgkarenâï ânoe, *laat ons niet ophouden te spelen met zeker iets.* (Maoet.)

Tásâla, *van zijne plaats verwijderd zijn, zich van zijne plaats verwijderen, verrekken, verzwikken;* bijv.: tásâla-má riyagâŋga, *ik ben verwijderd, afgeweken, afgedwaald, van den weg.* — Tásâla-mi ri-lokowânna, *de beesten zijn afgeweken, afgedwaald, van de kudde.* — Tásâla-mi balâya ri-parasâŋgaŋga, *de rampspoed is geweken van het land.* (Djay.) — Âpa oerêenna na-ta-tásâla katêmáïlalâŋgaŋga ri-tjoetjêenna karâêŋg-Mâroesóe? *Wat is toch de reden, dat de betrekking van toe-máïlâlaŋg niet wijkt van de kleinkinderen van karâêŋg-Mâroesóe?* d. i.: *hoe komt het toch, dat die waardigheid erfelijk geworden is in de famille van Karâêŋg-Mâroesóe?* (Rap.) — Tînaŋg tásâla-mi nikâssoewiyâŋgi riyampîna baïnnênna, *hij verwijderde zich nooit uit de nabijheid zijner vrouw, om de hulde zijner onder-*

danen te ontvangen. (D̃jay.) — Ânoe-tásalâya ribatêna, lett.: *iets, dat van zijn behoorlijke plaats genomen is;* bijv. gebezigd van een stuk *schoon goed*, dat men *pas uit de kast gekregen heeft.* (Maoet.)

Sisâla, welligt lett.: *zich van elkander verwijderen*, en van daar: *het zamen oneens zijn, zamen over hoop liggen.* (G.G.)

Pasisalâñg, *tweedragt.*

(7° sâlá), *scheiden, zich scheiden;* bijvoorbeeld: âpa-d̃ji na-nasâlá gâo'e-bâd̃jika siyagâñg gâo'e-kodîya, *weshalve men goed en kwaad van elkander scheidt,* of *onderscheidt.* (Rap.)

Tásâlá-mi tâlloeñg-kâyoe, *drie stuks* (*paarden* bijv.) *hebben zich gescheiden van de anderen.*

Pisâlá, *zich doen scheiden; scheiden; afscheiden;* bijv.: nigâppa-mi nipisâlá, hij raakte gescheiden van de zijnen, *bleef in het gevecht alleen staan.*

Kapisálâkkañg, *anderen achter zich laten, zijne wedergaé niet hebben.*

Sisâlá, *zich van elkander scheiden;* bijv.: sisâlá-pi oelo'eñgkoe salañggâñgkoe, ñjawâkoe toebo'ekoe, *wanneer mijn hoofd zich van mijn schouders, en mijne siel zich van mijn ligchaam zal gescheiden hebben.* (Bid.) — Pônna sisâlá-má kâna-tod̃jêñgkoe, teyâï-tōñgâñga-má tâoe. Vergel. *táoe* N°. 1. — Taêna tâoe sisâlá takadderêna, *er is niemand die scheiden kan van zijn lot,* d. i.: *niemand ontgaat zijn lot.* (Bid.) — Si-tâoe-d̃jâñd̃jo koewagâñg sisâlá, koepârisí, *dewijl dat eene kind van mij gescheiden is, heb ik hartzeer.* (Bid.) — Sisâlá-katînrôwañg-mi, *zij zijn reeds gescheiden van bed, slapen niet meer samen;* gebezigd om aan te duiden, dat menschen reeds oud zijn. — Âñgagâñgi sisâlá bâlo'e-balo'ena, *van zijne koopwaren scheiden, er niet bij blijven.* (Rap. T. D̃j.) — Tînañg sisâlâkkaï, *het is nooit gescheiden geweest van, heeft altoos behoord bij,* enz.

Pasisâlá, a) *het zich van elkander scheiden, het van elkander onderscheiden zijn, onderscheid,* b) *van elkander doen scheiden;* bijv.: âpa pasisâlâna ânne kâllañga siyagâñg âñd̃jo? *wat is het onderscheid tusschen deze pen en die pen?* — Na-koe-napasisâlá dâyañg-dayâñgkoe, *en zij heeft mij doen scheiden van mijne hofjuffers.* (Bid.)

(8° sâllá), bep. sâllaka, het Mal. *salat, straat, engte,* Boeg. idem; v. d.: ásâllá, of: tásâllá, *eene engte dóórgaan,* of: *dóórvaren.* (Dat. Moes.)

(1° sâllañg), woordje, gebezigd om den toekomenden tijd aan te duiden, bijvoorbeeld: ámo'eko-pi sâllañg koebâttoe, *morgen zal ik komen.* Verg. Mak. Spr. § 205 en § 206.

(2° sâllañg), = het Arab. سلام, *heil, vrede, groete.*

(3° sâllañg), = het Arab. اسلام, *het Mohammedaansch geloof,* dat in het Mal. geb. wordt voor مُسْلِم, *een geloovige, een Muzelman.*

Pasâllañg, *het Mohammedaansche geloof doen omhelzen..*

Bo'endo'e-kasallâñgañga, *de oorlog tot uitbreiding van het Mohammedaansche geloof.* (Rap.) Vergel. *Isilâñg.*

(1° sâlí), *tusschen de tanden uitpeuteren.*

Pasâlí, *een tandenstooter.*

(2° sâli). Vergel. *sála* N°. 3.

(3° sâlli), 't Arab. صَلَّى, *bidden.* (Godsd.)

(sâliñg), *overgieten,* bijv. van het eene vat in het andere; v. d.: *vertalen, namaken, overbrengen; óver-schrijven,* bijv.: sâliñg soerâna, *overschrijving doen,* bijv. *van een huis; van gewaad* of iets anders *verwisselen.* Boegin. idem, Mal. *sálin,*

idem. Jav. *salin*, *afwisseling*, *verwisselen*, *afwisselen*, *van iets verwisselen*.

Pisalîñgi, *iemand doen verwisselen*, bijv.: van *sierih*, met andere woorden: *versche sierih in iemand's doos doen* (Rap. K. G.); bijv. van *kleéren*, met andere woorden: *iemand met wisselkleéren beschenken*, als: nipisalîñgi-ñgâseñg-mi ri-karâëñga, *zij werden allen door den vorst met wisselkleéren beschonken*. (Djay.) Men denke slechts aan het Grieksche *εἵματα ἑξημοιβά* en aan het Hebreeuwsche חֲלִיפוֹת.

(1° sâloé), bep. sâloeka, *dakgoot*; ook: *bamboezen pijp*, boven op het gebergte, ten einde het water in eene vergaderbak op te vangen. Boeg. idem.

(2° sâloe), het Boeg. *sâlo*, *rivier*. (S. Tjin.)

(3° sâlloe, bep. salloèwa, soort van wit vlies, dat, na het openen van de schaal, om de vrucht der *gamâsi*, der *bâkará* en der *râppo-tjidóe* zit. (Kel.) Verg. *katâmmoñg*.

(4° sâlloé), ñjâlloé, ánjâlloé, *ergens door heen sluipen*, of *schuiven*, *zich heimelijk weg maken*, Boeg. idem.

Salloèkañg, *zich heimelijk weg maken van iemand*, bijv.: nasalloèkañg-má, *hij is van mij weggeslopen*. — Koegâppa-mi koesalloèkañg toèwañg-Iyânoe, *ik heb gemaakt, dat ik stilletjes buiten het gezigt van NN. kwam*.

(5° sâlloe). Sâlloewi bambânna, *het is gloeijend heet*.

(1° sâle), 't Arab. صالح, *vroom*. (Godsd.)

(2° sâlle), bep. sallêya, *vrij*, *onbeschroomd*. Boeg. idem. NB. zoowel in goeden als kwaden zin gebezigd.

Ansallêyañgi kalênna, *zich al te vrij aanstellen*. NB. bijv. gebezigd van een jong meisje.

(1° sâlo), Boeg. *rivier*. (Mâdi.)

(2° sâllo), bep. sallôwa, *lang*, van *tijd* gesproken. — Toe-sallôwa, *de man*, *die lang ergens geweest is*, *de oudgast*. — Sâllo-mi lampâna, *het is reeds lang geleden*, *dat hij heengegaan is*. — Sâllo-mi taêna koetjîní-ko, *ik heb u in lang niet gezien*. — Koewámântañg-mo sâllo-bâñgi, *ik blijf er lang*, *verscheidene nachten*. (Brief.) — Sâllo-bâñgi-makô koetâyañg, *ik wacht u reeds lang*, of: *verscheidene dagen*. — Sâllo-tâoeñg-mi taêna noebâttoe mâë, *verscheidene jaren zijt gij niet herwaarts gekomen*.

Sallôwi, *iets lang doen duren*.

Ta-sâllo-sallôwaï battoèta, *niet heel lang waren wij gekomen*. (Brief.) — Ri-sâllo-sallôwa, *over*, of: *voor*, *eenigen tijd*, al naar het verband, als: ri-sâllo-sallôwa sâllañg koelâmpa, *over eenigen tijd zal ik heengaan*. — Ri-sâllo-sallôwa lêbá koebâttoe, *voor eenigen tijd*, of: *eenigen tijd geleden*, *ben ik gekomen*.

Sisâllo-sallôna, het Mal. *seláma-lamánja*, *voor altoos*.

(sîla), *terugkeeren*, *terugslaan*, van daar: silâna, = *pápiwalînna*, *een antwoord op iets*, *een terugslag op iets*. — Mînra-sîla, *iets afleeren*, *verleeren*; bijvoorb. gebezigd van een paard, dat vroeger goed gedresseerd was, doch nu in langen tijd niet meer gebruikt zijnde, alles verleerd heeft; welligt lett.: *veranderen*, zoodat men *terugkeert* tot zijn vorigen toestand van onwetendheid.

Sisîla-kâna, *elkander antwoorden*. — Sisîla-kêloñg, *elkander in een beurtzang antwoorden*. — Bârañg-bârañg sisilâya, *de wederzijdsche goederen*, *de goederen die beide echtgenooten*, *ieder afzonderlijk*, *bezitten*, in tegenstelling van de: *tjâkkará* N°. 2,

of *het gemeenschappelijk eigendom.* (Rap.) — Kânre-sisîla, lett.: *de spijs, die alleen door één der beide echtgenooten,* te weten: *door den man, gegeten wordt,* d. i.: *de opium.*

(1° sîli). Djéné-pasîli, water dat op een bijzondere wijze door een *sânro* is gewijd, Boeg. idem. De hoofd-bestanddeelen van dit water zijn: *tóbo,* of *bloemen-tros* van den *pinañg-boom, klapper, kurkuma,* een *ládîñg-sânro* (vergelijk *ládīñg*), enz. Men bedient zich van dit water nu eens tot besprenging, dan eens, om zich in te baden. Zoo wordt bijvoorb. een nieuw huis daarmede besprenkeld. Zoo dient het tot badwater voor een jong echtpaar op den derden dag na het *nâí kalénna bóèntiñja.* Vergel. *nâí* N°. 1.

(2° sîlí). Samasîlí, *geheel vol.* (S. Tjin.)

(sîlo), gebezigd van 't *ergens binnen dringen* van het *schijnsel* van vuur of licht, Boeg. *ílo,* idem; bijv.: silôna allôwa, of: bóèlañga, *het schijnsel der Zon,* of *Maan,* dat ergens binnendringt.

Pasîlo, een *afdak,* of ook een *klep* op een pet, om de zonnestralen als 't ware op te vangen.

(soélá), Boeg., *met een pennetje in elkander vlechten,* of: *steken,* zoo als bijvoorbeeld de Inlandsche *sigaren-kokers* gemaakt worden. — Talibânnañg niscélá, een krisband, op genoemde wijze vervaardigd.

(1° sóèlañg), ñjóèlañg, áñjóèlañg, máñjóèlañg, *borduren.* Mal. en Jav.: *soelam,* idem. Vergel. *kâí.*

(2° sóèlañg), soort van kleine bamboezen *braadlepel;* soms ook van been gemaakt. Verg. *sóèdé.*

(3° sóèlañg), bamboezen pennen, gebezigd bij het vlechten.

(sóèli). Pisóèli, *iemand in zijn gezigt de waarheid zeggen,* Boeg. idem; bijvoorb.: napisóèli-makô tóèwañg Iyânoe, *N.N. zegt u de waarheid in het gezigt.* — "Ñgâpa taêna mêmañg noepâoe ri-"toe-málompôwa, añgkâna: ta-kammâñjdjo?, *waar-"om hebt gij niet terstond aan den Gouverneur ge-"zegd, dat het niet zoo is?*" Zoo zal bijv. de koning van Gôwa tegen zijn zendeling zeggen, die dan antwoorden kan: mâlláká, sombâñgkoe, ampisóèli toe-málompôwa, *ik durfde den Gouverneur niet zoo in zijn gezigt tegenspreken.* — Têya-kí djammâkkiyá ri-toe-málompôwa; sipisóèli-kí sâllañg; na-tâoe kí-siñgâï-dóèdoe, *klaag mij niet bij den Gouverneur aan, wij zouden elkander dan in het gezigt de waarheid zeggen, en wij beide houden veel van elkander.* — Taêna-mo ampisóèliyá, *er is niemand meer, die mij in het gezigt tegenspreekt.* (Rap. K. G.)

(2° sóèlí), másóèlí, bep. másóèlika, Boeg. *duur;* van daar: *zeldzaam.* (Sinr., Kel.)

(3° sóèli), Sal. = *pátîjó* N°. 2.

(1° sóèlîñg), *fluit,* Boeg., Mal., Sund., Jav. idem. — Másóèlîñg, *op de fluit spelen.*

(2° sóèliñg). Sisóèliñg-soelîñgi, *in verschillende rigtingen bij malkander liggen,* de een bijvoorbeeld met het hoofd naar het Noorden, een tweede naar het Zuiden, enz.

(3° sóèliñg), Sal. *sluiten.*

(1° sóèlóe), *buiten,* Boeg. *sóe,* idem. — Ásóèlóe, *naar buiten gaan,* of: *komen, uitgaan, uitkomen.* — Karâëñg-ásóèloeka, *de gewezen,* of: *afgetreden, regent.* — Ásóèlóe bināñgâya, *de rivier uitgaan,* of: *afzakken.* — Na-narênreñg ásóèlóe antâma, *hij sleurde haar nu eens naar buiten, dan weder naar binnen.* (Bid.)

Ásóèloekânna, *aan de buitenzijde* van iets, *ergens buiten,* bijv.: nakâna-mo karâëñga: ásóèloc-

kânna-ko bēñg (, of: pantarañgânna-ko bēñg,) boct-tâya; *de vorst heeft gezegd: maak, zoo luidde zijn bevel, u weg uit het land.* — Nadjâri-mo ásoêloe-kânna boettâya ri-Pôloñg-bâñgkeñg, *hij geraakte buiten*, d. i.: *hij raakte kwijt, zijn regentschap Póloñg-bâñgkeñg.*

Pasoêloé, *naar buiten doen komen*, of *gaan;* van daar: *naar buiten brengen; te voorschijn brengen; voortbrengen; uitbrengen*, bijv. *woorden*, alzoo: *uitspreken*, als: bâdjíki pasoêloé-kanânna, *hij heeft eene goede uitspraak; ergens uit verlossen*, of *redden*, bijv.: *uit slavernij*, alzoo: *lossen, vrijkoopen*, of bijv. *uit eene moeijelijke zaak*, alzoo: pasoêloéki kalênna ri-gâoeka, *zich zelven aan de zaak onttrekken; uitgeven, uitkeeren*, bijv.: *geld; uittrekken*, bijv.: *kleêren; iemand uit zijne betrekking ontslaan*, alzoo: *afzetten; iemand uit het land verwijderen*, alzoo: *verbannen; aftrekken* in de cijferkunst; *afnemen, korten*, bijvoorb. een gedeelte van iemand's loon, enz.

Pasoelôeki, *iemand*, of *iets*, bijv. *eene plaats, maken tot het voorwerp van waar men uitgaat, te voorschijn komt;* bijv.: napasoêloekîya biñgkôeroe: Boêtoeñg, Silâyará, Âroe, *de plaatsen van waar biñgkôeroe komt, uitgevoerd wordt, zijn: Boeton, Saleijer, en de Aroe-eilanden.*

Pasoelôekañg, a) *het naar buiten komen*, van daar: *uitschot, afbraak, puin;* b) *doen naar buiten komen*, of *gaan, voor;* v. d.: rôewan-rêyalá nipasoelôekañgi, *men keert uit*, of *betaalt, twee reaal voor hem*, d. i. hier: tot *lossing* van hem, den weggeloopen, doch opgevangen, slaaf. (Inl. Wetb.)

Pâpasoelôekañg, a) *het doen naar buiten komen* of *gaan;* van daar bijvoorb. geb. van het *wegdoen* van het een of ander, dat men niet meer gebruikt, enz.; b) *bezigen om het een of ander meê te doen naar buiten komen* of *gaan*, v. d. bijv.: *bezigen* of *besteden tot lossing van personen of zaken*, als: sirêyalá nipâpasoelôekañg, *men betaalt één reaal tot lossing*, d. i. hier: tot lossing van een weggeloopen doch opgevangen' slaaf. (Inl. Wetb.)

(2° soêloe), bep. soêlôewa, = *ljiláka.* — Ásoêloe, *een ongelukskind zijn;* bijv.: soêloewá, *ik ben een ongelukskind.*

Kasoêlôewañg, = *kaljilakâñg.*

Âpâkasoêloe, = *ápaljiláka.*

Pasoêlôewañg, = *táoe-ljiláka.*

ꦯꦺꦴꦭꦺ (1° soêle), Boegin. = *sámbe.* (Sinr., Tar.) Jav. *soelih, plaatsvervanger, opvolger.*

(2° soêle), bep. soelêya, een kind, dat niet, gelijk het behoort, met het hoofd het eerst uit den moederschoot is te voorschijn gekomen, maar bijv. met een armpje of eenig ander deel des ligchaams. — Âmâná-soêle, *een soêle baren.* Boeg. idem.

(3° soêle), bep. soelêya, soort van *brandhout.* Boeg. idem.

ꦯꦺꦴꦭꦺꦴ (1° soêlo), bep. soelôwa, *toorts, fakkel*, Mal. en Jav. *soeloeh*, Boeg. idem. — Soêlolâñgí, bep. soêlo-lâñgika, *een lang*, als 't ware *tot den Hemel reikend, stuk bamboe*, dat aan het eene uiteinde gespleten en van een lont voorzien is. Dit wordt vooruit gedragen, wanneer men badwater voor jonggetrouwden, of ook bij andere feestelijke gelegenheden, gaat halen.

Soelôwi, a) *met een licht ergens naar kijken, bij lichten;* b) *bezigen als fakkel*, bijv.: nisoelôwi kañdjôlí, *eene kañdjôlí wordt gebezigd als fakkel, gebezigd om bij te lichten.*

Pasoêlo, *bezigen als fakkel*, bijv.: een *kañdjôlí.*

Pasoelôwañg, lett. *ergens bijlichten;* van daar

overdragtelijk: *ergens digt bij zijn;* gebezigd in phrases als de volgende: siyâpa-mi sallôna lampâna? .... Napasoelôwañg-mi rœwam-bœlañg, *hoe lang is hij al weg?.... Hij licht reeds de twee maanden bij, heeft reeds twee maanden in het oog*, d. i.: *het is reeds meer dan één maand, het is reeds in de tweede maand.* — Siyâpa oemoerœna? .... Napasoelôwañg-mi pâtan-tâoeñg, *hoe oud is hij?.... Hij is reeds meer dan drie jaar oud, zijn vierde jaar reeds ingetreden.*

(2° sœlo). Sœlo-sœlo, bep. sœlo-soelôwa, naam eener soort van *visch*, rood en ruw van schubben.

(sêlá). Tásêlá, *sluimeren.*

(sêlañg), ñjêlañg, *duiken, plompen*, Mal. *sellam*, Sund. en Jav. *silĕm*, idem. Vergelijk *soemêlañg.*

(sêlé), bep. sêleka, *kris.* — Sêlé-tâta-râpañg. Men zie op *tâla* N°. 1. — Sêlé-pasantîmpo. Men zie op: *tîmpo.* — Sêlé-tjôrîñg. Men zie op *tjôrîñg.* — Sêlé-nipândó. Men zie op *pândó.* — Sêlé-sâñgká. Men zie op: *sâñgká.* — Sêlé-tâppá. Men zie *tâppá* N°. 4. — Sêlé-tâñgka. Men zie op: *tâñgka* N°. 1. — Sêlé-Bontoewâlá. Men zie *Bontoewâlá* N°. 1. — Sêlé-tœbañg. Men zie *tœbañg.* — Sêlé-todjîwa. Men zie *todjîwa.* — Sêlénâga. Men zie *nâga* N°. 1. — Sêlé-lâboe. Men zie *lâboe* N°. 1. — Sêlé-tjâlla-mîlleré. Men zie *tjâlla-mîlleré.* — Sêlé-œlará-tásâmpe. Men zie *œlará.* — Sêlé-pâroeñg. Men zie *pároeñg.* — Sêlé-lalâoe, en: lalâoe-sampâna. Men zie: *lalâoe.* — Sêlé-lâmba-lîma, en: sêlé-lâmba-tâlloe. Men zie *lâmba* N°. 1. — Sêlé-sapœkalá. Men zie: *sapœkalá.* — Sêlélêkó-bôdoñg. Men zie *lékó* N°. 3.

Âsêlé, of: másêlé, *een kris dragen.* NB. de Makassaar, gelijk ook de Boeginees, draagt die van voren tegen het lijf aan. — Ânne sêlé-koesêleka, *deze kris, die ik draag.* — Âsêlé-tâñga-bôko, *de kris*, op de wijze der Javanen, niet van voren, maar *van achteren tegen het lijf dragen.*

Koepasélêkañg sêtañg-málinôwa, *ik draag een kris tegen de zigtbare duivels.* (Rap. K. G.)

Sêlé-sélêkañg, *pistool*, als 't ware: een wapen dat op een' afstand wel eenige *overeenkomst met een kris* heeft.

(sêleñg), mánjêleñg, *zich gedurig omkeeren, gedurig op zij kijken.* (Sinr.)

Pasêleñg, *maken dat iemand*, of *iets, zich omkeert, omkeeren*, bijv. *het gelaat.* — Pasêleñgi djarânna, *zijn paard doen wenden.*

(1° sôlá), bep. sôlaka, *schurft*, Boeg. *tjôlá*, idem. — Sôláki, *hij is schurftig.*

(2° sôla). Pisôla, *wrevelig zijn, zijn' wrevel toonen, uit wrevel om niets meer geven;* bijv.: kâna-pisôla, *woorden uit wrevel voortvloeijende;* wanneer bijv. eene jaloersche vrouw haren man toeroept: "komaan! ga gij dan tot die bekoorlijke vrouw, "welke gij zoo ver boven mij stelt, en laat mij, die "reeds zoo oud en leelijk ben, maar geheel aan mij "zelve over, enz." (Bidas.) Boeg. *âda-másôla-sôla*, idem. — Âsâre-pisôlaï sêleka, *met wrevel, geheel tegen zijn zin* (*alleen omdat men niet durft weigeren*) *de kris geven.* Wanneer men bijvoorbeeld zegt: *nu, daar hebt gij ze dan.* — Natœnroeñg-pisôlaï anâna, *hij slaat zijn eigen kind*, bijvoorb. *uit wrevel tegen een derde.*

Sôla-sôla, *geheel wrevelig zijn, om niets meer geven;* bijv.: pîla másôla-mi sôla, nâmpa-mi mábâdjî, *hoe minder zij om kleeding, of opschik zich bekreunt; des te schooner is zij.* (Sinr.) — Têyakô bâti-batî âñjdjo tœwa; tâoe ásôla-sôla âñjdjo,

legt het niet met dien man aan, want hij geeft om niets.

Pasôla sôla paⁿggaôkaⁿg, *iemand, die om niets meer geeft, een roekeloos onbeschoft mensch.*

Âpîso-pisôla, a) *doen als of men wrevelig is;* b) *bijzonder wrevelig* zijn; van daar: *âpîso-pisôlami*, gebezigd van *bedienden*, die ontslagen wenschen te worden, en nu *uit wrevel zich om niets meer bekommeren*, al hun werk verkeerd doen. Ook te bezigen van een *Regent*, die *uit wrevel weigert om naar den raad van het Gouvernement te luisteren, ja volstrekt niets meer om hetzelve geeft.* — Âpîso-pisôla-mi ri-kalêⁿna, *hij is zeer wrevelig jegens zich zelven*, dat is: *hij benadeelt zich zelven niet weinig door zijn wrevel.*

(3° sôlla). Sôlla-sôlla, *met de voeten tegen malkander schuren* of *wrijven.* Boeg. idem.

(sôlîⁿg), *sterven.* (D. Moes.) Vergel. *sôleⁿg.*

(sôllé). Sôllé-sôllé, *slenteren.*

Pasôllé, *iemand die overal rondloopt, rondzwerft;* v. d. soms met de nevenbeduidenis van: *achter de vrouwen te loopen.* (Bid.) Boeg. idem.

(sôleⁿg), = *sôlîⁿg.* (Sinr.)

(1° sôló), ásôló, *met geweld ergens tegen aan komen*, bijv. *sterke vloed.* (Mâdi.)

(2° sôló), Boeg., *geschenken brengen* bij gelegenheid van een feest.

Pasôló, of: panjôló, *geschenk*, bij gelegenheid van een feest. NB. bij een feest brengt ieder zijn aandeel meê, bestaande in geld of eetwaren, tot goedmaking der onkosten.

(3° sôlló), bep. sôlloka, soort van vaartuig met omgekrulde stevens, en *sómbalá-bóêloe-djâⁿgaⁿg.*

(1° sôloⁿg), ásôloⁿg, *vloeijen, vloeibaar worden, smelten.*

Solôⁿgaⁿg, *goot*, langs den grond, *riool*, men zie: *panjljóraⁿg.* — Solôⁿgaⁿg-djêné, *waterleiding*, bijvoorbeeld om het *water* uit zee naar de zoutpannen te leiden.

Solôⁿgaⁿg ook overdragtelijk gebezigd voor *afstammelingen.* (Rap.)

Pasolôⁿgaⁿg, *vloeijing*, v. d. pasolôⁿgaⁿg-tjêrá, *plaats, waar bloed vloeit.* — Âpârê (, of: ⁿgâlle,) pasolôⁿgaⁿg-tjêrá boettâna Iyânoe, *iemand's land maken* (, of: *nemen,*) *tot een plaats waar bloed vloeit*, d. i. *het beoorlogen; de bevolking vermoorden.* — Bóêtta pasolôⁿgaⁿg-tjerâna, *zijn vaderland*; omdat bij de *geboorte* het bloed der moeder *vloeit.* (Tar.)

(2° sôloⁿg), = *râpí, treffen, aantreffen, overvallen;* bijv.: nasôloⁿg dâlle-tábóêwá, *de opgaande Zon overvalt, verrast, mij*, terwijl ik nog te bed lig. (Tar.)

Solôⁿgaⁿg, = *rapíkaⁿg;* bijv.: koesolôⁿgaⁿg-djakî ri-bâllaka, *ik tref u te huis.* (Brief.)

Bóêlaⁿg-panjôloⁿg, = *bóêlaⁿg panrâpí*, = *rikallâⁿgaⁿg si-pattânna*, = *ri-garêse-balawóêwa.* Men zie *bóêlaⁿg* N°. 1.

(1° salâka), Boegin., *zilver*, Jav. idem.

(2° salâka), bep. salakâya, soort van bamboezen vuurmand, geheel den vorm hebbende van een kippenkorf, waar men een vaatje met wierook, of ander reukwerk, onder zet, en die gebezigd wordt om kleêren te bewierooken, door ze er boven op te leggen; v. d.: nisalâkaï lîpaka, *de saroⁿg wordt met de salâka bewierookt.*

(salóêkóe), *opstijgen*, bijv.: sâoemôⁿjtjoⁿg-másalóêkóe, *opstijgende uitwaseming van*

het gebergte. (Sinr. K. G.) — Ri-saloekoêna bambâñgkoe, lett.: *terwijl de warmte bij mij nog aan het opkomen is;* d. i.: terwijl ik van wege de nachtelijke koude nog huiverig ben, nog ril. NB. geeft te kennen, dat het nog zeer vroeg in den morgen is. (Mâdi.)

(salêko), bep. salekôwa, *bastion* of *bolwerk.* Boeg. idem.

(sallôkká), een oud, thans in onbruik geraakt woord, dat in de gedichten voorkomt als synoniem met *sárro* N°. 2. Men vindt bijv.: sibâwa ta-másallôkká, in parallelie met: *si-boekôêwañg ta-másárro, een woord dat niet heftig, niet kras is, een zacht, liefelijk-klinkend woord.* (Sinr.)

(sallôko), bep. sallokôwa, dus genoemd eene soort van muts, die thans niet meer in gebruik is; van daar: de *muts* of *kroon* van *Toe-mánóeroeñga*, behoorende tot de rijkssieraden van Gôwa. — Sallôko-kâti, *een gouden sallóko*, alleen door vorstelijke personen te dragen; v. d.: pasallôko-kâti, *een prins, die zulk een gouden sallóko draagt;* en dus tot het onmiddellijk gevolg van den vorst behoort. (GG.)

(soelêñgka), ásoelêñgka, *met de beenen voorwaarts gekruist zitten*, Boeg. *másoeléka*, idem.

Sisoelêñgkâñg, *elkander kruisende, kruiselings.*

Kâyoe-nipasisoelêñgkâñg, *kruis, kruishout.*

Soelêñgkáya, een krijgsvaandel van Gôwa, dat vroeger op Maros t'huis behoorde, en aldaar bekend was onder den naam van *Páñgka-lañgótiñg*, men zie *páñgka* N°. 1. Door huwelijk kwam Maros, en alzoo ook dit rijkssieraad onder Gôwa. Toen de *Páñgka-lañgótiñg* bij den koning van Gôwa arriveerde, zou deze juist met de beenen gekruist gezeten hebben, en zou van daar de naam in *Soelêñgkáya* veranderd zijn. (Rap., G.G.)

(salóêñgkeré), *doorsnuffelen*, bijv.: iemand's *huis*, doch zoo, dat men de bóêl er uithaalt, of alles het onderste boven gooit. Vergel. *galâtjañg.*

(salâga), bep. salagâya, *egge.* Boeg. idem. Twee soorten van *salâga*, de eene, met korte dikke pennen, wordt terstond na het ploegen gebezigd, de andere, *salâga-támboeñg* genoemd, heeft lange dunne pennen, en dient om het als het ware nog eens over te doen.

(salâñgga), bep. salañggâya, vnw. salañggâñgkoe, *schouder*, Boegin. *salâñgka*, idem. — Nasalâñggaï, *hij draagt iets op den schouder.* — Lêbá-salâñgga-mi boelekânnoe, *uw draagkoets is reeds op de schouders genomen, reeds gereed.* (Djay.)

(soelêge), tásoelêge, *eenen valschen tred doen, zijn voet onder het loopen verzwikken.*

(salâppa), bep. salappâya, klein doosje, voor reukwerk, of tabak, betel, enz. Mal. *selâpa*, idem, Jav. *salĕpi*, een *kleine sierihdoos.* — Salâppa bôdoñg, een rond doosje, bestemd voor tabak. — Salâppa-kañgkâñgañg, een doosje, bestemd voor de toebehooren van een sierihpruimpje.

(salâpañg), *negen*, Jav. *salapan*, *vijf en dertig*, Sund. *salapan*, *negen*. NB. welligt letterlijk: *één afgenomen*, te weten: *van de tien*, men vergelijke het Madekassische *ma-lafa* = het Makassaarsche *âlle.* Men zie verder Mak. Spr. § 95.

Sampôêlo assalâpañg, *negentien.* — Salâpampôêlo, *negentig.* — Salâpam-bilâñgañg, *negen honderd.* — Salâpan-sâboe, *negen duizend.* Verg. Mak. Spr. § 86.

Pisalâpañg, *negenmaal*. Vergel. Mak. Spraakk. § 117. — Lâppá-salâpañg, *negenvoud*. Verg. Mak. Spraakk. § 118.

Kasalâpañg, of: mákasalâpañg, of: kapisalâpañg, of: mákapisalâpañg, *negende*. — Kasâlapânna, of: mákasâlapânna, of: kapîsalapânna, of: mákapîsalapânna, *ten negende*. Vergel. Mak. Spr. § 119.

Tâwa-salapânna, *één negende*. Verg. Makass. Spraakk. § 121.

Tásalâpañg, *elk*, of: *ieder*, *negen*. — Tápisalâpañg, *elk*, of: *ieder*, *negenmaal*. Verg. *tá* N°. 5 en Mak. Spr. § 122.

Salâpañg-salâpañg, *aan negenen*, *met hun*, of: *haar*, *negenen*. Verg. Mak. Spr. § 123.

(salâmpe), bep. salampêya, *een doek dien men over den schouder draagt*, Boeg. *salâppe*, idem. — Âñjalâmpe pasâpoe, *een doek over den schouder dragen*. — Âñjalâmpe lîpá, *een saroñg over den schouder dragen*. — Natôèdjoe-kô salâmpe ri-Kompanîya, lett.: *u treft een over den schouder dragen*, *van wege de Compagnie*, d. i.: *gij hebt een last te dragen*, d. i.: *een' order te volvoeren*, *een werk te verrigten*, *voor de Compagnie*. (Dat. Moes.)

(salêpá), *onder den arm meêslepen*, Boeg. idem; van daar gebezigd van een dronken man, die niet goed meer loopen kan, en dien men daarom onder den arm meê voortsjouwt. Zoo insgelijks van een *lijk*, dat men *onder den arm meêsleept*. (Mâdi.)

(salôpá), bep. salôpaka, soort van *zak* voor de *tibówuñg*, en andere boonen. (Rap.) Boeg. *salópá*, idem.

(salômpoñg), voorste gedeelte der praauw, wanneer dit lager is dan het overige. Boeg. idem.

(1° soelâpá), bep. soelâpaka, *zijde*, *kant*, *streek*; bijv.: soelâpá-tâlloe, *driehoek*. — Soelâpá-âppá, *vierhoek*; v. d.: boerânne-soelâpá-âppá, lett.: *een vierkant*, van daar: *steviggebouwd*, *man*. — Pakâdó soelâpá âppaka, *de vier zijden*, d. i. hier: *windstreken*, *laten eten*, d. i.: *naar alle vier windstreken uit*, *eten strooijen*. (Rap. K. G.) Boeg. *soelâpá*, idem.

(2° soelâppa), bep. soelappâya, = *salâppa*. (Djay., Mâdi.) Boeg. idem.

(soelîpa), ñjoelîpa, áñjoelîpa, *langs schaven*, in stede van: *in te dringen*; gebezigd van een *wapen*, (D. Moes.) Boeg. *soelîpá*, idem.

Sisoelipâñgi, langs elkander schaven, v. d. van *pieken* gebezigd: *elkander kruisen*. (Mâdi.)

(soelîmpañg), *kruisen*. Boegineesch idem.

Sisoelimpâñgi, *elkander kruisen*; bijv. *lansen* (Mâdi); bijv.: *lijken*, *die in allerlei rigtingen op het slagveld uitgestrekt liggen*. Van daar ook: *uit elkander loopen*, bijv. iemand's gezegden, of: de gezegden van den een met die van den ander.

(soelêpe), bep. soelepêya, *sjerp*, om het lijf gedragen, zoowel door mannen als vrouwen. Boeg. idem.

(salâmparâ). Salampâri, *iemand belemmeren*, bijvoorb. taêna salampâri, *er is niets wat hem belemmert*. Bijvoorb. gebezigd van iemand, die in zijne voornemens door niets belemmerd wordt, noch door zijne betrekking, noch door iets anders, wat het ook zij.

(salôèbî), bep. salôèbika, Boeg. *achteloos*, *onachtzaam*, uit traagheid. Verg. *salêderé*.

ꦱꦭꦺꦩ꧀ꦧꦁ (salêmbañg), ásalêmbañg, = *sémbañg*.

ꦱꦸꦭꦶꦧ꧀ (soelíbá), áñjoelíbá, *iets zwaars*, bijvoorbeeld een *steen*, met een bamboe of iets anders, bij wijze van hefboom, *opligten*. Boeg. idem. — Soelíbáki bisêyañga, van achteren aan het vaartuig met de riemen scheppen, ten einde een hooger koers te hebben. Verg. *rêmbáki biséyañga* op *rêmbá* N°. 2.

ꦱꦸꦭꦺꦧꦶ (soelo͜ebi), bep. soeloebîya, = *soeloebîya*.

ꦱꦭꦧꦠ꧀ꦛ (salabâtta), bep. sâlabattâya, soort van porselein, dat er uitziet, als ware het *vol kleine niet doorloopende barstjes*; v. d. waarschijnlijk de benaming van: *sâla-bâtta*, *half doorgehouwen*, *op het punt van doorgehouwen te zijn*, zamengesteld uit *sâla* N°. 1 en *bâtta* N°. 4. (Dat. Moes., Mâdi.) Boeg. *salabâtta*, idem.

ꦱꦸꦭꦺꦧꦶꦪ (soeloebîya), bep. so͜eloebiyâya, = *pôeti-pôeti*, *stuit*. Men vergel. het Arab. صُلْب, *ruggegraat*.

ꦱꦭꦶꦧꦤ꧀ꦫ (salibânra), bep. sâlibanrâya, *gebrek*, *onvolmaaktheid*, *fout*, bijv. in geschrift. — Taêna sâlibanrâna, *het is volkomen*, *volledig*, *zonder fouten*.

Âsâlibânra, *met fouten zijn*, *fouten hebben*.

Kasâlibanrâñg, *het met fouten zijn*.

Takasâlibanrâñg, *zonder fouten*, of *gebreken*, *volkomen*. (Tar).

ꦱꦭꦶꦧꦸꦕꦺ (salíboeró͜e). Salíbo͜eri, *iemand hinderen*, *lastig vallen*; bijv.: pônna tábâñgkañg taêna-dja na-koesâlíbo͜eri-kí, to͜ewañg, ri-soesâta ântoe, *zoo ik u soms maar niet hinder in uwe kommervolle positie*. (Brief.)

Panjâlíbo͜eri, *het iemand hinderen*, of *lastig vallen*; bijv.: taêna marînna panjâlíboerînnoe ri-nâkke, *niet houdt gij op*, *mij lastig te vallen*.

ꦱꦭꦩ (salâmá), bep. salâmaka, 't Arab. سلام, *heil*, *geluk*, *zegen*, *welvaart*. Boeg. idem. — Salâmá ri-garrînna, *van zijne ziekte herstellen*, geb. van personen van aanzien.

Kasalamâkkañg, *het gezegend worden*, *zegening*, *zaligheid*.

Nikasâlamâkkañg ri-Âlla-taâla, *door God gezegend worden*. NB. Men kan hiervoor ook bezigen: *nisalamâkkañg*.

Pasalâmá, *iemand zegen doen ondervinden*, *hem zegenen*, *hem toewenschen dat hij gezegend worde*, *iemand geluk wenschen*; bijv.: pôro nipasalâmá-lâlo-djakí kasalamâkkañg mádjâï, *moogt gij gezegend worden met veel zegeningen!* (Tar. D. M.) — Mângekô ampasalâmáki to͜ewañg, *ga gij mijnheer geluk wenschen*.

ꦱꦶꦭꦩ꧀ꦩꦁ (silâmmañg). Bête-bête-silâmmañg, soort van *visch*. Men zie *bête*. Boeg. *soelâmmañg*, idem.

ꦱꦭꦩꦛ (sâlamâta), bep. sâlamatâya, naam eener soort van *visch*. NB. dit is dezelfde soort van visch als de *kañjdjá*, en de *pîljá-pîljá*, doch slechts zoo genoemd wanneer hij middelmatig van grootte is; is hij bijzonder groot, zoo heet hij *kañjdjá*; bijzonder klein, *pîljá-pîljá*. Boeg. idem.

ꦱꦭꦶꦩꦫ (1° salîmará), bep. salîmaraka, *bloedschande*. Boeg. idem.

(2° salimâra), bep. sâlimarâya. Men zie *sâli* op *sâla* N°. 1.

ꦱꦭꦛꦁ (sallâtañg), het Mal. *salâtan*, *Zuidenwind*, v. d.: *landwind*, en daar deze des *nachts* waait, gebez. om *dien tijd* aan te duiden. (Sinr.) — Sallâtañg lôlloñg djampêna, lett.: *landwind met*

zijn regen, uitdrukking door de zeelui gebezigd van den *landwind*, dewijl, wanneer men op zee zijnde, van de landzijde zware wolken ziet opdagen, men deze als voorboden van den *landwind* kan beschouwen. (Sinr.) — Âñgîñg sarrôwa tanoegoerâñgaï dârê; sallâtañg-pi namánoegoerañg, *de hevige wind doet apen niet vallen, maar de landwind doet ze vallen*, NB. dewijl het dan nacht is, en de apen, gelijk alle andere dieren, dan alzoo slaperig zijn.

(salâda), Holl. *salade*.

(salôdoñg). Têdoñg-salôdoñg, een buffel met lange naar achter gebogen horens. Boeg. idem.

(solôda), bep. solodâya, *solda*, de bast van de *pókó-kadáwo*. Men zie: *kadáwo*.

(salândoró). — Pasalândoró, = *pasóloró*. Vergel. *sóloró* N°. 2. Doch hierin van *pasóloró* onderscheiden, dat het nooit gebezigd wordt van: *naar boven ergens inschuiven*. Boeg. *salânrósâñg*, idem.

(salêderé), bep. salêdereka, *onachtzaam*, *achteloos*, uit overhaasting of vlugtigheid. Vergel. *salóébí*.

(1° sollâna), *opdat;* bijv.: Nânromi kâmma koepaêwañg karâëñga, sollâna têya djâri pañggaêkañga, *laat mij het den Vorst zeggen, opdat zulks niet geschiede.*

(2° sollâna), = *soebága*, *slechts*, *maar;* bijvoorbeeld: sollâna-mo na-anrôñgkoe ápilarîyá, *laat het er maar bij blijven, dat mijne moeder mij verlaten heeft*, d. i.: *de Hemel geve dat ik nu niet ook nog mijn' vader verlieze.* (Djay.) — Sollâna-mo si-tâoe álâmpa, *laat het er nu maar bij blijven, dat één man gegaan is*, d. i.: *laat er nu geen meer menschen gaan.* — Sollâna-mo ânne karâttasaka, *dat het maar blijve bij dit papier*, d. i.: *geef of neem niet meer papier.*

Sôlla-sollâna-mo, = *sollâna-mo.* (Mâdi.)

(salîyóe), bep. salîyoeka, *mist, nevel*, Boeg. idem. — Âsalîyóe, *dampen*, *rooken.* (Djay.)

(salêyañg), *wandluis.*

(silêya), bep. sileyâya. — Tôñgkósilêya, = *timpalâdja.*

(soelêya), bep. soeleyâya, = *siléya.*

(salêyoró). Saleyôri, mánjaleyôri, *troosten.*

Pañjaleyôri, a) *trooster*, b) *het troosten.*

Pañgaleyôri, verbastering van *pañjaleyóri.*(Kel.)

Kaleyôrañg, *het troosten*, *troost.*

Takaleyôrañg, *ontroostbaar.*

(Silâyará), bep. Silâyaraka, *Saleijer*, eiland, behoorende onder het bestuur van den Gouverneur van Celebes en onderhoorigheden.

(salârañg). Men zie *bíssoró.*

(1° salînriñg), het Mal. *salindañg*, en het Jav. *salendang*, een lange smalle doek, die door de vrouwen over den schouder gedragen wordt. (Sinr.)

Pasalînriñg, *iets bij wijze van een salinriñg gebruiken* of *dragen.* (Tar.)

(2° salînriñg), *eventjes ergens naar kijken.* (Kel.)

(salloêrañg), het Mal. *seloeran*, *goot*, *pijp*, *kanaal*, = het Makass. *sáloé* N°. 1.

(sallêrañg), het Boeg. *sálle-sálle* of *tálle-tálle*, *voor zijn deur*, of *in de paládañg zitten*, *om naar de passanten te kijken en met de kennissen te praten.* NB. geschiedt vooral door jonggetrouwden, en door menschen, die ziek of herstellende zijn.

Ampasallêrañgi kalênna, *altoos aan de deur staan, om van de mannen gezien te worden*, geb. van een *ligte vrouw.*

(salênrañg), Boeg. = *papâñja-djaïyañg, sierihdoos.* (Rap. K. G.)

(salônreñg), soort van dans, die alleenlijk door prinsen en prinsessen, of hofdames mag uitgevoerd worden. Daarbij twee, vier, zes, acht, en nog meer personen, doch steeds een even getal. — Het *âsalônreñg-kalâóe* geschiedt door *twee* personen. — Âsalônreñg ri-topêna, *op iemands kleedje dansen*, geb. van te groote gemeenzaamheid met eene vrouw. — Âsalônreñg riyòèdjoeñg-tôbó, *dansen op, zwaaijen met, de punt der kris*, d. i.: *met de kris vechten.* (Mâdi.)

(1° Silôro), naam eener plaats, digt bij Pañgkadjêné, in de Noorder districten van 't Gouvernement, werwaarts de Inlander vertelt, dat de *djôñga-bóroñg-sîri* zich begeeft, om te sterven, wanneer hij ten minste niet wordt doodgeschoten. (Kel.) Vergel. op *djôñga* N°. 1.

(2° pañjilôrañg). Djâkká-pañjilôrañg, oud woord, welligt zooveel als *djâkká-pañjaleyóri*, of: *kasaleyórañg*, en hieronder te verstaan: buitengewone djâkká's (, vergel. *djâkká* N°. 1,) in geld, goud, of paddie, die de vorst ten offer brengt, opdat hij daar namaals vergelding voor erlange.

(sòèlirí), bep. sòèlirika, soort van *visch.* Boeg. idem.

(sòèloeróe). Soelòèri, *vervangen;* v. d. ook onder anderen gebezigd van het *vervangen* van het gedeelte van een' *palâñgga*, dat gebroken of vergaan is. Boeg. idem. (Rap.) — Sòèloeróepalâñgga, lett. een stuk bamboe, dat aan een *palâñgga* gelascht is, ter vervanging van een gedeelte, dat gebroken of vergaan is, v. d. geb. van twee personen, die over en weêr met elkander's zuster getrouwd zijn.

(sôlará), bep. sôlaraka, *bloot, naakt.*

Solâri, *bloot maken, ontblooten;* bijv.: nisolârimi ri-palòèkkaka, lett.: *hij is door de dieven bloot gemaakt, naakt gelaten*, v. d.: *van bijna alles beroofd.* — Solâri baïnnênna, lett.: *zijne vrouw bloot maken*, v. d.: *haar alles ontnemen behalve een baadje en een saroñg.* NB. dit geschiedt soms, wanneer de vrouw zich aan overspel heeft schuldig gemaakt. Dit wordt ook genoemd: *bóéboé-lôli*, vergelijk *lôli* N°. 1.

(1° sôloró), van onder door de vloer heen naar iemand steken; bijv.: nisôlóróki ânoe ri-bañgîya, *iemand wordt des nachts doorstoken*, bijvoorb. door iemand die onder het huis staat, en zijne piek door de vloer heen steekt. — Pasôloró, *iemand die van onder door de vloer heen naar iemand steekt.*

(2° sôloró), *glijden, heenglijden.*

Pasôloró, *doen heenglijden, ergens over schuiven*, v. d.: iets langwerpig's afschuivende over een rek heen leggen, bijv.: pasôlóróki pokêya ri-pamôlikânna, *de piek op haar hangrek leggen;* lett. *daarin schuiven.* — Batêna lôló kâppalá-pêpeka kâmma-djî bòèlo nipasôloroka ri-tômpó-djêné, *het stoomschip glijdt over de oppervlakte des waters als een bamboe die men over de grond laat glijden.* — Nipasôloró alòènna, *zijn rijststamper wordt ergens over heen geschoven*, bijv. *over de palâñgga's.* NB. dit doelt hierop, dat hij niet meer gebruikt wordt. (Rap. K. G.)

Pâpasolôrañg, soort van rekje waarover de *balîra* gedeeltelijk heen glijdt, en alsdan rusten blijft.

Pisôloró, lett.: *doen heenglijden;* van daar: pisôloró djéné-lâba, *sprenkelen met zoet water.*

Pisolôri badjoènna djéné-lâba, *zijn baadje met zoet water besprenkelen.*

(soelîlí), bep. soelîlika, *draaikolk.* Boeg. idem. Vergel. *djéné-dálinroeñg*, op *linroeñg* N°. 2, en *djéné-dálisoe* op *lisoe.*

(soèlo-lâñgí). Men zie *soèlo.*

(silalônna. Men zie *lálo* N°. 1.

(1° salâwa), 't Arab. صلوة, *gebed.* (Godsd.) — Bâtja-salâwa, *gebeden lezen.*

(2° salâwá). Tásalâwá, = *tákaloèpa*, *vergeten*, vergel. *loèpa* N°. 1; van daar: tásalâwá-mi, lett. *hij heeft het vergeten*, geb. om op beleefde wijze te kennen te geven, dat iemand *ijlt*, of *verwarde taal uitslaat.* Verg. *liñgoe.* — Zoo ook: bârañg tásalâwá-kí, lett.: *wellicht hebt gij het vergeten*, om niet te zeggen: *gij hebt het mis.*

Kasalawâkki, *het ten opzigte van iemand*, of *iets, mis hebben*, v. d. *iemand*, of *iets, bij vergissing ergens voor houden*, bijvoorb.: koekasalawâkki paloèkká toe-mámokêya, *ik heb den met een lans gewapenden man bij vergissing voor een' dief gehouden.* — Koekasalawâkki bâwi, *ik heb hem bij vergissing voor een varken aangezien.* (Rap.)

(1° salêwañg), = *ságañg.*

(2° salêwañg). — Salewâñgañg, *ontkomen aan, bewaard blijven voor*, Boeg. idem; bijv.: salewâñgañg-mi ri-gâoè nikanâya gâoè djîná, *zij bleef bewaard voor hoererij.* (Djay.) — Tâoe-salewâñgañg, *iemand die steeds voor tegenspoed bewaard blijft.*

(saloèwará), bep. saloèwaraka, *broek*, Pers. شلوار, Jav. *saroewal*, Arab. سروال, Mal. *sirawâl.* — Saloèwará-bôdo, *kort broekje.* — Saloèwará-Âtje, broek die een weinig langer is, vergel. *átje.* — Saloèwará lâboe, *lange broek.* — Saloèwará si-bâtoe, of: si-lâwará, *één broek.*

(1° salâsa), bep. salasâya, Ar. ثلاثا, naam van den derden dag der week: *Dingsdag.*

(2° salâsa), bep. salasâya, *ijdel, vruchteloos, zonder hope*, bijv.: salâsa pabatarâñgkoe, *ijdel is mijne bede.* — Toe-ninanrôwa salâsa, *hij, die zonder hope gelaten wordt.* — Lêkó-salâsa, een sierihblad, dat één of meer aderen heeft, welke schuinscher loopen dan de andere, en door den Inlander *aná-áwo*, of *stiefkinderen*, genoemd worden. Zulk een blad wordt uit bijgeloof nooit gegeten, en komt in de minneliederen dikwijls voor als beeld van *verijdeling* en *teleurstelling.* (Sinr., Tar.)

(3° salâsá), bep. salâsaka, *palissadering.* Zoo bijvoorb. genoemd de palissaderingen van *báñgko-, klapper-*, of ander hout, waarvan men de staken vlak naast elkander in het water steekt, terwijl men de ruimte in het midden tusschen deze staken met aarde en derg. aanvult. Boeg. idem. — Âsalâsá, *eene beschoeijing*, bijvoorbeeld tegen de *zee, maken.*

(salîsi), *mis loopen.*

Sisalisîyañg, *elkander misloopen*, gebezigd van twee menschen, die beide tot elkander willen komen, doch ieder een anderen weg inslaan, zoodat zij malkander niet ontmoeten; zoo ook gebezigd van paddiehalmen, die door de zwaarte elkander als 't ware *misloopen*, d. i. *niet regt op blijven staan*, maar door het gewigt der korrels geheel overhangen, en elkander zoo doende kruisen. (Rap. K. G.)

Pasisâlisîyañg, *elkander doen misloopen*, bijv.: napasisâlisîyañg-mi gâoeka, letterl.: *hij doet de zaken elkander misloopen;* van daar: *hij werkt de zaak tegen.*

(salôessoeñg), *peperhuisje* van *pisañg*-blad, hetzij voor rijst, of bloemen, of wat het ook zij. Boeg. idem.

(salêse), *ontloopen;* bijv. ásalêsemi ri-nâkke, *hij ontloopt mij.* — Pasalesêyañg, *iemand*, of: *iets, maken tot het voorwerp dat men ontloopt.*

(salôssó), bep. salôssoka, *stapel*, bijv.: salôssó-bêrasá, *een stapel zakken met rijst.* — Salôssó kalôêkoe, *een stapel kokosnoten*, langs een hout op elkander gehoopt. Boeg. idem.

Salóssó ook gebez. van een *koker* (bijvoorbeeld van *másа-óenti*) *met bamboezen pennetjes vastgesloken* (nisóemá), dus als 't ware *een toestel tot opstapeling.* — Zoo heeft men ook een *salóssó-tawáro*, zijnde: een *salóssó tot bewaring* van *sagomeel.* Deze wordt gemaakt van de *palápa des roembíya-boom's.*

(soelâsi), Mal., = het Mak. *tolási.*

(soelisâñgka). Soelisâñgka têdoñg; a) een stukje buffelvleesch, dat eerst goed platgeslagen is, vervolgens met twee bamboesjes, die elkander in het midden kruisen, doorsteken, om het op deze wijze boven het vuur te kunnen roosteren.

b) een' buffel met zijn' kop boven het raakpunt van twee stevig in den grond geplante en elkander kruisende houten vastbinden, ten einde hem alzoo gemakkelijk te kunnen slagten, en het bloed in een juist daaronder gegraven kuil te doen stroomen.

(salasârri), soort van *verguld papier*, = *bóeyañg mandónoe.* (Djay.) Verg. سرسلاى in van Hoëvell's Bidas, bl. 329, reg. 1.

(1° salêseré), ásalêseré, en: tásalêseré, *deinzen, achteruitgaan*, bijvoorbeeld gebezigd van *vijanden*, van *schepen*, wier ankers slippen.

(2° salêsere). Salésêrañg, *meêslepen, met zich voorttrekken, voortsleuren.* (Djay., Rap.) Boeg. idem.

(1° sâwa), bep. sawâya, naam eener soort van *slang.* Boeg. en Jav. idem. — Sâwa-lêleñg, *zwarte sáwa-slang.*

(2° sâwa). Sâwa-sâwa, *vloshaar*, in stede van een *bakkebaard.* Boeg. idem.

(3° sâwá), ásâwá, *midden door gaan.* Boegin. idem. Bijv. geb. van een *praauw*, die *midden door de anderen heengaat.* (S. Tjin).

(sâwañg), de *besmetting*, de *aanraking* eens kinds door een kwade lucht, een' boozen geest, en dergelijke. Boegin. idem. Mal. *sáwan, overval, stuip.*

Sâwañg-kôñgkoñg, *djárañg*, enz. Aldus heet de besmetting, naar gelang men ze aan den invloed van in *honden*, of *paarden*, of andere dieren huisvestende booze geesten toeschrijft. De *sáwañg-dáré* en de *sáwañg-poepóêkañg* (*blaasbalg-sáwañg*) zijn de slimste soorten. — Sâwañg-rômbo, of: sâwañg-siñgkâppó. Hieronder verstaat men de *sáwañg*, veroorzaakt door de nabijheid van een *rómbo*, of *sámpe*, van een *vrachtpaard*, of *buffel*, genezen met behulp van de *láso-mámêloñg* van den *tálá-boom*, die eigenlijk *bêloñg* heet, of van de *láso-mámêloñg* van de *siñgkáppó.* Van daar deze ziekte ook bekend onder de namen van: *láso-mámêloñg*, en: *sáwañg-siñgkáppó.*

(sâwi), bep. sawîya, vnw. sawîñgkoe, *matroos.* Boeg. idem.

(sâwe), *tijd hebben;* bijv.: ta-sâweyá, *ik heb geen tijd.*

Ta-sisawêyañg-mi agâñg, *het was zoo druk*, of

zoo vol, dat zij geen tijd hadden, om voor elkander uit den weg te gaan.

(sâwo), bep. sawôwa. Pôt͡ji-sâwo, soort van *koffijpotje.*

(so͡ewá), bep. so͡ewaka, gebezigd van het haar, zoo als de Inlandsche vrouwen dat aan beide zijden van het hoofd, regter- en linkerzijde, niet plat maar eenigzins bol, naar achteren kammen. Boeg. idem. Zij hebben dus twee *so͡ewá's.*

(so͡ewañg), *spoedig, haastig, driftig.* Boeg. idem. — Ta-soewâñgaï ápîya, *het geneest niet spoedig.* (Rap.) — Têya-kô so͡ewañg, *wees niet te haastig, te driftig.* (Mâdi.)

(sêwa), *huur, huren, pachten.* Boeg., Mal., Sund. en Jav. idem. — Toe-nisêwa, *een huurling, een daglooner.* — Pasêwa, *huurder, pachter.* — Pasewâñgi, *iemand maken tot het voorwerp waaraan men verhuurt.*

(sôwe), *slingeren met de armen;* Boeg. idem.

Sowêyañg, ñjowêyañg, *ergens meê slingeren;* van daar: áñjowêyañg-mi palîkañg, geb. van een meisje, dat wel niet zoo oud is, dat zij haar kleedje behoorlijk vastbindt, maar toch reeds het kleedje van boven zamenneemt en over den linker arm heen gooit, ten einde het niet te verliezen, lett.: *zij slingert reeds met het bindsel.* Men zie: *palîkañg.* — Sowêyañg pasâpoe, *zwaaijen met een pasâpoe.* — Sowêyañg sêlé, *zwaaijen met een kris.* — Bisêyañg-nisowêyañg, overdragtelijk = *biséyañg nibîse.* — Sowêyañg-sowêna, *op zijne eigen manier,* d. i.: *als van ouds met zijne armen zwaaijen;* bijv.: tâllassá-kô-nâî, ámotêrañg-kô ri-garrînnoe, noedjappâñg djappânoe, noesowêyañg sowênoe. Vergel. *djâppa.*

Sôwe-sowêna, *zijn gedurig,* of *sterk, zwaaijen met de hand.*

(sôwoñg), = *sôñg.*

Sowôñgañg = *sôñgañg.* (G. G.)

(saweníya), 's namiddags ongeveer te zes ure. (Tar.)

(so͡ewará), *levendig zijn, leven maken,* v. d. geb. van alles wat door *veel* menschen of dieren geschiedt, bijv. door *veel* menschen *bezocht worden,* door *veel* menschen *aangeheven* worden, als: *kreeten van vreugde,* of *droefenis.* — So͡ewará-mi djâñgañga, *de hanen kraaijen al,* lett.: *maken al geraas.* — So͡ewará-mi piraco͡ewa, *het gejammer wordt van alle kanten, wordt door vele menschen tegelijk, aangeheven.* — So͡ewaráki messîgika, *de moskee is vol menschen.* — Soewarâna agamâya, *het vele belijders tellen, het door velen beleden worden, van de Godsdienst.* (Tar. D. M.)

Áso͡ewa-so͡ewará, *bijzonder levendig zijn,* of *leven maken.*

(so͡eweré), bep. so͡ewereka, *snuit,* (olijfant); *slagttanden* (varken); *hoektanden* (bij een mensch, wanneer die bijzonder groot zijn).

(sowâri), = *kasoewâri, casuaris.*

(sâwalá), *voor loon werken,* v. d. *loon krijgen, winnen, profijt hebben* (in negotie); v. d. ook: *hard werken, zich aftobben, te lijden hebben, zich te vergeefs inspannen, iets niet kunnen doen;* bijv.: toe-másâwalá, *een loondienaar, iemand die loon trekt.* (Rap.) — Lâmpa nasâwaláki, *hij loopt om loon,* v. d.: hij laat zich door geen' kleinigheid terughouden, om het een of ander te verrigten. — Sâñgga koesâwalá-kí ri-to͡ewañg Iyânoe, *ik heb om uwentwille veel te lijden van N. N.,* lett.: *ik ontvang het loon voor U van N. N.,* d. i., *moet het ontgelden.*

— Âñjdjo toèwañga nisâwaláki nilelêyañg ri-parânna Balânda, *die heer kan niet nagevolgd, geëvenaard, worden door zijne mede-Hollanders.* — Âmbísâï âñjdjo kaloekoèwa.... Êró-djá, toèwañg, mîñgka koesâwaláki koewâmbí, *klim eens in dien klapperboom.... Ik wil wel; doch ik kan niet.* — Koesâwalá-tômmi empôwañga ânne, *ik tob mij voor deze betrekking af*, v. d.: *ik ben die betrekking al móe.* — Bakoèkoe lêbá gârrîñg, koesâwalá-mi koedjappâï kâmpoñg-Bêroe, pônna tadjârañgá, *sedert ik ziek geweest ben, ben ik niet in staat om naar Kâmpong-Bároe te gaan, tenzij ik mij te paard derwaarts begeve.* — Sâwalá-bâwañg, *te vergeefs voor iets arbeiden, naar iets trachten.* (Kêloñg.)

Sáwalá ook gebezigd van het *snijderloon* bij de paddieoogst. Dit is onderscheiden, bijvoorb. in de Noorderdistrikten van het Gouvernement van Celebes en Onderhoorigheden *één* van de *vier*, in de Zuiderdistrikten *één* van de *vijf* bossen (bâsse), die iemand snijdt.

Âse-pasâwalá, de paddie die als loon voor de snijders afgezonderd wordt.

Pisâwalá, *loon geven*, of: *betalen*, bijv. toe-mápi sâwalaka, *zij die loon betalen.* (Rap.)

Pisawâlli, *iemand zijn loon geven*, v. d.: *iemand iets laten ontgelden*, bijv.: napisawâlli-má I-toèwañg, lânri pañggâoekânna Iyânoe, *hij laat het mij ontgelden voor het gedrag van NN.*

Sawâllañg, *werk tegen betaling van loon;* bijv.: ñgâlle sawâllañg, *werk aannemen tegen betaling van loon.* — Ñgâlle sawâllañg átânnoeñg, *weefwerk voor loon op zich nemen.* — Ñgâlle sawâllañg añjdjâí, *naaiwerk aannemen tegen betaling van loon.*

Pasawâllañg, *winst*, bijvoorbeeld: toèwañg Iyânoe ámâlli-mâlli djârañg, pasawâllañg nabôyaï, *N. N. koopt gedurig paarden, hij zoekt er winst op.*

Mâñge sâwa-sâwalá, *voor loon gaan werken.*

(sawâli). Pasâwalînna, = *pasâñgalínna.* Men zie: *sañjáli.* (Inl. W.)

(siwâllá), = *soewâllá.* (Rap. K. G.)

(siwâli). Men zie: *wâli* N°. 2.

(soewâli), = *siwâli.* — Soewâli... soewâli, = *siwâli* .... *siwâli.* Men zie *wâli* N°. 2.

(soewâllá), bep. soewâllaka, *groote, sterke, begeerte, tot iemand*, of *iets, hebben, begeerig naar goederen zijn.* Boeg. *mátjoewállá*, idem; bijv.: ta-másoewâllá-paki, *wij regters moeten niet begeerig zijn*, te weten: *naar een's ander's goederen.* (Rap., Inl. Wetb.) — Ta-másoewâllá, *niet begeerig naar een's ander's goed.* (G.G.) — Tapâla soewâllá-doèdoewá ri-dînará, *ik ben immers niet sterk begeerig naar dînará's* (men zie *dînará* N°. 2), te weten: dewijl ik zelve genoeg heb. (Bid.) — Kodîya ka-nîyá tâoe añgkâna: soewâllá-tôdoñg la-másâre, na-âpa-âpa taêna tôñjdja añggâna napasarêyañg, *uit vreeze, dat iemand zeggen zoude: hij wil ook absoluut wat geven, doch hij geeft iets van geene waarde.* (Djay.) — Tâoe-soewâllá-doèdoe, of: tâoe soewâllá-tôñg, *hij is zeer begeerig naar zoo iets, hecht groote waarde aan zoo iets, pronkt gaarne met zoo iets;* bijv. gebez. van iemand, die van niet tot iet gekomen is; zoo ook van iemand die met geleende sieraden pronkt; zoo ook van iemand die niet gewoon is, mooije kleeren te dragen, en die nu eens goed uitgedoscht zijnde, telkens met welgevallen naar zijn nieuw gewaad kijkt. — Noekâna soewâllá-doèdoewá ri-kâoe, *gij denkt dat ik zoo sterk naar u verlang, dat ik niet buiten u kan.*

Kasoèwa-soewâllá, lett.: *sterk doende begeeren,*

van daar: *zeer begeerlijk*. Vergelijk Makassaarsche Spraakk. § 73.

Pakasoêwa-soewâllá, a) *begeerlijk doen zijn*, verg. Mak. Spr. § 181, bijv.: noepakasoêwa-soewâllá kalênnoe, *gij maakt uzelven begeerlijk, gij wilt mij des te sterker naar u doen verlangen door mij gedurig vruchteloos te doen wachten;* gebezigd tegen iemand, dien wij noodig hebben, en die zulks zeer goed wetende, ons zijne onmisbaarheid wil laten gevoelen, door ons gedurig vruchteloos op hem te doen wachten.

b) *sterk doen begeeren, beschouwen als iemand die sterk begeert*. Verg. Mak. Spr. § 183, bijvoorbeeld: têya-kô kâna: koepakasoêwa-soewâllá-kô, *gij moet niet denken, dat ik u houd voor iemand, die naar zoo iets sterk begeerig is*, met andere woorden: dat ik u houd voor iemand die zich zoo iets niet zelf kan aanschaffen. NB. gebezigd tegen iemand, wien men eenig geschenk, vooral een geschenk van weinig waarde, toezendt.

(soêwilí). Kasoewîlañg ri-kanânna, *ontrouw worden aan zijn woord*. (Mâdi.)

(soewâsa), bep. soewasâya, goud met koper gemengd, soort van *spinsbek*. Mal. en Jav. idem.

(1° sâsá). Pasâsá, *tergen, aankitsen*.

NB. op Gôwa niet gebruikelijk, maar wel *panâí nassoênna*. Verg. *nâí* N°. 1.

(2° sâssa), *wasschen, bleeken*, Boeg. idem. — Nisâssa-djâwa. Verg. *djáwa*.

Pasâssa, bep. pasassâya, *waschman, bleeker*.

(3° sâssá), *regtstandig, loodregt, lijnregt*. — Âmêntenĝ-sâssá, *loodregt staan*, bijv. gebezigd van *menschen*, van *vliegers*, wier koord of touw regt in de hoogte staat. — Âmâdilí-mêntenĝ-sâssáki, *zij schieten regt in de hoogte*. — Ri-tañgâllo-sassâna allôwa, *des middag's, wanneer de Zon loodregt boven onze hoofden staat*. (Djay.)

(1° sâssañg), Boeg., de opening van het een of ander *digtmaken, door er een stuk papier*, of *linnen*, of iets anders van dien aard, *in te stoppen;* bijvoorb. sâssañgi bôtoloka, de flesch op gemelde wijze digt maken. NB. *djâmbalá*, hierin van *sâssañg* onderscheiden, dat men voor het zelfde doel een stuk *hout*, of *kurk*, of eenige andere dergelijke zelfstandigheid bezigt.

Pasâssañg, *een stop*, of *prop*, van *papier*, of dergelijke. — Pasâssañg-bâdilí, of: marîyañg, *prop van geweer*, of *kanon*.

(2° sâssañg), *duister, duisternis;* bijv.: sâssañg patjînîkoe, *mijn zien, mijn gezigt, wordt duister*, d. i.: *ik word dol* (razend). — Bêlla-bêlla-kô, toêwañg; sâssañg patjînîkoe, *maak u toch weg, mijnheer, ik word dol*. NB. waarschuwing van iemand die op het punt is om amok te maken. Alsdan is het ook zaak, ten spoedigste de wijk te nemen.

Másâssañg, *in het duister, in de duisternis, zijn*, bijv.: naêrañg-sâssañgi, gebezigd van den tôngkóhouder, wanneer hij zelf niet weet, waar het rood van den steen onderaan is, wij zouden zeggen: *hij is het spoor bijster*.

(1° sîsi), njîsi, ánjîsi, ánîsi, *insteken;* bijv. *werk* in de *naden* van een schip, Boeg. idem, verg. *bâróe* N°. 1; ook: *insteken*, een *mes*, of *bamboe*, van *binnen langs de kanten* van de schaal eener kokosnoot, ten einde er zoo het vleezige uit te ligten; bijv. sîsi-sâï kaloekoêwa, *snijd*, lett.: *steek eens het vleezige van de kokosnoot uit*. — Sîsi kanoêkoe, *de randen der nagels uitpeuteren*, met een *mesje* bijv. — Sîsi-mi râya, lett.: *het Oosten is als het ware*

reeds uitgestoken door de Zon, d. i. *de Zon is reeds eventjes te voorschijn gekomen, de dageraad is al aangebroken.*

Verg. het Mal. *siesip*, *uitsteken*, *tusschensteken*, *tusschenvoegen.*

Tásîsi, *ingestoken zijn;* bijv. tásîsi djañgkâya ri-o̍ena, *de kam is gestoken in haar haar.*

Sisîyañg, a) *het uitsteken van de kokosnoot* (Kel.); b) *ergens insteken;* bijvoorb. sisîyañg-sâï mîñjá o̍ekoe, lett.: *steeds eens*, d. i.: *wrijf eens met den top des duims, olij in mijn hoofdhaar.*

Pasîsi, *bezigen om het werk in de naden van het schip te stoppen;* bijv. een *mes*, doch gewoonlijk een eenigzins afgepunt *stuk hout.*

(2° sîssí), bep. sîssika, Mal. en Jav. *sisik*, *schub*, Boeg. *sássí*, idem. Soms bij uitnemendheid de *schub* van een *karet-schildpad;* v. d.: *karet.* Men spreekt ook van de *sîssí's*, of *schubben*, van de hanenpooten, en besluit uit de gesteldheid dier schubben tot de meerdere of mindere sterkte en dapperheid van den haan; van daar zegt men van twee kemphanen, die, na langen strijd, uitgeput tegenover elkander staan: ábitjâra-sîssí-mi djâñgañga, d. i.: *zij delibereren te zamen over kunne schubben*, namelijk om te weten, wie de sterkste zou zijn. — — Sîssí-pîriñg, of *pánne*, soort van *plantje.* — Sîssí-boewâdja, soort van *medicinale plant.* — Sîssí-ôsañg, soort van *medicinaal plantje*, in kralen groeijende; men zie *ósañg.* — Tâmmoe-sîssí. Men zie: *tâmmoe* N°. 1.

Sîssíki, *iets van schubben ontdoen*, bijv. *een' visch.*

(3° sîssí), niet zoo zeer *luizen*, *ákó̍etoe*, (men zie *kó̍etoe* N°. 1), als wel met de handen onderzoeken, of er ook eenig ongedierte in het haar huisvest. Boeg. idem.

(4° sîssí), *ergens bedreven in zijn;* v. d.: sîssíki ámâdilí, *hij is bedreven in het schieten.* — Mêyoñga sîssíki ri-balâwo, *de kat is bedreven in het muizenvangen.* — Sîssíki pâoe, *hij is bedreven in het spreken, hij weet goed te praten.*

o̍o̍ (1° sîssiñg), of: koesîssiñg, *onderzoeken.* (Rap. K. G.)

(2° sîssîñg), ásîssîñg, Boegin. *másísi*, *zich vereenigen.* NB. welligt af te leiden van *si*, *één.*

Pasîssîñg, *vereenigen, verzamelen.* (Djay.)

o̍ṉo̍ (sîsseñg), zamengetrokken uit: *siyássañg*, *elkander kennen*, vergel. *ássañg* N°. 2; bijv.: ri-ta-sissênta, *toen wij elkander niet kenden.* (Kel.)

o̍o̍ṉ (sîso), bep. sisôwa, eene soort van *schelpdier*, te vinden in de kralen. Boegineesch idem.

o̍o̍ (so̍esa), bep. soesâya, *moeite*, *onaangenaamheid*, *kommer.* Mal., Sund., Jav. *soesah*, idem. — So̍esa-pamâï, *hartzeer.* — Têya-kî so̍esa, *maak geen omslag.*

Soesâï, a) *moeite hebben van*, b) *moeite veroorzaken;* bijv. ito̍ewañg-djî sâllañg nasoesâï siyagâñg inâkke, *mijnheer slechts en mij zal het moeite veroorzaken*, d. i.: *mijn heer zal er maar onaangenaamheid van hebben, en ik ook.* (Brief.)

So̍esaîyañg, *moeite veroorzaken aan.*

Pañjoesâï, panoesâï, *het veroorzaken van moeite*, bijv.: nîyá-sēñg pano̍esaîñgkoe ri-kâtte, *ik veroorzaak u al weêr moeite.*

Kasoesâñgi, *bekommerd zijn voor, ten gevalle van, iemand*, van daar: *zich iemand's lot aantrekken, zorgen voor iemand.* (Rap. T. Dj.)

o̍o̍ (1° so̍esoe), bep. soesoûwa, vnw. soesoe̍ñgkoe, *de borsten* cener vrouw, Boegin., Mal., Sund., Jav. idem. — So̍esoe-bôyó-karâppoe, *harde*

borsten, als 't ware zoo hard als een *agurkje*. Men zie *bóyó*. — Sôesoe-mátjampoedâda. Men zie *tjampoedâda*. — Sôesoe-ákôpé, *hangende borsten*. Men zie: *kópé*. — Oêloe-sôesoe, *speen*, of: *tepel*. — Djé-né-sôesoe, *moedermelk*. — Lâppassá-sôesoe, *gespeend*. — Siyâlle-sôesoe. Men zie *álle*.

Ánjôesoe, ánôesoe, *zuigen*.

Pasôesoe, *laten zuigen*, *zogen*, bijv.: ânroñg-pasôesoe, *zoogmoeder*, *min*.

(2° sôesoé), Boeg. en Toer. = *késó*, *schuren*, *wrijven*.

Ampasôesoé, = ampakêsó, *laten schuren*, *besigen om te schuren*, bijv.: ampasôesoé tambakôna, zijn tabak eerst langs de buitenranden der lippen, en dan vervolgens langs de tanden schuren, om dit pruimpje daarna nevens het sierihpruimpje, dat men reeds vroeger gekaauwd heeft, in den mond te houden. (Mâdi.)

○○ (1° sôesoeñg), *laag*, *verdieping*, Mal. en Jav. *soesoen*, Boeg. idem (Djay.), bijv.: bôelañg, nasôesoeñg pâle, *een Maan met de Avondster tot laag*, d. i.: *aan hare zijde*. (D. Moes.)

(2° sôessoeñg), soort van belasting, zijnde een zeker gedeelte, bijvoorb. een tiende van de op de markt gebragte koopwaren, hetzij in natura, of geld. Boeg. *sássoeñg*.

Pasôessoeñg, hij die belast is met het invorderen van den *sôessoeñg*.

(3° sôessoeñg), ánjôessoeñg, gebezigd van het *lossen* van het *jongste kind*, door de *moeder*. Boeg. idem. Vergel. *lappássi ánaka*, op *láppassá*.

○○ (1° sêsa), bep. sesâya, vnw. sesâñgkoe, *overschot*, *brok*, *overblijfsel*, Boeg. en Mal. idem, Jav. *iets overlaten*, *overschieten*, Sanskr. *sjisa*, *iets overlaten*, *niet alles gebruiken*; *sjêsa*, *overblijfsel*, *overschot*. — Sêsa-înrañg, *achterstallige schuld*. — Sêsa-mákâdó, lett.: *overblijfselen van eten*, v. d.: *hetgeen er bij iemand's overlijden*, *na aftrek van begrafenis-kosten en dergelijke*, *overblijft*. (Rap.) — Sêsa-máñgânre (Rap.), = *sêsa-mákâdó*.

(2° sêssa), *straffen*, Mal. *sjikhsa*, Sund. en Jav. *siksa*, idem.

Pasêssa, *het straffen*.

○○ (1° sêse). Sêse agâñga, *ruimte maken*, *passage banen*. Boeg. idem. — Sêse-kalênna, = *álle-kalênna*, *op zij gaan*, *plaats maken*.

Mákasesêyañg-mo pañgânro ta-tamparâkoe, *mijne heimelijke beden vervangen de een de ander* (maken als 't ware voor elkander passage). (Sinr.)

(2° sêsé), *hoesten*.

○○ (1° (sôsó), ñjôsó, nôsó, *dóórkruipen*. Boeg. idem.

Sósó ook gebezigd van *een geschenk om meé om te koopen*, *om er als 't ware meé doorheen te kruipen*; bijv.: ta-máñgâlle-pakî sôsó, *wij moeten geene geschenken aannemen om ons meé te laten omkoopen*. (Rap., Inl. Wetb.)

Pasôsó, a) degenen, die overal *doorheen kruipen*, om het wild op te jagen, *drijvers*.

b) *doen doorkruipen*, v. d.: *onderschuiven*; bijv.: ânâ-pasôsó, *een ondergeschoven kind*, *een bastaard*. — Âse-pasôsó, als 't ware *ondergeschoven paddie*, *paddie die men tusschen ander gewas insaait*.

c) *omkoopen*.

(2° sôso), *pellen*, *schillen* met een *mes*, *schoonmaken*, *afschrapen*, een *wortel* bijv., of *suikerriet*. Boeg. idem. NB. *bîbî* beteekent: *pellen*, *schillen*, zonder mes.

(3° sôssó), tásôssó, *overhellen*, = *tápówa*; bijv.: tásôssóki bâllaka, *het huis helt over*. — Tásôssóki

bisêyañga, *het schip ligt diep in de boeg;* staat tegenover: *áljéñgke biséyañja.*

Tásóssó ook gebez. van het *op de knieën vallen* van een *paard*, en het *voorover op zijn gezigt vallen* van een *mensch.*

(1° sôssoñg), *optrekken, oprukken.*

Sossôñgi, of: sossôñgañg, *optrekken, oprukken tegen;* bijv.: sossôñgañgi balîya, *tegen den vijand oprukken.* — Sossôñgañgi nâí, geb. van het *redden* van een' drenkeling, dewijl men als 't ware op hem afschiet, om hem op zijn' nek te nemen, en zoo vervolgens met hem naar den wal te zwemmen. — Lâñgí la-rôentoeñg, tôewañg, na-inâkke mánossôñgañg, *wanneer de Hemel mogt invallen, zal ik hem tegenhouden*, lett.: *op hem losgaan.* (D. Moes.)

(2° sôssoñg), naam eener groote soort van *schelp.* Boeg. idem.

(soesôenañg), 't Jav. *soesoehoennan*, lett.: *de persoon, tot wien de gebeden gerigt worden*, v. d.: titel van den vorst van Soerakarta, en vroeger van de Mohammedaansche wâlli's. Men zie *wâlli* N°. 3. (Bid.)

(sâsará), a) *losgaan*, of *vallen, en halverwege blijven hangen*, b) *doen losgaan*, of: *doen vallen, zoodat het halverwege blijft hangen;* bijv.: sâsaráki rînrîñga, *de wand valt omver, doch blijft halverwege hangen.* — Koesâsaráki rînrîñga, *ik haal den wand half omver.* — Sâsaráki patôñgkoka, *het dekriet gaat los, doch blijft halverwege hangen.* — Koesâsaráki patôñgkoka, *ik maak het dekriet los, zoodat het nog blijft hangen, ik maak eene opening in het dak.* — La-sâsaráki barîñgañg-toekâkoe, *de sporten van mijn ladder zullen los gaan* (eigenlijk slechts: *aan één zijde losgaan, en zoo blijven hangen*); overdrugtelijk geb. van *verderf dat ons treffen zal*, zoodat wij als 't ware uit ons verband gerukt worden. — Kontôenna sâsará-kôelí, *laat men mij liever het vel ter halverwege afstroopen*, (D. Moes.) — Kílâkká-bôeñgkeñg kísâsará kammôewa râppo. Zin: wij zullen met de vrouwen te werk gaan, alsof zij slechts pinañg-vruchten waren, wij zullen de *bôeñgkeñg* scheiden van de vrucht, wij zullen die halverwege doen vallen, en alzoo de vrucht geheel ontblooten. (D. Moes.)

(sassârañg), het Mal. *sasâran*, *schijf* om naar te schieten, Boeg. idem. NB. mâta-bâle, het *mikpunt*, in de schijf, vergel. *bâle* N°. 3. Ámâdilí (, of: nêmbá,) sassârañg, *naar de schijf schieten.* — Mâñge ásassârañg, *naar de schijf gaan schieten.*

(1° sîsirí), bep. sîsirika, *borstel, schuijer.* Sund. en Mal. *siesir, kam*, Jav. *sisir, rasp.* — Sîsirí-gîgi, *tandenborstel.* — Sîsirí-sâóe, men zie *sâóe* N°. 1, *schuijer*, of *borstel van klapperbolster.* — Sîsirí-môñjtjoñg, *borstel van saguweerhaar*, men zie *môñjtjoñg* N°. 3, v. d.: nisîsirí sîsirí-môñjtjoñg, *met een borstel van saguweerhaar geschuijerd worden.*

Tâoe-pasîsirí, *lasteraar, kwaadstoker.*

(2° sîsirí). Tâna-pasîsirí, Jav. en Mal. = 't Mak. *bóetta-ábíriñg*, *kustland, plaatsen langs het strand.*

(3° sîsirí). Pasîsirí, = *panîsirí*, *afhelling*, van een *berg* bijv.

(sôesoeróe). Sôesoeróeki sômbalaka, *het zeil aan de bâoe en pelókañg vastmaken*, door middel van een touw, dat men door de oogjes aan den rand van het zeil heenhaalt en vervolgens om de bamboezen windt; v. d. wordt *sôesoeróe*, of: *ánôesoeróe*, ook gebezigd van het *langs den wal houden* met een vaartuig, als ware het *land* een *zeil*,

en het *vaartuig* een *touw*, dat langs den rand van dat zeil door de oogjes wordt heengehaald. Boeg. idem.

(sôsará), a) *half*, of *gedeeltelijk*, *vallen*, *afvallen*, *invallen*, *losgaan;* b) *half*, of *gedeeltelijk*, *doen vallen*, *doen afvallen*, *doen invallen*, *losmaken*, *open maken;* bijv.: sôsaráki lipâna, *zijne saroñg valt half af.* — Sôsaráki sapanâya, *de trap valt half in.* — Koesôsaráki pakeyâñgkoe, *ik gooi mijne kleêren half uit.* — Koesôsaráki patôñgkoka, *ik maak het dak voor een gedeelte open.*

(sossôrañg), mánjossôrañg, ánjossôrañg, mánossôrañg, ánossôrañg, a) *erven;* b) *bij erfenis overgaan op;* bijv.: na-sossôrañgi ballâna Iyânoe riyâná-tjoetjoênna, *en het huis van N. N. gaat bij erfenis over op zijn kinderen en kleinkinderen.* (Rap. T. Dj.) — Âta-sossôrañg, *een overgeërfde slaaf.* — Parânna toe-mánossôrañg, *zijne mede-erfgenamen.* (Rap. K. G.)

Kasôssorâñgañg, *erfenis.*

(sôssoró), *roskammen*, *sterk met een doek wrijven*, *schrobben.* Boeg. *sóesóe.*

Pasôssoró, a) *schuijer*, b) aldus genoemd de menschen die aan het hof van Gôwa belast zijn met het *nómpañg* der wapenen, dewijl men na het *tómpañg*, de wapenen *droog wrijft* met het afschrapsel van oude bamboe. Men zie boven *tómpañg* N°. 2.

(1° sâssalá), *loochenen*, *ontkennen*, *verloochenen.* (Brief.) Boeg. *sâssá.* — Másâssalá (, of: ásâssalá), ri-gâóe-nipiyanî-sâla, lett.: *ontkennen eene zaak*, *waarvan men valschelijk beschuldigd wordt*, d. i. *ontschuldigen.*

Sassâli, *iets loochenen*, of *ontkennen;* bijv.: koesassâli inrâñgkoe, *ik ontken mijne schuld.* — Têyakô sassalî (, zam. uit: *sassalîï*), inrânnoe, *ontken haar niet*, *uwe schuld.* — Têya nasassalî inrânna, lett.: *laat hem haar*, te weten: *zijne schuld*, *niet ontkennen.*

Pasassâlañg, *iemand maken tot het voorwerp van verloochening*, *hem verloochenen;* bijv.: koe-napasassâlañg-mo, *zij verloochent mij*, wil niet meer van mij weten, als haar' man. (Tam.)

(2° sâssalá), 't Mal. *menjesal*, *berouw*, of *spijt*, *ergens over hebben.* (Sinr.)

(sisîla). Men zie *síla.*

(1° sissilí), bep. sissilika, soort van kleine *mugjes.* Boeg. *sissí.* Men zie: *koesissilí.*

(2° sisîli), *villen*, *afstroopen.*

(sôêsoeloé), *verbranden.* — Nisôêsoeloé-mi si-bâllá, rôêwam-bâllá, lett.: *er is één huis*, *er zijn twee huizen verbrand*, gebez. van de kleine openingen van het *galâljañg*-bord, welke men niet meer uit de groote opening aan zijne regterhand, kan vullen.

Pasôêsoeloé, of: pasôêsoe-sôêsoeloé, *brandstichter.*

(sôssoló), welligt oorspronkelijk *moede worden*, en v. d. *moede*, of *beu*, *worden*, *iets te doen*, v. d. welligt: *vergeefsch werk doen;* bijv.: sôssoló-má, *ik heb 't te vergeefs gedaan.* — Sôssoló-má ampaôêwañgi, taêna napilañgêri, *ik heb 't hem te vergeefs gezegd*, *hij luistert er niet naar.* — Sôssoló máñgantalâî, *te vergeefs wachten.* (Tar.) — Tâoe-sôssoló, slaven in den eigenlijken zin van het woord, = *tâoe-póêpoeróe*, vergel. *póêpoeróe* N°. 1.

(sassalâlañg), *berouw hebben.* (Djay., Tar., Sinr.)

(1° sâï), 't Arab. صحيح, *gezond*, *zonder gebrek*, *volkomen.* (Rap., Godsd.)

(2° sâĭ), másâĭ, *kommer hebben, bekommerd zijn.* (G. G.) Boeg. idem.

Nitásâĭ-saîkañg garrînna, *men is bekommerd over zijne ziekte.*

Kasâĭ-saîki, *ergens kommer over hebben.*

(3° sâĭ). Tásâĭ, *aangehaakt zijn.*

Saîkañg, *haak.*

Pasâĭ, a) *hetgeen men ergens aanhaakt;* bijv.: pasâĭ-bôko-rînrînna, *hetgeen men achter de deur aan den wand ophangt*, lett.: *aanhaakt.* NB. Hiermede bedoeld iemand's *geheime minnaressen.* (Mâdi.)

b) *aanhaken*, bijv.: nipasâĭ padîñgînna, *zijn wan wordt aan een spijker*, of wat het ook zij, *gehaakt.* (Rap. K. G.)

Pâpasaîkañg, *haak.*

Pasâĭ-sâĭ, = *pakâĭ-kâĭ.* Vergel. *kâĭ.* (D. Moes.)

(1°. sâóe), bep. sâoeka, *bolster*, bijv.: van de *kokosnoot.* Boeg. *sâboé*, en Mal. *sâboet*, idem.

(2° sâoe), ásâoe, *frisch, aangenaam van gevoel zijn*, Boeg. idem; bijv.: ásâoe pamaîkoe, *ik ben er meê in mijn schik.* (Bid.)

(3° sâoe), ásâoe, *in kracht afnemen, vervliegen*, bijv. de kracht van de eau de Cologne, of van geestrijke dranken. Boeg. idem; bijv.: ásâoe-mi pârisí-pamaîkoe, *mijn hartzeer is verminderd.* — Ásâoe-mi tirerêkoe, *mijn dorst is gelescht.*

Pasâoe tirerêna, *zijn' dorst lesschen.*

(4° sâoe), bep. saoêwa, *damp, stoom;* Boeg. idem. — Saoêna boettâya, *de uitwaseming van den grond.* (Sinr.) — Ásâoe poepoêkañga, *de blaasbalg laat lucht door, is lek.*

Kasaoêwañg, *luchtgat;* van daar: kasaoêwañg-kamoêroe, beleefde uitdrukking voor: kalîboñg-kamoêroe, *neusgat.*

Sekêki akasâna, kodîya kasaoêwañgi, *bindt den buikband der barende vrouw goed vast, opdat er geen lucht doorga.* NB. welligt is men bang, dat de levens-adem haar ontglippe.

Saoêwi, *ergens tegen aan ademen*, of *blazen;* bijv.: ásoêloé-tôñgi oemboêwa ri-kamoeroênna, nasañggênna pôkó-kàyoe, nasaoewîya, ámoêtoeñgñgâseñgi, na-îya bâtoe nasâoewîya, *de damp kwam ook uit zijn' neus, en alle boomen, waar hij tegen aanblies, verzengden, en de steenen, waar hij tegen aanblies*, enz. (Tam.)

(5° sâóe). Saoêkañg, soort van afgodstempeltje. (Mâdi.)

(sâoeñg), *laten vechten*, te weten: *hanen.* Boegin. idem. Mal. *sâboeñg, vechten* (hanen), 't Jav. *sawoeñg, haan.* — Djâñgañg-nisâoeñga, *de haan dien men laat vechten.* (Rap.) — Tâoe-ásâoeñgaï djâñgañga, *hij die laat vechten den haan.* (Rap.) —

Sâoeñg-pakalawâki, lett.: *op de wijze der buffelwachters hanen laten vechten*, d. i.: *laten vechten zonder wâla-wâla*, men zie *wâla* N°. 1. — Sâoeñg-parallâkkeñg, idem, lett.: *als in de parallakkeñg laten vechten.* — Nasâoeñgi djowâna, *hij doet zijne manschap als hanen vechten*, d. i.: *man tegen man.* — Koesâoeñgi ñjawâkoe, ik doe mijne ziel een kampstrijd voeren, even gevaarlijk als dien van de hanen in de hanengevechten, d. i.: *ik stel mijn leven in de waagschaal.*

Djâñgañg-saoêñgañg, *vechthaan.*

(sâoeróe), a) *overwonnen, magteloos, ontzenuwd zijn;* b) *maken, dat iemand magteloos wordt;* v. d.: *overwinnen, overtreffen, tegen iets bestand zijn;* Boeg. *tjâóe;* bijv.: ta-nasaoêrakí ri-djamânta, *hij overtreft u niet in uw werk.* — Ta-nasaoêraï nadjampâñgi, *hij is niet in staat, om hem*

op te passen. — Ta-nasaóeraï nâwa-nawâñgkoc, *mijn verstand kan er niet bij, kan het niet bevatten.* — I-nâkke-tôñjdji nasâoeróe, *mij alleen overtreft hij*, in *stomheid*, of wat het ook zij. Deze spreekwijze bijv. gebezigd, om te kennen te geven, dat iemand al zeer weinig van het een of ander afweet, zonder daarom juist te meenen, dat wij zelve zoo verbazend onbevattelijk zijn. Wij zouden zeggen: "ik mag een groote botterik wezen, maar hij wint "het toch nog van mij." — Nîyá-îdja sâoeróe-lômpowá? *is er iemand, die mij in grootheid (aanzien) overtreft?* — Nîyá-îdji karâëñg sâoeróe-lômpo-ko, *er is nog een vorst, die u in grootheid overtreft.* — Djârañg-sâoeróe, *een versleten*, of *afgejakkerd, paard.* — Djâñgañg-sâoeróe, *een overwonnen*, of *magteloze, haan.* — Sâllo-mi sâoeróe, *hij is reeds lang versleten, deugt reeds lang niet meer*, te weten: *voor den coïtus.* — Koewâlle-sâoeróe kalêñgkoe, ka-toemálompôwa, *ik geef mij zelven gewonnen, daar het de Gouverneur is.* — Âlle-sâoeróe-mi kalênnoe, *geef u zelven gewonnen.* — Sâoeróe-kô riyôlo ri-Âdaka, *geef eerst gewonnen aan*, d. i.: *geef eerst gelijk aan, de Ádá's.* (Rap. K. G.)

Saóerañg, *als overwonnen beschouwen, overwonnen geven*, bijv.: saóerañg-mi kalênnoe, *geef u gewonnen.* — Têya-kô saóerañgi kalênnoe, *geef u niet gewonnen.*

Saoerâñgi, *overwonnen geven aan;* bijv. têya-kô saoerañgî kalênnoe, *geef u niet gewonnen aan hem.* — Na-îya batênnoe, têya-kô saoerañgî, *maar wat uw binnenste betreft, geef hun nimmer gelijk.* (Rap. K. G.) NB. *saoerañgî* zamengesteld uit *saoerâñgi* + *i* N°. 1.

Pisaóeri, lett.: *iemand als magteloos beschouwen*, v. d.: *den baas over hem spelen.*

(1° sêoró), = *sîlo;* bijv.: seorôna padjannâñga, *het schijnsel der lamp dat ergens binnendringt.*

Nipasêoró kañjdjôlí, lett.: *eene kañjdjóli wordt gebezigd om ergens licht te doen binnen dringen.*

(2° sêoró). Tásêoró, *verstrooid zijn.* NB. minder sterk dan *tásîyará*, verg. *sîyará.* — Sâmpañg-sêoró. Verg. *sámpañg* N°. 3.

(saâlla), het Arab. شاء الله; of: saâlla-taâla, het Arab. شاء الله تعالى, letterl.: *God heeft het gewild;* of: *moge het Gods wil zijn!;* wordt dikwijls eenvoudig als uitroep gebezigd, wanneer men ergens geen antwoord op weet te geven, zoo veel als: *God weet het!* Soms komt deze phrase ook voor als antwoord op de vraag hoe het iemand gaat. Wij zouden zeggen: "*door Gods wil,* "of: *Gode zij dank! zeer wel.*"

(saîle), ásaîle, *het hoofd wenden* of *keeren;* van daar: *het hoofd afwenden; omkijken; rondkijken; iemand op zij aankijken.* (Djay., Tar.)

Pasaîle, *doen omkijken;* v. d.: *waarschuwen.* (Djay.)

(saóèle), bep. saoelêya, een stuk van het buitenste van een bamboe, dat men zoo langs de oppervlakte afsnijdt. Aangezien zulk een *saóèle* doorgaans, wanneer het ten minste van een goede, en daarbij niet al te oude soort van bamboe is, vrij scherp aan de kanten is, bezigt men zulks, om bij de geboorte van een kind, de navelstreng meê af te snijden. Ook maken de kinderen hiervan sporen, wanneer zij *hennen* te zamen laten vechten. Van daar: ta-naratâñga-makôntoe mátâdji-tâdji saóèle, mápabâtte ânroñg-djâñgañg, *het past u niet meer, om saóèle-sporen in handen te nemen, en hennen te laten vechten.* Wij zouden zeggen: "*gij zijt de kinderschoenen ontwassen.*"

(saôewalá), bep. saôewalaka, 't Arab. شوال, naam der tiende maand van het Mohammedaansche jaar.

(saêhoe), het Arab. شيخ, in Nominativo, *oud en bejaard man*, van daar: eeretitel voor een *hoofd*, of ook voor *geleerde* en *wijze mannen*. (Tar., D͡jay.)

(sêhe), bep. schêya, = *saêhoe*. (Rap.)

(soehâñgi), Sal. = *sibâñgi*, *gisteren*. Men zie *bâñgi*.

(sahâbá), bep. sahâbaka, 't Arab. صحابة, *gezellen, vrienden, leerlingen;* in het bijzonder: *de gezellen van Mohammed.*

(sahâdá), bep. sahâdaka, 't Arab. شهادة, *getuigenis, belijdenis*, van daar: *geloofsbelijdenis.*

Ásahâdá, *eene geloofsbelijdenis afleggen.*

Pasahâdá, *eene geloofsbelijdenis laten afleggen.*

(sahâri), 't Arabische شهر, *Nieuwe Maan.* (Rap. T. D͡j.)

(a). Achttiende letter van het Makassaarsch Alphabeth.

(1° á), onafscheidbaar vnw. 1 pers. mann. en vrouw. enkelv., achter aan de woorden vastgehecht. Boeg. idem.

Bij de aanhechting van dit voornaamwoord, zij het volgende opgemerkt:

a) De klemtoon blijft op die lettergreep, waarbij hij primitief gevonden wordt.

b) Achter de gutturale neusletter, wordt *á* eenvoudig bijgevoegd; bijvoorb.: van *tóênroeñg*, *slaan*, vormt men: *tóênroeñgá*, *ik sla.*

c) Eindigt het ww. op een zachten *a*-klank, zoo smelt de *á* van het voornaamw. daarmede zamen; bijv. van *tóêwa* vormt men: *ta-tóêwá*, *ik kan niet*, *ik ben er niet toe in staat.*

d) Eindigt het woord op een zachten *i* of *e*-klank; zoo wordt tusschen dezen klank en het voornaamwoord *á* als van zelve eene *y* ingelascht; bijv. van *lâri*, *rennen*, vormt men: *lâriyá*, *ik ren;* van *áñgâi*, *beminnen*, vormt men: *áñgâiyá*, *ik bemin;* van *mâñge*, *gaan*, vormt men: *mâñgeyá*, *ik ga.*

e) Eindigt het woord op een zachten *oe*- of *o*-klank, zoo wordt tusschen dezen klank en het voornaamwoord *á* als van zelve eene *w* ingelascht; bijv. van *rânnoe*, *zich verblijden*, vormt men: *rânnoewá*, *ik verblijd mij;* van *patâoe*, *iemand aanspreken*, vormt men: *taêna napatâoewá*, *hij spreekt mij niet aan;*

van *sŏ̈ro*, *bevelen*, vormt men: *ásŏ̈rowá*, *ik beveel.*

f) Eindigt het woord op een scherpen *a*-, *i*-, *e*-, *oe*-, of *o*-klank; zoo bedient men zich van *ká*, bijv. *pânráká*, *ik ga te gronde*, van *pânrá*, *te gronde gaan*; *sîríká*, *ik schaam mij*, van *sîrí*, *zich schamen*; *anrâîká*, *ik ga Oostwaarts*, van *anrâî*, *Oostwaarts gaan*; *tŏ̈egoerŏ́eká*, *ik val*, van *tŏ̈egoerŏ́e*, *vallen*; *kalâóeká*, *ik ga Westwaarts*, van: *kalâóe*, *Westwaarts gaan*; *ákâdóká*, *ik eet*, van *ákâdó*, *eten.*

Dikwijls ook plaatst men *ma*, *máma*, *d̃ja*, *sa* en *sâda* tusschen het werkwoord en 't voornaamw., en krijgt alzoo: *má*, *mámá*, *d̃já*, *sá*, *sádá*. Men zie boven *ma*, enz.

Men vergel. Mak. Spr. § 148.

(2° a), welligt oorspronkelijk, even als *ka* (, men zie *ka* N°. 2), niets anders dan een woordje, om de aandacht op het een of ander te vestigen, waarvoor wij bijv. *zie!* de Arabieren ها *ha* إنّ (*inna*), enz., de Hebreeuwen הֵן (hēn) הֵא (hē), enz., de Syriers ܗܵ (ho), de Chaldeeuwen הָא, de Latijnen *ecce*, de Gricken ἰδού, anderen wederom wat anders bezigen; en van daar gebruikt als aanwijzend voornaamwoord, bijv. ta-koeñgaîya, *ik houd niet van dat, ik houd daar niet van.* — Têya-kô ampiïnrañgî̂ atânna taŏ̈ewa, pônna ta-noewassêñga karaĉnna, lett.: *leen hem niet*, te weten: *aan iemand's slaaf, zoo gij dien niet kent*, te weten: *zijn' meester*, d. i.: *zoo gij zijn' meester niet kent.* (Rap.) — Âpaapâya koetâdeñg, bayarâna máñgapâya? soŏ̈le apâya, soelêna ta-máñgapâya? lett.: *wat? wat is die toch, de vergelding van het goede, u door mij ten deel gevallen? wat is die, de vergelding van het kwade, dat ik van u heb afgewend?* (Kel.)

Bij het aanhechten van dit aanwijzend voornaamwoord heeft men nagenoeg dezelfde welluidendheidsregelen in acht te nemen, als boven bij *á* N°. 1 zijn aangegeven. Alleenlijk houde men dit op het oog, dat, bij de aanhechting van het aanwijzend voornaamwoord *a* de klemtoon altoos op de onmiddellijk voorafgaande lettergreep valt, zoodat de klinker van die lettergreep noodzakelijk *lang* moet zijn, of anders *zacht-kort* met verdubbeling van den volgenden medeklinker; bijv.: van *níyá* komt: *niyákka*; van *bŏ̈ebŏ́e* komt: *bŏ́ebŏ́eka.* Voorts valt hierbij nog aan te merken, dat, wanneer een woord, hetwelk op een scherpen klinker eindigt, den klemtoon op de derde lettergreep van achteren heeft, de laatste klinker wegvalt, en *a* onmiddellijk aan den alsdan zonder klinker overblijvenden medeklinker gehecht wordt. Zoo komt van *boêntoelŏ́e* niet: *boentoelŏ́eka*, maar: *boentŏ́ela.*

Vergel. Makass. Spraakk. § 128.

(3° a), onafscheidbaar achtervoegsel, dienende om ons vnw. 3 pers. mannel. en vrouw., enkel en meerv. uit te drukken; doch eigenlijk niets anders dan *a* N°. 2. Verg. Mak. Spr. § 135.

(4° a), onafscheidbaar achtervoegsel, dienende om ons bepalend lidwoord uit te drukken, doch oorspronkelijk ook niets anders dan *a* N°. 2. Bij de aanhechting heeft men nagenoeg dezelfde regelen als onder *a* N°. 2 zijn aangegeven, op het oog te houden. Men merke echter op, dat de klemtoon in dit geval slechts dan verspringt, wanneer *a* achter een zachten *a*-, *i*-, of *e*-klank en achter een zachten *oe*, of *o*-klank gevoegd wordt. Voorts smelt de zachte *a*-klank nimmer zamen met het aanhechtsel *a*, maar wordt, even als de zachte *i*- en *e*-klank, door inlassching van een *y* daarvan gescheiden. Eindelijk, de woorden, die den klemtoon

op de derde lettergreep van achteren hebben, en daarbij op een scherpen klinker eindigen, verliezen dezen klinker evenmin als dit het geval is bij de aanhechting van het voornaamwoord 1 pers. *á* (, men zie *á* N°. 1). Voorbeelden: *pamâkkañja*, *de zolder*, van: *pamâkkañ*, *zolder*; *tawâya*, *het deel*, van: *tâwa*, *deel*; *toe-panritâya*, *de geleerde*, van *toe-panrîta*, *geleerd man*; *ánâ-tjâdîya*, *het kleine kind*, van: *ánâ-tjâdi*, *klein kind*; *tâoe-djaûya*, *de menigte*, van: *tâoe-djâï*, *vele menschen*; *kanréya*, *de rijst* (gekookte), van: *kânre*, *rijst*; *oelôêwa*, *het hoofd*, van: *ôêloe*, *hoofd*; *taôêwa*, *de mensch*, van: *tâoe*, *mensch*; *allówa*, *de dag*, van: *âllo*, *dag*; *bâllaka*, *het huis*, van: *bâllâ*, *huis*; *tâoe-ta-másîrika*, *de onbeschofte mensch*; van: *tâoe-ta-másîrî*, *onbeschoft mensch*; *panjdjâïka*, *de naad*, van *panjdjâï*, *naad*; *tâoe-bâlereka*, *de volwassen mensch*, van *tâoe-bâleré*, *volwassen mensch*; *alimbôêboeka*, *de stof*, van: *alimbôêboé*, *stof*; *bâoeka*, *de geur*, *de reuk*, van: *bâoé* N°. 1, *geur*, *reuk*; *kâdoka*, *de rijst* (gekookte), van: *kâdó*, *rijst*.

Vergel. Mak. Spraakk. § 60.

(5° á), onafscheidbaar voorvoegsel van de werkwoorden, dat op tweederlei wijze gebezigd wordt:

a) enkel voor de welluidendheid; bijv. *áñgâlle* = *ñgâlle*, *nemen*, van *âlle*; *ánjómba* = *njómba*, *aanbidden*, van *sómba*; *ámântañg*, = *mântañg*, *blijven*, *wonen*, men zie op *ântañg*; *ámênteñg*, = *mênteñg*, men zie op *êntenj*.

b) om werkwoorden van naamwoorden af te leiden; bijv.: *ábaînne*, *met een vrouw*, of: *getrouwd*, *zijn*, van *baînne*, *vrouw*; *ábayâwo*, *met eijeren zijn*, *eijeren leggen*, van: *bayâwo*, *ei*; *ádjârañg*, *met een paard zijn*, *te paard rijden*, van: *djârañg*, *paard*, *ádjêné*, *met water zijn*, *zich baden*, van: *djêné*, *water*; *ábiséyañg*, *met een vaartuig zijn*, *varen*, van: *biséyañg*, *vaartuig*.

Vergel. *má* N°. 3, doch vooral Mak. Spraakk. § 167.

(6° á) onafscheidbaar voorvoegsel, niets anders dan een zachte aanblazing te kennen gevende; bijv.: *áwâoe* = *wâoe*; *ásêre*, en van dáár: *assêre*, in stede van *sêre*, *ásâgantôêdjoe*, en van daar: *assâgantôêdjoe*, = *sâgantôêdjoe*; *ási-* en v. d.: *ássi-tâî*, = *si-tâî*; *ámôêko*, = *môêko*; *áñjâpa*, = *ñjâpa*; *áë*, = *e*; *ámânna*, = *mânna*. Men vergel. hierbij het Fransche *espérer*, van het Latijnsche *sperare*, het Fransche *esprit*, van het Lat. *spiritus*, het Arab. إِبْنٌ (*ibnoen*), in stede van بْنٌ (*bnoen*), het Arab. أَفْلاَطُونُ (*Aflatoenoe*), voor het Grieksche *Πλάτων* (*Platon*); het Hebr. אֶזְרוֹעַ, in stede van זְרוֹעַ, *arm*, enz., het Mal. اشفلمن (*Ispelman*) voor *Speelman*, enz.

Vergel. Mak. Spraakk. § 99.

(7° a), soms, naar het schijnt, enkel voor de welluidendheid ingelascht, of van achteren aangehecht, volgens de regels onder *a* N°. 2 aangegeven. Bij naauwkeuriger beschouwing echter, zal men meestal, zoo niet altoos, duidelijk ontwaren, dat dit *a* eigenlijk niets anders is dan *a* N°. 2.

Voorbeelden: ta-nakâna-kanâñga-kî, *zie! hij heeft het ons niet gezegd.* (Rap. K. G.) — Ta-niboentoelîya-kî, *zie! wij zijn niet genoodigd.* (Rap. K. G.) — Ta-mákôêlle-sikâli-kalîyaï, *het kan volstrekt niet, dat.* (Djay.) — Ta-mâñgêya-kî, *zie! wij gaan niet.* — Ta-djâri-taôêwa-má. Vergel. op: *tâoe* N°. 1. (Rap. K. G.) — Ka-pôênna niboênoe anâkoe, koe-ta-ni-boenôwa, *daar, zoo mijn kind gedood wordt, en zie! (let wel!) ik niet.* (Djay.) — Ri-minasañgkôêwa, *overeenkomstig dat mijn verlangen.* (Djay.)

— Parentanâya, *de orders van dien hem*, of *die, zijn orders.* (D͡jay.) — I-kaoèwa, lett.: *die gij*, van: *i-káoe.* (D͡jay.) — I-nakkêya, lett.: *die ik*, van: *i-nákke.* — Mannâya, lett.: *al ware dat*, van: *mán-na.* (Rap.) — Ta-máñgoñjd͡jôka-kí, *zie! wij betreden niet.* (Rap. K. G.) — Ta-mágiyôka-mi, *zie! hij bewoog zich niet.* (D͡jay.) — Pônna nîyá nagaoèkañg karâëñga, kí-ta-nikiyôka, ta-mãñgêya-kí, lett.: *indien de koning een feest aanlegt, en het alsdan gebeurt, let wel! (zie!) dat hij ons niet noodigt, zoo gaan wij ook niet.* — Pônna noegâppaï, na-ta-noepâpasábiyâñga, *zoo gij het vindt, en let wel! er geen kennis van geeft.* — Pônna noebôyaï, na ta-noeboentoèla, of: ta-noegappâ, *zoo gij het zoekt, en let wel! (zie!) niet vindt.*

Men vergelijke hierbij vooral Mak. Spraakk. § 136, lett. *d*, § 142, § 155, en § 211, bl. 123 op *ta*.

(1° al naar gelang van de eerstvolgende letter *añg*, *am*, *an* of *añj*), naar het schijnt niets anders dan een woordje, dat dient om de aandacht op het een of ander te vestigen, het Arab. إِنَّ (*ínna*), het Hebr. הִנֵּה, enz., men vergel. slechts boven op *a* N°. 2; bijv.: *ánnoe*, zamengesteld uit *an* + *noe*, *gij*, als: ânnoe taêna-mo, *zie! gij zijt er niet meer.* (Sinr.) — *áñgkoe*, zamengest. uit *añg* + *koe*, als: âñgkoe mápikâtoe, *zie! ik zend.* (Sinr.)

Welligt is het aanwijzend voornaamw. *ánne, deze*, zamengesteld uit dit *añg* + *e*, men vergel. het Boeg. *e*, = het Mak. *a* N°. 2 en 4. Men zie Mak. Spr. § 131. — Zoo ook *ántoe* welligt zamengesteld uit *añg* + *toe*, vergel. Mak. Spr. § 132. — Zoo ook *ánjd͡jo* welligt zamengest. uit *añg* + *d͡jo*, = het Boeg. *ro*. Vergel. Mak. Spr. § 133.

(2° *añg*), achtervoegsel, geb. *a*) tot vorming van causative en transitive werkwoorden; als: *lébákkañg, afmaken, afdoen; saréyañg, geven aan*, verg. Mak. Spr. § 179;

b) om den vergelijkenden trap der bijvoegelijke naamwoorden te kennen te geven; als: *lompówañg, grooter*, van: *lómpo, groot; tiñggíyañg, hooger*, van: *tíñggi, hoog*, vergel. Makass. Spraakk. § 80;

c) tot vorming van zelfstandige naamwoorden, als: *kalébákkañg*, men zie op: *lébá; kalompówañg*, men zie op: *lómpo; katiñggíyañg*, men zie op: *tíñggi; kakaraëñgañg*, men zie op: *karáëñg; kasalãñg*, men zie *sála* N°. 1.

NB. Bij de aanhechting van *añg* houde men op het oog, dat in woorden met het achtervoegsel *añg* de klemtoon altijd valt op de vóórlaatste lettergreep, wier klinker daardoor steeds *lang* is, of ook wel *zacht-kort*, met verdubbeling van den volgenden medeklinker. Voorts dat *añg* achter een' *neus-* en achter een zachten *a*-klank, slechts eenvoudig bijgevoegd wordt, terwijl men in het laatste geval de twee *a*'s ook tot één *lange a* kan doen zamensmelten. Eindigt echter het grondwoord op een zachten *oe-* of *o*-klank, zoo krijgt *añg* een *w*, en eindigt het grondwoord op een zachten *i-* of *e*-klank; zoo krijgt het een *y* vóór zich. Verder, zoo het grondwoord eindigt op een scherpen *a-*, of *i-*, of *e-*, of *o-*, of *oe*-klank, bedient men zich altoos van *kañg*. Eindelijk, wanneer het grondwoord den klemtoon heeft op de derde lettergreep van achteren en dien overeenkomstig ook op een scherpen klinker eindigt, zoo valt deze klinker altoos weg, en wordt *añg* onmiddellijk achter den medeklinker, waarbij die klinker behoorde, gevoegd.

Men vergel. Mak. Spr. § 49.

(3° ang̃), in *pîrang̃ allówang̃;* men zie op *pîrang̃* en *állo* N°. 3.

ꝏ (1° i), persoonl. voornaamw. van den derden persoon mann. en vrouw. enkel- en meervoud, dat oorspronkelijk ook slechts schijnt gediend te hebben om de aandacht op het een of ander te vestigen, even als *a* N°. 2. Boeg. idem. Gewoonlijk wordt het achter aan de woorden gehecht, en geeft nu eens het subject, dan eens het object te kennen. Bij de aanhechting houde men het volgende op het oog:

a) achter een' zachten *oe-* of *o*-klank lascht men vóór *i* in de uitspraak ongemerkt een *w* in, die door sommigen ook geschreven wordt, door anderen niet. Zoo vindt men bijv.: *tînrowi*, en ook: *tînroï, hij, zij,* of *het, slaapt, zij slapen; bâttoewi*, en ook: *bâttoeï, hij, zij,* of *het, komt, zij komen; pakalómpowi*, en ook: *pakalómpoï, hem, haar, het, hen,* of *haar, groot maken,* of: *eeren.*

b) achter de overige zachte klinkers, gelijk ook achter de nasalen, wordt *i* slechts eenvoudig bijgevoegd; bijv.: *édjaï, hij, zij,* of *het, is rood, zij zijn rood; ñgápaï*, vergel. *ápa* N°. 1; *árekaï*, vergel. *áre* N°. 1; *agánnaï Iyánoe*, lett.: *de volgelingen van hem*, te weten: *hem, N. N.*, of: *hij N. N., zijne volgelingen*, = *agánna Iyánoe, de volgelingen van N. N.* (G. G.)

c) achter de scherpe klinkers krijgt *i* een *k* vóór zich; bijv.: *pánráki, hij, zij,* of *het, gaat te gronde, zij gaan te gronde; lámboesóéki, hij, zij,* of *het, is regtschapen, zij zijn regtschapen.*

Dikwijls plaatst men ook *djja, ma, máma, sa,* tusschen het werkwoord en het vnwoord en krijgt alsdan: *djji, mi, mámi* en *sáï*. Vergel. *djja* N°. 1, *ma* N°. 1 en *sa* N°. 1.

Dikwijls wordt ook vóór *i* een *a* ingelascht. Vergel. *a* N°. 7.

Het voornaamwoord *i* wordt ook wel soms geheel vóóraan geplaatst in phrases als deze: i-talâboesóe koeng̃âï, *zij wie ik niet opgehouden heb te beminnen.* (Sinr.) — I-lâïsí tang̃ârrang̃ róèpa, *zij die er slank van leest uitziet.* (Sinr.) — I-ta-bóèntoelóe kamânra, *zij die niet komen tot hun kamânra*, men zie boven: *kamânra*, op *mânra.* (Tar.)

Men vergel. Mak. Spr. § 136.

(2° *i*) onafscheidbaar achtervoegsel tot vorming van transitive en causative werkwoorden. Boeg. idem. NB. de aanhechting van *i* geschiedt op gelijke wijze als die van het vnw. van den derden persoon, men zie *i* N°. 1; alleenlijk komt de klemtoon op de onmiddellijk voorafgaande lettergreep, wier klinker daardoor steeds *lang* is, of ook wel *zachtkort* met verdubbeling van den volgenden medeklinker; bijv. men zegt: *mâng̃eï, hij gaat,* en *mâng̃êï, ergens naar toe gaan; lâboewi, hij is lang; lábóéwi, lang maken, verlengen; lébâki, het is afgedaan; lébâkki, afmaken, afdoen,* enz. Ook heeft men wel op te merken, dat, wanneer het grondwoord den klemtoon heeft op de derde lettergreep van achteren, en dien overeenkomstig op een scherpen klinker eindigt, deze klinker altoos wegvalt, en *i* onmiddellijk achter den medeklinker, waarbij die klinker behoorde, gevoegd wordt; bijv.: *battálli, zwaar maken,* van *bâttalá, zwaar; boentóéli, iemand te gemoet gaan, verwelkomen,* van *bóèntoelóe, ontmoeten; pong̃óri, gek maken,* van *póng̃oró, gek.*

Vergel. Mak. Spr. § 178.

(3° i), onafscheidbaar voorvoegsel vóór eigennamen en andere benamingen van personen, of van beesten en zaken als personen beschouwd, dat

welligt *altoos*, doch *soms* zeer duidelijk, in stede van een vereerenden titel gebezigd wordt, bijv.: *I-Moekâddañg*, voor: *Moekâddañg; I-Tôewañg, Mijnheer; Iyânoe, N. N.; I-la-bóndeñg*, men zie op: *la* N°. 2 en: *bóndeñg*. (Tar.); *I-Djoentâna*, in stede van: *Gallârrañg-Ôedjoeñg-tâna, de gallârrañg van Ôedjoeñg-tâna; I-wâñgkañg*, in stede van *Înjîje-wâñgkañg; I-tôla*, in stede van: *Dâëñg-Matôla*. NB. deze verkorting heeft gewoonlijk plaats, wanneer de Inlander van zich zelven spreekt, dus welligt eene soort van bescheidenheid, om als 't ware niet met zijn' titels te pronken. Vergel. boven *poeñg* N°. 1, alsmede het Jav., Sund., Mal. *si*. Het Boeg. *i* alleen vóór *vrouwelijke* eigennamen geplaatst.

Men zie Mak. Spr. § 47.

(4° i), soms, even als *a* N°. 6, eene zachte aanblazing te kennen gevende, zoodat men dit voorvoegsel geheel zonder schade voor den zin kan weglaten; bijvoorb. *inâkke* = *nâkke; ikâoe* = *kâoe; ikâtte* = *kâtte; ikâmbe* = *kâmbe; irîkoñg* = *rîkoñg; irîkodoñg* = *rîkodoñg; ilâóe* = *lâóe*.

Vergel. Mak. Spraakk. § 143.

(5° i), in enkele gevallen, naar het schijnt, de plaats van *ri* innemende, bijv.: *i-râwa*, = 't Boeg. *ri-âwa, beneden; i-râte*, = 't Boeg. *ri-wâwo, boven; i-lâlañg*, = 't Boeg. *ri-lâlâñg, binnen*, enz.

(oé), bep. oéka, *hoofdhaar;* oékoe, *mijn hoofdhaar*. — Oé nikâtteré, *het haar geheel afgeschoren*. NB. zoo gedragen onder een mutsje, door de goêroe's. — Oé-lâboe, *lang haar*, het haar volstrekt niet geknipt. NB. zoo gewoonlijk, en wel onder een hoofddoek. — Oé-nipâppá, of: nipâderé, *het haar van achteren gelijk gesneden*. NB. insgelijks onder een hoofddoek.

(e), tusschenwerpsel, gebezigd als uitroep, of ook bij het aanspreken van iemand. Boeg. idem. Ook soms achter het naamwoord geplaatst, terwijl het woordje *âë* reeds voorafgaat, als: *âë Laîpaë, o! Laîpa!* (D. Moes.)

Âë = *e*. Vergel. op *a* N°. 6.

Verg. Mak. Spr. § 215.

(o), tusschenwerpsel, *o!* Boegin. idem. NB. Dit *o!* soms in de sînrilî's achter het naamwoord geplaatst; bijv. tôewañgo, voor: *o! tôewañg!* (D. Moes.)

(1° âká), bep. âkaka, *wortel*, Mal. *akar*, idem.

(2° âká), het Mal. *kerakh, aanbrandsel*. — Âkákânre, *het aanbrandsel van de rijst*. Verg. *môetoeñg*.

(âkkañg), mâkkañg, *zwijgen;* vergel. Mak. Spr. § 175, 3°; Boeg. *mâkko*, idem. — Mâkkañg-mînjdjo pamaîkoe, *mijn hart zwijgt er op*, d. i.: *ik neem er genoegen mede, berust er in*.

Pakamâkkañg, *doen zwijgen, tot zwijgen brengen*.

Pamakkâñgañg, *iets maken tot het voorwerp waarover men zwijgt*.

Pâkkañg, *doen zwijgen, tot zwijgen brengen*.

Pamâkkañg, *zolder*, welligt lett.: *plaats van zwijgen*, plaats waar men niets hoort, waar het dood stil is.

(1° âñgká), *opligten, optillen, wegnemen, opbrengen*, Mal. Sund. en Jav. *añgkat*, Boeg. *ákká;* bijv.: âñgká bôñgga-kanânna koelantoêna, *de dij van de regterknie opligten*, ten einde met de hand hierop te rusten, terwijl de linkerknie insgelijks gebogen, doch plat op den grond liggende is. NB. dit is de gewone manier van zitten der Inlandsche vrouwen. (Sinr.) — Âñgkáki-mîntoe, Mal. *hem als schoonzoon opnemen;* d. i.: *tot schoonzoon nemen*.

(D̃jay.) NB. in zuiver Mak. zegt men: *ñgálleï mǐntoe.*

Añgkâkañg, *opligten, opbrengen, opdragen, voor* iemand; bijv.: niyañgkâkañg-mi kânre, *er werd rijst voor hem opgedragen.*

Pañgañgkâkañg, *iemand maken tot het voorwerp waarvoor men opligt, opbrengt, opdraagt;* bijv.: nipañgañgkâkañgi lâwará, *men droeg voor hem op láwará*, men zie beneden over: *láwará* N°. 2. (Mâdi.)

Tárâñgká, *opbreken, vertrekken*, ook gebezigd van het *aanstaan* van een *deur*, of *venster*, welligt lett.: *opgeligt zijn, niet sluiten;* bijv.: sôroñgi pakêboeka, tárâñgká-d̃jîntoe, *duw eens tegen de deur, zij staat maar aan.*

Parâñgká, a) *aanzetten*, een *deur*, of *venster* bijvoorbeeld.

b) parâñgká, *stel, de geheele toestel van iets*, Jav. *prañgkat.* — Si-parâñgká, *één stel.*

(2° âñgka), Boeg., = 't Mak. *ñíyá* N°. 1, *zijn;* bijv.: na-âñgka tôdoñg sômbalá mámôle-môle, *en er ook zeilen*, d. i. hier: *schepen, waren, die gedurig herwaarts kwamen.* (Sinr.)

(3° âñgka), bep. añgkâya, *cijfer, nommer*, Boeg., Sund., Mal., Sanskr., idem, Jav. *oñgka.*

Áñgañgkâï, *iets nommeren.*

(âñgkí), = *íñgkí.* NB. in Gôwa niet bekend.

(âñgkoe). Men zie: *añg* N° 1.

(âkké), bep. âkkeka, *agaat-steen*, Boeg. idem, Jav. *akik*, en Mal. *àkhiekh*, idem.

(îñgkí), *op-trekken, op-ligten, op-nemen*, bijv. eene *saroñg;* = *áñgkí.* (S. T̃jin.) NB. in Gôwa niet bekend, wel *kíñgkíñg.*

(îñgkoñg), *staart.* Boeg. *íko*, idem.

(êká), *tot draad rekken*, bijv.: *ijzer, koper, zilver, goud*, of ander metaal. Boeg. idem.

Pañgêká, *het uitrekken*, v. d. overdragtelijk: pañgekânoe ri-pamâï, *uwe ademhaling.* (Tar.)

(ôkká), a) *geheel ontworteld, geheel uitgerukt, zijn;* b) *met wortel en al uitrukken.* Boeg. *máôká.*

(ôké), *knagen, boren.* Boeg. idem. — Ñgôké-târroesóe, *dóórboren.*

Pañgôké, *boor.*

(ôkoñg), eene soort van *mandje*, waarin men een pan of pot zet, zoodra die van het vuur wordt afgenomen. Zij wordt van rotting gevlochten. Men heeft *ókoñg-lálo*, de gewone ôkoñg, zoo als die dagelijks gebruikt wordt; en *ókoñg-sáñgká*, eene beste soort van *ókoñg*, die men bijvoorbeeld onder de *sabâñgañg* plaatst. — Bantâlañg-ôkoñg, een van rotting gevlochten mandje met handvatsel, dat gebezigd wordt om een *boêsoe*, of *borden*, of wat het ook zij, in te dragen.

(ôñgko), bep. oñgkôwa, dus genoemd al datgeen, welks toegang of gebruik alleen aan bijzondere personen vergund is; v. d.: *eigen*, bijv. *vorstelijke, jagt-*, of *visch-plaats.* Boeg. idem.

Oñgkôwi, *iemand den toegang*, of *het gebruik, ontzeggen*, of *verbieden.*

(akêka), bep. akekâya; aldus op Celebes onder Makassaren en Boeginezen genoemd de geitebok op den zevenden dag na de geboorte, doch ook wel later, zelfs wel na den dood geslagt, opdat de kinderen, als zij vroeg sterven, daar namaals op rijden kunnen, voor een' jongen twee stuks, voor een meisje slechts één. Men vergel. het Arab. عقيقة.

(ikénânne). Verg. *kénañg.*

(ikirí), mikirí, *trillen, zich bewegen*, Boeg. idem, bijvoorbeeld gebezigd van een' *schildpad*, die pas gedood is, en welks vleesch zich nog beweegt. [NB. daarom door de Inlanders dit beest niet gegeten, alleen zijne eijeren!] Zoo ook gebez. van andere beesten, wier vleesch zich nog beweegt nadat zij geslagt zijn. Zoo ook gebezigd van de *oogleden*, wanneer zij zich zoo *van zelve bewegen*. Ook gebez. van den *grond* bij aardbeving. (Mâdi.)

= *mâsirí*.

(ôekirí), ñgôekirí, *gravéren, schrijven*, v. d. geb. van het *wapen*, of 't *kroontje* op een muntstuk, ons *munt*, Boeg. *ôekí*, idem. Mal., Sund., en Jav. *oekir, graveren, bloemwerk* of *andere figuren in hout*, of *metaal, snijden*. — Bâllá-niyôekirí, *een huis dat met bloem-*, of *lofwerk, versierd is*. (GG.)

Oekîrañg, *schrijven voor*.

Pañgoekîri, *iets bezigen om op te schrijven, om te beschrijven;* bijv.: karâttasá si-pâllí-pâllí kâmma-mâmo-ânne koepañgoekîri sôerá, tôewañg, *zulk een stukje papier slechts bezig ik om een briefje op te schrijven, mijnheer!*

(âkkalá), bep. âkkalaka, *verstand, rede, beleid, vernuft, list, schranderheid*, Mal., Sund., Jav. idem, Arab. عقل, *verstand;* bijv.: lômpo-âkkalá, lett. *groot van verstand*, v. d. *zeer slim, vernuftig*, enz.

Akkâli, *iemand bedriegen, bedrog plegen jegens iemand.*

(1° âkasá), *zamenbinden, vastbinden*, bijv. de beide achterste houten of bamboezen van den grooten mast. Boeg. idem.

Ook gebez. van den *buikgordel* eener barende vrouw, bijv. sekêki akasâna, of: djarrêki akasâna, *bindt den buikgordel goed vast*. NB. dit is de gewone vermaning van eene *sânro*, of *Inlandsche doctores*, wanneer zij bij eene bevalling assisteert.

Pañgâkasá, bep. pañgâkasaka, de band waarmede de beide achterste houten, of bamboezen, van den grooten mast te zamen gehouden worden.

(2° âkasá), = *nâkasá*.

(ôñgkosó), bep. ôñgkosoka, het Holl. *onkosten*. (Brief.)

(añgkâëñg), naam eener soort van *boom* met lekkere vruchten. Boeg. *akkâëñg*.

(ikâoe). Men zie: *kâoe* N°. 1 en *i* N°. 4.

(âga), Boeg. = *âpa* N°. 1. (Sinr., Tar.)

Máñgâga, = *áñgápa*, Men zie: *âpa* N°. 1. (Sinr.) V. d.: teyâî ri-máñgagâna, *er is geene reden waarom*. (Sinr.)

(1° âgañg), *gezel*, v. d.: *vriend*, en ook: *slaaf, dienaar, volgeling, maat* in een spel, *dingen van één en dezelfde soort*, enz.; bijv:: agânna tôewañg Iyânoe, *de bediende van N. N.* — Agânna râppo-râppo, letterl.: *gezellen van knoopjes*, v. d.: *knoopjes van dezelfde soort*. (Brief.) — Ñgâseñg agânna pontôwa, lett.: *al de gezellen van den armband*, v. d.: *al hetgeen tot den armband behoort*. NB. men denke aan een' armband die uit verscheidene stukken bestaat. (Brief,)

Inâkke sipaägâñgañg, *ik met mijn gevolg*.

Agâñgañg, *als gezel, als vriend, beschouwen*, of *behandelen*, v, d.: *iemand gastvrij onthalen*. (D. Moes.)

(2° agâñg), *weg, gaan, zijn met*, bijv.: sôlé-niyagâñg-djéné, lett.: *kris met wegen voor het water*, v. d.: kris met diepe geheel dóórloopende gleuven op het lemmet. — Agâñgânna, *zijn weg*. NB. deze verlenging van den vorm geschiedt ter voorkoming van verwarring met *agânna, zijne gezellen*. — Kêre-

má sâllañg agâñg sitôbó? *op welken weg zal ik vechten?* (Rap. K. G.) — Áñgagâñga agâñg, *het begaan, of betreden, van een' weg*, d. i. *den gewonen weg volgen.* (Rap. K. G. — Teyâï agâñga naägâñg toe-mánjombâlañga, *het is niet de weg dien gaan*, d. i.: *het is niet de weg, of koers, dien de zeilders of scheepslui plegen, of behooren, te nemen.* (Inl. Wetb.) — Na-têya-mo agâñg naägâñg, *er was voor hem geen weg meer om te gaan*, d. i.: *hij kon niet meer langs den gewonen weg*, bijv. *door de deur, maar enkel door een venster*, of dergelijke, *wegkomen.* — Áñgagâñgi ri-tiyaîya-agâñg, *dat wat eigenlijk geen weg is*, v. d.: *een geheel ongebaanden weg, begaan, of betreden.* (Rap. K. G.) — Áñgagâñgi ôeloekanânna, *zijn verbond begaan, of betreden*, v. d.: *zich aan zijn verbond houden.* (Rap.) — Natjîní-mi êróka naägâñg nâí ri-tompóna mônjtjoñga, na-taêna mâka naägâñg nâí, *hij zag den top van den berg dien hij wilde beklimmen, doch er was geen gelegenheid om dien te bestijgen.* (Djay.) — Na-ânjdjo niyagâñga mâñge, *en dat wat begaan wordt derwaarts*, d. i.: *en de weg derwaarts.* (Djay.) — Naägâñg, *met hem.* — Koewagâñg, *met mij;* bijv.: tâoe-koewagâñga, lett.: *hij, of zij, die met mij is*, gebezigd onder echtgenooten door den man of vrouw die van hooger afkomst is. — Koebâttoe áñgagâñg-kí sitjîní, *ik kom om met u te zijn, u te ontmoeten.* — Niyagâñgi mánâí ri-toe-Mâroesoeka, *er werd door die van Maros gemeenschappelijk met hem*, te weten: *met Toe-ni-palâñgga, opgetrokken*, d. i.: *zij trokken met hem op tegen den vijand.* (G. G.) — Pônna ni yâsseñg-mo niyagâñg ákâna-kâna, *wanneer het kind zoo oud is, dat men er reeds mede praten kan*, d. i.: *dat het reeds praten kan.* (Rap. T. Dj.)

Piyagâñgîyañgi, *iemand*, of *iets*, *maken tot het voorwerp, waarover*, of *waarop, men doet gaan*, v. d.: *waarop men toepast;* bijv.: kípiyagâñgîyañgi ânjdjo bitjarâya, *wij passen op hem toe die uitspraak.* (Rap.) — Iyânoe ôeroe nipiyagâñgîyañg ânne lôrosoka, *N. N. is de eerste, op wien men deze boete toegepast heeft.* (Rap.)

Pañgagâañg, of pañgagâñg, *een gaan, een weg tot*, v. d.: *levensonderhoud;* bijv.: pañgagânna másarêya mâtoe-mâtoe ri-parasâñgañg-roewâya, lett.: *de weg tot*, v. d.: *het middel om te verkrijgen, datgeen wat voordeel aanbrengt voor twee werelden* (de tegenwoordige en toekomende). (Tar. D. M.) — Taêna tôdoñg ásarêyañg pañgagâäñg, *er is ook niemand die hem geeft hetgeen tot levensonderhoud vereischt wordt.* (Tam.)

Siyagâñg, *te zamen; te zamen met; zamenhangende, strookende, met; met; en;* bijv.: naníyá siyâllesoesoênna Âroe-Lalôlañg ânnañg siyagâñg, *er was een zoogbroeder van Âroe-Lalôlañg zes personen te zamen*, d. i.: *er was een zoogbroeder van Âroe-Lalôlañg met nog vijf andere personen.* (Brief.) — Pônna siyagâñg-mâmo adâmañg siyagâñg ri-biyasâmañg, *indien het strookt met onze adats en gebruiken.* — Panâssaênna koegappâna siyagâñg ta-koegappâna, *de zekerheid van hetgeen ik gekregen heb, met hetgeen ik niet gekregen heb*, d. i.: *de zekerheid, of ik ze al dan niet gekregen heb.* — Lanrînna lântañgîdji djéneka, siyagâñg lábôena-îdja rôekoeka, lett.: *dewijl het water nog diep is, hetgeen gepaard gaat met het nog lang zijn van het gras*, d. i.: *dewijl het water nog diep, en het gras nog lang*, of *nog niet afgebrand, is.* (Brief.) — Îya-mînjdjo kanâyà koetábañgkâñg, siyagâñg koekamallâkkañgînjdjo, enz., *ik sta verbaasd over dat gezegde, en ben daarvoor bevreesd*, enz. (Brief.)

Pasiyagâñg, *doen zijn met.*

(âñggá), bep. âñggaka, *waarde;* Boeg. *áñgkâ*, idem; bijv.: taêna añggâna pamaîta ri-nâkke, *uwe gezindheid jegens mij heeft niets, dat in waarde met haar gelijk staat*, d. i.: *heeft haar wedergade niet.*

Sañgâñggá, of siñgâñggá, *van dezelfde waarde.*

Pasiñgâñggá, *van dezelfde waarde als iets anders achten.*

Pañgâñggá, *waardij.*

Niyâñggá, *geschat worden.*

Añggâkkañg, *ergens voor schatten*, als prijs vaststellen; bijv.: âñggá-pasarâna niyañggâkkañgi, *de marktprijs wordt daarvoor vastgesteld* (*bepaald*). (Rap. K. G.)

Piyâñggakkîyañg, *bezigen iets, om daarnaar te schatten, vast te stellen*, bijv.: empôna toe-wándenroeñga sòero nipiyâñggakkîyañgi lôrosó, *de boete wordt bepaald naar gelang van de waarde van de betrekking desgenen die een zendeling geslagen heeft.* (Rap. K. G.)

(âñggañg), mâñggañg, *met de beenen wijd van elkander zijn;* bijv.: átînro mâñggañg, *met de beenen wijd van elkander slapen.* — Mênteñg mâñggañg, *met de beenen wijd van elkander staan.*

Pâñggañg, *met de beenen wijd van elkander doen zijn.*

Tápâñggañg, *met de beenen wijd van elkander zijn.*

Pamañggâñgañg, *het met de beenen wijd van elkander zijn.* Aldus eertijds het tegenwoordige eiland *Kódi-áreñg* genoemd, dat volgens de legende wegens de dubbelzinnige beteekenis door eene prinses op deze wijze herdoopt werd.

(âñgge), bep. añggêya, = *máñgge*, *vader.* (D. Moes., Mâdi.)

NB. ook gebezigd van *jonge menschen*, bijv. door een *moeder* van haar' *zoon.* (Mâdi.)

Âñgge-Bâñgko. Men zie *báñgko.*

(oègi), *toetsen*, Boeg. idem. Mal. *oedjie.*

Bâtoe-oegîyañg, of: bâtoe-pañgoègi, *toetssteen.*

Siyoegîyañg, *elkander toetsen*, bijv.: koepôtópoèli siyoegîyañg-pañgaîñgkoe, *ik bind vast het toetsen mijner liefde voor u* (*aan de genegenheid voor andere meisjes*), d. i.: *ik kijk zelfs niet eens naar anderen om, ik heb alleen oogen voor u.* (Sinr.)

((agâma), bep. agamâya, *godsdienst.* Boeg., Mal. en Jav. idem. Sanskr. *ágama*, *aankomst, aannadering*, en *een werk over Godsdienst of Godsvereering.*

(añggênna), = *sañjgénna*, *alle* men zie boven op: *sáñgge.* (Rap.)

(âgará). Âga-âgará, bep. âga-âgaraka, *zeewier.* Boeg. idem. Mal. *ágar.*

(âñggoró), bep. âñggoroka, *wijn.* Boeg. idem, Mal. *añggór*, Sund. en Jav. *añggoer*, Pers. انگور. — Râppo-âñggoró, *druiven.*

Âná-âñggoró, kogels, bekend onder den naam van *druiven*, bestaande in een' ijzeren schijf, of stoel, door welke eene van onder omgeklonkene spil of stang gaat; om deze stang worden de kogels in drie lagen, elk van vijf stuks, geschikt, en over het geheel een linnen zak getrokken. Dikwerf geven de Inlanders den naam van *áná-áñggoró* ook aan de zoogenaamde *blikkedoos-*, of: *kartetskogels.*

(Añggârisí), bep. Añggârisika, *Engelsch*, *Engelschman.* Boeg. idem, Mal., Sund. en Jav. *Iñggris.* (G. G.)

(añggâla), = *gâla* N°. 4; v. d.: añggalâi, *verhinderen, tegenwerken;* bijv.: patânna

gâoé ta-niyañggalâï, *de Heer wien alle daden der menschen ondergeschikt zijn, en die zich nimmer in de volvoering van zijn' wil belemmerd ziet.* (D. Moes.)

(îgalá), áñgîgalá, het Mal. *meñgiegal, met een uitgespreiden staart gaan*, gelijk een *paauw.*

(âñgîñg), *wind*, Boeg. idem, Mal., Sund., Jav. *añgin.* — Tâoe-mâte-âñgîñg, of: tâoe-taêna-âñgînna, *iemand die onbekwaam is tot den coïtus.* — Iratêyañg âñgîñga, 't Mal. *di-atas añgin, aan de westzijde.* — Irawâñgañg âñgîñg, 't Mal. *di-bâwah añgin, aan de oostzijde, aan lij;* v. d.: parasâñgañg-irawâñgañg-âñgîñga, *de landen beoosten de Kaap de Goede Hoop.* — Kâyoe-âñgîñg, soort van *boom*, volgens Rumph. (Herb. Amb. Boek IV H. 50) het Mal. *kâjoe-tîamâra*, en het Lat. *Casuarina.* — Tâï-âñgîñg. Men zie: *tâï* N°. 2.

Pâñgîñg, *iets ophangen om te luchten*, of: *te droogen.* (Rap.)

Tápâñgîñg, *opgehangen om te luchten, te droogen.* (Sinr.)

Niyāñgîñgañg, *buiten de Zon in den wind te droogen gehangen worden.*

Pamāñgîñgañg, touw, of bamboe, gespannen, om kleêren over te hangen.

(îñgá), *indachtig zijn*, of: *worden, zich herinneren*, Mal. en Sund. *ieñgat*, Jav. *eñgët*, idem.

Päîñgá, *indachtig maken, vermanen, waarschuwen* (Rap. T. Dj.); bijv.: päîñgá-lâmpaï, *breng hem dat gedurig voor den geest.*

Päîñgâkkañg, *iemand iets herinneren;* bijvoorb. koepäîñgâkkañg-ko, *ik herinner u iets.*

Pâpäîñgá, *vermaning, waarschuwing.*

Sipäîñgá, *elkander indachtig maken, vermanen, waarschuwen.* — Málîñgoe sipäîñgá-dji taoêwa, sañggênna-pa ánabâna, *elkander, wanneer men dwaalt, teregt wijzen, totdat het juiste pad gevonden is.* (Rap. T. Dj.)

Pâkäîñgá, *indachtig doen zijn, doen opmerken.*

(áñgâpa). Men zie *âpa* N°. 1.

(áñgimborôwi). Men zie *kimbóro.*

(áñgarîtjî). Men zie: *rîjî* N°. 2.

(iñgâla), miñgâla, Sal. = het Boeg. *eñgâla, meñgâla*, = het Mak. *kâlto* N°. 1, *maaijen, oogsten.*

(1° âpa), *wat*, Mal. en Jav. idem, Boeg. *âga;* bijv.: ânâ-ânâ âpa âñjdjo? *wat is dat voor kind?* (Rap. K. G.) — Âpa-ko? *wat gij?* d. i.: *wat wilt gij toch hebben?* (Djay.) — Âlâmpa ri-yâpa-makî, lett.: *naar wat*, d. i.: *waarheen, zullen wij gaan?* (Djay.) — Bisêyañg bâttoe riyâpa ântoe?, *van wat*, d. i.: *van waar, komt dat vaartuig?* (Djay.) — Âpa âñjdjo sâradasîya bâttoe, letterlijk: *wat is dat? . . . die lasteraar komt*, v. d.: *daar komt die lasteraar aan.* NB. alleen in het gesprek te bezigen. — Âpa-kammâya, lett. ons: *zoo wat*, v. d. *zoo iets.* NB. insgelijks alleen in het gesprek te bezigen. Van daar ook in het gesprek gebezigd: tiyâï gêgeré âpa, *er is volstrekt geen oproer.* (Djay.) — Âpa-djî, of: âpa-na, lett.: *wat gebeurt er slechts?* of: *wat gebeurt er verder?*, van daar nu eens, met *voorts, daarna;* dan eens met: *dien ten gevolge, derhalve, alzoo*, dan eens weder met een ander woord in het Hollandsch te vertalen; bijv.: nakalelêyañg-mo biritâna tásére parasâñgañg, lamboesoêna, siyagâñg labôna ri-sikâmma pâkereka, siyagâñg ri-tâoe-kâsiyasîya. Âpa-djî ânjdjo karâëñga másallôna-mo mákalabîni siyagâñg Poêtiri-Sakândamâya; na-taêna-mo anâna. Âpa-djî na-taêna-mo

ânoe kâmma soesâna pamaîna rŏèwa sikalabîni, êrŏ-dŏèdoe riyâná, *de faam van zijne regtschapenheid, en milddadigheid jegens alle fakir's en arme menschen verspreidde zich naar alle landen. Vervolgens* (*voorts, verder*) [, lett.: *wat gebeurde er verder? zie*, enz.], *nadat die vorst geruimen tijd met Pŏètiri-Sakândamâya gehuwd was geweest, kregen zij geene kinderen. Dien ten gevolge*, [lett.: *wat gebeurde er verder? zie*, enz.] *hadden de beide echtgenooten, verlangende als zij waren naar kinderen, zeer groot hartzeer.* (D͡jay.) — Taêna marâëñg sirâtañg ampŏèsakâï, pasañgalînna La-Sŏèpoe. Âpa-d͡ji naânne biseyânna padewâkañg, niyârenga La-Mâsemâse, La-Sŏèpoe sirâtañg-añggâppaï, *er is niemand die aanspraak kan maken op de erfenis behalve La-Sŏèpoe. Wat alzoo de door den overledene nagelaten praauw padewâkañg betreft; zoo is La-Sŏèpoe bevoegd om haar in ontvangst te nemen.* (Besluit van den Sarat). NB. in de aangehaalde voorbeelden kan men even goed, in plaats van *âpa-d͡ji*, bezigen: *âpa-na*. — Apâya, en: âpa-apâya. Men zie op *a* N°. 2. — Âpa-apânna karâëñga ri-Gŏwa?, lett.: *wat? wat is het van den koning van Gŏwa?* d. i.: *wat is dat voor een man van den koning van Gŏwa?* — Âpa pôle kâtte?, *waarvoor doet gij dat nog?* NB. bijvoorbeeld gebezigd door iemand, die, wanneer men hem om zijne opinie vraagt, te kennen wil geven, dat zulks overbodig is, want dat hij volkomen genoegen neemt met hetgeen men zal goed vinden te besluiten. — Âpa-pa-pôle, lett.: *wat nog meer?*, zoo veel als: *en wat zal men zeggen, zoo er dat nog bijkomt?* van daar dikwijls te vertalen met ons: *des te meer, des te minder*, al naar het verband, bijv.: koeminasâï-dŏèdoe-tôñgko, ânâ, antâma áñgônjd͡jóki bŏètta-kotâkoe. Âpa-pa-pôle pŏènna êrŏ-kô ásambêyañgá ri-kakâraëñgâñgkoe, *ik verlang zeer, dat gij, mijn zoon, betreedt den grond van mijn kasteel. Des te meer, zoo gij bereid zijt mij in de regering op te volgen.* (D͡jay.) — Âpa-pa-îya, lett.: *en wat is dat?*, zoo veel als: *en wat zal men dan daarvan zeggen? zou dat niet gebeuren?* Van daar insgelijks, al naar gelang van het verband, met *des te meer*, of *des te minder*, in het Hollandsch te vertalen, bijv.: napîla-mâllá-mo karâëñga. Âpa-pa-îya tâoe d͡jaîna, *de koning werd hoe langer des te bevreesder, hoe veel te meer zijne onderdanen!* (D͡jay.) — Âpa-pa-sēñg, zoo veel als: *en wat zal men dan wel zeggen, zoo men nog bovendien daarop het oog vestigt?* gewoonlijk, even als *âpa-pa-îya*, en *âpa-pa-pôle*, in het Hollandsch vertaald met: *des te meer*, of *des te minder*; bijv.: na-nakâna pamaîna: sâdañg toe-nipad͡jarînna-d͡jânne kâmma bad͡jîna tappâna. Âpa-pa-sēñg toe-mápad͡jarîya, *en hij dacht bij zich zelven: zelfs het schepsel is zoo schoon van aangezigt. Hoeveel te meer de Maker zelf!* (D͡jay.) — Âpa-pa-sâllañg, lett.: *wat zal het dan niet zijn?* v. d.: *nog veel meer, destemeer, nog veel minder, destominder*, al naar gelang van het verband; bijv.: rilîno, âpa-pa sâllañg ri-Âherá, *op Aarde en nog veel meer in den Hemel.* (Tar.) — Âpa-âpa, *wat het ook zij.*

Ñgâpa, áñgâpa, máñgâpa, *wat doen?; wat hebben?; wat ondervinden?*; van daar:

a) *hoe zich bevinden?; hoe zijn?; hoe?; waarom?*

b) *wat doen*, in de beteekenis van: *iets doen, iets uitwerken, iets te beteekenen hebben; wat hebben;* in de beteekenis van: *iets hebben; wat ondervinden*, in de beteekenis van *iets ondervinden*. [Vergel. het Jav. *ñjapa, naar iets vragen, zeggen*: *wat is het?, wat doen?*, in ontkennende zinnen: *niets doen.*

Men vergel. ook het Mal. *ñgâpa, meñgâpa, waarom, waartoe, waarvoor, reden, oorzaak, beteekenen, aan gelegen zijn.* Tiyâda-ñgâpa, *het is niets, het beteekent niets, het heeft niets om het lijf.*]

Voorbeelden: mânna niyâpa, ta-mâteï, *wat er ook gedaan worde, hij sterft niet.* (Djay.) — Kammatôdjeñgi kanânnoe na-îya-dji koewâpa-mi; kamâllá-doedoewá inâkke, *gij hebt gelijk, maar wat zal ik er aan doen? ik ben nu maar eenmaal zoo bang.* (Djay.) — Koewâpa-ko? *wat zal ik met u doen?* — Koewâpa-makô? Verg. *ma* N°. 1. — Laki-âpaï, *wat zullen wij daaraan doen?* — La-niyâpaï ânâ-tjilakâya? *wat moet er gedaan worden met dat ongelukskind?* (Djay.) — Ñgâpa-ko? *wat hebt gij?, wat verlangt gij?* NB. bijvoorb. gebez. tegen iemand, die ons een boodschap komt brengen. — Ñgâpa bapâkoe? ákoelle-koelle-dji? *hoe maakt het mijn vader? is hij wel?* — Ñgâpa noelâmpa? *Hoe! gij gaat?*, d. i.: *waarom gaat gij?* — Ñgapâre (, of: ñgâpa-âre) koetâdeñg I-toewañg na-ta-battoewa? *Waarom komt mijnheer toch niet bij mij?* — Ñgâpa ka-iyâñjdjo, na-îya nikasoesâñg? *wat reden bestaat er dan, om daarom bezorgd te zijn?* — Áñgâpaï, of: ñgâpaï allôwa noelâmpa, lett.: *hoe is hij, de dag, dat,* v. d.: *hoe laat op den dag, zijt gij gegaan?* — Áñgâpa-pi, of: ñgâpa-pi allôwa noebâttoe mâñge añjdjôreñg?, *hoe zal de dag zijn,* enz., d. i. *hoe laat op den dag zult gij daar komen?* — Toemáñgâpa ânjdjo? *wat scheelt dien man?* (Brief.) — Ta-máñgâpa-mi, *het heeft niets te beteekenen, het is niets.* (Rap. K. G.) — *Tañgâpa-móntoe* ook gebez. om te kennen te geven, dat iemand, of iets, *zeer* uitstekend in zijn' soort, of in zeker opzigt, is, letterlijk: *daar is nu niets meer op te zeggen*, bijvoorbeeld: tañgâpa-môntoe tâoe ânjdjo, *dat is een zeer uitstekend mensch, zoo iemand vindt men zelden.* — Taêna-pa nañgâpa, *het heeft nog niets te beduiden,* er is nog volstrekt geen gevaar bij. (Djay.) — Tañgâpa-pi allôwa, lett.: *de Zon heeft nog niets te beduiden,* v. d.: *het is nog vroeg in den morgen;* van daar overdragtelijk gebezigd van iemand die *nog jong* is. — Bârañg tañgapâï koetâdeñg, lêbañga ri-toedañgânna nipiserôwi tjîní, bârañg tañgapâï, *welligt heeft het niets te beduiden,* met andere woorden: *welligt loopt het goed af, dat ik mijne oogen laat weiden langs* (, *mijne oogen vestig op,*) *haar, die gelukkig is op hare plaats*, d. i.: *op een voornaam meisje.* (Kel.) — Taêna nañgâpa Karâëñga, *de vorst heeft niets*, v. d.: *mankeert niets.* (Djay.) — Ta-ñgâpa-makôntoe djâmmëñg, lett.: *nu is het niets dat gij gestorven zijt,* v. d.: *nu is uw dood gewroken, nu zijt gij niet voor niemendal gestorven.* (Mâdi.) — Bârañg tañgapâï-dji koetâdeñg, toewañg, *mijnheer zal immers niets hebben*, te weten: *tegen mij in zijn gemoed*, v. d.: *zal het mij immers niet kwalijk nemen.* — Têya-mâmakô áñgapâï pamaïnoe, *wil toch niets in uw gemoed hebben tegen mij,* d. i.: *wil toch niet boos op mij zijn, mij kwalijk nemen.* (Djay.) — Áñgâpa-apâï pamaïkoe ri-kâoe, *ik neem het u zeer kwalijk.* — Máñgapâya, *het iets,* wel te verstaan: *iets goeds, ondervinden* (Kel.); van daar: *het ontvangen van zegeningen.* — Ta-máñgapâya, *het niets* (te weten: *niets kwaads*) *ondervinden*, v. d.: *het bevrijd blijven van onheilen.* — Ta-máñgâpa-âpa, *van alle onheil bevrijd, zonder het minste onheil, zonder eenigen tegenspoed.* — Ta-máñgapâ-makï antâma, *doen wij niets*, d. i.: *doen wij geen kwaad, met binnen te gaan?* van daar: *kunnen wij gerustelijk binnen gaan?* (Rap. K. G.) — Tañgapâ-makï sipamempôwañg?, *gij doet geen kwaad*

met naast mij te komen zitten, d. i.: *gij kunt gerust naast mij komen zitten.* (Bid.) — Nocwapâï ântoe?, *als wat beschouwt gij dat van u*, van daar = *apánnoe ántoe?*, of zamengetrokken: *apannóentoe? wat is dat van u? een bróer of zwager? of neef? of welke andere betrekking?* Verg. beneden: *siyapánnoe ántoe?* en *siyapáñgkontoe?* — Ta-niyâpa-apâï, *er zal volstrekt niets kwaads ondervonden worden*, of: *gebeuren.*

Pañgapâñg, a) *iets tegen iemand hebben;* bijv.: têya-kî pañgapâñgá ri-pamâï, *wil niet wat tegen mij in uw gemoed hebben*, d. i.: *wees niet boos op mij, neem mij niet kwalijk.* — Kítêya-lâlo ápâñgapâñgiyá ri-pamâï, idem. — Sârro-dóèdoewi pañgapâñgkoe ri-pamâï, *ik ben zeer boos.*

b) *voor iemand iets te beteekenen hebben;* bijv.: âñjdjo ri-rammoesóena taêna-djа na-napâñgapâñgi? ... Taêna-mâñgka, *wat hunne koorts betreft, die heeft immers niets voor hen te beteekenen, geene ernstige gevolgen, gehad?.... Neen, volstrekt niet.*

Ñgapânna, áñgapânna, ri-ñgapânna, *wanneer?* NB. ziet op den verleden tijd, terwijl *siyapáya* altoos op het toekomende doelt.

Siyâpa, *hoeveel;* bijv.: siyâpa-mi bóèlañga, *de hoeveelste is het van de maand?* — Siyâpa sallôna, *hoeveel tijds, hoe lang.* — Âla siyâpa sallôna, *eenigen tijd, hoeveel tijd ook.* — Siyâpa-mâmi, lett.: *hoeveel zou het wezen?* d. i.: *niet veel.* — Ta-siyâpa, *niet, hoeveel zou het wezen*, d. i.: *niet veel.* — Mânna ta-narâpí pabâkóe, ta-siyapâï, *al heeft het paard de maat niet, zoo scheelt het toch niet veel.* — Djâïmi kâna-Mañgkâsará ri-kâttc; mânna nanîyá kóèrañg, ta-siyapâ-mi, *gij hebt reeds veel Makassaarsche woorden; en al ontbreken er ook nog eenige, is het toch niet veel meer.* — Ta-siyapâï tallassâna, *zij leven niet lang*, lett.: *zij hebben niet veel leven, meer.* — Siyâpa .... siyâpa, *hoeveel.... hoeveel*, v. d.: *zooveel.... als;* bijv.: Na-nibâkóe. Siyâpaï toeñgkalâna bânnañga; siyâpa tôñgi mañgkóna biñgkoeróèwa, *men meet het af. Hoeveel strengen garen, hoeveel ook kopjes biñgkóèroe*, d. i.: *juist zoo veel kopjes biñgkóèroe als er strengen garen zijn.*

Pisiâpa, *hoeveel keeren?*

Siyapâya, vragend vnw. *wanneer?* NB. enkel gebezigd van den toekomenden tijd; van het verledene sprekende bezigt men *áñgapánna*, men zie boven.

Siyâpa-siyâpa, *verscheidene.* — Âla-siyâpa-siyâpa, idem.

Siyapâñgko-ântoe?, en zamengetrokken: siyapâñgkontoe?, of: siyapânnoe-ântoe?, = het Boeginesche *sipóagotoe?*, letterl.: *wat is die met u?* dat is: *in welke betrekking staat die tot u?* alzoo = *apánnoe-ántoe?*, en *noewapâï-ántoe?* Vergelijk boven.

(2° âppá), *vier.* Boeg. *áppá*, Mal. *ampat*, Jav. *pat* en *papat.* Vergel. Mak. Spr. § 90.

Sampóèlo ñgâppá, of: áñgâppá, *veertien.* — Pâtampóèlo, *veertig.* — Pâtam-bilâñgañg, *vier honderd.* — Pâtassâboe, *vier duizend.* Vergel. *pátañg* N°. 1 en Mak. Spr. § 86.

Piñgâppá, *viermaal.* Vergel. Mak. Spr. § 117.

Lâppá-âppá, *viervoud.* Men vergel. Mak. Spr. § 118.

Kaâppá, of: mákaâppá, of: kapiñgâppá, of: mákapiñgâppá, *vierde.* — Kaäppâna, of: mákaäppâna, of: kapiñgappâna, of: mákapiñgappâna, *ten vierde.* Vergel. Mak. Spr. § 119.

Tâwa-appâna, *een vierde.* Vergel. Mak. Spr. § 121.

Táâppá, tápâtañg, *elk*, of: *ieder, vier.* — Tápiñgâppá, *elk*, of: *ieder, viermaal.* Vergel. Mak. Spr. § 122.

Âppá-âppá, *aan vieren, met hun*, of *haar, vieren.* Vergel. Mak. Spr. § 123.

Appâkki, a) *met hun vieren iets doen;* bijv.: niyappâkki nitoènroeñg, *door vier personen geslagen worden.* — Kíappâkki-mi, *wij hebben het een of ander met ons vieren gedaan;*

b) *iets tot vier maken, in vieren verdeelen.*

Siyâppá, = *si-pá, één vierde van één táí*, alzoo: *twee reaal.* Vergelijk *pá* N°. 6. (Rap.)

(3° âppá), bep. âppaka, *einde, top, zoom, rand.* Boeg. *tjáppá*, idem. — Âppá-karêmeñg, *vingertop.* — Âppá-kamoèroe, men zie: *kamoèroe.* — Âppákâñjñjiñg, men zie *kâñjñjiñg.* — Mêmpo riyâppátânroé, lett.: *zitten op de punt van een hoorn;* v. d. overdragtelijk geb. van iemand, wiens leven in groot gevaar verkeert.

(âpañg), soort van *rijstkoek*, Mal. *apam*, en Jav. *apĕm*, Boeg. idem.

(âmpañg), *afzetten*, eene rivier om te visschen, vergel. *tíkoé;* van daar: *tegenhouden, bedwingen*, Boeg. idem, Mal. *ampañg, in den weg leggen, afsluiten;* Jav. *ampah, beletten, tegengaan;* bijv.: Naâmpañgi binâñgâya karâëñga, *de Vorst zet de rivier af*, om te visschen. — Koewâmpañg pamaíkoe, *ik bedwing mijn gemoed.* (Sinr.)

(1° âpí), = *épé* N°. 1, van daar: pañgâpí, = *paérañg-boèntiñg*, men zie *érañg.*

(2° âpi), Boeg., Bonth., Toer., en Sal. = *pépé* N°. 3, *vuur*, Mal. en Jav. idem.

(3° âppí), *vlechten*, Boeg. idem. — Sâmboeñgâppí, *in malkander splitsen*, bijv.: de touwen op een Europeesch schip. — Rânte âppí-rânrañg, soort van *halsketting*, er uitziende als *het vlechtsel van een ankertouw van bindrotting.*

Âppí-âppí, *gevlochten teen, horde.*

(âmpí), bep. âmpika, *digtbij, nabij.* Boeg. *siyápí*, Mal. *kampir*, idem, Jav. *ampir, ergens aangaan*, of *aangieren.* — Riyampína, *in de nabijheid van hem, nabij hem.* — Âná ampína oeloewâya, *het bijna, het op één na, oudste kind.* — Âná ampínâya, *het daarop volgende kind.* (Rap.)

Ampîkañg, *digt bij iemand zijn.*

(âpoeñg), *daauw*, Boeg. idem, Mal. *ombon.* NB. *Ápoeñg* hierin van *naníñriñg* onderscheiden, dat het in de lucht en over den grond rondzweeft, terwijl het andere zich op planten, of andere voorwerpen, nedergezet heeft. Men zie *naníñriñg.*

(âmpoe), Sal. *kleinkind.*

(âmpe), bep. ampêya, bijv.: antekâmma ampêna, of: âmpe-ampêna i-toèwañg ri-kalênna? *hoedanig is de manier van leven van mijnheer?* Boeg. idem. NB. eigenlijk geen Makass., in Gôwa geb. *gáoé* N°. 2.

(âppo), bep. appôwa, een zwaar dik stuk bamboe, ongeveer eene manslengte hebbende, en aan de eene zijde terdege gespleten. Boeg. idem. Deze *áppo* wordt bij gelegenheid van ziekte, of van geboorte, of van feesten naar aanleiding van *besnijdenis, trouwen, bevalling*, enz., bij één der huispalen in de vloer gestoken, met het gespleten gedeelte naar onderen, terwijl het naar beneden zakken van den ganschen toestel voorkomen wordt, door een pen die zoo wat in het midden door de *áppo* gestoken wordt. Met deze *áppo* slaat men alsdan van tijd tot tijd tegen den huispaal aan, tot verdrijving der booze geesten. NB.

deze *âppo* ook genoemd *galâppó* en *bârrassá* N°. 2.

(îpí) = *épé* N°. 1.

Tâîpí, = *táépé*.

(îpo), bep. ipôwa, soort van *boom*, welks sap geb. wordt tot het vergiftigen van pijlen, *Arbor Toxicaria*, men zie: *Rumphii Herbarium Amboinense*, Boek III, Hoofdst. 45; Mal. *ipoh*, en *ôpas*, idem.

(oèpá), bep. oèpaka, *voorspoed, geluk, gelukkig*, Boeg. *ôepâ*, idem; bijv.: îya naâlle, of: napâré, oèpá, lett.: *een geluk heeft het genomen*, of *gedaan*, v. d.: *het is gelukkig*. Vergel. *tóewa* N°. 1. — Oêpá niyâna, *gelukkig dat er nog wat is*, v. d.: *er is slechts luttel weinig*. — Tâoc-oèpaka oèpá-tôñjdji, *die gelukkig is, krijgt steeds meer geluk*.

(oèmpa), *nog meer*, Boeg. *mórpa*, idem; bijv.: sâre oèmpa kânre, *geef nog meer rijst, geef nog wat rijst*. — Taêna oèmpa, *niet meer;* bijv.: mânna si-tâoe ta-nîyá oèmpa tâllassá, *er was zelfs geen één man meer in leven*. (Djay., G. G.)

(oèmpóe), *bijvoegen;* bijv.: talibânnañg-Paserênoe niballîya sâgantoèdjoe-poèlo, niyoèmpoeka djârañg-palâri, *uw buikgordel van Pasir, die gekocht is voor tachtig reaal, welke som vermeerderd is met*, of: *bij welke som nog gevoegd is, een jagtpaard*, alzoo: *uw buikgordel van Pasir, die gekocht is voor tachtig reaal, alsmede een jagtpaard*. (Mâdi.) — Niyoèmpóe passamêñg, *passement aan-*, of: *bijgevoegd*, d. i. *aangezet, worden*. — Tâpperé niyoèmpóe, *een matje dat met het een of ander vermeerderd*, d. i.: *omzoomd, is*. (Bid.)

Pañgoèmpóe, lett.: *bijvoegsel, aanvoegsel;* van daar: a) de *kâsa* N°. 1 of *sakâllá*, die om den rand van gordijnen, of matjes, genaaid wordt, terwijl een weinig boven het uiteinde de *pîñggirí* tot sieraad wordt opgezet; alzoo: *boordsel, rand, franje;*

b) gebezigd van die *sóerá* van den Koran (,men zie *sóerá* N°. 2), welke men bij de râkka's, na de *pâtihá*, of: *eerste sóerá*, leest. (Godsd.) Men verg. *râkka* N°. 5.

Paoèmpóe-tâpperé, *iemand, die een' rand om een matje zet.*

(êpa), bep. epâya, *armholte.*

Si-êpa, lengte van het uiterste des midden vingertops tot aan het einde van den ganschen arm, tot zoover mogelijk onder *de armholte.*

Boèloe-êpa, *haar der armholte.*

(épañg), *aas*, (visch). Boeg. idem.

Épâñgi, *van aas voorzien;* v. d. het spreekwoord: pêkañg ta-niyépâñgi, lett.: *een hoek zonder aas*, ons: *bijten in een hoek zonder aas.*

(êmpañg), *afschoeijen, afdammen*, Boeg. idem, Mal. *ampañg, in den weg leggen, afsluiten.*

Êmpañg-êmpañg, of: pañgêmpañg, *datgeen wat in-*, of *afsluit*, v. d.: *dam, dijk, gracht, rand van een vijver, een vijver* zelf. Van daar overdragtelijk: *conditie, voorwaarde, besluit, bepaling, overeenkomst*, waardoor wij als 't ware *ingesloten*, of *gebonden*, zijn. (Rap.) — Nipañgêmpañg, *afgesloten worden.* (Rap.)

(êpóe), bep. êpoeka, soort van *sierikdoos*, zoo als alleen de hooggeplaatste Inlanders gebruiken mogen, en dus wel te onderscheiden van de *lópá-lópá*, men zie *lópá* N°. 1 en ook *kalâwiñg*, Boeg. idem, Jav. en Mal. *epokh*.

(êmpoeñg), máñgêmpoeñg tâoc-bê-

roe, a) *jegens nieuwelingen* (vreemdelingen) *vriendelijk en voorkomend zijn* (GG.);

b) *pasgeborenen verwelkomen*, = *timpóroñg ánâ-lólo.*

ᨅᨗᨔᨗᨅᨗᨊ (1° êpé), *persen, toewringen, drukken, knellen, van beide zijden insluiten;* Boeg. *pipi*, en Mal. *apiet*, idem, Jav. *apit, van beide zijden, tusschen twee, insluiten*, bijv.: áñgêpé mîñjá, *olij persen.* — Ñgêpé bâoe, *de bamboezen voor de ra zamenpersen*, v. d.: *zamenbinden.* (D. Moes.) — Táê péki karemêñgkoe, *mijne vingers blijven ergens tusschen gekneld.* — Táêpéki badjoêñgkoe, *mijn baadje is ergens tusschen gekneld, steekt ergens uit.* — Naêpéki katoêba, lett.: *hem drukt, brengt in het naauw, een preek in de moskee*, te weten: *de eerste preek na de vasten van roemállañg.* NB. gebez. van iemand, die in de vasten-maand begint te bouwen, of op reis gaat, of iets anders onderneemt, hetgeen voor zeer verkeerd gehouden wordt.

Êpéki, iemand knellen, persen, knijpen, ook gebezigd van tweederlei soort van straf, welke naar willekeur door den koning van Gôwa opgelegd, ook soms bij wijze van pijnbank aangewend wordt. Men neemt daartoe in de eerste plaats vijf kleine stukjes dunne rotting, die aan de eene zijde aan elkander vastzitten, aan de andere, naar goedvinden, meer of min tot elkander kunnen gebragt worden; zulk eene machine heet *pañgépé*, en dient om iemand's vingers, die daar tusschen gestoken worden, ter dege te knijpen. — Eene andere manier van *ñgépé* is deze: Men legt tegen elk van de slapen van het hoofd eene *sapíri*-noot, en brengt ter weerszijde van het hoofd een hout of plankje aan, en beide planken worden van voren en van achteren met kracht tegen malkander gedrukt. Is de koning erg vertoornd, zoo laat hij zeer lang en sterk drukken, tot dat de oogen er uitspringen, en de ongelukkige natuurlijk bezwijkt.

Pañgêpé, *het drukken*, of: *datgeen wat drukt*, enz. Van daar aldus genoemd: a) een bamboe of hout boven op het dak van een huis, onder de *panráñgká*, en rustende op de *káso's* daar, waar zij elkander van boven snijden, dienende alzoo, om ze vast in malkander, en op de *simoêñgañg* te drukken.

b) de bamboezen of houten van de *sámboeñglávañg*, zoowel die welke oploopen en alzoo het raam helpen formeren, als ook die welke tusschen de verschillende rijën of vakken patôñgkó aangebragt worden. Zij drukken alzoo als het ware op het onderste hout, of bamboe, genaamd *kálañg* N°. 1, of *ságañg*, of *salévañg* N°. 1.

c) bamboezen boven de *palâñgga-ljádi's*, en in dezelfde rigting als de *palâñgga-lómpo's* aangebragt, dienende om de *palâñgga-lómpo's* en *palâñgga-ljádi's* op elkander te drukken. De bindrotting gebezigd tot het vasthechten van de *pañgépé*, heet: *pasíkó-pañgépé.*

d) dat gedeelte van de praauw, hetwelk de kiel van weêrszijde insluit, deze als 't ware *zamenperst;*

e) = *pássa* N°. 2;

f) de toestel gebezigd tot uitoefening van bovengemelde straf (*épéki*);

g) eene *bijzit*, of zoogenaamde *huishoudster*, die als 't ware 's nachts tegen iemand *aanligt* of *drukt;*

h) pañgêpé-mîñjá, *een olijpers.*

Niyêpé-êpé-mi ri, *hij werd van beide zijden als 't ware gedrukt door*, dat is: *zat tusschen.* (Sîti Tjin.)

(2° êppé). — Siyêppé (Royoñg), = *séppé* N°. 2, *buurman.*

(êpoñg), *zamenbinden, tot een bosje*, of *riaje*. — Si-êpoñg, een *ris*, een *bosje*, bijvoorb. *uijen*, of *mañgga's*, of *d̃jamboe's*, of *peper*. Boegin. idem.

(êmpo), mêmpo, ámêmpo, *zitten, wonen;* bijv.: ámêmpo-ri-bit̃ára-mâmi, letterl.: *de zaak zit maar voor den Regter*, d. i.: *men had de zaak maar voor den Regter gebragt.* — Mêmpo ritâñga, *in het middeu zitten*, v. d.: *onzijdig*, of *onpartijdig, zijn.* — Mêmpo ri-t̃îko, vergel. *t̃îko.* — Mêmpo riyâppá-tânroé. Men zie: *áppá* N°. 3. — Êmpo-mi tabâllá-karâëñg, *hij zit niet meer als een vorst in zijn huis;* d. i.: hij bewaart niet meer de vorstelijke deftigheid, loopt als een radelooze door het huis. (Mâdi.) — Âná-karâëñg, na-taêna-pa empôna, *vorstenzonen, die nog niet zitten*, d. i.: *nog geene betrekking, geen ambt, hebben.* Men zie beneden *empôwañg*, lett. *a.* (Rap.)

Paêmpo, *doen*, of *laten, zitten;* bijv.: tâoe-ni-paêmpo, *iemand dien men laat zitten*, v. d.: *iemand dien men ergens als pandeling laat dienen.* (Rap.) — Paêmpo-tâñgaï âñggoroka, *aan tafel de flesschen wijn, tusschen de gasten in, plaatsen.*

Empôwi, *ergens zitten*, van daar: *bij iemand zitten*, of *wonen;* bijv. kêre-bâllá naëmpôwi?, *welk huis bewoont zij?* (Kel.) — Tâoe-naêmpowîya, *de man, bij wien (de slavin) zit*, of *woont.* (Rap. T. D̃j.) — Tási-polônna parasâñgañg naëmpôwi, lett.: *zij bewonen*, of *houden ieder bezet, een gedeelte van een negrie.*

Paëmpôwi, *ergens doen zitten.*

Pâpaëmpôwi, *iets maken tot het voorwerp, waar men doet zitten tegen*, v. d.: pâpaëmpôwi pamâí, *iets tegen iemand in zijn hart doen zitten*, d. i.: *een wrok jegens iemand koesteren.* (Rap. K. G.)

Piyempôwi, *ergens*, of: *bij iemand, doen zitten;* bijv.: piyempôwi nâwa-nawânna, lett.: *zijne gedachten ergens op doen zitten*, v. d.: *ergens over nadenken.* — Napiyempôwiyá kôdi, lett.: *hij doet kwaad op mij zitten*, van daar: *hij berokkent mij kwaad.*

Empôwañg, a) *zitting*, v. d.: *zitplaats, plaats, betrekking, rang, ambt, bediening;* v. d. ook: âreñg-empôwañg, *titel;*

b) *ergens zitten*, of *inwonen*, v. d.: *ergens als pandeling in dienst zijn*, bijv.: toe-máñgempôwañg, *iemand, die voor zich zelven* of *voor een ander bij den schuldeischer inwoont*, om dezen als pandeling te dienen. (Rap.)

Pañgempôwañg, *iemand ergens als pandeling voor dienen;* bijv. na-napañgêmpowâñga-tômmo, *en zoo hij daarvoor*, te weten: *voor een schuld, ergens als pandeling in dienst treedt.* (Rap. T. D̃j.)

Paëmpôwañg, *iets ergens doen zitten*, of *wonen.*

Pâpaëmpôwañg, *iets ergens, iets voor*, of: *tegen, iemand doen zitten*, of *wonen;* bijv.: pâpaèm pôwañgi ri-pamâí, *iets tegen iemand in zijn hart doen wonen*, of: *huisvesten*, v. d.: *een wrok tegen iemand koesteren.* (Rap. K. G.)

Siyempôwañg, lett.: *zamen zitten*, wordt uitsluitend gebezigd van den *coïtus.* (Inl. Wetb.)

Sipamempôwañg, ook lett.: *zamenzitten*, doch dit wordt gebezigd van alle menschen die maar bij elkander zitten.

Êmpo-êmpo. Deze verdubbeling geeft te kennen dat het *zitten* niet in eigenlijken zin is op te vatten, bijv.: mábâd̃jí êmpo-empôna ri-ballâna, lett.: *hij is goed in zijn huis gezeten*, d. i.: *het ziet er netjes in zijn huis uit.* (Rap. K. G.)

Êmpo-êmpôwañg, *ergens terdege voor-*, of *op-*

zitten, v. d.: *ergens terdege over nadenken*. Vergel. *tĩnro-tĩnrówañgi*, op: *tĩnro*.

(1° ôpa), geb. van *'t leêg*, of *zonder vrucht, zijn* van *paddie-aren*.

(2° ôpa), bep. opâya, soort van rank met eetbaren wortel, vooral op Saleijer gegeten. Boeg. idem.

(3° ôpá). N̄gôpá-ôpá, *steken*, door de hitte, Boeg. idem.; bijv.: bâmbañg n̄gôpá-ôpáki allôwa, *het is warm, de Zon steekt*. — N̄gôpá-ôpáki bambânna, *hij heeft een heete koorts*.

(1° ôpañg), môpañg, *voorover op den buik liggen*. Boeg. *mŏépañg*, idem.

Paôpañg, *iets voorover op den buik leggen*.

(2° ôppañg). Ôppañg, soort van platten visch. Boeg. idem.

(1° ôpoe), Sal. *heer;* v. d.: titel van de *twaalf hoofden* van Saleijer. — Ôpoe bâkká, *groote heer*, van daar op Saleijer dus genoemd de *Gouverneur* van Celebes en onderhoorigheden. — Sombaôpoe, naam van een fort van vroeger tijd, zamengesteld uit *sómba* + *ópoe*.

(2° ôpóe). Ôpóe-ôpóe, = *óppó-óppóki*, vergel. *óppó* en *tóñgkó-tóñgkó* op *tóñgkó*.

(ôppó). Môppó, ámôppó, *in malkander gedoken liggen*. NB. geb. van *beesten*. Van daar bijv. geb. van *'t broeijen* van *kippen;* en van daar wederom overdragtelijk: *ergens blijven hokken, zich stil houden, zijn vorst niet volgen*, en dergel. meer. (Rap., K. G.)

Oppôki, áñgoppôki, *ergens op broeijen;* v. d. overdragtelijk gebez. in de beteekenis van: *ongeoorloofde gemeenschap met eene vrouw hebben*. Voorts ook gebez. van een jongman, die, na het hoofd gestooten te hebben bij de ouders zijner geliefde, haar, hetzij des nachts, of bij dag, opzoekt, en zich nevens haar neêrzettende, beider midden vereenigt, door er eene saroñg om heen te winden. In deze houding blijft hij zitten, terwijl hij eene ontbloote kris in de hand houdende, de ouders dreigt het meisje te zullen vermoorden, wanneer zij niet hunne toestemming tot het huwelijk geven. Mogten nu de ouders blijven weigeren; zoo wordt hun kind een offer des doods, en eindigt de zaak met een amok.

Pamoppôki, *iets maken tot het voorwerp waarop men broeit, slaapt, ligt;* bijvoorbeeld: mâñge pamoppôki badjdenna Iyânoe, *op het baadje van N. N. gaan liggen*, bijvoorbeeld gebezigd van *hond* of *kat*.

Siyoppôki, lett.: *samenbroeijen*, v. d. overdragtelijk geb. van *ongeoorloofde gemeenschap* tusschen een man en vrouw.

Ôppó-ôppóki, gebez. van den tôñgkó-houder, wanneer hij het rood van den steen steeds op dezelfde plaats onderaan brengt. Vergel. *ópoe* N°. 2 en *tóñgkó-tóñgkó* op: *tóñgkó*.

(ômpó), *vorderen, vooruitgaan;* bijv.: ômpóki djamânna, *zijn werk vordert, gaat vooruit*. NB. in Gôwa niet gebruikelijk, wel *bŏéwáki djamânna*. Vergel. *bŏéwá* N°. 2.

(ipêtitâhi), 't Arabische إِفْتِتَاح, *opening*, v. d.: *begin* van het een of ander. (Godsd.)

(apîyoeñg), onbereide *opium*, Jav. *apjoen*, Arab., Mal. أفيون, idem.

(âpará), Mal. *kampar, uitspreiden*. — Bâtoe-niyâpará, en v. d.: *bâtoe-nâpará*, een gladde steen onder in het water, als 't ware een *steen die plat uitgestrekt is*.

Nipañgapârañg-mi tâpperé paramadâni, *voor hem zijn tapijten gespreid.* (D. Moes.)

 (îparâ), bep. îparaka, *zwager*, men zie *lâgo*, Jav. *ipe*, Mal. *iepar*, Boeg. *îpâ*, idem.

Sîpa-ipârrañg, a) *tot elkander in de betrekking van îparâ staan;* b) *met zijn zwager zijn.*

 (êperé), = *kalîpe.*

(amperêñgañg), *maag.* NB. niet: de *krop* van een *vogel* (, vergel. *lâppó* N°. 1), maar: de *dikhuidige maag.* (D. Moes.)

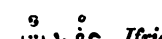 (eperîtoñg), 't Arabische عِفْرِيت, *Ifriet*, soort van *demon*, lett.: *loos, kwaadaardig.* (Tam.) Verg. van Hoëvell's Bidas., Inleid. XV, bl. 215, en Aanteek. bl. 393.

 (ampêlañg). Aldus genoemd de *verschansing*, met één of twee openingen in het midden voor het geschut, van voren op een *bîntá*, of *rooversvaartuig.* Boeg. *appêlañg*, idem.

 (âpelé), *van buiten leeren.* Boeg. idem, het Arab. حَافِظ, *iets in het geheugen bewarende;* bijv.: ta-koekoellêyaï koewâpelé, *ik kan het niet van buiten leeren.* — La-koewâpeléki ri-yoelôñgkoe, *ik zal het uit het hoofd leeren.*

(ampôló), bep. ampôloka, een groot stuk hout, dat in het vuur gelegd wordt, om het aan te houden.

(ampelôkañg), = pelôkañg (D. Moes.), welluidendheidshalve van voren met *am* vermeerderd. Vergel. *pêló.*

 (ampâllassá), bep. ampâllassaka, boom, welks bladen gebez. worden om hout glad te wrijven, *Ficus politoria Lam.* Boeg. *apâllâ* idem.

 (âpasá), ñgâpasá, áñgâpasá, *vlijtig, naarstig, zijn;* bijv.: ñgâpasá ri-palañgêrañg, *naarstig toeluisteren;* v. d.: *opmerkzaam zijn.* — Tamáñgâpasá, *onopmerkzaam*, v. d.: *ergens geen acht op geven, ergens niet van houden*, bijv.: ta-koewapâssaï âñjdjo bôeka-boekârañg-bawâna, *ik houd niet van, schep geen behagen in, zijn woorden.* (S. Tjin.) — Ta-koewâpasá ri-lîno, *ik schep geen behagen in de wereld.* — Tâoe-ta-ñgâpasá, *iemand, die in niets lust heeft.*

 (âmpasá), bep. âmpasaka, 't Mal. *ampas, drab, dik*, bijv. geb. van *koffijdik*, ook van het *drabbige* in een inktfleschje. Men zie *garóto.*

 (ôpasá), bep. ôpasaka, ons *oppasser.*

 (âpo-âporó), bep. âpo-âporoka, naam eener soort van *insekt*, die de paddie op het veld vernielt.

 (âba), bep. ábâya, *vloed, overstrooming*, Mal. *bah*, idem. — Âba-tampârañg. Men zie: *tampârañg.*

(âbañg), *voorhoofd*, ook aldus genoemd het hout waarop de *áná-tîñgkeré* rust.

 (âmbá), *gooijen*, of *stooten*, bijv. met *knikker*, of *billiardbal.* Boeg. idem.

(âmbañg), *vastbinden*, Boeg. *tâmpañg*, idem; van daar: âmbañg-ôeloe, *de band van het paardehoofdstel*, die over den kop van het paard komt, en *waarmede het vastgebonden wordt.* — Âmbañgi sêleka, *de kris met een touw in de scheede vastbinden.*

Pañgambânna sêleka, *het touw waarmede de kris in de scheede is vastgebonden.*

Târâmbañg, a) soort van band, waarmede men de beide voeten *bindt*, of *omwindt*, ten einde die, bij het beklimmen van boomen, bij elkander te houden, en zich tegelijkertijd, door middel van dien band, daaraan vast te klemmen, Boeg. idem.

b) *vastgebonden*, v. d. *ergens in verward, zijn;* bijv.: natárâmbañgi ôteré bañgkêñgkoe, *mijne voeten zijn in touw verward.*

(âmbí), ñgâmbí, *klimmen, beklimmen.* — Niyâmbí, *beklommen worden.*

Âñgambîkañg ri-kayo'ewa, *klimmen in de boomen.* (Mâdi.)

(âmbîñg), = *palâmbîñg, spiegel,* gedeelte van het schip bij den achtersteven. — Âmbîñgkêtji, *een brikspiegel.* Dit onder anderen aangetroffen op de *tô*, of *toop.*

(âmbo). Máñgâmbo-âmbo, *zijn' saroñg*, of *gâdoé*, wanneer die dreigt te vallen, *opnemen en van boven weder losjes instoppen*, v. d. geb. van iemand die overstelpt van droefheid, zich nu her- dan derwaarts wendende, telkens op het punt is zijn saroñg te verliezen, alzoo ten teeken van *hevige smart* (Sinr.); ook overdragtelijk gebezigd van iemand, die iets slechts voor de leus doet, iets als 't ware maar *losjes instopt*, in stede van het *stevig te binden.*

(îbiñg). Paîbiñg, de persoon, die tegen betaling van eenige duiten, met de *padjógé* mag dansen. Boeg. idem. Vergel. *djógé.*

(o'ebá), bep. o'ebaka, *buskruid.* Boeg. idem, Mal., Sund., Jav. *obat.*

(o'emba). Mo'emba, ámo'emba, *zigtbaar worden*, v. d.: *opwellen, voortspruiten*, bijv. riyatînna, *uit zijn hart;* v. d. ook: *opkomen, opgaan*, bijv.: *de Zon.*

O'emba, lett.: *maak u zigtbaar, vertoon u*, van daar ook geb. voor ons: *komaan;* bijv.: o'emba-mo kiálâmpa, *komaan! laat ons gaan*, (Djay.)

Pamo'emba, *het zigtbaar worden*, bijv.: tâlloembâñgi pamoembâna bo'elañga, lett.: *drie nachten van het zigtbaar worden van de maan*, d. i.: *den derden dag der maand.*

Pamoembâñg (allôwa), lett.: *het zigtbaar worden* van de *Zon*, d. i.: *het opgaan der Zon*, v. d.: de plaats waar de Zon opgaat, d. i.: *het Oosten.* (Rap. T. Dj.)

Pao'emba, *zigtbaar doen worden*, v. d.: *aantoonen, laten zien.*

Sipao'emba, *elkander laten zien;* bijv.: sipao'emba dâmpeñg, lett.: *elkander doen zien* (, *vóórhouden, verwijten*), *dat men het met een vreemden man houdt.* (Inl. Wetb., Rap. T. Dj.) NB. als gelijkluidend met dit sipao'emba-dâmpeñg ook gelezen: *sipâoedâmpeñg.*

(o'embañg), gebezigd van het *met twee houten ligten van een praauw*, ten einde die bijvoorbeeld op de *lañggâñg* te plaatsen; van daar ook: *de zwangere vrouw*, die met het ligchaam geheel uitgestrekt, achterover op den grond ligt, door middel van een buikband, welke onder hare partes posteriores heengehaald is, *zachtjes op en neêr schudden.* NB. dit heeft plaats bij het *nisápoe.* Vergel. *sápoe* N°. 4.

(o'eboeñg), *kruin* van het hoofd, Mal. *hoeban*, Jav. *boenboennan*, idem. Vergel. *bo'ewoeñg* N°. 1. — Pônna nadjâma oebo'eñgkoe malaêká; bârañg áko'elle-dji koetâgalá âñjdjo djamâñga, lett.: *indien een engel mijn' hoofdkruin aanraakt*, d. i.: *zoo God mij helpt, kan ik welligt die betrekking waarnemen.*

(o'emboe), bep. oembo'ewa, vnw. oembo'eñgkoe, *rook, damp*, — Niyoembo'ewi, *berookt worden.* Vergel. *ro'emboe.*

(o'embeñg), ñgo'embeñg, *knabbelen*, op *suikerriet* bijv., *djagoñg* en derg. meer.

(ê'bá), *snijden.* Boeg. idem. — Niyê'bá

tobôna kaloekoèwa, *er wordt eene insnijding gedaan aan den bloementros van den klapperboom.* — N͡gêbá-bâlló, *eene insnijding in den inroé-*, of *saguweerboom doen, ten einde saguweer te krijgen.* — Si-êbá rôti, *eene sneê brood.*

Lâdi͡n͡g-pan͡gêbá, klein mesje geb. om eene insnijding in den bloementros van klapper- of saguweerboom te doen.

ꦱꦺꦩ꧀ꦧ (1° êmba), bep. embâya, *omheining*, hetzij van steenen of struiken, of iets anders. — Êmbaï kanânna taoèwa, *iemand's woorden als 't ware omheinen*, of *stuiten;* v. d.: *iemand in de rede vallen.*

Êmba-êmba, *lage omheining.*

(2° êmba), *voor zich uitdrijven*, bijv.: *vee; opdrijven*, bijv.: *visch*, of *wild; wegjagen*, bijv.: *jongens; aanvoeren*, bijv.: *troepen.* (Mâdi.) — Mânna mân͡ge niyêmba tâoe-d͡jōn͡gâya, *ofschoon het wild door menschen opgedreven worde.*

Paêmba-d͡jòèkóe, *menschen die den visch opdrijven*, met eene lijn, waaraan stokjes van *táboe-sâla* gebonden zijn.

(3° êmba), bep. embâya, *overspel.* — Êmba-mâta, *overspel met de oogen.* — Êmba-gîyó, *overspel met wellustige bewegingen.* — Êmba-kâna, *overspel met woorden.* NB. geb. van een getrouwde vrouw, die in haar spreken te zeer met andere mannen is ingenomen. — Êmba-gâóe, *overspel in manier van doen*, geb. van een getrouwde vrouw, die, bij afwezigheid van haar man, met andere mannen druk zit te lagchen en te praten.

Máêmba, *overspel bedrijven.* (Inl. Wetb.) — Îya roèwa nikanâya máêmba, *die twee personen welke gezegd worden zamen overspel gepleegd te hebben.* (Inl. Wetb.) — Êmbaï baïnnênna, *zijne vrouw pleegt overspel.* (Inl. Wetb.) — Kâmbará-êmba. Men zie: *kámbará.*

Kaëmbâï, *overspel plegen met*, of ook: *bij, ten huize van*, iemand; bijv.: tâoe êró an͡gkaëmbâï baïnnnênna taoèwa, *de man, die overspel met iemand's vrouw wil plegen.* (Inl. Wetb.) — Baïnne la-nikaêmbaîya, *de vrouw met welke iemand overspel wilde plegen.* (Inl. Wetb.) — Nikaëmbâï-mo ri-Dâën͡g-Bômban͡g, *er is met haar overspel gepleegd door*, d. i.: *zij is onteerd door Dâën͡g-Bómban͡g.* (G. G.) — Tâoe-nakaêmbaîya, *de man ten wiens huize zij overspel gepleegd hebben, de man met wiens vrouw iemand overspel gepleegd heeft.* (Inl. Wetb.) — Bocrânne la-nakaêmbaîya, *de man ten wiens huize hij overspel wilde plegen*, of: *de man, met wiens vrouw iemand overspel wilde plegen.* (Inl. Wetb.)

Pakaêmba, *overspel doen plegen.*

Pakaëmbâï, *overspel doen plegen met betrekking tot;* bijv.: boerannêya lampâkaêmbaïyaï taoèwa baïnnênna, lett.: *de man, die bij iemand zijne vrouw tot overspel wil bewegen*, d. i.: *die met iemand's vrouw overspel wil plegen.* (Inl. Wetb.)

ꦱꦺꦩ꧀ꦧ꧀ (êmban͡g), Sal. *op de armen dragen.*

ꦱꦺꦩ꧀ꦧꦺꦴꦁ (1° êmbon͡g), *spoelen, uitspoelen, afspoelen;* bijv. *kleéren*, wordt echter ook gebez. van het *spoelen*, of *zuiveren* van *goud*, en dergel. Boeg. idem. Men heeft alzoo een *émbon͡g-bâsa*, zoo als van kleêren en dergel., die in het water afgespoeld worden, en een *émbon͡g-kalôtoró*, waarbij het *émbon͡g* zonder water geschiedt. Wanneer men kleêren afspoelt, bedient men zich gewoonlijk van een mandje, waarin men ze losjes weg nederlegt, en dat men heen en weder schudt. (Sinr.)

(2° êmbon͡g), soort van *plant*, gebezigd in de geneeskunst, *Blumea sp.*

(ômbañg), gebezigd van het *openensnijden* van den visch, ten einde dien te droogen (kalotôri). Boeg. idem.

(ômboñg), teekens in de rivier, waarmede het vaarwater afgebakend wordt. — Niyômboñg, *afgebakend worden*, *afgezet worden*, ten teeken van eigendom. (Rap.)

(ambâni), bep. ambaniya, *nabij;* bijvoorb.: ambâni-mi bòentiñg, *zal weldra trouwen.* — Kêre agâñg ambaniya?, *wat is de naaste weg?* NB. hier tegen over staat: *agâñg bellâya;* vergel. *bêlla* N°. 3.

Ambâniyâñgañg, *digter bij.*

(1° âmbará), bep. âmbaraka, *amber*, Boeg. idem, Jav. *ambar*, Sund. *amběr*, Arab. Mal. عنبر. — Âmbará-mâta, *ongeprepareerde amber*, volgens Inlanders, uitwerpsel van zeker grooten visch, en als medicijn gebezigd. — Âmbará si-bâtoe, *een amber-*, of *reukbal*, behoorende tot de *rôi-rôili*.

(2° âmbará), alles, waarvan de kracht door de eene of andere reden *vervlogen* is, bijv. van *wijn*, van *spiritualia*, enz. Mal. *ambar*, *laf*, *smakeloos*, *verschaald.* — Âmbará-mînne paballêya, *de kracht van dit geneesmiddel is vervlogen.*

(ambârîñg), soort van *kleine garnaaltjes*, waarvan men *rôntó* maakt. Men zie *rôntó* N°. 1. — Tâbalá-ambârîñg-djakô, *je hebt een heirleger van jongens in uw' dienst, die weinig of niets uitvoeren, als 't ware op elkander zitten als die kleine garnaaltjes.*

(oembârañg), *welligt*, v. d. al naar gelang van het verband, soms met: *gesteld eens*, *zoo*, en meer andere dergelijke woordjes, in het Hollandsch te vertalen. Vergelijk boven *bârañg* N°. 1; bijv.: ka-oembârañg sâla-palâñgeró tâoe nisoerôwa, *daar welligt de gezonden persoon verkeerd gehoord heeft.* (Rap. K. G.) — Mânna oembârañg mañggâppa bâdjî, tòegoeróe-djî, *al mogt hij ook welligt geluk ondervinden, hij zal toch ongelukkig worden*, lett.: *vallen.* (Rap., Sinr.) — Oembârañg noetaêna koebòentoeloé, taêna koewámâri ámânrámanrâki, enz., lett.: *welligt had ik u niet ontmoet, zie! ik zou niet opgehouden hebben, alles te verderven*, v. d.: *gesteld eens, dat ik u niet ontmoet had*, of: *zoo ik u niet ontmoet had, had ik niet opgehouden*, enz. (Djay.) — Oembârañg nakâmma, ta-siratâñga-pi noepakâmma, lett.: *welligt is het zoo*, (maar dan) *was het nog niet voegzaam, zoo te handelen*, v. d.: *gesteld eens, dat het zoo ware, maar dan voegde het u nog niet om aldus te handelen.*

Mânna na-oembârañg kâmma, *al is het ook welligt maar zoo iets.* Men vergelijke verder *mânna* op *mañg* N°. 2.

(òeboeróe). Òeboe-òeboeróe, bep. òeboe-òeboeroeka. — Pâyoeñg òeboe-òeboeróe, het Mal. *pâyoeñg oebor-oebor*, eene soort van *zonne-* of *regenscherm*, die tot de vorstelijke rijkssieraden behoort. Boegin. *tâdoeñg òeboe-òeboeróe*, idem. (Djay.)

(òemboeróe). Òemboe-òemboeróe, *beneveld, nevelachtig, donkerachtig;* bijv.: âllo òemboe-òemboeróe, = *âllo-karâeñg*, = het oude *âllo-bênre-bênre, benevelde Zon.*

(êbará), bep. êbaraka, 't Arab. عبارة, *uitlegging, verklaring, gelijkenis, voorbeeld.* (Djay.) — Ebarâna, lett.: *een voorbeeld er van*, van daar: *bij voorbeeld.*

(ôbará), *beleggen*, Boeg. idem, bijv. *niyôbará gâdîñg, met ivoor belegd worden.* (GG.)

(ambarâla), bep. âmbaralâya, ons *Admiraal.* — Ambarâla-lâóe, *zeevoogd.*

(Ibâllisí), bep. Ibâllisika, 't Arab. ابليس, *Duivel.* (Tam.)

(ambelâóe), soort van eetbaar *schelpdier*, waarvan de schelp bij wijze van tabaksdoosje gebruikt wordt.

(ambâwa), bep. ambawâya, *ondiep*, geb. van *water.*

(âmbo-îna), naam van een gezang, op Gôwa gezongen bij kleine kinderen, dus genoemd naar het begin. NB. *Âmbo* Boegin. = *mâñgge;* en *îna* ook Boegin., = *âurong.*

(ambâhañg), Sal. = *dôêdoe*, bijv.: bêra-ambâhañgi, Sal. = *bâttalá-dôêdoewi.*

(1° âmá), *iemand weder in genade aannemen, vergiffenis schenken*, Boeg. idem; bijv.: koewâmá-mi Iyânoe, *ik heb NN. weder in genade aangenomen.* — La-niyâmá-mi lîno, lett.: *de wereld zal weder in gunst aangenomen worden.* NB. Ziet op de *vernieuwing* der wereld, en alzoo op den dag der *Opstanding* of des *Oordeels.*

Siyâmá, *zich met elkander verzoenen.* NB. Ook gebezigd van het *gelukken* van *geneesmiddelen.*

Pasiyâmá, *verzoenen, bijleggen.*

Pasiyamâkkañg, *verzoening, vredeverbond.*

(2° âmmá), bep. âmmaka, *moeder*, Mal. *amâ*, idem. — Âmmá-dâëñg, gebezigd van eene moeder, die tot den stand van *dâëñg* behoort.

(3° âmma), Sal. en Boeg., = *mâñgge*, *vader.* (Kôêrróe.)

(âmmañg), Boeg., *met de lippen als 't ware bijten;* van daar siyâmmañg-âmmañg, *elkander als 't ware met de lippen bijten.* NB. gebezigd van twee geliefden. (S. Tjin.)

(âmîñg), *Amen*, Mal., Sund., Jav. idem, het Arab. امين.

(âmmóe). Niyâmmóe; vóórdat men de *léssoró's* of *paddiearen*, zaait, worden zij eerst eenigen tijd in een *kambóli* gedaan, om als 't ware te broeijen. Dit heet *niyâmmóe.*

(âmme), *in water weeken;* Boegin. *râmme*, idem.

Tárâmme, *in water geweekt zijn.*

Parâmme, *zich doen weeken*, of *baden*, te weten: *buffels.* (GG.) NB. de *r* wordt in het Boeg. zeer dikwijls, in het Makass. slechts nu en dan, op deze wijze ingelascht.

(1° îmañg), het Arab. ايمان, *geloof*, het *geloof.* (Tar.)

(2° îmañg), 't Arab. إمام, *voorganger, voorganger bij de openbare godsdienst.* (Godsd.)

Âñgimâñgi tadêwa-ñgâseñg, *de gansche menigte voorgaan bij het gebed.* (Godsd.)

(3° îmañg), *bedreigen;* Mal. *ámañg*, idem, bijv.: naîmañgá, *hij bedreigt mij.* — Koewîmañgi, *ik bedreig hem.*

(4° îmañg), = *ámasá.*

(dêmmá), bep. dêmmaka, Arab. أُمَّة, *volk, gezindte, sekte, volgelingen eener leer* (Tar.); van daar: tâoe ta-dêmmá ri-nabîya, *iemand die niet volgt den profeet.* (Dat. Moes.)

(dêmí), bep. dêmika, het *vel* van eene soort van rog, digt bij den staart, dat als *rasp* gebezigd wordt; van daar die soort van *rog* genoemd: *lambâroe-dêmí.* Men zie *lambâroe.*

(1° dêmoeñg), *rook, berooken*, Boegin. idem. — Mángodêmoeñg mîñjá, *olij berooken*, v. d. *maken.* (GG.) — Palôêlóe-niydêmoeñg. Men zie *palôêlóe*, op *lôêlóe* N°. 3.

Pañgoemoêñgañg, *aarden toestel*, gebezigd bij het *berooken der olij*. NB. Bij zulk een *pañjoemoêñgañg* heeft men een *katówañg* voor de te berooken olij, met *patóñgkó*, of *palákkó*; voorts: een *táwe* of klein *bakje*, dat in de *katówañg* geplaatst wordt, en waarop men de voor de Makassar-olij te branden reukwerken legt; een *pápadoñgkókañg-táwe*, of een *toestelletje*, *waarop men die táwe doet rusten* (padôñgkó); en een *sipí* (eigenlijk: *pasipí*,) *táwe-táwe*, soort van bamboezen *nijptang*, om de *táwe* meê aan te vatten.

Parôemoeñg-roemoeñgañg. Men zie boven op het woord zelf.

(2° ôemoeñg), *duister zijn*, bijv. een *gezegde*. Boeg. idem.

(émóe), *aflikken*.

Nipaêmóe, geb. van *kinderen*, dien men op den vijftigsten dag na de geboorte, een weinig eten in het mondje stopt, lett.: *die men laat likken*. NB. Dit eten bestaat in een mengsel van allerlei fijn gewreven spijze.

(ômi), bep. omîya, soort van *kaartspel*.

(ámânna), = *ánna*. Men zie *a* N°. 6, en *ánna*.

(amâra), bep. amarâya, soort van *boom*, waarvan men *pasôrañg-póke* maakt. Boegin. idem. Het *amára*-hout ook gebezigd voor de *pápañg-lámma* van een koninklijke praauw. Zoo geringe lieden het voor hunne vaartuigen gebruikten, ware het *bássoeñg*.

(âmoeróe), *geheel verbrijzeld; geheel aan gruis*, of *stuk*, *vergaan*; bijv. geb. van *hout*, *steen*, *aardewerk*, *kleéren*.

(âmoró), nagenoeg hetzelfde als *ámoeróe*, doch geeft een' minder' graad te kennen. Verg. *táñgkoe* N°. 2.

(ôemoeróe), bep. ôemoeroeka, *leeftijd*, *ouderdom*. Boegin. idem, Mal., Sund., Jav. *oemoer*, het. Arab. عمر.

(âmalá), bep. âmalaka, het Arab. عمل, *werk*, ook wel uitsluitend gebezigd van *goede werken*. (GG., Kel.)

(ámôeloe). Men zie *ôeloe* N°. 1.

(âmasá), a) *intrekken*, bijv. *water*, of *olij*, in *garen*, of *doek*; = *ímañg* N°. 4; bijv.: na-îya djénêna nipasitâbaï ri-bânnañga, mâka naâmasáka, *en men neemt water*, *naar gelang van de hoeveelheid garen*, namelijk zoo veel als er *in kan trekken*;

b) *doen intrekken*, bijv.: koewâmasáki djêneka ri-mêdjañga (en bij verkorting: koewâmasáki mêdjañga) ri-paloêloe, lett.: *ik doe het water op de tafel intrekken in een vaatdoek*, v. d.: *ik droog de tafel met een vaatdoek op*. (NB. die gedurig daarmede zacht drukkende.)

Âmâssi, transitive: *ergens doen intrekken*; bijv. ámâssi bânnañga djêné, lett.: *doe water in het garen trekken*, van daar: *laat het daarvan doortrokken worden*.

c) *doortrokken zijn*, bijv.: âmasáki badjôeñgkoe ri-sôñgó, *mijn baadje is doortrokken van zweet*.

Pââmasá, en zamengetr. pâmasá, *doen doortrokken zijn*; bijvoorb.: koepâmasáki paloêloeka ridjêné, lett.: *ik doe de vaatdoek doortrokken zijn van water*, v. d.: *ik droog het een of ander*, *waarop water gemorst is*, *met een vaatdoek op*.

(âmmasá-mêra), 't Mal. امس میرة, lett.: *rood goud*, gebezigd als lievelingsnaam. (Bid.)

(1° âta), bep. atâya, vnw. atâñgkoe, *slaaf, dienaar, onderdaan.* Boeg. idem. — Âta-tâï-djâñgañg, *lijfeigenen die slaven van afkomst zijn.* Vergel. *tâï* N°. 2 en *djâñgañg* N°. 1. — Âta-kâle, of: âta-ri-kâle, *lijfslaaf, lijfvolk* (GG.), men zie *kâle* N°. 1. — Atânna karâëñga, *de onderdanen van den vorst.* (GG.) NB. het woord *âta*, of *slaaf*, wordt door een' inlander, zelfs door een vorst, gebezigd van zijne eigen kinderen, bijv. atânta nisôènná, *uw slaaf wordt besneden.* Dit zal bijvoorb. de koning van Gôwa van zijn *eigen zoon* bezigen, niet alleen tegen Europeanen, maar ook tegen *karâëñg-Pópo*, zijn schoonvader. Wanneer hij echter tegen een oud hoofd over zijn zoon spreekt, zal hij zeggen: *anânoe*, of: *tjoetjôènnoe, la-nisôènná*, lett.: *uw zoon*, of *uw kleinzoon, zal besneden worden;* en tot een gering onderdaan het woord rigtende, noemt de vorst den naam van zijn kind, maar nooit bezigt hij *anâkoe, mijn kind*, in dergelijken zin.

Âñgatâï, *iemand tot slaaf maken;* van daar: *iemand als slaaf beschouwen, iemand tot slaaf hebben, zijn meester zijn*, bijv.: inâï áñgatâï-ko?, *wie is uw meester?* — Inâkke kíatâï, *mij hebt gij tot slaaf*, van daar: *mijn meester zijt gij.* — Taêna-mo sâllañg ikâmbe áñgatâï, *wij zullen geen slaven meer hebben.* (Brief.)

Pañgâtaînna karâëñga ri-Gôwa, *de ondergeschikten* (*onderdanen*) *des koning's van Gôwa.* NB. niet enkel *slaven*, maar ook *vrijen*, zelfs *dâëñg's* en *karâëñg's niet uitgezonderd.* (Inl. Wetb.)

Kaätâäñg, of: kaätâñg, *slavernij.*

Sañgâta, *jongen.* NB. ook van *vrije bedienden* gebezigd.

Iyânoe sipaätâñg, *NN. met al zijn' slaven*, lett. *het gansche slaafschap.* Vergel. *sipakâraëñgañg*, op: *karâëñg.*

(2° âtá), bep. âtaka, 't Mal. *átap, dak.*

(3° âtta), *met*, of *door, zijn verstand bemeesteren*, van daar: *verkloeken, verschalken*, bijvoorbeeld: kâdé ta-noewattâ, ta-noesîkóká, *zoo gij mij niet verschalkt hadt, zoudt gij mij niet gebonden hebben.* — Pônnoe máñgaloepâï oêloe-kâna, niyâtta-kô mábôèndoé, *indien gij vergeet uw woord, zult gij verschalkt* (overwonnen) *worden in den krijg.* (Rap.) Boeg. idem. — Van daar ook: *iets eenigermate met list*, ten minste *noch met geweld, noch door er om te vragen, zich toeeigenen;* bijv.: nâttaï pottolôkoe, koewâtta-tômpi, na-koewâlle-tôñg anoêna, *hij tikt mijn potlood op den kop, neemt het meê zonder er om te vragen. Ik zal hem die poets ook spelen, en insgelijks iets van hem meênemen.* — Van daar ook: *iets vatten, begrijpen, er achter komen, ergens bedreven of ervaren in zijn*, bijv.: koewâtta-mi, *ik heb het begrepen*, of *gevat.* — Nâttaï loêkkaka, simômbalaka, paoêwa, enz., *hij is bedreven in het stelen, het zeilen, het spreken*, enz.

(4° âttá), eene *kleine insnijding* in iets *maken*, Boeg. idem; bijv. âttáki kayoêwa, eene *kleine insnijding in het hout maken*, bijv. om het ergens aan vast te hechten; van daar *áttá*, bep. *áttaka*, genoemd dat gedeelte van den *penis*, hetwelk op het *hoofd* of den *eikel* volgt, de plaats waar eikel en voorhuid zamen komen; bijv. tápêlá-mi attâna napakâmma matakâwo, *zijn áttá is geheel weg van venerische ziekte.*

(ântañg), mântañg, ámântañg, *blijven, wonen;* bijv.: mântañgi horolosîkoe, *mijn horlogie staat stil.* — Ámântañgi battânna, of: ámântañgi tjerâna, lett.: *haar buik blijft*, of: *haar bloed blijft*,

d. i.: *de stonden houden bij haar op.* NB. geb. van eene *zwangere vrouw.*

La-mântañg-mântañgá, *ik zal voor eenige maanden ergens verblijven.* Verg. op *bâñgi.*

Pântañg, *doen wonen, doen blijven;* bijv. nipântañgi-sēñg pâoe-paôewa, lett.: *men laat het verhaal hier weder blijven*, d. i.: *rusten*, d. i.: *het wordt niet verder voortgezet.* — Na-pônna nañgâï tôewañg, napântañg-mi ântoe djârañga, *en zoo mijnheer zin heeft in dat paard, dat hij het dan late blijven*, d. i.: *dat hij het dan behoude.* (Brief.) — Nipântañgi ri-ballâna Iyânoe, *men laat hem blijven*, d. i.: *hij wordt geherbergd in het huis van NN.*

Pamântañg, = *pântañg.*

Pamantâñgi, *iemand*, of *iets*, bijv.: *eene plaats, maken tot het voorwerp waarbij*, of *waar, men woont*, of: *blijft;* als: arênna napamântañgîya, *de naam van hem, bij wien hij in huis geweest is.* (Brief.)

Pamantâñgañg, *verblijfplaats, verblijf, plaats;* bijv.: ángâlle pamantâñgañg ri-ballâna Iyânoe, *zijn verblijf*, d. i.: *zijn intrek, nemen ten huize van NN.* — Ásâre pamantâñgañg, *eene plaats afstaan, inruimen.* — Pamantâñgañg-âná, lett.: *verblijfplaats voor een kind*, v. d.: *baarmoeder.*

Sipamantâñgañg, *zamen wonen met*, bijv. pônna sipamantâñgañgi mêyoñga djôekóe-lañggâya, lett. *zoo de kat zamenwoont met de geroosterde visch.* Zin: "zoo een jong mensch bij eene familie in-"woont, waar een jong aardig meisje aan huis is.

(1° âti), bep. atîya, vnw. atîñgkoe, doch beter: atîkoe, *hart, lever*, Boegin., Mal. en Jav. idem.

Âti-atîyañg, *behartigen.*

(2° âtti), bep. attîya, *aanbrandsel, korst.*

(3° âttí), bep. âttika, *druppel*, Mal. *tielikh*, Jav. *titik*, Boeg. idem. Djéné-ádôntañg si-âttí, *één druppel gestolten water*, v. d. ons: *hagelsteen.* — Si-âttí âñggoró, *een druppel*, wij zouden zeggen: *een scheutje, wijn.*

Mâttí, ámâttí, mámâttí, *druppelen, druipen;* bijv.: namámâttí ilorôta, lett.: *onze smaak druppelt*, d. i.: *wij watertanden.* (Sinr.) — Îya na-nigêsará âdá-biyasâna boettâya, ta-mattîka-mo bâlloka, ta-naîka-tôñgâñga-mo djôekoeka; ánjâla-tôñgi asêya, *zoodra men afbreekt de aloude gewoonten des lands, zal de saguweer niet meer druipen* [NB. de saguweer wordt verkregen door eene incisie in den saguweerboom, als wanneer het sap er uitdruipt of druppelt], d. i.: *zal er geen saguweer meer zijn, zal geen visch meer opwaarts komen*, d. i. *zich vertoonen boven de oppervlakte van het water; zal ook het rijstgewas mislukken.* — Lábîrañgi ámâttika na-ásôloñga, lett.: *beter is het druppelen, dan het wegvloeijen;* d. i.: *beter weinig dan niets.*

Pamattîkañg, *iemand*, of *iets, maken tot het voorwerp, met betrekking waartoe men druppelt*, v. d.: *druppelen onder iemands bestuur, druppelen ten gevolge van het een of ander, druppelen op de eene of andere plaats;* bijv.: îya na-nigêsará âdá-biyasâna boettâya, ta-napamattîkañg bâlló, *zoodra men afbreekt de aloude gewoonten des lands, drupt*, of *druppelt, daar geen saguweer.*

Attîki, *ergens op druppelen.* (Rap. K. G.)

Piyâttí, *doen druppelen.*

Piyattîki, *ergens op*, of: *in, doen druppelen;* bijv.: napañgâñga-mi bawâna, napiyattîki, *hij deed zijn mond open, en liet het er in druppelen.*

(4° âtti), Sal. = het Boeg. *mâlti oewâë, eb.*

(ântiñg). Ântiñg-ântiñg, 't Mal. *antiñg, oorring.*

(ântoe), *die, dat*, lett.: *zie! die, dat.* NB. zamengesteld uit *añj* N°. 1 + *toe*, = het Boeg. *toe, die, dat.* Het doelt op minder ver verwijderde personen of zaken dan *ánjdjo.* Vergel. het Mal. *ietoe* en het Jav. *ikoe.* Wanneer *ântoe* onmiddellijk van *má, makó, maki, mi*, en: *mo*, of van *djá, djakó, djaki, dja*, en *dji* wordt voorafgegaan, valt de *a* van *ántoe* in de uitspraak dikwijls weg: zoodat men krijgt: *mántoe, makóntoe, makintoe, mintoe*, en *móntoe;* of: *djántoe, djakóntoe, djakintoe, djántoe*, en: *djintoe.* Vergel. Mak. Spraakk. § 132. — Îya-mîntoe, = 't Mal. *ieja ietoe, dat zelf, dat juist.* — Nîyá ântoe tâoe koesôero erâñgañg-ko, tôewañg, lett.: *dat is een man, dien ik u laat brengen*, d. i.: *hiernevens gaat een slaaf, dien ik u laat brengen, mijnheer.* — Nîyá-mi-ântoe mâñge ânoe, koepikâtoewîyañg-ko, lett.: *dat is iets hetwelk ik u toezend*, d. i.: *ik zend u hiernevens iets toe.*

Ántoe dikwijls, even als *ánjdjo* en *ánne* achter het persoonlijk vnw. geplaatst, bijv.: pônna nakâmma ântoe pañggâoekânnoe, lábîrañg-mâmá ântoe álampâya, *indien gij zoo wilt handelen, dan is het beter, dat ik* [, lett.: *die mijn persoon*] *maar heen ga.* (Brief.) Vergel. Mak. Spraakk. § 155.

Antôrereñg, of tôreñg, *daar.* NB. naar het schijnt niet zoo *ver* verwijderd als *añjdjóreñg.* Vergel. *ánjdjo.*

(âte), bep. atêya, vnw. atêñgkoe, *hart, lever*, Boeg. idem, Jav. en Mal. *ati*, Sund. *ate, het hart, gemoed*, ook *zin, verstand, lever;* bijv.: âte-djâñgañg, *lever van een hoen*, v. d.: pîlisî-âte-djâñgañg, *wangen, die, even als de lever van een hoen, zeer fijn zijn*, en waarvan de aartjes zoo even door schijnen. — Oêloc-âte. Men zie: *óeloe* N°. 1. — Ôlo-âte. Men zie *ólo* N°. 2. — Pagentôeñgañg-âte, *hartader.* — Âte-âwoe, lett.: *het hart van de asch*, d. i.: *het onderste van een hoop asch*, althans niet de bovenste laag. — Âte-rîñgañg, *long.* Men zie: *rîñgañg* N°. 1. — Atênna-rotîya, *het hart*, d. i.: *het binnenste, het kruimige, van het brood.* — Âte-bâssi, lett.: *hart van 't ijzer*, v. d.: *hard, sterk, ijzer*, en v. d. gebezigd als eigen naam van een oude voorvaderlijke *kris.* (Dat. Moes.)

(ânte), Sal. = *kére.* — Ânte-mâë, = 't Mak. *kére-mâë*, verg. *kére* N°. 2. Verg. ook: *rînte.* — Ânte-kamôewa, Sal. = het Mak. *ânte-kámma;* men zie op *kámma* N°. 2.

(îta), Boeg. = *sállo* N°. 2. (Tar.)

(întañg), *diamant*, Boeg. *îtañg.* Mal. *intan*, Jav. *intên*, idem. — Întañg-tôemboe. Vergel. *tôemboe* N°. 1. — Întañg-tákêwé, lett.: *schitterende diamant*, dus genoemd een ring behoorende tot de rijkssieraden van Gôwa.

Întañg siîntañgîya, *de diamant, die is met een diamant*, v. d. overdragtelijk: *de menschen van gelijke*, d. i.: *van even goede afkomst.*

(1° înti), *zijn met;* bijv.: koe-naînti tároerâñgi, lett.: *met mij is een mij herinneren van haar*, d. i.: *ik herinner mij haar, denk aan haar.* (Sinr.)

(2° înti), *oppassen;* bijv.: înti-sâî ânjdjo anâkoe, *pas eens op mijn kind.* — Boerânne-mâmo noewînti, lett.: *mannen slechts past gij op*, geb. tegen een slecht vrouwspersoon, als die *geheel op de mannen verzot is.* — Baînne-mâmo noewînti, lett.: *vrouwen slechts past gij op*, geb. tegen een' *man*, die gedurig achter de vrouwen loopt. — Paînti, bep. paîntîya, cene *kindermeid.*

Tárînti [NB. de tusschenvoeging van de *r*,

in het Boegin. zeer gewoon, vindt ook in het Makassaarsch nu en dan plaats], *aan het oppassen gebragt zijn*, v. d. *oppassen*, een *kind* bijv.

Patárîntí, bep. patárintîya, *kindermeid*. (D͡jay.)

(îtoeŋ̃), vergel. het Mal., Sund., Jav. *itoeŋ̃*, *tellen*, *optellen*, *berekenen*, v. d.: *iets beschouwen*, *aan iets denken*; bijv.: áŋ̃gîtoeŋ̃-îtoeŋ̃i lîŋ̃ka ta-mámâlliyânnoe, *denkende aan uw heengaan*, *waarop geen terugkeer volgen zal*. (Sinr.)

(îtó), *weten*; bijv.: tâoe nîyá îtó-itóna, *iemand*, *die wat weet*. — Tâoe taêna naîtó-îtó, of: tâoe taêna îtó-itóna, *iemand*, *die geheel ongeschikt*, *voor niets te gebruiken*, *is*.

(ɔ̂etá), bep. ɔ̂etaka, Boeg., = het Makass. *ótó* N°. 2, Mal., Sund., Jav. *oetak*, *hersenen*.

(ɔ̂enta), bep. oentâya, *kameel*, Mal. en Jav. idem, Sund. *onta*, idem.

(ɔ̂enti), bep. oentîya, soort van vruchtboom, *pisaŋ̃*, *Musa paradisiaca L.*, Boeg. *óeti*, idem.

Ɔ̂enti-boelêraŋ̃, ɔ̂enti-t͡jɔ̂mó, ɔ̂enti-mánɔ̂eroeŋ̃, ɔ̂enti-baînaŋ̃, ɔ̂enti-bɔ̂elo, ɔ̂enti-kâppalá, ɔ̂enti-sarîboe, ɔ̂enti-bâtoe, ɔ̂enti-kamɔ̂emmóe, ɔ̂enti-tânróe, ɔ̂enti-barâŋ̃geŋ̃, ɔ̂enti-Mândará, ɔ̂enti-boelâöŋ̃, ɔ̂enti-têne, en: ɔ̂enti-Balânda, soorten van *ɔ̂enti*.

Ɔ̂enti-kalattêyaŋ̃, geb. van *ɔ̂enti*, die onrijp afgeplukt, en door kunst week gemaakt zijnde, toch niet lekker van smaak is. — Ɔ̂enti si-lâlá. Men zie: *lâlá* N°. 1. — Ɔ̂enti si-pôkó. Men zie: *pôkó* N°. 1.

Ɔ̂enti-D͡jâwa, of: ɔ̂enti-ɔ̂enti, soort van *boom*. Volgens Rumphius, in zijn Herbarium Amboinense, I, bl. 148, zou deze boom dezelfde zijn als de *tâŋ̃gaŋ̃-tûŋ̃jaŋ̃*, en zou men daaraan dezen naam gegeven hebben, dewijl hij als 't ware even spoedig opschoot als een pisaŋ̃-boom. Later (III, bl. 118) spreekt hij van een ander *ɔ̂enti-ɔ̂enti*, welks vruchten den vorm hebben van kleine *pisaŋ̃-vruchten*.

(ɔ̂etoeŋ̃), *drukken*, *persen*, Boegin. *ótoŋ̃*, idem.

Oetɔ̂eŋ̃gi, *ergens op drukken*, Boeg. *otôŋ̃gi*, idem; bijv.: noewoetɔ̂eŋ̃gi-pi boŋ̃ggânna, *terwijl gij drukt tegen zijn dij*, d. i.: *terwijl gij vlak naast hem zit*. (Sinr.) — Mâte niyoetɔ̂eŋ̃gi, *doodgedrukt* (*gesmoord*) *worden*. — Oetɔ̂eŋ̃gi-sâï âŋ̃d͡jo, bâtoe, *doe daarop drukken*, d. i.: *leg daarop*, *een' steen*, of: *pers dat*, bijv. *vleesch*, *met een steen er op te leggen*.

Siyɔ̂etoeŋ̃-oetɔ̂eŋ̃gi, *elkander als 't ware drukken*, v. d.: geb. van menschen, die in zoo grooten getale aanwezig zijn, dat zij als het ware op elkander zitten. Van daar ook: siyɔ̂etoeŋ̃-oetɔ̂eŋ̃gi tâoe-matênna, *de lijken liggen opgehoopt*; geb. van een *talrijke* menigte dooden.

(ɔ̂ente), *wringen*, *draaijen*, *omdraaijen*, *uitwringen*, Boeg. *ɔ̂ete*, idem; bijv.: ɔ̂ente kallônna, *iemand den nek omdraaijen*. — Ɔ̂ente-ɔ̂entemâmi, na-noewallôwi, *wring* (te weten: *de natte kleêren*) *maar uit*, *en hang ze in de Zon*.

Oentêyaŋ̃, *wringen*, enz., *met betrekking tot* iemand: v. d.: niyoentêyaŋ̃gi ɔ̂ena ri-boerannênna, *haar worden de haren door haar' man omgewrongen*, om zijne hand geslingerd, d. i.: *hij slingerde haar bij de haren heen en weêr*.

Siyɔ̂ente, *elkander wringen*, van daar: *zamen worstelen*.

(êtaŋ̃), Sal. *zwart*; vergel. het Mal. *hietam*, *zwart*.

(ênta), = *párróe lólo*, *navelstreng*- vergel. *párróe* N°. 2; bijv.: nibêsó-ênta-mi talibân,

naŋ̃-Pasiŕina, *en zijn Pásirsche krisband werd hem afgetrokken, even als een vroedvrouw aan een navelstreng zit te trekken.* (Mâdi.)

ᨅᨚᨅᨆ (êté), mêté, *ronddraaijen.* Boeg. idem.

Pêté, *doen ronddraaijen.*

Pêté-pêté, soort van spel, waarbij men een duit ronddraait, en vóór dat die valt, er een klapperschaal, of iets anders oplegt, om vervolgens te laten raden wat boven is, *bállaŋ̃* of *ó̂kiŕí*. Men vergel. *bállaŋ̃* N°. 3 en *ó̂kiŕí*.

ᨅᨚᨅᨆ (ênteŋ̃), mêteŋ̃, *staan, overeind staan* (D͡jay.); bijv.: mêteŋ̃ moñj̆t͡jô ñgkoe, *het haar dat over mijn ligchaam verspreid is,* (met uitzondering van het *hoofdhaar,*) *staat op,* of *overeind,* bijv.: van *koude* of *vrees.* — Mámêteŋ̃ ri, *staan op,* v. d.: *berusten op, steunen op, afhankelijk zijn van, voortvloeijen uit,* v. d. ook: *vertrouwen op;* gâó́e mámêteŋ̃ ri-mâllaka, *eene handeling staande,* d. i.: *berustende op, voortvloeijende uit, de vreeze.* (Rap. K. G.) — Toe-mámêteŋ̃ ri-sarênna, *iemand die staat,* of *steunt,* d. i.: *vertrouwt, op zijn lot.* (Kel.)

Entêŋ̃gaŋ̃, *standplaats, positie,* bijv. *op het slagveld.* (Mâdi.)

Paêteŋ̃, pêteŋ̃, a) *het staan;* b) *doen staan.* — Sîma-pêteŋ̃, *vertiening van de paddie, terwijl zij nog op het veld staat.* NB. dit geschiedde in vroeger dagen in de Noorderdistrikten van het Gouvernement van Celebes en onderhoorigheden; bijv.: ápaêteŋ̃ bo͡endó́e, *een' oorlog doen staan,* d. i.: *maken.* (Rap. K. G.) — Gârriŋ̃-pêteŋ̃, welligt lett.: *ziekte die doet staan, de levenskrachten als 't ware doet stil staan;* v. d.: *rôkoŋ̃, tering.* — Pênteŋ̃ pamallînna, *den prijs van iets doen staan,* d. i.: *betalen, voldoen.* — Pênteŋ̃ d͡jarânna, lett.: *iemand's paard doen staan,* v. d.: *de waarde er van betalen, het vergoeden.* — Pêteŋ̃-tâoe, *doen staan een mensch,* d. i.: *de bij de wet bepaalde geldelijke waarde van een mensch voldoen.* NB. wanneer bijvoorb. iemand vermoord is, wordt de waarde van den gedoode in geld voldaan. En zoo deze een vrij man was, vervalt die som aan de familie des overledenen; wanneer hij daarentegen slaaf was, aan diens meester. Vergel. *sápoé* N°. 1. — Tâoe-paëntêŋ̃koe sîŕí, *de menschen die mijne eer doen staan,* of: *handhaven.* (Mâdi.)

Pēntêŋ̃gi, *doen staan voor iemand;* bijv. pônna nîyá toe-Bône nibo͡eno ri-toe-Gowâya; nipēntêŋ̃gi ro͡ewan-tâí âssi-pôloŋ̃, *zoo een Bonier door een' Gowarees vermoord wordt, wordt daarvoor betaald* (voldaan) *twee en een half tâí,* of *twintig reaal.* — Kípēntêŋ̃gi-pi toe- Wâd͡joka pamallînna ri-D͡jâwa, *zoo wij aan de Wad͡jorezen zullen voldaan hebben,* lett.: *voor hen zullen hebben doen staan, den prijs dier menschen op Java.* (Rap.)

Pamêteŋ̃, = paêteŋ̃, = pêteŋ̃, a) *het staan;* b) *doen staan.* — Pamêteŋ̃-kârá, een houtje dat hier en daar aan de *pakarâkkaŋ̃* is vastgemaakt, ten einde die te kunnen opligten. — Pamêteŋ̃gi toe-mápiînraŋ̃ga, *den schuldeischer doen staan,* d. i.: *hem handhaven* (ondersteunen) *in zijne pretensie.* (Rap.)

Pamēntêŋ̃gi, = paëntêŋ̃gi, = pēntêŋ̃gi, a) *doen staan voor iemand;* b) *iets,* bijv.: *eene plaats, maken tot het voorwerp, waarop men staat, waar men zijn verblijf houdt;* c) *iemand maken tot het voorwerp waarvoor men staat, borg is,* bijv.: pamêteŋ̃gânnami ânroŋ̃ maŋ̃ggêna napamēntêŋ̃gi, *zij staan op,* d. i.: *nemen in, de plaats hunner ouders.* (Rap.) — Ta-mámâŋ̃goeŋ̃ napamēntêŋ̃gi, *hij stond, vestigde zich, te Ta-mámâŋ̃goeŋ̃.* (GG.) — Pônna áŋ̃gâlle-ko

pamēntêñgañg ri-bo'endoeka, îya mêmañg pamēntêñgi, kamînañg-másêkeka pamēntêñgi, *zoo gij in den strijd eene plaats kiest om te staan, ga dan terstond op de moeijelijkste staan.* (Rap. K. G.) — Nâï ampamēntêñgi-ko? *wie staat voor u in? wie is uw borg?*

Paëntêñgañg, a) *het staan, de plaats waar men staat;* b) *doen staan voor.*

Paëntêñgañg ook gebezigd van *de naad van de saroñg*, die de twee smalle uiteinden van de lange smalle strook goed te zamen verbindt: zooveel als: *staande naad.* NB. Deze smalle strook goed is echter vooraf reeds minder smal gemaakt, door twee smalle strooken met een' naad, die *pabirāñgañg* (,men zie op *bîrañg*,) heet, aan elkander te zetten.

Pamēntêñgañg, = *paëntêñgañg*, a) *het staan*, v. d.: *de plaats waar*, of: *waarop*, iets *staat;* bijv.: *een voetstuk*, een *piédestal;* b) *doen staan met betrekking tot*, d. i. bijv. *voor*, of *aan*, of *op;* bijv.: sampâppá pamêntêñgânna pamaînoe, *het staan*, d. i.: *het zich staande houden, van uw moed, is gelijk*, d. i.: *uw moed staat gelijk.* (Rap. K. G.) — Napamēntêñgañg tânrasô'ela, *hij deed* (te weten: *op zijn voorhoofd*) *staan*, d. i.: *zich opzetten, opzwellen, de tanrasô'ela* (vergel. boven), d. i.: *hij werd zeer verwoed.* (Mâdi.)

Sipamēntêñgañg, *zamenstaan;* ook gebez. van het *staan voor den regter*, als *getuige;* bijv.: îyatômpa nako'elle niyâlle, ro'ewa-pi sipamēntêñgañg baînne, *vrouwen kunnen ook genomen worden als getuigen, mits zij met haar beide te zamen als getuigen optreden.* (Rap. T. Dj.)

(ôta). Ápiyôta, oude vorm, = *ápisóna, vertrouwen op*, bijv. ápiyôtaï soerôna ri-soerôta, *hun gezant vertrouwt op den onzen.* (Rap.) Vergel. *sóna* N°. 2.

(o-tañg), manier van geld opzetten bij het tôñgkó-spel. Vergelijk *tôñgkó-tôñgkó* op *tôñgkó.*

(ôtîñg), een ijzeren pen, die aan het lemmet van de kris vastzit, en in het gevest gestoken wordt, om op deze wijze beide met elkander te verbinden. Boeg. idem. In de minneliederen wordt de *penis* soms daarmede vergeleken. (Sinr. K. G.)

(ôte). Ôte-ôte, bep. ôte-otêya, soort van venijnige steekvisschen. Boeg. idem.

(1° ôto), bep. otôwa, Chin. = *bârró* N°. 6, *borstlap* van een kind, Mal. *otto, otoh*, Boeg. idem.

(2° ôtó), bep. ôtoka, *hersenen, merg der beenderen.* Verg. *ôtá.*

(ôntoñg), het Mal. *ontoñg*, het Sund. en Jav. *oentoeñg, winst, voordeel.* — Ôntoñg si-bâtoe, of: ôntoñg ro'ewam-bâtoe, of: ôntong, enz., of: ôntong si-tâï, uitdrukkingen, gebezigd aan de toptafel. Wij zouden zeggen: *ik zet één gulden*, enz.; waarop degeen, die tegen wedt, zegt: *îlañg*, d. i.: *dan zijt gij het kwijt.*

(atêká), bep. atêkaka, *aard, inborst.* (Rap.) Boeg. idem.

(antâkasôma), bep. antâkasomâya, het Jav. ontakoesoema, *veelkleurig, bont;* een *uit driehoekjes van verschillende kleuren zamengestelde buis.* NB. komt in Djâyalañgkâra, volgens de gewoonte der Maleijers, voor als baadje, door een' vorstin bij gelegenheid van haar huwelijk gedragen.

(âte-bâssi). Men zie *âte.*

(antâma), *intreden, binnengaan;* Boeg. *oetâma*, idem; bijv.: ngêrang antâma, lett.: *brengen, binnen gaande*, v. d. *binnen-brengen.* — An-

tâmaï bināngâya, *de rivier binnen gaan*, v. d. *opvaren*. — Antâma-mi tâlloe, of: âppá, enz., *zij is reeds in haar derde*, of: *vierde maand*, enz. NB. gebezigd van eene *zwangere vrouw*. — Tâoe antâma-tâma oemoerŏena, *iemand van zekeren leeftijd*. — Tantâma-tamâï pamaîkoe, *het wil er niet bij mij in*.

Antamângang, *ergens binnengaan*, bijv.: antamângang ri-bilîna, *binnengaan in kare kamer*. (Mâdi, D͡jay.)

Antamângi, *ergens binnengaan, zich in iets mengen, zich met iets bemoeijen;* bijv.: antamângi bi-t͡jarânna, *zich met iemand's zaken bemoeijen*.

Pantâma, *doen binnen gaan, binnen brengen, indoen*, bijv.: pantâmaï ânj͡djo taŏewa, *dien mensch binnen brengen*. — Pantâmaï ri-pattîya, *doe het in de kist*. — Nipantâma sorodâdoe, *in het soldatencorps binnengeleid*, of: *opgenomen*, d. i.: *soldaat gemaakt, worden*. (Brief.) — Pantâma bâd͡joe-gadŏena, lett.: *zijn ligchaam doen gaan in zijn staatsiekleed*, v. d.: *zijn staatsiekleed aantrekken*. (S. T͡jin.) — Pantâma-tôngá, lett.: *laat mij ook binnen gaan*, v. d. overdragtelijk voor: *laat mij ook begrepen zijn in den koop*, d. i.: *geef mij ook een aandeel in hetgeen gij gekocht hebt*.

Pantamâï, *iemand* of *iets, maken tot het voorwerp, waarbij, waarin, waar men binnengaat, binnentreedt, dat men betreedt, waar men indringt*. (Rap. K. G.); bijv.: pantamâï asênna, *iemand's paddie betreden*. (Inl. Wetb.) — Têya-kî patâppáki taŏewa; ta-koellêya-kî pantamâï pamaîna, *vertrouw den menschen niet, gij kunt niet doorgronden hun hart*. — Ta-koellêvaï nipantamâï ânj͡djo gâoeka, *men kan* (mag) *zich niet mengen in die zaak*. — Pantâma-tamâï, *zich mengen in* iemand's zaken.

Pantamâng, *bezigen om op binnen te gaan*, bijv.: na-ânj͡djo allôwa, pônna nipantamâng ri-rômanga *en wat dien dag betreft, zoo men daarop in het bosch binnen treedt*.

(ittidâla), = 't Arab. إِعْتِدَال, aldus genoemd het *zich geheel overeind rigten*, tusschen de twee *sŏedj͡jŏe's* van het gebed. (Godsd.)

(Itaniyôlo), soort van geneesmiddel. Zie op *ólo* N°. 4.

(1° ântará). Pañgântará, = het Mal. *antar-antâran*, zekere *cijns*, of *gereglgheid*, v. d.: het een en ander, dat bijv. bij gelegenheid van het eindigen der vasten aan priesters en hoofden, of, bij gelegenheid van het Nieuwe-jaar, door Chinezen aan Europeanen, ten geschenke wordt aangeboden.

Antâri, de bovenvermelde geschenken aanbieden.

(2° ântará), lett. = *sŏesoeñg* N°. 1, *laag*, v. d.: *achter elkander plaatsen*, v. d.: *op één lijn scharen*, bijv. *soldaten*. (D. Moes.) — Van daar ook: ântará bisêna, op die wijze met de schepriemen scheppen, dat men tegelijk na iederen slag eventjes ophoudt. — Ântará balâñgo, het werpanker telkens met een lêpa-lêpa een eind vooruit brengen, en zoodoende het schip voorttrekken. (S. T͡jin.)

Balâñgo pañgântará, eene soort van *werpanker*. Boeg. *âttará*, idem.

(antŏereñg). Men zie *ântoe*.

(âtoró), 't Mal. *âtor, schikken, regelen, rangschikken*, (D͡jay.); v. d. ook = *lalâkoeñg*, soort van gedicht; v. d.: âtoró kâllá-lolônna, *de lŏlo's van het vaartuig getrokken wordende, geven een geluid als het lezen van een âtoró*, of: *lalâkoeñg*.

Âto-âtoró, *regeling*.

Atôri, *schikken, rangschikken, scharen voor.* (D̃jay.)

(êtará), *kleven.*

Siyêtará, *zamenkleven;* v. d.: *door vriendschap verbonden zijn.*

Mákaetârañg-mo kalîmboé ta-tásoeñgkêkoe, *mijn sprei, die ik niet opensla, blijft aan mij kleven.* NB. ten bewijze hoe lang de minnaar uit mistroostigheid op zijn bed blijft liggen. (Sinr.)

(oterî), geluid, of geroep, waarmede de landman te kennen geeft, dat de ploeg eene schuinsche rigting moet nemen.

(1° ôteré), bep. ôtereka, *touw, koord.* — Ôtere-pêkañg, *touw,* of: *koord, van een hengel,* om in diep water te visschen. Vergel. *tási* N°. 2. — Ôteré-Sóemba, of: bâkóe-bâkóe, ôteré-Manîla, ôteré-Balânda, ôteré-sâóe, ôteré-môñj-t̃joñg, ôteré-raóekañg, ôteré-kalêleñg, ôteré-manîñjd̃jo, en: ôteré-pândañg, soorten van *touw.*

Âñgôteré, of: otêrañg, *touw slaan,* of: *maken,* van daar welligt overdagtelijk: *in malkander draaijen, omdraaijen;* bijv.: otêrañgi kallônna d̃jâñgañga *de kip den nek omdraaijen.* — Bilâlañg sâla-ôteré pañgkênna, *een tak die maar half omgeworgen is* (, toen men hem wilde afbreken), en die dus nu *heen en weder slingert.* Van daar zoo'n tak soms gebezigd als beeld van het *zwaaijen* met de armen. (Mâdi.)

Paôteré, a) soort van *boor,* wordt in het hout geklopt en dan *omgedraaid;* van daar de naam.

b) *touwslager.*

(2° ôteré), môteré, ámoteré, of: otêrañg, motêrañg, ámotêrañg, *terugkeeren.*

Potêrañg, of: pamotêrañg, *doen terugkeeren, terugzenden, teruggeven,* enz.

Poterâñgañg, a) *het terugkeeren* (Sinr.);

b) *teruggeven aan.*

(ôntoró), môntoró, *stijf staan,* gebezigd van den *penis,* en ook wel van de *sóesoe* N°. 1 eener *vrouw.*

Paôntoró, of: pamôntoró, *doen stijf staan.*

(óentalá), *inslikken, zonder te kaauwen;* bijv.: *pillen, amfioenballetjes,* ook: *eten,* als men het slechts niet kaauwt, gelijk met kleine kinderen dikwijls het geval is. Boeg. idem. Jav. *oental, door de keel slikken, inslikken, opslikken.* Mal. *ontal, schielijk zwelgen.*

(antâllassá), bep. antâllassaka, 't Mal. *athelas* en *antelas,* het Arab. اطلس, het Duitsche *Atlas,* ons *satijn.* Boeg. idem.

(antalâï), *wachten.* — N̄gantalâïyá, *ik wacht.* — N̄gantalâï-ko, *gij wacht.* — Antalâïyá, *wacht mij.*

(óetasá), bep. óetasaka, *snoer, streng,* zijde bijv.; *stuk,* of *vak* van een *gáë* N°. 1. Mal. *oetas,* Boeg. *óetâ,* idem.

(oetóesang), het Mal. en Jav. *oetoesan, gezant.* (D̃jay.)

(attahîyá), bep. attahîyaka, het Arab. اَلتَّحِيَّة, de *heilbede,* de *groet,* van daar gebezigd van het uitspreken der woorden, die met eene lofverheffing van God beginnen: التحية (, of meerv. التحيات), enz., tot: لله, enz., d. i. *Gode zij de heerschappij!* enz. (Godsd.)

(1° âdá), bep. âdaka, *gebruik, gewoonte,* Boeg. *áda,* het Arab. عادة. — Âdá-biyasâna boettâya, *de gebruiken en gewoonten des lands.*

Adâkkang, a) *tot gewoonte hebben, gewoon zijn;* b) *de adats,* of: *gewoonten, hebben, houden, opvolgen;* bijv.: ta-kíadakkângaï ámakêya pakêyang

kǒenjí, enz., *wij hebben niet tot gewoonte, zijn niet gewoon, om ons in het geel te kleeden*, enz. (Rap. K. G:) — Lâmoeñg-lâmoeñga áñgadâkkañgi niyâmbika, *de boomen, die plegen beklommen te worden.* (Rap.) — Kíadâkkang-mo, na-kíkabiyasâng-mo, *wij houden ons aan onze adats en gewoonten.* — Nabitjâraï bitjarânna ǒendañg-ǒendañga, naädâkkañgi adâna, *zij spreken regt volgens de uitspraak van de Ǒendañg-ǒendañg, en houden zich aan hunne adats.* (Rap. T. Dj.)

Ádá ook gebezigd van hen die gesteld zijn om de *ádá's* van het land te handhaven, alzoo: *de rijksgrooten, raadsheeren;* die insgelijks genoemd worden: *Ádá-bitjára.* Van daar: Adâna boettâya, *de Regering, het Bestuur des lands.* Van daar ook: bâllá-pañgadâkkañg, *Raadhuis.*

(2° âdá), 't Mal. *hádap, in tegenwoordigheid* van iemand *verschijnen.* Vergel. ook het Jav. *adĕp, vóór, in tegenwoordigheid van.* — Niyâdá ri-bônebullâna, *omgeven door hare hofjuffers.* (Djay.)

Pañgadâkkañg, *het verschijnen voor iemand.* (D. Moes.)

(âdañg), mâdañg, *zieltogen,* B. idem.

Mêmpo-riyadâñgañg, *op zieltogen liggen.*

(ânda), Sal. = *ánra, niet willen.*

(ândañg), mândañg, *stil,* of: *bewegingloos, zijn, niets doen, ophouden met werken, stil staan;* bijv.: een *horlogie.*

Paândang, *doen stil zijn, stillen, tot bedaren brengen.*

(âdi), soort van Makassaarsch gezang. Men heeft: *ádi-láboe,* en *ádi-bódo.* (D. Moes.)

(ândí), bep. ândika, *jonger broeder,* of *zuster,* Boeg. idem, Mal. *adiekh,* en Jav. *adi,* idem. — Ândí-sikalînna, *de broeder,* of *zuster, die onmiddellijk op den oudsten broeder,* of: *de oudste zuster, volgt.* — Ândí-pinroewânna, *zijn tweede jonger broeder,* of *zuster,* of *degeen, die weder op den,* of *de, ándí-sikáli, volgt.* — Ândí-pintallǒenna, *zijn derde jonger broeder,* of *zuster,* of *degeen, die weder op den,* of *de, ándí-pinroewañg volgt,* enz. — Ândí-pisampoelôkoe ânjdjo, *die man kon wel mijn tiende jongste broeder zijn,* d. i. hij is veel jonger dan ik.

(âdé), bep. âdeka, Boeg., *manier van handelen, manieren.*

(âdo), mâdo, ámâdo, mámâdo, = = *kâdo* N°. 2, *knikken,* met het hoofd; van daar: *toestemmend knikken, toestemmen.* (GG.)

Tárâdo-râdo, = *tákádo-kádo, gedurig met het hoofd voorover knikken;* gebezigd van een oud man, die, onder het gaan, gedurig met het hoofd voorover knikt. Zoo ook van een ruiter, die niet vast op zijn paard zit, en daardoor het zelfde doet.

Siyadôwañg, *elkander toeknikken,* v. d. *het zamen eens zijn;* bijv.: djâri siyadôwang-môñjdjo ri-bitjarânna ǒewañga, *zij waren het reeds eens omtrent het geld.*

(îndí). Kaîndí-îndí, bep. kaîndí-îndika, *hoovaardig, trotsch.*

(ǒenda), bep. oendâya, *vader.* (Tar.) Vergel. 't Mal. *ajahanda,* idem.

(1° ǒendang). Ôendang-ǒendang, Mal. *wetten, instellingen,* het Jav. *oendañg, algemeene last, algemeen bevel.*

(2° ǒendañg). Niyǒendañg-ǒendañg mânikañg, op eene bijzondere wijze, volgens sommigen *zigzagsgewijze,* met robijnen versierd worden.

(ǒedǒe). Pañgoedǒekang, soort van *Inlandschepijp,* voor de vrouwen om Chinesche tabak uit te rooken, voor de mannen om opium te schuiven.

Van *ôêdóé* ook afgeleid: *môêdóé* (Mak. Spraakk. § 175 N°. 3); en v. d.: pamoedôêkañg, = *pañjoedôêkañg*. (D. Moes.)

(1° êda), bep. édâya, het Arab. عِدَّة, tijd, gedurende welken eene vrouw geene gemeenschap mag uitoefenen, hetzij van wege het overlijden haar's man's, hetzij wegens echtscheiding, hetzij wegens de gewone stonden. (Rap.)

(2° êda), iemand *inhalen*, en vervolgens *vooruit komen*, hetzij in het *spel*, hetzij met *loopen*.

(3° êdá), mêdá, *tellen, den telgang hebben;* geb. van een *paard*, Boeg. idem. — Mêdá-tjâdi, *een klein*, of *langzaam*, *telgangetje hebben*. — Mêdákôñgkoñg, = *dljénreñg, draven*.

Paêdáki djarânna, *zijn paard laten tellen*. (Bid.)

(ênda), *glinsteren;* gebezigd van iemand's *gelaat*, van iemand's *kleêren*, van *water* (des nachts), enz. Boeg. idem.

(êdó), *foei*, Boeg. idem. — Êdókêké lipâna, *foei! gescheurd is zijn saroñg*.

(1° ôndañg), *jagen*, *vervolgen*, *opjagen* (, op vendutie bijv.), een *eisch*, of: *vordering*, *doen*, in regten. — Toe-mâñgôndañg ri-bitjarâya, *eischer*, *aanklager;* = *toe-mábóya ri-biljarâya*. — Ôndañgi djamâñga, *met spoed werken*. — Koewôndañgi allôwa, *ik jaag den dag*, of: *de dagen*, *voort*, van daar: *ik bespoedig het werk*.

Paôndañg, *jager*.

(2° ôndañg). Ôndañg-ôndañg, Toer., de aanhechtsels, om het weefgetouw te verlengen, en digter bij de weefster te brengen.

(ôdé). Ôdé-ôdé, bep. ôdé-ôdeka, soort van spel met twee duiten, die op elkander gelegd, en vervolgens tegen een' steen aangeklopt worden. Hij, die dit zoo doet, dat van beide de *ôêkirí* bovenkomt, hetgeen *ódé* genoemd wordt, wint. Boeg. idem.

(ônde). Ônde-ônde, bep. ônde-ondêya, *balletjes van suiker en rijstemeel*. Mal. en Boeg. idem. — Kamoêroe-ônde-ônde, *een neus, die als 't ware van ónde-ónde's voorzien*, dat is: *aan de vleugels zeer dik, is*.

(ôdo). Âñgôdo-ôdo, *ergens heen-*, of *langs-sluipen*, opdat men niet gezien of gehoord worde; *bekruipen*, bijv.: *wild; beloeren*, bijvoorb. *een meisje*.

(ôndó), = *móndó*.

Ôndó-ôndó, eene ligte *buiging*, of: *neiging*, *maken*, bij het dansen. (Kel.)

(adatoêwañg), titel van den koning van Sidênreñg, van Sawîto, en anderen.

(adîdi), bep. adidîya, Boeg., soort van *pabóñgka-sétañg*, of: *pabâlle*, gemaakt van *tjapîyóé's*, die tot een bos zamengebonden worden. NB. bij een regerend vorst, of zeer hooggeplaatste prinsen, of prinsessen, wordt de *adîdi* geheel in witte of gele stof gewikkeld; bij voorname Inlanders, doch die iets minder in rang zijn, mag dit slechts voor een gedeelte geschieden, en bij degenen die nog lager geplaatst zijn, is het slechts geoorloofd dit voor een *zeer* klein gedeelte te doen.

(oedâni), bep. oedanîya, soort van *boom*, met eene vrucht, die zoet van smaak is, en de dienst van ons wormkruid doet. NB. het Boeg. woord *oedâni*, = het Mak. *oerâñgi*, en v. d. dit Makassaarsche *oedâni* soms geb. om te zinspelen op iemand die gedurig aan ons *denkt*. (Tar.)

(ândará), *ándaráki dâsereka*, de bamboezen van de vloer, door middel van de *pañjdjálíñg* (, men zie *djálíñg* N°. 1,) op gelijken afstand

van elkander, aan een daarmede dwarsloopend bamboe of hout vastbinden, Boeg. idem.

Pañgândará, de naam van dit *bamboe*, of *hout*. Men spreekt ook bij het dak van: *pañgândará*, en dan verstaat men daaronder: de *latten*, gestoken door de gevouwen *nipa*-bladen.

(oèndoeroé), a) *zakken;* b) *laten zakken;* v. d.: oèndoeroé-mi nassoèñgkoe, of: pamaïkoe, *mijne opwelling zakt* of *bedaart*. — Oèndoeroéki banderâya, *de vlag doen zakken*, of *strijken*. NB. op Gôwa niet verstaan. Men vergelijke het Mal. *oendoer*, *wijken*, *deinzen*.

(ândalá). Âñgândaláki, *iets vlug verstaan*. (G. G.)

(âdelé), bep. âdeleka, het Arab. عَادِل, *regtvaardig*.

(âdasá), bep. âdasaka, *anijs*. Sund., Mal. en Jav. *adas*, idem. — Âdasá-mânisí, 't Mal. *âdas mânis*, *anijszaad*. — Âdasá-pâddasá, 't Mal. *âdas pedas*, *venkel*.

(âná), bep. *ánaka*, *kind*, Boeg. idem. NB. over het gebruik van *anánoe*, waar wij ons van *anákoe* zouden bedienen, zie men op *áta* N°. 1. — Âná-ri-Kâmpoñg-beroènna Iyânoe, *het kind van N. N. dat in Kámpoñg-béroe geboren is*. — Ânáboerânne, *zoon*. — Âná-baînne, *dochter*. — Ânádjâñgañg, *kieken*. — Âná-djârañg, *veulen*. — Ânákôñgkoñg, *jong van een' hond*. — Anâna parasâñgañga, of: âná-boewâna parasâñgañga, *de bewoners van het land;* vergel. *bóèwa* N°. 5. — Âná-riyôlo, a) *vóórkind*, *kinderen vóór het huwelijk*, of: *bij een vroeger huwelijk*, *verwekt;* b) het teeken dat den klinker *o* aanduidt, vergel. Mak. Spr. § 34. — Âná-ri-bôko, a) kinderen bij een later huwelijk verwekt; b) ook aldus genoemd de *pakaláwiñj-époé's*, omdat zij als 't ware steeds *achter den vorst zitten*. Vergel. *kalâwiñj* en *bóko* N°. 1; c) het teeken dat den klinker *e* aanduidt, verg. Mak. Spr. § 33. — Âná-irâte, teeken, dat den klinker *i* aanduidt, verg. Mak. Spr. § 31. — Âná-irâwa, teeken dat den klinker *oe* aanduidt, vergel. Mak. Spr. § 32. — Âná-tontôñgañg, men zie *tontôñgañj*, op: *tóntoñg*. — Âná-tiñgkeré, men zie: *tiñgkeré*. — Âná-bâdilí, men zie: *bâdilí;* v. d.: na-îya pasâssañga, taêna anâna, *er is geen kogel op het schot*.

Âná-âná, a) iets, dat er als een kind uitziet, veel overeenkomst daarmeê heeft, v. d.: een *pop;*

b) een nog zeer jong kind. — Âná-âná kalawâki, dikwijls geb. voor: *buffelwachters*, dewijl dit meestal zeer jonge kinderen zijn;

c) ook geb. van bedienden, wanneer men die zeer vriendelijk en minzaam toespreekt; v. d. ook door eene vorstin met den naam van *âná-âná kalawâki* bestempeld de roeijers, aan wier hoede zij zich toevertrouwt, (S. Tjin.), wij zouden zeggen: *kinderkens*.

Âmâná, *met een kind zijn*, *een kind krijgen*, *een kind baren*, zoowel van den *vader* als van de *moeder* gebezigd; bijv.: ampâpisábîyañgi añgkâna karâëñga Râdja-Âdjañg ámâná si-tâoe, *kun kennis geven*, *dat de koning Rádja-Ádjañg een kind gekregen had*. (Djay.) — Ámâná-mi âppá, *zij heeft vier kinderen gebaard*. (Brief.) — Naâná-mi karâëñg Toe-nipalâñgga, *en hij heeft tot zoon gehad karâëñg Toe-nipaláñgga*. — Ta-manâkkaï taoèwa, *de (zwangere) vrouwen baren niet*, d. i.: *hebben miskraam*, of: *sterven in de kraam*. (Rap. K. G.) — Mâtemâná, *op het kraambed sterven*. (Rap. K. G.)

Ámáná ook overdragtelijk geb. van het *uitbotten* der overgeplante paddieplantjes.

Âmpimanâkki, *iemand doen baren;* bijv.: Iyâ-

noe âmpimanâkki âñjd̄jo baïnnêya, *N. N. maakt, dat die vrouw een kind krijgt*, = *ampiyerâñgi áná*, men zie op *érañg*.

Pamâná, a) *het baren*, of: *kinderen krijgen;* b) *doen kinderen krijgen* of *baren;* bijv.: âreñg-pa manâna, *iemands geboortenaam*, de naam, dien men bij de geboorte krijgt. (G. G.) — Sânro-pamâná, *vroedvrouw*. — D̄jârañg koepamâná, lett.: *paard dat ik heb doen werpen*, d. i.: *een veulen van mijn eigen paarden*. NB. in tegenstelling van: d̄jârañg-koebâlli, *paard dat ik gekocht heb*.

Sampamâná, *mannen wier kinderen te zamen getrouwd zijn*. Vergel. *dénañg*.

Anâkkañg, ñganâkkañg, áñganâkkañg, *kinderen voortbrengen*, geb. zoowel van *vader* als *moeder;* bijv.: áñganâkkañga, = *toe-ñganâkkañga, de ouders*. — Toe-ñganakkânta, *onze ouders*. (Bid.) — Niyanâkkañg, *geboren worden*, (Rap. K. G.), v. d.: âllo niyânakkânta, of: âllo kíniyanâkkañga, *onze geboortedag*.

Kamanâkañg, *neef*, *nicht* (, *neveu*, *nièce*). 't Mal. *kamanákan*, idem. NB. niet alleen worden de kinderen van onze *broeders* en *zusters*, maar insgelijks die van onze *sámpoe-sikáli's* en *sámpoe-pinróéwañg's* aldus genoemd.

Kamanâkkañg, *geboorte;* bijvoorbeeld: ákoèlle-d̄ji ânâ-ri-ta-márappôna ânâ-ri-ta-málâte kamanakkânna, *een ánâ-ri-ta-márâppo, kan beschouwd worden als een ánâ-ri-ta-málâte van geboorte*. Men zie *ta-márâppo* op *rappo* N°. 2, en *ta-málâte* op *láte* N°. 1. (Rap. K. G.)

Pamanâkañg, *familie;* bijv.: îya-tâlloe sipamanâkañg, *hij met vrouw en dochter*. (Bid.)

Pamanâkkañg, a) *baarmoeder*, Mal. *peranâkan*, idem; b) *tijd*, of *plaats, bezigen om te baren*, d. i.: *op zekeren tijd*, of *zekere plaats, baren*.

Tamânañg, *onvruchtbaar, geene kinderen krijgende*. (Rap. K. G.)

(1° ânañg), *vlechten*, Boeg. idem, Mal. *añjam*, en Jav. *anněm*. NB. men heeft onderscheidene soorten van vlechtwerk. *Néñgke* is de mooiste. *T̄jalódoeñg* en *ī̄jalóbi* zijn iets minder.

Ânañg-ânañg, *horde* (gevlochten teen).

Pañgânañg, *gevlochten, gespleten bamboezen*, van *deur*, of *wand*, of *omheining*.

Pañganâñgañg-tâlañg, soort van Inlandsche lekkernij, aldus genoemd, dewijl daarbij meel (, *láboé* N°. 5), klapper en suiker door elkander gemengd, en dus als 't ware *in elkander gevlochten* worden, tot een *tálañg*. Verg. *tálañg* N°. 1.

(2° ânnañg), *zes*. Boeg. *ánnâñg*, Jav. *něm*, Mal. *nam*, of *ánam*. Vergel. Makass. Spr. § 93.

Sampoèlo-ñgânnañg, of: áñgânnañg, *zestien*. — Ânnam-poèlo, *zestig*. — Ânnam-bilâñgañg, *zeshonderd*. — Ânnan-sâboe, *zesduizend*. Vergel. Mak. Spr. § 86.

Piñgânnañg, *zesmaal*. Verg. Mak. Spr. § 117.

Lâppá-ânnañg, *zesvoud*. Vergel. Makass. Spr. § 118.

Kaânnañg, of: mákaânnañg, of: kapiñgânnañg, of: mákapiñgânnañg, *zesde*. — Kaännânna, of: mákaännânna, of: kapiñgannânna, of: mákapiñgannânna, *ten zesde*. Vergel. Makass. Spraakk. § 119.

Tâwa-annânna, *één zesde*. Vergel. Mak. Spr. § 121.

Táânnañg, *elk*, of: *ieder*, *zes*. — Tápiñgânnañg, *elk*, of: *ieder*, *zesmaal*. Vergel. Mak. Spr. § 122.

Ânnañg-ânnañg, *aan zessen, met hun*, of: *haar, zessen*. Verg. Mak. Spr. § 123.

Annâñgi, a) *met hun zessen* iets doen; b) *iets tot zes maken, in zessen verdeelen.*

(3° ânnañg). Ânnañg-ânnañg, één van de dertig soorten van kaarten bij het *patôewi-* en *kówagóñjgoñg*-spel.

(1° âni), ñgâni, áñgâni, *bekennen; belijden; zeggen, dat iemand*, of: *iets, het een of ander is.* (Tam.) — Têyaï naâni kalênna, *hij wil zich geheim houden.*

Siyanîyañg, *overéénstemmen*, bijv.: *getuigen; ergens meê overéénstemmen, iets toestemmen.* (Rap. T. Dj.)

Piyanî, lett.: *iemand maken tot het voorwerp ten opzigte waarvan*, en v. d.: *tegen hetwelk men belijdt*, d. i.: *hetwelk men aanklaagt, beschuldigt.* [NB. men spreke vooral niet uit *piyáni*, maar: *piyaní*, zamengetrokken uit *piyaníï.*] — Piyanî-sâla, *iemand valsch beschuldigen.* (Inl. Wetb.)

(2° ânní), ñgânní, áñgânní, *spinnen.*

Pânní, *spinster.*

(3° ânní). Ânní-ânní, bep. ânní-ânnika, naam eener soort van *insekt*, Boeg. idem.

(ânoe), *deze* of *die, dit* of *dat, een zeker iemand, een zeker iets, NN.;* aanduiding van een persoon of zaak, waarvan men den naam onbepaald laat. Boeg., Mal. en Jav. idem. Sanskr. *anoe*, een *atoom.* — Soms ook bedient men zich van *ánoe*, in stede van het vereischte *werkwoord* te bezigen.

Voorbeelden: karûëñg ânoe, *zeker vorst; mijnheer NN.* — Ânoe, koeñgaîya, *zeker iets, waarvan ik houd.* — Ânoe djêko, *iets kroms.* — Anoêñgkoe, *iets van mij, de mijne, het mijne.* — Anoênnoe, *de*, of *het, uwe.* — Anoênna, *de*, of *het, zijne.* — Anoênta, *de*, of *het, onze, de*, of *het, uwe.* — Ânoemi, al naar het verband, in het Hollandsch te vertalen. Ziet men bijvoorbeeld iets aankomen, zoo zal men zeggen: ânoe-mi, *zie! daar heb je het.* Wordt er gevraagd, of men op het hertebeest schieten zal; zoo zal het antwoord luiden: ânoe-mi, *ga je gang maar; schiet maar.* Op het bevel, om het een of ander te doen, zal men soms laten volgen: ânoe-mêmañgi, *en dat terstond.* — Îya-djî koewânoe, toêwañg: âpa-mo mûtoe-matoênna, *dat slechts vraag*, of *zeg ik*: *waartoe baat het?* — Áñgânoe-ânoe pamaîki, *hij heeft iets in zijn gemoed tegen iemand*, v. d.: *hij is wat koel jegens iemand.* — Zoo ook bezigt men aan tafel, wanneer men den gastheer, die ons uitnoodigt, om nog van het een of ander te gebruiken, bedanken wil: áñgânoe-djá (, Boeg. *mánoe-móewá*). En dit houdt een Inlander voor beleefder, dan om zulks nog duidelijker te kennen te geven. — Anoêwañg, ñganoêwañg, áñganoêwañg, mánganoêwañg, *bezitten, verkrijgen, verwerven.* Men vergelijke *anoêñgkoe*, en derg. zamenstellingen meer, waarbij *ánoe*, oppervlakkig beschouwd, enkel eene bezitting schijnt aan te duiden. — Îya-mo ri-bokôwañg nisâre, îya-mo lâlo áñganoêwañg, *hij wien 't het laatst gegeven is, hij kan er bezit van nemen.* (Rap.) — Karûëñg-máñganoêwañg na-máñgâssañg, *de algenoegzame en alwetende Heer.* Vertaling van het Arabische الملك العلّام. (Godsd.)

Pañganoêwañg, *bezitting, eigendom;* v. d. ook gebezigd van iemand's *werk*, of *taak;* bijv. pañganoewânna kalîya, *de taak van den Opperpriester.*

(1° âne), *de draden spannen*, of: *opzetten*, om later op het weefgetouw over te brengen; bijv.: lîpá niyanêya ri-Balandâñgañg, *een kleedje, waarvan de draden te Balandâñgañg* (in

Toeratêya) *gespannen*, of *opgezet, zijn*. — Máñgâne-mênteñg; gebezigd van de wijze van *spannen*, of *opzetten* der draden, waarbij men loopt, en alzoo overend staat. Hier tegen over staat: *máñgâne-mémpo*, als wanneer men zulks *zittende* doet.

Anéya genomen voor: *de schering;* staat tegenover *pákañja*, *den inslag*.

Pañganêyañg, eene machine, gebezigd tot 't *opspannen*, of *opzetten* der draden. — Pañganêyañg-mênteñg, *een pañganéyañg, waarbij men staande het werk verrigt;* bestaande uit twee lange bamboezen, eigenlijk *pañganéyañg* genoemd, die evenwijdig van elkander hangen en van boven aan de zoldering vastgemaakt zijn, terwijl aan beide zijden de uiteinden door een hout, *patódó* genoemd, vereenigd zijn. — Pañganêyañg-mêmpo, of: bôdo, *een pañganéyañg, waarbij men het werk zittende verrigt*. Deze bestaat uit twee plankjes, *pañganéyañg* genoemd, die elk van boven *vijf*, ja soms tot 12 *pennen* (, *gigi* genoemd,) hebben, en in het midden van een opening voorzien zijn, waardoor men een langwerpig hout steekt, dat ze te zamen verbindt, *patódó* genoemd; dewijl die openingen nog al groot zijn, zoo steekt men er bovendien een klein stukje hout tusschen, wanneer men de plankjes goed vast wil zetten, *pamásá* (, men zie *pásá* N°. 1,) genoemd. Om de *pennen* nu wordt het garen voor het weefgetouw gespannen.

(2° ânne), *deze*, lett.: *zie! deze*, of *dit*. NB. zamengesteld uit: *añg* N°. 1, + *e*, dat in klank zeer nabij komt aan *i* N°. 1, en nog heden in het Boegineesch gedurig wordt aangetroffen voor het Makass. *a* N°. 4, en ook met de beteekenis van: *deze, dit*. Vergel. Mak. Spr. § 131.

Wanneer *ánne* onmiddellijk van *má*, *makó*, *maki*, *mi*, en *mo*, of van *djá*, *djakó*, *djaki*, *dja*, en *dji* wordt voorafgegaan, valt de *a* van *ánne* in de uitspraak dikwijls weg, zoodat men krijgt: *ménne*, *makónne*, *makínne*, *mínne* en *mónne;* of: *djánne*, *djakónne*, *djakínne*, *djánne*, en *djínne*.

Voorbeelden: kâmma-mînne, *op deze wijze*, vergel. op: *kámma* N°. 2. — Kâmma-kâmma-ânne, *thans*, vergel. op *kámma* N°. 2. De beteekenis van het *tegenwoordige*, ligt in *ánne*, ons *dit*, opgesloten, van daar ook soms zonder bijvoeging van *kámma-kámma*, met ons *thans* in het Hollandsch te vertalen: bijv.: ka-tâoe-riyôlo, riyâllo sattoèwa na-koesoèro mâdilí, na-ânne nakâna-sēñg Iyânoe: riyâllo âhaka, *daar ik voor de vroegere heeren altijd op Zaturdag liet schieten, eenden* bijv.; *en thans* (nu) *zegt NN. mij wederóm: op Zondag*, d. i.: *om op Zondag te laten schieten*. (Brief.) — Lêbá-mêmañg-djakô bâttoe anrînni, de nâmpa-nampânna-makô ânne?, *zijt gij reeds vroeger hier geweest?, of komt gij thans voor het eerst hier?* — Taêna mêmañg-pa ânne koemâñge ri-kântoró, *al dezen tijd tot op nu toe, ga ik nog niet naar kantoor*. — Âpa-na-koetábâriñg-bâriñg ânne sikalabîni, *daarom zijn mijne vrouw en ik thans* (, = *ánne-kámma*) *ongerust*. — Ka-nisoèrowá, ânne sâllañg, pônna sitañgâna lîma, mâñge ri, *daar ik bevolen word, om te half vijf ure nu aanstaande, te gaan naar*, d. i.: *van daag te half vijf ure*. (Brief.) — Ânne-ri, lett.: *dit ten opzigte van*, v. d. eenvoudig: *wat betreft;* bijv.: ânne rinâkke, *wat mij betreft*. (Tar.)

Ánne, zonder *ri*, ook gebezigd om ons "*wat betreft*" uit te drukken; bijv. *ánne ikâtte, wat ons betreft;* doch letterlijk niets anders dan: *zie dit! wij*, zoodat op *onze persoonlijkheid* bijzonder de aandacht gevestigd wordt, gelijk ook wij wel uit-

drukken door zulk een woord loswcg voorop te plaatsen, bijv.: "en *wij*, wij," enz. — *Ânne* dikwijls achter het persoonlijk voornaamwoord geplaatst, bijv. *ikatténne*, zamengetrokken uit: *ikátte + ânne*, *deze onze personen*, bijv.: gârrîñgá-ânne, lett.: *deze mijn persoon is ziek.* (Sinr.) — Nâí-mánâoeñg-má-ânne, *deze mijn persoon is opgestegen en neérgedaald.* (Sinr.) — Lanrâíká-sēñg-ânne ri-Iyânnoe, *ik zal zoo aanstonds al weder naar NN. gaan.* Vergel. Makass. Spr. § 155.

Ânne-mâë. Verg. *máë*.

Anrînni, *hier*.

(înа), Boegin. = *ánroñj*, *moeder*. (Kɔ̀errɔ́e.)

(înañg), *welligt*. NB. in Gôwa niet gebruikelijk.

(înni), Sal. = *ânne* N°. 2. Van daar âllo-înni, en: allônni = *ânne allówa*. Men zie *állo* N°. 3.

(înoeñg), ñgînoeñg, *drinken;* geb. van *menschen* en *beesten*. Jav. en Sund. *minoem*, *ñjinoem*, Boeg. *minoeñj*, Mal. *mienom*, idem.

Paînoeñg-bâlló, *een saguweer-drinker, dronkaard.*

Inɔ̀eñgañg, gebezigd van het *vleesch*, of den *visch*, of welke spijs het ook zij, die de Inlanders, vooral in het Toeratêyasche, op hunne drinkgelagen, bij de saguweer gebruiken. Zoo zal men bijvoorb. vragen: âpa niïnɔ̀eñgañg?, *wat wordt er bij de saguweer gegeten?*

Înoe-inɔ̀eñgañg, *dranken.*

Païnɔ̀eñgañg, *iemand iets laten drinken.* (Rap. K. G.)

Pañginɔ̀eñgañg, *drinkgereedschap.*

(êná). Paêná-êná, *oppassen*, een *zieke* bijv.; v. d.: tâoe-nipaêná-êná, lett.: *iemand, die vooral moet opgepast worden*, die gevaarlijk ziek is, zoodat zijn leven als het ware aan een zijden draad hangt (= *tâoe-nikatoetɔ́ewi*, vergel. *tɔ́etoe* N°. 1). — Tâoe-nipaêná-êná sañgkâmma-mâmi djêné nipalête ri-lêkó-pâtjó, *een tâoe-nipaêná-éná is gelijk aan water, dat heen en weêr glijdt, of rolt op een pâtjó-blad* (, zoodat het ieder oogenblik dreigt naar beneden te vallen).

(ênañg), mênañg, mámênañg, *slapen, liggen, ontslapen, sterven;* bijv. mámênañg rigowarînnoe, *slapen in uw vertrek.* (Sinr.) — Toemámênañga ri-gâɔ́ekânna, lett.: *de in zijne waardigheid ontslapene*, of *overledene;* naam van één der Koningen van Gôwa. — Toe-mámênañga-ri-Lakîyoeñg, *de te Lakîyoeñj ontslapene*, of *overledene;* insgelijks naam van één der vorsten van Gôwa. — Taêna-pi mênañg-menânna, la-nîyá, *hij zal nog in lang niet komen;* welligt letterlijk: *er is nog aan geen slapen te denken, men zal vooreerst nog moeten wachten op zijne komst.*

Pamenâñgañg, a) *het slapen*, v. d.: *de plaats van slapen;* bijv.: bîlî-pamênañgânnoe, *uw slaapvertrek.* (Sinr.); b) *zekeren tijd bezigen tot slapen, om op te slapen.*

Siyenâñgañg, *zamenslapen;* bijv.: si-pâttañg-djá siyenâñgañg, *één nacht slechts heb ik met haar geslapen.* (Tar.)

(éné), *versleten*, een *kleed* bijv.

(ôna), *verminderen* (,bedrijv. en onbedrijv.); bijv.: ôna-mi erɔ̂na tɔ̀ewañg, *het verlangen van mijnheer vermindert.* — Ôna-mi gégereka, *het geschreeuw vermindert.* — Ôna-mi larînna kâppalá-pêpeka, *de vaart van het stoomschip vermindert.* — Ôna-mi (,ôna-ôna-mi,) bambâñgkoe, *mijn warm* (koortsig) *gevoel vermindert.* — Ônaî,

of: ôna-ônaï pepêna, *minder het vuur wat;* bijvoorbeeld gebezigd, wanneer het eten reeds gaar is, en men het slechts wat warm wil houden. (Sinr. Kel.)

(ôniñg). Sal. *stem.*

(ônó), mônó, *wijken, deinzen, terugtrekken, teruggaan.* — Mônó-bôko, *achteruit gaan.* — Sâllowi, nâmpa mônó lêloñga, lett.: *het duurde lang, eer de vendutie week,* v. d.: *afliep.* NB. van dit *mónó-bóko* wederom afgeleid: pamônóbokôwañg, *iemand,* of *iets, maken tot het voorwerp waarvoor men achteruit gaat;* van daar: pamônóbokôwañgi djañjdjîñna, *zijn' belofte ontrouw worden.* — Âmônó ábo'eyañg-bo'eyañg, lett.: *wijken,* v. d.: *uitscheiden, met kaartspelen.* (Brief.)

Tárônó [, afgeleid van *ónó* met vóórplaatsing van *tá* en tusschenvoeging van *r*, gelijk in het Boegineesch zeer dikwijls, in het Makassaarsch slechts zelden gebeurt. Vergel. *tárâñgká* op *áñgká*, *tárámme* op *ámme*], lett.: *in een toestand van wijken gebragt zijn,* v. d.: *wijken;* bijv.: inâï djâri ta-tárônó ri-kanânna?, *welke vrouw wijkt niet van haar woord af?,* d. i.: *wordt niet ontrouw aan haar woord?*

Onôki, *wijken van,* (Sinr.); bijv.: onôki, of: áñgonôki kanânna, *van zijne woorden wijken,* d. i.: *zijne woorden intrekken, ontrouw worden aan zijn woorden.*

Onôkañg, *wijken voor, wijken van;* bijv.: onôkañgi baliya, *wijken voor den vijand;* bijv.: têya-kô onôkañgi, tannâñgañgi, *wijkt niet voor hem, staat pal voor hem.* — Noewonôkañg-tômmi-gâó'e lêbaka noegao'ekañg, *gij wijkt ook van,* d. i.: *laat varen, de dingen die gij vroeger gedaan hebt.* (Rap.)

Ônó-onôkañgi, *wijk een beetje voor hem.*

Paônó, *doen wijken.*

Pamonôkañg, *het wijken;* bijv.: pamônókânna bâraka, *het wijken,* d. i.: *het einde, van de Westmoesson.*

(anâkañg), naam eener soort van *visch.*

(inâkke). Men zie *nákke.*

(anakôda), bep. anakodâya, een *bevelhebber van een schip.* Boeg. idem, Jav. *nakoda,* of *nañgkoda,* Sund. *nañgkoda,* Mal. *nákhodá,* of: *nachóda,* Pers. ناخُذا.

Anakodâï, *als anakóda gesteld zijn over;* bijv.: inâï kísô'ero anakodâï biseyânta?, *wien gelast gij anakóda te zijn over uw vaartuig?,* d. i.: *wien neemt gij als anakóda van uw vaartuig aan?* (Rap. T. Dj.)

(anâmi), 't Arab. آنام, in genitivo, *schepselen.* (Tar.)

(anîntiñg), naam eener soort van *worm,* die de paddie op het veld vernielt.

(oeniyânañg), niet meer in gebruik. Volgens sommigen: *diamant,* volgens anderen lett.: *geluid,* ('t Boeg. *ôeni,* = 't Mal. *bo'enji,*) *als dat, hetwelk veroorzaakt wordt door het vlechten van het een of ander,* (*ánañg* N°. 1,) en hetgeen in de ooren van den Inlander zeer aangenaam zou klinken. Vervolgens zou het ook kunnen beteekenen: *iets dat voor de oogen schittert, even als het vlechten van het een of ander,* wanneer dit met de vereischte snelheid geschiedt. (Tar. Sinr.)

(ânará), bep. ânaraka, *leven* van *gepraat* bijv., en dergel. [NB. *ónará* beteekent: *leven, rumoer,* van wege twist en dergel.; men zie: *ónará.*] (Djay.)

(ônará), bep. ônaraka, *leven, geraas.* NB. in slechten zin genomen; vergel. *ánará.* — Âpâré ônará, *geraas, twist, onraad maken.*

(ancêwañg), soort van reebok met korte pooten van voren, borstelig haar, en hoornen als een bok, wordt soms te Bantâëñg, en ook in de Noord. distrikten van het Gouvernement van Celebes en onderhoorigheden op het gebergte aangetroffen.

(ânisí), bep. ânisika, ons: *anijs, anisette.* (Dat. Moes.)

(1° ânoesóe), áñgânoesóe, *villen, het vel afstroopen.* (Dat. Moes.)

(2° ánêsoe), = *ánjêsoe*, men zie op *sêsoe* N°. 1.

(ánêsoeróe). Men zie *sêsoeróe.*

(inâï). Zie *nâï* N°. 2.

(ânjtja), bep. anjtjâya, het leesteeken, dat boven de letter geplaatst te kennen geeft, dat die met de nasaalklank moet uitgesproken worden. Vergel. Mak. Spr. § 36.

Men vergel. ook het Jav. *tjětjak*, lett.: *stip, punt*, en v. d. benaming voor een schrijfteeken, dat in het Javaansch tot hetzelfde doel gebezigd wordt.

(âtje), bep. atjêya; bijv.: salêwará-âtje, soort van *broek.* Boeg. idem. Men zie: *salêwará.* Welligt zoo genoemd naar *Átje*, het Mal. *Atjih*, op Sumatra.

(ânjtjoeróe), 't Mal. *hantjoer, verteren, smelten, tot gruis worden, vergaan.*

(1° ânjdjá), *dreigend opnemen*, of: *opheffen*, bijv.: een *piek*, een *kris*, een *geweer*, een *inktkoker*, of wat het zij, ten einde daarmeê te gooijen. Verg. *tánjdjá* N°. 1, als: naânjdjáká pôke, *kij heft een piek dreigend in de hoogte tegen mij.* — Niyânjdjáká pôke, *ik word bedreigd met een piek.*

(2° ânjdja), bep. anjdjâya, *de afgestorvenen, de gelukzaligen;* bijv.: kâdé naniyá bâliyañgânna anjdjâya, *zoo de afgestorvenen op Aarde konden wederkeeren.* (Sinr.) — Kêre crôkañg-ko, ânjdja áñgâlle, enz., *wat verkiest gij, dat de afgestorvenen u tot zich nemen*, enz. (D. Moes.)

Ânjdja-ânjdja, *offerhande* voor de afgestorvenen, men zie: *panâï-panáoeñg*, op: *náoeñg.*

(1° âdji), *leeren, onderwezen worden, godsdienstige boeken lezen.* Boeg., Mal., Sund., Jav. idem.

Pañgadjiyañg, *school om te leeren Koran lezen.*

(2° âdji), het Arab. حاجّي, *pelgrim, bedevaartganger*, B. idem. — Nâï-âdji, *de reis naar Mekka maken.* — Ânroñg-gêroe ádjiya, lett.: *het hoofd der bedevaartgangers*, v. d.: titel van iemand, wiens bemiddeling bij kerkelijke geschillen wordt ingeroepen. — Bêlañg âdji, het Arab. ذوالحجّة, naam der laatste maand van het Mohammedaansche jaar.

(ânjdjo), *die, dat*, lett.: *zie! die, dat*, NB. zamengesteld uit *añg* N°. 1 en *djo*, waarbij men het Boeg. *ro, die, dat* te vergelijken heeft. Het doelt op verder verwijderde personen of zaken dan *ántoe.*

Wanneer *ánjdjo* onmiddellijk van *má, makó, maki, mi* en mo, of van *djá, djakó, djaki, dja* en *dji* wordt voorafgegaan; valt de *a* van *ánjdjo* in de uitspraak dikwijls weg, zoodat men krijgt: *mánjdjo makónjdjo, makinjdjo, minjdjo* en *mónjdjo*, of: *djánjdjo, djakónjdjo, djakinjdjo, djánjdjo* en *djinjdjo.* Vergel. Mak. Spr. § 133.

Ánjdjo soms gebez., even als *ñgápa*, waar wij ons van *hoe*, of *waarom*, bedienen; bijv.: ânjdjo noekâna kâmma, lett.: *wat is dat! kunt gij zoo spreken*, d. i.: *hoe kunt gij zoo spreken!* (Bid.) — Ânjdjo na-îya noepilañgêri tâoe-pôñgoroka, lett.: *wat*

is dat! luistert gij naar de gekken? d. i.: *hoe! luistert gij naar de gekken?* (Bid.) — Âñjdjo kípakâmma-sēñg, lett.: *wat is dat! doet gij al weér zoo?* d. i.: *waarom doet gij al weder zoo?* — Âñjdjo kíuâmpa nîyá (, of: bâttoe,) sēñg?, *waarom komt gij nu pas weder?* — Âñjdjo tôssēñg noelâmpa? lett.: *wat is dat! gaat gij ook al weér?*, d. i.: *waarom gaat gij ook al weér?* — Âñjdjo tôssēñg na-îya, lett.: *wat is dat! heeft het nu al weder plaats?* d. i.: *waarom handelt hij nu al weér zoo gemeen?* NB. gebezigd van iemand die reeds vroeger iets gemeens gedaan heeft. — Âñjdjo-ka koekâna mêmañg, lett.: *dat! zie!* (, vergel. *ka* N°. 2), *ik heb het altoos gezegd*, d. i.: *ik heb het immers altoos wel gezegd.* — Âñjdjo-ka ta-inakkêya, lett.: *wat is dat! zie! ik* zou zulks gedaan hebben? . . . . . *Neen, dat niet*, d. i.: *ik heb het immers niet gedaan, ik stellig niet.*

Áñjdjo soms even als *ánne* en *ántoe* gebez. om ons *wat betreft* en dergelijke uit te drukken. (Djay.) Men houde echter op het oog, dat ook *áñjdjo* hier zijn eigenlijke beteekenis behoudt, en slechts dient om meer bijzonder de aandacht op het onmiddellijk volgende te vestigen; bijv.: âñjdjo nakoetánâñgkoe itôewañg ri-bârañg-barânna Iyânoe, *wat betreft, dat mijnheer mij gevraagd heeft naar de goederen van NN.* (Brief); lett. *zie! dat! mijnheer's vragen aan mij naar*, enz.

Áñjdjo ook dikwijls, gelijk *ánne* en *ántoe*, achter het persoonlijk voornaamw. gevoegd; bijvoorb. êroká-âñjdjo, lett.: *die ik*, of: *die mijn persoon wilde*, d. i.: *ik wilde*. Verg. Makass. Spr. § 155.

Añjdjôreñg, *daar;* bijv. añjdjôreñg-mi ádoñgkó, *hij zat daar, daarop.* — Na bâttoe-añjdjôreñgmo sâllañg, *hij zal komen van daar.* — Añjdjôreñg-mêmañg-mo ri-toe-nipitôeroeñgîya, *is dadelijk daarbij*, d. i.: *komt dadelijk in handen van hem, die daarmede beschonken wordt.* (Rap. T. Dj.) Men vergel. hierbij het Boeg. *koe-ri*, dat eene letterlijke vertaling is van: *añjdjóreñj-ri.* — Pônna ta-katjînikâñga ri-kalênta, añjdjôreñg-pi sêñg riyanâta, na-pônna ta-katjînikâñga riyanâta, añjdjôreñgisēñg ri-tjoetjôenta, *zoo het aan ons zelve niet blijkt, zal het wel blijken daar aan onze kinderen*, enz. NB. wij zeggen eenvoudig: *blijken aan onze kinderen*, enz.

Panjdjôreñg, *daar doen zijn, daar neder leggen, plaatsen.*

Añjdjorêñgañg, a) *het daar-zijn*, of: *zich bevinden;* b) *'t daar-boven*, of *hier-namaals*, *de Eeuwigheid.* — Taêna añjdjôreñgânna, lett.: *er is geen daar-zijn van*, d. i.: *er is geene plaats, waar het is*, d. i.: *het gelijke er van is niet te vinden.* (Djay.)

Panjdjorêñgañg, a) *het daar zijn*, of: *zich bevinden;* b) *iemand*, of *iets*, *ergens doen daar-zijn, daar-stellen;* bijv.: taêna panjdjorêñgannâya âñjdjo baïnnêya, *die vrouw heeft haar gelijke niet, heeft niemand die haar evenaart*, lett.: *er is geen daar-zijn van die vrouw, geene plaats waar zich nog zulk een vrouw bevindt.* — Taêna-mo koesâriñg pârisí la-panjdjorêñgannâyaï, *ik gevoelde nooit een pijn, die daarmede gelijk zou staan, het gelijke daarvan zou zijn.* — Ta-mákoellêya-kô koepañjdjôreñgânna, of: koepañjdjorêñgannâya, *ik kan u niet evenaren.* — Ta-mákoellêya napañjdjôreñgânna, of: napañjdjorêñgannâya, pañgîsseñgâñgkoe, *hij kan mij niet evenaren in kennis.*

(âñjdjoñg), *boegspriet*, Boeg. idem.

(îdjo), bep. idjôwa, Mal. en Jav.

groen. — D̂jâñgañg-îdjo, soort van hoenders, groen met zwart en wit van kleur.

Bo̲etta-îdjo, (Mâdi), naam eener kris, waarschijnlijk verknoeijing van *po̲ettaïñjdjo*, *de kris, die zoo goed is*, dat men van een ieder, die daarmede een steek krijgt, zeggen kan: *het is gedaan met dien man*. Vergel. *po̲etta*.

(îñjdjo), Sal. = *áñjdjo*.

(o̲edjá), ñgo̲edjá, *opstoken*; verg. het Mal. *hoedjat*, *schelden*, *smaden*, *lasteren*, 't Jav. *odjat*, *faam*, *gerucht*, *praatje*. NB. eigenl. Boeg., = het Mak. *o̲edjará* N°. 1.

(o̲edji), het Mal. *o̲edjie*, verg. *o̲egi*.

Bâtoe-pañgo̲edji, = *bâtoe-pañgo̲egi*, = *bâtoe-oegiyañg*. Men zie: *o̲egi*.

(o̲edjóe), bep. o̲edjoeka, het Arab. وجود, *'t bestaan, het zijn*; van daar in de Mak. sînrilí's en kêloñg's gebezigd van *het aanwezig zijn in iemand's gemoed*; van daar: *gedachte; gevoelen des harten; gezindheid*, en dergel., bijv.: natête o̲edjóe. Verg. *tête* N°. 2. — Máo̲edjóe-tînañg-kabêñgkorâñgaï, lett.: *hij is met een onverdeeld hart (voor het meisje)*. (Tar.)

(o̲edjoeñg), *punt*, bijvoorb. van *piek*, of *kris; hoek, uithoek, uiteinde, kaap*. Boeg., Mal. en Jav. idem. — Oedjo̲enna lilâya, *de punt der tong*. (Rap.) — Ô̲edjoeñg-pândañg, en bij verkorting: D̂joempândañg. Men zie *pândañg*. — Nanao̲edjoeñg-mo pokêna, *en hij maakte een punt aan zijne lans*. (Mâdi.)

Bantâëñg táro̲edjoeñg-ro̲edjoeñg, *Bantâëñg met zijne bergtoppen*. NB. over de tusschenvoeg. der *r* verg. Spraakk. § 177. (D. Moes.)

(êdja), bep. edjâya, *rood*. — Bo̲eñga-êdja, *roode bloem*; zoo soms genoemd de *îjampáka-bloem*, ofschoon die eigenlijk *geel* van kleur is, en er zelfs ook witte *îjampáka*-bloemen gevonden worden. — Êdja-bayâwo, *door*, of *dojer*, *van eijeren*. — Edjâna matâya, *het roode van het oog*. — Êdjami, = *kamo̲emmoé-mi*. Verg. boven op *kamo̲emmoé*.

Niyêdja, *rood geverwd worden*.

Nipaêdja, *gebezigd worden om meé rood te verwen*.

(ôdja), bep. odjâya, Boeg., stok van de *palâpa-înroé*, omwonden met *lékó-bálló-kébó*, en waar *lékó-bálló lêleñg*, door heen gehaald is, behoorende tot de *pabóñgka-sétañg's*. Verg. *bóñgka*.

(ônjdjó), *ergens op treden, trappen*; v. d. *betreden, vertreden*, Mal. *indjakk*, idem; bijv.: áñgônjdjóki boettâya, *den grond betreden*. (Djay.) — Ta-máñgonjdjôkaki bîlí, *wij betreden geene kamer*. (Rap. K. G.) — Pônna nîyá têdoñg siyôndañg, namáñgônjdjó tâoe, *zoo er buffels zijn, die elkander vervolgen, en zij iemand vertreden*. (Rap.) — Na-noerâpí onjdjóna, *gij drukt zijne voetstappen*. (Tar.) — Mâte-mi na-ônjdjó têdoñg, *hij is door een buffel vertreden, en dien ten gevolge gestorven*. (Inl. Wetb.) Aangezien de dood van zoo iemand natuurlijk niet te wreken is, wordt deze spreekwijze ook overdragtelijk gebezigd van ieder, die door eigen schuld zijn leven verliest, als wanneer er geene kwestie zijn kan noch van *panjápoé*, noch van *vergelding*; onder anderen bedient men zich hiervan, zoo iemand tusschen de *padjógé* en *paîbiñg* doorloopt, hetgeen volgens het gewoonteregt als eene minachting en allergrofste beleediging voor den *paîbiñg* beschouwd wordt, die dan ook doorgaans niet in gebreke blijft, om den roekeloozen voor zulk een stout bestaan, op de plaats zelve neêr te leggen.

Paônjdjó, of zamengetrokken: pônjdjó, *doen treden*, te weten: *op den grond*, bijv. een *jong kind*, en wel voor de eerste keer van zijn leven. NB. dit gewigtig voorval wordt bij voorname inlanders doorgaans feestelijk gevierd.

Ampaônjdjóki gâoeka, lett.: *de zaak doen treden*, van daar: *de zaak doen voorwaarts gaan*, of *plaats vinden*.

Siyônjdjó, *elkander treden*, v. d. siyônjdjó-kâtoelóe. Men zie *kâtoelóe*.

Ônjdjó-ônjdjó, lett.: *als het ware treden;* slechts doen als of men iemand trapt, van daar gebezigd van de gewoonte der Inlandsche grooten, om zich de vleezige deelen des ligchaams ligtelijk met den voet te laten drukken.

Ônjdjó-onjdjôkang, a) *stijgbeugel;* b) datgeen waarop men staat bij het *waterpas kloppen* van de *bedding der zoutpannen*.

(ônjdjong), *toenemen*, *vermeerderen*, *meer worden*, Boeg. *ónjdjong*, bijvoorb.: naônjdjong-mo sarrôna rerâkoe, *het sterke van mijn gehuil nam toe*, d. i.: *ik begon hoe langer des te sterker te weenen*. (Tam.) — Pîla mâng̃e âllo, pîla ônjdjongi bâdjí-badjîna, pîla katambâng̃-poelânaï siñgarâna roepânna, *hoe ouder zij werd, des te meer nam hare schoonheid toe, des te meer nam gedurig de glans van haar gelaat toe*. (Bid.) — Ônjdjong-pi, of: ônjdjong-pi-îya, of: ônjdjong-pîya, of: ônjdjong-pa, of: ônjdjong-pa-îya, lett.: *nog meer wordt het*, v. d.: *des te meer*, of *des te minder*, al naar het verband; bijv.: ônjdjong-pi inâkke, lett.: *nog meer is dit het geval, wanneer het mij betreft*, d. i.: *des te meer ik*. — Toe-mátâppaka ri-Isilâng̃, ônjdjong-pa-îya kâpereka, *degenen die aan den Islam gelooven; nog meer is 't het geval met de ongelooviger*, d. i.: *hoe veel te meer de ongelooviger*. (Tam.)

Onjdjôngang̃, *ergens toenemen*, bijv.: onjdjôngang̃-mi koesâring̃ ritjóenna tâoe-tjádîya, *ik bespeur, dat de verwarring onder het kleine volk toeneemt*. (Djay.) — Onjdjôngang̃-pa, of: onjdjôngang̃-pa-îya, = *ónjdjong̃-pa*, of *ónjdjong̃-pa-îya*. — Onjdjôngang̃-pi, of: onjdjôngang̃-pîya, = *ónjdjong̃-pi*, of: *ónjdjong̃-pîya*.

Ônjdjongâng̃ang̃-pi, = *onjdjôngang̃-pi;* bijv.: ri-lîno noe-ta-mátêne, ônjdjongâng̃ang̃-pi riyânjdja, *in de wereld smaakt gij geen geluk, hoeveel minder dan hier Namaals*. (Tar.)

(àdjará), *leeren*, *onderwijzen*, *dresseren* een *paard*, *aanraden*, Sund., Jav., en Mal. *adjar*, idem.

Pang̃âdjará, *onderwijs*, *raadgeving*.

Adjâri, *iemand onderwijzen, teregt wijzen*.

Adjarîyang̃, *iets leeren*, of *onderwijzen*, *aan*.

Pang̃adjâri, *iemand maken tot het voorwerp, dat men onderwijst*, enz.

Siyâdja-adjâri, *elkander onderwijzen*.

Pilâdjará, *leeren*, *onderwijs ontvangen*, Mal. *beládjar*, idem.

Pâpiladjâri, *iemand maken tot het voorwerp waarvan men onderwijs ontvangt*.

Pâpiladjârang̃, a) *onderwijs;* b) pâpiladjârang̃ ri, *onderwijs geven aan*.

Âdja-âdjará, *eene gedaanteverwisseling*, bijv. *in een beest;* als: koepadjâri âdja-âdjará kalêng̃koe, *ik neem allerlei gedaanten aan, ik verwissel geduriy van gedaante*.

(adjóerang̃), afgeschaafde bamboesjes, waaraan men de eijeren van de *kádó-póle*, bij gelegenheid van het *maóedóe*-feest, steekt;

op Gôwa eenvoudig genoemd: *patôdó-bayâwo*. Vergel. *tôdó*.

(añjdjôrro), Sal. = *kaloêkoe*.

(iñjdjârró), bep. iñjdjârroka, soort van *boom*, welks bladen, wortels en stam als geneesmiddel gebruikt worden. Boegineesch idem.

(1° oêdjará), bep. oêdjaraka, *laster, opruijing, lasteren, verwijten*. (Sinr.)

(2° oêdjará). Pañgoedjârañg, een oud thans in onbruik geraakt woord, zooveel als: *bâte*, bijvoorb. toe-mábâdjika pañgoedjârañg-mákanânna, = *toemábâdjika baténa mákanânna*. (Rap.)

(oênjdjoeróe), met het gansche ligchaam *regt uitgestrekt liggen*, of *leggen*. Boegin. *oêdjóe*, idem. NB. Zoo iemand met de beenen of handen krom liggende, grafwaarts gedragen wierd, zou dit den overledene hier namaals tot groot nadeel verstrekken; van daar een lijk terstond regt uitgestrekt. — Nîyá-sêñg oênjdjoeróe i-bálêyañg, *er is hier naast al weder een lijk*, lett.: *iemand die regt uitgestrekt ligt*. — Âllo-oênjdjoeróe, *lijkdag, dag waarop ergens een lijk is*, of: *wezen zal*. — Niyoênjdjoeróeki ri-pañgoenjdjoêrañg mâyá, *een lijk wordt regt uitgestrekt op een staatsiebed*. — Oênjdjoeróeki tînrôna, *hij slaapt met de beenen uitgestrekt, en de armen tegen het lijf gesloten, even als een lijk op het staatsiebed*.

Pañgoenjdjoêrañg, *staatsiebed voor een doode*. (Mâdi.)

Ampâsiyoenjdjoêrañgi kalênna bêntêñg-sapanâya, *zich geheel uitstrekten met*, d. i.: *langs, de palen, waarop de sapána rust*; v. d.: *zich daar achter verschuilen*.

(âdjalá), bep. âdjalaka, het Arab. اجل, *vastgesteld termijn, het door God bepaalde levenseinde, stervensuur*. Mal. en Jav. idem.

(iñjdjîli), het Arab. انْجِيل, *Evangelie*.

(îñjdjiñîri), bep. îñjdjiliriya, naam eener soort van bloem, ons *anjelier*.

(adjowârañg), *heer*. (Djay.) NB. eigenl. Boeg. van *djówá*; en alzoo inzonderheid door de *djówá's* ten opzigte van hun *heer* te bezigen.

(âdjoesoé), bep. âdjoesoeka, verminking van جُزْء, in 't Meervoud. أَجْزَآء, *deel*. Aldus genoemd de dertig deelen, waarin de Mohammedaan zijn Koran voor het lezen indeelt. Deze deelen genoemd naar het eerste woord, alzoo:

1°. الٓمٓ ذَٰلِكَ ٱلْكِتَابُ

2°. سَيَقُولُ ٱلسُّفَهَآءُ

3°. تِلْكَ ٱلرُّسُلُ

4°. لَنْ تَنَالُوا ٱلْبِرَّ

5°. وَٱلْمُحْصَنَاتُ

6°. لَا يُحِبُّ ٱللَّهُ, enz.

Men zie slechts den Koran van Flügel, waar men telkens aan den kant de جزء vindt aangegeven.

Zes *âdjoesoé's* maken volgens de Makassaren *één tôpa* uit. Vergel. *tôpa* N°. 1.

(1° âñjoé), *drijven*, Mal. *hánjoet*, idem, Jav. *annjoet*, *wegdrijven*. (Rap., Tar.) — Mâñjoéki kalênna, lett.: *hij drijft op het water*, v. d. gebezigd van iemand, die *op sterven ligt*, en geeft te kennen, dat er niets meer aan zijn behoud te doen is.

Âñjoêkañg, *doen*, of: *laten, drijven*.

(2° ânjoe). Ânjoe-ânjoe, *iemand spottend nadoen*, om hem te tergen en boos te maken, of ook wel uit gekheid; van daar overdragtelijk: na-ânjoe-ânjoewi kanânna Iyânoe, *hij drijft den spot met de woorden van N. N.*

Siyânjoe-ânjoe, *elkander spottend nadoen.*

(înjá). Înjá-înjá, *ergens gedurig komen*, niet om den persoon zelven, maar om het een of ander dat die persoon bezit; bijv.: näînjá-înjá-mi ânjdjo ânggoroka, *hij komt gedurig om dien wijn.* — Näînjá-înjá-mi djarânna, *hij komt gedurig om zijn paard te leen te vragen.*

(1° âya), bep. ayâya, *moeder.* NB. alleen te bezigen van de *moeder* eens *konings*, of dergelijke hooge personaadje, anders eenvoudig gebruikt: *ânrong.* (G. G.)

Áya ook gebez. van een *tante*, die jonger is dan onze moeder; anders bedient men zich van *póewá* N°. 2, of: *póewang.*

Ayââng, *als moeder beschouwen, tot moeder hebben*, bijv.: îya-mi naäyâang Toe-mênàngga-rí-gâoekânna, *zij was het wie Toe-ménangja-ri-Gâoekânna tot moeder had*, d. i.: *zij was de moeder van Toe-ménangja-ri-gâoekânna.* (G. G.)

(2° âyá), bep. âyaka, het Arab آية, een *vers* van den *Koran.*

(3° âyá), bep. âyaka, *heup lendenen.* — Pasîkó-âyá, *gordel.*

(4° âyá), *zeven, ziften*, Sund., Jav. en Mal., *âyakh*, idem.

Ayâkkang, of: âyá-ayâkkang, of: pangayâk-kang, *zeef*, bestaande in een stuk dun doek, of ook wel vervaardigd van bamboe, en gebezigd tot het *zeven* van fijne zelfstandigheden.

Pangayâkkang, insgelijks: *iemand maken tot het voorwerp waarvoor men zift*, of *zuivert*, bijv.: *kalk.* (Sîti Tjin.)

(âyang), mángâyang, ngâyang, *schik hebben.*

Mángayângang, *zijn schik hebben in;* bijv. mángayângang toe-noemâlo, *zijn schik of pleizier hebben in de voorbijgangers*, bijv. geb. van een' *aap.* (Kel.)

(âyo). Âyo-âyo, dit wordt gebezigd van de beweging van het gansche ligchaam, en wel onder het gaan, Boeg. idem; v. d.: âyo-ayôna, *iemands gang.* (Tar.) [NB. *sówe-sówe* daarentegen geeft alleen het *zwaaijen met de handen* te kennen.]

Áyo-âyo ook gebezigd, even als *tânjdjá* N°. 1, om ons *vorm, model*, of *schets, ergens van maken* te kennen te geven. — *Tónroló ni-áyo-áyo.* Aldus in de sînrilí's soms een *tónroló* genoemd; volgens sommigen dewijl de *tónroló* van figuren, of snijwerk, voorzien is; volgens anderen, dewijl een *tónroló*, van weêrszijde een weinig uit de palen uitstekende, zou kunnen vergeleken worden met de armen van iemand, die al loopende daarmede zwaait. (D. Moes.)

(îya), zamengesteld uit *i* N°. 1 en *a* N°. 2, staat dus oorspronkelijk gelijk met ons *zie!* en wordt vervolgens gebezigd:

a) als aanwijzend voornaamw. Vergel. Mak. Spr. § 130;

b) als persoonlijk voornaamw. van den derden persoon, enkel- en meerv., mann. en vrouw.: *hij, zij, het*, enz. Vergel. Mak. Spr. § 138;

c) eertijds in het Makassaarsch algemeen, en nog heden op Saleyer als bepalend lidw., bijv.: *ratoewîya*, of: *ratoeîya*, in plaats van *ratówa, de vorst.* Soms achter het bepalend lidw. *a* (men zie

a N°. 4,) nog bovendien gevoegd *îya:* bijv.: *bembéyaîya*, = *bembéya*, van *bémbe*. (S. T̃j.) Zoo ook *d̃jámmēñgaîya*, van: *d̃jámmēñg*, *het sterven*, enz. vergel. Makass. Spraakk. § 61.

Na-îya, lett.: *en zie!* of: *en die, dat*, of: *en deze, dit;* van daar, al naar het verband te vertalen:

a) nu eens, even als *na-ânne, na-ântoe, na-ânj-d̃jo*, met *wat betreft;* bijv.: na-îya gaoêna D̃jâya lañgkâra, *en wat betreft de handelwijze van D̃jáya lañgkára*, (D̃jay.) lett.: *zie dat! de handelwijze*, enz.

b) dan eens met *maar;* bijv.: toe-málompôwa tâoe-bâd̃jí, na-îya nalârro taêna-mo namôpporó, *de Gouverneur is een goed mensch. Zie! dat! hij wordt boos; hij vergeeft niet meer*, d. i.: *maar zoo hij boos wordt, vergeeft hij niet meer.*

Îya-pa, lett.: *wanneer dat gebeurt*, namelijk hetgeen later in den zin vermeld wordt, bijv.: îya-pa na-koelappâssañg-ko, pônna sisâlá toebocênoe siyagâñg ñjawânoe, *wanneer dat gebeurd zal zijn*, namelijk: *indien gij dood zult zijn; dan eerst zal ik u loslaten.* (Bid.) Vergel. op *pa* N°. 1. — Na-îya-pa-sēñg, lett.: *en wanneer er dat nu bijkomt*, v. d.: *hoe veel te meer*, of *te minder*, al naar het verband. — Âla-îya-pa-sēñg, lett.: *wat! zoo er dat nog bijkomt!* v. d. *hoe veel te meer*, of: *te minder*, al naar het verband. — Îya-tômpa-pôle, of ook zonder: *pa: îya-tôñg-pôle, dat er ook nog bij genomen*, v. d.: *insgelijks, verder*, enz., al naar het verband.

Îya-mo, of: îya-mi, *die*, of *dat, is het*, v. d. volgens het verband dikwijls met ons: *daarom*, of op ander wijze, te vertalen: îya-mi na-ta-koesocêro êrañg, lett.: *dat is het, waarom ik hem niet heb laten brengen;* v. d. eenvoudig: *daarom heb ik hem niet laten brengen.* — Îya-mo ribokôwa nisâre îya-mo lâlo áñganocêwañg, *hij wien 't het laatst gegeven wordt, hij kan er bezit van nemen.* (Rap.) — Îya-mo noekâna bâd̃jí, îya-mo koetoerocêki, *hetgeen gij goed acht, dat volg ik ook op.* (Bid.) — Îya-mîñjd̃jo, zamengetrokken uit îya-mi-âñjd̃jo, of: îya-môñjd̃jo, zameng. uit: îya-mo-âñjd̃jo, *die*, of *dat, juist is het* (Mal. *ietoe-dieja*); van daar volgens het verband van den zin, dikwijls met ons *juist daarom* te vertalen. — Îya-mînne, zamengetrokk. uit: îya-mi-ânne, of: îya-mônne, zamengetrokken uit: îya-mo-ânne, *deze*, of *dit, juist is het* (Mal. *ieni-dieja*); van daar volgens 't verband, dikwijls met ons: *juist hierom* te vertalen; bijv.: îya-mînne nabarâni tacêwa bâttoe mâë, ka-natj̃înîká kâle-kalêñgkoe anrînni, lett.: *dit juist is het, waardoor men zoo vermetel is om herwaarts te komen, dewijl*, enz., van daar eenvoudig: *hierom is men zoo vermetel van herwaarts te komen, dewijl men gezien heeft, dat ik alleen was.* (Bidas.)

Îya-mâmi, of: îya-mâmo, *dat slechts.* — Îya-mâmi, of: îya-mâmo sēñg, lett.: *dat slechts er nog bij gerekend;* van daar, al naar het verband, met *verder, voorts, hoeveel te meer, hoeveel te minder* of wat anders te vertalen. — Îya-mâmi sēñg ânne, *verder, voorts*, enz., bijv.: ka-sâdañg âñjd̃jo Râdja Parâñggi, karâëñg-barâni, na-siyagâñg gassînna d̃jâî tábalâna, na-ta-nakocêlle nacêwa; îya-mâmo sēñg ikâtte, *daar zelfs Rádja Paráñggi, een stoutmoedig vorst, en bovendien omgeven van een magtig heir van krijgsknechten, niet daartegen bestand is geweest; hoeveel te minder wij.* (D̃jay.)

Îya na. Hierbij te denken aan *îya*, en *na*, vnw. 3 pers., dus zooveel als: *zie! hij, zij*, of *het;* van daar in het Hollandsch wegens het verband, nu eens met *wanneer*, dan eens weder op andere wijze te vertalen; bijv.: îya na-âllo, mâteï sedêñg, *zie!*

het wordt dag; zij sterft weder, van daar: *wanneer het dag wordt, sterft zij weder.* (Bid.) — Îya nagânná-mo pîntâlloe kípalilîyañg âpa-apâya, lett.: *zie! het is vol, een getal van drie keeren, dat wij voor het een of ander uit den weg gegaan zijn;* d. i.: *wanneer wij tot drie keeren toe voor het een of ander uit den weg gegaan zijn.* (Rap. K. G.) — Ákânakâna îya nasirâtañg ampoesakâï, *opgeven degenen die aanspraak op de erfenis kunnen maken.* (Rekwest.)

Îya-iyânna, *al wie, wie ook, al wat, wat ook*, bijv.: îya-iyânna-d͡ja karêta, *een rijtuig van wien ook, dat komt er niet op aan.* — Îya-iyânna-mo tâoe añggaoḕkañg gâóe-kôdi, *al wie eene slechte daad doet.* (D͡jay., Rap.)

Îya-d͡ji, lett.: *die*, of *dat slechts*, v. d. wegens het verband dikwijls met *daarom slechts* of dergel. te vertalen; bijv.: na-îya ri-bokowânna, îya-d͡ji koepârisoerâkkañg-kí, *en daarna meld ik u dat slechts.* — Îya-d͡ji na-koepakâmma-ko, *dat slechts is het, waarom ik u zoo behandel*, v. d.: *deswegens slechts behandel ik u zoo.* (Bid.)

Îya-d͡jîñd͡jo, *die*, of *dat slechts juist, dezelfde, hetzelfde;* bijv.: îya-d͡jîñd͡jo nipakanâï, *van hetzelfde wordt gesproken, juist dat slechts wordt besproken.*

Îya-d͡jîya, na-îya-d͡ji, of: na-îya-d͡jîya, lett. *dat slechts is het*, v. d. woordje om een exceptie te maken; bijv. ons: *maar;* als: êróká pakâmmaï, na-îya-d͡jîya ta-mákoellêyaï, lett.: *ik wil zoo doen, dat slechts is het, het kan niet*, v. d.: *ik wil zoo doen, maar het kan niet.*

Îyakeñg, of: îyakânneñg, of: îyakînneñg, *zelfs*, Boeg. *îyakánneñ*, idem; bijv.: îya-keñg koe-tânamaroḕwañg, nabîrisí-d͡ja ri-nâkke, oñd͡jô̂ñgañg-mînne sâllañg, ka, enz., *zelfs toen ik nog niet haar mede-echtgenoote was, haatte zij mij reeds; hoeveel te meer zal dit het geval zijn, wanneer*, enz. (Bid.) — Îyakînneñg tâoe si-bérêya oeloḕnna noekamallâkkañg, âpa-pa-sēñg, enz., *zelfs iemand met één hoofd vreest gij, hoeveel te meer*, enz.

Îyaka, letterl. zooveel als: *zie dat* (, vergel. *ka* N°. 2); v. d. nu eens met *maar*, dan eens met *of*, dan eens wederom anders in het Hollandsch over te brengen; bijv.: mâñge-makô, îyaka têya-mâmakô sâllo, lett.: *ga gij; zie dat! pas slechts op, dat gij lang weg blijft*, d. i.: *ga, maar blijf niet te lang weg.* (D͡jay.) — Mád͡jâï lêbañg rapânnoe, îyaka ikâoe tôñd͡ji koepiserôwi t͡jîní ta-márâñggasêla, *er zijn vele meisjes aan u gelijk, zie dat! gij zijt de eenige, voor wie ik eene onbepaalde genegenheid koester*, d. i: *er zijn vele meisjes aan u gelijk, maar gij zijt de eenige*, enz. (Tar.) — Ta-mákoellêyaï gâssiñg karâëñga, îyaka ta-mâte-tōñgâñgaï, *het is onmogelijk, dat de vorst geneze, zie dat! hij sterft ook niet*, d. i. *de vorst kan niet genezen, maar sterft toch ook niet.* (NB. dus een lijden zonder einde!) (D͡jay.) — Bârañg kígâppa tôñd͡ji kítj̄íní D͡jâyalañgkâra, îyaka na-karebâna kígâppa kítálañgêrañg, *welligt krijgen wij immers ook D͡jáyalañgkára te zien; zie dat! wij krijgen eenig berigt aangaande hem te hooren*, v. d.: *welligt krijgen wij immers D͡jáyalañgkára te zien, of eenig berigt aangaande hem te hooren.* (D͡jay.)

Iyâreka, of: îya-âreka. Men zie: *áre* N°. 1.

Kaîya . . . . kaîya, *of . . . . of;* bijv.: noewâllepoḕli-kaîya; koewâlle-katambâñg-ka-ko-îya, *of gij moet wraak nemen, of ik neem er u nog bij*, d. i.: *of ik dood ook u.* (Mádi.) Vergel. *ka* N°. 2 lett. *a.* NB. hier heeft *îya* ook stellig primitief de beteekenis van ons *zie!* of dergel.

Soms wordt *îya* ook gevoegd bij: *ántoe*, en daarmede zamengetrokken tot *antîya*, om iets aan te duiden, hetgeen nog verder verwijderd is, dan *dat* voorwerp, waarvoor wij *ántoe* of *ánjdjo* zouden bezigen, bijv.: een voorwerp, dat buiten het bereik van ons gezigt valt, als: badjikâñgañgintîya, *nog beter is dat daar ginder op die en die plaats.* Verg. Mak. Spr. § 132.

(îyañg), *moge het niet gebeuren*, Mal. *djáñgan*, idem. NB. welligt zamengesteld uit *i* N°. 1 of *i* N°. 4 en *añg* N°. 1, alzoo niets anders dan een woordje dat dient, om, hetzij met zekeren afschrik of afschuw, hetzij met zekere bezorgdheid, ergens opmerkzaam op te maken; men vergelijke vooral Makass. Spraakk. § 211, bl. 125, regel 3 van onder.

Îyañg, zamengest. met het vnw. 1 pers. enkelv.: *iyâñgkoe*, *moge ik niet! dat ik niet;* met het vnw. 3 pers.: *iyánna*, *mogen zij niet! dat zij niet, dat het niet gebeure*, enz., bijv.: iyâñgkoe bâssoeñg, lett.: *zie! bedenk eens, ik bássoeñg*, v. d. *moge ik geen' opgezwollen buik krijgen*, te weten: door de namen der oude vorsten met te weinig naauwkeurigheid op te geven. (GG.) — Iyânna bâloe baînne ânroñg-anânoe! lett.: *zié! bedenk eens! zij weduwe!* Van daar: *laat uwe vrouw, de met kinderen gezegende, geen weduwe worden!* (Mádi.)

(îyo), *ja*. Boeg. idem.

Îyo, mîyo, *ja zeggen, toestemmen.*

Iyôwi, *ergens ja op zeggen, iets toestemmen.*

Paîyo, *toestemming;* bijv.: taêna tâoc sôleñg ta-ri-païyôna Âlla-taâla, *niemand sterft zonder toestemming des Allerhoogsten*, d. i.: *niemand sterft, vóórdat zijn tijd daar is.* (D. Moes.)

(oêyoeñg). Si-oêyoeñg, *één bos*, van verscheidene stuks suikerriet bijvoorbeeld. Boegin. *oêdjoeñg*, idem.

(ayôka), bep. ayokâya, *span, buffels* bijv. Van daar: têdoñg lêbá-ayokâï, of: niyayokâï, *een buffel, die reeds onder het juk geweest is;* van daar overdragtelijk: *een weduwenaar.*

(ayâmi), het Arab. أَيَّام in genitivo, *dagen*, en wel inzonderheid *gedenkwaardige dagen*, bijvoorbeeld bekend door den een of anderen veldslag, tot uitbreiding des Islams. (Tar.)

(1° ârá), *ruiken*, Jav. *aras*, idem; bijvoorb.: koewâráki râsa-boènga-êdja, *ik ruik de geur van de tjampáka-bloem.*

(2° âra), = *wára*, *Noordwaarts gaan*, bijv. âra irâwangânna Mândi, *zij gingen Noordwaarts, benoorden Mándi.* (D. Moes.) — Tòeli-miyâra, *zij gingen Noordwaarts voort.* (D. Moes.)

NB. men heeft insgelijks *árá*, en *wárá*, van waar: *iwárakánna*, *ten Noorden van*, bijv. *iwárakánna Bóne*, *ten Noorden van Bóne* (G. G.). Dat men echter ook *ára*, en *wára* zegt, blijkt uit *wárawaráya*, *de Noordster.*

(3° Ârá), bep. Âraka, *Arabie*, *Arabier*, *Arabisch;* bijv.: ábâtja Ârá, *de Arabische letter lezen.* — Sôñgkó-Ârá, soort van *mutsje*, dat de geestelijken dragen.

(4° ârá), Sal. en Bonth., = *éró;* bijv.: ârá-niyârć, Bonth. = *éró-ni-kána.*

Käárâkkañg-niyârć, Bonth. = *kaérókañg-nikána.* (D. Moes.)

(5° ârá). Riyarâkañg, Sal. *van voren.*

(1° ârañg), áñgârañg, *drukken, persen*, gebezigd van iemand, die aan moeijelijken stoelgang lijdt; zoo ook van een vrouw, die de barens-

weeën heeft; bijv.: ta-nisarêya-pi âraŋ̃, *de weeën komen nog niet.*

Mâraŋ̃ = *ârañ̃, áñ̃jârañ̃;* vergel. Mak. Spr. § 175, 3°.

(2° ârraŋ̃). Mârraŋ̃, *janken*, bijv. gebez. van een *hond; gillen, schreeuwen, zich overschreeuwen, jammeren.* Ook gebezigd van het *schreeuwen* van ritsige hertebeesten. Ook gebezigd van het *bulken* der koeijen. (Mâdi.)

(3° âraŋ̃), *omgeven;* bijv.: toe-naârañ̃ koè-kañ̃ lawarâna o͡ena, *iemand wiens hoofdharen van ellende omgeven zijn,* d. i.: *een door en door ellendig mensch.* (Sinr. K. G.)

(âŋra), = *téya* N°. 2; bijv. ka-tâoe-ânra, kíânra tôdoŋ̃ tōŋ̃-lâlo, *laat ons, daar zij niet wil, insgelijks niet willen.* (Sinr., Tar.) — Ân-ra-ko, tj͡oètjoe, nâoeŋ̃ ri-toeroeŋ̃ânna, *begeeft u niet, o kleinkinderen! tot hare inschepings-plaats.* (Sinr., Mâdi.)

(1° âri), bep. arîya, vnw. arîŋ̃koe, = *ándí, jongere*, of ook *jongste, broeder* of *zuster.* (Rap.) Jav. *ari*, idem. Van daar: arînna ta-máŋ̃ga-pâya, *de jongste zuster van degenen, waar niets op te zeggen valt.* (Sinr.) Hiermede bedoelt de dichter, dat hij sedert zijne ontmoeting met dit meisje, niemand meer kent, van wie hij zeggen durft, dat haar niets ontbreekt; het *einde* of de *volkomenheid* is thans als 't ware bereikt. — Âri-d͡ji asêya, *de paddie is* als 't ware *een jonger zuster*, v. d.: *staat minder goed dan anders;* gesteld tegenover: kâkaï asêya, *de paddie is een ouder' zuster*, en v. d.: *staat beter dan anders.* — Âri-arînna-d͡ji riyolôwa, *de paddie is als 't ware een jonger' zuster van de paddie van het vorige jaar*, dat is: *de paddie staat minder goed dan het vorige jaar.* (Rap. K. G.) — Âri-pi-sampoelôkoe ânne, *dit is mijn tiende jongste broeder;* dikwijls in het algemeen gebezigd van iemand, die *veel jonger* is dan wij.

(2° âri), mâri, *ophouden, rusten*, vergel. het Jav. *mari, ophouden, uitscheiden;* bijv.: taêna ma-rînna ŋ̃gânre, *hij houdt niet op met eten.* — Âmâri-mâri, *een weinig rusten, ophouden, pleisteren.* — Bôsi-âri-âri, *regen die zoo goed als ophoudt*, v. d. *een zachte regen.* (Rap. T. D͡j.)

Paâri, *doen ophouden.*

Pamâri-marîyaŋ̃, *pleisterplaats.*

Âri-arîyaŋ̃gi, *er bij rusten;* bijv.: âri-arîyaŋ̃gi, kénaŋ̃, *rust er wat bij, mannen!* (NB. bijv. tegen dragers gezegd.)

(3° âri), áŋ̃gâri, = *késó, tanden schuren*, zoowel bij jongens als meisjes. (D. Moes.) — Gîgi-êd͡ja âri-ânnaŋ̃, *roode tanden, bij zessen tegelijk geslepen.* (Dâeŋ̃ T͡jam.) NB. meer dan *zes* kan men niet tegelijk slijpen.

(âriŋ̃); âriŋ̃-âriŋ̃, *langzaam, zachtjes, voorzigtig.* — Âriŋ̃-arîŋ̃gi, *het langzaam, voorzigtig, doen.*

(âroe), ŋ̃gâroe, *al tandâkkende* of *dansende, en met de kris zwaaijende, zijne gehechtheid aan de overheid betuigen.* Boeg. idem. NB. Dit geschiedt ook nog heden ten dage hier en daar op 's Gouvernements-territoor, bijvoorbeeld te Maros door de regenten der Noorderdistrikten, inzonderheid bij de aanstelling van een' nieuwen regent, maar ook bij andere gelegenheden, als wanneer de regenten alle, één voor één, hunne gelofte van trouw voor den Assistent-Resident hernieuwen. — Zoo ook nog in de Zuiderdistrikten en te Bantâeŋ̃, bij het aanstellen van een' nieuwen regent, voor den Gezaghebber. (Mâdi.)

(1° âroeñg). Aroèñgañg, Toer. en Bonth. = *agâñg* N°. 2, *weg*. (Sinr.)

(2° ârroeñg), mârroeñg, mámârroeñg, = *mámoé*, = *mámoéroeñg*, geb. van het *loeijen* van den *wind*, van het *kletteren* van den *regen*, van het *ruischen* van *zee*, of *rivier*, of *beek*, of *waterval*, of iets anders van dien aard, van het *ratelen* van den *donder*, (Sinr.), van het *bulderen* van 't *geschut*, van het *rammelen* van *wagens*, van het *brommen* van een *tol*, van het *gonzen* van de *dâñgo* van een' *vlieger*. — Ámârroeñg-mârroeñg palâñgerékoe, *mijn oor suist*, geb. door iemand die bijv. vlak bij een kanon staat, terwijl het afgeschoten wordt. Boeg. *márroeñg*, idem.

Pamârroeñg, *het loeijen*, enz.

(1° âre). Dit woordje geeft eene onzekerheid te kennen, soms in het Hollandsch te vertalen met: *welligt*, *misschien*, of andere dergelijke woordjes, soms door omschrijving over te brengen, Boeg. idem; bijv.: inâïyâre, *wie ook*. — Inâïyâre arênna, *hoe ook zijn naam zij*. — Ânte-âre-kâmma, *de Hemel weet hoe!* — Ânte-âre-misâllañg kâmma, *op welke wijze dan ook, maar het zal gebeuren*. (Bid.) — Ânte-âre-mînjdjo kâmma pañgamâseyânnoe ânjdjo ri-gâoeka?, *hoe zoudt gij toch in uwe barmhartigheid over deze zaak denken om*, enz.? — Na-pîrañg-bâñgi-âre-djî ilâóe ri-tòewañg, *en het was eenige* (, lett.: *ik weet niet bepaald, hoeveel*) *nachten bij mijnheer in het Westen*, d. i. hier: *Makassar*. (Brief.) — Taëna-âre-îya êróká parotewa-pamaîkañg-ko, *er bestaat geen kwestie van, dat ik nevens u eene tweede vrouw zou willen nemen*. = Pisiyâpa-âre, *hoeveel keeren ook, dikwerf, telkens, onbepaald, hoeveel keeren*. — Âpa-âre-sëñg binjtjâna la-napitàbaïyañgi anâkoe? *welk kwaad zal hij welligt mijn zoon noy weder aandoen?* (Djay.)

Âre... âre, *welligt... welligt*, bijv.: sitjîní-âre-kí pôle, taëna-âre, *welligt zien wij elkander weder, welligt ook niet*. (Djay.) — Si-bòelañg-âre, roèwam-bòelañg-âre, *één maand welligt, twee maanden welligt; = één maand, of twee maanden*. (Djay.) — Taêna-pa koewâssëñg, ákòelle-âre, taêna-âre, *ik weet niet, welligt kan het, welligt niet*, d. i. *ik weet niet, of het kan, al dan niet*.

Âreka... âreka, *zie! welligt... zie! welligt*, vergel. *ka* N°. 2; bijv.: si-kâyoe-âreka, roèwa-âreka, *zie! één stuk welligt, zie! twee stuks welligt*, d. i.: *één stuk of twee stuk*.

Ârekaï, zamengest. uit: *áreka*, en *i*, pers. vnw. 3 pers.; bijv.: pônna nîyá mâte málâri-ârekaï, *indien hij sterft, of wegloopt*. (Rap.)

Îya-âreka, of: iyâreka (, Boeg. *iyârega*), letterl.: *dat welligt*, wordt even als *áreka* gebruikt, met dit onderscheid alleen, dat *áreka* achter-, en *iyâreka* vóóraan in den volzin geplaatst wordt; ka-kâmmadji naníyá karaênnoe anrînni, îya-âreka naníyá inrânnoe, enz., *hadt gij een meester of schulden hier*, enz. (Brief.) Soms zou men zeggen, dat *âre* en *áreka* geheel pleonastice gebezigd werden, bij nader overweging is dit echter slechts schijn; bijv.: tâoe âre-djá inâkke, *ik ben immers toch een mensch?* (*zou ik dan geen mensch zijn?*) (Tam.) — Taîyaarêya tâoe koewagâñg mâñge-mâñge, *er is geen kwestie van, dat ik iemand zou gehad hebben om te zenden*. (Tar.) — Djòekóe-âre noebâlli, lett.: *gij hebt welligt visch gekocht?* v. d.: *hebt gij visch gekocht?* (Tam.) — Mânjâla-roèwaï, mîñgka iyâredjînne pôkó-gâóe, *beide zijn zij schuldig, maar deze is welligt* (, of: naar mijne meening, ik durf er na-

tuurlijk niet voor in te staan,) *de aanlegger van de zaak.* — Ka-iyâre-d̃ji ápálá, (geef het maar op mijn verzoek,) *daar het immers zoo goed is, als of hij het zelf vraagt.* NB. misschien ook hier *áre* geb., dewijl men niet geheel stellig spreekt. Men overlegt, vraagt als het ware de opinie van hem, tegen wien men het woord voert, zoo als ook reeds het Hollandsche *immers* te kennen geeft.

(2° âré), Bonth. = *kâna;* bijv.: ârá niyâré, men zie *á̋rá* N°. 4.

Kâárâkkañ niyâré, men zie: *á̋rá* N°. 4.

(3° ârré), *vast-* of *stevig aanhalen*, een *band* bijv.; als: ârréki poeroesânna, *zijn broekband stevig aanhalen.*

(1° âreñ̃), *naam*, Jav. *aran*, idem. — Âñ̃gêrañ̃gi arênna Iyânoe, lett.: *den naam van N. N. brengen*, d. i.: *uit naam van N. N.* (Brief.) — Ilâlañ̃ arênna Iyânoe, *uit naam van N. N.* — Niyâreñ̃, *genoemd worden, heeten.*

Arêñ̃gañ̃, *tot naam maken, tot naam geven voor*, of *aan;* bijv.: îya-mi naârêñ̃gañ̃gi anâna, *dien naam gaf hij aan zijn zoon.*

(2° âreñ̃). Areñ̃gânna, = *mânna;* bijv.: ka, areñ̃gânna bâttoe ri-Parâñ̃ggi, ta-natj̃inîkaï nagâya, *dewijl hij, ofschoon hij van Parâñ̃ggi kwam, echter den draak niet gezien had.* (D̃jay.) — Ka, areñ̃gânna nîyá baïnnêñ̃gkoe, ta-koemateyâñ̃gaï ri-pamâï Pôètiri Raâna-Kassîyañ̃, *dewijl, ofschoon ik getrouwd ben, ik toch in mijn binnenste niet dood ben voor Pôètiri Raâna-Kassîyañ̃*, d. i.: *toch nog altoos aan haar denk.* (D̃jay.)

NB. welligt heeft men bij dit *areñ̃jánna* insgelijks oorspronkelijk aan *áreñ̃* N°. 1 te denken.

(3° arêñ̃), *kin.* — Palâmpañ̃-arêñ̃, *kinnebakken.*

(1° ârró), mârró, zoowel van *vogels* als van *menschen* gebezigd: *schreeuwen, hoera roepen.* (Boeg. idem.)

Arrôki, lett.: *doen schreeuwen;* v. d.: na-naârrôki bisêna, *zij doen hunne schepriemen als 't ware schreeuwen, hoera roepen*, d. i.: *maken zeker geluid daarmede*, ten teeken dat de koning aan boord is. (Rap.)

Pamarrôkañ̃, a) *het schreeuwen, geschreeuw;* b) *iemand*, of *iets, maken tot het voorwerp, waarvoor*, of *waarlegen men schreeuwt;* bijv.: napamarrôkañ̃ karîyóe mátâñ̃ga-pârañ̃, *nachtuilen schreeuwden tegen hem midden op het veld.* (Mâdi.)

(2° ârró). Ârró-ârró, bep. ârró-ârroka, *wilde druiven.*

(ânro), = *nânro.* (Sîti T̃jîn., Mâdi.)

(ânroñ̃), *moeder.* NB. soms ook geb. bij het *aanspreken* van een klein meisje, zooveel als: *bâssé* N°. 1. — O! anrônna, lett.: *o! moeder van hetzelve* (, te weten: *het kind*), zoo soms toegesproken eene getrouwde vrouw, die nog geen kind heeft. Anders de naam van het kind er bijgevoegd. — Ânroñ̃-poerîna, *tante.* — Ânroñ̃-âwo, *stiefmoeder.* — Ânroñ̃-tôwa, *stammoeder.* — Ânroñ̃-pasôèsoe, *zoogmoeder.* — Ânroñ̃-kémôkañ̃, idem. (D̃jay.) — Ânroñ̃-bôèntiñ̃, *bruidsmoeders, bewaaksters der bruid.* — Ânroñ̃-d̃jâñ̃gañ̃, *hen.* — Ânroñ̃-lîma, *duim.* — Ânroñ̃-boelâëñ̃, *gouderts.* — Ânroñ̃ (pagalatj̃âñ̃gañ̃), *de twee groote openingen van het galâlj̃añ̃-bord.* — Ânroñ̃-lôntará, *Alphabeth.* — Ânroñ̃-pakêbóe, *post van een deur.* — Ânroñ̃-tontôñ̃gañ̃g. Men zie op *tóntoñ̃.* — Ânroñ̃-kâllí. Men zie *kâllí* N°. 4. — Ânroñ̃-tôèká. Men zie: *tôèká.* — Ânroñ̃ kânre-d̃jâwa. Hieronder verstaat de Makas-

saar zulk lekkers, of gebak, dat hij niet van andere natiën, bijv. van Chinezen, of Hollanders, ontleend heeft. Vergel. *ôeloe* N°. 1. — Ânroñg-ôelará, soort van *sprinkhaan*, ook genoemd: *páñgkoe-páñgkoeloé*. — Ânroñg-tâoe, *een hoofd*. — Ânroñg-gôeroe, *een leermeester, een hoofd;* bijv.: anroñg-gôeroe Kamanâkkañg, *het hoofd van Kamanâkkañg* (, eene kleine negrie in Gôwa). Zoo ook: na-îya noewâlle ânroñggôeroe, *neem gij dit tot leermeester*, d. i.: *tot rigtsnoer*, voor uw gedrag. (Rap. K. G.)

Saribâttañg siyânroñg, *broeders, die één gemeenschappelijke moeder hebben*, verg.: *tañjdjeñgañg* op *tâñjdjeñg*.

Ânroñg-ânroñg. (Sinr.) Aldus genoemd de persoon, die door den minnaar in den arm genomen wordt, om hem in aanraking te brengen met een meisje. Zulk een *ânroñg-ânroñg* is doorgaans eene jonge vrouw, die maar al te dikwijls een valsche rol speelt, en de zaak eêr tegenwerkt dan bevordert, in de hoop, dat de jongman, wanende, dat het voorwerp zijner keuze niet van hem wil weten, op haar een gunstig oog moge vestigen. (Sinr.)

Máânroñg, *met eene moeder zijn, eene moeder hebben;* bijv.: tôdjeñg-todjênna saråna mábitjarâya, tamáânroñg-pakî, ta-mámâñgge-pakî, *het ware van de manier van regtspreken* (behandelen van regtszaken) *is, zoo wij geen moeder of vader hebben*, d. i.: *die, in het behandelen van regtszaken, niet kennen*, d. i.: *dan alleen op de wet en het regt acht geven*. (Inl. Wetb.)

Anrôñgañg, *tot moeder maken, als moeder aannemen* of *beschouwen;* bijv.: ikâtte koewanrôñgañg, *ik neem u aan, beschouw u, als moeder*.

Anrôñgi, zooveel als *hoofd*, of *meester, zijn bij het ápadôedoe, daarin voorgaan*. Verg. op: *dôedoe*.

(îrañg), ñgîrañg, áñgîrañg, máñgîrañg, *belust zijn*, geb. van *vrouwen*, doch ook soms van *mannen*. NB. de Inlander meent, dat de man doorgaans insgelijks belust wordt op de eene of andere spijs, of zich een poos zeer nukkig gedraagt, tegen den tijd, dat zich de zwangerschap bij zijne vrouw zal openbaren! Boeg. *máñgîdañg*, Mal. en Jav. *îdam*. (Djay.)

(înra), mînra, *veranderen* (onbedrijvig werkwoord), Boeg. *mápînra*, of *mápînda*, idem. Mal. *pindah, bewegen, van plaats veranderen, verplaatsen, verzetten;* bijv.: ámînra-mînra, *veranderende, onzeker, wisselvallig*. — Ta-mámînra-mînra, *niet veranderende, onveranderlijk*. — Mînra-sîla. Men zie: *sîla*. — Ta-mînra-pi empowânna, *zijne plaats is nog niet veranderd*, d. i.: *hij is nog niet van plaats veranderd*. — Ámînra-mi pamântañgâñgkoe, *mijn verblijf is veranderd*, d. i.: *ik ben veranderd van verblijfplaats*. — Ámînra-má ri-pamântañgâñgkoe, *ik ben veranderd ten opzigte van mijne verblijfplaats*. — Ámînra-mi agamâkoe, *mijn Godsdienst is veranderd*, d. i.: *ik ben veranderd van Godsdienst*. — Ámînra-má riyagamâkoe, *ik ben veranderd van Godsdienst*.

Pînra, mînra, *doen veranderen, veranderen* (bedrijv. w.w.) bijv.: napînra-mi arênna, *hij heeft zijn' naam veranderd*. — Koepînra-mi pamântañgâñgkoe, *ik verander mijne verblijfplaats*, d. i.: *ik verander van verblijfplaats*. — Koepînraï agamâna, *ik doe hem van Godsdienst veranderen*. — Pînraï roepânna, *het voorkomen van iets doen veranderen*, bijvoorbeeld van een *paard*, door zijn' manen en staart af te snijden, zoodat het geheel onkenbaar wordt. (Inl. Wetb. Rap. T. Dj.) — Ápînraï olowânna, *zijn' koers veranderen*, bijv. gebezigd van een' *anakóda*. (Rap. T. Dj.) — Ta-nipînra-pînraï, lett.: *het wordt*

niet veranderd, is niet te veranderen, d. i.: *het is onveranderlijk.*

(înrañg), máñgînrañg, *leenen*, 't Fransche *emprunter*. Boeg. idem. — Toe-máñgînrañg, *een schuldenaar, pandeling.*

Paînrañg, of: piînrañg, of: pînrañg, *doen leenen, te leen geven*, het Fransche *prêter;* bijv.: toemápaînrañga, *de geldvoorschieter.* (Inl. Wetb.)

Paînrâñgi, of: piînrâñgi, of: pinrâñgi, *iemand maken tot het voorwerp, waaraan men te leen geeft;* bijv.: tâoe-nipaînrañgîya, *de man, aan wien men te leenen gegeven heeft.* (Inl. Wetb.) — Toe-nipiînrañgîya, of: toe-nipînrañgîya, idem. (Inl. Wetb.) — Toe-napiînrañgîya, *de man, wien hij geld te leen gegeven heeft.* — Têya-kô ampiînrañgî atânna taôèwa, *geef geen geld te leen aan iemand's slaaf.* (Rap.)

Pâpiînrañg, of: papînrañg, *het te leen geven*, v. d.: *het te leen gegevene, schuld;* bijv.: ásîñgaráki pâpiînrânna, *iemand om zijn schuld manen.* (Rap. T. D̃j.) — Pañgînrañgî, *iemand maken tot het voorwerp, waarvan*, of *waarbij, men leent;* bijv.: toenapañgînrañgîya, *de man, bij wien men geleend heeft.*

Pâpiînrâñgañgi, *iets*, bijv. *geld, besteden, om aan anderen te leenen.* (Rap. T. D̃j.)

Kaînrâñgañg, a) *het leenen;* v. d.: bòètta-kaînrâñgañg, *leenvorstendom;* b) *schuldig zijn aan*, bijv.: aan een *persoon* of aan een *boedel.* (Rap. T. D̃j.)

Înrañg-înrañg, of: d̃jâï-înrañg, = *tóèyo-tóèyo.* Aldus genoemd, dewijl deze uiltjes als 't ware een *zelfmoord* plegen, gelijk menschen, die *onder zware schulden gebukt gaan.*

(îrí), mîrí, *blazen, blazen op;* bijv.: ta-koepabeyâñga-ko naîrí âñgîñg mámîrí, *ik laat niet toe, dat de wind tegen u blaast.* (Sinr.) — Máîrí-âí, *opgeblazen*, van gemoed. (Rap.)

Máñgîrí-îrí, *even als een koele wind verkwikken*, v. d.: *bezielen, opwekken, aanvuren;* bijv.: máñgâseñgi máñgîrí-îrí pamâí d̃jôwá, *het gemoed der d̃jówa's* (, verg. op *d̃jówá*,) *wetende te verkwikken, even als een koele wind.* (G. G.) — Máñgîrí-îrí-mi gânrañg pâpatòèroeñga, *de alarmtrom bezielt de menschen, vuurt hen aan.*

Táîrí-îrí, als 't ware *door een' koelen wind bezield, opgewekt, aangevuurd zijn;* bijv.: táîri-îrí-mi pamaîkoe, *mijn gemoed is reeds opgewekt, al wol geestdrift.*

Paîri-îrí, *iemand*, als 't ware even als een *fier strijdros, van vuur*, of: *van woede, doen blazen*, v. d.: *aanhitsen, aanvuren;* bijv.: paîrí-îrí pamâí ri-tâoe-tábalâna, *het volk aanvuren tot den strijd.* (G. G., Rap.)

(1° îróé), ñgîróé, *inslurpen.* Boegin. idem, Mal. *ieroep.*

(2° îróé). Îróé-iròèkañg, *kalklepeltje* in de sierihdoos, ook behoorende tot de *róï-róïlí.* Vergel. *róïlí.* Boeg. idem.

(înróé), bep. înroeka, naam eener soort van boom, *Saguerus saccharifer Rmph.* NB. Door een insnijding in den *tóbo* (, vergel. *tóbo* N°. 2) van dezen boom, doet men een vocht uitdruppelen, dat bekend is onder den naam van *bâlló, saguweer.* Verg. *bâlló* N°. 3. Vergelijk ook over het van dezen boom afkomstige *mónj̃tj̃oñg* op *mónj̃tj̃oñg* N°. 3. Vergel. insgel. *lanj̃tj̃óènenñg.*

(înro), mînro, *draaijen, ronddraaijen* (,onbedrijv. werkw.), een *tol* bijv. — Mînro patj̃inîkoe, *alles draait mij voor het gezigt, ik ben*

duizelig. — Ámînro ta-mádjâma, *ronddraaijen zonder te werken*, v. d. *lanterfanteren.*

Inrôwi, *ergens rondgaan;* bijv.: nililîkañg-mi pintoèdjoe naïnrôwi parasâñgañga, *hij werd zeven maal in triomf het land rondgevoerd.* (Djay.)

Pamînro, *doen rond draaijen;* bijv.: napaminrôwa rôda, lett.: *datgeen wat een rad*, of *wiel, doet ronddraaijen*, v. d.: *as, spil.*

Inrôwañg, *heen-draaijen om; draaijen voor*, van daar: *iemand een rad voor de oogen draaijen, hem bedriegen.*

Siyinrôwañg, *om elkander heenloopen*, of *draaijen.*

Înro-înro, lett.: *gedurig ronddraaijen*, van daar: a) soort van kleine bamboezen molentjes, tot verschrikking van de rijstdiefjes en andere vogels, die op de rijst-korrels azen; b) eene soort van spel voor nog zeer kleine kinderen, bestaande in een staak, dien men in den grond plant, en waarop men een stuk uitgehold bamboe met handvatsel steekt. Het kind heeft alzoo met dit handvatsel in het handje slechts om den staak heen te loopen; c) een cylindervormige toestel, van buiten met papier beplakt, waarachter allerlei figuren geplaatst worden, die bij het ronddraaijen van de machine door het daarin geplaatste licht om beurten zigtbaar worden. Zulk een *înro-înro* op het einde van de vastenmaand hier en daar tot uitspanning vertoond.

(1° oèrá), bep. oèraka, *ader, pees, spier, vezels*, Boeg. *oèrâ*, Sund., Mal., Jav. *oerat*, idem. — Oèrá-lômpo, *slagader.* — Oêrá-âloesoé, *fijne*, of bijna onzigtbare, *ader.* — *Oêrá* ook overdragtelijk gebezigd van de *deelen*, of *punten* van beschouwing, cener zaak. (Rap., Inl. Wetb.) — Oêrá-tâlá, *vezel's van het tálá-blad.* — Sômbalá niyoèrá-tâñga. Verg. *sómbalá.*

Oêrá-oèrá, als 't ware *van aderen voorzien*, van daar: *de naden*, of *voegen van een vaartuig met een compositie van harpuis, kalk, olie en kapok, of boomwol, beplakken.* Verg. op: *báróe* N°. 1.

(2° oèrá), bep. oèraka, = *tópe.* (Maoet.)

(1° oèrañg), Toer. en Bonth. = *ágañg, gezel*, enz. (Mádi.) — Oêrañg siyâná boerân ne, Sal. *broeder.* — Oêrañg siyâná bahîne, Sal. *zuster.*

(2° oerâñg), Toer. en Bonth. = *agâñg, weg.*

Siyoerâñg, = *siyagâñg.* (Mádi.)

Koewoerâñg, = *koewagâñg.* — Naoerâñg, = *naägûñg.*

Kiyoerâñg, *wegwijzer, gids.*

(oènrañg), Bonth. = *kíti, eend.*

(oèrîñg), *pot* om in te koken. — Dêdéoèrîñg, lett.: *potten kloppen*, d. i.: *potten bakken.* — Oêrîñg-kânre, *pot om rijst te koken.* NB. het deksel hiervan heet *lêñgá.* — Oêrîng gâñgañg, *pot om groente in te koken.* NB. Het deksel hiervan heet *palúkkó.* — Oêrîñg-balâñga, een *oêrîñg* met bijzonder groote opening, gewoonlijk gebezigd om groente, visch en dergel. meer in te koken. — Djêné-oèrîñg, *bruine*, of *Inlandsche, suiker*, in water opgelost, met *tibówañg;* of ook wel met *ságo-boêlo, ságo-Liñgañg, báttañg* en dergel. meer. — Djêné-oèrîñg-kânre, *rijstewater.* — Djêné-oèrîñg-mâta. Verg. *tódjá.*

Siñgoerîñgkoe, *zij, of hij, die met mij uit één en denzelfden rijstpot eet;* gebezigd door man en vrouw, van elkander sprekende, en wel op nederigen toon, bijvoorbeeld tegen een' vorst. Vergelijk *siballákoe* op: *bállá* N°. 3.

Oerôènna rêpé oèrîñg-oerînna Bône Gôwa, *het is het begin van het breken der rijstpotten*, d. i.: *het*

begin van den ondergang van Bóne en Gówa. (Rap. K. G.)

Répé-mi paöèrĩñg-öèrĩñgânna; gebezigd van de *scheiding* van een echtpaar, zoo veel als: *de rijstpot, waaruit zij zamen aten als man en vrouw, is gebroken.*

(1° öèroe), bep. oerowa, vnw. oerowĩñgkoe, *begin, aanvang, oorzaak, reden; beginnen.* (Rap.) — Öèroe-oerowènna, *ten eerste.* — Öèroekâna, a) = *öèloe-kâna.* (Rap.) Vergel. *öèloe* N°. 1, b) = *paröèntoé-kâna, stopwoord.* — Öèroe-pâoe, *de verzinner, uitstrooijer, van een praatje.* — Tâoe öèroe-mápalibôwa, *de persoon die het eerst geschulden heeft.* (Inl. Wetb.) — Tâoe-öèroe nasoerôwa, *de menschen die hij het eerst gelast heeft.*

(2° öèroé), *de gewrichten* van een kind *lenig maken door middel van knijpen en wrijven;* ook: *den buik eener zwangere vrouw wrijven*, Mal. *öérut*, idem. Verg. ook het Mal. *öérap, zalven, besmeren.* — Koewöèroé-dji tjĩnnâkoe, *ik wrijf als 't ware mijn' hartstogt weg.* (Sinr.)

Paĩñgöèroé, *zalf.*

(öèroeĩñg), Boeg., = het Makass. *köéroeĩñg* N°. 1. — Djâĩñgaĩñg máöèroeĩñg, = *djâĩñgaĩñg másöñgkó.* (Mádi.) Vergel. *söñgkó.*

(êra), ñgêra, Sal. *verzoeken.*

(êraĩñg), ñgêraĩñg, áñgêraĩñg, *brengen, wegbrengen, meênemen, meêbrengen, overbrengen;* bijv.: tâoe-áñgêraĩñgaï ânne söèraka, *de persoon die dezen brief brengt, brenger dezes.* — Êraĩñg-pôle, *t'huis brengen, verdienen;* bijv.: âpa noewêraĩñgpôle? *wat brengt gij t'huis?, verdient gij.* Zoo ook: taêna ta-máñgêraĩñg-pôle, *men zal stellig wat naar huis brengen, verdienen.* Zoo ook: ânne bâllaka êraĩñg-polêkoe, *dit huis is mijn verdienen*, d. i.: *heb ik zelf verdiend;* in tegenstelling van een *geërfd pand.* Van daar ook: pônna gâóe paĩñgêraĩñg-polêyaĩñg-mâmo, *zoo het maar een werk is, om wat te verdienen.* — Áñgêraĩñgi arênna. Men zie: *árenĩñg* N°. 1. — Êraĩñg-kâna, *een woord brengen*, van daar gebez. van *berigt* of *tijding*, doch inzonderheid van het *overbrengen* van een *huwelijks-aanzoek.* NB. dit geschiedt meestal door den vader van den jongman. Men zie beneden het onderscheid tusschen *áñgêraĩñg-kâna* en: *áñgêraĩñg-êraĩñg-kâna.* — Toemáñgerânna Iyânoe, lett.: *de menschen die NN. brengen*, van daar: *zijne volgelingen.* — Erânna bötta-ânoe, lett.: *het mede brengen van zeker land, hetgeen zeker land meêbrengt, hetgeen daarbij behoort*, en alzoo daarvan afhankelijk is; alzoo eene *streek, die afhankelijk is van zeker land.* — Ta-naêraĩñg toe-mâte, ta-naêraĩñg toe-málâri, *stervenden nemen niet meê*, te weten: *dit verbond; wegloopers nemen het niet meê*, d. i.: *dit verbond wordt niet vernietigd, zoo degenen, die het gemaakt hebben, komen te sterven*, of *wegloopen.* (Rap. K. G.) — Ñgêraĩñg-bâttalá, lett.: *iets zwaars dragen;* v. d. ook overdragtelijk gebezigd van een' zwangere vrouw, onze uitdrukking: *in blijde verwachting zijn.* — Êraĩñg-kâleĩ, lett.: *het meisje brengt haar ligchaam;* d. i.: *geeft haar ligchaam uit eigen beweging aan iemand prijs.* Van daar: niyêraĩñg-kalêĩyá, *tot mij is een meisje gekomen om zich zelve tot coïtus aan te bieden.* Zoo ook: tâoe-lôlo niyêraĩñg-kâleĩya, *de jongeling wien een meisje tot coïtus uitnoodigt.* (Rap. K. G.)

Êraĩñg ook gebezigd van de geheime wetenschap, die sommige Inlanders voorgeven te bezitten, en die hen in staat zou stellen, om meer dan een gewoon mensch te vernemen, of: te vermogen. Hiervan onderscheiden soorten, bijv.: êraĩñg-ka

boerannêyañg, *de wetenschap*, of *kennis*, *der middelen om baráni*, of *om ijzervast te worden*. (Rap. K. G.) — Êrañg-kalolôwañg, *kennis van de middelen, om het hart van een meisje te betooveren, en zoo doende aan zich te verbinden.* — Êrañg-padjarâñgañg, *kennis van de middelen om niet van het paard te vallen.* — Êrañg-pabîseyâñgañg, of: pasimombâlañg, *kennis van de middelen om eene voorspoedige reis te hebben.* — Êrañg-kamatêyañg, *de kennis der middelen om te weten, of men spoedig sterven zal, al dan niet.* Deze kennis doet men op van de *priesters;* van daar de phrase: ánarîma êrañg-kamatêyañg, *een érañg kamatéyañg ontvangen*, of *leeren.* Zoo ook: mâñge bôyaï êrañg-kamatêyañg, *een érañg-kamatéyañg zoeken, daarnaar trachten.* Wie nu deze wetenschap niet geleerd heeft, loopt, volgens den Inlander, in de laatste ure groot gevaar, om eene verkeerde roepstem te volgen, vermits ieder mensch vóór zijn' dood, een persoon zou zien, eerst iemand in een *wit*, dan iemand in een *geel*, eindelijk iemand in een *blinkend* gewaad, en deze laatste verschijning zou men te volgen hebben. — Natâba-êrañg, *getroffen door een érañg*, v. d.: *betooverd.*

Paêrañg, *leidsman*, of *leidsvrouw*, v. d.: paërânna bôentiñga, *allen die tot het gevolg van het bruidspaar behooren.* — Paêrañg-tôñgkó. Vergelijk *tôñgkó.*

Erâñgi, a) *brengen aan* of *op;* b) *doen*, of: *laten, brengen, begeleiden;* v. d. tâoe-naêrañgîya, *de menschen door wie hij zich laat begeleiden, zijne onderhoorigen.* (Rap. K. G.)

Piyerâñgi, a) *doen brengen aan*, of *op;* b) *iemand* of *iets, maken tot het voorwerp, waarop*, of *waaraan men brengt;* bijv.: iyânoe ampiyerâñgi âná âñdjo baïnnêya, lett.: *NN. brengt die vrouw een kind aan, maakt dat die vrouw een kind krijgt.* — Âñdjo tôewañga piyerâñgi-má-ânne âná, *die heer maakt dat ik in de kraam moet.* (Inl. Wetb.) — Piyerâñgi gâssîñg, *ergens sterkte op aanbrengen*, of: *aanwenden;* v. d.: têya-kô piyerâñgi gâssîñg, têpóki sâllañg bôekoe-ayânoe, *span u niet te veel in* (forceer u toch niet), *gij zoudt uwe lendenen breken.*

Piyêrañgîyañgi, *iemand iets geven om te brengen*, of *meê te nemen;* bijv.: nîyá-mîntoe-mâñge djârañga koepiyêrañgîyañgi Gallârrañg Iyânoe, *hiernevens gaat het paard, hetwelk ik door Gallárrañg NN. laat bezorgen.* — Pônna mâteyá, piyêrañgîyañgá badjoêñgkoe, *zoo ik sterf, geef mij dan mijn baadje meê in het graf.* — Lôntará-pañgoerâñgi, koepiyêrañgîyañgi tâoe koesoerôwa mâñge ri-tôewañg, *Nota* of *Memorie, die ik u laat brengen door mijn Zendeling.* (Brief.) — Pañgerâñgañgi, *maken tot het voorwerp waaraan*, of *waartoe, men iets brengt;* bijv.: pañgerâñgañgi sôesa tâoe-towâna, lett.: *zijn' oudsten* (hoofden) *moeite aanbrengen*, of *veroorzaken, het hun lastig maken.* (Rap. T. Dj.) — Pañgerâñgañgi pâloe-pâloe santîgi. Men zie op *santîgi.*

Siyêrañg, lett.: *'t zamen brengen*, van daar: *harmoniëren, met elkander in overeenstemming zijn, evenredig zijn*, bijv.: siyêrañgi tjoerâna poeñjtjâna lîpaka, *de strepen harmoniëren met de póeñjtja van de saroñg.* — Siyêrañg-pakaleyânna, *het geproportionneerde van zijne gestalte.*

Siyerâñgañg, *elkander brengen*, bijv.: siyerâñgañg mâñge ri-Bitjarâya, *gezamentlijk naar den Regter gaan.* (Rap. T. Dj.)

Êrañg-êrañg, *dat wat men brengt, meêbrengt*, v. d.: *geschenk*, onder anderen gebezigd van de ge-

schenken des bruidegoms aan de bruid, alsmede van de geschenken van anderen bij gelegenheid eener bruiloft. Vergel. *máñgêrañg-érañg*. Ook gebezigd van alles wat men op reis medeneemt, bijv. *bagaadje, vracht, lading*, enz.

Máñgêrañg-êrañg, *geschenken brengen*, men zie *érañg-érañg*. (Rap.)

Áñgêrañg-êrañg-kâna, *gedurig woorden aanbrengen*, v. d. *verklikken*. Verg. boven: *érañg-kâna*.

(êroeñg), *smal, eng, minderen*, Boeg. idem; bijv.: êroeñg-mi bôkoñga, *de voorraad mindert, raakt op het laatst*.

(ênroeñg), *begeerte, begeeren, verlangen*. (Sinr.) — Ri-máênroeñg bóekoelêñgkoe, lett.: *terwijl mijn vel nog verlangt*, te weten: *om naast de geliefde te liggen*, d. i.: *terwijl ik nog geen lust heb om op te staan*, NB. geeft te kennen, dat het nog zeer vroeg in den morgen is. (Mâdi.)

Kaënroênĝi, *verlangen naar;* bijv.: ênroeñg koekaênroeñgînnoe, *verlangen waarmede ik naar u verlang*. (Sinr.)

(1° êre), Sal., Toer., Bonth. *water*, Jav. *er*, en Mal. *âjer*, idem. (Sinr.)

(2° êre), ons *keer* in het kaartspel.

(1° êró), *willen, wenschen;* met *ri: verlangen naar, verliefd zijn op*. (Djay., Inl. Wetb.) — Êró-kâna, *meening;* bijv.: êró-kanânna ânjdjo kanâya, *de meening dier woorden*. — Êró nikâna, men zie: *kâna* N°. 1. — Kaêró-nikanâñg, men zie: *kâna* N°. 1. — Djoêloe-êró, men zie: *djoêloe*.

Êró dikwijls geb. van onbezielde voorwerpen, en alsdan met ons *moeten*, het Duitsche *sollen* te vertalen; bijv.: na-pônna ámînra-sêñg, îya-tôssêñg êró-nipaoêwañgá, *en, zoo dat al weêr veranderd is, moet men mij dat dan ook maar weêr zeggen*, eigenlijk: *wil dat ook weêr aan mij gezegd worden*. (Brief.) — Pônna êró-nikoênjí bânnañg-kêboka, *zoo het witte garen geel wil*, d. i.: *moet, geverwd worden*. — Na-pônna êró-îdja râppo-tónôna, *en zoo het nog meer oranje moet zijn*. — Nîyá-sêñg soêrápapâlá bâsa Malâyoe, êró-nipabâsa-Balânda, *nu heb ik weêr een Maleisch verzoekschrift, dat in het Hollandsch moet vertaald worden*.

Kaërôki, *verlangen naar, verliefd zijn op;* bijv.: na-pônna kâyoe-djâti nakaërôki itoêwañg, *en zoo mijnheer djâti-hout verlangt*. (Brief.)

Sikaërôki, *verliefd zijn op elkander*. (Rap.)

Kaërôkañg, *ergens toe genegen zijn;* bijv.: siyâpa nakaërôkañg, napiînrañgîyañgi atânna, *zooveel als mijnheer genegen mogt zijn, zijnen slaaf te leenen*. (Brief.)

Paêró, *doen*, of *laten, willen;* bijv.: pônna taêna bâdjí oêkirika, nipaêróki kanâya, *indien het schrift niet goed is, laat men de woorden het een of ander willen*, d. i.: *raadt men naar den zin*.

Piyerôki, *iemand maken tot het voorwerp, waaraan men zijn wil laat;* bijv.: tâoe ta-nipiyêrókîya, *de man wien men als 't ware zijn eigen wil niet laat, die afhankelijk is*.

Êró-erôkañg, *iets liever willen, verkiezen;* bijv.: êró-erôkañg-má matêya, *ik verkies het sterven* bijv.: *boven een leven vol smart*.

(2° êro). Paêro-êrowi pañgadjâï, of: pakêyañg, = *patjaméro-méro*, = *paméro-méro, pañgadjâï*, of *pakéyañg*. Men zie *béro* N°. 2 en 3. NB. welligt is *éro* de primitive vorm, waarvan men *béro* en *méro* afgeleid heeft, door er van voren een *b* of een *m* bij te voegen.

(ônrañg), môñrañg, ámônrañg, *met zijn gansche ligchaam uitgestrekt liggen*. Boeg. idem.

Siyonrâñgi-mi-bakkêya, *de lijken liggen op elkander uitgestrekt*, d. i.: *er zijn zoo veel lijken, dat zij niet meer afzonderlijk kunnen begraven worden.*

(ôre). Orêyañg, *heen en weér schommelen, nu regts dan links slingeren;* bijv.: naorêyañgi bômbañg, *hij wordt door de golven heen en weér geslingerd.* (Kel.) —Ta-naorêyañgi djânjdji, lett.: *hij wordt door geen belofte* (verbond van trouw) *heen en weér geslingerd*, dat is: *hij bekreunt zich daarom niet.* — Ta-máërôka-má ri-lâisí niyôreyânna, lett.: *ik verlang niet meer naar haar slank figuur, dat gedurig heen- en weér, nu regts dan links geslingerd*, v. d. *overal bekend, is;* d. i.: *hare alom geroemde slankheid.* (Tar.)

(ôró), Sal. *nek.*

(ônro), Boegin. = *mántañg.* (D. Moes.)

(oerâga), bep. oeragâya, Boeg. = 't Mak. *koerâga, list.* — Málâboe-oerâga, *lang van list, zeer listig.* (G.G.)

(oerâñgi), áñgoerâñgi, *gedenken, in gedachte houden, zich herinneren, tot bewustzijn komen, bijkomen*, uit eene flaauwte; bijv.: oerâñgi-kô, *denk er om*, v. d.: *wees op je hoede* (gebruik niet te veel.)

Piyoerâñgi, *doen gedenken, herinneren*, ook: *vermanen, waarschuwen.*

Piyôerañgîyañg, *te herinneren geven aan*, v. d.: na-napiyôerañgîyañgi kanânna Iyânoe, *en hij herinnerde hem* (bragt hem te binnen) *de woorden van N. N.*

Pañgoerâñgi, *geheugen, herinnering;* v. d.: ôekirí-pañgoerâñgi, of: ôekirí-pañgôerañgîyañg, *eene Nota*, of: *Memorie* (aantcekening).

Pâpiyocrâñgi, *vermaning.*

Tároerâñgi, *indachtig gemaakt zijn*, v. d.: *gedenken, aan iemand denken*, enz. NB. de tusschenvoeging van *r* achter *tá* in het Boeg. zeer gewoon en ook van tijd tot tijd in 't Makassaarsch aangetroffen. Men vergelijke bijvoorb. *tárónó* op *ónó*, *tárámme* op *ámme*, *tárâñgká* op *âñgká*, enz. (Sinr.)

(1° âraba), bep. arabâya, het Arab. عرب, *Arabieren.*

(2° âraba), bep. arabâya, het Arab. أَرْبِعَاء, naam van den *vierden* dag der week, *Woensdag.*

(aratîga), bep. âratigâya, (Sinr.) Boeg. *waskaars.*

(anrôeda), bep. anroedâya.

Anrôeda-bôessoé, naam eener soort van geneeskundige plant, *wijnruit*, Mal. *aroeda*, idem.

(anrînni), *hier.* Men vergel. *ânne* N°. 2 en *înni.*

(ariyâwoe), bep. âriyawôewa, = *láso-âñgîñg*, doch minder hevig, welligt af te leiden van *áwoe, stof*, Boeg. idem.

(inrôeroe), = *battôewi, komen tot;* bijv.: naïnrôeroe-mi tjînna, lett.: *tot hem is gekomen een verlangen*, d. i.: *hij is begonnen te verlangen.* (S. Tjin.) Men vergel. *rôeroe* N°. 4.

(ôran-râya), bep. ôran-rayâya, zamengest. uit het Boeg. *ôerâñg*, = *bôsi, regen*, en het Mak. *ráya*, *'t Oosten*, aldus genoemd de regen die men te Bantâëñg in de Oostmoeson heeft, en welke soms naar Makassar, alzoo naar het Westen komt afdrijven. (Sinr., Kêloñg.) — Mâte-riyôeloewi ôran-rayâya, *de óran-ráya's sterven in den beginne*, d. i.: *houden terstond weér op.* (Rap. K. G.) — *Óran-ráya*, ook geb. van den *wind* van de kanten van Bantâëñg uit waaijende. (Sinr. K. G.)

(anrâlaŋ̃), Sal. = het Boeg. *enrâlâŋ̃*, *menrâlâŋ̃*, = het Mak. *lântaŋ̃*, *diep*.

(inrâllé), bep. inrâlleka, Toer. en Bonth., = *kasoèmba*.

(1° ârasá), het Arab. عرش, *troon*, (Tar.)

(2° ârrasá). Saŋ̃ârrasá, *eenige overeenkomst hebben*, bijv. in *naam* of *voorkomen*.

(1° âroesoé), bep. âroesoeka, *stroom*, Boeg. idem; Mal. *hâroes*.

(2° âroesoé), = *hâroesoé*.

(îroesoé), bep. îroesoeka; geb. van elk *langwerpig* voorwerp, dat aan het eene uiteinde dikker is dan aan het andere, bijv. van eene gewone *ganzenpen*, Boeg. *máŭróe*, idem.

Áŋ̃giroèsi, *afnemen* in krachten; bijv.: een zieke, wiens einde nabij is.

(oèrisí), bep. oèrisika, naam eener soort van *boom*, welks hout voor palen en dergel. geb. wordt. Boeg. idem.

(1° oèroesoé), bep. oèroesoeka, *snot*.

(2° oèroesoé). Boèkoe-oèroesoé, = *boèkoe-róesoé*. Vergel. *róesoé*.

(ôrasá). Ôra-ôrasá, een medicinaal plantje, *Dicerma elegans*, Boeg. *óro-kóro*. Sidenr. *óreŋ̃-kóreŋ̃*.

(ôrasâsa), bep. ôrasasâya, een *Raksjása*.

Máôrasâsa toempoèna, *met troepen die er uitzien als raksjása's*. (Mádi.)

(1° âla), welligt oorspronkelijk niets anders dan: *wat?* van daar: *wat! hoe!* en v. d. in het Hollandsch ook dikwijls met behulp van *zou*, van *niet*, of *te meer*, of *te minder*, of op andere dergelijke wijze te vertolken, Boeg. idem; bijv.: âla ta-māŋ̃gênoe, *wat! gij niet gegaan zijn*, d. i.: *hoe! gij zoudt niet gegaan zijn?* — Djâppóká, âla ta-kâmma, *ik moge verrotten, wat! dat niet zoo zijn!* d. i.: *ik moge verrotten, wanneer het niet zoo is!* — Âla! âpa-mi la-koekâna? *wat! wat zal ik zeggen?* d. i.: *ik weet er bepaald niets op te zeggen.* — Âla bâdjíki niyâpa? lett.: *wat is het beste? wat is er aan te doen?* d. i.: *wat zou het best zijn om te doen?* (Rap.) — Poènna ta-nakoèlle-mo nabâyará; âla bâdjí ta-kalênna (, of ook: *bátaŋ̃ kalénna*) koesoèro erâŋ̃gaŋ̃gi Itoèwaŋ̃, *indien hij niet kan betalen, blijft er natuurlijk niets anders over, dan u zijn persoon zelven te laten brengen*, lett.: *wat! is het dan goed*, of: *zou het dan goed zijn, zoo ik niet*, enz. (Brief.) — Âla! âpa la-koepitoèroeŋ̃îyaŋ̃g-kô, îya-mo ânne kâna? *wat!* (hoe!) *wat zal ik u anders vermaken, dan dit woord?* (Rap.) — Âla-siyâpa-siyâpa, *wat! hoevelen ook maar*, v. d.: *eltelijke, verscheidene, eenige.* — Âla áparoèwa-roewâŋ̃gaŋ̃g-kô, lett.: *wat!* (*mijn hart*) *zou eene tweede geliefde voor u doen zijn!* v. d.: *wat! ik zou nevens u nog een tweede geliefde hebben!* d. i.: *ik bemin stellig niemand nevens u.* (Tar.) — Âla niyâkka sitaŋ̃gâkoe ŋ̃gagâŋ̃gko djâmmēŋ̃, *wat! zou ik slechts met een half, met een verdeeld hart, u vergezellen in den dood!* (Tar.) — Natásîya-sîyará-mo, âla niyâkkapa sitjîní roèwa, lett.: *zij werden verstrooid; wat!* (hoe!) *zouden er nog twee bij elkander geweest zijn!* v. d.: *zij werden zoo verstrooid, dat er geen twee meer bij elkander waren.*

Âla-pa insgelijks, even als *âla-ri*, en *âla-pasēŋ̃*, en: *âla-îya-pa-sēŋ̃*, en *âla-kâmma*, gebezigd om ons *hoe veel*, of *des, te meer*, *hoeveel*, of *des, te minder*, in het Makassaarsch uit te drukken; bijv.: ri-lîno koc-ta-mátènc, âla riyâŋ̃djîja-pa-sâllaŋ̃, lett.:

in deze wereld ondervind ik geen geluk; wat zal het dan zijn hier namaals?, d. i.: *hoeveel te minder hier namaals!* (Tar.) [Vergelijk hierbij: *ápa-pa* op *ápa* N°. 1.] — Inâkke kíatâï, âla-parentâkoe-pa-sêñg ta-kíanôewañg, *ik ben immers uw slaaf; hoeveel te meer dan behooren u die landen toe, waarover ik bevel voer;* lett.: *wat!* (hoe!) *de landen waarover ik beveel! gij zoudt die niet insgelijks bezitten!* Vergel. hierbij *ápa-pa-sēñj*, op *ápa* N°. 1. — Âla-kâmma, nîyá-pa soerôna Toe-nisombâya, mâñge, enz., *wat! hoe! indien het zoo is, indien dit gebeurt, dat er een gezant van Toe-ni-sombáya gaat*, enz., van daar *hoe veel te meer, zoo er een gezant van Toe-ni-sombáya is, die gaat*, enz. (Rap.)

Âla . . . âla, *of . . . of* [verg. 't Mal. *máu . . . . máu*, idem], *zoowel . . . als*, bijv.: patjinîkoe âla ri-Datôewa-ri-Lampóela, âla-ri-Sôelewâtañga, âla-ri-Âroe-Panjtjâna, *mijn zien, mijne opmerkingen, zoowel ten opzigte van Datôewa-ri-Lampóela, als ten opzigte van den Sôelewátañg, gelijk ook van Ároe-Panjtjána.* (Brief.) — Âla-boerânne, âla-baînne, *zoowel man als vrouw; of man, of vrouw.* (Inl. Wetb.)

Âla-sêre, = *kâla-sére*, = *sâla-sére*. Vergelijk *sére* N°. 1.

Âla-rapânna, lett.: *wat is het gelijke daarvan?*, van daar: *bijvoorbeeld.* Vergel. *râpañg*. NB. tenzij men liever denke aan het Boeg. *âla*, = het Mak. *álle;* dan zou het zijn: *een voorbeeld daarvan nemende*, of *bijbrengende.* Als iemand iets ongeloofelijks meêdeelt, hoort men soms antwoorden: Ñgâpa âla-rapânna? lett. *Hoe? . . . bijvoorbeeld?* d. i.: *Hoe? Wat zegt gij daar? helder dit eens nader met eenig voorbeeld op.*

Kâla, welligt letterlijk *zie! wat!* (of *hoe!*), van daar onder anderen ook gebezigd, om het Hollandsche *dan*, hetwelk wij bij vergelijkingen gebruiken, uit te drukken; bijv. badjikâñgañg-kí álâmpa, kípâti-lâmpa-lampâï, kâla ámôtereka, letterl.: *het is beter, dat wij gaan ronddoolen, zie wat! wij zouden terugkeeren! Neen, dat niet;* van daar eenvoudig: *het is beter, dat wij gaan ronddoolen, dan terugkeeren.* (Djay.) — Lábîrañgi ampaînrañga kâla ásarêya, *het is beter uit te leenen; zie wat! wij zouden ten geschenke geven! Neen, dat niet;* v. d. eenvoudig: *het is beter, uit te leenen, dan te geven.* (Rap. K. G.) — Kâla roewâya toe-lîno koekapárisañg, *zie! wat! wegens twee meisjes, zou ik hartzeer gevoelen; op twee meisjes zou ik verliefd zijn! Neen, dat niet;* v. d. eenvoudig: *ik ben niet op twee, maar op u alleen verliefd.* — Koepasapâtta-mi, kâla (, of: *âla*) árôewa-roewâyaï pamaîkoe, *ik zweer, dat mijn hart niet verdeeld is*, lett.: *ik zweer: zie! hoe! zou mijn hart verdeeld zijn?*

Vergel. Mak. Spr. § 214, bl. 181.

(2° âlá). Pañgâlá, eene *omheining*, enkel bestaande uit eenige naast elkander geplante struiken. (Rap., D. Moes.)

(3° âllá), bep. âllaka, *tusschenruimte*, Boegin. *álla;* van daar:

a) de *ruimte* of *afstand* van de eene bewoonde plaats tot de andere; streek waar men noch mensch noch huis te zien krijgt. (Rap. T. Dj.)

b) *ruimte tusschen* twee landen, *straat;*

c) *ruimte* tusschen Hemel en Aarde: *lucht.* (Tam.)

Âllá-karêmeñg, *holte tusschen de vingers.*

Bôyaï allâna noewagâñg, uit gekheid gezegd tegen iemand die in den regen loopt. Wij zouden zeggen: *loop midden tusschen de regendroppels door; dan wordt gij niet nat.*

Lâmpa-âllá, *daar gaan, waar zich geen menschen bevinden.*

Kaâllá-âllá, *overal tusschenruimten*, of *ledige vakken, daarstellend*, of *latend*, van daar: *zeldzaam.*

(4° Âlla), 't Arab. الله, *Allah;* ook even als ons *gut!* of *god!* gebezigd als uitroep van verbazing, hetzij bij vreugde, of droefenis; bijvoorb.: *Álla! sallóna!, God! hoe lang!* — Âlla-taâla, het Arab. الله تعالى, *de Hoogverheven God;* v. d.: tampariyâlla-taâlaï, *hij vertrouwt niet op God.* (Rap. K. G.)

(1° âlañg), het Arab. عالم, *wereld.*

(2° âlañg), soort van *stof*, = *sóñgké.*

Âlañg-rânte, soort van *álañg*, die zoo bewerkt is, dat de figuren als 't ware in elkander geschakeld zijn. (GG.)

Âlañg-tálâppó, soort van *álañg*, waarop hier en daar enkele bloemen geteekend zijn.

(1° âli). Áñgâli-alî, *iemand hinderen, lastig vallen* (, bijvoorbeeld door iemand voor de voeten te loopen, door iemand aan zijn kleed te hangen, door iemand op het lijf te zitten, door leven te maken in de nabijheid van iemand die slapen wil, enz.), *verhinderen.* Vergel. 't Mal. *meñgâlañg-álañgi.* (Tar.) — Têya-kô áñgâli-alîyá, ri-djamâñgkoe, *hinder mij niet in mijn werk.*

Pañgâli-alî, *het hinderen, het storen, het in de rede vallen, hindernis, hinderpaal.*

Pañgâli-alîyañg, idem.

Pakaâli-âli (Djay.), *een' hinderpaal daarstellen, dwarsboomen, afleiden.*

(2° âlí). Kaâli-âlí, of: kâlí-âlí, bep. kâlí-âlika, *tratsch, hoovaardig.*

Kaâlí-alîkañg, *windbuidel.*

(3° âlí), áñgâlí, máñgâlí, máñgâlí-âlí, *schroomen*, Boeg. idem.

Pañgâlí, *schroom.*

Pañgalîki, a) *een schroomen voor*, v. d. *vrees, ontzag;* b) *iemand maken tot het voorwerp, waarvoor men schroomt;* v. d. tâoe-ta-nipañgalîki, *iemand, die niet ontzien wordt, om wien men niet geeft.*

(1° âliñg). Âliñg-boéboé, *stof.* (Sinr.) — Loéloewi âliñg-boéboeka, *het stuift.*

(2° alîñg), Bonth. = *barâta.*

(1° âloé), *doorslikken, verslinden.* — Âloé-boéteré, *geheel en al verslinden.*

(2° âloe), bep. aloéwa, vnw. aloéñgkoe, *rijststamper*, Boeg., Mal., Sund., Jav. idem. — Âloeboélo, *bamboezen stamper.* — Âloe-kâyoe, *houten stamper.* — Natoémpá-âloe-pakô, *wanneer gij u door een rijststamper hebt laten stutten*, die glad en alzoo tot dat einde ongeschikt is, d. i. *wanneer gij op iemand vertrouwd hebt, die uw vertrouwen onwaardig was.* (Sinr.)

Âloe-âloe-kañjdjôlí, *een kañjdjôlí-stamper.*

(3° âloé). Âloé-âloé, Boegin., Bonth. = *áli* N°. 1.

Âloé-aloéki, = *áñgâli-alî;* bijv.: pônna ta-koewâloé-aloéki-kí ri-djamânta, *zoo ik u niet stoor in uw werk.*

(4° âloé), bep. âloeka, = *álo* N°. 2, soort van *vogel*, de zoogenaamde *jaarvogel*, welks kop gebezigd wordt als *palarísi* (verg. *lárisí*). Men meent alzoo, dat de koopers door het hangen van zulk een kop *niet verhinderd* zullen worden te komen. Vergelijk *áloé* N°. 3.

(âlloeñg), = *doéni.*

(âlle), *nemen, halen*, enz., Boeg. *álla*, idem; bijv.: na-taêna niyâssenñg áñgallêyaï, *men*

wist niet, wie het weggenomen had. — D̃jâï d̃jõñga niyâlle, lett.: *er werden vele hertebeesten genomen*, d. i.: *gevangen.* — Âpa áñgâlle ânne? *waarmede is dit hertebeest genomen*, d. i.: *gevangen?* Wij zouden zeggen: *is dit hertebeest door middel van een uitgezetten strik*, of *met de striklans gevangen?* — Âlle-sîkó, *gevangen door middel van een uitgezetten strik* van buffelhuid. — Âlle-d̃jârañg, *door de jagers met de striklans gevangen.* — Áñgâlle, wanneer het staat tegenover *ápadóédoe* (men zie *dóédoe*), beteekent: *de toonen als 't ware opnemen*, of *opvangen.* — Âpa kíâlle ámântañg, = *ápa kípáré ámántañg? wat doen wij nog langer te blijven?*, lett.: *wat nemen wij op ons, te blijven?* — Áñgâlle d̃jîkirí, lett.: *de d̃jíkirí opnemen*, of *aanvangen*, v. d.: *voorgaan in het zingen van de d̃jíkirí*, verg. *d̃jíkirí.* — Niyâlle rekênna tanrînna I-Mâdi si-bilâñgañg, *het getal van Mâdi's minnaressen wordt genomen*, d. i.: *berekend op, honderd.* (Mâdi.) — Ta-koewâlle siyâpa pamâí badj̃îna, *ik neem niet in mijn verstand op*, d. i.: *bevat*, of *begrijp, niet de grootte zijner goedheid.* — Ta-naâlle-mo d̃jadj̃ârañg, *de d̃jadj̃árañg nam geen menschen meer op*, d. i.: *kon geen menschen meer bevatten, zoo vol was zij.* (Mâdi.) — Áñgâlle pamantâñgañg ri-ballâna Iyânoe, *zijn verblijf*, of *intrek, nemen, ten huize van N. N.* — Áñgâlle ballâna taóèwa, lett.: *iemand's woning innemen*, v. d.: *bij iemand logeren, inwonen.* (Inl. Wetb.) — Nañgâlle-mi rômañg, si-bóèlañg, róèwam-bóèlañg, *hij woonde één of twee maanden in het bosch.* — Âlleï toempóèna, lett.: *zijne krijgshel- meê- of terugnemen*, d. i.: *hen laten aftrekken.* (Mâdi.) — Áñgâlle-kalênna, *terugtrekken.* — Áñgâlle kalênna ri-gâoeka, *zich zelven aan de zaak onttrekken.* — Naâlle-mi bóèlañg battânna, lett.: *haar buik heeft reeds een maand genomen*, d. i.: *gedurd*, v. d.: *zij is reeds een maand zwanger.* — Naâlle-mi bóèlañg-bóèlañg, *zij is reeds eenige maanden zwanger.* — Naâlle-mi bóèlañg, nâmpa lâmpa, *na verloop van een maand is hij gegaan*, lett.: *hij heeft een maand genomen*, of *gewacht, en toen pas is hij gegaan.* — Naâlle-mi bóèlañg-bóèlañg nâmpa lâmpa, *na verloop van eenige maanden is hij gegaan.* — Nañgâlle-mi sibóèlañg, róèwam bóèlañg, ámântañg ri-rômañga, *hij heeft één*, of *twee maanden genomen, om in het bosch te blijven*, d. i.: *hij heeft één of twee maanden in het bosch gewoond.* — Ñgâlle-tañgâllo-mi na-koelâmpa, *het was bijna middag, toen ik heenging.* — Âlle-pôle, *wederom nemen, hernemen.* — Âlle bañgkênna, *iemand's voeten nemen*, of *omvatten, een voetval doen.* — Ta-naâllêya-má bâdj̃í-nikâna-kanânna, *hare geroemde schoonheid heeft mij niet beet*, trekt mij niet aan. (Sinr.) — Ñgâlle siwâli, *het aan één zijde nemen, partijdig zijn.* — Ñgâlle sâoeróe kalênna. Men zie: *sâoeróe.* — Mádj̃âï tâoe ta-ñgâlle âse, *er zijn veel menschen die geen paddie halen*, d. i.: *krijgen*, te weten: *van hun land.* — Mábâdj̃íki asêya, máñgâlleï âná, *de paddie staat goed, uitspruitsels nemende*, d. i.; *krijgende.* (Rap. K. G.) — Máñgâlle karâëñg, *als koning nemen, tot koning kiezen.* (Rap.) — Áñgâlle âná, *als zoon aannemen;* bijv.; koewâlle-ko âná, of: koewâlle-âná-kô, *ik neem u aan tot zoon.* — Máñgâlle ñjawâna, *iemand zijn leven ontnemen.* — Áñgâlle-kí lâba, (*indien*) *wij ons aantrekken de koele bejegening.* (Tar.) — Koewâlle-riewâñgañgi tedônta, *ik neem met geweld van wapenen uw buffel.* — Ñgâlle mágâssîñg. Men zie: *gássîñg.* — Âlle-tóènaï kalênnoe, *neem*, d. i.: *houd, u laag bij den weg.* (Kel.) — Niyâlle-kâboesóe. Men

zie: *kâboesóe*. — Ngâlle-rapânna, *een voorbeeld ergens van nemen*, of *aanhalen*. — Áñgâlle-râpañgi, *hem tot voorbeeld nemen*. (Tam.) — Áñgâlle-râpañg ri, *een voorbeeld nemen aan*. (Rap. T. Dj.) — Naâlle-kowâsa-bôroñg, áñgânre pocsâka; na-toèwañg-Ânoe naâlle kowâsa-djâlañg, *en zij heeft genomen eenen generalen gevolmagtigde, om te ontvangen* (te aanvaarden,) *de erfenis, en heeft den Heer NN. als specialen gevolmagtigde genomen*. — Áñgâlle nânaï lôkoka, *de wond neemt etter tot zich*, v. d. *de wond ettert*. — Áñgâlleï pâoe-paoènna, of: kanânna, *iemand eene verklaring afnemen*.

Álle en *álle-sâï* soms gebruikt als ons: *komaan;* bijv.: âlle, boèno âñjdjo, *kom aan! dood dat*. — Âlle-sâï bâdilí âñjdjo, *kom eens aan, schiet dat*. — Âlle sâï taropôñgi âñjdjo, *kom aan, kijk eens met den verrekijker daarnaar*. — Âlle-sâï, padomâñgi, *komaan, kijk eens op het kompas*. (Kel.)

Pâlle, *iemand, die neemt* of *haalt;* bijv.: pâlleroèkóe, *grashaalder*.

Târâlle, lett.: *genomen zijn*, v. d. *gangbaar, gewild zijn*, Boeg. *tárâla*, idem. NB. de *r* in het Makassaarsch soms, in het Boegineesch dikwijls, welluidendheidshalve tusschengevoegd.

Allêï, áñgallêï, a) *scheiden*, bijv. *twee jongens*, die zamen vechten. [NB. *álleï* zou zijn: *hen nemen, hen halen*, doch *allêï* is als 't ware *aan hen halen* of *trekken*];

b) *iemand iets ontnemen;* bijv. âñjdjo toèwañga niyallêï bayoewânna ri-Iyânoe, *dien heer wordt door NN. zijne bruid ontnomen*, v. d. overdragtelijk: *ontvrijd*.

Piyallêï, a) *iemand maken tot het voorwerp waarvoor men neemt* of *haalt;* b) *iemand* of *iets, laten nemen aan, laten beetpakken, overvallen;* bijvoorb.: nipiyallêï djéné-soembâyañg Iyânoe, *er wordt bidwater voor NN. genomen*, of *gehaald* (bij gelegenheid van trouwen). — La-mâñgeyá ri-toèwañg Iyânoe, koepiyallêï kalêñgkoe bâñgi riyagâñga, *ik zal naar NN. gaan, doch ik zal mij opzettelijk op weg door den nacht laten overvallen*, met andere woorden, *het zoo uitrekenen dat ik in den nacht op reis ben*.

Pañgâlle, a) *het nemen*, v. d. pañgâlle-nâwanawâñgkoe, *mijn nemen van gedachte*, v. d.: *mijne meening;*

b) *die*, of *dat, neemt*, bijv. pañgâlle-barâtoe, een stuk bamboe met een kádâro er aan, hetwelk de *patânrá* bezigt tot inning van de *barâtoe*. — Pañgâlle-pêpé, *een jongen die vuur haalt*, of: *aangeeft;* van daar: sâpoé-pañgâlle-pêpé, hetgeen gebezigd wordt van de *voldoening* der som, welke de moordenaar tot vernietiging der *bloedschuld* voldoen moet, wanneer hij een' *slaaf* gedood heeft; bijv.: poènna âta-djí niboèno, nisâpoé-pañgâllepêpé-djí, roèwan-tâíki âssi-pôloñg pêntenñg-taoènna, sâñgiñg boelâëñg; si-tâí pañgâlle-pepéna; îya-mi mátañgâëñg boelâëñga, bârañg-bârañga, *soo slechts een slaaf gedood wordt, vordert men de voor slaven vastgestelde voldoening, zijnde twee en een half tâí*, of *twintig reaal, als gewone pêntenñg-táoe* (, men zie boven op *êntenñg*), *geheel in goud te betalen, en nog bovendien voor hem als slaaf*, of *paññálle-pépé, één tâí*, of *acht reaal, voor de eene helft in goud, en voor de andere in goederen te betalen*. NB. De *pêntenñg-táoe* is geheel voor den eigenaar van den slaaf; de *paññálle-pépé* daarentegen wordt onder den eigenaar, het land, en den vorst, of het hoofd, verdeeld. (Rap.)

Tápañgâlle ri, *er toe gebragt zijn om zich te la-*

ten nemen; aangetrokken worden door een persoon of zaak; v. d.: *daarin behagen scheppen;* bijv.: toemálâbá tápañgâlle, *vreemdelingen die ergens aangetrokken worden, die ergens zoo veel schik vinden, dat zij daar blijven hangen.* (Kel.) — Tápañgâlle ri-nanînriñg, lett.: *door daauw aangetrokken worden*, v. d.: *behagen scheppen in een koele bejegening.* (Kel.)

Pañgallêï, a) *iemand maken tot het voorwerp, waaraan men iets ontneemt;* b) *iemand maken tot het voorwerp, waarbij*, of *waarvan, men iets neemt*, of *aanneemt;* bijv.: tâoe-napañgâlleîya balânjdja, *de man, van wien hij voorschot genomen heeft.*

Allêyañg, a) *nemen voor;* b) *ergens van nemen* of *aannemen;* bijv. pâtan-rêyalá niyallêyañgi tásitâoe, *vier reaal wordt daarvoor genomen* of *gevorderd, per hoofd.* (Rap. T. Dj.) — Máñgallêyañg kanânna, *nemen iemands woorden, iemands woorden aannemen, iemand gehoorzamen*, van daar: áñgallêyañg-lâlo-kô kâna, Mâdi! *neem gij toch mijn raad aan, Mâdi!* (Mâdi.) — Na-noewallêyañg pañgadjarîñgkoe, *neem gij mijn onderwijs aan, luister naar hetzelve.* (Rap. K. G.)

Alléyañj dikwijls gebezigd voor ons: *totdat*, welligt oorspronkelijk niets anders dan: *ergens van nemen, iets erlangen, ergens toe geraken, iets bereiken*, en de beteekenis van *totdat* slechts uit het verband te verklaren; bijvoorb. âpa-dji na-kípâraáparêssa-mo alleyânna-râpíki bâñgi, lett.: *vervolgens onderzochten wij gezamentlijk de zaak, totdat het nacht werd*, welligt letterlijk: *de nacht geraakte er toe om te komen.* — Allêyañgi ábâñgoeñg toewañg-Pêtoró, *totdat de Assistent-Resident opstond* (Brief.), welligt lett.: *de Assistent-Resident geraakte er toe, om op te staan.*

Koewallêyañg nabôlí ri-lâñgí mákalimânna, *totdat hij mij nederzette in den vijfden Hemel.* (Tam.) Welligt letterlijk: *ik geraakte er toe, om gezet te worden*, enz. — Koewallêyañg anrâpí parasâñgañg, *totdat ik kwam aan een land* (Tam.); welligt letterlijk: *ik geraakte er toe, om te bereiken.*

Pañgallêyañg, *iemand maken tot het voorwerp, waarvoor men neemt*, of *haalt.* — Na-napañgallêyañg-djja kalênna, *en hij het maar voor zich zelven neemt, zich zelven maar toeëigent.* (Rap. T. Dj.) — Tâoe-ampañgallêyañgaï kalênna ântoe, *de man die zich zelven dat toegeëigend heeft.* (Rap. T. Dj.) — Napañgallêyañgi kalênna djâñgañga, lett.: *de haan neemt het voor zich zelven*, d. i.: *voldoet uit zich zelven aan de laatste vereischte*, om als overwinnaar in den strijd beschouwd te worden. NB. gebezigd van een' haan, die zijn' tegenstander overwonnen heeft, en nu niet wacht, tot dat men hem naar de *parasíla* brengt, maar uit zich zelven nogmaals naar den overwonnen haan toestuift, om *dien te pikken.* Ware hij niet meer in staat geweest, om zijn' vijand te pikken, zoo wierd de zaak als pari beschouwd. — Ákoêlle-djá áscêro pañgallêyañgi, *ik kan het immers voor hem laten halen*, te weten: het *djáti-hout.* (Brief.) — Karaênna ampañgallêyañgi balânjdja, lett.: *zijn meester neemt voor hem*, of: *doet hem nemen (krijgen) voorschot* (voor de tripañg-visscherij), te weten: van den poeñggâwa des vaartuig's. NB. De poeñggâwa geeft hem dus enkel voorschot op voorspraak zijn's meesters, die dan nu ook aansprakelijk is voor de aflossiñg van het geld.

Siyâlle, *elkander nemen;* bijv.: siyâlle lâmoeñglâmoeñg, *elkanders planten* (bijv. djagoñg) *nemen*, of *gebruiken.* NB. teeken van vriendschappelijke zamenleving! (Rap. K. G.) — Siyâlle-soesoênna

Iyânoe, *een zoogbroeder van NN.;* lett.: *iemand, die te zamen met een ander, aan één en dezelfde borst gezogen heeft.* — Râssi-mi pârañg, ta-siyâlle pamēntêñgañg, *de vlakte was zoo vol, dat de menschen elkander's plaats niet konden innemen, niet van plaats veranderen, zich volstrekt niet roeren konden.* (D. Moes.)

Siyallêï, *het van elkander nemen,* v. d. *in elkander grijpen, geheel tot elkander komen;* bijv.: siyallêï-mi piraôewa, *het eene gejammer grijpt als 't ware in het andere,* d. i.: *het is een onophoudelijk gejammer.* Vergel. *râoe* N°. 2. — Siyallêï-mi kañjñjînna matânna, *zijne wenkbraauwen zijn als 't ware reeds één met zijne oogen,* gebezigd van oude menschen, wier wenkbraauwen en oogen door den ouderdom zamengetrokken zijn.

Siyallêyañg-kanânna, *naar elkander's woorden luisteren.* Men zie boven: *áñgalléyañg-kanánna.* (Rap.) — Siyallêyañg-mi kanâya, lett.: *zij nemen elkander's woord,* of *gelofte van trouw, aan;* gebez. van twee jongeluî, wanneer de jongman het jawoord ontvangen heeft.

Pasiyâlle, lett.: *elkander doen nemen,* v. d. *vereenigen, trouwen.*

Âlle-âlle bâya-bayâna, *de schoten aanhalen.*

Âñgâlle-âlle ri-kaîri, *hij neemt zijn koers links,* = *mâë-mâë ri-kaîri.* — Âñgâlle-âlle-tîmboróki, = *mâë-mâë-tîmboróki.*

Âlle-allêyañgi, *het opnemen, partij trekken, voor iemand.*

(1° âlo). — Âlo-alôwi, *iemand verhinderen, beletten,* van daar: *hem plagen* door hem te verhinderen, in hetgeen hij verrigten wil, bijvoorbeeld: door hem in den weg te staan, of gedurig wat van hem weg te nemen, enz. Vergelijk *âli* N°. 1 en *âloe* N°. 3. (Rap. T. Dj.)

(2° âlo), bep. alôwa, soort van vogel, door anderen genoemd *âlóe,* vergel. *âlóe* N°. 4. NB. De kop van dezen vogel dikwijls in een kraampje opgehangen, opdat, zoo als de Inlander vertrouwt, de koopers *niet belet* mogen worden, om te naderen, *ta-niyâlo-alôwi.* Men zie *âlo* N°. 1. Zoo ook een *âlo*-kop, en een *kóera* of *landschildpad,* bij het bouwen van een huis, aan den voet van den middelsten paal begraven, opdat de voltooijing van het huis *niet belet,* en verder *alle ongeluk van deze woning geweerd worde,* ta-niyâlo-alôwi, na-ta-nikoêra-koerâï, of: ta-niyâpa-apâï. Men zie *kóera* N°. 2 en *âpa* N°. 1.

(3° âllo), bep. allôwa, vnw. allôñgkoe, *dag.* — Ânne allôwa, *heden.* — Âllo-âllo, *dagelijks.* — Riyâllo, ri-bâñgi, *bij dag en bij nacht.* — Âllo-karâëñg. Men zie: *karâëñg.* — Âllo-mâteï, *over dag is zij dood.* — (Bid.) — Mâta-allôwa, *de Zon.* — Añgkâna si-âllo, roêwañg-âllo-makî nîyá bâttoe, *dat gij één, of twee dagen geleden gekomen waart.* — Añgkâna: pîrañg allôwañg-makî nîyá bâttoe, *dat gij eenige dagen geleden gekomen zijt.* Vergelijk vooral boven op: *pîrañg.* — Kanâï-nâîkânna allôwa, *de Zon is nog aan het klimmen,* v. d. gebez., om aan te duiden 's morgens circa te 9 ure; ook toegepast op 's menschen leeftijd, en duidt alsdan een' ouderdom van 25 à 30 jaar aan. — Tañgâllo-mi allôwa, *het is middag;* op 's menschen leeftijd toegepast duidt het een ouderdom van ongeveer 40 jaar aan. — Âllo-bênre-bênre. Men zie *bênre.* (Rap. K. G.) — Riyallônna-pa salasâya, na-nisoênná, *aanstaande Dingsdag heeft het besnijdenisfeest plaats.* (Brief.) — Na-koekalâoe soêro âlleï

riyallônna sànneñga, *ik zal Maandag Westwaarts* (, d. i.: tot u, te Makassar) *zenden, om het te halen* (Brief.)

Allôwi, *in de Zon plaatsen*, of *leggen;* van daar *bleeken*, bijvoorbeeld: *goed.* — Naällôwi, *door de Zon beschenen.*

(1° ila). Men zie *i* N°. 3 en *la* N°. 2.

(2° îlá). Áñgîlá-îlá, *onbeuisd zijn.* — Áñgîlá-îlá-doèdoe-kô, *gij zijt vreeselijk onbeuisd, onbezonnen.*

Pañgîlá-ilâkki, *iemand*, of *iets*, *maken tot het voorwerp, jegens hetwelk men onbeuisd is;* bijvoorb. ânjdjo boèntiñg-beroèwa, nagâppa napañgîlá-ilâkki baïnnênna, *die jonggetrouwde man is al zeer onbeuisd tegen*, v. d.: vordert in den coïtus al te veel van, *zijne vrouw.*

Sipañgîlá-ilâkki, *al te onbeuisd op elkander losgaan;* gebezigd van twee vechtende partijen.

(3° îllá), mîllá, *zich openen*, Boeg. *mîlá*, idem; bijv.: ámîlláki matânna, *zijne oogen openen zich.* (Bid.)

Ampaîllá matânna, *zijne oogen openen.* (Djay.)

Ampaîllá-îllá, *iemand groote oogen laten opzetten, iemand laten toekijken*, of *aankijken* (,zonder hem wat meê te geven).

(îlañg), 't Mal. en Jav. *ilañg*, *verdwijnen, verdwenen, verloren, te zoek geraakt, verlies.* Ook in het Makassaarsch gebezigd van *verliezen* bij het *spel.* Men zie op *óntoñg.* — Insgelijks komt het voor van 't *overlijden* van iemand. NB. *máte* slechts eenvoudig *sterven.* — Voorts wordt het ook gebezigd van iemand's *gebed*, als hij ongelukkig onder het bidden maar even, hetzij door zijne eigen' vrouw, of door de vrouw eens anders, of door een ongehuwde vrouw, als hare *soèsoe's* reeds gezwollen zijn, wordt aangeraakt. Dan is het gebed zoo goed als *niet gedaan*, als: *verloren.* NB. De aanraking met zijn' eigen dochter schaadt in dit geval niet. — Eindelijk wordt *îlañg* ook toegepast op den *man*, die zoo hartstogtelijk verliefd is, dat zijn eigen bestaan als 't ware *vernietigd wordt, zich*, om zoo te spreken, *oplost* in dat van het voorwerp zijner liefde; bijv.: îlañgá ri-baïnnênna Iyânoe, *ik ben geheel verzot op de vrouw van NN.* (NB. in zuiver Makass. bedient men zich van *átjïnna*, men zie *tjïnna* N°. 3).

Têya-kô ilañgî ri-ânjdjo baïnnênna, *sâbá niyâna boerannênna, begeer die vrouw niet zoo heftig, want zij is een getrouwde vrouw.* (NB. in zuiver Makass. *katjïnnâï.*)

Sikaïlâñgi baïnnênna, *op elkander's vrouw geheel verzot zijn, haar met heftigheid begeeren.* (NB. in zuiver Mak. *sikatjïnnâï.*)

(îliñg). Mîliñg, ámîliñg, = *mêleñg*, *ámêleñg.*

Paîliñg, en: paîliñg-îliñg, = *paéleñg*, en: *paéleñg-êleñg.*

(1° île), oud woord, = *ilâlañg*, vergel. *lâlañg* N°. 1. (Tjoèwi.)

(2° île), Sal. = *bâlle* N°. 5.

Mátarîle, *medicijnen gebruiken.*

(1° oèlá), *stooten met de hoornen*, geb. van een *beest.*

Siyoèlá-oèlá, *elkander met de hoornen stooten.* (D. Moes.)

(2° oèla). Oèla-oèla, bep. oèla-oelâya, 't Mal. *oèlar-oèlar, wimpel;* bijv.: kîpasá-niyoèla-oèla-moetiyâra, *een waaijer versierd met parelen*, als 't ware *wimpels-* of *slingers-gewijze met parelen bezet.* (Bid.)

(1° oèloe), bep. oeloèwa, vnw. oeloèñg-

koe, *hoofd, begin*, van iets; bijv.: *oorsprong* eener *rivier*, Boeg. idem, Mal. *hoeloe, bovengedeelte, begin, oorsprong* eener *rivier*, Sund. en Jav. *oeloe, het eerste, voornaamste, hoofd, aanvoerder, gevest.*

Ook met de benaming van *óêloe* bestempeld: de uiterste van de rij noten aan de regterzijde, bij zeker spel; men zie *ádóêloé-dóêloé* op *dóêloé* N°. 2.

Kádâro-ôêloe. Men zie: *kádâro.* — Bôko-ôêloe, *achterhoofd.* — Tâñga-ôêloe, *het midden van 't hoofd*, bovenop gerekend. — Ôêloe-sôêsoe, *speen.* — Simbôleñg-ôêloe-tâñga. Men zie: *simbóleñg.* — Ôêloe-tânnoeñg, *het begin van het weefsel*, zijnde bij de *pamâloé*, verg. *bâloé* N°. 2. — Ôêloe-bâtoe, *hoeksteen.* — Ôêloe-biyôla. Men zie: *biyóla.* — Ôêloe-âte, = *ólo-áte*, vergel. *ólo* N°. 2, = *olótiñg*, = *bolâliñg*, *maagholte.* — Ôêloe-sôêrá, *hoofd van een' brief.* Aldus genoemd de Arabische woorden: قول الحق, *het woord der waarheid*, en dergelijke meer, die men aan het hoofd van een' brief plaatst. Vergel. Makass. Spraakk. § 39. — Ôêloe-bâllá, de paal van een huis, dien men het eerst in den grond gezet heeft, zijnde de middelste paal van voren aan het huis, of zoo er twee middelste palen zijn, die aan de regterzijde. — Oeloênna gânrañga, *het bovenste*, of *breede uiteinde, der gânrañg.* — Ôeloe-kânre-djâwa, = *ánroñg-kánre-djáwa.* Vergelijk *ánroñg.* — Ôêloe-gâoeka, *het hoofd, de aanlegger, der zaak.* — Ôêloe-âlañg, = *djóêroe-bâtoe.* (S. Tjin.) — Ôêloe-pâoe, *een hoofdwoord*, of: een woord, waarop men rekenen kan, *woord van eer;* bijv.: koesâre-ko ôêloe-paôêñgkoe, *ik geef u mijn woord van eer.* — Ôêloe-pagalatjâñgañg, = *ánroñg-pagalatjâñgañg;* men zie: *ánroñg.*

Ôêloe-kâna, a) = *óêloe-pâoe;*

b) *verbond, overeenkomst;* v. d.; paôêloe-kâna, *een verbond maken, zamen overeenkomen.* (Rap.) Van daar ook: siyôêloekanâï, *zamen een verbond maken*, en v. d. wederom: pasiyôêloekanâï, *het maken van een verbond.*

c) *vóórrede.*

Toe-máñgôêloe, *menschen die voorgaan, geleide.*

Niyôêloe, *geleid, voorgegaan, worden.* (Djay.)

Oelôêwi, *tot hoofd*, of *aanvoerder, verstrekken aan, aanvoeren, vóórgaan, tot gids verstrekken, begeleiden.*

Pañgôêloe, een *hoofd*, een *opperhoofd*, (Mal. *pañghoeloe*, idem,) *heft* van een mes; *gevest* eener kris; *handvatsel.*

Ápañgoelôêwi taôêwa, *de menschen aanvoeren, vóórgaan*, bij het werk.

Ôêloe-ôêloe lâyañg-lâyañg. Verg. *láyañg* N°. 1.

Ámôêloe, *met zijn hoofd*, of *kop, ergens zijn, het hoofd*, of *den kop, rigten;* v. d.: têyaï môêloe djarâñgkoe, *mijn paard wil den kop niet wenden*, luistert niet naar het mennen. — Ámôêloe-wâráki, nipadâllé-kalâóe, (*het lijk*) *ligt in het graf met het hoofd naar het Noorden en met het gezigt naar het Westen gerigt.* — Ámôêloe-manîyañgi. (NB. manîyañg, Boeg., = Mak. *timboró*, (*de draak*) *rigt zijn' kop naar het Zuiden.* — Ámôêloe-kalâóeki, *hij rigt zijn kop naar het Westen.* — Ámôêloe-manrâîki, *hij rigt zijn kop naar het Oosten.* (Rap. T. Dj.) — Mámôêloe pamaîna, overdragt. = *éró-pamaîna.* (D. Moes.)

Pamôêloe, *het wenden van hoofd of kop;* bijv.: pamoelôênna nagâya, letterl.: *het met zijn kop-zijn van den draak, het zich wenden met den kop*, v. d.: *de plaats waar de kop van den draak zich bevindt*, of: *de plaats werwaarts de draak zijn kop wendt.* (Rap. K. G.)

Paoèloe djarânna, *zijn paard doen wenden met den kop.* NB. geb. van een weêrspannig paard. — Paoèloe-bâdjíki djarânnoe, *wend,* of *stuur, uw paard goed.* — Paoèloe-kalâoéki bisêyañga, *den kop,* d. i.: *den voorsteven, van het vaartuig naar het Westen brengen.* — Paoèloe-bâdjíki bisêyañga; têya-kô papâmpañgi, *rigt den voorsteven van het vaartuig goed, laat het niet dwars tegen de golven liggen.* — Paoèloe -sâï kanânna, lett.: *ga eens na de rigting,* d. i.: *de bedoeling, zijner woorden,* d. i.: *overweeg eens, of men op zijn' woorden vertrouwen kan.*

Sômbalá-papaoèloe, *kluiver.*

Siyoèloe-oeloèwi, *elkander met de hoofden of de koppen raken;* bijv.: siyoèloe-oeloèwi bakkêya, *de lijken liggen met de hoofden tegen elkander,* d. i.: *kunnen wegens de groote menigte niet behoorlijk begraven worden.*

(2° oèloé), welligt: *omwinden,* v. d.: *oélañg,* a) *touw* dat *pássa* N°. 2 en *bóko-bóko* bij het weven verbindt. Boeg. idem.

b) strik van met bast van *káyoe-djáwa* zwartgemaakt touw (*óteré-Soèmba*), om boschhanen meê te vangen;

c) strik van buffel-huid, tot het vangen van hertebeesten.

Kaoèloé, *ergens omgewonden, omgeslingerd zijn.*

Pakaoèloéki, *iets winden om het een of ander.*

Kaoèlañg, *ergens omwinden, omslingeren,* Boeg. idem; bijv.: nikaoèlañgi oèna, *haar hoofdhaar werd* (te weten door haar' man onder het worstelen) *omgewonden, omgeslingerd,* namelijk: *om zijne hand,* d. i.: *hij slingerde, wrong, haar haar om zijne hand.*

Lèbá ikâoe-mi tákaoèlañg ri-kamboèñgkoe, *gij zijt als 't ware in mijn hart ergens omgewonden,* d. i.: *de gedachte aan u is niet uit mijn hart te rukken.* (Sinr.)

(oèlé), = *lánri,* = *sábá;* bijv.: oèlékammâna-mîñjdjo, = *lánri-kammâna-mîñjdjo;* vergel. *kámma* N°. 2. — Oèlé ta-koerapîna, *dewijl ik het niet volvoeren kan.* (Rap.)

(oèleñg); het Mal. *óélañg, herhalen, dikwerf ergens gaan.* (Sinr.)

(1° êla). Êla-êla, bep. êla-elâya, gebezigd van datgeen, wat *tusschen twee personen* of *zaken, gelegen is,* en alzoo die beide *scheidt,* Boeg. idem; v. d. geb. van den *persoon* die als 't ware tusschen twee andere *in ligt,* d. i.: tot geen van beide gerekend wordt, bij geen van beide te huis of welkom is; v. d. geb. van de *zaak,* die als 't ware tusschen twee personen inligt, d. i.: eigenlijk aan geen van beide toebehoort, enz. — Êla-êla-mi i-bâñgo (Kel.), gebezigd van den dwaas, die zijne vrouw verstooten heeft voor eene andere, en nu bij geene van beide welkom is. — *Empówañg êla-éla* zou kunnen gebezigd worden van de positie eener vrouw, die volgens onze separatie van tafel en bed, van haren man gescheiden is. Zij heeft geen man meer, en kan toch ook nog geen ander trouwen. — Kôdi-pamênteñgânna bâllaka, êmpoêla-êlaï, *het huis is slecht gelegen, het ligt tusschen beide,* bijv.: *tusschen de stad en Kámpoñg-Bároe in,* zoo dat noch de menschen van de stad, noch die van *Kámpoñg-Bároe* u ligtelijk bezoeken zullen. — Parasâñgañg êla-êla, *een land, dat tusschen beide ligt, dat mij eigenlijk niet toebehoort,* v. d. overdragt. geb. van een meisje, dat haar hart slechts in naam aan een' jongeling geschonken heeft. (Sinr.)

(2° êllá), ñgêllá, *met een haak,* van hoorn of stevig hout, vastgemaakt aan een touw van buffel-

huid, *de wanden van een huis omverhalen*. NB. dit geschiedt dikwijls door roovers, wanneer zij in grooten getale zijn; zij banen zich op deze wijze den toegang en leggen de bewoners neêr, wanneer deze niet goedschiks alles leêg laten plunderen.

Paêllá, *de menschen die de wanden der huizen met haken omverhalen*. Boeg. *bélla*, idem.

(3° êlla). Êlla-êlla. Deze klanken gewoonlijk gezongen, onder het voorttrekken van een vaartuig en dergelijke meer, ten einde de geestdrift wat op te wekken; v. d. dit *êlla-êlla* geb. van alles wat onder het zingen van *êlla-êlla*, wij zouden zeggen: *met een hoeraatje*, geschiedt, Boeg. idem; bijv.: êlla-êllaï bisêyaⁿga, *het vaartuig onder het zingen van élla-élla voorttrekken*. — Áⁿgêlla-êllaï djowâna, *zijne troepen onder het roepen van élla-élla aanvoeren*. (Mâdi.) — Niyêlla-êlla-mi talibânnaⁿg Pasirina, *zijn Pâsirsche krisband werd hem met een hoeraatje van 't lijf getrokken*. (Mâdi.) Vergel. *lêle* N°. 2.

Êlla-êlla matâna, of: batâna, soort van Sambâwaasch gezang. (D. Moes.)

(êlloé), mêlloé, ámêlloé, *zich kronkelen onder het voortkruipen*, bijv.: *een slang;* v. d.: *onder het loopen met 't middellijf heen en weêr draaijen*, bijv.: eene *vrouw*. Ook geb. van het *zich heen en weêr bewegen* van den *penis*.

Paêlloé, *zich doen kronkelen onder het voortkruipen*, enz.

(êllé), *spotten*. Boeg. idem. — Kâna-êllé-êllé, *spotrede*. — Êllé-ellêki, *bespotten*.

Tâoe-paêllé-êllé, *spotter*.

(êleⁿg), mêleⁿg, ámêleⁿg, *een weinig schuins staan*, bijv.: iemand's *hoofd*.

Âmêleⁿg-mêleⁿg, *nu zoo, dan zus, schuins staan, zich gedurig heen en weêr, nu regts, dan links, bewegen;* bijv. gebez. van iemand's *hoofd*, iemand's *penis*, enz.

Paêleⁿg, *een weinig op zij doen staan*.

Paêleⁿg-êleⁿg, *gedurig heen en weêr bewegen*.

(êlo), ons *el*, Jav. idem. (Bid.)

(ôlla), = *agâⁿg* N°. 2. — Koewôlla, = *koewagâⁿg*, *met mij*. (Sinr.) — Siyôlla, = *siyagâⁿg*, *met, tegelijk met;* bijv.: I-Râmboe siyôlla Mâⁿdja, *Râmboe met Mâⁿdja*. (Mâdi.)

Ta-niyôlla, = *ta-niyagâⁿg;* bijv.: bôlí-má kâmma djâmmēⁿg ta-niyôlla-djâmmēⁿg, *laat mij sterven, zonder dat er met mij gestorven wordt*, d. i.: *laat mij alleen sterven*. (Mâdi.)

(1° ôle), môle, *terugkeeren*.

Âmôle-môle, *gedurig wederkeeren*, v. d.: *zich herhalen;* v. d. gebezigd om ons woord *dikwijls* in het Makassaarsch uit te drukken. (Sinr.) Boeg. *mámôle-môle*, idem; v. d. ook: *zich heen en weder bewegen*, bijv.: *de golven*. (Kel.)

Pamôle, *doen wederkeeren, herhalen;* bijv.: ôelé koepamôle-molêna koepâoe, *dewijl ik mijn seggen gedurig doe wederkeeren*, d. i.: *bij herhaling zeg*. (Brief.)

Pôle, zamengetrokken uit: *paôle*, = *pamôle*, *doen terugkeeren;* bijv.: ampôleï sárâya, = *ampapôleï sáráya*. Men zie boven op *pôle* N°. 2. (Rap.) — Pôleï tïⁿdjânoe, *doe uwe gelofte terugkomen, nog eens komen*, om vervuld te worden, d. i.: *vervul uwe gelofte*. — Mâⁿge môle tïⁿdjá, *een gelofte gaan vervullen*. — Ta-mámôleyá samâya, *ik vervul mijne gelofte niet*. (Kel.)

(2° ôlle), môlle, oorspronkelijk: *veranderen*, v. d.:

a) *herstellen, genezen, bekomen, bijkomen* uit eene *flaauwte, terugkomen* van het *kwade, laten varen* zijne *slechte handelwijze*.

Mólle-mi, geb. van paddieplantjes, die reeds van de verplanting *bekomen zijn*, er reeds wederom frisch en gezond uitzien.

Âmôlle-sânro, van een ziekte hersteld zijnde, de *sânro*, of *doctoresse*, *gaan bedanken*, en een geschenk, hetzij in geld, hetzij in een kleedje, of iets anders bestaande, aanbieden.

b) *verschalen*, bijv. geb. van *wijn; flaauw worden*, *zijn smaak verliezen*, bijv. geb. van *azijn*.

Âpaôlle kòèkkoelóe, *afgestroopte huid* (of ook: *leder*), die hard en onbuigzaam geworden is, wederom als 't ware *gesond maken*, d. i.: wederom *tot haren vorigen toestand doen terugkeeren*, door in water te weeken. Zoo ook: ápaôlleï bânnañga, *het garen*, dat men door middel van *patâsi* (, men zie *tâsi* N°. 1,) *hard*, of *stijf*, gemaakt heeft, *in water weeken*.

(ôleñg), *langzaam*, *langdradig*; bijv.; tâoe-ôleñg, *een langzaam mensch*.

(1° ôló), bep. ôloka, *worm*, *mot*, Boeg. *ólá*, Mal. *ólat*, idem. — Âmâssí-mi olôna, lett.: *zijne wormen hebben zich geroerd* (vergel. *bássí* N°. 3); gebezigd van iemand, die heimelijk vermoord is, wanneer de misdaad later aan het daglicht komt. — Ôló-tôli, *oorworm*. — Ôló-bòèloe, soort van *worm* met haar. — Ôló-înróe, *inróe-worm*. — Ôló-òènti, *pisañj-worm*. — Ôló-bòètta, *aardworm*. — Bôsi-ôló. Aldus genoemd de regen, die, nadat de paddie reeds geplant is, nagenoeg enkel des nachts valt, dewijl men meent, dat hierdoor de worm in het gewas komt, dus zoo veel als: *wormregen*. — Ôló-kâtalá, lett.: *jeukende worm*.

Ôló-ôló, lett. *alles wat maar overeenkomst heeft met*, op gelijke wijze bezield is als, *de worm*; v. d. in het algemeen: *beest*. Onder *óló-óló* ook dikwijls verstaan: de *kálloé-djíná* (, verg. *kálloé* N°. 2), de *kaloèmpañj* N°. 3, de *timpáoesoé*, de *tenemálañg* en andere ingredienten voor *dóèpa* en *salâñggi*, gelijk ook voor Makassar-olij en dergelijke meer. — Ôlóôló-tâoe, *een beest van een mensch*. — Kaôló-ôló, *beestachtig*.

(2° ôlo). Ôlo-âte, = *óèloe-âte*. Men zie: *óèloe* N°. 1.

(3° ôlo). = *kòèlle*, bijv.: pônna taêna olôna, = *pónna taêna koelleyánna*, *zoo het onmogelijk is*.

(4° ôlo), *doelen*, *tot doel hebben*, *bedoelen*, *zich ergens heen rigten*, Boeg. idem; bijv.: nâkke naôlo kanânnoe, *op mij doelt uw woord*. — Âñgôlo kêreki-mâë? *verwaarts is uw doel?* d. i.: *verwaarts wilt gij heengaan?* — Parasâñgañg naôlo, parasâñgañg na-âñjtjoe-âñjtjoeróe, *de landen*, *verwaarts hij zijn koers rigt*, *vergaan*, *worden geheel en al tot gruis*. (Djay.) — Olôna kâpañg-salâya, *het zich naar haar doel rigten*, *het werkzaam zijn*, *der achterdocht*. — Naôlowá toe-djâï, *een troep menschen komt mij tegen*, neemt de rigting naar mij. — Taêna mêmañg naôlowá, *er is volstrekt* (*geen wild*) *in mijne rigting gekomen*, op mij afgekomen. — I-ta-niyôlo, lett.. *datgeen*, *waarop niet gedoeld* (gemikt) *wordt*. Van daar naam van een geneesmiddel, door de bîssoe's aan den vorst voorgeschreven, wanneer er vrees bestaat, dat de vogels de zaadkorrels uit den grond zouden pikken, alzoo zoo veel als middel waardoor ons land *niet ten doel staat aan de aanvallen der vogels*. (Rap. K. G.) — Ta-lômo-lomôwaï nalêyo toe-Bône, nadjallôka Mañgkâsará, naolôwa bârrisí-Balânda, *het is geene ligte zaak*, *om door Boniers belegerd te worden*. (NB. de gewoonte der Boniers is, om eene invasie te doen, en terstond daarna eene bêntenñg op te rigten, en djâgoñg te

planten tot onderhoud der troepen, vervolgens weder op eene andere plaats hetzelfde te bewerkstelligen, en zoo in het oneindige voort; weshalve het zeer lastig en vervelend wordt, met hen te oorlogen), *evenzoo, om een amok van Makassaren het hoofd te bieden, zoo insgelijks, om een aanval van Hollandsche troepen tegen zich gericht te zien.*

Piyolôwi, *ergens op doen doelen;* bijvoorbeeld: inâkke kípiyolôwi, te weten: *kanânta, op mij laat gij uw woord doelen, op mij doelt gij met uw gezegde.*

Pañgôlo, *het doelen,* bijv.: kêre-mâë pañgolôta?, *verwaarts wilt gij heengaan?* — Pañgolôna nâwanawâñgkoe, lett.: *het doelen mijner gedachten,* van daar: *mijne meening.*

Olôwañg, a) *koers;* b) gedeelte van het schip, bij den voorsteven; van daar gebezigd bij het optellen van *schepen:* pâtam-pôèlo olowânna kâppalá, *veertig schepen.* (Bid.)

(5° ôlo), *van voren,* of ook: *te voren, vroeger, zijn,* Boeg. idem; bijv.: naôlo-mi bômbañg-lompôwa, *er stonden groote golven van voren.*

Riyôlo, a) *van voren,* b) *te voren, vroeger, eerder,* bijv.: âñgîñg-riyôlo, *wind van voren,* d. i.: *tegenwind.* — Pamâroeñg-riyôlo, *vóórsteven.* — Tâoe-riyôlo, *voorouders.* — Âná-riyôlo. Men zie *ánâ.* — Ádjâppa riyôlo, *vooruit-gaan.* — Riyôlo ta-tétêna-pa ânnañg, *vroeger, terwijl het nog geen zes ure is,* d. i.: *vóór zes ure.* — Riyôlo-pa na riyôlo, *vroeger, en dan nog eens vroeger,* van daar: *sedert onheugelijke tijden.* (Bid.) — Ânne-mâë riyôlo, *vroeger.* — Îya-riyolôwa bâttoe, *hij, die het eerst komt.* — Máriyôlo-dòèdoewi pakiyôna, *hij roept te vroeg.*

Riyolôwañg, a) *van voren* (S. Tjin.); b) *vroeger,* ten opzigte van het een of ander.

Kariyôlo, of: mákariyôlo, *eerste.* Vergel. Mak. Spr. § 119.

Rîyo-riyôlo, of: ânne mâë rîyo-riyôlo, *eertijds.* — Ânoe-rîyo-riyôlo, *iets van eertijds, iets dat ouderwetsch is.*

Pariyôlo, *doen voorafgaan;* bijv.: kípariyôlolâlowi pamopporôta ri-nâkke, *schenk mij vooraf* (, of: *eerst,*) *vergiffenis.* (Brief.)

(6° ôlo), máñgôlo, Boeg., = het Mak. *andallékañg, voor iemand verschijnen.* (Sinr.) Vergelijk *dállé* N°. 3.

Pâpiyolôwañg, = *pandállekâñgañg, voor iemand doen verschijnen.* (Sinr.)

(alîpañg), *duizendpoot.* Mal. *liepan,* idem.

Alîpañga, dus genoemd het rijksvaandel van Pôloñgbâñgkeñg.

(alêpoe), naam van de eerste letter van het Arabische Alphabeth, en van het eerste jaar van een Javaansche *windoe.* (Rap. T. Dj.)

(oelâppá), máñgoelâppá, geeft een *sterk knallend* geluid te kennen, en wordt daarom gebezigd van een *kanonschot,* van een *zwaren donderslag,* en dergelijke meer, bijv. gòèntoeròè máñgoelâppaka sárânna, *de knallende donder.* (Djay.)

(oelâmbí), bep. oelâmbika, eene soort van *band,* gemaakt van *bómboñg,* en gebezigd tot het afzetten van de jagtplaats, Boeg. idem; bijvoorb.: tânnañg oelâmbí, *oelámbí's spannen.*

Pañgoelambîkañgi, *iemand maken tot het voorwerp, waarvoor men de oelámbí's spant.*

(oelâbé), ñgoelâbé, *steigeren* (een *paard*); van daar bijvoorbeeld overdragtelijk gebezigd van een *drenkeling,* die gedurig met de

den, *meésleepen;* bijv.: têya-kô mâriñg niyoèloeoeloèrañg, *laat u niet verleiden, meésleepen.*

(oèloró), *loslaten, vieren*, Boeg. *óèló*, Mal. *hoelor*, idem; bijv.: oèloróki-nâoeñg, *iemand*, of *iets, naar beneden laten zakken*, met een touw. — Máñgoèloró bisêyañg, *een vaartuig doen afloopen.* (GG.) — Riyoèlorôna leleriîya, lett.: *in het loslaten van de leléri-plant*, van daar: *in datgeen wat de leléri als 't ware viert* of *loslaat*, d. i. *de ranken van de leléri.* (Dat. Moes.) — Oêloró kalênna nâoeñg, *zich laten afzakken*, van een boom bijv. — Niyoèloróki kaloekoèwa, *de klappers worden met een touw naar beneden gelaten.* — Niyoèlorôki lâyañg-lâyañga, *de vlieger wordt naar beneden gelaten.*

Pañgoèloró, dat wat gebezigd wordt om iets naar beneden te laten, van daar: het touw voor het aftrekken van de kokosnoten.

Oelôrañg, *hengelstok.*

Pañgoelôrañg, *bezigen*, bijv.: een' dag, *om op te doen afloopen een vaartuig*, d. i. *op zekeren dag een vaartuig doen afloopen.* (S. Tjin).

Van dit *óeloró, vieren*, waarschijnlijk ook af te leiden: moèloró, *langwerpig.* Vergel. het Jav. *moeloer, oeloer, langer worden, zich uitrekken, voortgang hebben, voortgaan.* — Moèloró-bayâwo, *langwerpig rond als een ei, ei-vormig, ovaal;* bijvoorb. gebezigd van iemand's gezigt. Boegineesch *móèló*, idem.

(êloró), bep. êloroka, = *îloró, water*, of *vocht*, in den mond, *de smaak.*

Niyelôri paballêya, *het vocht van den mond, dat zich met het sap van de geneeskundige kruiden vermengd heeft, wordt op den patient uitgespuwd.* Boeg. *riyelóri*, idem. NB. Dit *niyelóri* wel te onderscheiden van het *nipórasá*, waarbij ook de kruiden zelve worden uitgespuwd.

(âla-rapânna). Men zie *âla* N°. 1.

(âllalá), = *hâllalá.*

(êle-lê), uitroep, zoowel bij vreugde als droefenis gebezigd.

(aloèwa), bep. aloewâya, met suikerwater gekookte, of slechts geweekte, vruchten; *geconfijte vruchten.* Boeg. idem.

(oeloèwa), bep. oèloewâya, vnw. oeloewâñgkoe. — Âná-oeloèwa, *eerstgeboren*, of *oudste, kind.* Boeg. idem.

(1° âlasá), bep. âlasaka, 't Mal. *alas, voetstuk*, v. d. overdragtelijk: *afstammelingen*, waarop de voorouders als 't ware rusten; van daar alasâna toe-matêya, *de afstammelingen der stervelingen.* (D. Moes.)

(2° âlasá), Sal., = het Boeg. *âlâ*, = het Mak. *rómañg.*

(âloesóe), bep. âloesoeka, *fijn.* Mal. *hâloes*, idem. — Âloesóe pandâllekâñgkoe, *fijn*, d. i. *zuiver, is mijn gevoel voor u*, lett.: *mijne verschijning in gedachte voor u.* (Kel.) — Âdjâma-âloesóe, *fijn werken, fijn werk doen.*

Pakaâloesóe, *iets fijn maken, fijn doen;* bijv.: pakaâloesóe-deñgkâna, lett.: *zijn stampen fijn maken*, d. i.: *'t fijn stampen.*

(îlasá). Îlasáki goèliñga, *het roer aan de sañgkîlañg-iráwa vast binden.*

Pañgîlasá, bep. pañgîlasaka, datgeen, waarmede het roer aan de *sañgkîlañg-iráwa* wordt vastgebonden. Boeg. idem.

(oèlasá). Verg. *biñgasá.*

(i-lâóe). Men zie: *lâóe* N°. 1.

(oèloe-âte). Men zie *oéloe* N°. 1.

(ôlo-âte), = *oéloe-âte*. Men zie *oéloe* N°. 1, en *ólo* N°. 2.

(alahôdja), bep. alahodjâya, = het Mal. *algoedjoe*, = het Portug. *algoz*, *beul*.

(âwá). Âwá-âwá, *zamenbinden, bij malkander houden*, bijv. *een' rinring*, een *dáseré*, de *adjóerang's* van een *kádó-póle*, enz.

(1° âwang), mâwang, *vlotten, boven drijven, boven de oppervlakte van het water liggen drijven*, zoo als bijv. de kaaiman; Boeg. *káwang*.

Pâwang, pamâwang, *doen vlotten, doen drijven*, bijv. een *vaartuig*, v. d.: *een vaartuig te water doen gaan*. (Djay.)

(2° âwang), *begraven*, bijv.: een *pot* met goud, ook geb. van 't *begraven* van *lijken*. (Rap., G. G.) [*Tárâwang*, dat eigenlijk van dit *âwang* afgeleid is, tegenwoordig uitsluitend gebezigd van het *begraven* van *lijken*.] — Na-îya âssoenga niyâwangi, of: niyawângangi, *de rijstblokken werden ter halverwege in den grond begraven*. NB. dit geschiedt bij zwaren rouw.

(3° âwang). Âwang-âwang, het Mal. *áwan-áwan*, = *rámmang-rámmang*, *wolken*.

(4° âwang), *bolster, schil*; Boeg. idem. — Âwang-taîpa, *schil van de mangga-vrucht*. — Âwang-lêmo, *limoenschillen*. — Âwang-âse, *paddie-bolster, zemelen*. NB. *âse* doorgaans achterwege gelaten. — Âwang-tôwa, *oude zemelen*, gebruikt voor het *balámbang*. Men zie boven op *balámbang*. — Âwang-loemóe, *zachte*, of *versche, zemelen*.

(âwí), = *palíkang*. Boeg. *káwí*, idem. (*Koérroé*).

(âwoe), bep. awoèwa, *stof, asch*, Boeg. idem, Mal. *háboe*, Jav. *awoe*, idem. — Âte-âwoe. Men zie *áte*.

Âwoe-âwoe, soort van *visch*.

(âwe), mákâwe, Boeg., *nabij*.

Ángawêyang, a) *iemand* of *iets nabij doen zijn*, (Sinr.); b) *nabij iemand*, of *iets, zich bevinden*; bijv.: ángawêyangi toe-málompôwa, *in de nabijheid van den Gouverneur blijven*.

(âwo), bep. awôwa. — Mângge-âwo, *stiefvader*. — Ânrong-âwo, *stiefmoeder*. — Ânâ-âwo, *stiefkind*.

(oèwa), Mal. *oewá, oom*, of: *moei*.

(1° oèwang), *geld*, Boegin. idem. — Oêwang-sâla, *valsch geld*. — Siyoèwang, *tien duiten*.

(2° oèwang), *grijs*, Boeg. *óebáng*, Mal. *hoéban*, Jav. *oewan*, idem. — Tâoe-oèwang, *grijsaard*. — Oewâânga-mi, *hij is al grijs*.

(oèwe), bep. oewêya, Bonth. *rótan*.

(1° êwa). Êwaï, ángêwaï, *iemand*, of *iets, weérstaan, zich verzetten tegen*, Boeg. idem. — Naêwá, *hij weérstaat mij, verzet zich tegen mij*.

Piyewâï, *iemand*, of *iets, maken, tot het voorwerp waar men zich tegen verzet*, bijv.: koeposôwi kalêngkoe, koepiyewâï ádjâppa sanggênna Kâmpong-djâwa, *ik heb mij vermoeid* (*moeite gegeven*), *en er mij tegen verzet* (mij geforceerd), *om tot Kámpong-Djáva te loopen*. — Koepiyêwaînna-dji gâssîng na-koekoèlle bâttoe ri-ballâta, *wanneer ik slechts alle krachten inspan, kan ik wel aan uw huis komen*.

Siyêwa, *elkander staan*, of: *gelijkstaan* (in regten); geb. wanneer beide partijen gronden voor hun gevoelen kunnen bijbrengen. (Rap.)

(2° êwa). Ewâï, ángewâï, *helpen, bijstaan, ondersteunen*. Boeg. idem. — Naëwâïyá, *hij onder-*

steunt mij; bijv. geb. door iemand, die ten gevolge van ziekte nog te zwak is, om alleen te loopen. — Ta-koellêya-ko koebalî. Ewâï kalênnoe, *ik kan je niet helpen, red je zelven maar.* — Tâoe-áñgêwalîyaï, *iemand die een ander te hulp komt.* (Inl. Wetb.). — Lânri niyêwalînna, *omdat men hem te hulp gekomen is.* (Inl. Wetb.) — Ewâï panambêya, *het net te hulp komen*, d. i.: *verstellen.*

Parêwa, bep. parewâya (, gevormd van *éwa*, door vóórvoeging van *pa*, en inlassching van *r*, gelijk in het Boeg. zeer dikwijls, in het Makassaarsch slechts zeldzaam, plaats vindt), *gereedschap*, en v. d.: *de toebehooren van iets*, lett.: *datgeen wat helpt*, of *ondersteunt*, Boeg. idem; bijv.: parêwa-tânnoeñg, *weefgereedschap, weefgetouw.* — Parêwa-bâllá, *huisraad.* — Parêwa-bisêyañg, *scheepstuig.* — Parêwa-ânni, *spingereedschap.*

Ewâñgañg, = *parêwa;* bijv.: ewâñgañg-paboendôkañg, *oorlogsgereedschap*, d. i.: *wapenen.* — Ewâñgañg-lômpo, *kanonnen.* — Ewâñgañg-tjâdi, *geweren*, en dergel. (Rap. T. Dj.) — Pôenna nîyá tâoe kíálle ewâñgañg, lett.: *zoo er menschen zijn, die wij als werktuigen bezigen*, d. i.· *die wij in betrekkingen plaatsen.* Zoo spreekt bijv. de vorst van zijne eerste staatsdienaren. — Ewâñgañg-messîgika, lett.: *het gereedschap van de moskee*, v. d.: *het personeel dat de dienst in de moskee waarneemt.*

Ampiyewâñgañgîyañgi Iyânoe, *het een of ander*, bijvoorb. een *geweer, tot wapen doen zijn voor N. N.*, d. i.: *hetzelve aan N. N. tot wapen afstaan.* (Rap.)

Márewâñgañg (, NB. over de tusschenvoeging der *r* zie men boven bij: *parêwa*), *zich gereedmaken, aanstalten maken*, bijv. om aan wal te gaan, of om te strijden, of om, wat het ook zij, te doen.

Parewâñgañg, *stel* (, NB. over de tusschenvoeging van de *r* zie men bij: *parêwa*); bijv.: tjîñjtjiñg si-parewâñgañg, *één stel ringen* (gewoonlijk drie stuks), lett.: een *zeker getal ringen die malkander als 't ware bijstaan.* — Bôeyañg si-parewâñgañg, *één stel speelkaarten.*

Welligt is dit *ewâï* oorspronkelijk van *éwa* N°. 1 af te leiden, en lett.: *weêrstand bieden ten behoeve van iemand*, v. d.: *hem helpen.*

(1° ôwé). Ôwé-ôwé, *uitdrukking*, waarmede men iemand aanroept, zooveel als: *máësáko, kom eens hier.* (Rôyoñg).

(2° ôwe). — Paowêyañg, = *parowéyañg* (, verg. *rôwe* N°. 2), *ergens uit laten afhangen;* bijv.: napaowêyañg ri-tontôñgañg, *hetgeen men uit een venster laat afhangen.* (D. Moes.)

(ewâñgañg). Zie *éwa* N°. 2.

(awârrañg), naam eener soort van gewas, er uitziende als bamboe en dergelijke.

(áwâlli), = *wâlli* N°. 3.

(awallîya), het Arab. أَوْلِيَاء, meervoud. van *wâlli* N°. 3. (Rap. K. G.)

(awollîya), = *awallîya.* (Tar.)

(îwasá), bep. îwasaka, de bast van de *palápa* der *tálá-* of *lontar*-bladen, gebez. voor touw.

(áwâoe), = *wâoe* N°. 1.

(1° âsa), *bruischen*, bijv. geb. van *de golven*, als: máñgâsaï bômbañga, *de golven bruischen.* Boeg. *másaï*, idem.

(2° âssa), bep. assâya, *zeker, vast*, Boeg. idem.; vergel. *nássa*, v. d.: *wettig, naar behooren;* bijv.: nîka-âssa, *een zeker*, of *wettig, huwelijk*, een huwelijk gesloten met goedvinden der naaste betrek-

kingen, en verder geheel volgens de voorschriften des Koran's. (Rap.)

Pakaâssa, *zeker maken; als zeker, als geldig, beschouwen;* bijv.: ta-nipâkaâssaï pañggappâna, *het wordt niet als zeker beschouwd, dat hij (het goed) gevonden heeft.* (Inl. Wetb.) — Ta-nipâkaâssaï djañdjînna, *hunne overeenkomst wordt niet als geldig beschouwd, er wordt daaraan niet gehecht.* (Inl. Wetb.)

Assâï, *zeker zijn ten opzigte van*, v. d.: *iets doorgronden, iets terdege onderzoeken, en tot klaarheid brengen.* (Rap. K. G.)

(3° âssa). Áñgâssa, *van onderen tegen iets drukken.* Boeg. *ássá*, idem. (Maoet.)

(4° âssá), *inproppen, instoppen, opproppen.* (G. G.)

Siyâssá-âssá, *elkander als 't ware opstoppen;* v. d.: *verdringen;* bijv.: ânjdjo noesiyâssá-âssá-môntoe, kénañg, mâñge-mâñge! *wat verdringt gij elkander, menschen!* wij zouden zeggen: wat is het hier opgepropt vol! (Tam.)

Assâkki, *ergens instoppen.*

Assâkkañg, *ergens instoppen*, v. d.: *in het water stoppen, naar beneden drukken;* bijv.: noewassâkkañgi pokóna, ámoèmbaï appâna; noewassâkkañgi appâna, ámoèmbaï pokóna, *zoo gij het aan de eene zijde naar beneden drukt* (in het water), *komt het aan de andere weêr te voorschijn.* (Rap.)

(5° âssá), bep. âssaka, ons *aas*, in het kaartspel.

(âssañg). Âssañg-djoèkóe, *kieuwen.* Boeg. idem.

(1° âsi). Máñgâsi-âsi, *iemand met het voornaamwoord ki, of ta aanspreken*, v. d.: *hem achting, ontzag bewijzen.* (Tar.) Boeg. *ásiwi*, idem. Vergl. *ki* N°. 2 en *ta* N°. 3.

(2° âsi). Pañgâsi-âsi, bep. pañgâsi-asîya, *ring van rotting*, of *saguweerhaar*, dienende om de *pelókañg* op de praauw vast te zetten.

(3° âsi). Kâsi-âsi, bep. kâsi-asîya, *arm, behoeftig;* Boeg. idem.

Kakâsi-asîyañg, *armoede.*

Nipakâsi-âsi, *mishandeld worden.* (Bid.)

NB. welligt beteekent dit *kâsi-âsi* lett.: *iemand die anderen als zijn meerderen moet beschouwen.* Men zie *âsi* N°. 1. Vergel. Mak. Spr. § 73.

(4° âssi), bep. assîya, vnw. assîñgkoe, = *bóne* N°. 1, Mal. *iesie, vullen, vulsel.* — Assînna boettâya, lett.: het *vulsel*, of de *inhoud, des lands*, v. d.: *de bevolking des lands.*

(5° âssi), bep. assîya, *vleesch;* bijv.: **âssi-palâkka.** Men zie: *palákka* N°. 2.

Áñgâssi, *vleezig;* v. d.: kaloèkoe-áñgâssi. Men zie: *kalóèkoe.* — Palagêsañg-máñgâssi, *een vleezige*, of: *slevige, arm.* (Rap.)

(6° ta-máñgassîya-mi), = *ta-máñgassêñga-mi.* (Kel.)

(âsoe), Sal., Bonth. en Boeg. *komd.*

(âssoeñg), *rijstblok.* — Âssoeñg-kañdjôlí, een *ássoeñg*, die gebezigd wordt om de ingrediënten voor de *kañdjólí* in te stampen. (NB. even als de *ássoeñg-bódo* met slechts één opening.) — Âssoeñg-láboe, *langwerpig rijstblok.* — Âssoeñg-bôdo, of: si-mâta, of: bódoñg, *een kort*, of *klein, rijstblok, een rijstblok met één gat, een rond rijstblok.* Men zie op *máta* N°. 1, en *bódo*, en *bódoñg.*

Âssoeñg-âssoeñg, soort van steenen *vijzel*, van onderscheiden grootte, gebezigd tot het fijn maken van allerlei ingrediënten, dus genoemd wegens overeenkomst in vorm met een *ássoeñg* of *rijstblok.* — Ook aldus genoemd de *bovenste groote knobbel* van het menschelijk *bekken;* bijv.: tásâlaï-âssoeñg-

assɔ̀enna, *kaar ássoeñg-ássoeñg is verwikt* (, gelijk bij kraamvrouwen soms gebeurt).

Âssoeñg-pôloñg, = *tánrabáyo, nevelvlek* (?)

(âse), bep. asêya, vnw. asêñgkoe, *rijst* in de bolster, *paddie;* Boeg. idem.

Âse-bâkká, *rijst* die als 't ware nog *groeit*, d. i.: *uitzet*, wanneer zij gekookt wordt, d. i.: *onharige paddie.* — Âse-lômpo, *harige paddie.*

Van de *áse-lómpo*, heeft men twee soorten: 1° *kówasá*, 2° *áse*, of: *pâre, pɔ̀enɔ́e.*

Van de *áse-kówasá* zijn dit de voornaamste soorten: âse-lêleñg, âse-racɔ̀kañg, âse-lâpañg, âsemândi, âse-êdja, âse-bândá-djâmalá, âse-bândá-Segêri, âse-lêleñg-êdja, en: âse-âse-tâba. (NB. alle langzaam groeijende soorten). — Voorts: âse-Lapandaêri, âse-Djâwa, âse-mɔ̀ko, en: âse-parâda. (NB. alle spoedig groeijende soorten.)

Van de âse-pɔ̀enɔ́e heeft men deze soorten: âse-kêbó, âse-bayâwo, âse-palâë, âse-tjâmba, âsebômboñg, en âse-kalêñgkeré.

Âse-lôlo, *jonge*, of *half-rijpe, paddie.* NB. deze wordt dikwijls gegeten, nadat men ze in een pan gebakken, vervolgens gestampt, en in een wan gezuiverd heeft. Men nuttigt ze *geweekt* en ook *niet geweekt*, met *suiker* en *geraspte klapper.* — Timbo-timbo-âse. Men zie *timbo* N°. 1.

(1° âseñg), v. d.: ñgâseñg, *al, alle.* — Îya-ñgâseñg, *zij alle.*

Asêñgi, ñgasêñgi, *met hun allen ergens aan meêdoen; met hun allen iets doen;* v. d.: met hun allen op iemand aanvallen, hetzij indedaad of slechts met woorden. (Rap.)

(2° âsseñg), ñgâsseñg, áñgâsseñg, *weten, kennen.* Boeg. *isdñg*, idem. — Koewâsseñg-mi, *ik weet het al.* — Ta-koewassêñgaï, *ik weet het niet.* — Ta-koewassêñga-mi, *ik weet het niet meer.* — Ta-koewassêñga-pa, *ik weet het nog niet.* — Ta-koewâsseñg-badjîkaï, *ik weet het niet goed.* — Pônna naâsseñg-mâmo kalênna, *zoo zij zich zelve maar kennen*, d. i. hier: *zoo zij slechts weten, dat zij slaven zijn.* (Brief.) — Ta-koewâsseñg koekânakanâ-mi liñgɔ̀ena Iyânoe, *ik weet niet meer te zeggen*, d. i.: *ik kan niet meer zeggen, geen tweede voorbeeld opgeven van, iemand die raaskalt gelijk NN.* (Brief.) — Âsseñg naêró-djâmmēñg, *wie weet, of hij niet zal sterven.* (Kel.) — Âsseñgi, *wie weet?* — Toe-ngâseñg âdá, *iemand, die de adats kent, een beschaafd, beleefd, vriendelijk mensch.* NB. *ádá* gewoonlijk weggelaten en eenvoudig gezegd: *toeñgásseñg.* — Ta-ñgâseñg-âdá, *onbeschaafd, onbeleefd, stug.* — Máñgâseñg, *weten, kennen, kundig;* bijv.: tâoe-máñgâseñg, *een kundig mensch.* (G.G.) Djârañg-máñgâseñg, *een gedresseerd, een mak, paard.* — Ta-máñgâseñg battɔ̀ewañg siyagâñg âdá. Vergel. *báttoe* N°. 2. — Âñgâseñgi tjélâya, *het toezigt hebben over het sout.*

Assêñgañg, a) *weten voor*, bijvoorbeeld: tálâlo rannɔ̀eñgkoe, of: tálâlo párisîna pamaîkoe, taêna koewassêñgañgi, of: ta-koewâsseñgâñga-mi, te weten: koekâna-kâna rannɔ̀eñgkoe, of: párisîkoe, d. i.: *ik ben buitengemeen verblijd*, of: *bedroefd, ik weet er geen woorden meer voor te vinden, het is een onuitsprekelijke blijdschap*, of *droefheid.* — Taêna-mo naässêñgañgi pamaîna, lett.: *hun gemoed wist er niets meer op*, d. i.: *zij wisten niet meer wat te doen.* (Djay.)

b) assêñgañg, *weten, leeren kennen ten opzigte van*, v. d.: *kennis maken met;* bijv.: tîriñg niyâkka parênta sēñg koegâppa, âpa-mâë niyassêñgañgi, *zoo ik op eens weder een order, de Hemel weet welke,*

Kaësâkkañg, in *droogen toestand*, van daar: a) *droog zijn*, bijv.: gôesoeñga, *de zandbank*; b) *op het drooge zijn*, bijv. bisêyañga, *het vaartuig*.

(1° êsóe). Êsóe-êsóe, bep. êsóe-êsoeka, naam eener medicinale plant, ook geb. voor *piljôeroe*. Verg. *tjóeroe*. Boeg. idem.

(2° êssóe). Mêssóe-mêssóe, ámêssóe-mêssóe, *schuiven*; v. d.: *over den grond schuiven*, gelijk de jonggetrouwden geruimen tijd moeten doen, eer dat er huwelijksgemeenschap mag plaats hebben. De vrouw vlugt als het ware voor haren man, en dit wordt zinnebeeldig voorgesteld, door elkander al schuivende achterna te zitten. (Sinr.) Boegin. *mésóe*, idem. — Mêssóe-mêssóe-ko, *schuif wat op, ga wat uit den weg*.

Paêssóe, *doen verschuiven, verschuiven* (, bedrijv. w.w.), bijv.: de *behandeling eener zaak*.

(1° êsso), *verrekken, verzwikken*.

(2° êsó), mêssó, = *létté* N°. 2, = *mañge*. Vergel. *êssóe* N°. 2. (D. Moes.)

Paêssó, = *palétté*, = *pamañge*. (D. Moes.)

(ôsañg), Boegin., = het Makass. *bêlañg* N°. 1, *kraal*. — Sîssí-ôsañg. Men zie *sîssi* N°. 2.

(ôsé), môsé, ámôsé, *ergens in*, of *doorheen, schuiven; met moeite ergens in*, of *doorheen, dringen* met *ri*; bijv.: ri-pakêboeka, *door de deur*, wanneer de opening ten minste naauw is; ri-tontôñgañga, *door het venster*, ri-kalîboñga, *door het gat*; zoo ook *door eene groote*, als het ware *op elkander gepakte, menigte menschen*, enz. — Tarîpañg-môsé, soort van *tripañg*, die eenigzins onder de oppervlakte in het zand schuilt.

Osêki, *ergens in schuiven*.

Osêkañg, *ergens in schuiven*; van daar: môiñg-niyosêkañg, *een staak*, om de praauw meê vast te leggen, *gestoken in den grond*. (S. Tjin.)

Paôsé, *doen door heen schuiven*; bijv.: paôsé oelôenna ri-kalîboñga, *zijn hoofd door het gat heen schuiven*, of: *steken*.

(ôsoñg), Boegin., naam van een krijgsgezang; van daar: osôñgi, *de krijgsmuzijk tegen iemand aanheffen, iemand aanvallen*. (Rap., GG., D. Moes.)

(asikîna), 't Arab. عاشقين, meervoud. in casu obliquo, van het enkelvoud. عاشِق, *minnaar, geliefde*.

(Isimaêlé), *Ismaël*.

(esetâbarâkeñg), het Arab. إِسْتَبْرَق, soort van dikke zijden stof. (D. Moes.)

(isitâraloêga), bep. isitâraloegâya, *een Astroloog*. (Rap. T. Dj.)

(âsará), bep. âsaraka, 't Arab. عصر. — Âsará-tîñggi, *bidstond 's namiddags te drie ure*. — Âsará-bôdo, *bidstond 's avond's te vijf ure*.

(âsoró), ñgâsoró, áñgâsoró, *aantrekken*, bijv.: áñgâsoró badjoênna, *zijn baadje aantrekken*.

Asôrañg, *kleed, sprei* van een *bed*. (Rap.) — Lamêna pâtañg asôrañg, *vier stuks borstharnas*. (Dat. Moes., Mâdi.)

Piyasôri-tôpe, *iemand een kleedje doen aantrekken*.

(îsará), bep. îsaraka (Macet), *manier van handelen bij den coïtus*. Vergel. 't Arab. عرز, *gemeenschap hebben met een vrouw*.

(îseré), = *líseré*.

(oêsirí), 't Mal. *ôesir*, *wegjagen*. — Niyoêsiríki balîya, *de vijand wordt op de vlugt gejaagd*.

ꞌꟷꞌꟷꞌ (êseré), bep. êsereka, *smal, eng;* bijv.: êseré-mi, *hij heeft het reeds eng*, v. d.: *hij ligt reeds op zijn uiterste.*

Esêri, a) *eng maken, verengen;* b) *eng zijn voor iemand;* bijv.: áñgesêri-mi, *het is reeds eng voor hem*, v. d. insgelijks: *hij ligt reeds op zijn uiterste.*

ꟷꟷ (1° âsalá), *tasten, voelen*, bijv.: *de pols.* — La-mâñge ñgâsalá, *zullen gaan tasten*, of: *voelen*, bijv. geb. van een' *blinde.*

Asâllañg, = *tinárá, pols.* — Asâllañg-Parâñggi, *groote pols*, of *ader, aan den voet.*

(2° âssalá), bep. âssalaka, het Mal. اصل, *afkomst, geslacht*, Boeg. *ássaldñg*, idem; bijv.: taêna âssalá-Dimâna, *geene Bimanezen van afkomst.*

Nipiyâssalá, lett.: *tot een nieuw geslacht gemaakt worden*, en wel een geslacht *bijzonder bekend door slechten naam*, zoodat men, een voorbeeld van slechte reputatie willende bijbrengen, zijn geslacht zal noemen; van daar: tâoe-êró nipiyâssalá (, Boeg. *ripiyássaldñg*), *iemand die zich een bijzonder slechten naam verwerven zal.* — Mâlláká nipiyâssalá, *ik ben bang tot een voorbeeld van bijzonder slechten naam gemaakt te worden.*

Vergel. *bálí* N°. 3.

ꟷꟷꟷ (Isilâñg), het Arab. إسلام, *het Mohammedaansch geloof, de Islam*, wordt ook in het Mak. geb. voor: مسلم, een *Mohammedaan.* — Bôendóe-kaîsilâñgañg, *oorlog wegens de invoering van den Islam.*

Vergel. *sállañg* N°. 3.

ꞌꟷꞌꟷꟷ (Eselâñg), = *Isilâñg.*

ꟷꟷ (âí), mâí, *ademen, ademhalen, den adem uitblazen*, Boeg. idem; bijv.: ámâí-îdji? *ademt hij nog? haalt hij nog adem?* — Taêna-mo namâí, kâtto-mi, *hij haalt geen adem meer, de levensdraad is afgesneden.* — Ámâí-lêre, ámâí-lômpo, of: ámâílâboe, *zuchten;* vergel. *lêre* N°. 3.

Ámâí, *ademhalen*, ook overdragtelijk geb. van iets, dat *niet goed sluit*, dat *wijkt*, en daardoor zich heen en weêr beweegt, alzoo als 't ware *adem haalt;* bijv.: kandâga ta-mámâí, *een kandâga, waarvan het deksel niet wijkt*, d. i.: *goed sluit.* (Sinr.) — Ámâíantâmaî bêntenga, *de paal wijkt naar binnen.* — Ámâí-ásoêloéki bêntenga, *de paal wijkt naar buiten.*

Áí, = *pamáí*, men zie beneden; v. d.: îrí-áí, vergel. *írí.* — Gânná-áí. Men zie *gánná* N°. 3.

Sábiyâí, middel om als 't ware den band tusschen een afgestorvene en zijn achterblijvende betrekkingen te verbreken. Zulk een middel is bijv. de *gember, welke men voor een dag of drie boven het hoofd van een lijk eventjes onder den grond begraven heeft.* Zulk een middel is bijv. *het eene stuk van een kokosnoot, die op het graf door middel gekouwen is.* Dit stuk, even als de gember door de achterblijvenden gegeten. (Kel.) Men vergel. ook op *Toewalónroñg.*

Pamâí, *ademhaling, hart, gemoed, zin, verstand, gezindheid;* bijv.: nitjiniki-mâmo pamaîna, *men ziet slechts tegemoet het uitblazen van zijn adem*, wel te verstaan: *het uitblazen van zijn laatsten adem.* Vergel. *tjiní.* — Pamâí-tôdjeñg, *opregt hart.* — Lômpo-pamâí, *groot van gemoed*, v. d.: *veel moed hebbende.* — Na-pîla-lômpo-mo pamaîna, *zij krijgen hoe langer des te meer moed.* — Ta-ri-pamaîna, *het is niet in zijn geest*, d. i.: *hij heeft er geen zin in.* — Pamâí-ásâre, *gezindheid, lust, om te geven.* — Soms wordt *pamáí* ook bepaald van eene *goede gezindheid*, van *welwillendheid* gebezigd. (Bid.) — Nakâna pamaîkoe, *mijn gemoed, mijn verstand, zegt mij*, d. i.: *ik denk bij mij zelven.* — Sére-pamâí, *één-hart*, v. d.: *éénsgezind.*

Ápamâĭ, *met eene ademhaling, met een hart zijn*, enz., d. i.: *ademhalen, een hart bezitten*, enz., bijv. ápamâĭ ri-kâlloñg, *zieltogen*. — Ápamâĭ-tôdjeñg, *een opregt hart bezitten*, v. d.: pâpamâĭ-todjêñgañg, *iemand een opregt hart, eene opregte genegenheid, toedragen;* bijv.: taêna-mo kâmma koepâpamâĭ-tôdjeñgânna, *er is niemand, wien ik zoo'n opregt hart, zoo'n opregte genegenheid, toedraag.*

Paripamâĭ, lett.: *plaatsen, stellen, in het gemoed, in zijn binnenste*, d. i.: *bedenken* iets, *denken aan* iemand. (Djay.

Ápâra-pamâĭ, *van één gemoed, van één gezindheid*, d. i.: *éénstemmig*, d. i.: *het eens, zijn.* (Rap.)

(âoe), gebezigd bij het aanspreken van iemand even als *e*, ons *o!*, bijv.: âoe karâëñg, *o! vorst!* (D. Moes.)

Âoe ook verbonden met *lé;* v. d.: âoe-lé; bijv.: âoe-lé tjoetjoênna Âdañg, *o! kleinkinderen van Adam!* (Kel.) Verg. *lé.*

(âoeñg). Men zie: *rônroñg.*

(âë). Men zie *a* N°. 6 en *e.*

(1° âëñg), *oppassen*, een' *zieke* bijv. (Sinr.)

(2° âëñg), = *karâëñg;* wordt echter alleen gebezigd, om een' *vader* of *moeder* van goede, al is het ook niet vorstelijke, afkomst, aan te duiden, bijv.: aêñgkoe boerannêya, = *karaêñgkoe boerannéya*, en: *aêñgkoe baïnnéya*, = *karaêñgkoe baïnnéya.* (GG., Rap.)

(âoe-bîne), bep. âoe-binêya, naam eener soort van *gewas*, er uitziende als rotting, en gebezigd voor *pasíkó*, *patarâtá*, *patóñgkó*, enz.

(âënеñg), het Arab. عَيْن, in genitivo, *oog.*

(1° âoele), 't Mal. *óleh*, *door*, *van wege.* (Tam.)

(2° âoe-lé). Men zie: *áoe.*

(âhá), bep. âhaka, het Arab. أحد, *één, de eerste, de eerste dag* der week, of: *Zondag.*

(âhoeñg), Sal. *wachten.*

(ôehi), Sal., = het Mal. *oebie* = *láme.*

(ôehoe), Sal. = *óe, hoofdhaar.*

(ôhe), Sal. *grootvader.*

(îhitiyâra), bep. îhitiyarâya, het Arab. إِخْتِيَار, *keuze.* (Rap. T. Dj.)

(âherá), bep. âheraka, het Arab. آخِرَة, *het toekomende leven, de eeuwigheid.*

(eherâma), 't Arab. إِحْرَام, *onthouding*, bij gelegenheid van den pelgrimstogt naar Mekka.

(âhirí-djamâñg), 't Arab. آخِر الزمان, *het laatste der dagen, de dag des Oordeels, de dag der Opstanding.* (Tam.)

(âhalonnoêdjoeñg), het Arab. أَهْلُ ٱلنُّجُوم, *sterrewigchelaars.*

(ha). Negentiende letter van het Makassaarsch Alphabeth.

 (1° ha). Tâoeñg-ha, het jaar *éhé*, of: *het tweede jaar* van de Javaansche *windoe*.

(2° há), bep. hâka, 't Arab. حَدّ, *een door den regter bepaalde straf*. Van daar: nihâki, *door den regter gecondemneerd worden;* bijv.: nihâki sagantoêdjoe-poelôna patoênroeñg, *tot tachtig slagen veroordeeld worden*. (Sar.)

(he), = *e*.

(ho). *Hoi ho!* enz., de gewone klank, om het vee, dat men voortdrijft, of de buffels vóór den ploeg, wat langzamer te doen loopen, te doen *stoppen: stop wat! zachter wat! langzamer wat!*

(hâkiñg), 't Arab. حكيم, *een wijze*.

(hoêkoeñg), 't Arab. حُكْم, *vonnis, strafgerigt, vonnissen, straffen, kastijden*. — Hoêkoeñg-mâte, *met den dood straffen*.

(hêkema), bep. hekemâya, het Arab. حِكْمَة, *wijsheid, kunstsluk, kunst*.

(hikâya), bep. hîkayâya, het Arab. حكاية, *verhaal*.

(habîbi), 't Arab. حَبِيبِى, *mijn vriend*. (Tar.)

(hâbará), bep. hâbaraka, het Arab. خبر, *tijding, nieuws, berigt*.

 (Hâbelé), 't Arab. هَبِيلْ, *Abel*.

(hâmisí), = *kâmisí*.

(hoetôba), bep. hoetobâya, het Arab. خُطْبَة, *preek*. (Godsd.)

(hedâñgañg), het Mal. *kidâñgan, spijs, eten, geregt*. (Tam.)

(hadînda), het Mal. *adenda, jonger broeder* of *suster*. (Bid.)

(hoêdari), of: hoedarîyo, de gewone klank waarmede men de buffels voor den ploeg wat links stuurt.

(hoedarîyo). Men zie *hoêdari*.

(hâdasá), bep. hâdasaka, het Arab. حَدَث, *bevlekking*, of *bezoedeling*, door *coïtus* of *menstrua*, of *het doen zijner behoefte*. (Maoet.)

(hâdisí), = *hâdesé*.

(hâdesé), bep. hâdeseka, het Arab. حديث, *overlevering*. (Tar., Tam.)

(hoêno), Sal., = *hôêno, dooden*.

(hâdjá), bep. hâdjaka, het Arab. حاجة *noodzakelijkheid, behoefte, verlangen*. (Djay.) — Sâñgga-lômpowi hadjâkoe la-ñgagâñgkí sitjîní, *zeer groot is mijn verlangen om u te ontmoeten*. (Brief.)

(hâdji), bep. hádjîya, = *ádji* N°. 2.

(hoêdja), Sal. *dronken*. Vergelijk het Boeg. *máwádjoe*, idem.

 (hîdjará), bep. hîdjaraka, het Arab.

هِجْرَة, de vlugt van Mohammed van Mekka naar Medina, anno 622 N. C., het begin der Mohammedaansche jaartelling, welke daarnaar de *hedjra* genoemd wordt.

(hâdjoesoé), bep. hâdjoesoeka, = *âdjoesoé*. (Sinr.)

(hâraŋ), het Arab. حَرَام, *verboden, onrein.*

(hoêroé), bep. hoêroeka, het Arab. حروف, meerv. van حرف, *letter.*

(hêra), het Portug. *era, tijdrekening;* van daar door de Inlanders geb. van *de Christelijke tijdrekening.* (G. G.)

(harîŋgaŋ), Sal. = *barîŋgaŋ.*

(hoêroepoé), bep. hoêroepoeka, = *hoêroé.*

(hôropó), bep. hôropoka, = *hoêroé.*

(herâni), het Arab. قِرَان, meervoud van قَرْن, *iemand van gelijken ouderdom.*

(hôrolôsi), bep. hôrolosîya, ons *horlogie.*

(hâroesoé), bep. hâroesoeka, Mal. *hâroes, noodzakelijk, betamelijk, voegzaam;* bijv.: mânna hâroesoé pasidakkâya, *ofschoon het aalmoezen-geven geschiedt zooals het behoort*, d. i.: *van harte gaat, gewillig geschiedt.* (Kel.)

Vervolgens schijnt men dit *hâroesoé* in het Mak. ook genomen te hebben voor: *als noodzakelijk beschouwen, zich onderwerpen, ergens vrede meê hebben;* bijv.: hâroesoé-dji pamaîkoe, *het is noodzakelijk, het kan niet anders, ik moet er mij dus wel aan onderwerpen, ik heb er vrede meê.* (Bid.) — Taêna nahâroesoé pamaîkoe, *ik heb er geen vrede meê, het is tegen mijn zin.*

Harôesaŋ, *als noodzakelijk beschouwen;* bijv.: mânna noewâlle ânne, koeharôesaŋ-dji, *ofschoon gij dit wegneemt, beschouw ik het als noodzakelijk*, v. d.: *heb ik er vrede meê.* — Harôesaŋ-lâlowi soemâŋgânoe ri-Soerôega, lett.: *beschouw het toch als noodzakelijk, als pligtmatig, dat uw Soemâŋgá in den Hemel zij*, d. i.: *wees niet beschroomd om te sterven.* (D. Moes.)

(halâ). Halâ! halâ! de gewone klank wanneer men de buffels vóór den ploeg regts stuurt.

(1° hâli), Sal., = *wâli* N°. 1. — Pihâli, = *piwâli.*

(2° hâlli), Sal. = *bâlli* N°. 8.

(hôeloe), Sal., = het Boeg. *bôeloe*, = het Mak. *mônjîjoŋ* N°. 1.

(hôelé), Sal. = *bôelé.*

(hâlará), het Arab. حضر, *tegenwoordigheid.*

(hîleré), = الخِضْر, *Pinehas, Elias*, of *Georgius.* (Tam.)

(hêlereé), bep. hêlereka, *aanbei.*

(hâllalá), bep. hâllalaka, het Arab. حلال, *geoorloofd.* (Kel.) — Ta-hâllalá, *ongeoorloofd*, bijv. *met onregt verkregen.*

Hallâlaŋ, *geoorloofd maken, als geoorloofd beschouwen*, v. d.: *vergunnen, toestaan, overgeven, afstaan.* (Djay.) — Noehallâlaŋ-mîntoe ñjawânoe siyagâŋ toebôenoe rinâkke, *gij geeft u met ziel en ligchaam aan mij over?* NB. vraag van den man aan de vrouw bij de *nîka-bâteŋ.*

(1° hâwa), bep. hawâya, het Arab. هَوَى, *begeerte, drift, lust.*

(2° Hâwa), bep. Hawâya, het Arab. حوى, *Eva.*

(hoewîyá), geluid, gebezigd om de honden aan te zetten; v. d. pahoewîyáki koñg-kônna, *zijne honden aanzetten.*

(hîsoe). Hîsoe-hîsoe, Sal., = *pagága.*

(hasîyá), bep. hasîyaka, het Arabische خاصّيّة, *eigenschap, hoedanigheid.* (Rap. T. Dj.)

(hoêï). Hoêï! hoêï!, de gewone klank, om wild op te jagen, of vee voort te drijven.

REGISTER

OP HET

MAKASSAARSCH WOORDENBOEK,

DIENENDE TOT

HOLLANDSCH-MAKASSAARSCH WOORDENBOEK.

A.

Aal, (kalêñgkéré), 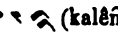 (lêndoñg).

Aalbes, (boêne).

Aalmoes, 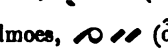 (djâkká), 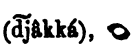 (sâkká N°. 2), (sidâkka).

Aan, (ri).

Aanbeeld, 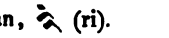 (pâlañg N°. 1), (dêdé N°. 2), 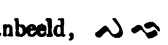 (lanrâsa).

Aanbei, (hêleré).

Aanbevelen, (râra N°. 1).

Aanbidden, (sômba).

Aanbieden, 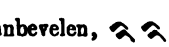 (târa N°. 2), (tânro).

Aanblazen, 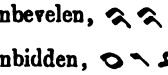 (tôewî N°. 2), 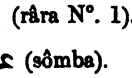 (îrî).

Aanbranden, 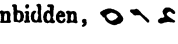 (môetoeñg).

Aanbrandsel, 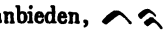 (âká N°. 2), (âtti N°. 2).

Aanbrassen, (bâñjñjañg).

Aanbreken (dageraad), (sîsi N°. 1).

Aanbrenger, 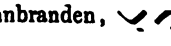 (kôdi N°. 1), 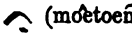 (pâoe N°. 1).

Aandeel, (tôedjoe N°. 1).

Aandenken, (mâta N°. 1).

Aandoen (eene plaats), (rôempá).

Aandoening, (râsa N°. 1)

Aandrang, (sâñgge).

Aandruisschen (tegen), (tâppassá).

Aangapen, (ñgôwá N°. 2), (bâñgará).

Aangedaan, 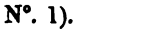 (pâttje), (tjâmme).

Aangenaam, (têne), (ñjâmañg), (rôwa).

Aangenaam (in zijn spreken), (lâppará).

Aangenaam (van gevoel), (sâoe N°. 2).

Aangezigt, (tâppa N°. 2).

Aangrenzen, (bâëñg).

Aangrijpen, (kayâwo), (tâgalá).

(hevig) Aangrijpen, (râmma N°. 4).

Aanhaken, (kâî), (sâñgkalá), (sâî N°. 3).

Aanhalen, (tântañg N°. 1).

(de schoten) Aanhalen, (bânjñjañg), (âlle).

Aanhalen (een knoop) (rêká).

(stevig) Aanhalen (een band), (ârré N°. 3).

(voorbeeld) Aanhalen, (âlle).

Aanhang, (djôwá).

Aanhangen, (tâppé N°. 2).

Aanhechten, (lâmboeñg), (sâmboeñg).

Aanhechting, (sâmboeñg).

Aanhitsen, (gârra N°. 2), (tôdó), (nâí), (rêwa), (sâsá N°. 1), (îrí).

Aanhitsen (tot den oorlog), (tâgalá).

Aanhooren, (tôli).

Aanhouden (tegenhouden), (râmpañg).

Aanhouden (vuur), (roèkkóe N°. 3).

Aanhouden (voortduren), (rêresé).

Aankijken, (boèwá N°. 3), (boèwañg): (djâllíñg N°. 2).

(opzij) Aankijken, (saîle).

(laten) Aankijken, (îllá N°. 3).

Aanklagen, (bôya), (djâma N°. 2), (âni N°. 1).

Aanklager, (ôndañg N°. 1).

Aanklagt, (bôya), (djâma N°. 2).

Aankleven, (tâppé N°. 2), (lâí N°. 1).

Aanklotsen, (kâtoñg N°. 1).

Aankomen (kâmpe N°. 1), (kâppo N°. 2), (sôre).

Aankomen (in groote hoeveelheid en met groot geweld), (toèwañg N°. 1).

(met geweld ergens tegen) Aankomen, (sôló N° 1).

Aanlanden, (râmpe N°. 2), (soemêñgka), (sôre).

Aanlasschen, (lâmboeñg), (sâmboeñg).

Aanlassching, (sâmboeñg).

Aanleg, (boèñga).

Aanleggen (met een vaartuig), (lâí N°. 1).

Aanleggen (zijn geweer), (pîlisí).

Aanlegger (der zaak), (oèloe N°. 1).

Aanleiding, (tôtó N°. 1), (tête N°. 1).

Aanleunen, (sânderé).

Aanlokken, (ñjôñjó N°. 1).

Aanloop, (roèmpá), (loèloe N°. 1).

Aanmaken (vuur), (rînra).

Aanmoedigen, (rêwa).

Aannemelijk, (tarîma).

Aannemen, (kâmbe N°. 2), (tâgalá), (tarîma), (lîma N°. 1), (sâñggó).

Aannemen (een huwelijks-aanzoek), (tâñggá N°. 2).

Aannemen (tot zoon), (âlle).

Aannemen (in genade), âmá N°. 1.

Aanpassen, (tâba N°. 1).

Aanplakken, (dâkkí).

Aanporren, (tôdó), (têwa N°. 1).

Aanraken, (gâroe N°. 2), (tâppassá), (toèdjoe N°. 1), (djâma N°. 1), (râwa N°. 2), (sêro N°. 2).

(met de vingers) Aanraken, (tjalôbe).

Aanranden, (bâwañg N°. 1).

Aanreiken, (tânro).

Aanrekenen, (tânrasá N°. 1).

Aanrijgen, (tǒdó).

Aanroepen, (kânro).

Aanroeren, (gâroe).

Aanschoppen (tegen iets), (sampêro).

Aanslaan, (kâtoñg N°. 1).

Aanslibben, (pallâta), (mâra N°. 1).

Aansmeren (de toebehooren voor de kañjdjôlí tegen een bamboesje), (pâssa N°. 4), (râ̊rasá N°. 1).

Aanspoelen (râmpe N°. 2).

Aansporen, (pañgâra).

Aansprakelijk, (tâñggoñg): (toêroeñg).

Aanspreken, (tâoe).

Aanspreken (hard), gêgará).

Aanspringen (met de voorpooten tegen iemand), (bâkka N°. 3).

Aanstaan (een deur), (âñgká N°. 1).

Aansteken, (toênoe).

Aanstellen, (tânnañg N°. 5).

Aanstoken, (tǒdó).

Aanstonds, (sinampêrê).

Aanstooten, (kǒbí), (tǒdó).

Aanstuiven, (lòeloe N°. 1).

Aantasten, (djîâma N°. 1).

Aanteekening, (oerâñgi).

Aantoonen, (oêmba).

Aantreffen, (râpí), (roêmpá), (sôloñg N°. 2).

Aantrekken (een kleed), (pâke), (bône N°. 1), (antâma), (âsoró).

(zich) Aantrekken), (sâ̊rí N°. 5), (sî̊rí N°. 1), (sòesa), (âlle).

Aanvallen, (kâpilí), (mâñge), (tâppo N°. 2), (nâî N°. 1), (djîâma N°. 1), (roêmpá), (loêsoe N°. 1).

Aanvang, (moêla), (oêroe).

Aanvangen, (âlle).

Aanvoerder (van een leger), (poeñggâwa): (doêloeñg), (boêno).

Aanvoeren, (êmba N°. 2), (oêloe N°. 1), (ôsoñg).

Aanvuren, (îrí).

Aanwenden, (pâke), (boêwañg).

Aanwezig (in geringe mate in iemand's binnenste), (tîllá).

Aanwijzen, (djǒdjó).

Aanwijzen (eene zitplaats), (têmpa).

Aanwijzen (den schuldige), (tôttó).

Aanwijzing, (djǒdjó).

Aanzetten, (gârra N°. 2), (têwa N°. 1), (râra N°. 1): (sôroñg).

Aanzetten (zijne honden), (hoewîyá).

Aanzetten (de lading van een kanon), (rǒró N°. 2).

Aanzetten (tegen iets), (toêmpá N°. 1).

Aanzetten (een deur of venster), (âñgká N°. 1).

Aanzetten(slijpen), (goerînda), (padâda), (pêyó).

Aanzien, (morotâbá), (lômpo).

Aanzienlijk, (djîñjdjiñg), (lâpañg), (sîrí N°. 1).

Aanzoek (huwelijks-), (djẫngaŋ̃ N°. 1).

Aap (dârê).

Aar (van de rijstplant), 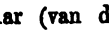 (lêsoró).

Aard (sîpá N°. 2), (atêká).

Aardappel (lâme).

Aardbeving, (rônroŋ̃).

Aardbezie, (garoêta).

Aarde, (boêtta N°. 2).

Aardewerk, (pânne N°. 2), (répé N°. 2).

Aardkloot, (boêlá).

Aardworm, (gâllaŋ̃), (ôló N°. 1).

Aarsdarm, pâlló N°. 3).

Aarzelen, (bâta N°. 2).

Aas (in het kaartspel), (âssá N°. 5).

Aas (visch), (épaŋ̃).

Abel, (Hâbelé).

Ach, (dédé N°. 1), (rîkoŋ̃), (rîkodoŋ̃).

Acht, (sagantoêdjoe N°. 1).

Acht (jaren), (pariyâma).

(geen) Acht (geven op), (bôko N°. 1).

Achteloos, 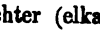 (salêderé), saloêbí).

Achten, (ŋ̃gâï).

(gering) Achten, (toêwa N°. 4), (tj̃âpá N°. 1).

Achter, (bôko N°. 1).

Achter (elkander), (toêroé), (tôloŋ̃ N°. 4), (tôloró), (râpí).

Achter (elkander zitten), (rîwa).

Achterdocht, (kâpaŋ̃).

Achtereenvolgens, (pinâwaŋ̃): (râpí).

Achterhalen, (têmpa).

Achterhoofd, (bôko N°. 1): (tj̃îkoró), (oêloe N°. 1).

Achterlaten, (bôko N°. 1), (nânro), (lâri N°. 1), (sôroŋ̃).

Achterover, 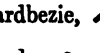 (toemiŋ̃gára), (lêŋ̃gaŋ̃).

Achterstellen (sâyoé).

Achtersteven (pamâroeŋ̃).

Achteruitgaan (kôkkoró), (poêsoe), (bôko N°. 1), (sâra N°. 8), (saléseré N°. 1), (ônó).

Achteruitschoppen, (sêmpá).

Achteruitslaan (tâpesé), (sêmpá).

Achting, (âsi N°. 1).

Achtmaal, (sagantoêdjoe N°. 1).

Achtste, (sagantoêdjoe N°. 1).

Achttien, (poêlo N°. 1).

Achttiende, (poêlo N°. 1).

Achtvoud, (sagantoêdjoe N°. 1).

Adamsappel, (boêttoe N°. 3).

Adem, (nâppasá), (nâssoe).

Ademen, (âĩ́).

Ademhalen, (âĩ́).

(wat) Ademhalen, (ná N°. 3).

Ademhaling, (êká), (âĩ́).

Ader, (oêrá N°. 1).

Ader (welke door de linkerborst loopt), (binâbá).

Ader (in de nabijheid van den navel) 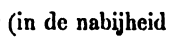 (mollodjâdji).

Ader (van een blad), 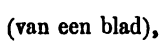 (tjapiyóe).

Admiraal, 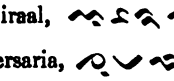 (ambarâla).

Adversaria, 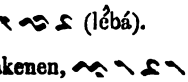 (djoemâlla).

Af, 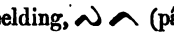 (lébá).

Afbakenen, (ômbong).

Afbeelding, 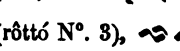 (pâtta N°. 4).

Afbraak, 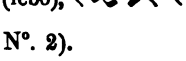 (sóeloé N° 1).

Afbreken, 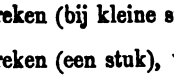 (kâtto N°. 1), 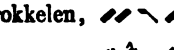 (tipasá), 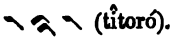 (tâppoé N°. 2), (rôttó N°. 3), 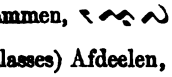 (lâkká N°. 1), 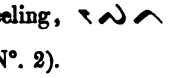 (lébo), 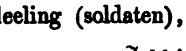 (lênto N°. 2), (sâppe N°. 2).

Afbreken (bij kleine stukjes), 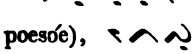 (bíbí).

Afbreken (een stuk), 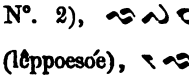 (sêngalá).

Afbrokkelen, 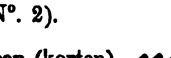 (kôkkoró), 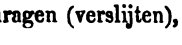 (kékesé), (tóebasá), (títoró).

Afdak, (sílo).

Afdalen, (nâoeng).

Afdammen, (êmpang).

(in classes) Afdeelen, (lâlá N°. 1).

Afdeeling, (pêtá), 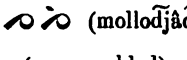 (pâssalá N°. 2).

Afdeeling (soldaten), (bótjo), 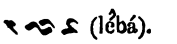 (tjokkôwang N°. 1).

Afdingen, (tâwará).

Afdoen, 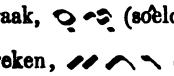 (bóeloesoé), (têppoesoé), 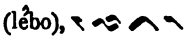 (têpoe), 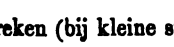 (tâppoé N°. 2), 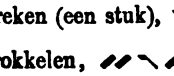 (lâppassá), 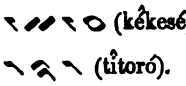 (lêppoesoé), (lébá), 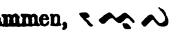 (lêttá N°. 2).

Afdoen (korten), (kóerang).

Afdragen (verslijten), 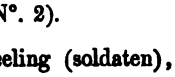 (lâte N°. 1).

Afdroogen, 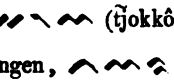 (lóeloé N°. 3).

Afdwalen, 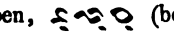 (sâla N°. 6).

Afgemat, 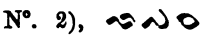 (pôso), 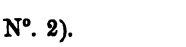 (tângalá).

Afgenomen (niet meer hetzelfde als vroeger vermogende), 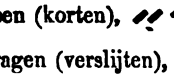 (sâra N°. 8).

Afgeschilferd (tjóebeng).

(een) Afgestorvene (ânjdja).

Afgeven, (sâre N°. 1).

Afgieten, (rírísí N°. 1).

Afglijden, (tjótjoró N°. 2).

Afhakken, (pápará N°. 3).

Afhalen, (bóentoeloé).

Afhangen (naar beneden hangen), (bêlong N°. 2), (mêlong), (dôpe), (rôwe N°. 2.)

Afhankelijk, (taâlló), (djânnang), (lângga), (êntêng).

Afhelling (van een berg), (panísirí), (sísirí N°. 3).

Afhouden (een vaartuig), (tóeróe).

Afhouwen, (pôlong), (tâbang), (tébá), (tâttá N°. 3).

Afjakkeren (paard), (sâoeróe).

Afkappen, (tâbang).

(ergens een) Afkeer (van hebben), (sâpa N°. 1).

Afkeuren, (sâla N°. 1).

Afkluiven, (kíkí N°. 1).

Afknabbelen, (kíkí N°. 1).

(regtstreeks op iemand) Afkomen, (lóeroesoé).

Afkomst, (âssalá N°. 2).

Afkomstig, (bâttoe N°. 2).

Afkrabben,

Afleeren, (sâra N°. 3), (sîla).

Afloopen, (lâppassá).

Afloopen (vendutie), (ônó).

Afloopen (een vaartuig), (dèloroó).

Aflossen, (gîlirí).

Aflossing, (gîlirí).

Afluisteren, (dândañg N°. 2), (sâmmañg N°. 2).

Afmaken, (têpoe), (lêbá).

Afmaken (dooden), (lêttá N°. 2).

Afnemen, (pôpporó), (dîñgîñg), (lêbasá), (lâliñg N°. 2), (sòèloóe N°. 1).

Afnemen (in waarde), (pôpporó), (barânna N°. 2).

Afnemen (in grootte, in vermogen), (pòèsoe).

Afnemen (in getal), (mâmasá), (rôka N°. 2).

Afnemen (in kracht), (sâoe N°. 3), (îroesóe).

Afnemen (ergens iets afligten), (tâgo N°. 2).

(eene verklaring) Afnemen, (âlle).

Afpeuzelen (bij kleine stukjes), (bîbí).

Afplukken, (kâttilí), (pòèpoeloóe), (bôllo N°. 5), (tîpasá), (ròèroesóe N°. 2).

Afpluksel, (bôllo N°. 5).

Afraden, (tòèroóe).

Afrukken, (rântoesóe), (sâppe N°. 2).

Afrukken (vruchten of takken), (pâë).

Afschaduwing, (bâyañg).

Afschaffen, (lêsañg).

Afschaven, (bôlosó), (dârisí).

Afschaven (rotting), (râoóe N°. 3).

Afscheid, (pâlá N°. 4), Bonth., (sîmañg).

Afscheiden, (lâkká N°. 1), (sâlá N°. 7).

Afscheuren, (pâë N°. 1), (lâkká N°. 1), (sâppe N°. 2), (sîñré).

(gelijk) Afscheuren, (bîñgasá).

Afschieten, (lâppó N°. 1), (lâñge N°. 3).

Afschijnsel, (siyâlo).

Afschoeijen, (êmpañg).

Afschrampen, (bêtjoló).

Afschrapen, (sôso N°. 2), (sôró N°. 3).

Afschrappen, (kârí), (kêrnóe), (dârisí), (lêsañg).

Afschrappen (rotting), (râoóe N°. 3).

Afschrapsel, (râoóe N°. 3).

Afschrift, (lêmba N°. 2).

Afsnijden, (kâtto N°. 1), (pâppá), (pâpará N°. 3), (pôloñg), (tâttá N°. 3), (tôto N°. 2).

(een klein stukje) Afsnijden, (tôbá N°. 1).

(gelijk) Afsnijden, (târí N°. 1).

(bij de gewrichten) Afsnijden, (lêso N°. 1).

(een blad met een mesje en langs een houtje gelijk) Afsnijden, (sâñgá N°. 3).

Afsnijden (den linkerpoot van een haan), (sêpá N°. 1).

Afsnijden (de kammen der hanen), (sôdo).

Afspoelen (kleeren), (êmboñg N°. 1).

Afstaan, (lâlo N°. 1), (sâre N°. 1, (hâllalá).

Afstammeling, (bîdja), (djâri), lôloró), (sôloñg N°. 1), (âlasá N°. 1).

Afstamming, (tòeroeñg).

Afstand, (sîmbañg).

Afstijgen, (nâoeñg).

Afstooten, (toempîlañg).

Afstroopen, (pòeroesóe), (bânoesóe), (sisîli N°. 2).

Afteekening, (râpañg N°. 1).

Aftobben, (sâwalá).

Aftreden (een regent), (sòeloé N°. 1).

Aftrek, (lârisí).

Aftrekken, (kòerañg), (sòeloé N°. 1), (âlle).

Aftrekken (bladen van een boom), (ròeroesóe N°. 2).

Afval (van de kapas), (karibôbo N°. 1).

Afvallen (naar beneden vallen), (tòegoeróe), (tîtoró), (ròenañg), (ròeroesóe N°. 1).

Afvallen (hoornen), (pêpoe).

Afvallen (in gezondheid), (bâsa N°. 1), (mâssa N°. 4, (rôka N°. 2).

Afvallen (ontrouw worden), (bâlí N°. 5). (mâlisí), (lòempá N°. 1).

Afvallen (bij de gewrichten), (lênto N°. 2).

Afvallen (vruchten), (lêlasá).

Afvallen, (half of gedeeltelijk), (sôsará).

Afvangen (vliegen) (kârí).

(voor den wind) Afvaren, (nâoeñg).

Afvegen, (lòeloé N°. 3), (lêsañg).

Afwenden, (tôla), (sompêlañg).

Afwenden (de oogen van) (sâla N°. 1).

(het hoofd) Afwenden, (saîle).

Afweren, (tîmparâ), (tâpesé), (târa N°. 1), (rêmpá).

Afwijken, (sâla N°. 6).

Afwijzen, (balêbesé), (tòeróe), (sôñgka).

Afwisschen (tranen), (kêreñg).

Afwisselen, (gîlirí), (lêbasá).

Afzakken, (nâoeñg).

Afzakken (een rivier), (sòeloé).

Afzetten, (pôloñg), (toempîlañg), (sòeloé N°. 1), (ômboñg).

Afzetten (van het vuur), (târo N°. 1).

Afzetten (een stuk grond), (sêñgalá).

Afzetten (eene rivier om te visschen), (âmpañg).

Afzetten (een weg, opdat die niet begaan worde), (rômpoñg).

Afzonderlijk, (kâle).

Agaat, (âkké).

Agilahout, (kalâmbá).

Agio, (bâsí N°. 4).

Agurkje, (bôyó).

Al, (kâmma N°. 2), (ñgâseñg), (lâbañg N°. 1), (si), (sâla N°. 5), (sòewará), (âseñg N°. 1).

Albatros, (tôkoñg N°. 1), (dâtañg).

Aldus, (kâmma N°. 2), 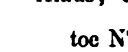 (kôntoe N°. 1).

Algemeen, (bôroñg N°. 1), (motâllá), 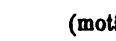 (lâra N°. 4), 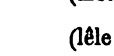 (lêle N°. 1), 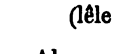 (sâmará N°. 1).

Algenoegzaam, (ânoe).

Allah, (âlla N°. 5).

Alle, (kôntoe N°. 1), (ñgâseñg), (bére N°. 1), 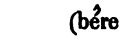 (si), (sâñgge), 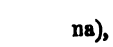 (sére N°. 1), 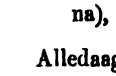 (añggêna), (âseñg N°. 1).

Alledaagsch, 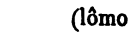 (bârañg N°. 2), (lômo N°. 1).

Alleen, (kâle), (mâlle N°. 2), (toênggalá).

Allerlei, (râmbañg), 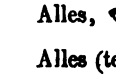 (sâñgká N°. 1).

Alles, (sâñgiñg).

Alles (te zamen), (râmbañg).

Aloëhout, (gâroe).

Alphabeth, 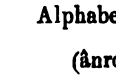 (lôntará N°. 1), 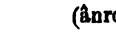 (ânroñg).

Als, 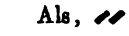 (kâmma N°. 2).

Alsmede, (kâmma N°. 2), (râpí).

Altijd, (kâmma N°. 2), (toênggoe), (timoêroeñg N°. 2), (tôloñg N°. 3).

Altoos, (mêmañg), 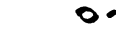 (sa N°. 2), (sâllo).

Alluin, 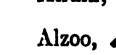 (tâwasá).

Alzoo, (kâmma N°. 2), 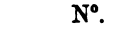 (kôntoe N°. 1), (âpa N°. 1).

Ambacht, 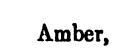 (bôya).

Amber, (âmbará N°. 1.)

Amberbal, 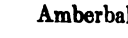 (âmbará N°. 1).

Ambt, 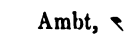 (êmpo).

Ambtgenoot, (gôna), (balî N°. 1), (sâmpá N°. 3).

Amen, (âmiñg).

Amok, (djâlló).

Amuleet, (djîmá).

Ananas, (pândañg).

Ander, (bére N°. 1), (marâëñg), (sére N°. 1).

(met) Andere (woorden), (bârañg).

Anders, (marâëñg).

Angel, (tódó).

Angst, (râwañg N°. 2).

Anisette, (ânisí).

Anijs, (âdasá), (ânisí).

Anijszaad, (âdasá).

Anjelier, (îñjdjilîri).

Anker, (balâñgo).

Ankergiegeld, (bânnará N°. 3), lâboe N°. 2).

Ankeren, (balâñgo), (lâboe N°. 3.

Ankerplaats, (lâboe N°. 3).

Ankertouw, (rânrañg N°. 1).

Antwoord, (bâlí N°. 3).

Antwoorden, (piwâli), (bâlasá), (wâli N°. 1), (sîla), Sal. (hâli N°. 1.)

Arabië, (ârabá).

Arabier, (ârabá), (ârá N°. 3).

Arabisch, (ârá N°. 3).

Arbeiden, (rêso), (sâro N°. 1).

Arm, Sal. (takêra), (lâgesé).

Arm (behoeftig), (kêroeñg), (âsi N°. 3.)

Armband, (pônto).

Armholte, 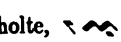 (êpa).

Armoede, 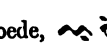 (âsi N°. 3).

Arrowroot, 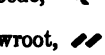 (katjoênda).

Artikel, (parakâra), (boêwañg).

As, 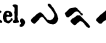 (înro).

Asch, (âwoe).

Aschkleurig, (boêloe N°. 1).

Assistent-Resident, (pêtoró).

Asthma, (sêké N°. 2).

Astroloog, (Isitâralôêga).

Avond, (bâñgi).

Avondster, (pâle N°. 2).

Azijn, (bâlló N°. 3).

B.

Baadje, (bâdjoe).

Baai, (kâmpe N°. 2), (lêmba N°. 1).

Baal, 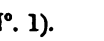 (bandâla).

Baard, (djâñggó N°. 1).

Baarmoeder, (ântañg), (âná).

Baas, (pânre), (lâsa N°. 3).

Baatzuchtig, 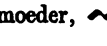 (kêlla), (nêké).

Babbelen, 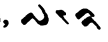 (kâna), (tjarîmpé), (tjalîmperé), (tjalêperé).

Badak, 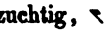 (bârá N°. 6).

Baden, 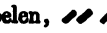 (djêné), (âmme).

Badkuil (karbaauwen), (pôpo N°. 3).

Badkuip, 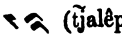 (djêné).

Badplaats, 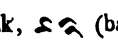 (tâmañg), (djêné).

Bagaadje, (êrañg).

Bajonet, 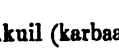 (sâñgkoeñg).

Bak, (lîpoeñg N°. 2), (lôdjoñg N°. 1).

Bakboord, 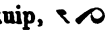 (kaîri).

Bakkebaard, 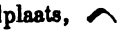 (tjâmbañg).

Bakken, 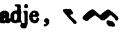 (toênoe).

Bakken (steenen), (dêdé N°. 2).

Baksteen (zinken als een), (boêboeróe).

Bal, (râga N°. 3).

Balans, (tîmbañg).

Baldadig, (ñjênjeré).

Balk, (bâló N°. 1).

(zolder) Balk, (dôdosó).

Balken, (ñgôwé).

Ballast, (toelabâra).

Balletje (van suiker en rijstemeel), (ônde).

(tot een) Balletje (maken), (tjoêlañg N°. 2).

Balling, (pêlá N°. 1).

Bamboes, (pâpa), (bo'elo), (tîmpo).

(jonge) Bamboes, (lêbon̄g).

Band, (po'eroesoé), (sîkó).

Banden (om de gânran̄g), (gantâyan̄g N°. 2), (tambêran̄g).

Band (boekdeel), djîlí N°. 2.

Bang, (râwan̄g N°. 2).

Bangmaken, (gâmmará), (râmmá N°. 5), (lo'empá N°. 3).

Baren, (âná N°. 1).

Barensnood, (tjîko).

Barenswee, (ârań̄g N°. 1).

Barst, (te'ñgeré).

Barsten, (pôkará), (bôrosó), (bêlá N°. 2).

Barstjes (met kleine), (râta N°. 2).

Basstem, (garôñggoñ̄g).

Bast, (ko'elí), (kalo'epasá), (bâbí), (mâsa N°. 1).

Bast (van pisań̄g-boom, in malkander gevouwen tot bewaring van het een of ander), (tôloñ̄g N°. 1).

Basta, (basâttoe).

Bastaard, (sôsó N°. 1).

Bastion, (salêko).

Batikken, (bâté N°. 2), (to'elisí).

Beantwoorden, (bâli N°. 3), (bâlasá N°. 1), (ro'eppa N°. 2).

Bearbeiden, (djâma N°. 1).

Beboeten, (kâdó N°. 1), (kânre), (tâba N°. 1), (to'enroeñ̄g N°. 3), (sâla N°. 1).

Beboeting, (tônra).

Bedaard, (dîñgîñ̄g).

Bedachtzaam, (nâná N°. 2).

Bedanken, (rânnoe).

Bedanken (den doctor of de doctoresse), (ôlle N°. 2.)

Bedanken (aan tafel voor het een of ander) (ânoe).

Bedaren, (o'endoeroé).

Bedaren (komen tot), (ná N°. 3).

Bedaren (drift), (râmpá N°. 1).

Beddelaken, (lâpá N°. 1).

Bede, (dôwan̄g N°. 2), (dôwa N°. 2), (batâra N°. 1).

Bedehuis, (lâñggará).

Bedekken, (bo'eñ̄gkoesoé), (tôñ̄gkó), (rômpoñ̄g), (lêñ̄goé).

Bedekking, (tôñ̄gkó).

Bedelaar, (pâlá N°. 4).

Bedelaarsdeken, (tâmpeñ̄g).

Bedelen, (pâlá N°. 4).

Bedelmonnik, (pâkkirí).

Bedenken, (âí).

Bederven, (gêsará), (pânrá).

Bedestond ('s morgens vroeg), (so'eboe).

Bedestond (op het midden van den dag), (lôhoró).

Bedestond ('s namiddâgs te drie ure), (âsará).

Bedestond ('s namiddags te vijf ure), (âsará).

Bedestond ('s avonds tegen zonne-ondergang), (mañgarîbi).

Bedestond ('s avonds te half zeven) (îsa).

Bedevaart, (âdjî).

Bediende, 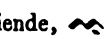 (âgañg N°. 1).

Bediende (vrije), (kânre), 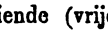 (toemâniñg N°. 1).

Bedienen, 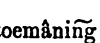 (toemâniñg N°. 1), (depâra), 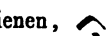 (djâga).

Bediening, (êmpo).

Bedillen, (baritjâlla).

Bedingen, 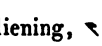 (tâwará N°. 1).

Bedoelen, (ôlo N°. 4).

Bedorven, 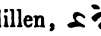 (bóno), (bâri N°. 1), 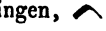 (tâmpoeñg), (rossá N°. 2).

Bedotten, (bissoe), (toeloe).

Bedreigen, (mâllá N°. 2), 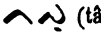 (âñjdjá N°. 1).

Bedreven, (tâttá N°. 5), (sissí N°. 4), 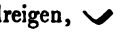 (âtta N°. 3).

Bedriegelijk, (bâlle N°. 4).

Bedriegen, (koerâga), (kalíboñg), (pârroe .N°. 2), (bâñgo N°. 1), (bâlle N°. 4), (léko), (âkkalá), (îmañg N°. 3), (înro).

Bedrieger, 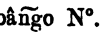 (bâlí N°. 5).

Bedrijf, (lâmpa).

Bedrijvig, (djâî N°. 1), 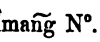 (sâñgká N°. 1).

Bedroefd, (lânnasá).

Bedrog, (koerâga), 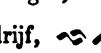 (âkkalá).

Bedwelmen, (bêñgo), 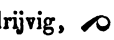 (lîpoe).

Bedwingen, (lâwa N°. 1), (âmpañg).

Beëedigen, 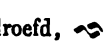 (kâna), (tôdjeñg).

Beek, (kâloró).

Beeld, 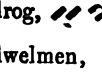 (mâñggá), (tâoe N°. 1), (râpañg N°. 1).

Been, (boekoe N°. 1), (bâñgkeñg).

Beenband, (pônto).

Beenblok, (balâñggoe).

Beenboei, (sañgkâla N°. 1).

Beenbreuk, (têpó).

Beenring, (pônto).

Beer, 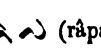 (baroewañg).

Beërven, (poesâka).

Beest, (ôló N°. 1).

Beestachtig, (ôló N°. 1).

Beet (hebben), (âlle).

Beetje, (bîbí).

Beetpakken (terdege), (rôssá).

Begaan, (djâppa), (agâñg N°. 2).

Begaanbaar, (loeloe N°. 2).

Begeeren, (tjînna N°. 3), (tjâniñg N°. 1), (ênroeñg), (îlañg).

Begeerig, (ñgôwa N°. 1), (tjînna N°. 3), (tjînî), (soewâllá).

Begeerlijk, (tjînna N°. 3).

Begeerte, (tjînna N°. 3), (ênroeñg), (hâwa N°. 1.)

(sterke) Begeerte, (soewâllá).

Begeleiden, (rêmba N°. 1), (oeloe N°. 1.)

Begeven (zich overal heen-), (lâbañg N°. 1).

Begieten, (bâsa N°1), (toempasá), (tîmba N°. 1), (djéné), (sîmba N°. 2).

Begiftigen, (kîyoró).

Begin, (pôkó), (moela), (lâpa N°. 1), (lôlo N°. 3), (oeroe N°. 1), (oeloe N°. 1).

Begin (der westmoeson), (roentoé).

Beginnen, (bôyoñg), (mo̍ela), (bâla N°. 1), (o̍eroe N°. 1).

Beginsel, (bo̍eñga).

Beginsel (eene aandoening van koorts), (bôyoñg).

Begluren, (tôwá N°. 3).

Begraafplaats, (ko̍eboeróe).

Begrafenis, (mâte).

Begraven, (tâttará), (tarâwañg), (lo̍ewañg), (âwañg N°. 2).

Begrijpen, (gâppa), (bâttoe N°. 2), (ro̍epa N°. 1), (so̍ema N°. 1), (so̍emañg), (âtta N°. 3), (âlle).

(iets niet regt) Begrijpen, (lîñga N°. 2).

Begrip, (gâppa), (bâttoe N°. 2).

Begroeten, (tahâya), (dj̃âma N°. 1).

Begunstigen, (mâse), (lâmmoró).

Behaagzucht, (dj̃âbe).

Behagen (scheppen), (te̍ne), (lêbañg N°. 2), (lâtt̃oé), (âpasá), (âlle).

Behalve, (pântará), (ro̍ewa), (sañgâli).

Behandelen, (pâré N°. 1), (dj̃âma N°. 1).

(koel) Behandelen, (to̍enroeñg N°. 3).

Behandelen (als), (âsseñg N°. 2).

Behangsel, (kâllí N°. 4), Sal. (lêko N°. 4).

Behartigen, (dj̃âmpañg N°. 1), (âti N°. 1).

Behendig, (sîntá).

Behendigheid, (kayâwo).

Behoefte, (ko̍erañg), (hâd̃já).

Behoeftig, (âsi N°. 3).

Behooren, (râtañg).

Behooren (bij), (ro̍eroeñg), (lôlé), (lôlloñg N°. 4).

Behooren (onder), (lâmpa).

(naar) Behooren, (si).

(de toe-) Behooren (van iets), (pakâkasá).

Bejammeren, (dâra N°. 1), (sîna).

Beide, (ro̍ewa).

Beitel, (pá N°. 4).

Beitelen, (pá N°. 4).

Bekeeren, (tôbá N°. 2).

Bekend, (lôntará N°. 2), (lâra N°. 4).

Bekend (overal), (pâti N°. 1), (bo̍ewará), (bôsará N°. 1), (rârá N°. 4), (lêle N°. 1).

Bekende, (âsseñg N°. 2).

Bekennen, (âni N°. 1).

Beker, (golêta).

Bekijken, (tîliñg).

Bekken (van den omroeper), (berêñg N°. 2).

Bekken (muzijk), (goñg), (môñgañg), (dêñgka).

Bekladden, (mênj̃t̃jo).

Beklagen, (dâra N°. 1).

Bekleeden (met matten), (tâmbá N°. 3).

Bekleedsel, (rôkó N°. 1), (lâpisí), (sarômboñg).

Beklimmen, (to̍eppóe), (nâí), (âmbí).

Beknopt, (tâppá N°. 4).

Bekomen, (balikâraŋ̃g), (ôlle N°. 2).

Bekommerd, (gâroe N°. 2), (bâŋ̃gka N°. 2), (sîmpoeŋ̃g), (sapîri), (soêsa), (sâí N°. 3).

(om iemand) Bekommerd (zijn), (mâliŋ̃g N°. 2).

Bekommeren, (barânna N°. 2).

Bekorten, (bôdo).

Bekreunen, (barânna N°. 2).

Bekruipen, (lêmé), (lôló N°. 1).

Beladen, (loêraŋ̃g).

Belagchelijk, (mêlé).

Belangeloos (dienstbetoon), (sâro N°. 1).

Belang stellen, (d̃jâmpaŋ̃g N°. 1).

Belasteren, (bîsí).

Belasting, (karâd̃já), (kassoewîyaŋ̃g), (bânnará N°. 3), (bêya N°. 1), (boêwisí), (soêssoeŋ̃g N°. 2).

Beleedigen, (biŋ̃t̃jâna).

Beleediging, (biŋ̃t̃jâna).

Beleefd, (âsseŋ̃g N°. 2).

Beleefdheid, (âsseŋ̃g N°. 2).

Belegeren, (lêyo N°. 1), (lîyoeŋ̃g N°. 1.)

Beleggen, (pamâki), (tâta N°. 1), (lâpá N°. 2), (lôŋ̃d̃jó), (ôbará).

Beleid, (âkkalá).

Belemmeren, (karampâllaŋ̃g), (salâmpará).

Beletsel, (sâŋ̃gkalá N°. 2).

Beletten, (gaŋ̃ggâla), (t̃împará), (lâwa N°. 1), (sôŋ̃gka), (âli N°. 1), (âloé N°. 3), (âlo N°. 1).

Belijden, (âni N°. 4).

Belijdenis, (sahâdá).

Beloeren, (ôdo).

Beloonen, (goêna).

Belooning, (pahâla), (bâlasá N°. 1), (rêso).

Beloven, (d̃jâŋ̃jd̃ji).

Belust, (paloêŋ̃gaŋ̃g), (îraŋ̃g).

Bemerken, (sâriŋ̃g N°. 1).

Beminnen, (ŋ̃gâî).

Bemoeial, (d̃jâmpaŋ̃g).

(zich) Bemoeijen (met), (t̃jôwé), (antâma).

Bemorsen, (bêró N°. 1), (toêmpasá), (râmassá N°. 3), (lêmo N°. 2).

Benaauwd, (boêsaŋ̃g), (loêsá N°. 1), (sêké N°. 2), (sêppá N°. 2).

Benaauwdheid (op de borst), (dâŋ̃ge).

Benaauwen, (pêpá), (rêppa N°. 2).

Benadeelen, (tâllaŋ̃g N°. 2).

Bende, (gômpo).

Benemen (leven), (lêmba N°. 2).

Beneden, (râwa N°. 1).

Benedenarm (binnenzijde), (pâra N°. 4).

Benedenarm (buitenzijde), (pâra N°. 4).

Beneden zijn stand, (nâoeŋ̃g), (sâla N°. 1).

Beneveld, (kôlaŋ̃g), (oêmboeróe).

Benevens, (lôlloŋ̃g N°. 4).

Bengalen, (beñggâli).

Benijden, (dâra N°. 1).

Benoemen, (tâppoe N°. 3).

Benoodigdheden (voor het een of ander), (pagâwe).

Benzoin, (kamâñjñjañg), (kamîñjñjañg).

Beoordeelen, (tâñgará).

Beoorlogen, (tiñgâra).

Beoosten, (ân̂gîñg).

Bepaald, (tâppóe N°. 2).

Bepalen, (tântoe), (nâssa).

Bepalen (een dag), (sâre N°. 1).

Bepaling, (sârá N°. 2), (êmpañg).

Beplakken, (dâmpoelóe N°. 1).

Beplanten, (lâmoeñg).

Beproeven, (ijîko), (sôrí).

Beraadslagen, (pâkká), (tâñgará).

Beregenen, (tâba N°. 1).

Bereik, (kânre), (roèmpá).

Bereiken, (kâmpo N°. 3), (toèdjoe N°. 1), (râpí),

Berekend voor, (sañjdjâta N°. 2).

Berekenen, (âlle).

Berekening, (pôle).

Berg, (môñjtjoñg N°. 1), Sal. (hoèloe).

Bergachtig, (boèkkóe N°. 3).

Bergen, (pâttassá N°. 2), (râsrasá N°. 2).

Bergrug, (tanêtte).

Berigt, (karêba), (pâsañg N°. 1), (birîta), (hâbará).

Berigten, (râpá N°. 1).

Berijden, (bâï).

Berispen, (tjâlla N°. 2), (lârro).

Beroemd, (pâti N°. 1).

Beroemen (zich), (lêtjé).

Beroep, (bôya).

(zich) Beroepen (op), (tâñjdjeñg).

(met de vingers) Beroeren, (tjalôbe).

Beroerte, (sêro N°. 2).

Berokkenen (iemand kwaad), (êmpo).

Berooken, (barôemboeñg N°. 2), ôemoeñg N°. 1).

Berooven, (râboé N°. 1).

(van bijna alles) Berooven, (sôlará).

Berouw, (sâssalá N°. 2), (sassalâlañg).

Berucht, (pâti N°. 1).

Berusten (in), (têtte N°. 1), (âkkañg).

Berusten (op), (êntteñg).

Beschaafd (âsseñg N°. 2).

Beschaafdheid, (âsseñg N°. 2).

Beschaamd, (sîrí N°. 1).

Beschadigd, (roèssá N°. 2).

Bescheiden, (siñgkôlo), (sâboeróe N°. 1.

Beschenken, (toèroeñg), (râppo N°. 2).

Beschermen, (toètoe N°. 1), (rîñrîñg).

Beschermengel, (rewâta).

Beschermgeest, (rewâta).

Bescherming, (lâlañg N°. 2).

Beschijnen, (sêyoró).

Beschijnen (Zon), (âllo N°. 3).

Beschikken, (toèdjoe N°. 1).

Beschikking, 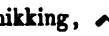 (pârê N°. 1), (tòedjoe N°. 1).

Beschimmeld, (lâmoe-lamòesañg).

Beschimpen, 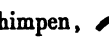 (tòewa N°. 4).

Beschoeijing, 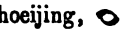 (salâsá N°. 3).

Beschouwen (als), (pârê N°. 1), 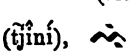 (tjînî), (îtoeañg), (tòeroeañg), (âssañg N°. 2).

Beschrijven, 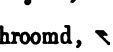 (òekirî).

Beschroomd, (bênterê).

Beschuldigen, 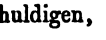 (tânrá N°. 1), (djâmmá N°. 2), 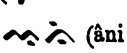 (sâssalá N°. 1), (âni N°. 1).

Beschuldiging, 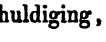 (djâmmá N°. 2).

(te onregt) Beschuldigen, 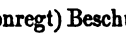 (balitânrá).

Beschutten, 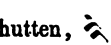 (rînrîñg).

Beschutting, 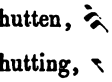 (lêñgóe).

Bealaan, 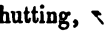 (kâlasá), (pamâki), (pândó), 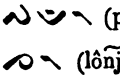 (tâta N°. 1), 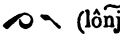 (lôñjdjó), (rôkó), 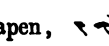 (sòempá N°. 2).

Bealapen, 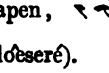 (tjêñgke), 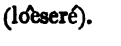 (lòeseré).

Beslechten, 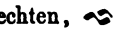 (lâppará).

Beslissen, 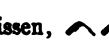 (tâppóe N°. 2), 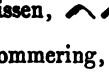 (lêbá).

Beslommering, 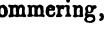 (wâse).

Besluit, (tâppóe N°. 2), (êmpañg.

(ergens niet toe kunnen) Besluiten, 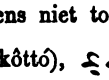 (kôttó), 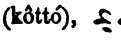 (bòettóe N°. 4), 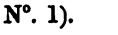 (sânrá N°. 1).

Besluiteloos, (lêñgkañg).

Besmeren, 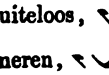 (mênjtjo), 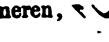 (dâmpoeloé N°. 1).

Besmeren (met meel), (sâpóe N°. 2).

Besmeren (met kalk), 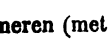 (lêpa N°. 3).

Besmetting, (sâwañg).

Besnijden, (kâttañg N°. 1), (bâri N°. 1), (sòenná N°. 1).

Bespannen (met den vinger), (lâmá N°. 2).

Bespatten, (râttjî).

Bespeuren, (tjînî).

Bespieden, (tîro), (tjôkko).

Bespoedigen, (ôndañg N°. 1).

Bespottelijk, (mêlé).

Bespotten, (kâkalá), (êllé).

Besprenkelen, (bâsa N°. 1), (sôloró N°. 2).

Bespringen, (lòempá N°. 1).

Besproeijen, (tâbasá N°. 1).

Best, (bâdjî N°. 1), (lâbirî).

Bestand (tegen), (kòelle), (pârrañg), (sâoeróe).

Besteden, (bône N°. 1), (tâñggá N°. 2).

(geheel) Besteden (voor), (lêtjoñg).

Bestekamer, (djòeñgkî), (djâmbañg).

Bestelen, (lòekká N°. 2).

Bestendig, (djânnañg), rêresé).

Besterven (vleesch), (lòemoé).

Bestraffen, (kâna), (tâba N°. 1), (tòedjoe N°. 1), (lârro).

Bestralen, (tâppassá).

Bestrijken (met klei), (lîlî N°. 3).

Bestrooijen, (kîyoró), (kêoró), (sîyará).

Besturen, (gî yó) (parênta (tânrá N°. 1.)

Bevrijden, 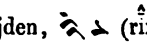 (rîñgañg N°. 1), 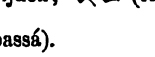 (lâppassá).

Bewaard (blijven voor), 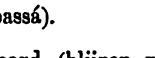 (salêwañg N°. 2).

Bewaarplaats, 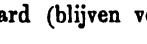 (bôlí N°. 3).

Bewaken, (kâmmí), (djâga).

Bewaren, 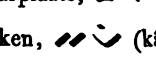 (kalawâki), (pâttassá N°. 2), (bôlí), 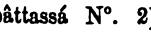 (nânro), (râmpe N°. 3), 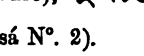 (rârasá N°. 2).

Bewegen, 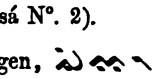 (gîyó), 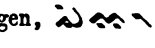 (gôyañg), (galêmboñg), 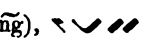 (bênroñg), 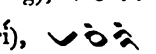 (mêkkó), 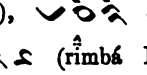 (mîkirí), (mâsirí), (tjâmme), (rîmbá N°. 2), 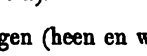 (lêyó N°. 2), (îkirí), 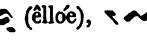 (ôle N°. 1).

Bewegen (heen en weder), 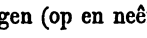 (îliñg), 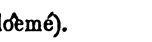 (êlloé), 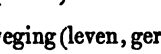 (êleñg).

Bewegen (op en neêr), 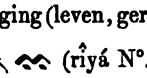 (lòembé), (lòemé).

Beweging (leven, geraas), (gêgeré), 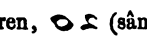 (rîyá N°. 2).

Beweging (lawaai), (sêñgge).

Beweren, 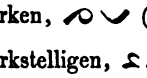 (sâmbá).

Bewerken, 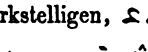 (djâma N°. 1).

Bewerkstelligen, (bâttoe N°. 2).

Bewesten, 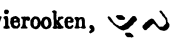 (âñgîñg).

Bewierooken, 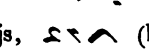 (dòepa).

Bewijs, 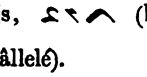 (bâte N°. 1), 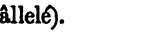 (dâllelé).

Bewijs (van slavernij), 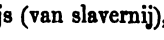 (tjá N°. 1).

Bewijsplaats, 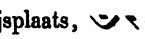 (dâllelé).

Bewind, (djânnañg).

Bewonen, (êmpo).

Bewoner (van een land), (bône N°. 1), (bòewa N°. 5), (âná).

Bewustzijn, (soemâñgá), (sâriñg N°. 1).

(tot) Bewustzijn (komen), (oerâñgi).

(buiten) Bewustzijn, (lòepa N°. 1).

Bezaaijen, (tòegalá), (sîyará).

Bezaan (op een schip), (besâñg).

Bezadigd, (nâná N°. 2).

Bezem, (bârrassá N°. 1).

Bezeten, (bâtañg N°. 1).

Bezetten, (êmpo).

Bezig, (pâtirí).

Bezijden, (bâle N°. 1), (sâri N°. 1).

Bezinken, (tinâoe).

Bezitten, (pâta N°. 1), (ânoe).

Bezitting, (bôlí N°. 3), (ânoe).

Bezoar, (koelâoe).

Bezoedeld, (nâdjisí).

Bezoedelen, (ròemoesoé), (lêmo N°. 2).

(Condoleantie) Bezoek, (timpôroñg).

(een) Bezoek (afleggen), (nâí N°. 1).

Bezoeken, (tjîní), (timpôroñg).

Bezorgd, (gâroe), (sîmpoeñg).

Bezorgen, (târa N°. 2), (êrañg).

(terug) Bezorgen, (lâñge N°. 3).

Bezorgdheid, (sîmpoeñg).

Bezwangeren, (êrañg).

Bezwaren, (tânrá N°. 1).

Bezwarend, (bâttalá).

Bezweren, (tôdjeñg), (sapâtta).

Bezwijken, (tòegoeróe), (sâyañg).

Bidden, (kânro), (pâlá N°. 4); (batâra N°. 1), 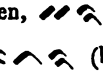 (tĩñgâra), (târa N°. 1), (dôwañg N°. 2), (sambâyañg).

Bidkleed, (bôwoñg), 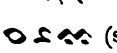 (tôpe), (talâkko).

Biduur, (mañgarîbī), 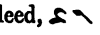 tahâdj̃ó), (lôhoró), 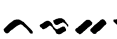 (wâttoe), (waloèha), 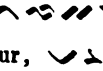 (soè-bqe), (îsa), (âsará).

Big, (bâwi).

Bij, (bâni).

Bij, (ri).

Bijbel, (kîttá N°. 2).

Bijdoen, (tâmba N°. 4), (tômboñg N°. 2).

Bijéén roepen, (tâmbá N°. 1).

Bijkomen, 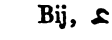 (oerâñgi), 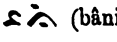 (ôlle N°. 2).

Bijhouden, (râpí).

Bijl, (pâñgkoeloé).

Bijleggen, (âmá N°. 1).

Bijlichten, (soèlo N°. 1).

Bijna, (bîriñg), 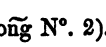 (sâla N°. 1).

Bijnaam, 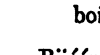 (tîmañg N°. 2).

Bijsmaak, (mêloe).

Bijstaan, (êwa N°. 2).

Bijster, 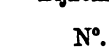 (lîñgoe).

Bijten, 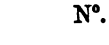 (kîkí N°. 2), 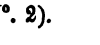 (kôkó N°. 3), (kalâttá), 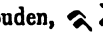 (tôttó N°. 4).

(met de lippen) Bijten, (âmmañg).

Bijtend (van smaak), (pâttj̃e), 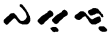 (pârra N°. 10).

Bijvoorbeeld, (bârañg N°. 1), 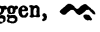 (âla N°. 1).

Bijvoegen, (dèmpoe N°. 1).

Bijwerk, 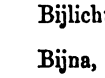 (kâmpĩñg).

Bijwijf, (goèndí), 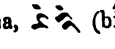 (mâñge).

Bijzit, (tĩ̂nro), (loèseré), (êpé N°. 1).

Bijzonder, (kâde N°. 3), 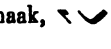 (bâtí N°. 2), Sal. (bâhañg), 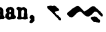 (mâka N°. 3), (mâñgka), 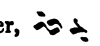 (dòèdoe), (sâñgká N°. 1).

Bil, (pâdja N°. 4), Sal. 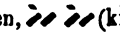 (pâñgoeñg).

Bil (het vleezige), (bôté N°. 1).

Billijk, 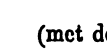 (tâñga), 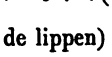 (tâba N°. 1), (lâmboesoé).

Bilnaad, (sîmbañg).

Binden, (kâwará), 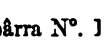 (gâma N°. 1), 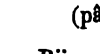 (pâoé N°. 2), (bîdá), Bonth. (râmpá N°. 2), (sîkó).

Bindrotting, (râoé N°. 3).

Bindsel, (dj̃âlĩñg N°. 1), 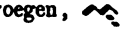 (sîkó).

Binnen, (kâmboe N°. 1), (lâlañg N°. 1).

Binnendringen, (tâppassá).

Binnendringen (schijnsel van vuur of licht), (sîlo).

Binnengaan, (sâpo N°. 1), (antâma).

Binnenhoek (oog), (tj̃îtj̃a N°. 2).

Binnenkomen, (sâpo N°. 1),

Binnenkoorts, (balâwo).

Binnenland, (sâpo N°. 1).

Binnensluipen, (roèroe N°. 3).

Binnensmokkelen, (loèmpá N°. 1).

Binnensmonds, (tâmpará).

Binnenste, (kâmboe N°. 1), (kâle), (bâteñg).

Binnentreden, (lâbasá).

Binnenzijde (wenkbraauwen), (pôkó).

Bitter, (pâĩ).

Bitterachtig, (lâra N°. 2).

Blaar, (katj̃ânnoñg).

Blaas, (mêya).

Blaasbalg, (poêpoé N°. 2), (bêsó).

Blaasroer, (sâppoé N°. 6).

Blaauw, (gâoé N°. 1).

Blaauw (van knijpen of slaan), (kâllá N°. 6).

Blad, Sal. (tâha), 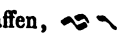 (lêkó N°. 3).

Blad (jong), (nanoênroeñg).

Blad (verdord), 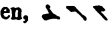 (karôppó N°. 2).

Blaffen, (lôlloñg N°. 3).

Blaker, (tĩnrá).

Blaten, 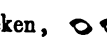 (ñgôwé).

Blazen, (toêwí N°. 2), (îrí).

Blazen (tegen), (sâoe N°. 4).

Bleek, (poêtj̃á N°. 1), (pĩlasá).

Bleeken, (sâssa N°. 2), (âllo N°. 3).

Bleeker, (sâssa N°. 2).

Bles, (tj̃ôrĩñg).

Blijde, (rânnoe).

Blijkbaar, (nâssa).

Blijkbaarheid, (nâssa).

Blijken, (bôsará N°. 1).

Blijven, (ântañg).

Blijven (laten), (bôlí).

Blijven (staan, op het ligchaam bijvoorb., in druppels, iets vloeibaars), (lêntañg).

(ergens) Blijven (zitten), (lâñgke).

Blik, (kâlliñg N°. 2).

Blikkedoos (kogel), (âñggoró).

Blikken, (kîda).

Bliksem, (kîlá).

Bliksemen, (bêwe).

Blimbing, (baînañg).

Blind, (boêta N°. 1).

Blinken, (tj̃îllá), (rônañg N°. 1).

Bloed, (tj̃êrá).

Bloeden (uit den neus), (sâmoró N°. 2).

Bloedkleur, (tj̃ânniñg N°. 2).

Bloedlucht, (mâñj̃ñj̃eré).

Bloedverwant, (bîdj̃a).

Bloedzuiger, (alînta).

Bloeijen, (bâdj̃í N°. 1), (râlle).

Bloem, (boêñga).

Bloem (van den pinañg-boom), (mâyañg N°. 1).

Bloem (van den tâlá-boom), (mêlloñg), (lâso N°. 1).

Bloementros, (bêloñg N°. 1), (mâyañg), (tôbo N°. 2).

Bloempot, (katôwañg).

Bloemwerk, (kalôko), (oêkirí).

Bloesem, (boêñga).

Blok (voor gekken), (pôñggo), (sañgkâla N°. 1).

Bloot, (tâla N°. 2), (samâta), (sôlará).

Bloot geven, (tâla N°. 2).

Bloot leggen, (tâla N°. 2).

Blootstellen, (tâla N°. 2).

Blos, (tj̃ânniñg N°. 2).

Blozen, (bêya N°. 2).

Blusschen, (pârañg), (boêno).

Bodem, (pâdj̃a N°. 4).

Bodem (der zee), (pôtjí N°. 2).

Boegseren, (tônda).

Boegspriet, (ânjdjoñg).

Boei, (rânte), (balâñggoe).

Boei (voor gekken), (pôñggo), (sañgkâla N°. 1).

Boei (van een anker), (tômba).

Boei (drijfton), (boei).

Boek, (bó), (lôntará N°. 1).

Boek (papier), (kôrasá).

Boekdeel, (djîlí N°. 2).

Boeleerder, (dâmpeñg).

Boelig, (rômpa).

Boender, (bo'endoeró).

Boer (van het Omispel), (djârañg).

Boert, (bâñjdjoeló).

Boerten, (bâñjdjoeló).

Boetdoening, (tâpa N°. 1).

Boete, (kâdó N°. 1), (rôrosó N°. 2), (lâmboesó'e N°. 1), (lôrosó), (sâla N°. 1).

Boeten, (kânre).

Bogt, (kâppó N°. 1), (kêppó), (têko N°. 1), (lâmba N°. 1).

Bok, (bêmbe).

Boksen, (djâgoeró'e).

Bol (amfioen), (têpé).

Bolster, (âwañg N°. 4).

Bolster (van de kokosnoot), (sâo'e N°. 1).

Bolwerk, (bêntañg N°. 2), (salêko).

Bom, (boñg).

Bondgenoot, (sôbá).

Bondgenootschap, (sôbá).

Bont, (bâllañg N°. 3), (bâlo N°. 2).

Bonzen, (ro'entó'e).

Boodschap, (kâtoe N°. 2), (pâsañg N°. 1), (so'ero).

Boog, (pâna).

Boom, (pôkó), (lâmoeñg).

Boomen, (tôkoñg N°. 1).

Boomvrucht, (râppo N°. 2).

Boomwol, (kâpasá).

Boon, (tibôwañg), (bôntisí).

Boor, (gorôdi), (ôké).

Boord (Aan boord gaan), (nâoeñg).

Boordsel, (o'empo'e N°. 1).

Boos, (kôdi N°. 1), (bo'esañg).

Boos (worden), (nâí N°. 1).

Boos (op), (lârro).

Bord, (pâpañg), (pânne), (pîriñg).

Bord (schenk of presenteer), (do'elañg).

Bordes, (palâdañg).

Boot, (sâmpañg N°. 1).

Borduren, (djâí N°. 2), (so'ki N°. 2), (so'egi), (so'edji), (so'elañg N°. 1).

Borduurraam, (pamedâñgañg).

Boren, (gorôdi), (ôké).

Borg, (bôró N°. 1), (tô'dó), (sâñggó), (ê'nteñg).

Borrelen, (rêre N°. 2).

Borst, (barâmbañg).

Borst (van een beest), (kônro N°. 1).

Borst (eener vrouw), (sŏ̂esoe).

Borstbekleedsel, (lâpá N°. 2).

Borstel, (bŏ̂endoeróe), (sîsirí N°. 1).

Borstharnas, (lâpá N°. 2).

Borstlap, (bârró N°. 6), (ôtó N°. 1).

Borstrok, (kŏ̂etañg).

Borstwering, (bênteñg N°. 2).

Bos, (kâ̊bá N°. 2), (kâwará), (sîkó), (ŏ̂eyoeñg).

Bos (paddie), (bâsse N°. 2).

Bosch (pârá N°. 5), (rômañg), Sal. (âlasá N°. 2).

Boschaadje, (rômañg).

Bosje (êpoñg).

Bot, (pŏ̂koló).

Boter, (mantêga).

Boter (bij den visch), (lâlo N°. 1).

Bout, (bôñgga).

Bouwen, (pârć N°. 1), (bâ̊ñgoeñg).

Bouwen (een vaartuig), (sîkó).

Bouwmeester, (panrîta).

Bouwvallig, (rêbó).

Boven, (tômpó), (râte N°. 2).

Boven (zijn stand), (nâî N°. 1).

Bovenarm, (pâliñg N°. 1).

Bovendien, (tōñg N°. 2).

Bovendrijven, (sâri N°. 2), (âwañg N°. 1).

Bovenland, (sâpo N°. 1).

Bovenmatig, (lîyañg).

(er) Bovenop (komen), (tjŏ̂elá).

Bovenste, (tômpó).

't Bovenste (v. d. dij), (pôkó).

't Bovenste (v. d. voorpooten), (pâliñg N°. 1).

't Bovenste (v. h. dak), (bŏ̂emboeñg N°. 1).

't Bovenste (v. d. scheê eener kris), (balêmbeñg).

't Bovenste (der gânrañg), (ŏ̂eloe N°. 1).

Braadlepel, (sŏ̂elañg N°. 2).

Braadpan, (sâñggará).

Braak, (kômbañg).

Braauwen, Bonth. (kalê̊loé), (lêpé N°. 3).

Braden, (rârañg N°. 2), (lâñgga), (sâñggará).

Brak, (tjê̊la).

Braken, (lâñge N°. 3).

Brand, (kânre), (pêpé N°. 3).

(in den) Brand (steken), (tŏ̂enoe).

Branden, (mŏ̂etoeñg), (tŏ̂enoe).

(in den mond) Branden, (tâmpañg).

Branden (koffij), (sâñggará).

Branding, (bôñgkasá).

Brandmerken, (tjá N°. 1).

Brandpijl, (lâñjtjóe).

Brandstichter, (sŏ̂esoeló́e).

Brassen, (ñgôwa N°. 1).

Breed, (lâ̊bá N°. 4), (sâñgkará).

Breijen, (sîrá N°. 1).

Breken, (bâñgka N°. 1), (têpó), (tîpasá), (rê̊pé N°. 2), (râboé N°. 2), (rîto), (lê̊bo), (sâppe N°. 2), (sîtto N°. 2).

Breken (de hoornen), (pêpoe).

Brengen, (mâñge), (dôñgkó N°. 2), (lâlîñg), (êrañg).

Brengen (naar beneden), (târo N°. 1).

Brengen (ten onder), (rôpoe).

Brengen (tot zijn wil), (rôpoe).

Brengen (tot, rekenen onder), (lâmpa).

Brief, (lôntará N°. 1), (soèrá N°. 1).

Brij, (djêpé).

Brik, (kêtji).

Brikspiegel, (palâmbiñg), (âmbiñg).

Bril, (tjarâmmeñg).

Broeder, (saribâttañg), Sal. (dèrañg N°. 1).

Broeder (ouder), (kâka N°. 1).

Broeder, (jonger), (ândí), (âri N°. 1).

Broeders (van denzelfden vader en dez. moeder), (tâñgká N°. 2), (tâñjdjeñg).

Broeders (uit denzelfden vader), (djèloe).

Broeders (uit dezelfde moeder), (djèloe).

Broeijen, (lòeloeñg N°. 2), (ôppó).

Broek, (pòeroesoé), (saloèwará).

Broeken, (pâdja N°. 4).

Broekzak, (kôttjí), (poeròèkañg).

Brok, (sêsa N°. 1).

Brokkelen, (tîtoró).

Brom, (bâlló N°. 3).

Brommen, (môró N°. 2).

Brommen (een tol), (ârroeñg N°. 2).

Bron, (pôkó), (tâllassá N°. 2).

Brood, (rôti).

Broodboom, (bâkará N°. 1).

Bros, (tîpasá), (rîto).

Brug, (tête N°. 1), (djambâtañg), (lâpparâ).

Bruid, (pârè N°. 1), (bòèntiñg N°. 1), (bâyoe).

Bruidegom, (bòèntiñg).

Bruidschat, (tjiñgkârra), (soèki N°. 2).

Bruidsmoeder, (ânroñg).

Bruiloft, (bòèntiñg).

Bruin (kleedje), (lâñgo).

Bruin (hond of hout), (sâppañg).

Bruinvisch, (lòèmba N°. 2).

Bruischen (bijv. de golven), (âsa N°. 1).

Brullen, (môró N°. 1).

Buffel, (têdoñg).

Buffelbal, (bòèto).

Buffelwachter, (lôlo N°. 2).

Buigen, (kêntoé), (kâtjoé), (kalêñgkeñg), (pâtjoé N°. 1), (môndó), (tòènroé), (dòèndoe), (ôndó).

(voorover) Buigen, (dòèkkoe).

(krom) Buigen, (rôkkó N°. 5).

(zich) Buigen, (lêmpé).

Buigzaam, (pâtjoé N°. 1).

Buik, (bâttañg N°. 2).

Buikband, (koerîta), (bâttañg N°. 2), (bâra N°. 3).

Buikgordel, (tjînde), (âkasá).

Buil, (kambòèssoeloé).

(donker) Bruin, (kâliñg N°. 1).

Buiten, (pântará), (soèloé N°. 1).

(naar) Buiten (komen), (lâñge N°. 3), (soêloé N°. 1).

(zich te) Buiten (gaan), (lîwá).

Buiten brengen, (soêloé N°. 1).

Buitengemeen, 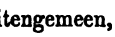 (kâli N°. 1), 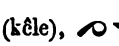 (kêle), 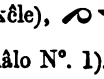 (djôró N°. 1), 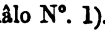 (lâlo N°. 1).

Buitengewoon, 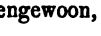 (tâmpará), 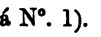 (sâñgká N°. 1).

Buitenzijde, 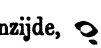 (soêloé N°. 1.

Bukken, 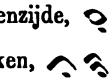 (toênroé).

Buks, (tarakôló).

Bulderen ('t geschut), (ârroeñg N°. 2).

Bult, (kambôessoeloé), (bôekkoé N°. 3), (bôessoeloé).

Bundel, (bôroñg N°. 1), (rôkó N°. 1), (sîkó).

Bus, (pâtti N°. 4).

Buskruid, (oêbá).

Buurman, (kâî), (sêppé N°. 2), (êppé N°. 2.

C.

Cardemum, 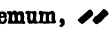 (kapoelâga), 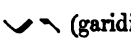 (garidimôñg).

Castorolie, 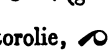 (djârrá N°. 2).

Casuaris, 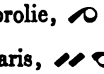 (kasoewâri), (sowâri).

Champignon, 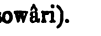 (gâñgañg).

China, (tjîna N°. 1).

Chinees, 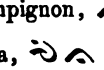 (tjîna N°. 1).

Chineesch, 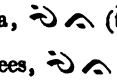 (tjîna N°. 1).

Chocolade, 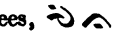 (kâwa N°. 2).

Christelijk, 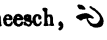 (sarâni).

Cigaar, 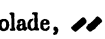 (kalôeroé), 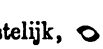 (rôkó N°. 2).

Cijfer, 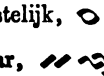 (lagarîsi), 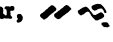 (âñgka N°. 3).

Cirkel (in het zand rondom een tol, met een touw), 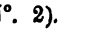 (tâtalá).

Ciseleren, (garâttá).

Citeren, (sîta).

Codille, (dîloe).

Coïtus, (rôró N°. 2), (rêssá N°. 2), (êmpo).

(eau de) Cologne, (tjîyoeñg).

Commissie, (kâtoe N°. 2).

Comptant, (lênna), (lâlo).

Concept, (toelâdañg).

Conditie,

Condoleren, 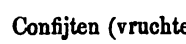

Confijten (vruchten),

Controleren,

Copiëren,

Copij, 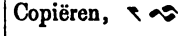

D.

Daad,

Daar,

Daarbij,

Daarna, 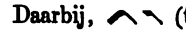

Daarom, 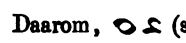

Daarop, 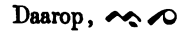

Daarop volgende, 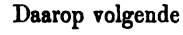

Daarstellen,

Daauw, 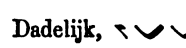

Dadelijk,

Dadel, 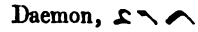

Daemon,

Dag,

Dagelijks, 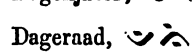

Dagelijksch, 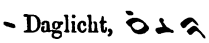

Dageraad, 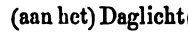

Daglicht, 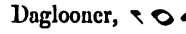

(aan het) Daglicht(komen),

Dagloonor,

Dagregister,

Dagvaarden, 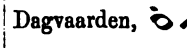

Dak,

Dak (op een praauw), 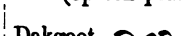

Dakgoot,

Dalen,

Dam,

Dam (der rijstvelden),

Damp, 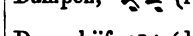

Dampen,

Damschijf,

Damspel, 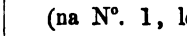

Dan,

Dan (eens), 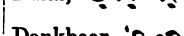

Dank,

Dankbaar,

Dankzeggen, 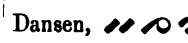

Dans,

Dansen,

rêna), (pânjtja N°. 2), (tjândá N°. 2), (lêñggó), (sêre N°. 2), (salônreñg).

Danseres, (karêna), (djôgé).

Dapper, (tâoe N°. 1).

Darm, (pârroé N°. 2).

Dat, (a N°. 2), (ântoe), (ânjdjo), (îya).

Dat is, (bârañg N°. 1).

Daveren, (gêgosó).

De, (a N°. 4).

Deel, (kânre), (tâwa N°. 2), (oérá N°. 1).

Deelen, (tâwa N°. 2), (roéwa).

Deelen (in), (toéroeñg).

Deelen (in een koop), (pinâwañg), (tjâppa N°. 3), (tjôwé), (antâma).

Deelgenoot, (tjâppa N°. 3).

Deen, (dēñg N°. 2).

Deernis, (bâlasá N°. 3), (mâse).

Deerniswaardig, (bâlasá N°. 3), (mâse).

Degen, (sapâda).

Deinzen, (salêseré N°. 1), (ônó).

Dek (v. h. schip), (galâgañg), (galoémá), (baralô), (borolô), (djaloémá).

Dekken, (tôñgkó).

(tafel) Dekken, (tôñgkó).

Dekken (paard), (tôñgkó).

Dekkleed, (kalîmboé), (râmbá N°. 2).

Dekriet, (tôñgkó).

Deksel, (tôñgkó), (palâkkó), (lêñgá).

Dempen, (tâmboeñg).

Denemarken, (denemârá).

Denken, (kâpañg), (pîkirí), (nâwa), (sânna N°. 1).

(om iemand of iets) Denken, (mâlîñg N°. 2).

Denken (aan), (tjîta), (rîkoñg), (îtoeñg), (âî).

Derde, (tâlloe).

Derhalve, (sâbá N°. 1), (âpa N°. 1).

Dertien, (poélo N°. 1).

Dertiende, (poélo N°. 1).

Dertig, (poélo N°. 1).

Derwaarts, (mâñge), (mâë).

Desniettegenstaande, (tōñg N°. 2).

Despotiek, (sâra N°. 10).

Deste (meer), (âpa N°. 1), (ônjdjoñg).

Deste (minder), (âpa N°. 1), (ônjdjoñg).

Deugdelijk, (bâdjí N°. 1).

Deuk, (kâppó N°. 1), (kêppó).

Deur, (kêboé), Sal. (lôbi).

Dewijl, (ka N°. 2, lett. b), (lânri), (oélé).

Deze, (âune N°. 2), Sal. (înni).

Deze (of die), (ânoe).

Diamant, (întañg).

Diarrhee, (mârasá N°. 1).

Dichtkunst, (kârañg N°. 1).

Die, (a N°. 2), (ântoe),

Doen, 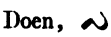 (pârê N°. 1), (djâma N°. 1), (âlle).

(er iets aan) Doen, (barânna N°. 2).

(eene keuze) Doen, (tâba N°. 1).

Doeriejan, (doerîyañg).

Dof, (kalingôngo), (barêbé).

Dof (geluid) van het vallen van zware vruchten, of ook van een kanonschot, (mâboeñg).

Dojer, 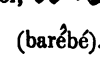 (bayâwo), (dîdi), (êdja).

Dol, (pôngoró), (sâssañg N°. 2).

Dolen, (pâti N°. 1), (pîti), (lîngoe), (lâmpa).

Dolfijn, (roèyoeñg).

Dolk, (sâkkîñg).

Dom, (pâlí N°. 2), (dâñgalá).

Donder, 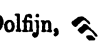 (goèntoeroé).

Donderbus, (kanjdjâpañg), (pôrasá).

Donderdag, (kâmisí).

Donker, (kâllañg N°. 2).

Donkere (Maan), (lôwa N°. 1).

(tusschen licht en) Donker, (boètta N°. 2), (bêleñg).

Donkerachtig, (oèmboeroé).

Donkerblaauw, (ñjîla).

Donkerbruin, (kâllañg N°. 2).

Donkerkleurig, (kâttiñg-dâpponñg), (môñjtjoñg N°. 2), (tôwa N°. 1), (lêleñg N°. 1).

Dons, (boèloe N°. 1).

Dood, (bâkke), (mâte), (têppoesoé), (lôwa N°. 1).

(bijna) Dood, (mâmboeñg).

Doode, (mâyá N°. 1).

Doodelijk, (mâte).

Dooden, (kâdó N°. 1), (bâkke), (boèno), (lîma N°. 1), (sambâllé), Sal. (hoèno).

Doodkleed, (rôko N°. 1).

Doodstraf, (tâba N°. 1).

Doof, Sal. (bôñgoló), (tôñgoló).

Doopen, (sarâni).

Door, (tête N°. 1).

(een gansch etmaal) Door, (boèdjoeroé).

(er geheel) Door (zijn), (târroesoé).

Door (-en door), (târroesoé).

Doorboren, (tjôka), (ôké N°. 1).

Doorboren (met een piek), (pôke), (tôbó N°. 1).

Doorbreken, (bâñgka N°. 1), (sâppa N°. 5).

Doorbreken (steenpuist), (bêttesé), (bêré N°. 4).

Doordringen, (kâmpo N°. 3), (tâppá N°. 4), (tinoèloé), (târroesoé), (tâllañg N°. 2), (lântasá).

Doorgaan, (poèpoé N°. 1), (boèdjoeroé), (toèli N°. 1), (lântasá).

Doorgaan (regt), (djoèroesoé), (târroesoé).

Doorgaan (lucht), (sâoe N°. 4).

Doorgronden, (bâtja), (antâma), (âssa N°. 2).

Doorhakken, (bâtta N°. 3).

Doorhalen (ergens eventjes), (sêro N°. 2).

Doorhouwen, (tâppoé N°. 2), (tébá).

Doorklieven, (pôloñg).

Doorknagen, (roètoesoé).

Doorkomen, (bôdjoló).

Doorkruipen, (sôsó N°. 1).

(geheel) Doorlaten (lucht), (sâoe N°. 4).

Doorlezen (uitlezen), (tâmmoe N°. 1).

Doorloopen, (boèdjocroé), (târroesoé).

Doorn, (katîntiñg).

Doornat, (djâmmeré).

Doorrijgen, (oèsoé N°. 1).

Doorschijnend, (bâyañg), (râwañg N°. 1).

Doorsnijden, (bâtta N°. 3).

Doorsnijden (bij de gewrichten), (lêso N°. 1).

Doorsnuffelen, (galâtjañg), (saloèñgkeré).

Doorslikken, (âloé N°. 1).

Doorsteken, (bôdjoló), (toèmpá N°. 1), (tîntiñg), (tjôka), (sambêta), (sôloró N°. 1).

(geheel) Doorsteken, (lêwa).

Doortogt, (sâbañg N°. 1), (sêse N°. 1).

Doortrapt, (tâttá N°. 5), (tjarâdé).

Dóórtrekken, (lâlo N°. 1).

Doortrokken, (tâmasá), (âmasá).

Doorvlechten, (djalâdjá).

Doorzigtig, (rîñjdjañg).

Doorzijgen, (tâpisí).

Doorzijpen, (mâllasá).

Doos, (pâtti N°. 4).

Doosje, (bône N°. 1), (tjâmboló), (salâppa).

Dorp, (parasâñgañg), (dêsa).

Dorst, (tirêre).

Dorstig, (tirêre).

Dozijn, (lôsiñg).

Draad, (kâwa N°. 3), (bântañg N°. 1), (lâmbará N°. 2).

Draagbaar, (lêrañg N°. 1).

Draagstoel, (boèlé).

Draagtoestel, (lêmbará).

Draaibank, (lârí N°. 2).

Draaibas, (rantâkañg).

Draaijen, (gîliñg), (poètará), (pêre), (biyâî), (bâlí N°. 5), (boelêleñg), (lârí N°. 2), (oènte), (îinro).

Draaijen (regts en links), (gîsiñg).

Draaijen (met het middenlijf, onder 't loopen), (êlloé).

Draaikolk, (lînroeñg N°. 2), (lîsoe), (soelîlí).

Draak, (nâga N°. 2).

Drab, (tâî N°. 2), (âmpasá).

Drabbig, (âmpasá).

Dragen (brengen), (êrañg).

Dragen (kleêren of kroon), (pâke).

Dragen (door één persoon), (pisâñg N°. 2).

(met één hand iets) Dragen, (en wel zoo dat het hangt), (bîntiñg).

Dragen (op den arm), (kalâwiñg). Sal. (êmbañg).

Dragen (op de heup), (gêndoñg).

Dragen (op het midden van den rug), (dêñgé).

Dragen (over één of beide schouders), (lêmbará).

(op het hoofd) Dragen, (sōñg).

(op of over den schouder) Dragen, (sômpo N°. 1).

Dragen (een bandelier), (sêmbañg).

(over den schouder) Dragen, (salâmpe).

Dragen (met een draagboom), (bo̍élé), Sal. (ho̍élé).

Dragen (lastdier), (têké N°. 1).

Dragen (verdragen), (tâñgga N°. 1), (tâñggoñg), (târa N°. 1), (tarâñgga).

Dralen, (tôya N°. 2).

Draven, (tj̊ênreñg), (e̊dá N°. 3).

Dreigen, (mêsa N°. 1), (tâñjd̊já N°. 1), (âñjd̊já N°. 1).

Drek (tâï N°. 2).

Dresseren (paard), (âd̊jará).

Dreunen, (gêgosó).

Drie, (tâlloe).

Driehoek, (soelâpá N°. 1).

Driemaal, (tâlloe).

Drievoud, (tâlloe).

Drift, (bôssoñg), (nâssoe), (hâwa N°. 1).

Driftig, (galîtj̊iri̊), (bâmbañg), (nâssoe), (sârro N°. 2), (sârrañg N°. 2), (so̍ewañg).

Drijven, (birâñjóe), (rônañg N°. 2), (âñjóe), (âwañg N°. 1).

(op den wal) Drijven, (râmpe N°. 2), (râmpasá).

Drijven (op de vlugt), (bo̍ewañg).

Drijver (jagt), (sôsó N°. 1).

Dringen, (to̍enróe).

Dringen (vragen), (sâñgga).

Dringen (ergens in of doorheen) (ôsé).

Drinken, (ñjôñjó N°. 2), (îñoeñg).

Drinkwater, (d̊jêné).

Droesem, (garôto).

Drijnen, (ñjâre).

Dronk, (tâgó N°. 1).

Dronkaard, (îñoeñg).

Dronken, (bêñgo), (tâba N°. 1), Sal. (ho̍ed̊ja).

Droog, (kalôtoró), (kalôssará), Sal. (tâñgko), (t̊ît̊í N°. 1).

Droog (half), (rinôsa).

Drooge (liggen op het), (tiñgâllo).

Droogen, (kalôtoró), (râñg N°. 2).

Droogerij, (râmpa N°. 3).

Droogte, (s̊îmbará).

Droogte (tegen het einde der Oostmoeson), bo̍etoeñg N°. 2).

Droom, (tj̊îñí), (sóna).

Droomen, (to̍eloc), (sóna).

Droomen (suffen), 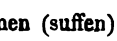 (tj̊âdó N°. 1).

Droppel, (àttí N°. 2).

Droppelen, (âttí N°. 2).

Droppelpis, (mêya).

Druif, 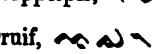 (âñggoró).

(wilde) Druif, (ârró N°. 2).

Druif (soort kogels), âñggoró.

Druipen, (âttí N°. 2).

Druiper, (mêya).

Druk, 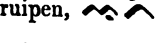 (gé̊géré).

Druk, (sâwe).

Drukken, (tœ̀ppoe), (tânrá N°. 1), (tí̊rañg N°. 1), (d̄já̊d̄jalá), (ê̊pé N°. 1), (œ̀toeñg), (á̊rañg N°. 1).

Drukken (ter neêr), (tœ̀nroé).

Drukken (de hand), 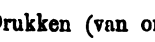 (d̄jabatâñgeñg).

Drukken (van onderen tegen iets), (âssa N°. 3).

Drukken (naar beneden), (tânrá N°. 1), (âssá N°. 4).

Drukken (een boek), (pânralá).

Drukker, (pânralá).

Dubbel, (kâmbará), (dôboló), (rœ̀wa).

Dubbel (toñg), (padâllé).

Ducaton, (kâttoñg N°. 2).

Duf, (lâmboe).

Duidelijk, (bœ́doñg), (ñjâta), (lônre N° 3), (lâheré), (sî̊ñgará N°. 1).

Duidelijk (geluid), (bâttasá).

Duif, (kœ̀wa N°. 1).

Duiken, (soemêlañg), (sêlañg).

Duim, (dēñg N°. 1), (ânroñg).

Duister, (kâllañg N°. 2), (lî̊ñga N°. 2), (sâssañg N°. 2), (œ̀moeñg N°. 2).

Duisternis, (kâllañg), (sâssañg N°.2.)

Duit, (dôwé).

(Balinesche) Duit, (pî̊t̄jiñg).

Duivel, (d̄jî̊ñg N°. 1), (sêtañg), (Ibâllisí).

Duivelsdrek, (tâï N°. 2).

Duivenhok, (d̄já̊bá).

Duizelig, (kôdi N°. 1), (kalipâ̊rañg), (dâñgalá), (î̊nro).

Duizelig (van wege de menigte van menschen of veelvuldig gepraat), (tâmpañg).

Duizend, (t̄jokkôwañg N°. 2), (sâ̊boe N°. 3).

Duizendpoot, (alî̊pañg).

Dukaat, (dî̊nará N°. 2).

Dulden, (tâñggoñg).

Dun, (nî̊pisí).

Duren, (âlle).

Duren (lang), (pœ̀poeroé N°. 1).

Durven, (barâni N°. 1).

Dus, (kâmma N°. 2), (kôntoe N°. 1).

Dutten, (rôsa N°. 1), (lôwa N°. 1).

Duur, (kâ̊d̄jalá).

Duur (van tijd), (bâkoé N°. 1), (sâllo N°. 2.).

Duwen, (sôñgka), (sôroñg).

Duwen (naar beneden), (d̄já̊llá N°. 4).

(op zij), Duwen, (râmpá N°. 1).

Dwalen, 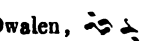 (lĭñgoe), (lâmpa).

Dwars, (kâlañg N°. 1), (pâmpañg N°. 1), (bîyoeñg).

Dwarsbalk, 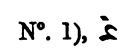 (kâlañg N°. 1).

Dwarsboomen, (lowânañg).

Dwarshout, (kâlañg N°. 1), (pâlañg N°. 1).

Dwerg, (pânjtjé), (bândá).

Dwingen, (tœnroé), (rôkkoló).

E.

E (klinker), (âná).

Eb, Sal. 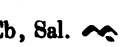 (âtti N°. 4), (êsá).

Ebbenhout, (lêlañg N°. 1).

Echo, 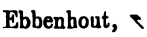 (bêntañg), (sâra N°. 7).

Echt, (tôdjeñg).

Echter, 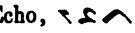 (mâñgka), (miñgka).

Echtgenoot, (lêré N°. 4), (lœseré).

Echtscheiden, (pêlá N°. 1), (tâllá N°. 5).

Edel, 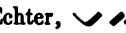 (tĭnó).

Edelgesteente, 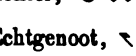 (paramâta).

Eed, (kâna), (bâmbañg), (tâttá N°. 5), (tôdjeñg), (tâllí N°. 3), (sœmpa N°. 1).

Eekhoren, (kalœkoe), (balâwo).

Eelt, 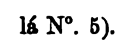 (râppo N°. 2).

Een, (bêre N°. 1), (si), (sêre N°. 1).

Een (en dezelfde), (si).

Eend, (kîtí N°. 1).

Eendegroen, (tjâpoñg).

Eendekrop, (lâppó N°. 1).

Eendragtig, (pâkká N°. 2).

Eenheid, (sêre N°. 1).

(de leer van Gods) Eenheid, 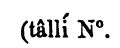 (sêre N°. 1).

Eenig, (kâmma N°. 2), (pîrañg), bêre N°. 1), (tœñggalá), (tâoe N°. 1), (sêre N°. 1), (bôllo N°. 5), (sâla N°. 5), (âpa N°. 1), (âla N°. 1).

(over) Eenigen (tijd), (sâllo N°. 2).

(voor) Eenigen (tijd), 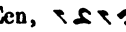 (sâllo N°. 2).

Eenigen (tijd), 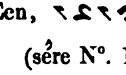 (âpa N°. 1).

Eenmaal, (kâli N°. 1), (si).

Eens, (sa N°. 1), (sâda).

(het) Eens (zijn), (pâkká N°. 2), (pâë N°. 1), (moewapâkkañg), (âdo), (âí).

(op) Eens, (bâñgkañg).

Eensgezind, (djoeloe), (roeroeñg), (sére N°. 1), (âí).

Eensoortig, (roepa N°. 1).

Eenstemmig, (pâra N°. 1), (sére N°. 1), (âí).

Eenswillend, (djoeloe).

Eenvoudig, (tâppá N°. 4).

Eenzaam, (sîno).

Eenzaamheid, (sîno).

Eer, (birîta).

(woord van) Eer, (oeloe N°. 1).

Eerbiedig, (tarahorâma).

Eerbiedwaardig, (bôñgkasá), (mônjtjoñg N°. 2).

Eerder, (ôlo N°. 5).

Eeren, (boetti).

Eergevoel, (sîrí N°. 1).

Eergisteren, (bâñgi).

(voor) Eergisteren, (bâñgi).

Eerlijk, (tâñgkasá).

Eerloos, (sîrí N°. 1).

Eerst, (ôlo N°. 5).

Eerst (dan), (pa N°. 1).

Eerst (dat), (pa N°. 1).

(voor het) Eerst, (nâmpa).

Eerste (dag der maand), (pâttañg N°. 2).

Eerste (het), (boeñgasá).

(ten) Eerste, (oeroe N°. 1).

Eerstgeboren, (oeloewa).

Eertijds, (ôlo N°. 5).

Eetlust, (tjîpoeroé).

Eetwaar (ingelegde), (kânnassá).

Eeuwig, (tâllassá N°. 2).

Eeuwigheid, (ânjdjo), (âherá).

(van eeuwigheid tot) Eeuwigheid, (toeroé).

Effen, (toebasá), (lâppará).

Egge, (salâga).

Egoist, (bôya).

Ei, (bayâwo).

Eigen (jagt of vischplaats), (ôñgko).

Eigenaar, (pâta N°. 1).

Eigendom, (ânoe).

Eigenschap, (sîpá N°. 2), (hasîyá).

Eiland, (liyoekañg).

Einde, (pêlá N°. 1), (poesoe), (bâñgkeñg), (mâte), (tâmmá N°. 1), (lébá), (lâboesoé), (âppá N°. 3), (ônó).

(zonder) Einde, (tjoepalá).

Eindigen, (têppoesoé), (lébá), (lâboesoé).

(het) Eindigen (van de vasten), (boeka N°. 1).

Eisch, (bôya).

Eischen (in regten), (ôndañg N°. 1).

Eischer, (ôndañg N°. 1).

El, (êlo).

Elf, (poelo N°. 1).

Elias, (Hîleré).

Elk, (béré N°. 1), (tá N°. 5), (séré N°. 1).

Elkander, (si).

Elkeen, (toeñggalá).

Elleboog, (sîñgkoeloé), (djîkoe).

Elleboogknokkel, (boeñga), (sîñgkoeloé).

Ellende, (râpí).

Emmer, (t̃imba N°. 1).

En, (na N°. 1, lett. a), (agâñg N°. 2).

End, (t̃jâppá N°. 5.)

Eng, 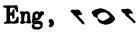 (sêké N°. 2), 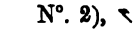 (sêppá N°. 2), 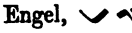 (êseré).

Engel, (malaêká).

Engelsch, (añggârisí).

Engelschman, (añggârisí).

Engte, 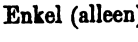 (sâllá N°. 8).

Enkel (alleen), 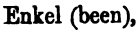 (toeñggalá).

Enkel (been), 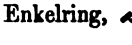 (gôetoe).

Enkelring, 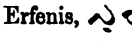 (gâllañg N°. 3).

Erfenis, 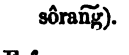 (poesâka), 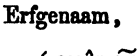 (sossôrañg).

Erfgenaam, 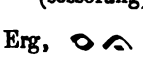 (wârisí), 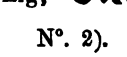 (sossôrañg).

Erg, 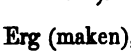 (sânná N°. 2), 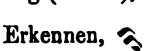 (sârro N°. 2).

Erg (maken), 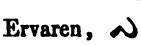 (sârrañg N°. 2).

Erkennen, (roêpa N°. 1).

Ervaren, (pânre), 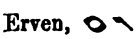 (tâttá N°. 5), 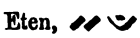 (târroesoé), (t̃jarâdé), (âtta N°. 3).

Erven, (sossôrañg).

Eten, (kâdó N°. 1), (kânre), (tôttó N°. 4), (hedâñgañg).

Eten (zonder tanden), (lêro).

Etenstafel, (kâdó N°. 1).

Ettelijke, (âla N°. 1).

Etter, (nâna N°. 1).

Etteren, (âlle).

Eva, (Hâwa N°. 2).

Even (groot), (pâñgká N°. 2).

Even (oud), (pâñgká N°. 2).

Even (veel, groot of klein, hoog of laag), (bâbalá).

Even (dik), (bômboñg).

Even (getal), (gânná N°. 3), (bâli N°. 6).

Evenaar (eener weegschaal), (t̃imbañg), (lîla).

Evenaren, (lêle N°. 1), (âñj̃dj̃o).

Evenredig, (êrañg).

Eventjes, (sinampêré).

Evenveel, (d̃jâï N°. 1).

Evenwigt, (tânañg N°. 1), (lêwa).

Exerceren (soldaten), (bârrisí).

Ezel, (kalâde).

F.

Factorij, (dâñggañg).

Fakkel, (pêpé N°. 3), (sœ̂lo N°. 1).

Fakkel (van hars), (dâmará).

Familie, (âná).

Feest, (gâoé N°. 2), (bâtja).

Feestdag, (lômpo).

Feestvieren, (mâta), (djâga).

Fijn, (tjâwañg), (âloesoé).

Fijn, (nî̂ní), (nénné N°. 2), (loêmoé N°. 1), (lômó N°. 4).

Fijn (vermalen), (lî̂tjá).

Fijn stampen (koffij), (dêñgka).

Filtreren, (lôñjdjó).

Firmament, (lâñgí).

Fixeren, (tâñgará).

Flaauw, (kôdi N°. 1), (kalâ N°. 2), (bœ̂ñgasá), (bâloe N°. 4), (lâba N°. 3), (lâmma N°. 2), (lœ̂té), (lâle N°. 2), (lâoesoé).

Flaauw (of ligt van kleur), (bœ̂nrañg).

(staan) Flaauw, (bœ̂nrañg).

Flaauwhartig, (lâmma N°. 2).

Flaauwte, (kôdi N°. 1), (bœ̂ñgasá), (bâloe N°. 4), (lâoesoé).

Fladderen (om iemand of iets), (soc. mâyá).

Flesch, (bôtoló).

Flikkeren, (kî̂lo), (lâlá N°. 2).

Flink, (pôre), (têñgeré).

Fluisteren, (bî̂sí).

Fluit, (sœ̂liñg).

Fluiten, (tjî̂tjí).

Fluweel, (bilœ̂loé).

Foei, (mâ̂dji), (tôbá N°. 2), (tjé), (êdó).

Foelie, (pâla N°. 2).

Fokkerij, (rœ̂ñgka).

Folteren, (sâra N°. 10).

Foltering, (sâra N°. 10).

Foppen, (kêlo), (pârroé), (tœ̂loe), (dôñgó), (lé̂ko N°. 2).

Fort, (bâta N°. 1), (bêntêñ N°. 2), (lôdji).

Foudraal, (sarômboñg).

Fout, (salibânra), (sâla N°. 1).

Fout (tegen den stijl), (rœ̂roeñg).

Fraai, (pâtasá N°. 1).

Framboos, (lañgkêre).

Franje, (djômbe), (djâmbo), (rômbe), (œ̂mpoé).

Fret (kuipersboor), (gorôdi).

Frisch, (ñjâmañg), (sâoe N°. 2).

Frommelen, (pôssó N°. 4),

(rômó), 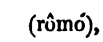 (râmasá N°. 1), (rôttó N°. 2), 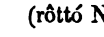 (lôesá N°. 2).

(in elkander) Frommelen, (lôko N°. 2).

Fronsen, (karoêssoe).

Fundament (achterste), (taradîdi).

G.

Gaaf, 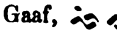 (lîyoe).

Gaan, 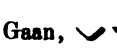 (mâñge), (djâppa), 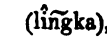 (lîñgka), 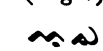 (lâmpa), (lâlañg N°. 3), 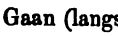 (agâñg N°. 2).

Gaan (langs), 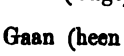 (pôloñg).

Gaan (heen en weêr), (mâyo), (tôëñg).

Gaan (bij groote hoopen), 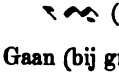 (loêloeñg N°. 1).

(op en neêr) Gaan (bijv. iemands ziekte), 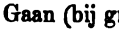 (mêñgañg).

Gaan (achteruit), 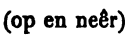 (bâsa N°. 1).

Gaan (er onder door), 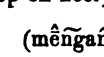 (toêloesoé).

Gaan (over), (lâbasá).

(ergens van daan) Gaan, 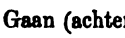 (lêsañg).

(op zij) Gaan, 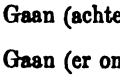 (sêse N°. 1).

(uit den weg) Gaan, 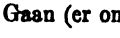 (lêse N°. 1), 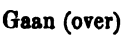 (lêsseré).

Gaan (naar beneden), (toêgoeroé), (lântá).

Gaar, 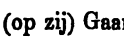 (tîno), 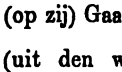 (tâsá).

(half) Gaar, 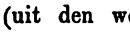 (pâlloe N°. 2).

Gaarkeuken, 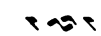 (lôntañg).

Gaarnaal, 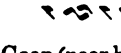 (dôko N°. 1), 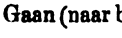 (dôwañg N°. 1), (ambârîñg).

Gaauw, (tjîda), Sal. 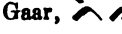 (lâsirí).

Gal, (pâî), 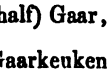 (bâllañg N°. 3).

Galei, (gâle).

Galg, (gêntoeñg).

Galg (van een broek), (sâmbí).

Galon, (rênda).

Galopperen, (kôwañg N°. 1), (bâkka N°. 3), (dôwa N°. 1).

Gambier, (gâmberé).

Gang, (djâppa), (lâmpa), (âyo N°. 1).

Gangbaar, (lâkoe N°. 1), (âlle).

Gangbaar (geld), (lâma N°. 1).

Gans, (bâñjá N°. 1).

Gansch, (têpoe), (toêntoeñg N°. 2), (lâbañg N°. 1), (lâboesoé).

Gapen, (ñgâñga), (sâbañg N°. 1).

Gapen (wond), (gâro).

Gapen (van verbazing), (ñgôwá).

Gapen (zich openen), (bâñgará).

Geest, (djîñg N°. 1), (djâñgañg N°. 1), (ñjâwa), (sêtañg), (âî).

Geestelijke, (môkkeñg), (santârri).

Geestig, (lagârré).

Geflikker, (lâlá N°. 2).

Gegoed, (tôdjeñg).

Gehecht, (kalêké), (tâppé N°. 2).

Geheel, (kâboesóe), (kalêpoe), (ñgâseñg), (bâtoe N°. 1), (mâsiñg), (tòentoeñg N°. 2), (râppa N°. 5), (lâbañg N°. 1), (lâboesóe), (lônre N°. 3), (si), (sâñgiñg).

Geheim, (rahasîya), (lârra N°. 4), (lâheré).

Geheimhouden, (lêñgóe).

Gehemelte, (timbâwo).

Geheugen, (oerâñgi).

Gehoor, (lâñgeré).

Gehoorzaamheid, (kassoewîyañg).

Gehoorzamen, (pináwañg), (tòeróe), (sâre N°. 1), (âlle).

Gehuil, (kârróe).

Geil, (kâtalá), (gêté), (galêteré), (ñgântá), (mòewi).

Geil, (bêmbe).

Gejammer, (râoe N°. 2).

Gek, (pôñgoró), (bâñgo N°. 1).

Gek (mee steeken), (bâñgo N°. 1).

Gekken, (bâñjñjá N°. 2).

Gekko, (tôké N°. 1).

Gekrab, (karâbé).

Gekruld, (karoîjîtjî), (papòewa).

Gelaat, (mòewa), (ròepa N°. 1).

Gelaatstrek, (mòewasá), (sâmmoe), (sâmmo N°. 2).

(naar) Gelang (van), (ri).

Geld, (balâñjdja), (dôwé), (òewañg N°. 1).

Geldbeurs, (pâwo N°. 2).

Geldzak, (poeròekañg), (pâwo N°. 2).

Geleden, (lâppassá).

Geleerd, (panrîta).

Geleerdheid, (panrîta).

Geleide, (ròeroeñg), (òeloe N°. 1).

Gelid (van soldaten), (bârrisí).

Geliefde, (ñgâî), (lêré N°. 4).

Gelijk, kâmma N°. 2), (kôntoe N°. 1), (pâppá N°. 3), (pâda N°. 2), (bâli N°. 6), (tâttará), (djòeloe), (râpañg N°. 1), (ròepa N°. 1), (sañg), (sâma N°. 1), (âñjdjo).

(te) Gelijk (met), (râpí).

Gelijk (van schouders), (lâwe N°. 1).

Gelijk (van afkomst), (întañg).

Gelijkelijk, (pâppá N°. 3), (pâda N°. 2), (sâma N°. 1).

Gelijken, (mòewa).

Gelijkenis, (râpañg N°. 1), (êbará).

Gelijkgeven, (tôdjeñg), (djâri), (sâoeróc).

Gelijk loopen (klok), (tòeroé).

Gelijksnijden, (pâppá N°. 3), (pâderé).

Gelijkstaan, (pòeli), (êwa N°. 1).

Gelofte, (tîñjdjá), (tîñjá), (samâya).

Geloof, (tâppá N°. 3), (sâllañg N°. 3), (îmañg N°. 1).

Geloofsbelijdenis, (tâmmá N°. 1), (sahâdá).

Geloofslaan, (bôlí N°. 3).

Gelooven, (tâppá N°. 3).

(half) Gelooven, (wâli N°. 2).

Geloovige, (sâllañg N°. 3).

Geluid, (mâboeñg), (mâttoeñg), (tjârró N°. 2), (rênte), (sâra N°. 7).

Geluid (met de lippen), (koemîmisí), (karoemîmisí).

Geluk, (tòewa N°. 1), (dîñgîñg), (dâllé N°. 2), (lêbañg N°. 2), (soemâñgá), (salâmá), (òepá).

Gelukken, (djâri), (âmá N°. 1).

Gelukkig, (tâba N°. 1), (tòewa N°. 1), (dâllé N°. 2), (lêbañg N°. 2), (lâmmoró), (sòeñggoe), (òepá).

Gelukkig (dag), (bâdjí N°. 1).

Gelukwenschen, (salâmá).

Gelukzalig, (tòewa N°. 1), (lêbañg N°. 2), (ânjdja N°. 2).

Gemaakt, (lénjá).

Gemagtigde, (koewâsa).

Gemak, ñjâmañg).

(met) Gemak, (tjênde).

Gemakkelijk, (bôdoñg), (lômo N°. 1), (lîntá).

Gember, (laîya).

Gemeen, (garôto), (dôre), (djòeloe), (sòemba), (sâmará N°. 1).

(het) Gemeen, (sàmará N°. 1).

Gemeenschap, (bône N°. 1).

(huwelijks) Gemeenschap), (baratâmmoe).

Gemeenschap (met eene vrouw), (tâba N°. 1).

Gemeenschappelijk, (tjâkkará N°. 2), (djòeloe).

Gemiddeld (leeftijd), (djâmmañg).

Gemis, (sîmbañg).

Gemoed, (âí).

(te) Gemoet, (tâppo N°. 2), (ròeppa N°. 2).

Genade, (pôpporó).

(in) Genade (aannemen), (âmá N°. 1.)

Genegenheid, (djîdjilí).

Genezen, (kòelle), (pîya), (ôlle N°. 2).

Geneeskundige (behandeling), (tâpo N°. 1).

Geneesmiddel, (bâlle N°. 5), Sal. (île N°. 2).

Genius, (djîñg N°. 1).

Genoeg, (kâmma N°. 2), (râpí), (lôñggañg), (soewâllá).

(er) Genoeg (van hebben), (djârra N°. 3).

Genoegen, (téne).

Genoegen (nemen met), (âkkañg).

Geoorloofd, (hâllalá).

Georgius, (Hîleré).

Gepaard (met), (râpí).

Gepast, (to͡edjoe N°. 1).

Geproportionneerd, (êrañg).

Geraakt, 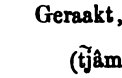 (ko͡ekoe N°. 1), (tj̃âmme), (tj̃ådi), (tj̃ambêró).

Geraas, (gé͡geré), (ga-ro͡embañg), (mêreñg), (so͡ewará), (ônará).

Geraken, 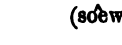 (gâppa).

Gereed, 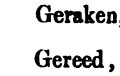 (tâttá N°. 5), (tâd̃ja), (tâñj̃d̃já N°. 3), (tâla N°. 2), (lôlloñg N°. 4), (saniyâsa), (sañj̃d̃jâta N°. 2).

Gereedmaken, (rôñgkasá), (lôlloñg N°. 4).

Gereedschap, 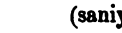 (pagâwe), (sañj̃d̃jâta), (êwa N°. 2).

Geregt, (hedâñgañg).

Gerezen (brood), (sō).

Gerigt, 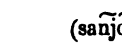 (ho͡ekoeñg).

Gering, (bârañg N°. 2), (bîlañg) (bâwañg N°. 1), (to͡ena), (tj̃ådi), (ro͡epa N°. 1), (râwa N°. 1).

Gering (menschen), (bo͡etta N°. 2).

Gering (inkomen), (rarâme).

Gering achten, 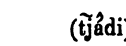 (bâwañg N°. 1), (lômo N°. 1).

Geritsel, (karâbé).

(d̃jânnañg), Sal., Bonth. (râra N°. 5), (sânnañg).

Geschenk, (kâtoe N°. 2), (ko͡erroé N°. 3), (râppo N°. 2), (sâre N°. 1), (ântará N°. 1), (êrañg).

Geschenk (tot aandenken), 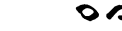 (mâta N°. 1).

Geschenk (bij gelegenheid van een feest), (kîyoró), (sôló N°. 2).

Geschenk (tot omkooping), (sôsó N°. 1).

Geschieden, (kâmma N°. 2), (d̃jâri), (sîra N°. 3).

Geschiedenis, (pâoe N°. 1).

Geschikt, (kânañg), (tâttá N°. 5), (râtañg), (lâpañg).

Geschonden, (kârro N°. 6), (tj̃âppi N°. 2), (tj̃o͡ebeñg).

Geschreeuw, (ârró N°. 1).

Geschrift, (lôntará N°. 1), (so͡erá N°. 1).

(in) Geschrift (brengen), (lôntará).

Geschut, (bâdilí), (mariyañg).

Geslacht, (kâoñg), (bîd̃ja), (d̃jînisí), (âssalá N°. 2).

(van) Geslacht (tot geslacht), (to͡eroé).

Gesp, (kôí).

Gespierd, (lâgesé).

Gespikkeld, (boerîntí).

Gesprek, (bitj̃âra).

Gestadig, (to͡eli N°. 1).

Gestalte, (kâle N°. 1).

Gesteld, (kâdé), (oembârañg).

Gesteldheid, (parâñge).

Gestreng, (térasá), (sé͡ké N°. 1).

Getal, (d̃jâï N°. 1).

Getier, (gé͡geré).

Getrouw, (tino͡eloé).

Getrouw (aan een verbond), (lo͡epa N°. 1).

Getuige, (sâbi N°. 1).

Getuigen, (sâbi N°. 1).

Getuigenis, (sâbi N°. 1), (sahâdá).

Geur, (bâoé N°. 1).

Geurig, (râsa N°. 1).

Gevaarlijk, (bâllasá N°. 3).

Gevangen, (tôñgkó), (taroèñgkoe).

Gevangenis, (panjdjâra), (balâñggoe), (taroèñgkoe).

Geven, (târa N°. 2), (sâre N°. 1).

(de hand) Geven, (djabatâñgeñg).

Gevest, (oèloe N°. 1).

Gevlekt, (pâno N°. 1), (bâllañg N°. 4).

Gevoel, (kasîyá), (djârra N°. 3), (râsa N°. 1), (sâriñg N°. 1).

Gevoelen, (kasîyá), (râsa N°. 1), (sâriñg N°. 1).

Gevoelen (des harten), (oèdjoé).

Gevoelig, (koèkoé N°. 1).

Gevolg, (pinâwañg), (roèroeñg), (lôlé).

Gevuld (goed), (bôkkó N°. 2), (boèmboeñg N°. 3).

Gevuld (aren), (tiyânañg).

Gewaarworden, (râsa N°. 1).

Gewaarwording, (râsa N°. 1).

Gewas, (lâmoeñg).

Geween, (kârroé).

Geweer, (bâdilí), (êwa N°. 2).

Geweer (met dubbele loop), (pêmpeñg).

Geweld, (gâssîñg N°. 2), (kâssîñg), (gâoé N°. 2).

Geweldig, (kôkó N°. 4).

Gewelf, (koèbañg).

Gewennen, (biyâsa).

Geweten (kwaad), (rîsa).

(iets op zijn) Geweten (hebben), (karîsá).

Gewezen (Regent), (soèloé).

Gewigt, (bâttalá).

Gewigtig, (lômpo).

Gewild, (lâkoe N°. 2), (âlle).

Gewin, (dâllé N°. 2).

Gewoon, (biyâsa), (sâmará N°. 1).

Gewoonte, (âdá N°. 1).

Gewoonte, (biyâsa).

Gewricht, (tâñgke N°. 2), Bonth. (tañgkîraiñg N°. 2), (lênto N°. 1), (lâsá N°. 2), (lêso N°. 1).

(uit het) Gewricht (gaan), (lèñgoró).

Gewricht (dat hand en arm verbindt), (lêdo).

Gezaghebber (pêtoró).

Gezamentlijk, (pâra N°. 1), (mânañg), (sâma N°. 1).

Gezang, (kêloñg).

Gezeggelijk, (kâna).

Gezant, (soèro), (oetoèsañg).

Gezegend, (barâkká).

Gezel, (roèroeñg), (sôbá).

Gezelschappen (bezoeken), (baroèga).

Gezet, (lâñgkasá), (lômpo).

(in het) Gezigt (van) (dâllé N°. 3).

(buiten het) Gezigt, (lêñgoé).

Gezigtcinder, (bîriñg).

Gezindheid, 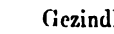 (tânnañg N°. 5), 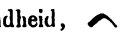 (oèdjoé), 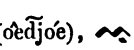 (âí).

Gezindte, (oèmmá).

Gezond, 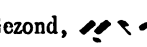 (koèlle), 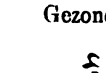 (gâssiñg N°. 2), (boèkoe N°. 1), (bâdjí N°. 1), (ñjâwa).

Gezondheid, 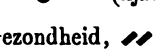 (kâdoró).

Gezwel, (kâmbañg).

Gids, (mâta N°. 1), Bonth. (oerâñg).

Gierig 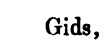 (kîkirí), 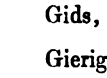 (kâbilí).

Gierst, 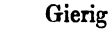 (bâttañg N°. 3).

(gekookte) Gierst, Sal. (tôppá N°. 5).

Gieten, 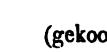 (t̂imba N°. 1), (tîrí), (s̈imba N°. 2).

(in, of op, of overheen) Gieten, (toèmpasá), 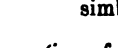 (tôlosó).

Gieter, 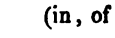 (bâsa N°. 1).

Gift, (rât̃joeñg).

Gij, kí N°. 2), 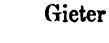 (ko), (kâtte N°. 2), 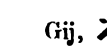 (ta N°. 3), 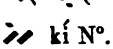 (noe).

Gillen, (ârrañg N°. 2).

Gist, (gâmbañg).

Gissen, (kâpañg).

Gisteren, 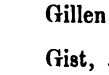 (bâñgi), Sal. 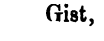 (soehâñgi).

Glad, (galâmpañg), 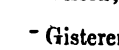 (lâppará), (lât̃tjoé), 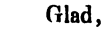 (âpará).

Glad (zonder onkruid), 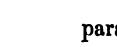 (pêso N°. 2).

Glad (zitten), 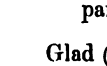 (mâmasá).

Glad maken, 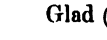 (lêt̃jó N°. 1).

Glans, 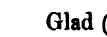 (t̃jâya), 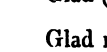 (t̃jôra), (râlle), 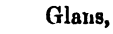 (s̈iñgará N°. 1), (siyâlo).

Glansrijke, (t̃jôra).

Glanzen, (gârroesoé).

Glas, (kât̃ja), 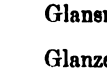 (d̃jañg).

Glazemaker (insekt), 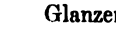 (bêreñg N°. 1).

Gleuf, (kâloró), (toèrí), (lâñgga).

Glijden, (lêt̃joró), (sôloró N°. 2).

Glijden (voeten), (pêt̃joró).

(heen en weêr) Glijden, (lête N°. 1).

Glimlagchen, (moèri N°. 1).

Glimmend (van kleur), (kâttiñgdâpponñg).

Glinsteren, (kîda), (kîlo), (koèlloe N°. 2), (kêwé), (boèyo), (t̃jôra), (t̃jîllá), (rîmba N°. 1), (rônañg N°. 1), (ênda).

Glinsterworm, (katiyôló).

Gloed, (rârañg).

Gloeijen, (sâlloe N°. 5).

Gloeijing, (kâle N°. 1), (bâmbañg).

Gluren, (d̃jâllîñg N°. 2).

God, (dêwa), (rewâta), (wâd̃jí), (wâd̃jibolöoed̃joèdi), (sinj̃d̃jalâla), (Âlla N°. 4).

Godheid, (dêwa).

Godsdienst, (agâma).

Goed, (bâd̃jí N°. 1), (bâssí N°. 3), (tâsá), (lâpañg), (sâñgká).

Goed (gezegend), (tâba N°. 1).

Goed (afkomst), (tôd̃jeñg).

Goed (zorgen voor), (lâboe N°. 1).

(met) Goede (woorden), (râyo).

Goed (wind), (sañgkîlañg).

Goed (bezitting), (bâraⁿg N°. 2).

Goedklinkend, (tâⁿgoró N°. 1).

Goedkoop, (lâmmoró), Sal. (lômoró), Sal. (sêmpo).

Goedvinden, (poêdji), (têne), (lâtjóe).

Golf, (gâlloeróe), (bômbaⁿg), (lêmba N°. 1).

Golfslag, (tâppasá).

Golven (haar), (gâloeⁿg).

Gom, (gâtta).

Goochelaar, (bâlí N°. 5).

Gooijen, (tâbá N°. 2), (sambîla).

Gooijen (dobbelsteenen), (boêwaⁿg).

(iets langwerpigs met den arm in de hoogte) Gooijen, (boêtjóe).

(het onderste boven) Gooijen, (boelêⁿgkará).

Gooijen (omver), (roêmbaⁿg).

Gooijen (met knikker of billardbal), (âmbá).

Gooijen (ergens in-, of op-), (tîboⁿg).

Gooijen (in den mond, een weinig eten dat men in de hand genomen heeft), (tîbo).

Goot, (panjtjôraⁿg), (sôloⁿg), (sallôeraⁿg).

Gordel, (bâra N°. 3), (sîkó), (âyá N°. 3).

(sierlijk om het lijf) Gorden, (tâmpo N°. 2).

Gordijn, (kâllí N°. 4), (koelâmboe), (kolâyóe).

Goud, (boelâëⁿg).

Gouddraad, (bânnaⁿg).

Gouderts, (ânroⁿg).

Goudmoor, (kalîⁿgkaⁿg).

Goudsmid, (dêdé N°. 2).

Gouverneur, (lômpo).

Grabbelen, (kêreⁿg).

Gracht, (êmpaⁿg).

Graf, (koêboeróe), (djêrá).

Grafrede, (talâkkîⁿg).

Gramschap, (koêkóe N°. 1), (lârro).

Gramstorig, (koêkóe N°. 1).

Granaatappel, (dalîma).

(voor de) Grap, (bâⁿjdjoeloé).

Gras, (roêkóe N°. 1).

Grashaalder, (âlle).

Grashagedis, (boeⁿjtjîní), Bonth. (boelîli).

Grassnip, (tjêtjé N°. 2).

Graveel, (mêya).

Graven, (kêkesé).

Graveren, (oêkirí).

Greep, (kayâwo), (djâppóe N°. 1).

Grein, (gariⁿg N°. 1).

Grendel, (djôli).

Grens, (bâëⁿg).

Grenspaal, (tînrá).

Grenzen, (bâëⁿg).

Grieven, (gêsará), (pâttje), (pârisí).

Griffen, (toêlisí).

Griffioen, (garoêda).

Grijpen, (kâmbe N°. 2), (karâoesóe), (tâgalá), (djâkkalá), (djâppóe N°. 1).

Grijpen (in de vlugt), (sêntó).

Grijpen (al tastende, naar iets), 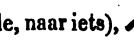 (pâtĭjalá).

(in elkander) Grijpen, (âlle).

Grijpen (nu naar dit, dan naar dat), (karâmoesoé), (karâoesoé), (râmbañg).

Grijs, (kêbó), (barò̂emboeñg), 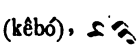 (ò̂ewañg N°. 2).

Grijsaard, (bômboñg), 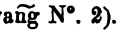 (ò̂ewañg N°. 2).

Gril, (tĭjôwa).

Grinniken, (ñgîsi).

Groeijen, (bâkká N°. 2), 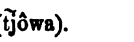 (tîmbo), 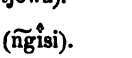 (djâri).

(in malkander) Groeijen, (lâmbeñg).

Groen, 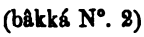 (mônjtĭoñg N°. 2).

Groente, (gâñgañg).

Groet, (barisâllañg), 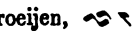 (bâoe N°. 2), (tabêya), (lîma N°. 1), 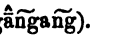 (sâllañg N°. 2).

Grof, 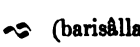 (karêpoé), (kâsará), (lômpo).

Grond, (bò̂etta N°. 2).

(te) Grond (gaan), (répé N°. 1).

(geheel te) Gronde, (rôpoe).

(aan den) Grond (raken), 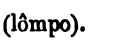 (sôre).

Grond (oorzaak), 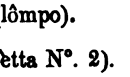 (pôkó N°. 1).

Grondbezitter, 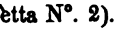 (bò̂etta N°. 2).

Grondgebied, (kalawâsseñg), 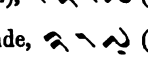 (bò̂etta N°. 2), (tînrá), 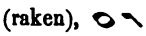 (wâtassá).

Grondslag, (pôkó N°. 1).

Groot, (tampârañg), (rò̂emba), (lômpo), (lôwe N°. 1).

Groot (worden), (bâkká N°. 2).

Grootelijks, (lômpo).

Grootheid, (lômpo).

Grootmoeder, (tôwa N°. 2).

Grootspreker, (lômpo).

Grootte, (lômpo).

Grootvader, (tôwa N°. 2), Sal. (ôhe).

Grot, (lêyañg).

Gruis, (garò̂egoesoé), (barò̂eboé N°. 1).

Gruis (van de rijst), (tâpoe N°. 1).

(aan) Gruis, (âmoeroé).

(tot) Gruis (worden), (âñjtĭoeroé).

Gul, (lâbo N°. 2).

Gulhartig, (lâbo N°. 2).

Gulden, (roepîya N°. 1).

(halve) Gulden, (sò̂ekoe N°. 1).

Gulzig, (galôdjo), (balâla), (djâwa), (lântañg).

Gulzigheid, (tĭîda).

Gunst, (mâse), (tê̂ne).

Gunsteling, (lêtjé).

H.

Haag, (kâllí N°. 4).

Haagdis, (tjâtjá), (tjîtjá).

(gras) Haagdis), (boenjtjîní).

Haai, (mañgîwañg).

Haak, (kâí), (sâñgkalá N°. 2), (sâí N°. 3).

Haak (van een paard), (lasoêna).

(aan de) Haal, (lâri N°. 1).

Haan, (djâñgañg N°. 1), (sôñgkó).

Haar, (boêloe N°. 1), môñjtjoñg N°. 4), (oé), Sal. (oêhoe).

Haar (vnw.), (na N°. 1, lett. *d*).

Haarknoop, (kôndé).

Haarlok, (lôko N°. 2).

Haarvlecht, (sîkó), (simbôleñg).

Haast, (kâro N°. 1).

Haasten, (kâro N°. 1), (pârri N°. 3).

Haastig, (gahîtjirí), (ñjâra), (soêwañg).

Hagel, (pinâboeroé).

Hagelsteen, (âttí N°. 3).

Hakbord, (pâlañg N°. 1), (lânrasá).

Haken, (kâí), (sâñgkalá N°. 2).

Haken (verlangen), (nâkkoé).

Hakkelen, (gâgá).

Hakken, (pâñgkoeloé), (têbá), (râtjá), (rânrañg N°. 2).

Hakmes, (pâñgkoeloé), (bêrañg).

Haksel, (têbá).

Halen, (âlle).

Halen (over het hoofd heen), (toêmpa N°. 2).

(met geweld) Halen, (târo N°. 2).

Half, (pôloñg), (poêwe), (roêwa).

(het maar) Half (op iemand hebben), (wâli N°. 2).

(maar) Half (raken), (sâla N°. 1).

(iets ten) Halve (doen), (sâla N°. 1).

Half gaar, (kônta N°. 2).

Half rijp, (mâñgkalá).

Halm, (bâtañg N°. 1).

Halm (met de aar), (boêlerê).

Halm (paddie), (ñjikoênroe), (sikoênroe).

Hals, (kâlloñg), Sal. (lêñgo).

Hals (van een kleedje), (kâlloñg).

Halsbeen, (boêkoe N°. 1).

Halsketen, (tôkeñg).

Halstarrig, (kâdoró).

Halster, (tôlañg), (sâmbañg).

Halve (hooren ten), (biyâlo).

Halveren, (poêwe).

Halverwege, (sâsará).

Halverwege (blijven hangen), (sâsará).

Hamer, (pâloe N°. 1).

Hand, (lîma N°. 1).

Hand (vol), (gâñggañg).

(rug) van de Hand, (lîma N°. 1).

(muis van de) Hand, (lîma N°. 1).

(onder) Handen (nemen), (djâma N°. 1).

(onder de) Hand, (kâle).

Handbreed, (pâlá N°. 1).

Handel, (dâñggañg).

Handelaar, (dâñggañg).

Handel drijven, (bôya), (soedâgará), (sodâgará).

Handelen, (gâoé N°. 2).

Handeling, (gâoé N°. 2).

Handgemeen, (gânrañg N°. 3), (boëntoeloé), (tâle N°. 1), (roëppa N°. 2).

Handhaven (iemands eer), (sîrí N°. 1), (ênteñg).

Handig, (kânañg), (galîgí), (tîpá N°. 2).

Handigheid, (kayâwo).

Handschoen, (kôso N°. 1), (lîma N°. 1).

Handschrift, (lêkó N°. 3), (lôntará N°. 1).

Handspaak, (panrôlí N°. 1).

Handvatsel, (dëloe N°. 1).

Handvol, (kâñgkañg).

Hangen, (gêntoeñg), (mêloñg), (diñgkôleñg), (dôpe), (dôleñg), (râmbá N°. 2).

Hangen (aan lappen), (kâriñg N°. 1).

Hangen (ergens aan blijven), (bêne), (bilôlloñg), (dâkkí), (lâí N°. 1), (sâmpará).

Hangen (naar beneden), (djômbe).

Hangen (blijven), (lâñgke).

(ergens over) Hangen, (sâmpe).

Hangslot, (râppo N°. 2).

Hanteren, (pagâwe) (lîma N°. 1).

(de piek) Hanteren, (djâga).

Happen, (sâñgá N°. 2).

Happen, (sâppa N°. 4).

Hard, (kârriñg N°. 2), (kâsaá N°. 1), (têrasá).

Hard (gebakken), (târriñg N°. 2).

Hard (roepen), (lâboe N°. 1).

Hard (ijzer), (âte).

(om het) Hardst, (lòëmba N°. 1).

Harden (het ijzer van een bijl), (sâppo N°. 3).

Hardlijvig, — bânnará N°. 2).

Hardlooper, (lâri N°. 1).

Hark, (djâñgka).

Harmoniëren, (êrañg).

Harnas (koperen krijgs-), (lamêna).

Hars, (dâmará).

Hart, (kâmboe N°. 1), (bâteñg), (dôké), (âte), (âti N°. 1), (âí).

Hart (van het hout), (tônasá).

Hartader, (gêntoeñg), (rîmpoeñg), (âte).

(van) Harte, (hâroesoé).

Hartelijk, (râmpe N°. 3), (lâmoeñg).

Hartelijkheid, (lâmoeñg).

Hartstogt, (nâssoe), (sêro N°. 2).

Hartstogtelijk (beminnen of begeeren), (îlañg).

Hartzeer, (pâttje), (pârisí), (sîmpoeñg); (soèsa).

Haten, (kariwîsi), (karoewîsi), (bâñjtji).

Havenbureau, (bêya N°. 1).

Havenen, (râboé N°. 2), (sâppe N°. 2).

Havenmeester, (bêya N°. 1), (sabânnará).

Haverij, (roèssá N°. 2).

Hazelip, (tjâppi N°. 2).

Hebben, (nîyá N°. 1).

Hebben (iets tegen iemand), (bîriñg), (tjîní), (âpa N°. 1).

Hechten, (dâkkí).

Hechten (aan elkander), (tâñgkirí).

Heden, (âllo), Sal. (înni).

Heel (niet stuk), (kalêpoe), (bâtoe N°. 1).

Heeler, (bâloé N°. 3).

Heengaan, (lîñgka), (lâmpa).

(ergens over) Heengaan, (lâbasá).

Heenglijden, (sôloró N°. 2).

Heenhangen, (djômbe).

Heenkomen (ergens over), (lâbasá).

Heenrigten (zich ergens), (dâllé N°. 3), (ôlo N°. 4).

Heenschuiven (door), (sâlloé N°. 4).

Heensluipen (door), (sâlloé N°. 4).

Heer, (djoènjdjoeñg).

Heer (van het Omispel), (Rêï).

Heerendienst, (pañgâra).

Heerlijk, (lâbirí).

Heerschen, (kâmma N°. 2).

Heesch, (pâssañg N°. 3).

Heet, (bâmbañg), (ôpá N°. 3).

Heffen (in de hoogte), (djîñjdjiñg).

Heft, (oèloe N°. 1).

Heftig, (tâñgoró N°. 2), (tôso), (sârrañg N°. 1), sârroN°. 2).

Heil, (sâllañg N°. 2), (salâmá).

Heilig, (kârro N°. 6), (lômpo), (lâñjñjiñg).

Heilig (been, os sacrum), (poèñgkoé).

Heiligdom, (bâîtoèla).

Heilige, (wâlli N°. 3), (áwâlli).

Heiligen, (tâñgkasá), (lâñjñjiñg).

Heiligschennis, (kârro N°. 6).

Heimelijk, (tjôkko).

Heischen, (bêsó).

Hel, (narâka).

Helaas, (dêdé N°. 1), (rikoñg), (rîkodoñg).

Held, (barâni N°. 1), lâkî), (lâsa N°. 3).

Helder, (tjînoñg), (sîñgará N°. 1), (bâlloeroé), (sânnañg).

Helder (geluid), (bâttasá), (tâñgoró N°. 1).

Helder (weêr), (sîmbará).

Helderheid, (sîñgará N°. 1).

Helen, (pîya).

Helft, (pôloñg), (tâñga), (tâwa N°. 2), (djâï N°. 1), (sîmbañg).

(achterover) Hellen, (tîndá), (tîliñg).

Helm. — Met een helm geboren, (bōñg), (bôwoñg.)

Helpen, 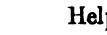 (kômpoñg), (bântoé N°. 2), (balî N°. 1), (tômpoñg), (toèloeñg), (êwa N°. 2).

Hemd (van ijzer of koperdraad), (bâdjoe).

Hemel, (padatâri), (lâñgí), (soeroèga).

Hemmen, (mâssañg).

Hen, (djâñgañg N°. 1), (ânroñg).

Hengelen, (pêkañg).

Hengelstok, (oèloró).

Hengsel, (tôli).

Hengst, (djârañg).

Herbergen, (ântañg).

Herhaaldelijk, (sâñgge).

Herhalen, (pôle N°. 2), (ôle N°. 1), (oèleñg).

Herhaliñg, (koèliñg).

Herinneren, (pâhañg), (soèma N°. 1), (soèmañg), (îñgá), (oerâñgi).

Herinnering, (soèma N°. 1), (soèmañg), (oerâñgi).

Herkennen, (pâhañg), (bâte N°. 1), (roèpa N°. 1), (âsseñg N°. 2).

Herkrijgen, (gâppa).

Herleven, (tâllassá N°. 2).

Hermaphrodiet, (tjalabâï).

Hernemen, (âlle).

Hersen, (oètá), (ôtó N°. 2).

Herstellen, (pôle N°. 2), (bâdjí N°. 1), (balikârañg), (balekârañg), (salâmá), (ôlle N°. 2).

(iemand in zijne eer) Herstellen, (sîrí N°. 1).

Hert, (djôñga N°. 1).

Hertejagers, (djôñga N°. 1).

Hertejagt, (djôñga N°. 1).

Herwaarts, (mêne N°. 1), (mâë).

Het, (na N°. 1, lett. *d*), (a N°. 3), (a N°. 4), (i N°. 1), (îya).

(al ware) Het (ook), (mânna).

Heulen, (djoèloe).

Heup, (palîpí), (âyá N°. 3).

Heuvel, (gôtoñg), (boètoeñg N°. 1), (môñjtjoñg N°. 1), (tanêtte).

Hevig, (kârriñg N°. 2), (tîñggi), (sârriñg N°. 3), (sârro N°. 2).

Hiel, (kâtoeloé).

Hier, (anrînni).

Hier (wat, daar wat), (lîbó N°. 2).

Hiernevens, (ântoe).

Hierom, (îya).

Hij, (na N°. 1, lett. *d*), (a N°. 3), (i N°. 1), (îya).

Hijgen, (pôso N°. 1), (môsa), (soemâwe), (simâï), (sinâwó).

Hik, (tjâdo N°. 2).

Hikken, (tjâdo N°. 2).

Hinderen, (saliboeroé), (âli N°. 1), (âloé N°. 3).

Hinderlijk, (âli N°. 1).

Hindernis, (soèkará), (sâñgkalá N°. 2), (âli N°. 1).

Hinderpaal, (âli N°. 1).

Hinken, (têmpañg).

Hinkepoot, (dênde).

Hinneken, (ñgîsi).

Hitte, (bâmbañg), (rârañg N°. 2),

Hobbelig, (bòèkkóé N°. 3).

Hoe, (kâmma N°. 2), (âpa N°. 1).

Sal. (ânte), (âñjdjo), (âla N°. 1).

Hoed, (pâlo N°. 1), (tjapîyo).

Hoedanig, (kâmma N°. 2).

Hoedanigheid, (sîpá N°. 2), (hasîyá).

(uitstekende) Hoedanigheid, (sorôti).

(op zijn) Hoede, (tîká), (tâñgará).

Hoeden, (kâmpí), (kâmmí), (kalawâki).

Hoek, (pâñgka), (pêñgka), (djîkoe), (sîñgkoeloé), (òèdjoeñg).

(oog) Hoek (uiterste), (kîdoñg).

Hoekpaal (van een huis), (sîñgkoeloé).

Hoektand, (lasòèna), (soèweré).

Hoelaat, (àpa N°. 1).

Hoelang, (âpa N°. 1).

Hoen, (djîâñgañg N°. 1).

Hoenderdief, (lòèkká N°. 2).

Hoenderkrop, (lâppó N°. 1).

Hoepelband, (kâlasá N°. 1).

Hoer, (mâñge), (tînro), (dâmpeñg), (djôboñg), (djâdjá N°. 1), (lèssoró), (soèndalá).

Hoera (roepen), (gôra N°. 1), (lêle N°. 2), (êlla N°. 3).

(met een) Hoera (iets doen), (lêle N°. 2), (êlla N°. 3).

Hoerekind, (rômpó N°. 3), (soèndalá).

Hoerelooper, (kâdoró).

Hoereren, (dâmpeñg).

Hoerenlooper, (lâle N°. 1).

Hoesten, (sésé N°. 2).

Hoeveel, (âpa N°. 1), Sal. (kòèra N°. 2) en (sikòèra).

Hoeveel (te meer), (pa N°. 1), (pîrañg).

Hoeveelheid, (djâi N°. 1), (lôko N°. 2).

(in) Hoeveelheid (verbruiken), (bêro N°. 3).

Hoever, (kêre N°. 2).

Hofjuffer, (dâyañg N°. 1).

Hofkleeding, (gâdóé).

Hok, (kòèroeñg).

Hokken, (lâkkoeñg), (ôppó).

Hol, (lêyañg N°. 1).

Hol (het hoofd brengen op), (pôñgoró).

Holland, (balânda).

Hollen, (kókó N°. 4), (lâri N°. 1).

Holligheid, kalîboñg).

Holte, (kalîboñg), (lâbó N°. 1), (âllá N°. 3).

Holte (tusschen vingers), (sâpe N°. 1).

Holte (tusschen de teenen), (sâpe N°. 1).

Hommel, (kâtti N°. 3), 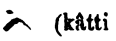 (bañgkaœloe).

Hond, (kôñgkoñg), Sal. en Bonth. (âsoe).

Honderd, 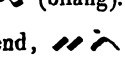 (bîlañg). -

Honderdduizend, (kâti N°. 1).

Hondsch, (kôñgkoñg).

Honger, (pâre N°. 3), 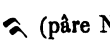 (bôya), (tjîpoeroé).

Hongersnood, (pâre N°. 3), (tjîpoeroé).

Honig, 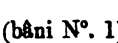 (bâni N°. 1).

Honiggraat, (bâni N°. 1).

Honk (bij het krijgertje spelen), (pôkó N°. 1).

Hoofd, (œloe N°. 1).

(op het) Hoofd (nemen), (djœñjdjoeñg), (sōñg).

(het) Hoofd (rigten), (œloe N°. 1).

Hoofd (kaai), (djambâtañg).

Hoofd (opper), (kapâla N°. 1), (gâllará), (tôwa N°. 1), (djânnañg), (râte N°. 2), (lôpi), (lômó N°. 2), (ânroñg).

Hoofddag (van een feest), (mâta N°. 1).

Hoofddeksel, (sôñgkó).

Hoofddoek, (tôñgkó), (sâpoe N°. 3).

Hoofdhaar, (oé), Sal. (œhoe).

Hoofdig, (kâdoró).

Hoofdkussen, (palœñgañg).

Hoofdpijn, (ñgâllo).

Hoofdplaats, (kôta N°. 2), (lômpo).

Hoofdschotel, (pôkó N°. 1).

Hoofdsom, (pôkó N°. 1).

Hoofdstel, 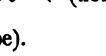 (sâmañg N°. 1).

Hoofdstuk, 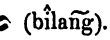 (pâssalá N°. 2).

Hoofdvaandel, (pôkó N°. 1).

Hoofdzaak, (pôkó N°. 1).

Hoofdzakelijk, (pôkó N°. 1).

Hoog, 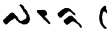 (tîñggi), (djîñjdjîñg), 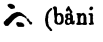 (râte N°. 2).

Hoog (land), (bâñgkalá).

Hoog (water), (sômpó N°. 3).

Hoogachten, (tîñggi).

Hoogmoedig, (bôrró N°. 3).

Hoogschatten, 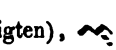 (bœtti).

Hoogte, (kambœssoeloé).

(in de) Hoogte (heffen), (djîñjdjîñg).

Hoop, 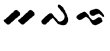 (gômpo), 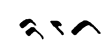 (bôroñg N°. 1), (ballâboeroé), 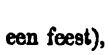 (lâmporó).

Hoop (los zand aan den oever der zee), (lômbó).

Hoop (verwachting), 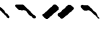 (rânnoe).

Hoop (kans), 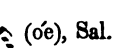 (tœwa N°. 2).

Hooren, (lâñgeré).

Hooren (zeggen), 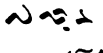 (bêdeñg).

(half) Hooren, (wâli N°. 2).

Hoorn, (tânroé).

Hoorndrager, (roemoeñg).

Hoos, (lâso N°. 1).

Hoovaardig, (lâñgga), (îndí), (âlí N°. 2).

Hoozen, (kéró N°. 1).

Hopen, (tîñgâra), 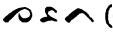 (rânnoe).

Horde (gevlochten teen), (âppí N°. 3), (ânañg N°. 1).

Horizon, (bîriñg), (lâñgí).

Horologie, (môkó).

Houden, (tâgalá).

Houden (voor), (tòeroeñg), (tânrasá N°. 1), (tòewa N°. 3), (rêkeñg).

Houden (voor, bij vergissing), (salâwá N°. 2).

(voor oogen), Houden, (tâla N°. 2).

(belofte) Houden), (ròepa N°. 1).

(woord) Houden, (ròepa N°. 1).

Houden (van), (kalêké), (tâppé N°. 2), (lêbañg N°. 2).

(langs den wal), Houden, (sòesoeróe).

(zich laag bij den weg) Houden, (âlle).

Houden (een toptafel), (tânnañg N°. 3, lett. d).

Houden (overeenkomst), (pâto).

Houden (het water in de keel), (tâñggá N°. 2).

(het) Houden (met), (tâba N°. 1), (dâmpeñg).

(ten eten) Houden), (râmpañg).

Houden (bij elkander), (rêmoe N°. 2), (âwá).

Houden (één of beide handen van voren tegen zijn lijf), (kâko).

Houden (zijne handen van achteren op zijn rug), (kêré N°. 1).

Houding, (tâñjdjá N°. 1).

Hout (aan een geweer), (banôwa).

Hout (van de piek), (têteñg), (sôrañg).

Houtskool, (tjòemí N°. 1).

Houtworm, (boêboé N°. 2).

Houwen, (pâñgkoeloé), (tâbañg), (têbá).

Huichelaar, (moenâpe).

Huichelen, (sâra N°. 4).

Huid, (kòekkoeloé), (kòelí), (boékòekleñg).

Huig, (lîla).

Huilen, (ñgêñge), (râoe N°. 2).

Huis, (bâllá N°. 3), Sal. (sâpo N°. 2).

(altoos te) Huis (zitten), (lâkkoeñg).

(vorstelijk) Huis, (lañgkâna).

(zeer hoog) Huis, (lañgkâna).

(ergens zoo goed als te) Huis (zijn), (lêrañg N°. 2).

Huisgenoot, (bône N°. 1).

Huisraad, (pakâkasá), (êwa N°. 2).

Huisvesten, (êmpo).

Huisvesting, (bâllá N°. 3).

Huiveren, (gîyañg), (râwañg N°. 2), (lâyá).

Huiverig, (râwañg N°. 2).

Hulde, (kassoewîyañg).

Huldigen, (lântí), (sômba).

Hulp, (kômpoñg), (kâmbará), (bòekoe N°. 1), (tòeloeñg).

(te) Hulp (schieten), (tòeroeñg).

Hulp (zoeken), (lêñgoé).

Hulpbende, (kômpoñg).

Hulsel, (kòelí).

Hun, (na N°. 1, lett. *d*).

Huppelen, (lòempá N°. 1).

Huren, (sêwa).

Huur (buffel-), (kâlloñg).

Huurder, (sêwa).

Huurling, (sêwa).

Huwbaar, 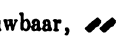 (kâle N°. 1), 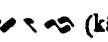 (bâkká N°. 2), 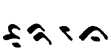 (boerânne), (bâleré).

(nog niet) Huwbaar, 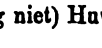 (sâppá N°. 3).

Huwelijk, (kalabîni), (boêntiñg), (bâllá N°. 3), (nîka).

Huwelijksfeest, (boêntiñg).

Huwelijksgift, (soênrañg).

I.

I (klinker), 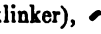 (âná).

Ja, (îyo).

Jaar, (tâoeñg). -

Jaargetijde, 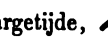 (tâoeñg).

Jaarlijks, (tâoeñg).

Jaarvogel, (âloé N°. 4), (âlo N°. 2).

Jagen, Sal. (poêrañg), 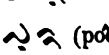 (ôndañg N°. 1).

Jager, 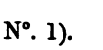 (ôndañg N°. 1).

Jagtmes, 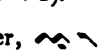 (bêrañg).

Jagtpaard, 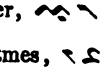 (lâri N°. 1).

Jaloersch, (kimboêroe).

Jammer, 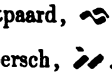 (dâra N°. 1).

Jammeren, 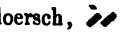 (râoe N°. 2), 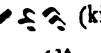 (ârrañg N°. 2).

Jammerklagt, (râoe N°. 2).

Janhagel, (dôre).

Jan-Hen, 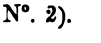 (pompîdo).

Janken, (ñgêñge).

Janken (een hond), 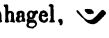 (ârrañg N°. 2).

Java, 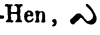 (djâwa).

Javaan, (djâwa).

Javaansch, (djâwa).

Jawoord, (âlle).

Iemand, (tâoe N°. 1).

Ifriet, (eperîtoñg).

Ie-schreeuwen, (tjâllí).

Iets, (ânoe).

Jeugdig, (nanoênroeñg).

Jeuken, (kâtalá).

Jicht, (kâmbañg).

Jij, (kâoe N°. 1).

IJdel, (sâyóe), 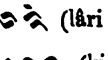 (sîya N°. 1), (salâsa N°. 2).

IJlen, (lîñgoe), (salâwá N°. 2).

IJs, (dôntañg).

IJver, (toêtoe N°. 1).

IJverig, (pâtirí).

IJzer, (bâssi N°. 1). -

IJzerdraad, (kâwa N°. 3), (lêñgkeré).

IJzervast, (kâbalá), (têpoe).

IJzervreter, (lêro).

Ik, (koe N°. 1), (nâkke N°. 1), (á N°. 1).

Immers, (bârañg N°. 1), (djja N°. 1), Sal. (djóewa).

Impotens, (kâwe), (mâte), (lîno N°. 1).

In, (ri).

(moed) Inblazen, (îrí).

Inboorling, (parasâñgañg), (bóetta N°. 2).

Inborst, (parâñge), (atêká).

Inbrengen (tegen), (lâlo N°. 1).

Inbuigen, (kêppó).

Indammen, (tâppóe N°. 2).

Indachtig, (îñgá).

Inderdaad, (mâñgka).

Indeuken, (pôñjá).

Indien, (pônna), (lônna N°. 2). (sâmpañg N°. 2).

Indigo, (târoeñg), (ñjîla).

Indoen, (bône N°. 1), (sâdoró), (antâma).

Indompelen, (djâllá N°. 4).

Indringen, (kâmboe N°. 1).

Indrukken, (kêppó), (pôñjá).

Indrukmakend, (kârrassá N°. 2), (sârrîñg N°. 3).

Ineenkrimpen, (kîkí N°. 1), (kalêñgkeñg).

Inenten, (soêbí).

Ingewand, (pàrroe N°. 2), (bône N°. 1), (lêñgkeré).

Ingewikkeld, (sêké N°. 2).

Inhakken, (têbá).

Inhalen, (râpí).

Inhalen (korter maken), (bôdo).

Inham, (lêmba N°. 1).

Inhoud, (bône N°. 1).

Inhouwen, (têbá).

Inkerven, (lârrá N°. 3).

Inkomsten, (wâselé).

Inkorten, (bôdo).

Inkrimpen, (tjâkkoeróe).

Inkt, (dâwá N°. 1).

Inktkoker, (bône N°. 1).

Inktvisch, (tjóemí N°. 2).

Inleggen, (tâta N°. 1).

Inleiding, (tarâssoló).

Inloopen, (bâtta N°. 4).

(woning) Innemen, (âlle).

Innig, (tâmparâ), (djîná N°. 2), (lântañg), (lâlañg N°. 1).

Inpakken, (rôkó N°. 1).

Inproppen, (âssá N°. 4).

Inregenen, (barâbasá), (rîmboé).

Inrennen (op elkander), (bâkka N°. 3).

Inschenken, (bône N°. 1), (tîrí), (lêmba N°. 2).

Inschepen, (bîse).

Inschepings-plaats, (toêroeñg).

Inschikkelijk, (sârc N°. 1).

Insgelijks, (tōñg N°. 2), (îya).

Inslikken (zonder te kaauwen), (oêntalá).

Insluiten, (lêyo N°. 1), (lîyoeñg N°. 1).

Inslurpen, (îroé N°. 1).

Insnijden, (lârrá N°. 3).

(schuins) Insnijden, (sôpá).

Insnijding, (ébá).

Insnijding (in het hout maken), (âttá N°. 4).

(den wagen) Inspannen, (tânnañg N°. 5).

Inspannen (zijne krachten), êwa N°. 1).

(zich sterk) Inspannen, (êrañg).

Inspectiereis, (lîlí N°. 1).

Instaan, (sâñggó).

Insteken, (pâsá N°. 1), (tôdó), (soêmá N°. 2).

(tusschen de saroñg) Insteken (een kris), (sâppí N°. 2).

Insteken (iets nieuws in iets ouds), (sârí N°. 6).

Insteken (bijv. werk in de naden van een schip), (sîsi N°. 1).

Instellen, (tânnañg N°. 5).

Instelling, (dendañg N°. 1).

Instelling (goddelijke), (parâlloe).

Instoppen, (âssá N°. 4).

(losjes) Instoppen (zijne saroñg), (âmbo).

Instormen, (rîmboé).

Instorten, (bântañg N°. 3).

(op) Instorten (staan), (lîlisí).

Instrument, (pagâwe).

Interest, (djéné).

Intiem, (lâlañg N°. 1).

Intreden, (antâma).

Intreden (een jaar), (sodelo).

Intrekken (zijne woorden), 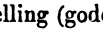 (bâte N°. 1), (bêsó), (ônó).

Intrekken (bijv. water of olij in garen of doek), (îmañg N°. 4), (âmasá).

Invallen, (tombañg), (sôsará).

Invallen (lendenen), (kênjdjé).

Invallen (juist ergens), (lîbo N°. 1).

Inwaaijen, (rîmboé).

Inwendig, (bâteñg).

(zich er) Inwerken, (kâlloñg), (lîla).

Inwikkelen, (boengkoesoé), (bôloñg N°. 3), (toengkoesoé), (rôkó N°. 1).

Inwendig, (lâlañg N°. 1).

Inwonen, (êmpo), (âlle).

Inwreten, (kânre).

Inzakken, (lôposó).

Inzamelen, (kâttilí).

Inzetten, (bône N°. 1), (tînrá).

Inzetten (bij spel), (tâñggá N°. 2).

Isabelle (paard), (goeloeñg).

Islam, (sâllañg N°. 3), (Isilâñg).

Ismaël, (Isimaêle).

Jokkernij, (bânjdjoeloé).

Jong, (roengka), (lônroñg), (lôlo N°. 3).

Jong (van een beest), (âná).

Jongeling, (taroena), (roengka), (lôlo N°. 3).

Jongen, (bâtjó), (boerânne), (bâsó).

Jongen (bediende), (roeroeñg), (âta N°. 1).

Jongens!, (lâso N°. 1).

Jonggetrouwde, (bêroe).

Jongst (kind), (boengko).

Jongste (dag), (jaômile-âhirá).

Jonk, (djôñgko), (wâñgkañg).

Jou, (kâoe N°. 1).

Juffer, (nôna).

Jufvrouw, (nôna).

Juichen, (gâmoeroé), (gâroe N°. 2), (riyá N°. 2).

Juist, (bâdjí N°. 1), (tâba N°. 1), (toèdjoe N°. 1), (tôdjeñg), (lîbo N°. 1).

Juist (uitgedrukt), (tâba N°. 1).

Jukbeen (wangbeen), (pâsoe N°. 1).

Juweel, (paramâta).

Juwelier, (djâma N°. 1).

Ivoor, (gîgi), (gâdîñg).

K.

Kaaiman, (boewâdja), (boewâya).

Kaal, (pédá).

Kaap, (oèdjoeñg).

Kaart, (pâtta N°. 4).

Kaartspel, (boèyañg).

Kaas, (kêdjoe).

Kaauwen, (kôta N°. 1), (kôso N°. 2), (tjâma N°. 1), (lêro).

Kaauwsel, (kôta N°. 1).

Kabaai, (kâpa).

Kabbeling (op zee), (kaêké).

Kaïn, (Kâbelé).

Kakelen, (kôkó N°. 2), (kôté).

Kakken, (pêlá N°. 1), (bôlí N°. 3), (tâï N°. 2), (djâmbañg).

Kakkerlak, (katjôwá), (kalêpe), (koelîpasá).

(zee) Kakkerlak, (bambalêsoe).

Kakkerlak (een schurftig mensch), (boèleñg).

Kakketoe, (bêká).

(groen of wit) Kakketoe, (dâñgá).

Kalefateren, (pâkalá).

Kalk, (palêyó).

Kalklepeltje (in de sierihdoos), (îroé N°. 2).

Kalm, (tânañg N°. 1), (lâppará), (sinâssá), (sânnañg).

Kam, (djâñgka).

Kam (v. h. schouderblad), (goètoe).

Kam (van een haan), (rârañg N°. 1).

Kam (pisangvruchten), (lâlá N°. 1).

Kameel, (oènta).

Kamelot, (tjamalôti).

Kamenier, (bîlí).

Kamer, (gowâri), (bîlí).

(beste) Kamer, (djâmbañg).

Kamer (gaan naar de beste), (bôlí).

Kamfer, 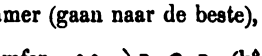 (kâporó).

Kamirienoot, (sapîri).

Kamp, (lôdjî).

Kampernoelie, (pîpiei).

Kampplaats (voor hanen), 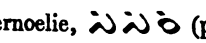 (wâla N°. 1).

Kanaal, (sallo̱erañg).

Kanarieduif, (kêbó).

Kandelaar, (tînrá).

Kaneel, (kâyoe), (tệne).

Kanker, (kâttá N°. 2).

Kanon, (marîyañg), 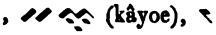 (lêla), 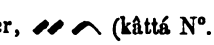 (êwa N°. 1).

Kans, (parâga).

Kans (zien ergens toe), (to̱ewa N°. 2).

Kant, 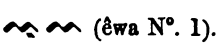 (palîpí), (bîriñg), (bâle N°. 1), 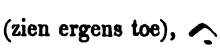 (sâri N°. 1), (soelâpá N°. 1).

Kap, 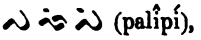 (kâpe N°. 3).

Kapel, 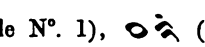 (ko̱epoe), (pîpi N°. 4).

Kapitaal, 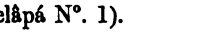 (pôkó).

Kapoen, 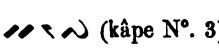 (kabîri), (bo̱eto).

Kapok, (kâoe N°. 2).

Kapstok, 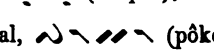 (tañgkîrañg N°. 1), (tañgkaîrañg).

Kaptein (van een schip), (poeñggâwa).

Karakter, 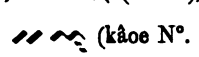 (parâñge), (sîpá N°. 2).

Kardamon, (kapoelâga).

Kardoes, 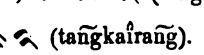 (karato̱esa).

Karet, (s̈issí N°. 2).

Kartetskogel, 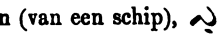 (âñggoró).

Kast, 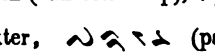 (lamâri).

Kastanje (bruin), (kâllañg N°. 2).

Kasteel, (kôta N°. 2).

Kastijden, 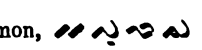 (ho̱ekoeñg).

Kat, (mâmmí N°. 2), (mêyoñg), Bonth. 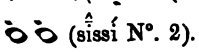 (tj̈âmmí).

Katti (¼ Amst. pond), 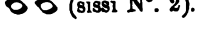 (kâtti N°. 3).

Katoen, (kâpasá).

Katoen (gebloemd), 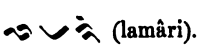 (kalañgkâri).

Katrol, (tâkalá).

Keel, 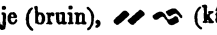 (kârró N°. 3), 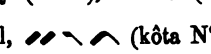 (kâlloñg).

Keelband, (sâmbañg).

Keer, (kâli N°. 1).

Keeren, (bâlí N°. 5).

('t onderste boven) Keeren, (to̱eñggeñg N°. 1).

(het hoofd) Keeren, (saîle).

Kenbaar, (bâte N°. 1).

Kennen, (bâte N°. 1), (âsseñg N°. 2).

Kennen (leeren), (ro̱epa N°. 1).

(van buiten) Kennen, (âpelé).

(grondig) Kennen, (âsseñg N°. 2).

Kennis (geven), (karêba), (birîta), (râpá N°. 1), (âsseñg N°. 2).

Kennis maken, (âsseñg N°. 2).

Kentering (van de moeson), (pañtj̈arôba).

Kerk, (garêdja).

Kerkhof, (dj̈êrá).

Kermen, (kânro N°. 2), (koenrâriñg).

Kern, (kâmboe N°. 1).

Kerven, (kêré N°. 1), (lârrá N°. 3).

Ketel, (tj̈êré).

Keten, (rânte).

Ketsen, (lâlá N°. 2), (sântalá).

Ketting, (tânte).

Keurslijf, 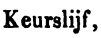 (koètañg).

Keus, (pîle).

Keuze, (ihitiyâra).

Kieken, (âná).

Kiekendief, (kòyañg N°. 2), (kowâyañg N°. 1), (balañgkôwá), (târroe).

Kiel, (loènasá), (loèlasá).

Kielwater, 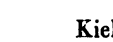 (lînroeñg N°. 2).

Kies, (gîgi), (ñgâñgalá).

Kiesheer, (bâte N°. 1).

Kieuw, (balîbisí), (âssañg).

Kiezen, (pîle).

(tot koning) Kiezen, (âlle).

Kijken, (tôntoñg).

(naar boven) Kijken, 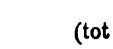 (tjôñga).

(op zij) Kijken, (sèleñg).

Kijken (eventjes ergens naar), (salînriñg N°. 2).

Kijven, (pôte).

Kikvorsch, (kârá N°. 2), (tîñgkoró).

Kilkoud, 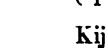 (mâsa N°. 1).

Kin, (arêñg N°. 2).

Kind, (lâssoé), (âná).

Kinderen, (bîdja).

Kindermeid, (înti N°. 2).

(aan de) Kinderschoenen (ontwassen), (saòèle).

Kinderziekte, (sagâla).

Kindsch, (lôwa N°. 1).

Kindskind, (tjêtjé N°. 1).

Kinnebak, (palâmpañg-arêñg), (lâmpañg N°. 4), (arêñg N°. 2).

Kip, (djâñgañg N°. 1).

(Japansche) Kip, (pâñjtjé).

Kippenhok, (lêrañg N°. 2).

Kirren, (kòèkóe N°. 2).

Kist, (kandâga), (pâtti N°. 4).

Kistje, (bône N°. 1).

Kittelaar, (katîri), (dîttí).

Kittelen, (gélé).

Klaar, (kâppo N°. 2), (tâdja).

Klaar (duidelijk), (ñjâta).

(eten) Klaarmaken, (darêwa), (dâwa N°. 2).

Klaauw, (kanòèkoe), (bâñgkeñg).

Kladden, (mêñjtjo).

Klagen, (kânro N°. 2), (koenrâriñg), (râoe N°. 2).

(ligt, of spoedig) Klagen, (nêne N°. 3).

Klam, (rânnasá).

Klankteekenen (of teeken van i, oe, e, o,) (bârrisí).

Klap, (têmpa), (tampîliñg).

Klappen (zeilen), (wêle).

Klappen (met, of: in, de handen), (têmpa).

Klapperboom, (kalòèkoe).

Klappertanden, (lâtoé).

Klapwieken, (lâppá N°. 2).

Klasse, (pâñgká N°. 2).

Klatergoud, (gâttará), (parâda).

Klaver (kaartspel), (kalâwará).

Kleed, (kalîmboé), (tôpe), (âsoró).

Kleeden, (pâke), (roèroe N°. 2).

Kleeding, (pâke).

Klei, (pi N°. 3), (pêyó), Sal. (djâmmēng N°. 2).

Kleiaarde, (boètta N°. 2).

Klein, (kêke N°. 2), (kêssa), (galîtji), (bândá), (dâttoeloé), (tjâdi).

Kleinigheden, (tjâre).

Kleinkind, (tjoètjoe N°. 1), Sal. (âmpoe).

Klem, (koèngkoeng).

Klem (soort van ziekte), (toèroeng).

Klemmen (ergens tusschen), (sêpé N°. 1).

Klenzen, (tâpisí).

Klep (pet), (sîlo).

Kletteren, (ârroeng N°. 2).

Kleur, (môñjtjoñg N°. 2).

Kleven, (dâkkí), (râkkí N°. 3), (lêlleng N°. 2), (êtará).

Kleverig, (râkká N°. 4).

Klimmen, (nâí N°. 1), (djîñjdjing), (âmbí).

Klimop, (lâmbá N°. 2).

Klinken, (mâttjing).

Kloekmoedig, (barâni N°. 1).

Klok, (garagânta), (djang), (lôtjeng).

Klokkemetaal, (gâssa).

Klokklepel, (lôtjeng).

Klomp, (pântisí), (dônteng).

(aan) Klompen (liggen), (pôtá N° 1).

Klont, (pântisí), (dônteng).

Klonteren, (dônteng).

Klonterig, (pântisí).

Kloof, (sêpé N°. 1).

Kloppen, (pépé N°. 1), (têmpa), (tété N°. 2), (toènroeng N°. 3), (roèntoé).

(op en neêr) Kloppen, rôntó N°. 2).

(op de deur) Kloppen, (réré N°. 1).

Klos (garen), (galênroñg).

Klotsen, (toènroeng N°. 3).

Kloven, (poèwe), (bîsá N°. 2).

Kluisteren, (kôí).

Kluit, (dônteng).

Kluiver, (tjôtjoró N°. 1), (oèloe N°. 1).

Kluizenaar, (tâpa N°. 1), (râhebé).

Kluwen, (goèloeng), (bôla N°. 2).

Knabbelen, (kîkí N°. 1), (kôso N°. 2), (oèmbeng).

Knagen, (ôké).

Knallen (donder), (oelâppá).

Knap, (gânná N°. 3), (pôre), (mâhere).

Knappen, (karâppoé), (garéposó), (râttó), (lâttó).

Knappen (met de vingers), (rêto).

Knarsen, (kârró N°. 4), (karâppoé).

Knarstanden, (rêkoé).

Kneden, (pôtjá), (rômó), (râmasá N°. 1), (rôntó N°. 1).

Knellen, (êpé N°. 1).

Knetteren, (râtté N°. 4).

Kneuzen, (bénoesoé).

Knevel, (boèloe N°. 1), (soèmí).

Knevelen, (sâra N°. 10).

Knie, (koelântoé).

Knieholte, (lâppá N°. 2).

Knielen, (koelântoé).

Knieschijf, (doelang).

Knijpen, (kâbilí) (tjoebí), (sipí N°. 1).

Knikken, (kâdo N°. 2), (âdo).

Knikkeren, (bagôré), (poega).

Knip (van de striklans), (sipí N°. 1).

Knippen (haar), (kâtteré), (gônjtjing), (pângkasá), 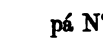 (pâppá N°. 3), (sângki), (sâmboeng).

Knippen (oogen), (kîda).

Knippen (nagels), 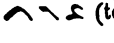 (tôbá N°. 1).

Knobbel, (boettoe N°. 3), (bêlong).

(de bovenste groote) Knobbel (van het bekken), (âssoeng).

Knobbel (in den nek), (goetoe).

Knobbelig, 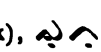 (boekkoé N°. 3).

Knods, (pâloe N°. 1).

Knoest, (pâsoe N°. 1).

Knoflook, (lasoena).

Knol, (lôbá N°. 1).

Knoop, (pôtó), (râppo N°. 2), 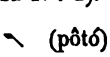 (sîkó).

(vol) Knoopen (zijn),

(kalipôtosó).

Knoopsgat, (râppo N°. 2).

Knopje, (tômboló).

Knorren, 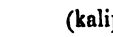 (kâoe N°. 1), (pôte), 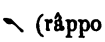 (môkó), (môró N°. 2).

Knorrig, (kêro N°. 2).

Knorrig (van voorkomen), (djamoerroe).

Koek, (kânre).

Koek (ziekte), (kamayâng).

Koel, (dingîng), (lâba N°. 3), (sâyang).

Koeli (drager), (boelé).

Koepel, (koebang).

Koepeltje, (lângke).

Koepokstof, (nâna N°. 1), (tjâní).

Koers, (ôlo N°. 4).

Koesteren,

(wrok) Koesteren, (êmpo).

Koevoet, (panrôlí N°. 1).

Koffer, (kandâga), (tatoemboe).

Koffij, (kôpi), (kâwa N°. 2).

Koffijdik, (âmpasá).

Koffijpotje, (sâwo).

Kogel, (piloeroe), (bâdilí), (âná).

Kok, (pâlloe N°. 2), (djoeroe N°. 1).

Koken, (pâlloe N°. 2), (rêre N°. 2).

Koken (in wasem), (sôngkoló).

Koker, (bône N°. 1), (salôssó).

Kokkin, (djoeroe N°. 1).

Kokosmelk, (sântang).

Kokosnoot, (kaloekoe), Sal. (anjdjôrro).

Kolf (van het geweer), (bâdong).

Kolijk, (tjîka).

Kolk, (lîkoe).

Kom, (bôkoró), (bâtilí), (mângkó).

Komaan, (o͝emba), (âlle).

Kombuis, (pâlloe N°. 2).

Komen, 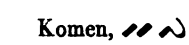 (kâmpo N°. 3), (pôle N°. 1), (bâttoe N°. 2), Sal. (tâkka N°. 3), (to͝eroeñg), (lâbá N°. 5).

Komen (tot), (tâppá N°. 4), (râpí), (sâñgga).

Komen (ergens achter), (âtta N°. 3).

(gedurig, niet om den persoon, maar om zijn goed,) Komen, (ĭnjá).

Komen (van alle kanten), (bênra).

Komen (tot malkander), (kêmoeñg).

Komkommer, (ko͝enrocloe), (bôyó), (patôla N°. 2).

Kommer, (sîmpoeñg), (so͝esa), (sâĭ N°. 2).

Kompas, (padômañg).

Koning, (karâëñg).

Koninklijke (waardigheid), (karâëñg).

Kooi, (ko͝eroeñg N°. 1).

Kooksel, (pâlloe N°. 2).

Kool, (kôloe).

Kool (vuur), (bâra N°. 2).

Kool (steen), (tjo͝emí N°. 1).

Koopen, (bâlli N°. 8), Sal. (hâlli N°. 2).

Koophandel, (dâñggañg).

Koopman, (bâlo͝e N°. 3), (soedâgará).

Koopwaar, (bâlo͝e N°. 3), (dâñggañg).

Koord, (ôteré N°. 1).

Koorts, (bâmbañg), Sal. (timbo͝eboero͝e N°. 2), (râmmoeso͝e).

(felle) Koorts, (tâñgoró N°. 2).

Koortsig, (bâbará N°. 1), (sâkke).

(den) Kop (rigten), (o͝eloe N°. 1).

Kop (der opiumpijp), (tjâppó N°. 3), (tjo͝epá N°. 1), (tjo͝eliñg).

Koper, (tambâga).

Koper (geel), (gâllañg).

Koperdraad, (gâllañg), (lêñgkeré).

Kopergroen, (tâĭ N°. 2).

Koperroest, (dâkkí).

Koperrood, (tarôsi).

Kopje, (mâñgkó), (tjâñgkirí).

Koppel, (pâsañg N°. 2).

Koppelaar, (tâba N°. 1).

Koppelaarster, (tâba N°. 1), (râyo).

Koppelen, (râyo).

Koppesnellen, (bâtta N°. 5).

Koraal, (pawâllañg), (bâo), (mânĭ N°. 1), (marâdjañg).

Koraalrots, (kârañg N°. 2).

Koran, (kĭttá N°. 2), (korâñg N°. 1), (korôwañg), (dâllelé).

Koren, (tarĭgoe).

Koriander, (kato͝embará).

Korrel, (sâga).

Korst, (kârrĭñg N°. 2), (âtti N°. 2).

Kort, (bôdo).

Kortademig (zijn), (pôso N°. 1).

(binnen) Kort, (bĭriñg).

(te) Kort (komen), (lântá).

Korten, (ko͝erañg), (pôloñg), (so͝elo͝e N°. 1).

Kortzigtig, (bôdo).

Kostbaar, (bo͡eyo).

Kostelijk, (bo͡eyo).

Koster, (dôd͡ja).

Koud, (di͡ñgi͡ñg).

(erg) Koud, (bâloe N°. 1).

Kous, (kôso N°. 1), (kâoesoé).

Kraag, (kâlloñg).

Kraai, (kalâ N°. 2).

Kraaijen, (ti͡ñgkôko), (rôwa), (so͡ewará).

Kraal, (bâra N°. 1), (bâlañg N°. 1).

Kraalvisch, (bâle N°. 2).

Kraam, (gâde).

Kraambed, (âná).

Krab, (siko͡eyoe).

Krabben, (kâñgkañg N°. 1), (karâbé), (karâmoesoé).

Kracht (inspannen), (bo͡ekoe N°. 1), (ñjâwa), Sal. (ñjâha).

Krachtig, (ko͡elle), (sârri͡ñg N°. 3),

Krakeelen, (gêyá).

Kraken, (kêkoé), (rêkoé).

Kramp, (kalêñgkeñg).

Krankzinnig, (pôñgoró).

Kranswerk, (kalôko).

Kras, (kârí), (tj͡ôrí).

Krassen, (kârí).

Kreeft, (dôwañg N°. 1).

Kreek, (binâñga).

Krekel, (d͡jî̂ñgkirí).

Kreng, (bâkke).

Krenken, (gêsará), (tâba N°. 1).

Kreupel, (kêppañg), (pêsó N°. 1), (têmpañg).

Kreupelhout, (tâttá N°. 3).

Kribbe, (dêgo).

Kring, (bino͡ewañg), (lâriñg).

Krijgen, (gâppa), (âlle).

Krijgen (voor zijn achterste), (to͡enroeñg N°. 3).

Krijgen (een deel), (tâba N°. 1).

Krijgertje (spelen), (lôd͡jó).

Krijgsgevangen, (lâliñg N°. 1).

Krijgsgezang, (ôsoñg).

Krijgsknecht, (d͡jôwá). —

Krijgskunst, (lêle N°. 1).

Krijgsmagt, (to͡empoe).

Krijgsmuzijk, (ôsoñg).

Krijt, (palêyó).

Krimpen, (ki̊kí N°. 1), (ko͡eñgkoeñg), (kalêñgkeñg).

Kring, (lâriñg), (lêré N°. 2), (tâtalá).

Krioelen, (lâmará).

Kris, (se̊lé).

Krisband, (tâli N°. 2).

Kroes, (karo͡ji̊ji̊), (papo͡ewa).

Krokodil, (boewâd͡ja), (boewâya).

Krollen, (mâoeñg), (ñjâoeñg).

Krom, (ki̊ñji̊já), (bêko), (d͡jêko), (d͡jôkko N°. 2), (lâmboesoé).

Krom (van taal), (dêttoñg).

Kromstaan, (kalêñgkeñg).

Kronkelen, (kâloé N°. 1),

(dêko N°. 2), 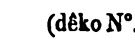 (lêko N°. 2), 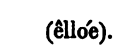 (êlloé).

Kronkelen (eene rivier), 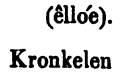 (sêko).

(zich) Kronkelen (onder het voortkruipen), 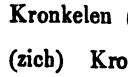 (êlloé).

Kronkeling, 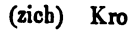 (lêko N°. 2).

Kroon, (makôta).

Kroonprins, (tôla N°. 1), 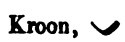 (lôlo N°. 3).

Kroost (in het water), 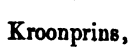 (tj̃âpoñg).

Krop, 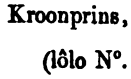 (bôbo N°. 1).

Kropgezwel, 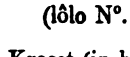 (barrôkañg).

Kruidhoorn, 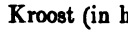 (bandôla), 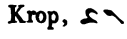 (bône N°. 1).

Kruidje roer mij niet, (tîndo).

Kruidnagel, 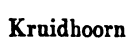 (tj̃âñgke).

Kruik, 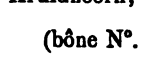 (karâmboe), 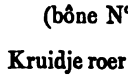 (bo͡eto), 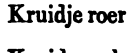 (bo͡esoe).

Kruimel, 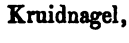 (garo͡egoesoé).

Kruimig, 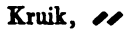 (âte).

Kruin, 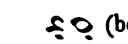 (tômpó).

Kruin (van het hoofd), 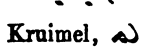 (bo͡ewoeñg N°. 1), 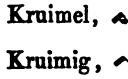 (o͡eboeñg).

Kruipen, 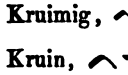 (même), 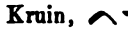 (lâmbá N°. 2), 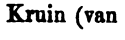 (lôló N°. 1).

Kruipen (in zijn schulp), (tj̃âkkoeroé).

(in malkander) Kruipen, 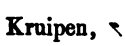 (lâmbeñg).

(over den weg) Kruipen, 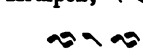 (lêmé).

Kruis, (soelêñgka).

Kruis (en munt), 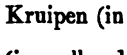 bâllañg N°. 3.

Kruiselings, (soelêñgka).

Kruisen, 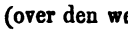 (soelîpa), 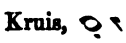 (soelîmpañg).

(heen en weêr) Kruisen, 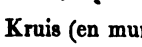 (lo͡esoe N°. 2).

Kruisen (de beenen), (soelêñgka).

Kruisen (elkander), 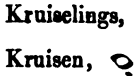 (salîsi).

Kruishout, 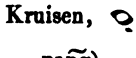 (soelêñgka).

Kruispraauw, 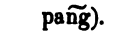 (korôwisí), 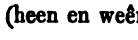 (pamâyañg).

Krul, (bîñgkoeñg), (tôbá), (tâtalá).

Krullen, (gâlloeñg N°. 2).

Krullend, (gâlloeñg N°. 2).

Kudde, (kâwañg), (lôko N°. 2).

Kugchen, (rôko N°. 3).

Kuif, (bêká), (bôsañg).

Kuiken, (d̃jâñgañg N°. 1).

Kuil, (kalôbañg).

(zijne hand met een) Kuiltje (houden), (bôbó N°. 2).

Kuiltje (in de wangen), (têwá N°. 2), (tj̃âwá), (tj̃êwá).

Kuip, (pîpa), (bâtilí).

Kuit, (bîtisí).

Kuit (van visch), (bayâwo).

Kundig, (pânre), (bîsa N°. 1), (tâttá N°. 5), (târroesoé), (dêgará), (âssenñg N°. 2).

Kunnen, (ko͡elle), (bîsa N°. 1), (mârîñg N°. 1), (to͡ewa N°. 2), (râpí), (lâlo N°. 1).

(niet) Kunnen, (sâwalá).

(niet meer) Kunnen, (sâra N°. 8).

Kunst, (hêkema).

Kunstenaar, (pânre).

Kunstspoor (van een haan), (tâdj̃i).

Kunststuk, (hêkema).

Kurketrekker, (bo͡eboé N°. 1).

Kurkuma, (ko͡enj̃í).

Lat (bamboe), (pâpa N°. 1).

Laten, (kôntoe N°. 1), (bôlí), (nânro), (sɔ̀ro).

Laten (achter zich anderen), (sâlá N°. 7).

Laten (naar beneden), (ɔ̀loró).

Later, (bôko N°. 1), (lɛ̂bá).

Later (op den dag), (lɛ̂bá).

(naar beneden) Laten, (ɔ̀loró).

Laveren, (garagâdʒi).

Lawaai, (sɛ̂ngge).

Ledemaat, (tâŋke N°. 2), Bonth. (taŋkîraŋ N°. 2)

Leder, (kɔ̀lí).

Ledig, (bône N°. 1).

Ledig (zonder vrucht), (kalîpe), (ôpa N°. 1), (ɛ̂peré).

Lediglooper, (bɔ̀rá N°. 2).

Ledikant, (lâmmiŋ).

Leed (doen) (bejammeren), (sîna).

Leeftijd, ɔ̀moeróe).

Leeftogt, (bôkoŋ), (dâllé N°. 2).

Leelijk, (kôdi N°. 1), (dʒ̃ɔ̀ele).

Leelijk (schouders), (sarôso).

Leemte, (sâbaŋ N°. 1), (sîmbaŋ).

Leenen, (înraŋ).

Leenig (maken), (pôssó N°. 4).

Leenman, (lîlí N°. 1).

Leenspreuk, (lɛ̂tʒ̃o N°. 2).

Leenvorstendom, (înraŋ).

Leeraar, (gɔ̀eroe).

Leeren (onderwijzen), (âdʒ̃já).

Leeren (onderwezen worden), (âdʒ̃i N°. 1), (âdʒ̃já).

(van buiten) Leeren, (âpelé).

(uit het hoofd) Leeren, (âpelé).

Leerling, (gɔ̀eroe).

Leermeester, (pinâwaŋ), (ânroŋ).

Leeuw, (sîŋga).

Leger, (tɔ̀empoe).

Leggen (op), (dôŋkó N°. 2), (ɔ̀toeŋ).

(met het gansche ligchaam regt uitgestrekt) Leggen, (ɔ̀ɛ̃ndʒ̃oeróe).

Legger, (lêgeré).

Leguwaan, (padâllé).

Legvat, (lêgeré).

Leiband, (lêbaŋ N°. 1).

Leiden (bij de hand), (rênreŋ).

Leiden (bij den toom), (rênreŋ).

Leidsman, (mâliŋ N°. 1), (êraŋ).

Leidsvrouw, (êraŋ).

Lek, (bâŋka N°. 1), (bîŋkasá), (bônʒ̃ʒ̃oró), (mâllasá), (toerôwaŋ).

Lekker, (bâle N°. 3), (tɛ̂ne), (ɲ̃âmaŋ), (sîpá N°. 1).

Lekkernij, (kânre).

Lel, (tômbé).

Lendenen, (âyá N°. 3).

Lepel, (sânroé), (sîroé), (sîroeŋ).

Lepelen, (sîroé).

Lesschen (dorst), (sâoe N°. 1).

Letten (op), (gâna N°. 2), (tâŋgará).

Letter, (hɔ̀roé), (bôropó).

Lettervorm, (pânralá).

Leugenaar, (pœtará).

Leugen, (bâlle N°. 4), (rœpa N°. 1).

Leunen, (mânjdjeñg), (sânderé).

(opzij) Leunen, (toelêkeñg).

Leuning, (tjôtjoró N°. 2).

(voor de) Leus, 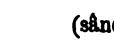 (râmbá N°. 1), (sâra N°. 4), 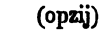 (âmbo).

Leven, 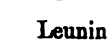 (tâllassá N°. 2), (ñjâwa), Sal. 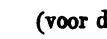 (ñjâha).

Leven (geraas), 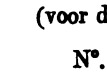 (riyá N°. 2), (ônará).

Leven (maken), (sœwará).

Leven (van gepraat bijv.), (ânará).

(het toekomende) Leven, (âherá).

Levendig, 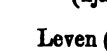 (baliñgkâkasá), (rôwa), (sœwará).

Levendigheid, (rôwa).

Levenseinde, (âdjalá).

Levensgeest, (soemâñgá).

Levensmanier, (âmpe).

Levensonderhoud, (agâñg N°. 2).

Levenswijze, (tâllassá N°. 2).

Lever, (lêmpañg), (âte), (âti N°. 1).

Lezen, (bâtja).

Lezen (Godsdienstige boeken), (âdji N°. 1)

Licht, (pêpé N°. 3).

Licht (flaauw), (pêreñg).

(tusschen) Licht (en donker), (bœtta N°. 2), (bêleñg).

Lichten, (lâlá N°. 2).

Lichten (van den bliksem), (bêbe).

Lid, (lâsá N°. 2).

Lief, (tene), (tjábâle), 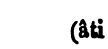 (tjámône).

Liefde, (ñgâï).

Liefhebben, (ñgâï).

Liefkozen, 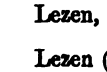 (ñjòñjó N°. 1), (râga N°. 1).

Liegen, (bâlle N°. 4).

Ligchaam, (kâle N°. 1).

Liggen, (ênañg).

Liggen (achterover), 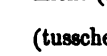 (môgá), (mônda), (tinro).

Liggen (in malkander gedoken), (lâkkoe N°. 3), (ôppó).

Liggen (op zij), (tigisí), (toemigisí).

Liggen (op), (ôppó).

(met zijn gansche ligchaam uitgestrekt) Liggen, (œñjdjoeróe), (ônrañg).

Liggen (door malkander, in verschillende rigtingen), (sœliñg N°. 2), (soelimpañg).

Ligt, (riñgañg N°. 1).

Ligt (van kleur), (bœnrañg), (lôlo N°. 3).

Ligtblaauw (papier), (tâmpoe).

Ligtbruin, (bila N°. 1).

(anker) Ligten, (bôñgkará).

Ligtgeloovig, (tâppá N°. 3), (riñgañg N°. 1).

Ligtvaardig, (rônjdjo).

Ligtvaardig (in zijn praten), (sôñgá).

Ligtzinnig, (rœba), (rîndañg).

(aan) Lij, (âñgiñg).

Lijden, (sâra N°. 10).

Lijdzaam, (gêrrañg N°. 4), (sêsará).

Lijf, 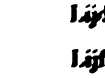 (kâle N°. 1).

Lijfslaaf, (kâle N°. 1), (âta N°. 1).

Lijfvolk, (tâne N°. 1), (djôwá), (âta N°. 1).

Lijk, (lákke), (máyá N°. 1).

Lijkbaar, (lêrañg N°. 2).

Lijkdag, (dêñjdjoeróe).

Lijkkist, 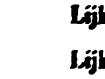 (dodeni).

Lijkkleed, (djódemba).

Lijkkoets, (bodelé).

Lijm, (gâtta), (râkká N°. 4).

Lijn, (kârisí), (bâsaí N°. 2).

Lijnregt, 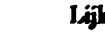 (sâssá N°. 3).

Lijnwaad, (tôpe).

Lijnwaad (Oost-Indisch), (gîñggañg).

Lijvig, 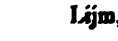 (tjômó).

Likdoren, (kodelí).

Likken, (lêpá N°. 1).

Likteeken, (lôkó N°. 1).

Limoen, 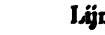 (lêmo N°. 1).

Liniaal, 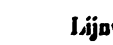 (balâbasá), (moesoctârá).

Linie, (kârisí).

Liniecren (papier), (moesoetârá).

Liniecrplank, (moesoetârá).

Linkerzijde, (kaîri).

Linksch, (kaîri).

Linnen, (tôpe).

(grof wit) Linnen, (bîrañg).

Lip, 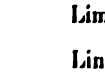 (bîberé).

List, 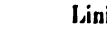 (kocrâga), (kêlo), (âkkalá), (ocrâga).

Listig, (tjarâdé), (âkkalá), (ocrâga).

Loefwaarts, (niwa N°. 1).

Loeijen, (ñgóré), (arroeñg N°. 2).

Loenzen, 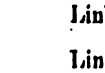 (bîré).

Loeren, 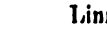 (nâwa).

Loeren (om te benadeelen), 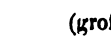 (tîmrañg N°. 2), (tôemrañg), 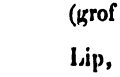 (bîriñg).

Loeven, (bîloé N°. 1).

Lofwerk, (dekirí).

Log, (gîyó), (bântoé N°. 2), (bâttalá).

Loge, (lôdji).

Lokken, (lêjé).

Lokvogel, (kâdo N°. 2).

Lombard, (tâgalá).

Lomp, (pôloñg), (tjâre).

Long, (rîñgañg N°. 1), (âte).

Lonken, (djâllîñg N°. 2).

Lont, (djoedjóe).

Loochenen, (sâñgkalá N°. 3), (sâssalá N°. 1).

Lood, (toembêra).

Loodregt, (sâssá N°. 3).

Loods (man), (mâta N°. 1).

Loods (gebouw), (bantîlañg).

Loom, (gîyó), (bântoé N°. 2), (bâttalá), (mîmilí), (lîmpoeróe).

Loon, (godena), (gâdji), (todjoe N°. 1), (lâmboesoé N°. 1), (sânrañg N°. 2), (sâwalá).

(voor Gods) Loon, (sâro N°. 1).

Loondienaar, (sâwalá).

(roode) Loop, (tâî N°. 2).

Loop (der zaak), (lâmpa).

Loop (geweer), (bâtañg N°. 1).

Loopen, (djâppa), (lâmpa).

Loopen (heen en weêr), (mâyo), (sêre N°. 2).

Loopen (door elkander), (goêsoeroé), (bêmbañg).

Loopen (op vier pooten, of op handen en voeten), (dâñgkañg).

Loopen (in het wild), (lâmbará N°. 1).

Loopen (hard), (lâri N°. 1).

Loopen (bij groote hoopen), (loêloeñg N°. 1).

(tegen het lijf) Loopen, (loêloe N°. 1).

(om elkander heen) Loopen, (lâwá N°. 3).

Loopen (achter de vrouwen), (sôllé).

Loopen (uit elkander: gezegden), (soelîmpañg).

Looper (witte), (talôetoé N°. 1).

Loopplank, (pîsañg N°. 1).

Loos, (âkkalá).

Loot, (tjôclá).

Lor, (garôegoesoé), (baroêboé N°. 1), (tjâre).

Los, (lâkkasá), (lôñggañg), (lâppassá).

Los (in den mond), (kôtje), (sôñgá), (sâppo N°. 5).

Los (leven), (bôñga N°. 2), (sâra N°. 10), (sârro N°. 2).

Los zijn (zich heen en weêr bewegen), (têgañg).

(ergens) Los (opplakken), (sâla N°. 1).

Los (regenbui), (lâri N°. 1).

Los (woord), (boêroesoé).

Losbarsten (tegen), (bêttesé).

Losbol, (sâra N°. 10).

Losgaan, (sôsará).

Losgeld, (lâppassá).

Loshangen, (râmbá N°. 2), (rîmbá N°. 2).

Loskomen, (lâppassá).

Loslaten, (lâkkará), (lâppassá), (oêloró).

Losmaken, (kâkkará N°. 1), (kârañg N°. 3), (gâë N°. 2), (rôka N°. 1), (lâppassá), (soêñgke).

Losmaken (afvallen, half of gedeeltelijk), (sôsará).

Losprijs, (bâlli N°. 7).

Losrukken, (sîntá N°. 4).

Losscheuren (zich ergens van), (lâppassá).

Lossen, (lâppassá), (soêloé N°. 1).

Lossen (een kind), (lâppassá), (soêssoeñg N°. 3).

Loszitten, (lâkká N°. 1).

Lot, (toêlisí), (djânjdji), (sâre N°. 1).

(in de smeltkroes) Louteren, (sâñga N°. 1).

Lubben, (kabîri), (boêto).

Lucht, (âllá N°. 3).

Luchtgat, (sâoe N°. 4).

(een) Luchtje (scheppen), (towâñgîñg),

Lui, (koêttoe N°. 2), (katîrañg),

 (bântoé N°. 2).

Luidruchtig, (gâmoeroé), (gôra N°. 1).

Luis, (koêtoe N°. 1), (gantoêma).

Luister, (lâbirí).

Luisteren, (tôli), (dândañg), (nånâ N°. 3), (lâñgeré).

Luisteren (naar), (âlle).

Luitenant, (lapêresé).

Luizen, (kŏètoe N°. 1), (sissí N°. 3).

(een) Lus (maken in het touw), (dâmmi).

Lust, (nâssoe), (hâwa N°. 1).

Lusteloos, (pâle N°. 1).

Luur, (lôweré).

Luw, (karâëñg).

M.

Maag, (palômpoñg), (amperêñgañg).

Maagd, (parâwañg), (râra N°. 3), (lâbasá), (soèntiñg).

Maagdom, (parâwañg), (boèñgasá), (tŏdó), (rŏró N°. 2).

Maagholte, (bolâtiñg), (oèloe N°. 1).

Maaijen, (kâtto N°. 1), Sal. 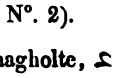 (iñgâla).

Maaksel, (pâré N°. 1).

Maal (keer), (kâli N°. 1), (piñg).

Maalstroom, (pŏtjí N°. 2).

Maaltijd, (kŏdó N°. 1), (gâóe N°. 2).

Maan, (boèlañg N°. 1).

Maan (halve), (poèwe).

Maan (nieuwe), (sahâri).

Maan (ziek), (boèlañg N°. 1).

Maand, (boèlañg N°. 1).

Maandag, 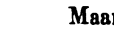 (sânneñg).

Maar, (ma N°. 1), 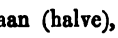 (mâñgka), (miñgka), (djŏèja N°. 1), Sal. (djŏèwa), (sañgâli), (soebâga), (sâni), (sollâna N°. 2), (îya).

Maas (van een net), (mâta N°. 1).

Maat, (gântañg), (bâkoé N°. 1), (tjŏèpá N°. 2).

Maat (in een spel), (âgañg N°. 1).

Maatschappij, (pâra N°. 1), (sêro N°. 2).

Maatstaf, (bâkoé N°. 1).

Maauwen, (mâoeñg), (ñjâoeñg).

Magazijn, (gâdoñg), (goèdañg).

Mager, Sal. (dôkkoñg), (rôsó).

Magier, (Madjôsi).

Magneet, (barâni N°. 2).

Magt, 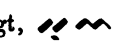 (koewâsa).

(zich geheel in iemands) Magt (stellen), (bo͡elé).

Magteloos, 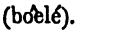 (lo͡eté), (sâoeróe).

Magtig, 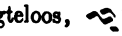 (ko͡elle), 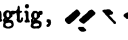 (koewâsa), 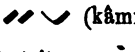 (kâmma N°. 2).

Majesteit, 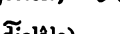 (lâ̊birí), (sin̄-d̄jalâla).

Mak (paard), 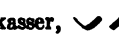 (âsseñ̄ N°. 2).

Makasser, (Mañ̄kâsará).

Maken, 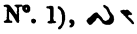 (kôntoe N°. 1), 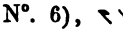 (kârañ̄ N°. 1), 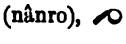 (pâré N°. 1), 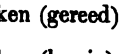 (bo͡ewa N°. 6), 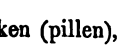 (dé̊dé N°. 2), 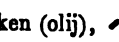 (nânro), (d̄jâri).

Maken (gereed), 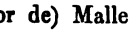 (garoemêsa).

Maken (leenig), (pôssó N°. 3).

Maken (pillen), (do͡eloé N°. 1).

Maken (olij), 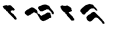 (o͡emoeñ̄).

(soldaat) Maken, 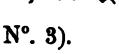 (antâma).

(voor de) Malle (houden), (lagârré).

Malsch, (lo͡e̊moé N°. 1).

Man, 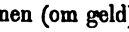 (kalakki̊), 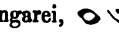 (boerânne), 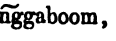 (lêré N°. 4).

Mand, (karâñ̄d̄jiñ̄), 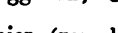 (bâkoé N°. 3).

Mandoor, 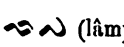 (tôwa N°. 1), 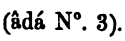 (d̄jânnañ̄).

Manen (paard), (bôsañ̄).

Manen (om geld), (si̊ñ̄gará N°. 2).

Mangarei, (Sandâwo).

Mañ̄gaboom, (pâwo N°. 1), (ta͡i̊pa).

Mañ̄gistan, (mâñ̄ggisí).

Manier (van handelen), (bâte N°. 1), (lâmpa), (si̊pá N°. 2), (âdá N°. 3).

Mank, (kêppañ̄), 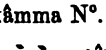 (pêsó N°. 1), (bâli N°. 6), (têmpañ̄).

Mankement, (sâki).

(iets aan) Mankeren, (lebo͡erañ̄), (sâki).

Mannelijk, (boerânne), (tâoe N°. 1).

Mannelijk (werk verrigtende vrouw), (balâki).

Mannengek, (lâle N°. 1).

Mannetje (van de beesten), (lâki).

Manschap, (tåbalá), (d̄jô̊wá).

Mantel, (kali̊mboé).

Marcassiet, 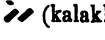 (masko͡eroeñ̄).

Mare, (biri̊ta).

Markt, (pâsará).

Marmer, (parâda).

Masker, (karo͡eñ̄koeñ̄), (dôndó N°. 2).

Mast, (lâyará).

Mat, (kâd̄jañ̄), (tâpperé), (lâppará).

Mat (rotting), (d̄jâlí N°. 1), Sal. (lânte N°. 2).

(Spaansche) Mat, (ri̊ñ̄ggí), (rêyalá).

Matigheid, (tâba N°. 1).

Matras, (kâsoró).

Matroos, (sâwi).

Mauritanië, (Mañ̄gari̊bi).

Mazelen, (po͡eroe N°. 1).

Mede, (lêré N°. 4).

Mededeelen, (âsseñ̄ N°. 2), 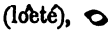 (i̊sseñ̄).

Mede-erfgenaam, (sossôrañ̄).

Medelanden, (bâli N°. 1).

Medelijden, (karimânañg), (mâse), (dâra N°. 1), 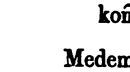 (rikoñg), (sâya N°. 1).

Medemensch, (pâra N°. 1).

Medepligtig, 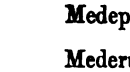 (kalêleñg).

Mederukken, (târo N°. 2).

Medeslepen, (gârroé N°. 3), (toèroeñg), (salêseré N°. 2), (oèloeroé).

Medeslepen (onder den arm), (salêpá).

Medewerken, (bâli N°. 1).

Medebrengen, (êrañg).

Mededoen, (tjâppa N°. 3).

Medenemen, (êrañg), (âlle).

Meel, (lâboé N°. 5).

Meenen, (kâpañg), (kâna), (kîra), (pîkirí), (tânrasá N°. 1), (toèwa N°. 3).

Meening, (kâpañg), (toèwa N°. 3), (êró N° 1), (âlle).

Meer (water), (tampârañg).

Meer, (tōñg N°. 2), (djâî N°. 1), (lêbañg N°. 3), (lâbi), (ôñjdjoñg).

Meer (hoe), (pîla), (pêla N°. 2).

(des te) Meer, (pîla), (pêla N°. 2).

(hoeveel te) Meer, (ma N°. 1), (îya), (âla N°. 1).

(nog) Meer, (oèmpa).

(niet) Meer, (oèmpa).

Meerendeels, (djâî N°. 1).

Meester, (âta N°. 1).

Meesteres, 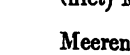 (karâëñg).

Meetenoer, (bâssí N°. 2).

Meeuw, (târre).

Meisje, (bâssé N°. 1).

(jong) Meisje, (djârá N°. 1).

Melaatschheid, (kâdalá).

Melattiebloem, (kêbó).

Melk, (dâdí).

Melken, (pâttjó N°. 1), (dâdí).

Melodie, (tôkko N°. 2), (lâgoe).

Meloen, (bódoñg), (mandîke).

Memorie, (oerâñgi).

Menañgkâbau, (Marañgkâbo).

Mengen, (bêñgkoró), (lêyó N°. 2).

(zich in iets) Mengen, (antâma).

Mengsel, (lêyó N°. 2).

Menigte, (pâmpañg N°. 1), (poèwará), (bâñgkeñg), (bôroñg N°. 1), (baloèloeñg), (mâpará), (mârrassá N°. 2), (timpôroñg), (tâbalá), (tâoe N°. 1), (djâî N°. 1), (lôko N°. 2).

Mensch, (kênañg), kalakkî), (mahâlló), (tâoe N°. 1), (djâri), (lîno N°. 1).

Menschelijk, (tâoe N°. 1).

Merg, (oètá), (ôtó N°. 2).

Merk, (bâte N°. 1).

Merken, (sârinñg N°. 1).

Merrie, (gâna N°. 1), (djârañg).

Mes, (bâdí), (lâdîñg).

Mésalliance, (sâla N°. 1).

Mesje (om de paddie te snijden), (kâtto N°. 1).

Messing, (gâllañg N°. 1).

Mest, (tâï N°. 2).

Met, (ri), (lôlloñg N°. 4), (agâñg N°. 2), (îinti N°. 1), (ôlla).

(verbonden zijn) Met, (lêré N°. 4).

Meten, (bâkóe N°. 1).

Metselen, (d̃jâma N°. 1).

Metselsteen, Sal. (bôri), (bâta N°. 1).

Mevrouw, (mêmporó), (ñjôñja).

Middag, (tâñga), (âllo N°. 3).

Middel (van bestaan), (bôya), (tâllassá N°. 2).

Middel (tot afwering van ongeluk), (tóela N°. 3).

Middel (om iets te verkrijgen), (agâñg N°. 2).

Middelmatig, (tâba N°. 1).

Middelnerf (van het blad), (lâpa N°. 1).

Middelpunt, (pôt̃jí N°. 2), (tâñga).

Middelst, (sîmbañg).

't Middelste (der gânrañg), (bânneñg).

Middelstand (v. h. water), (kônda).

Midden, (tâñga), (d̃jâï N°. 1).

Midden (van den Hemel), (lêsoe).

Midden (doorgaan), (sârá N°. 6), (sâwá N°. 3).

Middenbeschot (van een huis), (sîmbañg).

Middernacht, (tâñga).

Mier, (kaloewâra), (boembêra), (bêre N°. 2).

(witte) Mier, (alitâna).

Mijden, (lîli N°. 2).

Mijden (de klippen), (sâla N°. 1).

Mijmeren, (t̃jâdó N°. 1).

Mikken, (lîyo).

Mild, (lâbo N°. 2), (lâmmoró), (sêmboñg).

(honderd) Millioen, (bâra N°. 4).

Min, (sóesoe N°. 1).

Min (van voorkomen), (t̃jóet̃joe N°. 2).

Minachting, (bâwañg N°. 1).

Minder, (kóerañg).

(hoe veel te) Minder, (îya), (âla N°. 1).

Minderen, (êroeñg).

Minnaar, (tâuriñg), (dâmpeñg).

Minnares, (lêré N°. 4).

(geheime) Minnares, (sâî N°. 3).

Minzaam, (t̃jôwa).

Mis, (sâyóe).

Misdaad, (dorâka), (sâla N°. 1).

Misdoen, (sâla N°. 1).

Misdrijf, (sâla N°. 1).

Misdrijven, (dorâka), (sâla N°. 1).

Misgeboorte, (sâla N°. 1).

Misgewas, (sâla N°. 1).

Mishandelen, (âsi N°. 3).

Mishebben, (kâpañg), (salâwá N°. 2).

Miskraam, (bâttañg N°. 2), (mâñge), (sâla N°. 1), (âná).

Misleiden, (kêlo), (pârróe N°. 2), (bâñgo N°. 1).

Misloopen, (salîsi), (sâla N°. 1).

Mismoedig, (tj̃âdi).

Misnoegen, (koêkoé N°. 1).

Misprijzen, (tj̃âlla N°. 2).

Misschien, (âre N°. 1).

Misselijk, (tîmboesoé).

Missen, (bôya), (sâbi N°. 2), (sâyoé), (sâla N°. 1).

Mist, (saliyoé).

Mistrouwen, (bâta N°. 2), (rañ̃ggasêla).

Misverstand, (sâla N°. 1).

Modder, (pêyó), (tj̃âĭrí), Sal. (dj̃âmmēñ̃ N°. 2).

Modderboel, (tj̃âmmará N°. 2).

Model, (tâñ̃dj̃á N°. 1), (toelâdañ̃), (tj̃ônto), (âyo).

Moed, (ñ̃jâwa), (rêwa), (âĭ́).

Moede, (mâñ̃gañ̃), (sôssoló).

(iets) Moede (zijn), (sâwalá).

Moedeloos, (tâñ̃ga).

Moedig, (rêwa), (lômpo), (âĭ́).

Moeder, (karâëñ̃g), (kâëñ̃g), (âmmá N°. 2), (âya N°. 1), (ânroñ̃g), (âëñ̃g N°. 2).

Moedermelk, (soêsoe N°. 1).

Moedig, (lâki), (lâsa N°. 3).

Moedwillig, (ñ̃jêñ̃jeré).

Moeijelijk, (lômo N°. 1), (sêké N°. 2), (soêkará), (sâkalá N°. 1).

Moeijelijkheid, (soêkará).

Moeite, (pôso N°. 1), (rêso), (soêsa).

Moeskruid, (gâñ̃gañ̃g).

Moeson, (moêsiñ̃g), (tâoeñ̃g).

Moeten, (parâlloe), (têya N°. 2), (êró N°. 1).

Mogelijk, (koêlle), (bôle N°. 1).

Mogen, (kâmma N°. 2), (kâd̃jalá N°. 2), (bârañ̃g N°. 1), (máriñ̃g), (lâlo N°. 1).

Mohammedaansch, (sâllañ̃g N°. 3), (Isilâñ̃g).

Mokken, (kônro N°. 2).

Mol, (balâwo).

Molen, (gîliñ̃g).

Molentje (tot verschrikking van de rijstdiefjes), (îmro).

Momaangezigt, (dôndó N°. 2).

Mompelen, (pôte).

Mond, (bâba N°. 2), (bâwa N°. 1).

Monding, (bâwa N°. 1).

Mondorgel, (gêñ̃ggoñ̃g).

Monnik, (râhebé).

Monster, (tj̃ônto).

Mooi, (pâtasá N°. 1), (bâmba), (bôllo N°. 5).

Moor, (kôd̃ja).

Moot, (kêré N°. 1).

Morgen, (baríbasá), (moêko), Sal. (mîntará).

Morgenster, (wâri).

Morsen, (kîmboñ̃g).

Morsig, (roêmoesoé).

Mortier, (bōñ̃g).

Mos, (loêmoé N°. 3).

Mosch, (bo̍croeñ̄ N°. 1).

Moskee, (masi̍gí).

Moslem, (tâmmá N°. 1).

Mosselschelp, (to̍cde).

Mostaard, (d̄jâbon̄).

Mot, (ko̍emañ̄), (ôló N°. 1).

Mouw, (li̍ma N°. 1).

Muf, (mâppañ̄), (lâmboe).

Mug, (kocsi̍ssilí), (lâmóe), (si̍ssilí).

Muil, (kâsóe), (lâpá N°. 1).

Muilband, (mo̍enj̄t̄jeñ̄).

Muis, (balâwo).

Muisvaal (paard), (bo̍eloe N°. 1).

Mummelen, (lêro).

Munt, (o̍ekiri̍).

Muskaatnoot, (pâla N°. 2).

Muskiet, (ñ̄âmó), (lâmóe).

Muskus, (kasato̍eri), (dêdesé), (d̄jî̍ná N°. 1).

Muskuskat, (d̄jî̍ná N°. 1).

Muts, (kâpe N°. 3), (sôñ̄kó).

(opstaande) Muts, (si̍gará).

Muur, (bâta N°. 1), (têmbó), (ri̍nri̍ñ̄).

Muzelman, (sâllañ̄ N°. 3).

Muzijkinstrument, (sâra N°. 7).

N.

Na, (bôko N°. 1).

Naad, (d̄jâí N°. 2), (ro̍eppa N°. 2).

Naaijen, (d̄jâí N°. 2).

Naaijen (losjes), (o̍esoé N°. 1).

Naaister, (d̄jâí N°. 2).

Naakt, (bôñ̄jd̄jeñ̄), (sôlará).

Naald, (panni̍ti), (d̄jârоeñ̄ N°. 1).

Naam, (âreñ̄ N°. 1).

(goede) Naam, (biri̍ta).

Naamgenoot, (gôna).

Naar, (ri).

Naarstig, (pâtirí), (âpasá).

Naast, (kânre), (pêmpeñ̄), (bâle N°. 1), (ambâni).

Naast (elkander), (d̄jî̍d̄jirí), (lêmbañ̄).

Naastbestaande, (wâlli N°. 3), (áwâlli).

Naauw, (sêké N°. 2).

(in het) Naauw, (pêpá), (re̍pa N°. 2).

(in het) Naauw (zitten), (sêppá N°. 2).

Naauw verbonden, (rêrcsé).

Nabij, (pêpá), (balâkañg), (rêppesé), (répa N°. 2), (sôkó), (sêppé N°. 2), (âmpí), (ambâni), (âwe).

Nabij (bevalling eener vrouw), (sâpoe N°. 4).

Nabijheid, (âmpí).

Nabootsen, (tòeroé).

Nacht, (pâtañg N°. 2), (bâñgi).

Nachtuil, (kariyóe).

Nadeelig, (kassipâlli).

Nadenken, (tinro), (êmpo).

Naderen, (rêse).

Naderhand, (bôko N°. 1).

Nadoen, (lêle N°. 1), (ãñjoe N°. 2).

Nageboorte, (bòeni), (tâï N°. 2).

Nagel (kruid), (tjâñgke).

Nagel (des vingers bijv.), (kanòekoe).

Nakomeling, (bîdja).

Nalaten (achterlaten), (lâri N°. 1).

Nalaten (vermijden), (lîli N°. 2).

Naleven (nakomen), (tâppoé N°. 2).

Nalezing, (pâre N°. 2), (tâppoé N°. 2).

Namaals, (âñjdjo).

Namaken, (mâñggá), (râpañg N°. 1), (sâliñg).

Namelijk, (bârañg N°. 1).

Namiddag, (karoewêñg).

's Namiddags (ongeveer te 6 ure), (saweníya).

Napraten, (lêle N°. 1).

Nardus, (narawasâtoe).

Nat, (bâsa N°. 1).

(half) Nat, (rinôsa).

Natie, (djîníisí).

Natuurlijk, (gânra).

Navel, (pôtjí N°. 2), Sal. (pôsó N°. 3).

Navelstreng, (pârroé N°. 2), (tjampòegi), (ênta).

Navolgen, (tòeroé), (lêle N°. 1).

Nazeggen, (lêle N°. 1).

(zich) Nederbuigen, (sòedjóe).

Nederdalen, (tòeroeñg), (nâoeñg), (sârá N°. 9).

Nedergooijen, (tâppassá).

Nederhurken, (tjêñgke).

Nederig, (tòena), (sâboeróe N°. 1).

Nederkomen, (nâoeñg).

Nederkomen (op), (pôle N°. 1), (tòeroeñg).

Nederlaten, (târo N°. 1).

Nederleggen, (târo N°. 1).

Nederleggen (de kris), (lâkkasá).

Nederslaan (brood bijvoorb.), (lépá N°. 1).

Nederslaan (de vlam), (râmpá N°. 1).

Nederslagtig, (nâná N°. 2).

Nedersmijten, (tîtirí).

Nederstorten, (ròentoeñg).

Nedervallen, (ròentoeñg).

Nedervellen, (târo N°. 1).

Nederwerpen, (tâppassá).

(zich) Nederwerpen, (sòedjóe).

Nederzetten, (bôlí), (târo N°. 1), (lêssó N°. 2).

Nederzitten, (dôñgkó N°. 2).

Neef, 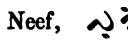 (poerîna), (sâmpoe), (âná).

Neet, 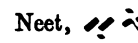 (koelîtja).

Negen, (salâpañg).

Negenmaal, (salâpañg).

Negentien, 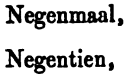 (pôelo N°. 1).

Negentiende, 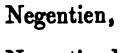 (pôelo N°. 1).

Negentig, (pôelo N°. 1).

Negenvoud, (salâpañg).

Negrie, (parasâñgañg).

Neigen, 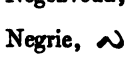 (môndó), (ôndó).

Nek, 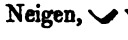 (katjîkoró), Sal. (ôró).

Nemen, (djâppoé N°. 1), (âlle).

Nemen (met hun velen), 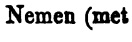 (bênra).

Nemen (in ontvangst), 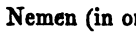 (kânre).

Nemen (op de hand), 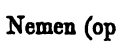 (têtañg).

Nemen (salaris), 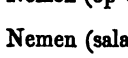 (kâdó N°. 1).

Nemen (op zich), (koèlle), (toèwa N°. 2).

Nemen (klein stukje van eenig geregt), (pîpí N°. 3).

Nemen (onder den arm), 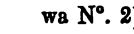 (lêpé N°. 2).

Nemen (met de vingers op-), 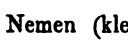 (djâppoé N°. 1).

Nemen (notitie), 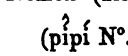 (djâppoe N°. 2).

Nemen (uit elkander), (lâkká N°. 1).

Nemen (van iemands hals), (loèka N°. 1).

Nemen (in den bek), (lôlloñg N°. 2).

Nemen (in den mond), 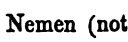 (sîyo N°. 1).

Nemen (bij malkander, bijv. een saroñg), 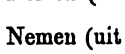 (mâmasá).

Nemen (van zijn plaats), (sâla N°. 6).

Nemen (tot schoonzoon), (âñgká N°. 1).

Nemen (intrek of verblijf), (âlle).

Nemen (zijn' koers), (âlle).

Nemen (in de vuist), 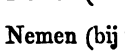 (kâñgkañg N°. 2), 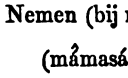 (karâñgkañg).

Nest, 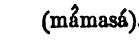 (bakâpo), (roêmoeñg).

Net, 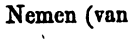 (bândoñg), (dâri), 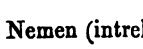 (djâla N°. 1).

Net (ordelijk), 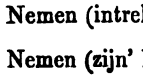 (rîmañg), (sâmpañg N°. 3).

Net (van postuur), 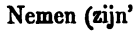 (tâyo N°. 3).

Neteldoek, (kâsa N°. 2).

Neteldoek (gebloemd), (doerîyasá).

Neuken, (kâboeloé).

Neus, (kamoèroe).

Neusbeen, (kamoèroe).

Neusbloeding, (sâmoró N°. 2).

Neusdoek, (loêloé N°. 3).

Neusgat, (kamoèroe), (sâoe N°. 4).

Neustop, (kamoèroe).

Nevel, (salîyoé).

Nevelachtig, (oèmboeroé).

Nevelvlek, (tânrabâyo).

Nevens (elkander), (pêmpeñg), (tînri), (rêmba N°. 1).

Nicht, (âná), (sâmpoe).

Nier, (râppo N°. 2).

Niet, (ta N°. 1), Sal. (tîde), (tânre), (tânreñg), (taêna), (sîda), (sânrá N°. 1), (âla N°. 1).

Niet (willen), (têya N°. 2), Sal. (ânda).

Niet (meer), (ma N°. 1).

Niet (meer kunnen), (sâra N°. 8).

(immers) Niet, (tapâla), (tâla N°. 3).

(laat) Niet, (têya N°. 2), (ânra).

(moge het) Niet (gebeuren), (îyañg).

Nicts, (taêna), (âpa N°. 1).

(voor) Niets, (bâwañg N°. 1).

Niets (te beteekenen hebben), (ma N°. 1).

(zich om) Niets (bekreunen), (sôla N°. 2).

(om) Niets (geven), (sôla N°. 2).

Nietsbeduidend, (lôlloñg N°. 4).

Nietswaardig, (bâwañg N°. 1).

Nieuw, (bêroe), Sal. (bâoe N°. 4).

Nieuws, 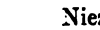 (karêba), (hâbará).

Niezen, (borâssiñg).

Nijd, (sîrí N°. 1).

Nymph, (bidadâri).

Nijpen, (sîpí N°. 1).

Nijptañg, (kakatœwa), (sîpí N°. 1).

Nimmer, (mêmañg), (tînañg).

Noemen, (kâna N°. 1), (tâppoe N°. 3), (djîâdjá N°. 1).

Nog, (pôle N°. 2), (tōñg N°. 2), (djîa N°. 1).

Nog (eens), (lôñjdjó).

Nog (bovendien), (lôñjdjó).

Nog (maals), (pôle N°. 2).

Nommer, (âñgka N°. 3).

Nommeren, (âñgka N°. 3).

Noodig, (parâlloe).

Noodigen, (kâllí N°. 6), (pâda N°. 1), (birîta).

Noodigen (om nog wat te blijven), (sâmpá N°. 1).

Noodlot, (takâdderé).

Noodzakelijk, (parâlloe), (wâdjí), (hârœsoé).

Nooit, (mêmañg), (tînañg).

Noorden, (nâoeñg), Sal. (râha), (râwa N°. 1), (wâra), (âra N°. 2).

Noordster, (wâra).

Noordwaarts, (âra N°. 2).

Norsch, (karœssoe), (tâoe N°. 1), (ñjéñjeré), (lâra N°. 2), (séké N°. 1), (sâmmoe), (sâmmo N°. 2).

Nota, (oerâñgi).

Nu, (ânne N°. 2).

Nu (eens), (kâre N°. 2).

Nu (dit, dan dat beginnen), (râmbañg).

Nuk, (tjôwa).

Nut, (gœna), (bœwá N°. 4), (mâtoe N°. 1), (tœdjoe N°. 1).

Nuttig, (mâtoe N°. 1).

O.

(klinker) O, (ânâ).

O, (wâoe N°. 1), (e), (o), (âoe).

Obstructie, (kamámâllañg).

Och (of), (kâdé N°. 1).

Ochtend, (baríbasá).

(klinker), Oe, (ânâ).

Oester, (tîrañg N°. 2).

Oever, (bônto).

Of, (ka N°. 2, lett. a), (poeñg N°. 2), (poñg N°. 2), (pônna N°. 2), (pônna), (de N°. 1), (îya), (âre N°. 1), (âla N°. 1).

Offer, (bâtja).

Offerhande (voor de afgestorvenen), (ânjdja N°. 2).

Officier, (lapêresé).

Ofschoon, (mañg N°. 2), (mânna), (âreñg N°. 2).

Olie, (mînjá).

Oliefant, (gâdja).

Oliepers, (êpé N°. 1).

Olieschepper, (séró N°. 1).

Onbekwaam, (voor de voortteling), (kâwe).

Ombuigen, (râmpá N°. 1).

Ombuigen (zacht), (kînjtjá).

Ombuigen (geheel), (dôkkó N°. 2).

Ombuigen (naar boven, bijv. een vinger), (tjîmpá), (djîñgká).

Omdat, (lânri), (lânriñg), (sâbá).

Omdraaijen, (gîliñg), (tekôlañg), (ôteré N°. 1), (ôente).

Omgaan, (lêyó N°. 2), (lîlí N°. 1).

Omgeven, (kâllí N°. 3), (bôloñg N°. 3), (tâmmoe N°. 1), (tjînjtjiñg), (limpo), (liliñg), (ârañg N°. 3.

Omgeven (een boom met het een of ander, opdat die niet beklommen of beschadigd worde), (rômpoñg).

Omgooijen, (bâlle N°. 6).

Omgorden, (sîkó).

Omhakken, (bêla N°. 1).

Omhalen (allerlei), (galâtjañg).

Omheinen, (kâllí N°. 4), (râbañg),

Omheining, (kâllí N°. 4), (bâra N°. 1),

Sal. (tôndo), (êmba N°. 1).

Omheining (voor de graven), (talôetoé N°. 2).

Omhelzen, (râká N°. 1).

Omhouwen, (bêla N°. 1), (tâbañg), (tâttá N°. 3), (tôto N°. 2).

Omkeeren, (gîliñg), (bâlí N°. 5), (boelêñgkañg), (boelîntá), (toenggeñg N°. 1).

(zich) Omkeeren, (sêlenĝ).

(het gelaat) Omkeeren, (sêlenĝ).

Omkijken, (saîle).

Omkleedsel, (kòèlí).

Omkoopen, (sôsó N°. 1).

Omkrullen, (kalipôñjtjiñg), 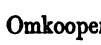 (kalòèróé), (balôlí), (tjîmpá).

Omloopen (ergens), (gâla N°. 4).

Omringen, (bôloñg N°. 3), (tjîñjtjiñg).

Omroeren, (gâroe N°. 2), (lêyó N°. 2).

Omrollen, 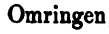 (dôlí).

Omschudden, (nôñó N°. 2).

Omsingelen, (lîyoeñg N°. 1).

Omslaan, (tinômpañg).

Omslag, 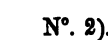 (sòèsa).

Omslingeren, (kâlóé N°. 1), (kâlasá N°. 1), (tekôlañg), (òèlóé N°. 2).

Omsluijeren, (bôwoñg), (tòèñgkoesóé).

Omvademen, (râppa N°. 4).

Omvallen, (râba).

Omvatten, (tâmmoe N°. 1), (râñgká N°. 1), (rôkó N°. 1), (âlle).

Omvatten (met de armen en koesteren), (kalêké).

Omverbuigen, (râmpá N°. 1).

(de wanden van een huis) Omverhalen, (êllá N°. 2).

Omverrukken, (kâkká N°. 3).

Omweg, (djêko).

Omwentelen, (dôlí).

Omwinden, (kâlóé N°. 1), (kâlasá N°. 1), 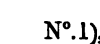 (bâbá N°. 1), (timpôlosó), (òèlóé N°. 2).

(terdege) Omwinden, (bòèrasá).

Omwringen, (tekôlañg).

Omzetten (koopwaren), (gîyó).

Omzigtigheid, (sarimânañg).

Omzoomen, (òèmpóé N°. 1).

Onaangenaamheid, (sòèsa).

Onachtzaam, (bôdo), (djîli N°. 1), (lâle N°. 2), 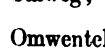 (salêderé), (salòèbí).

Onafgebroken, (râpá N°. 1), (si).

Onafscheidelijk, (kalòèla), (râpá N°. 1).

Onbedachtzaam, (bêse).

Onbedreven, (pôkoló).

Onbeduidend, (ròèpa N°. 1).

Onbegrijpelijk, (râpí).

Onbehoorlijk, (kâmma N°. 2), (râtañg).

Onbekrompen, (lôñggañg).

Onbeleefd, (âssenĝ N°. 2).

Onbeneveld, (lâpá N°. 1).

Onbeschaafd, (bâttoe N°. 2), (mâtoe N°. 1), (âssenĝ N°. 2).

Onbeschaamd, (sîrí N°. 1).

Onbescheiden, (mañgâli), (siñgkôlo).

Onbeschoft, (bôwañg), (dâñgkóé), (sôla N°. 2), (âssenĝ N°. 2).

Onbeschroomd, (bênteré), (barâni N°. 1), (sâlle N°. 2).

Onbestendig, (bâlí N°. 5), (tânnañg N°. 5), (dôñgkó N°. 2), (lêñggañg).

Onbesuisd, (îlá N°. 2).

Onbetamelijk, (kâmma N°. 2), (djóele).

Onbewimpeld, (tjôkko).

Onbewoond (streek), (simbang), (âllá N°. 3).

Onbezonnen, (pâti N°. 1), (bêse), (tjîda), (djîli N°. 1).

Onbruikbaar, (boewang), (toedjoe N°. 1).

Onbuigzaam, (kadoró).

Onder, (tjadi), (râwa N°. 1), (lâlang N°. 1).

Onderbuik, (bâne N°. 1).

Onderdaan, (djânnang), (roeroeng), (âta N°. 1).

Onderdanig, (taâlló), (sâboeróe N°. 1).

Onderdompelen, (djâllá N°. 4), (tâllá N°. 6).

Ondergaan, (tjîní), (sâring N°. 1).

Ondergaan (de Zon), (sârá N°. 9).

Ondergang, (oerîng).

Ondergeschikt, (djânnang).

Ondergeschikt (regenten), (bâte N°. 1).

Onderhoorig, (êrang).

Onderhoorigheid, (bâssí N°. 2).

(over) Onderhouden, (toenroeng N°. 3).

Onderkleed, (lâlang N°. 1).

Onderlaag, (lâpá N°. 1).

Onderpand, (djârré).

Onderscheid, (marâëng), (sâlá N°. 7).

Onderscheiden, (bâte N°. 1), (roepa N°. 1), (sâlá N°. 7).

Onderschuiven, (gânjdjalá), (sôsó N°. 1).

't Onderste, (pôkó N°. 1), (pâdja N°. 4), (bângkeng), (âte).

(het) Onderste (boven), (tinômpang), (ritjoe).

Ondersteunen, (gâssîng N°. 2), (toeppoe), (toelá N°. 1), (êntêng), (êwa N°. 2).

Ondersteunen (op zijn arm), (tângkeré).

Ondersteunen (iemand met hun velen), (lêma).

Ondervinden, (boentoeloé), (râsa N°. 1).

Onderwereld, (peretîwi).

Onderwerpen, (pakaîya), (pinâwang), (toenroé), (tárângga), (taâlló), (sômba), (sâboeróe N°. 1).

Onderwijs, (âdjará).

Onderwijzen, (kâna N°. 1), (goeroe), (âdjará).

Onderzoeken, (koesîssing), (parêssa), (toentoeng N°. 1), (sîssing N°. 1), (âssa N°. 2).

Ondeugend, (koembalá), (kôdi N°. 1), (kâtjá N°. 2), (djâmalá).

Ondiep, (ambâwa).

Ondiepte, (bâwo N°. 1), (êsá).

Ondoordringbaar, (kâbá N°. 1).

Ondoorgrondelijk, (toebirí).

Onduidelijk, (bôkki).

Onecht, (kǎdó N°. 1), (bo͝eni), (tj͝erá), (sâla N°. 1).

Oncens, (ro͝ewa), (sâla N°. 6).

Oneerlijk, (wâli N°. 2).

Oneven, (gâssalá), (bâli N°. 6).

Ongaar, (mâta N°. 2), (râssa N°. 3).

Ongebonden (los), (sârro N°. 2).

Ongeduldig, (galêsa).

Ongehoorzaam, (dorâka).

Ongelegen (komen), (ro͝eroe N°. 3).

Ongelijk (getal), (bâli N°. 6).

Ongelijk (op of afloopend), (sarôso).

Ongeloovig, (kâperé).

Ongelukkig, (bêta N°. 2), (nâkasá), (d͡jârí), (d͡jalâlan͡g), (râpo N°. 1).

Ongeluk, (kâmma N°. 2), (pânrá), (bâmban͡g), (mâse), (tj͝înna N°. 3), (tj͝ilâka).

Ongelukskind, (kârrassá N°. 2), (râpo N°. 1), (so͝eloe N°. 2).

Ongemanierd, (d͡jâwa).

Ongemerkt, (sânnan͡g).

Ongeneeselijk, (bâlle N°. 5).

Ongeoorloofd, (hâllalá).

Ongepast, (d͡jo͝ele).

Ongeredderd, (rômpa).

Ongeroepen (komen), (ro͝eroe N°. 3).

Ongeschikt, (to͝ed͡joe N°. 1), (îtó).

Ongeschonden, (lâppará).

Ongestoord, (tinâoe).

Ongeveer, (kîra), (râga N°. 2).

Ongevoelig, (gâmalá), (pârran͡g N°. 4).

Ongevoelig (ongemerkt), (sânnan͡g).

Ongewoon, (lômo N°. 1).

Onhandig, (kaîri).

Onharig (paddie), (bákká N°. 2).

Onjuist, (lâmboesoé N°. 1).

Onkosten, (balân͡jd͡ja), (ôn͡gkosó).

Onkruid, (ro͝ekoé N°. 1).

Onkwetsbaar, (kâbalá), (têpoe).

Onnoozel, (pôn͡goró), (tôlo), (dôn͡gó).

Onophoudelijk, (po͝epoé N°. 1), (to͝en͡ggoe), (tâppoé N°. 2), (to͝eroé), (rêké N°. 1), (râpá N°. 1), (rêresé), (sa N°. 2), (sîmban͡g), (âlle).

Onophoudelijk (vervolgen), (tîti N°. 3).

Onopmerkzaam, (d͡jâmpan͡g N°. 1), (âpasá).

Onpartijdig, (tân͡ga), (êmpo).

Onpeilbaar, (râpí).

Onraad, (ônará).

Onregt, (tj͝ekka), (lâmboesoé N°. 1).

Onrein, (ro͝emoesoé), (râmassá N°. 3), (hârran͡g).

Onrijp, (mâta N°. 2), (râssa).

Onrust, (roemêsa), (rîsa).

Onrustig, (gâroe N°. 2), (galêsa), (roemêsa), (rîndan͡g), (rîsa), (sapîri), (sânnan͡g).

Ons, (man͡g N°. 1), (ta N°. 4).

Onschuldig, (tân͡gkasá), (tj͝îyo).

Onsterfelijk, (tâllassá N°. 2).

Onsterk, (gâra N°. 1).

Onstuimig, (rœssá N°. 2).

Ontberen, (sâbi N°. 2).

Ontbieden, (kîyó).

Ontbijt, (bâttañg N°. 2), (lâpá N°. 1).

Ontbijten, (barîbasá).

Ontbinden, (pôkará), (lâkkasá).

Ontbinden (het verbond), (pôle N°. 2).

Ontblooten, (sôlará).

Ontbolsteren, (lôssa).

Ontbreken, (kœrañg).

Onteerd, (bâwañg N°. 1).

Onteeren, (gâroe N°. 2), (rôkkó N°. 4), (lôñgkó N°. 1).

Onterven, (rœroesoé N°. 1).

Ontevreden, (djâllô).

Ontfermen, (karimânañg), (mâse), (rîkoñg).

Ontgaan, (lêppoesoé), (lîli N°. 2), (sâlá N°. 7).

Ontgelden, (sâwalá).

Ontginnen, (pôka N°. 2).

Ontglijden, (lêppoesoé).

Onthaal, (towâna).

Onthalen, (towâna).

Onthoofden, (pôloñg), (bâtta N°. 5).

Onthutst, (bêñgo), (djânná N°. 2).

Ontijdig, (sâla N°. 1).

Ontkennen, (sâñgkalá N°. 3), (sâssalá N°. 1).

Ontkomen (aan), (salêwañg N°, 1).

Ontkurken, (boêboé N°. 1).

Ontladen, (bôñgkará), (lœrañg).

(geschut) Ontladen, (lâñge N°. 3).

Ontleden, (pôka N°. 1).

Ontloopen, (salîsi).

Ontluiken, (kômboñg), (bâkkará N°. 2), (tjoélá).

Ontmannen, (kabîri).

Ontmoeten, (bœntoeloé), (tœdjoe N°. 1), (tjînî), (djâma N°. 1), (rœppa N°. 2), (lîma N°. 1).

Ontmoeting, (sêro N°. 2).

Ontnemen, (râboé N°. 1), (rœroesoé N°. 1), (sâla N°. 6), (âlle).

(met geweld) Ontnemen, (râppoeñg).

Ontroeren, (kâllassá N°. 2).

Ontrollen, (kâkkará N°. 1), (sœñgke).

Ontroostbaar, (salêyoró).

Ontrooven, (râboé N°. 1).

Ontrouw, (bâlî N°. 5), (dorâka).

Ontrouw (aan), (sœwilî), (ônó).

(het land) Ontruimen, (bêta N°. 3).

Ontrukken, (râboé N°. 1).

Ontschepen, (bôñgkará).

Ontschuldigen, (sâssalá N°. 1).

Ontslaan, (lâppassá), (lêbasá), (sœloé N°. 1).

Ontslapen, (tînro), (ênañg).

Ontspanning, (têne).

Ontstaan, (tîmbo), (djâri).

Ontsteken, (tœnoe).

Ontsteking (oog), (bitjêkañg).

Opbrengen, (bêmbeñg), (âñgká N°. 1).

Opbrengst, (wâselé), (soempampâla).

Opdat, 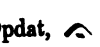 (na N°. 1, lett. b.), (sol-(lâna N°. 1).

Opdisschen, (tâla N°. 2).

(ergens) Opdoen, 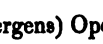 (sâdoró).

Opdragen (eten), 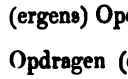 (bêmbeñg), (âñgká N°. 1).

Opdragen (gelasten), (sɔ̀ero).

Opdragen (regering), (râñgká N°. 1), 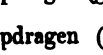 (lâlañg N°. 2).

Opdrijven, (bɔ̀ewañg), (êmba N°. 2).

Opdringen, 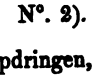 (râra N°. 1).

Opdroogen, 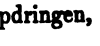 (mâra N°. 1), (tâppóe N°. 2), 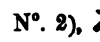 (tîtí N°. 2), 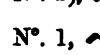 (nôno N°. 1, (âmasá), 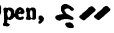 (êsá).

Open, 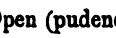 (bɔ̀ekará), 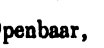 (sɔ̀eñgke).

Open (pudendum), 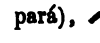 (pâtĩjí).

Openbaar, (bɔ̀ewará), (tâmpará), (tâlle N°. 2).

Openbaren (geheim), 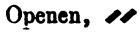 (bôñgkará), (sɔ̀eñgke).

Openen, (kâkkasá), 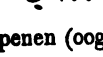 (kârañg N°. 3), (ñgâñga), (tîmbá N°. 2), 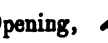 (sɔ̀eñgke), 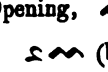 (sêñgkará).

Openen (oogen), (îllá N°. 3).

(zich) Openen, 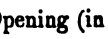 (sâbalá), 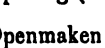 (îllá N°. 3).

Opening, (gâro), (bâba N°. 2), (bâwa N°. 1), (tîmoeñg), (tîntiñg), (sâbañg N°. 1).

Opening (in de vloer), (tj̃îko).

Openmaken, (lɔ̀eka N°. 1).

(half of gedeeltelijk losmaken), Openmaken, (sôsará).

Openscheuren, (sâppe N°. 2).

Openslaan, (kâkkasá), (sêñgkará).

Opensnijden (visch), (ômbañg).

Opensperren, (ñgâñga).

Opfrissching, (ñjâmañg).

Opgaan, (bɔ̀ewá N°. 3), (nâí N°. 1), (ɔ̀emba).

Opgeblazen, (bôrró N°. 3), (tâmpo N°. 1), (lâssó N°. 3), (îrí).

Opgeld, (bâsi N°. 1).

Opgezet, (sō).

Opgooijen (een balletje), (djâñgañg N°. 1).

Opgroeijen, (bâkká N°. 2).

Ophalen, (bôñgkará), (bântoeñg).

Ophalen (rook bijv., of water), (îsó).

Ophanden, (sêppé N°. 2).

Ophangen (om te luchten of te droogen), (âñgĩñg).

Opheffen, (bɔ̀ewá N°. 3).

Opheffen (dreigend), (ânjdjá N°. 1).

Opheischen, (bântoeñg).

Ophelderen, (sîñgará N°. 1).

Ophoogen (weg), (bâtá N°. 3).

Ophoopen, (tâmboeñg), (ɔ̀etoeñg).

Ophouden, (kândoe), (pârañg N°. 2), (tâppóe N°. 2), (sâla N°. 6), (âri N°. 2), (djɔ̀kkó N°. 1), (ândañg).

Opium, (sîla), (apîyoeñg).

(toebereide) Opium, (têñgko), (tj̃ândoe).

Opiumpijp, (têñgko).

Opjagen, (gâgará), (gârra N°. 2), (ôndañg N°. 1).

Opkijken, (tiñgâra), (tjôñga).

Opklimmen, (djîñjdjiñg), (nâî N°. 1).

Opkoken (en zuiveren) goud, (sâppoeróe).

Opkomen, (dèmba).

Opkomen, (maan), 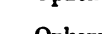 (simômbó), Bonth. (soemârá).

Opligten, (kîñgkiñg), (bòèwá N°. 3), (âñgká N°. 1), (âñgkí (îñgkí).

Opligten (iets zwaars met een bamboe), 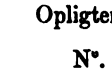 (soelîbá).

(eene hoogte) Oploopen, (tòèppoe).

Opmaken, (tâba N°. 1), (lâboesóe), (lêttá N°. 2), (lêtjoñg).

Opmerken, 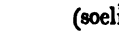 (baritjâlla), (tjîní), 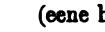 (îñgá).

Opmerkzaam, 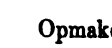 (âpasá).

Opnemen, (bêmbeñg), 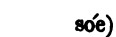 (âñgkí), (îñgkí), (âlle).

Opnemen (dreigend), (âñjdjá N°. 1).

Opnemen (bevatten), (âlle).

Opnemen (iemand met hun velen), (lêma).

Opnemen (in), (lâlañg N°. 1).

Opnoemen, (tâppoe N°. 3).

Oppassen, (kâmpí), (kalawâki), (bôloñg N°. 3) (toemâniñg N°. 1), (tòètoe N°. 1), (djâga), (râka N°. 2), 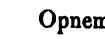 (rêtesé N°. 2).

Oppassen (een kind), (înti N°. 2).

Oppassen (een zieke), (êná), (âëñg N°. 1).

Oppasser, (kâmpí), 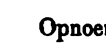 (râka N°. 2), (sarîyañg).

Opperhoofd, (dèlce N°. 1).

Oppervlakkig, (lântañg).

Oppervlakte, (tômpó).

Opproppen, (bôkkó N°. 2), (rôró N°. 1), (âssá N°. 4).

Opproppen (met eten), (tjâkkó N°. 3).

Oprapen, (râppoeñg).

Opregt, (bòèdjoeróe), (bâoesóe N°. 1), (tântañg N°. 1), (tinòèlóe), (tôdjeñg), (tòèloesóe), (djòèroesóe), (lâmboesóe N°. 1), (âî).

Opregtheid, (lâmboesóe).

Oprijzen, (rimbòèwá), (limbòèwá), (simômbó), Bonth. (soemârá).

Oprigten, (bâñgoeñg), (bòèwá N°. 3), (tânnañg N°. 3).

Oprispen, (têrá).

Oprisping, (kôwá N°. 2).

Oproer, (gêgeré).

Oproerig, (dorâka).

Oprollen, (kâlóe N°. 1), (kalòèróe), (kôwí), (kôî), (gòèloeñg), (bâlóe N°. 2), (balôlí), (tjòèlañg N°. 2), (lôlí N°. 2).

Oprollen (het zeil), (pêló), (balândoñg).

Opruijing, (òèdjará N°. 1).

Oprukken, (sôssoñg N°. 1).

Opscheppen, (kîmboñg), (sânroé).

Opschieten, (t̂imbo N°. 1).

Opschieten (bijv. touw), (lêñgkeré).

(zich gaarne) Opschikken, (djâbe).

Opschrift (van een brief), (alâmá).

Opschrikken, (kêndé).

Opschrijven, (lêkó N°. 3).

Opschudding, (rîyá N°. 2).

Opschuiven (een weinig), (lêse N°. 1), (lêsseré).

Opsieren, (râmbá N°. 1), (lâbirí).

Opsluiten, (kôeroeñg), (taroêñgkoe).

Opslurpen, (îsó).

Opsmukken, (bêlo N°. 1), (râmbá N°. 1).

Opsnuiven, (îsó).

Opspatten, (s̈imboeñg).

Opsporen, (tóelá N°. 2).

Opspringen, (kîmboñg), (lóempá N°. 1), (s̈imboeñg).

Opstaan, (bâñgoeñg).

(de dag der) Opstanding, (kiyâmá), (âhirí-djamâñg).

Opstapelen, (ballâboeroé), (tâmboeñg), (róró N°. 1), (lâñgga), (lâmporó), (lônjdjó).

Opstapelen (tot), (sóeroeñg).

Opstellen (een brief, een gedicht), (kârañg N°. 1), (pâhañg).

Opstijgen, (djînjdjiñg), (salóekoé).

Opstooken, (óedjá).

Opteekenen, (bôlí).

Optellen, (djoemâlla), (sére N°. 1).

Optillen, (âñgká N°. 1).

Optreden (getuigen), (êntenñg).

Optrekken, (bôñgkará), (bântoeñg), (bêsó), (sôssoñg N°. 1), (îñgkí), (îsó).

Optrekken (wenkbraauwen), (kîdo).

Optrekken (armen en beenen; bijv. gebezigd van kinderen, die slapen), (kalêñgkeñg N°. 1).

Opvangen, (gâppa), (t̂imañg N°. 1), (târa N°. 1).

Opvangen (de toonen), (âlle).

Opvaren, (nâí N°. 1), (antâma).

Opvatten, (gâppa).

Opveilen, (nâí N°. 1).

Opvliegend, (bôssoñg), (sârrañg N°. 2).

Opvolgen, (pinâwañg), (tóla N°. 1), (tôloñg N°. 4).

(zich) Opvreten (van nijd), (lâñgirí).

Opvullen, (râssi).

Opwassen, (tóedjoe N°. 1).

Opwekken, (bâñgoeñg), (îrí).

Opwellen, (bônj̈tj̈oró), (timboéberoé), (timbóesseñg), (rimbóewá), (limbóewá), (óemba).

Opwinden, (pótará).

(zich) Opwinden, (nâí N°. 1).

Opzadelen, (pâke), (palâna), (lâpá N°. 1).

Opzet, (kɔ̀ènjdjoeng̃).

Opzetten (oprigten), (bâng̃oeng̃).

Opzetten (spel), (tânnang̃ N°. 3).

Opzetten (de kiel), (tônrang̃).

(komen) Opzetten, (rɔ̀entoeng̃).

Opzetten (de draden), (âne N°. 1).

Opzetten (ergens), (sâdorɔ́).

(zich) Opzetten (opzwellen), (ênteng̃).

Opzien, (tjing̃âra).

Opziener, (tôwa N°. 1).

(ten) Opzigte (van), (ri).

Opzigter, (tânrá N°. 1).

Opzijn (bijna), (pâpparáN°. 4), (rêpa N°. 2).

Opzwellen, (kâmbang̃), (mɔ̀ekkoeloé), (sō), (ênteng̃).

Opzwellen (buik), (bâssoeng̃).

Oranje, (tɔ̀nó).

Orde, (tarâttê).

(in) Orde (brengen), (bɔ̀entoeloé), (bâdjí N°. 1), (tâmpo N°. 2), (lôllong̃ N°. 4).

(in) Orde (brengen voor een ontvangst), (rêyo).

Ordelijk, (rîmang̃).

Ordeloos, (râtasá).

Order, (tɔ̀edjoe N°. 1).

Os, (tjâpi N°. 1).

Otter, (kông̃kong̃).

Oud, (tôwa N°. 1), (rêmpo).

Oud (mensch), (sampêro).

Oud (ouderdom), (lâssoé), (ɔ̀emoeroé.

Ouders, (tôwa N°. 1), (âná).

Ouderwetsch, (ôlo N°. 5).

Ondgast, (sâllo N°. 2).

(van) Ouds (her), (timɔ̀eroeng̃ N°. 2).

Oudst (kind), (oelɔ̀ewa).

Oven, (tɔ̀enoe).

Overal, (tâmmoe N°. 1), (râráN°. 4), (lêle N°. 1), (lîlíN°. 1), (sâma N°. 1).

Overblijfsel, (bâte N°. 1), (sêsa N°. 1).

Overbluffen, (gâmmará).

Overbodig, (rômé).

Overbrengen, (lîmbang̃), (lêttéN°. 2), (êrang̃).

Overbrengen (vertalen), (sâling̃).

Overdekken, (tông̃kó), (rômpong̃), (lêng̃oé), (lînroeng̃ N°. 1).

Overdekken (met de vleugels, zooals een hen harc kiekens), (kɔ̀eroeng̃ N°. 1).

Overdekt (gat), (lɔ̀ewang̃).

Overdenken, (nâwa).

Overdoen (van een' koop), (nânáN°. 4).

Overeenkomen, (pâkkáN°. 2), (pâto), (tâba N°. 1), (tɔ̀edjoe N°. 1), (tɔ̀eroé), (djânjdji), (ɔ̀eloe N°. 1).

(eenigzins) Overeenkomen (bijv. in naam of voorkomen), (ârrasáN°. 2).

Overeenkomst, (paradjanjdjiyang̃), (tâba N°. 1), (djânjdji), (ɔ̀empang̃), (ɔ̀eloe N°. 1).

Overeenstemmen, (kalêpoe), (pâti N°. 3), (pôle N°. 1), (mânang̃), (tâba N°. 1), (tɔ̀edjoe N°. 1), (tɔ̀eroé), (rɔ̀eroeng̃).

Overeenstemming, (toèroé), (êrañg).

Overeind, (êntañg).

Overeindstaan, (moerâñgasá N°. 2).

Overgaan, (tâle N°. 1), (nênerê), (lîmbañg), (lêlerê).

(van den een op den ander) Overgaan, (lêttê N°. 2).

Overgang, (têtе N°. 1).

Overgeven (prijs geven), (boèwañg).

(zich) Overgeven (vertrouwen), (sôna N°. 2), (sârá N°. 3).

Overgeven (afstaan), (hâllalá).

Overgeven (bij verraad), (loèmpá N°. 1).

Overgeven (braken), (lâñge N°. 3).

Overgieten, (pâkkîñg), (toèmpasá), (lêmba N°. 2), (sâliñg).

Overgrootvader, (bôwe).

Overhandigen, (târa N°. 2), (tânro), (lîma N°. 1).

Overhangen, (djômbe), (rôroñg).

Overhangen (paddiehalmen), (dôkkó N°. 2).

Overhellen, (pôwa), (rôroñg), (sôssó N°. 3).

Overhoop, (rîtjoe).

Overhoop (liggen), (toèdá N°. 2), (sâla N°. 6).

Overkoken, (boèwá N°. 1), (loèmpa N°. 3), (loèwa).

Overkomen, (nênerê), (lêlerê).

Overladen, (sârá N°. 5).

Overleggen, (tarâttê).

Overleven, (toèla N°. 3).

Overleveren, (tânro).

Overlevering, (rowâyá), (soènná N°. 2), (hâdesê).

Overlijden, (bitjâra), (lêmba N°. 2), (lôwa N°. 1), (ênañg), (îlañg).

Overloopen, (boèwá N°. 1), (loèwa).

Overloopen (tot den vijand), (loèmpá N°. 1).

Overmorgen, (mêmbará).

Overnachten, (bâñgi).

Over-overmorgen, (tâlloe).

Overpeinzen, (tapâkkoró).

Overschaduwen, (tômpó), (lêñgoé), (lînroeñg N°. 1).

Overschenken, (lêmba N°. 2).

Overschieten, (lâbi).

Overschreeuwen (zich), (ârrañg N°. 2).

Overschot, (lâbi), (sêsa N°. 1).

Overschrijden (de maat), (djôró N°. 1), (lîyañg), (lâlo N°. 1), (lîwá).

Overschrijven, (lêmba N°. 2), (sâliñg).

Overschrijving, (sâliñg).

Overschuiven, (sôloró N°. 2).

Overslaan, (nênerê), (lêlerê).

Overslaan (zeil), (lêkó N°. 1).

Overspel, (êmba N°. 3).

Overstampen, (pêso N°. 3).

Overstapelen, (róró N°. 1).

Oversteken, (tâle N°. 1), (lîmbañg).

Overstroomen, (bò̤wá N°. 1).

Overstrooming, (âba).

Overtollig, (rômé).

Overtreden, (lâlo N°. 1), (sâla N°. 1).

Overtreden (bevel), (pôlon̄g).

Overtreffen, (tômpó), (sâoeróe).

Overtrekken (bekleeden), (lâpá N°. 1).

Overtuigen, (nâssa).

Overtuiging, (tò̤wa N°. 3).

Overvaart, (lîmban̄g).

Overvallen, (râpí), (lômbon̄g N°. 2), (sômpó N°. 2), (sôlon̄g N°. 2), (âlle).

Overvalling, (râpí).

Overvloed, (lôn̄jd̄jó).

Overvloedig, (sân̄gká N°. 1).

Overwegen, (tân̄garâ), (tîmban̄g), (timbâllan̄g), (nâwa).

Overwinnen, (bêta N°. 1), (rôpoe), (sâoeróe).

(geheel) Overwinnen, (bâkke).

Overzee, (lâóe N°. 1).

Overzeilen, (lò̤eloe N°. 1).

Overzetten, (tâle N°. 1), (lîmban̄g).

Overzetten (vertalen), (kâna N°. 1), (mân̄ge).

Overzijde, (bâle N°. 1).

Overzwemmen, (lân̄ge N°. 1).

P.

Paal, (bêntegn̄ N°. 3).

Paar, (kalabîni), (pâsan̄g N°. 2).

Paard, (d̄jârang̃).

Paardenstoeterij, (lâmbará N°. 1).

Paarlemoer, (kò̤lí), (moetiyâra).

Paarsch, (kamò̤mmóe).

Paauw, (mârrá N°. 2).

Pacht, (pá N°. 7).

Pachten, (sêwa).

Pachter, (pá N°. 7), (sêwa).

Pad (weg), (agân̄g N°. 2).

Pad (beest), (tò̤empan̄g).

(een) Pak (geven), (bâd̄ji N°. 2), (santîgi).

Pakhuis, (gâdon̄g), (gò̤dan̄g).

Paleis, (malîge).

Paling, (marasâpi), (masâpi).

Palissadering, (salâsá N°. 3).

Palm (van de hand), (pâlá N°. 1).

Palmboom, (lontará N°. 1).

Palmiet, (pôñgko N°. 1).

Pan, (kâwa N°. 1), (garênseñg), (pâdjá N°. 2).

Pand, (pâñjtjará N°. 2), (tâgalá), 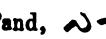 (tjîní), (lâlañg N°. 1).

Pandeksel (van een geweer), (târa N°. 1).

Pandeling, (êmpo), (inrañg).

Pap, (djêpé).

Papegaai, (nòeri), 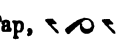 (nôri).

Papaya, (tâñgañg).

Papier, (karâttasá), (bòeyañg).

(verguld) Papier, (mandônoe), (salasârri).

Parel, 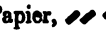 (moetiyâra).

Parel (zweet), 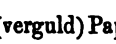 (boêne).

Pari, (pòeli N°. 1), (lâri N°. 1).

(een) Partij (bijwonen), (baròega).

(iemands) Partij (trekken), 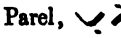 (sîrí N°. 1).

Particulier (brief), 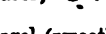 (kâle N°. 1).

Partijdig, 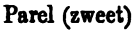 (wâli N°. 2), 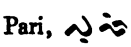 (âlle).

Partijtrekken, (âlle).

Pas (onlangs), 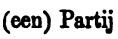 (nâmpa), (lôlo N°. 3).

Pas (geschrift), (nâssa), 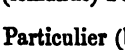 (tjá N°. 1).

Paspoort, (lâppassá).

Passaatwind, 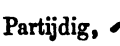 (mòesiñg).

Passage, (kâloró).

Passement, (passamêñg), (rênda).

Passen, 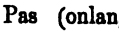 (boêntoeloé), (tâba N°. 1), (tòedjoe N°. 1), 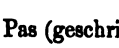 (râtañg), (lâpañg).

Passen (spel), (pâsoe N°. 3).

Passend (kânañg).

Passer, (kompâsoe), (djâñgka).

Patroon, 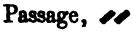 (toelâdañg), 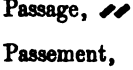 (tjòerá).

Patroon (geweer), (pôndi).

Patroontasch (lederen), (karâppe).

Pauze, (djôkkó N°. 1).

Pees, (òerá N°. 1).

Pees (Achilles), (gâñjtja).

Peilen, (tjândá N°. 1), (sândá).

Peillood, (sândá).

Pek, 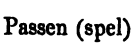 (gâla N°. 3).

Pelgrim, (âdji N°. 2).

Pellen, (kalòepasá), (sôso N°. 2).

Pellen (met de hand), (bîbí).

Pellen (met mond of bek), (têsí).

Pen, (gîgi), (lañjtjòenenñg).

Pen (schrijf-), (kâllañg N°. 3).

Penis, (lâso N°. 1).

Penning, (pîtisí).

Peper, (lâda).

Peperhuisje (van pisañg blad), (salòesoeñg).

Per, (lâlañg N°. 1).

Percent, (lâlañg N°. 1).

Perekiet, (parakêtji), (bâyañg N°. 2).

Pers, (pâtjó N°. 1).

Pers (volk), (Parâsa).

Persen, (êpé N°. 1), (òetoeñg), (ârañg N°. 1).

Pest, (pòewa N°. 1).

Pet, (sôñgkó).

Peuteren, (soêkí N°. 3).

Peuteren (met een vinger aan), (lîma N°. 1).

Pharao, (pereôna).

Physionomie, (mòewasá).

Pidjetten, (pi̯dj̯á N°. 2).

Piedestal, (bâñgkeñg), (ên-teñg).

Piek, (pôke).

Piepen, (pi̯yóe), (tj̯i̯tj̯í).

Pijl, (pâna).

Pijn, (pârisí).

Pijp (goot), (sâloe N°. 1), (sal-loerañg).

Pijp (kanaal), (dj̯onj̯dj̯ôñgañg).

(opium) Pijp, (têñgko), (tj̯oe-pá N°. 1), (oedoe).

Pikken, (pi̯ttó), (bâtte N°. 3), (tôttó N°. 4).

Pikzwart, (leleñg N°. 1).

Pin, (panni̯ti).

Pinañg, (râppo N°. 2).

Pinehas, 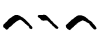 (Hi̯leré).

Pink, (kani̯ñgkiñg).

Pis, (mêya).

(koude) Pis, (ri̯rí).

Pisañg, (oenti).

Pissen, (mêya).

Pistool, (bâdili), (sele).

Pit (lamp), (soemboe).

(zonder) Pitten (zijn, eene vrucht), (loepa N°. 2).

Plaats, (bâte N°. 1), (lâwañg), (êmpo), (ântañg).

Plaats (maken), (lêssó N°. 2), (lêsañg), (sâbañg N°. 1), (sêse N°. 1).

(weinig) Plaats (innemen), (mâ-masá).

Plaatsbekleeder, (bâli N°. 6).

Plaatsen, (bôlí), (tânnañg N°. 3), (nânro), (lôpó N°. 2), (êmpo).

(in de zon) Plaatsen, (âllo N°. 3).

Plaatsvervanger, (bâli N°. 6), (sâmbe).

Placaat, (âssenñg N°. 2).

Plagen, (pârisí).

Plak (tabak), (pêmpeñg), (toempi).

Plakken, (dâkkí), (râkkí).

Plan, (toedjoe N°. 1).

Planeet, (dawâri), (sayâri).

Plank, (pâpañg).

Plant, (lâmoeñg).

Planten, (tânañg N°. 2), (lâ-moeñg).

Planten (rijst), (mârri N°. 2).

(standaard) Planten, (tânnañg N°. 3).

Plantsoen, (lâmoeñg).

Plassen, (dj̯éné).

Plat, (pêñjá), (lépá N°. 1).

Pleister, (kôyó).

Pleisterplaats, (âri N°. 2).

Pleiten, (bitj̯âra).

Pleizierpartijtje, (gâoe N°. 2).

Pleiziervaartuig, (lâri N°. 1).

Plek, (dj̯ôpó), (li̯bó N°. 2), (lôbá N°. 2).

Pligt, (dj̯âma N°. 1).

Ploeg, Bonth. (nañgkâla), (dj̯êko).

Plompen, (sêlañg).

Plooi, (lêré N°. 2), (kimbôloñg).

(met) Plooijen (uitloopen), (moêmoesoé).

Plotseling, (bêlasá), (tîriñg), (tjîda).

Plotseling (dood), (sâmboeñg).

Pluim, (pinâtjoe), (boêloe N°. 1).

Plukken, (bôllo N°. 5), (târo N°. 1).

(de kip) Plukken, (boêboé N°. 1).

Pluksel, (tîrasá N°. 1).

Plunderen, (râppa N°. 5).

Podagra, (lâsá N°. 2).

Poel, (kalôbañg), (talàka).

Pogchen, (tâmpo N°. 1).

Pogen, (tjôba).

Pok, (kassoewîyañg), (poêroe N°. 1), (sagâla).

Pokdalig, (karôbá).

Pokstof, (nâna N°. 1).

Polijsten, (lêtjoé), (lêtjó N°. 1).

Pols, (tinârá), (âsalá N°. 1).

Polsen, (pêsa N°. 1), (tôdó), (djâñgañg N°. 1).

Pomp, (pômpa).

Pond, (poñg).

Ponjaard, (kôñjdjará).

Pont (schouw), (pañjtjâra N°. 3).

Poort, (tîmoeñg).

Poort (van een vorstelijk erf), (tâboe N°. 2), (lâñgisí N°. 1).

Poot, (bâñgkeñg).

Pop, (âná).

Porselein, (pânne N°. 2), (pîñjdjeñg), (salabâtta), (répé N°. 2).

Portier, (dôdja).

Portugees, (Parâñggi).

Positie, (êntteñg).

Post (deur), (kéboé), (ânroñg).

Postelein, (gêlañg).

Postillon d' amour, (ânroñg).

Pot, (katôwañg), (goêmbañg, (barânniñg), (balôêboe), (tampâyañg), (dêriñg).

Potje, (pôtji N°. 1), (bône N°. 1).

Potsenmaker, (lagârré).

Pottenbakker, (dêdé N°. 2).

Praatziek, (tjapîla).

Pracht, (râmbá N°. 1), (lâbirí).

Prachtig, (râmbá N°. 1), (lâbirí).

Prachtstuk, (pâré N°. 1).

Practiseren (over), (tâpo N°. 1).

Praktijk, (pâré N°. 1).

Praten, (kâtoé N°. 1), (kôtê), (pôte), (pâoe N°. 1).

Praten (veel), (kâoe N°. 1), (tjalêperé), (lêpá N°. 5).

Praten (hard), (ñgâñgará).

Praten (in den slaap), (mâoe).

Precies, (bâdjí N°. 1).

Prediker, (kâttê N°. 1).

Preek, (katoêba), (hoctôba).

Preekstoel, (gîmbará), (bîmbará), (mîmbará).

Presenteerblad. Zie schenkblad.

Pret, (gâoé N°. 2), (têne).

Prevelen (gebeden), (bârroesoé N°. 2).

Priem, (tôdó).

Priester, (kâli N°. 2), (santârri).

Prijs, (bâlli N°. 8).

Prijs (geven), (boèwañg).

(geheel) Prijs geven (voor), (lètjoñg).

Prijzen, (poèdji).

Prikkel, (katintiñg).

Proeven, (kasiyá), (ñjâme), (râsa N°. 1), (liñga N°. 1).

Profeet, (nabi).

Profijt, (lâba N°. 1), (sâwalá).

Pronken, (lâbirí), (soewâllá).

Pronker, (lômpo).

Prop, (sâssañg N°. 1).

Pruimpje, (kôta N°. 1), (kalômpiñg), (tjâppa N°. 4), (tjâma N°. 1), (lêyó N°. 2).

(uitgekaauwd) Pruimpje, (tômisí).

Psalm, (sâboeroé N°. 2).

Pruttelen, (kâtoé N°. 1), (pôte).

Pruttelen (tegen), (timparâ).

Publiceren, (lêle N°. 1).

Publiek, (boèwará).

Pudendum, (têlañg), (tâoe N°. 1), (sômboñg).

Puimsteen, (bâtoe N°. 1), (riñgañg N°. 1).

Puin, (bâtoe N°. 1), (soèloé N°. 1).

Puist, (poèroe N°. 1).

Punt, (moènoe), (tôttó N°. 4), (tjîdoé), (rânjtjoeñg), (âppá N°. 3), (oèdjoeñg).

Punt (der lans), (mâta N°. 1).

Punt (eener naald), (djâroeñg N°. 1).

Punt (artikel), (boèwañg), (lâmpa), (oèrá N°. 1).

Puntig, (tjîdoé).

Pupil, (toèwo).

Put, (boèñgoeñg).

Putemmer, (kéró N°. 1).

Puur (wit), (poètta).

R.

Ra, (bâoe N°. 3).

Raad, (bitjâra).

(geestelijk) Raad, (sârá N° 1).

Raadgeven, (bitjâra), (tâñgará).

Raadgeving, (âdjará).

Raadhuis, (âdá N°. 1).

Raadplegen, (tâñgará).

Raadsel, (bôto N°. 1).

Redenering, (bitjâra).

Redetwisten, (pâoe N°. 1), (sò̀empá N°. 1).

Reede, (lâboe N°. 3).

Reeder, (lâmpa).

Reeds, (ma N°. 1), (mêmañg).

Reeks, (tôloró N°. 1).

Reep, (tò̀empi).

Reet, (gâro N°. 1).

Regel, (djîdjirí).

Regelen, (lôlloñg N°. 4).

Regeling, (âtoró).

Regen, (bôsi).

Regen (met zonneschijn), (lalâoeñg).

Regenbak, (bôlí).

Regenboog, (taraò̀we).

Regenbui, (bârá N°. 5).

Regenhoed, (sarâoeñg).

Regenscherm, (pâyoeñg), (panjnjîki), 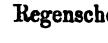 (balâki), 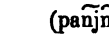 (lâlañg N°. 1).

Regentijd, (tâoeñg).

Regeren, (parênta).

Regering, (karâëñg).

Regt, (djò̀roesóe), (lâmboesóe N°. 1).

Regt (-door gaan), (tinò̀eloé).

Regt (-uit gaan), (tinò̀eloé), (tò̀eloesóe).

Regterzijde, (kânañg).

Regtsch, (kânañg).

Regtschapen, (bâssí N°. 2), (lâmboesóe N°. 1).

Regtsgeding, (bitjâra).

Regtstandig, (sâssá N°. 3).

Regtvaardig, (lâmboesóe N°. 1), (âdelé).

Regtvaardigheid, (lâmboesóe N°. 1).

Reiger, (kôndo N°. 1).

Reiken (tot), (sâñgga).

Reiken (tot aan de voeten), (tò̀entoeñg N°. 2).

Rein, (tâñgkasá), (lâñjñjîñg).

Reinigen, (lâñjñjîñg).

Reis, (lâmpa).

Reisvaardig, (tîno).

Rek, (balâbá), (landâñgañg).

Rekenen, (rêkeñg).

(brengen tot) Rekenen (onder), (lâmpa).

(voor eigen) Rekening (doen), (tò̀edjoe N°. 1).

Rekenschap, (nâssa).

(tot draad) Rekken, (êká).

Rekken (op de lange baan schuiven), (ná N°. 3).

Remise (in het omispel), (rappônjo).

Rennen, (lâri N°. 1).

Reuk, (bâoé N°. 1), (râsa N°. 1).

Reukbal, (âmbará N°. 1).

Reukwerk, (dò̀epa), (satâñggi).

Reus, (bôtá), (lôñggá).

Reuzel, (djânna N°. 1).

Rhinoceros, (bâdá).

Rhumatiek, (tîloe).

Rhumatisch, (tîloe).

Rib, (bò̀ekoe N°. 1), (ròesóe).

Rib (huis), (kâso).

Rieken, (bâoé N°. 1), (râsa N°. 1).

Ricken (sterk naar), (pâoé N°. 3).

Roepen, (kîyó), 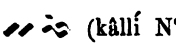 (kôèrroé N°. 3), 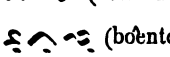 (kâllî N°. 6), 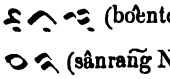 (pâda N°. 1), 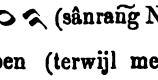 (bôèntoeloé), 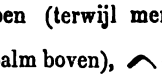 (têna N°. 2), 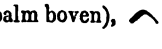 (sânrañg N°. 2).

Roepen (terwijl men de hand uitstrekt met de palm boven), 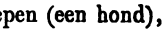 (tâyo N°. 1).

Roepen (een hond), (lâttá N°. 4).

Roepen (hoera), (ârró N°. 1).

Roer, (kamôèdi), 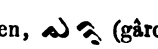 (gôèliñg).

Roerbank, 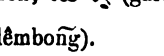 (sañgkîlañg).

Roeren, 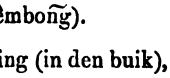 (gâroe N°. 2), 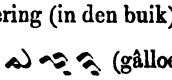 (galêmboñg).

Roering (in den buik), 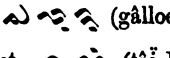 (galêmboñg), (gâlloeroé).

Roest, (tâï N°. 2).

Roet, 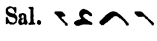 (tôètoe N°. 1).

Rog, Sal. (bêto N°. 2), 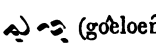 (tôka N°. 2), 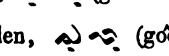 (lambâroe).

Rol, 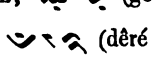 (gôèloeñg), 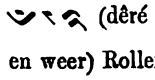 (lôlî N°. 2).

Rollen, 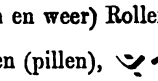 (gôèlocñg), 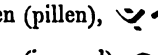 (gôlĭñg), 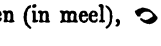 (dêré N°. 2), 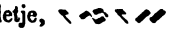 (dôlî).

(heen en weer) Rollen, 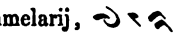 (lête N°. 1).

Rollen (pillen), 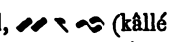 (dôèloé N°. 1).

Rollen (in meel), 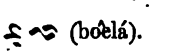 (sâpoé N°. 2).

Rolletje, 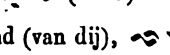 (lêñgkeré).

Rommelarij, 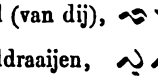 (tĭâre).

Rond, 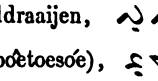 (kâllé N°. 2), 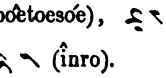 (bôdoñg), 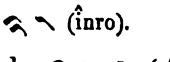 (boèlá).

Rond (van dij), 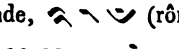 (lôlî N°. 2).

Ronddraaijen, 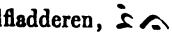 (pôètará), 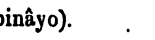 (pôètoesoé), (boelêleñg), (îñro).

Ronde, (rônda).

Rondfladderen, (binâyá), (binâyo).

Rondgaan, (lâbañg N°. 1), (lĭyoeñg N°. 1), (lĭyoñg), (lĭnroeñg N°. 2), (lîlî N°. 1), (lêle N°. 1), (îñro).

Rondkijken, (boelêleñg), (saîle).

(overal) Rondkijken, (lêle N°. 1).

Rondloopen, (sôllé).

Rondom, (tâmmoe N°. 1), (lĭpoeñg N°. 1), (lîlî N°. 1).

Rondrollen, (gôlĭñg).

Rondventen, (lêle N°. 1).

Rondvoeren, (îñro).

Rondzwerven, (sôllé).

Ronken, (môssó).

Rood, (tĭânniñg N°. 2), (lâme), (êdĭja).

Rood (verwen), (kasôèmba).

Rood (van oogen), (tĭâpé).

Rood (van oogleden), (dĭédĭé).

(tusschen geel en) Rood (in), (sârá N°. 8).

Roode (hond), (pôèroe N°. 1).

Rook, (rôèmboe), (ôèmboe), (ôèmoeñg N°. 1).

Rooken, (salĭyóé), (ôèmboe), (ôèmoeñg N°. 1).

Rooken (cigaar), (rôkó N°. 2).

Rookerig, (ôèmboe).

Rookpot, (sâbañg N°. 2).

Roos, (rôsi).

Rooster, (lâñgga).

Roosteren, (pâdará N°. 2), (tôènoe), (lâñgga).

Rooven, (gôrrá N°. 2).

(eer) Rooven, (taêna).

Roover, 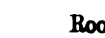 (gôrrá N°. 2), (bâñgo N°. 1), (sêrañg).

Rooveraloep, (tâdí).

Rooversvaartuig, (bîntá).

Roozee, (lâñgo).

Ropij, (roepîya N°. 1).

Roskam, (djâñgka).

Roskammen, (sôssoró).

Rot, 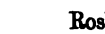 (djâppó).

Rot (soldaten), (bôtjo N°. 1).

Rotlucht, (bônará).

Rots, (bâtoe N°. 1), (tâllassá N°. 2).

Rottan, Sal. 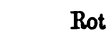 (laoêro), (oêwe).

Rotten, (bônará).

Rouwen, (barâta).

Rozenkrans, (bîlañg), (tasâbe).

Rozenwater, 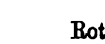 (djéné).

Rug, (dôñgkó N°. 1).

Rug (van de hand), (bôko N°. 1).

Rug (toedraaijen), (bôko N°. 1).

Rug (van een mes), (toênroeñg N°. 2).

Ruggegraat, (boêkoe N°. 1), 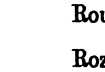 (dôñgkó N°. 1).

Ruig, (karîsá), (kâssá N°. 1).

Ruiken, (ârá N°. 1).

Ruim, 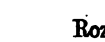 (lôntará N°. 2), (lôñggañg), 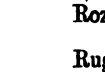 (loêwasá).

Ruim (van een vaartuig), (rôwañg).

Ruimte, 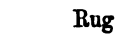 (lôñggañg), (lôntará N°. 2), 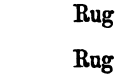 (lalôwasá), (sîmbañg).

(afgeperkte) Ruimte, (bâra N°. 1).

Ruimte (maken), (sêse N°. 1).

Ruischen, 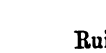 (rîyoeñg), (ârroeñg N°. 2).

Ruit, (tjîdoé).

(glazen) Ruit, (tjarâmmeñg).

Ruitsgewijze, (tjâtoró).

Ruk, (roêntañg).

Rukken, (kâkká N°. 3).

Rukken (uit de scheede), (sîntá N°. 4).

Rund, (tjâpi N°. 1), (sâpi N°. 1).

Rundvleesch, (djoêkoé).

Rusten, (ná N°. 3), (ântañg), (âri N°. 2).

Rusten (drukken, leunen op), (mânjdjeñg), (toêppoe), (toêñgkoeloé N°. 1), (tânjdjeñg), (lâñgga).

Rusten (bijv. een verpligting op), (bâttalá).

Rustbank, (pântasá), (bâllá N°. 3).

Rustig, (tinâoe), (tânañg N°. 1), (sinâssá), (sânnañg).

Ruw, (kâssá N°. 1), (karîsá).

S.

Sabel, (kalêwañg), (mândo), 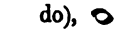 (sônrí).

Saffier, 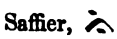 (nîlañg).

Saffraan, (kòema), (kasòemba).

Sago, 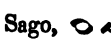 (sâgoe).

Sagokoekje, (pêmpeñg).

Sagomeel, (tawâro).

Saguweer, (bâlló N°. 3).

Saguweerhaar, (môñjtjoñg N°. 3).

Saguweerkroeg, 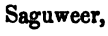 (lôntañg).

Salade, (salâda).

Salak, (sâlá N°. 2).

Salaris, (tjòeke).

Saleijer (eiland), 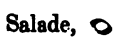 (Silâyará).

Salpeter, (soendâwa).

Sambal, 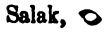 (sâmbalá).

Sambalbak, 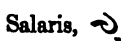 (lîpoeñg N°. 2), (sâmbalá).

Sandelhout, (tjandâna).

Sapanhout, (sâppañg).

Sardijntje, (sibòelá).

Saroñg, (lîpá).

Sassafras, 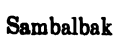 (kâmmoe).

Satijn, (sâttiñg), 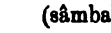 (antâllassá).

Sawaslang, (sâwa N°. 1).

Schaaf, (kâttañg N°. 1).

Schaakbord, (tjâtoró).

Schaakspel, (tjâtoró).

Schaal, (tjêperé).

Schaal (eener vrucht), (kadâro), (kòelí), (bîsañg N°. 2).

Schaamdeelplaatje, 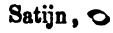 (djêmpañg).

Schaamte, (sîrí N°. 1).

Schaap, (gîmbalá).

Schaar, (gòenjtjiñg), (gônjtjiñg N°. 1).

Schaar (pinañg), (kalakâtti).

Schaar (van een krab), (sîpí N°. 1).

Schaar (in de sneê van een mes), (tîbañg N°. 1).

Schaars, (lâñgkará), (sagâla).

Schaarsch, (lâñgkará), (sagâla).

Schade, (kòerañg), (ròegi).

Schadeloosstellen, (tôñgkó).

Schaduw, (bâyañg N°. 1), (tâoc N°. 1), (lâlañg) N°. 2).

Schaduwrijk, (lâmpañg N°. 3).

Schakel, (kôî), (kôwí), (lênto N°. 1).

Schakelen, (kôî), (kôwí).

Schaken, (lâri N°. 1).

Schaker, (lâri N°. 1).

(zich) Schamen, (sîrí N°. 1).

Schande, (sîrí N°. 1).

Schandelijk, (sîrí N°. 1).

Scharen (op één lijn), (ântará N°. 2).

Schatkamer, (parabândaharâñg).

Schatmeester, (bandâra).

Schatpligtig, (nâĭ N°. 1).

Schatrijk, 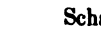 (kaloemânjnjañg).

Schatten, (tâsseré), 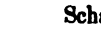 (âñggá).

Schaven, (kâttañg N°. 1).

Schaven (kneuzen), (bénoesoé), (bôloso).

(langs) Schaven, (soelîpa).

Scheede, (banôwa).

Scheef, (bîyoeñg), (sêñgka N°. 1), 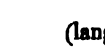 (sâri N°. 1), (sônra).

Scheef (op- of afloopend), (sarôso).

Scheel, (bîró).

Scheen, (têrasá).

Scheep (gaan), (sômbalá).

Scheepspas, (soêrá N°. 1).

Scheepstuig, (êwa N°. 2), (râoc N°. 1).

Scheiden, (lâkká N°. 1), (sîmbañg). (sâlá N°. 7), (âlle).

Scheiding, (oêrîñg).

Scheidsman, (lêñgoé).

Scheidsregter, (tâñga), (lêñgoé).

Schel (geluid), (gâmoeroé).

Schel (bel), (gîriñg).

(iets aan) Schelen, (leboêrañg), (âpa N°. 1).

Schelp, (koêlî), (boékoêleñg), (bâbî), (toêde).

Schelpen (zoeken), (rêsá N°. 1).

Schemeren, (bâyañg N°. 1), 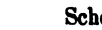 (tâllañg N°. 2).

Schemering, 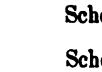 (bâyañg N°. 1).

Schenden (onteeren), (rôkkó N°. 4).

Schenden (door het afbreken van een splinter of stuk), (sêñgalá).

Schenkblad, (kâparâ), 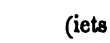 (bandêdja), (bôsará N°. 2), (tâlañg N°. 1), (lôdjoñg N°. 2).

Schenken, (timbârañg N°. 2).

Schepnet, (boênre), (dâri).

Scheppen (maken), (djâri).

Scheppen (met lepels), (sîroeñg).

(met de schepriemen) Scheppen, 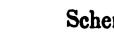 (bîse), (ântará N°. 2).

Scheppen (een weinig water, bijv. een vaartuig), (tjêró).

Schepsel, 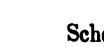 (mahâlló).

Scheren, (kâtteré), (tjoêkoeroé).

Schering, (âne N°. 1).

Schermen, (karêna).

Scherp, (târañg).

Scherp (van smaak), (pâttje).

Scherp (van gezigt), (sîñgará).

Scherpzinnig, (tjarâdé).

Scherts, (bâñjdjoeloé).

Schertsen, (bâñjdjoeloé).

Schets, (pâtta N°. 4), (tañjdjá N°. 1), (âyo).

Scheur, (kêké N°. 1).

Scheurbuik, (sariyâwañg).

Scheuren, (kêké N°. 1), (sînré).

Scheuren (in stukken), (sâppe N°. 2).

(van één) Scheuren, (sirâëñg).

(geheel aan flarden) Scheuren, (kâë).

Scheutje, (tâgó N°. 1), (âttí N°. 2).

Schichtig, (djîli N°. 1).

Schielijk, (kâro N°. 1), (tîpá N°. 2).

Schieten, (bâdilí), (têmbá).

(raak) Schieten, (tâba N°. 1).

Schietspoel, (balîra).

Schiften, (répé N°. 2).

Schijf (om naar te schieten), (sassârañg).

Schijfje (plat), (djâpiñg).

(aan) Schijfjes (snijden), (mâyañg N°. 2).

Schijn, (toemâniñg N°. 2).

Schijnen, (sêyoró).

Schijnsel, (sêyoró), (sîlo).

(in zijn) Schik (zijn met), (sâoe N°. 2).

Schik (vinden), (âyañg), (âlle).

Schikken, (tâmpo N°. 2).

Schikking, (tâba N°. 1), (tarâttê).

Schil, (kɔ̂elí), (kalɔ̂epasá), (boékɔ̂eleñg), (bâbí), (âwañg N°. 4).

Schild, (lêñgóe).

Schildpad (zee), (pâñjñjoe).

Schildpad (land), (kɔ̂era).

Schilfer, (koerîya).

Schillen, (kalɔ̂epasá), (sôso N°. 2).

(met de hand) Schillen, (bîbí).

Schim, (bâyañg N°. 1).

Schimmel, (barɔ̂emboeñg).

Schimmelig, (lâmboe), (lâmoe-lamɔ̂esañg), (lêmoe-lemɔ̂esañg).

Schip, (kâppalá N°. 3).

Schipbreuk, (répé N°. 2).

Schitteren, (kêwé), (rîmba N°. 1), (rômba), (rônañg N°. 1).

Schoen, (kâsoé), (sapâtoe).

Schoener, (sikɔ̂enjará).

Schoffel, (sâñgko).

Schoft (van een paard), (tônró N°. 1).

Schokken, (gêñggo), (nɔ̂nó N°. 2).

Schommel, (tôëñg).

Schommelen, (tôëñg).

(heen en weer) Schommelen, (ôre).

School (om te leeren Koran lezen), (âdji N°. 1).

Schoon (mooi), (pɔ̂enjtja), (bôñgkasá), (bâdjí N°. 1).

Schoon (rein), (tâñgkasá).

Schoonmaken, (bîssa N°. 3), (sôso N°. 2).

(met citroensap) Schoonmaken, (tômpañg N°. 1).

Schoonvader, (matôwañg).

Schoonzoon, (mântoe), (mîntoe).

Schoorplank, (rînrîñg).

Schoot, (rîwa).

(op zijn) Schoot (nemen), (rîwa).

Schoot (op een vaartuig), (pêñgka), (bâya), (rôrosó N°. 1).

Schop (gereedschap), (kêke N°. 3).

Schoppen, (tɔ̂edóe), (tînrañg N°. 1), (sêmpá).

Schoppen (in de war), (gêsará).

Schoppen (opzij), (tampeyâlañg).

Schoppen (ergens tegen aan), (tɔ̂roN°.1).

Schuiven (langs), (sêro N°. 2).

(ergens in of doorheen) Schuiven, (ôsé).

Schuiven (bij malkander, om op te bergen), (pò̤roeñg N°. 2).

Schuiven (op de lange baan), (ná N°. 3).

Schuld, (râpí), (i̊nrañg).

Schuldenaar, (i̊nrañg).

Schuldig, (sâla N°. 1), (i̊nrañg).

Schuren, (kêsó), (gò̤esóe N°. 2), (sò̤esóe N°. 2).

(langs) Schuren, (sêro N°. 2).

(langs) Schuren (met den elleboog), (sı̊ñgkoeló̤e).

(de voeten tegen elkander) Schuren, (sôlla N°. 3).

(tanden) Schuren, (kêsó), (âri N°. 3).

Schurft, (sôlá N°. 1).

Schurftig, (sôlá N°. 1).

Schurk, (bò̤era N°. 2), (bâlí N°. 5).

Schut, (ri̊nri̊ñg), (lêñgóe).

Schutsel, (lêñgóe).

Schutter, (bâdilí).

Schuur, (bantı̊lañg).

Schuw, (ro̤esoeñg), (lı̊yará).

Schuwen, (ro̤esoeñg), (lı̊li N°. 2), (sâpa N°. 1).

Scrotum, (bo̤eto), (lı̊seré).

Sculpteren, (so̤ebí).

Secretaris, (keretârisí).

Sedert, (tôloñg N°. 3), (sâñgge).

Sekte, (dı̈ôwá), (o̤emmá).

Semen virile, (kôndo N°. 1).

Sergeant, (sarı̊yañg).

Sesamplant, (lâñga).

Sjabrak, (lâpá N°. 2).

Sjek (paard), (bâlo N°. 2).

Sieraad, (bêlo N°. 1), (râmbá N°. 1).

Sierlijk (woorden), (bêlo N°. 1).

Sjerp, (soelêpe).

Sjilpen, (tı̊jı̊yóe).

Sik, (dı̈âñggó N°. 1).

Simpel, (pôñgoró).

Singel, (rômbo).

Sircaya (boom), (sirikâya).

Sirih, (kômba), (pañgdı̈âı̈), (mâma N°. 1), (lêkó N°. 3).

Sirihdoos, (kâttañg N°. 2), (salênrañg), (êpóe).

Sissen, (râttó N°. 4).

Sits, (tı̊jí).

Slaaf, (kâí), (po̤etta), (bo̤ewañg), (dı̈âwa), (sôssoló), (âgañg N°. 1), (âta N°. 1).

(kind van een) Slaaf, (boelâëñg).

Slaafsch, (po̤etta).

Slaags, (ro̤empá).

Slaan, (gânrañg N°. 3), (pêpó N°. 1), (bâdı̈i N°. 2), (têmpa), (tétó N°. 2), (to̤enroeñg N°. 3), Sal. (râboeñg), (rêré N°. 1), (rêssá N°. 2).

(aanhoudend) Slaan, (tı̊ti N°. 3).

Slaan (naar iemand uit gekheid), (ânjdı̈á N°. 1).

Slaan (al liggende, met handen en beenen), (moessâra).

(op malkander) Slaan, (tâppá N°. 4), (to'edjoe N°. 1).

Slaan (met roeiriemen), (rimbá N°. 2).

Slaan (de hand aan), (tâba N°. 1).

Slaan (met de handen tegen de dijen), (lâppá N°. 3).

Slaan (op en neêr de oogen), (kido).

(tegen malkander) Slaan (zeilen), (wêle).

Slaan (achteruit), (sêmpá N°. 1).

Slaan (met de pooten bij hanengevecht), (sêpoló).

Slaan (in het gâlá-spel), (gâlá N°. 1).

Slaap, (tînro).

Slaap (hoofd), (kâpasá).

(door tooverformulieren in) Slaap (brengen), (lôpoe N°. 1).

Slaapmiddel, (lôpoe N°. 1).

Slaapplaats, (tînro).

Slag, (ro'empá).

(een goeden) Slag (ergens in doen), (bâdji N°. 2).

Slag (kaartspel), (lôñjdjó).

Slagader, (o'erá N°. 1).

Slagen, (djâri).

Slagen (in iets), (to'ewa N°. 1).

Slagten, (to'enoe), (sambâlle).

Slagttand (varken), (so'eweré).

(op het) Slagveld (sterven), (boerânne).

Slak, (kalao'emañg), (bîkoe).

Slang, (lâboe N°. 1), (o'elará).

Slank, (rôyoñg N°. 1), (lâboe N°. 1), (lântîñg), (lâîsí).

Slap, (to'etoeló'e), (lîmpoeró'e), (lâmma N°. 2).

Slapen, (bôlí N°. 3), (mâlá N°. 1), (môssó N°. 2), (tînro), (lo'eseré), (ênañg).

Slapen (met), (lo'eseré).

Slapen (op), (ôppó).

Slaperig, (tâyo'e), (do'dó).

Slavernij, (djâwa), (âta N°. 1).

Slecht, (kôdi N°. 1), (bâwañg N°. 1), Sal. (dâä), (djâddalá), (djâwa), (djâhelé), (rântasá), (rîtjoe), (sâla N°. 1).

Slecht (volk), (bâñgo N°. 1).

Slecht (van smaak), (lâra N°. 2).

Slecht (vrouwspersoon), (sêro N°. 2).

Slecht (gaan ergens), (sâriñg N°. 1).

Slecht (naam), (âssalá N°. 2).

(een) Slechten (weg bewandelen), (sorokâoe).

Slechten, (to'ebasá).

Slechtheid, (sâla N°. 1).

Slechts, (ma N°. 1), (mâñgkiñg), (djja N°. 1), Sal. (djo'ewa), (soebâga), (samâta), (sollâna N°. 2).

Sleeptouw, (tônda).

(op het) Sleeptouw (houden), (ná N°. 3).

Slempen, (ñgôwa N°. 1).

Slenter, (bâlí N°. 5), (lêko N°. 2), (lêñgko).

Slenteren, (sôllé).

Slepen (langs den grond), (bêro N°. 2), (mêro N°. 1), (tôro N°. 4).

Slepen (met het eene been), (sôñggá).

Sleuren, (gârroé N°. 3).

Sleutel, (kôñjtji), (djôli).

Sleutelbeen, (lêrañg N°. 1).

Slijk, (pêyó), (tjâïrí), Sal. (djâmmēñg N°. 2).

Slijm, (kârrá N°. 4), (gêré), (rœnoé), (lênderé).

Slijm (slieren, draden), (gâmá N°. 3).

Slijpen, (kântisí), (goerînda).

(tanden) Slijpen, (kêsó), (âri N°. 3).

Slijpsteen, (bâtoe N°. 1), (kântisí), (goerînda).

Slijten, (pœsoe).

Slikken, (tâllañg N°. 3).

Slikkerig, (pêyó).

Slingeren, (tîtirí), (djîrí).

Slingeren (met de armen), (sôwe).

(nu regts dan links) Slingeren, (ôre).

Slinken, (kêmpesé), (pœsoe), (mâmasá).

Slinken (een gezwel), (mâssa N°. 4).

Slippen (glijden), (pêtjoró), (lêtjoró).

Slippen (anker), (lârá N°. 1).

Slobben, (lêpá N°. 2).

Slobberen, (mœmoesoé).

Sloep, (sâmpañg N°. 1).

Slof, (kâsoé).

Sloop, (sarômboñg).

Slordig, (gâmbo N°. 2), (bêro N°. 1), (rômpa), (sâmpañg N°. 3).

Slot, (râppo N°. 2).

Slot (kasteel), (kôta N°. 2).

Slot (einde), (bâñgkeñg).

Slot (geweer), (kôbí).

Sluijer, (bôwoñg).

Sluiken, (lœmpá N°. 1).

Sluimeren, (tînro), (sêlá).

(heen of langs) Sluipen, (ôdo).

Sluis (van een zoutpan), (djêmpañg).

Sluiten, (kâpoé), (kêboé), (tôñgkó), (djêmpañg), (djôli), Sal. (lôbi), Sal. (soêliñg N°. 2).

Sluiten (in elkander), (kókó N°. 3).

(aan het lijf) Sluiten, (mâmasá), (lapâñg).

(een koop) Sluiten, (tâñggá N°. 2).

Sluiten (op elkander), (bœntoeloé).

Sluiten (oogen), (kâda).

Sluiten (zich), (kêmoeñg).

Smaak, (tâba N°. 1), (râsa N°. 1), (îloró).

(meelig van) Smaak, (bôno).

Smakelijk, (kânre), (ñjâme).

Smakeloos, (lâba N°. 3).

Smaken, (kasîyá), (ñjâme), (râsa N°. 1).

Smakken, (tjâma N°. 1).

Smakken (gooijen), (tâppassá).

Smal, (sîmpirí), (êseré).

Smaragd, (djamârró).

Smart, (pârisí).

Smeden, (dêdé N°. 2).

Smeeken, (kânro).

Smeersel, (bâlle N°. 5).

Smelten, (pânnîñg N°. 1), (pânneñg), (sôloñg N°. 1), (âñjtjocroé).

(blijven) Staan (gebezigd van water), (lêmpoñg).

(hoog) Staan, (lêmpoñg).

Staart, (kîdoñg), Sal. (pôti), (îñgkoñg).

Staartriem, (sâmbí).

Staat (in gezegenden), (bâttalá).

(ergens toe in) Staat (zijn), (lôñggañg), (sâoeróe).

Staatsie, (râmbá N°. 1).

Staatsie (-bed voor een doode), (dènjdjoeróe).

Staf, (tâkkañg).

(over) Stag (gaan), (tòèñggeñg).

Stal, (bâra N°. 1).

Stam, (pôkó N°. 1), (bâtañg N°. 1).

Stamelen, (gágá).

Stammoeder, (tôwa N°. 1), (ânroñg).

Stampen, (tòèdóe).

Stampen (rijst), (dêñgka).

Stampen (jonge paddie), (dèko N°. 1).

Stamper, (âloe N°. 2).

(tot) Stand (komen), (râpí), (ròèpa N°. 1).

Standplaats, (êntañg).

Standvastig, (gîyó).

Stang, (kôkó N°. 3).

Stangkogel, (bâleñg).

Stap, (dâkka).

Stapel, (gômpo), (ballâboeróe), (tâmboeñg), (lâmporó), (salôssó).

Stapel (hout), (tòèmbá N°. 3).

Stapelzot, (pânrañg).

Stappen, (dâkka), (djâppa).

Staren, (tâñgará), (tîro), Sal. (djânjdjañg).

Staatsie (kleed), (gâdóe).

Steeg, (sêppá N°. 2).

Steel, (bâtañg N°. 1).

(stengel of) Steel (van het klapper- of înróe-blad), (tikârroeñg), (tjapîyóe).

Steen, (bâtoe N°. 1).

Steen (gebakken), (bâta N°. 1).

Steen (donder), (gîgi).

Steenbokje, (palândó).

Steenkool, (tjòèmí N°. 1).

Steenpuist, (lâttañg).

Steigeren, (kowâyañg N°. 2), (oelâbé).

Steil, (tòèbirí), (tâbîñg).

Steilte, (tâbîñg).

Stek, (lâmoeñg).

Stekeblind, (pîtjá N°. 1).

Stekelharig (vos), (sâmboeróe).

Stekelig, (karîsá).

Steken, (katîntiñg), (pâsá N°. 1), (tòèmpá N°. 1), (tôbó N°. 1), (tîntiñg), (tôdó), (rôró N°. 2), (sâppi N°. 2).

(in zaken) Steken, (tâñggá N°. 2).

(zich) Steken (in iemands zaken), (tjôwé).

Steken (met een pennetje in elkander vlechten of), (sòèlá).

Steken (van onder door de vloer heen naar iemand), (sôloró N°. 1).

(ergens iets uit) Steken, (sîsi N°. 1).

Stikken, 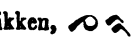 (djârró), 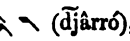 (lâmmasá), (sêké N°. 2).

Stil, (sânnañg), 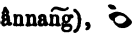 (sîno), (ândañg).

Stillen, (ândañg).

Stilmiddel, 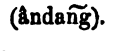 (sânnañg).

Stilstaan, (ântañg).

Stilstaan (horlogie), (ândañg).

Stinken, (kaliñgôñgo), 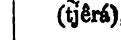 (bôttó N°. 2), (bêlañg).

Stinken (naar pis), 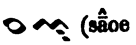 (pârroe N°. 1).

Stinken (ei), (rórôkîñg).

Stinkvlieg, 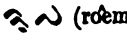 (boelâñgo).

Stip, 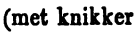 (tîtilí).

Stoeijen, 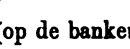 (kâboeloé), (bôñga N°. 2), (bâñjdjoeloé).

Stoel, 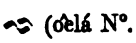 (kadêra).

Stof, 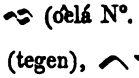 (garoègoesoé), 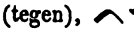 (âliñg N°. 1), (âwoe).

Stof (in het oog), (garrigoègoesoé), (garoègoesoé).

Stof (in bamboes), (boéboé N°. 2).

Stof (voor een kleed), 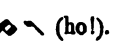 (tôpe).

Stofgoud, 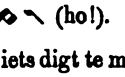 (boelâëñg).

Stofregen, 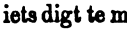 (baloèmbañg), (rîtjî N°. 1).

Stok, 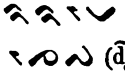 (tâkkañg), (simâmboe), (soemâmboe).

Stok (voor de gânrañg), 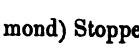 (bâbalá).

Stokkerig, (kalôssará).

Stolp, (lantêra).

Stolten, (dôntañg).

Stom (dom), 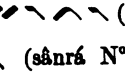 (tôlo).

Stom (sprakeloos), 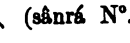 (pêpe N°. 2).

Stomp (bot), (pôkoló), 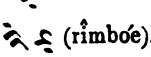 (tîpoeloé).

Stomp (tanden), (tîloe).

Stomp (van hand of voet), 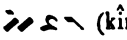 (pôkkó N°. 2).

Stompen, (toèmboe N°. 2).

Stonden (hebben), (bâkkasá), 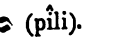 (tjêrá), 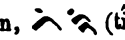 (roèmoesoé).

Stoom, 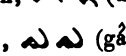 (sâ̂oe N°. 4).

Stooten, (roèmpá), (roèntoé).

Stooten (met knikker of billardbal), (âmbá).

Stooten (op de banken), (tâba N°. 1).

(met de hoornen) Stooten, (toèdá N°. 2), (oèlá N°. 1).

Stooten (tegen), (tôro N°. 1), (roèntoé).

Stooten (aanhoudend), (rôró N°. 2).

(van boven ergens tegen) Stooten, (soèroeñg).

Stop!, (ho!).

Stop (om iets digt te maken), (sâssañg N°. 1).

Stoppel, (rarâme).

Stoppen, (djêmpañg).

Stoppen (met de naald), (djaroèmá).

(in den mond) Stoppen), (sîyo N°. 1).

Stopwoord, (roèntoé).

Storen, (kôttó), (boèttoé N°. 4), (sânrá N°. 1), (âli N°. 1), âloé N°. 3).

Storm, (rîmboé).

Storten, (kîmboñg), (toèbasá).

Storten (ter neder, geheel duizelig of bewusteloos), (pîli).

Stortregen, (tîrí), (toèwañg N°. 1).

Stotteren, (gâgá).

Stout, (koèmbalá), (barâni N°. 1), (lâsa N°. 3).

Stoutmoedig, (djôñjdjoñg).

Stoven, (toèmisí).

Straat, 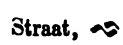 (lâbañg N°. 2), 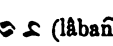 (sâllá N°. 8), (âllá N°. 3).

Straf, (lôrosó), 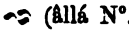 (sâla N°. 1), 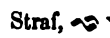 (hoèkoeñg).

Straffen, 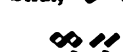 (tâba N°. 1), 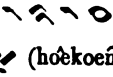 (toènroeñg N°. 3), (sêssa N°. 2), (hoèkoeñg).

Strak (bijv. touw), (bâñjñjañg), (tântañg N°. 1).

Straks, 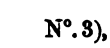 (lèbá).

Stranden, 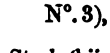 (râmpasá).

Streek, 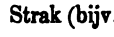 (soelâpá N°. 1).

Streek (list), (kêlo).

Streelen, 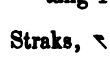 (poèroesoé), 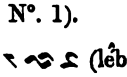 (râga N°. 1), Sal. (lêse N°. 2).

Streep, (kârí), (kârisí), 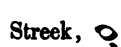 (binoèwañg), 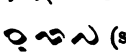 (bâssí N°. 2), (toèrí), (tjôrí), (tjoèrá), 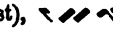 (lâriñg), (lêré N°. 2).

(een) Streep (aankrijgen in het spel), 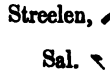 (kôñgkoñg).

Strekking, (rôroñg).

Streng, (ñjéñjeré), 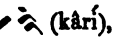 (sârriñg N°. 3).

Streng (garen), 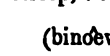 (toèñgkalá), 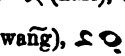 (oètasá).

Streven, (loèmba N°. 1).

Strijd, (boèndoé).

(in) Strijd (zijn), 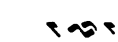 (boèloe N°. 1).

Strijdbaar, 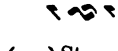 (boèndoé N°. 1).

Strijken (met de hand), 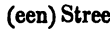 (poèroesoé).

Strijken (langs den mond), 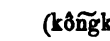 (tjôberé).

(over een droogen slijpsteen heen en weêr) Strijken (,bijv. eene kris), 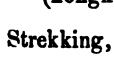 (sâñgirí).

Strijken (vlag), (oèndoeroé).

Strijkstok, 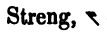 (kêsó).

Strik, 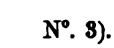 (pêñgko), (tâdó), Sal. (djâñggó N°. 2), (sikó), (oèloé N°. 2).

Strikken, (pêñgko), (tâdó).

Striklans, 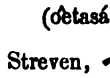 (tâdó).

Stroef (gezigt), (gamoènté).

Stront, 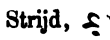 (tâï N°. 2).

Stroo, 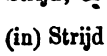 (lâlará).

Strooijen, (kîyoró), 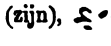 (kêoró), (goègoeroé), (tâboeroé).

Strooken (met), (agâñg N°. 2).

Stroom, (âroesoé N°. 1).

Stroom (berg), (kâloró).

Stroomat, 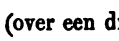 (tâpperé).

Stroomen, 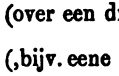 (lôloró).

Stroop, 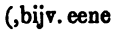 (gôlla), 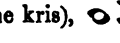 (djénê).

Strot, (kârró N°. 3).

Struif, (dâdará), (lêñggañg).

Struik, (rômañg).

Struikgewas (digt), (rômpó N°. 3).

Struikelen, (tôro N°. 1).

Stug, (moèmoeñg), (lâra N°. 2), (âsseñg N°. 2).

Stuip, (sîntá N°. 3).

Stuiptrekken, (mosâra).

Stuit, (poèti), (soelòèbi), (soeloebîya).

Stuiten, (kôttó), (karampâllañg), (boèttoé N°. 4), (rânjdjalá), (sânrá N°. 1).

Stuiven, (loèloe N°. 1), (âliñg N°. 1).

Stuiven (uit malkander), (galimboèwará).

Stuivertje (wisselen), (galâëñg), (tjâtjó).

Stuk (gebroken), (kéké N°. 1), (tâñgkoe N°. 2), 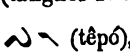 (tâppóe N°. 2), 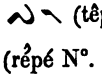 (têpó), (tjâppi N°. 2), 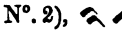 (répé N°. 2), (rôppó), (râboé N°. 2), 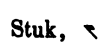 (râsa N°. 1), (lâla N°. 3), 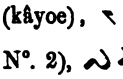 (âmoeroé).

Stuk (wrijven), (pôtjá).

(één) Stuk, 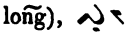 (kéké N°. 1), 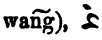 (kâyoe), 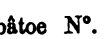 (pêmpeñg), (pâta N°. 2), (pâllí N°. 3), (pôloñg), (poèwe), (bañgkâwañg), (bîbí), (bâtta N°. 4), (bâtoe N°. 1), (tjâre), (oètasá), (âsoró).

Stuk (artikel), (parakâra), (boèwañg), (lâmpa).

Stulp, (bâroeñg).

Sturen, (gîñjtjirí), (goèliñg).

Sturen (een paard), (oèloe N°. 1).

Stutten, (toèñgkoeloé N°. 1), (toèmpá N°. 1), (toèlá N°. 1), (sambêta).

Stutten (in den rug), (sânderé).

Stutting, (sânderé).

Stuurboord, (kânañg N°. 2).

Stuurman, (mâliñg N°. 1) (djoèroe N°. 1).

Stuurpen, (gîñjtjirí).

Suf, (lîpoe).

Suf (van wege de menigte van menschen, of van wege veelvuldig gepraat), (tâmpañg).

Suffen, (tjâdó N°. 1), (rôsá),

 (lôwa N°. 1).

Suiker, (gôlla).

(bruine) Suiker, (râppo N°. 2).

Suikerriet, (tâboe N°. 1).

Suizen (oor), (ârroeñg N°. 2).

Sukkel, (dômpalá).

Sukkelen, (nêñge).

Sul, (dômpalá).

Suntgat, (pôtjí N°. 2).

Surtout, (poeroèkañg).

(een kind in slaap) Sussen, (dôndo N°. 1).

T.

Taai, (koémilí).

(zich) Taai (houdend), (râkká N°. 4).

Taak, (mânra), (djâma N°. 1), (ânoe).

Taal, (bâsa N°. 2).

Tabak, (tambâko).

Tabbaard, (djoémba).

Taehtig, (poélo N°. 1).

Tafel, (kânre), (mêdjañg).

(bamboezen) Tafel, (dêgo).

Tafellaken, (lâpá N°. 1).

Tak, (pâñgke), (pôëñg), (tâñgke N°. 1), (toéra).

Tak (van een rivier), (sêñgka N°. 1).

Takel, (pânjtjará N°. 1), (tâkalá).

Takkebos, (karâbá).

Talent, (sorôti).

Talisman, (djîmá).

Talmen, (mîmilí), (rântalá), (tôya N°. 2).

Tam, (tâoe N°. 1).

Tamborijn, (rabâna).

Tamelijk, (tâba N°. 1).

Tamarinde, (tjâmba).

Tand, (gîgi).

Tandeloos, (tjâmmo).

Tanden (knarse-), (karâppoé), (galîgiñg), (rêkoé).

Tandenstooter, (sâlí N°. 1).

Tandvleesch, (poerâssi).

Tangetje (gebezigd om den baard uit te trekken), (sêñgkañg).

Tante, (poerîna), (poéwañg), Sal. (djîdja), (âya N°. 1), (ânroñg).

Tapijt, (paramadâni).

Tasch, (karâppe).

Tasten, (âsalá N°. 1).

Taxeren, (tâsseré).

Te, (mâka N°. 1), (ri).

Teeder, (pâle N°. 1), (tjâwañg).

Teedergevoelig, (lâmmoró).

Teeken, (kalâttá), (pâto), (bâte N°. 1), (bâssí N°. 2), (lâta N°. 3).

(afscheidings) Teeken, (pâto N°. 1).

Teekening, (pâtta N°. 4).

Teelbal, (boéto).

Teelt, (roéñgka).

Teen, (karêmeñg).

(op de) Teenen (loopen), (boetjéñjtjeñg).

Teer, (gâla N°. 3).

Teering, (rôkoñg N°. 1).

Tegelijk, (kâli N°. 1), (sâma N°. 1).

Tegelijk (met), (bâkoé N°. 1).

Tegelijkertijd, (pâda N°. 2), (sa N°. 2).

(middel) Tegen, (ta N°. 1).

Tegengaan, (pârrañg N°. 4), (sôñgka).

Tegengift, (tâmbará), (tâwará N°. 2).

Tegenhouden, (karampâllañg), (toèppoe), (târa N°. 1), (râmpañg), (rêmpá), (sâmpá N°. 1), (sâmparâ), (âmpañg).

Tegenover, (bâli N°. 6), (toèdjoe N°. 1), (dâllé N°. 3).

(malkander) Tegenpraten, (bôko N°. 1).

Tegenspoed, (bâla N°. 2).

Tegenspreken, (bâti N°. 1), (bâli N°. 2).

(iemand in zijn gezigt) Tegenspreken, (soèli N°. 1).

Tegenstaan, (lâdjoe N°. 1).

Tegenstrijdig, (toèmpá N°. 1).

Tegenwerken, (timparâ), (lowânañg).

Tegenwigt, (bâli N°. 6).

Tegenwind, (roèppa N°. 2), (ôlo N°. 5).

Tegenwoordig, (kâmma N°. 2), (kôntoe), (djâmmañg).

Tegenwoordigheid, (dâllé N°. 3), (hâlará).

Tekortkoming, (râpí).

Teleurstellen, (rânnoe), (sâyoé), (sâla N°. 1).

Teleurstelling, (rânnoe), (sâla N°. 1), (salâsa N°. 2).

Telgang, (édá N°. 3).

Telkens, (âre N°. 1).

Tellen (paarden), (édá N°. 3).

Temmen, (lâwa N°. 1).

(geheel) Ten onderen (brengen), (rôpoe).

Tenzij, (sañgâli).

Tepel, (soèsoe N°. 1).

Terdege, (lâkoe N°. 2).

Teregtbrengen, (lâñge N°. 3).

Teregtkomen, (râmpe N°. 2).

Teregtwijzen, (kâna N°. 1), (îñgá), (âdjará).

Tergen, (nâî N°. 1), (tjâoe), (sâsá N°. 1).

Terhandstellen, (lîma N°. 1).

Terras, (tanêtte).

Territoor, (kôta N°. 2).

Terstond, (mêmañg), (lâlo N°. 1).

Terug, (pôle N°. 2).

Terugbrengen, (bâli N°. 4).

Teruggaan, (ônó).

Teruggeven, (bâli N°. 4), (bâlasá N°. 1), (ôteré N°. 2).

Terughouden, (kôttó), (karampâllañg), (boèttoé N°. 4), (lâpá N°. 2), (sânrá N°. 1).

Terughouden (door vrees), (kôdó N°. 2).

Terugkaatsen, (bêntañg).

Terugkeeren, (pôle N°. 2), (bâli N°. 4), (bâlí N°. 5), (máliyañg), (towâli), (sîla), (ôtere N°. 2), (ôle N°. 1).

(van 't kwade) Terugkomen, (ôlle N°. 2).

Terugnemen, (âlle).

Terugslaan, (sîla).

Terugslag, (sîla).

Terugtrekken, (ônó).

Terugzenden, (ôteré N°. 2).

Terwijl, (pâla N°. 3), (tôlonn̄ N°. 3).

Testament, (pâsann̄ N°. 1).

Teug, (tá̱gó N°. 1).

Tevoren, (mêmann̄).

Tevreden, (kâmma N°. 2), (sânnann̄).

Tevreden (zijn met), (lêbann̄ N°. 2).

Teweegbrengen, (lâmpa).

Teweten, (kâmma N°. 2), (bârann̄ N°. 1).

Te zamen, (kâli N°. 1).

Thans, (kâmma N°. 2), (kôntoe (ânne N°. 2).

Thee, (te N°. 1).

Tien, (pó̱elo N°. 1).

Tiende (belasting), (sîma).

Tiende (dag der maand Moeharrem), (só̱era N°. 5).

Tienduizend, (tj̃okkôwann̄ N°. 2), (lâssa N°. 4).

Tienmaal, (pó̱elo N°. 1).

Tienvoud, (pó̱elo N°. 1).

Tijd, (dj̃âmmann̄), (rewâsa), (wâttoe).

Tijd (hebben), (sâwe).

Tijd (hebben tot), (râpí).

Tijdelijk, (tântoe).

Tijding, (karêba), (hâbará).

Tijdkring (van acht jaren), (wîndoe).

Tijpe, (râpann̄ N°. 1).

Tijran, (sârrann̄ N°. 2).

Tikken, (tété N°. 2).

Tikken (op den kop), (âtta N°. 3).

(vlug) Tikken, (dó̱edoe).

Timmerman, (pânre), (matagó̱erí).

Titan, (bôtá).

Titel, (âmpo).

Tittel, (tîtí N°. 2). (tîtilí).

Tjilpen, (tj̃îtj̃í).

Toebehooren, (kimbôlonn̄), (pâta N°. 1), (lôllonn̄ N°. 4).

(de) Toebehooren, (ró̱eroenn̄), (ró̱eroeló́e N°. 2).

Toedeelen, (tâwa N°. 2).

Toedichten, (pâré N°. 1).

Toedragen (genegenheid), (kalâwinn̄).

Toeduwen, (sônn̄ka).

Toeëigenen, (kâle N°. 1), (gásinn̄ N°. 2), (âlle).

Toegeven, (to̱eró́e), (sâre N°. 1).

Toegevend, (sâre N°. 1).

Toehaken, (kâí).

Toehalen, (pó̱eroesó́e).

Toejuichen, (rîyá N°. 2).

Toekijken, (tânn̄gará), (tj̃înî).

(laten) Toekijken, (îllá N°. 3).

Toelaten, (bêyann̄), (mârinn̄ N°. 2), (nânro).

(zich) Toeleggen (op), (tj̃ôba), (tj̃înî).

Toelonken, (kîda).

Toeluisteren, (tôli).

Toen, (wâttoe).

Toenemen, (bâkká N°. 2),

(tômpó), (tâmba N°. 4), (tômboñg N°. 2), (djâri), (ônjdjoñg).

Toepassen, (agâñg N°. 2).

Toepassen (op zich), (sârí N°. 5).

Toereiken, (tòèdjoe N°. 1), (râpí), (sâñgga).

Toerekenen, (tânrá N°. 1).

Toerusten, (ròèroe N°. 2).

Toeschuiven, (pòèroesóe).

Toesnaauwen, (gâgará).

Toespreken, (kâna N°. 1), (tâoe N°. 1).

Toespijs, (kâdó N°. 1).

(uitsluitend) Toespijs (eten, NB. zonder rijst of brood, of aardappelen), (rôyá N°. 3).

Toestaan, (lâlo N°. 1), (hâllalá).

Toestel, (âñgká N°. 1).

Toestemmen, (tôdjeñg), (âdo), (âni N°. 1), (îyo).

Toestemming, (rêlla), (îyo).

Toetsen, (òègi).

Toetssteen, (òègi).

Toevertrouwen, (tâmboeñg), (tawâkkalá), (râmpe N°. 3), (wâkkelé), (sôna N°. 2), (sârá N°. 3).

Toevlugt, (pôkó N°. 1), (lâlañg N°. 2).

Toevlugtsoord, (lâlañg N°. 2).

Toewenken, (kâpe N°. 2), (rôlle).

Toewerpen, (bòèwañg).

Toewringen, (êpé N°. 1).

Toewuiven, (rôlle).

Toezeggen, (djâñjdji).

Toezenden, (tarîma).

Toezien, (tîro).

Toezigt, (tânrá N°. 1), (tjîní), (âssañg N°. 2).

Tol (speeltuig), (gâsiñg N°. 1).

Tol (belasting), (karâdjá), (bêya N°. 1).

Tolk, (djòèroe N°. 1).

Tolvrij, (tâba N°. 1).

Ton, (toñg N°. 1).

Tong, (lîla),

Tong (visch), (lîla).

Tooijen, (râmbá N°. 1).

Toom, (sâgañg), (sâmañg N°. 1).

Toomeloos, (sâgañg).

Tooneel, (pâñggoñg).

Toonen, (djôdjó).

Toorts, (sòèlo N°. 1).

Toovenaar, (bîssoe), (djâri).

Toovermiddel, (saradâsi).

Top, (mòènoe), (âppá N°. 3).

Toppen, (tôpa N°. 2).

(zonder geld) Toppen, (pâsoe N°. 2).

Toptafel, (mêdjañg), (dâdoe).

Topzwaar, (bâttalá).

Tor, (gêñggoñg).

Tornen, (kâkkará N°. 1).

Tortelduif, (bòèkoeróe).

Tot, (sâñgga), (sâñgge).

Totdat, (âlle).

Touw, (ôteré N°. 1).

Touw (waarmede de batâkañg aan de ayôka vastgemaakt wordt), (konrâli).

Touwslager, (ôteré N°. 1).

Traag, (koèttoe N°. 2), 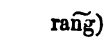 (katîrañg), 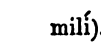 (bâttalá), (mîmilí).

Traan, 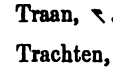 (djéné).

Trachten, (bôya).

Traditie, (soènná N°. 2).

Trap, 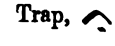 (toèká), (sapâna).

Trappen, (toédoé), (ôñjdjó).

Trechter, (tjôroñg N°. 1), (djôdjoló), (djóló).

Trede, (dâkka), (lântá).

Trede (van een trap), 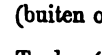 (pâlañg N°. 1), 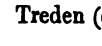 (palantoèká), (toèká).

Treden, (dâkka).

(buiten oevers) Treden, (loèmpa N°. 3).

Treden (op), (ôñjdjó).

Treffen, (pâti N°. 3), (boèntoeloé), 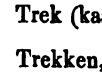 (tâba N°. 1), (toèdjoe N°. 1), 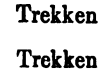 (sôloñg N°. 2).

Treffen (bliksem), (lêpá N°. 1).

Treffen (juist), 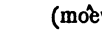 (lîbo N°. 1).

Trek (kaartspel), (lôñjdjó).

Trekken, (bêsó).

Trekken (sterk), (gâñggañg N°. 2).

Trekken (gedurig in beweging zijn), 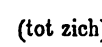 (moèwí).

Trekken (uit de scheede), (sîntá N°. 4).

Trekken (scheutsgewijze zeer doen), 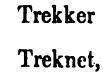 (mâñga), (mîkí).

(tot zich) Trekken, (kîyó).

Trekker (gewcer), (kôbí).

Treknet, (panâmbe).

Trekpot, (pôtji N°. 1).

Treurig, (lânnasá).

Treurigheid, (lânnasá).

Treuzelen, (rântalá).

Trillen, (bêberé N°. 1), (mîkirí), (mîñggirí), (nîñggirí), (mâsirí), (îkirí).

Tripañg, (tarîpañg).

Tripañg-visscher, (marêgé).

Trippelen, (boetjêñjtjeñg), (mâyo), (lâri N°. 1).

Troebel, (poètjá N°. 1), (lêmo N°. 2).

Troef, (tarèmpoe).

Troep, (kâwañg).

Trom, (gânrañg N°. 2), (rabâna).

Trompet, (toeroempêta).

Troost, (salêyoró).

Troosten, (salêyoró).

Trooster, (salêyoró).

Tros, (poèñgisí), (rôñgkelé), (rôwelé), (rôïlí).

Tros (pinañgs), (pá N°. 5), (pôkó N°. 1), (pâë N°. 1).

Trotsch, (lâñgga), (lâbirí), (lâssó N°. 3), (îndí), (âlí N°. 1).

Trouw, (tôdjeñg).

Trouweloos, (bâlí N°. 5).

Trouwen, (kalabîni), (boèntiñg), (bône N°. 1), (boerânne), (baînne), (âlle).

Tuchtigen, (gânrang̃ N°. 3).

Tuin, (kôko N°. 1).

Tuin (met beddingen), (boebo̍elang̃).

Tuinier, (kôko N°. 1).

Tuinman, (boebo̍elang̃).

Tuit, (d̃jod̃jôlang̃).

Tuiten, (t̃jîyóe).

Tulband, (soero̍ebang̃).

Turkois, (pêrosó).

(ergens) Tusschen (zijn), (sîmbang̃).

Tusschen (twee personen of zaken in liggen), (êla N°. 1).

Tusschenruimte, (sâbang̃ N°. 1), (sîmbang̃), (âllá N°. 3).

Tusschenschuiven, (gâñd̃jalá).

Tusschentijd, (patiñgâlla).

Twaalf, (po̍elo N°. 1).

Twaalf (jaren), (pariyâma).

Twaalfde, (po̍elo N°. 1).

Twee, (ro̍ewa).

Tweede, (ro̍ewa).

Tweeling, (kâmbará).

Tweespalt, (bêseré).

Tweesprong, (pêñgka).

Tweevoud, (ro̍ewa).

Twijfel, (bâta N°. 2).

Twijfelen, (bâta N°. 2).

Twintig, (kôdi N°. 2), (po̍elo N°. 1).

Twintig (katti's), (pâtoeñg N°. 1).

Twist, (gêyá), (bêseré), (ônará).

Twisten, (gêyá), (bêseré), (to̍empá N°. 1).

Twistgeding, (to̍empá N°. 1).

U.

Ui, (laso̍ena).

Uil, (karîyóe).

(een) Uil (vangen), (sômpalá).

Uit, (pântará).

Uit (geeindigd), (lâboesóe).

Uit (elkander doen staan), (sîyará).

Uitbeitelen, (pá N°. 1).

Uitblazen (adem), (âî̍).

Uitbotsel, (t̃îmbo), (t̃jóelá).

Uitbotten, (pâssóe N°. 4), (bôd̃joló N°. 1), (t̃jóelá), (âná).

Uitbraken (zijn gal), (bôlí).

Uitbreiden, (lo̍ewará).

(zich) Uitbreiden, (râmpang̃).

Uitbrengen, (soèloé N°. 1).

Uitbroeijen, (bôbó N°. 3).

Uitdcijen, (bâkká N°. 2).

(voor zich) Uitdrijven, (êmba N°. 2).

Uitdooven, (boèno).

Uitdrukken (goed), (tâmma N°. 2).

Uiteinde, (moènoe), (tjâppá N°. 5), (âppá N°. 3), (oèdjoeñg).

(woorden) Uiten, (lâmpa).

Uiterlijk, (tâmparâ).

Uiterste, (tjâppá N°. 5), (sâñgga),

(op zijn) Uiterste (liggen), (êseré).

Uitgaan, (lâñge N°. 3), (lôlosó), (loèwa), (soèloé N°. 1).

Uitgebreid, (loèwará).

Uitgehold, (kâppó N°. 1).

Uitgehold(en weinig), (kandâwoN°.1).

Uitgestrekt, (lâmpañg N°. 3), (loèwará).

Uitgeven, (soèloé N°. 1).

Uitgieten, (toèmpasá).

Uitglijden, (lêppoesoé).

Uitgooijen (te gelijk), (tôkkosó).

(half) Uitgooijen, (sôsará).

Uitgooijen (met beide armen), (koèkoe N°. 3).

Uithalen, (kôtjí), (tjîñde N°. 3).

Uithoek, (oèdjoeñg).

Uithouden, (pârrañg N°. 4).

Uitjagen, (tjîñde N°. 3).

Uitkeeren, (soèloé N°. 1).

Uitkiezen, (pîle), (bâte N°. 1).

Uitkijken, (tâñgará), (tôntoñg), (tîro), (tôwá N°. 3).

Uitkloppen, (tâmbá N°. 2).

Uitkloppen (de gedroogde lañga-plant, opdat de vrucht afvalle), (tâbasá N°. 2).

Uitknijpen (goed), (tâmma N°. 2).

Uit-komen, (lâñge N°. 3), (loèwa), (soèloé N°. 1).

Uitkomen (de haken bij een paard), (pâssoé N°. 4).

Uitkomen (bijv. eene berekening), (pôle N°. 1).

(zonder) Uitkomst, (tjoèpalá).

Uitkrabben, (kéroé N°. 1).

Uitkrijgen, (tâla N°. 2).

Uitleggen, (bâttoe N°. 2).

(droom) Uitleggen, (sâmbará).

Uitlegging, (êbará).

Uitmaken, (boèloesoé), (tâppoé N°. 2), (tâba N°. 1), (lêbá).

Uitnemen, (kôtjí), (tjîñde N°. 3), (lâñge N°. 3), (lâlîñg N°. 2), (loèwa).

Uitnoodigen, (pañgâra), (têna N°. 2), (sânrañg N°. 2).

Uitpersen, (pâtjó N°. 1).

Uitpersen (een pit uit de schaal), (lâtjí).

Uitpeuteren, (kôtjí), (soèbí).

(tusschen de tanden) Uitpeuteren, (sâlí N°. 1).

Uitpeuteren (de randen der nagels), (sîsi N°. 1).

Uitpuilen, (moèkkoeloé), (môñgkoló).

Uitrafelen, (sîrá N°. 2).

(zich) Uitredden), (lêse N°. 1), (lêsseré).

Uitrekken, (bêsó), (mêróe), (tântañg N°. 1), (êká).

Uitroepen, (kîyó).

Uitrukken, (kâkká N°. 3).

Uitrukken (geheel, met wortel en al), (ôkká).

Uitrusten, (rôèroe N°. 2).

Uitruster, (lâmpa).

Uitschelden, (kâna N°. 1), (lîbo N°. 3).

Uitscheiden (met), (ônó).

Uitscheppen, (kîmboñg), (kêróo N°. 1), (sâri N°. 4).

Uitscheuren, (sâppe N°. 2).

Uitschieten, (mòèkkoeloé), (lâtjî).

Uitschieten (het sperma genitale), (tòèmpa N°. 3), (râtjî).

Uitschieten (de pit uit een vrucht), (pâssoé N°. 4).

(stralen) Uitschieten, (bâssará N°. 3).

Uitschot, (pîle), (pêlá N°. 1), (tjâre), (lâbi), (sòèloé N°. 1).

Uitschrapen, (kâlloé N°. 2).

Uitschudden, (kâkkasá).

Uitslaan, (têté N°. 2).

Uitslippen, (bâssî N°. 3).

Uitsluitend, (pântará), (mâñgkiñg).

Uitsluitend (zich met iets bezig houden), (tòèñgga).

Uitsnijden, (kâttasá), (soèbî).

Uitsnijdsel (van boven aan een baadje, tot het dóórsteken van 't hoofd), (lêdo).

Uitspanning, (karêna).

Uitspansel, (lâñgî).

Uitspatten, (bâssî N°. 3), (tjîdi), (tjîrî N°. 1).

Uitspelen, (bòèwañg), (djòègará).

Uitspoelen, (lòñjañg), (êmboñg N°. 1).

Uitspraak (van een woord bijv.), (sòèloé N°. 1).

(regterlijke) Uitspraak, (pâré N°. 1), (bitjâra).

Uitspreiden, (bôsará N°. 1), (lâppará), (âpará).

(zich naar alle kanten) Uitspreiden, (lânrañg).

Uitspreiden (zijn staart, een paauw), (îgalá).

Uitspreken (een woord), (sòèloé N°. 1).

Uitspreken (uitspraak doen), (tâppoé N°. 3).

Uitspringen, (kîmboñg), (bâssî N°. 3).

Uitspruiten, (tîmbo).

Uitspruitsel, (lôñgko N°. 2).

Uitspruitsel (van de bladen der palmen), (bômboñg), (marawântiñg).

(als jong) Uitspruitsel (plukken), (lôñgko N°. 2).

Uitspuwen, (lòèwa).

Uitsteken, (bôdjoló N°. 1), (tôya N°. 1), (dôpe), (tjâlloñg), (tjôlloñg), (djòèwelé), (tôwé), (tôé).

Uitstekend, (âpa N°. 1).

Uitsterven, (pòètta).

Uitstorten, (bôllo N°. 4), (bâlle N°. 6).

Uitstrekken, (gâñggañg N°. 2), (bânj-

ñjañg), (tântañg N°. 1), (târa N°. 2), (tônrañg).

(over) Uitstrekken, (rângká N°. 1 en 2).

(zich tot allen) Uitstrekken, (lâbañg N°. 1).

(geheel) Uitstrekken, (bo'èdjoeró).

Uitstrooijen, (bôsará N°. 1), (si'yará).

Uitstrooijer (van een praatje), (o'èroe N°. 1).

Uittrekken, (gângganñg N°. 2), (bo'eboé N°. 1), (bêsó), (to'èmpa N°. 2), (tântañg N°. 1), (ro'èroesoé N°. 2), (si'ntá N°. 4), (so'èloé N°. 1).

Uittreksel, (bôdo).

Uitvaagsel, (garôto).

Uitvallen (bijv. hoofdhaar), (ro'èroesoé N°. 1).

Uitvallen (tanden), (lênto N°. 2).

Uitvorschen, (sôrí).

Uitwasemen, (sôñgó).

Uitwaseming, (sâoe N°. 4).

Uitwendig, (târnpará), (lâheré).

Uitwerking, (kânre), (pâti N°. 3), (to'e:djoe N°. 1).

(geen) Uitwerking (meer doen), (birâsa).

Uitwerpen, (bo'èwañg).

Uitwieden, (sâñgko).

Uitwringen, (pâtjó N°. 1), (o'ente).

Uitzetten, (tji'nde N°. 3).

Uitzetten (uitkrijgen), (tâla N°. 2).

Uitzien, (tâñgará), (tji'ní).

Uitzoeken, (pi'le).

(met) Uitzondering (van), (pântará).

Uur, (djañg).

Uurwerk, (môkó).

Uw, (ta N°. 3), (noe).

V.

Vaal, (kâllá N°. 6).

Vaandel. (bâte N°. 1).

Vaandrik, (lapêresé).

Vaardig, (gali'gí).

Vaartuig, (bi'se), (dôñgkó N°. 2), (lôpi).

(roovers) Vaartuig, (bi'ntá).

Vaarwel (zeggen), (lâkká N°. 1).

Vadem, (râppa N°. 4).

Vader, (karâëñg), (po'ewá N°. 2), (po'ewañg), (bâpa), (mâñgge), (âñgge), Sal.

(âmma N°. 3), (îëñg N°. 2).

Vaderland, (pâóe N°. 2), (sôloñg N°. 1).

Vagebond, .

Vak, (pêtá), (tîbañg N°. 2), (lâñgká N°. 1), (dètasá).

Vak (stuk grond), (sâpá N°. 2).

Vak (van een woning), (dâseré).

Val, (rôèntoeñg).

Valk (paard), (djîâmpi).

Vallei, (lâppará).

Vallen, (gôègoeróe), (bôèroesóe), (tôègoeróe), Sal. (tâboeñg), (tântañg N°. 2), (râtoe N°. 2).

Vallen (in de rede), (pôloñg), (êmba N°. 1), (âli N°. 1).

Vallen (naar beneden), (tôèbasá).

Vallen (onophoudelijk naar beneden), (garôètoesóe).

Vallen (ergens uit, of uit malkander), (bôèbóe N°. 1), (bôèboesóe), (bôèroesóe), (bôlosó).

Vallen (achterover), (toemîndá).

Vallen (het water), (nâoeñg), (tjakôró), (djénó), (êsá).

(omver) Vallen, (râmpá N°. 1), (rôèmbañg).

(opzij) Vallen, (râmpá N°. 1).

(op de knieën) Vallen, (lâppá N°. 2).

(op de knieën) Vallen (paard), (sôssó N°. 3).

(half of gedeeltelijk) Vallen (afvallen), (sôsará).

Vallen (vlieger), (djôènañg).

(op) Vallen (of: instorten, staan), (lîlisí).

Vallen (touwen), (bôèbóe N°. 1).

Vallende (ziekte), (mâte).

Valsch, (tjêtjeñg), (djêkoñg), (sâla N°. 1).

Valsch (beschuldigen), (âni N°. 1).

Valschelijk, (sâla N°. 1).

Van, (ri).

Vangen, (djâkkalá).

Vangen (een hertebeest), (âlle).

Varen, (bîse), (dôñgkó N°. 2).

Varen (langs), (pôloñg).

(laten) Varen, (sompêlañg), (ônó).

(zijne slechte handelwijze laten) Varen, (ôlle N°. 2).

Varenkruid, (pâkoe N°. 2).

Varken, (bâwi).

Vassaal, (lîlí N°. 1).

Vast, (pôèli N°. 1), (bâlóe N°. 3), (tântañg N°. 1), (tântoe), (tinôèlóe), (nâssa), (djânnañg), (djârré), (râpá N°. 1), Sal. Bonth. (rârá N°. 5), (rêresé), (âssa N°. 2).

Vast (doen liggen of staan), (gânjdjalá).

Vast (land), (bônto).

Vastbinden, (djâlîñg N°. 1), (sîkó), (sâmbí), (samâra N°. 2), (âkasá N°. 1), (âmbañg),

(åndará), (alânro), (îlasá).

Vastdraaijen, (kêloe N°. 1).

Vasten, (kânre), (pârrañg N°. 4). (poewâsa).

Vasthechten, (lêlleñg N°. 2).

Vasthouden, (tâgalá), (tântañg).

Vastklemmen, (râmma N°. 4).

Vastknoopen (over regter- of linkerschouder), (tambañgkâle).

Vastknoopen (een saroñg om den hals), (siñgkâllo).

Vastliggen, (gânjdjalá).

Vastmaken, (tâba N°. 1), (djârré), (lêlleñg N°. 2).

Vastmaken (aan het strand een vaartuig), (talêñgko).

Vastschroeven, (kêloe N°. 1).

Vaststaan, (gânjdjalá).

Vaststellen, (tâba N°. 1), (tâppóe N°. 2), (tântoe), (nâssa).

Vastzitten, (sâñgkalá N°. 2), (sêñgke).

Vastzitten (blijven), (lâñgke).

Vatten (met de vuist), (gânggañg N°. 1).

Vatten (begrijpen), (gâppa), (âtta N°. 3).

Vechten, (bâtte N°. 3), (tânro).

Vechten (beesten), (lâga N°. 1).

Vechten (hanen), (bâtte N°. 3), (lôtteñg N°. 2), (sâoeñg).

Vechthaan, (lôtteñg N°. 2), (sâoeñg).

Veder, (bóeloe N°. 1).

Vederbos, (pinâîjoe).

Veel, (bôroñg N°. 1), (djîâi N°. 1), (râñga), (râré N°. 4), (lôwe N°. 2), Sal. (lôhe), (sâñgká N°. 1), (sârro N°. 2), (sóewará).

Veel (plaats innemen), (rômpa).

(te) Veel, (djôró N°. 1).

(met hun) Velen, (râma N°. 1).

Veelkleurig, (râgi).

Veelsoortig, (sâñgká N°. 1).

Veelwijverig, (bâyoe N°. 2), (mâroe).

Veertien, (póèlo N°. 1).

Veertiende, (póèlo N°. 1).

Veertig, (póèlo N°. 1).

Vegen, (bârrassá N°. 1).

(hem ter dege), Vegen, (bâdji N°. 2).

Veilig, (gôtoñg), (lînroeñg N°. 1).

Veiling, (lêloñg).

Veinzen, (sâra N°. 4).

Vel, (kóèlí), (bóékóèleñg).

Vel (papier), (lâwará N°. 1).

Veld, (pârañg N°. 1).

Veldheer, (palîma).

Vellen, (râba).

Velletje (papier), (lâwará N°. 1).

Venkel, (âdasá).

Venster, (tôntoñg), (djandêla).

Venusziekte, (kâwo).

Ver, Sal. (dêre N°. 1), (bêlla N°. 3), (lîkoe), (lêre N°. 3).

Ver (uit elkander), (lâñgkará).

Ver (ziende), (târañg).

Verachtelijk, (tôbá N°. 2).

Veranderen, (gîlirí), (barânna N°. 2), (mâlisí), (lêbasá), (lâboró), (lêrasá), (sâmbe), (îinra).

Veranderen (van plaats een weinig), (lêse N°. 1), (lêseré).

Veranderlijk, (dôñgkó N°. 2), (roèba), (rîndañg), (lêñggañg), (lâmpa).

Verantwoordelijk, (bâttalá), (tâñggoñg), (âssañg N°. 2).

Verbaasd, (bâñgka N°. 2), (djânná N°. 2).

(in) Verband (staan tot), (kimbôloñg N°. 1).

Verbannen, (soèloé N°. 1).

Verbeelden, (kâna N°. 1).

Verbergen, (tjôkko).

Verbetering, (tôbá N°. 2).

Verbieden, (tîmpará), (lârañg), (sâñgka N°. 2), (ôñgko).

Verbijsterd, (lîpoe).

Verbinden (met), (lêré N°. 4).

Verbindtenis, (lêré N°. 4).

Verbleeken, (lâte N°. 1).

Verblijden, (rânnoe).

Verblijf, (ântañg).

Verblijfplaats, (ântañg).

Verblijven, (ântañg).

Verbloemd (spreekwijze), (lêtjo N°. 2).

Verboden, (hârañg).

Verbond, (paradjañdjîyañg), (tâba N°. 1), (tâllí N°. 3), (tjâppa N°. 2), (âmá N°. 1), (oèloe N°. 1).

Verbranden, (soèsoeloé).

Verbranden (bijv. den mond), (tâmpañg).

Verbreeden, (lâbá N°. 4).

Verbreken, (répé N°. 2).

Verbreken (zijn woord), (gêsará).

Verbrijzelen, (tâñgkoe N°. 2), (râppasá N°. 2), (rêmo), (lâla N°. 3), (âmoeroé).

Verdeelen (een hert), (pôka N°. 1).

Verdeelen, (pâppá N°. 3), (tâwa N°. 2), (roèwa).

(in classes) Verdeelen, (lâlá N°. 1).

Verdelgen, (lâboró).

Verdenken, (kâpañg), (bâta N°. 2), (bâtja), (bârañg N°. 1).

Verder, (kâmma N°. 2), (âpa N°. 1), (îya).

Verderf, (pânrá), (tjînna N°. 3), (roèssá N°. 2).

Verderven, (pânrá), (tâppoé N°. 2), (râñtasá), (sâyoé).

Verdichten, (mâñggá).

Verdienen, (êrañg).

Verdienste, (pahâla).

Verdieping, (lâñgká N°. 1), soèsoeñg N°. 1).

Verdiept (in), (lâlañg N°. 1).

Verdoemen, (tjâlla N°. 2).

Verdomd, (tôbá N°. 2).

Verdonkermanen, (lâdjañg).

Verdooven, (mâlá N°. 1).

Verdorren, (tîmoró), (lâte N°. 1), (lâyoe N°. 1).

Verdraaijen, (gîliñg).

Verdraaijer (van woorden), (poètará).

Verdragen, (pârrañg N°. 4), (tâñggoñg), (tâñgga N°. 1), (tarâñgga), (sâbará).

Verdrijven, (pêlá N°. 1), (lâtṭjí), (lârá N°. 3).

Verdrijven (booze geesten), (kawâroe).

Verdringen, (boêkoe N°. 1), (rêgesé), (rêpé N°. 1), (rêppesé), (lâttjí), (âssá N°. 4).

Verdrinken, (lâboe N°. 2), (lâmmasá).

Verdubbelen, (gêpé).

Verduistering (van zon of maan), (kânre).

Verduren, (pârrañg N°. 4), (tarâñgga).

Verdwijnen, (mâmasá), (lâdjañg), (lâñjñjá), (lâyañg N°. 1), (sâyañg).

Vereelten, (kâpalá N°. 2), (gâmalá N°. 1).

Vereenigen, (kâppo N°. 2), (gâppa), (timoêmoeñg), (rîmpoeñg), (sére N°. 1), (sîssîñg N°. 2), (âlle).

Vereeuwigen, (djânnañg).

Vereischte, (lôlloñg N°. 4), (sârá N°. 2).

Verengen, (êseré).

Veretteren, (nâna N°. 1).

Verf, (parâda), (ṭjá N°. 2).

Verflaauwen, (lâmma N°. 2), (lâte N°. 1), (lâle N°. 2).

Verflensen, (lâte N°. 1).

Verfrommelen, (pôṭjá).

Verfraaijiñg, (bêlo N°. 1).

Vergaan, (tâmpoeñg), (tîmpoeñg), (tâñgkoe N°. 2), (râboé N°. 2), (âmoeroé), (âñjṭjoeroé).

Vergaan (schip), (lâboe N°. 2).

Vergaderen, (rîmpoeñg).

Vergadering, (sére N°. 1).

Vergeefs, (parasâdja), (bâwañg N°. 1), (sâwalá), (sôssoló).

Vergeetachtig, (loêpa N°. 1).

Vergelden, (bâli N°. 3), (bâlasá N°. 1), (tânnañg N°. 5), (lâmboesoé).

Vergelding, (pahâla).

Vergelijken, (pôle N°. 1).

Vergenoegd, (sânnañg).

Vergeten, (toewalônroñg), (loêpa N°. 1), (liyañg), (salâwá N°. 2).

Vergeven, (pôpporó), (âmá N°. 1).

Vergeven (vergiftigen), (bôbo N°. 1), (râṭjoeñg).

Vergeving, (pôpporó), (âmá N°. 1).

Vergezellen, (roêroeñg).

Vergieten, (bâlle N°. 6), (bôllo N°. 4).

Vergift, (bêñgo), (râṭjoeñg), (îpo).

Vergiftig, (môso N°. 1).

Vergiftigen, (barâñgeñg).

Vergissen, (kâpañg), (sâla N°. 1).

(bij) Vergissing (bouden voor), (salâwá N°. 2).

Vergoeden, 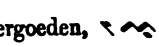 (êntenn̄g).

Vergoeding (in geld of waarde), 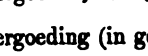 (tôkkonn̄g N°. 2).

Vergulden, 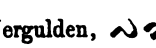 (parâda), 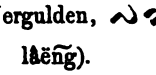 (boelâënn̄g).

Verguldsel, (parâda), 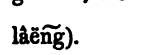 (boelâënn̄g).

Vergunnen, 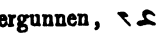 (bêyann̄g), 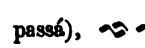 (lâppassá), 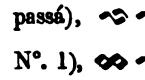 (lâlo N°. 1), 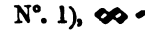 (sâre N°. 1), (hâllalá).

Vergunning, 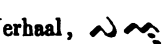 (rêlla).

Verhaal, 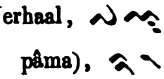 (pâoe N°. 1), 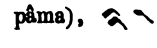 (roepâma), (rowâyá), 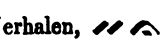 (hikâya).

Verhalen, 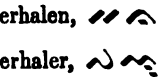 (kâna N°. 1).

Verhaler, 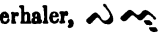 (pâoe N°. 1).

Verharding (van het vel), (kòèlí).

Verheerlijken, (djîn̄jdjin̄g), 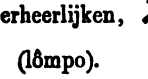 (lômpo).

Verheffen, 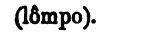 (lômpo).

Verhelderen, 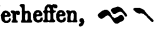 (sîn̄gará N°. 1).

Verhemelte, (n̄gârrá), 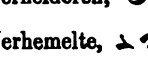 (lân̄gí).

(zich) Verheugen, (tên̂e), (rânnoe).

Verheven, (djîn̄jdjin̄g).

Verhevenheid, 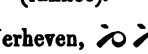 (bòèttoe N°. 3).

Verhinderen, (lâwa N°. 1), 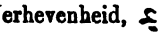 (sôn̄gka), (sân̄gkalá N°. 2), 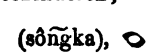 (âli N°. 1), (âlo N°. 1).

Verhindering, 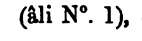 (ròèra), 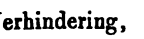 (lârann̄g), 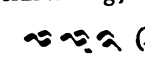 (lalòèrá), (soèkará), 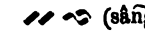 (sân̄gkalá N°. 2).

Verhitten, (bâmban̄g).

Verhuizen, (lêmba N°. 2), (lêtté N°. 2).

Verhuren, (sêwa).

Verijdelen, (tâppóe N°. 2), (sâyoé), (sîya N°. 1), (sâla N°. 1).

Verijdeling, (salâsa N°. 2).

Verkeerd, (sâla N°. 1).

Verkeerd (de handen staan), (gâoé N°. 2).

Verkieslijk, (kalâman̄g).

Verkiezen, (êró N°. 1).

Verklaren, (tântoe), (sâmbá).

(schuldig) Verklaren, (tòègoeroé).

Verkleefd, (tâppé N°. 2), (taâllló).

Verkleuren, (mâlisí), (lâtc N°. 1).

Verklikken, (kôdi N°. 1), (êran̄g).

Verklikker, (pâoe N°. 1), (djâmmá N°. 2).

Verkloeken, (âtta N°. 3).

Verknocht, (taâllló).

Verknoeijen, (rân̄jtjan̄g).

Verkoelen, (kasîyá).

Verkoken, (êsá).

Verkondigen, (kîyó).

Verkoop, (bâlóe N°. 3).

Verkoopen, (bâlóe N°. 3).

Verkooping, (lêlon̄g).

Verkoperen, (lâpisí).

Verkouden, (dân̄ge).

Verkoudheid, (dân̄ge).

Verkreuken, (rômó).

Verkrijgen, (tòèwn N°. 1), (ânoe).

Verkwijnen, (lâte N°. 1).

Verkwisten, (pêlá N°. 1), (sêmboñg).

Verlamd, (mâte), (rêpó N°. 1).

Verlangen, (koêriñg), (kêlla), (bôya), (tiñgâra), (nâkkoé), (tjîta), (tjâniñg N°. 1), (tjînna N°. 3), (djîdjîlí), (rêra), (rêlla), (soewâllá), (ênroeñg), (êró N°. 1), (hâdjá).

Verlaten, (lâri N°. 1), (lêssó N°. 2).

(zijn huis) Verlaten, (lêká).

Verlaten land, (lâboró).

(zich) Verlaten (op), (tânjdjeñg).

Verleden, (bâli N°. 6), (lâppassá), (lêbá).

Verleeren, (sîla).

Verlegen, (pâppasá N°. 1), (djâppoé N°. 1), (sîrí N°. 1).

Verlegen (bijv. katoen), (tâmpoeñg).

Verleggen, (bêresé), (taroembêbé).

Verleidelijk, (koêkoé N°. 2).

Verleiden, (pôñgoró), (oêloeroé).

Verlengen, (lâboe N°. 1).

Verleppen, (lâyoe N°. 1).

Verlichten, (sîñgará N°. 1).

Verlies, (roêgi).

Verlieven, (pôñgoró), (toêdjoe N°. 1), (tjîdoé), (êró).

Verliezen, (bêta N°. 1), (sâyoé) (sâyañg).

(den moed) Verliezen, (lâmma N°. 2).

(zaak) Verliezen (in regten), (sâla N°. 1).

(zijn smaak) Verliezen, (ôlle N°. 2).

Verliezen (bij het spel), (îlañg).

Verligten, (ñjâmañg), (rîñgañg N°. 1).

Verlof, (rêlla).

Verloofde, (boêntiñg), (pâré N°. 1), (bâyoe).

Verloopen (bijv. tijd), (gânná N°. 3), (mâmasá).

Verloren (gaan), (sâyoé).

Verlossen (uit), (soêloé N°. 1).

Verlossing (bevalling), (lâppassá).

(zich) Verlustigen (in), (lêbañg N°. 2).

Vermaken, (toêroeñg).

Vermaken (bij testament), (pâsañg N°. 1), (poesâka).

(zich) Vermaken, (têne).

Vermalen, (gîliñg).

(met de tong) Vermalen, (lêro).

Vermanen, (îñgá), (oerâñgi).

Vermaning, (îñgá), (oerâñgi).

Vermeenen, (kâna N°. 1).

Vermeerderen, (tâmba N°. 4), (tômboñg N°. 2), (oêmpoé N°. 1), (ônjdjoñg).

Vermelden, (sâboé N°. 1), (soêro), (sêro N°. 2).

Vermengen, (kânre), (bêñgkoró), (lêyó N°. 2), (lêlc N°. 1), (sêne).

Vermenigvuldigen (in de cijferkunst), (toênroeñg N°. 3).

Vermetel, (baråni N°. 1).

Vermetelheid, 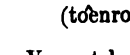 (takâbboró).

Vermijden, (lîli N°. 2), (sâpa N°. 1).

Verminderen, (poêsoe), (barânna N°. 2), (mâmasá), (sâoe N°. 3), (ôna).

Verminderen (in waarde), (pôpporó).

Vermissen, (sâyañg).

Vermoeden, (kâpañg).

Vermoeid, (kôdjoló).

Vermoeijen, (kôdjoló), (gâmmalá N°. 2), (pôso N°. 1), (mâñgañg N°. 1).

Vermogen, (koêlle), (bôle N°. 1), (bîsa N°. 1), (lôñggañg).

Vermogend, (koêlle), (lôñggañg).

Vermolmd, (boêboé N°. 2), (boêsá N°. 3), (tâmpoeñg), (tîmpoeñg), (tambôesá).

Vermorsen (geld), (pêlá N°. 1), (bêró N°. 1), (rânjtjañg).

Vernielen, (gêsará), (poêtta), (pânrá), (lâñgke).

Vernietigen, (gêsará), (poêtta), (taêna), (lêsañg).

Vernieuwen, (bêroe).

(een schip van de kiel op) Vernieuwen, (poêli N°. 2).

Vernis, (tjá N°. 2).

Vernuft, (âkkalá).

Veronachtzamen, (pêlá N°. 1), (mâtoe N°. 2), (lîyañg).

Verontrusten, (bâmbañg), (bênroñg).

Veroorzaken, (kôntoe), (êrañg).

Verordenen, (pâsañg N°. 1).

Veroveren, (bâñgka N°. 1).

Verplaatsen, (lêttê N°. 2).

Verpletteren, (râppasá).

Verrassen, (tjîda), (râpí), (lômboñg N°. 2), (sômpó N°. 2), (sôloñg N°. 2).

Verrekijker, (tarôpoñg), (tjînî).

Verrekken, (sâla N°. 6), (êsso N°. 1).

Verrigten, (gâoé N°. 2), (pârê N°. 1).

Verrigten (met smaak of zekeren zwier), (pâle N°. 3).

Verrotten, (djâppó).

Verruilen, (lêttê N°. 2), (sâmbe).

(een) Vers (van den Koran), (âyá N°. 2).

Versch, (bâsa N°. 1).

Verschalen (wijn), (ôlle N°. 2).

Verschalken, (âtta N°. 3).

Verschansen, (rînrîñg), (lêñgoé).

Verschansing, (djârré), (rînrîñg).

Verschansing (van een rooversvaartuig), (ampêlañg).

Verscheidene, (âpa N°. 1), (âla N°. 1).

Verscheiden (nachten of dagen), (sâllo N°. 2).

Verscheuren, (rœ̂toesoé), (sînré).

Verscheurend, (njénjeré).

(iets flaauw zien in het) Verschiet, (siyâlo).

Verschieten (de kleuren), (lâñge N°. 3).

Verschijndag, (bâte N°. 1).

Verschijnen voor, (dâllé N°. 3), (âdá N°. 2).

Verschil, (marâëñg).

Verschillen, (marâëñg).

Verschrikkelijk, (mâllá N°. 2).

Verschrikken, (kalâbó), (kâllassá N°. 2), (bâñgará), (bênroñg).

Verschroeijen, (mœ̂toeñg), (rôpasá).

(zich) Verschuilen, 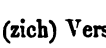 (lînroeñg N°. 1).

Verschuiven, 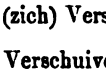 (ná N°. 3), 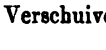 (lêbasá), (lêttá N°. 2), (êssoé N°. 2).

Versieren, (bêlo N°. 1), (râmbá N°. 1), (œ̂la N°. 2).

Verslaafd (aan), (lâlañg N°. 1), (lœ̂seré).

Verslaan, (tœ̂nroeñg N°. 3), 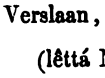 (lêttá N°. 2),

Verslagen, (lânnasá).

Verslijten, (tâmpoeñg), (lâte N°. 1), (éné).

(veel) Verslijten, 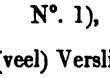 (sârrîñg N°. 3).

Verslijten (paard), 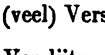 (sâoeroé).

Verslikken (zich), 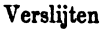 (sâkkó).

Verslinden, (kâdó N°. 1), (kânre), (âloé N°. 1).

Verslonzen, (sêmboñg).

Versmaden, (tampeyâlañg), (rœ̂pa N°. 1), (sâyœ́e).

Verspreiden, (tântañg N°. 1).

(zich hier en daar over het ligchaam) Verspreiden, (râtté N°. 4).

(zich overal) Verspreiden, (lâbañg N°. 1), (lînroeñg N°. 2).

Verstaan, (bâttoe N°. 2), (bâsa N°. 2).

(vlug) Verstaan, (ândalá).

Verstand, (kâmpoe), (pîkirí), (âkkalá), (âí).

Verstandig, (mâheré), (lâboc N°. 1).

Versteenen, (lâboró).

Verstellen, (êwa N°. 2).

Versterken, (gâssîñg N°. 2).

Versterking, (djârré).

Verstijfd, (gâmmalá N°. 2), (mâlá N°. 1).

Verstokken, (gâmalá N°. 1).

Verstomd, (kalibañgâñg).

Verstoord, (kœ̂kóe N°. 1), (bâmbañg), (bœ̂sañg), (tjâmme), (tjâdi), (tjambêrô).

Verstooten, (pêlá N°. 1).

Verstooten (eene vrouw), (lâte N°. 1), (lâlo N°. 1).

Verstoppertje (spelen), (tjôkko).

Verstopping, (kamámâllañg).

Verstoren, (gêsará).

Verstrooijen, (kîyoró),

 (bêresé), (râtasá), (si̊yará), (sêoró N°. 2).

(zich) Verstrooijen, (galimbóewará).

Verstrooijing, (téne).

Vertalen, (bâsa N°. 2), (mẫge), (lêmba N°. 2), (sâlĩ̃g).

Vertellen, (pâoe N°. 1).

Vertelling, (pâoe N°. 1), (rowâyá).

Verteren, (kâdó N°. 1), (ânj̃tj̃oeróe).

Vertering, (balânj̃dj̃a).

Vertiening, (si̊ma).

Vertoonen (zich), (galâsará), (bâyañ̃g N°. 1), (mâlle N°. 3), (tâoe N°. 1), (rôèpa N°. 1), (ôèmba).

Vertoornd, (tanrasôèla), (lârro).

Vertreden, (lâná), (ôñj̃dj̃ó).

Vertrek, (gowâri).

Vertrekken, (âñ̃gká N°. 1).

(het gezigt van pijn) Vertrekken, (tj̃áñ̃gi̊roe).

Vertrouweling, (mâta N°. 1), (tôli), (sâmboeñ̃g).

Vertrouwen, (gâsi̊ñ̃g N°. 2), pakai̊ya), (bôèwañ̃g), (tâppá N°. 3), (tâñ̃j̃dj̃eñ̃g), (tawâkkalá), (nânro), (râmpe N°. 3), (rânnoe), (sôna N°. 2), (sârá N°. 3), (ênteñ̃g), (ôta).

Vertrouwen (op God), (âlla N°. 4).

Vervaardigen, (dêdé N°. 2).

Vervallen (aan), (lâboeróe).

Vervangen, (gi̊lirí), (bôèkoe N°. 1), (lêbasá), (lêrasá), (sâmbe), (sôèloeróe).

Vervelen (zich), (lânre).

Vervelend, (ñj̃eñ̃g), (lânre).

Verveling, (lânre).

Vervellen, (rôpasá).

Vervliegen, (lâyañ̃g N°. 1), (sâoe N°. 3).

Vervliegen (de kracht van wijn), (âmbará N°. 2).

Vervloeken, (kânre), (tôbá N°. 2), (tôèenra), (sôèmpa N°. 1).

Vervloeking, (tôèenra).

Vervolg, (tôètóe N°. 3).

Vervolgen, (lôèsoe N°. 1), (ôndañ̃g N°. 1).

(in regten) Vervolgen, (bôya).

Vervreemden, (lêsañ̃g).

Vervullen (gelofte), (ôle N°. 1).

Verwaandheid, (takâbboró).

Verwaarloozen, (bârañ̃g N°. 1).

Verwachten, (tĩñ̃gâra), (rânnoe), (sânna N°. 1).

Verward, (kalipôtosó), (góèsóe N°. 1), (tj̃óèpalá), (râmpañ̃g), (lâmbeñ̃g).

Verwarde (taal), (mâoe).

Verwarmen, (rârañ̃g N°. 2).

Verwarren, (râmbañ̃g), (rôtasá), (ri̊tj̃oe), (li̊mbañ̃g), (âmbañ̃g).

Verwarring, (rôtasá), (ri̊tj̃oe).

Verwelf, 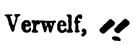 (koêbañg).

Verwelken, (tâyoe), (lâte N°. 1), (lâyoe N°. 1).

Verwelkomen, 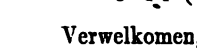 (kêoró), boêntoeloé), 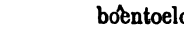 (timpôroñg), (tahâya), (tjîní), 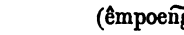 (êmpoeñg).

Verwen, (parâda).

Verwenschen, (tôbá N°. 2), (rîwa), 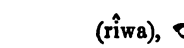 (soêmpa N°. 1).

Verwer, (parâda).

Verwerpen (zijn fortuin), (loêwa).

Verwérven, (ânoe).

Verwezentlijken, (roêpa N°. 1).

Verwijden (losmaken), 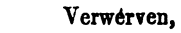 (gâë N°. 2).

Verwijderd, (bêlla N°. 3).

Verwijderen, (lêbasá), (lêssó N°. 2), 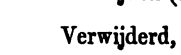 (lêsañg), (sâla N°. 6), (soêloé N°. 1).

Verwijten, 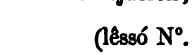 (oêmba).

(bewezen diensten) Verwijten, (bîñjará).

Verwikkeld, 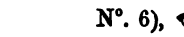 (kalipôtosó).

Verwilderen, 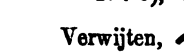 (bâñgará).

Verwisselen, (lêtté N°. 2), (sâmbe), 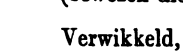 (sâliñg).

Verwisselen (van gedaante), (djâri).

Verwisselen (van vel of schaal, (lômo N°. 2).

Verwoesten, (bâñgka N°. 1), (lâboró).

Verwonden, 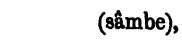 (bâsa N°. 1), 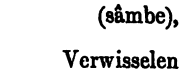 (lôkó N°. 1).

(elkander tegelijk) Verwonden, 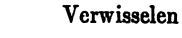 (toékânna).

Verwonderen (zich), (lânnasá).

Verzadigen, (bâssoró), 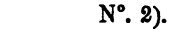 (tjâkkó N°. 3).

Verzakken (baarmoeder), 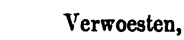 (pâra N°. 3).

Verzamelen, (kapoêloeñg), 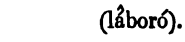 (katoêloeñg), 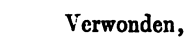 (râppoeñg), (sére N°. 1), 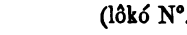 (sîssîñg N°. 2).

(zijn volk) Verzamelen, (bêta N°. 4).

Verzameling, (djoemâlla).

Verzamelplaats, (râppoeñg).

Verzekeren, 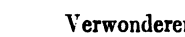 (tântoe), (tôdjeñg), (nâssa).

Verzetten (zich), (toêmpá N°. 1), (êwa N°. 1).

Verzetten (stukken of schijven), (gôyañg).

Verzinnen, (pâré N°. 1), (mâñggá).

Verzinner (van een praatje), (oêroe N°. 1).

Verzoeken (bidden), (batâra N°. 1), Sal. (êra).

Verzoeken (beproeven), (tjôba), (sôrí).

Verzoeking, (tjôba), (sôrí).

Verzoenen, (bâdjí N°. 1), (âmá N°. 1).

Verzoening, (âmá N°. 1).

Verzorgen, (karimânañg), râka N°. 2).

Verzot, (pôñgoró), (îlañg).

Verzuimen, (pêlá N°. 1), (loêpa N°. 1), (sâyoé).

Verzwakken, (dôdoñg).

Verzwijgen, (bôlí).

Verzwikken, (soelêge), (sâla

N°. 6), (êsso N°. 1).

Vestigen (zijne hope op), 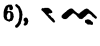 (bo'ewañg).

(zich) Vestigen, (ênteñg).

Vesting, (kôta N°. 2).

Vet, (gômmó), 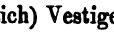 (tjômó), (djânna N°. 1), Sal. 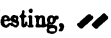 (lo'enra).

Vezel, (âná).

Vier, (pâtañg N°. 1), 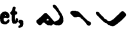 (âppá N°. 2).

Vierde, (âppá N°. 2).

Vierde(tail), (pá N°. 6), (parâpá N°. 1).

Vieren, (o'eloró).

(de schoten) Vieren, (sâre N°. 1).

Vierhoek, (soelâpá N°. 1).

Vierkant, (soelâpá N°. 1).

Viermaal, (âppá N°. 2).

Viervoud, (âppá N°. 2).

Viesch, (balîbí N°. 1), 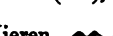 (rîñgí).

Vijand, (bâli N°. 2).

Vijandig, (bâli N°. 2).

Vijf, 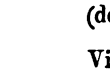 (lîma N°. 2).

Vijfde, (lima N°. 2).

Vijfmaal, (lîma N°. 2).

Vijfstuiverstukje, (tâli N°. 1).

Vijftien, (po'elo N°. 1).

Vijftiende, (po'elo N°. 1).

Vijftig, (po'elo N°. 1).

Vijfvoud, (lîma N°. 2).

Vijl, (kîkirí).

Vijt, (tekâñgañg).

Vijver, (kôlañg), 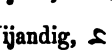 (talâka), (êmpañg).

Villen, (sisîli N°. 2), (ânoesoé N°. 2).

Vin (visch), (kâñjí).

Vinden, (gâppa), 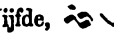 (bo'entoelo'e).

Vinger, (karêmeñg).

(een) Vinger (dikte), (pâssa N°. 3), (djôdjó).

Vingerglas, (kimbôkañg).

Vingertop, (âppá N°. 3).

Vingt et un, (dôboló).

Vinnig, (târañg).

Viool, (kêsó), (biyôla).

Visch, (djo'ekoé).

Vischfuik, (boe N°. 1), 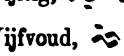 (bîla N°. 3), (lâñgka N°. 3).

Vischgraat, (bo'ekoe N°. 1).

Vischhoek, (pêkañg).

Vischkuit, Bonth. (bôté N°. 2), (bayâwo).

Vischblijn, (tâsi N°. 2).

Vischlood, (tâllañg N°. 2), 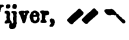 (lâdoeñg).

Vischlucht, (mâñjñjeré).

Vischnet, (gâë N°. 1), (po'eká), (djâla N°. 1).

Vischsmaak, (mâñjñjeré).

Vischstaak, (rômpoñg).

Visschen, (pêkañg).

(al zeilende) Visschen, (tôtoró).

Visscher, (djâla N°. 1).

Vitter, (bariţjâlla).

Vizier, (lîyo).

Vlag, (bâte N°. 1), (bandêra).

Vlagstok, (bandêra).

Vlak, (galâmpañg), (tâttará), (lâppará).

Vlak (bij), (kêsó).

Vlakte, (lâppará).

Vlakte (tusschen de bergen), (lâbó N°. 1).

Vlam, (rômba), (rînra).

Vlammen, (rînra).

Vlecht, (simbôleñg).

(valsche) Vlecht (om in het haar te steken), (sîyo N°. 2).

Vlechten, (biyâî), (djalâdjá), (sîrá N°. 1), (soêlá), (âppî N°. 3), (ânañg N°. 1).

Vlechtsel, (âppî N°. 3).

Vlechtwerk (bamboezen), (wâlla N°. 2).

Vledermuis, (pañjñjîki), (bâlañg N°. 2).

Vleesch, (dâgeñg), (djôêkóe), (âssi N°. 5).

(gedroogd) Vleesch, (tôppá N°. 4).

Vleezig, (âssi N°. 5).

(het) Vleezige (van de kuit), (bânneñg).

Vleijen, (ñjôñjó N°. 1), (lêtjé), Sal. (lêsé N°. 2).

Vleijerij, (ñjôñjó N°. 1).

Vleitaal, (ñjôñjó N°. 1).

(witte) Vlek (in het oog), (boelalâkkañg).

Vlerk, (kâñjí).

Vlerkpraauw, (lêpa N°. 4).

Vleugel, (kâñjí).

Vlieg, (katiñgâlo).

Vliegen, (ribá).

Vlieger, (lâyañg N°. 1).

Vlies, (koelôrañg), (lâpóe), (lâpisí), (sâlloe N°. 3).

Vlijtig, (âpasá).

Vloed, (bônañg), (sômpó N°. 3), (âba).

Vloeibaar, (tjêoró), (sôloñg N°. 1).

Vloeijen, (tântañg N°. 2), (lôloró), (sôloñg N°. 1).

Vloeipapier, (kâmbañg).

Vloek, (tòenra), (sòempa N°. 1).

Vloer, (dâpará), (dâsoré), (lâpparâ).

Vloerhout (van een praauw), (gâdîñg N°. 2).

Vloo, (kòetoe N°. 1).

Vloshaar, (sâwa N°. 2).

Vlot, (râkí N°. 2).

Vlotten, (âwañg N°. 1).

Vlug, (galîgí), (baliñgkâkasá), (tîpá N°. 2), (têtteré), (tjênde), (râta N°. 1), (lîntá), (lâñjtjará), Sal. (lâsirí), (sîntá N°. 1).

Vlug (zijn om iets te verstaan), (ândalá).

Vlugten, (lâri N°. 1).

Vocht (in den mond), (îloró).

Vochtig, (bâsa N°. 1), (rânnasá).

Vodde, (garòegoesoé), (baroêboé N°. 1).

Voeden (de kippen), (bôbo N°. 1).

(kippen) Voeder, (bôbo N°. 1).

Voege (timmermanswoord), (râpá N°. 1).

Voegen (passen), (râtañg).

Voegen (bij elkander), (gêpé).

Voegen (zich in malkander), (mâmasá), (nânâ N°. 2).

Voegzaam, (tâba N°. 1), (râtañg), (hâroesoé).

Voelen, (kapêsá), (kasîsá),

 (djârra N°. 3), (sârin̄g N°. 1), (âaalá N°. 1).

Voeren, 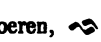 (lâpá N°. 1), 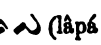 (lôn̄djdjó).

Voeren (een vaandel), 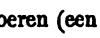 (tîn̄gâra).

Voering, 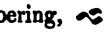 (lâpá N°. 1).

Voertuig, 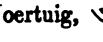 (dôn̄gkó N°. 2).

Voet, (kâki), 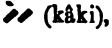 (bân̄gken̄g).

Voetangel, (sòera N°. 3).

Voetschoeisel, (bân̄gken̄g).

Voetstuk, (bân̄gken̄g), (ên̄ten̄g), (âlasá).

Voetzool, (pâlá N°. 1), 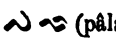 (bân̄gken̄g).

Vogel, (djân̄gan̄g N°. 1).

Vogelknip, (ròentoen̄g).

Vogelkooi, (djábá).

Vogelkruk, (lètjen̄g).

Vogelnestje, (sâran̄g-bòeroen̄g).

Vol, 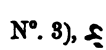 (kâpalá N°. 2), 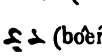 (gânná N°. 3), (bòen̄ga), (bòemboen̄g N°. 3), (mâmá N°. 2), 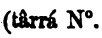 (mârrassá N°. 2), (târrá N°. 3), (rêtesé N°. 1), (râssi), 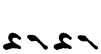 (sòekkóe N°. 2), (sân̄gin̄g), 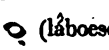 (sâpoe N°. 4), (sâwe), (sîlí N°. 2), 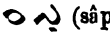 (âlle).

Vol (gaten), (karibôbó N°. 2).

Vol (menschen), 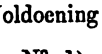 (sòewará).

Vol (maan), 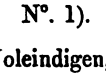 (lâboesóe).

(niet) Vol (achten), (tòewa N°. 4).

Voldoen, (ên̄ten̄g).

Voldoen (in geld), (sâpóe N°. 1).

Voldoende, (râpí).

Voldoening, (bâdjí N°. 1), (sâpóe N°. 1).

Voleindigen, (lébá).

Volgeladen, (târrá N°. 3).

Volgeling, (pinâwan̄g), (ròeroen̄g), (lôlo N°. 2), (âgan̄g N°. 1), (òemmá).

Volgen, (pinâwan̄g), Sal. (pinâhan̄g), (tòeróe), (tînroró N°. 2), (tòelá N°. 2), (tôloró N°. 1), (ròeroen̄g), (lôlo N°. 2).

Volgend (jaar), (pôle N°. 2).

Volharden, (tòeli N°. 1), (djân-nan̄g), (lêssó N°. 2).

Volhouden, (tòen̄ggoe), (tòeli N°. 1).

Volk, (kâon̄g), (tâbalá), (djôwá), (òemmá).

Volkomen, (gânná N°. 3), (têpoe), (tâmmoe N°. 1), (lébá), (lebòeran̄g), (lêyó N°. 2), (sân̄gká N°. 1), (sòekkóe N°. 2), (sân̄gga), (sân̄gin̄g), (sampoeròena), (salibânra), (sâï N°. 1).

Volledig, (gânná N°. 3), (sân̄gga), (salibânra).

Volleerd, (tâmmá N°. 1), (tâmmoe N°. 1).

Volmaakt, (gânná N°. 3), (lebòeran̄g).

Volmagt, (wâkkelé).

Volstrekt, (kâli N°. 1), (mân̄gka), (mêman̄g), (lébá).

Voltallig, (kalêpoe), (sân̄gga).

Voltooijen, (têpoe), (lébá).

Volvoeren, (bâttoe N°. 2), (tâlle N°. 2).

Volvoeren (een order), (salâmpe).

Volwassen, (bâleré), (tînó), (lômpo), (sâñgga).

Vondeling, (râppoeñg).

Vonk, (kœlloe N°. 2), 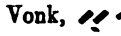 (lalê-toeñg).

Vonkelen, (kîda).

Vonnis, (lêbá), (hœkoeñg).

Vonnissen, (lebá), (hœkoeñg).

Voogd, 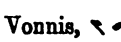 (sâmbe).

Voor, (ri).

Vóór (vroeger), 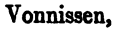 (gîntiñg), (bâli N°. 6), 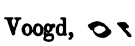 (ôlo N°. 5).

Vóór (den tijd), (mêsa N°. 2).

Voor (van voren), 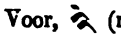 (dâllé N°. 3).

Vooraf, 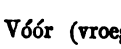 (ôlo N°. 5).

Voorafgaan, (lâsso N°. 3), (ôlo N°. 5).

Vooral, 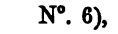 (kâli N°. 1).

Voorbarig, 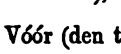 (ñjâra).

Voorbeeld, (toelâdañg), (râpañg N°. 1), 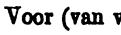 (êbará).

(bij) Voorbeeld, 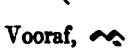 (râpañg N°. 1), (êbará).

Voorbeschikking, (takâdderé).

Voorbij, (tâloeñg), (lâppassá), 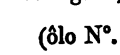 (lêbá), (lêbasá), (lâlo N°. 1).

Voorbijgaan, (noemâlo), (lâlo N°. 1).

Voorbij zweven, 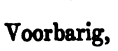 (bêleñg).

Voordeel, (gœna), (tœdjoe N°. 1), (dâllé N°. 2), (lâba N°. 1), 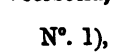 (ôntoñg).

(zich gaarne goed) Voordoen, (djâbe).

Voorgaan, (œloe N°. 1).

Voorgaan (bij het gebed), 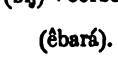 (îmañg N°. 2).

Voorganger (bij de openbare Godsdienst), (pinâwañg), (îmañg N°. 2).

Voorgeven (voorwenden), (pâré N°. 1), (toemâniñg N°. 2), 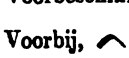 (sâra N°. 4).

Voorgeven (in spel), (kîtta N°. 3).

Voorgevoel, 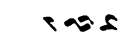 (djâñgañg N°. 2).

Voorhand, 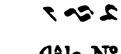 (remâoe).

Voorhoofd, (âbañg).

Voorhouden, (bâtja), (târa N°. 2), (œmba).

Voorhuid, 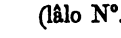 (moemoesoé).

Voorhuis, (pôrisí).

Voorkind, 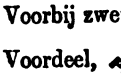 (âná), (ôlo N°. 5).

Voorkomen (werkw.), (tjîda), (lœmba N°. 1).

Voorkomen (z. n.), (môñjtjoñg N°. 2). (tâppa N°. 2), (rœpa N°. 1).

Voorkomend, (sâboeroé N°. 1), 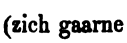 (sômberé), (sâmmo N°. 2), (êmpoeñg), (âsseñg N°. 2).

Voorlaatst, (bâli N°. 6).

Voorlezen, (bâtja).

Voorlooper, (bâñgkeñg).

Voormalig, (mâë).

Voornaamste, (kapâla N°. 1), (pôkó N°. 1), (pœñjtja).

Voornemen, (kœñjdjoeñg), (niyá N°. 2).

Voorouders, (bône N°. 1), (ôlo N°. 5).

Vooroverbuigen (zich), (dœndoe).

Voorover duwen, (rôsá N°. 1).

Voorover knikken, (rôsá N°. 1).

Voorover leggen, (tômpañg N°. 2), (tinômpañg), 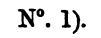 (ôpañg N°. 1).

Voorovervallen, (rômpañg), (sôssó N°. 3).

Voorraad, 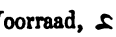 (bôkoñg).

Voorraadschuur, (lâmpañg N°. 2).

Voorrede, (o͡eloe N°. 1).

(te) Voorschijn (komen), (bô̤djoló N°. 1), 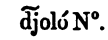 (bâssará N°. 3), 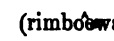 (rimbo͡ewá), (limbo͡ewá), (lâttjí).

(te) Voorschijn (brengen), (so͡eloe N°. 1).

Voorschot, (pâñjtjará N°. 2).

Voorschrift (goddelijk), (paraê̤le).

Voorschrijven, (tâgalá).

Vooralaan, (têna N°. 2).

Voorslag, (têna N°. 2).

(paarden) Voorspannen, (tânnañg N°. 5).

Voorspoed, (o͡epá).

Voorspraak, (kâna N°. 1), (kânro).

Voorste, (dâllé N°. 3).

Voorstellen (klaarstellen), (tâla N°. 2).

Voorstellen (ter overweging geven), (tâ̤ñgará).

Voorsteven, (pamâroeñg), 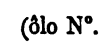 (ôlo N°. 5).

Voortaan, (kâmma N°. 2).

Voortand, 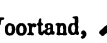 (tâ̤ñgará).

Voortbrengen, (so͡eloe N°. 1).

(kinderen) Voortbrengen, (âná).

Voortdrijven, 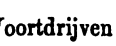 (gâ̤gará), 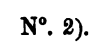 (gârra N°. 2).

Voortduren, (to͡eli N°. 1), (rê̤pá N°. 1).

Voortdurend, (kâmma N°. 2), (d̤jânnañg), (sa N°. 2).

Voortduwen, (toempá N°. 1), (tôla N°. 2).

Voorteeken, (bâte N°. 1).

Voortgaan, (noemâlo), (d̤jânnañg), (lâmpa), (lâlañg N°. 3).

(ongestoord) Voortgaan, (d̤jo͡eroesoé).

Voortjagen, (gâ̤gará), (gârra N°. 2).

Voortkomen, (lâssoé).

Voortkruipen, (lâmbeñg), (lâmbá N°. 2), (lôló N°. 1).

Voortreffelijkheid, (sorô̤ti).

Voortrollen, (dêré N°. 2), (do͡eloe N°. 1).

Voortschuiven, (sôroñg).

(zachtjes) Voortschuiven, (lôló N°. 1).

Voorts, (kâmma N°. 2), (na N°. 1, lett. a), (âpa N°. 1), (i̊ya).

Voortslepen, (tôtoró), (tônda).

Voortsleuren, (salêseré N°. 2).

Voortspruiten, (o͡emba).

Voortteeling, (ro͡eñgka).

Voorttrekken, (tôtoró), (tônda), (salêseré N°. 2).

Voorttrekken (vaartuig), (tâli N°. 2).

Voorttrekken (voortgaan), (noemâlo).

Voortvloeijen (uit), (ê̤nteñg).

Vooruit, (mêmañg).

Vooruit (eten), (lâmba N°. 3).

Vooruit (proeven), (lâmba N°. 3).

Vooruitgaan (vorderen), (nâí N°. 1), (ômpó).

Vooruit gaan (eerder gaan), (lâsso N°. 3), (ôlo N°. 5).

Vooruitloopen (na eerst achter geweest te zijn), (lâsso N°. 3).

Vooruitsteken (voorhoofd), (dôñggo).

Voorwaarde, (sârá N°. 2), (êmpañg).

Voorwendsel, (lêssoró).

Voorzaat, (bôwe).

Voorzeggen, (mêmañg).

Voorzien, (mêmañg).

Voorzigtig, (mâñja), (tóetoe N°. 1), (âriñg).

(werk) Vorderen, (bâkká N°. 2), (ômpó).

Vore, (kâloró).

Vore (op het voorhoofd), (tj̃êbá).

Vore (op zij van het gelaat), (tj̃ârí).

(van) Voren, (dâllé N°. 3), (ôlo N°. 5), Sal. (ârá N°. 5).

(te) Voren, (ôlo N°. 5).

Vorm, (katârañg), (pânralá), (tânj̃dj̃á N°. 1), (sânrañg), (âyo).

Vormen, (katârañg).

Vorst, (karâëñg), (bâllá N°. 3), (râtoe).

Vorst (regerend), (gâóe N°. 2), (lômpo).

Vorstelijk, (lôwe N°. 1).

Vorstelijke (waardigheid), (karâëñg).

Vorstin, (karâëñg).

Vos (paard), (balîbi N°. 2).

Voud, (lâppá N°. 3).

Vouw, (lâppá N°. 3).

Vouw (van een haarvlecht), (s̃îtto N°. 1).

Vouwen, (râkka N°. 3), (lâppá N°. 3).

Vouwmes, (lâdîñg).

Vracht (huur), (sîma).

Vracht (last), (lêmbará), (êrañg).

Vrachtpaard, (têké N°. 1).

Vrachtschuit, (tambâñgañg).

Vragen, (koetânañg), (pâlá N°. 4).

Vragen (in het kaartspel), (mâñge).

Vrede, (sâllañg N°. 2).

Vrede (meê hebben), (hâroesóe).

Vrederegter, (lêñgóe).

Vrede (verbond), (âmá N°. 1).

Vreemdeling, (dôñgkó N°. 2), (lâbá N°. 5).

Vrees, (sîrí N°. 1), (âlí N°. 3).

Vrees (inboezemen), (kârrassá N°. 2).

Vreesachtig, (pâti N°. 1).

Vreeselijk, (mâllá N°. 2).

Vreezen, (kôdi N°. 1), (mâllá N°. 2), (lâdj̃á N°. 1).

Vrek, (kîkirí).

Vreten, (boeboesâbalá), (tj̃êkké), (tj̃ôtj̃á), (tj̃âroe), (tj̃aroewâra).

Vreugde, (rânnoe).

Vriend, (bêla N°. 1), (wâlli N°. 3), (sôbá), (âgañg N°. 1), (áwâlli).

Vriendelijk, (pâle N°. 1),

(tẽne), (tâoe N°. 1), (râmpoe), (sâboeroé N°. 1), (sômberé), (sâmmoe), (sâmmo N°. 2), (êmpoeñg), (âssenñg N°. 2).

Vriendin, (dénañg).

Vriendje, (bîsañg N°. 1), (bisadêñg), (de N°. 2), (sâmpoe).

Vrij, (maradêka), (lâppassá), (lalowâsa).

Vrij (onbeschroomd), (sâlle N°. 2).

Vrijdag, (djoemâ).

Vrijen, (bâyoe N°. 1).

Vrijgeven, (lâkkasá).

Vrijkoopen, (sœloé N°. 1).

(oude) Vrijster, (bâñgko).

Vrijwillig, (kâle N°. 1).

Vroedvrouw, (sânro), (âná).

Vroeg, (lîntá).

Vroeg ('s morgens), (pâppasá N°. 1).

Vroeg (in den morgen), (bœka).

(te) Vroeg, (ôlo N°. 5).

Vroeger, (mêmañg), (mâë), (lébá), (ôlo N°. 5).

Vrolijk, (rôwa), (sœwará).

Vrouw, (baînne), Sal. (bahîne).

Vrouw (in het kaartspel), (pârro N°. 2).

Vrouwspersoon (ligt), (bilasâri).

Vrucht, (râppo N°. 2).

Vrucht (gedroogde), (kalôwe).

Vrucht (die zich pasgezet heeft), (boetjîtjí

Vruchteloos, (bâwañg N°. 1), N°. 1).

(bœwá N°. 4), (bœttoé N°. 4), (sâyoé), (salâsa N°. 2).

Vruchtgebruik, (kânre).

Vuil, (tâï N°. 2), (râki N°. 1), (râmassá N°. 3), (rœmoesoé), (lêmoesoé), (lôro).

Vuil (kaarten), (mâte).

Vuil (taal), (sîyo N°. 1).

Vuil (der oogen), (tjîtja N°. 1).

Vuiligheid, (tâï N°. 2).

Vuiligheid (in het oog), (karibôbo N°. 1).

Vuilnis, (tâï N°. 2), (râki N°. 1), (lôro).

Vuilpoes, (lêmoesoé).

Vuist, (kâñgkañg N°. 2), (djâgoeroé).

Vullen, (bône N°. 1), (râssi).

Vulsel, (bône N°. 1), (âssi N°. 4).

Vurig (van aard), (rêñgge).

Vuur, (pêpé N°. 3).

(bij het) Vuur (zijn), (bînroé).

Vuurgeven, (lâlá N°. 2).

Vuurmand, (salâka N°. 2).

Vuurrood, (rômba).

Vuurslag, (tété N°. 2).

Vuurvlieg, (kœlloe N°. 2).

Vuurwerk, (soemêlañg).

W.

Waadbaar, (lâlañg N°. 3).

Waaghals, (tjâpá N°. 1).

Waaijen, (kâpé N°. 4).

Waaijer, (kîpasá), (sîmpá).

Waakzaam, (lêlañg).

Waar (juist), (tôdjeñg).

Waar, (ke N°. 1), (kêre N°. 2), Sal. (rînte), Sal. (ânte).

Waarborg, (tâgalá), (tjînî), (djârré).

Waarde, (bâlli N°. 8), (âñggá).

Waardij, (âñggá).

Waarheid, (kâmma N°. 2), (tâba N°. 1).

(iemand in zijn gezigt de) Waarheid (zeggen), (soèli N°. 1).

Waarlijk, (tôdjeñg), (si, lett. b).

Waarloos, (sâla N°. 1).

Waarom, (âpa N°. 1), (âñjdjo).

Waarschuwen, (pâsañg N°. 1), (saîle), (îñgá), (oerâñgi).

Waarschuwing, (îñgá).

Waarzegger, (bôto N°. 1).

Waas (groen), (sîñgará N°. 1).

Wachten, (tâyañg), (antalâï), Sal. (âhoeñg).

Wachten (op), (tjînî).

(zich) Wachten, (têya N°. 2).

Wachter, (kâmmî).

Wade, (êsá).

Wagen (werkw.), (parâga), (tjâpá N°. 1).

Wagen (rijtuig), (karêta N°. 1), (dôñgkó N°. 2).

Waggelen, (gêno), (pêñggoñg), (pêre), (tîtirí), (rôyoñg N°. 2), (rêwañg N°. 1), (lêñgkañg), (lîñggañg), (lîñggé), (lêñggañg), (lâyóe N°. 2).

Waken, (mâta N°. 1), (dîñgîñg).

Wakker, (bâñgoeñg).

Wal, (bônto).

Wal (vaste), (poentâna).

(aan) Wal (gaan), (nâî N°. 1).

(op den) Wal (gezet worden), (sôre).

Wal (bolwerk), (bêntañg N°. 2).

Walgelijk, (pâllañg N°. 3), (bónó), (lâdjoe N°. 1).

Walgen, (lâdjoe N°. 1).

Walletje (aarden, van een zoutpan), (tîñgkasá).

Walvisch, (pâoesoé).

Wan, (dîñgîñg).

Wand, (rînrîñg).

Wandelen, (djâppa), (lâlañg N°. 3).

Wandeling, (djâppa).

Wandluis, (salêyañg).

Wang, (pîlisí).

Wangbeen, (pâsoe N°. 1).

Wangunst, (sîrí N°. 1).

Wanklank, (sâra N°. 7).

Wanluidenheid, (sâra N°. 7).

Wanneer, (kêre N°. 2), (pa N°. 1), (pâla N°. 3), (âpa N°. 1), (îya), Sal. (kòera N°. 2), en (sikòera).

Wannen, (tâpi N°. 2), (dîñgîñg).

Want, 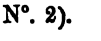 (ka N°. 2, lett. b.)

Wantrouwen, 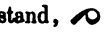 (pêñgka), (bârañg N°. 1).

Wapen, (sañjdjâta N°. 1), (êwa N°. 2).

Wapenstilstand, (djôkkó N°. 1).

Wapperen, (kâpé N°. 4), (rîmbá N°. 2), (lêkó N°. 3), (wêle).

War (in de), (bêleñg), (rôtasá), (lîñgoe).

Ware (het dat), (ka N°. 2, lett. c), (kâmma N°. 2), 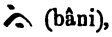 (kôntoe), (bitjâra).

(al) Ware (het ook), (mañg N°. 2), (mânna).

Wariengienboom, (maråná).

Warm, (kâmmoe), (bâmbañg), (bòesañg).

Warmen, (bâmbañg), (balâmbañg).

Wartaal, (bòèntoeloé).

Was, (bâni), (tâï N°. 2).

Waschkom, (bîssa N°. 3).

Waschman, (sâssa N°. 2).

Waskaars, (lîliñg), (aratîga).

Wasschen, (bîssa N°. 3), (rânjóe), (sâssa N°. 2).

(zich) Wasschen (na den coïtus), (djòènóe).

Wassen, (pôle N°. 1), (bâkká N°. 2), (tîmbo).

Wat, (âpa N°. 1), (âla N°. 1).

(al) Wat, (îya).

Wat (ook), (îya).

Water, (djéné), (êre N°. 1).

(zeer laag) Water, (tâttá N°. 4).

(te) Water (doen gaan), (sôroñg).

Water (in den mond), (îloró).

Waterkruik, (gândi).

Waterleiding, (sôloñg N°. 1).

Waterlelie, (tôñjdjoñg).

Waterpas, (lêwa).

Waterput, (boeñg).

Waterschepper, (séró N°. 1).

Waterslang, (òèlará).

Waterspuitje, (pâna N°. 1).

Watertanden, (gîgi), (âttí N°. 3).

Waterval, (panjtjòrañg).

Waterzucht, (kâmbañg), (djéné).

Wedden, (bôtoró N°. 2).

Wederhouden, (tòèróe).

Wederkeeren, (kòèliñg).

Wederom, (kòèliñg), (pôle N°. 2), (sēñg).

Wederstaan, (gañggâla), (târa N°. 1), (lâwa N°. 1), (êwa N°. 1).

Wederstand, (tòèdjoe N°. 1).

Wederzijdsch (goederen), (sîla).

Wedijveren, (lòèmba N°. 1).

Wedren, (lòèmba N°. 1).

Weduwe, (bâloe N°. 1).

Weduwenaar, (bâloe N°. 1), (ayôka).

Weefgetouw, (tânnoeñg), (êwa N°. 2).

Weegschaal, (tîmbañg), (tâí N°. 1), (dâtjiñg).

Weegsteen, (bâtoe N°. 1).

Week, (bo'esá N°. 3), (djêpé), (lo'emo'e N°. 1).

Week (zijn, vruchten bijv. die onrijp afgeplukt, door broeijing aldus gemaakt zijn), (pâllo N°. 2).

Week (maken, een uitgedroogde huid), (ôlle N°. 2).

(in water) Weeken, (âmme).

(in modder) Weeken, (bêlañg).

Weekhartig, (lo'emo'e N°. 1).

Weeklagen, (râoe N°. 2).

Weeklagt, (tôto N°. 3), (râoe N°. 2).

Weelde, (rômé).

Weenen, (kârro'e), (noemêra), (rêra).

Weêrgalmen, (galo'egoe).

Weêrgaêloos, (sâlá N°. 7).

Weerhaan, (pândi).

Weerlicht, (kîlá).

Weerlichten, (bêwe).

Weerszijde, (bâli N°. 6).

Wees, (ko'ekañg).

Weg, (lâlañg N°. 3), (agâñg N°. 2), Bonth. (âroeñg).

(kruis) Weg, (pêñgka).

(in den) Weg (loopen), (kâlañg N°. 1).

(uit den) Weg (gaan), (lîli N°. 2), (lêse N°. 1).

(geheel) Weg (zijn), (rôpoe).

Wegblazen, (to'ewí N°. 2).

Wegbrengen, (êrañg).

Wegdoen, (tâmpe), (tampeyâlañg), (so'eloe N°. 1).

Wegdragen, (tôpañg).

Wegduwen, (tâmpe), (tampeyâlañg), (lêbasá), (sompêlañg).

Wegen, (tîmbañg), (tâí N°. 1).

(tegen malkander) Wegen, (lêmbañg).

Wegens, (lânri), (sâbá N°. 1), (o'elé).

Weggaan, (lêppoesoe).

Weggaan (voor), (lîli N°. 2).

Weggooijen, (bo'ewañg), (tâpesê), (to'empasá), (sinto N°. 3).

Weggrabbelen, (kêreñg).

(met geweld) Weghalen, (târo N°. 2).

Wegjagen, (bôñgka), (tjîndé N°. 3), (êmba N°. 2).

Wegkrabben, (kêreñg).

Wegloopen, (lâri N°. 1).

(zich) Wegmaken (uit), (pântará), (so'eloe N°. 1).

(zich heimelijk) Wegmaken, (sâlloe N°. 4).

Wegnemen, (bêmbeñg), (djîkí), (lôlloñg N°. 2), (lêsañg), (âñgká N°. 1).

Wegpakken, (bêleñg), (djîkí), (sêntó).

(stilletjes) Wegpakken, (lêle N°. 1).

Wegraken, (sâyañg).

Wegrukken, (bêlasá), (sîntá N°. 4).

Wegschoppen, (tôre N°. 3).

Wegschuilen, (lâkkoe N°. 3).

Wegschuiven, (lêbasá), (lêsañg).

Wegslingeren, (tîtirí).

Wegslinken, (mâmasá).

Wegsluipen, (sâlloe N°. 4).

Wegsmijten, (tîtirí).

Wegspoelen, (tîmba N°. 1).

Wegstooten, (tôre N°. 3), (tôla N°. 2).

Wegtrekken, (sîntá N°. 4).

Wegvliegen, (rîbá).

Wegwerpen, (pêlá N°. 1), (bœwañg).

Wegwijzer, (dâllelé), (bêlo N°. 4).

Wegzinken, (tâllañg N°. 2).

Wegzweven, (bêleñg).

Weide, (kânre).

Weigeren, (tîrañg N°. 1), (tœroé), (taêna), Sal. (lœntoe).

Weinig, (kâde N°. 3), Sal. (sôdi).

Weinig (in plaats, maar veel in waarde, geb. van koopwaren), (mâmasá).

Wekken, (rônroñg).

Wel, (bâdjí N°. 1).

Welbehagen, (rêlla).

Weldra, (balâkañg).

Welgesteld, (bôkkó N°. 2).

Welgevallen, (rânnoe), (rêlla).

Welgevallig, (tarîma).

Welgezeten, (tâllassá N°. 2).

Welhaast, (sêppé N°. 2).

Welig, (tjôppoñg).

Welig (groeijen), (lôñgkoró).

Welk, (kêre N°. 2).

Welk (ook), (sâla N°. 5).

Welkom, (lêbañg N°. 2).

Welligt, (koetâdeñg), (bâñgkañg), (bârañg N°. 1), (dâsi), (sîra N°. 4), (oembârañg), (înañg), (âre N°. 1).

Wellustig, (gêté), (galêteré), (ñgântá), (mœwí), (sârrañg N°. 2).

Welmeenend, (lâmoeñg).

Welriekend, (bâœe N°. 1).

Welsprekend, (panrîta), (bœkará), (tâttá N°. 5).

Welvaart, (soemâñgá), (salâmá).

Welwillendheid, (âí).

Welzijn, (bâdjí N°. 1).

Wemelen (door malkander), (galoemêyá).

Wenden, (gîsiñg), (pêre), (bâlí N°. 5).

(den steven) Wenden, (bâlí N°. 5).

Wenden (het hoofd), (saîle).

Wenden (een paard), (sêleñg), (œloe N°. 1).

Wenkbraauw, (kânjñjiñg).

Wenken, (kâpe N°. 2), (kôbí), (kîdo).

Wenschen, (êró N°. 1).

Wentelen, (gôlĭñg), 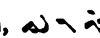 (moe-(lâle), (dôlí).

Wereld, (lĭno N°. 1).

Wereldling, (lĭno N°. 1).

Weren, (târa N°. 1).

Werk, (tŏèdjoe N°. 1), (djâma N°. 1).

(goed) Werk, (âmalá).

(ergens weinig) Werk (van maken), (mâtoe N°. 2).

Werkdoosje, 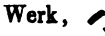 (kâmpoe).

Werkelijk, (mâñgka), (tôdjeñg).

Werken, (tŏèdjoe N°. 1), (rôya N°. 1).

Werken (voor niemendal), 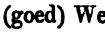 (rêso).

Werktuig, (pagâwe).

Werkzaam, (gâoé N°. 2).

Werpanker, 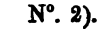 (ântará N°. 2).

Werpen, (boèwañg), (sambĭla N°. 1).

(een lans) Werpen, (lâppassá).

Werpen (een beest), (âná).

Werpnet, (boèwañg).

Wervelwind, (lâso N°. 1).

Wesp, (rôyoñg N°. 1).

Westen, (lâoé N°. 1), 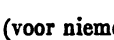 (sărá N°. 9).

Westenwind, (bârá N°. 5).

Westmoeson, (bârá N°. 5).

Westwaarts, Bonth. (noèñgañg), 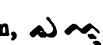 (lâoé N°. 1).

Westzijde, (ânñgĭñg).

Wet, (râpañg N°. 1), (ŏèndañg N°. 1).

Wet (geestelijke), 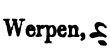 (sârá N°. 1).

Wet (van Mozes), (tôré N°. 2).

Weten, (soèma N°. 1), (soèmañg), 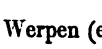 (ĭtó), 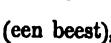 (âssañg N°. 2).

Wetenschap, (âssañg N°. 2).

Wetenschap (bovennatuurlijk), (êrañg).

Wetsteen, (goerĭnda).

Wetten, (kântisí).

Weven, 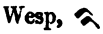 (tânnoeñg).

Wie, (nâï N°. 2), (âpa N°. 1).

Wie (ook), (nâï N°. 2), (sâla N°. 5), (ĭya).

Wieden, (sâñgko).

Wieg, (tŏëñg).

Wiegelen (met de beenen), (têt-teré).

Wiel, 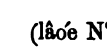 (padâti), (rôda).

Wier, (lâwi).

Wierook, (dŏèpa).

Wig, 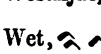 (pâsá N°. 1).

Wij, (kañg N°. 1), 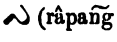 (kĭ N°. 3), 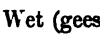 (kâmbe N°. 1), (kâtte N°. 3), 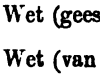 (mañg N°. 1), (ta N°. 4).

Wijd, (kômboñg N°. 1), (gâmpoeñg), 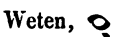 (lâmpañg N°. 3).

Wijd (uit elkander), (râñggañg), 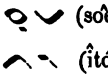 (lâñgkará).

(met de beenen) Wijd (van elkander), (âñggañg).

Wijders, (na N°. 1, lett. a).

Wijdloopig, (lânre).

Wijfje, (gâna N°. 1), Sal. (dâmmé).

Wijken, (sôró N°. 1), (ônó).

Wijken (van), (sâla N°. 6).

Wijken (niet goed sluiten), (âĭ).

Wijn, (âñggoró).

Wijnruit, (anrŏèda).

Wijsvinger, (djôdjó).

Wijwater, (satîndja).

Wijze (manier), (kâmma N°. 2).

Wijze (wijs mensch), (hâkîng).

Wijzen, (djôdjó).

(zich) Wikkelen (om), (gâla N°. 4).

(zich in de zaak) Wikkelen, (lêyó N°. 2).

Wikken, (timbang).

Wild (schichtig), (djîli N°. 1).

Willekeurig, (kâle N°. 1), (bâkoé N°. 1), 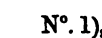 (râppo N°. 2), (lêkó N°. 3).

Willen, (mâring N°. 2), (la N°. 1), Sal. en Bonth. (ârá), (êró N°. 1).

(niet) Willen, 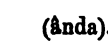 (têya N°. 2), Sal. (ânda).

Willig, (hâroesoé).

Wimpel, 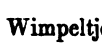 (oêla N°. 2).

Wimpeltje (van gekleurd papier), 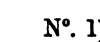 (mâle N°. 1).

Wind, 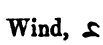 (bâoesoé N°. 1), (âng ing).

(meêzeilen met den) Wind, 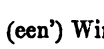 (bâng oeng).

(een') Wind (laten), (râttoé N°. 3).

(met den neus in den) Wind (loopen), (sômpalá).

Windas, (bîtjoe).

Windbuidel, (bôelang N°. 1), 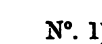 (âlí N°. 1).

Winden (om het hoofd), (timpôlosó).

Windmaker, (gâmpoeng), 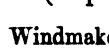 (sêngge).

Windmakerij, (sêngge).

Windstilte, (loêmoé N°. 1), (lîno N°. 2).

Windstreek, (lêsoe), (soelâpá N°. 1).

Winkel, (gâde).

Winnen, (bêta N°. 1).

Winnen (bij het omispel), (gânjo).

Winst, (dâllé N°. 2), (lâba N°. 1), (sâwalá), (ôntong).

Wippen (op en neêr), (kêdo), (lòembé), (lòemé).

Wispelturig, (nâssa), (lâmpa).

Wisscher (van een kanon), (lòeloé N°. 3).

Wisselaar, (sâmbe).

Wisselen (tanden), (tjâppo N°. 2).

Wisselkleed, (sâling).

Wisselvallig, (înra N°. 2).

Wit, (kêbó), (bômbong), (bòeleng).

Wit (paard), (bòeleng), (balânda).

Wit (van een schijf), (bâle N°. 3).

Woeden, (bâmbang).

Woensdag, (âraba N°. 2).

Woest, (bêse), (liyará).

Wolk, (râmmang).

(klein) Wolkje, (lîbó N°. 2).

Wonde, (lôkó N°. 1).

Wonder, (lânnasá).

Wonderwerk, (lânnasá).

Wonen, (êmpo), (ântang), (âlle).

Woord, (kâna N°. 1), (koenîya), (bâwa N°. 1), (lâppalá).

Woord (voor woord), (lâppa N°. 4).

Worden, (djâri), (sîra N°. 3).

Worgen, (djârró).

Worm, (gâllañg N°. 2), (ôló N°. 1).

(de) Wormen (hebben), (gâllañg N°. 2), (nâga N°. 2).

Worstelen, (tâppassá), (dènte).

Wortel, (âká N°. 1).

Wraak, (bâlasá N°. 1).

Wrak (van een schip), (répé N°. 2).

Wrang, (pâkká N°. 3), (sâppá N°. 3).

Wreef, (tômpó).

Wreken, (bâlasá N°. 1).

(iemands dood) Wreken, (pòèli N°. 1), (bâkke).

Wrevel, (sôla N°. 2).

(uit) Wrevel (om niets meer geven), (sôla N°. 2).

Wrevelig, (sôla N°. 2).

Wrijven, (kâmboé N°. 2), (kalòèsoé), (kêsó), (gòèsoé N°. 2), (pôtjá), (sâpoe N°. 4), (sòèsoé N°. 2), (òèroé N°. 2).

Wrijven (fijn), (gîliñg), (gîsirí), (rêssá N°. 2).

Wrijven (iets ergens over heen), (sâpoe N°. 4), (sâmoró N°. 1).

(de voeten tegen elkander) Wrijven, (sôlla N°. 3).

(met een doek) Wrijven, (sòssoró).

(langs) wrijven met den elleboog, (sîñgkoeloé).

Wringen, (dènte).

Wroeten (varken), (sòèmbeñg).

Wrok, (kônro N°. 2), (bîriñg), (tjînî).

Wuft, (lâmpa).

Wuiven, (kâpé N°. 4).

Z.

Zaad, (bîdja), (mânni N°. 2), (lîseré).

Zaadkorrel, (lîseré).

Zaadpaddie, (bîne).

Zaag, (kêré N°. 1), (garagâdji).

Zaagsel, (tâì N°. 2).

Zaaijen, (kêoró), (tòègalá), (tâboeroé).

Zaak, (gâoé N°. 2), (parakâra), (bitjâra), (bòèwañg).

(goede) Zaken (maken), (lâba N°. 1).

Zaakgelastigde, 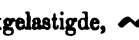 (wâkkelé).

Zaakwaarnemer, (wâkkelé).

Zacht, 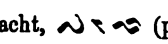 (pâle N°. 1), (boêsá N°. 3), (mômoró), (mâñja), 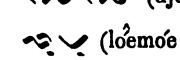 (djêpé), (lâmma N°. 2), (loêmoé N°. 1), 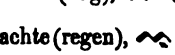 (âriñg).

Zachte (dag), (karâëñg).

Zachte (regen), 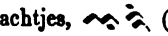 (âri N°. 2).

Zachtjes, 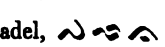 (âriñg).

Zadel, (palâna), 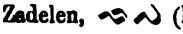 (lâpá N°. 2).

Zadelen, 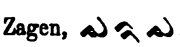 (lâpá N°. 2).

Zagen, (garagâdji).

Zak, 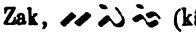 (kâmpilí), 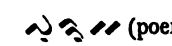 (kanroêpí), (poeroêkañg), 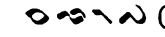 (ballâsse), 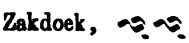 (salôpá).

Zakdoek, 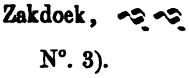 (loêloé N°. 3), 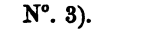 (sâpoe N°. 3).

Zakken, 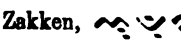 (oêndoeroé), 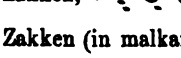 (nâoeñg).

Zakken (in malkander), (mâmasá), 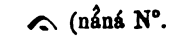 (nâná N°. 2), 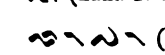 (djalôpó), (lôpó N°. 3).

Zakken (een weg), 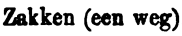 (kêñjdjé).

Zakken (het water), 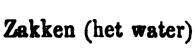 (mâssa N°. 4).

(laten) Zakken, (oêloró).

(laten) Zakken (den moed), (tâñga).

(laten) Zakken (het zeil), (nâná N°. 2).

Zakkerolder, (sîntá N°. 4).

Zakgeld, (balâñjdja).

Zakje, (kanroêpí).

Zaksel, (tâï N°. 2).

Zalf, 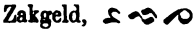 (bâlle N°. 5), (oêroé N°. 2).

Zaligheid, (salâmá).

Zamen, (pâda N°. 2), 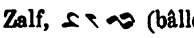 (pâra N°. 1), 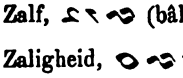 (bôloñg N°. 2).

(te) Zamen, 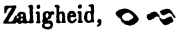 (râmbañg), (agâñg N°. 2).

(te) Zamen (nemen), 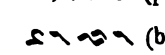 (râmbañg).

Zamenbinden, (rîmpoeñg), 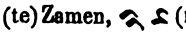 (sîkó).

 (âkasá N°. 1), (êpé N°. 1), (êpoñg), (âwá).

Zamenhangen, (kâî).

(ergens meê) Zamenhangen, (lôlloñg N°. 4), (agâñg N°. 2).

Zamenhouden, (rôkó N°. 2), (âwá).

Zamenkomen, (kâppo N°. 2), (pôle N°. 1), (lîpoeñg N°. 2), (lâbá N°. 5).

Zamenlasschen, (sâmboeñg).

Zamennemen, (gâppa).

Zamenpassen, (toêdjoe N°. 1).

Zamenpersen, (êpé N°. 1).

Zamenpraten, (pâoe N°. 1).

Zamenspannen, (kalêpoe).

Zamenspanning, (tâba N°. 1).

Zamenspreken, (kâna N°. 1).

Zamenstelling, (kârañg N°. 1).

Zamentreffen, (tâba N°. 1).

Zamentrekken, (kâmbe N°. 2), (koêloeroé), (tjakôró).

Zamentrekken (wenkbraauwen), (kîdo).

Zamenvatten, (gâppa).

Zamenwerken, (pâti N°. 3), (toêdjoe N°. 1).

Zamenwonen, (ântañg).

Zamenwoning, (lêpporó).

Zamenzitten, (êmpo).

Zand, (kâssí N°. 1), Sal. (bône N°. 2).

Zandbank, (goêsoeñg).

(op een) Zandbank (raken), (sôre).

Zanger, 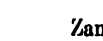 (kêloñg).

Zangwijs, (tôkko N°. 2), (lâgoe).

Zaniken, (kâtoé N°. 1), (ñjeñg), (ñjâre).

Zat, (bôsó).

Zaturdag, (sâttoe).

Zedeloos, (paralênte).

Zee, 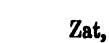 (tampârañg), (dolâñgañg).

Zeebeving, (tampârañg), 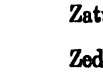 (rônroñg).

Zeef, (tâpisí), 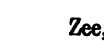 (sôro N°. 2), (âyá N°. 4).

Zeekwab, (bo̍elloeñg).

Zeeofficier, (lapêresé).

Zeep, (sâboeñg).

Zeepschors, (lâñgirí).

Zeer, (kamînañg), 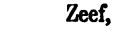 (kêle), (pâtá N°. 3), (bâti N°. 2), Sal. 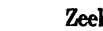 (bâhañg), (mâka N°. 3), (teyâlañg), 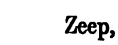 (do̍edoe), (lômpo), 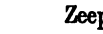 (lâlo N°. 1), Sal. 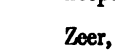 (ambâhañg).

Zeer (oog), (dêndañg N°. 2), (tjâpé), (lêlesé).

Zeer (doen), (tîloe).

Zeer doen (scheutsgewijze), (mîkí), (mâñga).

Zeeroover, (bêlo N°. 3), (lânoñg).

Zeeschelp, (to̍ede).

Zeeschildpad, 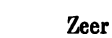 (pâñjñjoe).

Zeever (spuw), (bêwe).

Zeevoogd, (ambarâla).

Zeewier, 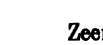 (gôsse), (âgará).

Zeeziek, 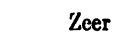 (bêñgo), (bômbañg).

Zegel, (tjá N°. 1).

Zegen, 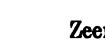 (salâmá).

Zegenen, (kapéta), (mâse), 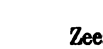 (salâmá).

Zegening, (salâmá).

Zeggen, (kâna N°. 1), (ko̍ewa N°. 2), (pâoe N°. 1), 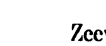 (bitjâra).

Zeggen (tegen), (lâmpa).

Zeil, (karôrú), (sômbalá).

Zeilen, (sômbalá).

Zeilen (goed), (lâñgga).

Zeilgañg, (lâbañg N°. 2).

Zeilsteen, (bâtoe N°. 1), (barâni N°. 2).

Zeker, (gîyó), (tântoe), (nâssa), (djârré), (âssa N°. 2).

Zeker (iemand of iets), (ânoe).

Zeldzaam, (kâli N°. 1), (tâmpará), (tarikalânna), (lâñgkará), (sagâla), (sîda), (âllá N°. 3).

Zelf, (kâle N°. 1).

Zelfkant, (bîriñg).

Zelfmoordenaar, (mâte), (to̍eyo), (sîya N°. 1).

Zelfs, (keñg), (sâdañg N°. 3), (îya).

Zelfsverheffing, (takâbboró).

Zemel, (âwañg N°. 4).

Zendeling, (so̍ero).

Zenden, (kâtoe N°. 2), (so̍ero).

Zending, (kâtoe N°. 2).

Zes, (ânnañg N°. 2).

(te) Zes (ure 's namiddags), 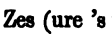 (saweniya).

Zesde, (ânnañg N°. 2).

Zesmaal, (ânnañg N°. 2).

Zestien, (pòelo N°. 1).

Zestiende, (pòelo N°. 1).

(de) Zestiende (van de Arab. maand), (bòelañg N°. 1).

Zestig, (pòelo N°. 1).

Zetten, (bône N°. 1), (tâñggá N°. 2), (tôro N°. 5).

(strik) Zetten, (tánnañg N°. 3).

Zetten (zijn leven op het spel), (tâñggá N°. 2).

Zetten (zijn zinnen op), (tânnañg N°. 3).

Zetten (ergens tegen aan), (tâñjdjeñg).

Zetten (handteekening), (dôñgkó N°. 2).

(van elkander) Zetten, (bijv. de beenen of pooten), (sêñgkará).

(iemand niet kunnen) Zetten, (bîriñg), (tînrañg), (tòenrañg), (tjînî).

Zeven (ziften), (sôro N°. 2), (âyá N°. 4).

Zeven (telw.), (tòedjoe N°. 2).

Zevengesternte, (pòeroeñg), (bôroñg N°. 1).

Zeventien, (pòelo N°. 1).

Zeventiende, (pòelo N°. 1).

Zeventig, (pòelo N°. 1).

Zie! (na N°. 1), (a N°. 2), (añg N°. 1).

Ziek, (gârrîñg N°. 2), (tòetoc N°. 1).

Ziek (van het rooken), (bêñgo).

Ziekelijk, (gârrîñg N°. 2), Bonth. (rêke N°. 2).

Ziekte, (gârrîñg N°. 2).

Ziel, (ñjâwa), Sal. (ñjâha).

Zieltogen, (birâñjóe), (lòesá N°. 1), (âdañg), (âî).

Zien, (tîro), (tîlîñg), (tjînî), Sal. (djânjdjañg).

(tegemoet) Zien, (tjînî).

(onder de oogen) Zien, (ròeppa N°. 2).

Zier, (koelîtja).

Ziften, (tâpisî), (sôro N°. 2), (âyá N°. 4).

Zigtbaar, (bâyañg N°. 1), (mâlle N°. 3), (tîñgâra), (tâmpará), (tôntoñg), (tâlle N°. 2), (tâoe N°. 1), (ròepa N°. 1), (lâppará), (lîno N°. 1), (lônre N°. 3), (lâheré), (simômbó), Bonth. (soemârá), (òemba).

Zij, (ki N°. 1), (na N°. 1, lett. d), (a N°. 3), (i N°. 1), (îya).

(op) Zij, (sâri N°. 1).

Zijde (kant), (palîpí), (bâle N°. 1), (sâri N°. 1), (soelâpá N°. 1), (wâli N°. 2).

Zijde (des ligchaams), (kalâwiñg).

Zijde(stof), (gòeloeñg N°. 1), (barôtji), (balâbasá N°. 1), (sôñgké), (sâbe), (soettârra).

Zijden (stof, of kleed), (patôla N°. 4).

Zijn (vnw.), (na N°. 1, lett. d).

Zijn (wezen), 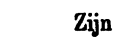 (nîyá N°. 1), Sal. (rîye), (âñgka N°. 2).

Zijpelen, (mâllasá).

Zijwind, 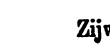 (sâri N°. 1).

Zilver, 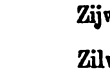 (boelâëñg), (mâta N°. 1 en N°. 2).

Zilvermoor, (kalîñgkañg).

Zin (lust), (âî).

(eigen of eens anders) Zin, (bâkóe N°. 1).

(iemands) Zin (doen), (bâdjî N°. 1), (djâri).

(iets in den) Zin (hebben), (nâwa).

Zin (beteekenis), 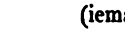 (bâttoe N°. 2).

(zonder slot of) Zin, (mâoe).

Zingen, (kêloñg), (dêndañg N°. 1), (rôyoñg N°. 3).

Zinken, 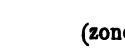 (tâllañg N°. 2), (lâboe N°. 2).

Zinnebeeld, (râpañg N°. 1).

Zinneloos, (pôñgoró).

Zinspelen, (tâba N°. 1), (rêresé).

Zinspeling, (rêresé).

Zitbank (bamboezen), (dêgo).

Zitplaats, (êmpo).

(bamboezen) Zitplaats, (barôega).

Zitten, (môroñg), Sal. (tôloñg N°. 5), (dâñgká), (dôñgkó N°. 2), (êmpo).

Zitten (ongemakkelijk, bijv. kleêren), (kasîyá).

Zitten (schrijdelings), (bâî), (râkka N°. 3).

Zitten (aan tafel), 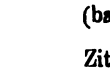 (dâllé N°. 3).

Zitten (eenzaam), (môroñg).

(op de hurken) Zitten, (djalôpó).

Zitten (tusschen), (êpé N°. 1).

Zitten (altoos t'huis), (lâkkoeñg).

Zitten (op elkander), (ôetoeñg).

Zitten (ergens achter), (dâñgká).

Zitten (ergens onder), (râñgká N°. 2).

Zitten (laten), (bôlî).

Zitten (voor de deur), (sallêrañg).

(glad) Zitten (kleêren), (mâmasá).

Zitting, (êmpo).

Zoek (zijn), (poêtjalá).

Zoeken, (bôya), (tôelá N°. 2), (lîyoñg).

Zoekmaken, (poêtjalá), (bêresé), (tâllañg N°. 2).

Zoen, (bâoe N°. 2).

Zoet, Sal. (tânniñg), (têne).

Zoet (water), (lâba N°. 3).

Zogen, (sôesoe N°. 1).

Zolder, Bonth. (pâra N°. 3), (lôteñg N°. 1), (âkkañg).

Zon, (mâta N°. 1), (dâlle N°. 1), (âllo N°. 3).

Zondag, (âbá).

Zonde, (dorâka), (dôsa).

Zonder, (pântará), (sâyañg).

Zonnehoed, (tôedoñg), (sarâoeñg).

Zonne-ondergang, (sârá N°. 9).

Zonnescherm, (pâyoeñg), (lâlañg N°. 2).

Zoo (aldus), (kâmma N°. 2), (kôntoe), (tâba N°. 1), (tôdjeñg).

Zoo (indien), (poeñg N°. 2), (poñg N°. 2),

 (pônua), (sâmpañg N°. 2), (oembârañg).

Zoodanig, (kâmma N°. 2).

Zoodra, (sâmpañg N°. 2).

Zoo even, (nâmpa), (lâlo N°. 1), (soempâëñg N°. 1).

Zoogbroeder, (kémó), (saribâttañg), (âlla).

Zoogmoeder, (sóesoe N°. 1), (ânroñg).

Zoogster, (kémó).

Zoogzuster, (saribâttañg).

Zoolang (als), (tóentoeñg N°. 2), (tôloñg N°. 3), (sâñgge).

Zoom, (kapôpañg N°. 2), (âppá N°. 3).

Zoon, (âná).

Zooveel, (kâmma N°. 2).

Zooveel (als), (âpa N°. 1).

Zoover, (kâmma N°. 2), (sâñgga), (sâñgge).

Zoowel (als), (âla N°. 1).

Zorgeloos, (bêse), (djîli N°. 1).

Zorgen (voor), (kimbôloñg), (karimânañg), (bôloñg N°. 3), (tóetoe N°. 1), (tóedjoe N°. 1), (tóewo), (tjíní), (râka N°. 2), (rêtesé N°. 2), (sarimânañg), (sóesa).

Zout, Bonth. (pâdja N°. 5), (tjéla).

(bewaarplaats van het) Zout, (lôntañg).

Zoutachtig, (pârá N°. 6), (tjéla).

Zoutpan, (tjéla).

Zuchten, (lêre N°. 3), (âí).

Zuidelijk, (râte N°. 2).

Zuiden, (tímboró), Sal. (râte N°. 3).

Zuidenwind, (sallâtañg).

Zuidoost, (toeñggâra).

Zuidzuidwest, (dâya).

Zuigen, (móemoesóe), (sóesoe N°. 1), (ísóe).

Zuipen, (ñjóñjó N°. 2).

Zuiper, (bâlló N°. 3).

Zuiplap, (ñjóñjó N°. 2).

Zuiver, (pâti N°. 2), (bâlloeróe), (tâñgkasá), (lâpá N°. 2), (lâñjñjiñg), (samâta), (âloesóe).

Zuiver (goud), (tíno).

Zuiver (van klank), (tâñgoró N°. 1).

Zuiveren, (néné N°. 2), (âyá N°. 4).

Zuiveren (water), (lôñjdjó).

Zuiveren (boomwol), (tírasá N°. 2).

Zuiveren (goud), (sâppoeróe).

Zullen, (la N°. 1), (sâllañg N°. 1).

Zuster, (saribâttañg), Sal. (óerañg N°. 1).

Zusters (uit denzelfden vader, of dezelfde moeder), (djóeloe).

Zusters (uit denzelfden vader, en dezelfde moeder), (tâñgká N°. 2), (tâñjdjeñg).

Zuster (ouder), (kâka N°. 1).

(jonger) Zuster, (ândí), (âri N°. 1).

Zuur, (kâtji).

Zuur (bedorven, bijv. eten), (bâri N°. 1).

Zuur (gezigt), (gamóenté).

Zuurzak (soort boom), (sirikâya).

Zwaaijen, (tîtirí), (djîrí), (rêwañg N°. 1), (lâyoé N°. 2), (sêre N°. 2).

Zwaaijen (met de armen), (lâpé N°. 1).

Zwaaijen (met de hand), (sôwe).

Zwaar, (bôkkó N°. 2), (bâttalá), (rœmba), (lâñgkasá), (lômpo).

Zwaard, (pâdañg).

Zwaardveger, (goerînda).

Zwaarlijvig, (bôkkó N°. 2).

Zwaarte, (bâttalá).

Zwager, (lâgo), (îpará).

Zwak, (gâra N°. 1), (pâle N°. 1), (dôdoñg), (lâmma N°. 2). (lœté).

Zwakhoofd, (gâra N°. 1).

Zwakte, (dôdoñg).

Zwaluw, (djâñgañg N°. 1).

Zwaluwstaart (timmermanswoord), (sâmboeñg).

Zwam, (bâroé N°. 1).

Zwanger, (kimbôloñg N°. 2), (tiyânañg), (lœrañg), (êrañg).

Zwart, (pâdja N°. 1), (bôloñg N°. 1), (môllo), (tolâsi), (lêleñg N°. 1), Sal. (êtañg).

Zwavel, (balîrañg), (tjôló).

Zweep, (bâbalá).

Zweer, (pœroe N°. 1), (sâkká N°. 1).

Zweet, (sôñgó).

Zweetdoek, (lâpá N°. 2).

Zweeten, (sôñgó).

Zweetlucht, (sâkkoeloé).

Zwellen, (kâmbañg), (kômboñg N°. 1).

Zwemmen, (bâssí N°. 3), (lâñge N°. 1).

Zwendelaar, (bœrá N°. 2), (lâmpa).

Zwenken, (têkko N°. 2).

Zweren, (tâllí N°. 3), (spâtta).

Zwerm, (lôko N°. 2).

Zwerven, (pâti N°. 1), (pîti), (lâmpa).

Zwetser, (gâmpoeñg).

Zweven, (bêleñg), (lâdjañg), (lâyañg N°. 1), (sâyá N°. 2).

Zweven (voor de oogen), (kâlañg N°. 1), (bêteñg).

Zwijgen, (mêré), (âkkañg).

Zwoegen, (rôya N°. 1), (lômpo).

Zwoord, (kœkkoeloé).

MAKASSAARSCHE PLANTEN- EN BOOMENNAMEN,

VOORKOMENDE IN HET

HERBARIUM AMBOINENSE VAN G. E. RUMPHIUS;

VOORZIEN VAN EENIGE KORTE AANTEEKENINGEN.

DEEL I.

Bl. 7. *Calucu.* Men leze *kalóékoe.* Verg. Woord.

Bl. 28. *Rapo.* Men leze *ráppo.* Verg. *ráppo* N°. 2.

Bl. 43. *Saribu* (?) (Lat. *saribus*). Bij Miq. Flora, III, bl. 58, *Livistona rotundifolia, Mart.*

Bl. 45. *Licuala.* Men zie Woord. op: *lekowálá.* Men verg. Hasskarl in Aanteek. N°. 432, *Kalakatrie* of *Wiroe* (*Licuala sp.*), en Miq. III, bl. 51, *Licuala Rumph.*

Bl. 48. *Talla.* Men zie Woord. op: *tálá* N°. 1.

Bl. 53. *Coal* en *Coäla.* Men zie Woord. op: *kóéwalá.* Het hierbij voorkomende *Cororon* te veranderen in: *karóró.* Verg. Woord. Bij *Badju torro* (, men leze: *bádjoe-tóro,*) verg. men Woord. op: *tóro* N°. 4.

Bl. 59. *Juro.* Men leze *inroé.* Over den drank *bálló* vergel. men Woord. op: *bálló* N°. 3.

Bl. 65. *Ramis.* Men leze *rámisi; en vergel.* Woordenb. Uit Rumphius zou men opmaken, dat men daar primitief aan een boom, in het Mak. *rámisi*, in het Mal. *niebóñg*, in het Lat. *saquaster major*, bij Miq. III, bl. 40, *Caryota Rumphiana Mart.* genoemd, te denken had, dewijl het hout van dezen boom volgens Rumphius werkelijk tot het vervaardigen van *lansstokken* en dergel. gebezigd wordt. Welligt is later het woord *rámisi* in het algemeen gebruikt van elk stuk hout, van welken boom ook, dat tot dit einde aangewend werd.

Bl. 70. *Nipa.* Verg. Woord. op: *nipa.*

Bl. 76. *Rombia.* Men zie Woordenboek op: *roembiya.*

Bl. 85. Mak. en Mal. *Bissula* (?), in Lubo, *metsje.* Verg. Woord. op: *méljé*, en Miq. III, bl. 57, *Licuala? Bissula. Miq.*

Bl. 89. *Pappa*, waarvan Rumphius zegt: op "Ma-"kassar en andere plaatsen van Celebes heeft "men ook nog een andere plant van het geslacht "der *Osmunda*, genaamd *Pappa.* Deze plant zet "geen stam, maar blijft een struik, gelijk de "andere varens, doch wordt wel een manslengte "hoog." Volgens Miq. de *Cycas circinalis L.* Vergel. Woordenb. op *pappá* N°. 4.

Bl. 95. *Taipa.* Men zie Woord. op: *taipa.*

Bl. 101. *Doeriyañg.* Verg. Woord.

Bl. 105. *Rappo tjsidu.* Men leze: *râppo-tj̃ídóe*, en verg. Mak. Woord. op: *tj̃ídóe.*

Bl. 107 vlg. *Tsjampadaha.* Vergel. Woord. op *tj̃ampáda.* Volgens Miq. de *Artocarpus integrifolia L.*

Bl. 111. *Bakar.* Men leze: *Bákará;* en verg. op: *bákará* N°. 1.

Bl. 113. *Gomassi.* Men leze *gamási;* en vergel. Woord. op *gamási* N°. 2.

Bl. 117. *Baynan.* Men leze: *baĩnañg̃;* en vergelijke Woord.

Bl. 119. *Bay Nan Tyade.* Volgens Rumphius het Lat. *Blimbingum Teres*, alzoo soort van *baĩnañg̃.* Verg. Woord. op: *baĩnañg̃.* Volgens Miq. *Averrhoa Bilimbi L.* Dit *Tyade* mij niet bekend.

Bl. 123. *Jambu.* Men vergel. Woordenb. op: *d̃jámboe.*

Bl. 127. *Jambu djene.* Men vergel. *d̃jámboe-d̃jéné*, in het Woord. op *d̃jámboe.* Bij Miq. I, bl. 421 gen. *Jambosa aquea Rumph.*

Bl. 128. *Biawas* en *Catlammon*, door Rumphius genoemd: *Jambosa silvestris alba.* Volgens Miq. *Jambosae sp.* Men zal te lezen hebben: *Biyáwasá* en: *Katámmoñg̃.* Geen van beide woorden echter, zijn mij als namen van boomen bekend.

Bl. 131. *Roppa Rappo Java.* Men leze *râppo-râppo-D̃jáwa*, en verg. Woord op: *râppo* N°. 2.

Bl. 133. Rumphius beweert, dat de *Mañggistan*, of: *Garcinia Mangostana L.*, door de Makassaren verward wordt met den boom, genaamd *Kiras* (men leze: *kírasá*), en van daar ook bij hen onder dezen naam bekend is. Ik moet echter opmerken, dat men *mij* voor dezen boom steeds de benaming van *mâñggisí* opgegeven heeft. Verg. Woord. op: *kírasá* en *mâñggisí.*

Bl. 135. *Kiras* (men leze *kírasá*), door Rumphius genoemd: *Mangostana Celebica*, sive: *silvestris.* Volgens Miq. *Garcinia Celebica L.* Men vergel. het aangeteekende bij bl. 133 van ditzelfde Deel..

Bl. 136. *Sara Brassa.* Aldus door Rumphius genoemd de *Anona*, doch welke Anona?.. naar het mij voorkomt de onder Europeanen bekende *boewah-nonna*, volgens Miq. de *Anona reticulata L.* De naam van *Sara Brassa* is mij geheel vreemd; trouwens de *boewah-nonna* heb ik slechts zeer zelden, en dan nog maar te Makassar, waar zij welligt door, of: op last van Europeanen, pas in latere jaren van elders óvergebragt is, te zien gekregen, en bij die enkele gelegenheden steeds te vergeefs naar de Makassaarsche benaming gevraagd. Ik zou haast in de verzoeking komen, om te vermoeden, dat dit *Sara Brassa*, waarschijnlijk *Sárá-bérasá*, een gefingeerde naam is, van *sárá* N°. 6, *ergens midden door gaan*, en *bérasá*, *rijst*, dewijl Rumphius beweert, dat men deze vrucht op Ambon bezwaarlijk aan den boom kan laten rijp worden, van wege de menigte van vleermuizen en andere nachtdieren, weshalve men zich genoodzaakt ziet, om haar *in raauwe rijst te bewaren*, en alzoo door broeijing tot rijpheid te doen komen. Wat wij tegenwoordig gewoonlijk met den naam van *sirikaja* bestempelen, de *Anona squamosa L.*, heet ook onder de Makassaren *sirikáya.* Verg. Woordenb.

Bl. 141. *Jambo Portugaal.* Deze benaming werd nooit door mij gehoord; ook kan ik mij niet voorstellen, dat de Makassaar een vrucht aldus zou genoemd hebben, naar de *Portugezen*, want

1° heet een Portugees bij hem *Parãñjdji*, 2° is het hem onmogelijk om in zijne taal een lettergreep anders dan op een klinker of nasaal te laten eindigen. Heeft er ook soms verwisseling plaats met het zuiver Makassaarsche *djámboe-paratoégalá*, waarvoor de Maleijer bezigt *djamboe-biedji?* Men verg. Woord. op *djámboe* en *toégalá*.

Bl. 148. *Dangan Dangan*. Aldus volgens Rumphius genoemd de *papája*, of *Carica Papaja L.* Men leze echter: *Tũñgañg-tãñgañg*, en vergel. Woordenb. op: *tãñgañg*. Dat deze boom in het Makassaarsch ook heeten zou *Unti-Unti* (oënti-oënti), en *Unti-Java* (oënti-Djâwa), van wege het spoedig wassen en groot worden even als een *pisangboom*, is mogelijk; men vergelijke slechts het Woordenboek op: *oënti*; gewoon is het evenwel niet.

Bl. 152. *Lansa*. Men leze *lásá* en vergel. Woordenb. op *lásá* N°. 1.

Bl. 155. *Bado*. Men leze: *bádó* en verg. Woord. op *bádó* N°. 2. De vruchten van dezen boom hebben volgens Rumphius een rijnschen smaak, weshalve hij den boom in het Latijn zou willen noemen *Staphylodendron Indicum*, d.i. *Indischen druiven-boom*, volg. Miq. I Afd. N°. 2, bl. 573, de *Schleichera trijuga, Willd.* Van de binnenste nootjes der vrucht maakt men, gelijk Rumphius teregt aanmerkt, de beroemde Makassar-olij, door de Inlanders *mĩñjá-báóe-báóe*, of: *welriekende olij* (vergelijk Woord. op: *báóe* N°. 1), [niet: *Minjac Bou bou*,] genoemd. Het welriekende, hetgeen echter vele Europeanen *stank* believen te noemen, is toe te schrijven aan het berooken met de kâlloe-djîná (vergel. Woord. op: kâlloe N°. 2), de kaloempañg-djîná (, verg. Woord. op: kaloempañg N°. 3), de klieren van de timpâoesoe (, vergel. Woord op *pañggũliñg* en *timpâoesoe*), *tenemâlañg* (vergel. Woord. op tenemâlañg), en onderscheidene welriekende houtsoorten, waaronder door Rumphius ook genoemd wordt de *Rassamala*, vergel. hierbij vooral het Woord. op: *rasamálañg*. Wanneer Rumphius gewaagt van een dun zalfje, bij de Makassaren *Minjacnileu* genaamd; is dit stellig niets anders dan: *mĩñjá-niléyó*, *olij die met het een of ander aangemengd is*, vergel. Woord. op *léyó* N°. 2. In plaats van *Minjac Taun Taun*, leze men: *mĩñjá-táoeñg-táoeñg*, d. i.: gelijk Rumphius zelf reeds heeft aangegeven, *olij die eenige jaren oud*, en daardoor bijzonder goed, *is*.

Bl. 158. *Rauhitu*, door Rumphius bestempeld met den naam van *Pomum Draconum*, van wege de Mal. benaming van *boewah-ráoe*, lett. *draakvrucht*, volgens Miq. de *Dracontomelon mangiferum Bl.* Men vergelijke het Woordenboek op: *ráwo*, dat naar alle waarschijnlijkheid de hier bedoelde boomsoort te kennen geeft. De *ráwo-dáré*, *apen-* of *wilde*, *ráwo-vrucht*, zal wel dezelfde zijn als de in het 49ste Hoofdstuk voorkomende *wilde Drakenboom*. De daar gebezigde benaming van *Rau-genrañg* (zeker te lezen: *ráwo-gánrañg*), is mij tot dus verre niet voorgekomen, kan evenwel juist zijn, vermits *gánrañg* indedaad een soort van *trom* beteekent (, vergel. Woord. op *gánrañg* N°. 2), en het dus zeer goed zijn kan, dat men deze vrucht, wat den vorm betreft, met dit muzijkinstrument vergeleken heeft.

Bl. 161. *Carunrun*. Men vergel. Woordenb. op *karóenroeñg*.

Bl. 168. *Sattul.* Men leze: *sáttoeloé* en vergelijke Woordenb.

Bl. 170. *Angajin* (?) Welligt te lezen: *aŋ̃káëng.* Vergel. Woordenb. Volgens Rumphius in het Mal. *Gajang*, Lat. *Gajanus.* Bij Miq. I, Afd. 1, bl. 888, *Inocarpus edulis L.*

Bl. 172. *Lommu.* Men leze *lóëmoe*, en vergelijke Woord. op *lóëmoe* N°. 4. Rumphius noemt dezen boom in het Mal. *Atun.* in het Lat. *Atunus.* Boeg. *Samacka* (?).

Bl. 173. *Sosso* (?) Rumphius noemt dezen boom in het Mal. *Widorik*, Lat. *Vidoricum domesticum.*

Bl. 175. *Talissa.* Men leze: *Talíse*, verg. Woordenb. Eigenlijk Boegineesch; in het Makassaarsch bedient men zich van het woord: *Katápang.* Vergel. Woordenb.

Bl. 177. Jamboe-Soor (?) Welligt te lezen: *d̃jámboe-másõŋ̃*, verg. Woord. op: *d̃jámboe.* Rumphius noemt dezen boom in het Mal. *Cadju*, Lat. *Cassuvium.* Volgens Miq. *Anacardium Occidentale L.*, varietas Indica.

Bl. 182. *Culaŋ̃*, of eigenlijk: *Culang Bantang.* Deze beide benamingen heb ik nooit gehoord, maar wel die van *Maníŋ̃jd̃jo.* Vergel. Woordenb. en vooral ook Hasskarl's Aanteekeningen N°. 833, *Taŋ̃kil.*

Bl. 189. *Cadju-Jawa.* Men leze: *káyoe-D̃jáwa*, en vergel. Woord. op: *káyoe* en *D̃jáwa*, bij Miq. I, bl. 289, *Agati grandiflora Desv.*

Bl. 195. *Cawo Cawo.* Men leze: *káoe-káoe*, en vergel. Woordenb. op: *káoe* N°. 2.

Bl. 198. *Bila*, en *Madja-bim-wila.* Mij is alleen bekend: *bíla.* Verg. Woordenb. op: *bíla* N°. 2. De *bíla* volg. Miq. gen. *Crataeva Marmelos Linn.*

DEEL II.

Bl. 59. *Gale dupa.* Volgens Rumphius zou dit een soort van boom zijn, uit welks schors een zwarte kleverige *traan* als *teer* vloeit, welke later tot gom verhard, ook bij het maken van *doepa* gebezigd wordt. Maar dan zal de naam ook wel moeten zijn: *Gála-dóëpa.* Verg. Woordenb. op: *gála* N°. 3 en *doepa.* Bij Miq. Deel I, bl. 144, *Derris Forsteniana Bl.*

Bl. 73. *Baru-gallam.* Men leze: *Báróe-gállaŋ̃* en vergel. Woord. op: *báróe* N°. 2. Door Rumphius genoemd *Arbor alba*, bij Miq. I, bl. 401, *Melaleuca Leucadendron L.*

Bl. 84. *Caju Radja.* Men leze; *káyoe-rád̃ja*, en verg. Woord. op: *rád̃ja* N°. 2.

Bl. 92. *Tschamba.* Verg. Woord. op *t̃jámba.*

Bl. 97. *Lemon Calucku.* Men leze: *lémo-kalóëkoe*, en vergel. Woord. op *lémo* N°. 1.

Bl. 102. *Lemo.* Verg. Woord. op *lémo* N°. 1.

Bl. 104. *Paralli.* Volgens de beschrijving heeft men hier te denken aan het Makass. *lemo-pakasóëmba*, men vergel. *lémo* N°. 1. Rumphius spreekt hier van het Mal. *Lemon Papeda* en het Lat. *Limo Agrestis.* Volgens Miq. *Citrus Limetta L. Paralli* heb ik in het Makassaarsch nooit gehoord, wel *parálle.* Misschien heeft hier een kleine vergissing plaats; ten minste *parálle* beteekent onder anderen *'t koogrood*, of *purperkleurig*, *zijn*, en de *lémo-pakasóëmba* wordt gebezigd bij het *met kasóëmba rood verwen* van kleêren. Vergel. Woordenb. op *rálle*, en ook op *inrállé.*

Bl. 105. *Lemon Cambar.* Men leze: *lémo-kámbaŋ̃*

en vergel. Woord. op: *lémo* N°. 1. NB. *lémo-kámbará* zou niet, gelijk Rumphius beweert, *opgezwollen lemoen*, maar *tweeling lemoen* beteekenen. Men verg. Woord. op *kámbañg* en *kámbará*.

Bl. 107. *Lemo capas*. Men leze: *lémo-kápasá*, en vergel. Woordenb. op *lémo* N°. 1, en *kápasá*. Deze boom volgens Rumphius aldus genoemd, dewijl de vrucht niet veel grooter is dan de bollen van katoen.

Bl. 108. *Tajamburaga* (Lemo)? Volgens Miq. de *Citrus Aurantii*, varietas.

Bl. 109. *Lemo Buleyn*. Men leze: *lémo-boeláèñg* en verg. Woord. op *lémo* N°. 1, en *boeláëng*, *goud*. De vrucht van dezen boom, volgens Rumphius, door de goudsmeden gebezigd tot het wasschen en reinigen van goudwerken; van daar in het Mak. *lémo-boeláëñg*, in het Mal. *lemo-más*, in het Lat. *Limonellus Aurarius* genoemd, volgens Miq. de *Citrus Aurantii* varietas.

Bl. 112. *Lemon Maritaja*. Men leze *lémo-maríja* en vergel. Woord. op *lémo* N°. 1. Deze boom door Rumphius in het Lat. genoemd *Limon Crispus* en *Nitor piperis*. Volgens Miq. *Citrus Aurantii* varietas.

Bl. 114. *Lemo Songaléa, dat zijn Sineeze Lemoenen*. Waarschijnlijk te lezen: *lémo-Sañggaléya*, men vergel. Woordenb. op: *Sañggaléya*. Ofschoon ik niet ontkennen wil, dat deze soort van *lémo* aldus genoemd kan worden, vermits men ze volgens Rumphius in het Mal. ook wel *lemo-mánis-Tjína* noemt, durf ik echter te verzekeren, dat de meest gebruikelijke benaming die van *lémo-téne* is, men zie op *lémo* N°. 1 en *téne*. Men vergel. Hasskarl in Aanteek. N°. 257 *djeroek manies* (Citrus limettiformis Risso?)

Bl. 118. *Balis Buckol*. Aldus door Rumphius in het Makassaarsch genoemd de *Zizyphus*. Ik vrees echter, dat er hier een groote verwarring plaats heeft. Gewoonlijk toch heet deze boom in het Makassaarsch *bidára*. Men vergelijke het Woordenb., alsmede Hasskarl's Aanteekeningen op N°. 169, *Bidara* (Zizyphus jujuba Lam.) Doch wat zeer opmerkelijk is, beneden, op bl. 120, spreekt Rumphius van de taal van *Bali* en *Bucol* (!!) Zou hij ook hebben kunnen bedoelen, dat deze boom in het Maleisch, gelijk ook te Makassar, alsmede op *Bali* en *Bucol* (misschien wel *Lombok*?) den naam draagt van *Vidara* (men leze *bidára*)?

Bl. 125. *Lowara*, door Rumphius genoemd *Vidara agrestis*, volgens Miq. *Zizyphus sp.* Men vergel. Woord. op: *loewárañg*.

Bl. 128. *Lowarra*, door Rumphius genoemd *Radix Deiparae Spuria*. Volgens Miq. *Jambosae sp.* Vergel. ook hier Woord. op *loewárañg*.

Bl. 141. *Sóñgo*, Lat. *sangius*, Jav. *sambu* (?) Volgens Miq. eene *Dilleniae sp.*, hetzij de *Dillenia speciosa L.*, of de *Dillenia serrata L.* NB. *sóñgó* beteekent in het Mak. *sweet*.

Bl. 142. Boeboeken, Lat. *sangius* (?) Volgens Miq. evenzeer eene *Dilleniae sp.*, hetzij de *Dillenia speciosa L.*, of de *Dillenia serrata L.* Men vergel. Woordenb. op *boéboé* N°. 2, *rijstworm*, *houtworm*. Het kan dus zeer wel zijn, dat er een soort van boom *bóébóékañg*, of *wormhout* heet, zoo er slechts geen verwarring heeft plaats gevonden, dat men namelijk naar den naam van een boom gevraagd heeft, die toevallig juist *vermolmd* was, en dat de Inlander begrepen heeft, dat men weten wilde, wat *vermolmd* in

het Makassaarsch beteekent, want *bóeboé-kañg* is het gewone woord voor *vermolmd*. Men zie op *boéboé* N°. 2.

Bl. 179. *Damma*, Lat. *Dammara Celebica*. Volgens Miq. *Dammara sp. Dámá* Boeg. = het Mak. *dámará*. Men zie Woord.

Bl. 181. *Sapiri*. Men vergel. Woordenboek op: *sapíri*.

Bl. 183. *Pangi*, Lat. *Pangium*. Men vergel. het Woordenb. op: *pãñgi* en *kalówá*, bij Miquel I, Afd. N°. 2, bl. 109. *Pangium edule Reinw.*

Bl. 190. *Tanjong*. Men vergel. Woordenb. op *tãñjãjoñg*.

Bl. 196. *Cananga*. Men vergel. Woordenb. op: *kanãñga*.

Bl. 200. *Tsjampagga*. Men vergel. Woordenb. op *tjampãga*. *Boñga Eydja*. Men leze: *bóeñga-édja*, en vergel. Woord. op: *édja*.

Bl. 206. *Pattene*, *Lingoum rubrum*. Vergel. in het Woord. *paténe* op *téne*, en *tjampãga*.

Bl. 209. *Tsjampaga Babyan*, soort van *Lingoum rubrum* (?), volgens Miq. *Micheliae sp.*

Bl. 213. *Punanga*. Men leze *poenãga* en vergel. Woord.

Bl. 219. *Baru*. Men leze *bãróe* en vergel. Woord. op *bãróe* N°. 2.

Bl. 227. *Ama* (?), Lat. *Novella Nigra et Ebeniformis*. Volgens Miq. de *Cordia Sebestena Linn.*

Bl. 231. *Rara*. Men leze *rárá* en vergel. Woordenb. op: *rárá* N°. 5. *Caju Madjannang*. Men vergel. in het Woord. *káyoe-mádjánnañg* op: *djánnañg*. Door Rumphius genoemd *Gelala litorea*, bij Miquel Deel I, bl. 207, *Erythrina Indica Lam.*

Bl. 236. *Canne*. Men leze *káne*, en verg. Woord. Door Rumphius genoemd: *Gelala Aquatica*. Bij Miq. I, bl. 208, *Erythrina fusca Lour.*

Bl. 240. *Sambuta*. Men verg. Woord. op: *sambóeta*. Door Rumphius genoemd: *Arbor Excaecans*. Door Miq. de *Excoecaria Agallocha*. Deze boom in het Makassaarsch *samboéta* genoemd, dewijl het melkachtig sap van het hout, zeer nadeelig voor de oogen is. Verg. Woord. op *boéta* N°. 1.

Bl. 244. *Lambuto*. Men leze *Lamboéto* en vergel. Woord. Door Rumphius genoemd *Arbor lactaria*. Bij Miq. II, bl. 414, *Cerbera lactaria Hamilt.*

Bl. 247. *Rita*. Men vergel. Woordenb. op: *ríta*. Door Rumphius genoemd *lignum Scholare*. Bij Miq. II, bl. 436, *Alstonia scholaris R. Br.*

Bl. 253. *Djerenne* en *Djerne* (?) Door Rumphius genoemd: *Sanguis Draconis*, door Miq. *Calamus Draco Wlld.*

Bl. 261. *Caju Sañga*. Men leze: *káyoe-sãñga*, en vergel. Woord. op: *sãñga* N°. 4. Door Rumphius genoemd: *Arbor vernicis*, door Miq. *Terminalia vernicis Wlld.*

Bl. 265. *Ipo*, Lat. *Arbor toxicaria*. Verg. Woord. op: *ípo*. Volgens Rumphius twee soorten van ipo-vergift. "De eerste van den wijfjesboom "komende, minder sterk, en in het Makassaarsch "bijgenaamd *Pacanre Samu Jang*." NB. te lezen: *pakánre-samáya*, lett.: *een gelofte laten eten*, d. i.: *een gelofte vervullen*; of: *pakánre-samayãñg*, *vervulling eener gelofte*, doorgaans bestaande in het geven van een maaltijd. Deze soort zou aldus genoemd zijn, dewijl zij "slapper van krachten was, en men daarvan genezen "konde, als men zijn belofte maar hield." De

andere soort "zou van den mannetjesboom af-"komstig zijn, en door de Makassaren, als zijnde "veel gevaarlijker, bijgenoemd worden: *Lupo "Matta joe*, omdat de gekwetste daarvan terstond "dood neêrviel." Welligt heeft men hier te lezen *lópó-mátâyoe*. NB. *tálópó* beteekent: *in malkander zakken*, vergel. Woordenb. op *lópó* N°. 3. *Tâyoe* beteekent: *vervolken;* en *tâyoe-mâtaï* wordt ook wel gebezigd van iemand die *op sterven ligt*. Vergelijk Woordenb. op *tâyoe*. De *Arbor toxicaria mas Rumph.* bij Miq. I, Afd. N°. 2, bl. 291, gen. *Antiaris toxicaria Lesch.* De *arbor toxicaria fem. Rumph.* bij Miq. ter aangehaalde plaatse, bl. 292, genoemd: *Antiaris innoxia Bl.*

DEEL III.

Bl. 20. *Nane*. Men leze *Nani*, en vergel. Woord. op: *nâní*. Door Rumphius genoemd: *Metrosideros Macassarensis*, volgens Miq. de *Mimusops Kauki Linn.*

Bl. 23. *Bajang*, Boeg. *ipi*. Vergel. Woordenboek op *báyañg* N°. 3. Door Rumphius genoemd: *Metrosideros Amboinensis*, s. *Lignum ferreum vulgare* bij Miq. D. I, bl. 80, *Intsia amboinensis, Thouars.*

Bl. 29. *Catundeng*. Verg. Woord. op: *katóndeñg*. Door Rumphius genoemd *Cofassus*, bij Miq. II, bl. 863, de *Vitex Cofassus Roxdt.*

Bl. 53. *Andjuri* (*?*) Men vergel. het Woord. op: *iñjdjárró*. Door Rumphius genoemd: *Carbonaria*. Volgens Miq. *Pithecolobii spec?*

Bl. 56. *Malacca* (*?*) Door Rumphius genoemd: *Lignum Corneum*, door Miq. *Garcinia Cornea Linn.*

Bl. 73. *Tucyl* (*?*) Door Rumphius genoemd: *Lignum Equinum*, volgens Miq. de *Spathodea Rheedii Wall.*

Bl. 83. *Cáju Cuning* en *Bancal Parampuan*. NB. beide Maleisch, welligt te denken aan *káyoe-kóenjí* (men verg. Woord. op *kóenjí*) en *báñg-kalá*. Door Rumphius genoemd *Arbor noctis*, *Bancalus femina et latifolia*. Volgens Miq. *Morindae sp.* (*?*), of *Zuccarinia macrophylla Bl.* (*?*)

Bl. 88. *Caju Angin*. Men leze *káyoe-ânñgiñg*, en vergel. Woord. op *ânñgiñg*. Mal. *káyoe-Tjamára*. Volgens Rumphius in het Lat. te noemen *Casuarina*. Men vergel. echter Hasskarl in zijne Aanteek. op N°. 857 *Tjamara laut* (*Casuarina muricata Roxb.*), en Miq. Deel I, bl. 872, volgg. op: *Casuarina Rumphii*, enz.

Bl. 93. *Tambu*. Men vergel. Woord. op *támboe* en *bóeli* N°. 2. Door Rumphius genoemd: *Granatum litoreum*, door Miq. *Xylocarpus granatum Willd.*

Bl, 96. *Lumu* en *Lano-lano* (*?*) Vergel. Woord. op *lóemoe* N°. 4. Door Rumphius genoemd: *Atunus Litorea*, volgens Miq. de *Heritiera littoralis L.*

Bl. 103. *Sala-sala*. Men leze: *sálá-sálá* en verg. Woord. op: *sálá* N°. 4. Door Rumphius gen. *Mangium*, bij Miq. I, bl. 588, *Bruguiera Rumphii Bl.*

Bl. 109. *Bancko*. Men leze *báñgko*, en vergelijke Woordenb. Door Rumphius gen.: *Mangium Candelarium*. Volgens Miq. de *Rhizophora mucronata Lam.*

Bl. 113. *Pitada* en *Patada* (*?*) Door Rumphius

genoemd *Mangium caseolare.* Volgens Miq. de *Sonneratia alba L.* et *Sonneratia rubra DC.*

Bl. 116. *Pepe-pepe.* Verg. in Woord. *pépé-pépé* op *pépé* N°. 3. Door Rumphius genoemd: *Mangium Album*, bij Miq. II, bl. 912, *Avicennia officinalis L.*

Bl. 118. *Untj Untj.* Men leze *ôenti-ôenti*, en vergel. Woordenb. op: *ôenti.* Door Rumphius genoemd: *Mangium frutícans.*

Bl. 120. *Sentigi.* Men verg. Woord. op: *santîgi.* Door Rumphius genoemd *Mangium Ferreum*, volgens Miq. de *Aegiceras ferrea DC.*

Bl. 131. *Caju Tanañg* (?) Men zie Woord. op *tânañg* N°. 1. Door Rumphius genoemd *Varinga latifolia*, volgens Miq. *Ficus sp.*

Bl. 137. *Darestera* (?) *Boñga Jangan* (?) Het laatste welligt te schrijven: *bôñga-djañgañg.* Door Rumphius genoemd: *Grossularia Domestica*, volgens Miq. *Ficus sp.*

Bl. 140. *Maramia* (?) Welligt *Maráná.* Vergel. Woord. Door Rumphius genoemd: *Varinga parvifolia* of *mikrophyllos*, bij Miq. I, Afdeel. N°. 2, bl. 346, *Urostigma benjaminum* Miq.

Bl. 143. *Bodi.* Men leze *bôdi* en vergel. Woord. Door Rumphius genoemd: *Arbor conciliorum*, bij Miq. I, Afd. N°. 2, bl. 332, *Urostigma Rumphii, Miq.*

Bl. 147. *Krótje* (?) Door Rumphius genoemd *Caprificus Amboinica*, volgens Miq. *ficus sp.*

Bl. 153. *Tobo Tobo.* Verg. in het Woord. *tóbo-tóbo* N°. 3. Door Rumphius genoemd *Ficus septica*, door Miq. *Ficus septica Rumph.*

Bl. 155. *Cammang* (?) Door Rumphius genoemd *Arbor glutinosa*, misschien wel de bij Miq. I, bl. 351 genoemde *Urostigma pilosum Miq.* (?)

Bl. 157. *Bengcudu.* Men leze *biñgkôeroe* en verg. Woordenb.

Bl. 159. *Baya* (?) Vergel. Woordenb. op *bâyañg* N°. 3. Door Rumphius genoemd *Bancudus latifolia*, bij Miq. II, bl. 242, *Morindus citrifolia L.*

Bl. 161. *Boa Sima.* Boeg. (?) Door Rumphius genoemd *Ganitrus*, volgens Miq. *Elaeocarpus angustifolius Bl.*

Bl. 163. *Tay Gigi.* Men leze: *tâi-gîgi* en vergel. Woord. op *tâi* N°. 2. Door Rumphius genoemd *Ganitrum oblongum*, volgens Miq. *Elaeocarpus oblongus Smith.*

Bl. 168. *Calompon.* Verg. Woordenb. op *kalóempañg*, gelijk men zeker zal moeten lezen.

Bl. 178. *Kauwas.* Verg. Woordenb. op *kaôewasá.* Door Rumphius genoemd: *Catti Marus*, door Miq. *Kleinhovia hospita L.*

Bl. 179. *Talissey.* Men leze *talîse*, en vergelijke Woord. Door Rumphius genoemd: *Butonica*, bij Miq. Deel I, bl. 485: *Barringtonia speciosa Linn.*

Bl. 182. *Putsja.* Men leze *Póetjá* en verg. Woord. op: *póetjá* N°. 2. *Siéota* (?) Door Rumphius genoemd *Butonica terrestris alba*, bij Miq. I, bl. 487, *Barringtonia alba Hassk.*

Bl. 204. *Bune Carbou.* Men leze: *boêne-tédoñg;* en vergel. Woord. op: *boêne.* Door Rumphius genoemd *Bunius Saliva*, s. *Domestica*, door Miq. *Antidesma Bunius L.*

Bl. 205. *Bunerea.* Men leze: *boêne-réya*, wilde soort van *boêne.* Vergel. Woordenb. op *boêne* en *réya.* Door Rumphius genoemd: *Bunius agrestis*, door Miq. *Antidesma sp.*

Bl. 208. *Injarro.* Vergelijk Woord. op *injêjárró.*

Anrore en *Inrore* zijn tot dusverre voor mij onbekende namen van den *inj̃dj̃árró*. Door Rumphius genoemd: *Folium Hircinum*, bij Miq. II, bl. 891, *Premna foetida, Reinw.*

DEEL IV.

Bl. 1. *Bulo*. Vergel. Woord. op: *bóêlo*.

Bl. 4. *Boeloe Carissa*. Men leze: *bóêlo-karîsá* en vergel. Woord. op *bóêlo* en *karîsá*. Door Rumphius genoemd: *Arundarbor tenuis*, door Miq. *Bambusae sp.*

Bl. 5. *Tallam*. Men leze: *bóêlo-tállañg̃*, en vergel. Woord. op: *bóêlo* en *tállañg̃* N°. 2. Door Rumphius genoemd: *Arundarbor Cratium*. Vergel. Miq. III, bl. 423 onder *Melocanna humilis Rupr.*

Bl. 9. *Bulu Totoan*. Men leze: *bóêlo-totówañg̃*, en vergel. Woord. op: *bóêlo* en *tóto* N°. 2. Door Rumphius genoemd *Arundarbor vasaria*, bij Miq. III, bl. 417, *Bambusa vulgaris, Wendl.*

Bl. 20. *Lantebu*. Men vergel. Woord. op: *lantéboeñg̃*. Door Rumphius genoemd: *Canna Palustris*. Vergel. Miq. III, bl. 518, op *Eulalia japonica, Trin.*

Bl. 21. *Bodj̃o-bodj̃ol*. Waarschijnlijk te lezen: *bódj̃oló*, verg. Woord. Door Rumphius genoemd *Arundarbor farcta*, door Miq. *Androscepiae sp.*

Bl. 23. *Buron*. Men leze *bóêroeñg̃;* en vergelijke Woord. op: *bóêroeñg̃* N°. 2. De naam van *Une bine* is mij tot dusverre onbekend.

Bl. 25. *Bonga bissu*. Men leze: *bóêñg̃a-bîssoe*, en verg. Woord. op *bîssoe, t̃japâtoe*, en *sapâtoe*.

Bl. 34. *Capas*. Men leze: *kápasá*, en verg. Woord.

Bl. 48. *Lanra*. Men vergel. Woord. op *lânra*.

Bl. 57. *Sapa*. Men leze *sáppañg̃* en verg. Woord.

Bl. 72. *Bongo-bongo* (?) Door Rumphius genoemd: *Gendarussa femina*, door Miq. *Gendarussa vulgaris Nees.*

Bl. 98. *Kamandre*, Men leze: *kamânre*, en verg. Woordenboek.

Bl. 103. Mak. *Talutu*. Boeg. *Maling maling* (?) Men vergel. Woord. op *talóêtóe* N°. 2, en zie daarbij *máli-máli* op *máli* N°. 1.

Bl. 132. *Langir*. Men leze *lângiri*, en vergelijke Woord. Door Rumphius genoemd: *Cortex saponarius*, bij Miq. *Albizzia saponaria, Bl.*

Bl. 136. *Cara mandj̃n* (?) Verg. Woordenb. op *kára* N°. 3, en *mâñj̃dj̃eñg̃*. Door Rumphius genoemd: *Fragarius ruber*, naar de gedaante der vruchten met de aardbezieën overeenkomende; bij Miq. I, bl. 515, *Otanthera Moluccana Bl.* Men vergel. het Woord. op *garóêta*.

Bl. 137. *Carmandj̃n* (?) Door Rumphius genoemd: *Fragarius niger*, door Miq. *Melastoma sp.* Vergelijk vooral het onmiddellijk voorafgaande *Cara mandj̃n*, hetgeen blijkbaar dezelfde benaming moet aanduiden.

Bl. 144. *Denro* en *Panrañg̃*. *Denro* is mij tot dusverre geheel onbekend. Het laatste zal wel moeten zijn: *pándang*. Vergelijk het Woordenboek. Door Rumphius genoemd: *Pandanus humilis*, bij Miq. III, bl. 160, *Pandanus humilis, Rumph.*

DEEL V.

Bl. 7. *Gondu*, of *Gandu* (?) Boeg. *Bambalo*. Vergel. Woord. op *góêndoe*. Door Rumphius ge-

noemd *Faba marina*, bij Miq. Deel I, bl. 45, *Entada Pursaetha DC.*

Bl. 12. *Culang besaar (?)* NB. *Besaar* geen Makassaarsch maar Maleisch. In het Makassaarsch zou het zijn: *lómpo* (groot). Door Rumphius genoemd: *Funis Gnemoniformis*, door Miq. *Gnetum edule Bl.*

Bl. 13. *Culau(?)* Door Rumphius gen.: *Gnemon funicularis*, door Miq. *Gnetum funiculare Brongn.*

Bl. 14. *Ampellas.* Men leze: *ampállassá*, en verg.'t Woord., alsmede Hasskarl in Aant. op N°. 6, *Ampelas, Amplas* of *Hampelas* (*Ficus politoria Lam.*)

Bl. 19. *Jerre Djangan (?)* Rumphius teekent hierbij aan, dat "deze naam afkomstig zoude "zijn van *Djangan*, hetwelk een *purpervogel* zou "moeten beteekenen, met wiens roode kuif zij dit "hout zouden vergelijken." Doch vooreerst beteekent *djáñgañg* niets anders dan een *hoen*, ten tweede zegt hij niet, wat dit *terre* dan zou moeten beduiden. Mij is slechts een *tárre-tárre* bekend als benaming voor een soort van *zeemeeuw.* — Ik gis alzoo, dat men hier niet *Terre Djangan*, maar: *ráraŋ̃-djáñgañg*, letterlijk: *hanekam*, en van daar de *Celosia cristata L.* te lezen heeft. Vergel. *djáñgañg* N°. 1 en *ráraŋ̃* N°. 1. Rumphius noemt het hier bedoelde hout in het Lat. *Lacca lignum.*

Bl. 26. *Camuneng.* Men leze *kamóeneŋ̃*, en verg. Woord. Volg. Miq. Deel I, Afd. N°. 2, bl. 523, de *Murraya Sumatrana Roxb.*, behoorende alzoo tot de *Aurantiaceae.*

Bl. 53. *Balur.* Men leze *bálloeróe* en vergelijke Woord. Door Rumphius genoemd *Flos manorae* (*melattiebloem*), bij Miq. Deel II, bl. 542, *Jasminum Sambac Ait.*

Bl. 61. *Caju Puli.* Men leze: *káyoe-póeli*, en vergelijk Woord. op: *póeli* N°. 1, en *malatjóewi.*

Bl. 72. *Udani.* Vergel. Woord. op *oedáni.* Door Rumphius genoemd *quis qualis*, bij Miquel I, bl. 610, *quis qualis Indica L.*

Bl. 87. *Birindjene.* Men verg. in het Woord. *biriŋ̃-djéné* op *biriŋ̃*. Door Rumphius genoemd: *Jasminum litoreum*, of: *Pharmacum litoreum*, bij Miq. II, bl. 868, *Clerodendron inerme*, *Gaertner.*

Bl. 90. *Bogare.* Boeg. *Tambu Nuno (?)* Door Rumphius genoemd: *Frutex globulorum*, bij Miq., Deel I, bl. 144, *Guilandina Bonduc L.*

Bl. 99. *Boucan (?)* Welligt te lezen: *raóekang*, het gewone woord voor *bindrotting.* Verg. Woord. op *ráoé* N°. 3. Door Rumphius genoemd *Palmijuncus*, door Miq. *Calamus sp.*

Bl. 116. *Jerenne (?)* Men vergel. het Mal. *djernaŋ̃, drakenbloed.* Door Rumphius genoemd: *Palmijuncus Draco*, bij Miq. III, bl. 95, *Daemonorops Draco, Mart.*

Bl. 128. *Untiŋ̃.* Men leze *óenti* en vergelijke 't Woordenboek.

Bl. 149. *Lampuin.* Men leze *lampóeyaŋ̃* en vergel. Woord.

Bl. 157. *Lega* en *Lea.* Men leze: *laĩya*, en verg. Woord. Door Rumphius genoemd *Zingiber*, door Miq. *Zingiber officinale L.* Men vergelijke Hassk. in Aant. op N°. 220 enz.

Bl. 165. *Cuning* en *Cunjet.* Men leze *kóenjí*; en vergel. Woord. Vergel. ook Hasskarl in Aant. op N°. 648 en 657.

Bl. 170. *Tommon (?)* Vergelijk Woordenboek op: *támmoe* en *támmoe-kónjtji.* Door Rum-

phius genoemd *Zerumbed*, door Miq. *Amomum Zerumbet L.*

Bl. 195. *Batar.* Vergel. Woord. op *bâtará* N°. 2. Door Rumphius genoemd *Sorgum* en *Melica*, bij Miq. III, bl. 503, *Sorghum saccharatum*, *Pers.*

Bl. 197. *Bala-balam.* Men leze: *bâle-bâlang*, *kraalvisch*, en vergel. Woord. op *bâle* N°. 2.

Bl. 199. *Pare.* Men vergel. Woordenb. op *pâre* N°. 2 en *âse.* — *Beras.* Men leze *bérasá;* en vergel. 't Woordenb. — *cadoc.* Men leze *kâdó;* en vergel. Woord. op *kâdó* N°. 1, en *kânre.*

Bl. 20. *Bera Pulu.* Men leze: *bérasá-póénóe;* en verg. Woord. op: *póénóe.*

Bl. 202. *Botton* en *Batton.* Men leze: *bâttañg;* en vergel. Woord. op *bâttañg* N°. 3. Door Rumphius genoemd: *Panicum Indicum.* Men kan er slechts van zeggen: *Panicum sp.*

Bl. 205. *Langa.* Men vergel. Woord. op *lâñga.*

Bl. 214. *Rame* en *Rami* (?) In het Mal. is mij wel bekend *râmi*, *vlas.* Men vergel. ook Hasskarl in Aant. op N°. 472, *Kapieriet* (*Boehmeria sanguinea Hsskl.*), *Rameh*, of *Ramai;* bij Miq. I, Afd. N°. 2, bl. 254, *Boehmeria nivea Gaudich.*

Bl. 215. *Kasoemba*, door Rumphius genoemd: *Cassomba Rumph*, bij Miq. II, bl. 106, *Carthamus tinctorius.*

Bl. 228. *Pangran.* Men leze *pândañg;* en vergelijke Woord.

Bl. 239. *Trong.* Men leze: *bôdoñg-bôdoñg;* en vergel. Woordenb. op: *bôdoñg.*

Bl. 243. *Cutsjubong.* Men leze: *katjóéboñg;* en vergel. Woord.

Bl. 249. *Lada.* Verg. Woord. op: *lâda.*

Bl. 279. *Kering-kering* (?) Is dit ook Maleisch? Ten minste Rumphius geeft voor het Maleisch hetzelfde op, in het Lat. bezigt hij de benaming van: *Crotallaria.* Vergel. ook Hasskarl in Aanteeken. op N°. 429, *Kakatjangan* (Crotallaria sp.)

Bl. 297. *Linrapa* (?) Door Rumphius genoemd: *Sonchus Amboinicus*, bij Miq. II, bl. 101, *Emilia sonchifolia DC.*

Bl. 315. *Kelady* en *Alady.* Zeker bedoeld *alâdi*, doch dit is geen Makassaarsch, maar Boegin. Het Makassaarsch zoude zijn: *pâtljó.* Vergel. *pâtljó* N°. 2.

Bl. 330. *Nonno* en *Dondo* (?) *Lami.* Men verg. Woord. op: *lâme.* Door Rumphius genoemd: *Tacca montana*, door Miq. *Tacca pinnatifida Forst.*

Bl. 337. *Leko.* Men verg. Woord. op: *lékó* N°. 3. Men zie ook Hasskarl in Aant. op N°. 806, *Sirie*, of *Seureu boddas* (Chavica Betle Miq.)

Bl. 341, *Rapo lecko.* Men leze: *râppó-lékó;* en vergel. Woordenboek op *râppo* N°. 2, en *lékó* N°. 3. Door Rumphius genoemd: *Siriboa*, d. i.: *vruchtdragende siri.* Tegenwoordig bekend onder den naam van *Chavica siriboa Miq.*

Bl. 345. *Calambau.* Men vergel. Woord. op: *kalambâóe*, en *gâñjdjeñg.*

Bl. 347. *Lami.* Men leze *lâme;* en verg. Woord.

Bl. 360. *Abubo* (?) Door Rumphius genoemd: *ubium quinquefolium*, door Miq. *Dioscorea sp.*

Bl. 362. *Seappa* (?) Is het ook soms *sikâpa?* Vergel. Woordenb. Door Rumphius genoemd: *Ubium Sylvestre*, door Miq.: *Dioscorea sp.*

Bl. 377. *Bindatoë*, of *Bindatoin.* Men leze: *Bintatóéñg;* en vergel. Woordenboek. Door Rum-

phius genoemd: *Phaseolus Balicus*, bij Miq. I, bl. 174, *Cajanus Indicus Spr.*

Bl. 395. *Conrol.* Men leze: *kóenroelóe;* en vergel. *kóenroelóe* N°. 1.

Bl. 397. *Labo.* Men leze *láoe;* en vergel. Woord. op: *láoe* N°. 2. Door Rumphius genoemd: *Cucurbita-lagenaria*, bij Miq. I, bl. 669, *Lagenaria vulgaris Seringe.*

Bl. 398. *Lawo Frangi.* Men leze: *láoe Parâñjgi;* en vergel. *láoe* N°. 2, en *Parâñjgi.* Door Rumphius genoemd: *Cucurbita vulgaris Indica*, door Miq.: *Cucurbita lagenaria L.*

Bl. 409. *Tambar.* Men leze: *támbará;* en vergelijke Woordenb., waar het echter slechts voorkomt in de beteekenis van *tegengift*, niet als benaming voor een gewas. Door Rumphius in het Lat. genoemd: *Petola Sylvestris*, in het Mal.: *Petola Utan*, alsmede *Panáwar*, dat insgelijks *tegengift* beteekent. Volgens Miq. is het de *Cucurbita sylvestris L.*

Bl. 415. *Canre-ular.* Men leze: *kánre-ôelará*, d. i. *slangekost;* v. d. benaming voor een soort van plant, wier vrucht de slangen gaarne eten, door Rumphius genoemd: *Poppya*, door Miq.: *Cucurbita sp.*

Bl. 419. *Tunidri* (?) Deze benaming is mij onbekend, doch welligt heeft men hier het als Maleisch opgegeven *kâñjkoñj* te lezen. Vergel. Woord. Door Rumphius genoemd *olus vagum*, bij Miq. Deel II, bl. 601, *Ipomoea reptans Poir.*

Bl. 429. *Ampas-ampas* (?) Door Rumphius genoemd: *Convolvulus laevis Indicus major*, bij Miq. II, bl. 605, *Ipomoea peltata Chois*, en een andere soort: *Ipomoea Rumphii, Miq.*

Bl. 431. *Ampas-ampas* (?) Door Rumphius genoemd: *Convolvulus laevis minor*, bij Miq. II, bl. 613, *Ipomoea cymosa Blume.*

Bl. 433. *Laleri.* Men leze: *leléri;* en verg. Woordenb. op: *léleré.*

Bl. 435. *Geno-geno* (?) Welligt te lezen: *géno-géno;* verg. Woord. op: *géno.* Door Rumphius genoemd: *Convolvulus riparius*, door Miq.: *Convolvulus sp.*

Bl. 449. *Canrular* (?) Door Rumphius genoemd: Lat. *Vitis alba Indica*, Mal. *Paspassan.* Volgens Miq. *Cissus sp.*

Bl. 452. *More More* (?) Welligt te lezen *móri-móri.* Verg. Woord. op: *móri* N°. 2. Door Rumphius genoemd: *Labrusca Molucca*, volgens Miq.: *vitis sp.*

Bl. 457. *Kateji* (?) Door Rumphius genoemd: Mal. *Daun Assam*, in het Lat. *Empetrum acetosum.* Volgens Miquel: *Begonia tuberosa W.* Vergel. Woord. op *kátîji.*

Bl. 482. *Matta Matta* (?) Door Rumphius genoemd: Lat. *olus sanguinis*, bij Miq. I, bl. 799, *Cardiopteris Moluccana Bl.* Vergel. Woordenboek op: *máta* N°. 1.

DEEL VI.

Bl. 3. *Ruku.* Men vergel. Woordenb. op: *róékóe* N°. 1, en: *róékoe* N°. 2. Door Rumphius genoemd: *Cyperus*, bij Miq. III, bl. 274, *Cyperus rotundus L.*

Bl. 7. *Ruku teker*, en alleen: *Teker.* Men vergel. Woord. op: *tékeré.* Door Rumphius genoemd: *Cyperus dulcis*, bij Miquel III, bl. 302, *Eleocharis tuberosa Schult.*

Bl. 14. *Rucu.* Men vergel. Woordenb.: op *róékóe*

N°. 1. Door Rumphius genoemd: Mal. *rompot cuda*, Lat. *Gramen equinum*, volgens Miquel: *Schoenantus sp.*

Bl. 24. *Leco bulu bulu.* Men leze: *lêkó-bóêlo-bóêlo;* en vergel. Woordenb. op: *lêkó* N°. 3 en *bóêlo.* Door Rumphius genoemd: *Arundinella Minor*, volgens Miq.: *Commelina sp.*

Bl. 35. *Langa langa* (?) Vergel. Woord. op *lánga.* Door Rumphius genoemd: Mal. *Sajor babi*, Lat. *Olus scrofarum*, bij Miq. Deel II, bl. 11, *Vernonia cinerea Less.*

Bl. 51. *Anruda.* Verg. Woordenb. op: *anróêda.* Door Rumphius genoemd: *Folium Tinctorum*, bij Miq. II, bl. 846: *Peristrophe tinctoria Nees.*

Bl. 52. *Bungo bungo* (?) Door Rumphius genoemd: Lat. *Bungum*, bij Miq. II, bl. 826, *Rostellularia diffusa Nees.*

Bl. 56. *Sómboñg* (?) Door Rumphius genoemd: *Conyza odorata*, bij Miq. II, bl. 55, *Conyza balsamifera L.*

Bl. 72. *Kalau kebu* (?) Door Rumphius genoemd: Mal. *Pacu mera*, Lat. *Lonchitis volubilis*, volgens Miq. *Filix sp.*

Bl. 79. *Barang barang.* Vergel. Woord. op: *bárañg* N°. 3. Door Rumphius gen.: *Polypodium Indicum majus.* Volg. Miquel: *Polypodium sp.*

Bl. 120. *Bantiala* (?) Door Rumphius genoemd: Lat. *Nidus germinans*, Mal. *Ruma sumot*, d. i.: *mierennest.* Bij Miq. II, bl. 310, *Myrmecodia tuberosa Jack.*

Bl. 139. *Cattimbau.* Men leze: *katímbañg;* en vergel. Woord. op: *katímbañg* N°. 2. Door Rumphius genoemd: *Globba uviformis*, door Miquel: *Globba sp.*

Ladja lobbe. Men vergelijke Woordenb. op: *ládja* N°. 2 en op: *lóbe*, alsmede op: *lóbá* N°. 1. Door Rumphius genoemd: *Lancquas globba*, als in vorm zoowel met *globba*, als met *lancquas* (men zie: *lañgkóêwasá* = *ládja*) overeenkomende.

Bl. 141. *Catimbang.* Men vergel. Woordenb. op *katímbañg* N°. 2. Door Rumphius genoemd: *Globba Silvestris major*, s. *Galanga mas*, door Miq.: *Globba sp.*

Bl. 146. *Tajeme tajeme.* Men leze *tjéme-tjéme;* en vergel. Woord. op: *tjéme.*

Bl. 156. Mal. en Mak. *Daun baconj* (?) NB. *daun* in alle gevallen slechts Mal. voor het Makass. *lêkó* N°. 3, *blad.* Of er nu in het Mak. al dan niet een *bákoñg* besta, durf ik niet beslissen. Door Rumphius genoemd: *Radix toxicaria*, volgens Miq.: *Crinum Asiaticum L.*

Bl. 163. *Galli galli.* Men leze: *kálli-kálli*, en vergel. Woord. op *kálli* N°. 5.

Bl. 169. *Tonjo.* Men leze *tónjdjoñg;* en vergelijke Woordenb. Door Rumphius genoemd *Nymphaea Indica major.* Volgens Miq. *Nelumbium speciosum L.*

Bl. 173. *Talipu.* Men verg. Woord. op *talípóe.*

Bl. 176. Mal. en Mak. *sajor codock*, en *sajor bintor*, Lat. *olus ranarum* (?) Rumph. beweert, dat de twee eerste uitdrukkingen ook Makass. zouden zijn, en even als de Latijnsche in 't Hollandsch *kikvorschen-groente* zouden beteekenen. Edoch vooreerst is *sajor* enkel Mal., = het Mak. *gáñgañg*, *groente*, verg. Woord. Voorts is *kódokh* ook slechts Mal., = het Makassaarsche *tíñgkoró*, *kikvorsch*, vergel. Woord. Wat eindelijk *bintor* betreft; dit is mij noch in het Mal., noch in het Makass. bekend, welligt verknoei-

jing van het Makass. *tiñgkoró*. Miquel noemt deze plant: *Pistia stratiotes L.*

Bl. 178. *Balla-balla* en *Tsjappo tsjappo*, Lat. *Olus palustre*. Waarschijnlijk te lezen: *bálañg-bálañg*, als veel in de kralen gevonden wordende, vergel. Woord. op *bálañg* N°. 1; en: *tjápoñg-tjápoñg*, vergel. Woord. op: *tjápoñg*. Men vergel. echter ook op: *tjápo* N°. 1. Miq. noemt deze plant: *Pontederia vaginalis Will.*

Bl. 181. *Doñgi-doñgi* (?) Door Rumphius gen.: Mal. *sajor carang* en *Agar-agar carang*, Lat. *Alga Coralloïdes*, volgens Miq. *Fucus, sp.*

Bl. 191. *Bama* (?) Door Rumphius genoemd: Lat. *Acorus marinus*, bij Miq. III, bl. 287, *Enhalus Koenigii, Rich.*

Bl. 210. *Calappa laut.* Vergel. in het Woordenb. *kalápa laóe* op: *kalápa*. Door Rumphius genoemd: *Cocos de Maldiva*, bij Miq. Deel III, bl. 48, *Ladoicea Sechellarum Labill*, dus gen. naar *Sechelles*, eene groep kleine eilanden benoorden Mauritius, die van tijd tot tijd onder water staan, met dat gevolg, dat deze noten door den stroom worden meêgevoerd.

Pausengi. Verg. in het Woord.: *páwo-djáñgki* op: *páwo* N°. 1, en: *djáñgki*.

Bl. 217. *Denañg taypa, de weérga van een manga.* Verg. Woord. op: *dénañg*, en: *taípa*.

DEEL VII.

Bl. 9. *Babesaran*, *Bobesaran*, en *Caju Besaar*, (Lat. *Morus Indica*). Dat deze woorden niet enkel Mal. maar ook Makass. zouden zijn, is geheel onjuist. Bij Miq. I, Afd. N°. 2, bl. 279, *Morus Indica L.*

Bl. 51. "*Babalu Boegis*, d. i.: *koopmanschap, die "de Boegische volkeren te Makassar op de markt "te koop brengen.*" Men leze: *pabáloe-Boégiń*; en vergel. bij *pabáloe* (lett.: *het verkoopen*) het Woord. op: *báloe* N°. 3. Door Rumphius in Lat. genoemd: *Stoechas Celebica* en *Pilosa*, volgens Miq. *Leucas sp.*

Takkan Parran. Men leze: *tákkañg-párañg*; en verg. het Woord. op: *túkkañg*, en: *párañg* N°. 1. Volgens Rumphius is de *Stoechas Celebica* bij de Makassaren ook onder dezen naam bekend, "dewijl men haar als *stijve stokjes* onder het "lage gras vindt staan."

LIJST VAN MAKASSAARSCHE PLANTEN- EN BOOMENNAMEN,

VOORKOMENDE IN HET

MAKASSAARSCH WOORDENBOEK.

(kâñgkoñg).

(kîkirí-kâkará).

(kapoelâga).

(kâpasá); kâpa-kâpasá.

(kêbó). Râppo-râppo-kêbó, = *kalâwasá;* bo'eñga-kêbó.

 (kôbí N°. 2).

(kâmmoe). Kâyoe-kâmmoe.

(ko'ema). Ko'ema-ko'ema.

(kamo'eniñg).

(kamânjñjañg).

(kamânre).

(kamâlo).

(kîtí N°. 2). Kîtí-kîtí.

(katâñgka).

(katâpañg).

(katoempîrisí).

(katîmbañg).

(kato'embará).

(katôndeñg).

(kontoeroeñg).

(kânde). Kânde-kânde-o'elará.

(kôndo N°. 2). Kôndo-kôndo.

(kadâlle).

(kadâwo).

(kânañg N°. 3).

(kâne).

(kanâre).

(kanâwa).

(kâtjañg-gôreñg).

(katjo'eboñg).

(katjo'enda).

(koetjâī).

(ko'enjí).

(kâyoe). Kâyoe-po'eti; kâyoe-Djâwa; kâyoe-po'eli.

(kâra N°. 3). Kâra-kâra; kâra-kâra-rômañg.

 (kâroñg).

(kîra). Kîra-kîra.

 (kêri); kêri-tânro'e; kêri-bayâwo.

(karêta N°. 2), Sal. = *bôtoró.*

(karoentîgi).

(kareyâñgo).

(karo̍enroeñg).

(ko̍enroelóe N°. 1).

 (kı̊rasá),

(karâëñg). Gâñgañg-karâëñg.

(kâlli N°. 5). Kâlli-kâlli.

 (kêloñg N°. 2).

(kôloe N°. 1).

(kôloe N°. 2). Kôloe-kôloe, Sal., = *bóyó-Pampóena.*

(kalı̊ñgkañg). D̆jâmboe-kalı̊ñgkañg.

 (kalı̊ki), Boeg. en Bonth., = *tâñgañg-tâñgañg-nikánre.*

(kalo̍ekoe).

 (kalâpa). Kalâpa-lâóe.

 (kalo̍empañg N°. 1), = *bo̍eñgoró.*

(kalâmbá).

 (kalambâóe), Boeg. = *gánjd̆jeñg-kóñgkoñg.*

(kalı̊ntañg), = *kêloró.*

 (koelı̊rañg), Sal. = *baínañg.*

 (kêloró), = *kalı̊ntañg.*

(kalêleñg); kalêleñg-d̆jé́né, of: lômpo; kalêleñg-tj̆á́di; kalêleñg-tâmbará; kalêleñg-mâli-mâli.

(kalôwá).

 (kaloewâñgkeró).

(kalâwasá).

(ko̍ewalá).

 (kaso̍emba).

(kasato̍eri). Bo̍eñga-kasato̍eri.

 (kâoe N°. 2). Kâoe-kâoe.

 (kao̍ewasá).

(gâñgañg). Gâñgañg-bôsi; gâñgañg-kı̊lá; gâñgañg-kâla-kâla; gâñgañg-pı̊pisı́; gâñgai karâëñg, = *gónra;* gâñgañg-bâóe-balânda, *t̆jamáni-balánda,* vergel. *t̆jamáni.*

 (gâppoeró).

 (gambâre).

 (gâmberé).

 (gamâsi N°. 2).

(go̍endoe).

(gânda-po̍era).

 (gâd̆ja). Lı̊la-gâd̆ja.

(gâñd̆jeñg); gâñd̆jeñg-kôñgkoñg.

(gâroe N°. 1).

 (gênra).

(gônra).

(garo̍eta). Garo̍eta-tê̍doñg.

 (gâllo). Gâllo̍-gâllo.

(gêlañg). Gêlañg-tâna.

(goelimpâpa).

 (go̍eloembâë).

(pâkoe N°. 2). Pâkoe-balâwo.

 (pêñgka).

 (poekiyâñd̆jeñg).

 (pagâga).

 (pâñgi). Pôkó-pâñgi.

 (pâppá N°. 4).

 (pôppó N°. 5). Kâyoe-pôppó.

 (po̍epoeróe N°. 2).

 (papâssañg).

 (pı̊pisı́ N°. 1).

 (pâttoeñg N°. 2). Bo̍elo-pâttoeñg.

 (patato̍elañg).

(patôla N°. 2); patôla-ɔ̀elará; patôla-rômañg-rômañg.

(pândañg); pândañg-râppo, of: pândañg-nikânre; pândañg-bɔ̀eñga, of: pɔ̀edá; pândañg Djâwa, of: pândañg-katîntiñg; pândañg-djâí, of: pândañg-sâbe; pândañg-râmpe, of: bâɔ́e; pândañg-padâllé; pândañg-simbôleñg.

(pɔ̀edé); pɔ̀edé-kôñgkoñg.

(padâda).

(padâllé). Pândañg-padâllé.

(pânne). Pânne-Djâwa.

(pâno N°. 2). Pâno-pâno.

(pɔ̀enɔ́e). Âse-pɔ̀enɔ́e.

(poenâga).

(pânasá).

(pâttjó N°. 2).

(pîtjo). Pîtjo-pîtjo.

(pɔ̀etjá N°. 2).

(pɔ̀etjóe N°. 2).

(pɔ̀etjé).

(pôyo). Pôyo-pôyo.

(pârriñg). Bɔ̀elo-pârriñg.

 (pâre N°. 2). Pâre-pɔ̀enɔ́e.

 (pîriñg). Sîssí-pîriñg. Vergel. *sîssí* N°. 2.

 (pɔ̀eróe N°. 2). Lêmo-pɔ̀eróe.

 (parâñggi). Bɔ̀eñga-bɔ̀eñga-Parâñggi.

 (poenrâñga).

 (parâpa N°. 2), (parâppá N°. 3).

 (parêmpasá).

 (poerôtoe).

 (paratɔ̀egalá). Djâmboe-paratɔ̀egalá.

 (parâda). Râppo-parâda; âse-parâda.

 (parîya); parîya-lâboe; parîya-rômañg-rômañg; parîya-tâloeñg.

(pâla N°. 2).

(pɔ̀eli N°. 1). Kâyoe-pɔ̀eli.

(palîyasá N°. 1).

(poelasâri).

(pâwo N°. 1), Boeg., Bonth., Sal. = *taîpa;* pâwo-pâwo; pâwo-djâñgki.

(pôweñg).

(powâgañg).

 (pâwo-djâñgki).

(pasɔ̀ewí).

 (pâí). Kâyoe-pâí, = *bidára-pâí.*

(pâë N°. 2). Pâë-pâë.

(pâo), Sal. en Bonth., = *taîpa.*

 (bâkká N°. 2). Âse-bâkká.

(bâkóe N°. 2). Bâkóe-bâkóe, = *kâyoe-Sóemba.*

(bâñgko).

(bâkará N°. 1).

 (bâñgkará). Bâñgka-bâñgkará).

 (bîñgkɔ̀eroe).

 (bâñgkalá N°. 2).

 (bagôré).

 (bâñga).

 (bɔ̀eñga). Bɔ̀eñga-êdja; bɔ̀eñga-bâróe; bɔ̀eñga-bɔ̀eñga,

 (bɔ̀eñgoró), = *kalɔ̀empañg* N°. 1.

 (bampêsoé).

 (bâtta N°. 6). Bâtta-bâtta.

 (bâttañg N°. 3).

(bâttañg N°. 4). Bâttañg-bâttañg.

 (bântañg N°. 2); bântañg-binâñga.

 (bâtoe N°. 1). Bɔ̀eñga-bâtoe.

(bo̍etoeñg N°. 3).

(bo̍etoeñg N°. 4). Lâme-Bo̍etoeñg.

 (bênte N°. 3). Bênte-bênte.

(bintatôëñg).

(bantiyâñggoró).

 (bâtará N°. 2), Sal. = *birâlle;* bâtará-tôd̄jeñg.

(bôtoró N°. 1).

(bândá). Âse-bândá.

 (bândiñg).

(bå̍dó N°. 1), Bonth. en Sal. = *birálle.*

(bå̍dó N°. 2).

(bo̍di).

(bo̍doñg). Bo̍doñg-bo̍doñg.

 (bidâra); bidâra-pâí.

(bânne N°. 2), Sal. = *bâttang* N°. 3.

(bo̍ene); bo̍ene-têdoñg; bo̍ene-mari̍ja; lâwi-lâwi bo̍ene.

(banôwa). Bo̍elo-banôwa.

(bôt̄jé).

 (bâd̄já N°. 2).

 (bo̍d̄joló N°. 2).

(bâñjoró).

 (bâyañg N°. 3).

(bôyó); bôyó-soelâpá, of: te̍ne; bôyó-lå̍ba; bôyó-pampo̍ena; bôyó-karâppo̍e; bôyó-bilôkka; bôyó-bôyó balâwo.

(bârañg N°. 3). Bârañg-bârañg.

(bâro̍e N°. 2). Bo̍eñga-bâro̍e; bâro̍e-lâo̍e; bâro̍e-gâllañg.

 (bi̍ra).

 (bi̍riñg). Bi̍riñg-d̄jéné.

 (bi̍roe).

 (bo̍eroeñg N°. 2).

 (bê̤re N°. 3). Bêre-bêre.

(bênroñg). Bênroñg-bênroñg.

(baroeñgâñga).

(binrâpá).

(baramo̍enteñg).

(barâná N°. 1).

(birâlle).

(bâroesoe N°. 1).

(birâëñg).

(bi̍la N°. 2); bi̍la-Balânda.

(bo̍elo); bo̍elo-pârri̍ñg; bo̍elo-pâtto bo̍elo-totôwañg, of: kati̍ntiñg; bo̍elo-banô bo̍elo-kari̍sá; bo̍elo-dêya-dêya; bo̍elo-gâdi bo̍elo-tâllañg, of: pôppó; kâyoe-bo̍elo; bo bo̍elo.

(bilôkka). Verg. *bóyó.*

(balamoetâgi).

(ballâtoeñg).

(bilâlañg); bilâlañg-bâssi; bilâla bayâwo.

(boewâgañg).

(bowâgañg).

(boewâd̄ja). Si̍ssi̍-boewâd̄ja; li̍la-l wâd̄ja.

(bâssará N°. 2).

(bâë N°. 2), Sal. = *áse.*

(bàë N°. 3), = *biñjko̍eroe.*

(bai̍nañg); bai̍nañg-rômañg; bai̍na soelâpá; bai̍nañg-Si̍yañg.

(mâñgkó). Mâñgkó-mâñgkó.

(mâñggisi̍).

 (mâte). — Ta-mâte.

 (mândi). Âse-mândi.

 (mandîke).

(manînjdjo).

 (mâtjañg). Lîla-mâtjañg.

 (mêtjé).

 (mádjânnañg). Kâyoe-mádjânnañg, verg. *djánnañg*. NB. heet te Bantâêñg: *pókórárá*, verg. *rárá* N°. 5.

(mâya N°. 2). Boènga-mâya-mâya.

 (moèri N°. 2). Moèri-moèri.

(marakoèyoe).

 (marapâwo).

 (maratôñgkeñg).

 (maradêdé), vergelijk *tjákará* N°. 1.

 (marâná).

 (marîtja); lâda-marîtja; marîtja-kîdoñg, = *pamoèkoesoé*.

(maralîke).

 (mâli N°. 1). Mâli-mâli.

(mâli N°. 2). Kalêleñg mâli-mâli.

(malatjoèwi).

 (malîlí).

(mâwa).

 (mâwará). Boènga djéné-mâwará.

(mawâï).

 (masôwe).

 (tâñgkoeloé).

(tîñggi). Tîñggi-mônjtjoñg.

 (toègalá). Djâmboe-paratoègalá.

 (tagalakîyoeñg).

 (tâñgañg). Tâñgañg-tâñgañg; tâñgañg-tâñgañg-nikânre; tâñgañg-tâñgañg-djârrá; tâñgañg-tâñgañg-djârrá-kamoèmmoé, en tâñgañg-tâñgañg-djârrá-kêbó; tâñgañg-tâñgañg kâllí.

 (tâñgeré).

 (tâboe); tâboe-gâdîñg; tâboe-tâboe; tâboe-sâla.

 (tâmboe).

 (tîmbo N°. 1). Tîmbo-tîmbo-pâdja.

 (tôbo N°. 3). Tôbo-tôbo.

 (tambâko); tambâko-Kadîri; tambâko-Sañggalêya.

 (tabalîyañg).

 (tibôwañg); tibôwañg-lômpo, of: kôpé; tibôwañg-tjâdi; tibôwañg-tjîkó.

 (tammoekôñjtji).

 (tammoepâwo).

 (ta-mâte).

 (támoèri).

 (tammoelâwa).

 (tantâlisí).

 (tîndo). Tîndo-tîndo.

 (tâna N°. 2). Kâyoe-tâna.

 (téne). Paténe.

 (tâñjdjoñg).

 (tôñjdjoñg), = *talípoé*.

 (tâyo). Tâyo-tâyo.

 (târoeñg).

 (taroeñgâdja).

 (tirotâsí).

 (tâlá N°. 1).

 (tâllañg). Boènga-tâllañg.

 (toèli N°. 2).

 (tâloñg N°. 2).

 (talloèñgañg), = *taloéma*.

 (talîpoé), = *tónjdjoñg*.

(talo᷄ma).

(talîse), = *katâpañg*.

(tolâsi); tolâsi-d̄jâtiñg.

(to᷄ewa N°. 5).

(tâwará N°. 2). Tâwará-tâna, = *tj̄ákará-bêbe*, of: *tj̄ákará-kíti-kíti*, men zie: *tj̄ákará* N°. 1.

(tasâbe). Bo᷄ñga-tasâbe.

(tâëñg).

(taîpa); taîpa-bâñjá, taîpa-bâñjá-pâpañg, taîpa-kalôñgkoñg, taîpa-kâtj̄i, taîpa-dâmmá, taîpa-manîsañg, taîpa-tañggo᷄eni, taîpa-dâëñg, taîpa-manrônroñg, taîpa-tâñgañg-tâñgañg, taîpa-laso᷄ena, taîpa-ko᷄ekkoeloé, taîpa-mâlisí, taîpa-batj̄âñg, of: mâtj̄añg, taîpa-palêyó, taîpa-âná-ôrañg, taîpa-D̄jâwa, taîpa-dôdoró, taîpa-râwo-râwo, taîpa-salêyañg, taîpa-d̄jo᷄eroe-mâta, taîpa-kânre-d̄jâwa, taîpa-Tânriñg-mâta, taîpa-tôd̄jeñg, taîpa-kâtalá, taîpa-balîra, taîpa-dâré, taîpa-sârre, taîpa-bo᷄ekoe-têlañg, taîpa-bo᷄enreñg-bâttañg, taîpa-d̄jârocñg, taîpa-bagôré, taîpa-rôwe-rôwe, taîpa-d̄jîwa, taîpa-kalo᷄empañg, taîpa-kôpé, taîpa-masâle, taîpa-balânda, taîpa-bâlló-âllîñg, taîpa-kamo᷄emmo᷄e, taîpa-bâtoe, taîpa-sâkkoeloé, taîpa-lé᷄leñg, taîpa-bayâwo, taîpa-bo᷄eto-gallârrañg, taîpa-boelâëñg, taîpa-d̄jâmbo-d̄jâmbo, of: d̄jômbe-d̄jômbe.

(taôwa).

(dôké). Sirikâya-dôké.

(dâmará). Dâma-dâmará.

(dâma-dâmará).

(dâdí). Dâdí-dâdí.

(dêdesé). Bo᷄eñga-dêdesé.

(dêya N°. 2). Bo᷄elo-dêya-dêya.

(doeríyañg).

(do᷄eló᷄e). Do᷄eló᷄e-do᷄eló᷄e.

(dalîma).

(nagasâri).

(nípa).

(nâná N°. 5).

(nâní).

(naníri), = *kâñjkoñg*.

(nano᷄enroeñg). Ta-mánano᷄enroeñg.

(nâre).

(narawasâtoe).

(tj̄âñgke).

(tj̄îkoñg).

(tj̄âkará N°. 1). T̄jâkará-kîti-kîti, = *táwará-tána*, verg. *táwará* N°. 2.

(tj̄âkkoeroé).

(tj̄âpo N°. 1).

 (tj̄âpoñg). T̄jâpoñg-tj̄âpoñg.

 (tj̄êmpe). T̄jêmpe-tj̄êmpe.

 (tj̄appo᷄eko).

 (tj̄ampâga); tj̄ampâga-tânro᷄e, en tj̄ampâga-bayâwo.

(tj̄ampâda).

(tj̄ampalagîyañg).

(tj̄âmba); tj̄âmba-D̄jâwa; tj̄âmba-tj̄âmba.

 (tj̄abîya).

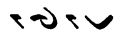 (tj̃ême). Tj̃ême-tj̃ême.

(tj̃amâni); tj̃amâni-Balânda.

(tj̃îdóe). Râppo-tj̃îdóe.

(tj̃andâna).

(tj̃inagɔ̀erí).

(tj̃aramêlé).

(tj̃inrâna), = *tj̃andâna*.

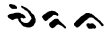 (tj̃ɔ̀elañ̃ N°. 1).

 (d̃jâñ̃gki). Pâwo-d̃jâñ̃gki.

(d̃jâñ̃ggó). Bɔ̀eñ̃ga-d̃jâñ̃ggó.

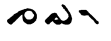 (d̃joempâí).

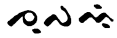 (d̃jâmboe); d̃jâmboe-Marêgé, d̃jâmboe-sêloñ̃g, d̃jâmboe-paratɔ̀egalá, d̃jâmboe-másôñ̃g, of: dâré, d̃jâmboe-tj̃ôñ̃gkilí, d̃jâmboe-kalôñ̃gkoñ̃g, d̃jâmboe-kâpasá, d̃jâmboe-d̃jɛ́né, d̃jâmboe-sɔ̀esoe, d̃jâmboe-marîtj̃a, d̃jâmboe-bôlo; d̃jâmboe-d̃jâmboe.

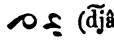 (d̃jâmbo). Taîpa-d̃jâmbo-d̃jâmbo, verg. *taîpa*.

(d̃jâmalá). Âse-bândá-d̃jâmalá.

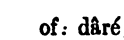 (d̃jâti); d̃jâti-tânroe, d̃jâti-bayâwo.

(d̃jâtiñ̃g). Tolâsi-d̃jâtiñ̃g.

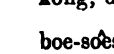 (d̃jârrá N°. 2). Tâñ̃gañ̃g-tâñ̃gañ̃g-d̃jârrá, vergel. *tâñ̃gañ̃g*.

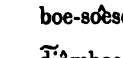 (d̃jêrá). Bɔ̀eñ̃ga-d̃jêrá.

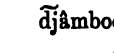 (d̃jâwa). Râppo-râppo-D̃jâwa; pândañ̃g-D̃jâwa; kâyoe-D̃jâwa.

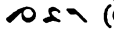 (d̃jâwi). D̃jâwi-d̃jâwi.

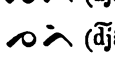

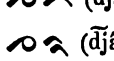 (ñ̃jîla).

(rɔ̀ekóe N°. 1); rɔ̀ekóe-râmbo-râmbo, rɔ̀ekóe-bɔ̀elo-bɔ̀elo, rɔ̀ekóe-sanîgi.

(rɔ̀ekoe N°. 2). Rɔ̀ekoe-rɔ̀ekoe.

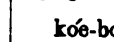 (râga N°. 4). Râga-râga.

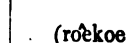 (râñ̃gasá N°. 2).

(râpañ̃g N°. 2). Râpañ̃g-râpañ̃g.

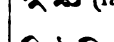 (râppo N°. 2); râppo-bâóe, of: râppo-gâdiñ̃g, râppo-dîdi; râppo-tj̃îdóe; râppo-râppo-D̃jâwa; râppo-râppo-kêbó; râppo-râppo-liyɔ̀e-kañ̃g.

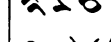 (râmpa-lâla).

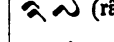 (rôpisí N°. 1),

(rôpisí N°. 2).

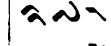 (râmbo). Rɔ̀ekóe-râmbo-râmbo.

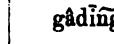 (rambêga).

(roembîya).

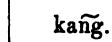 (rîta).

(râd̃ja N°. 2).

(rîyoe). Rîyoe-rîyoe.

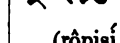 (rêya).

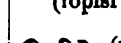 (rârá N°. 5). Pôkó-rârá, Bonth. = *pókó-mád̃jánnañ̃g*; bɔ̀eñ̃ga-rârá.

(rârañ̃g). Rârañ̃g-d̃jâñ̃gañ̃g.

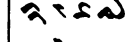 (rɔ̀eroeñ̃g). Rɔ̀eroeñ̃g-rɔ̀eroeñ̃g.

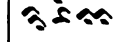 (râwo); râwo-nikânre, râwo-dârá.

(rôwe N°. 1), Sal., = *kalîntañ̃g*, = *kêloró*.

(rôsi). Bɔ̀eñ̃ga-rôsi.

(rasamâlañ̃g).

(lêkó N°. 3).

(lañ̃gkêre).

(lekowâlá), = *bíroe.*

(lañgkóewasá), = *lâdja* N°. 2.

(lâñga).

(lañgôtiñg); lañgôtiñg-tânroé, lañgôtiñg-bayâwo.

(lâñgiriá).

(lâppoñg).

(lampêdo).

(lampóeyañg).

(lôbá N°. 1).

(lôbe). Lôbe-lôbe.

(lamboéto).

(lâmoé). Râppo-lâmoé.

(lâme); lâme-kâyoe, lâme-Boétoeñg, lâme-Kandôrá, lâme-kamoémmoé, lâme-Djâwa, lâme-Balânda, of: lâme-lâme, lâme-tâoe, lêkó-lâme-lâme.

(loémoe N°. 4), = *talóema.*

(lêmo N°. 1), lêmo-kâpasá, lêmo-poéroé, lêmo-pakasoémba, lêmo-marîtja, lêmo-kâmbañg, lêmo-téne, lêmo-kalôló, lêmo-kaloékoe; lêmo-lêmo.

(lamoétasá).

(lantêboeñg).

(lâda); lâda-tânroé, lâda-tjâpá, of: lâsomêyoñg, of: lâda-marîtja, lâda-bâkoé-bâkoé, lâda-kôñgkoñg.

(lâdja N°. 2), = *lañgkóewasá.*

(lîyoeñg). Lîyoeñg-lîyoeñg.

(liyoékañg). Râppo-râppo-liyoékañg.

(lânra).

(lîla). Lîla-boewâdja; lîla-gâdja; lîla-mâtjañg.

(lîli N°. 2). Palîli.

(lêleñg N°. 1). Lêleñg-banôwa.

(lôló N°. 1). Lêmo-kalôló, vergel *lémo* N°. 1.

(laloépañg), = *póyó-póyó.*

(lêleñg-banôwa), menz *lêleñg* N°. 1.

(lálâtañg).

(lêleré). Lelêri.

 (lâwa N°. 2).

(lâwi). Lâwi-lâwi, lâwi-lâwi-boéne, lâwi-lâwi-bâñgkará.

(lôwe N°. 3).

 (loewârañg).

(lâsá N°. 1).

(lasoéna); lasoéna-rômañg, lasoéna-kêl

 (lâoe N°. 2).

 (laîya); laîya-rômañg, of: -tâoe.

 (laoéro), Sal.

 (wârrañg). Boéñga-wârrañg, = *bénroñ bénroñg.*

 (sikâpa).

 (siñgkâppó).

 (sâkkoeloé). Taîpa-sâkkoeloé.

 (sâga).

 (soégi). Soégi-mánâí.

 (sâñga N°. 4).

 (sâñgo N°. 2). Sâñgo-sâñgo.

 (sâppañg).

 (sâppoé N°. 5)

 (sâpponñg). Sâpponñg-bâwi.

 (sampañgâde N°. 1).

(sapâtoe). Bo̍e̍ñga-sapâtoe, = *bo̍e̍ñja-ljapâtoe*, = *bo̍e̍ñga-bîssoe*.

(sapîri).

(so̍emba). Pôkó-so̍emba, = *pôkó-bâkoé-bâkoé*.

(sâmboeñg-bîse).

(sambo̍eta).

(sâmbarâmêntoe).

(simbôleñg). Pândañg-simbôleñg.

(sântañg). Bo̍e̍ñga-sântañg.

(santîgi).

(sâttoeloé).

(sanîgi).

 (sinâoe).

(siyântañg). Bo̍e̍ñga-siyântañg, bo̍e̍ñga-siyântañg-kêbó, bo̍e̍ñga-siyântañg-ê̍dja.

(sârre N°. 2).

(sîri N°. 2).

 (so̍erañg).

 (sirikâya); sirikâya-dôké, of: sirikâya-so̍e̍soe, sirikâya-Balânda.

 (sinrôlo).

(sâlá N°. 2).

(sâlá N°. 4). Sâlá-sâlá.

(so̍e̍li N°. 3), Sal. = *pâtîjó* N°. 2.

(soelâsi), Mal. = *tolâsi*.

 (sîssí N°. 2). Sissí-pîriñg), of: sîssí-pânne; sîssí-boewâ̍dja; sîssí-ôsañg.

(añgkâëñg).

(îpo).

(ôpa N°. 2).

(ampâllassá).

 (êmboñg N°. 2).

 (amâra).

 (o̍enti); o̍enti-boelêrañg, o̍enti-tjô̍mó, o̍enti-mánco̍eroeñg, o̍enti-baînañg, o̍enti-bo̍e̍lo, o̍enti-kâppalá, o̍enti-sarîboe, o̍enti-bâtoe, o̍enti-kamo̍e̍mmoé, o̍enti-tânroé, o̍enti-barâ̍ñgeñg, o̍enti-Mândará, o̍enti-boelâëñg, o̍enti-te̍ne, o̍enti-Balânda; o̍enti-D̍jâwa, of: o̍enti-o̍enti.

 (añjd̍jôrro), Sal. = *kalo̍e̍koe*.

 (iñjd̍jârró).

 (iñjd̍jilîri).

 (ârró N°. 2). Ârró-ârró.

 (înroé).

 (anro̍e̍da). Anro̍e̍da-bo̍e̍ssoé.

 (inrâllé), Toer. en Bonth. = *ka-so̍e̍mba*.

 (o̍erisí).

 (ôrasá). Ôra-ôrasá.

 (âlará); âla-âlará.

(awârrañg).

 (âse); âse-bâkká, âse-lômpo. Âse-kôwasá: âse-lê̍leñg, âse-ra̍e̍kañg, âse-lâpañg, âse-mândi, âse-ê̍dja, âse-bândá-d̍jâmalá, âse-bândá-Segêri, âse-lê̍leñg-ê̍dja, âse-âse-tâba, âse-La-pandaêri, âse-D̍jâwa, âse-mo̍e̍ko, âse-parâda. Âse, of: pâre, po̍e̍noé: âse-kêbó, âse-bayâwo, âse-palâë, âse-tjâmba, âse-bômboñg, âse-kalêñgkeré.

 (êsoé N°. 1). Êsoé-êsoé.

 (ôsañg). Sîssí-ôsañg.

 (âoe-bîne).

(o̍e̍hi), Sal. = het Mal. *o̍e̍bie*, = het Mak. *lâme*.

 (hîsoe). Hîsoe-hîsoe, Sal. = *payaga*.

VERKLARING

DER

BIJ HET MAKASSAARSCH WOORDENBOEK

BEHOORENDE PLATEN.

PLAAT 1, 2, 3 en 4.

Deze platen stellen voor een Makassaarsch vorstelijk huis met slavenverblijf.

Wanneer men een gebouw wil daarstellen, plaatst men dit gewoonlijk midden op een erf, dat door eene *omheining* (kâllí) is omgeven. Aan den ingang van zulk een erf vindt men, wanneer het van voorname inlanders is, eene soort van poort met afdak, genaamd *tâboe-taboé-waŋ̃g*. De grond wordt slechts een weinig geëffend, en al zeer spoedig begint men gaten (kalibo?ŋ̃g) te graven van 80 duim à 1 el diepte, om daarin al de *palen* of *stijlen* (bênteŋ̃g N°. 3) te stellen. [Men zie Pl. 1 (1 en 6)]. Vier dezer palen of stijlen zijn hier benoodigd voor de zoogenaamde entrée of wachtplaats (palâdaŋ̃g) [men zie Pl. 1, N°. 2]; 42 stuks voor de vorstelijke woning [Pl. 1, N°. 3], namelijk 6 over de breedte en 7 over de lengte van het gebouw, waardoor over de lengte gevormd worden 6 vakken, welke den naam dragen van *padasé-raŋ̃g*, en 16 stijlen voor het slavenhuis [Pl. 1, N°. 4], 4 in de breedte en 4 over de lengte; de ingang of wachtplaats is onmiddellijk aan de vorstelijke woning grenzende, terwijl het slavenhuis op eenigen afstand van het genoemde gebouw is gelegen, pl. m. 4 el. De communicatie wordt verkregen door een bruggetje van bamboe, (tête N°. 1) [Pl. 1 (5)], gewoonlijk voorzien van eene leuning, bestaande in een traliewerk van bamboe (wâlla-soèdji). De beschrevene stijlen zijn achtkant behakt, en zwaar 40 bij 40 duim, op eenen afstand uit elkander van ongeveer 2.75 el midden op midden, zoodat de geheele breedte van de vorstelijke woning ongeveer 14 el bij eene lengte van 17 el bedraagt. De korte stijlen (bêteŋ̃g-bôdo (men zie *bénteŋ̃g* N°. 3) gaan op tot onder de kap, zijn dus onderscheiden van lengte; de buitenste stijlen langs de zijwanden over de lengte van het gebouw worden gewoonlijk genoemd *bénteŋ̃g-pakâí*; men zie: *bénteŋ̃g* N°. 3, en *kâí*. De middelste paal van elke rij (bêteŋ̃g-mánârroesoé) [Pl. 1, 3, en 4 (6.)] gaat ter voller hoogte op, en is van boven uitgekeept, ten einde daarin de nok (simoèŋ̃gaŋ̃g) te ontvangen. NB. Wanneer er gesproken wordt van den middelsten paal van het huis, dan rekent men niet mede de *sónroŋ̃g* of *djâmbaŋ̃g*, daar dit gedeelte als het ware

een aanhechtsel is, van voren tot achter aan het huis doorloopende, hier alleen aan de linkerzijde, doch bij vorsten van den eersten rang soms ook aan de regterzijde, beslaande in de breedte de ruimte, besloten tusschen twee rijen palen in de lengte. Wanneer dit aanhechtsel niet gelijkvloers is met het overige van het huis, maar zoo als bij inlanders van minder rang doorgaans het geval is, iets lager, heet het *djámbañg*, en dient tot koken en tot sekreet, hetgeen anders, daar waar men een *sónroñg* heeft, in het achter de vorstelijke woning geplaatste slavenhuis pleegt te geschieden. Is deze *djámbañg* even lang als het overige van het huis, zoo heet zij *djámbañg-sampáppá;* is zij niet zoo lang als het overige van het huis, dan heet zij *djámbañg-áténta.* Wanneer de resterende palen of stijlen in de breedte van het huis een even getal uitmaken, heeft men natuurlijk 2 middelste palen (bênteñg-tâñga).

Op gemiddeld 3 el uit den beganen grond, zijn in de genoemde stijlen door en door gaten gehakt, door welke doorgaande leggers (patôdó, lett. c) [Pl. 3 (7)] gaan; deze loopen echter niet altijd door, soms worden zij tusschen de palen afgezaagd, en heeten alsdan *tónroló.* Zij zijn circa zwaar 15 bij 30 duim. Opsluiting van pennen of gaten heeft geen plaats; zij worden los in de gaten der stijlen gelegd. Over deze *legger's* (patôdó) komen in de lengte van het huis aan weêrszijden van ieder paal of stijl *dwarsleggers* (palâñgga-lômpo, men zie op: lâñgga) [Pl. 3 (8)], zwaar 15 bij 25 duim, met touwen aan de voornoemde leggers (patôdó) vastgemaakt. Vervolgens komen hierop in de rigting der *patódô's*, dus over de breedte van het huis, de zoogenaamde *vloerbalkjes* (palâñggatjâdi) [Pl. 3 (9)], zwaar 15 bij 15 duim, op eenen afstand van circa 70 duim midden op midden, terwijl nog somtijds bovendien over deze *vloerbalkjes* wederom in de rigting der *dwarsleggers*, of *paláñgga lómpo's*, eenige bamboezen worden aangebragt, genaamd *pañgépé*, ten einde deze vloerbalkjes, zoo als de naam *pañgépé* [men zie op *épé* N°. 1] ook aanduidt, op de *palâñgga-lómpo's*, of *dwarsleggers*, vast te drukken. De bindrotting, welke tot dat einde om de *pañgépé's* en de *paláñgga-lómpo's* heen gewonden wordt, heet *pasíkópañgépé.* Wanneer deze *vloerbalkjes*, of *palâñggatjâdi's*, niet doorloopen, maar alleen van den eenen stijl tot den anderen worden aangebragt, dan heeten zij *tóéda*, of *tíndañg-báli.* De vloer (dâseré) [Pl. 3 (10)], bestaande uit gespleten bamboezen, wordt op de beschrevene vloerbalkjes gelegd, ten einde aan de, tusschen de balkjes nog geplaatste, bamboe-stokken (pañgândará) [Pl. 3 (11)] door middel van bindrotting (pañdjâlíñg) te kunnen worden bevestigd. Boven, tot formering van den *zolder* (pamâkkañg), liggen de leggers mede over de breedte door in de stijlen gehakte gaten, en heeten *padóñgkó* [Pl. 3 (12)], terwijl hierover, in de rigting van de *palâñgga-lómpo's*, balken [Pl. 3 (13)] liggen, genaamd *dódosó*, waarboven wederom de vloer op de beschrevene wijze is bevestigd. Ofschoon wij vroeger gezegd hebben, dat alle stijlen van het gebouw geheel opliepen, moet nog vermeld worden, hetgeen ook uit de teekening [Pl. 3] duidelijk te begrijpen zal zijn, dat één der palen (14) op de hoogte van circa 50 duim uit de bamboezen vloer plat is afgezaagd. Deze wordt met den naam van *bénteñg-póloñg*, of *bénteñg-palálañg*, bestempeld, en als offerpaal gebruikt. Men

zie Woord. op: *bénteñg* N°. 3 en *lâlañg* N°. 1. De buitenwanden van het huis [Pl. 1, 2 en 3 (15)] bestaan uit groote vierkante vakken, waarvan de oploopende stijlen (kôlo-kôlo) en de drempels (boven- en onderdrempel) (batôrañg), alle zwaar 15 bij 40 duim zijn. Deze vakken zijn zoodanig afgedeeld, dat er juist zulk een *kólo-kólo* boven elken paal komt. Tusschen de houten verbindingen wordt gevlochten bamboe (pañgânañg) door middel van stijltjes van hout of van heele bamboe bevestigd. Zijn deze stijltjes oploopende, en de *pañgánañg's*, of *gevlochten bamboezen*, liggende, dan heeten zij *kólo-kólo ámênteñg*. Zijn de stijltjes daarentegen liggende, en de *pañjánañg's* oploopende, dan heeten zij *kólo-kólo tápámpañg*. Zijn de stijltjes niet van hout of van heele bamboe, maar van gespleten bamboe, dan heeten zij *ríya-ríya*. In het midden van elk vak wordt op eene hoogte (de zoogenaamde lambrisering hoogte) van 75 duim voor den voorgevel, en p. m.: 1.10 el voor de zijgevels uit de bamboezen vloer gemeten, eene raamopening (tontôñgañg) uitgespaard voor den voorgevel, hoog 75 duim en breed 80 duim, en voor de zijgevels hoog 40 en breed 50 duim, bestaande uit een houten raam, waarvan de zoogenaamde boven en onderdrempel [Pl. 4 (16)] (ânroñg-tontôñgañg) 15 duim, en de staande raamstijlen [Pl. 4 (17)] (kôlo-kôlo) 10 duim breed zijn. In de ramen van den voorgevel, waarvan er één op de teekening is afgebeeld, deelt, omdat die ramen hooger en breeder zijn dan in de zijgevels, een gespleten doorgaande bamboe (âná-tontôñgañg) [Pl. 4 (18)] bij wijze van raamroede de ramen in twee gelijke deelen. Naarmate de ramen breeder zijn, brengt men hierin 2, 3 etc. van zulke raamroeden aan. Dikwijls wordt voor deze ramen van buiten een luik aangebragt van bamboe, of ook wel van *bóéñjkeñg* of *pinañgschaal*, dat alsdan van boven aan den wand wordt vastgebonden, en van onderen door een stuk bamboe kan worden opengezet. Zulk een luik heet *timbákkañg*, of ook wel *djarámbá*. De bamboe, waarmede het wordt opgezet, heet *patóempá*.

Soms heeft men ook een venster, dat tot aan de vloer doorloopt, en bij gelegenheid van overlijden dienen kan tot deur, ten einde het lijk daardoor uit het huis te dragen, welke opening alsdan genaamd wordt *tontôñgañg-sála*.

De deur, of hoofdingang, van de vorstelijke woning (pakêboé) [Pl. 2 (19)] heeft eene bepaalde plaats. Men deelt namelijk de breedte van het gebouw, zijnde hier 14 el, in 9 gelijke deelen; dan moet het negende punt dus op eenen afstand van 1.55^5 el uit de eene, en 8×1.55^5, of 12.44 el, uit de andere zijde gemeten, het midden der eigenlijke deur zijn. Deze deur (pakêboé), hoog 2.70 el, breed 1.20 el, is somtijds geheel van hout; alsdan worden aan weêrszijden houten stijlen [Pl. 2 (20)] (kôlo-kôlo), zwaar 30 bij 15 duim, aangebragt, waaraan zij wordt afgehangen. Bereikt zij niet de volle hoogte, dan wordt van boven nog tot verbinding van de stijlen (kôlo-kôlo) een bovendrempel, *kálañg*, of *tóéda*, of ook wel *tíndañg-bálí* genaamd, aangebragt. Somtijds wordt deze deur ook geheel van bamboe gemaakt, zooals Pl. 4, lett. *d* verduidelijkt. In dat geval heeft men een bamboezen raam, waarvan de oploopende bamboezen [Pl. 4 (21)] *kólo-kólo*, en de liggende [Pl. 4 (22)] *batóraŋ̃* heeten, waartusschen zich staand gevlochten bamboe-werk (pañgânañg)

bevindt, met liggende stijltjes, hetzij van hout of heele bamboe (kôlo-kôlo tápâmpañg), hetzij van gespleten bamboe (rîya-rîya). De deuren draaijen altijd naar binnen open, en worden aldaar door middel van een dwarsbout (kâlañg N°. 1) gesloten.

Omtrent de plaatsing van de deur in de later te vermelden *sîmbañg-tâñga*, valt alleenlijk op te merken, dat die, volgens Inlandsch vooroordeel, nimmer vlak tegenover de voordeur mag komen.

Het inwendige van dit huis bestaat uit de *kâle-bállá* en de *sónroñg*. De *sónroñg* is het reeds beschrevene gedeelte, besloten tusschen twee rijen palen ter regter- of ter linkerzijde.

Het resterende heet de *kâle-bállá*. Het wordt door een op gelijke wijze als de buitenwanden geformeerd bamboezen beschot (sîmbañg-tâñga) in twee hoofddeelen verdeeld, waarvan het voorste dient tot ontvang-zaal, circa 14 ellen lang, bij eene breedte van 8.30 el. Het andere tot huiselijk gebruik, wordt in meer of minder aantal vertrekken, al naar gelang van de behoefte, afgedeeld. In de genoemde ontvangzaal, waarin de reeds beschrevene offerpaal (bêntenñg-pôloñg, men zie Pl. 3 (14), zich bevindt, brengt men op eene hoogte van 80 duim uit de bamboezen vloer, in de rigting der onderste leggers (patôdó), door middel van gaten in de stijlen dwarsleggertjes aan (bâte-bâte) [Pl. 3 (23)], ter lengte van ongeveer 2 el, zwaar 15 bij 20 duim, evenzoo verbonden met opgaande stijlen [Pl. 3 (24.)] (tâoe-tâoe, of: bêntenñg-bêntenñg), zwaar 15 bij 30 duim, welke laatste van boven aan de verlengde *padóñgkó's* worden bevestigd. Dient dit uitgebouwde gedeelte, zoo als hier op de teekening is verduidelijkt, op zij in de zaal tot zitbank; dan heet het *kandawâri*. Wordt het echter achter aan het huis gevonden, in welk geval de verlengde *padóñgkó's* door insgelijks in de stijlen aangebragte *boven-bâte-bâte's* vervangen worden; dan heet dit *tâla-tâla*. Door over deze verlengde padôñgkó's een plank of vlechtwerk te leggen, verkrijgt men onder de kap eene bergplaats, genaamd *lândará*. Behalve de vermelde *padóñgkó* heeft men ook nog een *padóñgkó-kéke*, of: *zoogenaamde kapbalk* [Pl. 3 (25)]. Ter formering van het dak, verbindt men van boven aan de reeds genoemde doorloopende stijlen [Pl. 1, 3 en 4 (6.)] (bêntenñg-mánârroesóe), waarin de nok (simôeñgañg) [Pl. 3 en 4], zwaar 15 bij 30 duim, komt te liggen, door middel van een pen de houten spanten (kasadjântañg [Pl. 3 en 4 (27)], zwaar 15 bij 25 duim, namelijk één aan vóór- en achterzijde van elken stijl [Pl. 3 en 4 (6.)], terwijl deze spanten van onderen tegen de andere stijlen [Pl. 3 (1)] en op de zijwanden [Pl. 3 (15.)] rusten. Aan gemelde *spanten*, of: *kasadjántañg's*, worden over de lengte van het gebouw met touwen vastgemaakt de *gordingen* (lilîkañg) [Pl. 4 (28)], zwaar 10 bij 25 duim, 3 aan iedere zijde van het dak, dus gezamentlijk 6 stuks; over deze *gordingen* (lilîkañg) komen in de rigting der spanten (kasadjântañg) de latten (kâso) [Pl. 4 (29)], vervaardigd van hout, komende van den saguweerboom, zoogenaamde saguweerlatten, waaraan het dekriet wordt vastgehecht; deze latten liggen op eenen afstand van ongeveer 60 duim midden op midden, en worden van boven vorksgewijze door elkander gewerkt, in welke vorken over de lengte van het huis, een doorgaande bamboesstok (pañgêpé), [Pl. 4 (30)], wordt bevestigd, en waartegen de bovenste lagen riet (panrâñgká), [Pl 4 (31.)] worden verbonden. Deze lagen riet

worden vervaardigd uit doorgaande bamboezen (pañgândará) [Pl. 4 (32)], waarom het toegevouwen blad van den *nípa*-boom [Pl. 4 (33.)] wordt heen geregen. NB. te Bantâëñg wordt hiervoor gebezigd het blad van den *tálá*-boom, in Toeratêya *réya*, eene soort van riet. Verder worden de lagen riet aan beide zijden van het dak op twee plaatsen verbonden aan eene doorgaande, op de *gording*, of *lilíkañg* liggende, lat (pabâñgkawâñgañg) door middel van bindrotting of jonge bamboe (patarâtá) ook wel *boéroeñg* N°. 2 bevestigd. Wanneer de bovenste lagen zijn aangebragt, wordt die verbinding afgedekt door een halfcirkelvormig uitgeholde bamboe (pamóeñgañg) [Pl 1, en 4 (34.)], die wordt vastgehouden door kamsgewijze door elkander gewerkte gespletene bamboezen (djâñgka-djâñgka) [Pl 1, en 4 (35)]. Boven deze bamboezen wordt over de lengte van het huis nog eene doorgaande bamboe (pamâllí; men zie: *bállí* N°. 9) [Pl 1, (36)] aangebragt. Ten einde verder die doorgaande bamboe (pamâllí) tegen de kammen (djâñgka-djâñgka) te drukken, worden nog aangebragt, namelijk om de derde, dergelijke vorksgewijze door elkander gewerkte, doch van boven vierkante gespleten bamboezen (râkka-râkka; men zie: *rákka* N°. 3) [Pl 1 (37)]; terwijl, tot verbinding van dit geheele bovengedeelte des daks met elkander, door de *rákka-rákka's* en door het riet dwarspennen (patódó) [Pl. 4 (38)] door en door zijn gestoken. Ter formering van de onderscheidene rietlagen van voor- en achtergevel (sâmboeñglâyañg), gebruikt men van bamboe aan elkander gebondene en naar den vorm of het beloop van het dak bewerkte ramen Pl. 4 (e, f en g). Het onderste hout van het onderste raam [Pl. 4 (39.)] heet *kálañg* N°. 1 of *ságañg*, of *salówañg* N°. 1; de overige houten (40) heeten *pañgépé*. Deze ramen worden alsdan tegen de stijlen Pl. 3 en de bovenleggers aangebragt en vastgehecht. Bij een vorstelijk huis heeft men, zoo als op de teekening, 3 soms ook 5 of 7 zulke ramen. Aan de staande bamboesstijltjes dezer ramen wordt het dekriet vastgemaakt.

Tot versiering van den voorgevel van de vorstelijke woning, worden twee balken of latten (tâppi N°. 3) [Pl 2 (41)], naar het beloop van het dak, aangebragt, ván onderen met een ornament en van boven in den vorm van een koehoorn bewerkt (simbôleñg), dienende tot maskering van nok (simóeñgañg) en gordingen (lilíkañg). Voorts wordt door rietlagen [Pl 2 (42)] in diezelfde rigting van de *táppi's* het beschreven riet nog eens overdekt. Dit riet is bovendien nog verbonden aan staande [Pl 2 (43)] en liggende [Pl 2 (44.)] bamboezen.

Onder de eigenlijke woonverdieping is rondom de palen, van buiten, een staand gevlochten' bamboezen omheining (kâllí-lâmbará), op Pl. 1, 2 en 3 duidelijk zigtbaar, aangebragt, hetgeen alleen dan plaats heeft, wanneer men de ruimte, genaamd *síriñg*, gebruikt tot stalling van beesten. Zij is hier circa hoog 2.75 el, en van een' ingang breed 2.60 el voorzien.

Wat het slavenhuis [Pl. 1 en 2 N°. 4] en de reeds genoemde palâdañg [Pl. 1 en 2 (N°. 2.)] betreft; deze zijn beide nagenoeg op dezelfde wijze zamengesteld. Men merke slechts de navolgende kleine uitzonderingen op: om namelijk ten eerste de *palâdañg*, of het *voorgebouw*, even zoo te kunnen afdekken, als de vorstelijke woning en het slavenhuis, heeft men hier geen' doorgaanden stijl in het

midden, waarop de nok (simôẽngaŋ̃), in de van boven gemaakte inkeping, kan rusten. Daarom wordt, even als bij alle andere gebouwen, die over de breedte uit een even getal palen bestaan [altijd de paal, benoodigd tot de *sónroŋ̃*, niet mede gerekend], een middenstijl [Pl 2 (45.)] aangebragt. NB. Bij een huis van een even getal palen in de breedte, gaan de twee middelste tot aan de bovenlegger (padôŋ̃kó) op; vervolgens worden hier wederom twee stijlen, genaamd *panjámboeŋ̃*, aangelascht, die dan weder even als de beschrevene *bénteŋ̃'s* tot onder de kap opgaan. De toegang tot het *voorgebouwtje*, of *palâdaŋ̃*, geschiedt door middel van een van bamboe gevlochtene trap (sapâna), die uit twee houten (ânroŋ̃), ongeveer zwaar 15 bij 15 duim, ter lengte van pl. m. 8,75 el bestaat, waartusschen gevlochten bamboe wordt gestoken en bevestigd [Pl 1 (46)]. Onder aan den voet van dezen trap plaatst men, ter voorkoming van uitglijden, een' zwaren steen, een stuk hout, of iets dergelijks (baŋ̃kênna sapanâya) [Pl 1 (47)]. Dikwijls heeft men aan de kanten eene leuning (tj̃ótj̃ôraŋ̃), bestaande uit een eenvoudigen bamboesstok. In den gevel van het slavenhuis [Pl 2 N°. 4.] vindt men, even als bij de vorstelijke woning, de volgens de helling van het dak en kruiselings over elkander gewerkte balken (tâppi), echter op veel eenvoudiger wijze geconstrueerd, zoo als de teekening Pl 2 genoeg verduidelijkt. In dezen gevel bevinden zich twee ingangen, waarvan de eene door middel van het Pl 1 (5) beschrevene bruggetje van bamboe, met de vorstelijke woning correspondeert, en de andere enkel tot gebruik der slaven en slavinnen dient. Vóór laatstgenoemde deur vindt men eene soort van trap die geheel en al van de *sapâna* verschilt, en eenvoudig bekend staat onder den naam van *tóéká* of *trap* [Pl 1 (48)], bestaande uit 4 houten stijlen (ânroŋ̃-tóéká), zwaar 10 bij 10 duim, hoog 3,30 el, verbonden door bamboesstokken, waarop de van gespletene bamboe vervaardigde treden (âná-tóéká, of: pâlantóéká) zijn vastgemaakt. Voor beiden, zoowel de palâdaŋ̃ als het slavenhuis, geschiedt de bekapping en afdekking met riet op dezelfde wijze, als hiervoren bij het vorstelijk huis naauwkeurig is beschreven.

PLAAT 5.

Fig. 1. lolîsaŋ̃ (toestel dienende tot het verbrijzelen van de pitten der *kápasá*, of *katoen*). Men zie Woordenb. op: *lólisí*.

Fig. 2. bîssoró (toestel, dienende tot zuivering der katoen). Men zie Woordenb.

a. bâtaŋ̃, men zie: *bâtaŋ̃* N°. 1.

b. bântaŋ̃, men zie: *bántaŋ̃* N°. 1.

c. pakóbîkaŋ̃, men zie op: *kóbí*.

Fig. 3. salâraŋ̃. Men zie: *bîssoró*.

Fig. 4. papêpé-kâpasá (twee werktuigen van rotting, dienende om de katoen in malkander te kloppen). Men zie op: *pépé* N°. 1.

Fig. 5. lawêyaŋ̃ (haspel, waarmede het gesponnen garen van het spinnewiel afgewonden wordt. Men zie op: *láwe*.

Fig. 6. tîŋ̃kerê (spinnewiel). Men zie Woord.

a. bênteŋ̃-bênteŋ̃, lett. a, verg. *bénteŋ̃* N°. 3. NB. 2 groote en 3 kleine.

b. lêkó-tîŋ̃kerê, verg. *lêkó* N°. 3.

c. âná-tîŋ̃kerê.

d. bântañg-tâñga, vergel. bântañg N°. 1.

e. bântañg-dêko, verg. *bántañg* N°. 1, en *dêko* N°. 2.

f. tagâllañg, lett. a, verg. *tágalá*.

NB. Deze *tagállañg* (handvatsel) is bevestigd aan de spil tusschen de twee groote *bénteñg-bénteñg's*, welke den naam draagt van *lémba-lembárañg* lett. *b*, verg. op: *lémbará*.

Fig. 7. rôyeñg (soort van garenwinder). Men zie Woord.

Fig. 8. boelelêñgañg, of: lawêyañg-boelêleñg (insgelijks soort van garenwinder). Men zie op: *boelêleñg*, en *láwe*.

PLAAT 6.

Fig, 1. padjêko (ploeg). Men zie op: *djéko*.

a. padjêko, verg. *djéko*.

b. sîkoe, verg. Woord.

c. gîgi, verg. Woord.

d. batâkañg, verg. Woord.

e. konrâli, verg. Woord.

Fig. 2. ayôka (juk voor buffels of andere trekbeesten). Verg. Woord.

a. sâmbañg, verg. Woord.

b. sambîla, verg. *sambíla* N°. 2.

c. konrâli, vergel. boven Fig. 1, lett. *e*, en Woord. op: *konráli*.

Fig. 3. salâga (egge). Men zie Woord.

Fig. 4. îsará, of *rol*, bestaande hoofdzakelijk in een zwaar stuk hout, dat, na het eggen, door middel van buffels over het land wordt heengetrokken, ten einde den grond nog meer te effenen.

Fig. 5. sâñgko (soort van handschoffel), verg. Woord.

Fig. 6. pakêke, soort van schop, vergelijk op *kéke* N°. 3.

Fig. 7. lembârañg, of: *juk*. Verg. op: *lémbará*.

a. lembârañg-dôëñg.

b. lembârañg-sambalôge.

Fig. 8. bîñgkoeñg (werktuig, waarmede men den grond omhakt). Verg. Woord.

Fig. 9[a]. âssoeñg-lâboe, of: *langwerpig rijstblok*, verg. *ássoeñg*. NB. Dit rijstblok heeft één groote opening (mâta N°. 1) tot scheiding der *léssoró*, of: *paddie-aar*, van den halm (vergel. *léssoró*), en twee kleine openingen (mâta N°. 1) tot het stampen der *léssoró*.

Fig. 9[b]. âloe (rijststamper), verg. *áloe* N°. 2.

Fig. 10. âssoeñg si-mâta, of: bôdo, of: bôdoñg (rijstblok met één opening, of: kort rijstblok, of: rond rijstblok). Verg. *ássoeñg*.

Fig. 11[a]. roêwi-roewîkañg (soort van werktuig, waarmede de weefster de kleuren voor de sâroñg rañgschikt). Verg. op: *roêwí*.

Fig. 11[b]. pañganêyañg (machine, gebezigd tot het opzetten, of opspannen der draden bij het weven). Verg, op: *áne* N°. 1.

1°. pañganêyañg.

2°. patôdó, lett. *a*, vergel. op: *tódó*. NB. soms met *pamúsá*, vergel. op: *pásá* N°. 1.

3°. gîgi.

Fig. 12. tannoêñgañg, of: *weefgetouw*. Verg. op: *tánnoeñg*.

a. bôko-bôko, verg. op: *bóko* N°. 1.

b. pâssa, verg. op: *pássa* N°. 2.

c. pamâloé, verg. op: *báloé* N°. 2.

d. twee tanrâkañg's, of: tanjdjêñgañg's, of:

tañggâkkañg's, verg. op: *tânrá* N°. 1, *táñggá* N°. 2, en *tânjdjeñg*.

e. djâñgka-tânnoeñg, verg. op: *djâñgka*.

f. pasoébí, verg. op: *soébí*.

g. balîra, verg. Woord.

h. pakarâkkañg, verg. op: *kárá* N°. 1.

i. kiñgkîñgañg, verg. op: *kîñgkiñg*.

k. goeloèñgañg, verg. op: *góeloeñg* N°. 1.

l. twee palâpa's, verg. op: *lápa* N°. 1.

m. [NB. verkeerd 122!] tarôpoñg's, met palâttiñg's er in, verg. op: *palâttiñg*.

Fig. 13. pâpasolôrañg (soort van rekje, dienende om het gedurig vallen van de *balîra*, of *schietspoel*, te voorkomen), verg. op: *sóloró* N°. 2.

Fig. 14. pamonêyañg kânre-pasîsirí, of: *aarden pot, om stijfsel in te doen, tot het stijf houden der draden*, verg. *sísirí* N°. 1.

Fig. 15. [NB. ter linkerz. van Fig. 9!] pakâtto (mesje om paddie te snijden), verg. op: *kâtto* N°. 1.

Fig. 16. pasoèkí (bamboezen haak, dienende tot het afstooten van vruchten), vergel. op: *soékí* N°. 3.

Fig. 17. tômpoñg-tômpoñg (een korfje met bamboezen steel, dienende tot het plukken van vruchten). Verg. *tómpoñg-tómpoñg*, lett. *b*, op: *tómpoñg*.

PLAAT 7.

Fig. 1. banôwa (scheede van een kris, of dergel. wapen). Men vergel. Woordenb.

a) balêmbeñg, verg. Woord.

b) pabâbá-sélé, verg. *bábá* N°. 1.

c) pabâbá-tôli-tôli, verg. *bábá* N°. 1 en *tóli*.

d) tôli-tôli, verg. *tóli*.

e) pâdja, verg. *pádja* N°. 4.

Fig. 2. sélé-sapoèkalá (soort van kris). Verg. *sélé, sapóekalá*, en *póekalá*.

a) pañgoèloe (heft), verg. op: *óeloe* N°. 1.

b) lemmet.

c) kânjtjiñg, verg. *kânjtjiñg* N°. 1.

Fig. 3. sélé-sapoèkalá. NB. eenigzins anders van vorm dan de voorgaande.

Fig. 4. sélé-lâmba-tâlloe (kris met drie bogten). Vergel. *lámba* N°. 1.

a) ôtîñg, verg. Woord.

Fig. 5. sélé-lâmba-lîma (kris met vijf bogten). Verg. *lámba* N°. 1.

Fig. 6. sélé-lâmba-lîma. NB. eenigzins anders van vorm dan de voorgaande.

a) met scheede.

b) zonder scheede.

c) de kîli-kîli om de *ótîñg*, verg. op: *kíli*.

Fig. 7. lalâoe (kris met zeven bogten). Verg. Woordenb.

a) kanoèkoe-djâñgañg-djâñgañg, vergel. op: *kanóekoe*.

NB. De krissen zonder zulk een *kanóekoe-djâñgañg-djâñgañg*, genoemd: *tóñgoló*, lett. *doof*, als 't ware *zonder oor*. Men vergel. Fig. 2, 3, 4, 5 en 6.

Fig. 8. insgelijks lalâoe, als hebbende zeven bogten, doch bijgenaamd: *sampána*, van wege de diepe voren, digt bij het heft, men zie letter *a*.

Fig. 9. een soèra (soort van kris) met *negen* bogten. Verg. op: *sóera* N°. 4.

Fig. 10. insgelijks een *sóera* van *negen* bogten doch met *pámoró-síñgkirí*, een bijzonder mooije *pámoró;* en met een antiek heft.

a) met banôwa (scheede).

b) zonder scheede.

c) een talibânnañg, of: krisband (vergel. op: *tâli* N°. 2), genaamd: talibânnañg-tônrabâtoñg, verg. *tônrabâtoñg*.

Fig. 11. een soêra met *elf* bogten.

Fig. 12. een pâroeñg (soort van kris) met *dertien* bogten. Verg. Woord.

Fig. 13. een pâroeñg met *vijftien* bogten.

Fig. 14ª. kalêwañg (soort van sabel). Vergel. Woordenb.

Fig. 14ᵇ. de bij de *kalêwañg* behoorende scheede.

Fig. 15ª. sônrí (soort van sabel). Men verg. Woordenb.

Fig. 15ᵇ. de bij de *sônrí* behoorende scheede.

Fig. 16ª. mândo (wapen, veel in gebruik bij de Dayaksche koppesnellers). Verg. Woord.

Fig. 16ᵇ. de bij de *mândo* behoorende scheede.

Fig. 16ᶜ. een op zij van de *mândo* insgelijks in de scheede gestoken langwerpig mesje.

Fig. 17ª. een kling van de Sôló-sche roovers.

Fig. 17ᵇ. de daarbij behoorende scheede.

Fig. 18ª. een bâdí-goêroe (priesterponjaard). Verg. *bâdí*.

Fig. 18ᵇ. de bij de *bâdí-goêroe* behoor. scheede.

Fig. 19ª. een bâdí-goêroe met een gelukkig teeken, men zie letter *c*.

Fig. 19ᵇ. de bij deze *bâdí-goêroe* behoorende scheede.

Fig. 20. bêrañg (hakmes). Verg. Woord.

Fig. 21. lêñgóe-lâboe (langwerpig schild). Verg. Woord.

Fig. 22. lêñgóe-bódoñg (rond schild). Verg. Woordenb.

Fig. 23. lamêna (een geschubt koperen krijgsharnas). Verg. Woord.

Fig. 24. pântóe (dievenknodsje). Vergelijk Woordenb.

Fig. 25. bâdjoe-rânte (een maliënkolder). Verg. *bâdjoe*.

Fig. 26. karâppe (soort van patroontasch). Verg. Woord.

PLAAT 8.

Fig. 1ª. een sâppóe, of *Dayaksch blaasroer* (vergel. sâppóe N°. 6) op zij gezien, met mâtapôke, of: *lans-punt*, men zie: *e* (vergel. Woord. op *mâta* N°. 1); alsmede met lîyo-lîyo, of: *visier*, men zie: *f* (verg. Woord. op: *lîyo*).

Fig. 1ᵇ. de sâppóe, op haar plat gezien, met twee koperen spijkers plat geslagen in het lemmet, men zie: *g*. NB. Zoo dikwijls als de Dayakker iemand met een blaasroer het levenslicht uitblaast, slaat hij een koperen spijker in zijn wapen.

Fig. 1ᶜ. de bij de *sâppóe* behoorende pijlkoker.

Fig. 1ᵈ. een bij de sâppóe behoorend pijltje, dat aan de spits van een los in een spleet gestoken en zwaar vergiftigd weêrhaakje voorzien is, men vergel.: *h*. NB. als men de pijl uit het vleesch trekt, blijft dit vergiftigd weêrhaakje er in zitten.

Fig. 2. pôke-banrâñgañg (soort lans). Vergel. *pôke*, en *banrâñgañg*.

a) banrâñgañg. NB. hier van *paardenhaar*, ook wel van *bokkenhaar*, enz. Vergel. Woord.

b) tetêñgañg, of: pasôrañg (handvatsel). Verg. op: *têteñg* en *sôrañg*.

c) mâta-pôke (punt der lans), verg. *mâta* N°. 1.

d) banôwa (scheede), verg. Woord.

e) pândó (beslag van *goud*, ook *koper*, enz.), verg. Woord.

Fig. 3. bo̍elo-tâdó, of: *striklans* (verg. Woord. op: *tâdó*), met paarden-hoofdstel en toom, alsmede zadel en karwats.

a) *mâta* (punt der lans), vergel. *mâta* N°. 1.

b) tetêñgañg (handvatsel), verg. op *téteñg*.

c) sîpí (knip der striklans), men zie op: *sípí* N°. 1.

d) ôteré-tâdó (striktouw), men verg. op: *tâdó*.

e) hoofdstel van het paard, bestaande uit *ámbañg-óe̍loe*, of: *band van het hoofdstel*, (verg. *ámbañg*), en: *kókókañg*, of: *stang* (verg. *kókó* N°. 3).

f) ságâñgañg (toom), verg. op: *ságañg*.

g) lâpá (zadel), verg. *lápá* N°. 2.

h) bâbalá (zweep), verg. *bábalá*, lett. *a*.

Fig. 4. een pamo̍e̍loé (soort van lans) met ijzeren punt en banrâñgañg. Verg. Woord.

Fig. 5. een tidj̃ârro̍e (soort van lans) met banrâñgañg, en pândó-Sambâwa, of: *Sambâwaschbeslag*, men zie: lett. *a*, alsmede: poero̍e̍kañg-banrâñgañg (*surtout* voor de *banrâñgañg*), men zie: lett. *b*.

Fig. 6. een pamo̍e̍loé met koperen punt, voorzien van een banrâñgañg van ten deele bokken-, ten deele paardenhaar.

Fig. 7. een pamo̍e̍loé met koperen punt, voorzien van een banrâñgañg van hanenveêren.

Fig. 8. pôke-pâñgka (piek met een lemmet in den vorm van een vork), verg. op *pángka* N°. 1.

Fig. 9. pôke-tañj̃dj̃êñgañg (soort van piek, verg. op tâñj̃dj̃eñg) met een sarômboñg (foudraal van rood laken voor het lemmet), men zie: lett. *a*.

Fig. 10. kañj̃dj̃âï (soort van lans), vergelijk Woordenb.

Fig. 11. pôke-sâñgkoeñg (soort van lans), verg. *sáñgkoeñg*.

Fig. 12. pôke-tâkkañg (soort van piek, die tevens bij wijze van *stok*, of *staf* gebezigd kan worden), verg. *tákkañg*.

Fig. 13. pôke-pâroeñg (soort van slangvormige lans), verg. *pároeñg*.

Fig. 14. een pamo̍e̍loé. Men zie boven Fig. 4, 6, 7.

Fig. 15. sarôba (soort van piek, geheel van bamboe), verg. Woordenboek.

Fig. 16. po̍essoe-po̍essoe (soort van lans, meestal geheel van pinanghout), verg. Woord. op *po̍essoe* N°. 3. NB. door sommigen genoemd: *óla*, verg. *óla* N°. 1.

Fig. 17. gânrañg (soort van *trom*), verg. *gánrañg* N°. 2.

a) oelo̍enna (het bovenste), vergel. *gânrañg* N°. 2.

b) padj̃âna (het onderste), verg. *gánrañg* N°. 2.

c) gantâyañg, of: tambêrañg (banden van bindrotting om de gânrañg), men verg. *gantáyañg* N°. 2 en *tambérañg*.

d) bânneñg (het middelste der gânrañg), men verg. *bánneñg*.

c) bâbalá (de stokjes om meê op de *gánrañg* te slaan), men verg. bâbalá, lett. *b*.

Fig. 18. gêñggoñg (mond-trompetje), vergel. *géñggoñg* N°. 1.

Fig. 19. rabâna (tamboerijn), verg. Woord.

Fig. 20. po̍ewí-po̍ewí (soort van clarinet), verg. *po̍ewí*.

Fig. 21. t̃jiko̍enroe-nibalâbá (paddichalm, aan

het eene uiteinde omwonden met een groot blad), vergel. op *tjikóênroe*.

Fig. 22. sóêlĭñg (fluit), verg. *sóêlĭñg* N°. 1.

Fig. 23ª. goñg (soort van *koperen bekken*), verg. Woord.

Fig. 23ᵇ. papêpé (stokje om meê op de goñg te slaan), vergel. op: *pépé* N°. 1.

Fig. 24ª. kêsó-kêsó (viool), verg. op: *késó*.

Fig. 24ᵇ. pakêsó kêsó-kêsó (strijkstok), verg. op: *késó*.

Fig. 25. tôttoló (bamboezen machine om misdadigers mede te binden), verg. Woord.

Fig. 26. pañgêpé, vergel. *pañgépé*, lett. *f*, op: *épé* N°. 1.

Fig. 27. koerôêñgañg (korf om over een kemphaan te zetten), vergel. *kóêroeñg* N°. 1.

Fig. 28. tôbañg-djâñgañg (korf, om den haan in te dragen, als men naar het hanengevecht gaat), men vergel. *tóbañg* N°. 2.

Fig. 29. tâdji (kunst-hanesporen), men verg. Woord.

Fig. 30. parasîla, men vergel. Woord.

PLAAT 9.

Fig. 1. âná-bâttjiñg (soort van duivelverdrijver), verg. *bâttjiñg*.

Fig. 2. âná-bâttjiñg lâë-lâë (insgel. soort van duivelverdrijver), verg. *bâttjiñg*.

Fig. 3ª. lagoêni (soort van duivelverdrijver).

Fig. 3ᵇ. patêté-lagoêni (een stuk ebbenhout om meê tegen de *lagóêni* te slaan.

Fig. 4. kâñjtjiñg (insgelijks soort van duivelverdrijver), vergel. *kâñjtjiñg* N°. 2.

Fig. 5. soedjikâmma (soort van ijzeren duivelverdrijver).

Fig. 6. tjoerîga (soort van duivelverdrijver), verg. Woordenb.

Fig. 7. sóêlo-lâñgí. Verg. *sóêlo* N°. 1.

Fig. 8. dâmará-lômpo (voorname fakkeltoorts), verg. *dâmará*.

Fig. 9. sîmpá (soort van ronde waaijers), verg. Woordenb.

Fig. 10. toedâñgañg-djóêdjóe-márâdja, eigenl. Boeg., zou in het Makass. zijn: *pamempówañg-djóêdjóe lómpo* (insgelijks soort van duivelverdrijver), verg. *djóêdjóe*, letter *b*.

Fig. 11. sâssoeñg-rîwoe, Boeg. (soort van duivelverdrijver).

Fig. 12. adîdi-wâri (soort van duivelverdrijver), verg. *adîdi*.

Fig. 13. ôdja (soort van duivelverdrijver), verg. Woord.

Fig. 14. ôdja-tikârroeñg (soort van duivelverdrijver), verg. op: *ódja* en *tikârroeñg*.

Fig. 15. bóêlo-lâë-lâë (ook soort van duivelverdrijver). Verg. op: *lâë*.

Fig. 16. bóêlo-palâë-laêyañg. Vergel. op *lâë*, behoort bij *bóêlo-lâë-lâë*.

Fig. 17. bóêlo-sîya-sîya (ook soort van duivelverdrijver). Verg. op: *sîya* N°. 2.

Fig. 18. insgelijks eene soort van duivelverdrijver, bestaande uit:

a) paramâttañg, eigenlijk Boeg., = het Mak. *paróêmoeñg-roemóêñgañg*, zijnde groote holle bamboe.

b) ôdja, verg. boven Fig. 13.

c) adîdi, verg. Woord. en Fig. 12.

d) tinâñgke (een mes met witte strepen

er op gesmeerd), NB. heet in het Boegin. *sinâñgke.*

Fig. 19. âppo (insgelijks soort van duivelverdrijver), verg. Woord.

Fig. 20. kadjâwo, soort van schelp. NB. in het Boeg. beteekent het woord *kadjâwo* ook een *oud mensch*. Van daar wordt deze schelp soms omgekeerd op den drempel van een huis gelegd, met rijst gevuld en daarin wederom een brandende kañjdjôlí gestoken, dewijl men zich verbeeldt, dat een ieder, die zulk een drempel overgaat, ook *oud* zal worden.

Fig. 21. dòendoe-dòendoe, soort van zee-insekt, bij ons genoemd: *zeepaardje*. Naar de beteekenis van *dòendoe*, te weten die van: *zich voorover buigen met het hoofd*, verbeeldt de Inlander zich, dat hij, door zulk een *dòendoe-dòendoe* bij zich te dragen, zijn tegenpartij in het gerigt zal doen *bukken*.

Fig. 22. kop van den vogel, genaamd: *âlóe*. Over het bijgeloovig gebruik van dezen kop zie men Woord. op: *âlóe* N°. 4.

Fig. 23. padoepâñg (wierookvaatje), verg. op: *dòepa*.

Fig. 24. tjakôle. Verg. Woord.

Fig. 25. sînto (insgelijks een duivelverdrijver), verg. op: *sînto* N°. 2.

Fig. 26. pînjdjeñg-bâtoe, een schelp (hier: een paarlemoerschelp), waarop verschillende soorten van spijs onder elkander gewreven worden, bij gelegenheid van het *nipäémóe*, verg. op: *émóe*. Men zie hierbij insgelijks Woord. op *pînjdjeñg* en *bâtoe* N°. 1.

Fig. 27. bâkóe-pabâlle (medicijn-doos), verg. *bâkóe* N°. 3.

Fig. 28. sinjdjakâpe, kleine van tâlá-blad gevlochten doosjes, behoorende in de *bâkóe pabâlle*, men zie Fig. 27.

Fig. 29. lôwa-lôwa, insgelijks een soort van kleine van tâlá-blad gevlochten doosjes, behoorende in de *bâkóe-pabâlle*, men zie Fig. 27, en vergel. Woord. op: lôwa N°. 2, lett. *a*.

Fig 30. bâtoe-lâga-patîtilí, een *bâtoe-lâga*, of: soort van schelp waarop men de geneesmiddelen doet, voor het *zetten van medicinale stippen*. Men verg. Woord. op: *bâtoe* N°. 1 en *tîtilí*.

Fig. 31. sabâñgañg (een groote aarden rookpot). Vergel. op: *sâbañg* N°. 2.

Fig. 32. een bâkóe-karâëñg, gevuld met rijst, en daarin een kañjdjôlí gestoken. Verg. Woord. op: *bâkóe* N°. 3.

PLAAT 10.

Fig. 1. panòemboeñg (soort van pot voor drinkwater) van salabâtta. Verg. Woord.

NB. De *balóeboe* van gelijken vorm, doch grooter; terwijl de *góembañg* nog wederom grooter is.

Fig. 2. koperen bak onder de *panòemboeñg*. Vergel. Fig. 1.

Fig. 3. barânniñg (groote pot voor drinkwater). Verg. Woord.

Fig. 4. bòesoe (kleine pot voor drinkwater). Verg. Woord.

Fig. 5. gòetji (soort van steenen pot). Verg. Woord.

Fig. 6. bòesoe-kadâro (pot voor drinkwater, gemaakt van *kadâro*, of: *klapperschaal*).

Fig. 7. [illegible], voor [illegible].
Verg. Woord.

Fig. 8. [illegible] om uit te drinken,

Fig. 9. [illegible] waterschepper,

Fig. 10. [illegible],

Fig. 11. [illegible] om [illegible] te [illegible] in een kopperdop met een [illegible] uit te krassen; verg. [illegible].

Fig. 12. een [illegible].

Fig. 13. een [illegible], of waterschepper, om het drinkwater uit de [illegible] te scheppen, als mede een [illegible] met een [illegible] zakje er aan, om het mee te filtreeren (tapinañ). Verg. [illegible] N°. 1 en: [illegible].

Fig. 14a. koperen papañyadjalyañ, of tweetal, om de betel en verdere toebehoorten voor een sierih-pruimpje op te presenteren; verg. op: *papañyadjalyañ*. [NB. indien men de van een knop voorziene bovenplaat er afneemt, is het een *palekókañy-patúrtúr*, men verg. op: *lékó* N°. 3.]

Fig. 14b. pamonêyañy-ráppo (koperen bakje voor de pinañg, verged. *bóna* N°. 1, en *ráppo* N°. 2), te plaatsen op de *papañyadjalyañy*, men zie Fig. 14a.

Fig. 14c. pamonêyañy-gámberé (koperen bakje voor de gambir), te plaatsen op de *papañyadjalyañy*, men zie Fig. 14a.

Fig. 14d. pamonêyañy-lêkó (koperen busje voor het betelblad, verg. lêkó N°. 3), te plaatsen op de *papañyadjalyañy*, men zie Fig. 14a.

Fig. 14e. pamonêyañy-palêyó (koperen bakje voor de kalk), te plaatsen op de *papañyadjalyañy*, men zie Fig. 14a.

Fig. 15. [illegible] voor een [illegible], [illegible] N°. 2.

Fig. 16. [illegible],

NB. Zulk een [illegible] wil [illegible] gebruiken, en [illegible] bekend [illegible] [illegible]. Doch bij een [illegible] zijn [illegible] niet zoo diep, met verg. [illegible]. De [illegible] is van gelijken vorm als de [illegible] aan de hoeken met goud belegd [illegible] dere wijze versierd.

Fig. 17. kâtañg (soort van [illegible] doos). Verg. op: *kâtañg* N°. 2.

Fig. 18. lômboñg (soort van sierih-[illegible] schuiflade), verg. *lômboñg* N°. 1.

Fig. 19. padêñgka-dêñgka (toestel [illegible] het onder malkander stampen van de ingr[illegible] voor een sierihpruimpje), verg. op: *dêñgka*.

a) bôdá (koker, waarin gestampt word[illegible], *bódá*, lett. *b*.

b) bôdjoló (het in de *bódá* gestoken, [illegible] ook afzonderlijk geteekende houtje, dat [illegible] knop voorzien, tot aan dien knop toe [illegible] opening dier *bódá* naar buiten gestoken word[illegible] einde het pruimpje, wanneer het gereed is, boven te duwen), verg. *bôdjoló* N°. 1.

c) padêñgka (het stampertje), verg. *padê* lett. *a*, op: *dêñgka*.

Fig. 20. kalakâtti (pinañg-schaar). Ver[illegible] Woordenb.

Fig. 21a. groote koperen papirowañg *kwispeldoor*, verg. op: *pîroe*.

Fig. 21[b]. kleine aarden papirowang. Verg. Verg. Fig. 21[a].

Fig. 22. bamboezen pâpatinrâkkang-kanjdjôlí, of: blaker voor de kanjdjôlí met een kanjdjôlí er in. Verg. *tínrá* en *kanjdjóli*.

Fig. 23[a]. aarden pâpatinrâkkang-padjannâñgang, of: blaker om het lampje op te zetten. Verg. *tínrá*, en djânna N°. 1).

Fig. 23[b]. aarden padjannâñgang, of: lampje, bestaande in een bakje om olij met een pitje op te doen.

Fig. 24. patengkôwang (opiumpijp). Vergel. op: *téngko*.

a) boelôna patengkôwanga (het roer der pijp),

b) tjoeling (kop der pijp). Verg. Woord.

c) machine, om de *tjóeling*, of: *kop*, meê schoon te maken.

d) tjâmmá (stiftje om de opium in de opening der tjoeling te doen), verg. *tjámmá* N°. 2.

e) een bîroe-blad, waarmede de zuivere opium vermengd wordt, verg. *bîroe*.

Fig. 25. kâppará (groot koperen schenkblad). Verg. Woord.

Fig. 26. doelang (soort van houten schenk- of presenteerblad). Verg. Woord.

Fig. 27. tjêperé (soort van platte koperen presenteerschaal). Verg. Woord.

Fig. 28. bôsará (soort van metalen presenteerblad). Verg. *bósará* N°. 2.

Fig. 29. tâlang-boesoe, of: tâlang (verg. Woord. op *tâlang* N°. 1), om de *bóesoe* (verg. Fig. 4 van deze plaat) op te zetten.

Fig. 30. bôkorú (koperen kom). Verg. Woord. NB. als de kom zeer groot is, heet zij: *bâtilí*, verg. Woord.

Fig. 31. een achtkante bandêdja, of: hoekig Chineesch houten presenteerblaadje. Verg. *bandédja*.

Fig. 32. een lôdjong, of rond houten Chineesch blad, of bak. Verg. *lódjong* N°. 2.

Fig. 33. een *vierkante bandédja*. Verg. Fig. 31.

Fig. 34. tâmpalá (een bamboe dat men in den înroe-boom hangt, om de saguweer in te laten druppelen). Verg. Woord.

Fig. 35. bôdá (stuk bamboe gebezigd bij wijze van glas, om saguweer uit te drinken). Verg. op: *bódá*, lett. *a*.

Fig. 36. lâoe (soort van vrucht, wier schaal gebez. wordt als fiesch om saguweer in te bewaren). Verg. *lâoe* N°. 2.

Fig. 37. boeli-boeli (soort van potje voor toovermiddelen). Verg. *bóeli* N°. 1.

Fig. 38. tjapâroe (soort van potje voor bĕdakh of haarolij). Verg. Woord.

Fig 39. ôkong (soort van mandje, gebez. om pot of pan in te zetten, wanneer die van het vuur wordt afgenomen). Verg. Woord.

Fig. 40. ôkong-sângká, soort van ôkong. Men zie Fig. 39.

Fig. 41. bantâlang-ôkong (soort van mandje met handvatsel, gebez. om borden of dergel. in te dragen). Men verg. *ókong*.

Fig. 42. rântang-pânne (een borden-mand). Verg. *rântang* en *pánne*.

Fig. 43. djâla-djâla-rântang, een plat mandje, met een touwwerk van boven, dat, als een net geknoopt, de daarop geplaatste *rântang* voor afvallen bewaart, en tevens dient, om die bij het dragen gemakkelijk vast te houden. Verg. op: *djála* N°. 1 en *rântang*.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Fig. 9. [illegible] een soort van deksel om in te liggen met [illegible]. Verg. op: [illegible] N°. 2.

Fig. 10. [illegible] soort van deksel voor de [illegible]. Verg. Woord. en Fig. 7 van deze plaat.

Fig. 11. [illegible] soort van deksel voor de [illegible]. Verg. Woord. en Fig. 7 van deze plaat.

Fig. 12. [illegible] (een van lontarblad gevlochten deksel voor de [illegible]). Verg. Woord. op: [illegible] en Fig. 7 van deze plaat.

PLAAT II.

Fig. 1. lett. *a*, *b*, en *d*, soorten van gevlochten tîmbo-tîmbo-palôélóe doos, of: koker, om de *palôélóe-nipâmoeng* in te bewaren. Verg. op: *tîmbo* N°. 2 en: *palôélóe* N°. 3.

Fig. 1, lett. *c*, blikken tîmbo-tîmbo-palôélóe. Verg. Fig. 1, lett. *a*, *b*, en *d*.

Fig. 2. een padîngîng-dîngîng, of: *een een tâlâ-blad gevlochten presenteerblaadje* (vergel. op: *dîngîng*) met een tîmbo-tîmbo-palôélóe (vergel. Fig. 1) er op.

[NB. Van de *palekôkang*, om de *palôélóe-nipâmoeng* op te leggen, zie men een voorbeeld op [illegible]uur 14a.]

Fig. 3. een padîngîng-dîngîng, of: *gevlochten presenteerblaadje* verg. *dîngîng*) met een pâtîja e. Verg. Fig. 4.

Fig. 4. een pâtîja, of platte ronde van matin vervaardigde schotel, om visch en dergel. op z eggen: ook ilkwijls gebez. als schotel voor ie een. Verg. *pâtîja* N°. 2.

Fig. 5. tédá een van tikârroeng's vervaardigde schotels. Verg. Woord. op: *tédá*.

Fig. 6. kampang (een van tâlâ-blad gevlochten drinkbeker). Verg. op: *kampang* N°. 1.

Fig. 7. dêring (pot om in te koken). Vergel. Woordenboek.

Fig. 8. tênga, soort van deksel voor de *dêring*. Verg. Woord. en Fig. 7 van deze plaat.

Fig. 9. patâkkó (soort van deksel voor de *dêring*. Vergel. Woord. en Fig. 7 van deze plaat.

Fig. 10. tûngkú-dêring (een van lontarblad gevlochten deksel voor de *dêring*). Verg. Woord. op: *tungku*. en Fig. 7 van deze plaat.

Fig. 11. een gevlochten en met gekleurde stof bekleede patôngkó, of: *deksel* (vergelijk op: *tûngku*) met een koperen schaal er onder. NB. Ten huize van voorname inlanders krijgt ieder, bij het eten, zulk een schaal vóór zich, waarop dan de rijst en toespijzen in verschillende schoteltjes zich bevinden.

Fig. 12. patôngkó-Bânjdjará, of: *Banjdjarmâsinsche patôngkó*, verg. Fig. 11. NB. va gekleurde boombladen.

Fig. 13. patôngkó-Mândará, of: *Mandarsche patôngkó*, verg. Fig. 11.

NB. insgelijks van gekleurde boombladen.

Fig. 14. een kâmpoe, of: lôdjong (ronde hou-

ten bak, verg. Plaat 10, Fig. 32), waarin men de pabâle-balêyañg's zet, één in het midden en zes langs den rand. Verg. Fig. 15.

Fig. 15. een porseleinen pabâle-balêyañg, of: *sambal-potje*. Verg. op: *bâle* N°. 3.

Fig. 16. palîpoeñg-sâmbalá (sambalbak). Vergel. op: *lîpoeñg* N°. 2.

Fig. 17. koperen kimbôkañg, of: handewaschkommetje. Verg. Woord. en Fig. 18 dezer plaat.

Fig. 18. aarden kimbôkañg. Verg. Fig. 17 dezer plaat.

Fig. 19. houten sîroeñg, of: *rijstlepel*, voor keukengebruik. Verg. Woord. op: *sîroeñg*.

Fig. 20. porseleinen sîróe, of: *lepeltje*. Verg. Woordenb.

Fig. 21. sîróe-kadâro, of: *lepeltje van klapperschaal*. Verg. *sîróe* en: *kadâro*.

Fig. 22. houten sânróe, of *groentelepel* voor keukengebruik. Verg. Woord.

Fig. 23. patjêla-tjélâñg (een porseleinen schoteltje, gebez. als zoutvaatje). Verg. op: *tjêla*.

Fig. 24. pâró (rasp). Verg. *pâró* N°. 1.

Fig. 25. kikîrañg (een langwerpig blok hout, met een ijzer aan de eene zijde, dat als 't ware in een rijspoor uitloopt, en gebez. wordt tot uitholling der klappernoot). Verg. op: *kikirí*.

Fig. 26. pakêróe-kalòekoe (klapperrasp). Verg. *kêróe* N°. 1.

Fig. 27. lâoe-pañganrêyañg (een stuk schaal van lâoe-vrucht, dienende tot bord). Vergelijk *lâoe* N°. 2.

Fig. 28. parāñgêyañg (aarden vorm voor het maken van râñge, een soort van gebak). Vergel. *râñge*.

Fig. 29. patjendôlañg (soort van bamboezen raam, gebez. tot het maken van tjêndoló, soort van lekkernij). Verg. *tjéndoló*.

Fig. 30. palañggâāñg (rooster). Vergel. op: *lâñgga*.

Fig. 31. garênseñg, of: pamâdjá (verg. op: *pádjá* N°. 2) Tjîna (ijzeren braadpan met twee oren).

Fig. 32. pamâdjá-Djâppoñg (ijzeren braadpan met één oor.)

Fig. 33. pamâdjá-bòètta, of: sañggârañg (aarden braadpan). Verg. op: *sáñggará*.

Fig. 34. pâlloe-tjâdi (soort van kombuisje, van gebakken aardewerk). Verg.: *pálloe* N°. 2.

Fig. 35. soñgkôlañg (een van lontar-blad gevlochten peperhuis, waar de rijst bij het koken in gedaan wordt). Verg. op: *sóñgkoló*.

Fig. 36. panrírîsañg (soort van bamboezen zeef voor het afgieten van de rijst). Verg. *panrírîsañg*, lett. *b*, op: *rírisí* N°. 1.

Fig. 37. padîñgîñg (een bamboezen wan). Verg. op: *dîñgîñg*.

Fig. 38. djôló, of: djôdjoló (trechter, vergel. op: *djóló*.

NB. gemaakt van een klapperschaal, waarin men een stuk bamboe steekt.

Fig. 39. sòèlañg-lâboe (twee langwerpige bamboesjes, gebez. bij het bakken of braden). Verg. op: *sòèlañg* N°. 2.

Fig. 40. tîmpo (stuk bamboe voor het water halen). Verg. Woord.

Fig. 41. timbòèroeñg (stuk bamboe, om het vuur meê aan te blazen). Verg. Woord.

Fig. 42. galâgañg (los bamboezen dek voor de vaartuigen). Verg. Woord.

Fig. 43. pañjdjârîñg-djârîñg (soort van mat op de vaartuigen). Verg. op *djárîñg*.

Fig. 44. palâppará (een van gespleten bamboe gevlochten mat in de *kâle-biséyañg* der *banâwa's*). Verg. op: *lâpparâ*.

PLAAT 12.

Fig. 1. een bamboezen poepoèkañg, of: *blaasbalg*, voor de smederij (verg. op: *pŏèpoé* N°. 2. NB. Deze blaasbalg bestaat enkel in een regtopstaand dik stuk bamboe, waarin van onderen een dun stukje bamboe (timboèroeñg) gestoken wordt. De lange van onderen met het een of ander omwoelde stok wordt eenvoudig op en neêr gehaald, ten einde wind te veroorzaken, die dan door de *timboèroeñg* een uitweg zoekt, en alzoo het vuur aanblaast.

Fig. 2. padêdé-bâssi (smidshamer). Verg. op: *dêdé* N°. 2.

Fig. 3. papôloñg-bâssi (koudbijtel). Verg. op: *pôloñg*.

Fig. 4. lanrâsañg (aanbeeld). Verg. op: *lânrasâ*. NB. Alleen het bovenstuk van ijzer.

Fig. 5. ijzeren pasîpî (nijptang). Verg. op: *sîpî* N°. 1.

Fig. 6. ijzeren kîkirî (vijl).

Fig. 7. patjîda (soort van ijzeren messen door den patîrî, of: kopersmid, gebez. bij het polijsten). Verg. *tjîda*.

Fig. 8. ijzeren pakâî (haak of lepel om iets meê op te haken of op te nemen) Verg. op: *kâî*.

Fig. 9. ijzeren pá (beitel). Verg. op: *pá* N°. 4.

Fig. 10. een pâra-pâra (rooster, geb. door de patîrî's, of kopersmeden). Vergel op *pâra* N°. 10.

Fig. 11. pañgôké-Tjîna (Chinesche boor). Vergelijk op: *ôké*.

Fig. 12. pañgôké-Mañgkâsará (Makassaarsche boor). Verg. Fig. 11.

Fig. 13. pañgôké-lâboe (lange boor tot het uithollen van krisscheeden). Verg. Fig. 11 en 12. NB. Deze boor in beweging gebragt door middel van het touw aan een stok, gewonden om de draaiklos die zich bovenaan bevindt. Zij is geheel van ijzer behalve de draaiklos, die van hout vervaardigd is.

Fig. 14. paôteré (soort van boor). Vergelijk paôteré lett. *a*, op: *óteré* N°. 1. NB. wordt ingeklopt, en dan omgedraaid.

Fig. 15. houten pâloe-pâloe (hamer, verg. op: *pâloe* N°. 1), behoorende bij de *paôteré*, gebezigd om die in het hout te kloppen. Verg. Fig. 14.

Fig. 16. insgelijks een houten pâloe-pâloe of *hamer*.

Fig. 17. ijzeren pâloe-pâloe, of: *hamer*, met houten steel.

Fig. 18. siñgkôlo (een houten blokje met een ijzeren, of koperen, pennetje er in, gebezigd door de timmerlieden). Verg. Woordenb.

Fig. 19. een bamboesje met *oèmî*, of: *roggeel*, er om, gebezigd tot vijlen.

Fig. 20. pâñgkoeloé (bijl). Verg. Woord.

Fig. 21. pañgikîrañg, of toestel tot het vijlen van krissen, hakmessen en dergelijke meer, die in de daarop aangebragte gleuven gelegd worden. Vergel. Woord. op: *kîkirî*.

Fig. 22. oentêyañg (touwslagersmachine). Vergel. op: *oènte*.

De oentêyañg bestaat: uit een uitgehold stuk bamboe, dat de touwslager in de hand houdt, uit een dunner stuk hout, dat als een spil door het bamboe wordt heengestoken, en uit een hout, dat

aan het midden van die spil bevestigd, van een haak voorzien is, waarmede men het saguweerhaar, of waar men ook touw van maken wille, vasthaakt.

Fig. 23. lâdĭñg-boerânne (soort van mes, waarvan alleen het uiteinde scherp is). Verg. op: *lâdĭñg*.

Fig. 24. darîsañg (twee digt bij elkander geplaatste messen, waarmeê men een rotting afschrapt, door die er tusschen door te trekken). Verg. op: *dârisí*.

Fig. 25. lâdĭñg-pasóennâ (mesje voor de circumcisio). Vergel. op: *sóennâ* N°. 1.

Fig. 26. een bamboezen pasîpí, of: nijptangetje, dat, bij de circumcisio, nadat de *patódó* (men zie Fig. 27) in den penis gestoken en de huid opgeligt is, deze laatste omvat, en door middel van een ringetje, dat aangehaald wordt, zamenknijpt, ten einde het praeputium gemakkelijk te kunnen afsnijden. Verg. Fig. 25.

Fig. 27. patódó (bamboesje, dat, bij de circumcisio, in den penis gestoken wordt). Men vergel. op *tódó*, en zie Fig. 25 en Fig. 26.

Fig. 28. pañggêsará, zijnde een stuk ruwen steen, gebez. om bij het tandenschuren er heele stukken af te breken. Verg. op *gésará*.

Fig. 29. (NB. vlak onder Fig. 16! verkeerdelijk Fig. 30 genoemd!) palêtjó, zijnde een stuk zachten steen, bij het tandenschuren gebezigd, om de afgebroken tanden weder te polijsten of glad te maken. Verg. op: *létjó* N°. 1. Men zie ook Fig. 28.

Fig. 30. kókôkañg (een stuk zacht hout, bijv. van een *tjampága*-boom, waarop men bij het tandenschuren bijt). Verg. op: *kókó* N°. 3.

Fig. 31. pañgoemóeñgañg-mîñjá (aarden toestel gebezigd bij het berooken der Makassar-olij), vergel. vooral op *óemoeñj* N°. 1.

a) patôñgkó, of: palâkkó (deksel van den toestel). Verg. *tóñjkó* en *palákkó*.

b) tâwe, of: tâwe-tâwe (bakje om de reukwerken op te leggen, geplaatst in de *katówañg*, verg. Fig. 31, lett. *d*). Verg. *táwe*.

c) pâpadoñgkôkañg-tâwe (aarden toestelletje waar men de tâwe op zet), men zie Fig. 31, lett. *b*.

d) katôwañg (aarden pot, of: bak, waarin men de te berooken olij doet). Verg. Woord.

e) sîpí-tâwe-tâwe (soort van bamboezen nijptang, om de *táwe-táwe* meê aan te vatten. Vergel.: *sípí* N°. 1.

Fig. 32. palarîkañg-kâyoe (draaibank tot bewerking van houten voorwerpen). Verg. Woord. op: *lárí* N°. 2.

a) djârañg-djârañg (de twee zijstukken van den toestel); verg. *djárañg*.

b) patóempá (de stutten, of voeten van den toestel); verg. *tóempá* N°. 1.

c) dwarshout (pâlañg-pâlañg), dat de beide djârañg-djârañg's te zamen houdt.

d) pañjdjôli (spil tot vastzetting van het dwarshout, lett. *c*). Verg. *djóli*.

e) bamboesjes, om de *patarâï*, of: *leunspan*, (Fig. 32, lett. *f*.) op de *djárañg-djárañg* (Fig. 32, lett. *a*) vast te drukken; terwijl er om die bamboesjes en de *djárañg-djárañg's* een band van gespleten rotting loopt.

f) patarâï (leunspan). Verg. op: *tára* N°. 1.

g) het te draaijen voorwerp.

h) (NB. boven lett. *g!* verkeerdelijk letter *b* genoemd!) het *hout*, of: *wiel*, waarover het touw

loopt, ten einde aan het te draaijen voorwerp geen schokkende beweging te geven.

NB. De man die het hout bewerkt, zit onder aan den voet der *djárañg-djárañg's* op een daarover gelegden plank. Hij die het te draaijen voorwerp in beweging brengt, bevindt zich aan de tegenovergestelde zijde.

Fig. 33. palarîkañg-gâllañg (draaibank voor het polijsten en uitvijlen van tâlañg's, enz.) Men verg. *palarîkañg* op: *lâri* N°. 2.

Fig. 34. pagoerindâñg (toestel om te slijpen). Verg. *goerînda*, en *palarîkañg*, op: *lâri* N°. 2.

a) djârañg-djârañg (de twee zijstukken van den toestel). Vergel. *djárañg*.

b) patóempá (de stutten, of voeten, van den toestel). Verg. op: *tóempá* N°. 1.

c) dwarshout, dat de *djárañg-djárañg's* tezamenhoudt.

d) panjdjôli (spil, of schuif, om het dwarshout, lett. *c* vast te zetten.

e) goerînda (slijpsteenen).

NB. Bij de *pagoerindâñg* zit de man die den steen in beweging brengt, op een plank, gelegd over den voet der *djárañg-djárañg's*, en de ander houdt het te slijpene bij.

Fig. 35. aarden pañganjtjóerañg-boelâëñg (goud-smeltkroesje). Verg. *ánjtjoeróe*.

Fig. 36. sólañg (bamboezen pennen voor het vlechten). Vergel. *sólañg* N°. 3.

Fig. 37. roer met de roerbank, enz., behoorende bij één van de groote vaartuigen, men zie Pl. 16.

a) góliñg (roer). Verg. Woord.

b) sañgkîlañg-irâte (boven-roerbank). Verg. *sañgkîlañg*.

c) sañgkîlañg-irâwa (onder-roerbank). Verg. *sañgkîlañg*.

d) tinrâna sañgkîlañga (de opstaande houten, die het boven- en benedenhout van de *sañgkîlañg* vereenigen). Vergel. op: *tînrá*.

e) sambîla (één of twéé houten vóór één van de tînrá's van een vaartuig aangebragt, waaraan de *pañgîlasó* (men zie lett. *g*), tot zamenvoeging van roer en *sañgkîlañg-irâwa*, vastgehecht is). Verg. op: *sambîla* N°. 2.

f) kakâlóe (ring van bindrotting, waarmede het roer aan de *tînrá* wordt vastgehecht). Verg. op: *kâlóe* N°. 1.

g) pañgîlasá (een sjorring, of: touwen band, waarmede het roer aan de *sañgkîlañg-irâwa* wordt vastgebonden). Vergel. *îlasá*.

Fig. 38. een sañgkîlañg-álônjdjó, of: roerbank met lagen, zoo als men zien kan aan het vaartuig. Fig. 4 op Plaat 17. Verg. *sañgkîlañg*, en: *lônjdjó*.

a) sañgkîlañg-irâte (boven-roerbank).

b) sañgkîlañg-irâwa (onder-roerbank).

NB. De pen, die hier in het roer gestoken is, dient om het roer te sturen en heet *ginjtjiruñg*, verg. op: *ginjtjirí*.

Fig. 39. achterste gedeelte van het vaartuigje Fig. 4 op Plaat 17.

a) palewâï (bamboezen op zij van een vaartuig, dienende om het in evenwigt te houden). Verg. Pl. 17, Fig. 3 en 4; alsmede Woord. op: *léwa*.

b) bâñgkoeñg (soort van haak, aan het uiteinde van de barâtañg (lett. *c* van deze Fig.) om de palewâï (lett. *a* van deze Fig.) meê vast te houden. Verg. Woord.

c) barâtañg (bamboezen, over de breedte van het vaartuig aangebragt, en op zij uitstekende, ten

einde, hetzij onmiddellijk (Pl. 17, Fig. 3), hetzij door middel van de *bâñjkoeñj* (Pl. 17, Fig. 4) de *palewäï's* te steunen.

Fig. 40. gedeelte van de groote vaartuigen op Pl. 16 tusschen de *salómponj*, of *plegt*, en het overige van het schip.

a) lêñgóe-lêñgóe (verschansing die de plegt van het overige van het vaartuig scheidt). Verg. op: *lêñjóe*.

b) lêmba-lembârañg (dwarslegger, waarop de *lêñjóe-lêñgóe* rust). Verg.: *lémba-lembáranj*, lett. *c*, op: *lêmbará*.

c) pâtti-pâtti (dwarslegger vóór de *lémba-lembáranj*, waar de *ánjdjonj* of *boegspriet* (Pl. 16, Fig. 1 en 2, N°. 3) en de *soerémpá's* (Plaat 16, Fig. 1, N°. 4) tegen aan rusten, gelijk ook uit deze figuur zelve te zien is.

d) de tjakâkkañg, of: overloop (een kromhout achter de *lêñjóe-lêñgóe*, waar de kluiver van achteren aan vastgebonden wordt). Verg. op: *tjáká*.

Fig. 41. a) tâdjó, of: oplangers (als 't ware de verlengstukken der *gádiñj's*, doch niet daaraan sluitende). Verg. Woord.

b) gâdiñg (buikstukken, of: vloerhouten). Verg. *gádiñg* N°. 2.

c) tòembalá (dekbalken). Verg. Woord.

Fig. 42. kâdjañg-pâda (soort van rek, waarover men de *kádjañg* of: *mat*, tot beschutting tegen de zon legt, zooals Plaat 17, Fig. 4 te zien is). Vergel. op: *kádjañg*.

PLAAT 13.

Fig. 1. panâmbe (treknet). Verg. Woord. NB. Vervaardigd van kòewal-touw, of ook van: ôtere-Sòemba. Verg. Woord. op: *Sóemba*.

a) bòeto (zak van het net), vergel. Woord.

b) parîmpiñg (touw dat boven en beneden langs den rand van het net loopt). Vergel. Woord.

c) bâtoe (steenen, of andere zware voorwerpen, onder aan het net vastgemaakt, om het te doen zinken). Vergel. *bâtoe* N°. 1.

d) tômba (blokjes, die het bovenste gedeelte van het net op het water laten drijven). Verg. Woord.

e) titîyañg (staken van bâñgko- of ander hout, aan ieder van de uiteinden des nets één, die steed overeind gehouden worden, en waarmeê men het net voorttrekt). Verg. op: *tîti* N°. 3.

f) pamêñgka-mêñgka (de touwen onmiddellijk aan de *titîyañj's* vastgemaakt, in den vorm van de *schooten* op een vaartnig). Verg. op: *pêñjka*.

g) kalêleñg (de touwen, waarmede de *paméñjka-méñjka's*, en alzoo ook het net, worden voortgetrokken). NB. of van *bindrotting*, of van *kokosbolster-touw*. Vergel. op: *kalêleñj*.

NB. dat gedeelte van het net, 't welk zich onmiddellijk aan de *bóeto* aansluit, heet: *pañjépé* (verg. op: *épé* N°. 1). Het overige heet: *pañjémba* (verg. op: *émba* N°. 1).

Fig. 2. pòeká (soort van groot net, dat bijvoorbeeld over de gansche breedte van een rivier wordt uitgespannen en dan toegehaald. Vergelijk Woord. NB. vervaardigd van ôteré-Sòemba (verg. op: *Sóemba*).

a) parîmpiñg (touw, dat boven en beneden langs den rand van het net loopt). Verg. Woord.

b) bâtoe (steenen, of andere zware voorwerpen, onder aan het net vastgemaakt, om het te doen zinken). Vergel. op: *bâtoe* N°. 1.

c) tômba (blokjes, die het bovenste gedeelte van het net op het water laten drijven). Verg. Woord.

Fig. 3. dâri (schepnet). Verg. Woord. NB. De zak van koewaltouw.

Fig. 4. d̃jâla-bo͡ewañ̃ (werpnet). Verg. *bo͡e-wañ̃*. NB. behalve de *tâli*, van garen.

a) tâli (touw van bindrotting, waar het werpnet aan vastzit). Verg. op: *tâli* N°. 2.

b) d̂eloe (het *hoofd*, of: puntig uiteinde, des nets, waar de *tâli* met het net is verbonden.

c) ânâ-ânâ (gedeelte van het net, digt bij de *d̂eloe* (lett. *b*). Vergel. vooral Woord. op: *ânâ*.

d) lâwasâ (gedeelte van het net, volgende op de *ânâ-ânâ* (lett. *c*). Vergel. Woord.

e) bâtoe (steenen, of andere zware voorwerpen, dienende om het net te laten zinken). Vergelijk: *bâtoe* N°. 1.

f) patô̂dó (touw, gestoken door de looden *bâtoe's* (lett. *e*), ten einde deze aan het net vast te maken). Verg. op: *tô̂dó*.

Fig. 5. bî̂la (bamboezen vischfuik). Verg. op *bî̂la* N°. 3. NB. men ziet hier slechts een zeer klein gedeelte. Een *bî̂la* bestaat in een groote menigte van zulke uit opstaande bamboezen vervaardigde stukken, welke in diervoege geplaatst worden, dat men verscheidene vakken of afdeelingen (verg. *tî̂bañ̃* N°. 2) formeert, die hoe langer des te naauwer uitloopen, en ten slotte eindigen in de *boenowânna-bilâya*, d. i. *de binnenste afdeeling van de bî̂la, waarin de visschen als 't ware hun dood vinden*, vergel. op: *bo͡eno*.

Fig. 6. bî̂la-bô̂do (bamboezen korfje, om bij laag water op de visschen te zetten, en ze zoo te vangen). Verg. op: *bî̂la* N°. 3.

Fig. 7. pê̂kañ̃ (vischhengel). Verg. Woord.

Fig. 8. râga (bal van gevlochten rotting). Verg. *râga* N°. 3.

Fig. 9. tôñ̃kó-tôñ̃kó (soort van Chineesch dobbelspel). Verg. vooral Woord. op: *tôñ̃kó;* waar het spel geheel beschreven wordt.

a) een gesloten koperen busje met een vierkanten dobbelsteen er in.

b) het busje geopend, en alzoo de steen zigtbaar.

c) de dobbelsteen er uitgenomen.

Fig. 10. pagalat̃jâñ̃gañ̃ (het blok of bord voor het galât̃jañ̃-spel). Verg. *galâl̃jañ̃*.

NB. Dit spel wordt gespeeld door twee personen, die het blok of bord zoo tusschen zich in plaatsen, dat zij ieder aan hunne regterhand een groote opening, *ânroñ̃* genaamd, hebben, welke dan ook elk als de zijne beschouwt. Nadat de zes, soms ook meer, kleine openingen, *kalô̂bañ̃* genaamd, die ieder van de spelers vóór zich heeft, elk met zeven bagôré-pitten, of dergelijke, gevuld zijn, begint men tegelijk uit één der *kalô̂bañ̃'s* aan zijne zijde de pitten te nemen, en telt die, van de linkerhand naar de regter- voortgaande, één voor één in de daaropvolgende gaten, ook zijn eigen *ânroñ̃* niet te vergeten, uit; alleen de *âroñ̃* van de tegenpartij wordt overgeslagen. De pitjes van de *kalóbañ̃*, waarin men het laatste pitje dat men in de hand heeft, uittelt, dienen om op dezelfde manier voort te tellen. Treft het echter, dat men het laatste pitje juist in zijn eigen *ânroñ̃* uittelt; zoo mag men op nieuw met één der *kalóbañ̃'s* aan zijn eigen' zijde beginnen uit te tellen. Op deze wijze gaat het voort, totdat één der spelers het laatste pitje in een ledig gat uittelt, hetgeen *dólj̃o* heet. Alsdan gaat de ander voort, totdat ook hij *dólj̃o* wordt, waarop de eerste wederom aan de beurt komt, enz. Bij dit *dólj̃o-*

worden, valt op te merken, dat, wanneer men het laatste pitje in een' ledige opening aan zijn' eigen kant uittelt, en er in de tegenover gelegen *kalóbañg* pitjes aanwezig zijn, men zeggen mag: *témbámi*, en alsdan het regt heeft, om die pitjes tegelijk met dat laatste pitje in zijn eigen *ánroñg* te gooijen. Dit neemt echter niet weg, dat onze beurt voorbij is, en de ander wederom moet spelen. Wanneer het eindelijk zoover gekomen is, dat één der spelers aan zijne zijde geen pitjes meer heeft, om meê te tellen, neemt men van weêrszijde de pitjes uit zijn' *ánroñg*, en ziet, hoeveel kalóbañg's men daarmede, evenals bij het begin van het spel, vullen kan. Zoo nu één der spelers één der *kalóbañg's* niet met zeven pitjes vullen kan; heet dit: *nisóesoelóe-mi si-bállá* (er is één huis in brand gestoken). Blijven er twee ledig, zoo spreekt men van: *nisóesoelóe-mi róewam-bállá*, enz. — De ledig gebleven *kalóbañg's* worden met het een of ander digt gestopt en mogen niet meer gebruikt worden bij de eerstvolgende partij.

Zoodra nu wederom één der spelers buiten magte is om te tellen, vult men op nieuw de *kalóbañg's* aan zijne zijde met de pitjes uit zijn' *ánroñg;* en komt men ook nu te kort, zoo worden al wederom één of meer der *kalóbañg's* digt gestopt. Hij, wiens *kalóbañg's* eindelijk alle digt gestopt zijn, krijgt een *kóñgkoñg*, of *streepje*, aan. En het spel is uit.

Heeft men echter het geluk, om bij de tweede of derde, of één der volgende partijen wederom al de *kalóbañg's* te kunnen vullen; zoo wordt één der digt gestopte *kalóbañg's* op nieuw gebruikt, en zoo duurt het spel soms met afwisselend geluk geruimen tijd voort.

Fig. 11. gânrañg-Tjîna (klein rateltje dat de Chinesche klontoñg gewoonlijk in de hand heeft, om zijn komst aan te kondigen). Verg. *gânrañg* N°. 2.

Fig. 12. bord voor het gâla-spel. Vergelijk *gâla* N°. 1.

NB. Dit spel is eigenlijk Boegineesch en onder de Makassaren slechts ten halve in gebruik. Het wordt, even als het dambord, gespeeld door twee personen op een bord met 49 vierkante vakken, waarvan de met een kruisje geteekende *soelisáñgka* (Boeg.) heeten, en wel met 10 zwarte, en 13 witte schijven.

De schijven worden in een regte lijn en nooit in de dwarste geschoven. Ook het slaan heeft in dit spel plaats, doch op geheel andere wijze dan bij het damspel. Wanneer één schijf tusschen twee schijven van de tegenpartij komt, niet ten gevolge van het primitieve opzetten, maar van het verschuiven der schijven, wordt die eene schijf geslagen (nigâla). Bij het opzetten der schijven, begint altoos hij, die de zwarte schijven heeft; en deze moet dan voor de eerste keer altoos in het middelste vak zetten. Voorts zet men eerst al de steenen op aan de eene helft van het bord; dan pas schuift men ze over naar de andere helft. Hij die de zwarte schijven heeft, moet trachten om aan die andere helft van het bord *pôle* te krijgen, als wanneer hij het spel gewonnen heeft. — De taak van hem, die met de witte schijven speelt, is, om zulks te beletten. Het Boeginesche *pôle* nu, waarvoor de Makassaar zich bedient van *báttoe-mi náí* (vergel. Woord. op: *náí* N°. 1) wordt genoemd, wanneer men de zwarte schijven zoo weet te plaatsen, dat men den vijand afsluit, en

toch nog één van zijn eigen schijven bewegen kan, zonder dat de tegenpartij daardoor gelegenheid krijgt om te slaan.

Fig. 13. lâyañg-lâyañg (vlieger). Verg. op: *lâyañg* N°. 1.

Fig. 14. lôgo-spel. NB. gespeeld met *lógo's* of stukjes van de schaal eener kokosnoot, die door middel van stokjes voortgestuwd worden.

Fig. 15. tekêkañg, of: sâmpe (toestel voor de vrachtdieren, om de goederen aan te hangen). Verg. op: *téké* N°. 1, en: *sámpe*.

Fig. 16. zoutpannen met toebehooren.

a) tîñgkasá (walletjes of dammetjes van de zoutpannen), verg. op: *tîñgkasá*.

b) kôroñg (dam), verg. op: *kóroñg* N°. 2.

c) solôñgañg (waterleiding, om het water uit zee naar de zoutpannen te leiden), vergelijk op: *sóloñg* N°. 1.

d) padjêmpañg-solôñgañg (sluis van een zoutpan), vergel. *djémpañg*.

e) kêró-lôdjoñg (soort van bak, soms gebezigd om het zoutwater uit de leiding in de pannen te brengen). NB. meestal bedient men zich van de *kêró-tîmba*, men verg. lett. *f*. Verg. Woord. op: *kêró* N°. 1, en: *lódjoñg* N°. 1.

f) kêró-tîmba (soort van emmers, gebezigd om het zoutwater uit de leiding in de pannen te brengen). Men vergel. letter *e* van deze Figuur, en Woord. op: *kêró* N°. 1, en *tîmba* N°. 1.

g) pâloe-pâloe (klopper, of werktuig om de bedding van een zoutpan meê vast te kloppen), verg. op: pâloe N°. 1.

h) ônjdjó-onjdjôkañg (datgeen, waarop men staat, bij het waterpas kloppen van de bedding der zoutpannen), vergel. op *ónjdjó*.

i) padêñgka (stamper, of werktuig tot het waterpas stampen van de bedding der zoutpannen), verg. op *dêñgka*.

k) pakâî-lâboe, (lange haak, of hark, om het zout in de zoutpannen bij elkander te schrapen), verg. op: *kâî*.

l) pakâî-bôdo (korte pakâî, tot hetzelfde doel gebezigd als de *lange pakâî*, vergel. letter *k* dezer Figuur.

m) schepper, om het zout uit de pannen in manden weg te scheppen.

Fig. 17. een boelêkañg-tâoe-mâte, of: *lijkkoets*. Vergel. Woord. op: *bóêlé*. NB. De hemel van wit doek is er afgelaten, ten einde het geheel beter te kunnen zien!

Fig. 18. de wijd uitéén gevlochten toestel, waaronder het lijk zich bevindt, genomen van de *boelékañg* (Fig. 17 dezer Plaat), waarop hij met een wit, of ook wel met een gekleurd, kleed overdekt, geplaatst wordt.

PLAAT 14.

Fig. 1. pasâpoe-pôêtará (hoofddoek). Vergel. op: *sápoe* N°. 3.

a) tjôêrá (ruit), verg. Woord.

b) sîbará, verg. Woord.

c) kapâla, verg. op: *kapâla* N°. 1.

d) bîriñg-kalênna (zelfkant), verg. op: *bîriñg*.

e) bîriñg-nidjâî (een omzoomde kant), vergel. op: *bîriñg*.

Fig. 2. lîpá (saroñg).

a) paêntêñgañg (staande naad), vergelijk op *êntêñg*.

b) pabirâñgañg (liggende naad), vergelijk op *bírañg*.

c) poènjtja, verg. Woord.

Fig. 3. salòewará-bôdo (kort broekje).

Fig. 4. salòewará-lâboe (lange broek).

Fig. 5. poeròesañg (broekband). Vergel. op: *pòeroesóe*.

Fig. 6. bâdjoe-sôsó (soort van mannen-overkleed), verg. op: *bádjoe*.

Fig. 7. bâdjoe-galênroñg (soort van mannen-overkleed), verg. op: *bâdjoe*.

Fig. 8. bâdjoe-gâdóe (soort van mannen-staatsiekleed). Verg. op: *bâdjoe*.

Fig. 9. bâdjoe-kòetañg (borstrok). Vergelijk: *kóetañg*.

Fig. 10. bâdjoe-ilâlañg, of: palâpá-sôñgó (hemd), verg. op: *lálañg* N°. 1, en: *lápá* N°. 2.

Fig. 11. gâdóe (hofkleed). Vergelijk Woordenboek.

Fig. 12. salòewará-Âtje (soort van broek). Verg. op: *salóewará* en: *átje*.

Fig. 13. bâra-bâra (gordel, of: buikband). Verg. op: *bára* N°. 3.

Fig. 14. tôpe (een soort van *rok*, even als de *lípá* (Fig. 2), doch langer en van fijner stof, bovendien doorgaans met een mooijen rand. Verg. Woordenb.

Fig. 15. tjîpó (soort van witte muts, die het gansche hoofd bedekt, alleen met uitzondering van het gezigt). NB. door de vrouwen gedragen bij het gebed, en wel onder de *talákko*.

Fig. 16. talâkko (soort van lang bidkleed van dunne witte stof voor de vrouwen). NB. Het bedekt het gansche ligchaam, alleen met uitzondering van het gezigt, dat er ternaauwernood uit komt kijken. Onder de *talákko* dragen de vrouwen nog een *tjípó* (Fig. 15).

Fig. 17. moesâlla (het Arab. مصلّى), zijnde niets anders dan een opgevouwen *salínriñg* (verg. op: *salínriñg* N°. 1), waarop men bij het bidden gedurig met het hoofd rust. Verg. Woord.

Fig. 18. djòemba (soort van tabbaard, vooral door de priesters des vrijdags in de moskee gedragen). Verg. op: djòemba, letter *a*.

Fig. 19. bîlañg-bîlañg (rozenkrans). Vergel. op: *bílañg*.

Fig. 20. sôñgkó-kâpe-kâpe (soort van muts voor oude menschen). Verg. op: *kâpe* N°. 3.

Fig. 21. sôñgkó-Ârá (soort van mutsje). Verg. *sóñgkó* en: *Árá*.

Fig. 22. sôñgkó-tjîlo-tjîlo (soort van mutsje van tâlá-blad vervaardigd). Verg. op: *tjílo*.

Fig. 23. insgelijks sôñgkó-tjîlo-tjîlo, doch een eenigzins ander model.

Fig. 24. sîgará-soeròebañg (Arabische tulband). Verg. *soeróebañg*.

Fig. 25. sôñgkó-nidjâí (geborduurd mutsje). Verg.: *sóñgkó* en: *djáí* N°. 2.

Fig. 26. sôñgkó-gâdóe (soort van wit gazen mutsje met een mooi knopje, te dragen bij de gâdóe). Verg. *sóñgkó*, en: *gâdóe*. Men zie ook Fig. 11 van deze plaat.

Fig. 27. sôñgkó-lêleñg (zwart mutsje). Verg. *sóñgkó*, en: *lêleñg* N°. 1.

Fig. 28. sôñgkó-gântañg (soort van mutsje). Verg. *sóñgkó*.

Fig. 29. sôñgkó-patêké (een soort van bamboezen, of: houten, pet, zooals de drijvers van vrachtbeesten gewoonlijk dragen). Verg.: *sóñgkó*, en: *téké* N°. 1.

Fig. 30. pâlo-râga (soort van hoed). Vergel. op: *pâlo* N°. 1, en: *râga* N°. 3.

Fig. 31. pâlo-tj̃împá (soort van gevlochten hoed). Verg. *pâlo* N°. 1, en: *tj̃împá*.

Fig. 32. sarâoeñg (soort van zonne- of regenhoed). Verg. Woord.

Fig. 33. sîgará (soort van staatsiemuts). Verg. Woord.

Fig. 34. boelêkañg (draagstoel). Vergelijk op: *bóêlé*.

PLAAT 15.

Fig. 1. bâdj̃oe-kamoêmmoé (soort van paarsch vrouwen-kleedje). Vergel. Woord. op: *bâdj̃oe*, en *kamoémmoé*.

Fig. 2. bâdj̃oe-râwañg (soort van doorschijnend kleedje voor jonge nog ongehuwde vrouwen). Verg. *bâdj̃oe*, en: *râwañg* N°. 1.

Fig. 3. tôpe-lâlañg (soort van kostbare vrouwen-broek, met *bâñjkeñj-tópe*, of: mooije soort van rand, bijv. bij trouwen en dergelijke plegtigheden gedragen). Vergel. op: *tópe*, en: *lâlañg* N°. 1.

Fig. 4. bâdj̃oe-lâboe (soort van lang vrouwenkleedje). Vergel. op: *bâdj̃oe*, en: *lâboe* N°. 1.

NB. Zoowel door jonge vrouwen, als door vrouwen van 16—40 jaar gedragen. In het eerste geval liefst *kóndo-kóndo*, vergel. Woord. op *kóndo* N°. 3; in het laatste gewoonlijk van *kalañgkâri*, of: *gebloemd katoen*.

Fig. 5. pasâpoe boêñga-bâroé nirênda (gele pasâpoe met een mooijen bewerkten rand). Men verg. op: *sâpoe* N°. 3, op: *boêñga*, en: *bâroé* N°. 2, [illegible]ode op: *rênda*.

[illegible]g. 6. een pasâpoe-êdj̃a, of: *roode pasâpoe* (, vergel. Fig. 5 van deze Plaat), met *rôi-rôili*. NB. Deze *rôi-rôili* bestaan gewoonlijk in een *patôdó*, of: *tandenstooker* (verg. Woord. op: *tôdó*), een *pakâi-tâi-tôli*, of: *oorlepeltje* (, verg. op: *kâi*), een *pasoêbí-kanoêkoe* (vergel. op: *soêbí*) en een *pamonéyañg-tâmbará*, of: *doosje voor tegengift* (verg. op: *bóne* N°. 1, en: *tâmbará*). De vrouwen van geboorte dragen meestal zulk een *pasâpoe* met *rôi-rôili* over den eenen schouder.

Fig. 7. âkasá (buikgordel eener barende vrouw). Verg. op: *âkasá* N°. 1.

NB. De knoop komt van voren, en daarin doet men bij gelegenheid van bevalling een *lámepakasoêmba* (vergel.: *lémo* N°. 1) en een kalômpiñg (verg. Woord).

Fig. 8. dj̃oêñgge (hoofdtooisel van gekleurd papier en dergel. voor de padj̃ôgé's). Vergelijk Woordenb.

Fig. 9. pônto-nâga (soort van armband). Verg. op *pónto*, en: *nâga*.

Fig. 10. pônto-sipâppá (soort van armband). Vergel.: *pónto*, en: *pâppá* N°. 3.

Fig. 11. boêñga-bôdj̃oló (bloem van het binnenste van den bôdj̃oló-boom). Verg. op: *bôdj̃oló* N°. 2.

NB. Door den bruidegom in het haar der bruid gestoken.

Fig. 12. lâlañg-Tj̃îna (Chinesche regen- of zonnescherm). Vergelijk *lâlañg* N°. 2. NB. van geolied papier.

Fig. 13. pâwo-pâwo, of: *geldbuidel*, met toebehooren. Verg. op: *pâwo* N°. 2. NB. gewoonlijk van *rood* laken.

a) dj̃alêpeñg (soort van knop, meestal van hoorn), vergel. Woord.

b) poerôesañg (schuifband om de *páwo-páwo* open en toe te halen). Verg. op: *pôeroesoé*.

c) pamonêyañg-tambâko (tabaksdoosje), verg. op: *bóne* N°. 1, en op: *tambâko*.

d) mâïlí (een doosje, of kokertje, waarin een geschreven talisman gedaan wordt), vergelijk op: *mâïlí*. NB. Bij voorname Inlanders is dit doosje soms van goud.

e) pakâí (haakje van hoorn), vergel. op: *kâí*. Dit dient om het een of ander, bijv. het striktouw voor de hertejagt (ôteré-tâdó) meê vast te haken.

NB. het touw boven aan de Figuur wordt gebezigd om de *páwo-páwo* om het lijf te binden.

Fig. 14[a] en Fig. 14[b]. lôpá-lôpá-tambâko (van tâlá-blad gevlochten tabaksdoosjes). Verg. op: *lôpá* N°. 2.

Fig. 14[c]. ambelâóe (soort van schelp, gebezigd als tabaksdoosje). Verg. Woord.

Fig. 15. salâppa-kañgkâñgañg (doosje van koper, of ander metaal, bestemd voor de ingredienten van een sierihpruimpje). Vergelijk op: *salâppa*, en: *kâñgkañg* N°. 2. NB. Dikwijls in de *páwo-páwo* gedragen.

Fig. 16. sêñgkañg (tangetje voor het uittrekken van de haartjes van den baard. Verg. Woord.

Fig. 17[a]. tjîñjtjiñg sîmpoeñg-pamâí (soort van ring, bestaande uit vijf ringetjes), zooals die zich voordoet, wanneer de ringetjes in malkander gezet zijn. Verg. op: *sîmpoeñg*.

Fig. 17[b]. dezelfde ring, als bij Fig. 17[a], maar met de ringetjes uit elkander genomen.

Fig. 18. bâñgkará (soort van oorversiersel). Verg. Woord.

Fig. 19. sôebañg (soort van oorversiersel). Verg. Woord. NB. de *sôebañg* verschilt hierin van de *bâñgkará* (Fig. 18), dat zij slechts een gouden staafje is, dat men door de oorlel steekt.

Fig. 20. sôñgkó-âná Tjîna (Chineesch kindermutsje van katoen of dergelijke). Verg. *sôñgkó*.

Fig. 21. sôñgkó-kanrôepí (soort van kindermutsje ook van katoen, of dergelijke). Vergelijk: *kanrôepí*.

Fig. 22. tjîpó (ook soort van kindermuts van katoen, of dergel.) Verg. Woord. NB. door vorstelijke kinderen gedragen totdat zij besneden zijn, inzonderheid wanneer zij gaan baden, schelpen zoeken, of op andere wijze zich buiten vermaken.

Fig. 23. sôñgkó-kâpe-kâpe-âná (soort van katoenen kap voor kinderen). Verg. op: *kâpe* N°. 3.

Fig. 24. sôñgkó-pôeñgoesoé (ook soort van kindermuts van katoen, of dergelijke). Vergelijk Woord. op: *pôeñgoesoé*.

Fig. 25. ôto (borstlap voor een kind). Verg. *óto* N°. 1.

Fig. 26. lêmba-lembârañg (soort van jukje door vorstelijke kinderen om de schouders gehangen), met één *tôkeñg-sibâtoe*, zijnde: een *kalssieraad, bestaande in één stuk goud;* of met onderscheidene *tâli-tâli's*, zijnde: *kleine ronde gouden plaatjes*.

a) lêmba-lembârañg, verg. op: *lémbará*.

b) tôkeñg-sibâtoe, verg. op: *tôkeñg*.

c) tâli-tâli, verg. op: *tâli* N°. 1.

Fig. 27[a]. een witte doek, waarin men een met Arabische woorden beschreven papiertje gewikkeld heeft, om den arm van een kind gebonden.

Fig. 27[b]. djîmá-boelâëñg (een gouden amulet in den vorm van een kinderarmbandje). NB. gedragen onder den bij Figuur 27 lett. *a* omschreven witten doek.

Fig. 28. djêmpañg (plaatje van koper of ander

metaal, gedragen door jonge meisjes tot bedekking van het *pudendum*). Verg. Woord.

Fig. 29. lâso-lâso (een in goud nagemaakte *penis*). NB. soms door prinsjes gedragen, zoo lang als zij nog geheel naakt loopen.

Fig. 30. tatòemboe (soort van koffer, van roembîya-blâren). Verg. Woord.

Fig. 31. bòèn̄gkeñg (ook soort van koffertje). Verg. Woord. op: *bòèñ̄gkeñg* N°. 2.

Fig. 32. têbá (een van tâlá-blad gevlochten koffertje tot bewaring van papieren en kleêren). Verg. op: *têbá* N°. 2.

Fig. 33. rântañg (soort van mand met verdiepingen). Verg. Woord.

Fig. 34. bâkóe (soort van mand van tâlá-blad). Verg. op: *bâkóe* N°. 3.

Fig. 35. bâkóe-lêkó (mand voor de sierihverkoopers). Verg. op: *bâkóe* N°. 3, en op: *lékó* N°. 3.

Fig. 36. pamonêyañg-kanâre (mand voor kanâre-noten). Vergelijk op: *bóne* N°. 1, en op: *kanâre*.

Fig. 37. karâñjd̄jiñg-lâsá (mand voor de verkoopers van de vrucht, genaamd: *lâsá*). Vergel. op: *karâñjd̄jiñg*, en: *lâsá* N°. 1.

Fig. 38. kambôti-lâlo, of: — *dâré* (een van bladeren gevlochten mandje). Verg. op: *kambóti*, op: *lâlo* N°. 1, en op: *dâré*.

Fig. 39. een *talâd̄ja*, of: *van lontarblad gevlochten doos*, in den vorm van een *doerîyañg* (soort van vrucht), gebezigd om *kanâre* en allerhande lekkernijen in te doen. Verg. Woord. op: *talâd̄ja* en *doerîyañg*.

Fig. 40. kapôpañg (een pinañg-schaal gevouwen en zorgvuldig digtgenaaid, geb. om rijst, en ook om kiceren in te doen). Verg. op: *kapópañg* N°. 2.

Fig. 41. talempâñgañg (insgelijks een pinañg-schaal tot hetzelfde doel als de *kapópañg* (Fig. 40 dezer plaat) gevouwen, doch minder zorgvuldig digtgemaakt.

Fig. 42. een andere vorm van *talâd̄ja*, als bij Figuur 39 dezer plaat. NB. niet in den vorm van een' doerîyañg-vrucht.

Fig. 43. salôssó-tawâro (soort van koker, gemaakt van de *palâpa* des roembîya-booms, tot bewaring van sagomeel). Vergel. op: *salósso*, en: *tawâro*.

Fig. 44. ballâsse-bêrasá (rijstzak). Vergelijk Woordenb.

Fig. 45. pòesa (kalkmandje). Verg. Woord.

Fig. 46. kanròepí (zak, of: zakje, van lontarbladen, waarin men *âse-lólo*, of: *jonge paddie*, bewaart). Verg. op: *kanróepí*.

Fig. 47. ballâsse-dôwé (zak voor duiten). Verg. *ballâsse*, en: *dôwé*.

Fig. 48. *kambîlo* (soort van doos, of kist, van lontarblad). Verg. Woord.

Fig. 49. d̄jâlí (rottingmat). Verg. *d̄jálí* N°. 1.

Fig. 50. kâmpilí-dôwé (zak voor duiten van karôró). Verg.: *kâmpilí*, en: *karóró*.

Fig. 51. salâka (soort van bamboezen vuurmandje, gebez. tot het bewierooken van kleeren). Verg. *salâka* N°. 2.

Fig. 52. een *sêró*, of: *waterschepper*, van *pisañg-blad*. Verg.: *sêró* N°. 1.

Fig. 53. een *sêró*, of: *waterschepper*, van *pinañg-schaal*.

Fig. 54. êen soort van *bâkóe*, of mandje, dienende als werkmandje, of ook, om het een of ander cadeau in toe te zenden. Verg. *bâkóe* N°. 3.

Fig. 55. een dâtj̄îñg-Tj̄îna, of *Chinesche balans*.

a) stok der balans. NB. Hieraan vindt men, hetgeen uit de teekening niet blijkt, drie rijen streepjes, die ieder op onderscheiden afstand van de haak (letter *c*) een' aanvang nemen.

b) gewigt, dat al naar de zwaarte van het te wegen voorwerp verschoven wordt.

c) de haak, om het te wegen voorwerp aan te hangen.

d) [NB. verkeerdelijk *a* genoemd!] lus, waaraan men de balans vasthoudt, wanneer men voorwerpen te wegen heeft, die *één kâtti*, of daar beneden, zwaar zijn. Alsdan begint men te tellen bij het eerste streepje der verst van de haak verwijderde rij streepjes. De afstand tusschen twee streepjes geeft dan telkens een verschil in zwaarte van *één zestiende kâtti* te kennen.

e) lus, waaraan men de balans vasthoudt, wanneer men voorwerpen te wegen heeft, die meer dan *één kâtti*, tot *vijf kâtti's* toe, zwaar zijn. Alsdan begint men te tellen bij het eerste streepje der minder ver van de haak verwijderde rij streepjes. Wanneer het gewigt op de hoogte van dit eerste streepje hangt, is het te wegen voorwerp *één katti* zwaar. De afstand tusschen twee streepjes geeft dan telkens een verschil in zwaarte van *twee zestienden kâtti* te kennen.

f) lus, waaraan men de balans vasthoudt, wanneer men voorwerpen te wegen heeft, die meer dan *vijf kâtti's* tot *vijf en twintig kâtti's* toe, zwaar zijn. Alsdan begint men te tellen bij het eerste streepje van de minst ver van de haak verwijderde rij streepjes. Wanneer het gewigt op de hoogte van dit eerste streepje hangt, is het te wegen voorwerp *vijf kâtti's* zwaar. De afstand tusschen twee streepjes geeft dan telkens een verschil in zwaarte van *één kâtti* te kennen.

Fig. 56. tj̃ɔ̂epá-bêrasá (rijstmaat, bestaande in een klapperdop). Verg.: *tj̃ɔ́epá* N°. 2.

Fig. 57. tj̃ôroñg-tj̃ôroñg (Chinesche rekenmachine). Verg. op: *tj̃óroñg* N°. 2.

NB. de schijven kunnen op- en neêrgeschoven worden. Voorts zij slechts opgemerkt, dat men de eerste rij bezigt voor de éénheden, de tweede voor de tientallen, enz.

PLAAT 16.

Fig. 1. een padoewâkañg, of: *handelsvaartuig*, hebbende een kluiver en buitenkluiver, twee razeilen en een gaffelzeil in het midden (vergelijk Woord. op: *kalêweré*, en: *tj̃ój̃oró* N°. 1, alsmede op: *sómbalá*); met een paar lêpa-lêpa's. Vergelijk Woord. op: *padoewâkañg*, en op: *lépa* N°. 4.

NB. deze Figuur is ongeveer een honderdveertigste van de ware grootte.

N°. 1. lɔ̂enasá (kiel), verg. Woord.

N°. 3. âñj̃dj̃oñg (boegspriet), verg. Woord.

N°. 4. soerêmpá (twee elkander kruisende houten, op wier snijpunt de boegspriet rust), verg. Woord.

N°. 6. lêñgóe-lêñgóe, lêmba-lembârañg, pâttipâtti, en: tj̃akâkkañg. Verg. Plaat 12, Fig. 40, lett. *a*, *b*, *c*, en *d*, waar deze deelen ieder afzonderlijk duidelijk zijn afgebeeld.

N°. 20. bâoe (ra), verg. op: *bâoe* N°. 3.

N°. 21. pelôkañg (giek), verg. op: *pélo*.

N°. 25. gantâyañg (ra-banden). NB. deze *gantâyañg's* worden door de rottingoogjes van het

zeil (parîmpiñg) heengestoken, en vervolgens aan de *bâoe* en *pelôkañg* vastgemaakt. Verg. op: *gantâyañg* N°. 1, en op: *parîmpiñg*.

N°. 27. bóebóekañg (vallen), vergelijk op: *bóeboé* N°. 1.

N°. 28. pôkó (bras), verg. op: *pókó* N°. 1.

N°. 29. lôlo (toppenend), verg. op: *lólo* N°. 4.

NB. de *galâgañg*, die op de *padoewâkañg* den grond van de *kâle-biséyañg* (*het tusschendeks*) bedekt, zie men Plaat 11, Fig. 42.

Eindelijk wat de op alle groote vaartuigen voorkomende *tâdjó's* (oplangers), *gâdiñg's* (buikstukken, of: vloerhouten) en *tóembalû's* (dekbalken) betreft; zoo vergelijke men Plaat 12, Fig. 41.

Fig. 2. een papalîmbañg, of: *vaartuig tot 't overzetten van goederen en personen*, hebbende een kluiver en een razeil (verg. Woord. op: *kalêweré*, op: *îjôljoró* N°. 1, en op: *sómbalû*); alsmede een lêpa-lêpa met een paar watervaten er in. Vergel. op: *limbañg* en *lêpa* N°. 4.

NB. Deze Figuur is ongeveer een honderdveertigste van de ware grootte.

N°. 2. bóekkóe (verdek in den vorm van een dak). Vergel. op: *bóekkóe* N°. 3. NB. Hierbij heeft men, even als bij het dak van een huis: een *simóeñgañg*, *kasadjântañg's*, *lilîkañg's*, *kâso's*, *patóñgkó*, men vergelijke dus hierbij de vier eerste platen, alsmede de daarvan geleverde verklaring. Bovendien merke men op, dat het hout onder aan de beide randen van de *bóekkóe* den naam draagt van: *tîñgkañg*; voorts dat de ruimte onder de *bóekkóe* genoemd wordt: *kóeroeñg* (verg. op: *kóeroeñg* N°. 2); eindelijk, dat het bovenste gedeelte van de *bóekkóe* niet, zooals bij het dak van een huis, *boemboéñgañg*, maar *poelóeñgañg* heet, verg.: *póeloeñg*, en: *bóemboeñg* N°. 1.

Wat ten slotte de *panjdjâriñg-djâriñg* aangaat, die dikwijls buiten op de *bóekkóe* wordt aangebragt; zoo vergelijke men Plaat 11, Fig. 43.

N°. 3. ânjdjoñg (boegspriet). Men verg. Fig. 1 N°. 3 dezer plaat.

N°. 7. kanîkí (wading). Verg. Woord.

N°. 8. rînriñg-kanîkí (zetboord). Vergel. op: *rînriñg*.

N°. 9. sañgkîlañg-irâte (bovenroerbank). Verg. Plaat 12, Fig. 37, lett. *b*.

N°. 10. sañgkîlañg-irâwa (onderroerbank). Verg. Plaat 12, Fig. 37, lett. *c*.

N°. 11. góeliñg (roer). Vergelijk Plaat 12, Fig. 37, lett. *a*. NB. de plaats waar de roergangen zit, heet: *pagoeliñgañg*, verg. Woord. op: *góeliñg*.

N°. 15. kâlañg (dwarshout) boven de bângkeñg-sâlará (Plaat 17, Fig. 1, N°. 18). Vergelijk Woord. op *kâlañg* N°. 1.

N°. 16. kâlañg (dwarshout) boven de sañgkîlañg (Fig. 2, N°. 9 en 10 dezer plaat). Verg. op: *kâlañg* N°. 1.

N°. 17. pâlañg-pâlañg-âmbîñg (dwarshout boven den spiegel). Verg. op: *pâlañg* N°. 1.

N°. 22. pamêló (kruk van de giek). Vergel. Woord. op: *pêló*.

N°. 23. pañgâsi-âsi (schoothoorn). Vergelijk Woord. op: *âsi* N°. 2.

N°. 24. pañgalôntoñg (hals). Verg. Woord. NB. De *tinrâna sañgkîlañga*, alsmede de *sambîla's* de *kakâloé*, en de *pañgîlasá* zie men Plaat 12, Fig. 37, lett. *d*, *e*, *f*, en *g*.

Voorts zie men ook de *sañgkîlañg-álóñjdjó* en de *ginjîjîrañg* bij Plaat 12, Fig. 38.

Fig. 3. banâwa (vaartuig tot transport van beesten), hebbende een kluiver (*kaléweré*, of: *ĩjóĩjoró* N°. 1), en een razeil (*sómbalá*). Verg. Woordenb. NB. Deze figuur heeft ongeveer een honderdveertigste van de ware grootte.

N°. 34. pôndó (hutje boven op het vaartuig, dienende tot logis van den gezagvoerder), vergel. *póndó*, letter *a*.

NB. Soms heeft men bij de *banáwa* ook een *koelóéñgañĝ*, of *beestènstal*, bovenop, verg. Woord. op: *kóéloeñĝ*. Voorts vindt men ook wel eens op zij een *kandawâri*, evenals bij de *huizen*. Men vergel. de drie eerste platen, en zie het Woordenb. op: *kandawâri*. Eindelijk zie men het model van een *palâppará* (soort van mat of vloer) op Plaat 11, Fig. 44.

Fig. 4. een palâri (pleiziervaartuig), hebbende een kluiver (*kaléweré*, of: *ĩjóĩjoró* N°. 1), een razeil (*sómbalá*), en een bezaan (*besâñĝ*); met een lêpa-lêpa. Verg. Woordenb. op: *lâri* N°. 1, en: *lépa* N°. 4.

NB. Deze figuur heeft ongeveer een honderdveertigste van de ware grootte.

N°. 5. salômpoñĝ (plecht), verg. Woord.

N°. 13. pañĝgâyoñĝ (lange riem), verg. op: *gâyoñĝ*.

N°. 14. bîse (pagaaijer), verg.: *bíse*.

N°. 30. bâya-bâya (schooten), verg. op: *bâya*.

N°. 32. balâñĝo (anker), verg. Woord.

PLAAT 17.

Fig. 1. een bîntá (rooversvaartuig), hebbende een kluiver (*kaléweré*, of: *ĩjóĩjoró* N°. 1), en twee razeilen (*sómbalá*); met een tâdí-tâdí (soort van klein praauwtje). Verg. W. op: *bíntá*, en op: *tâdi*.

NB. Deze figuur heeft ongeveer een honderdveertigste van de ware grootte.

N°. 5. salômpoñĝ (plecht). Verg. Plaat 16, Fig. 5.

N°. 12. rembâssañĝ (roeiband, verg. Woord.), met gâloesoé (roeikransen, verg. Woord.).

N°. 18. palayârañĝ-lômpo, of: groote mast, bestaat uit een bok met drie beenen, waarvan twee, die *palayârañĝ* bij uitnemendheid genoemd worden, (verg. op: *láyará*), regtstandig zijn, en het middelste, *panóéndoé* geheeten (, vergelijk op: *tóéndoé*), schuins vooruit wijzend, rustende op een kromhout (bâñĝoe-bâñĝoe, vergel. op: *bâñĝoe*). De twee regtopstaande beenen (palayârañĝ) worden dikwijls door middel van een band (pañĝâkasá, verg. op: *ákasá* N°. 1) te zamen verbonden, en vereenigen zich in een top, bij wijze van een krul, waarin zich de schijfgaten bevinden voor de vallen (tâkalá, vergel. Woord.). Zij rusten op een soort van juk (bâñĝkeñĝ-sâlará, vergelijk op: *bâñĝkeñĝ*).

NB. een voorbeeld van een *palayârañĝ ĩjâdi*, of: *kleinen mast*, zie men Fig. 3, N°. 19 dezer Plaat.

N°. 35. ampêlañĝ (verschansing met één of twee openingen voor het geschut). Verg. Woordenboek.

N°. 36. tâdí-tâdí (soort van klein praauwtje). Vergel. op: *tâdí*.

N°. 37. Het verblijf van den gezagvoerder en de zijnen. Verg. *póndó*, lett. *a*.

NB. Daaronder, te weten: daar waar men de onderste rij roeiriemen ziet uitsteken, bevinden

zich de menschen, die men buit gemaakt heeft, en nu insgelijks laat roeijen.

Fig. 2. een padj̃âla (visschersvaartuig) met razeil (*sómbalá*). Verg. op: *dj̃ála* N°. 1.

NB. Deze figuur heeft ongeveer een achtenveertigste van de ware grootte.

N°. 33. kâdj̃aŋ̃-pâda (soort van rek). Verg. Plaat 12, Fig. 42.

Fig. 3. een bilôlaŋ̃ (soort van vaartuig) met een zeil in den vorm van een driehoek. Vergelijk Woord.

NB. Deze figuur heeft ongeveer een achtenveertigste van de ware grootte.

N°. 19. palayâraŋ̃-tj̃âdi (kleine, of één-beenige mast). Verg. Woord. op: *láyará*.

Fig. 4. een birôwaŋ̃ (soort van vaartuig) met een razeil (*sómbalá*). Verg. Woord.

NB. Deze figuur heeft ongeveer een achtenveertigste van de ware grootte.

N°. 31. palewâï, met: barâtaŋ̃, en: bâŋ̃koeŋ̃. Vergel. Plaat 12, Fig. 39.

PLAAT 16 en 17 te zamen genomen, terwijl de nommers doorloopen.

N°. 1. lo͝enasá. Verg. Plaat 16, Fig. 1.

N°. 2. bo͝ekko͝e. Verg. Plaat 16, Fig. 2.

N°. 3. âñj̃dj̃oñ̃g. Verg. Plaat 16, Fig. 1 en 2.

N°. 4. soerêmpá. Verg. Plaat 16, Fig. 1.

N°. 5. salômpoñ̃g. Verg. Plaat 16, Fig. 4, en Plaat 17, Fig. 1.

N°. 6. lêñ̃go͝e-lêñ̃go͝e, lêmba-lembâraŋ̃, pâttipâtti, en: tj̃akâkkaŋ̃. Verg. Plaat 16, Fig. 1, en Plaat 12, Fig. 40, lett. *a*, *b*, *c* en *d*.

N°. 7. kanîkí. Verg. Plaat 16, Fig. 2.

N°. 8. rîn̄riŋ̃-kanîkí. Verg. Plaat 16, Fig

N°. 9. saŋ̃gkîlaŋ̃-irâte. Vergelijk Plaat Fig. 2, en Plaat 12, Fig. 37, lett. *b*.

N°. 10. saŋ̃gkîlaŋ̃-irâwa. Verg. Plaat Fig. 2, en Plaat 12, Fig. 37, lett. *c*.

N°. 11. go͝eliŋ̃g. Verg. Plaat 16, Fig. 2, Plaat 12, Fig. 37, lett. *a*.

N°. 12. rembâssaŋ̃g, met gâloesoe. Vergel Plaat 17, Fig. 1.

N°. 13. paŋ̃ggâyoŋ̃g. Verg. Plaat 16, Fig.

N°. 14. bîse. Verg. Plaat 16, Fig. 4.

N°. 15. kâlaŋ̃g, boven de: bâŋ̃keŋ̃g-sâla Verg. Plaat 16, Fig. 2.

N°. 16. kâlaŋ̃g, boven de: saŋ̃gkîlaŋ̃g. Ve Plaat 16, Fig. 2.

N°. 17. pâlaŋ̃g-pâlaŋ̃g âmbîŋ̃g. Verg. Pl 16, Fig. 2.

N°. 18. palayâraŋ̃g-lômpo. Vergel. Plaat 1 Fig. 1.

N°. 19. palayâraŋ̃g-tj̃âdi. Vergel. Plaat 1 Fig. 3.

N°. 20. bâoe. Verg. Plaat 16, Fig. 1.

N°. 21. pelôkaŋ̃g. Verg. Plaat 16, Fig. 1.

N°. 22. pamêló. Verg. Plaat 16, Fig. 2.

N°. 23. paŋ̃gâsi-âsi. Verg. Plaat 16, Fig.

N°. 24. paŋ̃galôntoŋ̃g. Verg. Plaat 16, Fig.

N°. 25. gantâyaŋ̃g. Verg. Plaat 16, Fig. 1.

N°. 27. bo͝ebo͝ekaŋ̃g. Verg. Plaat 16, Fig.

N°. 28. pôkó. Verg. Pl. 16, Fig. 1.

N°. 29. lôlo. Verg. Plaat 16, Fig. 1.

N°. 30. bâya-bâya. Verg. Plaat 16, Fig. 4

N°. 31. palewâï, met: barâtaŋ̃g, en: bâŋ̃ koeŋ̃g. Vergel. Plaat 17, Fig. 4; en Plaat 1 Fig. 39.

N°. 32. balâñgo. Verg. Plaat 16, Fig. 4.

N°. 33. kâdjañg-pâda. Verg. Plaat 17, Fig. 2, en Plaat 12, Fig. 42.

N°. 34. pôndó. Verg. Pl. 16, Fig. 3.

N°. 35. ampêlañg. Verg. Plaat 17, Fig. 1.

N°. 36. tâdí-tâdí. Verg. Plaat 17, Fig. 1.

N°. 37. ‚Het verblijf van den gezagvoerder en de zijnen. NB. daaronder het verblijf der gevangenen. Verg. Plaat 17, Fig. 1.

ALPHABETHISCHE LIJST VAN BENAMINGEN VOOR SCHEPEN EN SCHEEPSTUIG, VOORKOMENDE IN DE VERKLARING VAN PLAAT 11, 12, 16 EN 17, ALSMEDE IN HET MAKASSAARSCH-WOORDENBOEK.

kakâloé. Verg. Plaat 16, Fig. 2 aan het einde, Plaat 12, Fig. 37, lett. *f*.

kônta. Verg. Woord. op: *kónta* N°. 1.

kôntañg. Verg. Woord.

kandawâri. Verg. Plaat 16, Fig. 3, en Woord. op: *kandawári*.

kanîkí. Verg. N°. 7.

kêtji (brik). Verg. Woord.

kâdjañg-pâda. Verg. N°. 33.

koèroañg. Verg. Plaat 16, Fig. 2, N°. 2, alsmede Woord. op: *koèroañg* N°. 2.

kérôkañg. Verg. Woord. op: *kéró* N°. 1.

kâlañg, boven de bâñgkeñg-sâlará. Verg. N°. 15.

kâlañg, boven de sañgkîlañg's. Verg. N°. 16.

koeloènñgañg. Vergel. Plaat 16, Fig. 3; alsmede Woord. op: *koèloeñg*.

kâle-bisêyañg (tusschendeks). Vergel. Plaat 16, Fig. 1, alsmede Woord. op: *kâle* N°. 1.

kalêweré (kluiver). Verg. Plaat 16, Fig. 1, 2, 3, en 4, en Plaat 17, Fig. 1; alsmede Woord. op *kalêweré*.

kâso. Verg. Plaat 16, Fig. 2, N°. 2.

kasadjântañg. Verg. Plaat 16, Fig. 2, N°. 2.

gantâyañg. Verg. N°. 25.

gâdîñg. Verg. Plaat 16, Fig. 1, op het einde, en Plaat 12, Fig. 41, lett. *b*; alsmede Woord. op: *gâdîñg* N°. 2.

ginjtjîrañg. Verg. Plaat 16, Fig. 2, op het einde, en Plaat 12, Fig. 38.

goèliñg. Verg. N°. 11.

galâgañg. Verg. Plaat 11, Fig. 42, en Plaat 16, Fig. 1, alsmede Woord. op: *galágañg*.

galoèmá. Verg. Woord.

gâloesoé. Verg. N°. 12.

pâñgka (boegbanden). Verg. Woord. op: *páñgka* N°. 1.

pâñgka-pâñgka. Verg. Woord. op: *páñgka* N°. 1.

pôkó. Verg. N°. 28.

pâñgko-pâñgkoró. Verg. Woord. op: *páñgkoró*.

pâñgkoeroé. Verg. Woord.

pañggâyoñg. Verg. N°. 13.

pagoelîñgañg (stuurstoel). Verg. Plaat 16, Fig. 2, N°. 11; alsmede Woord. op: *goèliñg*.

pañgâkasá. Verg. Plaat 17, Fig. 1, N°. 18.

pañgêpé-loènasá. Verg. in Woordenb. *pañgépé*, lett. *d*, op: *épé* N°. 1.

pañgalôntoñg. Verg. N°. 24.

pañgîlasá. Verg. Plaat 16, Fig. 2, op het einde, en Plaat 12, Fig. 37, lett. *g*.

pañgâsi-âsi. Verg. N°. 23.

pâpañg (buitenwegering). Verg. Woord.

pâpañg-lâmma (boeisel). Vergel. Woord. op: *pâpañg* en *lámma* N°. 2.

papalîmbañg. Verg. Plaat 16, Fig. 2.

pamâyañg. Verg. Woord.

pamâroeñg-riyôlo, en: pamâroeñg-ri-bôko. Verg. Woord. op: *pamâroeñg*.

pamêló. Verg. N°. 22.

pâtti-pâtti. Verg. N°. 6.

patôñgkó. Verg. Plaat 16, Fig. 2, N°. 2; alsmede Woord. op: *tôñgkó*.

patóeboeñg-tóeboeñg. Verg. Woord. op: *tóeboeñg*.

pôndó. Verg. N°. 34 en 37.

padôñgkó. Verg. Woord. op: *dôñgkó* N°. 2.

padômañg. Verg. Woord.

padoewâkañg. Verg. Plaat 16, Fig. 1.

panóeñgkoelóe. Verg. Woord. op: *tóeñgkoelóe*.

panóendóe. Verg. Plaat 17, Fig. 1, N°. 18.

pó̤t̤i̤ (propgat). Verg. Woord. op: *pó̤t̤i̤* N°. 2.

pañd̤jâri̤ñg-d̤jâri̤ñg. Verg. Plaat 11, Fig. 43, en Plaat 16, Fig. 2, N°. 2.

pad̤jâla. Verg. Plaat 17, Fig. 2.

pânroeñg. Verg. Woord.

parîmpiñg. Verg. Plaat 16, Fig. 1, N°. 25.

pâlañg-pâlañg-âmbi̤ñg. Verg. N°. 17.

pelôkañg. Verg. N°. 21.

palâñgga. Verg. Woord. op: *lâñgga*.

palâñgga-sâri. Verg. Woord. op: *lâñgga*.

palóeñgañg. Verg. Woord.

poelóeñgañg. Verg. Plaat 16, Fig. 2, N°. 2, alsmede Woord. op: *póeloeñg*.

palâppará. Verg. Pl. 16, Fig. 3, en Pl. 11, F. 44.

palâmbi̤ñg. Verg. Woord.

polâmbi̤ñg. Verg. Woord.

palayârañg-t̤jâdi. Verg. N°. 19.

palayârañg-lômpo. Verg, N°. 18.

palâri. Verg. Plaat 16, Fig. 4.

palewâï. Verg. N°. 31.

bâñgkoeñg. Verg. N°. 31.

bóekkóe. Verg. N°. 2.

bâñgkeñg-sâlará. Verg. Plaat 17, Fig. 1, N°.

bâñgoe-bâñgoe. Verg. Plaat 17, Fig. 1, N°.

bóebóekañg. Verg. N°. 27.

bi̤ntá. Verg. Plaat 17, Fig. 1.

banâwa. Verg. Plaat 16, Fig. 3.

bâya-bâya. Verg. N°. 30.

barâtañg. Verg. N°. 31.

bôroló. Verg. Woord.

birôwañg. Verg. Pl. 17, Fig. 4.

bi̤lóe. Verg. Woord. op: *bi̤lóe* N°. 2.

balâñgo. Verg. N°. 32.

bâllá-padômañg. Verg. op: *padômañg*.

balábá. Verg. Woord.

bilôlañg. Verg. Pl. 17, Fig. 3.

bóewa-boewâd̤ja. Verg. Woord. op: *boewâd̤ja*.

bi̤sc. Verg. N°. 14.

bâoe. Verg. N°. 20.

manâssa. Verg. *manássa* N°. 1.

tó. Verg. Woord.

ti̤ñgkañg. Verg. Pl. 16, Fig. 2, N°. 2.

tôñgkañg. Verg. Woord.

tâkalá. Verg. Pl. 17, Fig. 1, N°. 18.

tóeboeñg-tóeboeñg. Verg. op: *tóeboeñg*.

tambóekoe. Verg. Woord.

tambêrañg (want). Verg. Woord.

ti̤mba-rôwañg (hoosgat). Verg. Woord. op: *ti̤mba* N°. 1.

tóembalá. Verg. Pl. 12, Fig. 41, lett. *c*; alsmede Woord. op: *tóembalá*.

tatari̤pañg. Verg. Woord. op: *tari̤pañg*.

tâdi̤-tâdi̤. Verg. N°. 36.

tâd̤jó. Verg. Pl. 16, Fig. 1, en Pl. 12, Fig. 41, lett. *a*; alsmede Woord. op: *tâd̤jó*.

tinrâna saŋ̃gkîlaŋ̃ga. Verg. Pl. 16, Fig. 2, op het einde, en Pl. 12, Fig. 37, lett. *d*.

târi-tarîpaŋ̃g. Verg. Woord. op: *tarîpaŋ̃g*.

tj̃akâkkaŋ̃g. Verg. N°. 6.

tj̃oenîya. Verg. Woord.

tj̃ôtj̃oró (kluiver). Verg. Pl. 16, Fig. 1, 2, 3 en 4, en Pl. 17, Fig. 1; alsmede Woord. op: *tj̃ôtj̃oró* N°. 1.

tj̃ârró (boeg). Verg. Woord. op: *tj̃ârró* N°. 1.

dj̃âŋ̃ka-dj̃âŋ̃ka. Verg. in Woord. *dj̃âŋ̃ka-dj̃âŋ̃ka*, lett. *b*, op: *dj̃âŋ̃ka*.

dj̃oŋ̃ggôlaŋ̃g. Verg. Woord.

dj̃onj̃dj̃òŋ̃gaŋ̃g (spuigoot). Verg. Woord. op: *dj̃onj̃-dj̃òŋ̃gaŋ̃g*.

dj̃arôepí. Verg. Woord.

dj̃ôeloeŋ̃g-dj̃ôeloeŋ̃g. Verg. Woord. op: *dj̃ôeloeŋ̃g* N°. 2.

dj̃alôemá. Verg. Woord.

dj̃ôewaŋ̃g-dj̃ôewaŋ̃g. Verg. Woord. op: *dj̃ôewaŋ̃g*.

rembâssaŋ̃g. Verg. N°. 12.

rînrîŋ̃g-kanîkí. Verg. N°. 8.

rôwaŋ̃g (voor- en middenruim, alsmede piek). Verg. Woord.

lâŋ̃gga. Verg. Woord.

laŋ̃ggâŋ̃g. Verg. Woord. op: *lâŋ̃gga*.

lêŋ̃góe-lêŋ̃góe. Verg. N°. 6.

lêpa-lêpa. Verg. Pl. 16, Fig. 1, 2 en 4; alsmede Woord. op: *lêpa* N°. 4,

lêpa-lêpa-palewâî. Verg. Woord. op: *lêpa* N°. 4.

lêpe (binnenwegering). Verg. Woord. op: *lêpe* N°. 1.

lêmba-lembâraŋ̃g. Verg. N°. 6.

lôenasá. Verg. N°. 1.

lôdj̃oŋ̃g (spuibak). Verg. *lôdj̃oŋ̃g* N°. 1.

lôelaŋ̃g-lôelaŋ̃g (plechtdeel). Verg. *lôelaŋ̃g*.

lôlo. Verg. N°. 29.

lilîkaŋ̃g. Verg. Pl. 16, Fig. 2, N°. 2, alsmede Woord. op: *lîlí* N°. 1.

sîkoe-sîkoe (knie). Verg. Woord. op: *sîkoe*.

saŋ̃gkîlaŋ̃g-álônj̃dj̃ó. Verg. Pl. 16, Fig. 2, op het einde, en Pl. 12, Fig. 38.

saŋ̃gkîlaŋ̃g-irâte. Verg. N°. 9.

saŋ̃gkîlaŋ̃g-irâwa. Verg. N°. 10.

sôppé. Verg. Woord.

sambîla. Verg. Pl. 16, Fig. 2, op het einde, en Pl. 12, Fig. 37, lett. *e*.

sômbalá. Verg. Pl. 16, Fig. 1, 2, 3 en 4, en Pl. 17, Fig. 1, 2, 3 en 4; alsmede Woord. op: *sômbalá*.

simôeŋ̃gaŋ̃g. Verg. Pl. 16, Fig. 2, N°. 2.

soerêmpá. Verg. N°. 4.

sôlló. Verg. Woord. op: *sôlló* N°. 3.

salômpoŋ̃g. Verg. N°. 5.

ampêlaŋ̃g. Verg. N°. 35.

âmbîŋ̃g (spiegel). Verg. Woord.

âmbîŋ̃g-kêtj̃i (brikspiegel). Verg. Woord. op: *âmbîŋ̃g*, en: *kêtj̃i*.

âŋ̃j̃dj̃oŋ̃g. Verg. N°. 3.

ôeloe-biyôla. Verg. Woord. op: *biyôla*.

olôwaŋ̃g. Verg. Woord. op: *ôlo* N°. 4.

ALPHABETHISCHE LIJST

DER OP DE PLATEN AFGEBEELDE VOORWERPEN.

kokôkañg	Pl. 8, Fig. 3; Pl. 12, F. 30.	goñg	Pl. 8, Fig. 23.
kikîrañg	„ 11, „ 25.	gêñggoñg	„ 8, „ 18.
kîkirí	„ 12, „ 6.	gâdïñg	„ 12, „ 42.
kakâloé	„ 12, „ 37.	gândi	„ 10, „ 9.
kâmpoe	„ 11, „ 14.	gâdoé	„ 14, „ 11.
kapôpañg	„ 15, „ 40.	goètji	„ 10, „ 5.
kâppará	„ 10, „ 25.	gânrañg	„ 8, „ 17.
kâmpilí	„ 15, „ 50.	gânrañg-tjîna	„ 13, „ 11.
kimbôkañg	„ 11, „ 17 en 18.	garênseñg	„ 11, „ 31.
kambôti	„ 15, „ 38.	gâla	„ 13, „ 12.
kambîlo	„ 15, „ 48.	goèliñg	„ 12, „ 37.
kâttañg	„ 10, „ 17.	galâgañg	„ 11, „ 42.
kadâro-pañginoènañg	„ 10, „ 8.		
kâñjtjiñg	„ 9, „ 4.		
kadjâwo	„ 9, „ 20.		
kañjdjâï	„ 8, „ 10.	pá	Pl. 12, Fig. 9.
koeroènañg	„ 8, „ 27.	pâñgka	„ 8, „ 8.
karâppe	„ 7, „ 26.	poèká	„ 13, „ 2.
kanroèpí	„ 15, „ 46.	pêkañg	„ 13, „ 7.
karânjdjiñg-lâsá	„ 15, „ 37.	pôke	„ 8, „ 2, 8, 9, 11, 12 en 1
kalakâtti	„ 10, „ 20.	pakêke	„ 6, „ 6.
kalêwañg	„ 7, „ 14.	pakâtto	„ 6, „ 15.
kêsó-kêsó	„ 8, „ 24.	pakéroé-kaloèkoe	„ 11, „ 26.
		pakerêkañg-boènga	„ 10, „ 51.

pâñgkoeloé . . . . . Pl. 12, Fig. 20.
pakâí . . . . . „ 12, „ 8; Pl. 15, Fig. 13.
pagoerindâñg . . . . „ 12, „ 34.
pagalatjâñgañg . . . „ 13, „ 10.
pañggêsará . . . . . „ 12, „ 28.
pañgôké . . . . . „ 12, „ 11, 12 en 13.
pañgikîrañg . . . . . „ 12, „ 21.
pañgêpé . . . . . „ 8, „ 26.
pañgoemoênganñg-mîñjá „ 12, „ 31.
pañganêyañg . . . . „ 6, „ 11b.
pañganjtjoerañg-boelâëñg „ 12, „ 35.
pañgayâkkañg . . . . „ 10, „ 44.
pañgîlasá . . . . . „ 12, „ 37.
poepoekañg . . . . . „ 12, „ 1.
papâñgadjaîyañg . . . „ 10, „ 14.
papêpé-kâpasá . . . . „ 5, „ 4.
pâpatinrâkkañg-kañjdjôlí „ 10, „ 22.
pâpatinrâkkañg-padjannâñgañg Pl. 10, Fig. 23.
papiroewañg . . . . Pl. 10, Fig. 21.
papôloñg-bâssi . . . . „ 12, „ 3.
papalîmbañg . . . . . „ 16, „ 2.
pâpasolôrañg . . . . „ 6, „ 13.
pabârrassá . . . . . „ 10, „ 47, 48 en 49.
pabâle-balêyañg . . . „ 11, „ 14 en 15.
pamonêyañg-kanâre . „ 15, „ 36.
pamonêyañg-kânre-pasîsirí Pl. 6, Fig. 14.
pamonêyañg-tambâko . Pl. 15, Fig. 13.
pamâdjá . . . . . „ 11, „ 32 en 33.
pamoeloé . . . . . „ 8, „ 4, 7 en 14.
pâtti-pâtti . . . . . „ 12, „ 40.
pântoé . . . . . „ 7, „ 24.
pônto . . . . . „ 15, „ 9 en 10.
patôñgkó . . . . . „ 11, „ 11, 12 en 13.
pateñgkôwañg . . . . „ 10, „ 24.
patôdó . . . . . „ 12, „ 27.
patoenroeñg-katiñgâlo Pl. 10, Fig. 50.
pândó . . . . . „ 8, „ 2 en 5.
padêñgka-dêñgka . . „ 10, „ 19.
padîñgîñg . . . . . „ 11, „ 37.
padîñgîñg-dîñgîñg . . „ 11, „ 2 en 3.
padoepâñg . . . . . „ 9, „ 23.
padédé-bâssi . . . . „ 12, „ 2.
padoewâkañg . . . . „ 16, „ 1.
panâmbe . . . . . „ 13, „ 1.
panoemboeñg . . . . „ 10, „ 1.
patjîda . . . . . „ 12, „ 7.
patjendôlañg . . . . „ 11, „ 29.
patjélâñg (zoutpannen) „ 13, „ 16.
patjéla-tjélâñg . . . . „ 11, „ 23.
pâdjá . . . . . „ 11, „ 4.
pînjdjeñg-bâtoe . . . „ 9, „ 26.
padjêko . . . . . „ 6, „ 1.
padjannâñgañg . . . „ 10, „ 23.
panjdjârîñg-djârîñg . . „ 11, „ 43.
padjâla . . . . . „ 17, „ 2.
pâra-pâra . . . . . „ 12, „ 10.
pâroeñg . . Pl. 7, Fig. 12 en 13; Pl. 8, Fig. 13.
pâró . . . . . Pl. 11, Fig. 24.
poeroekañg-banrâñgañg „ 8, „ 5.
parâñgêyañg . . . . „ 11, „ 28.
parâppo . . . . . „ 10, „ 15.
paramâttañg . . . . „ 9, „ 18.
panrírîsañg . . . . . „ 11, „ 36.
poeroesañg . . . . . „ 14, „ 5.
parasîla . . . . . „ 8, „ 30.
pâloe . . . . . „ 12, „ 15, 16 en 17.
pâlloe-tjâdi . . . . . „ 11, „ 34.
pâlo . . . . . „ 14, „ 30 en 31.
palâkkó . . . . . „ 11, „ 9.
palañggâäñg . . . . „ 11, „ 30.

ˇ

mândo . . . . . Pl. 7, Fig. 16.

moesâlla. . . . . „ 14, „ 17.

mâĭlĭ . . . . . „ 15, „ 13.

ˆ

tâkkañg. . . . . Pl. 8, Fig. 12.

tôkeñg-sibâtoe . . . . „ 15, „ 26.

tôñgkó-ɔ̀erĭñg . . . . „ 11, „ 10.

tôñgkó-tôñgkó . . . . „ 13, „ 9.

tekêkañg . . . . . „ 13, „ 15.

tikârroeñg . . . . . „ 9, „ 14.

tĭñgkeré . . . . . „ 5, „ 6.

tĭmpo . . . . . „ 11, „ 40.

tôpe . . . . . „ 14, „ 14.

tôpe-lâlañg . . . . . „ 15, „ 3.

tômpoñg-tômpoñg . . „ 6, „ 17.

tâmpalá . . . . . „ 10, „ 34.

tapĭsañg . . . . . „ 10, „ 46.

tĭmbo-tĭmbo-palɔ́ɛ̀lɔ́e . „ 11, „ 1.

têbá . . . . . „ 15, „ 32.

tôbañg-djâñgañg . . . „ 8, „ 28.

timbɔ̀ɛroeñg . . . . „ 11, „ 41.

tɔ̀ɛmbalá . . . . . „ 12, „ 42.

tetêñgañg. . . . . „ 8, „ 2 en 3.

tatɔ̀ɛmboe . . . . . „ 15, „ 30.

tôttoló . . . . . „ 8, „ 25.

tâdó . . . . . „ 8, „ 3.

têdá . . . . . „ 11, „ 5.

toedâñgañg-djɔ́ɛdjɔ́e-márâdja Plaat 9, Fig. 10.

tinâñgke . . . . . Pl. 9, Fig. 18.

tannɔ̀ɛñgañg . . . . . „ 6, „ 12.

tâdji . . . . . „ 8, „ 29.

tâdjó . . . . . „ 12, „ 42.

tañjdjêñgañg . . . . „ 8, „ 9.

tidjârrɔ́e . . . . . „ 8, „ 5.

tinrâna sañgkĭlañga . „ 12, „ 37.

tâlañg-bɔ̀ɛsoe . . . . „ 10, „ 29.

tâli-tâli . . . . . „ 15, „ 26.

talâkko. . . . . „ 14, „ 16.

talempâñgañg . . . . „ 15, „ 41.

talâdja . . . . . „ 15, „ 39 en 42.

ˇ

dâmará-lômpo . . . . Pl. 9, Fig. 8.

dɔ̀ɛndoe-dɔ̀ɛndoe . . . „ 9, „ 21.

dâtjĭñg-Tjĭna . . . . „ 15, „ 55.

dâri . . . . . „ 13, „ 8.

darĭsañg . . . . . „ 12, „ 24.

dɔ̀ɛlañg . . . . . „ 10, „ 26.

ˆ

tjakâkkañg . . . . . Pl. 12, Fig. 40.

tjikɔ̀ɛnroe-nibalâbá . . „ 8, „ 21.

tjakôle . . . . . „ 9, „ 24.

tjĭpó . . . . . „ 14, „ 15; Pl. 15, F. 22.

tjɔ̀ɛpá-bêrasá . . . . „ 15, „ 56.

tjapâroe. . . . . „ 10, „ 38.

tjêperé . . . . . „ 10, „ 27.

tjĭñjtjíñg sĭmpoeñg-pamâĭ 15, „ 17.

tjêré . . . . . „ 9, „ 10.

tjêré-djônjdjo . . . . „ 9, „ 11.

tjôroñg-tjôroñg. . . . „ 15, „ 57.

tjoerĭga . . . . . „ 9, „ 6.

---

djɔ̀ẽ̃gge . . . . . Pl. 15, Fig. 8.
djêmpaẽ̃g . . . . . „ 15, „ 28.
djɔ̀emba . . . . . „ 14, „ 18.
djîmá-boelâëẽ̃g . . . „ 15, „ 27.
djɔ́edjɔ́e . . . . . „ 9, „ 10.
djôdjoló . . . . . „ 11, „ 38.
djâla-bɔ̀ewaĩ̃g . . . . „ 13, „ 4.
djâla-djâla-rântaẽ̃g . . „ 10, „ 43.
djâlí . . . . . „ 15, „ 49.
djôló . . . . . „ 11, „ 38.

rabâna . . . . . Pl. 8, Fig. 19.
rântaẽ̃g . . . . . „ 15, „ 33.
rântaẽ̃g-pânne . . . . „ 10, „ 42.
rôyeẽ̃g . . . . . „ 5, „ 7.
rɔ̀ewí-roewîkaẽ̃g . . . „ 6, „ 11[a].

lôgo . . . . . Pl. 13, Fig. 14.
lagɔ̀eni . . . . . „ 9, „ 3.
lêẽ̃gá . . . . . „ 11, „ 8.
lêẽ̃gɔ́e . . . . . „ 7, „ 21 en 22.
lêẽ̃gɔ́e-lêẽ̃gɔ́e . . . . „ 12, „ 40.
lâpá . . . . . „ 8, „ 3.
lâmpaẽ̃g . . . . . „ 11, „ 6.
lîpá . . . . . „ 14, „ 2.
lôpá-lôpá . . . . . „ 10, „ 16; Pl. 15, F. 14.
lâmba-tâlloc . . . . . „ 7, „ 4.
lâmba-lîma . . . . . „ 7, „ 5 en 6.
lômboẽ̃g . . . . . „ 10, „ 18.
lembâraẽ̃g. . . . . „ 6, „ 7.
lêmba-lembâraẽ̃g. . . Pl. 12, Fig. 40; Pl. 15, F.
lamêna . . . . . „ 7, „ 23.
lâdîẽ̃g-pasɔ̀ennâ . . . „ 12, „ 25.
lâdîẽ̃g-boerânne . . . „ 12, „ 23.
lôdjoẽ̃g. . . . . „ 10, „ 32; Pl. 11, F.
lâyaẽ̃g-lâyaẽ̃g . . . . „ 13, „ 13.
lanrâsaẽ̃g . . . . . „ 12, „ 4.
lâlaẽ̃g-Tjîna . . . . „ 15, „ 12.
lolîsaẽ̃g . . . . . „ 5, „ 1.
lalâoe . . . . . „ 7, „ 7 en 8.
lôwa-lôwa. . . . . „ 9, „ 29.
lawêyaẽ̃g . . . . . „ 5, „ 5.
lâso-lâso . . . . . „ 15, „ 29.
lâoe . . . . . „ 10, „ 36.
lâoe-paẽ̃ganrêyaẽ̃g . . „ 11, „ 27.
lâë-lâë . . . . . „ 9, „ 2 en 15.

sâẽ̃gkoeẽ̃g . . . . . Pl. 8, Fig. 11.
sâẽ̃gko . . . . . „ 6, „ 5.
sêẽ̃gkaẽ̃g . . . . . „ 15, „ 16.
sôẽ̃gkó . . . . . „ 14, „ 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29; Pl. 15, F. 20, 21, 23 en 24.
saẽ̃gkîlaẽ̃g . . . . . Pl. 12, Fig. 37 en 38.
siẽ̃gkôlo . . . . . „ 12, „ 18.
soẽ̃gkôlaẽ̃g . . . . . „ 11, „ 35.
ságâẽ̃gaẽ̃g . . . . . „ 8, „ 3.
saẽ̃ggâraẽ̃g . . . . . „ 11, „ 33.
sîgará . . . . . „ 14, „ 24 en 33.
sâppɔ́e . . . . . „ 8, „ 1.
sîmpá . . . . . „ 9, „ 9.
sîpí . . . . . „ 8, „ 3.
sapɔ̀ekalá . . . . . „ 7, „ 2 en 3.
sîmpoeẽ̃g-pamâĩ . . . „ 15, „ 17.

soèbañg . . . . . Pl. 15, Fig. 19.
sabâñgañg . . . . . „ 9, „ 31.
sambîla . . . . . „ 12, „ 37.
sînto . . . . . „ 9, „ 25.
sinjdjakâpe . . . . . „ 9, „ 28.
soedjikâmma . . . . . „ 9, „ 5.
sîya-sîya . . . . . „ 9, „ 17.
sânroé . . . . . „ 11, „ 22.
sîroé . . . . . „ 11, „ 20 en 21.
sîroeñg . . . . . „ 11, „ 19.
soèra . . . . . „ 7, „ 9, 10 en 11.
sêró . . . . . „ 15, „ 52 en 53.
sônrí . . . . . „ 7, „ 15.
sôro-sôro . . . . . „ 10, „ 45.
sarôba . . . . . „ 8, „ 15.
sarômboñg . . . . . „ 8, „ 9.
soeroèbañg . . . . . „ 14, „ 24.
sarâoeñg . . . . . „ 14, „ 32.
soèlañg . . . . . „ 12, „ 36.
soèlañg-lâboe . . . . „ 11, „ 39.
soèliñg . . . . . „ 8, „ 22.
sêlé . . . . . „ 7, „ 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 en 13.
sôló (kling) . . . . . „ 7, „ 17.
salâka . . . . . „ 15, „ 51.
salâga . . . . . „ 6, „ 3.
salâppa-kañgkâñgañg . „ 15, „ 15.
salârañg . . . . . „ 5, „ 3.
soèlo-lâñgí . . . . . „ 9, „ 7.
saloèwará . . . . . „ 14, „ 3, 4 en 12.
salôssó-tawâro . . . . „ 15, „ 43.
sâwo . . . . . Pl. 10, Fig. 7.
sâssoeñg-rîwoe . . . . „ 9, „ 11.

ôkoñg . . . . . Pl. 10, Fig. 39.
ôkoñg-sâñgká . . . . „ 10, „ 40.
(bantâlañg) ôkoñg . . „ 10, „ 41.
âkasá . . . . . „ 15, „ 7.
âppo . . . . . „ 9, „ 19.
êpoé . . . . . „ 10, „ 16.
âmbang-oèloe . . . . „ 8, „ 3.
ambelâoé . . . . . „ 15, „ 14c.
oèmí . . . . . „ 12, „ 19.
ôto . . . . . „ 15, „ 25.
oentêyañg . . . . . „ 12, „ 22.
ôteré-tâdó . . . . . „ 8, „ 3.
adîdi . . . . . „ 9, „ 18.
adîdi-wâri . . . . . „ 9, „ 12.
âná-bâttjiñg . . . . . „ 9, „ 1.
âná-lâë-lâë . . . . . „ 9, „ 2.
ôdja . . . . . „ 9, „ 13 en 18.
ayôka . . . . . „ 6, „ 2.
oèriñg . . . . . „ 11, „ 7.
âloe . . . . . „ 6, „ 9b.
âloé . . . . . „ 9, „ 22.
ôla . . . . . „ 8, „ 16.
âssoeñg-bôdo, of bodoñg „ 6, „ 10.
âssoeñg-lâboe . . . . „ 6, „ 9a.
îsará . . . . . „ 6, „ 4.

VERBETERINGEN EN TOEVOEGSELS.

Bl. 1, kol. 1, ond. reg., bañĝînna, men leze: bañĝîna

„ 3, „ 2, reg. 22, rînriñĝ, men leze: r̂̄înr̄iñĝ

„ 4, „ 1, „ 9, achter de woorden: *op sterven ligt*, bij te voegen: Volgens Donselaar te Bantâëñĝ ook geb. van iemand, die *hooge schouders heeft*, zooals bijvoorbeeld menschen, die *aan asthma lijden.*

Bl. 5, kol. 1, reg. 1, Kókôkañĝ, *stang* (paard), men leze: Kókôkañĝ, *datgeen, waarop gebeten wordt;* van daar: a) *stang* (paard); b) het stuk hout, liefst van den t̃jampâga-boom, waarop men bij het tanden-schuren bijt.

Bl. 5, kol. 2, reg. 8, achter de woorden: *orañĝ kikir, vrek*, met een nieuwen regel in te lasschen: Kikîrañĝ, een langwerpig stuk hout met een ijzer aan de eene zijde, dat als 't ware in een rijspoor uitloopt, en gebezigd wordt tot uitholling der kokosnoot. Verg. Pl. 11, Fig. 25.

Pañĝikîrañĝ, toestel, bestaande in twee dikke stukken hout, die door middel van een derde, doch dunner, stuk te zamen verbonden zijn, en wel zoo, dat zij naar en van elkander kunnen geschoven worden. Op gleuven in die twee dikke stukken legt men de kris, of het hakmes, of wat het ook zij, dat men vijlen wil. Vergel. Pl. 12, Fig. 21.

Bl. 6, kol. 1, reg. 3, achter: *afgebrokkeld.*, met een nieuwen regel bij te voegen: Pañĝekêsañĝ, *graverij, graafwerk* (Chrestomatie, bl. 208, reg. 5).

Bl. 6, kol. 1, reg. 20, gâssiñĝkí, men leze: gâssī̃ñĝ-kí.

„ 6, „ 1, „ 21, kâpañĝkapâñĝi, men leze: kâpañĝ-kapâñĝi

„ 6, „ 1, „ 5 v. o., Boeg. idem., men leze: Boeg. *âpoé.*

„ 6, „ 2, „ 3, achter: *verstand.* (Tar.), in te lasschen: Ook onder den naam van *kámpoe* bekend de *lódj̃oñj* N°. 2.

Bl. 6, kol. 2, reg. 15, achter: *nek.* B. idem., in te lasschen: Ook een soort van kindermutsje in dien vorm.

Bl. 6, kol. 2, reg. 21, *groene*, men leze: *gele*

„ 7, „ 1, „ 21, tinrôna, men leze: t̄înrôna

Bl. 7, kol. 1, reg. 5 v. o.: *de trap.*, men leze: *den trap.*

„ 7, „ 2, „ 5, vóór ◌́ ◌̌ (kǒèpa), in te lasschen: ◌̀ ◌́ ◌̌ (kîpa), Bonth. = *gântañg.*

„ 7, „ 2, „ 8, كوفُوم, men leze: كُوفُوم.

„ 7, „ 2, „ 18, 1°. kômpa, men leze: kômpá.

„ 7, „ 2, „ 22, *tádóliñg.*, men leze: *tádóleñg.*

„ 7, „ 2, „ 8 v. o., kompôñgiyá, men leze: kompôñgiyá

„ 8, „ 1, „ 3, *djǒñga.*, men leze: *djǒñja* N°. 1.

„ 9, „ 2, „ 14, 2°. Kâbá, men leze: 2°. kâbá

„ 9, „ 2, „ 24, dîñgiñg, men leze: dîñgîñg

„ 10, „ 1, „ 4 v. o., *Siyálle*, men leze: *siyálle*

„ 10, „ 2, „ 25, achter: met schuim overdekt wordt., in te lasschen: Volgens Donselaar te Bantâeñg gebezigd, wanneer in de maanden Augustus en September de Oostenwind aanhoudend en fel waait, zoodat de golven witte koppen hebben.

Bl. 15, kol. 2, reg. 9 v. o., irawâñgañg, men leze: irawâñgañg

„ 15, „ 2, „ 2 v. o., pakamma, men leze: pakâmma

„ 16, „ 1, „ 23, señg, men leze: sēñg.

„ 16, „ 1, ond. reg., achter: *aldus*, in te voegen: *de hoeveelheid er van.*

„ 16, „ 2, reg. 9 v. o., *kamóewa*, men leze: *kammóewa.*

„ 17, „ 1, „ 22, achter: Toer., in te lasschen: en Sal.

„ 18, „ 1, „ 1, achter: ◌́ ◌̌ ◌̂ (kamînañg), in te lasschen: geeft in het algemeen een *sterke onderscheiding*, of *afscheiding*, te kennen; van daar: a)

Bl. 18, kol. 1, reg. 4, achter: *kámma* N°. 2, met een' nieuwen regel in te lasschen:

b) ons *alleenlijk, uitgezonderd;* bijv.: Na-taĉna-mo toewákâna. Kamînañg si-tâoe-djî ákâna, letterlijk: *Niemand sprak er meer. Uitgezonderd* (alleenlijk), *één slechts was er, die sprak.* (Palaêlc, soort van verhaal.)

Bl. 18, kol. 1, reg. 7, achter: (*glycosmis*)" in te lasschen: bij Roorda van Eys. *Chalcas paniculata*, bij Hassk. in Aanteekeningen, enz. *Murraya sp.* genoemd. Vergel. beneden bl. 864, regel 8 v. o.

Bl. 18, kol. 1, reg. 19: Ângiñg, men leze: Ângîng

Bl. 19, kol. 1, reg. 4, achter: *met goud belegd zijn.*, in te lasschen: — Kâttang-bâkoé-bâkoé, insgelijks eene soort van vrouwen-sierihdoos, doch met een diep deksel, evenals de *lópá-lópá*, vergel.: *lópá* N°. 1.

Bl. 19, kol. 1, reg. 14: $\frac{6}{5}$, men leze: $\frac{4}{5}$

Bl. 19, kol. 1, reg. 12 v. o., vóór: ◌́ ◌̂ (1° kâtoé), in te lasschen:

◌́ ◌̀ ◌̂ (kâtting). — Lêleng-mákâtting-dâppong. Vergel.: *lêleñg.*

Bl. 20, kol. 1, o. r.: lâkí, men leze: lâki

Bl. 21, kol. 1, o. reg., vóór: Sikôntoe, met een nieuwen regel in te lasschen:

Saĩngkôntoe, = *saĩngkâmma.*

Siĩngkôntoe, = *saĩngkôntoe.*

Pasiĩngkôntoe, *gelijk maken*, of: *achten.*

Bl. 23, kol. 1, reg. 15: Pakoetánẫngaĩng, men leze: Pakoetánẫngaĩng

„ 23, reg. 17, koepakoetánẫngaĩng, men leze: koepakoetánẫngaĩng

„ „ „ 19, Nipakoetánẫngaĩng, men leze: Nipakoetánẫngaĩng

„ „ „ 20, Ampakoetánẫngaĩng, men leze: Ampakoetánẫngaĩng

„ „ „ 21, Ampakoetánẫngaĩngi, men leze: Ampakoetánẫngaĩngi

„ „ „ 23, nipakoetánẫngaĩng, men leze: nipakoetánẫngaĩng

Bl. 23, kol. 1, reg. 9 v. o.: Kânj̃nj̃iĩng, men leze: kânj̃nj̃iĩng

„ 23, kol. 2, reg. 2 v. o., achter: *brei.*, in te lasschen: Mal. *kental*, Jav. ꦏꦤ꧀ꦠꦭ꧀, idem.

„ 23, kol. 2, o. r., achter: *gánti*, bij te voegen: N°. 2.

„ 24, kol. 1, reg. 1, *inzamelen*, weg te laten.

„ 24, kol. 1, reg. 23, achter: *bloempot*, met een nieuwen regel in te lasschen:

Vergel.: *paĩngoemóeĩngaĩng*, op: *óemoeĩng* N°. 1.

Bl. 26, kol. 1, reg. 24, achter: *wenken*, te kennen., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Kadôwi, *toeknikken, toestemmen, instemmen met.*

Bl. 26, kol. 2, reg. 12: kanj̃nj̃iĩng, men leze: kânj̃nj̃iĩng

„ 26, kol. 2, reg. 21, achter: *koelílja*, in te lasschen: — Marílja-kîdoĩng. Verg.: *pamóekoeóe*, en *marílja.*

Bl. 27, kol. 1, reg. 21, achter: *zal, die*, enz., in te lasschen: NB. Men vindt ook: *kódi-ka.*

„ 27, kol. 2, reg. 9 v. o., achter: *Acanthaceae.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

(3°. kôndo). — Kôndo-kôndo, gebez. van kleêren, die, in het schuim van indigo gewasschen, een zeer-ligt-blaauwe kleur hebben.

Bl. 28, kol. 1, reg. 9 v. o.: tẫngará, men leze: tẫngará

„ 28, kol. 2, reg. 19, *ângiĩng*, men leze: *ângiĩng*

„ 29, kol. 1, reg. 14, achter: Vergel. *óeroe.* —, in te lasschen: Oeloe-kâna. Vergel. *óeloe* N°. 1. —

Bl. 32, kol. 1, reg. 12: Si-kîmisí, men leze: Si-kînisí.

„ 32, kol. 2, reg. 10: ter deege, men leze: *terdege*

„ 32, kol. 2, reg. 19: Âmbiĩng, men leze: Âmbĩĩng

âmbiĩng, men leze: âmbĩĩng.

Bl. 33, kol. 1, o. r.: *arrowrootheester*, men leze: *arrowrootplant*, de *Maranta Indica.*

„ 35, kol. 1, reg. 23, achter de woorden: als zoodanig geb. wordt., in te lasschen:

Zeer dikwijls, vooral in de Boeginesche landen, wordt deze schelp, met *bérasá* gevuld, des

vrijdags omgekeerd op den drempel van het huis gelegd, met een' aangestoken' *kañjâjóli* er in, dewijl men zich verbeeldt, dat een ieder, die dan zulk een' drempel overgaat, ook oud zal worden, aangezien *kadjáwo* in het Boegineesch een *oud man* beteekent.

Bl. 35, kol. 2, reg. 18, achter: *geelachtig rood*, met een nieuwen regel in te lasschen:

(kônjñjó), = *kóeñgkoeñg*, volgens Donselaar.

Pakônjñjó, *doen krimpen*, *doen inkrimpen*, van daar: *inkorten*.

Bl. 39, kol. 1, reg. 2: náwa, men leze: nâwa

Bl. 41, kol. 2, reg. 15, achter: *opsluiten;*, in te lasschen: ook gebezigd van eene hen, die hare kiekens *met hare vleugels overdekt;*

Bl. 44, kol. 1, reg. 19, achter: *âse-lólo* bewaart., in te lasschen: — Sôñgkó-kanrôepí, soort van kindermutsje. Verg. Plaat 15, Fig. 21.

Bl. 44, kol. 1, reg. 21, achter: *leelijk*. B. idem., in te lasschen: Mal. *karepot*, *inkrimpen*.

„ 46, kol. 2, reg. 7, achter: belang kunnen doen., in te lasschen: Mal. buiten Sumatra: *kortjatjiñg*, *kaboutermanneljes*.

Bl. 46, kol. 2, reg. 16, achter: كُورَفْ, in te lasschen: , *ringworm*.

„ 46, kol. 2, reg. 10 v. o.: , men leze:

„ 47, kol 1, reg. 4, achter: *komkommer*., in te lasschen: Mal. Män. *koendoer*.

“ 47, kol. 2, reg. 10 v. o., achter: soort van bamboe., in te lasschen: Bête-bête karîsá. Men zie: *bête*.

Bl. 48, kol. 1, reg. 10, achter: mañggistan heeft., in te lasschen: *Mangostana Celebica*, of: *Kiras Rumphii*.

Bl. 48, kol. 1, reg. 12: *bádi*, men leze: *bádí*

„ 49, kol. 1, reg. 1: kalâ, men leze: kalâ

„ 50, kol. 2, reg. 19, achter: *blik*. (Dat. Moes.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

(3° Kâlliñg), het bij de Maleijers onder den naam van *Kling* bekende land, de kust van *Koromandel*.

Bl. 51, kol. 1, reg. 18: (kâloeñg)., men leze: (1° kâloeñg).

„ 51, kol. 1, reg. 20, achter: *gíriñg-gíriñg*., in te lasschen:

(2° kâloeñg). — Kâloeñg-kâloeñg, = *pádjá* N°. 2, doch kleiner. Bovendien wordt de *kâloeñg-kâloeñg* ook wel van *tikárroeñj's* verwaardigd. (Chrestomathie bl. 322, reg. 15.)

Bl. 51, kol. 1, reg. 7 v. o.: *valádañg*., men leze: *palâdañg*.

„ 52, kol. 2, reg. 3 v. o.: *mosselschep*., men leze: *mosselschelp*.

„ 55, kol. 1, reg. 4, achter: oploopende bamboezen, in te lasschen: , of houten

„ 55, kol. 1, reg. 5, achter: of deur, in te lasschen: , of wand

„ 55, kol. 1, reg. 6, achter: bamboezen, in te lasschen: of houten

venster, men leze: wand

Bl. 55, kol. 1, reg. 7, achter: *batóraŋ̃*, in te lasschen: , en aan een venster, *ánroŋ̃-tontõ̂ŋ̃aŋ̃*

„ 55, kol. 1, reg. 8: *cólo-cólo's*, men leze: *kólo-kólo's*

„ 55, kol. 1, reg. 9 v. o., achter: gouden strepen., in te lasschen: Mal. buiten Sumatra: *kalíŋ̃kaŋ̃*, gebezigd van *neteldoek met bloemen van goud-, of zilverdraad*, voorheen door de Indische dames veel voor kabaaijen gebruikt.

Bl. 56, kol. 1, reg. 19, achter: soort van *aal*, in te lasschen: of *paling*.

Bl. 56, kol. 1, reg. 4 v. o.: achter: en als geneesmiddel gebezigd wordt., in te lasschen: =*páco-djáŋ̃ki*. Verg. op: *djáŋ̃ki*; alsmede beneden, bladz. 868, reg. 17 vlgg.

Bl. 56, kol. 2, reg. 1: (kalõ̂mpaŋ̃), men leze: (1° kalõ̂mpaŋ̃)

Bl. 58, kol. 1, reg. 17, achter: *málaibíni*, met een nieuwen regel in te lasschen:

Pakâlabiníyaŋ̃, *paring, trouwing, huwelijk*.

Bl. 58, kol. 2, reg. 11 v. o., achter: *duisternis*., met een' nieuwen regel in te lasschen:

(kalîma), het Arab. كلمة, *gezegde, volzin, spreuk*.

Bl. 59, kol. 1, reg. 2. Achter: grafkuil te hebben., in te lasschen: NB. Dit laatste omtrent de *síriŋ̃* volgens Donselaar niet toepasselijk te Bantâëŋ̃. Oostelijk van Boeloekõ̂mba, te Lêmolêmo, en verder naar Kâdjaŋ̃ zeer hooge *síriŋ̃'s*.

Bl. 61, kol. 1, reg. 15: *geslagt*., men leze: *geslacht*.

„ 61, kol. 1, reg. 16, achter: *máli* N°. 2., in te lasschen: — Ook *kalêleŋ̃* genoemd de *trektouwen* van een *panámbe*, ofschoon die van *raõ̂kaŋ̃*, of *óteré-sáoe* zijn.

Bl. 62, kol. 2, reg. 17: *allerlei versteende voorwerpen*, men leze: zekere *steenen*, of *steenachtige verhardingen, die in vruchten, dieren, enz. gevonden worden, en*

Bl. 62, kol. 2, reg. 20: *een versteend slangetje*, men leze: *koelâoe van een slang*,

„ 62, kol. 2, reg. 23, achter: *koelâoe-tjámba*, enz., in te lasschen: Verg. Rumph., Deel I, bl. 22 en bl. 31.

Bl. 63, kol. 1, reg. 1, achter: kawâya, in te lasschen: het Arab. قَهْوَة,

„ 66, kol. 2, reg. 9 v. o.: (kâoe), men leze: (1° kâoe).

„ 66, kol. 2, reg. 2 v. o. achter: Hmlt. B. idem., met een' nieuwen regel in te lasschen:

(kâë), *geheel aan flarden scheuren*. (Chrestomathie, bl. 356, reg. 10.)

Bl. 73, kol. 1, reg. 11 v. o., achter: *kátte* N°. 2, met een' nieuwen regel in te lasschen:

(gîntó). Verg.: *rêntó*.

Bl. 73, kol. 2, reg. 2, achter: *bṍetoeŋ̃-bṍetoeŋ̃* N°. 1, met een' nieuwen regel in te lasschen:

(gõ̂ntoeŋ̃). Gõ̂ntoeŋ̃-gõ̂ntoeŋ̃, geeft te kennen een *hol geluid*, een *holle klank*, als van het loopen over een' brug, het slaan tegen een ledige ton, enz.

Bl. 74, kol. 1, reg. 6 v. o., vóór: *pakhuis*, in te lasschen: Mal.

Bl. 77, kol. 2, reg. 7, achter: *klok*, in te lasschen: en een *klok* zelve (Palaêle, verhaal)

Bl. 78, kol. 1, reg. 25, achter: *drie* variatie's, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Gânrañg-Tjîna, klein rateltje, dat de Chinesche klontong gewoonlijk in de hand houdt, om zijne komst aan te kondigen.

Bl. 80, kol. 2, reg. 10, achter: *veger.* (G.G.), met een nieuwen regel in te lasschen: Pagoerindâñg, *toestel om te slijpen.* Vergel. bij: *palarîkañg-káyoe*, op: *lâri* N°. 2, en zie Pl. 12, Fig. 34.

Bl. 81, kol. 1, reg. 17, achter: *koperen*, in te lasschen: of *ijzeren*

Bl. 83, kol. 1, reg. 11, achter: *bij herhaling wentelen.*, met een nieuwen regel in te lasschen:

Palo͡eñgañg-kagolîñgañg, *een bantal-goeliñg*, of *rolkussen*, om tusschen de beenen te nemen bij het slapen.

Bl. 84, kol. 1, reg. 2. v. o.: كُلوه. Men leze: كُلوج

Bl. 85, kol. 1, reg. 3, achter: *rooster rond*, met een nieuwen regel in te lasschen:

(goelîliñg), *ronddraaijen, rondgaan.* Verg.: *gîliñg*, en: *tammoelîliñg*, op: *lîliñg.*

Pagoelîliñg, *doen ronddraaijen;* bijv.: pagoelîliñg matânna, *zijne oogen laten ronddraaijen*, of *rondgaan*, d. i.: *zijne blikken naar alle kanten heen slaan.* (Chrestom. bl. 311, reg. 6 v. o.)

Bl. 86, kol. 1, reg. 4 v. o., achter: (Mâdi), met een nieuwen regel in te lasschen:

Pañggêsará, lett.: *vernieler;* van daar geb. van den ruwen steen, die bij het tanden-schuren als 't ware *de tanden vernielt*, er heele stukken afvijlt, of afbreekt.

Bl. 92, kol. 1, reg. 15, achter: pañgkêya, in te l.: vnw. pañgkêñgkoe

„ 92, „ 2, „ 7, achter: in den vorm van een *péñgka.*, in te lasschen: Ook gebezigd van het gedeelte van het trektouw van een *panâmbe*, dat onmiddellijk aan de *titîyañg's* is vastgemaakt, in den vorm van de *schooten* op een vaartuig.

Bl. 93, kol. 1, reg. 10, of de *halm*, weg te laten.

„ 93, „ 2, „ 21, achter: Pôkó-baînnênna, in te l.: of: baînne-pokôna,

„ 93, „ 2, „ 22, achter: *echtgenoote* (G.G.), in te lasschen:; van daar: baînne-pokôkañg, *tot hoofd-*, of *voornaamste, echtgenoote nemen.*

Bl. 93, kol. 2, reg. 7 v. o., achter: *zoo zal ik u zeggen.*, met een nieuwen regel in te lasschen:

Bâdjoe-pôkó-pôkó, op Makassar zelf ook genoemd: bâdjoe-kôetañg, of alleen, of althans slechts met de *palâpá-sóñgó* (die in dat geval altijd het eerst wordt aangetrokken) onder de andere kleêren gedragen, letterlijk: *het kleedingstuk, dat als 't ware het begin van het toilette des gegoeden Inlanders uitmaakt.*

Bl. 94, kol. 2, reg. 7, achter: *kâloe* N°. 2, met een' nieuwen regel in te lasschen:

(pakêya), volgens Donselaar, te Bantâëñg: *een vliegende hagedis.*

Bl. 95, kol. 2, reg. 15, (pagâñg), men leze: (1° pâgañg), Bonth. = *tâgalá.* Verg. het Mal فكّغ, idem.

(2° pagâñg).

Bl. 96, kol. 2, reg. 15, vóór: *beteldoos*, in te lasschen: toestel om de ingredienten voor een betelpruimpje op te leggen, of in te doen,

Bl. 97, kol. 2, reg. 3, achter: af te nemen, met een nieuwen regel in te lasschen:

Sôñgkó-pôèñgoesoé, soort van *sôñgkó*. Verg. Pl. 15, Fig. 24.

Bl. 100, kol. 1, reg. 22, *aay*, men leze: *laag*

„ 101, „ 1, „ 23, vóór: *afplukken*, in te lasschen: *inzamelen*,

„ 105, „ 2, „ 1, Pônto-nagâya, tot: Gôwa, ingesloten. — Men leze:

Pônto-nâga, een *pónto* in den vorm van een *nága*. Zulk een *pónto* ook gevonden onder de rijkssieraden van Gôwa.

Bl. 105, kol. 2, reg. 7 v. o., *man*, *tharañg*, men leze: *mantharañg*,

„ 105, „ 2, ond. reg., achter: omheiningen gebezigd., in te lasschen: Eigenlijk Mal., letterl.: *geledingen der beenderen;* v. d. overdragt. geb. van de *tâñgkoeloé*. Vergel. beneden.

Bl. 106, kol. 1, reg. 8, achter: *ñja! ñja!* Boeg. idem., in te lasschen: Mal. *pontianakh*, idem.

„ 107, „ 1, „ 9 v. o., achter: gangbaar., in te lasschen: Mal. *pietis*, idem. Verg.: *pîljiñg* N°. 1.

Bl. 108, kol. 1, „ 13, achter: (pândi), in te lasschen: het Mal. *pandji*, *banier*, *vaan*, *vaandel*.

„ 108, „ 2, „ 4 v. o, achter: Mal. *zeekompas*., in te lasschen: — Bâllá-padômañg, *het huis*, of: *de doos*, *voor een zeekompas*.

Bl. 109, kol. 2, regel 2, achter: nipâdará., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pamadârañg, soort van *rooster*, bij de tripañgvisscherij in gebruik. Verg. Chrest. bl. 300, reg. 5 v. o.

Bl. 110, kol. 1, reg. 6 v. o., donkerkleurige, weg te laten.

„ 110, „ 1, „ 2 v. o., achter: قولت, in te lasschen: vergel. Reizen en onderzoekingen, enz. van Dr. Salomon Müller, uitgegeven van wege het Koninklijk Instituut te Delft, Deel I, bl. 317, noot 73 waar de *kětan* genoemd wordt: *oryza sativa*, *var. glutinosa*, *Lour*.

Bl. 110, kol. 2, reg. 6, achter: = *pôenna*., met een' nieuwen regel in te lasschen:

ꦥꦤꦶꦏꦶ (panîki), Bonth., = *panjñjíki*.

Bl. 113, kol. 1, reg. 19, achter: voor een kind., in te lasschen: Vergel.: *pîlisí*.

„ 114, „ 2, „ 20, achter: *zoek gemaakt heeft*., met een' nieuwen regel in te lasschen:

ꦥꦼꦛꦗꦺꦴꦭꦺꦴ (pêtjoló). —

Kapetjôlañg, *een koopje snappen*, *zich teleurgesteld zien*.

Bl. 115, kol. 1, reg. 11 v. o., achter: *kâboeloé*., met een nieuwen regel in te lasschen:

(5° pâdja), Bonth. *zout*, Boeg. *pâdje*, idem.

Bl. 115, kol. 1, reg. 8 v. o., vóór: Pîdjá-pîdjá, in te lasschen: (2° pîdjá).

„ 115, „ 2, „ 2, achter: kleur. (Mâdi), met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pîñjdjeñg-bâtoe, letterl.: *een steenen schotel;* v. d.: een schelp, bijv. een paarlemoer-schelp, waarop verschillende soorten van spijs worden fijngewreven, gebezigd bij het *nipăémoé*. Verg. op: *émoé*.

Bl. 116, kol. 2, reg. 14, Parasêro, tot: *maatschappij*, ingesloten, weg te laten.

„ 117, „ 1, „ 4, (10° pârá), men leze daarvoor: (10° pâra). Pâra-pâra, soort van *rooster*,

door de *patîri's* gebezigd, om de *óeriñg* op te zetten. NB. Het Mal. *pâra-pâra* beteekent: *een rek boven de stookplaats*, om visch op te droogen, of keukengereedschap op te bewaren.

(11° pârra), mârra, Bonth., *melken*. Vergel. het Mal. *prah*, *wringen*, *nijpen*, *drukken*, *melken*. Vergel. ook het Mak. *pâtîjó* N°. 1.

Pamarrâñg, *doen melken voor*.

(12° pârrá),

Bl. 118, kol. 1, reg. 11, pârriñg, men leze: pârrîñg

„ 119, „ 1, „ 5 v. o., achter: *gedaan heeft.*, in te lasschen: — Nipitabâï pâré, of: papâré. Verg. *tâba* N°. 1.

Bl. 119, kol. 2, reg. 1, salóewara, men leze: salóewará,

„ 121, „ 1, „ 3, achter: *kañjâjóli*, enz., met een' nieuwen regel in te lasschen:

(pônriñg). Volgens Donselaar, te Bantâëñg: *een tros*, *druiven* bijv.

Bl. 121, kol. 2, reg. 3 v. o. poenrâñgā, men leze: poenrâñga

„ 122, „ 1, „ 24, achter: Vergel. *sóesoeróe.*, met een nieuwen regel in te lasschen:

NB. Bij de *panámbe* en *póeká* wordt *parîmpiñg* genomen van het *touw*, dat boven en beneden langs het net loopt.

Bl. 122, kol. 2, reg. 10, achter: paard. (Brief.) Boeg. idem., in te lasschen:

(paramåttañg), Boeg., = *paróemoeñg-roemóeñgañg*, eene soort van *pabóñjka-sétañj*. Men zie Pl. IX, Fig. 18[a].

Bl. 122, kol. 2, reg. 12, achter: Vergel.: *mánna*, bij te voegen: , op: *mañg* N°. 2.

„ 125, „ 2, „ 1, achter: *een broek*, in te lasschen: of ook: waarmede de *páwo-páwo* (vergel. op: *páwo* N°. 2),

Bl. 125, kol. 2, reg. 9 v. o., achter: *vergeefs*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

(parasêro), het Mal. *persêro*, *een' maatschappij*, *een zamendoen* in wat het ook zij, bijv. in het bewerken van rijstvelden, in handel, enz.

Bl. 128, kol. 2, reg. 14, achter: *droog kooksel*, in te lasschen: , vergel. *mára* N°. 1;

„ 130, „ 2, „ 9 v. o., achter: *zeggen*. (Sinr.), in te lasschen: vnw. póeli-poelîñgkoe.

„ 131, „ 2, „ 11 v. o., achter: Verg. *tâï* N°. 2, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pamelâkki, *iets*, bijv. *eene plaats*, *maken* (hebben) *tot voorwerp*, *waar men weggeworpen*, v. d.: *werwaarts men verdreven wordt;* bijv.: rômañg nipamelakkîya riyanrônna D̃jâyalañgkâra, *het bosch werwaarts de moeder van D̃jáyalañgkára verdreven was geworden.* (D̃jay., Chrest. bl. 29, reg. 7).

Bl. 134, kol. 1, reg. 10 v. o. achter: *stukkend zijn.*, met een nieuwen regel in te lasschen:

Papôloñg, lett.: *snijder;* v. d.: papôloñg-bâssi, *koudbijtel.*

Bl. 135, kol. 1, reg. 3, achter: Boeg. idem., in te lasschen: Verg. *pañgoemóeñgañg*, op: *óemoeñg* N°. 1.

Bl. 135, kol. 2, reg. 11: *tanróe.*, men leze: *tánroé.*

Bl. 135, kol. 2, reg. 4 v. o. achter: *boètta ámára.*, in te lasschen: Verg.: *mâra* N°. 1.

„ 136, kol. 2, reg. 4: palîlí, men leze: (1° palîlí).

Achter: lîlí N°. 1., in te lasschen:

(2° palîli). Men zie: *lîli* N°. 2.

Bl. 137, kol. 2, reg. 21: فوادى, men leze: فؤادى

„ 139, kol. 1, reg. 8 v. o., achter: *schor.*, met een nieuwen regel in te lasschen:

ꦥꦤ꧀ꦱꦶ (pânsi) een soort van stof, ten deele zijde, ten deele garen. (?)

Bl. 140, kol. 1, reg. 18, achter: *flaauw vallen*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

ꦥꦕ꧀ꦱ (pŏcsa), soort van *mandje* voor de kalk.

Bl. 141, kol. 1, reg. 22, achter: *erfenis.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Mal. idem.

Bl. 142, kol. 1, reg. 22, achter: *vertellen.*, in te lasschen: — Ŏeroe-pâoe. Verg. *ŏeroe.*

„ 143, kol. 1, reg. 11, de woorden: ꦥꦎꦱꦺꦴ (paëssóe). Men zie: *éssóe* N°. 2., te plaatsen vóór: ꦥꦲꦶꦱ꧀ꦱꦺꦁꦒꦁ (païssêñgañg). Men zie: *ísseñg.*

Bl. 145, kol. 1, reg. 3, achter: Tábâñgkañg;, in te lasschen: welligt oorspronkelijk = *tábâñgka*, *verschrikt*, men zie: *bâñgka* N°. 2; van daar:

Bl. 147, kol. 1, reg. 18, achter: op: *báwa.*, in te lasschen: Vervolgens dit woord ook gebezigd van iederen rand aan eenig kleedingstuk, die even prachtig is, als gewoonlijk bij de *tŏpe* het geval is; en van daar wederom in het algemeen van een bewerking in dien trant, al zij het ook niet aan een' rand.

Bl. 149, kol. 1, reg. 23: (bôko), men leze: (1° bôko)

„ 151, kol. 1, reg. 24: bâñg-, men leze: bâñgkará

„ 154, kol. 2, reg. 18, achter: *in de hoogte heffen.* (Mâdi.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pabañgŏèñgañg, *ergens van opstaan.* (Chrest. bl. 321, reg. 7 v. o.)

Tábañgŏèñgañg, *ergens van opstaan.* (Chrest. bl. 358, reg. 17).

Bl. 159, kol. 2, reg. 15, achter: babāñjŏèwa, in te lasschen: het Mal. *bañjon*, en *bebañjon*,

„ 162, kol. 1, reg. 7: *halm der paddie*, men leze: *stam der paddieplant*

„ 162, kol. 2, reg. 22, achter: *tegenspreken.*, met een nieuwen regel in te lasschen:

Bâti-batî, *het met iemand aanleggen.*

Bl. 163, kol. 1, reg. 22, achter de woorden: Men zie: *títilí.*, met een nieuwen regel in te lasschen:

Bâloe niet enkel van *steenen*, maar ook van alle andere *zware voorwerpen*, als stukken lood, enz. gebezigd, die men aan een net vastmaakt, ten einde het te doen zinken.

Bl. 165, kol. 2, reg. 2: binnenzijde van het dak., enz. tot: *tâla* N°. 4) vastgemaakt], ingesloten. In plaats hiervan te lezen:

buitenzijde, dienende tot vorming van de *kandawâri* en *tála-tála* (verg. *tâla* N°. 4). Bij beide

heeft men *boven-* en *beneden-bâte-bâte's*, doch bij eerstgenoemde wordt de *boven-bâte-bâte* ook wel eenvoudig gevormd door verlenging van de *padôñgkó*. — Tusschen de *boven-bâte-bâte* en de binnenzijde van het dak heeft men een bergplaats, genaamd: *lândará*.

Bl. 170, kol. 1, reg. 7 v. o., achter: *timóeroeñg* N°. 1, in te lasschen: NB. Welligt beteekent dit woord niets anders dan *een waterval;* ten minste spreekt men volgens Donselaar in de streken van Bantâëñg van: *bantimóeroeñg ri-Sâppóe*, *bantimóeroeñg ri-Tambóna*, enz.

Bl. 175, kol. 2, reg. 12 v. o., achter: *vierkant*, in te lasschen: , *althans hoekig*,

„ 179, kol. 2, reg. 3, achter: geslagen., in te lasschen: — Âná-bâttjiñg-lâë-lâë, insgelijks eene soort van duivelverdrijver, geheel van ijzer. Verg. Pl. IX, Fig. 2.

Bl. 182, kol. 1, reg. 7 v. o., achter: *zijn' zin doen.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Mámadjîkañg, *goed maken.*

Bl. 182, kol. 2, reg. 2 v. o.: *tot over*, men leze: *tot aan*

„ 182, kol. 2, o. reg., achter: *tot aan de handen komen.* — , in te lasschen:

Bâdjoe-gâdóe, soort van mannen-overkleed. —

Bl. 184, kol. 1, reg. 5, achter: (2° bôdjoló), soort van boom, in te lasschen:

, in de Molucco's *papaljéda* genoemd.

Bl. 188, kol. 1, reg. 17: , gelijk ook *Jupiter*, weg te laten.

„ 191, kol. 1, reg. 5, achter: of *djíná.*, in te lasschen: Mal. *berbârikh-bârikh*, *geaderd.*

„ 192, kol. 2, reg. 3 v. o: boompje, men leze: boom,

„ 192, kol. 2, o. reg., achter: B. idem, in te lasschen: Verg. beneden bl. 855, reg. 10, vlgg.

„ 194, kol. 1, reg. 22, achter de woorden: te Makassar in gebruik., in te lasschen:

Overigens op Celebes niet. Wel elders, bijv. op Java en in de Molucco's, voorkomende van de Chinesche muzijkbekkens.

Bl. 198, kol. 1, reg. 10 v. o., achter: afgestoken. (G. G.), in te lasschen: Mal. en Jav. *mĕrîjon*, idem.

Bl. 201, kol. 1, reg. 13: *siñgoerîñgkoè*, men leze: *siñgoerîñgkoe*,

„ 201, kol. 1, reg. 14: *óeriñg.*, men leze: *óeriñg*.

„ 202, kol. 1, reg. 21: *wáli*, men leze: *wáli* N°. 2,

„ 208, kol. 1, reg. 13: *palayárañg*, men leze: *sómbalá*

„ 210, kol. 2, reg. 19, achter: alsdan geb. dênañg.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

Sipabelâñg, *onderling bevriend zijn.*

Bl. 217, kol. 1, reg. 18, achter: *visch.*, in te lasschen: Mal. *balânakh*, idem.

„ 220, kol. 1, reg. 8 v. o.: *náni's*, men leze: *náni's*

„ 220, kol. 2, reg. 9 v. o., achter: *slaven*, in te lasschen: , die ten huize van den meester, of eigenaar, zijn geboren

Bl. 222, kol. 1, reg. 2, achter: van daar de naam., in te lasschen: NB. Welligt *Venus*

als avondster, die ook in het Mal. *bintaŋ̃-bâbi* genoemd wordt. Vergel. **Roorda v. E.** op: *bintaŋ̃*.

Bl. 230, kol. 1, reg. 12: bâsará, men leze: basâra

Bl. 231, kol. 1, reg. 9 v. o., achter: *riekt lekker.*, in te lasschen: — **Mîñjá-bâóe-bâóe**, *welriekende olij.*

Bl. 235, kol. 2, reg. 2: N°. 4, men leze: N°. 5

Bl. 239, kol. 1, reg. 2: مَكَام, men leze: مقام

Bl. 241, kol. 2, reg. 5: *maŋ̃gáli*, men leze: *máŋ̃gálí*

Bl. 246, kol. 2, reg. 10, achter: *dood.* Boeg. idem., in te lasschen: Mal. *máti.* Jav. *pati, de dood; mati, dood zijn, dood, gestorven, sterven.*

Bl. 247, kol. 2, reg. 14, achter: *in grooten getale sterven.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Matêyaŋ̃, *dood zijn voor.* Verg. *areñjánna* op: *áreñj* N°. 2.

Bl. 248, kol. 1, reg. 13, achter: *vreeselijke schande aan.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pamatêï, ampamatêï, *iemand*, of *iets, maken tot het voorwerp, waarvoor men sterft; sterven voor.*

Ampamâte-matêï, a) *als 't ware sterven voor, doen alsof men sterft voor;*

b) *gedurig, in grooten getale, ten allen tijde sterven voor.*

Bl. 248, kol. 2, reg. 5, achter: landtong van Celebes., in te lasschen: Vergel. ook C. v. d. Hart's reize rondom het eiland Celebes in 1850, die onder de landschappen langs de kusten der Tomini-baai, nevens *Magondo* en *Gorontalo*, ook vermeldt: *Moeton* of *Moto.*

Bl. 249, kol. 1, ond. reg., achter: *káñjîjiŋ̃* N°. 1 met een' nieuwen regel in te lasschen:

(mandâtaŋ̃), geb. van *opgezette*, of *aangenaaide mouw-opslagen* (?).

Bl. 249, kol. 2, reg. 15, achter: Boeg. idem., in te lasschen: NB. Welligt is dit dezelfde vrucht die door v. Hoëvell in zijn Bidas. *Terminalia Moluccana* genoemd wordt. Ook Hasskarl spreekt van een boom *Mandelika* (Artocarpus rigida, Bl.), doch welks vruchten aangenaam om te eten zijn. *Mandalíka* komt in het Maleisch ook voor als titel van een ondergeschikt hoofd.

Bl. 251, kol. 1, reg. 2 v. o., achter: *varkenssnoet.*, in te lasschen: Mal. **montjiŋ̃**, *spitstoelopend;* moentjōŋ̃, *snavel, smoel;* mĕntjoeng, *vooruitstekend* als een *snavel* of *smoel.*

Bl. 254, kol. 1, reg. 8, achter: *merakh*, idem., met een' nieuwen regel in te lasschen:

(4° mârra). Verg.: *párra* N°. 11.

Bl. 260, kol. 2, reg. 24: welligt het, en: *mâsa, trouwens, echter, hoewel, verondersteld, toegestaan dat het zoo is*, doch tegenwoordig in het gebruik, weg te laten.

Bl. 261, kol. 2, reg. 21: timoró., men leze: *tímoró.*

Bl. 262, kol. 1, reg. 15, achter: Jav. *maski*, in te lasschen: het Port. *mas que*,

Bl. 262, kol. 2, reg. 12, achter: grond *stuiptrekken.*, met een nieuwen regel in te lasschen:

(moesâlla), het Arab. مَصَلَّاء, niets dan een *salendang*, die men bij het bidden,

vooral het *soêdj̃óe*, voor zich legt, om met het hoofd op te rusten, te weten: bij groote feesten. Verg. Pl. XIV, Fig. 17.

Bl. 263, kol. 1, reg. 3 v. o., achter: zie *âsseñg* N°. 2, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pamâë, = *pamâñje*. (Chrestom. bl. 209, reg. 24 vlgg.)

Bl. 267, kol. 1, ond. reg., achter: *toñgkat*, idem., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pôke-tâkkañg, een soort van *piek*, die tevens bij wijze van *stok* of *staf* gebezigd kan worden.

Bl. 268, kol. 1, reg. 16, *pâlantóéka*, men leze: *pâlantóéká*,

„ 268, „ 2, „ 22, achter: *met goud.* (Djay., Rap.), in te lasschen:

Van daar: tâoe-patêké, *een drijver van vrachtbeesten;* en van daar wederom: sôñgkó-patêké, een soort van *pet*, zooals de *tâoe-patéké's* gewoonlijk dragen.

Bl. 269, kol. 1, reg. 5, achter: *ateñjkôñg*, idem., in te lasschen: Boelôna pateñgkôwañga, *het roer van de opiumpijp.*

Bl. 270, kol. 2, reg. 11, er, men leze: en

„ 270, „ 2, „ 10, *Lésse-lésse*, men leze: *Lése-lése*

„ 272, „ 2, ond. reg., achter: kwaadheid., in te lasschen: — Ôdja-tikârroeñg, een bundel *tikârroeñg's* eenvoudig bij elkander gebonden, en geb. als duivelverdrijver.

Bl. 273, kol. 1, reg. 22, achter: Boeg. *tâkkóe*, in te lasschen: In het Bantâëñgsche en Boeloekombasche, gelijk ook in het Toeratêyasche, wordt de *tâñgkoeloé* veel gebezigd voor omheiningen. Men vindt daarvan onder andere drie soorten: *tâñgkoeloé-Djáwa*, *tâñgkoeloé-soelápá* en *tâñgkoeloé-lépá*.

Bl. 286, kol. 2, reg. 11, achter: *slaan*, Boeg. idem, in te lasschen: , Mal. *tampar, met de vlakke hand slaan.*

Bl. 286, kol. 2, reg. 3 v. o., achter: *borst slaan.* —, in te lasschen:

Têmpa-kârañg, volgens Donselaar, te Bantâëñg: *een' klap in het aangezigt geven met de hand.* Verg.: *kárañg* N°. 3.

Bl. 288, kol. 2, reg. 22, achter: gedragen wordt, insgelijks, in te lasschen: , echter niet altoos,

„ 288, „ 2, „ 24, achter: *mooijen rand.*, in te lasschen: Van daar *bâñgkeñg-tópe* geb. van een *mooije soort van rand.* — Tôpe-lâlañg, een kostbare vrouwenbroek met *bâñgkeñg-tópe*, bijvoorbeeld bij trouwen en andere feesten gedragen.

Bl. 289, kol. 2, ond. reg., achter: *Layakáya.* (Rap. K. G.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

(têmpa-kârañg). Vergel. *témpa.*

Bl. 291, kol. 1, reg. 3, *Timporóñg*, men leze: *Timpóroñg*

„ 291, „ 1, „ 11 v. o., achter: *áñgka*, *zijn.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

(tâmpalá), een bamboe, gehangen in den înróe-boom, om de saguweer in te laten druppelen.

Bl. 292, kol. 1, reg. 21, achter: een peperhuis., in te lasschen: Ook gebezigd van een' bamboezen stok met een neteldoeksch zakje er aan, om het drinkwater meê te filtreren. Verg. Pl. X, Fig. 13.

Bl. 295, kol. 2, reg. 23, Tabâñgañg, men leze: Tábâñgañg,

„ 297, „ 1, „ 24, (tâboeñg), men leze: (1° tâboeñg) Voorts lassche men achter: *vallen*, met een' nieuwen regel in:

(2° tâboeñg). Volgens Donselaar, te Bantâëñg: *slaan*, met een' *rotting* bijv.

Bl. 299, kol. 2, reg. 6 v. o., (tếbá), men leze: (1° tếbá),

„ 300, „ 1, „ 8, *tâtalá* N°. 1, men leze: *tâtalá*. Voorts achter dit: *tâtalá*., met een nieuwen regel in te lasschen:

(2° tếbá), bep. tếbaka, een van lontarblad gevlochten koffertje tot bewaring van papieren en kleêren. Verg. Pl. XV, Fig. 32.

Bl. 300, kol. 2, reg. 5 v. o., in plaats van: (tôbañg), enz. tot: Boeg. idem., ingesloten te lezen:

(1° tôbañg), *rijstpot*, Boeg. idem.

(2° tôbañg). Tôbañg-djâñgañg, een korf, om den haan in te dragen, als men naar het hanengevecht gaat.

Bl. 300, kol. 2, reg. 3 v. o., in plaats van de woorden: *hout* dat bovendrijft, enz., tot: zich bevindt., ingesloten, te lezen: ook gebezigd van de blokjes, die het bovenste gedeelte van een *panâmbe*, of van een *pó'ká*, op het water laten drijven.

Bl. 302, kol. 1, reg. 13, achter: ongesteldheid, in te lasschen: , vooral

„ 308, „ 1, „ 2 v. o., achter: *vervolgd*, *worden*., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Titîyañg, staken van bâñgko- of ander hout, aan ieder van de uiteinden van de *panâmbe* één, die steeds overend gehouden worden, en waarmeê men het net voorttrekt.

Bl. 313, kol. 2, reg. 11, achter: *touw van de striklans*, in te lasschen: — Bo'elo-tâdó, *striklans*.

„ 314, „ 2, „ 9, achter: doch, in te lasschen: meestal

„ 316, „ 1, „ 23, achter: *mao'edoé*-feest, *steekt*., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Patốdó-gîgi, *een tandenstooker*.

Patốdó wordt bij de circumcisio gebezigd van het bamboezen priempje, dat in den penis gestoken wordt, ten einde het praeputium op te ligten.

Eindelijk wordt *patốdó* ook gebezigd van het *touw*, dat door de *looden bâtoe's* van het *werpnet* (djâla-bo'ewañg) gestoken wordt, ten einde deze op die wijze aan het net vast te maken.

Bl. 317, kol. 2, reg. 5 v. o., achter: *genen schenken*. (Sinr.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

Mátânnañg-tânnañg djamâñg-boerânne, na-djamâñg-baînne, lett.: *allerlei mannelijk en vrouwelijk werk planten*, v. d.: *daarstellen*, *verrigten*. (Mak. Chrestom., bl. 186, reg. 12.)

Bl. 317, kol. 2, reg. 4 v. o., *timbo*, men leze *tîmbo*

„ 320, „ 1, „ 8 v. o., achter: *oranje*. Boeg. idem., met een' nieuwen regel in te lasschen:

 (tinâñgke), = het Boeg. *sinâñgke*, een duivelverdrijver, bestaande in een mes, met witte strepen er op gesmeerd; gewoonlijk zamengebonden met *paramâttañg*, *adîdi*, en *ódja*. Vergel. Pl IX, Fig. 18, lett. *d*.

Bl. 320, kol. 2, reg. 6 v. o., ꦲꦕꦺꦴꦱ, men leze: ꦲꦕꦺꦴꦱ

„ 322, „ 2, „ 9, Roeg., men leze: Boeg.

„ 322, „ 2, „ 12, (to͜edjoe), men leze: (1° to͜edjoe)

„ 322, „ 2, „ 19, achter: *den koers naar iets rigten*, in te lasschen: ; en *katoedjoe*, *voegzaam*, *passen*, *overeenkomen*

Bl. 325, kol. 1, r. 2 v. o., achter: *tõnjtjoñg*, idem., in te l.: Verg. beneden bl. 867, kol. 2, reg. 20 vlgg.

„ 326, „ 2, reg. 2, achter: Vergel. *ínrañg*., in te lasschen: NB. Volgens Donselaar, vertoonen deze uiltjes zich te Bantâëñg niet tegen het einde der Westmoeson, maar der Oostmoeson, dus ook daar, wegens het bekende verschil in de moeson's, tegen het einde van den regentijd, of omstreeks het rijpen der paddie.

Bl. 327, kol. 2, reg. 18, achter, *de pandeksel.*, in te lasschen: — Patarâï, *de leunspaan* eener *draaibank*. Vergel. *palarîkañg*, lett. *e*, op: *lâri* N°. 2.

Bl. 329, kol. 1, reg. 11, achter: daartegen aandrukt., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Tanrâkañg-bâdilí, *toestel*, *om het geweer bij het schijfschieten op te laten rusten.*

Bl. 329, kol. 2, reg. 22, achter: *vrouwen loopt*, in te lasschen: *minnaresse.*

„ 331, „ 2, „ 16, achter: Patinrâkkañg, in te lasschen: of: pâpatinrâkkañg,

„ 333, „ 1, „ 11, achter: *wind afvaren.*, in te lasschen: Mal. *tóërot*, *volgen.*

„ 333, „ 1, „ 16, achter: *dat men navolgt.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Toero͜ekañg, *model.*

Bl. 333, kol. 2, reg. 4, achter: *zich nederlaten*, in te lasschen: Mal. *tóëron*, idem;

„ 335, „ 1, „ 12, achter: Pato͜enroeñg, in te lasschen: a)

„ 335, „ 1, „ 24, achter: مثل ضرب, met een' nieuwen regel in te lasschen:

b) pato͜enroeñg, lett.: *slaander*, v. d.: pato͜enroeñg-katiñgâlo, *een stokje om de vliegen meé weg te slaan.*

Bl. 336, kol. 2, reg. 8, achter: tarakôloka, in te lasschen: het Mal. *tĕrkoel.*

„ 338, „ 2, „ 13, achter: Sal. *jongeling.*, in te lasschen: Mal. idem. Jav. ꦗꦺꦴꦁ, *jong*, *jeugdig*. Skr. *taroena*, *jongman.*

Bl. 341, kol. 2, reg. 12, achter: *Pâsirí.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Het woord *tâli* wordt ook gebezigd van het *touw van bindrotting*, waar het werpnet aan vastzit.

Bl. 341, kol. 2, reg. 3 v. o.: Pintâlloe, tot: § 117., ingesloten. Men leze:

Pintâlloe, *driemaal*. Verg. Mak. Spraakk. § 117. — Lâppá-tâlloe, *drievoud*. Vergel. Makass. Spraakk. § 118.

Bl. 342, kol. 1, reg. 18: *uw*, men leze: *u*

„ 342, kol. 1, reg. 5 v. o., achter: *raken.* (Rap. T. D̃j.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pantâlêï, het een of ander, bijv.: eene *rivier*, *bezigen*, *om daar over te gaan.*

Bl. 345, kol, 2, reg. 23, vóór: *bidkleed*, in te lasschen: *lang*

Bl. 345, kol. 2, reg. 24: eventjes, weg te laten.

„ „ „ „ „ 26, in plaats van de woorden: *kleine talâkko* gedragen, die slechts tot aan den hals komt., te lezen: *tjîpó* gedragen.

Bl. 345, kol. 2, reg. 8 v. o.: tôró., men leze: *tóro.*

„ „ „ „ „ 7, v. o.: *tóró*, men leze: *tóro*

„ 346, kol. 2, reg. 9, achter: gevlochten lontarblad, in te lasschen: dikwijls

„ „ „ „ „ 11, achter: lekkernijen in te doen., in te lasschen: Van daar ook wel eens *doerîyañg* genoemd. Men vindt echter ook de *talâdja* in een' anderen vorm, bijv. dien van een plat vierkant.

Bl. 348, kol. 1, reg. 7 v. o., achter: van een' *vogel.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

(tâwe). Tâwe, of: tâwe-tâwe. Verg. *pañgoemóeñgañg*, op: *óemoeñg* N°. 1.

Bl. 352, kol. 1, reg. 1, achter: *heftig van aard.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

(tasâbiñg), = *tasâbe.*

Bl. 354, kol. 1, reg. 14, in plaats van: de *bâte-bâte's*, te lezen: de verlengde *padôñgkô's*, of de *boven-bâte-bâte's*

Bl. 355, kol. 1, reg. 12, achter: *karâppoé.*, met een nieuwen regel in te lasschen:

Dênañg-taîpa. Verg. *djâñgki.*

Bl. 355, kol. 2, reg. 10 v. o., vóór: *tâoeñg.*, in te lasschen: =

Bl. 358, kol. 1, reg. 4, vóór: *mager.*, in te lasschen: en Bonth. Achter: *mager.*, bij te voegen: (Chrest. bl. 210, reg. 25.)

Bl. 358, kol. 2, reg. 4 v. o., achter: het baden., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pâpadoñgkôkañg, *datgeen, waarop men iets laat zitten, waarop men iets zet, of plaatst.*

Bl. 360, kol. 1, reg. 2 v. o.: voor de *paloêloé-niyóemoeñg.*, weg te laten.

Bl. 363, kol. 1, reg. 8 v. o., achter: *zeepaardje.*, in te lasschen: NB. Naar de beteekenis van *dóendoe*, te weten: die van *zich voorover buigen met het hoofd*, verbeeldt de Inlander zich, dat hij door zulk een *dóendoe-dóendoe* bij zich te dragen, zijn' tegenpartij in het gerigt, zal doen *bukken.*

Bl. 363, kol. 2, reg. 9, achter: *smid.*, in te lasschen: Ook gebez. van een' *smidshamer.*

Bl. 365, kol. 1, reg. 17, achter: *vrienden* gebruikt wordt., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Dênañg-taîpa. Verg. *djâñgki.*

Bl. 367, kol. 1, reg. 14 v. o., achter: *zibethinus L.* Boeg. idem., in te lasschen:

Ook naam van een' mand tot bewaring van *kanâre, dôdoró*, enz. Verg. boven op: *talâdja.*

Bl. 367, kol. 2, reg. 11, achter: Boeg. idem., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Darîsañg, dus genoemd deze twee digt bij elkander geplaatste messen. Verg. Pl. XII, Fig. 23.

Bl. 369, kol. 1, reg. 11, achter: Mohammedaansche jaar., met een nieuwen regel in te lasschen:

(doloâdji). Men zie: *âdji* N°. 2.

(dolohâdji). Men zie: *doloâdji.*

Bl. 372, kol. 2, reg. 4 v. o., achter: zie *d̃jéko.*, in te lasschen: Verg. het Mal. *taũggâla, ploeg.*

Bl. 373, kol. 1, reg. 21: nóeñgaũg, men leze: nóeñgá. Achter: *kalâóe* in te lasschen: bijv.: nóeñgáki, *hij (gaat) westwaarts.*

Bl. 375, kol. 1, reg. 6 v. o., achter: berijden., met een' nieuwen regel in te lasschen:

(nânará). Volgens Donselaar, te Bantâëñg: visch *roosteren zonder dat hij bruin wordt,* zoodat hij de versche kleur nog behoudt.

Bl. 376, kol. 1, reg. 6: Kaniyâkkaũg, *het wezen*, of: *bestaan*, men leze: Kaniyâkkaũg, a) *het wezen*, of: *bestaan.*

b) *ergens zijn.* (Chrest. bl. 335, reg. 12 v. o.)

Bl. 376, kol. 2, reg. 8 v. o.: *Batchian*, men leze: *Batjan*,

Bl. 377, kol. 2, reg. 17, achter: die ten Zuiden van ons gelegen zijn., in te lasschen: NB. Te Bantâëñg, volgens Donselaar, gebezigd van het gaan naar plaatsen, die Oostwaarts langs het strand gelegen zijn; bijv.: *nâĩ ri-Korombâtoe; nâĩ ri-Kalakóñgkoñg.* Doch naar *Bíra* gaande, zou men zeggen: *antâma ri-Bíra*, even als men ook zegt: *antâma ri-Bóne*, het Boeginesche: *lâwo-póle.*

Bl. 379, kol. 2, reg. 22, achter: van Maros gelegene plaats bevindt., in te lasschen:

NB. Te Boeloekómba en Bantâëñg gebruikt men dit woord, volgens Donselaar, ook van het gaan naar plaatsen, die in de rigting van Makassar en Noordelijk van daar gelegen zijn; bijv.: *náoeñg ri-Tarówaũg, náoeñg ri-Ôedjoeñg-Pétaũg, náoeñg ri-Takâllará, náoeñg ri-Djoempándaũg, náoeñg ri-Mándará.* Doch men zegt te Bantâëñg: *anrâĩ ri-Sinówa, anrâĩ ri-Lókka*, terwijl beide plaatsen, zoowel *Sinówa*, als *Lókka*, regt Noord van Bantâëñg gelegen zijn; doch van *Roembíya* (in Toeratêya) N. W. van Bantâëñg, heet het: *antâle ri-Roembíya.* Wat Donselaar hier nog bijvoegt, dat men te Bantâëñg spreekt van: *antâle ri-Sambáwa*, en *kalâóe ri-Djáwa*, geldt ook te Makassar en elders op Celebes.

Bl. 381, kol. 1, reg. 5 v. o., achter: *waarop het kanon rust.*, in te lasschen:

NB. *tjakâkkaũg* ook gebez. op de vaartuigen van de *overloop*, zijnde een *kromhout* achter de *léñgóe-léñgóe*, waar de kluiver aan vastgemaakt wordt.

Bl. 383, kol. 1, reg. 1: 1°, weg te laten.

Bl. 385, kol. 2, o. r., in plaats van de woorden: Zulk een *tjípó*, enz. tot: *talâkko-tjádi.* Boeg. idem., ingesloten, te lezen:

Ook een' soort van *tjípó*, door vrouwen gedragen bij het bidden, onder de *talâkko.* Dit is een kap, die laag in den nek afhangt, en slechts een klein gedeelte van het gezigt openlaat. Verg. Plaat XIV, Fig. 15. — Ook een soort van kindermutsje. Verg. Plaat XV, Fig. 22.

Bl. 387, kol. 1, reg. 2 v. o., achter: Boeg., in te lasschen: en Mal.

Bl. 387, kol. 2, reg. 7 v. o., achter: *plant.* Boeg. idem., in te lasschen: Verg. het Mal. *tjâbej*, zekere pepersoort, die volgens Donselaar ook als medicijn gebruikt wordt.

Bl. 390, kol. 1, reg. 17. Achter: *wind geslagen heb.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Palj́ida ook gebezigd als benaming voor zekere soort van messen, door de *patíri's* gebruikt bij het polijsten, welligt dus genoemd, dewijl men ze telkens maar eventjes tegen het te polijsten voorwerp aandrukt, dit al 't ware gedurig verrast.

Bl. 391, kol. 1, reg. 21, achter: tj̃êndoloka, in te lasschen: het Mal. *tjendol*,

„ 392, „ 2, „ 2, achter: *kwaad-doen.*, in te lasschen: — Noewátj̃iní ânâ-karâëñg, enz. Verg. Chrest. bl. 95, reg. 5, en Aanteek.

Bl. 393, kol. 1, ond. reg., achter: *geleende gelden.*, met een' nieuwen regel in te lasschen: Pitj̃iniki, *iemand maken tot het voorwerp waaraan men laat zien*, of: *vertoont*, bijv.: zijn *gelaat*. (Chrest. bl. 209, reg. 4 en 15.)

Pâpitj̃iniki, *iemand te zien geven, maken dat hij zie, hem de oogen openen.* (Chrest. bl. 307, r. 4.)

Bl. 394, kol. 2, reg. 14, achter: *kleinkind.*, in te lasschen: Mal. idem.

„ 398, „ 1, „ 12, achter: sambal. Boeg. idem., in te lasschen: Mal. *tjeremei.*

„ 399, „ 1, „ 18, vóór: tj̃ôló, in te lasschen: 1°

„ 399, „ 1, „ 19, achter: *zwavel.* Boeg. idem., met een' nieuwen regel in te lasschen: (2° tj̃ôllo). Volgens Donselaar, te Bantâëñg in gebruik voor ons: *gefopt, mis, teleurgesteld, een koopje gemapt;* en bijv. gebez., wanneer men iemand willende foppen, zegt, dat deze of gene daar is, en het vervolgens blijkt, dat zulks het geval niet is.

Bl. 402, kol. 2, reg. 13, de woorden: Deze boom, enz. tot: Marêgé's., ingesloten, weg te laten.

Bl. 402, kol. 2, reg. 20, achter: *pâwo* N°. 1., in te lasschen: = *kalâpa-láoé.* Volgens Rumph. ook genoemd: *dénañg-taípa*, zooveel als: *de weérga van een' mañgga-boom.* Vergel. *dénañg* en *taípa.*

Bl. 406, kol. 2, reg. 10, 1°, weg te laten.

„ 407, „ 2, „ 15, achter: Boeg. *d̃jábá.*, in te lasschen: Verg. het Mal. *d̃jábakk, val, knip.*

„ 410, „ 2, „ 7, achter: Boeg., in te lasschen: en Mal.

„ 411, „ 2, „ 24, in plaats van: *overspel.*, te lezen: *hoererij.*

„ 413, „ 2, „ 4, achter: *bóñgka.*, in te lasschen: — Toedâñgañg-d̃jóédj̃oé-márâdja, eigenlijk Boeg., in het Makassaarsch zou het zijn: *pamempówañg-d̃jóédj̃oé-lómpo;* dit is insgelijks een' soort van *pabóñgka-sétañg.* Vergel. Pl. IX, Fig. 10.

Bl. 414, kol. 2, reg. 24, ∩∩∥, men leze: ∩∩∿

„ 415, „ 1, „ 7 v. o., achter: *d̃járrá*, in te lasschen: en Mal. *d̃járakk*,

„ 419, „ 1, „ 16, achter: *net visschen.* (Rap.), met een' nieuwen regel in te lasschen: D̃jâla-d̃jâla, lett.: *hetgeen er uitziet als een net;* van daar: d̃jâla-d̃jâla-rântañg, een plat mandje, met een touwwerk van boven, dat als een net geknoopt, de daarop geplaatste rântañg voor afvallen bewaart, en tevens dient, om die bij het dragen gemakkelijk vast te houden. Pl. X, Fig. 43.

Bl. 420, kol. 1, reg. 17, achter: *gemeenschap* te hebben. (Rap.), in te lasschen: Verg. het Boeg. *d̃jáloé*, = het Makass. *láloe.*

Bl. 421, kol. 1, reg. 8 v. o., achter: elkander te bevestigen., in te lasschen: — Vergel. ook bij *palarĭkañg* lett. *d*, op: *lárĭ* N°. 2.

Bl. 423, kol. 1, reg. 11, achter: men zie *sóegi*., met een' nieuwen regel in te lasschen:

D̃jâĭ-Parâñggi, geb. van het *naaijen met een zeer fijne digt in elkander gewerkte kettingsteek*, letterlijk: *op zijn Paráñggisch naaijen*. — D̃jâĭ-ôló (NB. verkorting van *katiyóló*, *glinsterworm*), letterlijk: *naaijen, dat het er uitziet als glinsterwormen;* v. d. gebez. van het *naaijen met een' fijne borduursteek*. — D̃jâĭ-tâboe-tâboe, geb. van het *naaijen met een zeer fijne borduursteek*, doch zoo, dat het in kleine vakjes is ingedeeld, en denken doet aan de *lâsâ's* van het *tấboe*, of *suikerriet*.

Bl. 428, kol. 1, reg. 3, achter: *râĭ*, in te lasschen: en Mal. *dakie*,

„ 430, „ 2, „ 15, achter: *gelooven*., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Râñggaselâĭ, *ergens aan twijfelen*.

Bl. 430, kol. 2, reg. 19, achter: *koek*., in te lasschen: Mal. idem.

Bl. 430, „ 2, „ 9 v. o., achter: *de rãñge*., met een' nieuwen regel in te lasschen:

ꦫꦶꦁꦒ꦳ (rîñgá), Bonth. = *anrâĭ*, verg.: *ráya;* bijv.: *rîñgáki*, *hij* (*gaat*) *Oostwaarts*.

Bl. 430, kol. 2, reg. 8 v. o., (1° rîñgañg), dit 1° weg te laten.

„ 431, „ 1, „ 2, (2° rîñgañg), Bonth. = *anrâĭ*. Verg. *ráya*., weg te laten.

„ 434, „ 2, „ 8, achter: *eigendom van den vorst*. (Rap.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

Karâppoeñg, máñgarâppoeñg, *ergens oprapen*, *verzamelen*. (Chrest. bl. 342, reg. 3 v. o.)

Bl. 434, kol. 2, reg. 8 v. o., achter: *pandan*. (Tar.), in te lasschen: Het Mal. *bóéñga-rampei*, idem.

„ 435, „ 1, „ 11 v. o., râppoñgkoe, men leze: rappôñgkoe,

„ 435, „ 2, reg. 9 v. o., achter: wat het ook zij., in te lasschen: Ook nog wel *parâppo* genoemd het met een sierlijke *patóñgkó* overdekte koperen blaadje, met de ingredienten voor een betelpruimpje, dat men zijn' gasten voorzet.

Bl. 437, kol. 2, reg. 23, achter: *woorden van NN*. (Rap. K. G.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

Roeppâĭ, *iemand te gemoet gaan*.

Bl. 438, kol. 2, reg. 2 v. o., achter: suiker gerold., in te lasschen: NB. Deze soorten van gebak hebben de Makassaren stellig van de Maleijers overgenomen, die daaraan den naam geven van *kariepikh*.

Bl. 444, kol. 1, reg. 19, achter: Vergel. *soelíbá*., met een' nieuwen regel in te lasschen:

ꦫꦺꦧꦺ (rêboé). Árêboé-rêboé, *ergens als het ware tegelijk op aanvallen*, *om het magtig te worden, met velen gretig naar iets grijpen*, of *grabbelen*. (Sêhe Mardân, verhaal). Verg. *ráboé* N°. 1.

Bl. 444, kol. 1, o. r., achter: *kwast*., in te lasschen: Vergel. het Mal. *rombei*, *versierd; met klossen of franjen versierd*.

Bl. 445, kol. 2, reg. 1, achter: *wolk*., in te lasschen: Het Mal. *râmañg*. Volgens Marsden: *donkere wolk*.

Bl. 447, kol. 1, reg. 8 v. o., achter: ons gelegen zijn., in te lásschen: Te Bantâëñg daarentegen zegt men, volgens Donselaar: *irâte ri-Kalakóñgkoñg*, terwijl *Kalakóñgkoñg* juist Oostwaarts van daar ligt.

Bl. 448, kol. 2, reg. 7, achter: *stopwoord.*, in te lasschen:

— Parôentoé-paôenna, lett.: *het stooten van zijn woord op iemand*, van daar: *het rigten van zijn woord tot iemand, het spreken tot iemand.* (Chrest. bl. 345, reg. 15).

Bl. 448, kol. 2, reg. 16, Siroêntoé, *tegen elkander stooten.*, weg te laten.

Bl. 449, kol. 1, reg. 17, achter: het *wringen* der handen. (Sinr.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

(rêntó). Volgens Donselaar: *tegen elkander slaan*, bijv. *bekkens;* en ten bewijze hiervan bijgebragt eene plaats uit een verhaal, getiteld *de vorst van Palaêle*, aldus luidende: deñgkâñg nipasirentôkañg, *bekkens die tegen malkander geslagen worden.* Doch in mijn afschrift van dit verhaal met Arabische letters lees ik hiervoor: دِيْكَغْ نِفَسِكْنْتُوْ كَغْ, deñgkâñg-nipasigintôkañg).

Bl. 458, kol. 1, reg. 21: *viljóëroe*, men leze: *piljóëroe*,

Bl. 461, kol. 1, reg. 17, achter: *te Pâre pâre.*, in te lasschen:

Te Boeloekoêmba daarentegen zegt men volgens Donselaar: *irâwa ri-Bantâëñg*, terwijl Bantâëñg ten westen van gemelde plaats gelegen is.

Bl. 463, kol. 2, reg. 23, achter: *zwaluw.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Rewâta insgelijks naam eener bekende hoogst gevaarlijke klip, door ons genoemd: *de Bril.* (Chrest. bl. 330, reg. 24, en bl. 528, reg. 13.)

Bl. 465, kol. 2, reg. 3: *paken*, men leze: *pakken*

Bl. 466, kol. 1, reg. 3, achter: *lignum papuanum R.*, in te lasschen: of de *Liquidambar Altingis Bl.* (Miq. in Flora, Deel I, bl. 836),

Bl. 467, kol. 2, reg. 4: *afcheuren*, men leze: *afscheuren*,

Bl. 471, kol. 1, reg. 2 v. o.: (lâkkará), men leze: (1° lâkará), bep. lâkaraka, *romp* eens *vaartuig's.*

(2°. lâkkará),

Bl. 474, kol. 1, reg. 7 v. o., achter: *met de lógo spelen.*, met een nieuwen regel in te lasschen:

(lagoêni), een duivelverdrijver. — Patêté-lagoêni, een stuk ebbenhout, om meê op de *lagoêni* te slaan.

Bl. 478, kol. 1, reg. 4, achter: *te sterven.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

e) palâpá-sôñgó, of: bâdjoe-ilâlañg, *een hemd.*

Bl. 478, kol. 2, reg. 3, Talâppá, men leze: Tálâppá,

Bl. 480, kol. 2, reg. 19, achter: of knoopen, in te lasschen: van boven en beneden even wijd

„ 482, „ 2, „ 5 v. o., dat het deksel, enz. tot: doos zinkt., aldus te veranderen: dat

het deksel tot onder aan den voet van de doos zinkt, terwijl het bij de *kâttañj* slechts even over den rand van de doos komt.

Bl. 483, kol. 1, reg. 3, achter: tabak in te bewaren., in te lasschen: Men heeft echter ook lôpá-lôpá voor tabak en dergel. van *tâlá*-blad.

Bl. 483, kol. 1, reg. 5 v. o.: *ge one*, men leze: *gewóne*

„ 495, kol. 1, reg. 15, achter: *Arcturus* (*?*), met een' nieuwen regel in te lasschen:

f) een soort van jukje, waaraan de vorstelijke kinderen soms allerlei gouden sieraden om den hals dragen.

Bl. 498, kol. 2, reg. 14 v. o., achter: geneesmiddel gebezigd., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Bâdjoe-lâme, = *laména* (*?*). (Palaêle, verhaal.)

Bl. 502, kol. 2, reg. 19, achter: *klappertandt.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

NB. *lâtóé* komt ook voor in de beteekenis van *kaauwen*. (D. Tjam., Chrest. bl. 413, reg. 17.)

Bl. 508, kol. 1, reg. 21, achter: Boeg. idem., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Palêtjó, lett.: *polijster;* van daar gebezigd van den zachten steen, die bij het tanden-schuren dient, om de afgebroken' tanden weder te polijsten, en glad te maken.

Bl. 510, kol. 1, reg. 4, achter: schenkblad, in te lasschen: of: bak.

„ 512, kol. 2, reg. 11, achter: Boeg., in te lasschen: en Mal.

„ 512, kol. 2, reg. 10 v. o.: Djâñgañg, men leze: Djâñgañg

„ 513, kol. 1, reg. 10: voer;, men leze: *voor;*

„ 513, kol. 2, reg. 7: leyâñg-ka, men leze: lêyañg-ka

„ 515, kol. 2, reg. 6 v. o.: streepen, men leze: strepen,

„ 515, kol. 2, reg. 3 v. o.: *streepen*, men leze: *strepen*

„ 517, kol. 1, reg. 9: *streepen*, men leze: *strepen*,

„ 518, kol. 1, reg. 19, achter: *lóesoe* N°. 1., in te lasschen: Vergel. het Mal. *lóeroes*, *regt*, *regtstreeksch.*

Bl. 519, kol. 1, reg. 21, achter: *onderkleed.*, in te lasschen: = *palâpá-sóñjó* (*hemd*), verg. *lâpá* N°. 2.

Bl. 521, kol. 1, reg. 4 v. o., achter: *vergeef gij mij toch.*, met een nieuwen regel in te lasschen:

Lálo ook gebezigd van *vlechtwerk*, waarbij de repen lontarblad elkander eenvoudig kruisen, dus als 't ware *doorloopen*, *elkander passeren;* van daar: kambôti-lâlo, een aldus gevlochten kambôti.

Bl. 523, kol. 1, reg. 5: wâla, men leze: *wálla*

Bl. 524, kol. 1, reg. 16. In plaats van: Nakalóelóekañg, te lezen: Namálóelóeki, of ook: nakalóelóekañg,

Bl. 530, kol. 1, reg. 3 v. o., achter: *málélóé*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Lolîsañg, toestel voor het *álólisí*. Vergel. Pl. 5, Fig. 1.

Bl. 533, kol. 1, reg. 3 v. o., achter: *luur.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

 (lâwasá), bep. lâwasaka, dat gedeelte van de *djâla-bóewang*, hetwelk op de *ánú-ánú* volgt, en natuurlijk veel *wijder* is, welligt verbastering van *lóewasá, ruim.*

 (lîwasá), bep. lîwasaka, *bast* van de *palâpa* der *tálá*-boomen.

Bl. 534, kol. 1, reg. 8 v. o., achter: *lále* N°. 1, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Lâso-lâso, een in goud nagemaakte *láso*, gedragen door prinsjes, zoolang als zij nog geheel naakt loopen. Verg. Pl. 15, Fig. 29.

Bl. 539, kol. 2, reg. 9, in plaats van: de *Noordster.*, te lezen: de *Noordster*, indien men het woord letterlijk vertaalt. Doch welke ster hier bedoeld wordt, is mij niet regt duidelijk.

Bl. 546, kol. 1, reg. 10 v. o.: nisongkângai, *toe-Bonéya*, men leze: nisongkângaī toe-Bonêya,

„ 546, kol. 2, reg. 12, achter: kinder*muts* of *pet*, in te lasschen: NB. ook wel door groote menschen gedragen. — Sôngkó-nidjâí, *geborduurd mutsje.* Verg.: *djâí* N°. 2.

Bl. 547, kol. 1, reg. 6 v. o., achter: (D. Moes., Godsd.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

 (sîngkirí), bep. sîngkirika. — Pâmoró-sîngkirí, soort van *pâmoró.* Verg. Pl. 7, F. 10.

Bl. 547, kol. 2, reg. 3, , tot: (G. G.), ingesloten, weg te laten.

„ 548, „ 1, „ 5 v. o., achter: arm hebbende., in te lasschen: Ook gebezigd van de *aangename lucht* van *vleêrmuizen.*

Bl. 557, kol. 1, reg. 15, achter: van hoorn gemaakt wordt., met een' nieuwen regel in te lass.:

Sîpí (eigenlijk: pasîpí)-tâwe-tâwe. Vergel. *pañjoemóêngang*, op: *óemoeng* N°. 1.

Bl. 558, kol. 2, reg. 19, achter: *vereenigen.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pasapâtta, *iets bezigen om te zweren*; v. d.: *iets zweren.*

Bl. 559, kol. 1, reg. 16, achter: opdat die niet uitglijde., met een' nieuwen regel in te lass.:

 (sampâna), soort van kris met zeer diepe voren in het lemmet.

Bl. 564, kol. 2, reg. 3, achter: heen te halen, in te lasschen: — Pasóebí-kanóêkoe, datgeen waarmeê men het vuil tusschen de nagels uitpeutert.

Bl. 567, kol. 1, reg. 20, achter: *naar toe zeilen.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Sombâlang, *een zeilen*, bijv.: sombâlang siyâllo: *een zeilen van één dag.* (Chrest. bl. 100, reg. 10 v. o.) Vergel.· *lalângang*, op: *lâlang* N°. 3.

Bl. 569, kol. 1, reg. 11, achter: *knevels.* Boeg. idem., met een' nieuwen regel in te lasschen:

 (sômang). Volgens Donselaar te Bantâëng = *sóngjó.*

Bl. 570, kol. 2, reg. 15, *boebóêkang*, men leze: *bóebóêkang*

„ 571, „ 2, „ 7, achter: stuiptrekkingen., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Men verg. het Mal. *tersintakh* in de beteekenis van: *met een trekking*, of *ruk, in den slaap opvliegen.*

Bl. 574, kol. 2, reg. 4, achter: *stof.* (D. Moes.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

 (Sandâoe), = *Sandâwo.*

Bl. 575, kol. 1, reg. 10 v. o., achter: *droomen van mij.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Nipisónâï ânoe, *ergens van droomen, iets in den droom te weten komen.* (D̃jay., Chrest. bl. 26, reg. 22).

Bl. 576, kol. 1, reg. 19, achter: *bâkoé-pabâlle.* Boeg. idem., met een' nieuwen regel in te lasschen:

 (soed̃jikâmma), een ijzeren *duivelverdrijver.* Men zie Pl. IX, Fig. 5.

Bl. 578, kol. 1, reg. 11 v. o., achter: een *lijk* bijv., in te lasschen: Mal. *tesíjar*, en

„ 578, „ 2, „ 5, achter: van de *Zon.* (Tar.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

Vergel.: *séoró* N°. 1.

Bl. 585, kol, 1, reg. 14, achter: Boeg. idem, in te lasschen: , Mal. *sóeroh, zenden, bevelen*

„ 587, „ 2, „ 13, Parasêro, vergel. *pâra* N°. 1, weg te laten.

„ 587, „ 2, „ 2 v. o., vóór: sôrí, in te lasschen: 1°

„ 588, „ 1, „ 1, achter: Pañjôrí, *verzoeking.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

(2° sôri). Volgens Donselaar, te Bantâëñg: *half gekookte suiker.*

Bl. 588, kol. 1, reg. 7, , men leze:

„ 589, „ 1, „ 8, achter: Boeg. idem., in te lasschen: Mal. *sriekâja.*

„ 589, „ 1, „ 13 v. o., achter: *weg gebragt.*, in te lasschen: (soerâga) = *soeróega.*

„ 590, „ 1, „ 18, soro tîna, men leze: sorotîna

„ 601, „ 2, „ 14, achter: *salâñ̃ka*, idem., in te lasschen: Men vergel. het Mal. *salañ̃ga*, en *salañ̃ka*, *sleutelbeen.*

Bl. 611, kol. 1, reg. 10, *steeds eens*, men leze: *steek eens*

„ 613, „ 2, „ 13 v. o., achter: *geschuijerd worden.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pasîsirí, a) *het borstelen, het schuijeren;* van daar: kânre-pasîsirí (eigenlijk: d̃jêné-kânre-pasîsirí), *stijfsel gebezigd om de draden bij het weven stijf te houden,* dus genoemd, dewijl dit geschiedt door middel van een *sísirí.* — Pamonêyañg kânre-pasîsirí, een pot voor de kânre-pasîsirí.

b) *borstelaar;* van daar overdragtelijk:

Bl. 614, kol. 1, reg. 3, achter: Boeg. idem., in te lasschen: Verg. *gantâyañ̃* N°. 1.

„ 614, „ 1, „ 8 v. o., achter: *tômpañ̃* N°. 2., met een' nieuwen regel in te lasschen:

(sâssoeñg-rîwoe), Boeg. een soort van duivelverdrijver. Verg. Pl. IX, Fig. 11.

Bl. 614, kol. 2, reg. 4, achter: *ontkennen.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Sassâlañ̃, *doen ontkennen, doen neen zeggen.*

Bl. 615, kol. 1, reg. 14, achter: *gehaakt.* (Rap. K. G.), met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pasaîkañ̃, *haak.*

Bl. 624, kol. 1, reg. 1, íkirí, men leze: îkirí

„ 633, „ 1, „ 12 v. o., in plaats van: vijf, te lezen: eenige

„ 633, „ 2, „ 5 v. o., achter: *een olijpers.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

i) *pañgépé*, ook gebez. van dat gedeelte van de *panámbe*, dat aan de eene zijde tegen de *bóéto* aan de andere tegen de *pañgémba aandrukt*, of *aankomt*.

Bl. 638, kol. 1, reg. 13, achter: *rede vallen.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pañgêmba, dat gedeelte van de *panámbe*, waardoor de visch als tusschen een' omheining ingesloten, en alzoo in de *bóéto* van het net gebragt wordt. NB. Misschien heeft men ook wel aan de beteekenis van *émba* N°. 2 te denken.

Bl. 641, kol. 2, reg. 4 v. o., achter: *vaatdoek op.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

(ômasá), volgens Donselaar te Bantâëñg = *sóñgó*. Vergel. *ámasú*.

Bl. 644, kol. 2, reg. 9 v. o., in plaats van: *oppassen*, te lezen: Welligt is de oorspronkelijke beteekenis van *ínti* die van *zien*, v. d.: *toezien*, v. d.: *oppassen*. Men vergel. het Mal. *intej*, waarvoor bij Roorda v. E. de beteekenis van *gluren* opgegeven wordt, en dat volgens Donselaar, die geruimen tijd op Timor gewoond heeft, aldaar in het dagelijksch leven algemeen gebruikt wordt in plaats van *liehat, zien*, doch meer in den zin van: *naauwkeurig zien*.

Bl. 645, kol. 2, reg. 7 v. o., achter: *haren heen en weêr.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Oentêyañg, ook gebezigd van den toestel tot het maken van touw.

Bl. 648, kol. 1, reg. 4 v. o., in plaats van: ta-koellêvaï, te lezen: ta-koellêyaï

Bl. 651, kol. 2, reg. 10 v. o., achter: gedeelte te doen., in te lasschen:

Adîdi-wâri, soort van duivelverdrijver. Vergel. Plaat IX, Fig. 12.

Bl. 652, kol. 2, reg. 20, achter: *kinderkens*, met een nieuwen regel in te lasschen:

Áná-áná ook gebez. van het gedeelte van de *djála-bóéwañg*, digt bij de *óéloe*, omdat de mazen daar wel wijd maar met een dubbele draad zijn, dus als 't ware *kinderen* hebben.

Bl. 657, kol. 2, o. reg., achter: *onraad maken.*, bij te voegen: Men verg. het Mal. *hónar*, *ónar*, waarvoor Roorda van E. opgeeft: *hoon, smaad;* doch dat volgens Donselaar op Timor in het dagelijksch leven voorkomt met de beteekenis van: *twist, onraad, rumoer*.

Bl. 658, kol. 1, reg. 9 v. o. achter: *vergaan.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pañgañjtjóerañg-boelâëñg, *smeltkroesje voor goud*.

Bl. 667, kol. 2, reg. 19, achter: *slijpen.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

(4° âri). Âri-âri, Bonth. = *áriñg-áriñg*. Verg. *áriñg*.

Âri-arîï, Bonth. = *áriñg-arîñgi*.

Bl. 672, kol. 2, reg. 10, en Bonth., weg te laten.

„ 672, kol. 2, reg. 11, achter: *Siyoerâñg*, in te lasschen: en zamengetr.: *soerâñg*,

„ 672, kol. 2, reg. 13, achter: *naägâñg.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Pasiyoerâñg, pasoerâñg, = *pasiyagâñg;* bijv.: nipasoerâñg-mi boerannênna, lett.: *zij is bij haren man gevoegd*, d. i. *heeft voor het eerst gemeenschap met haren man*.

Bl. 675, kol. 2, reg. 8, achter: moet vertaald worden., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Êrô soms ook met ons *zullen*, evenals het Engelsche *will*, te vertalen; bijv.: naâssen̄g-mi kalênna êrô nid̄jâkkalá, *hij wist, dat hij zou gedood worden*, of: *dat men hem wilde dooden.* (I-latt.)

Bl. 677, kol. 1, reg. 26, achter: *órenḡ-kórenḡ.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

(2° ôrasá). Volgens Donselaar, te Bantâčn̄g: *vol, veel;* bijv.: ôrasáki parêya, *de paddie is vol vrucht.* — Orasâna ân̄j d̄jo pôkó-taïpâya, *hoe vol geladen, hoe vol zit die mañgga-boom!*

Bl. 685, kol. 2, reg. 5, achter: c) *vóórrede.*, met een' nieuwen regel in te lasschen:

Ook met den naam van *ôeloe* bestempeld het *puntig uiteinde* van de *d̄jâla-bôewañg*, waar de *tâli* aan wordt vastgemaakt.

Bl. 687, kol. 2, reg. 7: (ôlla), men leze:

(1° ôla), naam eener lans, door anderen *pôessoe-pôessoe* genoemd, vergel. *pôessoe* N°. 3.

(2° ôlla),

Bl. 697, kol. 2, reg. 6 v. o., vóór: îsará, in te lasschen: 1°

„ „ „ „ „ 4 v. o., achter: *met een vrouw.*, met een nieuwen regel in te lasschen:

(2° îsará), bep. îsaraka, *de rol*, een werktuig, bestaande hoofdzakelijk in een zwaar stuk hout, dat na het eggen over het land wordt heengetrokken, ten einde den grond nog meer te effenen.

Bl. 705, kol. 2, reg. 6, achter: (lôesoe N°. 1), met een' nieuwen regel in te lasschen:

(ergens tegelijk op) Aanvallen, ꦫꦺꦴꦤ꧀ (rêboé).

Bl. 707, kol. 2, reg. 23, achter: têbá, in te lasschen: N°. 1

„ 709, kol. 2, reg. 10 van ond., achter: kâle, in te lasschen: N°. 1

„ 710, kol. 1, reg. 14, achter: kâle, in te lasschen: N°. 1

„ 719, kol. 1, reg. 1: N°. 1, achter: rîn̄gan̄g, weg te laten.

„ 720, kol. 1, reg. 3 v. o.: pârra N°. 10, men leze: pârrá N°. 12

„ 726, kol. 1, reg. 13, achter: (pâré N°. 1), in te lasschen: ꦲꦴꦤ꧀ (tânnan̄g N°. 3),

„ 730, kol. 1, reg. 4, achter: têbá, in te lasschen: N°. 1

„ 731, kol. 2, reg, 20, achter: Dronkaard, in te lasschen: ꦤꦤ꧀ꦠꦺ (bâlló N°. 3),

„ 736, kol. 2, reg. 16, achter: (dôn̄gó), in te lasschen: ꦠꦺꦴꦤ꧀ꦠꦺ (tj̄ôllo N°. 2),

„ 744, kol. 2, reg. 4, achter: (kêren̄g), met een' nieuwen regel in te lasschen:

(met velen ergens naar) Grabbelen, ꦫꦺꦴꦤ꧀ (rêboé).

Bl. 745, kol. 1, reg. 5, achter: (râmban̄g), met een' nieuwen regel in te lasschen:

(met velen gretig ergens naar) Grijpen, ꦫꦺꦴꦤ꧀ (rêboé).

Bl. 746, kol. 2, reg. 1, achter: têbá, in te lasschen: N°. 1

„ 747, kol. 1, reg. 2, achter: (pâloe N°. 1), in te lasschen: ꦫꦺꦠꦺ (dêdé N°. 2).

„ 749, kol. 1, reg. 5, achter: (êwa N°. 2), met een' nieuwen regel in te lasschen:

Hemd, ꦤꦤ꧀ (lâpá N°. 2).

Bl. 750, kol. 2, reg. 11, achter: (lâle N°. 1)., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Hoererij, (djîna N°. 3).

Bl. 752, kol. 1, o. r., achter: tê̂bá, in te lasschen: N°. 1

„ 754, kol. 2, reg. 2, achter: tê̂bá, in te lasschen: N°. 1.

„ 754, kol. 2, reg. 7, achter: tê̂bá, in te lasschen: N°. 1.

„ 754, kol. 2, reg. 10, achter: Inkorten, in te lasschen: 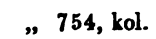 (kôñjñjó),

„ 761, kol. 1, reg. 8, achter: (dâñggañg)., in te lasschen: (een) Koopje (snappen), 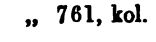 (pêt̃joló), (t̃jôllo N°. 2).

Bl. 762, kol. 2, reg. 19: (kôñjñjó).

„ 763, kol. 2, reg. 5, achter: tê̂bá, in te lasschen: N°. 1

„ 767, kol. 1, reg. 8, achter: (t̃jôt̃joró N°. 2), in te lasschen:

Leunspaan, (târa N°. 1).

Bl. 767, kol. 2, reg. 23, N°. 1, achter: r̂iñgañg, weg te laten.

„ 767, „ 2, „ 6 v. o., N°. 1, achter: r̂iñgañg, weg te laten.

„ 769, „ 2, „ 6, achter: lâkkará, in te lasschen: N°. 2

„ 770, „ 2, „ 9 v. o., in plaats van: , enz. tot: (sêro N°. 2)., ingesloten, te lezen: 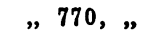 (parasêro).

Bl. 772, kol. 2, reg. 9, achter: (pât̃jó N°. 1), in te lasschen: Bonth. (pârra N°. 11),

„ 773, „ 1, „ 8, achter: ôlla, in te lasschen: N°. 2

„ 773, „ 2, „ 17, achter: Minnares, in te lasschen: (tânriñg),

„ 773, „ 2, „ 20, achter: Mis, in te lasschen: 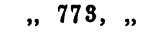 (t̃jôllo N°. 2),

„ 774, „ 1, „ 16, achter: (tâñj̃djá N°. 1), in te lasschen: (to̊eróe),

„ 785, „ 2, „ 23, (r̂iñgañg N°. 2), men leze: (r̂iñgá)

„ 795, „ 2, „ 7, (riñgañg N°. 1), men leze: (r̂iñgañg)

„ 799, „ 1, „ 19, achter: (lôlí N°. 2), in te lasschen: (îsará N°. 2).

„ 799, „ 1, „ 10 v. o., achter: (t̃jâre), met een' nieuwen regel in te lasschen:

Romp, (lâkará N°. 1).

Bl. 799, kol. 2, reg. 5 v. o., achter: Rooster, in te lasschen: (pâra N°. 10),

„ 799, „ 2, „ 3 v. o., achter: (to̊enoe), in te lasschen: Bonth. (nânará),

„ 805, „ 2, „ 9 v. o., achter: (têmpa), in te lasschen: Bonth. (tâboeñg N°. 2),

„ 807, „ 2, ond. reg., achter: (âñj̃t̃joeróe)., met een' nieuwen regel in te lasschen:

Smeltkroes, (âñj̃t̃joeróe).

Bl. 810, kol. 1, reg. 3, achter: tê̂bá, in te lasschen: N°. 1

„ 814, „ 1. „ 16, (bâssí N°. 2), men leze: (bâssí N°. 3),

„ 815, „ 2, „ 14, achter: (râppo N°. 2)., met een' nieuwen regel in te lasschen:

(half gekookte) Suiker, Bonth. (sôri N°. 2).